JURIS CANONICI METHODUS NOVA

R. P.

ERNRICI PIRHING

SOCIETATIS JESU.

TOMUS V.

JUS CANONICUM
NOVA METHODO EXPLICATUM,
OMNIBUS CAPITULIS TITULORUM
promiſcuè, & confuſè poſitis in ordinem doctrinæ digeſtis.
TOMUS QUINTUS
Reſpondens Libro Quinto Decretalium.

IN QUO DE JUDICIO, SEU ORDINE JUDICIARIO
criminali, nec non de criminibus Eccleſiaſticis, & ſecularibus, quæ mixti fori ſunt, hoc eſt, utrique Juri, Canonico & Civili communia, eorúmque pœnis agitur, & quæ ad eadem pertinent, plenè & theoricè tractantur, & explicantur.

ADDITUS EST, PRÆTER SYNOPTICUM, ET METHODICUM, ALIUS INDEX ALPHABETICUS A PLURIBUS DESIDERATUS.

AUCTORE
R. P. ERNRICO PIRHING
SOCIETATIS JESU THEOLOGO,
SS. CANONUM,
IN ALMA, CATHOLICA, ET EPISCOPALI UNIVERSITATE
DILINGANA PROFESSORE EMERITO.

Cum Gratia, & Privilegio

Sacræ Cæſareæ Maieſtatis.

DILINGÆ
Superiorum Permiſſu.
Typis, & Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Acad.
Per JOANNEM MICHAELEM SPÖRLIN.
ANNO M. DC. LXXVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO,

ET

CELSISSIMO

S. R. I. PRINCIPI

AC

DOMINO, DOMINO

JOANNI

CHRISTOPHORO

PRAEPOSITO

ET

DOMINO ELVACENSI.

DOMINO,

AC

PRINCIPI SUO CLEMENTISSIMO.

P*Ræſentem in V. Librum Decretalium Commentarium meum apud* Reverendiſſimam Celſitudinem Tuam *depono. Librorum in hoc genere à me elaboratorum ultimum: non quidem natu (nam iſte velut ſuis, quæ explicat, delictis hiſpidus Eſau molliorem de Matrimonio Jacobum injuſtâ præcocitate prævertit) ſed tamen ordine, & Juſtiniani diſpoſitione, quin & Bibliothecarum ſitu, poſtremo inter ſuos loco ſtaturum. Huic* Te Clementiſſime Princeps, *eo conſilio, Patronum diſtuli, quo ſolent Archiſtrategi, in ſubſidium reſervare eos, quorum animo, & virtuti ita confidunt, ut ſi cæteris fortè deficeret conſtantia, ii crederentur, vel ſoli rem collapſam reſtituturi. Tale Ego meis lucubrationibus, in* Tua Reverendiſſima Celſitudine, *reperio munimentum. Nemini enim Sparta ſecuriùs commit-*

titur

titur, quàm amanti, & in eius conſervatione ſua gaudia reponenti: nemini libros tutiùs commendaverim, quàm eorum Sapientiſſimo æſtimatori. Orbi theutonico notum eſt, quanti faciat Tua Reverendiſſima Celſitudo *Doctorum placita per typum poſteritati repoſita, ſcilicet quam quiſque maximi. Id ſi quis credere cunctaretur, convinceret ampliſſima doctiſſimorum Codicum Apotheca, quam Elvaci, in Tuæ Sedis clariſſima arce conſtituis, eâ magnificentiâ, ut alios theſauros ignorare, certè aſpernari videaris, niſi illos, in quos ſapientiæ aurum conìicitur, tanquam expeditum, & ditiſſimum Promptuarium, unde Tua altiſſima conſilia, ſapientiſſima Oracula, & prudentiſſima facinora tanquam ex domeſtica penu deſumantur.*

In hanc itaque ſapientiæ contra inſcitiam armatæ Panopliam Tuam anhelat Liber meus, eo maiore admiſſionis fiduciâ, quò lubentiùs meminit Fratres ſuos, priores tres Codices in idem Jus conſcriptos, ſine Parentis commendatione, ultroneâ dignatione Tuâ fuiſſe receptos. Accendit confidentiam huius pagina, quòd iactare audeat, eſſe ſe præclaræ illius, quæ in Celſiſſimo animo Tuo dominatur, Jurisprudentiæ collactaneam. Quia hæc mea ab eodem Dilingana Univerſitatis ubere pependit, à quo primam adulta Tua ſapientia dignata eſt ſugere alimoniam, immortali Altricis Tuæ gloriatione. Vt reperias Celſiſſime Princeps, *quòd in hoc opere* diligas, Dilingâ *venire humaniſſimè recordare. Ex eo nimirum loco, cuius Academiam, Collegium, & totam ibi conſtitutam, humilliméque* Tibi *devotam Societatem Jeſu, ſupra meritum noſtrum fovere* Te, *celebratiſſima Humanitas, comperta in nos munificentia, aſſidua in ſingulos diſpenſata Clementia Tua proloquuntur. Hinc itaque venientem iſtum Surculum meum Tuo ſelectiſſimo Minervæ Viridario implanta, aut veriùs, rude Chryſtalli fruſtulum pretioſis litterariæ gazæ Tuæ Cymeliis appone. Externa ſcrinia, foruloſque tantùm ambit meus hic labor; nam ad internam illam, quam in ſapientiſſimo pectore vivam circumfers Bibliothecam, non audet aſpirare: niſi fortaſſis ad aliquam eorum, quæ dudum protrivîſti, recordationem. Fatetur enim, nullum ſe poſſe ſcientiæ Tuæ adferre momentum; ideò ſolùm illius gratitudinis, quam Ego & Dilingana Societas debemus, affectat ſtare perpetuum monumentum. Hoc Mnemoſynon clementiſſimè accipe, ac vive. Et qui calamitoſa belli tempora fortiter, ac providè ſuperas, fortunatos pacis annos feliciter at-*

ter attinge. In illis ad DEI, Superúmque ampliorem honorem, Tuam gloriam, Eccleſiæ Elvacenſis columen ac decus, ſubiectorum ſolatium, ac noſtrum, bonorúmque omnium deſiderium, fauſtiſſimè perenna. Ita precibus noſtris à Divina Clementia exorare nunquam deſiſtemus. Dilingæ die 4. Novembris. Anno M. DC. LXXVII.

REVERENDISSIMÆ
CELSITUDINIS TUÆ

Servus obſtrictiſſimus

ERNRICUS PIRHING
SOC. JESU.

LIBER

INDEX ALPHABETICUS TITULORUM
LIBRI QUINTI DECRETALIUM.

DE	*Titulus.*	*Pagina.*
Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus.	I.	1. & 537.
Adulteriis, & ſtupro.	XVI.	207. & 572.
Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſma.	IX.	157. & 563.
Calumniatoribus.	II.	32. & 541.
Clericis pugnantibus in duello.	XIV.	204. & 572.
Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante.	XXVII.	330. & 589.
Clerico non ordinato miniſtrante.	XXVIII.	344. & 591.
Clerico percuſſore.	XXV.	325. & 588.
Clerico per ſaltum promoto.	XXIX.	346. & 591.
Clerico venatore.	XXIV.	324. & 588.
Colluſione detegenda.	XXII.	321. & 587.
Crimine falſi.	XX.	305. & 586.
Delictis puerorum.	XXIII.	322. & 588.
Eo, qui furtivè Ordinem ſuſcepit.	XXX.	349. & 591.
Exceſſibus Prælatorum, & ſubditorum.	XXXI.	351. & 591.
Furtis.	XVIII.	246. & 578.
Hæreticis.	VII.	109. & 554.
His, qui filios occiderunt.	X.	161. & 564.
Homicidio voluntario, vel caſuali.	XII.	164. & 565.
Infantibus, & languidis expoſitis.	XI.	163. & 565.
Injuriis, & damno dato.	XXXVI.	439. & 600.
Judæis, & Saracenis, & eorum ſervis.	VI.	100. & 552.
Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.	V.	95. & 551.
Maledicis.	XXVI.	326. & 588.
Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.	IV.	93. & 551.
Novi operis nunciatione.	XXXII.	364. & 592.
Pœnis.	XXXVII.	444. & 601.
Pœnitentiis, & remiſſionibus.	XXXVIII.	453. & 602.
Privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum.	XXXIII.	369. & 593.
Purgatione Canonica.	XXXIV.	427. & 599.
Purgatione vulgari.	XXXV.	437. & 600.
Raptoribus, Incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum.	XVII.	230. & 576.
Sagittariis.	XV.	207. & 572.
Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.	VIII.	154. & 563.
Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti.	XXXIX.	466. & 604.
Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.	III.	34. & 541.
Sortilegiis.	XXI.	316. & 587.
Torneamentis.	XIII.	203. & 572.
Uſuris.	XIX.	255. & 580.

Reliqui duo Tituli, nempe XL. & XLI. ſeorſim tradentur.

LIBER V.

LIBER V. DECRETALIUM.

Poſtquam in duobus Libris Superioribus Tertio, & Quarto, tractatum fuit de rebus ſeu Cauſis Civilibus, ſcilicet pertinentibus ad Iudicium Eccleſiaſticum Civile: Nunc in hoc Libro V. & ultimo agitur de Cauſis criminalibus, ſive iis, quæ pertinent ad Iudicium Eccleſiaſticum criminale. In quo tractatur inprimis, quo pacto Iudicium criminale in foro Eccleſiaſtico inſtitui debeat. Deinde agitur de ipſis criminibus ſeu delictis, quæ ad forum Eccleſiaſticum deduci debent, in eoque proponi & probari. Denique etiam de pœnis, quæ in hoc, foro reis infliguntur à Iudice Eccleſiaſtico.

TITVLVS I.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBVS.

TRibus modis Cauſæ, & Actiones criminales in Judicium deducuntur, & inſtituuntur. Quandoque per accuſationem, aliquando per Inquiſitionem, interdum per denunciationem, c. *Qualiter*, 24. *hoc tit.* & *cap. Licèt.* 30. *in prin. de Simon.* Quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci poſſint. Vel enim Judex procedit ex officio ſuo, hoc eſt, nullo alio accuſante, vel denunciante: Et dicitur procedere per inquiſitionem. Vel procedit ad inſtantiam, ſive petitionem alterius, accuſantis ſcilicet, vel denunciantis: Et dicitur procedere per accuſationem, vel denuntiationem. De quibus omnibus modis in hoc titulo agetur. Qui extat etiam in Sexto Decretalium Bonifacij VIII.

SECTIO I.

DE ACCVSATIONIBVS.

§. I.

Quid ſit Accuſatio, & qua ſit Forma, ſive qua conditiones ad illam requirantur?

I. Assartio 1. Accuſatio eſt *alicujus criminis apud Iudicem competentem ad vindictam publicam legitimè facta delatio.* Ita ferè communiter Doctores. Quamvis aliqui addant, *in libello, & interveniente ſubſcriptione facta.* Quæ definitio declarabitur *in ſeqq.* Duplex eſt autem accuſatio, una publica, & jam deſcripta, quæ ſcilicet directè tendit ad perſecutionem juris publici, ſive ad vindictam publicam criminis, ut reus puniatur corporaliter, vel pœnam pecuniariam ſolvat applicandam fiſco. Alia verò eſt accuſatio privata, quæ fit ob privatam injuriam, ſibi vel ſuis illatam vindicandam, ſive ad pœnam applicandam parti læſæ, *Farin. in praxi crim. p. 1. lib. 1. de accuſ. tit. 2. q. 13. in prin. Zaſ. in Comment. in Decret. hoc tit. n. 1.*

II. Assartio 2. Spectato Jure Communi, ad formam accuſationis requiritur 1. ut libellus accuſatorius offeratur in ſcriptis, ut ex communi ſententia tradit *Clarus §. fin. q. 12. n. 7.* Idque tum, ut conſtet, quid accuſator probare debeat, tum ut in eâ non poſſit quidpiam mutare, ſi fortè viderit, ſe non poſſe probare, *Leſſ. l. 2. de Iuſt. cap. 30. n. 2.* verùm conſuetudine receptum eſt, ut poſſit fieri accuſatio verbaliter, modò Notarius eam ſtatim in ſcriptum redigat, teſte *Clar. cit. l. n. 8. Azor p. 3. libr. 13, cap. 19. dub. 2.* 2. Requiritur, ut exprimatur annus, & dies, quo porrigitur libellus accuſationis, *l. Libellorum. 3. ff. de accuſ.* & ibi *Gl. V. Dies. Clarus cit. l. n. 8.* 3. Exprimi debet nomen accuſatoris, & accuſati, *cit. l. 3.* Nomen item Judicis, *cit. l. 3. junctâ Gl. ibidem V. Conſul.* ut ſciatur, an competens ſit, nec nè. 4. Exprimenda eſt ſpecies delicti, v. g. Adulterium, *cit. l. 3.* Quia ſuper hoc fundatur intentio accuſantis. 5. Locus, & tempus, nempe annus, & menſis, in quo delictum commiſſum eſt. *cit. l. Libellorum.* Quia aliàs accuſatio redderetur incerta, & reo adimeretur facultas ſe defendendi, ita ut non poſſet probare negativam determinatam ad certum locum, & tempus, nec convincere teſtes, qui contra illum deponunt, falſitatis

falſitatis. *Clarus cit. q. 12. n. 8. & 9.* Noo eutem renetor Accuſator exptimere in libello diem, neque boram commiſſi criminis, *cit. l. Libellorum.* quia alioqui poteſtas accuſendi, & probendi uimis teſtringeretur, cùm quis facilè poſſit oblivisci diei, vel etiam hebdomadæ, in qua commiſſum eſt delictum: Nec enim tempus ità cedit ſub ſenſum, ſicut locus. *Leſſ. cit. cap. 30. n. 4.* 6. Requiritur Jure Communi inſcriptio, ſeu ſubſcriptio accuſantis, *cit. l. Libellorum. in fine.* quâ ſe is ſubſcribit ad pœnam talionis, hoc eſt, ed ſimilem pœnam ſubeundam, ſi accuſationem non probaverit, *l. ult. C. De Accuſ.* & ibi *Gl. V. Vinculum Inſcriptionis.* & promittit ſe illem proſecuturum uſque ad finem ſuæ ſenteotiæ. *l. Si cui. 7. in fine. ff. eod.* Idque ſtatutum eſt ad refrœneodam temeritetem accuſatorum, ne fecilè quis proſiliat ad eccuſetionem. *cit. l. Si cui. in prin. Clarus cit. q. 12. n. 15. & 16.* Verùm hodie iſta ſolemnitas inſcriptionis, & pœne telionis in foro, & judicio ſæculari non eſt ampliùs in uſu, ſed per contrariam conſuetudinem abolita, teſte *Claro q. 12. n. 17.* Tum qnia per eam retrahuntur homines ab accuſando, nolentes in ſe recipere onus probandi, cum tanto periculo: Tum quia nunc Judex ex officio procedere poreſt, ſi ector defecerit in probatione, *Leſſ. cit. c. 30. n. 8.* In foro autem Eccleſiaſtico, & Jure Canonico adhuc oeceſſaria eſt bujusmodi inſcriptio, prout ſumitur ex *c. Super his. 16.* ibi: *Sed cùm in modum accuſationis, oportet inſcribi, & cap. Qualiter. 24. h. t.* prope finem; *ſicut accuſationem legitima debet præcedere Inſcriptio. Hoſtienſ. in ſumma.* ubi ait, quòd ſine Inſcriptione accuſetio non admittatur, id eſt, reus reſpoodere non cogatur. *Clarus cit. q. 12. n. 18. Leſſius cit. l. n 9.* Excipiuntur tamen quidam caſus, in quibus nec de Jure Canooico, nec Civili, inſcriptio eſt neceſſaria, ut ſi crimen leve ſit, *l Levia. 6. ff. de accuſ.* Et plures alij, quoe recenſet *Gl. in cit. c. Super his. V. Oportet inſcribi. h. t. & Hoſtienſ. c. l. §. Sunt tamen caſus.* Portò hodie, loco eccuſationis, ſucceſſit ſimplex querela, quæ potiſſimùm differt in eo ab accuſatione, quia in hac porrigitur ſolemnis libellus, & fit inſcriptio, noo item in querela. *Clarus in §. fin. q. 10. n. 2. Azor p. 3. l. 13. c. 20. §. Alius. circa finem.*

§. II.

Quinam ad accuſandum admittantur, & qui ab eo repellantur?

III. Generaliter loquendo, omnibus eſt permiſſum eccuſare, qui non ſpecialiter & expreſsè reperiuntur Jure prohibiti. *Durand. in ſpec. l. 1. partic. 2. Tit. de accuſ. n. 1. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 14. n. 1. Farinac. p. 1. l. 1. Tit. 2. q. 12. n. 8.* Idque habetur in *l. Qui accuſare. 8. ff. de accuſ.* Quia qood non eſt à Jure prohibitum, intelligitur eſſe conceſſum. *c. c. junctâ Gl. V. Non incurritur. de translat. Epiſcop. l. Ab ea parte. 5. ff. de prob.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, num crimen ſit publicum? quia ad publicam utilitatem pertinet, illud puniri, & quilibet de popolo accuſare poteſt. Si verò crimen ſit privatum, is ſolummodo eccuſare poteſt, cujus intereſt, ſive qui injuriam vel damnum paſſus eſt, *Leſſ. l. 2. c. 30. n. 19.*

IV. Cæterùm plures, utroque Jure, ab eccuſando repelluntur. Et inprimis quidem Clerici prohibentur criminaliter eccuſere Laicos, *c. Sicut. 6. cauſ. c. q. 7.* Retio eſt: Tum quia accoſatio eſt genus illaudabilis intentionis, *c. Si quis. 50.* & ibi *Gl. V. Illaudabilis. cauſ. 2. q. 7.* Ideoque Clericus ſe immiſcere non debet bujusmodi odioſis litigiis: Tum quia Clerici debent eſſe ſegregati à vita & actiooibus leicorum. *Abbas in c. Cum P. 15. n. 8. h. t.* Et quidem ſi agator ad publicam vindictam, Clerici eccuſare non poſſunt, ſive imponetur pœna ſanguinis, ſive non; ſi verò agatur ex delicto ad proſequendam ſuam propriam injuriam, vel Eccleſiæ ſuæ, poſſunt Clerici accuſare crimioaliter leicos, modò pro illo delicto non imponatur pœna ſenguinis, alioquin fieret Clericus irregularis, niſi proteſtetur, quòd non intendat agere ad vindictem, ſeu pœnam ſanguinis, vel corporelem imponendam, quia alièes daretur Laicie anſe impunè delinquendi in Clericos, *Abbas cit. l. n. 10.* Quamvis non excuſetur eb irregularitate, ſi Clericus, cum ſimili proteſtatione, teſtimonium ferat, & reus mortis, vel mutilationis poſtea pœnâ plectatur. *Clarus cit. § fin. q. 24. n 9. Farin. c. q. 12. n. 12.*

2. Prohibentur leici accuſare criminaliter Clericos de aliquo crimioe, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur, *c. 1. 2. & 3. & c. Sacerdotes. 8. c. Oves. 13. cauſ. 2. q. 7.* Idque ſtatutum etiam habetur in *c. Cùm P. 10. h. t.* & ibidem *Gl. in ſumma.* Ubi Alexander III. Joannem Laicum, qui accuſare cœperet Presbyterum quendam, non admiſit ad accuſandum, quia Laicus erat. Idque tum propter reverentiam, quam Laici teoentur præſtare Clericis tanquàm Paſtoribus ſuis: Tum propter odium, quo ſolent plerumque Clericos proſequi, & quibus oppidò quidam infeſti ſunt, *c. Oves. 3. & c. ſeq. cit. cauſ. 2. q. 7.* Ideoque Laici præſumuntur potiùs moveri odio, quèm Zelo juſtitiæ ad Clericos accuſendos, *Clarus cit. q. 14. n. 21. Farinac. cit. q. 10. n. 13.* Et hinc etiam Patronus Laicus non poteſt eccuſare Clericum inſtitutum in Eccleſia, in qua eſt Petronus, *Clarus c. l. n. 22.* Excipi debet, quòd in criminibue publicis enormibus, & exceptis, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis, Simoniæ &c. Laici etiam extranei, Clericum accuſare poſſunt, *c. Sanè. 4. cauſ. 15. q. 3 c. Tanta. 7. de Simon. Gl. in cit. c. Cùm P. V. Laicus. hoc tit.* ſicut & in crimine dilapidationie bonorum Eccleſiæ, licèt crimen exceptum ooo ſit. *Clarus c. l. n. 21. Farinac. c. l. q. 13.*

3. Aliqui repelluntur ab accoſando propter defectum ætatis, ut pupilli, *l. Qui accuſare. 8. ff. De accuſ. c. Prohibentur. 14. cauſ. 2. q. 1.* Niſi ſuam vel perentum ſuorum injuriam proſequantur, *l. 2. §. Pupillus. ff. de accuſ.* Si verò pupillus ſit majoe infante, impubes tamen, tunc poreſt eccuſare cum auctoritate Tutoris, *arg. l. fin. C. De auth. præſ.* Si verò pubes eſt, mioor tamen 20. ennis, ipſe ſolus ſine Curatoris euctoritate, non admittitur, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur: cum authoritate tamen Curatoris, minores indiſtinctè accuſere poſſunt, dumodo 14. ætatis añum exceſſerint. *Clarus cit. l. n. 7.*

V. 4. Ab accuſando repellitur mulier, propter ſexûs verecnodiam, & fragilitatem, quâ facilè inducitor ad habendum amorem vel odiũ. *l. 1. l. Qui accuſare. 8. ff. De accuſ. l. De crimine. 12. C. Qui accuſare, non poſſ.* niſi ſuam ſuorúmque injuriem proſequatur.

Digitized by Google

quatur. *cit. l.* 1. *& cit. l. de crimine. c.* 1. 2. *&* 3. *cauſ.* 15. *q.* 3. Unde poteſt uxor accuſare occiſorem mariti ſui, ex receptiſſima ſententia apud *Clarum cit. q.* 14. *n.* 8. Sunt & alij quidam caſus, in quibus mulier ad accuſandum admittitur, ut in criminibus exceptis, & in caſu Annonæ, quia ad publicam utilitatem ſpectat, *l. Mulierem.* 13. *ff. de accuſ.* & aliis quibusdam, quos refert *Farin. cit. q.* 10. *n.* 16. 5. Repelluntur ab accuſando infames & criminoſi, utroque Jure, tam Canonico, *c. Infames.* 17. *cauſ.* 6. *q.* 1. *c. Quærendum.* 18. *cauſ.* 2. *q.* 7. quàm Civili, *l. Qui accuſare.* 8. *ff. de accuſ. l. Criminis.* 15. *junctâ Gl. V. Exiſtimatio. C. De his, qui accuſare non poſſunt.* niſi infames ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur. *l. Hi tamen.* 11. *ff. de accuſ. l. Neganda.* 19. *C. de his, qui accuſare &c.* vel niſi agatur de crimine læſæ Majeſtatis, *l. Famoſi.* 7. *ff. Ad leg. Jul. læſ. Majeſt.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, inter notatos infamiâ Juris, qui utroque Jure ab accuſando repelluntur, *cit. c. Infames cauſ.* 6. *q.* 1. De Jure Canonico verò etiam notati infamiâ facti accuſare non poſſunt, ut colligitur ex *c. Si qui ſunt.* 17. *cauſ.* 2. *q.* 7. *& c. Cùm in tua.* 27. *de Sponſal.* Non enim infamis videtur perſona integra. Similiter criminoſus nondum accuſatus, nec diffamatus de crimine, ſive ipſo jure effectus infamis, de Jure Civili non repellitur ab accuſando, niſi condemnatus ſit de crimine publico, per quod fama amittitur: de Jure tamen Canonico criminoſus, etiam nondum diffamatus, nec accuſatus, accuſare non poteſt, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur. *Clarus c. l. n.* 9. *Farin. c. l. n.* 21.

VI. 6. Excommunicatus, ſeu ligatus majore excommunicatione ab agendo in judicio repelli poteſt, ac debet, *c. Intelleximus.* 7. *de judic. c.* 1. *de except. in* 6. Ergo nec accuſare poteſt; quia accuſator in cauſa criminali proprius eſt actor. idque ſervandum etiam in foro Civili. *Clarus c. l. n.* 16. *Farinac. cit. l. n.* 26. *&* 28. etiamſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur. *Farin. c. l. n.* 31. 7. Ob reverentiam prohibentur liberi, & liberti accuſare parentes, & Patronos, *l. Qui accuſare.* 8. *in fine. ff. De accuſ. l. ult. C. De his, qui accuſ. non poſſunt.* Excipitur crimen læſæ Majeſtatis. *l. pen. C. eodem.* Quia publicum commodum Reipubl. præferri debet privato bono parentum & Patronorum. Item vaſalli, & ſervi dominum accuſare non poſſunt. *Azor c. l.* 13. *c.* 19. *dub.* 6. *n.* 2. 8. Pagani, & Judæi Chriſtianos accuſare non poſſunt, nec hæretici Catholicos, *c. Pagani.* 25. *c.* 2. *q.* 7. Nec quidem in criminibus exceptis, *Gl. ibidem. V. Accuſare.* 9. Repellitur etiam pauper, qui ſcilicet in bonis habet minus, quàm 50. aureos, *l. Nonnulli.* 10. *ff. De accuſ.* Quia paupertas cogit ad illicita. Si tamen conſtet, pauperem eſſe honeſtæ, & bonæ vitæ, repelli non debet. *Gl. in cit. l. Clarus cit. l. num.* 19. 20. Non poteſt accuſatus criminaliter, pendente accuſatione, reaccuſare accuſatorem ſuum in pari, vel minore crimine, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur. *l.* 1. *&* 6. *l. Neganda,* 19. *C. De his, qui accuſare non poſſ.* Quia is, qui reus factus eſt, ſe purgare debet, nec antè poteſt accuſare, quàm fuerit excuſatus: Non enim relatione criminum, ſed oſtenſione innocentiæ reus purgatur, *l. Is qui.* 5. *in fine. ff. De publ. judic.* De majore autem crimine poteſt accuſatus alium, ſaltem extraneum, reaccuſare, quia majus crimen objicere licet, *l.* 1. & ibi *Gl. V. Ut graviora. C. De his, qui accuſare non poſſunt.* Cùm graviori crimini per minus non debeat præjudicari, & hoc ante litem conteſtatam, non autem poſtea. *Zœſius ff. De accuſ. n.* 13. Sunt & plures alii, qui repelluntur ab accuſando, de quibus videri poſſunt *DD. cit.* Porrò de alia cauſa, ob quam non admittitur quis ad accuſandum, de qua etiam in ſpecie agitur in *hoc tit.* dicetur §. *Sequenti.*

§. III.

Quâ ratione repellatur quis ab accuſando ob Inimicitiam?

VII. Inter alias cauſas, ob quas repellitur quis ab accuſando, numeratur etiam inimicitia accuſatoris cum accuſato. Non tamen levis, ſed gravis & capitalis, talis enim præſumitur accuſare potiùs privatæ vindictæ causâ, quàm Zelo juſtitiæ. *Clarus cit.* §. *fin. q.* 14. *n.* 17. *Farinac. cit. q.* 12. *n.* 34. *& ſeqq.* Quæ autem dicatur inimicitia gravis, quæ levis, Judicis arbitrio relinquitur, *Clarus c. l. & Farinac. n.* 47. Extenditur autem 1. Quòd non ſolùm inimici accuſati, ſed etiam eis cohabitantes repellantur ab accuſatione, quia affectio amicitiæ ſolet incitare ad hujusmodi accuſationes, & ad blaſphemandum, ſeu infamandum inimicos, prout habetur in *cap. Repelluntur.* 7. *h. t.* Tales enim, qui cum inimicis accuſati cohabitant, vel frequenter cum eis verſantur, præſumuntur amici accuſatoris, & inimici illius, qui accuſatur. *c.* 1. *diſt.* 93. Quamvis talis non præſumatur inimicus capitalis, & idem non in totum repellitur à teſtificando, ſed ſolùm minor fides ei adhibetur, *Farin. p.* 2. *l.* 2. *q.* 13. *n.* 46. Quòd ſi verò cohabitantes, & frequenter converſantes cum inimicis accuſati, repelluntur ab accuſatione, multò magis repellentur ipſi inimici, qui ſemper videntur habere animum ſumendi vindictam de inimico, ut ex *Durand.* docet *Barb. in cit. c. Repelluntur. n.* 3. *h. t.* Et propter amorem, ac odium ſæpe pervertitur humanum judicium. *c. Quatuor.* 78. *cauſ.* 11. *q.* 3. *Gl. in cit. c.* 7. *V. Amicitiæ.* Ad contrahendam autem inimicitiam non attenditur, an quis habeat juſtam cauſam litigandi, ſeu accuſandi, an non; adeoque poteſt quis excipere contra inimicum, eumque ab accuſando repellere, licèt, culpâ ſuâ, cauſam dederit inimicitiæ, niſi malitiosè, ac per dolum hoc fecerit. *Abbas in cit. c. Repelluntur. n.* 5.

VIII. Extenditur 2. Quòd nec is, qui tulit teſtimonium in cauſa criminali contra aliquem, poteſt poſtea accuſare in eadem cauſa: quia ex tali teſtimonio præſumitur oriri inimicitia inter teſtem, & eum, contra quem teſtis depoſuit, prout ſumitur ex *c. Cùm P.* 10. *h. t.* Nam cùm Joannes Laicus accusâſſet Presbyterum de crimine Simoniæ, ſed non admiſſus eſſet à Papa ad accuſandum, eò quòd Laicus erat: eo repulſo, Bonus Presbyter frater dicti Joannis accuſavit prædictum Petrum de eodem crimine Simoniæ: & Papa eum quoque repulit, quia cùm idem Joannes accusâſſet dictum Petrum Presbyterum, Bonum fratrem ſuum produxit in teſtem contra ipſum Petrum: Et quia etiam frater dicti Petri prædictum Bonum Presbyte-

» byterum ſuper conſimili cauſa, ſcilicet Simoniæ,
» vel alio ſimili crimine, accuſavit; ideo Papa neutrũ
» illorum admiſit ad accuſandum dictum Petrum,
» ſiquidem unus frater, poſt alterum, eundem Pe-
» trum accuſavit. Sed quia uterque Presbyter, Petrus
» & Bonus, ſuper objectis criminibus eſt infamatus,
» ideo utrique à Papa eſt indicta Canonica purgatio,
» cum tribus Sacerdotibus facienda: licèt aliàs nu-
» merus purgatorum ſit arbitrarius. *Gl. fin. hic.* Ubi

notandum; in caſu hujus c. Joannes fuit repulſus ab accuſando, non præcisè, quia fuit Laicus: (Nam de crimine excepto, quale eſt Simonia, de quo Petrus Presbyter erat accuſatus, & infamatus, ut patet ex eo, quòd indicta ipſi fuit purgatio etiam Laicus accuſare potuit Clericum, ut ſupra dictum;) ſed ideo dictus Joannes fuit repulſus ab accuſando Petro, quia erant inimici ad invicem; Idque tum propter mutuas accuſationes, quia ſcilicet Bonus frater Joannis accuſavit Petrum ſuper crimine Simoniæ; & viciſſim frater Petri dictum Bonum accuſavit ſuper eodem crimine: Tum quia idem Bonus fratrem ſuum Joannem produxit in teſtem contra dictum Petrum Presbyterum, & ideo repellitur etiam tanquam inimicus, *Gl. hic V. Laicus in fine, & V. Illius cauſæ. Hoſtienſ. ibid. §. Cùmque.* Nam accuſans aliquem, ſi fratrem ſuum in teſtimonium producat, repellitur ab accuſatione, tanquam inimicus, *Gl. hic in not.*

Notandum 2. Quod dictum eſt, eum, qui teſtimonium fert contra aliquem in cauſa criminali, præſumi eſſe inimicum ipſius: Id procedit, ſi ſpontè ſe obtulit ad teſtificandum: Secus ſi coactus depoſuit, tum enim non poteſt repelli tanquam inimicus in illa, vel alia cauſa, quia ceſſat præſumptio inimicitiæ. *Abbas hic n. 14. in fine.*

IX. Extenditur 3. Quòd inimicus non ſolùm repellitur ab accuſatione, ſed etiam ab exceptione voluntaria, ſeu ſpontè oppoſita, prout ſumitur ex *c.*
» *Meminimus*; 13. *h. t.* Nam cùm quædam Mona-
» cha in Abbatiſſam alicujus Monaſterii electa fuiſ-
» ſet, ejus electionem Papa confirmavit, mandans
» Epiſcopo Diœceſano, ut ei benedictionem confer-
» ret. Sed dum eam Epiſcopus benedicere vellet,
» quidam per modum exceptionis propoſuit, quòd
» eandem de Simonia accuſare vellet, appellans, ne
» ipſam benediceret, ideoque eam Epiſcopus non
» benedixit. Quia verò appellationi ejusdem de-
» ferri non debuiſſet, (quippe quæ frivola fuit, &
» fruſtratoria) nam cùm opponens illam manifeſtus
» fuerit electæ in Abbatiſſam inimicus, & contra
» illam in eadem cauſa electionis teſtimonium tu-
» lerit; idcirco mandat Papa Alexander III. eidem
» Epiſcopo, ut propter eam appellationem, non
» differret Abbatiſſam eam benedicere, ſi fuerit re-
» quiſitus. Porrò exceptio voluntaria hîc dicitur,

quando quis non moleſtatus, ſeu provocatus venit ad judicium: ſed ſpontè ſe obtulit ad dicendum teſtimonium in cauſa criminali, ſine coactione: tunc enim repellitur, ab accuſando, tanquam inimicus, ac proinde in alio judicio ſeu cauſa repelli poteſt; ſecus eſt, ſi teſtimonium dixit requiſitus, quia tunc mandato Judicis paruit, & obedientia tollit omnem ſuſpicionem calumniæ, *Abbas hic n. 4. & 8.* Hinc colligitur etiam, quòd inimicus non admittitur ad accuſandum, etiam in crimine excepto, cujusmodi fuit in caſu hujus c. Simonia. Alioqui enim, ſi iſte non fuiſſet manifeſtus inimicus, deferendum fuiſſet ipſius appellationi, & accuſare potuiſſet electam in Abbatiſſam. *Gl. hic in not. & V. Inimicus.* Prætetea etiam inimicus recenter reconciliatus non poteſt accuſare: Secus eſt, ſi inimicitia jam dudum ſit extincta, *Farinac, cit. q. 12. n. 41. & n. 42.* quia etiam inimicus in criminibus notoriis non admittitur ad accuſandum, *Farinac, c. l. n. 40.*

§. IV.

An Monachi ſeu Religioſi poſſint criminaliter accuſare Prælatum ſuum?

X. De hoc agitur in *c. Ex parte*; 11. *h. t.* Ubi »
ſtatuitur, quòd Monachi ſeu Religioſi non ſunt »
repellendi ab accuſatione Abbatis ſeu Prælati ſui, »
non obſtante reverentiâ, obedientiâ & ſubjectio- »
ne, quam ipſi debent, niſi aliqua rationabilis cau- »
ſa, (quia v. g. ſunt excommunicati, vel inimici, »
vel conſpiratores. *Gl. hic V. Alia rationabilis*;) id »
impediat, licèt alios accuſare non poſſint. Ubi »

notandum 1. Ratio cur Monachi accuſare poſſint Prælatum de crimine, eſt, quia Monachus accuſando proprium Prælatum delinquentem, cenſetur procurare utilitatem monaſterii, cujus intereſt, non habere Prælatum malum, ſive lupum pro Paſtore: Neque in hoc ſubditus agit quippiam contra obedientiam, quia in licitis tenetur obedire Prælato, non item connivere & tolerare, ſi malus ſit, imò potiùs tenetur illum denunciare vel accuſare, cùm totius Monaſterii id interſit. *Gl. hic V. Alia. Abbas ibid. n. 2. & 3.* Tenentur tamen Monachi interim, pendente accuſatione, obedire Abbati, cùm nondum ſit privatus officio, niſi is eis præciperet, ut deſiſterent ab accuſatione, tum enim ei parere non debent, quia præceptum eſt injuſtum. *Abbas in cit. c. Ex parte*; *n. 4. Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 13.*

Notandum 2. Quamvis nonnulli Doctores putent, Religioſum, priusquam accuſet Prælatum ſuum, petere ac impetrare debere veniam ac licentiam ab eodem, vel Epiſcopo: ſicut filius petere debet volens accuſare patrem. Alii tamen negant eſſe petendam, vel impetrandam, cùm jam à jure conceſſa ſit, in *cit. c. Ex parte*; *n. 6. Sanch. cit. c. 12. n. 19.*

Notandum 3. Monachi alios accuſare non poſſunt: ut habetur in *cit. c. Ex parte*; quia religioſi cenſentur eſſe mortui mundo, nec habere liberum arbitrium, ſive velle ac nolle, *Gl. in cit. c. Ex parte*; *V. Licèt alios.* Poſſunt tamen etiam Religioſi quemvis alium extraneum accuſare duabus conditionibus concurrentibus, nempe cum licentia Abbatis, & ſi Monaſterii interſit, ſive utilitas ejusdem id poſtulet. *c. Monachi*; 3. *c. 16. q. 1. Innoc. in cit. c. Ex parte*; *in princ. Abbas* ibid. *num. 6. Sanch. cit. c. Ex parte*; 12. *num. 27.*

Deinde ſi Monachus ſit Epiſcopi cubicularius, ſeu familiaris, poteſt illum delinquentem etiam ſine licentia Abbatis accuſare, vel ſaltem denunciare, cùm ad hoc conſtituantur Clerici vel Monachi cubicularii Epiſcopi, ut vitæ ipſius ſint teſtes, *Can. Cum*

Paſto-

Paſtoralis; 58. *c*. 2. *q*. 7. *Abbas in cit*. *c*. *Ex parte*; *n*. 6. *Sanch*. *c*. *l*. *n*. 29.

XI. Porrò in *cit*. *c*. *Ex parte*; *in fine*. *h*. *t*. Additur, » ſi Monachi ſeu Religioſi accuſent Prælatum ſuum, cùm ipſi proprium non habeant, neceſſariæ expenſæ ex rebus Monaſterii eis miniſtrari debent, donec cauſa debitum finem accipiat. Quod intelligendum eſt, non tantùm da expenſis ad victum, ſed etiam ad litem ſeu cauſam proſequendam neceſſariis. *Gl. fin. hic*, *&* *Abbas n*. 9. Idemque procedit, ſive Monachus accuſet, ſiva denunciet Abbatem; nam licèt textus in *cit*. *c*. *Ex parte*; loquatur de accuſatione, eadem tamen eſt ratio de denunciationa, *Io. And. ibid*. *n*. 3.

XII. Limitari autem debet, Niſi Monachus accuſans Abbatem habeat aliquod peculium, tunc enim non tenetur Monaſterium expenſas litis ei ſuppeditara, quia ceſſat ratio data in *cit*. *c*. *Ex parte in fine*: Eò quòd Monachus non habet proprium, ex quo poſſit expenſas præſtare, *Abbas ibid*. *n*. 9. *Felin*. *n*. 4. *Sanch*. *l*. 6. *n*. 10. *c*. 12. *n*. 21. 2. Si Monachus accuſet Abbatem, ob utilitatem Monaſterii, hoc ſubminiſtrare debet expenſas, non item ſi propriam cauſam v. g. electionis ſuæ proſequatur. *Abbas cit*. *l*. *n*. 9. *Sanch*. *c*. *l*. *n*. 23. Quod intelligendum eſt, ſi dignitas, ad quam eligitur, ſit extra Monaſterium, quia ſi ad prælaturam in ſuo Monaſterio eligatur, tenetur Monaſterium expenſas neceſſarias ad litem moram miniſtrare, cùm ejus interſit, *Felin. cit*. *l*. *n*. 4. *Sanch*. *cit*. *l*. *n*. 26. 3. Si Monachus alium, præter Abbatem, accuſat, non debentur illi expenſæ à Monaſterio, ut docet *Gl. in cit*. *c*. *Cum paſtor*; 58. *V. eod*. *cauſ*. 2. *q*. 7. Porro non ſtatim Monachus admittendus eſt ad accuſandum Abbatem, ſed non niſi, poſt præcedentem ſummariam cauſæ cognitionem, etiam ſine præſentia partium, an procedat bono, vel malo Zelo. Nam ſi alii, ſine tali prævia inquiſitione non accuſant, multo minùs Monachi. *Ioan. Andr*. *n*. 2. *Abb*. *n*. 9 Similiter Abbati accuſato à Monachis debet Monaſterium tribuere expenſas ad ſe defendendum, uſque ad finam litis, quia etiam Monaſterii intereſt, non deponi Abbatem culpæ expertem, *Gl. hic V. Alia in fine*. & ibi. *n*. 5. Idqua extanditur, ut atiamſi Abbas remotus ſit ab adminiſtratione, ſive ab illa ſuſpanſus, adhuc debent ipſi præſtari expenſæ à Monaſterio ad ſe defandendum; ſecus ſi eſſet omnino privatus titulo, id eſt, verè ac realiter depoſitus: cùm tunc nihil habeat ampliùs commune cum Monaſterio, *Ioan. And. hic*. *n*. 8. *Abbas n*. 5. *Sanch*. *c*. *l*. *n*. 24.

XIII. Denique quòd Monachi poſſint Abbatem ſuum ſau Prælatum accuſare, etiam ſtatutum eſt *inc*. *Illa*; 3. *h*. *t*. Ubi Papa Gregorius 1. reſcribit: » ſi fortè aliquis Abbas infamatus fuerit da crimine, » & quiſpiam ex Monaſterio ſit ejuſdem Abbatis, » qui poſſit, aut auſit dicera (id eſt, accuſare vel de» nunciare illum, *Gl. hic V. Dicere*;) quod ad cul» pam ſeu reatum ipſius pertineat; paratum eſſe Pa» pam cum eis, quorum intereſt, (ſcilicet fratrum » ejuſdem Monaſterii) cauſam ſtrictè perſcrutari, ut » reus vel condemnetur, vel abſolvatur.

XIV. Hinc colligitur 1. quòd non tantùm Monachi, ſed atiam converſi Laici debeant admitti ad accuſandum vel dannunciandum Abbatem ſuum de crimine, cùm eorum interſit habere bonum Prælatum, neque ſint puri Laici, *Abbas hic num*. 2. Colligitur 2. quòd Prælatus non ſolùm ob delictum dolo commiſſum, quod ſignificatur hìc per *reatum*, ſed etiam ob culpam ſeu negligentiam non doloſam, poſſit accuſari vel denunciari ac deponi. *Abbas hic n*. 3. Colligitur 3. quòd non ſolùm in inſtitutione, ſad etiam deſtitutione Prælati, ſive agatur par modum accuſationis, ſive etiam per modum inquiſitionis, aut denunciationis, hi, quorum intereſt. ſunt vocandi, & cauſa in eorum præſentia eſt tractanda, *Gl. hic V. Dicere*, *&* *Hoſtienſ. ibidem*.

§. V.

An Iudex ex officio repellere poſſit accuſatorem inhabilem, ſeu non idoneum, etiamſi Pars nihil contra illum excipiat?

XV. Reſpondetur affirmativè, idque ſumitur *ex c*. *Si legitimus*; *h*. *t*. Ubi ſtatuitur: ſi legiti» mus non fuerit accuſator (quia v. g. criminoſus, » qui alium accuſata non poteſt: *Gl. hic V. Legitimus*;) non fatigetur accuſatus, id eſt, repelli debet » accuſator, ſi reus excipiat contra illum, val eo nihil opponente, à Judice ex officio: & reus abſolvi ab obſervationa judicii: niſi fuerit infamatus, tum enim indici ei debet purgatio. *c*. *Presbyter*; 13. *cauſ*. 2. *q*. 5. *Gl. fin. hic*, *Clarus cit*. §. *fin*. *q*. 15. *n*. 1. Ex quo colligitur, quòd ante omnia quærendum eſt de legitimatione, ſive habilitate perſonarum, quæ litigare volunt in judicio. *Arg*. *l*. *Si quæramus*; 4. *ff*. *Qui teſtam. fac. poſſ*. *Abbas in cit*. *c*. 1. *n*. 1. *h*. *t*. Et cùm exceptio hæc, quòd accuſator non ſit legitimus, dilatoria ſit, ideo ante litem conteſtatam proponenda eſt, nec poteſt poſtea opponi, niſi reos ignoraverit hanc exceptionem ſibi competere, *Abbas in cit*. *c*. 1. *n*. 2. *h*. *t*.

XVI. Porrò nullus Epiſcopus poteſt fami» liares ſuos, ipſum accuſare volentes, per exceptio» nem criminis repellera, quos, antequam ſa ab eis » accuſandum cognoſceret, à ſua familiaritate non » ſeparavit, prout ſtatutum *in c*. *Nulli*; 5. *hoc tit*. » Non enim poteſt modò reprobara eorũ mores, quos priùs approbavit. *l*. *Si uxor*; 13. *in fine*. *ff*. *Ad leg. Iul. de adult*. *c*. *Horrendus*; 17. *cauſ*. 32. *q*. 5. *c*. *Veniens*; 5. *de filiis Presbyt*. ideoque ſibi id imputent, *Gl. in cit*. *c*. *Nulli*; *V. Familiaritate*. Idqua ſpecialiter ſtatutum foit in odium ſeu pœnam Epiſcoporum tolerantium in ſua domo criminoſos, & perſonas inhoneſtas, *Gl. hic V. Familiaritate*; Verſ. *ſed dic*: *Abbas ibid*. *n*. 6. Nihilominus tamen poteſt Judex ex officio ſuo tales accuſatores viles & inſames repellere, quia ex delicto acquiritur jus, non tantùm privato, ſed etiam Reipubl. & ideo licèt privatus ob culpam vel defectum ſuum, non admittatur ad repellendum ſuum accuſatorem: poteſt tamen Judex ratione Reipubl. ex officio procedere, & repellare talem accuſatorem, contra quem pars ipſa ſive accuſatus excipere non potuiſſet, quia illegitimus accuſator debet repelli, non tantùm ob commodum accuſati, ſed etiam ob dignitatem Judicis, & commodum Reipubl. *Gl. in cit*. *c*. *Nulli*; *V. Repellere*; *&* *V. Familiaritate*; *in fine*.

XVII. Notandum hìc præterea 1. ſi quis, qui

 accu-

accuſare prohibetur v. g. infamis, vel excommunicatus, excipiat contra accuſatorem, quòd ſit infamis, vel excommunicatus, valet exceptio, & per illam repellere poteſt accuſatorem: tametſi, & ipſe ſit infamis, vel excommunicatus, quia qui non poteſt agere, vel accuſare: poteſt tamen excipere de inhabilitate actoris vel accuſatoris, exceptio enim habet rationem defenſionis. *Bart. in l. Servos*; 5, *n.* 1. & 2. *ff. De accuſ. Clarus cit. q.* 15. *n.* 3.

Notandum 2. Si quis ex iis, qui accuſare prohibentur, aliquem accuſavit, & reus contra illum non excipiat de inhabilitate ejus ad accuſandum, proceſſus accuſationis tenet, & effectum habebit, quia exceptio iſta eſt dilatoria, quæ opponi debet, ante litem conteſtatam, & ſibi imputare debet accuſatus, quòd illam opponere neglexerit. *Clarus cit. q.* 15. *n.* 4. Ubi ait, hanc eſſe communem opinionem.

§. VI.

An quis obligetur ad accuſandum, & utrùm accuſator deſiſtere poſſit ab accuſatione inchoata?

XVIII. Ad primã quæſtionẽ reſpondetur. Si crimen vergat in damnum ſpirituale, vel temporale Reipubl. etſi plerumque ſufficiat illud denunciare Juridicè, vel Canonicè: interdum tamen contingere poteſt, ut teneatur aliquis etiam ad accuſandum, ſi damnum publicum alia ratione impediri non poſſit, niſi contra reum judicialis proceſſus inſtituatur, dummodo crimen legitimè probari poſſit, quia alioquin fruſtra quis laboraret, & ſuſpicioni calumniæ ſe objiceret, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 68. *art.* 1. *Silveſt. V. Accuſatio*; *q.* 2. *n.* 3. *Layman l.* 3. *tract.* 6. *c.* 3. *n.* 6. & alii communiter: quamvis in praxi tardò occurrat talis caſus. Ratio eſt, quia pars tenetur etiam cum proprio detrimento proſpicere bono totius, & quivis privatus bono communi. De aliis verò criminibus, quæ non tendunt in damnum publicum Reipubl. nemo invitus agere vel accuſare cogitur, *juxta l. Uniiam c. Ut nemo invitus &c.*

XIX. Ad ſecundam quæſtionem Reſpond. 1. quamvis accuſator, ante litem inchoatam, in cauſa criminali deſiſtere poſſit ab accuſatione, caſu, quo non tenetur accuſare, vel denunciare: poſt litem tamen inchoatam non poteſt licitè deſiſtere, ſine licentia Judicis, quia jam obligationem contraxit, probandi delictum, vel pœnam ſubeundi, à qua obligatione, propria auctoritate, ſe liberare non poteſt: imò nec ſine conſenſu Rei, ſi is fuit tormentis ſubjectus, vel ex accuſatione infamatus, alioquin deſiſtens incidit in pœnam S. Cti Turpilliani, ſi crimen publicum ſit, quod accuſavit. *l.* 1. *C. eod.* Vel punitur pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, ſi ſit crimen privatum. *l. Si quis.* 7. *ff. Eodem. Leſſ. l.* 2. *de juſt. c.* 30. *n.* 18.

XX. Reſp. 2. Si accuſator deprehendat, ſe erraſſe, quia falsò putavit, accuſatum eſſe reum criminis, non tantùm poteſt, ſed etiam debet deſiſtere ab accuſando: vel ſi de eo incipiat dubitare, & poſt diligentem inquiſitionem, dubium perſeveret: vel denique ſi videat, ſe non poſſe crimen probare, tum enim ſi pergeret in accuſatione, verè calumniaretur. *Leſſ. c. l. n.* 14. Idemque eſt: ſi judex accuſationem refutet, ſive rejiciat, vel admiſſam reſcindat, ut quia v. g. videt libellum habere ſubſtantialem aliquem defectum. *Leſſ. c. l. n.* 15.

XXI. Reſpond. 3. Deſiſtens ab accuſatione, poſt litem inchoatam, non poteſt de illo crimine reum denuo accuſare, ut conſtat *ex l. Accuſationum.* 6. *C. De his.* qui accuſ. non poſſ. etſi aliàs non prohibeatur accuſare. Quin imò ſi quis coram Judice dicat ſe accuſaturum aliquem, tametſi deinde poſſit impunè, ante inſcriptionem, deſiſtere, ei tamen ſilentium imponi debet in perpetuum, ut non poſſit ampliùs de tali crimine accuſare, prout ſumitur *ex c. Licèt.* 14. *h. t.* Nam quidam Canonici Eccleſiæ Biſuntinæ, per ſuas litteras ſuper crimine perjurii, Simoniæ, & inceſtûs Archiepiſcopum ſuum denunciaverant Papæ Clementi, qui Juris ordine obſervato, mandavit dicto Archiepiſcopo, ut ad certum tempus ſe Apoſtolicæ Sedi præſentem ſiſteret, ad objecta reſponſurus: Archiepiſcopus ad terminum præfixum comparuit. Innocentius III. ſucceſſor Clementis, cùm nullus compareret, qui opponeret aliquid contra Archiepiſcopum: quæſivit ex quibusdam Archidiaconis ejuſdem Eccleſiæ Biſuntinæ præſentibus, utrùm aliquid vellent contra ipſum ſuper præmiſſis opponere, & legitimè probare, quod contra ipſum ſcripſerant: qui reſponderunt, quòd non propoſitò accuſandi illa ſcripſerint, ſed quia in quibusdam incorrigibilis videbatur, denunciaverant illa Papæ: ſed nuntius, qui pro litteris impetrandis acceſſerat, mandati formam exceſſit. Quare Papa illis ſilentium impoſuit, ne de cætero ſuper his accuſarent, vel infamarent eundem Archiepiſcopum: & quia prædicti Canonici, citra inſcriptionem, deſiſtere voluerant, id eiſdem non imputatur. Ne autem Papa in abſolutione ipſius Archiepiſcopi minùs Canonicè procedere videretur, inquiſitionem ſuper fama ipſius commiſit faciendam.

XXII. Pro explicatione hujus c. Notandum 1. quamvis nullus per litteras accuſari poſſit, ſed non niſi propria voce accuſatoris, & præſente eo, qui accuſatur, quia nullus abſens accuſari poteſt, vel accuſare, *c. Per ſcripta.* 5. *cauſ.* 2. *q.* 8. poſſunt tamen per litteras denunciari crimina, & peti, ut reus citetur, & veniat reſponſurus ad libellum accuſationis, prout factum eſt in caſu hujus c. quia hæc prima citatio ſit per nuntium, *Innoc. hic n.* 1. *Ioan. And. ibid. n.* 2. & *Abbas n.* 2.

Notandum 2. Si accuſator non compareat in termino præfixo à Judice ad comparendum, non auditur poſtea ampliùs, niſi probet juſtam cauſam abſentiæ, *c. Quiſquis unic. cauſa* 4. *q.* 5. *l. Si ea*; 7. *C. De his, qui accuſ. non poſſ.* ſi verò terminus præfixus ſit accuſatori, ad inſtantiam accuſati, tum ſi accuſator non compareat in illo termino, non debet ſtatim ei imponi ſilentium, ſed priùs citari ſeu moneri debet ad cauſam agendam. *l. Qui crimen*; 3. *C. Eodem*; & ſi non compareat poſt iſtam citationem, ſilentium perpetuum ei imponendum eſt, ut in caſu hujus c. *Abbas hic n.* 5. Vel etiam dici poteſt. ideo in propoſito caſu, non fuiſſe accuſatoribus impoſitum ſilentium, priusquam requiſiti fuerant, ſeu moniti, quia ante inſcriptionem deſtiterant ab accuſando, nec per modum

dum accuſationis, ſed denunciationis crimina propoſuerunt, *Hoſtienſ. hic V. Quæſivimus. & Ioan. Andr. n.* 10.

Notandum 3. Poſt litem conteſtatam, nullo modo ab accuſatione deſiſtere impunè licet. *l. In SCtum.* 15. *§ Qui poſt. ff. Ad SC. Turpill.* Sed neque ante litem conteſtatam, poſt datos fidejuſſores de proſequenda lite deſiſtere licet. *l.* 1. *C. eodem.* imò neque ante litem conteſtatam, & ante datos fidejuſſores, ſed poſt datum, ſeu oblatum libellum, licitum eſt deſiſtere, ſi reus citatus ſit. *Auth. Qui ſemel, C. Quomodo & quando judex &c. junct. l. Abſentem.* 5. *ff. De pœnis.* Verùm ante datum ſeu oblatum libellum, quamvis quis fuerit profeſſus, ſe velle accuſare, impunè tamen poteſt deſiſtere, etiamſi citatio Rei facta ſit, *juxta cit. c. Licèt. h. t. l. Miles.* 11. *ff. Ad leg. Iuliam de adult.* & docet *Bart. in l. Quæſitum.* 5. *ff. Ad SC. Turpill. Abbas in cit. c. Licèt. n.* 6. *h. t.* Ubi ait, ita reſtringendum eſſe textum *in cit. c. Licèt*, & ideo in eo fieri mentionem de inſcriptione, quia hæc communiter ad pœnam talionis fieri ſolet in libello. *l. Libellorum.* 3. *ff. De accuſ.* ut habetur etiam *in c. Per ſcripta.* 5. §. *Libellorum. cauſ.* 2. *q.* 8. & ideo, qui deſiſtit ab accuſatione, poſt oblatum libellum, cenſetur deſiſtere poſt præmiſſam inſcriptionem.

§. VII.

De Perſonis, quæ criminaliter accuſari poſſunt, vel non poſſunt?

XXIII. Regulariter, & in genere loquendo, omnes delinquentes de quibuſcunque delictis accuſari poſſunt, tam liberi, quàm ſervi, ſine ſexûs differentia, puberes, & impuberes, modò uſum rationis habeant ad delinquendum. *Weſenb. in parat. ff. De accuſ. n.* 10. *Clarus cit. §. fin. q.* 16. *n.* 1. Excipiuntur abſentes, qui inſpecto Jure ſcripto, de capitali crimine accuſari non poſſunt. *l. Abſentem.* 6. *C. De his, qui accuſ. non poſſ.* Multò minùs condemnari poſſunt, *l. Abſentem.* 5. *ff. De pœn. Clarus §. fin. q.* 4. *n.* 2. quia non debet quis condemnari indefenſus, ne contingat innocentes condemnari. Alii præterea accuſari prohibentur propter dignitatem, ut Papa, Imperator, vel Rex, qui ſuper ſe Judicem non habent. *Hoſtienſ. in ſumma. h. t. n.* 7. Alii ad tempus prohibentur, ut Legatus Imperatoris, item Magiſtratus populi, durante eorum officio, *l. Hos accuſare.* 12. *ff. De accuſ.*

XXIV. Jam ergò quæritur 1. an accuſatus de uno crimine poſſit de eodem denuo accuſari? *Reſp.* » De his criminibus, de quibus abſolutus eſt accu» ſatus, non poteſt accuſatio replicari, ſive iterari, prout ſtatuitur *in c. De his.* 6. *h. t. & l. Si cui.* 7. §. *Iiſdem. ff. De accuſ. ubi Gl. V. Accuſari,* addit, *ab eodem vel ab alio.* Ratio eſt: Non quòd obſtet exceptio rei judicatæ, cùm res inter alios acta aliis non præjudicet, ſed quia de delicto hominis ſæpius quæri non debet, *l. Licèt.* 6. §. *fin. ff. Nautæ, Caupones &c.* alioqnin nunquam reo conſtaret fides, & ratio innocentiæ ſuæ, *Zoeſ. ff. h. t. n.* 20.

XXV. Limitatur autem 1. niſi quis abſolutus fuerit ab obſervatione Judicii, propter libellum non rectè ordinatum, vel quia non erat legitimus accuſator, *l.* 3. §. *Quod ſi libelli. ff. De accuſ.* dummodo alius accuſet, non autem primus accuſator, *c. Prohibentur.* 14. *cauſ.* 2. *q.* 1. *& ibi Gl. V. Abolitione publica.* quia hic ob inimicitiam, quæ finitâ etiam accuſatione, remorate cenſetur, ab accuſando repellitur, ſaltem de Jure Canonico, *Abbas hic n.* 3. *Felin. ibid. n.* 3. *Covar. l.* 2. *reſol. c.* 10. *n.* 1. Limitatur 2. Niſi ſecundus accuſator probet, ſaltem ex ſignis, primum accuſatorem non fidè, & probè accuſaſſe, ſed prævaricatum fuiſſe, ſive cum accuſato colluſiſſe; tum enim ſecundi accuſatio de eodem crimine admittenda eſt. *l.* 3. §. 1. *ff. De prævaricat. l. Si quis.* 11. *C De accuſ. Gl. in cit. c. In his. V Replicari Felin. ibid. n.* 11. *Covar. cit. l. n.* 1. *limit.* 2. *Clarus cit. § fin. q* 57. *n.* 5. Ubi rationē dat: Non enim debet dolus primi accuſatoris obeſſe ſecundò accuſare volenti, pro quo ſtat favor publicus, ne delicta maneant impunita. Limitatur 3. Niſi ſecundus accuſator ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur, ut probet, ſe ignoraſſe accuſationem ab alio inſtitutam, *l. Si cui.* 7. §. *Iiſdem. ff. De accuſ. Gl. in cit. c. De his, V. Replicari.* Probatur autem hoc caſu ignorantia per proprium juramentum, cùm in animu conſiſtat, *Abbas hic n.* 8. & 9. *Felin. n.* 12. *Covar. cit. l. Limit.* 3.

XXVI. Limitatur 4. Si accuſatus de delicto criminaliter, ab eo abſolutus fuerit, tum iterum criminaliter accuſari non poteſt; ſecus ſi de crimine civiliter actum fuerit ad proſecutionem rei familiaris, ut reus abſolvatur, tunc enim iterum criminaliter accuſari poterit. *l.* 1. *C. Si quando Civilis actio crimin. præjud.* Niſi ntraque actio, criminalis & civilis tendat ad vindictam; tum enim ſi actum ſit civiliter, non poteſt abſolutus ab actione civili, accuſari criminaliter de eodem crimine. *l. Ait prætor.* 7. §. 1. *ff. De injur.* Si verò Civilis actio tendat ad rem familiarem, criminalis verò accuſatio ad publicam vindictam, tum vel accuſatus fuit abſolutus, quia accuſator non probavit delictum, & poteſt iterum accuſari criminaliter, *cit. l.* 1. *C. Quando Civil. actio &c.* vel reus fuit abſolutus, quia delictum non commiſit, tunc non poteſt denuo accuſari criminaliter, imò nec civiliter de eodem delicto à primo accuſatore, quia competit reo contra illum exceptio rei judicatæ: ſed ab alio tertio poterit accuſari. *l. Qui de crimine.* 9. *junct. Gl. V. Ab alio &c. de accuſ. Abbas in cit. c. De his. n.* 6. *Felin ibid. n.* 8. *Suar. cit. l. Clarus cit. q.* 57. *h. t.*

Limitatur 5. Ut procedat, ſi reus per ſententiam Judicis ſit abſolutus, ſecus, ſi per viam tranſactionis, & hæc valida fuit, tum enim etſi non poſſit accuſari à primo accuſatore, cum quo tranſegit: poterit tamen ab alio accuſari ex novo proceſſu, cui per tranſactionem non potuit fieri præjudicium; ſi verò tranſactio non tenuit, tum etiam primus accuſator iterum accuſare poterit. *Abbas hic n.* 3. *Felin. n.* 3. *limit.* 2. *Covar. cit. l. n.* 5. *limit.* 3.

Limitatur 6. Quando reus fuit abſolutus in judicio, non per viam accuſationis: ſed inquiſitionis, tum enim iterum de eodem crimine accuſari poteſt, ſaltem de Jure Canonico, ſecundùm quod non ſolet imponi pœna ordinaria delicti, ſed minor. *c. Qualiter.* 24. *h. t.* Idem dicendum, ſi reus fuit abſolutus in judicio agitato per viam denunciationis, vel exceptionis, quia denunciatio & exceptio non tendit ad pœnam ſeu vindictum delicti, ſed, ſi denun-

denunciatus plenè ſatisfecit pro delicto, non poteſt denuo accuſari. *Abbas in cit. c. De his. n. 3. Felin. n. 4. & 5. Covar. cit. l. n. 5. limit.* 8.

XXVII. Limitatur 7. Reus abſolutus à crimine per Judicem in foro externo, & contentioſo, non poteſt iterum de eodem accuſari; ſecus eſt; ſi ſit abſolutus ſolùm in foro interno pœnitentiæ, tum enim non impeditur accuſatio ejuſdem coram Judice, & in foro externo, quia illa accuſatio, & punitio, quæ fit in foro interno, fit ad ſatisfaciendum divinæ offenſæ; alterum verò fit ad publicam vindictam, & ſatisfactionem Reipubl. læſæ, & iden impoſitio unius pœnæ non tollitur per impoſitionem alterius, cùm ad diverſos fines & effectus utraque tendat, aliàs enim delinquentes, obtentâ abſolutione à Confeſſario, facilè poſſent evadere pœnas delictorum à Judice externo infligendas, quod præberet anſam delinquendi. Idque procedit, etiamſi delinquenti publica pœnitentia ſit impoſita à Sacerdote, quia ſemper illa imponitur ad eundem finem, nempe ut ſatisfiat Deo offenſo, & publica quandoque imponitur ad tollendum ſcandalum. *Gl. in cit. c. De his. V. Replicari. in fine. Abbas ibid. n. 3. Covar. cit. l. n. 3. Clarus cit. q. 57. n.* 10. Et hinc etiam per ſuſceptionem baptiſmi non tollitur accuſatio criminis ante illum commiſſi, in foro externo, & contentioſo, quia baptiſmus tollit peccatum, & omnem pœnam peccati, etiam temporalem quoad Deum, ſive infligendam à Deo: non autem tollit pœnam, quæ imponitur in foro judiciali humano, eò quod reus delinquendo læſit Rempubl. ſunt enim iſtæ diverſæ pœnæ, & ad diverſos fines tendunt, & ſicut baptiſmus non tollit jus quæſitum tertio, ita nec jus quæſitum Reipubl. *Abbas in cit. c. De his. n. 5. h. t. Covar. cit. c. 10. n. 3. limit. 7. contra Felin. cit. l. n. 7.*

Limitatur 8. Si crimen ſit mixti fori, v. g. ſacrilegium, vel adulterium, ob quod aliquis conveniri poteſt coram Judice Eccleſiaſtico, & ſæculari, & ab utroque puniri: tum licèt fuerit, cauſâ cognitâ, abſolutus à Judice Eccleſiaſtico, poteſt coram Judice ſæculari iterum accuſari, & puniri: imò etiamſi à Judice Eccleſiaſtico reus de hoc crimine punitus fuerit, poteſt Judex ſæcularis idem crimen rurſus examinare, & punire. *c. Felicis. 5. §. Per hoc quoque. de pœnis in 6. Covar. cit c. 10. n. 6. limit. 11. Clarus cit. q. n.* 57. Ubi dicunt, id communi uſu receptum eſſe. Ratio eſt, quia juriſdictio Eccleſiaſtica, & ſæcularis ſunt prorſus ſeparatæ, & diſtinctæ, ideoque ſententia lata ab una Poteſtate, non parit exceptionem rei judicatæ quoad aliam: & pœna ſpiritualis non tollit temporalem, nec è converſo: quod tamen tum non procedere, ait *Covar. c. l.* ſi pœna à Judice Eccleſiaſtico inflicta ſufficiens fuerit ad punitionem criminis, & culpæ menſuram, tum enim non poſſet iterum idem crimen apud Judicem ſæcularem cognoſci, & puniri. Excipitur etiam, niſi crimen ſit tam atrox, ut non obſtante punitione, per unum Judicem factâ, poſſit etiam per alium puniri. *Clarus cit. q. 57. n. ult.* verùm de hoc alibi.

Limitatur 9. Tametſi injuriam paſſus ipſum offendenti remiſerit omnem injuriam in foro conſcientiæ, non tamen ideo remiſit jus accuſandi, & inimicum deferendi ad Judicium, ac forum externum, quia ea remiſſio ſolùm ad odium ac rancorem, ſive vindictam privatam ſpectat, non ad publicam: quin imò etiamſi remiſſa ſit injuria quoad jus accuſandi in foro externo: poteſt tamen injuriam paſſus ſimiliter agere ad damna ſibi illata reſarcienda, & expenſas præſtandas, hæc enim ſunt diverſa ab ipſa injuria. *Felin. c. l. n. 14. Covar. cit. c. n. 7. limit.* 12. Denique non tantùm abſolutus à crimine per ſententiam Judicis, adeoque viâ veræ juſtitiæ, non poteſt iterum accuſari de eodem crimine, ſed etiam ſi per viam diſpenſationis, modò diſpenſatio facta ſit ab eo, qui facultatem habet diſpenſandi, quia crimina ſemel dimiſſa iterum in ultionem reduci, divina clementia non patitur, *c. ult. diſ. 4. de pœnit. c. Si illis. 29. cauſ. 23. q. 4. Clarus cit. l. n. 9.* & tradit *Gl.* communiter recepta in *cit. c. De his. V. Replicari. h. t. Covar. cit. l. num.* 2.

XXVIII. Quæritur 2. An accuſatus de uno crimine, poſſit ſimul, & eodem tempore accuſari etiam de alio crimine? Reſp. affirmativè, & quidem non tantùm ab alio, ſed etiam ab illo ipſo, qui de primo crimine accuſavit: Imò etiam accuſatus de uno crimine, poteſt à quibuscunque aliis, etiam pluribus, de aliis quibusvis criminibus accuſari. *Clarus cit. §. fin. q. 16. n.* 2.

XXIX. Quæritur 3. An Univerſitas, ſeu Collegium poſſit accuſari? Reſp. poteſt accuſari, & puniri, propter delictum ab eo commiſſum: ad quod tamen non ſufficit, quòd totus populus, vel omnes de Collegio aliquid faciant, vel committant, ſed requiritur, ut publicum conſilium, ſive tota Communitas convocetur, & congregetur, & præviâ deliberatione delictum aliquod committant, alioquin non punietur ipſa Univerſitas, ſive Collegium, ſed omnes, qui deliquerunt, tanquam ſinguli. *Clarus cit. l. n. 7. & 8.*

§. VIII.

An in Cauſis & Iudiciis criminalibus Procurator admitti poſſit ac debeat?

XXX. Assertio 1. In cauſis criminalibus nec ad agendum, ſeu accuſandum, nec ad defendendum reum regulariter admittitur Procurator: ut conſtat ex *l. Penult. §. Ad crimen. ff. De publ. jud. & ex c. 2. cauſ. 5. q. 3.* Ubi dicitur, in criminalibus cauſis, nec accuſator, niſi per ſe, accuſare poteſt, nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur. Idem habetur in *c. Abſens. 18. cauſ. 3. q. 9.* Idque etiam probatur ex *c. Veniens. 15. junct. Gl. V. Criminali. h. t.* Ubi quidam Canonicus Pragenſis, nomine Adalbertus, coram Papa Innocentio III. propoſuit contra Epiſcopum Pragenſem, quòd cùm eſſet filius Sacerdotis, in Eccleſiam Pragenſem non Canonicè fuerit ingreſſus, ſed intruſus, & quòd contra ejusdem Eccleſiæ privilegium, homagium Duci Poloniæ, (qui hodie Rex eſt) præſtiterit, ſic ſubjiciendo Eccleſiam illam ſervituti: Unde Papa citavit peremptoriè Epiſcopum, ut ad certum terminum coram ipſo compareret. Ipſe verò in ſuam excuſationem viarum diſcrimina (quæ eſt excuſatio nimis generalis) conſecrationem

Chri-

» Chriſmatis imminentem, & quòd filius Ducis
» per ipſum baptizandus eſſet, per nuntios, & litte-
» ras allegavit, quas excuſationes Papa frivolas pu-
» tavit, & ipſum tanquam contumacem reputavit:
» & licèt Procuratores ejus in cauſa criminali recipi
» non poſſent, tamen eis conceſſit Auditores, ut, ſi
» poſſent, ipſum aliquatenus excuſarent. Coram
» quibus prædictus Adelbertus repetiit priùs contra
» Epiſcopum objecta; ſed ex adverſo fuit ei reſpon-
» ſum, quòd cùm olim litteræ fuiſſent impetratæ
» ad Archiepiſcopum Magdeburgenſem, idem Ca-
» nonicus in probatione objectorum deficiens hu-
» militer veniam ab eodem Epiſcopo poſtulans,
» confeſſus fuerit, ſe calumnioſè adverſus eum pro-
» ceſſiſſe, ideóque juravit, ſe ſtaturum mandatis
» ipſius Archiepiſcopi, qui præcepit eidem, ſub de-
» bito, ſeu obligatione juramenti præſtiti, ut con-
» tra eundem Epiſcopum de cætero proponere talia
» non auderet. Quare cùm Papæ ex ipſius Canoni-
» ci confeſſione conſtaret, ipſum juramentum hujus-
» modi præſtitiſſe, & tale mandatum recepiſſe; ideo
» Papa ſilentium ipſi ſuper impetitione Epiſcopi
» impoſuit: quia tamen ipſe Epiſcopus contumax
» fuit; ideo ipſum citavit, ut ſe præſentem ſiſteret,
» indictâ ei etiam purgatione propter infamiam.

XXXI. Pro explicatione hujus c. notandum 1. quamvis hodie pœna talionis abrogata ſit, & in uſu eſſe deſierit, tamen in ejus locum ſucceſſit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis infligenda eſt accuſatori, ſi in probatione criminis defecerit. *c. Super his. 16. h. t. l. 3. ff. Ad SC. Turpill. Menoch. de arbit. judic. caſu. 322. n. 3.* quæ quidem pœna Procuratori infligi non debet, quia contra rationem naturalem eſt, ut, ſi accuſator de calumnia condemnandus ſit, ac puniendus, loco illius Procurator, & ſic unus pro alio puniatur. *Menoch. de arb. judic. l. 1. q. 79. n. 18.* ac proinde etiam hodie adhuc regulariter non poteſt Procurator admitti ad accuſandum, loco accuſatoris.

Notandum 2. In cauſis criminalibus, in quibus Reo condemnato pœna capitalis, vel alia corporalis, ſeu corporis afflictiva imponitur, nomine, & loco ipſius Rei regulariter non admittitur Procurator, *l. pen. §. Ad crimen. ff. de publ. judic. & l. 1. ff. An per alium cauſæ appellat. Menoch. de arbitr. judic. l. 1. q. 80. n. 1. & 2. Clar. §. fin. q. 32. n. 1. & 3.* & dictum ſupra *l. 1. tit. 38. n. 31.* Ratio eſt, quia Judicium criminale redderetur eluſorium, contra *l. Si prætor. 75. ff. de judic.* Nam ſi Reus putaret, ſe condemnandum, non compareret perſonaliter in Judicio, ſed per Procuratorem reſponderet, & totam litem proſequeretur, atque ita contra ipſum Reum ſententia condemnatoria ferri non poſſet, *l. Abſentem. 5. ff. d. pœnis. & l. Abſentem. 6. C. de accuſ.* Multo minùs contra Procuratorem re ipſa, & in effectu: quia, etſi condemnari poteſt, non tamen executio in illum fieri poteſt, cùm pœna ſuos auctores tenere debeat, non alios, *l. Sancimus. 22. C. de pœnis. Menoch. cit. l. n. 2.*

XXXII. Notandum 3. Quamvis Procurator in cauſis criminalibus, quando criminaliter agitur, non admittatur ad cauſam principalem agendam, vel defendendam: tamen ad excuſandum, vel allegandum cauſas abſentiæ domini; & ad opponendas exceptiones dilatorias, & ſimiles, quæ ante litis conteſtationem proponi ſolent, ut quòd accuſator ſit infamis, vel excommunicatus, vel aliàs inhabilis, vel quòd Judex ſit incompetens &c. admittitur Procurator, prout ſumitur ex *cit. c. Veniens.* Ubi priùs dicitur, quòd in cauſa criminali non poſſunt recipi Procuratores, qui tamen poſtea admiſſi ſunt ad excuſandum Epiſcopum accuſatum, *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali. junct. Gl. margin. lit. C. Hoſtienſ. ibid. §. Vel dic. & Abbas n. 8. Clar. cit. q. 32. n. 17. & 19.* dummodo talis exceptio non concernat ipſum crimen, ut quòd Reus accuſatus, jam aliàs fuit de crimine abſolutus: tum enim non eſt admittendus Procurator, niſi exceptio talis eſſet notoria, quia tum Judex debet ex officio ſuo abſolvere accuſatũ, *Abb. cit. l. n. 16. Clar. c. l.*

Notandum 4. Qui juravit, ſe non accuſaturum aliquem de crimine aliquo, poſtea de illo ampliùs non auditur, *c. Quemadmodum. 25. §. Illud autem de jurejur.* maximè, ſi priùs malitioſè accuſavit, ut in caſo *cit. c. Veniens.* quia præſumitur, quòd malo animo moveatur ad accuſandum, *arg. c. 1. cauſ. 3. q. 10.* Idem eſt, ſi quis ſimpliciter accuſationem remiſerit, *c. Si illic. 29. cauſ. 21. q. 4.* imò etiam eo ipſo, quòd quis dixit, ſe nolle accuſare aliquem, non auditur, *l. Si maritus. 15. §. Si negaverint. ff. Ad leg. Iul. de adult. Gl. in cit. c. Veniens. V. Silentium. Hoſt. ibid. V. Imponendum.*

XXXIII. Assertio 2. In Judiciis, & cauſis criminalibus, in quibus non infligitur pœna capitalis, vel corporalis, ſed pecuniaria, aut ſimilis, Procurator intervenire poteſt, ut conſtat ex *l. 1. ff. An per alium cauſ. appell. &c. Menoch. cit. q. 80. n. 119. Clar. cit. q. 32. n. 4.* & eſt communis ſententia DD. utriuſque Juris. Ratio eſt, quia quando ex Juris diſpoſitione non imponitur pœna corporis afflictiva, ſed tantùm pecuniaria, vel ſimilis, executio ſententiæ condemnatoriæ non fit in perſona Rei, ſed tantùm in bonis ejus, ideóque nihil intereſt fiſci, vel partis litigantis, utrùm Reus perſonaliter compareat, an per Procuratorem. In ſpecie verò plures ſunt caſus, in quibus etiam in cauſa criminali Procurator admittitur, quos recenſet *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali. h. t.* & alii. Veluti 1. Si agatur criminaliter de crimine, pro quo tantùm imponitur pœna relegationis, vel alia eâ minor, juxta *l. 1. §. Sed etſi. junct. Gl. V. Relegationem. ff. An per alium cauſa &c. Clar. cit. q. 32. n. 5. Menoch. de arbitr. jud. l. 1. q. 80. n. 103.* quamvis contrarium teneat *Abbas in cit. c. Veniens. n. 18. & 19. h. t.* Ubi ait, quòd in nullo Judicio criminali regulariter poteſt intervenire Procurator, niſi imponatur tantùm pœna pecuniaria. 2. Si Reus in carcere detineatur, vel alio loco, extra territorium Judicis, admittitur Procurator, quia tunc Judicium criminale à Reo eludi non poteſt, adeoque ceſſat ratio, ob quam Procurator intervenire non poteſt, idque conſuetudo etiam obſervat. *Bart. in cit. l. pen. §. Ad crimen. n. 10. ff. de publ. jud.* dummodo incarceratio Rei non ſit procurata, eo fine, ut non compareat, *Barb. in cit. c. Veniens. num. 5.* 3. Admittitur Procurator, quando Reus principalis non poteſt comparere per ſe ipſum, ſive ob impoſſibilitatem facti, quia eſt Univerſitas, quæ deliquit, & tota per ſe comparere non poteſt: ſive ob impedimentum juris, ut Monialis, quæ è Monaſterio egredi prohibetur, *Abbas in cit. c. Veniens. n. 14.*

XXXIV. 4. Si agatur de crimine criminaliter, & tertius aliquis interveniat pro intereſſe ſuo, poteſt admitti Procurator, quia, quoad illum, non poteſt dici cauſa criminalis: ſic dominus defendere poteſt ſervum ſuum accuſatum de crimine, pater filium, Abbas Monachum, Epiſcopus Clericum, quia omnes iſti interveniunt pro intereſſe ſuo, & ideo admittuntur per ſe, vel per Procuratorem, *Bart. in cit. §. Ad crimen. n. 8. Abbas in cit. c. Veniens. n. 13.* 5. In actione populari, (quæ cuique de populo competit, quia publicum commodum principaliter ſpectat, *l. 1. ff. de popul. act.*) licèt ex parte actoris, ſeu accuſatoris non poſſit intervenire Procurator ad agendum, ſed tantùm ad excipiendum, ac defendendum, *l. Licèt. 42. ff. De Procur.* poteſt tamen ex parte Rei, qui convenitur, admitti Procurator ad defendendum, *l. Qui populari. 5. ff. de pop. act. l. Licèt. 42. in princip. ff. de procur.* quia Reus privatam cauſam, id eſt, pecuniariam, quæ his actionibus peti ſolet, defendit. *Abbas in cit. c. Veniens. n. 11.* item in crimine injuriarum. *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali.* Si ſit perſona illuſtris, quæ per Procuratorem excipere poteſt. *l. ult. Cod. de injuriis.* Item in criminibus levibus non admittitur Procurator, & in crimine inſpecti Tutoris, *cit. l. ult. C. de injur. Gl. in cit. c. Veniens.* Plures caſus hujuſmodi videri poſſunt apud Clarum, aliósque citt. An autem in caſibus, in quibus Procurator de jure intervenire non poteſt, ſi admittatur, parte nihil contra illum opponente, proceſſus Judicii teneat, necnè, dubitatur? affirmat *Gl. in c. 1. V. Criminalis. de jud. in 6.* negat eſſe validum *Bart. in cit. l. pen. §. Ad crimen. ff. de publ. judic. n. ult. Abbas in cit. c. Veniens, n. 23.* Sive Procurator interveniat, ex parte accuſatoris, ſive ex parte Rei, quia in *cit. §. Ad crimen.* ſimpliciter dicitur, quòd fruſtra interveniat Procurator, quæ dictio in propria ſignificatione denotat nullitatem actûs; ſi autem poſſet intervenire Procurator, caſu, quo per exceptionem non repelleretur, id non eſſet omnino fruſtra, *Abbas in cit. c. Veniens. n. 23.* Idque conſuetudo confirmat, quæ obtinuit, ut omnia, quæ aguntur per Procuratorem in cauſa criminali, in qua agitur de pœna corporis afflictiva, ſint ipſo jure nulla, teſte *Claro cit. q. 32. n. 24.*

§. IX.

De modo procedendi obſervando in Judicio criminali accuſatorio?

XXXV. Quæritur 1. Quomodo procedendum ſit, quando utraque pars, accuſator, & Reus, ſunt præſentes in Judicio? Reſp. eodem modo in cauſis criminalibus, quo in civilibus proceditur. Eſt tamen diſcrimen 1. quòd in cauſis criminalibus non ſit neceſſaria concluſio in libello ad certam pœnam, quia probato crimine, pœna ſecundùm leges imponi debet, *Clarus §. fin. q. 12. n. 21. Wiſenb. in parat. ff. de accuſ. n. 12.* 2. Quòd in criminibus evidentiores requirantur probationes, *l. ult. C. De probat.* 3. Reo permitti debet libera defenſio, etiamſi appareat ipſum juſtam cauſam non habere, & quidem etiam poſt concluſionem in cauſa, ipſámque ſententiam condemnatoriam, *Wiſenb. cit. l.*

XXXVI. Quæritur 2. Quomodo procedendum ſit in cauſis criminalibus contra Reos contumaciter abſentes? Reſp. contra criminoſum abſentem non poteſt ferri ſententia definitiva condemnatoria. *l. Abſentem. 5. ff. De pœnis.* neque enim inauditâ cauſâ, id eſt, defenſione non audita quemquam damnari æquitatis ratio patitur. *l. 1. ff. De requir. Reis vel abſentibus damn.* quomodo autem de Jure Civili procedatur, habetur in *cit. l. 1. ff. & l. 1. & 2. C. De requir. reis.*

Verùm quoad modum procedendi contra criminoſos abſentes contumaciter de Jure Canonico, diſtinguendum eſt. Vel enim lis eſt conteſtata, vel non: priore caſu, communiter poteſt procedi ad ſententiam condemnatoriam contra contumaciter abſentem, ſi de delicto liqueat, vel liquere poſſit, ut colligitur ex *c. Decernimus. 10. cauſ. 3. q. 9. & ibidem Gl. in ſumma,* dummodo ſententia poſſit executioni mandari in abſentem, ut eſt pœna privationis, ſeu depoſitionis. Secus eſt in gravioribus delictis, pro quibus infligitur pœna, quæ non poteſt executioni mandari in abſentem, ut eſt pœna mortis, vel perpetui carceris, quæ æquiparatur morti; tum enim non eſt procedendum ad ſententiam contra abſentem, etiamſi lis ſit conteſtata, fruſtra enim proferretur in abſentem, in quem non poſſet executioni mandari: poſteriore verò modo, ſi lis non fuerit conteſtata, vel ſi ſit, ſed non liqueat de crimine, regulariter non poteſt procedi ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam condemnatoriam, *Gl. in cit. c. Veritatis. 8. V. Probatum de dolo & contum. & Gl. in ſumma cauſ. 3. q. 9.* Ubi plures caſus exceptos ponit, ſed hoc caſu Reus contumax excommunicandus eſt, *c. Rurſus. 36.* quod loquitur, quando agitur de crimine criminaliter, & *c. Quicunque. 37.* quod loquitur, quando agitur de crimine civiliter, *cauſ. 11. q. 3.* & ſi poſt annum in excommunicatione perſiſtat, & intra annum non venerit, pro convicto habetur, & poterit, poſt ipſum anni, ferri ſententia condemnatoria contra Reum abſentem, ac ſi de crimine convictus fuiſſet, *Abbas in cit. c. Veritatis. n. 20. & 21.* Si verò intra annum venerit, præſtita ſatisfactione expenſarum, auditur & abſolvitur. *Hoſtienſ. in ſumma de accuſ. h. t. num. 11. circa finem.* & ſic intelligendus eſt *text. in c. 1. de judiciis.* Similiter ſi actor deſiſtat ab accuſando per contumaciam, & intra terminum præfixum à Judice non veniat, nec accuſationem proſequatur, excommunicatur, ſi autem poſtea veniat, & pœniteat, audietur. *Hoſtienſ. cit. l.*

§. X.

De effectibus accuſationis, & pœnis Reo, vel etiam accuſatori imponendis.

XXXVII. Primus & principalis effectus eſt, ut Reo legitimè convicto, ſeu probato crimine, pœna ordinaria, & certa, ſiquâ Jure ſtatuta eſt, vel alia condigna, & arbitraria, ac extraordinaria, à Judice per ſententiam condemnatoriam infligatur,

Hoſtienſ.

Hoſtienſ. in ſumma h. t. n. 12. Zœſius in Comment. h. t. n. 5. Nos autem hîc de illis ſolùm pœnis agemus, de quibus in hoc tit. fit mentio. Et inprimis quidem in *c. Si confeſſiterit. 12. h. t.* ſtatuitur, ut Sacerdos, qui in potatione pernoctavit, ſive totam noctem potando tranſegit, & poſtea manè Miſſam celebravit, officio, & beneficio privari debeat. Nam cùm quidam Sacerdos peteret, ſibi reſtitui Eccleſiam, in qua dicebat, ſe Canonicè fuiſſe inſtitutum, eâque injuſtè ſpoliatum, objectum ei fuit, quòd non poſſit petere reſtitutionem, quia nunquam fuit in Eccleſia illa inſtitutus, nec eam poſſedit, adeoque nec eâ ſpoliari potuit, cùm non in Titulum, ſed ſolùm in Commendam temporalem illam acceperit. Et quia prædictus Sacerdos in taberna pernoctavit, id eſt, per totam noctem potando, & ſe inebriando vigilavit, & altera die, nullâ præmiſsâ dormitione, Miſſam cantavit; ideo Eccleſiâ illâ juſtè per Judicem ſuum privatus fuit. Quare Papa Alexander III. mandat inquiri de præmiſſis: & ſi de iis rationabiliter convictus fuerit, in Judicio, ante Epiſcopum, vel ſi accuſatus, ſine coactione, confeſſus fuerit, ut perpetuum ſilentium ei ſuper eadem Eccleſia imponatur; ſi verò probaverit, Eccleſiam illam Canonicè ipſi fuiſſe collatam, nec de aliquo crimine fuerit convictus, propter quod de jure eâ ſpoliari potuit, vel ſi deficiente probatione canonicæ inſtitutionis, probaverit, ſe poſt legitimam appellationem fuiſſe ſpoliatum, eidem prædicta Eccleſia reſtitui debeat cum fructibus perceptis. *c. Gravis. 11. de reſtit. ſpol. Gl. fin. hîc*, quod enim poſt appellationem legitimè interpoſitam fit, in irritum revocari debet, *c. Super. 27. in fine de officio deleg. Gl. pen. hîc.*

XXXVIII. Ubi notandum 1. cui Eccleſia conceſſa eſt in Commendam ad tempus, non cenſetur ſpoliatus, ſi ab illa amoveatur, vel expellatur per commendatorem. *Gl. hîc in not. & V. Commendata. & Hoſtienſ. V. Sed ad tempus.* quia commendare idem eſt, quod deponere, *l. Lucius. 24. ff. Depoſiti.* At rei depoſitæ non ſolùm proprietas, ſed etiam poſſeſſio, apud deponentem manet. *l. Licèt. 17. §. Rei. ff. Eodem.* ideoque ſemper repeti poteſt. *l. 1. §. pen. ff. Eodem*, & conſequenter etiam res commendata. Id autem limitat *Abbas hîc n. 12.* Quòd Commenda alicui conceſſa ad tempus, & ex legitima cauſa, non poteſt ad libitum revocari. Secus eſt, ſi conceſſa ſit ſimpliciter, & ita intelligenda eſt *Gl. hîc V. Commendata.*

Notandum 2. Presbyter propter ſolam ebrietatem, non eſt privandus beneficio, neque etiam propter ſolum ingreſſum in tabernam, ſed ſi per totam noctem potando, adeoque non jejunus, poſtea manè miſſam celebravit, ut patet ex *cit. c. Si confeſſiterit.* Ubi non tantùm de ebrietate inquiri jubetur: ſed etiam an non præmiſsâ dormitione, ac digeſtione, per totam noctem potando manè celebraverit: idque in dubio præſumitur, ſi in taberna pernoctavit, nempè quòd etiam poſt mediam noctem potaverit, adeoque non jejunus celebraverit, unde niſi contrarium probaverit, puniendus eſt, & beneficio privari poterit. *Fagnan. hîc n. 5. & 11.*

XXXIX. Præterea Jure Canonico in *c. Accuſati. 8. h. t.* præter pœnam talionis, vel aliam extraordinariam, de qua in *tit. ſeq.* alia pœna, ſeu pœnitentia decreta eſt in accuſatorem calumnioſum, nempe ut ſi quis accuſaverit aliquem, (ſcilicet per calumniam, & ſine culpa accuſati) per XL. dies in pane & aqua, quæ carena vocatur, ſeu quadragena, cum ſeptem ſequentibus annis, pœnitentiam agat, niſi pro pace hoc fecerit. (hoc eſt, non calumnioſè, ſive injuſtè, ſed pro pace ſervanda, ut boni quietè vivant, aliquem accuſaverit, *c. Non fruſtra. 18. cauſ. 23. q. 5. Gl. hic V. Niſi pro pace. Hoſtienſ. hîc V. Eodem.*) Si verò per talem delationem, ſeu accuſationem, aliquis debilitatus eſt, (id eſt, membro mutilatus, *Gl. fin. hîc & Hoſtienſ.*) per tres quadrageſimas pœnitere debet.

XXXX. Ubi notandum 1. Si quis juſtè accuſatur, & crimine probato, morte plectatur, immunis eſt accuſator, & Judex, aliique miniſtri, & executores, quantum ad pœnam talionis, *c. Illud etiam. 46. cauſ. 23. q. 4. c. Cùm homo. 19. c. Qui malos. 29. & 2. ſeqq. eâdem cauſ. q. 5. Gl. hîc V. Per tuam.* irregularitatem tamen etiam juſtus accuſator incurrit, quia illa contrahitur etiam ſine peccato. *Hoſtienſ. hîc V. Accuſationem. & Abbas n. 1.*

Notandum 2. Per debilitatum hîc intelligitur is, cui membrum abſciſſum eſt, quamvis propriè debilitatio contingat, quando impeditur exercitium alicujus membri, v. g. brachii, vel pedis, ſine abſciſſione membri, quæ propriè mutilatio dicitur. *Abbas hîc in fine.* Si quis verò per accuſationem ſuam cauſa fuit, ut aliquis membro mutilaretur, is per tres quadrageſimas pœnitere debet, trium ſcilicet annorum ante Paſcha, *Hoſtienſ. hîc*, etſi aliqui apud *Barb. hîc n. 4.* intelligant de tribus quadrageſimis, quæ veniunt in uno anno, ſcilicet ante Paſcha, feſtum S. Joannis Baptiſtæ, & ante feſtum Nativitatis Domini: meritò autem talis punitur, quia qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur, *Gl. hîc in caſu.* Porrò quando imponitur jejunium certorum annorum, in pane & aqua, non intelligitur, quòd pœnitens quotidie jejunare debeat, ſed per tres ferias Canonicas in qualibet hebdomade, ſcilicet feria 2. 4. & 6. *c. pen. cauſ. 11. q. 3. Abbas hîc.*

XLI. Alius denique effectus pœnalis accuſationis criminalis eſt, quòd accuſatus, vel denunciatus de crimine aliquo, pendente accuſatione, vel denunciatione, ad honores, ſeu dignitates promoveri non poteſt, prout ſumitur ex *c. Omnipotens. 4. h. t.* Ubi Papa Gregorius 1. ita reſcribit Conſtantiæ Auguſtæ: Valde grave eſt, ut vir, de quo tanta, & talia nunciantur (cùm antè inquiri, & diſcuti debeant) honoretur, id eſt, ad honores promoveatur. *Gl. fin. hîc.* Ubi licèt ſermo tantùm ſit de eo, qui de gravi crimine denunciatur: tamen idem procedit in eo, qui de tali crimine accuſatur, vel inquiritur, nam ex eo ſtatim gravata eſt illius opinio, ut interim ad honores promoveri non debeat, *c. Tantisper. 3. dis. 81. c. ult. de teſtib. l. Reus. 7. ff. de munerib. & honor. Gl. hîc V. Numerantur. & Abbas n. 3.* quamvis alioquin per ſolam accuſationem non conſtituatur aliquis reus, vel criminoſus, niſi etiam ſit

ſit convictus, *c. ult. cauſ. 15. q. ult.* ubi in fine dicitur, *Non ſtatim, qui accuſatur, reus eſt, ſed qui convincitur criminoſus:* nec per ſolam nominationem, id eſt, infamationem, *c. Multi. 18. & ibi Gl. fin. cauſ. 2. q. 1.* & ſi condemnatus per ſententiam appellavit, ſtatus ejus integer manet, *l. unic. §. Propter eandem. ff. Nihil innovari appell. &c.* nec inter infames interim habetur, *l. Furti, 6. §. 1. ff. De his, qui notant. infamiâ.*

XLII. Extenditur autem diſpoſitio *cit. c. Omnipotent.* 1. Ut habeat locum non tantùm in dignitatibus Eccleſiaſticis; ſed etiam in ſæcularibus, *cit. l. Reus. ff. De muner. & honor.* Ubi tamen additur, quòd elapſo anno, poſtquam reus delatus eſt, non prohibetur petere honores, niſi per ipſum ſteterit, quo minùs cauſa intra annum expeditetur, *& l. unic. C. De reis poſtul. l. 10. l. Qui ſtatus. 8. ff. De re milit. l. Qui de libertate. 29. ff. De liber. cauſ. Gl. in cit. c. Omnipotens. in caſu h. tit.* Ubi rationem reddit, quia opinio promovendi ad honores vacillare non debet, ideoque pendente accuſatione, promoveri non debet, & *Abbas ibidem n. 2.* Similiter accuſatus, pendente accuſatione, ad Ordines promoveri non poteſt, *c. Tantis. 3. diſ. 81. c. ult. de teſtib. & ibi Gl. V. Pendente accuſatione.* Nec poteſt eſſe teſtis in cauſa criminali, præterquam in criminibus exceptis, *cit. c. fin. de teſtib.* Nec alterius eſſe Procurator, *cit. l. Reum. C. De procur.* nec alium accuſare: quia non relatione criminis, ſed innocentiâ reus purgatur, *l. Is qui. 5. ff. De publ. judic.* Veruntamen non impeditur accuſatus, quo minùs, accuſatione pendente, adminiſtrare poſſit bona, v. g. Prælatus, niſi ſit ſuſpectus de dilapidatione, *c. ult. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 8.* Et univerſim loquendo, pendentia accuſationis inhabilem facit accuſatum, quo ad jura de novo acquirenda, non autem privat eum jure jam acquiſito, nec exercitio illius, *Abbas in cit. c. Omnipotens. n. 3. & Felin. n. 8. not. 2. h. t.*

Extenditur 2. Si accuſatus, denunciatus, vel inquiſitus promotus ſit ad honorem, vel dignitatem, pendente judicio, ſeu cauſa criminali, non tenet promotio, etiamſi poſtea per ſententiam innocens ſit pronuntiatus: ſed nova requiritur promotio, *cit. l. Qui ſtatus. ff. De re milit.* Niſi appareat, accuſatorem per calumniam accusâſſe, vel denunciâſſe, ſive eo animo, ut promotionem impediret, *cit. l. Qui de libertate. ff. De liberali cauſ. Gl. in cit. c. Tantis. V. Obrepſit. diſ. 81. & ibidem Archidiaconus n. 4. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 3. & Ioan. Andr. ibidem n. 3.* Ratio eſt, quia declaratio innocentiæ præcedere debet promotionem, nec ſufficit eam ſubſequi; in his enim principium eſt ſpectandum, ſive an quis habilis ſit tempore electionis, ſeu promotionis, *arg. c. Dudum. 14. de elect. c. Si eo tempore. 45. eodem in 6.* Unde cùm principium fuerit vitioſum, declaratio innocentiæ poſtea ſubſequens non retrotrahitur ad tempus promotionis. *Fagnan. in cit. c. Omnipotens. n. 24. h. t.*

Extenditur 3. Accuſatus, lite pendente, non poteſt promoveri ad honores, etiamſi infamia non præceſſerit, quia eſt criminoſus occultus; nam per ſolam pendentiam accuſationis, vel denunciationis, nihilominùs impeditur promotio, ut ex infra dicendis patebit. *Fagnan. cit. l. n. 12.*

XLIII. Limitatur autem 1. quòd accuſatione pendente, non poſſit accuſator promoveri ad dignitates, dummodo accuſatio teneat, & facta ſit à legitimo accuſatore, *c. Meminimus. 13. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 2. limit. 2.* Nam per ſententiam condemnatoriam etiam ſuper crimine aliàs famoſo non irrogatur infamia, ſi ſit nulla ob defectum juriſdictionis, vel vitioſum proceſſum, vel quòd lata ſit, ſine cauſæ cognitione, vel ob denegatam audientiam ipſi condemnato, ut eſt caſus in *c. Inprimis. 7. §. Quia ergo. cauſ. 2. q. 1. Fagnan. in cit. c. Omnipotens. num. 14.*

Limitatur 2. Dummodo crimen, de quo aliquis accuſatur, vel denunciatur, ſit grave, ut colligitur ex illis verbis *cit. c. Omnipotens. De quo tanta, & talia nuntiantur*, id eſt, gravia, ut exponit *ibid. Ioan. Andr. n. 1. V. Talia.* Cujusmodi ſunt ſacrilegium, homicidium, adulterium, & alia crimina, quæ enumerantur in *c. Unum. 3. §. Aliàs autem. diſ. 25.* Secus eſt, ſi ſint crimina minora, & levia, hæc enim promotionem ad dignitates, etſi probata ſint, non impediunt. *Fagnan. cit. l. n. 17.*

Limitatur 3. Niſi accuſetur integrum Collegium, vel denuntietur, tunc enim, pendente lite, aliquis ex illo Collegio non impeditur promoveri ad honores, niſi perſona illa in accuſatione ſpecialiter, & nominatim ſit expreſſa. *Archidiac. in cit. c. Tantis. n. 5. diſt. 81. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 2. limit. 3.*

Limitatur 4. Niſi accuſatio de crimine etiam famoſo fiat, non criminaliter ad pœnam, ſeu vindictam publicam: ſed civiliter ſolùm ad intereſſe proprium perſequendum, tunc enim non impedit promotionem accuſati ad dignitates, quia infamiam non irrogat, *c. Tua. 5. de procur. c. Super his. 16. in fine h. t. Fagnan. cit. l. n. 15.* An autem, ſicut accuſatus criminaliter non poteſt promoveri ad dignitatem, ita nec eligi poſſit, videri poteſt *Abbas in cit. c. Omnipotens. n. 4. h. t. Fagnan. ibid. n. 26. & ſeqq.*

§. XI.

Qualiter accuſatore non probante, vel non comparente, reo infamato de crimine indicenda ſit purgatio Canonica?

XLIV. De hoc agitur in *c. Accedens. 23. h. t.* Ubi talis caſus proponitur. Quidam Subdiaconus Papæ, H. nomine apud Sedem Apoſtolicam deceſſit, cujus præbendam, quam obtinuerat in Eccleſia Cremonenſi, Papa, G. nepoti ipſius H. (ex filio aut filia, vel fortè ex fratre, ſive fratris filio, *Abbas hic n. 2.*) contulit, datis ſuper hoc Executoribus, qui collationem factam executioni mandarent. Cùm autem executores vellent mandatum Apoſtolicum implere, ex parte Capituli Cremonenſis, propoſitum fuit coram eis, quòd dictus G. de perjurio, & homicidio publicè fuerit infamatus, ideoque præbenda ipſi conferri non debeat, ſed potiùs auferri. Quare idem G. accedens ad Sedem Apoſtolicam, à Papa petiit, ut juberet, collationem præbendæ ſibi factam executioni mandari. Unde Papa mandavit Executoribus, ut conceſſionem à ſe factam dicto G. Executioni mandarent, niſi priùs ſuper objectis eidem, per modum

exce-

» exceptionis, criminibus publicè fuerit infama-
» tus: quò facto, ſi legitimus comparuerit accuſa-
» tor, quæ fuerint hinc inde oppoſita, audiant: & ſi
» crimina illa, vel alterum eorum, legitimè contra
» ipſum fuerint probata, ſilentium eidem Clerico
» G. ſuper illâ præbendâ imponant. Si verò nullus
» contra eum legitimus accuſator comparuerit, &
» ipſe ſuper prædictis criminibus fuerit infamatus,
» purgationem Canonicam eidem indicant, in qua ſi
» defecerit, ſilentium ei imponant: ſi verò ipſam
» purgationem præſtiterit, contradictores ab eo
» moleſtando compeſcant, & eos, qui niſi ſunt il-
» lum impedire, in legitimas expenſas condemnent.

XLV. Pro intellectu bujus c. Notandum 1. Agenti ex interdicto adipiſcendæ poſſeſſionis in beneficialibus, non obſtat exceptio criminis, niſi de eo publicè ſit infamatus, prout colligunt ex hoc c. Communiter DD. & patet ex ſumma ejusdem c. Quare ſi is, cui beneficium à legitimo collatore conceſſum eſt, petat ſe in poſſeſſionem illius immitti, & collationem ſibi factam executioni mandari, ſed ei crimen objiciatur; tum ſi non publicè eſt infamatus, collatio executioni mandari debet: quo facto, ſi quis accuſator, ſeu actor, vel denunciator legitimus compareat, talis ſcilicet, qui crimen probare poſſit, & velit, probato crimine, privatur beneficio proviſus, *c. Conſtitutis. 46. §. fin. de appell. & c. Poſt electionem. 7. in fine de conceſſ. præb.* Si verò non probetur crimen, reus abſolvi debet, hoc enim generale eſt, quòd ſi talis accuſator non compareat, proviſus ulteriùs non gravetur juxta Jura allegata. *Hoſtienſ. in cit. c. Accedens. §. Si verò, column. ult.* Secus eſt: ſi exceptio criminis objiciatur electo nondum confirmato: nam cùm ipſe nondum plenum jus habeat in beneficio ante confirmationem, ſtatim eſt admittenda exceptio criminis, & examinanda, antequam ille confirmetur: ei verò, qui jam eſt inſtitutus in beneficio, ut in caſu bujus c. dictus G. jam fuit inſtitutus per Papam, nihil deeſt, niſi ſola poſſeſſio, quæ eſt quid conſequens ad jus priùs obtentum, unde in illam mitti debet, non obſtante exceptione illa criminis. *Gl. hic V. Publicè.*

Notandum 2. Si is, cui collatum eſt beneficium, de objecto crimine eſt publicè infamatus, & is, qui crimen objicit, paratus eſt illud probare, tunc executio collationis factæ debet differri, donec hujusmodi exceptio examinetur: quia turpiùs ejicitur, quàm non admittitur hoſpes, *c. Quemadmodum. 25. de jurejur.* & quia, etiamſi jam eſſet in poſſeſſione, propter infamiam, & ſcandalum proviſus deberet ab ea ſuſpendi, uſque ad purgationem, *c. Presbyter. 13. cauſ. 2. q. 5.* multò magis non debet mitti in poſſeſſionem is, contra quem excipitur de crimine, de quo eſt infamatus, *Gl. in cit. c. Accedens. V. Publicè.* Deinde recipi etiam debent probationes excipientis ſuper objecto crimine, quo probato, proviſo ſilentium imponendum eſt, ut habetur in *cit. c.* Sed etſi non probetur crimen, erit hoc caſu purgatio indicenda infamato, ut infamia expurgetur, *Gl. in cit. c. 23. V. Indicatis.* in qua ſi defecerit, eſt eidem proviſo ſilentium indicendum, quia tum habetur pro convicto, ita ut ob delictum condemnari, & puniri poſſit, propter violentam contra illum præſumptionem. *Gl. in cit. c. In notatis.* Verùm ſi ſe purgaverit, mandanda eſt executioni collatio beneficij facta, & contradictores ab eo vexando compeſci, & in legitimas expenſas condemnari debent: qui enim exceptionem opponit, in qua fundata eſt intentio actoris, & in ejus probatione deficit, punitur in expenſis, quia malitiosè videtur eam opponere, & calumniari, *Gl. fin. in cit. c. Accedens. & ibid. Hoſtienſ. §. Sin autem proviſus. col. ult.*

Notandum 3. Hinc patet, quòd infamia objecti criminis tres effectus habet, ut notat *Hoſtienſ. in cit. c. Accedens. col. ult. Circa medium*: Primus eſt, ut executio ſuſpendatur: ſecundus, ut illâ ſuſpensâ, probatio criminis admittatur: tertius, ut purgatio indicatur, nec ſufficit oppoſitio infamiæ, niſi & crimen objiciatur, nec objectio criminis, niſi & infamia opponatur.

§ XII.

Quibus modis tollatur, & extinguatur accuſatio criminalis?

XLVI. Pluribus modis ea tollitur, ac finitur. 1. Per præſcriptionem, quia ſcilicet elapſum eſt tempus 20. annorum à die commiſſi criminis, per quod regulariter, & ordinariè præſcribitur omnis accuſatio criminalis. *l. Querela. 12. C. Ad leg. Cornel. de falſis*, & tradunt communiter DD. apud *Iul. Clarum cit. §. fin. q. 51. n. 1. Farinac. in praxi crim. p. 1. tit. 1. de inquiſ. q. 10. n. 1.* Id autem intelligendum eſt de illis criminibus, quæ ſemel patrata tranſeunt, & ceſſant: Nam in illis, quæ ſunt ſucceſſiva, & permanentia, ut eſt matrimonium initum contra Canones, hæreſis, Apoſtaſia, & ſimilia, in quibus delinquens perſeverat, & delictum continuat, non poteſt habere locum ulla præſcriptio, niſi à tempore ceſſantis delicti, *Zæſ. ff. De accuſ. n. 27.* præſcribuntur autem actiones criminales, & pœnales breviore tempore, quàm civiles, etiam illæ, quæ ex delicto deſcendunt, quæ durant uſque ad 30. annos, quia odioſa faciliùs tolluntur. *Zæſ. n. 29. ff. Eodem.* quædam verò crimina breviore tempore tolluntur quàm 20. annorum. *Zæſ. cit. l. n. 28. Farinac. cit. l. n. 15. & ſeqq. de quibus alibi.*

2. Extinguitur accuſatio criminalis per mortem accuſatoris, ante latam ſententiam, ita ut hæredes ipſius accuſationem proſequi non poſſint, *l. Libellorum. 3. §. fin. ff. De accuſ. Clarus cit. l. n. 10.* poteſt tamen Judex ex officio accuſationem proſequi, & proceſſum ad finem perducere, *l. pen. in princ. ff. De publ. judic. Clarus cit. q. 51. n. 9. & 11.*

3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, ita ut pœna ab hæredibus exigi non poſſit, *l. Defuncto. 6. ff. De publ. jud.* & conſequenter etiam ipſa accuſatio ceſſat, quæ mortuo accuſato, in hæredes ejus non tranſit, *leg. 1. & ſeqq. C. Si reus vel accuſat. mort. &c.* Ex communi DD. ſententia apud *Clarum cit. q. 51. n. 12.* Quod tamen intelligendum eſt de pœna corporali, juxta *Gl. cit. l. Defuncto. V. Pœna.* Quod verò attinet ad pœnam pecuniariam, vel agitur criminaliter, vel civiliter; ſi agatur ex delicto criminaliter, ad pœnam confiſcationis bonorum, vel aliam pecuniariam fiſco applicandam; tum ſi reus moriatur ante ſententiam condemnatoriam criminis contra eum latam, accuſatio criminalis non

 tranſit

tranſit ad hæredes ipſius, etiamſi lis cum defuncto fuerit conteſtata, ſed condemnatio non ſit ſecuta, *l. Ex judiciorum.* 20. *ff. De accuſ.* Ratio eſt: quia cùm Reus accuſatus ante mortem non fuerit obnoxius tali pœnæ confiſcationis bonorum, vel alterius pecuniariæ, quippe nec condemnatus, multò minùs hæredes ad eam tenebuntur. Aliud eſt, ſi poſt ſententiam condemnatoriam reus ſit mortuus, tunc enim quælibet pœna pecuniaria tranſit ad hæredes delinquentis, *Farinac. cit. q.* 10. *n.* 45. Excipiuntur quædam crimina, in quibus etiam poſt mortem Rei delinquentis, procedi poteſt contra hæredes delinquentis, etiam lite non conteſtata, ut bona eorum fiſco vindicentur, *cit. l. Ex judiciorum.* ut eſt crimen læſæ Majeſt. hæreſis &c. *Clarus cit. q.* 51. *num.* 13. *Farin. cit. q.* 10. *n.* 38. Si verò agatur ex delicto civiliter, ad pœnam pecuniariam parti læſæ applicandam, cum talis actio pœnalis non tranſit ad hæredes, niſi lis cum defuncto fuerit conteſtata, licèt non fuerit condemnatio Rei ſecuta, quia is mortuus eſt, pendente cauſa principali, *cit. l. Ex judiciorum in fine.* & ibi *Gl. V. Pœna. & V. Secuta.* Ratio prioris eſt, quia pœnalis actio ex delicto, vel quaſi delicto deſcendens, auctorem tantùm inſequitur, *l. Inde Neratius.* 23. §. *Hanc actionem. ff. Ad leg. Aquil.* §. *Non autem. Inſtit. de perpet. & temp. act.* Ratio exceptionis eſt, quia litis conteſtatio eſt quidam quaſi contractus, & velut novat priorem obligationem, ſive transfundit in aliam, facitque ut actio pœnalis non jam ex delicto, ſed ex quaſi contractu naſci videatur, at actiones ex contractu, & quaſi contractu dantur etiam contra hæredes, *Giphan. in cit.* §. *Non autem. Inſtit. dicto tit.*

SECTIO II.

DE INQVISITIONIBVS.

Explicata ſunt hactenus, quæ ad 1. partem Rubricæ hujus Tituli pertinent, videlicet de accuſatione, ſequitur nunc, ut de ſecunda parte, quæ eſt de Inquiſitionibus, agamus: nam deficiente legitimo accuſatore, inſtituitur inquiſitio à Judice ex mero officio, ne delicta maneant impunita, cum graviſſimo Reipubl. detrimento.

§. I.

De Inquiſitione in Genere, & poteſtate inquirendi.

XLVII. Quæritur 1. Quid & quotuplex ſit Inquiſitio. Reſp. *Eſt alicujus criminis manifeſti ex bono, & æquo à Judice competente legitimè* (id eſt, Canonicè & Juridicè) *facta inveſtigatio*, quæ ſcilicet facta eſt ſecundùm Jura & Canones, prout deſcribit *Hoſtienſ. In ſumma de Inquiſitionibus. h. t.* Quæ deſcriptio declarabitur in ſeqq. Nec obſtat, quòd Judex non poſſit aliquem condemnare, ſine accuſatore, *l. Reſcripto.* 6. §. *Si quis accuſatorem. & ibi Gl. Marg. lit. C. ff. de muner. & honor.* & docet *S. Thomas* 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. ergo non poteſt Judex procedere ex munere ſuo aliquem condemnando. Nam verum eſt, quòd ſemper requiratur, ut interveniat accuſator formaliter, vel virtualiter per aliquid, quod vices accuſatoris ſuppleat: cujusmodi eſt, vel ſimplex denunciatio, vel ſi procedatur per inquiſitionem, publica infamia, vel indicia criminis, quæ locum accuſatoris ſupplent, ut reſpondet *S. Thom. c. l. ad* 2. *Leſſ. l.* 2. *de juſt. c.* 29. *n.* 104.

XLVIII. Reſp. 2. Triplex eſt Inquiſitio, ut notat *Silv. In ſumma. V. Inquiſitio.* 1. & alii Canoniſtæ communiter. Videlicet ſimpliciter generalis, ſive generaliſſima, quæ fit ex mero officio Judicis, cùm neque perſonâ, neque crimine expreſſo, generatim inquiritur, an non committantur crimina in aliqua Civitate, Provincia, vel Communitate, ſive, an ſint homines facinoroſi in illa, de qua in *c. Grave.* 29. *de præb. & in c. Sicut olim.* 25. *h. t. & in l. Congruit.* 13. *ff. De officio Præſ.* in cujus locum hodie ſucceſſit proclama, ſeu bannum generale contra omnes homines malæ conditionis, & famæ, quod faciunt Poteſtates in principio ſui officii, teſte Claro in praxi crimin. §. *fin. q.* 3. *n.* 1. Altera eſt Inquiſitio generalis, ſive potiùs mixta, id eſt, partim generalis quoad perſonas, partim ſpecialis quoad delicta, ut cùm conſtat Titium eſſe occiſum, ſed inquiritur, quisnam illum occiderit, vel è converſo partim eſt generalis quoad delicta, partim ſpecialis quoad perſonas, ut cùm inquiritur, an Titius flagitia quædam patrârit? Et hæc Inquiſitio præparatoria eſt, per quam deveniri poteſt ad Inquiſitionem ſpecialem, fit enim ad inveniendum delinquentem, & Judex generaliter inquirit, quisnam delictum commiſerit, vel quænam delicta Titius v. g. commiſerit, generales deſuper recipiendo informationes, adeoque fit, non ad puniendum, ſed ad inveſtigandum. Tertia eſt Inquiſitio ſimpliciter ſpecialis, quando de certo, & determinato delicto, contra certam ac determinatam perſonam inquiritur, ad puniendum delictum, v. g. An Titius homicidium commiſerit? Et de hac ſpeciali inquiſitione potiſſimùm hîc agetur, quæ fit contra certam perſonam ad effectum puniendi delinquentem, & fieri ſolet tribus modis. 1. Ex mero officio Judicis, ut quando Judex inquirit contra aliquem ſine accuſatione, querelâ, aut denunciatione alicujus. 2. Fit ad querelam alicujus, qui tamen non vult ſtare in judicio tanquam accuſator, ſed ſolùm exponit querelam Judici, eâque propoſitâ, Judex ex officio ſuo ad teſtes, & informationes recipiendas procedit. 3. Fit ad denunciationem alicujus publici Officialis ad denuncianda delicta deputati, tunc enim Judex ex officio ſuo poteſt inquirere, nullâ infamiâ præcedente, quia excuſatur per ſolam denunciationem à calumnia, *l. Ea quidem.* 7. *C. de accuſ. Marantæ de ord. Judic. p.* 6. *tit. de inquiſ. n.* 12. *Azor. p.* 3. *lib.* 13. *c.* 17. *dub.* 1.

XLIX. Quæritur 2. Quis poſſit, & contra quos Juridicè inquirere, & in quibus delictis? Reſp. 1. Inquirere poteſt quilibet Judex, ſive ſæcularis, ſive Eccleſiaſticus, modò competens ſit, alioquî inquiſitio invalida eſt, *tot. tit. C. Si à non compet. jud. c. Irrefragabili.* 13. *de offic. ord. Maran. cit. l. n.* 102. *Silv. V. Inquiſitio.* 1. *n.* 2. *q.* 1. *dicto* 2. Ex quo infertur 1. quòd inquiſitio facta à Judice ſæculari contra Eccleſiaſticas perſonas ſit nulla, quia Clerici coram Judice ſæculari, nec civiliter, nec criminaliter conveniri poſſunt, *c. Clerici.* 8. *& c. Cùm non ab homine.* 10. *de judic. c.* 2. *de foro compet. Farinac. in praxi crim. p.* 1. *lib.* 1.

lib. 1. *tit.* 1. *q.* 1. *n.* 55. 2. Non omnes Judices criminaliter inquirere poſſunt; ſed illi ſolùm, qui merum imperium habent, ſive jus gladij, & cauſas criminales cognoſcendi poteſtatem, *Silv. cit. l. Farinac. c. l. n.* 56. niſi incidenter, ſi cauſa criminalis incidens ita connexa ſit cauſæ ſimili principali, ut hæc ſine illa definiri non poſſit, ut ſi teſtis falſum depoſuit coram Judice Civili. *Silv. cit. l. Farinac. n.* 57. Reſp. 2. Reus, contra quem inquiritur, debet eſſe ſubjectus jurisdictioni inquirentis, quantum ad articulum, de quo inquiritur, aliàs contra ipſum Judex inquiſitionem inſtituere non poteſt, *Silv. c. l. q.* 3. *n.* 5. *dicto* 1. Quamvis eundem recuſare poſſit, ſi ſuſpectum habeat, *Silv. c. l. n.* 6. Reſp. 3. Spectato Jure Civili, non poteſt regulariter Judex ex officio inquirere ſuper delictis, nemine accuſante, vel querelam proponente, *Marant. c. l. n.* 105. quia accuſatio, ſeu querela eſt remedium ordinarium, ideóque quilibet admittitur ad accuſandum, niſi ſpecialiter prohibeatur: At inquiſitio eſt remedium extraordinarium, quia de Jure Civili non poteſt Judex ordinariè ex officio procedere, per viam inquiſitionis, niſi in caſibus, & delictis exceptis, quorum plures enumerat *Gl. in l.* 1. §. *Ex publico. V. Sine accuſatore ff. ad leg. Jul. de adult.* Verùm de Jure Canonico ſuper omnibus delictis à Judice ex officio procedi poteſt indiſtinctè, quoties præcedit infamia, vel etiam accuſatio, vel denunciatio publica, tanquam ex remedio ordinario, *Farin. c. l. q.* 1. *n.* 8. Sed quidquid ſit de jure, hodie, ex recepta generali locorum conſuetudine, etiam de Jure Civili, & in foro ſæculari, permiſſum eſt in omnibus delictis procedere ex officio per inquiſitionem, factúmque eſt remedium inquiſitionis ordinarium, ut teſtatur *Clar. cit. q.* 3. *n.* 6. *Farinac. cit. q.* 1. *n.* 2. *limit.* 3. & alij apud ipſum.

§. II.

An ad Inquiſitionem omnino generalem, vel mixtam requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel perſonæ?

L. Assertio 1. Ad faciendam inquiſitionem omninò generalem vel generaliſſimam, quæ fit non ad inveſtigandum unum, ſed plura delicta, & facinora in genere, non requiritur, ut præcedat infamia perſonæ, vel indicium commiſſi criminis, ſed Judex nullâ præviâ occaſione data, ex ſuo officio poteſt, imò tenetur illam inſtituere. Eſt communis DD. ſententia apud *Leſſ. l.* 2. *de juſt. c.* 29. *n.* 108. *Marant. de ord. judic. p.* 6. *tit. de inquiſit. n.* 29. *Farin. in praxi crimin. p.* 1. *l.* 1. *de inquiſit. tit.* 1. *q.* 9. *n.* 18. Probatur, quia in c. 1. *de officio judic. ord.* dicitur: *Habeant Epiſcopi ſingularem urbium in ſuis diœceſibus poteſtatem, adulteria, & ſcelera inquirere, ulciſci, & judicare.* Ubi etſi *Gloſſ. V. inquirere*, putat, agi de inquiſitione ſpeciali, tamen Abbas *ibid. n.* 6. eum textum intelligit de inquiſitione generali, quam tenentur facere Epiſcopi, viſitando, & inquirendo generaliter, qualiter vivant populi ipſis ſubjecti, & ad hanc non requiri, ut præcedat infamia, ut dictum ſupra *l. c. tit.* 31. *n.* 47. Item in c. 1. §. *ſanè de cenſib. in* 6. dicitur: *Propoſito verbo DEI, quærat de vita & converſatione miniſtrantium in Eccleſiis, & locis aliis divino cultui deputatis*, ubi clarè ſermo eſt de inquiſitione generali. Deinde probatur etiam ratione, quia talis inquiſitio neceſſaria eſt ad purgandam Rempublicam à criminibus, & refrænandos mores hominum, nec per illam cuiquam fit injuria, cùm de nullo in particulari fiat inquiſitio. Et licèt quorundam ſcelera occulta per illam detegantur, id fit per accidens, & præter intentionem, cui incommodo bonum commune prævalere debet. Sic enim multa crimina manifeſtantur, quæ alioqui manerent incognita, & impunita.

LI. Ubi præterea notandum, quòd ſubditi, qui in tali inquiſitione generali interrogantur, etiam ſub juramento, non tenentur manifeſtare delicta occulta ipſorum, qui nullâ laborant eorum infamiâ; nam mens interrogantis eſt inquirere ſolùm de ijs, quæ aliàs publica ſunt, ejúſque poteſtas ſe non extendit ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt publica fama, inde enim maxima incommoda in Republica ſequerentur, ut colligitur ex c. *Qualiter.* 17. *h. t. Leſſ. cit. c.* 29. *n.* 109. Imò neque licitè poſſunt ſubditi interrogati manifeſtare talia delicta, ſi non poſſunt probari in Judicio, & conſequenter neq; puniri; tunc enim manifeſtatio criminis ad injuſtam infamationem tantùm tenderet, adeóque manifeſtans illud peccaret contra juſtitiam, *Leſſ. cit. l. n.* 111. *Laym. l.* 3. *tr.* 6. *c.* 2. *n.* 3. Sed neque tunc, quando crimen occultum poteſt probari in Judicio, licitum eſt illud manifeſtare Judici, ſi manifeſtatio tendat ad ſolam punitionem criminis, tunc enim præcedere debet infamia, *Leſſ. cit. l.* Excipi debet 1. niſi quando neceſſarium eſt ad emendationem criminoſi occulti, quæ aliter non ſperatur, niſi Prælati operâ, tunc enim manifeſtandum eſt illi crimen, non tanquam Judici, ſed tanquam patri, ad corripiendum ſubditum. 2. Si id neceſſarium ſit ad avertendum grave damnum publicum, vel privatum alicujus innocentis, *Leſſ. cit. l. n.* 122.

LII. Porrò de hac inquiſitione generali fit
etiam mentio in c. *Sicut olim.* 25. *h. t.* Ubi Conci- »
lium generale Lateranenſe ſub Innocentio III. »
ſtatuit, ut Metropolitani, ſingulis annis, cum ſuis »
Suffraganeis, non omittant celebrare Concilia Pro- »
vincialia, in quibus de corrigendis exceſſibus, & »
refrænandis moribus, præſertim in Clero, dili- »
genter tractent, ſelegentes regulas Canonicas, »
maximè quæ in hoc generali Concilio ſtatutæ ſunt, »
ut eas faciant obſervari, infligendo debitam »
pœnam tranſgreſſoribus. Et in hunc finem per »
ſingulas diœceſes conſtituant idoneas perſonas, »
quæ per totum annum ſimpliciter, & abſque ulla »
juriſdictione diligenter inquirant, quæ correctio- »
ne vel reformatione indigent, & ea fideliter refe- »
rant ad Concilium Provinciale in anno ſequente »
habendũ, & ſuper his, ac alijs provida deliberatio- »
ne, Metropolitanus, & Suffraganei procedant, & »
quæ ſtatuerint, faciant obſervari, eáque publican- »
da ſunt in Epiſcopalibus Synodis annuatim cele- »
brandis, per ſingulas diœceſes, & qui hæc neglexe- »
rit adimplere, ab officij ſui executione ſuſpendatur. »

LIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Inquiſitores ſeu viſitatores, aut denunciatores, qui in Concilio Provinciali ſunt, quaſi teſtes Synodales, debent

debent eſſe perſonæ providæ, ac honeſtæ, & tales, quibus meritò ſit credendum, ne corruptæ aliquem falsò infament, vel deferant. *Hoſtiens, hic V. idoneus, col.* 2. Differunt autem ab ijs Inquiſitoribus, qui deputandi ſunt ab Epiſcopo in Synodo diœceſana, quia primi non debent neceſſariò eſſe jurati, cùm de hoc nihil dicatur in hoc c. ſicut ſecundi, & conſtitui debent à Præſidentibus Concilio Provinciali, nullámque juriſdictionem habent, ideóque non poſſunt judicialiter citare, condemnare, vel excommunicare: ſed debent ſolicitè inveſtigare, quæ corrigenda, & reformanda ſunt, & ad Metropolitanum, ac Suffraganeos in proximo Concilio Provinciali referre. *Gl. hic V. absq; nulla, & Hoſtiens V. juriſdictione col.* 2. *Fagnan. n.* 5. *&* 6.

Notandum 2. Si Inquiſitores iſti ſint de loco, ubi inquirunt, propriis ſumptibus vivere debent, alioquin ſumptus moderatos ſuppeditare debent Parochi, ad quos divertunt; neque enim coguntur propriis ſtipendiis militare, nec officium ſuum eis eſſe debet damnoſum, *Gl. hic V. ſtatuant, & Hoſtiens.* §. *procurabuntur col.* 2.

Notandum 3. Pœna ſuſpenſionis, quam incurrunt Metropolitani, & Epiſcopi hac in re negligentes, non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, *Hoſtiens. hic in fine.* Cæterùm hæc Conſtitutio in Germania noſtra in praxi non obſervatur, præſertim quoad Concilia Provincialia, quæ olim ſingulis annis celebranda erant, nunc verò ex decreto Concilij *Trident. Seſs.* 24. *c.* 2. *de reform.* quolibet ſaltem triennio. Idque propter Archiepiſcopatuum, & Epiſcopatuum latitudinem, Cleri amplitudinem, & ſumptuum magnitudinem, qui pro hujusmodi Synodis exiguntur.

LIV. Assertio 2. In mixta Inquiſitione, id eſt, partim generali, partim ſpeciali, quando ſcilicet crimen eſt publicum, v. g. homicidium, ſed author ignoratur, tum licet Judici non ſpecialiter contra certam perſonam, ſed generaliter inquirere, quis illud commiſerit, etiam nullâ præcedente famâ de perſona aliqua particulari. *Farin. cit. q.* 9. *n.* 18. *Leſs. cit. c.* 29. *n.* 114 *Layman. cit. c.* 2. *n.* 3. Idque patet ex communi praxi Judicum in utroque foro, Eccleſiaſtico, & ſæculari. Ratio eſt, quia tum, niſi tales inquiſitiones fierent, graviſſimum ſequeretur incommodum in Rempublicam, videlicet grave ſcandalum populi, ſi viderent, Judicem non inquirere authorem notorij criminis, & criminoſi magis incitarentur ad delinquendum, ſpe impunitatis: tum quia per talem generalem inquiſitionem nulli fit injuria: ſed ea Judici aperit, & munit viam ad ſpecialem inquiſitionem: nam interrogat primò eos, quos putat eſſe conſcios, ſeu informatos de crimine, an non ſciant, quis crimen hoc commiſerit? quòd ſi omnes reſpondeant, ſe neſcire; tunc interrogat eos ſuper famâ etiam generaliter, interrogando, an non aliquis de eo crimine ſit diffamatus, & ſi ex ipſis, informationibus receptis, reſultet ſuſpicio, vel indicium probabile contra aliquem, tunc incipit ſpecialiter inquirere contra eum, & aſſumit ſpeciales informationes, ſive alia indicia, vel teſtes recipit contra reum nominatum in generali inquiſitione. *Clar. cit.* §. *fin. q.* 5. *n.* 5. *Azor. p.* 3. *l.* 13. *c.* 26. *poſt princip.* Porrò ſubditi interrogati, hoc caſu, non tenentur manifeſtare auctorem criminis occultum, niſi de eo publica infamia, vel ſufficientia indicia præcedant, etiamſi Judex ſub juramento inquirat generatim, quis delictum commiſerit, cùm non habeat jus inquirendi de reis occultis, & conſequenter non poſſit obligare ſubditos, ut eos manifeſtent, ſed ſolùm eos, qui infamiâ aliquâ laborant, multo minùs reus occultus tenetur ſe ipſum prodere. *Leſs. cit. c.* 29. *n.* 128. Deinde poteſt, ac debet interrogatus à Judice occultum auctorem criminis manifeſtare, ſi crimen adhuc eſſet patrandum, vel continuandum, vel ſi ex eo grave damnum alicui immineret, quod alio modo commodè declinari non poſſet. *Leſs. cit. l. n.* 129.

§. III.

An, & qua ratione ad Inquiſitionem generalem contra perſonam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali Inquiſitione ſit procedendum?

LV. De hoc agitur inprimis in c. *Qualiter & quando.* 24. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 18. ubi inprimis dicitur, quòd non ſolùm cùm ſubditus, ſed etiam cùm Prælatus excedit, ſeu delinquit, ſi per clamorem, & famam ad aures Superioris id pervenerit, non à malevolis aut maledicis, ſed à providis & honeſtis, nec ſemel tantùm, ſed ſæpe (quod clamor, & diffamatio innuit, & manifeſtat) debet Prælatus ſeu Epiſcopus coram Canonicis ſenioribus Eccleſiæ ſuæ, veritatem diligenter inquirere, & ſi culpam invenerit, illum Canonicè puniat, non tanquam ipſe ſit accuſator, & Judex: ſed quaſi denunciante famâ, vel deferente clamore, ſuum officium exequatur. Et iſtud quidem eſt obſervandum in ſubditis: diligentiùs tamen in Prælatis, quia ipſi ſunt quaſi ſignum poſiti ad ſagittam, & quia non poſſunt omnibus placere, cùm ex officio teneantur arguere, & increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, vel ligare; ideo frequenter odium multorum incurrunt. Unde SS. PP. providè ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facilè admittatur, ne ſcilicet concuſſis columnis, ædificium corruat; niſi diligens adhibeatur cautela, per quam falſæ, & malignæ criminationi via præcludatur: videlicet, ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis, id eſt, degradationem extenditur, nullatenus admittatur, niſi legitima præcedat inſcriptio, ſed cùm ſuper criminibus aliquis fuerit infamatus, ita ut ſine ſcandalo diutiùs diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari; tum ad inquirendum, ac puniendum ejus exceſſus, non ex odio, ſed ex charitate Prælatus procedat, & ſi gravis fuerit exceſſus, etſi non degradetur ab Ordine, tamen ab adminiſtratione omnino removeatur, quod eſt ſecundùm Evangelium, à villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis reddere rationem.

Præterea is, contra quem inquiritur, debet eſſe præſens, niſi per contumaciam ſe abſentaverit,

» verit, & exponenda ſunt ei capitula, de quibus
» fuerit inqoirendum, ut facultatem habeat ſeipſum
» defendendi: & non ſolùm dicta, ſed etiam nomi-
» na teſtium ſunt ei publicanda, nec non exceptio-
» nes, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per
» ſuppreſſionem nominum detor audacia infaman-
» di; per excluſionem verò exceptionum; depo-
» nendi falſum ſecuritas præbeatur, Item in §. *Ad*
» *Corrigendos.* dicitur, quòd Prælatus tantò diligen-
» tiùs debet ad corrigendos exceſſus ſubditorum de-
» ſcendere, quantò damoabiliùs eos dimitteret in-
» correctos: contra qoos, exceptis nototiis exceſſi-
» bus, tribus modis poteſt procedi, per accuſationem
» ſcilicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſo-
» rum, ita ot diligens in omnibus cautela adhibea-
» tur, ne fortè per leve compendium (id eſt, per-
» verſum, & præceps Jodicium levis Judicis, quia for-
» tè vult abbreviare lites, *Gl. hìc V. Eodem.*) ad gra-
» ve diſpendium (id eſt, ad pœnam, auctoritate talis
» proceſsûs, inflictam, *Gl. hic V. Eodem.*) veniatur;
» quare ſicut accuſationem legitima debet præcede-
» re inſcriptio: & denunciationem charitativa mo-
» nitio; ſic & inquiſitionem clamoroſa inſinnatio
» prævenire; illo ſemper adhibito moderamine, ut
» juxta formam Judicii, ſententiæ quoque forma
» dictetur: Idque probatur in principio hujus cap.
» exemplo Villici illius, *Luc.* 16 qui primò infama-
» tus eſt apud dominum ſuum, quaſi diſſipâſſet bo-
» na ipſius: deinde dictum eſt ad illum à domino,
» *quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ*
» *&c.* & exemplo Sodomorum (*Gen.* 18.) de quibus
» Dominus ait: *Deſcendam, & videbo, utrùm*
» *clamorem, qui venit ad me, opere compleverint?*
» Ex quibus auctoritatibus manifeſtè probatur,
» quomodo Prælatus procedere debeat ad inquiren-
» dum, & puniendum exceſſus ſubditorum. Deni-
» que in fine additur, hunc ordinem eſſe non uſque-
» quaque circa Regolares perſonas obſervandum,
» quæ, cùm cauſa requirit, faciliùs, & liberiùs poſ-
» ſunt à ſuis adminiſtrationibus amoveri.

LVI. Ex hoc c. colligitur, & probatur principaliter, quòd non poteſt Judex contra perſonam aliquam particularem, ſpecialem inquiſitionem inſtituere, niſi publica infamia ejusdem perſonæ præcedat, ut ex communi ſententia DD. tradit *Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 6. *num.* 1. *Farinac. cit. libr.* 1, *q.* 9. *num.* 1. *Leſſ. cit. c.* 29. *num.* 121. Ratio eſt; tum quia Judex debet ad punienda crimina procedere, ex ſcientia publica, quæ habetur per accuſationem, vel confeſſionem Rei in Judicio, vel per facti evidentiam, vel per Infamiam publicam Rei. Tum quia nemo, ſine gravi cauſa, debet ſpoliari ſuo bono nomine, quamdiu illud retinet: per talem autem ſpecialem inquiſitionem redderetur quis ſuſpectus, & deterioris famæ, omnes enim meritò ſuſpicarentur, illum, de quo v. g. Juridicè inqoiritur, an ſit magus, vel hæreticus, gravem occaſionem dediſſe ad illam Inquiſitionem faciendam, & ſic injuria ipſi fieret, ſi in vitam ejus ſpecialiter inquireretur. Quare publica Infamia præcedere debet, quæ eſt loco accuſationis, ſeu denunciationis, aliàs Judex inquirere non poſſet. *Abbas in cit. c. Qualiter. n.* 7. *Marant. cit. p.* 6. *tit. de inquiſ. n.* 19.

LVII. Ubi præterea pro explicatione hujus prolixi, & celebris c. Notandum 1. Prælatus diffamatus, maximè de dilapidatione, poteſt per Superiorem compelli ad reddendam rationem adminiſtrationis, prout ſumitur ex hoc cap. *V. Villicum.* per quod denotatur Prælatus, vel alius ſimilis adminiſtrationem habens, *Hoſtienſ. hic V. Eodem.* Ex quo per ſeoſom contrarium infertur, quòd ſi non ſit infamatus, non poſſit compelli ad reddendam rationem adminiſtrationis, *Abbas hic n.* 4. quamvis contrarium teneat *Gl. hic V. Redde rationem.* eò quòd Prælatus comparetur Tutori, & Procurator ſit, non dominus, *t.* 2. *de donat.* Verùm diſpar eſt ratio Tutoris, & Prælati; Tutor enim ad tempus dator, & ejus adminiſtratio finitur, adveniente pubertate pupilli; Prælatus verò eſt perpetuus, & liberam adminiſtrationem habet, in bonis Eccleſiæ: ideóque non eſt mirum, ſi Prælatus non poſſit cogi reddere rationem, niſi laboret infamiâ, *Fagnan. hìc n.* 4. ex Butrio, & Ancharano. In praxi tamen, & de facto debent Prælati rationem, ſingulis annis, Capitulo reddere, etſi non ſint infamati.

Notandum 2. Is, contra quem fit inquiſitio, priùs interrogandus eſt de veritate, quàm teſtes; qui ſi confiteatur veritatem, cum eo mitiùs eſt agendum, *c. Innotuit.* 20 § *Multa de Elect.* nec tunc opus eſt teſtibus, *Gl hic V. Redde rationẽ in addit. Hoſtiẽs. V. eodem.*

Notandum 3, inquiſitio facienda eſt in loco, ubi Reus laborat infamiâ, uti ſumitur ex hoc c. ibi: *Deſcendam & videbo*, quia ibi meliùs inquiri poteſt de vita, & accuſatione alicujus, ubi notatur eſt, *c.* 3. *de Elect. c. Quoſdam.* 3. *& c. ſeq. de præſumpt.* & quia quia poteſt eſſe diffamatus in uno loco, & non in alio: ideóque in loco, ubi laborat infamiâ, inquirendum eſt, *Anchar. apud Fagnan. hic n.* 8.

Notandum 4. Fama, de qua fit ſæpius mentio in hoc c. accipitur, tum in bonam, tum in malam partem, quæ dicitur infamia; bona fama ſumitur pro nomine bono, & dicitur ſtatus illæſæ dignitatis, moribus, ac vitâ comprobatus, *l. Cognitianum.* 5. §. 1. *ff. de variis & extraord. cognit. Maſcard. de prob. vol.* 2. *concl.* 748. *n.* 3. cui contraria eſt mala fama, ſeu infamia, quæ eſt læſæ dignitatis ſtatus, vitâ, & moribus reprobatus, ut ex Salyceto tradit *Fagnan. in c. Veſtrâ.* 7. *de cohab. Cleric. & mulier. n.* 31. Differt autem fama à clamore, ſecundùm *Hoſtienſ. hìc V. Clamor.* quia clamor eſt paucorum, & cùm ignoratur auctor; vel tectiùs per clamorem, & famam intelligitur fama clamoſa, ſeu latè divulgata, *Abbas hic n.* 5. A rumore verò differt fama; tum quia rumor ab incerto, fama à certo prodit auctore; tum quia fama eſt ſparſa per totam, aut majorem partem vicinìæ, rumor per minorem, & ſic rumor eſt quid minus, quàm fama, ut notant DD. in *cit. c. Veſtrâ.*

LVIII. Notandum 5. Fama, nec in civilibus, nec in criminalibus facit plenam probationem, ſe ſolâ, *Gl. hic V. Famam.* imò nec ſemiplenam in criminalibus, in quibus probationes debent eſſe luce meridianâ clariores, *Farin. in praxi crim, p.* 1, *l.* 1. *tit.* 5. *q.* 47. *n.* 59. & alii apud ipſum. quamvis fama ſola ſit ſufficiens indicium ad inquirendum contra aliquem, *Clar. cit.* §. *fin. q.* 21. *n.* 1. Verùm poteſt fama plenam probationem facere tribus concurrentibus. 1. Si orta ſit ex veriſimilibus cauſis, & conjecturis. 2. Si ultra dictas cauſas, unde fama orta eſt, adſint aliæ

conjecturæ,& præſumptiones. 3. Si eædem conjecturæ non ſiot levia adminicula, ſed graves, & urgentes,& ex ſe ſufficientes ad ſemiplenam probationem conſtituendam; & tunc junctæ cum fama plenem facient probetiooem, *Maſcard. concl.* 1225. *n.* 1. *e.* & 2. *ſeqq. Farinac. cit. q.* 47. *n.* 88. Item io iis, qoæ ſunt difficilis probationis, fama, adjunctis adminiculis aliquibus, fecit pleoam probationem, vel ſaltem transfert onus probandi io edverſatium.

Notandom 6. Quod dictum eſt, inquiſitionem, non præcedente famâ, eſſe oullam,& invelidam, extenditur 1. ut procedat non taotùm, ſi Judex ſit delegatus, ſed etiam ordiosrius, ite ut oeque hic inquirere poſſit, ſine diffematione Rei. *Clarus.* §. *fin. q.* 6. *n.* 2. *Farinac. p.* 1. *tit.* 1. *de inquiſ. q.* 9. *n.* 5. 2. Sive Judex procedat ad querelem, ſeu accuſationem pstiis, ſive ex officio ſuo: nam tunc moltò magis eſt neceſſaria diffamatio Rei, qoippe quæ ſuccedit ioco accuſationis, *Clar. cit. q.* 6. *n.* 3. *Farin. c. l. n.* 4. 3. Inqoiſitio nulla, ob defectum præcedentis famæ, oon tevalidstur, tametſi teſtes poſtea producti pienè probavetint delictum, de quo inquiſitus priùs noo erat diffamatus; qood enim eb initio vitioſom eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere, *Reg.* 29. *in ff. Farinac. cit. l. n.* 8.

LIX. Notsndum 7. ed hoc, ut ex feme poſſit procedi ed ſpecialem inquiſitionem, tam cootre ſobditum, quàm Prælatum, requiritur 1. Ut fama,& elamoroſe inſinustio ad eures Judicis perveoerit. Neque is tenetut ioquirete, ſi diffamatio ſolùm petvenit ed alios. 2. Ut fema ejusmodi oon ſemel taotùm, ſed ſæpiùs ed aures Superioris perveoerit, juxte prudentis arbitrium, *Clarus. cit. q.* 6. *n.* 20. & 21. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 3. 3. Reqoiritur, ut fama præcedens inqoiſitionem, originem habeat à perſonis honeſtis,& fide digois,& non à melevolis, vel improbis hominibus, *cit. c. Qualiter.* aliàs ex ea non poterit formeri inquiſitio. *Farinac. cit. l. n.* 6. 4. Non ereditus Judici aſſerenti, in inqoiſitione famam præceſſiſſe, ſed neceſſe eſt, ut conſtet de fama publice, eáqoe probata ſit, ſaltem per duos teſtes ſuper famâ receptos. *Clar. cit. q.* 6. *n.* 12. & *ſeqq. Farinac. cit. l. n.* 7.

Notandum 8. Superior, ſeu Epiſcopus noo debet procedere contra ſubditos, etiem per viam ioquiſitionis, oiſi præſentibus Canonicis Eccleſiæ Cathedrelis: nam & eliàs jorisdictionem non exercet Epiſcopus, ſine coosilio Capituli, *c. Epiſcopus.* 6. *cauſ.* 15. *q.* 7. *c. novit.* 4. & *c. ſeq. de his, quæ fiunt à Prælat.* Verùm hodie Capitulares præſcripſerunt contra ſoos Canooicos, ut ipſi ſoli, ebsque conſilio Epiſcopi, inquirant de criminibus, & jurisdictionem exerceaot, valétqoe talis conſuetudo legitimè præſcripta, joxta *c. non eſt.* 5. *de conſuet. in* 6. *Abbas in cit. c. Qualiter. n.* 6. *h. t.*

Notendum 9. Judex in Judicio inquiſitioois non tenet locum accoſatoris, quia alia debet eſſe perſone accuſeroris, elia Judicis, *c.* 1. & 2. *cauſ.* 4. *q.* 4. *c. forus.* 10. *de V. S.* & *colligitur ex cit. c. Qualiter. ibi: Non tanquam idem ſit accuſator, & Judex.* Sunt enim officia hæc iucompatibilia, quæ io eandem ſimul perſonam cadere noo poſſuot: ſed fama in ioquiſitione ſuccedit loco eccuſatoris, ſeu denunciatoris, ut patet ex illis verbis hojus c. *Quaſi denunciante famâ, vel deferente clamore. Abbas hic. n.* 7.

Notandum 10. Ordo debitæ correctionis eſt, ut criminoſus primò arguetor, id eſt, reprehendatur. 2. Iocrepetur, cum commioetione, ſcilicet pœnæ. 3. Suſpendatur ab officio, vel beneficio. 4. Ligetur, id eſt, excommunicetur; prout ſumitur ex *cit. c. Qualiter.* & *c. fortè* 11. *in fine. cauſ.* 23. *q.* 4. *Abbas hic. n.* 7. & ideo odium multorum iocurrunt Prælati, ſi officium ſuum diligeoter exequentur, ut dicitur io *cit. c. Abbas hic. n.* 8.

LX. Notaodum 11. Noo ite facilè inquirendum eſt contra Prælatom, ſicut contre ſubditum, quie contre hooc ſufficit, ſi procedat ſimplex infemia, etſi ſcendalum noo generet: ſed contra Prælatum debet præcedere tslis infamie, quæ ſine ſcendalo diſſimulati non poteſt, quia v. g. diffamatus eſt de delicto incontinentiæ, vel quæ ſine periculo toleratè noo poteſt, ut quia diffamatus eſt de dilapidatione, ex qua ſequi poſſet terum Eccleſiaſticarum diſtractio; vel de hæreſi, ex que ſequi poſſet aliorum infectio, prout ſumitur ex *cit. c. Qualiter. Abbas ibid. n.* 9. Major autem requiritur præcedens infamie ad ioquireodum contre Prælatum, qoia facilè Prælatis à ſubditis falſa crimina ioponuntur, cùm iocurrant, ob executionem officij, odium eorum, *Abbas. cit. l.*

Notandum 12. Prælatus propter exceſſum grsveio, ſi reos per inquiſitiooem deprehendatur, oon degradatur, ſeu deponitor ab Ordine, ſeu dignitate, ſed ab adminiſtratione tantùm removetur, ut habetur in *cit. c. Qualiter,* & *ibi Gl. Magna in notat.* niſi delictum ſit tantum, ut impediat executionem Ordinis, poſt pœnitentiam; *c. inquiſitionis.* 21. *h. t.* qoòd ſi edminiſtrationem oon hsbeet, erbitrio Judicis punietur, *Hoſtiens, in cit. c. Qualiter. V. gravis.*

Norendum 13. Is, contra quem ſit inquiſitio, debet eſſe præſens, niſi per contumaciam ſe ebſentet, quia tunc poteſt cootra ipſum ed ſeotentiam procedi; deinde debent illi exponi capitula, de quibus erit iuqoirendum, ut facultatem hebeat ſeipſum defendendi, & non ſolùm dicte, ſed etiam oomina teſtium ſunt poblicaoda inquiſito, ut quid, & à quo ſit dictum, appateat, nec non exceptiones,& replicationes legitimæ ſuot admittendæ, *cit. c. Qualiter.* §. *debet igitur.* Exceptio eutem proponitur ex parte ejus, contra quem ſit iuquiſitio; replicatio ex parte ejus, qui inquiſitionem impetrevit. *Hoſtiens. V. eadem.* Quare ſi priùs ſiat inquiſitio, & poſtea tredentur cepitule, nihil agitur, quie ordo pervertitur, *Hoſtiens. in cit. c. V. fuerit.* & *Joan. Andr. n.* 25. *V. fuerit.* Hæc eutem procedunt io inquiſitione, quæ ſit contra certam perſonem, & ſuper certo crimine; nam in ioquiſitiooe generali non dantur capitola, quia non eſt, cui dentur, ſed generaliter inquiritur. *Abbas in cit. c. Qualiter, n.* 11. *not.* 13.

Notandum 14. Quetuor ſunt modi procedendi criminaliter ad corrigendos ſubditorum exceſſus. Primus, io criminibus notorijs, *cit. c. Qualiter. ibi: ut de notoriis exceſſibus taceatur,* quæ accuſatione oon egent, *c. manifeſta* 15. *cauſ.* 2. *q.* 1. nec ordine judiciario, in quibus Jodex procedit puniendo, *c. manifeſta* 17. *eadem cauſ.* & *q.* de quo infre. Secundus, per accuſationem, tertius per inquiſitiooem, quartus per denuncletionem, *cit. c. Qualiter.* §. *ad corrigendos.* Conveoiunt eutem iſti modi procedeodi in eo, quòd in quolibet, juxta formem judicij (id eſt, petitionis)

& modum

& modum procedendi ſententiæ qnoqnc ſorma dictati debeat, *cit. §. Ad corrigendos.* fatuus eſt enim Judex, qui aliter condemnat, qnàm fuetit petitnm, *l. fin. C. De fideicommiſſ. libert. Abbas in cit. c. Qualiter. num.* 10. *not.* 14. Ubi id ita declarar, ut, ſi Judex proceſſit per inquiſitionem, debeat imponete pœnam ordinatiam, & non pœnitentiam tantùm. Si verò actum ſit per dennnciationem Evangelicam, non imponat pœnam ordinatiam, ſed ad pœnitentiam tantùm compellat, & ſic de ſimilibns.

Notandum 15. & nlt. prædictus ordo procedendi criminaliter non eſt nſquequaque obſervandus, circa regulares perſonas, nt habetur in *tit. 5. Qualiter. §. fin.* de quo plura infra.

§. IV.

In quibus caſibus non requiratur neceſſariò ad ſpecialem inquiſitionem contra Perſonam particularem de aliquo crimine, ut pracedat illius infamia.

LXI. Plures ſnnt hujnsmodi caſus. Veluti 1. ac principaliter, ſi extent legitima, & ſufficientia indicia contra inquiſitnm, licèt is infamatus non ſit de crimine; poteſt tamen inquiti ex illisindiciis contra illum, & Judex procedere ad informationes, vel teſtes recipiendos contra Renm, quia ea indicia ſnccedunt locò infamationis, ejúsque vicem ſnpplent, imò fortiorà ſunt, quàm diffamatio, *Marant. de ord. jud. p. 6. tit. de inquiſit. n.* 22. *Farinac. p.* 1. *l.* 1. *de Inquiſit. tit.* 1. *q.* 9. *n.* 20. Ubi addit, quòd talia deheant eſſe propinqua, non remota; quæoam autem ſint cenſenda legitima indicia, & ſufficientia ad inquirendum ſpeciaiiter, Judicis athitrio relinqnendnm eſt, qni judicabit, quænam ſint indicia gravia, aut levia. *Farinac. c. l. q.* 1. *n.* 45. *in fine.* 2. Non eſt neceſſe præcedere infamiam de ctimine inquiſiri, ſi Jndex inquirat ad dennnciationem pnblici officialis; imò tunc tenetur inquirete, etiam non præcedeote fama. *Marant. c. l. n.* 24. *Farinac. c. l. n.* 4. Idemque eſt, ſi quis denunciatur de crimine per aliqnem virum probnm, quia tunc prædicta denunciatio eſt ſnfficiens ad inqnirendum contra eum, ſnper infamia tantùm, & non ſuper crimine, de quo inqniri poteſt, ſi conſtet de ioſamia, *Abb. in c. Licèt.* 14. *n.* 4. *h. t.*

LXII. 3. Inquiſitio facta, ſine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, ut expreſsè conſtat ex *c. Si is.* 2. *& ult. h. t. in* 6. Ubi ſtatuitur: » ſi is, eni contra aliquem ſimpliciter commiſſa fuit » inquiſitio ſuper certo aliquo, uno, vel pluribus » ctiminibus facienda, proceſſit (omiſſa inqniſitio» ne ſuper infamiâ Rei, ad veritatem eotnm crimi» num inquitendam) Reo præſente, nec reclaman» te, aut quidpiam ſuper hoc excipiente; tunc pro» ceſſus hujusmodi ex eo, quod priùs (anteqnam in» quiteretur de veritate criminis) non fuetit de in» famia Rei inqniſitum, ampliùs impugnatl non » poterit, ſed valet proceſſns. *Maran. c. l. n.* 27. *Clarus cit. q.* 6. *n.* 9. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 12. & alii communiter. Ratio eſt, quia ordo iſte, ſive proceſſus, ut de crimine contra aliqnem ſpecialiter non inqniratur, niſi priùs conſtet, quòd de illo ſit publicè infamatus, eſt principaliter introductus in favorem ipſius Rei, qui tacendo cenſetur huic juti ſuo, ſive exceptioni dilatoriæ Judicij ſibi competenti tacitè renunciâſſe, ideóqne ſibi imputare dehet, quòd paſſus ſit inquiri ſnper veritate criminis, priusquam conſtaret de infamia; quilihet eoim favori pro ſe principaliter introducto rennociare poteſt, *c. Ad Apoſtolicam.* 16. *de regul.* oeque enim iſta forma, ſeu ordo procedeudi eſt de ſubſtantia proceſsûs, ita nt ei tenunciari non poſſit, *Gl. hìc in caſu, & V. Nequibis.* Ex quo patet, quòd taciturnitas pattium præſentinm in Judicio habeat vim tacitæ renunciationis, quoad exceptiones dilatorias Judicii, & in iis, quæ ſibi præjudicant, reclamate Reus inquiſitns dehniſſet, & petete priùs inquiri ſuper infamia, & ſi id non fietet, appellare, *Gl. hìc V. Reclamante.*

LXIII. Ubi Notandum prætetea 1. diſpoſitio hnjus c. habet lncum, ſi alicui commiſſa ſit ioqniſitio, ad petitionem alterius; tunc enim Judex delagatus non poteſt procedere ad ioquirendum contra aliquem, ſuper veritate criminis, niſi priùs per inquiſitionem reperetit, eum eſſe diffamatum de crimine. Secns eſt, ſi Papa, ſeu Princeps alicui non ad poſtulationem partis, ſed proprio moto committat inquiſitionem ſupet ctimine alicnjus; tunc enim poteſt procedi ad inquitendum, nullâ præcedente iofamiâ, vel alijs indiciis. *Gl. in cit. c.* 2. *V. Fuerat. Clarus cit. q.* 6. *num.* 8. dummodo Prioceps noo ſimpliciter narret, Reum jam eſſe lnfamatum, ſed aſſerat ſibi de delicto, ex ejus famâ, & certâ ſcientiâ conſtare. *Marant. c. l. n.* 25. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 13. quia ſicut Princeps poteſt ioqnirere, non præcedente diffamatione Rei, ita & delegatus ab ipſo, motu proprio.

Notandnm 2. Etſi textns in *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. loquatut ſolùm de Reo præſente, & ſciente, ac oon reclamante, tamen idem diceodum eſt de abſente per contumaciam, qnia contumaciter abſens non debet eſſe meliotis conditionis, quoad facnltatem opponendi exceptionem iſtam, quàm obediens, quì ſuit præſens: cùm ergò, ſi præſcos non oppoſuit exceptionem de noo præcedente infamiâ, teneat inquiſitio ſuper veritate criminis, multò magis valere dehet, ſi abſens contumaciter illam non oppoſnit, *Farin. in cit. c.* 2. *n.* 1. Secus aſt, ſi inqoiſitns abſens fuit non contumaciter, vel præſens igooravit, proceſſum eſſe ſoper cauſa principali, ſeu veritate criminis, omiſsâ ioquiſitione ſuper infamia; tnnc enim non valeret proceſſus inquiſitionis. Eodem verò modo inqniſitio facta ſuper veritate criminis, nec præcedente inqniſitione ſuper infamiâ, valebit, ſi non fuerint tradita capitula inquiſitionis ipſi inquiſito, nec de hoc fuerit oppoſita exceptio, cùm ſit eadem ratio; qnia etiam traditio capitulorum non pertinet ad ſnbſtantiam inquiſitionis. *Farin. cit. c.* 2. *in princ.*

LXIV. 4. Quando inqniſitio non ſit ad effectum poniendi crimina, ſed ad effectnm corrigendi, ob ſalutem animæ, ut qnando Epiſcopns viſitat Eccleſiam, vel quando inqoiritnr de vita, & moribus eligendi in Epiſcopum, ſen Prælatum, vel promovendi ad Ordines, an ſit idoneus &c. tunc de delictis ſecte-

ſecretis inquiri puteſt ſummariè, & ſioe ſtrepitu Judicij, de quibus nulla præceſſit infamia, ne indigni promoveautur, ac eligantur. *Durand. in ſpec. l. 3. p. 1. tit. de inquis. §. quando. n. 6. & §. viſo. n. 41. Maran. c. l. n. 32.* Idque ſumitur ex *c. 1. de poſtul. Prœl.* ubi Papa inſtituit inquiſitionem coutra Epiſcopum poſtulatum, ſiue præcedente infamia, uon in ordine ad eum puoiendum, ſed ue indignus promoveatur; tum enim Superior, etiam nullâ præcedeote iuſamiâ, vel querelâ, ex officiu debet inquirere. *Innoc. ibid. n. 5. & Abbas n. 34.*

5. Iu crimiue læſæ Majeſtatis, ut conſtat ex *Extravag. Henrici VII. Imper.* quæ incipit *ad reprimendum. & ibid. Gl. V. per inquiſitionem.* Et habetur poſt librum Feudorum, item in crimine hæreſis, & apoſtaſiæ, ut colligitur ex *c. excommunicamus. 13. §. adjicimus de hæret. l. Apoſtatarum. 4. l. de Apoſtatis*, & ſimilibus eoormibus delictis, quæ teudunt in grave damnum ſpirituale, vel temporale Reipublicæ, procedi poteſt ad luquiſitiooem, nullâ præcedente publicâ diffamatioue. *Leſs. cit. c. 29. n. 128. & 192. Farinac. cit. q. 9. n. 14. & 15.* Requiritur tamen, ut etiam iu his delictis præcedant ſuſpiciooes aliquæ ex indiciis non levibus, ſeu iogentibus, *Leſs. c. l.*

6. Quandu Judex inquirit ſpecialiter cuntra aliquem ſoper crimine, de quu prius generaliter inquiſivit, quis ſit auctor ejus; tum puteſt contra eum procedere, etiam nullâ aliâ præcedente infamiâ. *Navar. c. l. n. 87. Leſs. c. l. n. 175.* plures limitationes videri poſſuot apud *DD. cit.*

Addit *Leſs. c. l. n. 172.* quòd nou ſit damnanda praxis illa plurium Judicum ſæcularium, qoi nullâ præcedente infamiâ, ex ſimplici denunciatione publici Officialis ad id deputati, vel etiam ex alicujus privati deiatioue, procedunt ad ſpecialem inquiſitionem contra aliqueu, & ad capiendas informationes. Quibus habitis, formant libellum inquiſitiunis, ſi id fiat iu gravibus criminibus Rempublicam turbaotibus, & non ad ſolam ponitionem; ſed propter booum publicum, ad quod id videtur ueceſſarium, ne delicta impunita occaſionem præbeant ad frequentia ſcelera patraoda; noo enim prohibitum eſt jure naturali, vel diviuo, ut non fiat ioquiſitio, ſine prævia ioſamia inquirendi, ſed ſolùm jure poſitivo, quod per cunſuetudiuem contrariam, ſciente, & non contradicente Principe, abrogari poteſt; plura de hoc *Leſs. c. l.*

§. V.

Quanam præterea Jure Canonico ſtatuta ſint circa modum procedendi per inquiſitionem ſpecialem?

LXV. De hoc agitur etiam in alijs pluribus capitulis *h. t.* nam ioprimis in *cap. Qualiter. 17. h. t.* habetur, quòd in iuquiſitione ordo Juris ſervandus ſit: nam quidam Iuquiſitures geoerales, & Legati Sedis Apoſtolicæ ceperunt facere inquiſitionem cootra Epiſcopum Novatienſem, uuu obſervantes debitum ordinem inquiſitionis; ideóque Papa Innocentius III. eis reſcribit, ut, ſi debitum ordinem inquiſitionis, (qui duo continet, 1. Ut regulariter non fiat inquiſitiu, niſi cuutra infamatum. *c. Qualiter 24. h. t.* de qoo ſupra. 2. Ut, poſtquam conſtat de infamia, inquiratur de veritate criminis, *Gl. hic. V. inquiſitionis ordinem, & Hoſtienſ. in princ.*) non obſervaverint tempore upportuno, ipſum debeant obſervare, ne iude naſcantur injuriæ, unde jura naſcuutur. Ideóque mandat ijsdem Inquiſitoribus, ut, ſi præſcriptum ordinem prætetierunt, vel exceſſeruut, nou pudeat eos errorem ſuum corrigere, iuveoieodo coogrueoté occaſionem, ne ſua auctoritas vileſcat: quod fit, ſi Judex neq; ſpontè errorem ſuum fateatur, ne vilipendatur ejus auctoritas: neque etiam illum pertinaciter defeudat, ſed cautè & prudeoter eum corrigat, (ita ut de novu, Juris ordioe ſervato, proeedat, vel ad tempus omoinu ſuperſedeat. *Hoſtienſ. hic. V. Superſedeatis. Abbas n. 5. not. 2.*) quia ex his, quæ inordinatè ſuot acta, non poteſt aliquid ordinaiè agi; Si verò ordioem debitum ſervâruut, viâ regiâ iocedeotes (hoc eſt, à juſtitia nun declinautes, *Gl. hic. V. Eodem.*) in negotio ipſo, ſine perſonarum acceptioue, procedant.

Addit præterea Papa in fine, ut formam juramenti, quam dicti Inquiſitores à Clericis Novarienſibus ſuper iuquiſitione facienda in hoc negotio receperuut, in ſimilibus obſervent, ita ut jurent Clerici, quòd ſuper his, quæ ſciuut vel credunt, in ſua Eccleſia reformanda, tam in Capite, quàm io membris (exceptis occultis criminibus) meram, & plenam, (id eſt, nihil reticentes, nec falſi quid addentes, *Hoſtienſ. hic. V. Eodem.*) dicant Inquiſitoribus veritatem.

LXVI. Pro intellectu hujus c. nutandum 1. Generalis iuquiſitur, ſeu generalis delegatus ad univerſitatem cauſarum, poteſt corrigere ſententiam ſuam definitivam, ſi erravit in judicando. Secus ſi delegatus ad onam tantùm cauſam. *Gl. hic. V. obſervari, & Abbas ibid. n. 2. & 3.* ubi rationem diverſitatis dat: quia prior cenſetur quaſi Judex ordinarius: poſterior verò deſinit eſſe Judex, poſt ſeoteutiam ſuper principali uegotiu latam, & executioni maodatam, quia cenſetur eſſe fuuctus ſuo officio, *c. in litteris 9. de offic. deleg.* Quòd ſi Judex erravit, noo io ſententia definitiva, ſed ſolùm io proceſſu, poteſt errorem ſuum corrigere, quia adhuc manet Jodex, ut factum eſt in caſu hujus c. in quo Inquiſitores iſti oondum tulerunt ſeutentiam, ſed errarunt in proceſſu, & ideo mutare poterant, *Gl. hic. V. obſervari in fine.* de quu videri poteſt *Abbas in cit. c. Qualiter. n. 4. & 2. ſeqq.*

LXVII. Notandum 2. Si inquiratur de veritate crimlois, priusquam inquiratur de infamia, pervertitur ordo Juris præſcriptus io inquiſitione, ut culligitur ex hoc *c. & ibi Gl. V. inquiſitionis*, ideóque adhuc iuquiri debet de iuſamia, & licèt poſtea de ea conſtet, nou tamen valebunt dicta, ſeo depoſitiunes priorum teſtium ſuper veritate criminis, quia nou præceſſit iufamia. *Abbas hic. n. 6. §. 2. quæritur.*

Nutandum 3. Super criminibus occultis, quando crimeu vel perſuna eſt omninò occulta, inquiſitio fieri non debet, *cit. c. Qualiter. ibi: exceptis occultis criminibus, & Gl. ibid. V. eod.* Quare ſi teſtes de occultis criminibus, de quibus infamia non præceſſit, aliquid dicaut, teſtimouium eorum non valet, quia ſuper his non jurarunt. *Gl. & Hoſt. V. eodem.*

LXVIII. II. In

LXVIII. II. In *c. Cùm dilecti.* 18. *h. t.* habetur, *junct. Gl.* in caſu, quòd cùm quidam Legati Sedis Apoſtolicæ per frequentem clamorem multa ſiniſtra de Epiſcopo Agathenſi audiviſſent, volentes inquirera veritatem, acceſſernnt ad Eccleſiam Agathenſem, & receperunt juramenta Epiſcopi, & Canonicorum de veritate dicenda, in qua inquiſitione confeſſus fuit Epiſcopus dilapidationem (hoc eſt, ſe quaſdam poſſeſſiones Menſæ Epiſcopalis alienâſſe, & multa debita contraxiſſe) item ſe multas res ex naufragio recepiſſe, ac denique ſe multas Eccleſias Simoniacè contuliſſe. Confeſſionibus iſtis in ſcriptnm redactis, timens Epiſcopus, ne ex illis ſibi præjudicium generaretur, voluit ſe poſtea ob illas excuſare, dicens, quòd juraverit, tantùm reſpondere ad interrogata; Legati verò dicebant, quòd ſub alia forma juraverit, ſcilicet quòd plenam (nullam veritatem tacendo) & meram, ſive puram à falſitate diceret veritatem, *Gl. hic. V. plenam & V. meram*, & quia tunc ſe non excuſavit, poſtea non debebat audiri. Quare cauſa delata fuit ad Papam Innocent. III. coram quo Epiſcopus quoſdam teſtes produxit, deponentes, quòd juravit tantùm reſpondere ad interrogata. Sed quia Papæ non conſtitit, ſub qua forma jurâſſet, cùm depoſitiones illæ non fuerint publicatæ, mandavit eiſdem Legatis, ut inquirant, ſub qua forma juraverit Epiſcopus, & ſi ſecundùm reſponſionem illorum Inquiſitorum, conſtiterit, quòd juravit ſub ſecunda forma, ſcilicet quòd ad interrogata tantùm reſponſurus ſit veritatem; vel ſi Epiſcopus hoc probaverit per depoſitiones teſtium, quos produxit; vel etiam aliorum, excuſationes Epiſcopi ſuper confeſſionibus ſuis admittant: quia ex obligatione juramenti non tenebatur, niſi ad quæſita ſolùm reſpondere, cùm excuſationes illæ Confeſſiones ipſius non perimant, ſed exponant, quæ tales ſunt, ut ad bonum, vel malum valeant retorqueri. (Ideóque in meliorem partem ſunt accipiendæ, ſive interpretandæ, *arg. c. 2. infrà de R. I.* Si excuſationes fuerint probatæ, *Gl. hic. V. Valeant retorqueri. S. Th. 2. 2. q. 60. art. 4.*) & idcircò etiam judicari debent ex cauſa (quia ſemper conſideranda eſt cauſa, ex qua aliquid ſit factum, *Gl. hic. V. ex cauſa*) Et ſi Epiſcopus excuſationes illas probaverit, ſublato appellationis obſtaculo, abſolvi debet: cùm, etſi culpabilis repertus eſt in quibuſdam, ex labore tamen, & pudore punitus, hujuſmodi levis culpa ei facilè valeat indulgeri. Si verò Epiſcopus excuſationes ſuas ſuper dilapidatione, naufragio, & Simoniâ probare nequiverit, vel, ſi ſub prima forma juravit (quæ fuit, quòd plenam, & meram dicturus ſit veritatem) cùm ſecundùm illam formam, nec veritatem tacere, nec falſitatem admiſcere debuerit, non obſtantibus illis excuſationibus, quas de novo propoſuit, cùm in confeſſionibus ſuis nullam omnino de illis fecerit mentionem, ab Eccleſiæ Agathenſis adminiſtratione removendus erit, licèt dixerit, quòd plures ex illis excuſationibus prædictis Legatis expoſuerit, cùm hoc per ſe probare non poſſet, quippe qui ſolus ab illis examinatus fuit.

LXIX. Notandum 1. Epiſcopus in caſu hujus c. debuit admitti ad excuſandum confeſſiones, dummodo excuſationes illas ſufficienter probare potuerit. Et primam quidem dilapidationis excuſare potuit, eò quòd alienaverit bona Menſæ Epiſcopalis, vel debita contraxerit, quibus Eccleſia illa priùs fuit onerata, quæ aliundè ſolvere non poterat. Secundam verò naufragij, quòd res illas acceperit, non ut eas ſibi retineret, ſed ut eas ſalvaret, & dominis ſuis reſtitueret, quas fortè alij ſurripuiſſent. Ad tertiam de Simonia, quòd multas Eccleſias per Simoniam ordinatis contulerit, ſed ipſo ignorante, *Gl. hic. V. Dilapidatione. Hoſtiens. ibid. poſt princ.*

Notandum 2. Confeſſio facta, præcedente juramento, ſub illa forma, quòd dicturus ſit plenam, & meram veritatem, non recipit ex pòſt facto excuſationes, quia ipſe ab initio nihil debet tacere in ſua confeſſione, quod ipſum factum attingit, neque admiſcere aliquid falſitatis: ſed confeſſio jurata facta ſub altera forma, quòd reſponſurus ſit ad interrogata, recipit excuſationes, quæ tamen confeſſionem non perimunt, ſed exponunt: quia tunc jurans non poteſt culpari, quòd non expreſſerit omnia, quæ pertinent ad ejus confeſſionem, cùm ſolùm juraverit, ſe reſponſurum ad ea, quæ fuerit interrogatus. *Abbas in cit. c. Cùm dilecti. n. 3.* & quia juramentum præſtitum ſpecialiter ſuper certo articulo, non ſe extendit ad alia capitula ab illo diverſa. *c. pen. de Jurejur. Vivian. in Ration. hic.*

Notandum 3. Si quis confiteatur actum, qui poteſt intelligi in bonum, & in malum; tunc debet fieri interpretatio in meliorem partem: Si quis verò confiteatur actum in ſe malum, vel etiam talem, qui poſſit referri ad bonum, & malum, ita tamen, ut externam ſpeciem mali habeat; tunc interpretatio confeſſionis in dubio fieri debet in malam partem, niſi excuſans confeſſionem probet ſuas excuſationes, prout ſumitur ex *cit. c. Cùm dilecti. & ibi Abbas n. 5. & 10.*

LXX. III. In *cap. Cùm oporteat. 19. h. t.* habetur, quòd quidam Canonici Viennenſes ad Sedem Apoſtolicam accedentes, multa crimina contra Epiſcopum ſuum propoſuerunt, unde Papa inquiſitionem ſuper his faciendam certis Judicibus commiſit: Epiſcopus, hoc cognito, antequam citaretur à Judicibus, ad Sedem Apoſtolicam acceſſit, & propoſuit, quòd ij, qui enormia illa contra ipſum propoſuerunt, odio, & non bono zelo inducti, illa ad Papam detulerint, cùm ſint ejus (ſcilicet Epiſcopi) inimici manifeſti, & cum ejuſdem hoſtibus converſentur, & conſanguineos ſuos intendant ad teſtificandum producere contra ipſum, qui non debent ad denunciandum, aut teſtificandum admitti, cùm ſint perjuri, & alijs criminibus irretiti. Quare mandat Papa ipſis Judicibus, ut ad inquiſitionem non procedant, niſi ſuper prædictis criminibus ipſius Epiſcopi fama læſa fuerit. Si verò ad inquiſitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipſius Epiſcopi conſtiterit eſſe inimicos, nec ad proſequendam inquiſitjonem, nec ad teſtimonium perhibendum admittant, ſed per viros idoneos veritatem inquirant: & ſi nihil fuerit probatum contra Epiſcopum, purgationem Canonicam eidem indicant.

LXXI. Pro explicatione notandum 1. quòd

 ex ſola

ex ſolâ denũciatione criminis factâ contra aliquem, non oritur ſufficiens infamia ad inqnirendum de veritate criminis, ſed priùs inquirendum eſt de ipſâ infamiâ, eâque probanda eſt. *Abb. hic. not. 1. de quo ſupra.*

Notandum 2. Iuimici, ſicut non admittuntur ad accuſandnm, vel denunciandnm, ita nec ad proſequendam inquiſitionem, vel teſtificandam. *Gl. hic. V. Inimicos.*

Notandum 3. Si alicui ſit ſimpliciter commiſſa, ſeu delegara inqniſitin ſuper crimine, tacitè cẽſetur comiſſum, ut priùs fiat inqniſitio ſuper famâ; hæc enim eſt veluti præambula ad Inquiſitionem de veritate criminis, & commiſſo principali, cenſetur etiam commiſſum acceſſorium, niſi in Reſcripto delegationis à Papâ, ſeu Principe facta fuerit mentio de famâ, non per verba merè narrativa, ſed aſſertiva, ut ſi dicat: cùm conſtet nobis, ralem infamatum, vel per relationem fide dignorum percepimus, talem infamatũ, &c. vel per verba ſimilia; tunc enim non eſt opus inquirere de famâ, ante inquiſitinnem de crimine, *Abbas hic. in princ. not. 2.*

Notandum 4. Quamvis factâ inquiſitione, crimen non ſit probatum contra infamatum, ideóque condemnari non poſſit, non tamen ſimpliciter abſolvitur reus, ſed indicenda eſt ei purgatio Canonica, propter infamiam apud bonos, & graves viros divulgatam, etſi ab inimicis habuerit ortum, idque ob vitandum ſcandalum, *cit. c. cùm oportet in fine. & Hoſtienſ. ibidem in fine, & Abbas n. 2.*

LXXII. IV. In *c. ad petitionem. 22. h. t.* traditur, quòd ad petitionem Abbatis Corbienſis, Papa commiſit Canonicis Novionenſibus inqniſitionem, ſuper famâ ipſius Monaſterij, tam in Capite, quàm in membris, quâ commiſſione factâ Legatus Sedis Apoſtolicæ Cardinalis, ipſo Abbate præſente, nec reclamante, incepit diligenter inquirere ſuper ſtatu Monaſterij: & cùm inquiſitione finitâ, Legatus dictum Abbatem Pariſius evocâſſet, ut contra eundem inquiſitionem proponeret, ſi quid rationabiliter poſſet: ipſe Abbas ad illum accedens allegavit, quòd in correctione Monaſterij procedere non valebat, quippe quæ prædictis Judicibus priùs, auctoritate Papæ, fuerit commiſſa: inſuper aſſerens Cardinalem ipſum, ex juſtis cauſis, ſibi eſſe iuſpectum, ideóque ad Sedem Apoſtolicam appellavit. Cardinalis, non obſtante ipſius appellatione, inſpectis, quæ contra eum probata fuerant, à regimine Abbatiæ eundem amovit, dando Monachis illius loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem in Abbatem concorditer elegerunt. Re hac delatâ ad Papam Innocentium III. ipſe auditis hinc inde propoſitis, cùm ſibi de talibus facta fuerit fides, propter quæ dictus Abbas debuit amoveri à regimine, quamvis reſtituendus foret, propter judiciarium ordinem non ſervatum (quia fortè non fuerant ei tradita capitula, vel non vidit jurare teſtes, vel quia non fuerant admiſſæ ipſius legitimæ exceptiones; *Hoſtienſ. hic. V. ordinem.*) Papa tamen voluit (de plenitudine poteſtatis, non de jure, *Gl. hic. V. providimus.*) ipſum manere privatum regimine Abbatiæ: qui & ſupradictum Priorem etiam per ſententiam amovit ab officio Abbatis, cùm inordinatè (id eſt, per eum, ad quem non ſpectabat, *Gl. hic. V. eodem.*) prædictus Abbas fuerit remotus, & per conſequens, non legitimè eidem ſubſtitutus: ſed quia dictus Prior non fuit remotus, propter vitium perſonæ, vel ſcientiæ defectum, ſed propter Juris ſolemnitatem prætermiſſam, Papa poſtea ipſum in Abbatem reſtituit, quaſi quadam brevi manu, & ex gratiâ providendo, *Gl. fin. hic. & Hoſtienſ. in fine.*

LXXIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Si qua inquiſitio per Papam ſpecialiter alicui delegetur, non poteſt Legatus etiam de latere ſe immiſcere, *c. 1. de offic. Leg.* & colligitur ex hoc c. in quo geſta per Legatum Cardinalem non valuerunt, videlicet remotio Abbatis, & electio, ac ſubſtitutio novi, quia intromiſit ſe cognoſcendo de cauſa alijs priùs commiſſa. *Gl. hic. V. nec reclamante. vers. Et præterea h, t.*

Notandum 2. Ordo judiciarius ſervari debet, etiam in inquiſitionibus, ſaltem contra ſæculares, ſicut in alijs Judicijs ordinarijs, alioquin proceſſus non tenet; *Gl. hic. V. non ſervatum. Hoſtienſ. ibid. V. diligenter, & Joan. Andr. V. eod.* Ipſe verò Abbas, quia præſens non reclamavit ab initio, ſed tamdiu tacuit, ſibi præjudicavit. *Hoſtienſ. hic. V. finita. & Ioan. Andr. n. 2.*

Notandum 3. Inſtitutâ Inquiſitione generali contra certum Collegium, ut in caſu hujus c. ſuper ſtatu Monaſterij, poteſt quilibet de Collegio per ſe, & ſingulariter proponere exceptiones ſuas contra inquiſitionem, quia cujuslibet in particulari intereſt, & de cujusque pœna agitur. Secus eſt in ijs, quæ Collegium tantùm communiter tangunt; tunc enim non poteſt proponi exceptio, niſi à toto Collegio, vel majore ejus parte, *Innoc. hic. n. 2. & Abbas n. 3.*

Notandum 4. Si is, de cujus crimine conſtat in Judicio, v. g. Abbas deponatur, non ſervato Juris ordine, licèt aliàs verè eſſet deponendus, tamen de jure reſtituendus eſt, quia injuſtè eſt depoſitus, propter ordinem judiciarium non ſervatum. *Gl. hic. V. reſtituendus.* & ſi alius poſtea in locum, & officium prioris eligatur, ac ſubſtituatur, is conſequenter etiam eſt injuſtè ſubſtitutus, cùm prior injuſtè remotus fuerit, iſta enim ſunt connexa; nam ad injuſtam remotionem unius neceſſariò conſequitur injuſta ſubſtitutio alterius. Veruntamen Pontifex in caſu hujus c. ideo voluit, ut Abbas non reſtitueretur, ſed remaneret privatus officio, & dignitate ſua, etiamſi ordo judiciarius ſervatus non fuerit, quia ipſi innotuit, Abbatem talia commiſiſſe, propter quæ erat meritò removendus, ut notat *Gl. marg. hic. lit. C.* & quamvis Abbas iſte fuiſſet reſtitutus, tamen mox iterum potuiſſet privari officio, ob cauſam jam allatam; ſed & Priorem ſubſtitutum Papa depoſuit, quia injuſtè, & illegitimè fuerat ſubſtitutus, ut ſupra dictum. Sed quia hic ſubſtitutus non fuit remotus, propter vitium perſonæ, nempe ob defectum morum, & ſcientiæ, ſed ſolùm propter ſolemnitatem Juris non ſervatam; ideo Papa ipſum reſtituit, ſive potiùs Abbatiam ipſi de novo contulit, ut patet ex textu.

§. VI. *Qua-*

§. VI.

Quæſtiones nonnullæ circa modum procedendi per inquiſitionem à Concilio Lateranenſi præſcriptum occurrentes proponuntur, & reſolvuntur.

LXXIV. Quæritur 1. An in quavis Inquiſitione ſervari debeat forma, ſeu modus procedendi præſcriptus in *cit. c. Qualiter. 24. h. t. de quo ſupr. §. 3.* Reſp. In Inquiſitione generaliſſima, quæ fit in Concilio Generali, vel Provinciali, quantum ad Eccleſias, & perſonas in melius reformandas: vel etiam in Generali, quæ fit tam in Capite, quàm in membris alicujus Eccleſiæ, Civitatis, vel alterius loci, dum Prælatus viſitat ex mero officio ſuo, non debet ſervari forma Concilij Lateranenſis; ſed proceditur compendio, Canonicè, ſeu ſummariè, & de plano, ac generaliter contra omnes, nec debent capitula tradi. *Hoſtienſ. in cit. c. Qualiter. col. 2. V. pervenerit, & Ioan. Andr. n. 7. & 8. Abbas. n. 11.* Si verò fiat ſpecialis Inquiſitio contra certam perſonam; tum vel fit, non ad puniendum, ſed ex debito officij, ut v. g. matrimonium non contrahatur propter aliquod impedimentum, vel ut non eligatur aliquis ad Prælaturam, vel electus non confirmetur, ſi reperiatur vitioſus, & in tali inquiſitione non requiritur forma præſcripta. Vel hæc ſpecialis inquiſitio fit ad pœnam imponendam, & tunc ſubdiſtingui debet: vel enim proceditur ad inquirendum ex denunciatione illius, ad quem hoc ex officio pertinet; & non eſt opus, ut prædicta forma ſervetur, quia non denunciatur, niſi notorium, aliàs non creditur denunciatoribus: vel proceditur, non ad denunciationem publici Officialis, ſed fama deferente; & tunc debet ſervari forma tradita in *cit. c. Qualiter. §. debet.* ſive inquiſitio fiat contra Prælatum, ſive contra ſubditum ſæcularem. Si verò fiat contra Regularem; tunc vel fit ad correctionem, ſeu pœnitentiam imponendam, ſecundùm regulam; & non eſt neceſſe ſervare formam hîc præſcriptam: ſed proceditur de plano, juxta eandem regulam: vel fit inquiſitio, ut inquiſitus v. g. Abbas, vel Prior Conventualis removeatur ab adminiſtratione, & ſervanda eſt forma *cit. c. Qualiter.* quoad quædam, non tamen quoad omnia, ſive exactè. *Hoſtiens. in cit. c. V. pervenerit, & Ioan. Andr. n. 9. Abbas. n. 12. & 13. de quo infrà.*

LXXV. Quæritur 2. Cùm in Inquiſitione ſpeciali ſuper certo crimine, & contra certam perſonam procedi poſſit, vel ex mero officio Judicis, vel ad partis querelam, ſeu denunciationem, quomodo duo iſti modi procedendi inter ſe differant? Reſp. Differentias plures aſſignat *Gl. in cit. c. Qualiter. 24. h. t. V. ad inquirendum, & Abbas ibid. n. 17.* Nam 1. quando Judex procedit ex mero officio, tunc recipit juramentum ab illis, contra quos facienda eſt inquiſitio, non item quando procedit ad inſtantiam, ſeu petitionem alterius, ne inſtruat adverſarium, ſed tunc ipſe adverſarius probare debet, quę denuntiavit. 2. Quando Judex procedit ex officio ſuo, non tenetur recipere probationem ſuper famâ, ſatis enim eſt, quòd de ea ſibi conſtet: ſed de veritate inquiret, poſtquam ipſi conſtat de infamia, licèt inquiſitus neget ſe infamatum, nec tenetur ipſe Judex facere fidem de infamia, cui enim illam faceret, cùm ipſe ſit Judex? Secus eſt, ſi Judex procedat ad inquirendum, ad petitionem alterius, tunc enim tenetur probationes aſſumere, & fidem facere ſuper infamia. 3. Si Judex procedat ad petitionem, aut querelam alterius, admittit probationes contrarias ſuper bonâ famâ; non item ſi procedat ex officio, quia non ita præſumitur contra Judicem, ſicut contra partem, *arg. c. in noſtra. 4. de procur. c. ad audientiam 13. de præſcript.*

Addit *Abbas cit. l.* duas alias differentias, nempe 4. quando proceditur ad inſtantiam, fit litis conteſtatio cum eo, qui petit inquiſitionem. *c. cùm dilectis. 15. de purg. Canon.* Secus eſt, quando ex officio proceditur, quia non eſt, cum quo tunc fiat litis conteſtatio, ſed fit quædã quaſi litis conteſtatio inter infamiam, quæ eſt loco accuſatoris, & reſponſionem inquiſiti. 5. Quia quando proceditur ex officio, poſſunt recipi teſtes, etiam poſt publicatas atteſtationes, cùm enim dicta teſtium ſint ſemper nota Judici, ceſſat tunc timor ſubornationis eorum; ſecus eſt, quando proceditur ad petitionem partis.

LXXVI. Quæritur 3. Quomodo Judicium inquiſitionis differat ab alijs Judicijs, ſcilicet accuſationis, & denunciationis? Reſp. In pluribus differre, ut tradit *Durand. in ſpec, l. 3. p. 1. de inquiſitione. §. 1. n. 33.* Nam primò in inquiſitione fama habetur, loco accuſatoris, *c. Qualiter. 24. h. t. & c. licèt. 31. de Simon.* In alijs verò regulariter nullus ſine accuſatore, vel denunciatore condemnatur, *c. relatum. 3 cauſ. 5. q. 2. & c. un. Ut ſine diminut. Eccl. benef. confer.* Secundò, in cauſa inquiſitionis teſtes recipiuntur, etiam lite non conteſtata, quod non fit in alijs regulariter, *c. quoniam 5. §. Sunt & alij. Ut lite non conteſtata.* Tertiò, in Judicio inquiſitionis recipiuntur minùs idonei teſtes, cùm fit inquiſitio, tam in Capite, quàm in membris, vel ſuper ſtatu Eccleſiæ: admittuntur enim qualescunque teſtes ex ipsâ Eccleſiâ, quia ipſi meliùs norunt veritatem, ut notat *Durand. c. l. n. 21.* quod non fit in alijs cauſis, *c. ex parte. 7. V. de teſtibus. c. ſi teſtes. 3. §. in teſtibus cauſ. 4. q. 3.* Quartò, Inquiſitio fit de criminibus manifeſtis per famam, *cit. c. Qualiter. 24. h. t.* non de occultis, *c. 17. in fine eod.* alia verò Judicia inſtituuntur etiam ſuper occultis, dummodo probari poſſint, *c. plerumque. 27. cauſ. 2. q. 7.* Quintò, In inquiſitione proceditur quandoque ad remotionem inquiſiti, dum negotium agitur, *c. ult. cauſ. 3. q. 2.* probatâ tamen priùs ſuſpicione dilapidationis, *c. licet. 31. vers. Quia verò, & c. per tuas. 32. de Simon. can. 2. cauſ. 16. q. 1. c. 1. de jud.* Sextò, In Judicio inquiſitionis, ſi crimen ſit grave, Prælatus convictus ab adminiſtratione omnino removetur, *cit. c. 24. ibi: quatenus, ſi gravis fuerit exceſſus, etſi non degradetur ab Ordine, ab adminiſtratione tamen amovetur omnino.* In Judicio verò accuſationis Prælatus de gravi crimine convictus deponitur, *c. ſuper his. 16. & c. inquiſitionis. 21. & cit. c. Qualiter. 24. h. t.* ubi dicitur: *criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis, id eſt, degradationem intenditur.* Ubi per degradationem depoſitio intelligitur, nam etiam verbalis depoſitio ab Ordine, degradatio dicitur, quia privat, vel dejicit ab Ordinibus, vel gradibus Eccleſiaſticis, *c. 2. de pœn. in 6.*

in 6. Abbas in cit. c. Qualiter. n. 10. *not.* 11. & ſic mitiùs punitur inquiſitus, quàm accuſatus, ut patet ex Juribus allegatis; in denunciatione verò Judex non debet pœnam ordinariam imponere, ſed tantùm pœnitentiã, & ad illã compellere. *Abbas cit. l. n.* 10. *not.* 4.

LXXVII. Præter prædictas ſex differentias inter Inquiſitionem, & alia Judicia, quas adfert *Durand. c. l.* ſunt & aliæ, nam iſti tres modi tendunt ad diverſos fines, & effectus, *Abbas in cit. c. Qualiter.* 24. *n.* 10. *not.* 14. Inquiſitio enim fit ad inveſtigandam, & reperiendam veritatem, ſed accuſatio fit ad puniendum, & publicam vindictam, *c. ſuper his.* 16. *ibi quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, h. t. inquiſitionis.* 21. *eodem. l. non ignorat.* 9. & *l. ſi quis.* 20. *C. de his, qui accuſ. non poſſ.* denunciatio verò fit ad correctionem, *cit. c. ſuper his*, & in illa non intenditur punitio peccantis, ſed emendatio, ut ait *S. Thomas* 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. *ad* 2. *Deinde ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio: ſic & denunciationem charitativa monitio: & inquiſitionem clamoroſa debet inſinuatio prævenire*, ut dicitur in *cit. c. Qualiter.* §. *ad corrigendos.* & repetitur in *c. licèt,* 31. *de Simon.* Cùm enim accuſatio inſtituatur ad depoſitionem, ne aperiatur via calumniandi, accuſator debet ſe inſcribere: id eſt, ſe obligare ad eandem pœnam, ſi non probaverit, ſubeundam, quam reus ſubire debuiſſet, ſi probâſſet accuſator, *cit. c. ſuper his. h. t. in princ.* & *ibi Gl. V. oportet inſcribi. c. quiſquis* 3. & *c. ſeq. cauſ.* 2. *q.* 8. In inquiſitione verò non requiritur inſcriptio ad pœnam talionis: tum quia ceſſat ſuſpicio calumniæ, ob præcedentem infamiam: tum quia non eſt in illâ, qui ſe opponat, & inſcribere poſſit, *Felin. in cit. c. ſuper his. n.* 2. *in fine.* In denunciatione ſimiliter non eſt neceſſaria inſcriptio, ſive obligatio ad pœnam talionis, quia non inſtituitur ad puniendum, ſed ad corrigendum, *cit. c. ſuper his.* & ideo debet etiam præcedere admonitio, ſeu charitativa correctio. *cit.* §. *ad corrigendos*, quæ tamen admonitio non requiritur in accuſatione, in qua non agitur ad emendationem peccantis: ſed ad bonum commune, ſcilicet juſtitiam conſervandam per punitionem delinquentis, ut docet *S. Thom. in* 4. *diſ.* 19. *q.* 19. *art.* 5. Neque etiam in inquiſitione requiritur prævia admonitio, etiamſi fiat ad petitionem, vel denunciationem alterius, quia non agitur ad pœnitentiam, ſed ſtatim poteſt procedi ad inquirendum, *Gl. in cit. c. Qualiter.* 24. *V. ad inquirendum. Vers. Et cùm proceditur. Ioan. Andr. ibid. n.* 37. Et cùm inquiſitio facienda ſit ſuper delictis manifeſtis, eámque præcedere debeat clamoroſa inſinuatio; ideo ad illam non requiritur neceſſariò ſecreta admonitio. *Fagn. in cit. c. Qualiter.* 24. *n.* 82. & 83.

LXXVIII. Quæritur 4. Quænam ſpecialia ſint obſervanda in Inquiſitione facta contra Regulares? Reſp. Tria, ut colligitur ex *cit. c. Qualiter.* 24. §. *fin. h. t.* Primum, quia in ea ordo Juris non eſt ſervandus uſquequaque, id eſt, omnino, ſeu ad unguem, nempe quoad ſubtilitatem, ſeu ſolemnitatem Judicij, quæ in cauſis Regularium remittuntur, non autem, quoad veritatis probationem, quæ nequaquam eſt omittenda. *Ioan. Andr. in cit. c. n.* 31. *Hoſtiens ibid. in fine V. uſquequaque arg. Clement.* 2. *de V. S.* Secundum ſpeciale eſt, quia faciliùs, & liberiùs poſſunt Prælati Conventuales, ſeu Regulares ab adminiſtratione removeri, quàm Prælati ſæculares. Unde ad id leviores etiam cauſæ, & probationes ſufficiunt. *Hoſtiens. in cit. c. Qualiter. V. faciliùs.* & *Ioan. Andr. ibid. n.* 31. quod intelligendum eſt de Prælatis, qui per electionem Canonicam inſtituuntur: nam Priores Clauſtrales, & Officiales minores ad libitum Abbatis, nullo ſervato Juris ordine, etiam ſine ulla cauſa, à ſuis officiis, & adminiſtrationibus removeri poſſunt, ut notatur in *c. cùm ad monaſterium* 6. §. *Tales de ſtatu monach. Fagn. in cit. c. Qualiter. n. ult.* Tertium ſpeciale eſt, quia contra Regulares non reperiuntur tot exceptiones, ſicut contra ſæculares, & in ipſis exceptionibus non eſt neceſſarium ita exactè ſervare formam, ſeu ordinem procedendi. *Hoſtiens. c. l. V. liberius.* & *Ioan. Andr. c. l. n.* 31.

§. VII.

Qualiter puniendum ſit crimen per viam inquiſitionis probatum?

LXXIX. De hoc agitur in *c. inquiſitionis.* 21. *in princ. h. t.* & in primis quædam relata fuerunt Papæ Innocentio III. de Epiſcopo, & Canonicis Valentinenſibus, ſuper quibus Papa commiſit inquiſitionem faciendam; Inquiſitores ſuper quibusdam articulis dubitãtes, conſuluerunt Papam. Prima eorum quæſtio, quæ habetur in integra lectione hujus cap. fuit omiſſa in textu, quia huc non pertinebat. Secunda eorum quæſtio fuit, qualiter, ſi per inquiſitionem contra quempiam tale crimen probatum fuerit, propter quod, ſi criminaliter accuſatus fuiſſet, & convictus, deponeretur, puniendus ſit? Ad quod reſpondet Papa diſtinguendo, utrùm ſit tale crimen, quod impediat executionem Ordinis ſuſcepti, aut retentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitentiam, ut, ſi v. g. homicidium commiſiſſet, vel adeptus eſſet Ordinem, vel beneficium per vitium Simoniæ: tum ita procedendum eſt, ſicut in Judicio accuſationis (quantum ad pœnam imponendam, nam in alijs diſſimilis eſt proceſſus. *Hoſtiens. hîc. V. procedendum.*) In alijs verò criminibus, quæ non ſunt talia, Judex poterit pœnam moderari, ſecundùm merita perſonæ, & qualitatem exceſsûs, ſeu criminis.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Condemnatus, & convictus de crimine, per viam inquiſitionis, non punitur pœnâ ordinariâ ſtatutâ à lege pro illo crimine, ſicut punitur damnatus, & convictus per viam accuſationis, ſed punitur mitiore pœnâ, & arbitrariâ. *Abbas. hîc. n.* 1. *Marant. de ord. Iudic. p.* 4. *dis.* 10. *n.* 6. Idque procedit ſaltem de Jure Canonico, juxta hoc *c. in princ.* quamvis de Jure Civili par imponatur pœna, ut ex *cit. l. ſepulchra.* 4. *C. de Sepulchro violato.* tradit *Abbas. c. l.* ubi rationem diverſitatis reddit, quia in Judicio inquiſitionis proceditur, ſine accuſatore, cùm ergò reus in uno gravetur, non eſt mirum, ſi in alio relevetur, & ſic mitior pœna ei imponatur: de Jure Civili verò regulariter non proceditur per viam inquiſitionis, niſi in quibusdam caſibus exceptis.

Notandum 2. Quædam ſunt crimina, quæ impediunt executionem Ordinis, vel beneficij retentionem, etiam poſt peractam pœnitentiam, & quamvis crimen ſit occultum, ut homicidium, quod etſi occultum

cultum maneat, poſt actam pœnitentlam de tall crimine, irregularitatem inducit. *c. Miror. 4. diſ. 50. c. ult. de temp. ord.* ſed neque, qui patravit homicidium, beneficium retinere poteſt. c. *ult. de pœn.* ſaltem cui annexum eſt officium Ordinis, etiam poſt peractam pœnitentiam; quia, qui nnn pnteſt exercere officium, non debet percipere beneficium. *Hoſtienſ. hic V. Homicidium.* Idémque eſt de eo, qui per Simoniam acquiſivit Ordinem, vel beneficium; quia, cùm Ordo vitioſè ſit ſuſceptus, nunquam per pœnitentiam hoc vitium poteſt purgari. *Abbas hic n. 3.* Ponuntur autem hæc duo crimina tantùm, exempli causâ, ac proinde non reſtringunt regulam, quin plura alia ſimilia crimina impediant Ordinis executionem, etiam poſt actam pœnitentiam, ut hæreſis. *Hoſtienſ. hic. V. Simoniæ, Abbas n. 5.* Alia verò ſunt crimina, etiam depoſitione digna, quæ tamen Ordinis executionem, vel beneficij retentionem non impediunt, ut adulterium, furtum, perjurium, falſum teſtimonium: nam, ſi talia crimina notoria non ſint in populo, neque in Judicio probata per teſtes, vel propriam Rei confeſſionem, poſſunt tales criminoſi, poſt peractam pœnitentiam, in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare, & ad ſuperiores Ordines aſcendere, *cit. c. ult. de temp. ord. Abb. hic n. 3.*

Notandum 3. Cùm proceditur per viam inquiſitionis, Judex poteſt moderari pœnam, conſideratâ qualitate perſonæ, & exceſsûs, *cit. c. Inquiſitionis. in fine princ.* quæ duo ſunt conſideranda, ubi agitur de impoſitione pœnæ arbitrariæ. *Abbas hic n. 4.* Non obſtat, quòd in c. *Qualiter. 24. h. t.* dicitur, quòd in Judicio inquiſitionis procedatur ad remotionem adminiſtrationis ab officio, ergo eſt pœna certa Jure ſtatuta, & conſequenter nnn poteſt illam moderari Judex, nec arbitrariam imponere. Variè reſpondent DD. prout videre eſt apud *Durand. cit. l. tit. de Inquiſit. §. pen. n. 4. & 5.* & *Abbas hic n. 8.* Nam vel 1. in *hoc c.* ſermo eſt de Clericis ſimplicibus, in altero, de Prælatis, & habentibus adminiſtrationem. Vel 2. prius loquitur de criminibus levioribus, in quibus Judex poteſt moderari pœnam: poſterius de gravioribus, in quibus privatur quis beneficio, & adminiſtratione. Vel 3. prius loquitur, quando Judex procedit ex proprio officio; poſterius, quando procedit ad denunciationem alterius promoventis inquiſitionem, & ad hoc tendentis, ut denuncietur, vel inquiſitus privetur adminiſtratione; ideóque tunc imponitur illa pœna, ad quam agitur, juxta *c. Licèt. 31. de Simon.* Vel denique 4. ſi crimen grave ſit probatum, per viam inquiſitionis, regulariter Reus punitur per privationem adminiſtrationis: ſi verò delictum non impediat executionem Ordinis, vel retentionem beneficij, poteſt Judex, poſt actam pœnitentiam, pœnam moderari, ſecundùm qualitatem perſonæ, & exceſsûs, quæ reſponſio magis placet *Abbati c. l.*

LXXXI. Prætetea in *cit. c. Inquiſitionis. §. Tertiæ dubitationis. h. t.* quæſiverunt inquiſitores; utrùm, ſi duo, vel plures Jurati affirment, aliquem crimen, eiſdem videntibus, commiſiſſe, de quo aliquâ infamiâ non laborat, illi pœnam debeant infligere? item, utrùm ad petitionem quorundam, qui occultè quaſdam ſchedulas, vel chartas inquiſitoribus tradiderunt, infamationem Epiſcopi continentes, ad inquiſitionem eorum, quæ in illis continentur, ſit procedendum? Et an fides eorum dictis ſit adhibenda, qui poſt juramentum ſecretò interrogati, utrùm ſint eorum, de quibus inquiritur, inimici? reſpondent, quòd illos non diligunt, vel expreſsè aſſerunt, ſe eſſe eorundem inimicus, vel etiam ante juramentũ, id publicè conſitentur; nullas tamen probabiles cauſas inimicitiæ oſtendunt? Ad hæc tria reſpondet Papa, quòd nullus debeat puniri propter dicta quorundam, qui ajunt, ipſum crimen commiſiſſe, eiſdem videntibus, de quo aliquâ non laborat infamiâ, vel clamoroſa inſinuatio non præceſſit: nec ſuper hoc depoſitiones teſtium contra eum ſunt recipiendæ; cùm inquiſitio ſolùm fieri debeat, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Nec ad petitionem eorum, qui ſchedulas, ſive libellum infamationis in occulto porrigunt contra aliquem, ad inquiſitionem eorum criminum, quæ in eo continentur, eſt procedendum. Neque etiam fides adhibenda eſt dictis illorum, qui poſt juramentum, vel antè, tacitè, vel expreſsè aſſerunt, ſe inimicos eorum eſſe, contra quos ſit inquiſitio, niſi forſan ante juramentum in fraudem id dicere præſumantur.

LXXXII. Notandum 1. Judex non poteſt procedere ad aliquem puniendum, licèt conſtet de delicto ipſius, per depoſitionem quorundam teſtium, v. g. duorum, vel trium, qui Jurati affirmant, ſe vidiſſe crimen ab eo patrari: ſed neceſſe eſt, ut rumor, ſeu infamia de crimine ad majorem partem Communitatis pervenerit, & ita præceſſerit infamia, ſine quâ præcedente, non debet fieri inquiſitio: dicta autem, ſeu depoſitiones paucorum non infamant: multò minùs debet Judex procedere ad puniendum contra hujuſmodi Reum, cùm tali caſu deficiat Accuſator verus, & fictus, & ordo judiciarius ſit omiſſus: priùs enim debet fieri inquiſitio ſuper famâ, quàm recipiantur depoſitiones teſtium, ſuper veritate criminis. *Abbas in cit. c. Tertiæ. n. 2. & 3.*

Notandum 2. Non debet fieri inquiſitio contra aliquem, ad petitionem eorum, qui clàm ſchedulas, ſeu libellum porrigunt ad infamationem alicujus, prout habetur in fine *hujus* §. quia tales ſchedulæ non infamant. Inquiſitio verò ſolùm ſit contra infamatum, ut ſuprà dictum. Excipe, niſi is, cui porrectæ ſunt ſchedulæ, inſtet, & petat ſtatui terminum porrigentibus ad probandum, quæ in ijs ſcripſerunt, *c. Qui clam. 2. c. 5. q. 1. & l. Diffamari 1. l. de ingen. manumiſſis. Abb. hic n. 4.*

Notandum 3. Teſti aſſerenti, ſe eſſe inimicum alterius, fides adhibetur, quoad hoc, ut repellatur à teſtimonio ferendo contra illum, licèt nullam cauſam inimicitiæ alleget; cùm enim deponat de facto proprio, ſeu propriâ conſcientiâ, non eſt neceſſe, exprimere cauſam; ſatis enim eſt, quòd ſit inimicus, qui non poteſt eſſe idoneus teſtis, cùm non præſumatur dicere veritatem, ſed ex odio infamare, *Abbas hic n. 7.* Excipi debet, niſi quis præſumatur, in fraudem dixiſſe, ſe eſſe inimicum alicujus, ne ſcilicet cogeretur in illâ causâ teſtificari; tunc enim teſtimonium recipi debet, *Gl. fin. hic.* Si autem nulla ſit præſumptio, eum dixiſſe, ſe eſſe inimicũ in fraudem, non eſt recipiendum ejus teſtimonium, quod procedit de inimicitiâ capitali; nam, ſi non ſit inimicus capitalis, debet recipi ejus teſtimonium: ſed relin-

quitur arbitrio judicantis, quanta fides ſit illi adhibenda. *Abb. hîc n. 10. & 11.* apud quem plura de hoc videri poſſunt.

LXXXIII. Denique in *cit. c. Inquiſitionis. §. Quæſiviſti. h. t.* quæſitum fuit, quid ſtatui debeat, cùm quidam inquiruntur ſuper criminibus aliquorum, qui dicunt, ſe nihil de illis ſcire, per certam ſcientiam, ſed tantùm per famam, & credulitatem juratam? Item utrùm aliquis ſuper eo crimine cenſeri debeat infamatus, de quo ipſum duo, vel tres, vel etiam plures dixerunt infamatum, licèt de ipſo in publico nihil ſiniſtri audiatur, vel referatur? Ad hoc reſpondet Papa, quòd propter famam, & credulitatem deponentium duntaxat, non ſit ad depoſitionis (id eſt, degradationis in criminibus, quæ poſt actam pœnitentiam, executionem Ordinis impediunt, vel retentionem beneficij: quoad alia verò crimina, remotionis ab officio, & beneficio. *Gl. hîc V. Depoſitionis.* & *Hoſtienſ. V. eod.*) ſententiam procedendum; ſed infamato purgatio Canonica poterit indici, ſecundùm arbitrium Judicis: nec propter dicta paucorum is infamatus reputari debet, cujus apud bonos, & graves viros opinio, ſeu exiſtimatio læſa non exiſtit.

LXXXIV. Notandum 1. Ad probationem criminum non ſufficit fama etiam juncta cum credulitate teſtium juratorum; quia requiruntur probationes luce clariores, *l. ult. C. de prob. Abbas hic n. 2.* & regulariter non valet teſtimonium de auditu alieno, & credulitate, *l. 2. §. Idem labeo. 8. junct. Gl. V. Audierint. ff. de aqua, & aquæ pluv. arc.* teſtes enim propriè dicti debent deponere de his, quæ ipſi ſenſu proprio perceperunt, non de his, quæ audiverunt, eſſe percepta ab alijs, juxta *c. Cùm cauſam. 37. de teſtib.* Ideóque propter famam, & credulitatem deponentium tantùm, non debet quis ad pœnam criminis condemnari, *Abbas hic n. 3.*

Notandum 2. Dicta paucorum non infamant, ſive infamiam non inducunt: quod intelligendum eſt, ſi deponunt de famâ apud eos tantùm ortâ, ſeu exiſtente: nam, ſi deponant de famâ, vel infamiâ apud bonos, & graves exiſtente; per duos tantùm poteſt probari fama, vel infamia: Ideóque is, cujus opinio apud bonos, & graves non eſt læſa, propter paucorum dicta infamatus reputari non debet, *Abbas hic n. 4.* Nam is dicitur propriè infamatus, cujus exiſtimatio læſa eſt, apud bonos, & graves: ſecus, ſi læſa ſit ſolùm apud malos, & viles; de tali enim infamiâ non eſt curandum, imò turpe eſt à turpibus laudari, & à vilibus; quia talis videtur eſſe complex laudantium, eiſque ſimilis. *Abbas hic n. 5.*

Notandum 3. Quamvis regulariter ad probandam infamiam requiratur, ut ea ſit divulgata per majorem partem civitatis, vel viciniæ; quia requiritur fama loci, & non ſama aliquorum tantùm, *Gl. fin. hic.* præſertim, ſi factum ſit grave, & perſona magnæ auctoritatis; aliquando tamen ſufficit major pars illorum, apud quos quis degit, ſi factum ſit reſtrictum ad certos homines, qui veriſimiliter id ſcire poſſunt, ac debent: ut, ſi Epiſcopus ſit infamatus de fornicatione, ad probandam infamiam ſufficit, ſi major pars Canonicorum id ſciat. *Abb. hic n. 6.*

LXXXV. Cæterùm, etſi Iudex non poſſit procedere ad puniendum eum, qui non eſt priùs diffamatus de crimine, ut ex dictis patet: poſtquam tamē aliquis corā Iudice ad Inquirendū ſuper certis criminibus deputato, eadem eſt confeſſus, nō poteſt ſe, & confeſſionē ſuam excuſare, dicendo, quòd in ijſdē criminibus non fuerit anteà diffamatus: vel, quòd ab eodem Inquiſitore non fuerint ei tradita capitula, ſuper quibus erat inquirendus; ſed nihilominus adhuc condemnandus, ac puniendus eſt, prout juſtitia exigit, ſcilicet, vel pœnâ à Jure ſtatutâ, vel arbitrariâ, ſi nulla pœna ſit ſtatuta. Ita decernitur in *c. Poſtquam 1. h. t. in 6.* & ibi *Gl. V. Iuſtitia.* Ratio eſt: quia per confeſſionem propriam Rei factam in Judicio, crimē fit notorium, *c. fin. de cohab. Cleric. & mulier.* in notorijs autem, quando conſtat de crimine, non eſt opus aliquo proponente accuſationem, *c. Evidentia. 9. h. t.* de quo infrà: nec probatione, quia propria confeſſio omnem probationem ſuperat, nullúmque Reo ſubterfugium relinquit, *Arg. c. Per tuas. 10. de probat.* & *contra Confeſſum nullæ ſunt partes Iudicis, niſi ut ſententiam ferat, c. 2. de confeſſ. & Confeſſus pro judicato eſt, qui quodammodo ſuâ ſententiâ damnatur. Gl. in cit. c. 1. V. Confeſſus. Franc. ibid. n. 3.* & confeſſio in Judicio ſponte, & abſque vi, vel metu tormentorum facta, etiam ſine præcedente infamiâ, aliiſve indicijs, & capitulis probat, & ſufficit ad condemnandum confitentem. *Maſcard. vol. 1. de prob. concl. 352. n. 34. Barb. hic. n. 3.* Deinde ordo ille, ut in inquiſitione faciendâ contra aliquem, priùs inquiratur, an ipſe ſit de tali crimine infamatus, quàm contra ipſum de tali crimine proceſſus formetur, ſicut etiam traditio capitulorum, non eſt de ſubſtantiâ proceſſûs judicialis, nec de neceſſitate requiritur, ſed ſolùm de congruo ſervatur ordo ille, cui ipſe confitens cenſetur tacitè renunciâſſe, dum eo à Judice non ſervato, ipſe nihil contrà oppoſuit, nec appellavit: ideóque ſibi imputare debet, quod ad Iudicis interrogationem reſponderit, & crimen ſit confeſſus. *Gl. fin. hic.* & *Franc. n. 1.*

SECTIO III.

DE DENUNCIATIONIBUS.

Tertia pars Rubricæ hujus Tituli eſt de Denunciationibus: ſed quia præter tres dictos modos, ſunt etiam alij duo modi procedendi, in cauſis criminalibus, videlicet per exceptionem criminoſam, & per notorietatem, ſive evidentiam criminis, ſi delictum ſit notorium, ideo de his quoque agemus.

§. I.

Quid, & quotuplex ſit denunciatio, & in quibus caſibus poteſt Iudex procedere per denunciationem judicialem?

LXXXVI. Assertio 1. Denunciatio in genere eſt, *alicujus criminis delatio, ſeu manifeſtatio Superiori legitimè facta. Silv. in ſumma. V. Denunciatio. n. 1. Durand. in ſpec. l. 3. part. 1. tit. de denunciat. §. 1. Hoſtienſ. in ſumma h. t. Rubr. de denunciat. n. 1.*

Eſt autem triplex denunciatio, alia Evangelica,

lica, quæ & charitativa appellatur, alia judicialis, alia Canonica, ut tradit *Abbas in c. Novit.* 13. *de judic. n.* 33. *Durand. cit. l.* §. 2. *n.* 8. *Marant. de ord. jud. p.* 6. *tit. de denunc. n.* 1. Denunciatio Evangelica eſt (ſic dicta, quia ex Evangelica lege introducta, *Matth.* 18.) quæ tendit ad pænitentiam, & correctionem ipſius peccatoris, in quâ hic ordo ſervari debet, ut delinquens primùm privatim corripiatur, ſive admoneatur, juxta illud *Matth.* 18. *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum*, non tantùm ſemel, ſed iterùm, ac tertiò: deinde, ſi huic correptioni non paruerit, adhibito uno, vel altero teſte, monendus eſt, juxta illud: *Si autem te non audiverit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos.* Denique, ſi pergat eſſe contumax, Eccleſiæ denunciandus eſt, juxta illud Chriſti c. l. *quòd ſi non audiverit eos, dic Eccleſiæ*; adeóque Judex Eccleſiaſticus adeundus eſt, binâ priùs monitione præcedente. c. *Si peccaverint.* 19. *cauſ.* 2. *q.* 1. quæ ſemper prærequiritur etiam in delictis notorijs, *Marant. c. l. n.* 5. Hæc denunciatio habet locum in quovis peccato occulto, modò non ſit omnino occultum, ſed quod poſſit probari, ſaltem per duos teſtes; quia omnino occulta ſoli DEO reſervantur, *c. Si omnia.* 7. *junct. Gl. V. eod. cauſ.* 6. *q.* 1. *Abbas in cit. c. Novit. n.* 41. Et quilibet poteſt denunciare charitativè: imò etiam infames, & criminoſi admittuntur ad denunciandum, dummodo non perſeverent in crimine; quia non refert, quis denunciet, modò animam fratris lucretur. *Abbas c. l. n.* 39. *Durand. c. l. n.* 8. Quilibet etiam, ex præcepto fraternæ charitatis, tenetur ad hâc denunciationem; quia verba Evangelica ſunt imperativi modi, ergo obligant, ſicut verba præceptiva; quia quod præcipitur, imperatur. *Abb. c. l. n.* 35. *&* 36. quamvis alij teneant, quòd nullus ad illam obligetur, niſi ſicut ad alia opera pia ex conſilio, prætterquam is, ad quem correctio ſpectat, ratione curæ, vel officij, ut Prælatus, Curatus, Maritus &c. *Jo. Andr. in cit. c. Novit. n.* 6. Finis, & effectus hujus denunciationis eſt, ut peccator pœniteat, & corrigatur; non ut officio, vel beneficio privetur, niſi eo retento, pœnitere non poſſit; tunc enim indirectè, & in conſequentiam privabitur; vel quia à peccato deſiſtere, & pœnitentiam agere non poteſt, niſi rem ablatam reſtituat. *Jo. Andr. cit. l. Marant. c. l. n.* 4.

LXXXVII. Judicialis denunciatio ſic dicta, quia in Judicio ſit, & judicialiter in illâ proceditur, licèt non uſquequaque, alia eſt publica, in quâ Judex ex officio ſuo, & per denunciationem ſuorum officialium procedit, & deducit aliquod crimen ad publicam vindictam, qualis denunciatio eſt ſimilis accuſationi, à quâ differt; quia denunciator ſe non inſcribit, nec eſt pars in Judicio, ſicut accuſator. *Abb. c. l. n.* 48. *Marant. c. l. n.* 1. *&* 2. Alia eſt judicialis privata, quæ ratione proprij intereſſe, ſeu commodi inſtituitur, ut quando v. g. filius, vel ſervus indebitè opprimitur à Domino, vel Patre, ut non poſſit agere, id poteſt denunciare Judici, ut per illum relevetur. *Abb. c. l. Marant. c. l. n.* 3. ut infrà explicabitur. Canonica denunciatio ſic dicta; quia à SS. Canonibus fuit introducta, eſt, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. g. ne indignus ordinetur, vel eligatur, aut inſtituatur; & hæc quoque vel generalis eſt, vel ſpecialis: generalis, & publica fit, quando agitur, ne crimen committatur, vel, ſi commiſſum ſit, ne continuetur: ne contrahatur matrimonium cum Canonico impedimento dirimente, vel, ut ſic contractum diſſolvatur. Et ad hanc denunciationem quilibet tenetur, ſi putet, ſe per illam aliquid effecturum, & ſine gravi ſuo incommodo denunciare poſſit. Alia eſt denunciatio Canonica ſpecialis, ſive privata, quæ fit per eum, cujus intereſt habere bonum Prælatum, ſeu Adminiſtratorem, vel Subditum, ut ſi poſt binam monitionem non ſit corrigibilis, ab officio, & beneficio removeatur: & de hac fit mentio in c. 1. *de offic. Cuſtod.* & c. *Licèt.* 31. *de Simon. Abb. c. l. n.* 59. *Durand. c. l. n.* 14. *Marant. c. l. n.* 7. His addunt communiter DD. quartam ſpeciem denunciationis, regularem ſcilicet, quæ expeditur ſecundùm diverſas Religioſorum Conſtitutiones, & proceditur in eâ ſimpliciter de plano, nec contra eam appellari poteſt, c. *Ad noſtram.* 3. & c. *Reprehenſibilis.* 26. *de appell. Abb. c. l. n.* 61. *& Durand. n.* 15.

LXXXVIII. Verùm quia prædictæ diviſionis membra coincidunt: nam denunciatio, tam Canonica, quàm Regularis, poteſt eſſe judicialis: ideo rectiùs Theologi denunciationem dividunt in duas tantùm ſpecies, charitativam, ſeu pœnitentialem, & judicialem. *Silv. V. Denunciatio. n.* 1. *Azor p.* 3. *l.* 13. *c.* 21. §. *Quarta. Laym. l.* 3. *tract.* 6. *c.* 3. *n.* 5. Charitativa eſt, quâ crimen defertur ad Prælatum, tanquam Patrem, ac ſingularem perſonam, ut in ſecreto corrigat: Judicialis, quâ crimen defertur ad illum, tanquam perſonam publicam, ſive Judicem, de quâ hoc loco potiſſimùm agitur. Differunt hæ denunciationes fine: nam denunciatio Evangelica, ſive merè charitativa, ſolùm fit ob privatam emendationem, & pœnitentiam proximi delinquentis; ideóque hæc denunciatio ex motivo charitatis procedere debet, & de peccato merè præterito, ac plenè emendato inſtitui non debet: At verò judicialis denunciatio principaliter fit ob publicam vindictam, ſeu punitionem criminis, ut ſatisfiat communitati læſæ, in cujus injuriam quandam cedit, ſi ejus membra delinquant; adeóque per ſe directè procedit ex motivo juſtitiæ vindicativæ: vel etiam aliquando fieri ſolet, ut parti offenſæ competens ſatisfactio injuriæ, vel damni illati fiat. *Azor c. l.* Quare duplex eſt denunciatio judicialis, una publica, ſeu criminalis, quæ ad publicam vindictam, ſeu pœnam tendit ob bonum publicum, vel ob publicam utilitatem: qualis eſt ea, ut indigni ab offitio, dignitate, vel officio removeantur, vel ne indigni admittantur ad officia, Ordines, vel matrimonia. Altera privata, ſeu civilis, quæ privatum intereſſe, ſeu ſatisfactionem intendit; ideóque utraque de crimine merè præterito inſtitui poteſt. *Azor. cit. c.* 21. *dub.* 2. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 1.

LXXXIX. Assertio 2. In foro ſæculari, loquendo de judiciali denunciatione publicâ, quæ fit ſecundùm Jus Civile commune, poteſt Judex ex officio procedere ad denunciationem ſuorum Officialium, qui publicâ auctoritate deputati ſunt ad denunciandum. *l. ea.* 7. *C. de accuſ.* Vel etiam ſecundùm communiter receptam conſuetudinem, ad denunciationem cujuslibet alterius privati; publicè enim intereſt, notitiam delictorum, quocunque modo, ad Magiſtratum pervenire, ne maneant impunita. *Clarus. cit.* §. *fin. q.* 7. *n.* 2. Si verò ſermo ſit de privata,

vata,&ſpeciali denunciatione judiciali,quæ competit parti læſæ, ſeu offenſæ ad proprium intereſſe, ſeu ſatisfactionem pro injuria,ſive damno ſibi illato obtinendam; tunc ſpectato Jure Civili, poteſt Judex procedere, quando is, qui proſequitur, quod ſuâ intereſt, non poteſt agere,vel accuſare, quia ſcilicet eſt ſervus,vel filius,vel ſubjectus alterius poteſtati.ideóque de Domino, Patre, vel alio, cui ſubjectus eſt, conqueritur,ſe injuſtè opprimi; *l. 1. §. Quod autem. ff. de offic. Præf. Urb. Abbas. in cit. c. novit.n. 48. de judic. Azor. cit. c. 21. dub. 2.*

XC. Assertio 3. Licèt in foro Canonico Judex Eccleſiaſticus generaliter, & indiſtinctè,propter peccatum,admittere poſſit denunciationem Evangelicam,ſeu charitativam: non tamen judicialem, niſi in certis caſibus. Veluti 1. Si is, qui denunciatur,eſt Clericus,ut,ſi Clerici,vel Regulares conquerantur de injuſtis oppreſſionibus ſuorum Prælatorum. 2. Si Laicus ſit, qui denunciatur, crimen tamen,de quo denunciatur,ſit ſuapte naturâ, Eccleſiaſticum,ut eſt hæreſis, Simonia. 3. Ob defectum juſtitiæ in foro ſæculari, quia in eo crimen non auditur,ſive quia Judex ſæcularis eſt negligens, ſive juriſdictio,ſeu poteſtas vacat,ſive nullus eſt, qui judicat, vel in eo foro non datur actio, vel repetitio, v. g. ex nudo pacto. 4. Ratione pacis violatæ,vel juramenti non ſervati à Laicis, *arg. c. novit. 13. de Iudic.* 5. Si perſona miſerabilis ſit, quæ denunciationem hanc proponit. 6. Si ſit cauſa Spiritualis, ſive Eccleſiaſtica,vel ei annexa, ut, ſi agatur de Matrimonio ob impedimentum Canonicum non contrahendo, vel contracto diſſolvendo, *c. ad diſſolvendum. 3. de deſponſ. impub. c. cùm inhibitio. 3. de clandeſt. deſponſ. Abb. in cit. c. novit. n. 48. & ſeqq. Azor. c. l. dub. 5.*

§. II.

Utrùm ante denunciationem iudicialem ſemper præcedere debeat ſecreta monitio,& an etiam aliæ Juris ſolemnitates in eâ ſervandæ ſint,& quinam ab hac denunciatione repellantur?

XCI. Assertio 1. Si fiat denunciatio judicialis in foro ſæculari,ſive generalis,& publica,ſive ſpecialis,& privata, non debet eam præcedere ulla admonitio. *Abbas in cit. c. novit. n. 48. Durand. cit. tit. de denunciat. §. 2. n. 10. & 12.* At verò in foro Eccleſiaſtico,ſeu Canonico requiritur, ſaltem ſi ſit ſpecialis,ut admonitio præcedat,eáq; trina,vel ut minimùm bina, nimirum privatim, & ſecretò, *inter te,& ipſum ſolum*,& ſecundò,*coram uno, vel duobus teſtibus. Abbas cit. l. Durand. c. l. n. 14. Azor. cit. dub. 6.* Idque ſumitur ex *c. Si quis. 2. h. t.* Ubi Felix Papa ita re-
» ſcribit: Si quis Epiſcopus (ſcilicet criminoſus, vel
» accuſandus, ſive denunciandus) ab illis accuſato-
» ribus (id eſt,denunciatoribus, *Gl. hîc. V. eodem.*)
» qui recipiendi ſunt,(nam inimici,& ſuſpecti repel-
» luntur,*Hoſtiens. ibid.*) accuſatus fuerit (id eſt, de-
» nunciatus) poſtquam ab eis charitativè admoni-
» tus fuerit, *Gl. hîc. V. eod.* ut cauſam emendet, &
eam corrigere noluerit, non olim (id eſt,non ante »
admonitionem) ſed nunc (id eſt, poſt admonitio-
nem,*Gl. pen. & ult. hic.*)ad Primates cauſa ejus Ca- »
nonicè deferatur: nempe ad Superiores, ſeu legi- »
timos Judices,ſive is Judex ſit Primas, ſive Archi- »
epiſcopus,ſive Concilium Provinciale; *Innoc. & Hoſtienſ. hic. in fine. Ioan. Andr. n. 2.* Alioquin charitativâ, & legitimâ monitione omiſsâ, à denunciando repellitur. *Gl. hic. in caſu.* Porrò etiam Jure antiquo ſtatutum fuit, ſi agatur de crimine, quod depoſitionem Epiſcopi mereatur, non poſſe Primates, Archiepiſcopos, cum Epiſcopis Comprovincialibus, cauſam definire,inconſulto Romano Pontifice, *c. accuſatur. 5. & c. Quamvis. 7. cauſ. 3. q. 6.* Sed ſolùm poterunt ad Papam cauſam referre, eique exponere, quid hac de re ſentiant, ut notat *Felin. hic. n. 3. not. ult.* & ſic intelligendum eſt hoc *cap. Barb. hic. n. 2.*

XCII. Verùm Jure novo Concilij Tridentini circa Epiſcopos, eorúmq; cauſas ſtatutum eſt. I. *Seſſ. 13. c. 6. de reform.* non eſſe citandos, ut perſonaliter compareant,niſi ob cauſam, ex qua Epiſcopus deponendus veniret,quovis modo procedatur. II. *c. 7. ibidem.* non eſſe in cauſa criminali teſtes contra eus recipiēdos,niſi conteſtes,& bonæ famæ fuerint. III. *c. 8. ibid.* cauſas illorum, quando pro criminis objecti qualitate comparere debent, coram Papa referri, ac per ipſum terminari debere. Item cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos, etiam ab ipſo tantùm Romano Pontifice cognoſcuntur, & terminantur. *Seſſ. 24. c. 5. de reform.* IV. Cauſas, quæ neceſſariò extra Curiam committuntur, contra Epiſcopos criminoſos,non niſi Metropolitanis, aut Epiſcopis, ex ſpeciali commiſſione ipſius Papæ manu ſignatâ, eligendis committi debere,ita tamen,ut ſolam facti inſtructionem inde ſumant, & proceſſum inde forment,reſervatâ ſententiâ definitivâ eidem Papæ. Ubi etiam innovat S. Synodus *c. Qualiter. 24. h. t.* Denique præcipitur, ut minores cauſæ Epiſcoporum in Concilio Provinciali tantùm, cognoſcantur, ac terminentur,vel à deputatis per Concilium Provinciale.

XCIII. Assertio 2. Denunciator non tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis ſubeundam, ut conſtat ex *c. Super his. 16. in princ. h. t.* ubi Papa
Innocent. III. ita reſcribit: quòd tribus modis po- »
teſt crimen opponi, denunciando, excipiendo, & »
accuſando,(adde quartum, ſcilicet per inquiſitio- »
nem. *Gl. hîc. V. tribus modis.* de quo actum ſupra) »
quando crimen in modum denunciationis oppo- »
nitur, non eſt neceſſaria inſcriptio: ſed cùm in »
modum accuſationis, oportet inſcribi: quoniam »
ad depoſitionem inſtituitur accuſatio (nam accu- »
ſatus deponitur ab officio,vel beneficio. *Abbas hic.* »
n. 2.) Sed ad correctionem eſt denunciatio (præ- »
cedente legitimâ admonitione, *Gl. hîc. V. denunciatio.*) facienda,de quo dictum ſupra. *n. 77. h. t.*

Porrò etſi in denunciatione judiciali inſcriptio non fiat, ſed qui denunciat, tantùm refert in ſcriptis ſuam denunciationem, vel ipſemet narrat eam Notario,qui,ipſo dictante,redigit illā in ſcripta: Aliæ tamen ſolemnitates Juris, quæ requiruntur in libello accuſatorio, etiam in denunciatione judiciali obſervandæ ſunt, nimirum,ut exprimatur crimen, malefactor, ſive Reus, locus,& tempus commiſſi criminis. *Clar. cit. §. fin. q. 7. n. 11. Azor. cit. c. 21. dub. 9.*

XCIV. Asser-

Digitized by Google

XCIV. Assertio 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conſpiravit in denunciandum, vel priùs illum non admonuit de crimine, denunciare non poteſt, prout ſtatuitur in c. *Cùm dilectus.* 20. *h. t.* Nam quidam Clerici ſuper quibusdam criminibus denunciaverant Epiſcopum ſuum, impetrantes contra illum inquiſitionem: contra quos ex parte Epiſcopi, propoſitum fuit, quòd Clerici illi audiendi non ſint, quia erant publici concubinarij, propter quod etiam excommunicati fuerunt, nec præmonuerant illum, & inſuper in ipſum conſpirârant. Papa Innoc. III. ſuper hoc conſultus à Judicibus, reſpondit, ſi conſtiterit, eos, quorum nomine ſunt ejusmodi exceſſus de Epiſcopo denunciati, publicè concubinarios tunc fuiſſe, propter quod ſententia excommunicationis in eos lata fuit; vel Epiſcopum de prædictis exceſſibus, ſeu criminibus non fuiſſe præmonitum ab eisdem, vel ipſos conſpirâſſe in eum, à denunciatione eosdem repellant; alioquin audiant, quæ hinc inde propoſita fuerint: & Epiſcopo prohibeant, ne ſuper his, ſuper quibus ad Sedem Apoſtolicam legitimè ab ipſis appellatum fuit, Clericos ipſos aggravare præſumant, donec cauſa ſecundùm formam mandati Apoſtolici fuerit terminata.

XCV. Notandum 1. Quamvis non poſſit regulariter fieri accuſatio per alium, ſive per Procuratorem, ut patet ex ſuprà dictis; tamen denunciatio poteſt fieri per alium, & in eâ intervenire Procurator, ut colligitur ex illis verbis hujus c. *quorum nomine ſunt ejusmodi exceſſus de Epiſcopo nuntiati, Abbat. hic. n. 2.*

Notandum 2. Criminoſus à denunciatione repellitur, c. *cùm in tua.* 27. *de Sponſ.* niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur, *arg. c. 2. cauſ. 4. q. 6.* ac proinde etiam publicus concubinarius ad denunciandum aliorum peccata non eſt admittendus, quin etiam eſt ſuſpenſus, c. *veſtra. 7. de cohab. Cleric. & mul. Gl. hic. V. Concubinarios. Hoſtienſ. hic. V. excommunicationis.* Nec refert, quòd in hoc c. ponderat Papa, quòd in concubinarios ſententia excommunicationis fuerit promulgata: quia hîc duo conjunguntur, quorum alterum per ſe ſolum ſufficeret ad repellendum à denunciatione, ſcilicet publicus concubinatus, & excommunicatio, de qua etiam hîc mentio eſt facta ad majorem aggravationem delicti, *Hoſtienſ. hic. V. excommunicationis. Abb. n. 4.*

Notandum 3. Judex, à quo legitimè appellatum eſt, non debet ſe in cauſam illam ingerere, donec appellationis cauſa ſit finita, quia præſumitur, quòd ex odio procederet, & meritò poſſet tanquam ſuſpectus recuſari, *Gl. fin. hic.*

§. III.

An pendente Inquiſitione, ad denunciationem contra Superiorem, ſeu Prælatum à ſubditis factam, Superior procedere poſſit in causâ illâ contra Subditos?

XCVI. De hac re agitur inprimis in c. *olim.* 26. *h. t.* Nam ad petitionem, & denunciationem quorundam Monachorum, inquiſitio ſuper ſtatu cujusdam Monaſterij, tam in Capite, quàm in membris, commiſſa fuit quibusdam Inquiſitoribus: pendente inquiſitione coram ipſis, Abbas dicti Monaſterij quasdam ſententias excommunicationis, & ſuſpenſionis tulit in quosdam Monachos proſequentes illam denunciationem, & inquiſitionem, & eis adhærentes, & per quosdam Judices delegatos eas fecit promulgari; de quo, & alijs nonnullis ab Abbate attentatis, Monachi conqueſti ſunt apud Papam Gregorium IX. qui mandavit Inquiſitoribus, ut, ne reformatio Monaſterij impediatur, ſententias excommunicationum, & ſuſpenſionum, quas Abbas protulit, vel per quosdam Judices fecit promulgari, poſt inceptum negotium, in eos, & adhærentes eisdem relaxent: ac eis reſtitutis, quos idem Abbas, pendente negotio contra juſtitiam, ſpoliavit, & relaxatis etiam juramentis, ſiqua de tacenda veritate extorſerat, in negotio procedant de plano, & absque Judiciorum ſtrepitu, & inquirant, quæ circa perſonas, & obſervantias regulares viderint inquirenda; corrigentes, & reformantes, quæ fuerint corrigenda, & reformanda, tam in Capite, quàm in membris: providentes, ut negotio hoc pendente, prædicti Monachi Abbati obediant, ita tamen, ut per hoc proſecutio negotij, ſive reformatio Monaſterij non impediatur. Si verò teſtes contra Abbatem denunciatum producti fuerint, copiam dictorum ipſorum ei faciant. Prædictis autem Monachis, & tribus, vel quatuor, vel alijs, quos idoneos ad dictum negotium proſequendum aſſumpſerint, expenſas neceſſarias factas, & faciendas ex bonis Monaſterij faciant miniſtrari (cùm proprium non habeant) computatis, ſiqua propterea receperunt de bonis ejusdem Monaſterij.

XCVII. Pro explicatione hujus cap. notandum 1. Pendente Judicio denunciationis, vel inquiſitionis, inter Superiorem, ſeu Prælatum, & Subditos, ſuper criminibus Prælati denuntiati, ſuſpenſa eſt ejus jurisdictio, ac ſi eſſet ab eo appellatum, ita ut Prælatus denunciatus debeat abſtinere ab omni proceſſu, per quem negotium inquiſitionis poſſet impediri, & totum Judicium ad ſuperiorem Judicem eſt delatum. Unde ſi procedat Prælatus inferior, pendente tali Judicio, injuriam cenſetur facere ſuperiori, & ideo hic, quidquid ab inferiore, pendente negotio, attentatum fuit, qui ex odio procedere præſumitur, revocare poteſt, ac debet. *Gl. hic. V. Poſt inceptum negotium. Hoſtienſ. V. eod. & Abb. n. 1. not. 1.*

Notandum 2. In inquiſitione, quæ fit contra Prælatum Regularem à Subditis denunciatum, ordo judiciarius ex parte ſervari debet, etſi non usquequaque, ſive omninò exactè, ſicut ſervari debet contra ſæculares Prælatos; idcóque Papa in caſu hujus c. mandavit copiam atteſtationum, ſive depoſitionum teſtium exhiberi Abbati denunciato, & inquiſito; imò & nomina teſtium, licèt id non exprimatur in textu, cùm per eorum ſuppreſſionem præbeatur audacia infamandi, quod non fit in inquiſitione contra ſimplices Clauſtrales, ſeu Monachos. *Gl. hic, V. de plano. Abb. n. 2. not. 4.*

XCVIII. Notandum 3. Quamvis pendente lite

lite inter Prælatum, & Subditos, ipſe Prælatus, ſeu Judex inferior abſtinere debeat ab illo negotio, ſuper quo lis pendet, & à dependentibus ab illo, ſive connexis cum illo: attamen in alijs cauſis poteſt in Subditos exercere ſuam juriſdictionem, & hi illi obedire debent, uti ſumitur ex *cit. c. Olim.* ita tamen, ut per hoc proſecutio negotij principalis non impediatur, niſi fortè Prælatus, ratione negotij ſic pendentis, vel aliàs fuerit legitimè recuſatus, cùm ex denunciatione ſoleant oriri graves inimicitiæ inter denunciatum, & denunciantem. *Abb. hic n. 6. & 7.*

Notandum 4. Monachi expenſis Monaſterij proſequuntur inquiſitionem, quæ fit ad denunciationem illorum contra Prælatum, cùm nihil proprium habeant, *Gl. hîc in notatis.* imò, ſi illas habere non poſſint ab ipſo Abbate, propriâ auctoritate, poſſunt illas accipere ex bonis Monaſterij, cùm ipſius utilitatem procurent, *Abb. hîc n. 3.* & patet ex ſupra dictis.

XCIX. Præterea ſi Prælatus denuncietur ſuſpectus de dilapidatione bonorum Eccleſiæ, commiſſio facienda eſt ſuper veritate inquirendâ, & pendente negotio, ei interdici debet poteſtas quocunque modo alienandi bona Eccleſiæ, prout ſtatuitur
» in *c. Prælatorum. 27. & ult. h. t.* Nam quidam
» Canonici Friſigienſes denunciaverunt Papæ, quòd
» Epiſcopus eorum bona ſui Epiſcopatûs (quem
» minùs Canonicè, ut dicunt, fuit aſſecutus) gravi-
» ter dilapidet, & conſumat, & non ſolùm rerum,
» ſed etiam famæ, & ſalutis prodigus, vitam ducat
» nimis diſſolutam. Ideò mandat Gregorius IX.
» quibuſdam Judicibus, ut perſonaliter accedentes
» ad locum, veritatem inquirant, & eam fideliter
» conſcribentes, ſub Sigillis ſuis, ad ſe transmittant
» incluſam, & eidem Epiſcopo terminum aſſignent,
» quo conſpectui Papæ ſe præſentet, pro meritis pœ-
» nam recepturus: interim poteſtate vendendi,
» dandi, ſeu donandi, infeudandi, ſeu quocunque
» modo alienandi bona ipſius Eccleſiæ, eidem peni-
» tus interdictâ.

C. Notandum 1. Licèt dicta paucorum non infament, *c. Inquiſitionis. 21. in fine h. t.* tamen ad eorum denunciationem poteſt committi inquiſitio, & commiſſâ ſimpliciter inquiſitione veritatis contra aliquem, cenſetur commiſſum, ut priùs inquiratur ſuper infamiâ, tanquam aliquid prærequiſitum, & præcedés, prout colligitur etiam ex *hoc c. Abb. hîc n. 2.*

Notandum 2. Inquiſitores perſonaliter accedere debent ad locum, in quo verſantur illi, contra quos fit inquiſitio, eáque alibi fieri non debet, nec poſſunt in hoc caſu Inquiſitores alijs committere vices ſuas, quia cenſetur electa induſtria perſonarum, *Gl. hîc in not. & V. Perſonaliter.*

Notandum 3. Interdictâ alicui Prælato, vel alteri Adminiſtratori generali alienatione rerum, cenſetur ei interdicta omnis alienatio, non tantùm rerum immobilium, ſed etiam mobilium; non tamen earum, quæ ſervando ſervari non poſſunt; alioquin talis prohibitio eſſet contra utilitatem Eccleſiæ, *Arg. l. Tutor. 7. §. Si tutor. ff. de adminiſt. tut. Abb. hîc n. 6.*

§. IV.

Quomodo procedendum ſit, quando crimen opponitur, per modum exceptionis, & quomodo ſuper crimine notorio?

CI. Assertio 1. Cùm excipiendo crimen »
fuerit objectum, diſtinguendum eſt, quare oppo- »
natur, & quando, ut habetur in *c. Super his. 16. §.* »
Cùm autem. h. t. Si enim objiciatur, ut aliquis ab ac- »
cuſatione, vel teſtimonio ferendo repellatur, non »
eſt neceſſaria inſcriptio; ſed cùm opponitur, ut »
quis à promotione officij, vel beneficij excluda- »
tur, ſi ante confirmationem opponitur (prout hîc »
fuit oppoſita) non cogitur quiſquam ſe inſcribe- »
re; quia crimen hoc modo probatum impedit »
promovendum, ſed non dejicit jam promotum. »
(non enim propter hoc privatur alijs dignitatibus, vel beneficijs; quia ad hoc non agebatur. *Gl. hîc V. Non dejicit.*) ſi verò crimen objiciatur poſt con- »
firmationem (per quam ſpirituale vinculum eſt »
contractum, *c. 2. de transl. Epiſc.*) cùm ſcilicet »
electus ordinandus, vel conſecrandus eſt, debet »
excipiens ſe obligare ad extraordinariam pœnam, »
ſecundùm arbitrium Judicis diſcreti, ſi in pro- »
bando defecerit, licèt non teneatur ſe inſcribere; »
quia dejicit etiam ab obtento, & repellit ab obti- »
nendo: nam crimine ſic probato, perdit, quod »
per electionem, & confirmationem fuerat conſe- »
cutus, ſed ob hoc priùs habita non amittit. Et in »
hoc caſu, licèt agatur de crimine (per modum ſci- »
licet exceptionis) non eſt tamen hujuſmodi quæ- »
ſtio criminalis, unde per Procuratorem poteſt »
tractari.

CII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Criminoſus non eſt admittendus ad excipiendum de crimine, ſi proſequatur bonum publicum; quia eſt excipiens voluntarius; & hæc exceptio habet vim cujuſdam accuſationis, à quâ criminoſus repellitur, ſicut & à teſtificando. Admitti autem debet ad excipiendum, ſi proſequatur proprium ſuum intereſſe, ut quia ille, contra quem excipit, eſt ſuus futurus Prælatus, vel Parochus, vel quia eſt Patronus, vel quia aliàs ſuâ intereſt; tunc enim eſt excipiens neceſſarius; nemini enim ſuum jus proſequenti obſtat exceptio criminis, *Arg. c. 2. cauſ. 4. q. 6.* niſi aliunde ex cauſâ aliquâ ſit ſuſpectus; talis enim in cauſis criminalibus, vel Eccleſiaſticis non eſt admittendus, *Arg. c. ult. cauſ. 3. q. 10.* Unde ad excipiendum de crimine contra electum in Epiſcopum admittitur quilibet Subditus, ſeu Diœceſanus, tam contra perſonam, quàm contra formam electionis: contra promovendum ad Eccleſiam curatam quilibet Parochianus, imò & contra electos ad ſimplicia beneficia quilibet de Eccleſia; quia cujuslibet intereſt, bonos habere, non ſolùm Prælatos, & Parochos, ſed etiam alios Clericos, *Hoſtienſ. in cit. c. Super his. col. 2. §. Excipitur. Abb. hîc n. 10. & 11.*

Notandum 2. Exceptio, ſuaptè naturâ, tendit ad repellendam adverſarij intentionem, *c. 2. de ord. cognit. c. 2. de except. l. 1. ff. eod.* ſed quandoque propter

per connexionem juris obtenti cum jure, à quo quis repellitur, dejicitur à jure etiam acquiſito, ſi crimen probatum ſit, *Abbat. hic. n.* 2. ut in caſu *cit. c. Super his.* Si electus repellatur, per exceptionem criminis, à confirmatione, per conſequens repellitur etiam à jure quæſito per electionem: Si à conſecratione, per conſequens etiam à jure quæſito per confirmationem. Idque ſpecialiter inductum eſt favore Eccleſiarum; inutilis enim eſſet Eccleſiæ talis electus, qui confirmari non poſſet: Idémque eſt in repulſo à conſecratione; nam ſi Eccleſia haberet Sponſum, qui non poſſet confirmari, & conſecrari, vel actu adminiſtrare, adhuc Vidua cenſeretur, ac proinde eſſet, ac ſi nullum Sponſum haberet, vel Paſtorem: neceſſe eſt igitur, ut, ſi Sponſus, ſive electus ad Prælaturam repellatur à jure obtinendo, rejiciatur etiam à jure obtento. Sed ante confirmationem electi, excipiens de crimine non ſe inſcribit, ſed poſt confirmationem tantùm, quia ante illam non dicitur promotus cum effectu, ſive adeptus Prælaturam, ſive beneficium, cùm per electionem acquiratur tantùm jus ad rem, non jus in re, quod acquiritur per confirmationem. Si verò à confirmatione, vel conſecratione repellatur aliquis, obtenta beneficia non amittit, ſed jus tantùm, quod per electionem acquiſivit. *Hoſtienſ. in tit. c. Super his. col. 4. V. Dejicis. & Joan. Andr. n. 10. V. eodem.* Et hinc non conferuntur alteri beneficia alicujus electi in Epiſcopum, niſi poſt tempus elapſum Jure præſcriptum ad conſecrationem Epiſcopi, ut, ſi repellatur ab obtento de novo, ſaltem antiqua poſſit retinere. *Joan. Andr. cit. l. n.* 10.

CIII. Notandum 3. Licèt is, qui poſt confirmationem electi, contra illum excipit de crimine, ad eum repellendum ab ordinatione, ſeu conſecratione, non cogatur ſe inſcribere; debet tamen ſe obligare ad extraordinariam pœnam, ſecundùm arbitrium Judicis, ſolvendam, ſi in probando defecerit, juxta *cit. c. Super his. §. Cùm autem.* quia hoc eſt generale, ut, quando certa pœna non eſt expreſſa in Jure, ea arbitrio Judicis prudentis infligenda relinquatur. *c. De cauſis 4. de offic. jud. deleg.* & à tali pœnâ arbitrariâ appellari poteſt, & ſi Judex in pœnâ arbitrariâ exceſſerit, ea ad arbitrium boni viri reducenda eſt. *Gl. hic. V. arbitrium. & V. aſtringendus.*

Notandum 4. Procurator admitti poteſt, ſi impugnetur alicujus electio, ſeu promotio ad Prælaturam, vel Canonicatum, etſi crimina objiciantur perſonæ electæ, quia, etſi agatur de crimine, non eſt tamen ejuſmodi quæſtio criminalis, *cit. §. Cùm autem. c. 1. de Elect. in 6. in princ. & c. tua. 5. de Procurat.* Non enim agitur criminaliter ad vindictam publicam, & accuſatio criminalis tendit ad depoſitionem ab Ordine, non ad privationem beneficij tantùm, *Abbat. hic. n.* 4. requiritur tamen, ut Procurator ad hoc habeat ſpeciale mandatum, juxta *Clement. 2. de Procurat.*

Notandum 5. Duobus modis poteſt per exceptionem deduci crimen in Judicium. 1. Civiliter, quando exceptio de crimine opponitur ſolùm ad repellendum accuſatorem ab accuſatione, vel teſtem à teſtificatione, tanquam criminoſum, vel ad impediendum, ne electus, vel promotus ad dignitatem, vel beneficium, mittatur in poſſeſſionem; & non poteſt ex hujuſmodi proceſſu ferri ſententia criminalis, nec is, contra quem excipitur, puniri criminaliter à Judice, etiamſi de crimine ſit convictus, niſi nova inquiſitio, aut novus proceſſus inſtituatur. Criminaliter verò agitur per exceptionem criminis, quando agitur, ac petitur, ut non ſolùm accuſator, aut teſtis repellatur, ſed etiam ut puniatur criminaliter, & hoc caſu, poteſt etiam contra eos ferri ſententia condemnatoria criminalis; quia tunc excipiens aſſumit partem accuſatoris, nec Procurator intervenire poteſt. *Gl. fin. hic.* Et ſicut in Judicijs criminalibus, in quibus proceditur per accuſationem, vel inquiſitionem, requiritur, ut exprimatur tempus, & locus commiſſi criminis: ita eadem exprimenda ſunt, quando proponitur crimen, per viam ejuſmodi exceptionis criminalis, cæteráque ſervanda ſunt, quæ in Judicio accuſationis ſervari debent, cui talis exceptio, quæ ad puniendum tendit, æquiparatur. *Clar. cit. §. fin. q. 19. n. 2. & 3. & q. 32. n. 22.*

CIV. Assertio 2. In notorijs criminibus, quando & crimen eſt notorium, & malefactor: non eſt neceſſarium, ut ſervetur ordo Juris, neque accuſator requiritur, prout habetur in *c. Evidentia, 9. h. t.* ubi dicitur: Evidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris, id eſt, ut explicat *Gl. ibid. V. Scelus. & V. non indiget.* Scelus, quod notorium eſt, per evidentiam operis, non indiget aliquo proponente accuſationem, quia factum ſe oſtendit: nam cùm regulariter accuſator requiratur, ut crimen manifeſtetur, & in Judicio per probationem publicetur, *c. quisquis. 3. c. 2. q. 8. l. ult. C. de accuſ.* hæc autem manifeſtatio per evidentiam facti habeatur, *c. fin. de cohab. Clericorum, & mul.* ideo non eſt opus accuſatione, nec ordo Juris, ſeu proceſſus requiritur, *Gl. hic. in caſu.* nec probatio, nec examinatio, niſi ad cautelam, vel quando, etſi delictum notorium ſit in locis remotis; non eſt tamen notum Judici, coram quo agitur, alioquin verò, ſi ſit omnino evidens, non requiritur probatio. *Hoſtienſ. hic.* Quare etſi non adſint teſtes, qui deponant ſuper ſcientiâ delicti: ſi tamen appareat de delicto, & adſint tres, vel duo teſtes idonei probantes, notorium eſſe, quòd Titius crimen hoc commiſerit, poteſt Judex ſtatim procedere ad eum condemnandum, *Clar. §. fin. q. 9. n. 5. & 6.* Requiritur tamen etiam in criminibus notoriis ſententia declaratoria Judicis, *l. qui ſententiam, 16. C. de pœnis. Gl. fin. hic. Clar. cit. q. 9. n.* 8. imò etiam citatio ad audiendam ſententiam, *Clar. c. l. n.* 4. Porrò illud dicitur notorium crimen, quod nulla tergiverſatione celari poteſt, cujuſmodi eſt, quod fit coram populo, aut Collegio, vel majore ejus parte, ſive ſit factum permanens, ſive tranſiens, *Clar. c. l. n.* 2. quamvis *Abbas. hic. n.* 2. dicat, notorium factum tranſiens, cùm non ſit evidens, ſeu notorium Judici, ut Judici, requirere proceſſum, ac ordinem judiciarium. Debet autem non ſolùm ipſum factum eſſe notorium, & evidens; v. g. Titium hominem occidiſſe, ſed etiam qualitates facti, ita, ut nulla defenſio, vel excuſatio Reo competat; fieri enim poteſt, quòd quis aliquem occidit, ad ſe defendendum, vel quia aliàs impunè occidi potuit. *Clar. c. l. n. 3. Azor. cit. lib. 13. c. 22. §. alius modus.* plura de notorio dicta ſunt *l. 3. tit. 2. § ult.*

CV. Poſtremò huc revocari poteſt alius modus procedendi criminaliter, nempe, ſi Reus in flagranti delicto

delicto ſit deprehenſus: nam etſi id non faciat plenam probationem, nec ſufficiat ad condemnandum Reum, ſaltem in gravibus delictis, & pœnis: ſufficit tamen ad examinandum, & interrogandum deprehenſum, ut, ſi fateatur crimen, ſtatim contra eum fiat executio pœnæ: ſi verò neget, ſtatim, ſine alio proceſſu, torqueri poſſit, ſi ſit perſona vilis. *Clar. cit. §. fin. q. 8. n. 2. Ator. c. l. in princ.* requirunt tamen, ut etiam præcedat ſententia à Judice ſubſcripta, ſine alijs ſolemnitatibus, ut docent Doctores citt.

TITVLVS II.

DE CALUMNIATORIBUS.

Actum eſt præcedente Titulo de Accuſatoribus, & Delatoribus criminum, ſed quia iſti quandoque calumniantur; ideo hic Titulus ſubjungitur.

§. I.

Quis dicatur Calumniator, & quid ſit calumniari, & quali pœnâ ſit afficiendus?

I. Assertio 1. Accuſatores, & denunciatores tribus modis delinquunt, quibus eorum temeritas, & malitia detegitur, *l. 1. in princ. ff. ad SC. Turpill.* & refertur à Gratiano *in c. Si quem. 8. §. Accuſatorem. cauſ. 2. q. 3.* Vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiverſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere, ſeu proponere, *cit. l. 1. §. 1.* Unde, qui falſum crimen alicui imponit in Judicio, Calumniator dicitur. Eſt autem duplex calumnia, vera, & præſumpta, ut tradit ex communi *Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6. n. 4.* Vera calumnia eſt, quando quis falſum crimen ſcienter, & per dolum intendit, vel alicui objicit; adeóque cùm eum, quem ſcit eſſe innocentem, accuſat, vel denunciat. Præſumpta calumnia eſt, quando quis crimen, de quo aliquem accuſavit, vel denunciavit in Judicio, non probat: nam, qui aliquem in Judicium vocat, paratas habere debet probationes, *l. Qui accuſare. 4. C. de edendo.* unde, ſi in probatione deficiat, cenſetur calumniandi animo litem moviſſe, & Calumniator præſumitur, ac dicitur, niſi ex quibuſdam indicijs appareat, eum probabiliter litigâſſe, de quibus poſtea, *Gl. in c. 2. V. Calumniandi. h. t. & ibid. Abb. n. 5.*

Prævaricari verò eſt, vera crimina abſcondere, & Prævaricator dicitur, qui cum Reo colludit, & translatitiè, id eſt, obiter accuſandi munere fungitur, proprias, ac veras probationes diſſimulando; falſas verò Rei excuſationes, id eſt, exceptiones admittendo, *cit. l. 1. §. 1. & §. Prævaricatorem. ff. ad SC. Turpill.* & Prævaricator dicitur, quaſi Vaticator, qui diverſam partem adjuvat, & ex utraque parte conſiſtit, quin imò ex alterâ potiùs, Rei ſcilicet, cujus ſe Adverſarium ſimulavit; cùm tamen tacitè ejus partem foveret, *l. 1. in princ. ff. de prævaricatione*, punitur autem talis pœnâ extraordinariâ, ad arbitrium Judicis, *l. 2. ff. eod. Abb. in Rubr. h. t.* Denique tergiverſari eſt in univerſum, ſive omnino ab accuſatione deſiſtere, *cit. l. 1. §. 1. ff. ad SC. Turpill.* ſine licentiâ ſcilicet Judicis, cujus pœna olim fuerunt quinque libræ auri. *l. 3. ff. de prævar.*

II. Assertio 2. Calumniator, qui ſcienter, ac per dolum falsò alium accuſavit, olim punitus fuit pœnâ talionis, hoc eſt, ſupplicij ſimilitudine, eâ ſcilicet, quam merebatur accuſatus, ſi delictum, de quo accuſabatur, commiſiſſet, *l. ult. C. de Accuſat. & l. ult. C. de Calumniat.* hodie tamen puniri ſolet pœnâ extraordinariâ, & juxta objecti criminis, & accuſatorum qualitates, aliaſque circumſtantias, ad arbitrium Judicis, *Felin. in Rubr. h. t. n. 3. Covar. l. 2. var. reſol. c. 9. n. 1.* Idq; colligitur ex *c. Super his. 16. ſupr. de accuſ.* ubi ſtatuitur, ut per calumniam objiciens crimen, per modum exceptionis, ſi in probatione deficiat, arbitrio Judicis ſit puniendus.

III. Porro ſpectato Jure communi, ſi Calumniator non poſſit puniri ſimilitudine ſupplicij, ſive eâdem pœnâ affici, quâ accuſatus, probato crimine, plectendus fuiſſet; tum poteſt pœna illa commutari in aliam, arbitrio Judicis, prout ſumitur ex *c. Cùm fortiùs 1. h. t.* ubi talis caſus proponitur. Hilarius Subdiaconus accuſavit Joannem Diaconum, eáque cauſa commiſſa fuit à Papa Gregorio Atthenio Subdiacono, & quibuſdam alijs. Judices, quia Hilarius nihil probavit contra Joannem, eundem abſolverunt; neque tamen ullam pœnam impoſuerunt Hilario, propter calumniam illatam. Hoc cognito, Papa reſcripſit. Cùm fortiùs punienda ſint illa crimina, quæ inſontibus, & maximè ſacratis hominibus (id eſt, Clericis in ſacris Ordinibus conſtitutis. *Hoſtienſ. hic V. Sacratis hominibus.* ex dignitate enim perſonæ aggravatur injuria. *Gl. hic V. eodem.*) objiciuntur; ideo reprehendit Papa Judices illos, quòd nullam pœnam dicto Calumniatori Hilario impoſuerint, &, cùm tantùm malum non debeat impunitum tranſire, mandat, ut prædictus Hilarius Subdiaconatûs officio privetur, & verberibus publicè caſtigatus, in exilium deportetur. Idque in ſupplementum pœnæ talionis, quam, ſi is, qui calumniam intulit, probâſſet, ipſe Reus ſuſtinere debuiſſet, *c. Juxta. 3. cauſ. 5. q. 6.*

IV. Ubi notandum 1. Quando non poteſt imponi pœna ordinaria Jure ſtatuta, quia delinquens non eſt illius capax, poteſt, ac debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. *Felin. hic n. 1.* ut in caſu hujus c. Accuſator non poterat puniri ſimili ſupplicio; quia non habebat Ordinem Diaconatûs, quem habebat accuſatus; ideóque privatus eſt Ordine Subdiaconatûs, quem habebat, & in ſupplementum impoſita fuit alia pœna, nempe verberum, & exilij. *Gl. hic in notatis, & Abbas in fine.*

Notan-

Notandum 2. Eccleſis, ſive Prælatus Eccleſiaſticua, poteſt Clericis delinquentibua infligere pœnam verberum, citra ſanguinis tamen effuſionem, *c. In Archiepiſcopatu.4. de Raptorib.* quamvis *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 36. n.4.* dicat, ibi prohiberi vindictam ſanguinis, boc eſt, verberationem, ex quâ principaliter, & immediatè ſeqoſtur effuſio ſanguinia; non verò, ſi ſolùm accidentaliter: deiode requiritur, ut talis verberatio moderatè fiat, nou crudeliter, & ſine ignominiâ. *Clar. §. fin. q. 70. n. 2.* & per Clericum, non per Laicum, *Diaz. c. l. n. 3.* Hodie verò bæc pœua publicæ verberationis geoerali conſuetndine in Clericis non uſurpatur, teſte *Claro. c. l.* poſſunt etiam Clerici per Eccleſiaſticam poteſtatem mitti in exiliom, ut conſtat *ex cit. c. 2. h. t. Diaz. in pract. c. 37. n. 1.*

§. II.

An, & ob quas cauſas excuſetur Accuſator à calumniâ, eiúſque pœnâ, & an etiam Denunciator puniatur tanquam Calumniator, ſi in probatione criminis deficiat?

V. Asseʀtio 1. Sicut in Judiciis civilibus, Actor, qui juſtam cauſam litigandi babuit, excuſatur à calumoiâ, nec in expenſas condemnatur, ut tradit *Gl.* eommooiter recepta in *c. Finem. 5. V. Expenſas. de dolo, & contum.* ita etiam in criminalibus cauſis excuſandus eſt à præſumptâ calumuiâ, ſi juſtâ cauſâ, ſeu errore probabili ductus accuſavit, etiamſi in probatioue criminis defecerit, ut conſtat ex *l. 1. §. Sed non utique. ff. ad SC. Turpill.* & *l. Quis non. 3. C. h. t.* & quidem juſta cauſa, non ſolùm excuſat litigantem ab expenſis ſolveudis, ſed etiam ab omni Juria civilis, & Cauonici pœnâ, & calumoiæ ſuſpieione; quis hoc crimen malam inteotionem requirit. *Farinac, in praxi crim. p. 1. l. 1. tit. 2. q. 16. n. 34. & 35.* & alij apud ipſum citt. In dubio autem juſta cauſa nou præſumitur io accuſante, ſi ſuccumbat in probatione accuſationis, niſi ab eo probetur; ideóque Accuſatori debet præfigi certus terminua ad probaodam joſtam cauſam, ſi quam babet, nec priùs de calumniâ coodemoari debet. *Farin. c. l. n. 38.*

In ſpecie verò hujuſmodi cauſæ juſtæ excuſantea à calumniâ, ejúſque pœnâ ſunt plures, quas receuſet *Abb. in c. 2. n. 5. h. t. Menoch. de arb. Jud. caſu 321. n. 7. & ſeqq. Farin. cit. q. 16. n. 41. & ſeqq.* 1. Quando Accnſator, licèt in accuſatione ſuccubuerit, ſemiplenè tamen per uoum teſtem illam probavit, niſi conſuevetit calumniari; tune euim præſumitur ſemper malus, quæ præſumptio elidit ſemiplenam probationem, per quam præſumptio calumniæ elidebatur, vel niſi Reus ad ſui defenſionem aliquid probâſſet, *Menoch. c. l. n. 17. & 18. Farinac. n. 47. & 48.* 2. Si Accuſator à teſtibus ſit deceptua, qui extra Judicium promiſerunt ſe teſtimonium laturos, in cauſâ; ſed poſtea in Judicio ſe nibil ſcire atteſtati ſunt. 3. Si Accuſator probet, ſe audiviſſe à perſonis fide dignis, Accuſatum crimen commiſiſſe. 4. Qui ex officij neceſſitate accuſat, ut Procurator fiſcalis, *Tutor l. 2. C. de his, qui accuſ. non poſ.* item hæres occiſi, cujus necem vindicare tenetur, *l. Cùm tanenm. 9. C. de his, quibus ut indignis &c.* 5. Si quis ratione propinquitatia ſanguinis, & immenſi doloria accuſare ſit eoactus, ut pareutes uecem filij, vel è converſo, maritus nacem uxoris, vel adulterium cum illâ commiſſum eſſe, *l. Quamvis. 30. C. ad leg. Jul. de adult.* 6. Si delictuin, de quo facta eſt accuſatio, ſit atrox, & immane, ut eſt crimen læſæ Majeſt. hæreſis, Simoniæ, quæ, etſi quis non prober, non punitur ob calumniam, *Barb. in collect. in c. 2. n. 8. h. t.* 7. Si quis accuſat aliquem de eo delicto, de quo jam antea erat infamatus, vel quia alia iodicia criminia ad torquendum, vel ſaltem ad inquireodum ſufficientia præceſſerunt. 8. Si Accuſator probavit ſuam accuſationem per teſtes, qui deiude propter inhabilitatem perſonæ eorum fuerunt rejecti, ut quia erant infames, vel excommunicati. 9. Mulier ob ſexûa fragilitatem excuſatur à calumniâ præſumptâ, etſi crimen non probavit, *l. 1. §. Accuſationem. ff. ad SC. Turpill.* 10. Quando accoiatio cauſatur ab occiſo defuncto, qui lethaliter vulneratus dixit, ſibi necem intuliſſe, v. g. Titium. In bia igitur, & ſimilibus caſibua, licèt Aceuſator deficiat in probando; non præſomitur tamen ſtatim calumniari: ſed Judex ex officio inquitere debet, an fuerit calumuiatus, & ſi evidenter depreheuderit calumniam, etiam in iſtis caſibua puoiet Calumuiatorem: ſecus in dubio. Extra hos verò, vel ſimiles caſus, qui relinquuutor arbitrio Judicis, eò ipſò, quòd quia deficiat io probando, præſumitur calumniari, & ſioe aliia indiciis poteſt puniri, tanquam Calumniator, *Abb. in cit. c. 2. n. 5. h. t.*

VI. Assaʀtio 2. Denunciatoras, vel ſunt publici, vel privati. Priores, qui publicâ auctoritate Magiſtratûs conſtituti ſunt ad deuunciandum crimina, cùm non teneantur probare crimina, quæ denunciant; ſed tantùm nominare teſtes de delictis veriſimiliter informatos, & aperire indicia, quibus Judex ex officio moveri poſſit ad ulteriorem inqoiſitionem; ideò licèt puniantur, ſi verè calumnientur, ſive falsò denuncient eos, quos ſciunt eſſe innocentes: non tamen puoiuntur ex præſumptâ calumniâ, ſi iu probatiooibus deficiant, nec condemnantur in expenſas; quia, cùm ex neceſſitate officij denunciant, excuſantur ab omni pœnâ, & in eis ceſſat omnia præſumptio ealumniæ, *Clar. §. fin. q. 7. n. 12. Farinac. cit. q. 16. n. 16.* Vel ſunt Denunciatores privati, qui non ex officij neceſſitate, ſed ſponte criminua denunciant, ob privatum intereſſe, vel ob aliam particularem cauſam; & bi teneutur probare, vera eſſe omnia ea, quæ iu ſuâ denunciatione continentur, *l. Divus. 6. ff. de cuſtod. Reorum. l. Ab accuſatione. 6. §. Nunciatores. ff. ad SC. Turpill.* alioquin præſumuntur calumniari, & non ſolùm, ſi ſcienter crimina deuuncient, ſed etiam, ſi in eorum probatione deficiant, condemnandi, ac puniendi ſunt, *l. Eum Patronum. 10. ff. de jure Patronat.* ubi dicitur, qui nomen detulit, accusâſſe intelligendus eſt, ac proiude idem judicandum de tali deounciatore, quod de Accuſatore, *Clar. c. l. n. 12. in fine. Maſcard. cit. caſu 22. n. 1. Farinac. cit. q. 16. n. 17.* ubi addit, pœnam falſi delatoris, ſive voluntarij denuncistoris, cùm

non ſit à Jure expreſſa, eſſe arbitrariam: quamvis ex conſuetudine tales delatores ex præſumpta calumnia condemnari non ſoleant, ſed ſolùm ex vera.

VII. Porro non tantùm de Jure Civili: ſed etiam Canonico, qui denunciat crimen, ſi in probatione deficiat, puniendus eſt, ut conſtat ex c. » *Cùm dilectus. 2. h. t.* Nam, cùm Magiſter Scholarũ » Palentinos ad Sedem Apoſtolicam accedens, de » ſuo Epiſcopo varios errores denunciâſſet: Inno» centius III. Papa eorum examinationem quibuſ» dam Inquiſitoribus faciendam commiſit: & poſt» quam proceſſum negotij ad ſe tranſmiſſum dili» genter examinâſſet, nec inveniret aliquid de præ» dictis ſufficienter probatum, abſolvit Epiſcopum » à criminibus objectis, & mandavit quibuſdam » Epiſcopis, ut dictum Magiſtrum ſuſpendant ab » officio, & beneficio, donec Canonicè purgaverit » ſuam innocentiam, quòd non animo calumnian» di ad hujuſmodi crimina proponenda proceſſerit: » ut cæteri ſimili pœnâ abſterriti, non facilè ad in» famandos Prælatos ſuos procedere præſumant.

VIII. Notandum 1. Si Denunciator non probat, quod intendit, ſeu objecit, calumniari præſumitur, ſicut Accuſator. *Gl. hic V. Calumniandi.* quia tamen iſta præſumptio, non eſt Juris, & de Jure; ideo admittit probationem innocentiæ in contrarium, ſcilicet, quòd ex aliquâ veriſimili causâ denunciaverit. *Abb. hic n. 6.*

Notandum 2. Denunciator ille in caſu hujus cap. non fuit privatus officio, & beneficio: ſed ſolùm ab eo ſuſpenſus; quia, licèt non plenè; tamen aliquo modo probaverat ea, quæ denunciavit; ad eóque mitiùs punitur, cùm aliàs omnino deponendus fuiſſet. *Hoſtienſ. hic V. Sufficienter.* Et quamvis Denunciator non debeat ſe inſcribere, quia non agit ad certam pœnam imponendam: ſi tamen deficiat in plena probatione; tunc propter infamiam, quam conatus eſt inferre denunciato, puniri debet, ſicut in hoc c. punitus fuit, ac ſuſpenſus, donec ſe purgaret. *Abb. hic n. 8. in fine*, & quidem non ſolùm in accuſatione: ſed etiam in denunciatione Calumniator extraordinariâ pœnâ punitur. *Innoc. hic in fine.*

Notandum 3. Denunciator, ſi non ſufficienter probat, quod intendit, probare debet, ſe non animo calumniandi denonciâſſe, per proprium juramentum, quod regulariter ad probationem ſufficit, cùm quæritur de animo, & conſcientiâ hominis: nam factum negantis, ſeu mera negatio per teſtes directè probari non poteſt, c. *Quoniam. 11. de probat. Gl. hic V. Non calumniandi. Hoſtienſ. V. eod.* Debet etiam talis Denunciator ſe Canonicè purgare, quæ purgatio præſtabitur, ad arbitrium Judicis, cùm hic non ſit determinata, ita ut Judices, ſeu Commiſſarij poſſint illi indicere purgationem, per proprium juramentum, vel adjungere duos, aut tres Compurgatores; prout eis videbitur, maximè, cùm hodie purgationes ſint arbitrariæ, c. *Inquiſitionis. 21. §. ult. de accuſ. Gl. hic V. Non calumniandi. in fine. Abb. hic n. 7.* potuit etiam ſe purgare, probando aliquam cauſam juſtam ex ſupradictis, vel ſimilibus, per quam ad denunciandum ſit inductus. *Abb. c. l.* punitur autem hîc Denunciator deficiens in probatione, ne alij inde ſumant exemplum infamandi Prælatos ſuos, quod eſt graviſſimum crimen, *Gl. fin. hic.*

TITVLVS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR, VEL PROMITTATVR.

POſtquam tractatum fuit de Judicio criminali, quod per viam accuſationis, vel inquiſitionis, vel denunciationis, apud Judicem Eccleſiaſticum inſtituitur, & ex occaſione etiam de Calumniatoribus: nunc agitur in hoc, & ſequentibus Titulis de ipſis criminibus, de quibus ſit accuſatio, inquiſitio, vel denunciatio. Et inprimis quidem, ante cætera crimina, agitur de Simonia, propter ejus gravitatem: nam ut dicitur in *c. ult. cauſ. 1. q. 7. Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputantur.* Non quòd Simonia propriè ſit hæreſis, quia non neceſſariò, ac per ſe requirit errorem in intellectu contrarium fidei: ſed tum quia Simoniacus ita exteriùs operatur, acſi judicaret ſupernaturalia dona Spiritûs S. pecuniâ poſſideri, ac obtineri poſſe: qui enim rem ſpiritualem, & ſacram vendit, eam tanquam venalem, & pretio æſtimabilem ſe judicare ſignificat, quòd judicium ſpeculativum hæreſis eſſet; quia tamen poteſt hoc vitium committi ex quodam pravo affectu, ſeu intentione tractandi indignè res ſacras, ſine ullo errore, & judicio ſpeculativo; ideo non eſt propriè, ac verè hæreſis. Tum quia Simonia ex hæreſi primùm orta fuit: &, qui illam exercent, primum Novi Teſtamenti hæreſiarcham Simonem Magum imitantur, qui primus tempore legis Evangelicæ, hoc crimen comiſit, ut patet ex *cap. 8. Actor.* & à quo etiam hoc vitium nomen accepit, ut notat *Suar. Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. c. 1. n. 2. 3. & 6.* Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus communibus.

SECTIO I.

DE SIMONIA IN GENERE, eiúſque Diviſione.

§. I.

Quid ſit Simonia?

I. Simonia communiter definitur: *Studioſa voluntas emendi, aut vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. Gl. communiter recepta cauſ. 1. q. 1. in ſumma V. Quidam.* & Canoniſtæ communiter ad Rubricam h. t. & Summuliſtæ.

liſtæ. Dicitur 1. *Voluntas ſtudioſa*, quæ verba ponuntur, loco generis, & accipitur cauſa pro effectu, voluntas pro voluntariâ actione, quæ ſcilicet ex liberâ ratione, & voluntate procedit, ut excludantur actus voluntatis, non plenè deliberati, vel ex ignorantiâ inculpabili procedentes. *Azor. p. 3. Inſtit. lib. 12. c. 1. q. 1. Leſſ. libr. 2. de juſt. c. 32. n. 3.* per quod denotatur, quòd hoc vitium non opere tantùm, ſed etiam ſolâ mente, ſive affectu deliberato poſſit committi, ut Simonia mentalis, de qua infrà. *Suar. cit. l. 4. c. 1. n. 9.* quare non eſt opus ad definitionem Simoniæ addere illa verba, *opere ſubſecuto*, quæ aliqui Canoniſtæ adjecerunt: quia hoc crimen etiam ſolâ voluntate, & animo committi poteſt, ut, ſi quis ſpe, vel cupiditate commodi temporalis, rem ſpiritualem dedit, aliàs non daturus. *Azor. cit. c. 1. q. 6.* Neque etiam ideo manca, & imperfecta eſt illa definitio, eò quòd non conveniat Simoniæ reali, & conventionali. Nam, cùm dicitur, *Simonia eſt voluntas emendi, vel vendendi*, non excluditur actualis emptio, & venditio; quia nulla actio externa eſt formaliter Simoniaca, & peccatum, niſi voluntatem deliberatam includat, & ab eâ procedat; actus enim externi ſumunt malitiam, & bonitatem ſuam formalem ab actu voluntatis interno, ut communiter docent Theologi in 1. 2. quamvis etiam Simonia definiri potuiſſet per actum externum, quòd ſit venditio vel ſpiritualia, ſicut furtum eſt acceptio rei alienæ, *Suar. cit. c. 1. n. 14.*

Dicitur 2. *Emendi, vel vendendi*: ubi nomen emptionis, & venditionis latè accipi debet, pro omni contractu non gratuito, ſive oneroſo, & reciproco, in quo pro re ſpirituali datur res temporalis, tanquam pretium, ſeu æſtimatio illius, ſive in compenſationem ejuſdem: ſive contractus ille ſit vera venditio, ſive locatio, tranſactio, permutatio, aut contractus innominatus, *do, ut des &c.* & omnis pactio expreſſa, vel tacita. *S. Thom. cit. a. 1. ad 5.* Quin imò etiam nominatio, ſive præſentatio, electio, inſtitutio, confirmatio, renunciatio, remiſſio, & ſimiles actus, ſi gratis non fiant, ſub nomine emptionis, & venditionis comprehenduntur. Ac denique etiam omiſſio, ut ſi quis accepto pretio, omittat aliquem ordinare, vel abſolvere, vel eligere, Simoniæ crimen incurrit. *Azor. cit. c. 8. q. 11.* & ex infra dicendis patebit.

II. Dicitur 3. *Aliquid ſpirituale*, quo nomine intelligitur non quod eſt incorporale, ſed quod eſt aliquo modo ſupernaturale, ad ſpiritualem ſalutem animarum ordinatum, & hujuſmodi ſpiritualia ſunt triplicia; quædam enim ſunt formaliter, & intrinſecè, quoad ſubſtantiam ſuam ſpiritualia, ut gratia ſanctificans, virtutes Theologicæ, & morales divinitùs infuſæ, dona Spiritûs S. gratiæ gratis datæ, Character, qui per Sacramenta animæ imprimitur. Quædã ſunt ſpiritualia cauſaliter; quia ſunt cauſæ donorum ſpiritualium, & ſupernaturalium prioris generis, ut ſunt Sacramenta, à Chriſto ad cauſandam gratiam inſtituta, item officia Eccleſiaſtica, quia proximè à ſpirituali, & ſupernaturali cauſâ oriuntur, vel ad finem ſupernaturalem, & ſpiritualem ordinantur: quædam ſunt ſpiritualia, tanquam effectus, cujuſmodi ſunt actus ex ſpirituali gratiâ, vel quocunq; ſpirituali dono procedentes, ut eſt baptizare, ordinare, officium divinum celebrare, prædicare Verbum DEI, miracula facere, & alij hujuſmodi actus gratiarum, Ordinũ, & officiorum Eccleſiaſticorum. *Silv. V. Simonia, q. 1. Azor. c. l. q. 1. Suar. cit. l. 4. c. 9. n. 1.*

Dicitur 4. *Vel ſpirituali annexum*, ut comprehendantur ea, quæ in ſe, & intrinſecè non ſunt ſpiritualia, iis tamen ſunt annexa, & ab illis dependent: idque tripliciter: vel antecedenter, quia per modũ cauſæ, ſeu principij, tanquã prævia, & præſuppoſita ordinantur ad ſpiritualia, quibus ſunt annexa: ut ſacra vaſa, & veſtes, Altaria, Templa, & ſimilia, quæ antecedenter ordinantur ad Sacrificium Miſſæ, & ratione materiæ præſupponuntur conſecrationi. Item ſecundùm aliquos, jus patronatûs, quod antecedenter ſe habet per modum cauſæ reſpectu beneficij, cui eſt annexum; quò etiam pertinent electiones, renunciationes, collationes beneficiorum. Alia ſunt annexa ſpiritualibus concomitanter, quibus intrinſecè ſunt conjuncta, ut labor corporis, qui ſuſcipitur in ſacrificando, & adminiſtratione Sacramentorũ, & aliorũ officiorum divinorum. Alia deniq; ſunt annexa conſequenter ſpiritualibus, velut effectus ſuæ cauſæ, ut beneficia Eccleſiaſtica, quatenus ſunt jura percipiendi reditus, qui dantur propter officium, ſeu miniſterium ſpirituale; quò etiam referuntur penſiones Eccleſiaſticæ, *Azor. cit. l. Leſſ. cit. c. 35. n. 5. Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 23. n. 2.* Additur in definitione Simoniæ à quibuſdam majoris explicationis causâ, *pro re temporali.* Sed hoc non eſt neceſſarium, quia in ipſo verbo *vendendi* ſatis continetur. Ubi tamen pretium etiam latè accipiendum eſt, non pro pecuniâ tantùm: ſed etiam pro quâvis re temporali æquivalente, ſeu pretio æſtimabili. *Suar. cit. l. 4. c. 1. n. 13.* de quo infrà. Aliam definitionem Simoniæ tradit *Suar. cit. c. 1. n. 7. Simonia eſt ſacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, vel quovis alio ſimili contractu, quo res ſpiritualis, ut talis eſt, pro re temporali commutatur.* Utrùm autem hæc definitio etiam conveniat Simoniæ, quæ eſt contra Jus Eccleſiaſticum, ex infrà dicendis patebit.

III. Porro ex utrâque definitione allatâ colligitur 1. Quòd Simonia ſit ſpecies quædam Sacrilegij, adverſus virtutem Religionis, ſub qua tanquam genere continetur; eſt enim injurioſa quædam contrectatio, ſeu profanatio rei ſacræ, ac ſpiritualis, cujus ſpecifica malitia, per quam ab aliis ſpeciebus ſacrilegiorum diſtinguitur, conſiſtit in eo, quòd res ſpiritualis, ac ſacra, dum cum re temporali commutatur, tanquam profana æſtimatur, eique veluti coæquatur, perinde ac ſi tam vilis ſit, ut inter temporales res venalis proponi poſſit; adeóque donum ſupernaturale non ſit; cùm tamen ſpiritualia omne pretium longè excedant, & acſi res ſpirituales, non minùs, quàm temporales libero hominum dominio, poteſtati, ac uſui ſint ſubjectæ, & non ex ſolius DEI gratuitâ voluntate dependeant. Sed & alias ſpeciales inordinationes, ac deformitates Simonia in ſe continet; tum ex parte DEI, cui atrox injuria infertur, *c. Eos. 21. cauſ. 1. q. 1.* Simoniaci enim Spiritum S. (quantum in ſe eſt) efficiunt ſuum ſervum, ipſum, ejúſque dona vendentes: tum ex parte ejus, qui vendit; cùm enim Prælatus Eccleſiæ non ſit Dominus rerum ſpiritualiũ, ſed diſpenſator, non poteſt eas licitè vendere. *S. Thom. 2. 2. q. 100 art. 1. in corp.* Quare peccatũ Simoniæ ex genere ſuo eſt peccatum morta-

mortale, nec poteſt ob materiæ parvitatem fieri veniale; ſed ſolùm ob actûs imperfectioo em, vel iguorantiam iovincibilem, ſive mortaliter non culpabilem; quia nulla res ſpiritualis, licèt parva ſit, vendi poteſt, ſine gravi irrevecentiâ, rum ipſius rei, tum DEI, ut dictum, & docet *Suar. cit. l. 4. c. 3. n. 5.* & aiij Tbeologi communiter; ideóque in Jure Canonico, Simooia vocatur execrabile flagitium, *c. Reperiuntur. 7. cauſ. 1. q. 1.* piaculare flagitium, *c. Quisquis. 5. eád. cauſ. & q.* quia comparatur ei, quod morte expiatur, ut explicar *Gl. fin. ibid.* item turpiſſimum lucrum, *c. Si quis. 8. cit. cauſ. & q.* ad inſtar publici criminis, & iæſæ Majeſtatis punieodum, *c. Sanè. 4. cauſ. 10. q. 3.* Simouiaca peſtia, quæ ſui magnitudine alios morbos viucit, *c. Sicut. 6. h. t. & in cit. c. Eos. cauſ. 1. q. 1.* æquiparatur blaſphemiæ Judæotum in Chriſtum dicentium, ilium in Beelzebub ejicere dæmonia, & comparatur etiam ibi peccato Judæ proditoris. Denique eſt etiam vitium Eccleſiæ perniciofiſſimum, pec quod ſæpe aditua patet ſceleratis ad beneficia, & Præiaturæ indigois conferuntur, & electiones injuſtæ fiunt.

IV. Colligitur 2. Simoniam interdum etiam eſſe contra Juſtitiam, quia, quando uullum iucommodum quia patitur, nullúmque emoiumentum perdit, dando rem ſpirituaiem; tum injuſtitia erit, in compenſationem præcisè rei ſpiritualis, aliquid temporaie accipere, ut, ſi quis v. g. vendat calicem conſecratū pluris, quàm valeat argentū, & expeoſæ in artificium operia; quia ratione ſolius ſpiritualitàtis, res nou eſt pretio æſtimabilis, & ut ſic iovendibilis; ideóqne non poteſt per talem venditionem, vel commutationem rei temporalis cum ſpirituali, ullum jus acquiri accipieoti rem temporalem; nec ejus dominium per iilam transferri, cùm talia commutatio, ſeu cootractus, ſit ipſo Jure oaturaii, Divino, & Eccleſiaſtico irritus, *Suar. cit. l. 4. c. 4. num. 7. Leſſ. cit. c. 35. n. 162. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 1. n. 5.* Nec refert, quòd is, qui emit pro pretio cem merè ſpiritualem, conſentiat, ut veodens pro eâ accipiat rem temporalem, volenti autē non fiat injuria. Nam noo poteſt quia velle, ut res ſpiritualis detur in compeoſationem cei temporalis, quippe, quæ ſuâpte naturâ, pretio æſtimaci non poteſt; adeóque noo poteſt emena ſimoniacè dare jus vendenti, reciprocè accipiendi rem tempocaiem, pro ſpirituali; neque etiam intendit eam donare, ſeu gratia dace, ut ſupponimus, *Laym. cit. l.* Porro etſi fama, & vita non ſint pretio æſtimabilia; ideóque per pecuniam recompenſari non poſſiut, ſaltem æquivalenter, quippe bona altioris generis, & ordinis; quia tamen ſunt bona humana, tempocaiia, & ordinis naturalis, ſive humano juci, & arbitrio ſubjecta: ideo poſſunt cum pecuniâ, vel aliâ re pecúniâ æſtimabili, aliquo modo commutari: Secus eſt de bonis merè ſpiritualibus, quæ ſunt ocdinis ſupernatocalis, & humaoo juri, ac arbitrio non ſunt ſubjecta, nec ullâ induſtriâ, aut viribus oaturæ compacari poſſunt; ideóque illia omnino repugnat, inſtar bumanarum, ac temporalium rerum, pecuniâ æſtimari, aut venalia expoui. *Leſſ. cit. c. 55. num. 6. Laym. cit. l. num. 6.*

§. II.

Quotuplex ſit Simonia, ſive quomodo dividatur?

V. Simonia variè dividitur: primò enim alia eſt probibita, quia mala eſt; alia verò mala, quia prohibita eſt, boc eſt, aiia eſt, quæ Jure naturali, ac Divino eſt prohibita, eique repugnat: Alia verò eſt, quæ nec ex naturâ rei, nec Jure Divino prohibita eſt, ſed ſolùm Jure poſitivo bumano, ut tradit *Gl. communiter recepta in c. Ex parte. 12. V. Dimittere. de off. deleg.* & alij Canoniſtæ communiter. Exemplum Simoniæ probibitæ Jure naturaii, ac divino, eſt, ſi res ſacra, ſeu ex ſe ſpiritualis vendatur, v. g. Hoſtia conſecrata, Sacramenta &c. Simonia verò ſolo Jure Eccleſiaſtico probibita eſſe cenſetur, quando rea, quæ inter ſe comutantur, ſunt utrinq; ſpirituales, ut, cùm beneficia inter ſe illicitè, & ſine Superioris auctoritate, cōmutantur, *c. Quæſitū. 5.* & *c. Cùm olim. 7. de rer. permut.* Vel quando res venduotur, quæ reverà tantùm ſunt temporales; adeóq; ſuâpte naturâ invicē permutabiles, ut cùm venditur materia rei ſpiritualis, quæ ſecundùm ſe eſt pretio æſtimabilis, v. g. ſacrum Oleum, vel Chriſma, quod prohibitum eſt ſolo Jure Eccleſiaſtico, *c. Non ſatis. 8. h. t.* Vel cùm venduntur quædam officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, ut officium Syndici, Advocati, Oeconomi, Sacriſtæ &c. Nam quamvis bujuſmodi officia ex ſe, & objecto ſuo proximo, ſimpliciter tempocalia ſint; quia tamen ſaltem remotè ad finem ſpiritualem, & ſupernaturalem ordinantur, cùm res, ſeu bona, circa quorum adminiſtrationem verſantur, ſint à fidelibus DEO donata, & talia officia ab Eccleſiaſticâ poteſtate, & juriſdictione Prælatorum à Chriſto data inſtituantur; ideo eorum venditio probibetur, tanquam Simoniaca, Jure Canonico, *c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3. c. Si quis Epiſcopus. 8. eâd. cauſ. q. 1.* Quamvis aliqui negent, talia officia eſſe materiam Simoniæ, ſi etiam à Laico obiri poſſint, quia ſpiritualem functionem non habent; *Silv. V. Simonia. q. 13. dicto 7. Laym. cit. c. ult. §. 6. n. 61.* de quo infrà.

VI. Porro Simooiam ſolo Jure Eccleſiaſtico prohibitam, non eſſe verè, ac propriè dictam Simoniam, docet *Laym. cit. l. n. 66. Tanner. tom. 3. diſ. 5. de Relig. q. 8. dub. 2. n. 30.* contra *Suar. l. 4. de Simon. c. 7. n. 2. & ſeqq.* & *c. 29. n. 5.* Ratio eſt: quia per illam reverà non fit reciproca, & oneroſa commutatio rei ſpiritualis pro tempocali, & pretio æſtimabili, in quo conſiſtit vera, ac propcia ratio Simoniæ Juri naturali, & divino repugnans. Eſt tamen nihilominus Simonia ejuſmodi peccatum, non ſolùm contra obedientiam, ſed etiam contra virtutem Religionis, & ſpecies quædam ſacrilegij ex genere ſuo mortalia, propter Eccleſiaſticæ legis prohibitionem: lex enim præcipiens ex motivo alicujus virtutis, vel prohibena actum aliquem ex ſe indifferentem, facit illum moraliter bonum ſub genere illius virtutis, & materiam neceſſariam ejuſdem: vel efficit illum moraliter malum, ſub genere vitij oppoſiti eidem virtuti. Sic mercatus in loco ſacro eſt ſacrilegium, & violatio jejunij ab Eccleſiâ præcepti eſt actus contra temperantiam intentam ab Eccleſiâ ſuo præcepto;

item

item fornicatio cum conſanguineâ in tertio, vel quarto gradu, eſt ſacrilegium, ac inceſtus. Sic in propoſito, pactio, quæ ſpectato ſolo Jure naturali, ac divino, Simoniaca non eſt, fit irreligioſa, & ſacrilega ideo ſolùm, quia Eccleſiaſticâ lege prohibita eſt, intuitu Religionis, ſive ob reverentiam rebus ſacris, ac ſpiritualibus conſervandam; eò quòd ſimilitudinem, & periculum Simoniæ in ſe contineat: Licèt interim Eccleſiaſtica hujuſmodi prohibitio reipsâ ex materiâ profanâ ſacram non faciat, neque ex ſacrâ profanam, *Laym. c. l.* poteſt enim Eccleſia ſtatuere, ut res, quæ ex ſe, & naturâ ſuâ eſt vendibilis, vendi non poſſit, nec commutari cum re temporali, propter connexionem cum re ſpirituali, ſive relationem ad illam, licèt non addat novam ſanctitatem, aut conſecrationem, *Tanner. c. l.* Etſi verò Simonia ex ſolo Jure poſitivo deſcendens propriè non ſit Simonia; iiſdem tamen pœnis, ac cenſuris per SS. Canones ſubjacet, quibus aliæ Simoniæ, quæ divino Juri repugnant; quia his æquiparatur ex diſpoſitione Juris Canonici. *Suar. cit. l. 4. c. 55. num. 19. Laym. cit. l. dicto 2.*

VII. Dividitur 2. Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. *Abb. in c. Nemo. 14. n. 6. h. t. Azor. p. 3. l. 12. c. 2. q. 1. Laym. c. l. n. 67. Tanner. c. l. a. 27.* quamvis alij in duo tantùm membra dividant, in Simoniam mentalem, ſeu internam, & conventionalem, ſeu externam, quos refert *Redoanus Tract. de Simonia p. 1. c. 2. n. 11.* ſed prior diviſio in tria membra eſt frequentior. Mentalis Simonia hoc loco dicitur, non nudum internum propoſitum committendi Simoniam, etiamſi in nullum exteriorem actum prodeat, quo modo datur etiam mentalis fornicatio, homicidiũ &c. ſed pro eâ Simoniâ, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo ſigno exteriore apparet eſſe Simoniacum. Ut ſi quis rem ſpiritualem alicui conferat, tanquam compenſationem ex juſtitiâ debitam, pro re temporali ab ipſo acceptâ, vel animo obligandi alterum ad reddendam rem temporalem: vel vice versâ, ſi quis alteri conferat rem temporalem, tanquam ex juſtitia debitam, pro re ſpirituali, vel cum intentione obligandi ad reddendam viciſſim rem ſpiritualem; nullo tamen pacto expreſſo, vel tacito interveniente. V. g. ſi quis inſerviat Epiſcopo hâc intentione, ut promercede ei conferat beneficium, hoc collato, ſine ullâ tamen conventione externâ, verbis, vel ſignis factâ, erit is Simoniacus mentalis. Requiritur tamen, ut interveniat aliquis actus externus, quia Simonia eſt vitium per ſe externum, quod interiùs conſummatur. Veruntamen Simonia mentalis plerumque accidit ex parte unius dantium tantùm, quia intentio prava animo retinetur: poteſt tamen contingere etiam ex parte utriuſque, ſcilicet tradentis rem temporalem ex unâ parte, & rem ſpiritualem ex alterâ: ſed caſu, non ex conventione, *Suar. l. 4. de Simon. c. 41. n. 3. Laym. c. l. n. 67.*

VIII. Simonia conventionalis eſt, quæ verbis, & ſignis exteriùs manifeſtatur, per mutuum ſcilicet pactum, expreſſum, vel tacitum; adeóque mentali ſuperaddit externam conventionem, ſeu pactum, ſed quæ nondum executioni mandata eſt, & reali traditione conſummata; quia vel ſiſtit in mutuâ conventione, & ex neutrâ parte, traditione completa eſt: & hæc dicitur purè conventionalis; ſive ex alterâ ſolùm parte realiter completa ſit, & traditione conſummata; quia ſcilicet alter contrahens tantùm tradidit rem temporalem, ſive pretium, nondum traditâ re ſpirituali ab altero, ſed ſolùm promiſſâ: vel è converſo, quia alter tradidit rem ſpiritualem, non tradito pretio temporali ab altero, ſed ſolùm promiſſo. Et hæc poſterior dicitur Simonia conventionalis mixta, quia de utrâque conventionali, & reali aliquid participat: diſtinguitur tamen ab alijs duobus membris; à mentali, per additionem exterioris contractûs, ſeu pacti; à reali, per carentiam traditionis, ſaltem ex parte unius contrahentis. Quòd ſi ſolùm promiſſio facta ſit de pretio dando, ſi conferatur v. g. beneficium, eáque nondum ſit ab altero acceptata, non eſt Simonia conventionalis; quia nondum eſt perfecta conventio, donec ſit acceptata, *Suar. cit. c. 41. n. 4. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 36.*

IX. Realis Simonia eſt, quæ ex utrâque parte eſt executioni mãdata, ſive quę ipsâ rei traditione re ipsâ completa eſt, & conſummata; quia ſcilicet ex unâ parte data eſt res ſpiritualis, ex alterâ pretium, vel pars pretij. Unde realis ſupponit conventionalem, & hæc mentalem, eámque includit, ſaltem ex naturâ rei, & ſeclusâ lege poſitivâ. *Suar. c. l. n. 5. Leſſ. c. l. & Laym.* Porro, qui fictè ſolùm promittit dare rem ſpiritualem pro temporali, vel rem temporalem pro ſpirituali, ſine animo ſe obligandi, & implendi, non eſt verè Simoniacus, niſi quoad actum externum; quia nulla eſt conventio, ſive conſenſus in obligationem, & voluntas commutandi temporale pro ſpirituali: alter verò deceptus ſolùm committit Simoniam mentalem, propter quam pœnæ Juris non incurruntur, quamvis uterque à Judice puniri poſſit. *Suar. cit. l. 4. c. 42. n. 4. & 5. Laym. cit. l. in fine. Tanner. cit. l. n. 29.*

SECTIO II.

DE MATERIA SIMONIÆ, SIVE rebus, in quibus committi poteſt hoc crimen contra Jus divinum, vel humanum, ſeu Eccleſiaſticum.

§. I.

De Simoniâ, quæ committitur circa res merè, ac intrinſecè ſpirituales, & inprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.

X. Assertio 1. Simonia propriè dicta contra Jus divinum committitur, ſi quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias ſpirituales, ut gratiam ſanctificantem, vel gratias gratis datas, ut donum prophetiæ, ſanitatis, miraculorum &c. ut ex communi docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 4. Suar. l. 4. de Simon. c. 49. n. 7.* Poſſunt autem gratiæ ſpirituales duobus modis vendi; non quidem de jure, ſed de facto. 1. In concreto, ut, ſi quis Chriſtianum captivum cariùs vendat, quia baptizatus eſt, vel Sacerdotem propter Characterem ſacerdotalem. 2. Secundùm ſe, & quaſi in abſtracto, quo modo Simon

Magus. *Act.* 8. oblatâ pecuniâ, emere voluit poteſtatem miniſterialem conferendi gratiam ſanctificantem, & dona Spiritûs S. ut ea poſtea alijs venderet poſſet, *Suar. c.l. n.* 8. *& ſeqq. Laym. c. ult.* §. 4. *n.* 33.

XI. Assertio 2. Simonia eſt, contra Jus divinum dare, vel accipere pretium pro ſeptem Sacramentis Eccleſiæ à Chriſto inſtitutis ad gratiam conferendam, vel pro Sacrificio Miſſæ, cùm & ipſum ſit Sacramentum, quod ſacrificando conficitur, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 10. *n,* 1. *&* 5. Idque generaliter prohibetur, in c. *Cùm in Eccleſia.* 9. *h. t.* ubi prohibetur, *ne pro Sacramentis conferendis, ſeu collatis aliquid exigatur*, & appellatur vitium nimis horribile; & in fine additur, *ſi quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe noverit habiturum*, qui primus in Vet. Teſtam. Simoniam incurrit, *Gl. fin. hic.* dum auſus eſt pecuniam pro gratiâ ſanitatis, ſive curatione lepræ per miraculum factâ exigere, 4. *Reg.* 5. Ubi etiam dicitur, contra hanc prohibitionem nullam prævalere conſuetudinem, quod eſt ſignum, id repugnare etiam legi naturali. Idem prohibetur in particulari de Ordine, c. 2. *cauſ.* 1. *q.* 1. & de Baptiſmo, Confirmatione, Ordine, & Communione, in *c. Nullus.* 100. *& multis ſeqq. cit. cauſ. & q.* De pœnitentiâ verò habetur in c. *Nemo.* 24. *h. t.* & de Oleo ſancto, id eſt, extremâ Unctione, in *c. ult. cauſ.* 1. *q.* 3. Ratio eſt, quia licèt Sacramenta in quibuſdam actionibus, vel paſſionibus conſiſtant: ſunt tamen divina, & ſupernaturalia dona à Chriſto eorum Auctore nobis gratis collata, & cùm gratiam conferant, ſunt ſecundùm ſe ſpiritualia, ergo eo ipſo, quòd ſunt talia, contra Religionem, & reverentiam illis debitam eſt, illa pretio vendere; imò & contra Verbum Chriſti. *Matth.* 10. *quod gratis accepiſtis, gratis date*; ac proinde Simonia eſt ex ſuâ naturâ mala, ideóque prohibita. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 5.

XII. Ubi notandum 1. Vendere Eucharistiam, non tantùm eſt peccatum Simoniæ, quatenus venduntur ſpecies conſecratæ, ut ſunt Sacramentum ſenſibile, & ad uſus humanos accommodatum: ſed etiam Sacrilegium, & irreligioſitas altioris, & gravioris ordinis, quatenus ſub ipſis ſpeciebus realiter continetur Chriſtus; adeóque tendit in graviſſimam irreverentiam, & vilipenſionem perſonæ Chriſti. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 3.

Notandum 2. Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum eſt, vendi non poteſt, quicquid olim de hoc dubitatum ſit, cùm certum ſit de fide, matrimonium eſſe verum Sacramentum, & conferre gratiam, & ſic errat, *Gl. in cit. c. Cùm in Eccleſia. V. Benedictionibus*, quæ id negat *h. t.* Nec obſtant Canones, qui in contrarium allegantur à *Gl. cit.* nam in c. *Quicquid.* 101. *cauſ.* 1, *q.* 1. Generalis regula traditur de omnibus Sacramentis, quòd nihil pro illis dari, vel accipi debeat, ſub quibus etiam matrimonium continetur, etſi in particulari ibi non nominetur. In c. *Connubia.* 4. *cauſ.* 32. *q.* 2. Sermo eſt non de Sacramento, ac vinculo matrimonij, ſed de uſu, & actu conjugali. In c. *Honorentur.* 13. *cit. cauſ. & q.* Sermo eſt de conjugio Rebeccæ, quod cõſtat non fuiſſe Sacramentũ propriè dictũ, & munera illa donata ſunt, non ut pretium pro matrimonio, ſed in ſignum amicitiæ, & gratitudinis. Verùm quia matrimonium non tantùm eſt Sacramentum, ſed etiam naturalis, & civilis contractus, in quo conjuges invicem tradunt, & acceptant corpora ſua; idcirco nihil repugnat, quò minùs ex parte contractûs, quem ratio Sacramenti non deſtruit, ſed ſupponit, intervenire poſſit in matrimonio pretium aliquod, ſi quando ad æqualitatem contractûs id neceſſarium videbitur; quia tunc non venditur, aut emitur Sacramentum, ſed ſit commutatio temporalis pro temporali, in quo alter contrahentium alterum excedit, ut ſi detur pecunia ad compenſandum inæqualitatem inter perſonas contrahentes; quia una eſt nobilis, vel juvenis, altera ignobilis, vel ſenex. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 11. *&* 12. *Laym. cit. c. ult.* §. 4. *n.* 33.

Notandum 3. Cùm in Sacramentis duplex ſit materia, remota, v.g. panis, aqua, vinum, oleum &c. quatenus ſecundùm ſe ſpectata eſt res temporalis, & pretio æſtimabilis, vendi poteſt, ac emi, ſi ſcandalum abſit, neque adſit obligatio ad miniſtrandum illa gratis, & nulla lex Eccleſiaſtica id prohibeat; at verò pro materiâ propinquâ, v. g. pro ablutione, unctione, ſignatione, & pro ipsâ formâ, ſeu prolatione verborum aliquid ut pretium dare, vel recipere, eſt Simonia contra Jus divinum, quia ſunt actus poteſtatis ſpiritualis, & ſupernaturalis. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 11. *n.* 3. *&* 4. *Laym. cit. l.*

XIII. Porro licitum eſt in extremâ, vel etiam gravi neceſſitate dare pretium pro Sacramentis, ei, qui non vult illa adminiſtrare gratis, v.g. pro Baptiſmo, ſive baptizandus ſit infans, ſive etiam adultus, dare pecuniam, non quidem tanquam pretium Sacramenti, ſed tanquam medium ad removendum impedimentum pravæ voluntatis, & avaritiæ alterius, ſive, ut ad officium ritè præſtandum inducatur, & à peccato injuſtæ vexationis abducatur; adeóque ad obtinendum ab eo Sacramentum Baptiſmi, vel etiam pœnitentiæ in periculo mortis, ſi quis habeat conſcientiam peccati mortalis: nam gravis neceſſitas ſufficiens eſt ad tollendam irreverentiam, quæ aliàs extra caſum neceſſitatis, irrogaretur Sacramento; & habet talis honeſtam, & gravem cauſam permittendi malitiam alterius, *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 12. *n.* 15. *& ſeqq. Leſſ. c.* 35. *n.* 38. *& ſeqq.* Idque probabiliter extendit *Suar. c. l. n.* 19. ad neceſſitatem ſumendi Eucharistiam per modum viatici.

XIV. Assertio 3. Non tantùm Sacramenta, ſed etiam Sacramentalia ſunt propria materia Simoniæ contra Jus divinum: per quæ hic intelliguntur ſacræ Cæremoniæ, ſeu ritus ab Eccleſiâ inſtituti pro Sacrificio Miſſæ, & adminiſtratione Sacramentorum: & horum quædam in actione conſiſtunt, & tranſeuntem effectum habent, ut benedictio nuptialis &c. quædam permanentem, ut benedictio aquæ, olei, conſecratio calicis &c. Jam ergo, ſi pro hujuſmodi benedictionibus, ſeu conſecrationibus aliquid temporale exigatur, tanquam pretium, vel ſi ipſæ res benedictæ, aut conſecratæ vendantur, Simonia committitur, etiam contra Jus divinum, ex communi doctrinâ apud *Suar. cit. l.* 4. *c.* 14. *n.* 2. *&* 3. Ratio prioris partis de benedictionibus tranſeuntibus eſt, quia hujuſmodi actus ſunt miniſteria, & ritus ſacri, alicui Ordini annexi. Poſterior pars de ſacramentalibus permanentibus ſumitur ex c. *Si quis.* 7. *cauſ.* 1. *q.* 3. ubi generaliter ſtatuitur, quòd res, quæ ex conſecratione proveniunt, vendi, & emi non poſſint.

Ratio

Ratio eſt, quia hujuſmodi res ſunt merè ſacræ, & ſpirituales; tum ratione principij, quia inſtitutæ ſunt poteſtate ſupernaturali à Chriſto Eccleſiæ conceſsâ: tum quia ordinantur ad finem ſupernaturalem, & ſalutem animarum; ideòque ſi ut tales vendantur, magnâ irreverentiâ afficiuntur, & Simonia committitur contra Jus naturale, & divinum. An autem hujuſmodi ſacramentalia permanentia, ſeu res conſecratæ, ac benedictæ poſſint vendi, & emi ſine Simonia, quoad ipſam materiam, quæ ſecundùm ſe pretio æſtimabilis eſt, neque per conſecrationem valorem ſuum amittit, fusè explicat *Suar. cit. c. 14. n. 4. & ſeqq.* & dictum eſt ſupra *l. 3. Tit. 17. §. 2.*

§. II.

De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorúmque collationes, & præſentationes ad Ordines.

XV. Assertio 1. Simonia eſt contra Jus naturale, & divinum, vendere, vel emere omnes functiones, ſeu actus, qui ex poteſtate Ordinis procedunt; quia licèt phyſicè ſint actus materiales, & corporei; habent tamen ex inſtitutione Chriſti, vel Eccleſiæ conceſſione, eſſe quoddam morale, ſecundùm quod ad ſupernaturalem Ordinem pertinent, & ſpirituales ſunt, tam ex parte principij, quia procedunt ex poteſtate ſpirituali, & ſupernaturali, qui eſt Character Ordinis, quàm ex parte finis, quia ad ſalutem animæ proximè ordinantur, *Suar. cit. l. 4. c. 13. n. 1. & 2.* Idémque dicendum de actibus Minorum Ordinum, quia ſunt etiam miniſteria ſacra, & ex ſuâ inſtitutione, ac fine ordinata ad divinum Sacrificium; adeóque functiones ſpirituales, etiamſi à non ordinatis, ſeu laicis peragantur, ut eſt Miſſæ Sacrificio miniſtrare, licet pro obligatione, vel ſuſtentatione poſſint aliquid accipere. *Suar. cit. c. 13. n. 7. & 8.* ubi tamen addit, interdum poſſe eſſe actum ita materialem, ut ſi non ut actus Ordinis, ſed prout à laico fieri poteſt, exerceatur, non ſit Simonia, pro eo pretium temporale dare, vel accipere, ut eſt v. g. officium Oſtiarij: prima tonſura verò non eſt Ordo, nec habet proprium munus activum, ſeu functionem.

XVI. Assertio 2. Nec Epiſcopi, nec eorum Miniſtri, aut Officiales, poſſunt pro conferendis Ordinibus, vel inſtrumentis, ſeu litteris ſuper ijs conficiendis, quippiam temporale accipere, & multò minùs exigere, neque ij, qui ordinantur, dare, prout ſumitur ex *c. In ordinando. 1. h. t.* quod eſt deſumptum ex *c. Sicut Epiſcopum. 4. cauſ. 1. q. 1.* ubi Gregorius Synodo generali Romanæ præſidens ſic » ſtatuit: Sicut non debet Epiſcopus manum, quam » imponit (ſcilicet in ordinatione) ita nec Miniſter, » vel Notarius in ordinatione ejus (ſcilicet ordinandi) vocem, & calamum (id eſt, ſcripturam, ſeu » litteras teſtimoniales ordinationis factæ, *Gl. in cit.* » *c. Sicut. V. Vocem, & V. Calamum. cauſ. 1. q. 1.*) ven» dere. Pro ordinatione igitur, vel uſu pallij, aut » pro chartis, ſeu paſtellis (id eſt, parvâ ceræ maſſâ, » cui imprimitur ſigillum. *Fagn. hic num. 3.*) aliquid » dare omnino prohibemus.

XVII. Notandum hîc 1. Quòmodo principale debet fieri gratis, etiam acceſſoria debent præſtari merè gratuitò, & ſine mercede: ſicut ergo Epiſcopus prohibetur aliquid temporale pro collatione Ordinis accipere; ita etiam omnes ejus Miniſtri, velut acceſſorij, qui Epiſcopum in ordinatione coadjuvant. *Abb. hic n. 2.* idque, ne in fraudem aliquid fiat, *Gl. fin. hic.* & indirectè fiat, quod directè fieri non poteſt. Per Miniſtrum verò intelligitur hîc Archidiaconus, qui examinat promovendos ad Ordines, *c. Ad hæc. 7. in fine. de offic. Archid. Gl. hic V. Miniſtros.* de quo dicitur, quòd non debeat vendere vocem, quâ vocat ordinandos, vel illam vocem, quâ prior Diaconorum reſpondet in Scrutinio, teſtimonium præbendo, dignum eſſe promovendum; juxta *c. un. de Scrutin. in ord. faciend.* Vel per Miniſtrum intelligitur Diaconus, qui legit, vel canit Lectionem Evangelicam, quæ per *vocem* ibi intelligitur, idque magis congruit lectioni antiquæ textûs. *Joan. Andr. hic n. 6. & Abb. n. 2.* ubi addit, rectè etiam hîc intelligi quemcunque miniſtrantem Epiſcopo in collatione Ordinum, quia Ordo debet conferri gratis.

Notandum 2. Non poteſt etiam pro collatione primæ tonſuræ aliquid temporale dari, vel accipi abſque Simonia, quia licèt non ſit Ordo; eſt tamen diſpoſitio ad Ordines, & beneficia, & eſt aliquid ſpirituale, quia per ejus collationem perſona ſpecialiter dedicatur DEO, & in ſortem Miniſtrorum DEI, ac Cleri annumeratur; & ideo comprehenditur ſub prohibitione, quâ ordinationes emi, & vendi vetantur, *Suar. cit. c. 13. n. ult. in fine.*

Notandum 3. Epiſcopus non tantùm pro collatione Ordinis: ſed etiam pro litteris dimiſſorijs, per quas alicui datur facultas, ut poſſit ab alieno Epiſcopo ordinari: vel pro litteris teſtimonialibus, quibus publica fides ſit, aliquem Clericum ordinatum eſſe, pecuniam, vel aliud temporale quid accipere licitè non poteſt, aliàs Simoniæ crimen incurreret, *Azor. p. 3. l. 12. c. 5. q. 1.* Si quid tamen non principaliter pro his ſpiritualibus: ſed ex charitate, aut gratitudine, ſine pacto expreſſo, vel tacito, ſponte, & gratuitò ab ordinato oblatum fuerit Epiſcopo Ordinatori, vel ejus Miniſtris, poſſet, ſpectato Jure communi, licitè id accipi, ut docet *Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n. 3.* & ſumitur ex *c. Etſi quæſtiones. 18.* & *c. Dilectus. 30. in fin. h. t.* & *c. Quicquid. 10.* ibi: *Niſi voluntariè oblata, cauſ. 1. q. 1.* dummodo id, quod offertur, modicum ſit, & non detur in ipſo actu ordinationis; ſed ex intervallo, uti ſumitur ex *cit. c. Sicut. §. Is autem. cauſ. 1. q. 2. Fagn. hic n. 1 n.*

XVIII. Verùm Concil. Trident. *Seſſ. 21. c. 1. de reform.* ſtatuit, ad tollendam omnem avaritiæ ſu- » ſpicionem ab Eccleſiaſtico Ordine, ut nihil pro » collatione quorumcunque Ordinum, etiam Cle- » ricalis tonſuræ, nec pro litteris dimiſſorijs, aut » teſtimonialibus, nec pro ſigillo, nec pro quacun- » que aliâ causâ, etiam ſponte oblatum, Epiſcopi, » & alij Ordinum collatores, aut eorum Miniſtri, » quovis prætextu accipiant. Idque meritò prohi- » bitum fuit; quia non cenſetur tunc facilè quid ſponte dari, maximè ante ordinationem, & cupidi homines facilè ſibi perſuaderent, ſponte dari, quod coactè offertur. *Leſſ. cit. c. 35. n. 61.* ubi addit, non

fore

fore Simoniã, ſi reverà aliquid temporale ſponte detur, & ut tale accipiatur; quia tunc ceſſat pactio, &
» tatio debiti, quæ requiritur ad Simoniã. Excipiun-
» tur tamen à Concilio c. l. Notarij, qui in ijs tan-
» tùm locis, in quibus non viget laudabilis conſue-
» tudo nihil accipiendi, pro ſingulis litteris dimiſ-
» ſorijs, aut teſtimonialibus, decimam tantùm u-
» nius aurei partem (vulgò unum Julium) accipere
» poſſunt, dummodò eis nullum ſalarium ſit con-
» ſtitutum pro officio exercendo: nec Epiſcopo ex
» Notarij commodis aliquod emolumentum ex eiſ-
» dem Ordinum collationibus, directè, vel indire-
» ctè provenire poſſit: tunc enim gratis operam
» ſuam præſtare omninò tenentur, & contrariæ ta-
» xæ, ac ſtatuta, & conſuetudines etiam immemo-
» riales penitus interdicuntur, &, qui ſecus fece-
» rint, tam dantes, quàm accipientes, ultra divinam
» ultionem, pœnas à Jure inflictas ipſo facto incur-
» rant.

XIX. Porrò pœnæ decretæ in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, habentur in Concilio Bracarenſi II. c. 3. quod refertur in *c. Placuit*, 22. *cauſ.* 1. *q.* 1. ubi dicitur: *placuit, ut de Ordinatione Clericorũ Epiſcopi nulla munera accipiant*, ſed ſicut ſcriptũ eſt, *quod gratis, DEO donante, accepiſtis, gratis date:* & poſtea ſubjungitur, *anathema ſit danti, & accipienti*, videlicet pœnâ excommunicationis, & ſuſpenſionis ab officio, & executione Ordinum, quoad ordinatos, ut explicat Turrecremata in c. *Reperiuntur*. 7. *cauſ.* 1. *q.* 1. quas pœnas Concil. Trid. *cit. l.* extendit, etiam ad dantes, & accipientes munera ſponte oblata, quamvis ea conſtitutio in pluribus locis non ſit recepta, ut refert *Leſſ. cit. l. n. 62. §. Adverte. & Laym. cit. §. ult. §. 4. n. 40. §. Ceterum. in fin.* per aureum autem hîc intelligitur Ducatus, ut declarat *S. Congreg. Concil. apud Zerol. in praxi Epiſcoporum, p. 1. V. Dimiſſoriæ. §. ad 7.*

Illud hîc addendum, ſicut Conſtitutio *cit, c.* 1. *h. t.* etſi in ſpecie ſolùm loquatur de collatione Ordinum, intelligitur tamen etiam generaliter de collatione beneficij, quòd etiam nihil temporale liceat accipere, vel dare pro illo, ut notat *Innoc. in cit. c.* 1. *in princ. V. Notarius:* ita, quamvis Concilium Trid. *cit. l.* expreſsè tantùm loquatur de collatione Ordinum, tamen S. Congregatio Concilij declaravit, apud *Fagnan. in cit.* c. 1. *n.* 31. id decretum habere locum, etiam in collatione beneficiorum, præſertim curatorum.

XX. Assertio 3. Non ſolùm Simonia committitur, ſi pecunia, vel aliud pretio æſtimabile detur conferenti Ordinem, ſed etiam, ſi detur præſentanti ad Ordines, prout ſumitur ex *c. Ex tua.* 10. *h. t.*
» Nam cùm quidam vellet ad Ordinem Sacerdotij
» promoveri, acceſſit Archidiaconum, ut ipſum ad
» illum Ordinem præſentaret, qui tamen noluit il-
» lum præſentare, niſi priùs ſex ſolidos eidem ſol-
» viſſet, quos ipſi Archidiacono ſolvit, & ſic illum
» Ordinem ab eo præſentatus accepit. Epiſcopus
» Diœceſanus, cui Sacerdos hic in Secreto hoc fue-
» rat confeſſus (ſive in foro pœnitentiali, ſive in
præſentiâ ſolius Judicis, ſeu Epiſcopi, cui ſoli non creditur, ſi confitens neget ſe crimen ipſi eſſe confeſſum, *c. Si tantùm.* 2. *& c. ſeq. cauſ. 6. q. 2. Cùm à no-*
» *bis*, 28. *de teſt. Abb. hîc n.* 2.) quæſivit à Papâ, quid
cum hoc Presbytero ſit agendum? Reſpondit »
Alexander III. ſi hoc non eſt publicum, ſed Se- »
cretum, eundem Sacerdotem ſecretò moneat, & »
ſine ullâ coactione inducat, ut Ordinem alicujus »
Religionis aſſumat, & perpetuò ab officio Sacer- »
doris abſtineat, quod illicitè acquiſivit: alioquin »
non debet ipſum invitum ab eodem officio coër- »
cere, ſive ſuſpendere, cùm ejus exceſſus, ſeu de- »
lictum ſit ſecretum, pœnitentiam tamen ſecre- »
tam prout ipſi viſum fuerit, injungere non præ- »
termittat. »

XXI. Hinc colligitur 1. Ordinandum committere Simoniam, ſi Præſentatori ſuo aliquid temporale promittat, vel det, ut ad Ordines ab ipſo præſentetur, prout ſumitur ex hoc c. quia, ſicut Epiſcopus, qui Ordinem confert, prohibetur pro eo aliquid temporale accipere, ita etiam Præſentator, & alij Miniſtri, qui ſunt acceſſorij, & ipſum in ordinatione coadjuvant, *c.* 1. *h. t.*

Colligitur 2. Quòd quæcunque pecunia, etiam in modicâ quantitate, ſufficiat ad Simoniam, ſi pro re ſpirituali promittatur, aut detur, modò adſit prava intentio, v. g. non ordinandi, vel non præſentandi, niſi datâ priùs re temporali: nam in caſu hujus c. Ordinandus, ſex tantùm ſolidos pro ſuâ præſentatione ad Ordines dedit, & tamen ob hanc Simoniam commiſſam præcipitur, ut ſi crimen publicum fuerit, deponatur ab Ordine perpetuò, & in Monaſterium detrudatur, vel ad id inducatur, ſi crimen occultum fuit: conſentit, textus in *c. Placuit.* 102. *cauſ.* 1. *q.* 1. ibi: *quia ſinguli tremiſſem exigere ſolent*, id eſt, tertiam partem ſolidi, *cauſ.* 1. *q.* 1. *& ibid. Gl. fin.* ſimile eſt in furto, & uſurâ, quæ etiam in re, ſive quantitate modicâ committitur, *Gl. hîc V. Solidos. Abb. n.* 5. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 38. *n.* 2.

Colligitur 3. Crimina publica, quæ palàm, & manifeſtè fiunt, publicè etiam corripienda ſunt: occulta verò ſecretò, *c. Si peccaverint*, 19. *cauſ.* 2. *q.* 1. *Gl. hîc V. Secretò.* Quare, ſi Clericus occultum crimen commiſit, propter quod, ſi notorium, vel publicum eſſet, nec in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare, nec ad altiores Ordines aſcendere permitteretur, quale eſt crimen Simoniæ, huic Epiſcopus pœnitentiam condignam imponere debet, eique ſuadere, ut eâ, vel ejus parte peractâ, in ſuſceptis Ordinibus miniſtret, ſed ad altiores Ordines non aſcendat: quòd ſi nihilominus ſuperiores Ordines ſuſcipere petat, non poteſt id ei Epiſcopus negare, ſed obligatus eſt, ratione officij ſui, eos illi conferre, ut conſtat ex *c. Ex tenore.* 4. *de temp. ordin.* Aliud eſt de Prælato Regulari, qui, ſi ex Secreto non Sacramentali ſciat, crimen, vel defectum occultum Regularis ſibi Subditi, v. g. irregularitatem ex homicidio occulto, non debet, nec poteſt permittere, ut Ordines ſuſcipiat, vel ad altiores promoveatur, cùm ſine peccato eos ſuſcipere nequeat; adeóque cooperaretur peccato illius, ut conſtat ex *c. Ad aures.* 5. *de temp. ordin.* & dictis in ibi. *n.* 64. non tamen poſſunt ſine causâ prohiberi ab executione Ordinis jam ſuſcepti. *Gl. hîc V. Secretò.* quia multa impediunt promovendum, quæ non dejiciunt jam promotum. *Abb. hîc n.* 7.

XXII. Assertio 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipſum præſentet Epiſcopo ordinandum ad titu-

Digitized by Google

titulum beneficij ipſius, eo pacto adjecto, ſe non petiturum ullam portionem ex illo Beneficio, prout
» ſumitur ex *c. Per tuas. 37. h. t.* Nam cùm quidam
» Clericus vellet in Subdiaconum ordinari, & titu-
» lum non haberet, rogavit quendam Presbyterum,
» ut illum ad titulum ſuæ Eccleſiæ præſentaret. Sed
» cùm Presbyter id facere nollet, ipſe illi promiſit,
» quòd nunquam, ſi præſentaret illum in Eccleſia
» ſua, aliquam portionem ex illa petere velit, & ſic
» ad præſentationem ejus fuit ordinatus, nec ſe in
» hoc aliquid illicitum egiſſe cognovit. Conſultus
» de hoc Papa Innocentius III. reſpondit, quòd niſi
» fuerit miſericorditer cum eo diſpenſatum, nec ad
» ſuperiores Ordines aſcendere, nec in ſuſcepto Or-
» dine miniſtrare debet. Ratio deciſionis eſt, quia
iſte ordinatus remiſit jus, quod ſibi aliàs competebat ex tali præſentatione; poterat enim de jure petere portionem ex reditibus beneficij ipſius præſentatoris, & neceſſariam ſuſtentationem, & in defectum hujus ab Epiſcopo Ordinatore, *Arg. c. Cùm ſecundùm. 16. de præbend.* modò Eccleſiæ illi in Divinis deſerviret: quæ portio ab eo remiſſa, ſpectatis fructibus, eſt res temporalis, unde & laico poteſt aſſignari, ut notatur in *c. 2. de Inſtitut.* & ſic videbatur remiſiſſe temporale pro ſpirituali jure obtinendo; remittere autem idem eſt, quod dare, *c. Veniens. 10. de teſtib.* dare autem temporale pro ſpirituali, Simonia eſt; Ideóque meritò in eo, in quo deliquit, puniendus fuit. *Hoſtienſ. hic V. Miniſtrare, & Abb. n. ult.* neque verò ordinatus iſte à culpâ, & pœnâ excuſatus fuit, quia id illicitum eſſe, non cognovit; nam ignorantia Juris non excuſat à delicto, *Reg. jur. 13. in 6.* etſi minùs peccet, quàm ille, qui ſcienter peccat. *c. Sciendum. 22. Diſ. 2. de pœnit. Abb. hic n. 3.*

XXIII. Porrò cum talibus diſpenſare poteſt ſolus Papa, ſecundùm Innocent. *hic V. quamvis. Abb. hic n. 6.* putet, quòd etiam Epiſcopus diſpenſare poſſit, in caſu hujus c. Cùm Papa hanc diſpenſationem in Jure ſibi non reſervaverit, nec propriè hic intervenit donatio alicujus rei temporalia pro ſpirituali, & per conſequens neq; propriè dicta Simonia; ideóque iſte ordinatus mitiùs fuit punitus, tantúmque ſuſpenſus ab ordine illicitè ſuſcepto, non ab alijs, ſicut fit in alijs Simoniacis propriè, & ſtrictè dictis. *Abb. hic n. 6.*

XXIV. Cæterùm ijs, quæ dicta ſunt de Simonia in conferendo, & recipiendo Ordines committi ſolita, addendum eſt, quòd non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit eſſe Simoniacum, quamvis miniſtrare poſſit in ijs Ordinibus, quos priùs ab illo recepit, prout ſumitur ex *c. Per tuas. 35. h. t.*
» nam quidam Monachus Ordinis Charthuſienſis
» ab Epiſcopo Diœceſano in Subdiaconum eſt or-
» dinatus, de quo poſtea intellexit, ex relatione quo-
» rundam, quòd Epiſcopus ille ſæpiùs commiſerit
» crimen Simoniæ; ideò Monachus ille conſcien-
» tiâ remordante, timebat in ſuſcepto Ordine mi-
» niſtrare, & noluit etiam ad ſuperiores Ordines ab
» eodem Epiſcopo promoveri. Conſultus ſuper hoc
» Papa reſpondit, ut ſecurè in ordine ſuſcepto mi-
» niſtret; ſed contrà conſcientiam ſuam ad ſuperio-
» res Ordines aſcendere non debet, ne forrè ædificet
» ad gehennam: licèt in hanc difficultatem devene-
» rit, ex eo, quod conſcientiam nimis ſcrupuloſam
habuit, quam non evadet (quia nec contra con- »
ſcientiam debet ad ſuperiores Ordines aſcendere, nec
etiam in ſuſceptis contra eandem miniſtrare, *Hoſt.*
hic V. Evadet.) niſi errorem deponat. »

XXV. Notandum 1. Simoniacus non poteſt conferre Ordinis executionem alteri, cùm ipſe ſit ſuſpenſus ab Ordine; nemo autem dare poteſt, quod non habet, *c. 1. c. Reperiuntur. 7. cauſ. 1. q. 1. Abb. hic n. 2.* Si verò ignoranter recipit ordinem à tali Simoniaco, miſericorditer ſuſtinetur, ut in Ordine ſuſcepto miniſtret, *c. Si qui. 108. cauſ. 1. q. 1.* quod tamen *Gl. V. Si qui. & Gl. hic V. Miniſtret.* in fine ſic explicat, quòd non recipiat executionem Ordinis, niſi cum eo diſpenſetur.

Notandum 2. Cur is, qui recepit Ordinem ab ordinante Simoniaco, permittatur miniſtrare in Ordine ſuſcepto, ſed non poſſit promoveri ad altiores Ordines. Ratio diverſitatis eſt, quia Ordines ſuſcipere eſt liberum; in ſuſceptis autem miniſtrare neceſſarium, & faciliùs impediuntur facienda, quàm jam facta, *Arg. c. Quemadmodum. 25. de jurejur. Innoc. hic n. 3. Hoſtienſ. hic V. Miniſtret. Abb. n. 9.* accedit, quòd hic Monachus ſecurè potuit miniſtrare in Ordine ſuſcepto, quia non conſtabat ei, Epiſcopum Simoniacum eſſe, & non debet quis facilè alijs credere in præjudicium alterius. *Gl. hic V. Miniſtret.* Vel dicendum, quòd Papa cum ipſo diſpenſavit, vel declaravit, non eſſe timendum, *Hoſtienſ. hic V. Miniſtret.*

Notandum 3. Non licet agere contra conſcientiam erroneam, niſi quis priùs eam deponat, alioquin ædificat ad gehennam, hoc eſt, peccat mortaliter; adeóque damnabitur ad pœnam ignis æterni. *Abb. hic n. 3. & 4.*

§. III.

De Simonia, quæ committitur circa divina officia, ac officium prædicationis, & an Eccleſia emi, vel redimi poſſit?

XXVI. Assertio 1. Officia divina, ſive Oratinnes publicæ, quæ ex Eccleſiæ Inſtitutione fiunt per Miniſtros Eccleſiaſticos, in publicis Proceſſionibus, & Litanijs, & in Choro, ſive à Clericis, ſive à Beneficiatis, aut Religioſis non ordinatis, & qui Clerici non ſunt, propriâ materiâ Simoniæ ſunt, ita, ut illa emere, aut vendere, ſit Simonia contra Jus divinum, & naturale, ut ex communi ſententia cum *S. Thom. 22. q. 100. art. 3.* docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 15. n. 3.* & colligitur ex *c. Ad noſtram. 21. h. t.* ubi generaliter prohibetur, ut pro Miniſterio, ſeu Officio Eccleſiaſtico exercendo nullatenus pecunia exigatur. Ratio eſt, quia hæc officia ſpiritualia ſunt; quia fiunt nomine Eccleſiæ, per poteſtatem miniſterialem ab ea delegatam, & ordinantur ad cultum DEI, & ſatisfaciendum DEO pro peccatis hominum, & impetrandam gratiam, & alia beneficia: nihil tamen vetat, quò minùs aliquid exigatur pro hujuſmodi officijs, non per modum pretij, ſed ſtipendij ad ſuſtentatinnem Miniſtrorum neceſſarij, vel ratione conſuetudinis, *cit. l. n. 7. Silv. V. Simonia. q. 9. dicto 1. Laym. c. ult. §. 4. n. 38.* Quod verò ad

privatas orationes attinet, ſi oratio conſideretur, prout eſt impetratoria, vel meritoria, ſaltem de congruo, etiam alteri, pro quo funditur, non poteſt emi, vel vendi pro pretio, ſine Simonia, cùm ut ſic, ſit actus merè ſpiritualis. Poteſt tamen aliquis dare pecuniam pauperibus, vel Religioſis, ut pro ſe orent, non ut pretium operis, ſed per modum eleemoſynæ, vel etiam ſtipendij ad ſuſtentationem neceſſarij, maximè, ſi oratio ſit diuturna. *Suar. cit. l. n. 9.*

XXVII. Assertio 2. Pro officio prædicationis, ſive exhortationis ſpiritualis, aliquid temporale accipere, tanquam pretium actûs, eſt Simonia, contra Jus naturale, ac divinum; ut docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 3. ad 2.* Idque ſumitur ex c. 10. *Matth. Euntes prædicate*, & poſtea ſubjungitur, *gratìs accepiſtis, gratìs date*, quia Verbum DEI, quod Prædicatores annunciant, veluti Legati DEI, eſt maximum donum ſpirituale, ad ſalutem animarum ordinatum: poſſunt tamen Prædicatores neceſſariam ſuſtentationem accipere, c. *Cum voluntate. 54. §. Prædicatores. de ſent. Excom. Suar. cit. c. 18. n. 23.* Idem eſt, ſi doctrina Chriſtiana modo exhortatorio pro temporali mercede tradatur. Secus ſi ad exercendam memoriam puerorum, uti fit à Ludimagiſtris. *Suar. cit. c. 18. n. 24.*

„ XXVIII. Assertio 3. Eccleſia emi, vel re-
„ dimi non poteſt: prout ſumitur ex *c. Quere-*
„ *lam. 15. h. t.* ubi talis caſus proponitur. Monachi
„ de Acta, quoddam Manerium (eſt autem mane-
„ rium, ſeu manſus portio terræ, quæ duobus bobus
„ per totum annum arari poteſt, *Gl. marg. hîc.*) cum
„ pertinentijs ſuis, & Eccleſiam quandam à Mona-
„ chis de Cardonio ſub annuo cenſu XV. librarum
„ adepti fuerunt, & ſuper hoc chartam, ſive litteras
„ ab ipſis Monachis acceperunt. Poſtea verò Prior
„ Monachorum de Acta, Capitulo ſuo inconſulto,
„ manerium, & chartam prædictam, acceptâ viciſſim
„ pecuniâ, dictis Monachis de Cardonio reſigna-
„ vit. Quare Monachi de Acta conqueſti ſunt apud
„ Papam ſe injuſtè gravatos eſſe; qui mandavit qui-
„ buſdam delegatis, ut partibus convocatis, cau-
„ ſam prædictam concordiâ, ſeu tranſactione, vel ju-
„ dicio terminarent, ſcientes, quòd, ſicut Eccleſia
„ prædicta emi non potuit, ita nec redimi. Si verò
„ Monachi de Cardonio legitimè citati ad ſiſten-
„ dum ſe in judicio, non comparuerint, ſed contu-
„ maces fuerint; Judices, Monachos de Acta in poſ-
„ ſeſſionem eorum, de quibus eſt controverſia, in-
„ ducant, nec permittant eos exinde, ſine Juris or-
„ dine, & proceſſu, moleſtari, ſeu perturbari.

XXIX. Notandum hîc 1. Prælatus non poteſt remittere Jus quæſitum Eccleſiæ, & alienatio per Prælatum illicitè facta poteſt à Capitulo retractari. *Abb. hic n. 1. & 2.* nam ſicut conſenſus Capituli requiritur ad contrahendum, ita etiam ad diſtrahendum; contractus enim, & diſtractus, ſive alienatio à pari procedunt. *Barb. hic n. 2. & 3.*

Notandum 2. Sicut Eccleſia non poteſt emi, ita nec redimi, id eſt, re-emi, ſeu redimendo emi, abſque Simonia; nullum enim ſpirituale, vel ſpirituali annexum emi poteſt, vel vendi, *c. De Jure. 16. de jure patron. Gl. hic V. Emi*, ſed contrà eſſe videtur, quòd in caſu hujus c. Eccleſia videtur fuiſſe aliquid accessoriè pertinens ad fundum, tanquam ad principale, & ita redempto fundo, etiam acceſſoriè potuit redimi Eccleſia; ſicut jus patronatûs acceſſoriè tranſire poteſt, cum univerſitate bonorũ, quibus eſt annexũ, *c. Ex litteris 7. de jure patron.* Verùm utrumq; fuit principale manerium, & Eccleſia, ac neutrum acceſſorium alteri, ut colligitur ex verbis textus ibi: *Manerium cum pertinentiis ſuis, & Eccleſiam*; & ita Eccleſia non fuit aliquid pertinens ad manerium, ſed ſeparata ab illo, & pertinentiis; ac proinde redemptio, quoad Eccleſiam ipſo jure nulla fuit, *Gl. hic V. Emi, & Hoſtienſ. ibid.* nam conjunctio copulativa *Et* facit, ut res copulata, veniat principaliter, & non acceſſoriè; ſecus eſt de particula *Cum. Abb. hic num. 5.* quando autem plures res ſimul venduntur, vel emuntur principaliter, inter quas una vendi, vel emi non poteſt, reſcinditur venditio ſolùm reſpectu illius, quæ vendi non poteſt, non reſpectu alterius; utile enim per inutile vitiari non debet, *Reg. 37. in 6. Abb. hic n. 7.* Porrò etſi manerium, ſive terra illa vendi, & emi potuerit, & ſic ex hoc capite non fuerit irrita reſignatio illius; fuit tamen nulla ex alia cauſa, quia facta fuit, ſine conſenſu Capituli, ex qua cauſa pari modo etiam irrita fuiſſet redemptio Eccleſiæ, etiamſi acceſſoria fuiſſet, ſeu pertinens ad terram illam, *Gl. cit. & Hoſtienſ.*

Notandum 3. Poteſt immiſſio in poſſeſſionem fieri, ſi lis non fuit conteſtata, rei ſervandæ causâ, etiam inter Religioſos, & inter Eccleſiam, ſi ea petatur, ut proprietas, non ut beneficium. *Hoſtienſ. hic V. Eorum. Abb. n. 3.*

XXX. Illud hoc loco addendum, pecuniam dare, vel accipere, non ſolùm pro functionibus ſpiritualibus, v. g. adminiſtratione Sacramentorum, celebratione Miſſæ &c. ſed etiam pro æſtimatione laboris corporalis, qui hujuſmodi ſacris, & ſpiritualibus actionibus per ſe, & intrinſecè, ac neceſſariò eſt conjunctus, & ſine quo fieri non poſſunt, eſt Simonia contra Jus Divinum, & naturale. *Suar. cit. l. 4. c. 21. n. 5. & ſeqq. Leſſ. cit. c. 35. n. 52. & ſeqq. Laym. cit. l. n. 41. & 42.* Ratio eſt, quia labor ille intrinſecus actioni nullam aliam æſtimationem habet, præter illam, quam habet ipſa actio ſacra, ſeu ſpiritualis, cui intimè cohæret: labor enim corporis non eſt pretio æſtimabilis, niſi in ordine ad opus; cujus causâ ſuſcipitur: ergo ſicut ipſa actio ſacra, & ſpiritualis ex ſe inæſtimabilis eſt, & invendibilis, ita & labor ei intrinſecè conjunctus, & ab ea inſeparabilis ſacer, & ſpiritualis eſt, & inæſtimabilis; adeóque vendi non poteſt. Aliud eſt de labore, qui non per ſe, & intrinſecè: ſed per-accidens ſolùm, & extrinſecè annexus eſt actioni ſacræ, ſeu ſpirituali, & ab ea ſeparabilis, ſive præcedat actionem ſacram, ſive illam comitetur; pro hoc enim dare, vel accipere pecuniam, non eſt Simonia, ut pro labore itineris, vel cantûs in Miſſa, vel pro obligatione faciendi ſacrum tali loco, & tempore, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. *Suar. cit. c. 21. num. 12. Leſſ. cit. l. n. 45.*

Digitized by Google

§. IV.

De aliis variis actibus, & rebus ſpiritualibus, vel ſpiritualibus annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam ſpecialiter prohibitum eſt Jure Canonico?

XXXI. De his ſparſim agitur in pluribus Capitulis *h. t.* & inprimis in c. *Non ſatis.* 8. *h. t.* Prohibetur; ne ab ijs, qui in Religionem tranſire volunt, aliqua pecunia exigatur, ex pacto ſcilicet. *Gl. ibid. V. Requiratur.* de quo plura infrà dicentur. Deinde prohibetur; ne Prioratus, vel Capellania quælibet Monachorum, aut Clericorum annuâ diſtractione vendantur, nec ab eo, cui regimen eorum committitur, pro illa commiſſione, pretium exigatur: & qui contrà fecerit, tam ille, qui dedit, quàm qui recepit, vel conſenſit (ut Mediator) Simoniam committit. Ratio eſt, quia Jus Prioratûs, & Capellaniæ ſpirituale eſt, ſicut & ipſa commiſſio ſpiritualis eſt; ideóque nullo modo vendi debet, neque ad annum committi talis Prioratus, vel Capellania poteſt, *c. Quoniam.* 3. infrà, ne Prælati vices ſuas &c. de quo ibid. dummodo perpetuam adminiſtrationem habeat annexam. *Hoſtienſ. hic V. Annuâ diſtractione.*

XXXII. Porro in Simoniâ tam recipiens, quàm dans peccat contra Religionem, quia omnibus prohibitum eſt, ne temporalia accipiant, vel etiam dent pro ſpiritualibus, ſed hæc gratis dare, & accipere debent, neque enim ullâ neceſſitate coguntur ad dandum pro pretio ſpiritualia, vel ad accipiendum, & ſic uterque delinquit contra Religionem: At verò in uſura dans uſuram pro mutuo, quo indiget, & quod gratis habere non poteſt, non peccat: ſed ſolùm accipiens, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. quia non voluntariè ſe obligat ad ſolvendas uſuras: ſed neceſſitate compulſus ſolvit, quæ illum excuſat à peccato uſuræ, ſicut etiam à peccato ſorti. *Hoſt. hic V. Recepit. Barb. in Collect. hic n.* 4. Additur in *cit.* c. *Non ſatis. in fine;* Pro ſepultura quoque, & Chriſmatis, & Olei benedictione, nulla cujuſquam pretij exactio attentetur, ne quidem ſub prætextu cujuſdam conſuetudinis; quia diuturnitas temporis non diminuit peccata; ſed auget. de quo infrà.

XXXIII. Secundò prohibetur etiam in *c. Cùm in Eccleſiæ.* 9. *h. t.* (quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. c. 7.) ne de cætero pro Epiſcopis, vel Abbatibus, vel quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sede, vel Sacerdotibus inſtituendis in Eccleſijs, aut pro ſepeliendis mortuis, & exequijs mortuorum, aut benedicendis nubentibus, aut alijs Sacramentis conferendis, vel collatis aliquid exigatur. Ubi etiam reprobatur conſuetudo quantumvis longa, pro hujuſmodi ſpiritualibus aliquid exigendi, quæ etiam vocatur, Lex mortis (quia prava cõſuetudo infert æternam mortem animæ) & tantò graviora ſunt crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent obligatam. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cùm Giezi ſit habiturus. Ratio patet ex dictis, quia omnes actus, hîc enumerati, ſunt ſpirituales, vel ſpiritualibus annexi. De Jure verò ſepulturæ, an, & quâ ratione licitum ſit aliquid temporale exigere, vel accipere, dictum eſt ſupra *l.* 3. *tit.* 28. §. 4.

XXXIV. Tertiò in c. *Cùm ſit.* 10. *h. t.* reſcribit Alexander III. quòd Epiſcopus nihil pro conſecratione Eccleſiarum poteſt, vel debet, præter procurationem, exigere. Quare Simonia committitur, ſi pecunia detur, vel accipiatur pro actione conſecrandi Templum, Altaria, Calices, Chriſma, Agnos DEI, vel benedicendi Corporalia, veſtimenta ad uſum ſacrum deputata, aquam, cereos, vel ſimilia, quia per conſecrationem, vel benedictionem, etſi ab Eccleſia immediatè inſtitutâ fiunt ſacra, & ſpiritualia, & tales benedictiones ſunt actus poteſtatis Ordinis, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 13. *n.* 5. *Barb. hic n.* 2. poteſt tamen Epiſcopus pro conſecratione exigere procurationem moderatam, ſecundùm facultates Eccleſiæ conſecrandæ, etiamſi ea ſit in loco, in quo habitat Epiſcopus, quia hæc procuratio annexa eſt conſecrationi, ſicut & viſitationi, & præbenda Canoniæ: unde qui facit officium debet percipere annexum beneficium: & datur, non pro labore conſecrationis, cui is per ſe, & inſeparabiliter connexus eſt, quia ſic daretur pro ipſa conſecratione, ut ſupra dictum: ſed exigitur auctoritate Juris, in ſignum cujuſdam ſuperioritatis, & datur, ut faciliùs Prælati inducantur ad conſecrandum. Si tamen Eccleſia inops ſit, ejúſque facultates non ſufficiant, debet Epiſcopus Eccleſiam proprijs ſumptibus conſecrare. *Gl. hic V. Procurationem. Hoſtienſ. ibid. Abb. n.* 2.

XXXV. Quartò præterea ſpecialiter prohibitum eſt in c. *Ea, quæ.* 16. *n.* 4. ne pro Chriſmate ab Eccleſijs pecunia exigatur. Nam quidam Epiſcopi extorquebant nummos ab Eccleſiis pro Chriſmate, quos aliquando Cathedraticum appellabant; aliquando paſchalem præſtationem (quia in Paſchate exigebatur, *Hoſtienſ. hic.*) interdum Epiſcopalem conſuetudinem (quia nomine Epiſcopi petebatur) ſed quia hoc Simoniacum eſt, mandat Papa Alexander III. ut prætextu alicujus conſuetudinis, vel prælationis (id eſt, injunctionis Prælati, nam non eſt obediendum Prælatis in injuſtis. *Hoſtienſ. hic V. eod.*) prædictos denarios nullatenus exigant. Quòd ſi facere præſumpſerint, periculum ſui Ordinis, & dignitatis poterunt meritò formidare, id eſt, pœnam degradationis, ſeu depoſitionis ab Ordine, & dignitate incurrent, quæ eſt pœna Simoniacorum, c. *De hoc.* 11. & c. *Inſinuatur.* 13. *h. t.* de quo infrà. *Gl. fin. hic.*

XXXVI. Ubi præterea notandum 1. Non tantùm prohibetur, pecunia exigi pro Chriſmate, in quantum eſt Sacramentum confirmationis; adeóque pro confirmando aliquem: ſed etiam pro ipſo liquore Chriſmatis, ſive Balſamo, & Oleo conſecrato ab Eccleſijs inferioribus v. g. baptiſmalibus, non eſt licitum, pecuniam accipere, ut clariùs habetur in c. *Placuit.* 102. *cauſ.* 1. *q.* 1. quia & hoc ſpirituale eſt, *Abb. hic. not.* 1. non obſtante contrariâ conſuetudine, quæ non valet in Iis, quæ ſuâpte naturâ, mala ſunt, & prohibita, non excuſat malum, ſed magis accu-

accuſat. *Gl. hic. V. Conſuetudinis.* quod tamen ita intelligendum eſt, non quòd materia Balſami, & Olei per ſe vendi nequeat, cùm ſecundùm ſe ſit pretio æſtimabilis: ſed, quia cùm materia ſit modica, & adeò exigua, ut vix pretio aliquo valeat æſtimari, pecunia, ratione conſecrationis potiùs, quàm pro ipſa materia tam exigua videtur exigi. *Barb. hic. num. 2. in fine.*

Notandum 2. Pro ſpiritualibus nihil temporale exigi debet, qualecunque nomen tali præſtationi imponatur, quia variatio nominis non excuſat id, quod per ſe, & ex natura ſua malum eſt, maximè, quia nomina rerum appellativa, immutabilia ſunt; nomina autem propria hominum poſſunt mutari ad libitum, *l. Si quis. 4. & ibid. Gl. V. Hominum. ff. de legat. 1. Abb. ibid. not. 2.*

XXXVII. Similiter Simoniam eſſe pro Chriſmate pecuniam exigere, vel accipere, ſtatutum etiam
» habetur in *c. In tantum. 36. h. t.* nam quidam Suſ-
» fraganei, Cantuarienſis Archiepiſcopi, conſueve-
» runt certam quantitatem pecuniæ pro Chriſmate
» recipere, non metuentes (in Codicibus Vaticanis,
» & quibuſdam alijs omittitur dictio *non*, ut notat
» *Gl. marg. hic.*) pœnam Canonicam (quæ eſt depo-
» ſitionis, *c. ult. cauſ. 1. q. 3.*) & correctionem elu-
» dere cupientes, anticipabant tempus ſolutionis,
» recipientes in media Quadrageſima, quod recipe-
» re conſueverant in Paſchate, & Nomen denario-
» rum variabant: nam denarios, quos priùs Chriſ-
» males, poſtea Paſchales vocabant, conſuetudi-
» nem mediæ Quadrageſimæ nuncupantes. Perve-
» nit hoc ad notitiam Papæ Innocentij III. qui re-
» ſpondit, cùm gratia ſit gratis conferenda, & qui
» priùs recipit pretium, quàm conferat rem pretio-
» ſam (emptor enim priùs tenetur offerre pretium,
» quàm venditor ei rem tradat. *l. Julianus. 13. §. Offerri. ff. de action. empt. Gl. hic. V. Qui prius*: etſi pretium præcedat traditionem rei, magìs declaratur venditio, cùm traditio rei fieri ſoleat ex varijs contractibus, non item traditio, ſeu ſolutio pretij. *Abb.*
» *hic. n. 1. not. 3.*) Idcircò mandat Papa Archiepi-
» ſcopo, ut hujuſmodi exceſſus corrigat, & Suffra-
» ganeos ſuos, eorúmque Officiales à tam illicita
» exactione compeſcat, ne aliorum culpa ipſi, ob
» ſuam negligentiam, imputetur ad pœnam: quia, ut addit *Gl. hic V. Aliorum*, ſubditorum delicta imputantur Prælatis. Hinc colligitur, quòd variatio temporis in ſolvendo, vel mutatio Nominis non excuſat contractum aliàs illicitum; quodcunque enim nomen imponatur contractui Simoniaco, committitur Simonia: ſicut etiam uſura eſt, quod accipitur ſupra ſortem, ſive appelletur lucrum, ſive emolumentum, ſive quandoque pœna in fraudem, *Gl. hic. V. Variant.*

XXXVIII. Additur in fine *cit. c. In tantum. h. t.*
» & mandatur à Papa Archiepiſcopo, ut pravam
» conſuetudinem in ſua Provincia ſtudeat extirpa-
» re, ſecundùm quam Archidiaconi, marcham ar-
» genti pro inveſtitura Eccleſiarum, ſive immiſſio-
» ne in corporalem earum poſſeſſionem exigebant:
» Alij verò minores, ut Decani Rurales, vaccam ſi-
» bi dari poſtulabant, vel certam quantitatem pe-
» cuniæ pro vacca. Ratio prohibitionis eſt, quia
» inveſtitura Eccleſiarum eſt aliquid ſpirituali annexum, cùm ex ſpiritualibus dependeat, & non competat niſi habenti officium Clericale: exigere autem temporale pro ſpirituali, vel ei annexo, Simonia eſt, *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4.* de annexis enim idem eſt judicium, *c. 3. de inſtit.* Neque verò in his excuſat conſuetudo, quia pravæ conſuetudines tempore non firmantur *Auth. Ut nulli Judicum. §. 1. verſ. Neque verò ab angarijs collat. 9. Gl. hic V. Conſuetudinem.*

Porrò licet Archiepiſcopus non habeat juriſdictionem in Subditos Suffraganeorum, *c. Paſtoralis. 11. de offic. Ord.* pravam tamen conſuetudinem, quæ concernit totam Provinciam, tollere poteſt, ſi delictum ſit notorium, *cit. c. In tantum. in fine.* & colligitur etiam ex *c. 1. §. Notoria. de cenſib. in 6. Abb. hic n. 3.*

XXXIX. Quintò in *c. Ad noſtram. 21. h. t.*
mandat quoque Papa Alexander III. ut pro offi- »
cio, ſeu miniſterio Eccleſiaſtico exercendo (de »
quo ſuprà) vel pro Vicarijs aſſignandis (ut quis »
deſerviat tanquam Vicarius in Eccleſia, *Abb. hic* »
num. 2.) vel pro Chriſmate pecunia non exigatur. »
Ex quo infert *Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n. 3.* ſi ſponte aliquid propter ſpiritualia hujuſmodi officia, abſque violenta exactione, & gratis offeratur, id non eſſe prohibitum.

XL. Sextò in *c. Nobis. 29. h. t.* Cùm Paro- »
chiani quidam queſti eſſent apud Innocentium III. »
quòd Capellanus eorum, pro exequijs mortuo- »
rum, & benedictionibus nubentium, minùs lici- »
tè pecuniam ab eis exigat, & extorqueat; mandat »
idem Papa quibuſdam delegatis, dictum Capella- »
num moneant, ut à tanta præſumptione deſiſtat, »
& pro exceſſu competenter ſatisfaciat, & ſi obedi- »
re noluerit, ipſi Canonicam pœnam infligant. Un- »
de colligitur, quòd Sacerdos proprius, ſive Parochus debet gratis Sacramenta, & alia ſpiritualia Parochianis ſuis miniſtrare, alioquin ſi aliquid exigat, vel accipiat ex pacto, Simoniam conventionalem committit, & tenetur illud reſtituere. *Abb. hic n. 2. & 3.* Ubi tamen diſtinguendum eſt inter Paſtores, vel Clericos illos, qui ex officio, vel ratione beneficij tenentur, funeralia obire, vel alia ſpiritualia exercere; & inter alios extraneos, qui invitantur, aut vocantur ad exequias habendas, vel alia ſpiritualia officia præſtanda, cùm aliàs ad illa obeunda non teneantur. Nam Priores non ſolùm prohibentur pro his officijs exigere pretium, ſed etiam novum ſtipendium, vel ſuſtentationem, præter conſuetas oblationes debito tempore, & modo; ſi tamen habeant, unde vivant, vel aliunde victum ſibi honeſtè acquirere poſſint; alioquin ſi aliquid exigant, (ceſſante conſuetudine, de qua infrà) Simoniam committere præſumuntur; imò etiam contra juſtitiam peccant, quia injuſtum ſtipendium exigunt pro obſequio, ad quod ex officio obligati ſunt, & decimas, alióſque reditus Eccleſiaſticos accipiunt. Alij verò Clerici extranei, qui voluntariè, & non ex officio hujuſmodi miniſteria exercent, licèt pretium pro ijs exigere non poſſint, ſtipendium tamen, vel congruam ſuſtentationem petere poſſunt, etiamſi non egeant; nemo enim cogitur militare proprijs ſtipendijs. *Abb. in cit. c. Suam. n. 10. 11. & 12. Suar. cit. l. 4. n. 6. c. 47. n. 9.*

XLI. Septimò Simoniacum eſt etiam pro conſecrationibus Epiſcoporum, & benedictionibus Ab-

batum

batum, & ordinationibus Clericorum, aliquid temporale ante, vel ex poſtfacto date, vel accipere, non obſtante contrariâ conſuetudine, ut conſtat ex *c. Sicut. 39. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio generali Lateran. ſub Innocent. III. *c. 63.* ubi ſic ſtatutum legitur: In pleriſque locis à multis Prælatis fiunt turpes exactiones, & extorſiones pro conſecrationibus Epiſcoporum, benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum, éſtque taxatum, quantum debeat iſti, vel illi perſolvi, & quantum alteri, vel alij. Et quidem hujuſmodi pravitatem per conſuetudinem longo tempore obſervatam defendere, nituntur. Quare Concilium hujuſmodi abuſum, & conſuetudinem (quæ dicenda eſt potiùs corruptela) penitus reprobat, ſtatuendo, & prohibendo, ne pro his, vel conferendis, ſive collatis, quiſpiam, quocunque prætextu (ſive ſtatuti, ſive conſuetudinis) aliquid extorquere, vel exigere præſumat: Alioquin, & qui receperunt, & dederunt hujuſmodi damnatum pretium cum Giezi, & Simone condemnentur. Ratio eſt, quia Simonia, ſive venditio, & emptio rerum ſpiritualium eſt prohibita Jure naturali, ac divino, *c. Cùm. 16. cauſ. 1. q. 1.* ſed Juri naturali, & divino nulla conſuetudo derogare poteſt, *c. fin. de conſuet.* ideo talis conſuetudo non excuſat, imò potiùs accuſat, *Gl. hic V. Conſuetudinem.* de qua plura §. *ſeq.*

§. V.

An exigere aliquid temporale pro re ſpirituali, ratione conſuetudinis, excuſari poſſit à vitio Simoniæ?

XLII. Certum eſt, quòd nullâ conſuetudine induci poſſit, ut licitè detur, vel accipiatur temporale pro ſpirituali, per modum pretij, quia hoc eſt intrinſecè malum, & contra Jus naturale, ac divinum; cui nulla conſuetudo derogare poteſt, ut notat *Suar. l. 4. de Simon. c. 48. n. 1.* Quæſtio ergò eſt de his Clericis, qui ex officio ſpiritualia miniſtrant. V. g. Parochi, an per conſuetudinem acquirere poſſint Jus ad dona quædam temporalia, ſeu oblationes fidelium extraordinarias, quæ non pertinent ad decimas, & alios ſtabiles reditus beneficiorum.

De hoc agitur in *c. Ad Apoſtolicam. 42. h. t.* Quod eſt deſumptum ex Concilio Later. *c. 66.* ſub Innocent. III. ad quem frequenter relatum eſt, quòd quidam Clerici pro exequijs mortuorum, & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, pecuniam exigunt, & extorquent: & ſi fortè non fuerit eis ſatisfactum, fictitia impedimenta fraudulenter opponunt. E contrario verò ſunt quidam Laici, qui laudabilem conſuetudinem erga S. Eccleſiam, piâ fidelium devotione introductam, ſub prætextu Canonicæ pietatis nituntur infringere. Quare Concilium ſuper his, pravas exactiones fieri prohibet, & pias conſuetudines præcipit obſervari, & ſtatuit, ut liberè conferantur Eccleſiaſtica Sacramenta, & per Epiſcopum loci, veritate cognitâ, compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem mutare.

XLIII. Variè explicant *hoc t.* interpretes: nam Innoc. *hic n. 1.* putat, non poſſe Epiſcopū cogére fideles, ut aliquid ſolvant pro Eccleſiaſticis Sacramentis, alijſque ſpiritualibus, vi ſolius conſuetudinis: ſed tantùm pertinere ad officium Epiſcopi, ut ſi quis pias, & laudabiles conſuetudines, aliquid pro his ſponte dandi, velit mutare, & impedire, ne tales conſuetudines ſerventur, is compeſcatur: ut colligitur ex illis verbis hujus c. ibid. *laudabilem conſuetudinem nituntur infringere*, ſcilicet vel damnando illam, ut malam, & Simoniacam, vel alio modo impediendo fideles, ne talem piam conſuetudinem obſervent, & juxta hæc verba, etiam explicanda eſſe, verba ſequentia, *& pias conſuetudines præcipimus obſervari*, id eſt, non immutari, nec impediri: ſed in ſua libertate relinqui, ut ita obſerventur, ſicut introductæ fuerunt, nempe ut ſponte offerentes aliquid, liberè, & ſine impedimento id facere poſſint; qui verò noluerint, non cogantur: quam explicationem etiam probabilem eſſe, cenſet *Suar. Tom. 1. de Relig. l. 1. de divino cultu c. 5. n. 13.* Verùm *Gl. fin. in cit. c. Ad Apoſtolicam. & Hoſtienſ. ibid. col. 2. Abb. n. 1. & ult. & in c. Suam. 29. n. 4. h. t. Silv. V. Simonia. q. 8. dicto 1. Suar. c. l. n. 14. & 15.* abſolutè intelligunt textum illum, nempe per talem piam conſuetudinem induci obligationem; & ideò cogi poſſe fideles per Epiſcopum, ut illam obſervent; ita tamen, ut non valeat conſuetudo, per quam tempore collationis Sacramenti, vel alterius rei ſpiritualis, aliquid detur ab initio: neque etiam conſuetudine induci poſſit, ut aliquid pro his detur, quando præceſſit exactio, quæ dedit cauſam conſuetudini; tunc enim fuit initium vitioſum, & Simoniacum: valeat autem conſuetudo, ut aliquid detur tempore collationis, vel ex poſtfacto, ſi ex mera liberalitate populi fuit introducta; ita tamen ut Sacramenta, vel alia ſpiritualia priùs liberè conferantur; talis enim conſuetudo non habet initium, ſeu fundamentum vitioſum, ſed laudabile: cùm non ſit magnum, ſi ab eo metantur temporalia, qui ſeminavit ſpiritualia: & ad talem conſuetudinem obſervandam cogi poſſunt fideles, implorato officio Judicis, quæ ex pietate introducta eſt. Quare ſi conſuetudo, & uſus habent, ut temporalia eo tempore, quo ſpiritualia miniſtrantur ab ijs, qui ex officio obligati ſunt, ex pacto petantur, vel exigantur à fidelibus, nec antea ſpiritualia conferantur, quàm temporale illis præſtetur, talis conſuetudo, quantumvis longæva, veluti irrationabilis reprobatur, quia ab invitis videtur extorqueri, & Simoniam continere, vel ſaltem expreſſam ejus ſpeciem, talèque videtur, ejus eſſe initium, qualis uſus ejus nunc viget, & extat. Et de hujuſmodi conſuetudine intelligendi ſunt Canones, & Jura, quando conſuetudines prohibent, ac reprobant, quibus ſcilicet exigitur, & datur aliquid ex pacto, pro ſpirituali nondum dato, & accepto. Si verò conſuetudo habeat, ejuſque uſus ſit per longum tempus, ut aliquid temporale à fidelibus liberè, & ſine coactione offeratur, & ita recipiatur, nec ſpiritualia denegentur, etſi ante temporalia non præſtentur; tunc laudabilis eſt conſuetudo, & à pia fidelium devotione præſumitur incepiſſe. Et de hujuſmodi conſuetudine loquitur *cit. c. Ad Apoſtolicam.* quando præcipit illas obſervari, nempe eas, quibus datur, vel exigitur temporale pro ſpirituali jam antè

dato,

datu, & accepto. *Azor. p. 3. l. 12. c. 19. q. 1. Barb. in cit. c. n. 17.* Confirmatur ex *Concilio Trid. Seſſ. 24. c. 14. de reform.* ubi ſupponit aliquas conſuetudines hujuſmodi, eſſe pravas, & alias pias; & ideo præcipit eas ab Epiſcopis examinari, & diſcerni, ut pravæ tollantur, piæ retineantur.

XLIV. Sed hîc gravis difficultas occurrit, quomodo conſuetudo longæva aliquid temporale dandi pro ſpiritualibus, ijs, qui ex officio ad ea tenentur, inducere poſſit neceſſitatem, ſeu obligationem fidelibus, cùm communiter receptum ſit per actus omnino liberos, qui meræ facultatis dicuntur, conſuetudinem, vel præſcriptionem introduci non poſſe, prout ſumitur ex c. *Abbate. 25. §. Hoc autem. de V. S.* ſic qui longiſſimo tempore amicum hoſpitio excepit, non poteſt cogi ad idem hoſpitium ei porrò præbendum, vel ad eleemoſynam dandam certis perſonis, quam diu ijs dederat, ut ex communi docet *Abb. in c. Suam. 29. n. 5. h. t. Covar. Reg. poſſeſſor, p. 2. §. 4. n. 6.* Ad hanc difficultatem reſpondet *Suar. l. 1. de divino cultu. c. 5. n. 19. & 20.* quòd per diuturnam conſuetudinem dandi aliquid Clericis pro ſpiritualibus miniſterijs, ad quæ ex officio ſunt obligati, acquiratur Eccleſiæ, vel ipſis Clericis Jus ad ſimiles oblationes, ſeu præſtationes recipiendas, per modum cujusdam præſcriptionis, & conſequenter Parochiani manent obligati ad illas præſtandas, non ex voto, vel ſpeciali intentione, ſeu voluntate ſe obligandi ad illas, ſed ex vi Juris acquiſiti Eccleſiæ, quod ſervandum eſt ex ipſo Jure naturali juſtitiæ, poſtquam ſemel eſt acquiſitum, quæ obligat ad ſervandum, cuique Jus ſuum. Ut autem acquiratur, non eſt neceſſarius conſenſus Parochianorum, contra quos præſcribitur; ſed neceſſarium eſt adminiculum, ſive aſſiſtentia Juris, quæ videtur præſtari in *c. Ad Apoſtolicam. 42. h. t.* in quo præcipuè hæc obligatio fundatur: nam Jura non requirunt conſenſum ejus, contra quem præſcribitur; adeóque nec Parochianorum, ſed præſcriptio inducitur virtute legis, quæ in propoſito ſupplet conſenſum Parochianorum, ita ut translatio dominij, vel alterius Juris per diuturnum uſum, cum bona fide, & alijs conditionibus jure requiſitis, ipſis Clericis acquiratur; non tam propter præſumptam voluntatem fidelium, ſeu Parochianorum, eò quòd ipſi diuturno tempore præſtantes temporalia pro ſpiritualibus, cenſeantur, ſe voluiſſe obligare ad eas præſtationes, etiamſi illud ignorent, ſed potiùs hoc in favorem Eccleſiæ, & piæ cauſæ introductum eſt.

Porrò duobus modis talis conſuetudo legitimè induci poteſt. 1. Si fideles diuturno tempore, cum Prælatorum tacito conſenſu, ſoliti ſint aliquid offerre Parochis, vel alijs Miniſtris, etſi ſufficientes habeant reditus; tunc enim retineri debet talis conſuetudo, modò ad ejus obſervationem, non ipſimet Parochi Subditos vi compellant: ſed per Epiſcopum loci compellantur, juxta *cit. c. Ad Apoſtolicam.* 2. Si conſuetudo aliquid exigendi in adminiſtratione Sacramentorum, vel in admiſſione in Monaſterium, vel Canonicatum ab initio ex rationabili cauſa inducta ſit, quia v. g. reditus Parochiales valdè tenues erant; tunc etiam ſi cauſa illa ceſſat; quia illi reditus aucti ſunt: ſi tamen Parochi nihilominus longo tempore, oblationes, aut præſtationes hujuſmodi quaſi debitas, cum bona fide recipiant, Jus per præſcriptionem acquiſitum cenſeri poteſt, *Suar. l. 4. de Simon. c. 48. n. 5. & ſeqq. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 2. n. 16.*

XLV. Ubi præterea notandum 1. Ad inducendam hujuſmodi conſuetudinem, & obligationem ſufficit tempus X. annorum, etiam ſpectato Jure Canonico, quia hæc conſuetudo non eſt contra Jus: ſed potiùs illi conformis, & pia, ac favorabilis, & contra Laicos, non Clericos inducitur. *Abb. in cit. c. Suam. n. 9. h. t. Suar. cit. c. 5. n. 21. Barb. in cit. c. Ad Apoſtolicam. n. 20.*

Notandum 2. Conſuetudo hujuſmodi eſt obſervanda, etiamſi Clerici ſint divites; nam conſueta petere poſſunt, & ſolvi debent, & ad illam obſervandam cogi poſſunt Laici à Judice Eccleſiaſtico, qui etiam cognoſcere poteſt, an talis conſuetudo laudabilis ſit, nec ne, *Abb. in cit. c. Ad Apoſtolicam. n. 3.* Deinde ſicut Laici, ita etiam Clerici tenentur ad obſervandam laudabilem conſuetudinem, v. g. dandi ſingulis annis candelas Abbati, *Felin. in cit. c. 42. n. 7. Barb. n. 10.*

Notandum 3. Ea, quæ recipi poſſunt ex laudabili conſuetudine pro adminiſtrandis ſpiritualibus, peti non poſſunt, antequam adminiſtrentur. *Abb. c. l. n. 2. Barb. n. 12.* Item ſi hujuſmodi conſuetudo ſpeciem Simoniæ, vel avaritiæ præſeferat, ſicut induci non poteſt, ita nec obſervari debet, eſt enim reprobata in c. *Satis. 8. & c. ſeq. & c. Sicut. 39. h. t. Suar. l. 4. c. 48. n. 8. Barb. c. l. n. 52.*

SECTIO III.

DE SIMONIA, QVÆ COMMITTITUR in actibus Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & in ingreſſu, ſive admiſſione ad Religionem.

§. I.

An actus pertinentes ad Iurisdictionem ſpiritualem, ſeu Eccleſiaſticam fori interni, vel externi, ſint materia Simoniæ?

XLVI. Assertio 1. Simonia eſt, dare, vel accipere pretium, vel aliud quid temporale, pro omni actu juriſdictionis fori interni conſcientiæ, ſeu pertinentis ad curam animarum, ut ex communi docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 19. n. 1. Laym. l. 4. tract. 10. c. ult. §. 4. n. 40.* Ratio eſt, quia ſicut poteſtas Eccleſiaſtica, præſertim, quæ ad forum internum, & animæ pertinet, ſpiritualis eſt, tum ratione principij, tum finis; cùm tendat ad ſalutem ſpiritualem animarum; ita etiam actus ab ea procedentes: quare inprimis Simonia eſt dare, vel accipere pretium pro audienda Confeſſione, tum quia inde inchoatur Sacramentum, tum quia ipſa auditio Confeſſionis per clavem ſcientiæ eſt actus juriſdictionis ſupernaturalis, *Suar. cit. l. n. 2.* 2. Committitur Simonia, ſi poſt exceptam Confeſſionem pecunia extorqueatur pro abſolutione conferenda, prout ſumitur ex c. *Nemo. 14. §. Necquemquam. h. t.* ubi dicitur: nec quem-

» quemquam Pœnitentem (dignè ſcilicet) vel minùs
» dignè Pænitentem gratiâ, vel favore (quia tunc
» gratia, vel favor ſuccedit loco pretij, *Gl hîc in no-*
» *tatis*) ad reconciliationem adducat, & teſtimoni-
» um reconciliationis ferat eidem; quia pro recon-
» ciliatione ſpirituali facienda, vel abſolutione im-
pertienda pretium non eſt exigendum, ut explicat *Gl. hîc V. Reconciliationis, & Hoſtienſ. V. eodem.* Nec obſtat, quòd, quando indignus abſolvitur, abſolutio non ſit valida, ſaltem quoad effectum Sacramenti; nihilominus tamen eſt quidam uſus, vel potiùs abuſus poteſtatis ſpiritualis, quem quantum eſt ex ſe,
» vendit pro pretio. *Suar. c. l.* Additur in fine *cit. c.*
» Nemo, vel quocunque livore (ſeu odio) dignè pœ-
» nitentem, à reconciliatione removeat, utrumque
» enim Simoniacum eſt. Ex quo patet, quòd etiam committitur Simonia, ſi poſt auditam Confeſſionem propter pecuniam, (quam tertius fortè aliquis dedit) denegetur alicui abſolutio, quia in hoc foro tam eſt actus poteſtatis clavium ligare, ſive non abſolvere, quàm ſolvere, juxta illud Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*, per quem pœnitens virtualiter, declaratur indignus abſolutione, & ideo venditio illius Simonia eſt, ſive juſtè denegetur abſolutio, ſive injuſtè; eſt enim de facto etiam actus clavium, & pœnitens manet obligatus ad peccata iterum confitenda. *Suar. cit. c. 19. n. 3.* de quo plura §. *ſeq.* Porrò etiam quoad tertiam partem Sacramenti pœnitentiæ, committitur Simonia, ſi recipiatur pretium pro levi pœnitentia imponenda, vel etiam pro illa augenda. *Suar. c. l. n. 4.*

XLVII. 2. Committitur Simonia, ſi delegetur poteſtas abſolvendi; ut ſi v. g. Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice ſuâ audiat confeſſiones ſuorum ſubditorum, quia talis commiſſio eſt actus ſpiritualis juriſdictionis, & poteſtas, quæ per eam datur, eſt juriſdictio ſpiritualis. Idémque eſt, ſi alicui detur licentia eligendi ſibi Confeſſarium pro pecunia. *Suar. c. l. n. 5.* 3. Ad hanc juriſdictionẽ reduci etiam poteſt poteſtas abſolvẽdi à cenſuris, quatenus hæc abſolutio præmitti ſolet ante Sacramentalem, & ſæpe eſt neceſſaria, & ad ſpiritualem animæ utilitatem pertinet. *Suar. c. l. n. 6.* 4. Simonia committitur, ſi pro conceſſione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia: tum quia eſt actus ſupremæ cujuſdam poteſtatis ſpiritualis, & ſupernaturalis, conceſſæ à Chriſto Papæ, vel Epiſcopis, & tendit ad remiſſionem pœnarum temporalium, & liberationem animarum à purgatorio: tum quia vendere Indulgentias, eſt vendere ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum, quæ per Indulgentias applicantur. Poteſt tamen, quando conceduntur Indulgentiæ, aliqua contributio exigi pecuniæ, non ut pretium illius, ſed per modum eleemoſynæ, tanquam requiſitæ conditionis ad lucrandum Indulgentias; ideóque etiam talis pecunia non ſolet dari concedenti Indulgentias, ſed applicatur ad pias cauſas, vel erogatur in pauperes. *Suar. cit. c. 19. n 9.* 5. Huc revocari poſſunt etiam licentiæ, ſeu diſpenſationes, quas Parochi dare poſſunt ſuis ſubditis, in ordine ad obſervationem præceptorum Eccleſiæ, v. g. ut propter occurrentem neceſſitatem laborare liceat die feſto, vel comedere carnes die aliàs prohibito; quia ſive hoc fiat per proprium actum juriſdictionis, ſive per authenticam approbationem cauſæ excuſantis, ſunt actus ſpirituales, ad quos Parochus ex officio ſuo tenetur, & ob quod recipit ab Eccleſia conveniens ſtipendium, & ſuſtentationem; ideóque vendi non poſſunt, *Suar. c. l. n. 11.* Unde etiam pro aſſiſtentia in matrimonio non poteſt Parochus pecuniam accipere, quia licèt non ſit actus juriſdictionis, eſt tamen illa aſſiſtentia ex inſtitutione Eccleſiæ, annexa officio Parochi; adeóque reducitur ad Miniſterium Eccleſiaſticum, imò per ſe, ex Eccleſiæ præcepto requiritur ad matrimonium, quatenus Sacramentum eſt. Aliud eſt de præſentia aliorum teſtium, quorum teſtimonium ſolùm requiritur ad probandum contractum matrimonij; Parochus verò eſt ibi præſens, tanquam Miniſter Eccleſiaſticus, & ſic continetur ſub generali prohibitione in *c. Ad noſtram. 21. h. t.* quòd pro nullo Eccleſiaſtico Miniſterio liceat pretium accipere. *Suar. c. l.*

XLVIII. Assertio 2. Simonia eſt, contra Jus naturale, ac divinum, vendere, ac emere actus, quibus juriſdictio ſpiritualis fori externi, ſive ordinaria, ſive delegata confertur, ut eſt certa, ac communis ſententia apud *Suar. cit. lib. 4. c. 20. n. 4.* Ratio eſt, quia ſi hujuſmodi actus vendantur, vel emantur, venditur ipſa juriſdictio Eccleſiaſtica, quæ & ipſa ſpiritualis eſt, ac ſupernaturalis, & ad talem finem per ſe primò eſt ordinata, ideóque manifeſtam Simoniam continet. Hinc ſequitur 1. Simoniam eſſe, ſi Vicarius Epiſcopi, vel Vicarius alicujus Eccleſiæ, etiam temporalis ſolùm, & ad nutum amovibilis, vel Capellanus, cui cura Parochialis committitur, pro pretio conſtituatur, ut colligitur ex *c. Ad noſtram. 21.* ibi: *Vel pro Vicarijs aſſignandis. h. t.* quia juriſdictio ſpiritualis emitur, ac venditur, quamvis ſtipendium ſuſtentationis ijs dari poſſit. *Suar. cit. c. 20. n. 5.* Idque ſumitur etiam ex *c. Conſulere. 38. h. t.* ubi dicitur:
Quicunque vicedominatum, »
ſive Vicariatum, vel aliam Eccleſiaſticam rerũ ad- »
miniſtrationem, per pecuniam obtinere volue- »
rint, tam ementes, quàm vendentes ſunt Simo- »
niaci, & ab illa Eccleſia, in cujus contumeliam da- »
re pecuniam, & accipere voluerunt, juſtè exclu- »
duntur. Concordat *text. in c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3.* & ibi *Gl. V. Et Iudicem.* quod tamen intelligendum eſt, quando tam ementes, quàm vendentes ad actum proceſſerunt, quantum in ipſis fuit; quia nimirum pactum intervenit; venditio enim, & emptio non fit ſine pacto, aliàs enim nuda voluntas his contenta finibus Simoniam non inducit, niſi mentalem, *Gl. fin. hîc junct. Gl. marg. lit. C. & Abb. n. 5.* Sequitur 2. Simoniacum etiam eſſe, vendere jus eligendi ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, vel jus confirmandi electionem, vel conferendi beneficia, quia tale Jus eſt in ſe ſpirituale, & conferre illud eſt actus juriſdictinuis ſpiritualis. *Suar. cit. c. 20. n. 7.*

XLIX. Aaaartio 3. Simonia eſt, pro omni actu juriſdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento matrimonij, irregularitate, vel lege, aut præcepto Eccleſiaſtico, ut ex communi docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 3.* ubi ait: non licet pro quacunque diſpenſatione aliquid accipere. *Silv. V. Simonia. q. 9. dicto 9. Suar. cit. c. 20. n. 8.* Ratio eſt, quia

Digitized by Google

qoia actus diſpenſandi, eſt actus juriſdictionis; cùm autem ad eandem juriſdictiooem pettineat, legem ferte, & in eadem diſpenſare, ſicut poteſtas legislativa Eccleſiaſtica eſt ſpiritualis, & ſupetnatutalis, ita & poteſtas diſpenſandi in talibus legibos. Accedit, qoòd diſpeoſatiooes in votis, & juramentis ſint actus ſpirituales, tam ex parte priucipij, qnàm ex parte finis, quia tollnnt vincula, quæ conſcieotiam ligant, & per ſe ordinaotur ad ſpititnalem ſalntem animæ, *Suar. cit. c. 20. n. 8.* Et hinc in *Concilio Trident. Seſſ. 24. c. 5. de reform.* dicitot, ut in conttahendis matrimonijs diſpenſatio gratìs concedatur. idémqoe dicitur *Seſſ. 25. c. 18. de reform.* de diſpenſatiooibus in SS. Canonibos, & legibns Eccleſiaſticis, & additot, alioquio facta diſpenſatio ſubteptitia cenſeatur. Veruntamen in bujuſmodi diſpenſatiooibus licitum eſt, aliquid exigere, ſecuodùm ſtylum cotiæ Romanæ, qui jus facit, non in pretiom diſpenſationis, ſed per modum mulctæ, per quaio compenſetur receſſus à lege communi ad cauſam piam applicandæ. *Leſſ. l. 2. c. 35. n. 58.* quod maximè locum babet in diſpenſatiooe vototum, in qua aliquid ſolvi debet, quia noo datot abſolota diſpenſatio, ſed fit commntatio unius opetis in aliud; ideóque opus alicujus eleëmoſynæ imponitur. Item aliqoando peconia exigitur, vel imponitur in pœnam alicujus prioris delicti applicanda ad pios uſus, ſeu opera, ut ſi fiat diſpenſatio in irregularitate cootracta ex delicto, vel in affinitatibus, aut impedimentis contractis per illicitam copolam. *Suar. cit. c. 20. n. 12. & 15.* Quin imò etiam per modum ſtipendij, ſeo ſubſidij ſoſtentationis applicandi, vel ipſi Prælato diſpenſanti, vel Officialibus, pro expenſis eorum, & laboribus in ſcribendo, & expediendo, moderatum aliquid exigete, vel accipere, oon eſt Simonia contra Jos oaturale, & divioom, quia hoc non eſt per ſe malum, & probibitom: Quamvis id Jure Eccleſiaſtico ſit probibitum: cui tameo diotutna cooſuetudo legitimè præſcripta, vel ſcieote, & oon conttadiceute S. Pontifice, per aliqnot annos recepta derogare poteſt, *Suar. c. l. n. 12. Laym. cit. c. ult. §. 4. n. 42.* Porrò S. Pontifex, cùm ſit ſupra Jus poſitivum Eccleſiaſticom, poteſt pro diſpenſationibus pecuniam exigete, oon quidem ot pretium, ſed in ſuam ſuſtentationem, & ad onera ſuſtinenda ſui ſtatûs. idqoe potiùs in diſpenſationibus, quàm in alijs gratijs, quia diſpenſationes ſunt odioſæ, qoippe derogantes Juri communi, & decet, ot eæ onetoſæ reddantot petentibus, oe, ſi facilè, & abſque ſumptibus obtineri poſſint; major licentia præbeatur, eas importunè petendi, ob quam cauſam etiam fieri potuit, ut quò difficilior eſt diſpenſatio, eò major pecuniæ quantitas exigatur pro ea: v. g. pro diſpeoſatione io ſecoodo grado conſangoinitatis, ut tantò etiam rariùs petatur. *Suar. cit. c. 20. n. 11.*

L. Assertio 4. Simonia quoqoe committitnr, ſi pretium detur, vel accipiatur pro actibus Eccleſiaſticæ juriſdictioois contentioſæ, ot ex communi tradit *Suar. l. 4. de Simon. c. 20. n. 16.* Inter quos nometantor ioprimis omnes actos Judicij Eccleſiaſtici, uſque ad ſententiæ prolationem, uti iumitur ex *c. Cùm ab omni. 10. de vita, & honeſt. Cler.* obi dicitur, *vigorem, ſeu proceſſum judiciarium gratis ſtudeatis litigantibus impertiri*, & in *c. Vendentes. 10. cauſ. 1. q. 3.* dicitur, *vendentes in templo ſunt, qui hoc, quod quibuſdam jure competit, ad præmium largiuntur, juſtitiam enim vendere eſt, hanc pro præmij acceptatione ſervare.* ubi *Gl. V. Juſtitiam.* ait, quòd qui juſtitiam emit, vel vendit ſaltem in cauſa Eccleſiaſtica, Simoniam committit, ut dictum ſuprà. *l. 3. tit. 1. n. 6.*

Talis actus eſt etiam ligare cenſurâ, vel ab ea abſolvere, in foro exteroo, qualis abſolutio eſt pars Judicij; oam univerſim ligare aliquem per poteſtatem Eccleſiaſticam, vel punire, ſi pretio id fiat, Simoniacom eſt. *Suar. cit. c. 20. n. 16.* quia omnes hujuſmodi actns procednot à ſupernaturali poteſtate à DEO gratìs data ad gubernationem Eccleſiæ. Speciatim verò pretiom exigere, vel accipere pro abſolutione ab Excommunicatione babetur, in *c. Ad aures. 24. h. t.* Nam cùm quidam, propter peconiam, qoam debebat, excommunicatus fuiſſet, quia eam requiſitus non ſolvit, tandem creditoribus ſatisfecit: qui tamen ab Excommunicatoribos abſolutionis beneficium obtinere non potuit, niſi pro abſolutiooe decem libras ſolveret. Conqueſtus igitur fuit Papæ Lucio III. qui maodavit, ut cùm indignum ſit, & Eccleſiaſticæ ratiooi cootrarium, ut abſolutionis beneficium pecooiâ redimatur, ipſum gratìs abſolvant, ſi debitum creditoribus ſolvit, & Excommunicatores requiſiti ipſum abſolvere ooluerint. Ratio eſt, qoia beneficium abſolutionis, cùm ſit Eccleſiaſticum, & ſpirituale miniſterinm, oihil eſt pro illo præſtando exigendum. *Gl. hic V. Abſolutionis.*

LI. An aotem poſſit quis pecuniâ vexationem redimere, ut abſolutionem ab excommunicatione, vel alijs cenſuris obtineat, dubitatur? Negat Innocent. affirmat *Gl. hic.* ſed Joan. Andr. nititur utramque ſententiam conciliare; vel enim, inquit, excommunicato imminet periculum, ſeu grave damnom, quia v. g. contra illum currit præſcriptio, niſi agat; & tunc licitum eſt, date pecuniam ad obtineodam abſolutionem, aliàs ſecus. Sed probabiliùs iodiſtinctè aſſeritur, non committi Simooiam, ſi pecunia detur ad redimendam vexationem, eò, quòd excommunicatio injuſtè feratur, vel abſolutio injuſtè denegetur; vel per potentiam, & vim impediatur, quia tunc pecunia datur, non pro actu ſpiritoali, ſed pro tolleoda vexatione, & ioiquo impedimento, ac injoria; neqoe hoc eſt illicitum, cùm ſubſit boneſta, & ſufficiens cauſa, ac neceſſitas talis redemptionis. *Suar. cit. l. 4. c. 50. n. ult. in fine. Barb. in cit. c. Ad aures. n. 3.*

Illud hîc addendum, quamvis directè pro abſolutiooe Judici excommunicanti nibil dari debeat: ſi tamen Adverſarius, propter excommonicati contumaciam, fecit ſumptus, vel etiam ipſe Judex, illos excommunicatus ſolvere debet, antequam abſolvatot, quia noo datur iotuitn abſolutionis: Aliud eſt, ſi quis injuſtè fuiſſet excommonicatus, tunc enim abſolvi debet, ſine ollo gravamine. *G. fin. hic.*

LII. Assertio 5. Simonia quoque committitut, & quidem contta Jus divinum, ſi aliquid temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, ſive voluntariæ, ſive contentioſæ, ſive involootariæ, qui proximè verſantur citca materiam temporalem, & politicam, cujuſmodi ſunt, ſi Judex Eccleſiaſticus cognoſcat cauſas merè civiles, ſeu ſæculares ioter Clericos, de bonis

tempo-

temporalibus, ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis, vel legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia; hujuſmodi enim actus, quatenus ab Eccleſiaſtica, & ſpirituali poteſtate procedunt, cadunt ſub materiam Simoniæ Juris divini, ut docet *Suar. cit. c. 20. n. 19.* Ratio eſt, quia quandocunque Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticam juriſdictionem obtinens aliquid gratis facere debet, ratione officij, & aliquid exigit, Simoniam committere videtur, maximè, ſi juriſdictio eſt ſpiritualis, ut docet *Gl. in c. 2. V. Pretio, tit. ſeq.* ergò omnes actus, qui à juriſdictione ſpirituali, quâ tali, procedunt, ſunt etiam ſpirituales; nam & uſus juriſdictionis ſpiritualis formaliter, ac per ſe eſt ſpiritualis. Nec obſtat, quòd interdum materia proxima, circa quam actus verſantur, ſit politica, ac temporalis; quia prout cadit ſub ſpiritualem poteſtatem, ordinatur ad finem ſpiritualem, & aliquo modo ad illum conducit, & ſic actus ſpiritualis efficitur, non ſolùm ex parte principij, ſed etiam ex parte finis. *Suar. c. l. n. 20.* Dixi ſuprà, qui à ſpirituali juriſdictione, quâ tali, procedunt; nam actus, qui procedunt à propria juriſdictione temporali, qualem habet Pontifex in ſuo temporali territorio, & plerique Epiſcopi in Germania, pro illis exigere, ac accipere pretium, non eſt Simonia, quia licèt exerceantur à Prælatis Eccleſiaſticis; non tamen procedunt à propria poteſtate Eccleſiaſtica, aut ſpirituali, ſed potiùs temporali, ſive non exercentur ab illis, prout ſunt Prælati Eccleſiaſtici, ſed prout ſunt Principes Imperij, ac domini ſæculares, *Suar. cit. c. 20. num. 17.*

§. II.

An ſit Simonia pretium, vel aliud temporale quid, dare, vel accipere pro omiſſione actûs Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel alterius actûs ſpiritualis?

LIII. Assertio 1. Non eſt Simonia alicui dare pecuniam, ut abſtineat ab actu ſpirituali, quem aliàs injuſtè, ſacrilegè, vel ſimoniacè facturus eſſet. *Suar. l. 4. de Simon. c. 22. n. 6.* Ratio eſt, quia hoc per ſe malum non eſt, & qui dat pecuniam non intendit emere aliquid ſpirituale, ſed tantùm impedire peccatum injuſtitiæ, vel ſacrilegij, vel Simoniæ, ne fiat: & ſi licet aliquem pecuniâ inducere ad faciendum bonum, cur non etiam inducere pecuniâ ad vitandum malum, ſeu peccatum: Neque text. in c. *Nemo. 14. h. t.* loquitur de hujuſmodi omiſſionibus, ſed de illis, quæ ſunt contra obligationem, & honeſtatem. Imò neque ex parte accipientis id Simoniam continet, per ſe loquendo, ſed ſolùm injuſtitiam, & turpe lucrum, quod acceptum repeti poteſt ab eo, qui dedit: Neque enim in alijs etiam caſibus accipere pecuniam pro vitando peccato eſt Simonia. *Suar. cit. l. n. 7. & 8.* Unde licet dare Electoribus pecuniam, ne indignum Prælatum eligant, quia hoc nihil aliud eſt, quàm redimere velle injuſtam læſionem, vel Eccleſiæ injuriam, ſive vexationem injuſtam.

LIV. Assertio 2. Tunc Simonia committitur, propter omiſſionem ſpiritualis juriſdictionis, quoties negatio alicujus actûs ſpiritualis procedit à poteſtate Eccleſiaſtica, ita ut actum aliquem exercere, ſit moraliter hominem auctoritativè ligare, vel detinere: & talis omiſſio cenſeatur moraliter provenire à dicta juriſdictione, & habere effectus morales illi proportionatos, ut docet *Suar. cit. c. 22. n. 9. Laym. cit. c. ult. § 4. n. 43.* V. g. ſi quis poſt auditam alicujus confeſſionem deneget ipſi abſolutionem, propter datam à tertia perſona pecuniam, quia eſt actus à poteſtate clavium proveniens, cujus proprium eſt ſolvere, & ligare, ſive peccata retinere, juxta ſupradicta, ut conſtat ex *tit. c. Nemo. 14 h. t.* ubi in fine dicitur: ſi quis Pœnitentem, gratiâ, vel favore ad reconciliationem adducat, ſive munus det alicui, ut Pœnitentem reconciliet, vel quocunque livore à reconciliatione removeat, ſive munus det, ut removeat, utrumque Simoniacum eſſe. Item ſi Prælatus, in foro externo, abſolutionem à cenſuris neget ſe daturum, interveniente pacto, vel examinator promittat, non ſe approbaturum dignum ad Ordinem, vel Eccleſiaſticum beneficium, propter pecuniam ab altero acceptam, Simonia committitur: quia non ſolùm abſolvere, vel approbare, ſed etiam ligatum detinere, vel reprobatum declarare, eſt actus juriſdictionis, ſeu poteſtatis Eccleſiaſticæ; adeóque utrumque Simoniacum, ſi propter pecuniam, vel aliud quodcunque pretium fiat.

LV. Sed quomodo omiſſio, quæ eſt pura negatio, ſive non ens, poteſt eſſe actus juriſdictionis? Reſpondetur, nomine actûs comprehenditur hîc etiam carentia, ſive negatio actûs, ſecundùm morem Philoſophorum, & omiſſio rei debitæ æquiparatur commiſſioni, juxta *Reg. juris in ff. 263.* *Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adverſus ea, quæ non facit.* Neque verò talis omiſſio exercetur, ſine aliquo actu poſitivo, quo Eccleſiaſticus Judex declarat, ſe nolle abſolvere, vel hunc non eſſe dignum abſolutione, quia quicquid ſit phyſicè, certè moraliter non datur pura omiſſio, præſertim in uſu, ſeu exercitio juriſdictionis, quo Eccleſiaſticus Judex declarat, ſe nolle abſolvere, vel hunc non eſſe dignum abſolutione, quæ cùm inter homines exerceatur, non poteſt innoteſcere, niſi per aliquem actum poſitivum declaratorium voluntatis internæ, quæ declaratio eſt quidam uſus, ſeu exercitium Eccleſiaſticæ, ſeu ſpiritualis poteſtatis; ideóque non magis poteſt pretio æſtimari, quàm ipſe actus abſolutionis; nam nolle aliquem abſolvere à peccatis, vel cenſuris, eſt virtualiter ſententia quædam condemnatoria lata per ſpiritualem poteſtatem; adeóque qui talem omiſſionem vendit, virtualiter vendit ipſam juriſdictionem ſpiritualem, quia illa omiſſio non habet ullam æſtimationem, niſi quatenus aliquo modo ab illa juriſdictione moralem quandam efficaciam habet. Accedit, quòd talis omiſſio, ſive denegatio abſolutionis propter pretium, cedit in magnam irreverentiam Sacramenti Pœnitentiæ, & Judicij Eccleſiaſtici; ideóque etiam ex hac parte Simoniam continet, quia venditur ſpirituale Judicium. *Suar. cit. c. 22. n. 9. & 10.*

LVI. Assertio 3. Si omiſſio actûs ſpiritualis, non ſit omiſſio juriſdictionis ſpiritualis, ſed alterius actûs ſpiritualis, quamvis aliàs ex officio

debiti, ſed nullum effectum ſpiritualem moraliter poſt ſe relinquens: tum non eſt Simonia pro tali omiſſione aliquid dare, vel accipere, niſi intuitu alicujus ſpiritualis boni vendatur, vel majore pretio æſtimetur. *Suar. cit.* c. 22. *n.* 11. *Leſſ. cit,* c. 35. *n.* 64. *&* 65. *Laym. cit. l. n.* 43. V.g. ſi Sacerdos, vel etiam Parochus pecuniam accipiat, ut Miſſam non dicat, ad quam ex officio tenetur, val ut ſubditi confeſſionem non audiat, Officium Canonicum non recitat &c. Ratio eſt, quia omiſſio actûs ſpiritualis, etſi debiti ex charitate, vel juſtitia, ſi mera, & pura ſit, nullúmque effectum ſpiritualem moraliter pariat, non eſt aliquid ſacrum, vel ſpirituale, ſed ſolùm eſt voluntarius non uſus poteſtatis, ſive voluntarius uſus naturalis libertatis, ergo dum pro ea omiſſione aliquid datur, vel accipitur, non datur, vel accipitur pro re ſacra, ſeu ſpirituali; adeóque non eſt Simonia, licèt poſſit habere aliquam aliam malitiam adjunctam, quæ tamen non eſt Simonia propriè, ſi non oriatur ex aliqua ſpirituali poteſtate, vel intuitu illius non fiat. *Suar. c. l. n.* 13.

» LVII. Non obſtat *cit. c. Nemo.* 14. *in princ. h. t.*
» ubi prohibetur Presbyteris, ne accipiant aliquod
» emolumentum temporale (quod eſt detrimen-
» tum ſpirituale) à quocunque publicè peccante, ut
» Epiſcopo, val Miniſtris peccatum illius celent,
» (quod peccatum corrigere, vel denunciare tenetur
» Epiſcopo. *Gl. hic V. Celet.*) nec ob reſpectum ali-
» cujus perſonæ, conſanguinitatis, aut familiarita-
» tis prætermittant, quin peccatum illud Epiſcopo
» innoteſcat, communicantes peccatis alienis. Nam ibi illud prohibetur tanquam adverſum bonis moribus, & officio Clericorum, non verò tanquam contrarium Religioni, nec ut Simoniacum, cùm de Simonia nullo verbo in priore parte hujus c. fiat mentio, ut explicat *Suar. cit.* c. 22. *n.* 14. In poſteriore verò parte dicti *cap. Nemo*, prohibentur Clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationem alicui negare, propter pretium, quia utrumque Simoniacum eſt (de quo ſuprà) quæ verba ad hanc poſteriorem partem ejuſdem c. non ad priorem referenda ſunt, quia duo actus poſteriores ſunt actus juriſdictionis, vel omiſſionis actûs juriſdictionis; non verò priores, adeóque non eſt eadem illorum ratio. Neque verò omnia prohibita in hoc titulo de Simonia ſunt propriè Simoniaca, ſed quædam obiter inſeruntur propter Analogiam quandam, ſeu ſimilitudinem cum Simonia, *Suar. c. l. n.* 14. Ubi tamen *n.* 15. aliam expoſitionem adfert hujus textûs, nempe quòd in priore ejus parte ſpecialiter ſermo ſit de Presbyteris, qui exercendo aliquo modo ſuam juriſdictionem, ſeu paſtoralem curam, delictum ſubditorum celant Epiſcopo, cùm ad ipſos ex officio ſuo pertineat delicta hæc corrigere, vel ad Epiſcopum deferre: veluti ſi Parochus non denunciet Epiſcopo ſubditum ſuum, qui tempore Paſchali Eucharistiam non ſuſcipit, idque propter pecuniam: talis enim Simoniam probabiliter committit, cùm abutatur ſuo munere, & quaſi juriſdictione, & quantum in ſe eſt, pœnitentem abſolvit, & à cenſura liberat: non tamen generaliter ibi dicitur, omnem, qui debitam denunciationem omittit, propter pecuniam, eſſe

Simoniacum,

§. III.

Utrùm dare, vel accipere aliquid temporale pro ingreſſu, ſive admiſſione in Religionem, ſit Simonia?

LVIII. ASSERTIO 1. Dare, vel accipere aliquid, tanquam pretium pro ingreſſu Religionis, ſecundùm ſe, & ex vi Juris divini, Simoniacum eſt. Eſt communis ſententia DD. apud *Suar. l.* 4. *de Simon,* c. 17. *n.* 4. *&* 5. idque verum eſt, ſive aliquid temporale exigatur pro ipſa profeſſione, ſive ſolùm pro ingreſſu ad probationem, & ſuſcipiendum habitum Religionis, quia hic primus ingreſſus eſt totus, propter ſecundum per profeſſionem, & ad illam tanquam ad finem ordinatur, & uterque eſt quid ſpirituale, tam ratione principij, quia fit per poteſtatem ſpiritualem, quàm ratione finis, quia ordinatur ad ſalutem animæ, & perfectionem charitatis; idcóque Jure divino eſt invendibilis, & Canones indifferenter prohibent aliquid exigere pro utroque ingreſſu, ut notat *Navar. l.* 5. *conſil.* 86. *n.* 2. *h. t. Suar. cit l. n.* 4. & patet ex c. *Nullus.* 3. *cauſ.* 1. *q.* 3. & c. *Non ſatis.* 8. *h. t.* ubi dicitur, *prohibemus, ne ab ijs, qui ad Religionem tranſire volunt, aliqua pecunia requiratur*, interveniente pacto aliquo, *Gl. ibid. V. Requiratur*: item ex c. *Veniens.* 19. & c. *De Regularibus.* 26. & c. *Quoniam.* 40. & c. *ſeq.* §. *Præterea. h. t.*

LIX. ASSERTIO 2. Pro ſuſtentatione perſonæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis, aliquid temporale exigere, vel accipere, non eſt ex natura rei Simoniacum, nec illicitum, ſi Monaſterium inops ſit, & Regula Ordinis id permittat: ſi verò Monaſterium dives ſit, videtur eſſe Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, quamvis contraria conſuetudo non debeat tanquam Simoniaca reprobari. I. Pars aſſertionis hujus traditur à *S. Thom* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 4. *Silv. V. Simonia. q.* 15. *dicto* 2. *Leſſ. cit. c* 35. *n.* 71. *Laym. cit. c. ult.* §. 4. *n.* 39. & alij communiter. Ratio eſt, quia ſicut matrimonium carnale conſiderari poteſt, vel quatenus eſt Sacramentum, vel quatenus eſt humanus, & civilis contractus, cui annexum eſt onus alendi conjugem, & familiam, cujus intuitu dos à puella exigi poteſt ad ſuſtentanda onera matrimonij, licèt pro ipſo Sacramento aliquid exigere, & accipere Simoniacum foret. Ita etiam matrimonium ſpirituale, ſive profeſſio Religionis eſt ſtatus quidam ſpiritualis, & eſt præterea contractus quidam humanus inter Religioſum, & Religionem, quæ ſe obligat ad illum ſuſtentandum; licèt ergo nihil poſſit exigi, vel accipi pro ipſo ſtatu Religionis, qui ſpiritualis eſt; poteſt tamen pro hoc onere alendi perſonam Religioſi, quod eſt temporale, ac pretio æſtimabile. Nec obſtat c. *Quoniam.* 40. *h. t.* ubi tanquam Simoniaca labes prohibetur, ne pretio recipiantur Moniales (idémque eſt de omnibus Regularibus) ut patet ex ſumma illius cap. & ex ipſo textu. etiam prætextu paupertatis, quo hujuſmodi vitium palliare volunt: Nam tunc dicitur aliquid verè, ac propriè ſub prætextu paupertatis exigi, quando Monaſterium reverà inops non eſt, & tamen illo

titu-

titulo, ac colore aliquid exigit; adeóque ut ſummum inde colligitur, quòd Monaſteria opulenta ſub illo colore non poſſint aliquid exigere. *Leſſ. cit. l. n.* 71. *Suar. cit. c.* 17. *num.* 14. vel etiam ibi prohibetur illa venditio ingreſsûs, quando Monaſterium, etſi verè inops, tamen plus exigit, quàm quod ad congruè alendam perſonam, juxta exigentiam talis ſtatûs, eſt neceſſarium: tunc enim plùs exigitur, ratione ipſius ingreſsûs, quod eſt intrinſecè malum, licèt ſub colore paupertatis, & ſuſtentationis, *Suar. c. l.*

Secunda pars, quòd ſit Simonia Juris Eccleſiaſtici, quando Monaſterium eſt dives, ſumitur ex *cit. c. Non ſatis.* & *c. Veniens.* 19. & *c. Dilectus.* 30. ibi: *multi pretio ſunt recepti, qui potiùs gratìs recipi debuiſſent,* & *cit. c. Quoniam,* ubi id notat *Gl. V. Paupertatis.* & docet *Leſſ. c. l. n.* 68. *Suar. cit. l. n.* 10. *Laym. c. l.* Ratio eſt, quia quando Monaſteria opulenta ſunt, & ſufficienter dotata, tunc ceſſat jus exigendi aliquid, ratione ſuſtentationis, ſed Religioſi gratìs recipi, & ali debent, alioquin cĕſebitur aliquid exigi pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum religioſum; cùm enim jus alimentorum ſit annexum ipſi ſtatui religioſo, ſive Juri Religionis, & ratione illius debitum, ſi pro alimentis aliquid exigatur, ubi ea commodè à Monaſterio præſtari poſſunt, quia dives eſt, cenſetur tunc aliquid exigi pro ipſo ſtatu religioſo, qui ſpiritualis eſt, & ex quo hoc Jus alimentorum provenit; adeóque erit ſaltem Simonia præſumpta in foro externo, & prohibita Jure Eccleſiaſtico.

Tertia pars, quòd conſuetudo contraria, quæ in Monialium, præſertim Monaſteriis obtinuit, damnari non poſſit, probatur; quia non exigitur temporale pro ſpirituali, tanquam pretium, ſed ſolùm requiritur tanquam conditio, ut dotem pro neceſſaria ſuſtentatione ſecum adferant, ne Monaſterium acceſſu novarum perſonarum gravetur, & ut plures, quàm alioquin deberent, recipi poſſint. *Leſſ. c. l. n.* 69. & 70. *Suar. cit. c.* 14. *n.* 18. *Laym. c. l.*

LX. Ceterùm non tantùm licitum eſt recipere id, quod merè voluntariè, ac ſpontè offertur à volente ingredi Religionem pro neceſſaria ſuſtentatione, prout expreſsè id permittitur in Extravag. *Sanè* 1. *h. t.* inter communes; ſed etiam licitum eſt de eo paciſci, quòd non aliter recipietur, niſi neceſſariam ſuſtentationem ſecum afferat, ſi Monaſterium ſit inops. *Leſſ. c. l. n.* 71. *Azor. p.* 3. *l.* 12. *c.* 16. *q.* 1. *in fine. Suar. cit. c.* 17. *n.* 12. nam non poteſt ex pacto pecunia dari, vel accipi tanquam pretium Religionis: bene tamen ex pacto, tanquam alimentum, quo Monachus ſuſtentetur; hoc enim jus naturæ concedit, & Canones non prohibent.

Neque obſtat, quod in *cit. Extravag. Sanè.* 1.
» prohibetur ſub gravibus pœnis, ne Prælati Reli-
» gionum, ſeu Ordinum, etiam militarium, tam ex-
» emptorum, quàm non exemptorum, nec Capitu-
» la, ſeu Conventus, & ſingulares perſonæ eorum,
» ſive mares ſint, ſive mulieres, à volentibus ingre-
» di eorum Religionem, in receptione perſonarum
» earundem, ſive ante, ſive poſt illam, quoſcunque
» paſtus, prandia, ſeu cœnas, pecunias, jocalia, aut a-
» lias res ad uſum Eccleſiaſticū, vel ad quemvis aliū
» uſum pium deputatas, vel deputandas, directè, vel
» indirectè petere, vel exigere quovis modo præſu-
» mant: ſed eas potiùs cum omni pietate recipiant,
ac in victu, & veſtitu, ſicut alias perſonas ſuarum »
Eccleſiarum, ac Monaſteriorum, ſincerâ chari- »
tate tractent: quamvis illa, quæ ipſæ perſonæ in- »
gredientes purè, & ſpontè, ac merè liberaliter, o- »
mniſque pactione ceſſante, dare, vel offerre Eccle- »
ſijs, Monaſterijs, & domibus, locíſque hujuſ- »
modi voluerint, licitè recipere poſſint. Ex quo »
colligi videtur, quòd etiam titulo ſuſtentationis, ſaltem interveniente pactione, nihil ab eis exigi poſſit. Verùm nulla ibi facta eſt prohibitio, ſuppoſitâ verâ paupertate, ac indigentiâ ex parte Monaſterij, quia nulla ibi fit nova prohibitio, ſed tantùm renovatur antiqua, & additur cenſura, ut patet ex §. *Nos igitur.* ex illis verbis: *quamvis ſit eis à Jure inhibitum*; atqui antiqua Jura non prohibent pro neceſſaria ſuſtentatione aliquid temporale recipere, vel dare, ſi Monaſterium ſit verè inops, ut ſuprà oſtenſum, ergo neque in hac Extravag. id prohibetur; ſed tantùm prohibentur illæ exactiones, quæ fiunt ſine vera neceſſitate, ob quas moraliter valdè difficilis redditur ingreſſus Religionis, & occaſio præbetur multis ſcandalis, cujuſmodi ſunt munuſcula, ſeu dona, quæ pro Sacriſtia, infirmaria, vel alijs ſimilibus uſibus impetrari ſolent, & ad neceſſariam perſonæ ſuſtentationem non pertinent. *Suar. cit. c.* 17. *n.* 16. Accedit, quòd tametſi Jure Canonico prohibitum eſſet, aliquid pro neceſſaria ſuſtentatione accipere, vel dare; per contrariam tamen conſuetudinem tali legi quippe humanæ derogari potuiſſet. Neque verò talis conſuetudo cenſeri poteſt corruptela, vel irrationabilis, ſed potiùs laudabilis, cùm per illam ſuccurratur neceſſitati egentium Monaſteriorum, quæ aliàs vel gravandæ eſſent, vel multæ virgines à Religione excludendæ; ideóque etiam hæc conſuetudo, tacito conſenſu Prælatorum Eccleſiæ, quam ſciunt, & tolerant, approbata fuit, per quam Jus Eccleſiaſticum potiùs declaratur, quàm abrogatur. *Suar. c. l. n.* 18. Quod verò attinet ad abuſus illos, qui fiunt circa apparatus, & ſumptus conviviorum in ſuſceptione, & profeſſione Regularium, & talia dona, quæ cum exactione, ſeu pacto expreſſo, vel tacito, quaſi extorquentur à Regularibus, ea conſuetudo, tanquam corruptela reprobatur, in *cit. Extravag.* 1. *h. t.* ut notat *Navar. in tract. de reditib. Eccleſ. q.* 1. *monito* 62. *n.* 3.

Denique quod dictum eſt, licitum eſſe aliquid exigere, vel recipere ab ingredientibus Religionem, confirmatur ex *Concilio Trid. Seſſ.* 25. *c.* 16. *de Regul.* ubi dicitur, quòd licitum eſt pro victu, & veſtitu Novitij, tempore, quo in probatione eſt, aliquid ex bonis ejuſdem dare, & accipere; & quamvis Concilium ibi non exprimat, an etiam de eo paciſci liceat; non tamen id ibi prohibetur: & ideo ſtandum eſt Juri communi, ſecundùm quod id licitum eſt, ſi Religio ſit pauper: quòd ſi pro tempore probationis licitum eſt ſuſtentationem exigere, ergo etiam pro tempore profeſſionis, & reliquo vitæ tempore, ſi ex parte Monaſterij ſit eadem indigentia. *Suar. cit. c.* 17. *num.* 19.

LXI. Illud hîc addendum, ſicut prohibitum eſt tanquam Simoniacum, ſi Monaſterium aliquid exigat, vel recipiat à perſona ingrediente, tanquam pretium: ita etiam, ſi perſona ingrediens aliquid accipiat à Religione, ſeu Monaſterio, ut ingrediatur, ut

patet ex c. *Quàm pio.* 2. *cauſ.* 1. *q.* 2. nbi, nt notat *Gl. in caſu*, cùm quoddam Monaſterium longo tempore caruiſſet Abbate, tandem Monachi ex alio Monaſterio Abbatem poſtulârunt, quod noluit ipſum concedere, niſi facta ſibi compenſatione, qnia erat ipſi utilis. Sed reſponder Pontifex, quòd talis gratìs ſuſcipere debeat Prælatutam, etſi poſtea ſnbſidij cauſâ, Eccleſiæ, ſeu Monaſterio, ex qno eſt aſſumptus, aliquid darl permiſſum ſit, Ratio eſt, quia clarum eſt, committi Simoniam, ſi aliquid temporale detur pro impetranda perſnna ad Prælaturam Eccleſiæ; ſive ipſi detur, ſive alreri: quia ſic vendit, vel locat ſuam perſonam ad officium, & Miniſterium ſpirituale, quod eſt Simoniacum, & compenſatio damnotnm eſt per accidens, cùm damnum proveniat ex eo, quòd ſit annexum tei ſpiritnali. *Suar. cit. c.* 17. *n.* 2.

§. IV.

De aliis modis, quibus committitur Simonia in ingreſſu Religionis, eiúſque pœnis.

LXII. De hit agitur in plutibus Capitulis *h. t.* Er inprimis, ſi Abbas, & Conventus pro pecunia recipiant Monachum ex pacto, ab nfficio, & beneficio ſunt ſuſpendendi, nt conſtat ex c. *Veniens.* 19. *h. t.*
» Nam cùm quidam Prerbyter vellet fieri Mona-
» chus in quodam Monaſterio, Abbas, & Fratres
» nolnerunt enm recipere, niſi promitteret ſe trigin-
» ta ſolidos daturû, & cùm poſtea monaſticum ba-
» bitum indniſſet, ijdem Monachi poſtulârunt tri-
» ginta ſolidos. Abbas verò decem, & familia duo-
» decim pro paſtu, juxta conſuetudinem receptam
» in illo Monaſtetio. Re delatâ ad Papam Alexan-
» drum III. ipſe mandavit cuidam, nt ſi ita eſt, com-
» pellat Abbatem, & Monachos ad reſtituendam
» pecnniam dicto Presbytero ſimoniacè acceptam,
» & Abbatem, ac majores Monaſterij (qnntum
» conſilio Abbas regitur. *Gl. hîc V. Majores.*) ob tan-
» tæ pravitatis exceſſum, ab officij executione ſu-
» ſpendat: dicto verò Presbytero præcipiat, ut in a-
» lio Monaſtetio Domino in babitu monaſtico ſtu-
» deat ſervite.

LXIII. Pro explicatione notandum 1. Ob ſolam conventionem dandi temporale pro ſpiritnali incurritur Simonia, poſtquam ſpiritnale receptum eſt, licèt nondum ſit traditum temporale: ſicut in hoc caſu, conventio facta fnit de danda pecunia, ante Ingreſſum Religionis, & nt ſic commiſſa fuit Simnnia purè conventinnalis, & poſtea illius intuitu, Presbyter receptus fuit; & tunc tranſijt in Simoniam conventionalem mixtam. *Abb. hîc n.* 2. quam tamen pecuniam poſtea etiam Monaſterium recepit, ideóque mandatur reſtitui, *Hoſtienſ. hîc V. Poſtulârunt.*

Notandum 2. Presbyterum illum verè factum fuiſſe Religioſum, non obſtante, quòd ſimnniacè ſit ingreſſus; ex quo patet, qnòd Simonia commiſſa in receptione Monachi, non vitiet ejns profeſſionem, qnia hîc non fuit pactum factum, ut Monachus haberet pecunlam, ſed nt eam traderet Monaſterio, qnod nnn eſt contra ſubſtantiam Religioſæ profeſſionis, Attamen propter Simoniacum ingreſſum, ſive bonâ, ſive malâ fide factnm, compellitur tranſire ad alind Monaſterinm, & ideo præcipitur, pecunia illi reddi, non in gratiam illins, nt ipſe illam retineat, ſed Monaſtetij, ad quod transfertur, ne illi ſit oneroſus, ac proinde propriè non ſit reſtitutio illi, qni dedit pecuniam (nam qnando turpitudo verſatur etiam ex parte dantis, non eſt locus repetitioni, *l. Ubi autem.* 3. & *l. Si ob turpem.* 8. *ff. de condict. ob turp. cauſ.*) ſed Religioni, ſive Monaſterio. *Abb. hîc. n.* 4. *Suar. l.* 4. *de Simonia. c.* 6n. *n.* 11. ubi addit, Simoniacè ingreſſum non teneti ad relinqnendum prius Mnnaſterium, dnnec per ſententiam in aliud transferatur, & conſeqnenter qnamdiu Religioſus ibi permanet, non tenetur Monaſterinm reſtituere pecuniam, quam accepit; nam cùm bæc reſtitui debeat danti, ut dicitur in *cit. c. Veniens.* ipſe verò non ſit capax accipiendæ, vel retinendæ ipſius pecuniæ pro ſe, quippe Religioſns, ſed datam pecnniam reſtituere debet Monaſterio, ad qood transferendus eſt, ideo quamdiu manet in priore Monaſtetio, hoc retinere poteſt pecuniam acceptam.

LXIV. Secundò in *c. de Regularibus.* 25. *h. t.* ſta- »
tuit Papa Clemens III. conformiter Canonibus »
antiqnis (*c. Si quis.* 115. & multit alijs *cauſ.* 1. *q.* 1.) »
ur ſi Regulares Canonici, vel Monachi ſcientes »
per Simoniam ſunt ingreſſi Monaſterinm, locum »
illum, quem taliter (Simoniacè ſcilicet, & ipſis »
ſcientibns, ac non contradicentibus) ſnnt adepti, »
omninn dimittant: & ſolitudinem, vel alia Mo- »
naſteria ſtrictiora adeant, in qnibus pœnitentiam »
agant. Si verò ipſis ignorantibus fuit data pecu- »
nia, cogendi ſnnt ad tenunciandum eidem loco, »
(ut Initium vitioſum purgetur, & quia aliter pœ- »
nitere non poſſnnt. *Gl. fin. hîc. & Hoſt. V. Ad re-* »
nunciandum) & poſtmodnm tedaci poſſunt ad »
eundem locnm (ſi ibi abſqne ſcandalo manere po- »
tuerint) vel in alio ejuſdem Ordinis ad DEO ſer- »
viendum collocari. Ratio eſt, quia iſti non ſunt »
Simoniaci, licèt Simoniacè ſint ingreſſi, & ideo poſ- »
ſnnt in ſuis Ordinibns remanere, & poſt factam re- »
ſignationem ad beneficia priſtina reſtitui per diſpenſationem, juxta *c. De Simoniacè.* 22. *h. t. Gl. hîc V. Ignorantibus*, de qno infrà.

LXV. Notandum 1. Profeſſionem Religionis per Simoniam, etiam ſcienter factam, eſſe validam, nt colligitur ex boc c. quia nec hîc, nec alibi ea irritatur, ſed ſolùm in pœnam prohibetnr Religioſus permanere in eo Monaſterio, in qno ſie eſt profeſſus, ſed in aliud arctius Monaſterium, ad agendam ibi pœnitentiam ineludi debet. *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *n.* 132. *Suar. l.* 4. *de Simonia. c.* 57. *n.* 7.

Notandum 2. Hæc pœna non incurritur ipſo jure, vel in conſcientia obligat, donec per præceptum Snperioris, vel ſententiam Judicis infligatur. Quia Canones ad illam reqnirunt actum hominis, & ita intelligi debent verba illa, *locum omnino dimittant*, ſcilicet, quando illis præceptum fuerit, vel ſi condemnati fuerint, ſed poſt condemnationem inferior Papâ cum ijs diſpenſare, vel eot reſtituere non poreſt, niſi ignorantia interceſſerit, juxta boc c. vel niſi neceſſitas poſtulet, ut in eodem Mnnaſtetio Simoniacè ingreſſns temaneat, juxta c. *Quoniam.* 40. *h. t. Suar. l.* 4. *c.* 61. *n.* 7. *Laym. cit. c. ult. n.* 70. Etſi verò *Navar. comment.* 4. *de Regular. n.* 25. dicat, profeſſionem Simo-

Simoniacam eſſe quidem validam , oon tamen ſic profeſſum acquirere jus ad ſuſtentationem, ſeu portionem ex reditibus communibus; neque jus vocis activæ, & paſſivæ in Conventu, quia hæc habent ſe inſtar præbendæ Caoonicæ, cujus Simoniacus oon eſt capax: contrarium tamen verius eſt, quia Monachatua non eſt propriè beneficium Eccleſiaſticum, ſed tantùm latè; ideóque Canones irritantes collatiooes beneficiorum ſimoniacè factas non debent, cùm ſint pœnales, extendi ad Monachatum, & jus ſuſteotationis, vel vocis in Capitulo, quod per quamlibet Religioſam profeſſionem validam acquiritur, *Suar. cit. c. 57. n. 9. Laym. cit. l. n. 70. in fine.*

» LXVI. Tertiò in c. *Dilectus.* 30. *h. t.* ſtatuit In-
» nocentius III. ut, ſi contra plures, qui in Monaſte-
» riis, & religioſis locis, pretio ſunt recepti, qui po-
» tiùs gratis recipi debuiſſent, imò etiam ad Religio-
» nis obſervaotiam invitari, accuſatio fuerit cano-
» oicè inſtituta, poſtquam crimen ordine judiciario
» fuerit comprobatum, tam dantes, quàm accipien-
» tes canonicâ pœnâ mulctentur (ſcilicet pœnâ de-
» poſitionis, juxta c. *De hoc.* 11. & c. *Inſinuatum.* 13.
» *h. t.*) & c. *Inquiſitionis.* 21. *de accuſ. Gl. hic V. Seve-*
» *ritatis.* Si autem per ſolam inquiſitionem de cri-
» mine conſtiterit, ij, qui per Simoniam in talibus
» locis ſunt recepti, inde amoveri, & ad arctiora
» Monaſteria mitti debent ad agendam pœniten-
» tiam: Abbatibus autem, & Abbatiſſis, Prioribus,
» & Prælatis quibuslibet, & eorundem Officialibus,
» qui ſimoniacè illos receperunt, competens pœni-
» tentia eſt injungenda, & donec illam peregerint,
» ab executione ſactorum Ordinum ſuſpendi de-
» bent. Et hanc formam Epiſcopi per ſuas Diœceſes
» obſervare ſtudeant. Illud tamen gratanter recipi
» poterit (ſcilicet pro ingreſſu Religionis) quod
» gratis, ſine taxatiooe aliqua, eis fuerit oblatum.

LXVII. Pro explicatione notandum 1. Convictus de Simonia per viam ioquiſitionis, quæ non eſt commiſſa in Ordine, non deponitur ab officio, ſed tantùm removetur ab adminiſtratione, ſive beneficio, vel à loco ſimoniacè acquiſito, ſicut in alijs criminibus fit, c. *Qualiter.* 24. & c. *Cùm dilecti.* 18. *de accuſ.* & *cit. c. De Regularibus. h. t. Gl. hic V. Amotos.* & *Abb. n.* 2. & ſic nulla eſt in hoc differentia inter Clericos ſeculares, & Regulares: nam etiam ſecularis Clericus ob Simoniam commiſſam, non in Ordine, ſed in beneficio, oon deponitur, quando actum fuit per viam inquiſitionis, ut conſtat ex *cit. c. Inquiſitionis. de accuſat. Abb. hic n.* 8.

Notandum 2. In his ſpiritualibus, quæ tantùm per liberalem donationem conferri poſſunt, non eſt licita, ſed prohibita taxatio, ut colligitur ex *hoc t. in fine.* ibi: *ſine taxatione*, quia taxatio eſt quædam venditio, & quaſi pactio. *Gl. hic V. eod.* At verò in ijs rebus, quæ ex debito dantur, per modum ſtipendij, etiam io ſpiritualibus Miniſterijs, non eſt ullâ lege prohibita taxatio, ſi de modo, vel quantitate ſtipendij noo conſtet ex lege, vel conſuetudioe, quia non eſt determinatum ab illa; tunc enim ſaltem ex conventione partium determinari debet, aliàs maneret totum io arbitrio dantis, quod ſæpe non expedit, *Suar. c. l. 4. c. 46. n. 6. Barb. in collectan. hic n.* 4.

Notandum 3. Si delictum à Collegio, vel Univerſitate aliqua ſit commiſſum, convocato priùs toto Capitulo, ſeu Collegio: tunc omnes ſunt puniendi, qui expreſsè, vel etiam tacitè conſenſerunt non contradicendo, quia tenebantur expreſsè reſiſtere delicto committeodo, ſive illud diſſuadere, & contrarium ſuffragium dare, *Innoc. in c. 1. n. 4. de his, quæ ſiunt à maj. par. Cap.* quòd ſi aliqui expreſsè contradixerunt in Capitulo, non debent puniri, *l. 1. ff. de Magiſt. conveni. & arg. c. Romana* 5. *in fine. de ſent Excomm. in* 6. ubi dicitur: io illos duntaxat de Collegio, vel Univerſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, ſententiam Excommunicationis eſſe promulgandam; ſi verò non capitulariter delictum fuit commiſſum; tum majores, ſeu Officiales de Univerſitate, ſeu Capitulo debent puniri, unà cum Prælato, ſive Rectore, prout colligitur ex *tit. c. Dilectus. h. t.* & ibi *Gl. V. Officialibus.* quia præſumitur, quòd Prælatus coram ipſis delictum commiſerit, vel ſaltem ipſis ſcientibus id factum eſſe, & ideo debebant contradicere, & ſe opponere. Inferiores verò non debent hoc caſu puniri, quia non præſumuntur ita ſcire, nec audent, cum tanta auctoritate ſe Prælato, & majoribus opponere, illſque reſiſtere, *Abb. in cit. c. Dilectus. n.* 9. ubi addit, ſi conſtiterit etiam ipſos majores vel Officiales ignoràſſe factum, non eſſe eos puniendos, ſed ſolum Prælatum, qui deliquit.

LXVIII. Quartò in c. *Quoniam.* 40. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio geoerali Lateranenſi, ſub Innoc. III. c. 64. præcipitur: ut, quoniam Si- »
moniaca labes adeò pleraſque Moniales infecit, »
ut vix aliquas recipere velint in ſorores, prætextu »
paupertatis volentes hujuſmodi vitium palliare, »
de cætero id non fiat, adjectâ pœnâ, ut quæcunque »
Monialis deinceps talem commiſerit pravitatem, »
tam recipiens, quàm recepta, ſive ſubdita fuerit, »
ſive Prælata, ſine ſpe reſtitutionis, ex ſuo Mona- »
ſterio expellatur, & in arctius Monaſterium ad »
perpetuam pœnitentiam agendam, detrudatur, »
De his autem (ſcilicet Monialibus) quæ aote de- »
cretum hujus Concilij, taliter ſunt receptæ, ſta- »
tuit idem Concilium, ut ex illis Monaſterijs, quæ »
perperam ſunt ingreſſæ, removeantur, & in alijs »
ejuſdem Ordinis locis collocentur. Quòd ſi fortè »
propter nimiam multitudinem (ob quam aliquid »
detrahitur ſeveritati, *Gl. hic V. Multitudinem*) alibi »
commodè collocari non poſſint, tum ne cum pe- »
riculo ſuæ damnationis æternæ, in ſeculo vagen- »
tur, diſpenſativè de novo in ijſdem Monaſterijs »
recipiantur; ita tameo, ut cedant prioribus locis, »
& inferiora loca eis aſſignentur. Et hoc etiam, »
quod dictum eſt de Monialibus, circa Monachos »
(quorum appellatione hic non ſolùm Priores, ſed »
Abbates etiam continentur, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) »
& alios Regulares eſt obſervandum. Verùm ne »
per ſimplicitatem, vel ignorantiam aliqui ſe va- »
leant excuſare, præcipit Concilium, ut Epiſcopi »
Diœceſani ſingulis annis per ſuas Diœceſes hoc »
faciant publicari. »

LXIX. Pro explicatione notandum 1. conſtitutio juris antiqui declaratoris addens novam pœnam, non extenditur ad præterita quoad pœnam, quia reſpectu illius pœnæ, cenſetur nova conſtitutio, ut patet ex hoc c. Nam licèt ante Concilium Lateranenſe Simonia committeretur in tali receptione Regularium: noo tamen hujuſmodi pœna

erat ſic ſtatuta ; ideóque aliter puniuntur, recepti ante hanc Conſtitutionem, & aliter poſt illam recipiendi, *Abb. hic n. 3.*

Notandum 2. De eo dubitatnr, an hodie ſtandum ſit huic Conſtitutioni circa Regulares, indiſtinctè, ſive directè actum ſit contra eos, per modum accuſationis, ſive per modum inquiſitionis, nempe, ut qualitercunque conſtet de crimine, pœna iſta imponatur, ut expellantur, & in arctius Monaſterium ſic ſimoniacè recepti, & recipientes detrudantur, ſine Ordinis ſui executione, cùm aliàs pœnitentiam agere non poſſint; nam extra clauſtrum morari non debent, quæ eſt opinio *Gloſſ. hic V. Expellatur.* Alij verò, ut *Hoſtienſ. hic V. Expellatur. & Abb. n. 5.* putant hanc Conſtitutionem intelligendam eſſe ſecundùm diſtinctionem datam in *cit. c. Dilectus. 30. h. t.* nempe, ut, ſi actum ſit per modum inquiſitionis, hæc pœna locum habeat: ſi per modum accuſationis, tunc pœna depoſitionis imponenda foret; nam correctio Jurium, ſine neceſſitate, induci non debet, & non eſt novum, ut priores leges ad poſteriores trahantur, *l. 14. ff. de legib.* Porrò ſi tales Regulares Simuniaci redierint ad priſtinum Monaſterium, detrudendi ſunt, in perpetuum carcerem, intra ſepta Monaſterij, ut ibi agant duriorem vitam, quàm alij. *Gl. hic V. Perpetuum. & Hoſtienſ. V. eodem. Abb. n. 5. in fine.*

Notandum 5. Si Monachi, ipſis ignorantibus, recepti ſint per Simoniam, alio pro ipſis pecuniam dante, ſive ante Concilium Lateranenſe, ſive poſt, facta ſit talis receptio, poſtquam renunciaverint, poſſunt de novo recipi, mutatis tamen locis prioribus, ut ſupra dictum, ita *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 5. Azor. p. 3. l. 12. 12. c. 20.*

LXX. Quintò denique in *cit. Extravag. Sanè 1. h. t.* inter communes. §. *Nos enim. h. t.* ab Urbano IV. contra eos, qui dant, vel accipiunt aliquid ob in-
» greſſum Religionis ſtatutum eſt, ut, ſi ſint perſo-
» næ ſingulares, tam dantes, quàm accipientes hu-
» juſmodi excommunicationis; ſi verò Capitulum,
» vel Conventus fuerit, ſuſpenſionis ſententijs eo
» ipſo ſubjaceant: à quibus, præterquam in mortis
» articulo, abſolvi nequeant, abſque ſpeciali licen-
» tia Sedis Apoſtolicæ. Porro perſonæ, quæ jam tali
» labe fœdatæ ſunt, ut per locorum Ordinarios ab-
» ſolvantur, concedit Pontifex, ſed hac vice dun-
» taxat, & ut in Eccleſiis, vel Monaſterijs earum
» manere poſſint, cum ijs diſpenſetur. Et inſuper
» concedit, ut quæ ſic recepta ſunt, ſi ad commu-
» nem uſum Eccleſiarum, vel Monaſteriorum appli-
» cata ſunt, licitè retineri poſſint: ſi verò ad ſpecia-
» lem uſum Abbatis, vel Abbatiſſæ, aut alterius ſin-
» gularis perſonæ; illa, præcipit, in communem u-
» ſum applicari.

LXXI. Circa has ccnſnras notandum 1. Si aliquid merè ſpontè detur, & accipiatur in ingreſſu Religionis, ſine pacto expreſſo, vel tacito, nulla incurritur cenſura, quia hoc per ſe malum non eſt, nec in hac Conſtitutione prohibitum eſt, imò potiùs permiſſum. *Suar. diſ. 22. de cenſ. ſect. 5. n. 7.* ſed neque incurritur cenſura, ſi quid detur, vel accipiatur non pro ipſo ingreſſu, ſeu receptione, ſed in ſuſtentationem ejus, qui ingreditur, quia Monaſterium non habet ſufficientes reditus ad illum alendum; etiamſi pactum intercedat: quia hoc non eſt Simoniacum. *Suar. c. l. n. 9.* & patet ex ſupradictis. Quin imò aliqui DD. id extendunt, ut neque incurratur cenſura excommunicationis, vel ſuſpenſionis, ſi Monaſterium dives aliquid accipiat, vel, ſi detur pro ſuſtentatione; nam ſi in egente non eſt Simonia, per ſe loquendo, & ex natura rei, nec in divite erit, cùm in utroque idem pro eodem petatur; adeóque, ſi in paupere non eſt Simonia, nec in divite erit: & Monaſterium dives non tenetur bona ſua expendere in ſuſtentationem perſonæ, præſertim ſi ipſa poſſit ſecum afferre, unde alatur; ergo erit id licitum, modò vitetur exceſſus, & abſit ſcandalum, aliúdve peccatum, & ut ſummùm, erit Simonia præſumptivè, & in foro externo, vel in conſcientia, ſi habeatur reſpectus, non ad victum, ſed ad ipſum ingreſſum. *Silv. V. Simonia. n. 15. dicto 2.* Verùm per hoc ſolùm probatur, ſecluſo Jure poſitivo, id eſſe licitum; adeóque non eſſe Simoniam Juris divini, ſed quia S. Pontifex, penes quem eſt poteſtas diſponendi de bonis Eccleſiaſticis, ſtatuit, ut omninò gratìs Religioſi recipiantur, & ex eis ſuſtententur; conſequenter abſtulit omne jus petendi aliquid, ab ingredientibus Religionem, ob ſuſtentationem; quia ipſa bona Religionis jam ſunt ad hoc deſtinata: ideóque, ſi Monaſterium dives aliquid exigat hoc titulo, is eſt falſus, & fictus. *Suar. cit. ſect. 5. n. 11.*

Notandum 2. Quamvis Simonla committi poſſit, ſi quis pretio recipiatur ad habitum Religionis, pœnæ tamen Juris non incurruntur, niſi profeſſio fuerit ſubſecuta; nam ſi pretium ſit receptum pro ſuſceptione ad habitum, ſed poſtea Simoniaca illa pactio retractatur, quia vel pecunia non accipitur, vel accepta reſtituitur, & profeſſio merè gratìs admittitur, non contrahitur cenſura. Ratio eſt, quia talis pactio principaliter ordinatur ad profeſſionem Religioſam, ſi ergo ea non ſequatur, quia pro ſuſceptione ad profeſſionem nulla pecunia accipitur, ſed gratìs ſit, non cenſetur perfectè conſummata illa Simonia, quia leges pœnales intelligi debent cum effectu, nec extendi ultra caſum expreſſum. *Suar. l. 4. de Sim. c. 56. n. 7.* Contrà verò, etſi ſuſceptio ad habitum gratìs facta fuerit, ſed ſi poſtea pro admiſſione ad profeſſionem aliquid exigatur, vel accipiatur, incurritur cenſura, quia tunc actus Simoniacus plenè perficitur, & conſummatur. Sed neque excommunicatio incurritur, ſi ingrediens aliquid exigat à Monaſterio, ut ingrediatur, quia de hoc modo Simoniæ in illa Extravag. nulla fit mentio. *Suar. c. l.*

Notandum 3. Quæ dicta ſunt, obtinent non tantùm in cenſura excommunicationis, ſed etiam ſuſpenſionis, quæ in dicta Extravag. 1. imponitur, Conventui conſentienti in talem Simoniam: ſuſpenditur autem ibi Capitulum ab omni actu, ſeu officio capitulari, & communi, ad quod juriſdictio, ſeu adminiſtratio requiritur; quia Capitulum in communi non eſt capax alterius ſuſpenſionis, & tota illa juriſdictio comprehenditur ſub ſententia ſuſpenſionis. *Suar. c. l. n. 8.*

Cæterùm hæ cenſuræ non habent locum in dote, quæ datur Monaſterijs fœminarum, ſed ſunt revocatæ per Bullas plurium Pontificum, ut referunt DD. apud *Suar. cit. diſ. 22. ſect. 5. n. 14.* ſed & in Religionibus virorum rarò Simoniam committi, ait *Suar. c. l. n. 17.* quia ob tenuitatem redituum Monaſterij, eò quòd

eò quòd numerus eorum, qui commodè ali poſſunt, jam eſt expletus, & tamen expedit plures idoneos adhuc recipere, qui pro ſuſtentatione nihil afferre poſſunt: vel etiam propter diuturnam conſuetudinem talis exactio, etiam cum pacto, excuſari poteſt, & licita fieri. Ex dictis colligitur triplicem pœnam Jure decretam eſſe propter Simoniacum Religionis ingreſſum. Prima eſt Excommunicatio, quam incurrunt, tam dantes, quàm accipientes pretium pro ingreſſu. Secunda eſt ſuſpenſio, quam incurrit Capitulum, ſive Conventus, ſi conſenſerit in hanc Simoniam. Tertia eſt, quòd ſimoniacè admiſſi inhabiles fiant ad manendum in illo Monaſterio, ubi ſic ſunt recepti, & in aliud detrudi debent, niſi cum illis diſpenſetur. *Leſſ. cit. l. n.* 131.

SECTIO IV.

DE SIMONIA, QVÆ COMMITtitur in Beneficiis Eccleſiaſticis, & circa officia Eccleſiæ temporalia.

§ I.

Vtrùm Simonia, quæ committitur in venditione beneficiorum Eccleſiaſticorum ſit contra Jus divinum. An verò ſolùm contra Ius poſitivum, ſeu Eccleſiaſticum?

LXXII. Præmittendum 1. Quia tripliciter poteſt aliquid annexum eſſe rebus ſpiritualibus, antecedenter, concomitanter, & conſequenter, ut dictum ſupra *ſect.* 1. §. 1. *n.* 2. *h. t.* ideo circa hujusmodi annexa ſpiritualibus quatuor ſunt notandæ Regulæ, ut tradit *Suar. tom.* 1. *de relig. l.* 4. *de Sim. c.* 23. *n.* 8. Prima eſt, annexum ſpirituali, quatenus tale eſt, ſive ratione connexionis, ſeu ordinis, quem habet ad ſpirituale, vendi non poteſt, quia ſpirituale videtur pretio æſtimari, ut docet etiam *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 1. Secunda Regula eſt, annexa antecedenter ſpiritualibus per ſe ſpectata, ſive quoad materiale, vendi poſſunt, ſaltem ex natura rei, & ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, non obſtante connexione cum re ſpirituali, modò non vendantur ratione illius. Sic Templa, calices, veſtes ſacræ, ſimileſque res conſecratæ, vel benedictæ vendi poſſunt, ratione materiæ, etiam dum retinent conſecrationem, vel benedictionem, ſecundùm probabilem opinionem quorundam DD. modò non cariùs, ratione connexionis cum re ſacra, ſcilicet conſecratione, vel benedictione vendantur, & æſtimentur, de quo plura dicta ſunt *l.* 3. *Decret. Tit.* 17. §. 3. *n.* 15. Tertia Regula eſt, annexum ſpirituali concomitanter, ut eſt labor intrinſecè, & inſeparabiliter conjunctus functionibus, ac Miniſterijs ſpiritualibus, nullâ ratione, vel reſpectu vendi poteſt, quia non tam eſt annexum, quàm verè ſpirituale, & intrinſeca pars functionis ſpiritualis, ut dictum ſuprà. Quarta Regula eſt, quæ annexa ſunt ſpiritualibus conſequenter, non poſſunt vendi ſine Simonia, quia vendetur neceſſariò illud ſpirituale, quod ad illa præſupponitur, cujuſmodi ſunt beneficia Ecclaſiaſtica, ut mox magis explicabitur.

LXXIII. Præmittendum 2. Duo in beneficijs diſtinguere oportet, ſcilicet Jus exercendi Miniſteria ſpiritualia, ſeu munera Eccleſiaſtica, quod propriè Officium appellatur: & Jus percipiendi fructus, ſeu emolumenta temporalia, quod præbenda, vel etiam Beneficium vocatur, & datur propter officium, *c. ult. de reſcript. in* 6. quamvis nunc communiter totum illud complexum ex utroque Jure, indéque reſultans beneficium Eccleſiaſticum appellari ſoleat, ut notat *Suar. c. l.* 4. *de Simon. c.* 24. *n.* 1. Jam ergo certum eſt inprimis, quòd beneficium, quoad ipſum Jus ſpirituale ordinatum ad præſtanda munera ſpiritualia, ſit Jure divino invendibile; conſiſtit enim ut ſic in aliqua poteſtate ſpirituali, quæ pretio æſtimari non poteſt, ideóque illud vendere, quoad hoc Jus, eſt intrinſecè malum: idque procedit, ſive beneficium ſit curatum, & habens juriſdictionem annexam, ſive non ſit; ſed ſimplex, quia ſemper fundatur in ſpirituali titulo, ſive poteſtate exercendi actus Ordinis, vel adminiſtrandi, aut obeundi officia divina, qui eſt titulus, & Jus ſpirituale, ſine quo nullum poteſt dari proprium beneficium Eccleſiaſticum, & in hoc omnes DD. conveniunt, ut ait *Suar. cit. l. n.* 4. Nec refert, quòd beneficiorum inſtitutio, & titulorum diviſio facta ſit ab Eccleſia: nam licèt aliquid effectivè ſit ſpirituale ex Eccleſiæ inſtitutione, poſtquam tamen tale factum eſt, ſive deputatum ab Eccleſia ad uſum, vel munus ſacrum, formaliter, & eſſentialiter eſt ſpirituale; adeóque Jure divino prohibitum eſt illud vendere, ut patet in ſacris vaſis, & alijs Sacramentalibus.

Deinde certum eſt, quòd de facto non poſſunt beneficia Eccleſiaſtica vendi, vel emi, etiam quatenus ijs ſunt junctæ præbendæ, ſive Jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos, qui etſi ſecundùm ſe ſpectati ſunt merè temporales, tamen quatenus titulo ſpirituali beneficij ſunt annexi, quandam ſpiritualitatem participant; ideóque ſine vitio Simoniæ pro eis pecunia, vel aliud temporale dari, vel accipi non poteſt, ut patet ex *c. Querelam.* 15. & *c. Tua nos.* 34. *h. t.* & *c. ult. de pact.* & alijs ſimilibus, in quibus omnis pactio, ſeu contractus reciprocus, & onerosus in Eccleſiaſticis beneficijs prohibetur, & præcipitur, ut abſolutè, & ſimpliciter conferantur. *Suar. cit. l. n.* 6.

LXXIV. His præmiſſis, & ſuppoſitis, jam quæritur, utrùm accipere pecuniam pro collatione beneficij, adeòque vendere, & emere beneficium, quatenus præciſè eſt Jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen ſpirituali Juri, ſine titulo beneficij, qui conſiſtit in officio, ſeu poteſtate exercendi ſpiritualem aliquam functionem, ſit Simonia prohibita Jure divino; an verò ſolùm prohibita Jure Eccleſiaſtico? Triplex eſt ſententia. Prima ſimpliciter affirmat eſſe contra Jus divinum, quam tenent plerique Theologi. *Silv. V. Simonia. q.* 12. *dicto* 6. & 7. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 7. & *ſeq. Azor. p.* 3. *l.* 12. *c.* 11. *q.* 3. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c. ult.* §. 5. *n.* 44. Et ex Canoniſtis *Abb. in c. Extirpandæ.* 30. *in repetit.* §. *Qui verò. n.* 53. & *ſiqq. de præb.* & *in c.* 1. *n.* 6. *h. t.* & plures alij apud *Suar. cit. l.* Secunda ſententia ſimpliciter aſſerit, eſſe tantùm Simoniam contra Jus humanum, ſeu Eccleſia-

cleſiaſticum, quam tenet *Jul. Clar. §. Simonia. n. 5. Garc. de benefic. p. 1. c. 2. n. 9.* & amplexi ſunt plerique Canoniſtæ, quos etiam ſequitur *Leſſ. l. 2. de juſt. c. 35. n. 26.* Tertia ſententia eſt media, nempe vendere pro pecunia beneficium curatum, vel habens juriſdictionem Eccleſiaſticam, eſſe Simoniam contra Jus divinum; non verò beneficium ſimplex, & ſine juriſdictione: id enim eſſe ſolùm contra Jus Eccleſiaſticum, quam tenent plures apud *Suar. cit. l. n. 20.*

LXXV. Ex his prima ſententia eſt communior, & verior, ac tenenda, nempe Simoniam eſſe contra Jus divinum, & naturale; adeóque intrinſecè malum, ita ut in eo diſpenſari non poſſit, nec ab ipſo Papa vendi poſſit beneficium, etiam ſimplex, ſine crimine Simoniæ, etiamſi vendatur ſolùm ratione Juris percipiendi reditus temporales. Idque ex pluribus Canonibus probatur: nam inprimis in *c. Ex multis. 9. cauſ. 1. q. 3.* ait Alexander II. quòd Concilium Chalcedonenſe unum ex principalibus, ſimili pœnâ condemnet eos, qui Eccleſiæ beneficium, interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui ſacram manûs impoſitionem, per quam Spiritus S. confertur, mercantur: hos autem Jure divino damnari nemo ambigit: & loquitur de beneficio Eccleſiæ indefinitè; adeóque non ſolùm de ijs, quibus eſt annexa poteſtas clavium, vel juriſdictio. Et in *c. Salvator. 8. §. Igitur. cit. cauſ. 1. q. 3.* Urbanus II. conſultus, an vendere Eccleſiaſticam rem, id eſt, beneficium Eccleſiaſticum, ut explicat ibid. *Gl. V. eod.* ſit Simoniacum? Reſpondet hoc Simoniacum eſſe, patenter colligitur ex eo, quod S. Petrus dixit Simoni: *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimâſti donum DEI pecuniâ poſſideri.* Et in *c. 2. ead. cauſ. & q.* dicitur: Si quis dator, vel acceptor DEI Eccleſias, vel beneficia Eccleſiaſtica (quæ præbendas vocant) ſub pecuniæ interventu ſuſceperit, ſive dando emerit, ſive accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Et in *c. 3. cauſ. 1. q. 1.* dicitur; quia Altare, decimas &c. emere, vel vendere Simoniaca hæreſia eſt, quæ non appellaretur hoc nomine, niſi lege divinâ hoc crimen damnatum eſſet.

LXXVI. Idem etiam habetur in *c. Non ſatis. 8.*
» *h. t.* ubi prohibentur vendi Prioratus, & Capella-
» niæ Monachorum, aut Clericorum, & ne pro Præ-
» latis inſtituendis ullum pretium exigatur; ſi verò
» quia contra hoc decretum attentare quid præſum-
» pſerit, tam ille, qui dederit, quàm ille, qui acce-
» perit, vel conſenſerit, partê cum Simone habebit.
» Et in *c. ſeq.* damnatur conſuetudo recipiendi pe-
» cuniam pro Epiſcopis, vel Abbatibus, vel quibus-
» cunque perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sedem,
» vel Presbyteris introducendis in Eccleſiam: & ad-
» ditur, quiſquis contra hoc præſumpſerit, portio-
» nem cum Giezi ſe noverit habiturum: quod dici non poſſet, niſi talia emere, vel vendere lege divinâ eſſet damnatum in perſonis Simonis, & Giezi, ut ait *Turrecrem. in c. Latorem. 121. cauſ. 1. q. 1. n. 9. verſ. 5.*

Idem probatur etiam ratione, quia licèt Beneficium Eccleſiaſticum, prout eſt Jus percipiendi reditus temporales, ſecundùm ſe ſit pretio æſtimabile, quia tamen illud ex primæva beneficiorum inſtitutione ità eſt annexum officio ſpirituali, in eóque fundatum, ut non poſſit alicui competere, niſi Clerico, vel perſonæ Eccleſiaſticæ, & propter officium Clericale, ſeu Miniſterium ſpirituale, propter quod datur beneficium, ſeu præbenda, quæ conſiſtit in reditibus Eccleſiaſticis, tanquam debitum ſtipendium, non ſolùm jure humano, ſed etiam Jure divino, & naturali; nam hoc ipſo, quòd quis eſt Clericus, & divinis Officijs mancipatus, jus habet, ut ſuſtentetur ab Eccleſia, ſive ad proventus Eccleſiaſticos percipiendos, *c. ult. cauſ. 1. q. 2.* nam dignus eſt mercenarius mercede ſua. *Matth. 10.* & qui ſervit Altari, vivere debet de Altari, *1. Cor. 9. v. 13.* conſequenter ſi alicui vendatur Jus percipiendi reditus beneficiales, venditur etiam illi Jus ſpirituale officium exercendi, ſine quo ſtipendium beneficij Eccleſiaſtici, nec eſſe, nec intelligi poteſt, juxta Regulam illam Papæ Paſchalis II. in *c. Si quis 7. cauſ. 1. q. 3.* *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

LXXVII. Obijcitur 1. In ſacra Scriptura non repetitur damnatum aliquid, ut Simoniacum, niſi venditio Sacramentorum, & operatio miraculorum, ut colligitur ex *c. 8. Actor.* Sed id verum non eſt, quia *Matth. 10. v. 7.* quando ait Chriſtus, *gratis accepiſtis, gratis date.* prohibentur venditiones omnium actuum ſpiritualium, non quidem expreſsè, ſed implicitè, quia ibi prohibetur vendere prædicationem Evangelij; adeóque etiam prohibitum eſt vendere alias functiones ſpirituales, ſive miniſteria Eccleſiaſtica, *Turrecrem. in cit. c. Latorem. n. 9. in reſponſ. ad ſecundam rationem.*

Obijcitur 2. Quando ſpirituale, & temporale ſunt annexa, tunc vendito temporali, licitum eſt etiam vendere, ſive transferre in alium ſpirituale ei annexum, ut patet in jure patronatûs, quod vendito fundo, unà cum ipſo, vènditur, & tranſit ad emptorem: item in vaſis ſacris, quæ licitè vendi poſſunt, modò non vendantur pluris, ratione conſecrationis: ergo etiam quodlibet beneficium Eccleſiaſticum, etſi ſit conſequens quid ad officium ſpirituale, licitè vendi poteſt, dummodo non pluris vendatur, ratione illius connexionis. Sed negatur conſequentia. Ratio diverſitatis eſt, quia veſtes, & vaſa ſacra ſunt annexa ſpiritualibus, non quòd illis poſteriora ſint, ſed tanquam tempore priora ad Sacramentorum uſum referuntur, & ordinantur, à quibus ſecundùm ſe, & ſuâpte naturâ non pendent. Unde ratione materiæ, quâ conſtant, vendi poſſunt abſque eo, quòd venditâ materiâ ſimul venditum cenſeatur id, quod eſt ſpirituale in eis, videlicet conſecratio, vel benedictio: nam materia abſolutè, & ſimpliciter præcedit, quod in eis ſpirituale eſt, & ſacrum; ideóque etiam hæc ſecundùm ſe vendi, & æſtimari poſſunt, non vendito, nec æſtimato ſpirituali; ſic etiam vendi poteſt fundus, in quo eſt jus patronatûs, quia iſtud præcedit, ac proinde fundo, vel caſtro vendito, non venditur ipſum jus patronatûs. Similiter vendi poteſt ſolum terræ, in quo eſt jus ſepulturæ, quin iſtud vendatur, quia tempore præcedit fundus, ſive ſolum. At verò beneficium, ſive jus percipiendi fructus temporales, eſt poſterius, ſive acceſſorium, & conſequenter annexum officio ſacro, & ſpirituali Clerici, à quo pendet, & in quo fundatur; ideóque vendi non poteſt, niſi etiam officium ſacrum, & ſpirituale, cui eſt annexum, vendatur. *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. in corp. Azor. cit. l. 12. c. 11.*

11, *cap*, 11. *q*. 3. §. *Tertia ſententia*. & quamvis jus præbendæ, ſive jus percipiendi fructus temporalea ſecundùm ſe ſit temporale, & etiam in laicum cadere poſſit, quatenus tamen talis præbenda eſt annexa Juri Canoniæ, ſive Officio ſpirituali, eſt Jus ſpirituale, adeóque Jure divino vendi prohibetur.

LXXVIII. Cæterùm, quod dictum eſt jus percipiendi Eccleſiaſticos reditus temporales, ſine Simonia Juris divini, vendi non poſſe, id intelligendum eſt, quamdiu hoc jus temporalium redituum ſpirituali titulo, ſive officio annexum manet, cùm tales fructus ex primæva ſua inſtitutione, debeantur tanquam ſtipendium ſuſtentationis pro ſpirituali munere, ſeu functione, ut ſuprà dictum. Si verò auctoritate S. Pontificis, qui eſt ſupremus Adminiſtrator, & diſpenſator omnium Eccleſiaſticorum bonorum, hujuſmodi fructus, ſeu reditus re ipsâ fuerint à ſpirituali titulo beneficij, ſive jure officij ſpiritualis ſeparati, ita ut non ampliùs præſtari debeant propter ſpiritnale Miniſterium; ſed propter aliam cauſam, ſeu titulum; tum etiam jus percipiendi hujuſmodi fructus, ſeu proventus emi, ac vendi licitè poteſt, etiam laico, quia tunc extinguitur titulus ſpiritualis officij, vel ejus obligatio, & ſic nihil ſpirituale venditur, & in emptorem tranſit, ſed merè temporale. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 24. *n.* 23. Poteſt etiam S. Pontifex dare alicui beneficium, ſub onere ſibi, vel alijs ſolvendi annuam penſionem, vel portionem redituum; quia tunc ea penſio à titulo ſpirituali ipſius beneficij ſeparatur. Non tamen hoc caſu venditur ipſum beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretij; non enim erat ejus, cui beneficium confertur, neque ab ipſo penſio illa ex bonis proprijs ejuſdem exigitur, ſed ex bonis Eccleſiæ, ſeu beneficij vacantis alteri aſſignatur. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 24. *Laym. cit. c. ult. n.* 45. Veruntamen Prælati Papâ inferiores, non poſſunt ſeparare fructus, ſeu proventus Eccleſiaſticos à ſpirituali titulo beneficij, & conſequenter non poſſunt etiam facere, ut jus ad illos fructus alicui acquiratur, niſi ratione alicujus ſpiritualis Juria, vel Miniſterij; ergo non poſſunt præbendam, vel ejua partem vendere, niſi vendendo ſpirituale, quia jure ſtatutum eſt, ut beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur. *Suar. cit. l. n.* 25. Multò minùs poſſunt perſonæ privatæ, ſeu Beneficiari ullo modo ſeparare fructus à beneficio, neque nomine beneficij aliquid exigere, licèt poſſint fructus locare, ſaltem ad breve tempus, quia locatio non inducit ſeparationem fructuum ab ipſo titulo beneficij. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 38. *& ſeqq.* ut alibi dictum ſuo loco.

§. II.

Quibus modis committitur Simonia in collatione Beneficiorum, & electione ad Prælaturas, & alia Beneficia Eccleſiaſtica?

LXXIX. Assertio 1. Committitut Simonia primò. Si collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipſa collatione beneficij, ex communi, & certa ſententia apud *Laym. cit. c. ult. q.* 2. *n.* 45. *in fine*, quia collatio eſt actus muneris, ſeu functionis ſpiritualis, adeóque eſt contra Jus dIviuum aliquid pro illo exigere, vel accipere. Secundò committitur Simonia, ſi aliquid temporale exigatur pro inductione, ſeu immiſſione in poſſeſſionem beneficij collati, *c. Cum in Eccleſiæ.* 9. ibi: *tunc ponendis in Sedem, ſeu introducendis Presbyteris in Eccleſiam. h. t.* ubi etiam reprobatur contraria conſuetudo. Conſentit *c. In tantum.* 36. §. *fin. h. t.* quia per corporalem beneficij poſſeſſionem jus quoddam ſpirituale acquiritur, videlicet adminiſtratio. *Azor. cit. l.* 12. *c.* 7. *q.* 1. §. *Inſuper*. Multò magis prohibitum eſt tanquam Simoniacum, aliquid exigere pro ipſa inſtitutione Rectoris, vel alterius Clerici in ipſo beneficio, vel pro conſenſu præſtando in ejus inſtitutionem, prout deciditur in *c. Audivimus.* 41. *h. t.* ubi habetur, quòd quidā Epiſcopi, decedentibus Eccleſiarum Rectoribus, Eccleſias ipſas ſubijciebant interdicto, nec permittebant aliquos in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ ſolveretur. Præterea cùm miles, vel Clericus domum Religionis ingrederetur, vel apud Religioſos eligeret ſepulturam, etiamſi nihil religioſo loco reliquerit, difficultates ingerebant, (ſcilicet Epiſcopi, interdicendo, vel excommunicando, vel pignorando, vel aliàs vexando, vel etiam ipſis conquerentibus juſtitiam denegando. *Hoſtienſ. hic V. Ingerunt*) donec aliquid muneris acciperent. Cùm ergo non ſolùm à malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali (ſecundùm *Apoſt.* 1. *Theſſ.* 5.) abſtinendum ſit, Concilium Lateranenſe hujuſmodi exactiones penitus prohibuit, & ſtatuit, ut ſi quis contrà fecerit, duplicata reſtituat in utilitatem locorum, in quorum diſpendium fuerant ſoluta, fideliter convertenda.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Pro inſtitutione Rectoris, vel alteriua Beneficiati nihil licet exigere, vel dare, ita ut Simoniacus ſit, non ſolùm is, qui exigit, vel accipit; ſed etiam, qui dat, & ſolvit pecuniam pro inſtitutione. Nam vel inſtitutio hîc accipitur pro inſtitutione juris, per quam alicui liberè confertur beneficium, vel electus confirmatur, vel præſentatua ad beneficium in eo inſtituitur: & tunc indubitatè committitur Simonia, quia non debet talis emere inſtitutionem, cùm ſit actus ſpiritualis, quamvis injuſtè ea ſit denegata, ſed recurrere debet ad Superiorem Prælati, cui competit jus conferendi, vel inſtituendi. Neque verò talis dici poteſt redimere vexationem ſuam, cùm non det pecuniam pro redimenda vexatione Juris ſpiritualis jam quæſiti, ſed quærendi primùm. Vel accipitur hîc inſtitutio, prout eſt quid facti, nempe pro introductione, ſeu immiſſione in corporalem poſſeſſionem beneficij jam collati, & obtenti: & tunc etiam pro tali poſſeſſione acquirenda non debet aliquid temporale dari ax pacto, cùm poſſeſſio ſit quid juria, vel ſaltem eſt conjuncta cum exercitio Juris ſpiritualis, cui eſt annexa; pro annexis autem ſpiritualibus nihil ſolvi poteſt, abſque Simonia. *Abb. hîc n.* 1. *&* 2. *junct. Gl. marg. lit. A. contra Gloſſam ordinariam. Gl. hîc. V. Perſolvatur.*

Notandum 2. Quamvis aliàs regulariter ſimoniacè acceptum, communi conſenſu, tam dantis, quàm accipientis, ſimpliciter ſolùm reſtitui debeat. *c. De hoc.* 11. *h. t.* in caſu tamen hujus c. ſpecialiter

injunctum fuit, ut duplum ejus, quod ſimoniacè acceptum fuit, ab Epiſcopis reſtituetetur, idque quia quaſi per extorſionem, & concuſſionem quandam, adeóque violenter hæc pecunia à ſubditis Clericis exacta fuit, & obtenta. *Arg. c. Jubemus. 126. cauſ. 1. q. 1.* quamvis in foro conſcientiæ duplicata reſtitutio non neceſſariò fieri debeat, quia in pœnam imponitur, quæ ante condemnationem Judicis in hoc foro non eſt neceſſariò ſolvenda. *Abb. hic n. 1.*

LXXXI. Præterea in c. *Ne DEI. 43. h. t.* » prohibetur ab Honorio III. ne quis Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipſorum à quoquam in Abbatem electo, pro benedictione, vel inſtallatione, vel recipienda profeſſione ab eis, ſub cujuſdam conſuetudinis prætextu paleſtedum (hoc eſt, equum inſignem) vel aliud quidquam quocunque nomine cenſeatur, exigete, vel extorquete præſumat, prout habetur in integra lectione hujus c. Item præcipitur ſpecialiter Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis electis, ut ſolemniter non inſtallentur, ſed ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi eâ formâ profeſſionis ſint contenti, quæ ab initio hujus Ordinis eſt inſtituta, & habetur in textu. Loquitur verò hic Papa de forma Profeſſionis, non Religionis, ſed quâ profitentur, ſe præſtituros ſuis Epiſcopis ſubjectionem reverentiam, & obedientiam, ſalvâ Ordinis regulâ. *Gl. hic. V. Eodem.*

Porrò inſtallatio dicitur, quando electus, & confirmatus introducitur in ſtallum, id eſt, in ſedem, ſeu locum conſtitutum in Choro, & Abbati deputatum ad ſedendum. *Gl. marg. hic*, & hanc etiam vendi non poſſe pro pretio, docet etiam *tit. l. 4. c. 28. in fine.* prohibetur autem in hoc c. ſolùm ſolennitas inſtallationis; non autem, quo minùs fieri poſſit ſimpliciter. & de plano per Monachos eligentes, vel etiam per Archidiaconum, ad quem ſpectat regulariter inſtallatio de Jure communi, c. *Ad hæc. 7. de offic. Archid.* niſi aliud conſuetudine ſit receptum, *Hoſtienſ. hic in princ. & Abb. n. 1. in fine.*

LXXXII. Tertiò committitur Simonia, ſi homagium præſtetur pro beneficio obtinendo, » prout ſumitur ex c. *Ex diligenti. 17. h. t.* Ubi » habetur, quòd Archidiaconus Cantuarienſis » quendam Clericum induxit, ut ei homagium, » & fidelitatem præſtaret, ita ut ipſe illi Clerico » beneficium Eccleſiaſticum ſingulis annis exhiberet. Quoniam verò Clericus iſte vidit, quòd » hujuſmodi obligatio illicita eſſet, & turpis, petijt inſtanter à Papa abſolvi, dicens, quod de » prædicto beneficio nihil deinceps acciperet (alìas enim veram pœnitentiam agere non potuiſſet, quia venia non datur, niſi correcto, & pœnitere non valebit, niſi beneficio illi renunciet *Gl. hic V. Nihil omnino*) Papa videns petitionem » hanc honeſtam eſſe, & rationabilem, ipſum ab » homagio, & fidelitate dicto Archidiacono præſtitâ (præſertim cùm illud homagium divinis, » & humanis legibus contrarium fuerit) abſolvit, ita ut à Sacerdote diſcreto condignam pœnitentiam acciperet. Et ne notâ infamiæ aſpergatur, idem Papa conceſſit ei has litteras, ut poſſit eas oſtendere in teſtimonium indulgentiæ ipſi » conceſſæ contra infamantes eundem. »

LXXXIII. Notandum 1. Hominium, ſeu homagium, & fidelitas ſunt diverſa; nam homagium propriè præſtatur Imperatori, vel Regi, per quod aliquis fit Subditus illius, & obligatur ad certa ſervitia, ita ut non recognoſcat alium Superiorem: fidelitas verò eſt, quando quis ſpecialiter promittit, ac jurat, ſe alteri fore fidelem, & hoc juramentum poteſt pluribus præſtari, *Joan. Andr. hic. n. 1. & 2. Abb. ibid. n. 1. not. 3.*

Notandum 2. Quando hîc dicitur, quòd Archidiaconus Clerico illi ſingulis annis exhibuit beneficium Eccleſiaſticum, id intelligendum eſt, vel quia Clerico illi ex redditibus alicujus Eccleſiæ, vel dignitatis certa penſio annua conſtituta fuit, nomine, & loco beneficij ſpiritualis pro homagio, ſeu obſequio temporali, ut explicat *Hoſtienſ. hic V. Illicita*, vel quia ex Beneficio Eccleſiaſtico recipiebat certum cenſum, ſeu penſionem annuam. *Joan. Andr. hic V. Singulis annis, & Abb. not. 2.* ubi ait, quòd prior intellectus videtur magis congruere litteræ; nam Simonia eſt contra Jus divinum, & naturale præſtare homagium pro beneficio Eccleſiaſtico obtinendo; adeóque aliquid temporale dare pro re ſpirituali: nam ut hic dicitur, talia præſtate divinis, & humanis legibus eſt contrarium, quia eſt contra Vetus, & Novum Teſtamentum, quatenus generaliter diſponunt, nihil temporale exigendum eſſe pro re ſpirituali, & contra leges humanas, id eſt, contra Canonicas, ſeu Eccleſiaſticas, *Gl. hic V. Divinis in 2. Expoſ. & V. Humanis. Abb. hic num. in fine.* nam cùm verbum *Divinis* poſitum ſit ad differentiam legum Canonicarum, non poteſt exponi de Canonicis legibus, eſſet enim nugatoria expoſitio, ſed de divinis propriè dictis intelligi debet. *Fagn. hic n. 4.*

Sed contra obſtare videtur, quòd etiam Clerici recipientes beneficia à Prælatis eis præſtent juramentum fidelitatis, imò & homagium. *c. Gravem. 15. de Exceſſ. Præl.* Verùm hoc intelligi debet de homagio latè ſumpto, pro fidelitate, & obedientia, ut notat *Gl. ibid. V. Homagij. Abb. hic num. 4.* ubi etiam rationem diverſitatis reddit, cur homagium ſtrictè acceptum non debeat præſtari pro ſpiritualibus: juramentum verò fidelitatis poſſit, ac debeat, quia nimirum homagium continet temporale commodum ejus, cui præſtatur, nam efficitur ipſius ſubditus, & vaſallus, & obligatur illi ad certa ſervitia, quæ pro ſpiritualibus obtinendis præſtari non debent, & ideo in *c. ult. infrà de Reb. Jud.* dicitur: *Indignum eſt, & à Rom. Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur:* (quamvis *Gl. ibi. V. Homagium.* per illud intelligat Sacramentum fidelitatis) eſt enim talis ſubjectio munus ab obſequio indebitè impenſo, quod Simoniam inducit, c. *Sunt nonnulli. 114. cauſ. 1. q. 1. Gl. hic V. Obligatio.* At verò juramentum fidelitatis præſtatur Prælato, per quod ſe quis obligat tantùm ad fidelitatem ipſi præſtandam, quæ præſtatur potiùs dignitati, quàm perſonæ. Sed ulteriùs opponi poteſt, quòd Papa in caſu hujus c. hunc Clericum, non ſolùm ab homagio, ſed etiam à fidelitate præſtita Archidiacono abſolverit. Tripliciter ad hoc reſpon- dct

det *Abb. hic n. 4.* 1. Quia Archidiaconus iſte exigebat omnimodam ſubjectionem à Clerico, & ideo tota obligatio, etiam fidelitatis, fuit caſſata, *Arg. c. Cùm ſuper. 23. de offic. deleg.* 2. Iſte exegit homagium, & ideo cùm commiſerit Simoniam, meritò etiam fuit remiſſa obligatio fidelitatis, ut nullum inde commodum reportaret, quæ reſponſio coincidit cum priore. 3. Juramentum fidelitatis præſtandum eſt Epiſcopo, vel alteri, quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habenti: non autem Prælatis inferioribus, adeóque nec Archidiacono, etiamſi ad eos ſpectet collatio certi beneficij, ex ſpeciali conceſſione, vel præſcriptione.

LXXXIV. Notandum 3. Clericus iſte re ipsâ non egebat abſolutione ab homagio, quippe, quod præſtitum fuit pro re ſpirituali, ſive beneficio Eccleſiaſtico, & ideo juramentum illud, utpote vergens in diſpendium ſalutis æternæ, ſervari non potuit: quare cùm dicit hîc Papa, *eum abſolvimus*, idem eſt, ac ſi diceret abſolutum declaravimus, quia cùm nunquam vinculum, ſeu obligatio ex illo juramento fuerit contracta, non potuit re ipsâ abſolvi; ſive abſolutus fuit de facto, cùm ipſo jure nunquam fuerit illo ligatus, *Gl. hîc V. Salutis. & V. Abſolvimus.*

LXXXV. Quartò committitur Simonia, ſi pro temporali obſequio promittatur beneficium Eccleſiaſticum, prout ſumitur ex c. *Cùm eſſent. 12. h. t.*
» Nam quidam nobilis, ac miles promiſit cuidam
» Clerico dare Eccleſiam (id eſt, ad eam ſe ipſum
» præſentaturum, cùm laicus non habeat poteſta-
» tem dandi, ſeu conferendi Eccleſiam, ſed ſolùm
» præſentandi ad illam. *Hoſtienſ. hic V. Dare*) ſi
» quoddam negotium ejuſdem nobilis Clericus ille
» poſſit apud Papam promovere, ídque ipſe Cleri-
» cus coram Papa confeſſus eſt, ſed quia promiſſio
» hæc continebat ſimoniacam pravitatem, ideo Pa-
» pa dicto Clerico ſilentium ſuper eadem Eccleſia
» impoſuit.

LXXXVI. Ubi notandum 1. Sola promiſſio Eccleſiæ, ſeu Beneficij Eccleſiaſtici, vel alterius rei ſpiritualis Simoniam inducit. *Gl. marg. hîc in fine.* Unde hæc promiſſio nobilis illicita fuit, & Simoniaca, nec ex tali promiſſione ipſe obligari potuit: ſi verò Clericus iſte, ſine pacto aliquo, negotium illius nobilis promoviſſet, vel aliàs eidem ſerviſſet, bene poterat illum remunerare, præſentando ad aliquod beneficium, vel alio modo. *Gl. hic V. Promiſerat.*

Notandum 2. Poteſt quis ſervire Epiſcopo, ſpe conſequendi ab ipſo aliquod Beneficium Eccleſiaſticum abſque Simonia, ſi ſine omni pactione ei ſerviat, licèt poſtea ſequatur collatio, dummodo principaliter hac intentione non ſerviat, nec Epiſcopus directè intendat pro tali ſervitio temporali ei providere de beneficio; tum enim utrinque committeretur Simonia ſaltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur. *Gl. hic V. Promiſerat. Abb. ibid. num. 4. & Gloſſator ejuſdem lit. D. Silv. V. Simonia. q. 16, dicto 4.*

Notandum 3. Non eſt Simonia, ſi Epiſcopus promittat ſe alicui certum ſtipendium daturum, ſingulis annis, ut ipſi inſerviat, donec Beneficium Eccleſiaſticum ipſi contulerit, quia non in perpetuum, & ſimpliciter, ac abſolutè, ſed ſolùm ad tempus facta eſt promiſſio ſtipendij temporalis, & ſub conditione, quâ expletâ, ceſſat obligatio. *Abb. hîc n. 5. Silv. cit. l. Azor. cit. l. 12. c. 11. q. 2.* At verò Simonia foret, ſi Epiſcopus, loco ſtipendij Miniſtro debiti, Eccleſiaſticum Beneficium conferret, vel ex pacto obligaret ſibi Miniſtrum ad temporale obſequium præſtandum pro beneficio conferendo: vel, ſi promiſiſſet ſe ſoluturum Miniſtro annexum ſtipendium, donec beneficium conferret, eóque collato, Miniſter præſtans temporale ſervitium inſerviret poſt datum beneficium, quia tunc Miniſter remitteret ſtipendium ſibi debitum, ob receptum beneficium Eccleſiaſticum, adeóque Epiſcopus daret ſpirituale ob commodum temporale, & Miniſter acciperet ſpirituale ob commodum temporale. *Azor. c. l.*

LXXXVII. Assertio 2. Similiter committitur Simonia in electionibus ad Prælaturas, vel alia beneficia Eccleſiaſtica. 1. Si pro electione particularis perſonæ, etiam digniſſimæ, pecunia detur, quia tunc emitur actio ſpiritualis, nempe electio, & ipſum beneficium, *Leſſ. cit. c. 35. n. 112.* 2. Si duo Electores ita inter ſe conveniant, ego dabo tibi meum ſuffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum in alia. *Silv. V. Simonia. q. 13. Azor. cit. l. 12. c. 3. q. 7. in fine.* 3. Si pro ſuffragio in electione dando alicui promittatur beneficium, c. *De hoc. 11. h. t. Azor. cit. c. 7. q. 1. §. Itidem.* 4. Simoniacum eſt dare pecuniam alteri, ne conſentiat in electionem alicujus, ſive ne votum det alicui digno. *Gl. in c. Nemo. 14. V. Celet. h. t.* Quia Simonia committitur, non ſolùm, ſi detur ſpirituale pro temporali, ſed etiam, ſi omittatur pro commodo temporali. *Abb. ibid. n. 2.* Non eſt autem Simonia, dare pecuniam Electoribus indignum, vel minùs dignum eligere volentibus, ne illum eligant, quia hoc eſt procurare bonum Eccleſiæ, adeóque licitum. *Azor. cit. c. 7. q. 3.* 5. Simonia committitur, ſi electus pecuniam det pro confirmatione ſua, vel ne confirmetur, contradicat, quia per confirmationem plenum jus acquiritur in beneficio; adeóque datur pecunia pro Jure ſpirituali obtinendo. *Azor. cit. c. 7. q. 1. §. Si roges.* 6. Is, qui pro præſentatione ad beneficium aliquid temporale dat, & qui accipit, Simoniam committit. *Azor. cit. l. 12. c. 15. in princ.*

Notandum 2. Poteſt quis ſervire Epiſcopo, ſpe conſequendi ab ipſo aliquod Beneficium Eccleſiaſticum, abſque Simonia, ſi ſine omni pactione ei ſerviat, licèt poſtea ſequatur collatio: dummodo principaliter hac intentione non ſerviat, nec Epiſcopus directè intendat pro tali ſervitio temporali ei providere de beneficio, tum enim utrinque committeretur Simonia, ſaltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur, *Gl. hîc V. Promiſerat. Abb. ibid. num. 4.*

§. III.

Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?

LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in c. *Tuæ nos. 34. h. t.* ubi ſic ſtatuitur. Si quis Clericus det, » vel

» vel offerat bona ſua, cum pacto, vel conditione, ut
» in Canonicum admittatur, & illa bona ſibi retine-
» re liceat in vita ſua pro præbenda; hujusmodi ob-
» latio, vel receptio fieri non poteſt ſine vitio Simo-
» niæ: cùm in talibus (ſcilicet ſpiritualibus, vel
» quaſi) omnis pactio, vel conventio (& modus et-
» iam. *Gl. hîc V. eodem.*) ceſſare debeat, juxta Cano-
» nicas ſanctiones (*c. ult. de pactis.*) Si verò purè, ac
» ſine pacto, ſeu conventione, bona ſua quis offerat,
» rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur,
» & bona ſua ſibi retinere liceat pro præbenda; &
» Clerici ejusdem Eccleſiæ purè, id eſt, ſine pactione,
» conſentiant: talis receptio fieri poterit absque Si-
» monia. Et hæc quidem procedunt in foro exteri-
» ore, in quo judicatur de manifeſtis tantùm (id eſt,
» de his, quæ notoria ſunt juris, vel facti, & non de
» occultis, *c. Sicut. 33. in fine. h. t. Hoſtienſ. hîc V. Li-
» cèt autem.*) Si tamen is, qui talem donationem (ſci-
» licet puram, & liberam ab omni pactione) facit eâ
» intentione (principaliter, vix enim fieri poteſt ſi-
» ne ſpe, ac intentione ſecundaria. *Hoſtienſ. hîc V.
» eodem, & Abb. n. 2.*) ducatur, ut per temporalia
» bona, quæ offert, ſpiritualia poſſit adipiſci: & Cle-
» rici, qui eum admittunt, non eſſent eum recepturi
» in Canonicum, niſi commoda temporalia perci-
» perent: ſine dubio, tam illi, quàm iſti apud DE-
» UM, qui cognitor eſt ſecretorum, culpabiles judi-
» cantur.

LXXXIX. Notandum 1. Poteſt quis rogare, ut beneficium ſibi conferatur, modò idoneus ſit, quando preces emiſſæ à digno pro ſpirituali beneficio conſequendo non inducunt Simoniam, etiamſi præceſſerit donatio rei temporalis, ex mera tamen liberalitate, & abſolutè facta, ſine pacto. Imò etiam tempore, quo quis recipitur in Canonicum. v. g. licitum eſt, aliquid temporale dare, ſeu donare, dummodo liberaliter detur, & ceſſet omnia pactio, & conditio, & ſub ſpecie talium munerum, nulla fraus committatur, *Gl. hic. V. purè conſentiant. Abb. n. 4.*

Notandum 2. Is, qui bona ſua dat alicui Eccleſiæ, eo pacto, ut in Canonicum admittatur, & ex bonis illis inſtituatur præbenda, quæ ipſi conferatur, Simoniam committit, quia Spirituale Jus acquirit, nam hoc ipſo, quo fit Canonicus, habet vocem, ſeu ſuffragium in Capitulo, & locum, ſeu ſedem in Choro. *Azor. c. p. 3. l. 12. c. 7. q. 2.* Ubi addit, non eſſe Simoniam, ſi talis Canonicus, cum conſenſu Epiſcopi, retineret ſibi poteſtatem præficiendi Clericum in præbenda, ex bonis ſuis in Eccleſia inſtituta, quia nihil aliud peteret, niſi Jus Patronatûs in Canonicatu, & præbenda ex bonis inſtituta, quod ſecundùm Canones conſtitui poteſt, auctoritate, & conſenſu Epiſcopi.

Notandum 3. Si quis bona ſua tradat Eccleſiæ principaliter eo animo, & intentione, ut Canonicus fiat, alioquin non daturus, ſine omni tamen pacto: & viciſſim Canonici eum admittant, ſine ullo pacto quidem, ſed non aliter admiſſuri, niſi bona ſua donaret, committitur utrinque, non quidem conventionalis, aut realis, ſed mentalis Simonia, ut colligitur ex fine hujus c. quæ tamen non obligat ad reſtitutionem talium ſpiritualium, vel temporalium, quæ illicitè recepta ſunt, ſed per pœnitentiam peccatum aboleri poteſt. *Hoſtienſ. hic. & Abb. n. 5.* de quo infrà.

XC. Præterea in *c. Jacobus. 44. h. t.* habetur,
quòd cùm Jacobus Canonicus Eſculanus in Ec- »
cleſia Aprutinenſi in Canonicum receptus eſſet, »
Canonici ejusdem Eccleſiæ partem proventuum »
(vel communium, qui inter Canonicos dividun- »
tur, vel fortè diſtributionum quotidianarum, aut vi-
ctualium. *Hoſtiens. hic. V. eod.*) ac præbendam (ſcili-
cet certam, & ab aliis diviſam, quæ vocatur Corpus »
præbendæ, *Hoſtienſ. V. eod.*) ipſi aſſignare recuſa- »
bant, niſi priùs prandium à Canonico de novo re- »
cepto ipſis appararetur, juxta conſuetudinem rece- »
ptam. Re delata ad Gregorium IX. is mandavit »
cuidam Priori, ut ſi ita eſt, dictos Canonicos, non »
obſtante tali conſuetudine, & appellatione remo- »
tâ, compellat, ut ipſi, ſicut uni ex aliis præbendam »
conferant, & proventus aſſignent. »

XCI. Notandum hic 1. Non poteſt ab eo, qui de novo receptus eſt in Canonicum, pro admiſſione in poſſeſſionem Canonicatûs, vel præbendæ, ſeu beneficii, antè, vel pòſt exigi, vel ſolvi aliquid temporale, etiam modicum, v. g. prandium, ſeu convivium, convertendum in commodum, & utilitatem Canonicorum, vel Beneficiariorum Eccleſiæ, ſed id eſt Simoniacum, non obſtante ſtatuto, vel conſuetudine etiam immemoriali, prout innuitur ex hoc c. & *c. fin. cauſ. 1. q. 3. Gl. fin. hic. & Abb. n. 2. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 111. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n. 83.*

Notandum 2. Tria requiruntur, ut licitè, ac juſtè poſſit aliquid temporale, etiam modicum, v. g. prandium, vel convivium exigi, & recipi à Canonicis, vel aliis Clericis pro illorum receptione, vel inſtitutione. 1. Ut id lege aliqua ſit ſtatutum, vel conſuetudine receptum. 2. Ut acceptum ad pios uſus applicetur. 3. Ut non exigatur, priusquam liberè præſtita ſint ſpiritualia, neque ea denegentur, etiamſi nihil detur. *Abb. in cit. c. Jacobus. n. 3. & ibid. Barb. n. 7. & ult. Azor. cit. l. 12. c. 11. q. 6.* Veruntamen ſi aliquid temporale detur, tempore receptionis ad Canonicatum, vel aliud beneficium, non ex obligatione, & citra exactionem, ſed ſpontè, ac liberaliter, nullóque pacto interveniente, non poteſt damnari talis conſuetudo, & praxis, etiamſi datum ad uſus non pios, ac proprios applicetur, quia gratanter recipi poteſt, quod gratis oblatum eſt. *Gl. in c. dilectus. 30. in fin. h. t. Gl. in cit. c. Tua nos. 34. V. Purè conſentiant.* & patet ex ſuprà dictis. Porrò etſi in *cit. C. Jacobus.* ſicut & in *Concil. Trid. Seſſ. 24. c. 14. de ref.* reprobatur conſuetudo exigendi prandium, vel convivium, & quodvis aliud temporale, pro receptione Canonicorum, tamen hoc paſſim non obſervatur, teſte *Leſſ. l. 2. c. 25. n. 111.* præſertim in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis in Germania nunc receptum eſt, ut novi Canonici convivium dare, imò & in quibusdam locis certam pecuniæ ſummam Capitulo perſolvere debeant: quam conſuetudinem Simoniæ Juris Eccleſiaſtici damnare non auſim, cùm ea toleretur ab Epiſcopis, imò etiam à Papa, quem tam generalem conſuetudinem integræ nationis ignorare non eſt veriſimile.

§. VI. An

§. IV.

An Electio, Præſentatio, Confirmatio, Collatio, vel quævis alia proviſio Beneficii Simoniaca, ſit ipſo Jure irrita?

XCII. Assertio. 1. Electio, vel Collatio Beneficij per Simoniam facta non eſt irrita jure naturæ, ſed valida. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. n. 11. & ſeqq.* & à pleriſque DD. ſupponitur. Idque probatur, quia non obſtaute Simonia, ex parte conferentis, adeſt voluntas, & poteſtas vera, & abſoluta conferendi beneficium; & ex parte recipientis, etiam intervenit conſenſus voluntatis ad recipiendum, ergò ſpectato jure naturæ, tam collatio, quàm acceptio valida eſt: neque enim propter Simoniæ peccatum, vi Juris divini, & naturalis fit recipiens incapax ad accipiendum, nec dans ad conferendum. Neque etiam præceptum Chriſti, ut ſpiritualia gratis dentur, pertinet ad ſubſtantiam dationis, ſed ſolùm modum dandi præſcribit, qui ad ſubſtantiam non pertinet, quæ in voluntaria datione, & acceptione conſiſtit, ſed requiritur propter decentiam, & ſanctitatem rei, quæ datur, ut dignè tractetur, adeóque eſt modus ſolùm accidentalis, & extrinſecus. Sicut ergò Simonia non impedit conſenſum, ex parte dantis, & accipientis, ita nec ejus effectum, qui eſt translatio, & acquiſitio beneficij Simoniacè venditi. *Suar. cit. l. n. 16. & 18.* Sicut etiam lex naturalis, & divina præcipit gratis eſſe mutuum dandum, & tamen etſi quis emat mutuum, ſolvendo uſuras, verè acquirit dominium pecuniæ mutuatæ. *Suar. c. l. n. 19.*

XCIII. Assertio 2. Electio, Collatio, Præſentatio, Confirmatio, vel quævis alia proviſio, ſeu promotio ad dignitatem, perſonatum, officium Eccleſiaſticum, aut quodvis beneficium Simoniacè facta, ſive Simonia commiſſa ſit ab ipſo electo, aut proviſo, ſive ab alio, ipſo ſciente, & non contradicente, Jure Eccleſiaſtico irrita eſt, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. in corp. & ad 3.* prout oſtendit *Covar. in reg. peccatum. p. 2. §. 8. n. 7. & ſeqq. Abbas. in c. penult. n. 2. de Elect. & ibid. Laym. n. 2. Suar. cit. c. 57. n. 22. Leſſ. l. 2. de juſt. c. 35. n. 132. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n. 4. & 5.* & dictũ etiam ſuprà *l. 1. Decret. tit. 6. n. 96. contra Felin. & Navar. conſil. 95. h. t.* quem ſequitur *Fagn. in c. nobis. 27. h. t. n. 67. & ſeqq.* quorum fundamentum præcipuum eſt, quod Jura Canonica ſolùm ſignificant, electionem eſſe reprobandam, non autem eſſe ipſo jure nullam. Sed probatur noſtra aſſertio ex c. *Matthæus. 23. h. t.* Ubi quidam electus eſt ad regimen cujusdam Eccleſiæ, de voluntate majoris partis Capitularium, paucis ipſi contradicentibus, (unde valere debebat, quantum ad hoc electio, non obſtante contradictione paucorum, niſi hi aliquid rationabiliter opponerent, & probarent. *Gl. hic. V. majoris partis. & Hoſtienſ. V. eod.*) Sed quidam amicus electi, ipſo conſcio, & de voluntate turbatu ejusdem (vel quia expreſsè non contradixit, vel quia diſſimulavit, vel etiam, etſi cum quadam animi perturbatione, annuit. *Hoſtienſ. V. eod.*) ei, qui magiſter, ſeu auctor diſcordiæ, ſeu contradictionis videbatur, pecuniam quandam ſolvit, (ſcilicet ex pacto, ut ſequentia innuunt) & ſic contradictio quievit. Poſtea electus dubitans, an non Simoniam commiſiſſet, per Cardinalem quendam Papam conſuluit, cui is reſpondit, quòd multùm ſibi conſulit, ſi adminiſtrationem celeriter (id eſt, ſtatim, & incontinenti) ac ſpontè dimittat, memor illius verbi Chriſti: *Nihil proderit homini, ſi univerſum mundum lucretur, &c.* Matth. 16.

XCIV. Hinc colligitur 1. Quòd ſi detur pecunia, etiam pro voto, ſeu ſuffragio non neceſſario ad valorem electionis, committitur Simonia, hæc enim electio in caſu hujus c. fuit facta à majore parte Capituli, & tamen fuit Simoniaca, quia fuit pecunia data, ut minor pars deſiſteret à contradictione. *Abb. hic. n. 3.*

Colligitur 2. Tametſi. *Gl. hic. V. paucis.* dicat, eos, qui contradicebant electioni, habuiſſe jus contradicendi, quia fortè erant contempti, vel aliam exceptionem poterant opponere electo, & ſic eis pecunia dari non debuit, ut deſiſterent: Alij tamen, ut *Innoc. hic. & Abb. n. 4.* dicunt, quòd hæc explicatio nimis reſtringat textum, ut tunc tantùm committatur Simonia, ſi detur pecunia ei, qui de jure contradicit, ſive juſtam cauſam contradicendi habet, non qui de facto tantùm, ſive injuſtè: eò quòd tunc electus potiùs videatur tantùm redimere velle vexationem ſuam, quàm emere ſpirituale, ideóque dicendum eſſe, quòd ante confirmationem electi, non debeat dari pecunia, ſive contradicatur de jure, ſive de facto, quia pro jure acquirendo, & nondum acquiſito, non licet dare pecuniam, etiam ad redimendam vexationem, de quo infrà.

Colligitur 3. Si electo ſciente, & non contradicente, pecunia data ſit pro voto, ſeu ſuffragio obtinendo, Simonia committitur, non obſtante quòd turbatâ voluntate electi data ſit, quia voluntas turbata non excuſat in delictis, ſed eſt voluntas, ſicut coacta. *Gl. hic. V. paucis. & Abb. n. 3.*

Colligitur 4. Quamvis Papa in caſu hujus c. videatur ſolùm dare conſilium electo, ut adminiſtrationem dimittat, id tamen factum eſt non idcircò, quaſi Pontifex judicaret, id non eſſe neceſſariũ ad ſalutem, ſed quia, cùm res eſſet occulta, non poterat id ei expreſsè præcipere, ſed tantùm declaravit obligationem, quæ reipſa inerat. *Gl. hic. V. Conſulis. Suar. cit. c. 57. n. 27.*

XCV. Assertio 3. Electio, Collatio, vel quævis alia proviſio beneficij Simoniaca irrita eſt, quamvis ignorante electo, vel proviſo facta ſit. Probatur 1. ex c. *Ex inſinuatione 26. h. t.* nam quidam pater, interveniente pecuniâ, (ex pacto *Gl. hic. V. eod. & Hoſtienſ.*) filio ſuo (ignoranti, quia aliàs Capitulum, vel Epiſcopus cum eo diſpenſare non potuiſſet. *Gl. hic. V. tibi,* & impuberi, ut colligitur ex ſequentibus, olim enim ante Concilium Tridentinum etiam minor XIV. annis poterat beneficium obtinere) præbendæ beneficium, ſive Canonicatum in quadam Eccleſia acquiſivit: cumq; ad annos diſcretionis perveniret, & ſignum Crucis aſſumpſiſſet, dictam præbendam (poſtquam intellexit Simoniam eſſe commiſſam in ejus collatione, *Gl. hic. V. reſignâſti.*) in manu Præpoſiti, & Canonicorum liberè reſignavit, (ut tenebatur) qui ipſi compatientes, eum de novo in Canonicum elegerunt

» runt (diſpenſativè *Gl. hic. V. eod.*) Ita tamen, ut
» poſt iſtam electionem, poſtremum locum in cho-
» ro, & in aliis obtineret. Quæſivit igitur ex Papa
» Clemente III. utrùm primum locum, quem habu-
» erat, juxta priorem receptionem, valeat obtinere?
» Reſpondit Papa, ut Indulgentiâ (id eſt, gratiâ, quia
» non tenebantur eum denuo eligere, niſi vellent.
» *Gl. hic. V. eod.*) quam Canonici iſti ex miſericor-
» dia ipſi fecerunt, contentus exiſtat, & ratione pri-
» mæ receptionis, nihil ſtudeat in Eccleſia ſibi ven-
» dicare.

XCVI. Hinc colligitur 1. Qui conſecutus eſt beneficium per Simoniam ab alio commiſſam, ipſo ignorante, non poteſt illud bonâ conſcientiâ retinere, ſed debet illud reſignare. *Abb. hic. n. 2.* ex quo tamen non rectè infertur, validam fuiſſe electionem, vel collationem beneficij, nam verbum *reſignationis* ſæpe executionem, vel factum ſignificat, etiam in materia Simoniæ, ut patet ex c. *ult. h. t.* fuit igitur non renunciatio propriè dicta, ſcilicet juris beneficialis, cùm Canonicus iſte nullum jus habuerit in beneficio, ſed solùm ceſſio poſſeſſionis: & ideo in aliis juribus dicitur, Simoniacè proviſum teneri ad dimittendum beneficium. *Suar. cit. c. 57. n. 38.* cujusmodi renunciatio in caſu hujus c. facta eſt in manu Præpoſiti & Capituli illius, quia fortè erant exempti, vel non recipiebant confirmationem ab aliquo Superiore, & ideò ſine ipſo reſignationes admittebant, vel habebant poteſtatem inſtituendi in beneficiis, & deſtituendi, ex privilegio ſpeciali: alioquin ad Epiſcopum recurrendum fuiſſet, vel ad Epiſcopum, & Canonicos ſimul, ſi ad eos ſpectabat electio, & ad Epiſcopum confirmatio; *Hoſtienſ. hic. V. in manu. & Abbas. n. 3.*

Colligitur 2. Privatus omni jure Collegij, etiamſi reſtituatur, ſive de novo ei conferatur Canonicatus, vel beneficium prius, non tamen recuperat locum priſtinum in choro, ſed obtinebit locum, qui ei competit, ſecundùm tempus reſtitutionis. *Felin. hic. n. 5. & Barb. n. 2.*

XCVII. Præterea, quòd electio, vel collatio Simoniaca ſit ipſo jure irrita, etiamſi facta ſit inculpabiliter ignorante electo, vel inſtituto: probatur ex
» *c. nobis. 27. h. t.* nam vacante quadam Plebania,
» Capitulum ejusdem Eccleſiæ conſtituit quatuor
» ex Capitularibus, qui eligerent Plebanum: amici
» verò illius, de quo eligendo ſpes erat, uni, vel etiam
» omnibus 4. eligentibus promiſerunt, ſe pecuni-
» am ſoluturos, ipſo tamen ignorante (nec poſtea
» ratum habente; alioquin Epiſcopus cum tali non
» poſſet diſpenſare, prout infrà dicetur) & ſic poſt-
» modum interveniente hujusmodi promiſſione, e-
» lectus fuit. Unde quæſitum fuit, An talis electio
» ſit improbanda? Reſpondet Papa Cæleſtinus III,
» quòd quamvis ipſe electus ipſius promiſſionis
» conſcius non fuerit; ejus tamen electio Simonia-
» câ pravitate præſumpta, penitus eſt reprobanda;
» niſi conſtet, illos, qui promiſſionem fecerunt, per
» fraudem, in diſpendium illius, qui eligendus erat,
» & malitiosè id feciſſe. Additur in fine hujus c.
» quòd Prælatus ſic electus Simoniacè ab Epiſcopo
» ſuo diſpenſationem de jure obtinere non poteſt.

Ratio principalis deciſionis hujus c. eſt, quia quamvis ſic electus non fuerit Simoniacus, fuit tamen Simoniacè promotus, nam conſtat promiſſionem pecuniæ interveniſſe, ante electionem, in qua omnis pactio ceſſare debet, & ideò qualiscunque fuerit intentio eligentium, quia fortè propter pecuniam promiſſam ad eum eligendum non fuerunt permoti, quem aliàs elegiſſent, etiam nullâ pecuniâ promiſsâ; vitioſa tamen eſt electio, nec intentio eligentium eum à Simonia excuſat. *Gl. hic V. interveniente, & Hoſtienſ. V. electus.* Et ſic alienum factum alij obeſt, ſicut etiam impedit, quo minùs poſſeſſor bonæ fidei uſu capere poſſit. v. g. Mancipia ab eis diſtracta, qui jus vendendi non habuerunt, *l. 1. C. de uſu cap. pro emptore.* Nam licèt iſte electus non peccaverit, nec ſit in culpa; peccaverunt tamen eligentes, ideóque electio vitioſa redditur propter vitium eligentium; ſicut etiam, quando peccatur in forma eligendi, tametſi electus ſit ſine culpa. *Gl. hic V. reprobanda, & Hoſtienſ. V. eod.* Ratio verò exceptionis eſt, quia malitiis hominum non eſt indulgendum, *c. Sicut. 33. h. t. & c. Significante. 5. qui matrim. accuſ. poſſ.* nec debet quis alterius odio prægravari. *l. Si quis. 33. C. de inoffic. teſtam* ideóque eorum fraus, ſeu malitia, qui pecuniam promiſerunt, ut talis electio caſſaretur, ipſi electo obeſſe non debet. *Gl. hic V. malitiosè, & Hoſtienſ. V. eod.* Quod autem in fine hìc dicitur, Epiſcopum, cum tali Simoniacè electo diſpenſare non poſſe, hoc intelligi debet, vel quando electus Simoniam commiſit, aut alius, eo ſciente, & ratum habente, tunc enim ſolus Papa diſpenſare poteſt: vel potiùs intelligendum eſt, quando, electo ignorante, Simonia commiſſa eſt, ſed qui condemnatus fuit per ſententiam Judicis, tunc enim Epiſcopus diſpenſare non poteſt, propter criminis enormitatem, & quia eſt notorium juris per ſententiam. *Gl. fin hic & ibid. Innoc. & Hoſtienſ. V. ignorante,* & innititur in textu *ibid. Electus & per Simoniacam pravitatem reprobatus, &c.* plura de hoc dicta ſunt ſuprà *l. 1. tit. 6. n. 98. & 2. ſeqq.*

XCVIII. Cæterùm, cùm in *cit. c. Nobis.* dicitur, electionem Simoniacam eſſe penitus reprobandam, id ita intelligendum eſt, quòd ſit reprobanda, ſive rejicienda, eò quòd invalida ſit, ſive quòd per ſententiam declaratoriam Judicis pronunciandum ſit interveniſſe Simoniacam pactionem, ſeu conventionem, ideóque de jure irritam eſſe talem electionem, vel collationem: nam valde frequens eſt in toto jure, ut quod in uno loco dicitur irritum, & inane, idem alibi dicatur irritandum, ſive per ſententiam Judicis irritum declarandum. Sic in *c. in Geneſi 55. de Elect.* dicitur, quòd electio attentata contra formam Concilij Lateranenſis ſub Alexandro III. ſit irrita, & inanis, quæ tamen in *c. Eccleſia 57. in fine eod. tit.* dicitur ſententialiter irritanda, id eſt, irrita declaranda, idque in *cit. c. Nobis.* indicatur in illis verbis: *Penitùs reprobanda*, id eſt, ab initio reprobanda ſit, adeóque nulla, ſeu irrita declaranda. *Suar. cit. c. 57. n. 38. Laym. in c. pen. n. 2. de Elect.* Nam dictio *penitus* importat nullitatem ipſo jure *l. Si quis. 5.* ibi, *penitus arceantur*, id eſt, ipſo jure. *Gl. fin. ibid. juncta Gl. marg. C. de poſtul.* etiamſi præponatus verbo futuri temporis, ut tenet *Gl. in c. Quàm ſit. 6. de Elect. in 6. c. Si Religioſus. 27.* ibi, *ipſo facto viribus omnino evacuentur. eod. in 6.*

XCIX. Denique quòd electio, vel collatio Simoniaca, etiam ignorante electo, vel proviſo facta

ſa

ſit irrita ipſo jure, probatur etiam ex *Extravag. Cùm deteſtabile* 2. §. *per electiones h. t. inter communes.* ubi ſtatuitur: ne per electiones, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quasvis alias diſpoſitiones Simoniacas, quæ viribus omnino carent in Eccleſiis, Monaſterijs, dignitatibus, perſonatibus, officiis Eccleſiaſticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum ullum jus cuiquam acquiratur, nec inde aliquis fructus faciat ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſit obſtrictus: ubi irritatio horum actuum ſufficienter colligitur ex illis verbis, *quæ viribus omnino carent, & ut per eas jus cuiquam nullatenus acquiratur.* Neque ibi diſtinguitur inter Simoniam commiſſam à ſciente, vel ignorante, ſed abſolutè dicitur, *ne cuiquam jus acquiratur. Suar. cit. c. 57. n. 38.*

Itaque ex prædictis Canonibus apertè colligitur, electionem, vel aliam proviſionem etiam ignorante electo, vel proviſo Simoniacè factam, ipſo jure aſſe irritam, tum quia electus, vel proviſus, poſtquam cognovit, ſe Simoniacè promotum eſſe ad beneficium, non poteſt illud retinere, ſed ſtatim dimittere debet, ante omnem condemnationem, & ſententiam, ut conſtat ex *cit. c. Ex inſinnatione. h. t. junct. Gl. communiter receptâ. V. reſignati*; & clariùs ex *c. Sicut tuis. 33. eod.* quia nullum jus acquiritur recipienti, ideóque illud retinere non poteſt. *Suar. cit. c. 57. n. 35.* Tum quia Simoniacè electus, vel proviſus, etſi per ignorantiam, tenetur, poſtquam cognovit vitium Simoniæ, omnes fructus etiam bona fide antea perceptos ex beneficio reſtituere, ſi adhuc extantes ſint, quia ſcilicet percepit illos ex re non ſua, ideóque non fecit illos ſuos. *Suar. cit. l. n. 36.* & docet etiam S. *Thomas* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6.

C. Extenditur autem tradita doctrina 1. quòd electio, vel promotio ad Eccleſiaſticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, vel proviſo, ipſo jure ſit irrita, ut ad idem officium obtinendum, pro ea vice, ſive durante illa vacatione, ſit inhabilis, niſi cum ipſo diſpenſetur per eum, qui talem poteſtatem habet, *c. penult. de Elect. Suar. cit. l. 4. c. 58. n. 9.* & dictum ſuprà *n.* 88. *l.* 1. *tit.* 6.

Extenditur 2. Quòd electio, vel proviſio Simoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviſo, ſit nulla, ſive Simonia fuerit manifeſta, ſive occulta, ut patet ex *c. Matthæus. h. t.* ubi agitur de Simonia occulta, & clariùs ex *Extravag.* 2. *in princ.* ibi: *& eorum quemlibet tam manifeſtum, quàm occultum, h. t.* quæ conſtitutio abſolutè, & indiſtinctè irritat talem collationem. Neque verò talis Simoniacus obligatur ad prodendum vitium occultum electionis ſuæ, nec ad ſe infamandum, ſed ſolùm ad renunciandum beneficio, quod poteſt facere ſub honeſto aliquo colore, & ad reſtituendos fructus occultè. *Suar. cit. l. 4. c. 57. n. 23.*

3. Extenditur non ſolùm, ſi pecunia promittatur, vel detur omnibus electoribus, vel collatoribus, ſi plures ſint, ſed etiam ſi uni tantùm ex illis, cæteris ignorantibus, prout ſumitur ex *cit. c. nobis.* ibi: *uni, vel omnibus eligentibus promiſerunt, ſe pecuniam ſoluturos. h. t. Abb. ibid. n.* 2. ubi ait, id mirabile videri, quòd propter unius pravitatem inficiatur totus actus, cùm tamen ex eo, quòd interveniat unus excommunicatus, qui ad electionem ignoranter eſt admiſſus, non vitietur totus actus electionis, *arg. c. fin. de procur.* Rationem diſparitatis aſſignant nonnulli apud *Fagn. in cit. c. nobis. n.* 4. quia vitium Simoniæ eſt reale, & magis actum reſpicit, quàm perſonam: Excommunicatio verò eſt vitium perſonale, quod ipſe Fagn. ita explicat, quòd votum, ſeu ſuffragium excommunicati non ſit nullum, propter delictum circa electionem commiſſum, & ideò in illum non influit, nec nocet, electoribus ignorantibus. At votum Simoniaci eſt infectum ob vitium, quod intrinſecè ineſt ipſi electioni, cujus eſt pars, ideóque non mirum, ſi propter votum unius electoris pecuniâ venditum, totus actus electionis vitietur. Quod autem dictum eſt, propter Simoniam commiſſam ab uno, ex electoribus, vel collatoribus, vitiari totum actum, id verum eſt, ſi electio, vel collatio pluribus competat, ut univerſis, ſive jure Collegij, ut in *cit. c. nobis.* tunc enim omnium una eſt electio, vel collatio: Secus eſt, ſi competat pluribus ſeorſim, ut ſingulis, tunc enim quilibet pro ſe eligit, vel confert, & tot ſunt electiones, vel collationes, quot ſunt electores, vel collatores, ideóque unius electio, vel collatio vitioſa, ſeu Simoniaca, non influit in alias, & locum habet regula juris 37. *Utile per inutile non vitiatur. Garc. p. 3. c. 1. n. 12.*

Extenditur 4. Quòd electio vel collatio beneficij Simoniacè facta ſit irrita, ipſo jure, non tantùm, ſi Simonia fuerit realis, ab utraque parte completa; Sed etiam ſi fuerit conventionalis tantùm, quia ſcilicet electio eſt facta pro pecunia electoribus promiſſa, vel beneficium pro pecunia promiſſum eſt datum, ſed pecunia nondum fuit ſoluta, adeóque quòd ſola promiſſio pecuniæ, tametſi ſolutio nondum ſit facta, faciat electionem, vel collationem Simoniacam, & ipſo jure nullam, quia ſatis eſt; quòd Simonia ſit completa, ex parte rei ſpiritualis, quæ tenet principem locum, & eſt radix, cur talis venditio ſit Simoniaca, quam ſententiam tenet *Hoſtienſ. in cit. c. nobis. V. ſoluturos. h. t. Abb. ibid. n. 3. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n.* 20. & probatur ex *c. Ea quæ. 5. cauſ. 1. q. 3.* ubi Urbanus II. ait: *Quidquid in ſacris Ordinibus, vel in ſacris rebus, vel datâ, vel promiſſâ pecuniâ acquiſitum eſt, nos irritum eſſe cenſemus.* Contrarium tamen, quòd ut collatio beneficij per Simoniam facta ipſo jure ſit irrita, copulativè requiratur, & traditio beneficij, & datio, vel ſolutio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro ſpirituali, adeóque ut ex utraque parte ſit completa, docet *Azor. p. 2. l. 7. c. 17. q. 1. & c. 27. q. 10. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 149. Suar. l. 4. c. 57. n. 51. & alij.* quæ ſententia, quidquid ſit de jure, in praxi ſecura eſt, quia ita ſervatur, ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, ut teſtantur DD. nam quamvis ad ſubſtantiam emptionis, & venditionis ſufficiat conventio, ſeu pactum, quia conſenſu perficitur, adeóq; videantur pœnæ in Simoniacos decretæ incurri per ſolam Simoniam conventionalem, etiam neutra ex parte completam: tamen in praxi pœnæ, præſertim graves, & quæ ipſo facto incurruntur, reſtringendæ ſunt ad venditionem, & emptionem utrinque completam; niſi expreſsè contrarium ſignificetur: lex enim pœnalis cenſeri debet punire velle actum completum, ſive delictum perfectum, & conſummatum. Confirmatur ex *cit. Extrav. 2. h. t.* ubi hæ pœnæ non ſtatuuntur, niſi in eos, qui conventione factâ: quomodo-

modolibet dando, vel accipiendo Simoniam commiſerunt, plura de hoc videri poſſunt apud Auctores citatos.

Extenditur 5. Quòd acquiſitio beneficij ſit ipſo jure irrita, ſive commiſſa ſit Simonia contra Jus divinum, ſive contra Eccleſiaſticum tantùm. *Abb. in c. Cùm univerſorum. 8. n. 6. de rerum permut. Suar. cit. c. 57. n. 42.* quia hujuſmodi Simonia eſt ijſdem pœnis ſubjecta, quibus vera, & propria Simonia, ideóque etiam comprehenſa eſt ſub *cit. Extravag. h. t.* ubi generatim annullantur omnes electiones, & collationes Simoniacæ. Contrarium tamen tenet *Leſſ. c. l. n. 100. & Laym. l. 4. tr. ult. c. ult. §. 5. q. 4.* nempe talem permutationem beneficiorum non inducere privationem, ipſo jure, cùm ſolùm prohibita ſit Jure Eccleſiaſtico, quamvis ijs privati poſſint ſic permutantes à Superiore, in pœnam criminis, quia in pœnis benignior interpretatio eſt facienda, ideóque eſt reſtringenda ad delictum propriè dictum, ſive Simoniam jure naturali, ac divino prohibitam, & hæc ſententia etiam eſt probabilis.

Extenditur 6. Quòd irritentur etiam omnia beneficia Eccleſiaſtica majora, & minora, ſeu ſimplicia, per Simoniam acquiſita; nam in *cit. Extrav. 2.* per electiones primò in ſpecie numerantur Eccleſiæ, dignitates, perſonatus, & officia Eccleſiaſtica, & poſtea additur generalis clauſula, *& quibuslibet beneficiis*, à quocunque dentur, vel recipiantur: idque extenditur etiam ad nominationes, & præſentationes ad beneficium, quòd & ipſæ ſint nullæ. Quod autem ibi dicitur de officiis Eccleſiaſticis, id intelligendum eſt de illis officijs, quæ ſunt propriè beneficia, ut ſunt officia ordinaria Eccleſiarum, & Monaſteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem conferri ſolent, ut vicaria perpetua, item officia ſpiritualia Religionum, ut Abbatia, Prioris, Provincialia, quæ ſunt beneficia regularia; horum enim acquiſitio pretio facta eſt ipſo jure nulla. Secus eſt de illis Officija, quæ ſunt ad nutum revocabilia, ut vicaria temporalis, officium legati, vel delegati, quæ non ſunt beneficia, nec præbendam annexam habent; horum enim acquiſitio per pecuniam, non eſt ipſo jure irrita. *Suar. cit. c. 57. n. 44. & ſeqq.*

§. V.

Quando electio, vel collatio Beneficii ſimoniacè facta, ignorante electo, vel proviſo, non eſt irrita?

CII. Dictum eſt *§. præced.* quòd electio, vel collatio beneficij ſimoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviſo, ipſo jure ſit irrita, exceptis duobus caſibus. Prima exceptio eſt, ſi inſcio electo, vel proviſo ab alio pecunia promiſſa ſit, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, ut ejus electio, vel collatio ei facta caſſaretur, juxta *c. Nobis.* de quo ſuprà *n. 107.* Altera exceptio eſt, ſi electus, vel proviſus contradicat promiſſioni Simoniacæ ab alijs factæ; tunc enim valida eſt electio, vel collatio, non obſtante, quòd pecunia promiſſa, vel etiam data ſit, prout deciditur in *c. Sicut tuis. 33. h. t.* nam vacante Eccleſiâ, ſeu Monaſterio Jemblacenſi, quidam Monachus, qui priùs promotus fuerat ad regimen Eccleſiæ Flotenenſis, canonicè electus eſt in Abbatem dicti Monaſterij: & quia Eccleſia Cathedralis Leodienſis (in cujus Diœceſi erat illud Monaſterium) carebat Paſtore, ad Eccleſiam Colonienſem Metropolitanam electus acceſſit, & à Metropolitano accepit poteſtatem interim adminiſtrandi Monaſterium illud (donec futurus Epiſcopus ipſum confirmaret: nam licèt aliàs vacante Eccleſiâ Cathedrali, Capitulum poſſit electiones confirmare. *c. Cùm olim. 14. de majori. & obed.* tamen ex ſpeciali conſuetudine hoc ad Metropolitanum ſpectabat. *Gl. hic V. Ad Colonienſem.* vel ſaltem, ut poſſet dare electo poteſtatem adminiſtrandi ad tempus, tanquam Procuratori, ſeu Oeconomo. *Hoſtienſ. hic V. Interim.*) poſtea in Leodienſi Eccleſia Epiſcopus fuit inſtitutus, qui requiſitus ab ipſo electo Abbate, noluit ejus electionem confirmare. Cùm verò electus Abbas comperiſſet, hoc fieri ad extorquendam pecuniam, ſub interminatione Anathematis, ſive comminatione excommunicationis prohibuit, ne pro facto hujuſmodi pecunia Epiſcopo offerretur. Sed quidam ex Monachis, ipſo Abbate ignorante, contra ſententiam excommunicationis (ferendam, non latam. *Barb. hîc n. 5.*) pecuniam promiſerunt, & perſolverunt, & ſic ab Epiſcopo inſtitutionem, & confirmationem Abbas electus accepit. Quod cùm ipſe cognoviſſet, dubitavit, an licitè officium Abbatis adminiſtrare poſſit, & quæſivit ex Papa, quid facere deberet? Reſpondit Papa Innoc. III. licèt, ſecundùm Canones, *c. Præſentium. 3. cauſ. 1. q. 5. c. De Regularibus. 25. & c. ſeq. h. t.* etiam parvuli, qui cupiditate parentum Eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere teneantur; tamen quia aliud eſt, & longè diverſum, non præbere conſenſum (quia ſæpe, qui tacet conſentire videtur, & ſic iſte Abbas conſenſiſſe præſumeretur, ſi poſtquam intellexit, Simoniam committi, non contradixiſſet. *Gl. hic V. Præbere*) & expreſsè aliquid prohibere; ideo nihil debet ipſi electo ad pœnam, & culpam imputari, quoniam contra prohibitionem, & voluntatem ſuam, à qua poſtmodum non receſſit, alius, eo penitus ignorante (ſecus, ſi ipſo ſciente, & tacente, vel poſtea ratificante) pecuniam promiſit, & ſolvit, præſertim cùm ille non ſit ei aliqua conſanguinitate conjunctus, niſi poſtea conſenſerit, ſaltem tacitè, ſolvendo pecuniam promiſſam, aut reddendo ſolutam (à tertio ipſi illam reſtituendo) alioquin contingeret, quòd alicujus factum inſidias inimico parantis ei damnoſum exiſteret (quod iniquum eſſet, cùm peccata tantùm debeant tenere ſuos auctores *l. Sancimus. 27. C. De pœnis. Gl. hic Damnoſum*) cui penitus diſpliceret: & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret, quod eſſe non debet, *l. 1. ff. de dolo*, ſed unuſquiſque puniendus eſt in eo, in quo deliquit, *c. Paſtoralis. 29. de jure patron. & c. ult. de immun. Eccl. Gl. hic V. Reportaret.* Illi autem, qui pecuniam dederunt, vel eam receperunt, in tantùm ſunt culpabiles, ut ſi exceſſus eorum manifeſtus eſſet Eccleſiæ, quæ de occultis non judicat, pœnâ Canonicâ eſſent plecten-

plectendi, ſcilicet depoſitione, cum nota infamiæ, *c. ult. cauſ.* 1. *q.* 3. *&* 1. 2. *h. t. Hoſtienſ. hic V.* [illegible]*nonica.*

CIII. Pro explicatione notandum 1. Si quis electus ſit, vel proviſus per Simoniam, non ab ipſo, ſed ab alio tantùm commiſſam; tunc ſi ſcivit, & non contradixit, invalida eſt electio, vel collatio: quia hoc ipſo tacitè in eam conſentit. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 57. *n.* 28. quòd ſi contradixit, & nihilominus voluntariè recipit beneficium, quod ſcit per electionem, vel collationem Simoniacam ſibi eſſe delatum, invalida eſt electio, vel collatio, ut patet ex *cit. c. Sicut. h. t.* ibi: *Contra prohibitionem, ac voluntatem tuam, & te penitus ignorante*, ac proinde, ut non noceat electo, vel proviſo Simonia à tertio commiſſa, requiritur copulativè, & prohibitio, ſive contradictio ipſius, & ignorantia; ergo non ſufficit contradictio ipſius, ſi ſciat, Simoniacam largitionem interveniſſe; talis enim ſimoniacè recipit beneficium, cùm recipiendo ſcienter videatur aliquo modo cooperari Simoniæ, ſaltem quoad ejus executionem. *Suar. cit. l. n.* 29. Quòd ſi electus, vel proviſus expreſsè contradixit, & ignoravit per tertium eſſe datam pecuniam pro electione, vel collatione, etiamſi recipiat beneficium, vel electioni conſentiat, vel electus confirmationem petat, valida eſt collatio, vel electio, vel confirmatio: quia injuſtum factum alterius alicui nocere non debet, qui eſt caſus. *cit. c. Sicut tuis. Suar. cit. l. n.* 30. *Leſſ. cit. c.* 35. *n.* 143.

Notandum 2. Si electus, vel proviſus poſtea conſentiat in electionem, vel collationem Simoniacam, ſolvendo pecuniam promiſſam, vel reddendo ſolutam; tum vel ante beneficium obtentum, vel poſt. Si ante, cenſebitur per eum revocata prior contradictio, & conſenſus de novo præſtitus, & cooperatio ad Simoniam; ac proinde invalida erit electio, vel collatio; perinde, ac ſi nunquam contradixiſſet, ideóque addita ſunt illa verba, *à qua poſtmodum minimè receſſiſti.* Si verò conſenſus ille ſubſequatur poſt beneficium obtentum; tum ſi electus, vel proviſus conſentiat, & ſolvat, vel refundat pecuniam illi, qui dedit, animo approbandi, & ratificandi factum illud tertij, committit Simoniam, quia illam intendit, & ex tali intentione reipsà ſolvit pecuniam, & hujuſmodi ſolutio eſt quædam approbatio Simoniæ, quod ſufficit ad malitiam illius ſpeciei, *Arg. c. Cùm quis.* 23. *de ſentent. Excom. in* 6. quamvis hic ſolvens non poſſit dici cauſa propria Simoniæ, quia cauſa debet præcedere effectum; hæc autem ſolutio non præcedit, ſed ſubſequitur Simoniam jam ab alio commiſſam; & ideo ſic conſentiens, & ſolvens pecuniam, poſt beneficium jam legitimè, & ſine Simonia obtentum, non videtur ipſo facto incurrere pœnam irritationis electionis, vel privationis beneficij acquiſiti, ita ut illud ſtatim dimittere debeat, antequam per ſententiam Judicis eo privetur, propter novum delictum poſtea commiſſum. *Suar. cit. c.* 57. *n.* 31. *&* 32. Nec obſtat ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. jur.* 10. *in* 6. quia id intelligendum eſt in ijs, quæ pendent à conſenſu ratificantis; non autem, quæ antea planè, & abſolutè peracta ſunt; unde ratificatio, quæ fit poſt legitimam electionem, vel collationem, per quam jus acquiſitum eſt, non poteſt illam inficere, ſeu Simoniacam efficare, *Leſſ. cit. c.* 35. *n.* 144. Aliud eſt, ſi electus, vel proviſus, poſt obtentum beneficium, ſolvat, ſive refundat pecuniam amico, v. g. qui prò ipſo eam dedit, non animo approbandi factum ipſius, ſed animo liberali, ne ſuâ cauſâ patiatur detrimentum; tunc enim certum eſt, non committere Simoniam: quia id non eſt malum. *Leſſ. cit. l.*

Notandum 3. Si electus, vel proviſus omnino ignoravit, pro beneficio ſibi collato, ſuo nomine, eſſe datam pecuniam, & non contradixit, quia non habuit ullam occaſionem, vel ſuſpicionem ad contradicendum: tunc vel illa pecunia data eſt in odium electi, vel proviſi ad impediendum eum à conſecutione beneficij; & hoc caſu valida eſt electio, aut collatio, neque fraus, aut malitia alterius eidem obeſſe debet, ut habetur in *c. Nobis.* 27. *h. t.* Vel pecunia data fuit in favorem, & commodum electi, ſeu proviſi, ipſo non contradicente, & ignorante; & tunc invalida eſt electio, & collatio, & quidem ipſo jure, ut patet ex *cit. c. Sicut.* 33. *h. t*, & ſuprà probatum eſt.

CIV. Porrò an etiam electio S. Pontificis ſimoniacè facta ſit irrita, dubitatur? R. Spectato Jure communi, ea valida eſt, ita ut contra electum in Papam objici non poſſit exceptio, quòd per Simoniam fuerit electus, etiamſi ipſemet electus pecuniam dederit eligentibus pro ſui electione, cùm talis actus non ſit Simonia contra Jus naturale, ac divinum, ut ſuprà dictum *n.* 102. Idque probatur ex *c. Licèt.* 6. *de Elect.* quod eſt deſumptum ex *Concil. Lateran. ſub Alexand. III. Can.* 1. ubi decernitur, ut electus à duabus partibus Cardinalium, abſque ulla exceptione (præterquam notoriæ hæreſis, *c. Si Papa* 6. *diſ.* 40. *Gl. in cit. c. Licèt. V. Exceptione*) ab univerſali Eccleſia Romanus Pontifex habeatur. Quod ſtatutum fuit, tum propter vitandum majus periculum ſchiſmatis, ac diſſenſionis: tum quia Papa in terris non habet Superiorem, per quem error in electione commiſſus corrigatur, nec ullus eſt Judex, qui eum cogere poſſit ad renunciandum: neque vitium Simoniæ eſt effectus intrinſecus, & ſubſtantialis, qui directè opponatur conſenſui naturali, ſed ſolùm extrinſecus, & accidentalis. *Suar. cit. c.* 57. *n. ult. Fagn. in cit. c. Nobis. h. t. n.* 56. *& ſeqq.* Nec obſtat textus in *c. Si quis.* 109. *diſ.* 79. ubi dicitur: *Si quis pecunia in Sedem Apoſtolicam eſt inductus, non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus habeatur*: quia ibi non tam de electo per pecuniam agitur, quàm de eo, qui non concorditer, & Canonicè à Cardinalibus eſt electus. Verùm ex Conſtitutione Julij II. quæ incipit, *Cùm tam divino*, electionem Papæ Simoniacam eſſe irritam, ita ut contra ſic electum opponi poſſit exceptio Simoniæ, ſicut & hæreſis, diximus ſuprà *l.* 1. *tit.* 6. *n.* 434. quamvis *Suar. cit. c.* 57. *num. ult.* putet, illam Conſtitutionem nunquam fuiſſe uſu receptam, & per Conſtitutionem 85. Pij IV. abrogatam.

§. VI.

An, & quatenus licitum ſit dare, vel accipere pretium ad redimendam vexationem in beneficiis, vel non ſit licitum?

CV. De hac re communiter traduntur à DD. tres regulæ, ſeu concluſionea. Prima eſt: poſt jus acquiſitum in beneficio per electionem, poſtulationem, confirmationem, inſtitutionem, vel collationem beneficij, non eſt Simonia, pecuniâ, vel aliâ re pretio æſtimabili, redimere vexationem, quæ ad jus in beneficio acquiſitum tollendom injuſtè infertur, ita docet *Gl. in c. Dilectus.* 28. *V. Reſtituere, h. 1. Abb. ibid. n. 2. Azor. p. 3. l. 12. c. 11. q. 4. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 110. Suar. l. 4. de Simon. c. 50. n. 2. cum S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.* ubi ait: *poſtquam alicui jus acquiſitum eſt, licet per pecuniam injuſta impedimenta removere.* Idque ſumitur ex *c. Quæſitum. 4. cauſ. 1. q. 3.* ubi quidam Religioſi redimebant vexationes, quas patiebâtur in Eccleſijs, quas poſſidebât, quod licitè, & ſine peccato eoa feciſſe ſupponitur: cujus ratin eſt, quia, qui dat ex tali caoſa pecuniam, non dat illam pro re ſpirituali, ſed pro tollenda injuſta vexatione, nec etiam per illam pecuniam aliquid ſpirituale acquirit, cùm ſupponatur jam illud habere, & nihil de novo acquirere.

CVI. Idem probatur ſatis clarè ex *c. Dilectus.* 28.
» *h. t.* ubi Præpoſitus quidam Archidiacono Ebora-
» cenſi, qui multis gravaminibus eum afficere non
» ceſſabat, promiſit, ſe certam quantitatem pecuniæ
» ei daturum, ut ab ipſios læſione deſiſterat. Verùm
» Archidiaconus, poſt receptionem pecuniæ, ſuper
» dignitatibus, & beneficiis ipſiua Præpoſiti ab eo-
» dem moleſtando non ceſſavit. Quare mandat Pa-
» pa Cæleſtinus III. quibuſdam, ut ſi res ita eſt, com-
» pellant Archidiaconum reſtituere, qood accepit,
» ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe conſti-
» terit. Hinc colligitur, quòd dare pecuniam pro jure quæſito in dignitate, vel alio beneficio conſervando contra indebitam, & injoſtam vexationem, non eſt Simoniacum; neque enim iſte Præpoſitus ideo tanquam Simoniacus reprebenſus fuit à Papa, quòd illam dederit: neque etiam turpitudinem continet ex parte dantis, alioqui non potoiſſet iſte pecuniam datam repetere; quando enim turpitudo eſt ex utraque parte dantis, & recipientis, non habet locom repetitio, *l. Ubi autem. 3. ff. de condict. ob turp. cauſ. Abb. hîc n. 2.* Et qooniã non ſervanti fidem alter fidẽ ſervare non tenetur, *c. Pervenit. 3. de jurejur.* ideo ſi quis dedit pecuniam alicui, ne in jure ſuo jam acquiſito de facto, ſeu injuſtè moleſtetur, poteſt eam repetere, ſi alter promiſſa non ſervet, *Gl. fin. hîc.* Sed etſi alter recipiena pecuniam contra promiſſionem non veniret; nihilominus tamen, ſi conſtiterit, qoòd injuſtè illam receperit, compelli debet ad reſtituendũ. Unde cùm hîc dicitur, cogendum eſſe ad reſtituendum, ſi contra promiſſionem venerit, ſuppleri debet *maximè*, quia etiamſi non veniſſet, reſtituere deberet, cùm ob cauſam injuſtam acceperit. *Gl. hîc. V. Promiſſionem, & Hoſt. V. eod.* vel etiam cum *Suar. cit. c. 50. n. 16.* dici poteſt, Pontificem ſolùm ibi reſpondiſſe ad ea, quæ propoſita, & interrogata erant.

CVII. Sed contra traditam regulam pugnare videtur *cap. Matheus. 23. h. t.* ubi quidam legitimè electus à majore parte eligentium, quia pecuniam dedit paucis non conſentientibua in ejus electionem, ne ſe vexarent, cenſetor Simoniacus, & conſulitur ipſi à Papa, ut adminiſtrationem deponat, cùm illam ſine gravi detrimento animæ ſuæ retinere nequeat; & tamen jam habebat jua quæſitum per electionem. ℞. (omiſsâ reſponſione. *Gl. ibid. V. Paucis*) ideo dantem pecuniam pro redimenda vexatione, etiam injuſtâ, ibi judicatum fuiſſe Simoniacum, non quòd dederit pecuniam pro redimenda injuſta vexatione electionis ſuæ: nam ſi ritè electus impugnetur injuſtè in ipſa electione jam facta, poteſt ſine vitio Simoniæ redimere banc vexationem ſuam: ſed quia dedit pecuniam ad impediendam vexationẽ, ne impediretur proſecutio confirmationis ſuæ, quam nondum babebat; erat enim tantùm electua, ſed nondum confirmatus, & ita agebatur de jure nondum acquiſito, ſed obtinendo, pro quo non licet dare pecuniam ſine Simonia, ot mox dicetor. Et de hoc vexationis modo agi in illo c. veriſimiliter colligitur ex ſubjecta materia; cùm enim electua fuerit à majore parte Capitoli; veriſimilius eſt, quòd Adverſarios, cui data fuit pecunia, voluerit impugnare non electionem jam factam, ſed confirmationem ipſius, ne fieret. *Suar. cit. c. 50. n. 8. & 9.*

Objici poteſt 1. Sequeretur, quòd licitum ſit dare pecuniam ad redimendam vexationem, etiam juſtam, quia tunc etiam nihil ſpirituale acquiritur, ſed ſolùm venditur, aot redimitur pretio vexatio. ℞. neg. ſeq. quia hoc ipſo, quòd quis juſtè vexetur, ſive impugnetur circa beneficium, vel aliud jus ſpirituale jam obtentũ, ſequitur, quòd jus illud nondum ſit omnino firmom, ſed irritari, aut auferri poſſit, qui ergo pecuniâ redimit talem vexationem, aliquid ſpirituale emit, quia pecuniam dat ad firmandum, & conſervandum beneficium, vel aliud jua ſpirituale jam obtentum, cuius collatio fortè ab initio fuit nulla, ob defectum, vel poſtea ob delictum; ideóque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n. 10.*

CVIII. Ex dictis colliguntur quædam conditionea neceſſariæ, ut redemptio vexationis illatæ in beneficio acqoiſito ſit licita, ut notat *Suar. c. l. n. 12. & 13.* 1. Ut jus, quod babet, ſit certum, ſaltem ſecundùm commune judicium peritorum, aliàs nondum eſt ſimpliciter habitum, ſeu acquiſitum. 2. Ut vexatio ſit injuſta; nam ſi juſta fuerit, & lis juſtè intentata; tunc cenſetor redimi ſpirituale. 3. Ut res, quæ datur pro tollenda illicita vexatione, ſit temporalis, quę in commutationem, & pactum homanum licitè deduci poſſit: nam ſi daretur res ſpiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro re temporali, ſcilicet injuſtâ vexatione, quæ eſt rea temporalis. Ut ſi ia, qui vexatur in pingui beneficio, quod poſſidet, offerat vexanti aliud tenue beneficium, ut à vexando ceſſet, Simoniam committit, quia dat ſpirituale pro temporali, nempe, ut à vexatione temporali liberetur, *Suar. c. l. n. 14. & 15.*

CIX. Secunda regula, ſeu concluſio principalis eſt: pro jure nondum acquiſito in beneficio, ſed primùm acquirendo, non licet abſque Simoniæ vitio, pecuniâ oblatâ, redimere vexationem, etiam injuſtam, ab eo, qui non tantùm obeſſa, ſed etiam prodeſſe

deſſe poteſt, ideſt, ad quem ſpectat poteſtas dandi illud ſpirituale, quod acquirendũ eſt. V. g. Si quis ſperat, ſe eligendũ in Prælatũ: ſed ſciat, unum, vel plures ex Electoribus alium indignũ velle eligere, non poteſt talem vexationem ab illis pecuniâ redimere, ita docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 2. ad 5.* ubi ait, antequam alicui acquiratur jus in Epiſcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda per electionem, vel proviſionem, vel collationem, Simoniacum eſſet, adverſantium obſtacula pecuniâ redimere; ſic enim per pecuniam pararet ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam. *Abb. in cit. c. Dilectus. n. 4. h. t. Leſſ. cit. c. 45. n. 106. Suar. cit. c. 50. n. 28. & 27.* quia qui non habet jus ſpirituale, quod acquirere intendit, licèt redimendo vexationem pecuniâ, immediatè non det pecuniâ pro re ſpirituali, ſed pro vexatione; vult tamen acquirere jus ſpirituale, mediante pecuniâ, adeóque illud emere, quod Simoniacum eſt: item quia tunc removere impedimentum nihil aliud eſt, quàm ſpirituale conferre: nam vexatio illa conſiſtit in injuſta denegatione debitæ electionis, confirmationis, vel inſtitutionis; negatio autem non tollitur, niſi per actum contrarium, quæ in propoſito eſt ipſa electio, confirmatio, vel inſtitutio, ac proinde dare aliquid temporale alicui, ut ceſſet à tali injuſta vexatione, idẽ eſt, ac dare pro ipſa electione, quod eſt Simoniacũ, ſaltem contra Jus poſitivum Eccleſiaſticum. Idque colligitur ex *c. Matheus. 23. h. t.* Nam in caſu illius c. videtur commiſſa Simonia propter redemptionem vexationis: at non propter vexationem commiſſam circa jus acquiſitum ut ſic: ergo propter vexationem circa jus acquirendum: item ex *c. Sicut tuis. 33. h. t.* ubi cùm Epiſcopus vexaret quendam ritè alectũ, nolléque illum confirmare, & inſtituere, ut extorqueret pecuniã, Simoniam cõmiſiſſe cenſetur. *Suar. cit. l. n. 8.*

CX. Tertia regula, ſeu concluſio eſt: non eſt Simonia vexationẽ injuſtam pecuniâ redimere, etiam antequam jus acquiſitum ſit in beneficio, ſi is, cui datum eſt pretiũ, obeſſe tantùm poſſit, ſed nõ prodeſſe, ſeu nihil conferre poſſit ad beneficium obtinendum. V. g. ſi quis fraude, vel vi aliquem Electorem detineat, ne ſuffragium dare poſſit Titio, vel Collatorem, ne ei conferat, vel injuſtè eum infamet, ne eligatur; tum poteſt Titius illi Adverſario dare pecuniam, ut nocere deſinat, *Leſſ. cit. l. n. 108. Suar. cit. c. 50. n. 23.* Ratio eſt, quia redimere ſe hoc modo à vexatione injuſta alterius, non eſt intrinſecè malum; licet enim cuique jus ſuum, famam, iniquáſque machinationes contra ſe impedire. Neque poteſt emere rem ſpiritualem, aut directè ſibi parare aditum ad beneficium, ſed redimere nocumentum, pro cujus ceſſatione pretium datur, quæ eſt aliquid merè temporale. Accedit, quòd nullum ſit Jus Eccleſiaſticum iſtud prohibens; nam in *cit. c. Matheus.* ſermo eſt de eo caſu, quando pecunia data eſt Electoribus, qui poſſunt prodeſſe, aut promovere ad beneficium obtinendũ: vel poſt electionem factam, poſſunt impedire confirmationem, & etiam ad illam juvare, ceſſando à contradictione: hìc autẽ ſermo eſt de illis, qui nihil prodeſſe poſſunt, quia ad illos nullo modo pertinet proviſio beneficij, vel rei ſpiritualis collatio. *Suar. c. l.*

CXI. Porro an ſi quis poſt confirmationem, vel collationem factam, adeóque poſt acquiſitum plenum jus in beneficio, quoad proprietatem, injuſtè impediatur ab acquirenda poſſeſſione, poſſit pecuniâ redimere hujuſmodi vexationem, etiam ab eo, qui poteſt prodeſſe, ſive in poſſeſſionem immittere, controvertitur inter DD. Negat *Abb. in c. Ad aures. 24. n. ult. & cit. c. Dilectus. 28. n. 4. h. t.* fundamentum eſt: quia dare aliquid alicui, ne impediat poſſeſſionem, eſt dare, ut mittat in poſſeſſionem; non enim aliter deſinit impedire poſſeſſionem, quàm mittendo, ſeu inducendo in eam: poſſeſſio autem eſt quid ſpirituale, vel ei annexum, quia per illam acquiritur exercitium ſpiritualium, & ratione ſpiritualis tituli confertur; ergo non licet vexationem ad poſſeſſionem acquirendam pecuniâ redimere, quia daretur temporale pro re ſpirituali. Contraria tamen ſententia eſt probabilior, & communior DD. quam tenet *Leſſ. cit. l. n. 10. Suar. cit. c. 50. n. 31.* & docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 2. ad 5.* quatenus abſolutè ait, poſtquam jus alicui acquiſitum eſt in beneficio, licitum eſt, per pecuniam injuſta impedimenta removere, utique acquirendæ poſſeſſionis. Ratio eſt: quia poſſeſſio ſecundùm ſe ſpectata non eſt jus aliquod ſpirituale, ſed tantùm quoddam corporale, ſive corporalis apprehenſio rei, & tantùm eſt rei ſpirituali annexa, quatenus ex titulo ſpirituali pendet, cuius vi capitur: poſtquam ergo titulus ſpiritualis eſt plenè acquiſitus, etiamſi poſſeſſio de novo acquiratur; non tamen acquiritur tanquam annexa rei, ſeu juri ſpirituali, ſed ſecundùm ſe, ut quid corporale per ſe, ac immediatè debitum, licèt poſtea conjuncta cum titulo ſpirituali fiat ſpiritualis; ergo non eſt Simonia, pecuniâ redimere vexationem poſſeſſionis: quia ſolùm redimitur factum, non jus ſpirituale beneficij, vel datur pretium pro re ſpirituali. Quod quidem procedit in caſu, quo jus ſpirituale beneficij certum eſt quoad proprietatem: nam ſi illud in dubium vocaretur; ideóque denegaretur poſſeſſio; tunc non per ſe ſolam poſſeſſio redimeretur pecuniâ, ſed ut annexa juri, vel titulo ſpirituali; adeóque ipſum quoque jus ſpirituale per ſe redimeretur, quod Simoniacum foret, *Suar. cit. l.* Nec obſtat text. in *c. Decimas. 7. cauſ. 16. q. 7.* ubi præcipitur, ut Epiſcopi prohibeant, ne decimæ, quas populus dare non vult, quolibet munere ab eo redimantur; quæ prohibitio ideo facta videtur, quia decimæ ſunt ſpiritualibus annexæ; ideóque pretio emi non poſſunt, etiam ad redimendam vexam. Nam reſpondetur: vel ibi id prohiberi laicis, ne talem extorſionem faciant: vel ſi id prohibetur Clericis, ne in tali caſu decimas redimant à laicis, tunc id factum eſt, non quòd talis redemptio ſit verè Simoniaca, ut notat ibid. *Turrecremata. n. 2.* ſed ne detur occaſio laicis ſimiles injurias Eccleſiis inferendi, ſpe talis lucri, & credant, ſe habere jus in decimas; ideóque compellere eos debent ad illas ſolvendas; neque tamen committeret Epiſcopus Simoniam, ſi quandoque ſuâ auctoritate redimeret decimas. *Suar. cit. c. 50. n. 33.*

Prædictis addendum, quòd hæc procedant in proviſionibus beneficiorum; nam in alijs actibus non beneficialibus, ſeu merè ſpiritualibus, ut in Sacramentis, ſaltem in gravi neceſſitate, in abſolutione ab excommunicatione, & aliis Cenſuris, ſi injuſtè infligantur, vel earum abſolutio per injuriam denegetur, vel per poteſtatem, & vim impediatur cum ſpirituali detrimento, non eſt prohibitum hujuſ-

hujuſmodi vexationem pecuniâ redimere, ut dictum ſuprà *n.* 13. & docet *Gl. in c. ad aures* 24. *V. Abſolutionis. & in c. Dilectus.* 28. *V. Reſtituere. h. t. & ibi. Abb. n.* 3. *Suar. cit. c.* 50. *n. ult.*

§. VII.

De Simonia confidentiali, ſive quæ committitur in reſignationibus, & proviſionibus Beneficiorum Spe, & confidentiâ factis.

CXII. Quæritur 1. Quæ ſit, & dicatur Simoniæ confidentialis? Reſp. Eſt certa ſpecies Simoniæ ab alijs diſtincta, à ſpe, & fiducia, quæ ei ſubeſt, ſic dicta, & jure poſitivo, ſeu humano inducta, & à SS. Pontificibus Pio IV. in Bulla, quæ incipit: *Romanum Pontificem.* & Pio V. in Bulla, quæ incipit: *Intolerabilis* damnata, & reprobata, quæ tunc committitur, cùm quis alicui procurat beneficium Eccleſiaſticum, reſignando illud in favorem illius, vel etiam præſentando, eligendo, confirmando, poſtulando, inſtituendo, vel in commendam dando, cum certa confidentia, id eſt, cum pacto expreſſo, vel tacito, ut is, cui procuratur illud idem beneficium, poſt aliquod tempus elapſum, ipſimet cedenti, inſtituenti, confirmanti, aut conferenti &c. vel alteri reſignet, vel penſionem, aut fructus ex eo præſtet, prout conſtat ex citt. Bullis.

CXIII. Ubi notandum 1. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, cujuſcunque ordinis, ſive ſimplicia, ſive curata, majora, vel minora, ſæcularia, vel regularia ſint. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 43. *n.* 4. *Leſſ. cit. c.* 35. *n.* 96. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c. ult.* §. 8. *n.* 74. Non autem in penſionibus, etiamſi cum pacto illicito dentur, quia penſiones ſub generali nomine beneficiorum non comprehenduntur, præſertim in materia odioſa, nec per Canonicam inſtitutionem, aut collationem conferuntur, nec reſignantur in favorem alterius: multò minus hæc Simonia habet locum in alijs rebus, vel actibus ſpiritualibus, etiam ſi cum aliqua illicita, & Simoniaca confidentia fiant, quia Bullæ illæ loquuntur de ſolis beneficiis. *Suar. c. l. n.* 4. & 5. Quare hæc Simonia committi poteſt in renunciationibus, & alijs quibuſcunque proviſionibus, & acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur, cum pacto expreſſo, vel tacito, quod illam confidentiam includat, idque ex generali ratione Simoniæ requiritur, *Suar. c. l. n.* 9. An autem etiam in permutationibus beneficiorum committi poſſit Simonia confidentiæ, dubitatur? Videtur quòd ſic, quia in permutatione includitur duplex renunciatio in favorem permutantium, & ſimilia pacta Simoniaca etiam in illa confidentiæ Simonia intervenire poſſunt. Sed contrarium probabiliùs eſt, ut docet *Navarr. l.* 5. *conſil.* 77. *h. t. Suar. cit. c.* 43. *n.* 11. *Laym. cit. c. ult.* §. 8. *n.* 75. nempe nō committi Simoniam confidentialem, ſed communem ſolùm, ſi aliqui inter ſe permutent beneficia, cum confidentia, ſeu pacto regrediendi ad priora beneficia, vel eadem reſignandi alijs, v. g. conſanguineis: nam in dictis Bullis SS. Pontificum ſermo eſt de renunciantibus, ſeu cedentibus abſolutè, adeóque intelligendæ ſunt de renunciationibus ſimpliciter factis, in favorem tertij: & non de ijs, quæ fiunt permutationis causâ, nam priores ſunt magis odioſæ, & graviora incommoda ex ijs ſequuntur, ideóque leges hæ pœnales ad poſteriores non ſunt extendendæ. Secùs eſt, ſi ipſe Epiſcopus, aut alius collator beneficiorum, qui admittit talem permutationem, paciſcatur cum permutantibus de parte fructuum inde v. g. conſanguineo ſuo pendenda, tunc enim committitur Simonia confidentialis, & locum habebunt pœnæ decretæ, quia verba, quoad collatores ſunt valdè univerſalia.

Notandum 2. Pretium, vel id, quod pretij loco in hac Simonia intervenire poteſt, eſt, ut idem beneficium, quod reſignatur, vel confertur eidem renuncianti, vel conferenti, vel alteri reddendum ſit: vel fructus ejuſdem beneficij, aut penſio, ſeu pars eorum renuncianti, vel alteri præſtanda ſit: nam ſi de alijs rebus, etiam merè temporalibus, vel ſpiritualibus reddendis, vel cedendis, etiam cum certa confidentia, aut pacto conventio fiat, non committitur Simonia confidentialis, etſi incurratur Simonia communis, quia pœnæ in citt. Bullis decretæ non imponuntur, niſi ſpeciali Simoniæ confidentiæ, *Suar. cit. c.* 43. *n.* 5. Quare ſi pactum interveniat, ut non idem beneficium, quod Titius v. g. contulit Cajo, ſed aliud aliquod reſignetur conſanguineo v. g. collatoris: vel ſi quis impetrevit beneficium à collatore, vel præſentatore alteri, cum eo pacto, ut idem, vel aliud beneficium aliquando reſignetur impetranti, non committitur in his caſibus Simonia confidentialis, ſed juris communis. *Laym. cit. l. n.* 75. *in fine.*

CXIV. Quæritur 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Reſp. Præter modum jam ſuprà allatum, tripliciter committitur, ut tradit *Azor. p.* 3. *l.* 12. *c.* 9. *in princ. Leſſ. cit. c.* 35. *n.* 98. *Laym. cit. c. ult.* §. 8. *n.* 75. & alij DD. communiter. Primo eſt, per *acceſſum*, quando quis cupiens v. g. Titio proviſum eſſe de beneficio, ſed quia is modò ob defectum legitimæ ætatis, vel aliud temporale impedimentum Canonicum, illius capax non eſt, confert, vel reſignat beneficium, quod ipſe habet, alteri, cum eo pacto, ut ceſſante impedimento Titius iſtud beneficium obtineat, & propria auctoritate poſſit accipere. 2. Per *regreſſum*, ut ſi quis beneficium jam poſſeſſum cedat, vel reſignet alteri, reſervato ſibi ex pacto jure redeundi ad illud beneficium, ſi is, cui ceſſio facta ſit, præmoriatur, vel beneficium deſerat, ita ut jus priſtinum in illo beneficio recuperet. 3. Per *ingreſſum*, quando quis beneficium ſibi collatum, ſed nondum poſſeſſum alteri reſignat, eo pacto, ut ſi illo præmortuus fuerit, vel Epiſcopus v. g. factus fuerit, ejuſdem poſſeſſionem ingredi, & capere poſſit ipſe renuncians. Quicunque igitur tale jus accedendi, ingrediendi, vel regrediendi ad illud idem beneficium alteri reſignatum, vel collatum, ſibi, vel alteri reſervat, ſine expreſſa Papæ licentia, Simoniam confidentiæ committit, quia hujuſmodi reſignationes cum tali pacto, coram ordinarijs Prælatis locorum fieri non poſſunt, ſed ſunt Simoniacæ, & irritæ. Confir. *Concil. Trident. Seſſ.* 25. *c.* 7. *de reform.* omnes hujuſmodi acceſſus, & regreſſus ad beneficia Eccleſiaſtica cujuſcunque qualitatis, prohibuit, ac reprobavit, cùm hæreditariæ ſucceſſionis imaginem referant, &

SS. conſti-

SS. conſtitutionibus, & Patrum decretis ſint contrarij. Portò de his plura dicta ſunt ſuprà *l. 1. Tit. 9. Sect. 5. §. 4. n. 81. & ſeqq.*

CXV. Quæritur 3. Quæ ſint pœnæ decretæ in Simoniacos confidentiales in prædictis Bullis? Reſp. Prima eſt: Epiſcopi, & alij Prælati ſuperiores interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, alij verò Prælati inferiores, vel Clerici excommunicationem latæ ſententiæ S. Pontifici reſervatam incurrunt. Secunda pœna eſt. Reſignatio, vel collatio beneficij, in quo commiſſa eſt talis Simonia, eſt invalida, & omnino renuncians inhabilis fit ad idem beneficium obtinendum, & ad omnia inde ſecuta. Tertia. Simoniacus confidentialis privatur omnibus beneficiis, & penſionibus priùs obtentis, & inhabilis fit ad quæcunque alia obtinenda: quamvis hæc pœna privationis non incurratur ipſo facto, ante ſententiam Judicis, ſaltem declaratoriam criminis. Quarta, beneficia per Simoniam confidentiæ obtenta, Sedi Apoſtolicæ ſunt reſervata, ita ut ab inferioribus conferri non poſſint, & fructus eorum interim malè percepti Cameræ Apoſtolicæ applicari debent. *Suar. cit. c. 43. n. 13. Laym. cit. l. n. 77.*

Portò circa has pœnas notandum, tametſi ad illas incurrendas ſit neceſſarium, ut Simonia confidentialis opere ſit impleta, dato & accepto beneficio in confidentiam: non tamen requiritur, ut ex utraque parte ſit completa, ita ut accipiens viciſſim ſuam promiſſionem impleverit. v. g. penſionem ſolverit, nam nihilominus ab utroque incurruntur prædictæ pœnæ, eo ipſo, quòd beneficium ab uno ſit datum, & ab altero acceptum. *Suar. cit. l. n. 14. Laym. cit. l. n. 78.* Veruntamen Mediatores Simoniaci non incurrunt excommunicationem, etiam in Simonia confidentiali, donec illa ab utraque parte, tam accipientis, quàm dantis, ſit completa, quia de illis non loquitur Bulla Pij IV. & V. ſed illi incurrunt excommunicationem Pauli II. in *Extravag. 11. h. t.* quæ non incurritur, niſi per Simoniam realem utrinque completam, ut contra *Navarr.* notavit *Suar. cit. l. n. 15.* Hinc patet, pœnas Simoniæ confidentialis, graviores eſſe quàm ſimplicis Simoniæ, quia nimirum continet innumeras fraudes, cùm magis latenter, quàm aliæ, committatur, & ſpeciem habeat ſucceſſionis hæreditariæ, *Suar. cit. l. n. 14.* Quomodo verò univerſim Simonia committatur in reſignationibus Beneficiorum dictum eſt ſuprà *l. 1. cit. Tit. 9. Sect. 6. §. 2.* Et quomodo in permutationibus beneficiorum, *l. 3. Tit. 19.*

§. VIII.

De Simonia, quæ committitur in penſionibus ſolvendis ex bonis Eccleſiaſticis?

CXVI. Quæritur 1. An ſit Simonia, emere, aut redimere penſionem Eccleſiaſticam, hoc eſt, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Reſp. 1. Penſiones merè temporales, quæ etiam Laicis pro miniſterio temporali, vel ob aliam juſtam cauſam aſſignari, & competere poſſunt ex Eccleſiaſticis redditibus, citra titulum ſpiritualem, abſque Simonia, vendi poſſunt, & redimi. *Leſſ. l. 2. c. 35. n. 123. Suar. l. 4. de Simon. c. 26. n. 5. Laym. cit. c. ult. §. 5. n. 46. q. 3.* Ratio eſt, quia talis penſio non fundatur in ſpirituali titulo, nec ei eſt annexa, ſed legitima auctoritate à ſpirituali titulo ſeparata, nec ordinatur ad functionem ſpiritualem, adeóque eſt quid merè temporale.

CXVII. Reſp. 2. Penſiones propriè ſpirituales, quæ ſcilicet dantur in titulum beneficij, ſive ad ſerviendum, & juvandum Parochum in officio ſuo, quæ ſolet Capellania vocari, ſive ad ſerviendum tantùm in choro, vel officiis divinis, ſunt propria materia Simoniæ, quia ſunt propriè dicta beneficia fundata in ſpirituali titulo, eóque perpetuo, & Canonicè erecta, ſive inſtituta. *Suar. cit. c. 26. n. 23.* & alij communiter. Idémque dicendum de illis penſionibus ſpiritualibus, quæ pro beneficio, ſive loco beneficij ad ſpirituale miniſterium exercendum dantur. v. g. Coadjutori, vel Vicario Epiſcopi, vel Concionatori, hæ enim non poſſunt pretio vendi, abſque Simonia, nec etiam redimi, cùm talis penſio, non minùs, quàm Eccleſiaſticum beneficium fundetur in ſpirituali officio, nihílque ei deſit ad rationem beneficij, niſi quòd non ſit perpetua, ſive non conferatur in titulum perpetuum, adeóque qui illam emit, aut vendit, Simoniam committit, quia ipſum ſpirituale miniſterium, cui eſt annexa, emere, aut vendere cenſetur; neque etiam poteſt redimi talis penſio, quia per redemptionem extingueretur obligatio penſionatij ad tale munus, quæ tamen manere debet, ut officium ſpirituale præſtetur: *Leſſ. cit. l. n. 121. Suar. cit. c. 26. n. 19. & 20. Laym. cit. l. n. 47.* Poteſt tamen talis penſionatius ipſas penſiones temporales, ſeu fructus ad tempus vitæ ſuæ vendere, vel locare, ſine vitio Simoniæ. *Leſſ. cit. l. & Laym.*

CXVIII. Reſp. 3. Penſiones mixtæ, quæ ſcilicet dantur Clericis, ut Clerici ſunt, ſive ratione Clericalis ſtatûs, non tamen ob ſpirituale miniſterium, ſed ob aliam cauſam, ut quia datur penſio Parocho ſeni, qui non poteſt ampliùs Eccleſiæ deſervire, vel pauperi Clerico ad ejus ſuſtentationem, vel ob reſignationem beneficij in favorem alterius factam, etſi ſpectatâ rei naturâ. & jure communi antiquo, licitè, & abſque Simonia vendi, & emi poſſint, non tamen ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, quæ hujusmodi venditiones tanquã Simoniacas damnat: & damnãtur jure novo poſt decretum Pij V. de penſionibus, *Leſſ. cit. l. n. 125. & 129. Suar. cit. c. 26. n. 7. & 8. Laym. cit. l. n. 48.* Prior pars probatur, quia talis penſio non datur propter ſpiritualem titulum, ſeu officium ſpirituale obeundum, ſed præcisè ob ſuſtentationem, vel aliam cauſam ex allatis: Clericalis autem ſtatus ſolùm requiritur, ut conditio, vel diſpoſitio ex parte ſubjecti, ſicut eleemoſyna, quæ datur Clerico, intuitu Clericalis ſtatûs, non ideò fit ſpiritualis, vel rei ſpirituali annexa. Secùs eſt de jure præbendæ, quod annectitur titulo ſpirituali, ita, ut qui titulum illum acquirit, ſimul acquirat jus percipiendi proventus temporales, ideóque ſicut ipſe titulus ſpiritualis eſt, ita & jus præbendæ ei annexum fit tale, ut vendi non poſſit. Nec obſtat, quòd talis penſio datur, intuitu prioris beneficij, vel officij, ac miniſterij ſpiritualis præteriti, quia non datur tanquam ſtipendium illius miniſterij, neque ut illi annexa: nam pro officio præterito mercedem ſuſtentationis, talis Clericus

jam accepit: ſed immediatè datur perſonæ, tanquam eleemoſyna quædam ex bonis talis beneficij facta, quæ eleemoſyna, poſtquam legitimâ auctoritate ſeparata eſt à beneficio, eſt quid temporale, licèt motivum ad illud faciendum fuerit ſpirituale: & officium, ſeu miniſterium præteritum ſit conditio, ſine qua non ei daretur, ſicut ſi daretur uſusfructus alicujus agri Eccleſiæ ſeparati à beneficio, ad vitam, v. g. Parochi ſenis, & applicaretur ad ſuſtentationem illius. *Leſſ. cit. l. n. 126. & ſeq. Suar. cit. l. n. 24.*

Poſterior pars probatur, quia Pius V. impoſuit hujusmodi penſionibus obligationem recitandi officium B. V. & licèt non ſint beneficia propria, quia non ſunt perpetuæ; ſunt tamen annexæ alicui Clericali, & ſpirituali officio, ratione cujus requiritur jus ad tales reditus temporales: & requiritur ad illas, non tantùm ſtatus Clericalis, ut conditio, ſed etiam miniſterium ſpirituale, propter quod dantur, ideóq; vendi, & emi non poſſunt, ubi Conſtitutio illa eſt recepta. *Suar. cit. l. n. 8. Leſſ. cit. l. n. 129.* Veruntamen poſſunt tales penſiones præſenti pecuniâ redimi, ut praxis recepta confirmat; quia tunc nõ emitur, vel commutatur jus ſpirituale pro temporali, ſed extinguitur onus, ſeu obligatio temporalis ſolvendi, quotannis, certam ſummam pecuniæ, vel fructuum. *Leſſ. c. l. n. 124. Suar. cit. c. 26. n. 10. Laym. cit. l. n. 48.* apud quos plura de hac re legi poſſunt.

CXIX. Quæritur 2. Utrùm absque labe Simoniæ penſio impoſita beneficio, anticipatâ ſolutione, redimi poſſit. V. g. Vicarius perpetuus ſolvere debet ex Parochiæ fructibus, ſeu proventibus, quos percipit, Monaſterio, vel Eccleſiæ Collegiatæ, cui Parochia illa eſt incorporata, quotannis, centum aureos: quæritur, an valeat pactum cum eo initum, ut ſtatim ab initio hanc penſionem redimat 500. aureis? Reſp. Si vi pacti, Vicario imponatur obligatio, penſionem illam annuam pecuniâ redimendi, Simonia committitur, quia hujusmodi Vicariæ perpetuæ, ſicut & alia beneficia, debent purè, & ſimpliciter, ſine omni pactione, & obligatione, conferri, alioqui enim Simonia erit, ſaltem ex Jure Eccleſiaſtico. Si verò Vicarius liberè, ac ſpontè, citra ullam obligationem, redimat penſionem, ita ut vi pacti optio ipſi detur penſionem illam, vel quotannis præſtandi, vel ſtatim redimendi; tunc nulla Simonia intervenit, quia nullum onus pretio æſtimabile ipſi imponitur; ſed potiùs ſit gratia: nam in tali conventione redimitur res merè temporalis, videlicet obligatio ſolvendi aliquam partem redituum, quam Monaſterium, vel Eccleſia Collegiata juſtè à Vicario poſſet, ſingulis annis, exigere. *Suar. cit. c. 26. n. 20. Laym. c. l. n. 49.*

§. IX.

De Simonia, quæ committitur circa officia Eccleſiæ temporalia.

CXX. Quæritur 1. An officia temporalia Eccleſiæ, cujusmodi eſt officium Procuratoris, ſeu Adminiſtratoris rerum temporalium Eccleſiæ, Advocati, aut Syndici, item Judicis, quem poteſt Epiſcopus conſtituere in locis, ubi habet temporalem jurisdictionem, &c. pro pecunia vendere ſit Simoniacum? Reſp. Non eſt Simonia, ſpectato Jure naturali, ac divino, ut ex communi docet *Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 29. n. 1.* quia hæc officia non habent in ſe aliquid ſpirituale, nec ordinatum proximè ad actiones ſpirituales, ſed tantùm ad temporales, ut ſunt cuſtodire, & adminiſtrare res, & bona Eccleſiæ, licèt ordinentur etiam ad finem ſpiritualem, ſed remotè ſolùm, ac extrinſecè. Sed neque officium Sacriſtæ, aut Cuſtodis vendere eſt Simonia Juris divini, quia licèt functiones hujus muneris habeant pro materia res ſacras; ſunt tamen actiones merè temporales. *Suar. c. l. n. 11.*

CXXI. Veruntamen venditio horum officiorum, tanquam Simonia, eſt prohibita Jure Canonico, *c. Si quis. 8. cauſ. 1. q. 1. c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3. & in c. conſulere. 38. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concil. Later. ſub Innocentio III. *c. 63.* ubi generaliter prohibetur, ne adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum per pecuniam obtineatur, his verbis: Quicunque Vice-Dominatum, aut Vicariatum, vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes, cum Simone Mago, percelluntur, & ab Eccleſia, in cujus contumeliam dare, & accipere pecuniam voluerunt, juſtè excluduntur. Per quem textum vendi prohibentur multa officia Eccleſiaſtica, etiam temporalia, ut ait *Suar. l. 4. de Simon, c. 29. n. 3.* Ratio eſt, quia licèt hæc officia ex ſe non ſint ſpiritualia; ſunt tamen ijs conjuncta: nam per illas res ſacræ valdè propinquè contrectantur, & Eccleſiaſtica bona adminiſtrantur, ac proinde ſi pretio vendantur, etiam injuria redundat in ipſa ſpiritualia, propter viciniam, & ſic Simonia committitur Juris humani contra prohibitionem Eccleſiæ. *Suar. cit. c. 29. n. 5.*

Limitatur autem, ut tunc ſolùm ſit prohibitum, tanquam Simoniacum, vendere hujusmodi officia, ſi ſoleant exerceri per Clericos: Secùs, ſi etiam per Laicos, vel niſi per contrariam conſuetudinem huic prohibitioni Juris Canonici fuerit derogatum. *Silv. V. Simonia. q. 13. dicto* 7. quamvis *Suar. cit. c. 29. n. 7.* contrarium teneat.

CXXII. Quæritur 2. An ſicut vendere officia Eccleſiæ temporalia, eſt Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, ita etiam ſit ſimilis Simonia vendere functiones eorum? Reſp. Negativè, quia illæ non prohibentur vendi ullo Jure Eccleſiaſtico, ſicut ipſa officia, quæ ſunt ab Eccleſia inſtituta, ac per poteſtatem Eccleſiaſticæ jurisdictionis conferuntur, & in quibus conſtitui debent perſonæ idoneæ, & non propter pretium: quæ rationes non habent locum in functionibus talium officiorum, quia cùm ſint merè corporales; ideò pro illis dari, & accipi poteſt pretium, non tantùm per modum ſuſtentationis, ſed etiam debitæ compenſationis, cùm ad eas, quippe diverſas, non ſit extendenda prohibitio Eccleſiæ. *Suar. cit. c. 29. n. 13.*

SECTIO V.

DE PRETIO SIMONIACO, ejúsque Diviſione.

Hactenus actum eſt de materia Simoniæ, quæ eſt res ſpiritualis, nunc agendum eſt de pretio, quod requiritur ad rationem Simoniæ: nam hujusmodi

malitia

malitia conſiſtit in contractu oneroſo, & reciproco, ſive commutatione rei ſpiritualis cum temporali, per modum venditionis, & emptionis, vel alterius æquivalentis contractûs; ideò neceſſe eſt, ut ibi pretium interveniat, latè ſumpto nomine pretij, prout comprehendit, non tantùm pecuniam, ſed etiam omnem rem temporalem pretio æſtimabilem, vel temporalem utilitatem habentem, quæ viciſſim pro re ſpirituali datur, vel accipitur, ut ſuprà dictum *Sect.* 1. §. 1. *h. t.* Porrò ad rationem pretij non ſatis eſt, quòd pecunia, vel res temporalis detur pro actione, ſeu re ſpirituali quocunque modo, etiamſi aliàs non daretur, ſed ut detur in commutationem, ſeu compenſationem, & quaſi appretiationem rei, quæ pro illa datur, ut notat *Suar. l. 4. de Simon. c.* 30. *n.* 1. & ex dicendis patebit.

§. I.

An pretium Simoniacum neceſſariò debeat eſſe temporale quid, non ſpirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, reſpectu rei ſpiritualis, quæ viciſſim datur?

CXXIII. Assertio 1. Pretium Simoniæ, ſpectato Jure naturali ac divino, neceſſariò debet eſſe aliquid temporale, nec ſufficit ſpirituale. Eſt communis DD. ſententia apud *Suar. cit. c.* 30. *n.* 4. & ſumitur ex c. 8. *Actorum*, ubi Petrus dixit Simoni Mago: *Pecunia tua ſit tecum in perditionem, quoniam donum DEI exiſtimâſti pecuniâ poſſideri*: ex quo patet, quòd malitia Simoniæ conſiſtat in commutatione rei ſpiritualis pro pecunia, cujus nomine comprehanditur, quicquid pecuniâ æſtimari poteſt, *S. Thom. cit. q.* 100. *art.* 2. *&* *art.* 5. *in corp.* Ratio eſt, quia malitia Simoniacæ commutationis oritur ex improportione, quæ eſt inter rem materialem, ſeu temporalem, & ſpiritualem, ut ex ſuprà dictis patet.

CXXIV. Hinc ſequitur 1. Permutare rem ſpiritualem cum altera merè ſpirituali, cui ſcilicet nihil temporale, ſeu pretio æſtimabile annexum eſt, ex natura rei, & ſpectato Jure divino, non eſſe Simoniam. v. g. ſacras Reliquias cum aliis ſacris Reliquiis, jus patronatûs cum alio jure patronatûs, aut beneficium Eccleſiaſticum cum altero beneficio, *Suar. cit. c.* 30. *n.* 5. *Laym. cit. c. ult.* §. 2. *n.* 7. & alij. Probatur; tum quia talis commutatio non eſt prohibita Jure divino, ſive præcepto Chriſti: *Gratis date*; tum quia, quando datur ſpirituale pro ſpirituali, nulla datur pecunia, nec aliud pretium æquivalens, ſine quo non eſt emptio, adeóque nec Simonia; tum quia per talem commutationem non fit injuria, vel irreverentia rei ſpirituali, ſicut non fit injuria gratiæ, ſi pro gratia detur, juxta illud Joan. 1. *Gratiam pro gratia.*

Sequitur 2. Quamvis permutare inter ſe beneficia, etiam nullâ interveniente pecuniâ, vel alio temporali æquivalente, ſi talis permutatio fiat per pactionem privatorum Beneficiariorum, ſine auctoritate Prælati, ſive Superioris, ſit Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, ut fusè oſtendit *Suar. cit. l. 4. de Simon. c.* 31. *n.* 8. *& ſeqq.* de quo dictum *l.* 3. *tit.* 19. §. 3. *&* 4. vel ſaltem ſit mala, & illicita, quia Jure poſitivo, ſeu Eccleſiaſtico prohibita: non eſt tamen extra materiam Beneficiorum, ullo Jure poſitivo ſpecialiter prohibitum permutare ſpirituale pro ſpirituali, quia Canones generatim prohibentes pactiones in rebus ſpiritualibus loquuntur de ijs, in quibus aliquid temporale datur pro ſpirituali. Neque etiam ad hujusmodi permutationem ſpiritualem requiritur, ut interveniat auctoritas Superioris, ſi res ſpirituales, quæ permutantur, ſint ſubjectæ liberæ poteſtati, & diſpoſitioni commutantium. *Suar. cit. c.* 31. *n.* 20.

CXXV. Assertio 2. Quandocunque res temporalis, & pretio æſtimabilis gratis datur, ſive donatur ei, qui ſpirituale donum, vel officium præſtat, non poteſt habere locum Simonia, ſaltem ex natura rei, & ſpectato Jure divino, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 26. *n.* 2. *Laym. cit. c. ult.* §. 2. *n.* 8. Sumitur ex c. *Quàm pio.* 2. *in fine. cauſ.* 1. *q.* 2. & clariùs ex c. *Licet.* 4. *cit. cauſ. & q.* ubi habetur, non eſſe prohibitum gratis, & ſpontè, ac ſine exactione, datum accipere, poſtquam gratia, vel donum ſpirituale jam gratis eſt collatum. Idque procedit, ſive donum temporale detur, poſt ſpirituale donum, vel officium præſtitum, ſive etiam antè, vel ſimul cum ipſo ſit datum; non enim erit Simonia, ſaltem coram DEO, & in foro conſcientiæ, modò gratis, & purè, ſine ullo pacto expreſſo, vel tacito ſit priùs, vel ſimul datum, uti colligitur ex c. *Etſi quæſtiones.* 18. *h. t.* ubi habetur, quòd, quando ex circumſtantiis præſumi poteſt, donum temporale priùs gratis eſſe datum, id non ſit prohibitum; & ex c. *Placuit.* 103. *cauſ.* 1. *q.* 1. & ex c. *Dilectus.* 30. *in fine. h. t.* ubi dicitur: *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione* (id eſt, venditione, vel pactione, *Gl. V. Eod.*) *gratis oblatum.* & ex c. *Tua nos.* 34. §. *Si verò. h. t.* Ratio eſt: quia ſi temporale gratis datur, non eſt pretium rei ſpiritualis: pretium enim, & gratuitum donum ſibi invicem opponuntur; quod enim pro pretio datur, non donatur gratis, ſed tanquam ex juſtitia viciſſim debitum datur, aut promittitur. Veruntamen in foro externo, quando præcedunt temporalia munera ſpirituale donum, plerumque præſumitur mala, & Simoniaca intentio, quia ſolent animum valde inclinare, ideóque etiam interdum prohibentur tanquam Simoniaca Jure Eccleſiaſtico. *Suar. cit. l. n.* 2. Sed & viceverſa, quamvis ſpirituale detur poſtea ex gratitudine, vel etiam priùs, eâ intentione, ut alter ex gratitudine moveatur ad remunerandum dono aliquo, non eſt Simonia, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium, nec impedit, quò minùs res ſimpliciter gratis detur, cui non datur tanquam debitum juſtitiæ, ſed morale, ſeu antidorale. *Covarr. l. 1. reſol. c.* 20. *n.* 4. *Suar. cit. l. & Laym. cit. l.*

Verùm non eſt licitum, ſed Simoniacum, obligationem antidoralem gratitudinis in pactum deducere, cum ſpeciali promiſſione implendi illam, v. g. dono tibi pecuniam, tali tamen conditione, ſeu modo, ut viciſſim promittas mihi, & te obliges, quòd ex gratitudine mihi præſtabis rem aliquam ſpiritualem: vel viceverſâ, præſto tibi hoc officium ſpirituale, ut promittas, te viciſſim ex gratitudine daturum donum aliquod temporale, quia hujuſmodi conventiones ſub titulo donationis, aut remunerationis reipsâ

ſunt

ſunt Simoniacæ permutationes, quia per tale pactum imponitur accipienti novum onus, ſeu obligatio pretio æſtimabilis aliquid viciſſim dandi, ad quod, ſecluſâ hâc ſpeciali conventione, alioquin obligatus non eſſet; adeóque non ſunt donationes, ſed oneroſæ, & reciprocæ pactiones, ſeu permutationes. *Suar. l. 4. de Simon. c. 45. n. 9. Laym. cit. l. n. 9.*

CXXVI. Assertio 3. Non eſt Simonia pro ſpiritualibus Miniſterijs dare, vel accipere temporalia, etiam ex obligatione, ſi non ut pretium, ſeu in commutationem rei, ſed per modum ſtipendij, ac neceſſariæ ſuſtentationis perſonæ dentur, vel accipiantur, ut docet *S. Thom. communiter receptus cit. q. 100. art. 2. in corp. Suar. cit. c. 36. n. 3. & c. 46. num. 1. Laym. cit. c. ult. num. 13.* Idque uſus Eccleſiæ confirmat, & ſumitur ex *c. 10. Mathæi*: ubi cùm dixiſſet Chriſtus: *Gratis accepiſtis, gratis date.* poſtea ſubjungitur: *dignus eſt Operarius cibo ſuo*, & habetur etiam *in c. Charitatem. 45. in fine. cauſ. 12. q. 2.* Ratio eſt: quia hîc non fit commutatio rei ad rem; adeóque ſpirituale non æſtimatur pretio, ſed gratìs datur: obligatio verò dandi temporale oritur ex naturali juſtitia, quæ exigit, ut ei, qui in alterius gratiam, & commodum laborat, ſufficiens ſuſtentatio detur, conſiderato ſtatu perſonæ ejus. Quare ejuſmodi ſtipendium non datur pro ipſo Miniſterio ſpirituali, quatenus ſpiritualis operatio eſt; ut ſic enim gratìs exhiberi debet: ſed datur, quatenus præcisè ſervitium eſt, ſive operatio in alterius gratiam facta; ideóque etiam non commenſuratur dignitati, vel utilitati ipſius operis, ſed dignitati, & conditioni perſonæ operantis in gratiam alterius.

CXXVII. Idque extenditur 1. Quòd neque exigere, vel accipere ſtipendium ſuſtentationis, interveniente pacto, ſit Simonia, ut docet *Leſſ. l. 2. c. 45. n. 48. Suar. cit. c. 46. n. 4. Laym. cit. l. n. 15.* Ratio eſt: quia ſtipendium ſuſtentationis ex juſtitia debetur miniſtrantibus ſpiritualia; ergo etiam de eo paciſci poſſunt: licitum enim eſt in pactum deducere, quod alicui jure naturali ex juſtitia debetur, & pactum tale non cadit ſuper rem temporalem, quatenus eſt pretium, ſed quatenus ſtipendium eſt neceſſarium ad ſuſtentationem perſonæ: neque ullâ lege poſitiva Juris Canonici hujuſmodi pactum reperitur prohibitum, ſed ſolùm prohibentur pacta inhoneſta, id eſt, quæ repugnant gratuitæ donationi ſpiritualium, & per quæ ſpiritualia cum temporalibus commutantur. *Gl. in c. ult. V. Ceſſare de pactis. Suar. cit. c. 46. n. 5.* Porro cùm quantitas juſti ſtipendij, ipſo jure naturali, non ſit definita, ac determinata; ideo debet ea per legem, vel conſuetudinem, vel, ſi hæ in ſpecie nihil ſtatuant, per partium compoſitionem determinari. *Suar. cit. c. 46. n. 4.* ita tamen, ut vitetur turpis exactio avaritiæ, quæ Simoniæ ſpeciem præfert, ut ſi v. g. ſpirituale non priùs detur, quàm pecunia ſit data, vel ſaltem de ea ſolvenda cautio ſit præſtita, quod prohibetur *in c. Tantum. 36. & c. Audivimus. 41. h. t.* tunc enim videtur exigi pecunia, non ut ſtipendium ſuſtentationis, ſed ut pretium, licèt talis exactio verè, & propriè Simonia non ſit, quia non mutatur modus debiti. *Laym. in cit. c. ult. n. 15. in fine ex Cajetano.*

CXXVIII. Extenditur 2. Quòd etiam Sacerdotes, & Clerici miniſtrantes ſpiritualia poſſint exigere ſtipendium ſuſtentationis, etiamſi divites ſint, & non egeant, vel quia bona patrimonialia habent, vel Eccleſiaſtica. *Suar. cit. c. 46. n. 7. Laym. cit. l. num. 14.* Idque ſumitur ex Concilio Agathenſi *c. 36.* relato in *c. ult. cauſ. 1. q. 2.* ubi dicitur: *Clerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilanterque deſerviunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundum ſervitij ſui meritum, per ordinationem Canonum à Sacerdotibus conſequantur.* Ratio eſt: tum quia Clericus, etſi non indigeat, non petit tale ſtipendium, ut pretium, adeóque non eſt Simoniacus, quia non vendit Miniſterium ſpirituale; neque etiam datur illi, ut mera eleemoſyna ex miſericordia, ſed tanquam ex juſtitia debitum, etiamſi aliunde neceſſariam, ac ſufficientem ſuſtentationẽ habeat, *nemo enim ſuis ſtipendiis militare cogitur 1. Cor. 9.* ſive in alterius gratiam laboraret; nam quòd ex aliis bonis alimenta habere poſſit, id eſt per accidens, neque impedit, quò minùs adhuc debitum ſit ex juſtitia ſtipendium. *Suar. cit. l. n. 8.* Quare ſi reditus Parochiales, vel alterius beneficij nimis tenues ſint, & ad honeſtam ſuſtentationem Parochi, vel alterius Beneficiati non ſufficiant, poteſt Epiſcopus præcipere, ut Parochiani alias oblationes faciant, & in ſubſidium neceſſariæ ſuſtentationis conferant, cùm Epiſcopi ſit providere de ſufficientibus alimentis inferioribus Paſtoribus, & fideles ad id teneantur: neque tales exactiones contrariæ ſunt juri communi, quod loquitur de Miniſtris habentibus ſufficientem ſuſtentationem, *Suar. l. 4. de Simon. c. 47. n. ult. Laym. c. l.* Aliud verò dicendum eſt, ſi Parochus, vel alius Beneficiatus, qui ex vi officij ſui obligatus eſt ad miniſtranda ſpiritualia, ſufficientem ſuſtentationem à fidelibus accipiat. V. g. ex decimis, oblationibus, & aliis proventibus Eccleſiaſticis; tunc enim contra juſtitiam peccat, ſi novum ſtipendium exigat, v. g. pro adminiſtratione Sacramentorum, vel celebratione Miſſæ, vel de eo dando pactum interveniat: nam univerſim loquendo contra juſtitiam eſt exigere temporale ſtipendium, ratione operis, alioquin ex juſtitia debiti: quia tunc deeſt jus, ſive titulus exigendi ex pacto gratuito, quia dans non vult donare, ſed tanquam pretium dare: neque ex pacto oneroſo, quia hujus pacti ea conditio ex natura eſt, ut utrinque obligationem pariat: nulla autem nova obligatio imponitur ei, qui jam antè ex juſtitia obligatus eſt facere, vel intermittere aliquid; ergo cùm quis cum altero paciſcitur de novo ſtipendio dando pro eo, quod aliàs jam ex juſtitia eſt debitum, injuriam ei infert. *Suar. cit. c. 46. n. 9. & c. 47. n. 5. Laym. cit. c. ult. n. 16. & l. 3. tr. 4. c. 4. num. 9.* Quin imò talis exactio ſpeciem quoque Simoniæ habet, & eſt Simonia ſaltem præſumpta; ideóque Jure poſitivo, ut Simonia, interdum prohibetur. *Suar. cit. c. 46. n. 9. art. 3. ad 2. Laym. cit. l. n. 16.*

CXXIX. Assertio 4. Non eſt Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, ſub onere, & conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis, ſeu compenſationis. V. g. ſi Chriſtianus donet infideli aliquid ſub conditione, ſi baptiſmum ſuſcipiat: vel ſi puella viro hæretico matrimonium promittat, ſi ad fidem Catholicam convertatur &c. *Sanch. l. 1. de matrim. diſ. 39. n. 4. Suar. l. 4. de Sim. c. 16. & ſeqq. Laym. cit. c. ult. §. 2. n. 11.* Ratio eſt: quia hîc non intervenit

venit contractus onerosus, & reciprocus, ſine quo non committitur Simonia, ſed liberalis donatio, per quam ei, cui ſit promiſſio, non imponitur obligatio aliquid faciendi ſimpliciter, ſed ſolùm, ſi rem promiſſam accipere, vel donatam retinere velit: dummodo etiam illa conditio non ſit de dando, vel faciendo aliquid in utilitatem dantis, vel promittentis, aut alterius, cujus vicem ipſe ſubit. V. g. do tibi centum aureos, ſi mihi, vel amico meo dederis Reliquias: quia tunc conditio reciproca reipsâ tranſit in commutationem, ſeu contractum, ſaltem innominatum: *do, ut des*, & quidem Simoniacum, quia datur temporale, ut recipiatur ſpirituale, ut notat *Layman. cit. l.* Alioquin verò talis pactio, ſive datio non tantùm non eſt Simoniaca, ſed neque illicita, ſi unus bonâ intentione donet, vel promittat, ut alterum ad bonum ſpirituale inducat, vel à malo, ſeu peccato abducat; alter verò opus ſpirituale, quod ab eo exigitur, ſaltem primariò, ac principaliter non faciat propter pecuniam, vel aliam rem temporalem, etſi ſit motivum quoddam ſecundarium, & impulſivum. Sic enim paſſim in S. Scriptura legitur, quòd DEVS promiſit bona temporalia ſervantibus præcepta, & quidem per modum pacti, & conditionis: & quid eſt frequentiùs, quàm ut ſtudiorum fructus ſuppeditentur adoleſcentibus, ſub ea conditione, ut ſtatum Eccleſiaſticum ſuſcipiant, alioquin verò ſumptus refundere debeant. Confirmatur ex *c. eod. de condit. appoſit.* ubi deciditur, validam eſſe manumiſſionem ſervorum ſub hac conditione factam, ut Monachi ſiant, & in Monaſterio permaneant: at libertas eſt res temporalis, & pretio æſtimabilis; ergo etiam licita eſt ſimilis promiſſio ſub hac conditione facta, ut damnato ad mortem vita condonetur, ſi velit Religionem ingredi; nam tunc non cogitur ad Religionem, ſed optio illi datur, ut inter illa duo eligat vel mortem, vel Religionē. *Suar. l. 4. de Sim. c. 16. n. 16.* Aliud eſt, ſi alicui detur, vel promittatur aliquid temporale ſub eo pacto, & conditione, ut obligatus ſit determinatè ingredi Religionem, vel ſuſcipere fidem &c. talis enim pactio non eſt licita, nec caret vitio Simoniæ; videtur enim ejuſmodi opus ſpirituale, ad quod aliquis abſolutè obligatur, pretio æſtimari. *Suar. cit. l. n. 17.* & ſic intelligi debet text. in *c. Quàm pio. 2. cauſ. 1. q. 2.*

CXXX. Assertio 5. Non eſt Simonia, ſaltem ex natura rei, rem ſpiritualem offerre, vel vel officium ſpirituale præſtare, etiam principaliter propter rem temporalem, ſi intentio illa non deducatur in pactum expreſſum, vel tacitum; ideóque res illa temporalis, non ut pretium accipiatur, Ut ſi ſacræ Reliquiæ, quæſtûs, ſeu lucri causâ exponantur, & oſtendantur, ut largiores eleemoſynæ offerantur, ut docet *Sanch. l. 2. Mor. c. 43. n. 42.* ſic neque Simoniam committit Canonicus, qui principaliter accedit ad divina officia, propter diſtributiones quotidianas, aliàs non acceſſurus. Ratio eſt: quia intendere lucrum temporale, etiam tanquam finem principalem, non eſt emere, vel vendere rem ſpiritualem, ſi non intendatur lucrum principaliter, tanquam pretium, ſed tanquam debitum ſuſtentationis ſtipendium, vel tanquam eleemoſyna gratis oblata.

§. II.

Quænam circumſtantiæ conſiderandæ ſint, ut cognoſcatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniacè dati, pro re ſpirituali, vel non habeat?

CXXXI. De his agitur in *c. Etſi quæſtiones. 18. h. t.* Nam cùm quidam electus fuiſſet in Archiepiſcopum Strigonienſem, & confirmatus, Papa ipſi per quendam Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum tranſmiſit Pallium: frater illius electi præſciens neceſſitatem Cardinalis, tranſmiſit ei, ipſo Archiepiſcopo electo ignotante, unū equum, quia per mare veniens nullos, vel paucos equos ſecum adduxit. Poſtea Archiepiſcopus, Pallio, ab eodem accepto, intelligens equum priùs eidem Cardinali donatum eſſe, dubitavit, an non Simoniam aliquam incurriſſet, ideóque ſuper hoc conſuluit Papam: qui reſpondit, quòd in his, ultrà, quàm oportet, dubitandum non ſit, cùm leges humanæ dicant, quòd quidam, tenui Religione, Sacramenta etiam neceſſaria, & legitima exhibere contemnant (*l. ult. C. de fide inſtrum.* quamvis illa verba, quibus hîc Papa uſus eſt, ibi non legantur. *Gl. hîc V. Tenui Religione. junct. Gl. marg. lit. D.*) dicentes tenuem Religionem, quæ dubitat, ubi dubitandum non eſt: & ideo, propterea, quòd frater Archiepiſcopi, ipſo ignorante, unum equum ei tranſmiſit, nullo modo ipſum dubitare, vel timere oportet: quia in accipiendis muneribus, vel dandis tria ſunt maximè attendenda, ſcilicet qualitas perſonæ dantis, & accipientis; quantitas muneris, & tempus donationis. Et inprimis qualitas perſonarum, ut à quo, & cui, videlicet, an à paupere diviti, vel è converſo à divite pauperi, aut à divite locupleti, datum fuerit. Quantitas, ſive æſtimatio muneris, an magni, vel parvi pretij ſit donum: & tempus donationis, an inſtante neceſſitate, vel alio tempore donetur. Si ergo prædictæ circumſtantiæ in hoc caſu conſiderentur, non fuit magnum, quòd frater Archiepiſcopi equum unum Cardinali donavit, quem etiam hiſtrioni non petenti fortè donaret (quod aliàs de jure fieri non debet, quia quod hujuſmodi perſonis donatur, arti nequiſſimæ donatur. *c. Donare. 7. diſ. 86. Gl. hîc V. Donaret*) & potiùs hoc factum fuiſſe conſtat (id eſt, præſumitur. *Gl. hîc V. eod.*) ob neceſſitatem, non aliâ intentione, quàm ut Cardinali in hoc caſu neceſſitatis ſubveniret. Quod autem ſcriptum eſt Iſaiæ c. 33. *Beatus, qui excutit manus ſuas ab omni munere*, de illis donis dictum eſt, quæ ſolent accipientis animum allicere, vel pervertere: quoniam ſi ipſa etiam perſona electi (ne dum frater ejus) offerat Ordinatori, vel Conſecratori ſuo (& multò magis Confirmatori, vel qui Pallium attulit. *Hoſtienſ. hîc V. eod.*) quædam, quæ modici pretij fuerint, & quæ recipientis animum non moverent, vel immutarent; non tamen Eccleſia Romana interpretari conſuevit, recipientem in his delinquere, vel donantem: adeóque in his non inoſe-

cenſetur Simonia committi, quia non eſt veriſimile, quòd propter hujuſmodi modica munera aliquis moveatur ad quicpiam iniquũ faciendũ. *Gl. fin. hic.*

CXXXII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. In foro externo, ex circumſtantiis dijudicandum erit, an temporale, quod datur, ſimoniacè ſit datum, & præcipuè, an pactum interceſſerit; nam tunc major eſt præſumptio Simoniæ, quàm cùm ſimpliciter aliquid temporale datum eſt, quia Canones valde improbant pacta in hujuſmodi negotijs, quamvis etiam interdum pacta honeſta fieri poſſint ſine Simonia, ut ad redimendam vexationem, ad compenſandum accidentalem, & extraordinarium laborem, ad ſecuritatem ſtipendij &c. *Suar. l. 4. de Simon. c. 36. n. 8.* Deinde etiam conſiderandum eſt, an in tali facto intervenerit aliqua cauſa, ob quam cohoneſtari poſſit datio temporalium, & excuſari à Simonia, quæ ſi talis cauſa ſubſit, præſumi non debet, niſi aliæ circumſtantiæ, & conjecturæ moraliter ad id cogant, quia in dubio tenemur factum proximi in meliorem partem, & intentionem interpretari, ſi ejus ſit capax, *c. 2. infrà de R. J.* cujuſmodi cauſa honeſta, ſeu titulus eſſe poteſt, vel ratione gratuitæ donationis, vel ex obligatione juſtitiæ, vel ex lege, vel ex conſuetudine &c. tunc enim præſumendum eſt, quòd ob talem cauſam datum ſit donum temporale, & non pro ſpirituali opere, aut beneficio, *Suar. cit. l. n. 9. & 10.*

CXXXIII. Notandum 2. In dubio, an temporale datum ſit merè gratuitò, an verò per modum pretij, tria ſunt conſideranda. 1. Qualitas perſonæ dantis, & recipientis, ſub qua comprehenditur etiam circumſtantia *quis, & circa quem*, v.g. an ſit dives, vel pauper; nam donum, quod reſpectu divitis eſt parvum, poteſt reſpectu pauperis eſſe magnum: quò etiam ſpectat nobilitas perſonæ, quæ per ſe eſt indicium gratuitæ donationis, *Arg. l. 1. de donat.* item ob vinculum amicitiæ, vel conſanguinitatis facilè præſumitur inter conjunctos liberalis donatio: inſpici etiam debet integritas, morúmque honeſtas in perſona dante, vel recipiente, ob quam etiam præſumitur donum temporale ex mera liberalitate proceſſiſſe. *Suar. cit. c. 36. n. 12.* 2. Conſideranda eſt circumſtantia quantitatis, quæ etiam vocari ſolet *circa quod*; nam ſi ea nimis magna ſit, non cenſetur liberaliter data, aut donata, quia nemo præſumitur, quod ſuum eſt prodigere velle, *c. Cùm ſuper hoc. 5. de renunc. l. cùm de indebito. 25. ff. de probat. Abb. hic n. 3.* Si verò ſit nimis parva, ſeu modici pretij, pro nihilo reputatur, quia non eſt veriſimile dari, pro re tam præſtante, ut eſt res ſpiritualis. Si verò ſit mediocris, tunc conſideranda eſt quantitas in ordine ad perſonam dantis, & accipientis. Quòd ſi data ſit pecunia numerata pro re ſpirituali, etiam modica quantitas ſufficit ad præſumendam Simoniam, ſi non adſit cauſa cohoneſtans. Si verò ſit data res pertinens ad cibum, & potum, & in modica quantitate, quaſi nihil reputari ſolet, uti ſumitur *ex cit. c. Etſi quæſtiones, h. t. & c. Statutum. 11. de reſcript. in 6. Suar. cit. l. n. 13.* 3. Conſideranda eſt circumſtantia temporis, ſive occaſio dationis; nam urgente neceſſitate, quia hîc & nunc quis indiget re temporali, qui illam dat, cenſetur potiùs dare liberaliter, ſeu donare ad ſubveniendum neceſſitati. *Abb. c. l.* Deinde conſiderari debet, an munus temporale detur ante receptam rem ſpiritualem, vel in ipſa receptione, vel poſt illam: ſi enim temporalia dentur, ante receptionem ſpiritualium, tunc non ita facilè præſumitur ex liberalitate data, ſed potiùs ex neceſſitate, vel poſſe movere, & permutare animum accipientis, ut colligitur ex *c. Emendari. 104. cauſ. 1. q. 1. & c. Sicut. 4. cauſ. 1. q. 2.* Similiter, ſi in ipſa receptione, vel incontinenti poſt illam detur munus temporale, magis habet ſpeciem recompenſationis, quàm gratuitæ donationis: ſecus, ſi poſt receptionem ex intervallo detur, tunc enim faciliùs præſumitur ex mera liberalitate, & gratitudine dari, ut in *c. 2. & c. Sicut. 4. cit. cauſ. 1. q. 2.* non eſt autem præſumptio deſumpta ex circumſtantia temporis per ſe ſufficiens ad inducendam Simoniam, niſi Eccleſiæ prohibitio interveniat, quia in quolibet tempore poteſt locum habere pura intentio, & gratuita donatio. *Suar. cit. l. n. 14.*

CXXXIV. Notandum 3. Ex eo, quod in *cit. c. Etſi quæſtiones, h. t.* dicitur, ſi dentur ea, quæ modici pretij ſunt, accipientem, vel donantem non delinquere, non rectè infertur, quòd pecunia in modica quantitate data non ſufficiat ad Simoniam inducendam, ſi pro pretio detur rei ſpiritualis, & de eo conſtet: ſed hoc ſolùm ibi dicitur, quando parvum munus datur, & non conſtat datum eſſe pro pretio, tunc in foro externo non præſumitur Simoniacâ intentione eſſe datum, tanquam pretium: præſertim ſi aliæ circumſtantiæ non concurrant ad id præſumendum, quamvis in rei veritate, & in foro conſcientiæ poſſit eſſe Simonia, etſi modicum quid pretio æſtimabile detur pro re ſpirituali, tanquam pretium. *Suar. l. 4. de Sim. c. 38. n. 2.* ut plurimùm tamen parvitas pretij excuſat à Simonia, quia modicum dari non ſolet in pretium rei ſpiritualis, ſed gratis, & ex cauſa benevolentiæ, vel titulo gratitudinis, ut ex Ugolino tradit *Barb. in cit. c. Etſi quæſtiones. n. 3. h. t.* alioquin verò Simoniam ratione parvitatis materiæ non poſſe eſſe peccatum veniale, dictum eſt ſuprà *Sect. 1. §. 1. n. 3. h. t.*

§. III.

Quotuplex ſit pretium Simoniacum?

CXXXV. Pretium Simoniæ frequenter munus appellari ſolet in Jure Canonico, idque communiter dividitur in munus à manu, munus ab obſequio, munus à lingua, prout videre eſt in *c. Ordinationes. 113. & c. Sunt nonnulli. 114. cauſ. 1. q. 1. & c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3.* & tradit etiam *S. Thom. cit. q. 100. art. 5.* & alij DD. communiter. Nomine autem muneris hîc non intelligitur donum liberale, & gratuitum, ſed potiùs debitum juſtitiæ commutativæ, quod ex vi conventionis oneroſæ, & reciprocæ præſtari, & exigi ſolet; adeòque gravamen aliquod eſt, & onus: quæ acceptio munerum frequenter etiam uſurpatur in Jure Civili, in quo officia, ſeu obſequia, & tributa, quæ tanquam ex juſtitia debita præſtari, & exigi ſolent, munera vocantur, ut conſtat ex *Tit. ff. de muneribus, & honorib. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 3. n. 25.*

CXXXVI. Quæritur 1. Quid per munus à manu intel-

intelligatur? ℞. Inprimis pecunia, quæ eſt propriè dictum pretium, de qua fir paſſim mentio in SS. Canonibus. *c. 1. & c. ult. cauſ. 1. q. 3. c. 2. h. t.* cum ſimilibus, nec teqnlritur, ut pecuuia numerata detur, ſed ſufficit promiſſa ad inducendam Simoniam. *c. De hoc. 11. c. Cùm eſſent. 12. & c. Nobis. 27. ibi: promiſerunt, ſe pecuniam ſoluturos. h. t.* ex quibus patet, quòd promiſſio pecuniæ ad Simoniam ſufficit. *Suar. l. 4. de Simon. c. 38. n. 1.* 2. Sub hoc munere etiam comprehenditor omnis alia res materialis, & pretio æſtimabilis, ſive ſint tes mobiles, ſive immnbiles, cnrporales, vel incorporales, ot jura, aut cenſus, ut cnnſtat ex *c. Totum. 6. cauſ. 1. q. 3. c. Etſi. 18. ibi: electuarium, aut de vino. & c. In tantum. 26. ibi: vaccam albam. h. t.* Ratio eſt, quia uon minot irreverentia inſertur rei ſpirituali, & ſacræ, ſi commutetut pro re teinpnrali pecuniâ æſtimabili, quàm ſi vendatur pro pecunia. *Suar. c. l. n. 3.* 3. Ad boc munos à manu pettinet, ſi quis pro re ſpiritoali obtinenda debituu remittar, vel ſe remiſſutum promittat, ſi id fiat ex pacto reciproco, ab utraqne parte inito, ptoot ſumitur *ex c. Veniens. 10. de teſtib. & dictum. ibid. n. 50.* Ratio eſt: quia qui dat aliquid ſpiritnale, propter temiſſionem debiti temporalis; nnu dar gratìs, ſed ex ooeroſo contractu, & commutat tem ſpiriruaIem cum remporali, adeóque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n. 4.* & qui obligatione liberatus eſt, accepiſſe videtor. *l. Si quis. 115. ff. de R. I.* 4. Sub hoc munere à manu, etiam cnmprehenditur mutui datio: nam ſi quis mutun det alteri, v. g. Epiſcopo peconiam, vel aliam rem æquivalentem, cum pacto oneroſo expreſſn, vel tacito, ut ipſi viciſſim beneficium Eccleſiaſticum conſerat, Simoniam uterque committit. *Leſſ. l. 2. c. 20. n. 64. Suar. cit. c. 38. n. 7.* & alij communiter, & colligitur ex *l. Quisquis. 16. C. Si centum petat.* Ratio eſt: quia quamvis mntuum, ſive mutuatio pecuniæ nnn ſit per ſe peculiari pretio æſtimabilis, ſed non niſi eodem, quo ipſa pecuoia, quæ poſtea integrè teddenda eſt; quia oullum pretium ſupra ſortem licet prn ipſa actuali mutuatinne accipere, ſed nmnino gratìs præſtanda eſt; tamen temporale quoddam cnmmndum, quod ex præſenti uſu pecuniæ percipitur, non poteſt dari, vel commutari cum re ſpirituali. *Suar. cit. l. n. 7. & 8. Leſſ. cit. l. n. 5.* Huc revocatnt etiam dilatio ſolutinnis, ſi cui ex pacto concedatur pro beneficio, vel alia re ſpiritoali, ot pecuniam debitam, qnam nunc ſoIvere deberet, poſt annum primùm oumerare reneatur; eſt enim virtuale, ſeu implicitom mutuum; nam vi illius pacti illa pecunla datur mutuo pro toto anno. *Suar. c. l. n. 9.* Idémque eſt, ſi detur ſpiritnale pro anticipata ſolutione, ut oimirum ſolvatur ante tempos, quo ex obligatione ſnlvendum eſt; eſt enim etiam virtualis motuatio, illique æquivalet. *Suar. cit. l.*

CXXXVII. Quæritur 2. Quid intelligendnm ſit per muuns ab obſequio? ℞. intelliguntur quæcunque obſequia, ſeu ſervitia remporalia alicui præſtita, vel præſtanda, ſub obligatione, ſeu ex pacto conſerendi viciſſim ei beneficium Eccleſiaſticum, ſeo aliam quampiam rem ſpiritualem. Quare ſi quis Epiſcopo, vel alij Collatori ſine ſalatin inſerviat, cum pacto tamen expreſſo, vel tacito, ut ei aliqoando in cnmpenſationem ſuotum obſequiorum temporalium beneficium aliqood conferat, Simonia eſt, pertineus ad muuus ab obſequio: qola tunc datur beneficium in ſolutioneni alicuius debiti temporalis; quamvis non ſit Simonia, ſi quis grarls alicui ſerviat, aut obſequia præſtet cum ſpe, ut in eorum remunerarionem beneficium ei conferatur, vel ad id præſentetur: vel ſi Epiſcopus, aut Patronus, ob ſervitia præſtita, moveatur ad conſerendum ei beneficium gratìs, vel ad præſentanduin; tonc enim obſequia noo babeot rationem pretij, ſed ſolùm conciliant benevnlentiã, à qua procedit gratuita beneficij cnllatio, vel præſentatio, *Suar. l. 4 de Sim. c. 39. n. 5. & 6. Laym. cit. c. ult. §. 3. n. 26.* requiritur tamen, ut abſit pactum implicirum, quaſi Collator, vel Præſentatnr ex juſtitia ad tale nbſequium ſit obligatus, ut ſi quis ſerviat Cnllatori nullum habens ſalarium, vel oimis modicum: nam ex tali ſervitin voluntariè acceptatn naſci videtur obligatio juſtitiæ ad reddeodam ei mercedem, & conſequenter nbligatio remunerandi per collationem beneficij, quod ſerviens intendit. *Suar. cit. l. n. 7. Leſſ. cit. c. 37. n. 17. Laym. cit. l.* ubi tamen monent, quòd talia obſequia, etſi gratìs præſtentur, cum ſpe obtinendi beneficium, nnn careant periculn prnpter ſcandalum, & quia ſpeciem babeur Simnniæ. Plura de munere ab obſequio videri poſſunr apud *Suar. cit. c. 39. n. 8. & ſeqq.*

CXXXVIII. Quæritur 3. Quid per munus à lingua intelligatur? ℞. ſub hnc munere comprebenduntor landes, commendatinnes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti expreſſi, vel taciti, ut res ſpiritualis viciſſim detur. Ut ſi v. g. Collatot prnmittat, ſe collaturum alicui beneficium, ſi pro ſe apud Principem intercedat, vel ſe ei commendet: tum enim Simonia committitur, ut ex cōmuni ſententia dncet *Suar. l. 4. de Sim. c. 40. n. 12. Leſſ. cit. c. 35. n. 118.* & ſumitur ex *c. Sunt nonnulli. 114. cauſ. 1. q. 1.* ubi dicitur: *munus à lingua eſt favor.* & in *c. Nemo. 14. h. t.* ubi per humanam gratiam, vel ſavorem intelliguntur preces, quæ favnre, & gratiâ niti ſolent, ubi eſt ſetmo de gratia, quam prætendit ab eo, cui conſert beneficium ex favnte, quem ſpetat, ſe ab eo conſecuturum, *Suar. cit. l. num. 11.* Ratio eſt: quia preces, quæ fiunt pro cnnferente rem ſpiritualem, ſive beneficium, ſunt quid temporale, & prerio æſtimabile, & fiunt in gratiam, & otilitatem ejus, qui propter illas ſpirituale dat; ergo ſi hoc pro illis detur, vera eſt Simonia. Requiritur tamen, ut pactum interveniat: quia ſi preces præcedant, & beneficinm pnſtea conferatur ex ſola gratitodine: vel è converſn, ſpirituale dnuum præcedat, & ſequatnr interceſſio, non ex obligatinne juſtitiæ, & vi pacti: ſed ex ſola gratitudine, non eſt Simonia; nam ad Simoniam nun ſufficit dare rem ſpiriritualem, ex motivo etiam principali rei temporalis, v. g. propter obſequium, vel preces; ſed neceſſe eſt, ut detur pro re temporali, tanquam pro pretio, id eſt, in compenſationem illius, & velut ex obligatinne juſtitiæ, quod non ſit, quandn preces fiunt abſque ullo pacto. *Suar. cit. c. 40. num. 3. & n. 12. Leſſ. cit. l. & Laym. n. 26.* Sed neque id ulln Jure poſitivo eſt prohibitum, quin potiùs expreſsè approbatum eſt, in *c. Latorem. 121. cauſ. 1. q. 1.* ubi Gregorius Papa ſatetur, ſe propter interceſſionem quorundam aliquos ordinâſſe; item in *c. Tua nos. 34. h. t.* quidam humi-

Digitized by Google

humiliter rogans, admiſſus fuit ad Canonicatum, & poſtea additur, id fieri potuiſſe, absq; ſcrupulo Simoniacæ pravitatis, *Suar. l. 5. de Sim. cit. c. 40. n. 4.* Non obſtat *text. in c. Ordinationes.* 113. *cauſ.* 1. *q.* 1. ubi ordinationes factæ, interveniente pretio, vel precibus, falſæ eſſe dicuntur. Nam ibi non de Simonia in ſpecie, ſed in genere de illicitis modis conferendi Ordines eſt ſermo, vel quando preces fiunt interveniente pacto. *Suar. cit. c. 40. n.* 11. Neque etiam obſtat *c. pueri* 120. *eâdem cauſ. & q.* ubi dicitur: nulla ſit in ordinatione venalitas, potentia, vel ſupplicatio perſonarum: nam ibi non comparatur venditio ordinationis cum ſupplicatione, ſeu precibus, ſed potiùs ut diſtincta ponuntur, adeóque non propter Simoniæ malitiam, ſed propter alia incommoda, quæ interdum inde provenire poſſunt, prohibetur ibi ſupplicatio, ſeu per preces impetrata ordinatio, ut colligitur ex *c.* 1. *cauſ.* 8. *q.* 2. ubi de electione patrocinio quorundam factâ eſt ſermo. *Suar. cit. l. n.* 3. Nec denique obſtat, quòd, qui petit dari rem ſpiritualem, velit eam dari propter preces, ſive intuitu illarum: nam non petit propter illas, ut pro pretio, ſed ſolùm ut detur ex quadam gratuita liberalitate, & benevolentia erga ſe. *Suar. c. l. n.* 11. Quòd ſi quis pro alio per preces beneficium impetrat, talis petitio, & collatio eſt quidem injuſta, ſi impetretur pro indigno: ſed non Simoniaca, cùm preces nudæ non habeant rationē pretij. *Suar. c. l. n.* 8.

CXXXIX. Ex dictis infertur 1. Non eſſe Simoniam dare alicui beneficium, intuitu ſolius conſanguinitatis, ut docet *S. Thom. cit. q.* 100. *art* 5. *ad* 2. *Suar. l. 4. de Simon. c. 37. n. 6.* Ratio eſt, quia non datur ſpirituale pro temporali, ſed gratis datur beneficium; nihil enim temporale viciſſim à conſanguineo dans recipit, ut ſupponitur, & nullum pactum intervenit: neque ulla Conſtitutio Canonica ſimpliciter prohibet beneficia conferre conſanguineis; non enim datur propter conſanguinitatem, ut pretium, ſeu in commutationem illius, quippe quæ jam ante collationem adeſt, quamvis Canones improbent, ſi ex inordinato carnali affectu collatio fiat, vel ut alijs dignioribus præferantur, quo ſenſu accipiendum eſt, quod dicitur in *c. unic. ut Eccleſ. benef. ſine dimin. conf.*

CXL. Infertur 2. Non eſſe Simoniam dare beneficium, vel aliam rem ſpiritualem propter preces armatas, ſivè gravem metum incuſſum, ſi nullum interveniat pactum, ex communi ſententia apud *Leſſ. cit. c. 35. n.* 119. *Suar. cit. c. 37. n.* 10. Ratio eſt, quia collatio, vel reſignatio beneficij non fit tanquam pretium, cum quo ceſſatio injuriæ commutetur, ſed tanquam medium ſpirituale offertur gratis ad tollendam injuſtam vexationem temporalem: neque verò quævis datio, vel promiſſio, cui adjecta eſt conditio, facit contractum reciprocum, ſive ex utraque parte oneroſum, quod requiritur ad inducendam Simoniam: ſed tum ſolùm, ſi conditio adjecta viciſſim imponat onus, ſive obligationem juſtitiæ alteri per modum cujusdam commutationis: nam qui puellæ dotem promittit ſub conditione, ſi Religionem ingrediatur, vel matrimonium contrahat, non cenſetur oneroſum contractum inire, ſed gratis promittere, quamvis ſub conditione ſeu modo, aut ob cauſam. *Laym. cit. c. ult. §. 3. n.* 27. Aliud verò dicendum eſt, ſi quis det, vel reſignet beneficium alicui ſub ea conditione aut modo, ut alter viciſſim promittat, quòd futuro tempore nullum injuſtum damnum collatori, vel reſignatori illaturus eſt; tunc enim Simonia committi videtur, quia alteri imponitur nova obligatio in commodum exigentis ultra illam obligationem, quâ quivis tenetur ex naturali lege juſtitiæ neminem lædere, quæ obligatio eſt pretio æſtimabilis, per quam intenditur non tantùm vitatio mali præſentis, ſed etiam quædam ſecuritas in futurum. *Leſſ. c. l. n.* 120. *Suar. cit. c. 37. n.* 16. *Laym. cit. c. ult. n.* 28.

CXLI. Infertur 3. Non eſſe Simoniam, ſi collator v. g. Epiſcopus beneficium debitori conferat, timore amittendi debitum, ſive ut debitum ab ipſo conſequi poſſit, ſi nullum pactum intercedat, per quod imponatur nova obligatio in futurum debitori, ut ſupra dictum: tum enim ſolùm petit Epiſcopus, quod ſuum eſt, ſive quod ſibi ex præcedenti contractu liquidè eſt debitum, adeóque adhuc gratis confert beneficiũ: nec obſtat, quòd non ſit uſura dare alicui mutuum, cum conditione, ſeu pacto, ut priſtina debita ſolvat: nam non ſemper, & univerſim bona eſt argumentatio ab uſura ad Simoniam: tum quia ſpiritualium rerum collatio adhuc purior eſſe debet, quàm datio mutui: tum quia in Simonia Jure poſitivo prohibitæ ſunt omnes pactiones, ſeu obligationes, præſertim in materia beneficiorum; eſſet tamen Simonia, conferre beneficium debitori, addito novo pacto ſecuritatis in futurum; nam illud eſt onus pretio æſtimabile, *Suar. cit. c. 37. n.* 18. ubi etiam addit, ſi debitor differendo ſolutionem, manifeſtam vim, & injuriam inferret, poſſet dari ſpirituale aliquod, non ut pretium, ſed ut medium tollendi præſentem vexationem, dummodo ſcandalum, & omnis irreverentia caveri poſſit. *Laym. cit. l. n. ult.* Porrò dictam diviſionem trimembrem in munus à manu, ab obſequio, & à lingua ſufficientem eſſe, & adæquatam benè probat *Suar. cit. c. 37. n.* 4. & quomodo munus à lingua ſpecialiter differat à munere ab obſequio, *cit. c. n.* 15.

SECTIO VI.

DE IUDICIO, SIVE PROceſſu judiciario in crimine Simoniæ.

§. I.

Quis ſit Judex competens in crimine Simoniæ, & quis accuſare poſſit de hoc crimine, & qui accuſari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?

CXLII. Assertio 1. Hoc crimen eſt merè Eccleſiaſticum; ideóque Judex ſæcularis non poteſt de eo cognoſcere, ſed ſolus Eccleſiaſticus, etiamſi, qui crimen hoc commiſit, ſit Laicus. *Gl.* communiter recepta in *c. cùm ſit. 8. de foro competenti. V. Malefactores. Clar. l. 5. ſent. §. Simonia. n.* 7. Ratio eſt, quia Simonia verſatur circa objecta, & res ſpirituales; Laici

autem

autem cauſas ſpirituales tractare non poſſunt. *c. 2. de Iudiciis.*

CXLIII. Assertio 2. Quilibet Catholicus accuſare poteſt, etiam ſervus, & criminoſus de crimine Simoniæ, ut conſtat ex *c. Si Dominus 3. h. t.* ubi Papa Adeodat⁹ reſcribit, quòd quilibet Catholicus non ſit reſpuendus, ſed potiùs adhortandus, ut veritatem aſſerat. Ex quo infertur è contrario ſenſu, quòd non eſt admittendus paganus, vel hæreticus volens Catholicum Simoniacum accuſare, vel etiam contra illum teſtimonium ferre. *Gl. hic V. Catholicus. Hoſtienſ. & Abb. n. 2.* & hinc etiam in *c. Tanta 7. h. t.* ſic ſtatuitur. Tanta eſt labes hujus criminis, ut etiam ſervi contra dominos, & quilibet criminoſus admittatur ad accuſationem contra Simoniacos (ſi accuſatus fuit infamatus *Gl. hic V. ad accuſationem.*) Idque ſpeciale eſt in crimine Simoniæ: nā ſervi regulariter nō ſtant in Judicio, *l. vix certis. § 3. ff. de Jud. Abb. hic n. 2.* Additur *in cit. c.* Item omnis peccator (ſcilicet non præciſus ab Eccleſia per ſententiā Canonis, vel Judicis, & toleratus, ac pœnitens, vel non ſuſpenſus, vel interdictus, *Gl. hic. V. eod. & Hoſtienſ.*) poteſt cantare Miſſam, præter Simoniacum (in Ordine ſcilicet, qui ab initio eſt ſuſpenſus, cùm habeat Characterem vitioſum, *Hoſtienſ. hic V. eodem.*) quem quilibet poteſt accuſare, ut ab Ordine malè accepto removeatur, etiam meretrix, quæ aliàs non admittitur ad accuſandum, nec ad teſtimonium propter vilitatem ejus. *l. quæ adulterium 29. C. ad Legem Jul. de adult. l. 3. §. lege Julia. ff. de teſtib.* nec ad alios actus legitimos. *Gl. fin. hic.* Ex quo colligitur, quòd ſub generali diſpoſitione, quā criminoſi admittuntur ad aliquos actus, non comprehenditur meretrix, niſi ſpecialiter de ea caveatur: ſed ſpecialis proviſio requiritur circa ejus habilitatem. *Abb. hic n. 3.*

CXLIV. Assertio 3. Accuſati poſſunt de crimine Simoniæ, tam dans, quàm accipiens pecuniam, vel aliam rem temporalem pro ſpirituali. *c. non ſatis 8. §. Unde quisquis ibi: tam ille qui dederit, quàm ille qui receperit. c. dilectus. 30. ibi: tam in dantes, quàm in accipientes, & ibi Gl. V. dantes. c. conſulere 38. ibi: tam ementes, quàm vendentes. c. Sicut 29. §. fin. c. quoniam 40. ibi: tam recipiens, quàm recepta,* h. t. Item is, pro quo ſciente, & conſentiente alius dedit. *c. Matthæus. 23. & c. Sicut 33. ibi: niſi poſtea conſenſeris.* h. t. Non autem is, pro quo ignorante, aut invito alius dedit. *c. nobis. 27. ibi: eo tamen ignorante, eod. tit.*

Cæterùm accuſatus Simoniæ, pendente accuſatione, Miſſarum ſolemnia celebrare prohibetur, donec de veritate conſtiterit, prout decernitur in *c. accuſatum 4. h. t.* Et ſic habetur hic, in quo, lite pendente, privatur quis quaſi poſſeſſione beneficij, & officij, & ſuſpenditur ab adminiſtratione divinorum, dummodo etiam publicè infamatus fuerit de Simonia, aliàs non. *Gl. hic V. Solemnia. & Abb. n. 3.* ubi ait, quòd etiam in alijs magnis, & atrocibus criminibus, concurrente infamia, fiat ſuſpenſio ab adminiſtratione officij, donec lis, ſive cauſa finiatur.

CXLV. Idem habetur in *c. quoties 5. h. t.* ubi dictus Papa ita reſcribit. Pervenit ad nos (per publicam famam, & ideò de hoc voluit inquirere, quia Prælatorum eſt inquirere de exceſſibus ſubditorum. *Gl. hic V. eod.*) quòd per Simoniacam hæreſin fueris ordinatus, ideò neceſſe habuimus te prohibere, ne Miſſarum ſolemnia celebrares, donec quid ſit verum, cognoſceremus. Porrò idem in hoc c. ſtatuitur, quòd in præcedente, niſi quòd prius loquitur de accuſatione, poſterius de inquiſitione, illud de Simoniaco in genere, hoc declarat in ſpecie, quòd id intelligendum ſit de Simoniaco in Ordine, ut notat *Hoſtienſ. hic in fine. & Abb. in princ.* An autem, & quo ſenſu Simonia dicatur hæreſis, dictum eſt ſuprà.

CXLVI. Assertio 4. Simonia probatur iiſdem modis, quibus alia facta, & crimina probari ſolent, videlicet per Simoniaci confeſſionem, per teſtes, & inſtrumenta authentica, & indubitata, &c. *Maſcar. de probation. concl. 1305. Redoan. tract. de Simonia p. 4. c. 6. n. 1. & ſeqq.* Quin imò etſi aliàs regulariter in criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores. *c. ult. c. de probat.* tamen in hoc crimine ſufficiunt ad condemnationem etiam probationes, quæ fiunt per ſigna, & conjecturas, prout habetur in *c. Sicut. 6. h. t.* ubi Lucius Papa ita reſcribit. Sicut Simoniaca peſtis ſui magnitudine alios morbos (id eſt, vitia) vincit, ita ſine dilatione mox, ut ejus ſigna per aliquam perſonam (quæ de jure admitti debeat. *Gl. hic & Hoſtienſ. V. eod.*) apparuerint, debet Simoniacus de Eccleſia DEI eliminari, & expelli, id eſt, ab Eccleſia ſeparari per excommunicationem, & depoſitionem, ſeu privationem beneficij, ut explicat Archidiaconus in *c. qui ſtudet. 11. cauſ. 1. q. 1. n. 4.* Idque ſtatutum eſt, tum ob atrocitatem, & gravitatem hujus criminis, in cujus odium admittuntur probationes per præſumptiones, ſicut in crimine hæreſis, ut notat *Abb. hic n. 2.* tum quia crimen Simoniæ occultè ſolet committi, ideòque difficilis eſt probationis; in hujusmodi autem criminibus admittuntur probationes per ſigna, indicia, & conjecturas, *Redoan. cit. l. n. 31. & ſeqq.* Requiritur tamen, ut illa ſigna, & indicia ſint evidentia, ita ut violentam præſumptionem faciant, & reum de ipſo crimine convincant, aliàs non ſufficiunt ad condemnationem Rei. *Gl. fin. in c. Inſinuatum 13. h. t. Maſcard. de probat. concl. 1034. n. 27. Clarus §. Simonia. n. 12. Redoan. cit. l. n. 34. & 35.* Deinde etiam requiritur, ut illa ſigna, & præſumptiones plenè probentur. *Maſcar. cit. l. n. 33. & alij ab eo cit.*

§ II.

An & quando criminoſi admittantur ad teſtimonium ferendum in crimine Simoniæ?

CXLVII. De hoc agitur inprimis in *c. Licèt Heli 31. h. t.* ubi Innocentius III. ita reſcribit: Ad corrigendos ſubditorum exceſſus, Prælati tantò diligentiùs attendere debent, quantò damnabiliùs eorum offenſas relinquunt incorrectas: idque probat exemplo Heli, qui licèt in ſe bonus eſſet, quia tamen filiorum defectus non corripuit, in ſe, & in ipſis, divinam vindictam recepit, *L. 1. Reg. c. 4.* poteſt autem contra ſubditorum exceſſus, præter notorios (in quibus ordo juris non uſquequaque ſervatur. *Gl. hic V. Notoriis junctâ Gl. marg.*) tribus

modis procedi, videlicet per accuſationem, quam legitima inſcriptio: per denunciatiooem, quam chatitariva correctio, ſeu admonitio: & per inquiſitionem, quam clamoſa inſinuatio præcedere debet. Idque probatur anctoritate S. Sciptura *Gen.* 18. ubi Dominus ait: *Deſcendam, & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc autem clamor pervenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut frequentem inſinuationem ipſi ſubditorũ exceſſus referuntur; & tunc videre, & inquirere debet, an veritas ſic ſe habeat. Nam juxta Canonicas Sanctiones (*c. Si quid verò* 15. *diſt.* 86.) ſi quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quòd eum juſtè poſſit offendere, non facilè credere debet, nec ad vindictam proſilire, re adhuc incognitâ: ſed priùs cum Senioribus, ſeu Canonicis Eccleſiæ ſuæ diligenter veritatem inquirat, ut ſi culpam invenerit, eam puniat, non tanquam ipſe ſit ſimul accuſator & Judex, ſed quaſi fama deferente, vel clamore denunciante, ſuum officium exequatur, ita ut juxta judicij famam ſententia dictetur. Atque hæc conſonant cum ijs, quæ habentur in *c. Qualiter* 24. *de accuſat.*

Pergit verò Papa, & caſum proponit, cujus occaſione prædicta præmiſit, caſus verò eſt iſte. Abbas Pompoſianus infamatus erat apud Papam, deferentibus, ſive denunciantibus ipſum Monachis de Simonia, perjurio, dilapidatione, & inſufficientiâ. Contra quos Abbas excepit, quòd denunciationem hujuſmodi fraterna correctio, ſecundùm regulam Evangelicam, non præceſſerit. Sed Monachi aſſerebant, ſe ipſum præmonuiſſe, & ad hoc probandum duorum Monachorum juramenta ſunt exhibita: ſed quia ſuper hoc contendere non ceſſabant, Papa ex officio voluit inquirere de præmiſſis. Quare ſuper propoſitis criminibus, de quibus Abbas fuerat denunciatus, recepit juramenta Monachorum, tam eorum, qui contra ipſum, quàm qui pro ipſo accuſarent, ut de prædictis plenam, quam ſcirent, veritatem dicerent: quorum depoſitionibus in Scripturam redactis, & publicatis, ceperunt ſuper illis diſputare. Quia verò tum ex dictis Monachorum, tum ex confeſſione Abbatis cognovit Papa, quòd idem non modicam ſummam pecuniæ ab Anteceſſore ſuo relictam expenderat, & in aliâ ſummâ majori Monaſteriũ obligâtat, (non allegatâ legitimâ, & rationabili causâ, cur hæc fecerit, nempe quia debita ſolvit, vel bona emit, *Hoſtienſ. hìc V. Eodem.*) ideò Papa ipſum quaſi de dilapidatione ſuſpectum ab adminiſtratione ſuſpendit. Et quia Simonia multis modis contra ipſum Abbatem videbatur eſſe probata, ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, videlicet conſpirationem, & inimicitias capitales, furtum, & adulterium, ut eos à teſtimonio ferendo repelleret: ſuper quibus multùm fuit diſputatum. Quidam verò dicebant, quòd omnes indifferenter eſſent admittendi, tam infames, quàm criminoſi, non ſolùm ad accuſandum, ſed etiam ad teſtificandum, cùm accuſatio Simoniæ, ad inſtar criminis læſæ Majeſtatis, procedat. Alij verò contrarium dicebant; quia, licèt crimina iſta, quantum ad accuſationem, paria judicentur: differunt tamen in multis, cùm alia pœna pro uno, alia pro altero crimine inferatur: & præterea inter perſonas accuſatorum, & teſtium ſit diſtinguendum, cùm non per accuſatores, ſed per teſtes crimina probentur: ideóque non omnes, qui admittuntur ad accuſandum, admitti debent ad teſtificandum, *c. de cætero* 14. *de teſtib. Gl. hìc V. diſtinguendum.* Non enim qui accuſatur, ſtatim reus eſt, ſed qui per teſtes convincitur criminoſus. *Hoſtienſ. hìc V. eodem.* Papa verò penſatâ æquitate, ne innocens ſuccumberet, vel pravitas Simoniæ effugeret impunita, illas exceptiones tantùm probandas admiſit (ſcilicet conſpirationem, & inimicitias capitales,) & alias, nempe adulterij, & furti reprobandas, *infr. cap. ſeq. Gl. V. probandas. & Hoſtienſ.* Quibus probatis teſtes non ex zelo juſtitiæ, ſed ex odio procedere viderentur, id eſt, evidenter præſumerentur, *Hoſtienſ. hìc in fine.*

CXLVIII. Hinc colligitur 1. Quòd contra teſtes, qui depoſuerunt de Simonia, non admittitur aliqua exceptio in Judicio inquiſitionis, niſi capitalis inimicitiæ & conſpirationis: aliæ verò exceptiones criminum opponi non poſſunt, *Abbas hìc n.* 1. nam in hæreſi quilibet admittitur ad teſtificandum, ergò etiam in Simonia, quæ eſt quodammodo hæreſis, imò major eſt omnibus alijs criminibus, *Gl. hìc V. indifferenter. Redoan. cit. p.* 4. *c.* 5. *n.* 7. & 8. Et licèt aliàs Laici non debeant admitti ad accuſandum, vel teſtimonium ferendum contra Clericos, ut ſuprà dictum *tit.* 1. id tamen non eſt verum in criminibus exceptis, ut eſt crimen Simoniæ, hæreſis, & læſæ Majeſtatis, in quibus etiam Laici admittuntur contra Clericos, ſi bono zelo juſtitiæ, non ex odio procedant, quia tunc nec ad accuſandum, nec ad teſtificandum admittuntur, *Gl. in c. cùm p.* 10. *V. Laicus de accuſat. Redoanus c. l. n.* 9.

Colligitur 2. Quòd etiam in crimine Simoniæ denunciationem Canonicam præcedere debeat charitativa admonitio: nam in *cit. c. Licèt Heli,* requiritur talis monitio: quamvis non certò id inde colligatur, quia fortè hæc Simonia non fuit talis, quæ impedit poſt pœnitentiam retentionem dignitatis, eò quòd non fuit commiſſa in receptione Ordinum, vel adeptione Abbatiæ: item potuit hìc requiri prævia monitio propter alia crimina, ut propter perjurium, & dilapidationem, non propter Simoniam, *Joan. Andr. hìc n.* 8. & *Abbas n.* 4.

Colligitur 3. Pendente inquiſitione ſuper dilapidatione bonorum, Prælatus ſuſpectus non debet ſtatim ab adminiſtratione bonorum removeri, licèt aliud ſit in Tutore, quia Prælatus majus jus habet in Prælatura, & in bonis monaſterij, quàm Tutor in bonis pupilli, *Abbas hìc n.* 8. poteſt autem ſuſpicio dilapidationis bonorum probari per ſolas conjecturas, etiam in ordine ad effectum ſuſpendendi Prælatum ab adminiſtratione, ut ſi conſtat, Eccleſiam habere abundantes reditus, & nunc ære alieno gravatam eſſe, idque ſpeciale eſt in hoc crimine propter præjudicium imminens, *Abbas hìc n.* 9.

Colligitur 4. Si res immobiles conſumantur, illa eſt propriè dicta dilapidatio, quæ propriè dicitur alienatio rerum immobilium: ſi verò res mobiles conſumantur, dicitur quaſi dilapidatio, quia dictio *quaſi* diminuit. *Hoſtienſ. hìc V. quaſi de dilapidatione, & Abbas n.* 9.

Colli-

Colligitur 5. Crimen læſæ Majeſtatis, ſicut & hæreſis, & crimen Simoniæ æquiparantur, quantum ad accuſandum, & teſtificandum, nnn tamen quoad omnia, ut quoad pœnam, & plura alia. *Gl. hic V. alia pœna. Hoſtienſ. V. Læſæ Majeſtatis, Abbas n.* 11. plura dicentur paulò pòſt.

CXLIX. Cæterùm prædictum *cap. licèt Heli*, in quo habetur, quòd contra Simoniacos admittantur teſtes criminoſi, magis declaratur in *c. per tuas. 32. h. t.* quod in effectu idem dicit, quod præcedens cap: nam dictus Abbas Pompoſianus plures exceptiones nppoſuit contra teſtes inductos ad ipſum convincendum de crimine Simoniæ, & Papa quoſdam admiſit, quoſdam verò non, unde videbatur, quòd teſtes criminoſi indiſtinctè admittendi ſint in crimine Simnniæ, ſicut expreſsè dicebatur in quadam Decretali Clementis III. quæ incipit: *Quamvis ad abolendum*, cujus verba citantur à *Gloſſ. margin. in cit. c. per tuas. lit. A.* quæ hodie nnn ampliùs extat. *Hoſtienſ. ibidem in princ.* Unde quæſitum fuit à Papa Innocentio III. qualiter Decretalis illa ſit intelligenda? Reſpondit Papa, quòd illam nnn ediderit, ſed aliam, quæ incipit, *Licèt Heli.* ad cujus intelligentiam, ac declarationem ſic diſtinguendum eſſe ait, 1. circa modum agendi, utrùm agatur de crimine Simoniæ civiliter (prout habetur in antiqua compilatione) ſive an quis denuncietur ſimpliciter (id eſt, per modum denunciationis & inquiſitionis *Gl. hic V. eodem.*) an verò criminaliter accuſetur? Et ſi civiliter agatur, utrùm ſecundùm Juris rigorem, an ſecundùm æquitatem? 2. Circa perſonæ qualitatem, contra quam agitur, utrùm ſit ſæcularis, an regularis: & ſi ſit regularis, utrùm ſit inferioris gradûs (nempe Abbas, vel eo inferior, qui & faciliùs amovetur) an excellentioris dignitatis (puta Epiſcopus regularis, contra quem cautiùs eſt procedendum, propter majus ſcandalum, *Gl. hic V. excellentioris.*) & an ille idem ſit bonæ opinionis ac famæ (quo caſu non niſi teſtes honeſti contra illum ſunt admittendi, *Hoſtienſ. hic V. eodem.*) an verò graviter infamatus, & valdè ſuſpectus (tunc enim teſtes etiam infamati in tanto crimine admittuntur, *Hoſtienſ. V. eodem.*) item utrùm ſi fuerit infamatus, poſſit de facili puniri; an ſine ſcandalo nequeat condemnari (ut ſic faciliùs quivis teſtes contra ipſum admittantur, vel repellantur *Gl. hic V. ſine ſcandalo.*) 3. Diſtinguendum eſt circa perſonas teſtium, utrùm ſint honeſti (quibus ſemper fides habetur) an criminoſi, & an iſti ſint emendati de crimine (quibus creditur) an verò adhuc perſeverent in crimine? rurſus an hujusmodi teſtes ex zelo juſtitiæ (nam etſi criminoſi ſint, poſſunt tamen ex charitate, vel zelo juſtitiæ dicere veritatem, *Hoſtienſ. hic.*) an ex malignitate, ſive odio (quia conſpiratores ſunt, vel inimici capitales, qui non debent admitti, *Gl. hic V. eodem.*) depoſuiſſe credantur. 4. Diſtinguendum eſt circa crimina, quæ teſtibus objiciuntur, utrùm eadem, vel minora (reſpectu eorum, de quibus agitur, quia ſi ſint eadem, nempe Simonia, ſocius criminis non admittitur, *c. Veniens.* 10. *de teſtib. Gl. hic V. Vel minora*, de quo tamen infrà) an paria, vel majora (quia iſti, etſi repelli omnino non poſſint, cùm ſint emendati; tamen quantò majora eis crimina objiciuntur, tantò minor fides eſt eis adhibenda, *Gl. hic V. Apriana.* & *Hoſtienſ.*) 5. Utrùm ſola dicta teſtium producantur, an adſint alia etiam adminicula, ſive indicia, & præſumptiones, quæ adjuvant teſtes, quia ſine his teſtes viles non ſunt audiendi in crimine Simoniæ, cùm vilibus non ſit credendum in criminibus exceptis, *c. Si teſtes* 3. §. *Si res exigat, & ibi Gl. V. Conditio cauſ.* 4. *q.* 3. & à tormentis non eſt incipiendum, *l.* 1. *in princ. ff. de quæſtionib. & c. cùm in contemplatione* 6. *de regulis Juris, Gl. hic V. adminicula.* His præmiſſis, repetit Papa, & magis declarat, quæ in præced. cap. dixerat, nempè quòd ille Pompoſianus Abbas erat de Simonia, perjurio, dilapidatione, & inſufficientiâ (propter quam Abbas removendus eſt ab adminiſtratione *c. ult. de ætat. & qual. Gloſſ. hic V. inſufficientia*) graviter infamatus. Cúmque per Monachorum juratas depoſitiones Simonia videretur multis modis probata, ipſe Abbas contra teſtes multas exceptiones oppoſuit ſuprà memoratas; ex quibus Papa illas duntaxat admiſit, quibus prolatis, pateret, quòd ex odio teſtificarentur: cæteras verò exceptiones rejecit, propter immanitatem hæreſis Simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo reputantur) quoniam etſi probatæ fidem teſtium ex parte debilitarent, non tamen ex toto evacuarent, alijs adminiculis ſuffragantibus, præſertim cùm teſtes de crimine fuerint emendati.

Tandem concludit Papa hic in fine & ait: Tales ſcilicet criminoſos (maximè emendatos, quibus minora crimina objiciebantur, ex zelo juſtitiæ, & non ex odio deponentes, alijs adminiculis ſuffragantibus. *Hoſtienſ. hic V. Tales.*) contra talem (ſcilicet inferioris gradûs Regularem, & malę opinionis, qui de facili, ſine ſcandalo poteſt amoveri, qualis fuit iſte Abbas, *Gl. hic V. Contra talem.*) taliter Papa duxit admittendos, non ſecundùm rigorem Juris, ſed ſecundùm æquitatem, cùm ageretur, non criminaliter, ut deponeretur ab Ordine, ſed civiliter, ut ab adminiſtratione amoveretur. (in quo caſu omninò credendum eſt, ſine alijs adminiculis, teſtibus emendatis, dummodo illos nulla infamia comitetur; *Gl. hic V. Duximus admittendos, & Hoſtienſ. V. taliter.*) Et utique tales Prælati (ſcilicet Regulares) ex levioribus cauſis ab adminiſtrationibus amoveri poſſunt, ſicut quorundam Religioſorum approbata conſuetudo poſtulat. (quia non ita firmum jus habent Regulares, ſicut ſęculares, & ſine ſcandalo gravi amoveri poſſunt, *Gl. hic V. levioribus. & Hoſtienſ. V. taliter.*) Unde prædictus Abbas quaſi malè ſibi conſcius, non exſpectatâ ſententiâ, ceſſit. Qui verò timore probationis ceſſit, in nullo relevatur, *arg. c. ult. diſ.* 24. *ubi Gl. V. Confeſſi.* ait, ſi quis metu probationum confitetur crimen, habetur pro convicto, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. V. ceſſit.*

CL. Pro ulteriore explicatione hujus c. notandum 1. Cùm agitur contra Prælatum, vel alium Beneficiatum, ut removeatur ſolùm ab adminiſtratione, tunc non agitur criminaliter, quia non agitur principaliter ad puniendum delictum, & pœnam condignam, quæ eſt depoſitio à gradu, ſeu Ordine, ſed ſolùm civiliter, quamvis agatur de crimine, ob publicum bonum, ut indignus & Eccleſiæ pernicioſus amoveatur ab adminiſtratione, *Abbas hic n.* 2.

Notan-

Notandum 2. Si agatur de crimine Simoniæ criminaliter, non admittuntur teſtes criminoſi, & infames, etiam contra Regularem, & ſive accuſatus ſit bonæ famæ, ſive malæ, ut colligitur ex *cit. c. per tuas.* à ſenſu contrario, & tradit *Gl. ibid. V. diſtinguenda. & V. taliter. & Abbas n.* 3. licèt admittantur indifferenter omnes teſtes, etiam criminoſi, & excommunicati, quando agitur criminaliter in crimine læſæ Majeſtatis, & hæreſis: at verò in crimine Simoniæ non omnes criminoſi admittuntur indiſtinctè ad ferendum teſtimonium, neque etiam excommunicati, quia *cit. c. Licèt Heli, & c.* ſequens: loquuntur tantùm de criminoſis, non autem de excommunicatis, qui indiſtinctè repelluntur à teſtificando, *c. Decrevimus.* 8 *de ſent. excomm. in 6.* niſi in caſibus ſpecialiter in Jure expreſſis, *Abb. in cit. c. Licèt Heli n.* 10. *&* 21. ubi tamen excipit, niſi Simonia ſit hæretica, qualis eſt in eo, qui credit, gratiam Spiritûs S. pecuniâ poſſe emi, & vendi: contra talem enim Simoniacum admittuntur indiſtinctè omnes teſtes criminoſi, & excommunicati, potiùs propter hæreſin, quàm propter Simonism.

Notandum 3. Si agatur civiliter de Simoniæ crimine, tunc non admittuntur teſtes criminoſi, ſi Prælat' ſæcularis accuſatur, vel Regularis ſuperioris gradûs ac dignitatis, videlicet Epiſcopus, niſi ſint emendati de crimine. Contra regularem verò Prælatum non Epiſcopum graviter infamatum de Simonia admittuntur teſtes criminoſi, non de rigore Juris, ſed de æquitate, deponentes ex zelo juſtitiæ, non ex odio, dummodo ſi ſint emendati de crimine, alijs adminiculis fulciantur, & agatur civiliter, non ut Simoniacus deponatur ab Ordine, ſed ut removeatur ab administratione, juxta *cit. c. per tuas.* §. *Nos verò h. t.* & tradit ibi *Gl. V. diſtinguenda, & V. taliter. Hoſtienſ. in ſumma n.* 10. *h. t.*

Notandum 4. Etſi in crimine Simoniæ, & aliis exceptis, admittantur teſtes criminoſi, concurrentibus qualitatibus requiſitis in *cit. c. Per tuas.* non tamen faciunt plenam probationem, niſi adſint alia adminicula, ſeu indicia, *cit. c. Per tuas.* ibi: *aliis adminiculis ſuffragantibus, Abb. ibid. n.* 4. quod dupliciter poteſt intelligi. 1. Quòd teſtes criminoſi emendati tantùm admittantur, & tunc dictio *præſertim* poſita in textu, accipitur pro *tantùm*, ut tenet *Gl. ibid. V. Ex toto.* Verùm hæc expoſitio repugnat *c. Teſtimonium.* 54. *de teſtib.* ubi generaliter dicitur, *in quocunque crimine, ſi agatur civiliter, & contra quemcunque admitti teſtes criminoſos, ſi fuerint emendati*: ac proinde hæc explicatio non eſt tenenda, cùm Jurium correctio ſit vitanda, & dictio *præſertim* impropriè accipitur pro *tantùm*: nam ex propria ſignificatione accipitur comparativè, ita ut idem ſupponat in caſu contrario; & ſecundùm hanc poſteriorem expoſitionem, quæ eſt verior, dictio *præſertim* ſignificat idem, quod *maximè*, ita ut ſenſus ſit, quòd in crimine Simoniæ admitti debeant teſtes criminoſi, etiamſi in criminibus perſeverent, concurrentibus conditionibus requiſitis in *cit. c. Per tuas.* & alijs adminiculis, maximè tamen admitti debeant, ſi ſint emendati, & tunc etiam, ſine aliis adminiculis, *Abb. in cit. c. num.* 5. *&* 13.

CLI. Notandum 5. Qui admittuntur ad ferendum teſtimonium in crimine Simoniæ, admittuntur etiam in aliis criminibus exceptis: ſed non omnes, qui repelluntur à teſtimonio in crimine Simoniæ, repelluntur etiam in alijs criminibus exceptis, ut in crimine læſæ Majeſtatis, & hæreſis, *cit. c. Licèt Heli. h. t. & c. In fidei.* 5. *de hæret. in* 6. non tamen omnes indifferenter admittuntur in Simonia: ſed conſiderandæ ſunt qualitates, ſeu conditiones præſcriptæ in *cit. c. Per tuas.* quia unum crimen exceptum eſt magis privilegiatum, quàm aliud, *Abb. ibid. n.* 6.

Notandum 6. Perjurus, quamvis ſit emendatus, & pœnitentiam egerit, non eſt admittendus in teſtem in crimine Simoniæ, ſive de eo criminaliter, ſive civiliter agatur, prout ſumitur ex *cit. c. Teſtimonium. de teſtib.* quia præſumitur, quòd iterum pejeraret; ideóque nunquam ampliùs admitti debet ad jurandum, nec comprehenditur ſub generali diſpoſitione, quâ admittuntur teſtes aliàs inhabiles, niſi id ſpecialiter exprimatur. *Gl. in cit. c. Per tuas. V. Furti. & V. Emendati. & Abbas n.* 10. de quo plura *l.* 2. *tit.* 20.

Notandum 7. In Judiciis ſervanda eſt æqualitas inter perſonas, ſcilicet æqualis conditionis, & dignitatis, non item ſi perſonæ ſint inæquales: neq; enim æqualiter puniuntur delicta perſonarum, quæ majoris dignitatis ſunt, & quæ vilioris ſtatûs, idque propter cavendum ſcandalum, & excellentiam majoris dignitatis. *Gl. hîc V. Excellentioris. & Abbas n.* 8.

Notandum 8. In Simonia, aliíſque criminibus exceptis admittuntur teſtes, etiamſi eis majora crimina objiciantur, quàm ſint illa, ſuper quibus deponunt, ita tamen, ut eis minor adhibeatur fides, *Gl. hîc V. An paria. Abbas n.* 9. quòd ſi nec minora, nec majora, ſed eadem crimina objiciantur teſtibus, ut alia Simonia, non admittuntur, quia Socius criminis non admittitur, ſi agatur criminaliter, *c. Veniens.* 10. *de teſtib. Gl. in cit. c. Per tuas. V. Vel majora.*

Illud denique adhuc quæri hoc loco poteſt, an in crimine Simoniæ poſſit appellari? ℞. Non poſſe appellari à ſententia, ut docet *Felin. in c. Sicut.* 6, *n.* 1. *&* 2. *h. t.* Ratio eſt: quia ſententia lata ſuper crimine, quæ ſtatim executioni mandanda eſt, quia publicè intereſt, tale crimen ſtatim puniri, ut eſt crimen latrocinij, ſeditionis, per appellationem non ſuſpenditur, *l. Conſtitutiones.* 16. *ff. de appell.* ſed Simonia eſt tale crimen, ut colligitur ex *cit. c. Sicut.* ibi: *ita ſine dilatione mox de Eccleſia debet expelli*, & æquiparatur hæreſi, in qua non appellatur *c. Ut acquiſitionis.* 18. *de hæret. in* 6. & ob magnitudinem delicti denegatur appellatio, *l.* 1. *C. De falſa moneta.* Simoniæ autem crimen eſt maximum, *cit. c. Sicut.* Item in crimine læſæ Majeſtatis appellari non poteſt, *l. Si quis.* 6. §. *Hi autem. ff. de injuſto rupto &c.* cui æquiparatur Simonia, *c. Sanè* 4. *cauſ.* 15. *q.* 3. Limitat id *Felin. cit. l. limitat.* 3. niſi quis appellaret ante ſententiam.

SECTIO VII.

DE POENIS SIMONIÆ, AC Diſpenſatione in illa.

§. I. An

§ I.

An pœna Iure decreta incurrantur propter quamlibet Simoniam, & in quacunque materia fiat?

CLII. Assertio 1. Propter Simoniam mentalem, ſi ea purè interna ſit, ita ut in nullum actum externum prodeat; certum eſt, nullam pœnam juris incurri, imò nec ab Eccleſia puniri poſſe, juxta probabiliorem DD. ſententiam, quæ docet, juriſdictionem Eccleſiaſticam non poſſe directè præcipere, & prohibere, adeóque nec punire actus merè internos. Quòd ſi Simonia in actum externum prodeat, eò quòd aliquid temporale pro ſpirituali detur, vel accipiatur, ex intentione Simoniaca, citra omne tamen pactum expreſſum, vel tacitum, etſi probabile ſit, Eccleſiam poſſe talem actum punire: de facto tamen nulla juris pœna propter talem Simoniam incurritur, ut docet *Navarr. in man. c. 23. n. 102.* & alij DD. communiter cum *S. Thom. 2. 2. q. 100 art. 6.* & ſumitur ex *c. ult. h. t.* de qua Simonia plura dicentur infrà.

CLIII. Assertio 2. Ob Simoniam purè conventionalem, quæ ſcilicet neutra ex parte completa eſt, ſed nondum tradita eſt res ſpiritualis, nulla Juris poſitivi pœna ipſo facto incurritur, excepta Simonia confidentiali, de qua dictum ſuprà *Sect. 4. §. 7. h. t.* ut ex communi docet *Navarr. cit. c. 23. n. 104. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 149. Suar. l. 4. de Simon. c. 55. n. 10.* Idque probatur: quia Canones, qui pœnas inferunt Simoniacis, non utuntur verbis, quæ ſignificant ſolas conventiones Simoniacas, ſive contractus, ſed dationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut patet ex *c. Non ſatis. 8. & c. De Simoniacè. 22. h. t. Extravag. 1. & 2. eod. c. Presbyter. 3. c. Quisquis. 1. & 2. ſeqq. cauſ. 1. q. 2. & 3.* Ratio eſt: quia venditio, & emptio Simoniaca non completur ſola conventione, in ordine ad pœnam incurrendam; cùm ergo leges pœnales ſint odioſæ, & ſtricti juris, non eſt cenſendum pœnas incurri per ſolum conatum criminis, ſed requiritur, ut effectus, ſeu executio ſubſequatur. Imò etiamſi pretium ſit datum, ſi tamen nondum res ſpiritualis ſit tradita, vel accepta, nondum incurruntur pœnæ: quia malitia Simoniæ conſiſtit potiſſimùm in ſacrilega irreverentia, quæ infertur rei ſacræ, dum venditur: ea verò non ſatis eſt completa, donec res ſpiritualis pro pecunia ſit reipsâ tradita, ita ut priùs inchoatum quidem ſit delictum Simoniæ, non tamen perfectum, cui ſolùm imponuntur pœnæ juris; ideóque Canones ſuprà allegati, vel maximè requirunt traditionem rei ſpiritualis, ut patet ex illis verbis, *qui ordinati ſimoniacè fuerint, qui pretio Eccleſiam obtinuerint &c.* & per dantes, vel accipientes intelliguntur dantes, vel recipientes ſpiritualia. *Suar. cit. l. n. 16.* An autem è converſo, ſi conventio ſimoniaca ſit completa ex parte vendentis, quia ipſe tradidit rem ſacram, ſeu ſpiritualem, v. g. Ordines contulit, vel beneficium, ſicut promiſit: non verò ex parte ementis ſit completa, quia pretium non eſt ſolutum, incurrantur pœnæ ipſo jure, perinde acſi utrinque completa eſſet, major eſt controverſia? Affirmant valde probabiliter *Cajetanus, Tolet. & Garc. p. 8. de benef. c. 1. n. 20.* & plures alij: quia emptio, & venditio videtur perfecta, quando res eſt tradita, etiamſi pretium nondum ſit ſolutum. Sed contrarium quoque eſt probabile, & in praxi tutum, ut docet *Navar. & Leſſ. locis citt. Suar. c. l. n. 17. Laym. cit. c. ult. §. 7. n. 68.* quia Canones requirunt paſſim, ut Simoniaca conventio, tam ex parte dantium, quàm ex parte accipientiũ, ſit completa, ita ut non tantùm traditio rei ſpiritualis, ſed etiam ſolutio pretij, ſeu datio rei temporalis ſit ſecuta: ídque ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ. Et ratio eſt: quia pœnæ, præſertim tam graves, & quæ ipſo facto incurruntur, quantum fieri poteſt, & verba legis, ſalvâ eorum proprietate, permittunt, reſtringendæ ſunt, ut non incurrantur, niſi delictum ex utraque parte ſit perfectum, & conſummatum; prætetquam, ſi contrarium in lege exprimatur. Itaque pœnæ juris tantùm locum habent in Simonia reali, quæ ſcilicet ex utraque parte, tam traditione rei ſpiritualis, quàm datione pretij eſt completa.

CLIV. Assertio 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurruntur pœnæ juris, ipſo facto, præter illam, quæ committitur in ingreſſu Religionis, ordine, & beneficio, ut docet *Navarr. cit. c. 23. n. 111. verſ. 6. & 7. Leſſ. c. l. n. 130. Suar. cit. 55. n. 5. Laym. c. l. n. 69.* & alij communiter. Quare ſi quis Simoniam committat in Adminiſtratione, collatione, & ſuſceptione aliorum Sacramentorum, quàm Ordinis: item in conſecrationibus, vel benedictionibus, aut diſpenſationibus: in venditione, vel emptione, vel redemptione penſionis Eccleſiaſticæ, in collatione Vicariæ temporalis, graviter quidem peccabit, & Simoniam committet, quoad culpam, non tamen pœnam incurret excommunicationis, ſuſpenſionis, aut inhabilitatis alicujus. Idque probatur: quia quamvis in antiquis Decretalibus imponantur ſæpe pœnæ inferendæ à Judice, tam contra Clericos, quàm laicos ſimoniacos, ut videre eſt in *c. Reperiuntur. 7. & ſeqq. c. Quidquid. 101.* & alijs, *cauſ. 1. q. 1. c. Sicut. 6. & c. De hoc. 11. c. Veniens. 19. & ſimilibus h. t.* non tamen ibi ſtatuitur ulla pœna ipſo facto incurrenda. Et quamvis in *Extravag. Cùm deteſtabile. 2. h. t.* quæ eſt Pauli II. *Inter communes in princ.* omnes excommunicationis, ſuſpenſionis, privationis, & interdicti ſententiæ, cenſuræ, & pœnæ jam à Romanis Pontificibus quomodolibet latæ contra Simoniacos, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ac dignitatis fuerint, confirmentur, & innoventur: ubi etiam additur, quòd omnes illi, qui ſimoniacè ordinati fuerint, ab executione ſuorum Ordinum ſint ſuſpenſi: non tamen ibi dicitur, quòd omnes juris pœnæ, quæ olim erant ſententiæ ferendæ, nunc ipſo facto incurrantur, prout aliqui DD. colligere volunt ex illis verbis: *& contra quemlibet tam manifeſtum, quàm occultum, quas ipſo facto eos incurrere volumus &c.* quaſi alioquin illa verba ſuperflua forent: nam per hæc verba non eſt facta talis extenſio, ſed ſolùm facta eſt extenſio pœnarum à publicis Simoniacis ad occultos, ut ſi quæ fortè erant latæ ſententiæ contra publicos Simoniacos, nunc etiam ipſo facto incurrantur ab occultis, ut apertè colligitur ex allatis verbis:

nam poſt hæc verba, *& eorum quemlibet, tam manifeſtum, quàm occultum*, immediatè ſubjungitur, *quas ipſo facto eos* (ſcilicet tam manifeſtum, quàm occultum) *incurrere volumus, Suar. cit. c. 55. n. 8.* Similiter in *cit. Extravag. 2. §. Statuentes præterea*, decerni-
» tur, quòd omnes, & ſinguli præmiſſis dignitati-
» bus præditi, qui quomodolibet dando, vel recipi-
» endo, Simoniam commiſerint, aut ut illa fieret,
» Mediatores extiterint, ſeu procuraverint, ſenten-
» tiam excommunicationis incurrant, à qua abſol-
» vi non poſſint, niſi à Romano Pontifice, præter-
» quam in mortis articulo. Nam verba hæc intelligenda ſunt, & limitanda juxta ſubjectam materiam, nempe de Simonia in Ordine, & beneficio, quos principaliter ibi punire voluit Pōtifex, & ex §. *ſeq. &*
» *fin.* Ubi in virtute S. obedientiæ injungitur, ut eos
» omnes, quos Simoniam hujuſmodi commiſiſſe,
» vel procuràſſe, aut in ea Mediatores eſſe ſciverint,
» per ſe, vel per alios revelare quantocyus non o-
» mittant, etiamſi complices fuerint. Quòd ſi non
» fecerint, abſolvi non poſſint, donec prædicta re-
» velentur, & complices detecti criminis punian-
tur. Quòd autem hæc Conſtitutio loquatur de Simoniacis in Ordine, & beneficio, confirmatur ex *Extravag. Etſi Dominici. 23. de pænit. & remiſſ.* quæ eſt etiam Pauli II. ubi ſola Simonia in Ordine, & beneficio ponitur inter caſus ſpecialiter Papæ reſervatos, ut poſtea etiam declaravit Sixtus IV. in *Extravag. Etſi Dominici. 5. eod. tit.* Idque confirmatur ex Conſtitutione Pij V. quæ incipit, *Cùm primùm*, edita Calendis Aprilis anno 1566. & extat apud Quarantam in ſumma Bullarij *V. Simonia. fol.* 190. in qua etiam pœnæ infliguntur iis, qui in aſſecutione SS. Ordinum, & beneficiorum ſimoniacè delinquunt, quas Simonias præ cæteris, magis punire voluerunt SS. Pontifices, propter majus detrimentum, quod inde univerſali Eccleſiæ bono infertur, *Suar. cit. l. n. 9.*

CLV. Assertio 4. Pœnæ Jure decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ eſt ſolùm prohibita Jure Eccleſiaſtico, cujuſmodi eſt illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & ſimilibus. *Suar. cit. c. 55. n. 19*, & alij apud ipſum. Idque probatur, tum ex antiquis Canonibus, in quibus reprobantur ſimpliciter pacta, quæ in permutatione beneficiorũ fiunt, ſine auctoritate Superioris, c. *Quæſitum. 5. & c. Cùm olim. 7. de rer. permut.* Et in c. *De hoc. 11. h. t.* pœna depoſitionis infligitur ei, qui alicui promiſit beneficium pro ſuffragio obtinendo in electione ad Epiſcopatum: & tamen illa tantùm fuit Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico. Et in *cit. Extravag. h. t.* eſt ſermo, non tantùm de Simonia, quæ eſt contra Jus divinum, ſed etiam contra Jus Eccleſiaſticum, ut patet ex princ. ubi dicitur: *Cùm deteſtabile ſcelus Simoniæ tam Divinorum, quàm SS. Canonum auctoritas damnet, & reprobet*: & poſtea omnes pœnæ à Rom. Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ confirmantur: SS. Canones autem indifferenter puniunt Simonias contrarias Juri Divino, & Eccleſiaſtico. Nec refert, quòd Simonia Juris Eccleſiaſtici nō ſit ita propriè dicta Simonia, ſicut illa, quæ eſt contra Jus Divinum, ut ſuprà dictum: quia SS. Canones nomine Simoniæ utramque comprehendunt, & iiſdem verbis damnãt, ac deteſtantur. *Suar. cit. l. n. 20. & 21.* Excipitur, niſi ex verbis legis aliud colligatur, nempe ſub nomine Simoniæ non voluiſſe comprehendere illam, quæ eſt ſolùm contra Jus humanum. Sic lex puniens Simoniam in beneficiis, non extenditur quoad pœnam ad venditionem penſionis Eccleſiaſticæ, non quòd illa venditio non ſit contra Jus poſitivum, ſeu humanum: ſed quia penſio non eſt propriè dictum beneficium: lex autem pœnalis debet reſtringi ad proprietatem verborum: ſic etiam lex puniens Simoniam in officiis Eccleſiaſticis, probabiliter non comprehendit officia temporalia, ut Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, ob eandem rationem, quia non videntur eſſe Officia propriè Eccleſiaſtica. *Suar. cit. l. n. 22.* ubi n. 23. addit, quòd Canones interdum graviùs puniant Simoniam, quæ eſt contra Jus Eccleſiaſticum, qualis eſt Simonia confidentialis, quàm Simoniam, quæ eſt contra Jus Divinum, eò quòd prima illa frequentiùs committatur, vel magis pernicioſa ſit Reipublicæ, & Communitati.

§. II.

An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis propter Simoniam commiſſam in Ordine, vel Beneficio?

Dictum eſt §. *præced. n.* 154. nullam juris pœnam ipſo facto incurri, niſi propter Simoniam commiſſam in Ordine, vel beneficio, vel in ingreſſo Religionis. De Cenſuris, aliiſque pœnis, quæ in hoc ultimo caſo incurruntur, actum eſt ſupra *ſect. 3. §. 4. h. t.* Reſtat nunc, ut agamus de cenſuris, tum excommunicationis, tum ſuſpenſionis, quæ in Ordine, & beneficio incurruntur.

CLVI. Assertio 1. Per Simoniam realem, & completam in Ordine incurritur excommunicatio Papæ reſervata ipſo facto, tam ab Ordinante, quàm ab Ordinato, ut conſtat ex *cit. Extravag. 2. h. t.* ubi, poſtquam mentio facta fuit de Simonia in Ordine, ſubditur in §. *Statuentes: qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiſerint &c.* ſententiam excommunicationis incurrant. Neque dici poteſt, quòd pœna ſuſpenſionis in fine principij decreta ſit contra ſimoniacè Ordinatos, & ibi videatur fieri ſermo de illis; adeóque altera pœna excommunicationis videatur ſolùm pertinere ad alios Simoniacos in beneficio, de quibus immediatè antè ſermo præceſſit in §. *Per electiones.* Verùm DD. communiter dicunt, quòd in §. *Statuentes*, generalibus verbis, quæ totam materiam præcedentem comprehendunt, feratur excommunicatio contra utramque Simoniam, ita ut dantes, & accipientes, ſive ad Ordinem, ſive ad beneficium conferendum, vel obtinendum, ſint ipſo jure excommunicati, *Suar. diſ. 22. de cenſur. ſect. 5. n. 25.*

Porrò nomine Ordinum in hac materia veniunt tam Minores, quàm Sacri, quia omnes, propriè loquendo, ſunt Ordines, & per quemlibet cōfertur peculiaris poteſtas in ordine ad ſacerdotiũ, in quo Character Ordinis completur, *Suar. cit. l. 4. de Sim. c. 56. num. 4. Barb. in collect. in cit. Extravag. 2. n. 8.* Quin

imò

imò hæc pœna excommunicationis etiam incurritur ab ijs, qui ſimoniacè conferunt, vel accipiunt primam Tonſuram, ut docet *Suar. cit. c. 56. n. 5. Laym. cit. c. ult. §. 7. n. 79.* & alij apud *Barb. in cit. Extrav. n. 8.* contra *Leſſium. cit. c. 35.* tum quia per primam Tonſuram, communi modo loqnendi, dicitur quis ordinari, id eſt, conſtitoi in Ordine Clericorum, & hoc ſenſu prima Tonſora dicitur Ordo: tnm quia aliæ qnoque pœnæ decretæ contra Simoniacos in Ordine, etiam habent locum in collatione, & ſuſceptione primæ Tonſuræ, ut poſtea dicetur. Sed & Simonia commiſſa in Reverendis, ſeu dimiſſorijs cenſetur commiſſa in Ordine, ut tradit *Avila tr. de cenſur. p. 3. diſ. 5. dub. 9. & Laym. cit. l.* Probabile tamen eſt, quòd Notarius, qui pro dimiſſorijs, vel ſigillo aliquid accipit, non incurrat excommunicationem, qoia Concilium Trident. *Seſſ. 21. c. 1. de refor.* talem extenſionem non facit, nec novam pœnam imponit, ſed confirmat pœnas olim Jure inflictas. *Leſſ. cit. c. 35. num. 133.* de quo plura ſuprà *ſect. 2, §. 2. h. t.*

CLVII. Assertio 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in beneficijs, excommnnicatio Papæ reſervata incurritur, ſi quis pro collatione, electione, confirmatione, inſtitutione, vel præſentatione ad beneficium Eccleſiaſticum pecnniam dederit, vel acceperit, *cit. Extrav. 2. §. Statuentes, h. t.* ubi tamen nomine beneficij intelligi ſolùm debent beneficia propriè dicta; ideóque qoi Simoniam committit in Officijs Eccleſiaſticis, qoæ non ſunt beneficia, vel in collatione, aut receptione penſionis Eccleſiaſticæ, vel Vicariæ temporalis, non incurrit excommunicationem, quia non ſunt propriè dicta beneficia, *Leſſ. c. l. n. 137. Suar. cit. c. 56. n. 6.* nbi in fine addit, etiamſi Simonia commiſſa ſit in parva quantitate, ſive modico pretio, excommunicationem incurrit, cùm & illa ſit peccatum mortale; adeóque capax pœnæ excommunicationis. Porrò hæc excommunicatio extenditur ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, eóſque ſive manifeſtos, ſive occultos, ut patet ex *cit. Extravag.* atque etiam ad mediatores, ut parentes, amicos, procuratores, & omnes, qui ſuam operam interponunt, nt Ordo, vel beneficinm ſimoniacè obtineatur, nt patet ex *cit. Extravag. §. Statuentes. Leſſ. cit. l. n. 141. Suar. c. l. n. 6.* non tamen extenditur ad ſcientes Simoniam eſſe commiſſam, & non revelantes: quia ibi ad eos hæc pœna non extenditur, ſed ſolùm præceptum ponitur *in cit. Extrav. §. ult. Suar. c. l.* Quòd ſi per ignorantiam inculpatam commiſſa ſit Simonia, ſive in Ordine, ſive in beneficio, non incurritur pœna excommunicationis, quippe quæ ſupponit culpam, & qoidem mortalem, à qua excuſat talis ignorantia. *Leſſ. c. l. n. 2. Suar. cit. l.*

§. III.

An, & qualis ſuſpenſio contrahatur per Simoniam commiſſam in Ordine, vel Beneficio?

CLVIII. Aſſert. 1. Spectato Jure communi Decretalium, Ordines conferens per Simoniam cópletam, & perfectã, recepto pretio, vel alia re æquivalente, ipſo facto eſt ſuſpenſus à collatione omninm Ordinum, ſaltem per triennium, ut patet ex *c. Si quis. 45. h. t.* ubi ſtatuitur: ſi qois ordinaverit, vel ad Ordinem aliquem præſentaverit, promiſſionem, vel juramentum ab illo recipiens, quòd ſuper promiſſione ſua eundem non inquietabit: (id eſt, non poſtulabit ſuſteotationem aliàs jure debitam, juxta *c. Secundum. 16. de præbend.*) Ordinator à collatione; Præſentator verò ab executione Ordinum per trieonium ſunt ſuſpenſi. Ordinatus autem ab Ordine ſic ſuſcepto (donec à Sede Apoſtolica diſpenſationem obtinuerit) eſt ſuſpenſus.

CLIX. Notandum hîc 1. Ordinans (idémque eſt de præſentante) in caſu hujus c. eſt ipſo jure ſuſpenſus à collatione omnium Ordinum propter Simoniam commiſſam, ut puniretur in eo, in quo peccavit: nam ordinatio facta eſt, quia ordinatus remiſit ei jus, quod ex tali ordinatione erat cõſecuturus, nempe ad alimenta ipſi præſtanda. Verùm quia hic non intervenit datio alicujus pretij, vel remiſſio obligationis jam ortæ, ſive juris jam acquiſiti; non enim ordinatus remiſit rem ſibi in præſenti debitam; ſed promiſit, ſe remiſſurum futurum debitum, pro eo tempore, quo debebitur, ſive quo poſſet deberi: nam nihil Ordinator, aut Præſentator, ante ordinationem debebat ordinando, ſed hic renunciavit juri, quod in futurum poſſet acquirere, ſi debito modo præſentatur; adeóque non fuit directè commiſſa Simonia in Ordine; idcirco etiam facta fuit ſuſpenſio tantùm ad tempus, cùm aliàs conferens Ordinem directè per Simoniam, abſolutè, & perpetuò ſit ſuſpenſus, ſive omnino deponendus: & recipiens non ſolùm ab Ordine ſimoniacè ſuſcepto, ſed etiam ab alijs ſit ſuſpenſus, ſiquidem remiſit, quod in præſenti debetur, de quo infrà: iſte autem ordinatus non eſt ſuſpenſus, niſi ab Ordine ſic ſuſcepto; adeóque tam ordinans, quàm ordinatus non commiſit directè, & ex propoſito Simoniam, quia & Ordinator valebat ordinare, & ordinatus ordinari, nullo pretio dato, vel accepto; ideo etiam mitiùs puniri debent: nam pœna debet eſſe commenſurata delicto. *Gl. hic V. Ab executione, & Abbas num. 4 & 5.* Veruntamen valde probabile eſt, quod docet *Suar. cit. c. 56. n. 13. & diſ. 31. de cenſur. ſec. 4. n. 27.* nempe quamvis in caſu hujus c. perfecta Simonia in collatione Ordinum ſit commiſſa: Ordinatorem tamen ipſo jure incurrere tantùm ſuſpenſionem à collatione Ordinum per triennium, juxta *cit. c. pen. h. t.* nam etſi ibi aliquod pretium, vel pecunia data non fuerit pro ordinatione; ipſa tamen promiſſio, ſive obligatio non petendi debitam ſuſtentationem, erat res pretio æſtimabilis; adeóque ſufficiens ad propriè dictam Simoniam; ergo cùm in illo c. dicatur, quòd ab ordinante tantùm incurratur ſuſpenſio triennalis, non eſt pœna illa augenda ſine gravi cauſa, & fundamento: præſertim cùm ex antiquioribus Canonibus non poſſit ſatis probari, quòd ſuſpenſio perpetua ipſo jure incurratur: multò minùs poteſt id probari ex *Extravag. 2. h. t.* quippe quæ ſolùm loquitur dé ſimoniacè ordinatis, & nihil de Ordinante.

Porrò per Bullam Sixti V. motu proprio editam, contra malè promoventes, & promotos, quæ incipit: *Sanctum, & ſalutare*, declaratur, Ordinantem per

Simoniam eo ipſo ſuſpenſum eſſe à collatione quorumcunque Ordinnm, atqoe adeò etiam primæ Tonſuræ, & ab executione omoinm munerum Pontificalium, ac denique eſt illi ioterdictus ingreſſns Eccleſiæ, & reſervantur hæ cenſuræ Sedi Apoſtolicæ, tametſi Simonia occulta ſit. *Suar, cit. c. 56. n. 55. & 16. Leß. c. l. n. 130.* Et quamvis Clemens VIII. dictam Bullam Sixti V. ad terminos Juris Canonici in quibusdam punctis tedegerit, eam tamen qnoad Simoniacè ordinantes, & ordinatos io ſno rigore reliquit, & confirmavit. *Leß. c. l.* ubi tamen addit, hanc Sixtinam in pleriſque locis oon eſſe uſu receptam.

CLX. Notaodum 2. Remiſſio illa ab ordinato lu caſn hujus c, facta Ordinatori, vel prçſentanti ad Ordioes, nempe Archidiacono, cujus officiũ eſt examinare Ordinandos, & inquirere, an habeát ſufficientẽ Titnlum, & poſtea illos præſentare Epiſcopo ordinandus, illicita eſt, & nullam obligationem Inducit, quia eſt promiſſio ex parte utriusque, ordinautis, vel præſentantis, & ordinati illicita, & conſequenter etiam juramentum ei acceſſorinm non tenet. *Gl. in cit. c. pen. V. Promiſſionem.* quia ordinaus, vel præſeutans tenentur providere ordinato de Titulu ſnſtentationis, ne in opprobrium totius Ordinis Clericalis mendicare cugatur, ideóque etiam poſt ordioationem non valet talis remiſſio, etiam jurata. *Garc. p. 5. de benef. l, 5. n. 174.*

Notandum 3. Noo ſolùm Ordinator à collatione, & Præſentator ad Ordines ab executione ſnorum Ordinum, ſed etiam Simoniacè ordinatus, ipſo jure eſt ſuſpenſus ab Ordine ſic ſnſcepto, donec à Papa fuerit abſolutus, ut habetur in *cit. c. pen- h. t.* quamvis In *Extravag. 2. h. t.* dicatur: *omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à ſuorum Ordinum execntione ſint ſuſpenſi:* adeóque nuo taotùm ab Ordine Simoniacè ſuſcepto, quæ eſt recepta Doctorum ſententia apud Avilam *cit. diſ. 5. dub. 9. concl. 5.* Verùm textus hic prubabiliter etiam intelligi poteſt de Ordinibus Simoniacè ſuſceptis, ita ut ſic ordinati ſuſpenſi ſint ab executione Ordiuum ſuorum, quos ſinguli Simoniacè ſnſcepetunt, ut in eo quilibet puniatur, in quo peccavit, præſertim cùm pœnæ ſint reſtringendæ, ſicut etiam Jure antiquo decretum erat in *c. per tuas 37. & c. pen. h. t. Leß. cit. l. n. 135. Suar. cit. diſ. 31. de cenſur. ſec. 4. n. 33.* nbi tamen addit, priorem opinionem, ſicut communiur eſt, ita etiam eſſe ſecuriorem.

CLXI. Assertio 2. Is, qni Simoniacè Ordinem ſuſcepit, ſed ſine culpa ab ipſo commiſſa: quia ſcilicet alius v. g. amicus ejus, ipſo inculpatè ignorante, pecuoiam dedit Epiſcopo, ut ipſum ordinaret, non eſt ipſo jnte ſuſpenſus ab Ordinibus antea ritè ſuſceptis, imò nec ab Ordine ſic ſuſcepto, cùm id nullo Jure ſit expreſſum, ſaltem eâ ſuſpenſione, quæ ſit verè ac propriè cenſura. *Suar. cit. ſec. 4. n. 40. Leſſ. c. l. n. 136.* Idque ſumitur ex *c. de Simoniacè 22. h. t.*
„ ubi Papa Lucius III. air: De Simoniacè ordinatis
„ certum non poſſumns dare reſponſum, niſi pleniùs
„ cognoſcamus, qualiter fuerint ordinati, cùm qui-
„ dam, licèt ſecundùm quandam ſpeciem Simoniæ,
„ utpote ipſis ignotantibus, Simoniacè ſint ordina-
„ ti, poſſint, quia Simoniaci non ſunt, in ſuis Ordi-
„ nibus permanere, adeóque non ſunt ab ipſis ſuſpenſi. Ratio eſt, quia ſuſpenſio propriè dicta eſt pœna impoſita propter culpam, ergò cùm in tali caſu nulla ſit culpa, ex parte ordinati, non poteſt is incurrere ſuſpenſionem, quæ ſit propriè cenſura, & non imponitur, niſi propter culpam, ſeu peccatum. Verùm *Gl. hic V. remanere. Hoſtienſ. ibid. & Abbas n. 6.* quin & *S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.* dicunt, diſpenſativè id factum eſſe, nec poſſe ſic ordinatum exequi Ordinem per Simoniam alterius, ipſo ignorante, ſuſceptum, nec ad altiorem Ordinem promoveri, ne per ſaltum promotus videatur, niſi cum eo miſericorditer diſpenſetur: idque probari poteſt, tum ex *c. præſentium 3. cauſ. 1. q. 5.* ubi quidam Simoniacè ordinatus, quia parentes dederant pecuniam, ipſo ignorante, ab Ordine ſic ſuſcepto eſt ſoſpenſus, niſi ab Epiſcopo cum eo fuerit diſpenſatum: tum ex *c. per tuas 37. h. t.* ubi de quodam Simoniacè ordinato per ignorantiam, dicitur, niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, oec ad ſuperiores Ordines aſcendere, nec in ſuſcepto debet Ordine mioiſtrare. Sed contra eſt, quia in *cit. c. de Simoniacè.* nulla ſit mentio de ulla ſuſpenſione lata in ordinatum Simoniacè, ipſo ignorante: nec obſtant textus in contrarium allegati: quia in illis fuit in ordinato ignorantia culpabilis, vel juris, ut in *cit. c. per tuas.* nbi ordinandus ipſemet actum Simoniacum fecit, per quem ſibi paravit viam ad Ordines ſuſcipiendos, licèt putaret, id non eſſe illicitum, qoæ fuit ignorantia juris: vel ignorantia facti craſſa & colpabilis, ut in *cit. c. præſentium.* & colligitur ex ipſo textu ibi: *quia culpam iſtam neſciens, & coactus commiſit*: ideóque ſuſpenſio propter colpam ordinari eſt impoſita: id quod ſemper præſumendum eſt, quotiescunque ſuſpenſio in jure fertur, niſi contrarium expreſsè ſignificetur, ut in *c. Ex inſinuatione 26. & c. nobis. 27. h. t.* de quo nihil eſt expreſſum in *cit. c. de Simoniacè.* adeóque etiam diſpenſatione ibi nun fuit opus. *Suar. cit. ſec. 4. n. 41. Laym, cit. c. ult. n. 71.*

CLXII. Sed objici poteſt 1. Quòd in ipſa ordinatione fuerit commiſſa Simonia ab Epiſcopo accipiente pro ea pecnniam ab alio datam, ergo talis eſt Simoniacè ordinatus, adeóque ipſo jure ſnſpenſus. Negatur conſ. diſparitas eſt, quia Simoniacè ordinari, eſt, ordinari committendo Simoniam: at ipſe ordinatus hìc nullam commiſit, licèt ordinans commiſerit, ideóque ex eo, qnòd collatur Ordinis Simoniacè ordinet, non ſequitur, etiam alterum Simoniacè ordinari, *Suar. cit. c. 56. n. 9.* Objicitur 2. Ordinatus per ignorantiam ab Epiſcopo Simoniaco eſt ſuſpenſus, ut mox dicetur, ergo etiam qui ignoranter ordinatur ab eo, qui ab alio pecnniam accepit pro Ordine conferendo. Sed negatur conſeq. Diſparitas eſt, quia in poſteriore caſu noo ordinatur quis ab Epiſcopo jam ſuſpenſo, adeóque adhuc executionem Ordinis ab eo recipere poteſt, licèt Epiſcopus ordinans in ordinando incurrat ſnſpenſiooem, & conſequenter ſimul perdat poteſtatem dandi executionem Ordinis: ſecus eſt in priore caſu, in quo ordinans antecedenter ſupponitur eſſe ſnſpenſus, propter Simoniam unam vel plures, quas incurrit, antequam ordinaret eum, pro quo data eſt pecunia, ipſo ordinato ignorante. *Suar. cit. c. ſec. 4. n. 41.*

CLXIII. Assertio 3. Qui ordinatur ab Epiſcopo Simoniaco, ſed non recipit Ordines Simoniacè: quia Epiſcopus in illa ordinatione nullam Simoniam commiſit; tunc ſi ſcivit, ante ordinationem,

Epiſco-

Epiſcopum eſſe Simoniacum, incurrit ſuſpenſionem ab Ordine ſic ſuſcepto, ut conſtat ex c. *Si qui* 108. *cauſ.* 1. *q.* 1. ubi dicitur: *Qui verò ſcienter ſe à Simoniacis conſecrari permiſerint, eorum ordinationem omnino irritam eſſe decernimus*, ſcilicet quoad uſum, ſeu executionem Ordinis conferendam. Si quis verò bona fide à tali Epiſcopo ſit ordinatus, ignarus illum eſſe Simoniacum, non incurrit ſuſpenſionem, quippe quæ non niſi propter culpam imponitur, tanquam pœna, prout habetur in *cit. c. Si qui.* & *in c. Per tuas* 37. *h. t.* Putat tamen *Gl. in cit. c. Si qui V. eodem. Silveſt. V. Suſpenſio. q.* 7. *dicto* 1. *Avila cit. diſ.* 5. *dub.* 9. *concl.* 3. quòd, poſtquam ordinatus à Simoniaco etiam ignoranter, intellexit, ipſum fuiſſe Simoniacum, ipſo jure ſuſpenſionem incurrat, ita ut non poſſit etiam in Ordine ſic ſuſcepto miniſtrare, donec à Papa diſpenſetur, quod colligi videtur ex *cit. c. Si qui*, ibi: *talium ordinationem miſericorditer ſuſtinemus.* Sed contra eſt, quòd, cùm ordinatus à tali Epiſcopu ab initio non contraxerit ſuſpenſionem, excuſante bona fide, & ignorantiâ, neque ex poſtfacto propter ſupervenientem ſcientiam, illam contrahat: cùm enim non intervenerit culpa, non poteſt ſcientia per ſe ſola inducere ſuſpenſionem, quæ culpam ſupponit. *Suar. cit. ſect.* 4. *n.* 30. *in fine.*

Portò per Simoniam in Ordine, præter ſuſpenſionem ab executione Ordinum, non incurritur, ſive ab ordinante Simoniacè, ſive ab ordinatu, alia ſuſpenſio ab officio vel beneficio, cùm in *cit. Extrav.* 2. *h. t.* expreſsè limitetur ad ſuſpenſionem ab executione Ordinum: alioquin Simoniacè ordinatus non poſſet eligere, nec fructus beneficij ſuos faceret, nec illos, tutâ conſcientiâ, retinere, quantumvis crimen occultum ſit, *Suar. l.* 4. *de Simonia c.* 56. *n.* 18.

CLXIV. Assertio 4. Deveniendu nunc ad ſuſpenſionem, propter Simoniam commiſſam in beneficiu, nulla talis incurritur, neque à conferente beneficium Simoniacè, neque à recipiente: quod intelligendum eſt de propria ſuſpenſione, prout eſt cenſura diſtincta ab excommunicatione: nam cùm Simoniacus in beneficio ſit ipſo jure excommunicatus, *Extrav.* 2. *h. t.* & ſuprà dictum, conſeqnenter etiam eſt ſuſpenſus ab omni officiu, beneficio, & Ordine, donec abſolvatur. *Suar. cit. c.* 56. *de Simon. n.* 19. & *cit. diſ.* 31. *ſect.* 5. *n.* 43. *Navarr. in man. c.* 23. *n.* 111. *dicto* 3. *Avila de cenſur. cit. diſ.* 5. *dub.* 9. *concluſ.* 5. Et inprimis quidem quoad ſuſpenſionem ab Ordine, certum eſt, non incurri illam per Simoniam in beneficio, quia non eſt dicendum, pœnam aliquam incurri ipſo jure, niſi illa expreſsè reperiatur à lege ſeu Canone impoſita, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. ult. V. Ex vi de jure patron.* nullibi autem talis ſuſpenſio reperitur Jure impoſita. Nam in *c. præter* 6. *§. Verùm diſ.* 32. ubi dicitur, Simoniacos non eſſe admittendos ad ſancta miniſteria, ſermo eſt non de Simoniaco in beneficio, ſed in Ordine, qui etiam per alios Canones eſt ſuſpenſus, *Gl. ibid. V. officium.* Quòd verò attinet ad ſuſpenſionem in beneficio, nec quoad conferentem Simoniacè beneficium, nec quoad recipientem, reperitur talis lata ſuſpenſio, quæ ipſo jure incurratur. Ubi tamen notandum eſt, quòd electio, vel quævis alia proviſio Simoniaca beneficij (etiam ignorante proviſo facta) ſit omnino invalida, nec per illam ipſi proviſo jus acquiritur in beneficio, nec facit fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem eſt obſtrictus, ut ſtatutum habetur in *Extrav.* 2. *§. per electiones h. t.* iſta tamen non eſt propriè dicta pœna ſuſpenſionis à tali beneficio, cùm ſuſpenſio ſupponat jus acquiſitum in beneficio; illa autem beneficij proviſio, de qua in *cit. Extrav.* eſt ſermo, ipſo jure nulla eſt, *Suar. cit. ſect.* 4. *n.* 45. & *cit. c.* 56. *n.* 19. Sed neque incurrit Simoniacus in beneficio ſuſpenſionem ab alijs beneficijs legitimè obtentis, quia id etiam nullo jure ſufficienter probatur: nam textus in *c. de Simoniacè* 22. *h. t.* loquitur de Simonia commiſſa in ſuſceptione Ordinis, non beneficij, neque etiam fit ibi mentio de ſuſpenſione aliqua ipſo jure lata: in c. verò *præſentium* 3. *cauſ.* 1. *q.* 5. eſt ſermo de Simonia commiſſa in ordinatione, ejusque pœnâ; ideóque ibi non fertur ſuſpenſio ab omnibus Ordinibus, ſed tantùm ab Ordine Simoniacè ſuſceptu, *Suar. cit. ſect.* 4. *n.* 46.

§. IV.

An præter prædictas Cenſuras, ſint aliæ pœnæ Canonicæ Jure decretæ in Simoniacos?

CLXV. Aſſert. 1. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico ſtatutæ in Simoniacos. Et inprimis perpetuò ſunt deponendi ab Altaris miniſteriu, ſive ab officio, & conſequenter etiam à beneficio, ut conſtat ex *cit. c. Erga* 110 *cauſ.* 1. *q.* 1. & ex *c.* 2. *de Confeſſ.* ubi cùm quidam Canonicus confeſſus eſſet in Judicio, quòd pro conſenſu præſtando electioni alterius, 500. Sarracenorum obligationem acceperit, & mediator extiterit Simoniacæ pravitatis: eo intellecto, Innocentius III. per ſententiam definitivam pronunciavit, eum eſſe ab officio, & beneficiu deponendum. Similiter pœna depoſitionis contra Simoniacum in beneficio decernitur in *c. de hoc* 11. *h. t.* Nam cùm Epiſcopus Oxomenſis ante electionem Archidiacono (habenti ſuffragium in electione) quoddam beneficium, & cuidam Clericu Prioratum quendam promiſiſſet, ut electioni ejusdem Epiſcopi uterque conſentiret: Papa Alexander III. ſuper hoc reſpondit: Si manifeſtum ſit (id eſt, notorium) dictum Archidiaconum, & Clericum recepiſſe promiſſa ob illam cauſam, vel id confeſſi fuerint in jure (coram ſuo Judice) vel legitimè convicti, ab Altaris Miniſterio perpetuò ſunt deponendi. Si verò id manifeſtum ſit (per famam tantùm, ſive famoſum, & non notorium, unde alia littera habet, non manifeſtum, *Gl. hic V. eodem.* & *Hoſtienſ.*) nec etiam confeſſi, vel convicti fuerint, ſed tantùm publicâ laborent infamiâ, eis Canonica purgatio indicenda eſt, in qua ſi defecerint, tanquam auctores tanti ſceleris ſunt puniendi. Rex autem (qui jus habebat in electione, tanquam Patronus, *Gl. hic V. Regem.* & ex jure ſpeciali, ſcilicet privilegio, vel conſuetudine, ideóque conſenſus ejus in electione requiri debebat. *Abbas hic n.* 10.) & Principes (ad quos etiam fortè jus patronatûs pertinebat, vel qui Regem induxerant ad conſentiendum, *Hoſtienſ. hic V. aſſenſum.*) induci debent, ut ſi quæ receperint à dicto Epiſcopo, ut ejus electioni præſtarent aſſenſum, Eccleſiæ Oxomenſi, ſine diminutione, ſeu

» integrè reſtituant, cùm illa ſine gravi periculo ſa-
» lutis ſuæ non poſſint retinere.

Porrò per depoſitionem perpetuam ab Altaria miniſterio, intelligitur hic eadem pœna, quæ habetur in *cit. c. 2. de confeſſ.* nempe ab officio, & beneficio, ſive agatur per modum accuſationis, ſive etiam per modum inquiſitionis, ut tradit *Gl. hic V. deponendi.* Hinc etiam colligitur 1. quòd promittere beneficium pro voce, ſeu ſuffragio electionis ſit Simonia contra Jus poſitivum, *Azor. p. 3. Inſtit. l. 12. c. 7. q. 1. §. Eſt ibidem.* Colligitur 2. Principes, & alios quoslibet ſæculares, qui recipiunt pecuniam, ut tanquam Patroni in electione conſentiant, vel eam ratam habeant, Simoniacos eſſe, & reſtituere debere accepta Eccleſiæ, de cujus Prælato, vel Rectore eligendo agitur, in cujus injuriam illa pecunia data fuit, quamvis non ſit ex illius Eccleſiæ bonis beneficium conſtitutum, *Abbas hic n. 5. Azor. c. l.*

CLXVI. Præterea pœna depoſitionis contra ſimoniacè obtinentem beneficium, ſtatuitur in *c. In-*
» *ſinuatum. 13. h. t.* ubi relatum fuit Papæ Alexan-
» dro III. quòd in Eccleſijs Epiſcopatûs Ciſtrenen-
» ſis, complures Clerici per Simoniam dicantur ha-
» bere ingreſſum, de quo ſunt infamiâ notati. Qua-
» re mandat Papa Epiſcopo Diœceſano, ut, ſi publi-
» cum, & notorium fuerit (ſive facto, ſive jure, ut
» quia in Judicio confeſſi ſunt, vel convicti, vel vi
» præſumptionis Juris, & de Jure, *Hoſtienſ. hic V.*
» *Publicum*) aliquos in Eccleſijs illis per Simoniam
» intrâſſe, eos inde removeat: illis autem, quorum
» crimen notorium non eſt; ſi tamen publicâ labo-
» rent infamiâ, purgationem, cum quinta, vel ſexta
» manu ſui Ordinis, indicat, in qua, ſi defecerint,
» beneficijs eoſdem perpetuò privet.

CLXVII. Ubi notandum 1. Simoniacus in beneficio non deponitur ab Ordine, ſi contra eum procedatur, non per viam accuſationis, ſed inquiſitionis: privatur tamen beneficio ſimoniacè acquiſito, quamvis etiam aliâ pœnâ puniri poſſet, cùm hæc amotio non ſit propriè pœna, *c. Cùm Clerici. 6. de pactis, Abbas hic n. 2.* de quo ſuprà *l. 1. tit. 35. §. 3. n. 22. & ſeq.* imò & pœna depoſitionis ab Ordine, ſi crimen Simoniæ ſit notorium, imponi poſſet, juxta *c. Qualiter. 24 de accuſ. & c. Cùm ab homine. 10. de Judic.* Nec obſtat, quòd in caſu hujus c. talis depoſitio non ſit impoſita: quia Epiſcopus quæſivit tantùm, an talis beneficijs ſimoniacè acquiſitis ſit privandus, & Papa reſpondit, prout habetur in textu, *Abbas hic n. 3. in fine.*

Notandum 2. Infamato de crimine Simoniæ purgatio indicenda eſt, propter probabilem præſumptionem ex infamia ortam: quòd ſi deficiat in probatione, punitur, acſi convictus de crimine fuiſſet, & præſumptio probabilis orta ex infamia tranſit in violentam, cùm reus deficit in probando, quæ præſumptio ſufficit ad condemnationem, *Gl. fin. hic. & Abbas n. 4.*

CLXVIII. Denique adhuc alia depoſitionis pœna imponitur in *c. Qui alium. 2. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Moguntino ſub Rabano Ar-
» chiepiſcopo c. 10. ubi ſic ſtatuitur: Qui alium in
» Eccleſia ordinatum (id eſt ritè, & canonicè inſti-
» tutum) per pecuniam expulerit, id eſt, expelli fe-
» cerit; cúmque ſibi taliter vendicaverit (ſive ſi re-
» tinuerit vi ipſum intrudendo) omnino depona-
tur. Nam talis duplex peccatum commiſit, nempe Simoniam, dando pecuniam pro ſpirituali re obtinenda; & quia ſuccedit in locum viventis, cúmque occupat, *c. Finem. 110. cauſ. 7. q. 1. & c. 1. de conceſſ. præb. Gl. hic V. Expulerit.* ideóque deponendus eſt, etiamſi contra eum procedatur per modum inquiſitionis, ſi de eo conſtiterit, perinde ac ſi accuſatus fuiſſet; nam textus hic loquitur indiſtinctè, *Hoſtienſ. hic in fin. & Abbas.* Illud hoc loco addendum, prædictam pœnam depoſitionis decretam in Simoniacos non incurri ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis imponendam eſſe, ut clarè patet ex Canonibus ſuprà allatis. Neque verò etiam per *Extrav. 2. h. t.* hæc pœna incurritur ipſo facto, idque propter ejus gravitatem, *Suar. l. 4. de Simon. c. 56. n. 22.*

CLXIX. Assertio 2. Alia pœna eſt (quæ tamen includitur, vel conjuncta eſt pœnæ depoſitionis per hominem) quòd Simoniacus in Ordine, vel beneficio privetur, non ſolùm beneficio ſimoniacè acquiſito; ſed etiam aliis beneficiis priùs ritè, & legitimè obtentis: ita tamen, ut hæc privatio non incurratur ipſo jure, ſeu facto: ſed non niſi per ſententiam condemnatoriam Judicis, per quam Simoniacus beneficijs priùs obtentis privatur, ſi Simonia per ipſius culpam commiſſa fuit, ut colligitur ex *c. Presbyter. 3.* ibi: *privaretur, cauſ. 1. q. 1. c. Sicut. 6. & c. De hoc. 11. h. t, Suar. l. 4. de Simon. c. 58. n. 3. & 4.* & tradunt communiter DD. Idque probatur: quia nullus reperitur textus Juris, per quem talis pœna privationis inferatur, ipſo jure, ſeu facto, & conſequenter non cenſetur lata, niſi in ordine ad ſententiam condemnatoriam Judicis, ex receptiſſima ſententia Theologorum, & Juriſtarum apud *Suar. c. l.* Nec obſtat c. *Inquiſitionis. 21. in princ. de accuſ.* ubi dicitur, Simoniam impedire retentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitentiam: quia id rectè intelligitur de beneficio ſimoniacè acquiſito: etſi, vel maximè intelligi deberet de aliis beneficiis; non tamen ita, ut ipſo facto Simoniacus ſit ijs privatus, ſed non niſi per ſententiam condemnatoriam Judicis: nam ibi Simonia comparatur cum homicidio, quod non privat, ipſo facto, beneficijs priùs obtentis, prout ſumitur ex *c. Clericis. 5. Ne Clerici, vel Monachi &c.* de quo infrà *Tit. 12.* In Extravag. verò *2. h. t.* non imponitur hæc pœna privationis, niſi quoad beneficium ſimoniacè acceptum, non quoad alia priùs obtenta, *Suar. c. l. n. 4. & 6.* & ratio eſt, quia pœna, quæ privat bonis, aut juribus acquiſitis, & legitimè poſſeſſis, non ſolet cum tanto rigore per legem ferri, ut quis obligetur ad illam in ſe ipſo exequendam, ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, *Suar. cit. l. n. 2.* Excipitur Simonia confidentialis: & quam incurrunt Examinatores promovendorum ad parochiales Eccleſias, à qua abſolvi non poſſunt, niſi dimiſſis beneficijs, quæ quomodocunque etiam antea obtinebant, juxta Decretum Concil. Trident. *Seſſ. 24. c. 18. de refor. Suar. cit. l. n. 3.*

Hinc infertur, quòd Simoniacus in uno beneficio non teneatur reſtituere fructus, quos percepit ex beneficijs priùs legitimè obtentis, ſive extantes, ſive quomodolibet conſumptos: quia, cùm retinuerit jus in illis, etiam fecit fructus ſuos, *Suar. cit. l. n. 58.* Unde etiam talis Simoniacus poteſt adminiſtrare, & re-

ſignare

ſignare priora beneficia ritè acquiſita, in quibus jus retinuit, priuſquam de illo crimine condemnetur, *Suar. tit. l. n. 6. in fine.*

CLXX. Assertio 3. Etſi Simoniacus ſit inhabilis ad beneficium ſimoniacè obtentum retinendum, ita ut illud ipſi etiam de novo conferri non poſſit, ſine ſpeciali diſpenſatione, ut apertè colligitur ex *c. pen. de Elect.* quoad alia verò beneficia obtinenda non eſt inhabilis ipſo jure, ut docet *Navarr. conſil. 91. n. 5. h. t.* Conſtitutio verò Pij V. quæ incipit: *Cum primùm*, inhabilitans Simoniacos ad quævis beneficia obtinenda ipſo jure, non habet locum ante ſententiam Judicis condemnatoriam, vel ſaltem declaratoriam criminis, in foro conſcientiæ, neq; quoad hunc effectum eſt recepta, ut refert *Navarr. conſil. 92. h. t. Suar. tit. l. n. 10. & 11.*

§. V.

Quis poßit diſpenſare, ſive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?

CLXXI. Non eſt hìc ſermo de diſpenſatione Simoniæ quoad culpam, quia in hac diſpenſari non poteſt, ullâ humanâ poteſtate, ſi ſit contra Jus naturale, ac Divinum. Si verò ſit Simonia contra Jus Eccleſiaſticum, & ab illo ſolùm prohibita, ſolus Papa in illa diſpenſare poteſt, non alius Prælatus inferior, niſi ex commiſſione expreſſa, vel tacita S. Pontificis; quia nullus inferior poteſt in lege Superioris per ſe diſpenſare. Diſpenſat autem S. Pontifex, non ita ut manente Simoniâ, tollatur culpa; id enim repugnat: ſed ut emptio, & venditio, quæ manente obligatione legis, eſſet Simoniaca, eâ ſublatâ, non ſit talis. Neque tamen Pontifex ſolet diſpenſare etiam in Simonia contra Jus humanum: tum quia id non eſt neceſſarium: quia quando expedit dare temporale aliquid pro ſpirituali, non eſt neceſſe, ut id fiat, per modum pretij, ſed poteſt Papa alio modo providere de neceſſaria ſuſtentatione perſonæ: neque etiam utile eſt Eccleſiæ in Simonia poſitiva diſpenſare, quia non expedit, ut res Eccleſiæ fiant venales, *Suar. l. 4. de Simon. c. 61. n. 1. & 2.* Quæſtio igitur ſolùm eſt, de diſpenſatione, quoad pœnam Simoniæ, ſive de relaxatione pœnæ, quæ ſolùm habet locum in Simonia commiſſa in Ordine, beneficio, & ingreſſu Religionis, ut dictum ſuprà *ſect. 7. §. 1. num. 154.*

CLXXII. Jam ergo ad propoſitam quæſtionem reſpond. 1. Ab excommunicatione, quæ lata eſt in Simoniam commiſſam in Ordine, & beneficio, & ingreſſu Religionis, quoad perſonas ſingulares dantes, vel accipientes pecunias, & tam in dantes, quàm in recipientes ſimoniacè Ordinem, vel beneficium, ſolus Papa abſolvere poteſt, cui ea eſt reſervata in *Extravag. 1. & 2. h. t. Inter communes*; poſſunt tamen ab hac excommunicatione abſolvere ex poteſtate delegata, etiam ij, qui Bullam habent, ſeu Privilegia à Sede Apoſtolica, in quibus conceditur poteſtas abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis, niſi in particulari excommunicatio incurſa propter Simoniam in ijs excipiatur, *Suar. cit. c. 61. n. 4.* Similiter quoad ſuſpenſionem, quæ incurritur propter Simoniam commiſſam in Ordine, is, qui ſimoniacè ordinatus eſt, ſuſpenſus eſt ab Ordinis ſic ſuſcepti executione, in qua pœna diſpenſare poteſt ſolus Papa, juxta *c. pen. h. t.* Ordinans verò ſimoniacè ſuſpenſus eſt à collatione Ordinum, quæ pœna etiam relaxari non poteſt, niſi à Papa, *cit. c. pen.* de quo plura videri poſſunt apud *Suar. cit. c. 61. n. 5. 6. & 7.*

CLXXIII. Secundò quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium ſimoniacè obtentum, ſi is, qui beneficium recipit, Simoniam commiſſam eſſe ſcivit, vel expreſsè, vel tacitè conſenſit, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ut colligitur ex *c. pen. de Elect.* quia non eſt cenſura, ſed pœna, quæ ipſo facto per Canones imponitur: in hujuſmodi autem pœnis non poſſunt Prælati inferiores diſpenſare, niſi in caſibus ſibi ſpecialiter jure conceſſis, qualis conceſſio non reperitur in hoc caſu facta Epiſcopis, *Suar. cit. c. 61. n. 10.* Quòd ſi quis per ignorantiam, bonâ fide, beneficium ſimoniacè collatum accepit; tunc diſtinguendum eſt. Vel enim eſt beneficium majus, ſcilicet Prælatura, ſeu dignitas, aut beneficium curatum, & non poteſt cum illo diſpenſare Epiſcopus: vel eſt beneficium ſimplex, & poteſt, poſt liberam ejus reſignationem, prout etiam dictum eſt ſuprà *l. 1. tit. 6. n. 98. & ſeq.* Porrò extra caſus in *cit. c. pen.* expreſſos, in quibus ſpecialiter conceſſa eſt diſpenſatio Epiſcopo; ſolus Papa in hac inhabilitate ad idem beneficium obtinendum, quod ſimoniacè, etiam ignoranter obtentum fuit, diſpenſare poteſt, *Suar. c. l.* Et hinc etiam, juxta allatam ſuprà diſtinctionem intelligi debet, quod habetur in *c. Nobis. 27. §. ult. h. t.* ubi quæſitum fuit, an, ſi aliquis electus ſit in Prælatum alicujus Eccleſiæ, & ejus electio reprobata ſit, propter Simoniacam pravitatem, Epiſcopus cum eo diſpenſare poſſit? Et reſpondetur, quòd non; ubi *Gl. fin. Innocent. & Hoſtienſ.* & alij, tres expoſitiones afferunt illius textûs. Prima eſt, quando electus Simoniam commiſit, vel alius, eo ſciente, & ratum habente; tunc enim Epiſcopus cum tali diſpenſare non poteſt: Secunda, quando ignorante electo, Simonia commiſſa fuit, quòd diſpenſare non poſſit Epiſcopus, ut iterum, illa vice, eligatur ad eandem prælationem, ut ibi additur; poſſit tamen diſpenſare, ut pro alia vice eligatur ad idem beneficium: Tertia eſt, quando ſimoniacè electus condemnatus eſt per ſententiam; nam tunc Epiſcopus non poterit cum illo diſpenſare, tum propter criminis enormitatem, tum quia eſt notorium per ſententiam, *Arg. c. Ut conſtitueretur. 25. diſ. 50.*

CLXXIV. Tertiò quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, dicunt communiter DD. ut Abbas in *c. De ſimoniacè. a 2. n. 6.* & alij, quòd, ſi Simoniacus voluntariè, ac ſpontè renunciet beneficio per Simoniam acquiſito, ante ſententiam condemnatoriam Judicis, poſſit Epiſcopus cum illo diſpenſare ad alia beneficia obtinenda; non autem poſſit, ſi ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur; & ideo beneficio priùs obtento privatur: idque ſumitur ex *c. 1. cauſ. 1. q. 5.* ubi permittitur diſpenſari cum talibus, ſi omnino dimittant beneficia ſimoniacè obtenta, iiſque ſpontè renuncient. Ratio eſt: tum quia mitiùs agitur cum confeſſo, quàm cum convicto de crimine: tum quia condemna-

demnatus per ſententiam de Simonia perpetuò ſit infamis, infamiâ juris, c. *Sanè*. 4. *cauſ*. 15. *q*. 3. *&* *c. ult. cauſ.* 1. *q*. 3. cum infami autem non poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi in caſibus jure expreſſis, *Abb. cit. l. n.* 7. Verùm hæc ſententia ſupponit, quòd Simoniacus ipſo jure, ante omnem ſententiam Judicis, ſit inhabilis ad nova beneficia obtinenda, ideóq; ante condemnationem indigeat diſpenſatione, quod ſuprà rejectum fuit §. *præced. n.* 169.

Porrò quod dictum eſt, Epiſcopum non poſſe diſpenſare, quoad pœnas, ſeu Cenſuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & ſuſpenſionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, ad quas rectè extenditur facultas Epiſcopis conceſſa in Concil. Trident. *ſeſſ*. 24. *c* 6. *de reform.* diſpenſandi in caſibus occultis, & ad forum contentioſum non deductis: nam hoc ipſo, quòd ibi non excipitur occulta Simonia, ſub generali diſpoſitione comprehenditur. Aliud eſt de inhabilitate ad beneficia obtinenda, ad quam non extenditur facultas illa, quæ non tam eſt irregularitas, quàm particularis pœna: in Concilio autem non datur generalis facultas Epiſcopis diſpenſandi in omnibus pœnis Papæ reſervatis, juxta declarationem Cardinalium apud *Suar. cit. c.* 61. *n.* 15. *in fine.*

SECTIO VIII.

DE OBLIGATIONE RESTItuendi ea, quæ per Simoniam ſunt accepta.

§. I.

An, & cui pretium ſimoniacè acceptum ſit reſtituendum?

CLXXV. Assertio 1. Qui accepit pretium pro ſpirituali, non ſolùm ſimoniacè, ſed etiam injuſtè, quia ſcilicet in re ſpirituali ſimoniacè vendita nullum temporale jus, vel commodum habet, is Jure naturali, ac Divino pretium acceptum reſtituere tenetur, non ratione Simoniæ formaliter, & præciſè, ſed ratione injuſtitiæ, *Suar. cit. c.* 59. *n.* 11. *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *n.* 162. *Laym. cit. c. ult.* §. 9. *n.* 79. V. g. qui pecuniâ pro Sacrificio Miſſæ, adminiſtratione Sacramenti, vel ſimili functione ſpirituali accepit, tanquam pretium rei ſpiritualis, ſive in compenſationem ejuſdem, is tenetur ad reſtitutionem pretij accepti. Ratio eſt: quia qui accipit pretium temporale pro re ſpirituali alteri tradita, violat juſtitiam commutativam, ergo tenetur ad reſtitutionem: nam obligatio reſtituendi oritur ex violatione juſtitiæ commutativæ. Ant. probatur: tum quia dans alteri rem merè ſpiritualem, nullum omnino jus habet viciſſim accipiendi pro ea rem temporalem, tanquam pretium rei ſpiritualis, cùm res ſpirituales non ſint pretio æſtimabiles, neque vendibiles: tum quia Miniſtri Eccleſiaſtici non ſunt Domini rerum ſpiritualium, ſed Diſpenſatores tantùm, adeòque vendendo illas pro pecunia, quas gratìs dare deberent, non tantùm irreligioſè agunt contra DEUM, ſed etiam injuriam inferunt hominibus, quibus eas diſpenſant: ſicut Eleemoſynarius Principis, ſi pro eleemoſyna gratis danda, à pauperibus aliquid temporale exigat, non tantùm in Dominum, ſed etiam contra pauperes injuriam committit, & ad reſtitutionem tenetur, ut ſignificat *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *in Corp.* tum quia accipiens pretium pro re ſpirituali, non accipit illud titulo gratuitæ donationis, vel remunerationis; quia, ut ſupponitur, dans non habet intentionem donandi, ſeu gratìs dandi rem temporalem: neque etiam ex titulo oneroſo, ſeu reciproco; quia contractus, ſeu commutatio rei temporalis cum ſpirituali, eſt ipſo Jure naturali, ac Divino, & humano irrita, quippe Simoniaca, conſequenter per talem commutationem non transfertur dominium rei temporalis in accipientem, ſed ea reſtitui debet danti. Excipi debet, niſi dans pretium pro re ſpirituali ſtatim ab initio daret ſpontè, & liberaliter in remunerationem, quamvis alter Simoniacâ intentione illud accipiat, tanquam ex juſtitia debitum datum fuiſſet; tunc enim accipiens non tenetur ex juſtitia reſtituere, ſi depoſito errore, probabiliter exiſtimet, ſibi liberaliter, quod accepit, donatum eſſe, *Laym. c. l. n.* 79.

CLXXVI. Hinc infertur 1. Si quis pro functione ſpirituali, v. g. Sacrificio, ad quam ex officio, vel juſtitia non tenetur, accipiat temporale aliquid, non tanquam pretium ſpiritualis functionis, ſed tanquam ſtipendium, quod omni laboranti in gratiam alterius, jure naturæ, eſt debitum, non tenetur ad reſtitutionem, niſi poſt condemnationem Judicis, ſi quid acceptum fuit titulo ſuſtentationis, contra prohibitionem legis Eccleſiaſticæ, *Laym. cit. l. num.* 81. Imò etiamſi accepiſſet tanquam pretium ſpiritualis functionis; ſi tamen pretium acceptum non excedat, juſtum ſtipendium debitum illi ad ſuſtentationem pro illa actione ſpirituali, non tenetur ad reſtitutionem: quia licèt Simoniam commiſerit, accipiendo pretium pro actione ſpirituali; non tamen committit ullam injuſtitiam; ideóque mutatâ intentione, poteſt retinere tanquam ſtipendium, quod priùs acceperat tanquam pretium, *Suar. cit. c.* 59. *n.* 16.

Infertur 2. Eum, qui ratione officij, aut decimarum, ex juſtitia obligatus eſt ad ſpiritualia miniſteria obeunda, v. g. Parochus ad Sacramenta adminiſtranda, teneri jure naturæ ad reſtitutionem pretij accepti pro his functionibus exercendis, quia accipiendo pretium, peccat contra juſtitiam, cùm has functiones ex officio, & gratìs præſtare teneatur, *Suar. cit. l. n.* 12.

Infertur 3. Epiſcopum, aliúmve Eccleſiæ Prælatum, ſi vendat beneficia, vel officia Eccleſiæ, quorum collatio ad ipſum pertinet ratione muneris ſui, teneri ad reſtitutionem pretij accepti: quia non eſt illorum Dominus, ſed Diſpenſator à DEO conſtitutus, quæ gratìs debet diſpenſare ex officio ſuo; adeóq; peccat contra juſtitiam, ſi pro eo pretium accipiat, & in quo jus non habet, *Suar. c. l. n.* 13. *Laym. c. l.* quamvis contrarium teneat *Leſſ. cit. l. n.* 161.

CLXXVII. Assertio 2. Qui accipit pretium pro re ſpirituali, ſimoniacè quidem, ſed non injuſtè, quia in ea aliquod temporale jus, ſeu commodum habet, quod annexum eſt illi rei ſpirituali, is non tenetur Jure naturali, ac Divino ad reſtitutionem pretij accepti, niſi vel à Jure poſitivo, vel Eccleſiaſtico Judice reſtitutio in pœnam imponatur, ut ſi quis Canonicatum venderet. *Leſſ. cit. c.* 35. *n.* 160.

Suar,

Suar. cit. c. 59. n. 35. Laym. cit. c. ult. n. 82. Ratio eſt, quia, licèt talis venditio ſit illicita, & ſimoniaca; adeóque ipſo jure irrita; nulla tamen in tali contractu committitur injuſtitia, ſi temporalis commoditas, quâ vendens in alterius gratiam ſe privat, juſto pretio compenſatur: obligatio autem reſtituendi jure naturæ ſolùm oritur ex peccato injuſtitiæ.

CLXXVIII. Atque hinc ſequitur 1. Qui vendidit vaſa ſacra, chriſma, vel oleum ſacrum, non tenetur ad reſtitutionem pecuniæ acceptæ, ſi illa non excedat valorem illius materiæ, quamvis teneatur reſtituere, ſi quid accepit ratione conſecrationis, vel benedictionis, quæ pretio æſtimari non poteſt, *Suar. cit. c. 59. n. 42.* Sequitur 2. ſi Beneficiarius aliquis beneficium ſuum vendat alteri, non tenetur jure naturæ, ad reſtitutionem pretij accepti; quia dimiſſio, & ceſſio illius commodi temporalis, quod percipiebat ex beneficio, facta in alterius gratiam, eſt pretio æſtimabilis; ideóque talis venditio non eſt injuſta, modò pretium non excedat æſtimationem emolumenti temporalis, quod percipitur ex beneficio, etſi illicita ſit talis venditio: quia, cùm hujuſmodi commodum temporale annexum ſit juri ſpirituali, ſeu officio, non tantùm Jure Eccleſiaſtico, ſed etiam Divino vendi prohibetur, *Leſſ. cit. l. n. 158. Suar. c. l. n. 37. Laym. cit. l. n. 82. aſſert. 2.* Dices, vendere id, quod Jure Divino eſt invendibile, non tantùm ſimoniacum eſt, ſed etiam injuſtum; adeóque reſtitui debet pretium. Reſpondetur, Simoniam Juris Divini in venditione beneficij in eo conſiſtere, quòd ſimul cum temporali venditur ſpirituale, vel potiùs, quia hoc venditur, ut vendatur temporale: vel quia in effectu, utrumque, ſpirituale, ac temporale ſimul, non pluris venditur, quàm temporale, ſi per ſe ſolum eſſet, nec annexum ſpirituali, ſed temporali officio; ideo in tali venditione non committitur injuſtitia, & conſequenter non adeſt obligatio reſtituendi pretium ex ſolo jure naturæ, *Suar. c. l. n. 37.* Et quamvis Clerici non ſint Domini beneficiorum ſuorum, ſed uſufructuarij tantùm, vel Adminiſtratores: ſatis tamen eſt, quòd ad illos pertineat temporale emolumentum beneficij, illóque ſe privare, ſit ſecundùm ſe pretio æſtimabile, ad hoc ut ſaltem injuſtè non vendatur, ſed ſolùm illicitè. Nec refert, quòd Beneficiarius ſimoniacè vendens beneficium non poſſit transferre dominium illius in emptorem, quia talis venditio eſt ipſo jure irrita: nam ſatis eſt, quòd ipſa ceſſio, ſeu renunciatio proprij commodi temporalis in favorem alterius ſit pretio æſtimabilis, quam ſolùm vendit, *Suar. cit. l. n. 39.* Aliud verò dicendum eſt de Prælatis conferentibus beneficia; hi enim, ſi pecuniam pro collatione accipiant, tenentur ex juſtitia illam reſtituere, quia etiam temporale emolumentum beneficiorum, quæ conferunt, ad illos non pertinet, nec dando illa, patiuntur aliquod damnum temporale, & ex officio ſuo obligantur gratis illa conferre, pro quo ex ſuis præbendis ſufficiens ſtipendium accipiunt, cujus officij, ſeu miniſterij eſt pars illa collatio, ſeu diſtributio beneficiorum, *Suar. c. l. n. 38.* Sequitur 3. qui officium temporale Eccleſiæ, v. g. Cuſtodis, Oeconomi, vel Syndici contra SS. Canones alteri vendit, non tenetur ad reſtitutionem pretij accepti, ob rationem ſuprà allatam, *Suar. cit. l. n. 36. Laym. c. l. n. 82.* Sequitur 4. ſi Monaſterium pecuniam accepit pro admiſſione alicujus ad Religionem, non tenetur ad reſtitutionem; quia licèt admiſſio ſit actus ſpiritualis; ideóque ſine Simonia pretium accipi nequeat: quia tamen annexum habet onus temporale ſuſtentandi perſonam, quod eſt pretio æſtimabile; ideo pecunia accepta retineri poteſt, modò pretium non excedat æſtimationem temporalis oneris, ſive alimentorum, *Suar. cit. l. n. 41. Laym. cit. l.* Sequitur 5. ſi quis caſtrum, cui adjunctum eſt jus patronatûs, cariùs vendat, ratione juris illius, ob temporale commodum, quod afferre ſolet tale jus, & quo ſe privat in gratiam alterius, v. g. ob honorem humanum, qui eſt pretio æſtimabilis, poteſt retinere pretium acceptum; quia licèt venditio illa ſit Simoniaca, & contra Religionem, eò quòd honor ille ſit annexus juri ſpirituali, in eóque fundatus; non eſt tamen injuſta, *Suar. cit. c. 59. n. 42. Laym. c. l.* Idémque eſt, ſi quis vendat imaginem miraculoſam, ex qua lucrum percipiebat, vel aliam rem ſpiritualem, ſeu ſacram, ex qua voluptatem hauriebat, vel aliam commoditatem temporalem ex uſu, & poſſeſſione talis rei, *Suar. cit. l.*

CLXXIX. ASSERTIO 4. Per ſe, & ex vi legis naturalis, ac Divinæ pretium ſimoniacè, & injuſtè acceptum, ante Judicis ſententiam, reſtituendum eſt ei, qui dedit, & non alijs, ut docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 23. Laym. cit. c. ult. n. 84.* Licèt plures dicant, reſtituendum eſſe Eccleſiæ, vel pauperibus. Sed probatur aſſertio, quia omnes fideles jus habent à DEO conceſſum, ut eis res ſpirituales à Miniſtris Eccleſiæ gratis dentur, nec ad aliud teneantur, quàm ad Miniſtrorum ſuſtentationem. Neque verò Eccleſia, vel pauperes habent ullum jus ad illud pretium; adeóque neque obligationem, ex parte accipientis, ut illis reſtituatur; eſt enim reſtitutio actus juſtitiæ, per quam reparatur injuria, ſive læſio alteri illata, qualis hîc nulla facta eſt Eccleſiæ, vel pauperibus. Sed neque ulla lex Eccleſiaſtica adferri poteſt, quæ ante omnem Judicis ſententiam, in conſcientia obliget, ut, quod ſimoniacè acceptum eſt, ad pios uſus applicetur: quamvis hoc ipſum à Judice decerni poſſit; ideóque poſt ſententiam Judicis, Eccleſiæ, vel pauperibus reſtituenda eſt pecunia ſimoniacè accepta: nam licèt dans pretium pro re ſpirituali dignus ſit, qui per præceptum Judicis eo privetur, non tamen, ipſo facto, eſt eo privatus.

CLXXX. Non obſtat 1. Quòd dans pecuniam pro re ſpirituali, voluntariè dedit; adeóque habuit voluntatem verè dandi, & transferendi dominium pecuniæ in alterum. Nam R. quòd ille, qui dedit, non voluit donare, ſed dare, quantum juſtitia permitteret, nec plus voluit à ſe abdicare, quàm ex juſtitia deberet; at verò pretium illud non fuit ex juſtitia debitum, nec juſtè exigi poterat; & ideo voluntas illa dandi non habuit effectum, nec tranſtulit dominium rei datæ in accipientem: nam cùm cauſa dandi non ſubſiſtit, nec ipſa datio ſubſiſtit, *Suar. cit. c. 59. n. 26.* Non obſtat 2. quòd, quando pecunia data eſt ex turpi cauſa tenente ſe ex parte utriuſque, tam dantis, quàm accipientis, ea non ſit reſtituenda danti; quia non eſt dignus, ut ipſi reſtitutio fiat, *l. 2. & 3. & l. pen. ff. de condic. ob turp. cauſ. & l. 2. C. eodem.* Nam ex hoc ſolùm ſequitur, quòd emptor rei ſpiritualis mereatur privari pretio dato, in pœnam ſui

delicti, & per Judicis ſententiam, útque illud applicetur Eccleſiæ, vel pauperibus: non tamen dans obligatur, ſpectato ſolo jure naturali, ad exequendam in ſe hanc pœnam privationis, priuſquam per Judicem ad id condemnetur. Neque etiam, qui pretium accepit, habet facultatem, propriâ auctoritate, privandi dantem pecuniam, re ſuâ, cùm talis privatio ſit punitio quædam; adeóque actus juriſdictionis, quam cùm non habeat in alium, non poteſt illâ uti, *Suar. c. l. n. 27. Laym. c. l. n. 81.* Non obſtat 3. recipiens rem ſpiritualem pro pecunia, non tenetur illam reſtituere danti, ergo nec accipiens pecuniam tenetur danti illam reſtituere. Sed neg. conſ. nam recipiens rem ſpiritualem pro pecunia non peccat contra juſtitiam, ſicut ille, qui accipit pretium pro re ſpirituali, & contra prohibitionem Chriſti, quâ jubetur, gratìs illam dare; & ideo acceptio pretij eſt in ſe invalida; non autem acceptio rei ſpiritualis, *Suar. cit. l. n. 28.* Non obſtat 4. qui dedit rem ſpiritualem, non voluit dare, niſi ob talem cauſam, ut acquireret dominium pecuniæ, ergo ſi hæc cauſa non habuit effectum, nec datio rei ſpiritualis valida fuit. Reſp. quicquid ſit de antecedente, neg. conſ. quia velle dare rem ſpiritualem, non aliter, quàm pro pecuniâ, involuit conditionem turpem, & injuſtam; & ideo habetur pro non adjecta, & datio rei ſpiritualis, non obſtante tali conditione, valet; ideóque etiam accipiens retinere poteſt rem ſpiritualem. At verò acceptio pretij pro re ſpirituali non valet, quia eſt injuſta, & turpiter, ac injuſtè petitum fuit pretium; ideóque etiam reſtitui debet. Quando verò Jura dicunt, quòd donatio facta, ob certam cauſam non teneat, ſi cauſa non ſubſiſtat, id intelligi debet, quando cauſa eſt honeſta, & licita, vel ſaltem non injuſta, *Suar. cit. l. n. 30.*

§. II.

An pretium ſimoniacè acquiſitum contra prohibitionem Iuris Eccleſiaſtici, reſtitui debeat in foro conſcientia, etiam ante ſententiam, & condemnationem Iudicis, & cui?

Procedit hæc quæſtio in Simonia, quæ committitur in ingreſſu Religionis, in Ordine, ac potiſſimùm in Beneficio, & quando obligatio reſtituendi oritur ex ſolo Jure Eccleſiaſtico.

CLXXXI. Assertio 1. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficij, non ex vi ſolius juris naturalis, ſed Juris Eccleſiaſtici, reſtitui debet in foro conſcientiæ, ante omnem Judicis ſententiam, *Navarr. in man. Præl. c. 17. n. 32. Leſſ. cit. c. 35. n. 169. Suar. l. 4. de Simon. c. 60. n. 3. Laym. cit. c. ult. n. 83.* Idque probatur ex c. *De hoc. 11. h. t.* ubi in fine dicitur, » temporalia ſic recepta, pro dando aſſenſu electioni ſi» moniacæ, reſtituenda eſſe, cùm ea, ſine gravi ſa» lutis periculo, retineri non poſſint: quæ verba planè intelligenda ſunt, quòd retineri non poſſint in foro conſcientiæ, etiamſi nulla Judicis ſententia, vel condemnatio intervenerit, cùm Papa loquatur abſolutè, non diſtinguendo inter delictum publicum, vel occultum, probatum, vel non probatum, ſicut fecerat in priore parte hujus c. Ratio eſt: quia Jus ipſum impedit, quò minùs recipiens dominium pretij ſic accepti acquirere poſſit, idque in pœnam tam gravis delicti; ideóque illud ſaltem Jure poſitivo, tutâ conſcientiâ, retineri non poteſt, *Suar. cit. c. 60. n. 6.* quia tamen textus ille ſolùm loquitur de receptione ſimoniaca pretij in materia beneficiali; ideo ad alias Simonias extendi non debet, cùm pœnæ reſtringendæ ſint, non extendendæ, *Suar. c. l.*

CLXXXII. Porrò hoc caſu reſtitutio pretij ſimoniacè accepti, non danti, ſed Eccleſiæ illi, in qua eſt beneficium, & in cujus injuriam Simonia commiſſa eſt, reſtituenda eſt, prout ſumitur ex *cit. c. De hoc.* ubi dicitur, Regem, & Principes inducendos eſſe, ut ſi qua receperint ab Epiſcopo, Eccleſiæ reſtituent, & docet *Abb. ibid. n. 5. & S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 4. Suar. cit. l. n. 8. Leſſ. cit. l. n. 171.* & alij DD. communiter. Ratio eſt: quia dans pecuniam habuit, vel ſaltem habere debuit, ex vi contractûs, voluntatem abdicandi ſe dominio illius pecuniæ, & transferendi illud in recipientem, ſi cauſa, ob quam data eſt, ſecuta ſit, cui abdicationi non reſtitit Eccleſia, licèt impediverit acquiſitionem dominij in recipiente, ſed in pœnam applicavit dominium illius pecuniæ illi Eccleſiæ, cui injuria illata eſt: quamvis ex recepta conſuetudine in quibuſdam locis, illa pecunia pauperibus dari ſoleat, quæ tantò magis approbanda eſt, ſi pauperibus ejuſdem Eccleſiæ detur: interdum etiam per Prælatum Eccleſiæ in pauperes diſtribui poteſt, tanquam eleemoſyna, *Suar. c. l.* Veruntamen non eſt etiam improbabile, pretium ſimoniacè acceptum pro datione beneficij, ante ſententiam Judicis, reſtituendum eſſe ei, qui dedit; poſt ſententiam verò Eccleſiæ, vel ei, cui Judex illud addixerit, ut nonnulli docent apud *Leſſ. cit. l. n. 171.* quia nulla lex Eccleſiaſtica afferri poteſt, quæ clarè præcipiat, pretium Eccleſiæ reſtituendum eſſe, ante Judicis ſententiam: nam *cit. c. De hoc.* intelligi poteſt de reſtitutione facienda Eccleſiæ, poſt condemnationem, & ſolùm ex eo infertur, quòd ante ſententiam condemnatoriam Judicis, in conſcientia debeat reſtitui pecunia recepta, eò quòd non poſſit ſine gravi ſalutis periculo retineri, ut dicitur *in cit. c.* Nec obſtat, turpiter acceptum non eſſe reſtituendum danti, cùm in pari turpitudinis cauſa melior ſit conditio poſſidentis, ut ſuprà etiam dictum: nam illa regula procedit ſolùm in foro externo, in quo Judex in pœnam delicti præcipit, ne reſtituatur pecunia danti, quæ aliàs, ſpectato jure naturali, ipſi reſtitui deberet, cùm accipiens non habuerit juſtum titulum accipiendi, ſed injuſtum.

CLXXXIII. Assertio 2. In Simonia commiſſa in ingreſſu Religionis, pretium, Jure poſitivo, non eſt reſtituendum in conſcientia, & ante ſententiam Judicis, ſi admiſſus in Monaſterium in eo permaneat; quia ratione alimentorum retineri poteſt, modò in communem uſum convertatur. Nec obſtat *cap. Veniens. 19. h. t.* hoc enim intelligendum eſt de reſtitutione poſt ſententiam Judicis, *Leſſ. cit. c. 35. num. 169. Suar. cit. c. 60. num. 9. & ſeqq.*

CLXXXIV. Assertio 3. Pretium ſimoniacè acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat, eſt reſtituendum: ſed vi Juris Divini potiùs, quàm Eccleſiaſtici; hoc enim jure nihil de hac diſpoſitum reperitur, quòd reſtituendum ſit ipſo facto, ante ſententiam Judicis, *Leſſ. c. l. n. 169. Suar. cit. c. 60. n. 13.* Nec obſtat, quod habetur in *c. Audivimus. 41. h. t.* ubi præcipitur, ut exacta duplicata reſtituantur; nam illa pœna non obligat, antequam à Judice exigatur: neque etiam ex illo *c.* colligitur, pretium ſemper reſtituendum eſſe Eccleſiæ: quia ibi ſermo eſt, non de omni Simonia, ſed de illa, quæ committitur in Inſtitutionibus Parochorum, & ingreſſu Religionis, & ſepultura apud Religioſos: & præcipitur ibi ſpecialiter duplicata reſtitutio, ob injuſtam exactionem, & extorſionem Epiſcoporum in triplici illa Simonia, & ut ea pecunia applicetur Eccleſijs, & locis Religioſis, in quorum injuriam exactiones illæ ſunt factæ, *Suar. cit. c. 60. n. 13.* de quo etiam aliquid dictum ſuprà *n. 89. & ſeq. h. t.* Denique de alijs Simonijs nihil reperitur in Jure ſtatutum: ſed pœna, quæ ante Judicis condemnationē non incurritur, ipſo facto, poterit arbitrio Judicis applicari vel Eccleſiæ, vel pauperibus, niſi obligatio reſtituendi oriatur ex natura rei, *Suar. cit. l. n. 13. in fine.*

§. III.

An viciſſim res ſpiritualis, quæ pro pretio ſimoniacè data fuit, etiam debeat reſtitui danti?

CLXXXV. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, ſi pretium datum pro re ſpirituali, ſimoniacè quidem acceptum ſit, ſed non injuſtè: tunc ſicut pretium non debet reſtitui, ante Judicis condemnationem, ut ſuprà dictum: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Eccleſiæ, penſio Clericalis, quæ in titulum beneficij non eſt erecta, Jus Patronatûs &c. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. num. 121. & 2. ſeqq. Laym. cit. c. ult. n. 85.* Ratio eſt: tum quia nec Jure Divino venditio, & acquiſitio eſt irrita: neque etiam extat ullum Jus Eccleſiaſticum, quo ea decernatur invalida, licèt prohibeatur modus acquirendi tanquam Simoniacus: & cùm hìc nulla interveniat injuſtitia, ſed ſolùm turpitudo, nulla etiam poteſt oriri obligatio reſtituendi. Si verò pretium ſimoniacè, & injuſtè acceptum ſit pro ſpirituali functione tranſeunte, v. g. ſacra Ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti, conſecratione Eccleſiæ &c. tunc pretium quidem datum reſtituendum eſt, juxta ſuprà dicta; ipſa tamen res, quippe tranſiens, non poteſt reſtitui, & ipſa collatio Sacramenti, vel conſecratio, etiamſi ſimoniacè propter pretium facta ſit, eſt valida, *Suar. de Simon. c. 59. n. 32.* Quòd ſi verò res ſacræ permanentes, non ſolùm ſimoniacè, ſed etiam injuſtè venditæ, & datæ ſint pro pretio, ſaltem ex parte vendentis, v. g. ſacra vaſa, veſtimenta, Reliquiæ, metalla benedicta &c. ita ut in æſtimationem venerit etiam ipſa ſpiritualitas, & propter ſpiritualem conſecrationem, vel benedictionem, cariùs ſint venditæ: tunc pretium quidem reſtitui debet, quoad exceſſum reſpondentem ſpiritualitati: ipſæ verò res ſacræ, neque Divino, aut naturali Jure, neque etiam Eccleſiaſtico, ante ſententiam Judicis, reſtitui debent, præter beneficia. Ratio eſt: quia contractus eſt validus: nam ad validam translationem rerum ſpiritualium in alium, Jure Divino, ac naturali, requiritur ſolùm in dante poteſtas, & voluntas, ſeu intentio transferendi, & in accipiente capacitas acquirendi: quod autem fuit datum pro pretio, vel ſine illo, non obſtat validitati actûs, ut patet in collatione Sacramentorum, in conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, & in profeſſione Religioſa, quæ validæ ſunt, & Jure Divino, & Eccleſiaſtico, etiamſi ſimoniacè propter pecuniam factæ ſint. Poteſt ergo rem ſacram emens pro pretio eam retinere, v. g. Reliquias Sanctorum, licèt venditor rei ſpiritualis teneatur pretium acceptum reſtituere; quia venditor exigens, & recipiens pretium pro re ſpirituali, facit emptori injuriam, vendendo id, quod gratìs illi dare deberet, poſito, quòd dare velit. At emptor, ſi pretium offerat, & det pro re ſpirituali, non facit venditori injuriam, neque etiam accipiendo rem ſpiritualem ab ipſo, cùm voluntariè rem ipſi tradat, ſibique imputare debet venditor, quòd pretium ipſi datum pro re ſpirituali reſtituere teneatur. Quare cùm is, qui emit, & dat pretium pro re ſpirituali, non peccet contra juſtitiam, nec dando pretium, nec accipiendo rem ſpiritualem, ſed ſolùm contra Religionem, dum emendo velut æquiparat rem ſacram pretio temporali; ideo non tenetur ad reſtitutionem rei ſpiritualis acceptæ, ſed poteſt illam retinere, *Leſſ. cit. c. 35. n. 166. Suar. cit. c. 59. n. 35. Laym. cit. l. n. ult.* Excipiuntur beneficia Eccleſiaſtica acquiſita per Simoniam realem: ea enim retineri non poſſunt, ſed reſtitui debent, unâ cum fructibus perceptis, etiam ante ſententiam Judicis, non quidem ex vi Juris Divini, vel naturalis, ſed Eccleſiaſtici, quia eorum ſimoniaca collatio eſt ipſo jure irrita: eadémque ratio eſt de Officijs Eccleſiaſticis, ut conſtat ex *Extrav. 2. h. t. §. Per electiones*, & ſuprà dictis.

CLXXXVI. Porrò *Laym. in cit. c. ult. in fine*, quoad reſtitutionem rerum ſpiritualium, diſtinguendum eſſe putat, an in rebus ſacris permanentibus, id quod ſpirituale eſt, tanquam principale ſe habeat, ut in ſacris Reliquijs; tunc enim, ſi vendantur ratione ſpiritualitatis, contractus eſt irritus; ideóque reſtituto pretio, reſtituendæ etiam ſunt Reliquiæ, tanquam datæ ſub cauſa, & conditione acquirendi pretij. Secus verò dicendum de ijs rebus ſacris, in quibus id, quod ſpirituale eſt, eſt tantùm velut annexum, & acceſſorium, ut in ſacris vaſis, & veſtibus, quæ ſi cariùs vendantur propter ſpiritualem conſecrationem, vel benedictionem, contractus eſt validus, ideóque retineri poſſunt; quamvis à vendente exceſſus pretij ſupra valorem rei ſpiritualis, & reſpondens ſpiritualitati, reſtitui debeat: quia utile per inutile, præſertim annexum, & acceſſorium, vitiari non debet.

§. IV.

An Simonia mentalis obliget ad reſtitutionem?

CLXXXVII. Tres ſunt ſententiæ. Prima abſolutè negat, mentalem Simoniacum teneri reſtituere, *Silv. V. Simonia. q. 20. dicto 1. Garc. de benefic. p. 8. c. 1. n. 45.* & alij apud eum citt. Idque probat ex c.
» *Mandato. 46. & ult. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX.
» conſultus fuit, inprimis, an Mandatum Legato Se-
» dis Apoſtolicæ commiſſum, ut cum Monachis,
» qui per Simoniam, dato aliquo pretio, in Mona-
» ſterijs ſunt recepti, ſecundùm conſuetudinem ge-
» neralis Concilij (in c. *Quoniam. 40. h. t.*) diſpen-
» ſaret, etiam extendatur ad Abbates, licèt de illis
» in Mandato nulla facta ſit expreſſa mentio: & u-
» trùm illi, qui nullo pacto dandi, vel recipiendi in-
» terveniente, ſed ſolo affectu animi, ſeu intentio-
» ne præcedente, ſpiritualia ſunt adepti, ad reſigna-
» tionem, ſeu reſtitutionem eorundem teneantur?
» Ad primam quæſtionem reſpondet Papa, Manda-
» tum hujuſmodi etiam ad diſpenſandum cum Ab-
» batibus (qui ingreſſos in Monaſterium per Simo-
» niam recipiunt) extendi. Ratio eſt: quia & Abbas Monachus eſt, & cùm in Conſtitutione pœnali comprehendatur etiam Abbas, vel Abbatiſſa, *c. Quoniam. 40. h. t.* Multò magis in favorabili, cujuſmodi eſt facultas diſpenſandi, *Jo. Andr. hîc n. 3.* Nam beneficium Principis latiſſimè interpretari oportet,
» *c. Olim, 16. de V. S. Gl. hîc V. Abbates.* Ad ſecun-
» dam quæſtionem reſpondet Papa, eos pro Simo-
» nia hujuſmodi ad reſignationem ſpiritualium, ac
» temporalium, quæ ſolo affectu animi præcedente
» ex utraque parte ſic acquiruntur, non teneri, ſed
» ſufficere, ſi delinquentes per ſolam pœnitentiam
» ſatisfaciant ſuo Creatori.

CLXXXVIII. Ex qua reſponſione clarè colligi videtur, Simoniam mentalem, ſive internam non obligare ad reſtitutionem; quia non obligat ex vi Juris naturalis, & Divini, cùm per ſolam pœnitentiam deleatur, ut hîc dicitur: nec ex vi Juris Eccleſiaſtici; quia per hoc non punitur Simonia interna, nec irrita redditur, ſed ſolùm externa. Loquitur autem hoc c. de eo caſu, in quo aliqui ingreſſi ſunt Religionem, cum intentione dandi pro receptione pecuniam, quam etiam dederunt, ante vel poſt receptionem ſuam, ſine ullo tamen pacto interveniente, & Abbates ſub eadem intentione pecuniam, vel alia temporalia acceperunt, ante vel poſt receptionem, abſque pacto expreſſo, vel tacito; hoc caſu nec ingredientes Monaſterium, nec Abbates pecuniæ ſic receptæ renunciare, vel illam reſtituere tenentur, quia Simonia mentalis tantùm fuit, quæ per ſolam pœnitentiam aboletur, *Hoſtienſ. hîc. V. Spiritualium. & V. Temporalium.* Idémq; eſt de alijs Simonijs mentalibus, & quoad Clericos ſæculares, eorúmque beneficia, *Hoſtienſ. hîc coll. ult.* circa finem.

Non obſtat, quòd uſura mentalis obliget ad reſtitutionem, ſi quis ex propoſito mutuam pecuniam dat, ut plus ſupra ſortem accipiat, *c. Conſuluit, 10. inf. de uſur.* ergo etiam Simoniacus mentalis obligatur. Nam diſparitas eſt: tum quia, quod datur uſurario, non datur ſpontè, ſed involuntariè; quod autem datur Simoniaco, datur voluntariè per viam emptionis, & venditionis, aut commutationis: tum quia recipiens ultra ſortem vi mutui, quod gratis fieri debet, agit contra naturam contractûs, & injuriam infert illi, à quo uſuram exigit; & ideo reſtituere tenetur. Per Simoniam verò internam nulla injuria fit ei, qui ſpontè dat, ſed injuria fit rebus ſacris, & ſpiritualibus, quæ venduntur; idéoque non eſt contra juſtitiam commutativam, ſed ſolùm contra Religionem, nec injuſta, ſed ſacrilega venditio, *Garc. cit. l. n. 50. & ſeq.*

CLXXXIX. Altera ſententia, quam tenet *Hoſtienſ. Abbas & Azor p. 3. l. 10. c. 20. q. 2.* ait, pecuniam acceptam per Simoniam mentalem Jure Divino prohibitam, eſſe reſtituendam, quia eſt contra voluntatem Domini recepta, & contra ipſam naturam; ideóque tutâ conſcientiâ, retineri non poteſt: at verò pecuniam receptam per Simoniam ſolo Jure Canonico prohibitam, non eſſe reſtituendam, quia Jus Canonicum non præcipit, ut reſtituatur, & de hac loqui *cit. c. ult h. t.* Verùm quòd omnis Simonia mentalis contra Jus Divinum ad reſtitutionem obliget, non videtur univerſaliter verum, quia poteſt interdum committi ſine injuſtitia, ut in materia beneficiali, ut notat *Suar. cit. c. 59. n. 51.*

CXC. Tertia, & probabilior ſententia eſt, quam tenet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 45.* nempe diſtinguendum eſſe, an pretium ſimoniacè acceptum ſit, ſine injuſtitia annexa: an verò cum injuſtitia: nam priore caſu, mentalis Simonia non obligat ad reſtitutionem pretij; non enim obligat ex vi Juris naturalis, quia nec realis Simonia obligat, hoc caſu, ad reſtitutionem ex vi juris naturæ, cùm reſtitutio ſolùm oriatur ex violatione juſtitiæ commutativæ, ut ſuprà dictum: nec etiam ex vi Juris Eccleſiaſtici, quia hoc Jus non imponit obligationem reſtituendi propter Simoniam, ultra obligationem naturalem, niſi per modum pœnæ: pœnæ verò Eccleſiaſticæ non infliguntur, propter Simoniam mentalem, quia Eccleſia non judicat de internis, prout ſumitur ex *c. Tuanos. 34.* ibi: *nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*, & *c. Sicut tuas. 33. in fine.* ubi dicitur: *ſi exceſſus Eccleſiæ eſſet manifeſtus, quæ non judicat de occultis, pœnâ eſſent feriendi. h. t.* Et ſic accipiendum eſt *c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commiſſa in ingreſſu Religionis, qui non habet neceſſariò injuſtitiam annexam: nam quamvis pecunia accepta ſit cum prava intentione ſimoniaca, poteſt tamen retineri pecunia, quia adeſt juſtus titulus ad retinendum acceptum, ſcilicet ad alendum Religioſum, & ad ſuſtinenda onera illius ſtatûs; & ideo cùm talis receptio pecuniæ nullam contineat injuſtitiam, etſi ſit ſacrilega, & contra Religioné, ex illa non oritur obligatio reſtituendi acceptum, etiam non obſtantibus Legibus Eccleſiaſticis; ideóque poteſt, mutatâ intentione, tolli pravitas ſimoniaca, & per pœnitentiam deleri delictum, & ſatisfieri Creatori, ut dicitur in *cit. c. ult. h. t.* Idémque ob paritatem rationis, dicendum de omni Simonia mentali, in quacunque alia materia, in qua pecunia non injuſtè recipitur, quòd nulla ex illa oriatur obligatio reſtituendi, ſive ſit contra Jus Eccleſiaſticum tantùm, ſive etiam contra Jus Divinum, *Suar. cit. l. n. 52.* Poſteriore verò caſu, ſi Simoniæ annexa ſit injuſtitia, licèt

men-

mentalis tantùm ſit, cum opere ſubſecuto, quia nempe actum externum adjunctum habet, etſi ex nullo ſigno exteriore appareat eſſe Simoniam, oriatur ex illo obligatio reſtituendi, non quidem ex Jure Eccleſiaſtico, quia Eccleſia non judicat de internis, ſed ex Jure naturali, quod nullibi negatur, *Suar. cit. l. n. 52.* Ratio eſt: quia omnis acceptio externa, quæ ex ſe injuſta eſt, & procedit ex intentione injuſta, obligat ad reſtitutionem: ſed Simonia iſta, de qua loquimur, etiam mentalis eſt talis. quia procedit ex injuſta intentione proportionata materiæ, & imperat actionem injuſtam, per quam infertur damnum ei, à quo accipitur pecunia contra juſtitiam, ergo obligat ad reſtitutionem. V. g. ſi quis recipiat pecuniam, vel aliam rem temporalem, probabiliter credens dari illam, ut pretium rei ſacræ, ſeu ſpiritualis, etſi nullum pactum interveniat hujus ſimoniacæ intentionis: is injuſtitiam committit, quia nullum habet titulum juſtum retinendi pretium acceptum, & retinet rem alienam, cùm per talem dationem non ſit translatum dominium pretij; adeóque damnum infert alteri, & conſequenter ad reſtitutionem tenetur, licèt intervenerit tantùm Simonia mentalis, ſed quæ actum externum injuſtum involvit, & imperat. *Suar. cit. c. 59. n. 46.* Et ita quando in *cit.* c. *ult. h. t.* abſolutè, & indiſtinctè dicitur, Simoniam mentalem, quæ nullo pacto præcedente, ſolo affectu animi committitur, non obligare ad reſignationem, ſeu reſtitutionem, id limitandum eſt, niſi concurrat injuſtitia. Simile eſt in uſura mentali, quæ ad reſtitutionem obligat, & Jure naturali. & in judicio animarum, id eſt, in foro conſcientiæ, *cit. cap. Conſuluit. de uſuris.* quia injuſtitiam continet, ergo ſimiliter obligat Simonia mentalis, quæ annexam habet injuſtitiam, ſed de hac re plura infrà *Tit. 19.*

T I T V L V S IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS, SUB ANNUO CENSU, CONCEDANT.

Hic Titulus veluti Appendix præcedenti ſubjungitur, in quo de alia quadam ſpecie Simoniæ agitur.

§. Vnicus.

An, & ſub qua pœna prohibitum ſit Prælatis Eccleſiaſticis vices ſuas, id eſt, Iuriſdictionem ſuam ſub annuo cenſu, ſive pretio concedere? & an etiam proventus Eccleſiarum ſub annuo cenſu locari poſſint?

I. De priore quæſtione agitur inprimis in *c. Præterea. 1. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *cap. 15.* Nam quidam Epiſcopi pro certa pecuniæ quantitate vendebant Epiſcopalem juriſdictionem quibuſdam, qui Decani vocantur (id eſt, Presbyteri rurales, qui ſpiritualem juriſdictionem habent, *Gl. hîc V. Decani.* & ſolvebant certam pecuniam annuatim Epiſcopo, ut juriſdictionem Epiſcopalem exercere poſſent in quibuſdam Parochijs, *Gl. hîc V. Quantitate, & Hoſtienſ. V. eod.*) ideo ſtatuit Concilium, ut qui de cætero hoc præſumpſerit (ſcilicet emere, ſeu recipere per pecuniam talem juriſdictionem ab Epiſcopo) officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat: ut in eo puniatur, in quo peccavit, *Gl. fin. hîc.* Ratio eſt: quia juriſdictio Epiſcopalis, cùm ſit ſpiritualis, vendi non poteſt, abſque Simonia, ut patet ex dictis tit. præced. imò nec temporalis juriſdictio vendi debet, ne ſubditi graventur, & judicia ſubvertantur, *Auth. Ut Judices ſine quoquo Suffragio fiant, in princ. Verſic. Adminiſtrationes. collat. 2.* quamvis id non ſit Simoniacum, ſed turpe, & illicitum lucrum, *Abb. hîc. n. 1.* Eſt autem Conſtitutio hujus c. Juris antiqui declaratoria, & apponit tantùm novam pœnam; ideóque quoad hanc non extenditur ad præterita, ſed ad futura tantùm: nam antequam illa emanavit, juriſdictio Epiſcopalis vendi non poterat, *Abbas hîc n. 2.* Huc pertinet, quod etiam ſancitum, & prohibitum fuit in Concilio Tridentino *Seſſ. 25. c. 11. de refor.* ubi dicitur: non liceat etiam juriſdictiones Eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in Spiritualibus locare, nec conductoribus, per ſe, aut alios, exercere. alitérque conceſſiones, etiam à Sede Apoſtolica factæ, ſubreptitiæ cenſeantur.

II. Porrò etſi Epiſcopus, vel alius ſimilis Prælatus ſit Simoniacus, ſi alicui, pretio recepto, vices ſuas, id eſt, juriſdictionem Eccleſiaſticam committat: non tamen Vicarius, vel alius ab Epiſcopo conſtitutus, ut vice ipſius juriſdictionem exerceat, ſi pro illo officio pecuniam recipiat, Simoniam committit. Ratio diverſitatis eſt: quia Vicarius locat Epiſcopo ſuas operas, & ſic debitum ſui laboris, & operæ ſtipendium, ac ſalarium recipit, cùm nemo cogatur ſuis ſtipendijs militare, *c. Cùm ex officij. 16. de præſcript.* At verò Epiſcopus, qui Vicarium conſtituit, ſi pretium accipiat ex eo, quòd ſuas vices ipſi committit, cenſetur vendere ſuam juriſdictionem; imò potiùs debet ipſe dare ſtipendium, ſive ſalarium Vicario, quàm ab eo pecuniam accipere, præterquam

quòd id cederet in gravamen ſubditorum: nam Officiales hujuſmodi, ut ultra pecuniam, quam dare debent Epiſcopo, aliquid lucrentur, facilè extorquerent per fas, & nefas pecuniam à ſubditis, *Abb. hîc n. 4. Azor. p. 3. l. 12. c. 14. q. 1.* Ex quo infert, Simoniam etiam ab eo Epiſcopo committi, qui Vicarium conſtituit eo pacto, ut ille minus ſtipendium accipiat, quàm aliàs ipſi deberetur: vel eâ lege, & conditione, ut Epiſcopus accipiat aliquam partem proventuum, qui ſpectant ad Vicarium, ratione officij, quo fungitur: hoc enim eſt accipere pecuniam, non tanquam ſtipendium, ſed tanquam pretium pro ſpirituali officio, quod alius præſtat, adeóque Simoniacum eſt.

III. Similiter in *c. Quoniam. 2. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Turonenſi, dicitur: quoniam quidam Epiſcopi, & Archidiaconi ad agendas vices ſuas, (id eſt, jnriſdictionem exercendam) & cauſas Eccleſiaſticas terminandas quibuſdam Decanis, ſeu Archipresbyteris ſub annuo pretio committebant: (v. g. committimus vobis juriſdictionem ad nos ſpectantem uſque ad annum, eo tamen pacto, ut nobis centum libras argenti ſolvatis, reliquum verò lucrum erit veſtrum. *Hoſtienſ. hîc V. Sub annuo pretio*) quod in gravamen Sacerdotum, & ſubverſionem judiciorum redundabat: ideo Concilium probibuit, ne de cætero id fiat: ſi quis verò id fecerit, à Clero removeatur (& ſic officio ſuo privatur, ut ſuprà c. 1.) Epiſcopus autem, qui hoc ſuſtinuerit, (quia tacet, ut cenſum promiſſum percipere valeat) canonicè puniatur: ſcilicet pœnâ depoſitionis, cum nota infamiæ, quæ eſt pœna Canonica Simoniaci, *c. 2. de Simon. c. ult. cauſ. 1. q. 3. Abb. hîc in fine:* & ſic amittit etiam talis Epiſcopus poteſtatem hujuſmodi officium cõferendi, juxta *c. 1. h. t. Hoſtienſ. hîc in fine.* Ratio hujus Conſtitutionis eſt: tum quia juriſdictio Eccleſiaſtica eſt quid ſpirituale, cùm à DEO ſit, *Matt. 16.* eámque Epiſcopus, ratione officij ſui, gratis exercere debet, adeóque Simoniam committit, ſi illam vendat, *Gl. hîc V. Pretio:* tum quia talis venditio, ſeu locatio juriſdictionis redundat in ſubditorum gravamen, & ſubverſionem judiciorum, ut hîc dicitur, quia Decani illi libras argenti ſolvendas Epiſcopo per fas & nefas extorquebant à Clericis ſubditis, & ſic illos gravabant, & judicia evertebant; quia ſæpe, loco perſonalis, ſive corporalis pœnæ, pecuniariam ſolvendam ex rebus imponebant, *Hoſtienſ. hîc V. Gravamen. & V. Subverſionem.*

Hinc colligitur, quòd Epiſcopus, vel alius Prælatus vendens juriſdictionem etiam temporalem, ſi eam habeat ab Eccleſia, Simoniam committat, quia talis juriſdictio cenſetur ſpiritualis dependenter, cùm procedat, ac dependeat ab Eccleſia, vel ejus Capite S. Pontifice, *Suar. l. 4. de Simon. c. 20. n. 19. Barb. hîc num. 4.*

IV. Præterea in *c. Quoniam. 3. h. t.* quod etiam deſumptum eſt ex Concilio Turonenſi, refertur, quòd in quibuſdam locis conſuetudo contra SS. PP. Inſtitutiones introducta, ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad regimen Eccleſiarum, ſeu curam animarum conſtituantur: (quod Simoniacum eſt, *c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3. Gl. hîc V. Regimen. & Hoſtienſ. hîc V. eod.*) ideo prohibet Concilium, id de cætero fieri, quia dum Sacerdotium (id eſt, Prælatura, ſive Rectoria, *Gl. fin. hîc. & Hoſtienſ. V. eodem.*) ſic venale exponitur, æternæ ſalutis præmium non conſideratur: ſed ſolùm ad temporale lucrum, & pretium attenditur. *Hoſtienſ. hîc V. Ad æternæ.* Ex quo patet, quòd Prælaturæ, vel Rectoriæ Eccleſiarum non debent pro pretio dari, nec cenſuales eſſe: quamvis ab initio poſſint Eccleſiæ conſtitui cenſuales, *c. Scientes. 3. & c. Prohibemus. 4. de cenſib. Gl. fin. hîc, & Hoſtienſ. in fine.*

V. Quod verò ad poſteriorem quæſtionem attinet, de illa agitur in *c. Querelam. 4. & ult. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Rector Eccleſiæ Magiſtro G. eandem Eccleſiam, id eſt, obventiones, ſive proventus illius Eccleſiæ locavit uſque ad ſeptennium, ſub certo cenſu annuo pendendo uſque ad ſeptennium, præſtitâ fide ab ipſo Rectore dicto Magiſtro, quòd nullam injuriam, vel gravamen uſque ad dictum tempus ſuper illa Eccleſia ipſi ſit illaturus: qui tamen contra præſtitam fidem, ante unius anni ſpatium, ipſi Eccleſiam auferre præſumpſit: ideo mandat Papa Alexander III. Epiſcopo Exonenſi, ut ſi ita eſſe conſtiterit, Rectorem illum compellat, ut præfatam Eccleſiam dicto G. reſtituat, & uſque ad tempus conſtitutum, prout inter eos convenit, ipſum eandem Eccleſiam permittat poſſidere.

VI. Ubi pro declaratione hujus c. notandum 1. Id, quod hoc loco ſtatuitur, procedit, ſpectato Jure communi antiquo, ſecundùm quod fructus, ſeu reditus Eccleſiæ, vel beneficij licitè locari poterant ad plures annos, non tamen ad longum tempus decem annorum, ſive ultra novem annos: hodie tamen juxta *Extravag. Ambitioſè un. Pauli II. de reb. Eccleſ. alien.* ubi ea uſu recepta eſt, non poſſunt etiam fructus, ſeu reditus Eccleſiaſtici locari ultra triennium, ſine licentia S. Pontificis. Quamvis *Covarr. l. 2. reſol. c. 16. n. 6. in fine. Redoanus tract. de rebus Eccleſ. non alien. q. 58. n. 44. & ſeqq.* & alij nonnulli putent, per Conſtitutionem illam ſolùm prohiberi locationem rerum Eccleſiæ, uti ſunt fundi, & prædia; non autem fructuum, ſeu redituum Eccleſiæ, ſeu beneficij; illi enim poſſunt locari, etiam ultra triennium: nam quando res Eccleſiæ locantur, transfertur jus, ſive ipſum utile dominium rei; non autem, ſi ſola commoditas fructuum transferatur in conductorem; ideóque poſſe Rectorem locare fructus ſui beneficij ad vitam ſuam, quæ ſententia probabilis eſt. Contraria verò videtur in puncto juris verior: tum quia dicta Conſtitutio prohibet generaliter, omnes res, & bona Eccleſiaſtica locari ultra triennium: atqui fructus beneficiorum ſunt etiam res, & bona Eccleſiaſtica: tum quia ibi excipiuntur tantùm fructus, & bona, quæ ſervando ſervari non poſſunt, ergo ſi fructus, & bona ultra triennium ſervari poſſunt, poſt triennium locari non poſſunt. Atqui fructus beneficiorum, qui poſt triennium primùm naſcuntur, poſſunt ſervari, etiam poſt triennium, vel potiùs reſervari in illud tempus, quando naſcentur; adeóque non poſſunt locari, vel alienari ultra illud, ne Clerici præſentem pecuniam, anticipatis ſolutionibus pro fructibus plurium annorum recipientes, futuris fraudentur alimentis, ad quæ ſunt deputati reditus Eccleſiarum, id quod etiam in magnum Succeſſorum

in hene-

in beneficio præjudicium redundare poſſet; ideóque meritò eſt prohibitum. *Barb. de offic. Epiſc. alleg. 95. n. 20. & in Collect. hîc n. 2. in fine.* Verùm de hoc plura dicta ſunt ſuprà *lib. 3. tit. 13. & tit. 18.*

VII. Notandum 2. Si fructus, ſeu proventus temporales Eccleſiarum proveniant ex juriſdictione Eccleſiaſtica, non poſſunt vendi, aut locari ſub annuo cenſu, ſeu penſione, ipſi juriſdictionem exercenti, etiamſi vendantur, vel locentur ſeorſim à juriſdictione: nam qui tales fructus venderet, juriſdictionem, ex qua proveniunt, invenditam non relinqueret, *c. Si quis. 7. cauſ. 1. q. 3.* Si verò fructus, & obventiones hujuſmodi non proveniant ex juriſdictione; tunc licitè vendi, & locari poſſunt, ſub annuo cenſu, etiam juriſdictionem exercenti, dummodo ipſa juriſdictio non vendatur, ita ut contractus non permiſceantur, ſed juriſdictio ſimpliciter committatur, ſeu concedatur: fructus verò, ſeu proventus ſeparatim vendantur, vel locentur, *Arg. c. Ad quæſtiones. 6. de rer. permut. Hoſtienſ. in c. 1. V. De cætero. h. t. & Joan. Andr. ibid. n. 2. Fagnan. in c. 2. h. t. n. 13. & 14.*

VIII. Notandum 3. Etſi juriſdictio Epiſcopalis, vel ſpiritualis non poſſit vendi, vel ſub annuo cenſu concedi, ut dictum, quia ex officio gratìs adminiſtrari debet: tamen reditus, ſeu proventus ex bonis Eccleſiaſticis provenientes vendi poſſunt, & locari ſub annuo cenſu, quia ipſi fructus, cùm ſint temporales, etiam aliàs vendi, & locari poſſunt, ut conſtat ex *cit. c. ult. h. t. Gl. fin. ibid. & Hoſtienſ.*

IX. Porro ad materiam Simoniæ etiam pertinet illa quæſtio, de qua fusè agit *Fagnan. in c. 1. h. t.* an ſit Simonia, quòd S. Pontifex exigat Annatas, hoc eſt, integros fructus primi anni, qui ex Epiſcopatibus, Prælaturis, aliiſque beneficijs vacantibus colliguntur, ſi annui reditus beneficij ſummam XXIV. aureorum excedant, de quibus actum ſuprà *lib. 3. tit. 5. ſec. 9. §. 5. n. 364. & ſeq.* quomodo juxta Concordata Germaniæ *§. Placet.* ſint ſolvendæ? Ad quam reſpondetur, hujuſmodi Annatas exigere, & ſolvere nullo modo eſſe Simoniam, nec contra Jus Divinum, neque Eccleſiaſticum, ſed ex juſtè, ac rationabiliter exiguntur, ut oſtendit *Azor p. 2. l. 7. c. 12. & Fagnan. cit. l.* Idque probatur 1. quia & olim Summo Sacerdoti, & Pontifici Legis Veteris à minoribus Sacerdotibus, & Levitis decimæ decimarum ſuarum ex Divino præcepto ſolvebantur, ut habetur *Numer. c. 18.* Cur non igitur etiam Summus Sacerdos, & Pontifex Novæ Legis à reliquis Eccleſiæ Miniſtris poſſit exigere Annatas? 2. Omnibus Eccleſijs, & Clericis Beneficiatis Diœceſis ſuæ poteſt Epiſcopus imponere, & ab ijs exigere charitativum ſubſidium pro ſuis neceſſitatibus; cur non etiam Papa poſſit ſimile ſubſidium petere à Clericis, qui eſt Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ? 3. Poteſt S. Pontifex, cùm alicui confert beneficium, fructus illius reſervare, vel ex toto, vel ex parte, in alterius indigentis ſubſidium, vel penſionem beneficio imponere; quod igitur in alterius gratiam facere poteſt, id jure etiam poterit in commodum Cameræ ſuæ, vel ſuorum Miniſtrorum neceſſarijs indigentium, quibus ſua ſtipendia debentur.

X. Ubi prætereà notandum, quòd Annatæ exiguntur, & ſolvuntur, non pro ipſa collatione, ſeu proviſione beneficij, tanquam pretium, aut merces conferenti debita, adeóque non pro ullo jure ſpirituali, aut ſpiritualibus annexo, ſed pro ipſis fructibus primi anni beneficij vacantis merè temporalibus ad ſe pertinentibus, quos ſibi juſto titulo Papa reſervat, partim in ſubventionem ſuæ dignitatis, & Sedis; cùm enim omnium inferiorum Paſtorum, & Clericorum curam gerat, æquitas naturalis dictat, ut de communi alatur: tum in ſuſtentationem Miniſtrorum, ſeu Officialium, quorum opera eſt neceſſaria in Eccleſiæ per totum orbem diffuſæ gubernatione. Quare in exactione, & ſolutione Annatarum non venditur Titulus beneficij, nec jus percipiendi fructus ex beneficio, quæ ſpiritualia ſunt; nec fructus debiti Beneficiato, qui ſunt juri ſpirituali annexi, hæc enim omnia gratìs dantur; ſed venduntur fructus temporales, qui beneficio non ſunt annexi; ſed ab eo ſeparati, & diſtincti, ut æs alienum, & onus beneficio vacanti impoſitum, & adjunctum, in quo nulla injuſtitia committi poteſt: quia Papa vendit, quod ſuum eſt, & proviſus emit, quod ſuum non eſt: nec etiam ulla ſpecies Simoniæ hîc intervenit, quia venditur, quod temporale eſt, & à ſpiritualibus juribus ſeparatum, *Fagnan. cit. l. n. 99.* Idque ex eo confirmatur; quia, ſi beneficium, ſive ſit ex Majoribus, & Conſiſtorialibus, ut Epiſcopatus, vel Abbatia: ſive ex alijs Minoribus, intra unum annum, bis, aut ſæpiùs vacet, & illud ſucceſſivè duobus, vel tribus conferatur, Annatæ non exiguntur, nec ſolvi debent, niſi ſemel, quod clarum ſignum eſt, illas non ſolvi pro collatione beneficij, ſed pro fructibus primi anni Papæ reſervatis. Unde nec ſolvi debent Annatæ ex diſtributionibus quotidianis, tametſi magni ſint valoris, juxta *Extravag. Cùm nonnullæ. 11. §. Præterea. de præbend. Inter communes.* quia hæ non veniunt appellatione fructuum. *c. unic. de Cleric. non reſid. c. fin. de conceſſ. præbend. in 6. Fagnan. cit. l. n. 94.*

TITULUS V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

Agitur in hoc Titulo de alia quadam exactione pretii, quæ ſpeciem Simoniæ habet, videlicet pro licentia docendi: nam ſcientia eſt donum DEI, c. Revertimini. 65. §. Si quis doctus. cauſ. 16. q. 1. c. Non ſolùm. 11. cauſ. 1. q. 3. adeóque tanquam res ſpiritualis non videtur vendi poſſe. Extat hic Titulus etiam in Clementinis.

§. I. An

§. I.

An, & quinam Magiſtri conſtituendi ſint ad docendum in Eccleſiis Cathedralibus, & an licitum ſit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?

I. De hac quæſtione agitur inprimis in *c. Quoniam. 1. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. ubi ſic habetur: volens Eccleſia, tanquam pia Mater providere, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non poſſunt, legendi, ſive ſtudendi, & proficiendi opportunitas ſubtrahatur: ideo ſtatuit Concilium, ut in unaquaque Eccleſia Cathedrali Magiſtro competens beneficium aſſignetur, qui Clericos ejuſdem, & pauperes Scholares gratìs doceat: pro licentia verò docendi nullus pretium exigat, nec ſub prætextu alicujus conſuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui ſit idoneus, petitâ licentiâ, docere prohibeat, vel impediat. Qui autem contra hoc facere præſumpſerit, Eccleſiaſtico beneficio privari debet, quia dignus eſt, ut in Eccleſia fructum ſui laboris non habeat, qui dum vendit docendi licentiam, Eccleſiaſticum fructum nititur impedire.

II. Ubi notandum 1. Quælibet Eccleſia Cathedralis, vel etiam Collegiata, ſi adhuc ſufficientes reditus habeat, tenetur providere de una præbenda Magiſtro, qui Clericos ejuſdem Eccleſiæ, & pauperes Scholares Grammaticam gratìs doceat, *Jo. Andr. hic in ſumma totius Tituli n. 1.* Ex quo infertur, quòd talis Magiſter alios Clericos alterius Eccleſiæ gratìs docere non teneatur, niſi ſint pauperes: à divitibus enim, qui ejuſdem Eccleſiæ non ſunt, poteſt licitè accipere ſtipendium laboris, cùm propter illos præbendam non habeat, *Innoc. hic.* & in *c. Nonnullis. 4. h. t. Arg. c. Charitatem. 45. cauſ. 12. q. 2.*

Notandum 2. Pro licentia docendi non poteſt licitè aliquod pretium exigi, quia gratìs eſt danda, cùm ſit donum DEI, non obſtante contraria conſuetudine, quia quaſi Simoniacum reputatur; etſi propriè, ac ſtrictè Simonia non ſit, ſed turpe lucrum, *Gl. hic V. Conſuetudinis, & Felin. n. 4.* & qui vendit licentiam docendi, aut idoneum ad docendum impedit, Eccleſiaſtico beneficio eſt privandus: quia, qui Idoneo denegat licentiam docendi, conſequenter denegat doctrinam ignorantibus, *Gl. hic V. Qui ſit idoneus.*

III. Præterea in *c. Prohibens. 2. h. t.* reſcribit Alexander III. Epiſcopo Vintonenſi, ut prohibeat, ne in Parochia ſua (id eſt, Diœceſi. *Hoſtienſ. hic V. eod.*) pro licentia docendi aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid verò poſtea ſolutum fuerit, illud faciat reſtitui, & ſi fuerit promiſſum, remitti, quia ſcriptum eſt, *gratìs accepiſtis, gratìs date.* Deinde ſi quis diſtulerit Magiſtros in locis congruis (id eſt, in omnibus illis Eccleſijs, quarum proventus ad hoc ſufficere poterunt. *Hoſtienſ. hic V. eod.*) inſtituere, liceat Epiſcopis, ad inſtructionem aliorum, appellatione poſtpoſita, præficere viros idoneos, ſcilicet providos, honeſtos, & diſcretos. Et ſic Epiſcopus debet ſupplere negligentiam inferiorum, ſive ſubditorum.

Ubi notandũ, quamvis dare, vel accipere pretiũ pro conceſſione licentiæ, ſeu facultatis docendi, non ſit propriè Simonia, quia actus docendi non eſt res ſacra, nec actus poteſtatis ſpiritualis, ſive ſupernaturalis, pro quo pretium dari, vel accipi non poteſt, ut ex poſtea dicendis patebit: pretium tamen datum, & acceptum reſtitui debet; quia denegare licentiam, ſeu facultatem docendi idoneo, niſi pecuniam ſolvat, injuſtitiam continet, eò quòd illud redundet in gravamen docentium, & diſcentium, cùm docti potiùs invitandi ſint ad docendum, *Zœſ. in Comment. h. t. n. 1.* & ſi quid promiſſum ſit, remitti debet, de facto ſcilicet, quia turpes, & illicitæ promiſſiones nullæ ſunt, & non obligant, *c. ult. de pact. & l. Generali. 26. ff. de V. S. Gl. hic V. Remitti.*

IV. Similiter in *c. Quanto. 3. h. t.* habetur, quòd conſuetudo erat in Eccleſia Gallicana, ut Magiſtri Scholarum, ſine certo pretio, Eccleſiaſticis viris (ſubintellige *maximè, Jo. Andr. hic.*) docendi alios licentiam non concederent. Cùm autem hæc prava conſuetudo à radice cupiditatis proceſſerit: ideo Papa Alexander III. mandat Epiſcopis, ut ſub interminatione anathematis, ſive excommunicationis, extirpatâ hâc conſuetudine (tanquam abuſu, & corruptelâ) quicunque viri idonei, & litterati voluerint regere ſtudia litterarum, ſine moleſtia, & exactione aliqua, regere permittantur. Si qui verò hujuſmodi prohibitionis, vel præcepti fuerint tranſgreſſores, officijs, & dignitatibus ſuis ſpolientur.

Hinc colligunt DD. communiter, quòd Doctoratus ſit dignitas. Sed *Abb. hic n. 1.* ait, id accipiendum eſſe de Doctore, qui legit, ſive actu docet, & eſt Magiſter, ſeu Rector Scholarium, quia à lege juriſdictionem ordinariam habet ſupra Scholares, *Auth. Habita C. Ne filius pro patre &c. Gl.* verò hîc, & alij communiter hoc intelligunt de Doctoribus, ſeu Magiſtris Scholarum, quòd ſint in dignitate conſtituti; addit tamen *Abb. hic*, quòd turba Doctorum: & in quibuſdam locis nimia copia faciat eos contemptibiles.

V. Denique in *c. Quia nonnullis. 4. h. t.* (quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 11.) antiquum ſtatutum cujuſdam Concilij ſub Alexandro III. (quod refertur in *c. 1. h. t.*) renovatur, & confirmatur, quo præcipitur, ut in unaquaque Cathedrali Eccleſia Magiſtro, qui ejuſdem Eccleſiæ Clericos, alióſq; Scholares pauperes gratìs doceret, aliquod competens beneficium præberetur: ſed quia in multis Eccleſijs non obſervabatur; ideo in hoc poſteriori Concilio Lateranenſi id innovatum fuit, & confirmatum, immò & auctum: videlicet ut non ſolùm in Cathedrali Eccleſia, ſed etiam in alijs (Conventualibus, & Capitulum habentibus, ut ex ſequentibus colligitur) quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur Magiſter idoneus à Prælato, cum Capitulo, ſeu majore parte Capituli, qui Clericos ipſarum Eccleſiarum, & alios (ſcilicet extraneos) in Grammatica facultate inſtruat, juxta poſſe. Inſuper in Metropolitana Eccleſia Theologus conſtituatur,

qui

qui Sacerdotes, & alios in ſacra Pagina doceat, & in his præſertim inſtruat, quæ ad curam animarum pertinent. (Unde neceſſe eſt, ut talis Theologus omnino Canones non ignoret, ut notat *Hoſtienſ. hic V. Ad curam.*) Præterea præcipit Concilium, ut cuilibet Magiſtrorum à Capitulo (uniuſcujuſque Eccleſiæ, in qua Magiſter eligitur, & à Prælato, ſi ordinatio Præbendarum ſimul pertinet ad Prælatum, & Capitulum, *Hoſtienſ. hic V. à Capitulo*) aſſignentur proventus unius Præbendæ, & pro Theologo à Metropolitano tantundem; (& à Capitulo, ſi id ſimul pertineat ad utrumque, de jure, vel conſuetudine, vel privilegio ſpeciali, *Hoſtienſ. hic V. Metropolitano*) non tamen propterea Magiſter electus efficitur Canonicus: ſed tamdiu reditus Præbendæ percipit, quamdiu perſtiterit in docendo. (Ex quo colligitur, quòd aliquis poſſit habere Præbendam ſine Canonia, *Gl. hic in notatis.*) Quòd ſi fortè Eccleſia Metropolitana de duobus Magiſtris gravetur, ipſa Theologo, juxta modum prædictum (ſcilicet ſoli per aſſignationem unius Præbendæ) provideat. Grammatico verò in alia Eccleſia ſuæ Civitatis, vel Diœceſis, quæ ad id ſufficere poſſit, faciat provideri. Hæc Conſtitutio decretalis noviſſimè confirmata fuit à Concilio Tridentino *Seſſ. 5. c. 1. de refor. & Seſſ. 23. c. 18. de refor.* quod antiquis Canonibus quædam adjecit.

VI. Pro explicatione notandum 1. Magiſter Grammaticus de jure eligendus eſt ab Epiſcopo, cum conſenſu Capituli, *cit. c. Quia nonnulli.* ibi: *à Prælato, cum Capitulo, h. t.* At juxta Concilium Tridentinum, *cit. Seſſ. 5. c. 1.* eligi debet cum conſilio Capituli, ut patet ex illis verbis: *Eccleſiæ ſaltem Magiſtrum habeant ab Epiſcopo, cum conſilio Capituli, eligendum.* Quod Epiſcopus petere debet, ſed ſequi non tenetur, juxta declarationem S. Congreg. Card. apud *Fagnan. in cit. c. Quia nonnulli. n. 16.*

Notandum 2. Magiſter Grammaticus tenetur gratìs docere Clericos, etiam divites illius Eccleſiæ, in qua eſt conſtitutus; quia, cùm propter illos habeat reditus Præbendæ, non eſt æquum, ut aliam mercedem ab eis recipiat: alios verò Clericos extraneos, & Scholares non tenetur gratìs docere; quia ratione illorum, non habet Præbendam, niſi ſint pauperes, *Innoc. hic V. Cathedralem, & Jo. Andr. n. 4.* Sed *Concil. Trid. c. l.* ſimpliciter, & indiſtinctè dicit, *qui Clericos* (non diſtinguendo, num pauperes ſint, an divites) *alióſque Scholares pauperes gratìs doceat, Fagn. hic n. 18.*

Notandum 3. In Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs unus tantùm Magiſter Grammaticus conſtituendus eſt; in Metropolitanis verò duo, unus Grammaticæ, & alter Theologiæ, & cuilibet illorum aſſignandi ſunt reditus unius Præbendæ. In Concilio Tridentino verò, in qualibet Eccleſia, ſive Metropolitana, ſive Cathedrali, aut Collegiata, conſtituendus eſt Theologus tantùm, & in defectum, ſi reditus Eccleſiarum ita tenues fuerint, vel pauci ſint Clerici, aut populus exiguus, ſaltem Grammaticus conſtitui debet, ut notavit *Fagn. n. 20. & 21.*

Notandum 4. Magiſtro Grammatices de Iure antiquo aſſignandi ſunt reditus unius Præbendæ. At in *Concil. Trident. c. l. verſ. Eccleſiæ verò.* nulla mentio fit de Præbenda, ſed mandatur, ut Magiſtro Grammatices, vel alicujus ſimplicis beneficij fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perſtiterit, aſſignentur: vel ex Epiſcopali, vel Capitulari menſa condigna aliqua merces perſolvatur: vel Epiſcopus ipſe aliquam rationem ineat ſuæ Eccleſiæ, vel Diœceſi accommodam, ne hæc pia, & utilis proviſio negligatur.

VII. Notandum 5. Theologiæ Lector de Iure antiquo conſtitui debet in Eccleſia Metropolitana: ſed juxta Concil. Trident. *cit. l. §. In Eccleſijs*, etiam in Eccleſijs Cathedralibus, ſi Civitas ſit inſignis, vel populoſa: & in Collegiatis exiſtentibus in aliquo inſigni oppido, etiam nullius Diœceſis, ſi ibi Clerus numeroſus fuerit. Addítque Concilium, ut in Monaſterijs quoque Monachorum, ubi commodè fieri poſſit, Lectio S. Scripturæ habeatur: qua in re ſi Abbates negligentes fuerint, Epiſcopi locorum in hoc, ut Sedis Apoſtolicæ delegati, eos ad id opportunis remedijs compellant: & præcipit eandem lectionem haberi in Conventibus aliorum Regularium, in quibus ſtudia vigere poſſunt, ut in publicis Gymnaſijs.

Notandum 6. Officium Theologi eligendi in prædictis Eccleſijs eſt, Sacerdotes, & alios in ſacra Pagina docere, & in his præſertim inſtruere, quæ ad curam animarum ſpectant, juxta *cit. c. Quia nonnulli. h. t.* Sicut etiam juxta Concil. Trident. *c. l.* munus Theologi eſt S. Scripturam exponere, & interpretari; adeóque Præbenda Theologica, ſecundùm Canones, eſt inſtituta pro Profeſſore S. Scripturæ. Satis fit tamen huic præcepto, ſi legatur Theologia Scholaſtica, juxta *declar. S. Congreg. Concilij apud Jo. Gallemart. n. 16. & Fagnan. in cit. c. n. 29. & ſeq.*

Notandum 7. De Iure antiquo Lectori S. Scripturæ aſſignandi ſunt proventus unius Præbendæ, ita tamen, ut non efficiatur Canonicus, ſed reditus ipſos fundi percipiat, quamdiu docuerit. At verò Concil. Trident. *cit. l. §. In Eccleſijs*, ſtatuit, ut Præbenda quomodocunque, præterquam ex cauſa reſignationis, cui aliud onus incompatibile conjunctum non ſit, ad eum finem, ipſo facto perpetuò conſtituta, & deputata intelligatur, & conſequenter poſt vacationem Canonicus efficitur, quia in perpetuum in Titulum illam obtinet: quòd ſi Præbenda aliqua non vacet, exſpectandum eſt, donec vacet, *Gl. hic V. Unius Præbendæ.* & requiritur actualis Epiſcopi deputatio, *Fagn. hic n. 34. & 36.* non tamen talis Theologus percipit quotidianas diſtributiones, quæ tantùm reſidentibus dari ſolent, *Gl. fin. hic.*

§. II.

Quale privilegium Iure Canonico conceſſum ſit Theologiam, ſeu S. Scripturam publicè docentibus, vel illi ſtudentibus?

VIII. De hoc agitur in *c. Super ſpecula. 5. & ult. h. t.* ubi Papa Honorius III. præcipit, Decretum Concilij Generalis in cap. præcedente de Magiſtris Theologis per ſingulas Metropoles ſtatuendis, inviolabiliter obſervari: & inſuper ſtatuit, ne propter raritatem Magiſtrorum (quia non ha-

bent, à quo diſcant, vel quia quidam expenſas non
» habent, *Gl. hîc V. cod.*) ſe forſan aliqui poſſent ex-
» cuſare, ut ab Eccleſiarum Prælatis, & Capitulis
» ad Theologiæ ſtudium aliqui dociles (id eſt, habi-
» les ad docendum) deſtinentur, qui cùm docti fue-
» rint, alios poſtea erudire, & inſtuere in Eccleſia
» DEI poſſint: quibus ſi proprij proventus Eccle-
» ſiaſtici (ſcilicet beneficiorum ſuorum, & præben-
» darum) non ſufficiunt (prædicti, ſcilicet Præla-
» ti, & Capitula, qui eos ad ſtudia mittant) neceſſa-
» ria ſubminiſtrent. Docentes verò in Theologica
» facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes
» in ipſa, integrè per annos quinque, de licentia
» Sedis Apoſtolicæ, percipiant proventus benefi-
» ciorum, & præbendarum ſuarum, non obſtante
» contraria conſuetudine, vel ſtatuto, cùm denatio
» (id eſt, præmio) fraudari non debeant in vinea
» Domini laborantes.

Hæc Conſtitutio decretalis noviſſimè confirmata fuit à Concilio Tridentino *Seſſ. 5. c. 1. de refor. in*
» *fine*, his verbis. Docentes ipſam S. Scripturam,
» dum publicè in ſcholis docuerint: & Scholares,
» qui in ipſis ſcholis ſtudent, privilegijs omnibus de
» perceptione fructuum Præbendarum, & benefi-
» ciorum ſuorum, in abſentia à Jure communi con-
» ceſſis plenè gaudeant, & fruantur.

IX. Notandum hîc 1. Non tantùm docentes Theologiam, vel in ea ſtudentes, ſed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus beneficiorum in abſentia, ut docet *Abbas in cit. c. ult. n. 6. h. t. Felin. ibid. n. 2.* & alij DD. plerique, quos citat *Garcias de benefic. p. 3. c. 2. num. 54.* & ſæpiùs probavit S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, teſte *Fagnan. in cit. c. ult. n. 4. h. t.* Ratio eſt: quia non minùs prodeſt Eccleſiæ univerſali ſcientia Juris Canonici, quàm Theologiæ, ad cujus regimen, & bonam adminiſtrationem officiorum Eccleſiaſticorum omnino eſt neceſſaria: tum quia propter identitatem rationis etiam lex exorbitans à Jure communi, ſive privilegium extenditur, ſi tendat in favorem animarum, & quia fundatur in bono publico, *Felin. hîc n. 2.* Quin imò hoc privilegium competit ſtudentibus Juri Canonico, etiam Jure communi, cùm ſcientia Juris Canonici ſit pars Divinæ, utpote derivata ex S. Scriptura Veteris, & Novi Teſtamenti, *c. Qualiter. 24. ſupr. de accuſat.* & ideo ſæpiùs appellatur Jus Divinum, ut in *c. Nimis. 30. de Jurejur. & c. 2. de privileg. in 6.*

Notandum 2. Docentes Theologiam, vel Jus Canonicum, quamdiu publicè docuerint, abſque limitatione ad certos annos (niſi ex cauſa revocentur ad ſuas Eccleſias, *Abb. hîc n. 5.*) ſtudentes verò in prædictis facultatibus per quinquennium excuſantur à reſidentia, & in abſentia percipiunt integrè fructus beneficiorum ſuorum, quia quinquennium præſumitur ſufficere, ut quis doctus evadat in his facultatibus: ſed docentes ſemper promovent utilitatem Eccleſiæ univerſalis; ideóque magis amplum privilegium habent, *Abb. hîc n. 4.* Excipiuntur tamen diſtributiones quotidianæ, quæ tantùm reſidentibus, & qui interſunt divinis officijs dari conſueverunt; ideóque abſentes etiam docendi, vel ſtudendi causâ, eas non lucrantur, *c. Licèt. 32. de præb. cit. c. ult. junct. Gl. V. Integrè. h. t.* Hoc autem intelligendum eſt, ſi fructus Præbendæ à quotidianis diſtributionibus ſint ſejuncti: quia ſi omnes reditus, vel ferè omnes in hujuſmodi diſtributionibus tantùm conſiſtant; tunc docentes, & ſtudentes percipiunt tantùm duas partes, quæ ſuccedunt in locum præbendæ: tertia verò pars retinet naturam diſtributionum, ita ut abſentes iſtam non percipiant, ſed illa præſentibus tantùm, qui divinis interſunt, accreſcat, ex declaratione Cardinalium apud *Garc. cit. c. 2. n. 351. & Fagnan. in cit. c. ult. n. 2. & 3.*

X. Notandum 3. Quando dicitur in *c. ult. h. t.* docentes, & ſtudentes in Theologia, vel Jure Canonico per annos quinque percipere, de licentia Sedis Apoſtolicæ, proventus beneficiorum ſuorum, id ita intelligendum eſt, quòd non ſit neceſſe, impetrare aliam indulgentiam à Sede Apoſtolica, ſed ſufficiat generalis conceſſio, auctoritate hujus Conſtitutionis facta, ſed ſola executio impetrari debet, ſi Prælati, & Capitula hoc non faciant, vel impediant executionem, *Gl. in cit. c. ult. V. De licentiâ. Garc. cit. c. 2. n. 94.* ubi *n. 95.* ait, *c. Relatum. 4. de Cleric. non reſident.* (quod eſt Alexandri III, & requirit licentiam Prælati, ut ſtudiorum causâ percipi poſſint fructus in abſentia) correctum eſſe quoad hoc per *cit. c. ult. h. t.* quod eſt Honorij III. & poſterius, & inducit novum jus, & de novo concedit hanc licentiam, ita ut nunc licentia Prælati non ſit neceſſaria, quia jus illam dat: quod verum eſt quoad ſtudium Theologiæ, vel etiam Juris Canonici, de quibus in ſpecie non loquitur *cit. c. Relatum.* ſed ſolùm in genere de abſentibus ſtudiorum causâ, vel alijs cauſis honeſtis; ideóque cùm correctio Juris antiqui ſit vitanda, niſi exprimatur, non debet id extendi ad alios caſus, in quibus abſentes à Jure habentur pro præſentibus, & reſidentibus, excepto ſtudio Theologiæ, & SS. Canonum.

Notandum 4. Qui volunt gaudere hoc privilegio percipiendi fructus in abſentia, debent ſtudere Theologiæ, vel Juri Canonico in ſtudio generali, ſive celebri Univerſitate, *Garc. cit. l. n. 55.* ex declaratione Cardinalium apud eundem *n. 81. declarat. 2.* Eodem privilegio percipiendi fructus in abſentia gaudent omnes, qui publicè docent Theologiam, vel Jus Canonicum, etiamſi non habeant ſtipendium, cùm non ſint conducti mercede ad docendum, nec ſint de numero obtinentium Cathedras; adeóque ſpontè, ac voluntariè doceant, modò legant cum licentia Univerſitatis, ſive Collegij Doctorum, *Garc. cit. l. n. 60.*

Cæterùm in *Clement. Inter. 1. h. t.* ſtatuitur, ut »
in ſtudijs Romanæ Curiæ, ubicunq; illam reſidere »
contigerit: item Pariſienſi in Gallia, Bononienſi in »
Italia, Oxonienſi in Anglia, Salmantina in Hiſpa- »
nia, viri Catholici, & periti conſtituantur, qui »
Scholas regant in lingua Hebraica, Arabica, & »
Chaldæa, duo ſcilicet pro qualibet lingua, & li- »
bros in latinum transferant, alióſque doceant, »
quibus de ſtipendijs, & ſumptibus providere de- »
bent omnes Eccleſiarum Prælati, & Rectores, & »
Monaſteria, Capitula, & Collegia, etiam exem- »
pta ſita in prædictis regnis, ſeu provincijs, juxta »
facultatum exigentiam, non obſtantibus quibuſ- »
cunque privilegijs contrarijs. Idque ut inſtructi »
ſufficienter in hujuſmodi linguis poſſint fidem »
propagare apud infideles. »

§. III. Ar

§. III.

An accipere pecuniam pro doctrina Theologica ſit Simoniacum?

XI. Reſpondetur, non eſt Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam, ſive Scholaſticam, ſive Moralem, quæ ad caſus conſcientiæ pertinet, ſive etiam poſitivam, ſeu pro interpretatione S. Scripturæ, juſtum ſtipendium, ſeu mercedem accipere, *Leſſ. cit. c. 35. n. 7. 8. & ſeqq. Suar. l. 4. de Simon. c. 18. n. 9. & ſeqq. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 4. num. 30.* Ratio eſt: quia doctrina, ſive inſtructio Theologica non eſt ſupernaturalis ex parte principij: nam quatenus medio diſcurſu, ex principijs ſupernaturalibus, ac revelatis deducit concluſiones, eſt omnino naturalis, & acquiſita; quia non niſi remotè, & mediatè ex Fide; primariò verò à ſcientia acquiſita procedit, & per ſe, ac neceſſariò à ſupernaturali fide non dependet: nam & hæreticus, qui fidem ſupernaturalem non habet: vel qui de aliquo fidei articulo voluntariè dubitat; tamen eodem modo poſſet tradere doctrinam Theologicam, ſicut habens fidem, alióſque erudire ex humana, & acquiſita ſcientia, ſuppoſitis propoſitionibus revelatis, & communiter creditis. Tum quia etiamſi doctrina, ſive concluſio Theologica ex ſe ſupernaturalis eſſet: tamen actus Magiſtri illam docentis ſunt naturales, & naturali modo influunt in Auditores diſcentes, ſive in eis generetur naturalis aſſenſus, ſive ſupernaturalis; quia ille aſſenſus, qui non eſt docentis, ſed in diſcente, non venditur, ſed ſolùm labor, & opera docentis, ſive induſtria, qui non minùs pretio æſtimabilis eſt, quàm aliarum ſcientiarum. Sed neque doctrina Theologica eſt ſupernaturalis, ex parte finis; quia illud munus docendi, ſive inſtructio diſcurſiva docentis per ſe non ad ſalutem animæ ordinatur, cùm ex ſe non moveat ad pium, & ſupernaturalem voluntatis affectum, ſed ſolùm ad intellectum illuminandum ordinatur, eúmque dirigit ad diſcurſum, naturali ſua facultate, faciendum, ſuppoſitis fidei revelatæ propoſitionibus: ergo munus docendi hoc non eſt functio aliqua ſpiritualis, & ſupernaturalis, quæ ſit materia Simoniæ, *Suar. c. l.*

XII. Hinc infertur 1. Vendere licentiam docendi Theologiam, ſi talem facultatem dare non ſit actus ſpiritualis juriſdictionis, non eſſe Simoniam, ſpectato Jure naturali, & Divino: quia talis facultas dirigitur ad actus, qui non ſunt ſpirituales, neque poteſtas, ex qua datur, eſt per ſe ſpiritualis, *Suar. cit. c. 18. n. 14.* Jure verò Eccleſiaſtico, hoc eſt prohibitum in *c. 1. 2. & 3. h. t.* non tanquam Simoniacum, ſed tanquam illicitum, & injuſtum, ſi nimirum Doctores, ſeu Magiſtri Scholarum, qui habent juſtum ſtipendium pro ſuo officio ab Eccleſia, exigant pecuniam ab alijs, qui volunt in eadem Eccleſia regere ſcholas, ſive alios docere, *c. Quanto. 3. h. t.* Vel ſi Prælati Eccleſiaſtici, quibus, ratione officij ſui, aut juriſdictionis ſpiritualis, competit poteſtas, unà cum beneficio Eccleſiaſtico, concedendi etiam licentiam docendi, pro tali conceſſione pretium aliquod exigant; id enim prohibitum eſt in *c. 1. & 2. h. t.* Non quòd dare licentiam docendi Theologiam ſit Simoniacum propter doctrinam, ad quam datur: ſed propter abuſum ſpiritualis juriſdictionis, cui eſt conjuncta poteſtas illa dandi docendi licentiam: ſicut ſi pro diſpenſatione cum Clerico, ut poſſit fungi officio Advocati, vel Medici, daretur pecunia, Simonia committeretur; quia eſſet abuſus ſpiritualis poteſtatis diſpenſandi: quamvis diſpenſatus poſſit accipere pecuniam pro ſuo patrocinio, vel curatione. Item ſi Prælatus det licentiam docendi, ſive Theologiam, ſive etiam Philoſophiam, ex vi poteſtatis ſpiritualis, erit Simonia: non item, ſi Princeps, vel alius, qui temporalem juriſdictionem habet, exigat pretium pro licentia docendi, etiam Theologiam, id Simonia foret, *Suar. cit. l. n. 14.*

Infertur 2. Quamvis officium, ſive obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum, vel etiam Grammaticam, ſit annexa alicui beneficio Eccleſiaſtico: non eſt tamen Simonia contra Jus naturale, ac Divinum, ſi talis Magiſter, ultra ſtipendium, quod accipit ab Eccleſia, pecuniam exigat à diſcipulis: neque etiam Jure Eccleſiaſtico id prohibitum eſt in *cap. 1. & c. Quia nonnulli. 4. h. t.* quia ſemper accipitur temporale pro temporali functione, etiamſi illa functio ex juſtitia ſit debita propter ſtipendium, quod Magiſter accipit ab Eccleſia: injuſtè tamen tale pretium exiget Magiſter, ſi juſtum ab Eccleſia ſtipendium accipiat pro officio docendi, cum eo expreſſo, vel tacito pacto, ut gratis doceat. Quòd ſi talis Magiſter extraordinariè doceat, ad quod ex vi beneficij, & officij docendi ei annexi non tenetur, poteſt pro eo labore licitè, & juſtè ſtipendium exigere, *Suar. cit. l. n. 17. Laym. cit. l.*

XIII. Infertur 3. Non eſſe Simoniacum, nec illicitum, dare conſilium pro ſtipendio, ac pretio, etiamſi à Theologo detur ad dirigendam conſcientiam, ſi conſilium ſiſtat in pura inſtructione intellectûs: quia ille actus eſt merè naturalis; procedit enim à ſcientia, quæ eſt acquiſita merè labore humano; adeóque eſt pretio æſtimabilis: modus etiam inſtruendi, ſive tradendi illam cognitionem, eſt per modum humani Magiſterij, ſeu doctrinæ, & effectûs, ſeu finis quaſi intrinſecus illius actûs eſt inſtruere intellectum in cognitione talis veritatis: quod autem ab ipſo conſulente ordinatur ad pacandam conſcientiam, id per accidens eſt, & extrinſecum; ac proinde non immutat naturam actionis, prout à docente procedit, *Suar. cit. c. 18. n. 19. & 20.*

Infertur 4. Non eſſe Simoniacum, ſed licitum, accipere pretiū pro conferendo gradu Licentiæ, & Doctoratûs in quacunque facultate, etiam Theologica, ut praxis confirmat. Ratio eſt: quia iſti gradus nihil ſpiritualitatis in ſe continent, & ordinantur ad actum docendi, qui ſpiritualis non eſt; & ſolùm ſunt publica teſtimonia ſcientiæ, ſtudio, & labore acquiſitæ, & approbationes publicæ ad officium docendi, vel conſulendi, & ſimilia, cum quibuſdam privilegijs, ac facultatibus, vel honoribus omnino temporalibus; adeóque etiam hi gradus ſunt pretio æſtimabiles, non minùs, quàm ipſa doctrina, in qua fundantur, vel ad quam ordinantur; idcirco Canones, qui prohibent exactiones pro perſonis promovendis ad munera Ec-

cleſiaſtica, nullam faciuot mentiooem, vel prohibitionem pro his gradibus. Quare probabilius eſt, non eſſe Simoniam exigere aliquid pro his gradibus, noo ſolùm per modum ſtipendij, & ſuſtentationis pro labore, ſed eriam per modum pretij, & contractûs ooeroſi, cùm materia hæc non ſit capax Simoniæ, *Suar. cit. c.* 58. *n.* 15. *&* 16.

XIV. Illud hîc addendum, quòd ad moderandas expeoſas, qoæ fieri ſolent in promotionibus ad gradus Doctoratûs, vel Magiſterij, ſtatutum eſt in *Clement. Cùm ſit.* 2. *& ult. h. t.* Ut ij, ad quos ex officio ſpectar conferre Magiſterium, vel Doctoratum, priùs à promovendis recipiant juramentom, quòd in ſolemoitate ſua, ſive promotione ad Doctoratom, aut Magiſterinm non expendant ultra ſummam trium millium Turonenſium argenteorum, (hoc eſt, juxta compntum Gloſſæ hîc, CCL. aurcorum) ita tamen, ut ipſos exhortentur (niſi quis notabilis condirionis, ſive altioris ſtatûs extiterit) nt etiam infra prædictam ſummam moderentur expenſas. Quòd ſi qois, noo recepto priùs juramento prædicto, honorem Doctoratûs, vel Magiſterij alicui contulerit, per ſex meoſes immediatè ſequentes, eriamſi Epiſcopus fuerit, à collatiooe cujuslibet (non illins raotùm ſcientiæ, cojns Doctoratum contulit) Magiſterij, ſen Doctoratûs, eo ipſo, ſit ſuſpenſus. Solet autem ejuſmodi exceſſus in expenſis fieri, quia quandoque in talibos imperſectum ſcientiæ ſopplet perfectio expenſarum, ut air *Gl. hîc V. Excedunt.* ſive defectum ſcientiæ ſupplere debet pecnnia. Eſt autem hæc Conſtitutio in pluribus locis, & Academijs abnlita, vel uſo non recepta. Notat etiam *Gl. V. Doctoratus.* ex hoc textu, quòd, qui docent Jus Canooicom, vel Civile, Doctores: qui Theologiam, vel Philoſophiam, & artes liberales, Magiſtri appellentur.

TITVLVS VI.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS, ET EORUM SERVIS.

POſt Simoniam, qoæ eſt blaſphemia in Spiritum ſanctum, agitur de ijs, qui peccant in DEVM, ejúſque Religionem, ratione ioſidelitatis, qoales ſunt Judæi, & Saraceni. Judæi dicuntur, qui Legem Moſaicam ad litteram tenent, eámque ſuperſtitioſè obſervant, abſque fide in Chriſtum Salvatorem, ac rejecto Novo Teſtamento. Sic dicti à Tribu Juda, quæ cæteris erat bellicoſior, & præſtantior: priùs appellabantur Hebræi ab Hebro, cujus familia cultum veri DEI ſemper tennit, cæteris idololatriâ fœdatis, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. n.* 1. *&* 2. *Silveſt. V. Judæus in princ.* Saraceni dicuntur, qni impiæ Mahometi ſectæ adhærent, ejúſque dogmata in Alcarano contenta ſectantur, ſive ſint Turcæ, ſive Tartari, ſive Perſæ, aot Arabes, ſive Ægyptij, Africani, aut Mauri, *Azor. p.* 1. *Inſt. mor. l.* 8. *c.* 23. *q.* 4. & nec Novum Teſtamentum, nec Vetus recipiunt, ſaltem non totũ: & accipiontur hîc, ſecundùm *Hoſt. in Rubr. de Saracenis. num.* 1. *h. t.* pro Paganis, ſeu gentibus: qnamvis propriè Pagani, ſeu gentiles ſint, qui idola colunt, & adorant. Dicuotur Saraceoi non à Sara, ſed à Samaria Civitate, ut putat *Durand. in ſpecul. l.* 4. *partic.* 4. *tit. de Judæis. n.* 6. Vel potiùs ab Agar ancilla Saræ quaſi Agarani appellari, ot cenſet *Durandus cit. l. n.* 6. Extat hic Titulus etiam io Clementinis, Extravagantibus Joanois XXII. & Communibus.

§. I.

Quæ, & in quibus caſibus Chriſtianis interdicta ſit communicatio cum Iudæis?

I. Agitur hîc de commonicatione fidelium cum infidelibus io rebus politicis, & quæ ad homanum commercium ſpectant: cujuſmodi communicatio non prohibetur fidelibus in pœnã infidelium, ſicuti illâ privantur hæretici in pœoam: quia cùm infideles ſint extra Eccleſiam; adeóque extra juriſdictionem illius, non poſſunt ab Eccleſia ſpirituali judicio puniri, privando illos directè communicatione fidelium: quamvis poſſit Eccleſia fidelibus prohibere hanc communicationem cum infidelibus, ob periculum perverſionis ex illa ipſis immioentis; ideóque ceſſante boc periculo; qnia nimirum fideles ſunt firmi in fide, ceſſat quoqoe prohibitio hujos commoicationis, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 9. communiter receptus, *Sanch. l.* 2. *moral. c.* 31. *n.* 1. *&* 2.

II. Et inprimis quidem in *c. Ad hæc.* 8. *in fine. h. t.* interdicitur omnibus Chriſtianis aſſidua converſatio, & familiaritas cum Judæis, ne ob illam Judæi ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimpliciom animos ioclinent, & trahant. In ſpecie verò plures ſunt caſus Jure expreſſi, in quibus ioterdicitur Chriſtianis communicatio cum Judæis, nt conſtat ex *c. Nullus.* 13. quod eſt deſumptum ex Coocilio Agathenſi c. 11. *cauſ.* 28. *q.* 1. & ex *c. Omnes.* 14. quod eſt deſomptũ ex eodem Concilio Agathenſi c. 40. *eâd. cauſ. & q.* Primò eoim prohibentur Chriſtiaoi ſimul habitare cum Judæis, *cit. c. Nullus.* ibi: *aut cum eis habitet*, & conſtat etiam ex *c. Iudæi.* 5. obi præcipitur, ut excommonicentur, qui cum Judæis, & Saracenis præſumpſerint habitare, *Gl. ibid. V. Judæi.* ubi tamen excipit, ſi quis Religioſus, vel Clericus vellet ire ad Judæos, & Saracenos, ut eis fidem Chriſti prædicaret; id enim licet. *c. Quàm ſit.* 10. *h. t.* de quo infrà.

Hinc infertur, qoamvis Chriſtianos poſſit habere ſervom Judæum, *c. Etſi.* 13. *h. t.* non tamen debet cum eo commorari, ira ut eum habeat familiarem, ſive domeſticum, *c. Sæpe.* 12. *&* 2. *ſeqq. cit. cauſ.* 28. *q.* 1. *Silveſt. V. Judæus. q.* 3. *dicto* 1. Contrà verò non eſt prohibitum Chriſtiano habere Saracenos, & alios ioſideles tanqnam ſervos intra eandem domum;

quia

quia Judæi ſunt magis obſtinati; & difficiliùs convertuntur; peritiores verò ad ſubvertendum, quàm gentiles, ut ait *Silveſt. cit. l. Sanch. cit. c.* 31. *n.* 6.

Secundò non licet Chriſtianis, Judæos ut Medicos accerſere ad curandos eorum morbos, nec medicinas à Judæis præparatas, & exhibitas accipere, *cit. c. Nullus.* 2. excepto caſu neceſſitatis, ſi non adſit alius medicus Chriſtianus, vel non ſatis peritus, modò Judæus ſit notabiliter doctior, *Silveſt. l. cit. q.* 1. *dicto* 4. *Sanch. cit. l. n.* 8. non eſt autem prohibitum emere medicinas à Judæo, ſi illas non præparet, vel ſaltem non applicet, quia non eſt interdicta familiaritas, inter vendentem, & ementem tam medicinas, quàm alias res, *Silveſt. cit. l. & Sanch.*

Tertiò non licet cum Judæis ſimul balneum intrare, & in eo ſe lavare, *cit. c. Nullus.* niſi neceſſitas exigat, quia v. g. ſanitatis causâ ingreditur quis balneum, in quod ſimul Judæi ingrediuntur: quamvis etiam abſolutè id non ſit illicitum, dummodo Chriſtianus non ingrediatur ſimul cum Judæo, nec ei in balneo ſe familiarem exhibeat; tunc enim ceſſat ratio prohibitionis, quæ eſt, ut vitetur inter eos familiaritas, *Sanch. cit. l. n.* 11.

III. Quartò prohibentur etiam Chriſtiani veſci Azymis Judæorum, *cit. c. Nullus.* etiam ſeorſim ab eis; quia ſunt cibi diſcreti à Judæis: excepto caſu extremæ neceſſitatis; tunc enim pane azymo veſci liceret, non ut eſt cibus diſcretus à Judæis, ſed ut eſt ſimplex panis: ſicut etiam in tali neceſſitate licet idolothytis veſci, id eſt, cibis idolis à gentilibus conſecratis, modò non in venerationem Idoli comedantur, de quo intelligi debet, quod dicitur in *c. Sicut.* 8. *cauſ.* 32. *q.* 4. *Satiùs eſt fame mori, quàm idololythis veſci, Gl. ibid. V. Fame. Silveſt. V. Judæus q.* 1. *dicto* 3. *Sanch. cit. l. n.* 7. Additur in *cit. c. Nullus.* ut ſi quiſquam contra hoc fecerit (communicando ſcilicet cum Judæis in prædictis caſibus) ſi Clericus eſt, deponatur: ſi laicus, excommunicetur.

Quintò interdictum eſt Chriſtianis Judæos invitare, & viciſſim eorum accedere convivia, ſive ſint Clerici, ſive laici, prout habetur in *cit. c. Omnes. cauſ.* 28. *q.* 1. ubi ratio redditur: quia cùm apud Chriſtianos communibus cibis non utantur, indignum, atque ſacrilegum eſt, eorum cibos à Chriſtianis ſumi, cùm ea, quæ permittente Apoſtolo, nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores videantur eſſe Chriſtiani, quàm Judæi, ſi nos, quæ ab illis apponuntur, utamur; illi verò à nobis oblata contemnant: quæ tamen prohibitio locum habet, etiam ſi Judæi, abſque ullo ciborum delectu manducent cum Chriſtianis, quia id non eſt prohibitum ob ſolam diſcretionem ciborum, ſed ut vitetur familiaritas cum Judæis, ex qua periculum perverſionis imminet, *Silveſt. cit. q.* 1. *dicto* 2. *Sanch. cit. c.* 31. *n.* 10. contra *Azor. cit. l.* 8. *c.* 22. *q.* 3.

Unde licèt colloquium permiſſum ſit cum Judæis, non tamen convivium, quia major familiaritas contrahitur in convivio, quàm in colloquio, & faciliùs quis decipitur inter epulas, *c. Unuſquiſque.* 8. *cauſ.* 22. *q.* 4. *Gl. in cit. c. Omnes. V. Iudæorum. Jo. Andr.* in *c. Quàm ſit.* 10. *n.* 5. *h. t. & Abbas* ibid. *n.* 3. Non tamen prohibitum eſt Chriſtiano manducare cum Judæo in eadem menſa, ſi caſu in eodem diverſorio conveniant, quia in *cit. c. Omnes.* tantùm præcipitur, ut fideles Judæorum convivia vitent, nec eos ad convivia quiſquam excipiat, quod hîc non fit, *Sanch. cit. l. n.* 13. Sed neque peccat contra hoc præceptum Chriſtianus, ſi à Judæo caupone cibaria emat, aut in ejus diverſorio cibis cum eis veſcatur; quia hoc non eſt invitari à Judæo ad convivium, quod interdicitur in *cit. c. Omnes.* neque ex eo familiaritas cum Judæo contrahitur, *Sanch. cit. l. n.* 15.

IV. Porrò non tantùm cum Judæis, ſed etiam cum Saracenis, aut gentilibus prohibitum eſt Chriſtianis convivia celebrare; quia etſi non continentur verbis Edicti, ſive Conſtitutionis *cit. c. Omnes.* continentur tamen ſententiâ: quia & ipſi hodie cibos diſcernunt, ſive judaizant, *Gl. in cit. c. Omnes. V. Iudæorum. Silveſt. cit. q.* 1. *dicto* 2. & alij communiter.

Excipiuntur tamen miſſi ad converſionem paganorum, ſeu infidelium, ut conſtat *ex c. Quàm ſit.* 10. *in princ. h. t.* ubi ſpecialiter conceſſum eſt, Apoſtolicâ auctoritate, Epiſcopo cuidam, & Socijs ejus, ut eùm ad prædicandam Chriſti fidem paganis, exierit, ſervatâ temporum qualitate, juxta Canonicas Sanctiones (ut ſcilicet abſtineant illis diebus, & temporibus, quibus à carne abſtinendum eſt, ſecundùm Canones, *Gl. hîc V. Temporum*) veſci liceat cibis, qui ab infidelibus illis apponuntur. Ratio eſt: quia aliàs non poſſent ita facilè illos lucrari, & convertere, & ſic licet eis converſari, & comedere cum illis, exemplo Chriſti, *Gl. ibid. V. Uti liceat.* atque ita intelligi debet, quod dicitur *in c. Ad menſam.* 24. *cauſ.* 11. *q.* 3. permiſſum eſſe ad menſam paganorum accedere. Quamvis autem in dicto c. tantùm ſit ſermo de paganis: idem tamen eſt de miſſis ad converſionem Judæorum, & aliorum infidelium procurandam, qui cum illis manducare poſſunt, *Sanch. cit. c.* 31. *n.* 16.

Præterea in *cit. c. Quàm ſit. in fine.* conceditur, ut quicunque Religioſi, aut Clerici idonei ad prædicandum Evangelium, exeuntibus voluerit adhærere, liberam habeat, Auctoritate Apoſtolicâ facultatem, ſine contradictione id exequendi, petitâ tamen, & obtentâ Prælatorum ſuorum licentiâ: quia nullus poteſt prædicare, niſi ex officio ſibi commiſſo, vel niſi habeat facultatem à ſuo Prælato, præter auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, nec ſufficit petere licentiam, niſi ſit obtenta, *Gl. fin. hîc. & Abb. num.* 3.

V. Quod autem ſuprà dictum eſt de Judæis, prohibitum eſſe adire eorum convivia, id extenditur etiam, quòd nec liceat adire ad eorum nuptias, nec dies feſtos, ludos, aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare; quia per hæc non modica familiaritas contrahitur, *Azor. cit. c.* 22. *q.* 3. *in fine. Sanch. cit. l. n.* 17. ubi *n.* 18. addit, neque licitum eſſe fidelibus templa gentilium inviſere, eo tempore, quo ſuperſtitioſa ab ipſis celebrantur: quamvis non ſit peccatum grave, etiam eo tempore illa inviſere, ſi abſit ſcandalum alijs fidelibus datum, vel periculum perverſionis ex parte perſonæ inviſentis.

VI. Sextò prohibitum eſt Chriſtianis ſervire, ſive famulari Judæis, prout habetur in *c. Ad hæc.* 8. *h. t.* ubi præcipit Alexander III. Prælatis Eccleſiarum, ut omnibus Chriſtianis, qui ſunt ſub juriſdictione eorum, interdicant, & ſi neceſſe ſit,

» etiam per cenſurām Eccleſiaſticam eos compel-
» lant, ne in Judæorum ſervitio aſſiduè morentur,
» iiſque inſerviant pro aliqua mercede: ubi etiam
» in fine ratio additur, ne propter continuam con-
» verſationem, & aſſiduam familiaritatem, ad eo-
» rum ſuperſtitionem, & perfidiam inclinentur, &
» pervertantur. Hoc aliqui ſic explicant, quòd non liceat Chriſtianis ſervire Judæis intra domum: bene tamen extra illorum domum, modò famulatus non ſit diuturnus & aſſiduus, quia hoc ſolùm interdicitur in *cit. c. Ad hæc Chriſtianis, Abbas in cit. c. Ad hæc, n. 1. not. 2.* Verùm alij cenſent, non licere Chriſtianos ſervire Judæis, ſive in domo, ſive extra illam, ſive aſſiduò, ac frequenter, ſive raró, quia non propter ſolam familiaritatē vitandam, illud eſt prohibitum, ſed etiam ne Judæi ſuperiores ſint Chriſtianis, & filij liberæ ſerviant filijs ancillæ, ut loquitur Apoſtolus: & ita quando in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *ne ſe aſſiduè pro mercede exponant*, ſubintelligi debet, *maximè ſi aſſiduè, Azor. cit. c. 21. q. 7. Sanch. cit. c. 31. n. 10.* Veruntamen non eſt prohibitum Chriſtianis locare ſuas operas Judæis, ſive in domo, ſive extra domum illorum, dummodo Judæi non ſint aſſiduè præſentes, quia ſi eſſent aſſiduè præſentes, illis quodammodo inſervirent Chriſtiani: ſi verò ſint abſentes; tunc poſſunt Chriſtiani colere agros illorum, vel aliquod ædificium in eorum utilitatem fabricare, ut colligitur ex *c. 2. h. t.* Etiamſi Judæus aliquando veniat ad inſpiciendum ædificium, vel agriculturam, quia tunc non cenſetur moraliter præſens eſſe, ſicut ſi continuò aſſiſtat operari: multò minùs Chriſtianis eſt interdictum locare Judæis res ſuas, ut currus, & jumenta, &c. *Azor. c. l. q. 8. Sanch. c. l. n. 50.*

VII. Septimò non eſt licitum Chriſtianis Judæorum filios nutrire, ut conſtat ex *cit. c. Ad hæc.* ubi
» præcipitur quoq; Prælatis, ut obſtetricibus, & nu-
» tricibus (Chriſtianis) prohibere curent ſub cenſura
» Eccleſiaſtica, ne Judæorum infantes in eorum do-
» mibus nutrire præſumant. Unde *Abb. hîc n. 2.* ait, à contrario ſenſu colligi, extra domum licere. Sed veriùs eſt, nec intra, nec extra domum id licere, quia Canones hoc prohibent, ut familiaritas cum Judæis vitetur, quod non fit, ſi filius Judæi extra domum nutriatur, quia parentes ob amorem prolis ſæpe illam inviſunt: & ideò cùm in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *in domibus eorundem*, ſubintelligi debet, *maximè in eorum domibus*, ita ut hæc verba addita ſint, non gratiâ reſtringendi prohibitionem, ſed quia infantes frequentiùs in domo parentum nutriri ſolent, *Hoſtienſ. in cit. c. & Ioan. Andr. ibid. in fine. Azor. c. l. q. 9. Sanch. c. l. n. 19.* ubi tamen addit, ſi tali modo Infantes Judæorum nutriri poſſent, extra domum, ut vitaretur familiaritas cum Judæis, id licitum foret, quia ceſſaret ratio prohibitionis. Neque verò Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut fœmina Chriſtiana nutriat filium Judæi, in paterna domo, vel etiam extra, cùm id ſit prohibitū Jure Canonico, in quo ſolus S. Pontifex diſpenſare poteſt: neque reperitur diſpenſatio hæc in Jure expreſsè, vel tacitè conceſſa eſſe Epiſcopis, *Abb. n. 3.* ſed plura de his infrà adferentur.

VIII. Ex dictis infertur 1. Licitum eſſe Chriſtianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inire, quia id nullo Jure eſt interdictum, imò id permiſſum eſſe colligitur à ſenſu contrario *ex c. poſt miſerabilem. 12. de uſur.* ubi ſtatutum eſt, quòd Judæi poſſint compelli ad reſtituendas uſuras Chriſtianis, & ſi eas non reddant, poſſint à Chriſtiano conſortio arceri: ergò quotieſcunque non plectuntur à Judice hac pœna, licitum eſt res ab eis emere, & vendere, dummodo non ſit nimia familiaritas, & converſatio inter illos, quæ ſemper vitanda eſt, *Sanch. c. l. n. 23. Azor. cit. c. 21. q. 4.* ubi ait, jure prohiberi poſſe, ne Chriſtiani Judæis vendant, vel ab eis aliquid emant in eorum domibus, vel ne Judæi, emendi, vel vendendi causâ, domos Chriſtianorum ingrediantur. Quamvis autem licitum ſit cum Judæis contractus inire; prohibitum tamen eſt Chriſtianis, illis legare, vel teſtamento relinquere, *l. 5. C. de Iudæis, Gl. in c. Iudæi. 5. V. permittuntur h. t.*

Infertur 2. Communicatio, quæ in prædictis caſibus ſpecialiter interdicta eſt Chriſtianis cum Judæis, non debet cenſeri interdicta etiam cum alijs infidelibus: tum quia in *c. Iudæi 5. h. t.* ubi prohibetur ſub pœna excommunicationis, ne Chriſtiani cum Judæis habitare præſumant, ſpecialiter exprimitur, & extenditur ea prohibitio ad Saracenos: tum quia prohibitionem invitandi, & admittendi Judæos ad convivia, tanquam ſpecialem caſum, extendunt comuniter DD. etiam ad alios infideles, quia & ipſi hodie diſcernunt cibos; adeòque in illis militat eadem ratio prohibitionis, unde illud non eſt prohibitum, quoad illos gentiles, qui cibos non diſcernunt: tum denique quia Judæi magis odibiles ſunt Eccleſiæ, quàm alij infideles, & difficiliùs convertuntur ad fidem, & magis periti ſunt ad pervertendum, quàm gentiles, *Silveſt. V. Iudæus. q. 3. dicto 5. Sanch. c. l. n. 25.* Alia eſt ratio de hæreticis, qui ob excommunicationem in pœnam illis illatam, ſunt vitandi.

Infertur 3. Eſſe peccatum grave, & mortale, communicare cum Judæis in caſibus Jure prohibitis, in quibus quaſi continua, & nimia familiaritas cum Judæis contrahitur, ut eſt, habitare cum illis, famulari illis domeſticè in quibusvis miniſteriis, tolerare eos in publicis officijs. At verò in alijs communicare, ſi abſit contemptus, & ſcandalum, & periculum perverſionis, excuſari poteſt à peccato mortali, *Sanch. c. l. n. 26.*

§ II.

Quænam Judæis Chriſtianorum Principum poteſtati, & imperio ſubjectis, Jure tum Canonico, tum Civili ſunt interdicta?

IX. Inprimis prohibitum eſt Judæis, ne aliquo officio publico fungantur inter Chriſtianos, ut conſtat ex *c. Cùm ſit. 16. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi *c. 69.* ſub Innocentio III. ubi Concilium Toletanum III. *c. 14.* (quod refertur in
c. nulla 14. diſ. 54.) ſtatuens, ut nullus Judæus in »
Chriſtianos ullum officium, vel poteſtatem exer- »
ceat, innovatur, & propter transgreſſores de novo »
prohibetur, ne Judæi publicis officijs præponan- »
tur, quia ſub tali prætextu Chriſtianos infeſtant, »
& moleſtant. Quòd ſi quis eis tale officium (pu- »
blicum) commiſerit, per Provinciale Concilium »
ſingulis annis celebrandum, monitione præmiſſa, »
(quæ

Digitized by Google

(quæ ordinariè debet vindictam præcedere) compeſcatur: & tali Officiali (ſcilicet Judæo) communio in commerciis, & alijs cum Chriſtianis denegetur, donec reſtituerit, quicquid occaſione talis officij à Chriſtianis acquiſivit, convertendum in uſus pauperum, ſecundùm providentiam Epiſcopi Diœceſani: & officium ipſum cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Et quod de Judæis hîc ſtatuitur, etiam ad paganos extenditur.

X. Hinc colligitur 1. Quòd Judæi ſint incapaces cujuſcunque juriſdictionis, ſeu poteſtatis inter Chriſtianos, ſive ſit juriſdictio ordinaria, ſive delegata: quia nimis abſurdum eſt, ut blaſphemus (id eſt, Judæus Chriſtum blaſphemans) in Chriſtianos poteſtatem exerceat, ut dicitur in *princ. hic. Barb. hic n. 2. & inc. 2. & inc. pen. n. 2. h. t.* Colligitur 2. Decens eſſe, ut Judices, & Prælati Eccleſiaſtici pœnas pecuniarias pro criminibus inflictas, in pios uſus potiùs, quàm in propriam utilitatem erogare curent, prout ſumitur ex hoc *c.* & notat *Gl. fin. hic & Covarr. l. 2. reſol. c. 9. n. 9.* Colligitur 3. Licèt alioquin ordinariè, quando reſtitutio eorum, quæ injuſtè extorta, vel ablata ſunt, facienda eſt pauperibus (quia neſcitur, quibus ablata ſunt: vel ſi ſcitur, hi, à quibus extorta ſunt, non reperiuntur, vel non habent jus repetendi, juxta ea, quæ tradit *Hoſtienſ. hic V. In uſus pauperum.*) non requiratur, ut ea reſtitutio neceſſariò fiat auctoritate Epiſcopi, ſed poteſt quilibet debitor, privata auctoritate, reſtituere, & erogare pauperibus, ut docet *Sayrus in Clavi regia l. 10. tr. 5. c. 2. n. 16.* & alij apud ipſum: ſi tamen probabiliter dubitetur de fidelitate ejus, qui reſtituere debet, tunc Epiſcopus illum compellere poteſt, ut ejus interveniente auctoritate, ac providentia reſtituat, vel ſaltem cum conſilio Parochi, aut Confeſſarij: & ideo in caſu hujus c. prudenter ſtatutum fuit, ut reſtitutio à Judæo, qui publicum officium inter Chriſtianos exercens, multa ab eis injuſtè extorſit, fieret ſecundùm Epiſcopi providentiam, quia meritò de ejus fidelitate in reſtituendo dubitari potuit, tum ob avaritiam illius, tum ob odium contra Chriſtianos, quos exſpoliaverat, *Laym. c. l. n. 18.* Colligitur 4. Lex, vel ſtatutum loquens de Judæis non extenditur ad paganos, & alios infideles, niſi ex ſpeciali Legis proviſione fiat extenſio, uti factum eſt in hoc *c. Abb. hic n. 3.*

XI. Similiter quòd Judæi, & Pagani non poſſint publica officia inter Chriſtianos gerere, ſtatuitur in c. *Ex ſpeciali 18. h. t.* Nam Rex Portugalliæ in officijs publicis Judæos præferebat Chriſtianis: ideò mandavit Papa Gregorius IX. duobus Epiſcopis, ut Regem ipſum moneant, & inducant, ne in officijs publicis Judæos præficiat Chriſtianis, contra Concilium Generale (quod refertur in *cit. c. Cùm ſit. 16. h. t. & cit. c. nulla diſ. 54.* ubi ſtatuitur, ut nulla officia publica Judæis injungantur, per quæ eis occaſio tribuatur Chriſtianis pœnam inferendi.) Quòd ſi fortè reditus ſuos ipſe Rex Judæis vendiderit, vel Paganis, Chriſtianum aliquem deputet, de gravaminibus Clericis & Eccleſijs (imò & alijs Chriſtianis, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) inferendis non ſuſpectum, (qui fideliter, & ſine fraude officium ſuum exequatur, *Gl. hic V. Non ſuſpectum*) per quem Judæi, & Saraceni, ſine Chriſtianorum injuria, jura regalis (id eſt, reditus per Regem venditos) conſequantur.

XII. Hinc colligitur 1. Quòd non tantùm officium publicum Judæis inter Chriſtianos ſit interdictum, & Saracenis; ſed etiam quodlibet officium, & commercium, per quod Chriſtianis aliquod inferri poteſt gravamen, *Abb. hic n. 1.* Colligitur 2. Quòd licitè poſſint reditus regales, vel gabellæ locari, vel vendi Judæis, & Paganis, modò Rex, vel Dominus terræ deputet aliquem fidelem Chriſtianum ad exigendum illas gabellas, & non permittat, ut ipſe Judæus illas per ſe, vel per alium ab ipſo deputatum exigat, *Abb. hic n. 2. Barb. n. 7.* Conſentit cum prædictis Canonibus Jus Civile, nam in *l. ult. C. de Iudæis*, arcentur Judæi ab omni honore, dignitate, & adminiſtratione publica, per quam correcta eſt Lex *generaliter 3. ff. de Decurionib.* vel quam habuerunt Imperatores Ethnici, juxta *Gl. ibid.*

XIII. Secundò prohibitum eſt Judæis novas Synagogas, ſive Eccleſias erigere, ut habetur in *c. Judæi 3. h. t.* ubi dicitur: Sicut legalis definitio (*in auth hac valitura, C. de Iudæis*) Judæos non patitur novas Synagogas erigere, ita eos veteres habere permittit. Idem habetur in *c. Conſuluit 7. h. t.* ubi dicitur, Judæos de novo Synagogas conſtruere, ubi non habuerunt, permitti non debet. Verùm ſi antiquæ corruerint (ex parte, ſed non ex toto) vel ruinam minentur, ut eas reædificent, vel reficiant, tolerari poteſt: non autem, ut eas magis exaltent, vel ampliores, vel pretioſiores faciant, quàm antea fuerint: ſed hoc pro magno beneficio habere debent, quòd in veteribus Synagogis, & obſervantiis ſuis tolerentur.

XIV. Notandum hîc 1. Cui prohibitum eſt aliquod ædificium conſtruere, non videtur prohibitum, antiquum ædificium reſtaurare, ſive reformare in priſtinam formam, & ſtatum, quia aliud eſt tueri quod poſitum eſt, aliud novum facere, *Gl. in cit. c. Conſuluit. V. Reædificent. Abb. ibid. n. 1.* Quòd ſi verò antiquæ Synagogæ omninò, & funditus corruerint, non eſt licitum Judæis in eodem loco eas iterum erigere, quia hoc eſſet omninò novas ædificare, *Abb. c. l. n. 2. Azor. cit. c. 22. q. 10.*

Notandum 2. Non licet Architectis, vel fabris Chriſtianis laborare in ædificandis, vel reſtaurandis Synagogis Judæorum; ſi enim non licet eis vendere ligna, & lapides, quibus erigantur, vel reſtaurentur Synagogæ eorum, vel alias res, ut eis utantur ad cultum Judaicum, vel Idololatriæ, ut docet *S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.* multò minùs licebit immediatè laborare ad ædificandum, vel reſtaurandum Synagogas, quia hæ per ſe, & naturâ ſuâ ad Judaicos ritus, & Ceremonias ordinantur, *Azor. c. l. 8. c. 24. q. ult.* ubi id docet de idolorum fanis, & delubris Saracenorum, *Barb. in cit. c. 3. n. 3. & in cit. c. Conſuluit. n. 5. h. t.*

Notandum 3. Eccleſia tolerat ritus, & obſervationes Judæorum, ut colligitur ex *cit. c. Conſuluit. 7. in fine h. t.* cujus rationem dat *S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. in corp.* quia in illis ritibus olim præfigurabatur veritas fidei Chriſtianæ, quam tenemus, & quaſi in figura præterita repræſentatur, quod credimus. Aliorum verò infidelium ritus, qui nihil veritatis, aut utilitatis afferunt, non ſunt tolerandi, niſi fortè ad

aliquod

aliquod malum v. g. ſcandalum, vel diſſidium vitandum, vel ut paulatim ſic tolerati convertantur ad fidem, *S. Tho. c. l.*

XV. Tertiò probibentur Judæi habere, noo ſolùm nutrices, & obſtetrices, ſed etiam alios famulos Chriſtianos, qui eis ſerviant, ut conſtat ex c. *Etſi* 13. *h. t.* ubi Innocentius III. ita reſcribit: Quamvis Chriſtiani Judæos, quos propria culpa perpetuæ ſervituti ſubjecit, recipiant, & ſoſtineant cohabitationem illorum: ingrati tamen Chriſtianis eſſe non debent, ut reddant illis pro gratia contumeliam, & de familiaritate cootemptum: Ipſi enim Iudæi faciunt Chriſtianas mulieres filiorum ſuorum nutrices, & cùm in die reſurrectionis Domini illæ Corpus, & Sanguinem Chriſti recipiunt, per triduum, antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam (quia fortè credebant, quòd Corpus Chriſti, cùm in ſtomachum deſcendit, eis incorporetur, quod falſum eſt; eſt enim panis iſte cibus animæ, non corporis, *Gl. hic V. effundere. & Hoſtienſ. ibid.*) & alia deteſtanda contra fidem committunt. Quare diſtrictè probibet Papa hìc, ne de cætero (Iudæi) nutrices, vel ſervientes habeant Chriſtianos, idque ne filij liberæ, (id eſt, Eccleſiæ) famulentur filijs ancillæ (id eſt, Agar, quæ fuit ancilla Saræ, per quam denotatur Synagoga: Sara fuit libera, per quam denotatur Eccleſia, *Gl. hìc V. libera, & V. ancillæ*) ſed tanquam ſervi à Domino reprobati, in cujus mortem impiè conjuraverunt, per effectum operis (ſcilicet delicti ab eis perpetrati) cognoſcant, ſe ſervos illorum eſſe (ſcilicet Chriſtianorum) quos mors Chriſti liberos, & illos ſervos effecit. Si verò Iudæi nutrices, & ſervientes Chriſtianos non dimiſerint, ſub pœna excommunicationis præcipitur omnibus Chriſtianis, ne cum illis commercium aliquod exerceant. Ipſi verò Chriſtiani, ſi volentes maneant in ſervitio Iudæorum, excomunicati debent. De quo infrà.

XVI. Hinc colligitur 1. Quòd Chriſtianus poſſit habere ſervum Iudæum, non tamen debeat cum illo commorari, ita ut illum habeat domeſticum, & familiarem, *Silveſt. V. Iudæus q. 3. n. 5. dicto* 1. Neque tamen, vice verſa, licitum eſt Iudæo habere ſervum Chriſtianum, *Silveſt. l. c. n. 6. dicto* 2. de quo infrà.

Colligitur 2. Licèt Iudæi poſſint eſſe ſervi Chriſtianorum, ex pietate tamen permittuntur vivere in libertate, & obſervare ceremonias ſuas Moſaicas, idque ob ſpem, ut ad fidem Chriſtianam pertrahantur, *Abb. in cit. c. Etſi not.* 1. *h. t.*

Colligitur 3. Quòd proverbia vulgaria poſſent allegari, quale eſt illud, *quod mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu hoſpitibus ſuis exhibere conſueverint*, & hîc proponitur, ut denotetur, qualem retributionem Iudæi impendant Chriſtianis; ideòque eorum conſortium fugiendum eſſe, *Barb. hic n.* 4.

XVII. Quartò non ſolùm prohibitum eſt Iudæis habere famulos, ſed etiam ſervos, ſeu mancipia Chriſtiana, ut conſtat ex c. *Iudæi* 5. *h. t. in princ.* ubi dicitur: Iudæi, vel Saraceni, neque ſub prætextu alendorum puerorum ſuorum, neque pro ſervitio, vel aliâ quolibet causâ, Chriſtiana mancipia in domibus ſuis habere permittantur.

XVIII. Similiter in c. *præſenti* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Matenenſi, ſancitum eſt, ut nullum Chriſtianum, mancipium, Iudæo ſerviat: ſed cuilibet Chriſtiano liceat, datis XII. ſolidis, captivum, ſive ſervum Chriſtianum à Iudæo redimere, ſive ad ingenuitatem, ſeu libertatem, ſive ad ſervitium. Idémque eſt, ſi ſervus Iudæi cupiat fieri Chriſtianus, & ei non permittatur; poteſt enim redimi, ut dictum: quia nefas eſt, Iudæum (Chriſtum blaſphemantem) in ſervitute retinere eum, quem Chriſtus ſanguine ſuo redemit.

Notandum hîc 1. Deciſio hujus c. intelligi debet de mancipio empto, mercimonij, ſive negotiationis causâ: nam ſi ſervitij causâ ſit emptus, nullo etiam pretio dato, ſit liber: vel ſi infra tres menſes venalis non fuerit expoſitus, prout reſpondit Gregorius Papa in c. *Fraternitatem* 15. *diſ.* 54. *Gl. hîc V. datis*, de quo infrà. Per ſolidos autem intelligi debet moneta uſualis, ſecundùm conſuetudinem loci, *Abb. hîc n.* 2. *in fine.* illúdque pretium debet dari pro quolibet mancipio bono, quin & optimo: ita tamen, ut minus detur pro ſervo non æquè bono, *Abb. hic not.* 1.

Notandum 2. Si Iudæus ſervum Chriſtianum emerit, aut quocunque alio jure illum acquiſiverit, is ſtatim liber efficitur, etiam nullo pretio numerato, ne Chriſtiana Religio Iudæis ſubdita polluatur, prout dicitur in c. *Mancipia* 13. *diſ.* 54. *Azor. p.* 2. *l.* 8. *c.* 22. *q.* 10. *circa finem.*

Notandum 3. Chriſtianus poteſt emere ſervum à Iudæo detentum ad libertatem, vel etiam ad ſervitutem, non tamen ita, ut ſerviat ipſi redimenti, ſed ut omninò liber fiat: vel ſi non poteſt ſtatim pretium habere, ut ſerviat ei tam diu, donec compenſetur pretium, & poſtea omnino liber erit, *Gl. hic V. Servitium.*

XIX. Concordat cum cap. jam allato c. *nulli* 19. *& ult. h. t.* ubi ſimiliter ſtatuit Papa Gregorius IX. ut nulli Iudæo liceat Baptizatum, vel baptizari volentem emere, vel in ſuo ſervitio retinere. Quòd ſi aliquem nondum ad fidem converſum, causâ mercimonij, ſive negotiationis, emerit (in quo caſu non privabitur ex toto Iudæus, vel Paganus pretio ſervi empti, dummodo intra tres menſes ipſum venalem exponat, alioqoin quamprimùm voluntas ipſius fuerit patefacta, modis omnibus vendicetur, *cit. c. Fraternitatem, Gl. hîc V. Servitio, & V. cauſa mercimonij, & Hoſtienſ. ibid.*) & poſtmodum factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus, datis XII. ſolidis, ab illius ſervitio protinus ſubtrahatur: (per ſolidos autem hîc intelligi debent ſolidi aurei, quorum 72. faciunt unam libram auri, ut notat *Abb. hic in fine.*) Si autem intra tres menſes (à die ſervi venditi, & traditi numerandos, *Hoſtienſ. hîc V. eod. & Abbas not.* 2. *§. Sed quæres*) ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſerviendum emerit eundem: nec ipſe (ſcilicet Iudæus) illum vendere, nec alius (nempe Chriſtianus) audeat comparare, ſed nullo dato pretio, ad libertatem perducatur, prout habetur in fine *cit. c. ult. & cit. c. Fraternitatem*, cujus quaſi gloſſa, & expoſitio eſt hoc cap. Ratio hujus deciſionis eſt: quia ſi Iudæus, vel Paganus non expoſuit talem ſervum intra tres menſes venalem, præſumitur, quòd non causâ mercimonij, ſive negotiationis, ſed ad ſerviendum ſibi ipſum emerit; ideòque

Digitized by Google

nullo etiam pretio dato, erit liber, éſtque hæc præſumptio juris, & de jure, quæ probationem in contrariom ooo admittit, *Gl. fin. hîc. & Hoſtienſ. V. Expoſuerit. & Abb. ibid.*

XX. Hioc colligitur 1. Quòd baptizatus, & mox baptizandus eodem gaudeant privilegio; quia proximè cingendus habetur pro cincto, *l. pen. ff. de teſtam. milit.* & quæ incontinenti fiunt, videntur ineſſe, *c. Officij. 38. de elect. Abb. hîc not.* 1.

Colligitur 2. Si unus prohibeatur aliquid vendere, prohibetur alius etiam illud emere, quia diſpoſitum in uno correlativorum extenditur ad aliud, *Abb. hîc not.* 2. ſic quia Chriſtianus prohibetur vendere ſervum baptizatum Judæo, etiam hic prohibetur illum emere.

Colligitur 3. Si quis emit ſervum non baptizatum, ſed baptizari volentem, ſervitij causâ, à Judæo, ſervus emptus nihilominus erit liber, nullo pretio dato, ſi ſcienter emit: ſi verò ignoranter, agere poteſt ad pretium, ſive intereſſe contra Judæum, qui ipſum decepit, & ſic favore fidei privatur Dominus ſervo ſuo, *Gl. fin. hîc. & Hoſtienſ. in fine.*

XXI. Cæterùm etſi Judæi non poſſint habere mancipium Chriſtianum, poſſunt tamen habere Chriſtianum colonum adſcriptitium, vel originarium, prout ſumitur ex c. *Multorum.* 2. *h. t.* ubi Papa Gregorius ita reſcribit: nulli Iudæo liceat Chriſtianum mancipium in ſuo dominio (id eſt, ſuo ſervitio perſonali, *Hoſtienſ. hîc*) retinere, ſed ſi qui ſervi apud eos reperiantur, libertate donentur. Hi verò ſervi (quamvis Chriſtiani) qui in poſſeſſionibus, ſeu bonis Judæorum ſunt (nempe coloni originatij, vel adſcriptitij) licèt ſint liberi: quia tamen colendis terris, ſeu agris eorum diutiùs adhæſerunt (videlicet per trigiota aonos, *l. Cùm ſatis.* 33. *§. Cùm autem. C. de agricol. & cenſit. lib.* 11.) utpote conditione debentes (id eſt, obligati, & adſtricti) ad colenda rura eorum remaneant, & conſuetas penſiones ipſis Judæis ſolvant, aliáque omnia, quæ de colonis, vel originarijs Jura præcipiunt, ipſis Iudæis præſtent, ita tamen ut nullum novū onus eis imponant. Quòd ſi quis Iudæorum aliquem ex prædictis originarijs ſuis, vel colonis, ad alium locum transferre, vel ad aliud obſequium, ſive in ſervitio ſuo, ſecum retinere voluerit, ipſe ſibi id imputet, quia jus coloniæ amittit: & jus dominij ſibi damnavit, id eſt, jure, quod colonus habuit in gleba, à qua aliàs recedere non poterat, ipſo facto, privatur; nam Iudæus non fuit Dominus perſonæ ipſius coloni, ſed ſolùm glebæ, *Gl. hîc V. Jus dominij.*

Porrò colonus origioarius hîc dicitur, qui eſt natus ex obligatis, & adſcriptitijs ad colendum certa prædia, ita ut non poſſit inde recedere, deſerendo illa. Et hi ſunt liberi, licèt teneantur ad certa ſervitia præſtanda Dominis prædiorum, quibus non tenentur præſtare, ultra ea, quæ Jure expreſſa ſunt, vel quæ conſueverunt exhiberi, ut habetur in textu, & notat *Abb. hîc.*

XXII. Quintò interdictum eſt Iudæis, ne oſtia, vel feneſtras in die Paraſceves, id eſt, Veneris ſancti, aperta habeant, ſed clauſa teneant tota die, prout præcepit Alexander III. in *c. Quia ſuper his.* 4. *h. t.* Ratio eſt: quia conſueverunt tunc deridere Chriſtianos in contumeliam Creatoris, *Gl. hîc V. Aperta.*

XXIII. Similiter in *c. In nonnullis.* 15. *§. In diebus. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Lateran. ſub Innocentio III. *c.* 68. prohibetur, ne Iudæi in diebus Paſſionis Dominicæ, ſive in Hebdomada ſancta in publicum prodeant; ſolebant enim in contemptum, & odium Chriſtianorum, his diebus, ornatiores, & hilariores procedere, & Chriſtianis illudere. Inſuper *ibid. §. fin.* prohibetur Iudæis, ne in contumeliam Creatoris proſilire præſumant: alioquin præſumptores hujuſcemodi per Principes ſæculares condignâ pœnâ compeſcantur (ſcilicet pecuniariâ, vel alia temporali arbitraria, *Gl. hîc V. Animadverſione.*) ne Crucifixum pro nobis blaſphemare præſumant. Hinc colligitur, quòd Iudæi, & alij infideles exiſtentes in terris Chriſtianorum de jure communi, ſubſint temporali juriſdictioni Principum, & Iudicum ſæcularium, *Abb. hîc not. ult.*

XXIV. Sextò præcipitur in *cit. c. In nonnullis. h. t. in princ.* Ut Judæi, & Saraceni habitu diſtinguantur à Chriſtianis: nam quia in quibuſdam Provincijs nulla erat differentia inter Iudæos, & Saracenos, quâ diſcernerentur à Chriſtianis, factum eſt, ut per errorem Chriſtiani, Judæorum, & Saracenorum, & hi Chriſtianorum mulieribus carnaliter commiſcerentur: ideóque ſtatuit dictum Concilium, ut Iudæi, ſive Saraceni utriûſque ſexûs in omni Chriſtianorum Provincia, & omni tempore, qualitate habitûs ab alijs populis (ſcilicet Chriſtianis) publicè diſtinguantur.

Hinc colligitur, quòd Iudæi, & Gentiles non poſſint connobia contrahere cum Chriſtianis, *c. Cave.* 15. *& c. Si quis.* 17. *cauſ.* 28. *q.* 1. Idque etiam prohibetur in *l. Ne quis.* 6. *& l. Nemo.* 7. *C. de Judæis.* Porro prædictum Decretum de diſcrimine veſtium in Italia, aliiſque Provincijs ſtrictè obſervatur, non item in Germania, quod tamen fieri deberet.

§. III.

Quanam Iure communi Iudæis iura ſunt conceſſa, ſeu permiſſa, & quæ contra illos fieri ſunt prohibita?

XXV. De his agitur in *c. Sicut.* 9. *h. t.* in quo ſtatuit Papa Clemens III. 1. Ut Iudæi inviti, & nolentes ad baptiſmum venire non compellantur. Si quis autem ad Chriſtianos, fidei causâ, confugerit, poſtquam voluntas ejus patefacta fuerit, abſque impedimento, Chriſtianus efficiatur. Nam ſi Eccleſia ſalvat corpora ad illam confugientium, *c. Inter alia.* 6. *de immunit. Eccleſ.* multò magis debet ſalvare & animas. *Arg. c.* 2. *de converſ. infidel. Hoſtienſ. hîc V. Confugerit.* Probat autem Papa, nullum compelli debere ad fidem: quia fidem Chriſti habere non creditur, qui non ſpontè, ſed invitus baptiſmum Chriſtianorum ſuſcipere cogitur. Præterea ſtatuit idem Pontifex, ut nullus Chriſtianus, ſine judicio ſæcularis poteſtatis, Iudæum aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias ſuas ei

auſesre ptæſumat. Ratio eſt : quia nulli permiſſum eſt occidere, vel pœnam infligete, niſi cui ex officio id commiſſum eſt, *c. Qui malus. 29. c. Miles. 13. & ſeq. cauſ. 23. q. 5.* & pœna non eſt inferenda, niſi per Judicem, *Gl. hic V. Sine judicio.*

item nullus præſumat bonas conſuetudines Iudæorum immutase (ſecus eſt de malis, quæ cedunt in contumeliam Creatoris, ſeu Redemptosis, *c. Nonnullis. 15. h. t. Gl. hic V. Bonas*) præſertim in feſtivitatibus ſuis celebrandis (quas Judæis more ſolito, & antiquo celebrate permiſſum eſt, *c. Qui ſincera. 3. diſ. 45.*) nullus eos perturbet. Neque quiſquam ab eiſdem coacta ſervitia exigat, niſi quæ ipſi tempore prætetito ſacere conſueverunt (vel ad quæ ſe ſpontè offerunt, vel quæ Jura præcipiunt, *Hoſtienſ. hic V. Conſueverunt.*) ptout habetur in *in cit. c. Sicut. §. Nullus etiam.*

Denique ſtatuit idem Papa in *cit. c. §. Ad hoc.* ut nemo cœmeterium Judæorum mutilate (id eſt, perrumpere, vel deſtruere) aut invadere, ſive obtentu pecuniæ, bumata, ſeu ſepulta corpora effodere andeat (alioquin ſepulchri violati tenebitur, *l. Prætor ait. 3. §. Si quis. ff. de ſepulchro violato. Gl. hic V. Effodere.*) Si quis verò contra hoc Decretum præſumpſetit facere, honosis (id eſt, dignitatis, ſi quam habet) & officij ſui periculum, ſeu jacturam patiatus, aut excommunicetur, niſi condignè ſatisfecerit. Ubi *Abb. in fine* notat, in optione Judicis eſſe, quam velit ex iſtis pœnis Reo imponere, ſi nolit ſatisfacere, vel pœnam privationis, vel excommunicationis : quòd ſi velit ſatisſacere, non debet puniri, *Gl. fin. hic. & Abb.*

XXVI. Hinc colligitur 1. Quòd Iudæi, aliique infideles non ſint ad fidem Chriſtianam, ſeu baptiſmum ſuſcipiendum inviti cogendi, quia credere liberæ voluntatis eſt, ut ait *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 8. in corp.* & fides non ex neceſſitate, ſeu coactione ſuſcipi debet, *c. 1. & c. Qui ſincera. 3. diſ. 45. & c. Ad fidem. 33. cauſ. 23. q. 5. Gl. hic V. Chriſti fidem.* Quin imò neque infantes Iudæorum, aliorúmque infidelium, psiuſquam ad uſum rationis pervenerunt, poſſunt invitis eorum pasentibus, licitè baptizari, ut docet *S. Thom. cit. q. 10. art. ult. in corp. & Abb. hic n. 3.* Ratio eſt : tum propter periculum fidei, ne cùm ad uſum rationis pervenesint, à parentibus inducantut, ut fidem relinquant, quam ignorantes ſuſceperunt : tum quia id sepugnat juſtitiæ naturali, cùm filius, antequam uſum liberi arbitrij habet, ſit ſub cura patentum; ideóque illis invitis ſubtrahi non debet. *S. Thom. cit. art ult.* Neque verò Iudæi ſunt propriè, & ſtrictè ſetvi Chriſtianorum, & binc neque coacta ſervitia ab eis exigi poſſunt, ut dicitus *in cit. c. Sicut.*

Colligitur 2. Judæus fugiens ad Chtiſtianos, & petens baptiſmum, non debet confeſtim baptizari, ſed expectari debet, donec voluntas ejus fuerit pateſacta, ut dicitur in *cit. c. Sicut.* ſive explorata, ex qua cauſa venerit, & petat baptiſmum, an rectâ, ac piâ intentione, nec ne? ideóque ſtatutum eſt, quòd Iudæus per quadraginta dies debeat verſari inter Chriſtianos, antequam baptizetur, *c. Ne quod abſit. 98. diſ. 4. de conſecrat. Abb. hic n. 5.* ubi ait, id in multis locis non ſervari, ſed malè.

XXVII. Præterea in *c. Iudæi. 5. §. Si qui. h. t.* ſtatuit Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. ut ſi qui Iudæi, vel Saraceni ad fidem Chriſtianam ſint converſi, poſſeſſionibus, ſeu bonis ſuis nullatenus ſpolientur, cùm melioris conditionis debeant eſſe ad fidem converſi, quàm ante fidem ſuſceptam. Si verò ſecus factum fuerit, Psincipibus, ſeu Magiſtratibus locorum injungitur, ſub pœna excommunicationis, ut partem hæreditatis, & omnium bonorum ſuosum, eis integrè faciant exhiberi, & reſtitui.

Hinc colligitur 1. Quòd iudæi converſi ad fidem non perdant bona ſua, ſcilicet juſtè acquiſita : nam injuſtè acquiſita ex uſnsis, vel alio delicto, tenentur teſtituere ijs, à quibus extosſerunt, vel eorum hæredibus, vel ſi hi non ſint ſupesſtites, pauperibus esogate, juxta *c. Cùm tu. 5. de uſur. Gl. hic V. Poſſeſſionibus. & Abb. n. 1.*

Colligitur 2. Quòd Iudæi poſſint babere bona immobilia, prout etiam ſumitur ex *c. Quanto. 18. in fine de uſur. & c. De terris. 16. de Decimis. Gloſſator Abbatis hic lit. D.* in ſtatu tamen Eccleſiaſtico nequeunt poſſidere immobilia, ex ſpeciali Conſtitutione Pauli IV. apud *Barboſ. hic in Collect. n. 5.*

Colligitut 3. Iudæi converſi ad fidem Chriſtianam retinent jura ſucceſſionis erga parentes, & alios agnatos, eiſque ſuccedunt, ſicut priùs, quia non debent eſſe deteriosis conditionis, quàm ante illam, ut paulò antè dictum, *Abb. hic n. 2.* Sed neque poſſunt filij Judæorum, ſi convertantur ad fidem Chriſtianam, à patentibus ideo exhæredari, ut docet *Gl. in c. Iudæi. 7. V. Fideles. cauſ. 1. q. 4.* & per baptiſmum libetantur à poteſtate patria, fiúntque ſui juris, *Gl. in c. Judæorum. 11. V. eodem. cauſ. 28. q. 1.*

XXVIII. Denique *in Extravag. Dignum. 2. Inter communes. h. t.* præcipit Papa Joannes XXII. ut Iudæi ad fidem converſi non moleſtentus in ſuis bonis, ſed ab injuriis, & moleſtiis defendantur, ut ſic de ſesvitute ad libertatem ſe tranſiiſſe percipiant, ne sedire ad priſtinam perfidiam, psætexiu mendicitatis, compellantur. Exſtat etiam nova Conſtitutio Pauli III. quæ incipit, *Cupientes.* in qua Indæis ad fidem converſis remittuntus omnia, & quæcunque bona, etiam ex uſura, & alio illicito quæſtu acquiſita, dummodo perſonæ, quibus facienda eſt reſtitutio, ſint incertæ.

§. IV.

Quomodo, & à quo Iudæi delinquentes poſſint, ac debeant puniri?

XXIX. De boc agitur in *c. Poſtulâſti. 14. h. t.* Nam cùm quidam Iudæus in Clericum aliquem violentas manus injeciſſet, quæſitum fuit ex Innocentio III. qualiter contra ipſum ſit proceden dum? Reſpondet Papa, quòd ille, cujus juriſdictioni (ſcilicet temporali) ſubjectus exiſtit, ipſum pœnâ pecuniatiâ (ad atbitrium Iudicis) puniat, vel alia temporali (ſpirituali enim pœnâ Iudæus puniri non poteſt, cùm ſit extra Eccleſiam, niſi indirectè, *Gl. hic V. Pecuniariâ pœnâ*) ſecundùm quod ipſi viſum fuerit, & ut ſaciat læſo condignè ſatisfieri : alioquin ejus Dominus (cujus temporali dominio, ſive juriſdictioni Iudæus eſt ſubjectus) monendus eſt, ut injuriam paſſo (Clerico) & Ec-

clesiæ

» cleſiæ (cui in perſona Clerici cenſetur injuria ir-
» rogata eſſe) faciat competenter ſatisfieri. Quòd
» ſi Dominus ejus (ſcilicet Judæi) hoc facere negle-
» xerit, Epiſcopus, ſeu Prælatus loci Chriſtianis per
» cenſuram Eccleſiaſticam interdicat, ne cum ipſo
» Judæo, antequam ſatisfaciat, commercium habe-
» re præſumant.

XXX. Hinc colligitur 1. Quòd Judæi de jure communi non ſint temporaliter ſubjecti juriſdictioni Eccleſiæ, ſed ſint ſubjecti dominio, ſeu juriſdictioni temporali Chriſtianorum Principum, & Magiſtratuum, in quorum territorio exiſtunt, niſi aliud ſit ex jure ſpeciali ſtatutum, *Abb. hic n. 2.* ideóque ſi delinquant in Chriſtianos, ab eis puniri poſſunt, prout ſumitur ex hoc c. & docet *Azor. p. 1. l. 8. c. 22. q. 11.* Idque etiam conſtat ex *l. 1. C. Ne Chriſtianum mancipium &c. l. Judæis. 3. l. Judæi. 16. & l. ult. C. de Judæis, & in l. Si qua. 15. C. eod.* dicitur, quòd lis orta inter Judæos, & Chriſtianos, non à Senioribus Judæorum, ſed ab ordinarijs Judicibus ſit dirimenda.

Colligitur 2. Judæus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem latam in *cap. Si quis ſuadente. 29. cauſ. 17. q. 4.* Cùm enim Judæi non ſint ſubjecti ſpirituali juriſdictioni Eccleſiæ, juxta illud Apoſtoli. *1. Cor. 5. Quid enim mihi de his, qui foris ſunt* (id eſt, non noſtri Juris, ſeu juriſdictionis, *Gl. in c. Multi. 18. V. Qui foris ſunt, cauſ. 2. q. 1.*) *judicare?* ideo Eccleſia non poteſt illos directè excommunicare; qui enim in Eccleſia non eſt, non poteſt ab illa ſeparari: quamvis poſſit Indirectè, prohibendo Chriſtianis, ne communionem cum Judæis habeant, & ſic privando illos communione Chriſtianorum, ut *in cit. c. Poſtulâſti. h. t. Gl. in c. Judæi. 5. V. Permittuntur. eod.* Quare Judex Eccleſiaſticus non poteſt exercere juriſdictionem temporalem in Judæum, vel alium infidelem, eúmque punire temporaliter, propter delictum Eccleſiaſticum, niſi ſit de temporali juriſdictione Eccleſiæ, etiamſi Dominus temporalis Judæi ſit negligens, eúmque non puniat, Gloſſ. iror Abbatis in cit. c. *Poſtulâſti. lit. B.* Verumtamen ex delegatione Principis, ſeu Magiſtratûs ſæcularis, cui Judæi, vel alij Infideles ſunt ſubjecti, ſi peccant, verberari, aut aliâ pœnâ corporali affici poſſunt, etiam à Prælato Eccleſiaſtico, *Arg. c. Conſtituit. 31. cauſ. 17. q. 4.* & in *6. In Archiepiſcopatu. 4. de raptorib. Gl. in c. Sæpe. 12. V. Publicè. cauſ. 28. q. 1.*

Colligitur 3. Licitum eſſe Chriſtianis cum Judæis contractus inire: quia in hoc c. ſolùm interdicitur commercium cum Judæo in pœnam delicti, donec ſatisfecerit; adeóque ſatisfactione præſtita, Id eſt licitum, modò evitetur magna familiaritas, *Abb. hic num. 4.*

XXXI. **Cæterùm illud hoc loco eſt addendum: quamvis Principes Chriſtiani non poſſint Judæos ex proprio ſuo territorio, & ditione, pro arbitrio, ſi pacificè, & honeſtè vivant, ejicere: quia Eccleſia non vult Judæos extirpari, cùm ſub finem mundi ſint convertendi ad veram fidem, juxta Apoſtolum ad *Rom. 11. v. 25.* Ex juſtis tamen cauſis, propter eorum ſacrilegia, vel alia gravia crimina ejiciendi ſunt, & extirpandi; quia ſi abutantur gratiâ, & privilegio, merentur illud amittere, prout de facto ex multis regnis, & provincijs Judæos ejectos fuiſſe, refert** *Barboſ. in Collect. in c. Sicut Judæi. 9. n. 5. h. t.*

§. V.

Quænam interdicta ſint Chriſtianis Iure Canonico circa Saracenos, ſeu paganos, alióſque infideles?

XXXII. De his agitur inprimis in *c. Ita quorundam 6. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *n. 24.* ubi ſancitum
» eſt, ut, qui Saracenis arma, ferrum, & ligamina
» (vel meliùs, ut alia lectio habet, lignamina) deſe-
» runt galearum, dum ad impugnandos Chriſtianos
» arma, & neceſſaria eis ſubminiſtrant, item qui in
» galeis, & piraticis Saracenorũ, regimen, & curam
» gubernationis exercent: tales & rerum ſuarum per
» Principes Catholicos, & Conſules Civitatum pri-
» vatione mulctentur, & capientium ſervi fiant.
Præcipitur etiam, ut per Eccleſias maritimarum urbium, crebra, & ſolemnis excommunicatio in eos proferatur.

XXXIII. Idem repetitur in *c. Ad liberandum. 17. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. *c. 69.* ubi quibuſdam ad-
» ditis, ſtatuitur, ut talibus, qui contra populum
» Chriſtianum Saracenis arma, ferrum, & ligamina
» deferunt, vel qui galeas eis vendunt, vel naves,
» vel in piraticis Saracenorum navibus gubernant,
» vel machinis, aut quibuslibet alijs aliquod eis im-
» pendunt conſilium, vel auxilium, in diſpendium
» Terræ ſanctæ, ultra ſupradictas pœnas, gremium
» Eccleſiæ non aperiatur, niſi totum, quod ex com-
» mercio tam damnato perceperint, & tantundem
» de ſuo, in ſubſidium Terræ ſanctæ tranſmiſerint,
» ut æquo judicio in eo puniantur, in quo delique-
» runt. Quòd ſi fortè ſolvendo non fuerint, aliàs
» delictum iſtorum ita puniatur, ut alij ſimilia face-
» re pertimeſcant. Ubi *Gl.* ait *V. Sic aliàs.* quòd tales poſſint ſubjici verberibus loco pœnæ, *c. 1. junctâ Gl. V. Cruciatus. cauſ. 14. q. 6. c. Fraternitatis. 12. cauſ. 12. q. 2. c. Quia juxta. 3. cauſ. 5. q. 6.*

XXXIV. Pro explicatione prædictorum capp. notandum 1. Nomine armorum hîc intelliguntur omnia militaris artis inſtrumenta, tum ea, quæ ſunt ad defendendum, ut ſcuta, galeæ, loricæ; tum etiam quæ ad offendendum, & pugnandum ſunt idonea, ut gladij, haſtæ, ſagittæ, ſclopi &c. *Azor. p. 1. l. 8. c. 23. q. 10.* nomine autem ferri intelligitur, tum factum, quod ſcilicet ex ferro eſt fabricatum, & poteſt utile eſſe ad uſus bellicos: tum infectum, id eſt, rudis, & impollita maſſa ferri: quò etiam pertinent ſtannum, chalybs, plumbum, & omnia alia metalli genera, ex quibus bellica inſtrumenta fieri poſſunt, prout habetur in Bulla Cœnæ Domini, Cenſurâ 7. *Azor. c. l. q. 11.* Ligamina verò galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves apta, quin & omnis materia lignorum ad quaſvis alias machinas bellicas accommodata: quin ut in Bulla Cœnæ Domini additum eſt, prohiberi etiam deferri cannabin, funes, & quamcunque aliam materiam,

ex qua confici poſſunt inſtrumeota, quibus Chriſtiani impugnari poſſunt, *Azor. cit. l. q. 12.*

Notand. 2. Non ſolùm ij, qui arma, aliáq; probibita deferuot ad Saracenos, incurrunt pœnas juris; ſed etiam, qui illa eis vendunt, vel permotant, vel curant, aut etiam permittunt transferri, cùm ratiooe officij id prohibere deberent, *Azor. cit. l. q. 13.*

Notand. 3. Excomunicatus poteſt iterum excommunicari, prout ſumitur ex *cit. c. Ita quorundam.* ſicut ligatus uno vinculo poteſt iterum alio ligari: non quidem in ordine ad effectum ſeparationis à communiooe fidelium, cùm jam vi primæ excommunicationis fuerit ſeparatus: ſed in ordine ad illum effectum, ut maneat extra communionem fidelium, donec noo tantùm à prima, ſed etiam à ſecunda excommunicatiooe fuerit abſolutus, quæ tum primùm incipit habere ſuum effectum, poſtqnam abſolutus fuit à prima, *Gl. fin. in cit. c. & ibid. Hoſtienſ. & Abb. n. 3.*

Notandom 4. Excommunicatio, aliæque pœnæ decretæ contra adferentes arma, aliáque prohibita ad Saracenos, oon ſunt extendendæ ad eos, qui illa deferunt ad Jodæos, Paganos, vel Ethnicos, ſpectato jure communi, neque etiam ad hæreticos: quamvis in Bulla Cœnæ Domiol omnes excommoniceotur, qui prohibita defernnt ad Saracenos, Turcas, & hæreticos per Romanam Sedem nominatim declaratos, & generatim ad omnes Chriſtiani nominis hoſtes, & inimicos, *Azor. cit. c. 23. q. 4.*

XXXV. Præterea in *c. Significavit 11. h. t.* declarat, & ſtatuit Clemens III. 1. Qnòd Chriſtiani licitè poſſint proficiſci Alexandriam, & ad alias terras Saracenorum, pro liberandis coocivibus ſuis, qui illic in captivitate detinentur, dummodo oihil in mercibus ſuis, vel alio modo ſecum deferant, unde poſſet Saraceois aliqnod commodum, vel ſubſidium provenire, excepto articulo redemptionis captivorum, ita tamen, ut ſuo priùs juramento coram Epiſcopo firment, ſcilicet ad majorem cantelam, *Gl. hic V. juramento.* ubi *Hoſtienſ.* & alij quidam putant, qnòd in hoc caſu poſſint etiam arma, & alia prohibits licitè deferri, ſi captivi aliter liberari non poſſint. Sed *Gl. hic V. aliquod commodum, & Abbas n. 2.* probabiliùs teoent, id fieri non poſſe, ſine ſpeciali licentia Papæ, ne fraus aliqua committatur: nam facilè prætendere poſſent, ſe merces prohibitas deferre pro redimendis captivis, quibus tamen poſtea uterentur Saraceni ad impugnandos Chriſtianos, ideóque excommunicationis ſeotentiam noo evadent.

2. In *eod. c. §. Illi quoque*, ſtatuitnr, qnòd illi, qui poſt treugam factam inter Chriſtianos, & Saracenos, portant ad bos merces prohibitas, lucrandi causâ, ab excommunicationis cenſurâ nullatenus excuſeotur, ſicut nec illi, qui per alios merces probibitas illuc transmittnot. Ratio eſt, quia trenga eſt ſecuritas perſonis, ac rebus ad tempus conceſſa, *c. 1. de treuga, & pace*, & qui facit treugam, nou facit pacem, nec deſiſtit à bello, oiſi ad tempus, *Gl. hic V. poſt treugam.* Quare qnæ Chriſtiani probibentur ad hoſtes deferre tempore belli, probibeotur quoqoe tempore treugæ, ſeu indnciarum deportare; quia tnm ad certum tempus à bello ceſſatur inter hoſtes, ex conventione, & pacto, *Azor. cit. c. 23. q. 16.*

3. Deceroitur in *cit. c. Significavit in fine*, ut Chriſtiani, qui jurârunt, in terram Saracenorum cum mercibus ſe non ampliùs ituros, niſi pax eſſet ioter Chriſtianos, & Saracenos conclnſa: ſed poſt treugam factam, deferunt merces, durante treuga, à vioculo excommunicationis ooo abſolvuntur, imò nec à perjurio: quia licèt treuga ſit facta, non tamen pax, & ita noo extitit conditio, ſub qua juramentum eſt factum: ideóque oon ſolùm incidunt in ſententiam excommunicationis, ſed etiam ſunt perjuri, cùm treuga ooo ſit pax, *Gl. fin. hic.*

XXXVI. Similiter in *c. quod olim 12. h. t.* reſcribit Clemens III. Quamvis jam olim in Coocilio Lateranenſi (relato in *c. ita quorundam h. t.*) prohibitũ fuerit, ot oullus merces prohibitas ad Saracenos deferret, per ſe, vel per alium: nibilominùs tamen idem Papa omnes illos iterum excomunicationi ſupponit, qui ampliùs cum Saracenis mercimonium babuerint, per ſe, vel per alios, vel quocunque modo aliqua rerũ ſubſidia, vel conſilia, quamdiu ioter Chriſtianos, & Saracenos bellum doravarit, impenderint. Unde mandat Pontifex quibuſdam, ut nec per ſe, nec per naves ſuas, nec alio quocnoq; modo, aut ingenio eis mercimonia, cooſilia, vel ſubſidia transmittant: alioquin qui cootrà facere præſumpſerint, noo ſolùm ipſo jure, & facto io excommunicatiooem incidunt, ſed etiam iram Dei viventis iocurruot, qui ratum habet, quod ab Eccleſia juſtè factnm eſt, *Gl. fin. hic.* Ex quo patet, quòd tempore belli inter Chriſtianos, & infideles, prohibitum ſit, omnes, & quascnoque merces ad illos deferre, ſub pœna excommunicationis latæ ſeotentiæ, etiamſi aliàs, extra tempus belli, illæ non ſiot prohibitæ deferri ad hoſtes fidei, & qnodcunque ſubſidium eis præſtare, *Abb. hic n. 1. & Barbos. n. 2.* ubi tamen excipit merces contentas in *cit. c. Ita quorundam h. t.* poteſt autem ab hac excommunicatione abſolvere Epiſcopus, cùm Papa ſibi abſolutionem noo reſervârit, *Gl. hic V. ſupponimus*: hodie tamen ſolus Papa abſolvit, cùm ſit caſus reſervatns in Bulla Cœnæ Domini, *§. Caterùm à prædictis ſententiis*, nt ootat *Gl. marg. hic. lit. A.*

XXXVII. Porro cum prædictis Decretalibns concordat Conſtitutio in *Extravag. multa 1. h. t. Inter communes*, ubi ſtatuit Clemens V. ot Chriſtiani arma, eqnos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimooia, Alexandriam, vel ad alia loca Saracenorum terræ Ægypti mittentes, vel permitteotes, ot exporteotur, vel extrahantur à portubus Chriſtianorum, ut illuc deferantur, vel auxilium, aut cooſilinm dantes, eo ipſo excommonicationis ſententiam incurrant, à qua, niſi in mortis articulo, & poſtquam tantundem de bonis propriis in ſubſidium Terræ ſanctæ coovertendum ſolnerint, ſine ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ abſolvi non debent: & in diebus Dominicis, ac feſtis, nt excommunicati poblicè denuocientur: & ſi perſonas eorum capi contingat, ſervi capicotinm fiaot. Inſuper perpetoò ſint infames, ac inteſtabiles, ita ut nec teſtari, nec ſuccedere ex teſtameoto, vel ab inteſtato poſſint, & ab omoibus actibos legitimis repellantur, & ad fiſcum omoia eorum booa devolvantur. Ratio autem, cur tam gravibus pœnis tales Chriſtiani ſubjiciantur, eſt,

quia

quia pares, aut etiam ſuperiores in malitia fiunt ipſis infidelibus, dum ad impugnandos Chriſtianos arma eis, & neceſſaria ſubminiſtrant, ut dicitur in *cit. c. Ita quorundam h. t.* Idem prohibitum eſt Jure Civili ſub pœna confiſcationis omnium honorum, & capitali ipſius perſonæ pœna, in *l. 2. C. Quæ res exportari non debent.*

XXXVIII. Alia ſimilis Conſtitutio extat in *Extravag. Copioſur. unic. Ioan. XXII. h. t.* ubi diſtrictè prohibetur, ne quis arma, victualia, & alia quæcunq; Alexandriam, & in terras Ægypti deferri prohibita (in *c. Ita quorundam 6. & in c. ad liberandam 17. h. t.*) quomodolibet intra triennium, ad Agarenos, ſeu Saracenos, in regnum Granatæ deferre præſumat, ſub pœnis in prædictis Canonibus contentis, nec non ſententiâ excommunicationis contra præſtantes auxilium, conſilium, vel favorem prædictis Saracenis, vel proſecutionem dicti negotij directè, vel indirectè impedientes, vel perturbantes, ipſo facto, incurrendâ.

XXXIX. Poſtremò in *Clement. Cedit. unic. h. t.* præcipitur, ut Principes Catholici Saracenos, qui ſub eorum dominio morantur, cohibeant ab invocatione publica Machometi, & à peregrinatione ad ejus ſepulchrum: eoſque, qui contrà facere præſumpſerint, ita puniant, ut alij eorum exemplo perterriti à ſimili præſumptione arceantur.

TITVLVS VII.

DE HÆRETICIS.

POſtquam de Judæis, & Paganis, ſeu infidelibus actum eſt Titulo præcedente, ſubjungitur hic Titulus de hæreſi, & hæreticis, qui poſt ſuſceptum baptiſmum à fide Chriſtiana, & Catholica defecerunt. Ob hujus Tituli, & quæ in eo continentur, ſive ignorantiam, ſive neglectam obſervationem, plurima Regna, & Provinciæ Chriſtianæ, ab avita Religione Catholica Majorum ſuorum, priore ſæculo defecerunt, & hæreſi ſunt infectæ; nunquam enim hæreſis tot Regna, & Provincias occupâſſet, ac devaſtâſſet, cum innumerarum animarum æterno interitu, ſi Canones contra hæreticos præſcripti, & conditi obſervati fuiſſent. Extat hic Titulus etiam in *Sexto; Clementinis, & Extravagantibus communibus, & in Jure Civili in Codice lib. 1. tit. 5.*

SECTIO I.

DE CRIMINE HÆRESIS, ET hæreticis in genere.

§. I.

Quid ſit hæreſis, & quis dicatur hæreticus?

I. Hæreſis Græcè ab electione dicitur, quòd quis eligat ſibi diſciplinam, vel opinionem ſectandam, *c. Hæreſis 27. cauſ. 24. q. 3.* Eſt autem hæreſis, prout hîc ſumitur, error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam ſuſcepit, ſeu profeſſus eſt, *Azor. p. 1. Inſtit. mor. lib. 8. c. 9. q. 1. Sanch. lib. 2. moral. c. 7. n. 1.* & alij DD. communiter. Dicitur 1. *Error*, id eſt, aſſenſus, ſive judicium falſum intellectûs; quia ſicut actus fidei eſt aſſenſus, ſeu judicium certum intellectûs, etſi obſcurum: ita hæreſis eſt aſſenſus, ſive judicium erroneum intellectûs: unde ſi quis proferat propoſitionem ſecundùm ſe hæreticam, vel neget articulum fidei, ſine aſſenſu intellectûs erroneo, non eſt hæreticus. Dicitur 2. *Voluntarius, ſive liber*: quia ſicut actus fidei oritur ex pio voluntatis affectu, ita etiam hæreſis eſt aſſenſus erroneus, procedens ex libera voluntatis electione, alioquin non eſt peccatum hæreſis: quare qui involuntariè, & indeliberatè errat circa res fidei, non eſt hæreticus: neque qui invitus patitur tentationes repugnantes articulis fidei.

II. Dicitur 3. *Quem quis pertinaciter tenet*: nam hæreſis eſt error in fide cum pertinacia junctus. *c. Damnamus 2. §. In nullo, junctâ Gl. fin. de S. Trinit. & in Clement. unic. §. porrò* ibi: *tenere pertinaciter præſumpſerit, eod. tit.* & conſtat ex *c. Dixit Apoſtolus 29. cauſ. 24. q. 3.* ubi dicitur: *Qui ſententiam ſuam, quamvis falſam, atque perverſam, nullo pertinaci animo defendunt, quærunt autem veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*: & *Gl. ibid. V. Pertinaci* ait: Licèt teneat aliquis ea, quæ ſunt contra fidem, dummodo paratus ſit corrigi, non eſt habendus hæreticus, nec poteſt de hæreſi puniri, ut addit *Gl. marg. ibid. lit. B.* Similiter contumaciam, ſive pertinaciam requiri, ut quis fiat, & ſit hæreticus, habetur expreſſum in *c. qui in Eccleſia 31. cit. cauſ. & q.* Conſiſtit autem illa pertinacia in eo, quòd quis ſciat, ſuam ſententiam contrariam eſſe univerſalis Eccleſiæ Chriſti in terris doctrinæ, ac definitioni: nihilominùs tamen pertinaciter, adeóque culpabiliter eam teneat, ſuúmque judicium præferat.

Ex quo infertur, quòd ſi quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili, & craſſa, opinionem ſuam adverſari doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ, non eſt propriè hæreticus, neque Eccleſiaſticis hæreticorum pœnis obnoxius, quia deeſt pertinacia, quæ requirit ſcientiam, quòd contrarium teneatur ab univerſali Chriſti Eccleſia, *Sanch. cit. c. 7. n. 20.* Quin imò etſi quis etiam ex ignorantia affectata erret contra fidem, propter tædium inquirendi veritatem, vel ob ſimilem cauſam, non eſt propriè hæreticus, ut docet *Sanch. c. l. n. 23. Sayrus in clavi regia l. 2. c. 9. n. 34. Laym. l. 2. tr. 1. c. 13. n. 2.* Ratio eſt: quia peccatum hæreſis non eſt peccatum ignorantiæ, ſed infidelitatis, & ad illam requiritur, ut quis ſcienter credat aliquid contra definitionem Eccleſiæ Catholicæ, & communem conſenſum fidelium: & conſequenter,

etiamſi ignorantiâ craſsâ, & affectatâ laboret, non erit propriè hæreticus, quia qui ſic ignorat, & errat in rebus fidei, non ſcienter credit aliquid contra id, quod definitum eſt ab Eccleſia. Cùm enim peccatum hæreſis conſummetur in intellectu, requiritur ex parte illius ſcientia, quâ ille, qui errat, ſciat, ſe ſua opinione adverſari Eccleſiæ teſtimonio, ac definitioni, quæ ſcientia tollitur per quamcunq; ignorantiã, ac proinde licèt in tali ignorante adſit voluntarium ſufficiens ad culpam gravem, non tamen ad hoc, ut ſit propriè dicta hæreſis. Aliud eſt de alijs peccatis, quæ ex parte objecti non requirunt pertinaciam, & ſcientiam. Confirmatur, quia alioquin plurimi Catholici, ob ignorantiam, etſi culpabilem, definitionis Eccleſiæ, & traditionum, cenſendi eſſent hæretici.

Excipi debet, ſi quis affectatè ignorare velit res, ſive articulos fidei, aut inquirere eos intermittat, ob contemptum auctoritatis Eccleſiæ, & parvam ejus æſtimationem: quia talis non eſt paratus judicium ſuum ſubjicere Eccleſiæ, etiam cognito errore, adeóque pertinaciter errat in fide, *Sanch. c. l. num.* 23. *& Laym. c. l.* ubi tamen *num.* 2. in fine, rectè advertit, id quod ſuprà de ignorantia dictum, intelligendum eſſe tantùm de ijs, qui alioquin, præter unum, vel alterum errorem, credunt, fidem Catholicæ Romanæ Eccleſiæ eſſe veram fidem, eámque profitentur: nam illi, qui alienam ab Eccleſia Catholica fidem tenent, ac profitentur, v. g. Lutherani, vel Calviniani: & ex craſſa, vel affectata ignorantia infallibilem auctoritatẽ Eccleſiæ Catholicæ in definiendis fidei articulis non agnoſcunt, aliáque Catholica dogmata non credunt: illi, inquam, hæretici reputari, & Eccleſiaſticis cenſuris ſubjecti eſſe cenſeri debent: nam qui veram Chriſti Eccleſiam, in cujus fide baptizatus fuit, oppugnat, ejúſque auctoritatem culpabiliter negat, is ei inobediens eſt, & in eam contumax, ac rebellis, adeóque ab illa ſeparatus eſt, & meritò inter hæreticos computatur.

III. Dicitur 4. In definitione, *contra aliquam veritatem fidei Catholicæ:* nam qui errat circa alia objecta, quæ ad fidem non pertinent, non eſt hæreticus. Deinde dicitur *contra aliquam*, non contra omnem, quia hæreticus concedit aliquos articulos fidei Chriſtianæ, v. g. Chriſtum pro nobis eſſe paſſum, & mortuum: nam ſi omnes neget, ſeu totum novum Teſtamentum, adeoque à tota fide recedat, non erit hæreticus: ſed Apoſtata, & infidelis, *Sanch. c. l. n.* 1.

Dicitur ultimò, *in eo qui fidem Chriſti ſuſcepit, vel profeſſus eſt:* quia aliàs non erit hæreticus: ſed paganus, ſeu infidelis, aut Judæus. Non tamen requiritur ad hæreſin, ut quis fidem Chriſti infuſam, & ſupernaturalem Catholicam receperit, ſed quamcunque etiam humanam, per quam in Chriſtum crediderit, ut docet *Suar. diſ.* 19. *de fide ſec.* 5. *n.* 1 *&* 2. Ratio eſt: quia poteſt quis eſſe verus hæreticus, non ſolùm coram DEO, ſed etiam coram Eccleſia, licèt nunquam fuerit Catholicus, aut fidem infuſam, ac Divinam ſuſceperit, ut patet in filijs hæreticorum nunquam baptizatis, qui jam adulti fidem parentum ſequuntur; hi enim ſunt veri hæretici, etſi nunquam fidem Catholicam ſuſceperint, aut profeſſi ſint, quæ alioquin alijs infunditur in baptiſmo. Sic enim & Anabaptiſtæ ante baptiſmũ, quem primùm valde adulti circa annum ætatis XXX. ſuſcipiunt, ſimpliciter dici ſolent, ac cenſeri hæretici.

Secundò requiritur, ut quis adhuc Chriſtum profiteatur: nam ſi negaret Novum Teſtamentum, eſſet Judæus: ſi utrumque, Paganus, ſive Ethnicus: quamvis in ordine ad pœnas Eccleſiaſticas incurrendas, hæc conditio non ſit neceſſaria; nam magis puniri poteſt, qui ad paganos, vel Judæos deficit, quàm qui ad hæreticos, *Suar. cit. l. n.* 10. Tertiò, licèt coram DEO aliquis poſſit eſſe hæreticus, qui baptiſmum non recepit, ſi nimirum erudierit antè cum Catholicis, & poſtea ad hæreticos deficiat, v. g. catechumenus: in ordine tamen ad pœnas hæreticorum incurrendas, requiritur, ut quia ſuſceperit baptiſmum validè; eſt enim fundamentum juriſdictionis Eccleſiaſticæ: baptiſmus autem, qui invalidus eſt, nullus eſt, *Suar. cit. l. n.* 6. *&* 8.

§ II.

De quibuſdam, de quibus dubitari poteſt, an ſint propriè dicti hæretici, nec ne?

IV. Quæritur 1. An qui voluntariè, ac deliberatè dubitat in fide, ſive circa aliquam veritatem fidei à DEO revelatam, & ab Eccleſia propoſitam, ſit hæreticus, vel infidelis? ℞. Qui dubitat poſitivè de aliquo articulo fidei, quem ſcit ab Eccleſia Catholica eſſe propoſitum, ac definitum, id eſt, poſitivè, ac pertinaciter judicat, & affirmat, eſſe dubium, vel incertum, cui poſſit ſubeſſe falſum, is verè eſt hæreticus, aut infidelis, *Azor. cit. c.* 9. *q.* 5. *Suar. cit. ſec.* 5. *n.* 10. *Tolet. in ſumma l.* 4. *c.* 4. *n.* 7. *Laym. cit. c.* 13. *n.* 5. contra *Sanch. cit. c.* 7. *n.* 12. Sed probatur: quia de fide eſt, omnes articulos, ſeu dogmata fidei, non ſolùm eſſe vera, ſed etiam certa, & indubitata: talis autem poſitivè judicat, & cum pertinacia affirmat, illa eſſe dubia, & incerta; ergo habet judicium erroneum contra fidem, ac proinde eſt verus hæreticus. Aliud eſt, ſi quis negativè tantùm dubitet de articulo fidei, quia ſuſpendit omne judicium, ita ut neque aſſentiatur objecto propoſito, neque etiam diſſentiat; quia nec judicat eſſe certum, neque etiam incertum: talis enim non habet judicium ullum de articulo fidei propoſito; adeóque nec errorem contrarium fidei habere poteſt: modò tamen non ſuſpendat judicium circa objectum, ſive articulum fidei, eò quòd virtualiter, ſeu implicitè judicet, eum eſſe incertum, & dubium; tunc enim intellectus ſic dubitans non habet ſe merè negativè; quia ideo propoſito ſibi objecto aſſentiri non vult, quòd ipſi incertum, & dubium eſſe videatur; ideóque expreſsè, vel ſaltem implicitè, ac virtualiter judicat, incertum eſſe objectum, ſive articulum fidei propoſitum, *Laym. c. l.* ubi tamen addit, excipiendos hinc eſſe eos, qui Orthodoxam, ſeu Catholicam fidem ignorant; quia inter hæreticos ſunt nati, & educati: hi enim non peccant, etiamſi de articulis veræ fidei dubitent, & judicent, illos eſſe incertos, donec inſtruantur, & argumenta, ac motiva fidei Catholicæ fiant evidenter credibilia; ideóque tales neque hæretici ſunt, niſi materiales, quia in illis dubitatio, vel judicium, ſive expreſſum, ſive implicitum, procedit ex ignorantia; ideó-

ideóque non eſt junctum cum pertinacia, quæ non poteſt conſiſtere ſimul cum ignorantia, ut ex ſuprà dictis patet.

V. Quare cùm in *c. Dubius. 1. h. t.* dicitur: *Dubius in fide infidelis eſt*, & conſequenter etiam hæreticus, ſi baptizatus ſit, & de articulo fidei ab Eccleſia propoſito dubitet, id intelligendum eſt de eo, qui non merè negativè, ſed poſitivè dubitat, judicando expreſsè, vel ſaltem implicitè, talem articulum eſſe incertum: nam de fide nullus debet dubitare, ſed firmiter credere, articulos fidei eſſe veros, ac certos, *c. 1. in princ. de ſum. Trinit.* cui adverſatur poſitivum judicium de incertitudine eorundem; nullus enim debet titubare in fide, *c. Apertè. 36. junct. Gl. V. Titubabat. cauſ. 24. q. 1. Gl. in cit. c. 1. V. Dubius. h. t.* Et hinc etiam in *Clement. un. §. Porro. de Sum. Trinit.* dicitur, quòd non ſolùm is, qui temerè aſſerit, ſed etiam, qui vertit in dubium, animam rationalem, ſeu intellectivam non eſſe formam corporis humani, per ſe, & eſſentialiter, tanquam hæreticus cenſendus ſit. Porro ut dubitans in fide cenſeatur eſſe hæreticus, requiritur, ut in tali dubitatione habeat firmitatem animi, ſive judicij, & quandam pertinaciam, ita ut in illa dubitatione contumaciter perſeveret, *Joan. Andr. in cit. c. 1. n. 1. h. t. Jul. Clar. l. 5. ſentent. §. Hæreſis. num. 2.*

Additur in eod. c. *Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant*, id eſt, veritatem fidei Catholicæ, ut explicat *Hoſtienſ. ibid.* Ex quo inferunt DD. hic, quòd infideles, & hæretici, vel etiam dubij in fide, non admittantur in teſtes contra Chriſtianos, & Catholicos, nec eis ullo modo ſit credendum, in præjudicium eorundem: quia, cùm ſint infideles DEO, non præſumuntur fideles fore hominibus, *Gl. fin. hic. & Abb. n. 3.*

VI. Quæritur 2. An Catechumenus nondum baptizatus, deficiens à fide, quam recepit, ſit hæreticus? ℞. Non eſſe propriè dictum hæreticum, ſaltem coram Eccleſia, & in foro externo, ſed infidelem; quia fidem ſolemniter in Baptiſmo non eſt profeſſus; adeóque neque formaliter, & completivè membrum Eccleſiæ factus eſt, ſed inchoativè ſolùm, *Sanch. cit. c. 7. n. 34. Azor. cit. c. 9. q. 3.* quamvis eſſentialiter non differat ab hæreticis, ſicut Æthiops non differt eſſentialiter ab alijs hominibus, qui ſunt albi, *Laym. cit. c. 13. n. 1.* Illud certum eſt, Catechumenum à fide recedentem non incurrere Eccleſiaſticas pœnas hæreticorum, quia ante Baptiſmum non ſunt ſubjecti juriſdictioni Eccleſiæ, *Sanch. cit. l.* & alij.

VII. Quæritur 3. An ſit hæreticus, qui mortis metu perculſus negat fidem, v. g. ſe eſſe Catholicum, vel aliquid fidei contrarium affirmat, abſque ullo tamen interiore mentis aſſenſu, quo verum eſſe judicat, quod ore profert? ℞. Talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, quia fidem abnegare, quando quis eam confiteri debet, eſt per ſe, & intrinſecè malum; ideóque neque ob mortis metum ſit licitum: nihilominus talem non eſſe verè, ac propriè hæreticum, quia hæreſis eſſentialiter conſiſtit in interno judicio erroneo intellectûs contra fidem, quod abeſt ab eo, qui interiùs mente non credit, quod exteriùs ore, & linguâ affirmat, ut ex communi DD. ſententia docet *Azor. cit. c. 9. q. 9.* Nihilominus tamen abnegans fidem etiam ob gravem metum, in Judicio, & foro externo, tanquam hæreticus meritò punitur, ſi non revocat, quia hominibus verba patent, non interna mens, & voluntas, de qua ſolus DEUS judicat. *Azor. cit. l.*

VIII. Cæterùm hoc loco quædam adhuc ſunt addenda, & notanda. 1. Quod habetur in *c. Qui alios. 2. h. t.* ubi Leo Papa ita reſcribit: Qui alios, »
cùm poteſt, ab errore non revocat, ſe ipſum erra- »
re demonſtrat. Qui enim tacet, conſentire vide- »
tur, *Gl. ibid. V. Qui alios.* Qui textus videtur ſpecialiter loqui de errore fidei, nempe quòd, qui alios ab errore non revocat, quando poteſt, ipſe errare convincatur, & peccet, ut patet ex ſumma ejuſdem c. & notat *Abb. ibid. in fine.* Nam alioquin malè poneretur *hoc c.* ſub Rubrica hujus tit. quamvis id verũ ſit etiam in alijs erroribus, ut, qui poteſt alium ab errore revocare, & non revocat, ipſe erret, & peccet, modò error ille alterius ſit culpabilis: ſecus eſt, ſi ſit inculpabilis, & invincibilis, ut explicat *Sanch. l. 2. de matrim. diſ. 38. n. 20. in fine.* Deinde alia eſt correctio judicialis, quæ ad ſolum Prælatum, alia Evangelica, ſeu fraterna, quæ ad quemlibet pertinet, ſi poſſit, & agatur de delicto committendo, *Hoſtienſ. hic in fine.* de quo alibi.

IX. Secundò in *c. Firmiſſimè. 3. h. t.* quod eſt deſumptum ex S. Auguſtino *libr. de fide Catholica.* quæſitum fuit, an hæreticus, vel ſchiſmaticus ſalvari poſſit? & reſpondet: Firmiſſimè tenendum eſt, »
& nullatenus dubitandum, omnem hæreticum, »
vel ſchiſmaticum, cum diabolo, & angelis ejus »
æterni ignis incendio mancipandum eſſe, niſi, »
ante finem vitæ, Catholicæ Eccleſiæ fuerit recon- »
ciliatus, & denuo incorporatus: quia nulli homi- »
ni, qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet unitatem, »
Baptiſmus, vel eleemoſyna, quantumcunque co- »
pioſa, vel mors pro Chriſti nomine ſuſcepta, pro- »
ficere poterit ad ſalutem, ſcilicet æternam: nam »
bona opera eorum valent ad bona temporalia promerenda, & ad minuendum ſupplicium pœnæ, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, hæreticum eſſe, qui ſcienter ſentit contra id, quod Eccleſia proponit ad credendum, velut à DEO revelatum, ſive cupiditate lucri, vel gloriæ ductus, ſive ex quacunque alia intentione contradicat Auctoritati Eccleſiæ, *Sanch. cit. c. 7. n. 4.* quin imò etiamſi quis falsò putet, ab Eccleſia eſſe definitum, quod tamen non eſt, cujus contrarium ipſe ſentit, & pertinaciter defendit, is eſt hæreticus, quia formaliter à fidei ratione recedit, exiſtimans non omnia ab Eccleſia definita eſſe vera, ſed illam errare poſſe, *Sanch. cit. c. 7. n. 30. Barb. in tit. 1. 3. num. 3.*

X. Tertiò in *c. Cùm Chriſtus. 7. h. t.* mandat Alexander III. Archiepiſcopo Rhemenſi, ut cùm »
Chriſtus perfectus DEUS, & perfectus homo ſit, »
ſub anathemate, ſive excommunicatione interdi- »
cat, ne quis de cætero audeat dicere, Chriſtum »
non eſſe aliquid, ſecundùm quod homo eſt: quia »
ſicut eſt verus DEUS, ita eſt verus homo ex anima »
rationali, & humana carne ſubſiſtens. Ubi *Abb. in fine* ait, hanc Conſtitutionem, cùm ſit declaratoria Juris Divini, extendi etiam ad præterita.

SECTIO

SECTIO II.
DE POENIS HÆRETICORVM, & inprimis de excommunicatione eorum.

§. I.

De prima pœna Jure Canonico decreta in hæreticos, ſcilicet excommunicatione, & conditionibus requiſitis ad illam incurrendam.

XI. Assertio 1. Prima pœna hæreticorum eſt excommunicatio major latæ ſententiæ, quæ ipſo jure, ſeu facto ab ipſis incurritur, prout inprimis conſtat ex c. *Ad abolendam. 9. in princ. h. t.* ubi Lucius III. excommunicat omoes illos, qui de Sacramento Corporis, & Saoguinis Chriſti, vel de Baptiſmate, vel de peccatorum confeſſione, vel matrimonio, vel de reliqnis Eccleſiaſticis Sacramentis aliter ſeotiunt, ant docent, quàm ſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſervat: & generaliter omnes illos, quos eadem Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi per Diœceſes ſnas, cum conſilio Clericorum (quia hoc eſt de cauſis majoribus; ideóque conſilium, ſeu conſenſus Capituli requiritur, c. *Novit. 4. & c. ſeq. de his, quæ ſiunt à Prælatis &c.*) vel ipſi Clerici, Sede vacante, cum conſilio vicinorum Epiſcoporum (ſi oportuerit) hæreticos judicaverint.

XII. Hinc colligitur 1. Quòd hæreticus ſit, non tantùm is, qui perversè ſentit de articulis fidei, qui continentur in Symbolo Apoſtolorum, ſed etiam, qui malè ſentit, ſive falsò credit de Sacramentis Eccleſiæ, *Abb. hîc n. 1.* Colligitur 2. Quòd Epiſcopi cognoſcere poſſint de crimine hæreſis, quod intelligendum eſt, ſi certum ſit eſſe hæreſim, quod aſſeritur: ſi verò ſit dubium, ea quæſtio, ejúſque deciſio ad ſolum Papam remitti debet, c. *Quoties. 12. cauſ. 24. q. 1.* & ibi *Gl. V. Niſi ad Petrum. Abb. hîc n. 3.* Item Capitulum, Sede Epiſcopali vacante, ſuccedit in poteſtate cognoſcendi etiam de hæreſi: quia tunc juriſdictio ordinaria Epiſcopalis remaoet penes Capitulum, *Gl. hîc V. Sede vacante, & Abb. n. 4.* de quo plura infrà.

XIII. Similiter in c. *Excommunicamus. 13. in princ. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 3. excommunicat, & anathematizat Concilium omnem hæreſin extollentem ſe adversùs hanc ſanctam, & Orthodoxam fidem (præcipuè traditam in c. 1. & 2. *de Sum. Trinit.*) & condemnat omnes hæreticos, quibuſcunque nominibus cenſeantur, facies quidem diverſas habentes, ſed caudas ad invicem colligatas: quia de vanitate conveniunt in idipſum, hoc eſt, licèt diverſæ ſint ſectæ; omnes tamen communiter conſpirant adversùs Eccleſiam DEI, *c. fin. §. Sunt & illæ. cauſ. 24. q. 3.* Quod autem ſtatutum eſt in *cit. c. Excommunicamus. 13.* id repetitur in c. *Excommunicamus. 15. in princ. h. t.*

XIV. Eadem pœna excommunicationis imponitur in c. *Sicut. 8. in princ. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateraoenſi ſub Alexandro III. c. 27. Ubi excommunicantur omnes hæretici, quibuſcunque nominibus cenſeantur, & omnes defenſores, ac receptatores eorum, & ſub comminatione anathematis, ſeu excommunicationis præcipitur, ne quis eos in domo, vel in terra, ſeu ditione ſua tenere, vel fovere præſumat, aut negotiationem cum eis exercere.

Denique in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur etiam omnes, & ſinguli hæretici, quocunque nomine cenſeantur, prout habetur in excommunicatione prima ejuſdem Bullæ apud Quarantam in Summa Bullarij *V. Excommunicationes in Bulla die Cœnæ Domini. fol. 321.*

XV. Illud hoc loco addendum, hæreticos non eſſe excommunicatos Jure Divino, ſed ſolo Jure Eccleſiaſtico, antiquiſſimo tamen, ut conſtat ex c. *Achatius. 93. cauſ. 24. q. 1. c. Noverit. 49. de ſent. excom. Azor. p. 1. l. 8. c. 10. q. 2. Sanch. l. 2. mor. c. 9.* contra *Palao p. 1. tr. 4. diſ. 4. pun. 1. n. 1.* Olim tamen non erat lata excommunicatio ipſo jure, ſed ferenda, poſt monitionem, per ſententiam in hæreticos, ut colligitur ex c. *Si quis. 22. cauſ. 1. q. 7.* Neque ante Bullam Cœnæ erat reſervata Papæ. Quòd autem non ſit lata Jure Divino, ex eo patet, quia hoc Jure non eſt hæreticus privatus activa, & paſſiva perceptione Sacramentorum, communioue fidelium, & ſuffragijs Eccleſiæ, magis, quàm alij peccatores, aliàs non potuiſſet Eccleſia ſtatuere, ut excommunicatus non denuntiatus poſſit ad communionem fidelium admitti, ſi Jure Divino eâ eſſet privatus, *Palao c. l.*

XVI. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem ob hæreſim latam, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Sanch. cit. l. 2. c. 8. Laym. l. 2. tr. 1. c. 14.* 1. Ut quis ſit hæreticus verus, & formalis, non tantùm materialis, & objectivè, hoc eſt, qui aliquid aſſerat, vel defendat contra fidem, ſed ex ignorantia invincibili, vel etiam vincibili, & culpabili; ſed non pertinaciter, paratus corrigere, ſi ſciret, eſſe contra fidem; talis enim, cùm non ſit verè hæreticus, ut ſuprà dictum, excommunicationem non incurrit. Hinc infertur, ruſticos, alióſque homines ſimpliciores in Germania, qui ſectam Lutheri, vel Calvini profitentur; ideóque hæretici habentur, ſed pertinaces non ſunt, quia illam deſerere volunt, poſſe abſolvi à ſuis Parochis, ſi examinati appareat, quòd in ignorantia invincibili, vel ſaltem mortaliter non culpabili hactenus fuerint conſtituti, editâ priùs profeſſione fidei coram teſtibus, ſi id fieri poſſit. Niſi tamen in aliqua Diœceſi conſuetudo vigeat, ut tales, etiam materiales hæretici, mittantur ad Epiſcopum, vel ejus Vicarium, aut ad eos, qui habent facultatem abſolvendi ab hæreſi, qui eos examinent, ac judicent, an falſam ſectam tenuerint ex ignorantia invincibili, vel culpabili quidem, ſed ſine pertinacia, *Laym. l. 2. tr. 1. c. 13. n. 4.*

XVII. Secundò requiritur ad excommunicationem incurrendam, ut quis hæreſim internam, ſive mentalem verbis, aut alijs ſignis externis manifeſtet, quæ ſuâpte naturâ, vel ex Inſtitutione, vel conſideratis circumſtantijs perſonarum, loci, & temporis &c. ſunt apta ad ſufficienter manifeſtandam hæreſim

reſim internam, quia licèt hæreſis ſit peccatum, quod perficitur, & conſummatur in ſola mente; non tamen poteſt Eccleſia excommunicatione, vel alijs pœnis fori externi punire delictum merè internum, niſi aliquo ſigno externo manifeſtetur, cùm non habeat poteſtatem judicandi de omninn occultis, *Sanch. cit. c. 8. n. 2. & 7.* Veruntamen nb hæreſim exteriorem, etiam penitus oceultam, quia v.g. aliquid contra fidem voluntariè, & pertinaciter quis mente affirmat, & ore, ac linguâ exteriùs profert, & exprimit, etiam nemine præſente, & audiente, excommunicatio ipſo jure incurritur, qnia tunc eſt hæreſis verè externa, ac per ſe non eſt occulta, qualis eſt hæreſis merè interna, ſed talis, ut per ſe, & ſuâpte naturâ poſſit Eccleſiæ de illa conſtare; ideóqne poteſtati, & juriſdictioni Eccleſiæ eſt ſubjecta, & per accidens tantùm occulta, qnia deſunt teſtes, quibus probati poſſit in Judicio, cùm nullus illi manifeſtationi externæ fuerit præſens, *Azor. cit. l. 8. num. 6.* & alij apud ipſum, ubi addit, quòd taiis hæreticus etiam alias pœnas hæreticorum incurrat; quia etſi ad executionem pœnæ ipſo jure latæ requiratnr probatio delicti, & proceſſus judicialis, id tamen non exigitnr ad ejus obligationem incurrendam, ſed ſatis eſt delictum eſſe externum.

XVIII. Tertiò requiritur ad excom̃unicationem incurrendam, aliáſque pœnas, nt actus externns, per quem hæreſis interna manifeſtatur, ſit ex ſe mortaliter malus, & non tantùm prout ſubſtat actui interno, & ab illo procedit. Ratio eſt: quia excommunicatio, & ſimiles graves pœnæ non imponuntur, niſi ob peccatum mortale externum; quia ſolus actus externus, ſaltem per ſe, ac directè juriſdictioni Eccleſiæ ſubjicitur. Unde non incurritur excommuuicatio, nb levem externam percuſſionem Clerici, etiamſi habuerit voluntatem graviter percutiendi, *Sanch. cit. l. n. 7.* Et hinc etiam non eſt excommunicatus, qni hæreſim internam manifeſtat alteri, animo capiendi ab eo conſilium, aut inſtructionem, quia talis manifeſtatio non eſt actus malus, ſed bonus, qui ab Eccleſia puniri non poteſt, nec eſt profeſſio hæreſis, ſed potiùs deteſtatio, *Sanch. cit. l. num. 20. Laym. cit. c. 14. n. 3.*

XIX. Quartò requiritur, ut hæreſis interna exteriùs manifeſtetnt, animo eam profitendi; quia non eſt peccatum externum hæreſis, prnpter quod lata eſt excommunicatio, niſi ex vi internæ hæreſis procedat; adeóqne niſi quis illam exteriùs profiteri intendat, *Laym. cit. l.* Unde ſi quis legendo, vel narrando, vel diſputandn hæreſim priùs mente conceptam linguâ pronnnciet, non animn, ſive voluntate confirmandi eam, vel exprimendi errorem, ſed tantùm legendi, narrandi, vel diſputandi gratiâ, non eſt hæreticus externus; quia non profert illam ut propriam, ſed ut alienam, *Azor. cit. c. 10. q. 7. Sanch. cit. c. 9. n. 24.* Veruntamen ille eſt hæreticus externus, qui ex interna hæreſi, quam interiùs animo fovet, Sacro non intereſt, aut Communione abſtinet, aut genua non flectit, cùm S. Hoſtia elevatur, ſiquidem iſtæ omiſſiones prodeunt ex vi internæ hæreſis, & ſpectatis circumſtantijs, cenſeri quis poteſt per illas virtualiter, & tacitè profiteri hæreſim: ſecus eſt, ſi ob circumſtantias oblivionis, aut inadvertentiæ probabiliter poſſint attribui, licèt reipsâ ex animo hæretico proficiſcantur, *Sanch. cit. l. n. 16.* ubi plura exempla hujnſmodi adfert.

XX. Cæterùm præter dictam excommunicationem latam in omnes hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes ij, qui hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, ſine auctoritate Papæ, & Sedis Apoſtolicæ, ſcienter legunt, aut retinent: & eos imprimentes, & qnomodolibet defendentes ex qnavis cauſa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, prout habetur in prima excommunicatione dictæ Bullæ. Idque meritò prohibitum fuit, quia damnato Auctore tanquam hæretico, liber quoque ejus, & ſcripta omnia de Religione damnata cenſentur, prout ſumitur ex *c. Fraternitati. 4. h. t.* Nam cùm Cæleſtinus, & Pelagius de hæreſi condemnati fuiſſent in Epheſina Synodo, dubitavit Patriarcha Antiochenus, an ſcripta eorum eſſent recipienda? Reſpondet Papa Gregorins I. quòd non, quia cùm Auctores damnati ſint, ſcripta eorum quomodo admitti poſſunt? quaſi dicat, non poſſunt: nam qualis Auctor fuerit, talia ejus opera præſumuntur, & deſtructo principali, deſtruitur acceſſorium, opera autem ſunt acceſſoria ad Auctores illorum, *Gl. hic in notatis.* Idque extenditur, etiamſi libri illi, ſive opera aliàs bona ſint, & utilia; non enim ſunt recipienda, *Gl. hic V. Cæleſtinus.* & ſive ſint libri impreſſi, ſive manuſcripti, *Sanch. l. 2. mor. c. 10. num. 28.* & ſive libri illi ſint editi, aut ſcripti, poſt damnationem Auctoris, ſive etiam ante illam, ſemper enim, damnato Auctore, cenſentur damnati libri ipſius, niſi ſint expreſsè approbati, uti ſcripta Origenis, & patet ex *c. Et hoc diximus. 9. cauſ. 16. q. 7. Gl. hic. V. eod. & Barb. n. 2. 3. & 4.*

Requiritur autem ad prædictam excommunicationem incurrendam. 1. Ut ij libri ſint alicujus hæretici. 2. Ut tractent vel de Religione, vel ſi de alia re tractent, hæreſim contineant: quamvis hæc Conſtitutio Bullaris, ſecundùm talem rigorem, in noſtris partibus non ſit recepta, ut notat *Laym. l. 2. tr. 1. c. 15. n. 4.* 3. Ut hi libri ſcienter legantur, retineantur, imprimantur, vel defendantur, unde ignorantia etiam craſſa ab hac cenſura excuſat. 4. Ut tales libri legantur ſine legitima facultate, quam ſolus Sum. Pontifex dare poteſt, niſi alicui ſpeciarim conceſſerit, ut etiam alijs dare poſſit facultatem legendi libros hæreticos, *Sanch. cit. c. num. 20.* Addi poteſt quinta conditio, ut id, quod legitur, ſit materia notabilis, & ſufficiens ad peccatum mortale. Unde qui legeret unam ſolam paginam, etiam libri in folio impreſſi, excuſaretur ab hac cenſura, ob parvitatem materiæ, ſecundùm *Sanch. cit. l. n. 33.* quamvis alij minorem materiam dicant eſſe ſufficientem ad incurrendam hanc cenſuram.

XXI. Præterea excommunicatio etiam lata eſt in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum edito auctoritate Pij IV. Sixti V. & Clementis VIII. & cujus fit mentio in *Concil Trident Seſſ 25.* in Decreto de Indice librorum: cujuſmodi ſunt illi libri, qni continent aliquos errores, tametſi non hæreticos, vel errorum ſuſpicionem, quæ excommunicatio non eſt reſervata Papæ, ſicut excommunicatio Bullæ Cœnæ, ut docet *Becanus tom. 2. tract. 1. de fide. c. 15. q. 8. n. 4. & 6.* qui *n. 5.* ait; ubi Bulla Cœnæ

Domini, vel Index librorum probibitorum in Germania oon eſt receptus, quia à majore parte populi non obſervatur, Catholicos in Germania non eſſe excommnoicatos, qui legunt libros hæreticorum, quamvis peccent mortaliter, ſi eos legant cum periculo erroris, aut deceptionis, quod frequenter fit.

§. II.

Quæ communicatio Catholicis cum hæreticis ſit prohibita, vel permiſſa, & an ac quando ſint vitandi tanquam excommunicati?

XXII. Quæritur 1. An Jure Divino hæretici ſint omnino vitaodi in rebus Divinis? ℟. hæretici in rebus ſacris, ac divinis Jure Divino ſunt vitandi, nec cum illis eſt communicandum in bis caſibus, Velnti 1. ſi ex communicatione cum illis iu bujuſmodi rebus apud Catholicos oriatur ſcaodalum, & offenſio, vel ſi ex eo ſuſpicio oaſcatur, quòd Catholici hæreticorum ritus, mores, aut dogmata, verbo, ſigno, vel facto profiteantur. 2. Si ex communicatione in his rebus periculum animæ ſpirituale immineat, videlicet perverſionis io fide, aut Catholicæ Religionis contemptus. 3. Si Catholicus cum hæretico habeac commercium in crimine, ob quod fuit excommunicatus. Extra hoc caſus, non Jure Divino, ſed Canonico tantùm hæretici in rebus ſacris ſunt vitandi, *Azor. p. 1. l. 8. c. 10. q. 2.*

XXIII. Quæritur 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus vitandi ſint à Catholicis Jure Canonico? ℟. Etſi olim omnis excommunicatus vitari debuerit, publicus quidem publicè, & occultè; occultus verò ſecretè, non tamen publicè: poſtea tamen edita eſt à Martino V. in Concilio Conſtantieo-
» ſi Conſtitutio, quæ incipit: *Ad evitanda*, & refer-
» tur à *Navarro in man. c. 27. n. 35.* in qua declara-
» tur, ut nemo poſtbac teneatur abſtinere, & ſepara-
» re ſe, neque evitare communicationem alicujus in
» adminiſtrando, aut recipiendo Sacramenta, aut in
» alijs Divinis Officijs, aut extra illa, ratione ali-
» cujus ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut
» ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, vel à
» Jure generaliter promulgatæ, neque ſervare inter-
» dictum Eccleſiaſticum, ſi illa cenſura non fuerit
» promulgata, & denunciata ſpecialiter, & expreſsè
» à Judice contra certam aliquam perſooam, Col-
» legium, Univerſitatem, Eccleſiam, aut locum
» certum: neque manifeſtè conſtet incurriſſe ſen-
» tentiam excommunicatioois; ita ut oullo modo
» poſſit occultari, vel per aliquod remedium Juris
» excuſari: vel niſi fuerint notorij Clericorum per-
» cuſſores.

Quare neque hæretici manifeſti, & notorij, ratione excommunicationis latæ in eos Jure communi, & in Bulla Cœnæ Domini, ſunt vitandi, neque interdicta eſt communicatio cum illis, niſi nominatim, & expreſsè ſint denunciati, quia favor Concilij Conſtaotienſis conceſſus omnibus fidelibus, ut non teneaotur vitare excommunicatos, qui non ſunt nominatim denunciati, aut notorij percuſſores Clericorum, comprebendit etiam hæreticos, cùm ſpecialiter ibi non ſint excepti, & Conſtitutio generaliter loquatur de omoibus excommunicatis, Neque etiam in Bulla Cœnæ Domini excommun. 1. cenſentur nominatim excommunicati, ac vitandi Lutherani, Calviniſtæ, & alij ſectarij ibi ſpecialiter expreſſi, donec nominatim, & ſigillatim denuncientur, & exprimantur; quia illa denunciatio ſolùm generalis eſt, non ſpecialis, ut docet *Azor. cit. c. 11. q. 1. Sanch. l. 2. mor. c. 9. num. 3.* & alij. Quin imò quamvis valde probabile ſit, quòd ille, qui per ſententiam nominatim hæreticus eſt condemnatus, & declaratus, tanquam nominatim excomınonicatus, ſtatim ſit vitandus, quia, cùm excommunicatio ex clara Juris diſpoſitione ſit hæreſi annexa, hoc ipſo, quòd aliquis nominatim eſt hæreticus declaratus, & de hæreſi condemnatus, cenſeri debet etiam declaratus excommunicatus; adeòque vitandus erit, ut docet *Gutierez. qq. Canon. l. 1. c. 1. num. 42. Henriq. Suar.* & alij citt. apud *Sanch. cit. l. num. 4.* Nihilominus tamen ipſe non improbabiliter tenet contrarium, nempe non cenſeri tunc nominatim excommunicatum, quia in Decreto Concilij Conſtantienſis dicitur, neminem teneri vitare excommunicatum, niſi cenſura à Judice fuerit denunciata contra perſonam ſpecialiter, & expreſsè: at ſi quis denuncietur tantùm hæreticus, vel reus alterius criminis, cui conſtat excommunicationem eſſe annexam, non eſt denunciata cenſura ſpecialiter, & expreſsè in perſonam ipſius, ſed ſolùm virtualiter, & per quandam cooſequentiam, Cùm autem hæc Conſtitutio edita ſit in favorem animarum, potiùs extendi debet, ut formalis, & expreſſa declaratio cenſuræ requiratur, quàm reſtringi: præſertim cùm multi excommunicationem illi crimini annexam ignorent, & ideo periculis, & dubijs conſcientiæ ſubjiciantur, ſi obligati ſint eos vitare, propter ſolam criminis declarationem, *Sanch. cit. c. 9. num. 4.* ubi in fine addit, idem dicendum eſſe, ſi quis declaretur eſſe hæreticus, & incurriſſe omnes illius pœnas; quia nondum eſt ſpecialiter, & expreſsè denunciatus excommunicatus, & multi adhuc neſcirent ſub cenſuris comprehendi excommunicationem.

XXIV. Ex dictis plura corollaria practica deduci poſſunt, primò licitum eſſe Catholicis, præſertim in locis, ubi permixti cum hæreticis vivunt, ut in Germania, Gallia, Anglia, & Polonia, civilia commercia cum eis inire, quia, quamvis ſint publici, & notorij hæretici, non tamen ſunt expreſsè, & nominatim denunciati, *Azor. cit. c. 11. q. 1. Sanch. cit. c. 9. num. 5.*

Infertur 2. Licitum eſſe cum hæreticis nondum denunciatis ſimul orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis audire, & funus ad ſepulchrum comitari: ſicut enim licitum eſt communicare cum vivo hæretico non denunciato, & eum comitari ad rem per ſe licitam, ita & cum mortuo, deducendo eum ad ſepulturam, *Navarr. conſil. 12. num. 7. h. t. Azor. cit. c. 11. q. 2. & 4.* Quod tamen limitandum eſt, dummodo id non fiat, animo favendi hæreticis, ut hæretici ſunt, quia hoc intrinſecè malum eſt, ſed ſolo affectu humanitatis, & amicitiæ. 2. Dummodo id fiat ſine ſcandalo, & offenſione Catholicorum, & ſine communicatione in ritibus, & ce-

remo-

remonijs hæreticorum. 3. Dummodo hæretici ſepeliantur, non in loco ſacro, ſed profano; quia aliàs comitarentur ad rem illicitam, & cooperarentur peccato ſepelientium, *Navarr. cit. l. n.* 8. *Sanch. cit. c.* 9. *n.* 7.

Infertur 3. Licitum eſſe templa hæreticorum adire, & in eis preces fundere, ritu Catholico, vel Conciones eorum audire, ſi ex juſta cauſa fiat, v. g. ut famulus Dominum ſuum comitetur: vel ut errores Miniſtri hæretici annotentur ad confutandum, modò abſit ſcandalum, & periculum propriæ perverſionis, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 4. *Becanus tr. de fide. c.* 9. *q.* 5. *n.* 17. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 11. *num.* 5. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 4. *n.* 26. neque id eſt per ſe ſignum profeſſionis falſæ fidei: cùm audire Conciones hæreticas ſit quid indifferens, & ordinari poſſit ad varios fines, malos, & bonos.

XXV. Infertur 4. Illicitum eſt Catholicis à Parochis, & Epiſcopis hæreticis Sacramenta recipere, ſive baptiſmi, extra caſum neceſſitatis, ſive Euchariſtiæ, ſive pœnitentiæ, ſive alia, ſi inde oriatur ſcandalum, vel periculum perverſionis: vel ſi Sacramenta ritibus hæreticis miniſtrentur: quamvis, quantum eſt præcisè ex vi hæreſis, & excommunicationis, id non ſit directè prohibitum, ſi hæretici illi non ſint nominatim denunciati, vel notorij Clericorum percuſſores; adeóque non ſint vitandi, *Sanch. cit. c.* 9. *n.* 10. & in extremo vitæ periculo etiam Sacramentum pœnitentiæ ab hæretico Presbytero ritè ordinato percipere eſſe licitum, docet *Azor. cit. c.* 11. *q.* 10. *& Navarr. conſil.* 10. *n.* 2. *h. t.* quia tunc excommunicatus etiam denunciatus non caret juriſdictione.

Similiter generatim loquendo, illicitum eſt Catholicis contrahere matrimonium cum hæreticis, quamvis illud ſit validum: tum quia id ſpecialiter prohibitum eſt Jure Eccleſiaſtico in *c. Cave.* 15. *& c. Non oportet.* 16. *cauſ.* 28. *q.* 1. tum quia præbetur alijs ſcandalum: tum quia per tale matrimonium conjux Catholicus exponit ſe, & liberos periculo perverſionis; & quia ſacrilegium committitur, dum profanatur Sacramentum, illúdque hæreticis adminiſtratur; poſſent tamen aliquando talia matrimonia inita cum hæreticis, qui non ſunt expreſsè denunciati, nec manifeſti Clericorum percuſſores, in Germania, aliiſque locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti degunt, excuſari à peccato, ratione conſuetudinis receptæ, ac toleratæ, per quam etiam antiquis Canonibus eſt derogatum, vel illi omnino non ſunt uſu recepti: dummodo prædicta pericula, & incommoda abſint, & ab initio contractûs excipiatur, ut liberi progenerandi catholicè educentur, nec non conjux Catholicus liberè fidem, & Religionem Catholicam in omnibus profiteri permittatur, atque eis gravis cauſa ſubſit, ut quia ſpes eſt probabilis, conjugem hæreticum convertendi ad fidem Catholicam, aut alia ſimilis cauſa, ratione cujus conjux Catholicus non cenſebitur cooperari ſacrilegio conjugis hæretici, ſed permiſſivè ſolùm ſe habere, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 5. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 9. *Becan. cit. c.* 9. *q.* 5. *n.* 20. *&* 21.

XXVI. Infertur 5. Licitum eſt Catholico in prædictis locis filium hæretici è baptiſmo ſuſcipere, ſi hic ritu, & modo Catholico, non hæretico miniſtretur; quia id nullo modo eſt prohibitum. Quamvis vice versâ non ſit licitum, ut Catholicus adhibeat hæreticum in patrinum filij ſui, quia juxta Canones Eccleſiæ, patrini officium eſt ſuſceptum è baptiſmo inſtruere in primis fidei Rudimentis; ideóque hæreticus hoc munus obire non poteſt, *Navarr. l.* 1. *conſ.* 1. *n.* 67. *de conſtit. Azor. cit. c.* 11. *q.* 9. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 12.

Infertur 6. Poſſunt filij hæreticorum admitti ad ſcholas Catholicorum, etiamſi jam adulti ſint, & erroribus hæreticis imbuti; quia non ſunt nominatim denunciati: non tamen poſſunt filij Catholicorum adire ſcholas hæreticorum, ob periculum perverſionis, *Navarr. cit. l. n.* 64. *Azor. cit. l. q.* 8. *Sanch. cit. l. n.* 11.

§. III.

An liceat diſputare de fide cum hæreticis, vel aliis, & quando, ac quomodo? & an etiam licitum ſit Laicis prædicare?

XXVII. Assertio 1. Laicis interdictum eſt de fide Catholica diſputare, ſub pœna excommunicationis, prout ſtatutum eſt in *c. Quicunque* 2. §. *Inhibemus h. t. in* 6. ubi prohibetur, ne cuiquam Laicæ perſonæ liceat publicè, vel privatim de fide Catholica diſputare, qui verò contrà fecerit, excommunicari debet.

Idq; extenditur 1. Ut Laici, etſi docti ſint, de fide diſputare nō poſſint, quia leges non de ijs, quæ raró, ſed quæ frequenter, & communiter accidunt, feruntur, *l. Nam ad ea* 14. *ff. de legib.* at Laici frequenter ſunt indocti, & imperiti, ideò de fide Catholica diſputare univerſim omnibus Laicis eſt interdictum, etiam doctis, ne alioquin diſputante docto Laico, etiam rudes, & imperiti anſam diſputandi de fide Catholica accipiant, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 26. *q.* 1. *Sanch. l.* 5. *moral. c.* 6. *n.* 5. *Farinac. tract. de hæreſi q.* 178. *n.* 112. Ex quo infertur, quòd Clerici etiam primâ ſolùm tonſurâ initiati, & indocti non contineantur ſub hac prohibitione Alexandri IV. in *cit. c.* 2. quamvis tales indocti Clerici diſputando de fide, peccent contra legem naturalem, exponendo ſe periculo errandi in multis. Nec refert, quòd etiam Clericis prohibitum ſit publicè diſputare de fide, in *l. Nemo* 4. *C. de S. Trinit.* quia cùm lex illa ſit Imperatoria, & Civilis, ac de rebus ſpiritualibus diſponat, non poteſt obligare Clericos, niſi à Jure Canonico confirmetur, *Azor. c. l. q.* 2. *Sanch. c. l. n.* 8.

Extenditur 2. Quòd etiam Clericis regulariter non ſit licitum diſputare de fide cum hæreticis, *c. Cum quibus* 36. *in fine, & ibi Gl. V. certamen. cauſ.* 24. *q.* 3. *Farinac. c. l. n.* 114. quod præſertim intelligendum eſt de diſputatione cum hæreticis, qui aliquo modo fuerunt Magiſtri erroris, tales enim ſunt pertinaces in errore, & obſtinati, unde ex diſputatione cum illis nulla ſpes eſt converſionis; ſed potiùs major perturbatio pacis inde ſequitur, *Sanch. c. l. n.* 12. *Becan. tr. de fide c.* 15. *q.* 7. *n.* 11.

Extenditur 3. Quòd etiam doctis Clericis non liceat diſputare de fide cum hæreticis, coram ſimpliciotibos, quia eſt periculum, ne auditis hæreticorum argumentis, in fide incipiant dubitare, aot titubare, niſi is, qui diſputat cum hæreticis, non ſolùm ſit vir doctus, ſed clatus, qui poſſit ita perſpicuè proponere ſolutiones argumentorum, ut etiam rudes, & ſimplices facilè capere poſſint, quod tameo tarò contingit; vel niſi ſimpliciores ab hæreticis ſollicitentur ad hæreſim, tunc enim tenentor viri docti coram ſimplicibus ſe illis opponere, & veram fidem diſpotando defendere, *Sanch. c. l. n.* 10, *Farinac. c. l. n.* 126.

XXVIII. Limitatur autem ſopra dicta aſſertio 1. quòd licitum ſit cum hæreticis diſputare de fide, etiam publicè, coram inſtructis, & firmis in fide, ad confutandum eorum errores, & ad defenſionem fidei, *S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 7. in corp. Gl. in cit. c. Cum quibus V. Certamen. Farin. c. l. n.* 122.

Limitatur 2. Non eſt prohibitum doctis Theologis inter ſe ipſos, vel etiam coram ſapientibus, & in fide firmis, diſpotare de controverſiis fidei, ſi id fiat nō ad fidei veritatem in dubium revocandā, ſed ot hæretici confuodantur, & conviocantur, vel exercitij gratiâ, *S. Tho. c. l. Sanch. cit. c. 6. n. 9. Farin. c. l. n. 122. & seq.*

Limitatur 3. Quòd etiam Laicus diſputare poſſit cum hæretico, in caſu magnæ neceſſitatis, vel utilitatis, ut ſi in aliquo loco eſſet aliquis hæreticus, qui perverteret fideles, & oullus eſſet Eccleſiaſticus, vel Religioſus, qui ei poſſet reſiſtere, tunc enim Laico, ſi ſufficienter doctus ſit, non ſolùm licitum eſt diſputare cum illo hæretico, ſed etiam ad id ex lege charitatis teneretur, ut proximorum ſaluti ſpirituali conſuleret, *Sanch. c. l. n. 7. Becan. c. l. n.* 6.

Limitatur 4. Quòd Laici, præſertim docti, qui In Germaoia, & alijs locis, ubi Catholici cum hæreticis ſunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurruot, etſi cum hæreticis diſputent de fide, quia prædicta Cooſtimtio in his locis non eſt uſu recepta, aut per contrariam conſuetudinem abrogata, *Sanch. c. l. & Becan.*

Porro excommunicatio decreta in *cit. c.* 2. §. *Inhibemus*. In Laicos diſputantes de fide, nooeſt latæ ſeotentiæ, ſed ferendæ, hoc eſt, oou incurritur ipſo facto, ſeu jure, ſed opus eſt, ut præcedat monitio, & ſententia Judicis, ut colligitur ex verbis textûs: *Qui contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*, quod eſt verbom futuri temporis, aliàs dixiſſet Papa, *ſit innodatus*, vel *eo ipſo*, vel ſimilia, *Gl. ibid. V. Innodetur. Azor. c. l. q. 1. Sanch. c. l. n.* 3.

XXIX. Assertio 2. Sicut Laicis interdictum eſt diſputare de fide, publicè, vel occultè; ita
» & prædicare, prout ſtatuitur io c. *Cùm ex injuncto*
» 12. *h. t.* ubi ioprimis improbat Papa Innocentius
» III. occulta conventicula, quæ Laici celebrant, cùm
» Chriſtus miſſorus ſuos Apoſtolos ad prædicandū
» eis præceperit: *Quod dico vobis in tenebris, dicite*
» *in lumine*, *Matth.* 10. Deinde arguit Laicos, qui of-
» ficium prædicationis ſibi aſſomunt, *ſicut enim multa*
» *ſunt membra corporis, ſed non habent eundem actum*,
» 1. *Cor.* 12. ita mulri ſont in Eccleſia Ordines, ſed
» non omnes babeot idem officiom, qoia alios dedit
» Apoſtolos, alios Prophetas, alios Doctores, *Eph.* 4.
» Sed Ordo Doctorum præcipuus eſt in Eccleſia,
» ideo non debet quis indifferenter officium prædi-
cationis aſſumere, quia ſecundùm Apoſtolum ad »
Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* & »
Chriſtus ipſe ait *Luc.* 10. *Rogate Dominum meſſis*, »
ut mittat operarios in meſſem ſuam. Sed ſi fortè quis »
diceret, quòd tales inviſibiliter mittantur à DEO, »
etſi non mittantur viſibiliter ab homine, poteſt ei »
reſponderi, quòd, cùm illa miſſio ſit occulta, oon »
ſofficit coiquam nudè dicere, quòd ſit miſſus à »
DEO, cùm hoc quilibet hæreticus aſſeveret, ſed »
oportet, ut illam iooviſibilem miſſionem aſtruat »
per operationem miraculi, vel Scripturæ teſtimo- »
nium ſpeciale, exemplo Moyſis, *Exodi* 7. & Jo. »
Baptiſtæ, de cujus miſſiooe à DEO Iſaias ait c. 20. »
Ego vox clamantis in deſerto, &c. Præterea io §. *Li-* »
cèt autem. eod. c. dicit Papa, quòd nullus eludere »
debeat ſimplicitatem Sacerdotum; licèt enim val- »
dè neceſſaria ſit ſcientia Sacerdotibus ad doctri- »
nam, non eſt tamen ſimplicibus Sacerdotibus de- »
trahendum, etiam à Scholaſticis, oedom à Laicis, »
cùm in illis debeat officium Sacerdotale honora- »
ri, juxta præceptum Domini *Exodi* 22. *Diis non de-* »
trahas, id eſt, Sacerdotibus, qui propter Ordinis, & »
officij excellentiam, & dignitatem Dij nuncupao- »
tur. Nec aliquis ex iſtis defeodat aodaciam ſuam »
illo exemplo, qoòd aſina reprehenderit Prophe- »
tam Balaam, *Num.* 22. vel quia Chriſtus ait, *Joan.* 8. »
Quis ex vobis arguet me de peccato? quia aliud eſt, »
cùm quis occultè reprebeudit fratrem ſuum in ſe »
peccantem, ad quod quilibet tenetur, ſecundùm »
Evangeliom, *Matth.* 18. de quo poteſt intelligi »
quodammodo, quòd Balaam fuerit correptus ab »
aſina: & aliud eſt, patrem (in pleriſque Codici- »
bus legitur, fratrem, ut notat *Gl. marg. hîc.*) mani- »
feſtè reprebeodere, quod nulli licet. Rurſus aliud »
eſt, quòd Prælatus ſpootè, de ſua confiſus inno- »
centia, ſe ſubmittat accuſatiooi ſubditorum, in »
quo caſu debet intelligi verbum Chriſti, *Quis ex* »
vobis, &c. & aliud eſt, ſi ſubditus, animo non tam »
reprebendendi, quàm detrahendi, exurgit io Præ- »
latum, cùm potiùs ei debeat obſequi. Quòd ſi »
fortè neceſſitas poſtulet, ut Sacerdos, ſeu Paſtor, »
tanqoam inutilis, & indignus debeat removeri à »
cura gregis, agendum eſt ordioatè apud Epiſco- »
pum, ad cujus officium pertinet, tam inſtitutio, »
quàm deſtitutio Sacerdotum. »

Hioc colligitur, quòd Laici, quamvis idonei, prædicare non debeant, oec etiam Clerici, niſi ex officio eis id competat, & poteſtate ordinaria, qualem habent Curati, *Gl. hîc in notat. & V. alios.*

XXX. Similiter prohibeotur etiam prædica-
re Laici in c. *Sicut* 14. *h. t.* ubi Gregorius IX. mandat, »
ut Laicis univerſis, cujuscunque ordinis ſint, in- »
terdicatur, ne officium prædicandi uſurpeot, cùm »
Dominus dederit alios Apoſtolos, alios Prophe- »
tas, alios verò Doctores, & Doctorum Ordo ſit »
quaſi præcipuus in Eccleſia DEI, & quia vereo- »
dum eſt, ne vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſub- »
iorreot. »

XXXI. Denique in c. *Excommunicamus* 13.
§. *Quia verò h. t.* decernitur, ut omoes, qoi prohi- »
biti, & non miſſi, præter auctoritatem à Sede Apo- »
ſtolica, vel Catholico Epiſcopo loci acceptam, »
publicè, vel privatim, prædicationis officium uſur- »
pare præſumpſerint, excommunicentur, cùm A- »
poſtolus

Digitized by Google

poſtolus dicat, quomodo prædicabunt, niſi mittantur: & niſi quamptimùm reſipuerint, aliâ competente pœnâ plectantur. Porro non ſolus Papa, vel Epiſcopus, ſed etiam inferiores Prælati, & rectores poſſunt poteſtatem prædicandi aliis approbatis, & ad hoc idoneis concedere in Eccleſiis ſuis, ſed generalem licentiam prædicandi per totam Diœceſim, non poteſt dare, niſi Epiſcopus loci, vel Papa per univerſum mundum, quale privilegium habent Religioſi mendicantes, limitatam tamen, juxta *Clement. Dudum 2. de ſepult. Abb. in cit. c. §. Quia verò n. 12.*

§. IV.

An, & quando excommunicati, propter ſuſpicionem de hæreſi, tanquam hæretici condemnari poſſint?

XXXII. Assertio unica, ſuſpecti de hæreſi, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, & qualitatem perſonæ, ſe debitè purgaverint, excommunicari debent, & vitari, donec competenter ſatisfecerint: & ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, tunc tanquam hæretici ſunt condemnandi, prout ſtatuitur in c. *Excommunicamus 13. §. Qui autem h. t.* Ratio eſt, quia contumaciter perſiſtens in excommunicatione, juris præſumptione cenſetur fateri crimen, propter quod eſt excommunicatus, ideóque tanquam confeſſus, & convictus condemnari poteſt, *c. Rurſus 36. & c. Quicunque 37. c. 11. q. 3. Barb. in collect. hic n. 10.* Idem quoad priorem partem habetur in *c. ad abolendam 9. §. Qui verò h. t.* ubi dicitur: Qui verò inventi fuerint ſolùm ſuſpecti de hæreſi, niſi ad arbitrium Epiſcopi, juxta ſuſpicionis conſiderationem, & qualitatem perſonæ, innocentiam ſuam congruè purgaverint, ſimili ſententiæ excommunicationis ſubjacebunt.

Idque extenditur, quòd hujusmodi excommunicatus, quia ſuſpectus de hæreſi, & citatus contumax fuit, & non comparuit, ſi per annum in excommunicatione permaneat, ipſo jure, absque alia ſententia condemnatoria, ſit habendus, ut hæreticus, ut poſt *Hoſtienſ. & Jo. Andr. hic. n. 4.* tradit *Abb. ibid. n. 11.* & ſumitur ex *Auth. Gazaros C. de hæretic.* ubi in fine dicitur: Quòd ſi ſic per annum permanſerint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus, adeóque poſt annum ipſo jure ſunt condemnati: quæ lex, ſicut & aliæ LL. Civiles conditæ contra hæreticos in favorem fidei ſunt approbatæ per Papam, *c. ut inquiſitionis 18. h. t. in 6. Jo. Andr. hic n. 4. & Abb. n. 12.* requiritur tamen ſententia declaratoria criminis, *Barb. hic n. 10.*

XXXIII. Similiter in *c. Cùm contumacia 7. h. t. in 6.* dicitur: Cùm contumacia, præſertim in cauſa fidei, ſuſpicioni vehementem præſumptionem adjiciat: ſi ſuſpectus de hæreſi vocatus ab Inquiſitoribus fidei, ut de fide reſpondeat (id quod exprimi debet in citatione, ut ſcilicet de fide veniat reſponſurus, *Gl. hic V. Reſpondeat*) ipſe verò, quia in termino præfixo non comparuit, ſed contumaciter ſe abſentavit, fuerit excommunicatus: & per annum excommunicationem animo pertinaci ſuſtinuit, ſive in ea perſtitit, ex tunc velut hæreticus condemnetur.

XXXIV. Pro explicatione notandum 1. Ut ſuſpectus de fide condemnari poſſit, tanquam hæreticus, requiritur 1. Ut citationem præceſſerit probabilis ſuſpicio de hæreſi, nam ſic ſuſpectus citari debet, cum aſſignatione termini ad reſpondendum, & ſe purgandum, ita ut utrumque requiratur, & citatio, & aſſignatio termini, neque alterutrum tantùm ſufficiat, *Hoſtienſ. in cit. c. Excommunicamus col. 5. in fine. Farinac. tract. de hæreſi q. 192. §. 2. n. 26. 27. & 31.* 2. Requiritur, ut integer annus ſit elapſus, isque non interruptus, ſed continuus, *cit. c. Cùm contumacia,* ibi: *per annum,* præpoſitio enim *per* continuationem temporis ſignificat, *l. Urbana 166. in fine ff. de V. S.* ubi dicitur, *per enim totam noctem ſignificat, Farin. ibid. n. 2.* 3. Ut per annum manſerit in excommunicatione, cum pertinacia, aut contumacia, quæ includit contemptum poteſtatis Clavium, ſeu juriſdictionis Eccleſiaſticæ: nam ſi infra annum impeditus fuit ex quacunq; juſta cauſa, ob quam comparere, & reſpondere non potuit in Judicio, vel abſolutionem petiit, vel ſatisfactionem obtulit, vel denique ea dixit, aut fecit, quæ ipſum verè eſſe Catholicum oſtenderint, non poteſt etiam poſt annum haberi tanquam convictus, & verè pertinax hæreticus, *Jo. Andr. in cit. c. Cùm contumacia, & Farin. n. 2. Sanch. l. 2. moral. c. 27. n. 19.* Idemque eſt, ſi ante annum elapſum excommunicatus obierit, integri enim ſtatûs decedere dicitur, *Farin. c. l. n. 36.* Annus verò computari debet, non à die excommunicationis incurſæ, ſed à die, quo nominatim fuit excommunicatus, & declaratus, quia ex illo die reputatur eſſe contumax.

Notandum 2. Excommunicatus propter ſuſpicionem de hæreſi, quia citatus non comparuit, & per annum in excommunicatione contumaciter perſiſtens, habetur pro confeſſo, & convicto hæretico, ita ut dictio *veluti* poſita in fine *cit. c. Cùm contumacia,* ſit expreſſiva veritatis, non nota improprietatis, *Farinac. ibid. n. 2.* & quamvis fortè coram DEO non ſit hæreticus, eſt tamen præſumptus hæreticus judicandus, præſumptione juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit poſt annum, *Hoſtienſ. in cit. c. Excommunicamus, col. 1. V. Velut hæretici.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbitr. Judic. caſu 416. n. 38. & ſeqq. Salzedo in praxi crim. Can. c. 119. n. 10.* quòd perſiſtens in excommunicatione, etiam poſt annum, poſſit allegare, & probare ſuam innocentiam, *Arg. l. 2. C. de requirendis reis,* ubi Banniti habentur confeſſi, & convicti, & tamen admittuntur ad probandam ſuam innocentiam, ac proinde hæc contumacia annalis hoc ſolùm operatur, ut fiſcus, vel accuſator, aut actor relevetur ab onere probandi accuſationem, vel actionem à ſe propoſitam, cujus probationis loco, lex ſubrogavit præſumptam hanc excommunicati confeſſionem: quare alijs probationibus is ſuam innocentiam probare poterit, quia contumacia non eſt vera, & clara confeſſio, ſed à jure præſumpta, ſeu ficta, contra quam admittitur probatio, & innocentiæ probatio nunquam cenſetur excluſa, etiamſi lata ſit ſententia. Et hæc ſententia eſt æquior. Nec obſtat textus in *cit. c. Rurſus. cauſ. 11. q. 3.* ubi dicitur: Inſordeſcentem per annum in excommunicatione, non eſſe au-

 diendum

dieudum ampliùs: quia id intelligendum eſt, quando ſæpiùs monitus, ut ſuam iunocentiam purget, id neglexit, tunc enim juſtiſſimè ab ejus probatione repellitue puſt annum, talis enim dicitur non tautùm negligere, ſed etiam poſitivè, & ptopriè contemnere Judicem, *Menoch. c. l. Salzedo c. l. n.* 11.

XXXV. Notandum 3. Si poſt præſumptionem vehementem ſupetveuiat alia præſumptio, eam confirmans, tunc prior illa præſumptio tranſit iu violentam, eámque ioducit, ex qoa deveuiri poteſt ad ſententiam coodemoatoriam, etiam io criminibus graviſſimis, licèt nuu ex ſula præſumptione vehemente, ui in caſu *cit. c. Cùm contumacia*, ſi is, qui leviter eſt ſuſpectus de hæreſi, quæ ſuſpicio levis ſufficieur eſt ad purgatiouem iudicendam, citatus ut veniat de fide reſponſurus, intra tèrmioum aſſigoatom non veuiat, ſuſpicio illa trauſit io vehementem, & ſi propter contumaciam excommuuicator pee annum iu excummuuicatione perſiſtat, tuuc præſumptio, quæ erat vehemens, tranſit iu viulentam, ideóque ex tunc ut hæteticus condemnatur, ac punitur, *Gl. in cit. c. Cùm contumacia. V. Vehementem. Farin. ibid. n. 3. Salzedo c. l. n.* 12. §. *Quintò.* Quare hi ſunt gradus, per quos deveniri poteſt ad condemnatiooem criminis hæreſeus, ut colligitur ex *cit. c. Excommunicamus.* §. *Qui autem*, & notat *Hoſtienſ. ibid. col. 1. V. condemnentur.* Primus eſt ſuſpicio, ſecundus, propter haoc ſuſpiciouem indicitur reo purgatio, tertius, ſi negligat ſe putgare, fertur in eum excummuuicatio: quattus, ſi in hac per annum pertinaciter permaoeat, ſequitur ejusdem condemnatio: quantu autem tempore, poſt elapſum aunum, exſpectandum ſit, ut Judex reum condemuet, ſeu declatet hæreticum, id ejusdem arbitrio relinquitur, *Menoch. c. l. n.* 65. *Salzedo c. l. n. ult.*

Noraudum 4. Si poſt annum elapſum, ante ſeutentiam coodemuaturiam latam, aut executioni mandatam, is, qui citatur non comparuit, ſe ſiſtat in Judicio: tunc ſi non ſolùm porget ſuſpicionem criminis, ſed etiam contumaciam, quia oſtendit ſe legitimè impeditum fuiſſe, omnem pœnam effugiet, & ſeutentia condemnatoria revocari debet, ſi lata ſit: ſi verò ſolùm ionoceotiam objecti criminis probaverit, non aotem contumaciam excuſaverit, tuuc nuu poteſt ut hæreticus condemuari, cùm ceſſet præſumptio hæreſir, probatâ innocentiâ, nec puniri pœnâ corporali, vel coofiſcatiunir bouorum, ſed ſolùm pœnâ arbitrariâ. Quiu imò etſi ionocentiam ſuam plenè probaverit, ſed ſuſpectus adhuc maueat de hæreſi, eam abjutare debet, & pœnâ arbitrariâ puniei, quia pœnæ ordinariæ hæreticis jore decretæ, non ficto hætetico, ſeu de hæreſi ſuſpecto, ſed vero, ſive ut tali couvicto impoui debent, *Salzedo cit. c.* 119. *n.* 12. §. *Quintò & ſextò.*

Notandum 5. Qui propter aliud crimen, præter hæreſim, v. g. propter perjurium, fuit excommunicatus, quia citatus per coutumaciam nou comparuit, & in excummuuicatione illa per anuum permanſit, babetur pro confeſſo, & couvicto de illo crimine, juris interpretatiune, ira ut Judex poſſit ſtatim ad ſeutentiam condemnaturiam procedere, & poſt annum nou ampliùs audiatur, ut conſtat ex *c. Rurſus 36. & ſeq. cauſ.* 11. *q.* 3. mudò conditiones ſuprà requiſitæ adſint: quamvis nihilominus poſt annum poſſit allegare, & prubare innocentiam ſuam, quippe quæ nuoquam excluſa cenſetue, cùm pertineat ad defenſiouem naturalem, juxta ſuprà dicta, *Menoch. c. l. n.* 38. *Salzedo cit. c.* 119. *n.* 10.

XXXVI. Porrò excommuuicatus, ob aliam cauſam, quæ ad fidem non pertioet, ſi in excommunicatione per annum contumaciter perſeveret, non quidem haberi poteſt pru confeſſo, vel couvicto hæretico, redditur tamen de hæreſi ſuſpectus, ut patet ex Concilio Tridentino *Seſſ.* 25. *c.* 3. *de reform.* ita ut poſſit cogi àd reſpondendum, & indici ipſi purgatio, & contra eum inquiri de hæreſi, quia præſumitur malè ſentire de articulis fidei, contemuendo per tantum tempus auctoritatem, & poteſtatem Eccleſiæ, *Gl fin. in cit. c. Cùm contumacia in addit. h. t. in 6. n.* 4. An autem idem diceodum ſit, ſi quis fuerit excommunicatus propter contumaciam in cauſa civili, & per annum in excommunicatiune perſiſtat, quòd habendns ſit pro confeſſo, & convicto in illa cauſa civili, dubitatur. Negat *Farin. c. l.* etiamſi per mille annos in ea perſeveraverit, quia dicti Canoner non loquuntur de cauſa civili, ſed *c. rurſus.* de cauſa criminali, *c.* verò *Quicunque* de crimine, ſive agatur civiliter, ſive criminaliter, ſecundùm *Gl. in c. Contingit* 11. *V. Non poteſt de dolo & contum.* Affirmat verò *Menoch. cit. caſu* 416. *n.* 36. *Salzedo cit. l. n.* 9. puſt *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 7. *n.* 11. Ratio eſt: quia, ſi perſeveraotia in excommuuicatioue io cauſa criminali hunc effectum habet, ut perſiſtens iu illa per annum pro confeſſo, & convicto habeatur, quantò magis id operabitur in cauſa civili, in qua non ita claræ, & efficaces probationes requiruntur, *l. ult. C, de probat.* Et hæc ſententia eſt probabilior.

Illud certum eſt, perſeverautem in excommunicatione etiam latâ ob cauſam civilem, poſt annum, haberi pru ſuſpecto de hæreſi, ut patet ex illis verbis Concilij ſuprà *cit. loc. Excommunicatur, quicunque poſt legitimas monitiones non reſipuerit, &c.* ubi non diſtinguitur inter excommunicatum, ex cauſa criminali, & ex cauſa civili, adeóque uterque comprehenditur, nam contumacia eſt uniformis, & ejusdem rationis: imò major videtur in cauſa civili, quippe leviori, & qoæ ordinariè minùs impedire poteſt excommunicatum à comparendo iu Judicio, *Menoch. c. l. n.* 5. *Salzedo c. l. n.* 12. §. *primò.*

Prædictis addendum, quòd excommunicatus ob quamcunque cauſam, ſive criminalem, ſive civilem, & io excommunicatione perſiſtens, ultra annum, dignitatibus, & beneficijs Eccleſiaſticis privandus ſit, ut colligitue ex *c. Cùm bonæ.* 8. *de ætat. & qualit. &c.* & ducet *Menoch. c. l. n.* 48. 52. *&* 53. *Salzedo c. l. n.* 13. quia poſt aunum elapſum, non conſideratur ampiiùs ſola illa cauſa, ob quam excommunicatio lata eſt, utrùm ſit cauſa criminalis, an civilis, ſed nova illa, quæ à perſeverantiâ, ſive pertinaciâ orta novum eſt delictum, nempe contemptus interpretativus Clavium, ſive poteſtatis Eccleſiæ, ob quam infertur pœna privationis beneficiorum.

§. V. De

§. V.

De abſolutione ab hæreſi, & excommunicatione ei annexa.

XXXVII. Præmittendum, non ſolùm excommunicationem, ſed etiam ipſum crimen, ſeu peccatum hæreſis eſſe per ſe, & immediatè S. Pontifici reſervatum, & non tantùm mediatè, & per accidens, quia nimirum nullus à culpa abſolvi poteſt, niſi priùs à cenſura ei annexa abſolvatur, ac proinde abſolutio ab hæreſi, quoad culpam, etiamſi bona fide facta ſit ab eo, qui caret facultate abſolvendi à cenſura excommunicationis ei annexa, irrita eſt, & quoad cenſuram, & quoad culpam, ſeu peccatum, ideóque peccatum illud reus iterum confiteri debet, quod non eſſet neceſſarium, ſi peccatum hæreſis non eſſet reſervatum per ſe: tunc enim abſolutio peccati valeret, & ſola cenſura excommunicationis maneret, à qua de novo abſolvendus foret, quia prima abſolutio invalida fuit, ob defectum poteſtatis abſolvendi. At verò ſublatâ excommunicatione hæreſis per eum, qui legitimè poteſt ab illa abſolvere, ceſſat quoque peccati reſervatio, ita ut quilibet confeſſarius ab hæreſis peccato abſolvere poſſit; quia ſicut peccatum hæreſis, & cenſura ab initio ſunt connexa, ut culpa ſine cenſura non reſervetur: ita etiam ſublatâ cenſurâ, cenſetur ſublata reſervatio culpæ: & conceſſa poteſtate abſolvendi à cenſura, cenſetur etiam conceſſa facultas abſolvendi à culpa hæreſis, & vice verſa. Quare ſi hæreticus ignoret, hæreſi annexam eſſe excommunicationem, eam non incurrit, potéſtque quoad culpam à quovis Confeſſario abſolvi, *Sanch. l. 2. moral. c. 8. n. 5. & c. 11. n. 1.*

XXXVIII. Quæritur 1. An Epiſcopi poſſint abſolvere ab hæreſi, & excommunicatione ei annexa? Reſp. In Concilio Tridentino *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* conceſſa fuit Epiſcopis facultas, ut poſſint abſolvere ab hæreſis crimine occulto, in foro conſcientiæ, per ſeipſos tantùm, non eorum Vicarios. Circa quod Decretum notandum 1. nomine Epiſcopi intelliguntur 1. omnes ij, qui ſubditos habent, quia ratione ſubditorum in propria Diœceſi datur ijs hæc facultas, etiam electi, & confirmati, etſi conſecrati non ſint, imò nec Sacerdotes, quia abſolutio ab excommunicatione non eſt abſolutio Sacramentalis, etiamſi fiat in foro conſcientiæ tantùm, ſed actus jurisdictionis, *Sanch. l. 2. mor. c. 11. n. 3. Barboſ. de offic. Epiſc. alleg. 39. n. 2. & 3.* Secundò eadem poteſtas competit Capitulo, vacante Sede Epiſcopali, ut tenet *Sanch. c. l. n. 4.* quia hoc ſuccedit Epiſcopo in jurisdictione ordinaria. Contrarium tamen tradit poſt *Suar. Caſtro Palao, l. 1. tr. 4. diſ. 4. pun. 3. §. 1. n. 3.* quia hæc poteſtas jure ſpeciali eſt conceſſa Epiſcopis tantùm, & non eorum Vicarijs: Capitulum verò exercet jurisdictionem per Vicarium à ſe deputatum. Tertiò nomine Epiſcopi hîc probabiliter etiam comprehenduntur Prælati inferiores ordinariam, & quaſi Epiſcopalem jurisdictionem habentes, *Sanch. c. l. n. 5. Avila p. 7. de cenſur. diſ. 10. dub. 6. Palao c. l. n. 4.* quia tales Prælati gaudent Epiſcopali jurisdictione, ad quam ſpectat hæc poteſtas abſolvendi, etſi jure ſpeciali: non tamen derogat Juri communi antiquo, quo nulla erat reſervatio, etiam hæreſis, ſed potiùs Jus commune conſtituit, ideóque eſt latè interpretanda; quamvis *Garc.* contrariũ teneat. Quartò. Hæc facultas abſolvendi probabiliter etiam competit Prælatis regularibus exemptis, quia & ipſi quaſi Epiſcopalem jurisdictionem habent, ut docet *Rodriq. t. 1. qq. reg. q. 61. art. 9.* Contrarium tamen tenet *Sanch. c. l. n. 7.* quia non habent propriam Diœceſin, quibus illa poteſtas ſolùm conceſſa eſt. Verùm Pius V. illam facultatem ex ſpeciali privilegio etiam ad Prælatos conventuales exemptos extendit, ut refert *Rodriq. c. l.*

XXXIX. Notandum 2. Hæc poteſtas abſolvendi ab hæreſi, & alijs delictis occultis, & reſervatis, non conceditur Epiſcopis, niſi in ordine ad eos, qui ipſis ſunt ſubjecti, ratione domicilij, vel quaſi domicilij, item quoad peregrinos, & vagabundos, qui ab Epiſcopo loci Sacramenta percipere poſſunt pœnitentiæ & Euchariſtiæ, & conſequenter etiam ab illo abſolvi in foro conſcientiæ ab excommunicatione, & alijs cenſuris poſſunt, quæ prærequiritur ad percipienda Sacramenta, ex generali Eccleſiæ conſuetudine, *Sanch. c. l. n. 9. Barboſ. n. 4. 5. & 6.*

Notandum 3. Poteſtas abſolvendi ab hæreſi, & alijs delictis occultis Papæ reſervatis conceſſa Epiſcopis in cit. Decreto Concilij Trident. reſtringitur ad forum conſcientiæ: quod aliqui intelligunt de foro Sacramenti pœnitentiæ, ita ut non poſſit abſolvere Epiſcopus extra confeſſionem Sacramentalem, *Barboſ. cit. alleg. 39. n. 7. & 8. Garc. de benef. p. 11. c. 10. n. 139. juxta declarat. S. Congreg. Cardin.* Sed probabilius eſt, hanc abſolutionem impendi poſſe etiam extra Sacramentum pœnitentiæ: tum quia forum conſcientiæ eſt diſtinctum à foro Sacramentali pœnitentiæ, quia eſt ſolùm forum ſecretum, requirens conſcientiam, ita ut abſolutio ab hæreſi, vel alio delicto occulto facta in foro conſcientiæ, non proſit pro foro externo, ſi contingat hæreticum, vel alium delinquentem ad Judicium trahi, ideóque non poteſt publicè impendi coram teſtibus, & Notario, ſed ſecretò, ſive extra, ſive intra confeſſionem. Tum quia hæc facultas eſt latè interpretanda, quia favorabilis, cùm ſit conformis Juri communi, ideóque non reſtringenda ad forum Sacramenti pœnitentiæ, *Sanch. cit. c. 11. n. 13. & l. 8. de matr. c. 38. n. 29. Suar. diſ. 41. de cenſur. ſec. 2. n. 11. & alij.*

Deinde reſtringitur facultas abſolvendi ab hæreſi, & alijs delictis occultis reſervatis, ad Diœceſin Epiſcopi abſolventis; dicitur enim in Decreto, *in Diœceſi ſua*, quod vel ita intelligendum eſt, quòd non poſſit Epiſcopus abſolvere ab hæreſi, niſi exiſtat in propria ſua Diœceſi, non quidem ex eo, quòd abſolutio non poſſit fieri erga ſubditum ab Epiſcopo extra Diœceſin propriam exiſtente, cùm ſit actus jurisdictionis voluntariæ, quæ poteſt extra proprium territorium in ſubditos exerceri: ſed quia S. Pontifex potuit, ac voluit conditiones quaſdam apponere in conceſſiona hujus poteſtatis abſolvendi, abſque correctione, aut derogatione Juris communis, cùm Epiſcopi non habeant de Jure communi poteſtatem abſolvendi à delictis Papæ reſervatis, ut nimirum abſolutio ab Epiſcopo detur exiſtente in ſua Diœceſi, ſicut etiam illa facultas data fuit ſolùm pro foro interno conſcientiæ, *Barboſ. c. l. n. 7. Palao. cit. p. 3. §. 1. n. 13.* vel illa poteſtas data eſt ad ſubditos exi-

ſtentes

ſtentes in ſua Diœceſi, ita ut extra illam exiſtentes non poſſint abſolvi, ut explicat *Suar. cit. ſec.* 2. quia paci, & recto regimini magis congruit, ſi poteſtas abſolvendi, non ſolùm ad perſonas ſubditas, ſed etiam ad territoria limitetur: quamvis aliter explicet hæc verba *Sanch. cit. c.* 11. *n.* 17. ſecundùm quam tamen expoſitionem, poſt verba illa, *ſibi ſubditos*, fruſtra viderentur addita verba illa, *in Diœceſi ſua.*

Notandum 4. Poteſtas abſolvendi in prædicto Decreto Trident. reſtricta etiam eſt ad hæreſim, aliáque delicta occulta Papæ reſervata. Ubi per delictum occultum non intelligitur, quod per teſtes probari non poteſt, ut putat *Garc. p.* 7. *de benef. c.* 11. *n.* 46. ſed quod non eſt publicum, ſeu notorium, & famoſum; quare etiamſi delictum ab aliquibus ſciatur, & probari poſſit: ſi tamen non ſciatur à majore parte viciniæ, aut Parochiæ, aut Collegij, aut Communitatis, in qua ſaltem ſint decem perſonæ, adhuc debet cenſeri occultum, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 9. *Sanch. cit. c.* 11. *n.* 19. *Barb. cit. alleg.* 39. de quo plura videri poſſunt, apud DD. cit.

XL. Notandum 5. Limitatur dicta poteſtas abſolvendi in eodem Decreto, ut delictum non ſit deductum ad forum contentioſum, quod tunc cenſetur fieri, ſi accuſatio, aut denunciatio coram legitimo Judice facta ſit, & Reo intimata, iſque citatus ſit, quia citatio eſt primus actus Judicij, *Sanch. cit. c.* 11. *n.* 21. & *l.* 8. *de matr. c.* 34. *n.* 58. quamvis alij probabiliter putent, non poſſe dici delictum deductum ad forum contentioſum, niſi poſt litis conteſtationem, ante quam non dicitur propriè Judicium cœptum, nec lis mota, cùm forum verè contentioſum dici non poſſit, niſi ſuper delicto commiſſo, negando, vel confitendo contendatur, per quem actum litis conteſtatio etiam in criminalibus inducitur, *Barb. cit. l. n.* 29. *& 2. ſeqq.* Id verò intelligendum eſt, dum lis pendet, ſeu durat Judicium: nam ſi delinquens ob defectum plenæ probationis in foro externo ſit abſolutus, poterit Epiſcopus eum abſolvere; quia tunc manet delictum occultum, nec poteſt dici plenè, & cum effectu deductum ad forum contentioſum, *Sanch. cit. l. n.* 21. *Suar. cit. diſ. ſec.* 2. *n.* 6. *Barb. cit. l. n.* 32. *&* 33. apud quos plura de hoc videri poſſunt.

Notandum 6. Facultas abſolvendi ab hæreſi occulta, eſt inſuper reſtricta ad perſonam Epiſcopi in citato Decreto, ita ut per ſe ipſum tantùm; non autem per ſuum Vicarium poſſit abſolvere. Excipiunt aliqui, quòd Epiſcopus, pro una, vel altera vice, poſsit alicui ſpecialiter committere poteſtatem abſolvendi ab hæreſi occulta; non tamē generaliter alicui eam cōmittere poteſt, quamvis poſſit facultatem diſpenſandi in irregularitatibus ex occulto delicto provenientibus, de quo ſit mentio in priore parte cit. Decreti Concilij, generaliter alicui delegare, *Azor. cit. c.* 10. *q.* 11. *Sanch. cit. c.* 11. *num.* 23. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 2. Verùm contrarium tradit *Molin. tr.* 5. *de juſtit. diſ.* 18. *n.* 2. *Gutier. l.* 1. *Can. qq. c.* 13. *n.* 29. *Garc. p.* 11. *de benef. c.* 10. *n.* 113. & alij, quia dictio taxativa *tantùm* appoſita Epiſcopis reſtringit poteſtatem abſolvendi ab hæreſi ad eorum perſonas, alioquin non Epiſcopis tantùm, ſed etiam eorum Vicarijs, qui ſpecialiſsimè ad unum, aut alterum caſum ſunt deputati, licitum eſſet abſolvere ab hæreſi occulta, contra verba Concilij, quæ ſunt abſoluta, & particula *non* poſita ante Vicarios, omnes Vicarios excludit. Poterit tamen Epiſcopus, ob cauſam juſtam, & ſufficientem ad abſolvendum à cenſura excommunicationis, hæreticum occultum etiam abſentem abſolvere, quâ ſublatâ, non eſt ampliùs reſervatum peccatum hæreſis, ſed quivis Confeſſarius approbatus ab illo abſolvere poteſt. Et hæc ſententia videtur probabilior, & tutior, cùm oppoſita non ſit certa ante declarationem S. Pontificis: in dubio autem eſt illicitum uti juriſdictione, de qua non conſtat, an ſit conceſſa: præſertim ſi ei excommunicatio ſit annexa, ut notat *Mol. cit. l.*

XLI. Quæritur 2. An facultas conceſſa Epiſcopis ex prædicto Decreto Tridentini Concil. ſit revocata per Bullam Cœnæ Domini, §. *Ceterùm.* quoad abſolutionem ab hæreſi, & cæteris caſibus ejuſdem Bullæ? Negant eſſe revocatam *Navarr. l.* 5. *conſ.* 11. *q.* 1. *de privil. Gutier. cit. c.* 13. *in fine*, & alij plures apud *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 11. *n.* 27. fundamentum præcipuum eſt, quia correctio Juris vitanda eſt, quoad fieri poteſt: At Bulla Cœnæ revocans quaſvis facultates abſolvendi ab hæreſi, & alijs caſibus ibi expreſſis, per Sedem Apoſtolicam, ac cujuſvis Concilij Decreta conceſſas, in genere, & in ſpecie, bene poteſt intelligi de peccatis publicis, & de abſolutione, quæ etiam in foro externo proſit; non tamē poteſt de abſolutione à peccatis occultis, & pro foro conſcientiæ, de quibus ſolùm loquitur *Concil. Trid. cit. l.* neq; verò de declarationibus SS. Pontificū, per quas hæ facultates ſint revocatæ, authenticè conſtat, & debuiſſent tales declarationes ſpecialiter promulgari, aliàs obligare non poſſunt. Contrariam tamen ſententiam eſſe revocatas, tenent *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 10. *Suar. cit. diſ.* 21. *de cenſur. ſec.* 3. *n.* 5. *Garc. p.* 11. *de benef. c.* 10. *n.* 115. *& ſeqq. Sanch. cit. l. in fine. & l.* 2. *c.* 13. *n.* 37. *Barb. de offic. Epiſc. alleg.* 40. *n.* 23. *& ſeqq.* ubi ait, ita declarâſſe Gregorium XIII. & Clementem VIII. ideóque nunc in praxi Epiſcopos petere ſolere à Papa facultatem abſolvendi hæreticos occultos. Fundamentum præcipuum eſt, quia in Bulla Cœnæ prohibet Papa, ne quis abſolvat ab hæreſi, aliſque caſibus in Bulla contentis, prætextu facultatum, vel privilegiorum, quæ Epiſcopis, aliiſque ſunt conceſſa à Sede Apoſtolica, etiam vi Decreti alicujus Concilij. Sed nullum Concilium, niſi Tridentinum hanc facultatem abſolvendi conceſſit Epiſcopis; ergo hanc facultatem, quæ in hoc Concilio conceditur, intendit Papa revocare. Neque dici poteſt, ibi reſervari facultatem abſolvendi à caſibus, ſeu peccatis publicis, & pro foro externo, quia hæc non eſt conceſſa à Concilio Tridentino; præſertim cùm reſervatio, non tam pro foro externo, quàm pro foro conſcientiæ facta ſit, ſiquidem abſolutio à reſervatis ſolùm in articulo mortis permiſſa eſt, *Palao l.* 1. *tr.* 4. *diſ.* 4. *pun.* 3. §. 1. *n.* 22.

XLII. Verùm quicquid ſit de hoc, priorem ſententiam, nempe non eſſe hanc facultatem Tridentini revocatam per Bullam Cœnæ, in praxi tutiùs amplecti poſſunt Epiſcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, propter difficultatem adeundi S. Pontificem, ut tradit *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 6. & in *c. At ſi Clerici.* 4. *n.* 14. Et hinc Epiſcopi Germaniæ Lutheranos, & Calvinianos, ac ſimiles hæreticos, qui

Catho-

Catholicam fidem ſuſcipere volnnt, poſſunt per ſe, vel delegatos ſuos, etiam in foro conſcientiæ abſolvere, non ſolùm ab hæreſi occolta, ſed etiam notoriâ, & publicâ; quia cùm ob nimiam frequentiam, & multitudinem abſolvendorum, adſit neceſſarium, & evidens impedimentum eos mittendi Romam; ideo tales caſus Papales fiunt Epiſcopales, quamvis majoris ſecuritatis causâ, aliqui Epiſcopi talem poteſtatem abſolvendi à Papa petere ſoleant, *Laym. de juriſd. ordin. concl.* 72. Pro foro externo verò poſſunt Epiſcopi, præſertim Germaniæ, ubi alij Inquiſitores hæreticæ pravitatis non ſunt, de Jure communi abſolvere hæreticos (dummodo non ſint hæreſiarchæ, ſeu novæ hæreſis Auctores) ab excommunicatione Papæ reſervatâ, tanquam delegati Sedis Apoſtolicæ, abjuratâ priùs hæreſi, & injunctâ illis pœnitentiâ, prout ſumitur ex *cap. Ut officium*, 11. *in princ. verſ. Si verò. h. t. in* 6. & tradit ibid. *Franc. num.* 2. *Farinac. tr. de hæreſi q.* 192. §. 4. *n.* 51. *Molin. tr.* 5. *de juſtit. diſ.* 18. quæ abſolutio illis prodeſt, etiam in foro interno, ita ut ablatâ excommunicatione, à quovis Confeſſario approbato à peccato hæreſis abſolvi poſſint, *Laym. cit. c.* 6. *num.* 6. ubi addit, quòd in Germania Lutherani, vel Calviuiſtæ, qui Catholici fieri volunt, ordinariè non deducantur ad forum externum, ſeu judiciale Epiſcopi: ſed mox inſtituuntur in fide Catholica, & poſt abjurationem hæreſis ad Sacramentalem Confeſſionem, & ſuſceptionem S. Eucbariſtiæ admittuntur, *Laym. cit. l.* Porro illud certum eſt, Epiſcopos non poſſe abſolvere relapſos in hæreſim, etiam in foro conſcientiæ, quia id nullibi reperitur eis eſſe conceſſum.

XLIII. Quæritur 3. An vi privilegij Apoſtolicæ Sedis, Religioſi poſſint abſolvere ab hæreſi in foro conſcientiæ? Reſp. Poteſt Præpoſitus Generalis Societatis JESU per ſe, vel per alios quoſcunque abſolvere à caſibus hæreſis, & aliis contra fidem, & conſequentibus cenſuris quibuſcunque in foro conſcientiæ, ut habetur in Brevi Julij III. anno 1552. conceſſo die 22. Octobris. Et in Compendio privilegiorum Societatis, *V. Abſolutio.* §. 3. quæ facultas communicatur Provincialibus, cum poteſtate, ut re maturè conſideratâ, in caſibus particularibus, id poſſint aliis communicare.

XLIV. Quæritur 4. An ſub facultate generali abſolvendi à caſibus reſervatis conceſſa per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas abſolvendi ab omnibus caſibus contentis in Bulla Cœnæ, vel ſub facultate abſolvendi à reſervatis in eadem Bulla, facultas abſolvendi ab hæreſi? Reſp. negativè, niſi ſpecialiter exprimatur, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 12. & *c.* 19. *q.* 2. *Sanch. l.* 2. *Moral. c.* 12. *num.* 10. *Barb. de offic. Epiſc. alleg.* 40. *num.* 31. & alij communiter. Idque probatur ex ſtylo, & uſu Curiæ Romanæ, qui hac in parte vim legis habet: unde in Jubilæis, poſt conceſſam facultatem abſolvendi à reſervatis in Bulla Cœnæ, interdum exprimi ſolet, etiam ab hæreſi, quod ſuperfluum foret, ſi ſub generali illa clauſula contineretur. Ratio eſt: quia in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *Reg.* 81. *in* 6. At hæreſis abſolutio eſt ita reſervata, ut veriſimiliter Papa eam non conceſſiſſet: neque enim eſt veriſimile, Papam tot legibus in favorem fidei latis derogare voluiſſe, niſi id exprimat.

Illud hic addendum, hæreticus abſolutus in foro conſcientiæ, aut pœnitentiali ab Epiſcopo, vel alio Confeſſario privilegium ſpeciale ad hoc habente, ſi poſtea accuſetur de hæreſi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, etiamſi pœnitentia publica in foro conſcientiæ ei fuerit impoſita; quia utrumque Judicium tendit ad diverſos fines: nam pœnitentia impoſita in foro interno tendit ad hoc, ut ſatisfiat DEO, & imponitur tanquam medicina propriæ ſalutis: at pœna fori judicialis externi tendit ad vindictam publicam, ut ſatisfiat Reipublicæ; quia reus pravo exemplo offendit illam, *Sanch. cit. c.* 12. *n.* 7. *Barb. cit. alleg.* 40. *num.* 29.

SECTIO III.

DE ALIIS POENIS hæreticorum.

§. I.

De pœna irregularitatis, ſeu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Eccleſiaſtica, quam contrahunt hæretici.

XLV. Quæritur 1. An hæretici etiam converſi ad fidem Catholicam fiant irregulares? Reſp. 1. Si ſint hæretici notorij, ſeu publici, vel per evidentiam facti, vel per ſententiam Judicis, vel per propriam confeſſionem in Judicio, certum eſt eos, etiam poſt pœnitentiam, & abſolutionem ab hæreſi, ſacros Ordines ſuſcipere non poſſe. Eſt communis ſententia, & conſtat ex *c.* 1. & *c. Saluberrimum.* 21. *cauſ.* 1. *q.* 7. & ſumitur ex *c.* 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. ubi hæretici redduntur inhabiles ad beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica, ad quæ etiam pertinet Ordo, *Avila p.* 7. *de irregul. diſ.* 4. *dub.* 2. *concl.* 2. Idémque de Apoſtata habetur in *c. Presbyteros.* 32. §. *De his autem. junct. Gl. V. Commodari. diſ.* 50. Etſi verò Clerici in hæreſim lapſi, etiam publici, non poſſint ad altiores Ordines promoveri, permittuntur tamen in Ordinibus ante hæreſim ſuſceptis miniſtrare, *cit. c. Saluberrimum.* & *c. Convenientibus.* 4. *cit. cauſ.* 1. *q.* 7. ſed non niſi ex diſpenſatione, *Sanch. l.* 2. *Moral. c.* 25. *num.* 3. Laici verò quantumvis pœnitentes, non poſſunt admitti ad Ordines ſuſcipiendos, *c. Illud.* 66. *diſ.* 50. quia ſuſceptio Ordinum non interdicitur Clericis, quia Clerici ſunt, ſed ratione hæreſeos; adeóque eam contrahunt etiam laici ejuſdem criminis participes, *Sanch. cit. l. n.* 2.

XLVI. Reſp. 2. Probabilius eſt, hæreticum occultum non eſſe irregularem; adeóque poſt abſolutionem ab hæreſi, in foro conſcientiæ, ad Ordines ſacros promoveri poſſe, ut docet *Avila c. l. concl.* 3. *Laym. l.* 1. *p.* 5. *c.* 4. *num.* 12. Idque probatur ex *c. Ad abolendam.* 9. *h. t.* ubi ſermo eſt de hæretico publico, ut patet ex illis verbis: *quicunque manifeſtè fuerint in hæreſi deprehenſi*: de quo etiam in *cit. cap. Saluberrimum.* eſt ſermo, quia requiritur, ut reverſi ad fidem priùs errores ſuos à ſe damna-

damnari videantur; adeóque de publica abjuratione ille textus loquitur. Ratio eſt: quia non propter hæreſim, ſecundùm ſe, ſed quatenus ea juris infamiam annexam habet, irregularitas in hæreticos decreta videtur: infamia autem juris, vel etiam facti, non habet locum in hæreſi occulta, ut infrà dicetur. Eſt autem hic ſermo de hæreſi occulta, quæ in actum externum prodijt, non tamen eſt publicè nota, ſeu manifeſta: nam ſi hæreſis eſt omnino occulta, & mente ſolùm concepta, ſeu retenta; certum eſt apud omnes, nullam incurri irregularitatem, *Sanch. cit. c. 25. n. 4.* Sicut etiam irregulares non fiunt, qui ſunt ſolùm de hæreſi ſuſpecti, etſi vehementer, *Sanch. cit. l. n. 12.* & alij apud ipſum.

XLVII. Porro in irregularitate ob hæreſim contractâ ſolus S. Pontifex diſpenſare poteſt, ſi lapſus in hæreſim ſit Clericus, ut poſt pœnitentiam, & abjuratam hæreſim poſſit promoveri ad ſuperiores Ordines, vel ad omnes Ordines, ſi ſit laicus, *Navarr. in Man. Prel. c. 27. n. 205. Sanch. cit. c. 25. num. 13.* At verò ut hæreticus Clericus poſſit miniſtrare in Ordinibus jam antè ſuſceptis, poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare; quia in Canonibus ſuprà allatis permittitur, ut ex diſpenſatione in Ordinibus ante hæreſim ſuſceptis, miniſtret hæreticus converſus; ergo hoc ipſo non eſt diſpenſatio reſervata Papæ, & conceſſa Epiſcopis, *Sanch. cit. l. n. 14.* Excipiuntur Epiſcopi lapſi in hæreſim, & Sacerdos hæreticus, ut poſsit celebrare Miſſam, cum quibus ſolus Papa diſpenſat, *Sanch. cit. l.* An autem Epiſcopus poſsit diſpenſare in irregularitate occulta, vi Concilij Trident. *Seſſ. 24. c. 6 de reform.* ſicut in alijs, quæ ex delicto occulto proveniunt, non conveniunt DD. de quo videri poteſt *Sanch. cit. l. n. 16.* ubi ait, in illo Decreto abſolutè, & ſine limitatione concedi Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate occulta: poſteriora verò verba Concilij intelligenda eſſe de ſola abſolutione ab excommunicatione incurſa ob hæreſim.

Illud hîc addendum, conſuetudinem, quæ in his Provincijs ſeptentrionalibus viget, ſecundùm quam Epiſcopi ex hæreſi ad fidem Catholicam converſos, & ab ea abſolutos ordinare ſolent, validam, ac licitam eſſe; quia tales neque in foro civili à publicis dignitatibus, & officijs excluduntur, de quo *Navarr. l. 1. conſil. 1. q. 14. n. 4. tit. 2. Laym. cit. c. 4. in fine.* Multò magis verò cum talibus in his Regionibus ab Epiſcopis diſpenſari poterit, vi Privilegij conceſſi diſpenſandi in omnibus irregularitatibus, præter eas, quæ ex voluntario homicidio, mutilatione, bigamia, & defectu natalium, ſunt contractæ, *Laym. cit. l.*

XLVIII. Quæritur 2. An Epiſcopus, vel Sacerdos, ſi hæreticus fiat, privetur poteſtate Ordinis? Reſp. non amittere illam, ſed retinere, quia poteſtas Ordinis, nomine Chriſti, exercetur, & ex inſtitutione ipſius vim ſuam habet, & effectum producit, & cùm ſit annexa Characteri ſpirituali, qui eſt indelebilis; ideo amitti non poteſt. Quare hæreticus ritè ordinatus, validè adhuc conſecrat in Miſſa, Ordines confert, confirmat, baptizat &c. quia hæc omnia fiunt nomine, & auctoritate, ac ex inſtitutione Chriſti, *Azor. p. 1. l. 8. c. 13. q. 4. & 5.* & alij DD. communiter. Unde Epiſcopi ab hæreſi redeuntes non iterum ordinantur, *cap. Convenientibus, 4. cauſ. 1. q. 7.* & ij, qui ab hæreticis Epiſcopis ſunt ordinati, ſervatâ formâ, ac ritu Orthodoxæ Eccleſiæ, non debent iterum ordinari, *c. Ordinationes. 5. cauſ. 9. q. 1.* ſecus eſt, ſi ordinati ſint, non ſervatâ formâ Eccleſiæ, *c. Daibertum. 24. junct. Gl. V. Reiterari. cauſ. 1. q. 7. Azor. cit. q. 5. in fine.* Nec obſtant Canones quidam, qui aſſerere videntur, non habere hæreticos poteſtatem ordinandi, ſacrificium offerendi &c. quia intelligi debent de facto, & non licito, ac jure permiſſo, nec extra Eccleſiam Catholicam fructuosè offertur ſacrificium, *Azor. cit. c. 13. q. 3. & 4.* Ea verò Sacramenta, quorum valor pendet à juriſdictione, ut eſt Sacramentum pœnitentiæ, nec licitè, nec etiam validè cõferri poſſunt ab hæreticis, etiamſi nominatim denunciati non ſint hæretici, vel excommunicati: quia licèt tales vitandi non ſint, juriſdictione tamen carent, cùm ſuſpenſi ſint, ipſo jure, ab officio, & beneficio, ac ideo nec ligare, nec abſolvere poſſunt, *Arg. c. Audivimus. 4. cauſ. 24. q. 1.* Verùm quamdiu hæretici occulti ab Eccleſia in publico officio manere tolerantur, valent eorum geſta, quia ſunt adhuc in poſſeſſione officij, quamvis titulo careant, *Azor. cit. c. 13. q. 7.*

XLIX. Quæritur 3. An, & quâ ratione hæretici ſint inhabiles ad beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica, iiſque privandi? Reſp. Hæretici inhabiles ſunt ad acquirenda beneficia, & officia publica, durante hæreſi, cùm ſint excommunicati, & irregulares, ut expreſsè deciditur in *c. Quicunque. 2. §. Hæretici. h. t. in 6.* ubi ſtatuitur, ut hæretici, eorúmque credentes, receptatores, defenſores, & fautores, ipſorúmque filij, uſque ad ſecundam generationem (de quibus infrà) ad nullum Eccleſiaſticum beneficium, vel officium publicum admittantur, quòd ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum, & inane. Quare collatio beneficij facta hæretico eſt ipſo jure nulla; adeóque is fructus inde perceptos reſtituere debet, ante omnem Judicis ſententiam, cùm injuſtè, & ſine titulo eos perceperit, *Azor. cit. l. 8. c. 13, q. 8. Sanch. l. 2, Mor. c. 26. n. 4. Garc. p. 1. de benefic. c. 10. n. 8.* Non tantùm autem inhabiles ſunt hæretici ad beneficia acquirenda, ſed etiam privandi ſunt beneficijs obtentis, ut conſtat ex *c. Ut commiſſi. 12. §. Privandi. h. h. t. in 6.* ubi dicitur: Privandi præterea ſunt, vel privatos nunciandi dignitatibus, ac alijs beneficijs Eccleſiaſticis, de Diœceſanorum, vel eis abſentibus, Vicariorum ſuorum conſilio, & officijs publicis, ac honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, receptatores, ac defenſores ipſorum, eorúmque filios, & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt tamen Diœceſani (vel eorum Vicarij) in privando tales, vel denunciando privatos beneficijs, requirendi, niſi legitimè conſtet, quòd iidem ſcienter hæreticis, vel eorum fautoribus hujuſmodi beneficia contuliſſent: tunc enim non eſſent requirendi Epiſcopi Diœceſani pro conſilio à ſuo Judice, ſed ipſi ſunt puniendi, ſcilicet per Metropolitanum, *Franc. hîc in fine.* vel potiùs hoc caſu Epiſcopus, qui ſcienter contulit beneficium Eccleſiaſticum hæretico, puniendus eſt ab Inquiſitore fidei, tanquam fautor hæreticorum, *Farinac. tract. de hæreſi q. 189. §. 6. n. 75.*

Id verò ulteriùs extenditur, quòd hære-

tici

tici non tantùm ſint privandi per ſententiam Jndicis, ſed ipſo jure ſiut privati, à die commiſſi criminis, omnibus beneficijs Eccleſiaſticis ante hæreſim obteotis, & ipſo jure ſint inhabiles ad alia obtinenda, ſecundùm probabiliorem, & communiorem ſenteotiam, quam tenet *Sanch. cit. c. 26. num. 6. Salcedo in pract. crim. Canon. c. 117. num. 2. Garc. p. 11. de benef. c. 10. num. 66. Farinac. cit. q. 189. num. 77.* & plnres alij: & probatur, tom ex *cit. c. Ad abolendam.* ibi: *Omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico ſpoliatus, h. t.* quod verbum executionem; adeòque privationem ipſo jure importat, *Rebuff. in praxi benef. p. 3. tit. de modis amittendi benefic. num. 4.* tum ex *c. Cùm ſecundùm. 19. h. t. in 6.* ubi ſtatuitur, omoia bona hæreticorum eſſe, ipſo jnre, confiſcata, de quo infrà; ergo multò magis amittunr ipſo jure bona ſpiritualia, ſive beneficia Eccleſiaſtica. Quare cùm in *cit. c. Ut commiſſi. §. ult.* dicitur, quòd privandi, vel privati deuunciandi ſiut, patticula *vel*, non disjunctivè, ſed expoſitlvè, ſive declarativè ſumi debet, ita ut ſenſus ſit, prlvandi, id eſt, privati denunciandi ſunt, ut explicaut DD. citt. Requiritor tamen ſenteotia declatatoria hæreſeos, ita nt ante illam nou teneatur hæreticus beneficia dimittere, ſicut nec booa temporalia, ut ſatis colligitur ex *cit. c. Cùm ſecundùm, Sanch. cit. l. num. 7.* quò facit regula generalis, quòd in omni caſn, in quo pœna ipſo jure incurritur, ſeotentia delicti declatatoria tequiratur, *Farinac. cit. l. num. 80.* poſt quam non tautùm privatur beneficio, ſed etiam froctibus à die commiſſi criminis perceptia, *Sanch. cit. l. num. 10.* Quod autem dictum eſt, hæreticos, ipſo jnre, privatos eſſe, beueficijs ſuis, id limitandum eſt, ur non procedat in hæretico pœnitente, ſaltem ſi contlnuò, & ſpootè ad unitatem fidei Catholicæ redeat, antequam de hæreſi fuit convictus, & hæteticus declaratus; tuoc enim eſt æquiſſimum, ut Beneficiarlj ex diſpenſatione Papæ in beneficio relinquantur, vel reſtituantur, *Rebuff. cit. l. num. 5. Sanch. cit. c. 26. num. 13. Farinac. cit. q. 189. num. 82. & 84.*

Porro ſuſpecti, vel diffamati ſolùm de hæreſi non privaotur ipſo jure beueficijs obteoris: ſed juxta criminis qualitatem, illis per ſeotentiam ſunt privaodi, *Sanch. cit. c. 26. num. 14. Farinac. cit. l. num. 86.*

LI. Prætetea ad prædictam pœnam privationis beneficiotnm decretam in hæreticos, reduci poteſt illa, quæ babetur in *c. 2. §. Ad hac. h. t. in 6.* ubi » ſtatuitur, ut qnicunque viri Eceleſiaſtici, qui ad » preces bujuſmodi peſtilentium perſonarum (vide» licet bæreticorum, vel fantorum Hæreſeos) digni» rates, perſonatus, vel quæcunque alia beneficia Ec» cleſiaſtica ſnut adepti, ex nunc ijs ſint privati, » utque tales, & babitis careant, & ſi receperunt illa » ſcienter (id eſt, ſciendo eos, qui preces pro ijs offe» runt, eſſe tales. *Gl. hìc V. eod.*) ad alia, vel ſimilia » nequaquam impoſterum admittautur. Idque ſtatutum fuit, ob criminis hujus immauitatem, *Gl. hìc V. Privamus. in addit.*

Ubi notandnm 1. Hæc pœna nou afficit laicos, qui adepti ſunt dignitates, aur officia ſæcularia, eùm ipſe textus taotùm loquatur de Eccleſiaſticis. *Joan. Andr. in cit. c. 2. §. Ad hac. V. Eccleſiaſticos. Franc. not. 2.* 2. Qui per preces bæretici impettavit beneficium, perpetuò illo privatur, ita nt nec mortuâ perſonâ intermediâ, poſſit illud cooſeqni, licèt aliud ſit in caſu *c. Ex tranſmiſſa. 7. de fil. presb. Io. Andr. hic V. Perpetuò. Franc. not. 2.* 3. Inhabilitatus ad beneficia obtenta, uou cenſetur inhabilitatus ad beneficia obtinenda, niſi exprimatur, *Franc. hìc not. 3.* 4. Sub nomiue dignitatis uon includitur bìc dignitas Pontificalis, ſeu Epiſcopalis, quæ ſpeciali expreſſione indiget, *Gl. hìc V. Dignitas. & Io. Andr. n. 6. in fine,* quia materia hæc eſt pœnalis; ideòque reſtringenda. 5. Ut recipiens privetur perpetuò beneficijs ſic acquiſitis, & ut inhabilis teddatur ad alia obtineoda, duo requiruntnr, nempe ut preces fuerint efficaces, & ut recipieos ſciverit ad preces hæreticorum ſibi collatum eſſe.

§. II.

De pœna infamiæ, & privationis ſepulturæ, quam incurrunt hæretici.

LII. Quæritur 1. An bæretici ſint inſames, & quidem ante omnem ſententiam Jodicis? ℞. eſſe ipſo jure iofames, ut apertè colligitnr ex *c. Excommunicamus. 13. §. Credentes. h. t.* ubi fautores hæreticorum excommonicaotur, & additur, ut ſi quis eorum ſatisfacere coutempſerit, intra annum, ex tunc ipſo jure factus ſit infamis: ergo multò magis ipſi etiam hæretici, cùm ſit publicum crimen, infamiam juris contrahuot, *Azor. p. 1. l. 8. c. 13. §. Septima hæreticorum pœna.* Idque etiam ſumiiur ex *c. Statutum. 15. h. t. in 6. & c. Infames. 17. cauſ. 6. q. 1.* & in *Auth. Gazaros C. h. t.* omnes hætetici utriuſque ſexûs perpetuâ notantur infamiâ. Non tameu contrahitur hæc infamia juris, niſi poſt ſententiam Judicis declaratoriam criminis: dicitur enim infamia jnris, quia ſtatim, cùm per Judicis ſeotentiam crimen eſſe commiſſum declaratnr, Reus ſit lnfamis, nec eſt opus, ut per ſenteotiam Judicis condemnetur ut infamis, ſed ſatis eſt, ut ejus crimen declatetur, v. g. eſſe hæreticum. Quòd ſi crimen hæreſis uototiuu fuerit per evidentiam facti, hæreticus conttahit infamiam non jutis, ſed facti, quæ per contrarium factum aboletur. *Azor. cit. l. & Sanch.* Porro ex eo quòd hæretici ſint infames, ipſo jure repelluutnr ab omnibus honoribus, & dignitatibus, ueque Advocati, vel Notatij, neque Judices eſſe poſſunt, neque agere in Judicio, *Auth. Credentes. §. Nullus. C. h. t.* & excluduntur ab omni actu legitimo, *Farinac. cit. q. 189. §. 4. n. 46.*

LIII. Quæritur 2. An, & qualiter hæretici priventur ſepulturâ Eccleſiaſticâ? ℞. in *c. Sicut. 8. §. Si autem. in fine. h. t.* ſtatuit Concilinm Lateranenſe ſub Alexandro III. ut ſi quis in peccato hæreſis deceſ- » ſerit, oblatio pto eo non fiat, nec inter Chriſtianos » ſepnlturam accipiat, non obſtante privilegio qui- » buſcunque indulto. Ratio eſt: quia quibus vivis » non communicamus, uec moriuis communicare debemns, *c. Sacris. 12. de ſepult.* modò nototiè conſtet, eum deceſſiſſe in hæreſi, *Palao diſ. 4. pun. 4. n. 1.* Ex quo etiam infert *Gl. hìc V. Obtentu. & Hoſtienſ.* quòd propter delictum etiam perditur privilegium; quia hoc non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in

malo, *c. Nulli. 8. de ſent. excom.* & omni privilegio ceſſante, mali puniendi ſunt, *Gl. hic V. Obtentu.*

LIV. Præterea *in c. Quicunque. 2. in princ. h. t. in 6.* ſtatuit Alexander IV. ut quicunque hæreticos, vel credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum, ſcienter præſumpſerint Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradere, ſententiam excommunicationis incurrant, uſque ad idoneam ſatisfactionem: nec abſolvi poſſint, niſi proprijs manibus publicè (& non occultè; quia publica peccata publicè emendari debent, *c. 1. de pœnit. & remiſſ. Gl. hic. V. Publicè.*) extumulent, & ejuſmodi corpora damnatorum projiciant (modò oſſa eorum poſſint ab aliorum oſſibus diſcerni, aliàs ſecus, *c. Sacris. 12. de ſepult. Gl. hic V. Extumulent.*) & locus ille perpetuâ careat ſepulturâ, ita ut in eo non ſint ampliùs ſepelienda corpora fidelium, ſed velut locus profanus cenſeri debeat, *Gl. hic in caſu.*

LV. Ubi notandum 1. Ut ſepeliens hæreticum ſit excommunicatus, requiritur, ut ſciens illum eſſe hæreticum ſepeliverit: ſecus, ſi ignorans, ut colligitur à contrario ſenſu, quia ignorantia probabilis excuſat, *Gl. hic V. Scienter. Navarr. l. 5. conſil. 11. n. 1. h. t.* & videtur etiam requiri, ut talis ſit nominatim etiam denunciatus tanquam hæreticus, ut colligitur ex ijs, quæ tradit *Navarr. in conſil. 12. n. 6. eod. tit.* Unde neque excommunicationem incurrit, qui aliquem ſolùm ſuſpectum de hæreſi per famam ſepelit, quia propriè non dicitur quis ſcire, quod per famam ſolùm novit, & quod non poteſt probare: & cùm in *cit. c. 2.* excommunicetur, non qui ſimpliciter ſepelit hæreticum, ſed qui præſumit ſepelire, requiritur etiam, ut per dolum, & ex malitia id faciat. *Navarr. in cit. conſil. 11. n. 2. & ſeqq.* ubi etiam *n. 6.* ait, quòd hæc excommunicatio non ſit reſervata Papæ per Bullam Cœnæ, nec per alia Jura, ſicut excommunicatio, quæ incurritur propter hæreſim: quamvis eſſe reſervatam colligi videatur ex *c. Excõmunicamus. 13. §. Sanè. h. t.* ubi prohibetur, ut Clerici non exhibeant hæreticis Eccleſiaſtica Sacramenta, nec eos Chriſtianæ ſepulturæ tradere præſumant, nec eleemoſynas, aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo privantur officio, ad quod nunquam reſtituantur, abſque ſpeciali indulto Sedis Apoſtolicæ, ut notat *Gl. in cit. §. Sanè. V. Apoſtolicæ.* Eſt tamen excommunicatio latæ ſententiæ, quia per hæc verba, *excommunicationi ſubjacent*, fertur excommunicatio ipſo jure, *Francus in cit. c. 2. not. ult. h. t. in 6.*

Notandum 2. Hæc pœna excommunicationis etiam locum habet, non ſolùm in Clericis, ſed etiam in laicis ſcienter ſepelientibus hæreticum in Eccleſia, vel cœmeterio, cùm textus hic dicat, *quicunque:* nam Conſtitutio Canonica univerſaliter diſponens in materia pertinente ad forum Eccleſiaſticum includit etiam laicos, *Franc. in cit. c. 2. n. 3.* Et extenditur etiam ad hæreticorum receptatores, defenſores, fautores &c. *Franc. ibid. n. 1.*

Notandum 3. Etiam excommunicati ſunt dantes locum ad ſepeliendos hæreticos, etiamſi ipſi non ſepeliant. *Farinac. tr. de hæreſi. q. 192. §. 3. n. 45.*

Notandum 4. Sepelientes hæreticos, non tantùm ſunt excommunicati, ſed etiam ſuſpecti de hæreſi, ita ut contra eos procedi poſſit tanquam ſuſpectos, *Farinac. cit. l. n. 49.*

Notandum 5. Cùm quis aliquid facere debet, proprijs manibus; adeóque per ſe ipſum, non poteſt id facere per alium, *Gl. hic. V. Proprijs manibus. Franc. in cit. c. 2. n. 3.* ubi tamen in fine ait, ſi plures fuerint, qui hæreticum ſepeliverunt, & unus tantùm ex ſepelientibus oſſa exhumaverit, vel alius extraneus; tunc etiam ij, qui non extumulârunt à ſe ſepultum, abſolvuntur ab excommunicatione, ſi petant, cùm non poſſint ampliùs extumulare.

Notandum 6. Locus, in quo hæreticus ſepultus fuit, privatur aliorum fidelium ſepulturâ, non ad tempus tantùm, donec ſatisfactum fuerit, ſed in perpetuum, ut patet ex *cit. c. 2. in fine princ. Jo. Andr. ibid. V. Perpetua.*

Notandum 7. Non eſſe excommunicatum, qui hæreticum ſepeliri curavit, non favore hæreſis, ſed ob amicitiam, & conſanguinitatem, vel ne illius cadaver inſepultum aërem corrumpat, *Farinac. cit. l. num. 50.*

§. III.

De pœna Confiſcationis bonorum, quæ infligitur hæreticis.

LVI. Quæritur 1. An, & qualiter propter crimen hæreſis bona hæreticorum confiſcentur? ℞. inprimis in *c. Vergentis. 10. h. t.* Innocentius III. ſtatuit, ut in Terris temporali juriſdictioni Papæ ſubjectis bona hæreticorum publicentur: & in alijs idem præcipit fieri per Poteſtates, & Principes ſæculares in ſuis Terris, ac Provincijs: & ſi iſti ad hoc exequendum negligentes fuerint, per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remotâ, compellantur: nec ad eos ulteriùs bona eorundem revertantur: niſi ad fidem redierint, & abjuraverint hæreticam pravitatem: & ex miſericordia aliquis eorum voluerit miſereri: ut temporalis ſaltem pœna corripiat, quos ſpiritualis non corrigit diſciplina: cùm enim ſecundùm LL. civiles (*l. Quisquis. 5. C. ad leg. Jul. Majeſt.*) filijs ſuis, vitâ ſolùm ex miſericordia conſervatâ, confiſcentur eorum bona, quantò magis, qui aberrantes à fide Filium DEI offendunt, à Capite noſtro, quod eſt Chriſtus, per Eccleſiaſticam diſtrictionem, ſeu cenſuram præcidi debent, & bonis temporalibus ſpoliati, quia gravius eſt, æternam, ac Divinam, quàm temporalem lædere Majeſtatem, nec exhæredatio filiorum Catholicorum debet impedire cenſuram hujuſmodi ſeveritatis, cùm in multis caſibus filij pro patribus temporaliter puniantur: & ſecundùm Canonicas Sanctiones quandoque, non ſolùm puniantur Auctores ſcelerum, ſed etiam progenies damnatorum, ut patet ex *c. Cùm multæ. 3. cauſ. 15. q. 8.* ubi geniti ex Miniſtris Eccleſiæ rediguntur in ſervitutem ejuſdem, & *c. Cùm Eccleſia. 11. §. Item peccato Iſraelitarum. cauſ. 1. q. 4. & toto tit. de fil. Presbyt.*

LVII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. Eccleſia poteſt, etiam in Terris Imperij, propter delictum Eccleſiaſticum infligere pœnam confiſcationis bonorum, quamvis bona publicata deferantur ad fiſcum ſæcularem, *Abb. hic n. 2.* niſi is, cujus bona confiſcantur, eſſet Clericus; tunc enim bonorum

appli-

applicatio fieret fiſco Eccleſiæ, etiam in Terris Imperij, *Arg. c. 2. de ſucceſſ. ab inteſt. Fagnan. hîc n. 4. & 5. ex Butrio, & Ancharano.* habet enim etiam Eccleſia Cameram fiſcalem, cui applicantur bona publicata, quia Eccleſia in terris quoad temporalem juriſdictionem ſibi ſubjectis, vendicat ſibi omnia jura temporalia. *Fagn. hîc n. 2.*

Notandum 2. Judices, ac Principes ſæculares poſſunt per Eccleſiam compelli ad juſtitiam adminiſtrandam, *c. Adminiſtratores. 26. cauſ. 23. q. 5. Gl. hîc V. Præcipimus.* idque ratione peccati, *Arg. c. Novit. 13. de Judic.*

Notandum 3. Hæretici, quamvis ad fidem ſpontè redeant, non tamen recuperant bona amiſſa, niſi ex miſericordia, & gratia eis reddantur, *Gl. hîc V. Miſereri, & Abb. n. 2. not. 3.* Idémque eſt de Epiſcopatu, quem non recuperat in hæreſim lapſus, niſi ex miſericordia, *c. Ipſa pietas. 24. §. Si inquiunt. in fine. cauſ. 23. q. 4. & c. Quod autem. 3. cit. cauſ. q. 7. Gl. hîc V. Miſereri.*

Notandum 4. Propter criminis paterni immanitatem quandoque puniri poſſunt filij temporaliter, quia ipſi parentes puniuntur in perſonis filiorũ: nam ut dicitur in *l. Iſti quidem. 8. in fine. ff. Quod metûs causâ.* cùm parentes pro affectu magis in liberis terreantur: & in filijs paterni criminis exempla metuantur, *l. Quisquis. 5. §. Filij verò. C. ad leg. Jul. Majeſt.* cùm filius ſæpe ſequatur veſtigia parentum, *Abb. hîc num. 3.* Regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris, maximè in ſpiritualibus, in quibus nunquam punitur pro patre, quomodo intelligi debet, quod dicitur Ezechiel. c. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris*, & notatur in *Summa cauſ. 1. q. 4. Abb. hîc n. 3.*

Notandum 5. Hæretici committunt crimen læſæ Majeſtatis Divinæ, quod longè gravius eſt, quàm læſæ Majeſtatis humanæ, ut dicitur in *cit. c. Vergentis. h. t. & Gl. ibid. V. Longè ſit gravius.* nam majus eſt peccatum, quod committitur in DEUM, quàm quod in hominem, *c. Sicut quis. 12. cauſ. 17. q. 4.* adeóque etiam graviùs puniendum.

Notandum 6. Bona hæreticorum confiſcantur, ſive filios habeant, ſive non, ita ut nec Catholicis hæreticorum filijs aliquid relinquendum ſit, ut dicitur in *cit. c. Vergentis.* & ibi *Gl. V. Exhæredatio.* de quo plura infrà.

LVIII. Præterea idem ſtatutum habetur in *c. Excommunicamus. 13. §. Damnati. h. t.* ubi in fine dicitur: ita quòd bona hujuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi verò Clerici, applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia acceperunt. Ubi *Gl. V. Stipendia.* ait: ſi plura ſtipendia in diverſis Eccleſijs habuerint, inter Eccleſias pro rata dividantur, juxta *c. Relatum. 12. de Teſtam.* bona verò Clericorum, qui Eccleſias non habebant, debent applicari Epiſcopo, qui illa in pios uſus diſtribuat, *Abb. in cit. c. Excommunicamus. in notat.* Conſentit *c. Super quibuſdam. 26.* ibi: *quorum propria bona confiſcentur. de V. S.* Eadem pœna confiſcationis bonorum Decreta eſt in hæreticos Jure Civili, ut conſtat ex *l. Manichæos. 4.* ibi: *quos bonorum omnium etiam confiſcatione perſequimur*, & in *Auth. Gazaros. C. de hæretic.*

LIX. Denique in *c. Cùm ſecundùm. 19. h. t. in 6.* ſtatuit Bonifacius VIII. bona hæreticorum, non ſolùm eſſe confiſcanda, ſed etiam eſſe ipſo jure, ſeu facto confiſcata: ubi inprimis enumerantur tria crimina, ob quæ ipſo facto dominium bonorum perditur, eáque ad fiſcum deferuntur, ſecundùm Leges Civiles: videlicet contrahentes nefarias, ac naturæ contrarias, ſeu inceſtas nuptias, ex ipſo rerum ſuarum dominium perdant (*l. Cum ancillis. 3. & l. Si quis. 6. C. de inceſt. nupt. l. Inceſtæ. 52. ff. de ritu nupt.*) item mulier ingenua, quæ parentibus non conſentientibus nupſit raptori, bona omnia, quæ illi obvenerunt à raptore, aliiſque conſortibus rapiûs, ipſo jure amittit, quæ certo caſu deferuntur ad fiſcum (*l. unic. §. Et ſi quidem C. de raptu Virgin. & Auth. De ea, quæ raptori ſuo nubit, Collat. 9. Novel. 150. Gl. hîc V. Certóque caſu.*) Vel qui illicitas ſpecies, ſeu merces transvehit: vel rerum vectatum profeſſionem omittit, earundem rerum proprietate hoc ipſo privatur, illæque fiſco acquiruntur. Multò magis ergo bona hæreticorum, qui graviùs, & horribiliùs, quàm prædicti, delinquunt, ipſo jure ſunt confiſcata. Additur in *cit. c. in fine*, quòd confiſcationis hujuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debeat per Principes, aut alios Dominos temporales, antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam Eccleſiaſticam ſuper hoc poteſtatem habente, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata: quia ſæcularis ſuper hoc crimine quippe Eccleſiaſtico judicare non poteſt, *Gl. fin. hîc*, de quo infrà.

LX. Pro explicatione hujus c. notandum 1. hæreticorum bona, ipſo jure, à die commiſſi criminis confiſcantur, ut tradit *Gl. hîc V. Ipſo jure:* abſque alia ſententia condemnatoria Judicis, *Franc. ibid. §. Confiſcationis. not. 1.* idque ex communi omnium conſenſu receptum eſſe teſtatur *Sanch. l. 2. Moral. c. 14. n. 1.* ſicut idem ſtatutum eſt in crimine læſæ Majeſtatis humanæ, ob quod bona publicantur à die commiſſi criminis, *l. fin.* ibi: *ex quo quis tale crimen contraxit, C. ad leg. Jul. Majeſt.* quamvis id in JureCanonico non ſit expreſſum de crimine hæreſis, ut notat *Sanch. cit. l.* Requiritur tamen ſententia Judicis, per quam declaretur, Reum hæreſim commiſiſſe, ante quam hæreticus privari non poteſt poſſeſsione bonorum, quia generatim loquendo, tametſi ob aliquod delictum impoſita ſit pœna, ipſo jure, incurrenda, etiãm ante condemnationem Judicis, attamen antequam fiat executio pœnæ, requiritur ſententia declaratoria Judicis, ut Reus à poſſeſsione amoveri poſſit, *Franc. hîc. §. Confiſcationis. not. 1. & 2.* ubi tamen excipit, niſi crimen hæreſis eſſet ita notorium, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit; tunc enim ſufficit, ſi Judex aſſignet terminum ad excuſandum factum, quo elapſo fieri poteſt executio, ſine alia declaratione, de quo tamen dubitat ipſe *Franc. cit. l. Navarr. l. 5. conſil. 20. n. 6. & ſeqq. Farinac. tr. de hæreſ. q. 190. §. 1. n. 5.* quia etiam in notorijs requiritur ſententia.

Notandum 2. Poſt latam ſententiam declaratoriam ſuper crimine hæreſis, ſtatim fieri poteſt executio per Judices ſæculares, qui bona hæreticorum occupare poſſunt, abſque alio proceſſu, imò etiam ſine alio mandato Judicis Eccleſiaſtici, cùm ex ſententia declaratoria illis ſit acquiſitum jus omnia bona occupandi in hoc crimine, ut colligitur à

contratio ſenſu ex *cit. c. Cùm ſecundùm. Franc. ibid. n. 3.*

Notandum 3. Bona hæreticorum confiſcantur, etiamſi poſt mortem eorum de hæreſi fuerint convicti, & condemnati. Nam ſi quia accuſatus fuit de hæreſi, & pendente accuſatione, moriatur, non eſt extinctum crimen, ſed contra hæredes cauſam proſequi licet, ad eum finem, ut bona defuncti fiſco applicentur: imò tametſi vivente hæretico, non eſſet cœpta accuſatio, adhuc poſt mortem illius poſſet accuſari ad eum finem, ut memoria ejus damnetur, & bona confiſcentur, ut tradit *Gl. in c. Accuſatus. 8. §. Porro in figuratione caſûs h. t. 6.* Idque etiam probatur ex *cit. c. §. In eo verò caſu*, ubi dicitur: "Quando hæredes ad ſucceſſionem non debent admitti, ob hæreſim ſui auctoris: non obſtante, quòd auctore ipſo vivente, crimen hæreſis non fuerit, interveniente ipſius morte, declaratum: ad confiſcationem bonorum, poſt mortem ejuſdem, nihilominus procedatur, *Franc. in cit. c. Accuſatus. §. In eo verò eod. in 6. Farinac. tr. de hæreſ. q. 190. §. 1. n. 9.*

LXI. Quæritur 2. An hæreticus, cujus bona, ob crimen hæreſis, ipſo jure ſunt confiſcata à die commiſſi criminis, ut ſuprà dictum, ipſo facto, etiam amittat dominium, & adminiſtrationem omnium bonorum, eáque in fiſcum tranſeant? Reſp. Probabilius videtur, non amitti ipſo facto, ante ſententiam declaratoriam criminis, ut docet *Molina tr. 2. de juſtit. diſ. 95. n. 22. Sanch. l. 2. mor. c. 22. n. 3. & 4.* & plures alij apud ipſum: quamvis *Azor. & Farinac.* alijque contrarium teneant. Ratio eſt, quia ex eo, quòd bona hæreticorum ipſo jure confiſcata ſint, à die commiſſi criminis, ſolùm ſequitur, ab illo die bona eſſe fiſco realiter obligata, & tacitè hypothecata, quod bene ſtare poteſt cum dominio, ſicut dominium hypothecæ eſt penes debitorem, licèt ſit obligata creditori, ergo per confiſcationem non amittit hæreticus, ipſo facto, dominium bonorum, quia pœnæ non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ. Quare poſt ſententiam declaratoriam hæreſis, confiſcatio retrotrahitur ad diem incurſi delicti, ſi illo die ſententia lata fuiſſet, & bona alienata reſtitui debent fiſco, unâ cum fructibus perceptis, & alienationes, ac contractus interim initi in præjudicium fiſci reſcinduntur. *Sanch. c. l. n. 33.* ubi ait, id ab omnibus utriusque Juris Doctoribus, & Theologis eſſe receptiſſimum. Et hoc ſaltem probant LL. prohibentes hæreticis, & alijs, alienationes bonorum, nempe quòd non poſſit reus alienare bona firmiter, & irrevocabiliter.

Excipitur 1. Niſi poſſeſſiones bonorum, quæ fiſco ſunt addicta, ille legitimè contra fiſcum præſcripſerit, ad quod in crimine hæreſis requiruntur XL. anni, ut poſſeſſor præſcribat bona defuncti adversùs fiſcum, *c. 2. §. Si poſt mortem de præſcript. in 6.* de quo dictum ſuprà *l. 2. tit. 26. n. 53.* Excipitur 2. quòd alienationes neceſſariæ fieri poſſint ab hæretico, ſeu illo, cujus bona ſunt confiſcata, ipſo jure, & cui interdicta eſt adminiſtratio bonorum ſuorum, ita ut per fiſcum revocari non poſſint alienationes hujusmodi, uſque dum ſententia declaratoria criminis ſit ſecuta, utpote quæ fiunt ad alendum ſe, & familiam ſuam, pro ſolvendis debitis, &c. quia prohibita alienatione, cenſetur interdicta voluntaria, non neceſſaria, *Sanch. c. l. n. 55. & ſeq.*

LXII. Ex dictis infertur, quòd hæretici, alijque, quorum bona ſunt confiſcata, ante Judicis ſententiam ſaltem declaratoriam, non tenentur in foro conſcientiæ offerre, & tradere bona ſua, *Silveſt. V. Hæreſis. q. 8. n. 13. Azor. p. 1. l. 5. c. 7. q. 1. & 3. Sanch. cit. c. 22. n. 7. Farinac. cit. q. 190. n. 22.* ubi ait, hanc eſſe communiorem, & æquiorem opinionem. Ratio eſt, quia nemo tenetur tam gravem pœnam, qualis eſt privatio omnium bonorum, in ſe ipſo exequi, ideóque per legem imponi non poteſt, eſſet enim multis tranſgreſſionibus expoſita. Imò etiam poſt ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam hæreſis, non tenentur hæretici, vel alij hujusmodi delinquentes offerre, & tradere ſua bona fiſco: ſed tantùm tenentur non reſiſtere, nec impedire, quò minùs bona ab eis exigantur, & ſententia executioni mandetur, non autem illam adversùs ſe ipſos exequi, *Sanch. c. l. n. 8.*

Cæterùm regula generalis eſt, ab omnibus DD. recepta, quòd ſub abſoluta bonorum confiſcatione propter hæreſim, vel aliud crimen, ipſo jure, facta, comprehendantur omnia bona, tam mobilia, quàm immobilia, quæ hæretici propria ſunt, imò etiam jura, & actiones, quæ ſub bonorum appellatione veniunt, *l. Bonorum 208. ff. de V. S.* quia in *l. Manichæos 4. C. de hæretic.* dicitur, omnia bona hæreticorum publicari, & in *c. Cùm ſecundùm 19. h. t.* decernitur abſolutè, bona hæreticorum ipſo jure eſſe confiſcata. De qua materia fusè tractat *Sanch. l. 2. mor. c. 14. 15. & 16.* qui videri poteſt. Excipitur inter alia, jure Canonico, dos uxoris Catholicæ propter hæreſim mariti, de qua agemus *§. ſeq.*

§. IV.

An dotes uxorum confiſcentur propter hæreſim maritorum?

LXIII. De hac re agitur in *c. Decrevit 14. h. t. in 6.* ubi Innocentius IV. ſtatuit, quòd "dotes uxorum Catholicarum propter hæreſim maritorum, non debeant confiſcari: quod intelligendum eſt, niſi fortè mulieres ipſæ cum maritis matrimonia contraxiſſent, quos hæreticos tunc (ſcilicet tempore contractûs) ſciebant. Ratio deciſionis eſt," quia univerſim loquendo, ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant, *l. 2. C. Ne uxor pro marito*, & pœnæ ſuos tenere debent auctores, *l. Sancimus 22. C. de pœnis.* Neque rationi eſt conſentaneum, ut innocens, propter alterius crimen, puniatur, niſi id jure ſit expreſſum, ſicut expreſſum eſt puniri filios, ob crimen læſæ Majeſtatis Divinæ, vel humanæ commiſſum à patre, *Sanch. l. 2. mor. c. 17. n. 2.* Ratio exceptionis eſt, quia tunc in pœnam delicti commiſſi, & ob periculum perverſionis, cui ſe tales mulieres exponunt, publicantur earum dotes.

LXIV. Ubi præterea notandum 1. Non ſolùm dos, ſed etiam bona paraphernalia uxoris non confiſcantur: nec donatio propter nuptias, quam facit Sponſus Sponſæ, aut vir uxori, in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ Sponſæ, & fit propria uxoris, poſt matrimonium conſummatum:

matum; nec etiam res donatæ uxori à conſanguineis viri, etſi intuitu viri, niſi donans tempore donationis expreſſerit, ut res donatæ marito acquirantur; nec etiam res acquiſitæ ab uxore, conſtante matrimonio, ut medietas luctorum: nec denique quæcunque alia bona propria uxoris, propter hæreſim mariti, confiſcantur, *Sanch. cit. c. 17. n. 3. Farinac. tr. de hæreſ. q. 190. n. 44. & 3. ſeqq.* & alij apud ipſos. Imò uxor poteſt, bonis viri confiſcatis, res ſuas propria auctoritate capere, *l. Si quis 9. C. de bonis proſcript. Sanch. c. l.*

Notandum 2. Non ſolùm autem ipſa dos, & reliqua bona uxoris, ſed etiam uſusfructus dotis, qui percipitur ex alijs bonis uxoris, publicatis boois mariti, non confiſcatur: nam etſi uſusfructus dotis, durante matrimonio, pertineat ad maritum, ad alendam uxorem: quia tamen vir, ob factam confiſcationem, redditus eſt inops, & impotens ad illam ſuſtentandam, redditâ uxori dote, etiam uſusfructus illi reſtituitur, *Palao diſ. 5. pun. 12. n. 7.*

Notandum 3. Non tantùm in donatione inter vivos, ſed etiam io donatione mortis causâ factâ inter conjuges, non habet locum publicatio, ita ut ſi donatio, mortis causâ, facta ſit à viro uxori, ea morte viri, etiam civili, confirmetur, ideóque bona ſic donata, propter coojugis dooaotis delictum oon tranſeunt in fiſcum: oon tamen viro donanti adimitur licentia talem donationem revocandi, usque ad ejusdem mortem naturalem, *l. Sed etſi 13. §. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Reſervari* 24. *C. eod.* quamvis aliàs donata, mortis causâ, alteri quàm conjugi morte civili noo confirmentur, ſed ſi is ſupplicio afficiatur, tranſeant ad fiſcum, *l. Si aliqui 17. ff. de mort. cauſ. donat. Sanch. cit. c. 17. n. 16.*

LXV. Notandum 4. Hæc pœna privationis dotis ſtatuta eſt in uxores ſcienter oubentes viris hæreticis, ut conſtat ex *cit. c. Decrevit in fine h. t.* quamvis ibi non imponatur, ipſo jure, ſeu facto, ſed ſolùm per ſententiam condemnatoriam Judicis, ut ootat *Sanch. cit. c. 17. n. 18.* Si verò uxores, tempore contractûs matrimonij, igootârunt viros, quibus nupſerunt, eſſe hæreticos, non confiſcantur earum dotes, etſi poſtea id ſciverint, quia tunc non deliquerunt, contraheodo matrimonium cum illis: præſumuntur autem ignorare hæreſim virorum, oiſi probentur ſcire, ideóque fiſco probatio hujus ſcientiæ incumbit, petenti ob eam publicari dotem, *Gl. fin. in cit. c. Decrevit, & ibid. Franc. n. 2. in Gl. fin. Sanch. c. l. n. 17. Farinac. cit. q. 190. n. 52. §. 3. n. 52.* ubi id limitat, niſi ſuperveniente ſcientia, quòd maritus ſit hæreticus, uxor peccato ejus conſentiat, tunc enim perinde eſt, ac ſi ab initio ſciviſſet hæreſim mariti, ideóque dotem perdet, & ea fiſco applicabitur.

Notandum 5. Hæc pœna confiſcatioois non habet locum io illa dote, quæ uxori data eſt, cum eo onere, & conditione, ut danti, vel alicui tertio, ſoluto matrimonio, reſtituatur: tunc enim, ſicut quodlibet aliud fideicommiſſum, non poteſt publicari in perpetuum, quia id cederet in præjudicium tertij, cui dos reſtituenda eſt: & tunc fiſcus percipiet fructus illius dotis, duraote matrimooio, *Sanch. c. l. n. 19.*

LXVI. Sed circa hoc adhuc reſtant duæ quæſtiones, nam 1. quæritur: An uxor ſcienter oubens viro hæretico, non tantùm in pœnam privetur dote, ſed etiam omnibus alijs bonis, quæ habuit, tempore coontacti matrimonij, vel etiam quæ acquiſivit poſtea, conſtante matrimonio? Affirmant *Gl. in cit. c. Decrevit in figuratione casûs; & Franc. not. 1. Farinac. c. l. n. 49. & 50.* quia ſic nubens, & io tali matrimonio perſiſtens ſuſpecta redditur de hæreſi, & fautrix hæreſis cenſetur, ideóque contra illam ut talem procedi poteſt, ac puniri; nam licèt in *cit. c.* de ſola dote fiat mentio, tamen ea ſola expreſſa fuit, exempli gratiâ tantùm, non autem ut ea diſpoſitio ad ſolam dotem reſtringeretur: ergo ſicut quando uxor ignoranter nubit hæretico, non privatur dote, nec alijs bonis paraphernalibus: ita vice verſa, quando ſcienter nubit, ſicut amittit dotem in pœnam, ſic etiam omoia alia bona. Neque verò mulier ſcienter nubens hæretico punitur eodem modo, quo ipſe hæreticus: tum quia hæreticus punitur confiſcatione bonorum, ipſo facto, mulier per ſententiam: tum quia ipſe hæreticus alijs pœnis adhuc punitur, quibus ooo punitur mulier ob hoc delictum, quòd ſcienter nupſerit hæretico, *Palao cit. pun. 12. n. 10.*

Verùm contraria ſententia, quòd hæc pœoa amiſſionis dotis non ſit extendenda ad alia bona non dotalia, eſt probabilior, quam tenet *Sanch. c. l. n. 22.* quia *cit. c. Decrevit.* de ſola dote loquitur, & in pœnalibus non eſt facienda extenſio: & ſi Papa voluiſſet, omoia booa uxoris, tali caſu publicari, non ſola dotalia expreſſiſſet, ſed omnia, ſicut id expreſſit io *c. pen. h. t. in 6.* & durum eſt per eandem generalem confiſcatiooem bonorum plecti æquè uxorem Catholicam, ac ipſum hæreticum, cùm uxoris delictum multò levius ſit: & nullus textus juris ſit, qui eam generalem confiſcatiooem ob tale delictum imponat. Neque ex eo, quòd dos, quæ magis eſt privilegiata, quàm alia bona uxoris, amittatur, ſi ſcienter nubat hæretico, rectè infertur, etiam alia bona non dotalia tunc amitti: quia hæc pœna ſoli doti eſt impoſita, fortè ob eam cauſam, ut quia majori gaudet privilegio, gravior etiam ſit pœna, unde non poteſt extendi ad alia bona.

LXVII. Quæritur 2. An viciſſim vir Catholicus ſcienter matrimonium cum hæretica contrahens, iocurrat ſimilem pœnam amiſſionis bonorum? Reſp. Negativè, tum quia cùm vir dotem non afferat, nequit congruenter hæc pœna ad ipſum extendi, quæ ſoli doti eſt impoſita: tum quia licèt vir & uxor ſint correlativa, & diſpoſitum in uno correlativorum, cenſeatur etiam diſpoſitum in altero; *Arg. l. 1. C. de Cupreſ. l. 11.* ubi *Gothofr.* ait, argumentum à correlativis dari, ſi emptio eſt prohibita, & venditio quoque: id tamen ſolùm obtinet tunc, quando in utroque eadem eſt ratio: ſecus ſi ſit diverſa, ut io propoſito, quia mulier ob ejus facilitatem, & ſexûs fragilitatem, & quia ſubjecta marito, graviori periculo perverſionis ſe exponit nubens hæretico, quàm vir: quare cùm non ſit adæquatè eadem ratio in viro, quæ in muliere, non eſt extendenda hæc pœna ad virum, *Sanch. c. l. n. 23. Barb. in collect. in cit. c. 14. n. 6.* Porro dos oon amittitur, quòd mulier virum ob hæreſim damnatum comitetur, vel eum non denunciet, quia hæc pœna nullibi jure eſt ſtatuta, nec delinquit comitando virum, *Sanch. c. l. n. 24.*

§. V. Cui

§. V.

Cui applicari debeant bona tum Clericorum, tum Laicorum, confiſcata propter hæreſim?

LXVIII. Assertio 1. Certum eſt, quòd bona Clericorum propria, & patrimonialia propter hæreſim eorum confiſcentur, ut tradit *Gl. in Clement. 2. V. Eccleſiarum h. t.* eaque applicanda ſunt fiſco Eccleſiæ, & Epiſcopi, in pios uſus diſtribuenda, *Lopez in pract. crim. Canon. c. 117. in addit. lit. f. V. applicantur. Farinac. tr. de hæreſ. q. 190. §. 11. n. 154.* quamvis bona immobilia propria Clerici committentis crimen hæreſis, imò & mobilia deferantur ad fiſcum Principis ſæcularis, ex recepta in quibusdam Regnis conſuetudine, quam approbat *Covarr. l. 2. reſol. c. 9. n. 12.* nam nullibi reperitur interdictum hæc bona publicari, & Canones, qui dicunt bona Clericorum applicanda eſſe Eccleſijs, non loquuntur de bonis proprijs, & patrimonialibus Clericorum, de quibus illi teſtari poſſunt, *c. Quia nos 9. de teſtam.* ſed de bonis Clericorum acquiſitis, intuitu Eccleſiæ: nam bona patrimonialia tranſeunt ad quoſcunque Clericorum ſucceſſores, *Sanch. l. 2. mor. c. 20. n. 22.* ubi tamen *n. 26.* ait, ſpectato jure communi, & ſecluſa conſuetudine, bona Clericorum publicata deferenda eſſe, quia bona ſunt acceſſoria perſonæ, eamque ſequuntur: & quidem fiſco Eccleſiæ Epiſcopalis, ſi ipſe Clericus non habeat ſtipendium ab alia Eccleſia, *Lopez c. l. n. 4. Farinac. c. l. n. 158.* Idémque dicendum de bonis Clericorum quaſi patrimonialibus, quæ ab illis acquiruntur, non ex fructibus beneficij, ſed ratione alicujus miniſterij Eccleſiaſtici pro Miſſis dicendis, adminiſtratione Sacramentorum, ſepeliendis defunctis, & ſimilibus, nam & hæc ob crimen hæretici confiſcantur, quia & de illis bonis liberè teſtari poſſunt Clerici, & hæc ad quoſcunque eorum ſucceſſores tranſeunt, *Sanch. c. l. n. 23.*

LXIX. Assertio 2. Bona Clericorum acquiſita, ratione beneficij Eccleſiaſtici, non tranſeunt ad fiſcum, ſed applicari debent Eccleſiæ, cui inſervierunt, prout habetur in *c. Excommunicamus 13. §. Damnamus h. t.* ubi dicitur: "Bona damnatorũ de hæreſi, ſi Laici fuerint, confiſcentur; ſi verò Clerici, Eccleſijs applicentur, à quibus ſtipendia receperunt." Ratio eſt, quia de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis prohibitum eſt Clericis teſtari, ſed ea poſt illorum obitum, penes Eccleſias remanere debent, *c. Quia nos 9. c. Relatum 12. de teſtam.* ergò cùm hujusmodi bona non poſſint tranſire ad hæredes extraneos, nec ad fiſcum deferri poſſunt, juxta ſuprà dicta.

LXX. Assertio 3. Bona Eccleſiæ, ut domus, prædia, ac ſimilia, ex quibus Clerici reditus beneficij percipiunt, non confiſcantur ob hæreſim Clericorum, qui illa poſſident, & Judex illa confiſcans excommunicationem incurrit ipſo jure, prout ſumitur ex *Clement. nolentes 2. h. t. poſt princ.* ubi prohibetur: "Ne deputati Commiſſarij ab Inquiſitoribus, vel Epiſcopo, vel Capitulo, ſede vacante, prætextu officij inquiſitionis, quibusvis modis illicitis, ab aliquibus pecuniam (quo nomine intelligitur quælibet res pecuniâ æſtimabilis, *Gl. hic V. Pecuniam, Sanch. l. 2. mor. c. 22. n. 9.*) extorqueant, nec ſcienter attentent, bona Eccleſiarum, ob delictum Clericorum, fiſco, etiam Eccleſiæ, applicare (multò minùs ſibi ipſis, vel Officialibus, vel fiſco ſæculari, *Gl. hic V. Eccleſiæ*) quòd ſi ſecùs in his (ſcilicet proximè dictis) vel altero eorum, fecerint, ſententiam excommunicationis, ipſo facto, incurrant, à qua non poſſunt abſolvi (per Ordinarios) niſi plenè ſatisfecerint illis, à quibus ſic pecuniam extorſerunt, præterquam in mortis articulo, nullis privilegijs, vel pactis, aut remiſſionibus obſtantibus. Notarij verò, & Officiales dicti officij, nec non fratres, & ſocij inquiſitorum, illos graviter arguant, & corrigant in ſecreto, & ſi probare poſſint, denuncient Prælatis, & Superioribus Inquiſitorum, & Commiſſariorum eorundem, qui eos ab officijs amovere debent, & amotos aliàs punire, & corrigere. Quòd ſi Prælati inquiſitorum id negligant, præcipitur locorum Ordinarijs, ut omnia prædicta ad Sedis Apoſtolicæ notitiam perferant: Denique præcipitur inquiſitoribus, ut non abutantur conceſſione portandi arma, nec habeant plures Officiales, quàm neceſſarios, qui ſe cum illis conferant ad officia exequenda."

LXXI. Pro intellectu hujus *Clement.* notandum 1. Hanc excommunicationem incurrunt, non tantùm ipſi Inquiſitores, ſed etiam Commiſſarij, ſeu Vicarij Inquiſitorum, Epiſcoporum, & Capitulorum, ſede vacante, ad negotia inquiſitionis deputati, vel ab eis ſubſtituti, *Gl. hic in caſu. Sanch. l. 2. c. 20. n. 4. & 5.* non tamen ea pœna habet locum in Epiſcopis, de quibus ibi nulla fit mentio, fortè ob dignitatem illorum, ſed de ſolis Vicarijs eorum, *Gl. hic V. Commiſſariis*, neque in Capitulo, Sede vacante, quia de ſolis Vicarijs in textu fit mentio, neque Prælatis, qui quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habent, quia excommunicatio non eſt extendenda ad caſus Jure non expreſſos, *Sanch. cit. c. 22. n. 6. Farinac. tr. de hæreſi q. 186. n. 141.*

Notandum 2. Ad incurrendam excommunicationem, ipſo jure latam, in *cit. c.* ad extorquendam pecuniam, vel aliam rem æquivalentem requiritur, ut illa illicitè ſit extorta: ſecùs ſi licitè, vel ſpontè ſit oblata, & ut ſit extorta, prætextu officij, ſive ratione inquiſitionis in cauſis fidei, *Sanch. c. l. n. 7. Farinac. c. l. n. 139.* Similiter ut incurratur excommunicatio ab ijs, qui applicant bona Eccleſiarum fiſco etiam Eccleſiaſtico, ob hæreſim, vel aliud delictum Clericorum, requiritur 1. Ut ſcienter ſint applicata, ſecùs ſi ignoranter, quia publicans neſcit illa eſſe bona Eccleſiæ, modò non ſit ignorantia tam craſſa, ut ſit ingens temeritas, nec affectata, ut bona Eccleſiarum applicentur, ſecus ſi bona Clericorum, *Sanch. c. l. n. 11. & 12.* Hinc infertur, ſi applicentur fiſco bona acquiſita ab aliquo Monacho, ſeu Religioſo profeſſo, etiam intuitu perſonæ, qui præeſt alicui Eccleſiæ, is incurrit excommunicationem, quia cùm ea ſibi ob profeſſionem acquirere non poſſit, Eccleſiæ ea acquiruntur, *Gl. in cit. Clement. 2. V. Eccleſiarum. Sanch. c. l. n. 13.* Idémque eſt de bonis acquiſitis per alium, quamvis Religioſum hæreticum, niſi ſit Ordinis Minorum, qui nec ſibi, nec Monaſterio quippe incapaci acquirendi proprij etiam in communi, acqui-

ſitio

rere poteſt, ideóque etſi bona à tali Monacho ob ejus hæreſim acquiſita publicari non poſſint, non tamen publicans talia bona incurret excommunicationem, quia non ſunt bona Eccleſiæ, *Sanch. c. l. n. 14.*

Notandũ 3. Ab utrâq; prædicta excommunicatione abſolvere poteſt Prælatus Papâ inferior, cùm eam ſibi Papa non reſervârit, *Gl. in cit. Clement. 2. V. Abſolvi. Sanch. c. l. n. 18. & 21. Farinac. n. 143.* quamvis abſolutio à priore excommunicatione non permittatur Ordinarijs, niſi ſub ea cõditione, ut prius ijs, à quibus pecuniæ ſunt extortæ, plenè, & reipſa ſit ſatisfactum ab extorquentibus, prout habetur in *cit. Clement. 2.* præterquam, ſi impotentia reſtituendi eos excuſet, *Sanch. c. l. n. 18. & 19. contra Suar.*

Notandum 4. Inquiſitores, & Commiſſarij ſic illicitè pecunias extorquentes, ultra excommunicationem, privantur etiam officio, & aliâ pœnâ, arbitrio ſuorum Prælatorum, ſeu Superiorum, puniuntur, *cit. Clement. 2. & ibi Gl. V. Amovere. Farinac. c. l. n. 155.*

Notandum 5. Notarij, & Officiales, ac ſocij Inquiſitorum debent pecunias illicitè extorquentes ſecretè graviter corrigere, & ſi probare poſſint, omnia Prælatis Inquiſitorum denunciare, *cit. Clement. 2. & ibid. Gl. V. corrigere.*

Notandum 6. Inquiſitores poſſunt habere armatos Officiales, pro defenſione ſuæ perſonæ, vel familiæ ſuæ, & ad capiendum hæreticos, *cit. Clement. 2. in fine. Barb. in Collect. hic n. 8.* plura videri poſſunt apud *Sanch. & Farinac.* citt. locis.

LXXII. Assertio 4. Spectato Jure communi Canonico, bona Laicorum hæreticorum confiſcata in terris Eccleſiæ applicantur fiſco Eccleſiæ; in terris verò Imperij fiſco ſæculari, ut decrevit Papa » Innocentius III. in *c. Vergentis 10. h. t.* ubi ait: In » terris temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis bo- » na hæreticorum ſtatuimus publicari, & in alijs i- » dem præcipimus fieri per Poteſtates, & Principes » ſæculares, & in *c. Excommunicamus 13. §. Damnati* » *verò*, dicitur: Bona hujusmodi damnatorum, ſi » Laici fuerint, confiſcentur, ut dictum ſuprà *n. 56.*

LXXIII. Ubi notandum 1. Judex ſæcularis, cujus fiſco bona hæretici applicantur, non poteſt illa confiſcare, nec bonorum poſſeſſionem apprehendere, niſi poſt ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis hæreſis à Judice Eccleſiaſtico promulgatam, juxta *c. Cùm ſecundùm 19. §. Confiſcationis h. t. in 6.* de quo ſuprà *n. 59. Farinac. cit. q. 190. n. 169.*

Notandum 2. Bona immobilia hæretici confiſcata applicantur fiſco Domini loci, ubi ſita ſunt, & non ubi eſt condemnatus, ſeu facta eſt confiſcatio, ita ut ſi ſita ſint in diverſis territorijs ad diverſos Dominos ſpectantibus, unusquisque vendicabit bona, quæ in ſuo territorio ſita ſunt, *Farinac. c. l. n. 166.* & alij ab ipſo citt. Applicantur autem non ſupremo Principi, cui hæreticus eſt mediatè ſubjectus, ſed illi Domino, cui immediatè eſt ſubditus, modò inferior Princeps merum imperium, & jura regalia habeat, adeóque & jus confiſcandi, aliàs ſecùs, *Farinac. c. l. n. 167.* aliud eſt de bonis mobilibus, nam hæc ſemper pertinent ad fiſcum loci, in quo fit confiſcatio, quia mobilia bona non territorio adhærent, ſed perſonæ damnatæ, eámque ſequuntur. *Clarus in pract. crim. §. fin. q. 78. n. 27. Sanch. cit. c. 20. n. ult.*

Notandum 3. Prædicta procedunt ſpectato Jure antiquo: nam juxta novas Extravagantes Pontificias, præſertim Innocentij IV. quæ incipit: *Ad extirpanda*, edita 1252. & extat apud *Farinac. cit. q. 190. n. 176.* dividenda eſt in tres partes, prout videre eſt apud eundem. Verùm hodie circa applicationem bonorum confiſcatorum ob hæreſim, ſervandæ ſunt locales conſuetudines, quæ in varijs Provincijs variæ, ac diverſæ ſunt, modò eæ ſint rationabiles, ac legitimè præſcriptæ, & conformes Juribus, & Conſtitutionibus Papalibus, *Farinac. c. l. n. 187.*

§. VI.

De inhabilitate ad teſtandum, & hæreditariam ſucceſſionem, quam incurrunt hæretici.

LXXIV. Quæritur 1. An hæreticus poſſit teſtamentum facere? Reſp. Negativè, prout Jure Civili ſtatutum eſt in *l. Manichæos 4. §. Ergo C. de hæretic.* & ſumitur ex *c. Excommunicamus 13. §. Credentes h. t.* ubi dicitur: *Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat facultatem*, qui textus etſi loquatur de defenſoribus, ac fautoribus hæreticorum, multò magis tamen habet locum in ipſis hæreticis, ut tradunt omnes. Idque extenditur 1. Ut teſtamentum conditum ab hæretico ſit ipſo jure nullum, etiam ante ſententiam criminis declaratoriam, ut docent plures apud *Sanch. l. 2. mor. c. 24. n. 2.* quia in *cit. §. Credentes* dicitur: *Sit inteſtabilis*, at verbum *ſit* importat latam ſententiam, & cùm bona hæretici confiſcentur à die commiſſi criminis, ab eo tempore jam eſt incapax teſtandi, ita ut teſtamentum ſit nullum, quia eſt de bonis jam ad fiſcum pertinentibus. Verùm quia juxta probabilem ſententiam, alienatio bonorum facta ab hæretico non eſt ipſo jure nulla, ante ſententiam declaratoriam criminis, ut dictum ſuprà, hinc neque teſtamentum, quamvis per ſubſecutam ſententiam revocari poſſit, & infirmari, quia verbum *ſit* in *cit. §. Credentes*, eſt futuri temporis, adeóque importat ſententiam non latam, ſed ferendam, *Sanch. c. l. n. 3. Farinac. tr. de hæreſ. q. 196. §. 6. n. 89.* Addit *Sanch. c. l. n. 3.* quòd etiam poſt ſententiam poſſit hæreticus de bonis non publicatis teſtari, quia Jus Canonicum prohibens hæreticos teſtari, intelligendum eſt de bonis publicatis, non autem de bonis acquiſitis poſt ſententiam, quæ confiſcationi non ſunt ſubjecta. Extenditur 2. Quòd hæretici non poſſint teſtari etiam ad pias cauſas, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 190. n. 92.* Extenditur 3. Quòd teſtamentum factum ab hæreticis non reconvaleſcat poſt ſubſecutam pœnitentiam, *Farinac. c. l. n. 93.*

LXXV. Quæritur 2. An hæreticus ſit capax ſucceſſionis hæreditariæ? Reſp. Hæreticus privatur ſucceſſione hæreditatis, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, prout colligitur ex *c. Excommunicamus 13. §. Credentes*, ibi: *Nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat, h. t.* & ex *l. Manichæos 4. §. Quos bonorum C. tod.* privatur autem hæreticus, non ſolùm hæreditate ipſi ex teſtamento, vel ab inteſtato delata, ſed etiam legato ipſi relicto, etiam ex teſtamento militis, *l. fin. C. de hæretic.* imò etiam per donationem inter vivos,

Farinac. cit. q. 190. §. 7. *n.* 93. & *d. ſeqq.* An autem hæreticus ita privetur hæreditate ſibi delatâ, ut ſtatim puſt crimen commiſſum ſit omniuo incapax ad ſuccedeudum, dubitatur? Affirmat commuuior ſententia DD. hæreticum, durante hæreſi, eſſe incapacem cujuslibet hæreditatis, vel legati, ac proinde in fotu couſcientiæ eam etiam ante ſententiam Judicis declaratoriam reſtituere debere, non fiſcu, ſed hæredibus ab inteſtato venientibus; quia ipſe hæreticus non habet titulum ad tetinendum, *Vaſq. in opuſc. Moral. c.* 9. §. 4. *dub.* 2. *n.* 122. & alij apud *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 14. *n.* 31. & tenet etiam *Farinac. cit. q.* 190. *num.* 102. & 104. quamvis alij conttarium teneant, nempe quòd hæreticus, ante ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, nun ſit ipſo jure incapax hæreditatis, vel legati, ac proinde nnn teneatur ante illam hæreditatem, vel legatum teſtituere hætedibus ab inteſtato, vel fiſco, quamquam poſt ſententiam omnia illa fiſcus auferre poſſit ab hæreticu tanquam ab indignu, *Leſſ. l.* 2. *c.* 10. *n.* 52. *Sanch. l.* 2. *c.* 14. *n.* 31. & 34. Ratiu eſt: quia valde durum videtur, ut teneantur delinquentes hæreditates ſibi delatas, vel legatum ſpuntè reſtituere, ante præceptum Judicis. Verùm licèt nun teneatur quis ſeipſum privare hæreditatc jam aditâ, & obtentâ: ſecus tamen eſt de nun adita, & ubtenta, cujus ipſo jure eſt redditus incapax.

Porru quod dictum eſt, hæreditatem, vel legatum relictum hæretico nun confiſcari, ſaltem antè ſententiam Judicis, ſed pertinere ad hætedes legitimos teſtatoris, vel legantis, id limitandum eſt 1. Ut non pmcedat in hæteditate, vel legato relictn ſcienter hæreticu ab eo, qui illum hæreticum eſſe non ignuravit: tunc enim in pœnam ſic inſtituentis, vel illi aliquid relinquentis, illa hæreditas, vel legatum fiſco applicabitur, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 12. *q.* 8. *Sanch. cit. c.* 14. *n.* 38. ubi tamen addit, hanc pœnam nnn obligare, antequam Judex condemnet. Limitatur 2. Hæreticus, poſtquam ab hæreſi eſt abſolutus, & Eccleſiæ reconciliatus, eſt capax hæreditaiis, & legati ſibi relicti, quia tuuc ceſſat ea incapacitas, *Sanch. cit. c.* 14. *n.* 40. *Farinac. cit. l. n.* 101.

LXXVI. Quæritur 3. An, & ſub qua pœna prohibitum ſit hæreticos hæredes in teſtamentn inſtituere? Reſp. Id eſſe pruhibitum ſub pœna excommuuicationis Epiſcopis, ut conſtat ex *c. Si quis.*
» 5. *h. t.* nam cùm quæſitum fuiſſet in Conciliu
» Africanu, an hæretici poſſint iuſtitui hætedes ab
» Epiſcopo? Reſpondet Concilium: ſi quis Epiſcu-
» pus inſtituerit hæreticos extraneos, ſive non cun-
» ſanguineos, vel etiam hæteticos conſanguineos,
» aut paganus (idémque eſt de omnibus, qui Ca-
» tholici non ſunt, *Gl. hic V. Paganos.*) ſaltem poſt
» murtem, excummunicari debet, atque ejus no-
» men intet Sacerdoses nulln modu recitetur; quia
nimitum, ut explicat *Abb. hic n.* 3. ſecundùm cunſuetudinem quorundam locorum, nomina Epiſcoporum in aliquo libru ſcribi ſoleut, & recitari in die obitûs eorum, & pro eis fit aliqua oratiu, quod hîc prohibetur, Quod tamen intelligendum eſt, niſi hæretici pœnituerint; tunc enim inſtitui puſſunt hæredes, *Gl. hîc V. Si quis. in fine, & Hoſtienſ. V. Hæreticus.* pœnitentibus enim venia non denegatur, *l. Manichæos.* 4. §. *Sed nec filios. C. h. t.*

LXXVII. Similiter in *c. In eos.* 6. *h. t.* quod eſt deſumptum quoque ex Concilio Africano, etſi non extat, ſed habetur in Concilio Carthaginenſi III. *c.* 13. ut notat *Gl. marg. hic.* ubi ſtatutum fuit, ut »
Epiſcopi, vel Presbyteri in eos, qui non ſunt Ca- »
thulici, etiamſi conſanguiuei fuerint, nihil con- »
ferant (ſive iu vita, ſive in morte; quia hîc non »
diſtinguitur, & nihil capere poſſunt ex teſtamento, »
Gl. hîc V. Nihil conferant.) Quod autem de Epi- »
ſcupis, & Presbyteris dictum eſt, debet etiam de »
reliquis Clericis intelligi, nempe quòd excom- »
muuicari debeant, ſi hæreticos inſtituant hæredes, vel etiam iu vita eis aliquid donent, niſi cauſâ pietatis, & ad eorum neceſſitatem ſublevandam; quia adhuc ad fidem converti poſſuut, *Gl. hîc V. Nihil conferant. & Hoſtienſ.* Imò etiam in teſtamento neceſſatia alimenta eis legari poſſunt, *Sanch. l.* 2. *c.* 14. *n.* 41. Deinde id limitandum eſt, niſi inſtituens hæreticos prubabiliter ignorârit, eos eſſe hæreticos; tunc enim excommunicatinnem non incurrit, *Farinac. cit. q.* 190. *n.* 118. Ratiò autem, cur Epiſcopis, & aliis Clericis ſub pœna excommunicationis ſit prohibitum, ne hæreticos hæredes inſtituant, eſt, quia inſtituens hæredem eum, quem ſcit eſſe hæreticum, redditur ſuſpectus de hæreſi, ut tradit *Menoch. l.* 5. *de præſumpt. præſumpt.* 6. *n.* 33. Eadémque prohibitio, & pœna excommunicationia communiter extenditur ad quoſcunque fideles, qui ſcienter inſtituunt hætedes hæreticos, etiamſi laici fuerint, *Farinac. cit. l. n.* 111.

LXXVIII. Porro ex dictis inferunt plures DD. apud *Azor. p.* 2. *l.* 5. *c.* 26. *q.* 2. quòd quis etiam poſt mortem excommunicari poſſit: nam in *cit. c. Si quis.* dicitur, *ſaltem poſt mortem ei anathema dicatur.* Nam licèt regulariter crimina morte extinguantur, *c. Quorundam.* 14. *diſ.* 23. & ibi: *Gl. V. Non poteſt.* & crimen cum pœna eſt extinctum, mortuu reo, *l.* 2. *C. Si reus, vel accuſ. mort. fuer.* tamen huc ſpeciale eſt in crimiue hæreſis, ut quis etiam poſt murtem accuſari, & puniri, ac excommunicari poſſit, in deteſtationem hujus criminis, & ne Eccleſia oret pro eo; quia in vita non fuit accuſatus, *Gl. in cit. c. Si quis poſt mortem.* adeóque etiam, qui ſcienter hæreticum inſtituit hæredem, poteſt poſt mortem excommunicari, *Gl. in cit. c. Quorundam. V. Non poteſt.* Ratiu eſt: quia pnteſt quis, dum adhuc vivit, canonicè moneri, ne hoc, vel illud peccatum committat, & poſt mortem, ratiune contumaciæ commiſſæ iu vita, quæ poſt mortem primùm innutuit, excommunicari poterit, quia licèt mortuus ſit extra juriſdictiunem Eccleſiæ; videtur tamen eidem ſubeſſe, propter delictum in vita patratum. Verùm *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 15. *n.* 4. & *Azor. cit. l.* & alij apud *Barboſ. in cit. c. Si quis. n.* 3. *h. t.* coutrarium tenent, quòd mortuus ſit omnis cenſuræ incapax, ac pruinde in caſu *cit. c. Si quis.* Epiſcopus, dum hæredem hæreticum inſtituit ſcienter, incidit in excommunicationem, & non poſt mortem primùm: vel ſaltem reatum, ſive obligationem ad illam contraxit; quia tunc delictum fuit perfectum, & conſummatum ſtatim, atque teſtamentum fuit confectum, cum requiſitis ſolemnitatibus. Nec obſtat *cit. c. Si quis.* quia id ita intelligendum eſt, quòd poſt murtem poſsit declarari, hunc, vel illum in hæreſi, vel excummunicatiune obijſſe;

ideóque

ideòque tanquam excommunicatum Eccleſiaſticâ ſepulturâ privandum eſſe, nec pro eo orandum, *Azor. cit. l.* de quo plura infrà *Tit. 39.*

Infertur 2. Quòd Epiſcopus, vel alius Clericus non poſſit inſtituere hæredem hæreticum, vel paganum, etiam conſanguineum: bene tamen poteſt in bonis ſuis patrimonialibus inſtituate hæredem Catholicum conſanguineum, vel etiam extraneum; quia de his bonis diſponere poteſt pro arbitrio, dummodo non relinquat perſonis prohibitis, *c. Sint manifeſta. 21. cauſ. 12. q. 1. Abb. in cit. c. Si quis. n. 3.*

§. VII.

De aliis quibuſdam iuribus temporalibus, quibus privantur hæretici.

LXXIX. Assertio 1. Hæretici amittunt patriam poteſtatem in filios, ita ut ſtatim, ante omnem ſententiam declaratoriam Judicis, filij efficiantur ſui juris, & eximantur à patria poteſtate, prout deciditur „ in c. 2. §. *fin. h. t. in 6.* ubi dicitur: Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes, etiam poſt emancipationem hujuſmodi, apparuerit, ante ipſam, à veritate Catholica ad hæreticam ſuperſtitionem declinâſſe, nullius volumus eſſe momenti, velut factam de hominibus ſui juris, cùm dignum ſit, ut propter atrocitatem delicti, filij deſinant eſſe in poteſtate hæreticorum parentum, *Gl. ibid. V. Deſierint. Azor p. 2. l. 2. c. 22. q. 6. Molin. tr. 2. de juſtit. diſ. 9. n. 11. Sanch. l. 2. Mor. c. 24. n. 5. & 6. Farinac. tr. de hæreſ. q. 197. n. 29.*

Hinc patet 1. Quòd emancipatio facta à parente hæretico, etiam ante declarationem hæreſis, non valeat; quia à die commiſſi criminis caret patriâ poteſtate, quæ ad valorem emancipationis requiritur; ideóque jam antè filij ſunt ſui juris, *Sanch. cit. l.* 2. Non poteſt pater hæreticus filio impuberi ſubſtituere pupillariter, ſive pro eo facere teſtamentum, cùm non habeat ampliùs illum in poteſtate, *Sanch. cit. l.* 3. Hæc pœna non extenditur ad receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, ut etiam eorum filij à patria poteſtate liberentur; quia illa in *cit. §. Illorum.* ſolis hæreticis imponitur, pœnæ autem non ſunt extendendæ, *Sanch. cit. l. n. 5.*

LXXX. Assertio 2. Hæretici privantur etiam poteſtate dominij in ſervos, vaſallos, & jure, quod habent in alios quocunque vinculo perſonali obligatos, prout ſumitur ex *c. Abſolutos. 16. & ult. h. t.* ubi decernitur, abſolutos eſſe à debito fidelitatis, ſive humani hominij (quæ vox mutata eſt in vocem dominij, ut notat *Gl. marg. hic.*) & totius obſequij, quicunque lapſis manifeſtè in hæreſim, aliquo pacto quacunque firmitate vallato, ſive munito (etiam juramento, *Gl. hic V. Abſolutos.*) tenebantur aſtricti.

LXXXI. Hinc infertur 1. Servos effici liberos ab obſequio domini, non quidem ipſo jure ſtatim poſt lapſum in hæreſim, ut vult *Gl. hic V. Abſolutos. & Abb. n. 2.* Sed poſt ſententiam declaratoriam criminis, ut colligitur ex *c. ult.* ibi: *lapſis manifeſtè in hæreſim*; ergo requiritur, ut hæreſis ſit manifeſta, nempe judicialiter per ſententiam, quæ eſt præcipua, & principalis manifeſtatio, *Sanch. l. 2. Mor. c. 24. n. 10. & 13.* ubi ait, illam ſententiam retrotrahi ad diem commiſſi criminis. Sed hîc dubitatur, an ſervi exempti ab obſequio domini lapſi in hæreſim, fiant omnino liberi: an verò ſolùm liberentur ab obſequio domini hæretici, ita tamẽ, ut cum reliquis bonis confiſcatis, tranſeant in dominiũ fiſci, quia in *cit. c. ult.* ſolùm eximuntur à debito fidelitatis, & obſequio domini hæretici. Verùm diſtinguendum eſt inter mancipia, ſive ſervos Chriſtianos, & Catholicos, & ſervos infideles, aut hæreticos: nam priores omnino liberi fiunt, ſi dominus in hæreſim ſit lapſus; adeò ut etiamſi dominus, abjuratâ hæreſi, ad fidem Catholicam redeat, eique beneficio Principis bona reſtituantur, non tamen recuperet dominium ſervorum; quia libertas ſemel acquiſita quocunque modo revocari non debet, *l. 1. & 2. C. ſi adverſ. libert.* Nam licèt hæc libertas ſervis Chriſtianis conceſſa non ſit in jure expreſſa; ſatis tamen colligitur ex *l. Manichæos. 4. §. fin. C. h. t.* ubi dicitur, ſervos quoque extra noxam eſſe volumus (id eſt) liberos fieri volumus, ut explicat *Accurſius ibid.* ſi dominum ſacrilegum evitantes, ad Eccleſiam Catholicam ſervitio fideliore tranſierint: ſi ergo domini hæretici ſervus fidem ſuſcipiens, omnino liberatur à ſervitute, in præmium fidei ſuſceptæ; ergo etiam ſervus, qui deficiente domino à fide, in Catholica fide vult perſeverare, debet omnino à ſervitute liberari. At verò ſervi infideles, & hæretici, non fiunt omnino liberi, ſed unâ cum reliquis bonis, in dominium fiſci tranſeunt, cùm inter bona dominorum reputentur, *l. Reum in bonis. 52. ff. de acquir. rer. domin.* nullo autem jure reperitur hæc libertas eis conceſſa, *Molin. tr. 2. de juſtit. diſ. 40. n. 1 §. Cæterùm. Azor p. 1. Inſtit. l. 8. c. 12. q. 7. Sanch. cit. c. 24. n. 10. & 11.*

LXXXII. Infertur 2. Omnes debitores hæretici, eique obligati, à quocunque debito, & obligatione liberantur, ita ut contra eos ampliùs hæreticus agere, & debitum exigere non poſſit, prout ſumitur ex *cit. c. ult. h. t.* quod quamvis loquatur de obligatione fidelitatis: tamen *Gl. ibid. in notat. & Abb. n. 1.* & alij Canoniſtæ communiter, illud extendunt ad omnia debita, & quaſcunque obligationes, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 189. §. 5. num. 57.* Quare non ſolùm vaſalli hæretici domini eximuntur à Sacramento fidelitatis: ſed etiam famuli, & liberti non tenentur ampliùs ad obſequium domino præſtandum, & ſi quis debeat hæretico aliquid, ratione pignoris, depoſiti, mutui, vel alterius contractûs, non tenetur ampliùs ei id reddere, *Azor. cit. l. 8. c. 13. poſt princip.*

Idque extendunt plures DD. apud *Azor cit. c. 13. q. 1.* quòd debitores alicujus hæretici ipſo jure fiunt liberati ab omni obligatione, etiam ante ſententiam condamnatoriam, vel declaratoriam criminis, modò hæreſis ſit manifeſta, vel ipſo facto, vel probata per teſtium depoſitiones, *Abb. in cit. c. ult. n. 2. h. t. Farinac. cit. q. 189. n. 63. Fagnan. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* in quo plus non requiritur, & verbum *abſolutos* indicat ſententiam latam: tum quia hæretici à die commiſſi criminis amittunt dominium bonorum ſuorum, juxta probabilem ſententiam, de qua ſuprà, & conſequenter etiam omnem obligationem, ita ut

fiſcus ſuccedat in omni jure, & obligatione, quod delinquens habebat, eique ſolvendum ſit debitum, non Domino io hæreſim lapſo. Verùm contrarium quoque eſt valde probabile, nempe quòd debitores, ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, poſſint, ac teneantur ipſis hæreticis debita ſolvere, & alia obſequia præſtare: at verò poſt condemnationem, vel declaratiooem Judicis, non Domino hæretico, ſed fiſco ea ſolvere debent, ac præſtare, ad quem omnia bona pertineot, *Azor. p.2. l.8. c.13. q.2. Sanch. l. 2. mor. c. 24. n. 8.* Ratio eſt: tum quia hæreticus, poſt commiſſum crimen, ante ſeotentiam declaratoriam hæreſis, noo privatur poſſeſſione, & adminiſtratione booorum, juxta probabilem ſenteotiam, de qua ſuprà, ergo ratione hujus poſſeſſionis, & adminiſtrationis, illi adhuc debent ſolvi debita, & obſequia præſtari. Tum quia, quamvis probabile ſit, debitores à die commiſſi criminis, eſſe abſolutos à debitis ſolvendis hæreticis, requiritur tamen ſententia declaratoria criminis, ut plenum effectum ſortiatur illa abſolutio: ſicut licèt à die commiſſi criminis omnia bona hæreticorum ſint addicta fiſco; requiritur tamen ſententia declaratoria criminis, ut ea occupare poſſit fiſcus, juxta *c. pen. h. t. in 6. in fine*: Si autem debitores non tenerentur ſolvere hæreticis, ante ſententiam declaratoriam hæreſis, ſed fiſco, jam fiſcus ante illam bona illorum poſſet occupare, quod eſt cootra dictum *c. pen.* Nec obſtat *c. ult. h. t.* quia intelligi debet, oon de quacunque maoiſeſtatione, ſed de judiciali, quæ eſt præcipua, & fit per ſententiam. Illud verò certum eſt, etſi admittatur, debitores, à die commiſſi criminis, eſſe liberatos ab obligatione ſolveodi debita hæreticis, & vaſallos à debito fidelitatis ſuis Domiois, noo tamen ita ſuot liberati, ut illorum debita, vel obligatio præſtandi fidelitatem, & obſequia omnino extinguantur, ita ut nihil ſibi inde acquirant, ſed in ijs ſuccedit fiſcus, ſi alij vocati non ſint, *Farinac. c. l. n. 68.*

Exteoditur 2. Omnes debitores hæretici ſunt liberati, vel ipſo jure, vel ſaltem poſt ſententiam Judicis, ab omni debito, ſeu obligatione, etiam pœnali, ac juratâ. Quare ſi quis ſub certa pœoa obligetur ad aliquid hæretico certâ die ſolvendum, licèt tempore conſtituto non ſolvat, pœnam oon contrahit, *Gl. fin. in cit. c. ult. h. t. Farinac. cit. q. 189. n. 58.* Idémque eſt de obligatiooe juramento firmata, quia Papa poteſt abſolvere Laicum à juramento fidelitatis, ratione delicti Eccleſiaſtici, & ad ipſum ſpectat interpretatio juramenti, *Gl. in cit. c. ult. V. Abſolutos, Abb. ibid. not. 1.* Unde etſi quis juravit ſolvere Titio ad certam diem, noo ſit perjurus, etſi non ſolvat, ſi is interim lapſus ſit io hæreſim, quia juramentum habet in ſe tacitam conditionem, ſi in tali ſtatu permanſerit, ut ei communicare liceat, *Gl. fin. in cit. c. ult. & Hoſtienſ. ibid. V. aliquo pacto.*

Extenditur 3. Licèt hæreticus reſipiſcat, & reconcilietur Eccleſiæ: non tamen recipit nomina debitorum jam confiſcata, nec etiam obligationem fidelitatis, quâ vaſalli erant ipſi obſtricti, ſicut nec bona confiſcata, quia obligatio ſemel extincta non reviviſcit, *c. Quæris 129. & ibi Gl. V. Contrahatur diſ. 4. de conſecrat. & l. Qui res ſuas 98. §. Aream ff. de ſolut. Abb. in cit. c. ult. n. 4. Farinac. c. l. n. 60.*

LXXXIII. Infertur 3. quòd hæreticis noo ſit ſervaoda fides eis data, & ſecuritas promiſſa, ſi à privatis perſonis ſit data, qui hanc ſecuritatem non poſſunt promittere, quia ſi tyrannis, & publicis prædonibus non eſt ſervanda fides, quia corpus occidunt, multò minùs hæreticis, qui animam occidunt. Secùs eſt, ſi fides, & ſecuritas promiſſa ſit à perſona publica, ſive à Principe habente poteſtatem illam coocedendi, *Clarus §. Hæreſis, n. 18. Farinac. tr. de hæreſ. q. 197. n. 24. & 26.*

Cæterùm illud hoc loco addendum, quòd prædictæ pœnæ privationis patriæ poteſtatis, & aliorum jurium temporalium, jure communi decretæ in hæreticos, non habent locum in Lutheranis, qui ſunt Auguſtanæ Cooſeſſionis io Germania, licèt ab Eccleſia Romana receſſerint: tamen ob pacem, ac fœdus cum eis initum, permittente, & conſentiente S. Pontifice, retinent patriam poteſtatem in liberos ſuos, aliàque jura, & immunitates civiles, non item Eccleſiaſticas, quibus Catholici gaudent, ut notat *Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 4. in 6. pœna.*

§ VIII.

De pœna degradationis infligenda Clericis hæreticis.

LXXXIV. Supponendum, quòd degradatio ſit pœna Eccleſiaſtica, per quam Clericus ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico depoſitus, omoibus inſuper Ordioibus Eccleſiaſticis, & Clericorum privilegijs, etiam fori, & Canonis, per ſenteotiam in perpetuum, & ſine ſpe reſtitutionis, privatur, ut docet *Silveſt. V. Degradatio n. 1. Clarus §. fin. q. 74. n. 1. junct. addit. Farinac. tr. de hæreſ. q. 189. §. 2. n. 11.* Ea duplex eſt, verbalis, ſeu ſententionalis, & actualis, ſeu realis, ſicut colligitur ex *c. 2. de pœnis in 6.* Verbalis eſt, quando quis per ſententiam, non ſolùm deponitur, ſed etiam privatur in perpetuum privilegijs Clericalibus, eáque præparatoria eſt ad degradationem actualem, ſive realem, & ad illam ordinatur, per quam ſcilicet reus actu, & cum ſolemni ceremonia degradatur, ſeu privatur privilegijs Clericalibus, & Judici ſæculari traditur, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 5. n. 4. Farinac. in praxi crimin. p. 1. l. 1. tit. 1. q. 8. n. 72.* de quo plura infrà.

LXXXV. Quæritur nunc 1. An, & quando Clericus ob hæreſim ſit degradandus? Reſp. Clerici manifeſtè deprehenſi in hæreſi, antequam tradantur Curiæ, ſive Poteſtati ſæculari, priùs degradandi ſunt, ſive ab omni Ordine, officio, & beneficio ſunt deponendi, prout ſtatuitur in *c. Ad abolendam 9. §. præſenti h. t.* ubi dicitur: Sancimus, ut quicunque manifeſtè fuerint in hæreſi deprehenſi, ſi Clericus ſit, vel Religioſus cujusvis Ordinis, totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogativâ ſpolietur, & ſic omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico privatus, Poteſtatis ſæcularis arbitrio tradatur puniendus: niſi ſtatim poſt deprehenſionem erroris, ad fidei Catholicæ unitatem ſponte redierit, & publicè abjuratâ hæreſi, ad arbitrium Epiſcopi loci, congruè ſatisfecerit. Ubi etiam additur: Si verò Laicus fuerit, niſi ſimiliter abjuratâ hæreſi, & ſatisfactione exhibitâ, confeſtim ad fidem Orthodoxam confugerit, ſecularis Judicis arbitrio relinquatur

ab eodem

ab eodem puniendus. Idem habetur in c. *Excommunicamus* 13. *in princ. h. t.* ubi ſimiliter decernitur, quòd damnati de hæreſi (Laici) per Poteſtates ſæculares puniendi ſint, Clerici verò priùs à ſuis Ordinibus ſint degradandi.

LXXXVI. Ubi notandum 1. Ut Clericus ob crimen hæreſis poſſit degradari, & tradi Poteſtati ſæculari ab eadem puniendus, requiritur, ut manifeſtè deprehenſus ſit in hæreſi, ſive per evidentiam facti, quia publicè prædicavit hæreſim, ſive per legitimam probationem, nempe per teſtes convictus, ſive ex propria confeſſione in Judicio, *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Deprehenſi.*

Notandum 2. Quamvis aliàs regulariter per pœnitentiam non tollatur pœna delicti, *l. Qui ex mente 6. ff. de furtis.* ſi tamen hæreticus incontinenti, & ſponte ad fidem revertatur, evadit pœnam, ſaltem mortis: ſecùs ſi ex intervallo, & non ſponte, ſed metu pœnæ, vel probationum redeat, modò tamen etiam hæreſim abjuret, & congruam ſatisfactionem præſtet, *Abb. in cit. c. 9. n. 5. & 6. Menoch. de arbitrar. Judic. caſu 37. n. 10.*

Notandum 3. Omnes hæretici revertentes ad fidem debent abjurare hæreſim, non tantùm quam tenuerunt, ſed etiam damnare omnes, & quaſcunq; alias hæreſes: alioqnin etiam pœnitentes non ſunt recipiendi, *Farinac. tr. de hæreſi q. 194. n. 4. 12. & 13. & n. 14.* Debet autem abjuratio hæc fieri publicè, ſi manifeſtus ſit hæreticus, & hæreſim publicè ſit profeſſus, ut colligitur ex *ex cit. c. 9. §. præſenti*, ibi: *Publicè conſenſerit abjurare*, quia pro manifeſtis criminibus manifeſta eſt injungenda pœnitentia, nec ſcandalum tollitur per abjurationem privatam, *Menoch. c. l. n. 2.* Inſuper etiam requiritur, ut abjuratio fiat per ſcripturam propriâ manu abjurantis conſcriptam, vel per publicum Notarium confectam, & ab eodem abjurante ſubſcriptam, quæ contineat juramentum, quòd non revertetur ad priſtinos errores, & Catholicam veritatem ſemper confitebitur, *c. Si qui 8. & c. ſeq. c. Maximum 19. cauſ. 1. q. 7.* & forma hujus abjurationis habetur etiam in *c. Ego Berengarius 42. diſ. 2. de conſecr.* Quòd ſi neſciat ſcribere, ſufficit, ſi Notarius ſe ſubſcribat, in præſentia teſtium audientium abjurationem, ore proprio Rei, factam, *Farinac. cit. q. 197. n. 15.*

Notandum 4. Qui recuſat hæreſim abjurare, ad arbitrium Archiepiſcopi, aut inquiſitorum, ut pertinax, & impœnitens Judici ſæculari relinquendus eſt, & ab eo puniendus, dummodo confeſſus, vel convictus ſit de hæreſi, vel in ea deprehenſus; alioquin non ſtatim tradendus eſt Curiæ ſæculari: ſed priùs excommunicandus, & ſi per annum in excommunicatione ſteterit, tanquam hæreticus condemnabitur, *Farinac. c. l. n. 34. & 35.*

Notandum 5. Etiam is, qui ſuſpectus eſt de hæreſi, excommunicationi ſubjacet, niſi ad arbitrium Epiſcopi, juxta ſuſpicionis, & perſonæ qualitatem, innocentiam ſuam congruè purgaverit, *cit. c. 9. §. Qui verò h. t.* quòd ſi ſuſpectus de hæreſi in purgatione coram Epiſcopo defecerit, punitur ut convictus, *Abb. in cit. c. n. 8.*

LXXXVII. Quæritur 2. Quâ forma, & à quo degradandus ſit Clericus hæreticus, antequam tradatur Curiæ ſæculari? Reſp. De hoc agitur in *c. Quoniam 1. h. t. in 6.* ubi Papa Gregorius IX. ita reſcribit: Quoniam Epiſcoporum numerus ad degradationem Clericorum à Canonibus conſtitutus (nempe ut in degradatione Epiſcopi interſint XII. Epiſcopi, in degradatione Presbyteri VI. in degradatione Diaconi tres, *c. Si quis 3. & 2. ſeqq. cauſ. 15. q. 7.* Idémque videtur in degradatione Subdiaconi, *Arg. c. Miramur 7. de ſerv. non ordinar. Gl. hic V. Canonibus*) non poſſit de facili convenire, concedimus, ut Sacerdotem, vel alium Clericum in ſacris Ordinibus conſtitutum, cùm ob hæreſim fuerit ſæculari Curiæ relinquendus, aut perpetuò immurandus (hoc eſt, ad perpetuos carceres damnandus) convocatis Abbatibus, aliiſque Prælatis, ac Litteratis ſuæ Diœceſis, de quibus expedire videbitur, ſuus Epiſcopus ſolus poſſit degradare.

LXXXVIII. Ubi notandum 1. Quamvis Clericus in hæreſim lapſus, ſi pœnitens rediit ad fidem, non ſit tradendus Curiæ ſæculari, ſed ad perpetuum carcerem damnandus, ſi tamen ſit in Sacris conſtitutus, priùs degradari debet, *Gl. hic in not. Franc. n. 1. not. 2.* Idémque eſt, ſi ad perpetuas triremes ſit condemnatus, *Farin. tr. de hæreſ. q. 199. § 2. n. 13. & 15.* Addit *Gl. in cit. c. 1. V. Pro hæreſi, & Franc. n. 3.* hoc ſpeciale eſſe in damnato ob crimen hæreſis ad perpetuos carceres, quòd priùs ſit degradandus, non autem procedere in damnato ob alia crimina, licèt alij apud *Farinac. c. l. n. 14.* contrarium teneant.

LXXXIX. Porro quamvis de jure communi talis degradatio Clericorum, qui ob crimen hæreſis ad perpetuos carceres, vel triremes damnati ſunt, deberet eſſe actualis, & realis: ex conſuetudine tamen Tribunalis Generalis Inquiſitionis Romanæ, tales ordinariè degradantur tantùm verbaliter, *Farinac. c. l. n. 16.* ubi *n. 17.* addit, Clericos in minoribus Ordinibus conſtitutos, etiamſi tradantur ſæculari Judici ab eodem ad mortem damnandi, non tamen priùs degradari realiter, ſed tantùm verbaliter, idque colligitur ex *cit. c. 1.* quod expreſsè dicit, Clericos in Sacris conſtitutos eſſe degradandos.

Notandum 2. Licèt ſolus Epiſcopus proprius loci, confirmatus, & conſecratus poſſit ob hæreſim, ſine alijs Epiſcopis, degradare Clericos etiam actu, & realiter: debet tamen in tali degradatione convocare, non ſolùm Prælatos, & Clericos, ac perſonas Religioſas, ſed etiam alias perſonas litteratas ſuæ Diœceſis, etiamſi Laici ſint, periti tamen in Jure Canonico, vel Civili, ſi ita expedire judicaverit, *Franc. hic. n. 3.* ubi tamen non excluditur Capitulum Cathedrale, quominùs vocari debeat ad degradationem Clerici, *Gl. hic V. Solus*, niſi Epiſcopus præſcripſiſſet, ut etiam poſſit procedere, ſine conſenſu, aut conſilio ſui Capituli, in puniendis, & corrigendis ſubditorum exceſſibus, *juxta c. Non eſt 3. de conſuet. in 6. Franc. hic in fine.*

§. IX.

Quæ pœnæ corporales infligi debeant, aut poſſint hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi poſſit?

XC. Assertio 1. Pœna, quæ pœnitentibus hære-

bus hæreticis imponi poteſt, ac ſæpe ſolet, eſt carcer perpetuus, prout habetur in c. *Excommunicamus* 15. » §. *Si qui h.* t. ubi dicitur: Si qui autem, poſtquam » in hæreſi deprehenſi fuerint, redire voluerint ad a» gendam condignam pœnitentiam, in perpetuum » carcerem detrudantur. Credentes verò eorum » erroribus, ſimiliter hæretici judicantur. Ex quo patet, quòd hæretici redeuntes ad fidem evadant quidem pœnam mortis, non tamen manent impuniti, ſed detrudendi ſunt ad perpetuos carceres, *Gl. hic V. Deprehenſi, & Abb. n.* 2. quia regulariter propter ſolam pœnitentiam non evadit reus pœnam in foro externo.

XCI. Limitatur 1. Quòd non omnes hæretici pœnitentes damnari poſſint ad perpetuos carceres, ſed illi tantùm, qui vel poſtquam condemnati ſunt de crimine, vel primùm poſt publicationem teſtium, plenè fatentur errorem ſuum, & ad fidem redire volunt. Secùs eſt de ijs, qui antequam depoſitiones, ac dicta teſtium edantur, & publicentur, errorem ſuum fatentur, tunc enim necdum cenſentur in errore ſuo ſatis deprehenſi, *Farinac. q.* 193. *n.* 103.

Limitatur 2. Poſſunt Inquiſitores, cum Epiſcopis, ex juſta cauſa, hanc pœnam perpetui carceris hæreticis pœnitentibus infligendam, etiamſi primùm, poſt publicationem teſtium, errorem ſuum fateantur, mitigare, & vel in carcerem ad tempus tantùm eos detrudere, vel in aliam pœnam arbitrariam commutare, ut conſtat ex c. *Ut commiſſi* 12. §. *Et illorum h. t. in* 6. ubi Inquiſitoribus facultas conce» ditur, illorum, qui mandatis eorundem obedien» tes ſunt, propter hæreſim, in carcere, vel muro re» cluſi, pœnam, unâ cum Prælatis, quorum juriſdi» ctioni ſubſunt, mitigandi, vel mutandi, cùm vide» rint expedire. *Clarus* §. *Hæreſis n.* 7. *Farinac. c. l. n.* 104. ubi addit, quòd Inquiſitores hæretico etiam poſt ſententiam ad perpetuos carceres damnato, pœnam illam mutare poſſint, minuendo, vel augendo, juxta eorum arbitrium.

Limitatur 3. Carcer perpetuus, ad quem hæreticus pœnitens damnandus eſt, non debet ita eſſe arctus, ut per illum notabiliter abbrevietur vita incarcerati. Nec obſtat, quòd in *Clement.* 1. §. *Propter quod h. t.* dicitur, Inquiſitores, cum conſenſu Epiſcopi, poſſe hæreticos duro carceri tradere, ſive arcto: nam id intelligendum eſt, modò non ſit ita arctus, ac durus, ut intra paucos dies, moreretur reus in eum conjectus, nam aliàs Judices fidei irregularitatem non evaderent. *Farinac. c. l. n.* 106.

Limitatur 4. Qui ſolùm ſuſpectus eſt de hæreſi, non debet ad perpetuum carcerem damnari, cùm hæc pœna ſolùm impoſita ſit deprehenſis in hæreſi, & poſtea pœnitentibus, *Farinac. c. l. n.* 103.

XCII. Præterea hæretici impœnitentes, & perſiſtentes in ſua pertinacia, pœnâ mortis afficiuntur, ut conſtat ex *l. Ariani.* 5. §. *Manichæis, & l. Quicunque* 8. *C. de hæretic.* quia perturbant pacem, & tranquillitatem Reipubl. Et quidem hodie ex conſuetudine igne comburuntur, ut teſtatur *Abb. in c. Ad abolendam* 9. *n.* 13. *& c. Excommunicamus* 15. *n.* 2. *h. t. Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 13. §. *Ultima pœna. Clarus* §. *Hæreſis n.* 7. *Farinac. cit. tr. q.* 189. *n.* 4. ubi *n.* 5. addit, quòd & vivi comburuntur, præſertim ſi fuerint hæreſiarchæ. Et hinc hæretici impœnitentes, ſive Clerici, ſive Laici ſint, ab Eccleſia traduntur Curiæ, ſeu Poteſtati ſæculari, c. *Ad abolendam* 9. §. *Præſenti, & c. Excommunicamus* 13. §. *Damnati h. t.* Nam quamvis Eccleſia habeat poteſtatem morte puniendi hæreticos, ut colligitur ex *Extravag.* 1. *de majorit. & obed.* quia aliàs non poſſet rebelles, ac inobedientes coërcere, & eorum delicta vindicare, neque membra putrida, & noxia toti corpori reſecare, ut probat *Bellarm. l.* 3. *de Laicis c.* 21. *&* 22. Non tamen Eccleſia ſo- ſolet exercere, & exequi hanc poteſtatem per Judices, & miniſtros Eccleſiaſticos, ſed Laicos, & mediante illorum temporali poteſtate, quia id decentius eſt, & pietati Eccleſiæ conformius. Imò quando Judex Eccleſiaſticus Clericum, poſt degradationem, vel etiam Laicum tradit, ſeu relinquit poteſtati ſæculari, debet pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur, ut dicitur in c. *Ne vivus* 27. *in fine princ. de V. S. & c. Reos* 7. *cauſ.* 23. *q.* 5. per quod excuſatur Judex Eccleſiaſticus ab irregularitate, quam aliàs incurreret, *Farinac. cit. tr. q.* 189. *n.* 9. *&* 12. Quamvis autem *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Laicus*, dicat, quòd hæreticus Laicus non tradatur Curiæ ſæculari, ſicut Clericus, quia ſemper eſt de foro ſæculari: non tamen negari poteſt, quin Laicus ab Eccleſia per ſententiam ſit condemnandus, tanquam hæreticus, & ſæcularis Judex ſententiam exequi debeat, illúmque punire tanquam hæreticum, ac proinde quoad ſubſtantiam idem eſt, hæreticum, ſive Laicum, ſive Clericum, ſæculari Curiæ tradere, vel eidem relinquere, *Abb. in cit. c. Ad abolendam n.* 7. *&* 12. *Farinac. cit. q.* 189. *n.* 7. Porro hæretici pœnitentes non afficiuntur ultimo ſupplicio, ſed vel pœnâ exilij quandóque puniuntur, vel ad triremes damnantur, ſaltem per triennium, vel ad aliam pœnam, *Farinac. cit. tr. q.* 193. *n.* 85. *&* 88. *& ſeqq.*

XCIII. Assertio 2. Inquiſitores poſſunt, non ſolùm Laicis, ſed etiam Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio Inquiſitionis, vel in uſus pios, *Gl. in Clement.* 2. *V. Illicitis h. t. Farinac. cit. q.* 193. §. 6. *n.* 108. *&* 119. & alij apud ipſum citt. Hæc autem pœna pecuniaria non poteſt imponi hæreticis confeſſis, & convictis, & impœnitentibus, cùm contra hos ſtatutæ ſint à Jure certæ, & determinatæ pœnæ, quas Judex mitigare non poteſt, ſed hæreticis pœnitentibus, vel etiam ſuſpectis de hæreſi, poteſt Inquiſitor, vel Epiſcopus pœnam pecuniariam imponere. *Farinac. c. l. n.* 117. *&* 120.

§. X.

De relapſis in hæreſim, eorúmque pœnis.

XCIV. Quæritur 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapſi cenſeantur, & quibus, ac quot modis dicantur relapſi? Reſp. Relapſi in hæreſim ſunt duplicis generis, aliqui verè ac propriè, alij fictè, ſeu ex Juris præſumptione. Verè, ac propriè relapſi dicuntur, qui confeſſi, aut plenè, ac legitimè de hæreſi convicti, in Judicio, illam abjurârunt, hoc eſt, jurejurando damnarunt, & execrati ſunt, in eam poſtea iterum inciderunt, ita ut de hæreſi denuo ſint legitimis probationibus convicti, vel confeſſi in Judicio, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 14. *q.* 1. *&* 2. *Farinac. tr. de hæreſ.*

hæreſi. q. 195. *n.* 1. 2. 3. *& 7.* At verò ficté, ſive ex Juris præſumptione relapſi dicuntur triplici modo. Nam primò, qui accuſatus eſt de hæreſi, vel ſuſpectus, quia magna de hoc crimine, & vehemens contra eum ſuſpicio orta erat, abjuravit in Judicio hæreſim (id eſt, penitus illi renunciavit cum juramento) ſed poſtea iterum in illam hæreſim labitur, is cenſeri debet juris fictione relapſus, licèt ante abjurationem ſuam, crimen hæreſis contra ipſum plenè probatum non fuerit, prout ſtatuitur in *c. Accuſatus.* 8. *in princ. h. t.* Rationem ibid. dat *Gl. V. Fictione.* quia non poteſt dici verè relapſus, de quo non conſtat, an fuerit lapſus in hæreſim, ſicut non poteſt dici renatus, qui priùs non fuit natus, *c. Qui maternis.* 115. *& c. Si baptizata.* 132. *diſ.* 4. *de conſecr.* nam regenerationem præcedere debet generatio. Quamvis verò talis non dicatur verè relapſus, cùm non fuerit plenè convictus de primo lapſu in hæreſim: propter vehementem tamen præſumptionem primi lapsûs, ſi poſt abjurationem hæreſis, ad illam redeat, juris fictione cenſetur relapſus, & tanquam relapſus puniri debet, & tradi Curiæ ſeculari, *Gl. hic in caſu, & in notatis*, ubi etiam ait, delictum non dici plenè probatum, etiamſi conſtet de vehementi præſumptione, quę non ſufficit ad cõdemnandum aliquem de hæreſi, *c. Litteras.* 14. *de præſumpt.* modò illa non ſit violenta, *Gl. hic V. Vehemens.*

Quòd ſi verò levis, & modica ſuſpicio hæreſis tantùm de aliquo fuerit; quamvis ex hoc (quia poſt abjurationem reperitur lapſus) graviùs (quàm ſi nunquam abjurâſſet) ſit puniendus: non tamen debet pœnâ relapſorum in hæreſim puniri, prout additur in *cit. c. Accuſatus. in fine princ.* Ratio eſt: quia talis nec verè eſt relapſus, nec ficté, ſive ex præſumptione juris, ſed ſolùm lapſus; ideóque non eſt puniendus, tanquam relapſus, ſed tanquam lapſus in hæreſim eſt degradandus, & perpetuò immurandus, ſeu incarcerandus; quia poſtea repertus eſt incidiſſe in hæreſim, de qua priùs erat leviter ſuſpectus, *Gl. hic in caſu.*

XCV. Secundò is, qui fuit convictus priùs de una ſpecie, vel ſecta hæreſis, aut in uno fidei articulo, vel in uno Sacramento Eccleſiæ erravit, & poſtea abjuravit hæreſim ſimpliciter, & generaliter (non reſtringendo ad illam ſectam, vel fidei articulum, aut Sacramentum Eccleſiæ) ſi poſtea in aliam etiam hæreſis ſpeciem, ſive ſectam incidat, vel in alio articulo, aut Sacramento erret, cenſetur juris præſumptione, ut relapſus in hæreſim, prout ſtatuitur in *cit. c. Accuſatus. §. Eum. verò. h. t in 6.* ſemel ergo lapſus in hæreſim, ſi poſt abjurationem ſimpliciter, & generaliter factam, iterum ſit lapſus, licèt in aliam ſectam, vel hæreſim, cenſetur relapſus; quia omnes hæreſes ſunt connexæ, habent enim caudas ad invicem alligatas, & in vanitate conveniunt in idipſum, ut dicitur in *c. Excommunicamus.* 13. *in fine princ. h. t.* & propoſitio indefinita æquivalet univerſali, *Gl. hic. §. Eum verò. V. Simpliciter. & V. Judicari.* Secus verò eſt, ſi quis primò non ſimpliciter, & generaliter, ſed unam tantùm hæreſis ſpeciem abjurârit; tunc enim non habebitur pro relapſo, ſi ſic ſpecialiter abjurans, poſtea in diverſam ſpeciem hæreſis inciderit, *Gl. in cit. §. Eum verò in caſu. & V. Simpliciter. Barb. in Collect. ibid. n.* 8. *Farinac. cit. c.* 193. *n.* 43. quamvis *Jo. Monach. hic n.* 4. & alij apud *Farinac. cit. l. n.* 44. contrarium teneant: quæ tamen diſceptatio hodie ceſſat; quia ſemper nunc hæretici pœnitentes generaliter abjurare ſolent omnes hæreſes, etiamſi in unam tantùm ſpeciem hæreſis inciderint, *Farinac. cit. l. n.* 45.

XCVI. Tertiò ille quoque, de cujus lapſu in hæreſim, ante vel poſt abjurationem, conſtat, ſi poſt illam hæreticos recipiat, deducat, viſitet, vel ſibi aſſociet, aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, vel favorem eis impendat, qui excuſari non poſſit (nempe propter neceſſitatem famis, ut ſi eleemoſynam det hæretico in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituto, vel ſi ignoret, illos eſſe hæreticos, *Gl. hic V. Non poſſit.*) etiam ſine approbatione, ut ajunt, meritò judicari debet relapſus, cùm illum ex approbati à ſe erroris conſequentia non ſit dubium id feciſſe, ſcilicet receptâſſe, viſitâſſe, donâſſe, vel favorem impendiſſe, prout ſtatuitur in *cit. c. Accuſatus. §. Ille verò. h. t. in 6.* & ibi *Gl. in caſu.*

Itaque non ſolùm is, qui primò in hæreſim lapſus eſt, & pœnitens iterum in illam labitur, ſed etiam is, qui non reincidit in hæreſim, ſed favet hæreticis, illos receptando, comitando, donando, vel munera eis mittendo, defendendo, aut aliàs opem, & auxilium præſtando, cenſetur relapſus in hæreſim, & tanquam relapſus eſt puniendus, *Farinac. cit. q.* 195. *num.* 32.

XCVII. Quæritur 2. Quæ ſit pœna jure decreta in hæreticos relapſos? De hoc ita ſtatuitur in *c. Ad abolendam.* 9. *§. Illos quoque. h. t.* Illi quoque, qui poſt abjuratam hæreſim, vel poſtquam ad arbitrium Epiſcopi ſe purgaverint, deprehenſi fuerint in hæreſim recidiſſe, ſæculari Judicio, ſine ulla penitus audientia, relinquendi ſunt: ita ſcilicet, ut nulla ipſorum excuſatio ſuper hæreſi audiatur, ſed ſufficit, quòd ſemel fuerint convicti, & condemnati de hæreſi; quia pejus, & periculoſius eſt reincidere in hæreſim, quàm primò incidere, *Hoſtienſ. hic V. Sine ulla audientia. & V. Recidiſſe.*

XCVIII. Similiter in *c. Super eo.* 4. *h. t. in 6.* reſpondet Alexander IV. licèt in hæreſim lapſi, ſi poſt abjurationem hæreſis (quia errori ſuo renunciârunt, cum juramento de non redeundo ad hæreſim) vel poſtquam ſe in examinatione proprij Antiſtitis purgaverint, ſi deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari Judicio, ſine ulla penitus audientia, ſunt relinquendi (juxta *cit. c. Ad abolendam. §. Illos quoque.*) quia tamen Eccleſia nulli claudit gremium redeunti, *c. Duo.* 35. *cauſ.* 23. *q.* 4. & habetur etiam in *princip. cit. c. Super eo. & l. ult. in fine. C. de SS. Trinit.* ideo ſi ſic relapſi poſtea pœniteant, & manifeſta ſigna pœnitentiæ in eis apparuerint, nequaquam ſunt eiſdem, ſi humiliter petant, Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ deneganda. Quare indulgentia illa, ſive miſericordia, quæ exhibetur relapſis pœnitentibus, ſolùm prodeſt illis, quoad ſalutem ſpiritualem animæ, dum neceſſaria Sacramenta illis non denegantur: non tamen evitant pœnam corporalem, quin non obſtante pœnitentiâ, tradi debeant Curiæ ſæculari, ut igne comburantur, *Gl. hic in caſu & V. Deneganda.* Porro de aliis Sacramentis, etiam Extremæ Unctionis, nulla hic ſit mentio, quia illa hæreti-

hæreticus relapſus, & per Curiam ſæcularem condemnatus non poteſt recipere; non enim datur niſi per infirmitatem corporalem ad mortem tendentibus, *Gl. hic in notat. Farinac. cit. l. n.* 4.

SECTIO IV.

DE FILIIS HÆRETICORUM, & de credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorundem, ac pœnis.

§. I.

Quas pœnas incurrant filii hæreticorum?

XCIX. Prima pœna eſt, quòd filij, propter hæreſim patris, etiamſi ipſi Catholici fuerint, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, ut conſtat ex *c. Vergentis.* 10. *h. t. & c. pen. eod. in 6. & Auth. Gazaros C. de hæretic.* quamvis de filijs Catholicis hæreticorum olim aliud ſtatutum fuerit, nempe ut illis ſuccederent, *l. Cognovimus.* 19. *C. eod. Sanch. l. 2. Mor. c. 29. n. 9. Farinac. tr. de hæreſi. q. 191. n. 1.* non tamen filij hæreticorum orthodoxi ſunt incapaces ſuccedendi ab inteſtato, vel ex teſtamento quibuſcunque aſcendentibus, nempe avo, proavo &c. & conſanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, ut docet *Sanch. cit. c. 29. n. 13. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 6. n. 19. Farinac. cit. l. n. 26.* licèt aliud ſtatutum ſit in crimine læſæ Majeſtatis, juxta *l. Quiſquis. 5. §. Filij verò. C. ad legem Jul. Majeſt.* quia pœnæ huic crimini ſtatutæ, præſertim in filios innocentes, non ſunt extendendæ ad caſum jure non expreſſum: neque ex eo, quòd crimen aliquod ſit gravius, & majus altero, rectè infertur, etiam majorem pœnam ei eſſe defacto impoſitam, ſed ſolùm æquum eſſe, ut imponatur.

C. Extenditur autem 1. Quòd paternâ ſucceſſione priventur, non ſolùm filij legitimi, ſed etiam illegitimi, & ſpurij, ne plus juris luxuriæ, quàm continentiæ conjugali tribuatur, *Sanch. l. 2. c. 27. num. 1. Farinac. cit. l. n. 9.* 2. Etiam filiæ privantur dote ſolvendâ ex bonis patris hæretici, *Azor. p. 1, l. 8. c. 12. q. 6. Farinac. cit. l. num. 8.* 3. Filij privantur etiam hæreditate, propter hæreſim matris, *Farinac. cit. l. n.* 20. 4. Non ſolùm filij, ſed etiam nepotes, & alij deſcendentes per lineam paternam, & maternam, privantur hæreditate patris hæretici, *Farinac. cit. l. num.* 22.

Limitatur autem 1. Filij hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paternâ, prout ſumitur ex *c. Statutum. 15. §. Hoc ſanè. h. t. in 6.* quia ſaltem ex miſericordia, & æquitate, talibus bona reſtituenda ſunt, *Farinac. cit. l. n.* 34. 2. Si eorum pater non fuit confeſſus, aut convictus; ſed ſolùm ſuſpectus de hæreſi, *Farinac. cit. l. n.* 38. qui plures limitationes adfert. Porrò licèt filius propter hæreſim patris puniatur, non autem vicè verſâ, pater punitur propter hæreſim filij, *Farinac. cit. l. n.* 41.

CI. Secunda pœna decreta in filios hæreticorum, imò & fautorum, defenſorum, & receptatorum eſt, quòd ſint irregulares, ita ut ad ſacros Ordines promoveri non poſſint filij, & nepotes eorum deſcendentes per lineam paternam; ſoli verò filij per lineam maternam, prout ſumitur ex c. 2. §. *Hæretici, juncto c. Statutum. 15. h. t. in 6.* Nam ibi filij hæreticorum redduntur inhabiles ad beneficia, & officia publica: nomine autem Officiorum publicorum comprehenduntur etiam Officia Eccleſiaſtica, inter quæ etiam Officia Ordinum computantur, quippe quæ publica ſunt, *Navarr. in Man. Prel. c. 27. num. 205. Avila de cenſur. p. 7. diſ. 4. dub. 3. Sanch. l. 2. Mor. c. 28. n. 7.* quod probabiliùs reſtringitur ad filios natos, poſtquam parens eorum lapſus eſt in hæreſim, ita ut antea nati ad Ordines promoveri poſſint, tum quia hi non proveniunt ex radice infecta, & jus ad Ordines jam acquiſitum habent: tum quia in *cit. c. 2. §. Hæretici.* ex quo colligitur hæc irregularitas, non ſtatuitur, ut filij hæreticorum officijs obtentis priventur, ſed ut impoſterum ad ea non admittantur, *Sanch. cit. l. n.* 10. Porro in hac irregularitate ſolus Papa diſpenſare poteſt, cùm ſit Jure Pontificio inducta, nec reperitur in Jure diſpenſatio Epiſcopo conceſſa, *Navarr. cit. l. n. 4. Sanch. cit. l. n.* 8. In ijs verò Regionibus, in quibus nulla, ob crimen paternum hæreſis, infamia contrahitur, liberi hæreticorum non ſunt irregulares, ſed ad Ordines promoveri poſſunt, ut notat *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. n. 12. in fine.*

CII. Tertia pœna eſt, quòd Clerici filij hæreticorum, licèt non deliquerint, propter hæreſim paternam, priventur dignitatibus, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis, ſi quæ habent, imò etiam publicis officiis, ac honoribus quibuſcunque, prout ſtatutum eſt in c. *Ut commiſſi. 12. §. Privandi. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Privandi præterea, vel privatos denunciandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Eccleſiaſticis, de Diœceſanorum, vel eis abſentibus, Vicariorum ſuorum conſilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, credentes, receptatores, & defenſores, eorúmque filios, ac nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Diœceſani in privando tales, vel nuntiando, privatos beneficiis hujuſmodi requirendi, niſi fortè legitimè conſtaret, quòd ijdem ſcienter hujuſmodi perſonis eadem beneficia contuliſſent: tunc enim ij in his requirendi non ſunt, ſed potiùs à ſuo Judice puniendi.

CIII. Ex quo patet 1. Quòd Inquiſitores fidei non poſſint privare Clericos beneficiis, non requiſito conſilio Diœceſanorum, vel Vicariorum eorundem, ipſis Epiſcopis abſentibus: forma autem, quâ privant, eſt: *privamus, & privatos denunciamus:* & ſic dictio, *vel* hic expoſitivè, non disjunctivè accipi debet, *Franc. hic n. 2. not. 5.* Ratio autem, cur requiratur conſilium Epiſcopi Diœceſani, eſt; quia ſicut inſtitutio in beneficiis nõ poteſt fieri, niſi interveniente auctoritate Diœceſani, *c. 3. de Inſtitut.* ita nec deſtitutio, *c. Ex injuncto. 12. in fine. h. t.* Sed cùm aliquis ob hæreſim privatur officijs publicis, & honoribus, non requiritur conſilium Diœceſanorum, ut patet ex *cit. c. §. Privandi,* quia ceſſat in illis ratio jam allata, *Gl. hic V. Honoribus.* 2. Si ſcienter Epiſcopus conferat beneficium indigno, non eſt in privatione beneficij collati hæretico, vel ejus filio requiren-

quirendus conſenſus Epiſcopi, ſed à Judice puniendus eſt, nempe à Metropolitano, ſiquidem per talem collationem ſcienter factam Epiſcopus non reputatur hæreticus, ſed aliter delinquere: alioquin cognitio de hæreſi pertineret ad Metropolitanum in Synodo provinciali, ſed puniendo ad Papam, ut tradit *Gl. in c. Inquiſitores. 16. V. Apoſtolicæ. h. t. in 6. Franc. hic n. 4. in fine.*

CIV. Præterea in c. *Statutum. 15. h. t. in 6.* de» cernitur, ne filij hæreticorum, credentium, rece» ptatorum, defenſorum, aut fautorum deſcenden» tes uſque ad ſecundam generationem, ſive pri» mum, & ſecundum gradum, per lineam paternam » (id eſt, filios, & nepotes) per maternam verò, ad » primum duntaxat gradum, ad aliquod beneficium » Eccleſiaſticum, vel officium publicum admittan» tur: quòd ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum, & inane. V. g. Titius de hæreſi convictus habet filium, & filiam, & ex filio habet nepotem, & ex filia alium nepotem, non ſolùm filius Titij, ſed etiam nepos ex filio, inhabiles ſunt ad omnia officia Eccleſiaſtica, & officia publica: non autem nepos ex filia eſt incapax. item ſi mulier hæretica habeat filium, & ex eo nepotem, ſolus filius eſt incapax ad beneficia, & officia; non autem nepos, *Gl. in cit. c. Statutum in caſu. Azor. p. 1. l. 8. cap. 13. q. 8. in octava pœna hæreticorum. Molin. tr. 2. de juſtit. diſ. 658. n. 19. §. Filij tamen.* Quare hæc Conſtitutio, in quantum punit deſcendentes per lineam maſculinam ob hæreſim patris, declarat Jus antiquum Innocentij III. in *c. Vergentis. 10. & c. Excommunicamus. 13. §. Credentes. h. t.* & Alexandri IV. in c. 2. §. *Hæretici, eod. in 6.* in quantũ verò punit deſcendentes per lineã fæmininã, ſtatuit Jus novum, *Gl. hic V. Volumus.* Ex quo infertur, quòd inhabilitas ad beneficia, & officia publica obtinenda, aliæque pœnæ à Jure decretæ in filios hæreticorum, etiam incurrantur ab illis propter hæreſim matris, etſi pater fuerit Catholicus, *Gl. hic V. Inane. Farinac. tr. de hæreſi. q. 191. n. 63.*

CV. Limitatur autẽ prædicta Conſtitutio primò, quòd filij hæreticorum pœnitentium, & ad fidem redeuntium non priventur beneficiis obtentis, nec ad alia beneficia, vel officia obtinenda inhabiles reddantur, prout conſtat ex *cit. c. Statutum. §. Hoc ſanè.* » *eod. in 6.* ubi dicitur: quod ſtatutum eſt, ne filij » hæreticorum, & fautorum eorum ad aliquod be» neficium Eccleſiaſticum admittantur: id intelli» gendum eſſe, de filiis hæreticorum, credentium, » & aliorum hujuſmodi, qui tales eſſe, vel tales » etiam deceſſiſſe probantur: non autem illorum, » quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorpora» tos Eccleſiæ unitati: & ad mandatum Eccleſiæ » pro culpa hujuſmodi pœnitentiam recepiſſe, vel » humiliter proſecutioni ejuſdem inſiſtunt, vel pa» rati fuerint ad eandem recipiendam; quia cùm tunc non ſtet per eos eam implere, non debet id eis imputari, *Gl. fin. ibid. Molin. cit. diſ. n. 19. in fine. Azor cit. l. §. Quæres, an filij, Sanch. l. 2. c. 27. n. 26. & 28. Farinac. cit. l. n. 64.* Ratio eſt, quia ceſſat tunc cauſa, ob quam hanc pœnam Jus filijs inflixit: voluit enim in *cit. c. Statutum.* conſtituere diſcrimen inter parentes hæreticos, & eorũ filios, ut illi quamvis Eccleſiæ reconciliati, maneant adhuc irregulares, & inhabiles ad Ordines, & beneficia, donec eum ipſis diſpenſetur: filij verò poſt parentum reconciliationem diſpenſatione non egeant. Unde non incurrunt has pœnas filij hæreticorum, qui publicè tales deceſſerunt, abſque nota infamiæ, ut ſi obierunt in Regione hæreſibus infectâ; quia quando parentes non ſunt damnati de crimine hæreſis, ſed ſolùm evidentiâ facti, ſunt hæretici; quia publicè v. g. profitentur fidem Lutheranam, filij eorum prædictas pœnas incurrunt, ratione infamiæ facti, quæ ceſſat in prædictictis locis, *Sanch. cit. c. 27. n. 26.*

Aliud verò dicendum eſt de filijs, & nepotibus hæreticorum relapſorum, etſi pœnitentes, & converſi deceſſerint; nam quamvis hi ad Eccleſiæ Sacramenta recipiantur; tamen eorum filij adhuc remanent privati beneficiis, & inhabiles ad alia obtinenda, quia in *cit. c. Statutum. §. Hoc ſanè.* duo requiruntur, ut filij hæreticorum evadant pœnas privationis, & inhabilitatis ad beneficia, ſcilicet ut parentes eorum ſint emendati, & reconciliati Eccleſiæ: At relapſi, quamvis per pœnitentiam reſipiſcant, non habentur tamen pro reconciliatis, ſive reincorporatis, quia ſine audientia Curiæ ſeculari traduntur puniendi, *c. Super eo. 4. h. t. in 6.* Et hæc ſententia videtur probabilior, quam tenet *Gl. in cit. c. Statutum. V. Incorporatos. Anchar. ibid. not. 3. & Franc. n. 4. in fine. Azor cit. c. 13. in octava pœna. §. Si rogis. Sanch. cit. c. 27. n. 23. Farinac. cit. q. 191. n. 65.* quamvis aliqui contrarium teneant.

CVI. Limitatur prædicta Conſtitutio ſecundò, filij hæreticorum non ſunt *ipſo jure* privati, nec per ſententiam privandi beneficiis jam obtentis, ante lapſum parentum eorum in hæreſim, ſed ſolis poſtea obtentis, ut ex probabiliore ſententia docet *Abb. in c. Vergentis, 10. n. 4. h. t. Clarus l. 5. ſent. §. Hæreſis. n. 16. Azor cit. c. 13. in octava pœna. §. Si rogis. Sanch. l. 2. Mor. c. 28. n. 28. & 30. Farinac. cit. l. n. 58.* idque probatur, quia in *cit. c. 2. §. Hæretici, h. t. in 6.* filij hæreticorum redduntur ſolùm inhabiles ad beneficia, vel officia publica obtinenda, ut patet ex verbo *non admittantur*, quod excludit ſolùm à beneficijs impoſterum obtinendis, non autem à poſtea obtentis. Excipi debet, niſi filij hæreticorum ſcienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, ut ſtatutum eſt de quibuſcunque obtinentibus beneficia ad preces hæreticorum in *cit. c. 2. §. Ad hæc. eod. in 6. Sanch. cit. l. n. 29.* Privantur etiam ijs ſolùm beneficiis, quæ poſt condemnationem parentum hæreticorum ſunt aſſecuti; quia ante hanc condemnationem filij non ſunt inhabiles ad beneficia obtinenda; adeóque cùm illa legitimè acquiſiverint, non debent illis privari. *Sanch. cit. l. n. 31.* Non obſtat, quòd in c. *Ut commiſſi. 12. §. Privandi. h. t. in 6.* decernitur, parentes hæreticos, eorúmque filios beneficiis privandos eſſe, vel privatos ijs denunciandos: atqui parentes hæretici privãtur ipſo jure beneficiis obtentis; ergo etiam filij, quia utrique ſub eorundem verborum contextu in eâdem oratione ponuntur. Reſp. eum textum intelligendum eſſe de beneficiis acquiſitis poſt parentum hæreſim, juxta *c. 2. §. Hæretici. & c. Statutum. 15. h. t. in 6.* non enim in eo inducitur novum Jus, quoad privationem beneficiorum, & Jura Juribus ſunt concordanda, *Sanch. cit. l. n. ult.* ubi reſpondet ad alia argumenta contraria.

Porro utrùm univerſim pœnæ Jure decretæ in

filios hæreticorum, vel fautorum eorundem, afficiant etiam filios conceptos, vel genitos ante hæreſim, vel aliud ejuſmodi crimen commiſſum: an verò ſolùm filij poſtea concepti, vel nati illas pœnas incurrant, gravis eſt controverſia inter DD. quia plures tenent ſententiam affirmativam, alij negativam, quæ ſi non probabilior, ſaltem benignior, & æquior eſt, quam præter plures alios *Sanch. l.2.mor. c.27. n. 6, & pluribus ſeqq.* ſequitur, ubi lariſſimè eam probat, & ad omnes contrarios textus Juris, & rationes reſpondet, qui videri poteſt.

CVII. Denique addunt nonnulli aliam pœnam, quam incurrunt filij hæreticorum, & fautorum eorundem, videlicet infamiam, ut docet *Molin. cit. diſ. 658. n. 25.* & alij plures apud *Farinac. cit. q. 191. n 23.* Sed contrarium eſt probabilius, ut docet *Sanch. l.2.mor.c.18 n.5.* quia nullo Jure hæc infamia in filios hæreticorum ſtatuta reperitur: nam inhabilitas ad beneficia, & officia decreta in *c. 2.§. Hæretici. h. t. in 6.* non eſt infamia juris, quæ reddit inhabiles ad teſtimonium ferendum, *c. Non poteſt. 24. cauſ. 2. q. 7. c. Teſtimonium 54 de teſtib.* & repellit ab actibus legitimis: ſed hæc inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica eſt potiùs genus quoddam irregularitatis, quæ non reddit filios hæreticorum inhabiles ad prædictos actus, & propriè infames, cùm id ex nullo jure probari poſſit. Deinde hæc pœna infamiæ eſt quidem ſtatuta in filios reorum læſæ Majeſtatis humanæ in *l. Quiſquis. 5. §. Filij verò. C. ad leg. Jul. Majeſt.* ubi dicitur, eos infamia perpetua comitetur: non tamen debet extendi ad filios hæreticorum; præſertim quia contra non delinquentes non debet fieri extenſio pœnæ, etiam propter ſimilitudinem rationis. Neque verò Papa Innocentius III. in *c. Vergentis. 10. in fine. h. t.* ex eo, quòd crimen hæreſis gravius ſit, quàm crimen læſæ Majeſtatis, arguit ſimpliciter, & abſolutè, etiam bona hæreticorum confiſcanda eſſe: ſed ſolùm ex majoris criminis gravitate infert, non eſſe iniquum, nec mirum, ſi eadem pœna confiſcationis imponatur Jure Canonico crimini hæreſis, quæ Jure Civili impoſita eſt crimini minori læſæ Majeſtatis humanæ, *Sanch. cit. l.*

§. II.

Quinam intelligantur per credentes, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum? & quæ ſint pœnæ eorum?

CVIII. Assertio 1. Dupliciter in Jure accipiuntur credentes hæreticis, 1. pro ijs, qui credunt perſonæ hæretici, bonam exiſtimationem de illo habentes, & familiaritatem ei exhibendo, non tamen hæreticorum erroribus aſſentiendo. 2. Pro ijs, qui eorum erroribus credunt: idque vel explicitè, aſſentiendo in particulari erroribus ab hæretico propoſitis, & publicatis, & hi potiùs hæretici dicuntur, quàm credentes: vel implicitè ſolùm, & confusè, ſive in communi, qui nihil quidem ſpecialiter, & in particulari credunt contra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, ſe credere, quod hæretici credunt, ut ſi quis verbo, vel facto declaret, ſe credere, quod Lutherani, & Calviniſtæ credunt, licèt explicitè, & in particulari eorum errores ignoret: & hi dicuntur propriè credentes; nam licèt tales etiam ſint hæretici credentes ijs, qui contra Eccleſiam falſa dogmata tradunt, & profitentur; ideòque etiam ut hæretici reputantur, ac puniuntur, *c. Excommunicamus. 15. in fine. h. t.* ubi dicitur, *credentes autem eorum erroribus hæreticos ſimiliter judicamus*, & ibi *Gl. fin.* quia tamen nihil diſtinctè, & explicitè contra fidem credunt; ideo proprio nomine credentes hæreticorum appellati ſunt, & ſub nomine illo, majoris declarationis causâ, ſunt expreſſi, *Azor. p. 1. l. 8. c. 15. q. 1. Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 2. n. 6. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 2. Farinac. tr. de hæreſ. q. 182. num. 104. 124. & 125.*

CIX. Extenditur autem 1. Quòd non ſolùm illi, qui apertâ voce profitentur errorem hæreticum, ſed etiam illi, qui in infirmitate ab hæreticis per manûs impoſitionem, conſolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hæreticis, cenſendi ſunt, prout ſumitur ex *c. Filij. 3.* & tradit ibi *Gl. In ſupponendo. 3. h. t. in 6.* ubi ſic ſtatuitur: filij, vel hæredes eorum, qui dum in lecto infirmi decumberent, petierunt hæreticos conſolatores, ut ab eis per manûs impoſitionem, conſolationem reciperent, ſicque defuncti ſunt, non debent admitti ad probandum, quòd ipſi defuncti conſolationem illam, vel veriùs deſolationem, non ſanæ mentis effecti ſuſceperint (unde quod tunc faciebant, non debuit eis imputari, cùm nullum delictum ſit ſine conſenſu, *Gl. hîc V. Non ſanæ.*) vel poſt perditam jam loquelam, vel cùm memoriam non haberent ordinatam: ſi dum vivebant (illi parentes, vel teſtatores, qui conſolationem acceperunt) diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti, aut legitimè conſtiterit, quòd quando petierunt hæreticos conſolatores, erant ſanæ mentis: alioquin (ſi de hoc legitimè non conſtat, nec ipſi dum vivebant, infamati erant, vel ſuſpecti de hæreſi) prædicti filij, aut hæredes admitti poſſunt ad probandum præmiſſa (ſcilicet quòd tunc non erant ſanæ mentis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam) non tamen per uxores, filios, familiares, vel aliquos ex ſuis, ſed per alios teſtes fide dignos, & maximè, ac ſpecialiter per fidei Chriſtianæ Zelatores.

CX. Ubi notandum 1. Licèt aliàs regulariter, ſi actor proponat aliquod factum, reus admittatur ad probandum aliud factum contrarium ei, quod actor probavit: tamen hoc non procedit, ſi infirmus, qui erat diffamatus de hæreſi, vel ſuſpectus, per manûs impoſitionem, cum prolatione certorum verborum, recepit conſolationem ab hæreticis; tunc enim filij, vel hæredes ipſius, non admittuntur ad probandum factum contrarium, ſcilicet quòd ipſe perdiderit uſum rationis, quando recepit conſolationem, quia talis, ſi eſt ſanæ mentis, cenſetur credere hæreticis, & ſic etiam judicatur hæreticus, & ex tali facto oritur contra illum præſumptio juris, & de jure, quæ non admittit probationem in contrarium, idque ſpeciale eſt favore fidei, *Gl. hîc in caſu not. 1. Farinac. cit. q. 182. num. 110.* admittuntur tamen filij, vel hæredes, ſi non vellent directè probare oppoſitum, videlicet amentiam, ſed ſolùm

proba-

probare vellent, probationes, quòd defunctus fuerit ſanæ mentis, eſſe falſas, nec legitimas, talis enim indirecta probatio admittitur, quia aliàs daretur anſa deponendi falſum, *Ioan. Andr. hic. & Franc. n. 3. Farinac. tit. l. n.* 114. Sicut etiam admittuntuut filij, & bæredes ad probandum oppoſitum, ſi legitimè non conſtet, defunctum perdidiſſe judicium rationis, nec infamatum fuiſſe, vel ſuſpectum de hæreſi; quia tunc ceſſat illa præſumptio contra eum, *Farinac. cit. l. n.* 111.

Notandum 2. Licet aliàs, quæ fiunt in domo, ſeu familia, per domeſticos, & familiares probari poſſint: hi tamen non admittuntur ad probandum, non fuiſſe ſanæ mentis eum, qui conſolationem accepit in mortis articulo ab hæreticis, idque ſpecialiter ſtatutum eſt in odium tanti criminis, *Franc. hic num.* 2.

CXI. Extenditur 2. Quòd etiam credentes cenſeantur illi in foro exteriore, & puniendi ſint, qui bis, vel ter conciones hæreticotum audiunt, licèt in foro interno non ſint credentes, niſi putent eorum conciones, ſeu prædicationes eſſe utiles, & ſalutares. At verò in locis illis, in quibus Catholici cum hæreticis permixtim vivunt, etſi ſemel, aut iterum conciooes hæteticorum audiverint, non eo ipſo cenſentur credentes hæteticis, niſi eas ſæpiùs frequentaverint, *Azor cit. r.* 15.

CXII. Asseʀtio 2. Receptatores, ſive receptores hæreticorum Jure Canonico appellantur illi, qui recipiont alicnbi hæteticos, ne in maous Judicum veniant, idque ſive ſæpiùs, ſive ſemel tantùm: nam licèt attentâ vi vocis, *receptare* videatnr ſignificare iterationem, & frequentiam receptionis: tamen quoad effectum puniendi, ſufficit nnica receptio, dummodo quis ſcienter recepetit, hoc eſt, quem ſcivit eſſe hæteticum. *Azor tit. l. 8. c. 15. q. 2. Sanch. l. 2. Mor. r. 10. n. 10. Farinac. tit. q. 182. n.* 152. ſive privata perſona hæreticum recipiat, ſive etiam publica, aut Princeps in ſuam Civitatem, vel Provinciam, & ſive in proprias, ſive alienas ædes, recipiat, ſive in agrum; Jus enim quoad locum receptionis non diſtingnit *Sanch. cit. l.*

Extenditur autem 1. Quòd etſi quis recipiat conſanguineum ſuum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat, non quia hæreticus eſt, vel in favorem hæreſis, ſed ſolùm propter ſaoguinis conjunctionem, vel amicitiam, nihilominùs io foro exrerno habebitur taoquam receptator, quamvis in foro interno excuſetur, *Azor cit. l. q.* 3. non tamen talis ordinariâ pœnâ, quæ eſt excommunicatio, ſed mitiùs puniendus eſt, *Sanch. cit. r. 10 n. 5. Farinac. cit. l. n. 144. & ſeq. contra Azor. cit. l.*

Extenditur 2. Quòd etiam parentes receptantes filios hæteticos, vel vice verſâ, hi illos, & conjux conjugem, non ex cauſa hæreſis, ſed ex ſola affectione ſanguinis, vel conjugalis amoris, cenſentur eſſe receptatores, ſaltem in foro externo, ita tamen ut mitiùs puniantur, ut colligitur ex *l. 2. ff. de receptatorib. Sanch. cit. l. n. 8. Farinac. tit. l. n. 143. & 149.* vel leviſſimâ ſolùm pœnâ, ut cenſet *Azor. cit. l. q.* 4.

CXIII. Assertio 3. Defenſores hæreticorum poſſunt eſſe, & dici dupliciter. 1. Si quis errores hæreticorum defendat, argumentis allatis eos probando, contrarias objectiones ſolvendo, laudando verbis, vel ſcriptis; ſive enim interiùs errori aſſentiatur, ſive non, tanquam hæreticus eſt damnandns, omni hæretico deterior; quia in foro externo præſumitur errori, quem defendit, aſſentiri, *c. Qui aliorum. 32. cauſ. 24. q. 3. Farinac. cit. q. 182. n.* 62. 2. Si quis defeodat perſooam propter hæreſim, ne in manus Iudicis deveniat, ne denuncietur, accuſetur, vel ad Iudicem deferatur, & ſive defendat in iudicio, ſive extra illud, *Azor p. 1. l. 8. c. 15. q. 6. Sanch. cit. c. 10. n.* 18. Aliud eſt, ſi quis defendat hæreticum, ob aliam cauſam, v.g. ne à privato injuſtè lædatur, vel ſi Advocatus illius patrocinium ſuſcipiat, in cauſa civili, vel criminali, extra hæreſim; quia hoc non eſt propriè defendere hæreticum, ſed proximum, & juſta eſt defenſio, *Azor cit. l. Sanch. cit l. n.* 19. Quòd ſi quis defendat hæreticum, non quà talem, ſed taoquam conſanguineum ſuum, vel amicum, in foro externo cenſebitur hæreticus, non in foro conſcientiæ, *Azor cit. l. q. 6. §. Quæres.*

CXIV. Assertio 4. Fautores hæreticorum cenſentur, qui quovis modo hæreticis, quatenus hæretici ſunt, auxilium præſtant, vel faveut in ſua hæreſi: quod etiam dupliciter fieri poteſt, poſitivè, id eſt, commiſſione, & negativè, id eſt, omiſſione, *Azor cit. c. 15. q. 7. Sanch. cit. r. 10. n.* 11. Priore modo, dicuntur favere hæreticis, tum Magiſtratns, tum privati, ſi verbis hæreticos, quà tales, excuſent, laudent, commendent, ut dicendo eos eſſe viros probos, injuſtè damnatos, vel ſi conſilium dent, ut Iudicum manus evadant: vel etiam factis ipſis faveant, eos viſitando, vel occultando in domo, auxilium ad effugiendum dando, vel alimenta præſtando, vel impediendo executionem juſtitiæ contra eos &c. *Sanch. c. l. n.* 16. Poſteriore modo, ſcilicet omiſſione, dicuntur favere hæreticis, ſi Magiſtratus, & juſtitiæ Miniſtri, favore hæreſis, negligant facere id, quod ex officio debent, v. g. hæreticos capere, vel captos diligenter cuſtodire, vel punire &c. Idémque eſt, ſi quis faveat hæretico mortuo, ut hæreticus eſt, v.g. impediendo, ne procedatur contra hæreticum mortuum, vel ſi eum in loco ſacro ſepeliat, vel interrogatus à Iudice ejus delictum neget, *Sanch. tit. l. n.* 17.

CXV. Assertio 5. Ad pœnas, quod attinet, inprimis in *c. Excommunicamus. 13. §. Credentes.*
h. t. decernitur, credentes, receptatores, defen- »
ſores, & fautores hæreticorum, excommunica- »
tioni ſubjacere, & inſuper ſtatuitur, ut poſt- »
quam quiſpiam ex talibus fuerit excommunica- »
tus, ſi ſatisfacere, intra annum, contempſerit, »
ex tunc ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica »
officia, ſeu conſilia, nec ad alios eligendos ad »
hujuſmodi, nec ad teſtimonium ferendum ad- »
mittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi »
liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis »
ſucceſſionem admittatur. Nullos præterea ipſi »
ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpon- »
dere cogatur. Quòd ſi fortè Iudex extiterit, ejus »
ſententia nullam habeat firmitatem, nec cauſæ »
aliquæ ad ipſum deferantur cognoſcendæ. Si fue- »

Digitized by Google

» rit Advocatus, ejus pattocinium non admittatnt:
» ſi Tabellio, teſtamenta per ipſum confecta nul-
» lins ſint momenti, ſed auctore damnato, da-
» mnentur. Idem præcipitur In ſimilibus obſervari.
» Si verò Clericus ſit, ab omnl officio, & beneficio
» deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior
» exerceatnt vindicta. Siqui verò tales, poſtquam
» ab Eccleſia fuerint denotati (id eſt, nominatim
» excommunicati) evitare contempſerint, excom-
» municentur & ipſi, uſque ad debitam, ac ido-
» neam ſatisfactionem: quia qui ſcienter excom-
» municato participat, niſi commonitus deſtiterit,
» etiam excommunicandus eſt, c. *Quod in du-*
» *biis* 30. *de ſentent. excomm. Gl. hîc V. Percellan-*
tur.

Præterea in *eod.* c. §. *Sanè* præcipitur, ut Cleri-
» ci hujuſmodi peſtilentibus hominibus non exhi-
» beant Eccleſiaſtica Sactamenta, nec eos Chriſtia-
» næ ſupulturæ tradere præſumant, nec eleemoſy-
» nas, aut oblationes eotum recipiant, alioquin
» ſuo priventur officio, ad qnod nunquam reſti-
» tuantur, abſque ſpeciali indulto Sedis Apoſtoli-
cæ. (Ex quo colligitur, quòd Papa ſibi reſervet abſolntionem, & reſtitutionem talium, & quòd Epiſcopi poſſint diſpenſare, quando Papa id ſibi non reſervat, ut notat *Gl. hîc V. Apoſtolicæ.*) Denique ad-
» ditur: Similiter & Regulares idem facere debent
» (ſcilicet non exhibere talibus Eccleſiaſtica Sacra-
» menta) alioquin illorum Regularium privilegia
» non ſerventur in illa Diœceſi, in qua tales exceſ-
» ſus præſumſerint perpettare; Quo caſu ab Epi-
ſcopo loci, tanquam delegato Papæ puniri poſſunt, *Gl. hîc V. Eorum privilegia.*

CXVI. Notandum 1. Præcipua pœna fautorum hæreticorum eſt excommunicatio, imò etiam vi Bullæ Cœnæ Domini, ipſo jure ſunt excommunicati. Quòd ſi in excommnnicatioue per annum perſiſtant, fiunt ipſo jure infames, nec ad publica officia admittuntnt, & iis privantur: & ſunt inteſtabiles, & omnis ſucceſſionis hæreditariæ incapaces, & à teſtimonio, & omni alio actu legitimo repelluntnr: neque oblatio pro iis fieri debet, & Chriſtianâ careant ſepulturâ, ut habetur in *cit.* §. *Credentes* & §. *Sanè, cit. c.* 13. *Farin. cit. q.* 182. §. 3. *n.* 38. & *ſeqq.*

Porro ſi hujnſmodi fantores excommunicari per annum in excommnnicatione perſtiterint, hæretici ſunt reputandi, & ex tunc velut hæretici condemnandi, c. *Ut Inquiſitionis* 18. *in fine h. t. in* 6. *Farinac. c. l. n.* 41.

Norandnm 2. Qui recipiunt hæreticos, vel eos defendunt, ant iis favent, non ob cauſam hæreſis, ſed ob aliam, non incurrunt excommunicationem, vel alias juris pœnas, ut caupones, quia ſunt latæ in hæreticos ratione hæreſis, ideòque non extenduntur ad alios, niſi quatenus in hæreſi ijs favent, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 15. *q.* 8. *in fine. Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 10. *n.* 42. 2. Nec ille, qui recipit, vel defendit hæreticum coactus per vim, vel metum mortis illatum, non tanquam hæreticum, ſed ut vitam ſuam tueatnr, incurrit juris pœnas, qnia LL. humanæ non obligant cum certo, aut probabili vitæ periculo, *Azor. c. l. q.* 5. *Farinac. cit. q.* 182. §. 9. *n.* 162. 3. Qui hæreticos recipiunt ignorantes, illos eſſe hæreticos, nullam pœnam incurrunt, *Gl. in c. Accuſatus* 8. *V. Ille quoque*, & *V. Non poſſit, h. t. in* 6. *Farinac. c. l. n.* 163.

Notandnm 3. Quia hæretici, ſine hujuſmodi defenſoribus, & fautoribus, diu ſubſiſtere non poſſunt, ideò meritò ſimilibus pœnis cum hæreticis puniuntur, *Arg. l.* 1. *ff. de receptatorib.* ubi dicitur: *Peſſimum genus eſt receptatorum, ſine quibus nemo latere diu poteſt*, & præcipitur, ut perinde puniantnr, atque latrones, *Gl. in cit.* §. *Credentes*, *V. Receptatores.*

CXVII. Prædictis hoc loco addendum, quamvis generaliter prohibitum ſit, ut nullus conſilium, vel auxilium, vel favorem præſtet hæreticis, eorúmque fautoribus: tamen ſpecialiter prohibitum eſt Advocatis, & Notarijs, ſub pœna infamiæ, & ſuſpenſione ab exercitio officij, ne hæreticis, eorúmque fautoribus, patrocininm, vel auxilium præſtent, prout decernitur in c. *Si adverſus* 11. *h. t.* ubi
dicitnr: Quia plus timeri ſolet, qnod ſpecialiter »
injnngitur, quàm quod generaliter imperatur »
(c. *Quanquam* 6. *diſ.* 23.) ideò Papa Innocentius »
III. prohibet Advocatis, & Scriniarijs (id eſt, Ta- »
bellionibus) ne hæreticis, credentibus, fautori- »
bus, vel defenſoribns eorundem, in aliquo præ- »
ſtent auxilium, conſilium vel favorem, nec eis »
in factis, vel canſis, vel aliquibus litigantibus »
ſub eorum operâ patrocinium præbeant: nec pro »
ipſis publica inſtrumenta conficiant, vel ſcripta: »
quòd ſi ſecùs facere præſumpſerint, ab officio ſuo »
ſint ſuſpenſi, & perpetnæ infamiæ ſubjaceant. »

CXVIII. Notandum hîc 1. Advocatus, vel Procurator non poteſt præſtare patrocinium, vel auxilium hæreticis, vel eorum fautoribus, *cit. c. Si adverſus*, & *c. ult. in princ.* ibi: *Abſque advocatorum &c. h. t. in* 6. nec in judicio, nec extra illud, *cit. c. Si adverſus*, ibi: *In factis*, *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 197. *n.* 69. quod tamen ſolùm procedit, quando conſtat accnſatum, vel inquiſitum eſſe hæreticum, nam quando dubitatur, an ſit hæreticus, vel an id, de quo inquiritur, ſit hæreſis, poſſunt illi dari Advocati, & Procuratores, ut eum defendant, *Clarus* §. *Hæreſis*, *n.* 19.

Notandum 2. Non ſolùm hæreticis, eorúmque fautoribus Advocatus patrocinium præſtare non poteſt in crimine hæreſis, ſed neque in alijs canſis criminalibus, ut cenſent *Hoſtienſ.* & *Jo. Andr. hîc. n.* 7. qui illa verba bujus c. *Nec eis in cauſis*, extendunt ad omnes alias cauſas criminales, ut refert *Farin. c. l. n.* 65. Sed probabilius eſt, non eſſe defenſorem hæretici, nec incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, qui defendit eum, non in cauſa hæreſis, ſed in alia cauſa criminali, credens habere juſtam cauſam, etiamſi poſtea appareat, qnòd non erat juſta cauſa, *Silveſt. V. Hæreſis n.* 10. *Sanch. cit. c.* 10. *num.* 19. *Farinac. c. l. num.* 66. *Barb. hîc num.* 4.

Notandum 3. Licèt Advocatus non admittatur ad defendendum hæreticum, aut ejus fautorem, quando contra eum proceditur ſummariè, ac de plano, niſi ex licentia Inquiſitoris, vel Epiſcopi, *Farinac. c. l. n.* 76. & 77. non tamen poteſt Judex illi facere injuſtitiam, ſed tenetur juſtam ſententiam proferre, *Farinac. c. l. n.* 85.

Notandum 4. Poteſt Eccleſia, vel Prælatus Eccleſiaſticus punire Laicos pœnâ infamiæ, & ſuſ-
pendere

pendere eos ab officijs ſuis ſæcularibus, ratione criminis Eccleſiaſtici, prout ſumitur ex hoc c. *Abb ibid. n. 2. not. 3.*

§. III.

De pœnis eorum, qui ſunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.

CXIX. De his agitur inprimis in c. *Ad abolendam 9. §. Statuimus h. t.* ubi decernitur, ut Comites, Barones, Rectores, & Cnnſules Civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Epiſcoporum, præſtito corporali jutameoto, promittant, quòd cùm ab eis fuerint requiſiti, fideliter, & efficaciter, ac bonâ fide, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, juxta officium, & poſſe ſuum; ſi verò id facere noluerint, honore, quem obtinent, priventur, & ad alios non aſſumantur: & inſuper ipſi excommunicari, ac terræ illorum interdicto Eccleſiaſtico ſubjici debent: Civitas verò, quæ his inſtitutis reſtiterit, vel contra commonitionem Epiſcopi, reſiſtentes punire neglexerit, aliarum civitatum comercio careat, & Epiſcopali dignitate privetur. Additur in *eod. c. §. fin.* Siqui verò fuerint exempti à juriſdictione Epiſcoporum, & ſoli Sedis Apoſtolicæ poteſtati ſint ſubjecti: nihilominùs in his, quæ contra hæreticos ſunt ſtatuta, Epiſcoporum judicium ſubeant, & eis tanquam hoc à Sede Apoſtolica delegatis (auctoritate generali hujus Decretalis, *Gl. hic V. Delegatis*) obſequantur, non obſtantibus privilegijs ſuæ libertatis, ſive exemptionis,

CXX. Præterea in c. *Excommunicamus, 13. §. Moneantur autem h. t.* præcipitur, ut ſæculares Poteſtates moneantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur, quibuscunque fungantur officijs, ut pro defenſione fidei publicè præſtent juramentum, quòd de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis omnes hæreticos ab Eccleſia denotatos, bonâ fide, & pro viribus expellere ſtudebunt, ita ut quicunque fuerit de cætero in Poteſtatem, ſive perpetuam (ut Principes, Duces, Comites, quorum poteſtas tranſit ad filios, & hæredes eorum) ſive temporalem (ut Conſules, Rectores, ſeu Gubernatores locorum, qui ad tempus certum, vel incertum conſtituuntur) aſſumptus, hoc capitulum juramento firmare teneatur; ſi verò Dominus temporalis requiſitus, & monitus ab Eccleſia, terram ſuam ab hæreticis purgare neglexerit, per Metropolitanum, & cæteros Comprovinciales Epiſcopos excommunicetur &c. quia Judex negligens facere juſtitiam excommunicari debet, c. *Adminiſtratores 26. cauſ. 23. q. 5.* Porro Catholici, qui contra hæreticos Crucem aſſumpſerint, & ſe accinxerint ad eorum exterminationem, eâdem indulgentiâ, & privilegijs gaudeant, quæ conceduntur accedentibus, ſive proficiſcentibus in ſubſidium Terræ ſanctæ, prout additur in eodem c. §. *Catholici verò.*

CXXI Inſuper in *cit.* c. *Excommunicamus. §. Adijcimus h. t.* decernitur, ut quilibet Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, per ſe, vel per Archidiaconum ſuum, vel alias honeſtas, ac idoneas perſonas, bis aut ſemel in anno, viſitet propriam Parochiam, id eſt, Diœceſim, in qua fama fuerit hæreticos habitare, & ibi tres, vel plures viros boni teſtimonij, vel etiam, ſi expedire viderit, totam viciniam jurare compellat, ut ſi aliquos hæreticos ibi ſciverit, vel occulta conventicula celebrantes, vel ſiqui etiam diſcrepent vitâ, & moribus à communi converſatione aliorum fidelium, eos Epiſcopo ſtudeant indicare: ipſe verò Epiſcopus vocet accuſatos, ſeu denunciatos, ut compareant coram ſe, qui niſi ab objecto reatu ſe purgaverint, vel ſi poſt præſtitam purgationem relapſi fuerint in priſtinam perfidiam, Canonicè puniantur. Siqui verò ex eis obſtinatè jurare noluerint, hoc ipſo tanquam hæretici reputentur.

Denique in *eod. c. §. ult.* mandat Papa Innocentius III, & in virtute obedientiæ diſtrictè præcipit, ut ad hæc efficaciter exequenda, Epiſcopi per Diœceſes ſuas diligenter invigilent, ſi voluerint Canonicam effugere ultionem. Et ſi quis Epiſcopus in expurgando ex Diœceſi ſua hæreticæ pravitatis fermento, negligens fuerit, vel remiſſus, idque certis indicijs conſtiterit, ab Epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alius idoneus inſtituatur, qui velit, & poſſit hæreticam pravitatem confundere. Et dictis patet, quòd propter negligentiam removetur, ac deponitur Prælatus, *Gl. fin. hic.*

Porro quòd dictum eſt negligentes in perſequendis, & puniendis hæreticis, tanquam fautores hæreticorum, & ſuſpectos de hæreſi puniendos eſſe, id ſolùm procedit in Epiſcopis, & Prælatis Eccleſiarum, ac Dominis temporalibus, & Rectoribus Civitatum, aliiſque publicis Officialibus: non autem in privatis perſonis, ſi ipſi in hoc ſint negligentes, quia hoc ad eorum officium non ſpectat, ideóque ob ſolam omiſſionem capiendi hæreticos, vel corrigendi, non cenſentur ipſis favere. *Sanch. cit. c. 50. n. 15.* ubi tamen excipit plures caſus, veluti 1. Si privati fuerint requiſiti à Magiſtratibus, ut præſtent auxilium ad capiendos hæreticos, idque non ferant, & faveant hæreticis. 2. Si perſonæ publicæ, vel privatæ juramento fuerint obſtrictæ de ferendo vero teſtimonio contra hæreticos, & ipſi veritatem negent, vel celent, ut hæreticis faveant, 3. Si juſſi ſint per Edicta Imperatorum denunciare hæreticos, & id omittunt in favorem hæreſis, quia his caſibus peccant contra juſtitiam.

CXXII. Poſtremò huc pertinet, quod habetur in c. *Ut officium 11. § Statuimus*, prope finem *h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut Rectores, & Magiſtratus ſæculares, ad requiſitionem Diœceſanorum, vel Vicariorum ſuorum, aut Inquiſitorum hæreticæ pravitatis, jurent obſervare, & facere à ſuis ſubditis obſervari, toto tempore ſui regiminis, in Terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis, Conſtitutiones editas contra hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorúmque filios, & nepotes, à Sede Apoſtolica promulgatas, & approbatas; qui verò eas ſervare noluerint, ut infames, ac de fide ſuſpecti, officio, & honore ſui regiminis ſpolientur, nec

„ tur, nec olteriùs ad aliquam dignitatem, vei offici-
„ um publicum aſſumantur, & quæ ab illis tao-
„ quam Rectoribos, vel Conſulibus geſta ſunt, nul-
„ lam ohtineaot firmitatem.

SECTIO V.

DE IVDICIBVS, ET PROceſſu Iudiciario obſervando in crimine hæreſis.

§. I.

Quinam ſint competentes Iudices ordinarii in crimine hæreſis? & an etiam Iudices ſæculares poßint de illo cognoſcere, vel ſe immiſcere?

CXXIII. Assertio 1. Certum eſt inprimis S. Pontificem eſſe ſupremum Judicem in ctimioe hæteſis, à quo omnis aliotum Jodicum jurisdictio ſpititualis deſcendit, ac dependet, *Farinac. tr. de hæreſi q.* 186. §. 1. *n.* 1. ubi *n.* 2. addit, quòd ſolus Papa poteſt judicare, & cognoſcere, an aliqood dogma ſit hæteſis, vel non.

Secundò Legatus Papæ à latere, ſive Cardinalis, etſi de Jure communi ſit quoque Judex competens, & de cauſa hæteſis cognoſcete poſſit, quia pleniſſimè vices S. Pootificis getit: tamen de conſuetodine noo ſolet ſe in hanc ingetere, ſine ſpeciali commiſſione Papæ, vel Suptemi Ttibonalis S. Inquiſitionis, *Farinac. c. l. n.* 4.

CXXIV. Tertiò Epiſeopos eſt ordinarios Judex, ratione officij, ſeu muneris ſui, omnium hæreticorum ſuæ Diœceſis, ſive illi Clerici ſint, ſive Laici. *Hoſtienſ. in c. Ad abolendam 9. V. Singuli Epiſcopi, & ibid. Jo. Andr. n.* 3. *& Abb. n.* 3. *h. t.* & alij communitet apod *Farinac. cit. l. n.* 5. & conſtat ex *Clement.* 1. *§. Propter quod*, ibi: *Per Diœceſanos Epiſcopos h. t.* Ratio eſt, quia ad Epiſcopum ſpectat extirpare hæreſea, & lupos à caula ovium arcere, Idque extenditur etiam ad exemptos à juriſdictione Epiſcopi, quòd is etiam quoad illos poſſit cognoſcete de crimine hæteſis, non ut Judex otdinatius, ſed ut Judex delegatus Papæ, juxta *cit. c. Ad abolendam, §. fin.*
„ ubi dicitur: Siqui verò fuerint exempti à jurisdi-
„ ctione Epiſcopotum, & ſoli Sedis Apoſtolicæ po-
„ teſtati ſunt ſubjecti, in his, quæ ſunt cootta hæte-
„ ticos ſtatota, Epiſcopotum judicium ſubeant, &
„ eis tanquam ſuper hoc à Sede Apoſtolica delegatis
(aoctoritate generali hujus Dectetalis, *Gl. hîc V. De-*
„ *legatis*) obſequantur: non obſtantibus ptivilegijs
„ ſuæ libertatis, ſive exemptioois, *Gl. ibid. in figurat.*
casûs in fine, & alij apud *Farinac. c. l. n.* 7. Quia tamen hæc delegatio juriſdictionis facta Jure communi Epiſcopis, non ratione perſonæ, ſed ratione dignitatis Epiſcopalis, adeóque etiam Succeſſoribus in illa eſt facta, ideò æquiparatur juriſdictioni ordinariæ, ut potiùs ordinaria, quàm delegata cenſenda ſit: quamvis qooad appellationem ſortiatur naturam jutiſdictionis delegatæ, Ita ut à ſententiâ Epiſcopi latâ in cauſa hæteſis in exemptos, appellari debeat, non ad Archiepiſcopum, ſed ad Papam, *Farinac. c. l. n.* 9. *Caſtro Palao tr.* 4. *diſ.* 8. *punc.* 12. §. 1. *n.* 2. Verùm Papa poteſt etiam Epiſcopo ſpecialitet delegare cauſam hæreſis, unam, vel piures, & tunc cogooſcet, non ut Judex ordinarius, ſed delegatus, niſi Papa eum excitaret ad exercendum officium ordinatium ipſius, *Gl. in c. Per hoc* 17. *V. Delegata h. t. in* 6. *Farinac. c. l. n.* 10.

Porro quædam hîc prætetea ſunt notanda 1. quòd Epiſcopos non poteſt cauſam hæteſis cogooſcere, ſine conſilio Capituli ſui Cathedralis, *cit. c. Ad abolendam in princ.* ibi: *Vel ſinguli Epiſcopi per Diœceſes ſuas, cum conſilio Clericorum. h. t.* etſi non teneatur Epiſcopus ſequi cooſilium eorum, *Jo. Andr. ibid. n.* 4. imò ſecundùm conſuetudinem hodiernam, nec requirere cooſilium eorom tenetur, *Farinac. c. l. n.* 14. 2. Modus procedendi, quem Epiſcopus ſervare debet in etimine hæreſis, eſt idem cum eo, quem ſetvare debent Inquiſitores fidei, *c. per hoc* 17. *§. fin. h. t. in* 6. de quo infrà. 3. Vicatius Generalis Epiſcopi non eſt Judex competens in crimine hæteſis, niſi ad id ſpecialitet ab Epiſcopo ſit deputatus, quia ob gravitatem ctiminis ſpecialis commiſſio tequiritur, ut colligitur ex Concilio Ttidentino *Seß.* 24. *c.* 6. *de ref. form.* ibi: *Ipſis Epiſcopis, & non eorum Vicariis ſit commiſſum, Farinac. c. l. n.* 13.

CXXV. Quartò Capitulum, Sede Epiſcopali vacante, poteſt cognoſcere de crimine hæreſis, ut conſtat ex *cit. c. Ad abolendam poſt princ.* ibi: *Vel Clerici ipſi, Sede vacante, cum conſilio, ſi oportuerit, vicinorum Epiſcoporum, hæreticos judicaverint, &c. h. t.* quia vacaote Eccleſiâ Cathedtali, juriſdictio manet penes Capitulum, *Gl. ibid. V. Clerici, & Abb. n.* 4. & alij communiter. Idque procedit, ſive Sedes vacet propriè per mortem Epiſcopi, ſive quaſi vacet per ejus captivitatem, vei quia ptopter litteras confirmationis noo expeditas Epiſcopos electus adminiſtrare noo poteſt, *Gl. in Clement.* 1. *V. Sede vacante. Farinac. cit. q.* 86. §. 1. *n.* 177. & 179. Id tamen limitari debet 1. quòd Capitulum, Sede vacante, non poteſt exercere juriſdictionem io hæreticos per ſe, ſed per delegatum, ſeu Vicarium ſpecialiter ad id deputatum, ut colligitur ex *cit. Clement.* 1. *§. Propter quod h. t.* ubi
dicitur: Inqoiſitores non poſſe procedete ad de- „
cidendam cauſam hæteſis, ſine Epiſcopo Diœce- „
ſano, vel ejus Officiali, vel Sede Epiſcopali vacan- „
te, ſine Capituli ſuper hoc delegato: nonquam „
aotem ibi dicitur, ſine Capitulo, vel ejus Vicario, ideóque tacitè ionuitur, Capitulum per ſe hanc juriſdictionem exercere non poſſe, *Farinac. c. l. n.* 180. 2. Capitolum, Sede vacante, oon habet juriſdictionem in Clericos exemptos, ſi in hæteſim lapſi ſint, quia oon ſuccedit Epiſcopo, niſi in his, quæ ei competont jure ordinario, non autem jure delegato, aut ſpeciali, *Abb. in cit. c. Ad abolendam n. ult. Farinac. c. l. n.* 182. 3. Vacatius generalis Capituli, Sede vacante, non eſt Judex competens hæteticorum, niſi ſpecialiter ad id à Capitulo fuerit delegatus, *Farinac. c. l. n.* 13. & *n.* 180. & 181.

CXXVI. Assertio 2. Principes ſæculares, eorúmque Judices nullo modo cognoſcere poſſunt de crimine hæteſis, etiam contra Laicos, prout expreſsè deciſum fuit in c. *Ut inquiſitionis* 18. *h. t. in* 6. ubi

ubi inprimis *poſt princ.* requiruntur, & monentur omnes Poteſtates, & Domini ſæculares, & locorum Rectores, eorúmque Officiales, ut Epiſcopis Diœceſanis, & Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis à Sede Apoſtolica deputatis, aut in poſterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum ipſorum inveſtigatione, captura, & cuſtodia diligenti: cùm ab eis fuerint requiſiti, & ut prædictas perſonas peſtiferas in poteſtatem, ſeu carcerem Epiſcoporum, vel Inquiſitorum, vel ad alium locum infra eorundem Dominorum temporalium, vel Rectorum diſtrictum, juxta mandatum ipſorum (Epiſcoporum, vel Inquiſitorum) ducant, vel duci faciant, ſine mora, ubi per viros Catholicos deputandos ab Epiſcopia, vel Inquiſitoribus arctè, & diligenter cuſtodiantur, donec eorum negotium, ſeu cauſa per Judicem Eccleſiaſticum terminetur. 2. Præcipitur in *eod. c.* §. *Utque de hæreſi*, prædictis Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorúmque Officialibus, ſive Nuncijs, ut condemnatos ab Epiſcopo, & Inquiſitoribus de hæreſi, ſibíque relictos, ſtatim, ac ſine dilatione recipiant, debitâ animadverſione puniendos: non obſtante appellationa, & proclamatione eorum, quia hæc ſunt illis interdicta Conſtitutionibus Pontificijs, & Legibus Imperialibus. 3. In §. *Prohibemus, eodem c.* prohibetur prædictis Poteſtatibus & Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorúmque Officialibus, ne ipſi de hoc crimine, cùm ſit merè Eccleſiaſticum, quoquo modo cognoſcant: nec receptos, propter hujusmodi crimen, è carcera liberent, ſine Epiſcoporum, vel Inquiſiturum, vel ſaltem alterius eorundem mandato, ac licentia; nec executionem ſibi injunctam promptè facere, ſeu adimplere detrectent: nec Diœceſanorum, vel Inquiſitorum judicium, ſententiam, aut proceſſum directè, vel indirectè impedire præſumant. Denique in §. *Si quis ult.* additur: Si quis ex prædictis Dominis temporalibus, vel eorum Officialibus contra prædicta fecerit, aut ſe ipſi Epiſcopo, vel Inquiſitoribus in fidei negorio oppoſuerit, vel eum, aut eos impedire aliquatenus præſumpſerit: & qui ſcienter in prædictis dederit auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicatus ſit: & ſi per annum pertinaciter in excommunicatione permanſerit, ex tunc velut hæreticus condemnetur. Eſt autem hic Canon latæ ſententiæ, quamvis, quia abſolutio non eſt reſervata Papæ, Ordinarius ab ea abſolvere poterit, *Gl. fin, hic.*

CXXVII. Hinc colligitur 1. Si Epiſcopus, vel Inquiſitor hæreticæ pravitatis non ſit ſatis potens ad capiendos hæreticos, poterit requirere Principem ſæcularem, & etiam ipſi mandare ſub pœna excommunicationis, ut auxilium præſtet in capiendis, cuſtodiendis, & puniendis hæreticis, eorúmque fautoribus, prout ſumitur ex *cit. c. Ut inquiſitionis poſt princ. h. t.* Debent autem Judices ſæculares ſtatim, & ſine dilatione exequi ſententiam Judicis Eccleſiaſtici latam in hæreticos, eoſque punire, absque eo quòd priùs examinent proceſſum, vel ſententiam, vel mandatum Epiſcopi, vel Inquiſitoris, *Franc. hic n. 3. & Farinac. tr. de hæreſ. q. 186. §. 9. n. 165.*

Colligitur 2. Quòd à ſententia lata contra hæreticos appellari non poteſt, prout expreſsè ſtatuitur in *cit. c. Ut inquiſitionis* §. *Utque*, ubi dicitur: *Non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus*, & paulò poſt: Cùm appellationis, & proclamationis beneficium expreſsè ſit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, ac defenſoribus interdictum. Unde pendente termino X. dierum ad appellandum Jure conceſſo, poteſt ſententia contra hæreticum lata executioni mandari, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 185. n. 227.*

Excipitur, quòd licèt à ſententia definitiva non poſſit appellari in crimine hæreſis; poteſt tamen à gravamine illato, ante ſententiam definitivam, adeóque à ſententia interlocutoria, *Felin. in c. Ad abolendam 9. n. 3. Farinac. c. l. n. 235.* & alij apud ipſum. Ratio eſſe poteſt, quia hujusmodi actus, & ſententia interlocutoria tendunt ad inveſtigandam veritatem, an reus ſit hæreticus, nec nè, ideóque, dum hoc certũ non eſt, appellationis beneficium denegari non debet, ita tamen ut inſeratur cauſa appellationis, aliàs non ſubſiſtit appellatio, *c. Ut debitus 59. de appell. Farinac. c. l.*

Colligitur 3. Judex ſæcularis nullo modo poteſt de crimine hæreſis cognoſcere, vel judicare, nec principaliter, nec incidenter, nec quidem contra Laicos, *Gl. hic V. Cognoſcant.* cùm ſit crimen merè Eccleſiaſticum, id eſt, pertinens ad forum Eccleſiaſticum, *Clarus §. Hæreſis, n. 4.* nec etiam poteſt ſe intromittere in cauſis hæreſis, niſi fuerit requiſitus à Judice Eccleſiaſtico, *Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 153.* neque in quæſtionibus juris, nec facti, *Barb. in Collect. hic n. 9.* nec poteſt mutare ſententiam Judicis Eccleſiaſtici latam contra hæreticos, quòd ſi noluerit eam exequi, per cenſuram ab hoc compelli poteſt ad executionem, vel per privationem officiorum, *Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 165.* poteſt tamen Judex, vel Magiſtratus ſæcularis, etiam non requiſitus à Judice Eccleſiaſtico, ſuſpectos de hæreſi capere, & detinere, ut poſtea eos tradat Judici Eccleſiaſtico competenti, *Clarus §. Hæreſis, n. 4. Farinac. c. l. n. 158.*

Colligitur 4. Prohibetur quoque omnibus, ne judicium, proceſſum, vel ſententiam Diœceſanorum, vel Inquiſitorum, directè, vel indirectè impedire præſumant, *cit. § Prohibemus.* alioquin ipſo jure excommunicationem incurrunt, in qua ſi per annum pertinaciter perſtiterint, ut hæretici condemnandi ſunt, *cit. c. Ut inquiſitionis §. fin. h. t. in 6. Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 164.*

CXXVIII. Notandum hîc præterea 1. Non ſolùm Epiſcopi, ſeu Ordinarij locorum, ſed etiam eorum delegati, & Inquiſitores fidei deputati à Papa, invocare poſſunt contra hæreticos, eorúmque fautores brachium, ſeu auxilium Judicis ſæcularis, etiam excommunicati, vel habentis ſolùm jurisdictionem de facto, non de jure, qualis eſt Tyrannus, qui occupavit per vim injuſtam aliquod regnum, vel Provinciam, prout ſtatutum habetur in *c. Præſidentis 6. h. t. in 6.* ubi Papa Alexander IV. ita reſcribit: Præſidentes regimini alicujus Regni, vel Provinciæ, ſive loci, licèt excommunicati (majore excommunicatione, & publicè, *Gl. hic V. eod.*) vel de facto tantùm, & non de jure, jurisdictionem habentes, ac eorum Officiales, ſi requiſiti fuerint ab Ordinarijs, vel delegatis ipſorum, vel Inquiſitoribus

„ toribus bæretlcæ pravitatis, quia non poſſunt ſine
„ moræ diſpendio, vei negotij periculo recurrere
„ pro auxilio ad legitimos Superiores, qui poſſint in
„ ijs locis juſtitiam exequi: poſſunt, ac debent con-
„ tra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, ac
„ defenſores, jnſtitiam, & officium ſuum exercere.
„ Nec propterea requirentes hujusmodi excom-
„ municatos, excommunicationem incurrunt (ſci-
licet minorem, quia participantes cum ligato ex-
communicatione majore, minorem excommunica-
tionem incurrunt, & aliquando etiam majorem, *Gl.*
„ *hic in caſu, & V. Excommunicationis.*) non tamen
„ prædictis Præſidentibus, & Officialibus eorundem
„ (ſcilicet excommunicatis, vel tantùm de facto
„ jurisdictionem habentibus) propterea in alijs ca-
„ ſibus intelligitur aliquid conceſſum, vel permiſ-
„ ſum eſſe. Idque in favorem fidei ſtatutum eſt:
quia ſi pro executione juſtitiæ contra hæreticos Ecclesiaſtici Judices, & eorum Officiales, ſemper deberent recurrere ad eum, ad quem jurisdictio ſæcularis in illo loco ſpectat, vel qui illam legitimè exercere poteſt, ſæpe talis executio retardaretur, vel nimiùm protraheretur, & interim fides orthodoxa grave damnum pateretur, *Vivian. hic in ration. Jur. Pontif.* Ex quo patet 1. quòd detur hic caſus ſpecialis, in quo valet proceſſus inſtitutus per Judicem excommunicatum. 2. Papa poteſt ſtatuere, ut participans, ſive communicans cum excommunicato nullam excommunicationem incurrat, *Gl. hic in notatis.*

CXXIX. Notandum 2. Principes, & Magiſtratus ſæculares non poſſunt Statuta condere, per quæ quovis modo impediatur, vel retardetur officium inquiſitionis contra hæreticos, prout conſtat ex *c. Statutum 9. h. t. in 6.* ubi Papa Urbanus IV. ita reſcribit:
„ Statutum Civitatis, caſtri, villæ, vel alteri-
„ us loci, per quod negotium inquiſitionis hæreticæ
„ pravitatis, directè, vel indirectè, impediri, vel quo-
„ vis modo retardari contigerit, ne in eo liberè pro-
„ cedi valeat, infirmum eſt, & invalidum. Et Domi-
„ ni, vel Rectores Civitatis, vel loci, per cenſuram
„ Eccleſiaſticam compellendi ſunt ad Statutum hu-
„ jusmodi Diœceſano loci, vel ejus Vicario, aut In-
„ quiſitori, vel Inquiſitoribus exhibendum: & ſi ta-
„ le repertum fuerit, omninò revocandum, vel ſal-
„ tem ita moderandum, ne per illud proceſſus in-
„ quiſitionis impediatur, vel aliquo modo retarde-
„ tur. Ex quo patet, quòd Papa poteſt revocare, &
tollere Statuta Laicorum, quæ diſponunt de rebus ad fidem pertinentibus, & petere, ut illa edantur, *Franc. hic n. 1. not. 1. & 2.* Ratio autem, cur hujusmodi Statuta non valeant, eſt, quia Laici nihil ſtatuere poſſunt circa Eccleſiaſticos, & ea, quæ pertinent ad jurisdictionem Eccleſiaſticam, *c. Quæ in Eccleſiarum 7. de Conſtit.* & patet ex alibi dictis, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 182. §. 5. n. 72.*

Porro negotium Inquiſitionis hæreticæ pravitatis poteſt impediri per Statuta hujusmodi, vel directè, ut ſi ſtatuatur, ne quis Civis illius loci accuſari poſſit, vel contra eum inquiri ſuper crimine hæreſis, vel ne aliquis contra alium de eo teſtimonium ferre audeat, *Gl. hic V. Directè:* vel indirectè, ut ſi ſtatuatur, quòd nullus poſſit de aliquo crimine puniri, niſi à Magiſtratu loci, vel nullus capiat alios, vel ut nullus arma portare poſſit, niſi ſit de familia Poteſtatis, ſeu Judicis loci, *Gl. hic V. Indirectè. Farinac. c. l. n. 75.*

§. II.

De Inquiſitoribus fidei, & eorum officio, ac poteſtate.

CXXX. Præter ordinarios Judices in crimine hæreſis, de quibus §. *præced.* ſunt & alij, quibus à Sede Apoſtolica munus inquirendi, & animadvertendi in hæreticos eſt commiſſum, qui ob id Sedis Apoſtolicæ Inquiſitores appellantur, de quibus hoc, & aliquot ſeqq. §§. agemus, quorum munus hodie quoque præſtant Epiſcopi in ijs Provincijs, in quibus Inquiſitores Apoſtolici ſpeciali auctoritate Romani Pontificis non ſunt conſtituti, ut in Germania, Gallia, Polonia, ut notat *Azor. p. 1. l. 8. c. 18. q. 2.*

Porro Inquiſitores eſſe competentes Judices in crimine hæreſis, certum eſt, & habetur expreſsè in *Clement. 1. §. Propter quod*, ibi: *Tam per Diœceſanos Epiſcopos, quàm per Inquiſitores à Sede Apoſtolica deputatos, h. t.* qui cognoſcere poſſunt, non ſolùm de hæreſi, ſed etiam de articulis ei annexis, vel ab ea dependentibus, & omnibus incidentibus, *Farinac. tr. de hæreſi q. 186. n. 36.* quia commiſsâ jurisdictione cauſæ principalis, cenſentur etiam commiſſa connexa, & ab illa dependentia, *l. Nulli 10. C. de Judic. Clem. 2. eod. & ibi DD.*

CXXXI. Quæritur nunc 1. An Inquiſitorum jurisdictio, & poteſtas ſit ordinaria, an delegata? Reſp. Eſſe Judices, non ordinarios, ſed delegatos, prout ſumitur ex *c. Ne aliqui 10. h. t. in 6.* ubi dicitur: *Officium Inquiſitoris hæreticæ pravitatis ab Apoſtolica Sede commiſſum, & ibid. Franc. n. 1. Azor. cit. c. 18. q. 6. Silveſt. V. Hæreſis 2. q. 1.* & alij Canoniſtæ communiter. Ratio eſt, quia Judex ordinarius ad univerſitatem cauſarum conſtituitur, Inquiſitores verò non ad omnes cauſas cognoſcendas, & judicandas, ſed ſolùm ad illas, quæ ad crimen hæreſis pertinent, conſtituuntur, quamvis ſint delegati ad univerſitatem cauſarum: negari tamen non poteſt, quin Inquiſitorum jurisdictio multa habeat propria jurisdictionis ordinariæ, tum quia ſub cauſa fidei plures diverſæ cauſæ continentur: tum quia Inquiſitores poſſunt vices ſuas alijs committere, & demandare, & jurisdictio eorum non finitur morte Papæ, qui eos deputavit, etiam re adhuc integrâ, ut ex dicendis patebit. Non obſtat 1. quòd Inquiſitoribus ratione officij mandata eſt jurisdictio, adeóque ea eſt ordinaria, *cit. c. Ne aliqui*, ibi: *Officium, & c. ſeq. Ut officium h. t. in 6.* nam non habent jurisdictionem principaliter, ratione officij, cui illa adhæreat, ſed magis eam obtinent, ratione ſpecialis delegationis, ſeu commiſſionis, ratione cujus officium inquirendi, & judicandi exercere dicuntur: ſicut aliàs quilibet delegatus, ratione jurisdictionis ſibi delegatæ, officium habere dicitur, ut patet ex *Rubr. Tit. de Offic. Judic. deleg. Barb. in c. per hoc 17. n. 6. h. t. in 6.* Neque 2. ex eo cenſeri debet Inquiſitorum jurisdictio ordinaria, quia certum genus cauſarum, videlicet hæreticarum, ipſis generaliter à Papa commiſſum eſt: nam quia in tali commiſſione expreſsè adjicitur, *ut aucto-*

ritate

ritate Apoſtolicâ procedant, & judicent, ipſúmque officium inquiſitionis exerceant, & exequantur, cit. c. Ut officium. in princ. c. Per hoc. 17. h. t. in 6. ideo delegati eſſe cenſentur, *Arg. c. Cum aliquibus. 4. de reſcript. in 6. Menoch. de præſumpt. præſumpt. 16. n. 31.* Non ſolùm autem Inquiſitores à Sede Apoſtolica immediatè conſtituti, ſed etiam qui ab aliis, ut Cardinalibus, Generalibus, vel Provincialibus Ordinum, vel à generali Inquiſitore ſunt ad hoc munus electi, cenſeri debent delegati Sedis Apoſtolicæ, & ab illa immediatè auctoritatem habere, ita ut non ſint ſubdelegati, ſed delegati Sedis Apoſtolicæ; & quamvis tales particulares Inquiſitores à generali Inquiſitore dependeant, & ab eo amoveri poſsint, non tamen ſunt ſubdelegati illius, quia alios ſubdelegare poſſunt, quod non poteſt ſubdelegatus, *Molin. tr. de juſtit. diſ. 28. n. 7. Farinac. cit. q. 186. n. 41.*

CXXXII. Quæritur 2. Qualis ætas requiratur in Inquiſitore? ℞. ſpectato Jure communi, nullis poteſt, niſi qui XL. ætatis annum attigerint, officium inquiſitionis committi, prout expreſsè ſtatuitur in *Clement. 2. h. t.* ſi Inquiſitor ab alio, quàm à Papa ſit deputatus, juxta *Gl. ibid. V. Committi*, aliàs conſtitutio eſt nulla; quippe facta contra formam præſcriptam, & conditionem à jure requiſitam, *Farinac. cit. q. 186. n. 46. & 50.* Et ſic major ætas requiritur in Inquiſitore fidei, quàm in Epiſcopo, licèt is ſit ordinarius Inquiſitor, cujus fortè ratio eſt: quia officium inquiſitionis non cum tanta indagatione ſolet committi, cum quanta inquiſitione conſtituuntur Epiſcopi, *Abb. in c. Cùm à cunctis. 7. num. 6. de elect. Azor cit. c. 18. q. 4.* hæc autem ætas non requiritur in Inquiſitoribus deputatis à S. Pontifice: ſed in quacunque ætate conſtituantur, valet eorum conſtitutio, etiamſi Papa ignoret ætatem, *Farinac. cit. l. num. 51.*

CXXXIII. Quæritur 3. Contra quos, & quomodo Inquiſitores procedere poſſint? Reſp. Inquiſitores inquirere, & procedere poſſunt contra hæreticos, eorúmque credentes, receptatores, fautores, & defenſores, nec non contra infamatos de hæreſi, vel ſuſpectos, in Provincia (Diœceſi, civitate, vel alio certo loco) in qua ipſis officium inquiſitionis, auctoritate Apoſtolicâ, eſt commiſſum; ita ut ubique in Provincia, in qua pluribus officium inquiſitionis, auctoritate Apoſtolicâ, eſt commiſſum, ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, prout negotij utilitas ſuadebit, juxta Canonicas Sanctiones, procedant, prout ſtatuitur in *c. Ut officiũ. 11. in princ. h. t. in 6. Molin. tract. 5. diſ. 28. n. 9. Farinac. tract. de hæreſi, q. 186. n. 24.* Ratio eſt: quia ſumetti aliàs regulariter, ſi à Sede Apoſtolica aliqua cauſa committatur ſimpliciter duobus, vel pluribus Judicibus delegatis, unus non poſſit procedere, abſque alio, vel reliquis; alioquin proceſſus eſt nullus, *c. Cùm cauſa. 21. de offic. Iudic. deleg.* niſi aliud in forma commiſſionis ſit expreſſum, *c. Cùm plures. 8. eod. in 6.* tamen hoc ſpecialiter favore fidei ſtatutum eſt, ut in cauſa hæreſis, etiam unus Judex, ſine alio, vel aliis, procedere poſſit contra hæreticos: idque ut officium commiſſionis contra hæreticos efficaciùs poſſit impleri, prout dicitur in *cit. c. In princ.* & liberiùs res fidei tractentur, & per plures Judices hæretici, eorúmque fautores comprimantur. Et ſic æquiparantur quoad hoc Inquiſitores Judicibus ordinariis, quorum quilibet per ſe ſolus procedere poteſt, quia ſingulis in ſubditum juriſdictio competit, *l. 1. ff. de offic. Procanſ. Gl. in cit. c. V. Separatim.*

Limitari tamen debet, niſi Papa ſpecialiter alicui ex pluribus Inquiſitoribus exiſtentibus in aliqua Provincia, vel diſtrictu, delegâſſet cauſam fidei, ut illam cognoſceret: tunc enim reliqui Inquiſitores generaliter delegati non poſſunt de illa cognoſcere, etiamſi jam cœpiſſent cognoſcere, quia per ſpecialem delegationem cenſetur Papa ad ſe cauſam illam avocâſſe, & alijs poteſtatem judicandi ademiſſe; adeò quidem, ut etiamſi ille ſpecialiter delegatus mortuus fuerit, vel alijs modis juriſdictio illius ceſſaverit, non poſſint Inquiſitores reliqui cauſam illam cognoſcere, nec etiam Epiſcopus, *Molin. cit. l. n. 10. Farinac. cit. l. n. 25.*

Item in *eod. c. Ut officium. in princ. §. Si verò.* præcipitur, ſi quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus, hæreſi priùs abjuratâ, redire voluerit ad Eccleſiæ unitatem, Inquiſitores ei, juxta formam Eccleſiæ (*c. Cùm aliquis. 108. cauſ. 11. q. 3. c. Cùm deſideres. 15. de ſent. excomm.*) abſolutionem impendant, & injungant eidem, quod talibus injungi conſuevit (*c. Quoties. 9. cauſ. 1. q. 7.*) ſolerter etiam provideant, ne ſimulatâ, & fraudulentâ converſione abſolvendi ſe ipſos Inquiſitores decipiant.

Præterea Inquiſitores habent liberam facultatem Prædicatores quæſtuarios (qui ſcilicet, cùm ab Inquiſitore convocatus eſt populus, ad prædicandum ei de rebus fidem concernentibus, volunt prædicare, vel quæſtum facere illo tempore, vel aliàs negotio Inquiſitionis, ſeu fidei quomodocunque impedimentum aliquod afferre) monitione præmiſsâ, per cenſuram Eccleſiaſticam, & appellatione poſtpoſitâ, compeſcendi, ſive inhibendi à prædicationis officio, quod ad illos quæſtuarios, ſeu quæſtores neutiquam pertinet, ſed ſolùm poſſunt, ac debent charitativa ſubſidia à populo ſuppliciter petere, & exponere Indulgentias, ſi quas habent, prout deciditur in *cit. c. Ut officium. §. Compeſcendi. h. t. in 6.* & ibi *Gl. in caſu, & in notatis.* Additur *ibid. in §. Denique*, quòd ad ea omnia exequenda Inquiſitor poteſt invocare auxilium brachij ſæcularis (ſi opus fuerit) contra impedientes officium inquiſitionis, appellatione remotâ: non obſtantibus privilegiis, quibuſcunque perſonis, cujuſcunque conditionis, dignitatis, aut gradûs, Religionis, vel Ordinis, Communitatibus, vel Univerſitatibus civitatum, & locorum, ſpecialiter, aut generaliter, ſub quacunque verborum forma à Sede Apoſtolica conceſſis, vel impoſterum concedendis.

Ex quo patet, quòd Inquiſitores poſſunt inquirere, & procedere contra quoſvis hæreticos, ſive Religioſos etiam exemptos, *Azor cit. c. 18. q. 12. §. Quæres*: ſive ſæculares, quamvis contra ſupremos Principes, ut Reges, vel qui nullum in temporalibus Superiorem agnoſcunt, ob hæreſim, vel illius ſuſpicionem, Inquiſitores non debeant procedere, ſine ſpeciali Romani Pontificis mandato, *Azor cit. l. q. 13.*

CXXXIV. Quæritur 4. Contra quos Inquiſitores in cauſa hæreſis non poſſunt procedere? ℞. 1. Inquiſitores hæreticæ pravitatis ab Apoſtolica Se-

de, vel alijs quibuslibet deputati; de crimine hæreſis inquirere contra Epiſcopos nequeunt, vel ejus prætextu contra eos procedere: niſi in litteris commiſſionis publicæ, quòd hoc poſſint, expreſsè contineatur. Si tamen Inquiſitores ipſi Epiſcopos, vel alios Superiores Prælatos ſciverint, vel invenerint, crimen hæreſis commiſiſſe, vel eos de hoc diffamatos exiſtere, id tenebuntur Sedi Apoſtolicæ denunciare, prout ſtatuitur in *c. Inquiſitores. 16. h. t. in 6.* Conſentit Concilium Trident. *Seſſ. 24. c. 5. de reform.* ubi decernitur, ut cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos, etiam hæreſis, quæ depoſitione, aut privatione dignæ ſunt, ab ipſo tantùm S. Pontifice cognoſcantur, & terminentur.

CXXXV. Notandum 1. Quando requiritur expreſſa mentio alicujus, non ſufficit mentio generalis, quantumvis per verba expreſſa generalia fiat, v. g. ut inquiri poſſit contra quoſcunque, cujusque dignitatis, conditionis, aut ſtatûs ſint; non enim comprehenduntur Epiſcopi, vel ijs Superiores, idque propter prærogativam eorum, *Gl. hîc in notat. & V. Expreſsè.*

Notandum 2. Conſtitutio dicti cap. etiam locum habet in Epiſcopis Titularibus, ſunt enim veri Epiſcopi: item in electis, & confirmatis à Papa, etſi nondum conſecratis, quia juriſdictionem Epiſcopalem jam habent, non autem in Epiſcopis ſolùm electis, ſed nondum confirmatis, *Molin. cit. diſ. 28. num. 19.*

Notandum 3. Licèt Inquiſitores non poſſint, inconſulto S. Pontifice, inquirere de Epiſcopo hæretico, vel de hæreſi ſuſpecto: poſſunt tamen dicta teſtium recipere, ut certiorem Papam faciant, eáque teſtimonia ad ipſum tranſmittant: imò etiam poſſunt Inquiſitores Epiſcopum ſuſpectum de fuga comprehendere, & ad S. Pontificem mittere, vel cuſtodire, donec is certior reddatur: quia tales caſus, ob periculum perverſionis fidelium, cenſentur per Epijchiam, & ex benigna interpretatione, à generali prohibitione procedendi contra Epiſcopos excepti, modò periculum ſit notorium, & clarè cognitum, *Molin. cit. l. Farinac. cit. q. 189. §. 5. n. 116. 119. &* 120. Porro licèt Inquiſitor non poſſit inquirere contra Epiſcopum hæreticum, poteſt tamen alius Epiſcopus, in cujus Diœceſi Epiſcopus crimen hæreſis commiſit, contra eum inquirere ex poteſtate delegata in *c. Ad abolendam. 9. §. fin. h. t. Farinac. cit. l. num.* 122.

CXXXVI. Secundò Inquiſitores hæreticæ pravitatis, & Ordinarij, ſeu Diœceſani, vel quicunque alij Judices, ſive ordinarij, ſive delegati, non poſſunt procedere, quâvis occaſione, vel cauſâ contra Apoſtolicæ Sedis Officiales, vel Nuncios, aut contra aliquem illorum, nec promulgare audent excommunicationis, vel ſuſpenſionis, vel quamvis aliam ſententiam, ſine ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia, in ſcriptis concedendâ faciente plenam de præſenti Decreto mentionem, & ſi quid contra illud factum fuerit, eſt irritum, & inane. Verùm ſi quid Nuncij, vel Officiales Sedis Apoſtolicæ indebitè attentent, vel faciant, tum in his, quæ negotium fidei tangunt, Diœceſani, vel Inquiſitores; alij verò Judices ordinarij, vel delegati, in alijs cauſis, quæ ad ipſos pertinent, plenam informationem capiant, & Papæ ſtudeant ſignificare, ut is ſuper eo de remedio opportuno valeat providere, prout ſtatuitur in *Extravag. Cùm Matthæus. 3. & ult. h. t. inter communes.* Ubi nomine Nunciorum intelliguntur Legati Sedis Apoſtolicæ: nomine Officialium, qui ab eâdem Sede ad aliquas cauſas pertinentes ad eandem Sedem ſunt deſignati, non autem ad cauſas particulares inter partes decidendas, *Molin. cit. l. n.* 20.

Tertiò nec Epiſcopus, ſive Ordinarius, nec alius Inquiſitor poteſt procedere contra Inquiſitores hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos, durante eorum officio, quia ſunt delegati Sedis Apoſtolicæ, & par in parem imperium non habet: quamvis poſſit Epiſcopus, vel alius Inquiſitor contra Inquiſitorem in crimine hæreſis informationes ſecretò recipere, eáſque ad Papam tranſmittere: quin etiam finito officio, de hæreſi contra ipſum inquirere, & procedere, *Molin. cit. l. n. 21. Azor cit. c. 18. q. 14. Farinac. cit. q. 186. n. 124. 126. 129. &* 131.

CXXXVII. Cæterùm Inquiſitores fidei poſſunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui ſpontè facti ſunt Chriſtiani, & poſtea à fide iterum deficiunt, eóſque tanquam hæreticos punire, prout ſumitur ex *c. Contra. 13. h. t. in 6.* ubi dicitur: contra Chriſtianos, qui ad ritum tranſierint, vel redierint Judæorum (quia nimirum, vel nunquam antea fuerunt Judæi, & hi dicuntur tranſire ad ſectam Judæorum, vel priùs fuerant Judæi, & poſtea facti ſunt Chriſtiani, & hi dicuntur redire, *Gl. hic V. Redierint.*) etiamſi hujuſmodi redeuntes, dum erant infantes, non tamen abſolutè, aut præcisè coacti baptizati fuerint, erit tanquam contra hæreticos procedendum, ſi fuerint de hoc confeſſi, aut convicti per Chriſtianos, vel etiam Judæos. Imò etiam contra fautores, receptatores, & defenſores talium Judæorum (vel aliorum infidelium deficientium à fide Chriſtiana ſemel ſuſcepta) procedendum eſt, ſicut contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum.

CXXXVIII. Ubi notandum 1. Inquiſitores fidei poſſunt procedere contra eos Judæos tanquam hæreticos, qui dum eſſent infantes ſeptennio minores, baptizati, Chriſtiani facti ſunt, ſed poſtea iterum ad Judaiſmum redierunt, quia per baptiſmum obligantur ad legem Chriſtianam obſervandam, etiamſi ignoranter baptizati ſint: imò & furioſi, & amentes, dummodo ante amentiam, non habuerint contrariam voluntatem repugnantem ſuſceptioni baptiſmi, *c. Majores. 3. §. Item quæritur de baptiſm. Gl. hîc V. Infantes, & in addit. Farinac. tr. de hæreſ. q. 178. §. 6. n. 176. & ſeq.* ubi tamen *n.* 140. addit, mitiùs eſſe agendum cum Judæis, qui facti ſunt Chriſtiani in infantia, quàm cum baptizatis in majore ætate.

Similiter tanquam hæretici condemnari poſſunt illi Judæi, qui non ſpontè, ſed mortis metu coacti facti ſunt Chriſtiani, & poſtea denuo ad Judaiſmum redeunt; quia coacta voluntas eſt voluntas, ſaltem conditionalis, *c. 1. cauſ. 15. q. 1. cit. c. Majores. §. Item quæritur*: ſecus eſt, ſi abſolutâ, ac præcisâ vi baptizati fuerint, ſcilicet omnino inviti, & reclamantes; tales enim baptiſmum non recipiunt, ac proinde etiamſi

de etiamſi

de etiamſi redeant ad Judaiſmum, tanquam hæretici condemnari non poſſunt, *Gl. hic V. Abſolutè. Farin. cit. l. n.* 141.

Notandum 2. Judæi poſſunt eſſe teſtes contra Chriſtianos, ad probandum ipſos ad Judaiſmum, vel infidelitatem transijſſe, vel redijſſe, prout ſumitur ex hoc c. & ibi *Gl. V. Judæos. Maſcard. de probat. concl.* 857. *n.* 9. Ratio eſt: quia cùm Chriſtianus baptizatus per tranſitum, vel reditum ad Judaiſmum dicatur eſſe infidelis, ſecundùm *S. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. infidelis autem à ferendo teſtimonio contra alium infidelem non repellitur; ideo Judæi admittuntur ad ferendum teſtimonium contra Chriſtianos ad ritus Judæorum tranſeuntes, vel revertentes, *Barb. in Collect. hic n.* 6.

Notandum 3. Inquiſitores fidei procedere etiam poſſunt contra Judæos, eóſque punire, qui inducunt Chriſtianos ad ritum ſuum, vel eos defendunt, vel favent in ſuis erroribus: vel redeuntes ad Judaiſmum rebaptizant, & denuò lavant, ac veluti purificant: quamvis aliàs regulariter contra Judæos, vel infideles, ad Judices ſeculares recurrendum ſit, ſi ob delicta punienda ſint, *Franc. hic n.* 2. *Farinac. cit. q.* 179. *n.* 143. & 145.

§. III.

An Inquiſitores fidei poßint etiam cognoſcere de aliis cauſis, ſive criminalibus, ſive civilibus, præter cauſas hæreſis, & quæ hæreſim concernunt?

CXXXIX. Reſpondetur, regulariter non poſſe, prout ſumitur ex c. *Accuſatus.* 8. §. *Sanè. h. t. in* 6. ubi dicitur: cùm negotium fidei, quod ſummè privilegiatum eſt, per alias occupationes non debeat impediri: Inquiſitores hæreticæ peſtis à Sede Apoſtolica deputati (& multò minùs alij, *Gl. hic V. Apoſtolica.*) non debent ſe intromittere, nec punire exercentes divinationes, aut ſortilegia, niſi manifeſtè hæreſim ſapiant, ſive contineant, ſed eos ſuis Judicibus puniendos relinquant: ſcilicet Epiſcopis; vel Legatis Sedis Apoſtolicæ, *Joan. Andr. hic n.* 4. *V. Judicibus.* Tales autem ſuſpiciones, quæ ſapiunt, ſive continent manifeſtam hæreſim, ſunt baptizare Imagines, rebaptizare pueros; adorare dæmones, vel eos invocare, aut conſulere; animo ſciendi futura; quia tribuitur diabolo, quod eſt proprium DEI &c. & de his cognoſcere pertinet ad Inquiſitores fidei, *Franc. hic in cit.* §. *Sanè. n.* 2. *Azor. p.* 1. *l.* 9. *c.* 26. *q.* 4. *Clarus* §. *Hæreſis. num.* 24. & 25. Quòd ſi nulla ſit ſuſpicio hæreſis, vel de ea dubium ſit, illud crimen eſt mixti fori, ita ut de eo cognoſcere poſſit Judex Ordinarius, ſive Eccleſiaſticus, ſive ſecularis, & eſt locus præventioni, *Clarus cit. l. Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 38. *n.* 2. de quo plura videri poſſunt apud *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 181. §. 4. *n.* 91. & *ſeqq.*

CXL. Præterea Inquiſitores non poſſunt ſe intromittere, ſive cognoſcere de quæſtionibus uſurarum moris etiam contra illos, quibus reſtitutionem uſurarum in foro pœnitentiæ, pro crimine hæreſis, injunxerunt, ac illi ſe, & ſua ad hoc faciendum in judicio Eccleſiæ obligârunt, quia examinando hujuſmodi cauſas, poſſunt retardari cauſæ, quæ negotium fidei taugunt, & conſervant, *cit. c. Accuſatus.* §. *De quæſtionibus.* & ibi *Gl. in figurat. caſus,* & *Jo. Monach. n.* 8. *Farinac. cit. q.* 186. §. 1. *n.* 42. & *ſeqq.* Additur in *cit. c. Accuſatus.* §. *Si verò. h. t. in* 6. ſi defenſor, receptator, vel fautor hæreticorum, non tamen hæreticus exiſtens, promiſit, & obligavit ſua bona ad recipiendam, & implendam pœnitentiam, quam Inquiſitores ipſi injungere vellent, & eâ licèt injunctâ, non tamen peractâ, deceſſit: tunc ſi onus per pœnitentiam impoſitum fuit: proficiens ad ſalutem animæ (ut v. g. Eccleſiam ædificaret, vel fundaret) eſt exequendum in bonis ejus temporalibus (ſecus ſi in jejuniis, vel orationibus, vel ſimilibus, *Gl. hic V. Temporalibus.*) hæredes debent cogi per Inquiſitores ad complendam talem pœnitentiam, vel alij, ad quos bona hujuſmodi, cum eo onere, devenerunt (quia res tranſit cum onere ſuo reali, ad quemcunque poſſeſſorem, vel ſucceſſorem perveniat, *Gl. hic in notat.*) Aliud eſt, ſi propter hujuſmodi hæreticorum receptationem, vel favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, bona ſua obligavit Inquiſitoribus, & antequam ei injungeretur, deceſſit; tunc enim hæredes ejus non debent cogi ad ſatisfaciendum pro crimine jam extincto: nam crimina regulariter morte extinguuntur, *l.* 1. & 3. *C. Si reus, vel accuſ. mort. fuer.* quod intelligendum eſt, quoad pœnitentiam injungendam, non autem quoad pœnam reſpectu bonorum, ut mox dicetur. Vel quoad crimen fautorum, vel defenſorum, qui non ſunt hæretici, quod morte eorum extinguitur. *Franc. hic in* §. *Si verò. n.* 2.

CXLI. Porro in eo caſu, quo hæredes non debent ob hæreſim ſui Auctoris ad ſucceſſionem admitti, (quia is non fuit reincorporatus, vel reconciliatus Eccleſiæ) non obſtante, quòd vivente ipſo Auctore, hoc non fuerit, ob intervenientem ejus mortem, declaratum, ad confiſcationem bonorum, poſt mortem ejuſdem nihilominus procedendum eſt, prout habetur in *cit. c. Accuſatus.* §. *In eo verò. h. t. in* 6. & ibi *Gl. V. Cave.* ſicut idem ſtatutum eſt de crimine læſæ Majeſtatis; nam etiam poſt mortem criminoſi poteſt procedi, ut eo convicto, ipſius memoria damnetur, & ejus bona Succeſſori eripiantur, *l. fin. C. ad leg. Jul. Majeſt.* Idque intelligendum eſt uſque ad 40. annos, ſi hæretici defuncti hæredes ſint Catholici, *Gl. hic V. Poſt mortem.*

CXLII. Denique in *cit. c. Accuſatus.* §. *Sacerdotes. h. t. in* 6. ſtatuitur, quòd Sacerdotes, & alij Clerici, qui negotium inquiſitionis reperti fuerint impedire, inſtruando hæreticos citatos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falſitate, vel eos indebitè liberando, cùm non ſit dubium, eos illa facere in favorem hæreticæ pravitatis, per Inquiſitores compeſci poſſunt, ac debitâ pœnâ caſtigari, ut incarcerando perſonas, vel aliàs, prout culpa delinquentis exegerit, quia gravius delictum eſt graviùs vindicandum, *c. ult. de exceſſib. Prælat. Gl. hic V. Delinquentis.* Additur *ibid. in fine.* quòd etiam Religioſi immurandi ſunt, vel aliâ pœnâ graviùs puniendi, quàm ſeculares (ſci-

licet Clerici, *Gl. hic V. eod.*) ſi inventi fuerint in hæreſi, vel ſimilibus deliquiſſe: quia Religioſi delinquentes, cæteris paribus, graviùs peccant, quàm ſæculares, etiam in eodem genere peccati; idque tripliciter; Primò. Si peccant contra votum, ut furando, vel fornicando. Secundò. Si ex contemptu. Tertiò. Si palàm peccant, propter ſcandalum, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. in corp. Francus hic n. 2. not. ult.*

§. IV.

Ad quanam præterea extendatur poteſtas Inquiſitorum fidei?

CXLIII. Reſpondetur, Inquiſitores hæreticæ pravitatis poſſunt vices ſuas alijs committere; cùm enim ſint delegati à S. Pontifice, ſubdelegare unum, vel plures poſſunt, qui vel ſimul, & conjunctim, procedant in eiſdem cauſis: vel diviſim in diverſis locis ſui diſtrictûs, ac in diſtinctis cauſis, & hi Commiſſarij, ſeu Vicarij Inquiſitorum dicuntur. *Molin. tr. 5. de juſt. diſ. 28. n. 8. Azor p. 1. l. 8. c. 18. q. 10. Farinac. tr. de hæreſ. q. 186. n. 29.* Idque ſumitur ex *c. Ut commiſſi. 12. in princ. h. t. in 6.* ubi ut Inquiſitores commiſſi officij debitum utiliùs, & uberiùs exequantur, conceditur illis, & ſingulis eorum, poteſtas committendi citationes, & denunciationes ſententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum tulerint.

Poſſunt item ijdem Inquiſitores, vel ob adverſam valetudinem, vel ob abſentiam, aut aliam legitimam cauſam, Vicarios Generales conſtituere, qui ad tempus, vel uſque ad beneplacitum ipſorum, hoc munus exerceant, vel plenè etiam cum poteſtate proferendi ſententiam definitivam, vel cum reſtrictione aliqua, illóſque pro libitu iterum deponere poſſunt, *Molin. cit. l.* Idque ſpeciale eſt in Inquiſitoribus, ob favorem fidei; cùm enim videatur in ijs eſſe electa induſtria perſonæ, non videbantur poſſe committere vices ſuas alijs, niſi ſpecialiter contrarium Jure ſtatutum fuiſſet. Non autem poſſunt Commiſſarij, ſive Vicarij Inquiſitorum poteſtatem ſuam ſubdelegare alijs, neque in totum, neque ex parte, etiamſi Univerſales Vicarij ſint conſtituti: tum quia ſubdelegatus, etiam à Principe, ſubdelegare, ſive iterum delegare alteri non poteſt, alioquin daretur proceſſus in infinitum, à quo Jura abhorrent, illúmque vitari præcipiunt, *Arg. l. Fideicommiſſa. 11. §. Si quis. ff. de legat. 3.* Non autem ratio congrua dari poteſt, cur potiùs primus ſubdelegatus poſſit iterum delegare, quàm ſecundus, & tertius, & ſic de reliquis: tum quia poteſtas ſubdelegandi eſt privilegium à jure conceſſum perſonis delegatorum à Principe; ideóque ad alios tranſmitti non poteſt, ſed cum perſona extinguitur, *c. Privilegia. 7. de R. J. in 6. Molin. cit. diſ. 28. n. 8. Azor cit. l.*

CXLIV. Præterea in *eod. c. Ut commiſſi. poſt princ. h. t. in 6.* conceditur Inquiſitoribus poteſtas advocandi quoslibet peritos, ut eis aſſiſtant in ſententijs ferendis, & conſilium dent opportunum, prout judicaverint expedire, & injungendi ipſis peritis, in virtute obedientiæ, ut ſibi in his pareant. Item poteſtas convocandi etiam Clerum, & populum Civitatum, Caſtrorum, & aliorum locorum, prout negotio fidei viderint expedire: & procedendi etiam contra illos, de quibus conſtat, crimen hæreſis eos commiſiſſe, in Provincia, in qua Officium inquiſitionis ipſis eſt commiſſum, licèt poſtea ad aliam ſe contulerint. Sicut & vice verſâ, ſi quis alibi crimen hæreſis commiſit, & modò exiſtit in alia Provincia, in qua eſt Inquiſitor, poterit hic contra illum procedere, quia ubi reperitur, conveniri poteſt de crimine, *l. 1. C. Ubi de crim. agi oport. Gl. hic V. Procedendi.*

Inſuper conceditur Inquiſitoribus poteſtas faciendi, ut eis aſſignentur libri, & alia ſcripta, in quibus continentur inquiſitiones, & proceſſus contra hæreticos facti per quoſcunque, auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejus: mitigandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui humiliter obedientes mandatis ſuis, ſunt in carcere, vel muro incluſi, quod tamen fieri debet ſimul cum Prælatis, quorum juriſdictioni ſubſunt. Denique in *cit. c. Ut commiſſi. §. ult.* conceditur Inquiſitoribus etiam plena facultas privandi, vel privatos declarandi hæreticos, eorúmque fautores, filios, ac nepotes omnibus dignitatibus, & alijs beneficijs Eccleſiaſticis, (de conſilio tamen Diœceſanorum, vel eis abſentibus, Vicariorum ſuorum,) & officijs publicis, ac honoribus quibuſcunque, de quo dictum ſuprà *ſec. 3. §. 1. n. 49. h. t.*

§. V.

An, & quando Epiſcopi Diœceſani, & Inquiſitores ſimul procedere in crimine hæreſis poſſint, vel debeant, aut hi ſine Epiſcopis, & de alijs quibuſdam, quæ prohibita ſunt Inquiſitoribus?

CXLV. De priore quæſtione agitur in *c. Per hoc. 17. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Per hoc, quod negotium hæreticæ pravitatis alicui, vel aliquibus ab Apoſtolica Sede generaliter in aliqua Provincia, Civitate, vel Diœceſi delegetur, nihil Diœceſanis Epiſcopis derogatur, quin & ipſi auctoritate ordinariâ, vel delegatâ, ſi eam habeant, procedere valeant. Verùm ut dictum Inquiſitionis Officium, efficaciùs, meliùs, utiliúſque procedat, poſſunt Epiſcopi ipſi, & Inquiſitores de eodem facto inquirere, & cognoſcere, conjunctim, vel diviſim: & ſi diviſim proceſſerint, tenentur ſibi invicem communicare proceſſus, ut veritas meliùs inveniri poſſit: & niſi hoc caſu Inquiſitores in ſententiæ prolatione Diœceſanis, vel èc contra hi illis judicaverint deferendum, per utroſque ſimul ſententia proferatur: in qua ferenda, ſi non conveniant, per utroſque negotium ſufficienter inſtructum, ad Sedem Apoſtolicam deferatur. Sive autem ordinariâ, ſive delegatâ poteſtate procedatur ab Epiſcopis, illum in procedendo modum obſervare debent, quem In-

quiſi-

quiſitores per Jura communia, vel per ſpeciales commiſſiones, ſeu ordinationes Sedis Apoſtolicæ (etſi corpori Juris Canonici non ſint inſertæ, dummodò Conſtitutionibus Canonicis non ſint contrariæ, *Gl. fin. hîc*) poſſunt, ac debent obſervare.

CXLVI. Hinc colligitur 1. Inquiſitores habere jurisdictionem delegatam, etiamſi generaliter ſunt dati in Provincia, *Franc. hîc n. 1. not. 1. Molin. tr. 5. de juſtit. diſ. 28. n. 1.* poſſuntque ſimul, & conjunctim, vel diviſim in eâdem cauſa, eodémque facto procedere, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 186. §. 3. n. 56.* adeóque poteſt quis in cauſa hæreſis trahi ad diverſos Judices, *Franc. hîc not. 2.*

Colligitur 2. quòd jurisdictio generaliter delegata Inquiſitoribus procedendi in omni crimine hæreſis, non præjudicet jurisdictioni Epiſcopi, quia cenſetur conceſſa cumulativè, non privativè, ac ita ut Epiſcopus poſſit adhoc procedere contra hæreticos ſubditos poteſtate ordinariâ, & ex delegata contra exemptos, *Franc. hîc n. 2. not. ult. Farinac. c. l. n. 58.* Secùs eſt, ſi delegatio facta ſit Inquiſitori ſpecialiter, & reſtrictè ad certas perſonas, & certas cauſas, vel crimina hæreſis; per talem enim ſpecialem commiſſionem ordinariæ jurisdictioni Epiſcoporum, imò & generaliter delegatæ poteſtati Inquiſitorum derogatum cenſetur, *Gl. hîc V. Generaliter. Franc. n. 3. Farinac. c. l. n. 59.*

Colligitur 3. Si Inquiſitor, & Epiſcopus in prolatione ſententiæ diſcordant, tunc Papa eſt conſulendus, & adeum cauſa, cum ſummaria informatione, eſt remittenda, *cit. c. Per hoc. Farinac. c. l. n. 64.*

CXLVII. Porrò Conſtitutio *cit. c. Per hoc,* declaratur in *Extravag. Ex eo 1. h. t. Inter communes,* in qua Beoedictus XI. reſcribit, quòd tunc Epiſcopi, & Inquiſitores teneantur ſibi invicem communicare proceſſus, quando utrique procedunt ſejunctim, & unus ſeorſim, ſine alio, & non quando Epiſcopi tantùm, vel Inquiſitores tantùm procedunt: in caſu autem, quo utrique procedunt ſeparatim, proceſſus communicandi ſunt in fine tantùm, quando nihil reſtat agendum, niſi ut promulgetur ſententia. Secùs tamen eſt, quando alter commodè procedere oon poteſt, niſi viſis alterius actis, quia tunc ſemel tantùm in toto negotio, ſive proceſſu, copia actorum edi, ſive oſtendi debet, ne locus ſit favendi. Additur in *cit. Extravag. 1. §. Verùm,* quòd Epiſcopus procedens propter expenſas factas, non poteſt petere partē proventuum deputatorū Officio Inquiſitionis ex bonis hæreticorū, quia Ordinarij proprijs ſtipendijs, ſeu expenſis debent inquirere. Sed neq; expoſcere debent Diœceſani rationem proventuum ex officio Inquiſitionis ab Inquiſitoribus, non obſtante mandato, Conſtitutione, vel conſuetudine contrariâ, ſed Inquiſitores illam reddant Cameræ Apoſtolicæ, vel cui Rom. Pontifex reddi juſſerit.

CXLVIII. Præterea in *Clement. Multorum 1. poſt princ. §. Propter quod. h. t.* Inprimis decernitur, ut inquiſitionis Officium, tam per Diœceſanos, quàm per Inquiſitores à Sede Apoſtolica deputatos, (generaliter) ſine omni carnali amore, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione exerceatur. Et quamvis quilibet ex prædictis (ſcilicet Epiſcopis, vel Inquiſitoribus) ſine alio citare poſſit hæreticos, & arreſtare, ſive capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, etiam in compedibus, vel manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit faciendum, ſuper quo ipſius conſcientia arctatur, & inquirere etiam contra illos, prout in Domino expedire viderit: non tamen poteſt Epiſcopus, ſine Inquiſitore, nec Inquiſitor ſine Epiſcopo Diœceſano, aut ejus Officiali, vel Epiſcopali Sede vacante (vel quaſi vacante, *Gl. hîc V. eod.*) ſine Capituli ſuper hoc delegato (ſi intra 8. dies, poſtquam ſeſe invicem requiſiverint, vel unâ ſaltem vice, ſui copiam ad invicem, ſive unus alterius habere poſſit) duro tradere carceri, ſive arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam eſſe videatur: vel tormentis ſubjicere illos, vel ad ſententiam contra eos procedere. Et ſi ſecùs præſumptum fuerit, id irritum ſit, & inane ipſo jure. Si verò ſive Epiſcopus (vel ejus Officialis) vel Capituli ejus, Sede vacante, delegatus, cum Inquiſitore, vel Inquiſitor cum altero eorundem, nequeat, vel nolit perſonaliter convenire, tunc poterit Epiſcopus, vel ejus Officialis, vel Sede vacante, delegatus Capituli, Inquiſitori committere vices ſuas, ſuper illis (ſcilicet carceratione, torturâ, & ſententiâ) vel per literas ſuum conſilium, vel conſenſum eidem Inquiſitori ſignificare, & èconrra Inquiſitor prædictis, prout decernitur in *cit. Clem. 1. §. Verùm h. t.*

Secundò in eâdem *Clement. § Sanè,* ad multas fraudes cavendas, quæ circa cuſtodiam carcerum hæreticalium ſunt perpetratæ, ſtatuitur, ut quilibet talis carcer, vel murus, qui debet eſſe communis Epiſcopo, & inquiſitori, habeat duos Cuſtodes principales, diſcretos, induſtrios, & fideles, unum, quem volet Epiſcopus, cui ille providebit (ex ſuis reditibus) alterum, quem voluerit Inquiſitor, cui etiam ipſe providebit (ſcilicet ex proventibus deputatis Officio Inquiſitionis, *Gl. hîc.*) & quilibet eorum poterit ſub ſe habere alium bonum, & fidum miniſtrum. In quolibet etiam conclavi ejuſdem carceris, ſive muri erunt duæ claves diverſæ. (ne unus cuſtos, ſine altero, poſſit aperire) quarum unus unam, alter alteram habebit, & quando erit miniſtrandum incarceratis, poterit id uterque cuſtos ſuo committere, vel ſubdelegare miniſtro.

CXLIX. Tertiò in *§. Porro ibid.* decernitur, ut Cuſtodes prædicti coram Epiſcopo, vel Capitulo, Sede vacante, & Inquiſitore, vel Inquiſitoribus, vel conſtitutis ab eis, antequam ſuum officium exequantur, ad Sancta DEI Evangelia corporaliter à ſe tacta, jurent, quòd in cuſtodia incarceratorum propter hæreſim, omnem diligentiam, quam poterunt, fideliter adhibebunt, & quòd unus nihil loquetur alicui incarcerato in ſecreto, quin hoc alter cuſtos audiat. Et quòd fideliter, & abſque diminutione aliqua, miniſtrabunt incarceratis proviſionem, quam ipſi ex ordinatione commuoi recipiunt: & quod à ſuis parentibus, amicis, vel alijs fidelibus eisdem offertur: niſi Epiſcopus, & Inquiſitor, vel eorum Commiſſarij aliud ordinaverint. Similiter præcipitur, ut prædicti cuſtodes, & eorum miniſtri, etiamſi carceres non ſint communes Epiſcopi, & Inquiſitorum, ſed proprij ſolius Epiſcopi, ſimile juramentum præſtent de fideli cuſtodia incarceratorum, ob hæreſis cri-

T 3 men

» men coram Epiſcopo, vel delegato Capituli, vel
» Inquiſitoribus, vel ſubſtitutis ab eis, quòd ſuum
» officium fideliter exequentur. Notarij quoque
» inquiſitionis jurare debent coram Epiſcopo, &
» Inquiſitore, vel ſubſtitutis ab eis, quòd ſuum offi-
» cium fideliter exequentur. Idémque fiet ab alijs
» perſonis neceſſarijs ad prædictum officium exe-
» quendum.
» Quartò in eadem *Clem. §. Verùm*, Epiſcopo.
» ac Inquiſitori, & alijs ad dicti officij executionem
» ab eis ſubſtituendis, in virtute S. obedientię, & ſub
» interminatione maledictionis æternæ præcipitur,
» ut ſic diſcretè, & promptè procedant contra ſu-
» ſpectos, vel diffamatos de hæreſi, ne malitioſè, aut
» fraudulanter tantam labem, vel quod ipſos in ex-
» ecutione officij inquiſitionis impediat, falsò ali-
» cui imponant. Quòd ſi odio, gratiâ, vel amore, lu-
» cri, aut commodi temporalis causâ, contra quem-
» piam procedare omiſerint, cùm debuiſſent proce-
» dare: vel ſi ipſam hæreticam pravitatem, vel impe-
» dimentū officij ſui alicui imponēdo, eum quoquo
» modo vexare præſumpſerint: tunc Epiſcopus, vel
» alius Superior (præter alias pœnas pro qualitate
» culpæ eisdem imponendas) ſuſpenſionis ab offi-
» cio per triennium; alij verò (ſcilicet Inquiſitores,
» vel ſubſtituti ab eis, vel ab Epiſcopis, vel Capitulo
» Sede vacante) excommunicationis ſententias eo
» ipſo incurrant: à qua ſententia, qui eandem in-
» currerint, non niſi per Rom. Pontificem abſolvi
» poſſint, nullo in hac parte ſuffragante privilegio,
» præterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfacti-
» one præmiſsâ, ſi facultas ſit ſatisfaciendi, & tem-
» pus hoc patiatur, *Gl. hîc V. Extare*.
» Quintò denique alia, quæ circa præmiſſum in-
» quiſitionis officium, ab alijs SS. Pontificibus an-
» teceſſoribus inſtituta ſunt, Clemens V. (quatenus
» pręſenti Decreto non obviant) approbavit, & con-
» firmavit, prout habetur in fine *cit. Clement.* 1.

CL. Pro explicatione hujus *Clement.* notandum 1. Etſi Inquiſitor non poſſit procedere, ſine Epiſcopo, ſive Ordinario, neque hic ſine Inquiſitore ad ſententiam definitivam condemnatoriam hæreſis, *cit. Clement.* 1. §. *Propter quod*, poteſt tamen unus, ſine altero, procedere ad ſententiam definitivam, per quam Reus omninò abſolvatur, quia delictum plenè probatum non fuit, vel ad interlocutoriam, quæ habet vim definitivæ, per quam reus abſolvitur à tortura, vel alia pœna, ut colligitur ex *cit. Clem.* 1. ubi ſolùm prohibetur unus ferre ſententiam contra hæreticos, ſine altero, Epiſcopus ſine Inquiſitore, vel vice verſa, ergò à ſenſu contrario pro hæreticis unus ſolus ferre poteſt, ſine altero. Tum quia jure antiquo licitè, & validè poterat Ordinarius, ſine Inquiſitore, & hic ſine illo, ferre ſententiam, tam condemnatoriam contra hæreticos, quàm abſolutoriam pro illis, ergò cùm jure novo ſolùm prohibitum ſit ferre ſententiam contra hæreticos uni Judici ſoli, adhuc licitum erit cuique eorum ferre ſententiam pro reis, eos abſolvendo, cùm non ſit recedendum à jure antiquo, niſi in quantum jure novo correctum reperitur, *Gl. hic V. Contra eos. Clar. §. Hæreſis n. 5. Molin. cit. diſ. 28. n. 15. Azor. cit. c. 18. q. 16. Farinac. cit. q. 186. n. 60.* qui ajunt, hanc ſententiam, ſtando in ſolo Jure communi, eſſe communiorem, & probabiliorem. Nihilominùs tamen oppoſita ſententia negativa tutior, & æquior eſt, & magis recepta, quia quamvis textus de ſola ſententia condemnatoria expreſſè loquatur: tamen hoc ipſo, quòd requirit, ut ſententiam præcedat communicatio proceſſuum inter utroſque Judices, ut examinetur, utrùm reus condemnandus ſit, an abſolvendus, tacitè etiam requiritur, ut reus non abſolvatur ab uno ſolùm Judice, ſine altero, ſicut non poteſt condemnari ab uno tantùm, ut tenent DD. citt.

Notandum 2. Epiſcopus, ſine Inquiſitore, & hic, ſine illo, poteſt inquirere, citare, capere, incarcerare, vincire catenis inquiſitos de hæreſi, non tamen poteſt in durum, ſeu arctum carcerem conjicere, nec tormentis ſubjicere, nec ad ſententiam contra hæreticos procedere unus, ſine altero, *cit. §. Propter quod. Farinac. c. l. n. 62. & 67.* adeòque ſunt omnes hujusmodi actus ipſo jure nulli, *Gl. hîc V. Ipſo jure, & Farin. c. l. n. 69.*

CLI, Notandum 3. Citatus ab Inquiſitore, & Epiſcopo, ob crimen hæreſis, eodem tempore, ſi etiam Epiſcopus procedat ex delegatione Papæ, quia citatus aliàs eſt exemptus à juriſdictione Epiſcopi, tum poterit citatus eligere, quem voluerit, cùm non poſſit ſimul coram utroque comparere, vel coram uno perſonaliter, coram alio per Procuratorem, *Farinac. c. l. n. 95.* Si verò Epiſcopus procedat contra ſubditos, adeóque poteſtate ordinariâ, tunc debet potiùs citatus comparere coram Inquiſitore, quàm coram Ordinario, quia juriſdictio Inquiſitoris, quippe delegata à Papa, major eſt ordinariâ, *Azor. cit. c. 18. q. 8. Farinac. c. l. n. 87. & ſeq.* vel poterit eligere, quem voluerit, *Idem c. l. n. 90.* quia videntur pares eſſe in poteſtate, cùm quilibet in ſolidum, & independenter ab alio inquirere, & examinare poſſit.

Notandum 4. Si Inquiſitor non poſſit habere copiam Epiſcopi, & è contra, tum quivis per ſe ſolus procedere poteſt, nullâ aliâ factâ inquiſitione, ut ſi Epiſcopus fuit abſens extra Provinciam, vel Diœceſim, nullo relicto delegato, *Farinac. c. l. n. 96.*

Notandum 5. Tenetur Inquiſitor Epiſcopum requirere, & hic illum, quando unus ſine alio procedere non poteſt, quæ requiſitio ſemel tantùm facienda eſt, *Gl. hîc V. Requiſierint.* Quòd ſi requiſitus non potuit, aut noluit convenire, & vices ſuas intra 8. dies à tempore requiſitionis alteri non commiſit, vel ſuum conſilium, aut conſenſum non ſignificavit, eo ipſo requirens, ſine altero, poteſt hæreticum in durum carcerem conjicere, torquere, & ſententiam proferre, *Gl. hic V. Conſenſum. Farinac. c. l. n. 108.*

Notandum 6. Si Inquiſitores, & Epiſcopi malitioſè, & fraudulenter aliquem falsò de hæreſi inquiſiverint, vel ex odio, vel amore, vel lucri causâ, contra hæreticum procedere omiſerint, ſi Epiſcopus fuerit, per triennium eſt ſuſpenſus ab officio: alij verò ſcilicet Inquiſitores, vel ſubſtituti ab eis, vel ab Epiſcopis, excommunicationis ſententiam ipſo jure incurrunt, *cit. Clem. 1. §. Verùm. Farinac. c. l. n. 145.* Secùs eſt, ſi Epiſcopus, vel Inquiſitor omiſerit procedere, non odij, amoris, aut lucri causâ, ſed ex timore, vel propter evitanda ſcandala, tunc enim prædictam pœnam non incurrunt, *Farinac. c. l. n. 149.* apud quam plura de his videri poſſunt.

CLII. Præterea in *Clemens. Nolentes. 2. h. t.*

poſt

» *princ.* injungitur Inquiſitoribus , & tam ipſo-
» rum , quàm Epiſcoporum , vel Capitulorum, Se-
» de vacante, deputatis Commiſſarijs , ne prætextu
» Officij inquiſitionis , modis illicitis pecuniam ab
» aliquo extorqueant ſcienter, vel aliam rem pretio
» æſtimabilem, *Gl. hic V. Pecuniam.* nec attentent Ec-
» cleſiarum bona , occaſione prædicti officij, appli-
» care fiſco etiam Eccleſiæ, ob Clericorum delictum,
» idque ſub pœna excommunicationis , ipſo facto,
» incurrendæ : à qua non poſſint abſolvi , niſi plenè
» ſatisfecerint illis, à quibus extorſerunt, & in arti-
» culo mortis, nullis obſtantibus privilegijs , pactis,
» ent remiſſionibus. Notarij verò , & Officiales di-
» cti officij, nec non fratres, & ſocij Inquiſitorum, &
» Commiſſariorum, qui hos talia commiſiſſe ſciunt,
» Illos in ſecreto arguant, & corrigant : & ſi ille
» probare poſſint , denuncient Prælatis Inquiſito-
» rum , & Commiſſariorum eorundem , qui ſi illos
» reos repererint , ab officijs eosdem amoveant , &
» aliàs puniant, & corrigant. Quod ſi Prælati negli-
» gant facere, ab Ordinarijs locorum Sedi Apoſtoli-
» cæ ea denuncianda præcipitur. Tertiò præcipi-
» tur Inquiſitoribus , ut non abutantur conceſſione
» portandi arma : nec habeant plures Officiales, niſi
» neceſſarios , qui ſe conferant cum Inquiſitoribus
» ad ſua officia exequenda. Ex quo patet , quòd Inquiſitores poſſint habere armatam manum , ſeu milites , pro defenſione perſonæ , aut familiæ ſuæ , & ad capiendos hæreticos , *Barb. hic in Collect. n. 8.*

CLIII. Illud poſtremò hic quæritur, an officium inquiſitionis hæreticæ pravitatis exſpiret morte Papæ concedentis? Reſp. Non exſpirare , etiam re adhuc integrâ , prout expreſsè ſtatuitur in *c. Ne aliqui* 10. *h. t. in* 6. ubi Clemens IV. ita reſcribit :
» Præſenti declaramus Edicto, Officium Inquiſitio-
» nis, non ſolùm quoad negotia, vivente Mandato-
» re incepta, ſed etiam quoad integra, & non cœpta,
» & quod plus eſt, quantum ad ea, quæ tunc nequa-
» quam emerſerant (ut ſi tempore mortis Papæ, Titius non erat hæreticus , ſed poſtea lapſus fuerit in hæreſim, de hoc Inquiſitor poterit cognoſcere, *Gl. hic*
» *V. Emerſerant*) in favorem fidei, poſt committen-
» tis obitum, perdurare. Nam quamvis aliàs poteſtas delegatorum ad cauſas cognoſcendas morte mandantis exſpiret, re adhuc integrâ, *c. Relatum* 19. *& c. Gratum* 20. *& c. Licèt* 30. *de offic. Judic. deleg.* tamen in favorem fidei ſpecialiter ſtatutum eſt, ut Officium Inquiſitorum hæreſis , etiam re integrâ , non exſpiret, ſicut officium legati non exſpirat re integrâ, mortuo Papâ , *c.* 2. *de Offic. Legat. in* 6. *Gl. hic V. Ne aliqui.*

Idque extenditur , ut procedat, non tantùm in Inquiſitoribus immediatè deputatis à S. Pontifice , ſed etiam in deputatis à Cardinalibus , Epiſcopis, Generalibus , & Provincialibus Ordinum , aut quibusvis Papâ inferioribus , *Azor. cit. c.* 18. *q.* 10. *in fine. Farinac. cit. q.* 186. *n.* 20. Quòd tamen aliqui limitant , ſi Inquiſitor datus ſit ſimpliciter , nam ſi datus ſit , cum clauſula , *uſque ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ*, vel ſaltem ad beneplacitum S. Pontificis , tunc Officium Inquiſitoris per mortem Papæ exſpirat , re adhuc integrâ , juxta *c. Si gratioſè* 5. *de reſcript. in* 6. *Gl. hic V. Ne aliqui in addit. Joan. Andr. ibid. n.* 2. *& Franc. n.* 2. *in Gl.* Sed veriùs eſt, non exſpirare Officium Inquiſitoris per mortem Papæ delegantis , quomodocunque is ſit conſtitutus , ſive ſimpliciter , ſive ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ , vel etiam Romani Pontificis : niſi expreſsè , & nominatim fuerit revocatus : vel niſi in litteris delegationis contrarium expreſſum fuerit : quia ob ſingularem fidei favorem , ſemper conceſſa cenſetur Inquiſitoribus juriſdictio procedendi contra hæreticos , ne caſus eveniat , in quo val non poſſit in eos inquiri , vel ne eorum punitio diutiùs , quàm par ſit , differatur , vel impediatur , aut omnino deſeratur , *Azor. c. l. q.* 7. *Farinac. c. l. n.* 23.

§. VI.

Quomodo probetur crimen hæreſis, & per quales teſtes?

CLIV. Præmittendum, hæreſis ijsdem modis probatur , quibus alia crimina , & in ſpecie quidem probari poteſt etiam per teſtes , eosque ſaltem duos, ad reum condemnandum , *Clarus* §. *Hæreſis, n.* 20. ubi ait , in cauſa hæreſis ſufficere minores probationes, quàm in alijs, etiam ad faciendam plenam probationem. Verùm hoc alij limitant , quòd duo teſtes ſufficiant, ad convincendum reum , dummodo ij ſint omni exceptione majores, aliàs plures requiri, *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 188. *n.* 58.

CLV. Quæritur nunc 1. Qui poſſint eſſe teſtes in cauſa fidei contra hæreticos? Reſp. Cùm crimen hæreſis ſit valdè grave, & Reipublicæ Chriſtianæ pernicioſum , ideò in ejus deteſtationem admittuntur teſtes aliàs jure inhabiles ad teſtimonium ferendum , ut eò faciliùs hoc crimen poſſit puniri , & extirpari. Et inprimis admittuntur in teſtes excommunicati, participes , ſeu ſocij criminis, aut aliàs criminoſi, & infames, prout ſtatuitur in *c. In fidei* 5. *h. t. in* 6. ubi Alexander IV. ita reſcribit : In fidei fa- »
vorem concedimus , ut in negotio inquiſitionis »
hæreticæ pravitatis, excommunicati, & participes, »
eur ſocij criminis ad teſtimonium admittantur , »
præſertim in probationum aliarum defectu, etiam »
contra hæreticos , credentes , fautores , receptato- »
res , & defenſores eorum : ſi ex veriſimilibus con- »
jecturis , & ex numero teſtium , aut perſonarum, »
tam deponentium, quàm eorum , contra quos de- »
ponitur, qualitate, & alijs circumſtantijs, ſic teſti- »
ficantes præſumentur falſa non dicere. Ut ſi »
bujusmodi teſtes deponant contra inquiſitum jam aliàs infamatum, vel ſuſpectum de hæreſi, *Gl. fin. hic.* & univerſim loquendo , quoad iſtas conjecturas , & circumſtantias, ſtandum eſt Judicis arbitrio, *Gl. hic V. Conjecturis.*

CLVI. Ubi præterea notandum 1. Teſtes excommunicati , infames, criminoſi , & aliàs inhabiles admittuntur in crimine hæreſis, non ſolùm in defectum aliorum probationum , ſed etiam ſi non deſit copia aliarum probationum , ut colligitur ex *cit. c. In fidei.* ibi : *Præſertim in defectum aliarum probationum*, id eſt, *maximè*, quæ eſt particula non reſtrictiva, ſed ampliativa, *Jo. Andr. hic n.* 3. *V. Præſertim. Farinac. c. l. n.* 74.

Notan-

Notandum ſecundò. Teſtes inhabiles admittantur in crimine hæreſis ad illios probationem, ſi procedatur per viam Inquiſitionis; Secùs ſi per viam accuſationis, vel exceptionis, ut colligitur ex textu *cit. c. In fidei.* ibi: *In negotio inquiſitionis*, & tenet *Gl. ibid. V. Eodem. Joan. Andr. in fine, & Francus n. 3.* quia à regula illa, quòd inhabiles perſonæ non debent admitti ad teſtimonium, non eſt recedendum, niſi in quantum reperitur eſſe permiſſum: neque accuſatio eſt tam favorabilis, quàm inquiſitio, *Arg. c. Si quis Epiſcopus 50. cauſ. 2. q. 7.* & verbum iſtud *Inquiſitionis* debet aliquid operari, alinquin fruſtra fuiſſet expreſſum. Contrarium tamen etiam eſt probabile, quia utrobique, tam in accuſatione, quàm in inquiſitione militat eadem ratio, ſcilicet favor fidei, & odium criminis, propter quod prædicti teſtes admittuntur, *Gl. cit. Maſcard. de probat. concl. 87. n. 31. Farinac. c. l. n. 79.*

Notandum tertiò. Teſtes crimino ſi, aliique inhabiles admittuntur in crimine hæreſis contra hæreticum, non item ſi ab eo producantur pro ſua defenſione, *Farinac. c. l. n.* 81. & ſi deponant ſuper ipſius delicti ſubſtantiâ, ſecùs ſi ſuper adminiculis, *Farinac. c. l. n.* 80.

Notandum quartò. Etſi non poſſit contra tales teſtes inhabiles excipi, quòd non ſint idonei: poteſt tamen etiam in crimine hæreſis excipi contra eorum dicta, quòd ſint contrarij, varij, & vacillantes, *Farinac. c. l. n.* 82.

Notandum quintò: Etſi teſtes aliàs inhabiles admittantur in crimine hæreſis, non tamen ſunt teſtes integri, ideóque ſufficiunt quidem ad inquirendum, vel etiam fortè ad torquendum, vel ad pœnam extraordinariam: non tamen ad condemnandum, niſi plures fuerint, quàm duo, & cum eorum depoſitionibus concurrerint veriſimiles conjecturæ, ſeu circumſtantiæ, tunc enim ad plenam etiam probationem ſufficiunt, ut colligitur ex *cit. c. in fidei in fine, Farinac. c. l. n.* 83. & 84.

CLVII. Quæritur ſecundò. Quinam præterea teſtes aliàs inhabiles admittantur in crimine hæreſis? Reſp. Perjuri quoque teſtes eſſe poſſunt, quamvis de perjurio pœnitentiam non egerint, ut conſtat ex *c. Accuſatus* 8. §. *Licèt verò h. t. in 6.* ubi dicitur:
» Licèt perjuri à teſtimonio, etiam poſt pœniten-
» tiam, repellantur (*c. Teſtimonium 54. de teſtib.*) ſi
» tamen ij, qui coram Inquiſitoribus jurantes,
» tam de ſe, quàm de alijs, ſuper facto hæreſis
» dicere veritatem, eam celando, pejerent, & poſt-
» modum (ex intervallo, alioquin nihil eſſet hîc ſpecialiter conceſſum in favorem fidei, cùm incontinenti liceat etiam jure communi teſti corrigere dictum ſuum, *c. Præterea. 7. de teſtib. cogend. Gl. hîc*
» *V. Poſtmodum.*) velint corrigere dictum ſuum,
» contra ſe, ac alios complices deponendo: cùm cri-
» men hujusmodi ſit exceptum: ſi ex manifeſtis in-
» dicijs appareat, tales non ex animi levitate, aut o-
» dio, aut corruptos pecuniâ, ſed zelo fidei ortho-
» doxæ dictum ſuum velle corrigere, ac modò, quæ
» priùs tacuerant, revelare in favorem fidei, niſi ali-
» od obſtet (ſcilicet quàm præ dictum perjurium)
» ſtari debet tam contra ſe, quàm contra alios atte-
» ſtationibus eorundem.

CLVIII. Ubi notandum, quando teſtis, qui in crimine hæreſis depoſuit, eſt perjurus, ſtatur ſecundo ejus dicto, non primo, dummodo ex veriſimilibus conjecturis appareat, ipſum verum dixiſſe, *Farinac. cit. q. 188. n. 83. & n. 91.* non tamen quilibet perjurus admittitur ad teſtificandum in crimine hæreſis, ſed is tantùm, qui priùs celavit, vel etiam negavit veritatem, & poſtea zelo fidei confeſſus eſt, quòd priùs celaverat de ſe, & de alijs, vel negaverat. Quòd ſi teſtis in alia cauſa, vel caſu perjurium commiſit, vel de falſitate convictus eſt, non admittitur etiam in cauſa hæreſis, quia in hac non omnes inhabiles admitti debent, ſed illi tantùm, de quibus in Jure expreſſum eſt, eſſe admittendos in cauſa hæreſis: alioquin ſi omnes indifferenter admitti poſſent, non levi periculo calumniæ innocentes fideles exponerentur, *Farinac. c. l. n. 77. & n. 92.*

Secundò. Licèt aliàs hæreticus quoque non admittatur in teſtem contra Chriſtianum orthodoxum, *l. Quoniam 21. C. h. t.* imò hæreticus regulariter ab omni teſtimonio repellitur, *c. Excommunicamus 13. §. Credentes.* ibi: *Nec ad teſtimonium admittatur*; ubi licèt ſit ſermo de defenſore, vel fautore hæreticorum, multò magis ergò id locum habet in hæretico, *Farinac. c. l. n.* 111. tamen in cauſa fidei etiam hæreticus admittitur ad teſtificandum contra fidelem, ſeu Chriſtianum, ſi enim Judæus, & infidelis, cur non etiam hæreticus, *Farinac. c. l. n.* 115. quamvis hæreticis non ſit integrè, ac plenè credendum, ideóque eorum teſtimonium plenam probationem non facit, imò nec ſemiplenam unius, niſi aliæ veriſimiles conjecturæ concurrant, *Farinac. c. l. n.* 116.

Tertiò. In crimine hæreſis ad illius probationem admittuntur in teſtes etiam domeſtici, & familiares, ſervus adversùs Dominum, item conſanguinei, & affines, frater contra fratrē, *c. Litteras 14. de præſumpt.* imò & pater contra filium, & hic contra illum, & maritus contra uxorem, & vice verſa, ſicut & in reliquis criminibus exceptis, *l. ult. C. Ad leg. Jul. Majeſt.* Ratio eſt, tum quia domeſtici ſunt magis informati de his, quæ domi fiunt: tum quia conſanguinei ſunt alieni à ſuſpicione, quòd falſum deponant contra ſibi conjunctos, *Farinac. cit. q.* 118. §. 8. *n.* 143. *& pluribus ſeqq.* qui in crimine hæreſis etiam cogi poſſunt, in defectum aliarum probationum, *Farinac. c. l. n.* 145. & plenam fidem faciunt, *Farinac. c. l. n.* 164. non tamen prædicti admittuntur in teſtes, in favorem ejus, ſuper quem inquiritur de hæreſi ad defendendam, & probandam ejus innocentiam, *Farinac. c. l. n.* 149.

Quartò. In crimine hæreſis etiam mulieres admittuntur ad teſtimoniū, ſi enim infames admittuntur, multò magis mulieres, quia major eſt exceptio infamiæ, quàm ſexûs, *Farin. c. l. n. 76.* Quintò. Etiam minores 25. annis, modò ſint pubertati proximi, ſeu doli capaces, ſicut & in crimine læſæ Majeſtatis, *Farin. c. l. n.* 77. Sextò. Etiam Laici admittuntur in teſtes contra hæreticum Clericum, *Farinac. c. l. n.* 17. Septimò. Etiam teſtes de auditu, deponentes ſe ex ore hæretici audiviſſe propoſitionem hæreticam, *Farinac. c. l. n.* 18. Porro ad teſtificandum contra inimicum in cauſa hæreſis non admittitur inimicus capitalis, quia talis regulariter præſumitur deponere falſum,

& non

& non ex Zelo juſtitiæ, ſed ex vindicta, *Farinac. cit. l. n.* 101. apud quem plura de his legi poſſunt.

CLIX. Quæritur 3. Quâ ratione examinandi, & recipiendi ſint teſtes in cauſa hæreſis? De hoc inprimis agitur in *c. Ut officium.* 11. §. *Verùm. h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine hæreſis, ipsúmque contingentibus oportuerit, adhibeantur duæ religioſæ, & diſcretæ perſonæ, in quarum præſentia, per publicam, ſi commodè haberi poſſit, perſonam, id eſt, Notarium, aut per duos viros idoneos (ſi Notarius haberi non poſſit) fideliter depoſitiones eorundem teſtium conſcribantur. Ratio datur in princ. dicti §. *Verùm.* quia in tam gravi crimine agitur de majori præjudicio; ideo cum maiore cautela eſt procedendum, ut in reos, ſine ullo errore, profetatur dura, & ſevera, digna tamen ultio.

Porro duæ illæ perſonæ religioſæ, & diſcretæ, de quibus hîc fit mentio, non debent neceſſariò eſſe Ordinis Religioſi, ſed ſatis eſt, ſi ſint diſcretæ, & boneſtæ, ſive ſint Clerici ſæculares, ſive laici, *Gl. hîc in caſu.* quamvis *Joan. Andr. hîc n. 2. V. Religioſus. & Franc. ibid. n. 4.* potent, nomen *Religioſus* hîc ſtrictè accipi pro ijs, qui Religionis habitum aſſumpſerunt. Debet autem Notarius atteſtationes, & dicta teſtium legere coram illis Religioſis, & diſcretis perſonis, quæ approbant, quòd ipſe fideliter in ſcriptis redegit dicta teſtium, *Gl. hîc in caſu.*

CLX. Præterea in *eod. c. Ut officium. §. Ad conſcribendas. h. t. in 6.* præcipitur: ad conſcribendas quoque depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ ad Tabellionis officium pertinent; omnes, & ſinguli Religioſi teneantur, ſi ab ijs, quibus inquiſitionis officium eſt commiſſum, fuerint requiſiti, & dum eſſent in ſeculo, Tabellionatûs officium habuerunt, & exercuerunt: & illi etiam, quibus idem Tabellionatûs officium, ratione fidei, ab Apoſtolica Sede commiſſum fuit, & impoſterum comittetur. Conceditur quoque hujuſmodi Fratribus, & alijs Religioſis quibuslibet, qui ſimiliter, dum eſſent in ſeculo, Tabellionatûs officium habuerunt, & exercuerunt: quibuſvis etiam Clericis ſecularibus, qui idem officium obtinent (etiamſi ijdem FF. Religioſi, & Clerici in ſacris Ordinibus ſint conſtituti) officium hoc, quoad præmiſſa, liberè exercendi, non obſtante aliquo contrario Statuto Canonis, vel Ordinis, quâcunque firmitate munito. Hinc colligitur, quòd licèt Jure communi, ſi Notarius fiat Religioſus, vel Presbyter, aut ſacros Ordines ſuſcipiat, non poſſit exercere officium Notarij, *c. Sicut. 8. Ne Clerici, vel Monachi ſecul. negot. &c.* ſpecialiter tamen favore fidei ſtatutum eſt, ut Religioſus, etiam ſine licentia Superioris ſui, vel Presbyter poſſit exercere officium Notarij in cauſa hæreſis, ſi illud antea in ſeculo exercuit, *Gl. hîc in notatis. & Franc. ibid. in §. Ad conſcribendas. not. 3.*

§. VII.

Quomodo procedendum ſit in cauſa hæreſis, ſive quis Ordo Judiciarius ſit ſervandus?

CLXI. De hoc agitur in *c. Statuta. 20. & ult. in 6.* ubi *in princ.* conceditur, ut in negotio inquiſitionis hæreticæ pravitatis procedi poſſit (ſive per Inquiſitores deputatos à Papa, ſive per Ordinarios, & per delegatos eorum, *Gl. hîc V. Poſſit*) ſimpliciter, & de plano, abſque Advocatorum, ac Judiciorum ſtrepitu, & figurâ.

Pro explicatione notandum primò. In cauſa hæreſis procedi poteſt ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, ac figura Judicij, ac proinde non exigitur libelli oblatio in ſcriptis facta, nec litis conteſtatio, & Judicium poteſt agitari etiam tempora feriarum; item amputandæ ſunt dilationes, exceptiones, & appellationes fruſtratoriæ: non tamen eſt omittenda citatio, & probationes, ac defenſiones neceſſariæ ſunt admittendæ, & univerſim loquendo, omitti poſſunt, quæ ſunt ſolemnitates juris civilis, & poſitivi, non item juris naturalis, ac gentium, ſine quibus nec juſtè, nec validè cauſæ tractari poſſunt, *Farinac. tr. de hæreſ. q. 185. §. 2. n. 14. & 16.* quamvis autem in crimine hæreſis ſummariè, & ſine ſtrepitu judicij procedi poſſit, non tamen Epiſcopi, & Inquiſitores ad ſic procedendum obligantur, ſed poſſunt, ſi volunt, *Farinac. cit. l. n. 19.*

Notandum ſecundò. In crimine hæreſis, quando proceditur contra hæreticos, non admittitur Advocatus, vel Procurator, *cit. c. ult.* ibi: *abſque Advocatorum ſtrepitu, & figura, Farinac. cit. tr. q. 197. §. 3. n. 54.* ubi tamen *n. 73.* id limitat, quando conſtat, inquiſitum eſſe hæreticum; ſecus, ſi ſit dubium, an ſit hæreticus; tunc enim Advocatus, vel Procurator ei non denegatur.

CLXII. Præterea in *cit. c. ult. §. Iubemus. eod. in 6.* jubetur, ut ſi propter potentiam eorum, contra quos inquiritur, timeatur imminere grave periculum accuſatoribus, vel teſtibus in cauſa hæreſis intervenientibus, ſi publicentur eorum nomina; tunc non publicè, ſed ſecretò ea ſunt oſtendenda, coram Diœceſano Epiſcopo, vel eo abſente, coram ipſius Vicario, quando Inquiſitores procedunt: quando verò procedit Epiſcopus, coram Inquiſitoribus, ſi commodè eorum copia haberi poſſit: & ſemper etiam, ſive Epiſcopus, ſive Inquiſitor proceſſerint, coram alijs quibuſdam perſonis providis, & honeſtis, juriſque peritis, quibus ad hoc vocatis, totus proceſſus ſeriò manifeſtari, & integrè explicari debet, & de eorum conſilio, ad ſententiam, vel condamnationem procedi: & ad cognitionẽ Judicis inſtruendã, depoſitionibus hujuſmodi teſtiũ plena fides eſt adhibenda: non obſtante, quòd illis, contra quos teſtes depoſuerunt, nomina eorum non fuerint oſtenſa, ſive publicata.

CLXIII. Item ut eorundem accuſatorum, & teſtiũ periculis efficaciùs occurratur, & cautiùs in inquiſitionis officio procedatur, præſentis Conſtitutionis auctoritate permittitur, ut Epiſcop⁹, vel Inquiſitores ſecretum poſſint indicere illis, quibus proceſſũ hujuſmodi explicabunt: & in eos, ſi arcana con-

conſilij, ſeu proceſsûs hujuſmodi ipſis ſub ſecreto ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus manifeſtata, ſine licentia eorundem, alijs patefecerint, excommunicationis ſententiam promulgare (ſi eis ita expedire videbitur) quam ob violationem ſecreti, ipſo facto, incurrunt: ſic tamen ut Inquiſitores Epiſcopum , vel Epiſcopus Inquiſitores hac de cauſa non excommunicent, ſed ipſi ex virtute S. obedientiæ ad ſecretum teneantur. Ceſſante verò periculo ſuprà dicto, accuſatorum, & teſtium nomina publicentur, ſicut in alijs Judicijs fit, juxta c. *Qualiter*. 24. §. *Debet de accuſ.* ita præcipitur in *cit. c. ult. §. Et ut eorundem.*

CLXIV. Similiter in §. *Cæterùm.* præcipitur Epiſcopis, & Inquiſitoribus, ut ubi eſt ſecuritas, non dicant eſſe periculum, & ſic accuſatorum, & teſtium nomina ſupprimant: nec ubi eſt periculum, dicant eſſe ſecuritatem, & ſic nomina eorum evulgent, ſeu publicent, ſuper quo eorũdem conſcientiæ onerantur. Denique in §. *fin.* additur, ut Conſtitutiones, ordinationes, & mandata SS. Pontificum, in negotio hæreticæ pravitatis facta, aut data, quæ ſuprà dictis Conſtitutionibus non contradicunt, in ſuo robore permaneant.

Hinc colligitur primò. Quòd in crimine hæreſis recipiuntur teſtes, & juramenta, ac depoſitiones eorum, etiam parte, contra quem deponunt, abſente, & non citatâ; nec ſunt publicanda nomina teſtium, & accuſatorum, ſi ex publicatione eorum timeatur grave periculum perſonis, aut bonis ipſorum accuſatorum, vel teſtium, aut conſanguineis eorum imminere, propter potentiam inquiſiti, quia accuſatus de hæreſi habet potentes amicos, qui poſſent vexare, aut moleſtare Accuſatorem, vel teſtes, vel eorum conſanguineos, *Gl. in cit. c. ult. in caſu. Franc. ibid. §. Jubemus. not.* 1. *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 188 §. 5. *n.* 7. 9. *&* 10. ubi *n.* 12. ait, de conſuetudine in S. Officio Inquiſitionis indiſtinctè non publicari nomina Accuſatoris, & teſtium, etiamſi abſit grave periculum.

CLXV. Poſtremò duo adhuc ſuperſunt Canones, qui in hoc Tit. habentur; nam in *Clement. Ad noſtrum.* 3. *h. t.* damnatur ſecta Beguardorum, & Beguinarum commorantium in Alemania, & reprobantur octo eorum errores, qui in textu recenſentur, & legi poſſunt. Et præcipitur, ut Diœceſani, & Inquiſitores hæreticæ pravitatis in eorum vitam, & converſationem inquirant, & qualiter ſentiant de articulis fidei, & Eccleſiæ Sacramentis, ſuúmque officium in illos exerceant, eóſque ſi culpabiles fuerint reperti, debitè puniant, niſi abjuratis ſponte prædictis erroribus, pœnituerint, & competentem ſatisfactionem præſtiterint.

Præterea in *Extravag. Vas electionis.* 2. *inter communes h. t.* damnat Joannes XXII. tres errores Joannis de Poliaco Doctoris Pariſienſis circa Sacramentum pœnitentiæ. Primus eſt, quòd confeſſi Fratribus (ſcilicet Religioſis Mendicantibus) habentibus licentiam generalem audiendi Confeſſiones, teneantur eadem peccata iterum proprio Sacerdoti confiteri. Secundus eſt, quòd ſtante decreto *c. Omnis utriuſque ſexûs.* 12. *de pœnit. & remiſſ.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III, *c.* 21. Papa non poteſt facere, ut Parochiani non teneantur, omnia peccata ſua ſemel in anno, proprio Sacerdoti, id eſt, Curato parochiali, confiteri. Tertius, quòd nec Papa, nec DEUS poteſt dare generalem poteſtatem audiendi Confeſſiones alicui, ita ut confeſſus non teneatur eadem peccata iterum confiteri proprio Curato, ſeu Parocho. Ipſe verò Auctor non fuit damnatus, quia hos errores ſe publicè revocaturũ promiſit.

T I T V L V S VIII.

DE SCHISMATICIS, ET ORDINATIS AB EIS.

Poſt hæreticos agitur de ſchiſmaticis, quia ſchiſma non rarò eſt conjunctum cum hæreſi, & ſchiſmatici plerumque etiam incidunt in hæreſim, ut factum ſuum cohoneſtent, & defendant. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid ſit ſchiſma, & quomodo ab hæreſi differat, & quæ ſint pœnæ Jure decretæ in ſchiſmaticos?

I. Assertio 1. Schiſma eſt ſciſſura, ſive disjunctio, per quam quis ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparat, in quantum ea eſt quoddam Corpus Myſticum, ex univerſis fidelibus, & Romano Pontifice tanquam Capite conſtans, prout ex *S. Thom.* 2. 2. *q.* 39. *a.* 1. definiunt communiter DD. Conſiſtit enim hæc unitas Eccleſiæ, tum in converſatione, ſeu communione membrorum inter ſe; tum in ordine ad unum Caput, quod eſt Chriſtus, cujus vices gerit S. Pontifex, ſcilicet ut in una fidei doctrina, cultu Religionis, & in ſpirituali regimine omnes fideles ſint ſubjecti uni Capiti Eccleſiæ, nempe Romano Pontifici: ac proinde ſchiſmaticus eſt, qui ſubeſſe renuit Romano Pontifici, & membris Eccleſiæ illi ſubjectis communicare recuſet, *Silveſt. in Summ. V. Schiſmaticus. in princ. Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 36. *n.* 1.

II. Assertio 2. Schiſma differt ab hæreſi in eo, quia hæreſis per ſe, ac directè opponitur fidei,

ejus

ejus doctrinam negando: ſchiſma verò charitati repugnat, Eccleſiæ unitatem, quæ in charitate conſiſtit, ſcindendo, *S. Thom. c. l. Silveſt. c. l. q.* 1. *Sanch. c. l. n.* 7. *&* 8. *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 184. §. 1, *n.* 5. 2. Differunt inter ſe, ſicut genus & ſpecies, ut docet *Gl. in c. Inter hæreſim.* 26. *cauſ.* 24. *q.* 3. *V. Et ſchiſma*: nam omnis hæreticus eſt etiam ſchiſmaticus, ſed non vice verſa: quamvis ſub diverſis rationibus, idem ſit hæreticus, & ſchiſmaticus: hæreticus quidem, quatenus falſum dogma, & Eccleſiæ doctrinæ contrarium credit: ſchiſmaticus verò, quatenus ab Eccleſiæ unitate recedit, & ſe ſeparat, erroneam doctrinam ſectando. Non tamen omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus, quia poteſt quis omnes articulos, quos Eccleſia proponit credendos, amplecti, etiam credendo ſupremam poteſtatem Papæ & Primatum, ſed ex malitia, ſeu prava voluntate nolle ipſo facto Papam pro Capite Eccleſiæ agnoſcere, ejúſque obedientiæ ſe ſe ſubjicere, nec aliis membris Eccleſiæ uniri ſeu conjungi. Priore caſu, ſchiſma eſt conjunctum cum hæreſi, quia habet in intellectu errorem contra fidem: poſteriore caſu, ſine hæreſi, quia non habet talem errorem contra fidem, *S. Thom. c. l. ad* 3. *Silveſt. c. l. Sanch. c. l. n.* 8. 3. Differunt ſchiſma & hæreſis, quia ſchiſma eſt via ad hæreſim: ſicut amiſſio Charitatis ad amiſſionem fidei: nam ſchiſmaticus, ſaltem in ſine fingit hæreſim, ut rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur, *S. Th. c. l. Silveſt. c. l.*

III. Hinc colligitur 1. duplici modo ſchiſma fieri poſſe. 1. Si quis ſe à Capite Eccleſiæ, cæteriſque membris ſeparare velit. 2. Si vel à ſolo Capite, vel à ſolis membris Eccleſiæ ſe ſeparare intendat. Tunc autem dicitur ſeparari à Capite, quando quis renuit ſubeſſe ſive ſubjici Romano Pontifici, tanquam Capiti Eccleſiæ: ab aliis verò Eccleſiæ membris ſeparari dicitur, quando quis ſpirituales Eccleſiæ actiones exercere vult, v. g. orare, Sacramenta recipere, non ut pars Eccleſiæ Catholicæ, ſed ſeniſim ab illa, quaſi per ſe eſſet totum quoddam ſeparatum, *Sanch. c. l. n.* 2. *Farinac. c. l. n.* 3.

Colligitur 2. Tripliciter poteſt quis non parere velle præcepto S. Pontificis. 1. Ex parte rei præceptæ, ut ſi nolit Papæ aliquid præcipienti obedire, v. g. arma deponere, alienum reſtituere &c. licèt aliàs ipſum recognoſcat, tanquam Superiorem & Caput Eccleſiæ: & talis non eſt propriè ſchiſmaticus: ſed ſolùm inobediens, alioquin transgrediens quodlibet præceptum Eccleſiæ eſſet ſchiſmaticus. 2. Ex parte perſonæ præcipientis, ut ſi quis Papæ non obtemperet, eò quòd perſona ipſius ſibi ſit ſuſpecta vel odioſa, & neque talis eſt propriè ſchiſmaticus. 3. Ratione officii ipſius Papæ, ſi quis recuſat ipſi ſubeſſe & obedire, quatenus vices Chriſti in terris gerit, & Caput Eccleſiæ: & hic verè ac propriè eſt ſchiſmaticus: ſicut & ille, qui non vult ſeſe Eccleſiæ membris conjungere, quatenus Eccleſiæ membra & partes ſunt, *Silveſt. V. Schiſma poſt princ. Azor p.* 1. *l.* 8. *c.* 20. *q.* 4. *Sanch. cit. c.* 36. *n.* 3. Quare qui non vult ſubeſſe Romano Pontifici, eò quòd probabiliter exiſtimet, illum non eſſe legitimum Papam, non eſt ſchiſmaticus, quia renuit ſubeſſe & parere huic perſonæ, quam non habet pro legitimo Pontifice, *Azor c. l. Sanch. c. l.*

Colligitur 3. Is, qui ſe à quolibet alio Epiſcopo, etiam quatenus talis eſt, ſeparat, recuſans ſubeſſe auctoritati Epiſcopali, vel à ſolis membris particularis Diœceſis & Eccleſiæ, dicitur ſchiſmaticus, ſed non niſi largè & impropriè, ut patet ex *c. Scire.* 7. *cauſ.* 7. *q.* 1. *c. Loquitur.* 18. *cauſ.* 24. *q.* 1. quia verè ac propriè dictum ſchiſma importat ſeparationem ab Eccleſia Catholica ſeu univerſali, ejúſque Capite, *Azor c. l. q.* 4. *Sanch. c. l. n.* 6.

IV. Assertio 3. Pœna ſchiſmaticorum prima eſt, excommunicatio latæ ſententiæ: nam hodie in Bulla Cœnæ Domini in prima excommunicatione, excommunicantur omnes ſchiſmatici, & ij, qui ſe à Romani Pontificis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.

Ubi notandum primò. Hanc excommunicationem non incurrunt, niſi propriè dicti ſchiſmatici, qui ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa eſt, & Chriſti Vicarius, ac proinde qui non in una tantùm vel altera re, ſed ſimpliciter & generaliter non recognoſcit, ut Superiorem & Vicarium Chriſti, *Azor p.* 1. *l.* 8. *c.* 20. *q.* 5. *Suar. diſ.* 21. *de cenſur. ſec.* 2. *n.* 12. *&* 13. ejúſque abſolutio eſt reſervata S. Pontifici, *Sanch. c. l. n.* 11. Sufficit autem ad hanc excommunicationem incurrendam, ſi quis aliquo opere exteriore ita ſe gerat, ac ſi Papæ non eſſet ſubjectus, nec Eccleſiæ pars, quamvis mente fidem retineat, & ut Vicarium Chriſti, ſeu Caput Eccleſiæ Papam agnoſcat: licèt aliud ſit de hæreſi. Ratio diſcriminis eſt, quia ſchiſma perficitur ac conſummatur per ſolum actum externum; hæreſis verò neceſſariò errorem intellectûs requirit, unde Catholici in Anglia, qui exteriùs profitentur Regem, tanquam Caput Eccleſiæ in ſpiritualibus, ſunt verè ſchiſmatici, & hanc excommunicationem incurrunt, *Sanch. c. l. n.* 14. non tamen etiam ſchiſmatici incurrunt hanc excommunicationem, ſi ſchiſma mente ſolùm retineant, ſed opus eſt, ut verbis, factis, vel alio ſigno externo illud manifeſtent, cùm ob ſolum actum internum nulla excommunicatio incurri poſſit, *Sanch. c. l. n.* 15.

Notandum ſecundò. Sed neque receptatores, fautores vel defenſores ſchiſmaticorum hanc excommunicationem Bullæ incurrunt, quia id non eſt expreſſum, niſi quoad hæreticos, adeóque non debet extendi ad adjuvantes, niſi exprimantur, quia verba pœnalia ſtrictè intelligenda ſunt, *Suar. cit. diſ.* 21. *ſec.* 2. *n.* 14. *Sanch. c. l. n.* 16.

Notandum tertiò. Spectato Jure communi antiquo, ſchiſmatici ſive hæretici, non ſunt excommunicati, ipſo jure, neque abſolutè & univerſim, ſed ſolùm in caſu aliquo particulari, ut in *c. Licèt.* 6. *de Elect.* Ubi fertur excommunicatio in eum, qui electus eſt in Papam à tertia ſolùm parte Cardinalium, & ei adhærentes, alio electo à duabus partibus, *Azor cit. c.* 20. *q.* 6, *Suar. diſ.* 23. *de cenſur. ſec.* 3. *n.* 2.

V. Secunda pœna ſchiſmaticorum eſt, inhabilitas ad beneficia & dignitates Eccleſiaſticas, præſertim dignitatem Epiſcopalem, etiam poſt peractam pœnitentiam, ſeu poſtquam abjurato ſchiſmate, ad unitatem Eccleſiæ ſunt reverſi, prout ſumitur ex *c. Quia diligentia.* 5. *de Elect.* Ex quo conſtat, quòd qui ex ſchiſmate ad Eccleſiæ unitatem reverſus eſt, ad Epiſcopalem dignitatem promoveri non debet, ſine diſpenſatione Papæ, dummodo electus ille à ſchiſ-

matico Epiſcopo nullum Ordinem acceperit, & aliàs idoneus ſit, ut dictum ſuprà *l. 1. Tit. 6. n. 107.* In qua irregularitate ſolus Papa diſpenſare poteſt, niſi crimen ſchismatis eſſet occultum, tunc enim in eo poſſet diſpenſare Epiſcopus ex vi Concilii Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* Ubi conceditur Epiſcopis poteſtas diſpenſandi in caſibus, & irregularitatibus occultis, *Azor c. l. q. 8. Sanch. c. l. n. 18.* quamvis *Garc. de Benef. p. 11. c. 10. n. 162.* putet, ſchismaticum occultum non incurrere hanc irregularitatem.

» VI. Tertia pœna eſt, quòd ſchismatici pri-
» vandi ſunt omnibus beneficiis, officiis, honoribus,
» dignitatibus, & Prælaturis perpetuò, & redduntur
» inhabiles ad illa habenda, cunctis eorum bonis,
» mobilibus & immobilibus, juribus & juriſdictio-
» nibus publicatis, prout habetur expreſſum in *c. Ad ſuccidendos unic. h. t. in 6.* Ubi id ſtatutum fuit de duobus Cardinalibus ſchismaticis, qui propter ſchisma Cardinalatu privati ſunt, quia elegerunt quendam in Romanum Pontificem, cùm ſcirent, alium fuiſſe canonicè electum, ut notat *Gl. ibid. in caſu.*
» Non ſolùm autem ipſi, ſed etiam agnati, & filii
» ac poſteri eorundem per maſculinam, & fœmini-
» nam lineam deſcendentes redduntur indigni ſeu
» inhabiles ad Cardinalatum, & quælibet officia, be-
» neficia, & miniſteria, in Eccleſia Romana, & ex-
» tra illam, uſque ad quartam generationem, *cit. c.*
» *unic. §. Contra natos.* Item præſtantes eis auxilium,
» conſilium vel favorem, incurrunt, ipſo facto, ſen-
» tentiam excommunicationis, *cit. c. un. §. Omnem.*
» & in fine additur, ut ſimiles exceſſus & culpæ ſimi-
» libus pœnis imposterum puniantur.

VII. Verùm Conſtitutio hujus cap. & proceſſus, ac ſententiæ in eo latæ per Bonifacium VIII. contra Jacobum, & Petrum de Columna, tanquam ſchismaticos, qui antea erant Cardinales, & eorum agnatos, poſtea revocata fuit à Benedicto XI. in Extravag. *Dudum unic. h. t. inter communes*, exceptis bonis confiſcatis, & jam aliis applicatis.

VIII. Cæterùm illud hîc addendum, nullam Jure Canonico ſtatutam eſſe pœnam privationis beneficiorum ante ſchisma obtentorum, quæ ipſo jure incurratur, quia in *cit. c. Quia diligentia. 5. de Elect.* ſermo eſt de ſola inhabilitate ad acquirenda beneficia. In *can.* Verò *nos conſuetudinem. 8. diſ. 12.* qui loquitur de hæreticis Donatiſtis, ſolùm ſtatuitur, ut ſervetur antiqua conſuetudo, ne hi ad Epiſcopatum admittantur: non ergo ibi agitur de ſchismaticis, *Sanch. cit. c. 36. n. 19.* Sed neque irregularitatem aliquam incurrunt ſchismatici, ita ut ad Ordines promoveri non poſſint, etiam poſtquam per pœnitentiam ad Eccleſiam redierint, ut docet *Azor cit. c. 20. q. 8.* quia id nullo jure probatur, niſi ſchisma fuerit notorium, tunc enim irregularitas aliqua generalis contrahitur, quæ ex quovis crimine notorio, & enormi ac depoſitione digno oritur, & ceſſat, ablatâ infamiâ per pœnitentiam, *Sanch. cit. c. 36. n. 20. Farinac. cit. q. 184. §. 2. num. 42. in fine.*

§. II.

An ordinationes, aliique actus, ſeu geſta per ſchismaticos ſint valida, & quam pœnam iuris incurrant, qui à ſchismaticis Ordines receperunt?

IX. Assertio 1. Ordinationes factæ à »
ſchismaticis, & ab ordinatis ab eis ſunt irritæ (ſci- »
licet quantum ad executionem) & qui acceperunt »
dignitates Eccleſiaſticas, vel beneficia à ſchismati- »
cis, careant impetratis. Alienationes quoque fa- »
ctæ per ſchismaticos, vel per Laicos de rebus Ec- »
cleſiaſticis ſunt invalidæ, & ad Eccleſias, ſine »
omni onere revertantur. Si quis autem contra »
prædicta facere præſumpſerit, excommunicationi »
ſubjaceat, ſive ſit excommunicatus. Illi verò, qui »
ſpontè juramentum de tenendo ſchismate præſti- »
terint, à SS. Ordinibus, & dignitatibus ſint ſuſpen- »
ſi, prout ſtatutum eſt in *c. Quod à prædeceſſore. 1.* »
h. t. & ibi Gl. V. Irritas. quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *c. 1. & 2.*

X. Ubi notandum primò. Quamvis in antiquis Canonibus habeatur, quòd extra Eccleſiam conſtituti nihil habeant juris, ſeu poteſtatis ſpiritualis, *c. Novitianus. 6. cauſ. 7. q. 1. c. Didicimus. 31. in princ. cauſ. 24. q. 1.* diſtinguendum tamen eſt inter poteſtatem Sacramentalem Ordinis, & poteſtatem juriſdictionis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 3. in corp.* Nam Epiſcopus ſchismaticus verè, & validè Euchariſtiam conſecrat, & verè Confirmationis Sacramentum, & Ordinis confert, dummodo in forma Eccleſiæ illa conferat, ita ut Characterem ab eo recipiant confirmati, & ordinati; non tamen uſum, ſeu executionem Ordinis, quia eam non habet, adeòque nec dare aliis poteſt, cùm tam conferentes à collatione Ordinum, quàm ſuſcipientes ab exercitio, ſive uſu Ordinum ſint ſuſpenſi, ipſo jure, ſi ſcienter ab Epiſcopo ſchismatico Ordines ſuſceperint, *Gl. hîc in cit. c. 1. V. Irritas.* Similiter Epiſcopus ſchismaticus validè conſecrat Templa, Altaria, & vaſa ad uſum divinum deputata, ita ut conſecratio repeti non debeat, quia hæc ſunt Ordinis: quamvis autem Epiſcopo ex Eccleſiæ inſtitutione competant, non tamen Epiſcopus ſchismaticus licitè hæc facit, cùm ſit ipſo jure ab exercitio hujus poteſtatis ſuſpenſus, *Azor p. 1. l. 8. c. 20. q. 9.* At verò poteſtatem juriſdictionis ſpiritualis, nec validè, nec licitè ſchismatici exercere poſſunt: unde nequeunt abſolvere à peccatis, nec excommunicare, nec leges ferre, nec alienare res Eccleſiæ, nec Indulgentias concedere, nec beneficia conferre, nec eligere, ſaltem ſi ſint nominatim denunciati, de quo infrà, *S. Thom. c. l. & Azor.*

Notandum ſecundò. Quamvis acta à Prælato hæretico, vel ſchismatico, in præjudicium Eccleſiæ, non valeant, quia dum Eccleſia talem Prælatum habet, vacare cenſetur, *c. 1. de præſcript.* quod tamen talis Prælatus acquiſivit in commodum Eccleſiæ, id tenet, quia quod favore alicujus introductum eſt, non convenit in ejus læſionem retorqueri, *l. Quod favore. 6. C. de legib. Gl. fin. in cit. c. 1. h. t.*

XI. Assertio 2. Ordinatus ab Epiſcopo ſchismatico ab officio poterit incontinenti repelli: niſi legitimè probaverit, eum ipſo fuiſſe miſericorditer diſpenſatum, & ab eo, qui ſuper hoc habuerit poteſtatem diſpenſandi, prout ſtatuit Innocentius III. in *c. Fraternitati. 2. & ult. h. t.* Ubi quædam ſunt notanda 1. nomine ſchismatici hîc intelligitur, qui ſtrictè ac propriè eſt ſchismaticus, nam ordinatus à ſchismatico latè accepto, qui non obedit Papæ aliquid præcipienti, non eſt repellendus ab officio, ſive ab uſu, & executione Ordinis, *Abb. hic n. 1. not. 1.* Deinde intelligi debet de Epiſcopo ſchismatico, qui publicè, & nominatim eſt denunciatus, juxta Extravag. Conſtantienſem *ad evitanda*, nam qui à tali Ordines ſuſcepit, ſuſpenſus eſt ab uſu, & executione Ordinis, ut colligitur ex hoc *c. Laym. in c. Quia. 5. n. 3. de Elect.*

Notandum ſecundò. Quando in *cit. c. 2. h. t.* dicitur, quòd ordinatus à ſchismatico poſſit ab officio repelli, ſupplendum eſt, *& debet*, quia ordinatio fuit irrita, quoad executionem, ſive exercitium Ordinis, *cit. c. 1. & ibi Gl. V. Irritas. h. t.* vel poterit repelli ab officio, niſi Archiepiſcopus cum ipſo voluerit diſpenſare, *Abb. in cit. c. 2. in fine.*

Notandum tertiò. Qui aſſerit, ſecum diſpenſatum eſſe, id legitimè probare debet, & quòd is, qui diſpenſavit, habuerit poteſtatem diſpenſandi, aliàs nihil actum fuiſſet, prout ſumitur ex *cit. c. 2. & ibi Gl. V. Poteſtatem. & Abb. n. 2. h. t.* ubi ait, quòd quando diſpenſatio facta eſt ab eo, cui facultas diſpenſandi jure ſpeciali ſolùm competit, debeat diſpenſatus petere ab eo non tantùm litteras diſpenſationis factæ, ſed etiam copiam authenticam poteſtatis diſpenſandi ſpecialiter conceſſæ.

Notandum quartò. Cum eo, qui ſcienter, vel ex craſſa, & ſupina ignorantia ordinatus fuit ab Epiſcopo ſchismatico, ſolus Papa diſpenſare poteſt, *arg. cit. c. Quia diligentia, 5. & ibi Laym. num. 3. de Elect.* cum eo verò, qui ex ignorantia inculpabili Ordines ſuſcepit, quia probabiliter neſcivit, Ordinantem fuiſſe ſchismaticum, etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, *Gl. in cit. c. 2. V. Poteſtatem, & ibid. Abb. n. 7.* ſicut in ſimili diſtinguitur in *c. 1. de Ordin. ab Epiſc. qui renunt. &c.*

T I T V L V S IX.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

Affine crimen hæreſi, & ſchismati eſt Apoſtaſia, quamvis gravius utroque, ideoque poſtquam de hæreticis, & ſchismaticis actum eſt, ſubjungitur hic Titulus de Apoſtatis, & de reiterantibus baptiſmum, quia hi, dum recedunt à priore baptiſmo, per reiterationem quaſi apoſtatare videntur, Abb. hîc in Rubrica.

§. I.

De Apoſtaſia in genere, & in ſpecie de apoſtaſia à fide, eiúsque pœnis.

I.

Quæritur primò. Quid ſit apoſtaſia in genere, & quot ſint ejus ſpecies? Reſp. Apoſtaſia ex vi nominis importat quandam defectionem, ſive receſſum à Deo, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. in corp.* adeóque Apoſtata eſt Chriſtianus, qui à Deo temerariè receſſit: unde tres ſunt apoſtaſiæ ſpecies, una perfidiæ, per quam à fide receditur; altera inobedientiæ, cùm quis juſtis præceptis Prælatorum obedire penitus recuſat, cujus præcipua ſpecies eſt ſchisma, de quo *tit. præced. Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 1. in fine.* item ſi quis SS. Canonibus, & Dei præceptis non obedit ex ſuperbia, vel contemptu, *c. 1. cauſ. 3. q. 4. c. 2. de majorit. & obed. Farinac. cit. tr. q. 183. §. 5. n. 54.* Tertia ſpecies eſt apoſtaſia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine ſacro ſuſcepto, vel à Religione, quam quis profeſſus eſt, *S. Thom. c. l. in corp. Gl. in c. 1. V. Apoſtaſia. h. t. Hoſtienſ. in ſumman. 1. & 2. eod.*

II. Quæritur ſecundò, Quis ſit, & dicatur apoſtata à fide, & quæ ſint in eum pœnæ decretæ? Reſp. primò. Apoſtata à fide ille dicitur, qui in totum à fide Chriſti recedit, ſive totaliter eam deſerit, ut ſi Chriſtianus efficitur Judæus aut Turca, *l. 1. & 2. C. de apoſtat. c. Non poteſt. 24. cauſ. 2. q. 7. Farinac. tr. de hæres. q. 183. §. 2. n. 13.*

Ubi notandum primò. Apoſtaſia à fide eſt ſpecies infidelitatis, ſed non eſſentialiter diſtincta ab hæreſi, ſed ſolùm nomine, & accidentaliter, quia Apoſtata eſt verè hæreticus, à quo in eo ſolùm diſtinguitur, quod hæreticus ex parte ſolùm deficit à fide Catholica, unum aut aliquos tantùm articulos fidei negando, non tamen totam fidem: Apoſtata verò in totum recedit à fide, ſive omnino eam deſerit: at major, vel minor receſſus à fide, quam quis ſemel eſt profeſſus, ſpeciem non mutat: & licèt Apoſtata fiat paganus, ſive gentilis, vel Judæus, non tamen ideo deſinit eſſe hæreticus, quia contradicit fidei Chriſtianæ, & Catholicæ, quam antea reipſa profeſſus eſt, in quo differt à pagano, ſive gentili, qui negat fidem Chriſtianam, quam antea nullo modo ſuſceperat: à Judæo verò talis differt, quia hic contradicit fidei Chriſtianæ, quam in typis, umbris, & figuris antea receperat, & tenuerat, non autem reipſa, *Azor p. 1. l. 8. c. 21.* Quare apoſtaſia non eſt ſpecies eſſentialiter diſtincta à cæteris ſpeciebus infidelitatis, ſed tantùm addit circumſtantiam valde notabiliter aggravantem pravitatem, ſeu deformitatem infidelitatis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. ad 3.* Et hinc etiam idem 2.

2. *q.* 10. *art.* 5. docet, tres tantùm eſſe ſpecies infidelitatis, Paganiſmum, Judaiſmum, & hæreſim: quia omnis apoſtata à fide reipſa eſt etiam hæreticus; non tamen vice verſâ, omnis hæreticus eſt apoſtata, propriè & ſtrictè loquendo: nam apoſtaſia dupliciter ſpectari poteſt, vel quoad terminum à quo, quatenus eſt totalis receſſus à vera fide ſemel ſuſcepta, quod eſt velut proprium, & eſſentiale apoſtaſiæ, & ut ſic differt ab hæreſi, tanquam majus à minore, & extenſius à minùs extenſo, quia apoſtata propriè dicitur is, qui Chriſtum, & Chriſtianam fidem, quam ſuſcepit, penitus abnegat: hæreticus verò, qui non omnino, ſed ſolùm quoad unum, vel aliquos articulos à fide recedit. Vel apoſtaſia conſideratur, non quatenus eſt receſſus à fide Catholica, ſed converſio, ſive tranſitus ad falſam aliquam ſectam, & ut ſic eſt infidelitas ejus ſpeciei, ad quam fit tranſitus. ut Judaiſmus, Paganiſmus, vel Atheiſmus, quod tamen ſolùm materiale, & accidentale eſt in apoſtaſia: nam ſi quis totam fidem Chriſtianam ſemel ſuſceptam omnino deſerat, verus eſt apoſtata, etiamſi ad aliam falſam ſectam non tranſeat, *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 7. *n.* 16. & 17. *Laym. l.* 2. *Theol. Mor. tr.* 1. *c.* 16. *n.* 2. & 2.

Reſp. ſecundò. Apoſtatæ à fide iiſdem pœnis ſunt obnoxii, quibus hæretici, quia ſunt verè hæretici, cùm deficiant à fide Catholica, quam ſunt profeſſi, ideóque omnes pœnæ Jure decretæ in hæreticos etiam locum habent in apoſtatis à fide, *Abb. in c.* 1. *n.* 3. *h. t. Hoſtienſ. in ſumm. eod. n.* 3. *Silveſt. V. Apoſtaſia. n.* 11. *q.* 8. *Azor cit. c.* 21. *q.* 7.

III. Cæterùm qui baptiſmum ſponte receperunt, compellendi ſunt, ut dimiſſis prioribus erroribus, & ritibus, Chriſtianam fidem de novo ſuſceptam obſervent, prout ſumitur ex *c. Quidam.* 4. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 70. Ubi præcipitur, » ut Judæi, vel alii infideles, qui voluntariè baptizati » fuerunt, ſed prioris ritûs reliquias retinent, & Chri» ſtianæ Religionis decorem tali commixtione con» fundunt, per Prælatos Eccleſiaſticos compeſcan» tur à tali obſervatione veteris ritûs, ut ſicut li» bero arbitrio ad baptiſmum acceſſerunt, ita neceſ» ſitas coactionis in ejus obſervatione eos conſervet: » cùm minus malum ſit viam Domini non agnoſce» re, quàm poſt agnitam retroire: nam & juxta S. » Scripturam (*Eccleſ. c.* 3. *Deuteron.* 22.) maledi» ctus eſt homo, qui duabus viis ingreditur, nec in» dui quis debet veſte lino lanâque contextâ. Hinc colligitur, quòd plus peccat Chriſtianus recedens à fide Chriſtiana, quam ſemel ſuſcepit, quàm ille, qui fidem non agnovit, *Gl. hic in notatis.*

§. II.

De Apoſtatis ab Ordine Clericali, & à Religione, ac pœnis eorum.

IV. Quæritur primò. Quis dicatur apoſtata ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? Reſp. is, qui à ſtatu Clericali, quem edito continentiæ voto ſuſcepit in manu Epiſcopi, ad ſtatum conjugalem, vel ad laicalem converſationem, dimiſſo habitu Clericali, propriâ temeritate tranſit, apoſtata ab Ordine dicitur, *Hoſtienſ. in ſumma n.* 2. *h. t. Silveſt. V. Apoſtaſia. q.* 2. *n.* 5. *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 183. §. 9. *n.* 115. & alii communiter. Sed & Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus, ſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, eóque retento, ad nuptias, vel ſtatum Laicorum, propriâ auctoritate, ſe conferat, dimiſſo habitu Clericali, apoſtata cenſetur, quia ratione beneficii, habitum, & tonſuram ferre tenetur, & ad id cogi poteſt; ſecus eſt, ſi beneficium non obtineat, tunc enim apoſtata non cenſebitur, quia liberam habet ad nuptias, vel ſtatum ſecularem tranſeundi facultatem, potéſtque renunciare Ordini, ſeu ſtatui Clericali; ipſo facto, dimittendo habitum, & tonſuram, vel exercendo negotia ſecularia, nec poteſt cogi ad reaſſumendum habitum Clericalem, ut colligitur ex *c. Joannes.* 7. *de Cleric. conjug. Abb. in c. Tuæ.* 3. *n.* 2. & 3. *h. t. Silveſt. c. l. Farinac. c. l. n.* 127.

V. Assertio 2. Pœnæ apoſtatæ ab Ordine Clericali ſunt, inprimis excommunicatio, non lata, ſed ferenda, *Abb. in c.* 1. *n.* 3. *h. t. Menoch. de arbitr. Judic. caſu.* 14. *n.* 48. 2. Pœna infamiæ, quam ipſo facto incurrit, durante apoſtaſiâ, ideóque ab accuſando, & teſtimonio ferendo repellitur, *c. Alicui.* 23. *cauſ.* 1. *q.* 7. nec admitti poteſt ad dignitatem, vel quodvis officium, *Menoch. c. l. Diaz. in pract. can. c.* 115. *n.* 2. Tertia pœna eſt, quòd Clericus apoſtata, ſi dimiſſo habitu Clericali, & tonſurâ munitus, habitum non reaſſumpſerit, perdit privilegium Ordinis Clericalis, ita ut percutiens illum non incidat in Canonem, *ſi quis ſuadente* 29. *cauſ.* 17. *q.* 4. non autem privilegium fori, prout ſumitur ex *c. Præterea.* 1. *h. t.* ſecundùm unam ejus expoſitionem: ubi præcipitur, » ut Clerici, qui relicto Ordine Clericali, & habitu » ſuo, in apoſtaſia, tanquam Laici converſantur, ſi in » criminibus comprehenſi teneantur, per cenſuram » Eccleſiaſticam non liberentur. Quia cùm ipſi con» tempſerint Eccleſiam, meritò etiam ab Eccleſia contemni debent, ut ſi capti fuerint, Eccleſia eos non liberet per cenſuram Eccleſiaſticam aliàs latam in capientes, vel percutientes Clericos, prout explicat *Abb. in cit. c.* 1. *n.* 5. & 6. *h. t. Silveſt. V. Apoſtaſia. n.* 11. Quòd ſi Clerici apoſtatæ, depoſito habitu Clericali, & moniti ab Epiſcopo, redire noluerint ad ſtatum Clericalem, nullo poſtea privilegio Clericali gaudent, *c. In audientia.* 25. *de ſent. excommun. Gl. in cit. c.* 1. *V. Liberari in fine h. t. Farin. c. l.*

Alii verò hoc c. intelligunt de Clerico, in Sacris conſtituto, qui ſi à ſtatu Clericali recedit, & monitus in apoſtaſia perſiſtit, ita ut incorrigibilis appareat, omni privilegio Clericali eſt privandus, etiam fori. *Hoſtienſ. in cit. c.* 1. *col.* 1. §. *Tertii dicunt*, ubi addit, idem dicendum de Clerico, qui in delictis enormibus eſt deprehenſus, *Abb. ibid. in* 3. *lectura*, quæ etſi in ſe vera eſt, non tamen videtur congruere litteræ.

VI. Cæterùm prædictæ pœnæ locum habent, quando conſtat de apoſtaſia ab Ordine, & ſtatu Clericali, ſi verò Clerici graviter de illa fuerint infamati, vel ſuſpecti; tunc deficiente probatione, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendi ſunt ad Canonicè ſe purgandum, prout ſtatuitur in *c. Tuæ.* 3. *h. t.* Ubi Papa Innocentius III. reſcribit: quòd Clerici, qui ſunt » de apoſtaſiæ crimine infamati, quia videlicet ha» bitum Clericalem abjecerunt, non ſunt in ſecula» ri habitu tolerandi, ſed per cenſuram Eccleſiaſti» cam coërcendi, donec deficiente probatione, » ad infamiam abolendam purgationem Canonicam »

præ-

præſtiterint. Hinc patet, quomodo procedi debeat contra Clericos infamatos de Apoſtaſia, nam coërcendi ſunt, donec ſe purgaverint, non quòd debeant compelli præcisè ad reaſſumendum habitum, donec ſe purgaverint, nam notarentur quâdam infamiâ, ſi deberent reaſſumere habitum, & poſtea ſecutâ purgatione, eum rurſum deponerent: ſed quia compelli debent ad reaſſumendum habitum Clericalem, vel ad ſe purgandum de infamia, & deficiente probatione, ſtatuitur eis terminus ad ſe purgandum, quam purgationem ſi non præſtiterint, habentur pro convictis, & compelluntur reaſſumere habitum, *Abb. hîc not. 2. n. 8.* Idque intelligendum eſt de iis, qui in Sacris Ordinibus ſunt conſtituti, hi enim ad ſæculum redire non poſſunt, ſicut poſſunt, qui in inferioribus Ordinibus ſunt conſtituti, *Gl. hic V. Tolerandi.*

VII. Præterea ſtatutum eſt in c. *à nobis 5. h. t.* quòd Clerici Apoſtatæ, qui dimiſſo habitu, in cuſtodia detinentur, ſi nec minis, nec blanditiis induci poſſunt, ut abjectum habitum reaſſumant, ſi ita videbitur, ſub gravi cuſtodia aſſervari, & incarcerari poſſunt, ita ut ſolùm miſera vita ipſis reſervetur, donec à ſua nequitia reſipiſcant.

Hinc colligitur primò, quòd Judex Eccleſiaſticus habeat poteſtatem imponendi pœnam carceris, & licèt aliàs carcer ſit deputatus potiùs ad cuſtodiam, quàm ad pœnam, *l. aut damnum 8. §. Solent ff. de pœnis:* tamen de Jure Canonico carcer ſervire poteſt & ad cuſtodiam, & ad pœnam, c. *Quamvis 3. de pœn. in 6 Abb. hîc n. 2.* Colligitur ſecundò. Poteſt Clericus conjici etiam in durum carcerem, ita ut in eo miſeram vitam ducat, & pane doloris, & anguſtiæ ſuſtentandus ſit, ut dicitur in c. *Novimus 27. in fine de V. S.* non tamen debet ita durus eſſe carcer, ut ob ejus aſperitatem, periculum mortis incurrat detentus, alioquin Judex Eccleſiaſticus pœnam irregularitatis non evadet. *Abb. hîc n. 1. not. 3.* Colligitur tertiò, quòd etiam Religioſi dimittentes habitum Religioſum, per Eccleſiaſticam cenſuram compelli poſſunt ad illum reaſſumendum, juxta *cit. c. Tuæ,* & per incarcerationem, juxta *cit. c. pen. h. t. Farinac, cit. q. 183. n. 78.*

VIII. Quæritur ſecundò. Quis ſit, & dicatur Apoſtata à Religione, ſeu ſtatu Religioſo, & quas pœnas incurrat? Reſp. primò. Apoſtata à Religione eſt, qui ſine licentia Superioris Regularis, ab Ordine Religioſo, quem profeſſus eſt, ſeu ſuſcepit, receſſit, ſive propoſito redeundi, ſive cum propoſito nunquam redeundi, *Rodriq. Tomo 1. qq. Regul. q. 30. art. 1. Silveſt. V. Apoſtaſia n. 9. q. 4. Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 1.* & alij communiter. Requiritur itaq; primò, ut quia ſine licentia Prælati ſui, ab Ordine Religioſo, quem profeſſus eſt, diſceſſerit, nam ſi quis cum ejusdem licentia egreſſus ſit è Religione, vel liberatus fuerit à regulari obſervantia, vel ad Epiſcopatum legitimè translatus, non eſt Apoſtata. Deinde requiritur, ut ab omni Religioſo instituto, ſeu Ordine, propriâ temeritate, receſſerit, quia ſi quis ab Ordine, quem profeſſus eſt, etiam ſine Prælati licentia, & illicitè, ad alium Religioſum Ordinem, quantumvis laxiorem, tranſijt, non tamen eſt Apoſtata, quia ad veram Apoſtaſiam neceſſarium eſt, ut quis Religionem, quam profeſſus eſt, omnino deſerat, ſine animo transeundi ad aliam Religionem, & cum propoſito nunquam ampliùs ad illam redeundi, *Abb. in c. ult. n. 4. h. t. Silveſt. c. l. & Rodriq.* Unde ſi quis Religionem ſuam deſerat, ſolùm vagandi causâ ad tempus, etiam ſine licentia Prælati, retento tamen animo, ſeu propoſito ad illam aliquando redeundi, is fugitivus quidem eſt cenſendus, non autem Apoſtata, ut dictum ſuprà *l. 3. tit. 31. ſec. 5. §. 1.* Nihil verò refert, an is, qui ſine licentia Prælati, Religionem deſerit, cum propoſito nunquam ad illam redeundi, habitum quoque Religioſum abjiciat: an verò illum retineat: nihilominùs enim verus Apoſtata cenſendus eſt, quia crimen Apoſtaſiæ quoad ſubſtantiam conſiſtit in temerario, & illicito receſſu à regula Ordinis, ſive Religioſo vitæ inſtituto, & quidem in perpetuum, ſive cum animo nunquam revertendi ad illam, ſive habitus regularis deponatur, ſive non, id enim accidentale quid eſt, & ad ſubſtantiam Religionis non pertinet, *Sanch. l. 2. mor. c. 8. n. 4. Azor. p. 1. l. 14. c. 17. q. 6. Farinac. tr. de hæreſi q. 183. §. 1. n. 62.*

IX. Reſp. ſecundò. Prima pœna Apoſtatarum à Religioſo Ordine, eſt, quòd ipſo jure, ſeu facto excommunicationem incurrant, ut tradit *Gl. in c. 2. Ne Clerici, vel Monach. V. Ipſo facto in 6. Azor. cit. c. 17. q. 6. Menoch. de arbitr. Judic. caſu 546. n. 30. Farinac. c. l. n. 107.* idque probari videtur ex *cit. c. 2.* ubi excommunicantur dimittentes temerè habitum ſuæ Religionis, ut periculosè vagandi occaſio Religioſis ſubtrahatur: ergò ſive habitu induti, ſive exuti, à Religione defecerint, ut liberè evagentur, excommunicationem ipſo facto incurrunt. Sed probabilius eſt contrarium, non eſſe ipſo jure excommunicatos, ut docet *Gl. in c. 1. V. Apoſtata de temp. ordin. in 6. Sanch. cit. c. 8. n. 20.* & alij apud ipſum. Ratio eſt, quia in *cit. c. 2.* ſoli profeſſi temerè dimittentes habitum ſuæ Religionis excommunicantur: at Apoſtatæ, de quibus hîc loquimur, verè ſunt Apoſtatæ, non tamen dimiſerunt habitum ſuæ Religionis, ut ſupponitur: imò hanc excommunicationem incurrunt, qui temerè habitum dimittunt, etiam absque animo apoſtatandi, ſive omninò deſerendi Religionem, adeóque Apoſtaſia eſt impertinens ad hanc excommunicationem incurrendam, nec alibi reperitur in Jure Canonico lata excommunicatio in Apoſtatas non dimittentes habitum, ergò ob ſolam Apoſtaſiam non incurritur. Nec obſtat, quòd finis illius excommunicationis ſit, ſubtrahere occaſionem vagandi Religioſis, quia finis illius eſt, non quælibet occaſio vagandi, ſed quæ oritur ex habitûs dimiſſione, quæ ceſſat, cùm habitus retinetur, quia tunc Apoſtatæ Religionis cognoſci poterunt ex habitu, & capi, ut ad Religionem ſuam revertantur, *Sanch. c. l.* Excommunicantur tamen veri Apoſtatæ per ſpecialia privilegia quibusdam Ordinibus conceſſa.

X. Secunda pœna Apoſtatarum à Religione eſt, ut ſi Monachus, ſeu Religioſus aliquem Sacrum Ordinem in Apoſtaſia (illâ durante) recepit, quantumvis ſuo Abbati, ſeu Superiori reconciliatus fuerit, & pœnitentiam egerit, non poſſit, ſine diſpenſatione Romani Pontificis, miniſtrare in Ordine ſic ſuſcepto, prout ſtatuit Honorius III. *in c. Conſultationi 6. & ult. h. t.*

Ubi notandum primò. Licèt nonnulli DD. putent, eum, qui durante Apoſtaſiâ, minores Ordines ſuſcipit,

ſuſcipit, etiam incurrere hanc ſuſpenſionem, ut non poſſit miniſtrare in Ordinibus ſuſceptis; quamvis in eorum uſu diſpenſare poſſit Epiſcopus, cùm Papa hic non reſervet ſibi diſpenſationem, niſi quoad Ordinem Sacrum, *Jo. Andr. in cit. c. ult. n. 1. Silveſt. V. Apoſtaſia n. 11. q. 8.* & alij: probabilius tamen eſt, quòd ſi Apoſtata aliam cenſuram non incurrit, poſſit promoveri ad Ordines minores, & eorum executionem recipiat, quia in *cit. c. ult.* ſolùm interdicitur Apoſtatis recipientibus Sacrum Ordinem, uſus, ſeu exercitium illius Ordinis, & diſpenſatio Papæ reſervatur: ergò ſine textu, & efficaci ratione, non debet id extendi ad recipientes Ordinem minorem, quòd & illis ſit interdictus uſus illius, quia textus id non dicit, *Sanch. l. 6. mor. c. 8. n. 26.* Si verò Apoſtata aliam cenſuram incurriſſet, ut ſi incidiſſet in excommunicationem latam in *c. 2. Ne Clerici, vel Monachi &c.* eò quòd habitum Regularem temerè dimiſiſſet, tunc ſi in excommunicatione Ordines minores ſcienter ſuſcepiſſet, ſuſpenſus eſſet ab exercitio Ordinis ſic ſuſcepti, juxta *c. Cùm illorum 32. de ſent. excomm. Abb. hîc n. 2.* ſed hoc ad rem præſentem impertinens eſt, quia hîc tantùm loquimur de pœnis ob Apoſtaſiam incurſis, *Sanch. c. l. n. 25.*

XI. Porro addunt aliqui tertiam pœnam Apoſtatarum à Religione, quòd etiam poſtquam emendati ad priſtinam Religionem redierint, non poſſint eligi in Prælatos, vel Superiores Religionis deſertæ, ut plures docent apud *Sanch. c. l. n. 31.* Idque probant ex *c. Per tuas 10. de voto,* ubi Electus in Epiſcopum, qui Votum Religionis priùs emiſſum nondum implevit, cogitur reſignare, ergò multò magis profeſſus, qui ſemel per Apoſtaſiam Religionem deſeruit, quam profeſſus eſt, eligi non poterit in Prælatum illius, quia graviùs peccavit. Sed probabilius eſt, hanc pœnam non incurri ab Apoſtatis, cùm nullum Jus extet eam infligens, eoſque inhabiles reddens ad Prælaturam. Nec obſtat *cit. c. Per tuas,* quia ibi id deciſum fuit, non ob culpam præteritam, ſed adhuc pendentem, quia votum illud Religionis nondum erat impletum ab Electo in Epiſcopum, ideóque adhuc obligabat, *Sanch. c. l. n. 32.*

§. III.

De reiterantibus Baptiſmum, eorúmque pœnis.

XII. Altera pars Rubricæ hujus Tituli eſt de Anabaptiſtis, ſive ijs, qui rebaptizant, vel ſe rebaptizari ſinunt: nam Eccleſia ſæpius definivit, Baptiſmum ſemel ritè collatum reiterandum non eſſe, cùm Characterem imprimat indelebilem, *c. Non licet 107. & c. ſeq. c. Cùm itaque 112.* ubi id dicitur inexpiabile facinus eſſe, *diſ. 4. de conſecrat.* & noviſſimè Concilium Trident. *Seſſ. 7. Can. 9. de Sacrament. in genere, & Can. 11. de Baptiſmo, & Seſſ. 14. cap. 2.*

XIII. Quæritur nunc primò, quæ ſit pœna reiterantium Baptiſmum? Reſp. Inprimis, qui alterum ſciens, vel per ignorantiam craſſam, & mortaliter culpabilem, iterum baptizat abſolutè, irregularis efficitur, ita ut ad Ordines, ſaltem ſuperiores promoveri non poſſit, *Bern. Diaz. in pract. Canon. V. Rebaptizati c. 15. n. 1. & V. Ordinandi lit. B.* idque indubitatum eſt, ſi delictum ejus ſit publicum, & notorium, *Navarr. in man. c. 27. n. 246.* & alij DD. communiter apud *Laym. l. 5. tr. 5. p. 5. c. 2. n. 1.* quamvis plures DD. putent, quòd talis irregularis fiat, tametſi delictum ejus occultum maneat, quod tamen nullo jure probant. Id verò probatur ex *c. 2. h. t.* ubi id expreſſum eſt de miniſtrante rebaptizanti, adeóque multò magis locum habet in rebaptizante, quia uſus, & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, eam pœnam etiam de rebaptizante intelligit: ſecùs eſt, ſi quis alterum non rebaptizet abſolutè, ſed ſub conditione, *ſi non es baptizatus &c.* quamvis temerè, & ſine præmiſſa inquiſitione, an baptizatus fuerit: tunc enim non contrahitur hæc irregularitas, quia appoſita conditio de præſenti, vel de præterito, ſi ſubſit, impedit actum rebaptizandi, eúmque ceſſare facit; neque talis habuit intentionem iterandi Baptiſmum, ſi jam ſit baptizatus; actus autem agentium non operatur ultra intentionem illorum, & leges pœnales intelligi debent cum effectu, *Navarr. c. l. & Laym.* quòd ſi non fuit baptizatus, non iteratur Baptiſmus, ſed primò confertur. Sed neque irregularis fit, qui gravi metu coactus alium exteriùs baptizat ſimulatè, fingendo ſe baptizare, cùm non habeat intentionem baptizandi, *Laym. c. l.*

XIV. Reſp. ſecundò. Non tantùm rebaptizantes, ſed etiam, qui ijs miniſtrant, ut Acolythi, Subdiaconi, vel Diaconi officio fungentes, fiunt irregulares, quominùs ad Ordines Superiores aſcendere poſſint, prout ſtatuitur in *c. Ex literarum 2. h. t.* nam cùm quidam diuturno morbo confectus, ex mulierum quarundam ſortilegarum conſilio, ut ſanaretur, ſe iterum baptizari curâſſet, Acolythus quidam frater illius infirmi, Presbytero rebaptizanti miniſtravit; quæſitum igitur fuit, qualiter puniri debeat Acolythus iſte, qui minoris ætatis erat, & ut frater ipſius ſanari poſſet, id fecit? Reſpondet Papa Alexander III. quòd ad Superiores Ordines promoveri non poteſt, ſi factum ejus eſt publicum, niſi ad Religionem tranſire voluerit, ut favore Religionis cum ipſo diſpenſetur: ſi verò occultum eſt, poterit promoveri, ita tamen, ut de commiſſo delicto dignam pœnitentiam agat.

XV. Hinc colligitur primò. Quòd crimen publicum, ſeu notorium impedit promotionem ad Ordines, non item occultum regulariter, quominùs quis, etiam ſine diſpenſatione, promoveri poſſit, *Abb. hic n. 1. not. 2.*

Colligitur ſecundò. Irregularitas, quam incurrit iſte Acolythus, vel alius rebaptizanti miniſtrans, non eſt perfecta, & totalis, ſed tantùm partialis, ut ad ſuperiores Ordines promoveri non poſſit, ad quam requiritur etiam, ut quis per dolum, vel latam culpam; adeóque ſcienter, vel per craſſam ignorantiam, miniſterium rebaptizanti præſtiterit, ſicut & ad alias irregularitates, quæ ex delicto oriuntur, *Laym. tit. c. 2. n. 1.*

Colligitur tertiò. Per ingreſſum in Religionem non tollitur irregularitas, quæ oritur ex proprio delicto, ita ut ſine diſpenſatione ad Ordines promoveri non poſſit, quæ tamen favore Religionis conceditur, *Gl. hic V. Religionis.*

XV. Reſpondetur tertiò. Qui ſcienter ſe abſolutè,

ſolutè, & ſine conditione, baptizari ſinunt, ſimpliciter fiunt irregulares, ut ad Eccleſiaſticos Ordines nullâ ratione promoveri poſſint, c. *Confirmandum.* 65. *diſ.* 50. ubi *Gl. V. Rebaptizati.* id explicat de ſcienter rebaptizatis, c. *Afros.* 3. *diſ.* 98. c. *Qui in qualibet.* 10. *cauſ.* 1. *q.* 7. c. *Eos.* 118. *diſ.* 4. *de conſecr.* Eſt autem probabilius, hanc irregularitatem, quæ oritur ex baptiſmo iterato, non incurri ab ignorantibus ſe jam eſſe baptizatos, modò non ſit ignorantia craſſa, ſeu culpabilis, ſed juſta, & probabilis, *Navarr. in Man. c.* 27. *n.* 146. *Covarr. in Clement. Si furioſus in relect.* 2. *p. n.* 8. *Diaz. cit. c.* 15. *§. Invocantur. lit. C. Suar. diſ.* 42. *de cenſur. ſec.* 1. *n.* 1. *Laym. cit. c.* 2. *n.* 21. Ratio eſt: tum quia hæc irregularitas imponitur propter delictum; ergo ubi nullum eſt delictum, ſive culpa, nulla erit irregularitas: tum quia propriè loquendo, non cenſetur iteratum, quod neſcitur eſſe factum, c. *Solemnitates.* 16. *diſ.* 1. *de conſecr.* tum quia hæc irregularitas, cùm ſit pœna, non incurritur ſine peccato, etſi aliàs aliquando irregularitas ſine culpa contrahatur. Non obſtat, quòd in *cit. c. Qui in qualibet* dicitur, qui in qualibet ætate alibi, quàm in Eccleſia baptizati, aut rebaptizati ſunt, ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non permittuntur accedere. Ex quo colligi videtur, quòd etiam infantes rebaptizati irregularitatem contrahant. Nam ut explicat *Gl. ibid. V. Ætate.* ibi ſermo eſt de ætate diſcreta, ſive doli capace, ut etiam colligitur ex verbis ſequentibus: nam aliàs parvulos ab hæreticis baptizatos, ſi adulti converſi fuerint ad Eccleſiam, ad Ordines promoveri poſſe, habetur in c. *Placuit.* 3. *&* c. *ſeq. cauſ.* 1. *q.* 4. Non obſtat etiam, quòd in c. *Qui bis.* 117. *diſ.* 4. *de conſecr.* dicitur: qui bis ignoranter baptizati ſunt, ſecundùm Canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas cogat. Verùm Canon iſte non eſt Conſtitutio Papalis, vel Concilij Generalis, aut Provincialis, ſed eſt deſumptus ex Pœnitentiali Theodori; ideóque non habet auctoritatem legis, *Covarr. cit. l.* Sed neque ignoranter rebaptizatus, ſi poſtea ſcienter id ratum habeat, fit irregularis, quia etſi ratihabitio comparetur mandato quoad culpam, non tamen quoad pœnas juris, niſi exprimatur, *Avila de cenſur. p.* 7. *diſ.* 7. *dub.* 2. *concl.* 3. Porro in hac irregularitate orta ex reiterato baptiſmo poteſt diſpenſare ſolus Romanus Pontifex, ut conſtat ex *cit. c.* 2. *h. t. Diaz. cit. l. lit. B.*

XVII. Quæritur ſecundò. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel qui bis illam ſcienter ſuſcepit, irregularitatem incurrat? R. negativè, quia id Jure Canonico non eſt expreſſum, & irregularitas nunquam eſt ſtatuenda, niſi in jure expreſſa reperiatur, c. *Is, qui.* 18. *de ſent. Excommun. in* 6. Nec refert, quòd in c. *Dictum.* 8. *diſ.* 5. *de conſecr.* æqualiter prohibeatur iterari Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis: non enim inde ſequitur, eandem pœnam imponi reiteranti Confirmationem, quæ Baptiſmum repetenti: cùm pœnæ non ſint extendendæ à caſu ad caſum non expreſſum, *Covarr. cit. l. Diaz. cit. l.* quamvis *Navarr. cit. l.* dicat, quòd conſuetudine contrarium obſervetur.

Cæterùm præter prædictam pœnam irregularitatis, qui ſcienter Baptiſmum reiterant, ſi Clerici ſunt, deponuntur, *Eos, quos.* 118. *diſ.* 4. *de conſecr.* Si laici, excommunicantur, nec ad Ordines promoveri poſſunt, c. *ult. diſ.* 51. ſecundùm Leges verò Civiles, tam rebaptizantes, quàm rebaptizati, ultimo ſupplicio afficiuntur. *l.* 1. *&* 2. *C. Ne ſacrum Baptiſma iteretur. Hoſtienſ. in Summa h. t. n.* 5. *Abbas in c.* 2. *eod. n.* 2.

TITVLVS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

Hactenus actum eſt in pluribus Titulis proximè præcedentibus de criminibus, quæ in DEUM, & contra ejus cultum, ac Religionem directè, & principaliter committuntur: nunc agendum eſt de delictis, quæ immediatè proximum lædunt; & primò quidem, ſecundùm ordinem Decalogi, de iis, quæ vitam, vel corpus proximi lædunt, cuiuſmodi eſt homicidium: cùm autem inter homicidiorum genera gravius ſit parricidium, ſive cædes parentum, & filiorum, ideo de illo hic Titulus præmittitur.

I.

QUÆRITUR primò. Quid ſit parricidium, & quibus modis committatur? Reſp. Parricidium propriè committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem, *l.* 1. *ff. Ad legem Pompejam de parricidiis,* ubi dicitur, quòd ſit parentis excidium, vel cædes, etiamſi quis naturalem tantùm, & non legitimum patrem, vel matrem occiderit, vel etiam nutricem, & novercam, *cit. l.* 1. *Jul. Clar. lib.* 5. *ſent. §. Parricidium. n.* 2. *Farinac. in praxi crimin. part.* 5. *q.* 120. *ſec.* 5. *n.* 105. poſtea verò, & nomeo, & pœna parricidij extenſa eſt ad parentes, qui filios occidunt, *l.* 1. *ff. dicto Tit. l. unic. in princ. C. de his, qui parent. vel liber. occider. §. Alia. Inſtit. de publ. judic.* ſive vitricus, aut noverca occidat privignum, vel privignam, ſive econtrà, *Farinac. cit. l. n.* 111. Idque extenditur ulterius

teriùs 1. quòd parricidium committatur, ejúſque pœna incurratur, ſi filij occidant avum, vel aviam, vel alios quoſcunque aſcendentes in infinitum: vel econtrà, parentes, nepotes ex filio, aut filia, omnéſque alios deſcendentes in infinitum, *cit. l. 1.* & ibi *Gl. V. Aviam, & V. Pœna, & V. Filium. ff. ad leg. Pompei. de parric. Farinac. cit. l. n. 108. & 109.* Secundò. Ad ſocerum, vel ſocrum occidentes generum, aut nurum, vel vice verſâ, *cit. l. 1.* & ibi *Gl. V. Socerum. ff. eod. Farinac. cit. l. n. 117.* Tertiò. Ad occidentem fratrem, vel ſororem, *cit. l. 1.* eúmque vel utrinque conjunctum, vel per patrem, aut matrem tantùm, *Gl. margin. in cit. l. 1. Farinac. cit. l. n. 124.* Quartò. Extenditur ad alios etiam, qui occidunt conſanguineos transverſales, intra quartum gradum incluſivè, *Gl. in cit. l. 1. V. Pœna. Clarus cit. l. n. 4. Farinac. n. 126.* Quintò. Ad occidentem Patronum, vel Patronam, *cit. l. 1.* & ibi *Gl. V. Patronum. Farinac. cit. l. n. 113.* Sextò. Etiam extenditur ad maritum occidentem uxorem, & èconirà, *cit. l. 1.* imò & ad occidentem ſponſam, *l. Sed ſciendum. 3.* & ibi *Gl. V. In pari in fine. Farinac. cit. l. n. 132.* Septimò. Etiam ad extraneos, quorum mandato commiſſum eſt parricidium, *cit. l. 1.* ibi: *cujúſve dolo malo id factum fuerit, ff. eod. Farinac. cit. l. n. 136.* Item, qui ad parricidium conſilium, vel auxilium præſtitit, & ad omnes conſcios, & participes hujus criminis, *l. Utrum. 6. ff. eod. Hoſtienſ. in Summ. h. t. n. 1. Farinac. n. 139.* Denique etiam extenditur ad eum, qui emit venenum, ut illud filius patri daret, quamvis dare non potuerit, *cit. l. 1. in fine,* ubi *Gl. margin.* ait, conatus interdum punitur, ſine effectu.

II. Quæritur 2. Quæ ſit pœna parricidij? Reſpond. Jure Civili ſtatutum fuit, ut is, qui parentem, vel filium occidit, virgis ſanguineis verberatus (ita ut ſanguis exeat) culeo, id eſt, ſacco coriaceo inſuatur, cum cane, gallo gallinaceo, & viperâ, & ſimiâ: deinde in profundum maris, vel in proximum flumen cnlens jactetur: alioquin ſi non ſit mare, vel flumen proximum, beſtijs objiciatur ab ijs lacerandus, prout ſtatuitur *in l. pen. in princ. ff. ad leg. Pomp. de parric. & l. un. C. de his, qui parent. vel fil. occid.* ubi in fine additur, ut omni alimentorum uſu vivus carere incipiat, & ei cœlum ſuperſtiti, terra mortuo auferatur. Idem habetur in *§. Alia. Inſtit. de publ. Judic.* Hæc autem pœna locum non habet, niſi quando parricidium committebatur in patrem, matrem, avum, & aviam: qui verò alias perſonas occiderint, ſola pœna capitis, ſive ultimi ſupplicij plectuntur, *cit. l. pen. §. Qui alias:* quamvis *Gl. ibid. V. Et aviam.* hanc pœnam etiam ad alias perſonas ſimiles extendat, id eſt, aſcendentes, & deſcendentes, *Hoſtienſ. in Summa hic n. 2.* Sed hodie crudelis iſta pœna omnino in uſu eſſe deſijt, & ejus loco ſucceſſit pœna capitis, ſive ultimi ſupplicij, cum aliquo alio genere pœnæ, arbitrio Judicis, & ſecundùm conſuetudinem Regionis, ut teſtatur *Clarus cit. l. n. 5. Farinac. cit. q. 120. ſec. 1. n. 12.*

III. Verùm ſpectato Jure Canonico, qui patrem, vel matrem occidit, per annum Eccleſiam ingredi non debet, nec per tres annos Sacramenta recipere, nec carnes comedere, nec vinum bibere, exceptis diebus feſtis, & Dominicis, & à Paſcha uſque ad Pentecoſten, & ſingulis hebdomadis ter jejunet uſque ad Veſperam, & quando foras prodit, nullo vehiculo utatur, ſed pedibus iter faciat, & arma non ſumat, niſi contra paganos, prout ſtatuit Nicolaus Papa in *c. Laborem. 15. cauſ. 33. q. 2.* Poteſt tamen Epiſcopus, causâ cognitâ, relaxare pœnitentiam, quam Papa impoſuit, *Gl. ibid. V. Converſionem.*

IV. Similiter in *c. Veniens. 1. h. t.* mandat Alexander III. ut ſi mulier, calore iracundiæ commota, filium occidat, quia nimirum pater dicti filij negabat illum eſſe ſuum filium (ut in caſu hujus c.) inducatur ad perpetuam pœnitentiam in Monaſterio agendam. Si mater ad hoc ipſum induci nolit, vel non poſſit, licentia nubendi ei danda eſt; quia tutiùs eſt, ut nubat uni ſoli, quàm ut inhoneſtè multos admittat. Ubi *Gl. fin.* ait, ſi nullum eſſet periculum de incontinentia ipſius, non deberet ei dari licentia contrahendi matrimonium propter crimen ſuum, ut colligitur ex *c. Ex adoleſcentia. 14. cauſ. 33. q. 2.* Ex quo patet, quòd interfectio proprij filij ſit impedimentum non dirimens, ſed impediens matrimonium, ita ut ſine diſpenſatione contrahi non poſſit. *Barb. in Collect. hic n. 6.*

V. Ubi notandum primò. Quòd calor iracundiæ non excuſat à culpa, & pœna, niſi inducat furorem, ut quid agat ferè non percipiat, *Abb. hic n. 2. Barb. in Collect. n. 2.*

Notandum ſecundò. Hæc Conſtitutio habet locum ſolùm in foro animæ, ſive interno conſcientiæ, in quo imponitur pœnitentia occidenti filium, ut ſatisfaciat DEO, quem læſit, *Abb. hic n. 3.* In foro autem contentioſo, ſeu externo, occidentes parentes, vel filios, non puniuntur pœnâ mortis, ſecundùm Canones, quia DEUS non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat, *Arg. c. Agnovimus. 13. cauſ. 16. q. 6. & c. His, à quibus. 30. cauſ. 23. q. ult.* & tradit *Gl. hic V. Interfecit.* Sed contrarium tenet *Abb. hic n. 3.* nam cùm de Jure Canonico nulla pœna ſit ſtatuta in parricidas, in foro contentioſo, ſeu externo, idcirco Judex Eccleſiaſticus laicum parricidam, qui temporali juriſdictioni Eccleſiæ eſt ſubjectus, remittit ad Judicem ſecularem, ſecundùm leges civiles puniendum. Si verò ſit Clericus, deponi debet, ac degradari, & poſtea, non exſpectatâ aliâ incorrigibilitate, tradi Curiæ, ſeu Magiſtratui ſeculari, quia pro tali homicidio qualificato gravior pœna imponi debet, quàm pro ſimplici homicidio, propter quod deponitur Clericus, & detruditur in Monaſterium, *c. Cùm non ab homine. 10. de judiciis, & c. Tuæ. 6. de pœnis:* cùm ergo Eccleſia graviorem pœnam non habeat, tandem tradi debet ob parricidium poteſtati ſeculari puniendus, quia excommunicatio non habet locum, niſi reus ſit incorrigibilis, conſentit *Farinac. cit. q. 120. n. 21.*

VI. Præterea in *c. Intelleximus. 2. h. t.* cùm quadam mulier, diabolo inſtigante, filium ſuum occidiſſet, & Dominus Terræ maritum ejuſdem compuliſſet ipſam abjurare: Mandavit Lucius III. Epiſcopo Diœceſano, de hoc ita providere, ut & ipſa mulier de commiſſo ſcelere pœnam luat, & ſaluti ipſius conſulatur, & non obſtante prædicto juramento, quod dictus Dominus à viro extorſit, eam, ſi ita expedire viderit, viro ſuo reſtituat, ita ut filios ſuos liberè, & pacificè poſſit gubernare.

VII. Hinc colligitur primò. Quòd maritus

non

non ſit ſeparandus, etiam quoad torum, & cohabitationem, ab uxore, propter homicidium commiſſum in communem filium, vel filiam, quia Chriſtus, *Matth.* 19. ait, uxorem à marito non eſſe ſeparandam, exceptâ causâ fornicationis, *Abb. hic n.* 2. exceptio autem firmat regulam in caſibus non exceptis, c. *Dixit.* 2. *cauſ.* 32. *q.* 1. non obſtante juramento mariti, quòd ſe ab uxore ſeparare velit, quia illud illicitum fuit, c. *Tua.* 24. *de jurejurand. Gl. hic V. Iuramento.*

Colligitur ſecundò. Quamvis mulier occidens filium non ſit ſeparanda à viro ſuo, tamen curandum eſt, ut ſui ſceleris pœnam luat, ſive ut pœnitentia ei imponatur in foro animæ, de quo hic eſt ſermo: nam in foro contentioſo tradenda eſt Curiæ ſeculari punienda, ſecundùm leges civiles propter commiſſum parricidium, *Abb. hic*, & dictum ſuprà.

VIII. Denique in c. *De infantibus.* 3. *& ult. h. t.* reſcribit idem Papa Lucius III. de infantibus, qui mortui reperiuntur, cum patre, & matre jacentes in lecto, nec apparet, utrùm à patre, vel matre oppreſſi ſint, vel ſuffocati, vel propriâ morte naturali defuncti, quòd non debent parentes eſſe omnino ſecuri, nec ſine pœna aliqua: in qua re tamen conſiderari debet, utrùm non voluntas, ſed eventus mortis cauſa fuerit. Si verò eos non latet, ſe interfectores eſſe, ſcire debent, ſe graviter deliquiſſe: quidam autem cenſent, pœnitentiam trium annorum ipſis imponendam eſſe, quorum unus ſit in pane, & aqua. Similiter in c. *Conſuluiſti.* 20. *cauſ.* 2. *q.* 5. dicitur, monendi ſunt, & proteſtandi parentes, ne tenellos infantes ſecum in lecto collocent, ne quâlibet negligentiâ proveniente ſuffocentur, vel opprimantur, unde ipſi homicidij rei inveniuntur. Porro ſi cubatio hujuſmodi parentum cum infante in lecto culpâ careat, pœna quoque triennalis ceſſabit, quamvis illa jam in deſuetudinem abierit, & pœnitentia injungenda arbitrio diſcreti Sacerdotis relinquatur. *Abb. hic in fine.*

TITVLVS XI.

DE INFANTIBUS, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

Quia parentes, qui infantes, ac liberos ſuos exponunt, & alimenta eis denegant, illos veluti occidunt, ideo de his hoc tit. agendum.

§. Vnicus.

Quæ ſit pœna parentum, qui filios exponunt ab aliis nutriendos, vel languidos, ſive infirmos ab aliis curandos?

I. DE his agitur in c. *Si à patre unic. h. t.* ubi Gregorius IX. ita reſcribit: Si à patre, vel ab alio, ipſo ſciente, & tacitum habente, contra pietatis officium infans filius expoſitus fuerit, in hoc ipſo à patria poteſtate eſt liberatus: nam & in hoc caſu libertus fit ingenuus, & ſervus expoſitus in libertatem vindicatur. Idémque dicendum de languidis, ſive infirmis, cujuscunque ætatis ſint, ſi expoſiti fuerint, vel alimenta ipſis impiè denegentur. Veruntamen qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propterea in eorum perſonas jus aliquod ſibi vendicare.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primò. Nomine infantis hic intelligitur, qui eſt infra ſeptennium, ſive ſeptimum ætatis annum nondum exceſſit, c. *Litteras.* 4. *de deſponſ. impub.* ſi ergo talis expoſitus ſit, tum vel ab ipſo patre, vel ab alio, ipſo ſciente, & non contradicente, vel poſtea ratum habente (quia ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato æquiparatur, *Gl. hic V. Ratum habente*) filius expoſitus ſui juris efficitur, & liberatur à patria poteſtate. Si verò patre ignorante, vel invito, ſit expoſitus, nihil per hoc præjudicatur juri, vel poteſtati paternæ, *Gl. hic V. Liberatur.* Idémque eſt de ſervo, vel liberto expoſito à Domino, vel Patrono.

Notandum ſecundò. Parentes graviter peccant, exponendo filios, ſi eos commodè alere poſſint, unde eos necare cenſentur, ut dicitur in *l. Necare.* 4. *ff. de agnoſcend. & alend. liber. & c. ult. diſ.* 87. Quòd ſi præ inopia eos alere non poſſint, curare ſaltem debent, ut in hoſpitali aliqua domo educentur, vel, quo poterint, eos modo adjuvent, ſicut de ſervo decernitur in *l.* 10. *§. Sed ſcimus. C. de latina libert. tollenda, Azor. p.* 2. *l.* 2. *c.* 26. *q.* 2. Si verò infans à patre expoſitus ab alio alatur, & educetur, tunc vel alimenta data ſunt ab eo, qui ea dare debebat, v. g. ab Eccleſia, vel Epiſcopo, & ea repeti non poſſunt, quia pietatis causâ data ſunt, ut colligitur ex c. *Sacrorum.* 15. *cauſ.* 12. *q.* 2. vel ſi infans nutritus fuit in aliquo loco publico, miſericordiæ, & pietatis causâ, extructo; tunc enim etiam repeti non poſſunt expenſæ, niſi locus ille ſit fundatus ad alendos eos ſolùm, qui egent; nam tunc parentes ſi non egeant, compenſare debent expenſas factas in eo ad alendum filium: Vel data ſunt alimenta infanti expoſito, ab aliquo conſanguinitate ipſi conjuncto, & veriſimiliter præſumitur pietatis causâ ab illo data fuiſſe, ac proinde illa repetere non poteſt, niſi ab initio fuerit proteſtatus, ſe illa repetiturum. Vel denique alius extraneus ſubminiſtravit alimenta infanti expoſito, & tunc poteſt ea repetere, ſi ab initio proteſtatus ſit, ſe velle ea ſibi reſtitui: aliàs verò ex conjecturis id deſumi debet; nam ſi ſit dives, liberalis, ac pius, jure præſumitur, eum non velle alimenta data repetere, niſi in caſu, *l. Patrem.* 16. *C. de nupt.* ſi is, qui filiam à patre expoſitam nutrivit, velit illam matrimonio

jungi fillo ſuo, ſed pater ipſius nolit; tunc enim alimente præſtite ſolvere debet, *Abb. hic n. 3. Azor cit. c. 26. q. 1.* Porro is, qui expoſitum eluit, nullum jus in ipſum ecquirit, ut dicitur in *cit. c. unic.*

III. Notandum 3. Prædicta Conſtitutio, qustenus decernit, ſi pater alimenta filijs deneget, eum amittere patriem poteſtatem, non debet univerſim intelligi de filijs etiam valentibus, & ſanis, ſed ſolùm de lenguentibus, ſeu infirmis, cujuſcunque ætetis ſint; quia greviùs delictum eſt denegare elimente filijs lenguentibus, et infirmis, quàm ſanis, & ideo graviori pœnâ plectendi ſunt, & pœnas benigniùs, & mitiùs interpretari oportet, *Abb. hic n. 2. Azor cit. l. q. 1.* Per languidos autem hic intelliguntur, qui perpetuo morbo, eòque incurabili, laborant, per quem cuique rei gerendæ inhabiles redduntur, *L. Morbus. 113. ff. de V. S.*

Notanndum quartò. Conſtitutio hujus c. hebet locum ſolùm in filijs legitimis, quia pater illegitimus eos non haber in ſue poteſtate, §. *ult. Inſtit. de patria poteſt. Abb. hic not. 3.* Porro infantibus expoſitis, quorum parentes ignorantur, alimente præſtari debent ab Eccleſia, vel ejus Rectore: quòd ſi Eccleſia ſufficientes reditus non habeat, neque etiam hoſpitalia publica extent in loco: tunc coninevetunt Communiteres locorum curem eorum ſuſcipere, & alimenta præbere ſuis impenſis, *Barb. in Collect. hic num. 4. & 5.*

TITULUS XII.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

Poſtquam in præcedentibus duobus Titulis actum eſt de homicidio in ſpecie, nunc agitur de eodem in genere: nam quamvis aliàs uſitatius, & ferè convenientius ſecundùm ordinem doctrinæ, priùs agatur de genere, & poſtea de ſpeciebus: tamen hoc loco priùs quædam ſpecies homicidij præmiſſæ ſunt, propter criminis atrocitatem. Et quia homicidium quoddam eſt voluntarium, aliud caſuale, ideo de utroque hîc agitur. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

DE HOMICIDIO IN GENERE, & in ſpecie de homicidio voluntario injuſto.

§. I.

Quid ſit homicidium in communi, & quomodo dividatur?

I.

ASSERTIO 1. Homicidium ſic dictum quaſi cædes hominis, eſt occiſio hominis eb homine facta, *c. Si homicidium. 41. cauſ. 23. q. 5. Hoſtienſ. hic in Summa. n. 1.* vel clariùs, eſt quælibet exanimario hominis, ſeu humeni corporis violenter eb homine facta, quâ anima à corpore ſeperarnt, *Weſenbec. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* dicitur ab homine facta: nam ſi homo occidatur à fera, vel bruto, non eſt propriè homicidium, ſed pauperies dicitur, *toto tit. Inſtit. & ff. Si quadrupes pauperiem &c.* per hominem verò hîc intelligitur, cujuſcunque ætatis, ſexûs, vel conditionis fuerit, *l. 1. §. Et qui hominem. ff. dicto tit. & l. pen. C. eod.* quin imò, & fœtus in utero metris exiſtens nomine hominis hîc venit, modò fuerit animatus, de quo infrà.

II. ASSERTIO 2. Omiſſe diviſione homicidij in corporale, & ſpirituale, quod non niſi latè, & impropriè homicidium dicitur, ut eſt detrabere famæ proximi, illi malum perſuedere, vel odio eum proſequi, vel quovis modo ei nocere, *c. Homicidiorum 24. c. Noli 27. & c. ſeq. diſ. 1. de pœnit. Hoſtienſ. hîc in ſumma n. 2. Farinac. in praxi criminali p. 5. oper. crimin. l. 4. de homicid. q. 119. n. 5.* Corporale homicidium, de quo hîc ſolùm egitur, aliud eſt voluntarium, aliud involunterium, ſeu caſuale, ut patet ex Rubrica hujus Tituli. Voluntarium vel eſt illicitum, ſive injuſtum, vel licitum: illicitum, rurſum vel eſt directè voluntarium, ſive per ſe intentum, quod fit deliberato animo occidendi hominem: vel eſt ſaltem indirectè voluntarium in ceuſa adeò propinquâ, ut moraliter certò ſit homicidium ſecuturum, licèt in ſe non intendatur formaliter, & explicitè, ut ſi quis pocnium venenetum alicui præbeat, cum morali periculo mortis ſecuturæ, licèt ſine expreſſo propoſito, ſeu voluntate occidendi. Homicidium voluntarium, ſed licitum, ac juſtum eſt, vel neceſſarium, ac defenſivum; cùm quia ſe, vel res ſuas, defendendi ceusâ, interficere cogitur: vel eſt punitivum, quod publicâ auctoritate Magiſtratûs fit, ad puniendæ delicta. Homicidium verò caſuele illud dicitur, quod caſu, præter intentionem committentis, vel cauſam dantis, contingit, nam caſus eſt cauſa agens, præter intentionem, ſecundùm Ariſtotelem 2. *Phyſ. Covarr. in Clem. Si furioſus un. Rubr. de homic. p. 2. § 4. in princ.* Idq; eſt, vel nullo modo voluntarium, nec indirectè, ſed merè caſuale, ſive quod caſu fortuito fit,

idcó-

ideòque neque peccatum eſt; vel non niſi in cauſa, & indirectè, ac per accidens volitum, ſeu intentum eſt, ut ex infrà dicendis magis patebit.

III. Præterea homicidium aliud eſt ſimplex, aliud qualificatum, ut ſi quis occidat parentes, vel alios ſibi conſanguinitate conjunctos, de quo ſuprà *tit.* 10. vel Sacerdotem, vel Laicum in Eccleſia: vel ſi quis ex inſidijs aliquem occidat, quia advenientem ex improviſo aggreditur, & interficit: vel proditoriè, ut ſi quis, nullâ præcedente inimicitiâ, vel rixâ, fingens ſe amicum à tergo aliquem percutiat, & occidat: vel ſi Aſſaſſinum committatur homicidium, quia per pecuniam conductus aliquis occidit alium, *Clarus l.* 5. *ſentent* §. *homicidium n.* 8. *& ſeqq. Farinac. cit. q.* 119. *n.* 6.

IV. Illud hîc notandum, quòd vi juramenti generalis, non poteſt quis obligari ad homicidium injuſtum, & illicitum patrandum, prout ſumitur ex » *c. Cum juramento* 4. *h. t.* quod eſt deſumptum ex *S.* » *Hieron. ſuper Matth. c.* 14. nam Herodes cum ju» ramento pollicitus eſt puellæ ſaltanti dare quod» cunque poſtulâſſet ab eo: ſi propter jusjurandum » ſe feciſſe homicidium dicat: ſi illa patris, vel matris » interitum, ſeu cædem poſtulâſſet, utique non fa» cturus fuiſſet: quod ergò non feciſſet in ſuis, nec » facere debuit in Propheta, nempe in S. Joanne » Baptiſta. Hinc infertur, quòd ſub generali pollicitatione, ſeu promiſſione, etiam juratâ, non venit illicitum, *c.* 1. *de jurejur. in* 6. quia omnia illicita intelliguntur excepta, *Gl. hic V. Facturus, & Abb. not.* 2.

§. II.

Quæ requirantur ad homicidium injuſtum directè voluntarium, eiusque pœnam incurrendam, & quæ pœna Jure ſint decreta in homicidas?

V. Assertio 1. Requiritur primò, ut ſit commiſſum per directam, & expreſſam, ac ſpontaneam voluntatem occidendi, per quam ſcilicet vel mors ipſa in ſe fuerit intenta, vel ſaltem in ſua cauſa proxima, ſive actione tali, ex qua certò, & inevitabiliter mors ſequi ſoleat, ita ut moraliter loquendo, ſit impoſſibile velle illam, & non velle mortem: tale enim homicidium etiam cenſendum eſt abſolutè, & ſimpliciter voluntarium; ut ſi quis, etſi expreſſam voluntatem non habeat occidendi hominem, tamen velit abſolutè aliquem gladio ferire punctim, circa præcordia, vel cæſim circa caput, & ſic eum occidat, tale homicidium eſt ſimpliciter, & perfectè voluntarium, quia velle talem cauſam proximam, moraliter, ac in effectu idem eſt, ac velle ipſum effectum, ſive inferre mortem, ſaltem in actu exercito, & implicitè, etſi in actu ſignato, & expreſsè non intendat occidere, ſicut qui directè vult applicare ignem domui, vult implicitè, ac virtualiter ipſam incendere, *Suar. diſ.* 44. *de cenſur. ſec.* 5. *n.* 4. *&* 5. Et quidem talem voluntatem directam, & perfectam occidendi requiri ad homicidium voluntarium, colligitur ex *c.* 1. ibi: *Per induſtriam, & per inſidias, h. t.* & ex *c. Sicut* 6. ibi: *Qui animo occidendi, eodem.* & ſimiliter loquuntur Leges Civiles. Aliud verò eſt, ſi quis v. g. gladio intendat ſolùm percutere, & vulnerare, non tamen in parte corporis periculoſa, ſine voluntate occidendi: vel ſi inſtrumentum ex ſe non ſit aptum ad inferendam mortem; tunc enim etſi mors ſequatur, cenſebitur, præter intentionem percutientis, & per accidens ſequi, neque erit directè, ac perfectè voluntarium homicidium, quia directè nec in ſe, nec in cauſa mortem intendit. Idque in foro externo ex conjecturis, & circumſtantijs detumeodum eſt, *Suar. c. l. n.* 4.

Deinde non ſufficit ad incurrendam pœnam voluntarij homicidij, voluntas interior occidendi, etiamſi in actum aliquem externum, etiam propinquum prodierit, ſed requiritur, ut effectus, ſive mors reipsâ actu ſequatur, prætetquam in caſibus jure expreſſis, alioquin effectu, etiam per miraculum, impedito, non incurritur pœna ordinaria homicidij, quia generatim pœna à jure decreta non incurritur, niſi per delictum conſummatum, cùm in pœnis mitior interpretatio ſit facienda, *reg. jur.* 49. *in* 6. nec ſint extendendæ, ſed ad proprietatem verborum legis reſtringendæ, *reg.* 15. *eod. in* 6. Idque apertè colligitur etiam ex *c. Relatum* 4. *de Cleric. non reſid. c. Perpetuæ* 4. *de Elect. in* 6. *c.* 1. *h. t. in* 6. per ſenſum contrarium, & docet *Covarr. in Clement. unic. de homicidio p.* 2. *in princ. n.* 5. *Suar. cit. diſ.* 44. *ſec.* 2. *n.* 2. & alij communiter.

VI. Assertio 2. De jure civili communi, pœna homicidij injuſti eſt in inſulam deportatio, & bonorum confiſcatio, *l.* 3. §. *pen. ff. ad Leg. Cornel. de ſicar.* ſed hodie eſt pœna mortis, ſi per dolum facta ſit cædes, §. *Item Lex Cornelia Inſtit. de publ. Judic.* ſive Nobilis commiſerit homicidium, ſive Plebejus, *Clarus* §. *Homicidium n.* 18. At verò de Jure Canonico, ſi Laicus committat voluntariè, & injuſtè homicidium, excommunicandus eſt, *c. Itáque* 20. *cauſ.* 24. *q.* 3. quamvis in *c. Omnis* 4. *diſ.* 3. dicatur, ut qui cædem fecerit, capite plectatur, id tamen intelligendum eſt, non de morte naturali, ſed de excommunicatione, quæ mortem animæ infert, juxta *c. Per venerabilem* 13. *propè finem, qui filij ſint legitimi*: ubi, qui ſententiam Sedis Apoſtolicæ contempſerit obſervare, mori præcipitur, id eſt, per excommunicationis ſententiam velut mortuus à communione fidelium ſeparari: ex quo *ibid. n.* 20. infert *Abb.* quòd ubicunque Jure Canonico reperitur impoſita pœna mortis, debet exponi, & intelligi de ſententia excommunicationis, quæ eſt mors civilis, per quam anima ſeparatur à gratia DEI, quæ eſt vita animæ, *Farinac. in praxi crimin. p.* 4. *l.* 4. *de homic. q.* 119. *n.* 57. Dicitur autem excommunicatio mors civilis, quæ animæ mortem infert, non quòd per ſe verè, & immediatè animam privet, ac ſeparet à gratia, ſed cùm nunquam infligi poſſit, niſi propter peccatum mortale, ideò attribuitur illi hic effectus, cùm excommunicatio minor non habeat adjunctum talem effectum, *Farinac. c. l.*

VII. Si verò Clericus committat homicidium, deponendus eſt ab Ordine, & officio, non autem communione privandus, *c. Presbyter* 12. *diſ.* 81. *c. Cùm non ab homine* 10. *de Judic. c. Inquiſitionis* 21. *in princ.* ibi: *Puta ſi homicidium commiſiſſet, de accuſat. c. Sicut* 6. §. *fin. h. t.* Et inſuper etiam poſt depoſitionem, eſt detru-

eſt detrudendus in arctum Monaſterium ad peragendam pœnitentiam, *c. Tuæ 6. de pœnis*, & quidem in perpetuum, juxta *c. Si Epiſcopus 7.* ibi: *Quamdiu vixerit, diſ. 50.* vel ſaltem uſque ad ſeptennium, vel quinquennium, *cit. c. Sicut. §. fin. h. t.* quod tamen id ſtatuit de Clericis, qui conſilio ſolùm patrârunt homicidium, *Diaz. in pract. crimin. can. c. 98. n. 1.* vel dici poteſt, quòd iſta detruſio in Monaſterium poteſt eſſe perpetua, & temporalis, pro qualitate homicidij, *Farinac. cit. q. 119. n. 54.* vel etiam detrudi poterit Clericus homicida, loco monaſterij, in carcerem perpetuum, vel temporalem, attentâ qualitata delicti, ſaltem ſi non eſſet pœnitens, vel de fuga ſuſpectus foret, *Farinac. c. l. n. 49. & 51.* obi *n. 55.* air, quòd hodie de coſnetodine apud ipſos, propter voluntarium homicidium, Clerici condemnantur ad triremes, vel ad tempus, vel in perpetuum, prout qualitas homicidij expoſcit.

VIII. Cæterùm Clericum homicidam voluntarium, & injuſtum eſſe deponendum, probari etiam poſſe videtur ex *c. Si quis 1. h. t.* quod eſt deſumptum » ex *Libr. Exodi c. 21.* ubi dicitur: Si quis per injuſti- » tiam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab » Altari meo avelles eum, ut moriatur. Ubi *Jo. Andr. hic n. 1. & Abb. n. 2.* verbum *moriatur* ſic exponunt, id eſt, deponatur, quia depoſitio eſt mors quædam civilis, ac proinde ſecundùm hanc expoſitionem ſenſus erit, quòd Clericus occidens hominem ex propoſito deponendus ſit ab Altaris Miniſterio. Vel ſecundò poteſt etiam intelligi de morte naturali, ſi fortè Clericus committat homicidium qualificatum, quia v. g. aliquem proditoriè occidit, ita ut non videatur ſufficere depoſitio, tunc enim debet deponi, & tradi Curiæ ſæculari, ut morte afficiatur. Vel tertiò poteſt etiam intelligi de homicida Laico, quòd debeat avelli ab Altari, id aſt, ab Eccleſia, & communione fidelium per excommunicationem, quia quando in Canonibus ſit mentio de morte, debet intelligi de morte civili, id eſt, de excommunicatione, ut ſuprà dictum, quia Eccleſia non poteſt infere pœnam mortis: has tres expoſitiones hujus c. affert *Abb. hic.*

IX. Verùm his expoſitionibus obſtat inprimis, quòd hic textus, ſine fundamento, reſtringatur ad ſolos Clericos, cùm abſolutè dicat, *ſi quis occiderit.* Deinde incertum eſt, imò probabiliter falſum, quòd Clericus, ſine alia ſpeciali enormitate, aut incorrigibilitate, propter ſimplex homicidium voluntarium, poſſit ſtatim degradari, & tradi poteſtati ſæculari, prout colligitur ex *c. Cùm non ab homine 10. de Judic. Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. de Reverent. debita locis ſacris, c. 11. n. 10.* Quare rectiùs *cit. c. 1. h. t.* intelligitur de eo, qui per induſtriam, id eſt, ex propoſito, & per inſidias, id eſt, proditoriè, aggrediendo à tergo, vel alio modo improvisè, ſive in Eccleſia, ſive extra illam, ſive Clericũ, ſive Laicũ, & ſive ipſe occidens ſit Clericus, ſive Laicus, quòd talis, inquam, non gaudet immunitate Eccleſiaſticâ, quominùs violenter à ſuo Judice extrahi poſſit ex Eccleſia, prout explicat *Gl. hic V. Per inſidias. Covarr. l. 2. reſol. c. 20. n. 7. Suar. c. l. n. 11.* & dictum eſt ſuprà *l. 3. tit. 49. n. 28.* nam hoc c. eſt deſumptum ex *Exodo c. 21.* ubi ſtatuitur, quòd quicunque occidens per inſidias in Templo defendi non poſſit, quaſi dicat, nullum pro hujuſmodi homicida erit aſylum, quantumvis locus ſit ſacer. Ergò Gregorius IX. qui ex illo loco fecit Canonicam legem, in ſenſu litterali, & proprio, verba illa uſurpare voluiſſe cenſendus eſt, ita ut idem, cum proportione, ſignificeur, ut bene notat *Suar. c. l. n. 20.* Nec obſtat *c. inter alia 6. de immunit. Eccleſ.* quia licèt Innocentius III. ibi hanc exceptionem de homicidio proditorio non fecerit: potuit tamen poſtea fieri à Gregorio IX. à quo verba illa Exodi canonizata ſunt in *cit. c. 1. h. t. Covarr. c. l. & Suar. c. l. n. 11.* Nec refert, quòd *Concil. Trident. Seſſ. 14. c. 7. de reform.* verba illa Exodi adducat ad ſtatuendum, quòd omnis voluntarius homicida ſemper ſit irregularis, & inhabilis ad Ordines, quia argumentatur Concilium à ſimili, vel à fortiori, & loquitur, non ſolùm de Clericis, ſed etiam de Laicis, *Suar. c. l.*

X. Secunda pœna homicidij voluntarij, & injuſti eſt, quòd Clericus, qui animo deliberato aliquem injuſtè occidit, privetur omnibus beneficijs Eccleſiaſticis obtentis, non quidem ipſo jure, ſeu facto, ſed per ſententiam Judicis eſt privandus, ut ex communiore ſententia docet *Covarr. in cit. Clement. Si furioſus unic. p. 2. §. 3. n. 6. in fine. Diaz. in cit. pract. can. c. 98. n. 2. & V. Ipſo Jure lit. A. Clarus §. Homicidium n. 21. Farinac. cit. q. 119. n. 53. Suar. cit. diſ. 44. de cenſur. ſec. 4. n. 33.* idq; ſumitur ex *c. Clerici 5. Ne Clerici, vel Monachi &c. & cap. ex litteris 10.* ibi: *Ipſum indignum Altaris miniſterio reputamus, de exceſ. Præl.* Ratio eſt; quia nullum crimen infert privationem, ipſo jure, niſi id in jure exprimatur, *Farinac. c. l. n. 64.* Extenditur autem hæc pœna privationis, quòd Clericus homicida voluntarius, reddatur etiam inhabilis ad alia beneficia obtinenda, ſine diſpenſatione, *Diaz. c. l. lit. A. in fine, Farinac. c. l. n. 58.* quod tamen non ita intelligendum eſt, quòd ſit ipſo jure incapax ad beneficia de novo obtinenda, ita ut collatio ſit ipſo jure irrita, ſed ſolùm illa prohibita eſt, ut patet ex *Concil. Trid. cit. Seſs. 14. c. 7.* ubi dicitur: nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam animarum non habeant, conferre liceat, *Suar. cit. ſec. 4. n. 34.*

Tartia pœna eſt, quòd homicida voluntarius privetur ſucceſſione ejus, quẽ interfecit, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato hæreditas ad eum deferatur, quia fiſcus eam aufert ab illo tanquam indigno, *l. cùm ratio 7. §. fin. ff. de bonis damnat. Clarus c. l. n. 22.*

Quartò denique Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiam irregularis, etiamſi homicidium occultum ſit, ita ut Ordines ſuſcipere, & in ſuſceptis miniſtrare, ſive eos exercere non poſſit, etiam poſt peractam pœnitentiam, juxta *c. Inquiſitionis 21. & ibi Gl. V. Si homicidium de accuſat.* & habetur paſſim in jure, *c. Minor 4. & ſeqq. diſ. 50.* & in multis *capp. h. t. Gl. in c. Sicut 6. V. Conſilium h. t.* & alij DD. communiter. Eſt autem hæc irregularitas in homicidio voluntario regulariter indiſpenſabilis, de qua infrà.

XI. Cæterùm illud hîc addendum, quòd Judex in pœnis infligendis, ſicut & Sacerdos in pœnitentijs imponendis, debet conſiderare circumſtantias, quæ augere, vel minuere poſſunt delictum: » ideòque non ſolùm quantitas, & qualitas delicti, ſed » & ætas, ſcientia, ſexus, atque conditio delinquen- » tis ſunt attendenda, & non ſolùm, ſecundùm præ- » dicta, ſed etiam ſecundùm locum, & tempus, quo »

delictum

delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici, cùm idem exceſſus magis ſit in uno, quàm in alio puniendus, prout ſtatuitur in c. *Sicut dignum 6. in princ. h. t.* Inprimis ergò in pœnis, & pœnitentijs imponendis, attendi debet quantitas delicti, v. g. an ſit enorme, vel mediocre, adulterium, vel inceſtus, *Gl. hic V. Quantitas.* Secundò qualitas, an ſit occultum, vel manifeſtum, *Gl. hic V. Qualitas.* Tertiò ætas, an infans, impubes, vel pubes. Quartò ſcientia, an ſit diſcretus, minùs diſcretus, vel non ſanæ mentis, *Gl. hic V. Scientia.* Quintò ſexus, nam viri graviùs puniendi ſunt ob adulterium, quàm mulieres, c. *Indignantur 4. cauſ. 32. q. 6.* & univerſim leviùs puniuntur mulieres, quàm viri, ob ſexûs fragilitatem, *Barb. in Collect. in cit. c. Sicut dignum n. 9. h. t.* Sextò conditio, an liber ſit, vel ſervus, ſubditus, vel alius, Laicus, vel Clericus, Nobilis, vel Plebejus, quia dignitas, & generis nobilitas relevat à pœna ordinaria, *Jo. Andr. hic n. 2. V. Conditio. Barb. ibid. n. 10.* Septimò locus, an ſit ſacer, an profanus, *Jo. Andr. c. l. V. Locum.* Octavò tempus, an dies feſtus, vel jejunij, vel communis, *Io. Andr. c. l. V. Tempus.* Videri poteſt textus in c. 1. *diſ. 5. de pœnit.*

§. III.

Quinam tum in genere, tum in ſpecie, propter homicidium voluntarium, & iniuſtum, irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Jure decretas in homicidas?

XII. Certum eſt inprimis, quòd is, qui aliquem voluntariè, & injuſtè per ſeipſum occidit, fit irregularis, cùm talis vel maximè ſit homicida, ut notavit *Suar. cit. diſ. 44. de cenſur. ſec. 3. n. 1.* Idémque dicendum eſt de eo, qui dat cauſam propinquam efficacem mortis, licèt ea poſt longum tempus ſequatur, ut ſi quis præbeat venenum, quod poſt multos menſes primùm operatur, & interimit. Ratio eſt, quia qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur, *c. ult. de injuriis l. Qui occidit 30. §. pen. & ibi Gothofr. lit. F. ff. ad Leg. Aquil. & nihil intereſt, occidat quis, an cauſam mortis præbeat, l. Nihil 15. ff. ad leg. Cornel. de Sicariis.* Et hinc in c. *De cætero 11. h. t.* dicitur, quòd Diaconus, qui homicidio cauſam dedit (videlicet conſilio, præcepto, vel ope, *Gl. fin. ibid.*) ad Sacerdotium non ſit promovendus. Ubi licèt ſermo ſit de Diacono, tamen idem eſt de alio Clerico, vel etiam Laico, quia hic factum narratur, & non tantùm ad Sacerdotium promoveri non debet, ſed nec in alijs priùs receptis Ordinibus miniſtrare poteſt, cùm enim irregularitatem incurrat, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico eſt removendus, *c. Presbyterum 7. h. t. Abb. in cit. c. de cætero n. 2.* per cauſam autem intelligitur hic cauſa propinqua, nam qui dat cauſam ſolùm remotam homicidio, non fit irregularis, *Gl. hic V. Cauſam.* ubi tamen id limitat, niſi animo nocendi eam det, *cit. c. Presbyterum.* Sed ibi non cauſa remota, ſed propinqua, & cohærens data fuit, *Abb. in cit. c. De cætero n. 3.*

XIII. Jam ergò in ſpecie quæritur 1. An is, qui procurat abortum fœminæ prægnantis, ſit homicida, & irregularitatem incurrat? Reſp. Qui dat cauſam abortioni, homicida eſt, & fit irregularis, ſi fœtus erat animatus, aliàs ſecùs, prout ſtatuitur in c. *Sicut 20. h. t.* Ubi cùm quidam Monachus mulierem prægnantem, cum qua conſuetudinem inhoneſtam contraxerat, & quæ aſſerebat, ſe ex eo concepiſſe, per zonam arripuiſſet, quaſi ludens cum ea, ipſa per hoc ſic ſe læſam affirmavit, ut eâ occaſione abortiverit. Conſultus ſuper hoc Papa Innocentius III. reſpondit, ſi conceptus, ſeu fœtus nondum erat vivificatus, miniſtrare poterit, alioquin debet ab Altaris miniſterio abſtinere.

XIV. Notandum hic primò. Non ideò Monacho illi in caſu hujus c. imputatus fuit abortus, & declaratus eſt irregularis, quia operam dedit rei illicitæ, ludendo cum muliere prægnante, & libidinis causâ, ut putat *Abb. hic n. 6.* ſed quia ipſa actio per ſe, videlicet arreptio per zonam, quaſi ludendo, cauſa propinqua fuit, & moraliter ſufficiens ad abortum cenſeri potuit, cùm ipſa mulier ſe ex illa lædi ſenſerit, & paulò pòſt abortum fecerit: ideóque fuit ludus, non ſolùm illicitus, ſed etiam noxius, & cauſans abortum, *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 4. n. 4. & 10. vers. quinto. Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 6. n. 11.* Secundùm Jus Civile verò dans cauſam abortui, poſt infuſionem animæ, ultimo ſupplicio afficitur, *l. Si quis 38. §. Qui abortionis ff. de pœnis l. pen. C. Ad Leg. Cornel. de Sicar. ubi Gl.* ait, id procedere etiam in infante nondum nato, *Abb. in cit. c. Sicut n. 3.* Porrò ſi procurans abortum in caſu hujus c. animum occidendi non habuit, nec prævidit, inde ſecuturum abortum, non commiſit homicidium directè voluntarium, ſed potiùs caſuale tantùm, etſi culpabile, de quo infrà.

Notandum ſecundò. Si quis abortire fecit mulierem gravidam, antequam fœtus animâ rationali eſt informatus, non incurrit irregularitatem, quia homicidium comitti non poteſt in fœtum, qui necdum eſt homo, c. *Quod verò 8. & c. ſeq. cauſ. 32. q. 2. cit. c. Sicut h. t. Abb. ibid. n. 2. Suar. cit. diſ. 44. de cenſur. ſec. 2. n. 13.* Infunditur autem anima, ſecundùm communiorem ſententiam Phyſicorum, maſculo, die quadrageſimo à conceptione: fœminæ verò die octogeſimo. Quòd ſi probabiliter dubitetur, an fœtus abortivus fuerit animâ informatus, nec nè; vel an poſt quadrageſimum diem fuerit mas, vel fœmina, debet ſe, qui abortum fecit, gerere ut irregularem, & ab Officio Altaris abſtinere, *Arg. c. Ad audientiam 12. h. t. Abb. in cit. c. Sicut n. 7. Navarr. in man. c. 27. n. 222.* quia eſt certum, delicto abortus eſſe irregularitatem impoſitam: dubium verò, an quis delictum commiſerit, *Molin. tom. 4. tract. 3. diſ. 27. n. 4.* non tamen propter procuratum abortum fœtûs inanimati imponitur pœna mortis, ſed alia mitior, *Farinac. in praxi crim. q. 122. n. 137.* & alij communiter: ubi *n. 138.* ait, quòd in dubio fœtus præſumitur fuiſſe inanimatus, quoad pœnam criminalem incurrendam, ſecùs quoad irregularitatem, ut jam dictum.

XV. Notandum tertiò. Si quis causâ explendæ libidinis, vel odij, homini (id eſt, viro) aut mulieri aliquid fecerit (per ſortilegium, vel incantationem) vel ad potandum dederit, ut non poſſit

» poſſit generare (ſcilicet vir) aut concipere (mu-
» lier) vel naſci ſoboles, ut homicida teneatur, pro- ut ſtatuitur in *c. Si aliquis 5. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Quarimacienſi, itaque qui impedimentum adhibet, ne ex coitu viri, & mulieris conceptio, vel generatio ſequatur, inſtar homicidæ tenetur, quia graviter peccat, impediendo vitam, ne illa ex ſuis cauſis naturalibus ſequatur: ſicut qui hominem interficit, & impedit, nè vita illius ulteriùs prolongetur, *Mol. cit. diſ 27. n. 6.* Sive autem quis poculum ſterilitatis, aut abortionis dederit, vel alio modo impediverit, ne fœtus conciperetur: ſive etiam ne fœtus conceptus naſceretur, dummodo is nondum animâ rationali fuerit informatus, non eſt verus homicida, ſed ſolùm interpretativus, & impropriè dictus, ac proinde non debet puniri pœnâ ordinariâ mortis, ſed aliâ miriore, *Farinac. cit. q. 122. n. 98.* Sed neque talis, qui viro, aut mulieri potionem dat, per quam in eis impediatur concipiendi, vel generandi facultas, fit irregularis, cùm irregularitas non contrahatur, niſi actu homo jam animâ informatus interficiatur. *Gl. in cit. c. Si aliquis V. Ut homida. h. t. Navarr. cit. c. 27. n. 222.*

XVI. Quæritur ſecundò. An is, qui vulneravit aliquem lethaliter, vel etiam non lethaliter, quem alius poſtea interfecit, ſit cenſendus homicida, & an incurrat irregulatitatem, vel pœnam ordinariam homicidij? De hac re agitur in c. *Significâſti*
» 18. *h. t.* ubi talis caſus proponitur. Quidam ma-
» leficus ingreſſus Eccleſiam, Euchariſtiam, unâ cum
» Altarium ornamentis, & libris Eccleſiaſticis, ex
» illa aſportavit: Laurentius Presbyter, ejuſdem Ec-
» cleſiæ Canonicus Regularis, arrepto ligone, ma-
» leficum illum percuſſit: an autem lethalis fuerit
» hujuſmodi ictus, ipſe penitùs ignoravit. At Paro-
» chiani illius Eccleſiæ, videntes illum ornamenta
» Eccleſiæ aſportantem, arreptis gladijs, & fuſtibus,
» eundem interfecerunt in eodem loco. Quare
» Presbyter ille prædicta confeſſus eſt ſuo Abbati,
» qui Papæ Innocentio III. ſupplicavit, ut cum eo
» miſericorditer agere dignaretur. Papa reſpondit,
» in caſu prædicto, diſtinguendū eſſe, utrùm conſta-
» re poſſit, quòd præfatus Sacerdos non inflixerit
» lethale vulnus, ex quo mortuus non fuiſſet, ſi alio-
» rum vulnera ſecuta non fuiſſent: & quòd percuſ-
» ſor ille non habuerit voluntatem occidendi: ne-
» que ipſius ſtudio (id eſt, ſuggeſtione, vel adhortati-
» one *Gl. hic V Studio*) conſilio, vel mandato, alij
» contra maleficum illum proceſſerint. Id quod
» fortè ex eo conſtare, & oſtendi poſſet, ſi appareret,
» percuſſionem illam Sacerdotis tam levem, & mo-
» dicam fuiſſe, & in ea parte corporis, in qua aliquis
» non facilè ad mortem uſque percuti, ſive lethali-
» ter lædi ſolet, ita ut peritorum Medicorum judi-
» cio, illa percuſſio non cenſeatur fuiſſe lethalis. Et
» ſi hoc ita ſe habet, percuſſio illa, poſt pœnitenti-
» am ad cautelam injunctam, in Officio ſuo Sacer-
» dotali poterit miniſtrare, maximè Religionis fa-
» vore, cùm ſit Canonicus Regularis, & ſine omni
» ſcandalo, Sacerdotale Officium poſſit exercere;
» nam & de his ei credendum eſt, qui non accuſa-
» tur, vel denunciatur ab aliquo, ſed per ſe ipſum
» ſalutare conſilium petit. Quòd ſi verò diſcerni
» non poſſit, ex cujus ictu percuſſus obierit, in hoc
dubio, tanquam homicida debet haberi Sacerdos »
percutiens, etſi fortè homicida non ſit, à Sacerdo- »
tali tamen officio potiùs debet abſtinere, quàm te- »
merè celebrare, quia in abſtinendo nullū, in cele- »
brando verò magnum periculum timetur: eùm in »
hoc caſu ceſſare ſit tutius, quàm temerè celebrare. »
Si verò Sacerdos ille priùs percuſſus fuit, ſicut »
perhibetur, ab illo ſacrilego malefico, quem mox »
ligone repercuſſit in capite: quamvis vim vi re- »
pellere omnes leges, & omnia jura permittant: »
quia tamen id fieri debet, cum moderamine incul- »
patæ tutelæ (*l. 1. C. Unde vi, c. Ut famæ 35. in fine de* »
ſent. excomm.) non ad ſumendam vindictam, ſed »
ad repellendam injuriam: non videtur idem Sa- »
cerdos à pœna homicidij penitùs excuſari, tum »
ratione inſtrumenti, quo ipſum percuſſit, quod »
cùm grave ſit, non ſolet levem plagam inferre: »
tum ratione partis, in qua ille fuit percuſſus, in qua »
etiam per modicū ictum lethaliter quis lædi ſolet. »

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Irregularis cenſetur, qui alium lethaliter percuſſit, licèt ab alijs fuerit omninò peremptus, ſive exanimatus, ſi vulnerans ſufficientem cauſam mortis dedit. Idémque eſt, ſi non conſtet, ſed dubium ſit, an ex ictu prius percutientis, an verò ex poſteriore percuſſione mors ſit ſecuta? quia tutiùs eſt abſtinere ab Officio Sacerdotali, quàm temerè celebrare: quin imò etiamſi non conſtet, an quis percuſſerit lethaliter, ſi tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum poſteriore percuſſione ille exſpiravit, irregularis cenſebitur etiam primus percuſſor, propter voluntatem occidendi, effectu reipsâ ſecuto, *Abb. hic n. 5. & n. 6.* Idque colligi videtur ex hoc c. ibi: *Et ſi percuſſor voluntatem non habeat occidendi*: ergò à ſenſu contrario, ſi voluntatem occidendi habuerit, qui percuſſit primò, etſi non lethaliter, attamen poſtea ex aliorum ictibus mortuus ſit, irregularis cenſebitur, *Hoſtiens. hic V. Voluntatem non habuerit:* quod tamen ait intelligendum eſſe, ſi primus percutiens eum non liberavit à poteſtate aliorum, cùm poſſet, vel opem, aut conſilium occiſoribus dederit, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 5. n. 6.* quæ tamen reſtrictio ipſi Abbati non placet, quia etiam primus percuſſor præſtitit operam homicidio.

Notandum ſecundò. Si quis priùs percuſſit aliquem non lethaliter, ita tamen ut appareat, quòd ob percuſſionem illam non poſſit fugere, ideóque poſtea occidatur ab alio, tunc ille prior non incurrit pœnam ordinariam homicidij: fit tamen irregularis, quia cauſam aliquam, vel ſaltem occaſionem præbuit homicidio poſtea ſecuto, *Abb. hic n. 10. & 11.* quamvis ſi conſtaret, primam percuſſionem non fuiſſe lethalem, & primus percuſſor animum occidendi non habuit, ſed juſtam cauſam percutiendi, ut in caſu *cit. c. Significavit.* ob defenſionem rerum Eccleſiaſticarum, tunc nec irregularitatem incurret, quia cùm operam dederit rei licitæ, mors ab alio poſtea illata, non debet ei imputari, cùm quoad homicidium non reperiatur culpabilis, ideóque à divinis abſtinere non debet. *Gloſſat. Abbat. in addit. lit. A.*

Notandum tertiò. In caſu dicti *cap. Significavit*, non agitur de pluribus in eadem rixa aliquem vulnerantibus, in qua etiam poſtea moritur, de quibus infrà agetur: ſed agitur de illo caſu, in quo aliquis

quis

quis alterum percuſſit, & poſtea ipſo non incitante, nec conſulente, nec mandante, nec volente, alij ſuperveniunt, & illum occidunt, qui eſt caſus longè diverſus; nam ille, qui priùs percuſſit, non fuit Cooperator cum alijs, ſed per ſe ſolus priùs percuſſit, & ſic percuſſio illa fuit omnino diverſa à poſteriore percuſſione aliorum: nec ex utraque percuſſione poteſt fieri una moraliter, ut totus effectus mortis ſingulis percutientibus imputetur; quia reſpectu primi percutientis, percuſſio aliorum poſtea ſubſequens fuit merè accidentaria, & fortuita, cùm à primo percutiente, nec directè, nec indirectè fuerit volita, ſeu intenta, ut bene notavit *Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 3. n. ult.*

XVIII. Notandum quartò. Præſumptio occidendi præſumitur ex qualitate armorum, quibus homicidium fuit illatum, ſicut etiam an vulnus fuerit lethale, nec ne, *Clarus §. Homicidium. num. 5.* & alij apud *Barboſ. in Collect. in cit. cap. Significavit. num. 17.*

Notandũ quintò. Qui poſteriùs percuſſit lethaliter vulneratũ ab alio, ſine dubio, eſt irregularis; quia licèt certò moriturum occiderit; occidit tamen etiam ipſe, accelerando mortem ipſius: ac proinde ſicut Jure Civili ex lege Aquilia tenetur de occiſo, *l. Ita vulneratus. 51. in princ. ff. ad leg. Aquil.* ita & irregularis cenſetur de Jure Canonico, *Covarr. cit. Clem. un. p. 2. §. 2. num. 4. Zœſ. in Comment. h. t. n. 10.*

Notandum ſextò. Quod verò attinet ad pœnam ordinariam homicidij, vel ſecundus percutiens priùs percuſſum, ſeu vulneratum occidit, ex mandato, vel voluntate primi percutientis; & tunc uterque puniri debet pœnâ ordinariâ homicidij: vel non intervenit illius mandatum, nec voluntas: & tunc, vel prima percuſſio non fuit lethalis, vel licèt eſſet lethalis, tamen non eſt omnino certum, quòd percuſſus ex eo fuiſſet moriturus; & tunc primus tenetur tantùm de vulnerato: ſecundus autem de occiſo, *l. Item Mela. 11. §. Celſus. ff. ad leg. Aquil.* vel erat indubitatum, quòd ex prima percuſſione mortem evadere non potuerit; & tunc etiam primus percutiens teneatur de occiſo, *cit. l. Ita vulneratus. ff. eod. Clar. §. Homicidium n. 46.*

XIX. Quæritur tertiò. An ſi volens ex propoſito occidere Titium, per ignorantiam, ſive errorem occidat Cajum, ſit puniendus ut homicida, pœnâ ordinariâ? ℞. affirmativè, ut docet *Bart. in l. Reſpiciendum. 11. §. Delinquunt. n. 7. ff. de pœnis, Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 10. num. 4.* nam licèt tale homicidium ſit caſuale, reſpectu perſonæ occiſæ, verè tamen homicidium intendit, & intentio habuit effectum: & licèt, ſi ſciviſſet eſſe Cajum, non occidiſſet, tamen non ignoravit eſſe hominem, quem occidit; ideóque non habuit ignorantiam, quæ tollat voluntarium, reſpectu homicidij in genere: neque enim requiritur ad crimen homicidij, ejúſque pœnam communem incurrendam, ut quis in ſpecie noverit perſonam, quam occidit: quamvis aliqui putent, talem non eſſe puniendum pœnâ mortis, vel corporali, ſed teneri ex lege Aquilia, & puniendum eſſe arbitrio Judicis, propter homicidium, non voluntariè, ſed caſu commiſſum.

§. IV.

An mandans aliquem occidi fiat irregularis, aliáſque pœnas iniuſti homicidii incurrat?

XX. Assertio I. Qui mandat alium occidi, fit irregularis, ſi effectus, ſeu mors ſequatur, & pœnâ ordinariâ homicidij puniri poteſt. *Navarr. in Man. c. 27. n. 233. Suar. diſ. 44. de cenſur. ſec. 3. n. 6. Avila diſ. 6. ſec. 2. dub. 2.* & alij DD. communiter. Ratio eſt: quia is, qui mandat actum aliquem fieri, eſt cauſa moralis, & quidem principalis ipſius actûs: qui verò exequitur, eſt cauſa ſolùm minùs principalis, & velut inſtrumentalis in genere moris: qui ergo mandat alium occidi, verè intendit homicidium, & eſt cauſa proxima mortis, quia quod quis per alium facit, perinde eſt, ac ſi faciat per ſe ipſum, *Reg. juris 72. in 6.* & nihil intereſt, occidat quis, an cauſam mortis præbeat, *l. Nihil. 15. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* adeóque irregularitatem, aliáſque pœnas Juris in homicidas ſtatutas incurrit.

XXI. Extenditur autem primò. Quòd non tantùm is, qui directè, & expreſsè mandat aliquem occidi, ſed etiam is, qui mandat aliquem verberari, licèt expreſsè intendat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, prout decernitur in *c. Qui. 3. & ult. h. t. in 6.* ubi etiam ratio additur: cùm mandando in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe, debuerit cogitare: nam licèt tale homicidium non ſit directè voluntarium ipſi mandanti, cùm illud non intenderit in ſe, eſt tamen indirectè voluntarium, quia talis mandans in culpa fuit, & operam dedit rei illicitæ; ideóque ipſi omnia imputantur, quæ poſſunt ſequi ex re illicita, quia cogitare potuit, ac debuit, ex tali verberatione ſequi poſſe mortem, vel mutilationem, *Gl. hîc in caſu,* ubi autem culpa præceſſit, regulariter quis tenetur de caſu, ſi culpa ſit ordinata ad caſum, *Gl. hîc V. Culpa. Petr. Ancharan. ibid. not. 2.* Nam mandando illicitum, cenſetur quis mandare ea, quæ veriſimiliter concomitari poſſunt, & ideo inhibitio non prodeſt, nec relevat proteſtatio facto contraria, eáque in delictis nihil operatur, *Jo. Andr. in cit. c. ult. & Franc. ibid. n. 3. not. ult.*

Procedit autem deciſio hujus cap. ſi percuſſio, ſeu mutilatio ſit illicita, ſecùs ſi licita: ut ſi pater, Dominus, vel Magiſter mandat verberari filium, ſervum, vel diſcipulum: tunc enim, ſi mandatarius, excedendo mandatum, occidat, vel mutilet, mandans non fit irregularis; nam cùm tunc ceſſet culpa, per conſequens etiam pœna hujus c. *Gl. hîc V. Culpa. Anchar. not. 3. Franc. n. 4.*

XXII. Extenditur ſecundò. Quòd mandans occidi, vel verberari aliquem fiat irregularis, non ſolùm quando mandatum eſt expreſſum, ſed etiam quando eſt tacitum, quantumvis præmiſſa fuerit proteſtatio de non occidendo, vel nõ mutilando, ut ſi Pater, aut Dominus injuriâ affectus à Petro, dicat filio, vel ſervo, non occidas illum, non tamen redeas domum, donec aliquid novi audiam à te circa Petrum, *Covar. in Clem. Si furioſus un. de homic. p. 2. §. 1. n. 3. Avil. cit. p. 7. diſ. 6. ſec. 2. dub 2. concl. 1. Barb. in cit. c. ult n. 5.*

Extenditur tettiò. Quòd mandans alium occidi fiat irregularis etiam tunc, ſi ipſe mandatatius occidatur, vel mutiletur, ut docet *Silveſt. V. Homicidium. 1. q. 7. dicto 7. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 3. n. 18. & 19. Avila cit. ſec. 2. dub. 5. concl. 4. Barb. cit. l. n. 6.* Nam quamvis tale homicidium à mandante oon ſit in ſe intentum, nec directè voluntarium: eſt tamen inditectè; ideòq; ei etiam indirectè ad culpam imputatur, quia qui injuſtè, & temeratiè ſe exponit propinquo periculo mortis, cenſetur homicida ſui, ergo etiam is, qui mandat, vel conſulit; adeòque ditectè inducit aliquem, ut ſe ita exponat, eſt cauſa mortis ipſius, & conſequentet irregularis: licèt enim, prætet intentionem ejus, ſive voluntatem directam, accidat mots mandatarij: cogitare tamen poterat, ac debebat, illam accidere poſſe, *cit. c. ult. h. t.* Nec excuſat, quòd alter voluntatiè ſuſceperit mandatum, quia non ideo mandans ceſſat eſſe cauſa mortis ipſius, & quidem injuſta, quia ſicut ipſe occiſus peccavit, exponendo ſe temetariè periculo mortis, cùm oon ſit Dominus vitæ, vel membrorum, unde verè cenſetur eſſe homicida ſui; ita etiam ipſe maodans peccavit contra juſtitiam, inducendo ipſum per mandatum ad exponendum ſe periculo mortis, ac proinde etiam eſt cauſa motalis iojuſti illius homicidij, & fit itregularis.

XXIII. Limitatur autem tradita doctrina primò. Quòd mandans non incurrit itregulatitatem, vel aliam pœnam ordinariam, ſi homicidium noo ſit ſecutum, quamvis à mandatario fuerit attentatum, quia regulariter nulla irregularitas, vel alia pœna ordioaria incurritur propter homicidium, niſi illud fuerit perfectum, & conſummatum, vel aliud jure expreſſum, *Avila cit. ſec. 2. dub. 3. in princ. Barboſ. in cit. c. ult. n. 7.*

Limitatur ſecundò. Mandans non fit irregulatis, ſi mandatarius, etiam ſine ejus mandato, erat occiſurus, quia licèt habuerit voluntatem influendi in effectum, ſive occidendi, de facto tamen non influxit, *Avila cit. ſec. 2. dub. 3. concl. 6.* Sed oppoſitum tenet *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 2. n. 1. verſic. Sed ſi quis. in fine.* nempe quòd mandans fiat irregulatis, etſi mandatarius, etiam ſine alicujus mandato, erat occiſurus, quia homicidiũ fit causâ, & intuitu ipſius mandantis: quod verum eſt, etſi mandatatius erat aliàs occiſurus, tamen ob mandatũ ei datum citiùs occidit; tunc enim eſt cauſa propinqua accelerationis: ſecùs ſi ob mandatum noo citiùs occidit, ac proinde nullo modo influxit, vel movit voluntatem Mandatarij ad occidendum, ut ex *Laym.* tradit *Barb. in cit. c. ult. n. 8.*

Limitatur tettiò. Niſi mandaos aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit iotimata mandatario, vel ad ejus notitiam pervenerit; tunc enim non incurret itregularitatem mandans, ſi poſt hujuſmodi tevocationem commiſſum ſit homicidiũ à maodatario, ut docet *Navarr. in Man. cit. c. 27. n. 237. Suar cit. l. n. 7. Avila cit. ſec. 2. dub. 4. concl. 1. & 2.* idque procedit, ſive mandatum expreſsè, ſive ſolùm tacitè ſit revocatum, ſeu ipſo facto, quia v. g. redijt in amicitiam cum illo, cujus mortem procurabat, idque notum ſit mandatatio, *Suar. cit. ſec. 3. n. 9. in fine.* quia tunc committitur homicidium à mandatatio, non ut moto ex voluntate mandantis, ſed ex propria ſua voluntate, & malitia; adeòque mandans noo eſt cauſa talis homicidij, cùm ceſſet ejus volnntas per tevocationem, & conſequenter etiam effectus illius. Quòd ſi conſtet mandauti, ipſum mandatatium nihilominus ex pertinacia occiſurum eſſe, tenetur non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex juſtitia impedire effectum hujus mandati, quoad commodè poteſt, alioquin fieret Irregularis, *Suar. cit. l. n. 8.* apud quem plura de hoc legi poſſunt.

XXIV. Assertio 2. Pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium, quandoq; incurruntur, etiamſi mors, ſeu cædes non ſit ſecuta, prout ſumitur ex *c. Pro humani. 1. h. t. in 6.* ubi Iooocentius IV. in Concilio Geoerali Lugdnnenſi, ita »
ſtatuit, ut quicunque Princeps Prælatus (etiam E- »
piſcopus, quia in *c. Quia periculoſum. 4 de ſent. excom. in 6.* non eximuntur Epiſcopi à ſententia excommunicationis, ſed ſolùm interdicti, aut ſuſpenſionis, *Gl. hic V. Prælatus*) vel quævis alia Eccleſiaſtica, aut ſe- »
cularis perſona, quempiam Chriſtianorum per Aſ- »
ſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, »
(quanquam mors ex hoc forſan non ſequatur) vel »
eos receptaverit, vel defeoderit, aut occultaverit, »
ſententiam excommunicationis, & depoſitionis à »
dignitate, honore, Ordine, officio, & beneficio, ipſo »
facto incurrat, ita ut alijs liberè (non obſtante op- »
poſitione, vel contradictione cujuſquã, *Gl. fin. hic.*) »
ab illis, ad quos collatio ſpectat, conferri poſſint. »
Et eſt etiam talis, cum omnibus bonis ſuis tempo- »
ralibus, perpetuò diffidatus: & poſtquam probabi- »
libus argumentis conſtiterit, aliquem ſcelus tam »
exectabile commiſiſſe, nullatenus alia excommu- »
nicationis, vel depoſitionis, vel diffidationis adver- »
verſus eum ſententia requiritur. Sunt autem tot, »
& tam graves pœnę ſtatutę in illos, qui ſic horren- »
dâ inhumanitate, deteſtandâque ſævitiâ mortem »
aliorum ſitiunt, ut ipſos faciant per Aſſaſſinos oc- »
cidi, & noo ſolùm corporum, ſed etiam animarũ »
mortem procurent, quia plures Chriſtianos repe- »
riebant indiſpoſitos, & in peccato mortali, prout »
habetur in *cit. c. 1. §. Cùm igitur, junctâ Gl. ibid. in caſu.*

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Quamvis DD. communiter per Aſſaſſinos, de quibus loquitur *cit. c. 1.* intelligant non tantùm mandantes, ſed etiam mandatarios, etſi ſint Chriſtiani, qui pecuniâ acceptâ, vel promiſsâ, alióve pretio conducti, homines occidunt incautos, & inſontes, & ita conſuetudine, & communi praxi receptum eſſe, teſtatur *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 123. n. 19. & 22.* de Jure tamen verius eſt, Aſſaſſinos hic propriè dici, quoſdam infideles ſubjectos Principi infideli, à quo ita docti, & inſtructi erant, ut quos ille occidi juſſerit, facillimè occidant, arbitrantes non idcirco mortem eſſe timendam, nec ullam pœnam ob iſtud crimen, poſt obitum, paſſuros, imò ſe obſequium præſtare opinentur, *Gl. hic V. Formidantes. & in addit. Covarr. l. 2. reſol. c. 20. n. 9. Suar. diſ. 23. de cenſur. ſec. 4. n. 46.* idque colligitur ex illius verbis *cit. c. 1. Præſertim cùm nonnulli Magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem Aſſaſſinorum Domino impetrare, ſicque ab eo, non absque Chriſtianæ dignitatis opprobrio, redimere quodammodo vitam ſuam.*

Notandum ſecundò. Excommunicatio, aliæque pœnæ in Conſtitutione *cit. c. 1.* latæ ſunt, non in ipſos Mandatarios, ſive homicidas, ſed ſolùm in mandãtes, qui ſcilicet operâ Aſſaſſinorũ infidelium, Chriſtianũ

aliquem

Digitized by Google

aliquem occidi juſſerint : nam cùm ipſi interfectores eſſent infideles, excommunicatio, aliæque pœnæ ab Eccleſia ſtatutæ in illis locum habere non poſſunt, quæ tamen locum habent in fidelibus, etiam laicis, qui Chriſtianum aliquem occidi mandaverint, miniſterio vel operâ illorum infidelium, qui gentilitio patrióque nomine Aſſaſſini dicuntur, quia cùm crimen hoc ſit valde atrox, enorme, & Chriſtianæ Religioni pernicioſum, potuit Papa talem Conſtitutionem edere, etiam contra laicos, ſiquidem operâ infidelium paſſim fideles occidebantur, in ignominiam Chriſtianæ Reipubl. *Covarr. cit.* c. 20. *n.* 10. Cùm autem prædicta Conſtitutio ſit valde rigoroſa, & pœnalis, non debet à mandante extendi ad mandatarios, etiamſi eadem in utriſque ſit ratio, *Bern. Diaz, in pract. crim. Canon.* c. 101. *n.* 5.

Notandum tertiò. Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. c.* 1. decretæ ſunt, propter ſolum mandatum occidendi Chriſtianum, operâ infidelium Aſſaſſinorum, etiamſi mors, ſive cædes non ſit ſecuta, quia tale mandatum atrociſſimum reputatur, & cedere in gravem infamiam Chriſtiani nominis. Unde ſi non Chriſtianus, ſive infidelis per alios quoſcunque pecuniâ conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *Covarr. c. l. n.* 10. §. *Quintò, Suar. c. l.* Eaſdémque pœnas incurrunt, ipſo facto, qui tales Aſſaſſinos receperint, defenderint, vel occultaverint, quia hi puniuntur ut auctores criminis, cùm ſine illis delinquens diu latere non poſſit, *Gl. hîc V. Receptaverit.*

XXVI. Notandum quartò. Quamvis plures DD. dicant, quòd Clerici committentes hoc crimen aſſaſſinii, ipſo facto, pœnam depoſitionis etiam ab Ordine ſtatim incurrant, & amittant omne privilegium Clericale, ita ut poſſint capi, & puniri per Judicem ſecularem, etiam non præcedente degradatione reali, quia ipſo jure videntur degradati, *Covarr. c. l.* §. *Sextò, Diaz c. l. n.* 4. *Farin. cit. q.* 123. *n.* 12. *Clar.* §. *fin. q.* 36. *n.* 30. & 31. Ubi tamen requirit, ut præcedat ſententia declaratoria criminis per Judicem Eccleſiaſticum. Contrarium tamen eſt probabilius, nempe Clericos tales non amittere, ipſo jure, privilegium Clericale, ante actualem, & realem degradationem, per quam Curiæ ſeculari tradantur, quia talis depoſitio non fit, niſi in caſibus jure expreſſis, inter quos non eſt crimen aſſaſſinii, & in *cit. c.* 1. ſolùm dicitur, quòd depoſitio à lege, ipſo facto, ſit impoſita, ad quam tamen requiritur degradatio actualis, antequam Clericus à Judice ſeculari corporaliter puniatur, *Suar. cit. diſ.* 23. *de cenſur. ſec.* 4. *n.* 46. *in fine, Barb. in cit. c.* 1. *n.* 13. *h. t. in* 6.

Notandum quintò. Qui mandat, operâ infidelium Aſſaſſinorum, occidi fidelem, perpetuò diffidatus eſt à toto populo Chriſtiano, tanquam Chriſtianæ Religionis inimicus, ita ut à quolibet privato impunè poſſit offendi, & occidi, & bona illius primò occupantibus cedunt, ac præſertim illis, ad quos temporalis ſucceſſio ſpectat, & multò magis à fiſco occupari poterunt, *Farin. cit. q.* 123. *n.* 8. & 12. quæ tamen pœna conſtituta eſt in ordine ad ſeculares, ut patet ex illis verbis, ibi : *cum ſuis bonis mundanis omnibus*, *c.* 1. *h. t. in* 6. *Barb. ibid. n.* 13. Porro quamvis Princeps Eccleſiaſticus non poſſit inferre pœnam mortis, per ſententiam judicialem condemnando ad illam reum, *c. Per venerabilem.* 13. *qui filii ſint legit.* poteſt tamen legem ferendo, eam imponere, abſque metu irregularitatis, *Covarr. cit.* c. 20. *n.* 10. §. *Tertiò.*

Notandum ſextò. Hoc crimen aſſaſſinii etiam iſtud ſpeciale habet, quòd ad ejus probationem ſufficiunt argumenta probabilia, ut conſtat ex *cit. c.* 1. *in fine*, & quidem non tantùm ad pœnam extraordinariam, ſed etiam ad ordinariam, & capitalem imponendam, *Diaz cit. c.* 101. *n.* 3. *Barb. in cit. c.* 1. *in* 6. *n.* 20. *Farin. cit. q.* 123. *n.* 46. neque etiam ab eo appellari poteſt, *Farin. c. l. n.* 56. apud quem plura de hoc videri poſſunt.

Notandum ſeptimò. Ab excommunicatione lata in *cit.* c. 1. *h. t. in* 6. poteſt quilibet Ordinarius abſolvere, cùm Papa eam ſibi non reſervaverit, *Gl. ibid. V. Excommunicationis*; at verò depoſitio, ſeu perpetua ſuſpenſio ab omni dignitate, honore, officio & beneficio ibidem, ipſo jure, impoſita, non eſt propriè dicta irregularitas, ad quam requiritur verum homicidium, ita ut mors reipsâ ſequatur, ſive ſtatim, ſive etiam poſt longum tempus, quia dilatio temporis non impedit, quominùs effectus verè ex tali cauſa ſequatur, *Suar. cit. diſ.* 44. *de cenſur. ſec.* 3. *n.* 6.

§. V.

An ſicut mandans, ita etiam conſentiens in homicidium iniuſtum, vel illud approbans, ſeu ratum habens incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidii?

XXVII. Assertio 1. Si quis purè, & ſine ulla cooperatione, conſentiat in homicidium, quod nullo modo fit, nomine ipſius conſentientis, is non fit irregularis, nec ullam pœnam incurrit, etiamſi conſenſum verbis exprimat, *Suar. diſ.* 44. *de cenſur. ſec.* 3. *n.* 21. & alii, Ratio eſt, quia talis conſenſus ſolùm eſt mentale homicidium, & licèt verbis, vel alio ſigno externo ſit expreſſus, non tamen efficaciter influit in cædem alterius, ideóque propter illum pœnæ homicidii non incurruntur, niſi lex ſpecialiter, & expreſsè id declararet, quod hoc caſu factum non eſt. Si verò quis conſenſum præbeat in homicidium, quod ab alio fit, ſuo nomine, vel propter ipſum, ad vindicandum ipſum conſentientem, vel quòd exiſtimat, id ei placere, tunc conſentiens fit reus homicidii, & conſequenter etiam irregularis, quia talis non merè conſentit, ſed moraliter cenſetur etiam cooperari ipſi homicidio: niſi exteriùs contradicat, & oſtendat, ſibi diſplicere cædem, tametſi interiùs in animo eam approbet; nam tunc erit tantùm mentale homicidium, propter quod non contrahitur irregularitas: nec punitur externum opus, neque etiam omiſſio illius, ratione cujus homicidium poſſet ei imputari, quoad pœnas fori externi, nec per internum illum conſenſum tollitur exterior contradictio, per quam exteriùs declaravit, ſibi cædem diſplicere, *Suar. c. l. n.* 22.

XXVIII. Assertio 2. Qui homicidium ab alio jam perpetratum, etſi ſuo nomine ſit factum,

 poſtea

poſtea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec conſilium, nec favorem, nec auxilium præſtint, non incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam jure ſtatutam in homicidas, ut docet *Gl. in c. Si quis viduam. 5. V. Aut conſilio diſ. 50. Hoſtienſ. in ſumma n. 4. §. Quid ergo h. t. Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 1. n. 4. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 3. n. 24. Avila p. 7. de cenſur. diſ. 6. ſec. 2. dub. 6.* Probatur 1. Tum quia irregularitas, ſicut & quævis pœna, non imponitur, niſi committenti delictum, propter quod imponitur: ſed qui tantùm ratum habet homicidinm jam antea patratum, non committit homicidinm, qnia non eſt canſa illius, nec liberè, & efficaciter in illud influit, vel influxit, ergo non incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam homicidii. Confirmatur, quia ille non fuit cauſa, quando homicidium eſt cummiſſum, tunc enim nullo modo eſt cooperatus, ut ſupponitur, vel etiam omnino ignoravit, quòd fieret: nec etiam poſtea, qnando ratum habet, eſt cauſa, quia cùm ratihabitio ſit poſterior homicidio, & ſupponat illud jam eſſe factum, & conſummatum, repugnat, ut ſit cauſa illius. Itáque ratihabitiu illa, ſive approbatio homicidii jam facti verſatur circa illud ſolùm, ut objectum, non autem ut effectum, ac proinde nullam poteſt habere cauſalitatem in illud. 2. Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis, ſed nullibi eſt expreſſum, quòd ratihabitio inducat irregularitatem, vel aliam pœnam à jure impoſitam, ergo cùm ſit lex pœnalis, non eſt extendenda ad caſus jure non expreſſos. Noo obſtat, ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. juris* 10. *in 6.* ſed mandans homicidium ſit irregularis, ergo etiam ratificans illud. Sed reſpondetur inprimis, ratihabitionem non eſſe verè, & ſimpliciter mendatum, cùm non influat in actum ratificatum, ſicut mandatum, & ideo lex lata contra mandantem non comprehendit ratum habentem, qnia non extenditur ultra verborum proprietatem ad ea, quæ ſolùm per analogiam quandam, vel ſimilitudinem cum aliis comparantur, *Suar. c. l. n. 26.* quare ratihabitio comparatur quidem mandato, ſed non niſi in iis caſibus, in quibus ſpecialis, & expreſſa juris deciſio, ſive diſpoſitio non requiritur, ſicut requiritur in irregularitate, quippe quæ non incurritnr, niſi id jure ſit expreſſum, *c. Is qui.* 18. *de ſent. excomm. in 6. Covarr. c. l. n. 4.* Deinde ratihabitio comparatur mandato, quoad culpam, non autem quoad pœnas juris, niſi id exprimatur, *Avila c. l.*

XXIX. Ex dictis infertur primò. Si quis, poſt commiſſum homicidium ab alio, etiam ſuo nomine, ad quod tamen nullo modo eſt cooperatus, recipiat, occultet vel defendat homicidam, vel quid ei donet, propter cædem factam, non incurrit irregularitatem, quia hi actus cùm ſnbſequantur homicidium, non poſſunt eſſe illius cauſa, neque ideo ſit ipſius delictum, ſed eſt objectnm, vel occaſio aliorum delictorum, quæ talis committit, ob quæ tamen nullo jure contrahitnr irregularitas, quamvis hujusmodi actus faciant præſumi mandatum delicti, *Suar. c. l. n. 30.*

Infertur ſecundò. Non ſolùm in homicidio, ſed etiam in aliis criminibus, quamvis atrocioribus, propter ſolam ratihabitionem, nulllus puniendus eſt pœnâ ordinariâ, & criminali ipſius delicti, ſed ſolùm extraordinariâ, niſi aliud jure exprimatur: quia ratihabitio æquipollet mandato ſolùm per fictionem juris, quæ æquitate naturali eſt introducta, *l. Poſtliminium, 19, in princ. ff. de captivis*: eadem autem æquitas, quæ dictat ratihabitionem in delictis retrotrahi, & mandato comparari, etiam ſuadet, non debere ordinariâ pœnâ delicti puniri eundem ex legis fictione ratum habentem, *Covarr. c. l. n. 4. §. Nos autem.*

§. VI.

An conſulens homicidium iniuſtum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Iuris?

XXX. Assertio 1. Qui conſilium dedit ad homicidinm, vel mutilationem, fit irregularis, aliáſque pœnas homicidii incurrit, ſi illud reipſa ſequatnr, ex vi ſeu influxu illius conſilii, quia is, cui datum eſt conſilium, alioquin non erat occiſurus. Sumitur ex *c. Perniciosè. 23. diſ. 1. de pænit.* Ubi dicitur, non eos tantùm homicidas eſſe, qui manibus hominem occidunt, ſed etiam eos, per quorum conſilium, fraudem, & exhortationem homines extinguuntur: & expreſſiùs habetur in *c. Si quis. 8.* ibi: *præcepto, aut conſilio, diſ. 50. & in c. 2. in fine*, dicitur, *homicidium tam facto, quàm præcepto, ſive conſilio, aut defenſione perpetrari, infrà de Cleric. pugnant &c.* Idem habetur in *c. Sicut dignum. 6. §. Qui verò, & §. fin.* ibi: *qui conſilium dederunt, h. t.* Ratio eſt, quia dans conſilium eſt verè cauſa moralis influens in effectum, ideóque regulariter ex conſilio tenetur in delictis ad pœnam criminis, *c. Nuper. 29. de ſent. excomm.* Ubi dicitur, quòd facientem, & conſentientem par pœna conſtringit, *l. 1. §. Perſuadere. ff. De ſervo corrupto:* ſi tamen ex conſilio dato effectus ſecutus fuerit, quia is, cui conſilium datum èſt, ſine illo, aliàs delictum non commiſiſſet, *Suar. cit. diſ. 44. ſec. 3. n. 10.*

XXXI. Assertio 2. Quamvis is, cui datnm eſt conſilium, eſſet aliàs occiſurus hominem, quia jam antè erat determinatns ad occidedum: ſi tamen quis conſulendo auxit, & veluti exacuit voluntatem, & animum illius, ut tantò promptiùs, vel citiùs, vel etiam crudeliùs aliquem occideret, irregularis ſit, quia ſic conſulens verè influit in homicidium, confirmando enim, & augendo voluntatem occiſoris, conſequenter etiam auget actum exteriorem ab interiore voluntate procedentem. Idque ſumitur ex *c. Sicut dignum. 6. §. Qui verò. h. t.* Ubi dicitur, quòd is, qui incitat aliquem ad homicidium, „ puniendns ſit, licèt non ita ſeverè: niſi fortè eum „ ſuis ſuggeſtionibus ad illud homicidium provocâſ- „ ſet, ſubintellige aliàs non facturnm, *Gl. ibid. V.* „ *Procurâſſent.* Ubi notandum, is, qui ſuo conſilio incitat aliquem ad homicidium patrandum, puniendus eſt, non quidem pœnâ ordinariâ criminis Jure impoſitâ, ſed aliâ extraordinariâ ac mitiore, arbitrio Judicis: qui verò provocat, ſive inducit, ſuo conſilio, nolentem ſive aliàs non occiſurnm, puniendus eſt pœnâ ordinariâ juris, ſicut verus homicida, quia eſt cauſa moralis principalis homicidii, *cit. §. Qui*

verò

verò, in fine, & ſumitur etiam ex *l. Non ſolùm.* 11. §. *Attilicinus. ff. de injuriis*, ubi injuriam paſſo datur actio injuriarum, contra illum, qui perſuaſit alicui aliàs nolenti, ut injuriam ei faceret. Quoad pœnam verò irregularitatis, qui, ſuo conſilio, alium incitat ad homicidium, illo ſecuto, fit irregularis, quia dat cauſam homicidio, & confirmando voluntatem occiſoris, talis cooperatur delicto. Secùs eſt, ſi conſulens, nullo modo, augeat voluntatem occidentis, vel concurrat ad cædem, quia ſine conſilio alterius æquè promptè occidiſſet, tunc enim non poteſt cenſeri irregularitatem incurriſſe: quia ceſſat omnino cauſa, adeóque etiam affectus, ac pœna, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. num. 1. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 3. num. 10. Avila cit. diſ. 6. ſec. 2. dub. 3. concl. 3. & 4.* Ubi ait, idem eſſe, ſi conſilium non niſi exiguè moveret alterum ad occidendum. In dubio verò, an is, cui conſilium datum eſt, ſine eo, delictum commiſſurus eſſet, potiùs præſumendum eſt, ſine conſilio non facturum, quia in dubio nemo præſumitur delictum commiſſurus, *l. Meritò. 51. ff. Pro ſocio.* adeóque conſulens in tali dubio irregularis cenſebitur, *Covarr. c. l. n. 1. §. Sed ſi quis, Avila c. l. concl. 5.*

XXXII. Assertio 3. Si conſulens homicidium, ante ejus executionem, conſilium revocet, non ideo ſtatim liber eſt ab irregularitate: ſed efficaciùs illud revocare debet, quàm mandans: quia mandatum fit in gratiam mandantis, cujus nomine agit mandatarius, & cujus voluntate ad agendum movetur, ideóque eâ ſublatâ, per ſufficientem revocationem, ceſſat mandatum, cujus influxus ceſſat: conſilium verò præſtatur in gratiam ejus, cui conſulitur, ejúſque executio fit, nomine proprio, & intellectus ſemel imbutus opinione aliquâ non facilè ab illa dimovetur, ideóque conſilium non ſufficienter tollitur per nudam revocationem, ſed inſuper debet conſulens conari contrarium perſuadere ei, cui conſilium dedit, ne illud exequatur; quòd ſi nihil proficiat, tenetur admonere occidendum de periculo, ut ſibi caveat. Si verò is, cui conſilium datum eſt, depoſitis rationibus, quibus motus fuit ad accepiandum conſilium, propter alias cauſas velit homicidium exequi (cui id aſſerenti credi, quoad hoc, poteſt) tunc conſulens non fit irregularis, quamvis non moneat occidendum de periculo, quia ceſſat concurrere ad homicidium, quod non tam ex conſilio ipſius, quàm ex propria malitia occiſoris conſequitur, *Suar. cit. ſec. 3. n. 11. & 2. ſeqq. Avila c. l. dub. 4. concl. 3.* His adde, qui conſulit minus malum, v. g. percuſſionem tantùm, vel mutilationem membri ei, qui vult occidere, & quem aliâ viâ non poteſt à cæde avertere, non fit irregularis, quia tale conſilium non eſt cauſa moralis mutilationis: quæ ipſi conſulenti non eſt voluntaria, ſed potiùs eſt cauſa, ne fiat homicidium. *Avila c. l. dub. 3. concl. 1.*

§. VII.

An qui cooperatur ad homicidium, præſtando opem, vel auxilium, ſit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidii incurrat?

XXXIII. Assertio 1. Quod ad irregularitatem attinet, qui auxilium præſtando, eſt cauſa propinqua homicidii commiſſi, ita ut eo auxilio non præſtito, illud non fuiſſet patratum, ſive quia directè cooperatur, v. g. percutiendo, vel infligendo vulnus: ſive indirectè, detinendo hominem, ne fugiat, vel comitando occiſorem, eíque aſſiſtendo, ſuâque præſentiâ tuendo, eúmque animando, is irregularitatem incurrit, quia favat occiſori, ſciens eum intendere mortem alterius, licèt ipſe homicidium directè non intendat, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. n. 2. §. Quatenus verò.*

XXXIV. Assertio 2. Si auxilium, vel opem ferens ſit cauſa proxima, & immediata, ſaltem partialis, ſeu inadæquata homicidii commiſſi, ita ut absque eo auxilio mors non fuiſſet ſecuta, in pœnâ ordinariâ homicidii eſt puniendus, *l. unic. C. de raptor. virg. arg. l. Nihil. 15. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. c. ult. de pœn. in 6.* alloquin verò, ſi fuit cauſa ſolùm remota, pœnâ extraordinariâ, & mitiore eſt puniendus, *cit. l. unic. & cit. c. ult. de pœn. Covarr. c. l. n. 2.* Idem colligitur etiam, & probatur ex *c. cit. Sicut dignum. 6. h. t.* Nam Inprimis in §. *Illi autem.*
Reſpondet Pontifex Alexander III. quòd illi, qui »
venerunt animo occidendi, feriendi aut capiendi »
illum Sanctum virum (ſcilicet Thomam Cantua- »
rienſem Archiepiſcopum) citra manuum injectio- »
nem (quia id per ſocios eſt factum, *Ioan. Andr.* »
hìc V. eod.) ſi ex captione illa mors ejus ſecuta »
fuit, pari pœnitentiâ, ſeu pœnâ, vel ferè pari, »
ſunt puniendi cum occiſoribus. Et ita voluntas, »
ſeu propoſitum feriendi, vel occidendi punitur, li- »
cèt non proceſſerit ad effectum, quia conſenſerunt
cooperando, ideóque eâdem, vel ferè pari pœnâ puniendi ſunt, *c. Omnes. 5. & ibi Gl. V. Conſentiunt. cauſ. 17. q. 4. Gl. in cit. c. Sicut. §. Illi autem. V. Mors.*

Ex quo inferunt DD. apud *Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 131. n. 67.* quòd ſi quis armatus propè aſſiſtat occiſori, cenſeatur cauſam, ſive auxilium proximum homicidio præſtare, quia invaſor redditur audacior, & invaſus timidior, ideóque pari, vel penè pari pœnâ puniendus eſt, modò ſcienter, & doloſè aſſiſtat, animo præſtandi auxilium; ſecùs ſi caſu, & ignoranter, *Farin. c. l. n. 78.*

XXXV. Secundò in §. *Illi etiam. cit. c. Sicut dignum.* dicitur, quòd illi, qui non venerunt, ut »
ferirent, ſed ut ferrent opem percuſſoribus, ſi for- »
tè per aliorum violentiam impedirentur, paulò »
minore pœnâ mulctari debent: quia cùm ſcri- »
ptum ſit (*Proverb. 24. verſ. 11.* qui potuit ho- »
minem liberare à morte, & non liberavit, cum »
occidit) conſtat, ab homicidii reatu immunes »
non eſſe, qui venerunt, ut occiſoribus opem con- »

» tra alios præſtarent : oec caret ſcrupulo occultæ
» ſocietatis, qui manifeſto facinori deſivit obvia-
re. Ex quo infertur, quòd qui non impedit homicidium, vel aliud delictum, cùm poteſt, præſumitur ſocius delinquentis, ut eâdem pœnâ teneatur, quâ ipſemet homicida, vel alius delinquens, *Abb. in cit. c. Sicut. num. 5. Barb. ibid. num. 10. de quo infrà.*

» XXXVI. Tertiò in §. *Hi quoque. dicti c. Sicut,*
» dicitur, quòd illi quoq; ooo ſont à culpa liberi, nec
» à pœna debent eſſe immunes, qui licèt fuerint ho-
» micidii ignari, tamen eis, quos ſicarios eſſe ſcie-
» bant, in ſarcinis, ſive rebus eorum cuſtodiendis
» miniſterium præbuerunt. Ex qoo colligitur, quòd
præſtans aliquod auxilium, quantumvis modicum, ad homicidium, vel aliud delictum committendum, cujusmodi eſt veſtimenta occiſoris cuſtodire, non ſit immunis à pœna homicidii, *Abb. hîc n. 6.*

» XXXVII. Quartò in §. *Eos inſuper. ejusd. c.*
» dicitur, quòd illi, qui occupaveruot bona occiſi,
» ſi nihil aliud commiſerunt, à pœna mortis quidem
» ſunt immunea : ſed illa, qoæ occupârunt, tenentur
» integrè reſtituere illis, quorum fuerunt, ſi habent
» in facultatibus, unde reddere poſſint, & ipſis pro-
» pter hoc moderata pœnitentia eſt imponenda : &
» licèt dicant, ſe quædam ex his, quæ occupaverunt,
» pauperibus erogâſſe : oon tamen aliena debue-
» runt pauperibus erogare, ſi potuerunt illa eis, quo-
» rum fuerunt, reſtituere.

Hinc colligitur primò. Quòd obligatus ad reſtitutionem liberatur, reſtituendo pauperibus, ſi illi, quibus res ablatæ ſunt, non ſint ſuperſtites, vel inveniri non poſſint, alioquin ipſis Dominis reſtituenda ſunt : quia non remittitur debitum, ſi uni ſolvatur, quod alii ex debito eſt ſolvendum, *Gl. hîc V. Non aliena, & Abb. n. 8.*

Colligitur ſecundò. Noo ſufficit, ſi occupans aliena ea reſtituat, ſed inſuper etiam pœnitentia, ſive pœna ei imponenda eſt, propter peccatum, quod commiſit, contrectando res alienas, invitis Dominis, *Gl. hîc V. eod. in fine, & Abb. n. 7.*

XXXVIII. Quintò in §. *Illis præterea. cit.*
» c. *Sicut*, dicitur, quòd illis, qui participaverunt
» occiſoribus excommuoicatis, pœnitantia ſit indi-
» cenda, conſideratâ morâ temporis (quia graviùs
» ſunt puniendi, qui longo tempore talibus partici-
» paverunt, *Gl. hîc V. Temporis mora*)& utrùm timo-
» re (tunc enim minùs puniendi ſunt, *Gl. hîc V. eod.*)
» vel affectione (tunc enim magis puniendi ſunt, *Gl.*
» *hîc V. eod.*) excommunicatis commonicaverint, &
» num ſcienter, an ignoranter. In hoc enim poſterio-
re caſu non tenentur ad pœnam aliquam, ſi ignorabant illos homicidium perpetrâſſe, ideóque excommunicatos eſſe, niſi fuerit ignorantia craſſa, & ſupina, *Gl. hîc V. Ignoranter.*

Hinc colligitur, quòd participans ſcienter cum excommunicato, plùs vel minùs puniendus eſt, ſecundùm tempus communicationis, & quòd tantò major pœnitentia imponenda ſit, quantò diutiùs quis perſeverat in peccato, *Abb. hîc n. 9.*

XXXIX. Sextò denique in §. *Clericos autem.*
» *ult. hujus c.* dicitur, quòd Clerici, qui armati tan-
» to facinori interfuerunt, & illi, qui conſilium de-
» derunt, ut ſanctus vir (nempe Thomas Cantua-
» rieoſis) caperetur, perpetuò, non ſolùm ab Altaris
» miniſterio ſunt deponendi : ſed etiam in Eccleſiis
» nullo unquam tempore lectiones legant, vel Re-
» ſponſoria in Choro ſeparatim canteot : ſed in pſal-
» mis apud Deum veniam impetrare ſatagant. In-
» ſuper in clauſtro Monachorum, vel Canonicorum
» Regulariom, ſi fieri poteſt, ſunt recludendi, ita ut
» usque ad ſeptennium, vel quioquenniom, ab in-
» troitu Eccleſiæ debeant arceri.

Hinc colligitur primò. Clericus, qui armatus cum aliis, exivit ad occidendum, ſi poſtea aliquis occiſus fuerit, fit irregularis, etiamſi per alios homicidium factum fuerit, & ipſe ſolùm præſens fuerit cædi, ſeu aſtiterit, nec manum applicuerit, *Abb. hîc n. 10. Barb. ibid. n. 36.*

Colligitur ſecundò. Clericus, propter homicidium, oon degradatur realiter, ſed deponitur ab officio Clericali, non ſolùm ſi illud propriis manibus committat: ſed etiam ſi illud fieri mandet, vel conſulat, vel etiam illi armatus aſſiſtat : & ultra depoſitionem, in Monaſterium, vel carcerem detrudendus eſt, ſaltem ad quinquennium, quæ tanquam benignior ſententia amplectenda eſt, *Gl. fin. hîc & Barb. n. 34. & 38.*

XL. Reſtat adhuc una quæſtio circa cooperationem ad homicidium, quando plures ſimul operam ferendo, concurrunt ad occidendum aliquem, qui poſtea moritur, an omnes cenſendi ſint irregulares, & teneantur pœnâ homicidii ? Reſp. Quando plures, præmiſſo conſilio, & ex propoſito aggrediuntur aliquem ad occidendum eum, tunc omnes fiunt irregulares, & plectendi ſunt pœnâ homicidii, etſi ex unico tantùm vulnere mortuus fuerit, & ſive ſcientur quis illum vulneravit, ſive ignoranter, ut docet *Bart. in l. ult. n. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 2. §. 2. n. 3. in primo caſu, Silveſt. V. Homicidium. 1. q. 11. n. 15. dicto 1. Avila p. 7. de cenſ. diſ. 6. ſec. 3. concl. 1.* & alii DD. Idque ſumitur ex *cit. c. Sicut. 6. §. Illi autem. h. t.* & ratio eſt, quia omnes iſti ſunt velnti cauſa una moralis homicidii, & talis aſſociatio auget animum occidentis. Si verò plures, non conſultò, ſive ex propoſito, ſed in rixa ex repentina occaſione contingente, ad alicujus cædem conveniant, & omnes vulnus infligant, etſi non lethale ſinguli, ex quibus tamen poſtea moriatur, certum eſt omnes fieri irregulares, quia omnia illa vulnera ſimul mortem inferunt, & omnes illi ad mortem cooperantur, nec conſtat illum ex uno potiùs, quàm ex alio vulnere obiiſſe, ideóque etiam pœnam ordinariam homicidii omnes incurrunt, vel directè voluntarii, ſi omnes illud intendebant, vel caſualis, ſi præter directam intentionem, mors acciderit. Idque conſtat ex *c. ult. cauſ. 23. q. 8.* Ubi dicitur, ſi plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicunque eorum plagam ei impoſuit, ſecundùm Statuta Canonum, homicida judicetur : ubi *Gl. V. Quicunque eorum* ait, hoc eſſe propter incertitudinem, quia neſcitur, cujus ictu periit, *Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 3. n. 9. Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 2. n. 4. in quarto caſu.*

XLI. Extenditur autem primò. Quamvis unus tantùm lethale vulnus inflixerit, reliqui verò vulnera ſolùm non lethalia, neſciatur tamen, à quo

quo vulnus inflictum fuerit, omnès erunt irregulares, quia textus in *cit. c. ult.* indiſtinctè loquitur de omnibus ſimul rixantibus contra eundem, & tantùm à pœna irregularitatis excipit eos, qui nec impugnârunt, nec vulnerârunt, nec conſilio, vel auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantùm adfuerunt; hi enim extra noxam ſunt, *Covarr. c. l. n. 5. §. Quod ad irregularitatem. Suar. c. l. n. 9. & 10. Avila c. l. dub. 3. concl. 4.* Ratio eſt, quia talia vulnera, etiam non lethalia, juvant ad mortem, & hominem reddunt debiliorem ad reſiſtendum vulneri lethali, & ut minimùm accelerant mortem, tanquam una cauſa totalis. Et hinc etiam Jure Civili tales vulnerantes non lethaliter puniuntur, non quidem, ut homicidæ pœnâ ordinariâ, ſed tanquam præſtantes auxilium homicidæ, pœnâ ſaltem extraordinariâ, & arbitrariâ, *Covarr. c. l. n. 5. in quinto caſu.*

Extenditur ſecundò, quòd etiam illi fiant irregulares, qui nullum vulnus occiſo inflixerunt, prout ſumitur ex *cit. c. ult. cauſ. 23. q. 8.* ubi de his, qui impugnabant, volentes eum interficere, non tamen vulnerabant, dicitur: *Similiter pœniteant*; ſcilicet tanquam cooperantes homicidio, licèt non plenè ut homicidæ: nam comitari homicidam ad cædem patrandam, eique aſſiſtere ſufficit ad cooperationem, adeóque etiam ad irregularitatem contrahendam, quia in hac pœna non eſt inæqualitas: ſicut etiam de Jure Civili talis punitur, non ut homicida, ſed ut cooperans ad homicidium. Nec obſtat, quòd irregularitas factum requirat, *c. ult. cauſ. 15. q. 1.* nam hîc jam intervenit factum, videlicet homicidium, cui præbetur auxilium, *Suar. c. l. n. 10.*

Extenditur tertiò, etiamſi unum tantùm vulnus lethale inflictum ſit occiſo, omnes tamen impugnantes fiunt irregulares, non ſolùm quando non inventus eſt auctor lethalis vulneris, quia tunc omnes tenentur, quaſi occiderint, ne ſcelus maneat impunitum, *l. Item Mela 11. §. Sed ſi plures ff. ad leg. Aquil.* ſed etiam ſi certus ſit auctor cædis: quia alij, qui non vulnerârunt lethaliter, ſed ſolùm armati aſtiterunt, fiunt irregulares, non propter incertitudinem cædis, ſed propter cooperationem, *Suar. c. l. n. 11.* Aliud eſt, ſi v. g. in domo aliqua, in qua quatuor homines erant, lapidibus projectis, uno tantùm ictu lapidis aliquis occidatur, & ignoretur, à quo illorum projectus fuerit; tunc enim in foro externo nullus irregularis cenſebitur, quia nullus in particulari præſumitur deliquiſſe, niſi probetur, & melius eſt unum nocentem abſolvere, quàm tres innocentes damnare, ideóque unusquisque relinquendus eſt ſuæ conſcientiæ, *Suar. c. l. Avila cit. dub. 3. concl. 5.*

§. VIII.

An non impediens homicidium, cùm poßit, ac debeat, fiat irregularis?

XLII. Assertio 1. Qui non impedit homicidium, ſi ad id teneatur ſolùm ex charitate, non fit irregularis, etiamſi omittat impedire, ex odio interno, & deſiderio mortis proximi, *Navarr. in Man. c. 27. n. 31. & c. 24. n. 21. Suar. cit. diſ. 45. ſec. 4. n. 3. Avila cit. diſ. 6. ſec. 2. dub. 7. concl. 1.* Probatur, quia homicidium eſt delictum contra juſtitiam, per quod ad illud quis cooperatur, vel phyſicè, vel moraliter: ſed talis non peccat contra juſtitiam, ſed ſolùm contra charitatem, ergò non poteſt dici cooperari ad homicidium, & conſequenter nec irregularis fieri. Unde cùm Canones dicunt, homicidam eſſe eum, qui non ſubvenit proximo in periculo mortis conſtituto, vel qui non præbet cibum fame morienti, latè loquuntur de homicidio, & hoc vocant omnem culpam, per quam non conſervatur vita proximi contra legem charitatis. Nec obſtat, quòd in c. *Quantæ 47. de ſent. excomm.* excommunicatio fertur in eum, qui facinori percuſſionis Clerici, cùm poſſit, deſinit obviare, ergò multò magis irregularis fiet, quæ minor eſt pœna. Nam inprimis argumentum à majore ad minus non procedit in pœnis: deinde non contrahitur irregularitas, niſi in caſibus jure expreſſis, *Suar. c. l. n. 5.* Neque etiam obſtat textus in *c. Sicut 6. §. Illi etiam h. t.* ubi dicitur, qui potuit hominem liberare à morte, & non liberat, eum occidit, ideóque eſt irregularis: nam ibi non eſt ſermo de non impedientibus, ſed de auxiliantibus, ut patet ex illis verbis: *Sed ut percuſſoribus opem ferrent.* Vel non impediens in foro externo reputatur irregularis, quia præſumitur cum occiſore occultam ſocietatem habere, ut colligitur ex fine *cit. §. Illi etiam, & c. Facienti 3. diſt. 86.* Veruntamen in foro conſcientiæ, ſi revera tantùm interceſſit omiſſio contra charitatem, non contrahitur ulla irregularitas, ut colligitur ex *cit. c. ult. cauſ. 23. q. 8.* ubi in fine dicitur: *Qui tantùm adfuerunt homicidio, extra noxam ſunt.* Ubi quamvis *Gl. fin.* id exponat de illis, qui occiſo ſubvenire non poterant, quod eſt verum de noxa apud DEUM: tamen etiam rectè intelligitur generaliter, & abſolutè, quòd qui tantùm adfuerunt, ſint etiam extra noxam Canonicam, quæ per irregularitatem punitur, *Suar. cit. diſ. 45. ſec. 4. n. 4.* quia etiam Jure Civili non impediens, cùm poſſet, non tenetur de homicidio, ut docet *Bart. in l. 1. §. Sed in eo n. 2. ff. de S. C. Silaniano.*

XLIII. Assertio 2. Qui tenetur ex juſtitia impedire homicidium, ſi poſſit impedire, ſine gravi ſuo damno, & non impediat, incurrit irregularitatem: cujusmodi obligationem juſtitiæ habet Dominus ad ſervum, pater ad filium, Judex erga ſubditum, & è contrario, liberandi eos à morte, ſi poſſint, *Navarr. cit. c. 27. n. 232. & c. 24. n. 22. Suar. cit. ſec. 4. n. 5. Avila cit. diſ. 6. ſec. 2. dub. 7. concl. 2.* Ratio eſt, quia ſic omittens, ſive non impediens peccat contra juſtitiam, ideóque etiam ad reſtitutionem damni dati obligatur, & eſt cauſa moralis homicidij, & moraliter habetur pro faciente, ſive committente homicidium; ſicut etiam Jure Civili ita punitur, & conſequenter etiam de Jure Canonico fit irregularis. Nec obſtat, quòd iſta irregularitas non ſit in Jure expreſſa, cùm Jus requirat factum, omittens autem non faciat. Nam licèt propriè non faciat, interpretativè tamen, & moraliter facere videtur; Jura autem, quæ loquuntur de irregularitate, moraliter intelligenda ſunt, *Suar. c. l. n. 6. & 7.* requiritur tamen, ut hæc omiſſio defenſionis ſit voluntaria, quia aliàs non eſt culpabilis, & effectus, ſive mors ſecuta non poterit imputari omittenti, *Suar. c. l. n. 8.*

XLIV. Hinc infertur primò, eum, qui alicui mandat, ut alium non defendat à cæde, ad quod ipſe mandata-

mandatarius non tenetur ex juſtitia, fieri irregularem, quia mandans injuriam facit occiſo, & contra juſtitiam peccat, & poſitivè concurrit ad mortem ipſius; quamvis mandatarius tantùm peccet contra charitatem, & ideò irregularis non fiat. *Suar. c. l. n. 3.* ubi ait, idem eſſe de conſulente dicendum; ſed de hoc probabilius tenet contrarium *Avila cit. ſec. 2. dub. 7. §. Ex dictis ſequitur primò*, nempe quòd ſi quis volenti ex charitate alium defendere, perſuaſerit, ne defendat, & alter indefenſus moriatur, non fiat irregularis, quia talis conſulens non peccat contra juſtitiam, ſed ſolùm contra charitatem: niſi tamen per vim, fraudem, aliamque injuriam retrahat alterum à defenſione, tunc enim ageret contra juſtitiam, reſpectu occiſi, & fieret irregularis: nam licèt volens defendere ad id teneatur ſolùm ex charitate: tamen proximus habet jus, ne defenſio iſta ab alio impediatur per injuriam, prout idem docetur de eleemoſyna.

Infertur ſecundò, ſi Medicus, ratione ſtipendij, quod accipit à Civitate, teneatur curare ægrotos, & aliquem omittat curare, iſque moriatur, fit irregularis: ſecùs ſi nullum ſtipendium accipiat, *Avila c. l. §. Sequitur 4.*

Infertur tertiò, ſi quis ſciat homicidium occultè tractari, & non revelet, non fit irregularis, niſi ex juſtitia teneatur revelare, *Avila c. l. §. Sequitur 2.*

SECTIO II.

DE HOMICIDIO CASUALI, & de omnino involuntario:

§. I.

An ex homicidio caſuali, quod ex opere licito ſecutum eſt, contrahatur irregularitas?

XLV. Præmittendum primò, agitur hîc non de homicidio, quod nullo modo eſt voluntarium, nec directè, nec indirectè, nec in ſe, nec in cauſa, adeóque omninò inculpabile eſt, ut ſi fiat ab amente: ſed de eo, quod eſt indirectè voluntarium, & per accidens intentum, ſive volitum, non in ſe, ſed in cauſa, adeóque mixtum ex voluntario, & caſuali, & culpabile: ut ſi quis percutiat fœminam prægnantem, ſine animo cauſandi abortum, ſi ille ſequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directè voluntarium, ſed indirectè, ſive in cauſa, ſcilicet in percuſſione, quæ fuit per ſe intenta: abortus verò ſolùm indirectè, quod eſt homicidium caſuale, & punibile, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. ult. in corp. & ad ſecundum.* Nam caſus ex aliquo opere, præter intentionem operantis, contingentes, & ab eo non prævisi, nec directè, ac per ſe intenti, imputantur ipſi ad culpam, ſi ex opere illo per ſe, & neceſſariò ſequantur, vel ſaltem ut plurimùm evenire ſoleant, quia ſunt indirectè voluntarij, *Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 2. §. 4. n. 9. in fine, & n. 10.*

Præmittendum ſecundò, ex duplici capite contingere poteſt, ut alicui homicidium caſuale imputetur ad culpam, & fiat mixtum. Primò, quia non adhibuit ſufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etiamſi dederit operam rei licitæ. Secundò, quia dabat operam rei illicitæ.

XLVI. ASSERTIO I. Qui dat operam rei licitæ, ſi debitam adhibuit diligentiam ad vitandum periculum mortis, etiamſi ex tali opere homicidium poſtea ſequatur, non contrahit irregularitatem, nec aliam pœnam homicidij incurrit. Eſt communis ſententia Theologorum, & Canoniſtarum cum *S. Thom. cit. art. ult.* Probatur, quia ſi ſufficiens diligentia adhibita ſit ad vitandum periculum mortis, homicidium inde ſecutum, nec directè, nec indirectè eſt voluntarium, ideóque non poteſt operanti imputari ad culpam, & opus ſecundùm ſe fuit licitum, ut ſupponitur, ergò non poteſt contrahi irregularitas ex homicidio, quippe quæ non incurritur, niſi propter culpam. Si autem negligentia aliqua intervenit vitandi periculum mortis, tunc contrahitur irregularitas, quia homicidium eſt aliquo modo voluntarium, & licèt opus, ſecundùm ſe, & ex objecto ſuo, ſit licitum, tamen non licitè fit propter annexum periculum homicidij, quia non debitâ diligentiâ fuit vitatum, *Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 5. n. 5.*

XLVII. Probatur etiam eadem Aſſertio ex pluribus Capitulis hujus Tit. primò ex c. *Dilectus 13. h. t.* ubi quidam Capellanus infirmus, ut comedendi appetitum excitaret, equum aſcendit, & cùm habenis non parens, fracto fræno, laſciviret, & præter voluntatem ſeſſoris, feſtinanter curreret, obvium, cum muliere infantem, procul abjecto ſeſſore, obtrivit. Conſultus Pontifex Innocentius III. mandavit Epiſcopo Diœceſano, ne impediat, quominùs dictus Capellanus divina officia celebrare poſſit, cùm nec voluntate, nec actu homicidium perpetrârit, nec operam rei illicitæ dederit.

Hinc colligitur primò, quòd mors contingens ex ferocitate equi, præter voluntatem, & culpam ſeſſoris, non imputatur ipſi ad irregularitatem, *Abb. hîc n. 2.* Secùs eſt, ſi equitans ſit in culpa aliqua, quia ſciebat vitium equi, quòd ſit effrænatus, vel frænum eſſe nimis tenue, & non ſufficiens ad retinendum equum à curſu, & non antea providit, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 126. n. 25.* Colligitur ſecundò, quòd Clericus in prædicto caſu, non incurrat prædictam irregularitatem, etiamſi equo ierit ad fornicandum, vel furandum, quia quamvis id ſit illicitum, ratione finis: non tamen fornicatio, vel furtum, quod ab illo intenditur, parat viam ad homicidium, nec eſt periculoſum, ratione homicidij, *Mol. tr. 3. de juſtit. diſ. 77. n. 7.* ubi ait, idem eſſe, ſi Franciſcanus equitans contra Regulam ſui Ordinis, puerum conculcaret. Colligitur tertiò, homicidium actu commiſſum, ſed ſine voluntate, & culpa committentis, non tantùm illi non imputatur, quoad Ordines ſuſceptos, ſed nec quoad Ordines ſuſcipiendos, ut contra *Gl. hic V. Nec actu.* docet *Abb. n. 3. Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 4. n. ult.* nam ex homicidio contingente, abaque voluntate, & culpa, nulla oritur irregularitas, *c. His qui 49. & c. Si duo 51. diſ. 50.* homicidium verò, quod à Judice fit, voluntarium eſt, tametſi culpâ careat.

XLVIII. Secundò in *c. Ex litteris 14. h. t.* declarat idem Pontifex, quòd Clericus quidam irregularitatem non incurrit, qui cùm fœnum de curru depo-

tu deponeret, factâ priùs diligenti circumſpectione, ne quem læderet, projecit in terram perticam, quâ fœnnm colligebatur, casùque pueruin quendam juxta currum exiſtentem percuſſit io fronte, qui inde mortuus eſt. Conſultus Papa mandat Epiſcopo Diœceſano, ut ſi res ita ſe habeat, dictum Clericum liberè permittat exequi officium Sacerdotis: niſi contra eundem grave ſcandalum ſit exortum, vel tautâ laboret infamiâ, ut deficiente accoſatore, oporteat eidem Canonicam purgationem indici. Ratio eſt: quia cùm iſte Clericua, adhibitâ diligentiâ, non peccaverit contra quintum præceptum Decalogi, dum illum puerum ita interfecit, neque dederit operam rei illicitæ, irregularitatem uon incurrit, *Molin. cit. diſ. 77. n. 7.*

Hinc colligitur, qoòd propter grave ſcendalom fiet quis irregularis, & punitur etiam innocens, ita ut ceſſare debeat à Divinis, quia nihil agendum eſt cum ſcandalo, c. 2, *de præſcript.* Nam per porgationem non tollitur ſcandelum, etſi tollatur infamia: niſi purgatio faceret ceſſare ſcandalom; tunc enim ſufficeret ſola purgatio, *Joan. Andr. hîc in fine. & Abb. not. 2.*

XLIX. Tertiò ſimilis caſus habetur in c. *Ex litteris. 15. h. t.* Nam cùm quidam Monachus de campanili campaoam deponeret, lignom decidit, & quendem puerû oppreſſit, & interfecit. Quare mandat Pontifex, ſi Monachus rem oeceſſariam, vel utilem agebat, & in loco, per quem uoo crederet aliquê tranſire, vel ibideui exiſtere, vel etiam illuc de conſuetudine venire, quando lignû movit (vel etiâ ſi eredebat aliqoê ibi tranſire, vel eſſe, ante caſom clamevit, ut caveret, *Gl. hîc V. Tranſire*) bene poterit ad altiores Ordines, præſertim io Monaſterio, promoveri. Ratio eſt: quia cùm Monachus ille in eo homicidio non peccaverit contra quintum præceptum Decelogi; quia ignorantia eum à culpa excuſavit, neque operam dedit rei illicitæ, ideo irregularitatem non iucurrit, *Molin. cit. l. n. 7. in fine.*

Hinc infertur primò. Quòd Monechus etſi contra prohibitionem Prælati cempanem depoſuiſſet, vel tempore ſibi prohibito pulsâſſet, ſi adhibitâ per eum debitâ diligentiâ decidit, & ex ejus caſu aliquis fuerit occiſus, non eſt irregularis, licèt campanam pulſando peccet, tempore prohibito, *Barb. in cit. t. n. e.*

Infertur ſecundò. Quando quis proijcit rem aliquam ad locum devium, per quem nemo ſolet tranſire, non tenetur priùs clamare; idcóque etiemſi aliquis caſu occidatur, non tenetor de homicidio, *l. Si putator. 31. ff. ad leg. Aquil. Abb. in cit.* c. *Ex litteris. not. 2.*

L. Quartò ſimiliter in c. *Significâſti. 16. h. t.* cùm quidam Clericus equitaret, equos, cui inſidebat, tam ſe, quàm ipſum projecit in aquam, quem Clericus ille calcaribus ſtimulavit: equus verò, qui erat durus buccâ, præter voluntatem Seſſoris, curſum erripuit, & mulierem, quam ex improviſo obviam hebuit, conculcavit, & interfecit. Papa ſoper hoc conſultus, fecit inquiri ab illo Clerico, utrùm equi vitium priùs ſciviſſet, qui aſſeruit, ſe illud ignorâſſe (nam ſi ſciviſſet, non fuiſſet ſine culpa, cùm ſciret, ſe non eſſe ſufficientem ad retinendum equum: non enim affectare quiſque debet, in quo intelligit, vel intelligere debet, infirmitatê ſuâ alijs periculoſam futurâ, *l. Idem juris. 8. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Gl. hîc V. Prius ſciviſſet*) Quocirca mandat Papa Epiſcopo Paduano: ut ſi ita eſt, ed cautelam injungat ei pœniteotiam competentem (arbitrio Superioris, & levem, *Gl. fin. hic*) & non impediat ipſum, quominùs in ſuſceptis Ordinibus miniſtret, & ad majores poſſit promoveri.

Hinc infertur primò. Quòd propter ferociam equi ſeſſor non incurrit irregularitetem, ſi ignorevit vitium equi, ſive fuerit proprius, ſive alienus; nam de alicno in dubio non debuit præſomere, illum eſſe vitioſum: ſi tamen alienus equus, contra neturem, & morem eliorum equorum, in curſum fuit effuſus, poteſt agi contra Dominum, ut vel illum det, vel damnum illatum reſarciat, *l. 1. ff. Si quadrupes pauper. &c. Abb. hîc not. 2.*

Infertur ſecondò. Qui alleget ſuam Ignorantiam, illam probare debet per juramentum proprium in defectum alterius probationis, quie fortè ſolus erat, *Gl. hic in not. & V. Si ita eſt.*

Infertur tertiò. Quandoque imponitur pœna, ſeu pœnitentia ad cautelam, ſicut quandoque etiam aliquis ad caotelam abſolvitur, *Gl. hîc V. Ad cautelam.*

LI. Quintò in c. *Lator. 9. h. t.* alius caſus ſimilis proponitur; nam cùm quidam Clericus P. caſu cum alio Clerico luderet, contigit, ut ille Clericus Petrum projiceret in terram, cujus cultellus, quem ad latus habebat, incidit in illum Clericom projicicotem, & fortuito caſu vulneratus occubuit. Ideo mandat Papa Alexander III. Epiſcopo Diœceſano, ot ſi ita res ſe habuit, & alia juſte cauſa nou impediet, prædictum Petrum liberè permittet ad ſacros Ordines promoveri. Ratio eſt: quia in hoc caſu nulla culpa conrra quintum præceptum Decalogi, ex parte projecti in terram, commiſſa fuit; nam paſſus eſt tantùm, & nihil alteri fecit, neque operam dedit rei illicitæ, quia ludus ille inter Clericos fuit licitus, & ab illo cultello non timebatur aliquod periculum vulnerationis; ideóque nihil eſt Petro ad irregolaritatem imputandum, *Gl. hîc V. Luderet. & V. Projecit. Molin. cit. l.* & ideo etiam Petrus diſpenſatione Papæ non indigebat, ut promoveretur ad Ordines, ut colligitur ex *V. Liberè. Abb. hîc n. 4. contra Gl. fin. hîc.*

Ubi præteree notandum, quòd ludus alius eſt noxius, ſeu periculoſus, v. g. heſtiludium, jactus lapidum, ludus, qui calcibus, vel pugnis exercetur, & ſi ex tali ludo ſequatur homicidium, ſine dubio, irregularitas incurritur. Alius verò eſt ludus non noxius, ſive periculoſus, prout eſt ludus pilæ, ſaltationis, luctæ ſine armis, & ſolis brachijs; & ex hujuſmodi ludis non contrahitur irregularitas, dummodo ludens debitam diligentiam adhibeat, ne ſequatur homicidium, *Barboſ. hic n. 3.* quamvis *Abb. hîc n. 3.* putet, quòd iſte ludus non fuit deliberetus, aliàs potuiſſet imputari Clerico Petro non removeoti à ſe cultellum, dum luderet: ſed fortè alter ex improviſo inſilnit in Petrum, eúmque projecit in terram, & ſic in nulla culpa fuit proſtratus.

LII. Sextò in c. *Exhibita. 22. h. t.* habetur, quòd quidam Clericus, Joanoes nomine, in puerili ætate conſtitutus, cum quibuſdam alijs pueris ludens, & inſequens unum ex illis, lapidem poſt illum,

non animo lædendi, ſed terrorem incutiendi projecit, qui licèt lapide projecto non fuerit percuſſus, nec tactus: fugiendo tamen eum lapidem, caſu in alium lapidem impingens, & cadens caput læſit, ac tandem tum propter imperitiam Medici, tum propter incuriam patris, qui laboribus, & ſudoribus illum expoſuit, mortuus eſt. Poſtea verò dictus Clericus veniam petijt à patre defuncti, ut mitigaretur dolor ipſius, ſed Epiſcopus Diœceſanus ipſum à ſuſceptione ſacrorum Ordinum repulit: quamvis pater defuncti in extremis poſitus confeſſus fuerit Epiſcopo, addito juramento, quòd dictus Clericus oon fuerit reus mortis filij ſui. Quare Clericus ille petijt ab Honorio III. ut cùm læſam conſcientiam, ob mortem ipſius, noo haberet, ſecum miſericorditer agere dignaretur. Papa igitur mandavit Epiſcopo, ut ſi conſtiterit ita eſſe, ipſum propter hoc à ſuſceptione SS. Ordinum oon repellat. Ratio deciſionis eſt: quia cùm is, qui lapidem projecit, non peccaverit, eò quòd nullum eſſet periculum eum tangendi, qui illo fuit deterritus, neque operam dederit rei illicitæ, non eſt cenſendus irregularitatem incurriſſe, *Molin. cit. diſ. 77. num.* 8.

Notandum hîc primò. Qui lapidem in Titium projicit, fit irregularis, ſi lapis, Titio ictum declinante, cadat in Cajum, eúmque occidat; quia cenſetur actionem conjunctam cum periculo homicidij exercuiſſe, quod verum eſt, ſi debitam diligentiam non adhibuit, ne lapis in Cajum caderet, ut plures docent apud *Barboſ. in cit. c. Exhibita. n.* 2. Veruntamen in caſu dicti cap. declaratur, puerum illum proijcientem lapidem in alium non incurriſſe irregularitatem, quia mors accidit, tum propter imperitiam Medici, & incuriam Patris: tum etiam propter ætatem puerilem potuit excuſari ab irregularitate, & quia projectio illa fuit cauſa mortis valde remota. *Gl. hic V. In puerili. Abb. ibid. num.* 3. ubi ait, quòd ſi mors contingat ex ludo, ſeu projectione lapidum, inter majores, imputatur ipſis proijcientibus, quia eſt ludus ooxius, & culpabilis; non item inter pueros, niſi magnos lapides proijcerent, *Molin. cit. l. n. 9. §. De pueris.* Unde etiam *Molin.* putat, quòd etiam inter pueros projectione lapidum certantes non ſit ludus licitus, ſed noxius, ſi fiat animo percutiendi lapide, & non terrefaciendi tantùm: ideóque ſi unus ex propoſito fundâ percuteret alium, & vulneraret, val interficeret, non poſſet excuſari ab irregularitate, non ex homicidio voluntario, ſed caſuali proveniente.

Notandum ſecundò. Qui petit veniam culpæ ſolùm ex benignitate, & humilitate, non per hoc fatetur, ſe culpam commiſiſſe, ſicut qui petit abſolutionem ab excommunicatione ad cautelam, non fatetur ſe eſſe excommunicatum, *Gl. hic V. Poſtulavit. & Abbas n. 6.*

LIII. Septimò alius ſimilis caſus proponitur in *c. Joannes. 23. h. t.* quòd dum Sacerdos ſic vocatus pulsâret campanam, ut populus ad divina officia conveniret, tintinnabulum decidit, & lethaliter vulneravit quendam puerum, & occidit coram ipſo, qui ex eo vulnere deceſſit. Re delatâ ad Papam, is conſiderans, quòd cùm dictus Sacerdus dederit operam rei licitæ, non poteſt, nec debet ipſi imputari, ſi omnes caſus fortuitos non prævidit: ideóque mandavit Papa, ut ſi ita eſſe conſtiterit, dictus Sacerdos liberè ſuum officium exequi permittatur. Ratio patet ex dictis: quia cùm nullam culpam commiſerit in eo homicidio, & omnes caſus fortuiti prævideri non poſſint, ideo irregularitatem non incurrit.

Notandum hîc primò. Etſi pulſare campanas non ſpectet ad officium Sacerdotis; quia noo tenetur illud officium exequi; ſi tamen vult, poteſt, quia per ſuſceptionem majoris non perdit quis executionem minoris. Et licèt pulſare campanas jure communi pertineat ad officium Cuſtodis, *c. 1. de offic. Cuſtod.* tamen permittente conſuetudine, etiam alius, ſive Clericus, ſive laicus, id licitè facere poteſt, *Abb. hic n. 3. & 4.*

Notandum ſecundò. Etſi Sacerdos quidam tempore Interdicti Eccleſiaſtici cootra prohibitionem Eccleſiæ campanam pulſaret, & decidens tintinnabulum aliquem occideret; non tamen fieret irregularis, quia licèt daret operam rei illicitæ, & ſic peccaret contra præceptum Eccleſiæ, oon tamen daret operam actui perículoſo, qui velut via eſt ad homicidium, quod ad irregularitatem incurrendam requiritur, *Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 4. n. 9. verſ. 5. Molin. cit. diſ. 77. n.* 8.

LIV. Octavò denique in *c. Quidam. 25. & ult. h. t.* aliud caſuale homicidium ponitur; nam quidam Presbyter evocavit aliquem in adjutorium ad ædificationem Eccleſiæ, qui ruens in terram cum laqueari, quod idem Presbyter ſolvere nitebatur, mortuus fuit. Significatum hoc fuit Papæ Gregorio IX. qui conſiderans, quòd Sacerdos ille dabat operam rei licitæ, & diligentiâ etiam adhibuit, quam debuit adhibere: circumſtantibus, quibus periculum imminebat, ita tempeſtivè, & altâ voce præmonitis, ut intelligere, & fugere potuerint: ideo reſpondet Papa, quòd ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos non prævidit, qui prævideri ooa poſſunt, non debeat idem, quoad officium, vel beneficium impediri.

Hinc colligitur primò. Quòd ille fit irregularis, qui reficiens tectum proijcit tegulam, vel lapidem, per quem præteriens viator occiditur, niſi altâ voce præmonuerit, vel ſignum de more poſuerit, quia aliàs non cenſetur adhibuiſſe debitam diligentiam in opere periculoſo ad cavendam alterius mortem. Secùs verò dicendum, ſi ſignum poſuit, vel clamando præmonuit prætereuntes, ut ſibi caverent: tunc enim non fit irregularis, ſi ex projectione ex alto aliquis ſit occiſus, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 126. n. 22. & 23.* ut in caſu hujus cap.

Colligitur ſecundò, Caſus fortuiti nullo conſilio humano prævideri poſſunt; ideóque nemini ſunt imputandi, niſi quis culpâ ſuâ incidat in talem caſum, vel ex præcedente pacto, aut ob moram etiam ad caſum fortuitum teneatur, *Gl. hic V. Prævideri. & Abb. ibid. not. ult.* ubi ait, id intelligendum eſſe de caſu fortuito, quem etiam diligentiſſimus quiſque prævidere non poſſet.

LV. Assertio 2. Qui dat operam rei, ſeu actui etiam ſecundùm ſe licito, & bonâ intentione facto: ſi tamen intervenit culpa, ſeu negligentia vitandi periculum homicidij, eo ſecuto, incurrit irregula-

gularitatem. *S. Thom. cit. l.* & alij DD. communiter.
» Probatur primò ex c. *Presbyterum.* 7. *h. t.* ubi re-
» fertur, quòd quidam Presbyter, causâ diſciplinæ,
» ſeu correctionis, percuſſit quendam puerum in ca-
» pite, qui poſt paucos dies mortuus eſt. Papa Ale-
» xander III. ſuper hoc conſultus reſpondit, quòd
» iſte ab omni Altaris Miniſterio perpetuò remove-
» ri debet, & ab officio ſacerdotali deponi, ſi ex illa
» percuſſione puer interijt, vel in aliam infirmita-
» tem incidit, ex qua deinde mortuus eſt. Ratio eſt: quia licèt illa percuſſio bonâ intentione ſit facta, ſcilicet caſtigandi causâ, tamen quia percutiens in illa debitum modum, & moderationem exceſſit; adeóque culpabilis fuit, & imprudens, ac illicita percuſſio, idcirco mors inde ſecuta illi fuit imputata, quoad pœnam irregularitatis: neque enim cenſeri potuit hic caſus omnino fortuitus; quia percuſſio in tali parte corporis non fit, ſine aliquo periculo, nec cum ſufficiente diligentia ad vitandum illud, & ideo licèt opus ſit licitum, non tamen licitè fit, *Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 5. n. 2.*

Hinc colligitur primò. Quòd animus occidendi præſumitur ex percuſſione, & vulnere inflicto in capite, ſi mors ſequatur, etiamſi percuſſio ſolùm baculo facta ſit, quia percuſſio in capite magis periculoſa eſt, quàm in alia parte corporis, *Farin. cit q. 126. n. 196. Barboſ. in Collect. hìc n. 3.*

Colligitur ſecundò. Magiſter nimiùm excedens modum in corrigendo diſcipulum, in culpa eſt, & conſequenter irregularis, ſi mors inde ſequatur, vel mutilatio; levis enim caſtigatio duntaxat Magiſtris permiſſa eſt, *l. Sed etſi. 5. §. ult. & l. ſeq. ff. ad leg. Aquil.* Secùs eſt, ſi leviter ſolùm excedat in caſtigando; tunc enim non fit irregularis, *Gl. in cit. c. Presbyterum. V. Exſpiráſſet. Covarr. in cit. Clement. na. p. 2. §. 4. n. 5.*

Colligitur tertiò. Vulneratus præſumitur mortuus ex vulnere, ſi obijt poſt paucos dies, v. g. poſt octo, vel etiam poſt longius tempus, dummodo conſtet, vel ex reipſa, vel Medicorum judicio, mortem eveniſſe ex præcedente vulnere, *Abb. hìc n. 3. Farinac. p. 5. q. 127. n. 50. Clar. §. Homicidium. n.* 44. ubi ait, quòd ſecundùm ſententiam Medicorum, nullus lethaliter vulneratus poteſt vivere ultra 40. dies. Quòd ſi lethaliter vulneratus reconvaluit, & paulò pòſt recidivus fiat, & moriatur, præſumitur obiiſſe ex primo vulnere, niſi probetur ex alia cauſa recidivum eſſe factum, v. g. ex poſtea ſupervenientibus malis, & corruptis humoribus, vel ex negligentia Medicorum, *Abb. hìc n. 5. Farinac. cit. q. 127. n. 77.*

LVI. Idem probatur ſecundò ex *c. Continebatur.*
» 8. *h. t.* ubi refertur, quòd cùm quidam Diaconus,
» & alij Clerici à vineis ſuis redeuntes, laboris alle-
» viandi causâ, luderent, projiciendo baculos per
» viam, eâ lege, ac conditione, ut qui baculo ſuo al-
» terius baculum percuteret, quaſi victor pro equo
» alio uteretur: ſed Clerici illi tunc eâ lege, & con-
» ditione ludendi, nempe licentiâ equitandi, non
» utebantur: ſed ſolâ jactatione baculorum erant
» contenti, & gloriâ victoriæ. Cùm autem quidam
» laicus, qui cum ipſis veniebat, eo modo ludendi,
» baculum prædicti Diaconi percuſiſſet, ipſe laicus
» in dorſum ejuſdem Diaconi ſuper eo equitaturus
» incautè inſilijt, & à falce, quâ erat Diaconus ac-
» cinctus, lethale vulnus accepit, ex quo poſt octo
» dies exſpiravit. Quare Papa Alexander III. ſuper
» hoc conſultus mandavit Epiſcopo Conventino,
» ut ſi res ita ſe habuit eundem Diaconum, ſine li-
» centia Romani Pontificis, ad ſuperiorem Ordi-
» nem aſcendere non permittat, nec in officio Dia-
» conatûs ullo unquam tempore miniſtrare: ſed
» eum diſpenſativè in officio Subdiaconatûs mini-
» ſtrare patiatur. Ratio deciſionis eſt: quia cùm juxta legem, & conditionem ludi illius, victores inſidere in victos ſolerent, Diaconus ille in culpa fuit, ac deliquit contra quintum Decalogi præceptum, quòd non removerit falcem, præſertim cùm illam abſconditam à tergo deferret, ut colligitur ex verbis textûs, *Incautus in eum inſilijt*: & ſic debitam diligentiam ad vitandum periculum homicidij non adhibuit; ideóque Papa declaravit, illum irregularitatem incurriſſe, *Molin. tract. 3. de juſtit. diſ. 77. n. 6.*

LVII. Ubi notandum primò. Diſparem eſſe rationem inter caſum hujus c. & caſum *c. Lator. ſeq.* Nam in priore caſu, etſi Diaconus ludens operam dederit rei licitæ Clericis, ut poſtea dicetur, tamen debitam diligentiam non adhibuit, quia cùm ſciverit ludi conſuetudinem, falcem debuiſſet amovere. At verò in poſteriore caſu, Clericus ille ludens in nulla culpa fuit, neque enim ipſe fecit quippiam: ſed paſſus eſt tantùm: nec potuit prævidere, quòd alter illum in terram projecturus ſit; ideóque irregularitatem non incurrit, ut ſuprà dictum, *n. 51. Covarr. cit. l. n. 8. Silveſt. V. Homicidium. 2. q. 3. & 4. num. 5. & 6.*

Notandum ſecundò, Diaconus ille in caſu *cit. c. Continebatur.* non fuit declaratus irregularis, eò quòd ludus fuerit illicitus, quia ludus ille ex objecto ſuo non fuit malus, & finis erat honeſtus, nempe laboris alleviandi causâ, ut in textu exprimitur. Neque etiam factus fuit irregularis, eò quòd Diaconus ille luſerit cum Laico, ut putat *Gl. hìc V. Ludum. & V. Ejuſdem Diaconi*: quia nec id etiam eſt per ſe malum, vel Jure poſitivo prohibitum, ſi ludus aliàs non eſt indecens. Neque etiam ludus ille fuit illicitus, propter conditionem ludi, quia eâ Clerici non ſunt uſi, ſed ſolâ jactatione baculorũ erant contenti, ut dicitur in textu. Itáq; mors illa fuit imputata Diacono, ob negligentiam aliquam in cavendo omni periculo homicidij, quia dictus Diaconus timere debuit, ne laicus ille modum in ludendo excederet, & ideo non debuit ludere falce armatus, maximè ſi illam geſtabat latentem, *Suar. cit. diſ. 45. ſec. 5. n. 3.* Atque hæc quidem procedunt, ſecundùm præſumptionem Juris Canonici, & fori externi, quia ſi conſtaret, prædictum Diaconum omnino non advertiſſe, quòd falce eſſet armatus; adeóque in invincibili ignorantia facti fuiſſe, is in foro interno conſcientiæ irregularitatem non incurrit, *Suar. cit. l.* Imò nec in foro externo, ſi ſpectatis circumſtantijs, juxta prudentis arbitrium, in nulla tunc culpa fuit, ſeu culpabili negligentiâ amovendi falcem, *Molin. cit. l.*

Notandum tertiò. Solus Papa cum homicida, etiam caſuali, diſpenſat in ſacris Ordinibus, ſi culpa præceſſit homicidium, *Abb. hìc n. 2.* de quo infrà. Quia tamen in hoc caſu non fuit reperta magna culpa; ideo Papa conceſſit Epiſcopo Diaconi, ut cum illo diſpenſaret, tanquam Commiſſarius Papæ, ut in offi-

in officio Subdiaconatûs miniſtrare poſſit, *Abb. hîc n. 4. Molin. cit. l.*

§. II.

An in dubio commiſſi homicidii quis cenſendus ſit irregularis, vel non?

LVIII. De hoc agitur in c. *Ad audientiam. 12.*
» *h. t.* ubi talis caſus proponitur. Cùm quidam Pres-
» byter volens corrigere quendam de familia ſua,
» cingulo, quo cingi ſolebat, ipſum verberare ten-
» tâſſet, contigit, ut cultellus de vagina, quæ cin-
» gulo adhærebat, elapſus eum in dorſo aliquantu-
» lum vulneraret: poſtea verò cùm ille vulneratus
» convaluiſſet à vulnere, graviore infirmitate per-
» cuſſus deceſſit. Conſultus ſuper hoc Clemens III.
» reſpondet, quia dubitatur, utrùm occaſione vul-
» neris deceſſerit, & in dubijs via tutior ſit eligen-
» da, prædictus Sacerdos in ſacris Ordinibus non
» miniſtret: injunctâ tamen illi pœnitentiâ con-
» gruente, poteſt eidem (diſpenſativè, *Gl. fin. hîc*)
» concedi, ut minoribus Ordinibus ſit contentus,
» & in eis miniſtret. Si verò ille ex alia infirmi-
» tate deceſſit, poterit, ſicut priùs ſolitus erat, di-
» vina officia exercere. Ratio hujus deciſionis
eſt: quia ille Presbyter debitam diligentiam non adhibuit in corrigendo domeſticum ſuum; adeóque in culpa fuit: Ideo in dubio, num ita percuſſus ex eo vulnere eſſet mortuus, decernitur, quòd pro irregulari ſit habendus, *Molin. cit. diſ. 77. num. 6.*

LIX. Jam ergo ad propoſitam ſuprà quæſtionem reſpondetur, in dubio commiſſi homicidij; adeóque in dubio facti, quando ſcilicet certum eſt irregularitatem in aliquo caſu eſſe jure inductam, & decretam, ſed dubium eſt, an hic, vel ille, v. g. Titius homicidium verè commiſerit, vel cauſa illius fuerit, in utroque foro, externo, & interno, cenſendus eſt ille irregularis, ut docet *Covarr. in Clem. unic. de homicid. in princ. p. 1. n. 3. Azor p. 1. Inſtit. l. 2. c. 19. q. 10. in fine. & q. 11. Suar. diſ. 40. de cenſur. ſec. 5. num. 12. & ſec. 6. num. 1. 10. & 11. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 42. Sayrus in clavi regia l. 1. c. 13. n. 23.* & alij DD. communiter in *cit. c. Ad audientiam. n. 2. h. t.* Prior pars, quòd in dubio facti, quis ſe irregularem cenſere debeat, non tantùm in foro interno conſcientiæ, ſeu pœnitentiæ, ut putat *Abb. in cit. c.* ſed etiam in foro externo, ſeu contentioſo, probatur ex *cit. c. Ad audientiam.* ubi dubitabatur, an vulneratus ex occaſione vulneris deceſſerit; adeóque ibi eſt ſermo de dubio facti, an ſcilicet Presbyter ille homicidium commiſerit; & tamen Pontifex judicavit, illum eſſe irregularem, quia in dubijs pars tutior eſt eligenda: loquitur autem dictum cap. de utroque foro, interno, & externo, tum quia ubi non proceditur ex ſola præſumptione, forum internum non diſcrepat ab externo: ſed quod in foro interno eſt licitum, vel illicitum, judicatur etiam in foro externo licitum, vel illicitum: at in dubio facti forum externum non fundatur in præſumptione: ſed eodem modo ſupponit, rem eſſe dubiam, ſicut ſupponit forum conſcientiæ, ergo qui judicatur irregularis in foro conſcientiæ, etiam talis judicari debet in foro externo. Tum quia *cit. cap. Ad audientiam.* apertè loquitur de re deducta ad forum externum, ut patet ex illis verbis in princ. *Ad audientiam Apoſtolatûs noſtri pervenit:* & in *c. Significâſti. 18. h. t.* in foro interno cenſetur quis in re dubia homicida, & irregularis, ſicut in externo. Tum denique, quia regula illa, quòd in dubijs tutior pars ſit eligenda, procedit, & vera eſt in utroque foro: in externo quidem propter obligationem vitandi periculum peccati, ut indicatur in *cit. c. Significâſti.* ubi dicitur: in hoc dubio tanquam homicida haberi debet Sacerdos, & etſi fortè homicida non ſit, à Sacerdotali Officio debet abſtinere, cùm in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quàm celebrare, ex eo, quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: ſcilicet peccandi contra prohibitionem legis, & violandi irregularitatem, quia accidere poſſet, ut verus homicida celebraret, vel ordinaretur, quod eſt contra reverentiam ipſius rei, & intentionem, ac prohibitionem Eccleſiæ. In foro verò externo etiam locum habet illa regula, quia eſt eadem ratio in hoc foro, & Jura idem diſponunt, ut patet in *cit. cap. & c. ult. de Presbyt. non baptizat. Suar. cit. ſec. 6. num. 1. & num. 8.*

Altera pars de dubio Juris, quòd ſi dubitetur, an in hoc, vel illo caſu, irregularitas in jure ſit ſtatuta, in neutro foro quis cenſendus ſit irregularis, probatur primò ex *c. Is, qui. 18. de ſent. excomm. in 6.* ubi dicitur, quòd irregularitas non incurratur, niſi id in jure ſit expreſſum: ergo non incurritur, quando dubium eſt, an ſit jure ſtatuta irregularitas. Secundò. Canones, qui inducunt irregularitatem, cùm dubitatur de homicidio, qui ſunt *cap. Ad audientiam. 12. cap. Significâſti. 18. & c. pen. h. t.* loquuntur de dubio commiſſi homicidij, ac proinde de dubio facti, ergo non debent extendi ad dubium juris. Tertiò. Diſſimilis eſt ratio in dubio juris, & dubio facti: quia quamvis irregularitas procedat ex facto, tanquam ex radice, vel occaſione: at per ſe oritur ex Jure, quod illam ſtatuit, tanquam ex cauſa efficiente, & ideo ſi Jus ſit dubium, vel incertum, non poteſt inducere irregularitatem. Verùm quamvis factum ſit dubium, poteſt tamen Jus eſſe certum, quod ſtatuit in eo dubio facti irregularitatem, *Sanch. cit. c. 10. num. 42.* Deinde quando Jus non eſt certum, ſed dubium, nulla fit ei injuria, etiamſi ei contrarium fiat, nec eſt morale ejus periculum, quale eſſe poteſt, cùm jus eſt certum, factum verò ſolùm eſt dubium, *Suar. cit. ſec. 6. n. 13.*

LX. Præterea notandum hîc primò. Regula tradita, quòd in dubio facti tutior pars ſit eligenda; adeóque cenſendus quis ſit irregularis, ſolùm ſpecialiter locum habet in irregularitate homicidij, non item in alijs irregularitatibus, in quibus nec in dubio Juris, nec in dubio facti, neceſſariò ſequi oportet partem tutiorem, nec cenſendum eſt, quempiam eſſe irregularem, ut docet *Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 48. Suar. diſ. 40. de cenſur. ſec. 6. n. 8. Avila p. 3. de cenſur. diſ. 2. dub. 5. concl. 2.* Ratio eſt: quia in dubio delicto reus abſolvendus eſt, favorabiliores enim Rei, quàm Actores habentur, *Reg. 125. ff. de R. J. & Reg. Cùm ſunt, 11. eod. in 6.* Et

Actore

actore non probante, reus abſolvendus eſt, etiamſi nihil præſtiterit, *cap. un. Ut Eccleſ. benef. ſine dim. conf.* At quando factum eſt dubium, delictum non eſt probatum, ideóque reus abſolvendus eſt, quamvis altera pars ſit æquè dubia. Et cùm hæc materia irregularitatis ſit odioſa, & valdè oneroſa, ultra caſus jure expreſſos non eſt extendenda, ſine evidente neceſſitate, nec quidem ob ſimilitudinem rationis, cùm lex quoad pœnam, non tam à ratione pendeat, quàm voluntate illam ſtatuentis.

Eſt autem hìc ſermo, non de dubio practico, quo ſtante, eligendum eſt id, in quo nullum timetur peccatum: ſed de dubio ſpeculativo, quod excludit omnem aſſenſum, quo ſtante, poteſt quis valdè probabiliter judicare, ob rationes probabiles, ſe non eſſe irregularem, illúdque dubium deponere, ac proinde nullum incurritur animæ periculum. Sed neque Papa in Capitulis ſuprà citatis, nititur illâ regulâ, quòd in dubijs tutior pars ſit eligenda, tanquam principio, ſeu ratione univerſali neceſſariò obligante in omnibus materijs: ſed utitur illâ ſolùm in caſu ſpeciali homicidij injuſti, propter ſpecialem indecentiam, quam ad Ordines habet, *Sanch. c. l. Suar. c. l. n. 9.*

Notandum ſecundò, quamvis in dubio facti homicidij, debeat quis cenſeri irregularis, quoad inhabilitatem ſuſcipiendi Ordines, & in illis miniſtrandi, non tamen quoad alias pœnas cenſendus eſt irregularis, v. g. ut privetur beneficio, vel aliâ pœnâ ordinariâ homicidij puniatur, quia pœna ordinaria impoſita certo delicto, non debet imponi propter delictum dubium, ſed ſolùm extraordinaria, pro dubij qualitate, *Sayrus cit. c. 13. n. 25. Sanch. cit. c. 10. n. 45.*

Notandum tertiò, qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti non eſt cenſendus irregularis, quia quamvis aliàs quoad irregularitatem æquiparentur homicidium, & mutilatio, quippe quæ eſt partialis quædam occiſio, nempe membri: tamen cùm in ſolo dubio facti homicidij hæc irregularitas jure ſtatuta, & expreſſa ſit, non debet pœna tam rigida extendi ad dubium facti de mutilatione, quia hæc propriè non eſt homicidium, ſed ſolùm impropriè, & ſecundùm quid, *Sanch. c. l. n. 49.*

LXI. Ex dictis infertur primò, is, qui fœminæ gravidæ præbuit pharmacum, vel aliam cauſam dedit ad abortum, ſed dubitat, an fœtus eſſet animatus, irregularis cenſendus eſt, quia eſt dubium facti, *Sanch. cit. c. 10. n. 43.* Infertur ſecundò, is, qui conſuluit homicidium, ſi adhibitâ ſufficiente diligentiâ ad inveſtigandam veritatem, adhuc dubitat, an ſuo conſilio induxerit ad patrandum homicidium eum, cui conſilium dedit, tenetur ſe gerere tanquam irregularem, cùm & hoc ſit dubium facti, quia ſolùm dubitatur, an conſilium datum concurrerit ad homicidium? Neque in hoc dubio eſt poſſeſſio pro conſulente, quia contra illum ſtat præſumptio Juris, quod præſumit, quòd alter non patrâſſet homicidium, eo conſilio non adhibito, quia in dubio nullus præſumitur delictum commiſſurus, *l. Meritò § 1. ff. pro ſocio. Sanch. c. l. n. 44.*

§. III.

Qualis culpa, ſive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio caſuali, facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?

LXII. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, in hac re certum eſt primò, latam culpam, ſeu craſſam negligentiam ſufficere ad incurrendam irregularitatem, quia tunc homicidium eſt ſatis voluntarium in cauſa, quando ſcilicet omittitur illa diligentia in cavendo homicidio, quam homines mediocriter prudentes communiter adhibere ſolent. Deinde levi quoque culpâ commiſſum homicidium irregularitatem inducere, videtur colligi ex *c. Continebatur 8. h. t.* Nam culpa, vel negligentia, quæ in eo caſu intervenit, non niſi levis fuiſſe videtur, *Suar. diſ. 45. de cenſ. ſec. 5. n. 4.* At verò ob culpam leviſſimam ejus, qui dabat operam rei licitæ, non incurritur irregularitas, quia nulla lex divina, vel humana obligat ad exactiſſimam diligentiam, quam homines diligentiſſimi adhibere ſolent, *Suar. cit. ſec. 5. n. 6. Avila p. 7. de cenſur. diſ. 6. ſec. 1. dub. 11. concl. 2.* Alij verò diſtinguunt, & dicunt, non contrahi irregularitatem ob culpam leviſſimam, ſi talis culpa ſit in omittendo, ſeu non impediendo homicidium: ſecùs verò ſi in committendo, dum non adhibetur debita diligentia in cavendo periculo homicidij proveniente ex propria, & poſitiva actione, *Abb. in c. Quæſitum 7. n. 5. de pœnit. & remiſſ. Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 4. n. 9.* Verùm ex juribus, quæ allegantur, non poteſt probari in illis eſſe ſermonem de culpa leviſſima, ſed de culpa levi, ut in *c. Presbyterum 7. & c. ſeq. & c. Ad audientiam 12. h. t.* idque probari poteſt ex *c. Lator 9. eod.* ubi Pontifex declarat, non eſſe irregularem eum Clericum, cujus luctantis cum alio ad latus appendente cultello, alter vulneratus, & mortuus eſt: nam ille Clericus non poteſt excuſari à culpa leviſſima, quia ad luctandum cum altero debuiſſet cultellum deponere, cùm res per ſe ſpectata non careat periculo, *Suar. c. l. n. 6.* Alij denique putant, non ſufficere culpam levem, ſed requiri latam, quando quis dedit operam rei per ſe licitæ, ſed debitam non adhibuit diligentiam, ne mors accideret, *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 10. n. 9.* & alij apud *Avilam c. l.* quia in *cit. c. Quæſitum de pœnit.* Papa conſultus de Sacerdotibus Græcis, qui filios in lecto oppreſſerunt, reſpondet, ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſè negligentibus, filij oppreſſi reperiantur in lectis, ab Officio Altaris debeant abſtinere: ubi *Gl. V. Negligentibus.* ait, quòd ſtudioſa, ſeu diſſoluta negligentia prope dolum eſt, adeóque culpa lata, & juxta hoc c. explicandus eſt textus in *c. Conſuluiſti 20. cauſ. 2. q. 5.* ibi: *Ne negligentiâ quâlibet proveniente ſuffocentur, vel opprimantur*: nam quod ibi in confuſo dixit Pontifex, id diſtinctè expreſſit in *cit. c. Quæſitum. Avila c. l. dub. 11. in fine.*

LXIII. Cæterùm quicquid ſit de præſumptione fori externi, in foro conſcientiæ, non incurritur hæc irregularitas ob ſolam culpam juridicam, ſed neceſſe eſt, ut interveniat vera culpa Theologica, cùm

ſit pœna ſpiritualis, adeóque verum peccatum, ſaltem veniale: nam quamvis irregularitas ex homicidio publicâ auctoritate facto incurri poſſit ſine peccato: non tamen ex homicidio facto à privato: quia hoc debet eſſe aliquo modo voluntarium, ſaltem indirectè, & in cauſa, ut inducat irregularitatem: alioquin eſſet homicidium omninò involuntarium, & inculpabile, quod irregularem non reddit, *Covarr. c. l. n. 9. §. Ex his. Molin. cit. diſ. 77. n. 6. Suar. c. l. n. 7.* Quin imò probabilius eſt, non ſufficere culpam venialem, ſed requiri, ut ex culpa, ſeu negligentia mortali, & plenè deliberata fiat tale homicidium caſuale, ut incurratur irregularitas, quæ cùm imponatur propter culpam, & ſit pœna valdè gravis, non eſt veriſimile illam imponi propter culpam tantùm venialem, *Suar. c. l. n. 3.* ubi ex *Henriq.* notat, aliquando contingere, ut id quod eſt ex ſe tantùm veniale, peccatum fiat mortale, quia eſt cauſa homicidij, attentis circumſtantijs.

§. IV.

An, & in quibus caſibus is, qui dat operam rei illicitæ, ſive prohibitæ, ex qua reipsâ ſequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit, ad illud vitandum, vel non fiat?

LXIV. Tres ſunt ſententiæ, prima univerſaliter tenet, hunc eſſe irregularem, ut docet *S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 8. & ibi Cajetan. Silveſt. V. Homicidium 2. in princ. reg. 3. Navarr. in man. c. 27. n. 220. & ſeq.* & alij plures Canoniſtæ, quamvis aliqui intelligant S. Thom. loqui, de dante operam rei illicitæ, & periculoſæ. Idque probant ex pluribus capp. ſuprà allatis, in quibus deciditur, omnes illos non eſſe irregulares, quia dabant operam rei licitæ, adhibitâ ſufficiente diligentiâ ad vitandum homicidium, etiamſi illud poſtea ſit ſecutum: ergò argumento à contrario ſenſu ducto, omnes illi, qui dant operam rei illicitæ, ſunt irregulares, etiamſi debitam diligentiam adhibuerint ad vitandum homicidium. Sententia ſecunda oppoſitum dicit, quòd dans operam rei illicitæ, nunquam ſit irregularis, ſi adhibuit debitam diligentiam, ut docent *Henriq.* & alij apud *Suar. diſ. 45. de cenſur. ſec. 6. n. 4.* Ratio eſt, quia irregularitas non incurritur propter opus præcedens homicidium, ſed propter ipſummet homicidium, dummodo ſit voluntarium: ſed ei, qui adhibet debitam diligentiam, ad vitandum homicidium, hoc nullo modo eſt voluntarium, ergò non ſit irregularis. Tertia ſententia eſt media, & probabilior, ut ex dicendis patebit.

LXV. Assertio I. Vel dat quis operam rei, ſive actioni illicitæ, quæ tamen ex ſe non inducit propinquum periculum homicidij, vel mortis: & tunc talis non ſit irregularis, ſi debitam diligentiam adhibuit ad vitandum homicidium, etiamſi mors poſtea ſequatur. Vel dat quis operam rei, ſive actioni illicitæ, quæ ſuâpte naturâ apta eſt, & ordinata ad inferendam mortem, ideóque ſpecialiter prohibita eſt propter periculum homicidij: & tunc ſit irregularis, etiamſi debitam diligentiam adhibuerit ad vitandum homicidium. Ita ferè *Covarr. in Clem. un. de homicid. p. 2. §. 4. n. 10. Suar. cit. diſ. 45. ſec. 6. n. 9. & ſeqq. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 77. n. 5. Avila cit. p. 7. ſec. 1. dub. 1.* Prima pars hujus aſſertionis, quæ eſt contra primam ſententiam, probatur: quia tale homicidium nullo modo eſt voluntarium, ſed merè caſuale, ergò non poteſt inducere irregularitatem. Antecedens patet, quia non eſt voluntarium in ſe, ac directè, ut ſupponitur; nec virtualiter, ac indirectè, & in cauſa, ſeu ipſo opere, ratione ipſius negligentiæ, quia omnis diligentia debita fuit adhibita, ut etiam ſupponitur, ac proinde homicidium ex illo opere ſecutum invincibiliter ignoratur: adeóque eſt omnino involuntarium, quia ignorantia invincibilis tollit voluntarium. Secunda pars, quæ eſt contra ſecundam ſententiam, probatur: quia quando opus, ſive actio aliqua ſpecialiter prohibita eſt, quia inducit propinquum periculum homicidij, quod ex illa neceſſariò, vel ſaltem frequenter conſequitur, tunc homicidium inde ſecutum eſt voluntarium in cauſa: quia qui vult tale opus ſpecialiter à lege prohibitum, propter periculum homicidij, ex juris interpretatione cenſetur velle ipſum homicidium inde conſequens, & Jus præſumit, talem nunquam adhibere debitam diligentiam in præcavendo mortem, niſi deſiſtat à tali opere periculoſo, *Avila. cit. l.*

Porro quamvis propter homicidium caſuale ex opere illicito ſecutum non contrahatur irregularitas, niſi in caſibus jure expreſſis: tamen quando actio ſpecialiter eſt prohibita propter periculum homicidij, cenſetur talis caſus ſufficienter expreſſus in Jure, & poterit Jus punire tale factum tali pœnâ non ſimpliciter, & abſolutè: ſed ſi ex illo ſequatur homicidium: vel quia ex Juris interpretatione reputatur eſſe voluntarium propter ſolum opus, quicquid ſit de diligentia adhibita. *Suar. cit. ſec. 6. n. 9. & 10.*

LXVI. Ad fundamentum primæ ſententiæ oppoſitæ reſpondetur inprimis, quòd argumentum à contrario ſenſu non procedat in materia pœnali, & odioſa; at materia hæc eſt pœnalis: deinde non eſt firmum, quando contrarium in ipſo jure non eſt expreſſum: at expreſſi juris eſt, irregularitatem non incurri, niſi in caſibus jure expreſſis. Quod autem per argumentum à contrario ſenſu ex jure tantùm deducitur, non poteſt dici in jure expreſſum, *Suar. cit. ſec. 6. n. 6.* Nec refert, quòd Canones generaliter dicant, homicidas eſſe irregulares, à qua regula non excipiuntur, niſi qui dant operam rei licitæ, ergò omnes, qui dant operam rei illicitæ, comprehenduntur ſub generali illa regula, & ſunt irregulares, quia nullibi excipiuntur. Sed reſpondetur, Canones, qui loquuntur de homicidio inducente irregularitatem, ſolùm loquuntur de homicidio, quod ſit aliquo modo voluntarium, ſaltem indirectè, & in cauſa, ut patet ex *Clem. un. h. t.* Ex qua conſtat, quòd homicidia omninò involuntaria, non inducant irregularitatem, de quo infrà. At quando conſequitur homicidium ex opere illicito, ſed carente periculo propinquo homicidij, & debita diligentia eſt adhibita, tale homicidium nullo modo eſt voluntarium, ſed merè caſuale, ut jam probatum: ergò non comprehenditur ſub illa regula generali, ac proinde non fuit neceſſa-

it neceſſarium, ut de illo fieret expreſſa, & ſpecialis exceptio, *Suar. c. l. n. 3. Avila cit. ſec. 1. dub. 1.*

Ad argumentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur, qui dat operam rei, ſeu actioni illicitæ, & ſpecialiter prohibitæ propter periculum homicidij (cujuſmodi opera ſunt pugnare in bello, explodere bombardam, vel tormentum, exercere chirurgiam per adustionem, vel inciſionem, ideóque prohibita ſunt Clericis) ille vult homicidium indirectè, & in cauſa: quia tenebatur eam vitare propter vitandum homicidium, quamdiu ergò non abſtinet à tali opere illicito, & periculoſo, non cenſetur ſufficientem diligentiam adhibere ad cavendum homicidium. Aliud eſt, ſi quis det operam rei, ſive actioni prohibitæ Clericis, ſed quæ non eſt proxima occaſio mortis, ex qua ratò mors contingit, ut eſt venatio aprorum, & urſorum, nam talis non fit irregularis, ſaltem in foro conſcientiæ, *Avila c. l. §. Hinc ſequitur.*

LXVII. Assertio 2. Plures ſunt caſus ſpeciales, ſive particulares, in quibus ob homicidium ex opere illicito, & periculoſo ſecutum, etiamſi adhibita ſit debita diligentia, incurritur irregularitas. Et inprimis præcipuus caſus proponitur in *c. Tua nos*

» *19. in princ. h. t.* ubi quidam Monachus Chirurgiæ
» peritus volens quandam mulierem à gutturis tu-
» more curare, ferro tumorem illum aperuit, præci-
» piens ipſi mulieri, ut ſe vento nullo modo expo-
» neret, ne ſi fortè ventus vulnus apertum ſubintra-
» ret, cauſam mortis ſibi inferret. Sed mulier, con-
» tempto ejus mandato, incautè ſe vento expoſuit:
» & ſic aperto vulnere multus ſanguis effluxit, ipſá-
» que mortua eſt. Quæſitum igitur fuit, an cùm
» prædictus Monachus ſit Sacerdos, liceat ei Offici-
» um Sacerdotale exercere? Reſpondet Papa Inno-
» centius III. quòd licèt ipſe Monachus multùm de-
» liquerit, uſurpando alienum officium, quod ipſi
» minimè conveniebat: ſi tamen pietatis, & non
» queſtûs causâ, id fecit, & peritus erat in arte
» Chirurgiæ, & omnem, quam debuit diligentiam,
» adhibere ſtuduit, non eſt ex eo, quod per culpam
» mulieris contra ipſius conſilium accidit, ita repel-
» lendus ab Officio Sacerdotali, quin poſt condi-
» gnam ſatisfactionem, cum eo miſericorditer agi
» poſſit, ac diſpenſari, ut divina valeat celebrare:
» alioquin (ſi non erat peritus, & ſi non adhibuit de-
» bitam diligentiam, vel ex cupiditate id fecit) de ri-
» gore juris interdicenda eſt illi Ordinis Sacerdota-
» lis executio: quia non eſt ſine culpa, qui rei, quæ
» ad eum non pertinet, ſe immiſcet, *reg. juris 19 in 6.*

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Monachus iſte, qui actum Chirurgiæ exercuit ſecando, cenſetur irregularis, quamvis ſine omni ejus culpa contra quintum Decalogi præceptum, inde ſecutum fuerit homicidium, ſed ſolùm culpâ mulieris, quam ſecando curaverat, quia nimirum Monachus operam dedit rei illicitæ, ſibique ſpecialiter prohibitæ propter periculum homicidij; ideóque homicidium inde ſecutum ipſi imputatum fuit ad irregularitatem, quamvis ſufficientem, & debitam diligentiam adhibuerit in eo cavendo. Et quidem quòd in caſu dicti c. Monachus operam dederit rei illicitæ patet ex illis verbis: *Licèt ipſe Monachus multùm deliquerit, alienum officium uſurpando:* quòd autem irregularitatem incurrerit, patet ex illis verbis: *Poteſt cum eo miſericorditer agi, ut divina valeat celebrare:* ac proinde diſpenſatio in eo caſu fuit neceſſaria, licèt faciliùs cum eo fuerit diſpenſatum, quia non queſtûs causâ; ſed pietatis id fecit, & peritus erat artis, ac debitam diligentiam adhibuit; alioquin non fuiſſet cum eo diſpenſatum, vel non ita facilè, *Covarr. in cit. Clem. un. de homicid. p. 2. §. 4. coroll. 1. & 2. Molin. cit. diſ. 77. n. 9. Suar. cit. diſ. 45. ſec. 16. n. 10. Avila cit. diſ. 6. ſec. 1. dub. 1.* quia qui dat operam rei illicitæ, ſeu periculoſæ, quæ eſt proxima occaſio mortis, ille vult homicidium Indirectè, & in cauſa, quia tenebatur ab ea abſtinere ad evitandum homicidium, quomodocunque illud ſequatur, etiam ſine alia culpa ipſius operantis, quia debitam diligentiam adhibuit; Jus enim vult punire pœnâ irregularitatis tale factum propter periculum homicidij, ſi ex illo reipsâ mors ſequatur.

Notandum ſecundò. Quamvis in caſu *cit. c. Tua nos*, tantùm ſermo ſit de Monacho, quia factum narratur, tamen idem dicendum eſt de quolibet alio Clerico ſæculari in Sacris conſtituto, cui ſimiliter interdictum eſt exercitium Chirurgiæ, quæ fit per adustionem, vel inciſionem, *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in cit. c. Tua nos, n. 2.* adeóque ſi ex ejus curatione mors, vel mutilatio ſecura ſit, quamvis caſu, & omni diligentiâ adhibitâ, irregularis fit, quia dedit operam rei ſibi prohibitæ, & periculoſæ. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, ſi alius Chirurgus, præter Clericum, non adſit, qui poſſit, & velit hominem periclitantem curare; tunc enim ipſum jus naturale charitatis id exigit, & licitum facit, quod jure ſolùm humano prohibitum eſt: ideóque ſi adhibuit debitam diligentiam, & mors ſequatur, ſine alia culpa ſua, non incurrit irregularitatem, *Molin. tr. 3. de juſt. diſ. 75. n. 3. & 4.* Verùm Clerici in minoribus Ordinibus conſtituti, etſi Beneficiati ſint, ſi ex exercitio Chirurgiæ mors ſequatur, non incurrunt irregularitatem, modò debitam diligentiam adhibuerint, quia Canones non exprimunt tales irregulares fieri, *Molin. c. l. n. 2. in fine. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 10. n. 3.* In caſu verò *cit. c. Tua nos*, Monachus ille, qui erat etiam Sacerdos, aperuit apoſtema, ſine urgente neceſſitate, quia mulier habere potuit alios Chirurgos Laicos, *Molin. c. l. n. 3. in fine.* Non obſtat *c. Ad aures 7. de ætate, & quali. &c.* ex quo colligitur, quòd etiam Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus, fiat irregularis, ſi cum periculo mortis curet ægros, eaque ſequatur. Sed reſpondetur, quòd in caſu illius cap. Canonico illi aſſerenti, quòd ſit artis Chirurgiæ peritus, & adhibitâ debitâ diligentiâ, ſit operatus, fides non ſit habita, quia nudè, & ſine probatione id aſſerit, præſertim cùm faſſus ſit, quòd ex medicinis ſuis aliqui periculum mortis incurrerint, ideò contra ipſum præſumptio fuit, in ejus curationibus culpam aliquam, ſeu negligentiam interveniſſe, *Laym. ibid. n. 1.* videri poteſt, quæ de hac re dicta ſunt *l. 1. tit. 14. §. 7. n. 55.*

LXIX. Notandum tertiò. Si Chirurgus, vel Medicus ſit Laicus, quamvis ipſi prohibitum ſit exercere artem in pœnam alicujus criminis, vel ob aliam extrinſecam cauſam, non fit tamen irregularis, ſi peritus ſit, & debitam diligentiam in curando adhibuit, etiamſi mors ſequatur, quia exercitium Chirurgiæ non eſt Laicis prohibitum, ratione periculi

homi-

homicidij, ſed Clericis tantùm, *Covarr. c. l. §. Tertiò ſubſequitur. Suar. cit. ſec. 6. n. 12. Avila cit. ſec. 1. dub. 2. in fine.* Quòd ſi verò per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors eveniat, id eis imputari debet, *l. Illicitas 6. §. Sicut ff. de Offic. Præſid.* & conſequenter irregulares fiunt, nam imperitia culpæ annumeratur in ijs, qui ut periti operam ſuam promittunt, *l. Si domum 9. §. Celſus ff. Locati.* Hæc tamen irregularitas non contrahitur ex defectu lenitatis, ſed ex delicto, ac pertinet potiùs ad homicidium caſuale, quàm voluntarium, *Suar. diſ. 47. de cenſ. ſec. 7. n. 2.* Similiter Infirmarij, ſive Laici, ſive Clerici, qui curam ægrotum gerunt, nunquam irregularitatem incurrunt, ſi ſufficientem diligentiam adhibeant: niſi ob culpabilem negligentiam mortem notabiliter accelerent, idque periculum fuerit prævisum, vel prævideri potuerit, *Suar. cit. diſ. 47. ſec. 7. n. 3. & 4.* unde ſi is, qui infirmo inſervit, & illum in lecto muvet, charitatis causâ, ut commodiùs cubet, non fit irregularis, etſi mortem paululùm acceleráſſe videatur, niſi culpa lata intervenerit, *Silveſt. V. Homicidium 2. q. 15. Avila p. 7. diſ. 6. ſec. 3, dub. 8.*

Porro præter caſum jam allatum de Medicis, & Chirurgis, ſunt & alij, quibus irregnlaritas ob mortem ſecutam ex opere illicito, & periculoſo incurritur. De quibus videri poſſunt Auctores citati.

§ V.

De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.

LXX. Quæritur 1. An homicidium factum in furore, vel in infantia, aut in ſomno inducat irregularitatem? De hoc in *Clem. Si furioſus unic. h. t.* ita ſtatutum eſt à Clemente V. in Concilio Viennenſi:
» Si furioſus, aut infans, vel dormiens hominem
» mutilet, vel occidat: nullam ex hoc irregularita-
» tem incurrit: ita quidem ut tales neque quoad
» Otdines jam ſuſceptos, neque etiam quoad ſuſci-
» piendos ſint irregulares, *Gl. hîc V. Nullam.*

LXXI. Circa quam Conſtitutionem notandũ primò. Si furioſus, durante furore, occidat hominẽ, cùm tunc uſum rationis non habeat, immunis eſt ab omni culpa, & conſequenter etiam ab omni pœna, *l. Sed etſi 5. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* & pati poteſt injuriam, ſed non facere, *l. Illud 3. in princ. ff. de injuriis. Gl. hîc V. Furioſus.* Secùs eſt, ſi dilucida intervalla habeat, & hominem occidat, dum ſanæ mentis eſt, tunc enim fit irregularis, nam & in foro civili tunc punitur, *l. & Marcus 15. §. Si verò ff. de offic. Præſid. Covarr. in cit. Clem. unic. p. 3. in initio n. 1. & 2.* Non eſt autem irregularis, etſi gravi culpâ ſuâ in furorem, vel amentiam inciderit, *Navarr. in man. c. 27. n. 230. Avila p. 7. de cenſur. diſ. 6. ſec. 1. dub. 12.* quia licèt priùs peccaverit, ſuperveniente tamen poſtea furore, ampliùs peccare non poteſt. Porrò ſi dubitetur, quo tempore furioſus habens dilucida intervalla occiderit, vel aliàs deliquerit, num ſcilicet tempore furoris, an verò tempore, quo ſanæ mentis erat, in hoc dubio præſumendum eſt potiùs, quòd occiderit, vel aliter deliquerit, dum furiulus erat, quàm dum ſanæ mentis: idque ut excludatur delictum, & ejus pœna, niſi contrarium probetur, *Menoch. l. 6. de præſumpt. præſumpt. 45. n. 63.*

LXXII. Notandum ſecundò. Si infans (hoc eſt minor ſeptennio) hominem occidat, non fit irregularis, *Gl. hîc V. Infans.* quia perfectum uſum rationis non habet ad diſcernendum id, quod agit, ideóque neq; pœnâ legali homicidij tenetur, *l. Infans 12.* ubi idem dicitur de furioſo *ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Sed etſi puer infra tempus infantiæ, nempe ante ſeptennium completum, plenum uſum rationis habeat, & occidat aliquem, probabilius eſt, non incurrere irregularitatem. Ratio eſt: tum quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à Jure expreſſis: ſed non eſt in Jure expreſſum, quòd infans, etſi doli capax ſit, & plenum uſum rationis habeat, ſi occidat hominem, fiat irregularis. Tum quia generaliter, & abſque ulla diſtinctione, ſeu exceptione in *cit. Clem. un.* dicitur, infantem ſi mutilet, vel occidat hominem, non fieri irregularem, ergò cùm ſit beneficium à lege conceſſum, ex cauſa miſerationis, & pietatis, non eſt reſtringendum, ſed amplè intelligendum. *Avila c. l. dub. 13. concl. 1. poſt Henriq.* contra *Covarr. c. l. n. 5.* Nec refert, quòd in infante plenum uſum rationis habente ceſſet ratio, ob quam ſtatutum fuit, non fieri irregularem, quia ſcilicet occiſio non eſt voluntaria in infante: nam non ceſſat ratio conceſſionis adæquata, & totalis, quia non ceſſat tenera ætas, in cujus favorem immunitas ab irregularitate ei conceſſa eſt, *Avila c. l.* Quin imò etſi major ſit ſeptennio, ſi tamen necdum plenum uſum rationis habeat, non fit ob commiſſum homicidium irregularis, quia cùm excuſetur à culpâ, ob defectum ſufficientis uſûs rationis, ad peccandum mortaliter, excuſari etiam debet à pœna irregularitatis, *Avila c. l. concl. 2.* Idem dicendum, ſi major ſit ſeptennio, & dubitetur, utrùm habeat etiam plenum uſum rationis, adhuc enim in hoc dubio non eſt cenſendus irregularis, quia in dubio favendum eſt pupillari ætati: & ſi dubitetur, an actus, ſive delictum ſit factum, tempore licito, an illicito, præſumi debet eſſe factum tempore licito, ut excuſetur delictum, & qui accuſat, tenetur probare eſſe factum tempore illicito, juxta doctrinam Bartoli in *l. Non ſolùm 8. §. Sed ut probari n. 3. ff. de novi op. nunt. Avila cit. l. concl. 3.* Idem obſervatur etiam Jure Civili: nam Impuberes non puniuntur pœnâ ordinariâ delicti, niſi ſint doli capaces, & pubertati proximi: imò nec tunc ultimo ſupplicio afficiuntur, ſed mitiore pœnâ, puta exilio, vel fuſtigatione, *l. 1. C. de falſa moneta,* nam in ſupplicijs nunquam impubes habetur pro doli capace, *Weſenb. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicariis n. 24.* ubi *n. 26.* addit, quòd etiam puberibus, ſed minoribus 25. annis, pœnæ mitigentur ratione ætatis, quia non eſt tantus dolus in illis, quantus in majoribus.

LXXIII. Notandum tertiò. Si quis, dum dormit, hominem occidat, non fit irregularis, cùm & is judicio rationis, & libero arbitrio careat, ideóque extra culpam eſt: niſi tamen homicidium ſit prævisum, & indirectè volitum, ſeu intentum in cauſa, quia nimirum vigilans advertit, quòd in ſomno ſoleat ſurgere, arma arripere, & obvios percutere, & tamen non adhibet debitam diligentiam ad hujus-

modi.

modi periculum præcavendum, nempe arma removendo, vel ſe includendo in cubiculo obſeraro, vel aliàs arbitrio boni viri providendo: alioquin ſi ſufficientém diligentiam adhibuit, homicidium ſubſecutum, nec in ſe, nec iu cauſa ſst voluntarium, *Covarr. cit. p. 3. in princ. n. 6.* Quòd ſi verò quis vigilans adeò iraſcatur contra alium, ut eum deſideret occidere, & hoc deſiderio flagrans eat dormitum, & de ijs, quæ in vigilia acciderunt, ſomnians ſumat gladium, & accedens ad lectum inimici illum occidat, nec tunc erit irregularis, quia tale homicidium eſt eriam involuntarium, niſi præ videret, ſe ſolitum in ſomno arma capere, & percutere, ut ſuprà dictum, *Covarr. c. l. Avila c. l. dub. 14.*

LXXIV. Quæritur ſecundò. An ſicut furioſus, vel dormiens occidens hominem non incurrit irregularitatem, ita nec ebrius? Ratio dubitandi eſt, quia in *cit. Clem. un.* de ebrio nulla ſit expreſſa mentio. Verùm reſpondetur, illum non fieri irregularem, etiamſi culpâ ſuâ ſit inebriatus, quia ebrius, durante ebrietate, etiam caret uſu rationis, & ideò eadem in illo ſubeſt ratio excuſandi ab irregularitate, quæ in furioſo, vel dormiente: neque etiam homicidium factum in ebrietate eſt in ſe, vel in cauſa volitum, & intentum, cùm ebrietas per ſe proximè non ſit ordinata ad homicidium, nec ordinariè conjuncta cum periculo homicidij, ideòque eſt cauſa ſolùm remota, & per-accidens, ſi quandoque ex illa homicidium ſequitur: dummodo tamen quis non deditâ operâ, & eo fine ſe inebriârit, ut liberiùs poſſet occidere: vel niſi aliàs eſſet ſolitus in ebrietate arma ſumere, & homines obvios ferire, adeóque ſciat ſe ebrium, ad pugnas eſſe pronum: tunc enim homicidium ſecutum eſſet indirectè voluntarium in cauſa, ſi non adhibuit debitam diligentiam ad pericula illa cavenda, & irregularis fieret, *Covarr. c. l. n. 3. & 4. Navarr. cit. c. 27. n. 230. Avila cit. ſec. 1. dub. 15.* Nec refert, quòd in *cit. Clem. un.* ab irregularitate non excipiatur ebrius, quia ob rationis identitatem, facilè ſub furioſo comprehenditur etiam ebrius, eique in Jure æquiparatur: nam ubi ebrietas, ibi & libido dominatur, & furor, *c. Venter 5. diſ. 35.*

Atque hæc quidem procedunt de Jure Canonico, & in foro Eccleſiaſtico: in foro verò civili, & ſeculari ebrietas, etiamſi mentem auferat, non excuſat, quia opera datur rei illicitæ: quamvis ob illam capitalis pœna non infligatur, ſed pœna mitigetur, *l. Omne delictum 6. §. Vivum, ff. de re militari.* non item, ſi parva ebrietas ſit, quæ uſum rationis non tollat, *Weſenb. in Paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. n. 24.*

LXXV. Portò ad homicidium omninò involuntarium pertinet, quando ad vindicandum aliquem ob injuriam ei illatam, ejusdem amici, conſanguinei, vel famuli Titium v. g. occidunt, eo tamen, cujus cauſa fit homicidium, id prohibente, & cauſam non dante: nam tale homicidium reſpectu ejus, qui id prohibuit, nec ei cauſam dedit, eſt omninò involuntarium, ideóque ipſe nec homicida eſt, nec irregularis, prout deciditur in *c. Petrus 17. h. t.*
„ Nam Petrus, Diaconus, & Monachus, cùm olim
„ eſſet Clericus ſæcularis, beneficium obtinuit in
„ quadam Eccleſia, cujus Abbas ipſum eodem ſpo-
liavit, idcircò amici, & cognati dicti Diaconi, in „
domo ejusdem concurrerunt, & dixerunt, quòd „
vindictam velint ſumere de Abbate: ſed Diaco- „
nus ille expreſsè inhibuit, ne Abbatem occide- „
rent, aut aliquid facerent, unde poſſet periculum „
ſui Ordinis incurrere: ſed ipſi nihilominùs irrue- „
runt in eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo „
relicto, qui poſt aliquot dies exſpiravit. Quocir- „
ca mandat Papa Innocentius III. Epiſcopo Diœ- „
ceſano, ut ſi præmiſſa vera ſunt, prædicto Diacono „
non ſolùm in Diaconatûs officio miniſtrandi, ſed „
etiam ad Presbyteratûs Ordinem aſcendendi (ſi a- „
liud Canonicum impedimentum non obſtiterit) „
auctoritate Apoſtolicâ, liberam facultatem con- „
cedat: præſertim ſi ſuper hoc non fuerit infama- „
tus, alioquin ſe purgare deberet, *Gl. hîc V. Præſer-* „
tim. Ratio deciſionis eſt, quia non debet alicui imputari, quod contra expreſſam illius prohibitionem, eo cauſam, vel occaſionem non dante, ab ipſius conſanguineis fuit attentatum, alioquin enim dolus alterius ei obeſſet, qui culpabilis non fuit, *Gl. hîc in notatis.*

LXXVI. Hinc colligitur primò. Si quis cauſam dedit rixæ, non ſine ſua culpa, & illicitè, & amici, conſanguinei, vel famuli illius cum eo rixantē, & pugnantem occidunt, licèt præter ejus voluntatem, & prohibitionem, tamen fit irregularis, quia dedit cauſam rixæ, & quidem culpabiliter, ut à contrario ſenſu colligi videtur ex *cit. c. Petrus,* & tradit *Abb. ibid. n. 1. Covarr. in Clem. unic. de homic. p. 2. § 2. n. 8. in 1. caſu. Barb. hîc n. 3.* quamvis *Avila cit. diſ. 6. ſec. 3. dub. 3. concl. 1. cum Henriq.* probabiliter putet, talem non eſſe irregularem, quia per prohibitionem impedivit, quantum in ſe erat, mortem alterius, ideòque non eſt cauſa illius.

Colligitur ſecundò. Si quis fuit præſens tractatui ſuper occidendo inimico ſuo, à ſuis ſervis, vel amicis habito, & tacuit, fit irregularis, ſecuto homicidio, prout ſumitur ex hoc c. ubi Diaconus ille ideò excuſatur ab irregularitate, quia quantum potuit, ſuos à cæde prohibuit: nam taciturnitas præſentis habetur pro conſenſu, quando tractatur de cauſa illius, ut in propoſito de homicidio patrando in gratiam Petri, *Covarr. c. l. n. 8. in quarto caſu. Avila c. l. concl. 2. Barb. hîc n. 5.*

Colligitur tertiò. Si Petrus v. g. dedit cauſam rixæ, etſi illicitè, & culpabiliter, ac quamvis Clericus ſit, & inimici illius, qui cum Petro rixatur, ſuperveniant, eumque occidant, non intuitu Petri, ſed ratione propriæ inimicitiæ contra occiſum, Petrus non fit irregularis, quia homicidium non fuit factum propter Petrum, adeóque ipſe non fuit cauſa illius, *Abb. in cit. c. Petrus. not. ult. Covarr. c. l. in 3. caſu. Avila c. l. concl. 3.*

SECTIO III.

DE HOMICIDIO NECESSARIO, ſive ob defenſionem facto, & irregularitate ex eo contracta.

§. I.

An qui ob defenſionem ſua propria perſona, ac vita, alium occidit, vel ob defenſionem proprii honoris, ac fama, fiat irregularis?

Homicidiom neceſſarium hic vocator, oon prout oppooitur libero, fit enim voluntariè, ac liberè, ſed quia fit coactè, & noo ſpontè, nec per ſe intenditur, ſed ex oeceſſitate juſtæ defenſionis, contra injuſtum aggreſſorem.

LXXVII. Assertio 1. Qoi occidit, vel mutilat alium, ob neceſſariam corporis ſui, ſeu vitæ defeoſionem, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregolaris: ſecùs, ſi io modo defenſioois culpabiliter excedat; tuoc enim fit irregularis, *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp. Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 3. §. unic. n. 1. Suar. diſ. 46. de cenſur. ſec. 1. num. 4.* & alij DD. communiter. Idque cooſtat ex *Clem. Si furioſus. unic. h. t. in fine.* obi dici„ tur, qoòd irregularitatem noo incortit, qoi mor„ tem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel „ mutilat occiſorem. Ratio eſt: quia jure oatntali permiſſum eſt, vim atqoe injuriam propulſare, & corporis ſui turelam ſuſcipere contra injuſtum invaſorem, *l. Vt vim 3. ff. de juſtit. & jure.* cùm ergo tale homicidium ſit licitum, & ioculpabile, noo contrahitur irregularitas ob illud in pœoam, cùm onlla adſit culpa, & alioquin puoitetor, qood jore permiſſum eſt, contra *l. Grachus. 4. C. ad l. Jul. de adult.* Neque etiam ob defectum lenitatis iocurritor irregularitas, qoia hic ooo intetveoit, ubi homicidium fit propter neceſſitatem defeoſionis, *Suar. cit. diſ. n. 5.* Idqoe procedit, non tantùm Jore oovo, ſed etiam ſecundùm Jus aotiqoom, quòd nimirum etiam olim, qui ſe defendeodo alium occidit, irregularitarem non incurrit, ſive laicus foetit, ſive Clericus; oiſi tunc quando homicidium vitari potoit; adeóque ad defenſionem neceſſarium oon fuit: quo ſenſo intelligi debet textus lo *c. De his. 6. & c. Si quis. 8.* ibi: *aut defenſione, diſ. 50.* obi *Gl.* id explicat de defenſiooe evitabili; adeóque ooo neceſſariâ, & *Gl. fin. in cit. c. De his.* eum textum expooit de defeoſiooe facta incautè, & ſine moderamine; nam cuilibet licitum eſt ſe defeodere, & vim vi repellere cum moderamioe, *c. Jus naturale. 7. diſt. 1. & l. 1. C. Unde vi:* & coofirmatur ex eo, quia *cit. Clem. un.* oon cootinet verba, quæ ioducunt novom Jus, ſed quæ declarant, & expoount Jus antiqoum, ibi: *Et idem de illo cenſemus,* & ibi *Gl. V. Eodem. Suar. cit. ſec. 1. n. 2. & 3.* quamvis de eo olim dubitatum fuerit. Unde *S. Thom. cit. art. 7. ad 3.* ait, qoòd Clericus, etiamſi ſe defendendò ioterficiat aliquem, eſt irregularis. Similiter qoando Concilium Trideot. *Seſſ. 14. c. 7. de reform.* loquens de homicidio, quod vim vi repellendo, ut quis ſe à motte defenderet, commiſſum foit, ejus diſpenſatiooem committit loci Ordinario, intelligi debet de eo caſu, quo quis exceſſit moderamen inculpatæ tutelæ, quia ſe aliter poterat defendere, joxta *declarat. Cardin. Concil. apud Jo. Gallemart. ibid. n. 3.* Neqoe etiam Coocilium ibid. ioducit oovam irregolaritatem, neque revocavit declarationem *cit. Clem. unic. h. t. Suar. cit. l. num. 3. Navarr. conſil. 36. h. t.*

LXXVIII. Porro quod dictum eſt, noo fieri irregularem, qoi neceſſariæ defeoſioois causâ, alium occidit, exteoditor primò. Ut ooo fiat irregolaris, etiamſi aggredi volentem præveoiat, & priùs occidat, quia non tenetor expectare, donec ab ipſo præveniatur, modò aliod mediom evadendi mortem non adſit, *Navarr. in Man. c. 15. n. 2. in fine.* quia plùs tenetor qois providere vitæ ſuæ, quàm alienæ, ot ait *S. Thom. cit. art. 7. in corp.*

Extenditur ſecundò. Noo eſſe irregularem eum, qui alium occidit, etiam ad declinandam mutilationem, oe alicoi membrum aliquod v. g. manos abſcindatur, ſi aliàs integritas membrorum propugnari nequeat, *Suar. cit. diſ. 46. ſec. 2. n. 6.* quia ſicut mutilatio alteri facta injuſtè, æquiparatur homicidio, quoad irregolaritatem conttaheodam: ita defenſio propriæ perſonæ à mutilatiooe æqoiparatur defenſioni à morte, quoad excuſandam irregularitatem, præſertim quia contingete poteſt, ot ex abſciſſione membri, vel vulnere lethali mors ſeqoatur.

Extenditor tertiò. Non eſſe irregularem eum, qoi ob ſui neceſſariam defenſionem occidit innoceotem invaſorem, ot furioſum, vel ameotem, ſi aliter ſe ſalvare oon poſſit, *Barb. in cit. Clem. unic. n. 17.* & alij apud ipſum, qoia tunc cædes inooceotis tantùm per accideoa contingit, otpote oon inteota per ſe, ſed ſecuta ex opere licito, & neceſſario, qood eſt defendete vitam propriam.

Exteoditur quartò. Non eſſe irregolarem eum, qui cùm noo poſſit ſe ipſom defendere, advocat alium, ot ipſum defendat ab iojoſto invaſore, & hooc occidat, qoia quod licet alicui facete per ſeipſum, ſine irregularitate, poteſt etiam per alium, & ceoſetor facere per ſe ipſom, *Navarr. in Man. c. 27. n. 212. Avila cit. l.*

Extenditur 5. Non fieri irregularem, qoi invaſorem ſuum ad ſe defeodendum occidit, licèt cum interno odio, & appetitu vindictæ, quia actus internus, ſioe acto externo, non ſufficit ad irregularitatem inducendam, ſi revera quis occidat invaſorem ad defendendam vitam ſoam, *Avila diſ. 5. ſec. 3. dub. 1. Barboſ. in cit. Clem. unic. n. 16.*

LXXIX. Assertio 2. Qui occidit, vel mutilat injoſtum invaſorem, ob defenſiooem proprij honoris, aot famæ, fit irregularis, ot docet *Silveſt. V. Homicidium. 3. q. 4. dicto 1. Navarr. l. 5. conſ. 6. n. 4. h. t. Avila p. 3. diſ. 5. ſec. 3. dub. 2. §. Ex his ſequitur. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 9. n. 3.* & alij. Idque colligi videtur ex *Clem. unic. h. t.* ubi dicitur: *qui mortem aliter vitare non valens ſuum occidit, vel mutilat invaſorem,* oon fit irregularis: ergo à ſenſu contrario, ſi mortem evadere poſſit, & occidat, vel mutiler, fit irregularis, *Gl. ibid. V. Nō valens.* Ratio eſt: quia qoi alium occidit, ob defenſionem ſui honoris, non tam ob neceſſariam ſoi defenſionem, quàm vindictæ causâ, occidere ceoſetur, cùm honor læſus poſſit alijs competeotibos medijs reparari. Ex quo ſequitor, qoòd qui injoſtè invaſus ab altero poteſt mortem evadere fugiendo, citra vitæ periculom, iocurrat irregularitatem, ſi ooo fugiat: qoia quamvis regulariter non teneatur quis fugere, ne aggreſſorem occidat; adeòque non peccet, etiamſi noo fugiat, ot patet io viro nobili, vel militari, cui probroſum eſſet, ſi invaſus fugeret, & non ſe defen-

defenderet: & conſequenter talis, etſi non fugiat, non incurrit irregularitatem ex delicto: neque etiam ob tale homicidium in foro ſeculari plectetur pœnâ homicidii, ſaltem ordinariâ: incurrit tamen irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis, ſi non fugiat, cùm poſſet, quia Chriſtianæ Charitati, & manſuetudini magis conforme eſt, tolerare & ſuſtinere injuriam, quàm ob defenſionem ſui honoris alium occidere, ſi non agatur ſimul de vitæ periculo, *Navarr. in Man. c. 27. n. 211. Laym. c. l.* Excipi debet, niſi quis fugiendo periculo ſe exponeret, quia dubitabat, ne fortè cadat, vel aggreſſor velociori curſu ipſum aſſequatur: vel quia aggreſſor ex fuga invaſi audacior factus, facilè fugientem occidere, vel mutilare poſſit, tunc enim non tenetur quis tali periculo ſe exponere, ideòque etſi non fugiat, ſed occidat aggreſſorem, non incurrit irregularitatem ullam, etſi Clericus ſit, neque enim qualitas loci, & temporis patitur pleniùs deliberandi conſilium, *Silveſt. c. l. dicto 2.*

LXXX. Contrarium tamen, non incurri irregularitatem ullam ex homicidio facto ad defendendum proprium honorem, ſi is ſalvare ſe non poſſit, tenet *Suar. diſ. 46. de cenſ. ſec. 1. n. 5. & 6.* Ubi ait, diſtinguendum eſſe, nam qui non tantùm, ſine periculo vitæ, ſed etiam ſine dedecore, & infamia fugere poteſt, qualis eſt Clericus, vel Religioſus, vel homo vilis conditionis, aut in eo loco ignotus; & talis fit irregularis, ſi non fugiat, ſed reſiſtat, & occidat in ſui defenſionem, quia ſine morali neceſſitate occidit proximum, imò nec poteſt excuſari à culpa coram Deo. Vel non poteſt quis in tali caſu fugere, ſine gravi ignominia, & jactura honoris: & tunc etiam non tenetur fugere, nec irregularis fiet, ſi ſe defendendo alium occidat: tum quia quod non poteſt vitari, ſine magna infamia, & jacturâ honoris, moraliter eſt inevitabile, ideòque meritò cenſeri debet hic caſus comprehenſus ſub verbis *cit. Clement. unic. h. t.* tum quia hujuſmodi homicidium, non tantùm eſt inculpabile, tali caſu, ſed neque ſpontaneum, & abſolutè voluntarium, ſed moraliter neceſſarium ad ſui defenſionem, quid enim magis moraliter neceſſarium eſt ad ſui defenſionem, quàm vitare gravem infamiam, vel jacturam honoris, cùm honor, ſive fama boni nominis, & vita æquiparentur, & viro bono metus amittendi honoris major ſit, quàm mortis, *l. Iſti. 8. §. pen. ff. quod met. cauſ.* Quare hæc ſententia eſt valde probabilis, imò vix differt à priore ſententia cum adjuncta exceptione, ut ex infrà dicendis magis patebit.

LXXXI. Cæterùm quod dictum eſt non contrahi irregularitatem ex homicidio facto ad neceſſariam ſui ipſius defenſionem, id extenditur etiam ad homicidium factum ob licitam, & neceſſariam defenſionem alterius hominis innocentis: nam qui injuſtum invaſorem patris, matris, vel alterius cognati, imò etiam cujuſvis extranei innocentis, mutilat, vel occidit, non fit irregularis, ut docet *Covarr. in cit. Clem. un. p. 3. §. un. n. 5. Molin. tr. 2. diſ. 109. concl. 3. Clar. §. Homicidium. n. 27. & 28. Suar. cit. diſ. 46. ſec. 3. n. 2. & 3. Avila p. 7. diſ. 5. ſec. 3. dub. 5. Laym. cit. c. 9. n. 2.* Probatur 1. Quia tale homicidium, non tantùm fit licitè, ſed etiam interdum ex obligatione legis naturalis, & Divinæ, vi cujus tenetur quis defendere proximum, quia irregulariter non incurritur, niſi homicidium ſit voluntarium, & culpabile; at tale homicidium eſt inculpabile, nec moraliter voluntarium ac ſpontaneum, ſed quaſi coactum, cùm ad id cogat tum ipſe aggreſſor, tum ipſa lex naturalis, & Divina, quæ defenſionem proximi præcipit, ſi ſine gravi ſuo incommodo poſſit, ideòque non poteſt eam omittere ſine peccato. Probatur 2. Irregularitas ex homicidio licito contrahitur ex defectu perfectæ lenitatis, & manſuetudinis: qualis defectus eſſe, vel dici non poteſt, quando quis occidit hominem, ad quod ex Chriſtiana pietate, vel etiam ex juſtitia obligatur, quia una virtus non contradicit alteri, nec pugnat cum altera; neque etiam eſt credibile, quòd Eccleſia voluerit aliquem inhabilem reddere ad Ordines ſuſcipiendos, vel exercendos, propterea quia legem naturalem ſervavit, & mortem ſpiritualem animæ incurrere noluit, nam alioquin abſtraherentur fideles ab obſervatione præcepti Dei, metu irregularitatis. Non obſtat, quòd in *cit. Clem. un. h. t.* ab irregularitate excipiatur tantùm is, qui occidit alium ad defendendam vitam propriam: nam ibi non excluditur neceſſaria defenſio proximi, quia in illa non condidit Pontifex novum jus, ſed declaravit antiquum, quoad caſum particularem defenſionis propriæ vitæ, qui eſt graviſſimus, & non rarò contingit: reliquos verò, qui rariùs accidunt, reliquit opinioni Doctorum, *Avila cit. diſ. 5. ſec. 3. dub. 5.* Neque etiam obſtat, quòd Judex, etiam licitè, & ſine culpa, imò etiam ex juſtitia occidit malefactores; & tamen fit irregularis: nam homicidium in Judice eſt voluntarium in cauſa, quia ſponte ſuſcepit, vel ſaltem non ita coactè officium, ut non poſſet, ſine peccato, illud recuſare, *Avila c. l.*

§. II.

An is, qui ob defenſionem bonorum temporalium, quæ poßidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis?

LXXXII. Affirmant *Gl. fin. in c. 2. h. t. & ibid. Abb. n. 2. Silveſt. V. Homicidium. 2. q. 16. n. 11. Navarr. in Man. c. 15. n. 4.* Ubi addit, id ipſum obſervare ſtylum Curiæ Romanæ, qui jus facit, *c. Quàm gravi. 6. de crim. falſi, Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 72. n. 3. Avila cit. diſ. 5. ſec. 3. dub. 4. Laym. cit. c. 9. n. 3.* Idque probatur 1. ex *cit. Clem. un. h. t.* Ubi ſolùm eximitur ab irregularitate, qui mortem aliter vitare non valens ſuum occidit, vel mutilat invaſorem: ergo per ſenſum contrarium, ſi quis aliter mortem vitare poſſit, etſi cum jactura bonorum externorum, ſi occidat, vel mutilet, irregularitatem contrahit, ut ſuprà jam dictum. Nam quia Jus Canonicum excepit ſolùm defenſionem propriæ vitæ, propter ſummam neceſſitatem naturalem, cenſendum eſt, minorem neceſſitatem non ſufficere ad excuſandum ab irregularitate, quia quamvis neceſſitas defendendi bona temporalia excuſet à culpa, non tamen à defectu lenitatis, qui vel maximè ex eo apparet, quòd homo valit potiùs occidere proximum, quàm res temporales amittere.

LXXXIII. Deinde idem probatur ex Jure Canonico antiquo, nam in *c. Interfeciſti*. 2. *h. t.* (quod eſt deſumptum ex Pœnitentiali Romano c. 4.) dicitur: ſi quis interfecit furem, vel latronem (nam hîc ſumuntur pro ſynonymis, *Abb. hic not.* 1. modò non ſit publicus depopulator agrorum, quem interficere licitum eſt, *l.* 1. *&* 2. *C. Quando licet uni ſine Judic. &c.* ſed non Clericis, *Gl. hic V. Latronem.*) quem capere poterat ſine occiſione, per XL. dies non intret Eccleſiam: & laneâ veſte (id eſt, cilicio, *Gl. hic V. eod.*) indutus, abſtineat ab eſcis & potibus (præter panem, & aquam) & à toro, (conjugali ſcilicet, niſi alter conjux debitum exigat, *Gl. hîc V. A toro*, vel ſecundùm alios DD. à lecto materiali, ac dormiat, non in lecto, ſed in ſcamno, tempore pœnitentiæ, *Abb. hic n.* 3. & à gladio, hoc eſt, à militia, *Gl. hîc V. eod.*) feriâ III. antem & V. feriâ, ac Sabbato aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis piſciculis, cum modica cervisia, temperatè veſcatur. Si verò ſine odio, liberando ſe ſuáque, hujusmodi hominem (id eſt, latronem ſeu furem) occidit, (ſecundùm indulgentiam dicit, quia ad imaginem Dei factus erat) ſi quis jejunare voluerit, bonum erit, & eleemoſynam faciet. Si autem Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur (quia non cenſetur directè homicidium feciſſe, *Gl. hîc V. eod.*) tamen quamdiu vivit, pœnitentiam agat.

Atque juxta hanc ſententiam ſequitur 1. Si fur vel latro capi poſſit citra occiſionem, impunè interfici non poteſt, *Abb. hic not.* 2. 2. Si quis occidit furem, ut ſe ſuáque liberaret ac defenderet, excuſatur ab omni culpa, & pœna, niſi quam ultrò aſſumere voluerit: at verò pro ſuis rebus tantùm liberandis, ſeu defendendis, non eſt licitum occidere furem, quia utrumque copulativè requiritur ad licitam cædem, defenſionis causâ factam, ut & perſona, & res occidentis periclitentur, & aliter ſalvari non poſſint, ut patet ex illis verbis, *ſe ſuáque liberando*. Quare non eſt licitum hominem occidere ad rerum ſuarum tutelam, niſi neceſſaria propriæ vitæ defenſio accedat, *Abb. hîc n.* 2. & conſequenter talis etiam irregularis fiet, quia debuit potiùs dimittere res ſuas, quàm interficere furem, *Gl. fin. hic.* 3. Si Sacerdos, vel alius Clericus interficiat furem ad ſalvandas res ſuas, non eſſe ita graviter puniendum, atque ſi, citra neceſſitatem defenſionis, homicidium commiſiſſet: fieri tamen irregularem, ſed cum eo diſpenſari poſſe, ut beneficium retineat, *Gl. fin. & Abb. in cit. c.* 2. §. *fin. n.* 4. Ubi tamen addunt, ſi Sacerdos, vel Clericus furem occidat, quia aliter non potuit evitare mortem, tunc non ex neceſſitate agere debet pœnitentiam: ſed ſolùm ad cautelam, quia ſic interficiendo nullum peccatum commiſit, adeóque nec ullam irregularitatem incurrit. Verùm quis ſit verus intellectus hujus c. infrà dicetur.

LXXXIV. Secundò in *c. Si Perfodiens*. 3. *h. t.* quod eſt deſumptum ex *c.* 22. *Exodi* dicitur: Si perfodiens domum inventus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non imputabitur illi homicidium: ſi autem oriatur ſuper eum ſol, reus erit, hoc eſt, ei, qui occidit furem nocturnum, non eſt imputandum homicidium: ſecùs, ſi diurnum occidat, quia poterat diſcernere, ſive cognoſcere, quòd ad furandum, non ad occidendum veniſſet, & ideo non debet occidi. Unde etiam in antiquis legibus ſecularibus, (*l. Itáque.* 4. *ff. ad leg. Aquil. l. Furem.* 9. *ff. ad leg. Cornel. de ſicar.*) ſtatutum reperitur, impunè occidi nocturnum furem, quoquo modo, non autem diurnum, niſi telo, id eſt, armis ſe defenderit, tunc enim plus eſt, quàm fur. Ratio diſparitatis inter furem diurnum, & nocturnum eſt, quia ſi fur nocturnus aufugiat, cum rebus ablatis, non poteſt cognoſci, ut poſtea conveniri poſſit coram Judice, nec poteſt diſcerni periculum mortis aut motûs, quo vim inferre tentat, & ideo potuit impunè occidi, etiamſi armis non ſe defendat, ſi non poſſit comprehendi, ſine occiſione, *Abb. hic in fine.* At verò fur diurnus poteſt cognoſci, adeóque poſtea etiam accuſari poterit; & tunc etiam conſtare poteſt de modo furti, & periculo, quod eſſe potuit in reſiſtentia furis, Ideóque occidi non poteſt, niſi armis reſiſtat, *Gl. in cit. l. Furem. V. Periculo. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Hinc autem ulteriùs inferri videtur, ſi non eſt licitum occidere eum, qui non ad occidendum: ſed ad furandum tantùm venire cognoſcitur, juxta *cit. c.* 3. *h. t.* conſequenter neque licitum eſſe, ob defenſionem rerum ſuarum tantùm furem occidere, ac proinde ſic occidens irregularis fiet.

LXXXV. Tertiò in *c. Suſcepimus*. 10. *h. t.* refertur, quòd cùm duo Monachi, ex mandato Abbatis ſui, domum quandam cuſtodirent, quidam latrones, ſeu fures de nocte ingredientes ad eos, cœperunt illos in perſonis affligere, & veſtimentis etiam ſuis denudare: in quos Monachi iſti, reſumptis viribus, inſurgentes, eos ligaverunt, & detinere voluerunt, quouſque Abbati, vel Capitulo id nunciarent. Cùm autem unus ex illis ad notitiam Abbatis rem perferret, dimittens eos ligatos in cuſtodia alterius Monachi, & fures illi ſe vinculis ſolvere niterentur, alter Monachus, timens, ne ab illis interficeretur, eoſdem occidit. Re delatâ ad Alexandrum III. is reſcribit, quòd potiùs expediebat, relinquere tunicam, & pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus, & tranſitoriis rebus, ita acriter in alios excandeſcere: ideo etiam iſte (qui nuncium pertulit ad Abbatem) ab Altaris miniſterio abſtineat; & uterque peccatum ſuum, ad arbitrium Abbatis (quia pœnitentiæ ſunt arbitrariæ, *c. Tempora.* 2. *cauſ.* 26. *q.* 7. *Gl. hic V. Arbitrium.*) ſtudeat expiare, quia conſtat, eos contra manſuetudinem Eccleſiaſticam, utriúſque operâ, eſſe interemptos, quia ſcilicet unus facto ipſo eos occidit, alter opem tulit, eos ligando, *Gl. fin. hic.*

Hinc colligi videtur primò. Quòd non ſit licitum, ſaltem Clerico aut Religioſo, propter res temporales conſervandas, occidere latronem, ſeu furem, quamvis res aliter conſervari non poſſint, ſed potiùs oporteat omnium rerum jacturam ſuſtinere, alioquin irregularitas incurritur, ut habetur in hoc c. & *Abb. hîc not.* 3. ſed de vero intellectu hujus c. dicetur infrà.

Colligitur ſecundò. Quòd ita punitur, qui cauſam præbet delicto, ſicut ipſe faciens, *Gl. fin. hic*, ut

in caſu

in caſu propoſito, imputatum fuit homicidium non ſolùm ei, qui interfecit, ſed etiam illi, qui cauſam dedit, ſive operam præſtitit in ligando fures, *arg. l. Item Mela.* 11. §. *Si alius. ff. ad leg. Aquil.* Ubi dicitur, ſi alius tenuit, & alius interemit, is qui tenuit de damno tenetur, ſicut is qui interemit, quia cauſam morti præbuit, *Abb. hic not.* 4. Atque ex his juribus hactenus allatis probatur ſententia communior DD. cædem factam, ob defenſionem rerum temporalium, inducere irregularitatem.

LXXXVI. Contraria tamen ſententia eſt etiam probabilis, in quam inclinat *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 3. §. *un. n. 6. in fine*, & tenet *Suar. diſ.* 46. *de cenſ. ſec.* 2. *n.* 10. Ubi ait, illam practicè tutam eſſe, & in rigore juris veram. Cujus fundamentum eſt, quia tale homicidium eſt licitum, & inculpabile, nec omnino voluntarium, ac per ſe intentum, cùm ſola defenſio rerum ſuarum intendatur; cædes verò non niſi per accidens ſequi cenſeatur, quippe ad quam occiſor moraliter cogitur, ob injuriam ab altero in rebus ſuis ſibi illatam, adeóque non tam voluntaria ſit occiſio, quàm neceſſaria defenſio. Aliud eſt in homicidio facto in bello juſto à milite, vel à Judice, quia hoc non eſt omnino involuntarium, cùm hi ſe ſponte ingerant illi muneri, & vindictam, ſeu punitionem intendant, in quo maximè conſiſtit indecentia, & defectus lenitatis, *Suar. c. l. n.* 4. 2. Probatur ex eo, quia bona temporalia, quodammodo vitæ comparantur, cùm ad vitam conſervandam ſint neceſſaria, *l. Advocati.* 14. *in fine. C. de Advocat. diverſ. Iudic.* Si ergo licitum eſt occidere invaſorem injuſtum, in defenſionem vitæ, licitum id eſſe etiam debet in defenſionem bonorum temporalium, per quorum amiſſionem quis conſtituitur, vel in extrema, vel ſaltem in gravi neceſſitate, ſi amittantur ad ſtatum ſuum neceſſaria. Accedit, quòd aliàs daretur occaſio, & licentia ſpoliandi alios bonis ſuis, ſi non liceret Dominis bona ſua contra fures, & raptores etiam uſque ad necem defendere, *Suar. c. l. num.* 7. 3. Quia hæc irregularitas non eſt in jure expreſſa, vel comprehenſa.

LXXXVII. Non obſtat primò. Quòd in *cit. Clem. un. h. t.* tantùm ab irregularitate excipiatur defenſio propriæ vitæ, ſive occiſio facta mortis vitandæ causâ: unde à contrario ſenſu videtur inferri poſſe, irregularem fore, qui occidit ob defenſionem bonorum, quippe quæ non eſt tam neceſſaria. Nam inprimis argumentum à contrario ſenſu non procedit in materia pœnali, præſertim in irregularitate, nec eſt ſufficiens, ut cenſeatur irregularitas ſatis expreſſa in tali jure, *Suar. c. l. n.* 5. Deinde ſicut in *cit. Clem.* in priore ejus parte, etſi ſolùm exprimatur furioſus, infans & dormiens, tamen etiam comprehenditur ebrius, & ad illum fit extenſio, juxta ſententiam magis receptam: & in poſteriore ejus parte, licèt ſolùm vitatio mortis nominetur: tamen idem eſt de vitatione mutilationis, quòd non incurratur irregularitas, ſi quis occidat volentem mutilare tantùm, ut ſuprà dictum: ita ſimiliter licèt Clementina illa tantùm loquatur de defenſione vitæ propriæ, non tamen excluditur defenſio bonorum temporalium, ſed ibi quoque comprehenditur, quippe quæ ad vitam conſervandam etiam ſuo modo, ſunt neceſſaria, *Suar. c. l. n.* 6. & 7.

LXXXVIII. Non obſtat ſecundò. *cap.* 2. *h. t.* ibi: *te tuáque liberando*, nam inde non rectè colligitur, quòd ad vitandam irregularitatem neceſſariò requiratur, ut unà cum bonis etiam vita periclitetur, ita ut & vitam, & bona ſimul defendere ſit neceſſe. Nam aliàs ſequeretur abſurdum, quòd ob vitã ſolam defendendam, non liceret aliquem occidere, abſque irregularitate. Itáque verba illa *te tuáque*, non copulatim, ſive conjunctim, ſed diviſim, ſive disjunctivè accipienda ſunt, ita ut ſenſus ſit, ſi te defendendo, vel ſi tua defendendo, alium occidiſti, non eris irregularis, ita ut alterutra ſolùm defenſio, ſive vitæ, ſive rerum ſufficiat ad licitam occiſionem, & vitandam irregularitatem, nam in materia favorabili, qualis eſt iſta, ampla interpretatio facienda eſt, *Felin. in c.* 2. *n.* 5. *h. t. Covarr. c. l. n. 6. verſ. ſed & text. Suar. cit. diſ.* 46. *ſec.* 2. *n.* 8. Simile exemplum habetur in *c. Verùm.* 15. *de Iurejur.* Ubi à juramento dicuntur abſolvendi, vel liberi declarandi, qui illud inviti pro vita, & rebus ſervandis fecerunt: ubi particula *Et* disjunctivè etiam accipienda eſt, pro *vel*, quia abſolvendi ſunt, ſive incurrerint pro vita, ſive ſolùm pro rebus ſervandis: & aliàs ſæpe in Jure *Et* pro *vel*, ſive conjuncta pro disjunctis, ſi materia id exigat, accipiuntur, *l. Sæpe.* 53. *ff. de V. S.* Unde *cit. c.* 2. *h. t.* magis favet huic ſententiæ: nam ibi impoſita fuit pœna occidenti furem, quia aliter poterat res ſuas ſalvas retinere: ergo à contrario, ſi aliter ſervare non potuiſſet, licita fuiſſet defenſio illarum etiam per occiſionem furis, *Zœſ. in comment. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. num.* 50.

LXXXIX. Neque tertiò. In contrarium facit *cap. Si perfodiens.* 3. *h. t.* quòd qui furem nocturnum occidit, non ſit reus homicidii, ſit autem, qui diurnum occidit, quia in hoc poterat diſcerni, quòd non ad occidendum, ſed ad furandum venerit, niſi armis ſe defendat, adeóque adſit etiam periculum perſonæ: nam id ita intelligendum eſt, quòd in nocturno fure diſcerni non poſſit, an veniat ad furandum, vel occidendum, adeóque an ſubſit periculum mortis, necnè, & hinc ille poteſt impunè occidi, modò occidens priùs clamet, prout habetur in *cit. l. Itaque. ff. ad leg. Aquil.* ſi id ſine periculo propriæ vitæ fieri poſſit: nam alioquin ſi clamare non ſufficit, vel præmitti non poteſt, ſine morali periculo, licitum eſt furem prævenire, quia non adeſt aliud medium, ad ſe vel ſua bona tuendum. Aliud eſt de fure diurno, qui ſalvis rebus fugari poteſt, cùm dignoſcatur, quòd citra cædem ipſius res ab eo ablatæ, aliâ viâ, recuperari poſſint; ideóque non poteſt impunè occidi, niſi armis ſe defenderet, quia per vim vult aliena bona rapere, & ſe armis defendit, ne à furto faciendo, vel exequendo impediatur, tunc enim ad defendenda bona ſua licitum eſt talem furem occidere: nec de hoc caſu ſermo eſt in *cit. c.* 3. quin imò excipitur per illa verba, *niſi ſe telo defenderit*: ubi non poteſt eſſe ſermo de defenſione propriæ vitæ tantùm, ſi ſe fur defendat contra eum tantum, qui illum aggreditur, & vult occidere; nam hoc licitè facit: ſed quia vult defendere illas res, quas fur auferre molitur, & tunc impunè ac licitè occidi poteſt, *Covarr. cit.* §. *unic. n. 6. verſ. Quartò ex his, Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 9.

Non obſtat quartò. *cap. Suſcepimus.* 10. *h. t.* Nam Monachi illi exceſſerunt limites, & modum

licitæ defenſionis, ideóque meritò illis homicidium commiſſum imputatum fuit ad culpam, & irregularitatem: nam inprimis ligaverunt latrones, ſeu fures, qui ad furandum venerunt: ex quo apparet, quòd multò faciliùs potuiſſent illos liberos dimittere, ſine ullo periculo, vel perſonis, vel rebus earum imminente. Deinde Monachus, qui occidit illos, poterat fugere, priusquam fures vinculis ſe exolverunt, & res ſuas ſecum deferre: ac proinde cædes illa non fuit facta per modum juſtæ, & moderatæ defenſionis, ſed fuit illicita aggreſſio, & punitio, propriâ auctoritate, facta, ideóque dixit Papa, melius fuiſſe tunicam, & pallium relinquere, quam pro rebus vilibus conſervandis taliter occidere: non etiam quòd ſimpliciter defenſio rerum propriarum, etiam cum occiſione aggreſſoris, ſi illæ aliter ſervari non poſſint, ſit illicita, *Covarr. c. l. verſ. undecimò*, *Suar. cit. ſec. 2. n. 10.*

XC. Denique etiam non obſtat *cap. Significâſti. 18. h. t.* Ubi quidam Presbyter, qui latronem ornamenta Eccleſiæ aſportantem, ligone arrepto, percuſſit, declaratur irregularis, ſi percuſſio illa lethalis fuit, tametſi ad defendenda bona Eccleſiæ ipſius curæ commiſſæ id fecerit. Nam reſpondetur, non conſtare ex illo c. quòd percuſſio illa neceſſaria fuerit ad defendenda bona Eccleſiæ, quia probabiliter ſuffeciſſet, ſi Presbyter ille clamâſſet, & opem aliorum implorâſſet: ſiquidem parochiani ſtatim adfuerunt, & ſuccurrerunt. Idque ſignificatur in fine illius cap. quaſi in prædicto caſu non fuerit ſervatum moderamen inculpatæ tutelæ ad vim vi repellendam.

Hinc patet, quòd ſententia oppoſita, etſi communis, non poteſt ſufficienter probari ex Jure Canonico: ſed neque probat quidpiam ratio deſumpta ex lege charitatis, ſecundùm quam tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus propriis, cùm vita hominis ſit longè pretioſior, ergo non eſt licitum occidere proximum, ob defenſionem rerum temporalium. Sed reſpondetur, id quidem verum eſſe, quando proximus in extrema, vel valde gravi neceſſitate eſt conſtitutus, tunc enim ſi aliâ viâ juvari non poſſit, tenemur ei ex propriis bonis ſuccurrere, ut vita ejus conſervetur. Secùs eſt, ſi quis in nulla gravi neceſſitate conſtitutus voluntariè, & ex malitia alienas res invadat: tunc enim non tenemur proprias res dimittere, ſed poſſumus eas defendere contra injuſtum invaſorem, etiam occidendo illum, ſi alio modo eas ſervare non poſſimus, quia bona temporalia ſunt etiam neceſſaria ad vitam propriam ſuſtentandam, quæ eſt præferenda vitæ proximi, *Silveſt. V. Excommunicatio. 6. q. 9. Covarr. in cit. §. unic. n. 6. verſ. præterea.*

XCI. Cæterùm tradita doctrina extenditur etiam ad Clericos, qui non minùs vitam, & bona temporalia ad vitam neceſſaria impunè ac licitè, etiam vi & armis, defendere poſſunt contra injuſtos invaſores, quàm laici, quia hoc jus eſt naturale à natura inſitum, ut patet ex *c. Olim. 12. de reſtit. ſpol.* Ubi habetur, quòd Clericus violentum invaſorem poſſeſſionis incontinenti vi poteſt repellere, & ex *c. Dilecto. 6. de ſent. excomm. in 6.* Ubi dicitur, licuiſſe Decano cuidam contra illum, qui injurioſè ipſum ſpoliavit bonis ſuis temporalibus, vel ea violenter occupare præſumpſit, ſe tueri, quia vim vi repellere omnia jura permittunt, neque id Clericis eſſe ſpecialiter prohibitum colligi poteſt ex *cit. c. Suſcepimus. h. t.* ut notat *Suar. c. l. n. 10. contra Gl. in cit. c. Suſcepimus. V. Ligaverunt. & Abbat. ibid. n. 3. & 4.* & alios, qui dicunt, irregularem fieri Clericum, ſi mortis periculum effugere potuit, & alium occidit, ad ſe ſuáque defendenda. Illud hîc addendum, ad licitam defenſionem rerum temporalium requiri, ut res ſit magni momenti, & valoris, nam ob res modici valoris tuendas, nec ratio, nec æquitas id permittit, *Covarr. cit. §. unic. verſ. decimò*, & alii communiter.

§. III.

Quæ requirantur ad licitam defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur exceſſus in defendendo, ſine hoc moderamine?

Quamvis vim repellere cuilibet omnes leges, & jura permittant, etiam usque ad occiſionem vim inferentis, *l. Ut vim. 3. ff. De juſtit. & jure*, fieri tamen id debet, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam, prout dicitur in *c. Significâſti. 18. h. t.* de quo hoc §. *agemus.*

XCII. Assertio I. Requiritur inprimis, & quidem præcipuè, ut qui occidit, ſit injuſtè invaſus ab alio, alioquin non eſſet defenſio, ſed aggreſſio. Non eſt tamen neceſſarium ſemper exſpectare, donec priùs quis ab altero invadatur, ſed poteſt eum prævenire, ſi mox & ſine mora ſit aggreſſurus, ut quia timet ſe non poſſe reſiſtere inimico propiùs accedenti, tunc enim illa præventio non eſt aggreſſio; ſed pura defenſio, quæ aliàs nimis ſera eſſe poſſet, *Navarr. l. 5. conſil. 31. h. t. & in ſumma c. 15. num. 2. in fine*, *Suar. diſ. 46. de cenſur. ſec. 1. num. 7.* At verò ſi non in continenti: ſed ex intervallo, quando rixantes jam ab invicem ſunt ſeparati, & rixa eſt ſedata, priùs aggrediatur invaſus inimicum, is non ſervâſſe: ſed exceſſiſſe moderamen inculpatæ tutelæ cenſebitur, quia videtur id feciſſe, non defenſionis: ſed vindictæ causâ, quæ eſt prohibita privatis, *Gl. in cit. c. Significâſti. V. Moderamine. h. t. & ibid. Abb. num. 9. Clarus §. Homicidium. num. 34. Azor p. 3. l. 2. c. 1. q. 2. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 125. num. 338.* & ſumitur ex *c. Si verò. 3.* ibi: *ſi incontinenti vim vi repellat, de ſent. excommun.* Dixi ſuprà, *injuſtè invaſus*, nam ſi quis juſtè invaſus, occidat miniſtros juſtitiæ, quibus juſtè reſiſtere non poteſt, eſt reus homicidii, *Avila p. 3. de cenſur. diſ. 5. ſec. 3. dub. 2. concl. 1.* & alii, quia hi non invadunt, ut occidant: ſed ut mandatum Judicis exequantur, quamvis inde poſſit ſubſequi mors, quod per ſe non intendunt.

Secundò requiritur, ut defenſio non poſſit fieri cum minore læſione proximi, nam non debet invaſus majore vi repellere injuriam, quàm ſit opus: unde ſi ſufficiat mutilare aggreſſorem, non licet eum occidere; niſi quis præter intentionem, adhibitâ

dili-

diligentiâ, occiderat: item ſi poteſt ſe dafandere vulnerando, ſiua abſciſſiona membri, non poteſt mutilara, quia immoderata defanſio foret, & irragularitas contraheretur, non auim foret ſine gravi culpa, *Silveſt. V. Homicidium 3. q. 4. dicto 1. Suar. cit. ſec. 1. num. 8.*

Hinc infertur, ſi quis pugnis cædatur, non debet ſe defendare armis, niſi pugni tam validi infligerantur, ut mortem inſerre poſſent: ſi quis invadatur baculo, non debet ſe defandare gladio: niſi timaat ſe baculo occidendum, vel graviter vulnerandum, quia ad defenſionam moderatam requiritur atiam æqualitas armorum, *Azor. cit. c. 1. q. 2.* niſi quis contra aggrediantam ſina armis, alitar tutè ſe dafendata non poſſet, niſi armis, *Farinac. c. l. num. 359.* Deinda vel maximè; etiam in hac re ſpectanda eſt qualitas perſonarum: nam ſi aggreſſor ſit fortior invaſo, non axcedit hic modaraman inculpatæ tutelæ, etiamſi armis ſa defendat contra inermem, vel inæqualibus armis ſe dafandat, & excedat in qualitate defanſionis, & armorum, *Farinac. c. l. n. 366.* Et è contra ſi aggreſſor eſſet puer, val valde debilis, non liceret invaſo ad ſa defendeudum mutilare, vel occidere, *Farinac. c. l. n. 367.*

Tertiò ad defenſionem, cum moderamina inculpatæ tutalæ, requiritur, ut fiat ſine gravi culpa, ratione cujus tranſitet in aggreſſionem. Ut ſi quis fugientem invaſoram inſaquatur: vel jam daſiſtentem à pugna ad illum axcitet, etiamſi ab illo vulneratus fuarit, quia poſtquam fugit, val deſiſtit à pugna, appatat, quòd non ad propulſandam injuriam, ſed ad vindictam ſumendam invaſoram perſequatur, *Suar. c. l. n. 9.* Idémqua aſt, ſi quis aggreſſorem in rixa cadantam in terram occidat, excedit enim modum licitæ dafenſionis, niſi probabilitar timere poſſet, na fortè proſtratus reſurgat, & ipſum vulnarat, vel ne amici ipſius accurrant ad opem ipſi ferendam, *Farinac. c. l. q. 125. n. 378.*

Danique generatim loquendo, ille dicitur occidera injuſtum invaſorem, cum moderamina inculpatæ tutelæ, qui nec fugâ, nec clamora, nec alio modo poteſt ſa defendera, niſi occidat, vel mutilet, *Farinac. cit. q. n. 370.* Atque in particulari, an, & quando ſervatum ſit moderaman inculpatæ tutalæ, nec nè, & qualis quantuſque ſit axceſſus, prudentis viri, ſeu Judicis arbitrio definiendum relinquitur, quia de factis particularibus, cùm ob aircumſtantias nimis variæ ſint, certa regula tradi non potaſt, *Farinac. c. l n. 395. Suar. c. l. n. 7.*

XCIII. Assartio 2. Qui ob ſui dafenſionem occidit, vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ tutelæ, irregularitatam incurrit, prout colligitur ax *c. Significaſti 18. h. t.* ſiquidem ſatis eſt ad contrahendam irregularitatam homicidium aſſe commiſſum, citra naceſſariam occidentis defanſionem, *Covarr. in Clement. Si furioſus p. 3. §. unic. n. 3. verſic. Tertiò apparet. h. t.* ubi ait, id omnes fateri: quamvis talis exceſſus non puniatur pœnâ homicidij ordinatiâ, ſed aliâ mitiore, arbitrio Judicis, *Covarr. c. l.* & alij DD. communiter apud *Farinac. cit. q. 125. n. 396.* Ratio aſt, quia quando quis licitæ defenſionis modum excedit, dicitur tantùm eſſe in culpa, & non in dolo, idaóqua non punitur pœnâ ordinariâ homicidij, quæ dolum requirit, nec ſufficit culpa etiam lata, *l. in lege 7. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. Gl. in c. Suſcepimus 10. in caſu h. t.* Illud hîc addandum, quamvis ad moderaman inculpatæ tutelæ, ut ſit licita dafenſio, requiratur etiam, ut quis non animo ſe vindicandi, ſed defandandi, ſive injuriam propulſandi, reſiſtat aggreſſori, ut patet ax *cit. c. Significâſti, & l. Scientiam 45. §. Qui cùm aliter ff. ad legem Aquil.* tamen pœnæ Juris non incurruntur, ſi reipſa, ſive ipſo facto non excedatur in dafendendo moda tamen inculpatæ tutalæ, quia pœnæ non incurruntur, niſi delictum axterius ſit conſummatum, & in his non tam conſiderandus eſt animus, quàm factum, nam dafenſio plus facti habet, quàm juris, *Farinac. c. l. n. 383.*

SECTIO IV.

DE HOMICIDIO PUBLICA auctoritate facto à Judice, & ejus Miniſtris, & irregularitate ex eo contracta.

Hactenus egimus de homicidio privato, eóque tam illicito, quàm licito, nunc agendum eſt de homicidio juſto, ac licito, quod fit publica auctoritate Judicis, ſeu Magiſtratûs: idque fit vel in judicio criminali, vel in bello, de illo priùs agemus, da altero poſtea.

§. I.

Utrùm omnes, qui juſtè, ac licitè cooperantur ad prolationem ſententiæ ſanguinis, ſive mortis, aut mutilationis, vel ad executionem ejuſdem, ſint irregulares?

XCIV. Præmittendum primò. Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione, vel homicidio incurrandam neceſſariò raquiritur delictum, vel culpa, ſed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio juſto, ob defectum perfectæ lenitatis, quia viſum eſt Ecclaſiæ eum, qui voluntariè, & citra omnam necaſſitatem cogentem, alium, etſi juſtè, & ſina culpa, mutilat, vel occidit, non ſatis repræſentare poſſa lanitatem, & manſuetudinem Chriſti, quem in Altari offert DEO Patri: ideóque arcetur ab omnibus Ordinibus ſuſcipiendis, vai ſuſceptis exercandis, quia omnes referuntur ad Sacramentum Euchariſtiæ, ſau Sacrificium Altaris, in quo immolatur mitiſſimus Agnus Chriſtus, qui pro nobis ſuum proprium ſanguinem fudit in Ara Crucis: adeóque hæc irregularitas, non tam eſt pœna, quàm moralis macula, ſive inhabilitas ad miniſtarium Altaris, ob defectum manſuetudinis, ut conſtat ex *c. Suſcepimus 10. in fine h. t. S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. in corp. Navarr. in man. c. 27. n. 205. in fine.*

Præmittendum ſecundò. Ad incurrendam hanc irregularitatam non requiritur, ut quis propriâ manu occiderit aliquem, etſi juſtè, ſed ſufficit, quòd habuerit voluntatam actualam, vel virtualem occidendi, in ſa, vel in ſua cauſa, ſive quòd cauſam propinquam homicidio dederit, dummodo effectus, ſive

mors

mors ſit ſecuta, & ſine cogente neceſſitate id fecerit, cenſetur autem cauſa propinqua, quoad hoc, omne dictum, vel factum, quod ſufficienter dirigitur, ſive ordinatur ad homicidium inde ſecutum, *Navarr. cit. c. 27. n. 211. Avila p. 7. de cenſur. ſec. 1. not. 2.*

Præmittendum tertiò. Si non baptizatus voluntariè, & juſtè occidat, vel mutilet hominem, ſive infidelem, ſive fidelem, non ſit irregularis, quia cùm nondum ſit membrum Chriſti effectus, non conſideratur in eo defectus lenitatis. *Suar. diſ. 47. n. 1. Avila p. 7. de cenſur. ſec. 1. not. 1.*

XCV. Assertio I. Inprimis Judex, ſive Clericus, ſive Laicus, ſi ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, effectu ſecuto, fit irregularis, ut colligitur ex *c. 1. diſ. 51. & ibi Gl. V. Ad Sacerdotium, c. Sæpe 29. & ſeq. cauſ. 23. q. 8. c. Ex litteris 10. de Exceſſ. Præl.* idque prohibetur Clericis, in *c. Clericis 5. & c. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi &c. & in c. In Archiepiſcopatu 4. de raptorib.* & quamvis plerique text. loquantur de Clericis: tamen etiam in Laico Judice reperitur defectus lenitatis, ut colligitur *ex cit. c. 1. diſ. 51. Suar. cit. ſec. 1. n. 1.*

XCVI. Notandum hic primò. Non ſolùm omnis Judex S. Pontifice inferior (nam hic non eſt capax irregularitatis, quæ jure humano ſolùm eſt introducta) ſed etiam Aſſeſſores, Conſultores, exhortatores, & omnes alij, qui cum Judice ad ſententiam ferendam concurrunt, vel ad ejus executionem, fiunt irregulares, *Suar. cit. diſ. 47. ſec. 1. n. 4.* Et hinc etiam Tabellio, ſive Notarius, qui dictat, vel ſcribit ſententiam ſanguinis, & qui ab alio ſcriptam ſignat, & ſuo ſigillo reddit authenticam, vel qui illam legit, aut publicat: Item qui torquet reum, indéque fiat, ut fateatur crimen, propter quod poſtea condemnatur ad mortem: & multò magis executor ſententiæ, ſeu carnifex, & miniſtri juſtitiæ, ac ſatellites, qui comitantur reum ad ſupplicium, cuſtodiæ causâ, pedeſtres vel equeſtres: hi omnes, morte ſecutâ, fiunt irregulares, ut colligitur ex *c. 1. 2. & 3. diſ. 51. Silveſt. V. Homicidium 3. q. 2. n. 3. dicto 2. Navarr. cit. c. 27. n. 217. Suar. cit. diſ. 47. ſec. 4. n. 1. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 1.*

Notandum ſecundò. Si Judex non ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, ſed ſolùm ut reus flagellis cædatur, vel aliter verberetur, citra abſciſſionem tamen alicujus membri, etſi illud per tormenta debilitetur, non incurrit irregularitatem, quia effuſio ſanguinis, ſine mutilatione, vel morte, non ſufficit ad hanc irregularitatem contrahendam, neque etiam neceſſariò requiritur, ut ſi quis ſtrangulatur, vel ſuffocatur, *Suar. cit. ſec. 1. n. 2.* Nomine autem ſententiæ hîc comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicis, ut ſi mandet, ut reo alimenta denegentur, vel ut in arctum, ac rigidum carcerem detrudatur, in quo intra paucos menſes moriturum veriſimile ſit, eo mortuo, irregularis fiet, *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 7. h. t. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 3.*

Notandum tertiò. Etiamſi Judex ſententiam mortis, vel mutilationis in reum protulerit, ſi tamen ea executioni non ſit mandata, quia v. g. reo jam condemnato vita condonatur, non contrahit irregularitatem, *Navarr. cit. c. 27. n. 211. Suar. cit. ſec. 1. n. 3.* Ratio eſt: tum quia nulla irregularitas jure ſtatuta eſt in occidentes, vel mutilantes, niſi effectu ſecutorum quia per mandatum injuſtum non incurritur irregularitas, niſi effectu ſecuto, ergo nec per ſententiam juſtam.

XCVII. Notandum quartò. Quamvis Judex, condemnando per ſententiam reum, fiat irregularis, ut dictum, poteſt tamen Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus, cui temporalis jurisdictio competit, citra periculum incurrendæ irregularitatis, committere, vel delegare juriſdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoſcendas omnes cauſas ſanguinis, vel in particulari ad cognoſcendum ſpeciale factum homicidij, modò non determinatè committat illam ad inferendam alicui pœnam mortis, vel mutilationis, mandando, ut reus pœnâ mortis afficiatur, ſed præcipiendo, ut circa talem cauſam particularem inquirat, & cognoſcat, ac decernat, quod juſtum fuerit, *c. ult. Ne Clerici, vel Monachi &c. in 6.* de quo dictû ſuprà *l. 3. tit. ult. n. 14. & ſeq.* ubi licèt ſermo ſit de delegatione in particulari caſu, tamen multò magis procedit in delegatione generali: nam quò commiſſio generalior eſt, tantò magis eſt remota ab influxu in pœnam mortis, ideóque etiam jurisdictio ordinaria ad cognoſcenda, & punienda crimina à ſuperiore Principe alicui inferiori, etiam Clerico, committi pôteſt, dando illi officium aliquod, cui juriſdictio ordinaria criminalis eſt annexa. Et multò magis etiam talis commiſſio poteſt fieri à Laicis temporalem juriſdictionem habentibus, quia nunquam fit irregularis Laicus ob homicidium ſecutum, propter quod non etiam fiat irregularis Clericus, ſed non vice verſâ. Non obſtat, quòd delegans jurisdictionem criminalem videatur eſſe cauſa principalis homicidij à delegato poſtea facti, quod ſine delegatione illa à tali factum non fuiſſet; nam voluntas delegantis non tendit ad homicidium, ſed ad juſtam gubernationem, ſive ad exercendam juſtitiam, unde homicidium inde per accidens ſolùm, & non niſi remotè ſubſequi cenſetur, *Covarr. in tit. Clement. p. 2. §. 5. n. 8. Suar. cit. ſec. 1. n. 5. 6. & 7. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 74. n. 9. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 4.* Et licèt delegatus per injuſtam ſententiam aliquem condemnet ad mortem: delegans tamen eſt immunis ab irregularitate, quia delegatio fuit juſta, & delegatus exceſſit terminos mandati, ſeu commiſſionis contra voluntatem delegantis, eâque abutitur, *Suar. c. l.* Porro ſi Epiſcopus, vel alius Prælatus, qui temporalem jurisdictionem obtinet, ſententiam mortis ab inferiore Judice ordinario, vel delegato latam mitigaret, & moderaretur, v. g. ut reus jam damnatus ad rotam, vel ignem, capite plectatur, vel alia mitiore pœnâ, probabiliter irregularis non fieret, quia non eſt cauſa mortis, vel ſupplicij, ſed potiùs ut pœna minuatur, qui eſt actus non ſeveritatis, ſed miſericordiæ, *Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 4.*

Notandum quintò. Poteſt Princeps, vel Dominus temporalis, ſive Clericus, ſive laicus condere leges, vel Statuta, in quibus pœna mortis, vel mutilationis propter crimina imponitur, citra metum irregularitatis: etiamſi inferiores Judices, ſecundùm illas leges judicent, & capitales pœnas infligant, quia talis impoſitio pœnarum per ſe non ordinatur ad homicidium, ſed ad bonam gubernationem, ut vitentur crimina, & lex generaliter ſolùm tales pœnas decernit, non in certam perſonam; ideóque non cen-

ſetur

ſetur mors, niſi per-accidens, & valde remotè ſubſequi, quod ad incurrendam irregularitatem non ſufficit, *Silveſt. V. Homicidium. 3. q. 7. n. 10. dicto 9 Suar. cit. diſ. 47. ſec. 1. n. 7. Avila cit. ſec. 2. dub. 5.* Sic etiam Profeſſor docens in ſcholis leges pœnales in genere, & theoricè, ſeu ſpeculativè, ac velut in abſtracto, non fit irregularis: nec Concionator, ſi publicè è Cathedra moneat Judices, ut ſervent Leges, & Rempubl. à malis & noxijs hominibus purgent, quia nimis remotè concurrunt ad cædem. Secùs eſt, ſi quis practicè, & in particulari de certa perſona diceret, eam puniendam eſſe morte, ſecundùm leges; tunc enim moraliter cenſeretur concurrere ad cædem, non ſine irregularitate, *Suar. cit. l. n. 8. Avila cit. l. dub. 6.*

Notandum ſextò. Univerſim loquendo, ad incurrendam irregularitatem ex defectu lenitatis requiritur, ut quis notabiliter, & non valde remotè, aut per-accidens cooperetur ad mortem, vel mutilationem alterius, ut tradit *Gl. in c. De cætero, 11. V. Cauſam. h. t.* & alij DD. communiter.

XCVIII. Hinc ſequitur primò. Non eſſe irregulares opifices, qui fecerunt gladium, quo Carnifex Reum occidit, vel qui furcam fabricârunt, vel funes, aut ſcalam ad furcam fecerunt: quamvis irregulares fiant, qui laqueum adferunt, aut ſcalam applicant ad ſuſpendendum furem, vel ligna apportant, quibus poſtea Reus comburitur, quia hi ſunt cauſa propinqua homicidij, illi verò ſolùm remota, *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 74. n. 1. & 2. Laym. cit. t. 7. num. 2.*

Sequitur ſecundò. Non eſſe irregularem eum, qui præter intentionem, eſt in cauſa, ut jumentum, quo Reus vehitur, celeriùs ambulet, illud pungendo, vel verberando; vel qui hortatur Reum, ut in via procedat, & per-accidens contingat mortem Rei accelerari, quia parum pro nihilo reputatur, & non eſt cenſendum, Eccleſiæ mentem eſſe in his caſibus irregularitatem inducere, quod irrationabile foret. Secùs eſt, ſi quis hortetur Reum, ut ſcalas ad furcam aſcendat, vel manum porrigat, ut amputetur, vel adhortetur Miniſtrum juſtitiæ, ut citò id faciat; is enim irregularis fit, ſi ob id in cauſa reipsâ fuerit, ut mors, vel mutilatio citiùs ſequeretur.

Sequitur tertiò. Si Clericus, vel laicus Juriſperitus conſulatur, & interrogetur de aliquo Reo, etiam in particulari, an licitè poſſit ob tale delictum condemnari ad mortem, iſque ſolùm generatim reſpondeat, & explicet, quid juris ſit, & quid leges de hac re ſtatuant, nihil in particulari circa Reum ſuadendo, vel præſcribendo, is non fit irregularis, etiamſi prævideat mortis pœnam ipſi infligendam, quia talis non incitat, vel monet Judicem ad inferendam pœnam mortis, ſed ſolùm aperit rei veritatem; quid juſtum ſit, ac licitum, quo cognito, Judex per ſe ipſum moveatur ad infligendam pœnam, *Molin. cit. l. n. 6. Laym. cit. l. n. 4. aſſert. 4. contra Silveſt. & Avil.*

Sequitur quartò. Non fit irregularis Confeſſarius, ſi abſolutionem Sacramentalem deneget Judici non volenti Reum ad mortem condemnare, quem ex officio tenetur: neque etiam, ſi cogat, ſive obliget Reum pœnitentem ad confitendum in judicio delictum dignum morte, quod juridicè interrogatus fateri tenetur, vel ne à ſententia juſta appellet. Ratio eſt: quia Confeſſarius per ſe, ac directè tantùm intendit mederi animæ pœnitentis, & mors eſt ſecuta per-accidens, & præter ejus intentionem; præſertim quia ipſe tantùm concurrit, ex parte patientis mortem, non ex parte eam inferentis: neque veriſimile eſt, Eccleſiam voluiſſe impedimentum irregularitatis ponere, quominùs Confeſſarij ritè, & liberè munere ſuo fungi poſſent, id enim cederet in detrimentum ſalutis animarum, *Suar. cit. ſec. 1. n. 8. Molin. tr. 3. diſ. 8. n. 8. Avila cit. l. dub. 7. Laym. cit. l.*

XCIX. Assertio 2. Inquiſitores hæreticæ pravitatis, vel alij Judices Eccleſiaſtici tradentes reos Clericos de crimine convictos Curiæ ſeculari, qui poſtea mortis ſupplicio, vel pœnâ mutilationis afficiuntur, non incurrunt irregularitatem, idque ſive laici, ſive Clerici Rei tradantur Magiſtratui ſeculari: nam Eccleſia, ſive Judex Eccleſiaſticus, tradendo Clericum Reum Poteſtati ſeculari, directè non cauſat, ſeu influit in pœnam mortis, quia non dat Judici ſeculari juriſdictionem in illum, nec dictat ſententiam ſanguinis, vel mortis, neque ad illam inducit, ſed per ſe ſolùm declarat delictum, & degradando privat illum privilegio Clericali, & excluditur à foro, ſive juriſdictione ſua: quo facto, per conſequentiam tantùm Clericus traditur, ſive ſubjicitur Curiæ ſeculari, ut ab ipſa capi, judicari, & condemnari poſſit; adeóque non concurrit Judex Eccleſiaſticus per ſe ad mortem Rei, ſed non niſi per accidens, & tanquam removens prohibens, tollendo nimirum privilegium ab illo Clericale, quod impediebat, quominùs poteſtati ſeculari in Clericum competeret juriſdictio, ut colligitur ex *c. Novimus. 27. de V. S.* ubi dicitur, ut Clericus, qui fuerat degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, ſeculari foro per conſequens applicetur: & in *c. Ad abolendam. 9. §. Præſenti de hæretic.* de Clerico in hæreſi deprehenſo dicitur, ut totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogativâ nudetur, & ſic officio, & beneficio Eccleſiaſtico ſpoliatus, ſecularis relinquatur arbitrio Poteſtatis, animadverſione debitâ puniendus, *Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 5. n. 6. Suar. cit. ſec. 1. n. 11.*

C. Porro ad evitandam irregularitatem, debet Eccleſia, ſeu Judex Eccleſiaſticus (ſive laicus, ſive Clericus Reus tradatur, ſeu relinquatur Poteſtati ſeculari) pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur: quia enim ratione Eccleſiaſtici Judicij, & ſententiæ degradationis, talis Reus in evidenti periculo mortis conſtituitur, ut habetur in *cit. c. Novimus.* ideo fit talis proteſtatio, tum ad oſtendendam manſuetudinem Eccleſiæ, ne videatur petere ſupplicium mortis à Poteſtate ſeculari, nec deſiderare illud: ſed quòd Eccleſiaſticus Judex potiùs habeat animum abſolvendi, quàm damnandi, quod pietatem præſefert; ideóque talis interceſſio non eſt prætermittenda, propter majorem etiam ſecuritatem, ut tollatur omnis ſcrupulus, ſive periculum incurrendæ irregularitatis, quia tantò minùs cenſebitur concurrere ad mortem Rei: & quia Jus commune id præſcribit, & conſuetudo approbat: quamvis fortè aliàs in rigore non foret abſolutè neceſſaria hujuſmodi interceſſio, quia ſine illa etiam non incurreretur irregularitas, ob rationes ſuprà allatas, *Suar. cit. l. n. 12. & 13.* Neque verò interceſſio in tali caſu eſt ficta, vel iniqua, quia efficaciter intercedere eſt abſolutè petere, ut Reus

non occidatur, ſed quatenus juſtè, & limitatè fieri poteſt, quod verè, ſeu ex animo peti poteſt, *Suar. cit. l.*

§. II.

An accuſator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem, ratione homicidii publicâ auctoritate facti?

CI. Assertio 1. Si Clericus, vel etiam laicus accuſat aliquem criminaliter, directè agendo, non ad intereſſe privatum, ſed ad publicam vindictam, ſeu pœnam; tunc ſecutâ poſtea morte, vel mutilatione Rei accuſati, ipſe fit irregularis, etiamſi proteſtetur, ſe petere ut puniatur, ſed citra mortem, & membri mutilationem, *Covarr. in cit. Clement. un. de homicid. p. 2. §. 5. n. 1. Suar. cit. diſ. 47. ſec. 2. n. 10. Avila p. 2. de cenſur. diſ. 5. ſec. 2. dub. 10.* & alij DD. communiter. Ratio eſt: quia accuſator tunc non agit civiliter, petendo intereſſe, ſed merè criminaliter ad vindictam, cùm tamen non ſit in ipſius poteſtate limitare pœnam, præſertim ſi ſit Jure ſtatuta; adeóque Judex tunc pœnam infligit Reo, ad inſtantiam, ſeu petitionem accuſatoris, & conſequenter hic eſt cauſa mutilationis, vel mortis Reo illatæ, non obſtante proteſtatione, quæ vana eſt, & nihil operatur, quippe contraria facto, ſive repugnans accuſationi, per quam directè Judex inducitur ad pœnam ſanguinis, vel mortis Reo infligendam: nam Judex ab accuſatore requiſitus, ex officio debet, ſecundùm leges, judicare, & punire; adeóque proteſtatio illa eſt inutilis. Quòd ſi Judex fit irregularis, qui tenetur juſtitiam adminiſtrare, & nocentes punire: cur non & accuſator, qui plerumque non tenetur accuſare, quia utriſque imputatur homicidium publicâ auctoritate factum, ſine culpa peccati, *Covarr. cit. l.*

CII. Assertio 2. Si Clericus, qui injuriam paſſus eſt à laico, coram Judice ſeculari, de crimine ipſum accuſat; non tamen criminaliter ad publicam pœnam, ſed civiliter, petendo damni illati compenſationem, vel ut pœna pecuniaria accuſatori applicetur, etiamſi poſtea Judex illi infligat pœnam ſanguinis, ſive mortis, aut mutilationis, idque prævideat Clericus actor, non tamen hoc ipſi imputatur, nec ideo is fit irregularis, dummodo proteſtetur in ipſo Judicio, ſe non petere vindictam criminis illius, ut puniatur pœnâ mortis, vel mutilationis, *Covarr. cit. l. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 8. num. 3. Suar. cit. diſ. 47. ſec. 2. num. 2. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 9.* Prima pars ſumitur ex *c. Poſtulâſti. 21. h. t.* ubi Epiſcopus quidam quæſivit ex Papa Innocentio III. utrùm contra quoſdam, qui quia non ſolvebant decimas Eccleſiæ debitas; ideóque fuerunt excommunicati, ſed excommunicatione contemptâ, nihilominus decimas ſubtrahebant, liceat ſibi regiam poteſtatem implorare, ſiquidem ad ſolutionem earum, abſque ſanguinis effuſione (& patratione multorum homicidiorum, *Hoſtienſ. hîc & Jo. Andr. V. eod.*) vix poſſint compelli. Ad hoc reſpondet Papa, ſi Epiſcopus hujuſmodi querimoniam ſimpliciter deferat ad Regem: & ipſe Rex (cui ad bonorum laudem, ad vindictam verò malorum gladius eſt commiſſus, *Rom. 13.*) in eoſdem rebelles traditam ſibi exercuerit poteſtatem (etiam illos occidendo, vel mutilando) eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum, modò tamen fiat proteſtatio, *Gl. fin. hîc.* de quo infrà.

Hinc patet primò. Etſi Clericus poſſit agere de crimine civiliter contra laicum coram ſuo Judice, ad hoc ut puniatur pœnâ carceris, vel pecuniariâ, *c. Non vos. 42. circa finem. cauſ. 23. q. 5.* ſi tamen ob querelam delatam, Judex eum duriùs puniat, v. g. pœnâ mortis, vel mutilationis, quia ille non vult obedire Judici, id non imputatur Clerico nec ad culpam, nec ad irregularitatem, *c. 2. cauſ. 23. q. 3. Gl. hîc V. Imputandum.*

Patet ſecundò. Si remedium in foro Eccleſiaſtico non ſufficiat contra laicos, ut in caſu *cit. c. Poſtulâſti.* excommunicatio contra denegantes decimas: tunc poteſt Clericus implorare auxilium Judicis ſecularis, ut ſuam poteſtatem in eos exerceat: nam licèt aliàs judicium debeat finiri, ubi cœptum eſt, *l. 30. ff. de judic.* excipi tamen debet, niſi id ibi fieri non poſſit, etiam ob impotentiam facti. *Abb. hîc n. 2.*

CIII. Secunda pars de proteſtatione expreſsè habetur in *c. Prælatis. 2. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ita reſcribit: Prælatis, vel Clericis quibuſcunque, qui de laicis ſuis malefactoribus querelam apud ſecularem Judicem deponentes (quamvis etiam poſſint conqueri apud Eccleſiaſticum Judicem, *c. Cùm ſit. 8. de foro compet. Gl. hîc V. Secularem*) petunt emendam (hoc eſt, ſatisfactionem injuriæ, vel damni illati) ſibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præſumantur, proteſtando expreſsè, quòd ad vindictam, ſeu pœnam ſanguinis agere non intendunt, imputari non debet: quamvis aliàs in tali caſu de jure debeat pœna ſanguinis irrogari (in quo differt iſte caſus à caſu, *cit. c. Poſtulâſti. extra h. t.* in quo non debebat pœna ſanguinis irrogari, ut notat *Gl. hîc V. Irrogari*) ſi Judex mortem illis inferat, juſtitiâ exigente, (quamvis idem ſit, ſi Judex inferat mortem contra juſtitiam, cùm Clericus non fuerit in culpa, *Gl. hîc V. Juſtitia*) nam alioquin, ſi Prælati, aut Clerici propter metum hujuſmodi, quia Judex ad pœnam ſanguinis poſſet procedere, de ſuis malefactoribus taliter (ſcilicet cum expreſſa proteſtatione) conqueri non auderent, daretur pluriſque materia, ſeu occaſio trucidandi eoſdem, & illorum bona liberè deprædandi. V. g. aliquis laicus famoſus latro, ſeu fur Clerico alicui ſurripuit bona ſua, contra quem Clericus intentare volebat actionem furti, vel criminaliter, vel civiliter; ideóque ipſe Clericus conqueſtus eſt de hoc fure apud Judicem ſecularem, accuſando illum de hoc crimine, ſed ſimul proteſtando, quòd non agat ad pœnam ſanguinis, ſed ſolùm ad recuperanda bona ſua ſibi ablata. Quare cauſâ ritè cognitâ, & crimine in judicio probato, Judex ſecularis accuſatum condemnavit ad mortem, ut ſuſpenderetur in patibulo. Unde quæſitum fuit, an Clericus, qui ipſum accuſavit, factus ſit irregularis, licèt expreſsè fuerit proteſtatus, quòd non tenderet ad pœnam ſanguinis? Reſpondet Papa, quòd iſte Clericus, ſine nota irregularitatis, potuerit talē laicū accuſare, coram Judice ſeculari, quia aliàs laici videntes Clericos non poſſe conqueri de talibus furibus

Digitized by Google

bus apud Judices ſecolares, timore irregularitatis, interficere eos auderent, booâque eorum diripere, qni eſt caſns *cit. c. 2. h. t. in 6.* juxta *Gl. ibid. in figurat. casûs.* Ratio eſt: qoia præmiſsâ proteſtatione, talis accuſatio non cenſetur cooperatio ad homicidium, ſed potiùs quædam juſta defenſio, & excitatio tantùm ad ſatisfactiooem, ex qua ooo niſi per-accideos, & præter ioteotiooem, ſequitur mors accuſati, *Suar. cit. c. 2. n. 2.* At verò proteſtatione illâ omiſsâ, qui denunciat, vel accoſat de crimine, quod erat dignum morte, vel mutilatione, indirectè cenſetur eſſe cauſa illius mortis, vel mutilatioois, cùm Judex ad illam decernendam moveri ſoleat, oecaſione hujuſmodi denunriationis, vel accuſationis, quæ tameo indirecta volontas retractari eenſetur per illam proteſtationem, ſecundùm diſpoſitionem SS. Canoum, *Suar. cit. l. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 5.*

CIV. Pro declaratione bujus c. ootandum primò. Non ſolùm ſi Clerici deouncieot, vel querelam depooant de crimioe, ſed etiam ſi aceoſent, præmiſsâ proteſtatione, ooo fiunt irregolares, *Jo. Andr. hic V. Querelam, Diaz. in pract. crimin. c. 102. n. 8. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 9. concl. 1.* Requiritnr autem expreſſa proteſtatio, oec ſufficit tacita ad vitaodam irregolaritatem in propooenda accuſatione, *cit. c.* ibi: *proteſtando expreſsè. h. t. in 6.* ubi autem expreſſum reqniritur, noo ſufficit tacitum, *Gl. ibid. V. Expreſsè proteſtando, Diaz. cit. l. n. 9.* obi addit, quòd cautè faceret Clericns, ſi de hac proteſtatione faceret confici publicnm ioſtrumentum.

Notandum ſecundò. Quamvis conſultum ſit, hanc proteſtatiooem ſtatim ab initio, ſimol cnm ipſa accuſatione fieri, ídque in praxi, uſúque receptum eſt, teſte *Diaz. cit. l.* tameo ſi hoc omittatur, noo eſt defectus ſubſtantialis, modò fiat poſteà coram Judice, ante latam ſeoteotiam, qoia oihilominus effectom ſuum babere poteſt: Ratio enim eur Clericis prohibita ſit accuſatio, in cauſa ſanguinis, ſioe proteſtatione, eſt; quia per accoſationem, ſiue proteſtatiooe, tantùm eenſentur velle, & deſiderare mortem accuſati: atqui per proteſtatiooem poſtca factam revocatur volontas, ſive iotentio mortis; ergo etiam ceſſat irregularitas: ſicut irregularis non eſt, qoi revocavit mandatum homicidij, ante executionem mortis, neque etiam aliud io *cit. c. 2.* reqoiritur, *Suar. cit. ſec. 2. n. 2. Avila cit. l.* Debet tamen accuſatio eſſe juſta; oam ſi ſit iojuſta, incorrit aceuſans irregularitatem, noo ex defectu lenitatis, ſed ex delicto; quia cauſam dedit morti injuſtæ iode ſecoiæ, oeque excuſatur ob proteſtatiooem vanè, & inotiliter propoſitam, *Suar. cit. l. n. 1.*

Notandum tertiò. Proteſtatione factâ, immunis eſt accuſator ab irregolaritate, etiamſi oon ex animo, ſed fictè proteſteror, quia ioteriùs vult, & optat, ut accuſatus occidatur, *Covarr. cit. §. 5. n. 2. not. 2. Avila cit. l. dub. 9. Laym. cit. c. 7. in fine*, contra *Navarr. & Diaz. cit. l. n. 15.* Ratio eſt: quia cùm irregularitas ſolùm indocta ſit Jure Eccleſiaſtico, ooo incorritur per ſolam voluntatem internam, ſine actu exteriore, cùm lex homana actus interoos noo præcipiat, vel puniat, oiſi ratione actûs externi, coi ſunt conjuncti: quare ſi accuſaror proteſtatus ſit exteriùs, fecit, quod jus requirit ad vitandam irregularitatem, etiamſi cootrariam proteſtationi internam intentionem habuerit, qoia hæc ooo ioſloit in homicidium externum: neque enim per illam Jodex movetur ad fereodam ſententiam ſaoguinis, eùm illi omnioo iocognita ſit; ideóque noo poteſt eenſeri accuſator ad cædem ſubſecuturam eoocurrere. At verò vice verſâ, ſi accuſator oon proteſterur exteriùs, ſe viodictam ſanguiois non petere, etſi ioteriùs habeat voluntatem, ut Reus ooo occidatur, erit irregolaris, quia Caoooes externam proteſtatiooem requiruot, & volontas mente retentâ nihil exteriùs operari poteſt; adeóque oeqne excuſare ab irregularitate actom externum directè contrariom interno: ídque procedit etiam in foro cooſcientiæ, *Diaz. cit. l. n. 16.*

CV. Notaodum quartò. Proteſtatio illa exeoſat ab irreguiaritate, etiamſi noo ſolùm veriſimile, ſed moraliter certum ſit, Jndieem pœoam mortis, vel mutilatioois Reo illaturom, *Covarr. cit. §. 5. not. 4. Diaz. cit. c. 102. n. 11. Suar. cit. ſec. 2. n. 8.* modò tamen noo indocat Judicem ad iniquam ſententiam ferendam; oam tunc fieret irregularis, non obſtante proteſtatione, quia oon eſſet extra eulpam: ídque ſumitur ex *cit. c. 2. h. t. in 6.* ibi: *juſtitiâ exigente*, nempe ut oon ſolùm accuſator petat rem juſtam, ſed etiam per juſtas, & legitimas probationes: nam ſi quis proponeret verum delictum in accnſatiooe, ſed quia erat oecultom, & probari ooo poterat, induceret falſos teſtes, & per eos convinceret Reum, oon vitaret irregularitatem, ſecutâ morte, vel mutilatiooe, *Suar. cit. ſec. 2. n. 8.*

Notaodum qoiotò. Poteſt Clericos accuſare, ſive agere civiliter, com prædicta proteſtatiooe, etiamſi aliud remediom adſit ad recoperandum damnum, quia textus io *cit. c. 2.* abſoluiè loquitur, & non ſolùm eoncedit accuſationem, propter ſatisfactionem damoi, ſed etiam oe in futurum tale damnũ inferatur, ut patet ex iilis verbis. *& provideri, ne contra eos talia de cætero præſumantur:* id quod moraliter præcaveri non poteſt, niſi per Jodicem, ſeu Superiorem, *Suar. cit. l. n. 7.*

Notandum ſextò. Excuſantur Clerici ab irregularitate, ſi accuſent, ooo ſolùm pro injuria, ſeu damoo illato ſuis perſonis, ſed etiam ſuis rebus, prout ſumitur ex *cit. c. 2. in fine*, ubi dicitur: aliàs daretur materia trucidandi eoſdem, & ipſorum bona liberè deprædaodi, *Navarr. in Man. c. 27. n. 226. Avil. cit. dub. 9. Laym. cit. c. 7. n. 5.*

CVI. Notandum ſeptimò. Sed neque irregularis fit Clericus accuſator, ob mortem Reo per Judieem illatam, etiamſi ipſemet Reum capiat, detineat, & Jodici tradat ad puniendum, prævià tamen proteſtatiooe, *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 3. in fine, Diaz. cit. l. n. 17. Laym. cit. l.* Uode & eitra irreguiaritatem etiam locus ab accoſatore indicari poteſt, ubi Reus v. g. fur lateat, ut comprehendi poſſit, ſi id fiat ad reſarcieodum damnum illatum, *Navarr. l. 5. conſil. 9. h. t.* quia cùm aecuſatio ſit licita ad reſarciendum damoum, conſequenter etiam licita eront media, quæ ad hunc finem tendunt: modò tameo talis captura, vel detentio noo ordinetur ad eriminalem executionem, ſed ad civilem, id eſt, ad reſtitutionem damni illati, *Suar. cit. ſec. 2. num. 20.* Idque procedit, ſive reus, ſive fur ſit fugitivus, ut limitat *Navarr. cit. l.* eò quòd tuoc ſit medium neceſſarium eapere, vel indicare furem ad ſatisfactio-

nem damni, quæ aliter obtineri non poteſt: ſive etiam non ſit fugitivus: tum quia vix poteſt eſſe reus, de quo non ſemper ſit periculum majus, vel minus, ne fortè capi non poſſit: tum quia licitum eſt, accuſatori detinere furem fugientem, vel eum indicare Judici, ut comprehendatur, ſi non ſit fugitivus: tum quia non requiritur, ut captura, vel detentio furis ſit medium ſimpliciter neceſſarium: ſed ſatis eſt, quòd ſit medium utile ad reparandum damnum illatum, *Suar. cit. l.*

CVII. Idem colligitur ex c. *Tua nos.* 19. §. *Ad ultimum. h. t.* ubi habetur, quòd ille, qui Judici ſeculari dedit ſigna, ex quibus fur cognoſcitur, non ſit irregularis, licèt fur poſtmodum à Judice occidatur.
» Nam quidam ſcholaris timens, ne latrones, ſive
» fures in hoſpitio ſuo eſſent, ſurrexit è lecto, & in-
» venit ibi furem, qui ipſum ſcholarem graviter
» vulneravit. Mane facto, ſcholares eundem furem
» quæſiverunt, quem invenerunt vulneratum (nem-
pe à ſcholari, qui à fure priùs proſtratus eſt, & qui
ſe contra eundem defendit, ipſúmque vulneravit,
» prout habetur in integra lectione hujus c.) & Po-
» teſtati ſeculari tradiderunt, qui coram Judice con-
» ſtanter negavit, quòd talia perpetrâſſit. Poteſtas
» ad prædictum ſcholarem nuntios miſit, ut diceret,
» quicquid de fure illo ſciret, vel traderet interſi-
» gna; Poteſtas igitur, receptis iſtis interſignis, i-
» pſum latronem, ſeu furem ſuis apparitoribus tra-
» didit puniendum, qui ipſi virilia amputârunt, &
» oculos eruerunt: latro verò irâ, & dolore commo-
» tus, nec cibum ſumpſit, nec potum, & ſic mortu-
» us eſt: unde quæſitum fuit, utrùm ſcholaris ille
» ad ſacros Ordines poſſit promoveri? Reſpondet
» Papa Innocentius III. quòd ſi dictus ſcholaris a-
» liàs dignus eſt, propter hujuſmodi eventum à ſu-
» ſceptione SS. Ordinum non ſit prohibendus.

Hinc patet, quòd ſcholaris iſte, indicia dando ad cognoſcendum furem, non fuerit factus irregularis, etiamſi poſtea ſecuta ſit mors furis. Ratio eſt: tum quia id fecit, ut recuperarentur res injuſtè à fure ablatæ; adeóque civili modo tantùm, vel ut ſibi de injuria, & vulnere illato à fure ſatisfieret. Tum quia non accuſavit reum, nec contra eum teſtimonium tulit, ſed tantùm ſigna dedit, quæ nullum genus probationis induxerunt, ſed leve ſolùm indicium; adeóque cauſa remota fuit mortis poſtea ſecutæ, quæ non ſufficit ad irregularitatem, *Abb. in cit.* §. *Ad ultimum. n. 8. Covarr. cit.* §. 5. *num.* 1. *not.* 1. ubi tamen addit, aliud eſſe, ſi ſcholaris ille ſciens furem ad mortem quæri, eum indicâſſet; tunc enim irregularitatem contraxiſſet, ſi eo animo id fecit, vel ſine proteſtatióne. Similiter ſi quis clamet adverſus furem res ſuas auferentem, ut comprehendatur, non ſit irregularis, etiamſi poſtea à Judice ultimo ſupplicio aſficiatur: nam ſi licet capere, ac detinere furem, ſine irregularitate, multò magis licebit clamare, ut ab alijs capiatur, & Judici tradatur, præmiſſâ proteſtatione. Secùs eſt, ſi fur ad clamorem, vel vocationem alicujus, in ipſa fuga, vel captura à privatis hominibus accurrentibus occidatur; tunc enim irregularitas incurritur, ut docet *Abb. in c. Significavit.* 18. *n.* 12. *h. t. Covarr. cit.* §. 5. *n.* 3. *not.* 8. *Suar. cit. diſ.* 47. *ſec.* 2. *not.* 21. quod tamen ita intelligendum eſt, ſi periculum cædis ſit prævíſum; alioquin enim, ſi clamavit, non ut fur occidatur, ſed ut capiatur, vel fugetur, tunc cædes ab alijs illata cenſetur ſecuta, præter, imò & contra intentionem clamantis, nec ei imputari debet, quia ſic clamans dat operam rei licitæ, nimirum defenſioni rerum ſuarum, *Suar. cit. l. Avila cit. diſ.* 5. *ſec.* 2. *dub.* 15. *Laym. cit. c.* 7. *n.* 6.

CVIII. Notandum octavò. Licèt laici accuſantes de crimine digno morte, proſequendo jus ſuum in judicio, non peccent, incurrunt tamen etiam ipſi irregularitatem, ſi accuſent, ſine prævia proteſtatione, ut docet *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 213. *& ſeq. Covarr. cit.* §. 5. *n.* 1. *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 6. *Avila cit. ſec.* 2. *dub.* 9. §. *Sextò.* Nam quamvis in c. 2. *h. t. in* 6. nulla fiat mentio de laicis, ſed ſolùm de Clericis; tamen ratio, cur in Clericis neceſſaria ſit prævia proteſtatio, etiam in laicis locum habet, quia non imponitur eis tanquam novum gravamen, ſed potiùs tanquam remedium à jure inventum ad vitandam irregularitatem: nam cùm talis accuſatio ex ſe ſit moralis occaſio mortis ſubſecutæ, ideo ad impediendum moralem influxum illius in homicidium, Jus Canonicum ſtatuit, ut accuſatio fieret, cum prævia proteſtatione, per quam ſe declararet accuſans, quòd non intendat mortem accuſati: cùm ergo hæc ratio obtineat etiam in laicis, dicendum eſt, quòd etiam diſpoſitio *cit. c.* in illis locum habeat. Hoc ſolum diſcrimen eſt inter Clericos, & laicos, quòd ſi Clerici omittant proteſtationem, fiant irregulares ex homicidio illicito, quia ipſis prohibitum eſt accuſare in cauſa ſanguinis, ſine proteſtatione, ut patet ex c. *Poſtulâſti* 21. & ibi *Gl. in fine. h. t. juncto* c. 2. *eod. in* 6. At verò ſi laici omittant, quibus id non eſt ſpecialiter prohibitum, fiunt irregulares ex defectu perfectæ lenitatis, *Navarr. cit. n.* 213. *in fine, Avila cit. l.*

CIX. Notandum nonò. Si quis apud Judicem ſecularem denunciet, vel accuſet aliquem de injuria, vel damno non ſibi, ſed alteri illato, ſit irregularis, ſi à Judice poſtea pœna mortis reo infligatur, quamvis proteſtetur accuſator, ſe criminalem vindictam non intendere, ut colligitur per ſenſum contrarium ex *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *qui de laicis ſuis malefactoribus &c.* non ergo de alienis, & infrà: *petunt emendam ſibi fieri, & provideri &c.* & ex communi docet *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 204. *Covarr. cit.* §. 5. *n.* 4. *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 11. Ratio eſt: quia defenſio juris proprij eſt maximè naturalis, & ideo ſpecialiter conceſſum eſt à Jure, ut quis injuriam ad ſe pertinentem in judicio proſequi poſſit, etſi per id Judici occaſio præbeatur pœnam mortis, vel mutilationis inferendi accuſato, quòd ad cauſam alienam ultra verba legis non eſt extendendum: niſi tamen quis accuſet de injuria, vel damno illato ſuis domeſticis, vel ita ſibi conjunctis, ut injuria per conſequentiam in ipſum conquerentem redundare videatur, quia injuria, vel damnum talibus propinquis illatum proprium reputatur, *Covarr. cit.* §. 5. *n.* 4. *not.* 11. *Avila cit. dub.* 11. *concl* 2. *Laym. cit. c.* 7. *n.* 5. Quòd ſi agatur, non de injuria jam illata, ſed de injuria inferenda, vel de crimine pendente in futurum, quod aliâ ratione impediri non poteſt, quàm per denunciationem, vel accuſationem factam coram Judice; tunc ſine metu irregularitatis, etiam Clericus poteſt, non tantùm ad proprium, ſed etiam ad alienum malum, ſeu damnum, ſive Reipublicæ, ſive privatæ perſonæ,

etiam

etiam extraneæ imminens cavendum, vel avertendum denunciare, vel accuſare, ut docet *Covarr. r. l. & Suar. n.* 11. Idque ſumitur ex r. *Accuſaſti* 8. ibi: *Niſi pro pace hoc feceris, de accuſ.* Ratio eſt, quia SS. Canones non imponunt irregularitatis notam propter opus, ad quod aliquis ex lege naturali, vel præcepto divino charitatis, vel alterius virtutis, obligatur, cujusmodi opus charitatis eſt accuſare malefactorem, ſi ita neceſſarium ſit ad defendendum, vel avertendum grave damnum Reipubl. vel proximi Innocentis. Et hinc tali caſu nec requiritur, ut præcedat proteſtatio, quia opus abſolutè, & ſecundùm ſe, ab irregularitate eſt exemptum, *Molin. tr. de juſtit. diſ.* 8. *n.* 9. *Avila cit. diſ.* 5. *ſec.* 2. *dub.* 11. *concl.* 3. Proteſtatio enim ſolùm eſt neceſſaria, quando ſine illa incurreretur irregularitas, & nullo Jure ſtatutum eſt, proteſtationem in hoc caſu fieri debere ad vitandam irregularitatem, ergo non eſt neceſſaria.

CX. Notandum decimò. Sunt præterea plures caſus, in quibus non eſt neceſſaria proteſtatio. Veluti primò, ſi quis accuſet aliquem de crimine levi, quod pœnam mortis, vel mutilationis non meretur, & Judex excedens limites juſtitiæ, illum ad mortem condemnet, vel ut manus ei abſcindatur, non fit irregularis accuſator, etſi non proteſtetur, quia malitia Judicis non debet nocere accuſatori, *Covarr. cit.* §. 5. *n.* 3. *not.* 9. *Diaz. tit. c.* 102. *n.* 13. *Avila ſec.* 2. *dub.* 9. Secundò, ſi quis accuſet de crimine levi, ſed Judex reum in carcere detentum, ob alia delicta aliunde ad eum delata, occidat, vel mutilet, non fit irregularis accuſator, etſi non proteſtetur, *Navarr. r. l.* Tertiò, ſi Clericus in cauſa civili accuſet aliquem apud Judicem ſæcularem, ſine proteſtatione, licèt ex accidenti contingat, quòd Judex, vel ejus Miniſtri accuſatum contumacem, & reſiſtentem occidant, id non debet imputari Clerico juſta petenti, & qui hoc futurum prævidere non potuit, *Covarr. c. l. n.* 1. *not.* 5. *n.* 12. *Avila c. l. Arg. r. Poſtulàſti* 21. *h. t.* Quartò, non eſt præmittenda ea proteſtatio, ſi accuſatio inſtituatur in Tribunali Inquiſitionis, vel coram alio Judice Eccleſiaſtico, quia hic non poteſt procedere ad ſententiam mortis, vel mutilationis, *Suar. cit. diſ.* 47. *ſec.* 2. *n.* 18. Idque procedit, etiamſi delictum ſit valde enorme, ita ut ob illud Clericus accuſatus pœnâ realis degradationis ſit puniendus, *Diaz c. l. n.* 14. & alij DD. communiter. Quia talis accuſator non cenſetur magis concurrere ad mortem accuſati, quàm ipſe Judex Eccleſiaſticus, qui degradando reum, & tradendo Curiæ ſæculari, non concurrit ad mortem, ut ſuprà dictum, ergo nec accuſator. *Avila cit. dub.* 9. *in fine*, ubi addit, quòd prædicta proteſtatio ſit neceſſaria, ſi Prælatus invocet brachium ſæculare, ad defenſionem Eccleſiæ ſuæ.

§. III.

Quænam perſonæ, præter Judicem & accuſatorem, fiant irregulares, ratione homicidii, vel mutilationis?

CXI. Quæritur primò. An teſtis in cauſa ſanguinis fiat irregularis? Reſp. Si quis ſive Clericus, ſive Laicus in cauſa criminali, in qua agitur de pœna mortis, vel mutilationis inferenda, teſtimonium ferat, etiamſi proteſteiur, ſe non ad condemnandum reum dare teſtimonium, fit irregularis, ſi mors, vel mutilatio inde poſtea ſit ſecuta, *Navarr. tit. c.* 27. *n.* 212. *Covarr. c. l. n.* 5. *in fine. Diaz. c. l. n.* 21. *Suar. tit. diſ.* 47. *ſec.* 3. *n.* 2. & alij communiter. Idque probatur ex illis Juribus, quæ eos faciunt irregulares, qui verbo, vel facto ad homicidium cooperantur, ut *c. De his* 6. *r. Si quis* 8. *diſ.* 50. cum alijs ſimilibus: & teſtis nullo Jure excipitur, etiam facta proteſtatione, ſicut accuſator excipitur. Ratio eſt, quia teſtis, deponendo de crimine, movet Judicem ad ferendam ſententiam mortis, adeóque eſt cauſa moraliter influens in homicidium, imò nemo eſt, qui tantum cooperetur in judicio ſanguinis, quàm teſtis, per quem elicitur veritas criminis: & ſuper cujus atteſtatione firmatur ſententia Judicis, *Diaz. c. l. n.* 21. Neque ab irregularitate excuſatur ob factam proteſtationem, quia cùm teſtis non propriam, ſed alienam cauſam proſequatur, nihil prodeſt ea proteſtatio: non enim idcirco deſinit teſtimonio ſuo influere in ſententiam mortis, quæ ex allegatis, & probatis per teſtes fertur.

Non obſtat c. *Tuanos* 19. §. *fin. h. t.* ubi illa manifeſtatio, ſive traditio ſignorum videtur fuiſſe quædam atteſtatio furti, & tamen ibi declarat Pontifex, nullum ob illam impedimentum irregularitatis fuiſſe contractum, nam ſcholaris ille non erat propriè teſtis, ſed ſolùm miſerat Judici quædam indicia, ſive ſigna valde remota furis, ob quæ cenſeri non potuit incurriſſe irregularitatem, ſed potiùs quòd homicidiũ illud ſolùm caſu, & per-accidens, ac præter intentionem ſecutum fuerit, *Suar. cit. diſ.* 47. *ſec.* 3. *n.* 8.

Non obſtat etiam r. *Qui cum fure* 4. *de furtis*, ubi dicitur, reum eſſe furti, qui furti conſcium, quærente poſſeſſore, non indicat: nam ibi agitur non de indicando ipſo fure, ſed de manifeſtando ipſo furto, ſive re furto ablatâ, ut recuperari poſſit, *Suar c. l.* Porro prædicta aſſertio procedit ſolùm, ſi quis ferat teſtimonium in cauſa, in qua directè agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis: ſecùs ſi agatur de crimine civiliter ad intereſſe alicujus, tunc enim teſtis non fit irregularis, præſertim ſi ex præcepto Superioris, vel coactione Judicis ferat teſtimonium: nam etſi tunc per-accidens ſequatur condemnatio ad pœnam mortis, vel mutilationis, tamen id non imputatur teſti ad ullam culpam, cùm dederit operam rei licitæ, & per ſe non ſit cooperatus ad illum effectum, *Suar. c. l.* Deinde quod dictum eſt, procedit, ſi quis Clericus ferat teſtimonium pro accuſatore contra reum, ſecùs ſi producatur in teſtem, in favorem Rei, ad probandam ejus innocentiam, tunc enim, etſi Clericus ſit, nullam pœnam incurrit, quia id illi non eſt prohibitum, *Diaz. cit. c.* 102. *n.* 22. apud quem plura de hoc videri poſſunt.

CXII. Quæritur ſecundò. An Advocatus in in cauſa ſanguinis fiat irregularis? Reſp. Primò, ſi patrocinium præſtet accuſatori contra reum, & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis, etiamſi proteſtatus fuerit, quia valde efficaciter influit Advocatus, docendo, & movendo Judicem ſuis argumentis ad ſententiam ferendam, & proteſtatio eſt facto contraria, ideóque fit particeps homicidij inde ſecuti, *Covarr. cit.* §. 5. *n.* 5.

Digitized by Google

Diaz. c. l. n. 18. Suar. cit. diſ. 47. ſec. 4. n. 3. & alij communiter: idque etiam ſumitur ex *c. 2. h. t. in 6.* ubi tantùm excipitur accuſator, in propria cauſa: ergo hæc Conſtitutio non habet locum in Advocato, qui non habet propriam cauſam: quòd ſi pœna mortis, vel mutilationis actu non ſequatur, non fit irregularis, quia nec Judex fit, ergo multò minùs Advocatus, nam irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, niſi ex actuali homicidio, vel mutilatione, *Suar. cit. ſec. 4. n. 4.*

Secundò, ſi Advocatus ſtet pro Reo, eum defendendo, & Reus nihilominus condemnetur ad pœnam mortis, vel mutilationis, Advocatus eſt immunis ab irregularitate, ſive fuerit Laicus, ſive Clericus, quia ex ejus patrocinio non ſequitur mors, imò citiùs ſecuta fuiſſet, ſine ipſius defenſione, ideóque nequaquam influit in pœnam illatam à Judice: niſi tamen Advocati culpâ, imperitiâ, vel negligentiâ, reus condemnatus fuerit, tunc enim irregularitatem incurrit, *Diaz. c. l. n. 20. Suar. c. l. n. 6.*

Tertiò, ſi Actor injuſtè accuſavit, ideóque Reus abſolvatur, accuſator verò pœnâ Talionis puniatur, quia probatum fuit, ipſum eſſe calumniatum, tunc Advocatus ipſius fit irregularis, quia moraliter eum in tali periculo mortis conſtituit: ſi enim ipſe cauſam ejus defendendam non ſuſcepiſſet, alter non fuiſſet auſus accuſare. Niſi tamen Advocatus, bonâ fide, exiſtimaret, cauſam accuſatoris eſſe juſtam, tunc enim non fieret irregularis, quia irregularitas, quæ oritur ex injuſta accuſatione, non contrahitur ex defectu lenitatis, ſed ex delicto homicidij ſaltem indirectè voliti, ideóque ſi ob ignorantiam invincibilem excuſetur quis à delicto, excuſabitur etiam ab irregularitate, *Suar. cit. ſec. 4. n. 6.*

Quartò, ſi Accuſator ſuccumbat, & quia eſt calumniatus, pœnâ Talionis puniatur, Advocatus Rei non fit irregularis, ſi tantùm Reum defendit, oſtendendo delictum ipſi objectum non eſſe probatum, quia tunc nullo modo concurrit ad pœnam, ſeu punitionem accuſatoris, ſed ad ſolam defenſionem Rei innocentis, de quo plura videri poſſunt apud *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. ſec. 4. n. 7. & 8.*

CXIII. Quæritur tertiò. An qui in loco ſupplicij aſſiſtunt executioni ſententiæ capitalis, fiant irregulares? Reſp. Si aſſiſtant Laici, vel etiam Clerici, tantùm ſpectandi causâ, dum Reus ultimo ſupplicio afficitur, non incurrunt aliquam irregularitatem, modò aſſiſtant, ſine ulla cooperatione, nec ſuâ præſentiâ auctoritatẽ præſtent executioni ſupplicij, quia tunc nec remotè ad homicidium, vel mutilationem concurrunt, *Navarr. cit. c. 27. n. 214. Suar. cit. ſec. 4. n. 10.* & alij. Putat tamen Navarr. Clericos in Sacris conſtitutos, vel Beneficiatos peccare, ſi ſine rationabili cauſa interſint, quia id ipſis prohibetur in *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi, &c.* non tamen graviter, ſecluſo ſcandalo, ob materiæ levitatem, *Suar. c. l. n. ult.* ubi in fine monet, ut Clerici, & Religioſi, qui pietatis causâ aſſiſtunt reis ad mortem damnatis, caveant, ne aliquid faciant, vel loquantur, quo ſupplicium notabiliter accelerare, vel quovis modo juvare videantur.

§. IV.

De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.

Homicidium in bello commiſſum fit quoque publicâ auctoritate Principis, vel Reipubl. quod vel juſtum eſt, vel injuſtum, & vel defenſivum, vel offenſivum, ſive aggreſſivum.

CXIV. Quæritur primò, An omnes, qui militant in bello injuſto, fiant irregulares? Reſp. Qui in bello injuſto pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, ſive arma præbendo, ſive ipſos adhortando ad pugnam, vel ſarcinas militum cuſtodiendo, vel alio quovis modo adjuvando: etiamſi ipſi, proprijs manibus, neminem occidant, vel mutilent, omnes irregularitatem incurrunt, ſive Laici ſint, ſive Clerici, ſi vel unus homo in illo bello occiſus fuit, vel mutilatus, *Silveſt. V. Homicidium 3. n. 8. q. 6. dicto 1. Navarr. cit. c. 27. n. 216. & 224. §. 10. Covarr. in Clem. un. p. 2. §. 3. n. 2. in fine. Suar cit. diſ. 47. de cenſur. ſec. 5. n. 1. Avila diſ. 6. ſec. 3. dub. 2. concl. 1.* Idque ſumitur ex *c. Si quis 4. diſ. 51. c. Sicut dignum 6. §. fin. h. t. & c. quod in dubiis 5. junct. Gl. V. Incitant, de pœn.* Ratio eſt, quia quando plures, communi conſilio, vel auxilio concurrunt ad homicidium, vel aliud delictum, cenſentur veluti una cauſa moralis: quæ tamen irregularitas non ex defectu perfectæ lenitatis, ſed ex homicidio injuſto contrahitur. Excipiuntur illi, qui in bello injuſto aſſiſtunt ſolùm ad pacem componendam, vel ad juvandum milites in ſpiritualibus, *Silveſt. c. l. & alij citt.* Quòd ſi nulla in tali bello fiat occiſio hominis, vel mutilatio, certum eſt, Laicos non contrahere irregularitatem, quia ad hanc ſola intentio occidendi, vel mutilandi non ſufficit, ſine actu externo, *Suar. cit. l. num. 3.*

De Clericis verò dubitatur magis, propter text. in *c. Clerici 5. cauſ. 23. q. 8.* quod eſt deſumptum ex Concilio Toletano 4. c. 54. ubi dicitur: *Clerici, qui in quacunque ſeditione* (aliàs factione) *arma volentes ſumpſerint, reperti, amiſſo Ordinis gradu, in Monaſterio pœnitentiæ tradantur.* Verùm pœna ibi impoſita non eſt propriè dicta irregularitas, ſed ſuſpenſio, non ipſo Jure lata, ſed à Judice imponenda, ut colligitur ex verbo, *Tradantur*, qui per ſententiam ſuſpendere debet Clericum ſeditioſum ab executione Ordinis, ob grave ſcandalum datum, dum arma ſumpſit in publica ſeditione, etſi nullum homicidium ſit ſecutum, *Suar. c. l. n. 4.* In c. verò *pen. Ne Clerici, vel Monachi &c.* prohibetur, ne Clericus ſit Dux, etiam in bello juſto, ex quo non magis ſequitur, illum eſſe irregularem in bello injuſto, quàm juſto: imò ibi de irregularitate, ob transgreſſionem illius legis, nulla fit mentio, ſive homicidium etiam ſequatur, ſive non ſequatur, *Suar. c. l. n. 5.* Denique in *cit. c. Si quis, diſ. 51.* ſermo eſt non de ſolis Clericis, ſed de omnibus militantibus in bello, ſive injuſto, ſive juſto, illos eſſe irregulares, ſi ſæva præcepta ſint executi, adeóque ſi ſecutum ſit homicidium, vel mutilatio hominis, *Suar. c. l. n. 6.* Quare non improbabiliter dicitur, etiam Clericos in bello injuſto aſſiſtentes, vel adhortantes, irregulares non fieri,

niſi

niſi ſaltem per alios homicidium, vel mutilatio fiat.

CXV. Quæritur ſecundò. An qui militant, & pugnant in bello juſto, fiant irregulares? ℞. 1. Si laici, vel etiam Clerici in bello juſto defenſivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propriâ manu, ob neceſſariam defenſionem propriæ vitæ, ſeu perſonæ, non fiunt irregulares, quia ſi id, ſine nota irregularitatis, fieri poteſt in privata rixa, ut ſuprà dictum, cur non etiam in quovis prælio defenſivo, etſi publico, *Suar. cit. diſ.* 47. *n.* 1. & alij communiter: modò ſe conferant ad bellum juſtum, non ad pugnandum, propriâ manu, ſed ob aliam cauſam, v. g. ad exhortandos milites, vel ad obeunda miniſteria ſpiritualia, *Avila p.* 7. *diſ.* 6. *ſec.* 3. *n.* 1. *concl.* 1.

Similiter in bello neceſſario ad defenſionem Eccleſiæ, vel patriæ, occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, quia bonum commune, ſive publicum præſtantius eſt privato, & præferendum eſt conſervationi propriæ vitæ, & quidem interdum etiam ex præcepto, *Suar. cit. l. n.* 2. Idq́ue procedit non tantùm in laicis, ſed etiam in Clericis, ſaltem in caſo inevitabilis neceſſitatis, quia per ſolos laicos Eccleſia, vel patria defendi non poteſt, quo caſu, etiam Clerici tenentur ad vigilias, & cuſtodiam civitatis, *c.* 2. *de immunit. Eccleſ. Abb. in c. pen. h. t. n.* 2. *Suar. cit. l.* Aliàs verò irregulares fierent Clerici, prout
„ ſumitur ex *c. Petitio.* 24. *h. t.* Nam cùm infideles
„ invaſiſſent quoddam caſtrum, in quo Pelagius
„ Presbyter morabatur, Chriſtiani incolæ contra
„ illos exiverunt, tam laici, quàm Clerici, ac dom
„ invicem confligerent, hinc & inde plurimi occiſi
„ ſunt: unde cùm Sacerdos iſte aliquos percuſſiſſet,
„ timebat, ne fortè irregularitatem incurriſſet: &
„ expoſuit hoc Papæ Honorio III. qui mandavit ei-
„ dem, ut ſi de interfectione cujuſquam in illo con-
„ flictu, conſcientia ſua illum remordet, ab Altaris
„ miniſterio abſtineat, cùm in hujuſmodi dubio
„ conſultius ſit abſtinere, quàm temerè celebrare.

CXVI. Hinc colligitur primò. Quòd in caſu hujus c. agebatur de neceſſaria patriæ defenſione, & quidem contra hoſtes infideles, qui caſtrum invadebant, & tamen deciditur, Presbyterum illum eſſe irregularem, ſi illum conſcientia remordeat, quòd in illo conflictu aliquem interfecerit. Ratio eſt: quia quamvis Clerici poſſint alios hortari ad pugnam in bello juſto contra hoſtes, *c. Igitur.* 7. *c. Omni.* 9. *c. Hortatu.* 10. *c. Ut prædam.* 17. *cauſ.* 23. *q. ult. c. Hadrianus.* 22. *diſ.* 63, tamen in propria perſona pugnare non poſſunt, *c. Clerici.* 5. *& c. ſeq. cit. cauſ. & q.* quia officium Clericatûs eos reddit inhabiles ad pugnandum, *c. Ex multa.* 9. §. *fin.* [illegible] *to, Gl. hic V. Remordet.* Exceptâ tamen neceſſitate [illegible]nino inevitabili, ſi deſint laici, qui patriam contr. hoſtes defendere, & vim illatam propulſare poſſint: tunc enim etiam Clerici pugnare poſſunt, ſine metu irregularitatis, etiam proprijs manibus occidendo hoſtes, quia tunc id eſt neceſſarium ad defenſionem propriarum perſonarum, *Abb. in cit. c. Petitio. n.* 2. & plures DD. apud *Fagnan. ibid. n.* 2. 3. *&* 4.

Colligitur ſecundò. Si Clerici in bello juſto aliquem vulnerent, etiam cum ſanguinis effuſione, ſed citra cædem, aut mutilationem hominis, peccant quidem, niſi gravis neceſſitas ad id cogat: non tamen irregulares fiunt, etiamſi alij occiderint, vel mutilârint: idque clarè deducitur ex *cit. c. Petitio. h. t.* in quo Pelagius Sacerdos quærebat de percuſſione, & faſſus eſt, ſe percuſſiſſe, & plures alios in illo conflictu occiſos fuiſſe: & tamen Papa reſpondet tantùm de interfectione, per hoc indicans, Clericum non eſſe irregularem ex eo, quòd aliquos percuſſerit, niſi ex percuſſione aliquis fuerit mortuus, *Innoc. hic in princ. & Abb. n.* 3. Non obſtat *c. Sicut.* 6. §. *fin. h. t.* nam id loquitur de bello injuſto, in quo Clerici fiunt irregulares, etiamſi ſolum conſilium præſtent, vel armati aſſiſtant, ſi exinde ab alijs plures, vel etiam unus tantùm, ſint occiſi, vel mutilati, ut colligitur à ſenſu contrario ex *c. Quantum.* 48. *& ſeqq. diſ.* 50. *Innoc. hic. & Abb. in fine.*

CXVII. Reſp. ſecundò. Omnes, qui in bello juſto, ſed offenſivo, ſive aggreſſivo, per ſe, ſive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares: ſecùs eſt, ſi proprijs manibus ſanguinem non effundant, occidendo, vel mutilando, quamvis alij occidant, vel mutilent. Eſt communis DD. ſententia, & quoad primam partem habetur in *c.* 1. *& c. Si quis.* 4. *junct. Gl. V. Militaverit. diſ.* 51, & patet etiam ex *cit. c. Petitio. h. t.* Oritur autem hæc irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis, à qua juſtitia non excuſat, ſi cædes actu fuit ſecuta, *Navarr. cit. l. n.* 213. §. 3. *Suar. cit. ſec.* 6. *n.* 6. Altera pars conſtat ex *c. Præſentium.* 3. *de Cleric. percuſſ. & c. pen. h. t.* ubi præcipitur ſolùm, ut abſtineat ab Altaris miniſterio is, qui in publico conflictu aliquem occidit, vel de hoc conſcientiam habet, & quamvis ille textus videatur loqui de bello defenſivo, quod ab initio etiam tale erat, quia hoſtes infideles cœperunt invadere caſtrum: tamen poſtea tranſijt in bellum offenſivum ex parte fidelium, quia exeuntes è caſtro perſecuti ſunt hoſtes, *Suar. cit. ſec.* 6. *n.* 4. Ratio eſt: quia in bello offenſivo, ſi juſtum ſit, milites dant operam rei licitæ, & juſtæ: ſi ergo per ſe non occidant, vel mutilent, neque ſunt cauſa proxima homicidiorum, vel mutilationum, quæ ab alijs fiunt, ſed tantùm adjuvant, vel excitant ad ſtrenuè militandum, non cenſentur, niſi remotè, & per-accidens cooperari ad cædes ab alijs factas, ideóq; id eis ad irregularitatem non imputatur, *Suar. cit. ſec.* 6. *n.* 5. Prædictis non obſtat, quòd quando plures ſimul concurrunt ad occidendum, licèt unus tantùm occidat, omnes fiant irregulares, ut ſuprà dictum, quia omnes cenſentur eſſe una cauſa moralis, ergo omnes ſunt irregulares, etiam illi, qui nullum occidunt. Reſpondent inprimis aliqui apud *Avilam diſ.* 6. *ſec.* 3. *n.* 2. *reſponſ. ad* 1. pugnantes in bello juſto ideo non fiunt irregulares, quia licèt una ſint velut cauſa moralis, tamen dant operam rei licitæ, quod non eſt in ijs, qui pugnant in bello injuſto. Deinde Jus Canonicum noluit, ut pugnantes in bello juſto fierent irregulares, niſi propriâ manu occidant, quia aliàs nimis multi fierent inhabiles ad Ordines, & ſic retraherentur à bellis juſtis, *Avila cit. l.*

CXVIII. Hinc ſequitur primò. Quòd non ſit irregularis dux belli, qui milites ſuos incitat ad fortiter pugnandum, quia non provocat illos directè, & determinatè ad occidendum: nec qui arma dant militibus ad bellum juſtum, fiunt irregulares, quia eſt actio juſta, & indifferens, niſi in actuali conflictu dentur ad occidendum, *Suar. cit. ſec.* 6. *n.* 6.

Sequi-

Sequitur ſecundò, Quòd nec Clericus fit irregularis, ſi hortetur milites ad ſtrenuè pugnandum in bello juſto, & quidem non tantùm antè, ſed etiam in actuali conflictu, *Covarr.* §. 3. *n.* 2. *Suar. cit. l. n.* 8. quia non directè provocat ad cædes, ſed ad fortiter pugnandum, quod eſt licitum, & juſtum; adeóque non niſi remotè, & per accidens concurrit ad homicidium, dummodo non incitet ad hunc, vel illum in particulari occidendum, *Avila cit. l.* Sed neque irregularis fit Clericus, ſi contra prohibitionem Eccleſiæ, vel Superioris ſui, aut ſine ejus licentia, bello interſit; nam etſi peccet, & malè agat, non tamen prohibitio illa facta eſt ad vitandum homicidium, ſed quia militia eſt valde aliena ab Altaris miniſterio, ideoq; Clericos dedecet, *Suar. cit. l.* Non obſtat *c. Quòd in dubijs. de pœnis.* 5. ubi ſtatuitur deponendos eſſe Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnā, vel alios incitant ad pugnandum; nam vel loquitur de bello injuſto, *Gl. ibid. V. Incitant.* vel de incitatione, per quam etiam aliquis in particulari inducitur ad occidendum, vel mutilandum, *Suar. cit. l. n.* 10.

Porro ſi Clericus etiam in Sacris conſtitutus, ex diſpenſatione pugnet in bello juſto, non fit irregularis, quia tacitè cum illo diſpenſatum fuit in irregularitate, *Silveſt. V. Homicidium.* 3. *q.* 6. n. 6.

SECTIO V.

DE MVTILATIONE, ET DISPENſatione in prædictis duabus irregularitatibus.

§. I.

Quid ſit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur?

CXIX. Assertio 1. Mutilatio propriè dicta, eſt alicujus membri amputatio, ſive abſciſſio, uti colligitur ex *c. Clericis.* 5. *Ne Clerici, vel Monachi &c. & c. In Archiepiſcopatu.* 4. *de raptorib.* ac proinde ad mutilationem non ſufficit vulneratio, vel ſanguinis effuſio, quantumvis copioſa, nec ſi pars aliqua carnis abſcindatur, quia caro non eſt membrum propriè, ac ſtrictè dictum, *Suar. diſ.* 44. *de cenſ. ſec.* 2. *n.* 6. & alij DD. communiter. Quid autem nomine membri intelligatur, non conveniunt DD. Communis ſententia apud *Molin tr.* 3. *diſ.* 69. *n.* 2. *Silveſt. V. Homicidium.* 3. *q.* 3. *dicto* 2. *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 3. *in princ.* n. 8. *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 206. *Avila p.* 7. *diſ.* 5. *ſec.* 1. *dub.* 1. & alij dicunt, illam partem corporis humani eſſe propriè membrum, quę peculiarem functionem, ſive diſtinctum ab alijs partibus officium habet, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum &c. & ſic de reliquis. Idque colligitur ex *l. Idem.* 10. *in princ. ff. de Ædilit. Edicto.* ubi digitus dicitur pars membri, *Gothofr. ibid. lit. S.* Et ex 1 *Cor.* 12. ubi dicitur: *omnia membra corporis non eundem actum habent*; adeóque membra ſunt, quæ diſtinctam operationem habent. Cùm ergo materia irregularitatis ſit odioſa, reſtringenda eſt, & verbum *membri* ſtrictè accipiendum eſt pro parte principali corporis, quæ diſtinctum officium habet ab alijs, & eſt integrum organum, ſive inſtrumentum ad peculiarem aliquam operationem.

Ex quo infertur, is qui alteri abſcindit cartilaginem aurium, vel naſi, non fit irregularis, quia non eſt membrum, & licèt ad ſenſationem aliquid conferat, non tamen per illam exercetur operatio ſentiendi, ſed potiùs ſpectat ſolùm ad ornatum, & cuſtodiam membri, nempe auris, vel naſi. Neque is, qui digitum abſcindit, etiam pollicem, vel indicem, fit irregularis, quia digitus non eſt membrum, ſed ſolùm pars membri, non enim peculiarem operationem habet diſtinctam ab operatione manûs, cui inſtrumenti loco in operando inſervit. Atque hæc ſententia, præſertim ob DD. auctoritatem probabilis eſt, & in praxi tuta.

CXX. Contrariam tamen ſententiam poſt Cajetanum tenet *Suar. cit. l. n.* 7. & 8. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 11. *n.* 2. Ratio eſt: quia etſi, phyſicè loquendo, vel etiam ſecundùm leges civiles pœnales, membri nomine intelligatur integrum membrum principale, ut manus, vel pes, tamen quoad irregularitatem, ſecundùm Canones, vel non requiritur mutilatio membri, ſed abſolutè mutilatio, ut patet ex *Clem. un. h. t.* ibi: *mutilat invaſorem*, quæ fit, ſi principale membrum notabiliter minuatur, etſi non totum abſcindatur, ſpectatâ propriâ ſignificatione latinâ verbi *mutilare*: vel ſi aliquando in Canonibus fiat mentio membri, indicatur, quòd ſufficiat membri diminutio, ut patet ex *c.* 1. *de Cleric. pugnant. in duello*, ibi: *vel membrorum diminutio*: cujuſmodi diminutio gravis, & ſufficiens ad irregularitatem cenſetur, quæ communi æſtimatione, & judicio hominum, membrum principale, ut oculum, manum, vel pedem notabiliter deformat, vel notabile impedimentum affert ad actiones videndi, audiendi, ambulandi &c. exercendas. Unde irregularis erit, ſi quis cartilaginem auris, vel naſi abſcindat, quia multùm præſtat ad organum auditûs, vel odoratûs, vel ſi tres majores digitos manûs abſcindat, quia per hujuſmodi abſciſſionem integritas corporis humani in principali parte organica, ſive membro notabiliter diminuitur, illúdque imperfectum, ſive mutilum redditur. *Suar. cit. l. n.* 8. & 9. Similiter abſciſſio mamillæ in fœmina gravis eſt mutilatio, & ſufficiens ad inducendam irregularitatem, non minùs, quàm ſi abſcindatur organum ſeminis in viro, cùm habeat proprium actum, nempe generare lac, & lactare infantem, & utrumque unaquæq; mamilla etiam ſeorſim ab altera efficit, *Suar. cit. l. n.* 9. & *Molin. cit. diſ.* 69. n. 6.

CXXI. Assertio 2. Ex mutilatione, & detruncatione membrorum incurritur irregularitas, ſicut ex homicidio, cui illa quoad pœnam irregularitatis in jure æquiparatur, ut conſtat ex *c. In Archiepiſcopatu.* 4. *de raptorib. & Clem. un. junct. Gl. V. Mutilat. h. t.* ſive quis per ſe directè, vel indirectè mutilaverit, ſive per alium, mandando, conſulendo, vel aliter cooperando ad mutilationem, & ſive mutilatio fuerit illicita, ſive licita: nam ob illam interdum contrahitur irregularitas, ex defectu perfectæ lenitatis, juxta ea, quæ dicta ſunt ſuprà de homicidio, *Molin. tr.* 3. *de juſt. diſ.* 68. *in princ.* Eſt autem irregularitas mutilationis diſtincta ab irregularitate homicidij, cum qua conjungitur, propter ſimilitudinem culpæ, & diſtinguuntur ut perfectum, &

imper-

imperfectum. Unde ſi quis percutiat, vel vulneret aliquem, animo murilandi tantùm, & non occidendi, irregularis fiet, non titulo homicidij, ſed præciſè causâ mutilationis, ſi hæc actu ſit ſecuta, *Suar. cit. diſ. 44. ſec. 2. n. 3.* Cùm ergo ſint duæ diſtinctæ irregularitates, ſequitur, non omnia, quæ jure ſtatuta ſunt circa irregularitatem voluntarij homicidij, etiam extendi ad voluntariam mutilationem. Quâ in re hanc ait *Suar. cit. l. n. 4.* tenendam eſſe regulam, ut quæ jure ſtatuta ſunt circa irregularitatem homicidij, ſi pœnam diminuant, extendenda ſint ad irregularitatem mutilationis; non item ſi pœnam augeant. Contrà verò, ſi Jus aliquid diſponat circa irregularitatem mutilationis, quod rigorem contineat, extendi debet ad homicidium: non propter argumentum à ſimili, vel à minori ad majus, quocunque modo: ſed propter argumentum à parte ad totum, quia in homicidio mutilatio continetur formaliter, vel eminenter, tanquam pars in toto. Si verò favorem contineat, non eſt extendendum, quia ſi pœna minuatur in delicto minore, ſeu partiali, non ſequitur etiam diminui in majori, vel totali.

§. II.

An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abſcindit, vel ſe ipſum mutilat, fiat irregularis?

CXXII. Assertio 1. Qui membrum debilitat, id eſt, lædendo, vel vulnerando, aridum, & inutile reddit ad operandum, citra mutilationem tamen, ſive abſciſſionem, non fit irregularis, quia aliud eſt, propriè loquendo, mutilare, & detruncare, ſive membrum abſcindere: aliud debilitare, ſive aridum illud reddere, & inutile ad operandum, ita tamen ut vivum maneat, nec abſcindatur. Cùm ergo Canones pœnam irregularitatis ſolùm imponant homicidio, & mutilationi, ſub ijs non comprehenditur ſola debilitatio, neque ad illam extendi debet; nam irregularitas non incurritur, niſi jure ſit expreſſa. Idque confirmatur ex c. *Sicut. 47. cauſ. 1. q. 1.* ubi dicitur: quòd verùm ſit membrum, quamvis ſine ſanguine, & inefficax, & mortuum ſit, ſcilicet quoad operationem. Nec obſtat, quòd paria ſint non eſſe, & inutile eſſe: nam paria ſunt, quoad operationem, quia quod inutile eſt, perinde non operatur, acſi non eſſet: non autem quoad effectum contrahendi irregularitatem, quia is, qui ſolùm debilitat, non fit irregularis, ob cauſam jam allatam. Præterquam quòd membrum aridum ſaltem valet ad decorem, ſiva non deformat, etſi operari non poſſit, ſicut membrum omnino abſciſſum, *Navarr. cit. l. n. 206. Covarr. in Clement. unic. p. 3. n. 9. Suar. cit. l. n. 5.* Ex quo infertur, quòd Judex, qui torquendo reum, debilitat membrum, & inutile reddit, non fit irregularis.

CXXIII. Assertio 2. Si quis membrum aridum, & inutile, ſive impeditum ad officium ſuum exercendum detruncat, ſive abſcindit, tunc diſtinguendum eſt: vel enim membrum, v. g. manus, eſt ita læſum, & debilitatum, ut ſit omnino aridum redditum, id eſt, mortuum, nec animâ humanâ ampliùs informatum, quamvis id exteriùs non appareat (quod tamen vix fieri poteſt) & tunc is, qui abſcindit tale membrum, non fit irregularis per detruncationem, cùm tale membrum ſit quaſi non membrum, quippe quod animâ hominis non ampliùs informatur: ſicut is, qui truncat cadaver, abſcindendo v. g. manum mortuam illius, non poteſt dici irregularis, cùm non mutilet hominem. Veruntamen ille, qui tale membrum ita debilitavit, & læſit, ut omnino areſceret, & vitam perderet, etiamſi à reliquo corpore non abſciderit, cenſendus eſt irregularis, quia ſubſtantialiter mutilat corpus humanum, privando illud ſuo membro principali, cùm membrum mortuum non ſit ampliùs membrum humanum propriè dictum. Et hoc caſu, habet locum regula illa, *paria ſunt non eſſe, aut inutile eſſe.* Vel abſcindit quis membrum debilitatum quidem, vel inutile ad ſuam operationem, ſive munus exercendum, adhuc tamen vivum; adeóque verum membrũ: & talis quoque fit irregularis, quia verè mutilat corpus humanum, abſcindendo vivum ejus membrum, & partem organicam principalem. Nec refert, quòd ſit membrum inutile ad exercitium ſui muneris, quia hoc eſt per-accidens, & eo non obſtante, talis abſciſſio eſt gravis deformatio, quæ ſufficit, ſuppoſitâ alicujus membri, ſive partis principalis truncatione, *Navarr. cit. c. 27. n. 219. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 2. n. 11.* Porrò ſi quis aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non poſſit, v. g. faciem vulnerando, relictâ deformi cicatrice, ſed citra mutilationem, quia nullam partem, ſiva membrum corporis abſcindit, non eſt irregularis, ut docet *Navarr. cit. l. Suar. cit. l. n. 12.* & alij communiter contra *Silveſt.* Ratio eſt: quia præter homicidium, & mutilationem, nulla alia irregularitas, quæ ex læſione, ſeu vulneratione corporis incurratur, eſt in Jure expreſſa: ergo cùm deformatio per ſe ſola non ſit mutilatio, propter illam non contrahitur irregularitas: nec refert, quòd ſic deformatus irregularis fiat; nam non ſemper, qui alterum irregularem facit, ideo etiam ipſe irregularis fit, ſed eo ſolùm caſu, quando id in Jure expreſſum eſt, ut ſi aliquem deformet per cædem, vel mutilationem, *Suar. cit. l.*

CXXIV. Assertio 3. Quoties quis, mutilando alium, fit irregularis, fit etiam mutilando ſe ipſum, eodem modo, quamvis mutilatio ſui ipſius ſufficiat ad irregularitatem, quæ in alio facta non ſufficeret, ut ſi quis partem digiti ſibi ipſi volens, & illicitè abſcindat, fit irregularis, quia in ea re major atrocitas apparet, c. *Qui partem. 6. diſ. 25.* nemo enim eſt dominus membrorum ſuorum, *l. Liber homo. 13. ff. ad leg. Aquil. Navarr. cit. c. 27. num. 217. & 219. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 2. n. 10.* ubi ait, duplicem eſſe diſtinguendam mutilationem, unam activam, alteram paſſivam, per quam aliquis, ob defectum corporis, fit inhabilis ad congruum exercitium Ordinis, præſertim ad celebrationem Miſſæ, ſine ſcandalo, ſive à ſe, ſive ab alio ſit deformatus. Unde fit, ut quis interdum faciat, percutiendo, vel vulnerando alterum, irregularem, licèt ipſe non fiat, quia poteſt alterum reddere inhabilem ad Altaris miniſterium, ſine mutilatione: & vice versâ contingere poteſt, ut irregularis fiat mutilans, non autem mutilatus, ut ſi quis per injuriam, & invitus ab alio ſit caſtratus, ſeu Eunuchus factus,

§. III.

De diſpenſatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.

Effectus hujus irregularitatis eſt, reddere inhabilem ad Ordines ſuſcipiendos, & ſuſcepros exequendos, ſive exercendos, niſi diſpenſetur, ideóque de diſpenſatione hîc agendum.

CXXV. Quætitur primò. An & quis poſſit diſpenſare cum homicida injuſto, & directè voluntario? Reſp. certum eſt Papam diſpenſare poſſe; quia omnis irregularitas, ſaltem in nova lege Evangelica, Jure humano Eccleſiaſtico eſt inducta. Unde cùm dicitur, hanc irregularitatem eſſe indiſpenſabilem, id non ita intelligendum eſt, quòd abſolutè in illa diſpenſati non poſſit, ſed quia non niſi raro, & difficulter etiam à Papa in illa diſpeoſatur, ut ex communi docet *Abb. in c. Sicut. 6. n. 12. h. t. Silveſt. V. Homicidium. 3. q. 8. dicto 2. Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 3. n. 3.* Solet autem Papa ferè taotùm diſpenſare cùm eo, qui Religioſus eſt, vel eſſe vult in Ordine aliquo Religioſorum Mendicantium, ut refert *Covarr. cit. l.* Porro ſolus Papa diſpenſare poteſt, tam in homicidio publico, quàm in occulto, ut patet ex Concilio Tridentino *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi Epiſcopis conceditur facultas diſpenſandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, eâ exceptâ, quæ oritur ex homicidio voluntario. Ao autem Epiſcopus diſpenſare poſſit cum homicida directè voluntario, ſpectato Jure communi antiquo, dubitatur? Probabilius eſt, etiam olim, ante Concil. Trident. Epiſcopum non potuiſſe diſpenſare in homicidio voluntario, ſive publico, ſive occulto, & quoad ſacros Ordines ſuſcipiendos, vel eos exerceodos, ut colligitur ex *c. Minor. 4. diſt. 50.* & ibi *Gl. V. Minor.* & ex *c. 2. de Cleric. pugnant. in duello. Silveſt. cit. l. dicto 4. & 6. Covarr. cit. l. n. 5.* At verò quoad Ordines minores, & beneficium ſimplex potuit Epiſcopus diſpenſare, ut colligitur ex *cit. c. Minor. & cit. c. 2.* ubi ſolùm de ſacris Ordinibus fit mentio, & in fine dicitur, *poterit tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer diſpenſari*, ubi *Abb. num. 5.* ait: quando in Jure conceditur Epiſcopis abſolutè, & ſimpliciter diſpenſatio, debet intelligi de beneficio ſimplici, quia in materia diſpenſationis, per quam derogatur Juri communi, debent verba ſtrictè intelligi, atque hæc procedunt de Jure Canonico antiquo: nam poſt Concilium Trident. Epiſcopus nec quoad ſuſcipiendos Ordines minores, neo exercendos, neque ad obtinendum beneficium ſimplex, diſpenſare poteſt cum homicida directè voluntario, ut patet ex „ *Seſſ. 14. c. 7. de reform.* ubi dicitur, qui ſuâ voluotate „ homicidium perpetraverit, etſi crimen occultū fuerit, nullo tempore, ad ſacros Ordinea promoveri „ poſſit, nec illi aliqua beneficia Eccleſiaſtica, etiamſi „ curam animarum non habeant, conferri liceat, ſed „ omni Ordine, & beneficio Eccleſiaſtico perpetuò „ careat. Ubi aufertur Epiſcopis omnis poteſtas diſpeoſaodi, non ſolùm quoad ſuſceptionem, ſed etiam quoad uſum Ordinum, quia uſus Ordinum, etiam minorum, eſt Officium Eccleſiaſticum, *Avila p. 7. diſ. 6. ſec. 5. dub. 3. concl. 1. & 2. Laym. l. 5. tr. 3. p. 5. c. 12. aſſ. 6.* Veruntamen non ſolùm Jure antiquo, ſed etiam hodierno poteſt Epiſcopus in caſu urgentis neceſſitatis, ad vitandam iofamiam, vel ſcandalum, vel aliud grave periculum, & ſi non ſit facilis recurſus ad Papam, diſpenſare cum eo, qui occultum homicidium commiſit, ut in Ordinibus etiam ſacra miniſtrare, & celebrare poſſit, quamdiu culpa, & defectus occultus manet, & donec à Papa diſpenſatio impetretur, *Avila cit. l. dub. 3. concl. 2. in fine. Laym. cit. l.*

CXXVI. Quæritur ſecundò. An ſicut Epiſcopus non poteſt diſpenſare in homicidio occulto directè voluntario: ita nec in mutilatione voluntaria, & illicita, etſi occulta ſit? Reſp. probabile eſt, poſſe diſpenſare, ut docet *Suar. diſ. 44. de cenſ. ſec. 2. n. 4. Avila cit. l. dub. 4. Laym. cit. c. 12. n. 1. aſſ. 2.* contra *Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 49.* Probatur, tum quia Concilium non excepit irregularitatem ex mutilatione, ſed tantùm ex homicidio voluotario: mutilatio autem non eſt homicidium, ſed delictum minus illo; ideoque exceptio homicidij firmat regulam in alijs non exceptis. Tum quia facultas diſpenſandi in omni irregularitate ex delicto occulto concessa eſt Epiſcopis, tanquam facultas ordinaria, ergo reſervatio, ſive reſtrictio illius, cùm ſit quid odioſum, & derogans Epiſcoporum poteſtati, non debet extendi ultra verborum proprietatem. Nec refert, quòd homicidium, & mutilatio in Jure æquiparantur, quoad irregularitatem incurrendam, non tamen æquiparaotur quoad gravitatem culpæ, nec quoad diſpenſationem, nec quoad alia. Et ita etiam declaravit S. Congregatio Concilij apud *Jo. Gallemart. cit. t. 6. n. 3.*

CXXVII. Quæritur tertiò. An Epiſcopus poſſit diſpenſare cum homicida occulto, qui non ex propoſito, & directè intenderat hominem occidere, ſed ſolùm indirectè, & in cauſa, ut ſi quis in rixa ſubitò contingente, irâ ſucceuſus, occidat auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Reſp. poſſe diſpenſare, ut docet *Navarr. cit. c. 23. n. 240. & l. 5. conſil. 27. h. t. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 1. n. 4. Avila cit. ſec. 5. dub. 5. concl. 3. Laym. cit. c. 12. n. 2. aſſ. 4.* contra *Molin. & Azor.* Ratio eſt: quia licèt hujuſmodi homicidium non ſit merè caſuale: non eſt tamen ſimpliciter, & perfectè voluntarium, cùm non fiat ex propoſito directo, & formali, ſed ſolùm ſit voluntarium ſecundùm quid, indirectè, & in ſua cauſa, & veluti mixtum ex voluntario, & caſuali, ſecundùm doctrinam *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8.* ideóque probabile eſt, quòd à Tridentino ſub exceptione homicidij voluntarij non fuerit comprehenſum: exempla eſſe poſſunt, præter allatum, ſi quis mulierem prægnantem incautè percuſſit, cauſando abortum. Si quis tegulam in tecto improvidè proijciendo, hominem occidit: ſi quis mandavit alteri, ut aliquem percutiat, citra mortem, & ille hominem occidit &c. His adde, quòd Epiſcopus poteſt etiam diſpenſare in irregularitate coutracta ex homicidio caſuali mixto, ſive indirectè voluntario, etiam ad ſacros Ordines, ſive ſuſcipiendos, ſive ſuſceptos exercendos, & beneficium curatum, ſi ſit occultum homicidium, nec deductum ad forum contentioſum, vi Concilij Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi Epiſcopis conceditur facultas diſpenſandi in omnibus irregularitatibus provenientibus

entibus ex delicto occulto, exceptâ Irregularitate homicidij voluntarij, à quo diſtinguitur homicidium caſuale, & indirectè ſolùm voluntarium; adeóque ibi non excipitur, *Avila cit. ſec. 5. dub. 2. concl. 2.* quin imò poſt Concil. Trident. poteſt Epiſcopus diſpenſare in homicidio caſuali mixto, ſive indirectè voluntario, ſaltem ad Ordines minores, & beneficium ſimplex, quamvis notorium, & publicum ſit; nam ex Jure antiquo id poterat, ut quoad Ordines conſtat ex *c. Ad audientiam, 12. h. t.* quoad beneficium ex *c. 2. de Cleric. pugnant. &c.* quia Concilium non abſtulit Epiſcopis, quod poterant Jure antiquo, quoad homicidium indirectè voluntarium: poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare cum hujuſmodi homicida, etiam publico, ad retinendum beneficium curatum jam obtentum, *Navarr. cit. c. 27. n. 240. in fine, Avila cit. l. dub. 2. concl. 3. Laym. cit. l. n. 3. aſſert. 6.*

CXXVIII. Quæritur quartò. An Epiſcopus poſſit diſpenſare in irregularitate proveniente ex homicidio juſto? Reſp. primò. Epiſcopus poteſt diſpenſare in homicidio occulto facto defenſionis causâ, ſed excedente moderamen inculpatæ tutelæ, *Navarr. cit. c. 27. n. 239. & l. 5. conſil. 36. h. t. Avila diſ. 6. ſec. 5. dub. 5. concl. 1. Laym. cit. c. 12. n. 2. aſſ. 3.* Ratio eſt: quia in citato Decreto Concilij in poteſtate diſpenſandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, ſolùm excipitur homicidium directè, & ſimpliciter voluntarium, & illicitum: homicidium verò, defenſionis causâ, factum, ſed cum exceſſu inculpatæ tutelæ, eſt quidem illicitum, ratione hujus exceſsûs, non tamen eſt ſimpliciter voluntarium, quia non ſpontè, ſed coactè fit, ob neceſſariam ſui defenſionem, in qua ſolùm quoad modum peccatur. Non obſtat, quòd in Concil. Trident. *Seſſ. 14. c. 7. de reform.* dicitur, in homicidio caſu commiſſo, vel vim vi repellendo, ut quis ſe à morte defenderet, diſpenſationem committendam eſſe Ordinario loci, aut ex cauſa Metropolitano, vel Epiſcopo viciniori: quo ſignificatur, commiſſionem non factam, ſed faciendam eſſe per Papam. Nam ibi eſt ſermo de homicidio caſuali, aut neceſſario publico, non autem de occulto, ut patet ex verbis ſubjunctis: *qui nonniſi causâ cognitâ, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter, diſpenſare poſſit.* Quare Concilium *cit. l.* vult dicere, quòd homicidium in ſe directè voluntarium ſit indiſpenſabile, id eſt, rariſſimè in eo diſpenſatur. Si verò in ſe ſit volitum, ob cauſam defenſionis, & occultum, diſpenſare in eo poteſt Epiſcopus: ſi verò ſit publicum, non eſt indiſpenſabile, quia poterit committi loci Ordinario, ut causâ cognitâ, in eo diſpenſet, *Avila cit. dub. 5. poſt 1. concluſ.*

CXXIX. Reſp. ſecundò. Epiſcopus, vi facultatis conceſſæ in Concil. Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* diſpenſandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, non poteſt diſpenſare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum Judice, accuſatore, teſte, nec cum milite occidente in bello aggreſſivo juſto, ut docet *Navarr. cit. c. 27. n. 217. & l. 5. conſil. 39. h. t. Avila cit. diſ. 6. ſec. 5. dub. 1. concl. 1. Laym. cit. c. 12. n. 5.* Ratio eſt; quia tale homicidium, etſi ſit juſtum, eſt tamen directè, ſive in ſe volitum; adeóque non poteſt comprehendi ſub caſuali, ut vult *Covarr.* quod non eſt directè voluntarium, ſed tantùm indirectè, & in cauſa. Deinde in Concilio non datur facultas diſpenſandi Epiſcopis, niſi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, hæc autem non deſcendit ex delicto. Veruntamen ſi Clericus, contra Canones, in bello juſto pugnet, & propriâ manu occidat, poteſt cum eo diſpenſare Epiſcopus, quia etſi tale homicidium ſit illicitum contra prohibitionem Juris Canonici, propter indecentiam Statûs, non tamen eſt injuſtum; ſub exceptione autem homicidij voluntarij in Decreto Concilij intelligitur ſolum homicidium injuſtum, *Avila cit. ſec. 5. dub. 5. in fine.* ubi addit, idem dicendum de irregularitate contracta à Clerico, qui accuſavit in cauſa ſanguinis, ſine proteſtatione, vel teſtis fuit, vel Advocatus.

CXXX. Quæritur quintò. Quam poteſtatem diſpenſandi habeant ij, quibus privilegium conceſſum eſt diſpenſandi in omni Irregularitate, exceptâ bigamiâ, & homicidio voluntario? ℟. poſſe diſpenſare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirectè, & imperfectè voluntario, & in eo, quod factum eſt ob defenſionem, cum exceſſu moderaminis, ut ex ſuprà dictis patet. Item in irregularitate, ob defectum perfectæ lenitatis, quale eſt homicidium juſtum commiſſum à Judice, & quam incurrit accuſator, teſtis, & ſimiles concurrentes ad illud, & miles in bello juſto. Ratio eſt: quia homicidium juſtum, propriè, & in rigore loquendo, non eſt homicidium, ſed hominis occiſio, quia non eſt crimen: & homicidij voluntarij nomine, in illa exceptione, quæ ſemper fieri ſolet in hujuſmodi privilegijs, intelligitur homicidium injuſtum, *Avila cit. ſec. 5. dub. 1. & 2. Laym. cit. l. n. 4. aſſ. 7.* Aliud eſt, ſi per privilegium ſpecificè, & expreſsè concedatur facultas diſpenſandi in homicidio caſuali: tunc enim, vi illius, non poteſt diſpenſari in irregularitate, ex defectu lenitatis, quia homicidium juſtum eſt directè voluntarium, non item caſuale, *Avila cit. l. concl. 3.* contra *Covarr.* Putat tamen *Laym. c. l.* ſi facultas diſpenſandi in irregularitatibus tantùm conceſſa ſit Regularibus pro foro conſcientiæ, eâ non facilè uti debere, ſi factum ſit notorium, quia talem diſpenſationem Epiſcopi in foro externo non tenentur admittere.

TITVLVS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

Actum eſt in Titulis præcedentibus de homicidio in genere, & in ſpecie, nunc agitur hoc, & duobus ſequentibus Titulis, de quibuſdam actibus, qui quandoque cauſam, ſive occaſionem homicidij præbent, & per quos ad illud, etſi non ſemper, aliquando tamen devenitur. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus Joann. XXII.

I.

Contlnentur in hoc Titulo duo capitùla, in quorum primo, quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. c. 20. & incipit *Felicis memoriæ*, prohibentur deteſtabiles » illæ nundinæ, ſeu feriæ, quæ vulgò torneamenta » vocantur, in quibus milites ex condicto conveni» re ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & » audaciæ, temerè congredi (& ideo talis ludus tanquam noxius probibetur etiam in *l. Cùm luſus* 10. *ff.* » *ad Leg. Aquil. Gl. hic V. Temerè.*) unde mortis & » animarum pericula ſæpe proveniunt. Quòd ſi » quis eorum mortuus fuerit, quamvis ei petenti » pœnitentia non denegetur, Eccleſiaſticâ tamen ſe» pulturâ carere debet.

II. Ubi notandum primò, etſi torneamenta, in quibus pugiles, dum inter ſe exercentur, & unus alium occidit, non injuriæ, ſed gloriæ, & virtutis cauſâ, videantur Jure Civili eſſe permiſſa, aut ſaltem impunita relinqui, *l. Qua actione* 7. §. *Si quis in colluctatione ff. ad Leg. Aquil.* tamen de Jure Canonico ſunt probibita, ob cædes hominum, quæ frequenter exinde provenire ſolent, *Gl. in Extravag. quia in futurorum unic. Joannis XXII. h. t. V. Torneamenta*, niſi tamen cum tali moderamine fiant, ut ceſſet periculum mortis, tametſi rarò, & per-accideos ſequatur mors, vel grave vulnus inſligatur, tunc enim non ſunt prohibita, *Navarr. in man. c.* 15. *n.* 9. *Azor. p.* 3. *Inſtit. l.* 2. *c.* 15. *not.* 1. *Rodriq. tom.* 3. *q.* 6. *art.* 1. §. 10.

Et hinc in *cit. Extravag. unic.* revocatur Conſtitutio Clementis V. quæ incipit, *Paſſiones*, in qua torneamenta in quibusdam regnis prohibita ſunt, ſub pœna excommunicationis in perſonas, & interdicti in Terras eorum latâ, non tantùm in exercentes torneamenta, vel haſtiludia hujusmodi, ſed etiam inferentes eis opem, conſilium, & favorem, vel recipientes eos in locis, vel domibus ſuis, aut commercium quomodolibet cum eisdem exercentes. Illi verò, qui hujus occaſione ſententias excommunicationis, & interdicti incurrerunt, ibidem abſolvuntur, ſicut ab irregularitate inde contracta. Prædicta autem Conſtitutio Clement. V. revocata fuit, quia plures per illam à ſubſidio Terræ Sanctæ, & à militia revocabantur, ne prædictas cenſuras incurrerent, ut habetur in *cit. Extravag.*

Notandum ſecundò, Pœna eorum, qui cum periculo mortis, & gravis vulnerationis hujusmodi torneamenta, & pugnas, ſeu conflictus cum armis, & equis exercēt (quę vulgò, & Germanicè Turnier vocatur) eſt, ut, licèt lethaliter vulnerati ſupervixerint, & pœniteant, eis viaticum non denegetur, *c. Si quis* 6. *cauſ.* 26. *q.* 6. *Gl. hic V. Negetur.* Eccleſiaſticâ tamen ſepulturâ priventur, & ſic conceditur eis majus, ſcilicet Corpus Chriſti, & quod minus eſt, prohibetur ex cauſa, ut potiùs conſulatur vivis, quàm defunctis, nempe ut vivi deterreantur à talibus, cùm viderint, illos ſepeliri in campis, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ.* Is verò, qui aliquem in torneamentis occidit, eâdem pœnâ plectitur, quâ ipſi homicidæ, *Hoſtienſ. in ſum. h. t. n.* 8.

Notandum tertiò. Eccleſia poteſt etiam Laicis probibere ludum periculoſum, & noxium animæ, adjectâ pœnâ in tranſgreſſores, ut patet ex hoc *c. Abb. hic n.* 2.

III. Præterea in *c. Ad audientiam* 2. *h. t.* habetur, quòd quidam, non animo ludendi, ſeu » pugnandi, ſed causâ exigendi quædam debita, acceſ» ſit ad locum torneamentis exercendis deputa» tum, in quo caſu ex equo cadens mortuus eſt, » cui Eccleſiaſtica ſepultura denegata fuit: quæſi» tum fuit, an juſtè? Reſpondet Alexander III. » quòd his tantùm Eccleſiaſtica ſepultura debeat » interdici, qui animo exercendi torneamenta, ac» cedentes, ibidem decedunt, ſi ergo conſtiterit, » quòd ad prædictum torneamentum, non animo » ludendi, ſed ad recipienda credita pervenerit; licèt » ibi fortuito caſu (qui prævideri non potuit, unde » ipſi obeſſe non debuit, *Gl. hic V. eod.*) obierit; cor» pus ejus diſpenſatione (illâ ſcilicet generali, quâ » conceditur omnium Chriſtianorum corpora in cœ» meterijs ſepeliri, *Gl. hic V. eod.*) Eccleſiaſticæ tra» di debet ſepulturæ. Idémque eſt, ſi causâ ſpectan» di tantùm acceſſit, quis cùm iſta ſit pœna, debet re» ſtringi ad proprios terminos, *Abb. hic not.* 1. ma» ximè ſi Corpus Dominicum acceperit, & oleo ſa» cro extremùm inunctus fuerit, ut additur in fine, » quamvis idem eſſet, etiamſi hæc Sacramenta non recepiſſet, dummodo non conſtet, quòd in peccato mortali obierit, vel ante mortem ſigna pœnitentiæ ediderit, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, quòd in delictis animus ſpectari debeat, quia voluntas, & propoſitum diſtinguunt maleficia, *l. Qui injuriæ* 53. *ff. de furtis. c. Cum voluntate* 54. *in princ. de ſent. excomm. Gl. hic. V. Animo, & Hoſtienſ.*

T I T V L V S XIV.

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

§. I.

Quid ſit duellum, & quando ſit prohibitum, vel licitum? & de pœnis Jure ſtatutis in eos, qui ineunt illicitum duellum.

1. Assertio 1. Duellum ſic dictum, quaſi duorum bellum, eſt ſingularis pugna duorum inter ſe, ex condicto, ſuſcepta, *Hoſtienſ. in ſumma n.* 1. *h. t. Silveſt. V. Duellum n.* 1. *Azor. p.* 3. *Inſtitut. l.* 2. *c.* 5. *not.* 2. Eſt autem illicitum, & prohibitum Jure naturali, & Divino, ac humano, Civili, & Canonico, *c. Monomachiam* 22. *cauſ.* 2. *q.* 5. *c.* 1. *&* 2. *h. t. & l. unic. C. de gladiatorib. libr.* 11. Et inprimis quidem illicitum eſt duellum, quod offertur, aut acceptatur ad probationem veritatis, & criminis purgationem, tum quia illud eſt tentare DEUM; eſt enim petere miraculum, ut oſtendatur veritas, quod illicitum eſt: tum quia non eſt medium aptum ad manifeſtandam veritatem, cùm accidere poſſit, ut innocens in duello victus ſuccumbat, & occidatur.

vel

vel membro mutiletur: nocens verò victor evadat, ideóque hujusmodi duella inita manifeſtandæ veritatis cauſâ, damnantur tanqoam vana, & ſuperſtitioſa ſortilegia, ſecundùm doctrinam *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. in fine, & ibi Cajetan. Silveſt. c. l. q. 1. n. 2. Azor. cit. c. 5. q. 1.* Secnodò, illicitum eſt etiam duellum, quod indicitur ad vites corporis oſtentandas, & gloriam inde captandam, ſi vincat, quia contra rectam rationem eſt, ſe periculo mortis expoɔere, ob tam vanum finem, *Azor. c. l. q. 2. Sayrus in Clavi regia l. 7. c. 13. n. 13.* Tertiò, quaodo iodicitur, vel acceptatur dnellum, ad dirimeodam, ſeu terminandam litem civilem, qoia alioqoin non acceptans non poteſt coofequi juſtitiam, vel perdit cauſam ſuam, magoo ſuo damno, illicitum eſt duellum, etiam ex parte acceptantis, tum quia oon eſt aptum medium ad bunc finem, quia ſemper exponitur pericolo juſtitia cauſæ, onâ cum periculo vitæ propriæ, vel alterius: tum quia alia ſunt ad enm fioem obtinendum media, nempe vel transactio partiom, vel ſeotentia Judicis, vel ſi cauſa poſtulet, commune, ſen publicum bellum, adeóque acceptans duellum, non tam eſt defenſor, quàm aggreſſor, *Azor. c. l. q. 5. Sayrus c. l. n. 14.* Quartò, nec licitum eſt duellum acceptare, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam, quia provocatus apud viros bonos, & ſapientes nullam facit honoris ſui jacturam: aliud eſt de invaſo, qui aliter non poteſt tueri honorem ſuum, niſi occidendo invaſorem, *Azor. c. l. q. 6. Sayrus c. l. n. 13.* Quintò, neque licitum eſt duellum indictum, vel acceptatum ad ſpectantium animos oblectandos, nimis enim atrox, & crudele medium eſt ad finem tam parvi momenti, *Azor. c. l. q. 2. Sayrus c. l. n. 14.* multò minùs ad vindictam privatam ſumendam licitum eſt duellum indicere, *Azor. c. l.*

II. Assertio 2. Sont tamen plures caſus, in quibus licitum eſt duellum privatum acceptare. Veluti primò, ſi Rex, vel Prioceps juſtum bellum gerat, & quia non habet ſufficieotes vires ad reſiſtendum hoſtibus, ideo committitur res duello, ioter duos, vel plures milites utriûsque exercitûs decidenda, ut quæ pars vicerit, cauſam obtioeat, *Navarr. in man. c. 11. n. 39. & c. 15. n. 9. Azor. cit. c. 5. q. 3. Laym. cit. c. 13. n. 16.* ubi addit ex Cajetaoo, & Valeotia, hoc caſu, licitoin eſſe, non ſolùm acceptare duellum, ſed etiam ad illud inducere, & provocare, ſi id neceſſarium eſſet ad commonem cladem avertendam, cùm non aggrediendi, ſeu vindicandi cauſâ, ſed defendendi id fiat. Similiter licitum eſt hujusmodi ſingulare certameo inter milites duorum exercituum, onius contra unum, vel plurium contra plures, provocatis acceptare, ne exercitus hoſtium audacior fiat ad prælium: vel ne milites provocati animo concidant, & ſpem victoriæ abjiciaot, vel ut conſulatur honori, & famæ militum, vel ob alias ſimiles cauſas, *Azor. cit. c. 5. q. 4.*

Secundò, ſi quis ab alio per calumniam accuſetur, coram Jodice, & certò, vel probabiliſſimè prævideat, ſe condemnandum ad mortem, vel membri mutilationem, niſi oblatum duellum acceptet: hoc caſu, ſi non poteſt aliter ſe liberare ab iniquo calumniatore, poteſt acceptare duellum ſibi oblatum, ioterveniente conſenſu Judicis; tunc enim innocens ſe, vitámque ſuam tantùm defendit ab injoria illata, quod jore naturæ licitum eſt, *Navarr. c. l. Azor. cit. c. 5. q. 3. Sayr. cit. c. 13. n. 15.* Idémque eſt, ſi ab iniquo Judice innocens condemnetur, ut vel in duello pugnet, vel mortem ſubeat, quia tunc poteſt per iocertum duelli periculum certam alioquin mortem à Judice intentatam effugere, etiam cum detrimento tertij, eum quo pognaturus eſt, neque hoc eſt propriè duellum, ſed defenſio, & repulſio injuriæ, *Sayr. c. l. n. 15.*

Tertiò, ſi duo Rei à Principe, aut Judice ad mortem ſiot damnati, ut unus alium occidat, vitâ ei, qui vicerit, & alterum prævenerit, condonatâ, id qoidem ſecuodùm ſe videtur licitum eſſe, nec contrarium juri naturali, quia cùm uterque reus ſit mortis, onus conſtituitur in alterum miniſter juſtitiæ, ut ſententiam mortis in eum exeqoator: tamen quia id non caret periculo ſcandali, ob adjunctas circumſtaotias, ideo noo expedit, ut id fiat, nec licitom eſt: quamvis ipſi Rei talem facultatem à Principe, vel Magiſtratu ſibi factam licitè acceptare poſſint, non ex odio, ſed zelo publicæ juſtitiæ, & propriæ vitæ ſervandæ cauſâ, *Azor. cit. c. 5. q. 7. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 5. n. 1.*

III. Cæterùm quænam pœnæ Jure ſtatutæ ſint in eos, qui ioeunt illicitum duellum, habetur in *Concil. Trident. Seſſ. 25. c. 19. de reform.* ubi primò excommunicantur Imperatores, Reges, Duces, Principes, Comites, & alij quicuoque Domioi temporales, concedentes locum ad Monomachiam io ſuis Terris. Secundò. Iidem privantur jurisdictione, & dominio civitatis, caſtri, vel loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, ſi id ab Eccleſia obtineant: quòd ſi ſit feudum, id ſtatim acquiritur, & redit ad Dominum directum. Tertiò, Pugnantes, & eorum Patrini excommunicationis, & omnium bonorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debent. Quartò. Si in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuâ careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Quintò. Qui conſilium ad duellum, tam in jure, quàm facto dederint, vel aliâ quâcooqoe ratione ad id quemquam ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis vinculo teneantur, noo obſtante quocunque privilegio, aut pravâ conſuetudioe, etiam immemoriali. Porro ex his pœnis excommunicatio incurritur, ipſo facto, cæteræ verò nonniſi per ſententiam Judicis, *Azor. cit. l. 2. c. 6. not. 3.*

Easdem pœnas Concilij poſtea extendit Gregorius XIII. in Bulla, qoæ incipit, *Ad tollendum*, & habetur in *pract. Ber. Diaz. c. 104. in fine*, ad duella etiam privata, quæ ex condicto, ſtatuto tempore, & in loco convento fiunt, etiam ſine patriois, ſociiſque ad id vocatis, & ſine alijs ſolemnitatibus. Denique Clemens VIII. in Bulla, quæ incipit, *Illius vices*, & extat apud *Quarant. in Summa Bullarij V. Duellum*, prædictum Decretum Concilij Tridentini, aliásque Conſtitutiooes Apoſtolicas confirmavit, & extendit ad pugnantes in duello, publicè, vel privatim, cæterósque fautores, & abſolutiooem à pœnis Sedi Apoſtolicæ reſervavit. Putat tamen *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 5. n. 4.* Germanos, aliósque Septeotrionales populos, ſive ob ignorantiam, ſive quia Conſtitutiones illæ, ſecuodùm hunc ſenſum, non ſunt promulgatæ, & in uſum deductæ, excuſari à ceoſura. Item

quòd Confeſſarij Ordinum mendicantium per privilegia ſua, extra Italiam, abſolvere poſſint in duello certantes, & ſocios, ac fautores eorum, ſicut ab alijs cenſuris Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ex declaratione Clementis VIII. de qua teſtantur *Reginald. & Filliuc. apud Laym. c. l.*

§. II.

Quæ pœnæ Jure Canonico ſtatutæ ſint in Clericos pugnantes in duello?

IV. Aſſertio 1. Tales Clerici ſunt deponendi, id eſt, ſuſpendendi ab officio, & beneficio, prout ſtatuitur in *c. Porro* 1. *h. t.* Nam quæſitum fuit à Papa Alexandro III. quomodo puniri debeat Clericus, qui alicui ſponte duellum obtulit, vel oblatum ſuſcepit? Et reſpondet Papa, quòd ſive victor fuerit, ſive victus, talis Clericus, de rigore Juris, eſt deponendus, Veruntamen quantumcunque graviter, & enormiter Clericus exceſſerit, Epiſcopus ipſius poterit cum eo miſericorditer diſpenſare, & ſic ipſe evadere ſententiam depoſitionis: dummodo ex ipſo duello homicidium, vel membrorum diminutio, ſive detruncatio non fuerit ſubſecuta.

V. Pro Explicatione hujus c. notandum primò. Quamvis in hoc c. de Clerico alium ad duellum provocante, vel ab alio oblatum ſponte acceptante dicatur, illum eſſe deponendum: tamen id non eſt intelligendum de rigoroſa, & propriè dicta depoſitione, ſed de ſuſpenſione, quia in ſtrictè dicta depoſitione Epiſcopus nunquam poteſt diſpenſare, cùm nec Papa, niſi valde rarò diſpenſare ſoleat, ut notat *Suar. diſ.* 31. *de cenſ. ſec.* 4. *n.* 48. *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 29. *n.* 18. imò talis Clericus, ipſo Jure, non eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, ſed per ſententiam Judicis ſuſpendendus, quia hîc non dicitur, talem eſſe ſuſpenſum, ipſo jure, ſed de rigore juris meritò eſſe deponendum, ſive ſuſpendendum, ita ut poſtquam per ſententiam fuerit ſuſpenſus, Epiſcopus cum ipſo diſpenſare poſſit, ut docent *AA. citt.*

Notandum ſecundò. Crimen depoſitione, vel ſuſpenſione dignum committitur, ſi Clericus duellum ineat, ſive ipſe alium ad illud provocaverit, ſive fuerit provocatus, *Abb. hîc not.* 1. Ratio eſt, quia nec duellum ſponte offerre, nec oblatum acceptare debet, cùm hoc ſit prohibitum, *c. Monomachiam* 22. *cauſ.* 2. *q.* 5. & quia tales pugiles homicidæ cenſentur. *c.* 2. *h. t. Gl. hîc V. Oblatum, & V. Deponendus.* non tamen hæc pœna incurritur, propter ſolam provocationem ad duellum, vel acceptationem, ſed requiritur, ut actu ad realem pugnam ſit proceſſum, ut colligitur ex illis verbis, *Sive victor, ſive victus fuerit, Suar. c. l. & Sanch.*

Notandum tertiò. Si Clericus ſponte non pugnet in duello, ſed ob neceſſitatem, quam evitare non potuit, non eſt deponendus, vel ſuſpendendus: imò tunc licitum eſt illi etiam aggreſſorem ſuum occidere: ſecùs eſt, ſi ad duellum provocet, vel illud acceptet, ob neceſſitatem evitabilem, v. g. pro recuperatione bonorum, quæ aliter recuperare poterat, tunc enim peccat contra prohibitionem Canonum: ſed quia neceſſitas, etſi abſolutè evitabilis, minuit culpam, & conſequenter etiam pœnam, non eſt deponendus, vel ſuſpendendus, quia ad pœnam in hoc c. ſtatutam requiritur, ut duellum ſponte, & non coactè ſit initum, vel acceptatum, *Abb. hîc not.* 2.

Notandum quartò, Epiſcopum poſſe in tali pœna diſpenſare, dummodo ex duello non fuerit mors, vel mutilatio membrorum ſecuta, ut habetur in fine hujus c. & ibi *Gl. V. Deponendus*, quia tunc incurritur irregularitas, in qua ſolus Papa diſpenſare poteſt, *Suar. c. l.* Et hinc etiam colligitur, quòd Epiſcopus non poteſt diſpenſare, niſi in caſibus à jure ipſi conceſſis, ſi enim poſſet in omnibus caſibus ſibi non prohibitis diſpenſare, fruſtra hîc exprimeretur, quòd poſſit diſpenſare cum Clerico ineunte, & ſuſcipiente duellum, *Abb. hîc not.* 3.

VI. Aſſartio 2. Clericus irregularis efficitur, non ſolùm ſi ipſe per ſe interfecit aliquem in duello, ſed etiam ſi pugil ab eo conſtitutus adverſarium occidit, ut conſtat ex *c. Henricus* 2. *h. t.* Nam quidam Presbyter, nomine Henricus, Laicum quendam ſuper furto, coram ſeculari Judice, convenit, & quia non potuit intentionem ſuam per teſtes probare, pugilem, ſecundùm pravam Terræ, ſive loci illius conſuetudinem, obtulit, ſeu conſtituit, qui adverſarium adeò graviter vulneravit, ut mortuus fuerit. Epiſcopus loci conſuluit Papam Cæleſtinum III. vel ut alij Clementem III. qui reſpondit, quòd tales pugiles verè homicidæ ſunt (ſaltem occaſionaliter, & quantum ad propoſitum, & conſenſum, *Gl. hîc V. Homicidæ, & Hoſtienſ.*) nec prædictus Sacerdos, licèt non ipſe, ſed alius pro ipſo pugnaverit in duello, debet in Sacris Ordinibus miniſtrare, ſicut tradunt SS. Canonum Inſtituta (*c. Minor* 4. *c. Si quis viduam* 8. *diſ.* 50. *& c. ult. diſ.* 51.) homicidium enim committitur, tam facto, quàm præcepto, conſilio, vel defenſione: poterit tamen circa beneficium habendum cum dicto Presbytero diſpenſari.

VII. Notandum primò, Conſuetudo illa, per quam admittitur purgatio per Monomachiam, ſive duellum, ita ut ex illius eventu appareat de innocentia Rei accuſati, vel convincatur de crimine, de quo eſt accuſatus, eſt tanquam prava jure prohibita, & reprobata, *tot. tit. de purg. vulg.* de quo infrà, ideòque etiam invalida, *Gl. hîc. V. pravam, Hoſtienſ. & Abb. n.* 1. Reprobatur autem talis conſuetudo primò, quia per talem probationem DEUS tentari videtur, ut in pugna per miraculum oſtendat, quòd la, qui vicerit, habeat juſtam cauſam. Secundò, quia mortes hominum, & pericula animarum inde proveniunt, *c.* 1. *tit. præc.* Tertiò, quia talis probatio fallax eſt, cùm ut plurimùm minùs fortis ſuccumbat, & vincatur, ſive juſtam cauſam habeat, ſive non, vix enim reperiri poſſunt duo pugiles ejusdem fortitudinis, & induſtriæ, in judicijs autem omnis iniquitas, & inæqualitas reprobatur, *c. Cùm inter* 5. *de except. c.* 2. *de mut. petit.* Unde etiam ſententia lata per talem probationem non tranſit in rem judicatam, *c.* 2. *de purg vulg. Gl. hîc V. Homicidæ.* Quia duellorum uſus, fabricante diabolo, eſt introductus, ut cruentâ corporum morte, animarum perniciem lucretur, ut loquitur *Concil. Trident. cit. Seſſ.* 25. *c.* 19. *Hoſtienſ. hîc V. Pravam. Abb. ibid. in fine.*

Notandum

Notandum ſecundò; homicidium directè voluntarium quatuor modis committitur, ut habetur in cit. c. 2. *h. t.* facto, cùm quis per ſe, ſive propriâ manu aliquem occidit: præcepto, ſive mandato, cùm per alium: conſilio, aut defenſione non neceſſariâ, ſive excedente moderamen inculpatæ tutelæ, ſi loquamur de homicidio culpabili, & punibili, *Abb. hîc n. 2. not. 3.*

Notandum tertiò. Spectato Jure Canonico antiquo, Epiſcopus poteſt cum voluntario homicida diſpenſare, quoad beneficium ſimplex obtinendum, ne cogatur in Clericalis Ordinis opprobrium mendicare, ut patet ex *tit.* c. 2. *h. t.* & dictum ſuprà *tit.* 12. Porro jure novo Concilij Trident. t. *l.* Clericus pugnans in duello, eſt etiam ipſo jure, ſeu facto excommunicatus, & conſequenter etiam ſuſpenſus, ipſo jure, ab officio, & beneficio, ut notat *Suar. tit. diſ.* 31. *ſec.* 4. *n.* 48.

TITVLVS XV.

DE SAGITTARIIS.

IN *cap. Artem unic. h. t.* Papa Innocentius III. artem illam mortiferam, & odibilem (quippe quæ cauſam homicidijs præbere ſolet) Sagittariorum, adversùs Chriſtianos, & Catholicos exerceri de cætero ſub anathemate, ſive excommunicatione prohibet. Conſiſtit autem ars hæc in jaciendis ſagittis, eaq; prohibetur exerceri in bello injuſto, nam in bello juſto licitum eſt quibuscunque armis uti, & pugnare, *Gl. hîc V. Chriſtianos.* Deinde prohibetur exerceri contra Catholicos, ut colligi videtur à ſenſu contrario, nam in bello juſto contra Saracenos, aliósque infideles, impunè hæc ars exerceri poteſt, *Hoſtienſ. hîc.* quia non refert, an vi apertâ, an occultâ, & ex inſidijs pugnetur, videtur autem hæc ars pugna ex inſidijs, *Silveſt. hîc V. ars. q. 6.* Aliter hoc c. explicat *Abb. hîc n.* 2. nempe quòd Papa voluit ſpecialiter prohibere exercitium hujus artis contra Chriſtianos, & Catholicos, ut magis ab ea abſtinerent homines in bello contra fideles, licèt etiam in bello injuſto contra infideles iſta ars ſit prohibita, quia plùs timeri ſolet, quod ſpecialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur, c. *Si adversùs* 11. *de hæretic.* Eſt autem Canon iſte excommunicationis non latæ ſententiæ, ſed ferendæ, *Gl. fin. hîc.*

Porro per ſagittarios hîc intelligi putat *Barb. in Collect. n.* 2. eos, qui fœdere cum dæmone inito, ei animam, & corpus addixerunt, ſi quàm longiſſimè diſſitos ferire, & trajicere poſſint, quos voluerint.

TITVLVS XVI.

DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

Poſtquam actum eſt de criminibus, quæ committuntur contra quintum præceptum Decalogi, & per quæ læditur vita, & corpus proximi, ſequuntur nunc ordine delicta contra ſextum præceptum Decalogi, nempe delicta carnis, quibus peccatur in proprium corpus, & læditur pudicitia, ut adulterium, ſtuprum, & alia ſimilia, de quibus hoc Titulo agendum.

SECTIO I.

DE CRIMINE ADULTERII, & ejus pœnis.

§. I.

Quid ſit adulterium, & quibus modis committatur?

I. ASSERTIO 1. Adulterium eſt alieni tori violatio, *c. ult. cauſ.* 32. *q.* 6. unde adulterium dicitur, quaſi ad alienum torum acceſſio, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. n.* 1. *Silveſt. V. Adulterium. n.* 1. Continet autem in ſe duplicem deformitatem contra rectam rationem, ſive malitiam: unam luxuriæ, quia eſt concubitus viri cum fœmina, extra conjugium: alteram injuſtitiæ, quia eſt coitus cum fœmina, quæ eſt uxor alterius, *S. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 8. *Azor. p.* 3. *Inſtit. l.* 7. *in princ.* quæ malitia non purgatur, nec tollitur per conſenſum alterius conjugis, eò quòd hic conſentiat in adulterium conjugis adulteri, quia adhuc injuria infertur DEO Auctori naturæ, qui vinculo indiſſolubili utrumque conjugem ſibi invicem aſtrinxit: quamvis conjux conſentiens in adulterium alterius non poſſit actionem, vel querelam inſtituere ſuper illatâ ſibi injuriâ à conjuge, quia ſcienti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus, *reg. juris* 27. *in* 6.

II. ASSERTIO 2. Committitur adulterium tribus modis. Primò, ſi vir conjugatus cognoſcat carnaliter mulierem ſolutam, & tunc eſt adulterium ſimplex, ex parte viri tantùm. Secundò, ſi è contrario, vir ſolutus cognoſcat carnaliter fœminam conjugatam, & hoc eſt adulterium ſimplex, ex

parte

parte fœminæ tantùm. Tertiò, ſi vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & hoc eſt adulterium duplex, ex parte utriuſque, tam viri, quàm fœminæ, *Silveſt. c. l. Azor. c. l. not. 2.*

Ubi tamen notanda eſt differentia inter Jus Civile, & Canonicum, nam quamvis propriè dictum adulterium ex parte viri ſit, cùm violat alienum torum, licèt ipſe ſit ſolutus, & non conjugatus: & ex parte mulieris, quando ipſa violat proprium torum, etiamſi adulter non ſit conjugatus: ſi tamen vir conjugatus concumbat cum ſoluta, tunc de Jure Civili, nec ex parte viri, neque ex parte mulieris, dicitur, vel cenſetur adulterium: neque pœnæ decretæ in adulteros tunc locum habent, ut ex communi, & indubitata DD. ſententia tradit *Clarus l. 5. ſentent. §. Adulterium, n. 2.* ideòque in *l. Fugitivus 225. ff. de V. S.* adulter vocatur, qui alienam matrem-familias corrupit. Ratio eſt, quia in adulterio commiſſo cum fœmina conjugata, ſive à ſoluto, ſive à conjugato, confunditur ſemen adulterinũ cum maritali, & ex eo naſcitur proles incerta, cùm ipſa neſciat, an ex marito, an verò ex adultero conceperit. At verò de Jure Canonico, ſi vir torum, & fidem conjugalem violet, accedendo ad aliam etiam ſolutam, quàm ad propriam conjugem, adulterium verè, ac propriè committere cenſetur, non minùs, quàm mulier conjugata, ſi carnale commercium habeat cum alio viro etiam ſoluto, quàm proprio marito, quia eadem caſtimonia debetur à viro, quæ ab uxore, & uterque conjux ad fidem mutuò promiſſam æqualiter obligantur, *c. Nemo 4. in princ. cauſ. 32. q. 4.* quamvis turpius ſit adulterium in muliere, ob rationem ſuprà allatam, *Clarus c. l. Zoeſ. in comment. ff. ad Leg. Jul. de adulter. n. 2.*

III. Præterea committitur adulterium, non ſolùm ſi vir alienam uxorem carnaliter cognoſcat, ſed etiam ſi carnale commercium cum ſponſa aliena habeat de præſenti ducta, non tamen adhuc à viro ſuo cognita, quia Sponſalia per verba de præſenti contracta ſunt verum matrimonium, nuptias enim non concubitus, ſed conſenſus facit, *Reg. 30. in ff. Gl. in c. Diſcretionem 6. V. Reatum, de eo qui cognovit conſang. Clarus §. Adulterium. n. 8.* & alij communiter. Non autem committitur adulterium cum aliena ſponſa de futuro, ut ex probabiliore ſententia docet *Covarr. in Epitome l. 4. Decretal. c. 1. n. 7, & 8. Clarus c. l. Zœſ. in comment. ff. ad Leg. Jul. de Adult. n. 6.* quia adulterium propriè in nuptam committitur, *l. Inter 6. §. 1. & l. Stuprum 34. in fine ff. eod. tit.* & adulterium eſt violatio alieni tori, & adulter dicitur corruptor alienæ matrisfamilias. At verò per concubitum cum ſponſa aliena de futuro, non violatur torus alterius, quia ſponſus non habet jus accedendi ad ſponſam, ante conſenſum conjugalem mutuum, expreſſum vel tacitum, de præſenti præſtitum, nam per ſponſalia de futuro jus acquiritur, non tam præſens, quàm futurum, quod per matrimonium Sponſæ cum alio contractum, & alijs etiam modis impediri poteſt, nec etiam Sponſa aliena dici poteſt Materfamilias.

Non obſtat *text. in l. Si uxor 13. §. Divi ff. ad Leg. Jul. de adulter.* ubi dicitur: *Etiam in ſponſâ hoc idem vindicandum, quia nec ſpem matrimonij violare permittitur*: & in *l. Propter 7. C. eod.* dicitur, quòd non poteſt jure mariti violatæ virginis adultæ crimen exerceri, niſi violata ſponſa ejus fuerit. Nam ea loca non ſunt accipienda de adulterio propriè dicto, ſed latè ſumpto, prout etiam ſtuprum complectitur, juxta *l. inter 6. §. 1. ff. eod.* ita ut licèt vindicandum ſit, non tamen niſi ut ſtuprum, ut patet ex *cit. l. Si uxor, §. Minor*: nec ut agat quaſi jure mariti, & tanquam de adulterio, cùm non fuerit maritus, tempore commiſſi criminis, ſed potiùs jure ſponſi, tanquam de ſtupro in ſui injuriam commiſſo, propter præcedentia ſponſalia, & ſpem matrimonij, juxta *l. Etiam 15. §. Sponſum quoque ff. de injuriis*: nam certum eſt, illum, qui cognoſcit fœminam alteri deſponſatam per verba de futuro, gravem injuriam inferre ſponſo, lædendo jus per fidem mutuò datam ipſi acquiſitũ: unde ſponſus non vindicat illam fornicationem cum ſponſa ſua, eò quòd ſit adulterium, ſed ratione gravis injuriæ ſibi illatæ, *Covarr. cit. c. 1. n. 9. & 11. Zœſ. c. l. n. 7. & 8.* Nec etiam obſtat, quod adfert Gratianus in *c. Omne 10. cauſ. 27. q. 2. ex Deuteronom. 10. c. 22.* *Qui ſponſam alterius in agro opprimit, morte moriatur, quia uxorem alterius violavit.* Nam ibi eſt ſermo de ſponſa de præſenti, ut patet ex *c. Si quis 11. & c. ſeq. junct. Gl. eâd. cauſ. & q. Zœſ. in comment. ad Decretales h. t. n. 2.*

§. III.

De accuſatione criminis adulterii.

IV. Quæritur primò, quinam admittantur ad accuſationem adulterij? Reſp. Inprimis, & ante omnes alios, etiam patrem adulteræ, admittitur ad accuſandum maritus, *l. 2. §. Si ſimul ff. ad Leg. Jul. de adult.* ubi etiam ratio redditur, cur maritus in accuſando præferatur patri mulieris adulteræ: *nam & propenſiore irâ, & majore dolore executurum eum accuſationem credendum eſt*: idque procedit, etiamſi pater prævenerit in accuſando adulteram, modò maritus non fuerit negligens in accuſatione inſtituenda, ut ibidem additur: vel niſi pater maritum infamem arguat (qui jure mariti non accuſabit, ſed jure extranei) aut colludere magis cum uxore doceat, quàm ex animo accuſare: tunc enim pater præfertur marito, aliàs poſtponitur in accuſando, *l. Niſi 3. & ibi Gl. V. Infamem. ff. eod.*

V. Præterea poſt maritum ceſſantem, aut nolentem agere, admittitur ad accuſandum adulterium pater mulieris, *l. 2. §. Si ſimul, & l. ſeq. ff. ad leg. Jul. de adult.* poſt patrem verò reliqui cognati admittuntur, ſcilicet frater, patruus, avunculus adulteræ, & alij, quos verus dolor ad accuſationem impellit, *l. Quamvis 30. C. ad Leg. Jul. de Adulter.* Ceſſantibus autem propinquis, etiam extranei ad accuſandum admittuntur: nam licèt jure mariti accuſare nequeant de adulterio, *l. Si veritas 4. §. 1. & ibi Gl. V. Qui accuſare ff. dicto tit. & l. Jure 6. C. eod.* non tamen omnino excluduntur ab accuſatione, ſed ſolùm ita, ut non poſſint accuſare, quamdiu perſonæ propin-

propinquæ, & neceſſariæ extant, & accuſare non recuſant; quomodo intelligendum eſt, quod dictum in *cit. l. Quamvis. C. dicto tit.* ut exponit *Gl. ibid. V. Proximis. & V. Ab accuſatione.* Alioquin verò cùm adulterium inter crimina publica numeretur, *l. 1. ff. de public. Judic. §. Item lex Julia Inſtit. eodem*, quilibet de populo ad ejus accuſationem admittitur, dummodo mas ſit, & major XXV. annis, *l. Palam. 43. §. Senatus. ff. de ritu nupt. l. Si maritus. 15. §. Lex Iulia. ff. & l. 1. C. eod. Weſenb. in Parat. ff. eod. num. 10. Harprecht. Inſtit. de public. Iudic. §. Item lex Iulia num. 38.* Etſi verò aliàs minor XXV. annis adulterij accuſare non poteſt, quia non videtur idoneus accuſator, qui nondum robuſtæ eſt ætatis; ſuum tamen matrimonium, ſi velit vindicare, admitti debet, *cit. l. Si maritus. §. Julia.* cum auctoritate tamen Curatoris, *l. Clarum. 4. C. de auct. præſtant. Gl. in cit. §. Lex Iulia. V. Audietur.* Sed etſi maritus adhuc filius familias ſit, accuſare uxorem poteſt de adulterio, perinde acſi ſui juris eſſet, etiam invito patre, *l. Inter. 6. § Filius famil. ff. h. t.*

VI. Cæterùm etſi maritus accuſare poſſit uxorem, non tamen vice verſâ, uxor accuſare poteſt de adulterio maritum criminaliter ad legalem pœnam infligendam, ſpectato Jure civili, ut conſtat ex *l. 1. C. h. t. Hoſtienſ. in Summa num. 1. h. t.* idque procedit, ſive maritus accedat ad ſolutam, ſive ad conjugatam, ut tradit *Gl. ibid. V. Violato. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 141. num. 104. Sanch. l. 10. de matrim. diſ. 8. num. 33.* Ratio eſt: tum quia uxor majorem reverentiam, & honorem debet viro, tanquam Capiti ſuo, quàm vir uxori: tum quia adulterium longè gravius eſt in uxore, quàm in viro, ob prolis incertitudinem, & alieni partûs ſuppoſitionem; ideóque etſi vir admittatur ad accuſandum criminaliter, non autem vice verſâ, *Harprecht. cit. l. num. 42.* tum quia maritus, ſive accedat ad ſolutam, ſive ad aliam conjugatam, non inquinat ſuum ipſius torum; adeóque nec uxoris ſuæ, ſed torum viri illius, cum cujus uxore rem habet, *Gl. in cit. l. 1. V. Violato. C. h. t.*

Ex quo infertur, ſi vir accuſet adulteram uxorem criminaliter, non admittitur exceptio, quòd vir etiam adulterium commiſerit, quia in hac accuſatione vir, & mulier non gaudent æquali jure, *Sanch. cit. l. n. 34.* Poteſt tamen uxor contra maritum adulterum agere civiliter ad divortium inſtituendum, & repetendam dotem, ac donationem propter nuptias, *Farinac. cit. l. & Sanch.* de quo infrà. poteſt etiam uxor contra maritum inſtituere actionem injuriarum, non ad pœnam legis Juliæ, ſed quia ob violatum matrimonium gravem injuriam paſſa eſt, *Farinac. cit. l. n. 106.*

VII. Verùm hoc quod dictum eſt de diſcrimine inter maritum, & uxorem, non procedit, ſpectato Jure Canonico, ſecundùm quod, cùm adulterium pari ratione in utroque conjuge, tam viro, quàm muliere damnatum ſit, *c. ult. cauſ. 32. q. 5.* ideo hoc jure uxor poteſt accuſare criminaliter de adulterio virum ſuum, ad pœnam legalem infligendam, *Arg. c. Si quis. 4. cauſ. 32. q. 1. junct. Gl. V. Ad imparia.* ubi ait, quòd vir, & uxor in adulterio deprehenſi non ad imparia judicantur, quoad debitum reddendum, divortium, & accuſationem, *Farinac. c. l. n. 105.* quamvis viros ſuos non ita facilè de adulterio accuſare ſoleant, ut dicitur in *cit. c. ult. cauſ. 32. q. 5.* Et hanc ſententiam Juris Canonici ſequuntur etiam Ordinationes imperij, ut refert *Weſenb. cit. l. num. 12.*

VIII. Quæritur ſecundò, Intra quod tempus accuſatio adulterij ſit inſtituenda? Reſpond. maritus, jure ſpeciali mariti, accuſare poteſt uxorem adulterij intra LX. dies utiles computandos à tempore ſoluti matrimonij per divortium, *l. Non ſolùm. 3.* & ibi *Gl. V. Ex diſſolutione. & l. Iure. 6. C. h. t.* Idem tempus LX. dierum conceſſum eſt patri, quod tamen ipſi non currit, dum maritus accuſat: ſi verò uterque, tam maritus, quàm Pater differat accuſare, utrique hoc tempus currit, *l. Si mariens. 4. in princ. ff. h. t.* poſt LX. dies verò elapſos admittuntur ad accuſandum etiam extranei (& inter hos quoque maritus, & pater, ſi privilegium LX. dierum neglexerint, ſed jure extranei) intra quatuor menſes utiles, *cit. l. 4. §. 1. l. Miles. 11. §. Sexaginta dies. ff. eod.*

IX. Quæritur tertiò. Quinam accuſari poſſint de adulterio? Reſp. accuſari poſſunt, tam adulter, quàm adultera, modò per dolum adulterium ſit commiſſum, id eſt, ſciverit eam, cum qua ſcortatus eſt, alterius eſſe uxorem, nam adulterium ſine dolo malo non committitur, *l pen. ff. h. t. Hoſtienſ. in Summa. eod. num. 4.* Hinc ſi mulier ab alio decepta, putans eſſe maritum ſuum, carnaliter cognoſcatur; vel credens maritum eſſe mortuum, cum alio nuptias contrahat, non poteſt accuſari, tanquam rea adulterij, *Weſenb. in Paratit. ff. h. t. num. 14.* Idémque eſt de eo, qui ignorat mulierem, quam cognoſcit, eſſe nuptam viro, *Farinac. cit. q. 141. n. 97.*

Extenditur autem primò. Quòd mulier conjugata, etiamſi publica meretrix ſit, poſſit accuſari, ac puniri, tanquam rea adulterij, *l. Si uxor. 13. §. Sed etſi ea. ff. h. t.* & ibi *Gl. V. Vulgaris.* & alij plures apud *Farinac. cit. q. num. 84.* Nec obſtat, quòd in *l. Si ea. 22. C. h. t.* dicitur, cum meretrice adulterij crimen ceſſare, nam ibi adulterium accipitur pro ſtupro, juxta *Gl. ibid. V. Adulterij.* Idque certum videtur, reſpectu mulieris, quòd ob meretricium non excuſetur ab adulterio, ſi conjugata ſit: alioquin ſequeretur abſurdum, quòd mulier, quæ publica adultera eſt, minùs puniatur, quàm mulier, quæ occultè ſolùm adulteratur: quamvis vir conjugatus accedens ad talem publicam meretricem conjugatam non poſſit accuſari, ac puniri, tanquam reus adulterij, quia non videtur violâſſe torum alienum, ubi nullus eſt tori pudor, & reſpectus, ſed promiſcua, & vulgaris, marito conniventе, turpitudo, *Weſenb. cit. l. num. 6. Farinac. cit. l. num 85.* ubi ait, hodie ita in praxi ſervari: quamvis *Clarus §. Adulterium. n. 3.* dicat, quòd etiam quoad mulierem meretricem ceſſat pœna; adeóque etiam accuſatio criminalis adulterij. Extenditur ſecundò, quòd non ſolùm accuſari poſſunt, qui mœchantur, ſed etiam, qui quâvis ratione, quæſtum ex adulterio faciunt, ut qui lenocinium exercent, ſive proſtituunt uxorem ſuam, vel qui domum ſciens præbet, ut adulterium in ea fiat, *l Qui domum. 8. l. Mariti. 29. §. Qui quæſtum. ff. h. t.* Item qui prohibitas,

& illicitas nuptias contrahunt, ut qui pupillam ſuam duxit uxorem, *l. 7. ff. h. t. Hoſtienſ. in Summa. num. 4.*

X. Quæritur quartò. Coram quo Judice inſtituenda ſit accuſatio adulterij? ℟. Si agatur criminaliter ad pœnam ſanguinis, aut mortis imponendam, ſolus Judex ſecularis poteſt cognoſcere, quia Eccleſiaſticus prohibetur eam pœnam infligere, *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in c. Tuæ. 5. de procurat. n. 6.* quoad alias verò pœnas hoc crimen eſt mixti fori; adeóque ad utrumque Judicem, tam Eccleſiaſticum, etiam quoad laicos, quàm ad ſecularem pertinet has pœnas infligere, ita ut inter eos præventioni ſit locus, *Sanch. l. 10. de matrim. diſ. 8. num. 16.* De Judice Eccleſiaſtico eſt textus in c. 1. *de offic. Judic. Ord.* ubi dicitur, quòd Epiſcopi in ſuis Diœceſibus liberam poteſtatem habeant adulteria, & ſcelera inquirere, ulciſci, & judicare. De Judice ſeculari, quòd vir accuſare poſſit uxorem coram illo de crimine adulterij ad pœnam legitimam infligendam, habetur in *cit. c. Tuæ. de procurat.* de utroque verò in *c. Cùm ſit. 8. de foro compet.* ubi dicitur, malefactores ſacrilegos Eccleſiarum coram utroque Judice, ſub quo maluerint, poſſe conveniri; adulterium verò eſt quaſi ſacrilegium quoddam, *l. Quamvis. 30. in fine. C. h. t.* ubi adulteri appellantur ſacrilegi, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 7. num. 20. Clarus in pract. crim. q. 37. num. 3.* ubi ait, eſſe communem opinionem. Ratio eſt: quia cùm per adulterium inferatur injuria quædam Sacramento matrimonij; ideo non minùs ad Judicem Eccleſiaſticum, quàm ad ſecularem pertinet illud cognoſcere, & punire. At verò ſi de adulterio agatur civiliter, in ordine ad divortium, ſive ſeparationem tori, ſolus Judex Eccleſiaſticus, & non ſecularis poteſt de illo cognoſcere, *cit. c. Tuæ. §. Si verò. de procur. & c. 1. Ut lite non conteſt. Covarr. cit. c. 7. §. 6. n. 8. Clarus cit. l. Sanch. cit. diſ. 8. n. 15.* Ratio eſt, quia ſicut quando agitur de valore matrimonij, ad ſolum Eccleſiaſticum Judicem pertinet de eo cognoſcere, ob rationem Sacramenti: ita etiam de cauſis ejus diſſolvendi judicium ferre. Similiter ſi agatur de adulterio, in ordine ad divortium inſtituendum coram Judice Eccleſiaſtico, & acceſſoriè etiam ad amiſſionem dotis allatæ, ad eundem etiam pertinet, qui enim cognovit de principali, cognoſcere etiam debet de acceſſorio, *c. Prudentia. 3. de donat. inter vir. & uxor. Sanch. cit. l.*

XI. Cæterùm illud hîc notandum eſt, ſi vir contra uxorem adulteram inſtituat actionem criminalem, ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, ſecundùm Jus Canonicum, non poteſt poſtea, etiam finito eo judicio, agere de adulterio civiliter ad divortium inſtituendum, ſeu tori ſeparationem, & amiſſionem dotis, vel donationis propter nuptias, aut vice verſâ, finito Judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accuſare, *Abb. in cit. c. Tuæ. n. 5. & in c. De his. 6. n. 6. de accuſat. Sanch. cit. diſ. 8. n. 19.* Idque probatur ex *l. Interdum. 4. ff. de public. Iudic. & l. Quod SCtum. ff. de injuriis*, ubi in fine dicitur: planè ſi actum eſt publico judicio, denegandum eſt privatum. Similiter ex diverſo, quando ſcilicet utrumque ad vindictam tendit, juxta *Gl. fin. ibid.* At verò utraque hæc actio ex adulterio competens, tam criminalis, quàm civilis tendit ad punitionem adulterij, licèt prior ad publicam vindictam, ſeu pœnam, poſterior ad privatam; nam quamvis divortium propriè non ſit pœna, ſed proſecutio Juris, quod conjux innocens acquiſivit, ob alterius conjugis adulterium: tamen quoad hanc actionem ſeparatio, quoad torum, & habitationem, cenſetur, & appellatur pœna, quia ea petitio non pertinet ad compenſandum rei familiaris damnum: ſed potiùs inſtituitur divortium in pœnam ingratitudinis, & fidei conjugalis violatæ; ideóque in *cit. c. Tuæ. de procur.* ejuſmodi accuſatio, ſeu actio tendens ad divortium, vocatur mixta ex civili, & criminali: criminalis, quatenus tendit ad divortium inſtituendum: civilis verò, quatenus tendit ad dotis amiſſionem, quæ tamen etiam pœna quædam eſt, licèt applicanda actori, ſeu accuſatori, *Sanch. cit. l.* Cùm ergo utraque hæc actio tendat ad vindictam publicam, aut privatam, non poteſt quis, unâ intentatâ, & finitâ, ad alteram tranſire, quia non eſt decens, nec æquum, ut aliquis poſtulet idem delictum bis puniri. Aliud verò eſt dicendum, ſi inſtituatur actio civilis directè tendens ad intereſſe, ſeu jacturam rei familiaris compenſandam; ea enim non præjudicat actioni criminali, quominùs uno judicio finito, alterum inſtitui poſſit. Nec refert, quænam priùs intentetur, ſicut expreſsè habetur in *l. unic. C. Quando civil. act. crimin. præjud.* ſic ſi quis alicui rem ſurripuit, poteſt Dominus agere, vel civiliter contra furem ad damni illati compenſationem, vel poſt illam obtentam, criminaliter ad publicam vindictam, nec una actio per aliam tollitur. Non tamen poteſt utraque ſimul intentari in eodem judicio, *Gl. in cit. l. unic. V. Utraque.* quia cùm actio criminalis ſit dignior, & major, quàm civilis, non poſſunt ſimul cumulari æquè principaliter: quamvis ſi actor inſtituat actionem criminalem principaliter, poſſit ſimul acceſſoriè petere, ut damnum rei familiaris ſibi compenſetur, *Clarus in pract. crim. q. 2. num. 21. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 4. n. 19. Sanch. cit. l. n. 19.*

§. III.

Quomodo probandum ſit adulterium?

XII. Supponendum eſt, adulterium, cùm omnino occultè, & remotis arbitris fieri ſoleat, non poſſe directè probari per teſtes, vel per documenta, aut inſtrumenta, ſed ſolis præſumptionibus, conjecturis, & indicijs, ob defectum probationis directæ, *Maſcard. de probat. concl. 57. num. 3. Menoch. l. 1. de præſumpt. præſumpt. 58. n. 3. Sanch. l. 10 de matrim. diſ. 12. num. 40.* Idque ſumitur ex *c. Maritis. 4. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Pariſienſi c. 3. ubi dicitur: maritis etiam ex ſuſpicione (violentâ ſcilicet, *Gl. hîc V. eod.*) uxores accuſare permiſſum eſt, & ipſi plùs cæteris, de adulterio, & accuſare poſſunt, & defendere, quia nimirum nullus poteſt agere ad tori ſeparationem, niſi maritus, cùm nec alterius interſit, *Hoſtienſ. hic V. Plus de cæteris. & Abb.* de quo ſuprà.

XIII. Por-

XIII. Porro non ſufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque ſuſpicio probabilis, ſed requiritur violenta, quæ ſufficit ad condemnandum, juxta *c. Afferte. 2. & c. Litteris. 12. de præſumpt.* cujusmodi eſt, quæ etſi non plenam, & indubitatam fidem, moralem tamen certitudinem facit, quæ virum prudentiſſimum induceret ad judicandum, adulterium eſſe patratum, *Sanch. cit. diſ. 12. n. 41. & 42.* Tales præſumptiones violentæ plures enumerantur à *Maſcardo de probat. concl. 59. & ſeqq. Menoch. de præſumpt. l. 5. præſumpt. 41. Sanch. cit. diſ. 22. n. 43. & ſeqq.* Prima eſt orta ex ipſá rei natura, ſi abſente marito per unum annum, vel amplius, is poſtea reverſus reperiat uxorem ſuam prægnantem, quæ ſufficiens eſt ad condemnandum ad pœnam ordinariam adulterii, *Menoch. cit. præſumpt. 41. n. 5. & 6.* Secunda eſt, ſi qui accuſati ſunt de adulterio, ac poſt factam excuſationem, & defenſionem, quòd eſſent ſanguine juncti, matrimonium contraxerunt, tunc eſt præſumptio, ipſos antea adulterium commiſiſſe, de quo fuerant accuſari, *l. Si qui. 34. C. ad leg. Jul. de adult.* quæ eſt præſumptio ſufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. n. 7. & 8.* Tertia eſt, ſi maritus ter alicui denunciavit, in ſcriptis, & præſentibus tribus teſtibus, ne cum ſua uxore eſſet, eá nque alloqueretur, & tamen denuo deprehendatur cum illa eſſe, & colloqui, *Auth. Si quis ei. C. h. t.* & hæc eſt etiam præſumptio juris, & de jure, ſufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. n. 9. & 10.* Quarta conjectura, ſeu præſumptio eſt, quando reperitur ſolus cum ſola, nudus cum nuda, in eodem lecto jacere, juxta *c. Litteris. 12. de præſumpt.* imò etiam ſi quis ſolus cum ſola in loco ſecreto, & abdito ſit inventus, præſertim ſi vir ſolutas habeat caligas, & mulier renuat aperire oſtium, *Menoch. cit. præſumpt. 41. n. 11. & 12.* vel ſe mutuò amplectentes, & oſculantes, *Abb. in c. Præterea. 27. n. 2. de teſtib.* quæ tamen probabilis ſolùm ſuſpicio adulterii videtur, non violenta, niſi aliæ circumſtantiæ, & adminicula concurrant, quia oſcula, & amplexus ſunt ſolùm præparatoria ad adulterium, & futurum, non præteritum arguunt, *Menoch. c. l. n. 26. & ſeqq. Sanch. cit. diſ. 12. n. 45. & ſeqq.* multò minùs xenia, & munera hinc inde miſſa faciunt violentam præſumptionem adulterii, nec illud plenè probant, *Sanch. c. l. n. 48.*

XIV. Quinta conjectura eſt perpetrati adulterii, vel fornicationis, quando domus mulieris diu noctúque frequentatur ab adoleſcentibus, præſertim ſcholaſticis, *Menoch. c. l. n. 21.* Sexta eſt, ſi mulier, inſcio vel invito viro, abnoctavit, *Felin. in cit. c. Præterea n. 3.* Verùm ex hoc non poteſt argui adulterium, cùm potuerit habere alias cauſas abnoctandi, vel ſocias mulieres honeſtas ac pudicas, *Menoch. c. l. n. 22. & 24.* Septima conjectura eſt, ſi repertæ ſint litteræ amatoriæ mulieris, in quibus fatentur concubitum præteritum, ſatis probatum foret adulterium contra ipſam, *Menoch. c. l. n. 39.* Verùm extrajudicialis confeſſio, qualis eſt hæc, non probat plenè adulterium, vel aliud delictum proprium, ſed facit indicium ſufficiens ad torturam. At verò confeſſio conjugis facta in Judicio plenè quidem probat proprium adulterium contra ipſam, *c. Intelleximus. 6. h. t. Sanch. cit. diſ. 12. n. 49.* non tamen talis confeſſio probat plenè contra maritum, ut ex illa condemnari poſſit de adulterio, quia confeſſio unius ſuper aliquo crimine non nocet alteri, etiam ſocio criminis, nulli enim de ſe confeſſo adversùs alium in eodem crimine eſt credendum, *c. Neſciens. 10. de teſtib. c. 1. de confeſſ. Gl. in c. Significâſti. 5. in notat. & V. Imponens. h. t. Abb. ibid. n. 4.*

Similiter non ſufficit ad probandum adulterium, ſi vir vel uxor glorietur, vel dicat, extra judicium, ſe commiſiſſe cum iſto, vel iſta adulterium, quia hujusmodi confeſſio extrajudicialis non valet in præjudicium alterius, imò nec contra confitentem plenè probat, *Sanch. c. l. n. 48.* Porro præſumptiones prædictæ violentæ adulterii debent plenè probari per teſtes, omni exceptione majores, eóſque non ſingulares, *Sanch. c. l. n. 51.* Verùm in hac re non poteſt dari regula certa & generalis, cùm tota pendeat ab aliis circumſtantiis particularibus, ideóque Judicis arbitrio relinquitur, quæ ſigna, ſive conjecturæ ſufficiant ad probandum, ſive adulterium, ſive fornicationem: licèt in Jure in *c. Litteris. 12. de præſumpt.* expreſſum ſit, violentam præſumptionem adulterii (idem eſt de fornicatione) eſſe, ſi ſolus cum ſolà, vel nudus cum nuda, in eodem lecto jacere deprehendantur: poſſunt tamen tales perſonæ eſſe, concurrentibus aliis circumſtantiis, ut etiam non ſufficiant pro violenta præſumptione adulterii, vel fornicationis, etſi unus cum una in eodem lecto reperiantur, præſertim veſtiti. Itáque in his, & aliis ſimilibus caſibus, in quibus nihil in ſpecie Jure eſt expreſſum, neceſſariò ad prudentis viri arbitrium eſt recurrendum, ejúſque judicio ſtandum, ut jam dictum.

§ IV.

An maritus teneatur uxorem adulteram non reſipiſcentem dimittere, nec eam ſibi reconcilare, niſi poſt peractam pœnitentiam, & emendationem?

XV. Reſpondetur affirmativè, prout decernitur in *c. Si vir. 3. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Arelatenſi, aliàs Aurelianenſi, ubi dicitur: ſi vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe (adulte- »
rando cum alio) quæ non egit pœnitentiam: ſed »
permanet in fornicatione (nam ſi egit pœniten- »
tiam, poteſt vir eam ad torum, & cohabitatio- »
nem denuo admittere, ut poſtea ſubjungitur) »
vixit cum illa, reus erit, & particeps peccati il- »
lius. Ratio eſt, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat uxoris, *c. 1. & c. Si quis. 6. cauſ. 32. q. 1. l. Quemadmodum. 25. §. ult. de jurejur. & l. 2. C. Ad leg. Jul. de adult.* ubi dicitur, *crimen lenocinii contrahunt, qui deprehenſam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt, Gl. hic V. Reus erit.* Quòd »
ſi mulier dimiſſa pœnitentiam egerit, & volue- »
rit ad virum ſuum reverti, debet eam recipe- »
re (id eſt, poteſt, nec enim cogitur, niſi velit, »
c. Gaudeamus. 19. de Converſ. conjug.) ſed non ſæ- »
pe recipere peccatricem. Quare quòd hìc dici- »

tur, *debet recipere*, id intelligendum eſt non de debito ſtrictè dicto, ſcilicet neceſſitatis: ſed honeſtatis, quia etiam poſt pœnitentiam poſſet maritus eam de adulterio accuſare, *c. Admonere. 8. cauſ. 33. q. 2. Gl. hic V. Debet, & Hoſtienſ. V. eod.*

XVI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Obligatio ſeparandi ſe ab uxore adultera, quamdiu non ſe emendat, non oritur ex adulterio præcisè; tum quia etſi Christus *Matth. 5. & 19.* permiſerit divortium ab uxore, ob cauſam fornicationis, non tamen id præcepit: tum quia cùm divortium ſit pœna adulterii, non poteſt obligare conjugem innocentem, & hic, cùm in ejus favorem id ſtatutum ſit, ob injuriam ipſi illatam per adulterium, poteſt hoc jure ſuo cedere, & injuriam condonare, *Sanch. l. 10. de Matrimon. diſ. 13. num. 6.* Sed neque oritur obligatio dimittendi uxorem adulteram perſiſtentem in adulterio, ex præcepto correctionis fraternæ, quia vir huic ſatisfacit, uxorem admonendo, ut reſipiſcat, & puniendo modo ſibi permiſſo: quòd ſi hoc non ſufficiat, moraliter loquendo, nulla ſupereſt ſpes emendationis, ſed potiùs timeri poteſt, ne dimiſſa à viro libidini vacet, & deterior efficiatur: neque præceptum charitatis proximi poteſt obligare maritum, neque præceptum correctionis fraternæ ad dimmittendam uxorem, cum tam gravi ſuo detrimento, quia ſtimulis carnis agitabitur, quibus reſiſtere valde difficile illi erit, & carere cogetur obſequiis uxoris, in educatione filiorum, & miniſteriis domeſticis, *Sanch. c. l. n. 8.* Oritur ergo hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram perſiſtentem in publico adulterio, ex ſolo præcepto vitandi ſcandali, quia alioquin vir cenſetur connivere, & patrocinari adulterio uxoris: & hac præſumptione conſenſûs viri in adulterium uxoris nititur textus in *cit. c. Si vir. h. t. & c. 1. cauſ. 31. q. 1.* non imponendo novum præceptum, ſed declarando naturale, de vitando ſcandalo, quod ex tali ſuſpicione oritur, *Sanch. c. l. num. 10. & 11.* dummodo adulterium ſit notorium, vel publicum, nam ſi notorium non ſit, etſi ipſe vir ſit illius conſcius, vel etiam alii pauci, ita ut probari poſſit, ceſſat obligatio dimittendi uxorem, quia tunc ceſſat ratio ſcandali publici, *Sanch. c. l. num. 14.*

Eſt autem hæc obligatio dimittendi uxorem perſeverantem in publico adulterio gravis, & mortalis culpa, ſi aliis mediis caveri non poſſit ſcandalum inde conſequens: niſi tamen ex juſta, & urgente cauſa uxor adultera retineatur, v. g. ob timorem proprii periculi ſpiritualis, vel damni ſpiritualis ipſius uxoris, ut ſi expulſa fieret deterior, vel ne uterque conjux infamaretur: vel quia probabilis ſpes eſt fore, ut ſi uxor retineatur, reſipiſcat, *Sanch. cit. diſ. 13. n. 19. & ſeqq.* Unde hoc præceptum dimittendi uxorem adulteram perſiſtentem in adulterio, eique debitum negandi valde rarò obligat, *Sanch. c. l. n. 25.*

Notandum ſecundò, Hâc obligatione dimittendi virum adulterum incorrigibilem non tenetur uxor, tum quia in illa ceſſat ratio vitandi ſcandali, cùm fœminæ non ita poſſint cohibere viros, ne libidini vacent, quibus ſubditæ ſunt: tum quia minor ſpes eſt emendationis in viro dimiſſo, ob majus periculum, ne inhoneſtam vitam ducat, & graviora incommoda ſequantur ex dimiſſione viri. Unde etiam *cit. c. Si vir.* de ſolo viro, ſeu marito loquitur, quia in illo multò major ratio reperitur, cur teneatur dimittere uxorem adulteram, quàm hæc maritum adulterum, *Sanch. cit. diſ. 13. n. ult.* Nec obſtat, quòd in *c. Si quis. 4. cauſ. 32. q. 1. in fine* dicitur: *Similiter ſi virum ſuum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur*, quia id intelligendum eſt, quoad facultatem inſtituendi divortium, ratione adulterii, non quoad obligationem, *Sanch. c. l.*

XVII. Notandum tertiò. Si vir ignoret, uxorem ſuam adulterium commiſiſſe, non fit particeps adulterii, quoad culpam, etiamſi illam retineat, ut colligitur ex *cit. c. 3.* ibi: *ſi vir ſciens h. t.* quia peccatum non committitur, ſine voluntate, & conſenſu, ignorans autem non conſentit, *cauſ. 15. q. 1. in princ.* quamvis bigamiam contrahat, ita ut ad Miniſterium Eccleſiaſticum admitti non poſſit, *c. Si cujus. 11. diſ. 34.* etiamſi reconciliatio uxoris fuerit ſecuta, & ſic privatur jure ſuo, ſine culpa, ſed non ſine cauſa, *Hoſtienſ. in tit. c. Si vir. V. Sciens. & Abb. num. 2.*

Notandum quartò. Si uxor ſæpius delinquat, adulterando cum alio, maritus ſemper poteſt ei dimittere injuriam, ſi vult, & poſt pœnitentiam eam recipere, ſecundùm Evangelicam doctrinam, etiam ſeptuageſies ſepties, *c. Adhuc. 32. diſ. 3. de pœnit. c. Quemadmodum. 25. §. fin. de jurejur.* non tamen ad id cogitur, quia etſi quis remittere debeat injurias ſibi illatas, quantum ad rancorem vindictæ, ſeu odium, non tamen quantum ad ſatisfactionem, vel juris acquiſiti remiſſionem, ut hîc, nemo enim tenetur ſuum dare, vel remittere, niſi velit, *c. Precariæ. 4. cauſ. 10. q. 2.* nec videtur injuriam facere, qui utitur jure ſuo, *c. Cùm Eccleſia. 31. de Elect.* Quare cum in *cit. c. Si vir in fine h. t.* dicitur, quòd maritus non ſæpe debeat recipere mulierem peccatricem, etiam poſt pœnitentiam: id ideo dictum eſt, quia Eccleſia non intercedit pro ea, poſtquam maritus aliquoties ei pepercit, & ne Eccleſia videatur ei dare licentiam peccandi, & ut inde terreatur, ne ampliùs peccet, nam delicta ſæpius commiſſa graviùs puniri debent, *l. Nemo. 3. C. de Epiſc. audient. Gl. fin. in cit. c. Si vir, & Hoſtienſ. ibid. in fine.*

Illud hîc addendum, non teneri virum uxori adulteræ etiam non reſipiſcenti denegare neceſſaria alimenta, quia hoc eſt medium nimis acerbum ad finem emendationis obtinendum: ſed per hoc potiùs præberetur anſa perſiſtendi in peccato, & proſtituendi corpus ſuum, ut quæſtum faceret. *Joann. Andr. in cit. c. Si vir. num. 1. Sanch. cit. diſ. 13. num. 17. contra Abbat. hîc num. 2.*

§. V. *Quæ*

§. V.

Quæ ſint pœnæ adulterii, tam criminales, quàm civiles?

XVIII. Assertio I. Inprimis lege Divinâ antiquâ Moſaicâ, adulteri & adulteræ morti adjudicabantur, *Levitici c. 20. Verſ. 10. & Deuteron. c. 22. v. 22.* & quidem ut lapidarentur, ut conſtat ex *c. 8. Ioan.* Jure verò civili Cæſareo decreta erat adulteris, ſive viro, ſive mulieri, pœna gladii, ſeu capitis amputatio, *l. Quamvis. 30. in fine C. ad leg. Iul. de adult. §. Item lex Iulia Inſtit. de public. Iudic.* Ea verò poſtea correcta fuit in fœminis adulteris, ut verberatæ in Monaſterium detrudantur, ita tamen ut intra biennium viro uxorem repetere liceret: biennio verò tranſacto, vel viro, priusquam reduceret ream, mortuo, adultera tonſa, Monaſtico habitu ſuſcepto, ibi, dum vivit, permanere debeat, juxta *Auth. Sed hodie. C. eod.* Quòd ſi non poſſit reperiri Monaſterium, in quo adultera recipiatur, poteſt Judex commutàre pœnam, in exilium eam condemnando, confiſcatâ eâ parte bonorum, quæ Monaſterio erat applicanda, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 40. tit. 16. n. 19.* & alii communiter. Hodie verò in pleriſque Provinciis pœna adulterii eſt relegatio, ſive exilium, *Harprecht cit. §. Item lex Iulia. num. 78.* vel alia pœna arbitraria, etiam pecuniaria, teſte *Claro §. Adulterium. n. 7.* In noſtris partibus adulteri, & adulteræ in pœnam ſtare debent, tribus diebus Dominicis, vel feſtis, quando eſt concurſus populi, ante fores Eccleſiæ, cum accenſa face, vel candela.

XIX. Verùm ſecundùm Jus Canonicum, Laici adulterium committentes, tam maſculi, quàm fœminæ, ſi in delicto perſeverant, excommunicantur, *c. Intelleximus. 6. h. t.* Ubi Epiſcopus, ſeu Diœceſanus loci adulterum, & adulteram excommunicavit: quamvis hæc pœna excommunicationis, ſaltem in Germania, non ſit in uſu. Præterea mulieres in Monaſterium detruduntur, & ſi mariti nolint eas recipere, ibi perpetuam pœnitentiam agere debent, *c. Gaudeamus. 19. de converſ. conjug.* prout etiam antè Jure civili ſtatutum erat, *Clarus cit. l. Harprecht in cit. §. Item lex Iulia, num. 77.* Clericus autem, ſi adulteráſſe confeſſus, vel convictus fuerit, deponi ab officio, & Clericatûs Ordine, & communione (ſcilicet fidelium, & Sacramentorum) ei conceſſâ, in Monaſterio ad agendam ibi pœnitentiam, toto vitæ ſuæ tempore, collocari debet, *c. Si quis. 10. & c. ſeq. diſ. 81. & c. Cùm non ab homine. 10. de Iudic. Hoſtienſ. in ſumma n. 7. h. t. Clarus c. l. Bern. Diaz. in pract. crim. Canon. V. Adulteri. c. 89. num. 2.*

XX. Porrò hæc pœna depoſitionis in Clerico adultero tum demum locum habet, ſi is adulterium in Judicio ſit confeſſus, vel de eo convictus, *cit. c. Si quis Clericus:* ſecùs eſt, ſi tantùm de eo fuerit ſuſpectus, & infamatus, ſola enim infamia non ſufficit ad infligendam Clerico pœnam ordinariam adulterii: ſed tunc purgatio ſolùm eſt ei indicenda, in qua ſi defecerit, debet ſuſpendi ab officio, & poſtea agi ad certam pœnam, *Farinac. cit. q. 40. num. 33.* Idque ſumitur ex *c. Significâſti. 5. h. t.*
Nam quidam Presbyter, intra Eccleſiam, cum »
uxore alterius dormivit, quæ ſe & illum (ſcilicet »
Presbyterum adulterum) cuidam Sacerdoti hu- »
jusmodi delictum confeſſos fuiſſe, publicè dete- »
xit Epiſcopo Diœceſano: & idem Sacerdos poſt- »
ea hoc ipſum (nomen adulteri celans) Epiſcopo »
præſente, dixit: ſed Presbyter adulter hoc nega- »
vit, muliere in ſua confeſſione perſiſtente. Quæ- »
ſivit ergo Epiſcopus, quid in hoc negotio fieri de- »
beat? Reſpondet Papa Alexander III. & mandat »
Epiſcopo, ut condignam pœnitentiam imponat »
mulieri adulteræ, & Eccleſiam per aſperſionem »
aquæ benedictæ reconciliare procuret. Et quia »
Presbyter ille infamatus erat graviter (etiam a- »
pud bonos, & graves viros, *Hoſtienſ. hic V. Iudices.*) »
ideo cum vicinis Epiſcopis, quos veriſimi- »
liter cognoverit, non pejeraturos, purgationem »
ei, juxta arbitrium ſuum, indicat, ne populus in »
eo ſcandalum patiatur, & ne alii ad ſimilia pec- »
cata prolabantur. Quòd ſi Presbyter ille ſe pur- »
gare poſſit, eum in officio ſuo miniſtrare per- »
mittat: alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpen- »
dat. »

XXI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Non poterat in caſu hujus c. ob ſolam confeſſionem mulieris adulteræ, puniri Presbyter, quia uni ſoli teſti non creditur, etſi aliàs idoneus ſit, *c. Licèt. 23. de teſtib.* & quia mulier erat, quæ non poteſt eſſe teſtis in criminibus, *c. Torus. 10. de V. S.* & quia erat particeps criminis, & proprium delictum confeſſa, non poterat admitti in præjudicium ſocii, *c. 1. de confeſſ. c. Veniens. 10. de teſtib.* audiebatur tamen allegans propriam turpitudinem, ratione peccati, & periculi animæ, *Abb. hîc n. 2.* cui etiam creditur contra ſe, non contra alium, *l. De ætate. 11. §. 1. ff. de interrogat. in jure fac. Hoſtienſ. hîc V. Præfatæ.*

Notandum ſecundò. Dupliciter poteſt intelligi hoc c. 1. quòd mulier confeſſa ſit, ſe commiſiſſe adulterium cum Sacerdote, fortè de licentia confitentis, nam illâ datâ poteſt Sacerdos audita in Confeſſione Sacramentali revelare, modò tamen ea revelatio fiat ex juſta cauſa, & non in infamiam, ſed utilitatem ipſius confitentis cedat, qualis in hoc caſu non fuit. Vel 2. quòd adultera illa confeſſa fuerit, & ſe & adulterum cuidam Sacerdoti confeſſos fuiſſe, non confeſſione Sacramentali: ſed extrajudiciali, ex occaſione tunc occurrente, quia fortè Sacerdos ille reos illos in Eccleſia invenit, & adhortatus eſt, ut veritatem faterentur, ne in Eccleſia per eos polluta celebret; ſive quia ſacrilegii pœnas timentes, ſe eidem Sacerdoti commendârunt, ut pro illis intercederet, vel ex alia cauſa; aliud enim eſt dicere, hoc peccatum feci, aliud, hoc peccatum illi Sacerdoti confeſſus fui, quæ expoſitio melior eſt, & plenior, quàm prior, ut tradit *Navarr. in c. Sacerdos, 2. diſ. 6. de pœnit. n. 126. & 127.*

Notandum tertiò. Si plures Rei ſint ejusdem communis delicti, probatio facta contra unum, non facit fidem contra alium, quia fortè ille fuit convictus ex falſis probationibus, & res inter alios acta alteri non obeſt, *Abb. hîc n. 6.*

Notandum quartò. Mandat Papa in caſu hu-

jus c. Eccleſiam pes aſperſionem aquæ benedlctæ reconciliari, quia mulier publicaverat, adulterium in illa à ſe, & Sacerdote commiſſum fuiſſe, & exinde infamia orta erat; ſi eoim omnino occultom manſiſſet delictum, non fuiſſet neceſſaria reconciliatio Eccleſiæ, etſi ad cautelam fieri potuiſſet: ſed occultè, *Hoſtienſ. hic V. Reconciliare. & Abb. n. 2.*

Notandum quintò. Etſi aliàs regulariter deficiens in purgatione puniatur ut convictus, *c. Accedens. 23. de accuſat.* convictus autem de adulterio deponi debeat ſi Presbyter vel Clericus ſit: hîc autem propter infamiam, qui in purgatione defecit, tantùm ſuſpenſus fuit ab officio, quia non agebatur ad certam aliquam pœnam, nullàque judicii forma fuit inſtituta, *Ioann. Andr. hic n. 4. & Abb. n. 3.* quamvis iſte Presbyter potuiſſet etiam graviùs puniri, *Hoſtienſ. hîc in fine.*

XXII. Sed jam hîc quæritur, an liceat marito uxorem, & adulterum in adulterio deprehenſos, propriâ auctoritate, occidere? Reſpondetur, etſi patri, ſpectato Jure civili, ſeu Cæſareo, adulterum cum filia, qnam in poteſtate habet, in adulterio deprehenſam impunè occidere liceat, *l. Patri. 20. & l. Quod ait. 23. ff. Ad leg. Iul. de adult.* non tamen marito licet uxorem, etiam in crimine deprehenſam occidere, *l. Nec in ea. 22. §. fin. ff. eod.* Ubi ratio diſparitatis redditur, cur patri id liceat, non autem marito, quia plerumque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit, ut non occidat filium, *Gl. ibid. V. Capit:* at mariti calor, & impetus facilè decernentis reſtænandus fuit; marito verò licitum eſt adulteros deprehenſos cum uxore occidere, non quoscunque: ſed viles vel infames, *l. Marito. 24. ff. h. t. & l. Grachus 4. C. eod.* Ubi additur, ſi maritus adulterum, etiam non vilem, occiderit, mitiùs punietur, nempe pœnâ exilii, non mortis. Item ſi maritus eum, quem ſuſpectum de ſua uxore, ter in ſcriptis admonuit, præſentibus tribus teſtibus fide dignis, ut ſe abſtineat, pòſt invenerit cum uxore ſua, in domo ſua ſine periculo eum perimat, *Auth. Si quis. C. Dicto tit. Covarr. in 4. decretalium p. 2. §. 7. n. 1. & 2.* Atque hæc quidem procedunt de Jure Civili. Verùm de Jure Canonico, & in ſoro conſcientiæ, nequaquam licitum eſt, ſive patri, ſive marito, adulteros quoscunque in delicto cum filia, vel uxore deprebenſos, privarâ auctoritate, occidere, ſine gravi, & lethali culpa homicidii, ut docet *Covarr. c. l. num. 8. Clarus §. Homicidium. n. 50. Sanch. l. 10. de matr. diſ. 8. n. 39.* & alii Theologi ac Juriſperiti communiter. Idque probatur ex *c. Inter hæc. 6. cauſ. 33. q. 2.* Ubi dicitur: licere ſecundùm leges mundanas (ubi *Gl.* ait, ſecundùm legem Lombardam: ſed non ſecundùm Romanam) non tamen ſecundùm Eccleſiaſticas, marito uxorem adulteram interficere, & in *c. ſeq.* poblica pœnitentia imponitur occiſoribus uxorum. Deinde leges civiles ſolùm permittunt occidere uxorem, ob juſtum dolorem, quo incitatus vir injuriam per adulterium ſibi illatam vindicat, non autem ipſum factum approbant: tales autem leges permittentes aliquid impunè fieri, ſive non punientes delictum, non excuſant à culpa in foro conſcientiæ. Sic enim leges civiles tolerant etiam impunè meretrices. Denique injuſtum eſt, parte non auditâ, privatis concedere facultatem generalem occidendi reum, per quam etiam periculo amittendæ ſalutis æternæ animæ occiſorum in tali ſtato exponuntur.

Non obſtat *cap. Si verò. 3. de ſent. excomm.* Ubi maritus percutiens Clericum in adulterio cum uxore deprehenſum, non eſt excommunicatus. Nam inprimis ibi non dicitur, licitum eſſe percutere Clericum adulterum cum uxore deprehenſum: ſed ſolùm remittitur pœna excommunicationis propter juſtum dolorem, quem maritus non poteſt facilè temperare: idque vel ex eo patet, quia in illo c. etiam frater percutiens Clericum cum ſorore in adulterio deprehenſum, non incurrit excommunicationem: & tamen nullâ lege civili, vel Canonica, fratribus licet fornicantes cum ſororibus, etiam in crimine deprehenſos percutere, multò minùs occidere. Deinde cap. illud loquitur de percutiente Clericum adulterum, non de occidente: ac proinde percutiens Clericum cum uxore, matre, filia vel ſorore turpiter inventum, eſt liber ab excommunicatione, non autem occidens, de quo ibi non eſt ſermo, *Covarr. c. l. n. 10. & 12.*

XXIII. Assertio 2. Quod ad pœnas civiles adulterii attinet, prima pœna eſt, quòd conjux innocens poteſt inſtituere divortium, ſive petere ſeparationem à conjuge adultero, quoad torum, & cohabitationem, *c. Ex litteris. 5. de divort.* & ſumitur etiam ex *c. Tua. 5. de procurat.* quin imò ſi crimen adulterii eſſet notorium, poſſet maritus, ſine alia ſententia, vel declaratione Judicis Eccleſiaſtici, propriâ auctoritate, uxorem adulteram expellere, ut ex communi docet *Clarus l. 5. ſentent. §. Adulterium. n. 12.* & vice verſâ, uxor, propriâ auctoritate, ab adultero viro recedere.

Secunda pœna eſt, quòd uxor adultera amittit dotem, poſt latam ſententiam divortii, eámque maritus innocens lucratur, nec reſtituere cogitur, *c. Plerumque. 4. de donat. inter vir. & uxor. l. Conſenſu. 8. §. Hæc niſi. C. De repudiis. Auth. Vt liceat matri. §. Quia verò plurima. verſ. de adulterio collat. 8. n. 117.* Similiter & uxor, ob adulterium mariti, lucratur donationem propter nuptias, & tenetur etiam maritus uxori dotem ſuam reſtituere, durante adhuc matrimonio, *cit. l. Conſenſu. §. Siqua igitur, & §. Si verò cauſam. C. de repud. cit. Auth. Siqua verò plurimas, Covarr. cit. p. 2. c. 3. §. 6. n. 1. & 6. Clarus §. Adulterium. n. 13. & 15. Sanch. l. 10. de matrim. diſ. 8. num. 2. & 11. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 1. & 35.* de qua pœna plura videri poſſunt apud DD. citt. & dictum alibi.

Addunt aliqui tertiam pœnam, quòd uxor adultera amittat etiam bona paraphernalia, & propria, eáque viro adjudicentur, ut docet *Gl. in cit. c. Plerumque. V. Dotalitium, Covarr. cit. c. 7. § 6. n. 2. Clarus c. l. n. 15.* & alii. Sed contraria ſententia eſt verior, quam tenet *Silveſt. V. Adulterium. q. 6. num. 8. Sanch. cit. diſ. 8. n. 10. & alii apud Farin. cit. q. 142. n. 4. & 5.* nam bona paraphernа non dicuntur dotalitium uxoris, nec in materia pœnali, qualis eſt hæc, verba ſunt extendenda, ultra propriam ſignificationem, ſed potiùs reſtringenda.

§. VI. An

§. VI.

An, & quando adulterium unius coniugis compenſetur cum adulterio alterius?

XXIV. Quæritur primò. Au mutua conjugum adulteria compenſentur iuvicem, quoad pœnas civiles? Reſp. Compenſari, non ſolùm quoad divortium, ſed etiam quoad amiſſionem dotis, & bonorum uxoris adulteræ, & dooationis propter nuptias viri adulteri: ita ut neque vir adulter lucretur dotem, aut alia boua adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias ſibi factam à viro, ſed mutua fiat delictorum compenſatio, *Silveſt. V. Dos. q. 15. dicto 1. Sanch. l. 10. de matr. diſ. 8. n. 29.* & alij apud ipſum. Idque probatur primò ex *l. Viro 39. ff. ſoluto matr.* ubi dicitur: Viro, atque uxore mores invicem accuſantibus, cauſam repudij dediſſe, uti omque prouunciatum eſt; id ita accipi debet, ut eâ lege, quam ambo contempſerunt, neuter vindicetur, *paria enim delicta mutuâ compenſatione diſſolvuntur*, ubi *Gl. V. Accuſantibus.* id explicat, id eſt, objicieutibus in civili cauſa, ut in douatione propter nuptias, & dote repetitis, nempe quam vir repetebat ab uxore, & dote, quam uxor repetebat à viro, ſed uterque ſe tuebatur ob delictum alterius. Idemque quoad pœnam divortij habetur iu *c. Significâſti 4. de divortiis*, ubi mulier, ſine judicio Eccleſiæ, dimiſſa à viro ſobolem de alio viro ſuſcepit: & nihilominùs viro reſtitui poſtulabat, aſſerens, ſe injuſtè ab ipſo dimiſſam, eúmque ſibi occaſionem adulterandi dediſſe: ideóque mandat Papa, ſi notorium ſit, ipſam mulierem adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam vir cogi non debet, niſi conſtaret, ipſum cum alia adulterium commiſiſſe, & ſic crimina mutua pari compenſatione tolluntur, *Gl. fin. ibid.*

XXV. Idem quoque probatur ex *c. Intelleximus*
» *mus 7. h. t.* nam cùm quidam uxorem ſuam à ma-
» ritali conſortio repuliſſet, Epiſcopus Diœceſanus
» eorum, audiens (& certò cognoſcens) eam adul-
» terium cum alio comiſiſſe, eandem, & adulterum
» excommunicavit (quia moniti deſiſtere nolebant,
aliàs non eſſent excommunicandi, *c. Reprehenſibilis 26. & c. Cum ſpeciali 61. in princ. de appellat.* vel hîc non quæritur, num Judex juſtè, an injuſtè proceſſerit, ſed tantùm narratur factum, *Hoſtienſ. hic V. Vin-*
» *culo.*) quæ tandem, adultero abjurato, & abſoluti-
» one receptâ, virum ſuum ſibi reſtitui poſtulavit
» (tanquam ſpoliata) coram dicto Epiſcopo. At ille
» objecit ipſi adulterium (poſtquam à viro receſſit,
» commiſſum) & quòd ab ipſo ſpontè receſſerit,
» non expulſa, ideóque reſtitutionem petere non
» valeat: quod mulier negans, replicavit, quòd & i-
» pſe fuerit fornicatus (& mulier quidem per
quosdam teſtes ejusdem viri adulterium probavit, ad quos reprobandos, tanquam minùs idoneos, vir alios teſtes produxit, & tandem ad Papam fuit appellatum, prout habetur in integra lectione hujus c.)
» Quare mandat Papa Innocentius III. Epiſcopo
» Diœceſano, ut virum mulierem recipere compel-
» lat, ceſſante etiam probatione adulterij, quod vir
» dicitur commiſiſſe, & non obſtante, quòd dicabat,
ipſam à viro ſponte receſſiſſe (nam eo ipſo, quòd »
redeuntem non admiſit, ipſe vir cenſetur eam ſpoli-
âſſe, *Hoſtienſ. hic V. Ceſſante.*) niſi conſtiterit, vel per »
evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam »
mulieris (id eſt, ſpontaneam in judicio factam, & »
coram Judice ſuo, *Gl. hic V. Confeſſionem, & Hoſtienſ.*)
quòd ſpontè adulterata fuerit. Si verò prædicto »
modo (ſcilicet per evidentiam, vel confeſſionem, »
vel alijs modis) de mulieris fornicatione conſti- »
terit, cùm virum adulterium commiſiſſe conſtet, »
& paria delicta mutua compenſatione tollantur: »
nihilominùs compellat eundem, ut illam recipiat, »
& maritali affectione tractet, niſi teſtes mulieris, »
per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint re- »
probati: alioquin (ſi conſtiterit de adulterio mu- »
lieris, & non viri, *Gl. fin. hic.*) mulieri ſilentium »
imponatur, non obſtante eo, quòd dicebat, ſe ſpo- »
liatam eſſe, *Hoſtienſ. hic.* »

XXVI. Ubi notandum primò, Epiſcopus loci poteſt etiam Laicos excommunicare, propter adulterium, non tantùm ad petitionem alterius conjugis innocentis, ſed etiam ex mero officio ſuo, ut colligitur ex hoc c. *Abb. hic n. 1.*

Notandum ſecundò. Si adultera petat abſolutionem ab excommunicatione, debet priùs abjurare adulterum, id eſt, juramento promittere, quòd non velit redire ad eundem: idémque vice verſâ, eſt de viro, quæ abjuratio fieri debet, quando periculum eſt relapsûs, *Abb. hic n. 2.*

Notandum tertiò. Si conjux petat reſtitutionem conjugis ſui, opponi ei poteſt exceptio adulterij manifeſti, vel per evidentiam rei, vel ſi mulier recedens à marito publicè adhæſit alteri viro, vel ſi paſſim admiſit alios viros, adulterij causâ, vel ſi filium genuit, poſtquam tanto tempore à viro ſeparata fuit, ut ex illo concipere non potuerit: vel per confeſſionem ipſius conjugis Rei, non autem ſi uxor petat reſtitutionem, eò quòd ſpoliata ſit jure conjugali, & maritus ſe offerat ad probandum adulterium ipſius per teſtes, audietur, quia petitio reſtitutionis privilegiata eſt, ut non teneatur, qui ipſam petit, ſpolianti reſpondere, ante factam reſtitutionem, *c. ult. de ord. cognit. Abb. hic n. 3. & 4.*

Notandum quartò. Si uxor ſpontè recedat à marito, non perdit quaſi poſſeſſionem juris conjugalis, quia ſolo animo retinetur talis quaſi poſſeſſio, ideóque ſi rediens ad virum non admittatur, hoc ipſo ſpoliata cenſetur; idémque eſt in marito, nam in hoc maritus, & uxor pari jure utuntur, ut patet ex *cit. c. Intelleximus, & c. Gaudemus 8. de divort. Hoſtienſ. hic V. Spontanea.*

Notandum quintò. Si agatur civiliter ad ſeparationem tori, & ad privatam utilitatem, tunc paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur: ſecùs, ſi criminaliter agatur ad pœnam legalem, ſeu vindictam publicam, *Abb. hic n. 5.* de quo infrà.

XXVII. Similiter in *c. Tuæ fraternitatis 7. &*
ult. h. t. quæſitum fuit, utrùm ſi aliquis deneget »
uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum con- »
jugale, & poſtmodum ipſe cum alia perpetret ad- »
ulterium manifeſtè, cogi debeat, ut eandem reci- »
piat, & maritali affectione tractet? Reſpondet i- »
dem Papa Innocentius III. quòd cùm paria cri- »
mina mutuâ compenſatione deleantur, vir hujus- »

modi

„ modi fornicationis obtentu, ſeu prætextu, nequit
„ ſuæ uxoris conſortium declinare.

Ubi notandum, quamvis propter adulterium, ſive uxoris, ſive mariti, poſſit conjux innocens ſeparari ab adultero conjuge, quoad torum, & cohabitationem, debet tamen continere, vel ad conjugem dimiſſum redire, quia remanent conjuges ob indiſſolubile vinculum matrimonij, *Abb. hîc n. 3.*

XXVIII. Sed jam hîc quæritur, ſi poſt latam divortij ſententiam, conjux innocens adulterium committat, poſſit conjux dimiſſus, non obſtante ſententiâ divortij, jure actionis petere, ut admittatur ad conſortium conjugis dimiſſi, adeóque etiam repetere ſe dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium priùs amiſſam? Affirmat *Gl. in cit. c. ult. V. Fornicationis, h. t. Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. Clarus cit. §. Adulterium, n. 17. Barboſ. in cit. c. ult. n. 4. h. t.* & alij apud *Sanch. l. 10. de matr. diſ. 9. n. 27.* Probatur primò, quia quando fertur ſententia divortij, ſive ſeparationis quoad torum, propter adulterium uxoris, ſubintelligitur iſta conditio, *ſi vir ſervaverit continentiam.* Secundò, quia cùm poſt ſententiam divortij, peccaverit in legem conjugij, non poteſt uti beneficio ſententiæ, quippe quæ fundata eſt in violatione conjugij, *Arg. c. ult. de immunit. Eccleſ.* Tertiò, quando cauſa ſententiæ venit ad non cauſam, ſive ceſſat cauſa ſententiæ, ob quam lata eſt, tunc agi poteſt, non obſtante exceptione rei judicatæ, ut docet *Bart. in l. 21. ff. de condict. ſine cauſa n. 1.* ſed quando lata eſt ſententia divortij, propter adulterium uxoris, ſi vir poſtea etiam committat adulterium, ceſſat cauſa, ob quam lata eſt ſententia ſeparationis, & ſic eſt reducta ad non cauſam, ut loquitur *Bart.* ergo jure actionis poteſt uxor repetere virum, & dotem. Nec obſtant rationes, quæ in contrarium afferuntur: nam primò, quamvis uxor ſeparata à viro non poſſit petere ſe reſtitui, tanquam ſpoliatam, quia ſervato juris ordine per Judicem Eccleſiaſticum ſpoliata fuit, *Arg. c. Conquerente 10. de reſtit. ſpoliat.* poteſt tamen agere judicio petitorio. Secundò, jus agendi ſemel extinctum non reviviſcit, niſi ſuperveniat nova cauſa, ratione cujus poteſt reviviſcere, ut in propoſito, adulterium ſubſequens alterius conjugis. Deinde non reviviſcit jus extinctum, ſi omnino, & etiam habitualiter ſit amiſſum: ſecùs, ſi ſolùm quoad exercitium, remanente habitu, ut in propoſito, jus, quod habet uxor in maritum, eſt per adulterium extinctum ſolùm quoad exercitium, quia adulterium impedit, quominùs uti poſſit jure matrimonij: non autem eſt omnino extinctum, cùm vinculum matrimonij non ſit ſublatum, & ideo non dicitur propriè reviviſcere, ſeu reſurgere.

XXIX. Contrariam ſententiam, quæ eſt etiam valde probabilis, tenet *Abb. in cit. c. ult. h. t. n. 4. & 5. Sanch. cit. diſ. 9. n. 30.* nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui poſt ſententiam divortij adulteratus eſt, vel dotem, aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compenſari. Idque probatur primò, quia per ſententiam divortij abſolvitur conjux innocens ab obligatione ſocietatis conjugalis, & diſſolvitur contractus matrimonij, quoad torum, & cohabitationem, ideóque per adulterium ſubſequens nulla infertur injuria conjugi dimiſſo, quippe qui jure in ipſius corpus per ſententiam eſt privatus, quamvis adulterando peccet contra DEUM. Sicut ergo ſi conjux innocens conjugi nocenti remittat injuriam per adulterium illatam, non poteſt petere divortium, quia ceſſat injuria: ita nec conjux nocens poteſt, poſt ſententiam divortij, repetere conjugem ob adulterium poſtea commiſſum, quia ceſſat etiam injuria, quæ eſt fundamentum mutuæ compenſationis delictorum, & actionis ad repetendum conjugem. Probatur ſecundò, quia ſententia divortij non fertur, ſub conditione aliqua in favorem Rei, ſive conjugis nocentis, ſi innocens continentiam ſervârit, ſed potiùs in odium ipſius tranſit in rem judicatam, cùm ergo per ſententiam divortij innocens abſolutè, & in perpetuum abſolvatur à ſervitute matrimonij, ad illam non revocabitur ob ſequens adulterium, cùm id nullo jure cautum ſit, ſed potiùs contrarium, quòd ſententia ritè lata non ſit revocanda, neque Jus naturale, & Divinum dictat, poſt ſententiam admitti compenſationem, ſed ſolùm quando utriûſque conjugis adulterium præcedit ſententiam divortij.

Hinc patet, quòd utraque ſententia ſit probabilis: illud autem in hac re certum eſt, quòd ſi poſt ſententiam divortij, propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Eccleſiaſticus ex officio ſuo reintegrare matrimonium debet, & eos inter ſe conciliare, ut iterum cohabitent, quia compenſantur inter ſe adulteria, ut fornicationis periculo conſulatur: nam & delictum ſuperveniens præjudicat rei judicatæ, ob animæ periculum, & generaliter Judex officium ſuum impertiri debet, quando id neceſſarium eſt ob bonum commune, & ad vitanda peccata, *Abb. c. l. & Clarus, Navarr. l. 5. conſil. conſil. 1. Sanch. c. l. n. 31.*

XXX. Ceterùm tradita doctrina de compenſatione unius adulterij cum alio, inter conjuges, extenditur primò, quòd compenſationi adulterij ſit locus, etiamſi non eodem tempore, ſed unus conjugum priùs, alter poſteriùs in adulterium lapſus ſit, quia in hac re Jura ſolùm ponderant, utrumque conjugem ſimili crimine infectum eſſe, & utrumque fidem matrimonij violâſſe, nullâ habitâ ratione, quis priùs, quis poſteriùs delictum commiſerit, *Sanch. l. 10. de matr. diſ. 6. n. 6. Farinac. in praxi crimin. q 143. n. 33.* & alij.

Extenditur ſecundò, quòd compenſationi ſit locus, etiamſi unus conjux unicum tantùm adulterium commiſerit, alter verò plura, quia Jura non habent rationem numeri delictorum, ſed tantùm violatæ fidei conjugalis; unde ſi uterque conjux fidem fregit adulterando, ſive ſæpius, ſive ſemel tantùm, delicta cenſentur paria, *Sanch. cit. diſ. 6. n. 8. Farinac. c. l. n. 71.* Ubi tamen notandum primò, ſi ambo conjuges adulterium commiſerint, ſed reconciliati fuerint, alteruter verò poſtea relabatur in adulterium, poteſt alter, ratione hujus novi adulterij, divortium petere, quia per reconciliationem matrimonium reſtituitur in priſtinum ſuum ſtatum, & vigorem, perinde acſi nullum adulterium eſſet commiſſum, *Sanch. cit. l. 10. diſ. 7. n. 1.* Imò etſi unus conjux ſolus adulterium commiſerit, idque ab altero conjuge innocente remiſſum ſit, ſi poſt condonationem, innocens labatur in adulterium, non poteſt illud com-

lud compenſare cum adulterio priùs condonato, nec alter petenti divortium objicere adulterium, quod ipſe remiſit. Ratio eſt, tum quia remittentibus actiones ſuas non eſt dandus regreſſus, *l. Quæritur 4. §. Si vendito ff. de ædilit. Edicto.* Tum quia per reconciliationem matrimonium redit ad ſuum priſtinum ſtatum, acſi nullum adulterium eſſet commiſſum: quo caſu, utique poſſet prior conjux reconciliatus à conjuge poſtea lapſo in adulterium petere ſeparationem, quoad torum & cohabitationem, *Sanch. cit. diſ. 7. n. 1.*

Notandum ſecundò, ſi uterque conjux adulterium commiſit, neque ſibi ſint reconciliati, poſtea verò unus ſe emendâtit, altero in adulterio perſiſtente, hoc caſu, poteſt conjux emendatus divortium inſtituere, ſi alter conjux ab eo admonitus, ut ſe corrigat, in adulterio perſiſtat, quia talis interpellatio, ſeu admonitio habet vim reconciliationis, ac proinde idem eſt, acſi poſt reconcillationem factam adulterium commiſiſſet, quo caſu, utiq; licitum eſt à relapſo in adulterium petere divortium, *Sanch. cit. diſ. 7. n. 4.*

XXXI. Extenditur tertiò, quòd etiam detur compenſatio adulterij cum Sodomia, vel beſtialitate commiſſa ab altero conjuge, quia etſi utraque, ſecundùm ſe, ſit gravius peccatum, quàm adulterium, & ut ſic videatur adulterium uxoris compenſari poſſe cum Sodomia, ita ut ſi vir Sodomita petat ab uxore adultera ſeparari, poſſit illa excipere contra ipſum de Sodomia, ut delictum cum delicto compenſetur, ſed non vice verſâ, ſi uxor adultera petat divortium à viro Sodomita, hic poſſit excipere de adulterio, quia Sodomia eſt delictum gravius adulterio. Nihilominùs tamen indiſtinctè fieri poſſe compenſationem Sodomiæ cum adulterio, & vice verſâ, probababilius videtur, quia in ordine ad divortium inſtituendum, utrumque crimen eſt æquale, cùm ad utrumque concedatur divortium: ſi verò conſideretur, in ordine ad matrimonium, gravior injuria eſt illi illata per adulterium, quàm per Sodomiam, & ſic non poſſet adulterium compenſari cum Sodomia alterius conjugis, quæ minùs repugnat matrimonio. Itáque dicendum eſt, ad compenſationem ſufficere, quòd ſint paria crimina quoad hoc, quòd tam adulter, quàm Sodomita carnem ſuam dividant in alium contra fidem in matrimonio datam, per quod conjuges efficiuntur una caro, quod eſt fundamentum, ex quo oritur jus divortij: quæ diviſio perfectè in omni concubitu, ſive naturali, ſive Sodomitico, reperitur, ideóque uterque ſufficientem cauſam divortij præbet, & nomine fornicationis comprehenditur, quando Chriſtus *Matt. 5. & 19.* declaravit, licitum eſſe divortium ex cauſa fornicationis, *Sanch. cit. l. 10. diſ. 4. n. 3. & diſ. 6. n. 5.* ubi ait, idem eſſe dicendum, ſi unus eſſet reus adulterij, & Sodomiæ, vel etiam beſtialitatis; alter verò ſolius adulterij, quia quòd plura ſint delicta, non obeſt compenſationi, *Farinac. cit. q. 143. n. 35.* dummodo tamen ſicut adulterium, ita & Sodomia ſit plenè perfecta, & conſummata, alioquin neutrum crimen eſt ſufficiens ad divortium, ut ſi fiat ſolùm mollities cum tertia perſona, ſine emiſſione ſeminis in vas, *Sanch. cit. diſ. 6. n. 3. Farin. c. l. n. 75.*

XXXII. Limitatur autem ſuprà tradita doctrina primò, quòd non admittatur compenſatio adulterij cum adulterio inter conjuges, niſi adulterium, cujus petitur compenſatio, ſit certum, notorium, & liquidum, non item ſi ſit dubium, vel incertum, juxta *l. ult. C. de compenſat.* ubi generaliter dicitur, quòd compenſatio fieri non poſſit, niſi cauſa, ex qua fit, ſit liquida, *Hoſtienſ. in c. ult. V. Manifeſtè h. t. Jo. Andr. ibid. n. 1. Sanch. l. 10. de matr. diſ. 12. n. 28. Farinac. c. l. n. 80.* Verùm in foro conſcientiæ etiam adulterium conjugis occultum compenſari poteſt cum adulterio publico alterius conjugis, ita ut adulter occultus non poſſit petere divortium in foro interno, in quo non requiritur probatio per teſtes, ſed ſatis eſt, quòd ipſi conjugi conſtet, ſe adulteratum fuiſſe, *Sanch. cit. diſ. 6. n. 9. Farinac. cit. q. 143. n. 82.* Limitatur ſecundò, dummodo hæc exceptio compenſationis unius adulterij cum alio opponatur, ante litis conteſtationem, ſi agatur criminaliter: ſecùs ſi civiliter ad divortium inſtituendum, vel dotis amiſſionem: tunc enim ante, & poſt litem conteſtatam, quocunque tempore, opponi poteſt usque ad ſententiam, quia tunc eſt exceptio peremptoria, & omnino repellit virum, qui petit divortium, ab agendo: in cauſa verò criminali non perimit delictum, ſed tantùm excludit virum ab accuſando, cujus loco quilibet accuſare poteſt, & ideo habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem conteſtatam opponi debet, *Covarr. cit. §. 6. n. 6. Sanch. cit. diſ. 6. n. 10. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 41. & 2. ſeqq.*

XXXIII. Quæritur ſecundò, An adulteria conjugum compenſentur, quoad pœnam criminalem, ſeu legalem, & publicam? Reſp. Non compenſari, quia non obſtante objectione ſimilis adulterij, poteſt vir accuſare criminaliter uxorem adulteram ad pœnam legalem inferendam, cùm in ea non agatur de cauſa partium, ſed Reipubl. ſive vindictâ publicâ, *l. 1. C. ad Leg. Iul. de adult.* Sed non viciſſim poteſt uxor accuſare criminaliter virum de adulterio, ut dictum ſuprà, *n. 6. h. t.* ideóque non habet locum mutua compenſatio utriûsq; adulterij, nec unius conjugis delictum tollitur per delictum alterius, ſed ambo nihilominùs condignè puniri debent, *Abb. in c. pen. n. 5. h. t. Covarr. cit. §. 6. n. 5. Sanch. cit. diſ. 8. n. 33. 34. & 36.* Idque procedit etiam in foro conſcientiæ, in quo etiam admittitur accuſatio adulterij uxoris, non obſtante exceptione ſimilis adulterij viri, quia idem ſervandum eſt in utroque foro, quando forum externum non nititur falsâ præſumptione, *Sanch. cit. diſ. 8. n. 46.*

§. VIII.

De aliis cauſis excuſantibus à pœnis adulterii.

XXXIV. Præter mutuam compenſationem delictorum, ſunt & aliæ cauſæ, ob quas ceſſant pœnæ adulterij privatæ, ſeu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, prout videre eſt apud *Gl. in c. pen. V. Mutuâ compenſatione h. t. Hoſtienſ. ibid.* veluti 1. ſi uxor violenter ſit oppreſſa, *l. Si uxor 13. §. ſi quis & l. Vim 39. in princ. ff. h. t.* tunc enim ceſſante culpâ, etiam ceſſat pœna: aliud eſt, ſi uxor, non per vim abſolutam, quæ tollit omne voluntarium, ſed per gravem metum ſit carnaliter cognita, nam tunc non excuſatur ab omni culpa, quoad DEUM, quia coacta vo-

duutas non excuſat in maleficijs, ideóque meretur aliquam pœnam, ſed mitiorem, neque enim infligi poteſt pœna legalis, & ordinaria adulterij, nec criminalis, nec civilis, quia nec dote, nec conſortio mariti privari debet, adulterium enim ſine dolo malo non committitur, *l. pen. ff. h. t. Silveſt. V. Adulterium. n.* 10. Secundò, ſi uxor, cum conſenſu viri, adulterata fuerit, qui eam proſtituit, *l. Cùm mulier* 47. *ff. ſoluto matrim.* nec vir adulterium poteſt objicere uxori, qui eam adulterandam tradidit, præſertim invitam, c. *Diſcretionem* 6. *de eo qui cognovit conſang. uxor*, volenti enim non fit injuria. Tertiò, ſi maritus uxorem poſt adulterium retinuit, vel eam ſibi reconciliavit, *Arg. c. Quemadmodum* 25. *de jurejur. & c. Si illi* 29. *cauſ.* 23. *q.* 4. *Gl. in cit. c. pen. in fine h. t.* quia videtur condonâſſe injuriam, vel potiùs factum iſtud pro injuria non habere, *Zœſ. ff. ad Leg. Jul. de adult. n.* 51. Quartò, ſi maritus uxorem in adulterio deprehenſam occidit, non lucratur dotem, quia ſibi jus dicens, propriâ auctoritate, indignum ſe facit ejus lucro, ideóque hæredes uxoris dotem à marito repetere poſſunt, *l. Si ab hoſtibus* 10. §. *Si vir ff. ſoluto matr.* ubi in fine additur, idem à contrario ſenſu ſtatuendum eſſe, ſi uxor occideret virum adulterum, non enim lucraretur donationem propter nuptias ex pacto debitam, *Gl. fin. ibid.* Quintò, ſi maritus moriatur, ante accuſationem adulterij motam civiliter ad dotem lucrandam, non licet hæredi ejus uxorem viduam de adulterio accuſare, & dotem repetere, *l. Rei judicatæ* 15. *ff. ſoluto matr.* Sextò, ceſſat accuſatio adulterij, ſi tempus ipſi præfixum ſit elapſum, quod eſt quinquennium, durante matrimonio, computandum à die commiſſi criminis, *l. Mariti* 29. §. *Hoc quinquennium, & §. ſeq. l. Quinquennium* 31. *h. tit. Clarus* §. *Adulterium n.* 20.

XXXV. Illud hîc addendum, quòd non excuſatur à pœna adulterij conjux, qui propter neceſſitatem extremam famis, vel paupertatem, adulterium commiſit, *Farinac. p.* 5. *q.* 142. *n.* 15. Ratio eſt, quia adulterij, vel fornicationis turpitudo, & malitia talis eſt in ſe, ut nullâ voluntate, ſeu conſenſu humano, nec ullâ aliâ circumſtantiâ extrinſecùs accedente, purgari, vel tolli poſſit, ne quidem conſenſu mariti, vel ipſius etiam uxoris; neque ob periculum vitæ, adeóque neque extrema neceſſitas vitæ facit adulterium, vel fornicationem licitam, quia omnis concubitus voluntarius, licèt vi, ſeu metu extortus, extra matrimonium, ſive cum illa, quæ non eſt legitima uxor, eſt intrinſecè malus, & lege naturali, ac divinâ prohibitus, independenter ab omni extrinſeca circumſtantia, per quã cohoneſtari poſſit, *Covarr. in reg. Peccatum p.* 2. §. 1. *n.* 6. *in* 5. *rat.* Debet enim quis potiùs omnia mala pati, & mori, quàm in adulterium, vel fornicationem conſentire, *Farinac. in praxi crimin, p.* 5. *q.* 141. *n.* 60. Aliud eſt in furto, ſeu acceptione rei alienæ, quæ fit, ob ſublevandam neceſſitatem extremam propriam, hæc enim licita eſt, quia tali caſu, nulla infertur injuria domino rei, qui rationabiliter invitus eſſe non poteſt, quia tunc Lex naturæ præcipit, ut rerum Domini, ſalvâ ſuâ ſuſtentatione neceſſariâ, bona temporalia communicent proximis, quatenus illis indigent, adeóque tunc malitia furti ceſſat, quia nulla infertur injuria Domino, qui cenſetur tacitè conſentire, & legi ſe conformare velle, prout debet. Deinde adulterium, ſeu fornicatio non eſt medium per ſe à natura ordinatum ad ſuſtentationem vitæ, ſicut eſt acceptio rei alienæ in ſumma neceſſitate. Porro ſicut qui adulterium committit, ob neceſſitatem, vel metum mortis ab extrinſeco illatum, non excuſatur à culpa, & quidem gravi: ita nec excuſatur à pœna, quamvis in externo foro mitiùs puniendus ſit, quia minùs delinquit, qui neceſſitate, vel metu cogente, malum agit, quàm qui ſponte, quia minùs voluntariè fit, adeóque minus peccatum eſt, *Abb. in c. Sacris* 5. *n.* 2. *de his quæ vi, &c. & ibi Laym. n.* 5.

SECTIO II.

DE STVPRO, EJVSQVE pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli eſt de ſtupro, quod vel genericè, & latè accipitur pro omni illicito concubitu, ſive cum maſculo, ſive cum fœmina, eáque conjugatâ, vel viduâ, vel virgine, ut conſtat ex *l. Stuprum*, aliàs *Probrum* 4. *ff. de ritu nupt. l. Inter* 6. §. 1. *ff. ad Leg. Jul. de Adult. l. Inter Stuprum* 101. *in princ. ff. de V. S. Azor. p.* 3. *Inſtit. l.* 3. *c.* 11. *in princ. Farinac. in praxi crimin. p.* 5. *q.* 147. *n.* 5. vel ſumitur ſtrictè, & in ſpecie, & de iſto hîc agitur.

§. I.

Quid ſit ſtuprum ſtrictè, & ſpecificè ſumptum, & quotuplex, ſive quot modis committatur?

XXXVI. Assertio 1. Stuprum propriè, & ſtrictè dictum eſt illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, ut ſumitur ex Gratiano in c. *Lex illa* 2. §. *Cùm ergo cauſ.* 36. *q.* 1. & docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 6. ubi addit, *ſub cura parentum exiſtentium*, quod tamen ad ſtuprum non eſt neceſſarium, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 1. Latiùs deſcribi poteſt ſtuprum, quòd ſit illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, *Farinac. cit. q.* 147. *n.* 4. vulgò ſtuprum vocatur, ein Jungfrau-Schändung.

XXXVII. Assertio 2. Stuprum propriè acceptum, aliud eſt violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis, & hoc eſt ſtuprum propriiſſimè, & ſtrictiſſimè dictum: aliud eſt non violentum, quod volenti, & conſentienti in ſui violationem infertur, idque vel planè liberè, vel quia per fraudem inducta, aut metum compulſa conſentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem, aut metum injuſtè incuſſum, continet malitiam ſpecie diſtinctam à ſimplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem, vel metum: Stuprum verò illatum, ſine violentia, fraude, vel metu, adeóque planè voluntarium, ac ſpontaneum, probabiliùs non continet ſpeciem malitiæ diſtinctam à ſimplici fornicatione, ſive puella parentum, vel tutorum poteſtati ſit ſubjecta, & ſine illorum conſenſu, ſe patiatur violari: ſive non ſit ſubjecta, vel illis conſentientibus ſe violari ſinat, ut docet *Leſſius l.* 2. *de juſtit. c.* 10. *dub.* 1. *Sanch. l.* 7. *de matr. diſ.* 14. *n.* 5. *Laym. l.* 3. *Theol. mor. tr.* 3. *p.* 4. *c.* 13.

c. 13. *n.* 1. & alij apud ipſum contra *Tolet, Azor. & Silveſt.* Probatur, nam inprimis ſtuprum, ſive fornicatio cum virgine, intra genus intemperantiæ, ſive luxuriæ, non poteſt habere aliam ſpeciem malitiæ, quàm ſimplicis fornicationis, cùm concubitus modo naturali, ut ſupponitur, fiat, licèt extra legitimum matrimonium, ratione cujus ſolùm repugnat caſtitati, ſi virgo conſentiat. Sed neque ſtuprum hujusmodi continet ſpecialem malitiam injuſtitiæ, quia per illud non infertur injuria ipſi virgini violatæ, volenti enim, & conſentienti nulla fit injuria, *l.* 1. §. *Neque adeo ff. de injuriis.* Neque etiam infertur injuria parentibus ejus, ſub quorum cura, ac poteſtate puella exiſtit, quia puella habet liberum uſum membrorum ſuorum, & corporis ſui, ita ut eo vel nunquam uti poſſit ad carnalem generationem, cùm abſtinere poſſit à nuptijs, & omni copulâ carnali: vel uti modo legitimo in matrimonio, vel abuti illegitimè fornicando: & quamvis tunc peccet contra temperantiam, ſeu caſtitatem, nulli tamen facit injuriam, quia utitur jure ſuo, cùm ipſa ſit domina ſui corporis, & integritatis illius, quam non tenetur ex juſtitia ſervare illibatam uſque ad matrimonium, ſed ſi illam, extra martimonium, violari patiatur, ſolùm peccat contra caſtitatem, propter indebitum abuſum corporis ſui: ſicut ſi quis ex proprio dolio intemperanter bibat, nulli facit injuriam. Nec parens habet majus jus in corpus filiæ incorruptæ, quàm corruptæ; ſi ergo puella, abutendo corpore ſuo, non facit injuriam parenti, per conſequens nec ſtuprator ei inferet, cooperando cum puella ad eum voluntarium abuſum corporis. Aliud eſt in raptu, quo puella, ſive corrupta, ſive incorrupta, violenter abripitur è domo ſua, vel paterna: vel etiam quo filia volens, patre invito, domo abducitur: tunc enim violatur jus patriæ poteſtatis, adeóque injuria patri infertur, ut ex infrà dicendis patebit. Aliud quoque eſt in abſciſſione membri, quæ fit contra juſtitiam, quia cùm puella non ſit domina membrorum ſuorum, conſenſus illius, ut abſcindantur, non tollit rationem injuſtitiæ. Nec denique etiam ſtuprum continet injuſtitiam, ob damnum, quod inde proli infertur. Nam quòd ſimplex fornicatio adverſetur bonæ educationi prolis, id facit illam eſſe iniquam, & repugnantem juri naturæ contra caſtitatem, non autem facit eam eſſe contra juſtitiam, quia proles nondum exiſtens non eſt capax alicujus juris, ex cujus violatione exurgat injuſtitia. Deinde licet contrahere matrimonium cum fœmina vidua, ſive jam corrupta, ergo non tenetur virgo ſervare illæſum clauſtrum virginitatis, ratione prolis concipiendæ ex matrimonio, aliàs virgo deſlorata non poſſet licitè viro nubere: ergo conſentire in ſui violationem non eſt injuſtum, ratione damni prolis, neque illicitum, ſicut ſimplex fornicatio in nullo caſu eſt licita, *Sanch. cit. diſ.* 14. *n.* 5.

§. II.

Quæ ſint pœnæ ſtupri decretæ, tum Jure Civili, tum Canonico?

XXXVIII. Assertio 1. Qui ſine vi virginem, vel etiam viduam honeſtè viventem ſtupraverunt, ijs, ſi honeſti ſint, irrogatur publicatio, ſive confiſcatio dimidiæ partis bonorum: ſi viles, corporis coërcitio, ſeu verberatio, cum relegatione, prout ſtatuitur in §. *Item Lex Julia de adulteriis Inſtit. de public. Iudic.* Si verò ſtuprum per violentiam commiſſum fuerit, vel pœnâ Legis Juliæ de vi publica puniendus erit, *l. In eadem* 3. §. *Præterea ff. ad Leg. Iul. de vi publ.* vel etiam pœnâ capitis, ſeu mortis, *Gl. in c.* 2. *V. Plectendus h. t. Clarus* §. *Stuprum n.* 3. *in fine. Farinac. p.* 5. *q.* 147. *n.* 22. *& ſeqq.* quod aliqui intelligendum eſſe ajunt de ſtupro juncto cum raptu: alij de ſtupro commiſſo in puellam immaturam vi ſtupratam, *Farinac. c. l. n.* 26. *&* 30. Verùm hodie pœna civilis etiam in Terris Imperij locum non habet, ſed ſervatur pœna à Jure Canonico decreta, de qua mox, ut teſtatur *Clarus c. l. n.* 3. *Harprecht. in cit.* §. *Item Lex Iulia n.* 91. *Inſtit. de publ. Iudic.* ubi tamen id limitat, ſi contra ſtupratorem civilis actio inſtituatur; ſecùs ſi agatur criminaliter, ut ſi pater, vel conſanguinei puellam ſtupratam in matrimonium ſtupratori dare nolint, ſed ad vindictam agere velint ob ſtuprum illatum, tunc enim & in alijs ſimilibus caſibus, pœna juris civilis infligi poteſt.

XXXIX. Assertio 2. De Jure Canonico ſtuprator tenetur virginem ſtupratam dotare, vel in uxorem ducere, prout conſtat ex *c. Si ſeduxerit* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex *libro Exodi cap.* 22. ubi dicitur: Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea (id eſt, illam corruperit, ſive carnaliter cognoverit) dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddat pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

XL. Præterea in *c. Pervenit* 2. *h. t.* habetur, quòd quidam Felix nomine ſtupro decepit quandam virginem, unde quæſitum fuit, qualiter ſit puniendus? Reſpondet Papa Gregorius I. quamvis ſecundùm legem civilem, pœnâ plectendus eſſet (de qua ſupra) Papa tamen aliquantùm molliendo, ſeu temperando pœnam legis civilis, ſtatuit, ut ſtuprator virginis, aut illam in uxorem accipiat (ſi ipſa voluerit, & pater illius conſenſerit, *cit. c.* 1. *junct. Gl. V. Uxorem, Gl. hic V. eod.*) aut ſi ipſe ſtuprator noluerit illam ducere (ſubaudi, dotabit illam, juxta *cit. c.* 1. *h. t.* & ſic non tollitur pœna Exodi, *Hoſtienſ. hic V. Putaverit*) & corporaliter caſtigatus (prout viſum fuerit Judici, *Gl. hic V. Caſtigatus*) & excommunicatus (non majore, ſed minore excommunicatione, ſcilicet Sacramentorum communione, ſeu perceptione, quousque Superiori viſum fuerit, *Gl. hic V. Excommunicatus*) in monaſterium, ſeu carcerem detrudatur, ad pœnitentiam agendam, nec inde egrediatur ſine præcepto, ſeu licentiâ ſui Superioris.

XLI. Pro explicatione utriusque hujus cap. notandum primò. Deciſio *cit. c.* 1. *h. t.* non limitatur, ſive reſtringitur per *c.* 2. *ejusd. tit.* ut nonnulli Canoniſtæ putant: nam cùm dictum 1. cap. ab Innocentio III. ex Vet. Teſtamento fuerit translatum in Jus Canonicum, qui longè poſterior fuit, quàm Gregorius I. qui fuit conditor *cap.* 2. & longè antiquior Innocentio III. non potuit *cap.* 1. quippe poſterius, quatenus Chriſtianos obligat, limitari per *cap.* 2. quod fuit longè priùs illo latum, ſive condi-

tum, cujus proinde deciſioni ſtandum eſt, quoad pœnam in illo latam, in quo Gregorius moderatus eſt pœnam jure civili decretam, de qua ſuprà, & ſtatuit, ut ſtuprator, vel in uxorem ducat eam, quam ſtupravit, & tunc nullam ſubeat pœnam (in quo temperavit pœnam Juris civilis) vel ſi renuit eam ducere, non ſolùm illam dotet, prout habetur in *cit. c. 1. eod.* ſed etiam corporaliter caſtigatus (pœnâ corporali inflictâ, ad arbitrium Judicis) & excommunicatus (id eſt, privatus participatione Sacramentorum, ut exponit *Gl. ibid.*) in Monaſterium, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, ſcilicet ad tempus, *Gl. fin. ibid.* & tradit *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ.* 104. *n.* 9. Quare deciſio *cap. 1. h. t.* Ubi dicitur, quòd qui ſeduxit virginem, eámque ſtupravit, debet illam dotare, & uxorem habere, intelligi debet, non copulativè, ſed disjunctivè, juxta priorem deciſionem *c.* 2. ejusdem Tituli, nempe ut vel dotet, vel in uxorem accipiat, modò ipſa, & pater ejus conſenſerint: ad ducendam verò illam in uxorem non poteſt præcisè compelli, ſed ſolùm conditionatè, ſi non vult incurrere pœnas in *cit. c. 2. eod. tit.* ſtatutas, nam præter dotem, quam nihilominùs ſtuprator dare cogitur, punitur etiam corporaliter, pœnâ arbitrariâ, vel pecuniariâ fiſco applicandâ. *Abb. in cit. c. 1. n. ult. & c. 2. n. 3. h. t.* Ubi ait, non videtur delictum ſufficienter punitum per conſtitutionem dotis, ſed quia perſona debet puniri, quæ deliquit, non burſa, *Gutier. l. 1. Canon. qq. c. 37. n. 10. & 11. Farinac. cit. q. 147. n. 101. & 102.* Verùm in pluribus locis, ex recepta conſuetudine, ſtuprantes virgines ſine vi aliam pœnam ſubire non coguntur, niſi ut illas ducant in uxores, vel decenter dotent, de qua teſtatur *Clarus §. Stuprum. n. 3.* dummodo tamen puella, quæ ſtuprum paſſa eſt, ſit honeſtæ vitæ, aliàs enim non habet locum diſpoſitio *cit. c. 1. & 2. h. t.* ut addit *Clarus c. l.*

XLII. Notandum ſecundò. Qui ſeduxit virginem, & corrupit, tenetur in pœnam ad dotandam illam, juxta qualitatem ſuæ perſonæ, ita ut ſtuprator tantum ex bonis ſuis illi aſſignet in dotem, quamvis alia bona habeat, quantum virgines ejusdem qualitatis accipere ſolent in dotem, ita ut ſoluto matrimonio, poſt mortem ſtupratoris, qui eam duxit, habeat unde ipſa vivat, & ſuſtentetur, vel ſi morte fœminæ ſtupratæ matrimonium diſſolvatur, id transmittat ad ſuos hæredes, idque propter delictum viri, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. Molin. cit. diſ. 104. n. 9. Farinac. cit. q. 147. n. 112.* Si verò pater illius mulieris noluerit illam dare ſtupratori in uxorem, vel etiam ipſa puella recuſet ipſi nubere, adhuc tamen ſtuprator tenetur illi tradere dotem, qualis dari ſolet aliis virginibus ejusdem conditionis, prout habetur in *cit. c. 1. in fine h. t.* & ibi *Gl. V. Dotabit*, *Molin. c. l. & Farinac. cit. q. n. 105.* Quòd ſi corruptor virginis illam ducere non poſſit in uxorem, vel quia initiatus eſt Sacris Ordinibus, vel quia conjugatus eſt, vel quia ipſa mulier eſt diſparis, & inferioris conditionis, ita ut per mulierem ſtupratam non ſtet, quominùs ipſi nubat, tunc tenetur ſtuprator dare tantam dotem, quanta illi eſt neceſſaria, ut æquè bene nubat, ac ſi corrupta non eſſet, quia compenſari illi debet, quòd non ducat ipſam in uxorem, etiamſi alia bona habeat, *Molin. c. l. Farinac. cit. q. n. 107. & 112.*

XLIII. Notandum tertiò. Si ſtuprator virginis Clericus ſit, ab officio eſt deponendus, ut docet *Abb. in cit. c. 1. n. 4. h. t. & in c. At ſi Clerici. 4. n. 35. de Iudic. Diaz in pract. crim. can. c. 87. n. 2. Clarus §. Adulterium. n. 3.* Ubi ait, hanc eſſe communem opinionem, *Farinac. cit. q. n. 62.* Ubi tamen *n. 65. ex Menoch.* ait, quòd hodie pœna Clerici ſtupratoris ſit arbitraria, ita ut quandoque pœna depoſitionis, vel ſuſpenſionis, quandoque pecuniaria imponatur, ſed ſemper cum præſtatione dotis puellæ vitiatæ. Quòd ſi Clericus vi corrumpat virginem, ultra depoſitionem, in arctum Monaſterium, vel carcerem detrudendus eſt, *Diaz c. l. n. 3.*

§. III.

Ad quid praterea ſtuprator Virginis in variis caſibus obligetur, ob ſtuprum illatum, vel non?

XLIV. Assertio 1. Qui virginem per vim, fraudem, vel minas, ſeu metum injuſtum violavit, aut conſenſum extorſit in copulam, tenetur illam, vel ducere in uxorem, ſi & ipſa velit, vel omnia damna inde illi illata reſarcire, *Navarr. in Man. c. 16. n. 17. Silveſt. V. Luxuria. q. 5. Leſſ. l. 2. c. 10. n. 10. Vaſq. in opuſc. Moral. tr. de reſtitut. c. 3. §. 2. dub. 2. n. 2. & 3. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 106. n. 6.* & alii DD. communiter. Ratio eſt, quia tunc per injuriam damnum eſt puellæ illatum, ergo hoc debet illi reparari, vel per matrimonium, eam ducendo, vel per damni reparationem, dotem competentem, ſupra proprium illius patrimonium aſſignando, ita ut congruè poſſit nubere, ſicut antè nupſiſſet, ſi deflorata non fuiſſet, vel ſi ipſa velit, in ſtatu honeſto vivere. Non obſtat *cap. 1. h. t.* Ubi non ſolùm ad alterutrum, ſed ad utrumque ſtupratorem teneri dicitur, nec ſolùm ad æſtimationem damni, ſed ad integram dotem dandam. Nam inprimis verba illa non copulativè, ſed disjunctivè intelligenda ſunt, ut ſuprà dictum. Deinde cùm ſint pœnæ, in foro externo non obligant, niſi poſt ſententiam Judicis, quia ante illam non tenetur ſtuprator, niſi disjunctivè, vel ad ducendum in uxorem, vel ad dotandum, & quidem non integrè, ſive ad totam dotem, id enim ſolùm ad pœnam criminis pertinet, ſed ſufficit ſupra dotem, quam aliàs à patre, vel aliunde haberet, addere, quantum neceſſarium eſt, ut poſſit nubere viro æquali, perinde ac ſi corrupta non fuiſſet, quia ad plus non tenetur, ſpectato jure naturæ, & ſic redditur æquale damno illato, *Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. c. 6. §. 8. n. 15. Leſſ. cit. c. 10. n. 11. Vaſq. in opuſc. Moral. tr. de reſtitut. c. 3. §. 2. dub. 5. n. 14.*

XLV. Assertio 2. Si is, qui per vim, vel aliàs injuſtè puellam violavit, offerat ſe ad ſatisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem, ut æquè bene ac antea nubere poſſit: fœmina verò illam ſatisfactionem acceptare nolit, ſed determinatè petat, ut ipſam ducat in uxorem, ſtuprator injuſtus non tenetur determinatè ad illam ducendam, ſaltem ante condemnationem Judicis, quia juſtitia ſolùm exigit, ut res reducatur ad æqualitatem, quod fit per augmentum dotis, ut fœmina æquali nubere poſſit,

unde

unde non eſt obligandus corruptor ad ſatisfaciendum determinato modo per matrimonium: quia etſi teneatur determinatè augere dotem, ſi fœmina nolit ei nubere, quia non debet privari libertate nubendi, cui vellet, quam anteà habebat, non tamen habebat libertatem nubendi huic, ſi is nollet: non ergo corruptor eſt obligandus ad dandam fœminæ hanc poteſtatem, quam antea non habebat, ſed ſolùm nubendi aliis, ſicut antea, modò promiſſio matrimonii non intervenerit, *Leſſ. cit. c. 10. n. 13. Card. Lugo tom. 1. de juſtit. diſ. 12. ſec. 1. n. 14.*

XLVI. Assertio 3. Si puella vi vel per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamſi ipſe matrimonium offerat in ſatisfactionem, ſed poteſt petere augmentum dotis, ut poſſit alteri æquè bene nubere. Idque procedit, non ſolùm ſi fraude inducta fuit ad ſtuprum, ut ſi finxit ſe nobilem, vel divitem, cùm non eſſet (tunc enim contra omnem æquitatem foret, fœminam nobilem obligare ad contrahendum cum eo matrimonium, nec ita compenſaretur, ſed potiùs magis augeretur damnum illatum) ſed etiam ſi paris ſint conditionis, adhuc enim optio erit penes fœminam injuſtè violatam, vel eligendi matrimonium cum corruptore, vel petendi augmentum dotis, quia ſi aſtricta eſſet ad contrahendum matrimonium cum ſtupratore, non compenſaretur æqualiter ei damnum injuſtè illatum, quia antea habebat fœmina libertatem nubendi, cui vellet, quâ privatur, ſi nunc debet contrahere matrimonium cum eo, qui fortè illi non placet; vel carere dote ſufficiente ad ineundum matrimonium æquale, ſive æquè commodum, acſi adhuc virgo eſſet, *Leſſ. cit. c. 10. n. 12. Azor p. 3. l. 5. c. 5. difficult. 4. & 13.* & clariùs *Lugo cit. diſ 12. ſec. 1. num. 12.* contra *Molin.* Sed neque violentus, aut injuſtus corruptor virginis, ſine promiſſione tamen matrimonii, obligatur ducere illam, quæ longè inferioris conditionis eſt, etiamſi damnum ei illatum pecuniâ, ſeu augmento dotis ſarcire non poſſit: quia generatim loquendo, in omnibus debitis, etiam quæ ex delicto deſcendunt, non tenetur debitor, cum notabiliter majore ſuo damno, reſtituere ſive ſolvere creditori, quàm ſit valor ipſius debiti, ſive quando nequit ſolvere, ſeu reparare damnum, niſi cum longè majore ſuo damno, quàm ſit id, quod intulit alteri: ſufficiet ergo hoc caſu, ut ſi longè majus damnum ſtupratori ex matrimonio cum fœmina corrupta inito ſequeretur, quàm ſit illud, quod ipſi per ſtuprum illatum fuit, aliis mediis, quibus poterit, datâ opportunitate, illud compenſare procuret, *Lugo cit. ſec. 1. num. 18.*

XLVII. Assertio 4. Si virgo vi vel fraude violata fuit, ſed poſtea æquè commodum matrimonium iniit, ac ſi corrupta non fuiſſet, nec ob eam cauſam aliud detrimentum paſſa eſt, quia ſtuprum occultum manſit, etiam viro, cui nupſit, non tenetur deflorator virginis ad ullam ſatisfactionem, vel compenſationem ei faciendam. Ratio eſt, quia pro injuria, prout condiſtincta eſt à damno ſubſecuto, nihil debet reſtitui, adeóque nec pro defloratione, ſive violatione clauſtri, ſeu ſigilli virginalis, quia illa eſt irreparabilis: nec ſi damnum eſt, poteſt pecuniâ æſtimari aut compenſari: ſicut nec ſi alicui manus ſit abſciſſa, vel oculus erutus. Aliud verò damnum pretio æſtimabile non eſt fœminæ ex ſtupro ſecutum, ut ſupponitur, *Navarr. in man. c. 16. n. 19. Leſſ. cit. c. 10. num. 15. Vaſq. de reſtit. c. 3. §. 2. dub. 3. n. 8.* Non obſtat, quòd puella injuſtè ſtuprata conſtituatur in periculo non inveniendi æquè commodum matrimonium, ac antea habere poterat, quod cùm ſit damnum pretio æſtimabile à ſtupratore compenſari debet. Reſp. qui alterum conſtituit in periculo etiam vitæ amittendæ, vel facultatum, non obligatur ad reſtitutionem, niſi damnum reipsâ ſequatur, quia periculum damni non eſt damnum: ergo ſi aliunde ceſſet, & tollatur illud periculum, ceſſat etiam obligatio illud compenſandi, quia ablatum fuit totum damnum, ad quod ſolùm tollendum tenebatur is, qui injuſtè alicui damnum, vel periculum damni intulit, *Leſſ. cit. c. 10. n. 16.* niſi fœmina, antequam ſe tali periculo exponit non inveniendi æquè commodas nuptias, de illo compenſando pacta fuerit, de quo videri poteſt *Leſſ. c. l.*

XLVIII. Assertio 5. Si quis carnaliter per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgò, & publicè virgo habebatur; tenetur illi ſatisfacere, arbitriô viri prudentis, ſi inde infamia ſit ſecuta, ita ut non poſſit tam commodè alteri nubere, ſicut antea, *Navarr. cit. c. 16. num. 19. Azor cit. c. 5. difficult. 11. Vaſq. cit. §. 2. dub. 2.* Præterea tametſi virgo liberè conſenſit in ſtuprum, ſine vi vel metu, aut fraude; ſi tamen ſtuprator flagitium poſtea detexit, eámque infamavit, tenetur ad reparandum ejus honorem, & damnum infamiæ injuſtè ei illatum reſarciendum, ſicut ſi eam injuſtè defloraſſet, *Molin. tract. 3. diſ. 104. num. 13. in fine.*

XLIX. Assertio 6. Si virgo liberè, ſine vi, fraude, vel metu injuſtè incuſſo, conſenſit in ſtuprum, ſe ſpontè ad id offerendo: non tenetur deflorator illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præſtare, quia volenti, & conſentienti nulla fit injuria, neque tunc eſt propriè ſtuprum, *Leſſ. cit. c. 10. n. 9. Molin. tract. 3. diſ. 106. num. 10.* Imò neque hoc caſu, in foro externo cogi poteſt ad ducendam, vel dotandam fœminam corruptam, neque alias pœnas decretas in *c. 1. & 2. h. t.* incurrit, quia pœnæ illæ ſolùm imponuntur ei, qui virginem ſeduxit, vel decepit, quod non poteſt dici de illa, quæ ſe ſpontè obtulit, vel conſenſit, *Molin. cit. diſ. 104. n. 10.*

L. Assertio 7. Sed neque ſtuprator tenetur ducere puellam ſtupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamſi illam ſuaſionibus, ſeu blanditiis, vel precibus, etiam importunis, aut aſſiduis, vel muneribus induxerit ad conſenſum in ſtuprum, ſine alia tamen vi, fraude vel minis, ut ex probabiliore ſententia docet *Leſſ. cit. c. 10. n. 14. Molin. cit. diſ. 106. n. 1. Vaſquez cit. c. 3. §. 2. dub. 1. n. 4. & 5. Lugo tom. 1. de juſtit. diſ. 12. ſec. 1.* & plures alii contra *Navarr. & Tolet.* Ratio eſt, quia preces, & dona vim non inferunt, nec cogunt, nec faciunt involuntarium, etiam mixtum, ſicut metus, ſed ſolùm blandè alliciunt, adeóque facilè repelli poſſunt, ſi fœmina ſeriò velit. Excipi debet, niſi precibus Domini, aut Principis, vel Superioris puella fuiſſet inducta ad conſenſum, cui non facilè audet diſſentire, hujuſmodi enim preces cauſant metum reverentialem, & multùm minuunt libertatem conſenſûs, imò inju-

injuriam quandam continent, ideóque ſtuprator tenetur fœminam vel ducare, vel dotare, *Lugo c. l.* Idémque eſt, ſi fœmina, præ verecundia, oon ſit anſa diſſentire, tunc enim coactè conſentire cenſenda eſt, nec ſtuptator excuſabitur ab obligatione reſtituendi, *Vaſq. c. l. n. 5. Molin. c. l. concl. 1. in fine.* Contraria taman ſententia, quòd qui importunis precibus, vel donis induxit puellam ad conſenſum in ſtuprum, teneatur illam ducete, vel dotara, eſt etiam probabilis, & miſeris puallis favorabilis, ideóque conſulenda, ut fatetur *Vaſq. c. l. n. 6.* Quòd ſi per metum juſtè incuſſum puella conſentit in ſtuprum, quia ſtuprator mioatus eſt ei, quòd velit eam apud patrem, val Judicem accuſate, quod aliàs licitè, & juſtè facere poterat, non tenetur ad reſtitutionem, *Lugo cit. ſec. 1. n. 18.*

LI. Assertio 8. Etſi virgo ſub patria cura, & poteſtate ſit conſtituta (idémque eſt quoad hoc, de filiâ, viduâ, aut corruptâ) & liberè conſentiat in ſtuprum, non tamen ſtuprator tenetut ideo reſtituere aliquid patentibus illius: quamvis parens, eá da cauſâ, augeat dotem, ut poſſit filiam in æquè bono matrimonio collocare, ut docet *Molin. tit. diſ. 106. n. 2. Silveſt. V. Luxuria q. 5. Vaſq. cit. c. 3. §. 2. dub. 4. Leſſ. cit. c. 10. n. 9. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 13. n. 2. contra Navarr. & Azar.* Ratio aſt, quia filia virgo non eſt poſſeſſio patris, ideóqua damnum ipſius mulieris non eſt damnum patris, ut ei ſit compenſandum, ob augmentum dotis, ſi velit eam matrimonio jungere, quia filia ipſa non tenetur ex juſtitia impedita illud damnũ, cùm enim ſit domina corporis ſui quoad uſum, poteſt, abſqua patris injuria, & ſine injuſtitia, vel non nubere, vel malè nubere: alioquin ſi ſaltu, vel violento motu corporis exponeret ſe periculo ruptionis virginei clauſtri, præviſo illo periculo, peccaret contra juſtitiam, quia tunc patar etiam deberet dotem augare ad compenſandum illum defectum. Neque verò pater tenetur augere dotem, ſi filia volens ſtuprata ſit, ut honeſto matrimonio elocari poſſit: quòd ſi ſpontè det, damnum volens patitur: ſicut ergo ipſa filia, conſentiando in ſtuprum, non peccat contra juſtitiam, ita nec ſtuprator. Nec refert, quòd ſtuprum redundat in injuriam patris, quia honor familiæ, ob evulgationem flagitij à ſtupratore factam læditur: nam ex injuria, ſecluſo damno, oon oritur obligatio ſatisfaciendi per pecuniam, vel aliud tamporale ax oatura rei, & in foro conſcientiæ, ſed ſolùm reſpondet ai pœna, quæ oon debetur, anta Judicis ſeotentiam, & pro læſo honore poteſt ſatisfieri, petitione veniæ, vel ſimili honoris exhibitione.

LII. Assertio 9. Poteſt fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem, in ſtuprum conſanſit, etſi in patris poteſtate adhuc conſtituta ſit, remittere obligationem ſatisfaciendi ſtupratori, ita ut ad nihil etiam patri ſolvendum teneatur, ſaltem in conſcientia, & ante coodemnationem Judicis. *Leſſ. c. l. n. 9. & 19. Vaſq. c. l. & Luga c. l. n. 9. & 10.* Ratio eſt, quia ſicut filia, aote damoum illatum, potuit cedere jure ſuo, ſina injuria patris, cùm libarum ei ſit à nuptijs abſtinere: ita etiam poſt damnum accaptum, poteſt cedere jute ſuo, quod habet ad petendam ejus compenſationem. Et poteſt filia, etiam ſine cooſenſu patris, hoc jus remittera, quia non eſt per ſe, & immediatè debitum pecuniarium, ſed eſt debitum, quo obligator ſtuprator ducera fœminam in uxorem, ſi ipſa velit, cui poteſt illa ranunciara, poteſt enim velle non nubere.

LIII. Assartio 10. Si conſtet, virginem non ſeductam, ſed voluntario conſenſu eſſa defloratam à Clerico, is in utroque foro, conſcientiæ, & externo, liber eſt à præſtationa dotis, potuit enim puella cedera juri petendæ dotis, *Diaz. cit. c. 87. n. 4. & 5.* Quòd ſi verò poſt corruptionem, ad quam vi, vel fraude inducta eſt mulier, virum ejuſdem conditionis invenit, perinde acſi eſſet virgo, abſolvandus eſt Clericus à præſtanda dote, quia nullum damnum in effectu paſſa eſt, *Diaz. c. l. n. 7.*

§. IV.

Ad quid obligetur qui ſtupravit virginem, ſub ſpe, ac promiſſione matrimonii?

LIV. Assertio 1. Qui defloravit virginem, verè, & ſincero animo ei promittendo matrimonium, ſi conſenſerit in copulam, tenetur ſtare promiſſis, & ducere defloratam, ſive fuerit virgo, ſive honeſta vidua. Eſt carta, & communis ſententia. Ratio eſt, qoia ex contractu oneroſo obligavit ſe ad rem, quam licitè exaqui potuit, vidalicet ſe ducturum illam in uxorem, etſi non abſolutè, ſed conditionatè: ergo poſtquam fœmina implevit conditionem (quamvis illicitè) & ex parte ſua complavit contractum, etiam ipſa tenetur illum complere, cùm licitè id poſſit ac dabaat, eamque ducere, alioquin enim illa iojuſtè deciperetur. Excipi debet, niſi de novo ſuperveniat impedimentum dirimens matrimonium, vel ſufficiens ad divortium inſtituendum, ſi matrimonium contractum eſſat, nam multò magis ſufficit ad tollandam obligationam illud contrahendi, *Lugo tom. 1. de juſtit. diſ. 12. ſec. 2. n. 19.*

Porro etſi qui virgioem, vel viduam defloravit ſub promiſſiona matrimonij, fuerit priùs ſimplici voto Religionis, vel caſtitatis obſtrictus, adhuc teoetur eam ducere. Idémqua multò magis dicendum, ſi votum Religionis, val caſtitatis ſit amiſſum poſt promiſſum matrimooium, ſub conditione ſecutæ copulæ, *Leſſ. l. 2. de juſtit. c. 10. dub. 4. n. 32. Sanch. l. 1. de matr. diſ. 45. n. 3. Vaſq. in opuſc. moral. tr. de reſtit. c. 3. §. 2. dub. 6. Lugo cit. diſ. 12. ſec. 3.* contra *Navarr. & alios.* Ratio eſt, quia obligatio voti provenit ſolùm ex libeta, & gratuita voluntate voventis, qui ſibi ipſe privatâ auctoritata impoſuit talam obligationem, ideóque non poteſt, ſa velle obligare in præjudicium alterius, vel aliaoo juri detogate: ſicut ſi quis voveat, ſe hæredem inſtituturum Eccleſiam, & poſtea naſcantur illi filij, non potuit per votum præcedeos præjudicare juri filiorum. At obligatio poſtarior ex corruptione fœminæ, ſub ſpe, ſeu promiſſione conjugij, non oritur ex ſola voluntate promittâtis, ſed ex jure, quod fœmina corrupta ſub promiſſione conjugij acquiſivit, ratione delicti, & injuriæ ſibi illatæ, ad qoam reſarciandá tenetur ſtuprator illam ducere, ac proinde hæc poſterior obligatio eſt longè potentior, quàm prior voti, atque præfarri debet, *Lugo c. l. n. 43.* Accedit, quòd votum non obli-

gat,

ſtat,rebus notabiliter mutatis, uti hîc fit,cùm vinculum juſtitiæ fortius ſupervenerit, & graviſſimum proximi damnum, ſi votum impleatur, ideóque nocens non omnino liberatur à voto,ſed ejus executio differtur ad tempus, ita ut matrimonio coatracto, non poſſit debitum petere, & diſſolutis ſponſalibns ex juſta cauſa, vel mortuâ uxore, teneatur vir abſtinere à ſecundis nuptijs, & ſi Religionem vovit, eam ingredi. Aliud eſt de Sponſalibus de futuro, quæ obligant, non obſtantibus Sponſalibns poſterioribus,etiam ſecutâ copulâ cum ſecunda,quia obligatio Sponſalium oon oritur ex ſola gratuita voluntate promittentis, ſicut votum, ſed etiam ex facto alterius,& contractu oneroſo, per quem alter ex ſponſis viciſſim ſe obligavit,eíque jus acquiſitum eſt ex promiſſione Sponſalium,quod per poſteriora Sponſalia, etiam ſecutâ copulâ, ei auferri non poteſt, niſi conſentiat,& juri ſuo cedat, *Lugo c. l. n.* 45.

Dices,vel talis deflorator tenetur puellam corruptam ducere,ratione promiſſionis, vel ratione injuriæ, & damni illati. Non primum, quia illa promiſſio fuit nulla,& invalida,cùm fuerit de re illicita contra votum. Non ſecundum, quia violans virginem,ſine promiſſione conjugij,non obligatur determinatè ad fœminam ducendam, ſed vel ad ducendam,vel ad damnum aliter compenſandum, ut patet ex dictis §. *præced.* in hoc caſu autem corruptio puellæ facta eſt, ſine promiſſione, cùm hæc fuerit invalida, ergo tenetur ſolùm ad compenſandum, non ad ducendum. Sed reſpondetur, teneri defloratorem determinatè ad ducendam corruptam, ratione utriuſque ſimul: nec eſt ſimile, quando nulla omnino adfuit promiſſio matrimonij,nec vera, nec ficta, ſive fraudulenta, tunc enim jus non habet violata ad petendum determinatè matrimonium: habet autem, quando promiſſio intervenit, licèt invalida, ratione fraudis, & damni ſibi illati: tunc enim ſicut fictus, ita etiam fraudulentus promiſſor tenetur veram facere ſuam promiſſionem,ſive eam implere,ne fœmina deflorata damnum patiatur, non obſtante voto, quia hæc obligatio non fundatur in voluntate ſe obligandi,ſed in delicto fraudis, *Sanch. tit. diſ.* 45. *n.* 6. *Lugo c. l. n.* 46.

L V. Limitant communiter DD. citt. niſi fœmina ſtuprata ſciviſſet defloratorem eſſe voto caſtitatis, vel Religionis obſtrictum, quia cùm tunc ſciverit, vel facilè advertere potuerit, illum licitè promittere matrimonium non poſſe, non fuit decepta, ideóque neque corruptor eſt obligatus ad illam ducendam, ſed debet implere votum, *Leſſ. c. l. n.* 33. *Sanch. c. l. n.* 5. quod tamen non eſſe univerſaliter verum putat *Lugo c. l. n.* 52. quia cùm poſt copulam facilè poſſit obtineri diſpenſatio voti, potuit exiſtimare ſibi promiſſum eſſe à ſtupratore, quòd velit impetrare diſpenſationem voti,quam tamen non tenetur petere,niſi ad eam ducendam ſe obligâſſet, *Leſſ. c. l. n.* 35. ſicut etiam qui conſanguineam violavit ſub pacto conjugij,& ſimul etiam promiſit, ſe petiturum diſpenſationem,illam petere tenetur,ſi impedimentum ſit tale, in quo ex cauſa etiam non valde gravi diſpenſari ſolet, de quo videri poteſt *Sanch. l.* 5. *de matr. diſ.* 5.

L VI. Assertio 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, ſi in ſtuprum conſenſerit, ſed fictè, & ſine interna intentione ſe obligandi, & promittendi, debet illam ducere in uxorem,ſi ipſa velit,nec ſufficit,ſi pecuniâ vellet ſatisfacere pro damno per ſtuprum illato, ut ex communi ſententia docet *Leſſ. cit. c.* 10. *dub.* 3. *n.* 20. *Molin. tr.* 3. *de juſt. diſ.* 106. *n.* 4. *Vaſq. cit. c.* 3. §. 1. *dub.* 2. *n.* 15. *Sanch. l.* 1. *de matr. diſ.* 10. *n.* 3. *Lugo cit. diſ.* 12. *ſec.* 2. *n.* 20. Ratio eſt,quia juſtitia commutativa non tantùm exigit, ut reddatur æquale, ſed etiam ut idem in ſpecie reddatur, ſi reddi poſſit, quia unum pro alio invito creditori ſolvi non poteſt, *l.* 2. §. *Mutui ff. de reb. cred.* ſed ſtuprator in ſpecie promiſit,non pecuniam, ſed matrimonium, ergo ex juſtitia commutativa,& contractu oneroſo debet contrahere matrimonium,& implere quod promiſit,nec ſatisfacit, ſi offerat aliam ſatisfactionem pro damno virginitatis, quia ipſa fœmina non conſentit in ſtuprum pro dote, vel pecunia, ſed pro matrimonio, nam hoc eſt, quod ipſi debetur. Quare ſicut ipſa conditionem implevit,ex parte ſua: ita etiam ex juſtitia petere poteſt,ut etiam impleatur contractus ex parte ſtupratoris, fiatque; quod promiſit, etſi fictè ſolùm. Idque procedit, ſive etiam fœmina promiſerit matrimonium, ſive ſolus vir: nam etiamſi illa non promiſerit, quia tamen non conſenſit in ſtuprum, niſi ſub ſpe, & obligatione matrimonij (ſi enim dotem ſolùm promiſiſſet,fœmina ſe violari non permiſiſſet) ideo ex juſtitia tenetur vir fraudem hanc tollere, & verè in matrimonium conſentire, cùm per injuriam fictè conſenſerit, *Sanch. c. l. n.* 4. unde licèt ſtuprator non teneatur eam ducere directè,& immediatè, ratione promiſſionis, quippe quæ ficta fuit,& nulla, tenetur tamen illam ducere, quia ex juſtitia obligabatur verè promittere. Idémque dicendum de ſtupratore, qui fictè contraxit matrimonium de præſenti cum fœmina,quam ſub eo prætextu ſtupravit, ſive virgo fuerit, ſive jam corrupta, regulariter enim tenetur ſtuprator eam ducere, quia etſi matrimonium fuerit nullum, defecto veri conſensûs, tamen obligatur verè conſentiendo eam ducere, ſi ipſa velit, ratione injuriæ, & damni ſecuti; tum in fama: tum quia nulli alteri permittitur nubere in foro externo,in quo tale matrimonium validum præſumitur, *Leſſ. c. l. n.* 21. *Sanch. c. l. diſ.* 11. *n.* 5. & 6. quamvis ſi hæc damna fœminæ non conſequerentur, non teneretur fictè contrahens verum, & validum conſenſum præſtare, *Lugo c. l. n.* 30.

L VII. Limitatur autem tradita doctrina primò,niſi vir notabiliter excedat conditionem fœminæ, idque ipſa ſciverit, ut ſi vir ſit nobilis, vel valde dives,fœmina verò filia ruſtici,vel pauperrima, tunc enim facilè ſuſpicari potuit,ipſum nonniſi fictè promittere ei matrimonium,ut votis potiri poſſit, *Sanch. cit. diſ.* 10. *n.* 5. & 6. *Leſſ. cit. c.* 12. *dub.* 3. *n.* 22. Et hoc caſu fictus promiſſor non tenetur eam ducere, etiamſi addito juramento id promiſerit, quia juramentum non obligat, niſi juxta intentionem promittentis,vel jurantis, ſi ergo ipſe nullam habuit intentionem promittendi, ſive ſe obligandi ad matrimonium,nec vi juramenti obligabitur, *Sanch. c. l. n.* 8. Quòd ſi verò fœmina ſtuprata omnino ignoravit virum notabiliter ipſam excedere, vitæ conditione, ac dignitate, nec tunc tenetur illam ducere, ſed ſufficit, ſi illam dotet, vel aliter damnum reſarciat, *Sanch. cit. diſ.* 10.

diſ. 10. *n.* 11. & probabile cenſet *Leſſ. c. l. n.* 23. Ratio eſt, qnia ſtupratoc non tenetur illam ducere, ratione promiſſionis, qnippe quæ ficta fuit, & invalida: nec ratione injuriæ, & damni illati, quia debitor etiam ex delicto non tenetur reſtituere, cum notabili ſuo detrimento, id qnod in ſpecie debet, ſed ſufficit, qnòd reddat in æquivalenti: ut in propoſito, ſi ſtuprator deberet ducere longè ſe inferiorem, cui fictè promiſit matrimonium, multò plus deberet reddere, quàm promiſerat: cùm ergo non teneatnr ſe ipſum tradere, ſive corpus ſuum, propter exceſſum conditionis, ſeu dignitatis, ſufficit, ſi tantum dotis, vel pecuniæ det, ut poſſit nubere viro æqualis conditionis, qualem ipſa putabat eſſe ſtupratorem: idque provenit, non ex eo præcisè, quòd contractus eſſet inæqualis, alioqnin nunquam fœmina poſſet nubere viro nobiliori ſe, ſi contractus injuſtus foret, ob inæqualitatem conditionis, ſed qnia aliàs reſtitutio longè ſuperaret debitum, *Lugo cit. diſ.* 12. *ſec.* 2. *n.* 20. ubi addit, notandam eſſe differentiam inter promiſſionem matrimonij, ſive Sponſalia, & contractum matrimonij de præſenti. qnia hic ſolùm tendit ad traditionem corporis conjugis, abſtrahendo à conditionibus extrinſecis nobilitatis, dignitatis &c. Sponſalia verò reſpiciunt etiam ad hujusmodi qualitates extrinſecas, ita ut ſi in illis interveniat notabilis mutatio, non ſit qnis obligatus obſervare contractum Sponſalium.

LVIII. Limitatur ſecundò. Non tenetnr fictus promiſſor matrimonij ſtupratam ducere, ſi ex verbis ambiguis, vel inconſtantibus, vel ex alijs conjecturis facilè potuit deprehendere fallacem animum promittentis, tunc enim non tam decepta fuit, quàm decipi voluit, ſibique damnnm inde conſequens imputare debet, *Leſſ. cit. c.* 10. *n.* 24. *Sanch. cit. diſ.* 10. *n.* 19. unde hoc caſu ſtuprator nec ad dotandnm, vel aliquid reſtituendum obligatus erit, ſi virgo plenè advertere potnit deceptionem, ſeu fictionem, qnia tunc liberè cenſetur conſenſiſſe in ſtuprum, *Leſſ. c. l, n.* 25. *Sanch. c. l. n.* 19. *Vaſquez cit. c.* 3. §. 1. *n.* 19. *in fine.*

Limitatur tertiò. Si quis fictè promiſit nuptias dicenti, vel fingenti ſe eſſe virginem, cùm non eſſet, tunc enim non tenetur eam ducere, ſed una injuria cum altera compenſatur, ſicut enim vir ipſam decepit, ita & ipſe ab illa deceptus eſt; & tunc nec aliquid reſtituere debet, ratione ſtupri fictâ illâ promiſſione extorti, quia etſi ſeriò promiſiſſet, ad nihil teneretur, ergo nec ſi fictè, *Sanch. c. l. n.* 11. *Leſſ. c. l. n.* 29. Quòd ſi fœmina non dicebat, vir tamen putabat eſſe virginem, quæ tamen verè virgo non erat: tunc fictus promiſſor non obligatur quidem illam ducere, tenetur tamen ad reſtitutionem aliquam, ob copulam injuſtè extortam, qnamvis non tantum reſtituendnm ſit, qnantum ſi fuiſſet virgo, qnia damnum illatum multò minus eſt, *Leſſ. c. l. n.* 30. *Sanch. c. l. n.* 11.

LIX. Quartò, ſi virgo ſtuprata, ſub ficta promiſſione conjugij, poſtea cum alio fornicetur, nec ducere eam tenetur deflorator, nec aliter ſatisfacere, qnia ex vi promiſſionis fictæ ſolùm tenebatur eam ducere, quæ obligatio per ſupervenientem fornicationem eſt extincta, ſicut etiam eo caſu, ſi ſeriò promiſiſſet, ceſſaret ea obligatio, *Leſſ. c. l. n.* 28. *Sanch. cit. diſ.* 10. *n.* 13.

Quintò, ſi fictus promiſſor matrimonij velit eam ducere, ſed ipſa nolit, quia cognovit priùs fictè promiſiſſe, tunc non tenetur deflorator ad dotem ejus augendam propter deflorationem, nec ad aliud, quia per ipſum non ſtat, quo minùs ducat, neque promiſit dotem, ſed matrimonium, unde etiamſi ſeriò promiſiſſet, ad nihilum teneretur, *Sanch. c. l. n.* 15. Similiter ſi parentes puellæ nolint eam dare defloratori in matrimonium, non tenetur is ad eam dotandam, quia ſe ſolùm obligavit ad eam ducendam determinatè, per ipſum autem non ſtat, quo minùs ducat, *Sanch. c. l.*

Sextò, ſi fictè promittens virgini matrimonium tantùm actus impudicos cum illa exerceat, non tenetur illam ducere, ſed alio modo ſatisfacere, quia non eſt tanta injuria, *Sanch. c. l. n.* 14.

Septimò, qui fictè promiſit matrimonium, ut extorqueret copulam à vidua, vel aliàs jam corrupta, quia ipſe ſciebat non eſſe virginem, eâ ſecutâ, non tenetur eam ducere, ſed ſatis eſt, ſi alio modo injuriam ei compenſet, *Leſſ. cit. c.* 10. *n.* 31. *Sanch. cit. diſ.* 10. *n.* 23. Ratio eſt, quia fœmina corrupta, exigendo matrimonium pro copula, nimiùm exigit. Excipi debet, niſi corrupta eſſet vidua honeſta, & bonæ famæ, quæ ex illa copula fornicaria contraheret infamiam, ob quam inhabilis redderetur ad æquale matrimonium, *Sanch. c. l. n.* 24.

Denique niſi ex tali matrimonio timeretur grave ſcandalum, ſi eam ſtuprator ducat, vel malus exitus, *Sanch. c. l. n.* 9. *&* 10. plura de hac re videri poſſunt apud DD. citt.

§. V.

An ſtuprum ſit crimen mixti fori, & quomodo ſit probandum?

LX. ASSERTIO 1. Si ſtuprum commiſſum ſit à Clerico, ſeu perſona Eccleſiaſtica, de eo cognoſcit Judex Eccleſiaſticus; ſi verò à Laico, Judex ſæcularis: ac proinde quam dotem conſtituere debeat corruptæ ſtuprator Clericus, arbitrabitur Judex Eccleſiaſticus, & quam Laicus, Judex ſæcularis, *Menoch. de arbitr. Jud. caſu* 288. *n.* 21. *Farinac. p.* 5. *q.* 147. *n.* 53. Verùm quòd ſtuprum etiam à Laico commiſſum ſit crimen mixti fori, ita ut etiam ab Epiſcopo, vel alio Judice Eccleſiaſtico cognoſci, & puniri poſſit, etiam pœnâ carceris, vel aliâ corporali, videtur clarè probari ex c. 2. *h. t.* ut notat ibid. *Fagnan. n* 8. *&* 9. uam pœnæ ibi ſtatutæ ab Epiſcopo ſunt infligendæ, ut patet ex inſcriptione illius cap. quæ à Gregorio Papa eſt facta ad Epiſcopum Sipontinum, juxta *Gl. marg. ibid.* ubi etiam ſermo eſt de Laico, qui virginem decipiendo, ad ſtuprum induxit, & præcipitur, ut non ſolùm excommunicetur, ſed etiam corporaliter caſtigetur, & in Monaſterium detrudatur, ſi renuerit ſtupratam ducere in uxorem: Judex autem ſæcularis non poteſt excommunicare, nec in Monaſterium detrudere, ergo ſtuprum eſt mixti fori, quia peccatum continet, alioquin Judex Eccleſiaſticus non poſſet de hoc crimine cognoſcere, nec illud punire, ſi ſtuprator ſit Laicus, nec temporali juriſdictioni Eccleſiæ ſubjectus, ſecundùm *Gl.* communiter receptam in *c.* 2. *V. Lex Civilis in fine de arbitr. in* 6.

& in

& in Reg. 2. V. Poſſeſſor de R. J. in 6. Idque confirmatur ex *Concil. Trid. c. 3. Seſſ. 25. de Reform.* ubi habetur, quòd Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus, etiam Laicos punire poſſit mulctâ pecuniariâ in delictis Eccleſiaſticis, vel mixti fori, *Fagnan. in cit. c. 2. n. 10. & 11.* Ex quo infertur, quòd in Terris ſubjectis temporaliter Eccleſiæ Romanæ, imò etiam in Terris Imperij, in foro, ſeu Tribunali Eccleſiaſtico, propter ſtuprum etiam à Laico commiſſum, infligendæ ſint pœnæ Canonicæ ſtatutæ in *c. 1. & 2. h. t.* In Terris verò Imperij, in foro civili, ſeu ſæculari, pœnæ ſtatutæ Jure Civili, *Fagnan. in cit. c. 2. n. 6. & 7.*

LXI. Assertio 2. Virgo ſtuprata, in foro externo, præſumitur fuiſſe virgo, quæ tum communiter habita fuit pro virgine, ideóque ſi ſtuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuiſſe virginem, cùm carnaliter illam cognovit, ſed jam priùs corruptam, id probare debet, quia præſumptio ſtat pro puella, & propter delictum transfertur onus probandi in ipſum ſtupratorem, *Abb. in c. 1. n. 5. h. t. Clarus §. Stuprum, n. 4.* Si tamen mulier tunc verè non fuiſſet virgo, teneretur ſtupratori, in foro conſcientiæ, non ſolùm reſtituere dotem ſibi propter ſtuprum adjudicatam, ſed etiam expenſas litis injuſtæ ab eo factas, quia talis ſententia fundata eſt in falſa præſumptione, quæ ceſſat, ubi conſtat de contraria veritate, *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 104. n. 14.* Similiter in foro externo, virgo deflorata ſemper præſumitur ſeducta, id eſt ſuaſionibus, aut importunis precibus, vel pretio inducta ad ſtuprum, non ſimplici petitione, niſi contrarium à ſtupratore probetur, *Abb. in cit. c. 1. n. 2. h. t. Molin. c. l. n. 1.* Unde ſi verè mulier ſeducta, vel decepta non fuiſſet, deberet in conſcientia reſtituere ſtupratori pœnam, eâ de causâ, ipſi adjudicatam, imò & expenſas litis: quin etiam teneretur, petente viro, interrogata à Judice confiteri veritatem, alioquin perjura eſſet, ſi ſub juramento interrogata id negaret, *Molin. c. l.*

LXII. Hinc infertur, ſi mulier ſtuprata aſſerat ſe fuiſſe virginem, tempore ſtupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non ſtupratori id neganti, niſi probet: idque tum in odium delinquentis, ſeu ſtupratoris: tum quia pro aſſerente ſtat præſumptio naturæ, cùm enim virginitas ſit qualitas, quæ ineſt à natura, & naſcitur cum perſona, præſumitur ſemper adeſſe, donec contrarium probetur à negante, *Maſcard. de probat. concl. 1237. n. 6. & 1410. n. 2. Tuſchus V. Stuprum concl. 709. n. 39. Pacianus l. 2. de probat. c. 2. n. 10.* ubi *n. 11.* ait, puellæ aſſerenti ſe virginem fuiſſe, fidem haberi, etiam ſine juramento, niſi id exigatur, quia ex præſenti ſtupro oritur quædam ſiniſtra opinio adversùs eam, quæ juramento purganda eſt, *Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 147. n. 135. & ſeq.* ubi tamen *n. 139.* addit, in hac re maximè attendendam eſſe qualitatem vitæ, & morum puellæ, quia ſi malæ famæ eſſet, & pro virgine non reputaretur, non eſſet ſtandum ipſius juramento, cùm hujuſmodi mulieres facilè contemnant jusjurandum, & poteſt hæc præſumptio orta ex jurata aſſertione puellæ, tolli per alias conjecturas contrarias, ſeu ſigna inhoneſtatis, aut corruptionis, *Menoch. l. 6. de præſumpt. præſumpt. 89. n. 4. & ſeqq. Farinac. c. l. n. 139.*

LXIII. Aliud verò dicendum eſt, ſi mulier aſſerat ſe eſſe corruptam, vel imprægnatam à Titio, is verò neget ſe ipſam carnaliter cognoviſſe, tunc enim non eſt ſtandum nudæ aſſertioni etiam juratæ mulieris, ſi alias probationes non afferat, *Arg. c. Significâſti 5. h. t.* Ex quo conſtat, quòd adulterium non probetur per ſolam aſſertionem, ſeu confeſſionem mulieris, ergo nec ſtuprum aut ſimplex fornicatio. Ratio eſt, tum quia, generatim loquendo, onus probandi incumbit affirmanti, non neganti, *l. 1. ff. de probat. l. 2. C. eod.* tum quia nullus idoneus teſtis in re ſua eſſe poteſt, *l. Nullus 10. ff. de teſtib. l. Omnibus 10. C. eod.* & uni ſoli teſti non creditur, etſi aliàs ſit idoneus, *c. Licèt 23. de teſtib.* ergo non eſt credendum mulieri nudè aſſerenti ſe eſſe corruptam à Titio, ſine alia probatione: tum quia actore non probante, abſolvendus eſt reus, *l. Qui accuſare 4. C. de edendo:* & univerſim loquendo, favorabiliores ſunt Rei, quàm actores, juxta reg. utriúſque Juris in 6. & in Digeſtis. Imò cæteris paribus, piùs eſt credendum viro, quàm mulieri, nam teſtimonium mulieris varium eſt, & mutabile, *c. Forus 10. §. fin. de V. S.* ergo etiam in hoc caſu, plus eſt credendum viro neganti, quàm mulieri affirmanti, ſibi ſtuprum illatum eſſe.

Quare ſi mulier, quæ ſe ſtupratam dicit, probat ſuam intentionem, probabilibus quidem indicijs, & conjecturis, quæ tamen non convincunt, nec ſufficiunt ad plenam probationem, deferendum eſt juramentum viro reo ad purgandam ſuam innocentiam, ejuſque juramento ſtandum eſt, *Arg. cit. c. Significâſti h. t.* ubi præcipitur deferri juramentum purgationis reo infamato de adulterio, ſive purgatio Canonica ei indicenda eſt, ergo idem faciendum eſt cum infamato de ſtupro: alioquin verò ſi actor, vel actrix nihil omnino probavit, ne præſumptivè quidem, abſolvendus eſt reus, etſi nihil omnino præſtiterit probando, prout habetur in *c. ult. §. Sanè de Jurejurando.* Et hanc eſſe praxin in pluribus Curijs Epiſcopalibus teſtatur R. P. Georgius Gobat S. J. de tota Republ. Chriſtiana, propter doctiſſimas reſolutiones innumerorum omnis generis caſuũ editas optimè meritus, *Par. 2. Alphabeti matrimonialis. n. 188.*

Cæterùm ſtuprum, ſicut & ſimplex fornicatio, iiſdem fermè modis probari poteſt, quibus adulterium, de quibus ſuprà *ſec. 1. §. 3. h. t.* nam etſi viſi ſint, juvenis, & puella ſimul per plana, & nemora, vias, & invia, pluries convagati fuiſſe: non tamen hoc eſt ſufficiens, & plena probatio ſtupri, vel fornicationis commiſſæ, ſi alia indicia, & adminicula non concurrant, *c. Tertio loco 13. de præſumpt.* niſi præceſſiſſet monitio, *Abb. ibid. n. 4.* neque violenta præſumptio ſtupri, vel fornicationis inducitur ex eo, quòd adoleſcens, & puella ſæpius convenerint in loco obſcuro, imò etiam in eodem lecto ſimul jacuiſſe deprehenſi ſint, præſertim ſi induti, quia ſatis crebrò ſit, ut nihil omnino impudicum agant, vel non niſi oſcula, & turpes actus exerceant, ſine intentione ipſius copulæ, vel ut diſpoſitionem aliquam faciant ad Sponſalia, ut notavit prædictus *P. Gobat. in Theolog. Juridico morali, cap. 32. ſec. 2. n. 21.*

SECTIO III.

DE ALIIS DELICTIS CARnis, corúmque pœnis.

Præter adulterium, & ſtuprum, ſuot etlam alia carnis delicta, de quibus, corúmque pœnis hîc breviter agemus.

§. I.

De crimine inceſtûs, & Sacrilegii.

LXIV. Quæritur primò, qoid ſit Inceſtos, & qoot modit committatur? Reſp. Ioceſtus eſt coocobitus cum perſooa conſangoinea, vel affine, io grado ptobibito, ideóque conſanguineotum, vel affinium abuſut dicitur in *c. Lex illa 2. §. Cùm ergo cauſ. 36. q. 1.* Unde inceſtus committitur iotet perſonas, quæ Jore Divino, vel bumano prohibentur inter ſe matrimonium contrahere: Jure Divioo inter aſcendentes, & deſcendentes par lineam tectam, ut inter patrem, & fiiiam, avum, & neptem, aviam, & oepotem, & ſic de reliqois: Jure hnmano verò ioter cognatos, & affines io linea laterali, ſive transverſali, uſque ad quartum gradnm incluſivè, excepto primo gradu ioter fratrem, & ſororem, io quo jure naturæ probabiliter prohibitom eſt matrimonium, *Silveſt. V. Luxuria, q. 1. Azor. p. 3. l. 3. c. 9. not. 5. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 149. n. 5. Zœſ. in comment. ff. ad Leg. Jul. de Adult. n. 64.* Committitur autem ioceſtus duplici modo, vel ſub colore, ſeu prætextu matrimonij, vel ſine illo, *Farinac. c. l.*

LXV. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna inceſtûs, de Jure Civili, ac de Jore Caoooico? Reſp. primò. Pœna ſimplicis inceſtûs, ſine matrimonio, de Jure Civili antiqno, eſt pœna mortia, quia eſt gravius crimen adolterio, *l. Si Adulterium 38. §. Nonnunquam ff. ad Leg. Jul. de Adult.* quæ pœna ſolùm locum habet, ſi inceſtus committatur, jure gentium, ſive naturali prohibitus, ut ioter aſcendentes, & deſcendentes in linea recta, *e. l. Si Adulterium, §. Quare mulier, & ibi Gl. V. Gentium*: vel quaodo inceſtus committitur, cum adulterio, vel ſtupro, ſecundùm *Gl. 1. in cit. l. Si Adulterium. Clarus §. Inceſtus, n. 2.* Eſt igitur pœna inceſtûs ſimplicit, ſine velamine, ſeu ſpecie matrimonij commiſſi, eadem, quæ adulterij, *l. Miles 11. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Hoſtienſ. in Summa n. 13. Covarr. in 4. lib. Decret. p. 2. c. 6. p. 8. n. 2. Farinac. e. l. n. 7.* bodie verò ſi inceſtur commiſſus ſit contra jus bumanum, ſive in grado conſanguinitatis, vel affinitatis ſolùm prohibito Jute humano, impooenda eſt pœna arbitrio Jodicis, pto varietate circumſtantiarum, *Zœſ. ff. eod. n. 65.* Si verò qois, ſub prætextu, ſive ſub colore matrimonij, inceſtum commiſit, ſive ioceſtas nuptias celebravit, pœnæ variæ ſunt ſtatutæ Jute Civili, veloti confiſcatio omnium bonorum, privatio dignitatum, & miſſio io exilium, & verberatio, ſi inceſtuoſus ſit vilis perſona, juxta *Auth. Inceſtus C. de inceſt. nupt. Farinac. cit. q. 149. n. 21. & pluribus ſeqq.* Suot tameo plutea caſus, in quibus prædictæ pœnæ Juris Civilis non incurruntur, ut videre eſt apud *Clarum §. Inceſtus, n. 7. & 8. Menoch. de arbitr. Judic. caſu 502. n. 78. Farinac. cit. q. n. 147. & ſeq. & n. 161. & ſeqq.* Velori primò, ſi Spooſalia de futuro tantùm, vel de præſenti ſint coottacta cum cooſanguinea, vel affine, ante conſommatum matrimoniom. Secundò, ſi matrimoniom contraxit in gradu prohibito ſob conditione, ſi Papa diſpenſaverit. Tertiò, ſi quit ioceſtat noptiat contrahat, non ſcienter, ſed ex ignorantia probabili, vel non craſſa, vel ex ignorantia facti, oon jorit, ſaltem naturalis, & geotium.

LXVI. Reſp. ſecuodò. Quod verò attioet ad pœnas Joris Canonici, ſi Clericut ioceſtum committat, perpetoò eſt depooendns ab Ordioe, & officio, ac beneficio, *Arg. c. Non debet 10. cauſ. 30. q. 1.* qui tameo textus loquitur de cognoſcente filiam ſpiritualem, quæ ipſi peccata confeſſa fnit, *Covarr. e. l. n. 3. Diaz. in pract. crim. Canon. V. Inceſtus, c. 88. n. 1. & 2. Clarus §. Inceſtus, n. 2. Farinac. p. 5. q. 149. n. 34.* & alij DD. communiter. Imò ſi Ciericus primò fornicatus ſit cum aliqua moliere, & poſtea cum conſanguioea illius, intra quartum gradum, deponendos eſt, maximè ſi cum matre, & filia, vel duabus ſororibus, aut conſobriois fornicatos ſit, & crimeo publicatom ſit, *Covarr. c. l. n. 3. Diaz. c. l. n. 3.* Si verò Laicus crimen inceſtûs ſcienter commiſit, à Judice Eccleſiaſtico excommuoicari poteſt, & inſuper ſi vit erat conjugatus, privatur perpetuò jure petendi debitum ab uxote, cujos conſanguineam carnaliter cognovit, & uxore mortuâ, non poteſt ampliùs cum alia matrimonium contrabere, *c. Si quis 5. cauſ. 35. q. 2. Diaz. cit. c. 88. in addit §. Laicus verò. Menoch. de arbitr. Iud. caſu 502. n. 98 & ſeq.* Si verò inceſtus eſt commiſſua, ſub ſpecie, & colote matrimooij, piures etiam pœnæ Jure Canooico ſoot decretæ; nam ioptimit qui ſcieoter in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis Conſtitutione Canooica (nedum Divinâ) ioterdictis, matrimoniom cootrahuot, ſuot ipſo jore, ſeu facto excommonicati, *Clement. unic. de conſang. & affinit.* quam pœnam non incorruot contrabentes ignoranter, etiam ex lata colpa, qoia quando dolns expreſsè ad pœnam reqoiritur, lata cuipa non ſufficit, *Diaz. c. l. in addit. V. Deponatur. §. Excuſabitur tamen*; quamvit cootratium teneat *Gl. ibid. V. Scienter.* quoad ignoraotiam juris. Secundò, ſic contraheotes debent ab invicem ſeparari, *cit. Clement. unic.* Tertiò, tales inceſtooſi non poſſunt cum alija matrimonium contrabere, niſi ignoranter contraxerint, *c. Qui propinquam 4. cauſ. 35. q. 2.* vel eornm alter tantùm, tonc enim puniuntor pœnâ ſolùm arbitrariâ, *Menoch. cit. caſu 502. n. 104. & 2. ſeqq.*

LXVII. Cæterùm ad inceſtum revocatur primò etiam ſtoprom, ſive fornicatio, non ioter ſanguioe, ſed ſolâ cogoatione legali, ſeu civili conjunctos, per arrogationem, vel adoptiooem, quamvis propriè non ſit inceſtus talit copula carnalis, ſive ſob colore matrimonij, ſive ſine illo, habita, ideóqoe neque ordinariâ, ſed mitiore, & arbitrariâ pœna plectitur talis inceſtus impropriè dictur, *Farinac. cit. q. 149. n. 44. & 2. ſeqq.*

Præterea

Præterea ad inceſtum revocatur etiam ſtuprum, vel fornicatio commiſſa inter conjunctos cognatione ſpirituali, ratione Sacramenri Baptiſmi, & Confirmationis, ſive carnalis copula habita ſit, ſub ſpecie & prætextu matrimonii, ſive ſine illo: nam quamvis cognatio ſpiritualis impediat matrimonium, non tamen punitur hoc crimen pœnâ ordinariâ inceſtûs, ſed tantùm imponi poteſt extraordinaria, & mitior, arbitrio Judicis, cùm non ſit propriè dictus inceſtus, nec enim pœnæ ſunt extendendæ. *Clarus* §. *Inceſtus n. 4. Farinac. c. l. n.* 50. Jure verò Canonico, Sacerdos, qui filiam ſpiritualem, quam è baptiſmo levavit, vel quam tenuit in Sacramento Confirmationis, carnaliter cognovit, vel commatrem, ſive illius matrem ab officio deponendus eſt, *c. Omnes. 8. juncto c. Si quis. 9. cauſ. 30. q. 1. Diaz. in pract. c. 86. n. 2. & 4. Menoch. cit. caſu 502. num. 27. & 28. Farinac. cit. q. 149. num. 53. & 2. ſeqq.* idémque de eo, qui cognovit filiam Confeſſionis, & filiam Parochiæ, *Menoch. c. l. n. 29.*

LXVIII. Quæritur tertiò. Quid ſit, & quomodo committatur crimen ſacrilegii, & quæ ſint pœnæ illius? Reſp. Crimen ſacrilegii, prout hîc accipitur, revocatur ad inceſtum, & eſt ſacrilegus concubitus, ſive illicita fornicatio cum perſona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis, *Farinac. p. 5. q. 146. §. Sacrilegium. n. 2.* Et quamvis etiam fornicatio Clerici, non solùm Regularis, ſed etiam ſecularis in ſacris conſtituti, cum ſoluta ſit ſacrilegium, ratione voti caſtitatis annexi Ordinibus ſacris, ut docet *Azor p. 3. l. 3. c. 4. q. 8. in fine.* & alii Theologi: in foro tamen externo, ſeu contentioſo, non cenſetur, nec punitur ut Sacrilegium, ſed ut ſimplex fornicatio tantùm, *Clarus* §. *Fornicatio. n. 18. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 289. n. 6. Farinac. cit. q. 146. n. 30.* & alii. Sacrilegium verò, quod graviùs Jure Civili, & Canonico punitur, eſt ſtuprum commiſſum à Clerico, vel Laico cum Moniali, *Farinac. cit. q. 146. n. 5.* Hoc crimen Jure Civili punitur pœnâ mortis, *Auth. de SS. Epiſcop. §. pen. collat. 9.* quæ eſt canonizata in *c. Si quis. 30. cauſ. 27. q. 1.* Jure verò Canonico, ſtuprator ſacrilegus, ſi Laicus ſit, excommunicatur: Clericus autem non ſolùm beneficiis privatur, ſed etiam deponitur ab Ordine, & in Monaſterium ad agendam pœnitentiam perpetuò detruditur, *c. Si quis Epiſcopus. 6. & c. Si qua Monacharum. 28. in fine cit. cauſ. 27. q. 2. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 389. n. 24. Farinac. cit. q. n. 24. & 26.* Monialis verò, quæ ſe carnaliter cognoſci paſſa eſt, in ſtrictius Monaſterium virginum detruditur, ut pœnitentiæ illic, & orationibus atque jejuniis vacet, *cit. c. Si qua Monacharum, & c. Si quis rapuerit. Diaz. in pract. c. 85. in addit. V. Deponatur, Farinac. c. l. n. 12.*

§. II.

De crimine Sodomiæ, & pœnis illius.

LXIX. Assertio 1. Sodomia eſt nefandum crimen contra naturam, per quod maſculus coit cum maſculo, vel etiam fœmina cum fœmina, ut colligitur ex *c. Vſus. 14. cauſ. 32. q. 7.* adeóque eſt concubitus inter duos, non ſervato ſexu, puta maſculi ad maſculum, vel fœminæ ad fœminam, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. in corp.* propter quod vitium igne de cœlo deſcendente, quinque Civitates ſunt combuſtæ, *Gen. c. 19.* Eſt autem crimen communis, ſeu mixti fori, de quo non ſolùm Judex ſecularis, ſed etiam Eccleſiaſticus cognoſcere poteſt, ut colligitur ex *c. Clerici. 4. de Exceſſ. Prælat. Clarus §. Sodomia. n. 3. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 286. n. 24.* poteſt hoc crimen committi etiam à maſculo cum fœmina cognoſcente illam in vaſe extraordinario, & præpoſtero, etiam à marito, cum propria uxore; non eſt tamen ſtrictè dicta ſodomia, ſed vitium quidem contra naturam, ſpecie tamen à ſodomia propriè dicta diſtinctum, quia hæc propriè eſt concubitus, in quo non ſervatur debitus ſexus, ſecundùm *S. Thom. c. l.* Quare etſi multi DD. teneant, concubitum maſculi cum fœmina in vaſe præpoſtero, eisdem pœnis eſſe puniendum, quibus punitur ſodomia propriè ac ſtrictè dicta, *Covarr. in l. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 5. n. 7. Clarus c. l. n. 2. Menoch. c. l. n. 33. & 2. ſeqq. Farinac. p. 5. q. 148. n. 35.* Contrarium tamen eſt probabilius, quia eſt peccatum ſpecie diſtinctum, & minùs grave, quàm ſodomia ſtrictè dicta, ideóque minùs etiam puniendum erit, cùm pœnæ non ſint extendendæ, ultra propriam ſignificationem verborum, *Silveſt. V. Luxuria. q. 1. Azor p. 3. l. 3. c. 20. q. 4. Tanner. 2. 2. diſ. 3. q. 3. dub. 7. num. 149.* Ubi ait, non committi per talem concubitum ſodomiam propriè dictam.

LXX. Assertio 2. Plures ſunt pœnæ ſodomiæ propriè dictæ ſtatutæ Jure Civili, 1. pœna capitis, ſive gladii. *§. Item lex Iulia Inſtitut. de publ. Iudic. l. Cùm vir. 31. C. ad leg. Iul. de adult. Auth. Vt non luxurientur homines, §. un. collat. 6.* quæ pœna eſt canonizata in *c. Sollicitatores, 15. diſ. 1. de pœnit.* & ibi *Gl. V. Qui puero.* In quibusdam locis ex ſtatuto, vel conſuetudine ſodomitæ igne exuruntur, *Clarus § Sodomia. n. 4. Azor cit. l. 3. c. 19. not. 1. Farinac. cit. q. 148. n. 7.* ſaltem poſt mortem. Et hæc pœna mortis locum habet, tam in agente, quàm patiente, niſi huic vis inferatur, *Clarus c. l.* 2. Sodomitæ fiunt infames ipſo jure, etiam antequam ſint accuſati, & damnati, *cit. l. Cùm vir,* & ibi *Gl. fin. Menoch. cit. caſu 286. n. 20. Farin. c. l. n. 11.* 3. Privantur ſodomitæ dominio rerum ſuarum, quæ ipſo jure confiſcantur, ut tradit *Gl. in c. pen. V. Naturæ contrarias de hæret. in 6. Clarus c. l. n. 6. Menoch. c. l. n. 19. Farinac. c. l. n. 12.* quamvis hæc pœna privationis bonorum non ubique ſervetur: apud quos plura de pœnis civilibus legi poſſunt, quas nonnulli extendunt etiam ad illos, qui ſolùm attentârunt petere hoc nefandum crimen, *Farin. c. l. n. 56. & 57.* Sed contrarium, ob crimen ſodomiæ non conſummatum, etiamſi ad actum proximè perventum ſit, non debere imponi pœnam mortis, ſed aliam extraordinariam Judicis arbitrio, & mitiorem, tenent *Clarus c. l. n. 8. Menoch. c. l. n. 28. Farin. c. l. n. 64.* & habetur in *l. 1. §. Qui puero.* ibi: *perfecto flagitio, punitur capite. ff. de extraord. crim.*

LXXI. Assertio 3. Pœnæ verò decretæ Jure Canonico ſunt, quòd propter crimen ſodomiæ, Laici excommunicandi ſint, & à communione fidelium penitus excludendi, donec condignam pœnitentiam agant. Si verò Clerici ſint, non ſolùm beneficiis priventur, ſed etiam omnino dejiciantur, ſeu

ſeu deponantur ab Ordine, & ſtatu Clericali, & ad agendam pœnitentiam in Monaſterium detrudantur, prout habetur in *c. Clerici. 4. de Exceſſ. Prælat.* Præterea Clericus ſodomita notorius, cùm ſit ſuſpenſus ab Ordinis executione, ſi interim celebret, vel miniſtret in Ordine, irregularitatem incurrit, in qua Epiſcopus diſpenſare non poteſt, ſed ſolus Papa, quia ſodomia eſt delictum gravius adulterio: Epiſcopus autem ſolùm poteſt diſpenſare in irregularitate orta ex notorio adulterio, & aliis criminibus eo minoribus, ut conſtat ex *c. At ſi Clerici. 4. §. de adulteriis ſupr. de Iudic. Azor l. 3. c. 19. q. 6.* Si verò ſit ſodomita occultus, non eſt ſuſpenſus ab homine, vel à jure, & conſequenter, etſi celebret, ante actam pœnitentiam, non ſit irregularis, *Azor c. l. q. 7. Navarr. in man. c. 27. n. 249. Quaranta in ſumma Bullar. V. Sodomia in addit. limit. 1.* Ubi rationem reddit, quia irregularitas hæc non provenit ex delicto, ſed ex infamia, & ſcandalo, quæ ex delicti notorietate oriuntur, hæc autem ceſſat, quando ſodomia eſt occulta, multò minùs contrahitur irregularitas per Laicos. Contrarium tamen tenet *Diaz in pract. Canon. c. 90. in addit. V. Detrudatur lit. B. Clarus c. l. n. 5. Farin. cit. q. 148. n. 27.* nempe quòd ſodomita occultus, etiam peractâ pœnitentiâ, ſit ſuſpenſus ab Ordinis executione, ideòque ſi interim celebret, fiat irregularis, in qua tamen ſuſpenſione, & Irregularitate hodie ex conceſſione Concilii Trident. diſpenſare poteſt Epiſcopus. Sed prior ſententia videtur probabilior.

Alia pœna Canonica ſodomiæ eſt, quòd propter illud crimen inſtitui poſſit divortium inter conjuges, quoad torum, & cohabitationem, *arg. c. Omnes. 7. cauſ. 32. q. 7.* ſi enim propter adulterium conjuges ſeparari poſſunt, multò magis propter crimen ſodomiæ, quod eſt longè gravius, & per quod magis læditur matrimonium, *Clarus c. l. n. 7. Menoch. cit. caſu 286. n. 22.* & alii DD. communiter.

LXXII. Denique juxta Conſtitutionem Pii V. editam anno 1568. die 3. Septembris, quæ incipit, *Horrendum illud ſcelus*, & extat apud *Quarantam c. l.* Omnes Clerici ſeculares, & regulares, cujuscunque gradûs, & dignitatis, crimen ſodomiæ exercentes, omni privilegio Clericali, omníque officio, dignitate & beneficio Eccleſiaſtico privati, & per Judicem Eccleſiaſticum degradati ſtatim poteſtati ſeculari tradantur, qui de illis idem capiat ſupplicium, quod in laicos ſodomitas legitimis Sanctionibus reperitur conſtitutum: quæ tamen pœna degradationis probabiliter non incurritur, ipſo facto, ſed nonniſi poſt ſententiam condemnatoriam Judicis, vel ſaltem declaratoriam criminis, ita tamen ut ſententia retrahatur ad diem commiſſi criminis, *Azor c. l. c. 19. q. 5. Suar. diſ. 31. de cenſur. ſec. 4. n. 22. Quaranta c. l. V. Sodomia in addit. limit. 5.* quia nemo tenetur exequi pœnas in ſeipſum: Ubi addit ex Toleto, & Henriq. dictam Conſtitutionem, quoad forum internum conſcientiæ, in praxi receptam non eſſe, ſed tantùm reſpicere forum externum.

Præterea ad hanc pœnam degradationis incurrendam requiritur primò, ut ſodomia ſit frequentata ſive reiterata pluribus actibus, ut colligitur ex *V. Exercentes incit. Bulla Pii V.* quo nomine intelliguntur, qui aliquid faciunt non ſemel aut iterum, ſed frequenter, & quaſi ex conſuetudine, *Azor cit. c. 19. q. 2. Suar. cit. ſec. 4. n. 21. Quarant. c. l. limit. 4.* ſaltem in foro conſcientiæ. Requiritur ſecundò, ut copula ſit conſummata, effuſo ſemine intra vas ſodomiticum, *Azor cit. c. 19. q. 4. Suar. c. l. Quaranta c. l. limit. 3.* Requiritur tertiò, ut ſit ſodomita notorius, non occultus, *Azor c. l. q. 6.* Quartò ut ſit Clericus, neque enim in illa Bulla comprehenduntur Laici, quia de illis non loquitur, *Navarr. in Man. c. 27. num. 249.*

LXXIII. Cæterùm ad crimen ſodomiæ revocatur crimen beſtialitatis, quando quis carnaliter commiſcetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, ſicut & olim in lege Moſaica, *Exodi 22. verſ. 19.* ſive maſculus ſit, ſive fœmina, *c. Mulier. 4. cauſ. 15. q. 1.* Ubi etiam pecus interfici jubetur; & additur in fine ratio, quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam, *Clarus §. Fornicatio. n. 27. Menoch. cit. caſu 286. n. 31. Farinac. cit. q. 148. n. 46.* Ubi ait, quòd in pluribus locis reus, & beſtia ſimul comburuntur. Eſt autem peccatum beſtialitatis unius ſpeciei, licèt animalia, cum quibus fit coitus, ſpecie phyſicâ differant, quia eſt eadem formalis ratio turpitudinis, ſcilicet copulam habere cum re diverſæ ſpeciei, *Azor cit. l. 3. c. 22. q. 1.*

§. III.

De ſimplici fornicatione, & concubinatu, & utriûsque pœnis.

LXXIV. Quæritur primò. Quid & quotuplex ſit fornicatio, & quo jure ſit prohibita, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. primò, fornicatio dupliciter in jure accipitur, primò latè, & generaliter, pro quovis illicito concubitu, extra legitimum matrimonium: ſecundò ſpecialiter ac ſtrictè pro concubitu ſoluti cum ſoluta, eáque dicitur ſimplex fornicatio; ſoluti autem hîc dicuntur illi, qui liberi ſunt ab omni vinculo, ſcilicet conjugii, conſanguinitatis, affinitatis, Sacri Ordinis, Religionis, ſeu voti, adeòque inter quos matrimonium licitè contrahi poteſt, *Silveſt. V. Luxuria. q. 1. Azor cit. l. 3. c. 4. in princ. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 289. n. 1. & 2. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 137. n. 6. & 7.* Et dicta eſt fornicatio ex eo, quòd meretrices in fornicibus, hoc eſt, in locis abditis, & obſcuris habitabant, *Menoch. c. l. n. 2.* Eſt autem fornicatio etiam ſimplex graviter prohibita, non ſolùm Jure Canonico, *c. Nemo. 4. c. Meretrices. 11. cauſ. 32. q. 4. c. Nubendi. 20. in fine cauſ. 27. q. 1.* Ubi dicitur, fornicatio nulli impunè conceditur, *c. Audite. 6. diſ. 34. c. Fornicari. 10. diſ. 88.* Ubi dicitur, fornicari omnibus ſemper non licet: ſed etiam prohibita eſt Jure Divino poſitivo, primò ad *Corinth. 6. Galat. 5. v. 19. Epheſ. 5. verſ. 31. Theſſal. 4. v. 3.* imò, jure naturali, quia eſt contra bonam educationem, & inſtitutionem prolis naſcituræ, adeòque ſecundùm ſe, & intrinſecè mala, & peccatum mortale, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 2. in corp. Azor cit. c. 4. not. 4.* & alii Theologi communiter. Unde in *Clem. ad noſtrum 3. de hæretic.* tanquam error, ſeu dogma hæreticum damnatur aſſerere, quòd actus carnalis (adeòque, & ſimplex fornicatio) cùm ad eum natura inclinet, non ſit peccatum, ſcilicet mortale, juxta *Gl. ibid. V. Non eſt, Azor cit. c. 4. not. 3. Clarus §. Fornicatio.*

nicatio. n. 1. quamvis Jure Civili fornicatio non ſit prohibita, ſed permiſſa, ita ut nulla pœna ſit impoſita, ut ex communi tradit *Clarus c. l. n. 2. Menoch. cit. caſu* 289. *n.* 14.

LXXV. Reſp. ſecondò. Pœna ſimplicis fornicationis à Laico commiſſæ de Jure Canonico eſt arbitraria, *Clarus c. l. n. 3. Menoch. c. l. num.* 13. Clericus verò in Sacris conſtitutus, vel puniendus eſt, arbitrio Judicis, ut docet *Diaz in pract. Can. V. Fornicarii. c.* 82. *n.* 2. vel potiùs pœnâ ſuſpenſionis ab officio, ut communior docet ſententia, *Clarus c. l. num.* 4. niſi Clericus ſit notorius, & valde ſcandaloſus fornicator, vel incorrigibilis, tunc enim etiam omnino poteſt deponi ab officio, & beneficio, imò eſt ipſo jure ſuſpenſus, *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu* 289. *n.* 10. *&* 11. *Farinac. cit. q.* 137. *n.* 16. 21. *&* 24.

LXXVI. Quæritur ſecondò. Quid ſit concubinatus, & quinam ſint concubinarii? Reſp. etſi Jure Civili concubinarius dicatur, qui mulierem ſolutam, domi ſuæ, loco uxoris retinet, & cum ea carnale commercium habet, ut patet ex *tit. ff. De concubinis, Farin. in praxi p. 5. q.* 138. *num. 9. &* 10. tamen de Jure Canonico concubinarius is propriè dicitur, qui ſolutam, & corruptam mulierem, nullóque ſibi ſpiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam in aliena domo, cum qua conſuevit carnaliter commiſceri, *Diaz in pract. Canon. V. Concubinarii*, c. 83. *num.* 1. *Farinac. cit. q.* 138. *n.* 3. *&* 12. differt ergo concubinatus à ſimplici fornicatione, quia per unicum concubitum fornicarium ſit, & denominatur quis fornicator: ad concubinatum verò conſuetudo, & actus ſæpius repetiti requiruntur, *Diaz c. l. num.* 1. *Farinac. c. l. n.* 9. Porro Jure Divino, & Canonico omnino concubinatus eſt prohibitus, & abrogatus, ut conſtat ex *c. Nemo.* 4. *c. Dicat aliquis.* 9. *c. Sicut.* 8. *cauſ.* 32. *q.* 4. imò concubinatus gravius eſt peccatum, quàm ſimplex fornicatio, quò longiore tempore durat, *c. Audite.* 6. *diſ.* 34.

LXXVII. Quæritur tertiò. Quæ pœnæ Jure Canonico ſint ſtatutæ in concubinarios, ſive Clericos, ſive Laicos? Reſp. Inprimis Clericus concubinarius publicus, ſeu notorius, ipſo jure, ſuſpenſus eſt ab officio, & beneficio, quouſque ſatisfaciat, ſive quamdiu in hoc vitio perſeverat, *c. Præter.* 6. *diſ.* 32. *c. ult. junct. Gl. V. Depoſito. diſ.* 33. & ſi interim celebret, vel actum Ordinis exerceat, ſit irregularis, ita ut cum eo ſolus Papa diſpenſare poſſit: ſecùs ſi concubinarius ſit occultus, *Silveſt. V. Concubinarius. q.* 4. *Azor cit. l. 3, c. 6. not.* 2. *Farinac. cit. q.* 138. *num.* 40. *&* 55. quin imò olim Clericus concubinarius ab Ordine, & beneficio deponi poterat, ita tamen ut arbitrio Judicis relinqueretur, conſideratis circumſtantiis, & qualitate perſonæ ac delicti, & ſcandalo inde conſequente, modò minorem pœnam ſuſpenſionis, modò majorem privationis beneficiorum aut depoſitionis concubinariis imponere, cùm à Jure propter concubinatum diverſæ pœnæ imponantur, *Diaz cit. c.* 83. *num.* 3. *Farinac. cit. q.* 138. *num.* 39. Hæc procedunt, ſecundùm antiquos Canones; quomodo verò Clerici concubinarii poſteriore Jure Decretalium puniri debeant, & quomodo juxta Decretum Concilii Tridentini *Seſſ.* 25. *c.* 14. *de reform.* contra illos procedi debeat, dictum eſt ſuprà *lib.* 3. *Tit.* 2. *toto* §. 2.

LXXVIII. Quod verò ad concubinarios Laicos attinet, idem Concilium *Seſſ.* 24. *de reform. matrim.* ſtatuit, concubinarios, tam ſolutos, quàm »
uxoratos, cujuſcunque ſtatûs, dignitatis & condi- »
tionis exiſtant, ſi poſtquam ab Ordinario, etiam »
ex officio, eâ de re ter admoniti fuerint, concu- »
binas non ejecerint, ſéque ab earum conſuetudi- »
ne ſejunxerint, excommunicatione feriendos eſſe, »
à qua non abſolvantur, donec reipsâ admonitio- »
ni factæ ſatisfecerint. Quòd ſi in concubinatu, »
per annum, cenſuris neglectis, permanſerint, »
contra eos ab Ordinario ſeverè pro qualitate cri- »
minis, procedatur. Mulieres, ſive conjugatæ, ſi- »
ve ſolutæ, quæ cum adulteris, ſive concubinariis »
publicè vivunt, ſi ter admonitæ non paruerint, »
ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex »
officio graviter, pro modo culpæ, puniantur, & »
extra oppidum, vel Diœceſim, ſi id eiſdem Ordi- »
nariis videbitur, ejiciantur, invocato, ſi opus fue- »
rit, brachio ſeculari: aliis pœnis contra adulte- »
ros, & concubinarios inflictis, in ſuo robore »
permanentibus. Hæc Concilium. De Jure verò »
Canonico antiquo, Laici concubinarii puniebantur, arbitrio Judicis, ut refert *Clarus* §. *Fornicatio. num.* 8.

LXXIX. Illud poſtremò hic addendum, quamvis ſi Chriſtianus carnaliter cognoſcat fœminam ſolutam Judæam, vel vice verſâ, Judæus cognoſcat fœminam Chriſtianam, non ſit peccatum ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione: eſt tamen gravius delictum, propter irreverentiam, & injuriam, quæ infertur legi, & Religioni Chriſtianæ: ideóque graviùs etiam punitur, *Azor l. 3. c. 29. q.* 3. non tamen pœnâ mortis, ſed aliâ mitiore, & extraordinariâ, arbitrio Judicis, cùm nulla certa pœna, in hoc caſu, à Jure ſit ſtatuta, nempe vel pœnâ corporali. præſertim ſi fœmina, quæ cognita eſt à Judæo, ſit honeſta, vel ſolùm pœnâ pecuniariâ punietur, ſi ſit vilis conditionis, vel publica meretrix, *Clarus* §. *Fornicatio. n.* 26. *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu* 290. *n.* 9. *Farinac. p. 5. q. 139. n. 3. & ſeqq.* Idémque dicendum, ſi Turca, vel paganus carnaliter cognoſcat mulierem Chriſtianam, vel contrà Chriſtianus mulierem Turcam, vel aliam infidelem, *Farin. c. l. n.* 31.

TITVLVS XVII.

DE RAPTORIBUS, ET INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

Poſt homicidium, & adulterium, aliáque delicta carnis, agendum nunc eſſet de peccatis contra ſeptimum præceptum Decalogi, nempe de furto: quia tamen crimen raptûs pertinet partim ad adulterium, vel ſtuprum, ſi rapiantur mulieres, libidinis causâ: partim ad furtum, ſi rapiantur res ſeu bona, ideo in hoc Tit. agitur priùs de raptoribus, tum corporum, tum rerum ac bonorum, ſimulque de Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum, & poſtea Tit. ſeq. de furtis.

SECTIO I.

DE RAPTU ET RAPTORIBUS, tum perſonarum, ſeu corporum, tum etiam rerum, ſeu bonorum.

§. I.

De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, eorumque pœnis.

I.

QUæritur primò. Quid ſit raptus mulierum, & quomodo à ſtupro diſtinguatur? Reſp. raptus propriè cenſetur committi, quando virgo, vel etiam alia mulier, ſive vidua, ſive conjugata, ſive ſoluta, modò ingenuo ſit, & libera, non ancilla; & honeſta, hoc eſt, quæ non impudicè vivit, libidinis causâ, per vim abducitur, ſive illatam mulieri abductæ, ſive ejus parentibus, vel aliis, in quorum poteſtate, vel cura eſt conſtituta, ſive utriſque. Vel etiam ſi quis rapiat fœminam, animo matrimonium contrahendi cum illa, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. Rubric. de pœnis raptorum corporum n. 1. Iul. Clarus V. Raptus. n. 1. Farinac. in praxi crim. p. 5. §. Raptus. q. 145. n. 5. & 6.* Differt autem raptus à ſtupro propriè, & ſtrictè dicto primò, quia raptus ſæpe fit, conſentiente, & volente puellâ, vel muliere, quæ rapitur, ſed reluctantibus, & invitis ejus parentibus, vel Tutoribus. Stuprum propriè dictum non item, ſed illud ſemper, vel per abſolutam violentiam, citra omnem conſenſum, vel ſaltem non omnino liberè, ſed invitæ, ſeu coactè conſentienti infertur, ut patet ex dictis *tit. Præcedente ſec. 2. §. 1.* Secundò ad crimen raptûs, præter injuriam illatam mulieri, vel ejus parentibus aut Tutoribus, requiritur ſaltem in foro externo, ut mulier per vim rapta de loco in locum traducatur, ut infrà dicetur, quod in ſtupro non requiritur, ſed ſolùm, ut virgo, vel mulier ſit violenter oppreſſa, *Azor p. 3. l. 3. c. 16. not. 1.* Tertiò raptus, ut plurimùm, fit eâ intentione, ut quis puellam, quam cum conſenſu parentum, & cognatorum habere non poteſt, per vim rapiat, & in uxorem ducat. Stuprum verò violentum, non eo fine, ſed ſolùm libidinis explendæ causâ, committitur, *Zaſ. in Comment. C. de raptu virg. in annotat.* Quartò raptus eſt longè gravius delictum, ideóque etiam graviùs punitur, quia ex eo plura ſcandala, & quandoque etiam homicidia oriuntur, *l. 1. in princ. & fine princ. C. de raptu virg. &c. Farinac. c. l. n. 1.* quæ ex infrà dicendis magis patebunt.

II. Quæritur ſecundò. Quæ pœnæ Jure Civili ſtatutæ ſint in raptores virginum, & aliarum mulierum? Reſp. in *l. unic. C. de raptu virgin. &c.* decernitur inprimis raptores virginum, vel viduarum honeſtarum, & maximè ſi Deo fuerint dedicatæ, capitis ſupplicio eſſe plectendos, & qui eis auxilium præſtiterint. Conceditur præterea raptorum parentibus, aut conſanguineis, tutoribus, vel curatoribus, patronis vel dominis, ut poſſint raptores convictos, ſive in flagranti crimine deprehenſos interficere: idque multò magis obtinet contra eos, qui nuptas mulieres auſi ſunt rapere, ut à maritis poſſint occidi, quia duplici tenentur crimine, tam adulterii, quàm rapinæ, *cit. l. unic. verſ. quæ multò magis*, ubi additur: Idemque eſt de eo, qui ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuit. Et raptores hujuſmodi etiam ubique locorum deprehenſi puniri poſſunt, & denegatur etiam eis appellandi licentia, *cit. l. unic. in fine princ.* Secunda pœna eſt amiſſio omnium bonorum mobilium, & immobilium, tam rapientium, quàm qui in ipſo actu eos comitantur, & adjuvant, quæ bona pleno dominio ipſi mulieri raptæ addicuntur, ſi ingenua fuerit, ſeu libera: ſi verò ancilla, vel libertina fuerit, quæ rapinam paſſa eſt, raptori quidem mortis ſupplicium irrogatur, non tamen ipſius bona raptæ applicantur, *cit. l. unic. §. Et ſi quidem.* Præter raptores verò, & qui eos in rapina comitati fuerint, & auxilium præbuerint, cæteri omnes, qui conſcii, & miniſtri fuerint, pœnæ capitali ſubjiciuntur, non autem bona amittunt, *cit. l. unic. §. Pœnas autem.* Quòd ſi raptor, vel miniſtri ejus ſervilis conditionis fuerint, concremari debent, *cit. l. unic. in fine.* Tertia pœna eſt, quòd lege civili matrimonium inter raptorem, & raptam virginem, vel viduam, vel aliam mulierem non ſubſiſtat, nec liceat raptæ

rapto-

raptntem in mattimonium expoſcere, nec etiam liceat parentibus conſentire, *cit. l. unic. §. Nec ſit facultas.* alioquin ſi conſenſerint tali matrimnnio, deportari præcipinntur, prout habetur in *Auth. de raptis mulieribus, §. un. collat. 9. cauſ.* 143. nbi etiam ſtatuitur, nt ſi mnlier rapta nupſerit ſuo raptnri, ex ejus teſtamento qnid capete, vel alio qnocunque modo vindicare non pnſſit, ſed omnia bnna raptoris, & el anxiliantinm, ad parentes raptæ, ſi ambo, vel unus adhuc ſupetſit; ipſo jure, transferantur: ſi verò parentes jam deceſſerint, vel in bujusmndi nuptias cum raptore conſenſerint, tunc bona raptoris, & corum, qui criminis participes fuerint, fiſco vindicabuntur.

III. Quætitur tertiò, quæ pœnæ Jure Canonico ſint decretæ in raptores mulietum? Reſp. ſecundùm JusCanonicum antiqnum, raptor inprimis, nnn pœnâ mottis, vel aliâ corporali, ſed pœnâ ſervitutis punitur, efficitur enim ſervus mulieris raptæ, cum facultate tamen ſe ipſum tedimendi, ſoluto competente pretin pro libertate, ſi fœmina violenter contra ſuam vnlnntatem tapta ſit. Si verò, ipſâ conſentiente, abducta ſit à dnmn paterna, tunc patris poteſtati rapta reddenda eſt, & excuſatnr à pœna (ſcilicet Legis Civilis) nt non pnniatur à Judice, qnamvis à patte exhæredari poſſit, niſi majorem XXV. annis pater differat copulare marito, *l. Si filiam 19. junct. Auth. ſeq. C. de inoffic. teſtam.* raptor verò ſit ſervus parentis illius mulieria, cum facultate etiam tedimendi ſe, ſolvendo pretium competens, prout habetur in *c. de raptoribus 3. & ibi Gl. V. Excuſata. cauſ. 36. q. 1. Silveſt. V. Luxuria. q. 6. Azor. c. l. 3. c. 15. not. 2.*

Secundò raptnres virginum, & viduarum, eorúmque cnoperantes, & fautores, ſiquidem Clerici ſint, à gradn, ſen Ordine Clericali decidunt, ſeu deponendi ſunt, *c. de puellis 4. cit. cauſ. 36. q. 2. & c. Si quis 4. de purg. Canon.* Si verò Laici ſint, excommunicationem incurrunt, *c. 1. 2. 4. & c. Si quis 5. & c. 6. cit. cauſ. & q.* quæ eſt excommnnicatio, non latæ ſententiæ, ſed ferendæ, *Hoſtienſ. in ſumma hîc n. 1. Sanch. l. 7. de matr. diſ. 12. n. 2.* Nec refert, quòd in *cit. c. Si quis eàd. cauſ. & q.* dicitur: *Si quis virginem, vel viduam (niſi deſponſaverit) rapuerit, cum ſibi faventibus, anathema ſit:* qnia ex alijs Canonibus *eàd. cauſ. & q.* conſtat, raptores nnn eſſe, ipſo jute, excommunicatos, ſed excommnnicandns per ſententiam, dicitnr enim *anathematizentur, c. 1. à communione ſuſpendi præcipimus,* vel anathematis gladio feriatur, *c. 6. ibid.* quæ verba cùm ſint futnri tempnris, important excommunicationem fetendam, nnn latam. *Sanch. c. l.*

Tertiò bona rapientis Monialem, vel aliam mulietem religioſam vitam ducentem, applicanda ſunt Eccleſiæ, vel Monaſterio, in qnn rapta habitabat, *c. Si quis rapuerit 30. cauſ. 27. q. 1.* nbi additnr, quòd rapta cautioti, ſive arctiori Mnnaſterin tradenda ſit, ſeu inclndenda, ita tamen, ut quantum ad nſum fructuum ex bonis ſuis, vel à raptnre ei acquiſitis ſuſtentetur, qunad ipſa vixerit: poſt mortem verò ejus redeant ea bona ad primnm Monaſterium, vel Eccleſiam, in qna mulier DEO dicata eſt, *Gl. in cit. c. Si quis V. Cautiori. Farinac. cit. q. 145. n. 10.*

§. II.

Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœnas, Jure communi Civili, vel Canonicò in eos ſtatutas?

IV. Quatuot reqniruntur conditiones, ut tradit *Sanch. cit. diſ. 12. n. 3. & 4.* & alij DD. communiter. Prima eſt, nt raptus fiat, cum violentia illata, vel ipſi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum eſt poteſtate, aut cura, *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. in corp.* Ex qno infertnr primò, non committi raptum, ſi puella ſui juris, & ſub nullins Poteſtate conſtituta, ſine vi, & volens abducatur, quia rapere ex vi nnminis, importat vim, ſive cum vi, & impetu aliquid facere, ut conſtat ex *l. Quo naufragium 3. §. Aliud autem,* ibi: *Rapi ſine vi non poteſt, ff. de incendio &c.* & ſicuti ſcienti, ac volenti nullus fit dolus, *l. Nemo 145. ff. de R. J.* ita nec injuria, *l. 1. §. Uſque adeò ff. de injuriis,* & ad raptum requiri violentiam, docet *S. Thom. c. l. Sanch. c. l. n. 6.* Nec obſtat *l. unic. §. Et ſi quidem. vers. Pœnas autem. C. de raptu virg.* ubi dicitur: *Pœnas incurri à raptoribus, ſive volentibus, ſive nolentibus virginibus, ſeu alijs mulieribus, tale facinus fuerit patratum,* quia illa lex nititur præſnmptione, quòd vis quædam impnrtunis, ac doloſis ſuaſionibus mulieri ſit illata, ut patet ex verbis ſeqq. *Sanch. c. l. n. 9.* Et quamvis fœmina unn habeat dominium membrnrum ſui corporis, ita ut licitè poſſit corpus ſuum raptui exponere: non tamen id exponendo, peccat contta juſtitiam, adeóque nec committit raptum, ſi conſentiat in ſui abdnctionem, qnia hoc crimen requirit violentiam juſtitiæ cnntrariam, *Sanch. c. l. n. 6.*

Infertur ſecundò, verè committi raptum, ſi fœmina tantùm diſſentiat, nnlitq́ue abduci à dnmo paterna, etſi parentes ejus conſentiant, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. n. 1. Sanch. c. l. n. 8.* quia parentes non habent dnminium cnrporis puellæ, nec facultatem illud exponendi ad talem uſum, ideóque ſi id facinnt, injuriam puellæ infernnt, & injuſtitiam committunt.

Infertur tertiò, ſi puella ab initio conſenſit in raptum, ſeu ſui abductionem, ſed poſtea invita, & repugnans carnaliter ſit cognita, tunc nnn committitur raptus, qui requirit violentam abductinnem, ſed eſt ſtuprum vinlentum, ſive copula vi extorta, quia in delictis initium ſpectatur, *l. Divus 14. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* ubi dicitur: *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus.* At è cnntrario, ſi fœmina ab initio invita abducta eſt, ſed poſtea liberè conſenſit in copnlam, tunc raptus cenſendns eſt, quia initium ſpectandum eſt, in qun vinlentia adfuit: quamvis ſi plenè probaretur, fœminam omnino liberè conſenſiſſe in copulam, raptor non incurreret pœnam ordinariam raptûs, quia is non fuit cnnſummatus, ſeu completus, ad cujus conſummationem requiritnr & vinlenta abductio, & violenta copula, ſaltem quantum eſt ex parte voluntatis raptnris, qui fecit, quod potuit, *Sanch. c. l. n. 7. Farinac. cit. q. 145. n. 134.*

V. Infertur quartò, ſi fœmina ſui juris, ſolis

preci-

precibus importunis, aut metu reverentiali, & citra omnem dolum, ac fraudem, abducta ſit, non cenſetur raptus, ob quem ordinaria pœna incurratur, ſed ſolùm extraordinariâ pœnâ eſt puniendus, quia tales preces per ſe ſolæ non inferunt vim: ſecùs eſt, ſi doloſis perſuaſionibus, aut fallacibus promiſſionibus munerum, vel quibuscunque fraudibus circumventa abducatur, tunc enim cenſetur raptus ordinarijs pœnis obnoxius, ut conſtat ex *cit. l. unic. §. Et ſi quidem, vers. Pœnas autem*, ibi: *Niſi odioſis artibus circumvenerit, C. de raptu virg.* ergo ad incurrendas pœnas requiritur, ut conſenſus mulieris, doloſis artibus ſit extortus, & in dubio id præſumitur, *Sanch. cit. diſ.* 12. *n.* 10. *&* 11. *Farinac. c. l. n.* 131.

Infertur quintò, ſi puella ſub parentum poteſtate conſtituta, ex eorum domo, ipſis invitis abducatur, quamvis ipſa conſentiat, verè committitur crimen raptûs, quia per tale factum gravis injuria infertur parentibus, quam ipſa filia non poteſt remittere, ſpontè præbendo conſenſum in ſui abductionem, in præjudicium parentum, *Hoſtienſ. in ſumma n.* 1. *h. t. Sanch. c. l. n.* 12. *Farinac. c. l. n.* 118. quamvis hoc caſu, non ſit infligenda pœna ordinaria, ſive capitalis raptûs, ſed alia mitior, arbitrio Judicis, quia tunc minus delictum eſt, quàm ſi ipſa fœmina etiam diſſentiret, & eſt raptus ſolùm, reſpectu patris, non reſpectu fœminæ, cujus voluntas præcipuè in his injurijs ſpectanda eſt, quippe cui directè per raptum injuria infertur, *Sanch. c. l. Farinac. c. l. n.* 120. Sed etſi puella volens, & conſentiens abducta ſit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia etſi poſitivè non contradicant, deeſt tamen eorum voluntas, & conſenſus, quod ſatis eſt, ut conqueri poſſint de injuria ſibi illata: quia tamen non eſt propriè, & ſtrictè raptus, ideo non habet hoc caſu, locum pœna ordinaria, neque etiam tanta pœna infligenda eſt raptori, acſi parentes expreſsè abductioni contradixiſſent, ſed minor, quia minus eſt delictum, *Sanch. cit. diſ.* 12. *n.* 13. *Farinac. c. l. n.* 121. Similiter ſi puella ſub Tutorum, vel Curatorum, vel etiam fratrum cuſtodia ſit conſtituta, & conſentiens abducatur, ſine eorum voluntate, & conſenſu, raptus quidem cenſebitur, ſed minore pœnâ puniendus, *Sanch. c. l. n.* 14.

VI. Cæterùm quod dictum eſt, eſſe raptum, ſi puella volens abducatur è domo parentum, ipſis invitis, vel etiam ignorantibus, quamvis mitiùs puniatur, id limitari debet, niſi tractatus de matrimonio ineundo præceſſerit, ut conſtat ex c. *Cùm cauſam* 6. *h. t.* Nam quidam miles volebat contrahere matrimonium cum quadam puella, ſed cùm parentes eam illi dare nollent, ipſe tandem puellam, ipsâ conſentiente, rapuit, & cum ea contraxit matrimonium, illudque per carnalem copulam conſummavit. Deinde mulier Monaſterium intravit, ſed miles eam, tanquam uxorem ſuam, repetebat, quia ſine ſua licentia Monaſterium intrare non potuit poſt matrimonium conſummatum. Mulier allegabat è contra, quòd non tenebatur ei tanquam viro, adhærere, quia eam rapuit, & rapta non poteſt cum raptore contrahere matrimonium. Quæſitum ergo fuit, quid juris ſit? Reſpondet Papa Lucius III. quòd non fuerit raptus, cùm ipſa mulier conſenſerit, ſed raptus tunc committi dicitur, quando nihil antea de nuptijs eſt actum: & iſte miles raptor dici non debet, cùm ipſa mulier conſenſerit, & eam ſibi priùs deſponſaverit, quàm cognoverit: licèt parentes reclamaverint, à quibus dicitur eam rapuiſſe. Præterea cùm poſt matrimonium carnali copulâ perfectum, ſeu conſummatum (teſte Apoſtolo 1. *Cor.* 7.) uxor ſui corporis poteſtatem non habeat, ideo ſi conſtiterit, vel ex viri probationibus, vel ex mulieris confeſſione matrimonium præceſſiſſe, poſtea mulier, ſine viri conſenſu, Monaſterium ingredi non potuit, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo ex eo, quòd poſt matrimonium conſummatum, rapta Monaſterium intravit, viri conſortium declinare potuit, maximè ſi probare nequeat, virum conſenſiſſe, ut mulier continentiam profiteretur.

VII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, licèt ſecundùm LL. Civiles dicatur raptus committi, quando quis ſponſam ſuam rapere auſus fuit, *l. unic. poſt princ. vers. Quibus connumeratur. C. de raptu virg.* tamen hoc correctum eſt per Jus Canonicum, quod non permittit puniri raptum puellæ conſentientis factum ad ineundum matrimonium, etſi invitis parentibus, juxta *c. ult. h. t.* Idque procedit, non ſolùm ſi Sponſalia de præſenti, ſive matrimonium ratum, ſed nondum conſommatum præceſſerit, ſed etiam quando Sponſalia ſolùm de futuro præceſſerunt. Et in hoc ſtandum eſt Juri Canonico, non Civili, quia in ijs, quæ ad matrimonium pertinent, eique annexa ſunt, potiùs ſervandum eſt Jus Canonicum, quàm Civile, etiam in foro ſæculari, *Abb. hic n.* 1. *&* 4. Quòd autem in *cit. c. Cùm cauſam h. t.* ſermo ſit, non tantùm de matrimonio priùs inito, ſed etiam ſi ſolùm Sponſalia de futuro præceſſerint, & ſponſus poſtea ſponſam violenter abſtrahat à domo paterna, reclamantibus parentibus, ad Sponſalia de præſenti, ſive matrimonium cum illa contrahendum, vel inde patet, quia ibi dicitur, *ubi nihil antè de nuptiis agitur:* at quando Sponſalia de futuro præcedunt, jam antea aliquid actum eſt de nuptijs. Quare duæ conditiones requiruntur, ut raptus mulieris, invitis parentibus, factus, non ſit obnoxius pœnis: prima, ut puella in abductionem ſui conſenſerit; ſecunda, ut Sponſalia, ſaltem de futuro, præceſſerint, ita ut non tantùm tractatus de matrimonio ſit habitus, ſed etiam Sponſalia, mutuo conſenſu utriûsque ſponſi, ſint inita, ſive promiſſio utrinque facta, & acceptata de matrimonio contrahendo, *Sanch. l. 7. de matr. diſ.* 12. *n.* 15. Addunt aliqui tertiam conditionem, ut matrimonium actu ſit ſecutum: verùm id non requiritur, quia licèt in *cit. c. pen. h. t.* de matrimonio ſubſecuto fiat mentio, id tamen ſolùm factum eſt ideo, ut revocetur uxor ex Monaſterio, quod poſt matrimonium conſummatum ingredi non potuit, ſine viri licentia: non autem quòd ad evitandas pœnas talis raptûs neceſſarium ſit, ut ſecutum ſit matrimonium, *Sanch. c. l. n.* 15. *in fine.* ubi *n.* 16. addit, etſi matrimonium nec de præſenti, nec per Sponſalia de futuro, ante raptum, ſit initum: ſi tamen poſtea matrimonium ſit ſubſecutum, utriûſque, raptoris, & raptæ conſenſu, valde rationabile eſſe, & in praxi receptum, ut rapiens puellam conſentientem, etſi reclamantibus parentibus, non plectatur ordinarijs pœnis raptûs, ſed mitiùs Judicis arbitrio,

bitrio,ſi poſtea raptam ducat, quamvis aliqui talem raptorem à pœna mortis non eximant.

Porro ratio,cur de Jure Canonico non cenſeatur committi raptus, nec puniatur, ſi puella volens abducta ſit, reclamantibus parentibus, ad contrahendum matrimonium priùs promiſſum, ratio, inquam, eſt, quia matrimonium debet eſſe liberum: puella autem poterat liberè contrahere matrimonium in domo parentum, ijs reſiſtentibus, ideóque Jus Canonicum, in favorem libertatis matrimonij, ſtatuit, ut tali caſu impunè à ſponſo volens abduci poſſit, etſi invitis parentibus, *Abb. in cit. c. pen. n. 4. h. t.* Aliud verò dicendum eſt, ſi raptor ſponſam ſuam, cum qua per verba futuri temporis contraxit Sponſalia, abducat è domo paterna invitam, & reclamantem, etiam ad conſummandum matrimonium cum illa, tunc enim raptor eſt, & pœnis juris obnoxius, quia violentiam infert puellæ, & parentibus ejus, *Azor. cit. lib. 3. c. 14. q. 3.*

VIII. Notandum ſecundò, Uxor Religionem profeſſa, abſque viri licentia, et ipſam repetenti reſtituenda eſt, ſi in judicio fateatur, ante ingreſſum in Religionem, conſummatum fuiſſe matrimonium, prout ſumitur ex *cit. c. pen. h. t. & ibi Gl. V. Mulieris confeſſione*, ſiquidem ipſa uxor reverà ſtat pro confeſſione, & Superiore connivente fecit eam confeſſionem, tunc enim non eſt veriſimile, eam contra ſe mentiri, & immemorem eſſe ſalutis ſuæ, adeóque confeſſio ipſi præjudicat, ac Monaſterio, *Hoſtienſ. in cit. c. pen. V. Confeſſione, & Abb. n. 6. Sanch. l. 10. de matr. diſ. 12. n. 50.* Nam confeſſio adversùs ipſummet confitentem valet, non autem pro ſe, ſive in favorem ſui, nec in præjudicium tertij, *c. 1. de confeſſ. & cauſ. 14. q. 2. in princ.* ubi dicitur, contra ſe enim quis teſtari poteſt, pro ſe verò minimè.

Notandum tertiò, ſi quis puellam, cum qua matrimonium ratum contraxit, ſive de præſenti, per vim, & invitam rapiat ad matrimonium cum ea conſummandum, quæ tamen uti vult ſpatio duorum menſium ſibi à Jure conceſſo, ad deliberandum de ingreſſu Religionis, verè raptor eſt, & ut talis puniendus, quia violentiam ei infert, quæ vult uti jure ſuo, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 4. n. 11. Azor. cit. l. 3. c. 14. q. 4.*

IX. Secunda conditio requiſita ad incurrendas pœnas raptûs, eſt, ut fiat causâ libidinis exercendæ, alioquin enim, ſi ex quacunque alia cauſa fiat, non erit raptus, qui propriè eſt ſpecies luxuriæ, ſecundùm *S. Thom. cit. q. 154. art. 7. Clarus §. raptus n. 1. Sanch. cit. l. 7. diſ. 12. n. 17.* Imò etſi carnalis copula cum rapta non ſit ſecuta: ſi tamen illam ideo non cognovit carnaliter, quia non potuit id commodè fieri, erit obnoxius pœnis ordinarijs raptûs: ſecùs, ſi ideo non cognovit, quia etſi potuiſſet, ſponte tamen noluit, ſed à copula abſtinuit, pœnitentiâ ductus, tunc enim non eſt plectendus pœnâ ordinariâ, ſed citra mortem, aliâ gravi pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, propter infamiam illatam puellæ raptæ, cujus pudicitia violata eſſe probabiliter ab omnibus creditur, *Menoch. de arbitr. Judic. caſu 360. n. 32. Sanch. cit. diſ. 12. n. 18.* & alij. Excipi debet, niſi rapta ſit Monialis, quia tunc raptori pœna ordinaria eſt infligenda, ex quacunque cauſa copula non ſit ſecuta, prout limitat *Sanch. c. l. in fine*, & alij apud ipſum, quia raptus Monialis eſt longè gravius crimen, quàm ſimplicis virginis. Ex quo infertur, quòd etiam ſolus conatus ad rapiendum puniri debeat, etſi effectus non ſit ſecutus, quia rapiens non potuit perficere, *l. unic. §. Etſi quidem, & §. Pœnat. ibi: Niſi eam ſollicitaverit. C. de raptu virg.* non autem pœnâ ordinariâ, ſed arbitrariâ, *Menoch. c. l. n. 33. Clarus §. Raptus, n. 4. in fine. Sanch. c. l. n. 19.* Porro mulier præſumitur eſſe rapta, libidinis causâ, quando erat juvenis, & ad libidinem apta: ſecùs eſt, ſi ſit vetula, in quam non cadit ſuſpicio libidinis, *Farinac. cit. q. 145. n. 78.* Quòd autem dictum eſt, requiri ad incurrendas pœnas raptûs, ut fiat libidinis causâ, id ita intelligendum eſt, quòd etiam is, qui mulierem rapuit, ſive Monialem, ſive ſæcularem per vim illatam, animo contrahendi cum illa matrimonium, non excuſatur à pœna capitali raptûs, *l. Si quis 5. C. de Epiſc. & Cleric.* qui textus etſi loquatur de rapiente virgines DEO ſacratas, tamen communiter intelligitur etiam de rapiente Virgines non ſacras, & eſt canonizatus in *c. Si quis 3. cauſ. 36. q. 2. & in c. 1. & 2. ead. cauſ. & q. Farinac. cit. q. n. 220.*

X. Tertiò requiritur ad raptum pœnæ juris obnoxium, ut mulier traducatur de loco in locum, & ideo ſi quis per vim extorqueat copulam à virgine, viduâ, vel conjugatâ, non traducendo illam ab uno loco ad alium, erit quidem puniendus pœnâ ſtupri violenti, vel adulterij, non tamen pœnâ raptûs, quia non eſt raptus, ſed ſtuprum, *l. Mariti 29. §. fin. ff. ad Leg. Iul. de adult. c. 2. §. Cùm ergo cauſ. 36. q. 1.* Non tamen ſufficit, quòd fœmina ſit ab uno loco ad alium deducta, ut ſi de via publica ſeorſim abducatur per aliquot ſolùm paſſus, commodioris concubitûs causâ, vel de una camera in aliam, ſed quod de una domo in aliam, ſive uno loco in alium ſit traducta, animo illam abducendi à loco, ubi habitabat, ſeu morabatur, *Clarus §. Raptus, n. 1. Sanch. c. l. n. 20. & 21. Farinac. c. l. n. 69.* Eſt tamen verus raptus, quando fœmina violenter abducitur ad alium locum, etſi ad illum non fuerit perducta, ſive ad locum deſtinatum non pervenerit, quia eſt abducta de loco in locum, animo abducendi, *Sanch. c. l. n. 21. in fine.*

Porro hæc procedunt, quoad forum externum, & ad pœnas Jure decretas incurrendas. At verò in foro conſcientiæ, non requiritur ad raptum violenta abductio mulieris de loco ad locum, ſed ſufficit, ſi quomodocunque fœminæ vis inferatur ad extorquendam copulam, tunc enim duplicem malitiam ſpecie diverſam continet, unam fornicationis contra caſtitatem, in quantum eſt illicitus concubitus: alteram injuſtitiæ, ratione violentiæ, quæ infertur fœminæ, vel parentibus, ſive ijs, in quorum poteſtate eſt conſtituta, ſecundùm *S. Thom. c. l. Sanch. cit. diſ. 12. n. 30. & 31.* apud quem plura de hoc videri poſſunt *n. 32. & ſeqq.*

XI. Quarta denique conditio requiſita ad incurrendas pœnas raptûs, eſt, ut mulier rapta ſit honeſtæ vitæ, *cit. l. un. in princ. C. de raptu virg.* Et hinc raptor publicæ meretricis non incurrit pœnas *cit. l. un.* quia honeſtarum mulierum nomine ſcorta non veniunt, *Gl. in cit. l. un. V. Virginum, junctâ Gl. marg. lit. B.* ſed pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis puniendus

niendus eſt, *Clarus cit.* §. *Raptus. q.* 5. *Maſcard. de probat. vol.* 3. *concl.* 1253. *n.* 12. & 13. *Sanch. c. l. n.* 22. quia meretrix non præſumitur vim pati à cognoſcente illam, niſi probetur, raptus autem non cenſetur fieri, ſine violentia. Excipi debet primò, niſi meretrix vitæ impuræ pœnitentiâ ducta cœperit honeſtè vivere, tunc enim raptor pœnâ raptûs teneretur: ſecùs ſi deſijt quidem eſſe publica meretrix, non tamen honeſtè vivit, quia facta eſt alicujus concubina, *Maſcard. c. l. n.* 14. Secundò limitari debet, quòd incurrantur pœnæ raptûs, etſi mulier rapta ſit inhoneſta, ſed conjugata, *cit. l. un.* § *Quæ multò magis*, quia tunc raptor duplici tenetur crimine, tam adulterij, quàm rapinæ, & irrogatur injuria marito, *Maſcard. c. l. n.* 15. niſi tamen maritus eſſet leno, qui uxorem proſtituiſſet, tunc enim etiam reſpectu illius, ceſſaret injuria, *Maſcard. c. l. n.* 19. *Sanch. c. l. n.* 23.

Verùm in foro conſcientiæ, ſi fœmina cujuscunque ſtatûs, etiamſi meretrix ſit, violenter cognoſcatur, vel abducatur, cenſebitur eſſe raptus diverſæ ſpeciei à ſimplici fornicatione, quia vis illa erat contra juſtitiam: quamvis talis raptus mulieris inhoneſtæ pœnis raptûs ordinarijs jure decretis non puniatur, ſed extraordinarijs, & arbitrarijs, *Sanch. c. l. n.* 37.

XII. Cæterùm reſtat quæſtio, an vice verſâ, pœnas jure decretas incurrat etiam fœmina rapiens virum, vel aliam fœminam, libidinis causâ? Reſp. Probabilius eſt, fœminas raptrices non eſſe puniendas, pœnâ ordinariâ raptûs, ſed aliâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, *Clarus* §. *Raptus, n.* 6. *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu* 291. *n.* 30. & *ſeqq. Sanch. cit. diſ.* 12. *n.* 25. & eſt communior DD. Probatur primò, quia in *cit. l. unic. C. de raptu virg* fit mentio de ſolo viro rapiente, ergò cùm ſit lex pœnalis, non debet extendi ad fœminas, nec ſub maſculino comprehenditur fœmininum in odioſis, & pœnalibus, *l.* 1. § *Quare ff. de ventre in poſſeſ. mitten.* Secundò, Leges non feruntur de ijs, quæ rariſſimè contingunt, ſed ea ſolùm, quæ frequenter accidunt, ſpectant, & comprehendunt, rariſſimum autem eſt, ut fœmina virum rapiat, vel aliam fœminam. Tertiò, non militat eadem ratio in fœmina rapiente virum, quæ in viro rapiente fœminam, quia ex priore raptu non oriuntur tanta ſcandala, & damna, ſicut ex poſteriore, gravius enim delictum eſt, ſi rapiatur fœmina à viro, quàm ſi virum fœmina rapiat, in qua major honeſtas exigitur, & cui per raptum major injuria irrogatur, quàm viro rapto: neque enim maſculus raptus à fœmina tantam infamiam paritur, nec parentes, aut conſanguinei ejus, ſicut quando fœmina rapta eſt à viro, ideóque par non eſt, ut æquali pœnâ puniantur mulier rapiens virum, & vir rapiens fœminam; pœna enim debet commenſurari delicto, & gravius delictum graviùs vindicandum eſt, *c. Non afferamus* 21. *cauſ.* 24. *q.* 1. plura de hoc videri poſſunt apud *Sanch. c. l. n.* 26. Atque hæc procedunt quoad forum externum, & pœnas raptûs: in foro verò conſcientiæ, ſive vir rapiat fœminam, ſive fœmina virum, uterque raptus continet malitiam ſpecie diſtinctam à ſimplici fornicatione, propter violentiam injuſtè illatam, licèt major ſit injuria, quando vir rapit fœminam, & ſolus hic raptus pœnis juris ſubjaceat, ut dictum, *Sanch. c. l. n.* 40.

XIII. Illud poſtremò hîc addendum, quòd pœnæ *cit. l. un.* locum habent, non ſolùm in viris rapientibus fœminas, ſed etiam mares, & pueros, libidinis causâ, quia Sodomia eſt gravius delictum, quàm adulterium, & ſtuprum, *Farinac. cit. q.* 145. *n.* 45.

Similiter prædictis pœnis eſt obnoxius, qui virginem impuberem, & necdum viri potentem per vim rapuit, & corrupit, quia ob ſolum raptum, & vim impoſita eſt pœna mortis in *cit. l. un. C. de raptu virg.* ibi: *Aut à Tutoribus*, ubi ſupponitur, virginem raptam fuiſſe ſub tutela, adeóque minorem 12. annis, & adhuc impuberem: & licèt corrumpens talem puellam, non dicatur commiſiſſe ſtuprum, ſed illud attentâſſe: punitur tamen pœnâ mortis propter ipſum raptum, & vim adhibitam, & illatam puellæ, *l. Si quis* 5. *C. de Epiſc. & Cleric. Menoch. de arbitr. Judic. caſu* 294. *n.* 7. & 8. *Farinac. c. l. n.* 51.

§. III.

De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.

XIV. Quæritur primò. An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum ſit, ipſo jure, irritum, vel ſaltem illicitum, & prohibitum? Reſp. Spectato Jure Civili, matrimonium inire cum fœmina rapta, non ſolùm prohibitum eſt, & illicitum, ut conſtat ex *cit. l. unic.* §. *Et ſi quidem*, ubi dicitur, *nec ſit facultas raptæ raptorem ſuum ſibi maritum expoſcere, C. de raptu virg.* ſed etiam illud invalidum eſt, prout ſumitur ex *Auth. de raptis mulieribus*, §. *unic.* ibi: *Tale ſtare matrimonium, etſi rapta voluerit, prohibuimus. collat.* 9. *nov.* 144. Stare autem eſt idem, quod ſemel initum conſiſtere, & vires habere tanquam validum, *Sanch. l.* 7. *de matr. diſ.* 12. *n.* 41. Verùm de Jure Canonico, olim erat quidem interdictum matrimonium inter raptorem, & raptam, ut conſtat ex *c. de puellis* 4. *in fine, c. Si autem* 10. & *c. ſeq. cauſ.* 36. *q.* 2. Id autem poſtea correctum fuit, ita ut matrimonium inter raptorem, & raptam licitè, & validè ineretur, ſi rapta etiam in poteſtate raptoris adhuc exiſtens, liberè conſentiret, ut patet ex *c. Tria* 8. & *c. ſeq. cit. cauſ.* & *q.* & ex *c. Accedens* 7. & *ult. h. t.* ubi Innocentius III. ita reſcribit: Rapta puella (etiam invita, & renitens ab initio, in ipſo raptu, *Hoſtienſ. hîc V. Rapta*,) legitimè contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſus tranſeat poſtea in conſenſum (expreſſum, vel tacitum, *Arg. c.* 21. *de Sponſal. Hoſtienſ. hîc V. in conſenſum.*) & quod antè diſplicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ ſint perſonæ; quia ſcilicet habent legitimam ætatem, nec aliud impedimentum Canonicum inter illos ſit, quo minùs contrahere poſſint matrimonium, *Hoſtienſ. hîc.* & *Abb. in fine.*

XV. Ubi notandum primò, per conſenſum ſubſequentem tollitur vitium præcedens, ſic ſi quis per metum promiſit dare centum, ſed poſtea ſolvat ea, ſine metu, tollitur vitium metûs præcedentis, *l.* 2. *C. de his, quæ vi met. cauſ. Abb. hîc n.* 1. ſimiliter hîc per liberum conſenſum mulieris raptæ purgatur vitium præcedentis raptûs.

Notan-

Notandum ſecundò. In matrimonio contrahendo ſtandum eſt diſpoſitioni Juris Canonici, etſi contrarium ſtatuat Jus Civile, ut in propoſito, matrimonium initum inter raptorem, & raptam invalidum eſt, de Jure Civili, validum verò Jure antiquo Decretalium, *Abb. hic n.* 2. Quid autem circa hoc ſtatutum, & mutatum ſit Jure novo Concilii Tridentini, infrà dicetur. Porrò Jure communi antiquo Decretalium, non requiritur ad valorem matrimonii, ut puella rapta ſit conſtituta extra raptoris poteſtatem, & in priſtina libertate collocata, ſed ſatis eſt, ſi rapta adhuc ſub poteſtate raptoris exiſtens, verè ac liberè conſentiat in matrimonium, ut apertè colligitur ex *cit. c. ult. h. t. Covarr. in* 4. *Decret. p.* 2. *c.* 3. §. 9. *n.* 1. *Sanch. cit. diſ. n.* 42.

XVI. Notandum tertiò. Raptus alienæ ſponſæ; etſi non ſit impedimentum dirimens matrimonium contractum, Jure antiquo Canonico, impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor ille nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire poſſit matrimonium, ut conſtat ex Concilio Toletano relato in *c. Statutum.* 34. *cauſ.* 27. *q.* 2. Ubi dicitur, *ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publicà auctoritate mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat.* Idémque dicendum de ſponſa rapta, cui denegatur etiam licentia alii nubendi, ſi poſtea in raptum conſenſit, ut colligitur ex *cit. c. Statutum.* à contrario ſenſu. Ratio eſt, quia qui alienum matrimonium perturbare auſus eſt, jure proprii contrahendi meritò privatur, ut in eo puniatur, in quo deliquit, *Sanch. cit. diſ.* 12. *n.* 43. & 44. Nec refert, quòd in *c. Si autem.* 10. ibi: *iterare conjugium non præſumat, cauſ.* 36. *q.* 2. id de omni raptu ſtatui videatur, quia id intelligendum eſt non univerſaliter, ſed particulariter, de raptu alienæ ſponſæ, ne novitates inducantur, ut ait *Cajetan.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 7. *in corp. Sanch. cit. diſ. n.* 43. Porro, hæc pœna ſive impedimentum contrahendi matrimonium cum quavis alia fœmina, tantùm locum habet, ſi quis alienam ſponſam de præſenti rapiat, ſive illa ſit virgo, ſive corrupta, quia Jus non diſtinguit: & ſive matrimonium fuerit conſummatum, ſive ratum tantùm, quia in utroque caſu infertur gravis injuria matrimonio per raptum: non autem hæc pœna inhabilitatis extendi debet ad ſponſam de futuro, quæ in materia pœnali, & odioſa nomine ſponſæ non comprehenditur, ut ex probabiliore ſententia docet *Sanch. c. l. n.* 45. Requiritur autem ad hoc impedimentum contrahendum, ut hujuſmodi raptus fiat, traductâ ſponſâ de loco in locum, & ut carnalis copula cum rapta ſit ſecuta, quia in materia favorabili (qualis eſt matrimonium) impedimenta ejus valde ſunt reſtringenda, *Sanch. c. l. n.* 46. apud quem plura de hoc impedimento videri poſſunt *ibid. n.* 47. & *a. ſeqq.*

XVII. Quæritur ſecundò. An rapta nubens raptori, ſpectato Jure Canonico, amittat bona raptoris, quæ aliàs ipſi raptæ, ob injuriam per raptum illatam, ſecundùm leges Civiles, acquiruntur, ſed quibus in pœnam matrimonii cum raptore initi privatur, juxta *Auth. De raptis mulieribus.* §. *un. verſ. ſancimus collat.* 9. Reſp. probabilius eſt, mulierem bona raptoris, ob matrimonium cum eo initum, ſecundùm Jus Canonicum, non amittere, ſed lucrari, quia cauſa finalis, cur nubens raptori privetur bonis ejuſdem, eſt, quia de Jure Civili illicitum, & irritum eſt matrimonium inter raptorem, & raptam, ut clarè patet ex *cit. Auth.* atqui Jus Canonicum antiquum ſtatuit, & declaravit, matrimonium tale eſſe validum, ut conſtat ex *c. ult. h. t.* adeóque quoad hoc, correxit Jus Civile prohibens, & dirimens hujuſmodi matrimonium, ergo etiam Jus Canonicum correxit Jus Civile, quoad pœnam illi matrimonio acceſſoriè annexam, eámque ſuſtulit, & conſequenter ceſſante prohibitione, & irritatione talis matrimonii per LL. Civiles factâ, ceſſat etiam amiſſio bonorum raptoris decreta in pœnam illius matrimonii illiciti, *Gl. in c. de puellis.* 4. *V. Nullatenus. cit. cauſ.* 32. *q.* 2. *Hoſtienſ. in ſumma hic num.* 1. *in fine, Abb. in c. pen. num.* 4. *in fine h. t. Sanch. cit. diſ.* 12. *num.* 28. Non obſtat *c. Cùm ſecundùm.* 19. *de hæretic. in* 6. Ubi dicitur: *mulier humanam* (id eſt, civilem) *legem transgrediens, & præſertim parentibus ſuis non conſentientibus, raptoris nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem obvenerant à raptore, & aliis conſortibus raptûs, ipſo jure amittat, certóque caſu deferantur ad fiſcum.* Nam ibi non approbatur illa lex Civilis, ſed ſolùm in facti narratione affertur, adeóque non continet jus, unde *Gl. ibid. V. Humanam legem ait*, quòd ſecùs ſit ſecundùm legem Canonicam. Contrarium tamen tenet *Jul. Clarus* §. *Raptus. n.* 8. & *Zœſ. in Comment. in Decretales h. t. n.* 4. quòd lex civilis, quoad pœnas non poſſit dici revocata per Canones, cùm nec concernat materiam peccati, nec Juri Canonico ſit ſubjecta, ſed crimen puniat, quod etiam probabile eſt. Verùm cùm pœna ſit acceſſoria matrimonio, & ſupponat illud eſſe illicitum, quando hoc eſt licitum, & validum, pœnæ locus eſſe non poteſt.

§. IV.

Quid Jure novo Concilii Tridentini ſtatutum ſit circa matrimonium inter raptorem & raptam initum, & quæ pœnæ ob illum raptum ſint decretæ?

XVIII. De hoc extat Decretum Concilii Tridentini *Seſſ.* 24. *c.* 6. *de reform. matr.* in quo ſtatuit S. Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem ducat: & nihilominus raptor ipſe, & omnes illi conſilium, auxilium & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniúmque dignitatum incapaces: & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea mulierem raptam, ſive eam duxerit, ſive non duxerit, decenter, arbitrio Judicis dotare. Hactenus Concilium.

XIX. Pro explicatione hujus Decreti notandum primò, matrimonium contractum, inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc ſub poteſtate raptoris exiſtit, nec ab illo ſeparata eſt, & in libero ac tuto loco conſtituta, omnino irritum eſt, adeóque raptus hodierno jure eſt impedimentum dirimens matrimoni-

monium, non tamen perpetuum, ſed temporale ſolùm, donec libertati ſuæ reſtituatur, & violentia ei illata ceſſet, ut conſtat ex illis verbis Concilii, dum ait, *inter raptorem, & raptam nullum poſſe conſiſtere matrimonium*, per quæ verba claré ſignificatur, tale matrimonium eſſe nullum, *arg. c. unic. de cognat. legal.* Ubi ſimiliter dicitur, inter fratrem, & ſororem adoptatos quamdiu durat adoptio, nuptiæ conſiſtere non poſſunt, ubi DD. communiter tradunt, illud eſſe impedimentum dirimens matrimonium, *Sanch. l. 7. de matr. diſ. 13. n. 2.* & alii. Eſt autem matrimonium hujuſmodi nullum, tametſi rapta adhuc conſtituta ſub raptoris poteſtate, reverà liberè conſentiat, quia Concilium exigit ad valorem talis matrimonii, non tantùm liberum conſenſum raptæ in matrimonium, ſed ut plenè ſit libera à poteſtate raptoris, & ab eo ſeparata, *Sanch. c. l.* Deinde cùm matrimonia clandeſtina hodie, poſt Concilium Tridentinum, ſint irrita, ideo ad valorem matrimonii requiritur, ut qui fœminam per verba futuri temporis ſibi deſponſatam, cum ejus conſenſu, abducit è domo parentum, matrimonium cum illa contrahat, præſente Parocho, vel alio de ejus conſenſu, & coram aliis duobus teſtibus, neque tunc neceſſe eſt, ut rapta conſtituatur, extra poteſtatem raptoris, vel ab eo priùs ſeparetur, cùm non ſit propriè raptus, quando ſponſa volens abducitur, quia Concilium ſolùm irritavit matrimonium inter raptorem, & raptam, quando rapta eſt in poteſtate raptoris contra ſuam voluntatem, vel quando rapta eſt ad celebrandum cum illa matrimonium clandeſtinum, vel ad fornicariam copulam habendam, *Azor p. 3. l. 3. c. 14. q. 2.*

XX. Notandum ſecundò. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & conſilium, auxilium vel favorem eis præbentes, eſt latæ ſententiæ, quia ipſo jure ac facto incurritur; non tamen ejus abſolutio eſt reſervata Papæ, quia in Decreto Tridentini non reſervatur: & ſic habet locum regula, quando Conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi, *c. Nuper. 29. de ſentent. excomm. Sanch. cit. diſ. 13. n. 1.* reliquæ verò pœnæ à Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, niſi poſt ſententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, quæ proximè ſequitur infamiam, hæc autem requirit Judicis ſententiam, ſaltem declaratoriam criminis, à qua pœna infamiæ non liberatur raptor, etſi raptam ducat in uxorem, ut apertè patet ex *cit. Decreto Concilii*, quod expreſsè ſtatuit, non obſtante matrimonio raptoris cum rapta, eum incurrere pœnas excommunicationis, infamiæ & inhabilitatis ad omnes dignitates: neque ideo compellitur rapta nubere infami, quia ad hoc non cogitur, ſed liberè poteſt, vel raptori, poſtquam extra ejus poteſtatem eſt conſtituta, vel alii nubere. Neque id etiam repugnat favori matrimonii, quia ea pœna imponitur raptori, non ob contractum matrimonium cum rapta, ſed ob delictum raptûs, & ſolùm deciditur, non liberari raptorem à tali pœna, etiamſi raptam ducat, *Sanch. c. l. n. 1.*

Similiter pœna depoſitionis à gradu, ſeu ſtatu Clericali impoſita Clericis raptoribus, requirit ſententiam Judicis, ante quam non ſunt, ipſo facto, depoſiti, ſed deponendi per miniſterium Judicis, *Sanch. c. l.* Denique quod attinet ad pœnam, quâ tenetur raptor dotare raptam, illa obligatio etiam non contrahitur à raptore, ante Judicis ſententiam, ut patet ex *cit. Decreto Concilii*, ubi dicitur, *teneri decenter dotare raptam arbitrio Judicis*, nempe ſpectatâ qualitate, & conditione raptoris, & raptæ, cùm pro circumſtantiis utriuſque perſonæ, major vel minor inferatur injuria, cujus pœna eſt dotatio. Quòd ſi tamen ex raptu, non tantùm injuria, ſed etiam damnum injuſtè illatum eſſet, illud in foro conſcientiæ, ante omnem ſententiam Judicis, reſarciendum foret, ex communi doctrina de reſtitutione damni, *Sanch. c. l.*

XXI. Notandum tertiò. Raptor, ſive Clericus ſit, ſive Laicus, juxta cit. Decretum Concilii, non incurrit irregularitatem, ſed infamiam, quæ eſt cauſa irregularitatis, ut docet *Navarr. l. 5. conſil. 3. n. 4. h. t.* ideóque cùm non incurratur infamia, ante Judicis ſententiam, neque irregularitas contrahetur, donec raptor per ſententiam Judicis fuerit depoſitus ab Ordine, ſi Clericus ſit, vel reus criminis, & infamis declaratus: idémque eſt de conſulentibus, & auxiliantibus ad raptum, *Sanch. cit. diſ. 13. num. 1.*

Notandum quartò. Parochus aſſiſtens matrimonio inito inter raptorem, & raptam, quæ non eſt in priſtina libertate extra raptoris poteſtatem conſtituta, non incurrit pœnas Concilii Tridentini: non enim favet delicto raptûs, quod jam eſt commiſſum, & conſummatum, ſed ipſi matrimonio: niſi ante raptum promiſiſſet raptori, quòd aſſiſtere velit matrimonio contrahendo cum rapta, adeóque illum ad raptum exequendum animâſſet, tunc enim tanquam fautor pœnis raptûs obnoxius fieret, *Sanch. c. l. n. 8. in fine.*

XXII. Notandum quintò. Is, qui rapuit, ſeu per vim abduxit fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium, ſed ſolius libidinis explendæ causâ, vel ex aliâ causa, non incidit in pœnas raptûs à Concilio decretas, ſed aliâ pœnâ, pro modo culpæ, plectendus eſt, ac proinde validum eſt tunc matrimonium inter raptorem, & raptam, ſi hæc poſtea liberè conſentiat, etiamſi non fuerit conſtituta extra poteſtatem raptoris, ut ex probabiliore ſententia docet *Diaz in pract. Canon. c. 82. in addit. lit. A. §. Clericus autem, Sanch. cit. diſ. 13. num. 4.* quamvis contrarium teneat Azor ſuprà citatus. Sed ratio eſt, quia Concilium Tridentinum in *c. 6. de reform. matr. in princ.* loquitur de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam, & poſtea pœnas ſubjicit transgreſſoribus imponendas, adeóque indicium eſt, de illo ſolo raptu ibi agi, qui causâ matrimonii ineundi fit, idque Decretum ſub Rubrica de reformatione matrimonii ponitur, ideóque pœnæ ibi decretæ imponuntur raptoribus, ut cum plena libertate ineatur matrimonium; in raptu autem ab initio intervenit coactio, & idcirco Concilium exigit, ut rapta priùs reſtituatur in priſtinam libertatem, & à raptore ſeparetur: quæ ratio omnino ceſſat in eo, qui non matrimonii, ſed ſolius libidinis causâ fœminam rapit, quia nihil agit contra matrimonium, ejúſque libertatem: præterquam quòd quando textus eſt dubius, juxta argumentum in eo propoſitum ſit intelligendus, & LL. pœnales, præſertim pœnæ

tam

tam graves non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ, quando littera non cogit: neque etiam in cit. Decreto ullum verbum expreſſum eſt, ex quo colligatur, textum illum eſſe generaliorem Rubricâ. Et ita decisum fuiſſe per S. Congregationem Concilii die 23. Januar. anno 1586. nempe raptores ob aliam cauſam, quàm ut in uxores ducant, non comprehendi à Concilio propter identitatem, vel majoritatem rationis, nec Conſtitutionem pœnalem extendi tali caſu, teſtatur *Ioan. Gallemart. in cit. Decreto Concilii.* Porrò pœnæ illæ habere poſſunt locum etiam in Clericis, quia fautores raptûs poſſunt eſſe Clerici, etiam in Sacris Ordinibus, & raptores, qui minoribus Ordinibus ſunt initiati: imò etiam qui in Sacris ſunt conſtituti, poſſunt rapere fœminas, causâ contrahendi matrimonii, non de jure, ſed de facto, & incurrere pœnas raptûs. *Sanch. cit. diſ. 13. n. 18. in fine.* Quare in cit. Decreto Concilii non punitur raptus, qui fit libidinis explendæ causâ, niſi ſimul fieret causâ libidinis, & matrimonii contrahendi, tunc enim comprehenderetur ſolùm, quatenus fieret, causâ matrimonii, ſub hoc Decreto, *Sanch. cit. diſ. 13. n. 5.*

XXIII. Hinc colligitur primò. Nomine raptoris hîc non tantùm is, qui phyſicè rapit, ſed etiam is, cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem, raptus fit, comprehenditur, ita ut matrimonium à mandante initum cum rapta ſit invalidum, niſi priùs in loco tuto fœmina conſtituatur, & incurret etiam cæteras pœnas, tanquam verus raptor per intermediam perſonam, ad effectum matrimonii ineundi. Is verò, qui proprio motu aliquam rapit, non ut ipſe, ſed ut alius cum ea matrimonium ineat, in pœnas ordinarias non incidit, quamvis aliis pœnis plectendus ſit, valétque matrimonium cum illo tertio initum, ſi rapta liberè conſentiat, etiamſi adhuc ſub poteſtate raptoris exiſtat, quia prima pœna Decreti Tridentini eſt, ut inter raptorem & raptam non poſſit conſiſtere matrimonium, quamdiu rapta ſub poteſtate raptoris exiſtit, ac proinde in illo ſupponitur raptum factum eſſe eo fine, ut raptor raptam ducat, ergo ſi quis fœminam rapiat, non ut ſecum, ſed cum alio matrimonium ineat, non habent locum pœnæ illæ. Si quis verò conſilium, vel auxilium præberet ei, qui fœminam rapuit eo fine, ut matrimonium cum illa ineat, incurrit quidem excommunicationem, aliáſque pœnas auxiliantium ad raptum: poteſt tamen cum ipſo mulier rapta validè matrimonium contrahere, etiam dum adhuc eſt in poteſtate raptoris, quia ea pœna, ut matrimonium ſit invalidum inter raptorem, & raptam, donec rapta in loco tuto ſit repoſita, non eſt auxiliantibus ad raptum impoſita, *Sanch. cit. diſ. 13. num. 6.*

XXIV. Colligitur ſecundò. In dicto Decreto Tridentino comprehenditur raptus cujuscunque fœminæ, ſive virgo ſit, ſive corrupta, ſive etiam meretrix, & inhoneſta, quia Concilium intendit punire, non quemcunque raptum, ſed quando violenter rapta eſt fœmina, causâ ineundi matrimonii cum illa, quæ non minùs impeditur, & coarctatur, ſi fœmina inhoneſta rapiatur, vel alia cujuscunque ſtatûs, animo cum illa ineundi matrimonium, *Sanch. c. l. n. 14.* Quin imò etiamſi quis rapiat fœminam conjugatam, animo ineundi cum illa matrimonium, non de jure, quod fieri nequit, ſed de facto, vel quia intercedit inter eos aliud impedimentum dirimens matrimonium, v. g. conſanguinitatis, adhuc incurrit pœnas raptûs decretas in Concilio, quia hoc non requirit, ut ineatur inter raptorem, & raptam matrimonium: ſed hoc ſolùm ſpectat, utrùm fœmina fuerit violenter abducta ad contrahendum matrimonium cum illa: tunc enim conſummatum eſt delictum raptûs, & incurruntur pœnæ Concilii, ſive raptor ducat raptam, ſive non, quia eam ducere non poteſt, vel quia non eſt poſita extra poteſtatem raptoris, vel ob aliud impedimentum dirimens matrimonium inter eos, ut ſatis apertè colligitur ex ſubjunctis verbis Concilii, ibi: *Et nihilominùs raptor ipſe &c.* quaſi dicat; has pœnas incurrit raptor non minùs, ſi raptam ducat, quàm ſi non ducat, nam hoc nihil refert, quoad pœnas incurrendas, *Sanch. c. l. num. 14.*

Colligitur tertiò. Incurri pœnas raptûs decretas in Concilio, ſive poſtea ſecuta ſit copula cum rapta, ſive non, quia non punitur raptus commiſſus, libidinis causâ, qui requirit, ut copula ſit ſecuta, alioquin non eſt conſummatum delictum: ſed causâ matrimonii ineundi factus, ut jam ſæpius dictum, ad quem non requiritur, ut copula ſit ſecuta, *Sanch. c. l. n. 8.*

Colligitur quartò. Incurri prædictas pœnas, ſi mulier violenter ſit rapta, causâ matrimonii contrahendi, etſi non ſit perducta ad locum deſtinatum, ſed ſufficit, quòd illam raptor per vim in ſuam poteſtatem redegerit, per talem enim violentam abductionem jam eſt conſummatum delictum raptûs, & perfectè irrogata eſt injuria libertati matrimonii, ſicut §. *præced.* dictum eſt *n.* 10. de raptu, libidinis causâ facto, *Sanch. cit. diſ. 13. n. 10.*

XXV. Colligitur quintò. Quando & in quibus caſibus non habeant locum prædictæ pœnæ Concilii Tridentini. Nam primò, ſi fœmina rapta non ſit abducta ab uno loco ad alium, videlicet à domo propria, vel paterna ad alium locum, in quo ſit ſub poteſtate raptoris conſtituta, non incurruntur pœnæ raptûs, quia id ex generali ratione raptûs pœnis obnoxii requiritur, *Navarr. l. 5. conſil. 1. n. 1. Sanch. l. 7. de matr. diſ. 13. n. 7.* quamvis non ſit neceſſarium, ut ad locum deſtinatum pervenerit, ut jam dictum. Secundò, non habent locum hæ pœnæ, ſi fœmina volens ſit abducta, quamvis poſtea mutatâ voluntate, renitatur, & reſiſtat abductioni: ſecùs eſt, ſi ab initio invita, & reluctans abducta ſit, & poſtea velit, & conſentiat, quia in his initium ſpectandum eſt, *Sanch. c. l. n. 9.* & dictum §. *præced.* Tertiò non incurruntur hæ pœnæ, ſi fœmina ſolis precibus importunis, vel etiam donis, & pecuniâ inducta ſit, ut conſentiret in ſui abductionem, quia non eſt verè raptus, niſi tales preces, ob adjunctas minas, vel metum reverentialem, æquiparentur violentiæ, *Sanch. c. l. n. 11.* & dictum etiam ſuprà.

XXVI. Quartò neque etiam hæ pœnæ Concilii Tridentini habent locum, ſi puella dolo circumventa, patiatur ſe abduci, causâ ineundi matrimonii, quia cùm non interveniat violentia, non eſt propriè raptus. Et licèt dolus ſufficiat ad incurrendas pœnas *l. unic. C. de raptu virg.* Ubi id eſt expreſſum:

 tamen

tamen Decretum Concilii Tridentini ſolis raptoribus pœnas imponit, quales propriè non ſunt, ubi abeſt violentia, & cùm hoc Decretum ſit pœnale, & correctorium, debet reſtringi ad verum ac proprium raptum. Nec refert, quòd ſicut violentia, ita etiam dolus adverſetur libertati matrimonii, cùm etiam tollat voluntarium. Nam non omnis dolus, ſed ſolùm ille omnino tollit voluntarium, qui verſatur circa errorem perſonæ, & conditionis illius, an ſit libera, an ſerva; & quamvis ſi talis ſit dolus, auferat voluntatis libertatem, & per conſequens etiam reddat matrimonium invalidum, non tamen infert violentiam, quæ neceſſariò requiritur ad verum ac propriè dictum raptum iis pœnis obnoxium, *Sanch. c. l. n.* 12.

XXVII. Quintò, ſi puella conſentiens è domo parentum, vel eorum, quorum curæ ſubeſt, ipſis ignorantibus, abducatur, non habent locum pœnæ Concilii, quia non eſt propriè raptus: at ſi ipſis invitis, matrimonii causâ ſit abducta, etſi ipſa conſentiente, eſt verè ac propriè raptus, & conſequenter incurruntur pœnæ, quia, ut dicatur rapta, ſufficit, ut contra voluntatem patris è domo ejus ſit abſtracta, ſive id fiat volente puellâ, ſive nolente, ut docet *Navarr. l.* 5. *conſil.* 2. *h. t.* & alii apud *Sanch. cit. diſ.* 13. *n.* 13. quamvis ipſe valde probabiliter contrarium teneat, nempe pœnas, hoc caſu, non incurri, quia Concilium Trident. in hoc Decreto intendit favere libertati matrimonii, & cavere, ne fœmina invita, & repugnans cogatur illud inire cum raptore, ergo etiamſi parentes diſſentiant, ſi tamen ipſa puella conſentiat in ſui abductionem, non læditur libertas matrimonii, adeóque propter diſſenſum parentum non incurruntur prædictæ pœnæ raptûs. Et quamvis conſenſus parentum requiratur ad honeſtatem matrimonii, ut licitè, & decenter ineatur, non tamen requiritur ad valorem matrimonii, ſed ſolùm ut ipſa fœmina liberè contrahat matrimonium cum raptore, ideóque ſi violenter rapta ſit, ut reſtituatur priſtinæ libertati, & in tuto ac libero loco collocetur: quare ſola voluntas, ſive conſenſus fœminæ, & ejus diſſenſus attenditur in Decreto Concilii, non verò parentum: ac proinde ſicut ſi puella invita abducatur, causâ matrimonii contrahendi, parentibus volentibus, locum habent pœnæ raptûs: ita è contrario, ſi ipſa velit, etſi parentes nolint, non incurruntur pœnæ raptûs, *Sanch. c. l.*

XXVIII. Sextò, ſi ſponſa de futuro conſentiens abducatur à ſponſo, matrimonii contrahendi causâ, etſi parentes contradicant, non incurruntur pœnæ raptûs, ut conſtat ex *c. pen. h. t.* ſecùs eſt, ſi ſponſa nolens, & reclamans abducatur, ſive parentes conſentiant, ſive non, tunc enim læditur libertas matrimonii, nec poteſt ſponſa per vim cogi ad ſervandam fidem ſponſalium, ſaltem ſi juſtam cauſam habeat non ſtandi fide datâ, *Sanch. c. l. n.* 15.

Septimò, ſi fœmina virum rapiat nolentem, & contradicentem ad ineundum ſecum matrimonium, non habent locum pœnæ raptûs decretæ in Concil. Trident. cùm hoc de ſolo raptore loquatur, adeóque cùm ſit Decretum pœnale, & correctorium, ad fœminam, quæ rapuit virum, extendi non debet, *Sanch. c. l. n.* 16. & patet ex dictis §. *præced.*

XXIX. Poſtremò prædictis addendum primò, ſicut matrimonium, ita etiam ſponſalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in poteſtate raptoris manet, validè contrahi non poſſunt, quia etſi Decretum Concilii Tridentini non loquatur de ſponſalibus, ſed de ſolo matrimonio, adeóque tanquam pœnale, & Jus commune corrigens non videatur extendendum ad ſponſalia: attamen cùm ſponſalia ſint via, & præparatio ad matrimonium, ideo prohibito, & irritato matrimonio, cenſentur etiam prohibita, & irritata ſponſalia, ſi eadem prohibitionis ratio ſit in utriſque, ut in propoſito, defectus plenæ libertatis. *Navarr. l.* 5. *conſil.* 4. *h. t. Sanch. cit.* 13. *n.* 17. Aliud eſt de matrimonio clandeſtino, & ſponſalibus clandeſtinis, quæ adhuc valent, quia in his non eſt eadem ratio, quæ in matrimonio clandeſtino: nam hoc eſt prohibitum, & irritatum ad vitandum periculum fornicationis, & concubinatûs: ſi enim is, qui priùs clàm cum aliqua matrimonium contraxit, poſtea aliam publicè duxit in facie Eccleſiæ, huic cohabitare cogetur, quia de matrimonio priore nihil conſtabat Eccleſiæ, & tamen poſterius invalidum eſt: quæ ratio ceſſat in ſponſalibus clandeſtinis, nam matrimonium, poſt ſponſalia priùs cum aliqua alia inita, contractum eſt validum, *Sanch. l.* 1. *de matr. diſ.* 12. *n.* 2. de quo alibi. Addendum ſecundò, accuſatio criminis raptûs non finitur quinquennio, ſicut adulterium, vel alia delicta carnis, *l. Qui cœtu.* 5. §. *Qui vacantem, junctâ Gl. fin. C. ad leg. Iul. de vi public. Farin. p.* 5. *q.* 145. *n.* 67.

§. V.

De rapina & raptoribus rerum, ſeu bonorum, eorúmque pœnis Jure Civili ſtatutis.

XXX. Quæritur primò, Quid ſit rapina, & quis dicatur raptor? Reſp. rapina ſumitur, vel latè, pro illicita uſurpatione, vel occupatione rei temporalis, ſive manifeſtè, ſive occultè: quo ſenſu dicitur in c. *Si quis.* 10. *cauſ.* 14. *q.* 4. *ſi quis uſuram acceperit, raptum facit*, & c. *Si quid.* 6. *cit. cauſ. q.* 5. *ſi quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.* Secundò, accipitur rapina propriè ac ſtrictè, prout eſt crimen vicinum furto, & eſt injuſta rei alienæ mobilis, vel ſe moventis per vim ablatio, *Hoſtienſ. in ſumma Rubric. de raptoribus rerum h. t. n.* 1. *Silveſt. V. Rapina in princ.* & alii. Dicitur primò, *injuſta ablatio*, nam ſi quis rem alienam juſtè, etiam per vim, auferat, ut in bello juſto, non eſt rapina. Dicitur ſecundò, *per vim*, quia etſi quis rem alienam injuſtè, & per dolum auferat, ſed non per vim, ſive occultè, ſive etiam palàm, & manifeſtè, furtum erit, non rapina, quia hæc ſine vi fieri non poteſt: eâque vel publicâ, quæ fit cum armis, vel privata, quæ ſine armis infertur. Quare omnis raptor eſt fur, & quidem improbior fur, *Inſtit. vi bonor. raptor. in princ. & l.* 2. §. *Caterùm. ff. eod.* ſed non vice versâ, omnis fur eſt raptor. Dicitur tertiò, *rei alienæ*, quia ſi quis rem ſuam propriam violenter tollat ab eo, qui illam abſtulit, non eſt raptor, nec pœnâ ordinariâ rapinæ punitur, ſed alia mitiore, ob vim privatâ auctoritate illatam, cùm poſſet eam repetere in judicio, *Silveſt. c. l. in princ.* Dicitur quartò, *rei mobilis*, quia res immobiles, ut fundi, & res Soli propriè non dicuntur rapi, ſed violenter invadi, §. *Ita tamen in fine Inſtit. vi bon. rapt. & l.* 1.

C. eod.

C. eod. Deinde rapina propriè fit in rebus, raptus in perſonis, nempe in mulieribus, aliiſve perſonis, *Hoſtienſ. hìc n. 1.* Differt raptor à prædone, ſive latrone publico, quia hic in via publica iterantibus res ſuas aufert: raptor verò vel manifeſtè, & palàm, vel occultè res alienas per vim aufert, ſive in loco publico, ſive etiam in privato, c. *Pœnale* 13. *cauſ.* 14. *q.* 5. *Hoſtienſ. hìc n. 2. & Silveſt. in princ.*

XXXI. Porro rapina ſpecie differt à furto in ratione injuriæ, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 66. *art.* 4. *Leſſ. l.* 2. *de juſtit.* c. 10. *n.* 8. *dub.* 2. tum quia in furto diverſa ratio involuntarij, & conſequenter injuſtitiæ reperitur (nam volenti non fit injuria, ſed ſolùm involuntario, & invito) furtum enim fit, domino ignorante, adeóque continet involuntarium ob ignorantiam; rapina verò fit, domino ſciente, & vim patiente, adeóque continet involuntarium, ob coactionem. Unde etiam rapina eſt gravius peccatum, cæteris paribus, quàm furtum, quia eſt longè magis involuntarium. Tum quia rapina, præter injuſtitiam furti, quâ læduntur bona proximi, continet etiam, & ſuperaddit realem contumeliam lædentem perſonam, & honorem proximi. *Molin. tom.* 3. *de juſtit. tract.* 2. *diſ.* 683. *n.* 7. Ad rapinam revocatur extorſio rei ab altero per metum injuſtè incuſſum facta, nam quamvis rapina ut plurimùm fiat palàm, & cum vi: poteſt tamen fieri, etiam ſine vi actu illata; ita tamen ut raptor ſit paratus ad vim inferendam, eámque comminetur, *Farinac. in praxi crimin. p.* 6, *q.* 166. *n.* 36.

XXXII. Quæritur ſecundò, quæ pœnæ ſtatutæ ſint in raptores rerum, ſeu bonorum Jure Civili? Reſp. primò, ſi agatur civiliter, punitur raptor, infra annum utilem, in quadruplum; poſt annum verò in ſimplum, ita tamen ut in illo quadruplo inſit rei perſecutio, ſive ipſa res ablata computetur. & pœna ſit triplum tantùm, & poſt annum, ſimplum, id eſt res tantùm, vel ejus æſtimatio præſtanda ſit. *Inſtitut. Vi bonor. raptor. in princ. & l. Prætor ait* 4. *in princ. ff. eod.* cùm enim ſit actio pœnalis Prætoria, annum excedere non debet. Porro in foro, etiam conſcientiæ, non tenetur raptor, vel alius, qui injuſtè rem alienam abſtulit, ante Judicis ſententiam plùs reſtituere, quàm accepit, ſed poſtquam condemnatus eſt, tenetur pœnam ſolvere, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 62. *art.* 4. *in corp. Silveſt. V. Rapina, q.* 1. Reſp. ſecundò, ſi agatur criminaliter contra raptorem violentum rerum, ſeu bonorum, tunc vel cum armis facta eſt rapina, & punitur raptor pœnâ Legis Juliæ de vi publica, quæ eſt, ut damnato aquâ, & igni interdicatur, *l. Qui dolo* 10. *§. fin. ff. ad Leg. Iul. de vi publ.* in cujus locum ſucceſſit deportatio, *Gl. fin. ibid. §. Item Lex Iulia de vi publica, Inſtit. de publ. Iudic.* Hoc verò tempore, vice deportationis infligitur pœna Banni, ſive excommunicationis Imperialis, quâ reus vis publicæ, conſtituitur extra protectionem, & communitatem Imperij, tam quoad perſonam, quàm quoad res, *Mynſing. in cit. §. Item Lex Iulia de vi publ. Inſtit. de public. Iudic. n.* 3. Si verò, ſine armis, facta ſit rapina, punitur raptor pœnâ Legis Juliæ de vi privata, quæ eſt amiſſio tertiæ partis bonorum, *cit. §. Item Lex Iulia de vi.* & amiſſio omnis dignitatis, ſeu honoris, item infamia, *l.* 1. *in princ. ff. ad Leg. Iul. de vi privata, & l.* 2. *C. eod. Hoſtienſ. in ſumma §. de raptoribus rerum. n.* 9. *h. t. Mynſing. c. l. n.* 5.

§. VI.

Quomodo puniantur raptores bonorum, ſecundùm Jus Canonicum?

XXXIII. De pœnis violenter rapientium res, ſeu bona extant plura Capitula *h. t.* Et inprimis quidem in *c. De illis* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Meldenſi c. 2. ſtatutum habetur: Quia aliquando aliqui de uno loco ad alium iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes (rapinas, quoad res mobiles; deprædationes, quoad ſe moventia, ſicut ſunt animalia, *Hoſtienſ. hic V. eod. & Abb. n.* 1. quamvis ut plurimùm ſumantur promiſcuè, & pro Synonimis) exercent, ideo placuit Concilio, ut à Prælato illius loci (ſcilicet Epiſcopo, vel alio Prælato quaſi Epiſcopalem juriſdictionem in eo loco habente, *Abb. hìc. n.* 2. *not.* 3.) excommunicentur (quia ratione delicti facti ſunt de foro illius, & ibi poſſunt conveniri, ac puniri, *c.* 1. *cauſ.* 3. *q.* 6. *c. Poſtulâſti* 14. *& c. ult. de foro compet. Gl. hìc V. Excommunicentur, & Abb. n.* 4.) nec antea de Parochia illa exeant (id eſt, Diœceſi, *c. Excommunicamus* 13. *§. Adjicimus de hæretic. c.* 2. *de Magiſt.*) quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent (id eſt, ſufficienter, & plenè pro ijs ſatisfaciant, *Hoſtienſ. hìc V. Dignè*) & eorum excommunicatio proprio Epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerunt, ut omnia plenè emendent, ſive plenè ſatisfaciant. Debet autem Epiſcopus proprius, ſub quo raptores, ſeu prædones illi domicilium habent, ſententiam excommunicationis ab Epiſcopo loci delicti ſibi intimatam, approbare, & exequi, & à ſubditis ſuis facere obſervari, ne participent cum illis, *Hoſtienſ. hìc in fine.*

XXXIV. Notandum primò, Sententia excommunicationis ab homine ferri non poteſt, niſi ob contumaciam conſurgentem ex delicto, ideóque reus priùs moneri debet, ut ſatisfaciat, & ſi nolit, excommunicandus eſt, c. *Sacro* 48. *de ſent. excommun.* ſed à jure fertur quandoque excommunicatio propter delictum, etſi contumacia non præcedat, nec admonitio, ut c. *Si quis ſuadente* 29. *cauſ.* 17. *q.* 4. quamvis ipſa lex, ſive Conſtitutio tacitè admoneat, ne quis contra illam delinquat, *Abb. hìc n.* 2.

Notandum ſecundò. Excommunicatus in uno loco eſt excommunicatus quoque in omni alio loco, ita ut ſit ubique vitandus, ut colligitur ex hoc c. *Abb. hìc n.* 3. quod procedit, ſi ſit nominatim denunciatus; aliud eſt, ſi ſit perſonaliter interdictus à certo loco, *Gloſſator Abbatis hìc lit. B.*

Notandum tertiò, ratione delicti commiſſi in alieno territorio ſubjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, non ſolùm quoad pœnas temporales, ſed etiam ſpirituales, quibus ligatur anima, ita ut ab ipſo excommunicari poſſit, ut patet ex hoc c. idque procedit in foro externo, ſive contentioſo: At verò in foro interno pœnitentiæ, non ſubjicitur quis præcisè ratione delicti, ibi commiſſi, Epiſcopo, vel Parocho

cbo illius loci, ita ut ab ipſo io hoc foro abſolvi poſſit. Ratio diſparitatis eſt, quia in foro contentioſo imponitur pœna reo delinquenti, ut ſatisfiat Reipublicæ læſæ, ob ſcandalum illi datum, & ideo pœna impooenda eſt in eo loco, ubi delictum commiſſum eſt. At io foro ioterno pœuitentiæ imponitur pœna, ſeu pœnitentia, ut ſatisfiat DEO læſo, adeóque à proptio Judice, ſeu Sacerdote imponenda eſt, cùm in hoc ſoro babear Sacerdotem proprium, loco DEI, *c. Omnis* 12. *de pœnit. & remiſſ. Abb. hic n.* 4. niſi in loco delicti reus cootraxiſſet domicilium, vel quaſi domicilium, vel neceſſitas cogerer, quia non poteſt adire Sacerdotem proprium, *Gloſſator Abbat. in cit.* c. 1. *lit. d. h. t.*

XXXV. Præterea io c. *Super eo* 2. *h. t.* ſtatuit
» Eugenios III. primò, ut quicunque violenter ra-
» pinam fecerit, vel in Eccleſiarum violatione ma-
» nifeſtè fuerit deptebenſus, ei pœnitentia deoege-
» tur, niſi priùs ablata reſtituerit, ſi poterit (quia
impoſſibilium nulla eſt obligatio, *Reg.* 185. *in ff.* &
inanis eſt actio, quam excludit inopia debitoris, *l.*
» *Nam is* 6. *ff. de dolo, Gl. hic V. Si poterit.*) vel ſaltem
» firmam, & plenam ſecuritatem emendandi præ-
» ſtiterit. Secundò, ſi verò uſqoe ad obitum in
» contumacia ſua perſtiterit, & io extremis poſitus
» pœnitentiam humiliter poſtulaverit, ei pœniten-
» tia, & ſepultura Eccleſiaſtica concedatur, ſi ſatis-
» fecerit, vel ſaltem emendandi, ſeu ſatisfaciendi
» ſecuritatem præſtiterit. Tertiò, qui autem ad-
» huc ſaous, obſtinatâ mente, oon pœnituerit, vel
» emendaverit, ſeu ſatisfecerit, & in morte ſecuri-
» tatem emendandi (multò minùs ſi ſatisfactio-
» nem) præſtare nequiverit, ſolemuitas pœnitentiæ
» parùm ipſi prodeſſe videtur (quantum ad pœ-
nam temporalem, quæ pro peccato debetur, & per
exteriorem ſatisfactionem remittitur, quæ ſatisfa-
ctio, ſi in bac vita oon fuerit facta, in purgatorio fa-
cienda eſt, *Gl. hic V. Prodeſſe, & Hoſtienſ.* licèt ſole-
mniter, & publicè abſolveretur, vel etiam occultè)
» ſed ſi de peccato contritus fuerit, Viaticum ei non
» negetur, ita tamen ut nullus Clericorum ſepultu-
» ræ ejus interſit, nec ejus eleemoſynam præſumat
» accipere. Quartò, redeundo ad primum caſum,
» ſi quis Presbyterorum, vel Clericorum contra
» prædicta, in vita, vel in morte pœnitentias dare
(illis, qui nec in vita, nec in morte ſatisfacere volunt,
» & poſſunt, *Gl. hic V. Pœnitentias.*) aut ſepulturæ
» intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere præ-
» ſompſerit, vel particeps hujusmodi rapinæ fuerit,
» periculum ſui Ordinis irreparabiliter patiatur, &
» Eccleſiaſtico beneficio careat.

XXXVI. Pro explicatione hujus obſcuri cap. & textûs notandum primò, quatuor caſus io eo poni, ut notat *Gloſſator Abbatis Alexander de Nevo ibid. lit. B. in addit.* Primus eſt, ſi qois nec in vita, nec in morte voluit ſatisfacere, & huic denegatur pœnitentia, quia conſtat, eum in peccato mortali, & impœnitentem deceſſiſſe. Secundus eſt, ſi quis in vita ſatisfacere noluit, cùm poſſet, ſed poſitus in extremis ſatisfecit, & huic concedenda eſt pœnitentia, & ſepultura, *cit. c.* 2. *verſ. Si verò h. t.* Tertius caſus eſt, quando in vita noluit pœnitere, nec ſatisfacere, ſed fuit obſtinatus, in morte verò ipſum pœnitet, & mallet ſatisfacere, ſed non poteſt, nec etiam ſecuritatem præſtare poteſt de ſatisfaciendo: hoc caſu, pœnitentia, & abſolutio occulta non eſt ei deneganda, ſed publica, & ſolemnis reconciliatio denegabitur in opprobrium hæredum, ut ſtudeant ſatisfacere, & ideò nullus Clericorum debet intereſſe ejus ſepulturæ, *cit. c.* 2. *§. Qui autem.* Dicitur autem obſtinatus, qui ſæpe opportunitatem, & facultatem reſtituendi habuit, & admonitus, vel etiam excommunicatus ſatisfacere contempſit, *Hoſtienſ. hic V. Obſtinata.* Quartus caſus colligitur ex *cit. §. Qui autem,* à ſenſu contrario, quando raptor non fuit obſtinatus, imò etiam ante mortem, & in vita voluiſſet libenter ſatisfacere, ſed non potuit, quia ad paupertatem devenit: & tali non eſt denegaoda publica, & ſolemnis abſolutio, & ſepeliendus eſt in Eccleſia, & Clerici poſſunt intereſſe ejus ſepulturæ, & eleemoſynas illius recipere, ut colligitur etiam ex *princ. cit.* c. 2. ibi: *Si poterit.*

Notaodum ſecundò, quæ in *cit. c.* 2. ſtatuta ſunt, intelligi debent de raptore publico, ſeu manifeſto, id eſt, qui poteſt judicialiter convinci, non de occulto, ſeu non maoifeſto, ſecundùm *Innocent. hic.* is enim poteſt admitti ad pœnitentiam, Viaticum, & ſepulturam, *Hoſtienſ. hic in princ. & Abb. Silveſt. V. Rapina, q.* 1. *not.* 1. Imò etſi manifeſtus raptor ſit, ſi tamen nunquam monitus fuit, modò paratus ſit reſtituere, poteſt recipi ad pœnitentiam, ut colligitur ex *cit. c.* 2. *V. In contumacia. Silveſt. c. l.* ubi *not.* 2. addit, ſi raptor io mortis articulo conſtitutus, promittat ſatisfacere, & poſtea convaleſcat, ſed ante ſatisfactionem, quam facere poſſet, decedat, non eſt ei deneganda ſepultura, ſed hæredes ad ſatisfactionem compellentur.

XXXVII. Notandum tertiò, quamvis aliàs regulariter ſi quis non poſſit ſatisfacere, abſolvatur à peccato, nec ullâ pœnâ mulctetur, ut de uſurarijs patet ex *c. Cùm tu* 5. *de uſuris,* tamen hoc ſpecialiter ſtatutum eſt in odium rapinæ, ut quamvis in mortis articulo ipſum pœniteat, ſi tamen non ſatisfaciat, etſi non poſſit, adhuc puniatur, ut io caſu *cit. c.* 2. ubi in pœnam Clerici non debent intereſſe ſepulturæ raptoris, etſi pœniteat, & ſatisfacere non poſſit, quod tamen cùm ſit pœna, ad alios caſus, & delicta extendi non debet, *Abb. hic not.* 1. dummodo obſtinatio, & contumacia præceſſit, quia in vita noluit pœnitere, & ſatisfacere. Porro raptoribus, qui pœnituerunt in morte, ſed ſatisfacere non poſſunt, denegatur ſepultura io Eccleſia, non tamen in cœmeterio, *Gl. fin. hic.* ita tamen ut Clerici ſepulturæ intereſſe non poſſint, *Abb. in cit. c.* 2. *in fine. Diaz. in pract. Canon. cit.* c. 110. *n.* 4. Idemque eſt de violatore Eccleſiæ.

Notandum quartò, Clerici raptores, vel participantes in rapina cum eis, vel ſi contra ſuprà prohibita fecerint, irreparabiliter deponi debent ab Ordine, & etiam privari beneficio, quia depoſitio eſt perpetua privatio ab Ordioe, & beneficio, *c. At ſi Clerici* 4. *de Iudic. Abb. hic n.* 2. *Diaz. c. l. n.* 2. non tamen hæc pœna depoſitionis perpetuæ, & privationis beneficij ipſo jure incurritur, ſed per Judicem eſt imponenda, *Suar. diſ.* 42. *de cenſur. ſec.* 5. *n.* 6. *in fine. Barboſ. hic n.* 5.

Notandum quintò, prohibetur etiam in *cit. c.* 2. *h. t.* Clericis, ne recipiant eleemoſynam à raptoribus, ſeu violatoribus Eccleſiarum, dum non reſtituunt, ſeu

unt, ſen ſatisfaciunt: idqoe non tantùm in pœuam, & odium delicti, ſed quia omoia illorum bona ſunt aliena, & reſtitutioni obnoxia, ideóqoe ex illis tanquam alienis, ſine injuſtitia, eleemoſyuæ recipi non poſſunt, *Suar. tom. 1. de relig. tr. 2. l. 1. c. 6. n. 6. Barboſ. hic n. 3.*

XXXVIII. Deoique in c. *Excommunicationi 3. h. t.* ſtatuit Conciliom Lateranenſe (ſub Alexaodro III. c. 24.) ut illi, qni Romanos, aut alios Chriſtianos, propter negotiationem, vel ob alias juſtas cauſas, navigio vectos capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt, excommunicentur. Illi etiam, qui Chriſtianos naufragium patientes, quibus ſecundùm regulam fidei (illam ſcilicet *diliges proximum ſicut te ipſum. Matt. 22. Gl. hic V. eod*) potiùs auxilium præſtare deberent, damnandá cupiditate, ſpoliant rebus ſuis, niſi ablata reſtituerint, excommnnicationi ſe noverint ſubjacere.

XXXIX. Ubi notandum primò, qoi capiunt, vel ſpoliant mercatores, vel alios, ex juſta, & boneſta cauſa, navigantes, non ſunt excommunicati ipſo facto, ſed per ſeutentiam excommuoicandi, prout babetur *hic, & in c. Si quis 23. cauſ. 24. q. 3. Hoſtienſ. hic in princ. & Abb. not. 1.* qni verò naufragantium boua diripiuot, ipſo jure, ſeu facto, ſont excommonicati, §. *Illi etiam hic, junctâ Gl. V. Noverint,* ubi *Gl. fin.* addit, eos incurrere excommunicationem, poſt admonitionem, vel ſaltem poſtquam fuerint in mora, & ſcienter non reſtitnunt, cùm poſſent reſtituere, absqne alia admonitione, cùm lex ipſa ſufficienter admoneat, *Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 2. n. 26. in fine.* Et ſic graviùs puoiontnr, qui ſpoliant patientes naufragium, qnàm qoi ſpoliant navigantes, *Abb. hic not. 3.* Porro deprædantes infideles excommnnicatiunem bujus cap. non incurrunt, cùm expreſsè loquatur ſolùm de ijs, qoi Chriſtianos navigaotes, vel naufragantes ſpoliant: ſicot ergo non excommnnicaotur, niſi piratæ Chriſtiani, ſeu baptizati, quia iofideles non ſunt capaces olliuscenſuræ, cùm Eccleſiæ præceptis, & juriſdictioni non ſint ſnbjecti: ita oon cenſetor lata cenſura excommunicationis, niſi contra piratas ſpoliantesChriſtianos, quia æquitas poſtulat, ut utrinqoe ſervetor æqualitas: cùm ergo piratæ infideles noo incurrant excommonicationem, etiamſi ſpolient Chriſtianns: ita viciſſim nec Cbriſtiani piratæ incurrent, ſi ſpolient infideles, licèt iniquè agant, *Suar. cit. diſ. 21. ſec. 2. n. 21.* Deinde quamvis *Hoſtienſ. hic V. Navigio,* pntet, excommunicationem, ſive fereodæ, ſive latæ ſeuteotiæ, in *cit. c. 3. h. t.* ſolùm ferri, & incurrere ſpoliantea eos, qoi navigant, vel naufragium patiuntur in mari: probabilius tamen eſt, eſſe idem dicendum de ſpoliantibus navigantes, vel nauſragium paſſos in alija fluminibua, quia Conciliom Lateranenſe in *cit. c. 3.* non reſtringit cenſuram excommunicationis ad mare, ſed ſimpliciter loquitur de navigio vectis, & naufragiom paſſis, ſive in mari, ſive in fluminibus, *Suar. c. l. n. 25.* Deniqne cùm abſolntio ab bac excommunicatione nulli ſit reſervata in *cit. c. 3.* ſequitur, Epiſcopum, vel alium etiam inferiorem PrælatomOrdinarium ab illa abſolvere poſſe, *Barboſ. in cit. c. 3. n. 6.*

Notandom ſecnodò, iniqnæ ſunt Leges Principom, qnibus ſtatoitur, ut bona eorum, qui naufragium pationtur, ad fiſcum regiom, vel alterius Principis devolvautor, cùm jure naturali, ac divino, imò & humano, ipſia dominis reſtitui debeant, ut colligitur ex *cit. c. 3. & l. 1. C. de naufragiis. lib. 11.* nbi dicitur, quod enim jus habet fiſcus in aliena calamitate, ut de re tam luctuoſa compendium ſectetnr, *Navarr. in man. c. 27. n. 113. in fine, Azor. p. 2. l. 11. c. 6. §. Præterea. Barboſ. hic n. 8.* neque enim afflictio eſt addenda afflictia, & ſecundùm fidei regulam, proximoa, ſicut nos ipſos, diligere tenemor.

XL. Cæterùm hactenns dicta procednnt, ſpectato Jure Canonico antiquo Decretalium. At verò io Bulla Cœuæ Domini, excommunicatione 3. excommunicantur, & aoathematizantur omoes piratæ, curſarij, & latruoculi maritimi diſcurrentea mare Eccleſiæ (ſcilicet Romanæ) præcipuè, & omnes eorum fautores, receptatores, & deſenſores. Ubi licèt noonulli putent, ſolùm excommnnicari piratas diſcurrentes per mare Eccleſiæ, ut Toletus, & alij apud *Barboſ. in cit. c. 3. n. 3. h. t.* qnns ipſe ſequitur: contrarium tamen videtur probabilius, qoia verba illa, *diſcurrentes mare noſtrum,* oon ſunt conjungenda cum præcedentibua, tanquam limitatio, ſeu determinatio eorum, ſed ſingula ſnnt membra diſtincta, ita ut ſeoſus ſit: Excommunicamus omnes piratas, & latroncuios, & poſtea addatot, *diſcurrentes mare noſtrum præcipuè, Suar. cit. diſ. 21. ſec. 2. n. 18.*

Hanc autem excommunicationem iocurrunt omnes, & ſoli illi, qui per mare diſcurrentes, aliquam prædandi actionem exerceot, *Navarr. cit. c. 27. n. 59. Barboſ. c. l. n. 4.* & alij apod ipſum: quamvis *Suar. c. l. n. 19.* putet, qnòd diſcurrentea per mare, animo prædandi, excommunicationem incurrant, etſi nullam prædam actu faciant, eò quòd lata ſit tantùm in diſcurrentes maritimos piratas, ubi tamen id non aſſertivè dicit. Secundò excommnnicantur hic piratæ deprædantes bona fidelium, ſeu Cbriſtianorum, & baptizatorum, *Suar. c. l. n. 28.* quia iotentio Papæ fuit, providere bonis fidelium. Tertiò, non incurrunt hanc excommunicationem, qui principaliter diſcurrunt per mare, animo negotia, ſeu mercimooia cum amicis gerendi, vel etiam belli, ſive juſti, ſive injuſti gerendi causâ cum ioimicis, etſi incidenter, & caſu aliqoando prædentur, *Navarr. c. l. Suar. c. l. n. 24. Molin. tom. 3. de juſtit tr. 2. diſ. 694. n. 3.* qnia non cenſeotor piratæ, nec latrones, ſed injuſti bellatorea. Quartò, nec illi, qui in ſolis fluminibus prædantur, nnn in mari, *Suar. c. l. n. 25. Molin. c. l.* Quintò, incurrunt autem hanc excommunicationem, qni prædantur bos, vel illos, etiamſi noo intendant integram natiooem ſpoliare bonis, *Navarr. c. l.* Sextò, etiam fantorea, receptatores, & defeoſores piratarum: & quamvia conſulentes hîc non exprimantur, videntur tamen generaliter, & tacitè comprehendi ſub auxiliantibus, & faventibos, *Navarr. c. l.* & alij communiter, qnamvis contrarium teneat *Suar. cit. ſec. 2. n. 22.*

XLI. Præterea in eadem Bulla Cœnæ Domini, excommnnicatione quartâ, excommooicantnr, & anathematizantur omnes, & ſingnli, qui Chriſtianorum quorumcunque navibus tempeſtate jactatis, vel quoquo modo naufragium paſſis, vel io littore ioventa, cujuscunque generis bona, in cujuscunque maria regionibus, & littoribus, ſurripuerint: aut ſcienter ſibi ipſi acceperint, aor ab

» alijs rapta, ſeu accepta receperint, nec ob quod-
» cunque privilegium, conſuetudinem, aut longiſſi-
» mi etiam temporis poſſeſſionem, ſeu alium quem-
» cunque prætextum excuſari poſſint. Eſt autem utriusque hujus excommunicationis abſolutio reſervata Papæ.

XLII. Porro hæc poſterior excom̃unicatio quarta nõ incurritur primò ab ijs, qui hujusmodi bona naufragantium acceperunt, non animo uſurpandi illa, & in uſum, ac commodum proprium convertendi, ſed animo ea conſervandi, & reſtituendi vero domino, habitâ illius notitiâ: niſi tamen in mora fuerint reſtituendi, quia tunc ratione illius moræ, ſunt excommunicati per Concilium Lateraneuſe in *c. 3. h. t.* Secundò, ſi ignorent talia bona eſſe naufragantium, ſed putent eſſe aliorum, tunc enim etſi nolint reſtituere, & ſint in mora reſtituendi, non incurrunt hanc excommunicationem. Tertiò, ſi acceperunt talia bona, quæ Dominus habuit pro derelictis, amiſsâ omni ſpe ea recuperandi, tunc enim fiunt primò occupantis: ſecùs ſi Dominus illa projeciſſet in mare, propter vim tempeſtatis ad navem exonerandam, ut periculum evadat, quia tunc dominium remanet penes proprium dominum. Quartò, ſi diripiantur bona naufragorum infidelium, Judæorum, hæreticorum, & aliorum Chriſtiani nominis hoſtium, ut ſuprà dictum. Quintò, ſi quod acceptum eſt ex bonis naufragorum, tam modicum eſſet, ut non ſufficeret ad culpam lethalem; imò aliqui requirunt ad excommunicationem Bullarum incurrendam, ut furtum, ſeu bona rapta excedant duos aureos. Sextò, ſi accipiantur tales res, quæ de ſui natura ſtatim perijſſent, niſi quis ad eas recuperandas, ſeu ſervandas, periculo mortis ſe expoſuiſſet, *Molin. cit. diſ. 694. n. 6. & 7. Zerola in praxi Epiſcop. p. 2. V. Naufragium. Quaranta in Summa Bullarij, V. Bona Naufragantium, fol. 1406. & ſeq. & alij.* Illud hîc addendum, cùm in excommunicatione poſteriore quarta nulla fiat mentio de fautoribus, ſeu adjutoribus, & receptatoribus, ideo ad illos extendi non debet, niſi quatenus dici poſſunt ſpoliatores, quales ſunt, qui proximè conſilio, vel auxilio cooperantur ad prædationem, vel ſi recipiant bona naufragorum, ita ut fiant participes eorum, *Suar. cit. diſ. 21. ſec. 2. n. 32.* apud quem plura de hac re videri poſſunt.

§. VII.

De poteſtate, quam habent Prælati Eccleſiaſtici, judicandi de raptu, & aliis criminibus, eáque puniendi.

XLIII. De hoc agitur in *c. In Archiepiſcopatu*
» *4. h. t.* nam Rex Siciliæ commiſerat Archiepiſco-
» po Panormitano, & alijs Epiſcopis, exceſſus Sara-
» cenorum puniendos, qui quandoque mulieres
» Chriſtianas, & pueros rapiebant, & eis abuteban-
» tur (ſcilicet contra naturam, *Gl. hic V. Abuti.*) &
» quosdam etiam occidere non verebantur. Unde
» quæſivit Archiepiſcopus, qualiter hujusmodi ex-
» ceſſus, & crimina punire debeat? Reſpondet Pa-
pa Alexander III. quòd tales exiſtentes ſub juris- »
dictione ipſius, pecuniariâ pœnâ poterit mulcta- »
re, & etiam flagellis afficere, eâ tamen modera- »
tione adhibitâ, ut flagella in vindictam ſanguinis »
non tranſeant. Si verò ita gravis, & enormis ex- »
ceſſus fuerit, ut mortem, vel detruncationem »
membrorum debeant ſuſtinere, vindictam illam »
reſervet Regiæ poteſtati. »

XLIV. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, Prælati Eccleſiaſtici, ſicut & alij Clerici, poſſunt in cauſis Laicorum, etiam criminalibus, in quibus pœna ſanguinis non infligitur, eſſe Judices delegati, cùm ex ſe ſint capaces ſæcularis jurisdictionis, tum ordinariæ, tum delegatæ, *c. Sæpe 29. & ibi Gl. V. Supplicij, cauſ. 23. q. 8.* & limitur ex *cit. c. In Archiepiſcopatu, & ibi Gl. V. Commiſerit. h. t. Innocent. & Abb. n. 3.* Et quamvis aliàs prohibitum ſit Clericis recipere delegationes, etiam civilium cauſarum forenſium, & ſæcularium, *c. Sed nec 4. Ne Clerici, vel Monachi &c. & c. Te quidem 29. cauſ. 11. q. 1.* ubi prohibetur, Epiſcopum eſſe Judicem, vel cognitorem ſæcularium negotiorum: id tamen *Gl. fin. ibid.* limitat, quòd Epiſcopi, aliique Clerici poſſunt tractare de illis negotijs temporalibus, quæ ſpectant ad Eccleſiam; item ad unam, vel alteram cauſam particularem Laicorum tractandam, etiam Clerici licitè delegari poſſunt, dummodo non conſtituantur Officiales, vel Generales delegati, *Gloſſator Abbat. in cit. c. In Archiepiſcopatu lit. E.* & dictum *libr. 3. Tit. ult. §. 4. Ne Clerici, vel Monachi &c.* & docet etiam *Abb. in cit. c. Sed nec eod. n. 4. & 5.* Imò etiam generaliter ad plures cauſas, ſive civiles, ſive criminales tractandas, delegati poſſunt Prælati Eccleſiaſtici, vel alij Clerici, ſi delegatio à Principe Laico ipſis fiat, in favorem, & commodum totius Religionis Chriſtianæ, & Eccleſiarum utilitatem, ſeu ſalutem animarum, ut in caſu *cit. c. In Archiepiſcopatu,* ubi Rex Siciliæ commiſit Epiſcopis poteſtatem cognoſcendi, & puniendi crimina Saracenorum, quæ in opprobrium Chriſtiani nominis, & detrimentum ſalutis animarum, ſunt ab ipſis com̃iſſa, *Abb. ibid. n. 3. & in c. 2. de Judiciis, n. 8.* Accedit, quòd in *cit. c. In Archiepiſcopatu, h. t.* agitur de cognoſcendo, & puniendo crimine Sodomiæ, quod cùm ſit crimen mixti fori, Epiſcopi, non ſolùm vi jurisdictionis ipſis delegatæ à Principe ſæculari, ſed etiam vi propriæ, & ordinariæ ſuæ jurisdictionis, cognoſcere, illudque punire poſſunt, *Barboſ. in Collect. ibid. n. 4.*

Notandum ſecundò. Quamvis plures DD. ex hoc c. probari putent, cauſas criminales, etiam ad merum imperium ſpectantes, de Jure Canonico delegari poſſe Clericis, & ad id hunc textum allegent, in quo Rex Siciliæ delegavit Epiſcopis poteſtatem puniendi criminoſos, videlicet raptores, & Sodomitas, criminoſos autem punire ad merum Imperium pertinet, juxta *l. 3. in princ. ff. de jurisdict. omn. Judic.* id tamen ex hoc c. minimè evincitur. Nam Rex Siciliæ delegans, quamvis S. Pontificem, ratione feudi, tanquam Dominum recognoſcat, *Clem. 2. de ſent. & re judic.* in cæteris tamen Imperij jura ſuprema habet, nec Imperatori ſubeſt, ſed idem poteſt, quod Imperator: ideòque nil mirum, ſi delegare potuit, etiam quæ meri, & mixti ſunt Imperij, *Abb. in cit. c. In Archiepiſcopatu,*

Epiſcopatu. n. 2. & ejus Gloſſator ibid. lit. D. Maſcard. libr. 3. de arbitr. Iudic. q. 74. n. 45. & 46. An autem cauſæ criminales, etiam quæ ad merum Imperium pertinent, delegari poſſint de Jure Canonico, huc non ſpectat, de quo dictum eſt *lib. 1. Tit. 29. ſec. 3. §. 2.*

XLV. Notandum tertiò. Poteſt Judex Eccleſiaſticus, ob delicta infligere pœnam, etiam corporis afflictivam, nempe carceris, vel flagellorum, aut verberum, prout ſumitur ex *cit. c. In Archiepiſcopatu. h. t. & ibi Abb. num. 4.* & habetur etiam in *c. 1. de calumniatorib.* imò etiam poteſt Eccleſia, ſeu Eccleſiaſticus Prælatus imponere pœnam ſanguinis, dummodo non ſit crudelis, & gravis, ut ait *Hoſtienſ. hîc V. In vindictam ſanguinis*, vel dummodo non ſit talis, ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis, *arg. c. Ad audientiam. 3. de crim. falſi, Alex. de Nevo in cit. c. In Archiepiſcopatu*, in *Gl. ad Abbat. h. t. lit. F.*

Notandum quartò. Poteſt Judex, etiam delegatus, pœnam capitalem, ſive ultimi ſupplicii commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem aut corporalem, niſi ex tali commutatione immineres ſcandalum, vel nulla juſta cauſa commutandi ſubeſſet, vel ſi ageretur viâ accuſationis ad pœnam legalem imponendam, tunc enim non poteſt fieri pœnæ commutatio, *l. 3. C. Ne S. baptiſma iteretur, Gl. in cit. c. In Archiepiſcopatu. V. Pecuniariâ poteris, Ioan. Andr. ibid. n. 4. & Abb. n. 5.* de quo alibi.

XLVI. Notandum quintò. Quando in *cit. c. In Archiepiſcopatu. h. t.* dicitur, quòd exiſtentes ſub juriſdictione Archiepiſcopi ſeu Metropolitani, ab ipſo, vel aliis Epiſcopis poſſint puniri propter crimen raptûs, & ſodomiæ, id communiter intelligunt Interpretes de juriſdictione ſpirituali ipſius Archiepiſcopi, vel alterius Epiſcopi, ex commiſſione tamen ipſis facta à Rege, nam ſi temporalem juriſdictionem Epiſcopus ibi haberet, id faceret jure ſuo proprio, *Hoſtienſ. hîc V. In juriſdictione, & Ioan. Andr. n. 4.* Verùm *Abb. ibid. n. 7.* contrarium tenet, quòd Epiſcopi Saracenos hos exiſtentes in Diœceſi eorum, poterant jure proprio punire, pœnâ etiam corporali, & ex vi juriſdictionis ſuæ ſpiritualis, & ordinariæ, & non tantùm ex delegata à Rege, quia Eccleſia habet juriſdictionem in infideles peccantes contra legem naturæ, ut docet *Innocent. in c. Quòd ſuper his. 8. de voto. n. 4.* quia cùm Deus tales criminoſos puniverit, *Geneſis c. 19.* videtur, quòd etiam Vicarius ipſius, nempe Papa, aliique Prælati Eccleſiaſtici id poſſint, ita ut & Judex Eccleſiaſticus, & ſecularis, poſſit cognoſcere de tali crimine, ſitque inter eos locus præventioni, quamvis de facto non ſoleant Prælati exercere talem juriſdictionem, & ideo fortè in caſu *cit. c. In Archiepiſcopatu.* recipiebant delegationem à Rege, etſi aliàs jure proprio punire poterant.

Notandum ſextò, in caſu *cit. c. In Archiepiſcopatu*, non pœna capitalis, quæ non poterat ab Epiſcopis imponi, ſed alia duplex pœna præcipitur imponi criminoſis illis, videlicet pecuniaria, & flagellorum, idque in ſupplementum pœnæ capitalis, cùm aliàs plures pœnæ, ob idem delictum, infligi non poſſint, *c. At ſi Clerici. 4. in fine de Iudiciis*, nempe ſi una pœna ſit ſufficiens, aliàs ſecùs, *Alexander de Nevo hîc in addit. ad Abbatem in fine lit. G.*

Notandum ſeptimò. Quando cauſa delegata, ſive civilis, ſive criminalis, non poteſt expediri à Judice delegato, tunc remittenda eſt ad delegantem, *c. fin. de ſent. & re judic.* unde in *cit. c. In Archiepiſcopatu* mandat Papa, ut ſi ob crimen imponenda ſit pœna mortis, vel mutilationis, quam Prælati Eccleſiaſtici infligere non poſſunt, ea pœna reſervetur Principi deleganti, *Ioann. Andr. hîc n. 2. V. Vindictam.*

SECTIO II.

DE INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS Eccleſiarum, quæ eſt altera pars Rubricæ hujus Tituli.

§ I.

De Incendiariis, eorúmque pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli eſt de Incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum, de prioribus hoc §. De Poſterioribus. §. *ſeq.* agemus.

XLVII. Quæritur primò, quis ſit & dicatur Incendiarius? Reſp. is propriè, qui datâ operâ, ſive ſciens & prudens, appoſito igne, incendit civitatem, domum aut prædium, aliudvè ædificium, ſive urbanum, ſive ruſticum, aut ſegetes, vel ſimilia aliena, ſtudio, ſive dolo malo, ex odio aut vindicta: vel qui ad hoc mandatum, auxilium vel conſilium ſcienter dedit, *c. Peſſimam. 32. cauſ. 23. q. 8. c. Cùm devotiſſimam. 8. cauſ. 12. q. 2. c. Si quis domum. 6. de injuriis.* Non igitur eſt incendiarius ille, qui propriam domum, vel ſegetem incendit, quamvis peccet abutendo re ſuâ: neque qui alienam domum, vel aliam rem incendit, auctoritate, vel mandato ejus, qui poteſtatem habet indicendi bellum: neque qui caſu, vel ex negligentia; quamvis enim teneatur ad intereſſe, & damnum reparandum, *c. ult. de injuriis*: non tamen tenetur pœnâ incendiarii, niſi fuerit tam lata culpa, ut dolo ſit proxima, *l. pen. ff. de incendio. Hoſtienſ. in ſumma h. t. Rubr. de Incendiariis. n. 1. Silveſt. V. Incendiarius. n. 1.*

XLVIII. Quæritur ſecundò. Quâ pœnâ ſit afficiendus Incendiarius? Reſp. primò, ſecundùm leges civiles, qui in civitate, datâ operâ, incendium fecerit, ſi in humiliore loco exiſtens ſit, beſtiis ſubjicitur: ſi in aliquo gradu, capite punitur, aut in Inſulam deportatur, *l. ult. in fine ff. de incendio &c.* ubi *Gl. fin.* addit, aut igne concrematur. Qui verò alibi (puta in villis, vel caſtris) ædes, acervumvè frumenti juxta domum poſitum combuſſerit, vinctus verberatúsque igni necari jubetur, ſi modò ſciens prudénsque id commiſerit (& humilis conditionis fuerit, *Hoſtienſ. in ſumma hîc n. 9.*) ſi autem negligentiâ ſuâ, hoc fecit, aut noxiam, id eſt, damnum ſarcire jubetur, aut ſi minùs idoneus fuerit, leviùs caſtigatur (quia corpore punitur, qui non poteſt in ære, *Gl. marg. ibid. lit. D.*) appellatione autem ædium omnes ſpecies ædificii continentur, ita habetur in *l. Qui ædes. 9. ff. eodem.* poſtea verò in *l. Capitalium. 28. §. Incendiarii. ff. de pœnis*, ſtatutum eſt, ut Incendiarii capite puniantur,

antur, qui ob inimicitias, vel prædæ cauſâ, intra oppidum, inceoderint, imò plerumque vivi exuruntur: qui verò caſam aut villam (extra oppidum) aliquantò leviùs. Quòd ſi quis, ſine dolo malo, per culpam, vel negligentiam cauſam dedit incendio, damnum inde vicinis illatum reſarcire tenetur, datâ in duplum actione, *cit. l. Capitalium. §. Incendiarii. verſ. nam fortuita junct. Gl. V. Iactura. l. pen. junct. Gl. V. Venia. ff. De incendio, VVeſenbec. in paratit. ff. eod. num. 6.*

XLIX. Reſp. ſecundò, de Jure Canonico omnes Incendiarii Eccleſiarum, vel locorum Religioſorum, ſeu piorum, imò & cœmeteriorum, & locorum, quæ contigua ſunt, intra 30. paſſus, juxta *c. Definivit. 35. cauſ. 17. q. 4.* ſunt ipſo jure, ſeu facto excommunicati, *c. Canonica. 107. cauſ. 11. q. 3.* Ubi id ſtatuitur de omnibus violatoribus Eccleſiarum, & ſacrilegis, *Gl. ibid. V. Violatores, c. Omnes Eccleſiæ. 5. cauſ. 17. q. 4.* Ubi id decernitur de omnibus raptoribus Eccleſiæ, & Sacrilegis, *Gl. ibid. V. Anathematizamus.* Et tales Incendiarii, poſtquam ſunt per Eccleſiæ ſententiam publicati, & nominatim denunciati à ſolo Papa abſolvi poſſunt ab excommunicatione, juxta *c. Tuanos. 19. de ſent. excomm.* Antea verò etiam Epiſcopus eos abſolvere poteſt, *Silveſt. V. Incendiarius. q. 1. n. 2. Hoſtienſ. in ſumma Rubr. de Incendiariis. h. t. n. 9. de quo plura infrà Tit. 39.*

Incendiarii verò aliorum ædificiorum non ſacrorum, ſeu profanorum, ſicut & mandantes, & qui auxilium, vel conſilium eis ſcienter dederint, ſunt excommunicandi, *c. Si quis. 31. & c. ſeq. cauſ. 23. q. 8.* Et poſtquam fuit denunciatus talis incendiarius, non abſolvit eum excommunicatum, niſi ſolus Papa, *Silveſt. V. Incendiarius. n. 2.* Veruntamen ex approbata conſuetudine, omnes Incendiarii etiam ædificiorum non Sacrorum habentur pro excommunicatis ipſo jure, etſi non ſint denunciati, *Hoſtienſ. c. l. & Silveſt.*

Præterea tenetur is, qui ſcienter, & voluntariè domum, vel aliud ædificium, vel ex lata culpa incendit, ad omne damnum reſarciendum, *c. Ingreſſus. 5. & c. ſeq. infr. de injuriis, & l. pen. ff. de incendio:* imò etiam tenetur ad compenſationem rerum perditarum, cauſâ incendii, *arg. c. fin. de injuriis.* Si verò culpâ levi, vel leviſſimâ alicujus ortum ſit incendium, tenetur ad reſtitutionem in foro externo, ſi ex hujusmodi culpis tenebatur, *Silveſt. V. Incendiarius. n. 3.* Quòd ſi quis, extra omnem omnino ſit culpam, ut quia merè fortuitò exortum eſt incendium, ad nullam ſatisfactionem tenetur, nullámque pœnam meretur, *l. Si vendita. 11. ff. de peric. & comm. rei vend. l. pen. ff. De incendio.* In dubio tamen præſumitur incendium exortum culpâ inhabitantium, quia plerumque ipſorum culpâ fiunt, *l. 3. ff. de offic. Prætorum,* niſi contrarium probetur, *VVeſenbec. in paratit. ff. de incendio. n. 6.*

L. Porro prædictæ pœnæ ſunt impoſitæ incendiariis laicis, nam Clericis nulla pœna ſtatuta reperitur Jure Canonico, fortè quia Conditores Canonum non ſunt arbitrati, aliquem Clericorum tantum ſcelus patraturum, ſine omni ſua voluptate aut utilitate, & cum magna jactura aliorum, & ideo arbitrio Judicis hujusmodi pœna eſt relinquenda, & juxta doli, & loci ac damnorum qualitatem, & quantitatem, determinanda, *Diaz in pract. Canon. crimin. cap. 109.*

LI. Præter pœnas allatas, alia Canonica pœna imponitur Incendiariis, quòd nimirum privari debeant Eccleſiaſticâ ſepulturâ, ut conſtat ex *c. Peſſimam. 32. cauſ. 23. q. 8.* ubi dicitur: *ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepulturâ, nec abſolvatur, niſi priùs damno, cui id intulit, ſecundùm facultatem ſuam, reſarcito, juret ſe ulteriùs ignem non appoſiturum.* Excipi debet, niſi incendiarius in morte pœnitens, & abſolutus obeat, tunc enim in loco Sacro ſepeliri poteſt, prout decernitur in *c. In litteris. 5. h. t.* Nam quidam H. nomine multis criminibus irretitus, Eccleſias, diabolo inſtigante, incendit, ideóque excommunicatus fuit, ſed tandem in ægritudine conſtitutus, acceptatâ pœnitentiâ de commiſſis, per Capellanum ſuum ab excommunicatione fuit abſolutus, ſed mortuo Eccleſiaſtica ſepultura denegata fuit. Super hoc conſultus Papa Alexander III. mandavit Epiſcopo loci, ut ſi ita ſe res habeat, corpus illius, appellatione ceſſante, faciat in cœmeterio ſepeliri: & hæredes ejus moneat, & compellat, ut eis, quibus ille per incendium, vel alio modo damnum intulit contra juſtitiam, juxta facultates ſuas, id eſt, defuncti, condignè ſive plenè ſatisfaciant, ut ſic à peccato valeat liberari. Ubi tamen aliqui legunt, *valeant,* ſcilicet hæredes liberari, *Gl. marg. hic & Ioan. Andr. in fine. de quo infrà.*

LII. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, in extrema neceſſitate, ſive in articulo mortis, quilibet Presbyter abſolvere poteſt ab excommunicatione, aliàs ſoli Papæ reſervatâ, prout ſumitur ex hoc c. ubi Capellanus incendiarium in periculoſa ægritudine conſtitutum abſolvit à cenſura excommunicationis, à qua aliàs abſolvere non potuiſſet, ſed ſolus Papa, quia in periculo mortis nulla eſt caſuum reſervatio, juxta *Concil. Trident. Seſſ. 14. c. 7. de Sacram. pœnit. Gl. hîc V. Anathematis, junct. Gl. margin.*

Notandum ſecundò. Quamvis raptori in morte pœnitenti, ſi tamen ſatisfacere non poſſit, denegetur ſepultura Eccleſiaſtica, ut habetur in *c. 2. h. t. de quo ſuprà:* tamen incendiario in morte pœnitendi, ea conceditur, juxta hoc *c. In litteris.* Ratio diverſitatis eſt, quia ille erat raptor manifeſtus, hic incendiarius occultus: vel potiùs illi denegata fuit ſepultura, ad terrorem aliorum, quia non poterat ſatisfacere; hic poterat, & volebat, vel ille erat obſtinatus, hic non item, *Gl. hîc V. Sepeliri. junct. Gl. marg. lit. A. Ioan. Andr. ibid. n. 4.*

Notandum tertiò. Defuncto abſoluto ab excommunicatione, ſi non potuit ſatisfacere, pro damnis injuſtè illatis aliis, morte præventus, poſſunt etiam à Judice Eccleſiaſtico hæredes ejus compelli ad ſatisfaciendum, pro viribus hæreditatis defuncti, prout ſumitur ex hoc c. & tradit *Abb. ibid. not. 3. & 4.* Quia hæredes tenentur ex delicto defuncti, ſive is pœnitens, ſive etiam impœnitens obierit, cùm omnes obligationes defuncti, ſaltem non merè pœnales, ſed rei perſecutoriæ, cujusmodi eſt reſtitutio, ſive compenſatio damni à defuncto aliis illati, tranſeant ad hæredes, activè & paſſivè, *Gl. hîc V. hæredes.* & in ſpecie de hærede raptoris, & incendiarii

diarii tradit *Covarr. l. 3. reſol. c. 3. n. 7.* ſive fuerit incendiarius Eccleſiarum, ſive aliarum rerum non ſacrarum, de quo plura dicta ſunt ſuprà *l. 3. Decret. tit. 28. §. 7. n. 76.*

LIII. Notandum quartò. Ex hoc cap. in fine & illis verbis, *ut ſic à peccato valeat liberari*, colligunt plures DD. quòd defunctus non liberatur à peccato, ſi ejus hæredes omittunt, vel negligunt reſtituere, quia tenentur exonerare conſcientiam defuncti, & ſolvere ejus debita, ac damna ab eo illata reſarcire, alioquin non poteſt liberari à pœnis purgatorii. Verùm nulla reſtitutio fit in purgatorio, ſed ſolùm in hac vita, vel ab ipſo debitore vivente, vel ab ejus hæredibus, ex mandato ipſius; ſatisfactio verò pro pœnis peccatorum fit in purgatorio. Quare falſum eſt, reſtitutionem, quæ fit ab hæredibus, liberare animam defuncti à purgatorio, vel animas ibi retineri, donec reſtitutio fiat ab hæredibus: aliàs ſequeretur, defunctum nunquam liberari à pœnis purgatorii, ſi hæredes nunquam reſtituerent, quod eſt abſurdum, quia pateretur quis pro ea culpa, quæ jam nullo modo eſt in ſua libera poteſtate. Itáque vel defunctus è vita decedens præcepit ſuis hæredibus, ut debita ſolvant, & damna illata reſarciant: & tunc etiamſi hæredes omittant aut negligant reſtituere, liberabitur è purgatorio, nec ulteriùs in eo detinebitur, quàm pro pœna pro aliis culpis debita, & pro negligentia ſua in reſtituendo ſatisfecerit. Contra verò ſi debitor culpabiliter neglexit reſtituere, nec etiam hæredes decedens juſſit reſtituere, cùm haberet, unde ſolveret, etiamſi hæredes reſtituant, ipſe non liberabitur à pœnis inferni, ad quas damnatus eſt propter peccatum, & omiſſionem reſtitutionis faciendæ, *Navarr.* in *Man. c. 17. n. 68. §. Quæſitum, Sayrus in clavi regia l. 10. tract. 1. c. 2. n. 6. & Barboſ. in Collect. in cit. c. In litteris. n. 4.* Ex quo ſequitur, quòd prior lectio in ſingulari *ut valeat*, quod refertur ad defunctum, ſit mendoſa, & legi debeat, in plurali *valeant*, ut ſcilicet hæredes, ſolvendo debita, vel reſtituendo damna à defuncto illata, à peccato negligentiæ in reſtituendo liberentur: nam ipſe defunctus jam per confeſſionem, vel contritionem à peccatis fuit liberatus, ſi præcepit, ut hæredes reſtituerent. Quòd ſi legatur in ſingulari, & verbum *valeat*, referatur ad defunctum, id intelligi debet de auxilio, vel ſuffragio, quod tribuitur accidentaliter, & prodeſt defuncto per preces creditorum, vel pauperum, quibus reſtitutio eſt facta, *Navarr. & Sayrus locis citatis.*

§. II.

De violatoribus Eccleſiarum, & eorum pœnis.

LIV. Quæritur, quinam ſint, & dicantur violatores Eccleſiarum, & quâ pœnâ ſint afficiendi? Reſp. violatores hîc propriè dicuntur, qui Eccleſias, vel alia loca Religioſa, & pia, violenter effringunt, eáſque ſpoliant, in quos decreta eſt pœna excommunicationis in *c. Canonica. 107. cauſ. 11. q. 3. c. Omnes. 5. & c. Quiſquis. 21. §. Si quis domum cauſ. 17. q. 4.* & præcipuè in *c. Conqueſti. 22. de ſent. excommun.* eamque ipſo jure incurri, tenet *Gl. ibid. V. Excommunicatos*, & alii Interpretes communiter apud *Suar. diſ. 22. de cenſur. ſec. 2. num. 6.* Idque ſatis apertè colligitur ex illis verbis, *excommunicatos nuntietis*, quæ verba propriè ſupponunt, jam excommunicationem ab ipſo jure latam eſſe, eámque ab homine, ſeu Judice publicandam, ut etiam explicat *Suar. c. l. n. 10.* ubi *num. 12.* ait, non ſufficere ad hanc excommunicationem incurrendam ſolam effractionem, quamvis violentam, ſed neceſſe eſſe, ut ſequatur aliqua ſpoliatio Eccleſiæ, & ut eo ſine fiat per furtum, ſive per aliam gravem læſionem illatam in bonis, ſeu rebus Eccleſiæ: ſicuti vice verſâ, neque ſufficit, ſi ſpoliatio, etſi gravis, fiat ſine confractione; alii verò Sacrilegi violatores Eccleſiarum, citra confractionem, & ſpoliationem, ut ſi quis furetur calicem ex Eccleſia, ſine violenta confractione, non incurrunt, ipſo facto, excommunicationem, ſed ſunt excommunicandi, *Gl. in cit. c. Conqueſti. V. Excommunicatos, Suar. cit. ſec. 2. num. 6.* & conſtat ex *c. ult. de furtis*, & ex *c. Conqueſtus. 16. de foro compet.* Ubi dicitur: invaſores Eccleſiæ, tanquam Sacrilegos, anathemati, uſque ad congruam ſatisfactionem, ſupponendos eſſe: non ergo ſunt ipſo jure excommunicati, ſed per ſententiam excommunicandi, ut etiam dictum *lib. 2. Decret. tit. 2. n. 140. not. 5.* At verò violare Eccleſiam, vel res ejus, violenter conſtringendo, & ſpoliando, eſt gravius delictum, & ſacrilegium, ideóque graviùs etiam puniendum.

LV. Præterea non tantùm violenti raptores, ſed etiam Eccleſiarum violatores, ſi manifeſtè fuerint deprehenſi, non debent admitti ad pœnitentiam, niſi priùs damna reſarciant, vel de iis reparandis caveant: qui ſi ſani ſatisfacere per contumaciam nolint, nec cautionem ſecuram præſtare velint, poſtea in articulo mortis conſtituti, ſi eam præſtare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, Clericis tamen prohibitum eſt eorum intereſſe ſepulturis, aut eleemoſynam ab iis accipere, ſub pœna depoſitionis ab Ordine, & privatione beneficiorum, prout etiam de raptoribus ſtatutum eſt in *c. Super eo. 2. h. t.* de *quo pluribus actum ſuprà num. 35. & 2. ſeqq. h. t.*

* * *

TITVLVS XVIII.
DE FURTIS.

Poſtquam actum eſt Titulo præcedente de raptoribus, & rapina, quæ eſt ſpecies furti, nunc agitur de furto, quod eſt etiam peccatum contra ſeptimum præceptum Decalogi, quo prohibetur omnis iniqua rei alienæ ablatio, detentio, vel uſurpatio. Et ut ſic latè ſumptum furtum comprehendit ſub ſe etiam rapinam, quæ fit per vim, & furtum propriè dictum, quod fit, ſine vi. Et de hoc furto ſic propriè ſumpto, prout eſt ſpecies diſtincta à rapina, & uſuris, & aliis injuſtis acceptionibus in contractibus, agitur hoc Titulo, qui extat etiam in Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid ſit furtum, & quotuplex?

I.

ASSERTIO I. Furtum ſic dictum, vel à furno, id eſt, fuſco ſeo nigro, eò quòd clàm, & io obſcuro fiat, ac plerumque nocte: vel à fraude, vel à fereodo, ſeu auferendo, ſibi enim affert, & alii aofert, vel à græco vocabulo φὼρ, quod latinè furem ſignificat, *l. 1. in princ. ff. De furtis*, §. *Furtum autem*, 2. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Definitur autem furtum à JCto in *cit. l. 1. §. fin. & §. 1. Inſtitut. eod. Eſt contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratià, vel ipſius rei, vel etiam uſûs ejus, poſſeſſioniſvè.* Ubi additur, *quod lege naturali prohibitum eſt admittere.* Aliter verò, & clariùs ac breviùs definitur furtum à *S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. & Azor p. 3. lib. 5. c. 11. Eſt occulta acceptio rei alienæ, invito domino.* Utramque definitionem ſimul declarabimus.

II. Dicitur primò, *contrectatio vel acceptio*, quod ponitur loco generis, quia ad furtum punibile in foro externo, non ſufficit ſola cogitatio, ſive voluntas furandi: unde qui furti faciendi causâ, conclave intravit, oondum fur eſt, ut dicitur in *l. Vel gravis. 21. §. Qui furti. ff. h. t.* neque etiam verbo, vel ſcripturâ fit furtum, *l. Si quis. 52. §. Neque verbo, ff. eodem.* Ubi additur, quare & opem, vel conſilium dare, tunc nocet, cùm ſecuta contrectatio eſt. Dicitur autem contrectare, qui rem de loco in locum movet, ſeu transfert, *l. Poſſideri. 3. §. Rem, ff. de aquir. poſſeſſ.* neque enim ad furtum ſufficit ſimplex rei contactus, ſed requiritur acceptio, ſive ablatio, per quam res ex nno loco in alium moveatur, ut dictum. Deinde ſub acceptione, ſeu ablatione comprehenditur hic etiam injuſta detentio rei alienæ, quia eſt inſtar acceptionis, & moraliter cenſetur eadem actio, rem injuſtè accipere, ſive auferre, & eaodem retinere, quia eſt acceptio continuata, *S. Thom. cit. art. 3. ad 2.* quòd ſi quis rem, quam juſtè accepit, poſtea injuſtè retineat, perinde facit, ac ſi tunc primò injuſtè acciperet, *Leſſ. l. 2. de juſt. c. 12. dub. 1. n. 2.*

III. Dicitur ſecundò, *fraudulenta contrectatio*, quia furtum non committitur, ſine fraudulenta voluntate, & affectu furandi, §. *Placuit. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Unde ſi quis rem alienam, bonâ fide, accipiat, putans eſſe ſuam, furtum non committit, ut ſi quis rem ex bonis ejus, quem putabat eſſe mortuum, qui vivus erat, tanquam hæres apprehenderit, furtum non committit, *l. Si quis. 83. ff. h. t.* Idémque eſt, ſi quis per iocum, vel ob aliam cauſam, ſine animo furandi, rem accipiat, non eſt furtum. *Azor cit. c. 11. §. Dicitur fraudulosa.* Porro in definitione S. Thomæ dicitur *occulta acceptio*, qualis eſt, quæ non fit apertè, vidente & reſiſtente domino, ut furtum diſtinguatur à rapina, quæ fit, ſciente domino, & vidente ac invito. Unde ſi quis accipiat rem alienam ſciens dominum videre, potiùs committit rapinam, quàm furtum: ſi verò ignoret Dominum videre, eſt furtum, quia vult rem aoferre, domino ignorante, ita ut ſi ſciret, ipſum videre, non acciperet, *Leſſ. cit. c. 12. n. 20.* quamvis etiam priore caſu, ſi auferat rem, vidente domino, ſed non reſiſteote, adeóque ſine illata vi, oon ſit propriè rapina, ſed potiùs furtum manifeſtum, de quo infrà.

Objices, ex eo, quòd crimen aliquod fiat occultè, non conſtituit ſpeciem, ſive rationem peccati, ſed potiùs diminuit peccatum, & tollit ſcandalum, ergo ex eo, quòd furtum fiat occultè, & inſcio domino rei, quæ accipitur, non contrahit furtum ullam malitiam. Reſpoodetur cum *S. Thoma cit. art. 3. ad 1.* aliquando occultatio ſolùm circumſtantia eſt, vel modus peccati, ut cùm quis occultè delinquit tantùm, ob verecundiam, vel ob ſcandalum aut ſupplicium vitandum; & tunc non eſt ſpeciale peccatum, nec conſtituit rationem peccati, ſed potiùs minuit. Aliquando verò eſt cauſa peccati, ut cùm quis occultè aliquid facit, & utitur modo occulto, tanquam medio ad injuriam alteri inferendam, vel ut tutiùs delinquat, & aliquem lædat: & tunc occultum poteſt conſtituere peccatum, ſive oovam ſpeciē peccati, ut in furto, quod ideo fit occultè, ut poſſit res alterius auferri, ipſo ignorante, & non volente, in quo conſiſtit ratio injuriæ diverſæ à rapina, & doloſa invaſio, ſive ablatio rei alienæ à manifeſta, & detractio à contumelia, *Azor cit. c. 11. §. Dicitur occulta*, *Leſſ. c. l. n. 3.*

IV. Dicitur tertiò, *lucri faciendi gratià*, quia ſi quis injuriæ causâ auferat rem alterius, non tenetur reos furti, ſed injuriæ, *l. Qui injuriæ. 53. in princ. ff. h. t.* Ubi additur, nam maleficia voluntas, & propoſitum delinquentis diſtinguit. Item ſi quis rem alienam in flumen abjiciat, vel igne comburat, vel

pecus

pecus alienum occidat, obligatur ex damno, non ex ſurto. Vel qui alienam ancillam rapuit, non lucri, ſed libidinis cauſà, non eſt reus furti, ſed injuriæ, *l. Verùm 39. ff. h. t.* ubi ratio additur, non enim factum quæritur, ſed cauſa faciendi, quæ libido ſuit, non furtum, *Azor. cit. c. 11. §. Dicitur lucri faciendi gratiâ.*

V. Dicitur quartò, *rei alienæ, vel etiam usûs ejus, vel poſſeſſionis*, quia propriè ſurtum in re ſua, ſeu propria committi non poteſt, cùm quilibet re ſua liberè uti, & abuti poſſit, *l. In re 21. ff. mandati, l. Sed etſi 25. §. Conſuluit, ff. de petit. hæred.* niſi in ea alius habeat jus aliquod, nimirum vel uſumfructum, vel poſſeſſionem, vel jus pignoris, vel cuſtodiam: tunc enim ſi dominus, vel alius auferat illi jus, quod in re habet, cenſetur furtum committere, & reus eſt furti, ut ex exemplis poſtea afferendis patebit. Item ſi quis accipiat rem à domino pro derelicto habitam, vel quæ in nullius bonis eſt, furtum non committit, quia hoc fieri non poteſt, niſi ſit, cui fiat, *l. Falſus 43. §. Quòd ſi dominus, ff. h. t.* unde nec hæreditatis jacentis, id eſt, nondum aditæ ſurtum fieri poteſt, *l. Hæreditatis 68. l. Eum qui 15. §. Si res commodata, ff. eod. Azor. cit. c. 11. §. Dicitur rei alienæ*, ubi addit, etiam in re propria per-accidens committi poſſe furtum, quoad DEUM, & ratione conſcientiæ erroneæ, ſi quis accipiat rem, vel eâ utatur, quam putat eſſe alienam: ſicut è contra, non committitur ſurtum in re aliena, ſi probabiliter credatur propria, *§. Ita tamen Inſtit. vi bon. rapt. Silveſt. V. Furtum, n. 1.*

Addunt nonnulli in definitione furti, *rei mobilis, & corporalis*, quia in rebus immobilibus, ut ſunt agri, & incorporabilibus, ut ſunt jura, actiones, & ſervitutes, furtum propriè committi non poteſt, *l. Verùm 25. ff. h. t.* quia talia nequeunt attrectari, vel auferri, ideóque dicuntur potiùs vi, vel dolo occupari, uſurpari, aut retineri, quàm ſurto ſurripi, *Azor. c. l. §. Dicitur primò. Silveſt. c. l. n. 1.*

VI. Dicitur ultimò, *invito Domino*, quia ſi quis bonâ fide, & probabili ratione ductus putet, contentum fore dominum, etiamſi rem accipiat, vel uſurpet, non committit furtum, *l. Inter omnes 46. §. Rectè, l. Qui re 76. in princ. ff. h. t.* Et è converſo, ſi credat aliquis, ſe domino invito, rem v. g. ſibi commodatam contrectare, domino autem volente id fiat, non cenſetur furtum committere, *§. Sed etſi credat Inſtit. de obligat. quæ ex delicto, &c.*

Porro in dubio præſumitur dominus invitus, *l. Qui res 48. §. Quòd ſi dominus ff. h. t.* ubi dicitur, vetare dominum etiam eum, qui ignorat, id eſt, eum qui non conſentit, qui enim non conſentit, diſſentit, *Gl. ibid. V. Ignorat:* & cenſetur dominus invitus, etiamſi videat rem ſuam auferri, & non prohibeat, aut contradicat, ſcilicet ex metu, vel verecundia, *l. pen. ff. eod. Gl. ibid. V. Prohibere:* alioqui enim, ſi poſſit contradicere, & non contradicat, cenſetur conſentire, *Arg. c. Error 3. & c. Conſentire 5. diſ. 83. Silveſt. c. l. n. 2. Azor. c. l. §. Dicitur, invito domino.*

VII. Assertio 2. Furtum ſimplex, aliud eſt manifeſtum, aliud non manifeſtum, *§. Furtorum autem Inſtit. de obligat. quæ ex delicto, &c. & l. 2. ff. h. t.* Furtum manifeſtum eſt, cùm is, qui furatur, in ipſo facto, ſeu actu furandi, vel in loco, in quo ſurtum factum eſt, ſive publico, ſive privato, antequam inde digrederetur, vel poſtquam egreſſus eſt è loco, in quo furtum fecit, cum re furtiva, priuſquam illam perferret ad eum locũ, quò deſtinaverat deferre, & illâ die cum eadem re permanere, ſive à domino, ſive à quovis alio fuerit viſus, aut deprehenſus, *cit. §. Furtorum autem*, ubi additur, *ſed eò pertulit, quò deſtinavit*, tametſi cum re furtiva deprehendatur, non eſt ſur manifeſtus, *& l. Fur 3. & a. ſeqq. ff. eodem.* Furtum non manifeſtum eſt, quando ſur non eſt viſus, vel deprehenſus, cum re furtiva, vel ſi ſit deprehenſus, poſtquam pertulit rem ſurtivam ad locum, quò deſtinavit deferre, ut à contrario colligitur, nam quod manifeſtũ non eſt, huc ſcilicet non manifeſtũ eſt, *l. Nec manifeſtum 8. ff. eod.* De pœnis verò hujus utriûſq; ſurti infrà dicetur, ſicut & de alijs varijs ſurtorum generibus.

§. II.

Quibus modis, & à quibus committatur furtum, vel non?

VIII. Generatim loquendo, non ſolùm is, qui rem alienam, invito domino, aufert, intercipiendi cauſâ, ſive ſibi acquirendi, ſed etiam is, qui illam contra voluntatem domini contrectat, vel eâ utitur, furtum committere cenſetur, *§. Furtum autem fit Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* veluti primò, ſi creditor re ſibi pignori data, vel is, apud quem res depoſita eſt, eâ utatur, *cit. §. Furtum autem, & l. Si pignore 54. in princ. ff. h. t.* modò tamen depoſitum ſignatum ſit, ſi ſit depoſitum quantitatis, non certæ ſpeciei, & invito domino, vel inſcio, depoſitarius eo utatur, *l. Si ſacculum 29. ff. Depoſiti, & l. 3. C. eod.* alioquin verò inficiando ſolùm depoſitum, abſque contrectatione, nemo ſacit ſurtum, *l. Inficiando 67. ff. h. t.*

Secundò, ſi commodatarius re commodatâ ad alium uſum, vel modum, quàm commodata ſuit, utatur, furti tenetur, ut ſi quis equo in longius iret, quàm conceſſus fuerit, utatur, invito domino, *l. Qui inventa 40. ff. h. t.* vel rem ſibi commodatam alteri commodaverit, ſine voluntate domini, *cit. l. Qui pignore, §. 1. ff. eodem.* niſi quis probabiliter credat, ſe uti commodato, alio modo, quàm conventum fuerit, domino non invito, quia id permitteret, ſi ſciret, furtum enim, ſine affectu ſurandi non committitur, *§. Placuit, Inſtit. de oblig. ex delicto, &c.*

Tertiò, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi cauſâ ſuſtulit, ſeu animo retinendi, ſurti tenetur, ſive ſciverit, cujus ſit, ſive ignoraverit, nihil enim ad furtum minuendum ſacit, quòd, cujus ſit, ignoret, *l. Falſus 43. §. Qui alienum ff. h. t.* Secùs eſt, ſi illam accipiat, animo reſtituendi domino, vel ei, qui oſtenderit eſſe rem ſuam, *cit. l. Falſus, §. Proinde.* Vel ſi acceperit rem inventam, quæ à domino pro derelicta habita eſt, etiamſi animus furandi adfuerit, neque enim ſurtum fit, niſi ſit, cui fiat, *cit. l. Falſus, §. Quòd ſi dominus:* neque etiam tenetur furti, ſi inveniens aliquid in via, illud capiat, quia probabili ratione ductus, putavit eſſe derelictum, *cit. l. Falſus, §. Sed ſi, ff. eod. Farinac. in praxi crimin. p. 6. q. 168. n. 67. & 68.*

IX. Quartò tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo ſecuto, *Farinac. cit. q. 168. n. 52.* Item dans conſilium ad furtum faciendum, vel qui aliàs ad illud miniſterium, opem, ſeu auxilium præſtat, *§. Interdum quoque Inſtit. dicto Tit. l. In furti 50. §.*

Conſilium,

TITULUS XVIII.

DE FURTIS.

Poſtquam actum eſt Titulo præcedente de raptoribus, & rapina, quæ eſt ſpecies furti, nunc agitur de furto, quod eſt etiam peccatum contra ſeptimum præceptum Decalogi, quo prohibetur omnis iniqua rei alienæ ablatio, detentio, vel uſurpatio. Et ut ſic latè ſumptum furtum comprehendit ſub ſe etiam rapinam, quæ fit per vim, & furtum propriè dictum, quod fit, ſine vi. Et de hoc furto ſic propriè ſumpto, prout eſt ſpecies diſtincta à rapina, & uſuris, & aliis injuſtis acceptionibus in contractibus, agitur hoc Titulo, qui extat etiam in Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid ſit furtum, & quotuplex?

I.

ASSERTIO I. Furtum ſic dictum, vel à furno, id eſt, fuſco ſeu nigro, eò quòd clàm, & in obſcuro fiat, ac plerumque nocte: vel à fraude, vel à ferendo, ſeu auferendo, ſibi enim affert, & alii aufert, vel à græco vocabulo φώρ, quod latinè furem ſignificat, l. 1. *in princ. ff. De furtis*, §. *Furtum autem*, 2. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Definitur autem furtum à JCto in *cit. l. 1. §. fin.* & §. 1. *Inſtitut. eod. Eſt contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipſius rei, vel etiam uſûs ejus, poſſeſſioniſvè.* Ubi additur, *quod lege naturali prohibitum eſt admittere.* Aliter verò, & clariùs ac breviùs definitur furtum à *S. Thom.* 2. 2. *q.* 68. *art.* 3. & *Azor p.* 3. *lib.* 5. *c.* 11. *Eſt occulta acceptio rei alienæ, invito domino.* Utramque definitionem ſimul declarabimus.

II. Dicitur primò, *contrectatio vel acceptio*, quòd ponitur loco generis, quia ad furtum punibile in foro externo, non ſufficit ſola cogitatio, ſive voluntas furandi: unde qui furti faciendi causâ, conclave intravit, nondum fur eſt, ut dicitur in *l. Vel pravis.* 21. §. *Qui furti. ff. h. t.* neque etiam verbo, vel ſcripturâ fit furtum, *l. Si quis.* 52. §. *Neque verbo. ff. eodem.* Ubi additur, quare & opem, vel conſilium dare, tunc nocet, cùm ſecuta contrectatio eſt. Dicitur autem contrectare, qui rem de loco in locum movet, ſeu transfert, *l. Poſſideri.* 3. §. *Rem. ff. de aquir. poſſeſſ.* neque enim ad furtum ſufficit ſimplex rei contactus, ſed requiritur acceptio, ſive ablatio, per quam res ex uno loco in alium moveatur, ut dictum. Deinde ſub acceptione, ſeu ablatione comprehenditur hìc etiam injuſta detentio rei alienæ, quia eſt inſtar acceptionis, & moraliter cenſetur eadem actio, rem injuſtè accipere, ſive auferre, & eandem retinere, quia eſt acceptio continuata, *S. Thom. cit. art.* 3. *ad* 2. quòd ſi quis rem, quam juſtè accepit, poſtea injuſtè retineat, perinde facit, ac ſi tunc primò injuſtè acciperet, *Leſſ. l.* 2. *de juſt. c.* 12. *dub.* 1. *n.* 2.

III. Dicitur ſecundò, *fraudulenta contrectatio*, quia furtum non committitur, ſine fraudulenta voluntate, & affectu furandi, §. *Placuit. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Unde ſi quis rem alienam, bonâ fide, accipiat, putans eſſe ſuam, furtum non committit, ut ſi quis rem ex bonis ejus, quem putabat eſſe mortuum, qui vivus erat, tanquam hæres apprehenderit, furtum non committit, *l. Si quis.* 83. *ff. h. t.* Idémque eſt, ſi quis per jocum, vel ob aliam cauſam, ſine animo furandi, rem accipiat, non eſt furtum. *Azor cit. c.* 11. §. *Dicitur fraudulosa.* Porro in definitione S. Thomæ dicitur *occulta acceptio*, qualis eſt, quæ non fit apertè, vidente & reſiſtente domino, ut furtum diſtinguatur à rapina, quæ fit, ſciente domino, & vidente ac invito. Unde ſi quis accipiat rem alienam ſciens dominum videre, potiùs committit rapinam, quàm furtum: ſi verò ignoret Dominum videre, eſt furtum, quia vult rem auferre, domino ignorante, ita ut ſi ſciret, ipſum videre, non acciperet, *Leſſ. cit. c.* 12. *n.* 20. quamvis etiam priore caſu, ſi auferat rem, vidente domino, ſed non reſiſtente, adeóque ſine illata vi, non ſit propriè rapina, ſed potiùs furtum manifeſtum, de quo infrà.

Objices, ex eo, quòd crimen aliquod fiat occultè, non conſtituit ſpeciem, ſive rationem peccati, ſed potiùs diminuit peccatum, & tollit ſcandalum, ergo ex eo, quòd furtum fiat occultè, & inſcio domino rei, quæ accipitur, non contrahit furtum ullam malitiam. Reſpondetur cum *S. Thoma cit. art.* 3. *ad* 1. aliquando occultatio ſolùm circumſtantia eſt, vel modus peccati, ut cùm quis occultè delinquit tantùm, ob verecundiam, vel ob ſcandalum aut ſupplicium vitandum; & tunc non eſt ſpeciale peccatum, nec conſtituit rationem peccati, ſed potiùs minuit. Aliquando verò eſt cauſa peccati, ut cùm quis occultè aliquid facit, & utitur modo occulto, tanquam medio ad injuriam alteri inferendam, vel ut tutiùs delinquat, & aliquem lædat: & tunc occultum poteſt conſtituere peccatum, ſive novam ſpeciē peccati, ut in furto, quod ideo fit occultè, ut poſſit res alterius auferri, ipſo ignorante, & non volente, in quo conſiſtit ratio injuriæ diverſæ à rapina, & doloſa invaſio, ſive ablatio rei alienæ à manifeſta, & detractio à contumelia, *Azor cit. c.* 11. §. *Dicitur occulta*, *Leſſ. c. l. n.* 3.

IV. Dicitur tertiò, *lucri faciendi gratiâ*, quia ſi quis injuriæ causâ auferat rem alterius, non tenetur reus furti, ſed injuriæ, *l. Qui injuriæ.* 53. *in princ. ff. h. t.* Ubi additur, nam maleficia voluntas, & propoſitum delinquentis diſtinguit. Item ſi quis rem alienam in flumen abjiciat, vel igne comburat, vel pecus

pecus alienum uecidat, obligatur ex damuu, non ex furto. Vel qui alienam ancillam rapuit, nou lucri, ſed libidinis cauſâ, non eſt reus furti, ſed iojuriæ, *l. Verùm 39. ff. h. t.* ubi ratio additur, uun enim factum quæritur, ſed cauſa faciendi, quæ libidu fuit, non furtum, *Azor. cit. c. 11. §. Dicitur lucri faciendi gratiâ.*

V. Dicitur quartò, *rei alienæ, vel etiam uſûs ejus, vel poſſeſſionis*, quia propriè furtum in re ſua, ſeu propria committi non poteſt, cùm quilibet re ſua liberè uti, & abuti poſſit, *l. In re 21. ff. mandati, l. Sed etſi 25. §. Conſuluit, ff. de petit. hæred.* niſi in ea alius habeat jus aliquod, nimirum vel uſumfructum, vel poſſeſſionem, vel jus pignuris, vel cuſtodiam: tunc enim ſi dominus, vel alius auferat illi jus, quod in re habet, cenſetur furtum committere, & reus eſt furti, ut ex exemplis poſtea afferendis patebit. Item ſi quia accipiat rem à domino pro derelicto habitam, vel quæ io uullius bonis eſt, furtum non committit, quia hoc fieri non poteſt, niſi ſit, cui fiat, *l. Falſus 43. §. Quòd ſi dominus, ff. h. t.* unde nec hæreditatis jacentis, id eſt, nondum aditæ furtom fieri poteſt, *l. Hæreduatis 68. l. Eum qui 15. §. Si res commodata, ff. eod. Azor. cit. c. 11. §. Dicitur rei alienæ*, ubi addit, etiam in re propria per-accidens cummitti poſſe furtum, quoad DEUM, & ratione conſcientiæ erroneæ, ſi quis accipiat rem, vel eâ utatur, quam putat eſſe alienam: ſicut è contra, non committitur furtum in re aliena, ſi probabiliter credatur propria, *§. Ita tamen Inſtit. vi bon. rapt. Silveſt. V. Furtum, n. 1.*

Addunt nunuulli in definitione furti, *rei mobilis, & corporalis*, quia in rebus immobilibus, ut ſunt agri, & incorporabilibus, ut ſuut jura, actiones, & ſervitutes, furtum propriè cummitti non poteſt, *l. Verùm 25. ff. h. t.* quia talia nequeunt attrectari, vel auferri, ideóque dicuntur potiùs vi, vel dolo occupari, uſurpari, aut retineri, quàm furto ſurripi, *Azor. c. l. §. Dicitur primò. Silveſt. c. l. n. 1.*

VI. Dicitur ultimò, *invito Domino*, quia ſi quis bonâ fide, & probabili ratione ductus putet, contentom fore dominum, etiamſi rem accipiat, vel uſurpet, non committit furtum, *l. Inter omnes 46. §. Rectè, l. Qui re 76. in princ. ff. h. t.* Et è converſo, ſi credat aliquis, ſe dominuo invito, rem v. g. ſibi commodatam contrectare, domino autem volente id fiat, noo cenſetur furtum committere, *§. Sed etſi credat Inſtit. de obligat. quæ ex delicto, &c.*

Porro in dubio præſumitur dominus invitus, *l. Qui res 48. §. Quòd ſi dominus ff. h. t.* ubi dicitur, vetare dominum etiam eum, qui ignorat, id eſt, eum qui non conſentit, qui enim non conſeotit, diſſentit, *Gl. ibid. V. Ignorat:* & ceoſetur dominus invitus, etiamſi videat rem ſuam auferri, & non prohibeat, aut contradicat, ſcilicet ex metu, vel verecundia, *l. pen. ff. eod. Gl. ibid. V. Prohibere:* alioqui enim, ſi poſſit contradicere, & nun coutradicat, cenſetur conſentire, *Arg. c. Error 3. & c. Conſentire 5. diſ. 83. Silveſt. c. l. n. 2. Azor. c. l. §. Dicitur, invito domino.*

VII. Assertio 2. Furtum ſimplex, aliud eſt manifeſtum, aliud non manifeſtum, *§. Furtorum autem Inſtit. de obligat. quæ ex delicto, &c. & l. 2. ff. h. t.* Furtum manifeſtum eſt, cùm is, qui furatur, io ipſo facto, ſeu actu furandi, vel in loco, in quo furtum factum eſt, ſive publico, ſive privato, antequam inde digrederetur, vel poſtquam egreſſus eſt è locu, in quo furtum fecit, cum re furtiva, priusquam illam perferret ad eum locũ, quò deſtinaverat deferre, & illâ die cum eadem re permanere, ſive à domino, ſive à quovis aliu fuerit viſus, aut deprehenſus, *cit. §. Furtorum autem*, ubi additur, *ſed eò pertulit, quò deſtinavit*, tametſi cum re furtiva deprehendatur, oon eſt fur manifeſtus, *& l. Fur 3. & 2. ſeqq. ff. eodem.* Furtum non manifeſtum eſt, quando fur oon eſt viſus, vel deprehenſus, cum re furtiva, vel ſi ſit deprehenſus, poſtquam pertulit rem furtivam ad lucum, quò deſtinavit deferre, ut à contrario colligitur, nam quod manifeſtũ non eſt, hoc ſcilicet noo manifeſtũ eſt, *l. Nec manifeſtum 8. ff. eod.* De pœnis verò hujus utriûsq; furti infrà dicetur, ſicut & de alijs varijs furtorum generibus.

§. II.

Quibus modis, & à quibus committatur furtum, vel non?

VIII. Generatim loqueodo, non ſolùm is, qui rem alienam, invito domioo, aufert, intercipiendi cauſâ, ſive ſibi acquirendi, ſed etiam is, qui illam contra voluntatem domini cuntrectat, vel eâ utitur, furtum committere cenſetur, *§. Furtum autem fit Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* veluti primò, ſi creditor re ſibi pignuri data, vel is, apud quem res depoſita eſt, eâ utatur, *cit. §. Furtum autem, & l. Si pignore 54. in princ. ff. h. t.* modò tamen depoſitum ſignatum ſit, ſi ſit depoſitum quantitatis, non certæ ſpeciei, & invito domino, vel inſcio, depoſitarius eo utatur, *l. Si ſacculum 29. ff. Depoſiti, & l. 3. C. eod.* alioquin verò inficiando ſolùm depoſitum, abſque contrectatione, nemo facit furtum, *l. Inficiando 67. ff. h. t.*

Secundò, ſi commodatarius re commodatâ ad alium uſum, vel modum, quàm commodata fuit, utatur, furti teoetur, ut ſi quis equo in longius iter, quàm conceſſus fuerit, utatur, invitu domioo, *l. Qui inventa 40. ff. h. t.* vel rem ſibi commodatam alteri commodaverit, ſine voluntate dumini, *cit. l. Qui pignore, §. 1. ff. eodem.* niſi quis probabiliter credat, ſe uti commodato, alio modo, quàm conventum fuerit, domino non invito, quia id permitteret, ſi ſciret, furtum enim, ſine affectu furandi nun committitur, *§. Placuit, Inſtit. de oblig. ex delicto, &c.*

Tertiò, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi cauſâ ſuſtulit, ſeu animo retinendi, furti tenetur, ſive ſciverit, cojus ſit, ſive ignoraverit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quòd, cujus ſit, ignoret, *l. Falſus 43. §. Qui alienum ff. h. t.* Secùs eſt, ſi illam accipiat, animo reſtituendi domino, vel ei, qui oſtenderit eſſe rem ſuam, *cit. l. Falſus, §. Proinde.* Vel ſi acceperit rem inventam, quæ à domino pro derelicta habita eſt, etiamſi animus furandi adfuerit, neque enim furtum fit, niſi ſit, cui fiat, *cit. l. Falſus, §. Quòd ſi dominus:* neque etiam tenetur furti, ſi inveniens aliquid in via, illud capiat, quia probabili ratione doctus, putavit eſſe derelictum, *cit. l. Falſus, §. Sed ſi, ff. eod. Farinac. in praxi crimin. p. 6. q. 168. n. 67. & 68.*

IX. Quartò tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo ſecutu, *Farinac. cit. q. 168. n. 52.* Item dans coosilium ad furtum facieodum, vel qui aliàs ad illud miniſterium, opem, ſeu anxilium præſtat, *§. Interdum quoque Inſtit. dicto Tit. l. In furti 50. §. Conſilium,*

Conſilium, *&* *l. Is qui* 34 *ff. h. t.* modò furtum reipsâ ſit ſecutum, tunc enim conſulens, vel opem ferens eâdem pœnâ tenetur, *Card. Tuſchus V. Furtum*, *concl.* 562. *n.* 1. *&* 2. *Farinac. c. l. n.* 33. *&* 2. *ſeqq.* furto autem non ſecuto, qui conſilium, vel opem ad furtum præſtitit, furti non tenetur, *l. Si quis uxori* 52. §. *Neque verbo ff. h. t.* ubi dicitur, quare opem ferre, vel conſilium dare tunc nocet, quando ſecuta eſt contrectatio, *Farinac. c. l. n.* 39. ob ſolum autem conſilium furi datum, tunc tenetur quis furti, cùm aliàs non erat facturus is, cui conſilium datum eſt, *Gl. in cit.* §. *Neque verò*, *V. Vel conſilium*, ſi enim ſine conſilio fuerat furaturus, non punitur conſulens, eâdem pœnâ, quâ fur, ſaltem ordinariâ, ſed ſolùm extraordinariâ, *Farinac. c. l. n.* 41. Sed & receptantes furem, & res furtivas ſcienter, eáſque occultantes, furti tenentur, & pari pœnâ puniuntur, §. *Conceptum* 4. *in fine Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* ubi dicitur, omnes, qui ſcientes rem furtivam ſuſceperint, & celaverint, furti non manifeſti obnoxij ſunt, & *l. Qui eas* 48. §. *Qui furem ff. h. t.* Aliud eſt, ſi ignorantes receperint fures, vel res furtivas, tunc enim non tenentur furti, ut colligitur ex *cit.* §. *Conceptum* à contrario ſenſu. *Farinac. c. l. n.* 56. *&* 59.

Quintò, filiusfamiliâs verè etiam committit furtum, ſi ſurripiat res paternas, §. *Hi qui Inſtit. dicto Tit.* quia eſt verè diverſa perſona à patre, & verè contrectat rem alienam, cujus non eſt dominus: ſimiliter & ſervus auferens res domini, quamvis contra eos furti agi non poſſit, *l. Servi* 17. *in princ. ff. h. t.* *&* *l. Eos qui* 14. *C. eod.* *&* *ibi Gl. V. Eodem.* Item ſocius ſi re communi utatur, reus fit furti, quoad partem ſocij, quâ eo invito, utitur, *l. Si ſocius* 45. *ff. h. t.*

X. Sextò, aliquando tamen rei ſuæ furtum quis committit, §. *Aliquando autem* 10. *Inſtit. dicto tit.* veluti ſi dominus rem ſuam, cujus uſusfructus ad alterum ſpectat, oſufructuario ſurripiat, *l. Creditoris* 15. §. 1. *ff. h. t.* aut ſi dominus rem ſuam alteri commodatam clàm auferat, furti tenetur, ſiquidem commodatarij intereſt rem commodatam retinere propter expenſas, quas in ea fecit, alioquin furti cum domino agi non poteſt, *l. Si is qui* 59. *ff. eodem.* Vel ſi debitor rem ſuam oppignoratam creditori ſubtrahat, furtum facere videtur, ſive ei poſſidenti auferat, ſive non poſſidenti, ut ſi debitor rem pignoratam, quam tamen creditori non tradidit, alteri vendit, *l. In actione* 19. §. *ult. l. Si is, qui rem* 66. *in princ.* *&* *l. Si debitor* 79. *ff. h. t.* Ratio eſt, quia furtum fit, non tantùm ipſius rei, id eſt, proprietatis, ſed etiam uſus-fructûs, alteriúsve juris, aut poſſeſſionis, *l. Itaque* 12. §. *Sed etſi, ff. h. t.*

Septimò, qui beneficium Eccleſiaſticum, ſine legitima inſtitutione, occupant, vel beneficia, quæ per adeptionem aliorum, ipſo jure, vacant, retinent, Jure Canonico quaſi furtum, aut rapinam committunt, *c. Non furem* 10. *cauſ.* 7. *q.* 1. *c. Dudum* 54. *de Elect.* *&* *c. Sæpe* 18. *de reſtit. ſpoliat.* ubi *Gl. V. Injuſtè detinere*, ait, Jura pro eodem reputant, auferre, & injuſtè detinere: quamvis propriè furtum non ſit, quippe quod non committitur in re immobili, vel incorporali, quæ contrectari, ſive auferri non poteſt. At verò malæ fidei poſſeſſor fructus beneficij, vel alterius rei injuſtè percipiendo, verè, ac propriè furtum cōmittit, *Abb. in cit. c. Dudum, n.* 19. *&* *ibid. Laym. n.* 3.

XI Præterea non ſolùm fur, ſed etiam furti conſcius, qui furem non indicat, reus eſt furti, ut decidítur in *c. Qui cum fure* 4. *h. t.* ubi dicitur: Qui cum fure partitur (accipiendo partem furti, vel conſentiendo, vel occultando, nam & tales tenentur de furto, §. *Interdum quoq; Inſtit. dicto tit. Gl. hic V. partitur*, *&* *Hoſtienſ.*) occidit animam ſuam, *Prov. c.* 29. *v.* 24. Non ſolùm autem fur, ſed ille etiam reus tenetur, qui furti conſcius, quærente poſſeſſore (id eſt, domino, vel quocunque alio, cujus intereſt, *l. Interdum* 78. *ff. de V. S. Gl. hic V. Poſſeſſore*) non indicat, ſcilicet furem. Ratio eſt, quia conſentientes, & agentes pari pœnâ puniri debent, *c. Quartæ* 47. *de ſentent. excom.*

XII. Pro intellectu hujus c. notandum primò, licèt furti conſcius, ſi id non revelet domino rei furtivæ, ſit particeps quoad culpam, quia ſaltem ex præcepto charitatis tenetur quilibet, ſi commodè, & abſque periculo, aut damno proprio, id poſſit facere, proximum ab injuria defendere, *cit. c. Quartæ*, *&* *c. Dilecto* 6. *eodem in* 6. ubi dicitur, qui poteſt proximo, pro repellenda ipſius injuria, ſuum impertiri auxilium, & negligit, videtur injuriantem fovere, ac eſſe particeps ejus culpæ: non tamen obligatur ad reſtitutionem, ſi non manifeſtet furtum, vel furem, niſi ex publico officio, adeóque ex juſtitia teneatur criminibus, & injurijs obviare. Unde etiam privatus tenetur, ſaltem ex charitate, indicare furem, ſi aliter à domino recuperari non poſſit res furto ablata, niſi fur indicetur, ſi ſciat, in quo loco ſit res furtiva, vel fur: nec poteſt, ſi furem, vel rem furtivam invenit, ſine omni labore, & expenſis, quicquam accipere ob reſtitutionem rei furtivæ, vel ob indicandum furem, niſi quid liberè, & gratuitò datum fuerit ab ipſo domino rei inventæ, *Covarr. in reg. Peccatum, p.* 2. §. 3. *n.* 4. *&* 5. *Abb. hic. n.* 2.

Notandum ſecundò, Judex ex officio ſuo, vel cùm procedit per Inquiſitionem generalem, poteſt compellere ſubditos ad indicandum furem, quia Magiſtratus tenetur, omnibus modis licitis, purgare Provinciam à malis hominibus, *Abb. hic n.* 5. Et hinc etiam Epiſcopi, vel eorum Vicarij poſſunt, ad inſtantiam partis, publicare monitorias generales, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, contra eos, qui res alienas injuſtè detinent, niſi illas intra certum tempus reſtituerint: vel ſi eos, quos injuſtè ablata detinere ſciunt, non revelaverint, *Abb. hic n.* 2. *&* 5. *Navarr. in man. c.* 17. *n.* 114. *&* 115. *Barboſ. in collect. in cit. c.* 4. *h. t. n.* 3. & ſumitur ex *c.* 2. *de conſtitut. in* 6. niſi tamen accipiens alienum, id retinuerit, in compenſationem certi debiti legalis, cujus ſolutionem aliter commodè obtinere non potuit: tum enim ipſe detinens titulo compenſationis, vi talis decreti pœnalis, non tenetur id reſtituere, neque revelare creditorem, qui talem compenſationem fecit, nec ideo excommunicationem incurrit, quia finis talis decreti eſt punire eum, qui injuſtè rem accepit, non qui juſtè, nempe in compenſationem, *Silveſt. V. Furtum, q.* 15. *n.* 19. *Molin. tr.* 2. *de juſtit. diſ.* 692. *n.* 2. *&* 3. & alij apud *Barboſ. hic n.* 3. ſed neque tenetur, vi talium monitoriarum generalium, fur reſtituere rem alienam, ſi eâ indigeat ad ſublevandam propriam neceſſitatem, *Barboſ. hic n.* 4. & alij, de quo plura apud eundem videri poſſunt.

Notandum

Notandum tertiò, non eſt licitum aliquid accipere à fure, ut non indicetur, vel ut occultetur, *l. Qui reus* 48. §. *Qui furem, ff. h. t. l. Idem* 4. §. *fin. & l. ſeq. ff. de condict. ob turp. cauſ.* & colligitur ex *cit. c. Qui cum fure, h. t.* ſecundùm unum ejus intellectum, *Abb. ibid. n.* 3. Similiter ſi quis non indicat furem, quia diviſit rem furtivam cum illo, reus eſt furti, qui eſt alter intellectus hujus c. *Abb. ibid. in fine.*

XIII. Denique etiam ille furti reus eſt, qui ob neceſſitatem famis, vel paupertatis alienam rem aufert, prout habetur in *c. Si quis* 3. *h. t.* ubi dicitur:
» Si quis propter neceſſitatem famis, vel paupertatis, furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat tres hebdomadas, & ſi reddiderit, non ampliùs cogatur jejunare.

Quod tamen intelligendum eſt de neceſſitate modica, ſive non gravi, nec multùm urgente, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 66. *art.* 7. *ad* 1. *Gl. hîc V. Pœniteat. Hoſtienſ. & Abb. n.* 1. tunc enim rem alienam auferens, non ex toto excuſatur à culpa, & pœna, qoamvis mitiùs puniatur, quia nec leviſſima culpa in delictis omnis pœnæ expers eſſe debet, *l. In lege* 44. *ff. ad Leg. Aquil.* imò talis peccat etiam non reſtituendo, quando commodè poteſt, & ideo pœnitentia ei imponitur, quæ tamen ei remittitur, ſi ſtatim reſtituat id quod accepit, ut patet ex *cit. c. Si quis in fine.* unde etiam pro re minima, ſeu modici valoris datur actio furti, ut pro gallina domeſtica, §. *Gallinarum Inſtit. de rer. diviſ.* & conſtat etiam ex *l. Vulgaris* 21. *ff. h. t. & c. ult. cauſ.* 14. *q.* 6. ubi dicitur, fur non ſolùm in majoribus, ſed etiam in minoribus judicatur, non enim id, quod furto ablatum eſt, ſed mens furantis attenditur, *Clarus* §. *Furtum, n.* 23. & alij DD. communiter.

XIV. Hinc infertur primò, ſi quis in extrema neceſſitate conſtitutus, ob quam imminet ei periculum mortis, vel gravis, & periculoſa infirmitas, accipiat res alienas ſibi neceſſarias, maximè cibaria, non peccat, ſed excuſatur ab omni culpa, & pœna, ideóque nec pœnitentia eſt ei imponenda, *Arg. c. Diſcipulos* 26. *& ibi Gl. V. Fame, diſ.* 5. *de conſecr.* quia neceſſitas non habet legem, & in tanta neceſſitate omnia ſunt communia, *c. Non ſatis* 14. *c. Paſce* 21. *diſ.* 86. *Hoſtienſ. hîc in princ.* Imò poteſt quis tunc etiam alias res, quàm comeſtibilia, quando hæc non reperiuntur, accipere, & ijs venditis, comparare ſibi panem, & cibaria, quia in *cit. c. Si quis, h. t.* fit mentio de cibarijs, veſte, & pecore, ſolùm exempli causâ, exempla autem non reſtringunt regulam, & paria ſunt, quòd quis rapiat panem, vel pecuniam ad emendum panem, *Barboſ. hîc n.* 4. ſed & probabile eſt, etiam in valde gravi neceſſitate, etſi extrema non ſit, ut ſi urgeat neceſſitas gravis morbi, famis, nuditatis, licitum eſſe clanculùm ſurripere à divitibus, ſi aliter gravi illi neceſſitati, ſuccurri non poſſit, imò etiam per vim rapere, quia cùm dives in tali caſu teneatur ex præcepto charitatis dare, conſequenter pauper poteſt, ſine injuria illius, id accipere, nec committit furtum, quia Dominus tenetur conſentire, nec poteſt rationabiliter eſſe invitus, *Leſſ. l.* 2. *c.* 12. *n.* 71. *&* 72. *Barboſ. c. l.*

XV. Infertur ſecundò, etſi ferè communis DD. ſententia teneat, quòd is, qui in extrema neceſſitate conſtitutus abſtulit rem alienam, ut ſibi indigenti ſubveniret, poſtea locupletior factus, teneatur ad ejus reſtitutionem, tum quia extrema neceſſitas facit res alienas communes ſolùm quoad uſum, non quoad dominium, quod non tranſit in accipientem: tum quia neceſſitas adveniens debitum antiquum non extinguit, ſed ſolùm ſuſpendit ad tempus, donec debitor ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam quamvis acceptio fuerit licita, & lege permiſſa ad evitandum gravius malum mortis; non tamen ut rem quaſi ſuam habeat, cùm non tam acceperit rem communem, quàm communicandam à domino, ex lege charitatis, & miſericordiæ, ut patet ex *l.* 2. § *Cum in eadem, ff. de Lege Rhodia de jactu*: nec tenetur dominus rem ſuam donare extremè indigenti, ſed ſatis eſt, quòd commodet, & mutuet, reddendam, ceſſante neceſſitate, *Navarr. in Man. c.* 17. *n.* 61. *&* 62. *Covarr. in reg. Peccatum, p.* 2. §. 1. *n.* 4. *Clarus* §. *Furtum, n.* 25. ubi ait, hanc opinionem eſſe tutiorem, quamvis in foro externo non recederet à ſecunda, *Zœſ. in Commentar. in Decretales h. t. n.* 46. & plures alij.

XVI. Nihilominùs tamen contraria ſententia eſt probabilior, & verior, quam tenet *Silveſt. V. Furtum, q.* 5. *n.* 10 *dicto* 3. *Azor. p.* 2. *lib.* 12. *c.* 8. *q.* 7. *Barboſ. in Collect. in cit. c. Si quis, n.* 3. *h. t.* dummodo dominus rei ablatæ non ſit in pari neceſſitate conſtitutus, tunc enim nec auferre liceret: quia in pari neceſſitate potior eſſe debet conditio poſſidentis. Si verò extremè egens rem conſumpſit, nihil reſtituere tenetur, etiamſi poſſet. Ratio eſt, quia omnis obligatio reſtituendi oritur, vel ratione rei acceptæ, vel ratione acceptionis: ſed is, qui conſumpſit rem alienam in extrema neceſſitate poſitus, non obligatur ex re accepta, quia non habet rem penes ſe, cùm bona fide conſumpſerit: nec ex acceptione, quia accepit non injuſtè, ſed juſtè, ex lege permittente in extrema neceſſitate, quæ omnia facit communia: & ex alia parte non accepit ex contractu, vel quaſi contractu, ex quo aliàs teneretur, ergo nulla eſt obligatio reſtituendi.

Nec refert, quòd res aliena accepta in extrema neceſſitate non tranſeat in dominium accipientis, ſed tantùm facit, ut re licitè uti poſſit pauper: quia quamvis ante conſumptionem non ſit dominus rei, tamen hoc ipſo, quòd licitè, & tutâ conſcientiâ poteſt illam conſumere, per conſumptionem factus eſt dominus, ideóque reſtituere non debet, ſicut poſſeſſor bonæ fidei, ſi conſumat fructus ex re aliena perceptos, ipsâ conſumptione facit eos ſuos, ita ut reſtituere non teneatur. Non obſtat ſecundò, quòd debitor rei ex contractu, vel quaſi contractu, ſuperveniente extremâ neceſſitate, etiamſi illam conſumpſerit, ejus pretium, ſeu æſtimationem ſolvere teneatur, ſi poſtea locupletior factus fuerit, ut ſolvere poſſit, ergo ſimiliter ſi quis ob ſummam neceſſitatem rem conſumpſit. Sed negatur conſequentia. Ratio diverſitatis eſt, quia debitum ex contractu, vel quaſi contractu, ex delicto, vel quaſi delicto, ſuperveniente ſummâ neceſſitate, non omnino extinguitur, vel perimitur, ſed tantùm ſuſpenditur, & quaſi ſopitur, ideóque debitor ditior factus illud ſolvere tenetur, non ratione rei acceptæ, quam non habet amplius: ſed ratione obligationis ex priore contractu, vel quaſi contractu, delicti, vel quaſi delicti, quæ per neceſſitatem extremam non eſt extincta. At verò

qoando quis accipit tem alienam neceſſitate extremâ coactus, eamque conſumit, non cogitur illam reſtitoere, quia cùm tam gravis neceſſitas res omnes faciat commuoes, & proptias accipieotis, & conſumeotis, obligatio teſtituendi eſt omnino extincta, cùm oemo quod ſuom, ſeu proprium eſt ſactom, teſtituere teneatut; neque ex prioreali quo contractu, vel quaſi coottactu, delicto, vel quaſi delicto teneator. *Azor. c. l.* Denique non obſtat, qood dicitur in *l. Neſennius 34. ff. de negotiis geſtis*, eom qui alimenta præbuit in oeceſſiiate cooſtituto, poſſe ea repetere, ſi proteſtatus ſit, ſe ea tepetiturum. Nam ibi ſermo eſt de præbente alimenta indigeoti, ſed ooo extremè, *Azor. c. l.*

XVII. Porro non tantùm ſi in extrema, ſed etiam in valde gravi neceſſitate conſtitutus auferat res alienas, non tenetur illas teſtituere, etſi poſtea ditior factus ſit, ſi tenebatur dives ſubvenire, ob eandem rationem, *Silveſt. V. Furtum, cit. q. 5. dicto 2.* quia qui ſemel acquiſivit jus perfectum in re accepta, ooo tenetor illam reſtituere, etſi caoſa accipiendi, ob pingoiorem fortunam, ceſſet. Idémque dicendum eſt, ſi qois accipiat rem alienam, oon ut ſibi, ſed alteri v. g. Titio, extremè, vel valde graviter iodigeoti ſobveniat, *S. Thom. cit. q. 66. art. 7. ad 3, Azor. cit. c. 8. q. 8. in fine.*

§. III.

De pœnis furti Jure Civili ſtatutis.

XVIII. Quætitur ptimò, quænam ſiot pœnæ civiles furti Jore commuoi Cæſareo ſtatutæ? Reſp. Pœna pecuoiaria furti manifeſti eſt, ut præter rem furto ablatam, ſolvator quadruplum: furti verò nou manifeſti, duplum, *§. Pœna, & §. ult. Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto &c.* & ad hoc datur actio furti, qoæ merè pœnalis eſt, ſive tantùm ad pœnæ perſecutionem pertinet, nec in eam veoit ipſa res, *tit. §. ult. & l. Qui vas 48. in princ. ff. h. t.* ita tamen ot io hac pœna verum rei ablatæ pretiom multiplicetur, non id qood intereſt, & ipſa rei æſtimatio fieri debeat tempore, qoo furtum commiſſum eſt, *l. In furti 50. in princ. ff. h. t.* Ratio autem, cur furtum manifeſtum graviùs puniator, quàm oon manifeſtum, eſt, tum quia delicta, quæ apertè fiunt, malum exemplom, & ſcandalum præbent, ideóqoe graviora ceoſeotur, quàm quæ occoltè, & ſecretò fiunt: tum qoia manifeſtum furtum majorem arguit impudeotiam, nec catet ſuſpicione infereodæ violentiæ, *Harprecht §. Pœna Inſtitut. dicto Tit.* ubi plures ratiooes adfert.

Porro hæc actio furti pœnalis competit domino, & ei tantùm, cujus intereſt, furtum factum non eſſe, *l. Tum is 11. ff. h. t.* & datur contra eum, qui furtum fecit, etiamſi res ablata perierit, *l. Inter omnes 46. in princ. ff. h. t.* etiam contra impuberem, & doli capacem, *l. Impuberem 23. ff. eod.* non aotem io hæredem furis, quia pœnalis actio eſt, *l. 1. ff. de privat. delict.* Item datur contra ens, qui opem, vel conſilium dedetont, vel receperunt rem furtivam, *l. Eos qui 14. C. h. t.* contra domeſticas verò perſonas non datur, ut filiumfam. & ſervum, *l. Servi 17. ff. eod.* quia cenſentur eadem perſona cum patre, vel domioo, nec contra uxorem mariti, cooſtante martimonio, idque io honorem matrimonij, cùm ſit actio turpis, & famoſa, *l. 2. C. rerum amotarum.*

Præter actionem haoc furti pœnalem, dantut etiam aliæ rei perſecutoriæ, ut rei vindicatio, quæ datur domioo cootra quemcuoqoe poſſeſſorem, *§. fin. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* etiam pretio noo refuſo, *l. 2. C. h. t.* & competit etiam poſt ſolutam quadropli, vel dupli pœoam, *l. Si pignore 54. §. Cùm furti ff. h. t.* Item datur coodictio furtiva demioo taotùm, ejusque hæredi adversùs furem ejusque bæredem, ſive is fuerit manifeſtus, ſive non manifeſtus, quia eſt actio perſonalis, & datur cootra hærrdem, ſive rem ablatam poſſideat, ſive non, & quamvis oihil ad eum pervenerit, quod eſt ſiogulare in odium forum ioveorum, ne facilè fures hæredes babeant, *l. 1. l. Ex furtiva 5. l. Si pro fure 7. §. 2. l. Sive 12. ff. de condict. furt.* neque actio furti per coodictionem, neque hæc per illam tollitor, quia actio furti petit legitimam pœnam, coodictio rem ipſam, *tit. l. Si pro fure, §. 1.* quin etiam res furtiva extincta tanquam extaos adbuc condici, & repeti à fure poteſt, quia cùm rem, invito domioo, cootrectaverit, ſemper cenſetur in ea reſtiiuenda moram facete, *l. fin. ff. de condict. furt. cit. l. Inter omnes, ff. h. t.*

XIX. Quætitut ſecuodò, qoænam ſint pœnæ criminales furti ſimplicis? Reſp. Jure Civili condemnatus furti eſt infamis, *l. Athletas 4. §. fin. ff. de his, qui not. infam.* Etſi verò eodem Jure Civili oovo, pro ſutto oec pœoa mortis, nec abſciſſionis alicujus membri impooi poſſit, ſed aliter caſtigandus ſit fur, *Auth. Sed novo jure C. de ſervis fugitiv.* ſcilicet pœnâ arbitrariâ; tamen hodie ex cooſueiudine apud pleroſque populos pœna capiialis infligitur, propter furtum, ſi ſit magnum, vel ſæpiùs iteratum, *Menoch. de arbitr. Judic. caſu 295. n. 9. & Zæſ. ff. h. t. n. 39.* Extat etiam Cooſtitutio à Friderico Imp. *libr. 2. feudor. Tit. 27. §. fin.* ut ſi quis qoinque ſolidos valens, aut plus ſoerit furatus, laqueo ſoſpendatur; ſi mioùs, ſcopis, & forcipe excorietur, & tundatut. Ubi *Gothofr. lit. H.* ait, ſolidum facere XII. denarios, ſeu groſſos, vel unum aureum, uti in jure paſſim legitur, *Weſenb. in paratit. ff. h. t. n. 15. Zæſ. c. l.* quamvis ea Cooſtitutio de eo tantùm caſu loqui videatur, cùm furtum in crimen fractæ, ſeu violatæ pacis coincidit, ot patet ex Rubrica Tituli, qui eſt de pace, & ejus violatoribus. Poſtea verò Carolus V. Imp. aliam Cooſtitotiouem edidit, quâ cautum eſt, ot fures, qui ſemel deprehenſi fuerint, præſertim io furto oon maoifeſto, & quod quinque florenos oon excedit, leviùs: qui bis, aot ter, ſeveriùs, ultimóque ſupplicio, pro differentia tamen ſexûs, ætatis, & loci conſuetudine, puniantur, & ut plurimùm laqueo ſuſpendantur.

XX. Circa quam Conſtitutionem quædam ſont notanda. Primò, quamvis aliqui de bujus capitalis pœnæ in fures latæ juſtitia dubiteot, quia nimis durum, & inhomanum videtor, eum, qui in pecunia tantùm deliqoit, in corpore puoire, & multò magis ei pro bonis temporalibus ablatis vitam adimere, inter quæ nulla eſt proportio, cùm vita hominis longè ſuperioris ordinis ſit, & præſtantior

omnibus

omnibus bonis temporalibus, pœna autem debet aſſe proportionata delicto: nihilominùs tameu licitum, & juſtum eſſe fures iu furca ſuſpendere, & ultimo ſupplicio afficere, præſertim ſi ſint incorrigibiles, communiter hodie tenent Juriſperiti, & Theologi, *Covarr. l. 2. var. reſol. c. 9. n. 7. Vaſq. in opuſc. mor. tr. de reſtitut.* c. 5. §. 1. *dub.* 7. *n.* 36. & alij plerique. Idq́ue quia ita neceſſarium eſt ob furtorum frequentiam, ad publicam pacem, & tranquillitatem ſervandam, & refrænandam hominum creſcentem malitiam, & avaritiam, ac rapacitatem, quæ alijs modis, & pœnis levioribus coërceri non poteſt, ut experientia teſtatur.

XXI. Notandum ſecundò, pro unico etiàm furto ſimplici, ſi qualitate, & quantitate magnum ſit, & enorme, poſſe inferri pœnam mortis, tenet *Covarr. c. l. Menoch. tit. caſu* 295. *n.* 9. & alij apud ipſos, idq́ue ſuaderi videtur ex Conſtitutione Friderici ſuprà cit. quæ tamen loquitur de furto non ſimplici, ſed ſeditioſo, per quod pax publica eſt violata, quæ ſententia ſequenda eſt, ubi ſtatuto, vel conſuetudine approbata eſt. Contrarium tamen tenet *Clarus* §. *Furtum, n.* 9. ubi ait, hanc eſſe ſententiam communem, *Farinac. in pract. crim. p.* 7. *q.* 167. *n.* 47. *Fachin. l.* 9. *contr. c.* 91. *Harprecht* §. *Pœna manifeſti Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto &c. n.* 56. *& ſeqq.* & alij ab ipſis citt. Ratio eſt, quia nullâ lege, aut jure reperitur cautum, ut fur pro unico furto morte mulctetur: neque verò Judex debet eſſe rigidior in pœnis imponendis ipsâ lege, *l. Perſpiciendum* 11. *& l. pen. ff. de pœnis.* Et cùm olim non capitalis, ſed ſolùm pecuniaria pœna furti Jure communi, fuerit ſtatuta, ideo ſtandum eſt adhuc Jure antiquo, niſi ubi pœna capitalis Jure novo eſt expreſſa. Nec obſtat Conſtitutio Carolina, in qua habetur, quòd is, qui unâ vice admiſit furtum, laqueo in furca, ſi mas ſit, fœmina verò cum immerſione in aquam, vitam finire debeat: nam loquitur non de ſimplici furto, ſed ſeditioſo, ſive eo, quod cum effractione, violentia, aut armis factum eſt, *Harprecht c. l. n.* 64. nihilominùs tamen graviùs puniri debent, qui magnas res ſurripiunt, quàm qui parvas, videlicet damnando eos in metallum, vel opus publicum, vel ad triremes, vel fuſtigatione, vel aliâ ratione, citra mortem tamen. *Idem c. l. n.* 63.

XXII. Notandum tertiò, ſimiliter pro ſecundo furto non imponitur pœna mortis, licèt imponenda ſit gravior, quàm pro unico, videlicet abſciſſio auriculæ, vel manûs, vel alia nota corporalis, vel pœna flagellorum, vel triremium ad tempus, *Farinac. cit. q.* 167. *n.* 42. *&* 43. attamen ad imponendam pœnam mortis, ut quis in furca ſuſpendi poſſit, ſaltem ex generali conſuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiſerit, qui fur famoſus dicitur, ſive qui furari conſuevit, *Menoch. cit. caſu* 295. *n.* 17. *Covarr. cit. c.* 9. *n.* 7. *Farinac. c. l. n.* 48. quamvis in multis locis fœminæ propter furta non ſuſpendantur, ſed gladio plectantur.

XXIII. Porro tria furta hîc accipiuntur, non quæ continuato actu, ſed diverſis, & interpolatis temporibus ſunt comiſſa, nam continuatio facit unũ actum: unde ſi quis uno die, actu continuato, plures res furetur, unicum furtum reputatur, *l. Eum qui* 14. §. *Idem dicunt, junct. Gl. V. Sed non in totum, ff. h. t. Clarus cit.* §. *n.* 14. *Farinac. c. l. n.* 73. Non requiritur etiam, ut omnia tria furta ſint commiſſa in eodem territorio, ſed etiam furta commiſſa, extra territorium, in quo ob ultimum furtum reus eſt captus, faciunt numerum, ſeu computantur cum ultimo furto, in ordine ad pœnam mortis inferendam, nam & alibi commiſſa affectum, & actuum frequentiam, ac conſuetudinem indicant, unumq́ue aliud aggravat, *Clarus cit.* §. *n.* 10. *Menoch. c. l. n.* 18. *Farinac. c. l. n.* 51. *&* 59. Nec etiam refert, quòd de prioribus furtis fuerit abſolutus, vel illa ei remiſſa ſint ex gratia, quia remiſſio non minuit iteratum crimen, ſed potiùs auget, *Clarus c. l. n.* 13. *Farinac. c. l. n.* 68.

Denique etiamſi fur, propter duo priora furta jam fuerit punitus, nihilominus propter tertium poſtea commiſſum eſt ſuſpendendus, quia furta duo priora non computantur, ad ea iterum punienda, ſed ad aggravandum tertium furtum, & puniti ob priora delicta, ſi ea continuent, graviùs puniendi ſunt, *l. Capitalium* 28. §. *Solent ff. de pœnis, Clarus c. l. n.* 12. *Menoch. c. l. n.* 19. *Farinac. n.* 64.

XXIV. Notandum quartò, non eſt ſufficiens indicium ad condemnationem de furto, quòd res furtiva apud aliquem ſit reperta, imò nec ad torturam, niſi ille ſit homo ſuſpectæ fidei, & malæ famæ, fieri enim ſæpe poteſt, ut quis ignorans apud ſe habeat rem furto ſurreptam, cùm tamen ad furtum requiratur, ut quis ſcientiam habeat rei furtivæ, vel ut quis bonâ fide emerit, vel alio titulo acquiſiverit rem furtivam, *Clarus* §. *Furtum, n.* 5. *Harprecht* §. *Furtorum autem, n.* 25. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.*

Notandum quintò, non valet ſtatutum, nec conſuetudo, ut res furtivæ à furibus ad mortem condemnatis ereptæ fiſco adjudicentur, ſed dominis, quibus ſunt ablatæ, reſtituendæ ſunt, quia alioquin cum jactura, & damno alterius locupletaretur, quod iniquum eſt, & contra naturam, *l. Nam hic* 14. *ff. de condict. indeb. c. Locupletiores* 48. *de R. I. in* 6. & cùm dominus nihil deliquerit, non debet re ſuâ, propter delictum furis, privari, *l. Crimen* 26. *ff. de pœn. & l. Sancimus* 22. *C. eod.* & hæc res anſam præberet iniquis, & avaris Magiſtratibus ſuſpendendi fures, ut bona furto ablata ſibi vendicare poſſent, *Harprecht. cit.* §. *Furtorum autem, n.* 28. *& ſeqq.*

§. IV.

Quomodo puniantur furta Jure Canonico?

XXV. Prima pœna furti eſt depoſitio ab Ordine, & Officio Clericali, prout ſtatuitur in c. *Presbyter* 12. (qui eſt deſumptus ex Canonibus Apoſtolorum) *diſ.* 81. ubi habetur: Presbyter, aut Diaconus (vel alius Clericus) qui in furto captus, ſive deprehenſus, & convictus (per ſententiam, confeſſionem propriam, vel evidentiam rei, *Gl. ibid. V. Captus eſt*) deponatur, non tamen communione privetur, ſive excommunicetur. *Bernard. Diaz. in pract. crim. Can. c.* 94. *n.* 1. Si tamen Clericus ob furtum depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumaciâ creſcente, anathemate feriri (id eſt, ſolemniter excommunicari) & tandem ſi in contumacia perſeverat, per ſæcularem Poteſtatem eſt com-

primendus, ſeu puniendus, ita ut exilium, vel alia legitima pœua ei inferatur, prout habetur in *c. Cum non ab homine* 10 *de Judiciis*, *Gregor. Tholoſar. Syntagm. Juris univerſ. p.* 3. *lib.* 37. *c.* 2. *n.* 23. *de quo plura ſupr. lib.* 2. *Tit.* 1. *ſec.* 3. §. 4. prædicta autem pœna depoſitionis nou eſt imponenda, quaodo furtum eſt leve, & parvi momenti, *Diaz. c. l. in addit. lit. A.*

XXVI. Altera pœna furti eſt, quòd Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur, c. *Infames* 17. ibi: *Similiter fures, cauſ.* 6. *q.* 1. ſicut Laicus condemnatus in foro ſæculari, quia quicunque ſecuodùm leges eſt infamis, eſt etiam infamis ſecundùm Canones, niſi repetiatur oppoſitum ſtatutum, *c. Euphemium* 7. § *Hinc colligitur cauſ.* 2. *q.* 3. *Diaz. cit. c.* 94. *n.* 2. *in fine*, ubi addit, quòd ſi Clericus eſſet condemnatus tantùm ad reſtitutionem rei furto ſubtractæ, per hoc non fieret infamis, quia poteſt intelligi, quòd fuerit actum condictione furtivâ, qoæ nou infamat, nou actione furti, quæ infamat, ſicut in legibus civilibus id de Laicis ſtatutũ eſt.

XXVII. Hiuc infertur, quòd is, qui publicâ infamiâ furti eſt notatus, quia fur eſt manifeſtus, aut convictus in Judicio de furto, non poteſt, ſine diſpenſatione, ad Ordines promoveri, quia cùm debeat ab Ordine, ſi qnem babet, depoui, multò minùs ad eum admitti poteſt: idémque eſt de alijs delictis notorijs *c. fin. de temp. ordin. Abb. in c. Ex litteris* 5. & *ult. n.* 3. *h. t.* At verò fur occultus (etiam ſacrilegus) poſt reſtitutionem, & pœnitentiam peractam, ad Ordines promoveri poteſt, prout conſtat ex *cit. c.* » *ult. h. t.* Nam cùm quidam Clericus B. nomine, » calicem iu Eccleſia minùs cautè relictum ſurripu- » iſſet, & longo tempore retiuniſſet, poſtmodum il- » lum reſtituit, & volebat ad ſacros Ordines pro- » moveri. Conſultus ſuper hoc Papa Alexander III. » ab Epiſcopo Cremoneoſi, ei mandat, ut ſi fur ilie » ſacrilegus ſpootè confeſſus fuerit crimen, & exin- » de Eccleſiæ, cujus erat calix, ſatisfecit, nec eſt ſu- » per hoc uotâ, vel infamiâ manifeſtâ aſperſus (furti ſcilicet, quæ gravat opinionem, *l.* 2. *ff. de obſeq. à liber. præſtand.* & à promotione ad Ordines repellit, *c. Tantis* 3. *diſ.* 81. *Gloſſ. hic V. Infamia*, & *Hoſtienſ.*) » poſt peractam pœnitentiam, aut congruam par- » tem illius, ad ſacros Ordines ipſum promoveat, » dummodo aliàs idoneus ſit.

XXVIII. Ex hoc cap. colligitur primò, quòd quinque requirantur, ut poſſit fur promoveri ad Ordines, primò, quòd ſpoutè fuerit confeſſus delictum, qnia mitiùs agitur cum ſpoutè confeſſo, quàm cùm convicto, *c. Presbyterum* 3. *diſ.* 50. *c. Non dicatis* 11. *cauſ.* 12. *q.* 1. *Gl. hic V. Sponte.* Secundò, ut ſatisfaciat læſo, aliàs enim pœoitere oou poteſt, quia non remittitur peccatum, niſi reſtituatur abiatnm, modò poſſit quis ſatisfacere, & reſtituere, *Gl. hic in notatis.* Tertiò, quòd non fuerit publicè infamatus de furto. Quartò, ut peregerit pœnitentiam, vel ſaltem partem illius, quia licèt quis ſatisfecerit reſtitoendo rem furto ablatam, nihilominùs pœnitentia eſt ei imponenda. *Gl. hic in notatis*, per quam ſatisfit DEO, *c. Apud miſericordem* 10. *cauſ.* 32, *q.* 1. Quintò, ut aliàs ſit idoneus, *Abb. hic n.* 5. quare regulariter poteſt criminoſus, ſi delictum ſit occultum, & nulla inde iufamia ſit orta, promoveri ad Ordines, poſt peractam pœnitentiam, vel partem illius, etiam Jure communi, & ſine diſpeuſatione, *c. ult. de temp. ordin. Gl. hic V. Promoveri*, & *Hoſtienſ. in fine*, & *Abb. n.* 6. quamvis ſecundùm aliquos, qui dicunt etiam ob occultum delictum reddi aliquem irregularem, diſpenſatio requiratur, *Gl. hic in fine.*

Colligitur ſecundò, quòd ſurripiens rem aliquam ex Eccleſia noo eſt ipſo jure, ſeu facto excommunicatus, ut patet ex *cit. c. ult. h. t.* in quo Clericus ex Eccleſia calicem ſurripuit, & tamen poſt ſatisfactionem, & pœnitentiam, poteſt promoveri ad ſacros Ordines, ergo uon fuit excommuuicatione ligatus, quia hæc impedit promotiooem ad Ordines, *c. Cùm illorum* 32. *de ſent. excom.* unde etiam Papa hic non mandavit, Clericom ilium abſolvi ab excommuoicatiooe, quamvis talis ſacrilegus fur, & ſpoliator rerum Eccleſiæ ſit excommuuicaudus, *c. Conqueſtus* 16. *de foro compet.* ſi tamen talis fur oſtia Eccleſiæ effregiſſet, eſſet, ipſo facto, excommunicatus, *c. Conqueſti* 22. *de ſent. excom. Abb. hic n.* 2. & *dictũ tit. præced.*

Colligitur tertiò, quòd etiam is, qui rem alienam minùs cautè dimiſſam, ſeu relictam io aliquo loco privato vel publico, accepit, furtum committat, uiſi inquirat dominum rei, paratus ei reſtituere, ſi repererit, ut colligitur ex hoc cap. & ootat *Abb. hic n.* 4. de quo dictum ſupra §. 2. *n.* 8. *h. t.*

XXIX. Porro præter allatas pœnas, ſtatuitur io *c. Si quis* 17. *cauſ.* 17. *q.* 4. (qui eſt deſumptus ex Pœnitentiali Romano) ſi Clericus fecerit fur- » tum capitale, furaodo quamlibet rem majoris » pretij, ſeptem aonis pœniteat: Laicus verò quin- » que. Si verò rerum miuorum ſemel, vel bis fur- » tum fecerit, reddere debet, & uno anno iu pane, & » aquâ pœnitere, & ſi reddere non poſſit, tribus an- » nis. Verùm Canoues autiqui pœuitentiales jam ſuut antiquati, nec ampliùs in uſu.

XXX. Poſtremò illud hic addendum, ſi fu- » res, & latroues iu furando, & deprædando occi- » dantur, non eſt pro eis orandum: ſed ſi compre- » henſi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono con- » feſſi fuerint, Communio oon eſt eis negauda, pro- » ut habetur iu *c. Fures* 2. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Tributienſi.

Ubi pro explicatione notandum primò, occiſus in delicto aliquo flagrauti, præſumitur deceſſiſſe in illo peccato, ideóqne pro eo non eſt orandum in Eccleſia, nec oblationes offerendæ, niſi ex ſignis quibusdam exterioribus de ipſius pœnitentia, & contritione conſtet, *c. Pro obeuntibus* 21. *cauſ.* 13. *q.* 2. *c. Placuit* 12. *in fine*, & *ibi Gl. cauſ.* 23. *q.* 5. *Abb. hic n.* 1. *not.* 1. & 2.

Notandum ſecundò, quod hic dicitur de confeſſione facta Presbytero, vel Diacono, vel etiam Laico iu neceſſitate, ſecundùm *Gl. hic V. Diacono*, non debet ita intelligi, quaſi quis debeat, ſaltem in articulo mortis, ſi deſit Presbyter, confiteri Diacono, vel non Presbytero, ſive Clerico, ſive Laico: vel quòd ab eo abſolvi poſſit, qui poteſtatem clavium noo habet, hoc enim apertè erroneum eſt. Neque in *c.* 1. *diſ.* 6. *de pœnit.* ubi dicitur, *quòd tanta eſt vis confeſſionis, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo.* contrarium aſſeritur, ſed ſolùm innoitur ibi licentia, ſeu facultas in neceſſitate confiteodi non Presbytero, non autem neceſſitas, vel obligatio id faciendi, ſive id de conſilio tantùm, non de præcepto intelligendum

eſſe

eſſe, ut notat *Navarr. ibid. n. 72. & ſeqq.* quia etſi talis confeſſio non proſit ad abſolutionem, poteſt tamen prodeſſe ad humilitatem, & ſui confuſionem, & ad ſatisfaciendum pro culpis temporalibus: ubi tamen *n. 79.* addit, non eſſe conſultum, etiam in articulo mortis, confiteri peccata mortalia non Presbytero, niſi ſit perſona prudens, & taciturna. Itaque quando in *cit. c. 2. h. t.* dicitur, ſi fures confeſſi fuerint Presbytero, vel Diacono, intelligendum eſt, non quòd debeant eorum confeſſiones excipere, vel eos abſolvere, quamvis Presbyter ſit miniſter idoneus: ſed ut fures moribundi coram illis exhibeant ſigna contritionis, & pœnitentiæ, tanquam teſtibus, ob quæ ſola non vult Eccleſia denegari etiam furibus decedentibus communionem Eccleſiaſticam, quæ in eo conſiſtit, ut oretur pro mortuis, & oblationes fiant pro eis, & Eccleſiaſtica ſepultura eis concedatur, ſiquidem ſaltem ſigna pœnitentiæ, ante mortem, exhibuerint, nam cui communicamus vivo, communicamus etiam jam defuncto, *c. Ex parte 55. in fine, de ſepult. Barboſ. n. 5.* Imò nec Euchariſtia eſt eis neganda, quæ etiam ſub Communione hîc continetur, ut tradit *Gl. fin. hic.* & ſumitur ex *c. Pœnitentes 63. diſ. 50.* ubi in fine dicitur, quòd Viaticum omnibus pœnitentibus in morte poſitis non eſt denegandum. Ex quo inferunt communiter DD. quòd ſacra Communio etiam Reis ad mortem damnatis ſit permittenda, *Navarr. in Man. c. 25. n. 23. Clarus l. 5. §. fin. q. 99. n. 3.* ubi tamen addit, quòd eo die, quo communicant, propter reverentiam Venet. Sacramenti, non ſint ultimo ſupplicio afficiendi: quin etiam ij, qui propter facinora ſua ſuſpenduntur in patibulo, vel aliâ morte violentâ afficiuntur, ſi pœnitentes obeant, ſepeliendi ſunt in cœmeterio Eccleſiaſtico, *Abb. hic n. 3.* niſi in pœnam illis ſepultura denegetur à Magiſtratu, ut fit in noſtris partibus furibus, & ijs qui ad rotam damnantur, vel comburuntur.

§. V.

De aliis diverſis furtorum generibus, eorumq́ꝫ pœnis.

XXXI. Quæritur primò, quid ſit ſacrilegium, & quæ pœnæ ſint ſtatutæ in fures ſacrilegos? Reſp. primò, Sacrilegium eſt furtum rei ſacræ, idq́ue tripliciter committitur, vel auferendo rem ſacram de loco ſacro, vel ſacram de non ſacro, vel non ſacram de ſacro, prout habetur in *c. Quiſquis 21. §. Similiter, cauſ. 17. q. 5.* quamvis *Azor p. 1. Inſtit. l. 9. c. 27. q. 6. Leſſ. l. 2. c. 45. n. 14.* & alij plures DD. putent, furtum rei non ſacræ, ſive non benedictæ, neque deputatæ ad uſus Eccleſiaſticos ablatæ ex loco ſacro, & quæ non eſt cuſtodiæ, vel ſecuritatis causâ ibi depoſita, vel Eccleſiæ concredita, ſed tantùm caſu ibi relicta, & poſita, non eſſe propriè dictum ſacrilegium, ſive furtum ſacrilegum ſuperaddens ſpecie diſtinctam malitiam à furto, quia non habet peculiarem repugnantiam cum loci ſanctitate, ſed ſolùm generalem quandam irreverentiam continet, adeóque pœnæ in ſacrilegos fures ſtatutæ tunc non incurruntur. Quare quando Joannes VIII, in *cit. c. Quiſquis*, inter ſacrilegia numerat furtum rei non ſacræ è loco ſacro, id intelligi debet, ſi ex loco ſacro, ſeu Eccleſia auferatur res, quæ quidem non eſt ſacra, ſed ad Eccleſiam aliquo modo pertinet, ſaltem quoad cuſtodiam.

XXXII. Reſp. ſecundò, Jure Civili, pœna furti ſacrilegi, præcipuè quo res ſacra è loco ſacro ſurripitur, eſt extraordinaria, & arbitraria, ita tamen, ut juxta furti, rei, & perſonarum qualitatem, etiam ad mortem poſſit extendi, ut conſtat ex *l. Sacrilegij 6. in princ. ff. ad Leg. Iul. peculat.* ubi dicitur, quòd ſacrilegium, pro qualitate perſonæ, & rei conditione, & temporis, & ætatis, & ſexûs, ſeveriùs, vel clementiùs puniri debeat: ita ut ſacrilegi fures aliquando ad beſtias damnentur, nonnulli etiam vivi comburantur: alij verò in furca ſuſpendantur, vel aliàs capite plectantur, *l. Sacrilegi 9. ff. eod. Clarus §. Sacrilegium n. 3. Hoſtienſ. in Summa Rubr. de crim. ſacril. n. 3. h. t. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 289. Farinac. in praxi crimin. p. 7. q. 172. n. 11.*

Similiter Jure Canonico diverſæ pœnæ repeſiuntur impoſitæ furibus, & prædonibus ſacrilegis. Veluti primò pœna pecuniaria, *c. Quiſquis 21. in princ. cauſ. 17. q. 4.* ubi habetur, quòd ſacrilegij reus XXX. libras argenti debet præſtare Epiſcopis, vel Abbatibus, vel alijs perſonis, ad quas querimonia ſacrilegij juſtè pertinet. Secundò, in *Can. Attendendum 23. eâdem cauſ. & q.* ſacrilegis triplex irrogatur pœna, ut perpetuâ damnentur infamiâ, quæ tamen non incurritur, niſi poſt ſententiam condemnatoriam, *Farinac. c. l. n. 22.* vel ut tradantur carceri, vel ut relegentur in perpetuum exilium. Tertiò in *c. Indignè 21. cauſ. 12. q. 2.* jubentur ſacrilegi res Eccleſiarum injuſtè accipientes, vel poſſidentes, aut retinentes, niſi citò ſe correxerint, anathemate feriri, ſive excommunicari. Eadem pœna excommunicationis in ſacrilegos decreta eſt, usque ad congruam ſatisfactionem, in *c. Conqueſtus 16. de foro compet. Greg. Theloſ. Synt. Iur. univ. p. 3. l. 33. c. 15. n. 3.*

XXXIII. Huc pertinet, quòd etiam excommunicatio lata ſit in *Extravag. Infideles unic. h. t. Inter communes*, in illos, qui furati ſunt Theſaurum »
Eccleſiæ, quem ex mandato Clementis V. tres vi- »
ri ibi nominati Peruſio in Lucanam Civitatem de- »
portaverunt, niſi intra quatuor menſium ſpatium, »
à die publicationis numerandum, integrè reſtitu- »
ant. Et præcipitur, ut per Diœceſanos locorum, »
& Rectores Eccleſiarum Parochialium omnes »
prædictum theſaurum aſportantes, & alij, penes »
quos aliqua de theſauro fuerunt, vel adhuc exi- »
ſtunt, ſingulis diebus Dominicis, & Feſtivis, pul- »
ſatis campanis, & candelis extinctis, excommuni- »
cati publicè denuntientur. »

XXXIV. Cæterùm crimen ſacrilegij, adeòque etiam furti ſacrilegi, eſt crimen mixti fori, ita ut etiam Laicus à Judice Eccleſiaſtico puniri poſſit, & præventioni locus ſit inter ſæcularem Judicem, & Eccleſiaſticum, *c. Cùm ſit 8. & ibi Abb. n. 1. & cit. c. Conqueſtus eod. Diaz. in pract. crim. Can. c. 91. in addit. V. Definitionem, lit. A. Farinac. cit. q. 172. n. 3.* quamvis ex conſuetudine ſolus Judex ſæcularis de ſacrilegio cognoſcat in multis locis, teſte *Claro c. l.* ubi ait, juſſum ſuſpendi à ſe quendam, qui abſtulit vas S. Euchariſtiæ ex Eccleſia.

XXXV. Quæritur ſecundò, quid ſit plsgium,& quæ ſit ejus pœna? Reſp. primò, inter furta numeratur etiam plagium, nam ſi liber hnmo, qui ſoi joris eſt, ſurripiatur, vel abducator, animn celandi illom, licèt proprie non ſit furtum, quia libera perſnna in nullius eſt dominio, §. *Idem juris Inſtit. de inutil. ſtipul.* eſt tamen qoaſi furtum, quod propriè plagium dicitur: quare ſi qois furetur, vel abducat hnminem liberum, & eum vendat tanquam ſervum, plagiarius in jure dicitur, quo crimine teoetur, qoi ſcienter, & dnlo liberum bominem invitum emit, vel vendidit, celavit, vel invitum tenet, vel etiam ſervom alienom, dolo maln, sbducit, celat, vel retinet, *l. 1. & ſeqq. ff. ad Leg. Fabiam. de plagiariis*: venditinnis autem verbo, omnes contractus, per quos dnminiom transfertur, comprehenduntut, nt donatio, permutatin &c. *l. Legi 4. ff. eod. & ibi Weſenb. in paratit. n. 2.* Porro ſi liberi in poteſtate parentum conſtituti ſurripiantur, ſeu abducantur, propriè non plagium, ſed potiùs furtom committitur, §. *Interdum Inſtit. de oblig. quæ ex delicto &c.* ideòqoe patri furti actio competit, *l. Eum qui 14. §. Si filiusfam. ff. h. t.* non autem matri, quæ eos in poteſtate non habet, *l. Mater 38. ff. eodem.*

XXXVI. Reſp. ſecundò, Pœna plagij olim pecuniaria fuit de Jure Civili, *l. In fuga 6. junct. Gl. lit. B. C. ad Leg Fabiam de plagiar.* quæ poſtea in uſu eſſe deſijt, & gravior pœna infligi cœpit plagisrijs, pro modo delicti, nempe ot in metallum damnetur, ſi nobilis ſit: ſi verò ſit ignobilis, ſed ingenuus, glsdio plectitur: ſi ſervus, vel libertus, beſtijs ſubjicitur, *l. fin. & ibi Gl. ff. ad Leg. Fabiam de plagiar. l. Quoniam 7. & l. ult. C. eod.* ubi ſermo eſt de plagiarijs, qui liberos homines, aut ſervos aliennt abdocunt, & venduut, vel qoi viventiom filinrum miſerandas orbitates parentibus infligunt, eos diſtrahendo, qoibus eſt pœna mortis decreta. Alijs tamen caſibus Judici permiſſum videtur plagiario vel pœnam imponere leviorem metallo, aut exilio, vel præter exilium, aliam arbitrariam, pro modo delicti, & perſonarum, *cit. l. fin. & C. eod. Weſenb. ff. eod. n. 5. §. Eſt & inter Inſtit. de publ. Judic. Harprecht ibid. n. 19.*

XXXVII. Porro Jure Divino Legis Veteris, qul ſciens liberum bominem vendit, morte punitur, ut conſtst ex *Libro Exodi cap. 21. v. 17.* obi dicitur:
» Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum,
» convictus nnxæ, morte moriatur. Ex qoo loco deſompiom eſt cap. 1. *h. t.* ubi *Abbas n. 2.* ait, hoc cap. pnſitum eſſe ſob Rubrica hujos Tituli, ot ſciatur, furantes hnmines liberos acriter eſſe puniendos, eùm ſecundùm legem Divinam antiqosm puniendi ſint morte. In foro verò Eccleſiaſtico debent acriter poniri, ſed citra mortem, quia Eccleſia pœnam ſsngoinis infligere non poteſt, *c. In Archiepiſcopatu 4. de raptorib.* Vel dici poteſt, quòd per mortem hodie de Jure Canonico non intelligator mors naturalis, ſed excommunicatio, qoæ eſt quaſi mors civilis, cùm per illam velot mortuus à communione fideliom, juxta *c. Per venerabilem 13. prope finem, Qui filij ſint legitimi*, excludatur, ita ut Judex Eccleſiaſticus furantes homines liberos poſſit excommonicare, etiam Laicos, qoi quoad hoc crimen etiam ſunt ſubjecti juriſdictioni Judicis Eccleſiaſtici, qoia per illud detrahitur Religioni Chriſtianæ, *Abb. in cit. c. 1. in fine.* quanquam per mortem intelligi poſſit etiam depoſitio ab Ordine, & Officio, quæ eſt etiam mnrs quædam civilis, nam excommonicatio per hnminem non poteſt infligi, niſi quis ſit contomax, & incotrigibilis, *c. Nemo 41. & ibi Gl.* cnmmuniter recepta, *V. Nemo, cauſ. 11. q. 3. cap.* verò *Per venerabilem*, Inquitur de contomace, ut pstet ex fine illius cap. & tradit *Gloſſator Abbat. in c. 1. de homicid. lit. C.* Veruntamen nihil etiam obſtat, quò minùs Jodex, ſeu Prælatus Eccleſiaſticus eum, qui tam grave crimen plagij commiſit, furando hominem liberum, poſſit tradere Curiæ, ſeu Poteſtati ſæculari, morte puniendum, ut notsvit *Harprecht in cit. §. Eſt & inter, n. ult. Inſtitut. de publ. Judic.* ideòque hoc c. 1. poſitum eſt in hoc tit. adjunctâ tamen proteſtatione, ne pœna mortis, vel motilatinnis ei inferatur, *Arg. c. 2. de homic. in 6.*

XXXVIII. Notandum hîc præterea primò, non ſolùm qui ſciens vendidit hominem liberom, ſed etiam qui emit, capitale crimen plagij committit, & pœnâ mortis afficiendus eſt, *l. 1. ff. ad Leg. Fabiam de plagiar.* idémque eſt de ſcienter donsnte, & donatario, nsm venditio latè dicitur, quomodocunque dnminium transferatur in aliom, *l. Statu 3. §. Si decem ff. de ſtatu liberis. Abb. in cit. c. 1. n. 2. h. t.* Notandum ſecundò, Principes, & magni domini, qui donant ſibi invicem pigmæns, cantores, moriones, & ſimiles, non incidunt in pœnam latam in plagisrios, quia non dsnt illos, ut priventur libertate, ſed donant, ot liberi maneant, ſicut liberi erant apud donantem, *Bart. in l. Lege 4. ff. eod. Abb. in c. 1. in princ. h. t.*

XXXIX. Quæritor tertiò, qnale crimen ſit peculatus, & quæ pœns illius? Reſp. Tertia ſpecies furti eſt peculatus, quod crimen eſt furtum pecuniæ poblicæ, *l. Sacrilegi 9. §. Labeo ff. ad Leg. Jul. peculat.* Pecuniæ sutem nomine hîc comprehenduntur omnes res ad ærarium Reipubl. vel fiſcum Principis pertinentes, *l. Lege 4. §. fin. ff. eod.* quanquam alij dicant, crimine peculatûs teneri, qui peconiam, vel rem Civitatis Romanæ ſurripoit, juxts *cit. l. 4. §. fin. junct. Gl. V. Civitatis*, ſcilicet Romanæ, non alterius; nb pecuniam verò, vel rem ſnbtractam alij Civitati inferiori, non peculatûs, ſed furti actione quis tenetur, juxta *l. Ob pecuniam 81. ff. h. t. Harprecht. in cit. §. Item Lex Julia peculatûs, n. 11. Inſtit. de publ. Judic.* ſub pecoliatus crimine continetur etiam furtum pecuniæ ſacræ, & religioſæ, *cit. l. 4. in princ. ff. ad Leg. Jul. pecul.*

Pœna autem bojus criminis, in privatis, regulariter eſt deportatio, *l. 3. ff. ad Leg. Jul. peculat. §. Item Lex Jul. pecul. Inſtit. de public. Judic.* quæ cùm hodie non ſit in oſu, in ejus locum ſucceſſit pœna arbitraria, *Farinac. in praxi, p. 7. q. 171. n. 5.* Judices autem, ſive Magiſtratus, qui tempore adminiſtrationis publicas peconias ſubtraxerunt, & qoi miniſterium eis ad hoc exhibueront, vel ſubtractas pecunias ab eis ſcienter acceperunt, ultimo ſupplicio afficiuntur, *cit. §. Item Lex Jul. peculatus, l. 1. C. de crim. pecul.*

Porro crimen peculstûs de Jure Canonico etiam committunt Presbyteri, aliíque Clerici, qui bona Eccleſiaſtica ſibi sppropriant, vel alienant, ideòque excommunicantur, niſi res ſurreptas celeriter reſtituant, *c. Si quis 6. de reb. Eccleſ. non alien.* & ſi reſtituere

ſtituere non poſſint, deponantur, c. *Diaconi* 35. *cauſ.* 12. *q.* 2. *Farinac. cit. q.* 171. *n.* 10.

XL. Quæritur quartò, quale crimen ſit abigeatus, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. Quarta ſpecies furti eſt abigeatus, quo crimine tenentur, qui pecora ex paſcuis, armentis, aut gregibus abducunt, & deprædantur, qui abigei dicuntur, *l.* 1. §. 1. *ff. de abigeis.* Quòd ſi quis oves aberrantes, vel equos in ſolitudine relictos abegerit, non eſt abigeus, ſed potiùs fur, *cit. l.* 1. §. 1. niſi ſæpius abegerit, etiam unum ſolùm, vel alterum pecus, *l. fin.* §. *pen. ff. eod.* Pœna autem hujus criminis eſt, quòd abigei, qui frequentiùs hoc delictum patrant, ad gladium damnentur, ſolet enim frequentia augere pœnam, præſertim qui ferro, vel armis abigunt pecora, *l.* 1. *in princ.* & *l.* 2. *ff. de abigeis*, aliàs damnantur in opus publicum ad tempus, *cit. l.* 1. *in princ.* In honeſtioribus temperatur pœna, & aut relegandi, aut Ordine movendi ſunt, niſi gladio abigant, tum enim tanquam graſſatores, ſeu latrones beſtijs objici debent, *cit. l.* 1. §. *Quanquam.* Illi verò, qui pecus è ſtabulis abigunt, pleniùs, ſive duriùs puniri debent, quàm qui è grege, ſilva, aut paſcuis, *l. ult.* §. 1. *ff. eod.* quia cum effractione ſtabuli abigeatum committunt; furtum autem, quod cum effractione fit, graviùs punitur, quàm quod ſine effractione, *l.* 1. *ff. de effractorib. Harprecht* §. *Pœna, n.* 108. & 109. *Inſtit. de oblig. quæ ex delicto &c.*

Porro etſi Jure Canonico nulla ſtatuta ſit pœna in abigeos, quia tamen Canones pœnas infligunt, juxta qualitatem, & quantitatem culpæ, abigeus autem improbior fur eſt, quàm alij, ideo hoc jure major etiam pœna eſt imponenda, quàm ob furtum, adeóque pœna depoſitionis Clerico imponi poterit, arbitrio Judicis, *Farinac. in praxi p.* 7. *q.* 167. *n.* 109.

XLI. Poſtremò inter graviora furta habetur etiam furtum commiſſum in incendio, vel naufragio. Et quidem rapientes res ex naufragio confiſcatione bonorum mulctantur, *Auth. Navigia in fine C. h. t.* & aliâ etiam pœnâ extraordinariâ puniri poſſunt, ut ibidem additur. Eadem autem pœna impoſita eſt furantibus res tempore incendij foras projectas, quæ eſt impoſita furantibus res, tempore naufragij, *l. Pedius* 4. *ff. de incendio &c. Farinac. p.* 7. *q.* 168. *n.* 78. Hodie autem auferens res in naufragio projectas in terram punitur pœnâ arbitrariâ Judicis, pro qualitatibus perſonarum, *l. de ſubmerſis* 5. *C. de naufrag. libr.* 11. *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu* 297. *n.* 1.

His addendum, quòd præter actionem, & pœnam criminalem contra furem auferentem res, occaſione incendij, vel naufragij, datur etiam actio civilis ad reſtitutionem rerum ablatarum, intra annum in quadruplum, poſt annum verò, in ſimplum, *l.* 1. *in princ. ff. de incendio &c. Farinac. c. l. n.* 80.

TITVLVS XIX.

DE USURIS.

Uſura vitium eſt affine rapinæ, & furto, nam ſi quis uſuram acceperit, rapinam facit, prout dicitur in c. Si quis 10. cauſ. 14. q. 4. & quodammodò furtum, unde & reſtituere tenetur, ſicut raptor, vel fur, ideóque poſt Titulos de raptoribus, & furibus, congruo ordine, ſubjicitur hic Titulus de Uſuris, qui etiam extat in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

DE VSVRIS IN GENERE.

I. Uſura dicta ab uſu, ſicut cultura à cultu, ideóque in genere ſignificat uſum alicujus rei, quomodo dicitur uſura lucri, vel vitæ, pro uſu. Inde verò nomen uſuræ tranſlatum eſt ad ſignificandum incrementum, vel lucrum, & commodum, ſeu fructum ex uſu rei provenientem, juxta illud Ciceronis in libro de ſenectute: *Terra nunquam ſine uſura reddit, quod accepit*, ubi fructus ſupra ſemen, & quaſi lucrum, quod terra ex ſemine ſibi mandato reddit, uſuram appellat, *Molin. tr.* 2. *de juſtit. diſ.* 303. *n.* 1.

§. I.

Quid ſit uſura, & quotuplex?

II. Assertio 1. Uſura, in præſenti materia, dupliciter accipitur: vel pro conventione, ſeu contractu uſurario: vel pro lucro, quod ex contractu uſurario acquiritur, quod etiam fœnus appellatur à fœtu, quaſi ſit partus, & fructus pecuniæ, vel alterius rei pretio æſtimabilis, quæ ex contractu pecuniario ſolvitur, vel accipitur; ſicuti & furtum ſubinde non pro actione furandi, ſed pro re furtiva accipitur, *Molin. c. l. n.* 2. & 4.

Primo modo ſumpta deſcribitur uſura à *Covarruvia l.* 3. *var. reſol. c.* 1. *n.* 2. §. *Uſura.* Eſt actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale, ultra ſortem, ex vi, & cauſa mutui principaliter. Secundo verò modo ſumpta uſura, eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens, tanquam debitum, hoc eſt, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur ſupra id, quod mutuo datum eſt; & hoc mutuum eſt materia, ſeu objectum contractûs uſurarij, *Molin. c. l. n.* 2. ut ſi v. g. pro centum florenis mutuò datis exigantur centum, & decem, ubi centum floreni vocantur ſors, ſive capitale: decem verò uſura, ſive fœnus, vel lucrum ultra ſortem.

III. Pro intellectu hujus utriuſque deſcriptionis notandum primò. Uſura poteſt committi, vel

per

per ſolum actum internum, cùm quis mutuò dat centum Titio, cum intentione, ac ſpe recipiendi ab eo ultra ſortem, quæ eſt uſura mentalis, de qua infrà, ſicut ſuprà de Simonia etiam dictum eſt. Vel per actum externum, cùm quis mutuat alicui mille, cum expreſſo pacto reddendi ultra ſortem quinquaginta. *Covarr. c. l.* Neque verò refert, an conventio per ſtipulationem inita ſit, an verò per nudum pactum, *l. Quamvis 3. & l. Frumenti 12. C. de uſur. Henric. Caniſ. tr. de uſuris, c. 1. n. 6.*

Notandum ſecundò, nomine lucri hîc intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis, & pretio æſtimabilis, nam quicquid ſorti accedit, uſura eſt, ſive illud ſit pecunia, ſive frumentum, vinum, oleum, ſive quodcunque aliud temporale, ſi ampliùs requiratur, quàm quod mutuo datum eſt, *c. 1. & ſeqq. cauſ. 14. q. 3.* Hinc ſequitur primò, ſi quis mutuet, cum pacto, ut ultra ſortem reſtituendam, pro ſe oretur, vel ſacrificetur, non eſt uſura, ſed potiùs ſimonia, quia nihil temporale accipitur ſupra ſortem, ſed mutuò datur aliquid temporale, quaſi in compenſationem pro re ſpirituali, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 2.* Sequitur ſecundò, ſi quis mutuò det, ut ultra ſortem conſequatur amicitiam, vel benevolentiam mutuatarij, non erit uſura, quia amicitia, & favor non cenſetur pretio æſtimabilis, ſi non ex obligatione juſtitiæ, ſed gratis, ac voluntariè, ſeu liberè exhibeatur, *Leſſ. l. 2. de juſtit. c. 20. dub. 3. n. 18.* Aliud eſt, ſi mutuò data ſit pecunia, cum pacto, ut mutuatarius obligatus ſit ad obſequia, vel honorem externum præſtandum mutuatori, vel ad illum apud alios laudandum, vel commendandum, tunc enim uſura committetur, quia munus ab obſequio, & à lingua ſunt pretio æſtimabilia, adeóque materia uſuræ, ſi in pactum deducantur, quod ultra ſortem præſtari debeat, nam quamvis fama, & honor, ſecundùm ſe, non ſint pecuniâ æſtimabilia; tamen onus, & obligatio, quæ imponitur, ultra ſortem, mutuatario obſequia præſtandi, vel laudandi, aut honorandi, pretio æſtimatur, ideóque etiam pro hujusmodi operibus ex obligatione præſtandis merces conſtitui ſolet, *Laym. c. l. n. 2.* Similiter uſura committitur, ſi quis mutuò det alicui, cum pacto, ut remittat ſibi obligationem reſtituendi famam mutuatario priùs injuſtè ab ipſo læſam, quia talis remiſſio eſt pretio æſtimabilis, cùm ſit oneroſa, & moleſta ipſi mutuanti, qui famam læſit. Idemque eſt, ſi quis mutuet, cum eo pacto, ut mutuatarius remittat actionem, quam juſtè intentaſe poteſt, ob injuriam ſibi illatam à mutuante, nam hoc jus agendi eſt pretio æſtimabile: & quamvis injuriam inferens, ante Judicis ſententiam, non teneatur ſatisfacere pro injuria illata: habet tamen læſus jam ante ſententiam jus exigendi ſatisfactionem à Judice, quod ex pacto, & obligatione remittit pro mutuo, ideóque uſuram committit: niſi tamen præſumi poſſit, quòd mutuatarius gratis, & liberaliter condonare velit obligationem ſatisfaciendi pro injuria illa, ob præſtitum beneficium mutuationis, *Molin. cit. tr. 2. diſ. 107. n. 8. Laym. c. l. n. 2.*

IV. Notandum tertiò, ſi lucrum non proveniat immediatè ex mutuo, ut ſi quis mutuò det pecuniam, non cum pacto, & ex obligatione juſtitiæ, ut ultra ſortem ſibi, tanquam ex vi mutuationis, debitum aliquod temporale det mutuatarius, ſed ſolùm ex amicitia, & gratitudine, vel quod alio titulo ipſi debitum eſt, ut ſi quis mutuet, cum pacto; ut mutuatarius priùs debitum ſolvat, reddat depoſitum, injuſtè non noceat &c. non eſt uſura, quia non accipit aliquid ſupra ſortem, ex vi mutui, ſed quod alio titulo jam erat debitum. Item ſi quis rem ſuam vendat ſupra juſtum pretium, hoc lucrum non eſt uſura, quia non provenit ex mutuo, ſed ex injuſta venditione, vel emptione: vel ſi pecunias alicui concedat ad pompam, vel oſtentationem, petito certo pretio, non eſt uſura, quia pretium illud, ultra ſortem, non accipitur, ratione mutui, ſed ratione locationis pecuniæ, adeóque talis non incurrit pœnas uſurariorum, *Leſſ. c. l. n. 19. & 20.* Quare uſura habet propriè tantùm locum in mutuo, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. & ſeqq.* & alij communiter, & Chriſtus Luc. 6. dicens: *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, de ſolo mutuo loquitur, de quo plura infrà.

Notandum quartò, ad uſuram non requiritur mutuum formale, & expreſſum, ſed ſufficit etiam virtuale, ſive implicitum, ex quo lucrum ultra ſortem provenit, ut cùm quis vendit rem pluris juſto, ob dilatam ſolutionem pretij: vel etiam juſto minoris, ob anticipatam ſolutionem illius, tunc enim venditor implicitè mutuat emptori pretium, usque ad tempus ſolutionis; & emptor, anticipando ſolutionem, implicitè mutuat pretium usque ad tempus traditionis rei emptæ, cum lucro in exceſſu, vel diminutione juſti pretij, ideóque lucrum inde proveniens eſt uſurarium, *Leſſ. cit. c. 20. n. 21.*

V. Assertio 2. Uſura dividitur primò in mentalem, & realem. Mentalis eſt, quando quis eo animo, & intentione mutuat, ut acquirat lucrum ex mutuo, tanquam ex juſtitia debitum in compenſationem illius: quamvis nullo interveniente pacto expreſſo, vel tacito de lucro. Quare uſura mentalis in præſenti non accipitur pro ſola voluntate, ſive peccato interno uſuræ, prout præſcindit ab omni actu externo, ſed accipitur pro actu externo, quo mutuum datur, cum ſpe, & intentione accipiendi lucrum ex mutuo, quamvis ſine ullo pacto. Verùm de uſura mentali plura infrà. Uſura realis eſt, quando quis mutuat, cum pacto expreſſo, vel tacito accipiendi ultra ſortem, lucrum ex mutuo, quæ diſtinguitur ab uſura mentali, quia in hac nullum pactum uſurarium intervenit, ſed ſolùm intentio uſuraria, in reali intervenit pactum uſurarium: idque vel expreſſum, vel implicitum, ut ſi mutuans dicat mutuatario, ſcis bene, qualis conſuetudo ſit, memento, me habere amplam familiam, & liberos, ſpero pecuniam mutuò datam non reverſuram vacuam, *Azor. p. 3. libr. 5. de uſura, c. 3. in princ. Molin. tr. 2. de juſt. diſ. 303. n. 10.* Quòd ſi quis habeat voluntatem accipiendi ultra ſortem lucrum ex mutuo, ita ut actu tamen nihil det mutuò, erit uſura merè mentalis, *Azor. c. l.*

Secundò dividitur uſura in expreſſam, ſeu formalem, & virtualem, ſive palliatam. Expreſſa, ſeu formalis, & manifeſta eſt, quando exigitur pretium pro mutuo, v. g. mutuo tibi centum florenos, ut poſt annum mihi reddas centum, & quinque. Virtualis, ſive palliata uſura eſt, cùm res venditur cariùs, vel viliùs, ob dilatam, vel anticipatam ſolutionem, ut dictum ſuprà, de quo plura infrà.

Tertiò uſuræ aliæ ſunt compenſatoriæ, in quibus pa-

bus pactum fit de ſolvenda, ultra ſortem, pecuniâ, vel aliâ re pretio æſtimabili, ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, vel ratione periculi, laboris, vel expenſarum, quæ probabiliter ſubeunda, vel facienda erunt in mutuo recuperando, quæ etiam uſuræ reſtauratoriæ vocantur. Aliæ ſunt uſuræ punitoriæ, in quibus pactum fit de ſubeunda pœna aliqua, ultra ſortem, ſi mutuatarius in mora fuerit non reddendi mutuum tempore ſtatuto. Aliæ denique ſunt uſuræ lucratoriæ, in quibus ex pacto, ultra ſortem, præſtandum eſt aliquod lucrum temporale, causâ, & nomine mutui principaliter exactum, *Azor. c. l.* de quibus an, & quando ſint licitæ, nec nè, infrà dicetur.

§. II.

Quo Jure uſuræ ſint prohibitæ?

VI. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, uſuræ lucratoriæ, & propriè dictæ, ſive apertæ, ſeu expreſsæ, ſive palliatæ, & implicitæ, ſunt prohibitæ, non ſolùm Jure poſitivo, Divino, & Eccleſiaſtico, ſed etiam Jure naturali. Eſt communis, & Catholica doctrina cum *S. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. De Jure Divino conſtat ex pluribus locis S. Scripturæ, *Deuteron. c.* 23. *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam &c. Pſal.* 14. ubi dicitur, quòd habitabit, & requieſcet in Monte Sancto Domini, *qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, & conſequenter qui dedit, non habitabit. Item *Pſal.* 54. *Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate &c. non defecit à plateis ejus uſura, & dolus. Ezech. c.* 18. *Qui ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit*, hic juſtus eſt, *vitâ vivet*, ait Dominus, & infrà: *Si genuerit filium ad uſuram dantem, nunquid vivet? non vivet.* Denique Lucæ 6. ait Chriſtus, *mutuum date, nihil inde ſperantes*, nempe ultra ſortem. Quæ verba Papa Urbanus III. in *c. Conſuluit* 10. *h. t.* adfert, ad probandum, uſuram Jure Divino eſſe prohibitam: & licèt illa verba potuiſſent fortè explicari de conſilio, non de præcepto: tamen ſuppoſitis alijs locis S. Scripturæ, meritò ita intelligi poſſunt, ut ibi non conſilium, ſed præceptum contineatur. Deinde etſi verba illa priora, *mutuum date*, conſilium tantùm contineant (extra caſum neceſſitatis proximi) at verba poſteriora *nihil inde ſperantes*, præceptum continent, ut poſtquam mutuò datum eſt, nihil ampliùs exigatur, quàm mutuatum eſt, prout explicat *S. Thom. cit. q.* 78. *art.* 1. *ad* 4. quemadmodum & verba Pſalmi 75. *Vovete, & reddite DEO veſtro*, explicanda ſunt, quoad votum de conſilio, quoad impletionem voti, poſtquam editum eſt, de præcepto. Et hinc etiam in *c. Quia in omnibus* 3. *& c. ſeq. h. t.* dicitur, *crimen uſurarum utriúſque Teſtamenti paginâ condemnari, & reprobari.*

Præterea quòd etiam Jure Canonico uſuræ ſint prohibitæ, conſtat ex Decreto *cauſ.* 14. *q.* 3. *&* 4. *& ex Decretalibus Gregorij IX. toto Titulo de uſuris, & ex Sexto Decretalium eod. tit. & ex Clement. unic. §. fin. eod.* ubi Clemens V. in Concilio Viennenſi definivit, & ſtatuit: » Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere » uſuras non eſſe peccatum, eum velut hæreticum » puniendum: locorum nihilominùs Ordinarijs, & Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis diſtrictiùs injungens, ut contra eos, quos de hujusmodi errore » diffamatos invenerint, aut ſuſpectos, tanquam » contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi, procedere non omittant. »

Idem colligitur ex Concilio Niceno *c.* 17. *relato in c. Quoniam* 2. *diſ.* 47. Quare uſuras eſſe illicitas eſt de fide, ut ex communi docet *Card. Lugo tom.* 2. *de juſtit. diſ.* 25. *ſec.* 2. *n.* 8. licèt aliqui dicant, oppoſitum non eſſe hæreſim, ſed temerarium, periculoſum, & erroneum, vel errori proximum.

Denique quòd etiam Jure naturæ ſint prohibitæ, ac illicitæ uſuræ, docent communiter Theologi, & Jurisperiti, & probatur ex Teſtimonijs S. Scripturæ, præſertim Vet. Teſtamenti ſuprà allatis, ex quibus SS. Pontifices, & Concilia probant, eas eſſe contra Jus naturæ, alioquin malè id probarent ex Veteri Teſtamento, cujus præcepta poſitiva, ſcilicet judicialia, & cæremonialia, quæ non ſunt legis naturalis, ſublata ſunt in novo Teſtamento, nec ampliùs poſt mortem Chriſti obligant, ſed ſolùm moralia, quæ ad Decalogum pertinent, *Molin. cit. tr.* 2. *diſ.* 104. *n.* 14.

VII. Idem etiam probatur ratione, quia eſt contra juſtitiam, ut in commutatione unius rei pro alia plus exigatur, quàm res valeat, ſive ut accipiens plus debeat reddere, quàm accepit, ut patet in venditione, in qua non licet plus pretij accipere, quàm merces valent, & in alijs commutationibus, niſi alius titulus interveniat, ob quem dans plus accipere poſſit, quàm dedit, de quo infrà. At qui accipit uſuram in mutuo, accipit plus, quàm dedit, adeóque etiam plus, quàm valeat, quod dedit: ut ſi v. g. qui dedit mutuos centum florenos, ſupra centum recipiat decem florenos, is accipit plus, quam dedit, & ſupra valorem mutui dati, ergo peccat contra juſtitiam. Neque verò pro jure utendi, ſive uſu pecuniæ quippiam exigi, vel accipi poteſt à mutuatario, quia cùm in mutuo transferatur plenum dominium pecuniæ, vel alterius rei mutuò datæ in mutuatarium, mutuum enim ideo dictum eſt, quod ex meo tuum fiat, *l.* 2. *§. Appellata, ff. de reb. Cred.* ad hunc velut dominum jus utendi, & omne commodum, ac lucrum, tanquam de re ſua perceptum, de jure ſpectat: adeóque iniquum eſt lucrum capere ex re, quæ jam in dominium alterius tranſijt, vel quippiam pro uſu rei alienæ, ultra ipſam rem datam, ejusque valorem, exigere, vel accipere: ſicut ſi quis vendat equum pro juſto pretio, iniquum foret, plus exigere pro jure utendi equo, quando enim taxatur pretium juſtum alicujus rei, hoc ipſo æſtimatur tota res, cum jure utendi illa. Aliud eſt in locatione, in qua dominium rei locatæ penes dantem, ſeu locantem manet, & conſequenter etiam periculum pariter ac commodum, ideóque pro uſu rei ſuæ tanquam ad ſe pertinentis poteſt aliquid exigere, & accipere, & vendere uſum rei ſuæ ad tempus, *S. Thom. cit. q.* 78. *art.* 1. *ad* 5. At verò in mutuo, ſi mutuans exigeret pecuniam, ultra rem mutuò datam, venderet uſum rei jam non ſuæ illi, qui eſt plenè dominus ejusdem rei. Sed neque ob onus, ſeu laborem numerandi pecuniam, aliquid exigi poteſt, quia hoc onus ſecum fert ipſa ſubſtantia mutui, nam pecunia mutuari non poteſt, niſi numeretur, & numeratio fit in bonum utriúſque, accipi-

entis,& mutuantis, ut tantundem reddatur, quantum datum eſt,& neuter fraudetur, *Azor. p. 3. l. 5. de uſura c. 2. q. 4.* Præterquam quòd ordinariè labor ille numerandi exiguus ſit: quòd ſi notabilis foret, pretium accipi poſſet, non vi mutui, ſed tanquam merces laboris, ſive operæ mutuatario locatæ, *Navarr. in Man. c. 17. n. 209. in fine. Laym. cit. c. 16. num. 7.*

VIII. Probatur ſecundò, quia pecunia, frumentum, vinum, & aliæ hujusmodi res, quæ in numero, pondere, & menſura conſiſtunt, & quæ mutuò dari ſolent, ex ſe ipſis ſunt ſteriles, & non frugiferæ, quia ipſo uſu conſumuntur, & earum uſus eſt abuſus, ſive abſumptio rei, nec à dominio ſeparari poteſt, adeóque nec ſeparatus in æſtimationem, & commutationem ſeorſim venire poteſt, ſicut in locatione v. g. equi, vel domûs, dominium ſeparari poteſt ab uſu equi, aut habitatione, quæ conductori conceditur. Res autem fructifera dicitur, ex qua permanente uſus, vel fructus, ſeu commoditas percipi,& ſeparari poteſt, ut ex agro frumentum, ex vinea uvæ, ex vacca lac, caſeus, fœtus: ergo iniquum eſt pro talium rerum uſu, vel fœtu, qui à dominio rei jam in mutuatarium translatæ, v. g. pecuniæ mutuatæ, ſeparari non poteſt, aliquid accipere, vel exigere, *S. Thom. cit. q. 78. art. 1. in corp. Abb. in Rubric. h. t. n. 2.*

IX. Cæterùm contra id, quod dictum eſt, uſuras Jure Divino,& naturali eſſe illicitas, ac prohibitas objici poteſt primò ex Scriptura *Deuteron. c. 23. v. 19. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam &c. ſed alieno*, & c. 28. v. 10. præcipitur populo Judaico, *fœnerabis gentibus multis*, & *Luc. c. 19.* dictum eſt ſervo pigro: *Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego cum uſuris exegiſſem illam.* Verùm ad primum locum reſpondetur, ibi ſolùm permiſſas eſſe Iſraelitis uſuras erga extraneos, non tanquam licitas, ſed quia non punitæ fuerunt, ad majus malum vitandum, ne ſcilicet Judæi à ſe invicem uſuras acciperent, propter avaritiam, cui dediti erant, quæ eſt reſponſio S. Thomæ *cit. q. 78. art. 1. ad 2.* ſicut apud Chriſtianos in quibusdam locis permittuntur meretrices, quia non puniuntur, qui cum eis ſcortantur. Vel quia DEUS permiſit Judæis, ut uſuras acciperent à gentilibus, tanquam ab hoſtibus, quos licet in bello juſto ſpoliare bonis ſuis, adeóque id non eſt accipere lucrum ex mutuo, ſed occaſione mutui exigere, quod aliunde debitum eſt. Vel denique quia DEUS dedit Judæis dominium,& licentiam hâc ratione ſpoliandi exteros, ſicut dedit eis licentiam exſpoliandi Ægytios, *Molin. cit. diſ. 304. n. 18.* & alij apud ipſum. Ad ſecundum locum S. Scripturæ dicitur, fœnerari ibi accipi pro dare mutuò, *Molin. c. l.* Ad tertium locum ex S. Luca dicitur, uſuras ibi accipi metaphoricè, ut bonis à DEO acceptis augeamus, & multiplicemus merita, & bona ſpiritualia ad noſtram utilitatem, ut explicat *S. Thom. cit. q. art. 1. ad 1.* Deinde ibi ſermo eſt de dando ad menſam, id eſt, ad licitam negotiationem, quæ aliquando appellatur uſura, in qua dominium pecuniæ manet penes negotiantem, & tam lucrum ex ea perceptum, quàm periculum ad eundem ſpectat, *Molin. c. l. n. 18. in fine.*

X. Objicitur ſecundò, LL. Civiles permittunt & approbant uſuras, ut conſtat ex *Titulo ff. & C. de uſuris*: durum autem eſſe videtur, ejusmodi Leges à ſapientiſſimis JC.tis Romanis inventas, & ab Imperatoribus Chriſtianis latas, ac promulgatas condemnare, tanquam iniquas, & illicitas. Reſpondetur, etſi nonnulli DD. dicant, Jure Civili eſſe quidem permiſſas uſuras, quia illud crimen non punit, ad evitanda peccata majora, non tamen hoc jure eſſe approbatas tanquam licitas: Contrarium tamen ſatis apertè colligitur ex *ff. & C. de uſuris*, ubi conceditur actio ad exigendas uſuras in quantitate à Lege conceſſa, & denegatur repetitio uſurarum jam ſolutarum, & coguntur qui contraxerunt uſuras ſolvere. Et quidem in *l. Eos 26. & 2. ſeqq. C. h. t.* permittitur uſura centeſima, hoc eſt, ut pro centum v. g. aureis mutuatis, ſingulis menſibus, ſolvatur pars centeſima, id eſt, unus aureus, ultra ſortem, & ſingulis annis 12. aurei: quamvis hujusmodi uſura, quia erat admodum gravis, ſolùm permittebatur in pecunia trajectitia, hoc eſt, quæ mutuò dabatur mercatori trajectitio, ſive acturo cum pecunia trans mare, cum periculo creditoris, ſive mutuantis, ſi navis pereat, *cit. l. Eos, §. 1. & l. 1. ff. de nautico fœnore.* Alijs verò mercatoribus, ſive negotiatoribus concedebantur uſuræ beſſes, hoc eſt, pro centum octo aurei, ſingulis annis: Illuſtribus verò perſonis uſuræ trientes, id eſt, quatuor aurei, ſingulis annis, pro centum. Reliquis verò concedebatur accipere uſuras ſemiſſes, id eſt, ſex aureos pro centum, quolibet anno, ut conſtat ex *cit. l. Eos, §. 1.* At verò uſuræ uſurarum erant prohibitæ, ita ut nunquam liceret, quot annis, uſuras exigere ex lucro per uſuras accepto, ſed tantùm ex ipſo capitali mutuato, neque poſſent cedere, vel accenſeri ſorti capitali, & ex eo per uſuras aucto uſuras exigere, *l. Placuit 29. ff. h. t. & l. ult. C. eod.*

Verùm omnes iſtæ Leges Civiles permittentes, & approbantes uſuras contra Jus Divinum, & naturale, correctæ, & abrogatæ ſunt per Jus Canonicum, ut conſtat ex *Clem. un. h. t.* cui omnes Principes, & Magiſtratus Chriſtianos obedire oportet, cùm uſuræ contineant peccatum: Summus autem Pontifex plenam habet poteſtatem, etiam ſuper Laicos, in ijs, quæ ſalutem animarum, finemque ſupernaturalem concernunt, *Covarr. l. 3. reſol. c. 1. n. 6. Azor. p. 3. l. 5. cit. c. 2. q. 3. Molin. cit. diſ. 304. num. 17.*

XI. Objicitur tertiò, volenti, & conſentienti non fit injuria, nec dolus, *l. In donationis 34. C. de tranſact.* & ſimilibus: at quando ex pacto promittuntur uſuræ, id fit à volente, & conſentiente, quia pactum eſt duorum, vel plurium in idem placitum, ſeu conſenſus, *l. 1. ff. de pact.* & contractus ſunt ab initio voluntatis, ergo illi, qui ſolvit uſuras promiſſas, nulla fit injuria, adeóque recipiens non tenetur illas reſtituere. Reſp. ei, qui omnino liberè conſentit, nulla fit injuria, nec dolus, ideóque ſi mutuatarius ex mera liberalitate,& gratitudine pro beneficio accepto aliquid ultrà ſortem dat, mutuans nihil tenetur reſtituere. At volenti,& conſentienti, non ſimpliciter, & cum plena libertate, ſed coactè,& invitè fit injuria, ſi ab eo accipiatur, & non adſit alius titulus, ex quo id debeatur: ſicut in propoſito, dans uſuras,

non

non eſt ſimpliciter volens, ſed neceſſitate coactus eas ſolvit, quia creditor, ſine uſura, mutuum dare non vult, adeóque voluntate mixtâ involuntario ſolvit, & in dubio ſemper præſumitur debitor invitus ſolvere, cùm nemo præſumatur ſponte jactare ſuum. *l. Cùm de indebito. 25. ff. de probat. Molin. cit. diſ. 304. n. 11. Gregor. Tholoſan. l. 2. de uſuris. c. 3. n. 8.*

Deinde hîc non conſideratur voluntas, & conſenſus ſolventis uſuras, ſed potiùs transgreſſio legis Divinæ, & naturalis, quæ prohibet uſuras, ideóque promiſſio de ſolvendis uſuris contra legem prohibentem facta eſt nulla, *l. Non dubium. 5. C. de legib.* ſeu inefficax, quia uſuræ ſolutæ, tanquam indebitæ, condici & repeti poſſunt, & dum lex prohibet uſuras, prohibet etiam eas recipi à ſponte ſolvente, quia is, qui ſolvit, non peccat, ſed qui recipit uſuras, de quo infrà. Sicut ergo adulter non excuſatur, ſi dicat, ſe cum conſenſu mulieris adulterâſſe: ita neque uſurarius dicendo ſe, cum conſenſu mutuatarii, accepiſſe uſuras, quin nihilominùs ſit violatio legis divinæ & offenſa Dei, *Tholoſ. c. l.*

XII. Objicitur quartò, licitum eſt pro uſu vaſorum aureorum, & argenteorum quippiam accipere, & lucrum ex uſu eorum capere, nam & locari poſſunt, ergo etiam licitum eſt pro ipſis nummis aureis, & argenteis mutuatis aliquid exigere, & accipere, quia quoad ſubſtantiam non differunt nummi, & vaſa. *Reſp.* multum intereſt inter pecuniam ſignatam, & mutuatam, & vaſa mutuata, quia pecunia utendo conſumitur, non item vaſa, quamvis argentea, ſed poſt uſum remanent, & reſtitui poſſunt in eadem ſpecie, ſive individuo. Et pecunia cùm certam æſtimationem habeat, *l. 3. ff. de in litem jurando*: non cadit in eam ſingularis affectio, nec debet in eadem ſpecie, vel individuo reddi, ſed in eadem quantitate: niſi & nummi tantùm ad utendum dentur, ſine conſumptione, ut quia ex illis utilitas, vel voluptas percipi poteſt, ſalvis corporibus, tunc enim dominium nummorum non transfertur in accipientem, ſed ſolùm uſus conceditur, pro quo aliquid accipi poteſt: & uſus talis eſt ſeparatus à dominio, & reddi debent nummi in individuo. Itáque non principalis uſus pecuniæ, ſed ſecundarius poteſt vendi, & locari, remanente eodem corpore pecuniæ in individuo, *Tholoſ. c. l. n. 7.*

XIII. Objicitur quintò, Ea quæ parificantur in effectu, debent etiam parificari in juris diſpoſitione, *l. A Titio. 108. ff. de V. O. l. Illud. 32. ff. Ad leg. Aquil.* Sed pecunia, & opera hominis in effectu æquiparantur, *l. Societates. 5. §. 1. ff. Pro ſocio*, ergo ſimile jus ſtatuendum eſt in utraque: ſicut ergo poteſt quis exigere, & participare lucrum pro opera ſua, ita & pro pecunia ſua. Sed negatur conſequentia, quia opera hominis poteſt fructificare, ſeu fructum, & lucrum producere: non item pecunia, quæ ex ſe eſt ſterilis, & ſine opera hominis, non eſt naturâ apta ad fructificandum, ſive lucrum producendum, *Tholoſ. c. l. num. 13.*

§. III.

An uſuræ licitè poſſint exigi, & accipi, ob favorem cauſæ piæ, vel aliud opus bonum ſaltem diſpenſativè?

XIV. Reſpondetur negativè, prout ſumitur ex c. *Super eo. 4. h. t.* Nam cùm Epiſcopus Panormitanus quæſiviſſet ex Papa Alexandro III. an poſſit per diſpenſationem pecunia recipi ad uſuram, ut per illam pauperes, qui in Saracenorum captivitate detinentur, poſſint liberari? Reſpondet Papa, cùm uſurarum crimen, utroque Teſtamento (Veteri & Novo) condemnetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam fieri non poſſe: quia cùm ſcriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis eſt quis prohibendus, ne etiam pro redimenda vita captivi, uſurarum crimine involvatur.

XV. Notandum primò, non poteſt, ne quidem prætextu redimendi captivos, vel alendi pauperes, permitti facultas dandi pecunias ad uſuras, nempe ut illâ pecuniâ uſurariâ à fœnerante redimantur captivi, vel ut aliud pium opus fiat, prout ſumitur ex hoc cap. Ratio eſt, tum quia nulla diſpenſatio fieri poteſt in eo, quod utroque Teſtamento, antiquo & nuvo, eſt prohibitum, ſicut ſunt prohibitæ uſuræ: tum quia mala non ſunt facienda, ut eveniant bona, ad *Rom. 3. Gl. hîc V. Diſpenſationem*: nec ſunt faciendæ eleemoſynæ de fœnore, & uſuris, *c. Non eſt putanda. 27. cauſ. 1. q. 1. & c. 5. cauſ. 14. q. 5.* nec auferendum eſt aliquid divitibus, ut detur pauperibus, *c. Fortè. 3. cit. cauſ. & q.* tum quia non licet pro vita alterius ſervanda mentiri, *c. Ne quis. 14. c. Si quis. 17. cauſ. 22. q. 2.* ergo multò minùs licet uſuras exercere, ob utilitatem proximi, quia hoc multò gravius eſt peccatum, quàm mendacium, *cit. c. Super eo, Tholoſ. l. 2. de uſur. c. 8. n. 16. & 2. ſeqq.*

Notandum ſecundò, etſi plures Interpretes *cit. c. Super eo*, ſic intelligant, quòd in eo prohibeatur, non ſolùm exercere uſuras, ſive pecuniam dare, ſeu mutuare ſub uſuris, ſed etiam ſolvere, vel promittere uſuras, ita ut nec ad redimendos captivos, liceat pecuniam mutuam accipere, promittendo, vel utendo uſuris, quia ſi non reperirentur, qui acciperent pecuniam ſub uſuris, nullum peccatum uſuræ committeretur, ergo accipientes dant cauſam, ut uſuræ exerceantur, & per conſequens etiam peccant, quia involvuntur uſurarum crimine, ut dicitur in fine hujus c. nam qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur. Veruntamen etſi mutuare pecuniam ſub uſuris ſemper ſit peccatum, & illicitum, etiam ſub prætextu operis boni, & illicitum etiam ſit inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris, qui aliàs non dediſſet pecuniam ad uſuras, quia talis cauſam daret delicto, quomodo intelligi debet hoc *cap. Super eo*: eſt tamen licitum petere mutuum, & accipere ſub uſuris ab eo, qui jam determinatus, & paratus eſt non mutuare, niſi ſub uſuris, cùm tamen, ſi vellet, poſſet licitè, & ſine uſuris dare; modò juſta cauſa petendi adſit, videlicet neceſſitas, vel utilitas petentis mutuum, vel etiam ut alteri egenti ſuccurrat; adeóque

licitum eſt uſuras accipere, non tantùm pro opere neceſſario, ſed etiam pro utili, & indifferente, quia hoc non eſt cooperari peccato uſurarii, ſed tantùm illud permittere, & uti peccato ejus voluntario, ad conſulendum propriæ, vel alienæ neceſſitati, & uti jure ſuo, ut docet *S. Thom. cit. q. 78. art. 4. Abb. hîc n. 4. Azor cit. l. 5. c. 17. q. 12.* & alii Theologi, & Canoniſtæ communiter. Idque confirmatur ex *c. Debitores. 6. de jurejur.* Ubi qui juravit ſe ſoluturum uſuras, tenetur adimplere juramentum, ergo ſolvere uſuras non eſt peccatum, aliàs tale juramentum eſſet illicitum, neque ſervandum, *c. Si Verò. 8. eodem.*

XVI. Notandum tertiò, non poteſt Imperator, vel alius Princeps ſupremus per Leges Civiles, vel aliàs permittendo, uſuras facere licitas, ita ut licitè, & ſine peccato exigi, vel accipi poſſint, quia Princeps ſecularis non poteſt tollere leges divinas aut Canonicas, ſeu Pontificias, maximè in his, quæ continent peccatum, *c. 1. & ſeqq. diſ. 10. c. Inferior. 4. de major. & obed.* quamvis in ea quantitate, in qua tolerantur uſuræ, ſecundùm Leges Civiles, non poſſit puniri uſurarius, quia uſuras poteſt Imperator aut Princeps permittere, remittendo pœnam, ſive non puniendo: non autem poteſt præcipere, ut uſuræ fiant, vel ad eas auxilium præſtare, *Tholoſ. l. 2. de uſur. c. 8. num. 1. & 2.* Imò nec S. Pontifex poteſt diſpenſando facere licitas uſuras, ut colligitur ex *cit. c. Super eo*: ibi: *ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri, non videmus*, quia Papa non poteſt diſpenſare contra prohibitionem Juris Divini, & naturalis in his, quæ ſecundùm ſe, & ex objecto ſuo mala ſunt, & peccatum continent contra legem Divinam, & naturalem, *Tholoſ. c. l. n. 3. & 6. Molin. cit. diſ. 304. num. 19.*

XVII. Hinc infertur, Principes Chriſtianos, & Poteſtates publicas graviter peccare, ſi auctoritate ſuâ concedant, vel etiam præcipiant, ut Chriſtiani, qui mutuò acceperunt pecunias à Judæis, vel aliis infidelibus juriſdictioni ſuæ ſubjectis, uſuras ſolvant: vel etiam leges, & Statuta condant, quibus jubentur Judæis ſolvere uſuras, quas ſe ſoluturos promiſerunt: quia cùm uſuræ Jure naturali ac Divino ſint prohibitæ, cedántque in Reipubl. & membrorum ejus detrimentum, non ſolùm graviter peccant, qui uſuras exigunt, & accipiunt, ſed etiam illi, qui conſentiunt in peccatum eorum, qui eas iniquè exigunt, vel illas auctoritativè approbant, vel qui alio modo cooperantur cum eis in uſuris exigendis, vel accipiendis. Nihilominùs tamen permittere uſuras impunè exerceri à Judæis, vel aliis infidelibus, vel etiam fidelibus, & exercentes uſuras non punire, ad cavenda majora mala, & ſcandala, quæ orirentur, ſi Princeps, vel Poteſtas publica eas, in raro aliquo eventu, impedire tentaret, non eſt peccatum, ſed licitum, quia id non eſt directè conſentire in peccatum uſuræ, vel illud approbare, ſed permittere ad vitanda majora mala, vel ob majus aliquod publicum bonum: ſicut etiam permittuntur meretrices in Republ. & tolerari poſſunt hæretici in particulari aliquo eventu, & ſpectacula ac ludi publici, in quibus peccata quædam committi ſolent, *Azor p. 1. l. 8. c. 21. q. 13. Molin. c. l.* Limitari autem hoc debet, modò Principes, vel Magiſtratus non dent licentiam Judæis exercendi uſuras, cum obligatione, ſeu pacto ipſis ſolvendi magna tributa, quò fit, ut uſurarii uſuras augere cogantur, & pauperes magis exhauriantur, *Leſſ. l. 2. c. 20. num. 179. Laym. cit. c. 16. num. 7. concl. 2.* An autem univerſaliter illicitum ſit ſubditos cogere ad ſolvendas uſuras, infrà examinabitur.

§. IV.

Vtrùm dominium uſurarum transferatur in uſurarium?

XVIII. Quæritur primò, an uſurarius acquirat dominium uſurarum, id eſt, earum rerum, quas accepit? In qua re certum eſt primò, ſi mutuatarius non habeat voluntatem transferendi dominium in uſurarium, quia ſcit ſe non eſſe obligatum ad ſolvendum uſuras, ſed ſolùm vult pecunias illas dare exteriùs, propter fidem datam, non transferri dominium, ob defectum voluntatis illud transferendi, jure enim ſuo utitur, nec obligatur transferre dominium, ſed potiùs jus habet repetendi, quod dedit, ut notat *Card. Lugo tom. 2. de juſtit. diſ. 25. ſec. 11. num. 204.* Certum eſt ſecundò, ſi res per uſuram acceptæ conſiſtant in numero, pondere vel menſura, ut pecunia, frumentum vel vinum, & ea permiſceantur cum rebus ejusdem generis, ſive ſimilibus uſurarii juſtè acquiſitis, ita ut non poſſint ampliùs ab eis ſeparari, vel diſcerni, tunc earum dominium eſt translatum in uſurarium, quia modus acquirendi dominium eſt per admixtionem rei cum alia ejusdem generis, ut conſtat ex *§. Si duorum Inſtit. de rer. diviſ. & l. Si alicui. 78. ff. de ſolution.* ut ſi fur vinum, vel frumentum ablatum miſceat cum ſuo, vel nummos argenteos cum ſuis, *Azor p. 3. Inſtit. l. 5. de uſura c. 11. §. pen. Leſſ. cit. c. 20. dub. 18. n. 156.* Ubi *n. 157.* addit, quòd quamdiu acervus, ſive cumulus ille pecuniæ extat, & aliquomodo idem permanet, ſive apud uſurarium, ſive apud alium, poteſt is, cujus res, ſine ſuo conſenſu, cum rebus alterius permixtæ ſunt, illum cumulum pro parte vindicare, juxta *l. Marcellus. 3 §. ult. ff. de rei vindic.* quia habet jus reale in illo, ita ut ante omnes alios, ei ex eodem ſatisfieri debeat: imò poteſt occultè ex eo tantum accipere, quantum ſcit ære ſua ibi permixtum eſſe.

XIX. His ſuppoſitis, prima ſententia ferè communior DD. eſt, non acquiri uſurario dominium uſurarum, ſive res ſint uſu conſumptibiles, ſive non, & ſive ſint res mobiles, quæ ſervando ſervari poſſunt, ſive immobiles, quam tenet *Azor cit. c. 11. §. ult.* quamvis etiam contrariam probabilem eſſe dicat, *Molin. tr. 2. diſ. 326. n. 7. Covarr. l. 3. reſol. c. 3. n. 6. Silveſt. V. Vſura. 6. q. 1. Leſſ. cit. c. 20. dub. 18. n. 78. Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 7. poſt S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. in corp.*

Probatur hæc ſententia primò, quia nudâ traditione non transfertur dominium, niſi præcedat venditio, vel alia juſta cauſa accipiendi, *l. Nunquam. 31. ff. de acquir. rer. domin.* Sed hîc nulla præcedit juſta cauſa, ſive juſtus titulus. Secundò quia uſurarius tenetur omnes fructus rei per uſuram acceptæ, ſi fructifera eſt, reſtituere: ſi autem dominium haberet, faceret fructus ſuos, & non teneretur, niſi ad fructus, quos mutuatarius percepturus fuiſſet, reſtituendos.

tuendos. Tertiò non minùs requiritur ad transferendum dominium rei uſurariæ, quàm ad transferendum jus, quod habet ad illam, ſed hoc non intendit transferre mutuatarius, quod adhuc retinet, ergo multò minùs dominium, quod majus eſt, quàm jus ad rem. Porro voluntas mutuatarii transferendi dominium in uſurarium non cenſeretur eſſe inſufficiens, ob defectum voluntarii, cùm ſit abſolutè libera, ſed quia per illam non intenditur, ut uſuræ datæ abſolutè cedant in dominium uſurarii, ſed ſolùm ut ſint ipſius, quatenus ipſi debentur, non aliter, quia uſuras dans non voluit illas donare, ſed dare, quantum juſtitiæ ratio permittit, nec plus à ſe abdicare, quàm ex juſtitia debeat, *Leſſ. c. l. n. 159. Zoeſ. in comment. h. t. n. 23.*

XX. Secunda ſententia affirmat, uſurarium acquirere dominium rerum per uſuram acquiſitarum, ſed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus ſit reſtituere, quicquid accepit, quia injuſtè, & per injuriam accepit, quam tenet *Navarr. in man. c. 17. n. 265. Lugo tom. 2. de Iuſtit. diſ. 25. ſec. 11. n. 206.* & alii apud ipſum. Ratio præcipua eſt, quia adeſt, ex parte ſolventis uſuras, abſoluta & efficax voluntas transferendi dominium, ut ſupponitur: ſolvit enim mutuatarius illas ex pacto, & conventione: & quamvis voluntas illa ſecundùm quid ſit involuntaria, quia neceſſitate coactus ſolvit, ſine quibus non vult mutuans mutuare: tamen ſimpliciter eſt voluntaria, & libera, nam & hinc, quæ ob metum, etiam gravem injuſtè illatum, dantur, transeunt in dominium accipientis, licèt cum obligatione reſtituendi.

Ad quod tamen reſpondent AA. primæ ſententiæ, diſparitatem eſſe, quia in metu adeſt titulus dandi, nam dans ex metu injuſtè incuſſo verè vult, vel gratis dare, quando metu coactus donat, vel dare ex titulo venditionis, vel alterius contractûs, qui validus eſt. At uſurarius ideo non acquirit dominium, quia qui uſuras ſolvit, non intendit donare, ut conſtat, ſed ſolvere ex debito, cùm ergo nullum adſit debitum, nihil agitur, quia nec accipit ex dono, cùm deſit animus donandi, nec ex debito, quia nullum adeſt debitum. Verùm non apparet, ſi metum injuſtum paſſus trasfert validè dominium, cur non etiam transferat mutuatarius, cùm in utroque caſu accipiens non habeat juſtum titulum ad accipiendum.

XXI. Quæritur ſecundò, an uſurarius habeat dominium earum rerum, quæ ex pecunia, vel alia re uſuraria acquiſivit, v. g. ſi pecuniâ uſurariâ ad negotiationem expoſitâ, aliquid lucratus eſt, vel emit, vel ludendo acquiſivit. Item ſi per uſuram acquiſivit agrum, vel domum, vel equum, an dominium fructuum ex agro perceptorum acquirat, vel dominium pretii, quod ob domum, vel equum venditum accepit? Reſp. primò, ſi res uſuraria ſit pecunia, tunc rerum, quas illâ pecuniâ, ſive negotiando, ſive ludendo, ſive emendo comparavit, ſibi acquirit, poſtquam res illæ ei ſunt traditæ, ideòque illas non tenetur reſtituere mutuatario, etſi debeat reſtituere pecuniam, quam per uſuram accepit, & omne lucrum ceſſans, & damnum emergens mutuatario, de quo infrà, ita docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. Silveſt. V. Vſura. 6. q. 2. dicto 2. Covarr. cit. c. 3. n. 6. Azor cit. l. 5. c. 12. Molin. diſ. 327. n. 5. Leſſ. cit. c. 20. n. 161.* & eſt communis ſententia. Idque apertè colligitur ex *l. Qui aliena. 8. C. Si quis alteri, vel ſibi &c.* Ratio eſt, quia hujuſmodi lucra non ſunt fructus pecuniæ, quæ ex ſe ſterilis eſt, ſed proveniunt ex propria induſtria, & diligentia uſurarii, ideòque ipſi acquiruntur. Sic depoſitarius, quod emit ex pecunia apud ſe depoſita, ſibi acquirit, *l. Si ex ea. 6. C. de rei vindic.* ſic etiam ſi fur aliquid ex pecunia furtiva acquirat, ſibi acquirit, quia quod ex re furtiva acquiritur, furtivum non eſt, *l. Qui vas. 48. in fine. ff. de furtis.* Item ſi uxor ex pecunia viri defuncti pertinente ad filium aliquid emat, ſuo proprio nomine, ſibi acquirit, *cit. l. 1. C. Si quis alteri.* Similiter ſi quis ſurripiat artifici inſtrumenta artis, & ſuâ induſtriâ ac labore iis aliquid lucretur, ſibi acquirit, non artifici, licèt omnes iſti teneantur reſtituere pecuniam alienam acceptam, & omne lucrum ceſſans, & damnum emergens.

Dices, talis contractus eſt involuntarius, ex parte emptoris. Si enim ſciret rem, quæ ipſi venditur, eſſe uſurariam, & alienam, vel ſaltem alteri reſtituendam, nollet emere, ergo eſt irritus. Sed reſpondetur, eum quidem eſſe aliquo modo involuntarium, & ſecundùm quid, cùm ex errore, & ignorantia procedat, quia tamen hic error non eſt circa ſubſtantiam rei, ſed circa conditionem quandam extrinſecam, & accidentalem, non eſt ipſo jure, talis contractus irritus, etſi poſſit emptor, poſtquam ſcit, contractum reſcindere, & pretium repetere, *Leſſ. c. l. num. 162.*

XXII. Reſp. ſecundò, ſi res uſuraria ſit fructifera, tunc uſurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, ſecundùm primam ſententiam ſuprà traditam, quia cùm non acquirat dominium rei uſurariæ, ergo nec fructuum ex illa re quippè aliena perceptorum: at verò juxta ſecundam ſententiam, cùm acquirat dominium rei uſurariæ, conſequenter acquirit etiam dominium fructuum ex re propria perceptorum, quamvis in foro conſcientiæ, ipſam rem uſurariam, unâ cum fructibus perceptis, reſtituere teneatur, *Azor cit. c. 12.*

XXIII. Reſp. tertiò, ſi uſurarius res per uſuram acquiſitas vendat, licèt non transferat earum dominium in emptorem, ſecundùm illam ſententiam, quæ negat, uſurarium acquirere dominium rei uſurariæ, ut colligitur ex *l. Empto. 11. §. Et inprimis. ff. de action. empt.* acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei furtivæ non eſt furtivum, *cit. l. Qui vas. ff. de furtis.* ergo nec pretium rei uſurariæ eſt uſurarium: modò tamen emptor, bonâ fide, res illas emerit, neſciens eſſe alienas, alioquin ſi ſcivit, contractus eſt irritus, ideòque tunc nec uſurarius acquirit dominium pretii, ut patet ex *l. Si in emptione. 34. ff. de contrah. empt. Leſſius c. l. n. 163. & ſeq.* Porro ſi res uſuraria vendita ab emptore evincatur, tenetur in foro conſcientiæ uſurarius totum pretium reſtituere emptori, à quo res eſt per evictionem extorta, ſicut & pretium fructuum rei uſurariæ, ſi illi per evictionem ſint emptori adempti, *Azor cit. c. 12.*

Objicitur primò, ſi radix eſt infecta, ergo & rami, ergo etiam quicquid acquiritur ex re uſuraria eſt uſurarium, & reſtituendum. Reſp. lucra parta ex pecunia, vel re uſuraria non ſunt veluti rami ipſius pecuniæ, quia non oriuntur ex ea, ſed ex induſtria uſurarii.

Objicitur ſecundò, nullus debet ex iniquitate ſua referre commodum, ergo nec uſurarius ex re uſuraria. Reſp. non referre lucrum ex uſura per ſe, ſed ex propria ſua induſtria, quamvis interveniente uſurâ: neque eſt iniquum, ut quis interdum ex actu aliquo pravo, & illicito lucrum temporale conſequatur, ut patet in actu meretricio.

Objicitur tertiò, res empta pecuniâ uſurariâ, ſuccedit loco pecuniæ, ſeu pretii. Reſp. id procedere in hæreditate, fideicommiſſo, & dote, non autem generaliter in aliis rebus quibuscunque, *Azor cit. c. 12. in fine, Molin. cit. diſ. 327. n. ult.*

SECTIO II.

DE PACTIS, TVM ILLICITIS & uſurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt, tum licitis, quæ apponi poſſunt, absque uſura.

§. I.

De pactis, ob qua contractui mutui adiecta, is efficitur uſurarius.

XXIV. Regula generalis, & communiter recepta eſt, quòd per omne pactum, ſeu conventionem, per quam præter ſortem, adhuc propter id, quod mutuo intrinſecum, & proprium eſt, imponitur mutuatario aliud gravamen, ſeu onus quodcunque, ſive nova obligatio ex juſtitia, ad quam aliàs non tenebatur, redditur contractus mutui uſurarius. Cujus ratio eſt, quia quando mutuatarius tantundem reddit, quantum accepit à mutuante, tum totum id, quod mutuans dedit, eſt compenſatum ad æqualitatem, ergo quicquid ampliùs exigitur, vel imponitur mutuatario ſupra ſortem datam, injuſtè exigitur, & imponitur, *Card. Lugo tom. 2. de juſtitia diſ. 25. ſec. 5. n. 36.* & alii. Ex qua regula plures quæſtiones hîc ſunt breviter decidendæ.

XXV. Quæritur primò, utrùm uſurarium ſit, ratione carentiæ pecuniæ, ſive pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. ad annum, aliquid ultra ſortem accipere, & de eo paciſci. Reſp. affirmativè, *Molin. tract. 2. de juſtit. diſ. 308. num. 10. & 11. Leſſ. l. 2. c. 20. dub. 14. num. 127. Laym. l. 3. Theol. mor. tract. 4. c. 16. n. 8. Lugo cit. diſ. ſec. 3. num. 17. & ſeqq.* Probatur primò, quia obligatio carendi pecuniâ, & non repetendi mutuum ad tempus, eſt intrinſeca, & eſſentialis mutuo, ſicut ergo non poteſt, ſine uſura, aliquid accipi pro mutuo, cùm debeat eſſe gratuitum; ita neque pro obligatione ad non repetendum illud, ſive ad longius, ſive ad brevius tempus, omne enim mutuum affert ſecum obligationem non repetendi illud per aliquod tempus, alioquin eſſet merum precarium: ergo ſicut mutuo dato ad menſem v. g. intrinſeca eſt obligatio non repetendi intra menſem: ita & mutuo dato ad annum, vel etiam ad longius tempus, eſt intrinſeca obligatio non repetendi, intra illud tempus, cùm nihil aliud ſit, quàm mutuum prorogatum, ſeu extenſio gratuiti beneficii ad longius tempus. Probatur ſecundò, quia mutuum, ſive ad brevius, ſive ad longius tempus ſit conceſſum, ſufficienter, & ad æqualitatem compenſatur, ſi reddatur tantundem, ac mutuò datum eſt, ſi enim mutuans centum aureos, privavit ſe facultate negotiandi, & lucrandi cum illis centum, & mutuatarius poſtea reddat centum aureos, cum facultate negotiandi, & lucrandi cum illis, redditur illi omnino æquale, ita ut nihil ampliùs reſtet ex obligatione ſolvendum: ſicut enim pecunia reddita æquivalet pecuniæ mutuò datæ: ita & facultas negotiandi, & lucrandi cum illa pecunia, æquivalet facultati illi, quâ ſe mutuans priùs privavit, *Lugo c. l. num. 21.* Simile eſt in venditione, in qua obligatio carendâ re venditâ non eſt peculiari aliquo pretio æſtimabilis.

Dices, qui mutuò dedit v. g. pecuniam, poteſt illam repetere, quando voluerit, modò non ſtatim repetat, quia tunc fruſtra mutuâſſet, ſi ergo ſe obliget, quòd intra annum nolit repetere, poterit pro tali obligatione, quippe quæ pretio æſtimabilis eſt, aliquid accipere. Reſp. *neg. conſeq.* qui enim mutuum dat ad certum ac determinatum tempus, v. g. ad annum, non imponit ſibi obligationem aliquam, ſed ſolùm ex ſua liberalitate beneficium mutui extendit ad annum: ſicut qui rem ſuam alteri donat ac tradit, nullam ſuper ſe obligationem inducit, ſed ſolùm ſe abdicat poteſtate eâ re deinceps utendi: ita nec mutuans, niſi quòd non poſſit interea uti pecuniâ mutuò datâ: quod illi ſufficienter, & ad æqualitatem compenſatur à mutuatario, dum is reddit pecuniam æqualis bonitatis, & quantitatis ac valoris, cum libera facultate eâ utendi pro libitu in perpetuum: & cùm obligatio iſta non repetendi mutuum datum ad annum, ſit intrinſeca, & eſſentialis mutuo, ut ſuprà dictum, non poteſt pretium accipi, quin accipiatur pro ipſo mutuo ultra ſortem, quæ eſt manifeſta uſura. Accedit, quòd in mutui datione transfertur dominium rei datæ in mutuatarium, ideòque poſt perfectum contractum mutui, nulla obligatio conſurgit, ex parte mutuantis, ſed ſolùm ex parte mutuatarii, qui obligatur ad reſtituendum ſuo tempore, quantum accepit, *Molin. cit. diſ. 308. num. ult. Laym. tit. c. 16. n. 7. in object. 4.*

Porro quia obligatio, quam quis in ſe ſuſcipit, mutuandi alteri, quandocunque petierit, eſt pretio æſtimabilis, ideo nummularii licitè, & ſine uſura poſſunt mercedem accipere pro hujusmodi obligatione mutuandi quibuscunque, qui mutuum petunt, præſtitâ debitâ cautione de reſtituendo mutuo accepto, *Molin. c. l. n. ult. Laym. c. l. n. 7. in fine.*

XXVI. Quæritur ſecundò, an uſurarium ſit, ſi quis alterum ex pacto, vi mutui, obliget, ut is viciſſim ei mutuet? Reſp. affirmativè, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4.* Ubi ait, *licet ſimul mutuanti unum aliquod aliud mutuum recipere: non autem licet eum obligare ad mutuum impoſterum faciendum. Molin. cit. diſ. 308. num. 3. Silveſt. V. Uſura. 1. q. 2. & alii.*

Ubi notandum primò, uſura eſt, ſi quis mutuet pecuniam alicui eâ lege, & pacto, ut mutuatarius viciſſim obligatus ſit ex juſtitia mutuò dare, tunc enim

ſupra

ſupra ſortem ſuo tempore reddendam, imponitur mutuatario onus, ſeu gravamen pretio æſtimabile, quod eſt uſurarium. Idémque eſt de pacto, ut mutuatarius viciſſim teneatur mutuatori prædium juſto pretio vendere, vel alocare, molendinum, vel tabernas ſuas frequantare &c. Verùm tali caſu mutuator ad aliud non tenetur, quàm ut obligationem illam, ſeu gravamen mutuatario impoſitum remittat, ita ut liberum ei ſit ſolùm ex gratitudina tale beneficium præſtare, ſi valit: quòd ſi gravamen mutuatario impoſitum jam actu ſit præſtitum, tenatur mutuans ipſi gravato reſtituere, quantum ajus intereſt, ſive quanti, prudentis arbitrio, gravamen illud æſtimari poterat, niſi is talem reſtitutionem ramittat, *Laym. cit. c. 16. n. 3. dicto 2. Lugo cit. ſec. 5. n. 50.*

Notandum ſecundò, ſi pro mutuo dato v. g. in pecunia, exigatur, ut mutuatarius in præſenti viciſſim mutuum det, v. g. triticum, vel quippiam aliud, non tanquam pretium, ſad tanquam mera conditio, cum qua, & ſine qua mutuans non vult mutuare, nulla intervenit uſura, ut ſi quis dicat, ſi vis à ma mutuas pecunias obtinere, oportet te quoqua mihi mutuare triticum, vel vinum, quia meritò negatur ei beneficium mutui, quod petit, qui in præſenti non vult viciſſim dare mutuum, quod ab eo petitur, oſtendit enim ſe eſſa ingratum, & indignum hoc beneficio, *Molin. cit. diſ. 308. n. 7. Laym. c. l. n. 3. dicto 1. Lugo cit. ſec. 5. n. 52.*

Notandum tertiò, non eſt licitum exigere obligationam mutui in futurum, ut detur mutuum in præſenti, quia tunc exigitur civilis obligatio ad viciſſim mutuandum, quæ eſt pretio æſtimabilis, cùm taman pro actu mutuandi non liceat talem obligationem ultra ſortem exigere. At varò quando pro mutuo aliud mutuum in præſenti exigitur, nulla exigitur obligatio pretio æſtimabilis, ultra ſortem, ſed ſolùm exigitur mutuum, pro quo mutuans nihil poteſt ultra ſortem exigere, *Molin. c. l. n. 7.*

Notandum quartò, non eſt illicitum contractui mutui in futurum celabrando apponare quaſdam obligationes, ſeu onera accidantaria viciſſim præſtanda, modò aa utrinqua ſint æqualia, ut obligo me ad mutuandum tibi pecunias, ſi viciſſim te obliges ad mutuandum mihi triticum, quia licèt pro ipſo actu mutuandi non poſſit axigi obligatio reddendi aliquid, ultra ſortem: pro obligatione mutuandi tamen in ia ſuſcepta, quæ & ipſa pretio æſtimabilis eſt, licitum eſt viciſſim exigere talem obligationem, quia eſt æqualis contractus utrinqua, & onerum paritas, prout requiritur, ut juſta ſit conventio, *Molin. cit. diſ. 308. n. 7. in fine. Leſſ. cit. c. 20. n. 61. Laym. cit. c. 16. n. 3. dicto 3.*

XXVII. Quæritur tartiò, an uſurarium ſit mutuata cum pacto, ut mutuatarius ipſi mutuanti, vel alteri officium publicum, val beneficium conferat, vel operâ ſuâ obtineat? Reſp. eſſe pactum uſurarium, ſi non ex amicitia, aut gratitudine, ſed ex obligatione juſtitiæ promittatur officium publicum mutuanti, quia tunc exigitur aliquid, ratione mutui, ultra ſortem, tanquam ax juſtitia dabitum, præſertim ſi mutuatarius potuiſſet illud officium vendere, vel ſibi retinere, tunc enim imponitur magnum onus novum propter mutuum: imò etſi daberet conferre tale officium alicui, tamen per tale pactum privatur libertate conferendi illud alteri idoneo, cùm vellet, quod eſt onus pretio æſtimabile, *Molin. tr. 2. diſ. 310. n. ult. Leſſ. cit. c. 20. dub. 9. n. 62. & 63.*

XXVIII. Similitar uſurarium, & illicitum eſt, ſi quis mutuat cum pacto, ut conferatur ſibi beneficium Eccleſiaſticum, val ut eligatur, aut præſentetur ad illud, ſive præſenti, ſive futuro tempore, quia ſupra ſortem exigit obligationem juſtitiæ, per quam adimitur mutuatario libertas conferendi beneficium, cui voluerit, & alteri gratificandi, quæ eſt pretio æſtimabilis, *Leſſ. cit. c. 20. n. 64.* & eſt communis ſententia apud Lugonem *c. l. n. 45.* præterquam quòd benaficium includit etiam aliquid temporale, adeóque datur aliquid temporala pro mutuo, & quia ad pravitatem uſuræ ſufficit, quòd mutuatario injuſtè imponatur novum onus, quodcunque illud ſit, ut ſi ultra ſortem detur Corpus alicujus Sancti, aſt enim ſaltem peccatum contra juſtitiam, cùm ſine juſto titulo imponatur talis obligatio mutuatario, ſiva appelletur uſura, ſive non. Imò tale pactum aſt etiam ſimoniacum, quia ſiva mutuum ſit aliquid pretio æſtimabila, ſiva non, ſaltem aſt aliquod bonum temporala pro quo datur baneficium ex pacto, *Lugo c. l. & Leſſ.*

XXIX. Quæritur quartò, an illicitum ſit mutuare cum pacto, ut mutuatarius condonat injuriam ipſi à mutuanta illatam? Raſp. Non ſolùm tala pactũ aſt uſurarium, ſi exigatur, ut rationa mutui ex juſtitia ramittatur injuria mutuatario in bonis fortunæ illata, tuna enim mutuans lucraretur ultra ſortem, quæ reſtituare dabuiſſet, ſed etiã ſi axigatur tanquam pretium pro mutuo, ut remittatur injuria illata mutuatario in honore, vel fama, vel corpore, *Molin. tr. 2. diſ. 307. n. 8. & 9. Leſſ. cit. c. 20. dub. 7. n. 48. & a. ſeqq. Lugo c. l. n. 37. & 38.* Ratio eſt, quia malitia uſuræ conſiſtit in eo, quòd injuſtè, & ſine titulo obligetur mutuatarius ad aliquid, ad quod vi mutui, non tenetur, ſive illud ſit aliquid ſpirituale, ſive temporala, ſiva pecunia, ſiva honor, & fama: nam quamvis pœna injuriæ non ſit dabita, ante Judicis ſententiam, tamen jus ad illam exigandam competit etiam ante ſententiam: & tametſi honor, & fama non ſunt bona pretio æſtimabilia, ſed bonum aliquod ſublimius, quod ſuperat omna bonum pecuniarium: tamen mutuatarius injuſtè, & ſine titulo, ijs privatur, & jus ad illam pœnam exigendam eſt pretio æſtimabila, adeóque etiam remiſſio illius: quare ſi tanquam pretium mutui, ſive in illius compenſationem, tanquam ex juſtitia dabita exigatur, & accipiatur, uſura committitur, ſecùs ſi liberè, & ex gratuita benevolantia condonatur.

XXX. Quæritur quintò, an uſura ſit mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus ſit ad fidejubendum pro mutuante? Reſp. affirmativè, quia imponitur mutuatario onus novum ſupra ſortem, *Molin. diſ. 319. n. 1.* quod verum eſt, ſi obligatio fidejubendi petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, ut ſi quis nolit mutuare ei, qui rogatus, ut fidejubeat pro ſe, id recuſavit, hoc enim illicitum non aſt, *Molin. c. l.* non taman eſt uſura, ſi quis exigat aliquid à debitore petente, ut pro ſe fidejuſſor exiſtat, ſiva fidejuſſio ſit pariculoſa, tum enim juſtè accipitur pretium pro ea, ſive non ſit, quia non accipitur pretium pro mutuo, ſed pro obligatione ſolvendi pro debitore,

debitore, quæ eſt obligatio diverſa à mutuo, & ſolùm mutuum virtuale. Quòd ſi nullum omnino ſit periculum ſolvendi pro debitore, tunc exigere, vel accipere partim pro fidejuſſione non poteſt eſſe uſura, quia illud pretium, eo caſu., non accipitur pro mutuo, nec virtuali quidem ; erit tamen injuſtum, ideóque reſtituendum debitori, quia fidejuſſio, quæ nullo modo eſt periculoſa, nullo pretio, vel non niſi minimo æſtimabilis eſt: quia tamen ordinariè fidejuſſio ſemper aliquod periculum continet, ideo ſemper pro illo poteſt aliquod pretium juſtè accipi, majus, vel minus, prout majus, vel minus eſt periculum, *Molin. c. l. n. 2. Lugo c. l. n. 60.* Porro plures adhuc caſus particulares, in quibus uſura committitur ratione mutui, videri poſſunt apud *Molin. tr. 2. diſ. 310. & Lugo cit. diſ. 25. ſec. 3.*

§. II.

An mutuans aliquid ultra ſortem, ſeu rem mutuò datam exigere, vel accipere poßit, ratione damni emergentis?

XXXI. Præmittendum, duplex eſſe intereſſe, unum damni emergentis, alterum lucri ceſſantis, de quibus fit mentio in *l. Non utique 3. in fine, ff. de eo, quod certo loco &c. l. Si commiſſa 13. ff. rem ratam haberi, l. Cùm Prætor 81. ff. de V. S.* ubi nomine damni etiam utilitas amiſſa, ſive lucrum ceſſans continetur, *Gothofr. ibid. lit. B. l. unic. C. de ſententiis*, quæ pro eo, quod intereſt, proferuntur, ubi *Gothofr. in fine* ait, id quod intereſt, non modò damnum perceptum, ſed & lucrum interceptum perſequitur. Intereſſe damni emergentis eſt, quandó quis, ratione mutui, patitur damnum aliquod in rebus ſuis, quas habet, vel quæ ei debentur: idque rurſum duplex eſt, vel intrinſecum, quod quis patitur in ipſa re mutuò data, ut ſi quis mutuò det, tempore veris, frumentum, quando plus valet, reſtituendum in autumno, quando minus valebit. Vel eſt damnum extrinſecum, ſive aliunde proveniens, ut cùm quis pecuniam, quam deſtinavit ad emendum frumentum, quo egebat ad familiæ ſuæ uſum, & quod tum vili pretio emere poterat, det alteri, mutuum, ſed poſtea majore pretio emere cogatur: item ſi quis paratam habeat pecuniam ad fulciendam domum ſuam, quæ ruinam minatur, quam tamen alteri dat mutuò, unde factum, ut domus poſtea corruerit. Intereſſe verò lucri ceſſantis dicitur, quando quis propterea, quod mutuum dedit, lucrum amiſit, quod aliàs ſperare, vel habere poterat, ut ſi quis pecuniam, quâ multum lucrari potuiſſet, ſi illam ad negotiandum dediſſet, alteri roganti mutuò det, ideóque hoc lucrum ipſi abſcedat, v. g. ſi mercator ex centum aureis, quibus lucrari facilè poterat octoginta, eo lucro careat, quia eos mutuò dedit: jactura, ſive carentia hujus lucri dicitur lucrum ceſſans, *Laym. cit. c. 16. n. 8.* de priore Intereſſe damni emergentis hoc §. de poſteriore verò §. ſeq. agemus.

XXXII. Assertio 1. Mutuans poteſt licitè, & ſine uſura, aliquid ultra ſortem, ſeu rem mutuò datam exigere, vel accipere, ratione damni emergentia, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.* & eſt communis DD. ſententia apud *Molin. tr. 2. diſ. 314. n. 7. & 8.* Probatur, quia ejuſmodi damnum emergens eſt pecuniâ æſtimabile, neque æquitati conſentaneum eſt, ut quis ob beneficium mutui, quo ſe in gratiam alterius uſu pecuniæ ſuæ ad tempus privat, damnum reportet, ideóque pro competente compenſatione illius damni poteſt mutuans licitè, & abſque labe uſuræ, vel alterius injuſtitiæ, aliquid ultra ſortem exigere, & accipere. Confirmatur, quia quisque poteſt ſe indemnem ſervare, nec tenetur alteri ſubvenire cum proprio, ac notabili ſuo damno, *Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 4. in princ.*

XXXIII. Assertio 2. Si mutuatarius fuit in mora ſolvendi, quia tempore præfixo non reddidit mutuum, cùm tamen poſſet, & inde damnum aliquod paſſus eſt mutuator, tenetur mutuatarius ad compenſationem illius damni, etiamſi hoc in pactum non ſit deductum, neque creditor interpellaverit eum de ſolvendo, quia ipſa dies interpellat pro homine, *Leſſ. l. 2. c. 20. dub. 10. n. 69.* Ratio eſt, quia omittendo ſolutionem, tempore conſtituto, eſt cauſa damni, ideóque tenetur ad illius compenſationem. Excipiendum eſt, niſi debitor, ſive mutuatarius, ſine omni culpa ſua, factus ſit impotens ad ſolvendum, ut quia incendio res ejus perierunt, vel ob aliud infortunium in tantam paupertatem inciderit, ut non poſſit ſolvere, quin ſe conjiciat in extremam, vel gravem neceſſitatem, *Leſſ. c. l. n. 70.* Quin imò poteſt, etiam licitè, & abſque uſura, ab initio expreſſum pactum cum mutuatario inire de ſolvendo aliquid ultra ſortem, ratione damni, ſi quod evenerit, ſive indeterminatè, ſive etiam determinando certam aliquam quantitatem, etiamſi mutuatarius in mora ſolvendi non fuerit, *S. Thom. cit. q. 78. art. 2. ad 1. Leſſ. c. l. n. 72. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 6. n. 72.* V. g. ſi quis det mutuò 100. aureos, & certò prævideat, ſe accepturum damnum 10. aureorum, poteſt, ſine peccato uſuræ, paciſci ſibi reddi à mutuatario 110. aureos, ratione damni emergentis. Ratio eſt, quia æquitas non patitur, ut quis ex beneficio mutui damnum reportet, ut ſuprà dictum, ergo poteſt à mutuante hoc damnum æſtimari, & pro eo compenſatio peti per expreſſum pactum: ſicut etiam in venditione venditor poteſt licitè augere pretium rei, ultra ejus valorem, propter damnum, quod incurrit illam vendendo.

XXXIV. Porro ut hoc licitè fiat, requiritur primò, ut mutuum reverà ſit cauſa damni, ita ut aliàs non eveniret, v. g. ſi domus alicujus indigeat reparatione, nec habeat alias pecunias ad eam reparandam, niſi quas mutuò dedit Titio, tunc mutuum eſt cauſa damni; ſecùs eſt, ſi alias pecunias habeat, quibus poteſt eam reparare: vel ſi amicus mutuanti ſtatim offerat alias pecunias ad eam reparandam, tunc damnum ipſi non provenit ex mutuo, *Azor. cit. c. 4. poſt princ. Leſſ. c. l. n. 73.* Secundò requiritur, ut mutuans præmoneat mutuatarium de damno emergente, nam fortè nollet cum tali onere mutuum accipere, *Leſſ. c. l. & Lugo.* non tamen eſt neceſſe, expreſsè de damno illo emergente admonere mutuatarium, ſed ſatis eſt paciſci de exceſſu aliquo pecuniæ dando ſupra ſortem, etiamſi non exprimatur illam peti, propter damnum emergens, quia etſi mutuatarius

ignoret

ignoret cauſam exigendi , mutuans tameu non injuſtè accipit , cùm ſubſit vera , & juſta cauſa exigendi , & mutuatatius in illud onus ſeu exceſſum conſeuſerit , *Leſſ. c. l. n.* 74. Tutiùs tamen eſt, exprimere cauſam exigendi aliquid ultra ſortem , nempe damuum emergens , tum ad vitaudum ſcandalum , & perieulum , ne aliquando de uſura mutuans accuſetur : tum ad aſſecuraudum debitum , quia mutuatarius faciliùs tenuet ſolvere mutuò acceptum, ſi putat illud eſſe uſurarium ; quamvis non teneatur mutuans ad reſtitutionem , ſi pactum fecit, ſine expreſſione damni emergentis , quia regulariter mutuatarius non retardaretur à contractu mutui , etiamſi ſciret juſto titulo exceſſum ſupra ſortem exigi , *Lugo c, l. n.* 74. Tertiò, quamvis mutuatarius ex contractu mutui tacitè obligatus ſit ad reſarciendum damuum , quod emergit , ſive obvenit mutuanti , ob moram mutuatarij in ſolvendo , tempore præfixo ; ſi tamen damnum aliquod eveniat, ante terminum ſolutioni præfixum , adeóque ſine mora mutuatarij , is ad reſarciendum non tenetur , niſi id in pactum deductum fuerit , ſaltem de ſolvendo aliquid ultra ſortem , alioquiu ſibi imputare debet mutuans, quòd de eo nou caverit , *Molin, cit. diſ.* 314. *n.* 11. *&* 12. quòd ſi mutuans cogatur ad mutuandum , poteſt poſtea exigere intereſſe damni emergentis , etiamſi in contractu mutui nihil de eo per pactum conventum fuerit , uti ſumitur ex *l. Cum quidam* 17. §. 1. *ff. h. t.* & ex *reg. jur.* 86. *in* 6. damuum , quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non alijs imputare. *Lugo c. l. n.* 74.

XXXV. Notandum hîc præterea primò , ſi mutuator neque damnum , neque periculum damni deduxit in pactum , non tenetur mutuatarius quidquam pro eo ſolvere , etiamſi poſtea eveniat , dummodo ipſe non fuerit in mora ſolvendi , tunc enim non tenetur ratione pacti, nec ratione culpæ, ſed mutuans , hoc ipſo , quòd de damno pactum non fecit, cenſetur illud iu ſe recepiſſe : aliud eſt , ſi fuit in mora , tunc enim damnum evenit ex culpa ipſius , *Leſſ. cit. dub.* 10. *n.* 77.

Notandum ſecundò , qui mutuum ſub uſuris accepit, poteſt alteri poſtea petenti à ſe mutuum , licitè partem pecuniæ mutuò acceptæ ab alio , vel etiam totam, ſub eodem onere uſurarum, mutuare , ut ſe indemnem ſervet , v. g. Titius mutuos accepit à Cajo centum aureos ſub uſuris : deinde Sejus petit à Titio mutuò etiam centum aureos , hoc caſu poterit Titius illos centum aureos, vel partem illorum, v. g. 50. mutuare Sejo , hoc pacto , ut Sejus ſolvat Cajo, unâ cum ſorte, uſuras pro rata, quas Titius erat ſoluturus Cajo, dummodo ſecundum mutuum à Titio Sejo datum , ſit verè cauſa damni emergentis, vel lucri ceſſantis Titio , quia hic ideo uſuras ſolvit primo creditori Cajo, quia mutuavit Sejo , alioquin non ſoluturus , ſi non mutuâſſet Sejo , quia fortè ſortem , ſeu pecuniam debitam Cajo ſolviſſet : vel quia Titius aliud damnum tali pretio dignum incurrit. Secùs verò eſt, ſi Titius , propter ſecundum mutuum datum Sejo , nullum novum damnum incurrit , quia etiamſi non mutuâſſet Sejo , illas uſuras , cum æquali , & non majore damno ſolviſſet Cajo ; tum enim non poterit Titius licitè exigere à Sejo uſuras, ideo præciſè , ut ſe reddat indemnem ab uſuris , ad quas ſolvendas ſe obligavit Cajo ; ſicut ſi quis emit aliquid cariùs , & ſupra pretium juſtum, non poteſt eandem rem eodem pretio majore, ſive cariùs vendere alteri, ut ſe ſervet indemnem, *Azor. cit. c.* 4. *q.* 1. *Molin. cit. diſ.* 314. *n.* 13. *& ſeqq. Leſſ. cit. c.* 20. *n.* 78. & clariùs *Lugo cit. ſec.* 6. *n.* 35.

§. III.

An, & quomodo in mutuo aliquid licitè, & ſine uſura exigi, vel accipi poſſit ultra ſortem, ratione lucri ceſſantis?

XXXVI. Assertio 1. Si quis per vim , vel metum , vel dolum injuſtè cogatur ad mutuandum, ideóque lucrum ei ceſſet , quia amittit occaſionem lucrandi ſuâ pecuniâ , quâ volebat vel cenſum, vel domum , vel agrum frugiferum emere, vel negotiatione licitâ aliud lucrum quærere ; tum mutuans poteſt exigere , & debet illi compenſari lucrum illud ceſſans, etiamſi illud in pactum non fuerit deductum. Ratio eſt, quia qui tali modo invitus dat mutuum, injuſtè privatur lucro , adeóque damnum patitur , ergo is , qui cauſam talis damni injuſtè dedit, tenetur ad illius compenſationem , etiamſi id in pactum non ſit deductum : ſicut ſi quis furetur mercatori pecuniam , quam paratam habebat ad negotiandum , non tantùm illi tenetur reſtituere pecuniam ablatam , ſed etiam lucrum , quo furando pecuniam , injuſtè eum privavit , *Molin. tr.* 2. *de juſt. diſ.* 315. *n.* 1. *Leſſ. cit. c.* 20. *n.* 79. *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 6. *n.* 86.

XXXVII. Assertio 2. Sed etſi quis ſpontè mutuum dedit , ad certum tamen terminum, quo reddendum ſit , & mutuans ex eo quòd mutuatarius ad tempus præfixum non ſolvat, lucrum amittat, debet id mutuanti reſarciri, ob moram debitoris, tametſi de eo explicitum pactum non interveniat, *Molin. cit. diſ. n.* 5. *&* 6. *Leſſ. c. l. n.* 79. *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 6. *n.* 86. Ratio eſt, quia eo ipſo, quòd terminus ſolutioni mutui præfigitur, vi taciti pacti , tenetur mutuatarius ad intereſſe , quo mutuans ob moram debitoris privatur : idque procedit , quamvis abſque culpa mutuatarij , ſolutio mutui tunc non fiat , vel quia ſolvendo non fuit , vel ob aliam cauſam , quæ tamen ex parte mutuantis non proveniat , niſi mutuatarius ad extremam neceſſitatem, ſine ſua culpa , ſit redactus , ut ſuprà dictum , *Molin. c. l.*

XXXVIII. Assertio 3. Licitum eſt etiam ſpontè , ſine coactione , vel præcepto Superioris , ab initio paciſci cum mutuatario , ut ultra ſortem aliquid ſolvat, ratione lucri ceſſantis, quantum id prudentis arbitrio æſtimabitur, *Azor. cit. l.* 5. *de uſura , c.* 5. *in princ. Molin, cit. diſ.* 315. *n.* 11. *Leſſ. c. l. n.* 80. *&* 81. *Lugo c. l. n.* 87. & alij DD. communiter , & eſt ſententia in praxi uſu recepta. Probatur primò , quia non minùs lucrum ratione mutui ceſſans eſt pretio æſtimabile , quàm damnum emergens ex mutuo , quia ſi quis paratam

haheat pecuniam certam ad negotiandum, ex qua probabiliter ſperat ſe lucraturum intra annum, centum aureos, non minùs, imò longè plùs æſtimabit lucrum illud in ſpe, quàm jacturam, ſeu damnum minus, v. g. XX. aureorum, quod in illa pecunia, cum æquali probabilitate, incurrere poſſet: ergo ſicut licitum eſt paciſci cum mutuatario de damno illo emergente: ita etiam de lucro ceſſante, ratione mutui, cùm carentia lucri damnum quoddam æſtimetur. Secundò, quando quis invitus cogitur mutuare, vel ob moram debitoris in ſolvendo lucrum ceſſat, debet illi omne lucrum ceſſans reſarciri, non ratione injuriæ ſolius, quia quando quis, ſine injuria, à Principe ob bonum publicum compellitur ad mutuandum, nihilominùs poteſt exigere, & accipere competentem ſatisfactionem ſupra ſortem, ergo ipſum lucrum ceſſans, etiam ſeclusâ injuriâ, eſt per ſe pretio æſtimabile, & dignum compenſatione, & de eo paciſci licet. Tertiò, venditor poteſt, ſupra juſtum pretium, aliquid petere, quando res vendita ipſi plus valet, propter peculiare commodum, quod illi afferebat: atqui pecunia, quam v. g. mercator aliquis deſtinavit ad negotiationem, plus valet mutuanti, non quidem in ſe, ſed ut ſubeſt induſtriæ mercatoris, & propter lucrum, quod ex illa ſperat, ergo poterit aliquid ſupra ſortem petere, ob jacturam, quam facit, lucri illius, in gratiam mutuatarij. Quartò, ſi quis petat ab operario, ut hodie à laborando ceſſet, eumque ad recreationem aliquam comitetur, poteſt is exigere pretium lucri ceſſantis, ob id, quòd operas ſuas hoc die alijs non locârit; ergo etiam negotiaturus poteſt exigere pretium pro eo, quòd in gratiam alterius à negotiatione ceſſet. Quintò, piſcator poteſt licitè vendere piſces, quos jactu retis ſe capturum ſperat, *l. Si jactum* 12. *ff. de action. empt.* ergo & mercator vendere poterit licitè mutuatario intereſſe, quod ſperat ex pecunia ad negotiandum deſtinata ſe lucraturum, & quo in gratiam ipſius ſe privat: eſt enim hic contractus innominatus, faciam, ſeu potiùs deſiſtam ab hac mea negotiatione in commodum tuum, ſi mihi tantum, ut deſiſtam, des. Non obſtat, quòd mutuum debeat dari gratis, ergo quando quis non tenetur mutuare, non poteſt quidquam accipere: nam mutuum debet gratis dari, quia pro ipſo mutuo, ſecundùm ſe ſpectato, nihil ſupra ſortem exigi poteſt; bene tamen pro ſpe lucri, quâ quis ſe privat, in gratiam mutuatarij, *Leſſ. cit. c.* 20. *n.* 82.

XXXIX. Cæterùm plures conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro ceſſante à mutuatario, ſit licitum, & non uſurarium, prout videre eſt apud *Molin. tr.* 2. *diſ.* 316. *Azor. p.* 3. *l.* 5. *de uſura, c.* 5. *not.* 2. *Leſſ. cit. c.* 20. *dub.* 11. *n.* 48. *& ſeqq.* Prima eſt, ut mutuum verè ſit cauſa lucri ceſſantis, hoc eſt, ideo lucrum mutuanti ceſſet, quia mutuò dat, nec aliunde illud lucrum compenſetur. Ut ſi quis pecuniam deſtinatam ad negotiandum, vel emendum rem frugiferam, ſubtrahat illi deſtinationi, ut mutuet alteri, & ita amittat ſpem illius lucri.

Ubi notandum primò, ſi lucrum ſolùm ſit in ſpe, & potentiâ remotâ, quia nimirum pecunia, vel res alia, quæ mutuò datur, non erat adhuc ad negotiandum, vel lucrandum deſtinata, etſi deſtinari poterat, & fortè poſtea deſtinaretur, niſi mutuò data fuiſſet, tum nullum cenſetur lucrum ceſſans, quia lucri adeò incerti, & remoti non habetur ratio, ut pro eo pretium licitè accipi poſſit, *Molin. cit. diſ. n.* 1.

Notandum ſecundò, ſi quis poſtquam deſtinavit pecuniam ad negotiandum, poſtea illam det mutuò alteri; ſed occaſione mutui dati, alij rationi lucrandi per artificium, vel aliam induſtriam, ſe impendat, ita ut totum lucrum negotiationis ipſi compenſetur, is non poteſt quippiam, ratione lucri ceſſantis, exigere ſupra ſortem, quia cùm aliâ viâ tantundem lucretur, ut ſupponitur, non ceſſat illi ullum lucrum ex mutuo. Si tamen illud artificium, vel alia ratio lucrandi illi magis laborioſa foret, vel moleſta, quàm fuiſſet negotiatio, poteſt pro illo aliquam compenſationem exigere à mutuatario, *Molin. c. l. n.* 3. *Leſſ. c. l. n.* 85.

Notandum tertiò, ſi quis certam pecuniæ ſummam deſtinavit ad negotiationem, aliam tamen habet, quâ negotiari poſſet, ſed ſive ex juſta cauſa, non vult illam ad negotiandum, & lucrandum exponere, ſed reſervare ad familiæ ſuſtentationem, vel alias neceſſitates: ſive etiam ſine juſta cauſa: adhuc licitè poteſt pro lucro illo ceſſante aliquid exigere, quia verè illi ceſſat lucrum ob mutuum, etiamſi ex avaritia, aut puſillanimitate nolit exponere illam pecuniam negotiationi: duplex enim tali caſu lucrum illi ceſſat: unum ex pecunia, quam otioſam relinquit, & hoc lucrum ceſſat ex negligentia ipſius domini: alterum verò ceſſat ex pecunia, quæ exponenda fuerat lucro, niſi mutuò illam dediſſet; & pro hoc ſecundo lucro poteſt aliquid mutuans exigere, quo ſe privavit in commodum mutuatarij, *Molin. c. l. n.* 5. *Leſſ. c. l. n.* 87. *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 6. *n.* 90.

XL. Secunda conditio requiſita eſt, ut à mutuante non exigatur, vel accipiatur plus, nomine lucri ceſſantis, quàm ſpectatis omnibus circumſtantijs, arbitrio prudentum, illud valeat, & æſtimetur: nam pluris valet, & æſtimatur, quod certum eſt, & præſens, quàm quod futurum, & incertum: tantò enim minus valet lucrum in ſpe, quàm ſi jam eſſet in re, quantum ſpes illa fruſtrari, minuique poteſt tale lucrum. Unde mutuans poteſt ſolùm paciſci, ut ſupra ſortem detur ei tantum, quantum valet ſpes lucri, deductis expenſis, ut ſi centum aureis, quos mutuò dedit, ſi ad negotiationem applicâſſet, lucratus eſſet decem aureos, computatis tamen expenſis trium auraorum, quos facere debuiſſet, tum nomine lucri ceſſantis, non niſi ſeptem aureos petere poteſt, deductis ſcilicet expenſis, alioquin ſi plus exigit, injuſtitiam committit, & reſtituere id debet, etſi hoc non eſſet propriè uſura, quia non peteretur, nomine mutui, ſed amiſſionis lucri, cum pretio tamen exceſſivo, & injuſto, *Molin. cit. diſ.* 316. *n.* 6. *Leſſ. c. l. n.* 96.

XLI. Ubi notandum primò, dupliciter poſſe lucrum ceſſans in pactum deduci, primò indeterminatè, ut mutuatarius tantum teneatur ſolvere pro intereſſe, quantum poſtea deprehendetur lucrum futurum fuiſſe, ſi pecunia mutuata non fuiſſet, deductis tamen expenſis: ita ut ſi poſtea ex eventu conſtiterit, quòd mutuans lucratus fuiſſet centum aureos, ſi ad negotiationem dediſſet, totidem ſolvere debeat

debeat mutuatarius; ſi minus, minus: idque ſciri poterit ex eo, quantum alii mercatores in ſimili genere negotiationis hoc tempore lucrantur. Secundò, deduci poteſt in pactum determinatè, & non ex eventu futuro, ſi exigatur, & promittatur à mutuatario ultra ſortem aliquid determinatum pro ſpe lucri, quâ ſe mutuans ob mutuum privat, ſive lucrum poſtea fuerit majus, ſive minus, vel etiam nullum, quia mutuans, cùm mutuaret, ſpem illam lucri vendidit, quæ erat pretio æſtimabilis, *Molin. c. l. n.* 8. *Leſſ. c. l. n.* 97.

Notandum ſecundò, an in lucro ceſſante deducendi ſint etiam labores, non conveniunt DD. nam aliqui diſtinguunt inter labores intrinſecos negotiationi, ut eſt actus vendendi, emendi &c. & hos non eſſe deducendos, quia ſunt omnino neceſſarii, ſine quibus nullum comparatur lucrum: ſic operarius non laborans nullam mercedem acquirit: alii ſunt extrinſeci labores, ſive antecedentes, ſive comitantes, quales ſunt ire ad nundinas, iter agere &c. & hos debere deduci, quia non ſunt omnino neceſſarii, niſi ex ſuppoſitione, *Azor cit. c.* 5. *q.* 2. Alii verò rectiùs diſtinguunt: ſi mutuans nolit laborem ſuum pecuniâ redimere, ſed velit potiùs laborare, quàm otiando aliquid amittere de lucro, quod ſpetabat, tum poterit totum lucrum ceſſans exigere à mutuatario, non detracto labore. Secùs eſt, ſi mutuans velit laborem ſuum parte lucri redimere, tum enim debet eam partem de lucro detrahere propter otium, *Leſſ. c. l. num.* 98.

XLII. Tertia conditio principaliter requiſita ad juſtitiam lucri ceſſantis eſt, ut pretium ſive intereſſe lucri ceſſantis non anticipatè, ſive non ſtatim à mutuatario ſolvatur, tempore, quo mutuum traditur, ſed poſtea, quando mutuum erit ſolvendum, *Molin. cit. diſ.* 316. *num. ult. Azor cit. c.* 5. *q.* 3. *Leſſ. cit. c.* 20. *num.* 99. *Lugo cit. ſec.* 6. *num.* 99. v. g. Titius mutuat Cajo aureos mille, cum eo pacto, ut Cajus ratione lucri ceſſantis, ſtatim ſolvat Titio centum aureos, tunc ſi Titius ſolùm det Cajo 900. aureos, & pro lucro ceſſante retineat ſibi centum, manifeſtam uſuram committit, nam perinde eſt, ac ſi mutuaret 900. aureos, ut poſtea ſibi reddantur mille, quia re ipsâ non mutuat, niſi 900. & mutuans tantundem exigit pro lucro ceſſante ex 900. aureis, quantum ex mille, quod apertè iniquum eſt: cùm enim non ceſſet Titio lucrum, niſi ex 900. aureis, non eſt æquum, ut exigat compenſationem lucri quaſi ex mille, quia aureis 900. non debet correſpondere tantum lucrum, quantum mille aureis, ſed minus. Aliud eſt, ſi Titius mutuet Cajo mille aureos, cum pacto, ut ratione lucri ceſſantis, ſolvat Titio centum aureos, & is ſtatim det Cajo mutuos integros mille aureos, & viciſſim ab eo ſtatim recipiat aliam rem infrugiferam, ex qua nihil poteſt lucrari, quæ tamen æſtimetur 100. aureis, de quibus inter eos convenit, ratione lucri ceſſantis: hoc enim non eſt illicitum, quia ob id, quòd res ita ſtatim tradita ſit mutuanti, non ideo lucrum ex mutuo ipſi ceſſans minus eſt, cùm ex re tradita nihil lucretur: unde ſequitur, ſi mutuanti anticipatè, ſive ſtatim aliquid ſolvatur, ratione lucri ceſſantis, quod detrahitur ex ipſa ſumma pecuniæ mutuatæ, vel ex aliqua alia re fructifera, quæ interim, dum mutuum redditur, fructum, vel lucrum

affert ipſi mutuanti, uſuram committi, quia tunc mutuans pro mutuo tantum recipit, quantum dedit, & inſuper ſupra ſortem lucratur fructum ex re illa data, quod uſurarium eſt, *Azor cit. c.* 5. *in fine.*

§. IV.

An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licitè poſſit aliquid ultra ſortem exigi?

XLIII. Duo hîc caſus diverſi ſunt diſtinguendi. Primus eſt, quando res ipſa mutuata ſubjacet periculis, ut ſi quis mutuet pecuniam, vel aliam rem alteri per mare eam transvecturo, in quo communiter ſolent eſſe pericula: vel ſi quis mutuet pecuniam alicui transportaturo illam per terreſtria itinera, & loca periculoſa, quia obſeſſa à latronibus, & hoſtibus; & his caſibus, mutuans in ſe ſuſcipiat periculum rei mutuatæ, & pro eo periculo exigat aliquid ultra ſortem. Secundus caſus eſt, quando periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, quia periculum eſt, & meritò timeri poteſt, ne fortè ad inopiam vergat, & eum poſtea deficiat facultas ſolvendi, vel quia ſolet eſſe fraudulentus aut malæ fidei debitor, ideóque probabile periculum ſit, ne ſine magnis expenſis, vel gravibus moleſtiis, debitum ab ipſo recuperari non poſſit, ideóque mutuans vult aliquid ultra ſortem exigere in compenſationem damni, vel moleſtiæ, quam probabiliter timet, ſubeundo tale periculum, *Azor p.* 3. *l.* 5. *c.* 6. *q.* 1. *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 6. *n.* 76..

XLIV. Assertio 1. Quoad priorem caſum, qui facilior eſt, ſi mutuans aliquid ultra ſortem exigat, propter periculum circa rem mutuatam, quod in ſe ſuſcipit, & verè ſubeſt, idque in pactum deducat, talis contractus non eſt uſurarius, ſed licitus, ut ex communi docet *Azor cit. c.* 6. *q.* 1, *Lugo c. l. n.* 77. Ratio eſt, quia in hoc caſu, duo diſtincti actus fiunt: unus eſt contractus mutui, vi cujus, mutuans nihil exigit ſupra ſortem, quia cùm dominium rei mutuatæ, eâ traditâ, ſtatim tranſeat in mutuatarium, ideo hic obligatus eſt ad reddendam totam ſortem, etiamſi res mutuata pereat, quia res domino ſuo perit, adeóque mutuatario, non mutuanti: alter contractus poſtea ſuperadditur, nempe aſſecurationis, in quo mutuatarius timens, ne in itinere pecuniam, vel aliam rem, quam mutuò accepit, perdat, paciſcitur, & convenit cum mutuante, ut illam toto illo tempore aſſecuret: & pro tali aſſecuratione viciſſim promittat, ſe ipſi juſtum pretium ultra ſortem ſoluturum, propter periculum rei alienæ, quod in ſe ſuſcepit, & pretio æſtimabile eſt. Sicut ergo tale pactum aſſecurationis licitè fieri poſſet cum aliquo tertio, ita etiam cum ipſo mutuante, qui non eſt amplius Dominus rei mutuatæ, adeóque periculum illius ad ipſum non ſpectat, niſi in pactum deducatur.

XLV. Assertio 2. In poſteriori caſu, qui difficilior eſt, probabiliùs eſt, ſi mutuum ſit periculoſum, propter conditionem mutuatarii, poſſe pro periculo ſortis aliquid per pactum aſſecurationis exigi ultra ſortem ſolvendum, ſine uſura, modò non exigatur tanquam conditio, ſine qua mutuator non vult mutuare, ſed mutuatarius, ſuâ ſponte, etſi ad invitationem

tionem mutuantis, tale pactum ineat, *Molin. tr. 2. diſ. 318. n. 4. Silveſt. V. Vſura. 1. q. 35. Leſſ. cit. c. 20. dub. 13. n. 111.* & alii contra *Navarr. & Tolet.* Idque probari poteſt primò, quia ſuſcipere in ſe tale periculum eſt pretio æſtimabile, ut ſi quis mutuet homini non ſatis ſibi noto, decoctori, malæ fidei &c. ergo mutuans poteſt pro eo pretium exigere. Secundò poteſt quis aliquid ſupra ſortem exigere, propter timorem, ne cogatur expenſas in mutuo recuperando facere, etſi poſtea res reddatur, ſine expenſis, ergo multò magis propter periculum ipſius ſortis, quia juſtiſſimum eſt pro eo, quod pretio æſtimabile eſt, pretium exigere. Tertiò qui locat equum alicui, poteſt, propter periculum, ne equus apud conductorem pereat fame, vel fugâ, vel nimio labore, aliquid exigere ultra pretium locationis, etiamſi equus non pereat. Quartò qui vendit creditò, ratione periculi, vel damni, quod ſubit, dilatâ ſolutione, poteſt aliquid ultra pretium rei venditæ exigere. Quintò debita periculoſa minori pretio poſſunt ab alio emi, ut ſi ſit debitor dubiæ fidei, ergo licitum eſt etiam in mutuo pro 90. certis exigere à mutuatario 100. periculoſa, ſeu incerta. Sextò poteſt quis pro fidejuſſione pretium exigere, ratione periculi, quod ſubit ſolvendi debitum pro debitore principali, etiamſi poſtea nihil ſolvat, quia debitor totum ſolvit, ergo etiam pro periculo amittendi mutuum poterit aliquid accipi. Verùm diſparitas eſt, quia fidejuſſor ſuſcipit in ſe novam obligationem diverſam à debito principali, eámque pretio æſtimabilem: ſicut ergo pro obligatione mutuandi poteſt pretium accipi, quippe quæ eſt obligatio diſtincta ab ipſo mutuo: ita etiam pro obligatione ſolvendi pro debitore, ut ex ſuprà dictis patet.

XLVI. Sed & alia argumenta non videntur omnino efficaciter probare intentum, quia non eſt eadem ratio de periculo in mutuo, & de aliis damnis emergentibus, ut notat *Lugo cit. ſec. 6. n. 80.* nam obligatio ad ſolvendas expenſas faciendas, & ad compenſanda alia damna emergentia, ſunt aliquid diverſum ab ipſo mutuo, ideóque non mirum, quòd poſſit pro eo aliquid exigi, & accipi ſupra ſortem. At verò periculum circa ſortem, ſi poſtea integra reddatur, & ſine aliis expenſis recuperetur, nullum aliud damnum infert in bonis fortunæ. Cùm ergo toti periculo circa ſortem ſatisfiat ad æqualitatem, ſi reddatur ſors, ſeu tota ſumma capitalis, conſequenter non poteſt peti aliud quid ultra ſortem, ob periculum ſortis. Nihilominùs tamen, quamvis periculum illud ſortis non ſit damnum ita diverſum à ſorte, ſicut alia damna pecuniaria, quæ ex mutuo emergere ſolent: eſt tamen tale periculum aliquod damnum à ſorte diverſum, quia licèt debitum ſolvatur, ſive mutuum poſtea reddatur: moleſtiam tamen aliquam attulit mutuanti illud periculum, & timor amittendi ſortem, quæ cùm ſit pretio æſtimabilis, poterit mutuans pro hac moleſtia causâ mutui ſubeundâ, aliquid ſupra ſortem exigere, & accipere, modò pactum præceſſerit, *Lugo c. l. n. 81. & 82.*

XLVII. Verùm hactenus dictis directè adverſari videtur *text. in c. Naviganti. 19. & ult. in princ. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita reſcribit: Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quod ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus. Variæ ſunt expoſitiones hujus textûs, quas afferunt DD. primò, quòd diſpoſitio hujus cap. habeat locum in eo caſu tantùm, quando pretium periculi, quod in ſe ſuſcipit creditor, vel mutuans, eſt injuſtum, & exceſſivum, tunc enim accipitur ultra ſortem id, quod juſtum pretium excedit, & quidem causâ mutui, ideóque uſura eſt. Secùs eſt, ſi pretium periculi ſit juſtum, & moderatum ac proportionatum tali periculo. Hæc autem expoſitio non congruit litteræ, quia hîc dicitur, quòd qui recipit aliquid ultra ſortem, uſurarius cenſendus ſit, ergo uſura committitur, ſi aliquid, quantumcunque modicum, ultra ſortem exigatur in contractu mutui, quia dictio *aliquid* verificatur in qualibet minima re, *Abb. in cit. c. ult. n. 2. h. t.* Secundò alii putant, hunc textum ſolùm procedere in eo caſu, in quo probabiliter nullum ſubeſt periculum amittendi ſortem, ſed ſolùm prætenditur à creditore, ſeu mutuante, ut ſub hoc prætextu, & colore certò lucretur pretium ſupra ſortem conventum. Sed contra eſt, quia in hoc c. ſermo eſt de illo, qui mutuat pecuniam naviganti, at navigantibus verè imminent maxima pericula, ut notat *Covarr. l. 3. reſol. c. 2. num. 5. § Primum equidem.* Tertiò alii dicunt in hoc c. eſſe ſermonem de periculo, quod provenit, ex parte mutuatarii impotentis ad ſolvendum, vel quia infidelis eſt, & promiſſis non ſtat, quòd pro illo periculo nihil poſſit accipi ſupra ſortem. Sed hoc eſt contra textum, quia ibi mutuans, non ſuſcepit in ſe periculum mutui, ſive ſortis ſibi ſolvendæ, ſed exegit aliquid ultra ſortem, ob periculum rei, ſeu pecuniæ mutuatæ, quod in ſe ſuſcepit per contractum aſſecurationis, *Lugo c. l. num. 78. & 84.* Quartò alii dicunt, quòd Pontifex ſolùm intendit ibi damnare uſuras centeſimas ſortis, pro ſingulis menſibus, quæ Jure Civili permittebantur in pecunia nautica, ſeu trajectitia ultra mare, ut intelligit *Leſſ. cit. dub. 13. n. 116.* Verùm ibi fit mentio, non ſolùm de navigantibus, ſed etiam de euntibus ad nundinas. Quintò alii dicunt prohiberi ibi, ſi aliquid exigatur ultra ſortem, ratione mutui tantùm, vel ratione mutui, & periculi ſimul, nam tunc cenſetur mutuans velle conſequi lucrum ex mutuo, non quidem immediatè, ſed mediante ſuſceptione periculi, quod uſurarium eſt. Non eſt autem uſura, ſi aliquid exigat ratione ſolius periculi, ut pretium periculi, quia etiamſi non mutuaret, & periculum rei mutuatæ vellet in ſe ſuſcipere, licitè acciperet pretium, nec debet eſſe deterioris conditionis ex eo, quòd alteri ſerviat mutuando, *Silveſt. V. Vſura. 1. q. 35. Molin. tract. 2. diſ. 318. n. ult.*

XLVIII. Porro præter allatas, ſunt adhuc aliæ duæ expoſitiones probabiliores hujus cap. Prima eſt, reprobari ibi à Papa, tanquam uſurarium, ſi mutuans per adjectum pactum cogat, ſive aſtringat mutuatarium, ut ei pro periculo rei mutuatæ in ſe ſuſcepto, aliquid ultra ſortem det, aliàs non mutuaturus, hoc enim uſurarium eſt, quia ſicut non poteſt mutuatarius ex mutuo obligari ad vendendum, vel emendum, ita nec poteſt obligari ad ineundum cum mutuante contractum aſſecurationis, cùm ſit onus pretio æſtimabile injuſtè ſuperadditum mutuo: ſecùs eſt, ſi liberè id fiat, & mutuatarius ſponte cum mutuante conveniat, & paciſcatur de periculo pecuniæ

mutuatæ

mutuatæ, in ſe recipiendo, certo in id pretio conſtituto, talis enim conventio non damnatur in *cit. c. ult. h. t. Azor cit. l. 5. c. 6. q. 2. in fine, Leſſ. cit. c. 20. num. 116. Lugo cit. l. n. 78.* & alii communiter.

Altera expoſitio eſt, quòd Pontifex ibi ſolùm declaret, hujuſmodi contractum, & pactum aſſecurationis, in quo mutuans ſuſcipit in ſe periculum rei mutuatæ, in foro externo, & quantum ad judicium publicum Eccleſiæ, præſumendum eſſe uſurarium, quia ut plurimùm creditores, ſive mutuatores ſuſcipiunt in ſe periculum rei mutuatæ, & aliquid accipiunt pro eo, ultra ſortem, ad palliandam pravam, & uſurariam intentionem, quam gerunt lucrandi ex pecunia mutuata: Jura autem ex iis, quæ ut plurimùm accidunt, ſtatuuntur, *l. Nam ad ea. 14. ff. de legib.* quamvis tale pactum adjectum mutuo intrinſecè, & ex natura rei, ac in foro animæ, & quoad Deum, non ſit uſurarium: ideóque Pontifex non dixit talem uſurarium eſſe, ſed uſurarium cenſendum eſſe, adeóque ab Eccleſia in foro externo reputari uſurarium, ita ut non ſit audiendus, ſi quis dicat, ſe non recipere lucrum, ratione mutui, ſed ſolùm ratione periculi, niſi aliunde de contrario conſtet, *Lugo c. l. Fagnan. in cit. c. ult. n. 21. & 22. h. t.* Ubi tamen *num.* 23. id limitat, niſi non breve intervallum intercederet inter mutuationem, & contractum aſſecurationis, in quo periculum mutuans in ſe ſuſcipit pro certo pretio, ultra ſortem: tunc enim præſumendum eſt, eum non pro mutuo, ſed pro aſſecuratione ſortis tantùm, lucrum illud accipere, *Navarr. in Man. c. 17. n. 221. Fagn. c. l.*

XLIX. Ex dictis infertur primò, ut licitus ſit contractus aſſecurationis, requiritur, ut periculum ſortis in pactum expreſsè, vel tacitè deducatur, ut ſuprà dictum de damno emergente, vel lucro ceſſante, ita ut fiat contractus innominatus: v. g. in tuam gratiam ſubjiciam me periculo (modò hoc probabile ſit, & non ex vano timore conceptum) ſortis, vel rei mutuatæ, vel hoc damnum ſubibo, ut des mihi ſupra ſortem X. florenos, qualis contractus, ſuâpte naturâ, juſtus eſt. Quòd ſi mutuans nihil de pretio ſupra ſortem dando, ratione periculi ſortis, vel damni emergentis, vel lucri ceſſantis, pactus ſit, etſi poſtea damnum patiatur, ſine culpa mutuatarii, nullam ab eo compenſationem exigere poteſt, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 10.*

Infertur ſecundò, non eſſe pactum uſurarium, ſi quis mercatori naviganti trans mare cum mercibus, det centum aureos, cum pacto, ut ſi navis pereat, nihil omnino reddat: ſi verò maneat ſalva, reddat ſibi CXXV. aureos, quia lucrum illud accipitur, ratione periculi, quod in ſe ſuſcepit mutuans, non vi mutui, *Navarr. l. 5. conſil. 23. h. t. Laym. c. l. n. 9.*

L. Infertur tertiò, licitam eſſe ollam fortunæ, quando nimirum plures conferunt certam pecuniam, & conjectis ſchedulis ſingulorum nomine inſcriptis, in communem ollam, vel aliud vas, quod quisque ſorte extraxerit ex olla, cedat ejus lucro, ſive res magni, ſive exigui pretii fuerit. Neque enim talis contractus eſt injuſtus ob inæqualitatem inter pecuniam collatam, v. g. ſex pacços, & inter lucrum, quod ex olla capitur, v. g. ſcyphum aureum, quia in præſenti caſu, non debet conferri pecunia, quæ data fuit, cum lucro, quod inde ſorte provenit, ſed cum ſpe lucri, quia non emitur ipſum lucrum, ſed ſpes lucri, quæ cùm ſit omnino dubia, & incerta, longè minus valet, quàm ipſum lucrum, ideóque ſicut licita eſt ſpei lucroſæ emptio, veluti jactus retis, vel capturæ piſcium aut avium, *l. Nec emptio. 8. §. Aliquando tamen. ff. de contrah. empt. l. Si jactum. 12. ff. de actionibus empti.* ita & emptio talis ſpei, ſive lucri incerti: præſertim quia hîc adſunt omnia, quæ ad perficiendum contractum emptionis requiruntur, pretium, nempe pecunia, quæ confertur, merx, ſcilicet ſpes fortunati eventûs, quæ venditur: & conſenſus, ſive conventio inter conferentem pecuniam, & Ollarium, qui eſt veluti venditor, *Caniſius tr. de uſuris c. 4. n. 8. & 9.*

§. V.

An in mutuo licitum ſit pactum, ut mutuatarius, ſi tempore ſtatuto non ſolverit mutuum, teneatur certam pœnam ſolvere, ultra ſortem?

LI. Supponendum eſt, quòd triplex ſit pœna, legalis, judicialis & conventionalis. Legalis eſt, quæ lege vel ſtatuto imponitur, ſi intra certum tempus aliquid non fiat, vel non ſolvatur: Conventionalis, quæ pacto, ſive mutuo partium conſenſu, ſeu conventione apponitur, ſi una pars non ſtet contractui, vel intra certum tempus non ſolvat, & de hac pœna hîc eſt quæſtio: Judicialis, quæ per Judicem imponitur, ſi intra certum tempus aliquid non fiat, vel non ſolvatur.

Jam ergo reſpondetur ad quæſtionem propoſitam, non eſſe uſurarium, ſed licitum, etiam in mutuo, talem pœnam apponere, *Silveſt. V. Vſura. 1. q. 28. Navarr. in Man. c. 17. n. 215. Azor p. 3. l. 5. de uſura c. 6. q. 5. Molin. tr. 3. diſ. 317. n. 5. Leſſ. cit. c. 20. dub. 15. n. 128.* & alii DD. communiter. Ratio eſt, quia talis pœna, quæ ultra ſortem exigitur, non ſolvitur ex vi mutui, ſed ob moram, & culpam non ſolvendi mutuum, peccat enim debitor, qui eſt in mora culpabili, contra juſtitiam retinendo alienum, ſeu alteri debitum, ac proinde dignus eſt pœnâ, ſicut & illi, contrahentium conventione, pœna apponi ſolet, qui à contractu reſilierit.

LII. Ubi notandum primò, ut hujuſmodi pœna licitè apponatur in mutuo, requiritur primò, ut non apponatur in fraudem uſurarum, quæ tunc cenſetur exigi, & apponi in fraudem, quando mutuans utitur titulo pœnæ ad palliandum lucrum, quod mutuando intendit, quia nimirum ideo ſolùm hanc pœnam exigit, ut lucrum, quod directè ex mutuo exigere non poterat, prætextu pœnæ, ex illo capiat, non curando, utrùm ſolvat ante terminum præfixum, an non, tunc enim non ex culpa, quæ nulla eſſet in non ſolvendo, ſed ex vi mutui, cenſeretur lucrum exigi, & exſpectari: idémque eſt, ſi mutuans nimis brevem terminum aſſignet mutuatario, intra quem ſcit ipſum ſolvere non poſſe, ut nimirum lucretur aliquid ultra ſortem, *Leſſ. c. l. num. 131. Molin. c. l. n. 6. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 6. §. 2. num. 111.* Secundò

requiritur, ut debitor ſive mutuatarius verè ſit in culpa, non ſolvendo, ſi enim abſque ulla culpa ſua, non ſolvit intra terminum præfixum, vel quia non potuit, vel ex alia juſta cauſa, tunc nihil poteſt accipi, titulo pœnæ, quippe quæ ſupponit ac prærequirit culpam. Si tamen mutuatarius ſuâ culpâ, ſe impotentem reddidiſſet ad ſolvendum, quia dilapidando bona ſua, id ſecuturum advertit, vel facilè advertere potuit, tunc verè eſt in culpa, quia tunc non ſolvere eſt volitum in cauſa culpabili, ideóque ſi in termino non ſolvat, pœna debetur, *Molin. c. l. n.* 8. *Leſſ. c. l. n.* 131. *& ſeq.*

Tertiò requiritur, ut pœna ſit moderata, & proportionata culpæ, alioquin iniquè cogitur mutuatarius conſentire in pœnam, eáque non poteſt exigi, in quantum juſtum modum excedit. Unde ſi pars debiti ſoluta ſit, non poteſt exigi tota pœna, ſed ſolùm pars, quæ non eſt ſoluta, *Molin. c. l. n.* 9. *Leſſ. c. l. n.* 133. Quartò ut mora ſit notabilis, ſpectatâ qualitate negotii, & more Provinciæ, *Leſſ. c. l. num.* 134. Addunt aliqui quintò, ut ex impoſitione pœnæ non ſequatur ſcandalum, quia aliàs foret contra charitatem proximi, *Molin. c. l. n.* 7.

Notandum ſecundò, pœna conventionalis adjecta mutuo debet ſolvi, etiam ante ſententiam Judicis, quia debetur, ex vi pacti inter partes initi: & in hoc diſtinguitur à pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante ſententiam Judicis, quia non vi pacti, ſed ex præcepto legis, vel Judicis delictum punientis debentur, *Azor cit. c.* 6. *Leſſ. c. l. n.* 135. quamvis aliqui apud *Leſſ. c. l. n.* 136. *in fine* putent, etiam pœnam conventionalem, in foro conſcientiæ, non neceſſariò eſſe ſolvendam, ante ſententiam, & condemnationem Judicis, quia talis videtur eſſe mens, & intentio contrahentium, & pœnam apponentium. Illud magis probabile eſt, pœnam hanc non deberi, antequam expreſsè, vel tacitè à parte exigatur, quia moribus hominum non ſatis conſentaneum eſt, ut pœna debeat ſolvi ante exactionem, *Azor c. l. q.* 5. *Leſſ. c. l. n.* 136.

LIII. Cæterùm prædictis addendum, quòd adhuc alius ſit titulus accipiendi aliquid ultra ſortem, ratione contractûs cambii, qui adjicitur mutuo, ut ſi quis mutuet pecuniam in moneta aurea, cum pacto, ut reſtituatur in moneta argentea, vel ærea aut minuta, tunc enim licitè poteſt mutuans aliquid amplius, quàm ab eo datur, exigere, tanquam debitum, & accipere ratione cambii per minutum facti, juxta conſuetam ejus taxam, *Navarr. l.* 3. *conſil.* 3. *n.* 2. *&* 3. *de empt. & vendit. Laym. cit. c.* 16. *n.* 11. *in fine.*

§. VI.

An pactum adiectum mutuo, ut res mutuata reſtituatur in eadem menſura, & bonitate, etiamſi pretium eius creverit, ſit uſurarium?

LIV. Dupliciter poteſt mutuò dari triticum, vel vinum, aut alia ſimilia: primò, ſi mutuò dentur v. g. tres ſcaphæ tritici, vel tres urnæ vini, eo pacto, ut totidem ſcaphæ vel urnæ ejusdem bonitatis reddantur. Secundò ut reddatur, vel in majore, vel minore menſura triticum, vel vinum, ſecundùm præſentem valorem, quem nunc habet.

In hoc utroque genere mutui certum eſt primò, ſi tempore mutuationis æquè dubium ſit, an tempore ſolutionis, pretium ſive valor tritici, vel vini creſcat, vel decreſcat, licitè poteſt exigi, ut totidem menſuræ tritici, vel vini ejusdem bonitatis reddantur, etiamſi poſtea pretium utriûsque valde creverit, *Mol. tr.* 2. *de juſtit. diſ.* 311. *n.* 1. *Azor p.* 3. *l.* 5. *de uſura c.* 7. *q.* 5. *Leſſ. l.* 2. *c.* 20. *dub.* 17. *n.* 145. *Lugo tom.* 2. *de juſtit. diſ.* 25. *ſec.* 7. *n.* 112. & alii communiter. Ratio eſt, quia tum æqualis eſt utriûsq; contrahentis conditio, tam quoad periculum, quàm quoad lucrum: ſicut enim mutuator poteſt lucrari cum damno mutuatarii, ita & amittere cum commodo, ſeu lucro ejusdem. Unde ſi mutuans lucretur, id non provenit ex pacto exigendi illud lucrum, vi mutui ſupra ſortem, ſed per accidens, & ex caſu fortuito, quia tempore ſolutionis auctus eſt valor, ſeu æſtimatio rei mutuatæ: ſicut ſi decreviſſet, damnum habuiſſet mutuans.

Certum eſt ſecundò, ſi mutuans triticum, vel vinum ſervaturus ſit in illud tempus, quo ejus valor creſcet, tum licitum eſt pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem menſura ac bonitate, quâ datum eſt, idque ratione tituli lucri ceſſantis, quia ſi mutuò non dediſſet, incrementum pretii, ſive valoris mutuans percepiſſet, quo ſe privavit in gratiam mutuatarii: modò tamen detrahantur ſumptus, quos mutuans feciſſet in aſſervando tritico, vel vino, uſque ad tempus ſolutionis, & æſtimatio periculi, ſi quod erat, quia fortè apud eum triticum, vel vinum corruptum, vel deterius factum fuiſſet: & in hoc etiam conveniunt DD. *Molin. cit. diſ. n.* 3. *Lugo c. l. n.* 133. & alii citati.

LV. Certum videtur tertiò, ſi certò vel ſaltem probabiliter prævideatur triticum, vel vinum poſtea minus valiturum, tum mutuans licitè, & ſine uſura, poteſt paciſci, ut plures ſcaphæ tritici, vel urnæ vini ſibi reddantur, quæ adæquent præſentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, ſive illud venditurus fuiſſet, vel conſumpturus, ſive ſervaturus in tempus, quo decreſcet pretium, *Leſſ. c. l. n.* 146. *Lugo c. l. n.* 114. v. g. ſi quis mutuò det duas ſcaphas tritici, tempore, quo valent ſingulæ ſcaphæ decem florenos, poteſt paciſci cum mutuatario, ut ſi tempore reſtitutionis, ſingulæ ſcaphæ non valeant, niſi quinque florenos, reddat ſibi quatuor ſcaphas, quia tunc pretium, ſive valor 4. ſcapharum erit æquale pretio duarum ſcapharum, tempore traditionis ſive dati mutui. Ratio eſt, quia ſicut poteſt quis vendere ſuum triticum pretio nunc currente, eo pacto, ut ſolutio pretii fiat tempore, quo triticum minus valebit: ita etiam poterit mutuare, ſecundùm valorem præſentem, cum pacto, ut reddatur, quando minus valebit, quia poteſt exigere, ut ſibi æquale triticum reſtituatur, non ſolùm in bonitate, ſed etiam in pretio, ſi enim in omnibus aliis contractibus peti poteſt æquale in pretio, cur non etiam in mutuo, *Leſſ. c. l.* requiritur tamen, ut ſicut mutuans plures menſuras recipit, quàm dedit, ſi valor tritici decrevit: ita contrà, ſi valor crevit, debet pauciores recipere, alioquin in tali contractu non ſervaretur æqualitas, *Lugo c. l.* neque verò tali caſu formaliter recipitur plus, quàm datum ſit, ſed ſolùm materialiter, quia tempore ſolutionis, quo

decrevit

decrevit valot tritici, quatuor ſcaphæ, propter diminutiunem pretij, æquivalent duabus ſcaphis antea mutuò datis, Unde talis contractus non erit propriè mutuum, ſi hoc nomine intelligatur obligatio reddendi tantundem in eadem ſpecie, ſed ſolùm in preſio, ſeu valore, ac proinde erit potiùs contractus innominatus mixtus ex imperfecto mutuo, & inchoata permutatione: erit tamen mutuum, ſi per hoc intelligarur obligatio teddendi idem in ſpecie, non in eadem quantitate materiali, quia triticum datum fuit cum obligatione reddendi illud in eadem ſpecie & bonitate, & in eadem menſuta, quoad valorem, ſeu æſtimationem tritici, *Lugo c. l. n.* 115.

LVI. Quartò certum eſſe videtur illicitum eſſe pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quàm pretium tritici creverit, ſic enim cogit debitorem, ut lucrum ex mutuo ſolvat. & teddat triticum in eadem menſura, ſed aucto, ſeu duplicato valure, *Lugo c. l. n.* 116.

Quintò certum etiam eſſe videtur, non eſſe uſuram, vetus triticum mutnare cum pacto, ut poſtea reddatur novum, ſi vetus nunc tantum valeat, quantum poſtea valebit novum, vel ſperatur valiturum, quamvis hoc cedat in commodum mutuantis, qui ſic faciliùs poterit conſervare novum triticum, quàm potuiſſet vetus, *Silveſt. V. Uſura* 1. *q.* 17. *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 224. *Molin. cit. diſ.* 311. *n. ult. Lugo cit. ſec.* 7. *n.* 117. Ratio eſt, quia talis contractus, quoad valorem, eſt æqualis, neque illicitum eſt ex mutuo capere commodum, ſi id fiat ſine injuria, & damno mutuatarij. Aliud eſt, ſi triticum vetus, quia ſemicorruptum eſt, minus valeat, quàm poſtea valiturum ſit novum, & mutuatarius, ob neceſſitatem, vel aliam ſimilem cauſam, vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novum, tunc enim uſura committitur, & tenetur mutuans reſtituere augmentum illud valoris tritici novi mutuatario. His ſuppoſitis reſtant duæ quæſtiones hoc loco expediendæ.

LVII. Quæritur primò, an quando probabiliter prævidetur tritici pretium poſtea augendum, illudque plus valiturum, licitum ſit illud mutuare, eo pacto, ut poſtea aucto pretio, in eadem menſura, & bonitate reddatur? Reſp. Si moraliter certum ſit, vel ſaltem probabiliter, triticum v. g. pluris valiturum, tempore ſolutionis, quàm modò valeat, non poſſet mutuans paciſci, vel exigere, ut poſtea reddatur in eadem, ſeu pari menſura, etiamſi terminus ſolutioni non ſit præfixus, ſed tantùm ut reddatur in eadem menſura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, *Leſſ. cit. c.* 20. *n.* 152. *Lugo cit. ſec.* 7. *n.* 118. v. g. ſi quis mutuò dedit quatuor ſcaphas tritici, tempore, quo valebat ſcapha quinque florenos, & poſtea tempore redditionis, ſcapha valeat decem florenos, non poteſt exigere, ut reſtituantur quatuor ſcaphæ, ſed ſolùm duæ, quæ tum quoad pretium æquivalent pretio. quod tempore traditionis, ſeu mutuationis valebant quatuor ſcaphæ. Ratio eſt, quia non eſt licitum pactum, ut plus reddatur, quàm mutuò datum ſit: ſed tempore contractûs mutui, quatuor ſcaphæ tantùm valebant viginti florenos, & poſtea in duplum aucto pretio, valent XL. florenos: ergo manifeſta uſura eſt, ex vi mutui exigere, ut totidem ſcaphæ teddantur, aucto pretio, quia vi mutui XL. florenos reciperet, adeóque XX. ultra ſortem lucraretur, & duplo plus acciperet, quàm valebat res mutuata, tempore traditionis. Excipi debet, niſi mutuans triticum illud ſervare potuiſſet, uſque ad tempus, quo pretium creverit, tunc enim ratione lucri ceſſantis, poſſet amplius exigere, quàm triticum valebat, tempore mutuationis, detractâ tamen æſtimatione cuſtodiæ, quam uſque ad illud tempus mutuans facere debuiſſet, & æſtimatione periculi corruptionis, tantò enim minus exigendum eſt, *Leſſ. c. l. n.* 153. & dictum eſt etiam ſuprà, de quo plura videri poſſunt apud *Lugonem cit. ſec.* 7. *n.* 119. *& ſeq.*

LVIII. Quæritur ſecundò, ſi in contractu mutui nihil ſit conventum, ſeu expreſſum de reddenda eadem menſura, vel potiùs valore rei mutuatæ, ad quid reſtituendum obligatus ſit mutuatarius? Reſp. Diſtinguendo, vel tempore contractûs non prævidebatur poſtea augendum pretium, aut minuendum, vel prævidebatur. Priore caſu, ſi ab initio nihil ſit expreſſum, præſumitur intentionem contrahentium fuiſſe, ut juxta naturam, & conditionem mutui, res mutuata reddatur in eadem ſpecie, menſura, ac bonitate, ſive pretium poſtea creverit, ſive decreverit, prout ſupponi videtur in *l. Vinum* 22. *de rebus creditis*, quòd nimirum, ſecluſo alio pacto, vinum reddendum ſit in eadem menſura, adeóque ſi tempore debito non reddatur, æſtimari debeat ejus valor, non ſecundùm pretium, ſeu valorem temporis, quo mutuò datum eſt, ſed temporis, quo reddi debuiſſet, *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 7. *n* 122. Poſteriore verò caſu, ſi tempore contractûs mutui jam prævidebatur, quòd pretium poſtea creſcet, vel decreſcet: tum videtur intentio contrahentium fuiſſe, ut reddatur non in eadem menſura, ſed in majore, vel minore menſura, attamen in eodem valore, quia cùm tunc, quando pretium, tempore ſolutionis, prævidetur augendum, non poſſit licitè exigi æqualis menſura, & in dubio delicta non ſint præſumenda, ideò potiùs præſumi debet, quòd intentio mutuantis fuerit exigere, ut reddatur major, vel minor menſura in eodem valore, talis enim contractus eſt licitus, *Lugo c. l. n.* 123. ubi tamen iterum diſtinguendum aſſerit: nam vel prævisum fuit, quòd poſtea decreſcet pretium, ſeu valor rei mutuatæ, cum damno ſolius mutuantis, tum ſatis eſt, ſi mutuatarius reddat triticum v. g. in æquali menſura, ſeu quantitate, & bonitate, licèt pretium ejus decreverit, quia mutuans, ſi aliud non exprimat, cenſetur voluiſſe mutuare, juxta naturam puri mutui, ut in æquali valore reddatur, quod licitè, & abſque injuſtitia facere poterat, & decrementum illius valoris liberè, & ſpontè mutuatario condonâſſe. Si verò vice verſâ, prævisum fuit, quòd pretium tritici, tempore ſolutionis, creſcet, non debet regulariter mutuatarius obligari ad reddendum in eadem menſura, ſed in minore, quantum ſufficit, ut ſolvatur valor tritici, qui erat tempore mutui accepti. Ratio eſt, tum quia mutuans non potuit, ſi prævidit augmentum pretij, licitè exigere, ut triticum reddatur in eadem menſura, ſed ſolùm in eodem valore, ergo talis intentio injuſta in eo non debet præſumi: tum quia quamvis mutuans illicitè voluiſſet, ut redderetur in eadem menſura, tamen mutuatarius ad id non teneretur, ſed poteſt petere, ut contractus talis injuſtus reducatur ad æqualitatem,

tem, rejecto onere illo, quod juſtè ei, vi mutui, imponi non potuit.

SECTIO III.

DE VSVRIS, QVÆ COMMITtuntur in venditione, & emptione, & an contractus cenſualis ſit uſurarius?

§. I.

An ſit uſura rem pluris juſto pretio vendere, ob dilatam pretii ſolutionem: & viciſſim rem minoris emere, quàm valet, quia præſenti pecuniâ emitur?

LIX. Assertio I. Rem pluris vendere, quàm valeat, eò quòd differatur ſolutio pretij, eſt uſura, ſpectatâ rei naturâ, & in foro conſcientiæ, niſi dubium ſit, an tempore ſolutionis plus, vel minus res valitura ſit: quamvis in foro externo, ſive contentioſo ſic vendens tanquam uſurarius conveniri, & condemnari non poſſit. Prior pars eſt communis DD. & probatur, quia etſi talis venditio non ſit formalis contractus uſurarius, nam uſura propriè, & regulariter committitur ſolùm in mutuo: eſt tamen virtualiter, ſive implicitum, & interpretativum mutuum, ſi propterea majus juſto pretium exigatur, quia differtur ſolutio pretij, nam in effectu, & reipsâ idem eſt, ac ſi pretium ab emptore eſſet ſolutum, & deinde à venditore ipſi mutuatum, cum lucro illius quantitatis, in qua pretium conventum verum valorem rei excedebat, ut ſi quis alicui mutuò daret centum florenos, eo pacto, ut poſt annum ei reſtituat centum, & X. florenos, quæ eſt aperta uſura, plus autem valet, quod in veritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, *toto Tit. C. Plus valere &c. c. Per tuas 12. Qui filij ſint legitimi. Abbas. in c. In civitate 6. n. 2. h. t.*

LX. Idque probatur, tam quoad primam, quàm ſecundam partem ex *cit. c. In civitate*, nam relatum » fuit Papæ Alexandro III. quòd quidam mercatores piper, cinamomum, vel alias merces emunt, » quæ tunc (ſcilicet tempore contractûs, quod ſpectari debet, quando quæritur de æſtimatione, ſeu valore rei emptæ, *c. pen. in fine de empt. Hoſtiens. hîc* » *V. Quæ tunc.*) ultra quinque libras non valent (pretio, quo communiter æſtimantur, *Gl. hîc V. Non* » *valent.*) & promittunt, ſe illis, à quibus illas mer» ces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſolutu» ros. Conſultus ſuper hoc Papa reſpondet: Licèt » contractus hujusmodi ex tali forma non poſſit » cenſeri nomine uſurarum, id eſt, uſurarius, (quia venditio eſt, & non mutuum, in quo tantùm vera u» ſura conſiſtit, *Hoſtienſ. hîc V. Uſurarum.*) nihilomi» nùs tamen venditores peccatum incurrunt (etiam uſuræ, quia id fit in fraudem uſurarum, *Gl. hîc V.* » *Venditores.*) niſi dubium ſit, merces illas plus, vel » minus valituras tempore ſolutionis faciendæ. Et ideo, qui ſic contrahunt, meliùs facerent, & ſa» luti ſuæ bene conſulerent, ſi à tali contractu ab» ſtinerent, cùm cogitationes hominum DEO oc» cultari non poſſint. Quia DEUS eſt ſecretorum » cognitor, quem non latet peccati qualitas, *c. DEUS 38. cauſ. 54. q. 3. Gl. fin. hic.*

LXI. Idemque probatur ex *c. Conſuluit 10. h. t.* ubi inter alias quæſtiones, etiam hæc propoſita fuit Urbano III. An negotiator ſimili pœnâ con» demnari debeat, qui vendit merces ſuas longè ma» jori pretio, ſi ſolutio longiore tempore differatur, » quàm ſi ei incontinenti pretium ſolvatur? Et re» ſpondet Papa, quòd hujusmodi homines judican» di ſunt malè agere, & ad ea, quæ acceperunt, reſti» tuenda, in animarum judicio, eſſe efficaciter indu» cendos. Ubi *Gl. V. Malè agere*, ait, prius *c. In civitate*, in quo dicitur, tales contractus non eſſe cenſendos uſurarios, intelligendum eſſe, quoad judicium Eccleſiæ, adeòque quoad forum externum, ſeu contentioſum: poſterius verò *cap. Conſuluit*, loqui de judicio, ſeu foro animæ, in quo tales, propter pravam, & uſurariam intentionem, judicandi ſunt malè agere, & inducendi, ſed non compellendi, ut ſic accepta reſtituant, nec tanquam uſurarij puniendi ſunt, quia ex forma non apparet contractus uſurarius, nec intervenit aliqua pactio, vel exactio: licèt reverà, coram DEO, uſurarij videantur: idem docet *Abb. ibid. n. 5. & 6. Hoſtienſ. in cit. c. In civitate, V. Nomine uſurarum, & Fagnan. n. 3. & ſeq.* ubi *n. 5. & 6.* dat rationem diverſitatis, quoad hoc, inter forum externum, & internum conſcientiæ, quia cùm talis contractus, in quo res plus juſto pretio venditur, vel emitur, ob dilatam ſolutionem pretij, ſit illicitus, propter pravam intentionem venditoris, ut patet ex *cit. c. Conſuluit*, ſi talis intentio latet, non poteſt judicari uſurarius in foro externo Eccleſiæ, quippe quæ non judicat de occultis, *c. Sicut 33. in fine de Simon.* at in foro animæ, ſi intentionem pravam habuit, quamvis occultam, cenſetur uſurarius, quia DEUS, quem nihil latet, etiam de occultis in foro animæ judicat, *c. Tua nos 34. eod. tit.* Et hinc ſi in foro contentioſo conſtaret de prava intentione venditoris, aliunde, quàm ex pretij exceſſu, & dilatione conceſſa ad ſolvendum, quia nimirum ipſe venditor fatetur publicè in judicio ſe pravam intentionem habuiſſe, tum etiam in foro externo talis venditio contractus uſurarius cenſendus eſſet, nec eſſet diſcrimen inter forum conſcientiæ, & externum, ac judiciale, *Hoſtienſ. in cit. c. Conſuluit in fine, & Jo. Andr. ibid. in fine, & Abb. n. 6. Fagnan. ibid. n. 7. & ſeq.* Nec obſtat, quòd in *c. Ad noſtram 5. de empt. & vend.* dicatur, hujusmodi contractus eſſe uſurarios, nam id ita intelligendum eſt, quòd ſint uſurarij, in foro interno animæ, non autem in foro externo, & judiciali, neque enim novum eſt poſteriores leges per priores declarari, *l. Non eſt 26. ff. de legib. Fagn. in cit. c. In civitate, n. 10.*

LXII. Porro vendere rem cariùs, ob dilatam ſolutionem pretij, etiam in foro conſcientiæ, excuſatur à peccato uſuræ, ſi tempore traditionis, probabiliter dubium erat, an res pluris, vel minoris eſſet valitura, tempore ſolutionis: juxta *cit. c. In civitate, & ibi Gl. V. Venditores*, tunc enim tam emptor, quàm venditor æqualiter commodum, vel incommodum exſpe-

exſpectat, & dubius eventus auctioris, & diminutionis pretij, utrique emolumento, & damno eſſe poteſt, ideóque talis venditio etiam in foro conſcientiæ licita eſt, *Fagnan. ibid. n.* 12. Idemque expreſsè habetur in *c. ult.* §. *Ille quoque, h. t.* ubi dicitur: Ille quoque, qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur (ſcilicet X.) quæ licèt tunc plus valeant (nempe tempore contractûs) utrùm plus, vel minus, ſolutionis tempore, ſint valituræ, veriſimiliter dubitatur, non debet propter hoc uſurarius reputari, ob rationem ſuprà allatam ex *Gl. ibid. V. Veriſimiliter dubitatur*. Quare ſi certum eſſet, quòd merces hujusmodi tempore ſolutionis, minus ſint valituræ, talis venditor uſurarius erit cenſendus, *Gl. in cit. c. ult. V. veriſimiliter, & Hoſtienſ. V. eod. & Abb. n.* 7. quia excuſatur ab uſura ſolùm, propter dubium, an tempore ſolutionis pretium creſcet, vel decreſcet. Unde etiam fit, quòd illicita, & uſuraria ſit conventio, in qua frumentum v. g. venditur, tempore meſſis, quo minus valet, ut tantundem reddatur, tempore verno, quo plerumque plus valere ſolet, quia talis venditio nullum venditori damnum adferre poteſt, ſed tantùm commodum, ſeu lucrum, ac proinde ſi minore pretio vendat rem, quæ poſtea, tempore ſolutionis plus valitura eſt, ex juris fictione, & præſumptione, idem eſt, ac ſi emptor mutuaret illud pretium venditori, ut poſtea recipiat illud lucrum, quod eſt ultra veram æſtimationem, ſeu juſtum pretium rei venditæ, *Abb. in cit. c. ult. n.* 6. & patet ex ſuprà dictis.

LXIII. Ubi præterea addendum primò, ut ſit licita venditio rei, majore pretio, quàm in præſenti valet, ob dilatam ſolutionem pretij, non tantùm requiritur, ut dubium ſit, an res plus, vel minus valitura ſit, tempore ſolutionis, ut dictum: ſed etiam ut venditor non eſſet aliàs, tempore contractûs, venditurus frumentum, vel aliam rem, ſed ſervaturus usque ad tempus ſolutionis, prout ſtatuitur in *cit. c. Naviganti* 19. & *ult. in fine, h. t.* ubi dicitur: Ratione hujus dubij, etiam excuſatur, qui pannos, granum, ſive frumentum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quàm tunc (ſcilicet tempore venditionis) valeant, in termino conſtituto (ſcilicet ad ſolvendum) recipiat pro eisdem: dummodo illas merces, tempore contractûs, non fuerat venditurus. Secùs eſt, ſi fuiſſet venditurus, tunc enim non excuſatur ab uſura, quia ſi tunc frumentum, vinum, vel aliam rem fuerat venditurus, minore pretio, & ex certa ſcientia, pluris vendat, ob dilatam ſolutionem pretij, vel plus recipiat in alio termino, ſcilicet ſolutionis, uſuram committit, *Gl. fin. in cit. c. ult. Abb. ibid. n.* 7. Et quamvis in *cit. c. In civitate*, mentio ſolùm fiat de priore conditione, tamen poſterior additur in *cit. c. ult.* §. *fin. eod.* & eadem eſt ſpecies facti in utroque cap. ut notavit *Covarr. l.* 2. *reſol. c.* 3. *n.* 6. §. *Cæterùm.*

Addendum ſecundò, prædictæ venditiones ſunt periculoſæ, ideóque Papa in *cit. c. In civitate*, conſulit ab eis eſſe abſtinendum, quia aliquando aliqui dicunt ſe dubitare, ubi non eſt dubitandum, & in dubio, an contractus contineat peccatum, nec nè, tutius eſt abſtinere, *Gl. ibid. V. Niſi dubium, & Abb. n.* 4. *Silveſt. V. Uſura* 2. *q.* 2. *dicto* 4.

Addendum tertiò, ſi quis cariùs frumentum, vel aliam rem vendidit creditò, ſive dilatâ ſolutione pretij, quàm præſenti pecuniâ vendidiſſet, tum ſive ratione damni, quod aliàs paſſurus; vel lucri, quod amiſſurus eſſet, ob dilatam ſolutionem pretij, vel ob laborem, expenſas, aut difficultates, quas probabiliter ſubiturus eſſet, excuſatur ab uſura, etiam in foro conſcientiæ, *Fagn. in cit. c. In civitate, n.* 12. *in fine, h. t.*

LXIV. Assertio 2. Sicut venditor cariùs vendens res, ob dilatam ſolutionem pretij, uſurarius eſt, ſaltem in foro conſcientiæ, ut ſuprà dictum: ita etiam emptor, qui rem minoris emit, quàm nunc valeat, eò quòd præſenti, & numeratâ pecuniâ emat à venditore. Idque ob eandem rationem propter quam venditor cariùs vendens, quia differtur ſolutio, cenſetur uſurarius. Nam & is, qui rem, quæ nunc valet XII. aureos, emit X. aureis, ob anticipatam, ſeu præſentem ſolutionem, in effectu videtur mutuare pretium, quod numerat venditori, ut id, quod juſto pretio deeſt, lucretur ſupra pretium, ſive valorem juſtum rei emptæ, quod uſurarium eſt, *Abb. in c. ult. n.* 6. *h. t.* niſi dubium ſit, an res, quæ præſenti pecuniâ minori pretio emitur, quia venditor differt traditionem rei emptæ, plus, vel minus valitura ſit, tempore traditionis, tunc enim uſura non committitur, juxta ſuprà dicta de venditione majori pretio facta, *Abb. c. l.* Idque propter naturam correlativorum, in quibus quod diſpoſitum eſt in uno, cenſetur etiam eſſe diſpoſitum in altero, *Caniſius tr. de uſuris, c.* 3. *n.* 4. *in fine.*

§. II.

De venditione, & emptione cenſuum, ſive redituum annuorum in genere.

LXV. Quæritur primò, quid ſit cenſus? Reſp. Cenſus, hoc loco, accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, ſeu penſionem ex re, vel perſona alterius, nam quamvis interdum ipſa penſio ſolvenda appelletur cenſus, tamen propriè loquendo, cenſus non eſt ipſa penſio, quæ ſolvitur, ſed jus illam exigendi, & percipiendi: unde venditio, & emptio hujusmodi juris vocatur contractus cenſualis, in quo v. g. Titius pro centum florenis acceptis à Cajo, vendit ei jus exigendi annuum cenſum, ſeu penſionem ex agro, vel domo ſua, eique promittit ſe quinque florenos in fructibus, vel pecunia, quot annis ſoluturum. Ubi qui recepto pretio ſe obligat ad ſolvendum annuum reditum, ſeu penſionem, Cenſuarius: qui verò pretium dedit, & ob id quotannis percipit reditum, ſeu penſionem annuam, ex rebus illius, Cenſualiſta vocatur, *Tann. tom.* 3. *de juſtit. diſ.* 4. *n.* 112. *Azor. p.* 3. *lib.* 10. *de cenſib. c.* 4. *q.* 5.

LXVI. Quæritur ſecundò, quotuplex ſit cenſus? Reſp. Cenſus, ratione modi, dividitur in reſervativum, & conſignativum. Reſervativus eſt, quando quis dominium, etiam directum rei ſuæ, transfert in alium, reſervatâ ſibi penſione aliquâ, ſive in pecunia, ſive in fructibus, ſive in alia re æquivalente, ex re illa, quotannis, præſtanda, *l. ult. C. de rer. permut.* Eſt autem hic cenſus non ita frequens, & quandam cum emphyteuſi ſimilitudinem habet, à qua differt, quia in hoc cenſu, non tantùm dominium u-

tile, ſed etiam directum transfertur, ideóq; etſi dans in cenſum non ſolvat penſiones debitas, non perdit dominium fundi, ſicut emphytheuta, ſed ſolùm debet ſolvere omnes penſiones debitas. Conſignativus cenſus eſt, quando quis, certo pretio, emit jus exigendi, & percipiendi penſionem annuam ex re alterius, qui eam ſolvere debet, v. g. Titius 100. florenis emit à Cajo jus percipiendi, ſingulis annis, ex agro Caji ſcapham frumenti, vel ejus valorem, ſcilicet quinque florenos, & de hoc in præſenti agitur.

Cenſus conſignativus dividitur primò in cenſum realem, & perſonalem. Realis eſt, qui in re aliqua certa, & frugifera conſtituitur, ſuper domo, agro, vel vinea, eamq; rem comitatur ad quemcunque poſſeſſorem perveniat, velut ſervitus, ſive obligatio ratione penſionis ſolvendæ, *Azor. cit. l. 10. c. 3. in divis. 1. Laym. l. 3. tr. 4. c. 18. n. 1. & 2.* Perſonalis cenſus eſt, qui conſtituitur in certa aliqua perſona, ex qua, ratione artis, induſtriæ, vel operæ, utilitas, & commodum percipi poteſt, & in qua ſola perſona obligatur ad annuam penſionem ſolvendam, ſine ordine ad certam aliquam rem. Eſt etiam cenſus mixtus, qui conſtituitur ſuper re, & perſonâ immediatè, ita ut etiamſi res pereat, maneat tamen perſona obligata.

Dividitur ſecundò cenſus conſignativus, ratione temporis, quo penſio ſolvi debet, in perpetuum, & temporalem. Perpetuus dicitur, qui non finitur, obitu venditoris, vel emptoris, vel alterius cujusquam, ſed tranſit ad hæredes, ita ut obligatin ſolvendi penſionem transferatur ad hæredes venditoris ſive debitoris, & jus exigendi penſionem ad hæredes emptoris, ſive creditoris. Temporalis eſt, quando penſio ſolùm ad tempus ex obligatione ſolvitur, idque vel ad certum tempus, ſive certos annos, v. g. ad decem, vel viginti; vel ad tempus incertum, nempe ad vitam emptoris, vel venditoris, vel alterius. qui vitalitius cenſus appellatur.

Dividitur tertiò, ex parte rei in cenſum fructuarium, cùm fructus percipiuntur, & pecuniarium, cùm pecunia.

Dividitur quartò cenſus, ratione pacti in cenſum irredimibilem, cui nullum redimendi pactum eſt adjectum, adeóque qui ex neutra parte redimi poteſt: vel redimibilem: idque vel cum pacto in gratiam ſolius venditoris, ut quandocunque is voluerit, reſtituto pretio, redimere poſſit cenſum: vel cum pacto in gratiam emptoris, cui liceat, reſignato cenſu, pretium redimere; vel in gratiam utriûsque, ut quandocunque venditor, vel emptor voluerit, cenſus redimi, & extingui poſſit. Item ut redimi poſſit, vel intra certum tempus, quo elapſo, non ampliùs extingui poſſit; vel cum pacto, ut in perpetuum, ſeu quocunq; tempore, redimi, & extingui poſſit, *Azor c. l. c. 3. diviſ. 4. Leß. l. 2. de juſtit. c. 22. dub. 2. Laym. c. l.*

His præmiſſis, quæſtio eſt graviſſima, an emptio, & venditio cenſuum, ſeu redituum annuorum ſit uſuraria; an verò licita, & juſta, nam cenſus, ſeu reditus annui magnam affinitatem habere videntur cum uſuris, adeò ut non deſint plures, qui exiſtimant, nihil eos differre ab uſuris, ſed emptionem, & venditionem cenſuum ſolùm eſſe inductam ad colorandas, & palliandas uſuras, ſive mutuum uſurarium, unde paſſim vulgò mutuum vocari ſolet, Germanicè, Geld auf Zinß aus- oder darleihen. Quòd ſi verum foret, vade magna pars hominum æternæ ſalutis periculum, & jacturam ſubiret, cùm nihil ubique locorum, præſertim in Germania, frequentius ſit, quàm contractus cenſualis, in quo venduntur, & emuntur reditus annui: ad quam quæſtionē reſpondebimus in §§. ſeqq.

§. III.

Utrùm licitus ſit cenſus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, tam redimibilis, quàm irredimibilis, an verò ſit uſurarius, & illicitus?

LXVII. Assertio 1. Contractus cenſualis, ſeu cenſus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem, & venditionem conſtitutus, non eſt uſurarius, ſed juſtus, ac licitus, modò pretium ſit juſtum, tale ſcilicet, quod vel lege taxatum eſt, vel conſuetudine approbatum. Eſt communis ſententia Theologorum, & Juris-conſultorum apud *Azor p. 3. lib. 10. c. 4. q. 3. Laym. cit. c. 18. n. 3.* Idque conſtat ex *Extravag. Regimini 1. de empt. & vendit. inter communes*, quam allegavimus, & attulimus *lib. 3. Decretal. Tit. 17. §. 7. n. 39.* in qua Papa Martinus V. declaravit, tales contractus cenſuales eſſe licitos, ac juſtos, & Juri communi conformes, & venditores ad eorũ ſolutionem obligatos eſſe. Idem Papa Calixt⁹ III. cõſultus ab Epiſcopo Mersburgenſi, & ejus Clero reſpondit in *Extravag. Regimini 2. eod. tit.*

LXVIII. Jam ergo probatur inprimis cenſum realem fructuarium, cujus annuæ penſiones ſolvendæ ſunt in fructibus, ut in frumento, vino &c. eſſe juſtum ac licitum, quia poteſt quis emere totum prædium, & jus percipiendi ex eo omnes fructus, ſicut etiam poteſt quis emere uſumfructum, remanente dominio directo penes venditorem, ergo etiam poteſt quis emere jus percipiendi partem fructuum ex prædio alieno: hoc autem fit in reali contractu cenſuali fructuario, in quo intervenit vera emptio, & venditio, nam res, quæ venit, & emitur, eſt jus percipiendi fructus, vel partem eorũ, quod venditor cenſûs tribuit, & obligatio præſtandi annuum cenſum, ſeu penſionem fructuariam ex prædio ſuo: pretium verò eſt certa pecuniæ quantitas, quæ pro eo jure datur, ex utriûsque partis conventione: ergo talis contractus non eſt mutuum, ſed eſt vera emptio, & venditio, adeóq; naturâ ſuâ licitus, ac juſtus. *Abb. in c. In civitate 6. n. 7. h. t. Molina tr. 2. de juſtit. diſ. 385. n. 8. & ſeqq. Silveſt. V. Uſura 2. q. 12. dicto 2. Azor. c. l. q. 3. Laym. cit. c. 18. n. 3. aſ. 1.* & alij communiter. Idque extenditur, ut emi ac vendi poſſint, non ſolùm cenſus, ſeu reditus annui antiqui, & jam conſtituti, ſed etiam novi, qui quando emuntur, & venduntur, tunc conſtituuntur: tum quia in *citt. Extravagantib.* SS. Pontifices non diſtinguunt inter cenſus antiquos, & novos, ſed abſolutè, & in genere dicunt eos eſſe licitos: tum quia ſi poteſt quis de novo conſtituere jus percipiendi fructus, ſeu reditus annuos ex bonis ſuis per donationem, poterit etiam per venditionem, & emptionem, quia non minoris valet, quod emitur, quàm quod donatur, *Abb. c. l. Azor. cit. l. 10. c. 4. q. 4. Leſſ. l. 2. c. 22. dub. 3. n. 13.*

Deinde

Deinde probatur etiam cenſum realem pecuniarium, in quo emitur jus percipiendi, quot annis, penſionem certæ pecuniæ ex agro, vel domo aliena, eſſe licitum, tum quia in dictis Extravagantibus Pontificum, approbantur potiſſimùm cenſus pecuniarii: tū quia juſta eſt emptio censûs, ſeu reditûs annui fructuarii in prædio aliquo, pro pretio juſto, ut jam probatum: ergo etiam juſta eſt emptio penſionis pecuniariæ pro eodem pretio, quia æqualis eſt valor censûs, ſeu reditûs pecuniarii, & censûs fructuarii, quando penſiones ſunt æquales in valore, & æquale eſt periculum damni, vel ſpes lucri in utroque contrahente. Tum quia ſi ematur cenſus fructuarius, & jus ad certam partem fructuum percipiendam, poteſt poſtea fieri alius contractus permutationis, quo debitor commutet obligationem dandi tales fructus in obligationem ſolvendi tantam quantitatem pecuniæ, ſingulis annis, quæ æquivaleat valori, ſeu æſtimationi fructuum, ergo idem poteſt fieri ab initio per unicum contractum, qui duobus æquivaleat, *Mol. cit. diſ. 385. n. 54. Lugo tom. 2. de juſtit. diſ. 27. ſec. 2. n. 14.*

LXIX. Assertio 2. Contractus cenſualis, ſive emptio & venditio censûs realis perpetui, & irredimibilis juſta, & licita eſt, jure naturæ, ſive ſit cenſus fructuarius, ſive pecuniarius, *Leſſ. cit. c. 22. dub. 5. n. 34. Laym. cit. c. 18. n. 3.* Ratio eſt, quia licita eſt emptio alicujus prædii perpetua, & irredimibilis, quoad dominium ejus directum, & utile, ergo etiam juſta erit perpetua, & irredimibilis emptio partis uſusfructûs, quod enim juris eſt de toto, quoad totum; eſt etiam de parte quoad partem, *l. Quæ de toto. 76. ff. De rei vindic.* Cenſus autem realis eſt veluti pars quædam uſusfructûs, nempe jus percipiendi partem fructuum, ſeu redituum emptione acquiſitum: ſicut etiam per donationem, vel legatum poteſt conſtitui jus percipiendi in perpetuum reditus annuos, ex domo, agro, vel vineâ donantis, ergo etiam licitè fieri poteſt per emptionem. Deinde onus & pactum illud, ut cenſus nunquam redimi poſſit, licèt onus imponat venditori, poteſt tamen addito pretio id compenſari: ſi ergo æquale pretium detur, nulla erit injuſtitia: quamvis etiam non aucto pretio, licita eſſe poſſit emptio talis censûs, ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis emptori, *Lugo cit. diſ. 27. ſec. 7. n. 111. in fine.* Neque refert, quòd omnes penſiones, ſive fructuariæ, ſive pecuniariæ ſperatæ, & progreſſu temporis ſolvendæ, plurimum excedunt pretium, quod pro cenſu offertur. E. g. penſio annua 50 florenorum, quæ emitur mille florenis, ſpatio 40. annorum creſcit ad bis mille florenos, & ſic duplo ſuperat pretii quantitatem. Nam in cenſu non emuntur annuæ penſiones ex re fructifera, ſed emitur jus percipiendi futuras penſiones ex re fructifera, ſive penſiones, quatenus ſunt in potentia ac ſpe, non in re: quod jus, communi hominum judicio, minoris æſtimari ſolet, quàm ſi omnes penſiones præſentes eſſent, & ſimul ſolverentur, cùm multa evenire poſſint, ut fructus vel non naſcantur, vel non ſolvantur: & penſiones, etiam pecuniariæ, variis periculis, & labori acquirendi, ſucceſſu temporis, expoſitæ eſſe ſolent, *Laym. c. l.* Deinde aliàs illicitum etiam foret, emere agrum, vel domum certo pretio, quia fructus ex eo percipiendi, vel penſiones ex domo, intra paucos annos, pretium agri, vel domûs ſunt ſuperaturi. Si ergo dominium totius agri vel domûs licet emere, minore pretio, quàm ſunt fructus, vel penſiones ex illo, vel illa percipiendæ: multò magis licebit minore pretio emere cenſum in tali agro vel domo, cùm cenſus ſit ſolùm pars illius juris, quod in dominio continetur, & minus ſit habere cenſum, etiam perpetuum, & irredimibilem, in re, quàm ejus dominium.

LXX. Assertio 3. Emptio & venditio censûs realis temporalis, ſive ad incertum tempus v. g. ad vitam ementis, ſive ad certum tempus v. g. 10. vel 20. annos, eſt licitus & juſtus; ut de priore ex eo conſtat, quia etiamſi pretium, quo emitur talis cenſus, minus ſit, quàm omnes penſiones percipiendæ ſimul ſumptæ, nulla eſt injuſtitia; tum quia non emuntur penſiones, ſive reditus annui, ſed jus ad illas exigendas, quod longè minoris valet hominum judicio, ut ſuprà dictum: tum ob commoditatem præſentis pecuniæ: tum quia variis modis accidere poteſt, ut intra tantum tempus, nihil percipi poſſit: præterquam quòd mortuo emptore, cenſus ad vitam ejus conſtitutus omnino extinguatur. Sed & incertum eſt, quot annis victurus ſit is, ſuper quem cenſus conſtitutus eſt, ac proinde ſicut penſiones poſſunt eſſe majores ſorte, ſeu pretio dato; ita etiam poſſunt eſſe minores, merèque fortuitum eſt, ſi ſortem ſeu pretium ſuperent, *Covarr. l. 3. reſol. c. 7. n. 3. Leſſ. cit. c. 22. dub. 6. n. 40. & 41.*

De cenſu verò reali conſtituto ad certum tempus, etiam probatur, quia licitè emitur cenſus realis perpetuus, ſive jus percipiendi fructus ex fundo in perpetuum, & quidem minore pretio, quàm ſit cumulus penſionum; ergo etiam licitè emitur cenſus ad certum tempus conſtitutus, quia jus illud ſemper minoris æſtimatur, quàm fructus, ſeu emolumenta præſentia: & ſic emere licebit penſionem X. aureorum ad decennium, aureis 90. alioqui ſi nihil poſſet percipi ultra pretium, ſequeretur eodem pretio emendum eſſe cenſum temporalem, ad 30. annos v. g. quo emitur perpetuus, *Covarr. c. l. n. 4. Leſſ. c. l. n. 42.*

LXXI. Assertio 4. Emptio & venditio censûs realis redimibilis, ex parte venditoris, eſt licita, quia omnes aliæ venditiones, cum pacto redimendi, ex parte venditoris, ad arbitrium illius, ſunt licitæ, ut colligitur ex *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* ergo etiam venditio censûs, cum ejuſmodi pacto, ut venditor poſſit redimere, quandocunque voluerit, eſt licita. Imò hujuſmodi cenſus approbant SS. Pontifices in ſuis Conſtitutionibus, quia in illis nulla ſuſpicio, ſeu præſumptio uſuræ locum habere poteſt, ex communi ſententia DD. apud *Laym. c. l. n. 5.* Quin etiam probabiliter licitum eſſe cenſum realem utrinque redimibilem, adeóque etiam arbitrio emptoris, tenet *Leſſ. cit. c. 22. dub. 10. n. 56. Laym. c. l.* & alii contra plures, qui cenſum utrinque redimibilem tanquam uſurarium damnant. Sed probatur, nam in aliis emptionibus agrorum, domorum &c. in quibus emitur totum rei dominium, poteſt apponi pactum redimendi, ad arbitrium utriuſque, ut plerique admittunt; ergo etiam in emptione censûs, quo emitur jus percipiendi partem fructuum, quod eſt veluti pars dominii. Deinde ſi venditor poteſt cenſum vendere, cum pacto redimendi, quando voluerit, ut omnes fatentur: cur

non etiam emptor poteſt emere cenſum, cum pacto revendendi, & reddendi venditori, ita ut hic teneatur illum redimere, quando emptor voluerit: nam ideo venditor poteſt imponere juſtè tale onus, ſeu obligationem emptori ad recuperandum jus cenſûs, quod alienavit, quia hoc onus poteſt ei compenſari, tantò minoris cenſum vendendo: ergo etiam emptor poteſt ſimilem obligationem viciſſim imponere venditori, ad recuperandum pretium datum, quia hoc onus poteſt ſimiliter ei ad æqualitatem compenſari, tantò pluris cenſum emendo, *Leſſ. c. l. n.* 58.

Neque verò talis contractus cenſualis, cum pacto utrinque redimibili, deſinit eſſe emptio, & venditio, & tranſit in mutuum. Nam inprimis ſi ex eo, quòd venditor obligetur reſtituere pretium rei venditæ, quando emptor vult contractum reſcindere, emptio tranſit in mutuum, ſequitur, quòd nulla emptio, cum pacto retrovendendi, ex parte emptoris, ſit licita, quod dici non poteſt, ut patet ex iis, quæ dicta ſunt ſuprà *lib.* 3. *tit.* 17. §. 7. *n.* 33. Deinde in contractu cenſûs redimibili, ex parte emptoris, emptor cenſûs non dat pecuniam immediatè pro pecunia ejuſdem quantitatis, & valoris reddenda in redemptione, uti fit in mutuo: ſed dat pro cenſu, ſive jure exigendi penſionem fructuariam, vel pecuniariam: neque vi pacti adjecti, obligat venditorem cenſûs, ut reddat pecuniam pro pecunia accepta, ſed ut recipiat rem, ſeu jus cenſûs, quod vendidit, & reddat pro ea juſtum pretium, adeóque ſors ſive capitale recipitur à cenſuario, ſive emptore, non pro capitali priùs dato, ejúſque uſu, ſed pro reſtituendo, ſive remittendo cenſu, *Leſſ. c. l. n.* 57. Denique mutuum in omni caſu à mutuatario repeti poteſt: in cenſu autem reali utrinque redimibili (ſecluſo ſpeciali pactu) pretium, ſive ſors non poteſt repeti, ſi res, ſuper qua cenſus fundatus eſt, caſu fortuito pereat, *Laym. cit. c.* 18. *n.* 5. *in fine.*

LXXII. Notandum hîc præterea primò, majus pretium in cenſu utrinque redimibili, ſolvi debet, quàm in cenſu redimibili ſolùm ex parte venditoris, quia tunc majus, & ſpeciale onus imponitur venditori, quod pretio æſtimabile eſt. Quare cum ex Germaniæ conſuetudine, ferè unius annui floreni Rhenenſis reditus ematur XX. & quinque annui centum florenis, cum pacto reciproco redimendi, ad arbitrium utriûſque, hinc introduci poterit, ut unius annui floreni reditus ematur tantùm XVII. & ſex annui emantur tantùm centum florenis, cum pacto redimendi, ad arbitrium ſolius venditoris, quia cùm obligatio hæc, quæ emptori imponitur, revendendi, ad arbitrium venditoris, ſit pretio æſtimabilis, meritò in pactum ſortis, ſeu pretii computatur: vel quod in idem recidit, minuitur pretium cenſûs, ut compenſetur illa obligatio admittendi redemptionem, ſive remiſſionem contractûs, quæ emptori incumbit, *Laym. cit. c.* 18. *n.* 6.

Notandum ſecundò, poteſt etiam licitè conſtitui cenſus realis redimibilis, non abſolutè, ſed ad certum tempus, ita ut intra X. annos v. g. liceat redimere, non autem poſtea: vel contrà, ut intra idem tempus, non liceat redimere, poſtea verò liceat, quia ſi poteſt emi cenſus, cum pacto, ut intra certum tempus poſſit redimi, vel ut nunquam poſſit redimi, cur non etiam cum pacto, ut intra certum tempus poſſit redimi, non autem poſt illud, vel vice versâ: modò tamen tantò magis augeatur pretium venditionis, quantò magis reſtringitur venditori poteſtas redimendi ad ſuum arbitrium, *Leſſ. cit. c.* 22. *dub.* 9. *n.* 51. *& 2. ſeqq. Laym. cit. c.* 18. *n.* 9.

Notandum tertiò, etſi contractus cenſûs utrinque redimibilis, etiam ex parte emptoris, tolerandus ſit, quia jure naturæ non eſt illicitus; non tamen facilè ſuaderi debet, ob intentionem uſurariam ſub ea fortè latentem, & periculum uſuræ, quæ facilè intervenire poteſt, idcóque etiam tanquam uſurarius prohibitus eſt in Conſtitutionibus SS. Pontificum Martini V. & Calixti III. ſuprà citatis, & in Conſtitutione Caroli V. anno 1548. in Comitiis Imperialibus Auguſtæ editâ, ſi facultas redimendi etiam emptori concedatur, quia in foro externo id præſumitur uſurarium, *Laym. c. l. n.* 6. *in fine.*

LXXIII. Assertio 5. Contractus cenſualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto aſſecurationis in perpetuum, non eſt iniquus, ſed probabiliter defenditur, & toleratur, nempe ut ſi res cenſui ſubjecta, caſu fortuito, pereat, id non emptoris, ſed venditoris damno accidat, qui nihilominùs obligatus ſit cenſum redimere, vel ſuper alia re frugifera conſtituere: modò tamen onus hoc venditori impoſitum, ipſi, prudentis arbitrio, debitè compenſetur, augendo pretium cenſûs, vel quod in idem recidit, minuendo penſionem ſolvendam, *Leſſ. cit. c.* 22. *dub.* 11. *n.* 66. *Laym. cit. c.* 18. *n.* 10. Probatur, quia tale pactum aſſecurationis poteſt addi aliis contractibus, v. g. commodato, depoſito, mutuo, nempe ut periculum rei, non ad commodantem, vel deponentem juxta contractûs naturam, ſed ad commodatarium, depoſitarium, mutuantem ſpectet, ut conſtat ex *c. unic. de commodat. l.* 1. *ff. Depoſiti.* Neque verò tale pactum eſt contra naturam contractûs cenſualis, quaſi illam deſtruat, ſed quia obligat ad aliquid, ad quod nudus contractus cenſûs realis non obligat: ſic & pactum retrovendendi eſt contra naturam contractûs emptionis, & tamen licitè ei adjicitur, *Leſſ. c. l. n.* 67. Quòd ſi cenſus realis, cum pacto aſſecurationis, inſtituatur, vel continuetur cum perſona, quæ nullos habet reditus ex aliqua re frugifera, uſurarius erit, quia tunc reipſa idem eſt, ac ſi mutuum daretur, cum pacto ſolvendi, quotannis, aliquid ſupra ſortem, licèt id ſub nomine & ſpecie cenſûs velut ſub pallio occultetur, *Laym. c. l. num.* 14.

§. IV.

An licitus, & iuſtus ſit cenſus perſonalis perpetuus, tam irredimibilis, quàm redimibilis, ex parte ſolius venditoris?

LXXIV. Certum eſt, quòd cenſus perſonalis non poteſt ita conſtitui in perſona libera, ut ſi ea non ſit ſolvendo, creditor poſſit debitorem vendere, vel ſervituti ſubjicere, ſicut prædium poteſt vendi, & vindicari: quia liber homo non poteſt pignori dari, *c.* 2. *de pignorib.* jus autem cenſûs eſt majus jure pignoris; neque etiam poteſt in ſervitutem redigi ob debita, ſed hîc ſolùm ſermo eſt de eo cenſu perſonali, vi cujus

Digitized by Google

vi cujus, creditor ſive emptor censûs ſolùm acquirit jus percipiendi annuam penſionem, cui interdum adjicitur jus hypothecæ in omnibus bonis debitoris; venditor verò, ſive emptor censûs tantùm contrahit obligationem perſonalem illam penſionem ſolvendi; ſicut emptor rei alicujus contrahit obligationem perſonalem ſolvendi pretium contractûs, *Leſſ. l. 2. c. 22. dub. 4. n. 17. Lugo tomo 2. de juſtit. diſ. 27. ſec. 2. §. 1. n. 22.* & alii. Jam ergo quæſtio eſt, an emptio censûs merè perſonalis, non tantùm ob lucrum ceſſans, vel ob damnum emergens, vel periculum, ſed ſecundùm ſe ſit licita & juſta.

Affirmant abſolutè eſſe licitam, ex natura rei, & ſeclusâ prohibitione Legis humanæ, *Abb. in c. In civitate. 6. n. 7. h. t. Covarr. l. 3. reſol. c. 7. n. 5. §. Ego ſanè, Azor p. 3. l. 10. c. 5. q. 1. Leſſ. cit. c. 22. dub. 4. num. 18. & ſeqq. Laym. cit. c. 18. n. 7.* & alii apud ipſos. Probatur primò, quia ſicut in cenſu reali, poteſt dominus vendere jus, quod habet ad fructus ſui prædii ſaltem partialiter, ut ſuprà dictum, & poſtea tenetur, bonâ fide, prædium colere, ne ſuâ culpâ infrugiferum maneat: ita etiam in cenſu perſonali, poteſt quis vendere jus, quod habet ad fructus, & lucra ſuæ pecuniæ ex laboribus ſuis, & operis: ſicut poteſt locare, pro pretio accepto, ſuas operas perſonales, obligando ſe, & hæredes ſuos, ad eam diligentiam, & induſtriam perſonalem adhibendam, quâ ſuis operis lucrari poſſit certam pecuniæ ſummam ſolvendam, quot annis, emptori censûs: nam ita etiam decimæ perſonales conſtituuntur, & ſolvuntur. Probatur ſecundò, cenſus realis licitè emitur, minore pretio, quàm ſint omnes penſiones ſucceſſivè ſolvendæ, ergo etiam cenſus perſonalis licitè emi poterit, quòd enim obligetur res, vel ſola perſona, parum refert: imò cùm obligatio perſonalis minùs ſecura ſit, quàm obligatio realis, quia faciliùs deficere poteſt obligatio lucra annua ſolvendi ex operis perſonæ, quàm obligatio ſolvendi penſionem annuam ex fructibus prædii, quod in cenſu reali obligatur, ideo obligatio hujuſmodi perſonalis minus valet, quàm realis. Neque dici poteſt, in tali emptione censûs perſonalis, intervenire virtuale mutuum, adeóque uſuram palliatam. Nam emptor censûs perſonalis irredimibilis, vel redimibilis, ex parte venditoris tantùm, datam ſortem repetere non poteſt, ſicut poteſt, qui mutuò dat, *Laym. c. l. num. 7.*

LXXV. Contrariam ſententiam, quæ negat cenſum merè perſonalem eſſe licitum, & juſtum, ſi pretium non adæquat cumulum penſionum ſolvendarum, tenent *Navarr. in comment. de uſuris num. 81. Molin. tract. 2. diſ. 387. n. 3. & 7. Lugo cit. diſ. 27. ſec. 2. n. 55.* fundamentum præcipuum eſt, quia in hujuſmodi cenſu perſonali, re ipſa nihil aliud venditur, & traditur, niſi ipſæ penſiones ſolvendæ, quia qui ſe perſonaliter obligat ad aliquid dandum pro pretio, quod nunc accipit, non poteſt vendere jus ad rem illam, quin ſimul vendat ipſam rem dandam; alioquin quoties venditur triticum poſtea tradendum, pro pretio præſenti, non venderetur triticum, ſed jus ad illud: ſicut ergo non poteſt quis juſtè, & licitè pro 100. quæ nunc dantur, emere 200 poſtea per partes, & ſucceſſivè reddenda: ita nec poterit emi cenſus, in quo ejuſmodi penſiones ſolvendæ emuntur; ſecluſo lucro ceſſante, vel damno emergente, vel etiam periculo ſubeundo circa penſiones; ex quibus cauſis poteſt aliquid exigi ſupra ſortem, etiam in mutuo, vel augeri aut diminui pretium juſtum in emptione, & venditione. Verùm Auctores primæ ſententiæ negant in cenſu perſonali emi propriè penſiones futuras, ſed jus exigendi illas, quod longè minoris valet, quàm penſiones ſperatæ, ſi præſentes eſſent, valuerunt. Sed quidquid ſit, etſi ſecunda ſententia foret ſpeculativè verior & probabilior, tamen cùm contrarium in multis locis, & Provinciis obſervetur, ut in Germania, Belgio, & Gallia, non debet facilè damnari, quod tot viri docti, & Religioſi faciunt, ut notat *Leſſ. c. l. num. 20.*

§. V.

Solvuntur argumenta, quæ contra iuſtitiam contractûs cenſualis obiici poſſunt.

LXXVI. Objicitur primò, proprius & primarius uſus pecuniæ eſt, ut per eam cæteræ res æſtimentur, non ut ea ſit ſui ipſius æſtimatio: atqui in contractu cenſuali, ſaltem eo, in quo emuntur reditus annui in pecunia ſolvendi, pecunia emitur pecuniâ, cùm tamen ſit res ſterilis, nullúmque fructum ex ſe producat, ſed in ipſo uſu, aſſiduâ permutatione, quodammodo extinguitur, ſeu conſumitur, *§. Conſtituitur Inſtitut. de uſur.* ergo uſura eſt annuam penſionem pecuniariam pecuniâ emere, quia pecunia pecuniam parit. Reſp. *neg. min.* quia in hoc contractu pecunia non eſt pretium, ſive æſtimatio ſui ipſius, nam id, quod venditur, & emitur pro pecunia, non eſt pecunia, ſed jus percipiendi annuam penſionem, ſive fructuariam, ſive pecuniariam, & illud jus, quod eſt incorporeum, ſicut juriſdictio, jus percipiendi tributum, jus eundi per fundum alterius, pretio æſtimabile eſt, idcóque etiam vendi, & emi poteſt, *Covarr. l. 3. reſol. c. 7. n. 2. in reſponſ. ad primam rationem.*

Objicitur ſecundò, non tantùm mutuum verum, ſed etiam fictum, ſive interpretativum uſuram conſtituit, & inducit, *c. Ad noſtram. 5. de empt. c. Illo. 4. de pignorib. c. In civitate. 6. h. t.* at hujuſmodi mutuum intervenit in contractu cenſuali, nam ſicut in contractu mutui, tenetur debitor ejuſdem generis, & quantitatis pecuniam reſtituere, *l. 2. in princ. ff. de reb. credit.* ita in hoc contractu, ſi venditor velit cenſum à ſe antè conſtitutum redimere, debet tantam pecuniam, quantam accepit, reſtituere in eodem genere, in quo caſu creditori, ſeu emptori censûs manet ſors ſalva, unâ cum lucro, donec ſors à debitore, vel ejus ſucceſſore refundatur, ergo eſt virtuale ſaltem, ſeu implicitum mutuum. Reſp. cum *Covarruvia c. l. in reſponſ. ad ſecundam rationem*, in hoc contractu cenſuali, nullum intervenire verum, nec fictum, ſeu interpretativum mutuum, quia in mutuo cogitur mutuatarius ſortem, ſive rem mutuatam reddere, ad quam ſolvendam ſe obligavit: non autem in contractu cenſuali venditor, qui cenſum, ſeu reditum annuum conſtituit, cogitur vi

hujus contractûs (ſecluſo pacto redimendi, ad arbitrium emptoris) reddere ſortem, cùm ea non ſit in obligatione, ſed tantùm præſtare cenſum, ſeu reditum annuum, ad quem ſolvendum ſe obligavit, quem interim lucratur emptor, donec eadem pecunia, ſive pretium, quo emptus eſt cenſus, à venditore, vel ejus ſucceſſore reddatur; ſicut etiam accidit in emptione fundi, cum pacto retrovendendi, *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* juſtè enim emptor fundi, interim dum redimitur, ſeu reſtituitur fundus, vi pacti adjecti, fructus ejus percipit. Ergo etiam emptor cenſûs juſtè lucratur cenſum, ſeu reditum annuum, donec pretium, quo emptus eſt cenſus, ſive jus ad cenſum annuum, ei reddatur. Deinde in mutuo ſub uſuris, principalis obligatio eſt ad ſortem reddendam, & acceſſoria ad uſuras. In contractu verò cenſuali principalis obligatio eſt ad annuam penſionem præſtandam, non ad ſortem, ac proinde non poteſt uſura eſſe in hoc contractu, etiamſi annuus reditus ſolvendus ſit in pecunia, quia uſura eſt, cùm aliquid ultra ſortem accipitur, & ſic uſura præſupponit obligationem ſortis; hîc verò nulla eſt obligatio ad ſortem, quia illa perpetuò alienatur, & tranſit in recipientem, absque obligatione illam reſtituendi, ſi ipſe nolit annuum reditum redimere, & quamdiu annuum reditum ſolvit, *Covarr. c. l.* Ex quo etiam patet, quòd etiamſi is, qui emit mille aureos annuos XX. millibus aureis, intra annos XXV. ultra ſortem recipiat quinque millia aureorum, nulla tamen hîc uſura eſt, quia non accipit illa quinque millia ſupra ſortem, vi mutui, ſed titulo emptionis cenſûs, ſeu reditûs annui: alioquin nec prædium liceret, ſine uſura emere, quia progreſſu temporis fructus ex eo percepti ſuperant pretium pro eo datum, *Covarr. c. l. in reſponſ. ad tertiam rationem.*

LXXVII. Objicitur tertiò, ex contractu cenſuali multa mala oriuntur, nam multi, ne incurrant pœnas uſurarum ex mutuo, confugiunt ad hunc contractum, indéque certius lucrum interdum quærunt, quàm ſi ad uſuras pecuniam ſuam dediſſent. Cùm quid autem unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ viâ non debet admitti, *reg. juris* 84. *in 6.* Deinde via præcluditur charitati exercendæ in mutuis, quia petenti mutuum gratis non datur, ſed nonniſi ad cenſum vendendum pecunia offertur, per quod etiam depauperantur venditores, dum gravantur annuis reditibus, quos ſolvere coguntur. *Reſp.* eadem ferè incommoda ſequi ex eo, quòd prædia juſto pretio emi poſſint ab iis, qui pecuniâ indigent, nam mutuum petenti dicet quis, ego emam à te, juſto pretio, prædium tuum, ut ita multa prædia poſſidens vivere poſſit in otio, ſudore ac labore aliorum, ea illis locando, ſicut illi in otio vivunt, qui multos habent cenſus emptos. Similiter qui prædia vendunt, faciliùs rediguntur ad paupertatem, quàm qui vendunt cenſus prædiis impoſitos, præſertim ſi redimibiles ſint; ſi ergo ob hæc incommoda, non ſequitur illicitam eſſe emptionem prædiorum pro juſto pretio, nec ſequitur ideo illicitam eſſe emptionem cenſuum, *Molin. cit. diſ.* 385. *in fine:* neque enim illicitè agit, qui hoc contractu cenſuali à jure permiſſo utitur ad compendium ſuum, nullus enim videtur dolo facere, qui jure ſuo utitur, *l. Nullus.* 55. *ff. De reg. jur.* Illa autem regula juris in ſexto ſolùm habet locum, quando quid principaliter lege prohibetur; ſecùs eſt, ſi tantùm quoad certum modum prohibetur, tunc enim non eſt prohibitum alio modo, aut viâ id fieri. Sic hæreditas, etſi non poſſit per pactum alteri relinqui, poteſt tamen aliâ viâ, ſcilicet teſtamento, *l. Hæreditas.* 5. *C. de pact. convent. l. Licèt.* 19. *C. de pact.* Similiter quamvis prohibitum ſit capere lucrum, ultra ſortem, ex mutuo: non eſt tamen prohibitum ex contractu emptionis, & venditionis, cujusmodi eſt contractus cenſualis, juxta Extravag. ſuprà citatas, *Caniſius tr. de uſur. c.* 10. *n.* 7.

Objicitur quartò, venditio & emptio non poteſt conſiſtere, ſine re empta, *l. Nec emptio.* 8. *ff. De contrah. empt. in princ.* ſed in contractu cenſuali emitur cenſus, antequam conſtitutus ſit. *Reſp.* in hoc contractu non pecuniam, nec annuam penſionem, ſed jus percipiendi illam emi, ut ſuprà dictum, *Cavarr. c. l. in reſponſ. ad* 4. Accedit, quòd etiam rei nondum exiſtentis emptio rectè fiat, ut fructus meſſis futuræ, captio piſcium, vel avium &c.

§. VI.

De Conditionibus ad contractum cenſualem requiſitis.

LXXVIII. Quæritur primò, quæ conditiones requirantur jure naturæ? Reſpondetur, ut contractus cenſualis ſit licitus, & juſtus, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Tanner. cit. tom.* 3. *de juſtit. diſ.* 4. *q.* 7. *dub.* 4. *num.* 117. Prima eſt, ut cenſus, ſive reditus annuus conſtituatur in re frugifera, vel quæ pro frugifera habeatur, ex qua penſio, ſuo tempore, debita, ſive immediatè, ſive mediatè (ut fit, cùm pecunia ex agro ſolvenda eſt) ſolvi poſſit. Unde debet eſſe ita frugifera, ut ordinariè ſufficientes fructus ferat ad cenſum, ſeu reditum annuum integrè ſolvendum, deductis expenſis, & laboribus in fructibus colligendis: alioquin ſi res, ſingulis annis, pauciores fructus reddat, quàm ſit cenſus, eatenus cenſus eſt impoſitus in re infrugifera, *Azor p.* 3. *l.* 10. *de uſura c.* 6. *q.* 1. *Molin. tract.* 2. *diſ.* 389. *num.* 12. Non ſolùm autem in re immobili, ut eſt ager, domus, & reditus annui, qui inter immobilia bona cenſentur, *Clement. unic. §. Cùmque annui de V. S.* ſed etiam in rebus mobilibus, ſeu ſe moventibus, quibus uti poſſumus, ſalvâ earum ſubſtantiâ, & quæ utiles ac fructuoſæ ſunt, ex natura rei, cenſus inſtitui poteſt, quia ſunt res pecuniâ æſtimabiles, & quæ vendi, locari ac permutari poſſunt, v. g. grex ovium: ſecùs eſt de rebus, quæ primo ſtatim uſu conſumuntur, & in quibus dominium ab uſu non ſeparatur, ut ſunt frumentum, vinum, oleum &c. quæ uſu ipſo ſtatim pereunt, & quarum pretia, ſingulis annis, variantur, adeóque nec certa penſio annua in illis inſtitui poteſt, *Azor cit. lib.* 10. *c.* 5. *q.* 4. Item poteſt etiam inſtitui cenſus in pecunia, modò ea ſit negotiationi expoſita, ut poſſit fructum ferre, cùm

ex ſe

ex ſe ſit ſterilis. Sed & generetim in omnibus bonis ſuis poteſt quis cenſum conſtituere, ita ut ex illis, quotannis, certa penſio præſtari debeat emptori, modò ita imponatur, ut pereuntibus ex pette bonis, etiam cenſus ex parte pereet, *Azor. cit. c. 5. q. 5.* Quin imò ſuper ipſum cenſum alius adhuc novus cenſus fundari poteſt, & conſtitui. Debet autem cenſus ille, ſuper quo alius fundatur, eſſe perpetuus, & irredimibilis, alioquin ſi eſſet redimibilis, eo redempto, periret cenſus in eo fundatus, vel maneret perſonalis, *Azor. cit. lib. 10, c. 7. q. 1., Leſſ. cit. c. 22. dub. 12. n. 77.*

Denique de jure neturæ poteſt etiam conſtitui cenſus in perſona, modò ea poſſit, ac velit, ſuâ operâ, ac induſtriâ, tantum lucreri, quantum ſufficit ad penſionem ex lucris ſolvendam, vel ſaltem bona aliqua in re, vel in ſpe habeat, alioquin cenſus eſſet inutilis, nec pretio æſtimabilis, *Leſſ. c. l. n. 21.*

LXXIX. Secunda conditio jure neturæ requiſita ad contrectum cenſuelem eſt, ut juſto pretio cenſus emetur: cenſetur autem juſtum, quod vel lege, vel conſuetudine, vel his deficientibus, judicio prudentum, & bonorum virorum, taxatum fuit. Et quidem in Imperio in cenſu perpetuo, ſive ex parte ſolùm venditoris redimibili, juſtum pretium ſtatutum fuit, ut XX. aurei dentur pro uno, adeóque quinque ennui pro centum emantur, & redimantur, ut patet ex Conſtitutione Caroli V. in Comitijs editâ Auguſtæ, quenquem ubi Lex hæc Imperialis non eſt promulgeta, vel uſu non recepta, juſtum pretium cenſeri poteſt, ſi etiam in contractu cenſuali utrinque redimibili, pro quinque aureis, vel florenis tantùm centum ſolvantur, quia pretia rerum non conſiſtunt in indiviſibili: & ubi vel lex communis, vel conſuetudo pretium non taxavit, id juſtum pretium cenſeri debet, quod communi prudentum exiſtimatione eſt definitum, ſeu determinetum, *Tanner. c. l. n. 119.* aliàs verò quandoque etiam juſtum pretium cenſetur, ſi pro centum 6. 7. 8. 9. vel etiam plura annua ſolvantur, quia pretia rerum, pro varietate gentis, locorum, & temporum, & pro copia, vel penuria ementium, vel vendentium, aut mercium, vel pecuniæ numeratæ, variantur, *l. Pretia 63. ff. ad Leg. Falcid.* cenſus autem eſt merx quædam emibilis, & vendibilis, *Navarr. in comment. de uſuris, n. 104. Leſſ. cit. c. 22. dub. 14. n. 103.*

LXXX. Tertia conditio eſt, ſi res cenſui ſubjecta pereat, vel non ad tempus, ſed in perpetuum ſterilis, & infructuoſa reddita ſit, ſive tota, ſive ex parte (quia v. g. prædium à flumine occupatum eſt, ſine ſpe remedij, vel domus omnino corruit) citra culpam tamen cenſuerij, ſive ſolventis cenſum, ſeu penſionem annuam: tum res perit, & infructuoſa fit, damno cenſualiſtæ, ſive percipientis cenſum, ſecluſo ſpeciali pacto aſſecurationis, ita ut pereunte toto fundo cenſuali, vel in perpetuum reddito infrugifero, pereat totus cenſus: pereunte verò parte ſolùm, cenſus quoque pereat, & extinguetur, pro rate tantùm. Ratio eſt, quia quælibet res, per ſe loquendo, perit domino ſuo: ſed cenſualiſta, ſive recipiens penſionem eſt dominus juris, quod habet ad penſionem ex re cenſuali percipiendam, quod jus pereunte re, in qua eſt conſtitutus cenſus, ſimul perit cum re, cui inhæret, ergo ipſi cenſualiſtæ, ſive emptori cenſûs peribit, *Molin. tr. 2. diſ. 391. n. 3. Leſſ. cit. c. 22. n. 88. Tanner. c. l. n. 121.* Quòd ſi tamen res cenſualis ſolùm ad tempus, uno, vel altero anno, nullos fructus ferat, tum tota adhuc penſio annua à cenſuario, ſive domino fundi ſolvi debet, modò reliquis annis tantum ferat, quantum ad penſionem ſolvendam ſufficit, vel etiam amplius, ita ut damnum ſterilitatis alio anno compenſetur: nam ex recepta conſuetudine, ex agris conſtitutus cenſus, quotannis, integer ſolvitur, etiamſi agri ſecundo, aut tertio quolibet anno quieſcant, & nullum fructum ferant, quia non coluntur, *Leſſ. c. l. n. 88. Tann. n. 121.* ſi verò culpâ Cenſuarij res deſtructa ſit, vel omnino infructuoſa reddita, tenetur is reddere pretium cenſûs, vel illum ſuper alia re immobili conſtituere, *Leſſ. c. l. n. 91.*

LXXXI. Quarta conditio eſt, ut res cenſui ſubjecta, inſcio Cenſualiſtâ, ſeu emptore cenſûs, non alienetur, nec transferetur in alium, à quo penſio annua difficulter, & minùs ſecurè obtineri poſſit, quia cùm emptor habeat jus ad rem cenſui ſubjectam, eáque illi obligata ſit, non debet illud jus per talem alienationem fieri deterius, cum damno emptoris cenſûs, *Tann. c. l. n. 122.*

Addunt aliqui quintam conditionem, ne fiat ullum pactum, vi cujus, venditor obligetur ad redimendum cenſum ab emptore. Verùm hæc conditio veriſimiliter non eſt neceſſaria ex dictis ſuprà §. 3. de quo plura videri poſſunt apud *Tanner. cit. dub. 4. n. 128. & 2. ſeqq.*

LXXXII. Quæritur ſecundò, quæ conditiones requirantur ad juſtitiam contractûs cenſualis Jure poſitivo Eccleſiaſtico? Reſp. In *Extravagantibus Martini V. & Calixti III. inter communes, de empt. & vendit.* ſupra allegatis, approbati ſunt contractus cenſuales initi ſub his conditionibus. Prima eſt, ut certa res immobilis, & fructifera deſignetur, cui cenſus imponatur. Secunda, ut illa ſola maneat obligata pro ſolutione cenſûs, non autem ipſius perſona, aut alia bona. Tertia, ut pretium juſtum ſolvatur, quod poſſit eſſe 10. 11. 13. 14. vel 15. in ſingula annua, vel plus, aut minus, ſecundùm temporis qualitatem. Quarta, ut pretium ſtatim ſolvatur, pecuniâ præſenti. Quinta, ut venditori facultas relinquatur, eodem pretio redimendi cenſum, ſive totum ſimul, ſive per partes. Sexta, ut venditor ad redimendum cenſum non aſtringatur. Septima, ut ſi res, ſuper qua cenſus eſt conſtitutus, pereat, ipſe quoque extinguatur. Octava, ut penſiones non ſuperent æſtimationem fructuum rei, in qua cenſus eſt conſtitutus. Verùm prædicti Pontifices non dicunt, omnes conditiones has eſſe neceſſarias, neque contractus cenſuales, ſine his conditionibus, initos improbârunt, *Covarr. l. 3. reſol. c. 7. n. 5. & 6. Leſſ. cit. c. 22. n. 75. Tanner. cit. diſ. 4. q. 7. dub. 4. n. 123.*

LXXXIII. Poſtea verò edita eſt Bulla à Pio V. anno 1568. 14. Calendas Februar. quam refert *Navarr. in Man. Præl. c. 17. n. 234. Molin. tr. 2. diſ. 789. & ſeq. Leſſ. cit. c. 22. n. 77. Tanner. cit. dub. 4. & ſeqq. n. 124. & ſeqq.* in qua ſequentes conditiones, tanquam neceſſariæ ad venditionem, & emptionem cenſûs liciti, requiruntur. Prima eſt, ut cenſus non conſtituatur, niſi ſuper re immobili, aut quæ pro re immobili habeatur, eâque, naturâ ſuâ, frugiferâ, & certis finibus deſignatâ, ubi proinde vetatur cenſus

perſo-

perſnnalis. Secuuda, ut pretium censûs ſtatim numeretur, coram Notario, & teſtibus. Tertia, ne anticipatæ ſolutiones penſionum fiant, aut in pactum deducantur, id eſt, ut venditor nnn cngatur ſolvere penſionem, niſi pro rata temporis elapſi, quæ conditio etiam jure naturæ eſt neceſſaria, niſi hoc onus aliâ ratione compenſetur, *Leſſ. c. l. n.* 81. Quarta, ne directè, vel indirectè nbligetur Cenſuarius, ſeu venditor censûs ad præſtandns caſus fortuitos, ad quos aliàs ex natura contractûs non tenetur: ubi prohibetur pactum aſſecurationis, aliàs jure naturæ, tam in hoc, quàm in alijs contractibus licitum, ita ut nulli ſuadendum ſit tale pactum, ſed tolerandum, ſi lex humana non obſtet, & abſit intentio uſuraria. Quinta, ut libera maneat facultas Cenſuarii alienandi rem cenſui ſubjectam, neque venditor cogatur ſolvere emptori censûs laudemium, id eſt, quinquageſimam, vel trigeſimam partem pretij illius rei alienatæ. Sexta, ut dominus rei cenſualis, ſi illam vendere velit, priùs indicet domino censûs pretium, & conditiones, quibus res eſt vendenda. Septima, ut nnn fiat pactum, quo venditor censûs, ſi in mora ſit ſolvendi penſionem, obligetur ad ullam pœnam, quamvis jure naturali teneatur compenſare damna, quæ ex dilatione ſolutionis emptori, ſeu domino censûs obvenerint: ſed hoc priùs in pactum non poteſt deduci, nb fraudem uſurariam, quamvis poſtea tanquam debitum exigi poſſit. Octava, ne augeatur cenſus jam conſtitutus, nec novus fundetur, ſuper eadem re, ex penſionibus nondum ſolutis, vel in poſterum ſolvendis: secùs, ſi fuerint ſolutæ, nam ex pecuniæ numeratæ additione augeri poteſt cenſus, *Navarr. in comment. de uſur. n.* 94. *Leſſ. c. l. n.* 87. Nona, ne fiat pactum, ut ſolutio onerum pertineat ad venditorem, quæ ex natura contractûs ad eum non ſpectabant. Decima, ut ſi res cenſualis, vel in totum, vel ex parte pereat, vel infructuoſa reddatur, cenſus quoque ex toto, vel ex parte pereat, quæ eſt conditio juris naturalis, ut ſuprà dictum. Undecima, ut cenſus ſemper eodem pretio, quo emptus eſt, poſſit redimi à venditore, nec fiant ulla pacta, quibus directè, vel indirectè talis facultas ipſi adimatur. Duodecima, ut venditor volens redimere cenſum, ante bimeſtre, præmoneat emptorem: & poſt denunciationem, intra annum, poterit cogi Cenſuarius ad redimendum. Decimatertia, ut emptor non poſſit ab invito venditore pretium repetere, ſive eum cogere ad redimendum cenſum. Ex quo ſequitur, omnes cenſus eſſe perpetuos, ſeu irredimibiles, ex parte ementis: quamvis ex parte vendētis ſemper ſit libera facultas redimendi, niſi cenſus irredimibilis, juſto pretio, ſit comparatus, *Leſſ. c. l. n.* 92. *&* 94. Decimaquarta, ut pretium censûs ſemel conſtitutum non poſſit augeri, ob temporis, vel contrahentium qualitatem, vel ob aliud accidens, ſcilicet in gravamen vendentis, qui ſemper eodem pretio cenſum poteſt redimere, quo vendidit, *Leſſ. c. l. n.* 95.

LXXXIV. Circa has conditiones notandum primò, eas non extendi ad contractus initos, ante illam Bullam editam, ſed ſolùm poſt illam, nec ad eos, qui fiunt per contractum donationis, vel dotis conſtituendæ, vel donationis propter nuptias, vel per legatum, fideicommiſſum, vel aliam ultimam voluntatem, *Navarr. in cit. comment. n.* 98. *Leſſ. cit. c.* 22. *n.* 96. omnes tamen contractus, qui fiunt per modum venditionis, & emptionis, in quibus cenſus conſtituitur ſub alia forma, quàm in Bullâ præſcriptâ, cenſentur uſurarij. Nempe ſaltem quoad præſumptionem fori externi, etſi fortè à parte rei non ſint uſurarij, *Leſſ. c. l. n.* 97. quicquid autem expreſsè, vel tacitè dari, remitti, vel dimitti contigerit, à fiſco vindicari poteſt, ut habetur in cit. Bulla.

Nntandum ſecundò, prædictæ conditiones in Bulla Pij V. requiſitæ, quæ tamen jure naturali non ſunt neceſſariæ, non obligant in conſcientia, ubi Bulla illa non eſt promulgata in Provincia, vel uſu non recepta, quia leges humanæ communiter pendent ab acceptatione, ita ut ſi legiſlatores non inſtent, & curent eas obſervari, non obligent, ſaltem poſt decennium, ſi non fuerint uſu acceptatæ, ſicut in Germania, ſaltem quoad pleraſque conditiones, prædicta Bulla non eſt recepta, ſed contrarius uſus ſemper hactenus perſeveravit, *Leſſ. c. l. dub.* 13. *n.* 98. *&* 99. *Tanner. cit. dub.* 4. *n.* 131. & cùm prædicta Conſtitutio valde probabiliter fundetur in præſumptione fraudis, & intentionis uſurariæ, idem ſi hæc abſit, ceſſat præſumptio, & licitè ſine conditionibus jure tantùm humano præſcriptis, iniri poteſt hic contractus, *Navarr. c. l. n.* 106. *in fine.* idemque eſt de Carolina Conſtitutione Imperiali dicendum, *Tann. c. l. n.* 132. ubi *n.* 133. addit, Judices obligari in foro externo, ubi ſuprà dictæ Conſtitutiones ſunt receptæ, ut non admittant contractus cenſuales, ſine hujusmodi conditionibus celebratos, *Caniſ. tr. de uſuris, c.* 11. *n.* 8.

SECTIO IV.

DE VSVRIS, QVÆ COMMITtuntur circa pignora, & hypothecas.

§. I.

An ſit uſura, ſi creditor fructus pignoris, ſeu rei oppignorata non computet in ſortem?

LXXXV. Reſpondetur, fructus pignoris, ſive ex re pignori pro mutuo obligata percepti, debent à creditore in partem ſortis debitæ computari, alioquin uſura eſt, ut conſtat inprimis ex *c. Plures* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Turonenſi ſub Alexandro III, in quo decretum fuit, ut nullus conſtitutus in Clero (maximè, quia idem eſt de Laicis, ut poſtea dicetur, *Gl. hîc V. in Clero*) vel hoc (de quo in hoc c.) vel aliud genus uſuræ exercere præſumat. Quòd ſi quis alicujus poſſeſſiones, datâ pecuniâ, recepit in pignus (v. g. unum vel plura prædia, & agros) debet, ſi ſortem ſuam ex fructibus rei pignori datæ jam recepit, deductis expenſis, rem oppignoratam abſolutè reſtituere debitori. Sin autem aliquid minus habet (id eſt, minus percepit ex fructibus pignoris, ita ut non æquiparentur ſorti, *Hoſtienſ. hîc V. Minus habet*) eo recepto, poſſeſſio, id eſt, prædium oppignoratum, vel ager liberè ad dominum revertatur. Quòd ſi quis

„ ſi quis, poſt hujusmodi ſtatutum (maximè, quia idem ante Concilij Turonenſis decretum, ſtatutum fuit, c. *Si quis 4. cauſ. 14. q. 4. Gl. hic V. Poſt hujus-* „ *modi.*) ſit Clericus ſit, qui uſurarum crimen com- „ miſerit, Eccleſiaſtici officij periculum patiatur, (id eſt, ab officio, & beneficio ſuſpendatur, *c. Præter-* „ *ea 7. h. t.* vel potiùs deponatur) niſi fortè benefi- „ cium Eccleſiæ fuerit, quod redimendum ipſi, hoc „ modo, è manu Laici videatur, de quo §. ſeq.

LXXXVI. Similiter in *c. Quoniam 2. h. t.* idem de Laicis, qui hujusmodi uſuram committunt, ſta- „ tuitur: Nam quoniam non ſolùm viris Eccleſia- „ ſticis, ſed etiam quibuslibet aliis (Laicis) periculo- „ ſum eſt uſurarum lucris intendere: ideo mandat „ Papa Alexander III. ut ij, qui ex poſſeſſionibus, ſeu „ bonis, vel arboribus (ſcilicet fructiferis, vel ex vi- „ ridario, ſeu horto, aut nemore, *Abb. hic n. 3.*) quas „ in pignus tenent, receperint ſortem ſuam, dedu- „ ctis expenſis, ad eadem pignora reſtituenda (ſuis „ dominis) ſine uſurarum exactione, per Eccleſia- „ ſticam cenſuram compellantur.

Porro cur creditor fructus ex re oppignorata perceptos, & conſumptos teneatur (deductis expenſis in eos factis) vel in ſortem computare, ad extenuationem, ſeu extinctionem ſortis principalis: vel reſtituere fructus extantes debitori, unà cum ipſo pignore, factâ ſolutione mutui debiti, alioquin creditor uſuram committat, hujus, inquam, ratio eſt primò, quia ſicuti omne incommodum, quod fortuitò accidit in re oppignorata, ad debitorem, tanquam ejus dominum, pertinet, non ad poſſeſſorem, ſeu creditorem: ſic æquum eſt, ut omne commodum rei ſuæ ad eundem pertineat, *l. Si inter 21. §. Quiequid, ff. de pignorib.* cùm pignus in bonis debitoris permaneat, ideóque etiam ipſi pereat, *§. fin. Inſtitut. quib. mod. re contrah. oblig. l. Quæ fortuitò 56. & l. pignus 9. C. de pignorat. act.* & ſecundùm rei naturam eſt, commoda cujusque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda, *reg. juris 10. in ff. & reg. 55. in 6.* ergo etiam fructus pignoris ad debitorem ſpectant, eique dari debent, vel in ſortem computari: niſi ſit alius titulus, extra ſortem, accipiendi, ut damni emergentis, lucri ceſſantis, pœnæ conventionalis &c. Secunda ratio eſt, quia uſura eſt, quicquid cauſâ mutui creditor lucratur ſupra ſortem, ſive illud lucrum in pecunia numerata, ſive in fructibus, ut vino, tritico, oleo, ſive in alia re conſiſtat, *c. 2. & ſeqq. cit. cauſ. 14. q. 3.* ergo ſi fructus percepti ex pignore non computentur in exonerationem ſortis, ſed cedant lucro creditoris, uſura committitur *c. 1. & 2. h. t.*

LXXXVII. Pro explicatione utriùsque prædicti Capituli, notandum primò, uſura committitur, non ſolùm ſi expreſsè aliquid detur, quotannis, ultra ſortem, ſed etiam ſi ex pacto creditor lucretur fructus rei oppignoratæ, quia cùm fructus recipiant æſtimationem, accednut ſorti ex pacto præcedente, ideóque uſura committitur, ſi eos percipiat creditor, niſi computet in ſortem, uti ſumitur ex *c. 1. h. t.* quicquid enim pretio æſtimabile, ſive fructus ſint, ſive res alia, ut penſio ex domo, ultra ſortem, accipitur, uſura eſt, *c. 1. & ſeqq. cit. cauſ. 14. q. 3. Abb. in cit. c. 1. n. 2.*

Notandum ſecundò, quamvis creditor, ſi re mobili in pignus datâ utatur, furtum committat, *l. Si pignore 54. in princ. ff. de furtis*, & patet ex dictis *tit. præced.* quia ſolius ſecuritatis cauſâ, ipſi eſt tradita, ſolo autem uſu rei alienæ furtum committitur, *l. 1. ff. eod.* Aliud tamen eſt, ſi res immobilis ſit in pignus data, in hujus enim uſu furtum non committitur, *§. Quod autem ad eas res, Inſtit. de uſucap.* Sed poteſt creditor poſſidens rem immobilem ſibi, pignoris causâ, obligatam, eâ uti, & prædia v. g. locare, *l. Creditor 23. ff. de pignorib.* Idque utilitatis causâ receptum eſt in rebus immobilibus, quia prædia ruſtica per culturam fiunt meliora, *l. 3. §. Divi fratres, ff. de jure fiſci*: urbana verò prædia per inhabitationem magis conſervantur, *Caniſ. tr. de uſur. c. 5. n. 4 & 5.*

Notandum tertiò, creditor fructus rei immobilis in pignus datæ licitè poteſt percipere, & perceptos, etſi ex re aliena, conſumere, vel diſtrahere, quia fructus ſervando ſervari non poſſunt, ſed brevi corrumpuntur, *l. fin. §. ult. C. de adminiſt. tut.* ita tamen ut in ſortem debiti principalis computari debeant, illudque minuant, vel etiam omnino extinguant, ſi adæquent quantitatem ſortis, ſeu ſummæ capitalis, *l. 1. & 2. ſeqq. C. de pignor. act.* Compenſantur autem fructus conſumpti, vel venditi, cum ſorte, non per ſe, quia ſolius quantitatis cum quantitate fit compenſatio, *l. Si convenerit 18. in princ. ff. de pignorat. act. l. Si conſtat 4. C. de compenſat.* ſed ratione æſtimationis fructuum. At verò fructus à creditore percepti, ſed adhuc extantes, non computantur in ſortem, ſed jure pignoris manent apud creditorem, donec debitum ſolutum ſit, tunc enim debitori ſunt reſtituendi, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. & ibid. Gloſſator ejus Alex. de Nevo, lit. D. Caniſ. c. l. n. 6.*

LXXXVIII. Notandum quartò, fructus rei oppignoratæ, non tantùm percepti à creditore, ſed etiam percipiendi, ſive qui percipi potuerunt, & non ſunt percepti, debent computari in ſortem principalis debiti: ut ſi res oppignorata antea locari ſolita erat, & non fuit locata: vel ſi locari quidem ſolita non erat, ſed nunc reperiebatur conductor; nam in utroque caſu tenetur creditor de percipiendis illis fructibus, tanquam de perceptis, *l. 2. C. de pactis pignor. c. Gravis 11. de reſtit. ſpoliat. Abb. in cit. c. 1. n. 5. h. t.* & ejus *Gloſſator lit. G.* ubi ait, diſtinguendum eſſe: vel enim creditori de ſorte, ſeu ſumma capitali ſatisfactum eſt, quia fuit ſolutum ipſi debitum: vel quia percepit tot fructus ex re pignorata, ut exæquent debitum principale: & tunc indiſtinctè tenetur de fructibus percipiendis, quia tum creditor eſt malæ fidei poſſeſſor, imò quaſi violentus. Vel quoad ſortem, ſeu debitum principale non eſt ſatisfactum creditori: & tunc tenetur tantùm de fructibus perceptis, non autem de percipiendis: niſi per dolum, vel latam culpam fructus eos non perceperit, dummodo oppignoratio fuerit facta gratiâ debitoris principalis tantùm, quia hoc caſu non tenetur creditor, niſi de dolo, & lata culpa; ſecùs ſi fuiſſet facta gratiâ utriúſque, etiam creditoris. Generaliter autem omnes fructus, etiam modici, computantur in ſortem, *Abb. in c. 2. n. 3. h. t.*

Notandum quintò, fructus reſtituendi debitori,

tori, vel in ſortem principalem computandi ſunt à creditore, deductis priùs expenſis, quæ quærendorum, colligendorum, & conſervandorum fructuum causâ factæ ſunt, *l. Si à domino 36. §. fin. ff. de hæred. petit.* quod in poſſeſſore etiam malæ fidei, ut in prædone, locum habet, quia aliàs debitor, vel dominus rei non refundens expenſas in rem factas locupletaretur cum alterius jactura, contra naturalem æquitatem, *l. Nam hoc 14. ff. de condict. indeb. reg. 48. in 6.* Deducendæ autem ſunt, non tantùm impenſæ neceſſariæ, quibus non factis, res erat peritura, vel deterior futura: ſed etiam utiles, quibus res melior efficitur: non autem voluptuariæ, aut ſuperfluæ: & poteſt creditor rem oppiguoratam retinere, donec deducat expenſas, vel ex ipſi ſolutæ ſint, quia quod deductis expenſis ſupereſt, fructus eſt, *cit. l. Si à domino, §. fin. ff. de hæred. petit. Gl. in cit. c. 1. V. Deductis expenſis, h. t. Gregor. Tholoſ. l. 2. de uſur. c. 9. n. 9. & ſeqq.* Computandus eſt etiam labor creditoris, nemo enim tenetur gratis laborare in favorem alterius, *Abb. in c. Conqueſtus 8. n. 8. h. t.* Verùm de hoc plura dicta ſunt ſuprà *lib. 3. tit. 10. §. 5. n. 18. & 19.*

§. II.

Ex quibus titulis, ſive cauſis creditor non tenetur fructus rei oppignoratæ in ſortem computare ad vitandam uſuram?

LXXXIX. Tres in Jure Canonico referuntur tituli, ſeu cauſæ ſpeciales, ob quas, citra uſuram, & licitè fructus rei oppiguoratæ à creditore percipi poſſunt, non computando eos in ſortem. Prima habetur in *cit. c. 1. h. t.* ubi poſtquam Alexander III. in Concilio Turonenſi decrevit, ne quiſquam Clericorum genus aliquod uſuræ exerceat, » ſubjicit in fine hæc verba: Niſi fortè Eccleſiæ be- » neficium fuerit, quod redimendum ei, hoc modo, » de manu Laici videatur. Ut ſi v. g. Laicus aliquis injuſtè detineat poſſeſſionem aliquam, ſive prædium, quod fuerat Clerico in beneficium aſſignatum, & poſtea illud pro mutuo obliget, ſive in pignus det, poteſt Clericus fructus ex tali prædio licitè percipere, & retinere, nec debet eos conferre in extenuationem ſortis: nec eſt uſura, quia recipit quod ſuum eſt, & per viam occultæ compenſationis redimit, quod ad ſe legitimè ſpectabat, & fortè aliàs recuperari non poterat, *Gl. in cit. c. 1. V. Beneficium, h. t.* ubi ait, idem dicendum eſſe de Laico, qui hoc modo etiam licitè redimere poteſt poſſeſſionem rei ſuæ ab injuſto detentore, ob eandem rationem æquitatis. Veruntamen poſſeſſionem rei alienæ non poſſet taliter redimere, quia fructus ex illa perceptos non faceret ſuos, ideóque ſi illos retineret, & in ſortem non computaret, uſuram committeret. Similiter & Clericus, ſi poſſeſſionem, vel rem ſpectantem ad Eccleſiam, quæ ipſi in beneficium non fuit aſſignata, pro mutuo, ſeu debito in pignus acciperet, non poſſet fructus ex illa re perceptos retinere, ſed teneretur illos in ſortem computare, niſi ex Eccleſiæ conceſſione id faceret, quaſi percipiendo eos, nomine Eccleſiæ, *Gl. ibid. in fine, & Hoſtienſ.* Ex quo generaliter infert *Abb. ibid. n. 5.* quòd licitè percipit quis ex mutuo aliquid ultra ſortem, quando illud erat ſuum, vel aliàs ſibi debitum, nec poterat aliter illud conſequi.

XC. Secundus titulus, ſeu cauſa eſt, ſi creditori detur res in pignus, ſeu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantùm utile, ut ſi Vaſallus det domino directo feudum in pignus pro mutuo, ſeu debito: hoc caſu, fructus percepti ex re oppignorata non ſunt à creditore computandi in ſortem, nec illam extenuant, ſive minuunt, *c. 1. de feudis, & c. Conqueſtus 8 h. t.* ubi mandat Papa Alexander III. ut ſi quis terram ali- » quam, titulo pignoris, detineat, & ex fructibus » ejus ſortem recepit (deductis etiam expenſis) ter- » ram illam debitori, qui illam in pignus dedit, red- » dat: niſi terra illa de feudo ſit Monaſterij, quia » ſcilicet res feudalis in pignus data eſt pro debito domino directo feudi, ſive illud feudum pertineat ad Eccleſiam, vel Monaſterium, ut in *caſu cit. c. Conqueſtus*, vel ad dominum Laicum: non enim dominus directus tenetur fructus ex feudo oppignorato perceptos computare in ſortem, *Abb. in cit. c. 8. n. 5.*

Idque communiter extendunt DD. etiam ad rem emphyteuticam, quam ſi emphyteuta in pignus det domino proprietatis, non tenetur hic fructus ex illa perceptos in ſortem computare, ut dictum ſuprà *lib. 3. tit. 20. §. 6. n. 20. not. 3.* Ratio autem hujus exceptionis, ob quam retentio fructuum ultra ſortem licita eſt, nec uſuraria, eſt, quia hæc eſt natura, & conditio contractûs feudalis, & emphyteutici, ex prima ſua inſtitutione, ut in certis caſibus jure expreſſis dominium utile redeat ad dominum directum, inter quos eſt etiam ille caſus, ſi res feudalis, vel emphyteutica à Vaſallo, vel Emphyteuta detur in pignus, pro debito, domino directo, vel proprietario: tunc enim dominium utile conſolidatur, ſeu conjungitur cum dominio directo ſeu proprietatis, pro eo tempore, quo pignus, ſoluto debito, non redimitur; ac proinde interea poteſt dominus directus fructus ex re feudali, vel emphyteutica percipere, non imminutâ ſorte: idque ne res etiam, quoad dominium utile, exiſtens apud dominum directum, ſeu proprietarium, alteri fructificet, quaſi non propria eſſet, ſed aliena, quod non videtur rationi conſonum. Quare dominus directus, ſeu proprietarius, hoc caſu, percipit fructus ex re feudali, vel emphyteutica, ſalvâ ſibi manente ſorte, non ob mutuum, nec ob dilatam debiti ſolutionem, quod uſurarium eſt: ſed ex vi, ſeu naturâ contractûs feudi, vel emphyteuſis: ſive ex vi prioris pacti, quo reſervavit ſibi dominium utile, pro eo tempore, & poſitâ tali conditione, *Molin. tr. 2. de juſtit. diſ. 323. §. ult. Leſſ. c. 20. dub. 16. n. 139. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 8. n. 146.*

XCI. Cæterùm ut dominus directus poſſit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur. Prima eſt, ut interea non exigat à Vaſallo, vel emphyteuta debitum aliàs obſequiũ, ſeu ſervitium, vel penſionẽ, *cit. c. 1. de feudis*: ac proinde ſi dominus interea recipiat à Vaſallo ſervitium ſolitum, tanquam ex debito, ſine proteſtatione de non amittendo jure ad fructus, tenetur eos in ſortem computare,

quia

quia cenſetur huic juri tacitè renunciare, *Abb. in cit. c. 1. in fine de feud. Silveſt. V. Feudum. num. 29.* & alii DD. communiter. Sed etſi vaſallus velit debitum obſequium, ſeu ſervitium præſtare, poteſt tamen dominus directus illud non admittere, ſed percipere fructus ex re feudali, etiamſi excedant debitum obſequium, vel penſionem emphyteutæ, eóſque non computare in ſortem, ut colligitur ex *cit. c. 1. de feudis*, ubi dicitur, quòd dominus feudi poſſit liberè detinere feudum ſibi in pignus datum, & percipere omnes fructus, non computando eos in ſortem, dummodo interim vaſallus immunis relinquatur à ſolito ſervitio præſtando, *Gl. fin. ibid.* alioquin nihil quoad hoc peculiare relinqueretur domino directo feudi, ſi ſolùm poſſet fructus pignoris percipere, quatenus æquivalent ſervitio debito, & ſic non poſſet oblatum à vaſallo ſervitium reſpuere, quia hoc jus habet etiam quilibet alius creditor; nam ſi quis v. g. alicui mutuos dedit 1000. aureos, accepto à debitore pignore fructifero, & debitor nolit reditum annuum 50. aureorum, quem creditori aliunde ex cenſu debet, ſolvere, poteſt creditor pro 50. annuis ſibi debitis, fructus pignoris æquivalentes retinere, non computando illos in ſortem mutui dati. Ratio eſt, quia tales conditiones poſſunt liberè imponi à domino feudi, ex vi contractûs feudalis, cùm ergo totum hoc relinquatur in libera voluntate domini directi, in *cit. c. 1. de feudis.* cenſendum eſt ita fuiſſe relictum, *Lugo c. l. num. 147.*

Non obſtat primò, quòd ſi dominus directus, pro eo tempore, quo feudum poſſidet, titulo pignoris, habet dominium directum, & utile in feudo, ſequitur, quòd illud non poteſt eſſe pignus, quia hoc non poteſt conſtitui in re propria, cujus quis, & dominium directum, & utile habet, adeóque eo tempore omnino deſineret eſſe vaſallus, qui feudum in pignus dedit; Reſpondetur enim, dominium utile, hoc caſu, ſaltem in habitu, manere penes vaſallum, qui ſoluto debito, poteſt pignus redimere, & recuperare, & fructus ex eo percipere, ſicut antea, ideóque poteſt feudum adhuc habere rationem pignoris, quatenus dominus directus illud poſſidet, cum obligatione reſtituendi illud vaſallo, quàm primùm ſoluto pretio, illud redemerit; neque verò ex eo, quòd dominium utile ſit penes vaſallum, ſequitur, quòd etiam fructus ad illum ſpectare debeant: nam ex diſpoſitione juris, & conformiter naturæ, & primæ institutioni contractûs feudalis, dominium utile feudi non aliter conceditur vaſallo, niſi cum hac limitatione, ut caſu, quo in pignus datur domino directo, fructus feudi, non ad dominum utilem, ſeu vaſallum, ſed ad dominum feudi pertineant, quamdiu feudum pignori obligatum manet, *Lugo c. l. num. 148.* Non obſtat ſecundò, quòd hinc ſequi videatur, etiam uſufructuarium, uſuarium, vel conductorem, ſi dent fundum in pignus domino directo, vel proprietatis, ſi non teneatur fructus inde perceptos in ſortem computare, ſiquidem hoc licitum eſt domino feudi. Sed reſpondetur *neg. conſ.* quia in his contractibus, non apponitur tale pactum, nec poteſt apponi in contractu oneroſo, niſi minuatur pretium propter illud gravamen, *Lugo c. l.*

XCII. Secunda conditio requiſita eſt, ut dominus directus non percipiat ex re feudali, vel emphyteutica in pignus data, fructus provenientes ex meliorationibus factis per induſtriam vaſalli, vel emphyteutæ: eos enim dominus directus, quoad exceſſum illum, tenetur computare in ſortem, & reddere vaſallo, quia hi fructus non cenſentur, quoad illam partem, eſſe ex re feudali, adeóque quoad illam partem fructuum, ceſſat ratio, ob quam conceſſum eſt domino feudi percipere fructus ex re feudali ipſi oppignorata, *Silveſt. V. Feudum. n. 30. Molin. cit. diſ. 323. n. 1. Leſſ. c. l. n. 140. Lugo c. l. n. 149.*

XCIII. Tertia requiſita conditio eſt, ut feudum in pignus datum non ſit pretio emptum à vaſallo (idémque eſt de emphyteuta) nec in compenſationem præcedentium meritorum, vel obſequiorum datum, ſed gratis conceſſum, alioquin enim debent fructus in ſortem computari, & reddi vaſallo: quia quamvis de hoc, ſicut & de præcedente caſu, nihil ſit jure expreſſum, tamen æquitas naturalis id exigit, cùm in hujusmodi contractibus oneroſis non ſoleant, nec debeant talia gravamina apponi, nec juſtè poſſint, niſi pretium minuatur. Quòd ſi feudum partim pro pretio, vel ob præcedentia obſequia ſit datum: partim verò liberaliter, tunc portio, quæ reſpondet pretio, vel meritis præcedentibus, debet computari in ſortem à domino directo, cui poſtea in pignus datum eſt, *Silveſt. c. l. n. 30. Molin. c. l. Leſſ. c. l. & Lugo c. l. n. 150.*

XCIV. Denique tertius titulus, ſive cauſa, ob quam fructus pignoris non computantur in ſortem, eſt, ſi maritus pro dote uxoris ſibi promiſſa, loco pignoris, accipiat prædium, fundum vel domum, vel aliam rem, ut ex ea fructus percipiat, donec promiſſam ſibi dotem accipiat, tunc enim interim maritus facit fructus ſuos, ſine imminutione dotis: nec cogitur eos in ſortem computare, prout ſtatuitur in *c. Salubriter. 16. h. t.* Ubi Innocentius III. ita reſcribit: ſanè generum ad fructus poſſeſſionum (id eſt, agrorum ſeu fundorum) quæ ſibi ſunt à ſocero pro numerata dote (Id eſt, numeranda ſeu promiſſa, & necdum tradita, quia ſi dos numerata ſit, non eſt opus pignore, quod in ſecuritatem dotis datur, *Hoſtienſ. hic V. Pro numerata, & Ioann. Andr. V. eodem.*) pignori obligatæ, computandos in ſortem non credimus compellendum: cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda.

XCV. Jam ergo valde laborant DD. in aſſignanda vera ratione, ob quam fructus percepti ex pignore poſſint, abſque uſura, à marito retineri, ſine obligatione computandi eos in ſortem, adeóque ſine diminutione ſortis, cùm tamen regula generalis ſit fundata in jure naturæ, quòd fructus percepti ex pignore debeant in ſortem computari. Nam primò ſunt, qui dicunt, id favore dotis, & matrimonii eſſe conceſſum à jure, tanquam ſpeciale privilegium, Verùm hoc communiter rejicitur, cùm enim uſura ſit damnata Jure naturali ac divino, non poteſt excuſari, vel licita fieri, ob favorem dotis, vel matrimonii, vel ob aliam cauſam piam, *c. Super eo. 4. h. t.*

Secundò alii dicunt, Papam in *cit. c. Salubriter.* inniti præſumptioni factæ donationis à ſocero, ut poſſit gener fructus pignoris percipere, dum dos illi non ſolvitur. Verùm Papa nihil meminit de ulla donatione, ſed de oneribus matrimonii: idque ſæpe non

poteſt præſumi, cùm ſocer velit frequenter, quantum poteſt, de dote detrahere potiùs, quàm aliquid adjicere: & ſaltem non haberet locum illa præſumptio, ſi alius à patre ſponſam dotaret, *Molin. tract. 2. diſ. 321. num. 4.*

Tertiò alii DD. communiter dieunt, concedi fructus pignoris genero, ratione lucri ceſſantis aut damni emetgentis ex dilata ſolutione dotis, in oneribus matrimonil ſuſtinendis. Sed hoc refellit *Navarr. tract. de uſuris. num. 64.* tum quia ea ratio non convenit textui, in quo alia ratio redditur; tum quia nullum eſſet diſcrimen inter dotis, & alterius rei debitum, cùm tamen Papa ibl voluerit aliquid ſpeciale de dote declarare: tum quia ſi ex dilatione dotis nullum maritus pateretur damnum, vel lucrum nullum ei ceſſaret, non poſſet fructus illos percipere: vel ſaltem non poſſet illos integros accipere, quando excederet lucrum ceſſans, vel damnum emergens valorem fructuum, ſed ſolùm, ſi exæquarent, cùm tamen Papa abſolutè reſpondeat, & ſine omni diſtinctione.

XCVI. Quartò *Molin. cit. diſ. 321. n. 8. & 9.* ait, generum licitè poſſe accipere fructus pignoris, propter onera matrimonii, non computando eos in ſortem, ſive lucrum ceſſet, & damnum emergat, ſive non: quia dos datur marito ad hoc, ut ex ejus fructibus uxorem alat, & alia onera matrimonii ſuſtinear, cum obligatione reſtituendi eandem dotem, ſoluto matrimonio. Si ergo dos promiſſa non ſolvatur, & maritus ſuſtineat onera matrimonii, jus habet exigendi aliquid æquivalens, ex cujus fructibus ſuſtinere poſſit onera matrimonii, eo tempore, quo dote caret: alioquin iniquum foret, ſi uno vel altero anno, deberet ſuſtinere onera matrimonii, nullúmque ex dote promiſſa fructum percipere poſſet, niſi id ei, alio modo, compenſaretur: cogeretur enim toto tempore matrimonii ſuſtinere ea onera, & non darentur ei fructus dotis, toto eo tempore: ideóque poteſt, donec dos ſolvatur, recipere, loco dotis, in pignus rem aliam fructiferam, ex cujus fructibus poſſit, eo etiam tempore, quo dote caret, ſuſtinere onera matrimonii: alioquin non ſervaretur debita æqualitas. Quare Papa in *cit. c. Salubriter*, decidens generum non eſſe compellendum ad fructus poſſeſſionum pro dote obligatarum computandos in ſortem, innititur huic rationi, quòd fructus illi non accipiantur in compenſationem pro dilatione ſolutionis dotis, id enim eſſet uſura palliata, ſed in compenſationem onerum matrimonii, interim dum dos non ſolvitur, ideo enim debet uxor viro afferre dotem, vel loco ejus, aliam rem fructiferam, ex cujus fructibus maritus ea onera ſuſtinere poſſit. Conſentit *Leſſ. cit. c. 20. dub. 16. n. 141. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 8. n. 155.* ubi *n. 157.* rectè notat, Papam in *cit. c. Salubriter. h. t.* ex eo, quòd fructus dotis frequenter non ſufficiant ad onera matrimonii ſuſtinenda, bene inferre, tunc fundum non ita dari in pignus, ut fructus computentur in ſortem. Ex quo ulteriùs infertur, nunquam ita dari, quia cùm dantes pignus pro dote frequenter, & communiter intendant, ut fructus non computentur in ſortem, ſi quis contrariam intentionem haberet, deberet id exprimere, alioquin in dubio cenſeri debet velle dare fructus illos, ſicut communiter dari ſolent, ſcilicet extra ſortem, & loco fructuum dotis; communiter enim non ſolent fructus pignoris ſuperare fructus dotis, ideóque etiam non eſt præſumendum illos dari, niſi loco fructuum dotis. Addi poteſt alia ratio, cur fructus pignoris pro dote promiſſa, & non ſoluta dati, maritus licitè recipere, & retinere poſſit, non computando eos in extenuationem ſortis, propter onera matrimonii incerta, & dubium fructuum, ſive emolumenti eventum, *arg. c. fin. h. t.* Ubi excuſatur ab uſura is, qui merces pluris vendit, vel minoris emit, quàm valeant, ob ſolutionem dilatam in id tempus, quo incertum eſt, num pluris an minoris merces ſint valituræ. Cur non igitur, eâdem ratione, excuſabitur maritus ab uſura, ob incerta onera matrimonii, & dubium valorem fructuum pignoris, qui jam plus valent, jam minus, & vel plures, vel pauciores creſcunt, *Caniſ. tract. de uſur. c. 6. n. 8.*

XCVII. Ex dictis infertur primò, quòd diſpoſitio *cit. c. Salubriter*, non ſolùm in genero, reſpectu ſoceri, locum habeat, ſed etiam quando dos à quovis alio, etiam extraneo marito eſt promiſſa, poteſt enim licitè accipere competentem compenſationem, ſive in fructibus rei oppignoratæ, ſive in pecunia, pro ſuſtinendis matrimonii oneribus, interim dum dos promiſſa ei non ſolvitur, eſt enim eadem ratio, *Mol. cit. diſ. 321. n. 10. Leſſ. c. l. n. 142. Lugo c. l. n. 51.*

Infertur ſecundò, ſi conſtet, ſocerum pignus dediſſe genero, non ad onera matrimonii ſuſtinenda, ſed ſolùm in ſecuritatem dotis promiſſæ, non poteſt gener fructus pignoris retinere, ultra ſortem, niſi ratione lucri ceſſantis, ſi ſocer eſſet in mora non ſolvens dotem, tempore conſtituto, quia tunc iſti fructus pertinent ad ſocerum, nec aliâ ratione, ipſi genero ſunt debiti, ut ſupponitur, Ideóque ſicut poteſt ſocer dotem in aliis rebus aſſignare, ita etiam in fructibus talis fundi poterit, ſi velit, & gener conſentiat, *Leſſ. c. l. n. 142. Lugo c. l. n. 164.*

Infertur tertiò, ſicut licitum eſt pactum, ut gener percipiat fructus ex pignore ſibi dato à ſocero: ita etiam licitum eſt pactum, ut certam penſionem annuam, ſive pecuniæ quantitatem illi ſolvat ſocer in compenſationem onerum matrimonii, quamdiu dotem non ſolverit, *Mol. cit. diſ. n. 17. Lugo cit. diſ. n. 166*, quia ſi licitum eſt ultra dotem principalem accipere fructus pignoris, non computando illos in ſortem, cur non etiam licitum ſit accipere pecuniam annuam ejuſdem valoris cum fructibus pignoris, in compenſationem onerum matrimonii, quæ maritus ſuſtinet, & quantum illa æſtimabuntur. Plura de his videri poſſunt apud *Molin. cit. diſ. 121. & Lugon. cit. diſ. 25. ſec. 8. n. 164. & ſeqq.*

§. III.

An contractus, ſeu pactum antichriſeos ſit illicitum, & uſurarium, & an etiam montes pietatis uſuram contineant?

XCVIII. Ad priorem quæſtionem reſpondetur, pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor re oppignoratâ fruatur, ſive fructus pignoris, ſalvâ ſorte, lucretur, donec debitum ſolutum fuerit: quod pactum antichriſeos dicitur, germanicè ein Pfandſchafft / oder Pfandſchilling / eſt illici-

illicitum, & uſurarium, ideóque damnatum Jure Canonico; nam licèt tale pactum non ſit formale mutuum, eſt tamen virtuale, & implicitum, negari enim non poteſt, quin incatur propter præcedentem mutuationem pecuniæ, dato pignore, cum pacto, ut lucretur creditor fructus pignoris ſupra ſortem, quod uſurarium eſt, c. 1. *& ſeqq. cauſ.* 14. *q.* 3. *Caniſ. tract. de uſur.* c. 5. *n.* 28.

Porro ad vitandam uſuram circa fructus pignoris, remedium eſt, ut petenti mutuum debitor non det rem immobilem frugiferam in pignus, v. g. prædium, ſed illud vendat, certo pretio, pro mutuo, ſeu debito, cum pacto revendendi, quando debitor pretium creditori reddiderit, tunc enim creditor per venditionem factus eſt dominus prædii, ideóque fructus temporis intermedii ad ipſum pertinebunt, & res periculo ejusdem peribit, *Lugo cit. diſ.* 25. *ſec.* 8. *n.* 132. Aliud eſt, ſi res immobilis, & frugifera pro debito, ſeu mutuo in pignus detur creditori, nam cùm dominium rei oppignoratæ non tranſeat in creditorem, ſed penes debitorem maneat, non poteſt creditor fructus rei, quippe alienæ, lucrari, ſed ad reſtituendum, vel computandum eos in ſortem tenetur, ut ſuprà dictum; & res vendita, cum pacto redimendi, perit periculo emptoris: res verò oppignorata, cum pacto antichriſeos, perit debitori, velut domino, *Greg. Tholoſ. l.* 2. *de uſura c.* 10. *n.* 4. & licèt venditio, cum pacto revendendi, & pactum antichriſeos ad eundem finem tendant, nempe ad lucrandos fructus rei: in modo tamen eſt diverſitas, quia venditio rei, cum pacto revendendi, eſt modus ac titulus licitus, juxta *l.* 2. *C. de pact. inter empt. & vendit.* Unde ſi quis à Titio petat mutuos mille florenos, quos ipſe mutuare non vult, ne committat uſuram, poteſt illi oppignorari certum prædium, non abſolutè, & ſimpliciter, ſed adjecto contractu cenſuali redimibili, ſive cum pacto redhibitionis, per quam ex prædii reditibus 50. annos percipiat Titius creditor, donec ei ſors reſtituatur, *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *n.* 17. At verò pactum lucrandi fructus pignoris, donec debitum fuerit ſolutum, eſt modus ac titulus illicitus, & uſurarius, *Caniſ. cit. c.* 5. *n.* 34. & patet ex dictis. An autem uſurarium ſit pactum legis commiſſoriæ adjectum contractui pignoris, dictum eſt *libr.* 3. *tit.* 21. §. 7.

XCIX. Ad poſteriorem quæſtionem reſpondetur primò, mons pietatis dicitur certa ſumma pecuniæ, quæ à Principe aliquo, vel domino loci, vel à Communitate, ex ærario publico, vel ex eleemoſynis aut largitionibus privatorum civium eſt donata inter vivos, vel relicta per ultimam voluntatem cuidam loco, civitati vel oppido, collecta & deſtinata in hunc finem, ut ſemper in promptu ſit pecunia, quæ mutuò dari poſſit ac debeat pauperibus, & quibuscunque indigentibus, ne aliàs magnas uſuras cogantur ſolvere uſurariis. Hujus montis hæ ſunt potiſſimùm leges, ſeu conditiones, ut notat *Azor p.* 3. *l.* 5. *de uſura c.* 8. *in princ. Mol. l.* 2. *de juſtit. diſ.* 125. *n.* 1. *Leſſ. l.* 2. *c.* 20. *dub.* 23. *n.* 190. Primò ut mutuum uſque ad certam ſummâ, ſeu quantitatem detur, non divitibus, ſed pauperibus, & indigentibus, præcipuè illius loci, non exteris. Secundò ut ad certum tempus, v. g. ad annum, vel ad ſummum ad duos annos id eis detur. Tertiò ut mutuatarii dent ſufficiens, & certum pignus, quia alioquin talis mons facilè exhauriretur, ſi poſtea multi non ſolverent. Quartò ut mutuatarii, ſingulis menſibus, aliquid exiguum ultra ſortem ſolvant, pro ſumptibus neceſſariis ad conſervandum montem, ut pro alimentis, & ſtipendiis miniſtrorum, qui pignora, & montem cuſtodiunt, & adminiſtrant, & ſemper parati eſſe debent ad mutuandum; pro rationibus ſcribendis, & reddendis; pro conductione domûs, & cæteris neceſſariis expenſis, quæ ſi ex ipſa pecunia montis deducerentur, is brevi exhauriretur. Quintò, ut ſi debito, & præſcripto tempore, mutuum non reſtituatur, pignus vendatur, & ex pretio pignoris pecunia debita monti ſolvatur, & quod reliquum eſt, domino pignoris reſtituatur.

C. Reſp. ſecundò, hujusmodi montes pietatis ſunt liciti, & immunes ab omni uſura, cum prædictis legibus, & conditionibus, ut tradunt DD. citt. & alii communiter contra *Cajetan. & Sotum.* Probatur primò, quia plures SS. Pontifices, & præcipuè Leo X. in Concilio Lateranenſi *ſeſſ.* 10. tales montes approbavit, tanquam licitos, & pios, & excommunicavit eos, qui contrarium docuerint: & in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 22. *c.* 8. *de ref.* inter alia pia opera, numerantur montes pietatis ſive charitatis. Probatur ſecundò ratione, quia nihil exigitur, vel ſolvitur à mutuatariis, ultra ſortem, ratione mutuationis, ſed ſolùm ratione expenſarum, quæ neceſſariò faciendæ ſunt ad conſervationem, & adminiſtrationem montis pietatis: atqui licitum eſt aliquid exigere, & accipere pro his expenſis, cùm illæ fiant in gratiam, & commodum eorum, qui mutuum petunt, ne majus damnum incurrant, dum aliàs cogerentur ab uſurariis mutuum accipere ſub uſuris multò majoribus, quàm ſolvunt pro hujusmodi expenſis in montem pietatis, ergo quod in iſtis montibus ſolvitur, juſtè exigitur, & accipitur. *Leſſ. c. l. n.* 193. plura de his montibus videri poſſunt apud Auctores citatos.

SECTIO V.

DE OBLIGATIONE RESTItuendi uſuras.

§. I.

An & quibus teneantur uſurarii reſtituere uſuras?

CI. De hoc agitur in *c. Cùm tu.* 5. *h. t.* Nam cùm Archiepiſcopus Salernitanus, juxta Decretum Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. (quod refertur in *c. Quia in omnibus.* 3. *h. t.*) præcepiſſet, uſurarios manifeſtos communione Altaris, & Eccleſiaſticâ ſepulturâ privandos eſſe, donec reſtituant uſuras: quidam eorum ad excuſandas excuſationes in peccatis, dicebant, illas uſuras tantùm reſtituendas, quæ poſt prædictum Concilium ſunt receptæ: alii dicebant, quòd non haberent, unde reſtituere poſſent uſuras: alii verò, quòd ex pecunia uſuraria poſſeſſiones, ſeu bona fuerint comparata, quæ dederant filiis, & parentibus ſuis, ideóque non poſſent pecuniam illam reſtituere, prout habetur in integra lectione hujus c. & refert. Gl. hîc in caſu. Quæſivit ergo Archiepiſcopus, quid hîc agendum ſit. Reſpondet Papa Alexander III. quòd ſive ante, ſive poſt Decretum prædicti Concilii, uſuræ ſint ex-

» tortæ, cogendi ſint per pœnam illius Concilii ad
» eas reſtituendas his, à quibus extortæ fuerunt, vel
» eorum hæredibus: vel ſi hi non extent, aut non
» ſint ſuperſtites, pauperibus erogari debeant, dum-
» modo in facultatibus habeant, unde poſſint eas
» reſtituere, quia ut dicit S. Auguſtinus (*Epiſtolà*
» *54. ad Macedonianum*) *non dimittitur peccatum, ni-*
» *ſi reſtituatur ablatum.* Illi autem, qui non ha-
» bent in facultatibus, unde uſuras poſſint reſti-
» tuere, non debent illâ pœnâ mulctari, cùm eos
» paupertas evidenter excuſet. Poſſeſſiones verò,
» quæ ex uſuris comparatæ ſunt, debent vendi, &
» earum pretia inde recepta reſtitui his, à quibus
» uſuræ ſunt extortæ: ut ſic non ſolùm à prædicta
» pœna, ſed etiam à peccato, quod per uſurarum
» extorſionem incurrerunt, poſſint liberari.

CII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò. Conſtitutio antiqui Juris declaratoria extenditur etiam ad præterita, nam uſuræ erant prohibitæ ante Conſtitutionem Concilii Lateranenſis in c. *Quia. 3. h. t.* Jure Divino, & ideo non inducit novum jus, ſed declarat antiquum, *Gl. hîc V. Sive poſt.* Neque verò inducit pœnam novam exercentibus uſuras, ſed apponit modum per pœnam compellendi uſurarios ad reſtitutionem uſurarum, quas nondum reſtituerunt, & ut ſic non reſpicit præterita, ſed futura, ut notat *Innocent. hîc V. Ante, & Abbas n. 7.*

Notandum ſecundò, uſuræ primò debent reſtitui illis, à quibus fuerunt extortæ: ſi verò non superſint, vel inveniri non poſſint, reſtituendæ ſunt eorum hæredibus, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato ſint ſucceſſores: & ſi etiam illi non extent, debent erogari pauperibus, vel Eccleſiis, aut aliis locis piis, prout ſumitur ex hoc c. & *c. Nemo. 4. cauſ. 14. q. 5.* nunquam tamen debent uſuræ dari pauperibus, quamdiu fieri poteſt reſtitutio ei, à quo ſunt extortæ, quia juſtitia exigit, ut ſuum cuique reddatur, *Gl. hîc V. Non ſuperſtitibus in fine.* Quòd ſi ille, cui debent reſtitui uſuræ, longè abſens ſit, tenetur uſurarius illas ad eum mittere, ſi ſciat, ubi habitet, *Gl. hîc V. eodem*, & quidem ſuis ſumptibus, ſi uſurarius diſceſſit à loco, ubi uſuras extorſit: alioquin verò expenſis abſentis, ſi illi, à quibus uſuræ ſunt extortæ, receſſerunt à loco illo, *Abb. hîc num. 9.* Si autem ſumptus itineris uſuræ ſummam excedant, dari debet pauperibus, *Gl. hîc V. Non ſuperſtitibus:* quamvis contrarium teneat *Greg. Tholoſan. l. 3. de uſur. c. 13. num. 6.* Nam ſumptus ſi majores ſint, quàm valeat res reſtituenda, id ſibi imputare debet uſurarius, quia damnum ex ſua culpa ſentit. Similiter ſi is, à quo acceptæ ſunt uſuræ, vivat, ſed neſcitur, ubi ſit, vel ſi ſcitur, ad eum mitti non poſſunt, etiam reſtitutio fieri debet pauperibus, *arg. c. Cùm ſit. 16. de Judæis:* niſi ſpes ſit de ejus adventu, tunc enim pecunia obſignabitur, & deponetur, *Tholoſ. cit. l. 3. c. 12. n. 3.*

CIII. Notandum tertiò, ſi de acceptione uſurarum non conſtet, niſi in foro pœnitentiæ, reſtitutio earum poteſt fieri pauperibus per ipſum uſurarium, vel ex ejus conſenſu, per alium, quem elegerit, quia in hoc foro creditur aſſertioni pœnitentis. At verò in foro contentioſo, in quo declaratus quis eſt, vel condemnatus publicus uſurarius, & ad reſtitutionem uſurarum damnatus, debet fieri ea reſtitutio, judicio Epiſcopi, nec debet credi dicenti ſe reſtituiſſe, vel velle reſtituere, quia ſicut publicè conſtat de ablatione, & extorſione uſurarum: ita etiam publicè conſtare debet de reſtitutione earum, *Abb. in c. Cùm ſit. 16. de Judæis num. 7. Greg. Tholoſ. cit. c. 13. n. 12.*

Notandum quartò, ſi factâ reſtitutione uſurarum pauperibus, vel Eccleſiis, compareat is, à quo extortæ ſunt uſuræ, vel hæres ejus, tunc ſi uſurarius, qui reſtituit uſuras, priùs diligenter inquiſivit de perſona ejus, qui ſolvit uſuras, vel ejus hæredis, ut inveniret, non tenetur ampliùs ad aliam reſtitutionem, quia bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur, *reg. jur. 83. in 6.* Si verò debitam diligentiam, non adhibuit, tenebitur nihilominus debitoribus, à quibus uſuras accepit, aut eorum hæredibus reſtituere, quia non debebat aliena pauperibus erogare, *c. Sicut. 6. §. Eos inſuper de homicid. Tholoſ. c. l. n. 15.*

Notandum quintò, inopia debitoris, ſicut excuſat in furtis, & aliis injuſtis acceptionibus; ita etiam à reſtitutione uſurarum, ſi uſurarius, vel ejus hæres manifeſtè non ſit ſolvendo, nec habeat, unde reſtituere poſſit, tunc enim liberatur, ita ut nullâ aliâ pœnâ cogi poſſit ad reſtituendum, ut habetur in *cit. c. Cùm tu. §. Illi autem. h. t.* quia inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit, *l. Nam is, 6. ff. de dolo C. Olim. 16. de reſtitut. ſpol.* Et is, qui nihil habet, nihil dare poteſt, *c. Daibertum. 24. cauſ. 1. q. 7.* Habere autem in facultatibus cenſentur uſurarii, non ſolùm ſi uſuras acceptas adhuc poſſideant, ſed etiam ſi alia bona habeant, quamvis uſuras amiſerint, *Gl. hîc V. In facultatibus, Tholoſ. cit. l. 3. c. 6. num. 1.* ſi tamen ad pinguiorem fortunam poſtea pervenerint, tenentur reſtituere, & ſatisfacere, *arg. c. Odoardus. 3. de ſolutionib. Gl. hîc V. eodem.*

Sed jam hîc dubitatur, an uſurarius habeat beneficium ceſſionis bonorum, ſicut alii debitores, nempe ut non poſſit conveniri poſt ceſſionem in ſolidum, ſed tantùm, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit, quantum facere poteſt, ita ut non egeat, ſed retinere poſſit alimenta neceſſaria, juxta *l. Is qui, 4. ff. de ceſſ. bon.* Negat *Gl. in cit. c. Cùm tu, V. In facultatibus*, quia hoc beneficium ceſſionis datur tantùm iis, qui caſu fortuito ad inopiam redacti ſunt, non qui ex delicto condemnati ad reſtituendum, & nemo debet beneficium conſequi, ex quo pœnam meretur, *l. Ne ex dolo. 12. ff. De dolo, l. Non fraudantur. 134. §. Nemo ff. de R. J.*

Alii dicunt, quòd in foro contentioſo, ſeu judiciali externo, poſtquam uſurarius ceſſit bonis, non tenetur reſtituere, niſi quatenus facere poteſt, ſicut alius, qui ceſſit bonis. Neque Canonea contradicunt, ſed potiùs hoc confirmare debent, propter pietatem, ne fame pereat; ſed in foro pœnitentiali tenetur ad omnimodam reſtitutionem, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, & nemo ex alieno vivere debet, *Abb. hîc n. 10. & 11.* & ejus *Gloſſ. lit. I. & Io. Andr. ibid. n. 9.* Alii denique putant, quòd nec in foro conſcientiæ ab uſurario repeti poſſint uſuræ integræ, niſi deducto eo, ne egeat, ſi bonis omnibus cedat, quia hoc beneficium eſt conceſ-

conceſſum Lege Civili fundatâ, non in præſomptione, ſed in veritare, ideóque diſpoſitio illius ſervanda eſt etiam in foro conſcientiæ, & in ſumma neceſſirate omnia ſuot communia. Porro obligatio reſtirnendi uſuras, non tam oritur ex delicto, ſed potiùs ex quaſi contractu, quia ut indebitæ reſtituendæ ſuot: neque uſurarius cooſequitur præmium ex delicto, quia non agitur de pœna debita delicto, vel de teſtitutione debiti: pœnam autem civilem, vel Canonicam noo ideo effugit uſurarius, ſed pro debito ſatis gravatur, quòd cedat bonis: nimis antem inhumanum eſt propter debitum privare aliquem etiam neceſſarijs alimentis, *Tholoſ. l. 3. de uſur. c. 6. n. 9. & ſeqq.* Hæc ſententia mitior eſt, & æquiot, ſed prima, ſpectato juris rigore, videtot veriot.

CV. Notaodum ſextò, bona uſurarij, etiamſi ſint empta ex pecunia uſuraria, & ſive titulo oneroſo, ſive etiam lucrativo, pervenerint ad tertium, non ſunt, ipſo jure, tacitè hypothecata, ſive realiter obligata mutuatario pro ſolvendis uſuris, quia talis hypotheca non oritur ex natura rei. neque ullo Jure Civili, vel Canonico eſt conſtituta, ut docet *Silveſt. V. Uſura, 6. q. 5. Covarr. l. 3. reſol. c. 3. n. 6. Azor. p. 3. l. 5. de uſur. c. 13. §. Tertia cpinio. Molin. tr. 2. diſ. 329. n. 6.* & alij DD. plerique contra *Gl. fin. in cit. c. Cùm tu.* qui notant, quòd non expediebat talem hypothecam conſtituere, quia illaqueareotur conſcientiæ hominum, nemo enim auderet contractus celebrare cum uſurarijs: nam quæcunque ab ijs acciperentur, ſive titulo oneroſo, ſive lucrativo, manerent realiter obligata pro ſolvendis uſuris, ad quoscunque devenirent, adeóque reſtitutioni obnoxia. Neque contrarium elici poteſt ex *cit. c. Cùm tu, h. t.* quia textus ille non loquitur de bonis acquiſitis ex pecunia uſuraria, poſtquam ab uſurario ſunt alienata, ſive titulo oneroſo, ſive lucrativo, quòd illa debeant vendi, & pretia illorũ reſtitui: ſed de illis bonis, quæ adhuc manent, & extant apud ipsũ uſurarium: hæc enim præcipit Pontifex reſtitui, non quòd tacitè hypothecata ſunt pro reſtitutione uſuræ, ſed quia quamdiu ſunt apud uſurarium, obligatione perſonali ipſius uſurarij ſunt obſtricta pro reſtitutione uſuræ, ad quam ipſe uſurarius perſonaliter eſt obligatus, & ratione illius obligationis, omnia bona ipſius, & non ſolùm quæ ex pecunia uſuraria ſunt empta. Et hinc fit, ut ſi illa bona tranſeant ad alium tertium, nullam hypothecam, ſive onus reale habeant, ut ex illo uſuræ ſolvantur, quia perſonalis obligatio non tranſit ad aliam perſonam, niſi illa ſit hæres, quæ eô ipsô, quòd repræſentat perſonam defuncti, in omnibus ejus juribus, & obligationibus perſonalibus ſuccedit, *Azor. c. l. in fine.* Itáque *text. in cit. c. Cùm tu.* non loquitur de bonis, quæ ex uſuris comparata ſunt, poſtquam illa ab uſurario ſunt alienata: ſed de ijs, dum adhuc in ipſius uſurarij dominio, & poteſtate erant, hæc enim ait, eſſe vendenda, & ex illis ſolvendas uſuras, ut uſurarius à pœna, & peccato, quod eas accipiendo incurrit, liberetur: quod fit, ſi uſurarius ex bonis, quæ adhuc in poteſtate ipſius ſunt, uſuras ſolvat, alioquin peccatum continuat: nam poſtquam ea alienata ſunt, non poteſt uſurarius ampliùs uſuras ex illis bonis ſolvere, ut per ſe conſtat, adeóque neque à peccato ſuo liberari, niſi ex alijs bonis ſolvat, *Molin. cit. diſ. 329. n. 7.*

Porro ſi bona uſuratiâ pecuniâ acquiſita, transferantur ad alium ex cauſa, ſeu titulo oneroſo, v. g. per venditionem, non poſſunt vendicari ab eo, cui uſuræ ſunt reſtituendæ. Ex quo patet, quòd illa bona non ſint hypothecæ titulo ſubjecta: ſi verò titulo lucrativo, & gratuito, v. g. per donationem, ſint alienata, tunc officio Judicis poterunt vendi, non ſtricto jure, ſed nonniſi ex quadam æquitate, deficientibus alijs uſurarij bonis, *Covarr. c. l. Silveſt. c. l. q. 5.*

CVI. Poſtremò hoc loco notandum, ex *cit. c. Cùm tu,* colligunt DD. communiter, non ſolùm injuſtè acquiſita ex uſura, ſed etiam ex injuſta venditione, vel alijs contractibus injuſtis, debere, ſi dominis, vel eorum hæredibus reſtitui non poſſint, dari pauperibus, non quidem ſpectato Jure naturæ, ſed poſitivo, & Lege Eccleſiaſticâ, quia eadem in his quoque eſt ratio, quæ in uſuris: & cùm non agatur de pœna, ſed de reſtitutione injuſtè accepti, extenſio fieri poteſt ad caſus in jure non expreſſos, non enim par eſt, ut quis ex injurijs, & iniquitate locupletetur. Obligatur autem delinquens ad reſtitutionem, etiam ante Judicis ſententiam, quia leges pœnales, quæ in pœnam criminis inhabilem faciunt ad acquirendum, obligant etiam ante ſententiam Judicis, qualis eſt Lex iſta Canonica, quæ prohibet, ne quis eorum, quæ uſurâ, furto, vel alio titulo injuſto acquiſivit, dominium obtineat, ſed pauperibus in defectum veri domini, dare teneatur, ut docet *Laym. l. 3, tr. 2. c. 9. n. 2.*

§. II.

An omnes uſurarii reſtituere teneantur uſuras, etiam hæredes eorum?

CVII. Assertio 1. Omnes recipientes uſuras obligantur, & pœnis cogendi ſunt ad reſtitutionem earum, ſive Clerici ſint, ſive Laici, *c. 1. & 2. & c. Præterea 7. h. t.* quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *reg. juris 4. in 6.* quæ ratio locum habet in omnibus, tam Laicis, quàm Clericis. Quin imò etiam Judæi rectè coguntur ad reſtitutionem uſurarum, tanquam iniqui poſſeſſores rei alienæ, aut reſtitutioni obnoxiæ, nec eos convenit melioris eſſe conditionis, quàm Chriſtianos, ſicut neque ſtultos, quàm peritos, ſeu prudentiores, *l. Servius 4. ff. Quod vi, aut clam. Caniſ. tr. de uſuris, c. 7. n. 3.* Et hinc in *c. Poſt miſerabilem 12. h. t.* Papa Innocentius
III. præcipit, Judæos ad remittendas Chriſtianis „
uſuras, per Principes (quorum temporali juriſdi- „
ctioni ſubjiciuntur) & Poteſtates ſæculares com- „
pelli: & donec eis remiſerint (ſcilicet Judæi uſu- „
ras, quas nondum receperunt, vel jam receptas reſti-
tuerint, *Hoſtienſ. hîc V. Remiſerint.*) tam in merci- „
monijs, quàm in alijs, omnibus Chriſti fidelibus, „
ſub pœna excommunicationis præcipitur, ut o- „
mnem communionem eis denegent. Et ſic indi- „
rectè compellit Eccleſia Judæos ad remittendas, & reſtituendas uſuras, interdicendo eis communionem cum Chriſtianis, quia directè excommunicari non poſſunt, cùm non ſint de communione Eccleſiæ, *Gl. hîc in notat. Hoſtienſ. & Abb. n. 4.* qui tamen *n. 6. & 7.* ait, quòd Eccleſia poſſit etiam directè

compel-

compellere Judæos ad uſuras reſtituendas, cùm boc crimen ſit Eccleſiaſticum, & Judæi peccent contra legem ſuam, & contra legem naturæ, exercentes uſuras, & ſic ratione delicti ſortiuntur forum, etiam coram Judice Eccleſiaſtico: quamvis Papa hîc mandet eos compelli per Judicem ſecularem, qui habet homines armatos, & ſic faciliùs per illum compelli poſſunt. Verùm de hoc dictum ſuprà *tit. 6. §. 4. n. 19. & ſeq.*

CVIII. Similiter idem Innocentius III. in Concilio Generali Lateranenſi, quod refertur in c.
„ *Quanto* 18. *h. t.* ſtatuit, ut ſi de cætero Judæi, quo-
„ cunque prætextu, à Chriſtianis graves, & immo-
„ deratas uſuras (maximè, quia idem eſt de alijs, etſi
„ moderatæ ſint, *Hoſtienſ. hîc.*) extorſerint, Chriſtia-
„ norum eis participium, id eſt, communio ſubtra-
„ batur, donec de tali gravamine competenter ſatiſ-
„ fecerint: & ſi opus fuerit, Chriſtiani per cenſuram
„ Eccleſiaſticam, appellatione remotâ, compellan-
„ tur ab eorum commerciis abſtinere.
„ Præcipit inſuper Principibus Concilium, ut
„ propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti (nec in
„ judicio, nec extra, *Hoſtienſ. hîc.*) ſed potiùs à tanto
„ gravamine Judæos cohibeant. Denique in fine
„ additur, & decernitur, eâdem pœnâ (ſcilicet ut in-
„ terdicatur illis communio Chriſtianorum) Judæ-
„ os eſſe compellendos ad ſatisfaciendum Eccleſijs,
„ pro decimis, & oblationibus debitis, quas à Chri-
„ ſtianis ex domibus, & alijs poſſeſſionibus, ſive bo-
„ nis percipere conſueverunt, antequam ad Judæos
„ quocunque titulo perveniſſent, ut ſic Eccleſiæ
„ conſerventur indemnes, quia res tranſit cum ſuo
„ onere, *Gl. fin. hîc.*

Ubi notandum primò, una ratio, cur uſuræ ſint prohibitæ, eſt, quia exhaurientur facultates hominum, ut dicitur in *fine cit. c. Quantò*, & ſic brevi tempore redigerentur ad paupertatem, *Abb. hîc n.* 2.

Notandum ſecundò, ex eo, quod hîc dicitur, Judæos compellendos eſſe ad reſtituendas uſuras graves, & immoderatas, non rectè à ſenſu contrario infertur, quòd moderatæ uſuræ poſſint exigi: nam hoc argumentum ceſſat, quando contrarium jure ſtatutum eſt, ſicut in propoſito in c. *Poſt miſerabilem*, 12. *h. t.* ubi ſimpliciter præcipitur, Judæos compellendos eſſe ad uſuras reſtituendas, *Gl. hic V. Immoderatas*, imò quælibet uſura cenſetur gravis, & immoderata, ſecundùm *Hoſtiens. hic V. eod.* quia quicquid ultra ſortem accipitur, uſura eſt, adeóque injuſtè accipitur; quod tamen intelligendum eſt cum debita proportione, ut ſi magnum ſit, quod accipitur ultra ſortem, ſit magna uſura: ſi parvum, parva, quia ſicut datur furtum parvum, ita etiam uſura, in qua modicum aliquid ultra ſortem in mutuo accipitur, nonniſi parva eſt, & levis, quia non graviter lædit bona proximi, adeóque neque gravis injuſtitia eſſe poteſt, neque obligationem ſub peccato gravi, ſeu mortali ad reſtituendum inducere, ut bene advertit *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. §. 4. n. 252. & ſeq.*

Notandum tertiò, Judæis fuiſſe probibitas uſuras, etiam ſecundùm Legem Moſaicam, cui non obſtat illud *Deuteron. c.* 23. ibi: *Non fœneraberis fratri tuo, ſed alieno*, quia eo loco non fuit licita uſura cum exteris ex diſpenſatione, nam in eo, quod adverſatur legi naturæ, diſpenſari non poteſt, adeóque non fuit uſura ibi permiſſa tanquam licita, ſed ſolùm tanquam impunita ad majora mala vitanda, quemadmodum etiam libellus repudij Judæis fuit permiſſus ad occiſionem uxorum ipſarum evitandam, *Barboſ. in Collect. in tit. c. Poſt miſerabilem, n.* 3.

CIX. Assertio 2. Etiam hæredes uſurarij obligantur ad reſtitutionem uſurarum, nam ſi uſurarius in vita non reſtituit uſuras, debent illæ ab hæredibus defuncti, ſive ſui ſint, ut filij, ſive hæredes extranei, reſtitui ei, qui uſuras ſolvit, vel ejus hæredibus, in utroque foro, ut conſtat ex *c. Tua nos 9. h. t.* ubi cùm quæſitum fuiſſet à Papa Alexandro III.
quid obſervandum ſit quoad filios uſurariorum, „
qui eis in crimine uſurarum defunctis ſuccedunt „
(id eſt, in uſuris, quæ ad ipſos pervenerunt, *Hoſtienſ.*
hic V. In crimine) aut quoad extraneos hæredes, „
ad quos bona uſurariorum ſunt devoluta? Re- „
ſpondit Papa, quòd filij eâdem diſtrictione ad re- „
ſtituendas uſuras cogendi ſunt, quâ parentes eo- „
rum cogerentur, ſi viverent: Et idem faciendum „
eſt contra hæredes extraneos.

CX. Ubi notandum primò, hæredes defuncti uſurarij, non tantùm in debito ex uſuris, ſed etiam in omni alio debito defuncti, & ex damno alteri in rebus temporalibus injuſtè illato, obligantur ad ſatisfaciendum, & compenſandum illud, juxta *c. ult. de ſepultur.* quia actiones defuncti ſicut activæ tranſeunt ad hæredes, ita & paſſivæ, hoc eſt, ſicut hæredes poſſunt agere ad perſecutionem, ſeu compenſationem damni illati in bonis defuncti ab alijs: ita viciſſim etiam ipſi conveniri poſſunt, propter delictum defuncti, ad compenſandum damnum ab eo illatum in bonis alterius. Non tamen poſſunt conveniri hæredes actione merè pœnali, ad ſolvendam pœnam, quam incurrit defunctus ob delictum, quando hoc morte defuncti, exſpiravit, *Covarr. libr. 3. reſol. c. 3. n. 7. Molin. tr. 2. diſ. 332. n. 2.*

Notandum ſecundò, bona uſurariorum non ſunt realiter obligata, ſive tacitè hypothecata pro uſuris reſtituendis, ut ſuprà dictum, & ſumitur etiam ex *cit. c. Tua nos*, ubi non dicitur, quòd omnes, ad quos bona uſurarij pervenerunt, cogendi ſint ad reſtituendas uſuras, ſed filij, vel alij hæredes, etiam extranei, ergo illi, ad quos pervenerunt bona uſurarij, titulo ſingulari, v. g. venditionis, non poſſunt compelli ad dimittenda illa bona, ut ex ijs reſtituantur uſuræ, quia non ſunt hæredes, *Abb. hic n.* 3. contra *Gl. hîc V. Cogendi.* Idque procedit etiam, quoad bona comparata ex pecunia uſuraria: nam ſive ex cauſa oneroſa, ſive etiam ex cauſa lucrativa ad alium pervenerint, titulo ſingulari, non poteſt, ſaltem ſpectato juris rigore, moleſtari ſuper illis bonis ad uſuras reſtituendas, *Arg. l. Æris, 15. C. de donationib. Abb. hîc n. 7.* Quamvis ex æquitate, quoad bona, quæ priùs pecuniâ uſurariâ ſunt acquiſita, ſed poſtea in alium, titulo lucrativo, tranſlata, aliud dicendum videatur, *Abb. hîc n.* 8. & dictum etiam §. *præced.*

Notandum tertiò, ſub ijsdem pœnis poſſunt hæredes uſurarij compelli ad reſtituendas uſuras, per quas poterat compelli defunctus, uti ſumitur ex *cit. c. Tua nos*, ibi: *Eâ ſunt diſtrictione cogendi &c. Abb. hîc n.* 4. Et hinc per Reſcriptum impetratum à Papa, vel alio Principe contra uſurarium, ad reſtituendas uſuras, poteſt etiam conveniri hæres ipſius, etiam re

adbuc

adhuc integrâ, id eſt, ſi nulla adhuc repetitio uſurarum ab uſurario ſit facta, maximè ſi tempore dati Reſcripti adhuc vixit uſurarius, quia hæres cenſetur eadem perſona cum defuncto, ut colligitur ex *c. Significavit 36. de reſcript. Abb. hic n. 5.*

Notandum quartò, ſi bona defuncti non ſufficiant ad reſtituendas uſuras, non tenetur hæres illas reſtituere ex ſuo, in foro externo, & judiciali, ſi inventarium confecit; ſecùs eſt, ſi non fecit; quamvis in foro animæ, ſive conſcientiæ, non teneatur ultra vires hæreditatis, etſi inventarium non fecit, ſecundùm communiorem ſententiam, quia lex ſtatuens oppoſitum eſt fundata in præſumptione juris, quòd plus fuerit in hæreditate, quæ præſumptio ceſſat in foro conſcientiæ, in quo creditur aſſerenti contrarium, *Abb. hic n. 11.*

CXI. Sed jam hîc ulteriùs quæritur, an quando plures ſint hæredes uſurarij, ſinguli teneantur reſtituere in ſolidum? *Reſp.* primò, ſinguli hæredes non obligantur ſolvere uſuras in ſolidum, nec unus pro altero, etſi deficiat, & ſolvere nolit, vel non poſſit ſuam partem, ſed ſinguli ſolùm juxta portiones ſuas, quas ex hæreditate acceperunt, ita ut ſi tres ſint hæredes ex æquis partibus, ſinguli ſolvant tertiam partem debiti, juxta portionem, in qua ſuccedunt defuncto. Item ſi unus habeat duas partes hæreditatis, teneatur ad duas partes uſurarum ſolvendas, & qui tertiam partem habet, ad tertiam: idemque regulariter eſt de alijs quibuscunque hæredibus, *Abb. in cit. c. Tua nos. n. 6. Silveſt. V. Uſura 6. q. 10. dicto 2. Azor. p. 3. lib. 5. de uſura, c. 17. q. 11. Molin. cit. diſ. 332. n. 4. Leſſ. l. 2. c. 20. dub. 20. n. 175.* quæ eſt communior, & verior ſententia. Ratio eſt, quia ſicut bona defuncti dividuntur inter hæredes, pro rata, ſeu portione hæreditatis; ita etiam ejus obligationes perſonales, & debita dividi debent, quia commoda, ſeu bona, & onera æqualiter inter hæredes dividenda ſunt, ita ut qui ex parte tantùm commodum percipit, onus quoque ex parte ſentiat: & licèt ſinguli hæredes repræſentent defunctum, non tamen totaliter, ſed ex parte, & omnes ſimul repræſentant illum totaliter. Nec obſtat *cit. c. Tua nos,* ubi dicitur, hæredes ex diſtrictione eſſe cogendos uſuras ſolvere, quâ defunctus cogeretur, ſi viveret: ſed is tenetur in ſolidum; ergo & hæredes: quia ibi ſolùm dicitur, quòd omnes hæredes ſimul juncti teneantur omnes uſuras reſtituere, ita tamen ut ſinguli non teneantur in ſolidum, ſed ſolùm pro rata portionis, quæ ipſum contingit, & eo modo, quo defuncto ſuccedunt.

CXII. Excipiendum primò, niſi res aliqua per uſuram acquiſita in ſpecie adhuc extet apud uſurarium, tunc enim ea, ad quemcunque poſſeſſorem pervenerit, vel legatarium etiam, reſtituenda eſt, quia eſt aliena, vel ſaltem danti debita, ita ut reſtitui debeat, ſi adhuc extat, *Leſſ. c. l. n. 174. Molin. cit. diſ. in fine.*

Excipi debet ſecundò, ſi ante hæreditatis diviſionem, & priusquam cuilibet hæredum ſua aſſignaretur portio, ob culpam ipſorum factum ſit, ut uſuræ non ſolverentur: tunc ſinguli hæredes, in defectum cohæredum, qui vel noluit, vel non poſſunt ſolvere, debent in ſolidum ſolvere, quia tunc ex proprio delicto ad id tenentur, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. §. 2. n. 237.*

CXIII. *Reſp.* ſecundò, ſi hæreditas, ſolutis ex ea legatis, & deductâ etiam legitimâ, ſeu quartâ falcidiâ hæredibus debitâ, adhuc ſufficiens maneat ad ſolvendas uſuras, & reliqua debita defuncti, tum legatarij non tenentur uſuras ſolvere, in defectum hæredum, etiamſi poſtea efficiantur impotentes, quâcunque ratione, ad ſolvendum, quia debita perſonalia defuncti non tranſeunt ad legatarios, nec donatarios mortis causâ, ſed ad hæredes, qui ſuccedunt in univerſum jus defuncti, adeòque etiam in onera, & debita perſonalia ejusdem, *Leſſ. c. l. n. 176.* Aliud eſt, ſi bona hæreditaria non ſufficiant ad uſuras ſolvendas, vel etiam non ſufficiant, ut ſolutis debitis, adhuc integra maneat hæredibus ſua legitima, ſeu quarta debita, quam ex legatis detrahere poſſunt, tunc enim tenentur etiam legatarij contribuere, ſervatâ proportione, quia ante omnia legata, debent deduci debita, & illis ſolutis, etiam quarta falcidia, & quod reliquum eſt, dandum eſt legatarijs, *Leſſ. c. l. n. 175. Lugo c. l. n. 236.*

§. III.

Quinam, & quo pacto cooperantes ad uſuras exigendas, vel ſolvendas, teneantur ad reſtitutionem?

CXIV. Regula generalis eſt, omnes eos, qui ſe tenent ex parte uſurarij mutuantis, & ſunt cauſa efficax, cur uſuræ exigantur, & ſolvantur, vel potiùs cur mutuum non detur gratis, & ſine uſuris, peccare, & obligari ad reſtitutionem, ſaltem ſecundo loco, ſi uſurarius nolit, aut non poſſit reſtituere: eos verò, qui ſe tenent ex parte mutuatarij uſuras ſolventis, non obligari ad reſtitutionem, niſi quando, & eo modo, quo ipſe mutuatarius aliquando peccat, ratione ſcandali, *Molin. cit. diſ. 331. n. 1. Azor. cit. lib. 5. c. 17. in princ. Leſſ. cit. c. 20. dub. 21. n. 178 & 184.* quod poſterius tamen *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. n. 214.* intelligendum eſſe ait de illis, qui ita cooperantur, ex parte mutuatarij, ut is graviter ſit invitus, tunc enim peccant contra juſtitiam, & obligantur ad reſtitutionem: alioquin enim, ſi eo non invito, ſed volente, & conſentiente, cooperentur ad uſuras ſolvendas, nullam inferunt mutuatario injuriam, quæ non fit, volenti, & conſentienti, & conſequenter neque peccant contra juſtitiam, neque ad reſtitutionem tenentur.

CXV. Hinc infertur primò, Principes, Judices, & Domini temporales, qui lege, vel ſtatuto decernunt, vel per præceptum, aut per ſententiam compellunt ſubditos debitores ad uſuras promiſſas ſolvendas: vel etiam cùm uſuræ ſolutæ repetuntur, prohibent, vel impediunt, ne reſtituantur, tenentur ad reſtitutionem in ſolidum, ſi uſurarius nolit, vel non poſſit reſtituere, quia id prohibitum eſt ſub excommunicatione in *Clement. unic. h. t. Silveſt. V. Uſura 9. q. 22. Azor. cit. l. 5. c. 17. q. 4. Leſſ. cit. c. 20. n. 179. Molin. cit. diſ. 331. n. 5.* Secùs eſt, ſi prædicti ſolùm permittant uſuras exerceri ad majora incommoda vitanda, nullum eis auxilium præbentes, nec in peccato participantes,

tunc enim non cenſentur cauſa efficax uſurarum, *Leſſ. c. l.* Nihilominus tamen ex diſpenſatione S. Pontificis, poſſe Principes ſupremos obligare, & cogere ſubditos ad ſolvendas uſuras promiſſas, indicat *Navarr. l. 5. conſil. 33. h. t. n. 3.* ubi teſtatur, in toto ſtatu Eccleſiaſtico, etiam Romæ, Chriſtianos compelli ad ſolvendas uſuras Judæis promiſſas, & Judæos non compelli ad ſolvendas eas Chriſtianis: nam quamvis intrinſecè malum ſit, & jure naturæ prohibitum cogere ad ſolvendas uſuras, tanquam verè debitas: non autem eſt intrinſecè malum, ſi ſubditi debitores compellantur ad eas ſolvendas, non ut debitas, ſed ob alias juſtas, & publicas cauſas id exigentes, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. n. 219. in fine.* ubi rationem reddit, cur hæc cooperatio per leges, & præceptum ad ſolutionem uſurarum non ſit illicita, & inducat obligationem ſolvendi uſuras, quia quamvis mutuans ſub uſuris peccet contra juſtitiam, & conſequenter etiam peccent, qui eum adjuvant, invito mutuatario: ipſe tamen mutuatarius non peccat contra juſtitiam, neque etiam contra charitatem, ſi juſtam cauſam habeat petendi mutuum, & poſt acceptum mutuum, licitè uſuras promiſſas ſolvit, imò ad id tenetur, ſi ſub juramento promiſit, apud quem plura de hoc legi poſſunt.

CXVI. Infertur ſecundò, qui conſulit, & perſuadet alicui, ut ſub uſuris mutuet, aliàs gratis mutuaturo, vel eum in propoſito mutuandi confirmat, is tenetur ad reſtitutionem in ſolidum, in defectum mutuantis, quia conſilio ſuo eſt cauſa damni illati mutuatario: ſi verò mutuo jam accepto ſub uſuria conſilium dat, ita ut nihil fecerit ad uſuras acquirendas, non obligatur ad reſtituendum, *Silveſt. V. Uſura 7. q. 2. Azor. cit. c. 17. q. 2.*

Infertur tertiò, deponens pecunias ſuas apud uſurarium non peccat contra juſtitiam, etſi prævideat ipſum ijs eſſe fœneraturum, quia utitur jure ſuo, nec ex officio tenetur impedire uſuras: modò non ſuaſerit, ut exigeret uſuras, nec ipſe earum ſit particeps, quia per hoc nulla fit injuria mutuatario, qui mutuum ſine uſuris habere non poteſt, imò talis nec contra charitatem peccat, ſi ob ſuam neceſſitatem, vel utilitatem deponat, *Azor. c. l. q. 2. Leſſ. c. l. n. 184.*

Infertur quartò, Notarius faciens ſcienter inſtrumentum, in quo ſub ſpecie liciti contractûs, ſive ſub nomine alterius debiti, pallíantur uſuræ, ita ut ex eo poſtea reipſa mutuatarius cogatur ſolvere uſuras, peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, ſiquidem invito, & non conſentiente mutuatario, inſtrumentum confecit: ſecùs ſi ipſo volente, & petente, quia tunc non fit illi injuria; quando verò inſtrumentum expreſsè continet contractum uſurarium, non tenetur regulariter ad reſtitutionem, quia vi illius inſtrumenti, non poteſt mutuatarius cogi in judicio ad ſolvendas uſuras, niſi alicubi conſuetudo, vel ſtatutum iniquum eſſet, quo cogantur mutuatarij ad uſuras ſolvendas, *Leſſ. c. l. n. 180. Azor. c. l. q. 6.* Idemque eſt de teſtibus, qui interveniunt in tali inſtrumento, ſecundùm datam ſuprà diſtinctionem, quia ſine teſtibus non valet, *Silveſt. V. Uſura 7. q. 9. Azor. c. l. q. 7.*

CXVII. Infertur quintò, Judices, Procuratores, & Advocati, quorum patrocinio, & ope, in judicio, vel extra, ſcienter exiguntur uſuræ, vel non reſtituuntur, cùm repetuntur, tenentur reſtituere in ſolidum, in defectum uſurariorum, *Silveſt. V. Uſura 7. q. 10.* Idem eſt de mediatoribus, ſi ſint cauſa, cur mutuans, non gratis, ſed ſub uſuris mutuet, *Silveſt. V. Uſura 7. q. 3.*

Infertur ſextò, famuli uſurarij, qui nomine domini cum mutuatario contractum ineunt, deducendo in pactum, ut uſuras ſolvat, vel cogunt, & urgent ad eas ſolvendas, peccant contra juſtitiam, & tenentur ad reſtitutionem: ſecùs ſi remotè ſolùm cooperentur ad uſuras accipiendas, portando, vel reportando pecunias, ſcribendo rationes dati, vel accepti &c. *Leſſ. cit. c. 20. n. 181. & 2. ſeqq.*

Infertur ſeptimò, Tutores, curatores, adminiſtratores, & negotiorum geſtores, qui nomine pupillorum, vel eorum, quorum negotia gerunt, mutuant ſub uſuris, injuſtè cooperantur ad uſuras, & tenentur ad reſtitutionem, ſaltem in defectum eorum, quorum nomine accipiunt uſuras, *Silveſt. c. l. q. 4. Azor. c. l. q. 4.* plura de his videri poſſunt apud DD. citt.

§ IV.

De quibuſdam exceptionibus, quas uſurarii opponere poſſunt, vel ſolent contra petentes reſtitutionem uſurarum.

CXVIII. Quætitur primò, an uſuræ injuſtè acceptæ reſtituendæ ſint ab uſurario, ſi is excipiat contra petenrem mutuatarium, qui eas ſolvit, quòd liberaliter ſibi ab eo remiſſæ ſint? Reſp. Validam eſſe talem remiſſionem, adeóque nullam eſſe obligationem, ex parte uſurarij, reſtituendi uſuras spontè, & ſine fraude ipſi à mutuatario remiſſas, ut docet *Gl. in c. Peccatum 4. V. Reſtituatur de reg. juris in 6. Covarr. in eadem reg. p. 2. in princ. n. 5. Caniſ. tr. de uſur. c. 7. n. 5. Zœſ. in Comment. in decret. h. t. n. 40.* Ratio eſt, quia etiam in alijs debitis, ſive civilibus, ſive criminalibus, liberè poteſt creditor remittere debitori jus ſuum, quoad privatum ſuum intereſſe, cùm quilibet rei ſuæ ſit moderator, & arbiter, *l. In re 21. C. Mandati*, niſi in caſibus, in quibus jus remiſſioni reſiſtit, eámque prohibet, ut in caſu *c. Statutum 11. §. Si quid autem de reſcript. in 6. & in c. 2. in fine de cenſib. in 6.* Neque verò hîc obſtat regula illa Juris 4. *in 6.* deſumpta ex S. Auguſtino: *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum*: quia non poteſt cenſeri ablatum, quod liberè eſt condonatum: & nihil intereſt, an ſolvatur id, quod in obligatione eſt; an verò aliter volenti creditori ſatisfiat, *l. Si rem 9. §. Omnis, ff. de pignorat. act.* ubi dicitur: *Satisfactum intelligimus, quemadmodum voluit creditor, licèt non ſit ſolutum, ff. Quibus modis pignus ſolvit.*

CXIX. Quæritur ſecundò, an debitori petenti remiſſionem uſurarum promiſſarum, vel reſtitutionem ſolu-

nem ſolutarum, poſſit à creditore, ſive mutuatario opponi exceptio juramenti præſtiti à debitore, ſive ſolvente uſuras? Reſpondetur, non obſtante juramento, quo debitor, ſive mutuatarius juravit ſe ſoluturum uſuras, vel ſolutas non repetiturum, poteſt cogi creditor, ſive uſurarius, ut vel remittat juramentum, ſi nondum ſolutæ ſint uſuræ, vel ut eas reſtituat, ſi ſint ſolutæ, ut conſtat ex *c. 1. de jurejur. & ex c.*
» *Tuas* 13. *h. t.* Nam cùm quidam uſurarij eos, qui-
» bus pecuniam mutuant, & dant ad uſuram, præ-
» ſtare faciant juramentum, quòd uſuras non pe-
» tent ab eis (ut ſic obſtante juramento, non poſ-
ſint uſurarum remiſſionem petere nondum ſo-
lutarum, vel reſtitutionem ſolutarum, *Hoſtienſ.*
» *hic.*) & ſuper ſolutis nullam movebunt quæ-
» ſtionem: quæſitum fuit à Papa Innocentio III.
» quid hâc in re ſit agendum? Reſpondet Papa Epi-
» ſcopo Diœceſano, ut ipſos uſurarios, monitione
» præmiſſâ, per cenſuram Eccleſiaſticam, non ob-
» ſtante appellatione, compellat, ante uſurarum ſo-
» lutionem, ab exactione earum deſiſtere, vel reſti-
» tuere eas, poſtquam ſunt perſolutæ, ne ex dolo
» ſuo, & fraude commodum reportare videantur.

CXX. Pro declaratione hujus c. notandum primò, ſi debitor, ſive mutuatarius juravit ſe ſoluturum uſuras, tenetur ſolvere uſuras promiſſas, niſi petat abſolutionem, ſive relaxationem juramenti, quamvis poſtea ſolutas repetere poſſit ab uſurario, juxta *c. Debitores 6. de jurejurando.* Nam quia non eſt peccatum dare uſuras, ſi quis, neceſſitate cogente, mutuum ſub fœnore accipiat, etſi ſit peccatum accipere uſuras: ideo cùm ex parte jurantis, ſe ſoluturum uſuras, juramentum impleri poſſit, & ſervari, ſine diſpendio ſalutis æternæ, illud ſervari debet, *c. 2. de pact. in 6.* At verò, quia is, qui accipit uſuras, non poteſt eas ſine peccato accipere, ideo tenetur vel uſuras remittere, ante earum ſolutionem, & juramentum: vel ſi jam accepit, tenetur eas reſtituere danti, ne ex dolo ſuo, & injuſtitiâ lucrum referat, *cit. c. Tuas, h. t. & cit. c. Debitores & c. Ad noſtram 7. de jurejuran.* ſi ergo debitor, ſive mutuatarius petat ab uſurario ſibi remitti uſuras, vel ſolutas reſtitui, & uſurarius excipiat, quòd ſint debitæ ex promiſſione jurata, & ideo non habeat locum remiſſio, vel repetitio uſurarum, replicari poteſt, ex parte mutuatarij, quòd propter juramentum quidem uſuræ ab ipſo ſolvi debebant, ſed quia ex parte accipientis illicitè, & injuſtè ſunt acceptæ, ideo auctoritate Concilij Lateranenſis ſub Alexandro III. c. 25. allegato in *c. 1. h. t. in 6.* remittendas eſſe, ſi nondum ſolutæ ſint, vel reſtituendas, ſi ſint ſolutæ, *Tholoſan. libr. 3. de uſur. c. 12. n. 7.* ubi ad cautelam ſuadet, ut contra exceptionem juramenti, amicus debitoris, qui juravit ſolvere uſuras, ſine mandato illius, compareat, & replicet, ac contradicat.

Notandum ſecundò, ſi debitor, ſive mutuatarius juravit, ſe uſuras ſolutas non repetiturum, ut in *caſu c. Ad noſtram* 20. *de jurejur.* tum poteſt petere abſolutionem, ſive relaxationem juramenti, *Arg. c. Si verò* 8 *eod.* vel petere à Judice, coram quo convenitur, ut ex vi officij compellat uſurarium remittere juramentum, *c. 1. de jurejur.* & cogat deſiſtere ab exactione earum, ſi non ſint ſolutæ, *cit. c. Tuas, h. t.* vel deniq; ut qui promiſit non repetere uſuras, denunciet id Eccleſiæ, *Abb. in cit. c. 1. de jurejur. n. 8. & 9. Tholoſan. cit. c. 12. n. 8.* ſi verò debitor, ſive mutuatarius juravit, non tantùm ſe non repetiturum uſuras ſolutas, ſed nec ullam quæſtionem moturum, vel delaturum, ut in *caſu cit. c. Tuas*, tum non obſtante juramento, poterit denunciare Eccleſiæ, nullum enim juramentum obligare poteſt, quin poſſit quis denunciare Eccleſiæ criminoſum, *c. Quemadmodum 25. in fine de jurejur.* nec valere poteſt, cùm ſit contra præceptum charitatis de denunciatione fraterna, & ſalutem proximi, *Abb. c. l.* denuncians enim ſe fundat, non ſuper commodo, ſeu intereſſe proprio, ſed ſuper peccato proximi, & ſalute animæ ipſius, *Abb. in cit. c. Tuas, n. 6. h. t.* Item poteſt Judex ex officio compellere uſurarium ad relaxandum juramentum, & reſtituendum, *Abb. in cit. c. 1. n. 9.* quin etiam ſi uſurarius nolit liberè remittere juramentum, poteſt Epiſcopus abſolvere jurantem, eo invito, *Arg. cit. c. Si verò. Tholoſan. c. l. n. 9.*

Notandum tertiò, ſi debitor, qui juravit ſe non repetiturum uſuras, intendat eas repetere, tunc debet priùs petere abſolutionem, ſive relaxationem juramenti, *Gl. in cit. c. Tuas, V. Deſiſtere:* ſi verò non petat relaxationem juramenti, ſed Judex ex officio procedat, & cogat uſurarium ad reſtituendas uſuras, tum non eſt opus abſolutione à juramento, quia jurans nil facit contra juramentum, juravit enim ſe non repetiturum uſuras, non autem juravit, ſe non recepturum uſuras, ſi redderentur, *Abb. in cit. c. Tuas, n. 4. h. t.* Videri poſſunt, quæ dicta ſunt de his *libr. 2. Decret. tit. 24. ſec. 1. §. 7.*

CXXI. Quæritur tertiò, an is, à quo repetuntur uſuræ, poſſit objicere illas repetenti, quòd ipſe etiam, vel is, cujus eſt hæres, & pro quo repetit illas, vel à ſe, vel ab alijs uſuras acceperit, eaſque non reſtituerit, & ſic per talem exceptionem repetentem repellere? Reſp. De hoc agitur optimis in *c. Quia fruſtra* 14. *h. t.* ubi Innocentius III. ſic reſcribit:
Quia fruſtra Legis auxilium invocat, qui com- »
mittit in legem, ſtatuimus, ut ſi quis uſurarius à »
nobis litteras impetravit ſuper reſtituendis uſuris »
(ſibi ſcilicet uſurario) vel fructibus computandis »
in ſortem, auctoritate illarum, nullatenus audia- »
tur: niſi priùs ipſe reſtituerit uſuras, quas ab alijs »
noſcitur recepiſſe, & extorſiſſe.

CXXII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, ratio, cur repetens uſuras non audiatur, ſi ipſe ab alijs uſuras extorſit, eſt, quia fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem, ſcilicet in eandem legem, cujus auxilium implorat: ſecùs ſi delinquat in aliam diverſam legem, *Gl. hîc V. In legem, & Barboſ. in Collect. hic n. 2.* & habetur etiam in *l. Auxilium 37. ff. de minorib.* & nemo poteſt improbare mores, quibus ipſe infectus eſt, *l. In aream 11. C. de inoffic. teſtam.* nec valet replicatio, ſi is, qui petit ſibi reddi uſuras, dicat, quòd uſuras non exegerit ab eo, à quo illas repetit, etſi ab alijs exegerit, qui tamen ab eo illas non repetunt: nihilominus enim poteſt uſurarius contra alium uſurarium excipere, non tantùm de uſuris à ſe extortis, ſed etiam à quibuscunque aliis: & ſic auditur allegans jus tertij; idque fit, non tam in favorem eorum, quibus reſtituuntur uſuræ, quàm in odium uſurarij, ut priùs ſe purget de crimine uſuræ, quàm alium de eo arguat, *Abb. hic n. 4.*

Unde hoc ſpeciale eſt in uſurario repetente uſuras, vel petente, ut fructus computentur in ſortem, quòd non audiatur, niſi priùs reſtituat uſuras, quas ab alijs extorſit: nam ab alijs actionibus civilibus uſurarius non repellitur, ſed audiri debet, antequam uſuras reſtituat, non obſtante hac exceptione, *Abb. hic n. 3.*

CXXIII. Notandum ſecundò, ſi contra repetentem uſuras ab uſurario excipiatur, quòd & ipſe uſuras extorſerit, & factâ publicâ denunciatione ex officio Judicis, juxta *c. Ad noſtram 22. de jurejur.* nullus agat, ſive repetat uſuras ab uſurario, tum præcipi ei debet, ut uſuras reſtituat, ſaltem pauperibus, aliàs non liberabitur à peccato, *c. Cùm tu 5. h. t.* ac proinde cùm nondum ſit emendatus, ſi in crimine perſeveret, non reſtituendo alienum, non eſt audiendus, prout colligitur ex *cit. c. Quia fruſtra.* ibi: *Niſi quis ipſe reſtituerit*, vel adhuc reſtituat cum effectu, non enim debet babere beneficium legis, qui contra illam in crimine perſeverat, adeóque Judex oon debet procedere per litteras ab eo impetratas, niſi poſtquam conſtiterit, quòd plenè purgatus fuerit, *Gl. hic V. Reſtituerit, & Tholoſan. l. 3. c. 12. n. 3.*

Sed quid ſi cum uſurario, qui excepit contra uſurarium, non procedatur in cauſa, remanebitnè peccatum primi uſurarij impunitum? quòd ſi fiat, uterque uſurarius, & conventus de uſuris, & qui convenit alium, retinebit uſuras, & commodum ex delicto ſuo reportabit, quod fieri non debet. Reſp. Judex ex officio, repulſo actore, debet compellere uſurarium conventum ad reſtituendas uſuras, non iſti uſurario actori, ſed ijs, quibus debent reddi uſuræ ab illo actore extortæ. & iſte actor tenebitur poſtea hoc ratum habere, cùm negotium illius ſit utiliter geſtum, *l. Si pupilli 6. ff. de negot. geſt.* & factâ integrâ reſtitutione, audietur actor repetens uſuras ab alio uſurario, in iſtis enim multum valet, & poteſt officium Judicis, *c. Tuas 13. h. t. Abb. in cit. c. Quia fruſtra, n. 4. Tholoſan. c. l. n. 4.*

Porro exceptionem hanc contra uſurarium, qui impetravit litteras Apoſtolicas ad repetendum uſuras, non poſſunt proponere alij conventi à Reo, quia ad eos non extenditur vis litterarum, ſed ipſe Reus bene poteſt excipere, quòd uſuras etiam ab alijs actor extorſerit, *Abb. hic n. 8.*

CXXIV. Notandum tertiò, exceptio contra uſurarium repetentem uſuras, quòd ipſe etiam non reſtituerit uſuras ab alijs extortas, debet proponi ante litis conteſtationem, quia eſt exceptio dilatoria, & arcet actorem à litis ingreſſu, ſive ab agendo, niſi ipſe priùs ſatisfecerit, ut patet ex *cit. c. Quia fruſtra*, ibi: *Nullatenus audiatur*: ſi ergo fuit auditus, & admiſſus ad agendum, non poteſt ampliùs excipi, & debet probari hæc exceptio, etiamſi ante litem conteſtatam ſit propoſita, intra 8. dies, *Arg. c. 1. de except. in 6. Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n. 9. Tholoſ. c. l. n. 5.*

Notandum quartò, ſi excipiatur contra uſurarium repetentem uſuras, quòd ipſe non reſtituerit, quæ ab alijs extorſit, conſultum erit, ut reſpondeat, ſe eſſe paratum reſtituere, ſi ſit, qui petat: & tunc Judex publicè denunciabit, quòd quicunque tali ſolvit uſuras, veniat, & ſi id oſtenderit, ſatisfiet ei: quòd ſi nemo comparuerit, qui petat, procedet prior repetitio uſurarum: ſi verò veniant aliqui, & probent, illis reſtituentur uſuræ ab actore extortæ, *Tholoſ. c. l. n. 3. §. Tutior erit replicatio.* Nec ſufficit in hoc caſu dare pignora, aut cautiones de reſtituendo, *Arg. c. Cùm aliquibus 6. de re judic. & l. Quòd ſi 10. ff. de pignorat. act.* niſi fortè alia quædam magna cauſa ſuperveniat, *Arg. l. 4. §. Ait Prætor ff. de re judic.* ut ſi non ſit ſolvendo, tunc enim ſufficit præſtare cautionem, & audiri debet, ut poſtea alij reſtituat, *Arg. c. Olim 16. de reſtit. ſpoliat.* vel ſi is, cui debetur, conſentiat, quia tunc ſatisfactum intelligitur, *l. Si rem 9. §. Omnis ff. de pignorat. act. Gl. in cit. c. Fruſtra, V. Reſtituerit. Hoſtienſ. ibid.*

CXXV. Cæterùm quod dictum eſt, ſi quis petat uſuras à ſe extortas ſibi reſtitui, eum non audiri, niſi ipſe priùs reſtituat uſuras, quas ab alijs extorſit, id extenditur, ut non audiatur, niſi reſtituat, non ſolùm quas ipſe, ſed etiam, quas pater ſuus, cujus ipſe eſt hæres, extorſit, prout decernitur in *c. Michael 17. h. t.* Nam Michael Laicus conqueſtus eſt Papæ Innocentio III. quòd M. & quidam alij cives Bononienſes multa extorſerunt ab ipſo, & patre ſuo, cujus hæres extitit, per uſurariam pravitatem. Quare mandat Papa Epiſcopo Bononienſi, ne auctoritate litterarum à ſe impetratarum in eodem negotio procedat, niſi dictus conquerens reſtituerit, vel adhuc reſtituat, ſi quas aliquando ipſe, vel pater ejus extorſit uſuras.

CXXVI. Ubi notandum primò, Laicus poteſt à Papa impetrare Reſcriptum ad reſtituendas uſuras ab ipſo extortas, nam hoc caſu Judex Eccleſiaſticus juriſdictionem habet etiam in Laicos, *c. Quia 3. h. t. Abb. hic n. 1.*

Notandum ſecundò, filius poteſt repetere uſuras extortas à patre ſuo, modò ipſe ſit hæres, ſicut & quilibet hæres extraneus, *Gl. hic V. Extitit. Abb. not. 2.*

Tertiò, repetens uſuras non auditur, niſi reſtituat extortas à ſe, vel patre ſuo, vel ab alio defuncto, cujus ipſe eſt hæres, *Abb. hic n. 2.*

Quartò, ſi Clericus repetat uſuras, non proprio nomine, ſed nomine Eccleſiæ ſuæ, non poteſt contra illum excipi, quòd ab alijs ipſe uſuras extorſerit, nec reſtituerit, quia agit nomine Eccleſiæ, cui delictum ſuum obeſſe non poteſt, *Reg. Delictum 76. in 6. Arg. c. 1. in fine de reſtit. ſpoliat.* Similiter nec contra Procuratorem repetentem uſuras, nomine domini principalis, excipi poteſt, quòd ipſe Procurator uſuras ab alijs receperit, *Abb. hic n. 3.*

Quintò, hæres tenetur reſtituere uſuras extortas à defuncto, licèt nihil ad ipſum hæredem pervenerit, quia non convenitur ex delicto, ſed ex quaſi contractu, *l. unic. C. Ex delicto defuncti*, ad compenſationem damni illati, idque utroque Jure, etiam Civili, *Gl. hic V. Pater, & Abb. n. 5. Covarr. l. 3. reſol. c. 3. n. 7.*

CXXVII. Quæritur quartò, an conventus ſuper uſuris reſtituendis, poſſit appellare, ne cogatur illas reſtituere? Reſp. Si manifeſtus uſurarius appellet ad effugiendam reſtitutionem, non eſt audiendus, prout decernitur in *c. Quàm pernicioſum 11. h. t.* ubi Papa Innocentius III. mandat Prælatis Eccleſiaſticis, ut manifeſtos uſurarios (id eſt notorios, vel per propriam confeſſionem in judicio, vel quia condemnati ſunt per ſententiam) & præcipuè

quos

» quos uſuris publicè renunciâſſe conſtiterit: cùm » aliquia eos convenerit (& convicerit, non enim ſufficit aliquem convenire ſuper crimine, niſi & pro- » betur, *Hoſtienſ. hic V. Convenerit.*) non permittant » appellationis beneficio ſe tueri; adeóque non obſtante appellatione, compelli debent ad reſtitutionem uſntarum. Idque non eſt ſpecialiter ſtatutum in odium uſuræ, ſed quia neque quilibet alius criminoſus auditur appellans à condemnatione criminis, *c. Cum ſit 5. §. fin. de appell.* Qnod tamen ita intelligendum, ſi appellatio ſit manifeſtè frivola, & inutilis, quia ſcilicet dicit, ſe non eſſe uſutarium, cùm tamen de contrario manifeſtè conſtet, vel quia publicè uſuris renunciavit; vel quamvis talis ſit declaratus, tamen ideo appellat, ne cogatur reſtituere, quod eſt contra juris præceptum. Secùs eſt dicendum, ſi appellatio interpoſita ſit, ex juſta aliqua cauſa, ut quia dicit, ſe non accepiſſe uſuras ab eo, qui petit eas reſtitui, & tamen condemnatur: vel ſi non admittantur ejus teſtes ad reprobandos teſtes dicentes ipſum accepiſſe uſuras: vel ſi alio modo gravetur, nam gravato, quamvis criminoſo, non eſt deneganda appellatio, ſicut nec alia defenſio, quæ eſt juris naturalis, *c. Ut debitus 59. de appellat. c. Inter dilectos 11. de exceſſ. Prал.* ſicut nec raptori, *Arg. c. In litteris 5. de reſtit. ſpoliat. Gl. hic V. Se tueri, & Abb. n. 2.*

§. V.

Aliæ duæ quæſtiones circa reſtitutionem uſurarum proponuntur, & reſolvuntur.

CXXVIII. Quæritur primò, quænam in ſpecie reſtitui debeant ab uſutario? Reſp. Inprimis omne id, quod ex pacto, vel conventione, ratione mutui, ſupra ſortem acceptum eſt, à creditore, ſeu mutuante reſtituendum eſt, cùm ſit uſura: non autem quod datum eſt mutuanti, à mutuatario, non intuitu mutui, & ſine pacto, ac intentione, & ſpe ſupra mutuum accipiendi, à mutuante eſt receptum, quia id ad uſuram non pertinet, *Greg. Tholoſ. l. 3. de uſuris, c. 9. n. 1.* Idemque dicendum de rebus, quæ à creditore, ſive mutuante acceptæ ſunt, ratione ejus, quod intereſt, ſive ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, ob mutuum, vel ratione pœnæ legalis, aut conventionalis, quia ea non pertinent ad uſuras prohibitas, ut ex ſuprà dictis patet.

Secundò, ſi res fructifera in ſpecie à debitore, ſive mutuatario data ſit creditori, ſive mutuanti pro uſuris, veluti domus, prædium, pecus, aut ſimile quid, ea debet, unà cum fructibus perceptis, reſtitui, cùm ſint percepti à poſſeſſore malæ fidei; imò & fructus, quos debitor, ſive mutuatarius percepiſſet, ſi rem ſuam poſſediſſet, ſive retinuiſſet, etſi ipſe creditor, ſive mutuans illos non perceperit, ob culpam, vel negligentiam ſuam, ſibi enim imputare debet, quòd eos non perceperit, *Arg. c. Gravis 11. de reſtit. ſpoliat. l. in re 8. in fine ff. de condict. furt. l. Si navis 62. §. Generaliter, ff. de rei vindic. l. Reſtituere 75. ff. de V. S. l. Generaliter 78. ff. de R. I. l. Videamus 38. §. In Faviana, ff. h. t.* poteſt tamen uſurarius, ſicut & quilibet alius malæ fidei poſſeſſor, deducere expenſas neceſſarias factas pro colligendis, & conſervandis fructibus, qui etiam à prædone deduci poſſunt, & retineri, *l. Si à domino 36. §. fin. ff. de hæred. petit. l. 1. C. de fructib. Tholoſan. c. l. n. 5.* Quin imò probabiliter tenetur uſurarius etiam reſtituere illos fructus, quos ipſe percepit, etſi dominus rei non fuiſſet percepturus, ſive ob caſum fortuitum, ſive etiam ob negligentiam ſuam, quia v. g. dominus domum datam pro penſione non locâſſet, vel agrum non coluiſſet, quam tamen uſurarius locavit, vel coluit, nam ſatis eſt, quòd ſint fructus rei reſtitutioni obnoxiæ, & percepti ab uſurario, *Azor. p. 3. libr. 5. de uſura, c. 15.* quamvis aliqui apud *Tholoſan. c. l.* putent, ſaltem in foro conſcientiæ tales fructus non eſſe neceſſariò reſtituendos. Illud magis certum eſt, quòd uſurarius non tenetur reſtituere fructus, quos nec ipſe percepit, ob negligentiam ſuam, nec dominus rei percepiſſet ob negligentiam ſuam, quia nec ratione rei acceptæ tenetur, cùm ipſe nihil perceperit, nec aliquid apud ipſum extet; nec ratione injuſtæ acceptionis, quia nullos fructus percepit, nec eos dominus rei percepiſſet, *Azor. c. l.*

Tertiò tenetur uſurarius, præter uſuras, reſtituere etiam omne damnum, quod ipſe debitor, ſivo mutuatarius paſſus fuit, propter ſolutionem uſurarum, ut ſi coactus fuit ad ſolvendas uſuras, viliùs vendere domum ſuam, vel agrum, vel accipere mutuum ſub alijs uſuris, ut ſolveret uſutario uſuras, *Azor. c. l. Tholoſ. c. l. n. 6.* imò & lucrum ceſſans ipſi mutuatario, ex eo quòd ſolverit uſuras, cui cauſam dedit uſurarius, *Zœſ. in Comment. in Decret. h. t. n. 28.*

CXXIX. Quæritur ſecundò, an, & quænam ab uſurarijs accepta, titulo gratuito, vel oneroſo reſtitui debeant? Reſp. primò, ſi uſurarius non ſit ſolvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, ut per teſtamentum, codicillum, legatum, vel donationem mortis cauſâ, debent reſtitui creditoribus, quousque uſuræ integrè ſolvantur, ut colligitur ex *l. Quod autem 6. §. pen. ff. quæ in fraudem credit. l. ult. §. 5. C. de jure deliberandi. Molin. tr. 2. diſp. 329. n. 7. Leſſ. l. 2. c. 20. dub. 19. n. 172.* Ratio eſt, quia debitor poſt mortem non poteſt aliquid lucrari, ſive acquirere alia bona, ex quibus ſolvantur debita, ergo non alienare poteſt etiam in illud tempus aliquid in fraudem creditorum.

CXXX. Reſp. ſecundò, ſi quis rem titulo, ſive lucrativo, ut per donationem, ſive oneroſo, ut per emptionem, & venditionem, accepit, & acquiſivit ab uſurario, ſive ſit res uſu conſumptibilis, ſive non, quamdiu extat in ſpecie, ut veſtis, aurea catena, lectus &c. ſemper reſtitui debet, ubicunque ſit penes aliquem poſſeſſorem, etiamſi per talem alienationem uſurarius non fiat impotentior ad ſolvendum ſuis creditoribus, *Azor. cit. l. 5. c. 14. dicto 1. Leſſ. cit. dub. 19. n. 165.* & alij communiter. Ratio eſt, quia cùm ipſi uſurarij non habeant dominium rerum per uſuras acquiſitarum, ſecundùm communiorem ſententiam, non poſſunt illud, quocunque titulo, in alium transferre, adeóque qui eas accepit, tenetur ad earum reſtitutionem. Imò etiam ſecundùm alteram ſententiam, quia dominium talium rerum non tranſit in accipientem, niſi cum obligatione reſtituendi, quippe qui injuſtè eas detinet.

CXXXI. Reſp. tertiò, ſi uſurarius res illas, qua-

rum domiuium babet, per contractum oneroſnm, vel etiam gratuitum alienavit, & transtulit in alium, ita ut non ſit per talem alienationem factus impotens ad reſtituendas uſuras in totum, vel ex parte, quia adhuc ei ſuperſunt alia ſufficientia bona ad eas ſolvendas, cum non debent res rales ab accipiente reſtitui, etiamſi uſutarius, poſt contractum, fiat impotens ad reſtitnendas uſuras, *Azor. cit. c. 4. dicto 2. Molin. cit. diſ. n. 8. Leß. c. l. n. 167.* Ratio eſt, qnia hæ res non ſunt alienæ, ſed ipſiua uſurarij, neque etiam ſunt alijs tacitè hypothecatæ, vel realiter obligatæ pro uſuris, ut ſuprà dictnm, ergo validè earum dominium transfertnr in alium, neqne talis alienatio facta eſt in fraudem creditorum, adeóque non eſt injuſta.

CXXXII. Reſp. quartò, ſi accipiens, qnocunque titulo, res ab uſurario, probabiliter ignoravit per talem alienationem uſurariam fieri impotentem ad reſtituendas uſuras, non tenetur illas reſtituere, quia contractus eſt validus, & ipſe uſurarius alienana nullâ lege eſt inhabilis factus ad transſetendum dominium. Niſi tamen uſurarius ſciens per alienationem ſe reddi impotentem ad reſtituendas uſuras, bona illa alienavit, titulo lucrativo: tum enim tenetur, qui illa accepit in ſoro externo, & conſcientiæ, illa reſtituere, ſi adhuc extent, vel ſi bonâ fide conſumpſit, quarenus ex ijs factus eſt locupletinr. Si verò accipiens ſcivit, uſurarium per illam donationem fieri impotentem, tunc cogetur reſtituere, etiamſi res non extent, valorem earum, neque ex illis ſactus ſit locupletior, quia malâ fide conſumpſit, *Azor. c. l. Molin. c. l. u. 9. & 10. Leſſ. c. l. n. 169.* ſi tamen accipiens non induxit uſurarium ad donandum, vel alienandum, ſed ipſe ſpontè donavit, tunc non tenetur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, etiamſi ſciat ipſum per hoc fieri impotentem ad ſolvendum, qnia non eſt canſa, cur alter velit donare, *Leſſ. c. l. n. 168.* Denique ſi quis res ab nſurario accepit titulo oneroſo, ſciens illum ſie reddi impotentem, nt ſi uſurarius venderet domnm, vel agrum, ut inſumat pecuniam in convivia, aut ludos, tum emptor tenetur illas reddere, non reſtituto pretio, niſi quatenus inde extat aliqnid in bonis debitoris, ut patet ex *l. Si debitor 78. & ult. ff. quæ in fraudem credit.* Si verò neſcivit, non datur actio creditoribus ad reſcindendum contractum, ut expreſsè babetur in *l. Quod autem 6. §, Hoc edictum, ff. eod. Leſſ. c. l. n. 169.* plura de his Auctores citt.

§. VI.

De uſura mentali, & obligatione reſtituendi ei annexa.

Suppono ex ſuprà dictis, uſuram menralem committi, quando quis exteriùs dat mutnum, & accipit lucrum ultra ſortem, cum animo, ſive intentione interna accipiendi lucrum ultra ſortem, ſive mutnum datum, ita tamen ut illa voluntas, ſeu intentio exteriùs non manifeſtetnr, ſed ſolùm interiùs in mente retineatur, ideóque uſura mentalis dicitur.

CXXXIII. Quæritnr nunc primò, quænam intentio, ſeu ſpes lucri accipiendi ex mutuo, ultra ſortem, conſtituat nſuram mentalem, quæ inducat obligationem reſtituendi? Reſp. primò, non eſt illicitum, nec uſurarium, ſperare, & intendere ex mutuo lucrum aliqnod aut commodum, quod ex benevolentia, gratitudine, ac liberalitate mutuatarij provenit: quamvis id lucrum intendatur, tanquam principalis finis, propter quem mutuum datnr, ita ut niſi mntuans ſperaret tale lucrnm, aut commodum, non fuiſſet mutuaturus, *Navarr. in man. c. 17. n. 209. & tract. de uſuris, n. 21. & 22. Molin. tr. 2. diſ. 305. n. 3. Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 16. q. 3. Leſſ. l. 2. c. 20. dub. 5. n. 39. Lugo tom. 2. de juſt. diſ. 25. ſec. 4. n. 28.* & alij communiter. Probatur primò, quia uſuræ pravitas non conſiſtit in eo, qnòd accipiatur aliquid ultra ſortem, ex gratitudine, & liberalitate mutuatarij, quia hoc pacto vult ſe gratum oſtendere ob beneficium mutui, quod non ſolùm licitè facere poteſt, ſed etiam ad id ex morali quadam honeſtate tenetur: ergo non poteſt talis ſpes, vel intentio eſſe uſuraria, quia uſuræ injuſtitia conſiſtit in eo, quòd aliquid deſideretur, vel ſperetur, & accipiatur quaſi pretium, & ex juſtitia debitum pro mutno, qnod tamen naturâ ſuâ gratuitum eſſe debet. Probatur ſecundò, licitum eſt alijs beneficijs, & obſeqniis ſperare, & intendere, ſibi conciliare alicujus gratiam, & benevolentiam, ut is viciſſim gratum, & liberalem ſe exhibeat; ergo etiam id licitum erit ſperare, & intendere per mutuum datum. Unde poteſt quis etiam licitè, & absque uſnra, mutuum offerre Principi indigenti pecuniâ, eâ ſpe, & intentione, ut ipſe ex gratitudine officium mutuanti conferat, vel beneficium Eccleſiaſticum impetret, quia nullum hîc intervenit pactum explicitum, vel implicitum dandi aliquid ex debito, ſive obligatione juſtitiæ, ſed ſolùm ſpes gratitudinis. Neque hîc diſtinguendum eſt inter motivum principale, & minùs principale, vel cauſam motivam, & impulſivam: quia quod licitum eſt ſperare, & deſiderare, licitum quoque eſt per media non prohibita intendere, etiam principaliter. Probatur tertiò, uſura non committitur, ſine injuſtitia, per quam infertur injuria mutuatario, qui nollet aliquid dare ultra ſortem, ſi mutuans, ſine illo incremento, dare vellet, ac proinde mixtè involuntariè dat. At quod datur, & accipitur ex gratitudine, & liberalitate, omninò voluntariè datur, ſine admixtione ulla involuntarij: ergo non datur, nec accipitur cum injuria mutuatarij, adeóque non intervenit ulla uſura. Prædicta non obſtat, quod Chriſtus dixit Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes:* quia id vel conſilium tantùm fuit, ſi intelligatur ibi excludi ſpem lucri, qnod ex mera liberalitate, & gratitudine datur. Si verò præceptum fuit, tum id intelligendum eſt, non de quacunqne ſpe lucri ex mutuo, ſed quod eſt pretium mutui, ut mox dicetur, *Molin. cit. diſ. 305. n. ult.*

CXXXIV. Reſp. ſecundò, non licet, etiam ſine pacto externo, ſperare, vel intendere lucrum ſupra ſortè, quod detur, non ex mutuatarij liberalitate, aut gratitudine, ſed tanquam pretium, & ex obligatione juſtitiæ in recompenſationem mutui, ſed per talem ſpem, & intentionem mutuans fit uſurarius mentalis, ſive principaliter illud lucrum aut commodum intendat, ſive minùs principaliter, quia nihilominus ſine illa mutuaret, propter amicitiam, quam habet cum mutuatario, vel aliam cauſam, *Molin. cit. diſ. n. 5.*

Leſſ.

Diſ. c. l. n. 35. & alij apud ipſos. Probatur primò, quia uſura in eo conſiſtit, quòd ſit lucrum ex mutuo, hoc eſt, non ex gratitudine, & liberalitate, ſed quaſi in pretium, & recompenſationem, ex obligatione juſtitiæ datum pro mutuo: ergo ſive mutuans hoc intendat principaliter, ſive minùs principaliter, ſemper objectum eſt ex ſe, & intrinſecè malum, adeòque etiam talis intentio, quia actus morales ſumunt ſuam ſpeciem, & malitiam ab objecto: & intentio principalis, vel minùs principalis facit quidem peccatum eſſe majus, vel minus, non tamen ut non ſit peccatum. Deinde mutuatarius, qui dedit lucrum ſupra ſortem, ſive tanquam debitum ex obligatione juſtitiæ, non habuit animum, ſive voluntatem donandi illud, non magis, quàm ſi ex præcedente pacto illud dediſſet: ergo non interceſſit donatio voluntaria ſufficiens ad transferendum dominium, & mutuans nullum jus acquirit ad tale lucrum, ergo non licet tale lucrum ſperare, & intendere ex mutuo, quia quod juſtè quis non poteſt accipera, tanquam alienum, nec juſtè, & licitè ſperare, aut intendere poteſt.

CXXXV. Quæritur ſecundò, an uſurarius mentalis, is ſcilicet, qui animo, ſeu intentione uſurariâ lucrum accipit ſupra ſortem pro mutuo, etſi ſine externo pacto aliquid dandi, teneatur ad reſtitutionem? Reſpondetur, quatuor modis poteſt contingere, ut mutuator aliquid ſupra ſortem capitalem accipiat à mutuatario, ut notat *Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 16. in princ. Molin. tr. 2. diſ. 306. n. 3.* & alij communiter. Primus modus eſt, quando mutuatarius ex gratitudine, & mera liberalitate dat aliquid ultra ſortem, non vi mutui; & mutuans id accipit, ut gratis, & liberaliter ſibi datum; & tunc certum eſt, nullum committi peccatum uſuræ, neque ullam obligationem reſtituendi oriri, quia nec eſt datum, nec acceptum vi mutui, ſed liberaliter donatum.

Secundus modus eſt, quando mutuator intendit aliquid accipera, tanquam pretium mutui, ſeu tanquam debitum ex pacto mutui, & mutuatarius etiam dat, tanquam debitum ratione mutui (quod fieri poteſt, quia ex ſignis, vel nutibus novit, mutuantem intendere, & velle lucrum ex mutuo, vel ſaltem quia aliunde, ſine externo pacto, notam habet indolem mutuantis, quòd nolit gratis, & ſine lucro mutuare) & tunc ex parte mutuantis intervenit peccatum uſuræ, & is tenetur ad reſtitutionem, quia datum, & acceptum eſt lucrum ultra ſortem, ratione mutui: & mutuatarius non intendit illud lucrum donare gratis, ſed ſolùm tanquam debitum ex vi mutui, ergo cùm non fuerit debitum, injuſtè illud accepit mutuator, adeòque reſtituere debet.

CXXXVI. Et de hoc caſu videtur loqui, & intelligendus eſſe textus in *c. Conſuluit* 10. *h. t.* in quo Urbano III. tres quæſtiones ſunt propoſitæ. Prima
» eſt, an ille, ſaltem in judicio, ſeu foro animæ, quaſi
» uſurarius debeat judicari, qui mutuam pecuniam
» dedit, ſine aliquo pacto, aut conventione, eo ta-
» men propoſito, ſeu animo, ut plus ſorte recipiat,
» (nempe tanquam debitum ex mutuo) aliàs non
» mutuò daturus, ſi non ſperaret, aut crederet ſe ali-
» quid accepturum ultra ſortem. Secunda quæ-
» ſtio eſt, an is, qui mutuavit pecuniam ad certum
» terminum, ſed adveniente termino, non vult con-
cedere parabolam juramenti, ut vulgò dicitur, do- »
nec aliquod emolumentum inde percipiat, quam- »
vis nihil exigat, vel petat à debitore, ſeu mutuata- »
rio, an, inquam, iſte eodem crimine (ſcilicet uſu- »
ræ) cum primo involvatur. Tertia quæſtio eſt, »
an ſi negotiator aliquis vendat merces ſuas longè »
majori pretio, quia ſolutio pretij in aliud tempus »
longum differtur, quàm ſi incontinenti pretium »
perſolveretur: talis mercator conſimili pœnâ (ſci- »
licet quaſi uſurariâ, *Hoſtienſ. hic. V. eod.*) debeat »
condemnari? Ad has quæſtiones reſpondet Papa, »
quòd ex Evangelio Lucæ colligitur, quid in his ca- »
ſibus ſit tenendum (quia enim in illis eſt eadem »
ratio, idcirco etiam idem jus, *c. 3. de Conſtit.* & in ſi-
milibus idem eſt judicandum, *c. Inter cæteras 4. de re-
ſcript. Hoſtienſ. hic V. In his caſibus.*) in quo dicitur, »
Date mutuum, nihil inde ſperantes: homines hujus- »
modi pro intentione lucri, quã habent, cùm omnis »
uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in Lege »
(*Ezechiel. c. 18.*) judicandi ſunt malè agere, & ideo »
in judicio animarum efficaciter ſunt inducendi »
ad taliter accepta reſtituenda. »

CXXXVII. Ubi notandum primò, uſurarium mentalem, eum ſcilicet, qui mutuat, ſine pacto, & conventione, ſed animo, ſeu intentione accipiendi verum lucrum ſupra ſortem, id eſt, tanquam pretium debitum ex mutuo: ſi etiam mutuatarius illud coactè, ſive partim voluntariè, partim involuntariè det, tanquam pretium mutui, teneri in foro conſcientiæ, ad reſtitutionem lucri ſic accepti, ſi de liberali donatione dantis non conſtet, ut colligitur ex *cit. c. Conſuluit*, ubi Papa ait, pro hujusmodi lucri intentione, quam habet, judicandum eſſe malè agere, & efficaciter ad reſtitutionem inducendum, quia lucri nomine propriè non venit, quod gratis, & liberaliter datur, ſed quod ex negotiatione, vel induſtriâ hominis percipitur, quod lucrum, qui in mutuo intendit, jam habet intentionem uſurariam, & eſt uſurarius mentalis, ac reſtituere debet, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 4. n. 29.*

Notandum ſecundò, ultra mentalis, ſi prodeat in actum externum, ita ut mutuum detur, cum intentione aliquid accipiendi ultra ſortem, tanquam debitum ex mutuo, quamvis ſine pacto externo: & eâdem intentione etiam mutuatarius lucrum illud ſupra ſortem ſolvat, non deletur per ſolam pœnitentiam, ſed obligat ad reſtitutinnem, ad quam tamen non obligat Simonia mentalis, niſi illud, quod ſimoniacè datum eſt, etiam injuſtè acceptum ſit, ut dictum ſuprà hoc libro *tit. 3 ſec. 8. §. 4.* ubi etiam ratio diverſitatis allata eſt, inter Simoniam mentalem, & uſuram mentalem, cur illa non obliget ad reſtitutionem, iſta verò obliget, & docet etiam *Barb. in cit. c. Conſuluit, n. 4. h. t.*

Notandum tertiò, cùm dicitur in *cit. c. Conſuluit, h. t.* quòd creditor nolebat dare parabolam juramenti, id ita intelligendum eſt, quòd quando debitor jurat reſtituere mutuum acceptum intra certum terminum, v. g. menſem, & adveniente termino, quia commodè ſolvere non poteſt, rogat creditorem, ut proroget terminum, ille autem malitioſè non vult prorogare, ut priùs inde lucrum aliquod percipiat, eòque percepto, prorogat terminum: talis tenetur ad reſtitutinnem lucri illius, nam videtur illud percipera pro termino prorogato, & ſic vendera

dilatio-

dilationem ſolutionis in mutuo, quod uſutarium eſt, ut ſuprà dictum, *Abb. in cit. c. Conſuluit, n. 7. h. t.* Porro de tertia quæſtione propoſita in hoc c. dictum eſt ſuprà *n. 62. h. t.*

CXXXVIII. Tertius modus mutuandi eſt, ſi mutuatarius dat lucrum ultra ſortem, tanquam pretium ex mutuo debitum, ſed mutuans, bonâ fide, illud accipit, tanquam datum gratis, ac merè liberaliter, eò quòd nullum pactum de lucro præceſſerat: tunc enim mutuans, poſtquam novit id lucrum ſibi datum eſſe tanquam debitum ex mutuo, tenetur ſtatim illud reſtituere, etiam fructus extantes ex lucro illo perceptos, quia datio fuit mixtè involuntaria, ideóque inſufficiens ad transferendum dominium in accipientem, vel ad acquirendum jus ad rem, quia defuit ex parte dantis animus, ſive voluntas donandi: ſi tamen perſeverante bonâ fide, lucrum datum conſumpſit mutuans, non tenetur reſtituere, niſi ex eo aliquid penes accipientem remanſerit, vel ex eo factus fuerit locupletior; tunc enim obligatio reſtituendi non oritur ex injuſta acceptione, ſed tantùm ex re accepta, *Molin. cit. diſ. 306. n. 2. §. Tertius. Azor. cit. c. 16. q. 1. Leſſ. cit. c. 20. dub. 6. n. 46.* Quòd ſi mutuator accipiens aliquid ultra ſortem, dubitet, quo animo mutuatarius id dederit, num ex gratitudine, aut liberalitate, ac proinde plenè voluntariè id dederit; an verò mixtè involuntariè, tanquam ex mutuo debitum, tunc peccatum uſuræ mentalis committit, & tenetur reſtituere, ſicut is, qui dubiâ fide cœpit poſſidere rem alienam. Si verò dubium poſtea primùm ſuperveniat, tenetur mutuator inquirere, ut tollatur dubium, adeóque petere à mutuatario, quâ intentione id dederit: ſi verò is mortuus fuerit, vel longè abſens ſit, & dubium perſeveret, ex circumſtantijs judicandum erit, quali intentione mutuatarius dederit, ut ſi dives ſit, aut pauper, liberalis, vel parcus, ſive avarus: nam priore caſu, præſumi poteſt, liberaliter, & gratis eſſe datum: poſteriore, tanquam debitum ex mutuo, ideóque reſtituendum erit, *Molin. tr. 2. diſ. 305. n. 6.* quòd ſi dubium perſeveret in accipiente, ſeu mutuatore, nec de intentione, quâ datum fuit, conſtare poſſit, etiam ex circumſtantijs, *Molin. c. l.* putat, reſtituendum eſſe ei, à quo acceptum fuit, ſive bonâ fide, ſive malâ, aut cum dubio acceptum fuerit. Sed probabilius eſt, ſtante tali dubio, quod poſtea ſupervenit, & vinci, ſeu tolli non poteſt, præſumendum eſſe, quòd per gratuitam donationem, & non tanquam ex mutuo debitum datum fuerit, ſicut in quolibet alio bonæ fidei poſſeſſore, cùm in dubio melior eſſe debeat conditio poſſidentis, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 4. n. 32.* & alij apud ipſum.

CXXXIX. Quartus modus mutuandi eſt priori oppoſitus, ſi vice verſâ, mutuatarius aliquid ſupra ſortem det gratis, & liberaliter, credens mutuantem hoc nolle exigere, vi mutui: ſed mutuator id ignorans accipiat animo, & intentione uſurariâ, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, nullo tamen præcedente pacto: hoc caſu, etſi teneatur mutuans reſtituere, ratione conſcientiæ erroneæ, quamdiu illam non deponit: à parte rei tamen talis mentalis uſurarius non tenetur ad ullam reſtitutionem, ſed poſtquam ſcit mutuatarium gratis, & liberaliter dediſſe, id retinere poteſt, etſi peccârit, uſurariâ intentione accipiendo, juxta probabiliorem, & communiorem ſententiam, quam tenet *Silveſt. V. Uſura 6. q. 7. Azor. c. l. Molin. cit. diſ. 306. n. 9. & 10. Leſſ. c. l. n. 42. Lugo c. l. n. 33. & alij.* Ratio eſt, tum quia mutuatarius habuit verè, & reipsâ voluntatem donandi, cùm non dederit tanquam pretium mutui, ſed gratis, & liberaliter, adeóque transtulit dominium in accipientem: tum quia accipiens non retinet injuſtè alienum, accepit enim domino non invito, quippe qui ſponte, & gratis id dedit: ergo licèt accipiens propter erroneam conſcientiam peccârit, putans ex vi mutui tanquam debitum id dari, tamen reipsâ non accepit injuſtè, adeóque ad reſtitutionem non tenetur: ſicut is, qui rem ſuam, quam putavit alienam eſſe, animo furandi abſtulit, reſtituere non tenetur, quia quamvis affectu peccet, & furtum committat, non tamen effectu, ut patet ex dictis tit. præced.

CXL. Non obſtat primò *cit. c. Conſuluit h. t.* ubi habetur, quòd mutuans, qui uſurariâ intentione ſupra ſortem aliquid accepit, etiam ſine præcedente pacto, aliàs non mutuaturus, teneatur acceptum reſtituere in foro conſcientiæ. Nam ibi præſumptio erat, quòd non ſponte, & liberaliter à mutuatario fuerit datum, ſed tanquam debitum ex juſtitia, & vi mutui: at quamdiu de contraria voluntate dantis non conſtat, reſtitui debet, quod acceptum eſt, propter malam fidem, & erroneam conſcientiam accipientis putantis datum eſſe non liberalitat, & ſponte, ſed ut debitum ex mutuo, *Molin. cit. diſ. 306. n. 12.*

Non obſtat ſecundò, quòd licèt mutuatarius lucrum ultra ſortem det gratis, & liberaliter, tamen mutuator non acceptat illud ut donum, ſed ut debitum ex juſtitia, & vi mutui, ergo donatio iſta non eſt valida, quia non eſt acceptata ut donatio, quod tamen ad validam donationem requiritur, ſed ut ſolutio ejus, quod ex juſtitia eſt debitum, vi mutui. Verùm reſpondetur, quando acceptans id, quod ſibi datum eſt ſimpliciter, non vult titulo donationis acceptare, ſed ſolùm tanquam debitum, tunc talis donatio non eſt valida. At in propoſito mutuator acceptat, quod ſibi datum eſt ultra ſortem à mutuatario, vel formaliter ut donum, quando cognoſcit id ſibi datum eſſe gratis, & liberaliter, & dans perſeverat in voluntate donandi, eámque interim non revocat: vel ſaltem virtualiter, & implicitè acceptat, quia quamvis putaverit ſibi non dari gratia, & liberaliter: voluit tamen illud acceptare, ſibique acquirere omnimodo, quo poterat: quod vel ex eo colligitur, quia talis mutuans non intendit, nec quærit niſi lucrum, ergo habet ſaltem virtualiter, & implicitè voluntatem acceptandi, quod ſibi datum eſt à mutuatario. Deinde etſi priùs mutuans non acceptaſſet, nec virtualiter quidem, & implicitè, ut donū: ſi tamen poſtea intelligat, ſibi datum eſſe à mutuatario liberaliter, & gratis, ſemper poterit illud acceptare, quamdiu donatio prior non eſt revocata, idq; ſatis eſt ad transferendum dominium rei ſibi datæ, ideóque nec ad reſtitutionem tenebitur, *Molin. cit. diſ. 306. n. 10. & 11. Leſſ. cit. c. 20. n. 43. & 44. Lugo c. l. n. 33.*

SECTIO VI.

DE JUDICE CRIMINIS USURÆ, & probatione ejusdem, ac pœnis uſurariorum.

§. I.

Quis ſit Judex competens in crimine uſura, & quomodo probetur quis eſſe uſurarius manifeſtus?

CLXI. Circa priorem quæſtionẽ tres ſunt ſententiæ. Prima ait, hoc crimen eſſe merè Eccleſiaſticum, adeóque ejus cognitionem, etiamſi à Laico committatur, ad ſolum Eccleſiaſticum Judicem ſpectare, quia cauſa uſurarum inter Eccleſiaſticas numeratur in *Clement. 2. de Judiciis*, & uſurarij, etiam Laici, excommunicantur à Judicibus Eccleſiaſticis, aliiſque pœnis plectuntur, *Gl. in cit. c. Cùm ſit 8. V. Malefactores de foro compet. & alij apud Farinac. in praxi crim. libr. 1. tit. 1. q. 8. n. 134.*

Secunda ſententia diſtinguit inter quæſtionem juris, & quæſtionem facti, nam ſi ſit quæſtio juris, nempe an contractus, ſive conventio ſit uſuraria, necnè, tum ejus cognitionem ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum ſpectare, quia tunc agitur de peccato, de quo ſolus Judex Eccleſiaſticus cognoſcere debet. Si verò ſolùm ſit quæſtio facti, ut ſi conſtet contractum eſſe uſurarium, & illicitum, ſed agatur ſolùm de repetitione uſurarum, quantum reſtitui debeat, vel earum inhibitione, tunc uterque Judex poteſt de uſuris cognoſcere, ſecularis inter Laicos, Eccleſiaſticus inter Clericos, *Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 18 in princ. Clarus §. Uſura, n. 8.* & plures alij.

CXLII. Tertia, & verior ſententia eſt, quòd uſura ſit crimen mixti fori, hoc eſt, tam ſecularis, quàm Eccleſiaſtici, ita ut non ſolùm, quando eſt quæſtio facti, ſed etiam in quæſtione juris, de hoc crimine cognoſcere poſſit & Eccleſiaſticus, & ſecularis Judex inter Laicos ſibi ſubditos, *Silveſt. V. Uſura 9. in princ. Molin. tr. 2. diſ. 333. in princ. Covarr l. 3. reſol. c. 3. n. 1. Farinac. cit. q. 8. n. 140. concl. 4. Caniſ. tr. de uſuris, c. 9. n. 4. & alij.* Probatur primò, quia nullibi Jus Canonicum prohibuit ſecularibus Judicibus, ne de crimine uſuræ inter Laicos cognoſcant, imò potiùs id permiſit in *c. poſt miſerabilem 12. h. t. & c. 2. eod in 6.* Secundò, quia crimen uſuræ, etſi ſit prohibitum lege divinâ, & naturali, & Canonicâ: tamen in ſe, non continet majorem ſpiritualitatem, quàm homicidium, furtum, adulterium, & ſimilia delicta, quæ ſunt contra juſtitiam, & prohibita lege Divinâ, & naturæ: ſed de his criminibus poteſt cognoſcere Judex ſecularis inter Laicos, ergo etiam de crimine uſuræ. Excipit *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. n. 250.* quòd ubi leges civiles uſuras non prohibent, nec puniunt, ibi cognitio pertineat ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum, quia Judex ſecularis non poteſt judicare, niſi ſecundùm leges ſui fori, ſive civiles, *princ. Inſtit. de Officio Judicis.* Verùm cùm hujusmodi leges civiles approbantes uſuras tanquam licitas, ſint correctæ, & abrogatæ per Jus Canonicum, ideo Judex ſæcularis tenetur in hac cauſa judicare, & procedere, ſecundùm Jus Canonicum, non Civile, etiam in ſuo foro, cùm generaliter ſit omni Conſtitutioni, & conſuetudini derogandum, quæ abſque peccato mortali non poteſt obſervari, *c. ult. de præſcript. Caniſ. c. l. n. 4.* Quòd ſi tamen in uno, vel pluribus locis conſuetudine receptum ſit, ut de uſuris, tam in quæſtionibus facti, quàm juris, ſolus Judex Eccleſiaſticus cognoſcat, & judicet, ea obſervanda erit, *Lugo c. l. in fine.*

Non obſtat, quòd uſurarij, etiam Laici, ſecundùm Canones, Eccleſiaſticis cenſuris, aliiſque pœnis Canonicis coërceantur: quia inde ſolùm ſequitur, quòd uſura ſit crimen mixti fori, ita ut etiam Laici, nomine uſurarum, conveniri poſſint coram Judice Eccleſiaſtico, eorúmque peccatum per Evangelicam denunciationem, ad Eccleſiam, ſive Eccleſiaſticum Judicem deferri poſſit, ut ſi contumaces ſint, & Eccleſiæ parere nolint, tandem Cenſuris Eccleſiaſticis compeſcantur, *Caniſ. c. l. n. 5.* addit *Covarr. c. l n. 1. § Quarto*, ab initio Chriſtianæ Religionis ſemper obſervatum fuiſſe, ut Judices Eccleſiaſtici cognoſcerent, & punirent crimen uſurarum, etiam adverſùs Laicos, legibus ſecularibus id permittentibus, imò ex parte etiam approbantibus.

Cæterùm quod ad Ordinem judiciarium attinet, debet Judex Eccleſiaſticus in crimine uſurarum, ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura judicij procedere, juxta *Clement. 2. de Judiciis.* Secùs eſt, ſi repetantur uſuræ in foro ſeculari contra Laicum, non enim poteſt, nec intendit Papa tollere judiciarium Ordinem, niſi quoad ſuum forum, ut tradit *Gl. in cit. Clem. 2. V. Uſuris:* quamvis etiam Judex Eccleſiaſticus poſſit, ſi velit, ſervare proceſſum ordinarium in cauſis uſurarum, & alijs ſimilibus, juxta *Gl. ibid. V. Valeat.*

CXLIII. Quòd verò ad poſteriorem quæſtionem attinet, præmittendum eſt, quòd manifeſti uſurarij dicuntur, qui manifeſtè tales ſunt, facto, vel jure, facto quidem ij, quos per notorietatem, ſive evidentiam facti conſtat uſuras exercere, quia palàm in conſpectu populi pecunias ad uſuram dant, ita multis id videntibus, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit; non eſt autem neceſſariũ, ut quis plures actus uſurarios exerceat, ſed vel unus actus ſufficit ad conſtituendum uſurarium manifeſtum, modò publicè eum exerceat, ut docet *Navarr. in man. c. 17. n. 280. Molin. cit. diſ. 333. n. 2. Azor. p. 3. l. 5. c. 18. in 2. Pœna, §. Quæres.* quamvis *Menochius de arbitr. Jud. caſu 235. n. 6. & 16.* ad uſurarium manifeſtum requirat actuum frequentiam, ita ut paratus ſit omnibus mutuum ſub fœnore dare. Neque etiam neceſſe eſt, ut in mutuo formali uſuras quis exerceat, ſed ſatis eſt, ſi in mutuo virtuali, ſeu implicito, ut ſi quis rem vendat ſupra juſtum pretium rigoroſum, ſive ſummum, ob dilatam ad tempus ſolutionem, *Silveſt. V. Uſura 9. q. 2. Molin. & Azor locis citt.* & colligi videtur ex *c. Ad noſtram 5. de empt.* Jure verò uſurarij manifeſti dicuntur, qui per Judicis ſententiam de crimine uſuræ ſunt condemnati, vel qui de ſeipſis hoc crimen in judicio ſunt confeſſi, ut mox pluribus dicetur.

CXLIV. Jam ergo varijs modis poteſt quis probari eſſe uſurarius manifeſtus. Et primò quidem ex evidentia facti, ſive publicè in foro, omnibus videntibus, ſub uſuris mutuet, ſive etiam domi ſuæ, aſſiduè,

ſiduè, & frequenter uſotas exerceat, nam ob ipſam actuom frequentiam cenſetur uſurarius manifeſtus, ut docet *Menoch. cit. caſu* 235. *n* 9. *&* 16. *Maſcard. de probat. vol.* 3. *concl.* 1418, *n.* 3. quamvis addant, requiri, non quidem ſententiam condemnatoriam, ſed declarationem quandam Judicis, quæ non ſententia, ſed potiùs pœnæ executio ſit dicenda, *Menoch. c. l. n.* 11. *Maſcard. c. l. n.* 7.

Secundò probatur uſurarius manifeſtus per confeſſionem propriam in judicio, ita ut fateatur non tantùm ſimpliciter, ſe ſub uſuris mutuò dediſſe, ſed ſub ijsdem publicè ſæpius, vel domi frequenter mutuâſſe, *Menoch. c. l. n.* 20. *Maſcard. c. l. n.* 8. *&* 10. vel etiam per confeſſionem factam, extra judicium, coram Sacerdote, qui eſt Judex illius quoad forum animæ, vel Notario, vel ſaltem publicè coram teſtibus, ita ut in plurium notitiam pervenerit, *Gl. in c.* 2. *V. Manifeſti, junct. addit. h. t. in* 6. *Covarr. l.* 3. *reſol. c.* 3. *n.* 4. §. *Tertiò. Menoch. c. l. n.* 21. *Maſcard. c. l. n.* 11. quamvis aliàs confeſſio extrajudicialis non inducat notorium juris, *c. ult. de cohab. Cleric. & mul. Covarr. c. l.*

Tertiò probatur uſurarius manifeſtus per legitimos, & idoneos teſtes, ſaltem duos, vel tres, qui teſtentur, ſe ſæpius vidiſſe hunc mutuò dantem ſub uſuris, quales ſunt, qui nullum commodum, nec principaliter, nec in conſequentiam ex mutuo ſub uſuris dato ſperare poſſunt, *Menoch. c. l. n.* 22. *&* 2. *ſeqq.*

Probatur quartò, crimen uſurarum, etiam manifeſtum, per famam, & communem opinionem, dummodo teſtes deponant, quod audiverunt apud omnes, vel majorem partem populi, & concurrant etiam alia adminicula, quia ſola fama non ſufficit ad plenam probationem, ut mox dicetur, *Menoch. c. l. n.* 27. *Maſcard. concl.* 1417. *n.* 28. *&* 2. *ſeqq.*

CXLV. Probatur quintò, uſurarius manifeſtus per conjecturas, & indicia, dummodo illa ſint aperta, & evidentia, prout ſumitur ex c. *Cùm in Diœ-
» ceſi* 15. *h. t.* Nam cùm uſurarij quàm plurimi eſſent
» in Diœceſi Altiſſiodorenſi, de quibus non dubita-
» batur, quòd eſſent uſurarij manifeſti, ſed propter
» timorem potentum, qui eosdem tuebantur, nullus
» accuſator apparebat, nec etiam per ſententiam
» condemnati fuerunt: quæſitum ergo fuit, quid de
» illis ſit agendum? Reſpondet Papa Innocentius
» III. Epiſcopo Diœceſano, quòd licèt contra eos
» non appareat accuſator, ſi tamen ex alijs argu-
» mentis illos conſtiterit eſſe uſurarios manifeſtos,
» pœnam Lateranenſis Concilij (quod refertur in
» c. *Quia in omnibus* 3. *h. t.*) contra uſurarios ſtatu-
» tam, liberè poterit in eos exercere.

CXLVI. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, ſola fama de uſuris exactis, & acceptis non facit aliquem uſurarium manifeſtum, etiam quoad pœnas juris incurrendas, ſed ultra famam, requiruntur alia argumenta urgentia, & manifeſta, ut quia convinci, & condemnari poſſit de uſuraria pravitate ac puniri, *Abb. hic n.* 2. Nam cùm fœneratores ſoleant occultè, & fraudulenter inire contractus uſurarios, ita ut difficulter probari poſſint, idcirco admittitur probatio, etiam per conjecturas, & indicia, ſaltem gravia, quæ plenam probationem faciant, prout ſumitur ex hoc c. & docent *Maſcard. cit. concl.* 1417. *n.* 3. *&* 2. *ſeqq. Menoch. cit. caſu* 235. *n.* 29. *Barboſ. in Collect. hic n.* 3. & alij apud ipſum: quod tamen *Menoch. c. l.* ita declarat, ut procedat, ſi teſtes inducantur, qui deponant de conjecturis, ſeu indicijs, ex quibus deducitur aliquem eſſe publicum, & manifeſtum uſurarium.

Notandum ſecundò, etiamſi nullus adſit accuſator, & nemine petente, poteſt, & debet Judex ex officio ſuo contra uſurarios per inquiſitionem procedere ad puniendum illos, prout ſumitur ex *cit. c. Cùm in Diœceſi, h. t.* & notat *Gl. fin. ibid. & Abb. n.* 3. ubi etiam *Gl. V. Manifeſtos*, duplicem intellectum hujus cap. adfert. Primò, quòd in princ. hujus c. ſit ſermo de uſurario manifeſto, id eſt, notorio: quia tamen illud notorium non eſt ſemper permaneus, cùm non ſemper mutuet ſub uſuris, ideo ultra illam notorietatem, requiruntur alia argumenta ad conſtituendum uſurarium manifeſtum. Verùm iſte intellectus, ſive expoſitio non videtur veriſimilis, quia quando uſurarius habet burſam, ſeu menſam paratam, & ſe paratum exhibet ad mutuandum omnibus ad ſe accedentibus, cenſetur notorius uſurarius; nam tale notorium non eſt facti tranſeuntis, ſed permanentis, quia habet ſtabilem menſam paratam. Vel eſt notorium facti interpolati, ſeu interrupti, quia non continuò mutuat ſub uſuris, ſed per intervalla: & in hoc notorio (de quo judicandum eſt, ſicut de notorio facti permanentis) non requiruntur alia argumenta, vel indicia, quæ tamen in *cit. c. Cùm in Diœceſi*, requiruntur ad conſtituendum uſurarium manifeſtum, & puniendum, *Jo. Andr. hìc in fine, & Abb. n.* 4.

Alter igitur intellectus, ſive expoſitio eſt, & quidem probabilior, quòd in priore parte hujus cap. agatur de uſurario manifeſto per famam, & communem opinionem, quæ non ſufficit ad convincendum & condemnandum aliquem, & ideo requiruntur alia argumenta, & indicia, quibus allatis, poterit dici uſurarius manifeſtus, nempe poſtquam à Judice per ſententiam manifeſtatus, ſeu declaratus fuerit uſurarius: ideòque *Hoſtienſis hìc* exponit *manifeſtos*, id eſt, manifeſtandos, nempe poſtquam Judex, receptis argumentis, ſeu indicijs, illum declaravit uſurarium, poteſt dici tunc uſurarius manifeſtus, *Jo. Andr. ibid. n.* 2. *& Abb. n.* 5.

Porro argumenta, ſeu indicia, quæ cum fama publica, ſufficiunt ad convincendum, & publicandum per Judicem uſurarium manifeſtum, ſunt, ſi vendebat merces cariore pretio, ob dilatam ſolutionem, vel quia emebat res, cum pacto de retrovendendo majore pretio, vel fructibus ſibi retentis, *c. Ad noſtram* 5. *de empt. c. Ille* 4. *de pignorib.* vel quia reperiuntur apud illum inſtrumenta uſuraria, vel quia aliàs publicè renunciavit uſuris, & alia ſimilia, *Joan. Andr. hìc n.* 2. *& Abb. n.* 6.

Notandum tertiò, ſi ex hujusmodi argumentis conſtiterit aliquos eſſe uſurarios manifeſtos, poteſt, imò debet Judex contra illos ex officio procedere, liberè. id eſt, nullâ appellatione obſtante, & pœnam jure ſtatutam eis infligere, quia non eſt ipſo jure inflicta, Jo. *Andr. hìc V. Liberè, & V. Exercere.*

CXLVII. Probari poteſt ſextò, eſſe quis uſurarius manifeſtus, etiam ex libris Rationum, quia tales libri, etſi non probent pro ſcribente, *l. Inſtrumenta* 5. *l. Rationes* 6. *& l. ſeq. C. de probation.* probant tamen contra ipſum ſcribentem, & quidem eſſe

dem eſſe

dem eſſe uſnrarium manifeſtum, ſi ex hujnsmodi rationibns frequenna actuum detegatur, *Menoch. c. l. n.* 30. *Maſc. cit. concl.* 1418. *n.* 14. Et hinc in *Clement. Ex gravi unic.* §. *Cæterùm. h. t.* decernitur, ut quia fœneratores, ut plurimùm, contractus uſurarios occultè ineunt, & dolosè, ita ut vix convinci poſſint de uſuraria pravitate, ad exhibendum, cùm de uſuris agetur, ſuarum Rationum Codices per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur. Idque procedit non tantùm de ipſis uſnrariis, ſed etiam de hæredibus eorum, ſuis vel extraneis, ut & libros rationum edere cogantur, *Gl. in cit.* §. *Cæterùm. V. Ipſos*, *Abb. ibid. n.* 16. quia & ab illis repeti poſſunt uſnræ, *c. Michael.* 17. *h. t.* Et hoc ſpeciale eſt, ut quis cogatur edere Rationes privatas, & inſtrumenta contra ſe, in odium uſurariorum introductum, cùm aliàs regulariter nemo inſtrumenta aut alias probationes teneatur contra ſe producere, *l. Qui accuſare.* 4. *C. de edendo*, *l. Nimis.* 7. *C. de teſtib. Gl. in cit.* §. *Cæterùm. V. Rationum*, *Greg. Tholoſ. l.* 3. *de uſura.* c. 10. *n.* 15. Quòd ſi uſurarius vel hæres neget ſe habere Rationes, vel dicat ſe illas perdidiſſe, ipſius aſſertioni etiam jnratæ non creditur, niſi probet ſe illas amiſiſſe caſu fortuito, v.g. incendio, vel ruinâ: etſi hæredi ejus non uſnrario, ſed aliàs fide digno id credatur, cum juramento, *Gl. in cit.* §. *Cæterùm. V. Compellendos*, *Abb. ibid. n.* 17. Poteſt autem uſurarius, vel ejus hæres, non ſolùm per cenſuram Eccleſiaſticam compelli ad edendos libros Rationum, ſed etiam per vim, ingrediendo domum ipſius, & arcam frangendo, quia cùm ad id teneatur, quibuscunque modis aliàs licitis poteſt fieri compulſio, *Abb. in cit. Clement.* §. *Cæterùm. n.* 12. *contra Gl. ibid. V. Cenſura.*

§. II.

De pœnis Iure ſtatutis in uſurarios manifeſtos.

CXLVIII. Multæ ſunt pœnæ uſurariorum, ſive Clericorum, ſive Laicorum, utroque Jure ſtatutæ. Prima pœna eſt, quòd manifeſti uſurarii ſunt ipſo jure infames, *l. Improbum.* 20. *C. Ex quibus cauſ. irrogat. infam.* c. *Infames.* 2. §. *Porro in fine cauſ.* 3. *q.* 7. Similiter & Clericus uſurarius infamis eſt, ipſo jure, *c. Inter dilectos.* 11. *de exceſſib. Præl.* & ibi *Abb. n.* 2. Ex quo ſequitur, quòd uſurarii manifeſti nec Sacros Ordines recipere poſſunt, c. *Maritum.* 2. *diſ.* 33. c. *Seditionarios.* 8. *diſ.* 46. *c. Infames.* 17. *cauſ.* 6. *q.* 1. *Covarr. l.* 3. *reſol.* c. 3. *n.* 2. *Diaz in pract. crim. Can.* c. 92. *in addit. lit. A.* Item tanquam infames ab omnibus honoribus, & dignitatibus excluduntur, & à gerendis negotiis, quæ prohibentur infamibus, ut à poſtulando, ſeu patrocinio, *l.* 1. *ff. de poſtul.* à teſtimonio, *l.* 3. *ff. de teſtib. c. Teſtimonium.* 54. *extra eodem. Greg. Tholoſ. l.* 3. *de uſura c.* 2. *n.* 3.

CXLIX. Secunda pœna uſurarii manifeſti eſt, ut ſi Clericus ſit, & monitus non deſiſtat, ab officio, & beneficio ſit ſuſpendendus per ſententiam Judicis, ut conſtat ex c. *Præterea.* 7. *h. t.* Ubi Alexander III. mandat cuidam Epiſcopo, ut Parochianis ſuis (ſive Diœceſanis, uſuras recipere interdicat, ac proinde non tantùm uſuras exigere, ſed etiam recipere eſt prohibitum, *Abb. hic not.* 1.) qui ſi parere contempſerint, eos ab officio, & beneficio ſuſpendat. Si verò Laici fuerint, eos uſque ad dignam ſatisfactionem excommunicet, de quo infrà. Quin imò Clericus manifeſtus uſurarius, non tantùm ad tempus ſuſpendi debet per Judicem, ad ejus arbitrium, cùm certum tempus Jure non ſit expreſſum, ut notat *Tholoſ. l.* 3. *de uſur. c.* 1. *num.* 1. *in fine*: ſed etiam omnino deponi poteſt ab officio, & beneficio Eccleſiaſtico, eóque in perpetuum privari, juxta c. 1. §. *fin. h. t.* Ubi dicitur, quod ſi quiſquam in Clero extiterit, qui deteſtandis uſurarum lucris inſiſtat, Eccleſiaſtici officii periculum patiatur, id eſt, deponatur, prout etiam habetur in *c. Si quis.* 4. & c. *Quoniam.* 8. qui eſt deſumptus ex Concilio Niceno c. 17. *cauſ.* 14. *q.* 4. c. 2, & *c. Si quis.* 5. *diſ.* 47. multò magis verò Clericus uſurarius publicus repellendus eſt ab officio, & beneficio obtinendo, ſiquidem etiam privandus eſt obtento, c. *Inter dilectos.* 11. *in princ. de exceſſib. Præl.* Ubi irritatur collatio Succentoriæ facta cuidam manifeſto uſurario, & c. *De Petro.* 4. *cit. diſ.* Ratio autem hujus pœnæ ſuſpenſionis, depoſitionis, & inhabilitatis ad beneficium obtinendum, eſt, quia uſurarii manifeſti ſunt infames, infamibus autem portæ dignitatum patere non debent, *reg.* 87. *in* 6. ſicut nec vilibus, & indignis, *cit. c. Inter dilectos.*

CL. Notandum hìc præterea primò, Clericus uſurarius non ſtatim deponendus eſt ab Ordine, officio & beneficio, ſed priùs monendus eſt, ut deſiſtat ab uſuris exercendis, & poſtea ſi monitus non deſiſtat, ſuſpendendus eſt ab officio, & beneficio, *cit. c. Præterea. h. t.* & ſi adhuc contumax ſit, & parere contemnat, tandem deponendus eſt, ſive verbaliter degradandus, ut habetur in *c.* 1. *diſ.* 47. qui eſt deſumptus ex Canonibus Apoſtolorum: Ubi dicitur, Epiſcopus aut Presbyter, aut Diaconus uſuras à debitoribus exigens aut deſinat, aut certè deponatur: quare ſi admonitus deſiſtat, poteſt evitare pœnam depoſitionis, ut patet ex alternativa: idque colligitur etiam ex *cit.* c. 1. *h. t. ibi*: *ſi deteſtandis uſurarum lucris inſiſtat*, *Hoſtienſ. in ſumma num.* 10 §. *Alia à Iudice h. t. Covarr. cit. c.* 3. *num.* 3. *Tholoſ.* c. *l.* c. 1. *num.* 1. & 2. & æquum eſſe hunc ordinem in pœnis his ſervari, ut à mitiori pœna incipiatur, putat etiam *Abb. in cit. c. Præterea. n. ult.* quamvis addat, abſolutè in optione Judicis eſſe, à qua pœna incipere velit, cùm utraque pœna jure impoſita ſit, *Mol. tr.* 2. *diſ.* 334. *n.* 2.

Notandum ſecundò, uſurarius manifeſtus non poteſt eligi, vel promoveri ad officium, & beneficium de novo obtinendum, etiamſi admonitio non præceſſerit, ut deſiſtat, ſicuti ad depoſitionem jam promoti requiritur, ſed ſatis eſt, ſi probetur, quòd promotus, vel promovendus ſit uſurarius, quia faciliùs quis rejicitur ab officio obtinendo, quàm deponatur ab obtento, *Tholoſ. cit. c.* 1, *num.* 3.

Notandum tertiò, poteſt Epiſcopus cum Clerico uſurario, poſt pœnitentiam, & ſatisfactio-

nem, diſpenſare, ſaltem quoad beneficia obtenta, quia his, ob infamiam etiam juris, non eſt privatus, ipſo facto: non autem quoad beneficia obtinenda, quæ infames conſequi non poſſunt, ſine Papæ diſpenſatione, *Gl. in cit. c. Inter dilectos. V. Aleatorem de exceſſib. Prælat. Covarr, cit. c. 3. num. 3.* quamvis *Gl. in cit. c. Præterea. V. Suſpendas.* dicat, quòd Epiſcopus diſpenſare poteſt cum uſurario Clerico, etiam ut habilis fiat ad officia obtinenda, ſed prius eſt probabilius.

CLI. Tertia pœna eſt, quòd uſurarii manifeſti, ſi laici fuerint, excommunicari debent, donec debitè ſatisfecerint, *cit. c. Præterea*, ubi *Gl. fin.* ait, priùs infligendas eſſe pœnas Concilii Lateranenſis in *c. Quia in omnibus. 3. h. t.* de quibus poſtea. Sed *Abb. in cit. c. Præterea. num. 4.* putat, cùm inter pœnas plures, quæ in uſurarios latæ ſunt, detur electio Judici, quam imponere velit, *c. ult. §. fin. Vt lite non conteſtatâ &c.* à pœna excommunicationis incipiendum eſſe, tum quia ea magis timetur, *c. 1. de except. in 6.* tum quia aliæ pœnæ poſt mortem infliguntur, ut ſepulturæ privatio, irritatio teſtamenti: Excommunicatio verò cogit reſipiſcere, & pœnitere adhuc in vita, *Tholoſ. cit. libr. 3. c. 3. num. 2.* nomine autem ſatisfactionis hîc intelligitur, non tantùm reſtitutio, ſed quâcunque aliâ ratione uſurarius voluntati creditorum ſatisfaciat, etiam liberâ remiſſione eorum, abſque reali reſtitutione uſurarum facta ab uſurario, *Abb. in cit. c. Præterea. n. 3. h. t.* Porro hodie manifeſti uſurarii ſunt ipſo facto excommunicati, *c. 1. h. t. in 6. Tholoſ. cit. c. 3. n. 1.*

CLII. Quarta pœna eſt, quòd uſurarii manifeſti non admittantur ad communionem Altaris, prout ſtatutum habetur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. quod refertur in *c. Quia in omnibus. 3. h. t.* » Nam quia in omnibus ferè locis, » ita crimen uſurarum invaluit, ut multi (aliis » negotiis prætermiſſis) quaſi licitæ eſſent, uſu- » ras exerceant, non conſiderantes, qualiter cri- » men iſtud utriúſque Teſtamenti paginâ conde- » mnetur: ideo ſtatuit Concilium, ut uſurarii ma- » nifeſti, nec ad communionem admittantur Al- » taris; nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato de- » ceſſerint, accipiant ſepulturam: ſed nec obla- » tiones eorum quiſquam accipiat. Ubi cùm dicitur, non eſſe admittendos ad Communionem Altaris, id intelligi debet, quòd non ſint admittendi ad perceptionem S. Euchariſtiæ, *Hoſtienſ. ibid. V. Ad Communionem, & Innocent. Silveſt. V. Vſura. 9. q. 4. Molin. cit. diſ. 334. num. 3.* quanquam *Abb. ibid. num. 2. & ejus Gloſſator Alex. de Nevo* ita exponant, quòd interdicatur illis Communio Altaris, id eſt, ingreſſus in Eccleſiam tempore, quo divina officia celebrantur, & dignè audientes Miſſam, percipiunt Communionem Altaris, id eſt, ſacrificii, quod fit ſuper Altare, ut ſic confuſi faciliùs reſipiſcant: quæ tamen expoſitio nullo Juris textu probari poteſt, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. §. 3. n. 143.*

CLIII. Quinta pœna eſt, *ne oblationes uſurariorum recipiantur ab Eccleſia, cit. c. Quia in omnibus.* Ratio eſt, tum quia dona eorum, qui pauperes opprimunt, rejicienda ſunt à Sacerdotibus, *c. 2. diſ. 90.* & oblationes raptorum non ſunt recipiendæ ab Eccleſia, *c. Miror. 8. cauſ. 17. q. 4. c. de viro 17. cauſ. 12. q. 2.* raptoribus autem uſurarii æquiparantur, *c. Si quis. 10. & 2. ſeqq. cauſ. 14. q. 4.* tum quia oblationes dicuntur, quæcunque de propriis, & licitis rebus Eccleſiæ à fidelibus offeruntur, *c. Cauſa. 13. de V. S.* Etſi verò uſurarius non poſſit facere oblationes, poteſt tamen facere eleemoſynas, eæque ab illo recipi poſſunt, ut docet *Abb. in cit. c. Quia in omnibus. num. 6. h. t.* Ubi rationem diverſitatis dat, quia oblatio, ſuâpte naturâ, fit publicè: eleemoſyna verò ordinariè, & per ſe ſecretò, & occultè, & ideo Eccleſia non recipit oblationes uſurariorum, ne videatur uſuras approbare. Hoc tamen limitandum eſt, quòd poſſint ab uſurario accipi decimæ, & aliæ eleemoſynæ, ita tamen ut per eas non fiat impotens ad reſtituendas uſuras, ut tradit Salas apud *Lugon. c. l. num. 144.*

CLIV. Sexta pœna eſt, ex eodem Concilio Lateranenſi in *cit. c. Quia in omnibus. h. t.* Ut ſi uſurarii in eo peccato deceſſerint, Chriſtianâ » careant ſepulturâ, ubi etiam additur, ut qui ac- » ceperit ab eis oblationem, vel Chriſtianæ eos tra- » diderit ſepulturæ, reddere compellatur, quæ ac- » cepit, & donec arbitrio Epiſcopi ſatisfecerit, » ab officii ſui executione ſit ſuſpenſus. » Et quidem ipſo facto, ut intelligunt communiter DD. apud *Molin. cit. diſ. 334. n. 3.* poſtea verò in Concilio Lugdunenſi relato in *Clem. 1. de ſepult.* ſtatutum fuit, ut qui uſurarios manifeſtos ſcienter ſepelire præſumunt, ipſo facto, ſint excommunicati, nec abſolvantur, niſi priùs ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, competenter ſatisfactionem exhibuerint, de quo plura dicta ſunt *lib. 3. Tit. 28. §. ult.*

CLV. Addit *Abb. in cit. c. 3. num. 4. h. t.* uſurarium defunctum non eſſe ſepeliendum in loco ſacro, etſi hæres velit reſtituere uſuras acceptas, vel de iis reſtituendis cavere: ſed requiri, ut uſurarius ipſe adhuc vivus juſſerit eas reſtitui, vel de iis reſtituendis caverit, ita ut appareat ipſum pœnituiſſe, nec deceſſiſſe in peccato uſuræ. Conſentit *Gl. in cit. Clement. 1. V. Manifeſtos:* quamvis ſatis eſſe cautionem illam præſtari, poſt mortem uſurarii, ab ejus hæredibus, quoad Eccleſiaſticam ſepulturam obtinendam tradat *Gloſſ. marg. in cit. Clement. 1. V. Manifeſtos lit. A. & Covarr. l. 3. reſ. c. 3. num. 9. verſ. XII.* niſi tamen conſtaret publicè, uſurarium in peccato mortali impœnitentem obiiſſe, *c. Pro obeuntibus. 21. cauſ. 13. q. 2. Gl. in cit. c. 3. V. Accipiant ſepulturam. h. t.* Ratio autem, cur ita puniantur recipientes oblationes ab uſurariis, vel eos ſepelientes, eſt, quia quanquam ipſi non ſint uſurarii, participes tamen ſunt criminis, iiſque favere videntur, agentes autem, & conſentientes pari pœnâ puniendi ſunt, *l. Iubemus. 14. §. Oeconomus, & ibi Gl. V. Imò. C. De SS. Eccleſ. c. 1. de offic. deleg. Tholoſ. l. 3. de uſur. c. 4. num. 10.*

CLVI. Præterea in *c. Quanquam. 2. h. t. in 6.* Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunenſi ita

» Ita ſtatuit : Quanquam uſuratii manifeſti in ulti-
» ma voluntate mandaverint, ut uſuris, quas re-
» eeperant, ſatisfiat, eæque reſtituantur, expreſ-
» sâ quantitate, vel non expreſſâ (quia in gene-
» re mandârunt reſtitui, quæcunque per uſura-
» riam pravitatem extorſerant, *Gl. hic V. Indiſtin-*
» *ctè.*) nihilominus tamen Eccleſiaſtica ſepultura
» eis denegetur, donec de uſuris (prout eorum
» patiuntur facultates (plenè fuerit ſatisfactum,
» vel idoneè de reſtitutione facienda ſit cautum:
» idque vel illis, quibus facienda eſt reſtitutio, ſi
» præſentes ſint, aut aliis, qui de jure eis poſſunt
» acquirere : (ut ſunt ſervi, filii in poteſtate pa-
tris conſtituti, & aliæ perſonæ jure expreſſæ, per
quas poſſumus acquirere, toto *Tit. Inſtit. Per quas*
perſon. nobis acquir. poſſ. Gl. hic V. Posſint acqui-
» *rere.*) vel his omnibus abſentibus, Ordinario
» loci, aut ejus Vicario, vel Rectori Parochiæ,
» in qua defunctus habitabat, quibus quidem Or-
» dinario, Vicario & Rectori, prædicto modo,
» cautionem hujusmodi, eorum nomine liceat,
» præſentis Conſtitutionis auctoritate recipere, ita
» ut illis (à quibus ſcilicet uſuræ fuerunt extortæ,
» vel eorum hæredibus aut ſucceſſoribus) perin-
» de actio acquiratur, ac ſi ipſi ſtipularentur, *Gl.*
» *hic V. Perinde :* aut ſervo publico (id eſt, ta-
bellioni ſeu Notario ſic dicto, quia publicum of-
ficium exercet, non quòd ſit ſervus, *l. Generali.*
3. *C. De tabellariis, lib.* 10. *Gl. hic V. Servo publi-*
» *co.*) ex mandato Ordinarii, de reſtitutione fa-
» cienda idoneè ſit cautum. Inſuper in eodem
» *cap.* 2. præcipitur, ut ſi uſurarum quantitas ſit
» manifeſta, ſive de illa conſtet, ea ipſa ſemper
» in prædicta cautione exprimatur : ſi verò de
» certa quantitate non conſtet, exprimatur alia
» veriſimilis quantitas, arbitrio cautionem hujus-
» modi recipientis moderanda: qui ſi ſcienter mi-
» norem, quàm veriſimiliter creditur, quantitatem
» expreſſerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur,
» id eſt, usque ad veriſimilem.

» Ubi etiam ſubjungitur, omnes Religioſos,
» & alios, qui manifeſtos uſurarios contra præ-
» ſentis Conſtitutionis formam, ad Eccleſiaſti-
» cam ſepulturam admittere auſi fuerint, pœnam
» in Decreto Lateranenſis Concilii contra uſura-
» rios edito promulgatam incurrere : nempe pœ-
nam ſuſpenſionis ſtatutam in *cit. c. Quia in omni-*
bus. 3. *in fine h. t.* in eos, qui recipiunt oblationes
uſurariorum, vel eos Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradunt,
Gl. hic V. Pœna.

CLVII. Pro declaratione hujus Conſtitutionis, notandum primò, uſurarius manifeſtus, etiamſi in teſtamento, vel alia ultima voluntate mandet reſtitutionem uſurarum in certa, vel incerta quantitate, non eſt in loco ſacro ſepeliendus, donec fiat reſtitutio ipſis damnificatis, vel eorum hæredibus, vel in defectum eorum, loci Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho loci, aut cautio idonea eis præſtetur, ut ſic defraudatis actio acquiratur, cujus ratio eſt, quia ultimæ voluntates ſæpius non implentur, *Sayrus in clavi regia lib.* 10. *Tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 31. *in fine.*

Notandum ſecundò, hæc Conſtitutio ſolùm habet locum in uſurariis notoriis, non verò in occultis, quibus non eſt deneganda ſepultura Eccleſiaſtica, ſi publicè illam petant : quamvis in foro conſcientiæ abſolvi non debeant, niſi ſatisfecerint, vel ſatisfacere ſint parati, ſicut idem obſervari ſolet in furibus occultis, & aliis debitoribus, *Molin. cit. diſ.* 334. *n.* 5.

Notandum tertiò, nomine idoneæ cautionis intelligitur illa, quæ fit per pignora, vel fidejuſſores, *l. Si mandato.* 59. *§. fin. ff. Mandati, Gl. hic V. Idoneè.* Et licèt ſolventes uſuras habeant actionem ad eas repetendas, tamen voluit Papa etiam providere per remedium cautionis, quia magis ſecuri ſunt per fidejuſſores, vel pignora, *l.* 1. *ff. Qui ſatis dare cog.* & ut haberent plura auxilia, *Gl. hic V. Idoneè.* Quòd ſi uſurarius pignora, vel fidejuſſores dare non poſſit, jurare debet, ſe & dare non poſſe, & ſe, quantum in ſe erit, completurum, quod cavet, *Gl. hic V. Idoneè, Navarr. in Man. c.* 17. *n.* 279. *Molin. c. l. n.* 6.

CLVIII. Notandum quartò, quamvis ſpectato Jure Civili, regulariter non poſſit quis pro altero ſtipulari, id eſt, acquirere obligationem, ſeu pro eo illam acceptare, *§. Si quis alteri, & §. Alteri Inſtit. de inutil. ſtipul,* tamen Parochus, qui eſt perſona publica, poteſt, cùm agitur de reſtitutione uſurarum, ſtipulari, ita ut cautione ipſi præſtitâ de reſtituendis malè partis per uſuras, utilem actionem acquirat iis, quibus ſunt reſtituenda, prout ſumitur ex *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. Intelligitur autem hîc per Parochum is, ubi teſtator habitabat, ut dicitur in textu: & multò magis etiam Rector Eccleſiæ, cui facienda eſt reſtitutio, cùm enim ſit quaſi Judex, & Miniſter ipſius, ei acquirit, *Gloſſ. in cit. cap.* 2. *V. Parochia. & Joann. Monachus. num,* 6. Præterea ſi Notarius publicus, in hoc caſu, ex mandato Ordinarii ſtipuletur, nomine eorum, quibus uſuræ ſunt reſtituendæ, acquirit illis jus, & actionem in foro externo : ſecùs ſi id ſine mandato Ordinarii faciat, *Gl. in cit. c.* 2. *V, Mandato, h. t, in* 6. *Molin. cit. diſ. num.* 8.

Notandum quintò, cautio hujusmodi, quæ fit Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho, fieri debet coram aliquibus fide dignis de ipſa Parochia, quia magis creditur indigenis notis, quàm extraneis ignotis, & ſaltem coram duobus, ut per eos, ſi opus fuerit, ea probari poſſit, *Gl. in cit. c.* 2. *V. Parochia :* ubi in additione *Gl.* dicitur, non eſſe de ſubſtantia, ut illi ſint de Parochia, ſed ſolùm ad melius eſſe, unde ſufficit, ſi aliàs ſint idonei.

Notandum ſextò, Judex in exprimenda quantitate conſiderare debet, quanto tempore defunctus uſuras exercuit, & quantum nunc habet in bonis, & quantum habebat, tempore, quo fœnerari cœpit, & quæ ſit fama viciniæ, & an alias mercationes exercuerit, & an in eis fortunatus fuerit, & aliæ ſimiles circumſtantiæ circa hoc conſiderandæ ſint, & ſecundùm illas, major vel minor quantitas exprimenda, *Gl. in cit. c.* 2. *V. Alioquin.*

Notandum ſeptimò, ſepelientes notorium uſurarium, qui uſuras reſtitui juſſit, antequam executioni mandentur ea, quæ in *cit. c. Quanquam.* fieri præcipiuntur, priusquam ei ſepultura Eccleſiaſtica conce datur, ſunt, ipſo facto, excommunicati, juxta *Clem. 1. de ſepult.* quæ poſt cap. illud edita eſt *Molin. c. l. n. 9.*

Notandum octavò, reſtitutio, quæ neceſſariò fieri debet, ante ſepulturam, eſt quoad uſuras extortas: non autem quoad damnum emergens, vel aliud intereſſe, ſi quod fortè iis reſarciendum ſit, *Franc. in cit. c. 2. n. 14. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 11. §. 3. n. 245. in fine.*

» CLIX. Septima pœna eſt, ut nullus interſit teſtamentis uſurariorum manifeſtorum conficiendis. Item ut nullus eos ad Confeſſionem admittat, aut illos abſolvat (etiam ab aliis peccatis) antequam, vel reſtituant uſuras, vel de ſatisfaciendo, pro viribus ſuarum facultatum, » prædicto modo, idoneam cautionem præſtent, prout ſtatuitur in *cit. c. Quanquam. 2. §. Nullus. h. t. in 6.* quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *Gl. hic V. Abſolvant.*

Ubi notandum, ſi uſurarius ſit in periculo mortis, & paratus ſit reſtituere, vel ſaltem cautionem idoneam de reſtituendo præſtare, ſed neutrum poſſit: poteſt abſolvi à quocunque Confeſſario, & debet, dummodo ſi ad id tempus ſuppetat, juret, ſe ex prædictis præſtiturum, quæ poterit. Sin autem adſint aliqui, coram illis proteſtetur, & declaret, ſe illa debere, ac præcipiat, ut ex bonis ſuis reſtituantur: & Confeſſarius ab eo facultatem obtineat, prædicta omnia manifeſtandi Ordinario, ut ſi ipſe convaluerit, Ordinarius poſſit ipſum cogere ad ea omnia implenda: vel ſi moriatur, ejus hæredes, *Navarr. cit. c. 17. num. 280. Molin. cit. diſ. 334. num. 6.* Nomine autem Ordinarii hîc intelligitur is, qui jurisdictionem Epiſcopalem, vel quaſi habet, ut Epiſcopus, ejúsque Vicarius, imò & Capitulum, Sede vacante, & quilibet Prælatus, ſeu Superior Ordinarius, vel ejus Vicarius, *Molin. c. l. n. 7.*

» CLX. Octava pœna eſt, quòd Teſtamenta quoque manifeſtorum uſurariorum aliter facta (ſcilicet non factâ ſatisfactione, ſeu reſtitutione, nec præſtitâ idoneâ cautione) non valeant, ſed ſint irrita, ipſo jure, prout expreſsè decernitur in *cit. c. Quanquam. §. fin. h. t. in 6. & ibi Gloſſ. V. Aliter facta*, ſed de hoc plura *§. ſeq.*

§. III.

Proponuntur plures quæſtiones occurrentes circa Teſtamenta facta ab uſurariis manifeſtis, & reſolvuntur.

CLXI. Quæritur primò, an non tantùm in Teſtamento, ſed etiam in aliis ultimis voluntatibus, hæc pœna, quòd ſint ipſo jure irritæ, locum habeat, ſi manifeſtus uſurarius non reſtituerit uſuras, vel non idoneè caverit de iis reſtituendis? Reſpondetur affirmativè, ſive Codicillos, ſive donatio mortis causâ facta fuerit, ſive Legatum in teſtamento relictum, ut tradit *Gloſſ.* communiter recepta in *cit. c. Quanquam. §. fin. V. Aliter facta. h. t. in 6. Ioann. Monach. ibid. num. 14.* Ratio eſt, quia iſta eſt mens Conſtitutionis hujus, ut patet ex principio, ibi: *in ultima voluntate*; alioquin fraus fieret legi, eáque facilè eludi poſſet per indirectum ab uſurariis. Sed neque legata ad pias cauſas relicta in teſtamento ab uſurario notorio valent, qui impœnitens deceſſit, quia teſtamentum eſt ipſo jure irritum, *cit. c. Quanquam. §. fin.* in quo omnes DD. conveniunt, teſte *Molin. cit. diſ. 334. num. 11.* Si verò ſignis pœnitentiæ editis deceſſit, ea valere affirmant *Silveſt. V. Vſura. 9. q. 7. Covarr. l. 3. reſ. c. 3. in fine, Molin. c. l.* etiamſi non reſtituerit, nec idoneè caverit de reſtitutione facienda, & teſtamentum ſit nullum quoad reliqua: idque ex æquitate, & favore piæ cauſæ: quamvis contrarium teneat *Vaſquez in Opuſc. Moral. Tract. de teſtament. c. 9. §. 2. dub. 8. num. 32.* quem ſequitur *Lugo tom. 2. de juſtit. diſ. 24. ſec. 4. num. 70.* quia id contra expreſſa verba legis Canonicæ, ſine ſufficienti fundamento, aſſeritur. Verùm hoc ſolùm probat, ſpectato Juris rigore, non valere, ſecus de æquitate.

CLXII. Quæritur ſecundò, an ſi uſurarius manifeſtus, cum teſtamentum condere vellet, reſtituit quidem uſuras, vel ſaltem de iis reſtituendis, idoneam cautionem præſtitit; verùm poſt conditum teſtamentum, iterum non publicè, ſed occultè exercuit uſuras, teſtamentum ejus valeat. Negatur valere *Abb. in c. Quia in omnibus. 3. num. 10. h. t. Covarr. cit. c. 3. num. 9. §. Decimò, Molin. c. l. num. 15.* tum quia præſumitur cautionem, & pœnitentiam fictam fuiſſe: tum quia non videtur deſtitiſſe, qui iteravit, & nova delicta repetita, pœnâ etiam repetitâ plecti debent, *c. 1. de pœnis c. Menſuram. 86. diſ. 1. de pœnit.* Id tamen difficile videtur *Vaſq. c. l. num. 33.* de quo etiam dubitat *Abb. c. l. num. 11.* quia cùm talis per occultam repetitionem uſurarum non fiat manifeſtus uſurarius, non videtur teſtamentum annullari debere, præſertim cùm pœna hæc ſit reſtringenda. Quare dicendum videtur, quòd in foro conſcientiæ non valet teſtamentum, ſi ex reditu ad uſuras appareat fictam fuiſſe pœnitentiam, & cautionem; ſecùs ſi ficta non fuit, ſed veriſimiliter creditur, abſque fictione, ſincerè & animo reſtituendi præſtitiſſe cautionem, tunc enim ex eo, quòd ſecretè uſuras exerceat, non redditur invalidum teſtamentum, *Molin. c. l. num. 15. Lugo cit. diſ. 24. ſec. 4. num. 71.* Veruntamen ſi probetur, quòd talis, poſt conditum teſtamentum, & præſtitam cautionem, iterum uſuras exercuerit, nec illas reſtituerit, tanquam manifeſtus uſurarius ſit inteſtabilis, *Tholoſ. l. de uſuris c. 14. n. 2.*

CLXIII. Quæritur tertiò, an ſi uſurarius notorius condat teſtamentum, non reſtitutis uſuris, nec idoneâ cautione datâ de iis reſtituendis, adeóque

Digitized by Google

adeóque teſtamentum ſit ipſo jure irritum, ſed poſtea ante mortem reſtituat, vel cautionem illam præſtet, teſtamentum illud convaleſcat? Reſp. affirmativè, ut tradit *Gl. fin. in cit. c. Quanquam. Silveſt. V. Uſura 9. q. 6. Covarr. cit. c. 3. n. 9. §. 12. Molin. c. l. n. 14. Vaſq. c. l. n. 33. Tholoſ. cit. c. 14. n. 4. & ſeqq. Lugo c. l. n. 71.* Ratio eſt, tum quia, quando cauſa confirmans ſupervenit, confirmatur, quod ab initio fuit nullum, ex jure ſuperveniente, *l. Si rem 29. ff. de pignor. act.* ſic alienatio rerum minoris facta invalidè, ſine decreto Judicis, confirmatur, ſi ſuperveniente majore ætate, id ratum habuit, *l. 2. C. Si major factus, ratam habere &c.* Tum quia teſtamentum non tam pendet à tempore, quo conditur, quàm à tempore mortis teſtantis, quia morte confirmatur, *c. 9. ad Hebr. & c. Cùm Marthæ 6 §. Cæterùm de celebr. Miſſar.* ejusmodi autem teſtamentum, antè mortem teſtatoris, habuit omnia neceſſariò requiſita ad ejus valorem. Tum quia cauſa teſtamenti eſt favorabilis, ideóque pro ea, & in ejus favorem reſolvendum eſt, *c. fin. de ſent. & re judic.* Tum denique quia voluntas teſtatoris ambulatoria eſt, usque ad ultimum vitæ ſpiritum, & ita ex arbitrio ejus mutari, & revocari, vel confirmari poteſt, *l. 4. ff. de adimend. legat.* ſicut ergo uſurarius potuit teſtamentum validè factum, poſt idoneam cautionem, revocare: ita & invalidè factum, ob omiſſam cautionem, poteſt eâdem præſtitâ, velut novâ voluntate confirmare, *Tholoſ. c. l. n. 5. & 6.*

CLXIV. Non obſtant Regulæ juris: quòd ab initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere, *reg. 29. in ff.* & non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit, *reg. 18. ead. in 6.* item quæ ab initio inutilis fuit inſtitutio, ex poſt facto convaleſcere non poteſt, *reg. 210. ff. ead.* ſic teſtamentum ab impubere conditum non convaleſcit, pubertate adveniente: neque factum à filiofam. vel ſervo, per ſubſequentem emancipationem, vel manumiſſionem. Sed reſpondetur, Regula hæc, *quod ab initio non valet, tractu temporis non poteſt convaleſcere*, inprimis tantùm procedit in contractibus, & actibus inter vivos, qui ſtatim debent valere, & ſuſpendi non poſſunt. Non autem in teſtamentis, & ultimis voluntatibus, quæ ſuſpenduntur, & ex tempore futuro eorum effectus pendet, *Tholoſ. c. l. n. 7.* Secundò, actus invalidus ab initio non confirmatur ſolo lapſu temporis, ſed interveniente alio actu ſufficiente confirmatur, ſic per ratificationem confirmatur actus. Tertiò, Regula illa procedit cum diſtinctione allata à *Dyno in reg. 18 in 6. n. 8. & ſeqq.* Nam vel durat cauſa impediens, aut ceſſavit: primo caſu, regula eſt ſimpliciter vera, quod ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcere. Vel ceſſavit cauſa impediens, & non ſupervenit cauſa confirmans; & tum etiam quod ab initio non tenuit, non confirmatur poſtea. Vel ceſſavit cauſa impediens, & ſupervenit cauſa confirmans, & tum regula non habet locum: ſic in propoſito impedimentum non præſtitæ cautionis ceſſat, quando poſtea præſtatur, & ſuperveniente novâ voluntate teſtatoris confirmatur, *Tholoſ. c. l. n. 7. §. Tertiò regula.* Deinde inutilis, & invalida ab initio hæredis inſtitutio tractu temporis convaleſcere non poteſt, quando defectus eſt in ſubſtantialibus Teſtamenti, ut ſi quis ſimpliciter ſit prohibitus à factione teſtamenti; ſecùs eſt, ſi ſit ſolùm defectus in accidentalibus, quæ extrinſecùs tantùm impediunt, ut omiſſa cautio: tunc enim ſublatis hujusmodi accidentalibus impedimentis, confirmari poteſt inſtitutio, quæ ab initio nulla fuit, *Jo. Andr. in cit. c. Quanquàm, n. 13. h. t. in 6. Tholoſ. c. l. n. 7. in fine.*

CLXV. Quæritur quartò, an ſi quis ante, vel poſt conditum Teſtamentum, uſuras exercuit, ſed poſtea deſinat eas exercere: non tamen reſtituit, ſeu cautionem præſtitit, ante mortem, teſtamentum ejus ſit invalidum? Reſpondetur affirmativè, *Covarr. l. 3. reſ. c. 3. n. 9. §. Nonò. Molin. cit. diſ. 334. n. 13. Clarus §. Teſtamentum. q. 26. n. 4. Tholoſ. c. l. n. 12.* Ratio eſt, quia finis hujus pœnæ irritantis teſtamentum uſurarij, & prohibentis eum teſtari, eſt reſtitutio uſurarum, ut per eam poſſit conſequi abſolutionem à peccato uſurarius, *c. Cùm tu 5. h. t.* ergo quamdiu non eſt ſatisfactum, debet remanere pœna, & manente ratione legis, manet etiam ejus diſpoſitio: neque ideò minùs dicitur uſurarius, qui deſiit uſuras exercere, *Clarus §. Uſura, n. ult.* Si verò uſuras reſtituit, vel quoad illas ſatisfecit, & deſijt eſſe uſurarius, utique poſſet condere teſtamentum, quia ſuperflua foret cautio de reſtituendis uſuris, ſi reſtitutio jam ſit facta, *Clarus V. Teſtamentum, cit. q. 26. n. 4.* ubi ait, hanc ſententiam eſſe magis communem. Similiter ſi quis, cùm uſurarius non eſſet, teſtamentum condidit, ſed poſtea notorius uſurarius factus eſt, & uſuras non reſtituit, nec cautionem de ijs præſtitit, irritum erit teſtamentum, quia hoc morte teſtatoris confirmatur, quo tempore, teſtamentum non habuit ea, quæ neceſſariò requiruntur ad valorem teſtamenti ab uſurario facti; & ut validum ſit teſtamentum, neceſſarium eſt, ut teſtator poſſit teſtari, tempore conditi teſtamenti, & tempore etiam mortis, *l. 1. §. Si filius, ff. de legat. 3. Covarr. c. l. §. Undecimò. Molin. cit. diſ. n. 16.*

CLXVI. Quæritur quintò, an teſtamentum illius uſurarij ſit validum, qui ante mortem non erat notorius uſurarius, ſed poſt mortem ſufficienter probetur illum exercuiſſe manifeſtè uſuras, eaque de cauſa condemnetur, illiusque hæredes jubeantur uſuras reſtituere, adeóque crimen per ſententiam fiat notorium? Reſpondetur, probabiliter eſſe validum, quia teſtamentum morte teſtatoris confirmatur, quo tempore adhuc uſurarius notorius non erat, adeóque nullum tunc adfuit impedimentum, quo minùs teſtamentum illud validum non eſſet, ergo etiam poſt mortem erit validum. Accedit, quòd cùm teſtamenta ſint favorabilia, in dubio debent ſuſtineri. Aliud eſt, ſi teſtator ante mortem fuiſſet damnatus, tanquam uſurarius, & absque ſatisfactione, vel cautione idonea fuiſſet mortuus, tunc enim teſtamentum, ipſo jure, foret nullum. *Molin. cit. diſ. 334. n. 10. §. Illud libenter.* Item ſi fuiſſet in vita diffamatus, quòd eſſet uſurarius: ſecùs ſi non eſſet diffamatus, vel ſi eſſet penitus occultus, aut aliquo modo, tum enim teſtamentum eſſet validum, *Tholoſ. l. 3. c. 14. n. 9. in fine.*

CLXVII. Quæritur ſextò, an teſtamenta Judæorum, qui ſunt notorij uſurarij, ſint nulla? Reſpondetur, probabilius eſt eſſe invalida, ſi ſine cautione præſtita de uſuris reſtituendis, ſint condita, quia

licèt

licèt quoad pœnas ſpirituales Eccleſiæ non ſubjiciantur Judæi, aliiq́ue infideles: quoad temporales verò pœnas, & contractus ſubjiciuntur juriſdictioni Principum, in quorum terris degunt, *Covarr. cit. c. 3. n. 9. §. Septimò. Molin, c. l. n. 12. Lugo cit. diſ. 24. ſec. 4. n. 70.* Etſi contrarium teneat *Clarus, Azor & alij apud Barb. in Collect. in c. 2. h. t. in 6. n. 10.* Prædictis addendum, quòd Conſtitutio in *cit. c. 2. h. t. in 6.* locum habeat, non tantùm contra uſurarios manifeſtos ex cauſa mutui, ſed etiam contra manifeſtè exercentes uſuras titulo venditionis, & emptionis, *Covarr. c. l. §. Octavò.*

§. IV.

De aliis quibusdam pœnis uſurariorum, iisq́ faventium.

CLXVIII. De his agitur in *c. Uſurarum 1. h. t.*
» *in 6.* ubi Gregorius X. in Generali Concilio Lugdu-
» nenſi præcipit, Conſtitutionem Lateranenſis Con-
» cilij ſub Alexandro III. (quæ habetur in *c. Quia*
» *in omnibus 3. h. t.*) contra uſurarios editam, ſub di-
» vinæ maledictionis interminatione (id eſt, pœnæ
æternæ, quæ pro mortali tantùm peccato debetur,
» *Gl. hîc V. Maledictionis.*) inviolabiliter obſervari,
» cupiens uſurarum voraginem, quæ animas (ſcili-
» cet recipientium uſuras) devorat, & facultates
» (ſolventium) exhaurit, compeſcere. Et quia
» quantò minor fœneratoribus erit fœnerandi
» commoditas, tantò magis adimetur fœnerandi li-
» bertas: ideo Generali hâc Conſtitutione ſancivit:
» ut nec Collegium, nec alia Univerſitas, aut perſo-
» na ſingularis, cujuſcunque ſit dignitatis, conditi-
» onis, aut ſtatûs, alienigenas, & alios non oriundos
» de terris ipſorum, qui publicè uſuras exercent, aut
» exercere volunt, domos in terris ſuis conducere,
» vel conductas habere, aut aliàs habitare permit-
» tant: ſed hujusmodi uſurarios manifeſtos, intra
» tres menſes, ex terris ſuis expellant, nunquam de-
» inceps eos admiſſuri: & nemo illis ad fœnus ex-
» ercendum domos locet, vel ſub quocunque alio
» titulo concedat. Qui verò contrà fecerint (ſcili-
cet talibus locando, vel permittendo habere domos
conductas, vel non expellendo intra tres menſes) ſi
» Perſonæ ſint Eccleſiaſticæ, Patriarchæ, Archiepi-
» ſcopi, vel Epiſcopi, pœnam ſuſpenſionis: ſi verò
» ſint minores ſingulares Perſonæ Eccleſiaſticæ,
» pœnam excommunicationis: ſi Collegium, aut
» alia Univerſitas Eccleſiaſtica ſit, interdicti ſenten-
» tiam, ipſo facto, incurrant. Quam (ſcilicet ſen-
tentiam interdicti, vel etiam excommunicationis,
» aut ſuſpenſionis) ſi obſtinato animo per menſem
» ſuſtinuerint, ex tunc terræ ipſorum (ſcilicet Præ-
latorum, Clericorum, Collegiorum, vel Univerſita-
» tum) Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, quam-
» diu in illis ijdem uſurarij commorantur. (Illis er-
go abſcedentibus, vel expulſis, interdictum ceſſabit,
» *Gl. hîc V. Quamdiu.*) Si denique Laici fuerint, per
» ſuos Ordinarios, ceſſante omni privilegio, per
» cenſuras Eccleſiaſticas, ob hujusmodi exceſſum,
» compeſcantur.

CLXIX. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, hæc Conſtitutio non extenditur ad uſurarios indigenas, qui oriundi ſunt ex locis, ubi habitant, ita ut locantes ijs domos, ſive ad fœnus exercendum, ſive ſub alio titulo, non incurrant pœnas in hoc c. conſtitutas, quamvis alijs pœnis uſurariorum mulctandi ſint, *Gl. hîc. V. Alienigenas.* Ratio verò, cur potiùs expellantur fœneratores alienigenæ, quàm incolæ, eſt, tum quia fœneratores incolæ, quamvis æquè Reipublicæ inferant damnum uſuris ſuis, tamen pecuniæ remanent in loco: extranei verò transferunt pecunias uſurarias aliò, & exhauriunt loca divitijs: tum quia majores uſuras ſolent exigere extranei, qui nullo amicitiæ, vel vicinitatis vinculo ſunt conjuncti, quàm incolæ: tum quia uſurarij extranei majus ſcandalum præbent incolis, qui facilè imitari poſſent vitia eorum, ideo expelli debent, *Gl. hîc V. Alienigenas. Tholoſ l. 3. de uſur. c. ult. n. 1. & 2.* Quin imò, etſi alienigenæ iſti eſſent cives, vel incolæ, ſi tamen aliunde oriundi ſunt, in eis locum habet hæc Conſtitutio, ut colligitur ex illis verbis textûs: *Alienigenas, & alios non oriundos de terris ipſorum:* ita ut ſenſus ſit, alienigenas, etiamſi ſint cives, vel incolæ, & alios etiam, qui cives, vel incolæ non ſunt, *Gl. hîc V. Alienigenas. Jo. Monach. n. 4. Franc. n. 3.* Oriundus autem de civitate dicitur, qui ibi ortus eſt, vel cujus pater ibi originem duxit, non item avus, *Gl. cit.*

Notandum ſecundò, non tantùm prohibitum eſt elocare domos uſurarijs, ſed etiam quovis alio titulo concedere, velut pignoris, commodati, precarij, vel ſi ſine ullo titulo ibi eſſe ſinerentur. Imò nec vendere, permutare, vel donare uſurario licitum eſt, ſi manifeſtè appareat, quòd ad exercendas uſuras vult accipere, quia conceſſionis verbum generale eſt, & hi etiam ſunt tituli, & præſumitur in fraudem agi, *Gl. hîc V. Tituli.*

Notandum tertiò, Collegia, & Univerſitates Eccleſiaſticæ, quæ permittunt uſurarijs conducere domos, vel conductas habere, vel eos non expellunt, incurrunt pœnam interdicti, & poſt menſem etiam eorum terræ interdicto Eccleſiaſtico ſubjiciuntur, quia in Collegium, vel Univerſitatem non fertur ſententia excommunicationis, ne contingat innoxios irretiri, *c. Romana 5. de ſent. excommun. in 6. Gl. hîc V. Interdicti.* Laici verò excommunicationem incurrunt, non ipſo facto, ſed per ſententiam Judicis, ut patet ex textu, *per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur.* Imò & ſæculares Univerſitates, ſeu Collegia per Ordinarios compeſci debent, cùm Papa generaliter loquatur, & aliàs impunita manerent, *Franc. hîc. §. Qui verò, n. 2.* ubi tamen addit, quòd de rigore Juris hæc Conſtitutio non ſit extendenda ad ſeculares Univerſitates.

CLXX. Præterea aliæ pœnæ in uſurarios, eosq́ue adjuvantes decretæ ſunt in *Clementina Ex gravi unic. in princ. h. t.* Nam quia plures Communi- »
tates, earumq́ue Judices, in offenſam DEI, & pro- »
ximi, & contra divina pariter, ac humana jura, uſu- »
rariam pravitatem quodammodo approbantes, »
per ſtatuta ſua juramento quandoque firmata »
(quod non obligat, quia vergit in alterius præjudicium, nec ſervari poteſt, ſine periculo ſalutis æternæ, ſicut nec ſtatutum, *Gl. ibid. V. Juramento.*) uſuras »
exigi, & ſolvi, non ſolùm concedebant, ſed etiam »
ad ſolvendum eaſdem debitores ſcienter compel- »
lebant: & iſta ſtatuta ipſorum, gravia plerumque »

onera

» onera imponebant uſuras repetentibus,& alijs diverſis coloribus ,& fraudibus repetitionem earundem impediebant: Ideo Papa Clemens V. in Concilio Vienneoſi ſtatuit, ut ſi Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Judices Communitatum, aut Conſiliarij, vel alij quivis Officiales hujusmodi ſtatuta de cætero facere, ſcribere , vel dictare, aut ut ſolvantur uſuræ , vel ut ſolutæ, cùm repetuntur, non plenè,ac liberè reſtituantur, ſcienter judicare præſumpſerint,ſententiam excommunicationis incurrant (incontinenti , & ſine temporis intervallo, id eſt, ipſo jure, & ſine alia ſententia, *Gl. hic V. Incurrant.*) quam ſententiam excommunicationis etiam iocurrunt , ſi ſtatuta hujusmodi hactenus edita , de libris ipſarum Communitatum non deleverint intra tres menſes(modò ſuper hoc poteſtatem habuerint) aut ſi ipſa ſtatuta , vel conſuetudines effectum eorum (ſcilicet ſtatutorum) habentes obſervare præſumpſerint.

CLXXI. Porro hanc pœnam excommunicationis non incurrunt Principes, aut Communitates, qui lege,vel ſtatuto decernunt,ne Judæi,vel alij uſurarij certas uſuras exigant,nimirum magnas, quia aliud eſt ſtatuere , ne magnæ uſuræ exigantur ; aliud verò ſtatuere,ut exigantur. *Gl. ibid. V. Facere. Azor. p. 3. l. 5. c. 18. In quarta pœna.* Item non incidunt in hanc pœnam Communitates, vel Principes, qui ſolùm permittunt uſurarios exercere uſuras , eos non puniendo, *Azor. c. l.* Sed neque peccant Imperatores, vel alij Principes , nec in pœnam hujus Clementinæ incidunt,ſi auctoritate ſuâ faciant , aut cogant , ut uſuræ Judæis promiſsæ à ſubditis debitoribus ſolvantur, quia licèt id prohibitum ſit in cit. Clementina: potuit tamen hoc ſtatutum , quippe ſolo Jure poſitivo Canonico editum , per contrariam conſuetudinem abrogari,quia licèt exigere uſuras,tanquam debitas , ex vi mutui , ſit contra Jus naturale , ac Divinum : non tamen eſt contra Jus naturale facere, ſeu cogere,ut ſolvantur uſuræ promiſſæ, *Azor. c. l. in fine,* & dictum ſuprà. Similiter ſcribens,vel dictans præcisè ſententiam , in qua præcipitur, ut uſuræ ſolvantur, vel ſolutæ non repetantur , non incidit in iſtam excommunicationem, quæ lata eſt in ſcribentes, aut dictantes ſtatuta hujusmodi,ideo extendi non debet, etiam ob paritatem rationis , ad ſcribentes , aut dictantes talem ſententiam , ſi ipſi non judicaverint, *Suar. diſ. 23. de cenſur. ſec. 5. n. 28. & alij apud Barboſ. in cit. Clementina un. n. 3. h. t.*

CLXXII. Poſtremò duo adhuc ſunt addenda, & obſervanda. Primum eſt , quòd uſurarij , præter prædictas pœnas jure ſtatutas, etiam alijs pœnis arbitrarijs , & extraordinarijs puniri poſſunt à Judice, tam Eccleſiaſtico,quàm ſæculari,præſertim verò pecuniariâ , ut in eo , in quo peccârunt , mulctentur, *Tholoſ. l. 3. de uſura, c. ult. n. 4. & 7.* ſic juxta Conſtitutiones Imperij amiſſione quartæ partis ſortis mulctantur uſurarij, *Gail. l. 2. obs. 4. n. 1.* vel etiam publicatione bonorum, *Tholoſ. c. l. n. 8.*

Alterum eſt,ſi mutuo , vel alteri contractui per ſe licito , & jure non reprobato adjectum ſit pactum uſurarium, non totus contractus vitiatur, ſed ſolum pactum , & non pro adjecto habetur , quia utile per inutile vitiari non debet , maximè ſi utile ab inutili ſeparari poſſit, *Reg. 37. in 6. & ibi Dynus*, pacta enim ſunt velut accidentia,quæ poſſunt abeſſe,ſine corruptione ſubſtantiæ,cui adhærent, *Gail. cit. c. 4. n. 6. & ſeqq. Tholoſ. c. l. §. 12. & ſeqq.* & paria ſunt pactum non adjici,vel inutiliter adjici, *l. Quoties 6. ff. Qui ſatisd. cog.* niſi tamen ipſe contractus principalis eſſet illicitus, & jure reprobatus , nam tunc ille,& omnia pacta ei adjecta eſſent nulla, & inutilia , quia corruente principali , tanquam fundamento , neceſſe eſt quoque omnia acceſſoria corruere , *l. Cùm principalis 178. ff. de R. I. & c. Acceſſorium 42. eod. in 6. Gail. c. l. n. 10. & obſer. 5. n. 14. Tholoſ. c. l.*

T I T U L U S XX.

DE CRIMINE FALSI.

Poſtquam actum eſt in ſuperioribus de delictis contra præceptum ſeptimum Decalogi: nunc ordo requirit, ut agatur de crimine falſi, quod prohibetur octavo præcepto Decalogi: quamvis etiam connecti poſſit hic titulus cum immediatè præcedente de uſuris , quia uſurarij plerumque falſitate utuntur ad extorquendum illicitas uſuras. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus Joannis XXII. & Extravagantibus Communibus.

§. I.

De crimine falſi in genere.

I.

QUæritur primò, quid ſit falsũ, & quot modis committatur ? Reſp. Falſum,& falſitas in genere nihil eſt aliud, quàm veritatis imitatio,vel potiùs immutatio , *Authentic. de Inſtrum. cautela, collat. 6. novel. 73. in princ. & ibi Gl. V. Imitatio , junct. Gl. marg. hic. C.* Ad crimen autem falſi tria requiruntur : primò, ut pervertatur veritas, Secundò , ut id dolo malo fiat , ſive animo corrumpendæ veritatis , in alterius fraudem , nam hoc crimen ſine dolo malo non committitur , *l. Nec ad exemplum 20. C. ad Leg. Cornel. de fals. Hoſtienſ. in Summa, n. 1. h. t.* Tertiò , ut falſitas fiat cum notabili damno alterius,ita ut alteri noceat,vel nocere poſſit, alioquin uno horum deficiente , non eſt punibilis, *Maſcard. de probat. concl. 739. n. 12. Molin. tr. 2. de*

juſtit.deſ.70.n.3. & alij communiter. Cōmittitur autem falſitas principaliter quatuor modis: Primò dicto, ſeu verbo, ut ſi teſtis falſum deponat in judicio, vel Judex iniquam ſententiam ferat. Secundò ſcripto, ſeu ſcripturâ, ut ſi quis falſas litteras, ſeu inſtrumenta conficiat. Tertiò re, ſeu facto, ut ſi quis nummos adulterinos cudat, vel falſas menſuras, aut pondera faciat. Quartò uſu, vel potiùs abuſu, ut ſi quis utatur falſis probationibus, *Maſc. de prob. cit. concl. n. ult. Farinac. in praxi crimin. p. 6. libr. 5. tit. 16. de falſitate, q. 150. n. 6.*

Porro crimen falſi eſt crimen publicum, ita ut quilibet de populo poſſit de illo accuſare, etiamſi ſui nihil interſit, §. *Item Lex Cornelia de falſis, Inſtit. de publ. judic. Molin. c. l. n. 2. Clarus §. Falſum, n. 1.* & eſt crimen exceptum, & in generali remiſſione, ac diſpoſitione non comprehenditur, *Menoch. de arbitr. Jud. caſu 306. n. 11. Farinac. c. l. n. 14.*

II. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna falſi? Reſp. Jure Civili pœna falſi olim in perſonis liberis erat deportatio, cum publicatione omnium bonorum: in ſervis verò ultimum ſupplicium, §. *Item Lex Cornelia de falſis Inſtit. de public. Judic. l. 1. §. fin. ff. ad Leg. Cornel. de falſ.* Sed quia pœna deportationis hodie non eſt in uſu, & pœna publicationis bonorum correcta eſt per *Authent. Bona damnatorum, C. de bonis proſcript.* ideo hodie pœna falſi eſt arbitraria, & ſic quandoque major, quandoque minor, juxta diverſitatem caſuum, ut tradit *Gl. fin. in cit. l. 1. §. fin.* ita ut quandoque pœna pecuniaria, quandoque corporalis, quandoque etiam capitalis, ſive mortis imponi poſſit, ſi falſitas ſit magna, vel ſæpius iterata, *l. Ubi falſi 22. in fine*, ibi: *Supplicio capitali, ſi id exigat magnitudo commiſſi, C. ad Leg. Cornel. de fals. Bern. Diaz in pract. crim. Can. c. 20. n. 1. Farinac. c. l. n. 24.* Quæ verò ſint pœnæ criminis falſi de Jure Canonico, infrà dicetur.

Porro crimen falſi committens in Judicio, cauſam perdit, ſive ſit falſitas commiſſa in electione Prælati, vel cauſa beneficiali, ſive in cauſa merè civili, ſive in cauſa contra fiſcum, ſive in cauſa contra privatum, *Clarus §. Falſus, n. 32. Farinac. cit. q. 150. n. 25. & ſeqq.* quod tamen aliqui limitant, ut ſolùm procedat, ſi falſitas commiſſa ſit circa acta ipſius cauſæ: ſecùs ſi commiſſa ſit circa teſtes, aut inſtrumenta extra acta. *Clarus c. l. Farinac. c. l. n. 37.* Illud hîc addendum, quòd in crimine falſi poteſt agi dupliciter, vel criminaliter ad pœnam legalem, vel civiliter ad compenſationem damni, & intereſſe, *l. de fide 16. & ibi Gl. V. Duplex via, C. Ad Leg. Cornel. de falſis, & l. Damnus 23. & ibi Gl. in caſu C. Eodem. Farinac. c. l. n. 50.*

§. II.

De Crimine falſi, quod committitur circa teſtes.

III. Quæritur primò, quomodo crimen falſi committatur circa teſtes? Reſp. Inprimis teſtis, qui falſum teſtimonium, ſciens, & dolo malo, in judicio dedit, crimen falſi committit, *Jul. Clarus l. 5. ſentent. §. Falſum, n. 5.* & alij DD. communiter. Et ſumitur ex *l. 1. & l. Eos qui 27. in princ. & ibi Gl. V. Diverſa*, id eſt, falſa, & varia, *ff. de Lege Cornel. de fals. l. Qui falsò 16. ff. de teſtib. & l. Nullum 14. C. eod.* Quàm autem hoc crimen falſi teſtimonij deteſtabile ſit, patet ex c. *Falſidicus 1. h. t.* ubi dicitur: Falſidicus teſtis tribus perſonis, eſt obnoxius, id eſt, obligatus: primùm DEO, cujus præſentiam contemnit: deinde Judici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Ex quo patet, quòd quis eodem delicto poſſit plures perſonas lædere, ita ut omnibus teneatur ad ſatisfactionem, *Abb. hic. n. 2.* Non ſolùm autem ille eſt teſtis falſus, & reus criminis falſi, qui mendacium dicit, ſive falſum deponit: ſed etiam qui veritatem occultat, ſive verum tacendo ſupprimit, quia prior nocere deſiderat, poſterior verò prodeſſe non vult, prout additur in *cit. c. 1. in fine.*

IV. Ubi notandum primò, quòd teſtis, occultando veritatem, eſt falſarius, & tenetur de falſo, quando interrogatus à Judice ſuper certo articulo, dicit, ſe nihil ſcire, vel quando juravit, ſe dicturũ puram, & meram veritatem, & illam tacendo ſuppreſſit. Secùs eſt, ſi juravit ſolùm ſimpliciter, ſe ad interrogata reſponſurum, tunc enim, ſi non interrogatus taceat veritatem, non tenetur de falſo, *Arg. c. Cùm dilecti 18. de accuſat.* quia ſatis eſt, quòd reſpondeat ad interrogata, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. Farinac. in praxi crim p. 2. tr. de teſtibus, q. 67. n. 230.* ubi *n. 231.* id limitat, dummodo dolosè, & ſcienter tacuerit veritatem, ſecùs ſi ſine dolo.

Notandum prætereà, crimen falſi committit is, qui ſubornat teſtem, ſive donis, aut pretio corrumpit, ad dicendum falſum teſtimonium, vel ſcienter producit in judicio falſum teſtem, vel utitur dicto falſi teſtis, *Clarus c. l. n. 2. & 4.* Item teſtis, qui in ſua depoſitione dicit ſe non recordari de eo, de quo reverà recordatur, vel ſaltem poteſt, ac debet veriſimiliter recordari, tenetur de falſo. Secùs eſt, ſi probabiliter non recordetur, quia probabilis oblivio teſtem à falſo excuſat, *Farin. c. l. n. 224.* Similiter teſtis, qui deponit obſcurè, verſutè, vel per malitiam, eò fine, ut ejus depoſitio producenti non proſit, tenetur de falſo, *Farin. c. l. n. 225.* apud quem plura de hoc videri poſſunt.

V. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna teſtis falſum deponentis in judicio? Reſp. Jure Civili eadem pœna ſtatuta eſt in teſtes falſos, quæ in alios falſarios, de qua §. præcedente. At verò de Jure Canonico, ſi Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſaverit (ſive falſas litteras ſcripſerit) aut falſum teſtimonium dixerit, ab Officij honore in perpetuum deponi, & in Monaſterium detrudi debet ad agendam pœnitentiam, & ibi quamdiu vixerit, Laicam tantùm Communionem accipiat, ex Decreto Concilij Agathenſis c. 50. quod refertur in *c. Si Epiſcopus 7. diſt. 50.* quæ pœna locum habet, ſive in civili, ſive in criminali cauſa, Clericus dicat falſum teſtimonium, *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 97. n. 1.* ubi tamen addit, gravius eſſe puniendum Clericum, qui in cauſa criminali falſum teſtimonium dicit, quàm qui in civili.

VI. Limitatur autem primò, quòd hæc pœna ordinaria teſtis falſi ſolùm habeat locum, ſi Clericus de hoc crimine directè ſit accuſatus, & convictus, vel in jure confeſſus; ſecùs verò, ſi incidenter ſolùm de eo conſtet, ut quia contra Clericum productum in

teſtem

teſtem oppoſita fuit exceptio falſitatis, & probata, quia tunc non debet deponi, nec etiam propter hoc infamari, ſed tantùm repelli à teſtimonio, *Diaz. c. l.* Limitatur ſecundò, quando falſitas non eſt commiſſa circa ſubſtantialia cauſæ, ſed ſolùm circa accidentalia, & extrinſeca, tunc enim pœna ordinaria locum non habet, ſed ſolùm extraordinariè, ad arbitrium Judicis puniendus eſt, *Clarus cit. §. Falſum. n. 9. Salzedo c. l. in addit. lit. A. V. Detrudatur. §. Secundò excuſabitur.* Tertiò quando falſitas non eſt nociva, ſive nemini præjudicat, tunc enim non pœnâ ordinariâ puniri poteſt falſarius, ſed ſolùm extraordinariâ, arbitrio Judicis, *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 306. n. 21. Clarus cit. §. Falſum. n. 35. Salzedo c. l. in addit.* Quartò quando falſitas eſt commiſſa per errorem, vel ignorantiam, abſque dolo, ſine quo hoc crimen non committitur, *Clarus c. l. n. 33. Salzedo c. l. in addit.* Quintò pœna hæc ordinaria falſi imponenda eſt, quando judicio ordinario, & per accuſationem proceditur: ſecùs ſi per inquiſitionem, quia tunc pœnâ extraordinariâ, ad arbitrium Judicis, plectuntur falſarii, *c. Inquiſitionis. 21. de accuſat. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 313. n. 1. Salzedo c. l. in addit.* Addunt aliqui ſextò, non eſſe locum pœnæ ordinariæ, quando Clericus falſum teſtimonium dixit, non interpoſito juramento. Sed contrarium verius videtur: nempe poſſe eum puniri pœnâ falſi, perinde ac ſi juraſſet, cùm etſi non jurârit, ſit tamen depoſitio falſa, *Clarus c. l. n. 11. Salzedo c. l. in addit*, & alii communiter.

VII. Porro Clericus, qui dixit falſum teſtimonium coram Judice ſeculari, non poteſt ab eo puniri, nec corporaliter, nec mulctâ pecuniariâ, nec principaliter, nec incidenter, ob defectum omnis juriſdictionis in illum, *arg. c. 2. de foro compet. Covarr. pract. qq. c. 18. n. 8. Clarus §. fin. q. 38. n. 14. Salzedo cit. c. 97. in addit. lit. C. V. Non poteſt puniri:* qui tamen addunt, quòd Judex Laicus bene poteſt in cauſa civili cognoſcere de falſitate, quam Clericus coram eo commiſit, non quidem ad effectum puniendi Clericum, ſed ad expediendam cauſam, quæ coram ipſo controvertitur. Contrà verò, ſi Laicus falſum teſtimonium protulit coram Judice Eccleſiaſtico, poterit ab utroque Judice, Eccleſiaſtico, & ſeculari puniri, & erit inter illos locus præventioni, *Clarus c. l. n. 15. Covarr. c. l. Salzedo c. l. in addit.*

VIII. Utrùm autem etiam pœnâ falſi ſit plectendus, qui teſtimonii dicendi causâ contra aliquem, pecuniam accepit, etſi verum depoſuit, dubitatur? Affirmat communior ſententia *DD. Mynſing. centur. 6. obſ. 67.* & alii apud *Harprecht in §. Item lex Cornelia de falſis Inſtit. de public. Iudic. n. 15.* & habetur in *l. 1. §. Sed etſi quis. ff. Ad leg. Cornel. de falſ.* quia venale teſtimonium non eſt teſtimonium veritatis, *c. Nolite. 86. cauſ. 11. q. 3. c. ult. cauſ. 14. q. 5.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbitr. jud. caſu 310. n. 6.* quia talis non immutat veritatem, ſed eam potiùs confirmat, ideóque non pœnâ ordinariâ falſi, ſed extraordinariâ, arbitrio Judicis, coërceri debet. Videri poſſunt, quæ de hoc dicta ſunt *lib. 2. Decret. tit. 20. n. 13.* Non tamen pœnâ falſi ordinariâ afficiendus eſt, qui quod affirmavit, extra judicium, poſtea in judicio contrarium eſt teſtatus, quia nullâ lege id ſtatutum reperitur, ſicut prius, ſed mitiùs, & extraordinariè plectendus eſt, *Menoch. caſu 312. n. 2. Clarus §. Falſum. n. 5.* Ubi addit, aliud eſſe, ſi quis deponat in judicio contrarium ejus, quod in alio judicio, vel etiam in eodem priùs teſtatus fuerat, talis enim puniri debet tanquam falſarius.

Prædictis addendum, quòd etiam Judex verbo, ſeu dicto crimen falſi committat, & ut falſarius puniatur, ſi pecuniâ corruptus, vel aliàs dolo malo contra leges, & Conſtitutiones ſententiam tulit, *l. 1. §. Sed etſi Iudex. ff. de lege Cornel. de falſ. Harprecht c. l. n. 9.* Item Advocatus, qui parti adverſæ cauſam prodit, ut falſarius puniendus eſt, *l. 1. §. 1. ff. eod.*

§. III.

Quibus modis falſentur Reſcripta, ſeu Litteræ Sedis Apoſtolicæ?

IX. De his agitur in *c. Licèt. 5. h. t.* Ubi ab Innocentio III. recenſentur novem modi, ex quibus cognoſci poteſt falſitas in Litteris Apoſtolicis. Primus eſt, ut falſa Bulla, ſeu falſum ſigillum falſis Litteris apponatur. Secundus, ut filum ex vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immiſſum falſis Litteris inſeratur, ſcilicet vera Bulla. Tertius, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, inciſum, cum vera Bulla, falſis Litteris immittatur, ſub eadem plicatura, cum filo ſimilis canabis, reſtauratum. Quartus, cùm à ſuperiore parte Bullæ, altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum Litteris falſis inſerta, reducitur infra plumbum. Quintus, cùm Litteris (ſcilicet veris) bullatis, & redditis (per eos, qui ſunt ad officium deputati) in eis aliquid per raſuram tenuem immutatur (quia raſa ſcriptura falſa præſumitur, & tanquam falſa rejicitur, *Maſc. de probat. concl. 1254. in princ.*) Sextus, cùm ſcriptura Litterarum, quibus fuerat appoſita vera Bulla, cum aqua, & vino abolita, ſeu deleta, eadem charta, cum calce & aliis, juxta conſuetum artificium dealbata, iterum inſcribitur. Septimus, cùm chartæ, cui fuerat appoſita vera Bulla, abolitæ, vel abraſæ, alia ſubtiliſſima charta ejusdem quantitatis ſcripta tenaciſſimè conglutinatur. Octavus, qui ſcienter Litteras de manu Papæ, vel Bullatoris ejus, non recipiunt, contra Conſtitutionem Apoſtolicam (in *c. Dura. 4. h. t.*) Nam illi etiam à crimine falſitatis non reputantur immunes, ut habetur in *cit. c. Licèt. §. Eos etiam.* Nonus, qui accedentes ad Bullam falſas Litteras cautè projiciunt ſub vera Bulla, ut cum aliis ſigillentur. Sed hæ duæ ſpecies falſitatis non poſſunt facilè deprehendi, niſi vel ex modo dictaminis, ſeu ſtylo dictandi, vel ex forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ falſitas cognoſcatur, *cit. c. Licèt. §. Illos quoque.* In cæteris autem falſitas faciliùs poterit cognoſci, ut in adjunctione filorum, vel collatione Bullæ, vel motione, vel obtuſione: præſertim ſi Bulla non ſit æqualis, ſed alicubi magis tumida, & alibi magis depreſſa, *cit. c. Licèt. § fin.* Explicatio hujus c. videri poteſt apud *Hoſtienſ. hic & Ioann. Andr.*

Hinc colligitur primò, multos modos eſſe conferendi ſcripturam cum ſcriptura, dum non ſolùm

ſit comparatio litteræ cum littera, ſed etiam chartæ, & dictaminis, quia Curiales habent certum modum dictandi non ita facilè ab aliis imitabilem: item in forma ſcripturæ, & qualitate chartæ.

Colligitur ſecundò, ſuſpicio falſitatis oritur contra Bullam, aut ſigillum, quando ſignum per omnia non eſt ſimile vero ſigillo, *Abb. hic not. 1. & 2.*

X. Porro modus octavus falſandi Litteras Apoſtolicas habetur clariùs expreſſus in *c. Dura. 4. h. t. junct. Gl. in caſu.* Nam quia Clerici, & alii recipiebant Litteras in Curia Romana à quibuscunque, ob quod falſitatis periculum imminebat, ideo ſtatuit Innocentius III. & ſub pœna excommunicationis, ac ſuſpenſionis ab Ordine, & beneficio, diſtrictè inhibuit, ne quis apud Sedem Apoſtolicam exiſtens, Litteras Papæ (etiam veras, ſive verâ Bullâ ſigillatas, *Hoſtienſ. hic V. Noſtras*) recipiat, niſi de manibus ipſius Papæ, vel illorum, qui ad hoc officium, de mandato Papæ, ſunt deputati. Si verò perſona tantæ auctoritatis fuerit (v. g. Epiſcopus, vel alius magnus Prælatus) ut ipſum deceat per nuntium (ſpeciale ad hoc mandatum habentem, *Gl. hîc V. eod.*) Litteras recipere; ad Cancellarium, vel ad ipſum Papam mittat nuntium idoneum (non hæreticum aut excommunicatum, qui reſcriptum à Papa impetrare non poteſt, *l. 2. C. de ſum. Trinit. c. Poſt ceſſionem. 7. de probat.* niſi Princeps ex certa ſcientia tales Litteras concedat, juxta *l. Univerſis. 6. C. de precib. Imper. offerend. Hoſtienſ. hîc V. Idoneum*) per quem Litteras Apoſtolicas, juxta formam, ſeu modum prædictum, recipiat. Si quis autem hujus mandati transgreſſor extiterit (ſcienter, & malitiosè, *Hoſtienſ. hic V. Transgreſſor*) ſi laicus fuerit, excommunicationi ſubjaceat: ſi Clericus, ab officio, & beneficio ſuſpendatur.

XI. Notandum primò, qui recipiunt Litteras ab alio, quàm à Papa, vel Officialibus ejus, non exiſtentes apud Sedem Apoſtolicam, non incurrunt pœnam hîc præſcriptam: Sedes autem Apoſtolica dicitur eſſe, ubi eſt Papa, & Curia ejus, ſive ſit Romæ, ſive alibi, *Hoſtienſ. hîc V. apud Sedem, & Abb. n. 2.* Si verò in Curia exiſtat, & Litteras recipiat ab alio, pœnam hanc incurrit, ſive impetret pro ſe, ſive pro alio, *Abb. hic num. 7.* quia olim ſæpe falſabantur Litteræ Apoſtolicæ in Curia.

Notandum ſecundò, Excommunicatio, quæ hîc infligitur in recipientes Litteras ab alio, quàm à Papa, vel ejus Officialibus, ipſo jure, ſeu facto incurritur: ſuſpenſio verò per ſententiam ferendam à Judice, *Hoſtienſ. hîc V. Subjaceat, & V. Suſpenſione damnetur. Abb. n. 8.* quamvis *Gl. & DD.* varient. Porro *Hoſtienſ.* hîc putat, Clericum transgredientem hunc Canonem eſſe non ſolùm ſuſpenſum, ſed etiam excommunicatum, ſicut eſt laicus, quia graviùs peccat: *Abb.* tamen *hîc n. 10.* probabiliùs ait, eſſe tantùm ſuſpendendum, quia in pœnis mitior interpretatio facienda eſt, nec debet quis duplici pœnâ coërceri, niſi id exprimatur.

Notandum tertiò, hodie hæc Conſtitutio non ſervatur, nec ejus pœna ligat, quia quilibet in Curia exiſtens, etiam parvæ auctoritatis, mittit ad Bullatorem, & Litteras Apoſtolicas recipit, Papâ id ſciente, & tolerante, *Silveſt. in ſumm. V. Excommunicatio. 7. n. 8. in fine,* & DD. communiter apud *Barboſ. in Collect. hic n. 2.*

XII. Præterea in *cit. c. Dura. §. Adjicientes. h. t.* ſtatuitur, ut Prælati Eccleſiarum generalem excommunicationis ſententiam promulgent, quã per ſingulas Parochias faciant frequentiùs innovari: quòd ſi quis falſas Litteras ſe habere cognoſcit: (ignorans ergo non ligatur, niſi forſan eſſet craſſa ignorantia, *Hoſtienſ. hîc V. Cognoſcit.*) infra XX. dies (in quibus deliberet ſuper Litteris, *Gl. hic V. dies & Hoſtienſ.*) Litteras illas aut deſtruat, aut reſignet, (coram Judice, ſi coram ipſo fuerunt exhibitæ, vel aliàs coram tali, qui poſſit prodeſſe, & non obeſſe, *arg. c. Hoc videtur. 8. cauſ. 22. q. 5. Gl. hîc V. Reſignet & Hoſtienſ.*) ſi pœnam illam excommunicationis voluerit evadere: quam nullus relaxare præſumat, ſine ſpeciali mandato Papæ, niſi in mortis articulo: & ſi abſolutio contra hoc præſumpta fuerit, nullam habeat firmitatem.

XIII. Ubi notandum primò, hanc excommunicationem incurrunt, qui falſas Litteras, ſcilicet Apoſtolicas, de quibus in hoc c. eſt ſermo, ſe habere cognoſcunt, eáſque infra XX. dies non deſtruunt, vel reſignant, etiamſi ipſi falſarii non fuerint, neque iis uſi fuerint, vel animo utendi penes ſe illas habeant, quia retentio earum, vel conſervatio abſolutè prohibetur. Et quamvis illa excommunicatio non ſit lata per Jus, ſed ferenda per Prælatos Eccleſiarum; tamen poſtquam lata eſt, ejus abſolutio reſervata eſt S. Pontifici, *Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 2. num. 49.*

Notandum ſecundò is, qui excommunicationem tulit, ſive promulgavit, ut in hoc caſu Epiſcopus, non poteſt ab ea abſolvere, quia Papa id prohibuit, quando enim Papa aliquid ſibi ſpecialiter reſervat, aliis hoc ipſo denegat facultatem diſponendi quippiam de illo, *Gl. in cit. c. Dura in notat. & in fine h. t.*

XIV. Cæterùm præter modos ſuprà allatos falſandi Litteras Apoſtolicas, adhuc alius refertur in *c. Quàm gravi. 6. h. t.* Nam ut habetur in *Gl.* in caſu & integra lectione hujus cap. quidam Epiſcopus coram Legato Sedis Apoſtolicæ, accuſatus de quibusdam criminibus, renunciavit Epiſcopatui, qui poſtmodum ad Sedem Apoſtolicam accedens, quasdam Litteras nomine ejusdem Sedis datas, ad ſuum Archiepiſcopum reportavit, in quibus continebatur, ut ipſum reſtitueret in Eccleſia ſua, altero ſubſtituto inde remoto, quod & fecit Archiepiſcopus. Sed rex illius loci (Cardulæ) non credens illas Litteras à Sede Apoſtolica emanâſſe, præcepit, ut Litteræ illæ, & ipſe impetrans ad Sedem Apoſtolicam mitteretur, & præſentaretur. Papa Innocentius III. viſis Litteris, quæ ſuo nomine, ipſi Archiepiſcopo fuerant præſentatæ, reſcribit eidem, quòd in eis Litteris, tam in continentia (id eſt, in forma ſtyli conſueti, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) quàm in dictamine, falſitatem invenit, ideóque admiratus ſit, quòd Litteras illas à Sede Apoſtolica emanâſſe credidit: cùm ipſe ſcire debeat, conſuetudinem, ſive ſtylum conſuetum Apoſtolicæ Sedis in ſuis Litteris talem eſſe, ut Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, fratres: cæteros autem, Reges, Principes, vel alios cujuscunque Ordinis, di-

gnita-

» gnitatis vel conditionis, filios in ſuis Litteris appel-
» let: & quando Papa uni tantùm perſonæ ſcribit,
» nunquam loquitur in plurali, *vos vel veſter*, appel-
» lando. At verò in falſis Litteris Archiepiſcopo
» huic præſentatis, ipſe dilectus in Chriſto filius vo-
» cabatur, cùm in aliis Litteris, quas aliquando ei-
» dem Papa transmiſit, videre potuerit, ipſum ve-
» nerabilem fratrem appellatum fuiſſe. Quare man-
» dat Papa dicto Archiepiſcopo, ut Litteras Apoſto-
» licas ſic ſtudeat intueri, tam in Bulla, filo & char-
» ta, quàm in ſtylo, ut veras pro falſis, vel falſas pro
» veris Litteris nullo modo admittat.

XV. Notandum primò, attendendus eſt ſtylus Romanæ Curiæ, nam Litteræ, quæ emanant contra, vel præter ſtylum, præſumuntur falſæ, ut colligitur ex *cit.* c. *Quàm gravi*, *Abb. ibid. n. 2. & Barboſ. n. 3.* ſtylus enim pro lege ſervatur.

Notandum ſecundò, quando Papa ſcribit Epiſcopis, vel iis Superioribus, appellare ſolet eos fratres, quaſi Papa non ſit eis major, ſcilicet quoad poteſtatem Ordinis, nam quoad poteſtatem adminiſtrationis, ſeu juriſdictionis eſt eis major. c. *In Novo. 2. & ibi Gl. V. Pari diſ. 21.* Alios verò appellat filios, etiam Sacerdotes, quaſi ſit eis major & Ordine, & adminiſtratione, *Abb. hîc n. 3.* Quòd ſi Papa permixtim, ſive in genere loquatur de Cardinalibus, appellat eos Venerabiles fratres: ſi autem ſigillatim de ſingulis loquatur, Cardinales Epiſcopos appellat fratres, reliquos verò filios, ut patet ex c. *Licèt. 49. de teſtib.* Item Reges appellat chariſſimos filios: reliquos verò Principes dilectos filios, quaſi ſe inferiores: Judæos verò, & alios Infideles non appellat filios, *Abb. hîc n. 4.* quando verò Prælati inferiores Papâ ſcribunt ſubditis ſuis Clericis, debent eos appellare fratres, vel ſocios, *arg. c. 1. de Exceſſ. Præl.* & ſubditi Prælatos ſuos patres, *Gl. pen. hîc & Abb. n. 5.*

§. IV.

An Litteræ Papales, ob raſuram modicam, in eis factam, poſſint argui falſitatis?

XVI. Assertio 1. Si raſura, etiam tenuis & modica, v. g. paucarum litterarum in Reſcriptis Apoſtolicis facta ſit in loco ſuſpecto, veluti in narratione juris, in propriis nominibus Judicum, in annotatione Datæ, vel Indictionis, juxta c. *Inter dilectos. 6. de fide Inſtrum.* c. *Cùm venerabilis. 7. de Relig. domib.* tunc tales Litteræ Papales probantur, & redduntur falſæ, *Gl. in c. Licèt. 5. V. Tenuem. h. t.* Et ſic intelligi debet, quod habetur in *cit.* c. *Licèt.* ubi quinta ſpecies falſitatis ponitur, *Cùm in Litteris Apoſtolicis aliquid per raſuram tenuem immutatur*, ſcilicet in loco ſuſpecto, ut explicat *Gl.* & infrà magis declarabitur. Porro ſi per mutationem etiam unius litteræ, vel ſyllabæ in Litraris Apoſtolicis, immutetur ſenſus à Papa intentus, quia ex mutatione facta aliquid in eis aſſeritur, vel negatur, quod ipſe non intendebat, vel tacetur aut omittitur, quod ipſe proferre intendebat, tunc gravis culpa contrahitur, & conſequenter etiam pœna in falſarios decreta, quia gravitas hujus peccati, non in litteris aut apicibus, ſed in ſenſu conſiſtit, *Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 2. n. 46.*

XVII. Assertio 2. Si raſura modica, ſeu paucarum litterarum in Litteris Papalibus facta ſit in loco non ſuſpecto, ea non probat, nec reddit falſas tales Litteras, prout ſumitur ex c. *Ex conſcientia. 9. &*
ult. h. t. junct. Gl. in caſu, nam cùm quidam im- »
petrâſſet Litteras Apoſtolicas contra ſuum Adverſa- »
rium, ſuper quadam Eccleſia: Adverſarius ille in »
judicium vocatus, poſtulavit ſibi fieri copiam re- »
ſcripti, quo viſo, cœpit illas Litteras arguere de vitio »
falſitatis; obligando ſe ſub periculo amittendi cau- »
ſam ſuam, ſeu beneficium, ad probandum, quòd »
Litteræ illæ eſſent falſæ: quas Judex miſit ad Papam, »
ut per eum ſciret, an Litteræ illæ verè falſitatem con- »
tineant? Papa Innocentius III. Litteras illas diligen- »
ter inſpiciens, nullum in eis ſignum, vel ſuſpicio- »
nem falſitatis invenit, niſi paucarum litterarum ra- »
ſuras, quæ nequaquam ſapientis animum in dubi- »
bitationem inducere debuerunt. Unde mandat »
Papa, ut ſi conſtiterit, prædictum Adverſarium ſe »
obligâſſe ſub periculo ſuæ cauſæ, quòd Litteras illas »
falſas eſſe probare vellet, ipſi ſuper dictâ Eccleſia »
ſilentium indicatur, cùm quilibet ad renunciandum »
dum juri ſuo liberam habeat facultatem. »

XVIII. Porro ad clariorem hujus c. intelligentiam notandum primò, in propoſito tres caſus eſſe diſtinguendos, ut notat *Fagn. in Collect. c. ult. h. t. n. 6. & ſeqq.* Vel enim certum eſt, raſuram eſſe factam in Litteris Apoſtolicis à Cancellario, vel alio ex Officialibus Curiæ: & tunc non inducitur falſitas, etiamſi raſura facta eſſet in loco ſuſpecto, *Abb. hîc n. 4. Fagn. n. 6. in fine.* Poſſunt autem Litteræ Bullatæ radi, & corrigi ab Officialibus Curiæ, quando non concordant cum ſupplicatione, ſeu matrice, vel quando minùs bene ſunt expeditæ, *Fagn. hîc n. 7.* Vel conſtat raſuram eſſe factam ab impetrante aut utente Litteris Apoſtolicis: & tunc radens eſt falſarius, etiamſi raſura ſit modica, unius tantùm ſyllabæ aut litteræ, *cit. c. Licèt, & ibi Gl. V. Tenuem*, & tametſi facta ſit in loco non ſuſpecto, & ſive fuerit nociva, ſive non, *Abb. hîc n. 4. Fagn. n. 8.* & alii apud ipſum. Vel denique dubium eſt, à quo ſit facta raſio: & tum raſura paucarum litterarum facta in loco non ſuſpecto, ut in narratione facti, etſi per illam non ſit inducta ambiguitas nominis, ſeu dictionis, non reddit Litteras falſas, *cit. c. ult. h. t.* in quo licèt indefinitè dicatur, raſuram paucarum litterarum non inducere ſuſpicionem falſitatis, tamen communiter intelligitur à Doctoribus, ſi hujuſmodi raſura non ſit in loco ſuſpecto, ut patet ex ſumma ejuſdem cap. & ex c. *Ex litteris. 3. de fide Inſtrum.* Secùs ſi in loco ſuſpecto, *Fagn. hîc n. 14.* Ratio eſt, quia quando raſura reperitur in loco ſuſpecto, præſumitur in dubio per impetrantem, ſeu utentem facta, & ideo talibus Litteris fides non habetur: ſecùs ſi in loco non ſuſpecto reperiatur, tum enim præſumitur facta per Officialem Papæ, *Abb. hîc n. 4. & Fagn. n. 15.* Item reſcriptum redditur falſum, ſi raſura facta ſit diversâ, ſive alienâ manu ab eo, cui hoc commiſſum non eſt, etiam in loco non ſuſpecto, & quantumvis modica ſit: ſecùs ſi eâdem manu, ſive illius, qui Litteras ſcripſit, vel cui hoc miniſterium commiſſum fuit, tunc enim non obeſt raſura, in quocunque loco fuerit facta, *Hoſtienſ. hîc V. Raſuras, Abb. hîc n. 4.* & ejus *Gloſſator lit. C. Fagn. n. 19.* In dubio autem, ſi raſura reperiatur facta in ſuſpecto loco, præ-

ſumitur

ſumitur ſcripta diverſa manu, & ideo reddit Litteras falſas: ſi verò in loco non ſuſpecto, eâdem manu facta præſumitur, *Abb. hîc n. 4. & Fagn. n. 20.*

XIX. Prædicta autem procedunt, ſi Litteræ Apoſtolicæ redditæ ſint apertæ, ſecùs ſi clauſæ, quia tunc non nocet raſura, in quocunque loco ſit facta, *Gl. in cit. c. Licèt. V. Tenuem. h. t. Fagnan. in cit. c. ult. num. 21. eod.* niſi character in loco raſuræ eſſet valde difformis ab alia ſcriptura: præſertim ſi eſſet magna, & notabilis raſura, & in loco ſuſpecto, nec fieret mentio intus de correctione facta, tunc enim præſumeretur falſitas interveniſſe, *Fagnan. hîc num. 22.*

Notandum ſecundò, poteſt quis ſe obligare ad pœnam amittendi beneficium ſuum, *arg. c. Cùm dilectus. 32. ibi: qui ſe ad hanc pœnam (ſi in probatione deficeret) obligavit*, & valet iſta obligatio in præjudicium ſe obligantis, quamvis Superior poſſit illam non acceptare, juxta c. *Admonet. 4. & c. Quod in dubiis. 8. de renunc. Abb. hîc n. 3.*

XX. Sed jam hîc ulteriùs quæritur, an ſententia à Judice lata, auctoritate falſarum Litterarum Papalium, ſit valida, & executioni mandanda? Reſp.
» de hoc agitur in *c. Super eo. 2. h. t.* Ubi habetur,
» quòd quædam ſententia lata fuit, auctoritate fal-
» ſarum Litterarum (nempe à Judice delegato à Pa-
» pa per falſas Litteras) & ille, pro quo lata fuit ſen-
» tentia, impetravit, ut executio ſententiæ fieret per
» Epiſcopum Vigorienſem, qui cùm citâſſet partes,
» ut ſententiam executioni mandaret, oppoſitum
» fuit coram illo, quòd cùm illa lata ſit auctoritate
» falſarum Litterarum, non debeat executioni man-
» dari. Epiſcopus, viſis illis Litteris, noluit eas exe-
» cutioni mandare, ſiquidem falſæ eſſent. Unde
» conſuluit Papam Lucium III. qui commendat
» ipſius prudentiam, quòd noluerit ſententiam il-
» lam latam ex falſis Litteris executioni mandare: eſ-
» que præcipit, ut quoties aliqua ſcripta, ſeu Litte-
» ras ſub nomine Papæ emanantes, redarguendas
» viderit falſitatis, nullam eis fidem adhibeat, &
» quod per ipſas mandatum fuerit, non obſer-
» vet, ſed eum, qui illas præſentavit, faciat deti-
» neri.

XXI. Ubi notandum primò, ſententia lata ab eo, qui juriſdictionem accepit per Litteras falſas, ſive vi falſi reſcripti delegatorii, eſt ipſo jure nulla, ob defectum juriſdictionis, quam falſæ Litteræ tribuere non poſſunt, *c. Ad probandum. 24. de ſent. & re judic. l. Sicut proponis. 6. C. Quomodo & quando Iudex &c. Gl. hîc V. Falſarum, & Hoſtienſ.* Ubi dicunt, quòd ſine præfinitione temporis retractanda eſt ſententia falſa, quia ipſo jure eſt nulla, & quod ob talem ſententiam per errorem ſolutum eſt, repeti poteſt, *l. 1. & 2. C. Si ex falſ. inſtrum. Gl. fin. hîc.* Secùs eſt, ſi Judex aliàs habeat juriſdictionem, & falſitas concernat tantùm merita cauſæ, eò quòd ſententia ſit lata per falſos teſtes, vel falſa inſtrumenta, quia tunc ſaltem regulariter, & ordinariè, ſententia tenet, ſed reſcindenda eſt per reſtitutionem in integrum, juxta *l. Divus. 33. ff. de re judic. Hoſtienſ. hîc in princ. & Fagn. n. 2.*

Notandum ſecundò, merus executor poteſt admittere exceptionem, ſi objiciatur, ſententiam eſſe nullam, eò quòd lata ſit per falſas Litteras, & differre executionem, donec referatur Superiori, *Gl. hîc V. Executioni & Abb. n. 2.*

Notandum tertiò, ſuſpectus de falſitate poteſt capi, & detineri, donec de veritate conſtet, *Abb. hîc num. 3.*

§. V.

De pœnis Iure ſtatutis in falſantes Litteras aut Bullas Apoſtolicas.

XXII. Quæritur primò, quas pœnas incurrant falſantes Litteras, ſeu Bullas Papales, aut qui iiſdem utuntur? Reſp. de his agitur in *c. Ad falſariorum. 7. h. t.* Ubi ad falſariorum confundendam ma- »
litiam, ſtatuit Papa Innocentius III. de Concilio »
fratrum ſuorum (nempe Cardinalium) ut qui Lit- »
teris Apoſtolicis uti voluerint, eas diligenter exa- »
minent; quia ſi falſis Litteris ſe uſos eſſe dixerint »
ignoranter, pœnas evitare non poterunt inferiùs »
poſitas. Nam ipſe Papa excommunicationi ſup- »
poſuit omnes falſarios Litterarum Apoſtolicæ Se- »
dis, qui per ſe, vel per alios, vitium falſitatis exer- »
cent, cum omnibus, fautoribus, & defenſoribus »
ſuis: ſtatuens, ut Clerici, qui falſarii fuerint depre- »
henſi, omnibus officiis, & beneficiis perpetuò ſint »
privati, ita videlicet, ut qui per ſe vitium falſitatis »
exercuerint, poſtquam per Eccleſiaſticum Judi- »
cem fuerint degradati, ſeculari poteſtati tradan- »
tur, ſecundùm Conſtitutiones legitimas, ſive Ci- »
viles puniendi: per quam, & laici ſi fuerint, de »
falſitate convicti, legitimè puniantur. »
Illi verò, qui ſub nomine Papæ, Litteris falſis »
ab alio impetratis utuntur, ſi Clerici fuerint, offi- »
ciis & beneficiis Eccleſiaſticis ſpolientur: ſi laici »
fuerint, tamdiu maneant excommunicati, donec »
competenter ſatisfaciant: ita nimirum, ut & in »
Clericis, & in laicis malitia graviùs puniatur, quàm »
negligentia. Idémque obſervandum eſt in his, qui »
falſas litteras impetrant. »

XXIII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, volentes uti Litteris Apoſtolicis debent priùs eas diligenter examinare, utrùm ſint veræ, & tunc utantur illis, ſi voluerint: aut falſæ, & tunc nullo modo utantur: aut ſuſpectæ, & tunc etiam illis non utantur, *c. Inter dilectos. 11. §. Verùm, de exceſſib. Prał.* niſi poſtea certificentur, quòd veræ ſunt, *Hoſtienſ. hîc V. Examinent.* quòd ſi hanc diligentiam non adhibuerint, in dolo eſſe videntur, ſine quo falſum non committitur, *l. Nec exemplum. 20. C. h. t.* Vel ſaltem affectare ignorantiam cenſeri poſſunt, *c. ult. §. Si quis verò de clandeſt. deſponſ.* Unde talis ignorantia craſſa, & ſupina dici poteſt, quæ non excuſat, *c. pen. de Clerico excommunic. Gl. hîc V. Examinent. & Hoſt.* quamvis enim in delictis præſumatur ignorantia, & dolus probari debeat, *l. Quoties. 18. §. Qui dolo. ff. de probat.* tamen id non procedit, quando præcedere debet diligens inquiſitio, ut in hoc caſu, auctoritate hujus Conſtitutionis, tum enim non excuſat ignorantia, quia fuit in culpa, non priùs examinando. *Gl. hîc V. Dixerint, & Innocentius.*

XXIV. Notandum ſecundò, pœnas hujus Decretalis ſolùm incurrunt Clerici falſantes Litteras Papæ,

Papæ, non item falſantes litteres Imperatoris, vel alterius Principis, quia hoc cap. non loquitur, niſi de falſantibus Litteras Papæ, & in pœnis benignior pars eſt eligende, *Reg. juris 49. in 6.* Et ratio eſt, tum quia delictum Clerici falſantis litterss Papæ gravius eſt, quàm falſautis Litteras Principis ſecularts, ratione eminentioris dignitatis Pontificiæ, *Arg. c. Solitæ 6. de majorit. & obed. §. Atrox Inſtit. de injuriis.* Tum quia Clericus non eſt ſubditus Imperatori, ſed Papæ: longè autem gravius eſt crimen commiſſum in perſonam Principis, cui delinquens eſt ſubjectus, quàm in extraneum, cui non eſt ſubditus, *l. Omnes 6. § 1. ff. de re militari. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 151. n. 22.* ubi ait, quòd Clericus falſificans Litteras Imperatoris non ſit tradendus Curiæ ſeculari. Quamvis *Gl. hic V. Legitimas,* videatur velle, quòd pœnæ hujus cap. etiam locum habeant in falſantibus Litteras Principis ſecularis, ſed prius eſt probabilius. Multò minùs incidunt in pœnas hujus Decretalis falſarij Litterarum Epiſcopi, vel etiam Nuncij Sedis Apoſtolicæ: nec ob eandem rationem, falſarij Litterarum S. Pœnitentiariæ, quie non ſunt litteræ Papæ, ſed ejus Commiſſarij conſtituti vivæ vocis oraculo, *Navarr. in man. c. 27. n. 62. Diaz. in pract. crim. Can. §. Falſarij, c. 120. in addit. §. Et nota in fine*; quamvis contrarium quoad falſantes Litteras S. Pœnitentiariæ, teneant plures DD. apud *Farinac. cit. q. 151. n. 24.*

XXV. Notandum tertiò, quamvis ad incurrendas pœnss hujus Decretalis non videatur ſufficere unicus actus falſitatis, ſed quòd requiratur iteratio ectuum, prout aliqui DD. colligunt ex *cit. c. Ad falſariorum,* ibi: *Vitium falſitatis exercentes, h. t.* oppoſitum tamen eſt verius, quòd etiam is, qui unicâ tantùm vice, falſat litteras Papæ, omnes pœnas in hoc c. decretas incurrat, quia verbum *exercere* etiam in diſpoſitione pœnali in unico actu verificatur, ut patet ex *§. Item Lex Iulia de adulteriis Inſtit. de publ. judic. Farinac. cit. q. 151. n. 31.* ubi ait, id ita practicari, *Fagn. hic n. 28.*

Notandum quartò, pœna generalis omnium, qui litteras Apoſtolicas falſant, ſive per ſe, ſive per alios, eſt, quòd unâ cum fautoribus, ac defenſoribus ſuis, ſunt ipſo jure, ſeu facto excommunicati, ut patet ex *cit. c. 7.* ibi: *Anathematis vinculo decernimus innodatos, h. e.* qui eſt Canon latæ ſententiæ, *Gl ibi V. In notatis, & Hoſtienſ. V. Eod.* Et cùm in textu dicatur generaliter, omnes falſarios Litterarum Papalium, ſequitur hanc pœnam excommunicationis infligi indifferenter omnibus, ſive Clerici ſint, ſive Laici, cujus abſolutio eſt Sedi Apoſtolicæ reſervata, *Arg. c. Dura 4. §. Adjicientes, h. t. Farinac. ibid. n. 29. & 30.* & elij apud ipſum.

Notandum quintò, ſpecialis autem pœna Clericorum falſantium Litteras Papæ, eſt, quòd ſint officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis, ipſo jure perpetuò privati, *cit. c. Ad falſariorum,* ita ut ea ſtatim impetrari poſſint, & alijs conferri, tanquam vecantia, *Rebuff. in praxi benefic. tit. de modis amitt. benef. n. 48. Garc. p. 11. de benef. c. 10. n. 170.* quamvis Laici falſantes Litteras Papæ hanc pœnam privationis beneficiorum, ac dignitatum non incurrant, quia cùm hæc pœna ſolùm ſit expreſſa de Clericis, ad Laicos extendi non debet, *Fagn. in cit. c. n. 38. & 39.*

XXVI. Notandum ſextò, alia pœna ſpecialis, quæ in *cit. c.* infligitur Clericis falſantibus Litteras Papæ, eſt, quòd convicti de hoc crimine, poſt degradationem eorum, per Judicem Eccleſiaſticum factam, tradendi ſunt Curiæ ſeculari, ſecundùm Conſtitutiones legales puniendi, ſicut Laici: quæ pœna in falſatio Reſcripti Principis eſt ſupplicium capitale, ſeu pœna mortis, propter magnitudinem criminis, *l. Ubi falſi 22. C. ad Leg. Cornel de falſ.* Idque ſpeciale eſt in hac ſpecie falſitatis, cùm aliàs regulariter crimen falſi pœnâ mortis non plectatur, *Gl. in cit. c. 7. V. Legitimas, h. t. Hoſtienſ. hic V. eod. & Abb. n. 8. Farinac. cit. q. 151. n. 4.* ubi ait, ita paſſim ſervari. Et hic eſt unus ex tribus caſibus, in quibus de Jure communi Clericus degradatur, & traditur Curiæ ſecularì, etiam non exſpectatâ ejus incorrigibilitate, videlicet crimen falſi commiſſi in Litteris Apoſtolicis, juxta *cit. c. Ad falſariorum*: Hæreſis, *c. Ad abolendam 9. de heretic.* & conſpirationis in proprium Epiſcopum, *c. Si quis 18. cauſ. 11. q. 1. Clarus §. fin. q 36. n. 36.*

Verùm hanc pœnam degradationis, & traditionis Curiæ ſecularis non incurrit Clericus, qui falſet Litteras Apoſtolicas, non per ſe ipſum, ſed per alium, quia in *cit. c. 7.* expreſsè reſtringitur ad eos, *qui per ſe falſitatis vitium exercuerint*: neque enim pœnæ ſunt extendendæ de caſu ad caſum non expreſſum, ſed potiùs reſtringendæ; hic autem caſus non reperitur in jure expreſſus, ſed potiùs excluſus per *cit. c. 7.* in quo pœna excommunicationis imponitur omnibus falſarijs, qui per ſe, vel per alios vitium falſitatis exercent: ſicut etiam pœna perpetuæ privationis ab omnibus officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis: at verò tertia pœna degradationis, & traditionis Curiæ ſecularis, ſolùm imponitur ijs, qui per ſe vitium falſitatis exercuerint: *Fagn. in cit. c. 7. n. 42. & 43.* quamvis *Hoſtienſ. ibid. V. Per ſe,* dicat ſupplendum eſſe, *vel per alios.* Sed prius magis congruit Litteræ textûs.

XXVII. Notandum ſeptimò, pœna eorum, qui falſis Litteris Apoſtolicis ſcienter utuntur, ſed illas non falſârunt, eſt, ut ſi Clerici ſint, officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis ſpolientur, id eſt, priventur per ſententiam Judicis, *cit. c. Ad falſariorum. §. Qui verò, h. t. & ibi Innocentius V. Spolientur, Hoſtienſ. V. eod. & Io. Andr. n. 4.* Si autem ſint Laici, ipſo facto ſunt excommunicati, donec competenter ſatisfaciant, *cit. §. Qui verò, Innoc. ibid. in fine, & Abb. n. 6.* idque procedit, etiamſi ab earum litterarum falſarum uſu deſiſtant infra XX. dies, quia textus in *c. Dura 4. §. fin. h. t.* non loquitur de ijs, qui falſis litteris utuntur, ſed qui penes ſe habent falſas litteras, & illas non lacerant, vel reſtituunt infra XX. dies: & tales nullam excommunicationem incurrunt, niſi latam à Judice, prout ibi dicitur. At Laici, qui ſcienter utuntur litteris falſis, ſunt ipſo facto excommunicati, *cit. §. Qui verò. Abb. ibid. n. 9. & Fagn. n. 49. & 50.*

Et hinc colligitur, tres eſſe differentias inter falſantes Litteras Apoſtolicas, & falſis litteris utentes ſcienter. Prima eſt, quia falſantes Litteras ſunt ipſo facto excommunicati, ſive ſint Clerici, ſive Laici, ut dictum ſuprà *not. 4.* utentes verò falſis litteris, ſi ſunt Laici, ſunt excommunicati, ipſo facto, & in hoc omnes conveniunt. Si verò ſint Clerici, non ſunt excommunicati, quia in *cit. §. Qui verò,* expreſsè diſtinguitur inter Clericos, & Laicos, & dicitur,

quòd

quòd Clerici falſis litteris utentes, officijs, & beneficijs ſpolientur, nullâ factâ mentione de excommunicatione: ſi verò ſint Laici, excommunicationi ſunt ſubjecti, adeóque Clerici hanc pœnam excommunicationis non incurrunt: alioquin duplici pœnâ coërcerentur, quod fieri non debet, c. *At ſi Clerici* 4. §. *fin. de Iudic.* niſi contrarium jure ſit expreſſum, & in pœnis benignior interpretatio eſt facienda. *Reg. jur.* 49. *in* 6. *Abb. in cit. c.* 7. *n* 6. Quamvis *Hoſtienſ. ibid. V. Excommunicationi*, oppoſitum teneat, quòd etiam Clerici ſint excommunicati, quia magis delinquunt; ſed prius eſt verius, quia magis congruit textui. Secunda differentia eſt, quia falſantes litteras, ſi Clerici ſint, officijs, & beneficijs ſunt ipſo jure privati, ut dictum *not.* 5. ſed utentes falſis litteris, ſunt ijs privandi per ſententiam, *cit.* § *Qui verò.* Tertia differentia eſt, quia falſantes, ſi ſint Clerici, actu ſunt degradandi, & Curiæ ſeculari tradendi, ut dictum *not.* 6. non item utentes Litteris falſis, quia his nullo jure hæc pœna eſt impoſita, ut omnes tenent, *Fagn. c. l. n.* 51.

XXVIII. Notandum octavò, in criminibus malitia graviùs punitur, quàm negligentia, *cit. c.* 7. §. *Qui verò*, *h. t.* ubi dicitur: *Ita tamen, ut in iſtis* (ſcilicet qui utuntur litteris falſis per alios impetratis, ſive Clerici ſint, ſive Laici) *& in illis* (ſcilicet Clericis, & Laicis, qui per ſe, vel per alios, falſitatem committunt) *malitia graviùs, quàm negligentia puniatur.* Quamvis etiam negligentia, ſi ſit craſſa, & ſupina, dolo comparetur, *l. Si fidejuſſor* 29. *in princ. ff. Mandati*, *Gl. fin. in cit. c.* 7. *Hoſtienſ. V. Malitia, & V. Negligentia*, & alij communiter.

Notandum nonò, ſimiliter inter eos, qui falſis Litteris Apoſtolicis utuntur, & eos, qui falſas Litteras impetrant, ſed non exercent per ſe falſitatem, diſtinguendum eſt, an id egerint per malitiam, vel per ſimplicitatem, aut ignorantiam, *cit.* § *Qui verò in fine*, nam illi magis puniendi ſunt, quàm iſti, *Io. Andr. hic n.* 5. *& Abb. in fine.* Non tamen incidunt in pœnas hujus Decretalis, qui per ſuggeſtionem falſitatis, ſive falſis ſuggeſtionibus, ſeu informationibus ſubreptitias Litteras impetrant à Papa, quia licèt tales Litteræ falſam informationem contineant, ideóque invalidæ ſint, ſunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideóque qui tales Litteras impetrant, non ſunt falſarij: puniuntur tamen in eo, quòd carere debeant omni commodo Litterarum, & in expenſas condemnantur, c. *Super litteris* 20. *de reſcript.* & inſuper tenentur ad omnia damna, & intereſſe, *Hoſtienſ in cit. c.* 7. *in fine. Suar. diſ.* 21. *de cenſur ſec.* 2. *n.* 50. *Fagnan. in cit. c.* 7. *n.* 54. *&* 55.

XXIX. Notandum decimò, falſarij Litterarum Apoſtolicarum, etiam occulti, incurrunt pœnas, quæ ipſo jure infliguntur, ut pœna excommunicationis, & privationis officiorum, ac beneficiorum, eo ipſo, quòd crimen commiſſum eſt, ſive criminaliter, ſive civiliter actum fuerit. At verò pœnas, quæ per Judicem infligendæ ſunt, ut eſt pœna degradationis, & traditionis Curiæ ſeculari, non incurrunt falſarij, ſi civiliter agatur, ſed ſolùm ſi criminaliter ſint convicti, ſine ullo, quoad hoc, diſcrimine, num actum ſit per viam accuſationis, an inquiſitionis, *Abb. in cit. c. Ad falſariorum, n.* 8. *& Fagn. n.* 62. *&* 2. *ſeqq.*

Porro pœnæ hujus Decretalis non habent locum in Epiſcopis falſantibus Litteras Apoſtolicas: tum quia in pœnalibus non comprehenduntur, niſi de illis expreſſa fiat mentio, c. *Quia periculum* 4. *de ſent. excomm. in* 6. tum quia non poſſunt privari, vel deponi ſine ſpeciali mandato Papæ, c. *Dudum* 9. *cauſ.* 3. *q.* 6. *Butrio apud Fagn hic n.* 56.

XXX. Quæ pœna ſtatuta ſit in falſarios Litterarum Apoſtolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Reſp. Pœna excommunicationis, prout habetur in eadem Bulla, Excommunicatione Sextâ, his verbis: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falſarios Litterarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel juſtitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. Eccleſiæ Vice-Cancellarium, ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato ejuſdem Romani Pontificis ſignatarum: nec non falsò fabricantes Litteras Apoſtolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò ſignantes ſupplicationes hujuſmodi, ſub nomine Romani Pontificis, vel Vice-Cancellarij, aut gerentium vices prædictorum.

XXXI. Circa quam Excommunicationem notandum primò, hæc Excommunicatio generaliter fertur in omnes, qui hæc delicta committunt, adeóque etiam in Epiſcopos, ijſque dignitate ſuperiores, *Suar. cit. diſ.* 21. *ſec.* 2. *n.* 44. *Fagn. in cit. c. Ad falſariorum, n.* 57. *h. t.* prohibentur autem, & puniuntur hîc duæ actiones circa Litteras Apoſtolicas. Prima eſt, falſare hujuſmodi Litteras, quæ jam antè etiam prohibita fuit ſub excommunicatione, in *cit. c. Ad falſariorum*, ſine addita tamen reſervatione ab ejus abſolutione, *Navarr. in man. c.* 27. *n.* 62. *Suar. c. l.* Falſare autem Litteras Apoſtolicas ille dicitur, qui earum ſinceram veritatem immutat, aut vero ſigillo, ſeu ſigno Litterarum Apoſtolicarum ad falſas litteras conſignandas utitur, ut exponitur in *c. licèt* 5. *h. t.* de quo ſuprà.

Altera verò actio, quæ hîc prohibetur, & punitur, eſt, fabricare, ſive conficere Litteras falſas, quæ gravior eſt, quàm præcedens, *Suar. c. l. n.* 45. *&* 48.

Notandum ſecundò, plures ſunt differentiæ inter excommunicationem, quæ infligitur in *c. Ad falſariorum* 7. *h. t.* & illam, quæ infligitur in Bulla Cœnæ Domini: nam in *cit. c.* excommunicantur, non tantùm omnes, qui falsârunt Litteras Papales, ſed etiam Laici, qui falſis Litteris utuntur: at in Bulla non excommunicantur, niſi falſarij Litterarum Apoſtolicarum, vel falſificantes, aut ſupplicationes falsò ſignantes: de ijs verò, qui utuntur hujuſmodi falſis Litteris, vel falsò fabricatis, aut ſignatis, nulla ibi fit mentio: aliud verò eſt falſare, aliud uti jam falſatis Litteris, *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 62. *declar.* 4. *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 48.

XXXII. Secundò, in Bulla Cœnæ nulla fit mentio de fautoribus, ſeu defenſoribus, neque etiam diſtinguitur inter falſantes litteras per ſe, vel per alios, ſed ſolùm eſt ſermo de falſarijs, & falsò fabricantibus, qui propriè, & in rigore ſunt illi, qui per ſe ipſos hæc faciunt: ac proinde vi Bullæ, non incurrunt excommunicationem, qui per alios falſant, vel fabricant falſas litteras, vel falsò ſignant: quamvis illam incurrant vi *cit. c. Ad falſariorum*, & fautores, ac defenſores eorum, quia id ibi eſt expreſſum, *Suar. c. l.* Verùm contrarium tenet *Fagn. in cit. c. Ad falſariorum, n.* 34. nempe quòd quamvis Bulla Cœnæ non

utatur

utatur illis verbis, *per ſe*, *vel per alios*, ſed ſimpliciter loquatur de falſarijs: tamen intelligi debet de falſarijs, tam per ſe, quàm per alios, ut ſic recipiat interpretationem paſſivam à Jure Communi in cit. Decretali, quia Regula Juris 72. in 6. *Qui facit per alium, eſt perinde ac ſi faciat per ſe ipſum*, procedit etiam in delictis, ut patet ex *c. Ad mulieres* 6. §. *fin. de ſent. excomm.* ubi deciditur, mandantem percuti Clericum, in excommunicationem incidere, quia is committit verè, cujus anctoritate, vel mandato delictum committi probatur, & ibi *Gl. fin* accedit, quòd Bulla Cœnæ non utatur illis verbis *per ſe*, ſicut loquitur *cit. c. Ad falſariorum*, quando imponit pœnam degradationis, & traditionis Curiæ ſeculari, ſed loquitur ſimpliciter de falſarijs.

XXXIII. Tertiò, Bulla Cœnæ expreſsè punit etiam falſantes Supplicationes à Papa ſignatas, ſed *cit. c. Ad falſariorum*, tantùm prohibet, & punit falſantes Litteras Apoſtolicas, quarum appellatione in materia odioſa, & pœnali non comprehenduntur ſupplicationes à Papa ſignatæ: alioquin per Bullam Cœnæ dictum cap. puniens falſantes Litteras Apoſtolicas, ſuperfluè extenderetur ad falſantes ſignaturas Papæ, *Navarr. c. l. n.* 62 *declar.* 1. Verùm falſare ſignaturam Supplicationis Papalis, ſcribendo verbum *fiat*, vel aliud æquipollens, eſſe propriè falſare Litteras Apoſtolicas, & eas falſantes puniendos eſſe tanquam falſarios, fusè oſtendit *Fagn in c. Licèt* ſ. *n.* 1 *t. & ſeqq.* quia ſi Litteræ, per quas fit expeditio, diſcrepent à ſupplicatione, ſtatur huic, tanquam matrici, & non Littteris, & hæ corrigi debent, ſecundùm Supplicationem originalem.

§. VI.

An in dubio præſumendum ſit, falſitatem eſſe commiſſam in Litteris impetratis à Sede Apoſtolica?

XXXIV. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, ſi quis impetravit Litteras Apoſtolicas habentes formam de ſimplici juſtitia, & in illis falſitas deprehendatur, non debet præſumi, quòd illas falſaverit, nec ideo puniri, ſi cognitâ falſitate, ijs uti deſtiterit, prout ſtatuitur in *c. Accedens* 8. *h. t. junctâ Gl. in caſu.* „ Nam quidam impetravit Litteras à Papa contra „ adverſarium ſuum de ſimplici juſtitia, in quibus „ falſitas deprehenſa fuit, quâ cognitâ, impetrator „ eis uti ampliùs noluit. Sed Epiſcopus Diœceſa„ nus ipſum propter hoc ab officio, & beneficio ſuſ„ pendit. Unde ipſe rem detulit ad Papam Inno„ centium III. qui mandavit Epiſcopo, ut ſi Litteræ „ Apoſtolicæ, in quibus falſitas deprehenſa fuit, „ formam habeant de ſimplici juſtitia, officium, & „ beneficium ei reſtituat, & ipſum ſuper hoc ulteri„ ùs non moleſtet: cùm non ſit præſumendum, „ quòd pro talibus Litteris, quæ facilè obtineri poſ„ ſunt, crimen quis commiſerit falſitatis; nec ille „ uſus fuerit Litteris illis, poſtquam cognovit eas „ falſas eſſe.

XXXV. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, Reſcripta, ſive Litteræ in forma ſimplicis juſtitiæ dicuntur illæ, in quibus petitur, ut juſtitia ſibi adminiſtretur, v. g. ut Judex delegetur ad cognoſcendam cauſam, ſeu litem inter partes, & Judex datus, ſecundùm juſtitiam, cauſam definiat, *Bar boſ. in Collect. hic n.* 3. alia ſunt Reſcripta gratiæ, quæ impetrantur, & conceduntur ad obtinendam aliquam gratiam, ſeu beneficium, ut alibi eſt dictum.

Notandum ſecundò, in dubio non præſumitur quis falſum commiſiſſe, niſi convincatur, quòd ſcienter id fecerit, præſertim in his, quæ de jûre alicui competunt, & facilè obtineri poſſunt, non eſt præſumendum falſum committi, *Gl. hic in notatis.* Unde non debent præſumi falſæ Litteræ juſtitiæ, ſive ad lites, quæ facilè poſſunt obtineri: ſicut neque præſumitur, quòd in re modica doloſè agatur, *Arg. l. Si oleum* 9. *in fine, & l. ſeq. ff. de dolo*, & qui dicit, quòd quis falſum ex certa cauſa ſuggeſſit, dolum allegat, qui ex perſpicuis indicijs probari debet, *l. Dolum* 6. *C. de dolo, Gl. hic V. Præſumi non debet. Hoſtienſ. V. eod. Abb. n.* 2.

Notandum tertiò, hæc procedunt in Litteris juſtitiæ, in quibus non præſumitur falſum eſſe commiſſum, ſcienter, ſive doloſè, ſed ex ignorantia, niſi contrarium probetur: ideóque impetrans ob ignorantiam excuſatur, ſi ſtatim deſiſtat uti Litteris impetratis, poſtquam ſcivit eas eſſe falſas, *Gl. fin. hic*, At verò in Litteris gratiæ impetratis à Papa, ſi reperiatur falſum, attendenda eſt qualitas perſonæ impetrantis, & quantitas gratiæ, an magna ſit, nec ne: & ſecundùm has circumſtantias, præſumendum eſt plus, vel minus contra ipſum impetrantem, ad hoc ut puniri poſſit tanquam falſarius, *Hoſtienſ. in cit. c. Accedens*, §. *Si verò, h. t. Gloſſator Abbat. Alexander de Nevo ibid. lit. E* atque hæc dicta ſunt de falſantibus Litteras Apoſtolicas.

§. VII.

De falſitatibus, quæ committuntur in aliis Inſtrumentis, ſeu Litteris, & de pœnis falſantibus ſigillum Principis.

XXXVI. Quæritur primò, quibus modis committatur crimen falſi circa Inſtrumenta, ſeu litteras, ſive publicas, ſive privatas? Reſp. Inprimis Notarius conficiens falſum inſtrumentum, crimen falſi committit, & ut falſarius puniendus eſt. Item producens falſum inſtrumentum, ſciens illud eſſe falſum; vel etiam utens ſcienter falſo inſtrumento, *l. Majorem* 4. *C. Ad Leg. Cornel. de falſis.* quamvis mitiùs puniatur, quàm condens, *Jul. Clar.* §. *Falſum, n.* 16. 17. & 18.

Præterea ſi Notarius in Inſtrumento aliquid apponat, quod verum non eſt, v. g. quòd numeratio pecuniæ in mutuo intervenerit, cùm tamen pecunia non fuerit revera numerata, crimen falſi committit, & in pœnam ejus incidit, *Clarus c. l. n.* 19. vel ſi omittat ſolemnitates requiſitas in inſtrumento, vel ſi conficiat inſtrumentum ſuper re illicita, extra caſus jure permiſſos, *Clarus c. l. n.* 21. & 22.

Secundò qui Teſtamentum, Codicillum, aliudvè Inſtrumentum, vel Litteras publicas, aut privatas ad alium ſpectantes, immutavit, laceravit, vel com-

buſſit, vel delevit, vel doloſè celavit, aut ſopptcſſit, ne earom veritas apparere poſſit, ſeo ionoteſcere, crimeo falſi committit, & tanquam falſarius puoieodus eſt, *l. 1. §. Qui in rationibus, & l. 2. ff. de Lege Cornel. de falſis, & l. Licèt 3. C. eod. Navarr. in man. c. 17. n.* 168. *Silveſt. V. Falſarius, q. 3. n.* 4. Item qui ſe, aot eum, qui ſub ipſius poreſtate eſt, v. g. pater ſuum filium, ſcribit hæredem, aut legatarium in alterius teſtamento, incidit io crimen, & pœnam falſi, irritumqoe eſt, & nullum, qnod ita in ſuum commodum ſcripſit, *l. 1. §. Ad teſtamenta, l. Filius 14. in princ. & l. D. Claudius 15. in princ. ff. de Lege Cornel. de fals. l. 1. & 2. C. de his, qui ſibi aſcribunt &c. Molin. tr. 2. de juſt. diſ.* 700. *n. 5. Clarus §. Falſum, n.* 27.

Tarriò iocidit in crimen, & pœnam falſi, qui alienum chirographum imitatus fuit, *l. Qnid ſit a 3. ff. de Lege Cornel. de fals.* qui Ratioocs, tabulas, vel Inſtrumentum aliquod raſurâ falſavit, aut ſignum amovit, *l. 1. §. In rationibus, ff. eod.* qui ſigoum adulterioum, ſeu falſum fecit, vel ſculpſit, ſigillando eodem litteras, *l. Lege Corneliâ. 30. ff. eodem. & ibi Gl. V. Signum.* Item falſarius eſt, qui publica Edicta dolo malo corrompit, *l. pen. ff. eod. Laym. l. 3. Theol. mor. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 2.* Alij plures modi falſaodi Litteras, & Inſtrumeota habeotor io *tit. ff. ad Leg. Cornel. de fals. & C. eod.*

XXXVII. Quartò, qoi litteras alterius clauſas aperit, crimeo falſi committit, ſi doloſè, cum alterius injuria, ac damoo, illas aperuit, ac legit, *Gl. in c. Cùm olim 33. V. Signa de offic. Jud. deleg. Laym. c. l. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 150. n. 114.* Verùm talis ordinariâ pœoâ falſi noo eſt plectendus, ſed mitiùs, ſeo pœnâ extraordinariâ, & arbitrariâ, pro qualitate facti, cùm non ſit propriè falſatius, crimen enim falſi cootioet petverſionem veritatis, quam non pervertit, qoi litteras aperuit, ut legar, *Abbas in cit. c. Cùm olim, n. 4. Silveſt. V. Falſarius, q. 1. Farinac. c. l. n. 127.* & hoc ſpeciale eſt in eo, qui aperit Teſtameotum clauſum, ut incidat in pœnam falſi, *l. 2. ff. h. t.*

Excipi debet, oiſi quis Litteras, ſeo Ioſtrumeotum, quod alicui commune eſt cum altero, aperiat, ut adverſario oſteodat, tunc enim ſi effectus ſequatur, falſi crimen ceoſetur commiſiſſe, & tanqoa m falſarius puniendus eſt, *Arg. l. 1. §. Is qui depoſita, ff. eod.* ubi dictur: Is, qui depoſita apud ſe Inſtrumenta oſtendit adverſarijs deponentis, accuſari falſi poteſt; quia talis perverrit jus, ſive juſtitiam, com dolo, aut alterius injuria, ſeu damno injoſto, *Abb. c. l. & Silveſt.*

Deiode requiritur, ur litteræ alienæ clauſæ doloſè apeiiantur: ſi enim ex cooſenſu expreſſo, vel tacito, ſeu rationabiliter præſumpto ejus, à quo mittútur, vel cui mittuntur, aperiantor: vel ex juſta cauſa, aut legitima auctoritate, etiam invito eo, à quo, vel ad quem mittuntur, aperiri licitè poſſunt, *Molin. tr. 4. de juſtit. diſ. 36. n. 2.* ſic tempore belli Literæ hoſtium licitè aperiuntur, & quoties pro bono communi id expedire jodicarur. Sic Prælatus, aut Paterfam. aperire poſſunt Litteras ſubditorum, vel domeſticorum, ſi ſoſpiceutor aliquid ıoali patraodi io Litteris contioeri: vel ſi ſtaturum, aut cooſuetudo Religionis poteſtatem aperieodi Litteras Prælaro Regularium tribuat, *Molin. c. l. n. 4. Laym. cit. c. 4. n. 2.* quio imò quilibet privatus poreſt Litteras alieoas licitè apetire, & legere, qoibus probabiliter timet, iojuſtè ſibi parari damoum aliquod, aut grave malum ſibi poſſa evenire, ut illud fugiat, ac impediat, *Molin. c. l. n. 6.*

XXXVIII. Quæritor ſecuodò, quæ ſiot pœoæ falſantis Sigillum Principis? Reſp. De his agitur io *c. Ad audientiam 3. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Clerici falſaveraor Sigillum Regis Fraociæ, quos Epiſcopus quidam conjacit io carcerem, & qoæſivit ex Urbaoo III. qualiter ſint puniendi? Reſpoodet Papa, ut eis nec membrum auferri, nec pœnam corporalam ioſligi faciat, per quam periculom mortis poſſint iocorrere: ſed eia à ſuis Ordioibus degradatis, io ſignum maleficij aliquem charactarem imprimi faciat, per qood ab alijs diſcernaotor, & Provinciam, ſeu Diœceſin eos abjurare compellat, atque abire permittat.

XXXIX. Circa hanc Cooſtirutiooem notandũ primò, tres pœnæ ioſligendæ ſuot Clerico falſaoti Sigillum Regis, vel alterius Principis, quia ubi gravitati delicti uoa pœna ooo ſufficit, alia addaoda eſt, *Vivian. in Ration. Jur. Pontif. hic.* Prima eſt, ut degradetur, id eſt, deponatur verbaliter: nam ſi degradatio hîc acciperetor pro actuali degradatione, degtadatus tradi deberet Curiæ ſeculari, & aſſici pœnâ mortis, *c. 2. de pœnis in 6.* ſed hîc degradatus remanat ſub poteſtate Eccleſiæ, ut patet ex impoſitiooe aliarum pœnarum, *Abb. hic n. 2.* Secon da pœoa eſt, ut imprimatur ei character, ſeu ſignum aliquod, per quod poſſint iſti Clerici ab alijs diſceroi, & ut alij terreantur: quæ taroeo pœna regulariter noo eſt imponeoda à Judice Eccleſiaſtico, qoia eſt periculoſa; ſed eſt ſpecialis pœna impoſita in odium hujus crimiois, & caveti debet, ne ita profundè imprimatur tale ſignum, ut ſequatur copioſa ſanguinis effuſio, *Gl. hic V. Characterem, & Hoſtienſ. & Abb. n. 2.* cùm & aliàs Jure Civili cautum ſit, ne facies hominis, ad ſimilitudinem cœleſtis polchritudiuis formata, fœdetur, *l. Si qnis 17. C. de pœnis.* Tertia pœna eſt exiliom, ex quo patet, quòd Eccleſiaſticus Judex, ſeu Epiſcopus poſſit imponere pœnam exilij, & compellere Clericum ad abjnrandam Diœceſim ſuam, oe ampliùs illam iotret, ſed ab illa exuler, *Abb. hic n. 3.*

Notandum ſecundò, Jodex Eccleſiaſticus oon debet imponere pœnam corporalem, ex qua immineat periculum mortis, vel detruncationis membri, *c. In Archiepiſcopatu 4. de raptorib.* & colligitur ex hoc c. *Hoſtienſ. hic V. Mortis, & Abb. n. 4.* uode ſi ex tali impreſſione characteris non ſequatur periculuoı aliqood, poſſet etiam ioſligi à Judice Eccleſiaſtico propter elia crimioa, cùm ſolùm illa pœna corporalis prohibita ſit, ex qoa periculum mortis, vel mutilationis ſequi poteſt, *cit. c. In Archiepiſcopatu, Gloſſator Abbatis Alexander de Nevo hic lit. B.*

§. VIII.

De falſatione moneta, & aliis modis, quibus crimen falſi in aliis rebus committitur.

XL. Quæritur primò, quomodo, ſive quibus modis falſetur moneta? Reſp. Inprimis falſam monetam

netam cudere dicitur, qui privatâ ſuâ auctoritate, ſine conceſſione Imperatoris, ſeu ſnpremi Principis, monetam cudit, etſi aliàs probam ac juſti ponderis, appreſſo ſigno, ſeu figurâ Principis, qui illam cudi non fecit: nam jus cudendi monetam ad ſolum Imperatorem, vel alium Principem, aut Rempubl. Superiorem non recognoſcentem, tanquam Jus regale, ſibique proprium ſpectat, ut conſtat ex c. 1. *quæ ſunt Regalia libr. 2. feudor. tit. 56.* niſi quis ex privilegio Imperatoris hoc jus obtinuerit, vel per præſcriptionem temporis immemorialis, ut habetur in *Extravag. unic. Ioannis XXII. h. t. & ibi Gl. V. Conſuetudinem, & V. Privilegium*, & ex communi docet *Covarr. de collat. vet. numism. c. ult. num. 1. Molin. Tract. 2. diſ. 702. num. 1. Silv. V. Falſarius. q. 6. & 7.* ac proinde nummi falſi cenſentur, qui privatâ auctoritate ſunt cuſi, quia id apertè cedit in Supremi Principis, & Reipubl. detrimentum, Ideòque tanquam falſarius puniendus eſt pœnâ falſi ordinariâ. Ratio eſt, quia ad juſtam monetam non ſufficit materiæ bonitas, ſed requiritur etiam publica forma, ſeu ſignum publicum, ut habetur in *l. 1. ibi: formâ publicâ percuſſa. ff. de contrah. empt.* deeſt autem in tali moneta publica forma, cùm privatâ auctoritate ſit cuſa: privatus autem publicâ formâ, ſine pœna falſi, uti non poteſt, nomine ſuo, *arg. l. Falſi. 13. in princ. & l. Qui nomine. 25. ff. Ad leg. Cornel. de falſ. Gl. in cit. Extravag. unic. V. Auctoritatem Ioan. XXII.* Ubi ait, quæ juris publici ſunt, privato, ſine conſenſu Principis, non competunt. Nec refert, quòd figuram aut inſcriptionem publicam habeat, quia non ſemper fides habetur figuræ aut inſcriptioni exteriori monetæ, ut tradit *Gl. in c. Quandò. 18. V. Patris de jure jur. Zoeſ. hic in Comment. in Decretal. n. 4.*

Præterea falſatur multò magis moneta, ſi adulterini, ſive falſi nummi cudantur, ut ſtannei aut cuprei, vel ſi iis deterioris ac minoris valoris metallum admiſceatur, ut aureis argentum, argenteis ſtannum aut æs: vel ſi nummi falſi tingantur, ut ſi argentei, vel etiam ſtannei inaurentur: vel monetam tondendo, ſeu radendo ac diminuendo, ut non ſit juſti ponderis: vel denique ſi falſa aut vitiata moneta ſcienter expendatur, *Clarus §. Falſum. num. 27. Farinac. p. 4. q. 115. num. 2. & aliquot ſeqq.*

XLI. Quæritur ſecundò, quæ pœnæ Jure ſtatutæ ſint in falſarios monetæ? Reſpondetur, inprimis cudens falſam monetam igne comburendus eſt (priùs tamen ſtrangulatus) & omnes ejus facultates fiſco addicuntur, *l. 2. C. De falſa moneta:* quod etſi *Gl. ibi V. Nummos.* de aureis nummis ſolùm intelligat, tamen lex illa in genere loquitur de nummis falſis, *Molin. Tract. 2. diſ. 702. num. 1.* & alii communiter. Eandem pœnam incurrunt etiam ſocii cudentium falſam monetam, eíſque auxilium, conſilium aut favorem ſcienter dantes, aut concedentes eis domum, vel prædium, in quo illam cudant, *l. 1. junct. l. 2. C. eodem Molin. c. l. num. 2.* Secundò qui tondet aut radit monetam, vel tingit, auro ſcilicet, ut aurea appareat, ſi homo liber ſit, beſtiis ſubjicitur: ſi verò ſit mancipium, ultimo ſupplicio afficitur, *l. Quicunque. 8. ff. Ad leg. Cornel. de falſ.* quòd ſi quis falſam monetam cudere aggreſſus, ſed pœnitentiâ ductus deſtitit, antequam eam formaverit, ſive perfecerit, abſolvitur, hoc eſt; deprehenſus non punitur, *l. Qui falſum. 19. ff. eod. Molin. c. l. num. 6.* Tertiò qui propriâ auctoritate cudit monetam, etſi juſti ponderis ac materiæ, eâdem pœnâ plectendus eſt, quâ adulterinam monetam cudens, *Gl. in l. 2. V. Obnoxii. C. De falſa monet. Covarr. cit. c. ult. num. 3. §. Is verò, Farinac. cit. q. 115. num. 20.* Quartò qui monetam falſam ſciens expendit, ſi illa plumbea ſit aut ſtannea, incidit in pœnam ordinariam legis Corneliæ de falſis, quæ habetur in *l. 1. §. fin. ff. eod.* ſi autem ſit alterius metalli, ærea, argentea, vel aurea, & non appareat, quòd ſint nummi plumbei, vel ſtannei, pœna extraordinaria arbitrio Judicis imponenda eſt, *arg. l. Lege. 9. §. 2.* à contrario ſenſu *ff. Ad leg. Cornel. de falſis. Covarr. c. l. num. 4. Molin. cit. diſ. 702. n. 9. Clarus cit. §. Falſum. n. 38. Farinac. cit. q. 115. n. 132. & n. 134.*

XLII. Cæterùm Jure Canonico in *Extravag. Prodiens unic. Ioannis XXII. h. t.* ſtatutum eſt, ut qui nullam habentes auctoritatem juris, vel conſuetudinem, vel privilegium fabricandi monetam, in Regno Franciæ, & aliis locis circumvicinis, ſcienter monetas falſificant in ære, ſive materia, vel ſignum proprium ſuæ monetæ, quam fabricant, quia illis de jure: vel conſuetudine, vel privilegio jus competit, fabricandi monetam, inſculpunt, & imponunt monetæ regiæ, vel qui in juſto pondere monetas depravant, vel ſcienter falſas monetas, extra prædictum regnum, emunt, eáſque poſtea in dictum regnum important, vendunt & expendunt, hi omnes ſententiam excommunicationis (ſcilicet majoris) ipſo facto incurrant, à qua abſolvi non poſſint, præterquam in mortis articulo. Ubi *Gl. V. Ad regnum prædictum* notat, quòd cùm Conſtitutio iſta ſolùm loquatur de Regno Franciæ, ejus pœna in falſarios monetarum hîc Decreta ad contrafacientes in aliis regnis non eſt extendenda.

XLIII. Præterea in *Extravag. ſpondent unic. h. t. inter communes*, ſtatuit Papa Joannes XXII. Ut Alchimiſtæ, qui divitias, quas non exhibent, ſpondent, & verbis diſſimulant falſitatem, quam faciunt, confingentes aurum, vel argentum, ſophiſticâ transmutatione, ſi hujusmodi aurum, vel argentum fecerint: vel qui fieri, ſecuto facto, mandaverint, vel qui ad hoc ſcienter, dum id fieret, facientibus miniſtraverint: aut auro, vel argento ab eis ſic conflato ſcienter uſi fuerint, vendendo, vel dando in ſolidum, cogantur tantundem veri auri, vel argenti, quantum fuerit alchimicum, in publicum pauperibus erogare: ſíntque perpetuâ infamiâ notati, qui tale aurum chimicum fecerint, aut eo ſcienter uſi fuerint, quivè ex eo cuderint, fecerintque cudi pecuniam. Et ſi non habeant, unde prædictas pœnas, propter inopiam, ſolvere poſſint, debent carcere, vel aliâ corporali pœnâ, juxta arbitrium Judicis, caſtigari. Et ſi ſint Clerici, ultra prædictas pœnas, priventur beneficiis habitis, & ad habenda prorſus reddantur inhabiles. Ratio autem hujus prohibitionis, & pœnalis Conſtitutionis eſt, quia ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1.* Si

aurum, vel argentum ab Alchimicis factum veram ſpeciem non habeat auri, & argenti, eſt fraudulenta, & injuſta venditio: præſertim cùm ſint aliquæ utilitates auri, & argenti veri, ſecundùm naturalem operationem ipſorum, quæ non conveniunt auro per Alchimiam ſophiſticato, ſicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quaſdam infirmitates medicinaliter juvat.

Porro ſive per artem alchimicam verè poſſint viliora metalla tranſmutari in aurum, & argentum, ſive non, rectè tamen illa prohibita fuit in *cit. Extravag. unic.* & quidem ſub gravibus pœnis, quia hujuſmodi tranſmutatio adeo difficilis eſt, ut moraliter impoſſibilis cenſeri debeat, & inſuper perniciosa Reipubl. cùm civium facultates exhauriat, ut ſæpius docuit experientia, *Sanch. l. 2. Moral. c. 40. num. 51.*

XLIV. Denique præter prædictas pœnas, is, qui falſam monetam cudit, etiam juſti ponderis ac materiæ, non tantùm graviter peccat, quia in re gravi juri Principis præjudicat; ſed etiam reſtituere tenetur emolumentum, quo illum injuſtè privavit; quin & illis, quibus damnum inde provenit, ut quia pecunia illa interdicta fuit &c. reſarcire illud tenetur in foro conſcientiæ, & externo. Similiter falſam monetam cudens, detrahendo de juſto pondere, vel puritate metalli, vel illam tondens, radens aut tingens, compenſare debet omne damnum, quod ſinguli paſſi ſunt, ſi conſtare poſſit de illis in particulari, alioquin pauperibus id totum reſtituendum erit, *Molin. cit. diſ. 702. num. 10. & 11. Silveſt. V. Falſarius, q. 6. num. 7.* Qui verò falſam monetam, ſcienter & malâ fide, expendit, tenetur ad reſtitutionem ei, qui ultimus damnum ſenſit, nec excuſatur, quòd illam ab alio accepit, quia error ipſius non debet alteri nocere. Si verò ignoranter aut bonâ fide expendit, non tenetur reſtituere, ſaltem durante ignorantiâ, poſtea verò damnificato ſatisfacere tenetur, *Navarr. in man. c. 17. n. 167. Molin. c. l. n. 12.* apud quos plura de his legi poſſunt.

XLV. Quæritur tertiò, quibus modis committitur crimen falſi in aliis rebus? *Reſp.* committitur præterea crimen falſi inprimis ab iis, qui in vendendo aut emendo, vel permutando, falſis ponderibus aut menſuris ſcienter utuntur, & præter obligationem reſtituendi, mulctantur pœnâ dupli ejus damni, quod ita dederint, & inſuper relegantur in Inſulam aliquam, *l. pen. ff. Ad leg. Corn. de falſis, l. Annonam. 6. §. fin. ff. de extraord. criminib. Mol. Tr. 2. diſ. 701. n. 10.* Jure verò Canonico iis, qui mutant fraudulenter juſtas menſuras, & pondera, imponenda eſt pœnitentia XXX. dierum in pane, & aqua, *c. 2. de empt.* Secundò falſi crimen committunt, qui mercibus adulterinam aut minùs utilem materiam admiſcent. *Mol. cit. diſ. 701. n. 6. & 2. ſeqq.* Tertiò qui duobus rem eandem in ſolidum vendit, pœnâ falſi coërcetur, *l. Qui duobus. 21. ff. Ad leg. Corn. de falſis.* Quartò qui partum alienum alicui ſupponit, fingendo aliquem eſſe filium alicujus, cùm non ſit, in crimen, & pœnam ordinariam falſi incidit, *l. Lege. 30. §. de partu. ff. eod. Molin. cit. diſ. 701. num. 1. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 150. num. 239.* & tenetur reſtituere omnia damna inde ſecuta legitimis alioquin hæredibus, vel quibuscunque aliis, idque in foro conſcientiæ, ante omnem Judicis ſententiam, *Molin. c. l. n. 5.* Quintò qui mutat ſibi nomen, vel cognomen, pœnâ falſi coërcetur, *l. Falſi. 13. in princ. ff. eod.* quod procedit, ſi mutatio nominis fiat cum fraude, & in præjudicium alterius, aliàs ſecùs, *l. un. C. De mutat. nom. Farinac. cit. q. 150. num. 138. & 144.* Sextò qui illicitis, id eſt, alienis Inſignibus uſus eſt, quæ ad ipſum non pertinent, ſed ad familiam alterius, *l. Eos. 27. §. ult. ff. Ad leg. Corn. de falſis. Farin. cit. q. n. 80.* Septimò qui ſe fingit Sacerdotem, vel Diaconum, cùm non ſit, vel Nobilem, vel Doctorem, cùm non ſit, modò etiam aliquos actus ad Doctorem ſpectantes exerceat, punitur pœnâ falſi, *Farinac. c. l. num. 85. & 87.* vel qui pro milite ſe gerit, *cit. l. Eos. §. fin.* Octavò qui falſis legibus, ſeu Conſtitutionibus utitur, quæ nullum legitimum Auctorem habent, ut falſarius punitur, *l. ult. ff. eod. Farinac. cit. q. 150. n. 79. & ſeqq.* apud quem plura de crimine falſi legi poſſunt.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS.

Quia ſortilegia continent in ſe falſitatem, & affinitatem aliquam habent cum crimine falſi, ideo hic Titulus priori hoc loco ſubjicitur.

§. I.

An, & quibus caſibus ſint licita ſortilegia, vel illicita?

I.

PRæmittendum, ſortilegia ſeu ſortes propriè ſunt ac dicuntur, cùm aliquid, eo fine, fit, ut ejus eventu conſiderato, aliquid fiat, vel occultum innoteſcat, ut docet *S. Thom. 2, 2. q. 95. art. 8. in corp. Azor p. 1. Inſtit. libr. 9. c. 21.* & alii DD. communiter. Eæ ſunt triplices ex fine petitæ, divinatoriæ, conſultoriæ, & diviſoriæ, *S. Thom. c. l.* Divinatoriæ ſortes ſunt, quæ adhibentur ad futurum, vel occultum aliquid, quod naturaliter ſciri non poteſt, cognoſcendum. Conſultatoriæ ſunt, quibus inquiritur divina voluntas, quid in hac, vel illa re ſit agendum, vel cavendum, ſeu fugiendum. Diviſoriæ ſunt, per quas quæritur, quid cuique tribuendum ſit, ſive in bonis communibus, ſive honoribus ac dignitatibus, ſive in publicis officiis, & functionibus, ſive etiam in pœnis, *Leſſ. lib. 2. de juſtit.*

Juſtit. c. 43. dub. 9. n. 57. Sanch. libr. 2. Moral. c. 38. n. 56.

II. Quæritur nunc primò, an liceat uti ſortilegiis, ſive ſortibus divinatoriis? Reſp. illas eſſe ſuperſtitioſas, & illicitas, ideóque prohibitas Jure Canonico ſub gravibus pœnis in *c. Si quis Epiſcopus. 5. c. Sortes. 7. & tribus ſeqq. & c. Epiſcopi. 11. cauſ. 26. q. 5.* Et hinc etiam in *c. In tabulis. 1. h. t.* dicitur: In
» tabulis, vel codicibus aut aliis ſorte furta (alia le-
» ctio habet *futura, Ioan. Andr. hic V. Furta.*) non
» ſunt requirenda: nec quis divinationes aliquas in
» aliquibus rebus obſervare præſumat: qui autem
» contrà fecerit, XL. dies pœniteat.

III. Ubi notandum primò, omnia hîc ſortilegia divinatoria prohibentur, ſive fiant per invocationem dæmonum, ſive fiant in codicibus, id eſt, libris, ſicut faciunt legentes aliquos verſus Pſalterii, & facientes illud volvi: ſive fiant in tabulis, in quibus Nigromantici faciunt aliqua puncta, & ex illis indicant futura aut occulta: omnia ergo iſta, & ſimilia hîc prohibentur, *Abb. hic not. 1.* Sed neque furta ſorte ſunt inveſtiganda per divinationes, aliáſque artes magicas, ut ſumitur ex hoc c. *Bajardus in additionib. ad Clarum §. Furtum. n. 14.*

Notandum ſecundò, pœnitentia 40. dierum impoſita ſortilegis in hoc c. eſt pœnitentia injungenda per Sacerdotem in foro pœnitentiæ, ſive conſcientiæ, nam in foro contentioſo per Judicem alia gravior pœna imponenda eſt, de qua infrà, *Abbas hic n. 3.*

Porro ratio, cur hujusmodi ſortes divinatoriæ ſint prohibitæ, eſt, quia cùm ſint medium improportionatum, & vanum ad talem finem, & effectum, Deus enim nusquam promiſit ſe ſortes temperaturum ad præſignificanda futura, vel occulta aperienda, ideo admixtam habent ſaltem tacitam dæmonis invocationem, ut ſortes regat, & occultum manifeſtet, *Leſſ. cit. c. 43. num. 61. Sanch. cit. c. 38. num. 88.*

IV. Quæritur ſecundò, an licitum ſit uti ſortibus conſultoriis? Reſp. hujusmodi ſortes, per quas à Deo poſtulatur conſilii alicujus directio, vel occultæ veritatis manifeſtatio, licitæ ſunt, ſi vel Dei juſſu, & inſtinctu fiant, ut in electione Saulis & S. Matthiæ: vel ſi nullum humanum conſilium ſupperat, & negotium grave ſit, ob quod neceſſarium videatur, ut ad Deum conſulendum, cum debitâ reverentiâ, accedatur, & ab eo occulta ſortium directio per ſpecialem providentiam humiliter petatur: alioquin regulariter hæ ſortes ſunt illicitæ, & prohibitæ ſub excommunicatione in *c. Sortes. 7. cauſ. 26. q. 5.* quia ſine neceſſitate, & prætermiſſis ordinariis divinæ providentiæ mediis, ad ſpecialem, & extraordinariam Dei providentiam recurrere, eámque per ſortes conſulere, ad tentationem Dei pertinet, ut docet *S. Thom. cit. q. 95. art. 8. in corp. Leſſ. c. l. n. 60. Sanch. cit. c. 38. n. 85.* & alii communiter.

V. Quæritur tertiò, an ſit licitum uti ſortibus diviſoriis? Reſp. ſortes diviſoriæ, in quibus eventus rei ſubjicitur fortunæ, & caſui fortuito, non excludendo tamen Divinam providentiam ſortes dirigentem, aut permittentem, per ſe loquendo, & ſuâpte naturâ, non ſunt illicitæ, ſed licitæ, ſi ob neceſſitatem, vel utilitatem, aut juſtam cauſam fiant, *c. 1. cauſ. 26. q. 2.* Ubi dicitur, *ſors non eſt aliquid mali*, ſcilicet in ſui natura non eſt mala, ut addit *Gl. ibid. V. Mali:* niſi vel ob circumſtantiam accidentariam, & extrinſecam, hujusmodi ſortes fiant illicitæ, vel jure poſitivo ſpecialiter, & expreſsè ſint prohibitæ, de quo infrà. *S. Thom. cit. q. 95. art. 8. in corp. Leſſ. cit. c. 43. num. 58. Suar. tom. 1. de Relig. libr. 2. de ſuperſtit. c. 12. num. 3. & 4. Sanch. cit. c. 38. num. 57. & 64.* & alii communiter. Ratio eſt, quia hæ ſortes per ſe neque ſuperſtitionem continent, aut divinationem, cùm non ordinentur ad aliquid futurum, vel occultum cognoſcendum: neque injuſtitiam, cùm fiant ex contractu, ſeu conventione voluntaria inter eos, qui ad aliquam rem æquale jus habent, ut ſit illius, cui ſorte obtigerit, ita ut æqualis ſit eorum conditio: neque etiam ullâ lege Civili, vel Canonicâ generaliter ſunt prohibitæ hujus-jusmodi ſortes, ſed potiùs in Jure Civili in multis caſibus approbatæ. Veluti primò, ſi agatur de hæreditate, vel aliis bonis aut juribus communibus dividendis. Sic enim in tribus judiciis familiæ Herciſcundæ, Communi dividundo, & finium regundorum, in quibus quæritur, quis ſit actor, quia par omnium cauſa videtur, ſi ambo ad judicium provocent, & non appareat, quis primò provocavit, ſorte res decerni debet, *l. In tribus. 13. & l. ſeq. & ibi Gl. ff. De Iudiciis.* Sic etiam ſi pluribus hæredibus, vel legatariis data ſit optio, ſeu poteſtas eligendi ſervum, vel rem aliam, & diſcordent in eligendo, ſorte lis eſt dirimenda, *l. Si duobus. 3. in princ. ff. Communia de legat.* Item ſi plures hæredes ſint inſtituti omnes ex iiſdem partibus, nec inter eos conveniat, apud quem potiùs cautiones hæreditariæ eſſe debeant, ſortiri eos oportet, *l. Si quæ. 5. ff. fam. herciſc.*

VI. Secundò locum habent ſortes diviſoriæ in functionibus, ubi de honore, vel periculo agitur. Sic milites inter ſe ſorte decidere ſolent, quæ natio, vel legio prior hoſtem, vel civitatem invadere debeat. Sic tempore peſtis ſorte dirimi poteſt, quis ex Sacerdotibus, vel Medicis ad curam corporum, vel animarum exponendus ſit. Similiter in periculo communis naufragii, ſi neceſſe ſit ad alleviandam navim aliquos in mare proſilire, vel projicere, ne omnes pereant, ſorte, ex omnium conſenſu, decidi poteſt, quinam ejiciendi ſint, imò etiam, quibusdam invitis, reliqui navigantes ſortiri poſſunt, & ſortis eventum exequi, vel etiam Dux navis eligere poteſt tale medium, ob commune omnium bonum, *Sanch. c. l. n. 62.*

Tertiò hæ ſortes habent etiam locum in pœnis, ut cùm duo, vel plures ſunt rei mortis, ſi non expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, quinam ex illis occidendi ſint, modò æqualis ſit ſortientium culpa, quia in tali ſortitione nemini ſit injuria, cùm omnes meriti ſint mortem, ſed potiùs ſingulis ſit favor, quatenus eis ſpes offertur evadendi mortem, idque in militia praxi receptum eſt, *Sanch. c. l. n. 60.* Denique quotieſcunque nulla ratio apparet, cur in aliquo commodo, vel incommodo, alter alteri præferendus ſit, ſorte res definiri poteſt, *Leſſ. cit. c. 43. n. 58.*

VII. Cæterùm etſi per ſe loquendo, licitum ſit uti ſortibus diviſoriis: per accidens tamen, & ob circumſtantias extrinſecas adjunctas, aliquando ſunt illicitæ. Veluti primò, ex parte intentionis, ſi quis ſperet ſortem ab aſtris feliciter eventuram, cùm hæc nullum influxum habere poſſint in ſortem, ſine expreſſa, vel tacita dæmonis invocatione: vel ſi eventus, non à divina providentia, quam ſortiens fortè non agnoſcit, ſed merè à fortuna exſpectetur: vel ſi dæmonis auxilium invocetur, vel exſpectetur ad ſortes extrahendas, quamvis hæc malitia propriè non ad divinationem per ſortes, ſed ad magiam pertineat. Secundò ex parte materiæ, ſi quis ſortiatur ſuper re aliena, de qua diſponere non poteſt, propriâ voluntate, eſt enim injuſtitia. Item ſi officia, non ſecundùm perſonarum aptitudinem, ſed ſorte dividantur, tunc enim indignis, vel dignioribus fit injuria, de quo poſtea. Tertiò ex parte modi, ut ſi quis fraudibus utatur in ſortitione, quod eſt contra juſtitiam. Quartò ſi quis utatur Libro Evangeliorum, vel rebus ſacris ad ſortiendum, præſertim in rebus temporalibus, & profanis, eſt enim irreverentia contra Religionem, *Suar. cit. c. 12. n. 16. Sanch. cit. c. 38. n. 64. & ſeqq.*

§. II.

An ſit licitus uſus ſortium in electionibus ad Prælaturas, & alia beneficia Eccleſiaſtica?

VIII. Reſpondetur negativè, prout conſtat ex c. *Eccleſia. 3. & ult. h. t.* Ubi habetur, quòd vacante Eccleſiâ Lucanâ, Canonici convenientes de futuri Epiſcopi electione tractaturi, unum elegerunt ex ſe per ſortem, qui vice Capituli eligeret tres electores, per quos, vice omnium, Eccleſiæ provideretur de Paſtore; quibus ab ipſo electis, duo ex illis tertium ex ſe M. Robertum elegerunt in Epiſcopum, quia ſub hac forma eis data fuit poteſtas, ut vel ex ſe, vel ex aliis aliquem in Epiſcopum eligere poſſent: quam electionem Canonici illi per Procuratores, ſeu Nuncios ſuos Honorio III. obtulerunt confirmandam. Papa examinans talem proceſſum, eum multâ reprehenſione dignum invenit, & ex eo maximè, quòd ſors in tali electione intervenit. Nihilominus tamen electionem factam ipſius Magiſtri ex gratia admiſit, & confirmavit; alioquin verò uſum ſortis in electionibus perpetuò prohibuit, & damnavit.

IX. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, electiones ad officia, & beneficia Eccleſiaſtica per ſortes fieri non debent, *cit. c. ult. in fine,* ubi generaliter, & indiſtinctè prohibetur uſus ſortis in electionibus, adeóque non tantùm ad beneficia, ſed etiam in electionibus ad officia, & adminiſtrationes Eccleſiaſticas: quin imò etiam eligere per ſortes compromiſſarios ad faciendam electionem Epiſcopi, non licet, ut conſtat ex eodem cap. ubi dicitur, multâ reprehenſione dignum fuiſſe, quòd poteſtas nominandi, ſeu eligendi Compromiſſarios ad eligendum Epiſcopum, uni per ſortem commiſſa fuerit, *Azor cit. c. 21. §. At verò, Suar. cit. diſ. 12. num. 5. Sanch. cit. c. 38. num. 71. & 72.* Ratio eſt, tum quia alioquin periculum eſt, ne ſors ſuper indignos, vel minùs dignos cadat, illique ad officia, & beneficia Eccleſiaſtica aſſumantur. Tum quia per electionem ſorte factam quodammodo Deus tentatur, à quo petitur, ut ipſe per miraculum revelet, quis ſit eligendus, *Abb. in cit. c. ult. num. 3.* Tum quia electio per ſortes eſt contra triplicem electionum formam præſcriptam in c. *Quia propter. 42. de elect.* Idque etiam locum habet in Compromiſſariis eligendis, quia ſi eliguntur per ſortes, mediatè cenſebitur electio ad beneficium, vel dignitatem facta per ſortes, & fieri poteſt, ut ille, qui per ſortes aſſumptus eſt ad Compromiſſarios eligendos, indignus & inhabilis ſit ad illud munus, unde fit, ut indignus Epiſcopus, vel alius Beneficiatus eligatur, *Suar. cit. c. 12. n. 5. Sanch. c. l. n. 72.* ubi *n. 73.* addit, etiam in tractatibus electionis eſſe prohibitas ſortes, quia prohibitio in *cit. c. ult.* eſt generalis.

X. Notandum ſecundò, etſi duo pari numero ſuffragiorum ad beneficium aliquod ſint electi, non tamen poteſt per ſortes dirimi, & terminari alterutrius electio, quia in *cit. c. ult.* generaliter, & ſine limitatione prohibita eſt electio per ſortes: hæc autem electio verè per ſortes fieret, cùm neuter majorem ſuffragiorum partem habeat, quod ad electionem Canonicam requiritur: & omnis electio aliter facta, quàm per eos, qui jus eligendi habent, vel per Compromiſſarios, eſt reprobata Jure Canonico in *cit. c. Quia propter.* Neque verò tali caſu uterque illorum, qui paria ſuffragia habent, fuit ſufficienter idoneus judicatus, quia non cenſetur eſſe judicium totius Capituli, niſi ſaltem major pars eligentium in unum conſentiat, quod hîc factum non eſt. Itaque in hac diſcordia per Compromiſſarios res determinanda eſt: vel Superior eſt adeundus, qui electores compellere poteſt ad concordandum, & certum terminum eis præſcribere ad eligendum, quo elapſo, poteſtas eligendi ad eum devolvetur, ut docet *Gl.* communiter recepta *in r. pen. V. Teneantur de Reſcript. in 6. Suar. cit. c. 12. num. 7. Sanch. cit. c. 38. num. 74.* Quin imò etſi plures à majore parte Capituli ſint electi, ſeu deſignati ad dignitatem, ſeu beneficium, vel officium Eccleſiaſticum, non ut illud obtineant ex vi electionis determinatè, ſed ut illud habere poſſint, & ut ſortes inter illos mittantur, quia ſinguli ſunt approbati, & digni judicati ad tale beneficium, vel officium à Capitulo: non tamen licitè id fieri poteſt per ſortes, quia id generaliter prohibitum eſt in omnibus electionibus Eccleſiaſticis propriè dictis, à quo non licet ullam excipere ſine fundamento Juris, vel evidenti neceſſitate. Quòd ſi in aliqua Congregatione aut Communitate Eccleſiaſtica talis modus eligendi per ſortes vigeat, id valet ex vi ſpecialis Conſtitutionis à Sede Apoſtolica approbatæ, vel nonniſi in electionibus ad officia, quæ non habent juriſdictionem, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam, *Suar. c. l. num. 8. Sanch. c. l. n. 75.*

XI. Notandum tertiò, ſortes diviſoriæ non ſunt illicitæ nec prohibitæ Jure naturali, aut ullo poſitivo, in electionibus ad dignitates, & officia

civilia

civilia, ſeu ſecularia, & temporalia, ſive electi Laici ſint, ſive Clerici, quia nullo Jure reperitur id prohibitum: quamvis enim textus in *cit. c. ult. h. t.* abſolutè, & indiſtinctè id prohibeat in electionibus: debet tamen reſtringi, & intelligi, juxta ſubjectam materiam, nempe de electionibus Eccleſiaſticis, de quibus ibi agitur, & Jus Canonicum non diſponit, niſi in propria materia, *Abb. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* ubi tamen addit, melius eſſa abſtinere, *Suar. c. l. n. 55. Sanch. c. l. n. 58.* Poteſt tamen etiam in electionibus ad dignitates, & officia ſecularia interdum graviter peccari contra juſtitiam diſtributivam, ſi ſortes mittantur temerè, & promiſcuè inter promovendos, ſive digni ſint, ſive indigni: id enim repugnat rectæ adminiſtrationi Reipubl. ejúſque communi bono. Itaque ut hujuſmodi electiones per ſortes licitè fiant, caveri debet, ut non mittantur, niſi inter illos, qui digni ſunt, & idonei ad officium, ad quod eliguntur per ſortes, ita ut ſaltem non manifeſtus, & notabilis exceſſus inter illos appareat: tunc enim vitabitur periculum, ne ſors cadat ſuper indignum, vel notabiliter, & apertè minùs dignum, & idoneum, *Suar. cit. c. 12. n. 15. Sanch. cit. c. 38. n. 67.*

XII. Notandum quartò, ſed neque in electionibus Eccleſiaſticis prohibitum eſt uti ſortibus diviſorijs, ſpectato Jure naturæ, ſed ſolùm Jure Canonico, ſeu Eccleſiaſtico. Nec obſtat, quòd in *cit. c. ult. h. t.* dicatur, id eſſe multâ reprehenſione dignum: quia id ideo dicitur, quòd ſit contra antiquiorem Conſtitutionem Canonicam Concilij Lateranenſis in *c. Quia propter 42. de Elect.* in qua præſcripta fuit triplex forma eligendi ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, & nulla erat per ſortes. Nec etiam refert, quòd S. Thom. dicit *cit. art. 8. in corp.* quòd electiones Eccleſiaſticæ potiùs Spiritûs S. inſpiratione fieri debent, quàm per ſortes, quæ videtur eſſe ratio naturalis, ac proinde electiones per ſortes eſſe jure naturali prohibitas: nam ea ſolùm eſt ratio quædam congruentiæ, per quam probatur conveniens eſſe ſortes in Electionibus Eccleſiaſticis per Legem Canonicam prohiberi, *Sanch. c. l. n. 81. & 82.* Non obſtat, quòd S. Matthias *Act. 1.* datis ſortibus, electus ſit in Apoſtolum, ergo electio per ſortes eſt licita. Nam reſpondetur, ita electum fuiſſe inſpiratione Divinâ, ut colligitur tum ex prævia exhortatione S. Petri, quæ tota erat à Spiritu S. tum ex communi oratione fidelium, quâ petebant, ut DEUS oſtenderet, quem elegiſſet. Deinde cùm alij Apoſtoli immediatè fuerint electi à Christo, non per ſuffragium humanum, decuit, ut etiam is, qui in locum Judæ ſuccederet, non humano, ſed divino judicio eligeretur, *Leſſ. cit. c. 43. n. 59.*

XIII. Notandum quintò, Electio ad Eccleſiaſtica officia, aut beneficia per ſortes diviſorias facta, etſi videatur ipſo jure irrita eſſe, tum quia eſt contra prohibitionem, *cit. c. ult. h. t.* tum quia videtur etiam eſſe contra formam eligendi præſcriptam in *c. Quia propter 42. de Elect.* ut docet *Abb. in cit. c. ult. n. 5. h. t.* probabilius tamen eſt talem electionem non eſſe ipſo jure irritam, vi textûs in *cit. c. Eccleſia 3. h. t.* etſi irritari poſſit, juxta *Gl. ibid. V. Ad gratiam*, ubi ait, quòd de jure debuit caſſari, non ergo fuit jure ipſo invalida: nam quamvis ibi prohibeatur hujuſmodi electio per ſortas, & dicatur eſſe reprehenſibilis: non tamen dicitur eſſe irrita, aut invalida, quia nullum verbum irritans ibi habernr, ſed tantùm prohibens uſum ſortium in electionibus, imò potiùs ibi ſupponitur illa electio fuiſſe valida, cùm Papa illam confirmârit: confirmatio autem ſupponit valorem actûs. Nec obſtat textus in *cit. c. Quia propter*, etiamſi enim ibi dicatur, non valere electionem factam, non obſervatâ formâ ibi præſcriptâ: attamen in *caſu cit. c. ult. h. t.* electio Epiſcopi facta eſt, ſecundùm formam ejuſdem cap. Nam electio facta eſt per Commiſſarios, ſeu Compromiſſarios, ſive per ſuffragia, & electionem eorum, qui eſt unus ex tribus modis eligendi in Concilio Lateranenſi præſcriptis in *cit. c. Quia propter*: quamvis in eo erratum fuerit, quòd in eligendis Compromiſſarijs ſors intervenerit, qui modus, cùm in *cit. c. Quia propter*, non reprobetur, non continet vitium in forma ibi præſcripta. Potuit ergo commiſſio eſſe valida, licèt per ſortes fuerit facta, & conſequenter etiam electio à Commiſſarijs, ſeu Compromiſſarijs facta potuit eſſe valida, quia in ea ſervari potuit forma eligendi in *c. Quia propter*, præſcripta: nam ibi ſolùm præſcribitur forma eligendi Epiſcopos, & alios Prælatos Eccleſiaſticos, qui quaſi Epiſcopalem juriſdictionē obtinent, & per quorum mortem dicitur Eccleſia viduata Sponſo ſuo, & Paſtore: non autem agitur de electione aliorum Prælatorum, vel Clericorum inferiorū, in quibus non neceſſariò eſt ſervanda forma in *cit. c. Quia propter*, præſcripta, *juxta Gl. ibid. V. Eccleſiis viduatis. Suar. cit. c. 12. n. 9. & 10. Sanch. cit. c. 38. n. 83. & 84.* & dictum ſuprà *libr. 1. Tit. 6. n. 203.*

XIV. Ex dictis deduci poteſt, quid ſit dicendum in illa quæſtione, an liceat uti ſortibus diviſorijs ad decidendas lites, non ſolùm inter Laicos, ſed etiam inter Clericos? In qua re certum eſt, licitum eſſe uti ſortibus circa res civiles, ſeu temporales, & profanas, cùm nullo Jure reperiantur eſſe prohibitæ, *Abb. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* At verò in electionibus ad officia, & beneficia Eccleſiaſtica, aliqui ſimpliciter negant eſſe licitum, lites ſortibus dirimere, quia verè electio alterius per ſortes completur, & datur vitioſus ingreſſus in beneficium: alij verò abſolutè affirmant, id eſſa licitum, quia textus in *cit. c. ult.* loquitur de ſolis electionibus, ergo cùm ſit lex odioſa, reſtringenda eſt ad proprietatem verborum, nec debet extendi ad alias conventiones, quæ non ſunt electiones: illi autem, qui componunt per ſortes litem, non eligunt, cùm is, ſuper quem ſors cadit, beneficium non accipiat ex vi ſortis, ſed ex vi juris, quod prætendebat, & per illas ſortes ſolùm tollitur impedimentum, pro qua ſententia citatur *Gl. in c. Licèt 9. V. Uti poſſidetis de probation. & Abb. ibid. n. 37.* Verùm in hac re rectiùs dicitur, non eſſe prohibitum, vi dicti *cap. fin. h. t.* per ſortes lites Eccleſiaſticas dirimere, & componere, etiam in cauſis beneficialibus, ut bene probat ratio jam allata: non tamen id licitum eſſe, ſi propriâ, ac privatâ auctoritate partium, lites beneficiales per ſortes componantur, quia fieri poſſet, ut per talem ſortem beneficium obtineret, qui nullum Canonicum, & legitimum titulum habet, contra *c. 1. de Reg. Jur. in 6.* beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè, ſine inſtitutione Canonica, obtineri, & contra *c. un. de ea, qui mittit. in poſſeſſ. & c in 6.* ubi prohibetur, ne in litibus beneficia-

libus

Digitized by Google

libus aliquid fiat,per quod ad beneficia ingreſſus vitioſus patere poſſit. Nam cùm neuter litigans poſſit,privatâ ſuâ auctoritate, aut pacto alteri dare legitimum titulum beneficij, nec conſtet, uter litigantium habeat juſtum titulum, ideo periculum eſt,ne is, ſuper quem ſors cadit, obtineat,& poſſideat beneficium,ſine juſto titulo. Aliud eſt in cauſis temporalibus,& profanis,in quibus res,de qua litigatur,poteſt per privatum pactum litigantium alteri adjudicari, adeóque in illis etiam per ſortem poteſt lis dirimi. Præterea omne pactum, propriâ, & privatâ auctoritate,initum circa beneficium litigioſum, Simoniacum cenſetur, *c. fin. de pact. c. Quàm pio 2. cauſ. 1. q. 2.* ſed hæ ſortes non fiunt ſine pacto, ut ſuprà dictum. At verò interveniente Judicis auctoritate, poſſunt lites dirimi ſorte, etiam in cauſis beneficialibus,quia ſi utraque pars litigans ſuper beneficio, pactum ineat coram Judice, & ipſe illud admittat, & juxta pactum, ſententiam proferat, ea tenet: per quam ſententiam is,cui à Judice beneficium litigioſum adjudicatum eſt, illud verè conſequitur ex titulo ſufficiente, nempe titulo, & auctoritate ſententiæ judicialis: ac proinde ceſſat Simonia, & periculum vitioſi ingreſsûs, quia auctoritate Judicis purgatur utrumque vitium,ergo eâdem ratione,ceſſabit illud periculum vitioſi ingreſsûs, ſi pactum de lite beneficiali per ſortes componenda,auctoritate,& approbatione Judicis ſit initum, *Suar. cit. c. 12. n. 13. & 14. Sanch. cit. c. 38. n. 79.*

§. III.

De pœnis ſortilegorum, & de Judice competente criminis ſortilegii.

XV. Quæritur primò, quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili ſint ſtatutæ in exercentes ſortilegia, & divinationes? Reſp. Inprimis ſi quis Sacerdos, vel alius Clericus ſortilegio uſus fuit, etſi bono zelo,& ex ſimplicitate, ſuſpendi debet ad tempus à divinis,& ab Altaris miniſterio,prout habetur in *c. Ex*
„ *tuarum 2. h. t.* Nam quidam Presbyter, Vitus no-
„ mine,acceſſit,cum quodam infami (id eſt,divina-
„ tore,& ſortilego,*Hoſtienſ. hic V. Infami.*) ad locum
„ privatum,non illâ intentione, ut dæmonium in-
„ vocaret, ſed ut poſſet invenire, & recuperare fur-
„ tum cujuſdam Eccleſiæ per inſpectionem aſtrola-
„ bij. Id quod ſignificatum fuit Papæ Alexandro
„ III. qui reſcripſit, licèt Presbyter ille, ex bono ze-
„ lo,& ſimplicitate, ſe hoc feciſſe dicat: tamen non
„ modicum, ſed valde grave peccatum in eo com-
„ miſit: ideóque mandavit dictus Papa Patriarchæ
„ Gradenſi, ut per annum, & ampliùs,ſi ipſi viſum
„ fuerit, ab Altaris Miniſterio eum præcipiat abſti-
„ nare, & ex tunc liberè poterit exercere officium
„ Sacerdotis.

XVI. Hinc colligitur primò, quòd etiam ob furtum Eccleſiæ factum non liceat conſulere divinatores, vel exercere ſortilegia, quamvis id fiat,ſine invocatione dæmonum, quia occulta novit ſolus DEUS, *c. Erubeſcant 11. diſ. 32. Abb. hic. n. 2.* Colligitur ſecundò, pœna contenta in hoc c. non eſt ordinaria ſortilegij,ſed minor pœna fuit huic Sacerdoti impoſita,quia non ex propoſito,ſed ex bono zelo, & ſimplicitate deliquit, aliàs gravior pœna ei potuiſſet, ac debuiſſet imponi, de qua infrà. Nam pœna ſortilegis, ac alijs ſimilibus delinquentibus, imponi poteſt gravior, vel levior, ſecundùm qualitatem, & quantitatem delicti,& ſpectato animo delinquentis, num dolo,& ex malitia,an verò ſolùm ex ſimplicitate, vel ignorantia deliquiverit? *Abb. hic n. 4.* Colligitur tertiò,ſuſpenſus ad certum tempus,eo elapſo, poteſt,ſine alia abſolutione,exercere officium,à quo eſt ſuſpenſus: ſecùs eſt, de excommunicato, in quo ſemper requiritur abſolutio, *Abb. hic n. 3.* Colligitur quartò, Epiſcopus poteſt cum ſortilego diſpenſare,ut non imponatur ei pœna ordinaria depoſitionis, ſed alia minor, quia hoc ei in iſto caſu non eſt prohibitum, cùm diſpenſet etiam in majoribus, *Gl. fin. hic & Abb. n. 5.*

XVII. Secundò pœna ordinaria ſortilegij, ſecundùm Canones, in foro contentioſo,ſeu externo,eſt,ut ſi Clerici ſint, ab officio,& beneficio deponantur, & in Monaſterium ad agendam ibi perpetuò pœnitentiam detrudantur, *c. Non oportet 4. & 2. ſeqq. cauſ. 26. q. 5. Gl. fin. in c. 1. h. t. & ibi Abb. n. 2.* Et hinc cùm in *can. Admoneant 15. cauſ. 26. q. 7.* dicitur, quòd ſortilegus, vel magicas artes exercens, ſi Clericus ſit, debeat degradari, id intelligi debet de degradatione verbali, hoc eſt, deponi ab officio, & beneficio, non de reali, cùm ſit materia odioſa, & pœnalis, adeóque non eſt tradendus Curiæ ſeculari, *Diaz. in pract. crim. can. V. Sortilegi, c. 111. n. 2.* At verò Laici, qui crimen ſortilegij committunt, & divinatores, in foro Canonico, ſive Eccleſiaſtico, ſi viles ſint, vel ſervi, verberibus, & cruciatibus caſtigantur: ſi verò liberi, perpetuo carceri mancipantur, *c. Contra idolorum 10. cauſ. 26. q. 5. Lopez in addit. ad Diaz cit. c. 111. §. ult.* imò etiam excommunicari debent, ſi contumaces fuerint, & communione Eccleſiæ privari, *cit. c. Admoneant in fine. Gl. fin. in cit. c. 1. h. t. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 5.* Poteſt etiam Epiſcopus ſortilegos turpiter dehoneſtatos, ex Diœceſi ſua ejicere, *c. Epiſcopi 12. in princ. cauſ. 26. q. 5.* & decalvare eos, id eſt, capillos eorum, ante,& retro incidere, *c. de benedicto 5. cauſ. 32. q. 1. Hoſtienſ. c. l.* Sunt etiam divinatores,& ſortilegi infames, ideóque à teſtimonio,& accuſatione repelluntur, *c. Conſtituimus 9. cauſ. 3. q. 5. c. Quiſquis 3. cauſ. 2. q. 8. Abb. in c. 1. in fine h. t. Hoſtienſ. in Summa eod. n. ult.*

XVIII. Tertiò, qui divinationes, & ſortilegia exercent, quæ hæreſim ſapiunt, ut ſi dæmon invocetur per preces,& hoſtias, tunc enim idololatria committitur: vel ſi ab eo aliqua petuntur, quæ ipſe facere, vel ſcire non poteſt, ut ſecreta cordis, vel futura, quæ pendent à libero arbitrio hominis, ſed ſolius DEI poteſtati reſervata ſunt, ijsdem pœnis, quibus hæretici, ſunt puniendi, *Abb. in c. 1. n. 4. h. t. Farinac. tr. de hæreſi, q. 181. n. 67. & ſeqq.*

Denique ſecundùm Leges Civiles, divinatorum,& ſortilegorum pœna eſt bonorum publicatio, & ſupplicium capitis, nempe ut gladio feriantur, *l. Nemo 5. C. de maleſic. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. ult.* quin & interdum ſupplicium ignis infligitur, *l. Nullus 3. & ibi Gothofr. lit. I. C. eodem.*

XIX. Quæritur ſecundò, quis ſit Judex competens criminis ſortilegij? Reſp. De hoc crimine cognoſcere, illudque coërcere poteſt Judex Eccleſia-

ſticus,

ſticus, videlicet Epiſcopus, non tantùm quoad perſonas Eccleſiaſticas, ſed etiam quoad Laicos, ut conſtat ex c. *Contra idolorum* tu. *cauſ. 26. q. 5. c. 1. h. t.* quia redundat in injuriam divinæ Majeſtatis, dum attribuitur creaturæ, quod eſt ſolius Creatoris, ut ſcire omnino occulta, & prædicere futura, *Abb. in cit. c. 1. n. 2. h. t.* non tamen eſt crimen merè Eccleſiaſticum, ſed mixti fori, adeóque de eo etiam cognoſcere poteſt Judex ſecularis inter Laicos, ita ut ſit locus præventioni inter utrumque Judicem, nam & Canonico, & Civili Jure hoc crimen eſt damnatum, & acerrimè etiam per Jus Civile punitur, ut ſuprà eſt dictum, *Abb. c. l. n. 3.*

TITVLVS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

Crimini falſi affine quoque eſt crimen colluſionis, quod etiam falſitatem aliquam in ſe continet, & falſi ſpeciem habet, nam in Jure colludere dicitur, qui aliud agit, & aliud ſimulat, ideo hic Titulus præcedentibus ſubjicitur, Gl. hîc in Rubrica, & Abbas.

I.

QUæritur primò, quid ſit colluſio, & in quibus cauſis comittatur? Reſp. Colluſio eſt inter actorem, & reum latens, & fraudulenta conventio, quâ interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, *Gloß. in c. Audivimus 3. V. Colluſione, h. t. Hoſtienſ. in Summa ibid. n. 1.* Unde actor, ſeu accuſator in judicio dicitur colludere cum reo convento, vel accuſato, ſi ejus partes adjuvet, celando, vel diſſimulando veras probationes, & falſas defenſiones, ſeu exceptiones admittendo, vel ab accuſatione omnino deſiſtendo, ut reus abſolvatur, & pœnam ipſi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur illuſorium, *Hoſtienſ. c. l.* Poteſt autem colluſio fieri, & committi in cauſis civilibus, & criminalibus, & tam ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis, quàm in temporalibus, & profanis: & non ſolùm per partes principales, actorem, & reum, eóſque Clericos, vel Laicos, ſed etiam per Advocatos, & Procuratores, *Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 1. & 2.*

II. Quæritur ſecundò, quid faciendum ſit Judici, ſi actor, vel accuſator, & reus in judicio inter ſe colludant? Reſp. Inprimis quando accuſator deſiſtit ab accuſatione, poteſt Judex, imò debet ex officio inquirere, an per colluſionem deſtiterit, nec nè? prout ſumitur ex c. *Scripta 1. h. t.* Nam cùm quidam accusâſſent Hadrianum Epiſcopum, poſtea cum eodem in amicitiam convenerant, deſiſtendo ab accuſatione: ſignificatum hoc fuit Papæ Gregorio I. quòd per colluſionem à lite deſtiterint: Is reſcripſit, quòd qualitas facinoris nunciati ipſum inducit, ut talia diſſimulare non debeat: præſertim cùm accuſatores, & accuſatus gratiam inter ſe feciſſe dicantur, recedendo à lite: ideóque mandat diligenter inquiri, utrùm per gratiam, & ex charitate, an verò ex præmio eorum concordia ſit comparata? Ratio diverſitatis eſt, quia ſi ex charitate accuſatores deſtiterunt, poteſt id tolerari, ut quia v. g. in hoc caſu Epiſcopus accuſatus ſe correxit, *Hoſtienſ. hic V. Ex charitate*, non autem ſi ex præmio, quia v. g. accuſatores per pecuniam corrupti ſunt, ut deſiſterent, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine.* Ex quo colligitur etiam, quòd plures accuſatores, ſeu denunciatores admitti poſſunt contra unum & eundem, ſuper eodem crimine, *Gl. hic V. Quòd hi, & Abb. n. 2.* An autem, & quando deſiſtere poſſit, vel non, accuſator ab accuſando, dictum eſt ſuprà hoc libro *tit. 1. n. 19. & ſeqq.*

III. Secundò crimina ſemel audita non debent manere indiſcuſſa, etiamſi accuſatus cum accuſatore in gratiam redierit, prout reſcripſit Gregorius II. vel fortè III. juxta *Gl. hic V. Gregorius.* Id quod dupliciter intelligi poteſt, prout exponit *Hoſtienſ. hic* primò, quòd Judex crimina ſemel audita, id eſt, probata, non debet relinquere indiſcuſſa, id eſt, impunita, ſed debet procedere ad punitionem, etiamſi accuſatus cum accuſatore (vel denonciatus cum denunciatore) in gratiam redierit, deſiſtendo ab accuſatione, quia crimina undecunque claruerint, ſive qualitercunque de ijs conſtiterit, punienda ſunt, *c. Ecce 18. cauſ. 24. q. 3. c. Si quid verò 23. diſ. 86. c. Si quem 8. §. Notandum, cauſ. 2. q. 3. Gl. fin. hîc.*

Altera expoſitio hujus cap. eſt, ut intelligatur propriè, quando accuſator deſiſtit, ſive recedit à lite, ante probata delicta, tunc enim poteſt Judex ex officio inquirere, & procedere, etiamſi accuſatus cum accuſatore in gratiam, ſeu concordiam redierit, ſaltem ſi accuſatus de crimine fuerit infamatus, *Hoſtienſ. hic.* unde regulariter de Jure Canonico receſſus à lite per gratiam, vel transactionem, non impedit, quominùs Judex ex officio ad inquiſitionem procedere poſſit, *Abb. hic not. 1.*

IV. Tertiò, ſi reus abſolutus ſit per colluſionem à criminibus, de quibus fuit accuſatus, vel denunciatus, poteſt, ubi de hoc conſtiterit, de novo accuſari, & contra illum inquiri, prout decernitur in c. *In tantum 4. & ult. h. t.* Nam Archiepiſcopus Atcherontinus in tantum fuerat diffamatus de Simonia, & alijs criminibus, ut ſine ſcandalo, & periculo non potuerit ampliùs diſſimulari. Quare Papa Gregorius IX. multorum clamoribus excitatus, inquiſitionem eorum criminum certis Judicibus commiſit: ſed propter tergiverſationes ipſius Archiepiſcopi (id eſt, verſutias, ſive calliditates, quibus induxit Inquiſitores, ut ab inquiſitione deſiſterent, *Gl. hic V. Tergiverſationes.*) eodem cum Inquiſitoribus, & examinatoribus colludente, nec non ijsdem, ac teſtibus corruptis, factum eſt, ut non

non ſolùm prædicti exceſſus remanerent incorrecti, verùm etiam pejora prioribus committere non vereretur. Unde Papa mandat quibusdam, ut ſi de hujusmodi colluſione, & corruptione conſtiterit, ex integro ſuper prioribus exceſſibus, & alijs, alioquin ſuper novis tantùm inquirant, quæ viderint inquirenda.

V. Ex quo patet, quòd licèt aliàs legitimè abſolutus à criminibus, de quibus accuſatus, vel inquiſitus fuit, non debeat ampliùs ſuper ijsdem accuſari, vel contra eum inquiri, *c. De his 6. & c. Licèt 14. de accuſat.* quia crimina ſemel dimiſſa iterum in ultionem venire non debent, *c. Si illic 29. cauſ. 23. q. 4. c. ult. diſ. 4. de pænit. Gl. fin. hîc.* id tamen fallit, ſi quis per colluſionem fuerit abſolutus, nam ſententia lata per colluſionem non tollit facultatem iterum accuſandi, & inquirendi de illis criminibus in nova inſtantia, *Abb. hîc n. 3. & 4.* Porro quâ pœnâ plectendus ſit, qui colludit cum adverſario in judicio, prævaricando, vel tergiverſando, dictum eſt ſuprà *tit. 2. hoc libro, §. 1. n. 1.*

VI. Quæritur tertiò, quæ ſit pœna Clericorum colludentium in cauſa beneficiali? Reſp. De hac agitur in *c. Audivimus 3. h. t.* Nam quia quidam Clerici interdum ſuper beneficijs, quæ poſſident, colluſione factâ, ſe permittunt, & ſuſtinent ab alijs moleſtari, & poſtea ut quæſtioni, ſeu liti cedant, & ijdem Clerici quietè poſſideant illa beneficia, quia nomine transactionis (imaginariæ, ac ſimulatæ, non veræ) ſolvunt illis, qui eos moleſtabant, ex ipſis beneficijs annuam penſionem, ut poſt mortem eorum (ſcilicet poſſidentium) in beneficijs illis, ſuper quibus eſt colluſio facta, jus ſibi valeant vendicare (ſcilicet illi actores, & moleſtantes, adeóque ut poſſint, poſt mortem eorum, in illis beneficijs ſuccedere, & poſſeſſionem illorum intrare) Pervenit hoc ad notitiam Papæ Alexandri III. qui mandavit Epiſcopo Diœceſano, ut ſi quos Clericos ſuæ jurisdictionis per colluſionem hujusmodi fraudem commiſiſſe, ipſi legitimè (eisdem vocatis, & confeſſis, ac convictis, *Hoſtienſ. hic V. Legitimè.*) conſtiterit, eos (ſcilicet poſſidentes) beneficijs illis, ſuper quibus colluſum eſt, non differat perpetuò ſpoliare, ſeu privare (ex officio ſuo etiam nemine petente, & contra eos agente, *Hoſtienſ. hic V. Non differes.*) quia ſatis indignum eſſet, ſi fraus, & dolus, quæ in præjudicium juris (ſcilicet Epiſcopi) & aliorum (nempe patronorum, ad quos pertinet præſentatio, vel etiam eorum, qui aliàs præſentarentur, vel quibus beneficia illa conferrentur, *Hoſtienſ. hîc.*) nituntur committere, in eorum incommodum, & damnum non redundarent. Ratio hujus deciſionis patet ex textu, quia per talem colluſionem Clericorum fit præjudicium Epiſcopo, præcluditur enim ipſi via ſuper ordinatione, ſeu inſtitutione Eccleſiæ ſuæ: neque dolus impunitus remanere debet, ne malitia illis ſit lucroſa, *l. 1. in princ. ff. de dolo*: nec eſt æquum, quenquam ſuum dolum relevare, *l. Verum 63. §. Hoc quoque, ff. pro ſocio*, & nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt, *reg. juris 134. in fine, in ff.* ideóque Clerici per colluſionem volentes transferre beneficia in alios, modo illicito, propter dolum, & fraudem, perpetuò ijsdem privandi ſunt, & ut puniantur in eo, in quo deliquerunt, *Gl. fin. hîc, & Abb. in fine.*

VII. Ubi præterea notandum primò, transactio illa facta à Clericis in *caſu cit. c. 3. h. t.* de penſione annua ſolvenda alijs ex beneficijs à ſe poſſeſſis, non valuiſſet, etiamſi colluſio non interveniſſet, niſi ex officio Judicis, ejusque auctoritate, talis transactio, ſeu compoſitio facta fuiſſet, juxta *c. Niſi eſſent 21. de præbend.* neque quod ſuper beneficijs licita ſit transactio, ſi colluſio abſit, colligi poteſt ex hoc c. per argumentũ à ſenſu contrario, cùm in Jure ſit expreſſum contrarium in *c. Super eo 7. de transact. Abb. hîc not. 1.*

Notandum ſecundò, Epiſcopus, vel alius ſimilis Prælatus Eccleſiæ poteſt ſuper fructibus beneficij imponere annuam penſionem, nam penſionis impoſitio hîc reprobatur, quia facta fuit per colluſionem, geſta autem per colluſionem non tenent, *l. Cùm non juſto 3. ff. de colluſ. deteg.* non tamen excederet penſio vitam penſionarij, etiam ceſſante colluſione, quamvis auctoritate Epiſcopi fuiſſet impoſita, quia nec Epiſcopus poteſt etiam pro bono pacis, ſive ex cauſa concordiæ, ad extinguendas lites, penſiones imponere, quæ tranſeant ad ſucceſſores in beneficio, ut probatur ex *cit. c. Niſi eſſent. Fagn. hîc n. 7.* idque fuſè probat in *cit. c. Niſi, libr. 3. tit. 5. n. 40. & ſeqq.* de quo dictum ſuprà *libr. 3. tit. 12. n. 10.*

TITULUS XXIII.

DE DELICTIS PUERORUM.

I.

ACtum eſt hactenus de delictis, eorumque pœnis, ſed quia dubitari poteſt, an etiam pueri ſint rei talium criminum, pœnisq; obnoxij, ideo hic Titulus annectitur. Et inprimis quidem certum eſt, infantes, qui nondum ſeptimum ætatis annum exceſſerunt, excuſari à delictis, eorumque pœnis, cùm doli capaces non ſint, & quid agant, ignorent, *l. Sed etſi 5. §. Sed etſi infans, ff. ad Leg. Aquil. l. Infans. 12. ff. ad Leg. Cornel. de ſicar.* ubi dicitur, quòd infantem innocentia conſilij tuetur, ſive à pœna excuſat. Idémq; dicendum de eo, qui eſt proximus infantiæ, ſeu ætati ſeptem annorum, aut non multum eos excedit, Judicis arbitrio, *Farinac. in praxi crimin, p. 3. q. 92. n. 46.*

II. Quæritur primò, an, & quomodo puniantur delicta puerorum? Reſp. Pueri, ſive impuberes, nempe maſculi à ſeptimo anno usque ad XIV. completum, & fœminæ usque ad annum XII. ob delicta puniuntur quidem, ſed pœnâ mitiore, quàm majores, prout conſtat ex *c. Pueris 1. h. t.* ubi habetur, quòd quidam nolebant pueris, etiam grandiuſculis (id eſt, doli capacibus, *Gl. hic & Hoſtienſ. V. eod.*) peccatum attribuere, niſi poſt XIV. annos, cùm incipiunt pubeſcere (ante pubertatem enim non præſumitur de quoquam peccatum, niſi malitia ſuppleat ætatem,

» ætatem. *Gl. hîc V. Pubeſcere.*) Sed reſpondet Papa
» Gregorius IX. (ut habetur in plerisque manuſcri-
» ptis, teſte *Gl. marg. hîc.*) quòd iſtud meritò crede-
» ret, ſi non eſſent alia peccata, niſi quæ membris ge-
» nitalibus committuntur: ſed furta, mendacia, perju-
» ria non eſſe peccata, nemo affirmare audet: quibus
» tamen puerilis ætas plena eſt; quamvis in pueris
» ea non ita punienda ſint, ſicut in majoribus.

III. Notandum primò, omne delictum cadit in puerum, poſtquam eſt doli, & rationis capax, præter delictum carnis, quod in eo non præſumitur, *l. 1. §. Impubes, ff. Ad SC. Silanianum*, *Gl. fin. hîc*: ideóque nec minor XIV. annis poteſt accuſari de adulterio, *l. Si minor 36. ff. ad Leg. Jul. de adult. Hoſtienſ. hîc V. Membris genitalibus, & Abb. n. 2.*

Notandum ſecundò, puer, ſive adhuc impubes, ſi pubertati proximus ſit, ſeu doli capax, & delinquat, puniendus eſt, quamvis mitiùs, & minore pœnâ, quàm adultus, ſive ætate major, *cit. c. 1. h. t. Gl. pen. & ult. hîc, & in c. 2. h. t.* dicitur: *Quod in pueris relinqui ſolet inultum, quod in aliis provectioris ætatis, humanæ leges dicunt ſeverius corrigendum*, ubi *Gl. & Hoſtienſ. V. Inultum.* id ita exponunt, quòd delictum omnino ſit inultum, quando pueri non ſunt doli, ſeu rationis capaces; vel inultum, id eſt, non perfectè ultum, quando ſunt pubertati proximi, ſeu doli capaces, quia tunc leviùs puniendi ſunt, ob judicij imbecillitatem, ſeu immaturitatem, quæ peccatum levius facit, & conſequenter etiam ijs pœna levior imponi debet. Quamvis autem, ſecundùm communem DD. opinionem, proximus pubertati dicitur, qui X. annum, & dimidium complevit, ſi mas ſit, vel IX. annum, cum dimidio, ſi fœmina ſit, ut tradit *Gl.* communiter recepta in §. *Sed quod diximus 10. V. Infantiæ proximus, Inſtit. de inutil. ſtipul.* verius tamen eſt, id arbitrio Judicis determinandum relinqui, quâ ætate, ante XIV. annum, maſculus; vel ante XII. annum, fœmina cenſenda ſit eſſe pubertati proximus, vel proxima, cùm contingat alios alijs citiùs rationis uſu, & judicio pollere, *Menoch. de arbitr. Jud. libr. 2. caſu 57. n. 44.* & alij apud *Farinac. cit. q. 92. n. 15.* quæ eſt hodie magis recepta ſententia. Nec obſtat, quòd in §. *pen. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto &c.* dicitur: impuberem tum demum furti crimine obligari, ſi proximus pubertati ſit: nam ibidem additur, *& ob id intelligat ſe delinquere*, adeóque loquitur de eo, qui eſt doli capax, judiciúmque habet, & ſe delinquere intelligit: quomodo etiam intelligi debet, quod dicitur in *l. Impunitas 7. C. de pœnis*, impunitas delicti propter ætatem non datur, nempe ſi doli capax ſit, ſive ſentiat, in quibus deliquit, *Gothofr. ibidem lit. Y & X.*

IV. Porro non tantùm impuberes, ſed etiam puberes, ſi minores ſint XXV. annis, mitiùs puniri, quàm pœnâ ordinariâ, arbitrio Judicis, etiam in delictis gravibus, ut homicidio, Sodomia, & alijs, docet *Clarus §. fin. q. 60. n. 3. Menoch. de arbitr. Jud. caſu 329. n. 12. & ſeqq. Farinac. cit. q. 92. n. 41.* & alij apud ipſum: idque colligitur ex *l. Auxilium 37. §. In delictis, ff. de minorib.* Nam juxta *reg. juris 108. in ff. ferè in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur*, ubi *Gothofr.* ait, *lit. S.* ut pœna remittatur.

V. Quæritur ſecundò, an pater teneatur ex delicto filij impuberis? Reſp. De hoc agitur in *c. Referente 2. h. t.* ubi refertur, quòd puer quidam decem
» annorum, dum cum alijs pueris ſagittas jaceret, a-
» lium puerum, caſu fortuito, ſagittâ percuſſit, ut
» mortuus fuerit. Quocirca Abbas S. Remigij à pa-
» tre ipſius pueri centum ſolidos exigebat, ſecun-
» dùm Terræ, vel loci illius conſuetudinem, ſed pa-
» ter pueri occidentis, ſive Rei, appellavit ad Papam
» Alexandrum III. qui ſcripſit Epiſcopo Hermo-
» nenſi, quòd pueri, ſecundùm leges, non ita ſeverè
» puniuntur, ſicut illi, qui ſunt majoris ætatis, eique
» mandavit, ut ſi conſtiterit, prædictum puerum in-
» fra XIV. annum ætatis illud delictum commiſiſſe,
» memoratum Abbatem moneat, & compellat, ut à
» patre dicti pueri centum ſolidos, propter talem
» conſuetudinem non exigat, nec ab ipſo pro tem-
porali pœna requirat.

VI. Notandum primò, propter delictum filij impuberis, ſive minoris XIV. annis, non debet pater puniri mulctâ pecuniariâ, *Gl. hîc in notatis.* Nam & univerſim loquendo, pater non tenetur pœnam pecuniariam, ad quam condemnatus eſt filius, ſolvere ex legitima, aut alimentis filio debitis, quia pater pro filio non eſt conveniendus, *l. 1. C. Ne filius pro patre, &c.* niſi in quantum pater locupletior eſt factus ex delicto filij, *l. Licèt 3. §. Ex furtiva ff. de pecul.* & quia vivente patre, legitima non poteſt ſeparari à bonis patris, *l. 1. §. Si impubere ff. de collat. bonor.* & quamvis pater teneatur filium alere, tamen æs alienum pro eo ſolvere non cogitur, *l. Si quis 5. §. Si mater, in fine, ff. de liber. agnoſcend. Abbas hîc n. 3.*

VII. Notandum ſecundò, Conſuetudo, vel ſtatutum imponens pro homicidio, vel ſimilibus delictis pœnam pecuniariam tantùm, eſt irrationabile, quia præbet occaſionem, & materiam delinquendi, præſertim divitibus, nullam enim reus pertimeſcit culpam, quam nummis ſe poſſe redimere exiſtimat, *c. Pauper 72. cauſ. 11. q. 3. Hoſtienſ. hîc V. Conſuetudinem, & Abb. n. 2. Covarr. l. 2. reſol. c. 9. n. 2 Clarus § Homicidium, n. 19.* ubi ait, hanc eſſe veriorem, & magis communem ſententiam. Nec obſtat hoc c. in quo dum Papa mandat minorem XIV. annis non puniri pro homicidio, pœnâ centum ſolidorum, hoc ipſo, expreſsè videtur, hanc conſuetudinem approbare, in homicidijs commiſſis à majoribus. Verùm imprimis ex eo, quòd Papa prohibet, ne pater pro filij homicidio ſolvat pœnam pecuniariam 100. ſolidorum, juxta loci conſuetudinem, non ſequitur, ergo conſuetudinem, ut homicidium pecuniariâ tantùm pœnâ plectatur, approbat: non enim erat quæſtio, an conſuetudo talis valeret, ſed num pater pro filio impubere pœnam loci ordinariam, hoc eſt, 100. ſolidos ſolvere teneatur? & reſpondet, quòd non, quia impuberes, non ordinariâ loci, ſed extraordinariâ, eâque minore pœnâ, ob delictum afficiuntur. Deinde tum demum talis conſuetudo, vel ſtatutum non valet, quando pro homicidio tantùm imponit pecuniariam pœnam: ſecùs, ſi ultra corporalem pœnam, etiam pecuniariam, vel ſi exigatur pecunia, ante factum homicidium, non autem ſi poſt factum delictum, *Abb. hîc n. 2.* vel ſi imponatur pœna pecuniaria, ob homicidium factum ex malitia, & ex propoſito: ſecùs, ſi imponatur ob homicidium factum caſu fortuito, ut in *caſu cit. c. 2.* tunc enim valet talis conſuetudo, aut ſtatutum, *Covarr. c. l.*

TITULUS XXIV.
DE CLERICO VENATORE.

Hactenus actum fuit de delictis communibus, tam Clericorum, quàm Laicorum, nunc agendum de peculiaribus quibusdam delictis Clericorum tantùm, cujusmodi eſt inprimis venatio, quæ quamvis, ſecundùm ſe, ſit licita, & permiſſa Laicis, ſi tempore competente fiat, perſonis tamen Eccleſiaſticis eſt prohibita.

I.

Quæritur primò, cur, & ſub quibus pœnis venatio, ſive captio ferarum ſit prohibita Clericis? Reſp. Ea eſt prohibita perſonis Eccleſiaſticis, ſub pœna ſuſpenſionis à Communione, ut conſtat ex *c. Epiſcopum* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Aurelianenſi, & reperitur in Concilio Agathenſi » c. 55. ubi dicitur: Epiſcopum, Presbyterum, aut » Diaconum, canes, aut accipitres, aut hujuſmodi ad » venandum, habere non licet. Quòd ſi quis eorum, » in hac voluptate, ſæpius inventus fuerit, ſi Epiſco- » pus eſt, tribus menſibus à Communione: ſi Pres- » byter, duobus: ſi Diaconus, ab omni officio ſuſ- » pendatur.

» II. Similiter in *c. Omnibus* 2. *h. t.* interdicitur » omnibus DEI ſervis (id eſt, Clericis, qui ſpecialiter dicuntur ſervi DEI, quia in ſortem Domini, ad ejus obſequium ſpecialiter ſunt aſſumpti, *c. Cùm ſecundùm* 16. *de præbend. c.* 1. *diſ.* 21. *Gl. hic V. Omni-* » *bus ſervis.*) venationes, & ſylvaticas vagationes, » cum canibus exercere, & accipitres, aut falcones » habere. Sed & noviſſimè in Concilio Tridentino *Seſſ.* 24. *c.* 12. *de reform.* præcipitur, ut Clerici ab illicitis venationibus, & aucupijs abſtineant. Ratio prohibitionis eſt, quia venationes dedecent ſtatum, & profeſſionem Clericorum, per quas etiam ab Officijs divinis, & ſpiritualibus occupationibus avocantur, populóque ſcandalum præbetur, præſertim ſi frequenter inſtituantur, *Menoch. de arbitr. Judic. caſu* 413. *n.* 15, *Laym. libr.* 3. *Theol. mor. tr.* 1. *c.* 5, *n.* 15. & alij DD. communiter.

III. Ubi notandum primò, præcipuè prohibita eſt venatio, ſi inſtituatur, cum tumultu, ſeu magno ſtrepitu armorum, & clamore canum, & ſi frequenter id fiat, ut colligitur ex *cit. c.* 1. ibi: *Si quis in hac voluptate ſæpiùs inventus fuerit:* unde quieta, & moderata venatio, cum retibus, & laqueis, imò & canibus paucis, modò rarò fiat, non eſt prohibita Clericis, ſed licita, ſive causâ neceſſitatis, ad capiendas noxias feras vaſtantes ſegetes, vel vineas Clericorum: vel utilitatis causâ, ut quia notabilem partem redituum percipiunt ex venatione: vel ſanitatis, & corporalis exercitij, vel etiam honeſtæ recreationis causâ, inſtituatur, *Gl. in cit. c.* 1. *V. Voluptate. Hoſtienſ. ibid.* & *Abb. n.* 1. *Silveſt. V. Venatio. Leſſ. libr.* 2. *de juſtit. c.* 5. *dub.* 9. *n.* 40. Ratio eſt, quia venatio, ſecundùm ſe, eſt actus, ſeu res indifferens, quæ ratione circumſtantiarum, ſcilicet perſonæ, finis, temporis, & modi, poteſt fieri licita, vel illicita. Multò magis verò venatio interdicta eſt Monachis, alijsque Religioſis, *in Clement.* 1. §. *Porro de ſtatu Monach.* quia adhuc magis illos dedecet, ita ut nec recreationis causâ venatio eis liceat, etiamſi proprios reditus ex venatione habeant, ſi per ſe venationi dent operam, ut eſt communis opinio apud *Diaz in pract. canon. V. Venatores, c.* 71. *in addit. lit. C. V. Recreationis.*

IV. Notandum ſecundò, pœna Epiſcopi frequenter venationes clamoroſas exercentis, eſt, ut ſuſpendendus ſit per tres menſes à Communione, ſive Officio: Presbyter verò per duos menſes: & Diaconus ab omni officio, ſed ſine præfinitione certi temporis, ideóque poſt aliquot dies, vel quando placuerit, Epiſcopus poterit cum Diacono diſpenſare: non autem diſpenſari poteſt cum Epiſcopo, vel Presbytero, ante trimeſtre, vel bimeſtre elapſum, *Diaz c. l. n.* 1. Subdiaconus verò frequentans venationes, eâdem pœnâ afficiendus eſt, quâ Diaconus, *Arg. c. pen. de ſervis non ordinand. Gl. in cit. c.* 1. *V. Voluptate. Hoſtienſ. ibid. Diaz c. l. n.* 2. Clerici denique in minoribus Ordinibus conſtituti, ſi venationi frequenter vacent, puniuntur, arbitrio Judicis, cùm certa pœna non ſit Jure ſtatuta, *Arg. c. de cauſis* 4. *de offic. Jud. delegat. Hoſtienſ. in cit. c.* 1. *in fine, h. t.* & *Diaz c. l. n.* 3. quod tamen reſtringendum eſt ad ſolos Clericos in minoribus, qui beneficia Eccleſiaſtica obtinent; ſecùs quoad alios, hi enim nullam pœnam incurrunt, *Lopez in cit. c.* 71. *in addit. lit. B.* Requiritur autem ad incurrendam pœnam in Clericos venatores ſtatutam, ut præcedat admonitio, *Hoſtienſ. in cit. c. in fine. Arg. c. Indignè* 21. *cauſ.* 12. *q.* 2. ubi dicitur, quòd debeat vindictam præcedere admonitio: ſed contrarium tenet *Diaz in cit. c.* 71. *n.* 4. ubi ait, quòd monitio hæc operetur, ut ſi Clericus admonitus, ceſſare nolit à venationibus, poſſit deponi, non propter venationem, ſed propter inobedientiam. Verùm ab hoc rigore antiquorum Canonum jam per contrariam conſuetudinem multum eſt receſſum, quæ non videtur poſſe damnari, cùm venatio ſecundùm ſe ſit res indifferens, id eſt, nec bona, nec mala per ſe, adeóque per finem honeſtum bona fieri poteſt, ut omnes concedunt, ſi v. g. honeſtæ recreationis causâ fiat etiam à Clericis, quidquid in contrarium aſſerat *Diaz c. l. n.* 5. quia non eſt contra decentiam, & honeſtatem ſtatûs Clericalis abſolutè, ſi moderatè exerceatur.

V. Quæritur ſecundò, an etiam piſcatio prohibita ſit Clericis? Reſp. Piſcatio Clericis eſt permiſſa, tum quia in illis ceſſant rationes, propter quas eis venatio eſt prohibita; tum quia piſcatio exempla habet Apoſtolorum, quos Chriſtus piſcantes ad ſe vocavit, & retia laxare juſſit ad piſcandum, *Luc. c.* 5. *Gl. fin. in c. Eſau* 11. *diſ.* 86. *Menoch. c. l. n.* 20. & *Lopez. in cit. c.* 71. *lit. A.*

TITULUS

TITVLVS XXV.

DE CLERICO PERCUSSORE.

Aliud delictum Clericorum eſt percuſſio, quæ etiam Clericis eſt prohibita, de qua in hoc Titulo agitur.

I.

QUæritur primò, an liceat Prælatis Eccleſiaſticis percutere Clericos ſubditos? Reſp. Epiſcopus Clericos delinquentes, ſi conſtituti ſint in minoribus Ordinibus, etiam pro levibus culpis: ſi verò ſacris, & majoribus Ordinibus ſint initiati, non niſi in gravioribus criminibus, ut ſi v. g. ebrij ſint, verberibus corrigere, & punire poteſt, *c. Cùm beatus 8. diſ. 45. c. ult. diſ. 35. junct. Gl. V. Corporali.* Non tamen licet Epiſcopo, proprijs manibus, aliquem verberare, *c. Non licet 25. diſ. 86.* ſed per alium, non Laicum, ſed Clericum. Clericos verberare licitum eſt, alioquin tam Epiſcopus verberari mandans, quàm Laicus verberans excommunicationem incurrunt, etiamſi juſta cauſa verberandi ſubſit, *c. Univerſitatis 24. de ſent. excomm. Diaz in pract. Can. V. Verberari, c. 136. n. 2. & 3.* niſi Clericus penitus ſit incorrigibilis, tunc enim per Laicum verberari poteſt, *Arg. c. Ut famæ, 35. de ſent. excomm. ſecundùm Gl. in caſu Summæ diſ. 45.* de quo tamen dubitat *Diaz c. l.* cùm illud cap. loquatur ſolùm de captura facienda per Laicum, & nihil de verberibus. Prælati verò inferiores Epiſcopo, etiam pro levibus culpis, poſſunt verberare ſuos ſubditos Regulares, ut Abbas Monachum, cauſâ regularis diſciplinæ, etiam in perſona propria, vel ſi neceſſitas urgeat, ex mandato ejus, per alium Clericum, vel Monachum, *cit. c. Univerſitatis, Diaz c. l. n. 2.* quin imò etiam Epiſcopus per ſe poteſt verberare Clericum, ſi alium Clericum reperire non poſſit, *Gl. in cit. c. Non licet, & Abb. in cit. c. Univerſitatis, n. 8.* Quòd ſi Prælati debitam correctionem in verberando excedant notabiliter, incidunt in excommunicationem *Can. Si quis ſuadente,* reſervatam Papæ, & mittuntur in exilium, *cit. c. Cùm Beatus, in fine princ. Abb. c. l. n. 9.* & ſi ex immoderata, & incauta percuſſione, etiam diſciplinæ causâ factâ, ſequeretur mors, vel mutilatio, contraheretur irregularitas, *c. Presbyterum 7. de homicid.* Quanquam quæ de percuſſione Clericorum, præſertim ſecularium, ſtatuta ſunt, ferè in deſuetudinem abierint.

II. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna Clerici alium, etiam Laicum, illicitè percutientis? Reſp. De hoc agitur in *c. Si quis 1. h. t.* quod deſumptum eſt ex Concilio Agathenſi, quamvis in eo non reperiatur, ubi dicitur: Si quis in ſacro aliquo gradu, ſeu Ordine conſtitutus (ubi tamen ſubintelligi debet, maximè, quia etiam alios Clericos minorum Ordinum non decet eſſe percuſſores, *c. ult. h. t. Hoſtienſ. hic V. Sacro.*) percuſſor extiterit, corripiatur à crimine, & ſi ſe non emendaverit, deponatur. Ex quo infertur, quòd ſi ſe emendaverit, non ſit deponendus, *Gl. fin. hic. Arg. c. 1. diſ. 35.* Quare propter unam, vel alteram ſimplicem percuſſionem, non debet Clericus deponi à gradu, ſeu ſtatu Clericali, ſed aliter corripi. At ſi conſuetudinem habeat percutiendi, ita ut facilè procedat ad verbera, etiam pro minimis rebus, tunc talis ita inhumanus, & ferus non debet in gradu, ſeu ſtatu Clericali permanere, cùm Clericos deceat imitari manſuetudinem Chriſti, *Gl. fin. hic, & Abb. n. 1.* Quòd ſi tamen Clericus aliquem, vel ſemel tantùm, lethaliter, vel enormiter percuſſiſſet, deponendus eſſet, etiam ſine ulla monitione, *c. ult. diſ. 55. Gl. hic in fine, & Hoſtienſ.* Prætérea Concilium Tridentinum *Seſſ. 13. c. 1. de reform.* admonet Epiſcopos, ut ſe Paſtores, non percuſſores eſſe meminerint.

III. Præterea prohibetur Epiſcopis, ne graviter, ſeu enormiter cædi faciant delinquentes, prout ſumitur ex *c. Præterea 2. h. t.* Nam cùm Epiſcopus Tarentinus mulierem quandam, propter delictum, fuſtibus crudeliter cædi juſſiſſet, contra Ordinem Sacerdotij, quæ poſt octo menſes deceſſit: hoc intellecto, Papa Gregorius I. quamvis non arbitraretur illam defunctam eſſe, propter percuſſionem illam, nihilominus mandavit, Epiſcopum illum, duobus menſibus, ab adminiſtratione, ſeu celebratione Miſſarum abſtinere, qui non habuit reſpectum, ſive debitam conſiderationem ad Ordinem, ſeu ſtatum ſuum Epiſcopalem.

IV. Ubi notandum primò, hanc mulierem, mandato Epiſcopi, eſſe verberatam fuſtibus, vel quia deliquit in Eccleſia, vel quia ſubjecta fuit temporali juriſdictioni Epiſcopi, *Jo. Andr. hic V. Mulierem, & Abb. n. 3.* Secundò, ex temporis prolixitate, ſeu longitudine præſumitur, quòd quis ex percuſſione non ſit defunctus, ſi diu pòſt obijt: ſicut vice verſâ, ex temporis brevitate præſumitur, ex percuſſione mortem eſſe ſecutam, *c. Si qua fœmina 43. diſ. 50. Gl. hic V. Poſt octo menſes, & Hoſtienſ. V. eod.* id quod relinquendum eſt arbitrio Judicis, *Abb. hic n. 1.* Tertiò, ſi in caſu hujus c. percuſſio illa occaſio, vel cauſa propinqua fuiſſet mortis, Epiſcopus in perpetuum abſtinere debuiſſet à celebratione Miſſæ, *c. Studeat 39. diſ. 50. & Arg. c. de cætero 11. de homicid. Gl. hic V. Poſt octo, & Hoſtienſ.*

V. Quæritur tertiò, an puniendus ſit Clericus ſtans in pugna, ſeu conflictu, ex parte ſe defendentium, etſi ipſe non percuſſerit? Reſp. De hoc agitur in *c. Præſentium 3. h. t.* Nam quidam Presbyter ſteterit in quodam conflictu, ex parte illorum, qui vim ipſis illatam repellebant, in quo lapides ipſe projiciebat in eos, qui vim inferebant, ſed neminem percuſſit, vel læſit. Re delatâ ad Papam Alexandrum III. is præcepit, ut prædictus Sacerdos, quia per alios aliqui in illo conflictu dicebantur occiſi, à Miſſarum celebratione per biennium abſtineret, ita tamen ut ſi aliud non impediat, elapſo biennio, officium ſuum exequi poſſit: quia prohibitum ad tempus, cenſetur poſt illud permiſſum, neque extenditur ultra illud tempus, *Barboſ. hic n. 2.*

V I. Contra deciſiouem hujus cap. obſtare videtur, quia ferens opem ad homicidium fit irregularis, etiamſi ipſe neminem interfecerit, *c. Sicut dignum 6. §. Illi etiam, & §. fin. ſupr. de homicid. & c. Si quis viduam 8. diſ. 50.* Reſpondent aliqui apnd *Hoſtienſ. & Abbat. hic*, quòd intervenerit hîc diſpenſatio, alioqnin Jure commnni iſte Sacerdos erar irregularis. Sed contra eſt, quia nulla in hoc cap. de diſpenſatione fit mentio, & textus allati loquuntur de aſſiſtentibus in bello, vel conflictu injuſto: Clericus autem, qui interfuit bello juſto, non tenetur de bomicidio facto per alios, nec fit irregularis, etiamſi ipſe percuſſerit, dummodo non occiderit, c. *pen. de homicid.* & dictum ſuprà de bomicidio: nam licitum eſt cuilibet proximo ſno ad repellendam ipſius injuriam, ſuum impertiri auxilium, *c. Dilecto 6. de ſent. excomm. in 6.* quod indiſtinctè loqnitur, & communiter ſolet intelligi, tam de Clerico, quàm Laico, nec apparet in Jure diſcrimen, quoad hoc, inter conflictum publicum, & privatum juſtum. Itáqne rectiùs dicitur, quòd pœna iſta ſuſpenſionis per biennium Sacerdoti buic fuit impoſita ad cantelam, & terrorem aliorum, uc Clerici tales conflictus evitent, & ſic aliqnis puniri poteſt, ob factum, vel culpam alterius, *Gl. fin. hic, & Hoſtienſ. V. Abſtinere.* Vel etiam dici poteſt, quòd in caſu hujus cap. non erat magna neceſſitas aſſiſtendi illis, quibus vis illata eſt, quia per ſe erant ſufficientes ad ſe defendendum, & ſic aliquo modo exceſſit Clericus iſte, projiciendo lapides, & in culpa fuit, aſſumendo arma, citra neceſſitatem propriam, vel proximi; non tamen tenetur de homicidio, nec factus eſt irregularis propter homicidium aliorum, qui juſtè occiderunt ſe invadentes, *Abb. hic n. 2. & 5. in fine.* Vel denique dici poteſt, quòd hæc pœna ſuſpenſionis fuerit iſti Sacerdoti impoſita, quia graviter erat infamatus, & ad ſcandalum imminens cavendum, *Hoſtienſ. hic V. eod.*

V I I. Similiter in *c. Continentia 4. & ult. h. t.* habetur, quòd cùm quidam Acolythus, cum alijs quibusdam, arma ſumpſiſſet ad reſiſtendum prædonibus, tres in illo conflictu ab alijs vulnerati fuerunt ad mortem (cum effectu, ita ut mortui fuerint, ut ſequitur) ita tamen, ut illa homicidia, neque conſilio ipſius Acolythi, adeóque ipſo nec percutiente, nec conſentiente, expreſsè, vel tacitè, fuerint perpetrata: poſtea Acolythus ille ad Religionem tranſivit, & volebat ad ſacros Ordines promoveri, unde quæſitum fuit, an poſſet? Reſpondet Papa Cæleſtinus III. quòd cùm ad frugem melioris vitæ tranſiverit, poterit ad Subdiaconatûs Ordinem promoveri, & Altaris miniſterium exercere.

V I I I. Porro quamvis *Gl. fin.* hîc dicat, quòd cum iſto Acolytho fuerit diſpenſatum, ut poſſet promoveri ad Subdiaconatum tantùm, idque favore Religionis, quam ingreſſus eſt, quia fuit in culpa, aſſumendo arma, quod ipſi non licuit. Oppoſitum tamen verius eſt, nempe quòd nullâ hîc opus fuit diſpenſatione, ſed Jure communi potuit promoveri, etiam ad Diaconatum, & Presbyteratum, quia Papa conſultus de jure reſpondit, & quid juris ſit, & generaliter dicit, quòd poterit Altaris miniſterium exercere, adeóque etiam in Ordine Diaconatûs, & Presbyteratûs, cûm & Subdiaconus aliàs ſit Miniſter Altaris. Ratio eſt, quia in nulla culpa fuit, dedit enim operam rei licitę, ſumendo arma ad reſiſtendum prædonibus, quod licet, c. *pen. h. t.* ideóque nec homicidij reus fuit, nec irregularis eſt factus, *Hoſtienſ. hic V. Promoveri, Abb. n. 2. & 3. & ejus Gloſſator Alex. de Nevo lit. C.* Nec obſtat, quòd in textu ponderatur ipſum ad Religionem tranſiviſſe, quia per hoc ſolùm indicatur, qnòd ipſi ideo non fuerit impoſita aliqua pœnitentia, ſicut in caſu cap. præcedentis eſt factum, *Abbas hîc in fine.*

T I T V L V S XXVI.

DE MALEDICIS.

Quia alia eſt percuſſio, quæ fit manu, alia linguâ, cùm Maledici, & detractores quodammodo percutiant, ideo priori Titulo ſubjicitur iſte de Maledicis, Abb. hîc in Rubrica.

§. I.

De Maledicis, & Maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorúmque pœnis.

I.

QUæritur primò, quid ſit maledictum, vel maledictio? Reſp. Maledicere, prout refertur ad homines, eſt, cùm malum aliquod de præſenti, vel de præterito dicitur, ut tradit *Bartol. in l. Item apud Labeonem 15. §. Ait Prætor, n. 4. ff. de Injuriis.* Vel Maledicus generaliter dici poteſt is, qui obloquitur de alio homine detrahendo ei, & eum obloquijs, ſive detractionibus deprimendo, *Hoſtienſ. in Summa, n. 5. h. t.* Tribus autem modis maledicere quis poteſt, ut tradit *Molin. Tom. 5. de juſt. tr. 4. diſ. 22. n. 1.* Primò enunciativè, affirmando malum de altero. Secundò imperio, malum alicui efficiendo, quod eſt eum maledicere, quomodo Judex alicui maledicit, dum pœnam infligi jubet. Tertiò fit maledictio per modum optantis, ſeu imprecantis alicui malum. Hîc accipitur maledictio primo modo, quando de aliquo enunciatur, ſive affirmatur malum aliquod, v. g. quòd ſit fur, vel adulter, vel hæreticus: quòd ſi de abſente hujusmodi dicantur, tunc maledictio ad detractionem pertinet, per quam fama alicujus minuitur: ſi verò alicui præſenti, & in faciem objiciantur, eſt contumelia, ſeu convitium, per quod honor læditur, *Mol. c. l.*

II. Quæ-

II. Quæritur ſecundò. Quæ ſit pœua maledicentis Papæ? ℟. de hoc agitor iu c. *Innotuit. 1. h. t.* » Nam cùm quidam Clericus verba quædam in » contemptom & depreſſionem Officij & beneficij » Papæ protuliſſet, hoc ſignificatum fuit Papæ Clementi III. qui alicui maodavit, ut Clericum il» lom à temeritate ſua compeſcat, idque ut pœna » illius alijs terrorem ineutiat, ne de cætero contra » Romanam Eccleſiam in talia verba prorompant. Et ſic pœoa uniùs debet eſſe metus alterius, *c. Quapropter. 47. cauſ. 2. q. 7. Gl. fin. hîc.* Ratio eſt; quia Priocipi maledicere ooo licet, ſcriptum eſt enim Exodi c. 22. *Principi populi tui non maledices*, *c. 2. cauſ. 15. q. 1. Gl. hîc V. In depreſſionem.*

III. Ubi notandom primò. Coovitiom, & detractio tantò magis culpabilis eſt, & pœnâ dignior, quantò coram pluribus fit, *§. Atrox Inſtit. de Injur. c. Quàm ſit. 6. de exceſſib. Prælat.* & ſumitor ex hoc c. ibi: *Multis coram aſtantibus, Abb. hîc n. 2.*

Notandum ſecondò. Nomioe beneficij veoit etiam Papatus, ut colligitur ex hoc c. ibi: *Officij, & beneficij noſtri*: dicitor autem beoeficium, qoia Papa ex officio ſuo habet poteſtatem generalem, & pleniſſimam conferendi beueficia, & diſpenſationes ac gratias faciendi, & indulgentias ac privilegia concedendi obique locotum, *Hoſtienſ. hîc V. Officij, & beneficij.*

Notaodum 3. Papa, vel alios Princeps Superiorem nou habens poteſt punire Subditos ipſom coovitiantes, adeóque vindicare proprias Injorias ſibi illatas, ot colligitur etiam ex hoc c. quia non teoetur quis ſatisfactiouem injuriæ remittere, etſi poſſit, ſi velit, *c. Olim. 7. de Injur. c. Gravis. 11. de reſtitut. ſpoliat. Abb. hîc n. 3.*

IV. Sed contrà obſtare videtur, qood habetur in *l. unic. C. Si quis Imperator. maledixerit*, ubi dicitur: Maledicentem Imparatori, ſi in temulentia ſeu ebtletate id fecerit, oon eſſe punieodom: ſi ex levitare proceſſerit, id contemnendum: ſi ex inſania, miſeratione dignum: ſi ex iojuria, remittendum eſſe: ergo multò magis decet, ut Papa ſe maledicentes non puniat, ſed injuriam remittat. Reſpondetur, non ibi dici ſimpliciter, & generaliter indulgendum eſſe maledicenti Imparatori, ſed tunc demum, ſi ex temulentia, levitate, vel inſania maledixerit: ſecùs, ſi per injuriam, & malo aoimo, tuoc enim remittendom eſſe, ſcilicet ad Principem, ot ipſe, non Judex inferior pœnam ſtatuat, ut patet ex ſubjunctis, & tradit *Gl. V. Remittendum.* Sic etiam in *cit. c. 1. h. t.* non maudat Papa ſimpliciter & generaliter omnes maledicentes Papæ eſſe puoieodos, ſi ex temulentia, levitare, vel inſania maledixerint, cùm de ijs ibi nullo verbo fiat mentio, adeóque intelligi debet de maledicentibus per injuriam, & malo animo, juxta diſpoſitionem Juris Civilis: & hoc etiam caſu, oon punit maledicentes, nec condemuat Judex ordinarius, v. g. Epiſcopus, niſi priùs ipſi Papæ reſcripſerit, & ab eo reſponſum exſpectaverit, prout fuit reſcriptum & reſponſom datom à Papa in *cit. c. 1. h. t.* & ita nulla eſt differentia inter maledicentem Imperatori & Papæ: & ſic intelligit huoc textum *Hoſtienſ. in ſumma h. t. §. Alij maledicunt Principem, Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 105. n. 396.* Deinde reſponderi poteſt, quòd Papa, vel alius Superior debet remittere injuriam propriam illatam ſuæ Perſonæ, non autem ſuæ digoitati, ſicut io caſu *cit. c. 1. h. t.* ea illata eſt Eccleſiæ Romanæ & dignitati Pontificiæ, quam injuriam etiam remittere nou poſſet, *Arg. c. Talomitanæ. 24. diſ. 63.* Item dici poteſt, quòd bene poteſt aliquis punire iojuriam ſibi factam à ſubdito ſuo, maximè ſi nullum babeat Superiorem. Vel denique Superior teoetur remittere injuriam, uon de jure, ſed ſolùm ex benignitate, & miſericordia, & rancorem animi, non autem ſatisfactionem injuriæ illatæ, ſi oon velit, *Gl. hîc V. à temeritate, & Abb. n. 4.*

V. Notaudum quartò. Clericos, qui maledixit Papæ, Judicis arbitrio, puniendus eſt, quia in *cit. c. 1.* nulla certa pœna eſt declarata: cùm enim verba, quæ maledici proferre poſſunt, in detrimentum Papæ, & Sedis Apoſtolicæ, varia eſſe poſſint, & non æqualis gravitatis, ac culpæ; ideo noo potuit certa pœna ſtatoi, ſed conſideratâ qualitate perſonæ maledicentis, verborum & loci, aliiſque circumſtantijs, graviùs, vel leviùs puniendus eſt. *Diaz. in pract. Can. V. Maledici, c. 70. n. 2.* Porro pœna *cit. c. 1.* ooo ſolùm locum habet in Clericis Papæ maledicentibus, ſed etiam in laicis, *Hoſtienſ. cit §. Alij maledicunt Principem, poſt princ. Farinac. cit. q. 105. n. 398.* & ſive publicè, ſive etiam privatim aliquis maledixerit, *Farinac. cit. l. n. 470.*

Notandom quintò. Prætetea in Concilio Carthaginenſi IV. quod refertur in *c. Clericus, 5. diſ. 46.* ſtatoitur, ut Clericus maledicus, maximè in Sacerdotibos, cogatur (per excommunicationem, *Gl. ibid. V. eod.*) ad poſtulandam veniam, & ſi noluerit, degradetur, ſive deponatur, nec onquam, abſque ſatisfactione, ad officium revocetur.

Notandum ſextò. Noo tantùm qui Papæ, ſed etiam qui Superiori ſuo, ſeu Prælato ſpirituali maledixerit, ſive verbo injuriam intolerit, arbitrariè poniendus eſt, *Hoſtienſ. in cit. §. in fine, Farinac. cit. l, n. 402.* Porro Prælatus Papâ etiam ioferior, ſi injuria ipſi illata contiogat etiam Eccleſiam ſuam, poteſt Injuriantem punire, & excommonicare, nam Epiſcopus poteſt eſſe Judex competens in cauſa ſuæ Eccleſiæ, *c. Si quis erga. 16. in fine, junct. Gl. V. Privetur. cauſ. 2. q. 7. c. Guiliſarius. 30.* & ibi *Gl. V. Anathematizavi. cauſ. 23. q. 4.* Si verò injuria contingat ipſum Prælatum ſolum, & ſpecialiter ipſius perſonam, tunc nec punire, nec excommonicare poteſt ipſum ſubditum injuraotem, non enim poteſt eſſe Judex in propria ſua cauſa, *c. Inter querelas. 27.* & ibi *Gl. V. Propriè cit. cauſ. 23. q. 4. Farinac. cit. q. 105. n. 405.*

Notandum ſeptimò. Religioſi, qui ſermonibus ſuis Prælatis Eccleſiarum detrahuot, per duos menſes ſubjacere debent illis pœnis, quæ ſecundùm eorom regulam, vel ſtatuta, pro gravibos criminibus, ſeu culpis, eis conſueverunt impoui, ſoper quibus, abſque manifeſta neceſſitate, oon debet com eis diſpenſari, proot babetur in *Clement. 1. §. Quibus etiam. de privileg. Diaz. cit. l. n. 4.*

VI. Quætitor tertiò. Quâ pœnâ afficiendus ſit maledicens Imperatori, vel alteri Principi Supremo? ℟. qui ex propoſito, & per injuriam, etiam Principi ſeculari maledixit, vel verbom contumelioſum in eum protulit, plectendus eſt pro arbitrio ipſius Principis, juxta *cit. l. unic. C. Si quis Imperatori maled.* Ec-

quidem

quidem gravis pœna tali imponends eſt ; ſi enim juxta leges Civiles, punienda eſt injuria homini privato illats, §. *Atrox Inſtitut. de Injur.* quantò magis, & ſeveriùs vindicanda eſt injuria illata Principi, *Menoch. de arbitr. Jud. caſ. 377. num. 13. & ſeqq.*

§. II.

De maledictione, ſeu blaſphemia in DEVM, & Sanctos, eorúmque pœnis.

VII. Quæritur primò. Quid ſit blaſphemia? Reſp. blaſphemia eſt, cùm de DEO aliquid negatur, quod ei convenit, aut aliquid de DEO aſſeritur, quod ei non convenit, *S. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1. Silveſt. in ſumma V. Blaſphemia. n. 1.* Prioris exempla ſunt, ſi dicatur, quòd DEUS non ſit omnipotens, non habeat providentiam hominum, & rerum humanarum &c. Poſterioris, quòd DEUS ſit tyrannus, injuſtus &c. Item blaſphemia eſt, cùm creaturæ tribuitur, quod ſoli DEO convenit, ſive proprium eſt, ut ſi quis diceret, diabolum æquè cognoſcere ſecrets cordium, & futura contingentia, atque DEUM, *Silveſt. cit. l. n. 3.* Quin imò omnis maledictio, contumelia & convitium prolatum in DEUM, vel Sanctos ejus, eſt blaſphemia, quia per illud derogatur Divinæ Majeſtati, & excellentiæ, & divinus honor diminuitur. Maledictiones verò, ſeu convitia prolata in Sanctos, ſaltem ex conſequenti, & indirectè redundant etiam in DEUM, qui ſicut in Sanctis ſuis laudatur, & honoratur; ita etiam in illis vituperatur, & contemnitur, *Covarr. in c. Quamvis. de pact. p. 1. relect. §. 7. n. 8. Clarus §. Blaſphemia. n. 1,* & alij communiter.

VIII. Quæritur ſecundò. Quæ pœnæ Jure Canonico ſint ſtatutæ in blaſphemantes DEUM, & Sanctos? Reſp. olim in Veteri Lege pœnâ mortis afficiebantur, & à toto populo juſſi ſunt lapidari, *Levitici c. 24 verſ. 16.* ubi dicitur: *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte morietur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* Jure Canonico verò antiquo Clerici ob hoc crimen deponendi ſunt ab officio Clericali: laici verò ſunt excommunicandi, c. *Si quis. 10. cauſ. 22. q. 1.* quæ tamen pœna depoſitionis ſolùm habet locum in Clerico, qui eſt incorrigibilis, vel conſuetudinem habet blaſphemandi: niſi ita gravis fuerit blaſphemia, ut maximam inferat Divinæ Majeſtati injuriam, tunc enim deponi poſſet, *Diaz. in pract. crim. Canon. V. Blaſphemi. c. 184. n. 2. Covarr. in cit. c. Quamvis. §. 7. n. 10. §. Sed quia.*

Præterea in c. *Statuimus, 2. & ult. h. t.* Papa Gregorius IX. ſtatuit, ut ſi quis contra DEUM, vel aliquem Sanctorum ejus, & maximè contra Beatam Virginem, blaſphemiam publicè dicere præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum (vel per alium ex ejus mandato, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) puniatur: nempe ut ſeptem diebus Dominicis, præ foribus Eccleſiæ, in manifeſto, ſeu publico, dum aguntur Miſſarum ſolemnia, blaſphemus exiſtat, & ultimo illorum die Dominico, pallium, & calceamenta non habeat; & ligatus ſit corrigiâ circa collum: & jejunet ſeptem ferijs præcedentibus (dictos dies Dominicos, *Hoſtienſ. hic.*) vel ſeptem præcedentibus ſextis ferijs (ut habet vulgata lectio, vel ſubſequentibus, ut habet alia lectio, juxta *Gl. marg. hic.*) in pane jejunet, & aqua, nec Eccleſiam ingrediatur. Et quolibet prædictorum dierum (ſcilicet Dominicarum) tres, ſi poſſit, alioquin duos pauperes, vel unum reficiat. Et ſi nec ad hoc ejus ſuppetunt facultates, id in aliam pœnam commutetur. Quòd ſi non vult peragere prædictam pœnitentiam, Eccleſiæ ingreſſus ei interdicatur, & in morte Eccleſiaſticâ ſepulturâ careat. Item per Principem, ſeu Poteſtatem ſecularem (ad quod, ſi neceſſe fuerit, eum coget Epiſcopus Diœceſanus) blaſphemus, ſi dives fuerit, pœnâ 40. ſolidorum: alioquin 30. vel 20. vel ſi nec tantum ſolvere poſſit, ſaltem quinque ſolidorum uſualis monetæ mulctetur, ſine miſericordia, & remiſſione. Et hoc ſtatutum etiam inter alia ſtatuta Communitatum ponatur.

IX. Pro declaratione hujus c. notandum primò. Hæc publica pœna, ſeu pœnitentia non debet imponi, niſi publicè blaſphemantibus DEUM, vel Sanctos, non autem occultè, delicta enim occulta publicè vindicanda non ſunt, c. *ult. cauſ. 32. q. 5.* Dicitur autem publicè blaſphemare, non ſolùm is, qui in judicio de blaſphemia eſt convictus, & condemnatus, & qui in publica platea, vel foro blaſphemat: ſed etiam qui in domo, ſeu loco privato, multis tamen aſtantibus, & audientibus, & ad Epiſcopum id deferentibus, dummodo blaſphemans, ſi crimen neget, per idoneos teſtes convincatur, *Hoſtienſ. hic V. Publicè.* Accipitur igitur hîc publicum, prout diſtinguitur à notorio juris vel facti, *Abb. hic n. 7.*

Notandum ſecundò. Hanc pœnam, ſeu pœnitentiam publicam relaxare, ſive ab illa abſolvere Epiſcopus tantùm poteſt: propter occultam verò blaſphemiam, non publica, ſed privata tantùm pœnitentia imponitur, eáque arbitraria, quam remittere poteſt Sacerdos proprius Epiſcopo inferior, *Hoſtienſ. hic. & Abb. n. 1.*

Notandum tertiò. Hæc pœna non debet imponi Clerico etiam publicè blaſphemanti, quia Clericus non agit publicam pœnitentiam, pœnitentes enim publicè ad ſacros Ordines promoveri non debent, c. *Ex pœnitentibus. 55. diſ. 50. c. 1. de bigam.* ſed puniendus eſt pœnâ arbitrariâ, *Abb. hic n. 8. Hoſtienſ. in ſumma hic n. 4.*

Notandum 4. Blaſphemus privatur etiam ingreſſu Eccleſiæ, donec pœnitentia ſit completa, quia qui peccat in DEUM, peccat etiam in Eccleſiam, & è converſo, ideóque ei interdicitur illius ingreſſus, *Gl. hîc V. Ingreſſurus.* Sed & privatur ſepulturâ Eccleſiaſticâ, ſi non velit peragere juſtam pœnitentiam hîc impoſitam, *Abb. hic n. 3.*

X. Notandum quintò. Crimen blaſphemiæ non tantùm punitur pœnâ ſpirituali, ſed etiam puniri poteſt pœnâ pecuniariâ, quæ hoc tempore plerumque magis timetur, quàm pœna ſpiritualis, etiam excommunicationis, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. num. 6.* poteſt autem pœna pecuniaria imponi etiam Clerico publicè blaſphemanti, vel ob aliud delictum, *Abb. hic n. 9.* & debet ſolvi in moneta uſuali illius

loci,

loci; ubi delictum commiſſum eſt, *Gl. fin. hic*, *&* *Abb. n.* 12.

Notandum ſextò, Laicus publicè blaſphemans, ſi pœnitentiam in *cit. c.* 2. *h. t.* præſcriptam peragere nollit, poteſt adhuc hodie excommunicari, quia per hanc Conſtitutionem non tollitur pœna excommunicationis olim impoſita, *Arg. l. Nunquam* 60. *ff. de oblig. & act. & c.* 2. *de except. in* 6. *Abb. hic n.* 11.

Notandum ſeptimò, quando Judex ſecularis negligit adminiſtrare juſtitiam, poteſt ad id compelli per Judicem Eccleſiaſticum, prout ſumitur ex *cit. c.* 2. *h. t. & ibi Gl. V. Contra eum*, & una juriſdictio per aliam adjuvari debet. *Gl. hic V. Poteſtatem.*

Notandum octavò, Judex Eccleſiaſticus non poteſt diſpenſare in pœnis in blaſphemantes ſtatutis in *cit. c.* 2. *h. t.* ut patet ex fine ejusdem: niſi ex magna, & gravi cauſa, ut ſi perſona eſſet nobilis, vel in dignitate conſtituta, quam non decet talem publicam pœnitentiam agere, & vellet illam eleemoſynis redimere, *Arg. c.* 1. *de voto*, *& c. Mulieres* 6. *de ſent. excommun. Hoſtienſ. hic V. Miſericordiam*, *& Abb. n.* 5.

XI. Illud prædictis addendum, qui in ebrietate, vel etiam ex calore, & impetu iracundiæ, publicè blaſphemat, non incurrit pœnam blasphemiæ ordinariam jure ſtatutam, ut colligitur ex *cit. c.* 2. *h. t.* ibi: *præſumpſerit*, quod deliberationem requirit: iracundus autem neſcit quodammodo, quid agat, ideóque mitiùs puniendus eſt, arbitrio Judicis, quàm qui omninò deliberatè, & ex propoſito blasphemat, *Clarus* §. *Blaſphemia*, *n.* 6. *&* §. *fin. q.* 60. *n.* 9. *Menoch, de arbitr. Jud. caſu* 375, *n.* 33. *Farinac. in praxi crim. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 20. *n.* 47. quod tamen tum demum procedit, ſi ira habuit ortum ex juſta, & gravi cauſa: ſecùs ſi ex cauſa injuſta, vel levi, tunc enim iracundia non excuſat blaſphemantem ab ordinaria pœna blaſphemiæ, ut ſi ludens perdat pecuniam, ideóque irâ percitus blaſphemet, *Abb. in cit. c.* 2. *n.* 6. *Clarus cit. q.* 60. *n.* 9. *Farinac. c. l. n.* 48. *&* 49.

Porro præter pœnas Jure Canonico antiquo decretas in blaſphemantes, aliæ graviſſimæ pœnæ, tum in Clericos, tum in Laicos ſtatutæ ſunt in Concilio Generali Lateranenſi, *Seſſ.* 9, ſub Leone X. anno 1514. prout videre eſt apud *Covarr. c. l.* §. 7. *n.* 10. §. *Ad abolendam verò*, *& Menoch. de arbitr. Jud. caſu* 375. *n.* 29.

XII. Quæritur tertiò, quæ ſit pœna blaſphemiæ de Jure Civili? Reſp. Eſt ultimum ſupplicium, ſive pœna mortis, ut conſtat ex *Auth. Ut non luxurientur homines*, §. *Et quoniam collat.* 6. *nov.* 77. quæ tamen pœna tum potiſſimùm locum habet, ſi quis ex conſuetudine DEUM blasphemet, & in hoc vitio ſit incorrigibilis, quamvis hodie hæc pœna fermè in deſuetudinem abierit, *Covarr. cit. loc.* §. 7. *n.* 10. *in fine*, *Clarus* §. *Blaſphemia*, *n.* 3. ubi ait, hodie hanc pœnam non ſervari, ob defectum Religionis, & juſtitiæ, & Principes Chriſtianos graviter peccare, qui hoc crimen ſeveriſſimè non puniunt. Unde neque ob conſuetudinem blasphemandi vigentem in aliqua Provincia, immunis quis eſſe debet ab externa, & temporali pœna, quia cùm crimen blaſphemiæ in DEUM, & Sanctos ſit contrarium Legi naturali, Divinæ, & humanæ, non debet impunitum manere, ob conſuetudinem Provinciæ, quæ potiùs abuſus, & corruptela cenſeri debet, *Covarr. in cit. c. Quamvis*, *p.* 1. *l.* 7. *n.* 13. *Clarus c. l. n.* 7. *in fine*. Porro hodie pœna blaſphemiæ imponitur, pro arbitrio Judicis, ſpectatâ qualitate perſonæ, & facti, ita tamen, ut ſi blaſphemia ſit valda magna, & enormis, etiam pœna mortis imponi poſſit, ac debeat à Judice, *Clarus c. l. n.* 3. *Menoch. c. l. n.* 30. *Farinac. cit. q.* 20. *n.* 66. *&* 67.

XIII. Præterea blaſphemus à teſtimonio repellendus eſt in ijs cauſis, in quibus requiruntur teſtes omni exceptione majores, modò blaſphemus fuerit, ſaltem ſemel, etiam pœnâ pecuniariâ à Judice mulctatus, & condemnatus, nam quamvis blaſphemus non ſit ipſo jure infamis, fit tamen poſt condemnationem Judicis, infamis, ſaltem infamiâ facti, ideóque minùs idoneus teſtis efficitur, *Arg. c. Licèt* 9. *de probat.* ubi habetur, quòd in cauſis arduis non admittitur teſtis, cujus fides vacillat, *Covarr. c. l. n.* 12. quamvis id in praxi non ſervari dicat *Clarus c. l. n.* 4.

XIV. Quæritur quartò, quis ſit Judex competens in hoc crimine? Reſp. Crimen blaſphemiæ in DEUM, & Sanctos eſt crimen mixti fori, adeóque de eo cognoſcere poteſt, non ſolùm Judex ſecularis, ſed etiam Eccleſiaſticus, & punire etiam Laicum, alioquin ſibi non ſubditum in temporalibus, *Abb. in cit. c.* 2. *n.* 9. *h. t.* & habet inter eos locum præventio, ita tamen, ut punitio unius Judicis non impediat, quin alter poſſit ſuam pœnam imponere, *Farinac. cit. q.* 20. *n.* 39. Quòd ſi Judex ſecularis ſit negligens in puniendis blaſphemijs, poteſt ad id compelli à Judice Eccleſiaſtico, juxta *cit. c.* 2. *h. t.* ubi ideo etiam Papa mandavit, ut ſtatutum de puniendis blasphemijs, modo ibi præſcripto, inter alia ſtatuta Communitatum ponatur, ut nemo poſſit prætendere ignorantiam, & ut Poteſtas, ſeu Magiſtratus Laicus debeat obſervare illud ſtatutum, ſi fuerit poſitum inter alia, *Abb. ibid. n.* 9. Non tamen poteſt Judex Eccleſiaſticus punire Judæum blaſphemum, niſi Judex ſecularis negligens eſſet, *Clarus c. l. n.* 5. vel Judæus eſſet ſub temporali juriſdictione Judicis Eccleſiaſtici, *Farinac. c. l. n.* 40. *&* 41.

TITULUS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

Actum eſt in ſuperioribus Titulis de varijs delictis, propter quæ Clerici interdum excommunicantur, vel ſuſpenduntur, vel interdicuntur; interdum etiam deponuntur: ſed quia quandoque Clerici depoſiti, excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti celebrant, & divinis officijs ſe ingerunt, ſicut priùs, ideo hîc agitur de pœna eis inferenda, ob novum hoc delictum.

§. I.

Quæ ſit pœna Clerici depoſiti, miniſtrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel officii ſibi prohibiti: & quæ ſit pœna Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti, celebrantis divina officia?

I.

Assertio 1. Clericus depoſitus, ſive degtadatus verbaliter, id eſt, perpetuò temotus ab Ordinibus, & gradibus Eccleſiaſticis, propter ctimen, ſi celebrêt, vel actum Ordinis, aut Officij, à quo eſt depoſitus, exerceat, aut in eo miniſtret, excommunicari debet, prout ſtatutum habetur in *c. Si quis Epiſcopus* 1. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Canonibus Apoſtolorum *can.* 27. obi dicitur: » Si quis Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus, juſtè depoſitus, » propter certa crimina auſus fuerit attrectare, ſive » attingere Miniſterium ſibi dudum (id eſt, antequam deponeretur) commiſſum, is ab Eccleſia » abſciudatur, id eſt, excommunicetur, quia per excommunicationem abſciuditur quis, ſive ſeparatur ab Eccleſia, id eſt, à communione fidelium, & participatione Sacramentorum, *Hoſtienſ. hîc V. Abſcindatur, & Abb. n.* 1. *not.* 2. Requiritur tamen, ut præcedat monitio, juxta *c. Sacro* 48. *de ſent. excomm. Alex, de Nevo in Gl. ad Abbat. hîc lit. B.*

II. Porro licèt in *cit. c.* 1. tantùm mentio fiat de Epiſcopo, Presbytero, vel Diacono, tamen idem dicendum eſt de omnibus alijs Clericis, etiam in minoribus Ordinibus conſtitutis, juxta *c. ſeq. & Arg. c. Cùm non ab homine* 10. *de Judic. Gl. hîc V. Diaconus, & Hoſtienſ. Abb. hîc not.* 1. Deinde quamvis hæc pœna excommunicationis imponatur hîc ſolùm Clerico juſtè depoſito, tamen idem eſſet, ſi injuſtè, niſi priùs reſtitutus fuiſſet, *c. Epiſcopus* 65. *cauſ.* 11. *q.* 3. dommodo ſententia oon ſit lata cootra Ordioem juris, quia tunc nulla eſſet, *c. Si qui* 41. §. *Definitiva, cauſ.* 2. *q.* 6. & habetur in *c.* 1. *de ſent. & re judic. Gl. hîc V. Juſtè, & Hoſtienſ.*

III. Præterea Presbyter, vel alius Clericus degradatus actualiter, & ſolemniter, vel ſuſpenſus ab officio perpetuò, ſi miniſtret in actu ſibi prohibito, & monitus ab Epiſcopo non deſiſtat, excommunicari debet, nam in Concilio Antiocheno *cap.* 1. quod refertur in *c. Si quis Presbyter* 2. *h. t.* ſtatutum fuit, quòd ſi Presbyter, aut alius Clericus (ſi in Sacris, vel etiam in alijs Ordinibus conſtitutus, de quo infrà) degradatus fuerit (ab Epiſcopo ſuo, adjunctis ſibi alijs ſex Epiſcopis in degradatione Presbyteri, *c. Felix* 4. & *c. ſeq. cauſ.* 15. *q.* 7. *Gl. hîc V. Degradatus.*) aut ab officio, propter certa crimina, ſuſpenſus, ſeu depoſitus: & ipſe poſtea per contemptum, & ſuperbiam, actum aliquem miniſterij ſibi probibiti exercere præſumpſerit, & ab Epiſcopo ſuo admonitus, non deſtiterit, excommunicetur: & quicunque cum eo communicaverint, ſunt excommunicati (ipſo jure, ſed minore excommunicatione, *c. Cum excommunicato* 18. & *ibi Gl. V. Statim, & c. ſeq. cauſ.* 11. *q.* 3. *Gl. hîc V. Excommunicatum*; niſi communicaverint cum excommunicato criminoſè in crimine, tunc enim pari excommunicatione eſſent ligati, *c. Quod in dubiis* 30. *de ſent. excomm. Gl. in c. Qui communicaverit* 19. *V. Excommunicetur, cit. cauſ.* 11. *q.* 3.) Similiter qui participaverint Clericis (inferioris gradûs, ſeu minorum Ordinum, nam ſuprà eſt ſermo de Clericis in Sacris, *Hoſtienſ. hîc V. de Clericis.*) Laicis, vel fœminis excommunicatis, excommunicati erunt (ſcilicet minore excommunicatione, *c. Excommunicatos* 17. *cauſ.* 11. *q.* 3. ſed ſi non deſtiterint, majori excommunicatione ſunt coërcendi, *cit. c. Quod in dubiis, & c. ult. h. t. Gl. hîc V. Obſervandum eſt, & Hoſtienſ.*) Si verò aliquis iſta contempſerit, & Epiſcopus ipſum corrigere non potuerit, invocetur auxilium Regis, & pœnâ exilij damnetur. Nam quando Eccleſia non habet ultra quod faciat, invocandum eſt auxilium brachij ſecularis, ut hîc, & in *c.* 1. *de Offic. Jud. ordin. c. Nec licuit* 4. *diſ.* 14. *c. Petimus* 19. *cauſ.* 11. *q.* 1. utraque enim Poteſtas, Eccleſiaſtica, & ſecularis, ſe invicem adjuvare debent, *c.* 2. *de maled.* & poteſt Magiſtratus Laicus, ſi requiſitus ab Eccleſiaſtico nolit opem ferre, ad id compelli, *Gl. fin. hîc, & Hoſtienſ. V. Quòd ſi aliquis.*

IV. Assertio 2. Pœna Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti, celebrantis Divina officia, eſt depoſitio perpetua ab officio, & beneficio, ut conſtat ex *c. Clerici* 3. *h. t.* ubi

» Ubi Papa Alexander III. ſtatuit, ut ſi aliqui Cle-
» rici ab Epiſcopis ſuis, vel etiam ex mandato Ro-
» mani Pontificis, ab alienis Epiſcopis perſonaliter
» interdicti, vel excommunicati fuerint, & ante ab-
» ſolutionem Divina officia celebraverint, niſi mo-
» nito incontinenti, & ſine dilatione redierint, ſive
» ſe correxerint, propter tantæ temeritatis audaciam
» perpetuò deponantur. Eſt autem hæc pœna de-
poſitionis, non lata, ipſo jure, ſeu facto, ſed imponenda per Judicem, *Abb. hîc n. 1.* Eadémque pœna depoſitionis imponenda eſt ſuſpenſo ab officio, ſi celebrat divina officia, *Gl. hîc V. Moniti.*

V. Ubi notandum primò, ſi hujuſmodi interdicti, excommunicati, vel ſuſpenſi, admoniti ſe emendent, non ſunt deponendi, ut colligitur ex textu ibi: *niſi moniti, ſine dilatione, redierint, Suar. diſ. 11. de cenſur. ſec. 3. n. 2.* quamvis *Gl. hîc V. Moniti, & Abb. n. 2.* dicant, quòd ſuſpenſus, interdictus, vel excommunicatus, celebrans divina officia debeat incontinenti deponi ab officio, & beneficio, etſi paratus ſit ſe corrigere, adeóque ad depoſitionem faciendam non debeat neceſſariò præcedere monitio, ut patet ex *c. ſeq.* ſed quòd hæc monitio diſpenſativè interveniat.

Notandum ſecundò, Epiſcopus poteſt cum Clerico in hac pœna depoſitionis imponenda per Judicem, qui celebravit in cenſura, diſpenſare, ſi paratus ſit ſe corrigere: quamvis in ipſa pœna irregularitatis, quæ ipſo jure incurritur, Inferior Papâ diſpenſare non poſſit, *Abb. hîc n. 2.* ſicut etiam non poteſt Epiſcopus reſtituere Clericum gradui, & Ordini Clericali, ſi juſtè ſit depoſitus ob crimen, ſed ſolus Papa: ſecùs ſi injuſtè, nempe per falſos teſtes, vel inſtrumenta, *c. Epiſcopus. 65. ibi: ſi innocens reperiatur, cauſ. 11. q. 3. Gl. fin. hîc & Abb. n. 3.* Alii verò apud *Barb. in Collect. hîc num. 4.* non minùs probabiliter ajunt, verbabiliter depoſitum poſſe per Epiſcopum reſtitui, non autem actualiter degradatum, quem ſolus Papa reſtituere poteſt.

VI. Præterea eadem pœna depoſitionis ſtatuta eſt in excommunicatos, vel interdictos, vel ſuſpenſos, celebrantes divina officia, cum aliqua tamen limitatione, ſeu exceptione in c. *Latores. 4. h. t.*
» Nam cùm quidam Presbyteri accedentes ad Ale-
» xandrum III. Papam, ei ſignificâſſent, quòd tam
» ipſi, quàm multi alii, poſtquam interdicti, vel ex-
» communicati fuerunt (vel etiam ſuſpenſi, *Gl. hîc*
» *V. Deponat.*) divina officia celebrârunt: mandavit
» Papa Archiepiſcopo Toletano, ut ſi XL. ſolùm, vel
» pauciores in hoc deliquiſſe conſtiterit, omnes in
» perpetuum ab Officio Sacerdotali deponat. Si ve-
» rò multitudinem magnam in hoc peccâſſe cogno-
» verit, illos in perpetuum deponat, quos magis cau-
» ſam delicti dediſſe conſtiterit: alios verò, qui non
» tantum deliquerunt, ab officio ſuſpendat ad tem-
» pus, & omnibus pœnitentiam, ſecundùm quod
» ipſi viſum fuerit, injungat.

VII. Pro declaratione hujus cap. notandum primò, Clericus ſuſpenſus, interdictus vel excommunicatus celebrans divina officia, ſine alia præmonitione, deponi poteſt, ut dictum etiam ſuprà, & docet *Abb. hîc num. 1.* quanquam *Hoſtienſ. hîc V. Præſumpſerunt*, ait, quòd poteſt hîc ſubaudiri, ſi moniti non deſtiterint, adeóque monitionem præexquiri ad depoſitionem faciendam; conſentit *Suar. loc. ſupr. cit.*

Notandum ſecundò, quando deliquit multitudo, tum mitior pœna imponenda eſt, & parcendum multitudini, propter ſcandalum, vel aliam publicam cauſam, ut ſi in civitate aliqua facta ſit conjuratio, vel proditio, juxta vulgatum illud dictum: *Ob populum multum crimen pertranſit inultum.* Principales tamen Auctores delicti debent pœnâ ordinariâ plecti, nam qui magis peccant, magis ſunt puniendi, & ubi major eſt culpa, major debet exerceri vindicta, *Gl hîc V. Magis.* Aliis verò mitior pœna imponitur, uti ſumitur ex hoc c. Nam ſi plures Sacerdotes eſſent in aliquo loco, qui cenſurâ ligati celebrâſſent officia divina, & omnes in perpetuum deponerentur, Eccleſiæ nimiam Sacerdotum penuriam paterentur, cum damno ſpirituali populi, *Hoſtienſ. hîc V. 40. ſolummodo, & Abb. n. 3. & 4.* Et licèt hîc dicatur, quòd multitudo cenſeatur, ſi numerum quadragenarium excedat: tamen alius quoque, arbitrio viri prudentis, ſtatui poſſet, prout ſunt plures, vel pauciores Clerici. Unde ſi in tota Diœceſi non fuiſſent, niſi XXX. Presbyteri, & omnes eſſent excommunicati, vel interdicti, vel ſuſpenſi, & de hoc conſtitiſſet Papæ, magis temperâſſet hunc numerum, *Hoſtienſ. hîc & Gloſſator Abbat. Alex. de Nevo hîc lit. C.*

Notandum tertiò, hæc pœna perpetuæ depoſitionis, non tantùm eſt ab officio, ſed etiam à beneficio: Non enim debet percipere beneficium, qui non facit officium, *c. Paſtoralis. 53. in fine de appellat. Gl. hîc V. Ab officio, & Hoſtienſ. ibid.* Non tamen univerſim & ſemper, qui eſt ſuſpenſus ab officio, eſt etiam conſequenter ſuſpenſus à beneficio, niſi ſit ſuſpenſio perpetua, & ob grave delictum: ſecùs ſi ſit ad tempus tantùm, vel etiam ſimpliciter facta, ſine præfinitione certi temporis, aut ob leve delictum, vel non enorme, *Sanch. l. 3. de matr. diſ. 41. n. 13. Barb. in Collect. hîc n. 3.* & alii apud ipſum. In dubio autem tutius eſt, ut petatur declaratio Judicis, *Gloſſator Abbat. hîc lit. F.*

Notandum quartò, pœnitentia hîc impoſita eſt arbitraria, & facta eſt diſpenſatio auctoritate Papæ, quia per ſe id Epiſcopus non poſſet, *Gloſſ. fin. hîc.*

VIII. Porro præter pœnas allatas, alia pœna decreta eſt in excommunicatos præſumentes celebrare divina officia, ſcilicet ut priventur omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, prout habetur in *c. Fraternitati. 6. h. t.* Nam cùm Archiepiſcopus Biſuntinus »
excommunicâſſet quoſdam Presbyteros, & Cleri- »
cos, ob ſua delicta, qui nihilominus poſt excom- »
municationem celebrârunt divina officia, quæſivit »
Archiepiſcopus ab Innocentio III an poſſet eos »
ſuis beneficiis ſpoliare? Reſpondet Papa, ſi pro »
ſuis exceſſibus anathematis, ſive excommunica- »
tionis ſententiâ Canonicè ſunt innodati: & poſtea »
præſumpſerunt, vel etiamnum præſumunt officia »
divina celebrare, poterit eos rationabiliter omni- »
bus beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare. »

IX. Hinc infertur primò, quòd non ſolùm à jure, ſive Canone, ſed etiam ab homine, nempe Epiſcopo poteſt excommunicatio ferri propter crimen, ut patet ex hoc c. ibi: *pro ſuis exceſſibus*: quod tamen ita intelligendum eſt, quòd crimen ſolùm ſit cauſa mediata

mediata excommunicationis ferendæ ab homine, quia nemo per ſententiam Judicis immediatè excommunicari poteſt, ob crimen commiſſum, niſi ſit contumax in non ſatisfaciendo pro crimine, ut notat *Gl. in c. Epiſcopi*, 8. *V. Minimis cauſ.* 11. *q.* 3. & *Abb. hic n.* 1. *not.* 2.

Infertur ſecundò, Epiſcopus poteſt diſpenſare cum excommunicato celebrante divina officia, circa pœnam ei imponendam ab homine, ut colligitur ex hoc c. ibi: *poterit*, quod non inducit neceſſitatem, non enim quicquid Judicis poteſtati permittitur, id ſubjicitur juris neceſſitati, *l. Non quicquid.* 40. *ff. de Judic.* niſi quis de delicto accuſetur, & convincatur, tunc enim à Judice ex neceſſitate puniri debet, *Hoſtienſ. hîc V. Poterit*, & *Abb. n.* 1. *not.* 2.

Infertur tertiò, Clerici in excommunicatione celebrantes divina officia, non tantùm ſpoliari beneficiis, ſed etiam perpetuò ab Ordine deponi poſſunt, *c. Latores.* 4. *h. t.* neque cum eis, quoad hanc pœnam, diſpenſare poteſt Epiſcopus, ut reſtituantur, *Gl. fin. hîc* & dictum ſuprà. Sed quia quandoque non poteſt facilè fieri depoſitio ab Ordine, & gradu Clericorum, ſive degradatio actualis, ad quam requiritur certus numerus Epiſcoporum, qui ſubinde haberi non poteſt: privatio verò beneficiorum fieri poteſt per ſolum Epiſcopum, ſaltem cum conſilio Capituli, ideo Papa hanc pœnam tanquam faciliorem hîc expreſſit, *Hoſtienſ. hîc V. Spoliare*, & *Abb. n.* 2.

X. Quæritur hîc præterea, quæ ſit pœna in Jure decreta in celebrantes Officia divina in loco interdicto? Reſp. ſi Clerici ſint, privandi ſunt beneficiis ſuis: ſi verò Religioſi, detrudendi ſunt in arctius Monaſterium, prout ſtatuitur in *c. Poſtulâſtis.* 7. §.
» *Quæſiviſtis. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet ex In-
» nocentio III. qualiter puniri debeant Clerici, vel
» Monachi aut Moniales Eccleſiarum Conventua-
» lium, qui poſt latam interdicti ſententiam, in lo-
» cis ſuppoſitis interdicto, hactenus præſumpſerunt,
» & adhuc non verentur divina officia celebrare,
» quamvis propter hoc ſint excommunicati? Et re-
» ſpondet Papa, quòd Clerici, qui talia præſumpſe-
» runt, Eccleſiaſticis beneficiis ſunt ſpoliandi: Mo-
» nachi verò vel Moniales in arctiora Monaſteria ad
» agendam pœnitentiam detrudendi. Ubi *Gl. V. Spoliandi*, ait, quòd etſi talis Clericus, qui in loco interdicto divina officia celebravit, ideóque excommunicatus fuit, dicat, quòd ſit injuſtè excommunicatus, non audiatur. Ratio eſt, quia excommunicatio etiam injuſta ligat quoad ſe, *c. Cùm contingat.* 36. *de offic. Jud. deleg.* Et ſi quis contemnat excommunicationem, etſi injuſtam, eâ ligatur etiam quoad Deum, *c. Per tuas.* 40. *de ſent. excomm.* fruſtra ergo poſtquam eam contempſit, allegat illam eſſe injuſtam, *Abbas in cit. c. Poſtulâſtis in fine h. c.* Deinde celebrantes divina in loco interdicto, etiam ſunt ſuſpenſi, & irregulares, *c. ult. de exceſſib. Prælat.* Unde etiam deponi, ſeu degradari poſſunt, c. *Latores.* 4. *h. t. Gl. in cit.* §. *Quæſiviſtis. V. Celebrare. h. t.* Ratio eſt, quia celebrans divina in loco interdicto Eccleſiaſticam cenſuram contemnit ac violat, & Clerici iſti excommunicati erant, ideóque meritò deponi ac degradari poterant: Papa tamen pœnam privationis beneficiorum ſtatuit, quæ faciliùs infligi poteſt, *Hoſtienſ. hîc V. Spoliandi in fine*, & ſuprà dictum.

§. II.

An qui dubitat ſe eſſe excommunicatum, quia per ſolam famam audivit, ſententiam excommunicationis contra ſe latam eſſe, ſi poſtea celebret divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes officia divina decretas?

XI. Reſpondetur affirmativè, ſpectato juris rigore, quamvis ex miſericordia cum illo à Papa diſpenſari poſſit, prout habetur deciſum in c. *Illud Dominus.* 5. *h. t.* Nam cum Epiſcopus Hildeshemen- »
ſis, non petitâ, nec obtentâ licentiâ Papæ, relictâ »
ſuâ Eccleſiâ, Herbipolenſem Eccleſiam, propriâ »
auctoritate, occupâſſet: Papa Innocentius III. »
mandavit Archiepiſcopo Magdeburgenſi, ut cùm »
factum iſtud in partibus illis notorium eſſet: niſi in- »
fra XX. dies ab adminiſtratione Herbipolenſis Ec- »
cleſiæ ceſſaret, ipſum excommunicaret, & excom- »
municatum publicè denunciaret, quod idem Ar- »
chiepiſcopus non diſtulit adimplere. Ipſe verò »
Epiſcopus Hildeshemenſis nihilominus poſtmo- »
dum divina officia celebravit, & fecit ſibi ab aliis »
celebrari, & ſe communioni fidelium frequenter »
ingeſſit. Sed poſtea coram Papa conſtitutus, & »
ſuum errorem confeſſus, miſericordiam, & non ju- »
dicium poſtulavit: hoc tamen inter alia in ſuam ex- »
cuſationem propoſuit, quòd cùm Magdeburgenſis »
non eſſet Ordinarius ejus Judex, non credebat, »
quòd monitione non præmiſsâ, poſſet contra ipſum »
procedere, auctoritate delegatâ, aut ſententiam in »
eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante, »
nec poſt factum, litteras monitorias ab eo accepiſ- »
ſet, non putabat ſe peccare, ſi divina officia, quam- »
vis ſolemniter, celebraret: maximè cùm ſibi non »
conſtaret, niſi per famam de ſententia excommu- »
nicationis contra eum lata. »
His auditis, Papa reſcripſit Capitulo Herbipo- »
lenſi, quòd quamvis in hoc non omnino culpabilis »
videatur extitiſſe: quia tamen in dubiis tutior via »
eſt eligenda, tametſi dubitaret de ſententia in eum »
lata, debuerat tamen potiùs abſtinere, quàm Sacra- »
menta Eccleſiaſtica pertractare. Illud verò quod »
allegabat, quòd ſub ſpe veniæ à Papa obtinendæ, »
poſtquam noverat ſe eſſe excommunicatum, divina »
officia ſibi celebrari fecit, & communioni fidelium »
ſe ingeſſit, ipſum non excuſat, ſed potiùs contra »
eum facit, cùm ſub ſpe veniæ nullus debeat delin- »
quere: & gravius ſit excommunicato non vitare »
alios, quàm ab aliis non vitari. (quia in hoc quaſi »
patitur, in alio, ſcilicet non vitare, quaſi agit, quod »
in ejus eſt poteſtate, & ideo in uno peccat, in alte- »
ro non peccat, *Gl. hîc V. Vitare.*) Papa tamen cum »
eo miſericordiam faciens, non imponit ei pœnam, »
quam Canon illis infligit, qui poſt excommunica- »
tionem, divina officia celebrare præſumunt, & »
ſe ingerere celebrationi divinorum, quæ eſt pœna »
depo-

depoſitionis, *c. Si quis Epiſcopus. 6. & c. ſeq. cauſ. 11. q. 3. & c. Latores. 4. h. t. Gl. fin. hic & Hoſtienſ. V. Canon.*

XII. Pro explicatione hujus cap. ootandum primò, quando factum, ſeu delictum ootorium eſt, non requiritur, ut præcedat monitio, vel citatio Rei, aut alius proceſſus, ſive cauſæ examinatio, *c. Bonæ. 23. §. Porro de elect.* adeóque poteſt etiam fieri excommunicatio, ſioe alia monitione, *Abb. hic num. 3.* quia nototium, & publicum præſumuntur omnes ſcire, *Barb. hic n. 2.*

Notandum ſecundò, qui babet ootitiam ſenteotiæ eacommunicationis contra ſe latæ, etiam per ſolam famam, debet abſtinere à communione fidelium, & Sacramentorum participatiooe, & ſe gerere pro excommunicato, quia in dubio tutios eſt abſtinere, & tutior via eſt eligenda, ut colligitur ea hoc c. quia non abſtinendo contemnit auctoritatem, & poteſtatem, quam habet Ecclofia, ejúsque Prælati, *Abb. hic n. 4.* & ibi ejus *Gl. Ant. de Buttio lit. C.* quamvis oon ita graviter peccet, ſicot ſi pro certo ſciviſſet, eacommunicationem contra ſe latam eſſe, *Abb. c. l.*

Notandum tertiò, non ſolùm ſi excommonicatur per ſe celebret divina, ſed etiamſi faciat coram ſe celebrari, & eorum celebrationi ſe immiſceat, graviter peccar, & eſt deponendus, *Hoſtienſ. hic col. 3. V. Celebrationi, & Abb. n. 6. & 8.* quia æquè videtur contemoere excommunicationem, & uſurpare communionem fideliom ſibi interdictam, quippe cùm tam activa, quàm paſſiva ei ſit prohibita, unde nec alii debent ipſi communicare. Ao autem talis fiat etiam irregularis, infrà dicetur.

XIII. Notandum quartò, qui dubitat de facto, propter quod excommunicatio, aut irregularitas incurritur, tenetur tutiorem partem eligere, & ſe excommunicatum aut irregularem in dubio exiſtimare debet, & conſequenter à celebratione divinorum officiorum, & à fidelium communiooe abſtinere, ut colligitur ex hoc *c. Sayrus in Clavi Regia lib. 1. c. 13. n. 23. Barboſ. in Collect. hic n. 7.*

Notandum quintò, notitia, quæ habetur ex ſola fama, præbet juſtam cauſam miuuendi pœnam contrafacienti, *arg. hujus c.* ubi ei, qui per ſolam famam intellexit, ſe eſſe excommunicatum, & poſt eacommunicationem officiis divinis ſe immiſcuit, pœna ordinaria depoſitiunis non eſt impoſita, ſed remiſſa, quam remittere poteſt ſolus Papa, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine, Barb. in Collect. hic n. 5.*

Notandum ſextò, etſi is, qui temerè, & propria auctoritate ab uno Epiſcopatu tranſit ad alium, in pœnam utroque carere debeat, *c. Quantò. 3. de transl. Epiſc.* tameo in caſu hujus cap. Papa Epiſcopo Hildesheoienſi fecit gratiam, quoad pœnam impunendam, ex eo, quia celebravit divina poſt excommunicationem, ut non incorreret pœnam depoſitionis, nam licèt utroque Epiſcopatu fuerit privandus, in pœnam temeratiæ translationis ab ona Eccleſia ad aliam: manſit tamen Epiſcopus, ſive retinuit Epiſcopalem dignitatem, etſi ſioe Epiſcopatu, & poterat aſſumi ad alium Epiſcopatum, & miniſtrare, ſeu celebrare divina officia, quod non potuiſſet, ſi fuiſſet depoſitus ob celebrationem divinorum poſt eacommonicationem, & in hoc Papa fecit ei gratiam, *Abb. hic in fine.*

§. III.

An excommunicatis poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui beneficia illis conferunt?

XIV. De utraque hac quæſtione agitur in *c. Poſtulâſtis. 7. in princ. h. t.* in quo Innocentius III. ita reſcribit. Quòd cùm eacommunicatis (majore ex- » communicatione) communicari noo debeat (ſicut » etiam habetur in *c. Cum excommunicato. 18. cauſ. 11.* » *q. 3.*) ideo Clericis excommunicatis beneficia Eccle- » ſiaſtica conferri non poſſunt, nec illi valent illa lici- » tè retinere, niſi cum eis fuerit ea miſericordia di- » ſpenſatum, cùm ea non fueriot Canonicè conſecuti. » Ratio eſt, quia beneficia Eccleſiaſtica præcipuè dantur propter officium, *c. ult. de reſcript. in 6. c. Cùm ſecundùm. 14. de præbend.* ipſe autem excommunicatus à jure ſuſpenſus eſt ab officii executione, adeo ut ſi in excommunicatione celebret divina ufficia, fiat irregularis, *c. 1. & c. Is cui. 20. de ſent. excomm. in 6. c. 1. de ſent. & re judic. in 6.* de quo infrà: *Covarr. in c. Alma. de ſent. excomm. in 6. p. 1. §. 7. n. 1.* & alii DD. cummuniter. Ex quo ſequitur, quòd collatio beneficii excommunicato facta ſit ipſo jure oulla, prout ſumitur ea hoc c. Ubi non ſolùm dicitur, quòd Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt excommunicatis, ſed nec valent illa licitè retinere, quia illa non fuerunt Canonicè conſecuti, quæ verba apertè ſignificant, eos non feciſſe ſua illa beneficia, adeóque collatiunem eſſe ipſo jure nullam, *Suar. diſ. 13. de cenſur. ſec. 1. n. 2.* cùm enim excommunicatio reddat eos, qui illâ ſunt ligati, omnino inutiles ad officium Eccleſiaſticũ exercendũ, conſequenter etiã ad beneficium obtioendum, vel retinendum, *Gl. hic V. Canonicè, Garc. tr. de benef. p. 7. c. 13. n. 3. & 4.*

XV. Extenditur aotem primò, quòd excommunicatis non poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, ſive excommunicatio ſit lata à jure, ſive ab homine, quia eadem in utraque militat ratio, *Covarr. c. l. n. 1. in fine*, & ſive per ſententiam generalem, ſive per ſpecialem: ſive publicè, ſive occultè ſit excommunicatus, ita ut etiamſi probabiliter, & invincibiliter ignoret ſe eſſe excommunicatum, collatio tamen beneficii ſit oulla: qoia hic effectus inhabilitatis ad beneficia non pendet ex ſcientia, vel ignorantia excommunicationis, quia non eſt culpa aut culpæ excuſatio, oeque requiritur ut ſit voluntarius ipſi excommunicato, ergo inhabilis eſt ad beneficia, etiamſi talem ſe ignoret. Similiter conferens beneficium, etiamſi ignoret eum, cui confert, eſſe eacommunicatum, re ipſâ nihil efficit, quia circa ſubjectum incapax operatur, quod generale eſt in omnibus impedimentis irritantibus, *Suar. cit. ſec. 1. n. 3. & 30.* & ignorantia excommunicationis excuſat quidem à culpa, & à pœnis in eacommunicatos jure ſtatutis, aliquid ipſis in eo ſtatu prohibitum agentes, non tamen reddit validum actum, qui ipſo jure eſt nullus, ſcilicet collationem beneficii excommunicato factam, *Covarr. c. l. n. 3. not. 10. Suar. c. l. Garc. cit. c. 13. n. 9. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.* & alii apud ipſum. Et hinc etiamſi ipſe eacommunicatus, tempore collationis beneficii, nondum fuerit denunciatus, non tamen valet collatio, quia Conſtitutio Concilii

Conſtxntienſis *Adevitanda*, nullum favorem exhibet ipſis excommunicans, nec aliquam cis otilitatem adfert, ideòque vetus Jus qooad illos ſervandum eſt, *Covarr. c.l.n.2.not.6.* neque inter eacommunicatum denuntiatum, ſive vitandum, & non denuntiatum, ſive toleratum, eſt differentia in iis, quæ tendunt in favorem excomunicati: ſicut & in iis, quæ non geruntur, ratione pnblici officii, ſed concernunt privatam uilitatem ipſius excommunicati, vel alterius, non eſt differeutia inter publicum, & occultum eacommunicatum, *Abb. hic n. 4. & Barboſ. n. 8.* Sed etſi excommunicatus, communi opinione, reputetur abſolutus xb excommunicatione, irrita tamen eſt collatio beneficii eidem facta, quix in hac re non habet locom *l. Barbarius. 3. ff. de Offic. Prat.* ſed veritas opinioni præfertur, *Barb. in cit. c. Poſtulàſtis. n. 11. h. t.*

XVI. Extenditur ſecondò, quòd collatio beneficii ſit nulla, etiam ſi Excommunicatio injuſta fuerit, modò ritè, & vxlidè ſit facta, *Covarr. cit. §. 7. n. 7. in fine. Garc. c. l. p. 11. Barb. hic n. 4.* & alii, quia non obſtante injuſtitiâ excommonicationis, adeſt inhabilitas ex parte eacommunicati, ſuppoſito quòd excommunicatio ſit valida.

Extenditur tertiò, etſi collatio beneficii ſit facta motu propiio, quia hic non inducit diſpenſationem aliqnam, nec tollit vitium, quo quis impeditur à jure obtinere id, quod ipſi conceditur, ſicut non inducit diſpenſationem, ut quis ſimul acqnirat duo beneficia, quæ ſecundùm Jus Canonicum ſimul obtineri non poſſunt, *Covarr. c. l. n. 2. not. 4. Garc. cit. c. 13. n. 5. Suar. cit. ſec. 1. n. 13.* Ubi id limitat, niſi Papa ſciens aliquem excommunicatum eſſe, illi conferat beneficium, tum enim cenſeretur tacitè cum ipſo diſpenſare, eúmque abſolvere ab excommunicatione.

XVII. Extenditur quartò, quòd beneficium excommunicato collatum non poſſit ab ipſo licitè retineri, etiam in foro conſcientiæ, cùm non ſit in eo Canonicè inſtitutus, *Abb. in cit. c. Poſtulàſtis. n. 2. h. t. Garc. c.l. n. 10.* & alii: idque procedit, etiamſi poſtea ſecuta ſit legiuma abſolutio ab excommunicatione, quia cùm talis collxtio fuerit ab initio nulla, non poteſt poſtea convaleſcere, niſi fiat nova collatio, vel legitima diſpeuſatio, quæ illi æquivaleat, *arg. c. Non firmatur. 18. de R.I. in 6. l. Quod ab initio. 29. ff. eod. Covarr. c.l. n. 2. not. 7. Suar. cit. ſec. 1. n. 2. Garc. c.l. n 8.* Ex quo infertur, quòd nec fructus ea tali beneficio perceptos poſſit retinere, quia in eacommunicatione eas percepit, & quix beoeficium non erat ſuum, *Suar. c.l.* Ubi tamen *n. 3.* ait, poſſe excuſari excommunicatum à reſtitutione fructuum perceptorum ea beneficio collato in excommunicatione, ſi bonâ fide ignorans ſe eſſe excommunicatum, xliquod officium, vel miniſterium exercuit, ratione beneficii: tum enim juſtè poteſt congruum ſtipendium ſuſtentationis, ſive mercedem laboris ex fructibns beneficii accipere, ratione operis, quia inſervivit Eccleſiæ, vel etiamſi ultrx neceſſarium ſtipendiom plures fructus percepit, & bonâ fide illos conſumpſit, nec locupletior inde factus eſt, non tenetur aliquid reſtituere, nec ratione injuſtæ acceptionis, cùm bonâ fide perceperit, & ſine ſua culpa: oec ratione rei acceptæ, cùm jam illa non extet, oec in ſe, nec in aliquo, quod loco illius permaneat.

XVIII. Extenditur quintò, quòd collatio omnis beneficii Eccleſiaſtici propriè dicti excommunicato facta ſit nulla, ſive ſit beneficium curatum, ſive non, ſive ex minoribus, ſive etiam ea majoribus, ut Epiſcopatus, Præpoſitura, vel alia dignitas: & ſive ſit beneficium ſeculare, ſive regulare, *Suar. cit. ſec. 1. n. 4. Barb. hic n. 11.* Ratio eſt, quia Canones generàliter reddunt eacommunicatum inhabilem ad omnia officia Eccleſiaſtica, ut conſtat ex *cit. c. Poſtulàſtis*, ubi ſimpliciter, & generaliter dicitur, Clericis excommunicxtionis vinculo innodatis Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec illa valent retinore: propoſitio xutem abſoluta, & indefinita æquivalet univerſali, præſertim quia propoſitio illa negxtiva continet in ſe ſignum univerſale negativum, *omnia*, & negatio poſt ſe omnia deſtruit, & tollit. Idèmque procedit, non txntùm in beneficiis Eccleſiaſticis, quæ conferuntur in titulum ſpiritualem ex ſe perpetuum, ſed etiam io quacunque dignitate, & officio Eccleſiaſtico, etiamſi ad tempus tantùm concedatur, cui annexa eſt jurisdictio, vel adminiſtratio Eccleſiaſtica, ut eſt munus Legati Apoſtolici, Inquiſitoris, Vicarii Generalis Epiſcopi, vel Adminiſtratoris Epiſcopatûs, vel Prælati Ordinis, item delegati ad munus conferendi, vel eligendi, *Suar. c. l. n. 6. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.* Ratio eſt, tum quia ideo eacommunicatis beneficia Eccleſiaſtica conferri non poſſunt, quia cum eis communicari noo debet, *cit. c. Poſtulàſtis.* Atqui aſſumitur ad munus, vel dignitatem Eccleſiaſticam, vel maximè communicare debet in rebus Eccleſiaſticis cum aliis, ergo eacommunicatus non poteſt aſſumi ad tale munus. Tum quia, cui prohibetur exercitium alicujus actûs, prohibetur etiam omne id, per quod pervenitur xd talem actum, ex generali regula, quam tradit *Abb. in c. ult. h. t. n. 5.* atqui excommunicato prohibitum eſt omne exercitium Eccleſiaſtici moneris, vel dignitatis, quia eſt incapax omnis uſûs juriſdictionis, & Ordinis, ergo etiam prohibita eſt collatio illius, quippe quæ per ſe ordinatur ad exercitium talis muneris. Excipi tamen debet Papalis dignitas, à qua nemo eacluditur propter excommunicationem, *Suar. c. l.*

XIX. Extenditur ſextò, etiam penſio ex beneficio Eccleſiaſtico eacommunicato aſſignari, nec licitè, nec validè poteſt. Idque certum eſt de penſione merè ſpirituali, quæ in ſpirituali titulo fundatur, ſive ob ſpirituale miniſterium datur, v. g. Concionatori, Coadjutori Epiſcopi, vel Cooperatori Parochi, quia hæc propter ſpirituale officium datur, ſicut beneficium, quod eacommunicatus præſtare non poteſt, adeòque ſicut beneficii, ita & talis penſionis eſt incapax, *Avila p. 2. de cenſur. c. 6. diſ. 5. dub. 6. concluſ. 2. Garc. p. 1. de benef. c. 5. num. 130. Laym. cit. c. 2. num. 8.* At verò penſio temporalis ſeu laica, quæ propter temporale aliquod ſervitium eſt aſſignata, & laicis etiam competere poteſt, probabiliſſimè etiam excommunicato conferri poteſt, quia potiùs temporalis ſtipendii rationem habet, & cùm non detur propter ſpirituale officium, quod exerceri debeat, ceſſat prohibitio juris, *Avila c.l. concluſ. 1. Laym. c. l.* Quin imò etiam penſio mixta, quæ etſi ob ſpirituale miniſterium non detur, requirit tamen ſtatum Clericalem, & loco beneficii plerumque datur Clerico non habenti ſufficientem ſuſtentationem, ob cauſam reſignationis, vel permutationis,

vel

vel ob ceſſionem litis, probabiliter aſſignari poteſt excommunicato, propter declarationem Cardinalium Concilij Trid. ſuper *Seſſ.* 14. *c.* 7. ubi dicitur, incapacitatem homicidæ ad beneficia non eſſe extendendam ad penſiones: quod non videtur eſſe intelligendum de penſione merè ſpirituali, quæ ob ſpirituale officium datur, ſed de ea, quæ ob aliam cauſam, ſive laico, ſive Clerico aſſignatur, *Gart. cit. c.* 5. *n.* 137. *Laym. cit. l.* quanquam *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 2. *in fine, & Suar. cit. diſ.* 13. *ſec.* 1. *n.* 9. abſolutè negent ullam penſionem Eccleſiaſticam conferri poſſe excommunicato, quia reditus penſionis ſunt fructus Eccleſiaſtici, quos excommunicatus non facit ſuos. Verùm licèt tales reditus proveniant ex beneficio Eccleſiaſtico, non tamen propriè & formaliter ſunt fructus Eccleſiaſtici, ſi non dentur propter officium ſpirituale.

XX. Extenditur ſeptimò, etiam electio, poſtulatio, confirmatio, præſentatio, ſeu nominatio excommunicati ad beneficium eſt irrita, quia Canones, quoad hoc, omnes penſiones beneficiorum parificant, & omnes hi actus proximè ordinantur ad beneficij adeptionem, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 1. *not.* 1. & 2. *Suar. cit. ſec.* 1. *n.* 10. *Garc. cit. c.* 13. *n.* 14. Idémque dicendum de reſignatione beneficij in favorem excommunicati facta, ſive ſimpliciter, ſive ex cauſa permutationis, invalida enim eſt, *Suar. cit. l. n.* 11. Neque etiam valet permutatio beneficiorum facta cum excommunicato, quia in ea fit mutua collatio, & per illam novum beneficium, ac jus acquiritur, cujus excommunicatus eſt incapax, *Covarr. cit. l. n.* 2. *not.* 5. *Suar. cit. l. n.* 10. *Garc. cit. l. n.* 15. Sed neque in commendam dari poteſt beneficium excommunicato; nam datio eſt irrita, quia illa etiam ordinatur ad officium, ad quod excommunicatus eſt inhabilis, *Suar. cit. l. n.* 14. *Barb, hic n.* 15. Denique omnis etiam Impetratio Litterarum ad obtinenda beneficia facta ab excommunicato eſt nulla, *Arg. c.* 1. *de reſcript. in* 6. ubi univerſaliter dicitur, reſcriptum impetratum ab excommunicato eſſe nullum, *Covarr. cit. l. n.* 3. *not.* 11. *Suar. cit. l. n.* 12.

XXI. Cæterùm quod dictum eſt, excommunicatis majore excommunicatione non poſſe licitè, nec validè conferri beneficia, limitari debet primò, quòd non procedat, ſi excommunicatio ſit invalida, quia lata à Judice non ſuo, vel poſt appellationem interpoſitam; vel quia ſententia, per quam lata eſt, continet manifeſtum, & intolerabilem errorem, hæc enim, cùm ſit ipſo jure nulla, nullum effectum habere poteſt, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 5. *not.* 13. & alij apud *Barboſ. in Collect. in cit. c. Poſtulâſtis. n.* 19. *h. t.*

Limitatur ſecundò. Si collatio beneficij alieni abſenti facta ſit, ante excommunicationem, iſque poſtea excommunicatus eam acceptet, & ratam habeat, valida eſt acceptatio, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 4. *not.* 12. *Azor. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *q.* 9. *Garc. p.* 7. *c.* 13. *n.* 35. *& ſeqq.* Ratio eſt; quia acceptare beneficium, non eſt quid juris, ſed ad nudum factum pertinet, non enim eſt actus juriſdictionis, nec collatio juris, ſed ſolùm declaratio proprij conſensûs, per quem non novum jus acquiritur, ſed jus (ſaltem ad rem, ut interim alij conferri non poſſit beneficium, juxta *c. Si tibi.* 17. *de præbend. in* 6.) jam antè datum, & acquiſitum, ratum, & acceptum habetur, de quo plura videri poſſunt apud *Suar. cit. diſ.* 13. *ſec.* 4, *n.* 17 & 18. ubi bene rem hanc explicat.

Limitatur tertiò. Quando quis excommunicatur, poſt collationem beneficij factam, etſi ea nondum ſit executioni data, valida eſt collatio, ut decidit Rota, & tradunt alij DD. apud *Barb. hic n.* 22.

XXII. Limitatur quartò. Poſſeſſor triennalis alicujus beneficij, etſi collatio ei facta ſit tempore, quo erat excommunicatus, non poteſt ampliùs moleſtari, quia licèt hujuſmodi excommunicatus careat titulo colorato, quoad alios Juris Communis effectus; non tamen quoad effectum regulæ de triennali poſſeſſore, *Navarr. in c. Si quando except.* 10. *n.* 9. *de reſcript.* & in illa regula excipiuntur tantùm ſimoniacus, & intruſus in beneficio, *Garc. cit. c.* 13. *n.* 7. *Barboſ. hic n.* 20. *contra Rebuff.*

Limitatur quintò. Si quis excommunicatus ſit, poſt interpoſitam appellationem, & eâ pendente, conferatur ei beneficium, collatio eſt valida, quia talis excommunicatio eſt nulla, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 5. *not.* 13. quod verum eſt, ſi certum ſit, appellationem eſſe validam, non autem ſi notorium ſit, eam non valere, quia appellatio frivola non ſuſpendit juriſdictionem Judicis, à quo appellatum eſt. Quòd ſi dubium ſit, an appellatio ſit valida, necnè: tum res pendet ex eventu futuro; ſi enim Judex, ad quem appellatum eſt, declaret appellationem fuiſſe legitimam, collatio erit valida; ſin autem illegitimam, collatio quoque erit nulla, ut ex Ricciulo tradit *Barb. in cit. c. Poſtulaſtis. n.* 32. *h. t.*

Limitatur ſextò. Valida eſt proviſio de beneficio alicui excommunicato à Papa, vel ejus Legato facta, cum clauſula abſolutionis à cenſuris, ad effectum gratiæ factæ duntaxat conſequendum, quæ in Litteris Apoſtolicis apponi ſolet per iſta verba, *Téque à quibuſvis cenſuris &c. Avila p.* 2. *de cenſur. c.* 6. *diſ.* 5. *dub.* 2. *concl.* 1. *not.* 4. *Garc. cit. c.* 13. *num.* 59. *Barbaſ. in cit. c. Poſtulâſtis. n.* 24. *h. t.*

Limitatur ſeptimò. Si excommunicatus beneficij ſibi ante excommunicationem collati poſſeſſionem apprehendat, valet illius poſſeſſionis adeptio, quia talis apprehenſio in facto, non in jure conſiſtit, *Azor cit. lib.* 6. *c.* 7. *q.* 10. *Barb. cit. l. n.* 26.

XXIII. Jam verò ad poſteriorem quæſtionem quod attinet, quæ pœna ſit imponenda conferentibus beneficia excommunicatis, ea eſt pœna ſuſpenſionis à collatione beneficiorum, prout ſtatuitur in *cit. c. Poſtulâſtis.* 7. §. *Illi verò h. t.* ubi dicitur: qui » ſcienter illa beneficia talibus (ſcilicet excommu- » nicatis) contulerunt, tamdiu debent à beneficio- » rum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam » conſequi mereantur (per ſuum Superiorem) ut » puniantur in eo, in quo delinquere præſumpſe- » runt. Neque in hoc caſu requiritur alia monitio, » quæ ſolùm neceſſaria eſt, quando indigni, ob defectum in moribus, vel litterarum ſcientiâ, promoventur ad beneficia, juxta *c. Grave.* 29. *de præbend. Abb. hic n.* 3.

XXIV. Ubi notandum primò. Ad hanc pœnam ſuſpenſionis incurrendam requiritur, ut ſcienter beneficia ſint excommunicatis collata, ut patet ex textu, ibi: *ſcienter*: ergo ſi ignoranter, nulla pœna incurritur à conferente, quamvis collatio ſit nulla, *Abb. hic cit. n.* 3. Nec obſtat *cap. Cùm in cunctis* 7.

§. *ult.*

§. *ult. in fine de Elect.* ubi ſcienter conferentes beneficia indignis videntur ipſo jure ſuſpenſi à collatione beneficiorum. Verùm vel ibi ſermo eſt de beneficijs curatis, hîc verò de ſimplicibus, quia in illis major diligentia eſt adhibenda, quàm in iſtis. Vel ille textus loquitur, quando Epiſcopus ſcienter confert beneficia indignis in moribus, vel ſcientiâ: non autem ſi ex alia cauſa indigno, ut quia eſt excommunicatus, *Abb. hîc n. 6.*

Notandum ſecundò. Hæc pœna ſuſpenſionis poteſt imponi ab immediato Superiore ejus, qui ſcienter contulit beneficium excommunicato, ac proinde ſi is ſit Prælatus inferior Epiſcopo, poterit ſuſpendi per Epiſcopum ſuum, *Arg. c. Si quis Abbas, 15. cauſ. 18. q. 2.* Si verò Epiſcopus, per Archiepiſcopum ſuum, qui eſt Ordinarius omnium Epiſcoporum ſuæ Provinciæ: ſi verò Archiepiſcopus fuit collator, poteſt ſuſpendi per Patriarcham ſuum, *Arg. cit. c. Grave. de præbend. Abbas in cit. c. Poſtulâſtis. num. 11.*

XXV. Notandum tertiò. Quod verò attinet ad pœnam recipientis beneficium in excommunicatione, nulla alia reperitur pœna in jure ſtatuta, niſi quòd collatio ſit nulla, ut notat *Suar. cit. diſ. 13. ſec. 1. n. 34.* Nam etſi *Gl. in cit. c. Poſtulâſtis. V. Retinere, h. t.* dicat, quòd tales excommunicati etiam beneficijs alijs priùs obtentis ſint privandi, id tamen nullo jure probatur, niſi per annum in excommunicatione perſtiterint, vel juxta alios per triennium, *Arg. c. Cùm bonæ. 8. de ætate & qualit. ord. Abb. in cit. c. Poſtulâſtis. n. 4. h. t.*

§. IV.

Proponuntur, & reſolvuntur alia quadam quæſtiones circa collationem beneficiorum, excommunicatis factam.

XXVI. Quæritur primò. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, & poſtea ab ea abſolutus eſt, poſſit diſpenſari, ut illud retineat, & à quo? Reſp. poſſe diſpenſari, ut conſtat ex *cit. c. Poſtulâſtis.* ibi: *niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum. h. t.* Et ſic poteſt aliquando diſpenſatio fieri, etſi collatio beneficij fuerit invalida, quia talis diſpenſatio habet vim collationis, ſive eſt virtualis quædam beneficij collatio, adeóque alia nova collatio non eſt neceſſaria, *Abb. in cit. c. 7. n. 2. & 9. h. t.* Idque clarè colligitur ex *cit. c. Poſtulâſtis*, ubi dicitur, excommunicatum non poſſe obtentum beneficiũ retinere, niſi cum eo fuerit diſpenſatũ, ergo à contrario ſenſu, ſi diſpenſatum fuerit, poterit retinere, abſque alia collatione, alioquin diſpenſatio eſſet ſuperflua, *Suar. cit. diſ. 13. ſec. 1. n. 34.* Porro cùm in textu non exprimatur, à quo fieri debeat diſpenſatio, videtur relicta poteſtas Epiſcopis, juxta c. *Nuper. 29. de ſent. excomm. Gl. hîc V. Diſpenſatum. & Abb. n. 8.* qui *n. 9.* addit, quòd à quocunque facta ſit abſolutio ab excommunicatione, ſive à Papa, quia erat ei reſervata, ſive ab alio: nihilominus tamen poſt abſolutionem excommunicati, poteſt proprius Epiſcopus diſpenſare cum eo, ut retinere poſſit beneficium in excommunicatione obtentum, dummodo non ſit ille idem Epiſcopus, qui ſcienter beneficium contulit excommunicato, quia cùm ipſe peccaverit in conferendo, non eſt dignus, cui concedatur hæc poteſtas diſpenſandi, ut in ſimili tradit *Gl. fin.* de Epiſcopo ſimoniaco in c. *Præſentium. 3. cauſ. 1. q. 5.* Verùm *Suar. cit. ſec. 1. n. 36.* cenſet, Epiſcopum, vel alium collatorem, non eſſe ipſo jure privatum poteſtate conferendi beneficium, etiamſi ſcienter contulerit excommunicato, cùm nullo jure hujuſmodi pœna ſit impoſita: neque etiam ipſo jure eſt privatus Epiſcopus poteſtate iterum conferendi illud beneficium, quia in *cit. c. Poſtulâſtis. §. Illi verò*, dicitur, debere eum à collatione beneficiorum ſuſpendi: ergo donec per Superioris ſententiam ſuſpendatur collator, potuit beneficia conferre, & quod priùs malè contulit, poſtea bene conferre, adeóque & diſpenſare: quæ expoſitio etiam probabilis eſt.

XXVII. Addit *Abb. cit. l. n. 9.* quamvis collatio beneficij ſpectet ad Prælatum Epiſcopo inferiorem, poſtquam tamen Epiſcopus, qui in excommunicatione obtinuit beneficium, poſt factam abſolutionem, cum eo diſpenſavit, non requiritur alia collatio: & ſic poteſt Epiſcopus diſpenſare circa beneficium, quod conferre non poteſt: ſicut poteſt auctoritatem ſuam interponere in permutatione beneficiorum ad alios ſpectantium, ut notatur in c. *Quæſitum. 5. de rerum permut. & in Clement. unic. eod.* Sed neque hoc, abſolutè loquendo, verum videtur, ut notat *Covarr. cit. §. 7. n. 8. Suar. cit. ſec. 1. n. ult.* quia ſi Epiſcopus priùs non habuit facultatem conferendi beneficium, non acquiſivit illam propter irritam collationem ab alio factam, neque alius ipſo facto privatus eſt ſua poteſtate, ergo non habet tunc Epiſcopus poteſtatem diſpenſandi, cùm hæc non competat, niſi ei, qui habet poteſtatem conferendi, vel eandem, vel ſuperiorem, ſi ad eum proviſio beneficij devolvatur: niſi tamen accedat conſenſus illius, ad quem ſpectat collatio beneficij, tunc enim poſſet Epiſcopus diſpenſare: ſicut etiam ejus conſenſus eſt neceſſarius ad permutationem beneficij, quæ auctoritate Epiſcopi fieri debet.

XXVIII. Denique idem *Abb. cit. l. n. 1n.* excipit, ſi collatio beneficij excommunicato facta fuiſſet per Papam, tunc enim forè inferior non poſſet diſpenſare, poſtquam ſemel Papa manum appoſuit, ſicut dicitur de eo, quem ipſe ordinavit, quòd non poſſit alius eum, ſine ejuſdem Papæ licentia, ad altiores Ordines promovere, c. *Cùm in diſtribuendis. 12. de tempor. ordinat.* Veruntamen hic caſus vix poteſt contingere, ut Papa conferat beneficium excommunicato, cùm in omnibus Litteris Papalibus proviſionis ad beneficia, apponatur clauſula abſolutionis à quibuſvis cenſuris: *Teque abſolventes à quibuſvis cenſuris excommunicationis &c.* per quam redditur collatio beneficij valida & efficax, non obſtante exceptione excommunicationis, *Covarr. cit. §. 7. n. 3. not. 31.* & alij apud *Fagnan. in cit. c. Poſtulâſtis. n. 7. h. t.*

Illud hîc addendum, quòd diſpenſatio non ſemper ſit debita, etiamſi cauſa juſta diſpenſandi adſit, ut colligitur ex *cit. c. Poſtulâſtis.* ibi: *niſi miſericorditer diſpenſatum fuerit*, quia quandoque eſt debita, quandoque autem mera gratia, ut docet *Sanch. l. 3. de matrim. diſ. 10. n. 3.* tunc autem cenſetur eſſe debita

bita diſpenſatio, quando bonum publicum exigit, ut fiat diſpenſatio, ad vitandum grave ſcandalum, vel aliud damnum; vel ſi valde utilis ſit ſubditis ad bonum animæ, vel corporis: ſecùs, quando nullum publicum, aut privatum damnum notabile ſequitur, etiamſi diſpenſatio non fiat, *Sanch. c. l. n. 6.*

XXIX. Quæritur ſecundò, an collatio beneficij facta ei, qui priùs fuit excommunicatus, ſed poſtea tempore collationis abſolutus, valeat? Reſp. Affirmativè, ut conſtat ex *c. Propoſuit* 8. *h. t.* Nam cùm Epiſcopus Tuſculanus eſſet Legatus Papæ in partibus Lemovicenſibus, quidam Clerici ſupplicârunt ipſi pro ſe, & M. Petro, ut eiſdem in Eccleſia Lemovicenſi, in qua quinque, vel quatuor præbendæ vacarent, in Canonicos facerent recipi. Cardinalis, ſive Legatus à latere ingreſſus Civitatem Lemovicenſem, monuit Canonicos, ut illos reciperent in ſocios ad prædictas præbendas vacantes. Sed cùm poſt petitas, & conceſſas deliberationis inducias, id facere non curarent, Legatus eoſdem Clericos inveſtivit. Poſtea verò Pœnitentiarius Lemovicenſis impetravit Litteras ad quoſdam Judices delegatos, coram quibus petijt inſtitutionem dicti M. Petri caſſari, & eum removeri ab Eccleſia Lemovicenſi, eò quòd tempore ſuæ inſtitutionis erat excommunicatus per Epiſcopum Lemovicenſem, pluribus annis, ante ſuam inveſtituram, ſuper quo teſtes ex utraque parte producti fuerunt, Sed Judices cauſam inſtructam remiſerunt ad Sedem Apoſtolicam. Papa Innocentius III. auditis, quæ utraque pars propoſuit, acta Judicij diligenter inſpici juſſit, & invenit per teſtes Pœnitentiarij probatum eſſe, quòd Epiſcopus Lemovicenſis prædictum M. Petrum excommunicaverat, pluribus annis, ante inveſtituram ipſius, & alios quoſdam Clericos, & etiam Laicos, Per teſtes verò M. Petri probatum fuit, quòd idem Epiſcopus dictum Petrum, & alios, quos excommunicaverat, tribus annis abſolverit, antequam dictus Petrus fuerat inveſtitus, & quòd inſuper eidem Petro communicaverit in Eccleſia, & in menſa. Quia verò Pœnitentiarius M. Petrum, tempore inveſtituræ ſuæ, à præfato Epiſcopo excommunicatum fuiſſe non probavit, ſicut ſe obtulerat probaturum, cùm ex parte M. Petri fuerit facta fides de abſolutione, & communione Epiſcopi, ideo Papa, quod à prædicto Legato circa M. Petrum factum eſt, per ſententiam definitivam approbavit.

XXX. Hinc colligitur primò, quòd ſemel publicè excommunicatus ſemper præſumitur excommunicatus niſi probetur abſolutus, quia qualitas ſemel poſita, quæ ſolo curſu temporis non tollitur, ſemper exiſtere præſumitur, niſi probetur ſublata, *Abb. hîc n.* 4. & ita qui abſolutus eſt ab excommunicatione, ad cautelam petat litteras abſolutionis, ut eam probare poſſit, *Gl. hîc V. de abſolutione.*

Colligitur ſecundò, ſi quis fuit excommunicatus, & poſtquam ab ea abſolutus fuit, ei beneficium conferatur, valet collatio, prout ſumitur ex hoc c. quia tempus collationis, ſeu inſtitutionis inſpici debet, utrùm tunc fuerit excommunicatus, an non, ſi ergo tunc non fuit, etſi antè fuerit, tenet inſtitutio, vel collatio, *Gl. hîc V. Tempore.*

Colligitur tertiò, ſi Epiſcopus communicet cum excommunicato ab ipſo, præſumitur quidem eſſe abſolutus, non tamen hujusmodi communicatio ſufficit ad id plenè probandum, *c. Cùm deſideres* 15. *de ſent. excomm.* nec propterea eſt abſolutus, *Gl. hîc in not. & Gl. fin.*

XXXI. Quæritur tertiò, an collatio beneficij facta excommunicato, qui vi Bullæ cruciatæ, vel Jubilæi, vel Privilegij Apoſtolici, quo datur Confeſſario facultas abſolvendi pœnitentes à cenſuris, eſt abſolutus ab excommunicatione, in foro conſcientiæ, ſeu pœnitentiæ, ſit valida, nec nè? Reſp. Sic abſolutum non cenſeri abſolutum in foro externo, ſeu contentioſo, ac proinde collatio beneficij facta excommunicato abſoluto in foro conſcientiæ tantùm, eſt invalida, ipſo jure, quoad effectus, & pœnas fori externi, ut tradit *Covarr. in cit. c. Alma*, §. 11. *n.* 16. & ex receptiſſima ſententia S. Congregationis Concilij, *Fagn. in cit. c. Poſtulâſtis, n.* 14. *& ſeqq.* Idque probatur, tum quia beneficium datur propter officium, ſed excommunicatus, quamvis abſolutus ſit in foro conſcientiæ, non habet executionem officij, ergo non poteſt ei conferri beneficium: tum quia excommunicato, quamvis abſolutus ſit in foro conſcientiæ, denegatur communio cum fidelibus, & debet ſe gerere in publico tanquam excommunicatum, ergo non poteſt ei conferri beneficium: tum quia pœnitentia, quæ in foro animæ imponitur, eò tendit, ut ſatisfiat DEO, & conſcientiæ: pœna verò, quæ imponitur in foro contentioſo, ſeu judiciali, ut ſatisfiat Reipubl. læſæ, ideóque impoſitio unius non impeditur per impoſitionem alterius, quia ad diverſos fines, & effectus tendunt, *Abb. in c. De his* 6. *n.* 3. *de accuſat.* Quare quamvis abſolutus in foro pœnitentiæ tantùm, poſſit retinere beneficium ei collatum in excommunicatione, quamdiu per ſententiam eo non privatur, non tamen valida eſt in foro exteriore talis collatio, ac proinde adhuc excluſus eſt à communione fidelium, celebratione divinorum, participatione Sacramentorum, & ab Eccleſiaſtica ſepultura, quia aliàs plurimùm detraheretur auctoritati juriſdictionis Eccleſiaſticæ in foro externo, ſi publicè excommunicatus, & nominatim denunciatus, ſed ſecretè abſolutus à Confeſſario, omnia agere poſſet, ac ſi excommunicatus non fuiſſet, quod cederet in gravem contemptum Judicis, qui eum excommunicavit; idque procedit, etiamſi abſolutus ſit à Confeſſario, præmiſsâ ſatisfactione parti læſæ, *Covarr. c. l.* Confirmatur, quia ſicut excommunicatio occulta nihil operatur in judicio externo, nec impedit aſſecutionem beneficij; ita nec abſolutio occulta, quæ fit in foro interno, ſeu pœnitentiali, operari debet, ut collatio beneficij ſit valida in foro externo, eadem enim eſt vis ſolvendi, & ligandi, *Fagnan. in cit. c. Poſtulâſtis, n.* 24. *h. t.*

Excipi debet, niſi in Bulla, aut Litteris Apoſtolicis expreſſum ſit, abſolutionem à Confeſſario datam in foro conſcientiæ, etiam prodeſſe in foro externo, ſicut quandoque facultas abſolvendi, poſt præſtitam ſatisfactionem, in utroque foro concedi ſolet, *Covarr. c. l. & Fagn. c. l. n.* 25. *& ſeqq.*

§. V.

An, & quando excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus Clericus, exercens actum Ordinis ſibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?

XXXII. Assertio I. Inprimis ſi excommunicatus, ſive ligatus majore excommunicatione, ſcienter exerceat actum proprium, ſaltem Ordinis majoris, ſolemniter, & ex officio, ipſo facto, excommunicatus fit irregularis, v. g. ſi Sacerdos Miſſam celebret, Diaconus legat, vel canat Evangelium, Subdiaconus Epiſtolam, *Navarr. in man. Præl. c. 27. n. 244. Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 6. n. 9. Avila tract. de cenſur. p. 7. diſ. 9. ſec. 2. dub. 1. concl. 2. Suar. diſ. 11. de cenſur. ſec. 3. n. 1.* Idque probatur ex c. *Si quis Epiſcopus 6. & c. ſeq. cauſ. 11. q. 3.* quos textus allegat *Gl. in c. 1. V. Irregularitatem de ſent. excomm. in 6.* Idem ſumitur ex c. *ult. h. t.* ubi dicitur, quòd ſi celebret minore excommunicatione ligatus, non fit irregularis, quo inſinuatur, quòd excommunicatione majore ligatus, fiat irregularis. Idem eſt de omnium Sacramentorum adminiſtratione, & de omni celebratione divinorum officiorum, *Suar. c. l.* Ratio eſt, quia majore excommunicatione ligatus, ſi ſacro Ordine ſit præditus, quoad ſe, & quoad alios, ipſo jure eſt ſuſpenſus, ideo ſi de facto in Ordine ſacro miniſtret, irregularitatem incurrit.

XXXIII. Secundò, ſi ſuſpenſus exerceat ſolemniter actum proprium Ordinis majoris, à quo eſt ſuſpenſus, fit irregularis, *Navarr. c. l. Bern. Diaz in pract. Can. c. 133. n. 4. Avila c. l. concl. 3.* & habetur in c. 1. §. *ult. de ſent. & re judic. in 6. & in c. 1. §. fin. de ſent. excomm in 6.* ubi *Gl. V. Irregularitatem*, ait, quòd hæc irregularitas, quæ in antiquis Canonibus ſtatuta erat de excommunicatis majore excommunicatione, extenſa ſit ad ſuſpenſos in utroque cit. c. Porro ſuſpenſus miniſtrans in Ordinibus Sacris, à quibus eſt ſuſpenſus, fit irregularis, ſi ſit ſuſpenſus propter delictum, quia talis ſuſpenſio eſt vera cenſura: non item ſi ſit ſuſpenſus propter defectum, v. g. quia illegitimus eſt, vel aliud vitium corporis habet, talis enim etſi miniſtret in Ordinibus ſuſceptis, non fit irregularis, *Covarr. in Clement. Si furioſus de homicid. p. 1. §. 1. n. 3. Avila cit. ſec. 2. dub. 5. concl. 1.* Si verò quis ſuſpenſus ſit propter delictum, & miniſtret in Sacris, fit irregularis, ſive ſuſpenſus ſit ab homine, ſeu per ſententiam Judicis, ſive à Canone, *Diaz in pract. c. 26. n. 3. Avila c. l. concl. 2.*

XXXIV. Tertiò ſi perſonaliter interdictus exerceat actum ſacri Ordinis, à quo eſt interdictus, ſive prohibitus, fit irregularis, *Navarr. c. l. Avila cit. ſec. 2. dub. 1. concl. 4.* idque probatur ex c. *Is cui 10. de ſent. excom. in 6.* ubi id dicitur de eo, cui ingreſſus Eccleſiæ eſt interdictus.

Ubi notandum primò, ſuſpenſum, vel interdictum eſſe irregularem, ſi exerceat actum Ordinis, à quo eſt ſuſpenſus, vel interdictus, quia quis ſuſpenſus eſſe poteſt, vel interdictus ab uno Ordine, & non ab alio: aliud eſt de excommunicato, quia excommunicatio major privat uſu, & executione omnis Ordinis, *Avila c. l. §. Præterea notandum in fine.*

Notandum ſecundò, non ſolùm excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti, non tolerati, ſeu denunciati, ſed etiam tolerati, & non denunciati, ſi exerceant actum proprium Ordinis ſacri, quem licitè exercere non poſſunt, fiunt irregulares, quia Concilium Conſtantienſe per Conſtitutionem *Ad evitanda*, non intendit ullum favorem, vel commodum afferre ipſis excommunicatis, ſuſpenſis, vel interdictis, *Avila c. l. §. Deinde notandum eſt.*

XXXV. Assertio 2. Ut excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus incurrat irregularitatem, propter exercitium Ordinis ipſi prohibiti, duæ conditiones requiruntur, ut ex communi tradit *Avila cit. ſec. 2. dub. 2.* Prima eſt, quòd exerceat actum proprium Ordinis ſacri, ſive majoris, à cujus exercitio per cenſuram eſt ſuſpenſus, vel prohibitus; quare ſi exerceat actum non competentem alicui Ordini Eccleſiaſtico, quem exercere poſſunt, vel ſolent etiam Laici non habentes ullum Ordinem, non fit irregularis, *Avila c. l.* Secunda conditio requiſita ad incurrendam irregularitatem, ex eo quòd quis unâ cenſurâ ex prædictis ſit ligatus, eſt, quòd exerceat actum Ordinis majoris proprium, ſolemniter, id eſt, cum ſolemnitate, quâ ſecundùm Jus, aut conſuetudinem Eccleſiæ, non poteſt talis actus exerceri, niſi ab habentibus talem Ordinem, *Navarr. c. l. Avila c. l.*

XXXVI. Ubi præterea notandum primò, quidam ſunt actus, qui etſi regulariter, & ſecundùm jus, & conſuetudinem Eccleſiæ, non poſſint, nec debeant exerceri, niſi ab illis, qui ſunt præditi tali Ordine: tamen ſecundùm ſubſtantiam poſſunt etiam fieri à Laicis; & tum ſi Clerici excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti exerceant talem actum ſine ſolemnitate, non fiunt irregulares. Ut ſi Diaconus dicat, vel canat Evangelium ad Altare, cum Dalmatica, ſed ſine Stola, vel Subdiaconus ſine Dalmatica, vel etiam cum Dalmatica, ſed ſine manipulo. Ratio eſt, quia proprium ornamentum Subdiaconi eſt manipulus, & Diaconi Stola, ergo quando Evangelium Diaconus, vel Epiſtolam Subdiaconus legit, vel canit, ſine ſolito apparatu, non cenſetur talem actum exercere ex officio, ut Diaconus, vel Subdiaconus, ſed ſimpliciter, ut quilibet alius Cantor etiam non ordinatus, ideóq; nō debet cenſeri irregularis, *Navarr. c. l. Avila tit. ſec. 2. dub. 2. §. Ex ſecunda conditione. Silveſt. V. Irregularitas, dicto 1. & 4.* Item ſi Sacerdos cenſurâ ligatus baptiſmum alicui conferat privatim, & abſque ſolemnitate, non fit irregularis, quia etiam Laicus Sacramentum hoc adminiſtrare poteſt, ſaltem in neceſſitate, *Silveſt. V. Irregularitas, q. 13. dicto 1.* Alij verò ſunt actus ita proprij Ordini, ut nec ſecundùm ſubſtantiam fieri poſſint à non ordinatis: & tales actus ſi exerceantur, etiam ſine ſolemnitate à Clerico excommunicato, vel aliâ cenſurâ ligato, incurrunt irregularitatem, quia talis actus, etiam exercitus ſine ſolemnitate, eſt proprius Ordinis ſacri, adeóque qui illum cenſurâ ligatus exercet, fit irregularis. Ut ſi v. g. Sacerdos cenſurâ ligatus, extra Miſſam, & ſine omni ſolemnitate, Eucharistiam conſecret, vel diſpenſet, ſeu diſtribuat illam communicantibus fidelibus,

libus, fit irregularis: vel ſi ſacramentaliter abſolvat à peccatis, quamvis occultè, & ſecretè, quia tales ſunt actus proprij Ordinis Sacerdotalis, qui nunquam fieri debent ſine ſolemnitate conſueta, *Avila cit. ſec. 2. dub. 2. §. Sed eſt maximè. Suar. diſ. 11. de cenſur. ſec. 3. n. 12. & 14.*

Notandum ſecundò. Non fit irregularis, ſi cenſurâ irretitus aliquem eligat, vel præſentet ad beneficium, vel electum confirmet, aut inſtituat præſentatum, quia hi actus etiam ab ijs, qui nullos Ordines habent, exerceri poſſunt. Imò univerſim non fit irregularis is, qui cenſurâ ligatus exercet juriſdictionem ſpiritualem fori externi, excommunicando aliquem, vel ſuſpendendo, vel interdicendo, vel abſolvendo à cenſuris, etiamſi talis ſit ſuſpenſus à juriſdictione; nam uſus, ſeu exercitium talis juriſdictionis, etiam ſpiritualis, non eſt actus proprius Ordinis, *Avila cit. dub. 2. §. Primò ſi canat:* Item Parochus aſſiſtens matrimonio cenſurâ ligatus, non fit irregularis, quia actus iſte non eſt proprius Ordinis, & præſentia illius requiritur tanquam teſtis: neque qui ſepelit aliquem in loco ſacro, eſt irregularis, *Avila cit. l.* Neque qui prædicat, ſeu concionatur, quia non exercet actum Ordinis, *Avila cit. l. §. Ex dictis ſequitur*, unde etiam excommunicatus non prohibetur intereſſe concioni, *c. Reſponſo. 43. de ſent. excomm.* Ex dictis colligi poteſt, quinam præterea in particulari ob actus in illa exercitos irregularitatem incurrant, de quo videri poſſunt Auctores cit.

§. VI.

An ſi Clericus cenſurâ ligatus exerceat actus Minorum Ordinum, irregularitatem incurrat, & quando ſive quibus caſibus talis Clericus irregularis non fiat, etiamſi actum Ordinis proprium exerceat?

XXXVII. Ad priorem quæſtionem reſpondent affirmativè communiter Canoniſtæ, *Hoſtienſ. in c. Si quis Presbyter. 2. §. Sed quicquid. h. t. Jo. Andr. ibid. n. 2. in fine, & Abb. n. 4. Silveſt. V. Irregularitas. q. 13. dicto 1. Navarr. in man. c. 27. n. 163.* & noviſſimè *Fagnanus in cit. c. 2. n. 7.* nempe etiam Clericos Minorum Ordinum cenſurâ irretitos, miniſtrando in aliquo ex ijſdem Ordinibus, incurrere irregularitatem. Idque probatur primò ex Rubrica hujus Tituli, qui non inſcribitur de Presbytero, vel Diacono &c. ſed de Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante: & in *cit. c. 1. h. t.* generaliter dicitur: Si quis Presbyter, vel alius Clericus &c. nomine autem Clericorum veniunt etiam Clerici Minorum Ordinum, *c. 1. diſ. 21.* & jus generaliter, & indiſtinctè loquens, generaliter etiam, & indiſtinctè eſt intelligendum, niſi per aliud jus diſtinguatur, & declaretur, *c. Quia circa, 22. de privil.* Qui ergo dicit conſtitutum in Minoribus Ordinibus non contrahere irregularitatem, ſi in aliquo ex illis miniſtret, debet jus oſtendere, quod ipſus expreſſè eximat, quod nunquam reperietur, *Hoſtienſ. cit. l.* Et quamvis in *cit. c. Si quis. h. t.* non fiat expreſſa mentio irregularitatis, tamen jam ſufficienter declaratum eſt, pœnam, quæ in illo, & in alijs textibus inſinuatur, eſſe irregularitatem, *Suar. diſ. 12. de cenſur. ſec. 2. num. 8.* Secundò non tantùm Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, ſed etiam reliqui gradus, ſive Clerici inferiores, à Synodo depoſiti prohibentur miniſtrare, niſi in reparatione ſua recipiant ea, quæ in ordinatione perceperant, *c. Epiſcopus. 65. in fine cauſ. 11. q. 3.* ubi *Gl. V. Reliqui.* notat, æquè aliquem deponi à Minoribus Ordinibus, ſicut à Majoribus: ſi ergo deponi poteſt, cur non etiam, ſi depoſitus, vel cenſurâ ligatus in Ordine aliquo miniſtret, irregularitatem incurret?

XXXVIII. Altera ſententia negat conſtitutos in Minoribus Ordinibus, etiamſi cenſurâ ligati miniſtrent in aliquo Ordine ex Minoribus, fieri irregulares, quam tenent *Navarr. cit. c. 27. n. 244. Silveſt. V. Irregularitas. q. 27. Avila p. 2. diſ. 9. dub. 3.* & communiter recentiores Theologi. Idque probatur primò, quia Canones, qui in contrarium allegantur, quoad irregularitatem, videntur reſtringendi ad conſtitutos in ſacris Ordinibus, cùm nullum jus expreſſè dicat, Clericum inferioris gradûs excommunicatum, vel ſuſpenſum, vel interdictum, in Ordine ſuo miniſtrantem incurrere irregularitatem, hæc autem non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis. Secundò Acolythi, & alij inferiores Clerici quaſi laici cenſentur, ut notatur in *c. 1. & 2. de Cleric. conjug.* neque in illorum degradatione adhibetur illa ſolemnitas, quæ in degradatione eorum, qui conſtituti ſunt in Sacris, *c. Felix. 4. & c. ſeq. cauſ. 15. q. 7.* Idenque ſi Eccleſiaſticam cenſuram violent, non ſunt ipſo facto irregulares, ſicut qui Sacris, ſive Majoribus ſunt initiati. Tertiò, quia actus Minorum Ordinum, nec ſecundùm ſubſtantiam ſunt proprij, ſive ſpecialiter deputati, & competentes eis, qui ſunt initiati Minoribus Ordinibus, cùm etiam exerceri poſſint à puris laicis: nec ſecundùm ſolemnitatem, quia ex generali conſuetudine recepta, miniſteria Ordinum Minorum promiſcuè exercentur, tam à Clericis, quàm à laicis: ergo tales, vel nullam incurrunt irregularitatem, vel ſi aliquam contrahunt, Epiſcopus in ea diſpenſare poterit, *Arg. c. Ad audientiam. 12. de homicid.*

Verùm quod ad conſuetudinem attinet, ſecundùm quam functiones Minorum Ordinum promiſcuè exercentur à Clericis, & à laicis, ea abuſus eſt, & corruptela reprobata à Concilio Tridentino *Seſſ. 23. c. 17. de reform.* ubi decernitur, ut hujuſmodi functiones ſacrorum Ordinum à Diaconatu ad Oſtiaratum, aliquamdiu in Eccleſia intermiſſæ in uſum revocentur, & talia miniſteria nonniſi per conſtitutos in dictis Ordinibus exerceantur, ut notavit etiam *Fagnanus in cit. c. 2. num. 18. h. t.* Imò juxta *declarat. Cardin. Concil. apud Jo. Gallem. ibid. n. 2.* ne quidem per Fratres laicos, qui talibus Ordinibus non ſunt inſigniti, exerceri debent.

XXXIX. Itaque in hac re dicendum eſt, ſi Clerici Minores excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti ſolemniter, & ex proprio officio, tanquam Miniſtri ad id deputati, Eccleſiaſtica ſua Miniſteria peragant, fiunt irregulares: quamvis ſecundùm Eccleſiæ uſum præſentem, ubi Concilium Tridentinum, quoad hoc, non eſt receptum, rarò incurratur hæc irre-

irregularitas, quia vix aliquid, aut aliquo modo Clerici in Minoribus conſtituti faciunt, quoad hæc Miniſteria, quod laici non conſueverint facere. Poſſunt tamen contingere caſus, in quibus hæc irregularitas contrahatur, ut ſi v. g. alicubi Acolythi munus non exerceant in Miſſa ſolemni, niſi in peculiaribus ſacris veſtibus ad hoc munus deputatis, & nonniſi ij, qui talem Ordinem ſuſceperunt: vel ſi Exorciſta excommunicatus, vel aliâ cenſurâ ligatus, veſte ſacrâ indutus, exorciſmos Eccleſiæ ſuper energumeno recitaret, tum enim uteretur poteſtate ſibi in Ordine datâ, adeóque fieret irregularis, & ſic de alijs, *Suar. cit. diſ. 12. ſec. 2. n. 9. & 10.*

XL. Ad poſteriorem quæſtionem ſuprà propoſitam reſpondetur, Clericus excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus non incurrit irregularitatem, etiamſi actum proprium Ordinis exerceat, inprimis ſi ex probabili, ſeu inculpabili ignorantia id fecerit, ut ſi quis invincibiliter ignoret, ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, vel interdictum, vel quod Jus prohibeat exercitium Ordinum ſuſceptorum Clerico irretito aliquâ cenſurâ: ſecùs eſt, ſi culpabiliter & vincibiliter id ignoret, *Lopez in pract. Canon. apud Diaz. c. 33. in addit.* §. *Excuſabitur*, *Avila cit. p. 7. diſ. 9. ſec. 2. dub. 1.* §. *Hinc ſequitur*, *Suar. diſ. 11. de cenſ. ſec. 3. n. 5.* Ratio eſt, quia hæc irregularitas imponitur in pœnam, ut patet ex c. *Si quis. 6.* ibi: *Auſi fuerint*, & c. *Si quis. 7.* ibi: *Præſumpſerit, cauſ. 11. q. 3. & c. Latores 4.* ibi: *Si deliquiſſe conſtiterit, h. t. & c. 1.* ibi: *Si damnabiliter ſe ingeſſeris divinis, de ſent. & re judic. in 6.* pœna autem non incurritur, niſi ob commiſſam culpam: ergo etiam requiritur culpa ad hujuſmodi irregularitatem incurrendam, *Suar. cit. l.*

XLI. Idque probatur ex c. *Apoſtolicæ 9. h. t.*
„ Nam duo Canonici Eccleſiæ Pragenſis, pro ejuſ-
„ dem Eccleſiæ ordinatione, acceſſerunt ad Sedem
„ Apoſtolicam, quibus, ut repellerentur, objectum
„ fuit, quòd erant ſuſpenſi: ſed illi probare vole-
„ bant, ſententias illas nullas eſſe, & eis ignoranti-
„ bus latas fuiſſe. Itaque Papa Gregorius IX. ſen-
„ tentias illas ad cautelam relaxavit, ne Ordinatio
„ Eccleſiæ differretur (ut patet ex c. *Apoſtolicæ. 9.*
„ *ſupr. de exceptionib.* cujus hoc cap. pars eſt, cum
„ quo continuatur) ſed quia tempore ſuſpenſionis
„ celebrârunt divina, eos probabilis ignorantia red-
„ dit excuſatos. Si verò fortè ignorantia craſſa, &
„ ſupina, aut erronea fuerit, propter quod diſpen-
„ ſatione indigent, Papa cum eis ex benignitate A-
„ poſtolica diſpenſat.

Hinc colligitur primò, quòd probabilis ignorantia tantùm excuſat à peccato, & conſequenter etiam ab irregularitate, quæ eſt pœna peccati: non autem craſſa, & ſupina, quando quis facilè potuit ſcire, & non curavit, ſive nullam diligentiam adhibuit, ut inquireret: talis enim ignorantia æquiparatur ſcientiæ, etiam in pœnis: licèt aliàs lata culpa in delictis non æquiparetur dolo, niſi ſit latiſſima, ſive craſſa, & ſupina, *Gl. hic V. Probabilis. & Abb. n. 3.*

Colligitur ſecundò. Excommunicatio non trahit ſecum executionem, quoad pœnam, ſi illa probabiliter ignoretur, quia nulla ſententia ligat efficaciter, niſi poſtquam ſcitur eſſe lata, vel niſi per craſſam, & ſupinam negligentiam ignoretur, *Gl. hic V. Probabilis. in fine, Abb. n. 2.*

Colligitur tertiò. In irregularitate etiam illa, quæ ob craſſam, & ſupinam ignorantiam incurritur, nullus poteſt diſpenſare, niſi ſolus Papa, ut patet ex *hoc c. in fine, junctâ Gl. fin. hic.*

XLII. Secundò, ſi excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus exerceat actum proprium Ordinis ſibi prohibiti, ob vitandum grave ſcandalum, vel infamiam, quæ aliàs oriretur ex manifeſtatione delicti, non fit irregularis, *Avila cit. diſ. ſec. 2. dub. 1.* §. *Hinc ſequitur.* quia leges poſitivæ non obligant cum tam gravi incommodo. Similiter ſi excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus Sacerdos, etiam non toleratus, ſeu vitandus, conſtitutum in mortis articulo, deficiente copiâ alterius Confeſſarij, ſacramentaliter abſolvat à peccatis, non incurrit irregularitatem, *Avila cit. l. Lopez cit. c. 33. in addit.* §. *Excuſabitur etiam*, quia in articulo mortis omnis Sacerdos quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis, & cenſuris poteſt abſolvere, juxta Concilium Trident. *Seſſ. 14. c. 7.* Et univerſim loquendo, quoties intervenit quædam cauſa ſufficienter excuſans à peccato mortali, poteſt actus Ordinis proprius exerceri etiam ab excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, abſque nota irregularitatis, quæ gravem culpam in violante cenſuram ſupponit, cùm ſit valde gravis pœna, *Suar. cit. ſec. 3. n. 5.*

XLIII. Tertiò non eſt cenſendus irregularis, ſi quis excommunicatus, ſuſpenſus vel interdictus, poſt interpoſitam appellationem à ſententia cenſuræ contra ſe lata, etiam illegitimam, quam tamen putat eſſe validam, ante abſolutionem à cenſura, exerceat actum proprium Ordinis, à quo eſt ſuſpenſus, vel interdictus, vel etiam alium, ſi ſit excommunicatus, quia major excommunicatio generaliter removet ab omni uſu, & actu cujuſcunque Ordinis: etiamſi poſtea pronunciatum fuerit eam appellationem legitimam non fuiſſe, *Lopez in addit. c. l.* §. *Nec etiam Clericus. Avila cit. l. dub. 1.* §. *Præterea notandum.* Si tamen talis ſciret, vel ſcire poſſet, ac deberet, appellationem ſuam non eſſe juſtam, non eſſet immunis à peccato in foro animæ, & coram DEO, *Lopez cit. l.* & alij communiter.

XLIV. Quartò, is qui eſt excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, per ſententiam cenſuræ, quæ eſt nulla, etſi celebret, vel exerceat actus Ordinum, non fit irregularis, non enim debet is pœnam ſuſtinere Canonicam, in cujus damnationem non eſt Canonica prolata ſententia, c. *Non debet. 64.* & ibi: *Gl. V. Pœnam, cauſ. 11. q. 3.* nec debet ea ſententia appellari, quæ nulla eſt, *l. Si ſe. 4.* §. *Condemnatum ff. de re judic.* ſicut enim caret juris effectu, ſic & auctoritate, & nomine rei judicatæ carere debet, *Clem. 2.* §. *Ut igitur. de ſent. & re judic. Lopez cit. l. in addit.* §. *Eſt etiam. Avila cit. ſec. 2. dub. 2. concl. ult.*

Porro in hac irregularitate, quæ incurritur propter violationem cenſurarum, exercendo proprios actus Ordinis, ſolus Papa diſpenſare poteſt, *c. 1. de ſent. & re judic. in 6. & c. 1. de ſent. excomm. in 6. Navarr. cit. c. 27. n. 245.* At verò poſt Concilium Tridentinum *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, præter homicidium.

§. VII. An

§. VII.

An etiam excommunicatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Miſſam, vel alios actus Ordinis exercendo, & an eligere poßit, vel eligi ad beneficia Eccleſiaſtica?

XLV. De hoc agitur in c. *Si celebrat* 10. *& ult. in princ. h. t.* ubi Papa Gregorius IX. ita reſcribit: Si " ligatus minore excommunicatione celebrat, licèt " graviter peccet, nullius tamen irregularitatis no- " tam incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quę ra- " tione jurisdictionis ſibi competunt, exercere. Si " tamen ſcienter talis electus fuerit, eius electio eſt " irritanda, eò quòd ad ſuſceptionem eorum eligi- " tur, à quorum perceptione per SS. Patres eſt priva- tus. Incurrit autem hanc excommunicationem minorem, qui ſcienter communicat cum excommunicato (majore excommunicatione) in locutione, & alijs prohibitis, juxta c. *Excommunicatos* 17. *& c. ſeq. cauſ.* 11. *q.* 3. *& c. Nuper* 29. *de ſent. excomm. & c. Statuimus* 3. *eod. in* 6. de quibus infrà *Tit.* 39. & dicitur minor excommunicatio, quæ à fraterna ſocietate ſeparat, *c. ult. cauſ.* 3. *q.* 4. id eſt, à communione, ſeu perceptione Sacramentorum, ut explicat *Gl. ibid. in caſu.*

XLVI. Porro in *cit. c. ult. in princ.* tria dicuntur. Primò, quòd minore excommunicatione obſtrictus, ſi celebret Miſſam (idémque eſt, ſi alios actus Ordinis exerceat) non fiat irregularis. Ratio eſt, tum quia talis irregularitas non eſt jure expreſſa: tum quia hanc irregularitatem etiam majore excommunicatione irretiti non contrahunt, niſi faciant actum Ordinis, à cujus exercitio per cenſuram ſunt prohibiti, ſeu ſuſpenſi, ut colligitur ex *c. Si quis Epiſcopus* 7. *cauſ.* 11. *q.* 3. *& c.* 1. *de ſent. & re judic. in* 6. *& c. Is cui* 20. ibi: *In officio ſuo agens, de ſent. excomm. in* 6. & patet ex ſuprà dictis: at minore excommunicatione ligatus non prohibetur exercere actus Ordinis, ſicut nec adminiſtrare alia Sacramenta, ſed ſolùm ea ſuſcipere, *c.* 2. *de except. c. pen. de ſent. excomm.* perceptio autē Sacramentorum non pertinet ad aliquem actum Ordinis, ergo etſi talis excommunicatus celebret Miſſam, non incurrit irregularitatem. Nec obſtat, quòd celebrando graviter peccet, ut dicitur in *cit. c. ult.* quia non peccat, propter adminiſtrationem, ſeu exercitium Ordinis, quod ei prohibitum nón eſt, adeóque neque propter celebrationem præcisè, ſed propter ſolam ſuſceptionem Sacramenti, quod celebrando percipit, quæ participatio paſſiva, ſive perceptio Sacramenti Euchariſtiæ, ei non competit ratione Ordinis ſui, cùm communis ſit etiam Laicis: conſtat autem ex ſuprà dictis, hanc irregularitatem non incurri, niſi fiat aliquis actus competens Clerico, ratione ſui Ordinis, à cujus exercitio eſt prohibitus, non item ſi etiam à Laicis fieri poſſit. Aliud eſt, in ligato excommunicatione majore, qui ſi celebret, fit irregularis, quia eſt ſuſpenſus ab exercitio, ſive collatione activa omnium Ordinum, & non tantùm à participatione paſſiva, ſive perceptione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, *Abb. hîc n.* 2. *& ibid. Barb. n.* 4. *Covarr. in c. Alma, p.* 1. *§.* 8. *n.* 1. *Lopez in cit. c.* 33. *in addit. lit. D. Suar. diſ.* 24. *de cenſur. ſec.* 2. *n.* 3. Deinde etſi excommunicatione minore ligatus graviter peccet, ut dicitur in *cit. c. ult.* ſi celebrat, vel ſi etiam alia Sacramenta ſuſcipiat, quia quælibet receptio eſt materia gravis, ſacra, & prohibita, *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 2. nulla tamen certa pœna ipſo jure impoſita eſt, propter hanc culpam, ſed ad arbitrium Judicis, vel Superioris eſt puniendus, *Gl. in cit. c. ult. V. Peccet, h. t. Suar. c. l. n.* 3.

Secundò dicitur in *eod. c. ult. h. t.* quòd ligatus minore excommunicatione non prohibetur eligere ad beneficia Eccleſiaſtica, nec exercere ea, quæ ratione jurisdictionis ipſi competunt, quia jurisdictio non pertinet ad participationem paſſivam, ſeu perceptionem Sacramentorum, quâ ſolâ privat minor excommunicatio, *cit. c. ult. de except. Abb. in cit. c. ult. n.* 2. *not.* 2. *h. t.* Unde hujusmodi excommunicatus Miſſam audire, & alia divina participare poteſt, quæ non ſunt Sacramenta, & in omnibus alijs actibus, ſeu negotijs, ſive ſacris, ſive civilibus, & profanis, in judicio, vel extra illud, cum alijs communicare poteſt, quia tantùm à Sacramentorum participatione eſt remotus, *cit. c.* 2. *de except.* adeóque alia omnia ſunt ipſi licita, quia non prohibita, *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 4. ubi etiam addit, quòd non ſit privatus communibus ſuffragijs Eccleſiæ, quia non eſt ab illa præciſus.

Tertiò dicitur in *eod. c. ult. h. t.* quòd minore excommunicatione ligatus non poteſt ſcienter eligi ad beneficia Eccleſiaſtica; ubi etiam ratio redditur, quia ad eorum ſuſceptionem talis eligitur, à quorum perceptione eſt privatus, hoc eſt, quia beneficium Eccleſiaſticum ordinatur ad ſacros Ordines ſuſcipiendos, à quibus tamen minore excommunicatione ligatus repellitur, ſive quos recipere non poteſt. *Laym. l.* 1. *Theol. mor. tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. quæ ratio ſolùm habet locum in electione ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica, ideóque ſi quis ſic excommunicatus eligatur ad temporalem dignitatem, vel officium, electio valida erit, nec propterea irritanda, *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 14. ſicut autem minore excommunicatione obſtrictus non poteſt eligi licitè ad dignitates, ſeu beneficia Eccleſiaſtica: ita nec præſentari, neque ea illi conferri poſſunt, ob rationem allatam, *Laym. c. l.* Reſtant nunc aliquot quæſtiones dubiæ, quæ ex deciſione hujus c. oriuntur, hoc loco expediendæ.

XLVII. Quæritur primò, utrùm electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Eccleſiaſticum, ſit ipſo jure nulla, an verò annulanda per Judicem? Reſp. Probabilius eſt, quòd talis electio ad beneficium Eccleſiaſticum, etiam ſcienter facta, non ſit ipſo jure nulla, ſed irritanda, per ſententiam Judicis, prout expreſsè habetur in *cit. c. ult. h. t.* ubi dicitur: *Si tamen talis ſcienter electus fuerit, ejus electio eſt irritanda*: quod autem irritandum dicitur, ſupponitur non eſſe ipſo jure irritatum, quamvis non ſit firmiter validum, quia propter aliquem defectum, per ſententiam irritari poteſt, ac debet, *Tolet. in Summa caſuum, l.* 1. *c.* 17. *n.* 4. *Avila p.* 2. *de cenſur. c.* 6. *diſ.* 12. *dub.* 4. *concl.* 2. *Leſſ. l.* 2. *c.* 34. *n.* 106. *Suar. diſ.* 24. *de cenſ. ſec.* 2. *n.* 2. ubi addit, idem dicendum eſſe, de quacunque electione beneficij, quia

ratio textûs æquè locum habet. Contrarium tamen, quòd talis electio ſit ipſo jure irrita, tenet *Gl. in cit. c. ult. V. Privatus, h. t. Hoſtienſ. ibid. V. Irritanda*, & *Abb. n. 3. Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 8. n. 3. Garc. p. 7. de benef.* c. 13. n. 27. qui verbum *irritanda* exponunt, id eſt, irrita denuncianda, ſeu declaranda, juxta ſubjectam materiam, & rationem. Verùm hæc expoſitio hîc non habet locum, quia cùm materia hæc ſit odioſa, & pœnalis, reſtringenda eſt, quoad rigorem, quia in pœnis benignior interpretatio eſt facienda, *reg. in pœnis 49. in 6.* neque ullo verbo indicatur in *cit. c. ult.* quòd excommunicationis minoris vinculo ligatus reddatur omnino inhabilis ad electionem, ſed ſolùm prohibetur, ne eligatur, ſicut ne Sacramenta percipiat. Unde quando in *c. Poſtulâſtis 7. h. t.* & in alijs juribus dicitur, excommunicatis non poſſe beneficia Eccleſiaſtica conferri, neque eos poſſe illa licitè retinere, ſermo eſt de excommunicatione majore, vel de excommunicatione ſimpliciter, per quam abſolutè poſita intelligitur major: cùm enim illa majorem vim habeat, ideo meritò ſtatutum eſt, ut electio ligati majore excommunicatione ſit nulla ipſo jure; ligati verò minore irritanda, *Suar. c. l. n. 19. & 20.* Neque etiam obſtat ratio expreſſa in textu *cit. c. ult.* quòd talis excommunicatus privatus ſit Sacramentorum perceptione: quia electus ad beneficia non directè, & principaliter eligitur ad Sacramenta ſuſcipienda, quibus eſt privatus, ſed potiùs ad ea conferenda, & miniſtranda alijs: ideóque licèt aliquando contingat, quòd neceſſarium ſit ea ſuſcipere, ut alijs illa adminiſtret; id tamen eſt merè per accidens, & minùs principale, adeóque attendi non debet: neque ſufficit ad hoc, ut electio propterea ipſo jure debeat eſſe irrita, *Arg. l. 1.* ibi: *Prima enim ratio, ff. de auctor. tut. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3. h. t.*

XLVIII. Porro etſi *Gl. hîc V. Scienter*, in fine dicat, quòd qui ſcienter eligunt ligatum minore excommunicatione, pro ea vice, ſint privati, ipſo facto, jure eligendi, juxta c. *Cùm in cunctis, §. Clerici, & c. Scriptum 40. in fine de elect.* ubi qui indignum eligunt, privantur, pro ea vice, jure eligendi, quia inhabilem, & indignum eligunt, ideóque pœnas juris incurrunt, ut dictum ſuprà *l. 1. tit. 6. ſec. 2. §. 5. n. 103.* Aliud tamen eſt de eligentibus ligatum minore excommunicatione, quia licèt ſcienter eligentes talem excommunicatum graviter peccent, quia agunt contra prohibitionem juris in materia gravi, ſicut & ipſe electus recipiendo beneficium, *Avila c. l. dub. 4. concl. 1.* non tamen incurrunt pœnam impoſitam eligentibus indignum in Canonibus citt. quæ non eſt extendenda ultra caſus ibi expreſſos: neque eſt eadem ratio in eligente indignum, quæ in eligente ligatum excommunicatione minore, quia hic non peccat contra juſtitiam, ſicut ille, & defectus eſt levior, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. Suar. cit. ſec. 2. n. 22.*

Sed contrà obſtare videtur, quomodo verum ſit, quòd minor excommunicatio tantùm privet paſſivâ receptione, ſeu participatione Sacramentorum, ſiquidem etiam privat electione paſſivâ ad beneficium, ut talis excommunicatus eligi non poſſit. Sed reſpondetur, privare electione paſſivâ, non directè, & immediatè, ſed ſolùm indirectè, & mediatè, ſeu concomitanter, quia qui privatus eſt paſſivâ receptione Sacramentorum, conſequenter, & indirectè etiam eſt privatus munere, ſeu officio, quod ad illam ordinatur; & ſic particula *tantùm* non excludit privationem paſſivæ electionis, quæ eſt quid concomitans paſſivã ſuſceptionem Sacramentorum, *Suar. c. l. n. 23.*

XLIX. Quæritur ſecundò, an ſi exiſtens in minore excommunicatione ad beneficium Eccleſiaſticum, non ſcienter, ſed ignoranter eligatur, ſive quia electores ignorârunt ipſum eſſe ſic excommunicatum, ſive etiam ipſe electus ignoraverit ſuam excommunicationem, electio debeat irritari? Affirmant communiter Canoniſtæ, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. h. t. Covarr. cit. §. 8. n. 3.* quos ſequitur *Suar. cit. ſec. 2. n. 18.* Ratio eſt, quia electio ſic excommunicati non eſt à jure reprobata, ob culpam eligentium, ſed ob inhabilitatem ipſius electi, quem habilem reddere non poteſt ſola ignorantia.

Sed contraria ſententia eſt probabilior, quam tenet *Silveſt. V. Excommunicatio 4. n. 4. Avila cit. diſ. 12. dub. 4. concl. 4. Tolet. c. l. n. 4. Laym. in cit. c. 3. n. 5. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3, §. Verùm contraria ſententia.* Idque probatur ex *cit. c. ult.* ex verbo *ſcienter*, quod ita explicari debet, ut non ſit ſuperfluum, ſed aliquid operetur: nihil autem operabitur, ſi dicatur, quòd electio talis excommunicati ſit irritanda, etiamſi ignoranter facta ſit, quia æquali modo erit irritanda, ſive ſcienter, ſive ignoranter ſit facta, adeóque vocula *ſcienter* fruſtra eſſet addita.

Porro verba illa *cit. c. ult. Si tamen ſcienter talis electus fuerit*, referenda ſunt ad ipſum electum, ita ut ſenſus ſit, ſi talis excommunicatus, ſciens ſe minore excommunicatione ligatum eſſe, electus fuerit, ea irritanda eſt, ſive id ſciverint electores, ſive ignoraverint, *Laym. c. l.* Ad fundamentum verò contrariæ ſententiæ reſpondetur, quòd electio excommunicati minore excommunicatione non debeat irritari, ob culpam eligentium, neque etiam ob inhabilitatem electi, quia is cenſurâ minoris excommunicationis eſt irretitus, ideóque inhabilis ut eligatur: nam alioquin ſequeretur, quòd ipſius electio, ipſo jure, ſeu facto, ſit irrita, quod tamen communiter negant etiam DD. contrariæ ſententiæ: ſed quia ex diſpoſitione SS. Canonum talis electio irritanda eſt, in pœnam electi, ſi hujuſmodi electionem ſciens ſe ligatum minore excommunicatione acceptavit, *Laym. c. l.* quamvis poſtea mutâſſe videatur hanc ſententiam in *qq. Canonicis de Prælat. Elect. q. 58.*

L. Ubi præterea notandum eſt, ſi actus aliquis nullus ſit, propter impedimentum juris, vel perſonæ ipſius inhabilitatem, tunc certum eſt, quòd actus geſtus ab ignorante non ſit validus, neque ignorantia proſit ad valorem actûs, quia ignorantia non poteſt habilem facere eum, qui ex impedimento juris, ſive ipſo jure eſt inhabilis: ſic enim collatio beneficij facta excommunicato majore excommunicatione eſt nulla, etiamſi ipſe probabiliter, aut invincibiliter ignoret ſe eſſe excommunicatum, ut docet *Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 7. n. 3.* & alij DD. communiter apud *Garc. cit. c. 13. n. 9.* & dictum ſuprà. Si verò ſolùm per legem ſit impoſita pœna ijs, qui ſcienter aliquid faciunt, ut in *cit. c. ult. h. t.* quòd electio excommunicati minore excommunicatione ſit irritanda, ea pœna non debet extendi, ſaltem ad probabiliter, aut invincibiliter ignorantes ſe eſſe ligatos minore

excom-

Digitized by Google

excommunicatione, quæ non facit, ipſo jure, aliquem incapacem electionis paſſivæ, ſive ut aligi non poſſit ad beneficia, ſed ſolùm ut reſcindi poſſit, ac debeat ejus electio: quin imò ſecundùm plures DD. non debet talia pœna extendi etiam ad culpabiliter, & craſsè ignorantes, teſte *Barboſ. in tit. c. ult. n. 3. h. t.*

LI. Quæritur tertiò. An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione ligatus eſt, ad beneficia Eccleſiaſtica ſimplicia ſit irritanda? Affirmat *Gl. margin. V. Privatus. lit. b. in cit. c. ult. h. t. & Hoſtienſ. ibid. V. Ad ſuſceptionem. Suar. cit. ſec. 2. n. 25.* & alij communiter. Ratio eſt; quia ibi id generaliter deciditur de electione excommunicati minore excommunicatione, ad quodcunque beneficium Eccleſiaſticum, quantumvis ſimplex ſit, & per ſe, ac proximè non obliget ad celebrationem Miſſæ, vel ad ſuſceptionem ſacri Ordinis; nam ſatis eſt, quòd ex intentione Eccleſiæ omnia beneficia, etiam ſimplicia, ad hunc finem ordinentur, ut Beneficiarius Miſſam celebret, & Sacramenta ſuſcipiat: & ſic omnis ille, qui eligitur ad beneficium Eccleſiaſticum, etiam ſimplex, eligitur ad prædictum finem; ac proinde ratio textûs etiam convenit cuilibet beneficio Eccleſiaſtico: & cùm diſpoſitio legis ſit generalis, ac indefinita, etiam generaliter de omnibus beneficijs intelligenda erit.

Contrarium tamen probabiliter tenet *Barb. in cit. c. ult. n. 3. §. Utrùm autem, h. t.* ex contrario fundamento, quia ratio textûs non convenit beneficijs ſimplicibus, quippe quæ ex ſua primæva inſtitutione, non ordinantur ad ſuſcipienda Sacramenta, neque ad ea conferenda, vel adminiſtranda, ſed ſolùm ad Horas Canonicas, & laudes DEO cantandas, aut recitandas, vel ad aliud officium eis annexum, ideóq; beneficia ſimplicia dicuntur, *Rebuff. in praxi benef. tit. Secular beneficium quotuplex. n.* 120. neque per ſe requirunt, ut quis ad Sacerdotium promoveatur, *Arg. c. ult. de præbend.* ac proinde generalis deciſio hujus *c. ult.* per ejus rationem. *eò quod ad eorum ſuſceptionem excommunicatus minore excommunicatione eligitur, à quorum perceptione eſt privatus,* quippe quæ non congruit beneficijs ſimplicibus, debet reſtringi, ut ſolùm habeat locum in ijs beneficijs, quæ ad celebrationem Miſſæ, & conſequenter etiam ad ſuſceptionem Sacramentorum, ex ſua inſtitutione, ordinantur, juxta regulam traditam in *l. Cùm pater. 77. §. Dulciſſimis. ff. de legat. 2.* ubi Bartolus in Summa ait, *dictum legis reſtringitur per rationem*: præſertim cùm hîc verſemur in materia pœnali, & odioſa, nempe de irritanda electione, & conſequenter reſtringenda eſt.

§. VIII.

An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel adminiſtrando Sacramenta?

LII. De hoc agitur in *cit. c. ult. §. Peccat autem,* » *h. t.* ubi dicitur: peccat autem (ſcilicet talis ex- » communicatus) conferendo Eccleſiaſtica Sacra- » menta, ſed ab eo collata virtutis (id eſt, gratiæ, » *Hoſtienſ. hîc*) non carent effectu, cùm non videa- » tur à collatione, ſed participatione Sacramentorum, quæ in perceptione conſiſtit, remotus. Ubi » verbum *videatur* non ſignificat dubitationem, ſed abſolutam aſſertionem, & ſententiam, ac ſi diceret, cùm non ſit remotus, alioquin ratio adjuncta non congrueret aſſertioni, ut notat *Suar. cit. diſ. 24. ſec. 2. n. 6.* Ratio autem, cur Sacramenta ab excommunicato excommunicatione minore collata effectum habeant, eſt, quia Sacramenta etiam à criminoſo collata, & recepta valent, dummodo ab Eccleſia toleretur, *c. ult. cauſ. 15. q. ult.* & forma Eccleſiæ in collatione ſervetur. Nam licèt talis ſit ſuſpenſus à perceptione Sacramentorum, & ſic non debeat illa percipere: non tamen eſt ſuſpenſus à collatione, & ſic videtur ſuſpenſus quoad ſe tantùm, non quoad alios, *Gl. in cit. c. ult. V. Non carent. & Hoſtienſ. V. Virtutis.* Et quamvis ſic excommunicatus peccet, conferendo Sacramenta alijs, non tamen prohibentur ſubditi ab illo ea recipere, adeóque non prohibetur à collatione, quantum ad Subditos, ſed à participatione, ſeu perceptione tantùm, quæ ipſum tangit, & communicat, *Hoſtienſ. hic V. à collatione.* Conferens ergo Sacramenta non participat, quia non confert illa principaliter in ſuam utilitatem, ſed ad recipientium utilitatem: participans verò principaliter percipit Sacramenta ad ſuam utilitatem, & ideo dicitur participare, id eſt, partem capere: & prohibetur à participatione, ſeu perceptione Sacramentorum, quam principaliter facit propter ſuam utilitatem: non autem ita prohibetur à collatione, quæ principaliter reſpicit utilitatem aliorum, *Hoſtienſ. hic V. In ſola perceptione.*

LIII. Additur in *cit. c. Peccat autem, in fine.* Limitatio, dummodo non in contemptum Eccleſia- » ſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem » Superioris, communioni excommunicatorum » pertinaciter ſe ingeſſerit, quo caſu, anathemate, » hoc eſt, majore excommunicatione aſt feriendus, » nempe per ſententiam, ſi commonitus non deſtiterit à communicatione cum excommunicatis, juxta *c. Quòd in dubijs. 30. de ſent. excomm.* & tunc Sacramenta ab eo collata effectu carent, & à tali ordinatus non habet executionem Ordinis, licèt Characterem accipiat, ſi in forma Eccleſiæ Ordo conferatur, *Gl. hîc V. In contemptum.* & inſuper talis, ob contemptum excommunicatus, privatus erit poteſtate eligendi, & juriſdictione, *Gl. marg. hîc in §. Peccat autem.*

LIV. Sed nunc ulteriùs quæritur, quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, ſi Sacramenta conferat, quia id in texto non exprimitur? Prima opinio eſt, quòd peccet mortaliter, *Silveſt. V. Excommunicatio. 4. n. 1.* Sed contrà eſt; quia ſic excommunicato non prohibetur activa participatio, ſive collatio Sacramentorum, ſed ſolùm paſſiva participatio, ſive perceptio eorum, ergo nihil facit contra prohibitionem SS. Canonum, adeóque non peccat, ſaltem graviter, *Suar. cit. l n 6.* Secunda ſententia eſt, quòd talis omnino non peccet, nec venialiter, adminiſtrando Sacramenta, quia privatur ſolùm participatione paſſivâ, ſive perceptione Sacramentorum, collatio autem non eſt illi prohibita, ſi conferendo non ſuſcipiat. *Navarr. in Man. c. 27. n. 24.* Et hinc talis excommunicatus, non ſolùm poteſt alium abſolvere ab excommunicatione, quia talis

talis abſolutio non eſt Sacramentalis, ſed etiam à peccatis, quis hoc eſt conferre, ſive adminiſtrare Sacramentum pœnitentiæ, non autem ſuſcipere: & poterit etiam infirmis Eucharistiam miniſtrare, ſine celebratione Miſſæ, *Lopez in pract. Can. cit.* c. 33. *in addit. lit. E.* Nec obſtat, quòd in *cit. c. ult.* §. *Peccat autem.* dicitur, excommunicatum minore excommunicatione peccare, conferendo Sacramenta: quia id intelligi debet de illa collatione, quæ fit unâ cum participatione, ſive perceptione paſſiva: nam aliàs textus ille eſſet ſibi contrarius, cùm expreſsè ibi deciſum ſit, talem excommunicatum à ſola participatione, ſive perceptione Sacramentorum eſſe remotum, adeóque non peccat, ſi ſolùm conferat, & non ſuſcipiat, *Lopez cit. l.* Et hæc ſententia probabilis eſt. Tertia ſententia eſt, quòd ſi talis excommunicatus Sacramenta non percipiat, ſed ſolùm conferat, venialiter tantùm peccet, idque probatur ex *cit. c. ult.* Nam poſtquam priùs dictum fuerat, quòd ſi celebrat, peccat graviter, poſtea dicitur, peccat autem conferendo Sacramenta Eccleſiaſtica, non addendo, graviter, ſicut priùs, ergo ſaltem leviter, ſive venialiter peccabit, *Covarr. in c. Alma, p.* 1. §. 8. *n.* 2. *Avila p.* 2. *de cenſ. c.* 6. *diſ.* 12. *dub.* 3. *Suar. cit. ſec.* 2. *n.* 11. ubi etiam rationem dat, quia per ſe quidem, & directè non removetur quis per excommunicationem minorem à collatione Sacramentorum, & ideo non peccat graviter, ſi hoc faciat, nec aliquam pœnam Eccleſiaſticam incurrit: quia tamen talis excommunicatio aliquam indecentiam affert, non caret aliquâ culpâ, quòd in eo ſtatu Sacramentum miniſtret. Ex quo ſequitur, ſuppoſitâ hac ſententiâ, quæ etiam valde probabilis eſt, quòd ſi Epiſcopus ligatus minore excommunicatione celebret, & conferat Ordines, peccat mortaliter, & venialiter: mortaliter, in quantum in Miſſa communicat: venialiter, in quantum adminiſtrat Sacramenta Ordinis, ſive Ordines confert, *Avila cit. l.*

TITULUS XXVIII.

DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

Dictum eſt Titulo præcedente de Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante, ſubjicitur nunc iſte Titulus de Clerico non ordinato miniſtrante: ac proinde agitur hîc de irregularitate, quam quis incurrit per uſurpationem illicitam Ordinis, quem non habet.

I.

QUæritur primò. An Irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui miniſtrat in Ordine, quem non habet? Reſp. de hoc agitur inprimis in c. *Si quis.* 1. *h. t.* ubi Papa Honorius ſtatuit, ut ſi quis baptizaverit, aut aliquod divinum Officium exercuerit, non ordinatus (ut ſi quis Epiſtolam canat, vel legat, tanquam Subdiaconus, cùm non ſit, vel Evangelium, tanquam Diaconus, vel tanquam Sacerdos celebret, cùm non ſit) propter temeritatem, ac præſumptionem ſuam, abijciatur ex Eccleſia, & nunquam ordinetur. Ratio eſt; quia talis graviter delinquit, uſurpando ſibi officium, ſeu miniſterium, ad quod non eſt ordinatus, ſeu deputatus, nec poteſtatem accepit, ideóque puniendus eſt in eo, in quo deliquit, *Vivian. in Ration. Jur. Pontif. hic.*

II. Præterea in c. *Ex litteris.* 2. *h. t.* habetur, quòd quidam Diaconus, antequam Epiſcopus ei manum impoſuiſſet (id eſt, in Presbyterum eum ordinâſſet) Miſſarum celebrationem uſurpare præſumpſerit. Conſultus ſuper hoc Papa Urbanus III. reſpondet, quòd ad Sacerdotis Officium non poterit promoveri (ſine diſpenſatione ſcilicet, & ſic punitur in eo, in quo deliquit, *Gl. hîc V. Promoveri*) à Diaconatu quoque per biennium, vel triennium, prout Epiſcopo Diœceſano viſum fuerit, ſuſpenſus maneat. Quoad beneficium verò cum eo miſericorditer, & clementer agatur, ne ſuſtentatione neceſſariâ privatus, ad ſeculi negotia revertatur (quod redundaret in opprobrium Ordinis Clericalis, ſi mendicare cogeretur, c. *Ad ſupplicationem,* 9. *de renunc. Gl. hîc V. Negotia*) Ut autem ſecuriùs cum eo diſpenſari poſſit (nempe ut habeat executionem Ordinis Diaconatûs, poſt tempus ſtatutum, & beneficium Eccleſiaſticum retinere poſſit, *Gl. hîc V. Miſericordiam*) condigna pœnitentia ei imponatur. Conſultius autem ſaluti animæ ſalis faceret, ſi ad vitam regularem, ſeu ſtatum Religioſorum tranſiret.

III. Pro intellectu horum capp. notandum, Clericus miniſtrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, ut colligitur ex *cit. c.* 1. *h. t.* ubi duplex pœna imponitur tali uſurpatori Divini, ſeu Eccleſiaſtici Officij, ut notat *Suar. diſ.* 42. *de cenſur. ſec.* 4. *n.* 2. Prima eſt excommunicatio, non quidem ipſo jure lata, ſed ferenda per ſententiam, ut patet ex verbo *abijciatur*, quod miniſterium hominis requirit. Secunda eſt pœna irregularitatis, quæ ſignificatur illis verbis, *nunquam ordinetur*, ita ut is, qui miniſtrat in Ordine ſuperiore, quem non habet, v. g. Diaconus in officio Sacerdotis, ut in caſu *cit. c.* 2. *h. t.* nunquam in perpetuum poſſit promoveri ad Ordines ſuperiores nondum ſuſceptos v. g. Sacerdotij, in quo miniſtravit, niſi cum illo diſpenſetur. Quod verò attinet ad Ordines inferiores, jam ſuſceptos, is, qui miniſtravit in Ordine, quem non habuit, tantùm eſt ſuſpenſus ab uſu, & exercitio Ordinis proximè, & poſtremò ſuſcepti, & quidem ſolùm ad

tempus

Digitized by Google

tempus biennij, vel triennij, pro arbitrio Epiſcopi, ita tamen ut poſt elapſum triennium, non poſſit ultrà durare, etiam cum voluntate Epiſcopi illa ſuſpenſio: nam in *cit. c.* 2. tantùm fit mentio de ſuſpenſione ad tempus à Diaconato: nulla autem de ſuſpenſione ab uſu, & exercitio aliorum inferiorum Ordinum jam ſuſceptorum, adeóque tali Clerico adhuc licitum erit in illis miniſtrare, ſicut etiam *Abbas* ibidem ſolùm meminit de ſuſpenſione ab exercitio Diaconatûs, & quidem ad tempus, non autem aliorum Ordinum inferiorum. Cùm ergo diſpoſitio hæc ſit odioſa, & pœnalis, ideo potiùs verba illius reſtringenda ſunt, quàm extendenda, *Suar. cit. ſec* 4. *n.* 4. Sic etiam ſi ſimplex Sacerdos exerceat actus Ordinis Epiſcopalis, quem non habet, v. g. ſi adminiſtret Sacramentum Confirmationis, vel Ordinis, fit irregularis, ita ut in perpetuum non poſſit conſecrari in Epiſcopum: ab uſu verò, ſeu exercitio Sacerdotij per biennium, vel triennium, eſt ſuſpenſus, arbitrio Epiſcopi: ab executione verò Ordinum inferiorum non eſt prohibitus, *Avila p.* 7. *de cenſ. diſ.* 9. *ſec.* 2. *dub.* 15. *concl.* 2. *Suar. cit. ſec.* 4. *n.* 7.

IV. Sed quæritur hîc primò, an ſi Laicus exerceat actus Ordinis alicujus, ſive uſurpet Miniſteria Clericorum, incurrat irregularitatem, ut ſi Laicus v. g. ſolemniter baptizet? Reſpondent communiter DD. affirmativè, *Navarr. in man. c.* 27. *n.* 242. *in fine. Avila cit. p.* 7. *diſ.* 9. *dub.* 13. *in fine. Suar. cit. diſ.* 42. *ſec.* 4. *n.* 10. Idque probatur ex *c.* 1. *h. t.* quod loquitur generaliter, & abſolutè de quocunque non ordinato miniſtrante in Ordine, quem non habet: ſed Laicus nullum omnino Ordinem habet, ergo ſi miniſtret in aliquo, fit irregularis. Nec obſtat, quòd Rubrica hujus Tituli ſit de Clerico non ordinato miniſtrante, quia in pluribus manuſcriptis Codicibus habetur iſta inſcriptio, de non Ordinato miniſtrante, teſte *Gl. marg. hic.* Deinde non ſemper valet argumentum à rubro ad nigrum, quia quandoque contingit, ut nigrum ſit generalius rubro, hoc eſt, plus contineatur in Titulo, quàm contineat inſcriptio Tituli, & vice verſâ, ut rubrum nigro ſit generalius, ut notat *Everhard. in locis argum. loco à rubro. q.* 2. *n.* 11. Accedit, quòd eadem, imò major ſit ratio, cur Laicus incurrat irregularitatem, miniſtrando in Ordine, quem non habet, quàm Clericus, quia Laicus magis delinquit, uſurpando aliquem Ordinem, cùm nullum omnino habeat, quàm Clericus, qui ſaltem in Clericali ſtatu eſt conſtitutus. Contrarium tamen probabiliter tenent plures apud *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 3. quos & ipſe ſequitur: tum quia hæc irregularitas non habetur expreſſa in jure: tum quia qui miniſtrat in Ordine, quem non habet, eſt deponendus, ut docet *Abb. in c.* 1. *h. t. not.* 1. & nunquam ordinandus, depoſitio autem eſt propria Clericorum, & in Laicis locum non habet. Ratio autem, cur irregularitas potiùs jure decreta ſit in Clericos miniſtrantes in Ordine, quem non habent, quàm in Laicos, eſſe poteſt, quia talis uſurpatio frequentior eſſe ſolet in Clericis, quàm in Laicis, *Laym. c. l.* Argumentum verò à paritate, vel etiam majoritate rationis, in materia irregularitatis, non eſt efficax, ut fatentur etiam contrariæ ſententiæ Auctores, ideóque non obſtat huic ſententiæ. Ex quo ſequitur, quòd ſi Laicus fingens ſe Sacerdotem, à peccatis abſolvere præſumat, non fiat irregularis, *Laym. c. l.* Poteſt tamen Laicus, qui ſe dicit Clericum, & actibus Clericorum ſe ingerit, ut falſarius puniri, pœnâ falſi, *Gl. in c.* 1. *V. Propter temeritatem. h. t. Diaz in pract. Can. crim. c.* 12. *num.* 2.

V. Quæritur ſecundò, quæ requirantur ad incurrendam hanc irregularitatem ab eo, qui miniſtravit in Ordine, quo caruit, ſive quem non recepit? Reſpondetur plura requiri, ut notat *Silveſt. V. Irregularitas, q.* 12. *n.* 14. *Avila cit. diſ.* 9. *ſec.* 2. *dub.* 13. *Suar. cit. ſec.* 4. *n.* 14. *& ſeqq.* Primò, ut exerceat actum proprium Ordinis, ſive Miniſterium, quod ab alio, qui talem Ordinem non habet, exerceri non poſſit. Secundò, ut miniſtret in Ordine, quem non habet ſcienter, non ex ignorantia, probabiliter putans ſe habere talem Ordinem, ut patet ex *cit. c.* 1. ibi: *Propter temeritatē, h. t.* Nam hæc irregularitas eſt pœnalis, ideóque ſine culpa, & peccato non incurritur, *Suar. cit. ſec.* 4. *n.* 16. quin imò *Avila c. l.* putat, non incurri hanc irregularitatem ab eo, qui etiam ex craſſâ ignorantia miniſtrat in Ordine, quem non habet, quia eſt valde gravis pœna, ideóque non incurritur, niſi à ſciente, & temerariè præſumente, ſive per contemptum miniſtrante.

Tertiò requiritur, ut miniſtraverit ſcienter in Ordine, quem non recepit, quoad ſubſtantiam, quia tunc illa ordinatio fuit nulla, ob defectum ſubſtantialem, adeóque miniſtravit in Ordine, quem non habet; ſecùs ſi in ordinatione omiſſum ſit aliquid accidentale, quod certum eſt non eſſe de ſubſtantia, v. g. unctio aliqua: tunc enim ſi miniſtret, antequam ſuppleatur omiſſum, peccat quidem graviter: (niſi eſſet omiſſa parva Ceremonia, quæ neceſſariò ſupplenda non eſt) per hanc tamen culpam, etſi gravem, non incurrit irregularitatem, quia ea nullo jure eſt expreſſa, quamvis prohibeatur interim miniſtrare, donec defectus ille ſuppleatur, *Silveſt. c. l. limit.* 5. *Suar. cit. ſec.* 4. *n.* 11. *&* 12.

VI. Quartò, ut in Ordine, quem non habet, miniſtret ſeriò, non per jocum tantùm, nam ſi tota actio exterior ſit ludicra, graviter quidem talis peccat, quia id cedit in gravem injuriam, & irreverentiam Sacramenti, nulla tamen incurritur irregularitas, quia talis non verè miniſtrat in Ordine, quem non habet, & nullum jus reperitur tali caſu irregularitatem inducens, *Silveſt. c. l. limit.* 2. *Avila c. l. limit.* 3. *Suar. cit. ſec.* 4. *n.* 16. qui tamen *n.* 18. addit, eum fieri irregularem, qui quoad exteriorem actionem, ſeriò exercet actum aliquem Ordinis, quamvis ſine interiore intentione conficiendi Sacramentum, vel aliud Miniſterium ſacrum faciendi, quia Lex intendit punire uſurpationem exterioris Miniſterij alicujus Ordinis, adeóque ad hanc irregularitatem incurrendam, ſufficit voluntas faciendi actus Ordinis exteriùs, etiam ſine interna intentione faciendi Sacramentum, vel aliud verum Miniſterium, quod non poteſt is, qui ſcit ſe non eſſe ordinatum, verè intendere. Unde ſi non Sacerdos ſolemniter, & tanquam ex officio baptizet, vel Miſſam celebret, vel abſolvat à peccatis, vel etiam ſolùm Confeſſiones audiat, fit irregularis; etiamſi nullam habeat interiorem intentionem conficiendi Sacramentum, alioquin iniquiſſimi homines facilè vitare poſſent hanc pœnam, fictè Sacramenta confe-

conferendo, vel alia miniſteria ſacra exercendo, *Suar. c. l. n. 19.*

VII. Quintò requiritur, ut quis miniſtret in Ordine, quem non habet, ſolemniter, & tanquam ex officio ad tale miniſterium deputatus, & conſtitutus, ſi enim ſine ſolemnitate id faciat, vel non tanquam ex officio, non erit irregularis, ut ſi quis non Diaconus legat, vel canat Evangelium, ut dici ſolet à Monialibus in Matutinis, vel cum Dalmatica, ſed ſine Stola, vel Epiſtolam cum Dalmatica, ſed ſine Manipulo, vel etiam cum Manipulo, ubi eſt conſuetudo, quòd non ordinati ſic eam canant, quia non tam exercet officium Diaconi, vel Subdiaconi, quàm Cantoris, *Silveſt. c. l. limit. 6. Avila c. l. limit. 5.* & dictum ſuprà.

Hinc infertur primò, quòd Clericus, exercendo actum Ordinis, quem habet, nunquam incurrit irregularitatem, propter uſurpatam jurisdictionem, quam non habet, quia hæc irregularitas ſolùm lata eſt in eum, qui exercet actum Ordinis, quem non habet. Unde etſi Sacerdos ſolemniter baptizet non ſubditum, vel Sacramenta Pœnitentiæ, aut Euchariſtiæ adminiſtret non ſubditis, ſine licentia proprij Parochi, non fit irregularis, quia non exercet actum Ordinis, quem non habet, ſed ſolùm uſurpat alienam jurisdictionem. Idémque eſt, ſi aſſiſtat matrimonio alieni Parochiani, ſed non benedicat nuptias.

Infertur ſecundò, ſi Diaconus baptizet ſolemniter, ſine licentia Epiſcopi, vel Presbyteri, etiam in extrema neceſſitate, fit irregularis, quia ex officio, & ſolemniter baptizare competit Sacerdoti, non Diacono; cum licentia verò Epiſcopi, aut Presbyteri, licitè baptizat, etiam ſolemniter, & extra caſum neceſſitatis, & conſequenter non fit irregularis, *Navarr. in man. c. 22. n. 7. Avila cit. ſec. 2. dub. 14. concl. 1.*

VIII. Sextò requiritur ad incurrendam hanc irregularitatem, ut qui miniſtrat in Ordine, quem non habet, ſit capax irregularitatis: unde ſi fœmina exerceat ea, quæ ſunt Ordinis, non fit irregularis, quia irregulariter eſt privatio Ordinis, vel usûs illius. Idémque dicendum, ſi quis non baptizatus miniſtret in Ordine, quia neque hic eſt capax irregularitatis, ſaltem illius, quæ ob delictum eſt lata, cùm enim non baptizatus, ſeu infidelis ſit extra forum Eccleſiæ, non ligatur ejusdem legibus, *Suar. cit. ſec. 4. n. 20.*

IX. Septimò denique aliqui requirunt ad hanc irregularitatem incurrendam, ut non ordinatus miniſtret in Ordine ſacro, non in minoribus Ordinibus: nam in his etiam Laici ſolent, & licitè poſſunt miniſtrare, etiam in veſtibus ſactis, v. g. in ſuperpelliceo, quamvis ad hoc non ſint ex officio deputati, *Silveſt. V. Irregularitas, q. 13. Avila cit. diſ. 9. ſec. 2. dub. 13. limit. 1.* Sed obſtat primò, quòd *in tit. c. 1. h. t.* dicitur generaliter, *ſi aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, nunquam ordinetur*: ſed functiones, ſeu officia minorum Ordinum ſpectant ad divinum officium, ergo qui illa exercent non ordinati, fiunt irregulares. Obſtat ſecundò, quòd ſi Clericus excommunicatus miniſtret ex officio in Ordinibus minoribus, fiat irregularis, ſecundùm valde probabilem ſententiam, ut dictum *Tit. præced. §. 6. n. 37.* eadem eſt autem ratio in propoſito. Quare conſequenter dicendum eſt, ſi quis exerceat actum aliquem, etiam in minoribus, tanquam ex officio, & miniſter ordinatus in eo, cùm non ſit, ita ut nullus tali modo exercere poſſit hujusmodi actum, niſi habeat talem Ordinem, fiet irregularis, quod tamen nonniſi rarò contingere poteſt, ut etiam dictum *Tit. præced. n. 39.* Si verò quis ſolùm exerceat miniſterium, ſive actum minoris Ordinis, eo modo, quo ſecundùm conſuetudinem, etiam à Laicis, & non ordinatis exerceri ſolet, non incurret irregularitatem, *Navarr. cit. c. 27. n. 242. dicto 7. Suar. cit. ſec. 4. n. 15.*

X. Quæritur tertiò, quis in hac irregularitate diſpenſare poſſit? Reſp. Solus Papa poteſt cum tali diſpenſare, ut ad ſuperiores Ordines aſcendat: at verò ut poſſit uti Ordine jam ſuſcepto, etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt: ſicut etiam circa beneficium, ut illud retineat, ne ſuſtentatione neceſſariâ privatus ad ſeculum revertatur, ut conſtat ex *c. 2. h. t.* & tradit *ibid. Abb. n. 2. & 3. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 3. Silveſt. cit. q. 12. Diaz in pract. Can. c. 12 n. 4. Avila cit. ſec. 2. dub. 15. concl. 3.* ubi addit, quòd poſt Concil. Trident. Epiſcopus poteſt diſpenſare in hac irregularitate, etiam ad ulteriores Ordines non ſuſceptos, ſi delictum ſit occultum, juxta *c. 6. Seſ. 24. de reform.*

XI. Poſtremò hîc addendum, quòd hodie extat Conſtitutio Papæ Clementis VIII. edita, & promulgata Romæ die 4. Decembris, anno 1601. quæ incipit, *Etſi aliàs*, & habetur apud *Quarant. in Summa Bullarij V. Ordo in fine*, ubi ſtatuitur: Ut quicunque non promotus ad ſacrum Presbyteratûs Ordinem repertus fuerit, Miſſarum celebrationem uſurpâſſe, vel Sacramentalem Confeſſionem audiviſſe, à Judicibus S. Inquiſitionis, vel locorum Ordinarijs, tanquam Eccleſiæ miſericordiâ indignus, à foro Eccleſiaſtico abjiciatur, & ab Ordinibus Eccleſiaſticis, ſiquos habuerit, ritè degradatus, ſtatim Curiæ ſeculari tradatur, per Judices ſeculares debitis pœnis plectendus.

TITVLVS XXIX.

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

I.

PRæmittendum, non tantùm is, qui non eſt ordinatus, exercere prohibetur Officia Eccleſiaſtica, ſive actus Ordinum, de quo Tit. præcedente; ſed etiam is, qui non eſt ritè, ſeu præpoſterè ordinatus, ut ſi quis per ſaltum ſuſcipiat aliquem Ordinem: nam Ordines ita inter ſe ſunt ſubordinati, ut per minores, ſive inferiores gradatim ad majores, ſive ſuperiores Ordines ſit aſcendendum. Si quis igitur prætermiſſo inferiore aliquo

alique Ordine, uno vel pluribus, ſaſcipiat Ordinem ſupetiotem, dicitur per ſaltum promotus ad Ordines: ut ſi quis ordinetur Lector, priuſquam ſit Oſtiarius, vel Discouus, ante ſuſceptum Subdiaconatum. Er licèt collatio Ordinis altioris, non ſuſcepto priùs Ordiue inferiore, ſit valida, etiamſi quis ex laico, qui nullum habuit Ordiuem, immediatè Sacerdos ſit ordinatus, ut docet *Gl.* communiter recepta, *in c. Solicitudo. unic. diſ. 52. V. Subdiaconatus.* & ſuppouitur iu *c. unic. h. t.* ibi enim quidam ſuſcepit Ordinem Sacerdotij, prætermiſſo Diaconatu, & tamen non præcipitur repetere Sacerdotium, ſed ſuſcipere Ordinem, qui omiſſus fuit: eſt tamen illicita talis ordinatio, & jure prohibita, ideóque pœna condigna ordinato eſt imponenda, *Abb. in c. unic. n. 1. h. t.*

II. Quæritur primò. Au ordiuatus per ſaltum ſit irregularis, ita ut non poſſit uti Ordine ſuſcepto, nec Ordinem prætermiſſum recipere, uiſi cum eo diſpenſetur? Reſp. talem non eſſe quidem irregularem, ſi non miniſtravit in Ordine per ſaltum recepto: eſſe tamen ipſo jure, ac facto ſuſpenſum ab executione Ordinis ſic ſuſcepti, donec Ordo inferior omiſſus ſuppleatur, *Silveſt. V. Irregularitas. q. 11. n. 13. Avila p. 7. de cenſ. diſ. 9. ſec. 1. dub. 2. concl. 1. & 2. Suar. diſ. 31. de cenſ ſec. 1. n. 45. & ſeqq.* Idque probatur ex *c. Tuæ un. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Subdiaconus P. nomine, prætermiſſo Ordine Diaconatûs, ſe fecit ordinari in Sacerdotem, qui poſtea in ſecretò Epiſcopo ſuo confeſſus fuit (tanquam Judici, non iu confeſſione Sacramentali, *Hoſtienſ. hic V. Secretò*) ſe pro certo neſcire, an res ſic ſe haberet: ſed quia viri boni hoc aſſerebant, inter quos fuerat converſatus, credebat aſſertioni eorum: cùm eo tempore, quo Ordines inferiores ſuſceperat, infra annos diſcretionis conſtitutus eſſet. Quæſivit ergo Epiſcopus loci à Papa Innocentio III. quid hîc eſſet agendum, qui mandavit Epiſcopo, ut condignam pœnitentiam, propter hujuſmodi negligentiam (quæ craſſa, & ſupina ignorantia fuit, ideóque ipſum uon excuſabat. *Gl. hic V. Hujuſmodi*) ei impouat, quâ peractâ, quia nou cenſetur iteratum, quod neſcitur eſſe factum, ipſum in Diaconum ordinare procuret, & ſic ex miſericordia eundem miniſtrare iu Ordine Sacerdotis permittat.

III. Jam ergo probatur prima pars aſſertionis, quòd recipiens Ordinem per ſaltum non ſit irregularis, tum quia etſi miniſtrans in Ordine, quem non habet, fiat irregularis: nullo tamen jure ſtatutum habetur, quòd quis fiat irregularis ex eo ſolùm, quòd prætermiſit Ordinem inferiorem, ſi in ſuſcepto per ſaltum nou miniſtravit: tum quia in *cit. c. un. h. t.* nou ſtatuitur talis irregularitas, ut paret ex illis verbis: *ipſum in Diaconum ordinare procures*: ex quibus colligitur, quòd per ſaltum ordiuatus non eſt per ſe impeditus, & inhabilis ad ſuſcipiendos Ordines, quo minùs ſaltem ex diſpenſatione Epiſcopi, poſſit Ordinem prætermiſſum recipere: ideóque etiam ibi permittitur, ut poſtquam Ordo prætermiſſus eſt ſuppletus, Epiſcopus cum tali diſpenſet, ut poſſit miniſtrare in Ordiue per ſaltum ſuſcepto: ſi autem irregularis foret, ſolus Papa diſpenſare poſſet, *Avila p. 7. diſ. 9. ſec. 1. dub. 2. concl. 1. Zæſ. in Comment. in Decret. h. t. n. 2.* Altera pars, quòd promotus per ſaltum, ipſo jure, maneat ſuſpenſus ab Ordine ſic ſuſcepto, probatur ex *cit. c. unic.* ubi cùm quidam Subdiaconus, prætermiſſo Diaconatu, factus eſſet Sacerdos, præcipitur, ut Epiſcopus eum procuret ordinare Diaconum, & tunc ex miſericordia permittat miniſtrare in Ordine Sacerdotij: ergo ibi ſupponitur, quòd erat ipſo jure ſuſpenſus ab executione Ordinis Sacerdotij, alioquin nullâ opus fuiſſet diſpenſatione, *Avila cit. l. concl. 2.* Idque confirmatur ex Concilio Tridentino *Seſſ. 23. c. 14. de reform.* ubi in fine dicitur: cum promotis per ſaltum, ſi nou miniſtraverint, Epiſcopus ex legitima cauſa poteſt diſpenſare: ergo ibi ſupponitur, quòd etſi non miniſtraverint, ſiut ipſo facto ſuſpenſi, alioquin miniſtrando in Ordiue non contraherent novum impedimentum, ſeu irregularitatem, ſi non eſſent ſuſpenſi, ſed ſolùm ſuſpendendi, quia ſuſpenſi, vel aliâ cenſurâ irretiti, exercendo actum Ordinis, à quo ſunt ſuſpenſi, fiunt irregulares, *c. 1. de ſent. & re judic. in 6.* & patet ex ſuprà dictis, *Avila cit. l. Tolet. in ſumma lib. 1. c. 50. n. 18.* Nec obſtat, quòd in *c. Solicitudo. unic. diſ. 52.* præcipitur, ut Epiſcopus eum, qui per ſaltum ſuſceperat Diaconatum, & Presbyteratum, prætermiſſo Subdiaconatu, ab Officio Sacerdotali prohibeat, donec recipiat Subdiaconatum, ergo talis non eſt ſuſpenſus ipſo jure, ſed ſuſpendendus per ſententiam. Reſpoudetur enim, quòd illud verbum, *prohibeat*, non ſignificat prohibere per cenſuram, ſuſpendendo eum, ſed ut Epiſcopus eum compellat ad obſervandam cenſuram, quâ jam erat ligatus, *Avila cit. ſec. 1. dub. 2. in fine*: ubi addit, etſi detur, ibi uou contineri ſententiam latam ipſo jure, ſed ferendam; tamen illud cap. correctum eſſe per *c. un. h. t.* quod eſt poſterius, & cui conſonat etiam Concilium Trident. *cit. l.*

IV. Hiuc ſequitur primò. Si per ſaltum promotus, ante abſolutionem ſuſpenſionis, miniſtrat in Ordine ſic recepto, vel etiam iu Ordiue prætermiſſo, fit irregularis, ſive ante illum ſuſceptum, ſive poſt ſuſceptum miniſtraverit, ſine legitima diſpenſatione: ſi enim miniſtravit antè, fit irregularis, tanquam miniſtraus in Ordine, quem non habet, juxta ſuprà dicta: ſi poſt illum ſuſceptum, itidem fit irregularis, quia cùm ille ſit ſuſpenſus à receptione Ordinis prætermiſſi, poſtquam illum ſiue diſpenſatione ſuſcepit, manet adhuc ſuſpenſus ab ejus executione, ergo ſi in illa cenſura miniſtret, fit irregularis, juxta *c. 1. de ſent. & re judic.* & neutro caſu poteſt diſpenſare Epiſcopus: non in irregularitate contracta per uſum Ordiuis, à cujus receptione erat ſuſpenſus, quia talis facultas nullibi Epiſcopo eſt conceſſa: nec in ſuſpenſione, quam iucurrit, & quæ eſt impoſita ipſo jure, ante talem uſum, quia poteſtas diſpenſandi in illo, eſt à Concilio Trident. conceſſa Epiſcopo, ſub illa conditione, niſi miniſtraverit, *Suar. diſ. 31. ſec. 1. n. 51. Avila cit. l. concl. 1.*

Sequitur ſecundò. Si promotus per ſaltum non miniſtravit iu Ordiue ſic ſuſcepto, poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare in prædicta ſuſpenſione, ut poſſit eo uti: ſicuti etiam ut poſſit recipere Ordinem prætermiſſum, & eo recepto uti, ut colligitur ex *cit. c. unic. h. t.* quamvis delictum ſit publicum, quia Concilium *cit. l.* facultatem diſpenſandi non limitavit ad delictum occultum; at verò ſi miniſtravit in Ordine

dine per ſaltum ſuſcepto, non poteſt Epiſcopus, ex vi dicti decreti, diſpenſare in ſuſpenſione, nec in irregularitate contracta ex tali uſu Ordinis: poterit tamen diſpenſare ex vi Concilij Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ſi delictum ſit occultum, *Avila cit. l. concl. 2.*

V. Notandum hîc præterea primò. Ordinatus per ſaltum eſt ſuſpenſus tantùm ab eo Ordine, quem per ſaltum ſuſcepit, & ſi in eo miniſtravit, fit irregularis: non tamen eſt ſuſpenſus ab uſu Ordinum inferiorum, quos legitimè ſuſceperat, ac proinde iis etiam licitè uti poteſt. *Avila cit. dub. 2. concl. 2. in fine, Barb. de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 47. n. 10.*

Notandum ſecundò, cum eo, qui per ſaltum eſt promotus, & abſque diſpenſatione recepit Ordinem prætermiſſum, non poteſt diſpenſare Epiſcopus, ut miniſtret in Ordinibus ſuſceptis, & ad Superiores aſcendat: nam quamvis vi Concilij Trident. cit. *ſeſſ. 23. c. 14.* ſolùm prohibeatur Epiſcopus diſpenſare cum promotis per ſaltum, ſi in Ordine miniſtraverint adeóque ceſſante hâc conditione, poſſit Epiſcopus diſpenſare, cùm ſuſcipere Ordinem prætermiſſum non ſit miniſtrare in Ordine: veruntamen ſi ordinatus per ſaltum recipiat Ordinem prætermiſſum, ſine diſpenſatione, incurrit novum genus ſuſpenſionis, quia ſuſcipit illum Ordinem cenſurâ ligatus, ideo in hac ſuſpenſione non poteſt Epiſcopus diſpenſare, nam cum excommunicato, vel aliâ cenſurâ irretito, qui ſcienter Ordines recipit, nullus, præter Papam, diſpenſare poteſt. *Barb. cit. l. n. 11.*

Notandum tertiò. Epiſcopus, vi Concilij Trid. *cit. l.* non poteſt diſpenſare cum promotis per ſaltum, ut ſic ordinati aſcendant ad ſuperiores Ordines, antequam inferiorem Ordinem prætermiſſum recipiant, quia id repugnat primæ inſtitutioni Ordinum, ut gradatim recipiantur, adeóque Juri Divino, ut nec SS. Pontifex in eo diſpenſare poſſe videatur. Neque etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut ordinatus per ſaltum miniſtrare poſſit in Ordine ſic ſuſcepto, antequam prætermiſſum receperit, quia hoc eſt per ſe malum, & prohibitum quaſi ex natura rei, ſuppoſitâ inſtitutione talium Ordinum. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare cum promoto per ſaltum, ut recipiat Ordinem prætermiſſum, & deinde in eodem miniſtret, & ad ſuperiorem aſcendat, ac proinde ſupponit Concilium hoc eſſe prohibitum ipſo facto ei, qui ſic ordinatus eſt, & conſequenter ipſo jure illum ſuſpenſum eſſe, ut ſuprà dictum, *Suar. cit. diſ. 31. ſec. 1. n. 47. Barb. cit. alleg n. 12.*

VI. Notandũ quartò. Epiſcopus, ex legitima cauſa, poteſt diſpenſare cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtraverint in Ordine ſuſcepto, ſive ſcienter, ſive ignoranter fuerint ita promoti, quia Concilium non diſtinguit, utrùm ſcienter, & ex ambitione, aut malitia: an verò ex negligentia, vel ignorantia, ſic ſint ordinati, ſed ſimpliciter, & indiſtinctè dicit, poſſe diſpenſare Epiſcopum, ſi non miniſtraverint. E contrario verò non poteſt Epiſcopus cum illis diſpenſare, ſi miniſtraverint, ſive ſcienter, & dolosè, ſive ex ignorantia ſic ordinati fuerint, quia etiam quoad hoc Concilium nihil diſtinguit, *Suar. cit. ſec. 1. n. 47. in fine, Barb. cit. alleg. n. 6. Lopez in pract. can. apud Diaz. c. 24. in addit. lit. D.* Verùm contrarium tenet *Fagn. in c. unic. h. t. n. 24. & 25.* quòd etiam hodie poſt Concilium Trident. Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum illis, qui non miniſtraverunt, ſi ſcienter fuerint per ſaltum ordinati, quia cùm Jus Commune antiquum diſtinguat inter promotum per ſaltum ſcienter, vel ignoranter, ut patet ex *cit. c. un. h. t.* quod loquitur de ordinato per ſaltum ignoranter, & ante annos diſcretionis: & in *cit. can. Sollicitudo. un. diſ. 52.* eſt ſermo de eo, qui ex negligentia potiùs, ſeu ignorantia, quàm ex ſuperbia, Subdiaconatu poſtpoſito, ad Diaconatum, & Presbyteratum cognoſcitur aſcendiſſe: idcirco eodem modo diſtingui debet Decretum Concilij Trident. quia lex nova diſponens in materia antiqua omnes interpretationes, & limitationes recipit, quas illa materia ab antiquis legibus recipiebat: ídque procedit, etiamſi lex nova ſuperveniens in materia, de qua diſponunt veteres leges, generaliter loquatur; quia nihilominus diſtinguendum eſt, prout diſtinguunt leges antiquæ, ne videatur lex nova leges veteres corrigere, ut notat *Jaſon apud Fagn. cit. l.* quæ ſententia, & interpretatio eſt probabilis.

VII. Notandum quintò. Prædicta intelligenda ſunt de ordinatis per ſaltum, non ſolùm ſi aliquis Sacrorum, ſeu Majorum Ordinum ſit prætermiſſus, ſed etiam in promotis ad majores Ordines, omiſſis minoribus, ſive omnibus, ſive uno tantùm, & etiam caſu, quo aliqui omiſerint primam Tonſuram recipere; tum Epiſcopus cum illis diſpenſare poteſt, ſi non miniſtraverint in Ordine, vel in Ordinibus prætermiſſis, aliàs verò ſolus Papa, ex declaratione S. Congreg. Concil. apud *Joan. Gallemart. ibid. num. 4. Barb. cit. alleg. 47. n. 7.*

Notandum ſextò. Qui Ordinem ſuperiorem v. g. Presbyteratum ſuſcepit, ſi ignoretur, aut probabiliter dubitetur, an Ordines inferiores ſuſceperit, illi iidem conferri debent; prout ſumitur ex *cit. c. unic. h. t.* ubi ratio redditur, *quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe noſcitur:* hoc eſt, quamvis Sacramentum Ordinis non ſit iterabile, *c. 1. & c. ult. de Sacram. non iterand.* tamen non dicitur Ordo iterari, qui neſcitur eſſe collatus, & in dubio debet Ordo omiſſus ad cautelam denuo conferri, formâ ſub conditione repetitâ, *Hoſtienſ. in cit. c. un. h. t. V. Iteratum. & Abb. n. 2. Fagn. n. 9. & 10.* ubi *n. 12.* addit, ſi promotus per ſaltum non velit miniſtrare in Ordine ſic ſuſcepto, vel in Superioribus Ordinibus, non debet cogi ſuſcipere Ordinem prætermiſſum.

VIII. Notandum ſeptimò. Ordo ſacerdotalis non prærequirit, ex neceſſitate Sacramenti, Characterem Ordinis Diaconatûs, prout ſumitur etiam ex *cit. c. un. h. t.* in quo ordinatus in Presbyterum, prætermiſſo Diaconatu, non jubetur iterum initiari Ordine Presbyteratûs: quin imò poſt peractam pœnitentiam, & ſuſceptum Diaconatum, permittitur ex diſpenſatione miniſtrare in Ordine Sacerdotali; quod clarum ſignum eſt, Characterem Presbyteralem fuiſſe impreſſum, non obſtante, quòd ante Diaconatum receptum, fuerit Sacerdos ordinatus. Idémque eſt, ſi etiam omiſſi fuiſſent reliqui Ordines inferiores, quia ſunt poteſtates Ordinum diverſæ, & ſeparatæ, *Abb. hîc n. 4. Fagn. ibid. n. 2. & 3.*

Notandum octavò. Etſi is, qui non ſuſcepit Ordinem Sacerdotalem, non ſit capax conſecrationis Epiſcopalis, tamen qui Sacerdos eſt, poteſt conſecrari Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcopus validè, licèt Ordinem Diaconatûs, vel Subdiaconatûs, vel alios inferiores non receperit. Non tamen talis poterit conferre Ordines, quos non recepit, quia ſic per ſaltum ordinatus in Sacerdotem, & Epiſcopum, ſuſcepit quidem Characterem Ordinis, ſed non ejus executionem, *Gl. fin. in cit. c. un. h. t. Lopez in cit. c. 24. in addit. lit. A.* & DD. hodie communiter contra *Abbat. hîc. in fine.*

IX. Notandum ultimò, ad ſacros Ordines ſuſcipiendos non requiritur de neceſſitate Sacramenti uſus rationis, ſive anni diſcretionis, alioquin ſic ordinatus Characterem non reciperet, ſed deberet iterum ordinari, cujus contrarium conſtat ex *cit. c. un. h. t.* ubi dicitur, ſolùm ſupplendum eſſe Ordinem Diaconatûs prætermiſſum: reliqui autem inferiores Ordines, ante uſum rationis, collati non ſunt iterandi, *Fagn. c. l. n. 13.* quamvis non debeant Ordines, etiam minores, conferri ante annos diſcretionis, imò nec ante tempus à Jure conſtitutum: alioquin ordinato interdicenda eſt executio Ordinis, usque ad legitimam ætatem, *c. Vel non eſt 14. de temp. ordinand. Gl. in cit. c. un. V. Diſcretionis, junctâ Gl. marg. lit. A. h. t.* Multò magis autem minores Ordines, ante uſum rationis, validè conferuntur, nec collati debent iterari, aut ſuppleri, *Turrecremata in c. Subdiaconus 4 diſ. 77. n. 2.* & colligitur ex *cit. c. unic. h. t.*

X. Quæritur ſecundò, an, qui Ordinem recipit, ante ſuſceptum Sacramentum Confirmationis, ſit irregularis? *Reſp.* Negativè, ex communi ſententia DD. quia nulla irregularitas, vel cenſura reperitur jure expreſſa, nec Concilium Trid. *Seſſ. 23. c. 4. de reform.* pœnam aliquam imponit, ſed ſolùm præcipit, ut nullus ad primam Tonſuram admittatur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſcepit. Imò probabilius eſt non eſſe peccatum mortale, ſi quis ſine hoc Sacramento ſuſcipiat Ordines, etiam ſacros, vel in ijs miniſtret, cùm non neceſſariò prærequirant, vel ſupponant Confirmationem, *Avila cit. ſec. 1. dub. 3.* & alij recentiores plerique. Aliud eſt de Baptiſmo, ſine quo nullus Ordo validè ſuſcipi poteſt, cùm ſit janua omnium Sacracramentorum, *Gl. in cit. c. Solicitudo, diſ. 52.* & eſt communis ſententia DD.

TITVLVS XXX.

DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT,

I.

Quia per ſaltum promoti ad Ordines plerumque furtivè id faciunt, ideo ſubjicitur hic Titulus de furtivè recipientibus Ordines. Dicitur autem furtivè Ordines recipere, qui ſine ordinatione, & licentia, ſeu conſenſu Superioris, nempe proprij Epiſcopi, & ſine prævia examinatione, ſe per dolum ingerit ordinandis, aut ignorante Epiſcopo Ordinatore, Ordines recipit, *Abb. in Rubrica h. t. Gl. in c. 1. V. Furtivè. Hoſtienſ. in Summ. eod. n. 1.* ubi addit, quòd etiam ille, qui ſimul, & eodem die quatuor minores Ordines, unà cum Subdiaconatu, accepit, vel ſimul duos ſacros Ordines, furtivè recepiſſe Ordines cenſetur, ut ex dicendis patebit.

II. Quæritur primò, quæ ſit pœna furtivè recipientis Ordines? *Reſp.* Qui furtivè ſuſcepit Ordinem, ſi contra hoc facientes lata erat excommunicatio, non poteſt in ſic ſuſcepto miniſtrare, nec ad ſuperiorem Ordinem aſcendere, ſine diſpenſatione Papæ, prout ſumitur ex *c. Veniens 1. h. t.* ubi habetur, quòd Clericus quidam P. nomine, acceſſit ad Papam Alexandrum III. exponens eidem, ſe furtivè Diaconatûs Ordinem ſuſcepiſſe. Quare mandat Papa Epiſcopo Diœceſano, quòd ſi non fuit ab ipſo, vel ab aliquo Archidiaconorum ſuorum, vel Prælatorum, ſub interminatione anathematis (ſive comminatione excommunicationis ſub conditione factæ) prohibitus, condignâ pœnitentiâ ipſi impoſitâ, promoveat illum ad Officium Sacerdotale, diſpenſando cum eo pro arbitrio ſuo, niſi alia impediant. Si verò ſententia excommunicationis ſuper hunc lata fuit, ipſum moneat, ut in aliquo Monaſterio, ſeu Canonia habitum regularem ſuſcipiat: & ſi ibi aliquo tempore laudabiliter fuerit converſatus, poterit Epiſcopus ex miſericordia ei providere (non ſuo jure, ſed auctoritate Papæ, ut ſequitur, *Gl. fin hic. & Hoſtienſ.*) alioquin (ſi non vult intrare Religionem) nullâ ratione permittit Papa eum ad Sacerdotium promoveri.

III. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, is, qui furtivè, & clandeſtinè eſt ordinatus, ſine conſenſu Superioris, & ſine examinatione, recipit quidem verum Ordinem, & Characterem, non tamen habet executionem, ſeu uſum Ordinis, niſi cum illo fuerit diſpenſatum, prout ſumitur ex hoc c. & tradit *Abb. ibid. n. 1. not. 1.*

Notandum ſecundò, ex eo, quod in *cit. c. 1.* dicitur, illum, qui furtivè Diaconatum ſuſcepit, ſi id fecit ſub excommunicatione prohibitus, non poſſe aſcendere ad Sacerdotium, ſine diſpenſatione Papæ, colligunt quidam DD. ipſum irregularitatem incurriſſe, quia in excommunicatione poſitus Ordinem ſuſcepit, ideóque inhabilis redditur ad aſcendendum ad Ordinem ſuperiorem, *Abb. hic n. 2. not. 4. Navarr. in man. c. 27. n. 241.* Verùm probabilius eſt, quòd talis non incurrat irregularitatem, ut tradit *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 6. n. 6. Suar. diſ. 31. de cenſur. ſec. 1. n. 57.* ſed ſuſpenſionem tantùm ab Ordinis ita ſuſcepti executione, quia ſecundùm Canones ille fit irregularis, qui cenſurâ ligatus exercet aliquem actum Ordinis, à quo eſt prohibitus, *c. 1. de ſent. & re jud. in 6. c. 1. de ſent. excomm. in 6.* qui autem ſuſcipit, etſi furtivè, Ordinem, non exercet actum Ordinis, ergo non fit irregularis: incurrit tamen ſuſpenſionem ab executione Ordinis ſic ſuſcepti, quod patet etiam ex *c. Innocentie 3. h. t.* ubi idem illud impedimentum declaratur per privationem executionis Ordinis ſuſcepti in illis verbis: *Ordinati in ſuſceptis Ordi-*

nibus miniſtrare non debent: juxta quod dictum *c. 1. h. t.* ioielligendum eſt, dum ponit inhabilitatem aſcendendi ad ſuperiorem Ordinem, eſt enim in utroque c. ſermo de ſuſpenſione, oon de irregularitate: inter quas hæc eſt differentia, quòd quando in Jure prohibetur receptio Ordinum, eſt irregularitas, quæ omnino inhabilem facit ad Ordines: quando verò prohibetur uſus, ſive exercitium Ordinum, eſt ſuſpenſio, quæ uſum tantùm tollit, ut notat *Avila p. 7. de cenſ. diſ. 9. ſec. 2. dub. 4. §. Si opponas in fine.* Porro in *c. 3. h. t.* nulla impooitur nova ſuſpenſio, vel irregularitas excommunicato ſuſcipienti Ordines, quia non agitur ibi de hoc delicto, ſed de furtiva ſuſceptione Ordinum: & diſtinguitur, utrùm illa furtiva ſuſceptio Ordinum fuerit facta contra prohibitionem Epiſcopi ſub excommunicatione factam noo ſe ingerendi Ordinibus; an ſine illa: oam priore etiam caſu non imponitur nova ſuſpenſio, vel irregularitas, ſed ſolùm dicitur, quòd difficiliùs in ea diſpenſatur: ſi enim excommunicatio lata non erat, poterit Epiſcopus abſolutè diſpenſare cum furtivè ordinato: ſi verò lata fuit, non poteſt diſpenſare, niſi ſub conditione, ut Religionem intret, & laudabiliter in ea vivat, *Suar. cit ſec. 1. n. 57.*

IV. Notandum tertiò, qui furtivè ordinatus eſt contra prohibitionem factam ab Epiſcopo ſub excommuoicatiooe, & conſequenter excommunicationem incurrit, eſt ſuſpenſus ab omnibus Ordinibus, non tantùm ſacris, ſed etiam minoribus, quoad eorum uſum, & exercitium, quia in *c. Cum illorum 32. de ſent. excomm.* ſimpliciter eſt ſermo de Ordinibus Eccleſiaſticis, adeóque etiam de minoribus eſt accipiendum, quia nullus Eccleſiaſticus Ordo ſuſcipi debet, vel exerceri ab excommunicato. At verò in *c. 1. & 3. h. t.* fit ſolùm meotio de Ordinibus ſacris, quia illa facti ſpeciem tantùm continent, nec peculiare jus de Sacris ſtatuunt. Eſt autem hæc ſuſpenſio, oon ab omnibus Ordinibus ſimpliciter, ſed ſolùm à ſic ſuſceptis, non item ab inferioribus licitè ſuſceptis, quamvis durante ſuſpenſione, non poſſit talis aſcendere ad Ordines ſuperiores, *Suar. cit. ſec. 1. n. 58. Zœſ. in Comment. in Decretal. n. 3. h. t.* Porro hæc ſuſpenſio non incurritur ob inculpabilem ignorantiam, quæ excuſat à culpa mortali, quia in cit. *c. 1. & 3. h. t.* requiritur culpa: cùm enim tanquam pœna impooatur talis ſuſpenſio, neceſſariò ſupponit culpam, & quidem gravem, cùm ſit gravis pœna, *Suar. cit. ſec. 1. n. 59. Zœſ. c. l. n. 4.* Similiter per vim, vel metum gravem furtivè ordinatus, oon incurrit hanc pœnam ſuſpenſionis, cùm ea noo imponatur, niſi propter culpam, à qua excuſat juſtus metus, *Suar. c. l. n. 60. Zœſ. c. l. n. 5.*

V. Notandum quartò, ſi excommonicatio ab Epiſcopo ordinante non ſit lata contra furtivè ordinatum, tunc Epiſcopus poteſt jure ſuo, ac proprio cum illo diſpenſare, ut poſſit aſcendere ad ſuperiorem Ordinem. Si verò excommunicatio contra illum lata ſit, tum etiam, jure ſuo, poteſt cum illo diſpenſare, ſi intraverit Religionem: alioquin verò ſi in ſeculo maneat, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ut ad ſuperiorem Ordinem promoveatur, uti ſumitur ex *cit. c. 1. h. t. & Abb. ibid. n. 3.* Quamvis autem ingreſſus in Religiooem non tollat irregularitatem, facit tamen, ut eò faciliùs cum eo diſpenſetur, ut colligitur ex *cit. c. 1. Gl. fin. hìc, & Abb. n. 3.* Suppoſito tamen, quòd in caſu hujus cap. furtivè ordinatus, irregularitatem incurrerit, de quo ſuprà.

Notandum quintò, ſolent Epiſcopi, ex more recepto, quaodo Ordines conferunt, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ prohibere, ne quis audeat ſe ingerere ordinaodis, qui non fuerit approbatus: & tunc talis ordinatus noo poteſt in ſuſcepto Ordine miniſtrare, nec ad ſuperiorem aſcendere, ſine Papæ diſpenſatione, *Lopez in pract. Can. c. 25. in addit. lit. B.* quòd ſi Epiſcopus tempore, quo confert Ordines, utatur his verbis: *Non intendimus ordinare non examinatos, & approbatos*, tunc qui ſe furtivè ingeſſit, noo erit ordinatus, ſed iterum ordinari debet, injunctâ illi pœnitentiâ, priusquam ordinetur, quia graviter deliquit, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Clericis ad SS. Ordines malè promot. Gl. 4. n. 19.* Hodie tamen poſſet Epiſcopus, ſi crimen hoc ſit occultum, & non deductum ad forum contentioſum, vi Concilij Trid. *Seſſ. 24. c. 6. de ref.* diſpenſare, *Lopez c. l.*

VI. Quæritur ſecũdò, quæ ſit pœna ejus, qui ſimul, & eodẽ die plures Ordines recipit? Reſp. Primò, qui eodẽ die recipit primam Tonſuram, & quatuor Ordioes minores, oon incurrit irregularitatem, nec aliam cenſuram: qui verò eodem die recipit quatuor minores Ordines, & ſimul Subdiaconatum, ſecundùm quosdam DD. ſit irregularis: ſecundùm alios verò, ſolùm incurrit ſuſpenſionem ab executione, ſive uſu Ordinum ſic ſuſceptorum, prout ſumitur ex *c. Cum H. 2. h. t.* Nam quidam acceſſit ad Epiſcopum, tempore ordinationis (ut ab eo ordioaretur) qui juxta conſuetudinem patriæ ei contulit quatuor mioores Ordines, quibus ooo contentus, Subdiaconatum etiam (furtivè, & citra conſcientiam Epiſcopi, qui id fortè ob nimiam multitudinem ordioandorum oon advertit; nam ideo hoc cap. ponitur ſub hoc tit. quia furtivè ſe fecit ordinari, *Hoſtienſ. hìc V. Exceſſit.*) temerario auſu recepit. Re delatâ ad Papam Cæleſtinum III. is, quia idem Clericus in hoc facto multùm exceſſit: mandavit Epiſcopo Diœceſano, ut in minoribus tantùm Ordinibus eum celebrare permittat. Si verò Domum Religionis intrare voluerit, poterit Abbas ipſius, ſi aliàs dignus fuerit, in alijs Ordinibus cum eo diſpenſare, ſiquidem ita voluerit.

VII. Notandum primò, ſpectato Jure communi antiquo, omnes quatuor Ordines minores licitè poſſunt ſimul, & uoa die conferri eidem, ut colligitur ex hoc c. & notat *Gl. ibid. V. Minores, & Abb. n. 1.* At verò Subdiaconatus, unâ cum minoribus Ordinibus, eadem die conferri non debet, ut conſtat ex *cit. c. 2. h. t.* niſi alicubi vigeat contraria conſuetudo, ut eodem die conferantur, & recipiantur, quia Jure communi noo prohibentur, niſi plures ſacri, ſeu majores Ordines conferri eodem die, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Cleric. ad ſacr. Ordines malè prom. Gl. 2. n. 18.* Neque verò conſuetudo hæc conferendi, & recipiendi, unâ cum minoribus Ordinibus, etiam Subdiacooatum, eodem die, eſt reprobata per Concil. Trid. *Seſſ. 23. c. 11. de ref. Navarr. in man. c. 25. n. 71. in fine.* Sed de hoc alibi ex inſtituto actum eſt, *libr. 1. Decret. Tit. 11. ſec. 1. §. 10. n. 83. & ſeq.*

Notandum ſecundò, Epiſcopus cum eo, qui Subdiaconatum furtivè ſuſcepit, cum Ordinibus mi-

noribus,

noribus, diſpenſare poteſt, ut miniſtret tantùm in Ordinibus minoribus, quippe non furtivè ſuſceptis, *cit. c. 2. & Barb. ibid. n. 3.*

» Additur verò in *eod.* c. quòd cum eo, qui
» Religionem ingreſſus eſt, ſi vita, & mores ejus
» exegerint, poſſit Abbas illius diſpenſare, ſcilicet quoad exercitium Ordinis majoris, ſive Subdiaconatûs furtivè ſuſcepti, *Zaſ. hîc n. 6.* vel etiam in alijs Ordinibus, ſi eos fortè furtivè ſuſceperit; & ſic favore Religionis conceditur, quod aliàs non concederetur, *Gl. hîc in notatis.* Porro quòd hîc dicitur, Abbatem diſpenſare poſſe in hoc impedimento, ſive irregularitatis, ſive ſuſpenſionis, id ita intelligendum eſt, quòd id ſolùm poſſint Abbates in caſibus jure expreſſis: alioquin verò Abbatibus, aliiſq; Prælatis Epiſcopo inferioribus omnis poteſtas diſpenſandi eſt interdicta, niſi ex ſpeciali jure eis fuerit conceſſa, quia graviora, & majora ſunt reſervata Epiſcopo, *Hoſtienſ. hîc in fine, & Abb. n. 2.*

VIII. Reſpondetur ſecundò. Si quis duos Ordines majores, ſeu ſacros, ſimul & eodem die, ſuſcipiat, poſt præceptum Epiſcopi id ſub excommunicatione prohibentis, ſuſpenſionem incurrit, ut in Ordinibus ſuſceptis miniſtrare non poſſit, niſi cum eo diſpenſatur, ut conſtat ex c. *Innotuit. 3. & ult. h. t.*
» Nam quidam Clericus, & alij duo, cum litteris (di-
» miſſorijs) Epiſcopi ſui acceſſerunt ad Epiſcopum
» Seguntinenſem, ut Ordines ab eo reciperent.
» Cùmque ab eodem Epiſcopo, priuſquam ordina-
» ret, ſub ſententia excommunicationis latæ fuiſſet
» prohibitum, ne quis ad duos Ordines (ſcilicet ſa-
» cros, qui ſimul eodem die conferri non debent, c.
» *Litteras. 13. & c. Dilectus. 15. de temp. ordin. Gl.*
» *hîc V. Ordines*) ſuſcipiendos ſe ingereret: nihilo-
» minus tamen prædicti Clerici Subdiaconatûs, &
Diaconatûs Ordinem clandeſtinè ſuſceperunt. »
Conſultus ſuper hoc Papa reſpondet, quòd illi in »
ſuſceptis Ordinibus, de juris rigore, miniſtrare »
non debent (imò etiam de rigore ſunt deponendi, »
c. Cùm illorum. 32. de ſent. excomm. quia receperunt Ordines contra ſententiam excommunicationis, *Arg. c. Latores. 4. de Cleric. excomm. miniſt. Gl. hîc V. Miniſtrare*) veruntamen ſi ad Religionem ali- »
quam ſe voluerint transferre: & peractâ pœni- »
tentiâ eis injunctâ, pro arbitrio Epiſcopi Diœce- »
ſani, laudabiliter ibi fuerint converſati, poterit »
idem Epiſcopus, de licentia Papæ, cum eis diſpen- »
ſare, ut in ſuſceptis Ordinibus miniſtrent. »

IX. Pro explicatione notandum primò. Etſi duo Ordines ſacri, ſimul eodem die, conferri non debent, collatio tamen valet, ſed ordinati ſunt ſuſpenſi ab executione, ſeu exercitio Ordinum ſic ſuſceptorum. Et licèt aliàs recipiens ſimul duos Ordines ſacros, ſuſpenditur tantùm ab executione ultimi Ordinis ſic furtivè ſuſcepti, *cit. c. Litteras. de temp. ordin.* at in caſu hujus c. ſuſpenditur ab executione omnium Ordinum, quia præceſſit ſententia excommunicationis, *Abb. hîc n. 4.* Imò hoc caſu non poteſt Epiſcopus diſpenſare in Ordinibus furtivè ſuſceptis, ſuo jure, ſed nonniſi ex licentia Papæ, etiamſi ordinatus Religionem intraret, ut habetur in hoc c. Sed in priùs ſuſceptis, ſuo jure, poteſt diſpenſare, quando non præceſſit excommunicatio, *Hoſtienſ. hîc in fine, & Abb. n. 5.*

Notandum ſecundò. Poteſt Epiſcopus ad id, quod jure communi ſtatutum eſt, ſine appoſitione pœnæ, per ſuum ſtatutum adijcere pœnam, vel augere illam, quæ lege eſt impoſita, ut colligitur ex hoc c. quia tunc non derogat diſpoſitioni Juris communis, ſed eam adjuvat. *Abb. hîc n. 2.*

TITULUS XXXI.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

Hactenus actum eſt generaliter de varijs exceſſibus, ſeu delictis, tam Prælatorum, quàm Subditorum, nunc ſubijcitur hic Titulus, in quo ſpecialiter agitur de exceſſibus, ſeu delictis Prælatorum in Subditos, & horum in Prælatos. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

§. I.

Qualiter poſſint, ac ſoleant Prælati Eccleſiaſtici excedere, ſeu delinquere in Subditos Clericos?

I.

ASSERTIO 1. Delinquunt inprimis Epiſcopi, aliique Prælati, ſi Clericos ſubditos tallijs, vel exactionibus indebitis gravant, & niſi ad voluntatem ſuam pecuniam ſolvant, divinum Officium eis interdicunt: vel injuſtè, & illicitè cenſuras in eos ferunt, vel aliàs viliter, & inhoneſtè eos tractant, ut ipſos laicis deſpicabiles reddant, prout habetur in *c. Pervenit. 1. h. t.* ſecundùm integram ejus lectionem, ubi ſtatuitur: quòd Epiſcopi Presbyteros, & »
alios Clericos quaſi filios, ac fratres, benignâ, ac »
fraternâ charitate fovere, & tractare debent. Qua- »
re mandat Papa Alexander III. Epiſcopis, ut eis »
tallias, & exactiones indebitas imponere non »
præſumant: nec de cætero indebitè, aut inhone- »
ſtè eoſdem tractent: & ſine judicio Capituli ſui; »
eos ſuſpendere, vel eorum Eccleſias interdicto »
ſubijcere non attentent: neque duas Eccleſias, ſi »
una earum ſufficiat ad neceſſariam ſuſtentatio- »
nem, eos tenere permittant (niſi una ab altera de- »
pendeat,

pendeat, vel niſi unam habeant in titulum, & aliam in commendam, *Gl. hic V. Duas Eccleſias*) nec aliquam excommunicare, ſine ordine judiciario, præſumant. Quòd ſi Prælati contra prædicta fecerint, ſciant ſe ita puniendos (pœnâ extraordinariâ, & arbitrariâ, *Gl. hic V. Puniemus*) ut timore talis pœnæ alij à ſimilibus abſterreantur.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primò. Epiſcopi non poſſunt Clericos ſibi ſubditos gravare tallijs, collectis, & alijs exactionibus, niſi quæ jure, vel conſuetudine ſunt permiſſæ, c. *Quia cognovimus.* 6. *cauſ.* 10. *q.* 3. c. *ult. cauſ.* 18. *q.* 2. c. *Cùm Apoſtolus.* 6. §. *Prohibemus. de cenſib.* de quibus ibi dictum, *Abb. hic n.* 1. *&* 2.

Notandũ ſecundò. Epiſcopus non poteſt excommunicare, vel ſuſpendere Clericos, vel eorũ Eccleſias interdicere, ſine judicio, id eſt, conſenſu Capituli, *Gl. hic V. Capituli.* quamvis in textu de conſenſu Capituli, quoad excommunicationem, nihil exprimatur, ſed de interdicto habetur in c. 2. *De his, quæ fiunt à maj. part. Cap.* Idque procedit, quando de re gravi, & ſevera pœna imponenda agitur, quia generatim in arduis negotijs expediendis per Epiſcopum requiritur conſenſus Capituli: in levioribus autem cauſis, vel delictis, ſatis eſt requiri conſilium Capituli, quamvis id Epiſcopus ſequi non teneatur, *Lopez ſive Salzedo in pract. crim. Can. c.* 3. *in annotat.* §. *Competit quidem. Rodriq. tom.* 2. *qq. reg. q.* 22. *art.* 7. hodie tamen valet conſuetudo legitimè præſcripta, ut Epiſcopus in inquirendis, ac puniendis criminibus Subditorum, Capituli ſui conſenſum requirere non teneatur, c. *Non eſt.* 3. *de conſuet. in* 6.

Notandum tertiò. Ordo judiciarius, qui ſervandus eſt in excommunicatione, in eo conſiſtit, ut vera, & rationabilis cauſa ſubſit, competens monitio præcedat, & proferens non ex odio, ſed ex charitate & correctionis cauſâ procedat, *Hoſtienſ. hic V. Sine ordine judiciario.* ubi addit, quòd etſi ordo iſte non ſervetur, tenet ſententia.

Notandum quartò. Pœna ob duos præcipuè fines imponitur, nempe ut delinquentes puniantur, & alij metu ſimilis pœnæ abſterreantur, ut dicitur in *cit. c.* 1. *in fine, h. t. & ibid. Abbas not.* 2.

III. Assertio 2. Excedunt, & delinquunt etiam Epiſcopi, ſi ſine legitima cauſa, Eccleſiam alteri inferiori Prælato ſubjectam ab ejus ſubjectione, & obſequio liberent, prout id prohibetur in c. *Ad hæc.* 2. *h. t.* Nam quidam Epiſcopus Suffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis plures Eccleſias ſuæ Diœceſis conſtituit liberas, ac immunes à conſuetudine, & obſequio Archidiaconorum, per quod reditus eorum diminuit. Re hac ad Papam Alexandrum III. delatâ, is mandavit prædicto Archiepiſcopo, ut factum Epiſcopi corrigat, & emendet, & ita provideat, ut Archidiaconis conſuetudines, & jura, quæ Presbyteri in Eccleſijs ſuorum Archidiaconatuum ipſis debent, plenè ſerventur illæſa, & illis debitam reverentiam, & honorem exhibeant.

IV. Notandum primò. Poteſt Archidiaconus, vi conſuetudinis legitimè præſcriptæ, acquirere ſervitia, ſive obſequia ſibi præſtanda ab alijs Eccleſijs in ſuo Archidiaconatu poſitis, vel alibi: adeòque poteſt etiam Prælatus Epiſcopo inferior acquirere, viâ præſcriptionis, juriſdictionem in alijs Eccleſijs aliàs ſubjectis Diœceſano Epiſcopo: quamvis de jure communi Archidiacono non debeant aliæ Eccleſiæ, & earum Rectores præſtare obſequia, vel ſervitia, nec juriſdictionem in illis habeat, cujus Officium plurimùm conſiſtit in conſuetudinibus, *Gl. fin. hic, & Abb. n.* 2. *&* 4.

Notandum ſecundò. Epiſcopi non poſſunt jura, & conſuetudines Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum inferiorum diminuere, nec juriſdictionem earum illis auferre, quia non debent jus ſuum alicui diminuere, vel tollere, ſine ejus conſenſu, *Gl. hic in notat. & V. Diminuit.* ubi etiam ait, quòd Epiſcopus non poteſt dare privilegium in præjudicium alterius, *Arg. c. Conqueſtus.* 8. *cauſ.* 9. *q.* 3.

V. Assertio 3. Delinquunt etiam Epiſcopi, aliíque Prælati, ſi Eccleſias, vel beneficia, quarum ordinatio, vel collatio ad eos ſpectat, ſibi retineant, vel ſibi ipſis conferant, prout deciditur in c. *Ad aures.* 3. *h. t.* Nam quidam Archidiaconi Epiſcopi Exonienſis ſe in Eccleſias, quæ in ſuis Archidiaconatibus vacabant, propriâ auctoritate, intrudere non verebantur, & eas ſuis uſibus deputabant: cùm in eiſdem perſonas inſtituere deberent. Re delatâ ad Papam Alexandrum III. is mandavit prædicto Epiſcopo, ut illos, qui tali modo Eccleſias occupant, vel detinent occupatas, per cenſuram Eccleſiaſticam compellat ad eas dimittendas, & in iiſdem perſonas idoneas inſtituat: dictos verò Archidiaconos, ob tantam præſumptionem, condignâ pœnâ (extraordinariâ, ſeu arbitraria, *Gl. fin. hic*) afficiat.

VI. Notandum primò. Qui habet poteſtatem inſtituendi, vel conferendi aliquod beneficium, non poteſt ſe ipſum in illo inſtituere, vel ſibi illud conferre, quia inter dantem & accipientem debet eſſe diſtinctio perſonalis, c. *ult. de inſtitut.* & dictum ſuprà *libr.* 3. *Decret. tit.* 7. *num.* 16. *& ſeq.* & nemo poteſt ſibi ipſi, ſive in facto proprio auctoritatem præſtare, §. *fin. Inſtit. de auctor. tut. Gl. hic V. Intrudere, & Hoſtienſ.* Nec poteſt etiam collator Eccleſiæ, vel beneficij reditus ejuſdem Eccleſiæ, vel beneficij ſibi retinere, ſed debet illi Eccleſiæ, vel beneficio de Rectore providere, etiam ſi ſit beneficium manuale, *Abb. hic n.* 2.

Notandum ſecundò. Si Prælatus Epiſcopo inferior, v. g. Archidiaconus, ad quem ſpectat collatio Eccleſiæ, vel beneficij, non conferat illud, vel perſonæ indignæ conferat, poteſtas conferendi devolvitur ad Superiorem, ſcilicet Epiſcopum: poteſt tamen habere cuſtodiam Eccleſiæ vacantis ſibi ſubjectæ, donec fuerit proviſum de Rectore, nam ad illum ſpectat cuſtodia Eccleſiæ, vel beneficij vacantis, ad quem ſpectat illius collatio, *Gl. hic V. Intrudere, & Abb. n.* 3.

VII. Assertio 4. Epiſcopi, aliíque Prælati delinquunt præterea, ſi Eccleſias, vel beneficia conferant indignis, prout prohibitum eſt in c. *Inter dilectos.* 11. *h. t.* Nam vacante Succentoriâ Eccleſiæ Pictavienſis, Cantor ejuſdem Eccleſiæ (ad quẽ collatio ipſius Succentoriæ, ſive ex longa conſuetudine, ſive ex ſpeciali privilegio, pertinebat, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) eam contulit Petro Canonico Pictavienſi, ſed poſtea non caſſatâ dictâ collatione,

ne, eandem Succentoriam contulit Bernardo Canonico etiam Pictavienſi. Unde ortâ inter eos qnæſtione, cauſa commiſſa fuit quibusdam Judicibus delegatis, coram quibus petijt utraque pars collationem ſibi factam confirmari, & alterius caſſari. Poſt hæc cauſa delata eſt ad Papam Innocentium III. qui ex atteſtationibus utriûsque partis inſpectis invenit eſſe probatum, dictum Petrum publicum aleatorem eſſe, ac manifeſtum uſurarium, qui XI. denarios pro XII. mutuavit in ludo, (quæ uſura centeſimam excedit, nam iſta uno anno ſorti adæquatur, *l. Eos 26. C. de uſur. Gl. hîc V. Undecim denarios,*) Is tamen ad excuſandum ſuum delictum, allegavit conſuetudinem Clericorum Galliæ, quâ ſic mutuant, & ludunt frequenter. Sed Papa hujusmodi ludos voluptuoſos, quippe noxios, & pravam hanc conſuetudinem, quæ corruptela potiùs dicenda eſt, penitus reprobavit, cùm in illis ſit magis punienda offenſa, per quos delinquendi auctoritas uſurpatur. Unde quod circa dictum Petrum de Succentoria factum eſſe conſtat, propter indignitatem, & vilitatem ipſius, Papa decernit irritandum, cùm perſonis vilibus, & indignis portæ dignitatum patere non debeant, juxta legitimas Sanctiones (*l. 2. C. de dignit. lib.* 12. Præterea contra prædictum Bernardum fuit probatum per teſtes, quòd cum conſcientia Judicum delegatorum, ultima clauſula non fuerit inſerta in litteris eorundem, ſicut ex ipſorum depoſitionibus conſtitit evidenter. Verùm Papa conſideravit, quòd licèt conſtaret, dictam clauſulam appoſitam fuiſſe litteris illis, præter conſcientiam prædictorum Judicum: tamen fides facta non fuit, quòd dictus Bernardus illam clauſulam appoſuerit, vel procuraverit, ut ab alio apponeretur, Vel etiam quòd ſcienter uſus fuerit litteris ſic falſatis: ac proinde Papa dictum Bernardum ab hujusmodi falſitatis objectu abſolvit, præcipuè, cùm poſtquam hoc ipſi objectum fuit, eis uti prætermiſerit. Sed quia per depoſitiones duorum teſtium conſtitit, quòd conceſſio, ſive collatio prædicto Petro facta (quanquam propter ejus indignitatem debuiſſet reprobari) præceſſerit conceſſionem, ſeu collationem poſtea factam Bernardo, ideo Papa hanc decrevit irritam, & inanem. Quia verò Cantor ita inconſtanter ſe geſſit in hoc facto, ut primâ donatione, ſeu collatione non reprobatâ, ſecundam facere attentaverit, Papa ipſum privavit poteſtate conferendi, hâc vice, dictam Succentoriam, ut puniatur, in quo deliquit, mandans Judicibus delegatis, ut eandem perſonæ idoneæ, auctoritate Apoſtolicâ, aſſignent.

VIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, Præcentor, qui & Cantor vocari ſolet, olim dictus fuit is, qui in Choro Antiphonas, & Pſalmos inchoabat, de quo fit mentio in c. *Cùm olim 6. de conſuetud.* Succentor verò, qui etiam in quibusdã Eccleſijs appellatur Vice-Cantor, dicitur ille, qui abſente Cantore, ſeu Præcentore, ejus vice fungitur, inchoando in Choro Antiphonas, & Pſalmos, *Azor. p. 2. lib. 3. c. 22. q. 1. & 2.* Eſt autem Succentoria dignitas, vel ſaltem perſonatus, ſi annexam habeat præeminentiam in ſeſſionibus, proceſſionibus, & alijs conventibus inter reliquos Canonicos divina officia celebrantes, uti ſumitur ex hoc c. *& ibi Gl. V. Dignitatis. Laym. in cit. c. Cùm olim 6. n. 6.*

Notandum ſecundò, Ludus alearum eſt prohibitus Clericis, *c. Clerici 15. de vita, & honeſt. Cleric.* adeo ut etiam conſuetudo in contrarium non valeat, quia eſt corruptela: quin imò Clericus aleator repelli debet tanquam vilis, & indignus ab officio obtinendo, cùm collatio ipſi facta ſit nulla, ſi publicè conſtabat eſſe aleatorem: ſi verò non conſtabat, quia erat occultus, debet irritari collatio: verùm officio, vel beneficio obtento, antequam ludos vetitos exerceret, non debet privari, ſed aliâ mitiore pœnâ plecti, niſi monitus nolit ſe corrigere, tunc enim beneficio eſt privandus, *c. 1. diſ. 35.* ſed uſurarius Clericus non ſolùm poteſt repelli à beneficio obtinendo, ſed etiam privari obtento, quia graviùs peccat, etſi Epiſcopus cum eo diſpenſare poſſit circa beneficium, ſi ſe correxerit, *c. de Petra 4. diſt. 47. Gl. hîc V. Aleatorem, & Abb. n. 2. & 6.*

Notandum tertiò, Judices poſſunt tanquam teſtea deponere cum alijs Judicibus, de geſtis coram ſe, ut colligitur ex hoc c. & tradit *Gl. hîc V. Depoſitionibus & Abb. n. 3.*

IX. Notandum quartò, qui utitur falſo Inſtrumento, ſeu falſis litteris in judicio, non ideo poteſt, tanquam falſarius puniri pœnâ falſi ordinariâ, niſi probetur, quòd ipſe eas falſaverit, vel procuraverit, ut ab alio falſarentur: vel quòd ipſe illis ſcienter uſus fuerit: & præſumitur ignorantia, ſi poſtquam hoc illi fuit objectum, deſtitit ab uſu falſi inſtrumenti, vel falſarum litterarum, prout ſumitur ex *cit. c. Inter dilectos, h. t. & ibi Gl. V. Procuraverit, & Abb. n. 4.*

Notandum quintò, ſi conceſſio, ſeu collatio beneficij priùs facta fuit alicui indigno, ſed per ignorantiam, quia publicè non conſtabat collationem eſſe nullam, ut in caſu hujus c. in quo non conſtabat, ſed meritò dubitari poterat, an collatio beneficij eſſet nulla, nec nè? & an is, cui collatio priùs facta eſt, eſſet indignus, quia uſuram exercuit tantùm in ludo, & ludebat, ſecundùm conſuetudinem aliorum Clericorum: hoc, inquam, caſu, ſecunda ceſſio, ſeu collatio beneficij irritanda eſt, ſeu irrita declaranda, licèt is, cui collatum eſt beneficium, poſtea repertus ſit indignus: nam etſi prima collatio facta ſit indigno per ignorantiam, quia tamen publicè non conſtabat de nullitate collationis, non potuit, nec debuit attentare collator ſecundam collationem, niſi priùs caſſatâ, ſeu reprobatâ primâ, nunquam enim debet fieri ſecunda collatio, vel electio, niſi notoriè conſtet primam nullam, & invalidam eſſe: quare in caſu hujus c. is, qui primò contulit beneficium indigno, ſcilicet Petro, non fuit ipſo facto privatus poteſtate conferendi, quia ignoranter id fecit, & indignitas perſonæ tunc erat occulta, ſed propter inconſtantiam ſuam, quia primâ collatione non caſſatâ, proceſſit ad ſecundam, pro ea vice, fuit privatus poteſtate conferendi. Unde ſecunda collatio non tenuit, quia Cantor conferendo primò Succentoriam ipſi Petro, functus eſt ſuo officio, ideo non potuit, nec debuit attentare ſecundam collationem, *Gl. in cit. c. Inter, V. Poſtmodum, & V. Irritum, Abb. ibid. n. 8. & 9.*

X. Assertio 5. Delinquunt Epiſcopi, aliíque ſimiles Prælati, ſi impediant privilegia ſubditorum, ideóque hi non tenentur parere Superiori exigenti, vel præ-

vel præcipienti aliquid contra tenorem ſuorum privilegiorum, prout ſumitur ex c. *Sanè* 5. *h. t.* ubi Alexander III. ſic ſtatuit: Si Epiſcopi aliquid ab Abbatibus (non exemptis, ſed ſubjectis Epiſcopo, nam hîc non eſt ſermo de exemptis, *Gl. hîc V. Obedientiam.*) præter debitam obedientiam, contra libertatem Ordinis à SS. Pontificibus conceſſam exigant, liberum ſit Abbatibus, auctoritate Apoſtolicâ, quod petitur denegare. Loquitur autem hîc textus, non de plena, & omnimoda exemptione à poteſtate, & jurisdictione Epiſcopi, ut patet ex illis verbis, *præter debitam obedientiam*, ſed de privilegio, per quod libertas, ſeu immunitas in certa re alicui Ordini, aut Monaſterio à Papa conceditur, ita tamen ut nihilominus Epiſcopus poſſit viſitare, & corrigere tale Monaſterium, vel confirmare Abbates, *Gl. hîc V. Obedientiam, & Hoſtienſ.* Ratio deciſionis eſt, quia etiam Epiſcopi, alijque Prælati, ſeu Superiores tenentur libertates, ſeu immunitates à Papa inferioribus Eccleſijs, vel Clericis ſecularibus, aut regularibus conceſſas illæſas conſervare, quia inferior non poteſt tollere legem ſuperioris, *c. Cùm inferior* 16. *de majorit. & obed.* & poteſt Papa, etiam in præjudicium Epiſcoporum, Eccleſijs, vel Clericis inferioribus privilegia dare, *Abb. hîc n.* 2.

XI. Porrò ſi Epiſcopus aliquid à ſubdito contra privilegium ipſius exigat, poteſt is, hoc ipſi denegare, auctoritate hujus Canonis, ut notat *Gl. fin. hîc.* imò & auctoritate propria, cùm vigore privilegij ad hoc faciendum non teneatur, *c. Quia cognovimus* 6. *cauſ.* 10. *q.* 3. Vel etiam dici poteſt, ſi Superior non ſit in poſſeſſione ejus, quod à ſubdito privilegiatu petit, poteſt, propriâ auctoritate, id ei ſubditus denegare, juxta *cit. c. Quia cognovimus.* Secùs verò, ſi ſuperior ſit in poſſeſſione, tunc enim ſubditus non propriâ, ſed auctoritate Apoſtolicâ, & delegatâ hujus Canonis, id negare poteſt: nam aliàs propriâ auctoritate non poſſet ſubditus Superiorem ſuum poſſeſſione privare, *Arg. cit. c. Cùm inferior de majorit. & obed. Abbas hîc in fine.*

XII. Ex dictis infertur, quòd ſententia excommunicationis lata ab Epiſcopo contra Subditum, eò quòd non paruit in ijs, quæ contra privilegium ſibi à Superiore conceſſum exigebantur ab illo, non tenet, prout ſumitur ex c. *Cùm ad quorundam* 7. *h. t.* Nam in Concilio Lateranenſi (quod refertur in c. *Cùm Apoſtolus* 6. *in princ. de cenſib.*) ſtatutum fuit, ut Prælati Eccleſiarum, cùm viſitant Eccleſias, certum numerum evectionis, id eſt, equorum, & perſonarum habere poſſint, quem excedere non debeant: quia numerus ibi, quoad equos quidem, eſt expreſſus, ſed quoad perſonas, arbitrio boni viri relictus, ut ab eo determinetur, *Hoſtienſ. hîc V. Conſtitutum.* Sed quia aliqui Epiſcopi, & Prælati Eccleſiarum, cùm Eccleſias viſitarent, id non ſervabant, de quo inferiores Prælati, & Clerici conqueſti ſunt apud Clementem III. ideo idem Papa, Apoſtolicâ auctoritate, conceſſit, ut ſi Eccleſiarum Prælati numerum equorum, & perſonarum in Lateranenſi Concilio conſtitutum, cùm Eccleſias viſitaverint, excedere præſumpſerint, & pro pluribus procurationem exegerint, liberum ſit eis, id auctoritate Apoſtolicâ denegare: & ſi propterea Prælati in Eccleſias eorum, vel in Clericos ſententiam (excommunicationis, vel interdicti) promulgaverint, Papa decernit, illam non tenere. Ratio deciſionis eſt, quia cùm Prælati, alijque Clerici inferiores, vi privilegij Apoſtolici ipſis conceſſi, quoad hoc ſint exempti à jurisdictione Epiſcoporum, ideo ſententia excommunicationis, vel alterius cenſuræ lata contra privilegium Papæ, non tenet, tanquam lata à Judice non ſuo: & temerarium, ac indignum eſt, ſuâ auctoritate præſumere contra id, quod alicui ab Eccleſia Romana ſpecialiter eſt conceſſum, *cit. c. Sanè* 9. *de privil.* & in quantum aliqui ſunt exempti, ſervanda ſunt illis ſua privilegia, *c. Cùm Capella* 16. *infr. eod. Gl. hîc V. Non tenere.* Et cùm talis ſententia manifeſtam iniquitatem contineat, & notoriè ſit injuſta, eſt ipſo jure nulla, *Arg. c. Inter cæteras* 9. *de ſent. & re judic.* Et quamvis in dubio præſumptio ſit pro juſtitia ſententiæ, ea tamen ceſſat, ſi conſtet notoriè illius injuſtitia, non enim eſt præſumendum, quòd jura, quæ nituntur ſummâ æquitate, velint defendere, vel robur dare notoriæ injuſtitiæ, *Gl. fin. hîc. & Abb. in fine.*

Addit *Gl. fin. hîc*, ſi Prælati, vel alij Clerici inferiores, tale Privilegium non haberent, quòd excommunicari non poſſunt, & Epiſcopus prædictum numerum equorum, & perſonarum excederet, vel aliàs ultra tenorem Concilij Lateranenſis, eos gravaret, licitè poſſunt non parere, ſed negare, jure communi, & auctoritate Concilij Lateranenſis in *cit. c. Cùm Apoſtolus de cenſib.* Si tamen eoſdem excommunicaret Epiſcopus, valida foret excommunicatio, licèt ipſe malè faceret, & ipſi poſſent agere contra Epiſcopum ad intereſſe, quia injuſtè illos excommunicavit, c. *Sacro* 48. *de ſent. excomm.*

XIII. Assertio 6. *Graviter etiam excedit, & delinquit Epiſcopus, qui directè, vel indirectè, cauſam præſtat homicidio, eo enim commiſſo, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali, & Sacerdotali, & ab Epiſcopatûs adminiſtratione amoveri*, prout ſumitur ex c. *Ex litteris* 10. *h. t.* ubi habetur, quòd quidam Viſitatores acceſſerunt ad Albiganenſem Eccleſiam, eam viſitaturi, Epiſcopus Albiganenſis, inter alia, quæ contra ipſum propoſita fuerunt, confeſſus fuit, quòd cùm quidam in Villa ad illius jurisdictionem (temporalem, *Hoſtienſ. hîc V. eod.*) ſpectante, infamaretur de furto, & ipſe fur illud negaret, ſe offerens ad ſe purgandum, judicio ferri candentis, & ſi in eo deficeret, ut ſuſpenderetur. Epiſcopus quæſivit à Judice ab ipſo ad maleficia punienda deputato, quid ſuper hoc ei videretur: Judex reſpondit, ut fieret, ſicut ipſe fur dixerat: quare ferrum candens in ipſius Epiſcopi præſentia eſt allatum, quod cùm fur ille accepiſſet, ambuſtus eſt. Judex territus conſuluit Epiſcopum, quid ſibi in hac re eſſet agendum? qui reſpondit, quòd ſi fur evaderet, malum eſſet: quanquam Epiſcopus dicat, ſe talibus verbis uſum fuiſſe: auditis, quantus eſt clamor populi: omnes dixerunt, malum eſt, ſi ſic evaſerit impunitus: & mox Epiſcopus, & Judex exiverunt è villa illa, cum populo, & tum ille, in eorum præſentia eſt ſuſpenſus. His auditis, Inquiſitores ipſum Epiſcopum, cum litteris prædictam confeſſionem continentibus, miſerunt ad Sedem Apoſtolicam, ſed ipſe nihil ſuper his propoſuit coram Papa, nec Litteras Inquiſitorum exhibuit: licèt

ipſe

» ipſe aſſereret, ſe litteras illas Papæ præſentâſſe:
» quin imò cùm alter ex Inquiſitoribus ad Sedem
» Apoſtolicam acceſſiſſet, qui totius rei ſeriem Pa-
» pæ expoſuit: idem Epiſcopus à Curia Romana re-
» ceſſit, & perquiſitus non potuit inveniri. His in-
» tellectis, per dictum Inquiſitorem, & litteras In-
» quiſitorum (quibus creditur, donec contrarium
» probetur, *Gl. hic V. Naſcitur deliquiſſe*) Papa Inno-
» centius, quia idem Epiſcopus, non ſolùm in judi-
» cio ferri candentis, ſed etiam in furis ſuſpendio
» graviter deliquit, cùm bis non tantùm auctorita-
» tem præſtiterit, verùm etiam corporalem ſuam
» præſentiam exhibuerit, ipſum Epiſcopum Altaris
» Miniſterio indignum reputavit: & quia Pontifi-
» cale Officium, ſine Altaris Miniſterio, exerceri
» non poteſt, mandavit idem Papa dictis Inquiſito-
» ribus, ut eundem moneant, ut Epiſcopatui cedat,
» alioquin ipſum ab Eccleſia Albiganenſi amove-
» ant, & faciant eidem Eccleſiæ, per Canonicam e-
» lectionem, de idonea perſona provideri.

XIV. Hinc colligitur primò. Quòd Epiſcopus in locis, in quibus temporalem juriſdictionem habet, debeat conſtituere Judicem laicum, qui in cauſis criminalibus jus dicat, *Azor p. 2. l. 3. c. 32. q. 9.* alioquin ſi corporaliter interſit executioni pœnæ corporalis, per quam reus occiditur, vel membro mutilatur, irregularitatem incurrit, quia auctoritatem, & opem præſtare cenſetur ipſi homicidio, vel mutilationi: non enim refert, an quis facto, vel conſilio, vel auctoritate ſuâ det cauſam homicidio, *c. Si quis. 8. diſ. 50. Gl. hic V. Corporalem.* Aliud eſt de eo Epiſcopo, vel alio Clerico, qui juriſdictionem temporalem non habet in loco, ubi pœnæ corporales etiam ſanguinis infliguntur, ita enim, etiamſi præſens ſit, non fit irregularis, ſi nullo modo cooperetur, ſed tantùm aſſiſtat, quamvis graviter peccet contra *cap. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abbas hic n. 2. not. 1. & Barb. n. 6.*

Colligitur ſecundò. Judicium, ſive purgatio, quæ fit per ferrum candens, vel aquam calidam, eſt prohibita *tot. tit. infr. de purg. vulg.* de qua ibi: ideóque propter hoc ſolùm, quòd Epiſcopus in illam conſenſit, fuit puniendus, *Gl. hic V. Candentis, Hoſtienſ. V. eod. & Abb. n. 2. not. 2.*

Colligitur tertio. Sive Epiſcopus iſte dixerit, ut ſuſpenderetur fur, ſicut ipſe dixit, & ſeipſum judicavit, ſeu condemnavit: ſive per verba æquipollentia, *Auditis, quantus ſit clamor populi &c.* cenſetur ſuſpenſioni ejus auxilium dediſſe, vel tacitum mandatum, ideóque factus eſt irregularis, & cùm de mente illius conſtet, non eſt vis ponenda in verbis, *Innoc. hic V. Multitudine, & Hoſtienſ. V. Et ſic,* quamvis aliàs poſſit quis, citra periculum irregularitatis, dare conſilium in genere, dicendo, fures taliter ſunt puniendi, *Gl. hic V. Conſuluit.*

XV. Colligitur quartò. Sufficit enim, qui eſt de contumacia, vel culpa notatus, abſentem requiri, nec eſt neceſſe, ut edictum peremptoriæ citationis ad illum pervenerit, *c. Cauſam. 3. & c. ult. de dolo, & contum.* & is, qui citatus, vel monitus ſe ſtitit, ſed poſtea à judicio diſceſſit, perinde eſt, ac ſi non comparuiſſet, *c. 1. de judic.* & pro contumace habetur, poſtquam quæſitus non potuit inveniri, *Gl. hic V. Diſceſſit, & V. Perquiſitus. Innoc. V. Inveniri.* ut in caſu hujus c. Epiſcopus monitus fuit à Judicibus delegatis, ut ſe ſiſteret Papæ, quæ monitio habuit vim citationis peremptoriæ, *Abb. hic in fine, & Gloſſator ejus. Alex. de Nevo ibid. lit. A.*

Colligitur quintò. Officium Pontificale non poteſt exerceri, ſine Officio Presbyterali, ut patet ex hoc c. adeóque qui eſt ſuſpenſus ab Officio Sacerdotali, non poteſt exercere Pontificialia, quia non poteſt quis eſſe Epiſcopus verè conſecratus, niſi primò fuerit Sacerdos ordinatus, uti ſumitur ex *hoc c. Gl. hic V. Miniſterio. & Hoſtienſ. hic V. eod.*

Colligitur ſextò. Epiſcopus criminoſus cogi poteſt renunciare, ut patet ex hoc c. Nam quia conſenſit in ſuſpenſionem furis, factus eſt indignus Altaris miniſterio, ſeu irregularis, adeóque ſi cedere nolit, eſt perpetuò amovendus, quamvis aliàs, ſi impotens eſſet, ei coadjutor daretur, *Gl. fin. hic. & Hoſtienſ. V. Alioquin. Barb. hic n. 9. Paris. l. 3. de reſign. benef. c. 18. n. 17. & 18.* & in locum Epiſcopi depoſiti, vel ex culpa ſua irregularis facti, alius idoneus ſubſtitui debet, *Gl. hic in notatis*, quia per depoſitionem, & privationem vacat beneficium, ipſo jure, *Barboſa hic n.* 10.

XVI. Assertio 7. Alius exceſſus, & delictum Prælatorum eſt, ſi Sacerdotes ſibi ſubjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confeſſione Sacramentali, prout habetur
in *c. Dilectus. 13. h. t.* Ubi Joannes Presbyter con- »
queſtus eſt Papæ Honorio III. quòd Rectores Fra- »
ternitatis Urbis (per quos Clerus in urbe regi con- »
ſuevit, & qui in eum, ex ſpeciali commiſſione, juriſ-
dictionem habent, *Hoſtienſ. hic V. Fraternitatis. &*
Abb. n. 3.) compellebant ipſum ad revelandum »
fures, & id, quod ſuper furto, ſibi tanquam Sacer- »
doti (ſive in judicio, & foro pœnitentiali) fuerat »
revelatum, vel ad ſatisfaciendum exinde damnum »
paſſo, & niſi alterum prædictorum faceret, tulerant
in ipſum ſententiam interdicti. Quia verò perni- »
cioſum eſſet (exemplo) dictum Presbyterum ſibi »
taliter credita revelare (quia alij à Confeſſione re- »
traherentur, ſi iſte ſic proderetur, *Hoſtienſ. hic V.* »
Perniciosum) & cogi ad ſolvendum id, quod non »
rapuit: ideo mandat prædictus Papa Cardinali »
Presbytero S. Pudentianæ Vicario ſuo, ut præfatis »
Rectoribus injungat, ut à gravamine memorati »
Presbyteri penitus deſiſtant. »

XVII. Notandum primò. Judex poteſt aliquem compellere ad indicandum furem, & furtum commiſſum, & Judex Eccleſiaſticus poteſt ferre ſententiam cenſuræ contra non revelantes, ut probatur ex hoc c. Nam hoc eſt ſpeciale, quòd non poſſit quis cogi ad revelandum furem, vel furtum, ſi id ſciat ex Confeſſione Sacramentali, adeóque non ut homo, ſed ut DEUS, ſive DEI Vicarius; ergo à contrario ſenſu, ſi ſciat ut homo, ſive extra Confeſſionem Sacramentalem, poteſt compelli ad revelandum, juxta *c. Qui cum fure. 4. de furtis. Abb. hic num. 1.*

Notandum ſecundò. Sacerdos non poteſt compelli, etiam per Judicem Eccleſiaſticum, ad revelandum peccatorem ſibi ſacramentaliter confeſſum, nec ad revelandum ipſum peccatum, quia reſpectu utriûsque hîc prohibetur compulſio, *Abb. hic num. 2.* quin imò nec per S. Pontificem poteſt Sacerdos com-

pelli ad detegendum peccatum ipſi in Confeſſione revelatum, cujus rationem reddit *Abbas hic n. 4.* quia Sacerdos in Confeſſione Sacramentali eſt ſpecialis Vicarius DEI, Papa verò generalis; ſpecialis verò, quoad cauſam ſibi commiſſam, major eſt Vicario, ſive Commiſſario generali, c. *Sanè. 11. de offic. Jud. deleg.* Sed vera ratio, cur Sacerdos non poſſit, nec debeat compelli ad revelandum, quod in Confeſſione Sacramentali audivit, illa eſt, quia ſigillum ſecreti eſt de Jure Divino, *Gl. margin. hic lit. C.* & tradunt communiter Theologi. Ex quo infertur, quòd ſi Sacerdos producatur in teſtem in judicio, non tantùm poteſt dicere, ſe nihil ſcire, ſed etiam jurare, ſe neſcire, quod interrogatur, ſubintelligendo, tanquam homo, vel homini quoad hoc ſubjectus, *Abb. hic n. 5. Barboſa n. 2.*

Notandum ſecundò. Sententia interdicti poteſt ferri, non tantùm in locum, ſed etiam in perſonam, ut colligitur ex hoc c. ſed lata in Sacerdotem iſtum non tenuit, quia quoad hoc erat major ipſis Rectoribus, quia DEI Commiſſarius, ergo ipſum interdicere, vel excommunicare non poterant, *Arg. c. Cùm inferior. 16. de majorit. & obed.* & quia continebat errorem intolerabilem, non tenuit, c. *Per tuas. 40. de ſent. excomm.* Unde Papa non mandavit, ut abſolveretur, ſed ut deſiſterent à gravamine, quod de facto inferebant: imò etiam quoad alteram partem de ſatisfactione facienda, non valuit interdictum, quia iniquum erat, ut teneatur reddere, quod non rapuit, *Gl. hic V. Revelare.*

§. II.

De quibuſdam ſpecialibus exceſſibus, ſeu delictis Prælatorum Epiſcopis inferiorum.

Prohibitum eſt Prælatis Epiſcopo inferioribus, ne violent, & turbent juriſdictionem ſuperiorum Prælatorum, uniendo Eccleſias, ſine eorum conſenſu, vel alios actus ad dignitatem, & poteſtatem Epiſcopalem ſpectantes exercendo, de quibus exceſſibus, & delictis hoc §. agemus.

XVIII. Quæritur primò. An Prælatis Epiſcopo inferioribus prohibitum ſit unire Eccleſias ſibi ſubjectas, ſine conſenſu Epiſcoporum? Reſp. affirmativè, ut conſtat ex c. *Sicut. 8. h. t.* ubi habetur,
„ quòd cùm Prior Grandenſis Monaſterium ſuum,
„ quod eſt in Diœceſi Epiſcopi Fauſtini, vel Faven-
„ tinenſis (ut habet vetus compilatio) alteri Mo-
„ naſterio ſubjeciſſet, ſeu univiſſet, ſine conſenſu
„ prædicti Epiſcopi Diœceſani, cujus auctoritate id
„ fieri debuiſſet, quamvis interveniente Archiepi-
„ ſcopi conſenſu: Re delatâ ad Papam Cæleſti-
„ num III. is reſpondit: ſicut unire Epiſcopatus, &
„ poteſtati alienæ ſubjicere, ad S. Pontificem perti-
„ net: ita ad Epiſcopum ſpectat Eccleſias ſuæ Diœ-
„ ceſis unire, & eaſdem alijs ſubjicere. Cùm ita-
„ que prædictus Prior Monaſterium ſuum, quod eſt
„ in Diœceſi dicti Epiſcopi Fauſtini, ejuſdem aſſen-
„ ſu non requiſito, alteri Monaſterio ſubjecerit, ſive
„ univerit: ideo idem Papa decernit, auctoritate
„ ſuâ, eſſe irritandum, & ab Epiſcopo loci infirman-
„ dum, quod ipſo inconſulto, factum eſt, cùm ea,
„ quæ in Epiſcopi Diœceſi ſunt, ejuſdem conſenſu
„ ordinari, ac fieri debeant. Non obſtante, quòd
„ conſenſus, vel confirmatio Metropolitani inter-
„ veniſſe dicatur, cùm is in Diœceſi ſui Suffraganei,
„ abſque ipſius conſenſu, nihil debeat contra Ca-
„ nonicas Conſtitutiones attentare, ideóque id Pa-
„ pa decernit irritandum.

XIX. Pro explicatione notandum primò. Solus Papa poteſt unire Epiſcopatus, ſive Eccleſias Cathedrales, ut habetur in hoc c. & tradit *Rebuff. in praxi benef. tit. de unionib. n. 22. Garc. p. 12. de benef. c. 2. n. 60.* & alij communiter. Hinc tamen ex eo, quòd hic dicitur, ſicut ſolus Papa poteſt unire Epiſcopatus privativè ad Epiſcopos, ſiva ijs excluſis: ita etiam de jure communi, & ſecluſo ſpeciali privilegio, ſoli Epiſcopi poſſunt unire Eccleſias ſuæ Diœceſis privativè ad inferiores Prælatos, ſive ijs excluſis: non rectè deſumitur argumentum, quòd Epiſcopus poſſit in ſua Diœceſi, quicquid poteſt Rom. Pontifex in tota Eccleſia, ſed ſolùm hic indicatur, quòd inter poteſtatem Papæ, & poteſtatem Epiſcoporum ſit quædam proportio, & ſimilitudo, ut notat *Fagn. in cit. c. Sicut. n. 2. h. t.* Eſt tamen etiam quoad unionem Eccleſiarum, quædam differentia inter Papam, & Epiſcopum, quia ad unionem faciendam ab Epiſcopo, requiritur juſta cauſa, c. *1. De his, quæ à Præl. &c.* & conſenſus Capituli, *Arg. c. Paſtoralis. 7. in fine. de donat. & Clement. c. de reb. Eccleſ. non alien.* Papa verò poteſt unire Eccleſias, etiam ſine cauſa, & ſine alicujus conſilio, vel conſenſu, *Arg. c. Cuncta. 17. & ult. cauſ. 9. q. 3. Joan. Andr. hic n. 1. & Abb. n. 2.* Solet tamen Papa hæc, & alia ardua ſibi reſervata expedire, nonniſi cum conſilio Fratrum ſuorum, id eſt, Cardinalium, quia id decens, & honeſtum eſt, quamvis de poteſtate abſoluta, etiam ſine illo, omnia peragere poſſit validè, nec compelli ad conſilium aliorum requirendum, *Fagn. hic n. 3. & 4.*

Notandum ſecundò. Epiſcopus poteſt, propriâ auctoritate, unum Monaſterium, vel aliam Eccleſiam unire alteri, ut probatur ex hoc c. ibi: *Aſſenſu tuo minimè requiſito*, & ibi: *te inconſulto*: ergo à contrario ſenſu, Epiſcopo requiſito, aut conſulto, poteſt unum Monaſterium uniri alteri, cum conſenſu tamen Capituli, & Prælati, ſeu Rectoris Eccleſiæ inferioris, *Barb. hic n. 7.* Id autem limitari debet primò, dummodo utrumque Monaſterium ſit in ſua Diœceſi, ejúſque juriſdictioni ſubjectum, *Gl. hic V. Auctoritate noſtrâ. Fagn. hic num. 10.* Secundò, dummodo neutrum Monaſterium ſit exemptum, nam alioquin non propriâ auctoritate Epiſcopi, ſed auctoritate ſolius Papæ, unum alteri ab Epiſcopo uniri poſſet, *Gl. hic V. In tua Diœceſi. & Fagn. n. 11.*

Notandum tertiò. Abbates, ſeu Prælati Epiſcopo inferiores non poſſunt Eccleſias, vel beneficia unire, ſine conſenſo Epiſcopi, prout ſumitur ex hoc c. niſi hoc jus uniendi ex privilegio aliquo Pontificio, vel legitimâ præſcriptione acquiſiverint, quia eſt poteſtas jure communi conceſſa, & reſervata ſolis Epiſcopis, *Innoc. hic & Abb. n. 3.* Verùm de unione Eccleſiarum, & beneficiorum plura dicta ſunt *lib. 3. Decret. tit. 5. tota ſec. 6.* ubi ex inſtituto de hac re agitur.

Notan-

Notandum quartò, Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus non eſt Judex totius Provinciæ, ut colligitur ex hoc cap. in fine, etſi enim omnium Suffraganeorum ſuæ Provinciæ Ordinarius ſit Superior, non tamen ſubditorum eorundem Suffraganeorum, adeóque nec in eorum Diœceſi juriſdictionem exercere poteſt, niſi in caſibus jure expreſſis, *Gl. fin. hic, & Abb. n. 4.* & conſtat ex alibi dictis, inter quos non reperitur facultas uniendi Eccleſias, & beneficia, ita ut Metropolitanus non poſſit, etiam nolente, & negligente Epiſcopo, unionem facere extra ſuam Diœceſim, juxta declarationem Cardinal. Concil. apud *Fagn. hic. n. 8.*

XX. Quæritur ſecundò, quinam actus ad Epiſcopalem juriſdictionem ſpectantes prohibeantur exerceri à Prælatis inferioribus? Reſpondetur, de quæſtione hac extat ſtatutum Concilij Generalis Lateranenſis ſub Innocentio III. c. 60. quod refertur in c. *Accedentibus* 12. *h. t.* ubi dicitur, quòd Epiſcopi graviter ſint conqueſti apud Papam de quibuſdam Abbatibus, qui ſuis finibus, ſeu terminis non contenti, manus ad ea, quæ ſunt dignitatis Epiſcopalis, extendunt, cognoſcendo de cauſis matrimonialibus, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam Indulgentiarum Litteras, & ſimilia præſumendo, propter quæ auctoritas Epiſcopalis interdum apud multos vileſcit. Quare Concilium volens, & Epiſcoporum dignitati, & Abbatum ſaluti in his providere, prohibuit, ne de cætero aliquis Abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium periculum (non ſolùm animæ, ſed etiam remotionis ab Abbatia, ut puniatur, in quo deliquit, *c. Quanto 3. de transl. Epiſc. Hoſtienſ. hic V. Periculum.*) voluerit evitare: niſi fortè quiſpiam eorum, ſpeciali conceſſione, vel aliâ legitimâ causâ, ſuper hujuſmodi facto valeat ſe tueri.

XXI. Notandum primò, cognitio cauſarum matrimonialium, de Jure communi, ſpectat ad ſolum Epiſcopum: alijs verò Prælatis inferioribus nonniſi ex ſpeciali conceſſione, ſeu privilegio, vel ex conſuetudine legitimè præſcripta competit, ut patet ex hoc c. & docet *Gl. ibid. V. Epiſcopalis dignitatis, & Hoſtienſ. V. Matrimonialibus*: nam generaliter ea, quæ ad dignitatem, vel juriſdictionem Epiſcopalem pertinent, poſſunt etiam acquiri ab inferioribus Prælatis, non ſolùm ex privilegio, ſed etiam per præſcriptionem, aut conſuetudinem legitimè præſcriptam, quæ dat juriſdictionem, *Gl. fin. hic.* Secùs eſt de his, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, ea enim nullâ conſuetudine, aut præſcriptione, etiam temporis immemorialis, acquiri poſſunt, *c. Quanto 4. de conſuet. c. Quanto 9. de conſec. Eccleſ. vel Altar.* quia in his Prælatis inferioribus deficit Ordo Epiſcopalis, *c. Quamvis 4. diſ. 68.* atque etiam per privilegium talia facilè conceduntur, *Hoſtienſ. hic V. Dignitatis. Abb. n. 2. & 8.* Hodie verò ex Decreto Concilij Tridentini *Seſſ. 24. c. 20. §. Ad hæc de reform.* cauſæ matrimoniales, & criminales Epiſcopi tantùm examini, & juriſdictioni ſunt reſervatæ, non obſtantibus quibuſcunque privilegijs, & conſuetudinibus, niſi fuerit conſuetudo immemorialis, ut declaravit S. Congregatio ejuſdem Concilij apud *Jo. Gallemart. in declarationibus, n. 8. & Fagn. hic n. 6.*

Excipiuntur tamen Abbates, & Prælati exempti, qui ſunt nullius Diœceſis, quia omnimodam juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ordinariam in Clerum, & populum habent, excluſis Epiſcopis: hi enim poſſunt, ſaltem ex privilegio Papæ, acquirere hujuſmodi territorium exemptum, cum juriſdictione quaſi Epiſcopali, privativè ad Epiſcopum, & conſequenter etiam poſſunt cauſas matrimoniales, & criminales cognoſcere, quæ poteſtas illis non eſt adempta per Concilium Trident. *c. l.* quod non debet extendi ultra Decanos, Archidiaconos, & illis inferiores juriſdictionem ordinariam non habentes, de quibus loquitur. Nec poſſunt hujuſmodi Prælati comprehendi ſub adjuncta clauſula generali, *aut aliorum inferiorum judicio*, quia per hæc verba generalia non veniunt majora, vel graviora, quàm expreſſa ſint: & quando in Lege, vel Canone ſunt enumeratæ minores, ſeu inferiores perſonæ, non poſſunt ſub generali clauſula ſubſequente comprehendi majores, & ſuperiores. Prælati verò, qui proprium territorium habent, in quo exercent ordinariam juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, majores ſunt Decanis, & Archidiaconis, ac proinde ſub generali illa clauſula immediatè ſubſequente, *aut aliorum inferiorum*, non comprehenduntur. Neque etiam dictio taxativa *tantùm* ibi addita: *Sed Epiſcopi tantùm examini, & juriſdictioni relinquantur*, excludit caſus ſimiles, vel eandem rationem habentes: prædicti autem Prælati, quoad juriſdictionem, in locis pleno jure ſibi ſubjectis, ſunt ſimiles Epiſcopis, ideóque etiam veniunt nomine Diœceſani, etiam in materia præjudiciali, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *Clement. un. §. Volumus, V. Diœceſanis de foro compet.* & non ſolùm tales Prælati non ſunt de Diœceſi, ſed neque in Diœceſi, cùm proprium, ac ſeparatum omnino territorium habeant, ut fusè probat *Fagnanus in cit. c. Accedentibus* 12. *n. 27. & pluribus ſeqq. h. t.*

XXII. Notandum ſecundò, pœnitentias publicas, & ſolemnes imponere, ad ſolum etiam Epiſcopum pertinet, prout habetur in hoc c. & *c. In capite 64. diſ. 50. Gl. pen. hic, junctâ Gl. margin. lit. A. Hoſtienſ. V. Publicas. Gloſſat. Abbat. Alexander de Nevo hic lit. F.* ubi ait, quòd publica pœnitentia debet imponi ab Epiſcopo, vel ejus mandato à Sacerdote.

Notandum tertiò, Abbates, vel alij Prælati inferiores Epiſcopis, non poſſunt de Jure communi Indulgentias concedere, quia hujuſmodi poteſtas pertinet præcisè ad dignitatem, & juriſdictionem Epiſcopalem, ut conſtat ex *cit. c. Accedentibus, h. t.* ubi dicitur, quòd Abbates, concedendo Indulgentias, extendunt manus ad ea, quæ ſunt dignitatis Epiſcopalis, *Azor p. 2. libr. 3. c. 55. q. 3.* & alij communiter, etſi contrarium teneat *Emm. Rodriq. Tomo 12. qq. regul. q. 87. art. 1.* de Prælatis Religionũ, qui habent poteſtatem ordinariã, & quaſi Epiſcopalẽ, ut Generales, & Provinciales Ordinũ Regularium exemptorũ, cùm poteſtas concedendi Indulgentias ſit poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis, non Ordinis Epiſcopalis, nec etiam Sacerdotalis, nam remiſſio, quæ fit per Indulgentias, non pertinet ad diſpenſationem Sacramentorũ, ſed bonorũ cõmunium Eccleſiæ, & ideo etiam Epiſcopi non conſecrati, & non Sacerdotes, poſſunt Indulgentias dare, ut docet *S. Thom. in 4. diſ. 20. art. 3. q. 2.* Sed obſtat *cit. c. Accedentibus, h. t.* quod expreſsè negat hanc poteſtatem competere Prælatis,

non Epiſcopis: quamvis *Rodriq.* dicat, quòd loquatur de Abbatibus, ſubditis Epiſcopis; vel ſi de exemptis, ſolùm de Præpoſitis, ſeu Rectoribus non habentibus jurisdictionem quaſi Epiſcopalem. Vel ſi etiam de his ibi ſit ſermo, intelligendum ſit de illis, qui excedebant hanc poteſtatem, concedendo Indulgentias, non ſolùm ſuis ſubditis, ſed etiam alijs non ſubditis, ſive ſecularibus, ſive regularibus aliorum Ordinum. Verùm hæc reſponſio nimis reſtringit deciſionem hujus cap.

XXIII. Illud tamen eſt probabile, quòd non ſolùm ex privilegio, ſeu conceſſione ſpeciali Papæ, ſed etiam ex conſuetudine legitimè præſcripta, poſſint Prælati Epiſcopis inferiores acquirere facultatem concedendi indulgentias, cùm talis conſuetudo tribuat jurisdictionem, *Arg. c. ult. de Offic. Archidiac. & c. Cùm contingat 13. de foro compet. & c. Auditis 15. de præſcript.* Et ita docet *Gl. fin. hîc, Hoſtienſ. V. Legitima cauſa, & Abb. n. 4. in fine*, & probabile cenſet *Laym. l. 5. Theol. mor. tr. 7. c. 4. n. 4.* Sufficit enim, quòd Papa generali Lege velit, & conſentiat, ut Eccleſiaſtica jurisdictio per longævam conſuetudinem, bonâ fide, præſcriptam acquiratur.

§. III.

De gravaminibus, quæ Prælati, aliíque Eccleſiaſtici interdum inferre ſolent Religioſis.

XXIV. De his agitur inprimis in c. *Nimis iniqua 16. h. t.* ubi enumerantur XV. gravamina, quæ Prælati, videlicet Epiſcopi, & Rectores Eccleſiarum, alijque Canonici, & Clerici Cathedralium, vel aliarum Eccleſiarum inferebant Religioſis. Veluti primò volebant, ipſis Religioſis invitis, eorum Confeſſiones audire, ac eis injungere pœnitentias, (cùm tamen ſibi invicem confiteri poſſint, *c. 1. cauſ. 16. q. 1. Hoſtienſ. hîc V. Confeſſiones,*) Secundò Euchariſtiam, ſive Communionem eis præbere. Tertiò non volebant, ut Corpus Chriſti in eorum Oratorijs aſſervaretur. Quartò Fratres eorum defunctos apud Eccleſias ſuas ſepeliri compellebant, & eorum exequias celebrari (cùm tamen omnes Religioſi in Cœmeterijs propriorum Monaſteriorum ſepeliendi ſint, *cit. c. 1. cauſ. 16. q. 1.*) Quintò, ſi quis decedentiũ Fratrum alibi, quàm in ſuis Eccleſijs eligeret ſepulturam, funus primò ad Eccleſias ſuas deferri cogebant, ut oblatio ſuis uſibus cederet. Eſt autem hîc ſermo non de profeſſis, ſed vel de Confratribus, ſive Oblatis Templariorum, & ſimilibus, qui in ſeculo remanent, de quibus in *c. 3. §. ult. de privil.* Nam profeſſi non poſſunt regulariter ſibi eligere ſepulturam, *Hoſtienſ. hîc V. Eligat.* Vel eſt ſermo de illis Religioſis profeſſis, qui in loco diſtante, & remoto à Monaſterio decedunt, & ſibi eligere poſſunt ſepulturam, *c. ult. de ſepult. Abb. hîc n. 2.* Sextò non permittebant eos habere campanam, quod intelligi debet, ſi prohibeant Prælati Religioſos habere campanam in Eccleſijs, ſeu Oratorijs ſuis publicis, de quo infrà ſuo loco. Septimò non permittebant eos habere cœmeterium benedictum, quod tamen Religioſi habere poſſunt pro ſuis Fratribus ſepeliendis, vel etiam pro ſuis Confratribus, & Oblatis, ſi apud eos ſepulturam elegerint, de quo etiam infrà. Octavò, certis tantùm temporibus permittebant eis celebrare Divina, cùm non ſit prohibendum alicui quotidie communicare, ſi diſpoſitus ſit, *c. Quotidie 13. diſ. 2. de conſecrat.* ergo multò minùs Sacerdoti celebrare, *Hoſtienſ. hîc V. Certis.* Nonò volebant quoque in domibus Religioſorum certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, ſeu Converſorum: & decimò certum numerum cereorum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate ſua taxare: & undecimò reſiduorum cereorum (antiquorum) quando noviter, id eſt, alij novi cerei apponebantur, ab eisdem exigebant. Duodecimò nec permittebant, ut novi Sacerdotes eorum alibi, quàm in Eccleſijs ſuis (ſcilicet ſecularium Clericorum) primas Miſſas celebrarent, nempe oblationis causâ, *Hoſtienſ. hîc V. Suis.* Decimotertiò eos inſuper compellebant, ut in quotidianis Miſſis, quas Religioſi in ſuis locis, & Altaribus celebrant, oblationes ad opus ſuum reciperent, & reſervarent, velut ſervi eorum. Decimoquartò quicquid Religioſis, dum celebrabant Miſſarum ſolemnia, intra domorum ſuarum ambitum, pia fidelium oblatione donabatur, ab eisdem oblationis nomine extorquere contendebant, quia non debent Prælati ſibi uſurpare, quod piâ devotione fidelium Religioſis confertur in vita, *c. De his 4. de ſepult. c. 1. de ſtatu Monach. Gl. hîc V. Donatur.* Decimoquintò denique quod eisdem Religioſis, tam in ornamentis Altaris, quàm in Libris Eccleſiaſticis, abſolutè conferebatur, perperam juri ſuo vendicabant: de his enim relictis, & alijs, quæ ad divinum cultum pertinent, Prælati, ſeu Rectores Eccleſiarum percipere nihil debent, dummodo in fraudem non ſint relicta, *c. ult. de teſtam. Gl. fin. hîc.* Quare mandat Gregorius IX. univerſis Eccleſiarum Prælatis, ut à prædictis gravaminibus deſiſtant, & ſubditos etiam ſuos ab hujusmodi arctiùs compeſcant. Porro omnes Religioſi debent eſſe liberi, & immunes à dictis gravaminibus, non ſolùm exempti, & privilegiati, ſed etiam alij non exempti, *Abb. hîc n. 5.* niſi ſit gravamen contra ſpecialia privilegia alicui Ordini conceſſa illatum.

XXV. Præter gravamina jam allata, prohibentur etiam alia XII. gravamina inferri Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, quorum Ordinem, & Regulam Sedes Apoſtolica approbavit, ut in arctiſſima paupertate Chriſto pauperi famulentur, prout habetur in c. *Nimis prava 17. h. t.* quorum gravamen primum eſt, quòd plerique Prælati, & alij eos ad Synodos ſuas cogebant accedere, quod fuit contra ſpeciale privilegium conceſſum his duobus Ordinibus, ut ad Synodum venire non teneantur. Secundò cogebant illos ſuis Conſtitutionibus ſubjacere, contrarijs ſcilicet privilegijs eorum, *Hoſtienſ. hîc V. Ab ſuis,* Tertiò, nec his contenti, Capitula, & ſcrutinia, ſive Inquiſitiones in locis Fratrum pro his ſe facturos comminabantur, quod etiam ſpeciale eſt in his Religioſorũ Ordinibus: in alijs enim licet Epiſcopis corrigere, *c. In ſingulis 7. §. Porro de ſtatu Monach. Hoſtienſ. hîc V. Corri-*

V. Corrigendis. Quartò, fidelitatē juramento firmatam ab eorum Miniſtris, & Cuſtodibus, ſive Quardianis (in Ordine Minorum, nam Prædicatores habent Priores conventuales, *Hoſtienſ. hîc V. Miniſtris*) exigebant: quod etiam ſpeciale eſt privilegium conceſſum his duobus Ordinibus. Cùm aliàs omnes Rectores Eccleſiarum, quibus cura animarum commiſſa eſt, juramentum fidelitatis præſtare debeant, *c. Nullus. 5. de jurejur. c. Quanquam. 6. diſ. 23. Gl. hîc V. Fidelitatem juramento, & Hoſtienſ. V. eod.* Quintò, Prælati mandabant etiam eiſdem Religioſis, ut tam extra Civitates, quàm intra, ad Proceſſiones ab illis, etiam ex levi cauſa inſtitutas venirent. Ex quo infertur à contrario ſenſu, quòd Fratres Prædicatores, & Minores, non obſtante privilegio exemptionis, tenentur comitari Epiſcopum in proceſſionibus ex gravi, & magna cauſa inſtitutis, v. g. in novo ingreſſu Epiſcopi, vel ob imminentem peſtem, & bellum, aut aliam publicam calamitatem, vel ad generales Litanias in ferijs Rogationum, *Hoſtienſ. hîc V. Ex levi cauſa, & Abb. n. 3.* ubi addit, idem dicendum de alijs Religioſis, etiam exemptis, quia hic textus loquitur de Prædicatoribus, & Minoribus exempli causâ; ea verò, quæ ſic dicuntur, diſpoſitionem generalem non reſtringunt, quamvis in hoc ſervandæ ſint formæ, & favor exemptionum, & privilegiorum, ut ſi qui nominatim ſint exempti à Proceſſionibus, ex quacunque cauſa, indicendis, quale privilegium habent Religioſi Societatis JESU ex Conſtitutione Gregorij XIII. edita 16. Julij, anno 1576. quæ incipit *Quæcunque, Fagn. hîc n. 7. & 8.* Hodie tamen ex decreto Concilij Tridentini *Seſſ. 25. c. 13. de regular.* omnes tam Clerici ſeculares, quàm regulares quicunque, etiam Monachi ad publicas Proceſſiones vocati coguntur accedere, ijs tantùm exceptis, qui in ſtrictiore clauſura perpetuò degunt, non obſtantibus privilegijs ante Concilium conceſſis, & conſuetudinibus etiam immemorialibus, quippe ſublatis in decreto, *c. 22. eâd. Seſſ.* Excipiuntur à Gregorio XIII. Religioſi, qui diſtant à Civitate ultra medium milliare, *Fagn. in cit. c. Nimis. 17. h. t. n. 11.* Sextò, ſententiam excommunicationis fulminabant in omnes benefactores eorundem Religioſorum, nempe ut vel propter inopiam domos deſerere, & abire cogerentur, vel Prælatorum mandatis obedire, prout loquitur *Hoſtienſ. V. Benefactores:* fulminare autem dicitur ſententiam excommunicationis, qui vel ſine cauſa, vel non ex juſta, ſed injuſta cauſa, vel non ſervato debito juris Ordine, eam profert, *Hoſtienſ. hîc V. Fulminant.* Septimò, quin etiam ipſis Religioſis iſtis excommunicationis ſententiam comminabantur, eóſque ex locis, in quibus Domino famulantur, amovere ſatagebant (de facto, & violenter, quod non licet, *Hoſtienſ. hîc V. Amovere*) niſi eis in omnibus ſuprà dictis obedirent. Octavò, prohibebant quoque, ne prædicti Fratres ad honoratiores Civitates, ac villas, ubi religioſè, & honeſtè valerent commorari, à populis vocati, accedere auderent. Nonò, & tam in ipſos Fratres accedentes, quàm in eorum receptatores excommunicationis ſententiam promulgare præſumebant. Decimò, ab eiſdem etiam ex hortorum fructibus decimas exigebant, ex quibus nullas Religioſi decimas ſolvere tenentur, *c. Ex parte. 10. De decimis. Gl. hîc V. De hortorum fructibus.* Undecimò, nec non etiam ex domicilijs Fratrum, ſicut & Judæorum domibus, reditus extorquere contendebant, aſſerentes, quòd niſi Fratres ibidem morarentur, ab alijs habitatoribus proventus aliqui ſolverentur. Duodecimò, & ut ipſos Fratres prædictos totaliter ſuæ ſubjicerent ditioni, & poteſtati, eiſdem volebant Miniſtros, & Cuſtodes (id eſt, Quardianos, vel Priores) præficere, pro ſuo arbitrio, cùm tamen Jure communi, quælibet Congregatio debeat ſibi Prælatum eligere, *c. ult. cauſ. 16. q. ult. c. Abbas. 8. & c. Abbatem. 3. & c. ſeq. cauſ. 18. q. 2. Hoſtienſ. hîc V. Præficere.* Quare Papa Gregorius IX. omnibus, & ſingulis Prælatis Eccleſiarum mandavit, ut à prædictis gravaminibus deſiſtant, & Subditos ſuos ab hujuſmodi actibus arctiùs compeſcant, quia in omnibus ſuprà dictis Prædicatores, & Minores ſunt exempti, nec poſſunt ad talia facienda compelli, *Gl. fin. hîc.*

XXVI. Cæterùm quando in *cit. c. Nimis. 17. h. t.* dicitur, Fratres Prædicatores, non ſecùs ac Minores, eſſe in ſtatu arctiſſimæ paupertatis, id ita intelligendum eſt, quòd utriúſque Ordinis Monaſteria non poſſunt habere bona immobilia, neque in particulari, neque in communi, nec certos, ac perpetuos annuos reditus: hoc ſolo diſcrimine, quòd Minores ſunt incapaces omnium bonorum, etiam in communi, ex Regula, & primævo ſuo inſtituto, ut conſtat ex *c. Exiit. 3. de V. S. in 6. & Clement. 1. eod.* Prædicatores verò ex Regula, quæ eſt S. Auguſtini, poſſunt habere bona in communi, etiam quoad proprietatem, non autem ex Conſtitutionibus poſtea conditis, & à Sede Apoſtolica approbatis, & ex privilegio etiam ſunt capaces annui reditûs, *Joan. Andr. hîc V. Arctiſſima. & Abb. n. 2. Fagn. hîc n. 12. & ſeqq.* Hodie verò Concilium Trid. *Seſſ. 25. c. 3. de regularib.* conceſſit omnibus Monaſterijs, tam virorum, quàm mulierum, etiam Mendicantium, exceptis domibus Fratrum S. Franciſci, Capucinorum, & eorum, qui Minores de obſervantia vocantur, etiam quibus aut ex Conſtitutionibus erat prohibitum, aut ex privilegio Apoſtolico non erat conceſſum, ut deinceps bona immobilia poſſidere liceat.

XXVII. Denique Clemens V. propoſuit 30. exceſſus, ſeu gravamina, in quibus plerique Epiſcopi, & ijs ſuperiores (Archiepiſcopi, Patriarchæ) ac cæteri Eccleſiarum Prælati Religioſos injuſtè inquietabant, prout habetur in *Clement. Frequens un. h. t.* & in textu legi poſſunt.

§ IV.

De Exceſſibus, ſeu delictis Subditorum in Prælatos, ſeu Superiores ſuos.

XXVIII. Assertio I. Delinquunt inprimis Subditi in Prælatos ſuos, ſi violent interdicta ab ijs lata, etiam Epiſcopi, non ſervando interdictum latum à Papa, prout conſtat ex *c. Tanta. 18. & ult. h. t.* ubi cùm Papa Gregorius IX. propter quoſdam exceſſus ab aliquibus commiſſos, in quoſdam Prælatos, Canonicos, Clericos, & res eorum, Regnum

Por-

» Portugalliæ interdicto ſuppoſuiſſet : P. Epiſco-
» pus Colubrienſis ab initio cœpit ſervare interdi-
» ctum, ſed poſtea, mutato conſilio, illud temerè
» violavit, delinquendo in Papam, qui interdictum
» tulerat, & in Eccleſiam, contemnendo Petri
» Claves, & lædendo Eccleſiaſticam poteſtatem,
» & alios induxit, imò & compulit non ſervare
» interdictum, & qnos ad hoc inducere non pote-
» rat, eos, poſt graves injurias allatas, ſpoliavit di-
» gnitatibus, Præbendis, & beneficijs, & exulare
» coëgit, interdicendo, & excommunicando eoſ-
» dem, & prædicta conferendo fautoribus ſuis,
» qnæ omnia Epiſcopus in præſentia Papæ, & Car-
» dinalium pnblicè confeſſus eſt. Licèt autem
» idem Epiſcopus ſpontè Epiſcopatu ceſſerit in
» manibus Papæ : volens tamen Papa, ut illi, qui
» ſententiam excommunicationis violaverant, &
» aliorum dignitates, & beneficia receperant, qui
» ſine culpa, vel cauſa rationabili, eis ſpoliari
» non dehuerant, impuniti non remaneant, ne
» tanta perverſitas præbeat exemplum talia præ-
» ſumentibus, decrevit irritas, & inanes omnem
» Inſtitutionem, depoſitionem, collationem di-
» gnitatum, & beneficiorum ab eodem Epiſcopo
» temerè præſumptas, ſicut & interdicti, & ex-
» communicationis ſententias, in quoſcunque,
» poſt interdicti violationem, hâc occaſione, ab eo
» prolatas. Et quia ubi major eſt exceſſus, ſeu
» culpa, ſeverior etiam debet eſſe vindicta, man-
» dat Papa Archiepiſcopo Bracarenſi, ut omnes
» illos, qnos Epiſcopus in beneficia, & dignita-
» tes aliorum intruſit, non ſolùm à beneficijs, &
» dignitatibus prædictis (quæ ſcilicet per Epiſco-
» pnm ſunt adepti) ſed etiam ab alijs, ſiqua ob-
» tinent, debeat amovere, & tam iſtos talia præ-
» ſumentes, quàm omnes alios, qui interdictum
» violârnnt, ab officio, & beneficio, auctoritate
» Apoſtolicâ, ſuſpendat. Illos quoque, quos con-
» ſtiterit manus temeratias in perſonas, & res
» prædictorum Prælatorum, Canonicorum, ſeu
» Clericorum extendiſſe, ad Papam venire, ſéque
» ei præſentes ſiſtere compellat, prometitam ſen-
» tentiam recepturos, invocato, ſi opus fuerit, au-
» xilio brachij ſecularis.

XXIX. Notandum primò. Per Claves Petri intelligitur hîc Sacerdotalis poteſtas ligandi, & ſolvendi à peccatis, qnæ licèt una ſit poteſtas, ſeu Clavis, ut innuitur *in princip. hujus* c. dum in ſingulari dicitur: *Tanta eſt Clavis Petri*, dicuntur tamẽ duæ eſſe, propter dnos actus, ſeu facultates, ſcilicet Clavis ſcientię, & Clavis potentiæ, ſeu juriſdictionis, per quam Sacerdos ligat, & ſolvit : nam quamvis poſſit qnis habere ſcientiam, qui non habet Clavem potentiæ, ſeu poteſtatem ligandi, vel ſolvendi, & è converſo : talis tamen ſcientia non eſt Clavis, nec habet rationem Clavis, ſine poteſtate ligandi, & ſolvendi, ut docet *Gl. diſt.* 20. *in princ. V. Dedis.* Porro Clavis ſcientiæ dicitur poteſtas interrogandi, & examinandi in Confeſſione ipſum pœnitentem de peccatis ejus, ſicut Judex Civilis, ſeu fori externi habet poteſtatem examinandi Reum : Clavis verò potentiæ, ſeu juriſdictionis dicitur poteſtas judicandi, nempe ligandi, vel abſolvendi, ad quam, præter poteſtatem Ordinis, quæ cum Charactere datur, requiritur etiam poteſtas juriſdictionis, quia non poteſt exerceri ſine juriſdictione : ſicut etiam Judex Civilis, præter poteſtatem examinandi Reum, habet etiam poteſtatem judicandi, ſeu ferendi ſententiam, condemnando, vel abſolvendo Reum, *Tolet. in ſumm. caſuum libr.* 1. c. 3. *n.* 13. ubi *n.* 12. ait : quòd poteſtas Sacerdotalis conficiendi Corpus Chriſti non dicitur Clavis.

Notandum ſecundò. Spontanea ceſſio, ſive renunciatio Prælati, qui ob delictum privandus eſt per ſententiam, admitti debet, & eſt ſanum conſilium, ut talis cedat dignitati, vel officio, ante latam ſententiam, ad vitandum dedecus, & infamiam, *Abbas hic not.* 2.

Notandum tertiò. Ante interdicti Eccleſiaſtici violationem, vi illius, nemo eſt privatus, vel ſuſpenſus à juriſdictione, etiam Eccleſiaſtica, prout ſumitur ex hoc c. in quo irritantur tantùm ſententiæ excommunicationis, & interdicti, & collationes, ac inſtitutiones beneficiorum attentatæ poſt violationem interdicti, ac proinde, quæ ante interdictum latæ, vel factæ ſunt, tenent, quia interdictum impedit ſolùm exercitium Ordinis Eccleſiaſtici, non autem juriſdictionis. At verò eo ipſo, quòd quis interdictum violat, perdit omnem juriſdictionem, cùm ſit ſuſpenſus ipſo jure ab officio, & conſequenter etiam eſt ſuſpenſus ab uſu, ſeu exercitio juriſdictionis ſibi ratione officij competentis. Idque probatur etiam ex hoc c. ubi declarantur irritæ ſententiæ excommunicationis, & interdicti, collationes beneficiorum, & inſtitutiones factæ ab Epiſcopo, poſt violatum interdictum, *Gl. hic V. Irritas*, *Abb. n.* 1. *not.* 4. *Covarr.* in c. *Alma p.* 2. §. 2. *n.* 2.

XXX. Notandum quartò. Qui interdictum Eccleſiaſticum non ſervat, irregularitatem incurrit, à qua per ſolum Papam liberari poteſt, *c.* 1. *de ſent. & re jud.* c. 1. *&* c. *Is, qui.* 18. §. *ult. de ſent. excomm. in* 6. quia interdictus ſimpliciter, vel reſpectu certi loci, eſt ſuſpenſus ab officio, & omni poteſtate Clavium, ſi ergo celebret divina officia, vel in loco interdicto, fit irregularis, *c. Is, cui.* 20. *de ſent. excomm. in* 6. *Abb. hîc n.* 4. *Covarr. cit. l.* non tamen violans interdictum eſt privatus, ipſo facto, beneficijs ſuis, ſed privandus per ſententiam Judicis, uti ſumitur ex hoc c. & docet *Abb. ibid. n.* 2. *&* 4.

Porro tum demum violans interdictum incurrit irregularitatem, ſi exerceat aliquem actum proprium alicujus Ordinis Eccleſiaſtici, tanquam ex officio ad hoc deputatus, à cujus exercitio eſt ſuſpenſus, ut ſi Presbyter celebret, vel Diaconus cantet Evangelium, vel Subdiaconus Epiſtolam &c. Secùs ſi exerceat actus, qui non competunt certo alicui Ordini, ſed per quemcunque etiam laicum, ſaltem ex conſuetudine, exerceri poſſunt, *Abb. hic num.* 5. *Covarr. cit. l. num.* 3. & patet ex ſuprà dictis. Neque etiam fit irregularis violans interdictum, ſi exerceat ea, quæ ſunt juriſdictionis, non Ordinis, ut ſi aliquem excommunicet, *Abbas hic num.* 5.

Notandum quintò. Pœna violantium interdictum, exercendo actum proprium ſui Ordinis, eſt, ut non ſolùm inhabiles ſint ad acquirendum

bene-

beneficium de novo, ſed etiam ad beneficium acquiſitum retinendum, ut colligitur ex *cit. c. ult.* ibi: *Non ſolùm à beneficiis ipſis &c. h. t. Barb. in Collect. hic n. 6.* hæc enim eſt pœna non ſervantium interdictum, ut amoveri debeant à beneficijs obtentis, *c. Poſtulâſtis 7. §. Quæſiviſtis de Clerico excommunic. junctâ Gl. hic V. Amotis.* Putat tamen *Hoſtienſ. hic V. Obtinent.* quòd illi, qui voluntariè acceptârunt beneficia alijs ablata ab Epiſcopo, privandi ſint omnibus beneficijs undecunque obtentis, quia magis deliquerunt: illi verò, qui coacti fuerunt, ſolùm ſint privandi beneficijs, quæ per Epiſcopum ſunt aſſecuti, non illis, quæ altàs ſunt adepti: quamvis *ibid. V. Temeritate*, dicat, quòd hic poſterior intellectus ſit benignior, prior verò ſecundùm litteram verior, quia non debebant in talibus obedire Epiſcopo.

Notandum ſextò, is, qui beneficium injuſtè, & omiſſo juris Ordine, alteri ablatum detinet, intruſus dicitur, etſi collationem habuerit, prout ſumitur ex hoc c. & docet *Rebuff. in reg. 29. Cancellar, in addit. verſ. 4. Barb hic n. 5.*

Notandum ſeptimò, qui manus temerarias, etſi non violentas, ſed injurioſas in Clericum, & res ejus mittit, ad Sedem Apoſtolicam ire compellitur, *c. Contingit 36. de ſent. excom. cit. c. ult. h. t.* unde nec abſolvi poteſt, niſi à Papa, *Hoſtienſ. ibid. V. Temeritas.*

Notandum ultimò, quando Eccleſia non ampliùs facere poteſt, implorare debet auxilium ſeculare, *Arg. c. 2. de maledic. Gl. fin. hic.*

XXXI. Assertio 2. Delinquunt prætereà ſubditi Clerici, qui Epiſcopum, ſeu Prælatum ſuum negant eſſe Dominum ſuum, vel ad ſecularem Judicem in cauſa ſpirituali ipſum trahunt, vel conſilium præbent adverſarijs ejusdem contra ipſum, prout habetur in c. *Gravem 15. h. t.* Nam Archidiaconus Ambianenſis contra fidem homagij præſtiti (id eſt, contra juramentum fidelitatis, & obedientiæ Epiſcopo, ratione Archidiaconatûs, præſtitum, *Gl. hic V. Temerariis, & Hoſtienſ. V. eod.*) ſemel iterùmque Epiſcopum eſſe ſuum Dominum negavit (ſive verbo, ſive ipſo facto, agendo contra fidelitatem, & obedientiam ipſi promiſſam, ac debitam, *Gl. hic V. Negâſſe, & Hoſtienſ. V. eod.*) vel in foro ſeculari, contra eum depoſuit in rebus ſpiritualibus quæſtionem: aut tam invaſoribus Epiſcopi, & ſociorum ejus, quàm fratri ejus (ſcilicet Archidiaconi, qui erat inimicus Epiſcopi, & eum perſequebatur) vel ejusdem complicibus cauſam, & conſilium præbuit. Ideo mandat Papa Honorius III. Judicibus à ſe delegatis, ut ſi de his conſtiterit, prædictum Archidiaconum, tanquam membrum putridum (ne ſanas oves inficiat, *c. ult. de ſtatu Monah. Gl. hic V. Eod.*) ab Eccleſia Ambianenſi perpetuò abſcindant, & beneficia ipſius, per eos, ad quos donatio, ſeu collatio pertinet, perſonis idoneis faciant aſſignari.

XXXII. Notandum primò, etſi honeſtum, ac decens ſit, ut ſubditus Clericus Epiſcopum, ſeu Prælatum ſuum appellet Dominum, non tamen id eſt abſolutè neceſſarium, *Arg. c. Cavendum 7. cauſ. 10. q. 3. & c. Ita ſubjectus 7. diſ. 95.* Neque ideo graviter excedit, aut delinquit, & puniri poteſt, quòd eum Dominum ſuum eſſe neget, & non Dominum, ſed Prælatum vocet: niſi quis recipiens Eccleſiam, vel beneficium, aut dignitatem ab Epiſcopo, ſeu Prælato, ei juramentum fidelitatis, & obedientiæ, ac reverentiæ præſtiterit, tunc enim negando eum eſſe Dominum ſuum, agit contra reverentiam, & obedientiam ipſo juramento promiſſam, & puniri poteſt, ut in caſu hujus c. *Gl. hic V. Homagij, & Hoſtienſ. V. eod. Abb. not. 1.*

Notandum ſecundò, Clericus, qui negat Epiſcopum, cui fidelitatem, & obedientiam juramento promittit, Dominum ſuum eſſe, vel in cauſa ſpirituali ipſum trahit ad judicium ſeculare: vel conſilium, aut auxilium dat adverſarijs illius contra ipſum, deponi debet, ſive privari beneficijs, quæ perdit, non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis, *Gl. hic in notat. & Gl. fin.* Sufficit autem, quòd unum ex tribus prædictis fuerit probatum, cùm quodlibet ſufficiat ad privationem beneficij, quia verba disjunctivè ſunt poſita, *Gl. c. l. in notat. & Hoſtienſ. V. Ipſum.* Non tamen talis tradendus eſt Curiæ ſeculari, quia Papa non mandat in hoc c. Archidiaconum illum abſcindi ab Eccleſia univerſali, ſed ſolùm ab Eccleſia Ambianenſi, etiamſi conſpirârit contra proprium Epiſcopum, niſi ſit incorrigibilis, *Abb. hic not. 2.* contra *Hoſtienſ.* & alios quosdam.

XXXIII. Assertio 3. Excedunt quoque, ac delinquunt ſubditi Clerici privati, & ſingulares, ſi ſine conſenſu Prælati, ſeu Superioris, commune ſignum Collegij habent, eoque utuntur, prout id prohibetur in c. *Dilecta 14. h. t.* ubi dicitur, quòd Presbyteri, & Clerici Eccleſiæ Jorrenſis, contra voluntatem Abbatiſſæ ejusdem Eccleſiæ (quæ ipſorum Caput, & Patrona erat) commune ſigillum proprium habere contendebant (in ipſius Abbatiſſæ præjudicium, & gravamen, prout legitur in integra lectione hujus cap.) cùm tamen non conſueverint habere commune ſigillum, nec eſſent unum Corpus, quod Capitulum appellaretur. Quare Papa Honorius III. mandavit quibusdam, ut ſi eis conſtiterit ita eſſe, dictis Presbyteris, & Clericis, auctoritate Apoſtolicâ, expreſſè prohibeant, ne præſumant, vel de novo fabricare ſigillum, vel eo uti, ſi fortè novum fuerit fabricatum.

XXXIV. Notandum primò, privati, & ſingulares homines regulariter Collegium conſtituere, & ejus ſigna erigere non poſſunt, niſi eis ſpecialiter fuerit conceſſum, *Barb. hic n. 2.* Ratio eſt, quia Collegia, & ſocietates privatorum regulariter improbantur, *l. 1. in princ. ff. quod cujusque univerſ. nom.* eò quòd ex hujusmodi privatis Conventiculis, & Congregationibus timetur conſpiratio, ſeu conjuratio contra Principem, vel Rempubl. *l. 1. ff. de Colleg. illicit.* niſi jure gentium, vel poſitivo approbata fuerint.

Notandum ſecundò, quamvis plures Beneficiati ſint in eadem Eccleſia, non tamen ideo conſtituunt unum Collegium, vel Capitulum, cùm non poſſint erigere ſigna Collegij, nec collegialiter ſe congregare, niſi ab initio fuerit ordinatum, ſeu inſtitutum, ut eſſet Eccleſia collegiata: vel niſi poſt fundatam Eccleſiam, ex privilegio à Superiore id fuerit Clericis conceſſum: vel niſi longo tempore collegialiter convixerint, adeòque ſint in quaſi poſſeſſione Collegij, accedente legitimâ temporis præſcriptione, *Abb. hic n. 1. not. 2.* Signa autem Collegij, ſive

Capituli ſunt conſtituere unum Syndicum, ſive Actorem, per quem in cauſis agant, vel reſpondeant, habere arcam communem, aut ſigillum commune, *tit. l. 1. §. 1. ff. Quod cujusq. univ. nom. Gl. hic V. Nec ſint unum Corpus. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 3. §. Subditi verò.*

Notandum tertiò, Abbatiſſa poteſt habere juriſdictionem in Clericos ex jure ſpeciali, ſive privilegij, ſive conſuetudinis legitimè præſcriptæ, prout ſumitur ex hoc c. non autem de jure communi, *Abb. hic n. 2.*

Notandum quartò, quando aliqui Clerici non ſunt unum Corpus, ſeu Collegium, & volunt facere commune ſigillum, quaſi eſſent unum Corpus, ſeu Collegium, poteſt Prælatus, ſeu Superior, in cujus præjudicium id cedit, ſe opponere, *Abb. hic n. 2.* ut in caſu hujus cap. Abbatiſſa ſe oppoſuit, cui ſubjecti erant iſti Clerici, qui ideo fortè volebant unum corpus facere, & commune ſigillum habere, ut per ſe expedire negotia poſſent, quæ auctoritate, & conſenſu ipſius Abbatiſſæ tractari debebant, & alia, hoc permiſſo, fortè attentâſſent in præjudicium Monaſterij, *Gl. hic V. Inhibeatis, & Hoſtienſ. V. Jotrenſis.* poteſt autem quilibet privatus ſibi aſſumere propria inſignia, non tamen poteſt uti armis, ſive inſignibus alterius, ſi id rendat in præjudicium alterius, vel Reipubl. *Abbas hic n. 4.*

XXXV. Assertio 4. Delinquunt etiam Vicarij Eccleſiarum, qui Perſonatum Eccleſiaſticum ſibi uſurpant, contra fidem, & juramentum præſtitum, ut conſtat ex *c. Illud 6. h. t.* ubi Alexander III.
» ſtatuit de Vicarijs conſtitutis in Eccleſijs, auctori-
» tate Epiſcoporum, qui contra Perſonas (hoc eſt,
» Prælatos, ſeu Rectores Eccleſiarum) quibus fide,
» & juramento ſunt obligati, ſe erigendo, falsò ſibi
» aſſumebant Perſonatus, ut ſi ſuper hoc in jure fue-
» rint confeſſi, vel convicti, de cætero in eodem Epi-
» ſcopatu, ad executionem ſui officij, nullo modo
» admittantur. Ratio eſt, quia cùm tales Vicarij ſint falſarij, & perjuri, ac proinde etiam infames, *l. Si quis major 41. C. de transact.* ideòq; tanquam indigni, Eccleſiaſticis dignitatibus, & beneficijs ſunt privandi, *c. Querelam 10. de jurejur. c. Inter 11. §. 5. h. t. c. Infamibus 87. de R. J. in 6. Gl. hic V. Falsò.* Et quidem non tantùm in eodem Epiſcopatu, ſed etiam in alijs, cùm infames omnino ſint, tanquam indigni repellendi ſunt à beneficijs obtentis, & acquirendis, *Hoſtienſ. hic V. Executionem:* ideòque hic ſubintelligendum eſt, *maximè in eodem Epiſcopatu*, quamvis idem etiam in alijs, *Hoſtienſ. hic V. eodem Epiſcopatu, & Abb. in fine.* Et patet hinc, in beneficijs, quæ ſit pœna eorum, qui mutant ſibi cauſam poſſidendi, *Hoſtienſ. hic & Abb.*

XXXVI. Porro præter hactenus allatos, prohibentur in hoc Titulo adhuc alij duo exceſſus, ſeu delicta Clericorum, ſub gravibus pœnis. Veluti primò, ne de gravibus criminibus publicè glorientur,
» prout conſtat ex c. *Quum ſit 9. h. t.* ubi cùm P. Dia-
» conus publicè confiteretur, ſe uxorem cujusdam
» ſui convicini, ſeu parochiani carnaliter cognoviſ-
» ſe, unde factum, ut vir illius ad propria ipſam re-
» mitteret. (forſan ad domum patris illius, à quo
» ipſi tradita fuit in uxorem) ideo Papa Innocentius
» III. mandavit cuidam Archipresbytero, ut ſi con-
» ſtiterit de præmiſſis, prædictum Clericum, appel-
» latione ceſſante, ab officio, & beneficio ſuſpen-
» dat, virúmque illum compellat, ut uxorem ſuam
» recipiat, & ut juſtum eſt, officium, & omnem affe-
» ctum maritalem ei exhibeat.

XXXVII. Ubi notandum primò per confeſſionem, extra judicium, factam de crimine aliquo, etiam de Jure Canonico, non probatur plenè ipſum delictum, quoad pœnam ordinariam ipſius delicti imponendam: quamvis talis confeſſio extrajudicialis, præſertim ſi tendat in damnum, & infamiam alterius, ſufficiat ad pœnam extraordinariam, arbitrio Judicis, imponendam, prout ſumitur ex hoc c. ubi Clericus Beneficiatus confeſſus, extra judicium, crimen adulterij, & de eo publicè gloriatus, non præcipitur deponi, ſed ſolùm ſuſpendi ab officio, & beneficio, *Abb. hic n. 2. Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 8. n. 22.* Neque verò ex tali confeſſione extrajudiciali oritur infamia, niſi ſolùm facti, ob quam non poteſt quis privari beneficijs obtentis, ſed tantùm inquiſitio contra eum inſtitui debet, & ſi infamia facti ſit vehemens, interim ſuſpendi debet; pendente inquiſitione: & ſi veritas per inquiſitionem haberi non poſſit, remanente infamiâ, purgatio Canonica ei eſt indicenda, *Abb. in c. Per inquiſitionem 26. num. 11. de Elect. Farinac. c. l.*

Notandum ſecundò, quamvis *Gl. hic V. Publicè confiteri*, dicat, quòd Clericus iſte fuerit ſuſpenſus, non ob confeſſionem illam extrajudicialem, ſed nonniſi occaſionaliter, propter ſcandalum, & infamiam, ac diſcordiam ortam inter virum, & mulierem, qui propterea eam domo expulit: verius tamen eſt, quòd fuerit punitus, & ſuſpenſus, ob delictum gloriationis; quod ſi tanquam delictum particulare, ac per ſe in judicium deducatur, cùm ſit grave crimen, præſertim in Clericis non debet manere impunitum, *Hoſtienſ. hic V. Suſpendere, Abb. n. 2. in Gl. 1. Farinac. c. l.* Nec obſtat, quòd hic non erat accuſator, quia iſte publicè fuit confeſſus hoc crimen, & de eo ſe jactavit, evidentia autem facti non requirit accuſatorem, *c. Evidentia 9. de accuſat. Abb c. l.* Et quamvis falſum fuerit, de quo publicè ſe jactavit, tamen ſuſpenſus fuit, ob ſolam jactantiam, *Hoſtienſ. hic V. Suſpendere.*

Notandum tertiò, propter ſolam confeſſionem gloriantis ſe uxorem alterius carnaliter cognoviſſe, non poteſt vir uxorem repellere, vel à ſe dimittere, prout ſumitur ex hoc c. quia confeſſio etiam judicialis non valet in præjudicium alterius, *c. 1. de Confeſſ. c. Significâſti 5. de adulter. l. fin. C. de adult.* multò minùs extrajudicialis, *Abbas hic n. 2. not. ult.*

XXXVIII. Alterum delictum, non ſolùm Clericis, ſed etiam Laicis commune, prohibetur in *c. Clerici 4. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 11. & 12. ubi Concilium ſtatuit, ut quicunque vitio incontinen- »
tiæ, quod contra naturam eſt, propter quod ira »
DEI venit in filios diffidentiæ (id eſt, de quo- »
rum ſalute diffidendum eſt, quia difficulter con- »
vertuntur, *Hoſtienſ. V. Eod.*) & quinque Civitates »
igne conſumpſit (*Gen. c. 19.*) laborare fuerint »
deprehenſi: ſi Clerici fuerint, à Clero dejiciantur, »
… id eſt,

(id eſt, degradentur, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) & ad agendam pœnitentiam in Monaſteria detrudantur. Si verò laici fuerint, excommunicentur, & à cœtu fidelium penitus excludantur, (donec ſcilicet reſipiſcant, *Hoſtienſ. hic V. Penitus.*) Ex quo patet, quòd Eccleſia vendicet ſibi jurisdictionem in laicos, quia hoc crimen eſt etiam Eccleſiaſticum, ſive fori mixti, *Abbas hic n.* 2. Additur verò, quòd tales debeant à cœtu fidelium excludi, majoris declarationis causâ, cùm aliàs per ipſam excommunicationem jam ſint excluſi, *Abb. hic num.* 3. *in fine*, plura de hoc nefando crimine dicta ſunt ſuprà *tit.* 16. *ſec.* 3. §. 2.

§. V.

De prohibitione facta Religioſis Mendicantibus, ut non poſſint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.

XXXIX. De hoc extat Conſtitutio Bonifacii VIII. in c. *Cùm ex eo unic. h. t. in 6.* Ubi prohibetur, ne deinceps aliquis, vel aliqui ex Prædicatoribus, Minoribus, & aliis Religioſis Mendicantibus, quantumvis ſuper hoc privilegiis ſint muniti, in aliqua Civitate, Caſtro, villa ſeu loco quocunque, ad habitandum domos, vel loca quæcunque recipere de novo, vel hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis, aut cujusvis alienationis (etiamſi per eam non transferatur dominium, ut patet ex voce *cujusvis*, *Gl. hic V. Alienationis.*) titulo quocunque in alios transferre præſumant, absque ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia. Ratio hujus prohibitionis eſt, quia ex eo, quòd Religioſi Mendicantes in Civitatibus aut aliis locis ad habitandum domos, vel loca recipiebant, vel olim recepta dimittebant, ſe inde ad alia transferentes, diverſa ſcandala quoque proveniebant, & frequentes clamores ad Sedem Apoſtolicam perferebantur, ut dicitur in *princ. hujus c.* In cujus fine additur limitatio, quòd per hoc tamen eis, qui vitam Eremiticam, ſeu ſolitariam vitam eligere voluerint, cum Superiorum ſuorum licentia, non ſit interdictum, quin cellas, ſeu habitacula, & domos poſſint de novo acquirere, vel mutare (etiam ſine licentia Papæ) in eremo, ſive locis, in quibus in propinquo non habitant homines ſeculares. Ratio eſt, quia in his locis non eſt multitudo hominum, adeóque ceſſant ſcandala inde orta, & cauſa prohibitionis, *Gl. marg. hic V. Eremiticam.* Pœna autem contra transgreſſores hujus Conſtitutionis impoſita, eſt etiam pœna excommunicationis, ipſo facto, incurrenda, ut conſtat ex *Clement. Cupientes.* 3. *de pœnis.*

XL. Circa hanc Conſtitutionem notandum primò, quòd ea loquitur, non de omnibus Religioſis, ſed de ſolis Mendicantibus, qui omnes in ea comprehenduntur, partim expreſsè, & ſpecificè, partim ſub generali clauſula, ut notat *Suar. diſ.* 23. *de cenſur. ſec.* 5. *n.* 33. licèt autem ex vi hujus Juris communis, Mendicantes non poſſint nova loca, ſeu domos recipere, ſine ſpeciali licentia S. Pontificis: non tamen eſt eis prohibitum antiquas domos, vel Eccleſias, quas tunc habebant, reficere, reædificare vel augere, quia illud non eſt novas domos, vel loca acquirere, quod ibi tantùm eſt prohibitum, & prohibitio strictè eſt accipienda; neque etiam prohibentur acquirere in aliquo oppido domum recreationis, vel hoſpitii annexam antiquo Monaſterio, ut colligitur ex illo verbo, *ad habitandum*, ergo alia, quàm ad habitandum loca bene poſſunt de novo acquirere, *Gl. hic V. Ad habitandum*, *Suar.* c. *l. n.* 35.

Notandum ſecundò, quamvis, ſpectato Jure communi, non poſſint Mendicantes nova loca, vel domos acquirere, ſine ſpeciali licentia Papæ, neque etiam Eccleſias, vel Monaſteria ædificata mutare, ſeu transferre ab uno loco ad alium, ut patet ex *cit. c. un.* ibi: *ſeu hactenus recepta mutare h. t.* tamen per privilegia à Sede Apoſtolica. poſt hanc Conſtitutionem, conceſſa, poſſunt utrumque facere. quale privilegium à Sede Apoſtolica eſt conceſſum Minimis, ut refert *Suar. c. l. n.* 34. *Miranda in man. Prælat. q.* 33. *art.* 1. *concl.* 2. & ad mutanda, ſeu transferenda Monaſteria de uno loco ad alium Congregationi Generali S. Benedicti in Regno Portugalliæ, teſte *Miranda c. l. art.* 2. *concl.* 2. quibus privilegiis etiam frui poſſunt reliqui Ordines Religioſi, qui cum eis communicationem habent, *Suar. c. l. n.* 34. *Miranda cit. art.* 2. *in fine.* De hoc privilegio etiam fit mentio in Compendio privilegiorum Societatis *V. Bona.* §. 6. & *V. Eccleſia.* §. 4. Speciale quoque privilegium conceſſit Societati Gregorius XIII. die 30. Octobris anno 1576. ut quæcunque Collegia, Domos, Eccleſias, & alia ædificia erigere, ac per eos, ubicunque locorum erunt, inhabitare: ac quæcunque loca, domos, Eccleſias, Oratoria & alia cujuscunque ſtructuræ ædificia ſibi quomodolibet relicta, vel oblata recipere, emere & poſſidere ac retinere poſſint.

XLI. Notandum tertiò, hodie poſt Concilium *Trident. Seſſ.* 25. *c.* 3. *de Regularibus in fine*, non poſſunt Religioſi nova loca erigere, ſine Epiſcopi, in cujus Diœceſi erigenda ſunt, licentiâ priùs obtentâ. Unde iis, qui non habent ſpeciale privilegium, non ſufficit, habere licentiam Diœceſanorum, ſed requiritur, ut obtenta ſit etiam ſpecialis licentia S. Pontificis; quia per Concilium Trident. non eſt revocata prædicta Conſtitutio Decretalis Bonifacii VIII. quæ ſpecialem licentiam Papæ requirit, ſed addidit Concilium, ut ultra illam ſimul petatur, & obtenta ſit licentia ab Ordinario, ut declaravit S. Congregatio Concilii apud *Ioan. Gallemart. cit. c.* 3. *n.* 5. *Zerola in praxi Epiſc. p.* 1. *V. Monachi*, §. 2. Secùs eſt de iis Religioſis, qui habent ſpeciale privilegium à Papa erigendi nova loca, ſeu domos, vel illa mutandi, & transferendi, illi enim, præter licentiam Ordinarii, ſeu Diœceſani, aliam S. Pontificis non requirunt, cùm per *Concil. Trident. c. l.* privilegia Religioſis à Papa, quoad hoc, conceſſa non ſint revocata, vel annullata, *Mirand. tit. art.* 1. *concluſ.* 2.

TITULUS XXXII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

Dictum eſt de exceſſibus Prælatorum, & ſubditorum, tum in genere, tum in ſpecie, inter quos etiam eſt ille, qui fit in ædificando contra nunciationem, ſeu prohibitionem novi operis, ideo hic Titulus priori ſubjicitur.

§ I.

De novi operis nunciatione, ejuſque materia, forma, & aliis cauſis ac circumſtantiis.

I.

QUæritur primò, quid ſit novi operis nunciatio? Reſpondetur, nunciare opus novum nihil aliud eſt, quàm illi, qui de novo in alterius præjudicium ædificat, prohibere, ne opus novum fiat, vel ne in eo cœpto pergatur, donec de jure ædificationis conſtet: adeòque nunciatio eſt novi operis, ſive ædificii per ſolemnem Edicti denunciationem prohibitio, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. n. 1. VVeſenb. in Paratit. ff. de novi operis nunt. h. t. n. 6. Zoeſius. ff. eod. n. 2.* quæ cùm ſit quædam extrajudicialis appellatio, ideo, eâ pendente, nihil eſt attentandum, *Gail. l. 1. obſ. 16. n. 2.*

II. Quæritur ſecundò, in quibus rebus, ſive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Reſp. in rebus ſoli, ſeu immobilibus, ſive in iis operibus, quæ ſolo conjuncta aut conjungenda ſunt, & in eo fiunt, ita ut in eodem ſolo permaneant: unde ſi quis meſſem colligat, aut arborem ſuccidat, ad hoc edictum non pertinet, *l. 1. §. Hoc autem edictum. 2. junctâ Gl. V. In ſolo ff. h. t.* novum autem opus facere videtur, qui aut ædificando de novo, vel detrahendo priſtinam faciem operis immutat, *cit. l. 1. § Opus novum, ff. eod.* Et hinc ſi quis vetus ædificium fulciat, vel reficiat, non habet locum hæc nunciatio, quia non opus novum facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet, *cit. l. 1. §. Si quis ædificium*, modò in reficiendo priſtina forma ædificii ſervetur, ſive reficiens nihil addat, vel detrahat ædificio antiquo, quamvis in priſtino ſtatu maneat, *Molin. tom. 3. de juſt. tract. 2. diſ. 706. n. 10.* Datur autem hoc edictum tantùm ad opera nova, ſive futura impedienda, hoc eſt, ad ea, quæ nondum facta ſunt tempore denunciationis, ne fiant, vel perficiantur: non autem datur ad opera præterita, ſive jam facta, vel perfecta, ea enim deſtrui non poſſunt, vi hujus interdicti: ſed recurrendum eſt ad interdictum, *Quod vi aut clam*, ut reſtituatur, quod illicitè factum eſt, *cit. l. 1. §. 1. ff. h. t.* Nihil autem refert, utrùm novum opus in damnum alterius fiat, intra oppidum, vel extra, in loco privato, vel publico, æquè enim locum habet nunciatio ex hoc edicto, *cit. l. 1. §. Sive autem, Hoſtienſ. c. l. n. 2.* non autem nunciatio novi operis habet locum, quoad rivos, & cloacas reficiendas, vel purgandas, quia hoc ad publicam utilitatem, & ſecuritatem pertinet, *l. De pupillo. 5. § Si quis rivos, ff. de oper. nov. nunc. & ibi Gl. V. Securitatis, Silv. V. Nunciatio novi oper. n. 2.*

III. Porro hæc nunciatio novi operis habet locum, & extenditur etiam ad ædificationem novæ Eccleſiæ, quæ non eſt conſtruenda in præjudicium alterius Eccleſiæ, ut conſtat ex c. *Intelleximus. 1. h. t.* Nam cùm Clerici quidam cœpiſſent ædificare Capellam, in præjudicium Eccleſiæ Baptiſmalis, quæ pertinebat ad Priorem quendam, hic novum opus prædictis Clericis denunciavit, ne in præjudicium ſuæ Eccleſiæ, illam Capellam ædificarent. Sed Clerici illi, ſpretâ denunciatione, in opere perrexerunt: unde ad petitionem Prioris, cauſa illa à Papa commiſſa fuit Epiſcopo Paduano: qui, cùm de novi operis nunciatione nihil in Canonibus reperiatur definitum, quæſivit ex Papa Lucio III. qualiter in hac re ſit procedendum? Quia verò ſicut Leges non dedignantur SS. Canones imitari (prout habetur in *Auth. Ut Clerici apud proprios Epiſcopos &c. §. Si verò collat. 6. & Auth. de Eccleſiaſt. Tit. §. Sancimus in fine collat. 9.*) ita & SS. Canonum ſtatuta Principum Conſtitutionibus adjuvantur: ideo mandat Papa eidem Epiſcopo, ut diligenter conſideret, quòd ſi poſt denunciationem novi operis, ſive jure, ſive injuriâ aliquid conſtruatur, ſecundùm legales Conſtitutiones (*l. Prætor. 20. §. Ait Prætor. ff. h. t.*) debet demoliri: & quia ſecundùm Canones, nulla Eccleſia in præjudicium alterius Eccleſiæ eſt conſtruenda, ideo negotium hoc, ſecundùm legum, & Canonum ſtatuta, non differat definire.

IV. Hinc colligitur primò, quòd cauſæ Eccleſiaſticæ, in defectu Canonum nihil de illa re ſtatuentium, debent decidi, ſecundùm Jus Civile, quia Leges Civiles non contradicentes Canonibus ſunt approbatæ ab Eccleſia, prout ſumitur ex hoc c. & ibi *Gl. V. Adjuvantur:* Leges enim ſeculares, quippe inferiores famulantur SS. Canonibus, & hi ab illis adjuvantur. *Abb. hic num. 1. & 2.* de quo alibi dictum. Colligitur ſecundò, ſicut Rector, vel alius Clericus poteſt agere, nomine Eccleſiæ ſibi ſubjectæ: ita etiam poteſt opus novum nunciare, quia ſuâ intereſt, ratione ſubjectionis, ut in caſu hujus c. Prior ille, cui Eccleſia Baptiſmalis erat ſubjecta, *Abb. hic not. 1.* Colligitur tertiò, nova Eccleſia in præjudicium Eccleſiæ Parochialis erigi non debet, niſi juſta cauſa ſubſit, *c. Ad audientiam. 3. de Eccleſ. ædific.* ideo etiam in caſu hujus c. nova Capella demoliri debuit, quippe ædificata in præjudicium Eccleſiæ Baptiſmalis, etiamſi

denun-

denunciatio novi operis non præceſſiſſet, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine.*

V. Quæritur tertiò, cui jus nunciandi novum opus competat? Reſp. inprimis nunciare poteſt is, ad quem respertinet, cui damnum imminet, *cit. l.* 1. §. *pen.* Secundò, non tantùm is, qui eſt verè Dominus rei, ſed etiam qui utile tantùm dominium habet, ut feudatarius, emphyteuta, quin & ſuperficiarius, *l.* 3. §. *Si ego*, & creditor, cui prædium nomine hypothecæ ſubjectum eſt, *l. Creditori.* 9. *ff. h. t.* Tertiò, competit jus nunciandi habenti ſervitutem realem in fundo, in quo de novo ædificatur, *cit. l.* 3. §. *Si ego*, ſaltem urbanam, imò etiam ruſticam, *cit. l.* 3. §. *pen. l. Non ſolùm.* 8. *in princ. ff. eod.* cùm utriùsque juri ædificando noceatur, *Hoſtienſ. in ſumm. hic n.* 5. *Zæſ. ff. h. t. n.* 6. Quartò, qui ſervitutem merè perſonalem habet, non poteſt nunciare, ſuo nomine, opus novum adversùs Dominum, ſive proprietarium prædii, ſi aliquid in eo ædificare attentet, *l.* 1. §. *fin. ff. h. t.* quia uſufructuarius habet ſolùm uſumfructum in re, dominio proprietatis penes alium exiſtente, ideóque æquum fuit, ut nunciatio ei ſolùm concederetur, nomine ac loco proprietarii, *Molin. cit. diſ.* 706. *n.* 25. *in fine.* Quintò, procurator vel negotiorum geſtor poteſt novum opus nunciare, nomine domini ſui, modò ſpeciale ad id mandatum habeat, *Molin. c. l. n.* 29. Sextò, pupillus ſi res ad illum pertineat, nunciare opus novum poteſt, cum tutoris auctoritate, *l. de pupillo.* 5. *in princ. ff. h. t.* Septimò, ſervus non poteſt, ſuo nomine, etſi nomine Domini poſſit in re privata, *cit. l. De pupillo*, §. *Servo & ibi Gl. V. Non poteſt.*

VI. Quæritur quartò, ubi & cui fieri poſſit nunciatio novi operis? Reſp. ea facienda eſt in re præſenti, id eſt, ubi opus fit, *l. De pupillo.* 5. *ff. h. t.* non eſt autem neceſſe, ut fiat Domino, ſed ſufficit fieri ei, qui ibi exiſtens eſt ad finem operis, ut fabri, ſeu opifices, & cuicunque, etiam puero, vel mulieri, nunciatio operis fieri poteſt, *cit. l. De pupillo.* §. *Nunciari autem. ff. h. t.* imò etiam infanti, & furioſo fieri poteſt, modò alii adſint, qui intelligant, *l. Cuilibet.* 31. *junctâ Gl. V. Etſi furioſum. ff. h. t.* quia nunciatio fit in rem, ſive rei, non perſonæ, *l. Operis.* 10. *ff. eod.*

VII. Quæritur quintò, quibus modis, & quando fieri poſſit nunciatio novi operis? Reſp. primò tribus modis, prout habetur in *cit. l. De pupillo.* §. *Meminiſſe. ff. h. t.* Primò verbis, denunciando & inhibendo, ut id opus non fiat, in ſuum aut publicum præjudicium, aut ut non continuetur. Secundò, fit per manum, id eſt, lapilli jactum, in eum locum, ubi opus fit: ſimul tamen addi debent verba, quibus denunciatur, ne opus fiat, vel ne ulteriùs in eo procedatur, non enim omnis, qui lapidem projicit, intendit novum opus nunciare, *Hoſtienſ. in ſumma n.* 8. *h. t.* quam aliqui dicunt ter fieri debere, *Silveſt. V. De nunciat. novi operis q.* 4. Tertiò, per Prætorem, ſeu Judicem, adeundo illum, & ab eo petendo, ut novum id opus nunciet, ſive inhibeat, qui per ſe ipſum aut per tabellionem, vel aliam perſonam id præcipiat, *Molin. cit. diſ.* 706. *n.* 5. Eſt autem hoc diſcrimen inter primum modum, qui fit per verba, & duos poſteriores, quòd qui nunciat primo modo, ſimplici verbo, ſi in poſſeſſione lite jus, circa quod fit nunciatio, eam amittit, & adverſarium, cui nunciat, poſſeſſorem facit, *cit. l.* 1. §. *In operis & cit. l.* 5. §. *Meminiſſe. ff. h. t.* quod non eſt, ſi nunciet, aliquo ex duobus poſterioribus modis, quia non facit eum poſſeſſorem, ſed poſſeſſionem retinet, *Gl. in cit.* §. *In operis. V. Adverſarium. Silveſt. c. l.*

Reſp. ſecundò, poteſt nunciatio novi operis quolibet die fieri, etiam feriato, & Deo Sacro, *cit. l.* 1. §. *Item nunciatio, junctâ Gl. V. Omnibus diebus. ff. h. t.* quia extra jus, ſive judicium fieri poteſt. Et quamvis interdum adeatur Prætor, ſive Judex, non tamen proceditur per cauſæ cognitionem, Judice ſedente pro tribunali, ſed de plano tantùm, *Zæſ. ff. h. t. n.* 12. Denique etiam adversùs abſentes, quorum nomine ædificatur, & invitos, & ignorantes fieri poteſt novi operis nunciatio, cùm fiat in rem, non in perſonam, *cit. l.* 1. §. *Et adversùs, & ibi Gl. V. Abſentes. ff. h. t.*

§. II.

Quis ſit effectus nunciationis novi operis?

VIII. Reſp. Effectus primarius eſt, ut quicquid ædificatum eſt, poſt nunciationem factam, totum demoliri debeat, expenſis ipſius ædificantis, ſive jure, id eſt, juſtè: ſive injuriâ, id eſt, injuſtè ædificatum fuerit, quod ex poſt facto apparebit, ſcilicet cognitâ veritate, prout ſtatuitur in *l.* 1. *in princ. & ibi Gl. ff. h. t. & l. Prætor.* 20. §. 1. & §. *Ait Prætor. ff. eod. & in l.* 1. *& ibi Gloſſ. V. Sive jure. ff. h. t.* Ubi ait, ſimile eſſe in excommunicatione, quæ tenet ſemper, ſive juſta ſit, ſive injuſta, *Hoſtienſ. hic num.* 32.

Idem etiam ſtatutum eſt in c. *Cùm ex injuncto.* 2. *h. t. & ibi Gl. in caſu.* Nam cùm Archiepiſcopus Cantuarienſis quandam Capellam in loco pertinente ad Eccleſiam Cantuarienſem, cœpiſſet ædificare: Monachi Cantuarienſes, qui eandem Eccleſiam regebant, novum opus ei denunciabant, ſed ipſe Archiepiſcopus, ſpretâ denunciatione, ædificavit Eccleſiam, & Canonicos in eadem inſtituit, eisdem reditus aſſignando, & recipiendo etiam ab ipſis juramenta fidelitatis, de quo Monachi Cantuarienſes Papæ Innocentio III. graviter ſunt conqueſti. Quare Papa mandavit Cantuarienſi Archiepiſcopo, ut quicquid ædificatum eſt in prædicta Eccleſia, poſt novi operis nunciationem ipſi factam, ſuis expenſis faciat penitus demoliri & deſtrui, non obſtante, quòd fortè abſens fuerit, cùm in lege, ſeu jure ſit cautum (*l.* 1. §. *Sed ſi is. ff. h. t.*) ut ſi ille, cui opus novum fuerit nunciatum, ante remiſſionem, ædificaverit, & poſtea agere cœperit, ſibi jus eſſe ita ædificare, debeat ipſi actio denegari: ideóque in irritum reducat, quicquid de inſtituendis ibidem Canonicis, & aliis ad eandem Eccleſiam pertinentibus, ab ipſo, vel ejus Anteceſſore ordinatum eſt, reditúsque eorum ad priſtinum ſtatum revocet, & Canonicos ab obligatione præſtiti juramenti, cùm inſtituti fuerunt, auctoritate Papali abſolutos denunciet, quia cùm non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id ſecutum eſt irritari debet.

IX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non ſufficit, ſi is, qui poſt denunciationem novi

operis, ædificavit, patiatur opus demoliri, ſed etiam propriis ſumptibus ejus, cui denunciatum eſt, illud deſtruendum eſt, *Gl. hîc in notat. & Abb. not. 1.* Idque procedit, etiamſi novum opus nunciatum fuerit anteceſſori ædificantis, prout factum fuit in caſu hujus c. ſecundùm *Gl. hîc V. Expenſis*: nihilominus tamen debet deſtrui ſumptibus ſucceſſoris, dummodò idem ſucceſſor ratum habuerit, vel poſt denunciationem factam, proſecutus fuerit opus ab anteceſſore inchoatum, ſciens denunciationem eſſe factam, prout in caſu hujus c. eum ſciviſſe colligitur ex illis verbis *§. Super eo. ibi: te ſaltem pro vitando ſcandalo &c.* hoc enim interdictum datur hæredi, & contra hæredem, cùm in vitium ſuccedit, ſciens nuntiationem eſſe factam, *l. Prætor. 20. §. Hoc interdictum. ff. h. t. Gl. hîc V. Expenſis, junct. Gl. margin. lit. C. Hoſtienſ. V. eod. Abb. hîc n. 8.* & quidem etiam poſt annum datur, *cit. l. Prætor. §. ult.* imò etiam tranſit in ſingularem ſucceſſorem, ut in emptorem, quia non in perſonam, ſed in rem datur, *l. fin. ff. h. t.*

Simile eſt in ſpolio, quod tranſit ad quoſvis ſucceſſores, ad quos pervenit res eo vitio affecta, *c. Sæpe. 18. de reſtit. ſpol.* & ibi communiter DD quamvis aliàs hæres ejus, cui opus nunciatum eſt, ſolùm teneatur ad præſtandam patientiam deſtruendi operis, non autem ad pœnam impenſarum, ut ſuis ſumptibus deſtruat, quia hæres in eam pœnam non ſuccedit, *l. pen. ff. h. t.* quod verum eſt, niſi hæres, vel alius ſucceſſor, aut emptor ratum habuerit ædificium cœptum ab anteceſſore, vel illud ſciens nunciationem eſſe factam proſequatur aut perficiat, hoc enim caſu, interdictum hoc, quoad omnes effectus, tranſit in ſucceſſorem, etiam in dignitate, *Fagn. hîc n. 7.*

X. Notandum ſecundò, ſi is, cui novum opus nunciatum eſt, velit probare, ſibi jus ædificandi competere, ante deſtructionem novi operis, admitti non debet ad probandum, niſi priùs omnia reducat in priſtinum ſtatum: quamvis ipſo jure non repellatur ab agendo, ſed per exceptionem oppoſitam, ante litem conteſtatam, cùm ſit exceptio dilatoria, repelli poſſit, ut colligitur ex hoc c. ibi: *actio ipſi denegari debet*: alioquin eâ non oppoſitâ, ſi docuerit de jure ſuo, ſententia pro illo feretur, ſine deſtructione novi operis. Sicut etiam ſpoliator volens probare jus proprietatis ſibi competere, non eſt audiendus, ante reſtitutionem ſpoliati in poſſeſſionem, *c. fin. de ordine cognit.* quamvis ſi ea exceptio ſpoliationis non opponatur, & actor probaverit jus proprietatis, pro illo ferenda ſit ſententia, & proprietas prævalebit poſſeſſorio, *Abb. hîc n. 2. 3. & 4.*

Notandum tertiò, præſtans juramentum ſuper re aliqua, eâ re ceſſante, eſt abſolutus à juramento; ſic in caſu hujus c. Canonici Eccleſiæ de novo ædificatæ juràrunt Epiſcopo obedientiam, & quòd reſidebunt in illa, ſed eâdem deſtructâ cenſentur, auctoritate Superioris, abſoluti à juramento, quia ceſſat cauſa, ob quam juràrunt. Sic etiam ſi quis juret obedientiam alicui electo ad dignitatem, vel officium, eo depoſito, non tenetur ampliùs illi obedire, quia fundamentum, ſive ratio fundandi obligationem juramenti corruit, ut colligitur ex *c. Venerabilem. 34. de Elect. Abb. hîc n. 6.*

XI. Notandum quartò, quando Eccleſia, vel civitas, vel alius locus, ſive ſacer, ſive profanus, deſtruitur, legitimâ auctoritate Superioris, v. g. propter delictum Clericorum, vel civium inhabitantium, tum nullus deinceps debet vocari Clericus, vel civis illius loci, & locus ille omnia privilegia, aliáque jura activa, & paſſiva perdit, & deſinit eſſe Eccleſia, vel Civitas, uti ſumitur ex hoc c. *junctâ Gl. V. Non teneas principale, & c. Placuit. 26. diſ. 1. de conſecr. c. Et hoc diximus. 9. junctâ Gl. V. Deſtructa. cauſ. 16. q. 7. c. Abbate. 25. §. ult. & ibi Gl. fin. & Hoſtienſ. de V. S.* niſi tamen locus poſtea, auctoritate Superioris, reædificatus fuerit: tum enim recuperat omnia privilegia. Secus eſt, ſi talis locus per violentiam deſtruatur ab hoſtibus, vel terræ motu, vel privatâ auctoritate alicujus, vel aliâ ratione, quàm Superioris auctoritate: tunc enim retinet omnia ſua privilegia, & jura, & Clerici, ſeu cives nomen ſuum, & etiam illis mortuis, alii, eorum loco, ſubſtituendi ſunt, *Innoc. in cit. c. 2. n. 2. h. t. Abb. n. 5.* & Gloſſator ipſius *Alex. de novo lit. F. Fagnan. ibid. n. 10. & ſeqq. & Barb. in Collect. ibid n. 4.* Idémque dicendum, ſi Collegium Clericorum, vel univerſitas Civium, auctoritate Superioris in alium locum transferatur, vel alteri uniatur, *Innoc. c. l.* & alii apud *Fagn. c. l. n. 14. & 15.* de quo etiam aliquid dictum *libr. 3. tit. 48. in fine.*

XII. Cæterùm quod dictum eſt, denunciatum, poſt novi operis denunciationem, debere ab ædificando ceſſare, & opus cœptum deſtruere, id locum habet, non ſolùm, ſi jure ſit facta nunciatio, quia is nullum jus ædificandi habet, ſed etiam ſi injuriâ, ſive injuſtè, quia jus habet ad ita ædificandum, *cit. l. 1. in princ. l. Prætor. 20. §. 1. & §. Ait Prætor. ff. h. t.* Ratio eſt, quia ſi poſt novi operis nunciationem, licitum eſſet ædificanti excipere, ſe jus ædificandi habere, idque probare paratum, & denuncians id negaret, rixæ orientur, & res facilè ad arma veniret: ideo publicæ pacis, & tranquillitatis cauſâ, ſtatutum eſt, ut quamvis ædificans denunciatus verum jus ad ædificationem habeat, tamen ab ædificando deſiſtat, alioquin ſi ſpretâ denunciatione pergat, totum opus, quod poſt interpoſitam denunciationem fecit, ſuis ſumptibus deſtruere teneatur, in pœnam hujus inobedientiæ, & contumaciæ. *Molin. cit. diſ. n. 2.* Accedit, quòd is, cui facta eſt nunciatio novi operis, poteſt ſe tueri, viâ juris, adeundo Judicem, & petendo ab eo remiſſionem operis: ſi ergo id non fecerit, ſed viâ facti proceſſerit, & ædificare perrexerit, opus poſtea factum demoliri debet, ob contemptam Prætoris auctoritatem, etiamſi jus ædificandi habuerit, *Gail l. 1. obſ. 16. n. 2.*

XIII. Præterea in *cit. c. 2. §. Super eo. h. t.* Idem Innocentius III. valde miratur, quòd cùm Monachi Cantuarienſes omnia propter Deum dimiſerint, & tot periculis perſonas, & res ſuas non dubitaverint frequenter exponere (quod non feciſſent, niſi cognoſcerent facta ab Archiepiſcopo in grave Eccleſiæ Cantuarienſis detrimentum redundare, quia cùm ſint viri Religioſi, non eſt præſumendum, quòd injuſtam cauſam foverent, *Hoſtienſ. hîc V. Non feciſſent.*) dictus Archiepiſcopus ad vitandum tam grave ſcandalū proximorum, ab hujuſmodi injuriis etiam ipſi probibitis non ceſſârit, cùm juxta S. Scripturam, licèt illa, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt (ſicut eſt adorare Deum, parentes honorare, Sabbatū ſanctificare, & alia hujuſmodi præcepta affir-

affirmativa ſervare) ob ſcandalum vitandum, omittenda non ſint: nec illa, quæ ſine peccato mortali committi, ſive fieri non poſſunt (ut eſt adulterium, furtum, vel aliud peccatum mortale, contra præcepta negativa Decalogi committere) propter ſcandalum vitandum committi non debeant: attamen ab illis, quæ ſine peccato mortali pariter vel omitti poſſunt, vel committi, abſtinendum eſt, vel ea ſunt facienda, ut ſcandalum tollatur, aut vitetur (cujuſmodi ſunt ea, quæ ex ſe ſunt indifferentia v. g. comedere carnes, & alia ſimilia, *Hoſtienſ. hic V. Unde.*) Et quamvis Majorum, id eſt, divitum, & potentium, qui ſub ſe multitudinem, ſeu populum habent, *Gl. fin. hic*) ſcandalum ſit vitandum: eſt tamen etiam ſcandalum minorum, ſeu puſillorum vitandum, juxta illud Chriſti, *Matth.* 18. qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis &c. In fine mandat Papa prædicto Archiepiſcopo, ut his finem imponat, ita ut præterita illius contradictio per virtutē ſequentis obedientiæ expietur.

XIV. Hinc colligitur, quòd ob vitandum ſcandalum non ſunt omittenda, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt, ut baptizari, pœnitentiam agere, Horas Canonicas dicere: nec facienda, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt, ut ſi puella conſentiat in ſtuprum, ne is, qui illud petit, ſe ipſum occidat. Contrà verò poteſt quis ad vitandum ſcandalum facere, quod ſine peccato mortali fieri poteſt, v.g. Regularis ad temp⁹ geſtare habitū ſecularem: vel omittere, quod ſine peccato mortali omitti poteſt, v.g. correctionem propter multitudinē delinquentium, quæ regulæ colliguntur ex *cit. c. 2. §. Super eo. h. t.* & tradit *Jo. Andr. ibid. n. 11. & Abb. n. 7. Fagn. n. 9.*

§. III.

Quibus caſibus, ac modis ceſſet nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?

XV. Reſpondetur, ceſſat primò, ſi nuncians remiſerit nunciationem factam ædificanti novum opus, *cit. c. 2.* ibi: *ante remiſſionem ædificaverit. h. t.* & *l. Non ſolùm. 8. §. Sciendum.* ibi: *donec remiſſio nunciationis fiat, ff. eod. & l. unic. in princ. ff. de remiſſionib.* quæ remiſſio fit vel expreſsè, & tunc ſi jus ædificandi habet, rectè ædificabit, *cit. l. Non ſolum. §. Sciendū, junctâ Gl. V. Remiſſio. ff. h. t.* Vel tacitè, ſcilicet morte ejus, qui nunciavit, extinguitur nunciatio, *cit. l. Non ſolùm. §. Morte ejus, Gl. in cit. c. 2. V. Remiſſionē. h. t.* quod intelligendū eſt, ſi moriatur, re adhuc integrâ, antequā aliquid ædificatū eſſet: nam ſi re non integrâ, ſive poſtquam aliquid de opere factum eſt, moreretur nuncians, hæredi ejus competeret hoc interdictum nunciationis: quomodo intelligi debet textus in *l. Prætor. 20. §. Hoc interdictum. 1. ff. h. t. Gl. in cit. l. Non ſolùm. §. Morte. V. Extinguitur. eod. Hoſtienſ. in ſumma num. 10. & 11. eod.* Morte autem ejus, cui opus novum nunciatum eſt, non extinguitur nunciatio, *cit. l. Non ſolùm. §. ult.* Ratio autem diverſitatis, cur nunciatio extinguatur, morte nunciantis, non autem, morte ejus, cui opus nunciatum eſt, traditur à *Gl. in cit. l. Non ſolùm. §. ult. V. Etiam hæredis, junctâ Gl. margin. lit. H.* quia nunciatio, ex parte perſonæ nunciatæ, aſt realis, quia fit in rem, *l. Operis. 10. ff. h. t.* adeóque morte illius non extinguitur, ſed ad ſucceſſorem ejus tranſit, in id, quod ad ipſum pervenit; vel ſi dolo ipſius factum ſit, quominùs perveniret, *cit. l. Prætor. §. Planè. ff. h. t.* At verò ex parte perſonæ nunciantis, nunciatio eſt perſonalis, adeóque morte illius extinguitur, niſi quia ſuo, & hæredis nomine nunciaverit, *cit. l. Non ſolùm. §. ult.* & ibi *Gl. margin.* non tamen hæres, etiam nunciati, ſuccedit in pœnam, *Hoſtienſ. hic n. 11.*

XVI. Secundò ceſſat nunciatio novi operis, ſi nuncians cautionem recepit à denunciato de opere demoliendo, ſi conſtiterit ipſum jus ædificandi non habuiſſe, vel etiam, ſi per nunciatum non ſtet, quominùs ſatis det, quia competentem ſatisfactionem obtulit, quæ tamen acceptata non fuit, *l. De pupillo. 5. §. Si is, cui, & l. Prætor. 20. §. Deinde. & §. Hoc interdictum. ff. h. t. Hoſtienſ. in ſumma h. t. n. 11.* Porro ſi is, cui nunciatio facta eſt novi operis, offerat ſatisdationem de opere demoliendo, ſi conſtiterit ipſum jure ædificare non poſſe, non tenetur nuncians illam cautionem recipere, ſi paratus ſit, & velit, vel in continenti, vel intra tres menſes, probare, ſe jure prohibere, & impedire ædificium in ſui præjudicium attentatum: quibus elapſis, ſi id non probaverit nuncians, poteſt denunciatus, præſtitâ ſatisdatione, vel eâ oblatâ, ſed non admiſsâ à nunciante, ædificare, *Hoſtienſ. hic cit. l. n. 11.*

XVII. Idq́ue ſumitur inprimis ex *c. Significantibus. 3. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Civis Pariſienſis cœpit ædificare, in platea quadam, in præjudicium Eccleſiæ S. Opportunæ, cui Canonici ejuſdem Eccleſiæ nunciaverunt opus novum, & ſuper hoc gravamine quæſtionem, ſeu querelam depoſuerunt coram Officiali Pariſienſis Archidiaconi, offerentes ſe incontinenti probaturos, plateam illam ad ſuam Eccleſiam pertinere, & illum in ſuum præjudicium ædificare. Unde petebant eum prohiberi, ne ædificaret: non obſtante, quòd dictus Civis offerebat cautionem de opere demoliendo, ſi appareret ipſum jus ædificandi non habere: ideóque idem Officialis interloquendo decrevit, probationes Canonicorum admittendas eſſe, & ab opere interim quieſcendum. (Idq́ue bene decretum fuit, quia non obſtante, quòd cautio oblata ab ipſo cive fuerit, tenebatur is exſpectare, uſque ad tres menſes, adverſarios volentes probare jure ſe prohibere ædificium, juxta *c. ult. h. t. & l. un. C. eod. Gl. hic V. Interloquendo*) à qua interlocutoria ſententia idem Civis Pariſienſis ad Senonenſem Curiam, ſeu Eccleſiam (ſcilicet Metropolitanam, omiſſo Epiſcopo medio, *Gl. fin. hic*) provocavit. Sed Officialis Curiæ Senonenſis, ſive Metropolitanæ interlocutoriam ſententiam caſſavit, & decrevit, ut prædictus Civis in opere conſtruendo procederet, præſtitâ priùs cautione de ipſo demoliendo, ſi jus ædificandi non habuerit, non admiſſis probationibus Canonicorum, qui ad Sedem Apoſtolicam appellârunt, & petierunt, ut Papa mandaret probationes ipſorum recipi, & ædificium interim prohiberi. Quare Papa Honorius III. mandavit, ut ſi ita eſt, quicquid attentatum eſt, poſt hujuſmodi appellationem, irritetur, & in priſtinum ſtatum revocetur.

XVIII. No-

XVIII. Notandum primò, nuncians novum opus, ſi vult impedire, ſive prohibere ædificium, debet vel incontinenti, ut in caſu hujus c. vel ſaltem intra tres menſes, juxta c. *ult. h. t.* probare, ſe jure id prohibere: alioquin poſt lapſum trium menſium, poteſt procedi in ædificio, præſtitâ cautioneà denunciato de opere novo demoliendo: nihilominus tamen procedetur in cauſa principali, ita ut ſi nuncians probare velit jus ſuum prohibendi ædificium, admitti debeat, *Abbas hîc n. 2.*

Notandum ſecundò, appellatum fuit in caſu hujus c. ab Officiali Archidiaconi, qui cauſam hanc cognoſcebat, fortè ex jure, ſeu privilegio ſpeciali, vel conſuetudine, cùm aliàs de jure communi Archidiaconus juriſdictionem non habeat, ut putat *Hoſtienſ. hîc, & Jo. Andr. n. 2.* vel potiùs dicendum, quòd in caſu hujus c. quia Laicus iſte ædificando turbavit Canonicos in jure ſuo, ideo potuit conveniri coram Judice Eccleſiaſtico, ſive Epiſcopo, *Abb. hîc not. 2.*

Notandum tertiò, appellatio à ſententia lata ſuper demoliendo opere poſt nunciationem novi operis conſtructo, admittitur, quoad utrumque effectum ſuſpenſivum, & devolutivum, *Barb. hîc n. 4.* Nam quia in caſu hujus cap. Officialis Senonenſis interlocutoriam ſententiam per Officialem Archidiaconi Pariſienſis ritè latam injuſtè revocavit, & decrevit, Civem Pariſienſem poſſe ædificare, præſtitâ cautione de opere demoliendo, cùm tamen Canonici S. Oportunæ parati eſſent probare jus ſuum, ac præjudicium, quorum probatio uſque ad tres menſes exſpectanda fuiſſet, ideo Canonici illi juſtè appellârunt ad Papam, quia à ſententia interlocutoria, ſecundùm Canones, appellari poteſt, *Hoſtienſ. hîc V. Decrevit, & Jo. Andr. ibid.* ideo Pontifex omnia poſt appellationem attentata in irritum revocavit.

XIX. Similiter in c. *Is cui 4. & ult. h. t.* Gregorius IX. confirmat, quod ſuprà dictum eſt, nempe quòd ſi
» quis opus novum alicui nunciavit, eò quòd in ſuũ
» præjudicium ædificare volebat, non obſtante cau-
» tione de opere demoliendo ab ipſo oblatâ, ſi non
» jure ædificatũ appareat, teneatur is, cui nunciatio
» facta eſt, exſpectare nunciatum per tres menſes, ſi
» hic cautionem recipere nolit, ſed præjudicium ſui
» juris probare velit. Neque obſtat, quòd ſi ille, cui denunciatur novum opus, cautionem præſtet, vel per eum non ſtet, quo minùs ſatisdet, licitè poſſit ædificare, *l. Non ſolum 8. §. Si cùm poſſem, & §. Sciendum, l. Prætor 20. §. Si quis paratus, & §. Deinde ait, & §. Hoc interdictum, l. Stipulatio 21. §. 1. ff. h. t.* Nam prædicta jura intelligenda ſunt, quando is, qui nunciat novum opus, nullas offert probationes, nec incontinenti, nec infra tres menſes, ſi enim hoc faciat, is, cui nunciatio facta eſt, interim ceſſare debet ab ædificando, *Gl. hîc V. Non obſtante. Hoſtienſ. ibid. V. Tenetur. Molina cit. diſ. 706. n. 44. & 45.*

XX. Notandum hîc præterea primò, nunciatio novi operis non tollitur per idoneam cautionem ab eo, cui nunciatio facta eſt, oblatam, neque talis oblatio cautionis de opere deſtruendo dat denunciato facultatem proſequendi ædificium, niſi vel denuncians conſentiat, vel intra trium menſium ſpatium à tempore denunciationis, vel à tempore cautionis oblatæ à nunciato (ut vult *Molin. c. l. n. 45.*) ſe juſtam cauſam nunciandi habere probet, non enim ultrà exſpectare tenetur denunciatus, cum gravi ſuo præjudicio, ſed poſt hoc tempus elapſum, impunè ædificare poterit, *Gl. hîc V. Non obſtante. Abb. ibid. not. 1.* Itaque in optione nunciantis eſt poſitum, utrùm cautionẽ à nunciato exigere, & recipere velit, quâ receptâ, nunciatio remittetur, & nunciatus ſtatim impunè ædificare poterit: an verò cautionem recipere nolit, ſed cauſam principalem expediri petat, dicendo ſe paratum eſſe ad probandum, ſibi jus prohibendi, ne nunciatus ædificet, competere: & tunc tres menſes ſunt præfiniti, intra quos de jure ſuo docere debet: quod ſi non faciat, elapſis tribus menſibus, fas eſt nunciato ædificare, dummodo cautionem præſtet de opere deſtruendo, ſi non jure ædificatum conſtiterit, vel per eum non ſtet, quominùs ſatisdet, prout etiam habetur in *l. unic. C. h. t.* per quam non eſt correctum Jus antiquum, ut putat *Fachin. l. 8. controv. c. 48.* ſed id tantùm ibi Imperator interpretatur, & explicat.

XXI. Notandum ſecundò, prædictâ Conſtitutione utiliter proviſum eſt, tam ei, cui facta eſt denunciatio, quàm denuncianti: nam ſæpe aliquis credens ſe habere jus ædificandi, ædificat, cùm tamen non habeat: unde ſi talis poſſet licitè ædificare, oblatâ cautione, poſſet fieri, ut non ſolùm perderet expenſas factas in ædificando, ſed etiam faciendas in deſtruendo opere, quod ædificatum eſt: & ſic utilius eſt ipſi exſpectare denunciantem per tres menſes: nam ſi hic probaverit de jure ſuo, uterque ſervabitur indemnis, quia denunciatus non ædificavit, adeóque parcit ſumptibus aliàs faciendis in deſtructione operis, ſi ædificâſſet, cùm jure non poſſet. Eſt etiam id utilius denuncianti, nam ſi jus ædificandi denunciato non competeret, & tamen ædificare impunè poſſet, oblatâ cautione, magnum interim præjudicium nuncianti generare poſſet, ædificando v. g. ante portam domûs ipſius, vel in alio loco ipſi præjudiciali, *Jo. Andr. in cit. c. ult. n. 1. & Abb. ibid. in fine, h. t.*

XXII. Tertiò ceſſat, ſive tollitur nunciatio novi operis, ſi is, qui nunciavit, nolit coram Judice jurare de calumnia, hoc eſt, juramento aſſerere, ſe arbitrari, quòd juſtam cauſam nunciandi habeat, juréque impedire poſſe ædificare volentem, ne ædificet: & non malitiosè, animo impediendi opus, nunciare. Tenetur autem nuncians hoc juramentum præſtare, ſi is, cui nunciatio facta eſt, id exigat: quòd ſi jurare recuſet, remittitur à lege nunciatio, & pro non facta habetur, *l. de pupillo 5. §. Qui opus. ff. h. t. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 11. in fine. Molin. cit. diſ. 706. n. 34.*

XXIII. Quartò ceſſat nunciatio novi operis, nec ligat nunciatum, ſi ſit periculum in mora, ita ut dilatio ædificij grave damnum allatura probabiliter timeatur, tunc enim nunciatio impunè ſpernitur, *Abb. in c. 2. n. 9. h. t. Gail l. 1. obſ. 16. n. 8.* Idque generaliter procedit in omnibus ijs operibus, quorum mora periculum aliquod allatura eſt, nam in his quoque contemnenda eſt novi operis nunciatio, *cit. l. de pupillo, §. Præterea, ff. h. t.* ubi ratio redditur, *quia multò melius eſt omitti operis novi nunciationem, quàm impediri operis neceſſarij urgentem exſtructionem,* quod *Gl. ibid. V. Periculum.* explicat de periculo communi, ſeu univerſali totius Civitatis, vel Viciniæ, propter quod poſſit ſperni nunciatio: non item ob periculum ſpeciale, ſeu privatum ejus, cui fit nunciatio, ſaltem regulariter. Ratio generalis hujus limitatio-

Digitized by Google

nitiationis eſt, quia quoties periculum eſt in mora, recedere licet à Regulis Juris communis, & remittitur juris diſpoſitio, etiam prohibitiva, *Gl. margin. ibid. lit. G. Gail c. l. n. 9.*

XXIV. Quintò ceſſat nunciatio novi operis, ſi Prætor renunciationem permiſſam revocavit, *l. Si opus 16. ff. h. t.* Sextò ceſſat nunciatio novi operis, ita ut non liget nunciatum, ſed impunè contemni poſſit, ſi certò, & notoriè conſtet, quòd ædificare volens habeat jus ædificandi, adeóque manifeſtum ſit, quòd nuncians injuſtè novum opus prohibeat, *Abb. in c. 1. n. 10. h. t. Gail cit. obſ. 16. n. 4. Mol. cit. diſ. n. 2.* Ratio eſt, tum quia, ut ait *Abb. c. l.* non eſt veriſimile, jura velle dare locum figmentis, delictis, & deceptionibus, ſed potiùs quòd injurias prohibeat, & delicta pœnia coërceat: At ſi jura vellent, ut is, cui denunciatum eſt novum opus, ædificare ceſſet, etiamſi manifeſtum ſit, quòd nuncians nullum jus inhibendi, nunciatus verò ædificandi habeat, injurias. & delicta juberent: tum quia non eſt præſumendum, quòd Prætor æquitatis amantiſſimus voluerit, ut nunciatio evidenter, & manifeſtè injuſta liget ædificantem. Neque obſtant Leges, quæ in contrarium allegantur, & dicunt, quòd ſive opus jure factum ſit, ſive injuriâ, & ſive quis jus faciendi habuerit, ſive non, interdictum locum habebit, & permittitur, ut per denunciationem inhibeatur, *l. 1. in princ. & l. Prætor 20. ff. h. t. l. 1. §. Parvi, ff. Quod vi, aut clàm.* Nam ſimilia jura intelligi debent, non de nunciatione manifeſtè, & notoriè injuſta, ſi conſtet denunciant jus nunciandi non competere, ſed de ea, de qua aliquo modo dubitatur, num ſit valida, & juſta, an verò injuſta: quo caſu etſi appareat, vel exiſtimetur eſſe injuſta, nihilominus obligat: non item ſi ſit manifeſtè injuſta, nam Leges non ſunt cenſendæ favere manifeſtis injurijs, neque æquitas patitur, ut ad manifeſtè iniqua extendantur, *Abb. c. l. n. 10. Mol. c. l. n. 2.* Prædictis addendum, quòd etiam propriâ auctoritate, opus à vicino factum in eo, quod poſſidemus, liceat deſtruere, modò incontinenti fiat, & non ex intervallo, *l. 3. §. Cùm igitur ff. de vi, & vi arm.* quia tum videtur vis vi repelli, quod licitum eſt. *Zaſ. ff. h. t. n. 16.*

TITVLVS XXXIII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

Actum eſt ſuprà de Exceſſibus Prælatorum, & Subditorum: ſed quia ſubditi quandoque delinquunt, abutendo Privilegiis ſuis, vel excedendo terminos eorum, & ſæpius etiam dubitatur de intellectu Privilegiorum, ideo in hoc Titulo agitur de Privilegijs, & Exceſſibus Privilegiatorum, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

SECTIO I.

DE PRIVILEGIIS IN communi.

§. I.

Quid ſit Privilegium, & an ad illius ſubſtantiam requiratur ſcriptura, & quomodo à diſpenſatione differat?

I.

Præmittendum, quòd Privilegium accipitur interdum pro Reſcripto, ſeu Inſtrumento, in quo gratia, beneficium, ſeu indulgentia Principis continetur, & conceditur, ut in *c. Cùm dilecta 4. de conf. util. & inutil. & c. Ex parte 13. h. t.* frequentiùs autem, & magis propriè accipitur pro ipſo jure, beneficio, ſeu gratia alicui conceſſa à Principe, *Suar. l. 8. de legib. c. 1. n. 1.* & in hoc ſenſu de privilegijs hîc potiſſimùm agitur.

II. Assertio 1. Privilegium, prout eſt beneficium, ſeu gratia conceſſa à Principe, poteſt accipi, vel latè, vel ſtrictè. Latè ſumptum eſt veluti lex privata ſpeciale aliquod beneficium, vel favorem concedens, *c. Privilegia 3. diſ. 3.* Dicitur autem privilegium lex, non quòd rationem propriè dictæ legis habeat, quia particulares etiam perſonas reſpicere poteſt, ita ut ad alias non pertineat; neque etiam obligationem continet, reſpectu ejus, cui datum eſt, quia nemo beneficio uti cogitur, *reg. jur. 70. in ff.* quamvis privilegium habere poſſit rationem legis, quoad alios, quibus præcipitur, ut illud obſervari faciant, vel prohibetur, ne impediant, aut ſe opponant, dummodo privilegium ſit ſufficienter promulgatum, vel ab ipſis cognitum, *Laym. in c. 1. n. 5. de Conſtitut.* Deinde dicitur privata lex, quia jus ſpeciale, ſive ſingulare concedit, ſaltem præter, ſive ultra Jus commune: nam de ratione privilegij eſt, ut concedat aliquid ſpeciale, quod Jure communi non eſt conceſſum, alioqnin inutile foret, juxta *c. Abbate 25. de V. S.* ubi circa finem dicitur, *cùm privilegium ſit lex privata &c.* non eſſet autem privata, niſi aliquid ſpecialiter indulgeret, *Suar. cit. c. 1. n. 3. & 4.* Privilegium verò ſtrictè, ac propriè dictum, eſt alicujus rei, ſive juris ſpecialis contra Jus commune, ex Principis benevolentia, conceſſio, *Gl. in c. 1. V. Noceatur in fine de Conſtit. in 6.* ubi ait, ſi reſcriptum concedit aliquid contra jus, mutat nomen reſcripti, & dicendum eſt pri-

eſt privilegium, *Abb. in cit. c. Abbate, n. 6. Hoſtienſ. in Summ. h. t. n. 1. Silv. V. Privilegium, q. 3.* Verùm hæc videtur eſſe quæſtio de nomine, quia negari non poteſt, quin non ſolùm privilegium concedens beneficium ſpeciale contra Jus commune, ſed etiam præter Jus commune, ex liberali gratia Principis, ſit propriè privilegium, quia eſt lex privata, & favorabilis, licèt non ita ſtrictè dictum. Nec in *cit. c. Abbate.* requiritur ad rationem privilegij, ut aliquid contra Jus commune concedat, ſed ſolùm ſimpliciter, ut aliquid ſpecialiter concedat, ſive ſit contra, ſive præter Jus commune, cujusmodi ſunt multa privilegia, v. g. abſolvendi, diſpenſandi, quæ ſunt meræ gratiæ conceſſæ, non contra Jus commune, ſed præter illud, *Suar. c. l. n. 5.*

III. Porro interdum à Principe conceduntur, quæ à Jure communi conceſſa ſunt, ad majorem confirmationem, & ſecuritatem, quia conceſſio ſpecialis pluris æſtimatur, quàm generalis, v. g. facultas conſtituendi Procuratorem in cauſis, c. *Quia in cauſis 7. de procur.* Item poteſtas jurandi in proprijs cauſis, quæ Religioſis conceditur, quando alia probatio deeſt, *c. Etſi Chriſtus 26. in fine de jurejur.* Verùm hæc non ſunt propriè dicta privilegia, ſed tantùm declarationes quædam Juris communis, vel naturalis, quæ dantur ad tollendam omnem dubitationem, & ſcrupulos, & pacandas conſcientias, vel ut majore auctoritate ſerventur, & adverſariorum impetus compeſcantur: quamvis etiam hujusmodi declarationes, aut admonitiones ſpecialem favorem, & beneficium Principis contineant, adeóque privilegij rationem habent, *Suar. cit. c. 1. n. 7.*

IV. Assertio 2. Ad ſubſtantiam privilegij non requiritur, ut ſit ſcriptum, prout ſumitur ex *c. Inſtitutionis 7. cauſ. 25. q. 2. & ibi Gl. V. Præſentia. Clem. 2. §. Nos etenim.* ibi: *Univerſa privilegia, gratias, indulgentias, verbo, ſeu ſcripto conceſſa &c. & ibi Gl. V. Verbo, de ſepultur. & Extravag. ult. poſt initium,* ibi: *Facultatum per nos conceſſarum, tam verbo, quàm in ſcriptis, confectis exinde Litteris, vel non, de pœnit. & remiſſ. inter Communes. Silveſt. V. Privilegium, n. 14. Azor p. 1. l. 5. c. 23. q. 11. Suar. cit. lib. 8. c. 2. n. 2,* & alij communiter. Ratio eſt, quia nullum jus poſitivum reperitur, quod ſcripturam requirat ad valorem, vel effectum privilegij, nec etiam ex natura rei eſt neceſſaria, cùm ſufficiat poteſtas, & voluntas Principis declarata, ſive verbo, ſive ſcripto, ſe velle privilegium concedere, quamvis interdum requiratur ſcriptura ad probationem privilegij, ejusque firmitatem, ut colligitur ex *c. Porro 7. h. t.* ubi dicitur, inſpicienda eſſe privilegia, ut eorum tenor ſervetur, & c. *Contra morem 8.* ibi: *Aut ex ſcriptis privilegiis ſe tueri, diſ. 100. Suar. c. l. n. 3.*

V. Assertio 3. Privilegium convenit cum diſpenſatione in eo, quia etiam eſt gratia, ſive favor, & non ſolùm eſt præter, ſed etiam contra legem, ſive jus, ſicut diſpenſatio, per quam Jus commune relaxatur. Videntur tamen differre in hoc, quòd ad diſpenſationem requiritur cauſa, quâ exiſtente falsâ, invalida eſt diſpenſatio, non autem ad privilegium, ut tradit *Rebuff. in praxi benef. tract. de concordatis tit. Forma mandati Apoſtolici, V. Diſpenſationum,* & alij communiter. Verùm hoc non eſt univerſaliter verum, cùm etiam privilegium, ſaltem quod eſt contra Jus, ſine cauſa dari non poſſit, de quo plura infrà. Videtur igitur diſpenſatio eſſe quoddam privilegium, ſolúmque differre à privilegio in communi, tanquam ſpecies à genere: à privilegio autem contra jus non differre. Idque verum eſt, ſi concedatur diſpenſatio per modum legis privatæ, ad operandum ordinariè, & ſtabiliter contra aliquod Jus commune, tale enim privilegium eſt permanens quædam diſpenſatio: at verò ſi diſpenſatio concedatur ſolùm ad unum aliquem actum contra Legem, & Jus commune, v. g. ut uno, vel altero die prohibito carnibus veſci, vel ſemel laborare ruri liceat die feſto, illud non poteſt dici propriè privilegium, quia non per modum legis ſtabilitur, nec per illam jus permanens conceditur, ſed talis diſpenſatio eſt quid facti, & quaſi tranſiens: ſicut ergo præceptum temporale non eſt lex: ita nec diſpenſatio, ſive licentia data ad agendum ſemel tantùm, vel bis, contra Legem, non eſt privilegium propriè dictum, quia cùm hoc ſit quaſi lex privata, & jus ſingulare, magis conſtans eſſe debet. Similiter diſpenſationes, quæ fiunt in irregularitate, vel alio ſimili Canonico impedimento, v. g. matrimonij, non videntur dici poſſe propriè privilegium, quia eo impedimento ſublato, diſpenſatos ſecundùm Jus commune operatur, nec tractum ſucceſſivum habent, ſed ſtatim effectum ſuum conſequuntur, *Suar. cit. c. 2. n. 10. Laym. libr. 1. tr. 4. c. 23. n. 5.*

§. II.

Quotuplex ſit privilegium, ſive quomodo dividatur, & quis poßit concedere privilegium, & quibus concedi poßit?

VI. Assertio 1. Præcipuæ diviſiones privilegij ſunt iſtæ. Privilegium inprimis aliud eſt perſonale, aliud reale, prout ſumitur ex *c. Mandata 6.* ibi: *Quas non loco tribuimus, ſed perſonæ, de præſumption. & l. Privilegia 196. aliàs 156. ff. de R. J.* ubi dicitur: *Privilegia quædam cauſæ ſunt, quædam perſonæ.* Perſonale privilegium eſt, quod proximè, ſeu immediatè, & directè ipſi perſonæ confertur in favorem illius, ſive ratione ipſius perſonæ. Reale eſt, quod proximè, ac directè confertur alicui rei, loco, muneri, dignitati, v. g. prædio, Eccleſiæ, Monaſterio, aut Prælaturæ &c. licèt conſequenter etiam, & ultimatè utilitas talis privilegij in perſonas, quæ rem talem obtinent, redundet, *Suar. cit. l. 8. c. 3. n. 3.* Eſt autem inter hæc privilegia ea differentia, quòd privilegium perſonale ſequitur perſonam, & cum eadem extinguitur, juxta *reg. 7. in 6. & reg. In omnibus 68. ff. eod.* & hoc dicitur privilegium ſingulariter perſonale, quod uni tantùm perſonæ, per ſe, & directè, conceditur: privilegium verò reale cohæret rei, & durat, quamdiu res durat, ideóque etiam cum re ad hæredem tranſmittitur, juxta *cit. leg. Privilegia.* Sunt verò quædam privilegia mixta, hoc eſt, partim perſonalia, partim realia, eò quòd multùm de natura realium participent. Tale eſt privilegium, quod dicitur communiter perſonale, & certo perſonarum generi conceditur, cujusmodi eſt privilegium reſtitutionis in integrum, conceſſum minoribus XXV. annis, quod etiam ad

hæredes tranſit, juxta *l. Non ſolùm 6. ff. de inintegr. reſtit.* Item privilegium SCti Velleiani conceſſum fœminis, ne ex fidejuſſione obligentur: & SCti Macedoniani conceſſum filijsfam. ne ex mutuo, ſine conſenſu patris, accepto, poſſint obligari: hæc enim privilegia conceduntur, non merè reſpectu perſonæ, ſed etiam ratione rei, videlicet intervenientis læſionis: vel ratione ſtatûs, dignitatis, muneris, vel officij aut conditionis ipſis adhærentis, ideóque etiam perpetua ſunt, & ad ſucceſſores in officio, vel dignitate tranſeunt, & realia privilegia cenſentur: quò etiam ſpectant privilegia Clericorum, Studioſorum, Militum &c. *Suar. c. l. n. 3.* Similiter privilegium, quod corporale dicitur, eò quòd Corpori, ſive Communitati conceditur, v.g. Religioni, Univerſitati, ſeu Academiæ, Civitati, Collegio, Monaſterio &c. magis reale eſt, quàm perſonale, quia non extinguitur cum perſonis ſingularibus, ſed durat in perſonis perpetuò ſuccedentibus: ſive dein concedatur Communitati, ita tamen ut ſinguli è Communitate eo privilegio frui poſſint, qualia ſunt privilegia conceſſa Religioſis Ordinibus, privilegia Clericorum, Regularium, Militum, Studioſorum &c. ſive ita ut eo privilegio fruantur, non ſinguli ſeorſim, ſed communiter tantùm, & collectivè, ſive ipſa Communitas, quâ talis, ut ſunt privilegia quædam Civitatibus, vel Univerſitatibus conceſſa, *Suar. c. l. n. 3. & ſeqq. Azor. cit. l. 5. c. 22. q. 3. Laym. libr. 1. tract. 4. c. 23. n. 3.*

VII. Porro etſi quando verba privilegij ſunt abſoluta, & directè diriguntur tantùm ad perſonam, cenſendum ſit eſſe privilegium perſonale: ſi verò ad rem tantùm, reale: niſi ex alijs conjecturis appareat intentionem Principis concedentis privilegium principaliter reſpexiſſe ad rem tantùm, etſi ad perſonam verba direxerit: vel è contrario, ad perſonam, etſi verba ad rem directa ſint. Attamen ſi verè dubium ſit, utrùm privilegium ſit perſonale, an verò reale: tum vel eſt privilegium favorabile continens merum beneficium: & cenſendum eſt eſſe reale, quia decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum, *reg. jur. 16. in 6.* & beneficium Principis pleniſſimè interpretari debemus, *l. ult. ff. de Conſtitut. Princ.* Vel eſt privilegium odioſum, quia eſt contra Jus commune, vel cedit in aliorum præjudicium: & tunc cenſendum eſt perſonale eſſe in dubio, quia ſtrictè intelligendum eſt, ut potiùs temporale præjudicium, ſeu damnum inferat, quàm perpetuum, *Suar. cit. c. 3. n. 18. & 19.*

VIII. Altera diviſio privilegij eſt in perpetuum, & temporale: illud eſt, quod abſolutè, & abſque limitatione temporis, alicui conceditur, vel adhæret rei ex ſe perpetuæ, ut eſt privilegium conceſſum Eccleſiæ, Religioſo Ordini, vel dignitati: non autem dicitur perpetuum, quod amitti non poſſit, ſed quia ex ſe durat, quamdiu revocatum non fuerit. Privilegium verò temporale dicitur, quod conceſſum eſt alicui pro determinato tempore, v. g. ad decem annos, vel ſub certa conditione, quæ lapſu temporis finitur, nam illâ conditione impletâ, ceſſat privilegium, v. g. concedo tibi hoc privilegium, donec deceſſero, vel ad beneplacitum meum, quod exſpirat morte concedentis, etiamſi privilegium non revocaverit; quia voluntas perſonæ per mortem finitur, & conſequenter etiam privilegium, à qua dependet; vel denique ſi privilegium ſit conceſſum ſingulari perſonæ, ſolùm ad vitam illius, *Suar. cit. l. 8. c. 5. n. 1.* plures aliæ diviſiones privilegiorum apud eundem videri poſſunt *cit. libr. 8. c. 4. & 6. & Laym. c. l. n. 5. 8. & 11.*

IX. Assertio 2. Privilegium concedere poteſt omnis, & ſolus ille, qui poteſt legem condere, nam qui legem ferre non poteſt, nec privilegium dare poteſt, *Silveſt. V. Privilegium, q. 2. Suar. cit. libr. 8. c. 8. n. 2.* & alij communiter. Ratio eſt, tum quia privilegium eſt lex quædam privata, adeóque requirit poteſtatem quandam legiſlativam in concedente, & dicitur beneficium non cujuſcunque hominis, ſed quod publicâ poteſtate alicui confertur. Tum quia ſive privilegium accipiatur ſtrictè, & rigoroſè, pro conceſſione ſpeciali contra legem univerſalem, ab eo maximè concedi poteſt, qui eſt auctor legis, & diſpenſare poteſt in ſua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegij conceſſionem: ſive privilegium accipiatur latiùs pro gratia, & beneficio, præter, ſive ultra jus: nam & hoc is maximè facere poteſt, qui eſt ſupra ipſum jus, & ad quem ſpectat limites ponere in ipſo jure, vel præter illud operari. Quare Poteſtates publicæ, ſive Eccleſiaſticæ, ſive ſeculares, tantùm in ijs rebus privilegia concedere poſſunt, de quibus diſponere poſſunt, & legem ferre. Ut Papa, extra ditionem ſuam temporalem, per ſe, ac directè tantùm in ſpiritualibus, vel in ijs, quæ annexa ſunt ſpiritualibus, ut ſunt decimæ, contractus matrimonij &c. Prælati verò Papâ inferiores concedere poſſunt privilegia, quæ eximunt à legibus à ſe conditis, vel à ſuo anteceſſore, in quibus diſpenſare poſſunt: Item quæ non ſunt contra Jus commune in rebus ad ſe pertinentibus, non autem contra Jus commune Pontificium privilegia dare poſſunt, quia non poſſunt per ſe diſpenſare in Jure communi Canonico, niſi quatenus ipſis de jure, vel conſuetudine conceſſum eſt, non eſt autem conceſſum dare privilegia contra Jus commune, *Suar. cit. c. 8. n. 7. 9. & 10.* Similiter Imperator, & alij ſupremi Principes ſeculares in temporalibus tantùm privilegia dare poſſunt: inferiores autem Principes ſeculares, qui Superiorem in temporalibus recognoſcunt, non poſſunt propria privilegia concedere, niſi quatenus ipſis à ſuperiore Principe ſpecialiter conceſſum fuit, *Suar. cit. c. 8. n. 11.*

X. Assertio 3. Privilegium, non ſolùm ijs, qui verè, & abſolutè ſunt ſubditi, ſed etiam alijs non ſubditis, ſive extraneis, qui tamen reſpectivè, & aliquomodo, ſaltem quoad rem, in qua privilegium confertur, ſunt inferiores, & inæquales, concedi poteſt, *Suar. cit. libr. 8. c. 9. n. 3. & ſeqq.* & alij. Ratio eſt, quia licèt privilegium, quod eſt contra jus, & diſpenſativum legis, nonniſi ſubditis dari poſſit, cùm diſpenſatio ſit actus juriſdictionis voluntariæ, qui non niſi erga ſubditos exerceri poteſt, quia ſupponit poteſtatem ferendi legem, ſeu præceptum obligans, à quo ſit exemptio, ſeu diſpenſatio. At verò privilegium, quod eſt præter jus, & merè conceſſivum gratiæ, non requirit juriſdictionem in eum, cui datur, quia talis conceſſio non eſt actus juriſdictionis, ſed meræ liberalitatis, & privilegium ut ſic non requirit vim coactivam in privilegiatum, nec etiam vim directivam in eundem, quia Privilegium illum non obligat, nec ſub culpa, nec ad pœnam, ergo privilegium, ut ſic, non requirit ſubjectionem propriè dictam

 in eo,

in eo, cui datur, *Suar. c. l. n. 5.* ſic Imperator poteſt dare externis privilegium ſcribendi Militem in Terris Imperii, exportandi merces, non ſolvendi vectigal, ſi Provincias Imperii tranſeant. Item Judicibus Eccleſiaſticis, ut poſſint cognoſcere, & directè judicare cauſas temporales laicorum, quod Jure communi ipſis non eſt conceſſum, prout illis tale privilegium conceſſit Imperator Theodoſius, ut refertur in c. *Quicunque. 35. cauſ. 11. q. 1. Suar. cit. c. 9. num. 4.*

XI. Quæri hîc præterea poteſt primò, an per conſuetudinem poſſit acquiri privilegium v. g. exemptionis, vel aliud ſimile? Reſp. conſuetudinem habere vim privilegii, ita ut derogare poſſit Juri communi, ſicut privilegium, ut colligitur ex c. *Novit. 13.* ibi: *niſi fortè Juri communi per ſpeciale privilegium, vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum, de Judiciis junct. Gl. V. Conſuetudinem,* ubi ait, quòd conſuetudo Juri communi præjudicat. Nam vel eſt ſermo de privilegio ſtrictè dicto, quod eſt contra legem, ſive concedit aliquid ſpeciale Juri communi contrarium: & hic effectus poteſt etiam acquiri per conſuetudinem, quia hæc in totum poteſt abrogare legem, ergo multò magis ex parte poteſt illi derogare, ſive dare ſpecialem licentiam ad agendum aliquid contra Jus commune, quod eſt privilegium: quæ tamen conſuetudo non habet locum in perſona privata, ſed ſolùm in Communitate, quæ contra legem communem præſcribere poteſt per conſuetudinem. Vel eſt ſermo de privilegio latiùs ſumpto, quod concedit aliquid, præter Jus commune, etſi non ſit contra illud; & hâc ratione, etiam privata perſona, ſi non per propriam conſuetudinem, ſaltem per eam, quæ inducitur viâ præſcriptionis, hujusmodi privilegia, ſive jura acquirere poteſt. Sic per conſuetudinem legitimè præſcriptam acquiri poteſt jurisdictio, c. *Duo ſimul. 9. & ibi Gl. V. Conſuetudo. de offic. Jud. ordin. & c. Cùm contingat. 13. in fine de foro compet.* item jus exigendi tributa, & pedagia, c. *Super quibusdam. 26. §. Præterea, & ibi Gloſſ. V. Non extat memoria. de V. S.* Ubi ait, quòd illa conſuetudo, cujus non extat memoria, jus ſive privilegium inducit, *Suar. c. l. 8. c. 7. n. 5.*

XII. Quæritur ſecundò, an requiratur juſta cauſa ad conceſſionem privilegii? Reſp. ut ſit licita, neceſſaria eſt juſta cauſa, non autem ad hoc ut ſit valida, *Suar. cit. l. 8. c. 20. n. 2. & ſeqq.* Probatur, quia vel privilegium eſt contra Jus commune; & tum requiritur juſta cauſa, ut ſervetur juſtitia legalis, & diſtributiva, quæ requirit, ut nullus, absque cauſa, eximatur à lege communi. Vel eſt purum beneficium Principis non derogans alicui tertio, nec Juri communi: & tunc etiam requiritur juſta cauſa; alioquin Princeps argueretur prodigalitatis, & acceptionis perſonarum, daretque occaſionem invidiæ, & perturbationis aliis non privilegiatis. Ratio ſecundæ partis eſt, quia ſive ſit privilegium, quod eſt merum beneficium, & præter jus, ſive ſit eximens à Jure communi, pendet à voluntate ipſius concedentis privilegium; ſicut ergo is poteſt talem legem tollere, ita etiam poteſt ex parte tollere illius obligationem, reſpectu aliquarum perſonarum, easque eximere, ſaltem validè, *Suar. cit. c. 21. num. 4.*

§ III.

De interpretatione privilegiorum.

XIII. Quæritur primò, qualis interpretatio debeat fieri in privilegiis, ſtricta, an lata? Reſp. primò, privilegia, quæ præter, ſive ultra Jus commune conceſſa ſunt, & meræ gratiæ, ſive beneficia Principis ſunt, nec cedunt in præjudicium alterius, latè interpretari oportet, ut conſtat ex *reg. juris 15. in 6. favores convenit ampliari*, ſcilicet reſpectu eorum, quibus conceduntur; item ex c. *Olim. 16. de V. S.* ubi dicitur: *Cùm beneficia Principum ſint interpretanda latiſſimè, & l. Beneficium. 3. ff. De conſtit. Princ.* Eſt autem tale privilegium propriiſſimum beneficium Principis, à quo ei conceſſum. Idem etiam habetur in c. *Quia circa. 22. h. t.* Ubi dicitur, quòd in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, *Silveſt. V. Privilegium. q. 3. Suar. l. 8. de legib. c. 27. num. 3.* Tale privilegium eſt facultas abſolvendi ab omnibus irregularitatibus, & caſibus occultis, excepto homicidio, alioquin Papæ reſervatis, conceſſa Epiſcopis in *Concilio Trident. Seſſ. 24. c. 6. de reform.* quæ latè interpretanda eſt, ut competat, non ſolùm Epiſcopis confirmatis, & nondum conſecratis, ſed etiam Capitulo, Sede vacante, & aliis Prælatis exemptis quaſi Epiſcopalem jurisdictionem habentibus, quia hæc poteſtas diſpenſandi iis competit ſpeciali quidem jure, ſed perpetuò ratione ſuæ dignitatis, ideóque ordinaria cenſeri debet, *Sanch. libr. 8. de matrim. diſ. 2. n. 10. Laym. l. 1. tract. 4. c. 23. n. 5.* contra *Suar. diſ. 41. de cenſur. ſec. 2. n. 13.*

XIV. Reſp. ſecundò, privilegia derogantia Juri communi regulariter ſtrictæ interpretationis eſſe debent, & reſtringenda ſunt potiùs, quàm extendenda, juxta *cit. reg. 15. in 6.* odia ſunt reſtringenda, & *reg. 28. eod. in 6.* & colligitur ex c. *Cùm dilectus. 8. & ibi Gl. V. Juri communi. de conſuet. Silveſt. c. l. q. 3. Suar. cit. c. 27. num. 5.* & alii DD. communiter. Ratio eſt, quia quamvis privilegia hujusmodi favorabilia ſint, quatenus ad privilegiatum referuntur; tamen quatenus à Jure communi exorbitant, eique derogant, odioſa ſunt. Sicut ergo bonum commune præferendum eſt bono ſingulari, ita & jus commune juri particulari: ſed privilegium eſt jus ſingulare, ergo ex ſuo genere præferendus eſt favor juris communis favori privato privilegii, ideóque ſi neceſſe ſit unum reſtringere, ut alterum minùs lædatur, privilegium eſt potiùs reſtringendum, quàm Jus commune.

Excipi debet primò, niſi privilegium derogans Juri communi cedat in favorem Religionis, vel cauſæ piæ, vel boni publici. Unde privilegium exemptionis Clericorum à jurisdictione Principum ſecularium, & Religioſorum à jurisdictione Ordinariorum, ſeu Epiſcoporum, latè interpretandum eſt in favorem Religionis, *quia ſumma ratio eſt, quæ pro Religione facit: l. Sunt perſonæ. 43. ff. De Religioſ. & ſumpt. funer.* Vel ſi ſit privilegium cedens in bonum commune Reipubl. ſic amplianda ſunt privilegia militum, *Suar. cit. c. 27. num. 7.* Secundò,

niſi privilegium ſit in Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile eſt, ſicut ipſum Jus commune, & latè interpretandum, *Sanch. libr. 8. de matrimon. diſ. 1. num. 7. Suar. c. l. num. 8. in fine.* Tertiò ſi privilegium ſit conceſſum, motu proprio Principis, etiamſi deroget Juri communi, quia cenſetur proprium beneficium Principis, & ex certa ſcientia datum, ideòque latam potiùs interpretationem meretur, quàm ſtrictam, *arg. c. Si motu proprio. 23. de præbend. in 6. Suar. c. l. num. 8. Laym. cit. c. 23. num. 5.*

XV. *Reſp.* tertiò, ſi privilegium cedat in præjudicium tertiæ perſonæ, ejúſque juri jam acquiſito deroget, ſtrictè illud interpretari oportet, cujuſmodi eſt privilegium exemptionis à ſolvendis decimis, quia Princeps non cenſetur alteri velle auferre ſuum jus, niſi id clarè exprimat: idque procedit, etiamſi motu proprio privilegium ſit conceſſum, quia licèt Princeps ex gravi cauſa, & ob urgentem neceſſitatem, poſſit alicui auferre jus ſuum, non tamen facilè præſumendum eſt, id ipſum velle, cùm Jus poſitivum, & naturale poſtulet, ut cuique ſuum jus illæſum ſervetur, niſi publica utilitas aut neceſſitas aliud exigat, *Suar. c. l. n. 9. Laym. c. l. num. 6.*

XVI. Quæritur ſecundò, quæ ſint circa ſtrictam, vel latam interpretationem privilegiorum obſervanda? *Reſp.* in hac re bene notandæ ſunt quædam regulæ. Prima eſt, ſi verba privilegii ſint ambigua, vel obſcura, ejus eſt interpretari illa, cujus eſt concedere privilegium, *Silveſt. V. Privilegium. q. 3.* Unde ſolus Papa, & non inferior Judex poteſt de dubiis ortis circa privilegia Sedis Apoſtolicæ cognoſcere, *c. Cùm veniſſent. 12. de Judiciis, & Innocent. ibid. in princ.* & dictum ſuprà *libr. 2. Tit. 1. n. 72. & 73.* Nam ejusdem eſt interpretari legem, vel privilegium, cujus eſt concedere, cùm & privilegium ſit quædam lex privata. Si verò verba privilegii non ſint obſcura, vel ambigua, ſed ſatis clara, tum nulla facienda eſt interpretatio, ſed tenor, & forma privilegii inſpicienda eſt, & obſervanda, prout ſtatuitur in *c. Porro. 7. h. t.* Ubi Alexander III. ita reſcribit: Quamvis Templarii, & Hoſpitalarii multas prærogativas libertatis habeant; non tamen aliam libertatem habent in locis, in quibus, antequam ad eos perveniſſent, erant habitatores, (ſed eandem, quam habent in aliis poſſeſſionibus, ſeu bonis ſuis, ut ſupplet *Gl. hic V. Libertatem, & Hoſtienſ. in princ.*) & hoc totum ex inſpectione privilegiorum ſuorum cognoſci poteſt, & ſicut invenitur in privilegiis, ita obſervari debet. Sic autem tenorem privilegiorum ſervare oportet, ut fines eorum non excedantur.

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, bona acquiſita per privilegiatos aſſumuntur natura privilegiatorum, ita ut ſi res non privilegiata perveniat ad privilegiatum, in rebus ſuis, eodem privilegio rer illa gaudeat, quo & ipſe. & aliæ rea ſuæ, *Hoſtienſ. hic V. Quin aliam. Abb. ibid. num. 1. not. 2.* Idque ex generali regula, quòd mutatâ perſonâ, etiam ſtatus rei mutatur, *l. Per procuratorem. 90. ff. De acquir. hæred.* Ubi in fine dicitur, *quia caſtrenſia eſſe, mutatione perſonæ, deſierunt.* Et hinc etiam bona, quæ antea laicorum erant, & poſtea ad Eccleſias, ſeu Eccleſiaſticas perſonas pervenerunt, gaudent privilegio exemptionis à tributis, & gabellis, ut poſt *Suarez* notat *Barboſ. in Collect. hic n. 2. & 4.*

Notandum ſecundò, allegantí privilegium non creditur, niſi illud exhibeat, prout ſumitur ex hoc c. Ubi dicitur, quòd inſpicienda ſunt privilegia, adeóque etiam exhibenda, *Gl. hic V. Ex inſpectione, & Abb. num. 1. not. 1.* quia privilegia facti ſunt, nec præſumuntur, ſed ab eo, qui allegat, probari debent: quamvis privilegia notoria, ut quæ in Corpore Juris contenta ſunt, quorum ſcientia præſumitur, ſicut ipſarum legum, *c. 1. de Conſtit. in 6.* non ſint probanda, ſed ſolùm allegunda, *Barb. hic n. 5. & 6.*

Notandum tertiò, tenor privilegii diligenter attendendus eſt, nec de illo judicandum, niſi tenore ejus inſpecto, ut ſciatur, quid in eo contineatur, prout etiam habetur in *c. Recepimus. 8. h. t.* Debet autem tenor privilegii inſpici, non quoad nuda verba, ſed multò magis quoad mentem, ſeu intentionem privilegium dantis, ita ut ſi appareat, quæ fuerit mens illius, à verbis ſit recedendum, & illa ſequenda, nam verba deſerviunt intentioni, & non è converſo, *c. Quanto. 26. junct. Gl. V. Sola verba. h. t. c. Intelligentia. 6. & c. In his. 15. de V. S. Silveſt. V. Privilegium. q. 3.* & ex voluntate concedentis pendet tota vis privilegii, *Suar. cit. l. 8. c. 28. num. 9.*

Notandum quartò, privilegium in ſua forma ſervandum eſt, nec ultra fines illius extendendum, *Gl. fin. hic.* Unde DD. communiter dicunt, quòd privilegium non plus operetur, quàm verba exprimant, *Laym. in c. Suſceptum. 6. num. 2. de reſcript. in 6.* Ex quo infert *Barboſ. hic num. 12.* quòd privilegium etiam toti Ordini Religioſo conceſſum, uti in hoc c. Templariis & Hoſpitalariis, non latè, ſed ſtrictè ſit interpretandum. Verùm hinc ſolùm ſequitur, quòd non ultra tenorem verborum, & formam in reſcripto privilegii expreſſam ſit extendendum.

XVIII. Secunda regula obſervanda in interpretatione privilegiorum eſt, quòd privilegium non ſit ita ſtrictè interpretandum, ut reddatur inutile, & inefficax, quantumvis aliàs videatur grave, & odioſum, niſi etiam ſit injuſtum, *Silveſt. c. l. concluſ. 3. Suar. cit. c. 28. num. 2.* & alii communiter, quia voluntas Principis non eſt concedere privilegium, quod nullum effectum habet, adeóque inutile ſit, ſicut nec præſumitur ferre legem otioſè, & quæ inefficax ſit, idque ſumitur ex *c. In his. 30. h. t.* Ex quo conſtat, quòd indulgentia, ſive privilegium Principis ita intelligendum ſit, ut aliquid operetur, ſive conferat ultra, vel præter Jus commune, aliàs illuſorium foret, & inutile, *Gloſſ. ibid. in notat. & Gloſſ. fin. Abb. ibid. num. 2.* Ubi addit, idem dicendum eſſe in ſtatutis, quæ ſi loquuntur in terminis Juris communis, ita interpretanda ſunt, ut aliquid operentur.

XIX. Tertia regula eſt, privilegium non eſt reſtringendum ultra proprietatem verborum, ſed hæc in propria ſignificatione accipienda ſunt, prout ſonant. Ratio eſt, tum quia leges etiam ſecundùm propriam verborum ſignificationem intelligendæ, & obſervandæ ſunt, ergo etiam privilegia, quæ ſunt leges quædam privatæ. Tum quia favores

 non

non ſunt reſtringendi, præſertim per impropriam accepnonem verborum, & abſque neceſſitate, ergo etiam privilegia, quæ favorem continent, aliàs nhil eſſet firmum in illis, quod non facilè eludi poſſet, *Suar. cit. c.* 28. *n.* 3. Excipi debet, niſi privilegium juri alieno deroget, ſeu alteri damnoſum, ac præjudiciale ſit, tunc enim verba potiùs impropriè accipienda ſunt, & explicanda, quàm ut jus tertij lædatur, *Suar. c. l. n.* 3. *&* 10. Vel niſi ex alijs conjecturis veriſimiliùs præſumi poſſit, Principem velle, ut verba privilegij in impropria ſignificatione accipiantur, *Suar. c. l. n.* 3. *&* 9. apud quem plura de hac re videri poſſunt.

§. IV.

De extenſione Privilegiorum.

XX. Quæritur primò, an privilegium oni conceſſum poſſit extendi ad alium? Reſp. Privilegium nunquam eſt extendendum ab una perſona, cui conceſſum eſt, ad aliam non expreſſam, nec ab ono caſu, vel actu ad alium. Eſt communis ſententia DD. apud *Suar. l.* 8. *de legib. c.* 28. *n.* 11. Idque ſumitur ex *c. Sanè* 9. *h. t.* ubi dicitur, quòd temerarium ſit, & indignum, aliquem ſibi, ſuâ auctoritate, præſumere, ſive aſſumere (ſcilicet privilegium, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) quod Romana Eccleſia alicui, certâ ratione inſpectâ (quia privilegium cum magna deliberatione, nec ſine cauſa eſt concedendum, *Gl. hic V. Certâ ratione, & Hoſtienſ.*) ſingularibus beneficijs (id eſt, privilegijs, *Gl. fin. hic.*) voluit indulgere, ſeu concedere. Ratio eſt, tum quia quæ per privilegiũ conceduntur, non debent trahi ab alijs, auctoritate, vel potiùs temeritate propriâ, in exemplum, non enim quod uni ſigillatim conceditur, ſtatim omnibus convenit, *c. Hinc eſt* 39. *cauſ.* 16. *q.* 1. ubi *Gloſſa V. Sigillatim.* ait, quòd privilegium conceſſum uni, non extenditur ad alios, & privilegia ſingulorum communem legem facere non poſſunt *c. Non exemplo* 4. *cauſ.* 26. *q.* 2. *Gl. hic V. Temerarium, & Hoſtienſ.* Tum quia privilegium eſt jus ſingulare, & ſequitur perſonam privilegiatam, & cum illa extinguitur, ideòque non tranſit ab una perſona ad aliam, juxta *c. Privilegium* 7. *de R. J. in* 6. *& l. In omnibus* 68. *ff. eod. Abb. in cit. c. Sanè, n.* 3. *h. t.* Non obſtat, ſi quis dicat, quod uni perſonæ conceditur, alijs denegari non debet, *c. ult. diſ.* 5. Nam hoc verum eſt, ſi de Jure communi aliqoid conceditur, id omnibus conceſſum intelligitur: ſecùs ſi de jure ſpeciali, ſeu ex privilegio, *Gl. hic V. Temerarium. & Gl. in cit. c. ult. V. Quod uni perſonæ.*

XXI. Extenditor autem tradita doctrina, quòd privilegium uni conceſſum non extendatur ad alium, primò, quòd etiam privilegium perſonale mariti non competit uxori, regulariter, & per ſe loquendo, ſive vivo adhuc marito, ſive eo mortuo; quomodo in *l. Princeps* 31. *ff de legib.* Princeps dicitur ſolutus legibus, non etiam ipſa Auguſta per ſe: niſi vel ex materia, vel ex tenore privilegij, quia in eo expreſſa mentio fit uxoris, aut ex uſu, vel ex alia juris diſpoſitione talis extenſio colligatur, *Suar. cit libr.* 8. *c.* 11. *n.* 1. Ratio eſt, quia tale privilegium eſt ſimpliciter perſonale, adeòque perſonam non excedit, nec in aliam perſonam etſi conjunctam transferri poteſt, quia illa conjunctio non tollit diverſitatem perſonarum. Nec refert, quòd maritus, & uxor ſint correlativa, *l.* 1. *ff. de ritu nupt.* quia de caſu in caſum, etiam in correlativis, communiter non fit extenſio, ut docet *Card. Tuſchus lit. C. concl.* 1041. *n.* 25. ideòque etiam non habet locum in indulgentia, ſeu privilegio dato à Principe uni ex correlativis, *Barb. in Collect. in cit. c. Sanè, n.* 7. *h. t.*

XXII. Extenditur ſecundò, quòd etiam privilegium perſonale conceſſum patri regulariter non tranſit ad filios, *Gl. fin. in c. Licèt* 4. *de cenſib.* ſic etiam privilegia vacationum à muneribus non ſpectant ad liberos veteranorum, *l. In honoribus* 8. §. *Vacationum ff. de vacat. & excuſ. muner.* Item privilegium militare, & Magiſterij, ſeu Doctoratûs non tranſit ad filios Militum, aut Doctorum, *l. Privilegio* 27. *& l. In filiis* 35. *C. de Decurionib. lib.* 10. *Barb. in cit. c. Sanè. Suar. cit. c.* 11. *n.* 4. *& Barboſ. c. l. n.* 3. *&* 4. Ratio eſt, quia privilegium ſimpliciter perſonale non tranſit ad hæredes, nec quidem ad hæredes filios, quia nec vivente patre communicatur filijs, nam perſonam non egreditur, niſi vel ex qualitate materiæ ſubjectæ, vel ex diſpoſitione alterius juris, privilegium patri conceſſum etiam ad filios extendatur, & tranſmittatur, *Suar. c. l. n.* 4. ſicut ſuprà etiam de uxore dictum.

Excipi debet privilegium, quod datur patri, ratione nobilitatis, hoc enim etiam ad filios, & uxorem tranſit. Ubi tamen diſtinguendum eſt, ut tradit *Abb. in c. Licèt* 4. *n.* 4. *de cenſib. Silveſt. V. Privilegium, q.* 5. Vel enim privilegium conceſſum eſt marito, vel patri, ratione nobilitatis naturalis, & congenitæ, ex vi generis, ſeu ſtirpis; & tunc nobilitas, & privilegium, ratione illius competens marito, vel patri, communicatur uxori, & filijs, etiam poſt mortem mariti, vel patris, prout ſumitur ex *l. Fæminæ* 8. *ff. de Senatorib. & l.* 1. *C. de dignitat. libr.* 12. Vel privilegium conceſſum eſt marito, aut patri, ratione nobilitatis accidentalis, quia ſcilicet is nobilis factus eſt, ratione dignitatis, Magiſtratûs, vel Officij: hoc caſu, vel illa nobilitas eſt perpetua, & inſeparabilis à perſona, ita ut etiam eâ dignitate, vel officio depoſito, adhuc nobilis maneat: & tum privilegium ratione illius competens, etiam tranſit ad uxorem, & filios, non ſolùm vivente, ſed etiam mortuo marito, aut patre. Vel nobilitas illa accidentalis non eſt perpetua, ſed pendet à dignitate, vel munere, quod quis gerit, ita ut eo mortuo, vel depoſito, expiret nobilitas: & tunc uxor, vel filij gaudent eo privilegio tantùm vivente marito, vel patre: non autem eo mortuo, vel etiam depoſito ab officio, aut eo reſignante, quia tunc eo ipſo perdit nobilitatem, & conſequenter etiam privilegia ei annexa, *Suar. cit. c.* 11. *n.* 2.

XXIII. Extenditur tertiò, quòd in privilegiis perſonalibus, nomine filiorum non comprehenduntur nepotes, nec in odioſis, nec in favorabilibus, quia non egrediuntur perſonas, ad quas diriguntur: nec extenduntur ultra verborum proprietatem, niſi fuerit aliud verbis, aut jure expreſſum: & licèt ſæpe appellatione filiorum etiam nepotes veniant, ex benigna juris interpretatione, *l. Juſta* 201. *ff. de V. S.* regulariter tamen, & juxta verborum proprietatem, non continentur, *l. Quid ſi nepotes* 6. ubi dicitur, nomine liberorum contineri nepotes, non autem nomine filiorum, *ff. de teſtament. tutela,* §. *fin. Inſtit. qui teſtam.*

teſtam. tut. dari poſ. adeóque id ad privilegia non eſt extendendum, niſi de jure, vel de mente concedentis aliter conſtiterit, vel ſaltem nomine generali poſterorum, aut deſcendentium, aut hæredum comprehendantur, & hæredes fuerint, *Suar. cit. c. 11. n. 6.* Et hinc etiam privilegium conceſſum filio non eſt extendendum ad filias, quia in privilegijs maſculinum non concipit fœmininum, eò quòd in propria, & ſtricta ſignificatione filij nomine non venit filia, privilegium autem debet propriè, & ſtrictè intelligi, *Jo. Monach. in c. Auctoritate 4. in addit. h. t. in 6.*

Extenditur quartò, quòd nec ſocius privilegiati gaudet privilegio ſocij, niſi privilegium eſſet inutile privilegiato, ſi ſocius eo uti non poſſet, *Arg. c. pen. h. t. Abb. in c. Quàm ſit 10. n. 1. de Judæis. Silveſt. c. l. q. 6. Suar. c. l. n. 7. & 8.*

XXIV. Quæritur ſecundò, an privilegium, propter ſimilitudinem rationis, ſit extendendum ad alias perſonas, vel loca, vel actus? Reſp. Negativè, *Suar. l. 8. de legib. c. 28. n. 11.* & alij communiter. Ratio eſt, quia vis, & efficacia privilegij non conſiſtit eſſentialiter, nec omnino in ratione, ſed in voluntate concedentis, ergo ſi hæc non extenditur ad aliam perſonam, vel caſum ſimilem, nec privilegium extenditur, etiamſi eadem ſit utrobique ratio: non extenditur autem voluntas dantis privilegium, niſi id verbis ſignificetur, aut exprimatur. Et hinc jura paſſim præcipiunt, tenorem privilegij obſervari, adeóque intra illum tantùm, & ſalvâ verborum proprietate, extenſio licitè fieri poteſt, non autem ultra illam; idque etiamſi ſit cauſa pia: alioqui enim privilegia conceſſa uni Religioni poſſent extendi ad aliam æqualem, vel ſtrictiorem, propter ſolam paritatem rationis, quia eſt etiam cauſa pia: quod eſt falſum, cùm nemo poſſit talem extenſionem facere, niſi Papa privilegiorum communicationem conceſſerit: idque eſt etiam contra regulam Juris 7. in 6. quòd privilegia perſonalia non transcendant perſonas, quibus ſunt conceſſa: & privilegium etiam ad piam cauſam pendet à voluntate Principis, *Suar. c. l. n. 13.* Non obſtat *cap. Cùm dilecta 4. de confirm. util. vel inutil.* ibi: *Nos ejuſdem æquitatis ſimilitudine provocati, privilegia duximus innovanda*: ex quo infertur, quòd etiam in lege, ſeu diſpoſitione exorbitante, ſive excipiente caſum ſingularem à communi jure, ob ſimilitudinem, ſeu identitatem rationis, quandoque extenſio fieri poſſit. Nam illa extenſio ibi facta eſt voluntate Papæ, non tam declarando, quàm conſtituendo: ſecùs eſt de privatis perſonis privilegijs utentibus, qui hujuſmodi extenſionem, ſuâ privatâ auctoritate, facere non poſſunt, *Suar. c. l. n. 14.*

XXV. Ubi tamen notandum primò, aliud eſſe extendere privilegium ab una perſona ad aliam, vel ab uno caſu ad alium, propter ſolam ſimilitudinem rationis, quod non licet: aliud privilegium ita interpretari, ut aliquid in eo comprehendatur, etſi id verbis clarè non ſit expreſſum. Sic ſub facultate diſpenſandi in votis comprehenditur etiam facultas illa commutandi: & ſub licentia teſtandi, ſive faciendi teſtamentum continetur etiam facultas conficiendi Codicillos, vel donandi cauſâ mortis, tanquam acceſſorium ſub principali: quanquam talis extenſio de uno ad aliud non fiat, ob ſimilitudinem rationis: ſed quia virtualiter talis facultas in ipſis verbis continetur, juxta rationabilem eorum interpretationem, nixam jure, vel conſuetudine, vel judicio prudentum, ſervatâ tamen propriâ verborum ſignificatione, adeóque non eſt extenſio propriè dicta, ſed potiùs comprehenſio, *Suar. c. l.*

Notandum ſecundò, interpretatio, ſeu extenſio privilegij ſemper fieri debet in propria verborum ſignificatione, niſi major omnino ſit neceſſaria, ut privilegium non ſit inutile, ſed aliquid operetur. Ratio eſt, quia verba privilegiorum, ſicut etiam verba legis, in proprio ſenſu, ac ſignificatione accipienda ſunt, alias nihil certum haberetur, ſi illud ad improprias ſignificationes extendere liceret: niſi neceſſitas cogat, quia ipſum jus præcipit privilegia ſemper ita interpretari, ut non ſint injuſta, neque inutilia, aut fruſtra data, *Suar. c. l. n. 15.*

Notandum tertiò, proprietas verborum, ſecundùm quam interpretanda ſunt privilegia, deſumenda eſt ex uſitata ſignificatione, vel uſu communi, vel ſecundùm jus privilegio proportionatum, nempe ut ſi ſit privilegium Principis ſecularis, ſecundùm Jus Civile: ſi Pontificium, ſecundùm Jus Canonicum interpretatio fiat, *Silveſt. V. Privilegium, q. 3. concl. 5. Suar. cit. c. 28. n. 16.* Et ſic intelligi debent regulæ, quæ paſſim traduntur à DD. ut quòd privilegia non plus operantur, quàm verbis exprimant, latè, vel ſtrictè acceptis, juxta conditionem privilegij, & ſervatâ propriâ verborum ſignificatione communi, vel ſaltem juridicâ, niſi ſpecialis neceſſitas cogat ad verba impropriandа. Item privilegium merè favorabile extendendum eſt, ſalvâ verborum proprietate, juxta materiam ſubjectam, vel uſum juridicum: privilegium verò ſimpliciter odioſum reſtringendum eſt, ut quàm minimùm operetur, nempe reſpectu aliorum, non autem reſpectu concedentis, & ita ut non careat omni effectu, ſed habeat præcisè neceſſarium, *Suar. cit. c. 28. n. 17.*

XXVI. Quæritur tertiò, quando privilegium conceditur, ad inſtar alterius, vel uni conceſſum alteri communicatur, an ſi illud prius augeatur, vel minuatur, ſive reſtringatur, vel revocetur, cenſeri etiam debeat auctum, vel diminutum, vel revocatum privilegium, quod eſt conceſſum ad inſtar alterius, vel ejus, cui communicatur, & vice verſâ? Reſp. cum diſtinctione, vel enim ad inſtar conceditur, aut communicatur privilegium alteri, non per ſe, & principaliter, ſed quaſi dependenter ab eo, cui conceſſum fuit primò, & principaliter, quomodo privilegia Religionis alicujus interdum communicantur familiaribus Religionum, non ratione ſui, ſed ratione Religionis: & tum aucto, reſtricto, vel revocato privilegio principali, neceſſariò augetur, reſtringitur, vel revocatur privilegium in perſona eorum, quibus communicatum eſt, quod omnino pendet à priore quoad uſum illius, tanquam acceſſorium à principali: non autem vice verſâ, perdito, vel revocato privilegio, quoad familiares, perditur etiam, vel revocatur quoad Religionem, quia principale non pendet ab acceſſorio, *Suar. cit. libr. 8. c. 16. n. 11. & 12. Barb. in Collect. in c. Quod nonnullis 25. h. t. n. 4.* Vel privilegium conceditur alteri, ad inſtar, ſeu communicatur alteri non dependenter, ſed directè, per ſe, & æqualiter, ita ut is, cui communicatur, eo uti poſſit, eodem modo, quo prior poterat, & fiat

ejus

ejus proprium, non minùs, quàm ſi tali perſonæ, vel loco, primò fuiſſet conceſſum: & tum aucto, vel reſtricto, vel revocato privilegio principali, ſeu priùs dato alteri, non augetur, nec minuitur, ſeu reſtringitur, nec revocatur privilegium poſtea alteri, vel alijs communicatum, quia utrumque privilegium ſtat per ſe, ut re ipsâ diſtinctum: & poſterius conceſſum eſt quidem ad inſtar priùs conceſſi: non tamen quoad uſum, vel non uſum pendet à priore tanquam acceſſorium à principali, cùm æquè principaliter, & independenter à priore ſit conceſſum. Sic in communicatione privilegiorum, quâ communicantur privilegia uni Religioni conceſſa alijs Religionibus, datur quidem jus utendi illis privilegijs: non tamen communicatur uſus, vel non uſus, quia licèt Religio, cui primò conceſſa ſunt, illis non utatur. & propter non uſum ea amittat, adhuc tamen aliæ Religiones ijs uti poterunt, quibus independenter ab uſu Religionis, cui primò data ſunt, illa privilegia ſunt communicata, *Rodriq. tom. 1. qq. reg. q. 55. art. 19. Suar. cit. c. 16. n. 15. & ſeqq. Barb. c. l.*

SECTIO II.

DE PRIVILEGIIS IN SPECIE, & inprimis de privilegio exemptionis à jurisdictione Ordinarij.

De hoc privilegio exemptionis, ſive liberationis à jurisdictione Ordinarij, ſeu Epiſcopi Diœceſani agitur in pluribus Capitulis *h. t.* quæ in §§. *ſeqq.* adferemus.

§. I.

An ex ſolutione annui censûs Papæ facta Privilegium exemptionis ab Ordinario, probetur, & quibus modis, vel verbis?

XXVII. Assertio 1. Ex ſolutione censûs facta Sedi Apoſtolicæ non probatur exemptio à poteſtate, ſeu jurisdictione Ordinariorum, niſi appareat, quòd in ſignum immediatæ ſubjectionis, ac perceptæ libertatis ſit ſolutus Sedi Apoſtolicæ, prout ſumitur ex *c. Recepimus* 8. *h. t.* Nam quidam Legatus Sedis Apoſtolicæ invenit plures Eccleſias in ſua legatione cenſuales, unde dubitans, utrùm hoc ipſo eſſent exemptæ à jurisdictione Epiſcoporum, conſuluit ſuper hoc Papam Alexandrum III. qui reſpondit, ſicut non omnes illi, qui ſpecialiter exiſtunt juris B. Petri, annuatim cenſum Sedi Apoſtolicæ exolvunt: ita non omnes cenſuales ſunt immunes ab Epiſcoporum ſubjectione. Inſpicienda ſunt ergo Eccleſiarum privilegia, & ipſorum tenor diligenter eſt attendendus: & ſi fuerit in eis deprehenſum, quòd Eccleſia, quæ cenſum ſolvit, ſpecialiter B. Petri juris exiſtat, & ad Indicium perceptæ libertatis cenſus annuus ſolvatur, Eccleſia illa gaudet prærogativâ (ſcilicet exemptionis) & libera eſt cenſenda. Si verò ad iudicium perceptæ protectionis, cenſus perſolvatur, non ideo à jurisdictione Epiſcopi Diœceſani eſt ſubtracta, ſeu liberata.

XXVIII. Similiter in *c. Ex parte 18. h. t.* quæſitum fuit ex Papa Innocentio III. utrùm Clerici & Laici, qui Litteras protectionis exhibent, in quibus perſonæ ſuæ, expreſſo nomine, cum omnibus rebus ſuis, ſub Apoſtolica protectione exiſtere declarantur, à jurisdictione Epiſcopi Diœceſani ſint exempti. Et reſpondet Papa, quòd per litteras hujusmodi ab Epiſcoporum ſuorum poteſtate non ſubtrahantur.

XXIX. Pro explicatione utriûsque hujus cap. notandum primò, præſtatio, ſive ſolutio censûs non arguit exemptionem à jurisdictione Ordinarij, niſi ex alijs circumſtantijs concurrentibus appareat, quòd fiat in ſignum perceptæ libertatis, ſive exemptionis, quia ſolutio censûs plura ſignificare poteſt, ſcilicet ſubjectionem, vel protectionem, vel exemptionem: probatio autem debet ex neceſſitate concludere, nec probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe, quando ſcilicet id, de quo quæritur, ut plurimùm contingit abeſſe, *Abb. in cit. c. Recepimus, n. 1. & ejus Gloſſat. lit. A. Eraſm. Kochier tract. de jurisdict. Ordin. in exemptos, p. 1. q. 10. n. 6. & 7.* Deinde non requiritur ad eſſentiam exemptionis à poteſtate Ordinariorum, ut ſolvatur cenſus Superiori eximenti, nam facta exemptio valet, & tenet, etiamſi nullus cenſus ſit reſervatus Superiori in privilegio exemptionis, quamvis quandoque reſervari ſoleat: quare cùm exemptio à Papa concedatur ſine ſolutione censûs ipſi factâ, ſequitur quòd ſola censûs præſtatio non probet exemptionem, cùm poſſit ex alia cauſa fieri, *Abb. c. l. not. 1.* quando autem, & quomodo ex ſolutione censûs probetur ſubjectio, dictum eſt ſuprà *libr. 3. Tit. 39. §. 1. n. 2.*

XXX. Notandũ ſecundò, ſed neq; ex receptione ſub protectione Sedis Apoſtolicæ probatur exemptio à poteſtate Ordinariorũ, ſive Eccleſia ſub tali protectione ſit recepta, ut in caſu *cit. c. recepimus.* ſive perſona ſingularis, cum omnibus rebus ſuis: & ſive Clericus ſit, ſive Laicus, & licèt nomina propria eorum in privilegio ſint expreſſa; juxta *cit. c. Ex parte tua, h. t. & ibi Abb. not. 1.* Quin imò nec iſta duo ſimul juncta, videlicet præſtatio censûs annui, & receptio ſub protectione Papæ, probant exemptionem: quia licèt Papa, vel alius Prælatus aliquos recipiat ſub ſua protectione, non ideo ſubtrahuntur jurisdictioni Ordinarij, nec ideo ei præjudicatur, *Gl. fin. in cit. c. Recepimus, & Abb. ibid. n. 2. not. 3.* Ratio eſt, quia protegere idem eſt quod defendere, ac proinde non importat ſuperioritatem, nam & miles dicitur protegere, ſeu defendere Ducem ſuum, *l. Desertorem 3. in fine, ff. de re militari. Barb. in cit. c. Recepimus, n. 8.* Nec obſtat *text. in c. Ad audientiam 34. de appellat.* ubi Rector Eccleſiæ ſe, & Eccleſiam ſuam commiſit protectioni Sedis Apoſtolicæ, & ob hanc ſubjectionem fuit exemptus à jurisdictione Ordinarij, ſaltem in ordine ad illam cauſam. Verùm ſubjectio illa ſub protectione Papæ habuit vim tacitæ appellationis, ejúsque vicem obtinuit, adeóque ibi ſermo eſt de protectione ſpeciali, non generali, *Gl. ibid. V. Noſtræ protectioni. Barb. in cit. c. Recepimus, n. 8.* de quo dictum ſuprà *l. 2. tit. 28. n. 104.*

Porro etſi quis exemptus ſit à jurisdictione Ordinarij,

dinarij, non tamen idcirco eſt ſupervacanea, & inutilis talis receptio in protectionem: quia ſaltem hoc operatur, ut ſi tali per violentiam aliquid ablatum ſit, vel ſi aliàs in perſona, aut rebus ſuis injuſtè fuerit gravatus, Sedes Apoſtolica illi tantò citiùs aſſiſtat, & injuſtum gravamen inferentem, per cenſuram Eccleſiaſticam, monitione præmiſsâ, ad plenam reſtitutionem, vel ſatisfactionem compellat: nam & Domini temporales recipientes aliquos ſub ſua protectione, tenentur eos injuſtè gravatos defendere, *Hoſtienſ. in cit. c. Recipimus prope finem. Abb. ibid. n. 5.* quin & ad hoc prodeſt talis protectio, ut major ſic receptis reverentia debeatur, quàm alijs, *Arg. c. Per tuas. 7. de majorit. & obed.* & cùm injuſtè gravantur, Papa faciliùs moveatur ad litteras, ſive privilegium concedendum, *Gl. fin. in cit. c. Recepimus. in fine. Kochier cit. l. q. 9. n. 3.*

Notandum tertiò. Ex illis verbis in *cit. c. Recepimus, qui ſpecialiter juris B. Petri exiſtunt*, aſſertivè, non narrativè prolatis, colligitur exemptio à juriſdictione Ordinariorum, *Abb. hic n. 2.* de quo mox infrà.

XXXI. Assertio 2. Privilegium exemptionis à juriſdictione Ordinariorum, quibus formis, ſeu modis, clauſulis, vel verbis probetur, declaratur in *c. Si Papa. 10. h. t. in 6.* Nam ſi Papa in aliquo privilegio, vel ſcriptura facta non principaliter ſuper datione, vel ſententia exemptionis, ſeu libertatis, narret aliquam Eccleſiam ad jus, & proprietatem Eccleſiæ Romanæ pertinere, vel alia ſimilia verba proferat, non ideo probata eſt illius Eccleſiæ exemptio, niſi de libertate aliter doceatur. Si autem Papa Eccleſiæ, vel Monaſterio exemptionis privilegium concedendo, vel ſuper illius exemptione ſententiam ferendo (cùm de ipſius exemptionis negotio ageretur) aſſerat ipſam Eccleſiam eſſe exemptam, vel eam juris D. Petri exiſtere, vel ad jus, & proprietatem Romanæ Eccleſiæ, vel ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter, vel ſine medio, ſive immediatè, vel etiam ſimpliciter pertinere, tum plenè exempta hujuſmodi Eccleſia cenſeri debet. Cùm enim Jure communi omnes Eccleſiæ per totum orbem ad Romanam Eccleſiam pertineant, ſi id alicui concedatur Eccleſiæ, vel de ea per ſententiam judicetur, hoc ipſo, ejus probatur exemptio, ut conceſſio privilegij nihil aliàs allatura ei, cui conceditur, prærogativam gratiæ ſpecialis conferat, cùm verba privilegij aliquid operari debeant. Idem eſt (nempe quòd Eccleſia debeat cenſeri plenè eſſe exempta) ſi in privilegio contineatur, vel exprimatur, quòd Eccleſia ſit libera, ſeu quòd potiatur Eccleſiæ Romanæ libertate, vel quoad hoc prærogativâ gaudeat ſpeciali: vel etiam ſi indefinitè dicatur, quòd Eccleſiæ Romanæ annuum cenſum ſolvat, ad indicium perceptæ libertatis: vel quòd Eccleſiam illam eximat ab Ordinarij poteſtate, vel quòd non audeat illic Epiſcopus Cathedram, ſeu Sedem collocare. (in locis enim exemptis hoc non poſſunt Epiſcopi, *Gl. hic V. Collocare*) vel quòd in ea Epiſcopus non poſſit quippiam imperare, vel ordinare, aut ullam juriſdictionem exercere. Similiter ſi aliqui à Papa recipiantur in proprios, & ſpeciales ſubjectos, cenſentur exempti: non item ſi in proprios, & ſpeciales filios Romanæ Eccleſiæ ſint ſuſcepti, tales enim non ideo ſunt exempti. Si verò dicatur ſimpliciter, quòd aliqua Eccleſia Romanæ Eccleſiæ annuum cenſum ſolvat, non propterea Eccleſia exempta dici debet (non enim omnes Eccleſiæ exemptæ ſolvunt cenſum, nec omnes, quæ ſolvunt, ſunt exemptæ, *Gl. hic V. Cenſum.* de quo ſuprà) Sed neque dici debent exempti, ſi aliquibus privilegium concedatur circa aliqua, ut quòd non poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici ab alio, quàm à Papa, vel ejus Legato: vel quòd in ſpeciales Romanæ Eccleſiæ filios ſint aſſumpti: vel aliquid aliud ſpecialiter à Sede Apoſtolica eis ſit indultum, etiamſi poſtea in privilegio ſequatur, quòd Eccleſiæ Romanæ ad indicium perceptæ libertatis, annuum cenſum ſolvant: Nam his, & ſimilibus caſibus ſic inſertis articulis privilegiati, quantum ad alia, juriſdictioni Ordinariorum ſunt ſubjecti. Additur in fine hujus c. quòd per prædicta (quæ exempli causâ allata ſunt) Papa non intendat alijs exemptionum, vel libertatum modis, ſi reperiantur in litteris Apoſtolicis privilegiorum, vel eorum effectibus derogare.

XXXII. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, verba narrativa in aliqua diſpoſitione prolata, non principaliter ſuper eo, de quo agitur, ſed incidenter ſolùm, non inducunt probationem narratorum, etiamſi in poteſtate narrantis ſit concedere ea, quæ narrantur, idque ideo, quia narrata, ſuâpte naturâ, non probant, ſed probari debent, *Petr. Ancharan. hic not. 1. Jo. Monach. n. 1. Phil. Franc. n. 2.* V. g. Prælatus quidam impetravit à Papa litteras derogatorias ſuper revocatione rei Eccleſiaſticæ illicitè alienatæ ab Anteceſſore ſuo, in quibus dicitur: conqueſtus eſt nobis Titius Prælatus talis Eccleſiæ nobis imediatè ſubjectæ, quòd prædeceſſor ejus &c. ex tali narratione non probatur exemptio talis Eccleſiæ, quia litteræ illæ non emanârunt principaliter ſuper exemptione Eccleſiæ, ſed incidenter ſolùm narratur, talem Eccleſiam eſſe immediatè ſubjectam Papæ, ideóque illa narratio plenam probationem non facit, *Gl. in cit. c. Si Papa. V. Principaliter, Barboſ. in Collect. ibid. n. 2.* verba autem aſſertiva, ſive diſpoſitiva prolata in privilegio, vel ſententia circa exemptionem, ut ſunt illa, in quibus fundatur intentio concedentis privilegium, vel ſententiam proferentis, & continetur cauſa finalis diſpoſitionis, inducunt plenam probationem exemptionis, *Franc. hic n. 3. not. 3. Kochier cit. q. 9. n. 10.* imò etiam litteræ narrativæ Papales, ſi ſint de facto proprio, & ſuper illis fundetur gratia, vel intentio ipſius Papæ, plenè probant, juxta *Clement. unic. de probationib. Gl. hic V. Aſſerat.*

Notandum ſecundò. Plures ſunt modi, ſeu formulæ verborum, ex quibus colligitur, exemptionem eſſe conceſſam. Veluti 1. ſi in privilegio, vel diſpoſitione aliqua dicatur Eccleſia exiſtere juris B. Petri, vel ad proprietatem Eccleſiæ Romanæ, vel ſpecialiter ad illam, vel ſine medio, vel etiam ſimpliciter pertinere, *cit. c. Si Papa. & c. Cum tempore 5. in fine. de arbitr. c. 2. §. Nos igitur. de in integr. reſtit. c. Cùm olim. 12.* ibi: *nullo mediante, ad Romanam Eccleſiam pertineret. h. t.*

ret. h. t. & aliæ plures formulæ, quæ habentur in *cit. c. Si Papa.*

Notandum tertiò. Si Papa aliquos recipiat in filios, non ideo ſunt exempti à juriſdictione Ordinarij, quia recipiendo in filios, ſolùm videtur illos recipere in amorem fidelem: nec ſequitur, quòd recipiens in filium ſit ſpecialiter ſubjectus, quia filius ſubjectus poteſtati patris poteſt etiam ſubjectus eſſe poteſtati alterius. At verò ſpecialis ſubjectio denotat exemptionem, non enim Papa recipit aliquos in proprios, & ſibi ſpecialiter ſubjectos, ſi adhuc alijs eſſent ſubjecti, ideóque illa verba exemptionem inducunt à poteſtate alterius, *Gl. hic V. Exiſtunt.* Nec obſtat, quòd ſi Dominus ſervum ſuum apud Acta filium nominet, is ſervitute eximatur, *l. unic. §. Similique modo.* 10. *C. de latina libert. tollend.* ergo etiam receptus in filium à Papa eximetur à juriſdictione Ordinariorum. Nam negatur conſeq. Ratio diverſitatis eſt, quia Dominus, concedendo libertatem ſervo, ſibi ſoli præjudicat. At verò per exemptionem fieret præjudicium ordinariæ juriſdictioni Epiſcopi, quæ eſt favorabilis, *c. Pervenit.* 39. *cauſ.* 11. *q.* 1: *c. Cùm perſonæ.* 7. *h. t. in* 6. *Gl. in cit. c. Si Papa. V. Non exiſtunt, & ibid. Franc. §. Et eſt idem, n.* 2. *eod. in* 6. *Kochier. cit. q.* 9. *n.* 2.

XXXIII. Notandum quartò. Etſi ex ſolutione annui censûs præcisè, non rectè probetur exemptio, ſi aliæ conjecturæ non concurrunt, ut ſuprà dictum: ſi tamen Eccleſia aliqua exiſtens in Diœceſi alicujus Epiſcopi, eidem longo tempore cenſum annuum ſolvat, meritò præſumitur, quòd ea ſolutio facta ſit in ſignum ſubjectionis, cùm Epiſcopus, quoad juriſdictionem, in tota Diœceſi, jure communi, fundatam habeat intentionem, *Barboſ. hîc num.* 5.

Notandum quintò. Si alicui circa aliquid ſpecialis libertas, ſeu privilegium concedatur, v. g. ne quis ab Ordinario poſſit excommunicari, vel interdici perſonaliter; & deinde addatur clauſula, ut in ſignum perceptæ libertatis, ſeu privilegij, cenſum annuum perſolvat Papæ, non probatur ex ſolutione censûs omnimoda exemptio à juriſdictione Ordinarij, quominùs alijs pœnis ab eo puniri poſſit: nam cùm cenſus ſolvatur in ſignum illius privilegij, ſeu libertatis, quæ percepta eſt: hæc autem non ſimpliciter data ſit, ſed ſolùm quoad certum articulum v. g. ut non poſſit excommunicari ab Epiſcopo, meritò ad illum reſtringitur exemptio, & quoad alia manet ſubjectus Ordinario: poteſt enim quis pro parte eſſe exemptus, & pro parte ſubjectus, ita ut in uno articulo, vel pluribus ſit exemptus; in alijs verò ſubjectus remaneat poteſtati ordinariæ, *Gl. fin. in cit. c. Si Papa, & ibid. Franc. §. Et eſt idem n.* 2. *Barb. n.* 9.

Notandum ſextò. Non ſolùm per formulas verborum in c. hoc allatas, ſed etiam per alias non expreſſas exemptio probari poteſt, dummodo conſtet de mente Papæ, quia quæ in lege, exempli gratiâ ſunt poſita, non reſtringunt legem ad caſus tantùm expreſſos, ſed extenduntur etiam ad alia ſimilia, *Gl. in cit. c. Si Papa. Franc. §. fin. ibid. num.* 1.

§. II.

An per privilegium conceſſum alicui Monaſterio, ut fructus Eccleſiæ ſibi ſubjectæ in ſuos uſus poſſit convertere, Eccleſia illa cenſeatur eximi à juriſdictione Ordinarii?

XXXIV. Reſp. negativè, prout ſumitur ex *c. Paſtoralis.* 19. *h. t.* ubi habetur, quòd quidam Religioſi impetrârunt à Sede Apoſtolica indultum, ſive privilegium, ut Eccleſias ſuas ſibi ſubjectas in proprios uſus poſſint convertere, decedentibus perſonis earum (ſcilicet Eccleſiarum.) Unde quæſitum fuit, utrùm liceat eis, auctoritate propriâ, poſſeſſionem illarum Eccleſiarum intrare: vel an per Diœceſanum Epiſcopum in illas potiùs ſint inducendi? Reſpondet Papa Innocentius III. quòd ſuo Epiſcopo inconſulto, non liceat eis poſſeſſionem illarum Eccleſiarum ingredi, quia per hujuſmodi indulgentiam non eſt cenſendum Epiſcopali juri derogari, niſi fortè in ipſa indulgentia, ſeu privilegio ſummi Pontificis expreſsè contineatur, quòd Epiſcopo inconſulto, id facere poſſint.

XXXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Religioſi non poſſunt, propriâ auctoritate, Eccleſias ſibi ſubiectas in proprios uſus convertere, ſine licentia Papæ, vel ſaltem Epiſcopi, accedente conſenſu Capituli, & ex juſta cauſa, ut ſi Religioſi ſint valde indigentes, uti ſumitur ex c. *Conſultationibus.* 4. *& c. Paſtoralis.* 7. *de donationib.* Idémque eſt de alijs Prælatis, qui habent Eccleſias ſubiectas, *Hoſtienſ. hîc V. In proprios uſus, & Abb. n.* 1. *&* 6.

Notandum ſecundò. Conceſſio Eccleſiæ alicujus in proprietatem, ſive unio facta alteri Eccleſiæ, vel Monaſterio, vivente adhuc ejus Rectore, etiam à Papa non ſortitur effectum, niſi poſt mortem ejuſdem Rectoris, quia cenſetur facta, abſque ipſius præjudicio, *cit. c. Conſultationibus. de donat.* & colligitur ex hoc c. ibi: *decedentibus perſonis earum, Abb. hîc n.* 22. *Barb. hîc in Collect. n.* 2.

Notandum tertiò. Quando alicui conceditur, ut fructus alicujus Eccleſiæ percipere, ſive in ſuos uſus convertere poſſit, non poteſt is, licèt Eccleſia vacet, poſſeſſionem illius Eccleſiæ, quam nunquam habuit, propriâ auctoritate, capere, & fructus percipere, abſque conſenſu Epiſcopi Diœceſani: ſicut nec is, cui vacans beneficium collatum eſt in titulum, poteſt, propriâ auctoritate, ejus poſſeſſionem capere, & fructus percipere, ſed neceſſarium eſt, ut immittatur in poſſeſſionem, legitimi Superioris auctoritate, c. *Ad hæc.* 7. *de Offic. Archid.* quia nemo, ſuâ privatâ auctoritate, rem ſuam accipere debet, *l. Si quis.* 7. *C. Unde vi. c. Placuit.* 2. *cauſ.* 16. *q.* 6. *Gl. in cit. c. Paſtoralis. V. In poſſeſſionem. h. t.*

XXXVI. Notandum quartò. Per privilegium conceſſum alicui Monaſterio convertendi Eccleſias ſibi ſubiectas in proprios uſus, intelligitur ei conceſſa adminiſtratio illius in rebus ſpiritualibus, & temporalibus, ita tamen ut Eccleſia maneat in priſtino ſtatu, ac proinde ſi fuit Eccleſia Collegiata,

debet

debet ibi ſerveti Collegium: ſi verò in illa Rector fuit inſtitutus, debet à Monaſterio præſentari Epiſcopo Clericus, ut inſtituatur in Vicarium perpetuum illius Eccleſiæ: fructus verò reliquos, ſive ſuperfluos Monaſterium poteſt percipere, & in uſus ſuos convertere, deductâ certâ portione congruâ pro Vicario alendo; vel etiam poteſt omnes fructus relinquere Vicario, reſervatâ ſibi certâ portione, *c. Avaritiæ.* 10. *& c. De Monachis.* 12. *de præbend, Innocent. in cit. c. Paſtoralis. num.* 1. *h. t. & ibid. Abb. num.* 7.

Notandum quintò, per privilegium, ſive facultatem alicui conceſſam, ut poſſit Eccleſiam aliquam convertere in ſuos uſus, non eximitur illa Eccleſia à jurisdictione Epiſcopi, vel alterius Ordinarii, quia nunquam cenſetur Papa derogare velle juri Ordinariorum, niſi id exprimat, *cit. c. Paſtoralis. in fine. h. t. Abb. ibid. n.* 8. & privilegium Papæ ſemper intelligitur conceſſum, ſine gravi læſione alterius, *Gl. hic V. Expreſſum.* Aliud eſt, ſi à Papa alicui Monaſterio, vel alteri pio loco ſit conceſſa aliqua Eccleſia, pleno jure: cum enim illa ſit exempta à jurisdictione ordinaria, quia Eccleſia, pleno jure, alicui conceſſa, ei ſit ſubjecta, quoad legem Diœceſanam, & legem jurisdictionis, ita ut acquirat jurisdictionem quaſi Epiſcopalem; & Epiſcopus nullum jus Epiſcopale ibi exercere poſſit: ſed præſentatio, inſtitutio, & deſtitutio Clericorum pertinet ad eum, qui pleno jure talem Eccleſiam poſſidet. Non tamen per conceſſionem hujusmodi à Papa factam poteſt donatarius, ſive is, cui talis conceſſio facta eſt, percipere fructus, & illos in propriam utilitatem convertere, quia cùm ea conceſſio cedat in præjudicium Eccleſiæ conceſſæ, debet ſtrictè intelligi. Sicut etiam ipſe Epiſcopus, qui habet Eccleſiam ſibi ſubjectam, pleno jure, ſi ſolùm jurisdictionem in illa habeat in ſpiritualibus, & temporalibus, non poteſt fructus percipere, & convertere in propriam utilitatem. Poteſt tamen is, cui talis conceſſio facta eſt, rationem rerum temporalium ad Eccleſiam pertinentium exigere, ſicut ipſe Epiſcopus poteſt, juxta *c. Cùm & plantare.* 3. *§. In Eccleſiis. h. t. Innocent. in cit. c. Paſtoralis. num.* 3. *h. t. Abb. ibid. num.* 9. *& in c. Cùm inter.* 23. *num.* 15. *de ſent. & re judic. Kochier cit. q.* 9. *num.* 6. *&* 7.

§. III.

Proponuntur aliæ quædam quæſtiones circa privilegia exemptionis à iuriſdictione Ordinarii.

XXXVII. Præmittendum, quòd exemptiones aliæ ſunt reales, aliæ perſonales, ut notat *Abbas in c. Tuarum.* 11. *num.* 8. & ibi Canoniſtæ communiter. Reales ſunt, quæ ratione rerum, ſeu locorum, perſonis competunt: perſonales verò, quæ intuitu perſonarum conceſſæ, perſonas ubique comitantur, & afficiunt: inter quas hæc eſt differentia, quòd exemptio realis non extendatur ad alias res, nec ad alia loca, ſed ſequatur rem aut locum, eíque cohæreat: at verò perſonalis oſſibus perſonæ adhærens, eam ubique comitatur, & eximit, *Kochier Tract. de jurisd. ordin. in exemptos p.* 1. *q.* 2. *num.* 1. *& ſeqq.* & in dubio potiùs præſumi debet, quòd ſit conceſſa exemptio realis, quàm perſonalis, quia cùm exemptiones ſint ſtricti juris, reſtringendæ ſunt, & ſic præſumendo minùs præjudicatur jurisdictioni ordinariæ, quæ favorabilis eſt, *Kochier c. l. num.* 6. *&* 7. *Menoch, de præſumpt. libr.* 3. *præſumpt.* 107. *num.* 29.

XXXVIII. Quæritur primò, an exemptus, reſpectu certi loci, ſeu rei, ſit etiam exemptus, reſpectu alterius rei, vel loci? *Reſp.* negativè, ut conſtat ex *c. Cùm Capella.* 16. *h. t.* Ubi habetur, quòd Capella Ducis Burgundiæ gaudebat ſpeciali privilegio à Sede Apoſtolica ipſi conceſſo, vi cujus nullus Archiepiſcopus, vel Epiſcopus in perſonas Canonicorum ipſius Capellæ ſententias ſuſpenſionis, vel interdicti, vel excommunicationis audebat promulgare. Quidam verò Canonici prædictæ Capellæ obtinentes Eccleſias parochiales, quæ ſubſunt Epiſcopo Lingonenſi, dicebant ſe, vi dicti privilegii, in omnibus eſſe exemptos à jurisdictione Epiſcopi, ita ut quantumvis graviter excederent, correctioni & ſententiæ ipſius Epiſcopi ſubjacere recuſarent, & negarent. Epiſcopus ſignificavit hoc Papæ Innocentio III. qui mandavit eidem, ut in quantum exempti ſunt (quod colligitur ex forma ipſius privilegii, *Gl. hic V. In quantum exempti.*) ratione ipſius Capellæ, reverenter deferat Apoſtolicis privilegiis: ſed ratione aliarum Eccleſiarum Parochialium, quas ab Epiſcopo obtinent, vel quæ aliàs ad jurisdictionem Epiſcopi pertinent, ex debito officii ſui, contra eos liberè procedat: ſcilicet non obſtante contradictione & appellatione, quia à correctione appellari non poteſt, *c. Ad noſtrum.* 3. *de appellat. Hoſtienſ. hic in fine.*

XXXIX. Pro intellectu hujus c. notandum primò, qui eſt exemptus à jurisdictione Epiſcopi, reſpectu unius loci, v. g. Capellæ Regiæ, non cenſetur exemptus, reſpectu alterius, v. g. Parochiæ, quam ab Ordinario habet, quia privilegium datum perſonis, reſpectu certi loci, ut in caſu propoſito Canonicis, reſpectu certæ Capellæ, cenſetur potiùs eſſe reale, quàm perſonale, cùm enim cedat in præjudicium poteſtatis, & jurisdictionis Ordinarii, ſtrictè eſt interpretandum, & reſtringendum ad locum, reſpectu cujus datum eſt, nec ultra illum extendendum, *Abb. hic num.* 2. quamvis tale privilegium non ſit merè perſonale, nec merè reale, ſed perſonale reſtrictum ad determinatum locum, *Fagn. hic num.* 2.

Notandum ſecundò, de Jure communi poteſt quis ſimul habere Canonicatum, & beneficium curatum, ut videtur colligi ex hoc c. quod tamen non probat hic textus, quia ſolùm narrat factum, ſecundùm *Ioan. Andr. hic n.* 2. Vel iſti Canonici habebant Parochias ex diſpenſatione Epiſcopi, *Ioan. Andr. c. l. Abb. n.* 4. Sed quicquid ſit de Jure communi, hodie Canonicatus eſt incompatibilis cum beneficio curato, cùm utrumque requirat perſonalem reſidentiam, juxta *Concil. Trid. Seſſ.* 7. *c.* 4. *junct. Declarat. Cardin.* apud *Ioan. Gallemart. ibid. n.* 3. *& Seſſ.* 24. *c.* 17. *junct. c.* 12. *Fagn. hic n.* 5.

Notandum tertiò, ſi Canonici dictæ Capellæ delinquant in loco Capellæ, Epiſcopus non poteſt illos excommunicare, ſuſpendere, vel interdicere, quia quoad hoc ſunt privilegiati, & exempti: poteſt tamen illos aliter punire, quia quoad alias pœnas privilegium exemptionis non habent. Quòd ſi delinquant, extra Capellam, adeóque extra locum exemptum, poterunt ab Epiſcopo loci, etiam per Eccleſiaſticam cenſuram, coërceri & puniri, quia nomine Capellæ tantùm, & quamdiu ibi morantur, ſunt privilegiati, & quidem quoad cenſuras tantùm, ne illæ ipſis infligantur: quoad alia verò in omnibus ſubjecti ſunt juriſdictioni Epiſcopi loci, ita ut ratione Parochialium Eccleſiarum, coram illo conveniri poſſint, & puniri, ubicunque fuerint, *Hoſtienſ. hic V. Parochialium, & V. Per alias, Abb. ibid. n. 6.*

XL. Notandum quartò, etſi *Gl. hîc V. In quantum exempti*, dicat, quòd privilegium exemptionis conceſſum alicui Monaſterio, & omnibus Capellis ipſius, ſe extendat etiam ad Capellas poſtea de novo acquiſitas, ſiquidem hæ acceſſoriè ſint annexæ: ſecùs ſi ab illis omnino ſint ſegregatæ, & habeant ſe velut principale, & non acceſſoriè ad alias Capellas. Oppoſitum tamen eſt probabilius, nempe quòd hujusmodi privilegium indiſtinctè non extendatur ad Capellas de novo acquiſitas *arg. c. Si ita. 7. ff. De auro, & argento legat.* Ubi dicitur: *ſi ita legatum ſit, veſtem meam, argentum meum tibi lego*, solùm præſens argentum, non futurum legatum cenſetur, quia pronomen meum, vel ſuum, tantùm verificatur de præſenti. Ratio eſt, quia hujusmodi privilegia ſunt odioſa, cùm præjudicent juri Ordinariorum, ideóque ſunt reſtringenda, *Hoſtienſ. hic §. Sed pone, & Abb. num. 5.* Non obſtat, quòd de novo acquiſitum eodem jure cenſetur cum antiquo, *c. Eccleſiis. 9. de cenſib.* & una eadémque Eccleſia non debet diverſo jure cenſeri, *c. Cùm in tua. 30. de decimis.* Nam debet eodem jure communi cenſeri, non autem ſpeciali, quod non extenditur: vel debet eodem jure cenſeri, quoad idem, ſicut non poteſt quis eſſe ſimul ſervus, & liber: ſed ratione diverſorum jurium concurrentium in eadem perſona vel re, poteſt idem, vel eadem res diverſo jure cenſeri; nam poteſt una eadémque perſona, vel Eccleſia in uno eſſe privilegiata, & non eſſe in alio: & poteſt quis habere plura domicilia, & ratione eorum, ſubeſſe diverſis, & in unius foro, uno jure judicari; in alterius, alio, *Hoſtienſ. & Abbas locis citt.*

Notandum quintò, Capellæ Principum, & Capellani eorum non ſubſunt Magiſtris Capellarum, ſed locorum Ordinariis, quibus ipſi Principes in ſpiritualibus ſubſunt, c. *Omnes. 4. c. Solicitæ, 6. de major. & obed.* ergo multò magis Clerici Capellarum, & ipſa Capella; Epiſcopus enim fundatam habet intentionem ſuper exercitio juriſdictionis in tota Diœceſi, & qualibet ejus parte, c. *Cùm Epiſcopus. 7. de offic. Ordin. in 6. Abb. hîc n. 3. Fagnan. ibid. n. 6. & 7.* ubi *n. 8.* addit, quòd Capellæ regiæ, earúmque Capellani, quamvis exempti, viſitari poſſint ab Epiſcopo ex decreto *Concilii Trident. Seſſ.* 24. c. 11. & juxta *declarat. S. Congreg.*

XLI. Quæritur ſecundò, an per exemptionem conceſſam Monaſterio, cenſeantur etiam exemptæ Capellæ ipſi ſubjectæ, vel exempto Capite, etiam membra illius? Reſp. negativè, ut conſtat ex *c. Ex ore. 17. h. t.* Nam cùm inter Epiſcopum Vigorienſem & Monaſterium Evaſinenſe orta eſſet controverſia ſuper ſubjectione, & libertate ipſius Monaſterii; Procurator Monaſterii propoſuit, quòd idem Monaſterium à prima ſui fundatione liberum extitit, & exemptum (cum Capellis ſuis;) ad quod probandum produxit privilegia Romanorum Pontificum, unum Conſtantini, alterum Alexandri, & Indulgentias Clementis, & Cæleſtini, quorum uſum continuum à longis retrò temporibus per depoſitiones teſtium oſtendere jubebatur. Sed ex parte adverſa, reſponſum fuit, quòd in privilegio Conſtantini quippiam continetur, per quod idem Monaſterium ad juriſdictionem Epiſcopi pertinere videtur, videlicet quòd ejusdem Monaſterii Abbas primum locum, poſt Vigorienſem Epiſcopum, in Synodo ſemper obtineat. Sed hoc non poteſt ita intelligi, quòd primum locum obtineat in Concilio Generali, vel Provinciali: abſurdum enim eſſet, quòd Abbas primus poſt illum Epiſcopum, ante alios Epiſcopos ſederet (ubi ſubintelligendum, quòd Vigorienſis Epiſcopus non ſit ultimus in ordine Epiſcoporum, ſeu Suffraganeorum ſuæ Provinciæ, adeóque neque ultimus ſedeat inter Epiſcopos in Concilio Provinciali, vel Generali, *Hoſtienſ. hic V. Abſonum.*) & ſic conſequens eſt, quòd locum proximum, poſt Epiſcopum Vigorienſem, Abbas ille habeat in Synodo Diœceſana, ſeu Epiſcopali: quare ad illam Synodum accedere tenetur, & illius ſtatuta recipere ac ſervare. In privilegio verò Papæ Alexandri aliud quidpiam continetur, per quod Diœceſanus Epiſcopus in eodem Monaſterio, etſi non in omnibus, in aliquibus tamen juriſdictionem retinuiſſe videtur, cùm in illo dicatur, ut Epiſcopi Vigorienſes ab ejusdem Monaſterii Fratribus aliquid injuſtè non exigant: ſed his contenti ſint, quæ Fratres illi, eorúmque Anteceſſores prioribus Epiſcopis Vigorienſibus rationabiliter præſtare conſueverunt: unde apparet, quòd Abbates illi ex bonis ſuis aliqua dictis Epiſcopis exhibere tenentur. Quare Papa, his & aliis intellectis, cùm à neutra parte ſit probata præſcriptio (in his enim, quæ per privilegium non erant exempta, Abbas non probavit præſcriptionem, ideóque Epiſcopus obtinet. Sed nec Epiſcopus probavit præſcriptionem, quoad ea, in quibus Monaſterium exemptum erat, & ideo in illis obtinet Abbas, & ſuccumbit Epiſcopus. Ex quo patet, quòd etiam contra privilegium exemptionis præſcribi poteſt, de quo infrà, *Gl. hic V. Sit probata præſcriptio, & Hoſtienſ. ibid.*) per ſententiam definivit, quòd Monaſterium Evaſinenſe liberum ſit, in Capite, tanquam ab Epiſcopali juriſdictione omnino exemptum, & ſoli Romanæ Eccleſiæ ſubjectum: (ſecùs in membris, ut infrà ſequitur) tuteiâ tamen ipſius Monaſterii (ſi fortè ab aliquibus injuſtè opprimatur) Archiepiſcopo Cantuarienſi reſervatâ: in membris autem, quæ non probantur exempta, Diœceſano Epiſcopo ſit ſubjectum, & propterea Abbas ad Synodum ejus debet accedere, primúmque

que

» que locum, poſt Vigorienſem Epiſcopum, obtinere. Pro ipſis quoque membris non exemptis idem Abbas tenetur Vigorienſi Epiſcopo exhibere reverentiam, obſequium, & bonorem, quibus exhibitis, idem Epiſcopus debet eſſe contentus.

XLII. Hinc colligitur primò, quòd non ſolùm Abbas non exemptus, ſed etiam exemptus, ſi tamen Eccleſiæ aut Cepellæ ipſi ſubjectæ non ſint exemptæ, teneatur, ratione Eccleſiarum illarum, venire ad Synodum Epiſcopalem, *Hoſtienſ. hìc V. Ad Synodum, & Abb. ibid. num.* 1. *not.* 2. Sed de hoc videndum, quid ſanciverit noviſſimè Concilium Tridentinum *Seſſ.* 25. *c.* 2. *de reform.* de quo alibi dictum.

Colligitur ſecundò, quòd per exemptionem à Papa conceſſam Monaſterio, non cenſentur exemptæ Capellæ eidem Monaſterio ſubjectæ, tale enim privilegium odioſum eſt, ideóque non extendendum, *Gl. hìc V. Quæ non probantur, Abb. num.* 4. & alii communiter. Adeóque in hujusmodi Capellis Epiſcopus retinet omnia jura Epiſcopalia enumerata in *c. Conquerente.* 16. *de Offic. Iud. Ord.* Nec obſtat, quòd de connexis idem eſt judicium, *c.* 3. *de conſtitut.* & totum ac pars debent eodem jure cenſeri, quia hoc non procedit in odioſis, & exorbitantibus, quæ non ſunt neceſſariò connexa, & inſeparabiliter, *Barb. in Collect. hìc n.* 6.

Colligitur tertiò, ſi Abbas delinquat in Monaſterio ſuo exempto, non poteſt puniri per Epiſcopum loci, nec conveniri poteſt coram illo, aut reſpondere tenetur ſuper juribus Monaſterii: ſed ratione membrorum non exemptorum, poteſt conveniri, & tenetur reſpondere coram Epiſcopo loci: ſicut exemptus, ratione rerum exiſtentium extra locum exemptum, poteſt conveniri coram Ordinario loci, *c.* 1. *h. t. in* 6. & ſic poteſt quis eſſe vaſallus duorum dominorum, reſpectu diverſarum rerum: ſicut in caſu hujus c. Abbas ſubeſt immediatè Papæ, quoad Caput ſive Monaſterium exemptum, & Epiſcopo Diœceſano, quantum ad membra, ſive Capellas non exemptas, *Gl. fin. hìc & Hoſtienſ. in fine, Abb. num.* 5. Hinc ſi fiat appellatio ab hujusmodi Abbate exempto, ratione perſonæ ſuæ, debet appellari ad Papam, *arg. c. Auctoritate.* 4. *h. t. in* 6. Sed ſi appelletur, ratione membrorum non exemptorum, ut Capellarum, appellari debet ad Epiſcopum loci, qui quoad hæc eſt Superior etiam Abbatis, & ratione membrorum, & Capellarum, tenetur exhibere honorem, & reverentiam ac obſequium Epiſcopo, & ad ejus Synodum venire, & illius ſtatuta ſervare, *cit. c. Ex ore in fine.* Et Epiſcopus poteſt corrigere ſententiam injuſtam talis Abbatis, quia non eſt ſimpliciter, & omnino exemptus, *Innoc. hìc num.* 2. *Abb. num.* 6. *not. ult.*

XLIII. Cæterùm quod dictum eſt, per exemptionem conceſſam Monaſterio non cenſeri exemptas Capellas ei ſubjectas, id procedit, ſi tantùm quoad temporalia, vel ſpiritualia, ſive Jura Epiſcopalie ſint ſubjectæ: ſecùs eſt, ſi tale privilegium ſit conceſſum Monaſterio ejúsque Capellis, quæ utroque ſive pleno jure, ad illud ſpectant, tunc enim etiam ipſæ Capellæ ſunt exemptæ, juxta *c. Quoniam.* 21. *h. t.* Ubi habetur, quòd Epiſcopus Nepeſinus petebat Jus Epiſcopale in Eccleſia S. Blaſii de Flageno pertinente ad quoddem Monaſterium in Diœceſi dicti Epiſcopi conſtitutum, ſed adverſa pars allegabat, quòd in privilegio aliquo Monaſterio conceſſo continetur unum capitulum, ſive articulus, videlicet ut nullus Epiſcopus Eccleſias utroque jure (id eſt, pleno jure, ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus, *Gl. hìc V. Vtroque jure.*) illi ſubjectas interdicto ſupponere, vel Monachum aut Clericum ejusdem Monaſterii ſynodare (id eſt, ad Synodum vocare, vel nomine Synodatici, ſeu Cathedratici aliquid exigere, *Gl. hìc V. Synodare, junct. Gl. marg. lit. A.*) vel excommunicare præſumat. Sed Procurator Monaſterii in judicio confeſſus fuit, quòd prædictus Epiſcopus jus Epiſcopale percepit in dicta Eccleſia. Unde quærebatur, an capitulum prædicti privilegii obſtaret, quominùs Epiſcopus poſſit exercere jus Epiſcopale in dictam Eccleſiam, vel Capellanum ejus? Reſpondet Papa Innocentius III. cùm per confeſſionem partis adverſæ conſtet, (nam confeſſio Procuratoris in jure facta domino, ſeu principali præjudicat, *Gl. hìc in notatis*) quòd Epiſcopus percipiat Jus Epiſcopale in prædicta Eccleſia, idem Epiſcopus, non obſtante capitulo illius privilegii, poteſt dictam Eccleſiam interdicere, & excommunicare Monachum, vel Clericum Monaſterii ad regimen ejusdem Eccleſiæ deputatum: (nam ex eo, quòd Epiſcopus in illa Jus Epiſcopale percipiet, patet, quòd non utroque, ſeu pleno jure Monaſterio ſit ſubjecta, *Hoſtienſ. hìc V. Eccleſiam.*) cùm alterutrum de jure fuerit faciendum (ſcilicet interdicere, vel excommunicare) quia illud capitulum (ut nullus Epiſcopus Eccleſias interdicere &c.) intelligendum eſſe videtur de Monachis, vel Clericis in ipſo Monaſterio (ſcilicet exempto) permanentibus, vel in deſtinatis ad Eccleſias, utroque jure, ſibi ſubjectas, ut patet ex verbis privilegii ſuprà poſitis.

XLIV. Ubi notendum primò, tunc Eccleſiæ aliquæ eſt Prælato inferiori, pleno jure, ſubjecta, quando Epiſcopus loci nullum jus Epiſcopale in illa exercet, nam ſi aliquod exerceat, jam non eſt, pleno jure, ſubjecta, *Gl. hìc in notat. & Abb. num.* 1. *not.* 1.

Notandum ſecundò, privilegium conceſſum alicui perſonæ, reſpectu certi loci, non ſequitur perſonam, extra illum locum, ideóque ſi in alio loco verſetur, non gaudet illo privilegio, ſed coram Ordinario loci conveniri, & ſi ibi delinquat, puniri poteſt, *Abb. hìc n.* 2.

Notandum tertiò, licèt perſona ſit exempta, tamen ratione rei non exemptæ, quam poſſidet, poteſt eſſe ſubjecta Epiſcopo loci, *Gl. hìc in notat.* & patet ex *cit. c. Ex ore. h. t.*

Notandum quartò, paria ſunt concedere Eccleſiam, pleno jure, & concedere utroque jure, ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus, ut is, cui conceſſa eſt, habeat in illa poteſtatem inſtituendi, & deſtituendi Clericos, & alia juriſdictionalia exercendi: & in temporalibus, ut habeat jus reditus percipiendi temporales, vel ſaltem ut poſſit exigere rationem rerum temporalium, ſicut Patronus Eccleſiaſticus; vel quando conceditur alicui Eccleſia, quoad legem juriſdictionis, & quoad legem Diœceſanam,

nam, *Innoc.* hîc vel ut habeat in illa jura Epiſcopalia, & ea, quæ ſunt tantùm juriſdictionis, *Abb. hîc num.* 3.

XLV. Quæritur tertiò, an exemptâ Eccleſiâ à juriſdictione Epiſcopi, cenſeantur etiam exempti Clerici, ſive Miniſtri Eccleſiæ, & an his exemptis, cenſeatur etiam exempta Eccleſia? Reſp. de hoc agitur in *c. Per exemptionem. 9. h. t. in 6.* Ubi dicitur: » » per exemptionem (ſive privilegium, quo Papa Eccleſiam aliquam Conventualem, vel Collegiatam eximit à juriſdictione Ordinarii, ſeu Epiſcopi Diœce- » ſani) Eccleſiæ conceſſam, ipſa Eccleſia (cum Cœmeterio, atrio, areâ, domibus & hortis, quæ ſunt juxta Eccleſiam, *Gl. hîc V. Eodem, & in c. 1. V. Exempto.* » *h. t. in 6.*) & ipſius Monachi, vel Canonici, Cleri- » ci etiam, & Converſi ac perpetuò oblati intelligun- » tur exempti. Non autem Eccleſiæ eiusdem Pres- » byter, qui parochianorum curam habet, (qui debet inſtitui ab Epiſcopo, & eſt Vicarius perpetuus, nec abſque cauſa rationabili amoveri poteſt, *Gl. hîc* » *V. Curam habet.*) quoad ea, quæ ad curam eandem » pertinent, nec ipſi parochiani cenſentur exempti. » Verùm ſi Canonici alicujus Eccleſiæ eximantur, » ipſi ſoli Canonici, non autem Eccleſia, vel alii ejus » Clerici ſunt exempti. Si autem Clerici cuiusvis Ec- » cleſiæ eximantur, tum tam Canonici, quàm alii » Clerici eximuntur: non tamen Eccleſia, niſi aliud » in privilegio exemptionis exprimatur.

XLVI. Hinc infertur primò, quòd exemptâ Eccleſiâ, cenſentur etiam exempti Canonici, Monachi, & alii Miniſtri Eccleſiæ, & multò magis ipſe Abbas, ſeu Prælatus Eccleſiæ, *arg. c. Scire. 7. cauſ. 7. q. 1.* nam appellatione Eccleſiæ comprehenduntur etiam Miniſtri Eccleſiæ, & perſonæ deputatæ ad ſervitium ipſius Eccleſiæ, & ſub appellatione continentis comprehenditur res contenta, *Franc. hîc num. 1. not. 1.*

Infertur ſecundò, privilegio exemptionis conceſſo Eccleſiæ, non ſolùm Monachi, & Canonici, aliique Clerici gaudent, ſed etiam Converſi, qui habitum Religioſum portant, & perpetuò oblati, qui ſe ſuáque dederunt Eccleſiæ, ſive regulari, ſive ſeculari: non tamen utuntur habitu Converſorum, ſed privilegiis participant: gaudent enim tales privilegio Canonis, *ſi quis ſuadente. 29. cauſ. 17. q. 5.* & privilegio fori, ut in *c. 2. de foro compet. Ioan. Andr. hîc n. 2. Franc. n. 2.*

Infertur tertiò, etſi Vicarius perpetuus in Eccleſia exempta non ſit exemptus, quoad ea, quæ ad curam populi pertinent, ut habetur in *cit. c. Per exemptionem:* tamen ſecundùm ſe, & quoad perſonam ſuam, eſt exemptus, & gaudet privilegiis Eccleſiæ exemptæ, ut docet *Rebuff. in praxi benef. p. 1. tit. de Vicar. perpet. n. 16. Kochier de jurisd. in exemptos p. 4. q. 37.* Ubi tamen id limitat, niſi Prælatus, vel Vicarius aut Rector non eſſet de corpore Eccleſiæ, ut ſi Hoſpitale exemptum habeat Rectorem laicum, & alios Clericos ibi divina celebrantes, certè Rector exemptus dici non poterit.

Infertur quartò, exemptâ Eccleſiâ, non cenſetur exemptus populus, ideóque Epiſcopus Ordinariam poteſtatem exercere poteſt in parochianos, quia Clerici magis ſunt annexi Eccleſiæ, quàm laici, unde & nomine Eccleſiæ comprehenduntur, & quia privilegia hujuſmodi præjudicant poteſtati ordinariæ Epiſcopi, reſtringenda ſunt, ut non extendantur ad laicos, *Gl. in cit. c. Per exemptionem, & ibi Gl. margin. & Ioan. Andr. n. 2. Franc. n. 3. not. 5.*

XLVII. Infertur quintò, ſi in privilegio dicatur, *Eximimus Canonicos talis Eccleſiæ à poteſtate Epiſcopi ſui*, tum ſoli Canonici ſunt exempti, non autem alii Clerici, quia nomine Canonicorum non veniunt alii Clerici: ſecùs eſt, ſi dicatur, Eximimus Clericos, tunc enim etiam Canonici exempti videntur, *arg. c. de perſona. 38. cauſ. 11. q. 1.* quia generali appellatione Clericorum comprehenduntur etiam Canonici, ſed non è contra, *Franc. in cit. c. 9. n. 3, not. 6. & 7. Kochier c. l. q. 13. n. 7.*

Sed contrà obſtare videtur, quia etſi nomine generali Clericorum comprehendantur Canonici Eccleſiæ Cathedralis, ut colligitur ex *c. Bonæ. 3. junctâ inſcriptione de poſtulat. Prælat.* quod verum eſt in materia favorabili, vel indifferente: non tamen in materia pœnali, vel odioſa aut ſtricta, ut notat *Abb. ibid. n. 2. arg. c. Statutum. 22. de Elect. in 6.* Ubi dicitur, quòd in materia pœnali, nomine Eccleſiæ parochialis, non venit ea parochialis, quæ ſimul eſt Collegiata, quia habet ſpecialem, & excellentiorem qualitatem, Collegii ſcilicet, ideóque ſpeciali ſæpe nomine appellari ſolet: quâ ratione etiam Canonici Cathedrales, & qui in dignitate Eccleſiaſtica ſunt conſtituti, item Religioſi, propter ſpecialem, eámque excellentem qualitatem, propriis nominibus ſæpe appellantur, ideóque in ſtatuto pœnali, quod, ut dicitur in *cit. c. Statutum.* reſtringi potiùs convenit, quàm laxari, generali Clericorum nomine non comprehenduntur. At vero privilegium exemptionis ſtrictam interpretationem meretur, quippe præjudicans Juri Epiſcopali, & Canonicis Conſtitutionibus derogans, ergo in eo ſub generali nomine Clericorum non comprehenduntur Canonici. Sed reſpondetur, nomine generali Clericorum non venire Canonicos, præſertim Cathedrales, in materia pœnali, vel ſtricta: niſi ex verbis adjunctis, vel circumſtantiis contrarium colligatur: vel niſi alioquin abſurdum ſequeretur, ut in propoſito, quia abſurdum eſſet Clericos inferiores eſſe exemptos, non autem Canonicos, qui ſunt majores, ideóque ex ſubjecta materia clarè colligitur, privilegium exemptionis conceſſum Clericis, etiam ad Canonicos extendendum eſſe, *Laym. in cit. c. Bonæ. n. 1. Fagn. ibid. n. 7.*

XLVIII. Infertur ſextò, exemptis Clericis, & Canonicis alicujus Eccleſiæ, non intelligitur exempta ipſa Eccleſia, & ſic ſub re contenta non comprehenditur continens, & Epiſcopus non perdit jus in Eccleſia, præter juriſdictionem in Clericos, *Franc. hîc n. 3. not. ult.* Sed neque exempto populo, cenſetur Eccleſia eſſe exempta, *Kochier. cit. q. 13. n. 5.*

Infertur ſeptimò, exemptis Clericis cujusvis Eccleſiæ, non cenſentur exempti Converſi, & Oblati non Clerici, quia in privilegio exemptionis verba ſtrictè ſumuntur, & quia in fine hujus c. non repetuntur Converſi, & Oblati, ſicut ſuprà expreſſi ſunt, & ſi Papa voluiſſet etiam illos eximi, id expoſuiſſet, *Gl. fin. hic, Kochier. cit. q. 13. in fine.*

* * *

§. IV.

An, & quando exempti à Juriſdictione Epiſcopi, poſſint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obſtante privilegio exemptionis?

XLIX. De hoc agitur in *c. Volentes 1. h. t. in 6.* ubi Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunenſi volens libertatem, quam nonnullis Apoſtolica Sedes per privilegium exemptionis induiſit, ſic integram obſervari, ut illam alij non infringant, & ipſi ejus limites non excedant, declaravit, ac definivit, ut quantumcunque ſic exempti gaudeant libertate: (ſcilicet exemptionis à juriſdictione Epiſcopi, ſive Ordinarij) nihilominus tamen ratione delicti, vel contractûs, aut rei, de qua contra ipſos agitur (ſi nimirum delictum ſit factum, vel contractus ſit initus in loco non exempto, & res litigioſa non ſit exempta, ut patet ex ſequentibus, *Gl. hic V. Aut rei.*) ritè poſſint coram locorum Ordinarijs conveniri; & illi quoad hoc (ſcilicet tria jam enarrata) in ipſos juriſdictionem, prout jus exigit, exercere. Non tamen ideo privilegium hoc libertatis, ſeu exemptionis caret omnino ſuo commodo, quia ſic exempti, nec coram Ordinarijs ipſis, ſi in loco exempto delictum commiſſum ſit, vel contractus initus, aut res litigioſa ſit ſita: nec ubi domicilium habent, ſi alibi extra locum exemptum, delinquant, vel contrahant, aut res ipſa conſiſtat, aliquatenus poſſunt ſuper iſtis conveniri: nec Diœceſani illorum, reſpectu domiciliorum, ſi tales, extra domicilium, in loco, ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipſa conſiſtit, conveniantur, habent poteſtatem eos illuc remittendi, vel ut ibi (in loco domicilij) reſpondeant, injungendi: ſalvis tamen, ſive exceptis alijs caſibus, in quibus eos Epiſcoporum juriſdictioni ſubeſſe Canonicæ Conſtitutiones præcipiunt. Quod autem dictum eſt de exemptis (tam quoad conventiones, quàm remiſſiones, *Gl. hic V. In idipſum, in addit.*) id decernitur etiam circa illos (non exemptos, ſed privilegiatos tantùm, *Gl. hic V. Illos.*) quibus ſcilicet per Apoſtolicum privilegium conceſſum eſt, ut nonniſi ſub uno certo Judice teneantur reſpondere contra ſe agentibus.

L. Pro explicatione hujus cap. notandum eſt, quòd duplex eſt exemptio, una merè perſonalis, per quam eximitur perſona ſimpliciter, & abſolutè à juriſdictione Ordinarij: alia non merè perſonalis, ſed realis, aut localis, aut mixta, per quam eximitur perſona non ſimpliciter, & abſolutè, ſed reſpectu certi loci, ut Canonici reſpectu certæ Eccleſiæ, Monachi reſpectu Monaſterij, prout communiter diſtinguunt DD. apud *Fagn. in c. Tuarum 11. n. 5. & ſeqq. h. t.* Si quis priore modo ſit exemptus, nempe ratione perſonæ ſimpliciter, & abſolutè, tunc ubicunque delinquat, etiam extra locum exemptum, non poteſt puniri à Diœceſano, ſeu Ordinario loci, neque ſi ibi contrahat, vel res ſit ſita, de qua controvertitur, ſortitur forum, ratione contractûs, vel rei ſitæ in illo loco, quia aliàs privilegium exemptionis eſſet prorſus inutile, & eluſorium, *Arg. l. Quoties 3. C. Ubi Senatores, & Clariſſimi &c.* Si verò ſit ſolùm exemptus ſecundo modo, reſpectu certi loci exempti, tunc ſic exemptus, ſi delinquat tantùm in loco exempto, ita ut effectus delicti non extendatur extra illum locum, is puniri non poteſt à Diœceſano, ſeu Ordinario, etiamſi locus ille exemptus ſit intra Diœceſim ipſius, nec conveniri coram Ordinario, ratione contractûs initi in loco illo exempto, vel ratione rei ibi ſitæ, prout habetur in *c. 1. verſic. Nunquid ergo, h. t. in 6.* niſi ratione generalis interdicti, quod obſervare tenentur etiam exempti, non obſtante contrariâ conſuetudine, ne Cenſura eludatur, *c. Inter 5. de conſuet. Clemente 1. de ſent. excomm.* & tunc punitur à Diœceſano, ut patet ex *c. Tuarum 11. h. t.* ubi Hoſpitalarij mittebant ſuos quæſtores, extra locum exemptum, ideóque puniti fuerunt à Diœceſano, de quo infrà. Unde ſi exempti projicerent lapides extra locum exemptum, vel aliàs turbarent Ordinarium, v. g. in Oratorijs ſuis privatis, publicè pulſando campanas ad convocandum populum, poſſent ab Ordinario coërceri, juxta *c. Patentibus 10. h. t.* de quo infrà, quia ibi delictum cenſetur eſſe commiſſum, ubi effectus ſequitur. Si verò delictum ſit omnino, ſive perfectè commiſſum, extra locum exemptum, tunc ratione delicti ibi commiſſi, vel ratione contractûs initi extra locum exemptum, vel ratione rei ibi ſitæ, poſſunt ſic exempti conveniri coram Ordinario loci, juxta *cit. c. 1. h. t. in 6. Gl. in cit. c. Tuarum, V. Privilegij beneficio, h. t. & ibid. Abb. n. 8. Covarr. pract. qq. c. 11. n. 5.*

LI. Excipi debet, ſi privilegium exemptionis ſit ſpecialiter conceſſum, etiam ratione delicti commiſſi, contractûs initi, aut rei ſitæ extra locum exemptum; ſicuti exempti ſunt Regulares, quia tunc ubicunque delinquant ſic exempti, vel contrahant, vel res ſita ſit, etiam extra locum exemptum, coram Diœceſano, ſive Ordinario loci conveniri non poſſunt, ut fusè probat *Fagnan. in cit. c. Tuarum, n. 9. & ſeqq.*

Ubi tamen rurſum diſtinguendum eſt, nam dupliciter poſſunt eſſe aliqui exempti, ut notat *Fagnan. c. l. n. 13. & 14.* Primò ſimpliciter, ſeu generaliter, & indefinitè, ut ſi in privilegio dicatur: *Tales eximimus à juriſdictione, & poteſtate*, ſive etiam ab omnimoda poteſtate Ordinariorum. Et quamvis tale privilegium exemptionis, quippe generale, ac indefinitum, & abſque ulla reſtrictione, conceſſum, videatur etiam generaliter intelligendum eſſe, *c. 1. diſ. 19. c. Ut oſtenderet 33.* ibi: *Nullo excepto dictum eſt, diſ. 4. de conſec. c. 2. & ibi Gl. V. Generali præcepto de conjug. lepros.* ubi ait, quod generaliter dicitur, generaliter eſt intelligendum, ac proinde etiam hoc privilegium exemptionis locum habebit, ubicunque exemptus deliquit, vel contraxit, vel res ſita eſt, etiam extra locum exemptum. Nihilominus tamen probabilius eſt, ſic generaliter ſolùm, ac indefinitè exemptos non gaudere privilegio exemptionis in prædictis tribus caſibus, videlicet ratione delicti extra locum exemptum commiſſi, *c. Poſtulâſti 14. & c. fin. de foro compet.* quia ratione delicti perditur privilegium, *c. Privilegium 63. cauſ. 11. q. 3.* & reatus omnem honorem excludit, *l. 1, C. Ubi Senatores, vel Clariſſimi &c.* & in qua Provincia quis deliquit, illic etiam juri ſubjaceat, omni privilegio ceſſante, nec enim prætextu privilegij

legij flagitiorum creſcit auctoritas, *l. 2. C. de privileg. Scholar. libr. 12.* Neque etiam privilegium exemptionis habet locum, ratione contractûs initi in loco non exempto. *c. 1. §. Contrahentes, & §. ſeq. de foro comp.* nec denique etiam, ratione rei litigioſæ aliàs non exemptæ, *c. 3. h. t. Gl. in cit. c. Tuarum, V. Privilegij beneficio, h. t. & Gl. in c. Placuit 4. V. Parochianorum, cauſ. 6. q. 3.*

LII. Secundò alij ſunt exempti, non ſolùm generaliter, ſed etiam ſpecialiter, cum ſpecifica expreſſione delicti commiſſi, vel contractûs initi, vel rei litigioſæ conſtitutæ, etiam in loco non exempto: quale privilegium exemptionis ſpecialiter conceſſum eſt Religioſis S. Dominici à Sixto IV. & ab alijs Summis Pontificibus etiam alijs Regularibus, ut refertur à *Fagnano in cit. c. Tuarum, n. 18. & 19.* Et quoad hos exemptos Conſtitutio Innocentij IV. in *c. 1. h. t. in 6.* nihil novi ſtatuit, ſed tantùm declaravit controverſiam, quæ priùs erat de generaliter, & indefinitè exemptis, ut patet ex illis verbis: *Declaratione irrefragibili definimus: Jo. Andr. ibid. in princ.* At circa ſpecialiter exemptos, etiam quoad tres caſus prædictos, nulla erat controverſia, quin Religioſi hoc privilegium ſpeciale habentes eſſent exempti, etiam ratione delicti, contractûs, & rei ſitæ, extra locum exemptum, quia hi tres caſus ſunt nominatim expreſſi in eorum privilegio, nam ubi verba ſunt clara, non poteſt locum habere interpretatio, ſeu declaratio, adeóque in dicto *c. 1. h. t. in 6.* non comprehenditur ſpecialis hæc exemptio, per quam quorumcunque Ordinum Religioſi totaliter eximuntur ab Ordinariorum jurisdictione, etiam ratione delicti commiſſi, contractûs initi, ac rei exiſtentis extra locum exemptum. Alioquin Papa non declaraſſet ibi privilegia exemptionum, ſed illa potiùs abrogâſſet, vel reſtrinxiſſet, & novum Jus induxiſſet, quod repugnat Conſtitutioni declaratoriæ, quæ non debet excedere terminos privilegij declarati, & adverſatur etiam intentioni Papæ in *cit. c. 1.* qui ibi *in princ.* dicit, quòd velit, ut integra ſerventur privilegia exemptionis, per quod verbum excluditur non tantùm privilegij abrogatio, ſed etiam reſtrictio, *Fagn. c. l. n. 16. 17. 18. & 19.*

LIII. Sed contra hactenus dicta objici poteſt, vel privilegia exemptionum Regularibus conceſſa ſunt ante Conſtitutionem Innocentij IV. in *c. 1. h. t. in 6.* vel poſt illam. Si ante, tum ſequitur, quòd privilegia illa ſint per eandem Conſtitutionem reſtricta, ad tres caſus ibi expreſſos, ut in illis locum non habeant, ſi exempti delinquant, vel contrahant, vel res litigioſa ſit ſita in loco non exempto, quamvis exemptiones ſint generales, & ampliſſimæ, ut ſatis innuitur in illis verbis *cit. c. 1. Quantumcunque ſic exempti gaudeant libertate.* Si verò privilegia illa exemptionum Regularibus conceſſa ſunt, poſt eandem Conſtitutionem, tunc non valent, niſi ſpecialiter, & expreſſè decreto illi Generalis Concilij Lugdunenſis, fuerit in nova illa conceſſione derogatum, *c. Ex parte 3. de Capell. Monach. c. Eam te 4. de ætat. & qualit.* Deinde etiamſi expreſſè fuiſſet derogatum Conſtitutioni Concilij Lugdunenſis: nihilominus tamen poſtea ſublata fuerunt ea privilegia exemptionis per Concilium Trident. *Seſſ. 7. c. 14. de reform.* ubi innovatur, & præcipitur obſervari prædicta Conſtitutio Concilij Lugdunenſis in cauſis exemptorum, uti & in motu proprio Pij IV. edito XIII. Maij. Anno 1565. derogatur privilegijs, & exemptionibus quibuscunque. At verò poſt Concilium Trident. non ſolent concedi hujusmodi privilegia, eorúmque confirmationes, niſi cum clauſula, dummodo SS. Canonibus, & Concilij Trident. Decretis non ſint contraria. Quare exemptiones quantumvis generales, & quandocunque fuerint conceſſæ, non habent locum in Regularibus, niſi ratione delicti, contractûs, vel rei, de qua agitur, ſitæ in loco exempto.

LIV. Verùm his non obſtantibus, dicendum eſt, nec Conſtitutionem Decretalem Concilij Lugdunenſis, nec Decretum Concilij Tridentini comprehendere exemptionem Regularium ſpecialiter exemptorum in prædictis tribus caſibus, adeóque cùm exemptio eorum, ratione delicti commiſſi, contractûs initi, vel rei litigioſæ exiſtentis extra locum exemptum, Concilio Generali Lugdunenſi non adverſetur, non fuit opus ei derogare, quia derogatio non fit, niſi ijs, quæ ſunt contraria, *c. 1. de Conſtitut. in 6. c. Ex parte 3. de Capell. Monach. Clement. 2. §. Nos etenim.* ibi: *In quantum ſunt præmiſſis, vel alicui præmiſſorum contraria, ea penitus revocamus, de ſepultur.* Concilium verò Tridentinum *c. l.* non tribuit Ordinarijs locorum aliquod novum jus, ſed tantùm reſervavit, & confirmavit, quod priùs habebant in generaliter exemptos conceſſum in *cit. c. 1. h. t. in 6.* Lex autem innovans non inducit jus novum, *c. Ex parte 13. c. Quia intentionis 29. h. t.* & conſequenter etiam Conſtitutio Pij IV. quæ incipit, *Principis Apoſtolorum*, huic caſui applicari poteſt, quia non ſuſtulit privilegia, & exemptiones Regularium, niſi quatenus adverſantur Decretis Concilij Tridentini, *Fagn. in cit. c. Tuarum, n. 48. & 2. ſeqq. h. t.* Neque etiam obſtat, quòd in cit. Decreto Concilij Trident. additur, quòd Clerici ſeculares, aut Regulares, extra Monaſterium, degentes, quomodolibet exempti, in cauſis civilibus mercedum, & miſerabilium perſonarum, etiamſi certum Judicem à Sede Apoſtolica deputatum in partibus habeant: in alijs verò, ſi Judicem non habuerint, coram locorum Ordinarijs, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis conveniri, & medio jure, ad ſolvendum compelli poſſint: non obſtantibus privilegijs, & exemptionibus. Nam hæc verba referenda ſunt ad caſus ibi proximè præmiſſos; ſcilicet in cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum, adeóque per illa non tolluntur privilegia, ſed tantùm declaratur, illa non prodeſſe in prædictis cauſis, quia nullum privilegium exemptionis valet contra Papam, vel ejus delegatos, quin poſſit contra exemptos procedere per ſe, vel ſuos delegatos, *Fagn. c. l. n. 31.* qui *n. 32. & pluribus ſeqq.* probat, & ex pluribus Concilij Tridentini Decretis oſtendit, Regulares non poſſe conveniri coram locorum Ordinarijs, etiam ob delicta, extra locum exemptum, commiſſa.

LV. Porro pro meliore intellectu *cit. c. 1. h. t. in 6.* notandum præterea primò, licèt aliàs non exemptus poſſit conveniri, ratione contractûs initi, vel delicti alibi commiſſi, vel rei alibi ſitæ, etiam in loco domicilij, *c. fin. de foro comp.* tamen ſi eſt exemptus, ratione certi loci, etiam generaliter ſolùm, & indefinitè, non poterit, ſi extra locum exemptum, &

extra

extra Diœceſim Ordinarij deliquit, vel contraxit, conveniri in loco domicilij, ratione delicti, vel contractûs, vel rei alibi ſitæ: nec ordinarius Judex domicilij, ſive Epiſcopus Diœceſanus poteſt cauſam ad ſe avocare, nec remittere exemptum, ſi in Diœceſi exiſtat, adeóque in loco domicilij, ad Judicem contractûs, vel delicti ab eo id petentem, ut ibi compareat, & reſpondeat, obſtante privilegio exemptionis, quod quoad duo prodeſt, nempe ut talis non poſſit conveniri coram Ordinario loci, ſi in loco exempto deliquit, vel contraxit, nec etiam in loco domicilij coram eodem, ſi alibi, extra locum exemptum, & Diœceſim, deliquit, vel contraxit, vel res ſit ſita, prout habetur in *cit. c. 1. verſic. Nunquid ergo*, & ibi *Gl. V. eod. & Franc. hic n. 3. not. 5.* Similiter exemptus non poteſt conveniri, ratione contractûs initi, vel delicti commiſſi, vel rei ſitæ, coram Ordinario loci, ſeu Diœceſano, niſi contraxerit, vel deliquerit, vel res ſit ſita intra Diœceſim Ordinarij, & in loco non exempto, *Franc. in cit. c. 1. n. 5.*

Notandum ſecundò. Poteſtas concedendi privilegium exemptionis ſoli Papæ competit, ita ut nec Epiſcopus, nec etiam Archiepiſcopus, nec etiam Legatus à Latere eximere aliquem poſſit à juriſdictione Ordinarij, *Gl. in cit. c. 1. V. Exemptione.* Plures tamen ſunt caſus, in quibus Epiſcopi, ſive Ordinarij locorum, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati, procedere poſſunt contra exemptos, *Franc. hic n. 7. circa finem.* Ratio eſt, quia ſi exemptus, quoad certos caſus, habeatur pro non exempto, in illis caſibus ceſſat privilegium, & judicandus eſt ſecundùm Jus commune, *Ioan. Monach. in cit. c. 1. n. 1.* Quibus autem caſibus Epiſcopus habeat juriſdictionem in Regulares exemptos, dictum eſt *libr. 1. Decret. tit. 31. ſec. 3. §. 10.*

Notandum tertiò. Privilegiatus, ut non teneatur, niſi ſub uno certo Judice reſpondere, non eſt exemptus ab alijs Judicibus, ratione delicti, contractûs, vel rei ſitæ, quia privilegium interpretandum eſt, ſecundùm Jus commune, niſi aliud exprimatur in ipſo privilegio, *Franc. in cit. c. 1. §. Et idipſum. n. 1. h. t.* Quòd ſi talis Privilegiatus deliquit, vel contraxit, vel res ſita eſt in loco domicilij non exempto, poteſt conveniri coram Judice domicilij, *Gloſſa in cit. c. 1. In caſu.*

LVI. Additur inſuper *in eod. c. 1. §. In eos. h. t. in 6.* In eos, quibus ne poſſint à quoquam interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, à Sede Apoſtolica conceſſum eſt: ſicut plures ſunt Religioſi, in quorum privilegijs continetur, ne quis Epiſcopus, vel Archiepiſcopus Monachos exiſtentes in Monaſterijs ſuæ Diœceſis, ob ullam cauſam, vel in ullo loco interdicere, ſuſpendere, vel excommunicare præſumat, ijdem Ordinarij juriſdictionem ſuam, quantum ad iſta (ſcilicet interdictum, ſuſpenſionem, & excommunicationem, nam quoad alia, ſalvs manet juriſdictio eorum, *Gl. hic V. eod.*) ubicunque illi fuerint, exercere non poſſunt. Niſi tamen ipſi Monachi ad Prioratus ſuorum Monaſteriorum eiſdem Ordinarijs ſubiectos, fuerint deſtinati, ut vel eorum regimen gerant, vel ut in eis, tanquam proprij eorum Monachi, reſideant. Tunc enim etſi liberè poſſint ad eadem Monaſteria revocari, & tam illorum, quàm ipſorum Prioratuum Monachi reputentur (non enim eſt inconveniens, ut quis utrobique, ſive in duobus locis ſibi ſubordinatis ſit Monachus) quia Prioratus illi Monaſterio majori ſubſunt, & ab ipſo dependent: poſſunt tamen ab Ordinarijs etiam ſuſpendi, excommunicari, vel interdici, quamdiu ibi morantur.

LVII. Ubi notandum primò. Etſi Epiſcopus, ſive Ordinarius non poſſit in tales Privilegiatos cenſuras ferre, poteſt tamen alijs pœnis eos punire, & cauſas eorum audire, ac judicare, imò etiam eos deponere, & in arctius Monaſterium detrudere, ſi cauſa id exigat, quia juriſdictioni Ordinariorum non derogatur, niſi in quantum expreſſum eſt, *Gl. hic V. Quantum ad iſta, junct. additione, Franc. ibid. n. 1. & 3. Sanch. libr. 7. de matrim. diſ. 33. n. 53.* ubi addit, quòd ſolus ſummus Pontifex, & ejus Legatus à Latere poſſunt hos exemptos per cenſuras cogere.

Notandum ſecundò. Si iſti Monachi exempti irent ad Prioratum ſubiectum Monaſterio majori, non regendi, aut ibi habitandi cauſâ, ſed viſitandi, vel ſolarij cauſâ, vel ut viatores, ſeu tranſeuntes, non poſſent ab Epiſcopo coërceri per cenſuras, contra ſua privilegia, quamvis in via delinquentes poſſent puniri, ratione delicti, *Gl. in cit. §. In eos. V. Reſideant.* & ibi *Ioan. Monach. n. 5. & Franc. n. 3.* & poteſt etiam Epiſcopus excommunicare Monachos in Prioratu reſidentes, ſi ibi delinquant, vel contrahant, quamdiu ibi manent, *Gl. V. Reſideant. in addit.* & non ſolùm Epiſcopus, ratione Prioratûs, ſed etiam Abbas Monaſterij, ratione Abbatiæ, tales Monachos excommunicare poteſt, *Ioan. Monach. cit. l. n. 6. & Franc. n. 2. not. ult.* Excipi debet, niſi majus Monaſterium privilegium haberet, quòd Monachi ejuſdem, & Prioratuum ipſi ſubjectorum, excommunicari à quoquam non poſſint, tunc enim nec Ordinarius eos excommunicare poſſet, *Gl. hic V. Quoad præmiſſa.*

Notandum tertiò. Si Prælatus Monaſterij majoris ex Prioratibus ſibi ſubjectis revocet Monachos, Epiſcopus, ſive Ordinarius loci non poterit ampliùs contra eos procedere, ſuſpendendo illos, vel excommunicando, vel interdicendo, niſi ab Ordinario Abbas fuerit præventus, *Arg. c. pen. de foro comp. Gl. fin. hic & Franc. ibid. in fine.*

LVIII. Cæterùm quod attinet ad prædictum privilegium, ſi id conceſſum ſit alicui perſonæ ſingulari à Sede Apoſtolica, ne poſſit excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, illud non extenditur ad ſententias, & cenſuras Ordinariorum, prout reſcripſit Clemens IV. in *c. Ne aliqui. 5. h. t. in 6.* ubi ſic ſtatuitur: Omnes indulgentias, & privilegia quibuscunque ſingularibus perſonis, Eccleſiaſticis, vel ſecularibus, cujuſcunque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatûs, quòd interdici à quocunque (niſi à Papa, vel Legato ejus à Latere, *c. 1. de V. S. in 6. Gl. hic V. à quocunque*) vel excommunicari (vel ſuſpendi) vel Eccleſiæ, aut Terræ ipſarum Eccleſiaſtico interdicto ſupponi non poſſint, ſub quacunque forma verborum conceſſa, ad Ordinariorum ſententias, & proceſſus extendi non debent: niſi tale privilegium ſit conceſſum Regibus, & Reginis, eorúmque filijs, vel Religioſis quibuſcunque, non ratione perſonarum tantùm, ſed Ordinum, aut locorum privilegiatorum.

LIX. Notandum primò. Perſonæ ſingulares, ſive ſeculares, ſive Eccleſiaſticæ privilegium Pontificium habentes, ut non poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, eo non obſtante, poſſunt ab Ordinarijs per inflictas prædictas cenſuras puniri, niſi ſint Reges, vel Reginæ, aut eorum filij. Secùs verò, ſi hujuſmodi privilegium conceſſum eſſet, non intuitu perſonarum, ſed ratione Ordinis, vel loci Religioſi, v. g. Monaſterij, tunc enim has cenſuras Ordinarij inferre non poſſunt, *Gl. fin. hîc, Kochier cit. tract. p. 4. q. 14. n. 8.* Secularium verò Clericorum loca non excipiuntur, ideóque etiam ratione loci, vel Eccleſiæ ab Ordinario excommunicari, ſuſpendi, vel interdici poſſunt, *Ioan. Andr. hîc n. 1. V. Religioſi.*

Notandum ſecundò. Privilegium conceſſum Regibus non extenditur ad Reginas, nec ad filios, aut filias Regum, niſi id exprimatur, quia privilegia perſonalia non debent extendi ad perſonas non expreſſas in reſcripto, etiamſi ſint privilegia in Corpore Juris contenta, *Franc. hîc n. 2. not. 9.* de quo plura ſuprà *ſec. 1. §. 4. h. t.*

§. V.

An in allegantes privilegium exemptionis à iuriſdictione Ordinarii poſſit Epiſcopus, ſive Ordinarius iuriſdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit.

LX. De hoc agitur in *c. Cùm perſonæ. 7. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Cùm perſonæ Eccleſiaſticæ, tam Religioſæ, quàm ſeculares (ſcilicet Clerici, *Franc. hîc n. 1.*) plura præſumant, quæ ipſis infamiam pariunt (ſive juris, ſive facti, ſive per ſententiam Judicis, *Gl. hîc V. Infamiam*) & alijs inferunt læſionem, prætextu exemptionis, & libertatis, quam aſſerunt ſe habere: Ordinariorum correctiones, & ordinationes ſubterfugientes, ac eorum forum, ſive judicium declinantes. Idcirco Papa volens ſalutari remedio huic malo providere, ſtatuit, ut hi, qui ſe aſſerunt per privilegia, ſeu indulgentias Apoſtolicæ Sedis eſſe exemptos, à locorum Ordinarijs requiſiti in loco congruo, ac ſecuro, aut aliquibus prudentibus viris minimè ſuſpectis, ad hoc per prædictos Ordinarios deputatis, infra terminum competentem, pro facti qualitate, arbitrio ipſorum Ordinariorum, vel delegatorum eorundem, moderandum, ceſſante juſto impedimento, oſtendere, & ad legendum integraliter exhibere (etſi non ſit controverſia de omnibus articulis, ſed de uno tantùm, idque, ne ea, quæ præcedunt, vel ſequuntur, arctent articulum, de quo contenditur, *Gl. hîc V. Integraliter*) nec non de articulis, de quibus eſt controverſia, tranſcriptum tradere teneantur. Si autem ij, qui aſſerunt ſe exemptos, ad fundandam intentionem ſuam ſuper hujuſmodi libertate ſolùm præſcriptionem canonicam cenſuerint opponendam (quia non allegant ſimul privilegium, & præſcriptionem, de quo poſtea) eiſdem Ordinarijs, vel ab eis delegatis, viris prudentibus, & non ſuſpectis de præſcriptione hujuſmodi (Canonicâ ſcilicet) fidem facere debent. Quòd ſi tales privilegio, & præſcriptione ſe munitos aſſerant (& ſic hæc duo ſimul allegent) ipſum quidem privilegium exhibeant, ut ſuprà dictum; & ſi illud non ſufficiat per ſe (ſine præſcriptione) ad plenè probandam exemptionem, ſeu libertatem hujuſmodi, ſed tale eſt, quod ſaltem cauſam præbeat præſcribendi, coram prædictis perſonis, XL. annorum præſcriptionem (quia minor contra Eccleſiam non currit, *c. De quarta. 4. de præſcript.*) teneantur probare, & pendente præſcriptionis probatione, licèt intentio Ordinariorum de Jure communi fundata ſit: quia tamen de privilegio (quod ſaltem cauſam præſcribendi præbet) faciunt fidem: non debent in libertatis, ſeu exemptionis poſſeſſione, non violentâ, non clandeſtinâ, nec precariò conceſſâ turbari. (idémque eſt, ſi ſolum privilegium per ſe ſufficiens allegarent, *Gl. hîc V. Turbentur*) Si verò privilegium per ſe ſufficiens, quando ſolo privilegio ſe defendunt: vel ſaltem tale, quod præſcriptioni canonicæ cauſam præſtet præſcribendi, non exhibuerint: tunc cùm de jure communi intentio Ordinariorum fundata ſit, poſſunt hi liberè in eoſdem ſuâ juriſdictione uti, donec de præſcriptione Canonica plenam fidem fecerint.

LXI. Pro explicatione bujus c. notandum primò. Alleganti privilegium exemptionis, vel aliud hujuſmodi, non creditur, niſi illud probet, quia privilegia dicuntur quid eſſe facti, ideóque non præſumuntur, ſed alleganti exemptionem, vel aliud privilegium incumbit onus probandi, *l. Si quis. 5. in fine. ff. de Iudic. Ioan. Monach. hîc n. 1. Franc. n. 3. not. 4.* Poſſunt igitur Ordinarij compellere exemptos, ut oſtendant privilegia exemptionis, ſive ſint Ordinarij, quorum juriſdictio eſt fundata Jure communi, ut ſunt Epiſcopi, & alij Prælati quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habentes: ſive etiam ſit fundata ex conſuetudine, aut privilegio, dummodo juriſdictio eorum ſit ita notoria, ut negari non poſſit. *Io. Andr. hîc V. Ordinariorum. & Franc. n. 2. not. 2.*

Notandum ſecundò, Quando privilegium non eſt notorium, quoad titulum, & poſſeſſionem, debet privilegiatus, ſive exemptus illud edere, & exhibere Judici, ut integrè, & totum, parte præſente, legi, & videri poſſit, quia ex præcedentibus, & ſequentibus poteſt declarari articulus, de quo eſt controverſia: non tamen ſi petatur tranſcriptum, ſive copia, & exemplum Inſtrumenti, illud totum tradi debet, ſed ſolùm copia fieri debet de articulis, ſive capitulis, de quibus eſt controverſia, juxta *c. Contingit. 5. de fide Inſtrum.* & habetur in *cit. c. Cùm perſonæ*, & ibi *Gl. V. Integraliter. Io. Monach. n. 2. Franc. n. 4. not. 5. Barboſ. hîc n. 4. & 5.* Rationem dat *Gl. cit. V. Integraliter.* quia non ita ex ſimplici lectione oritur litigandi materia, ſicut ex traditione tranſcripti, ſive copiæ Inſtrumenti, quod pluribus diebus, & noctibus videntes, & legentes Advocati occaſionem inde ſumunt litigandi.

Porrò etſi aliàs reus non teneatur edere propria Inſtrumenta, ſeu documenta contra ſeipſum, *c. 1. de*

probat.

probat. & l. Qui accuſare 4. C. de edend. tamen privilegiatus, ſive exemptus, ſeu agat, ſive excipiat, debet probare privilegium, quod allegat, quia intentio Ordinarij eſt de Jure communi fundata, adeóque præſumptio eſt contra ipſum, niſi privilegium edat, & probet per authenticam ſcripturam, *Gl. hîc V. Tradere.*

Notandum tertiò, ſi privilegiati, ſive exempti ad fundandam intentionem ſuam allegent privilegium exemptionis tantùm, vel privilegium, & præſcriptionem ſimul: tum ſi exhibitum privilegium non probet pleuè libertatem, ſeu exemptionem, cauſam tamen, ſive titulum præſcribendi præbeat, tenentur exempti, coram prudentibus, & non ſuſpectis perſonis, probare præſcriptionem 40. annorum, & quòd fuerint in poſſeſſione exemptionis, non violentâ, vel clandeſtinâ, nec precariò conceſsâ, quia poſſeſſio violenta, vel clandeſtina non juvat poſſidentem, & ſic poſſidens pœnam potiùs pati debet, quàm recipere præmium, *c. Eum qui 18. de præbend. in 6. Gl. hîc V. Violenta. Franc. in cit. c. §. Quòd ſi tales, n. 3. not. ult.* & licèt precaria poſſeſſio ſit juſta, non tamen dat titulum præſcribendi contra naturam contractûs, *l. 1. ff. de precaria, V. Precario, & Jo. Monach. hîc n. 15.*

LXII. Notandum quartò, tres caſus hîc ſunt diſtinguendi, ut notat *Abb. in c. Venerabili 24. n. 3. de cenſib.* Vel enim conſtat, quòd Ordinarius loci ſit in poſſeſſione jurisdictionis in eos, qui prætendunt ſe exemptos: vel non conſtat, vel de eo dubium eſt: Priore caſu ſi conſtet, quòd ſit in poſſeſſione jurisdictionis, poteſt Ordinarius procedere ad defendendam poſſeſſionem jurisdictionis ſuæ, eámque exercere in allegantes exemptionem, etiamſi ſe offerant ad exhibendum privilegium, vel ad alias probationes: ſed neque tali caſu appellationem recipere tenetur Ordinarius, quia procedit tunc ut pars pro conſervatione juris ſui, non ut Judex, & ſic oblatio probationis non juſtificat appellationem, *c. Interpoſita 70. de appel. Abb. c. l.* Secundo caſu, ſi Ordinarius non ſit in poſſeſſione ſuæ jurisdictionis, erga Regulares, v. g. ſed iſti ſint in poſſeſſione exemptionis, & de hoc conſtet: tum non poteſt Ordinarius contra eos procedere, aut cenſuras eis minari, vel ullam jurisdictionem in eos exercere, quia non poteſt eos privare poſſeſſione, ſeu quaſi poſſeſſione juris ſui; poteſt tamen petere, ut privilegium exemptionis exhibeant, vel legitimam præſcriptionem probent: interea verò dum res cognoſcitur, in poſſeſſione ſunt relinquendi, juxta *cit. c. Cùm perſonæ, h. t. in 6. Rota Rom. Tom. 1. de jure Abbat. diſ. 15. q. 8. num. 7. Abb. in c. 1. n. 4. Ut lite pendente &c.* quia non debet quis turbari, vel privari poſſeſſione ſuâ, lite pendente, etiamſi poſſideat contra Jus commune, modò talis poſſeſſio ſit nixa aliquo titulo, aliàs enim poſſeſſio, ſine titulo, nihil prodeſt, ſi Jus commune poſſeſſori reſiſtat, nam tunc ad præſcriptionem 40. annorum requiritur titulus, vel tempus immemoriale, ſine titulo, *Jo. Monach. in cit. c. Cùm perſonæ, n. 3. Franc. ibid. §. Quòd ſi tales, n. 2.* Tertio caſu, ſi dubium ſit, an Ordinarius exiſtat in poſſeſſione jurisdictionis in exemptos, nec nè, poteſt extrajudicialiter contra eos procedere, etiam cenſuras comminando: ſed hi poſſunt appellare ad Pontificem: & tum ſi poſt appellationem cenſura lata ſit, ea pendet ex futuro eventu: nam ſi conſtiterit Epiſcopum non eſſe in poſſeſſione jurisdictionis, & Monaſterium, v. g. eſſe exemptum, adeóque ſententiam cenſuræ injuſtè latam eſſe, ea invalida erit, alioquin verò valida, *Innoc. in cit. c. Venerabili, n. 4. & Abb. ibid. n. 3.* ubi ſuadet, ut ſi allegantes exemptionem exhibeant privilegium ſuum, Epiſcopus illud cognoſcat extrajudicialiter, ut pars, ad conſervationem juris ſui, quia non tenetur tunc admittere probationem, vel appellationem, ſed poteſt ſe defendere gladio materiali, & ſpirituali, *c. Dilecto 6. de ſent. excomm. in 6. Laym. in c. Cum Ordinem 6. n. 9. & 3. ſeqq. de Reſcript.*

LXIII. Notandum quintò, quamvis ij, qui intra Diœceſim exiſtentes dicunt ſe ex privilegio, vel conſuetudine eſſe exemptos, in poſſeſſione exemptionis exiſtant: tamen ſi ab Ordinario, ſeu Diœceſano citati fuerint, debent comparere, & privilegium edere, vel præſcriptionem probare: alioquin ſi neutrum horum præſtare poſſint, Epiſcopus poteſt jurisdictionem ſuam in eos exercere, cùm de Jure communi ejus intentiò ſit fundata, *cit. c. Cum perſonæ in fine, h. t.* & docet *Silveſt. V. Exemptio, q. 5. n. 6. Gl. in c. Cùm Ordinem 6. V. Non factâ mentione, in fine, & ibid. Abb. n. 5. de reſcript.* In dubio autem, num privilegium exemptionis ſit validum, vel ſaltem cauſam præſcribendi præbeat, ac proinde an jurisdictio in allegantes ſe eſſe exemptos pertineat ad Ordinarium, non poteſt is de eo cognoſcere, nec contra illos ſententiam ferre, vel poſſeſſione eos ſpoliare: tum ne ſit Judex in propria cauſa, contra *l. Qui jurisdictioni 10. ff. de jurisdict. omn. Judic.* tum quia Prælati Eccleſiaſtici interpretari privilegia Apoſtolica non poſſunt, ſed id reſervatum eſt S. Pontifici, *Rodriq. tom. 2. qq. Regul. q. 64. art. 7. Laym. in cit. c. Cùm Ordinem, num. 12.*

Excipi debent ij, qui Jure communi ſunt exempti à jurisdictione Ordinarij, ſeu Diœceſani, hi enim citati ad edendum privilegium exemptionis, vel aliâ ratione ad probandam exemptionem ſuam, non tenentur comparere, quia cùm Jure communi ſint exempti à jurisdictione Ordinarij, adeóque eorum exemptio ex Jure communi nota ſit, nequaquam dici poteſt jurisdictionem Ordinarij erga eos de Jure communi fundatam eſſe, quæ eſt ratio, cur illi, qui ſolùm ex privilegio, vel legitima præſcriptione ſe exemptos eſſe aſſerunt, compelli poſſunt ad edendum privilegium, vel probandam exemptionem, juxta *cit. c. Cùm perſonæ, h. t.* hæc enim ratio in illis ceſſat. Tales exempti Jure communi omnibus noto ſunt Religioſi Mendicantes, ideóque etiam citati ad allegandum privilegium exemptionis non tenentur comparere, ut docet *Abb. in cit. c. Cùm Ordinem, n. 6. de reſcript.* ubi ait, in hoc multos ſimplices Judices decipi. *Silveſt. c. l. q. 7. n. 8: Rodriq. c. l. §. Secundò infertur &c.* quia citatio eſt ipſo jure irrita, quippe facta à Judice non competente, & contra notorium privilegium. Quare cùm DD. communiter ajunt, quòd exempti, ſi citentur ſuper exemptione, debeant comparere, & allegare privilegium exemptionis, etiamſi illud notorium ſit, ſaltem proponendo exceptionem declinatoriam fori, prout videre eſt apud *Felin. in cit. c. Cùm Ordinem, n. 8. & 9.* id ſolùm verum eſt, ſi privilegium non ſit contentum in Corpore Juris, hoc

ris, hoc enim non ita omnibus notum eſt, vel ſi notorium eſſe dicatur, hoc ipſum allegari debet, & de eo cognoſci poteſt, cùm potiùs in facto, quàm in jure conſiſtat. At verò ſi privilegium contineatur in Corpore Juris, tum fruſtra peteretur, ut allegetur, vel exhibeatur, cùm ſit inſtar Juris communis, adeóque omnibus notum eſſe debeat, *Laym. c. l. n. 11. in fine.* Non obſtat *text. in l. Si quis 5. ff. de Judic.* ubi dicitur, *ſi quis ex aliena juriſdictione ad Prætorem vocetur, venire debet, Prætoris enim eſt æſtimare, an ſua ſit juriſdictio,* ſcilicet, *cùm dubium eſt,* ut explicat *Gl. ibid. V. Æſtimare.* quando autem privilegium exemptionis continetur in Corpore Juris, tum nullum dubium eſſe poteſt de juriſdictione, an pertineat ad Ordinarium Judicem loci, ideóque neque locum habere poteſt ulla cognitio, vel examen ſuper hoc. *Abb. in cit. c. Cùm Ordinem, n. 5. & ibid. Laym. n. 8.*

LXIV. Notandum ſextò, ſi exempti allegent ſolam præſcriptionem, ſine privilegio, tum Ordinarij interim, donec plenè probetur præſcriptio Canonica exemptionis, uti poſſunt ſuâ juriſdictione in illos, ſive Ordinarij ſint in poſſeſſione juriſdictionis ſuæ, ſive non: ratio diverſitatis inter privilegium, & præſcriptionem eſt, quia privilegium magis favorabile eſt, quàm præſcriptio, quæ eſt merè odioſa: ideo pendente lite ſuper præſcriptione, Epiſcopus utitur juriſdictione ſuâ ordinariâ, quanquam reverà talis non ſit ipſis ſubjectus, idque favore Juris communis, *Gl. in cit. c. Cùm perſonæ in caſu, verſic. Sed quæritur, & Franc. ibid. §. Si verò, n. 2.* Porro quamvis plena exemptio ab omni Superiore à ſubditis præſcribi non poſſit, quia non poſſunt eſſe Acephali, ſive ſine omni capite, ita ut nulli ſint ſubjecti, *c. Cùm non liceat 12. de præſcript.* poteſt tamen præſcribi libertas, ſive exemptio tranſlativè, ut qui antea uni Superiori ſubjectus fuit, poſtea ſubjiciatur alteri, v. g. ut exemptus à juriſdictione Epiſcopi immediatè ſubjiciatur Papæ, ut patet ex *cit. c. Cùm perſonæ. Gl. ibid. in caſu. Franc. §. Si autem, n. 1. h. t.* Videri poſſunt, quæ dicta ſunt *libr. 2. Decret. tit. 26. ſec. 1. §. 4. n. 21.*

Notandum ſeptimò, Privilegium tribuit cauſam, ſeu titulum præſcribendi, non ſolùm generalem, qualis eſt titulus *pro ſuo*, reſpectu omnium titulorum, quibus dominium acquiritur, *l. 1. ff. Pro ſuo,* ſed etiam ſpecialem, ſcilicet titulum *pro donato*, nam privilegium liberaliter datur, cùm ſit merus favor, *c. In his 30. h. t.* Idque procedit, etiamſi interveniat error, aut ignorantia, ſed juſta, ac probabilis, non craſſa, aut ſupina, *Jo. Monach. hîc, n. 11. & ſeqq. Franc. hîc §. Quòd ſi tales, n. 1.*

Notandum octavò, allegans exemptionem poteſt ſe juvare, duplici modo, ſcilicet privilegio, & Jure communi; vel duplici titulo, privilegio, & præſcriptione, ut colligitur ex *cit. c. Cùm perſonæ.* Et quamvis regulariter, quod eſt meum ex una cauſa, ut in propoſito, ex privilegio, non poteſt effici meum ex alia cauſa, nempe ex præſcriptione, id tamen fallit in duobus caſibus: Primò, ſi prima cauſa, ex qua aliquid dico eſſe meum, dubia ſit, tum enim ad cautelam poteſt fieri meum ex ſecunda cauſa, *c. Poſt electionem 7. de conceſſ. præbend.* ut in propoſito, ſi dubium ſit, an per privilegium conceſſa ſit plena exemptio, poteſt per conſuetudinem legitimè præſcriptam id declarari, *c. Cùm dilectus 8. de conſuet.* vel per Superioris approbationem confirmari, *c. Inter dilectos 6. in fine de fide Inſtrum.* Secundò, ſi pinguiùs, & efficaciùs alicui ſubveniatur per ſecundam cauſam, quàm per primam, ut in *l. 4. ff. ad Leg. falcid. Jo. Monach. hîc n. 6. & ſeqq. Franc. in cit. §. Quod ſi tales, n. 3. in Gloſſ.*

§. VI.

An Eccleſia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Epiſcopi & Papæ, utroq; uti poſſit?

LXV. De hoc agitur in *c. Cùm olim 14. h. t.* ubi talis caſus proponitur. Epiſcopus Colubricenſis movit quæſtionem contra Monaſterium S. Crucis ſuper ſubjectione ipſius Monaſterij, & quibuſdam alijs articulis: ſed à Judicibus ad hoc delegatis, ex parte Monaſterij, ad Papam fuit appellatum, ideóque dictus Epiſcopus ad Sedem Apoſtolicam acceſſit: ſed quia ex altera parte nullus apparuit reſponſalis, Papa Priori, & Canonicis Monaſterij terminum certum præfigi mandavit, (ad inſtantiam Epiſcopi) in quo venirent, vel mitterent Procuratorem, ſuper privilegijs, & libertatibus quibuſdam, quæ à Romanis Pontificibus, & ab M. Colubricenſi quondam Epiſcopo ſe habere dicebant, & ſuper alijs quæſtionibus ab Eccleſia Colubricenſi in eos intentatis ſententiam definitivam recepturi. Interim tamen utrique parti liceat, coram Judicibus jam priùs delegatis, proponere, ac probare, quicquid vellent. Judices autem credentes ſufficienter actum eſſe de cauſa, condemnârunt Monaſterium in expenſas (quia non fuit proſecutum appellationem, *c. Reprehenſibilis 26. de appellat. Gl. hîc V. In expenſis,*) quas Epiſcopus per quadriennium, occaſione hujus negotij, ſe feciſſe juraverat (*hæc enim probatio debet fieri per proprium juramentum, taxatione præmiſſâ, l. Sancimus 15. C. de Judic.*) infirmando libertatem, quâ dictus M. Epiſcopus Colubricenſis contulerat Monaſterio, Canonicorum aſſenſu (id eſt, Capituli Colubricenſis) per Nuncium Regis extorto. Item condemnaverunt Monaſterium ad reſtitutionem duorum millium Marabatinorum (eſt genus antiquæ monetæ in Portugallia, ut notat *Gl. marg. hîc.*) quæ quondam dictus Epiſcopus, ille, qui fuerat Canonicus Regularis, dederat Monaſterio S. Crucis. (quia quidquid Epiſcopus poſt ſuam conſecrationem acquiſivit, Epiſcopatui acquiſivit, ideóque illa donare non potuit Monaſterio, ſaltem in magna quantitate, *Gl. hîc V. Reſtitutionem.*) Judicârunt inſuper ijdem omnes Eccleſias, quas Monaſterium, propriâ auctoritate, ſine aſſenſu Epiſcopi, fundavit, cum fructibus medij temporis, in Jus Eccleſiæ Colubricenſis revocari, cùm Monaſterium nec præſcriptione, nec aliâ defenſione, probationes contra ſe factas refellendo, ſe tueri potuerit. Tandem Procurator Monaſterij propoſuit, ſententiam prædictam non tenere, & ſi etiam teneret, dicebat Monaſterium fuiſſe indefenſum, quia privilegia libertatis non fuerunt Judicibus exhibita, & delictum perſonæ non debet in damnum Eccleſiæ, ſive Monaſterij redundare: unde petebat Mo-

nasterium

naſterium admitti ad exhibitionem privilegiorum ſuorum, ex benignitate Sedis Apoſtolicæ.

Quare Papa Innocentius III. conſiderans, quòd privilegia illa, non ſolùm pro libertate Monaſterij faciebant, ſed etiam Jus Eccleſiæ Romanæ oſtendebant, & tuebantur, ne in eandem læſio Monaſterij tednodaret, ad exhibenda privilegia Procuratorem Monaſterij ex gratia admiſit (quia Jure communi non debebat admitti, prætextu illorum Inſtrumentorum, niſi à ſententia fuiſſet appellatum, & ſibi imputet, quòd illa exhibere omiſit, *Gl. hic V. De gratia duximus*) diſtinguendo tamen inter libertatem ab Epiſcopo Monaſterio: & libertatem eidem longè antè à Sede Apoſtolica conceſſum, quia conſenſus Capituli extortus fuit in conceſſione Epiſcopi, & pagina originalis, ſive inſtrumentum conceſſionis in aliquot lineis habebat raſuras (in loco ſuſpecto, aliàs non obeſſet, *c. 3. de fide inſtrum. Gl. hic V. Raſuras*) & ſubſcriptiones ſingulis manibus ſubſcribentium fuerunt annotatæ: aliud verò ſcriptum, quod exhibitum fuit, nullam habebat raſuram, & eâdem manu totum ſcriptum erat (quod tamen totum erat contrarium primo ſcripto, & ideo hoc inſtrumentum fuit reprobatum, tanquam falſum, nec illi fides habita, *Gl. hic V. Subſcriptiones*) ideo Papa libertatem ab ipſo Epiſcopo conceſſam decernit irritam, & inanem, quantum ad hoc, ſententiam Judicum confirmando. Verùm quia per privilegia prædicta conſtitit, ab antoceſſoribus SS. Pontificibus privilegium libertatis Monaſterio indultum fuiſſe, & quòd illud tanto tempore in poſſeſſione libertatis fuerit, ut alija etiam ceſſantibus, præſcripſiſſet (ſi allegâſſet præſcriptionem nomine Romanæ Eccleſiæ. *Gl. hic V. eod.*) libertatem illam ab Apoſtolica Sede conceſſam idem Papa confirmavit, Epiſcopo ſuper hoc ſilentium imponendo. Per hoc tamen non derogatur ſententiæ priorum Judicum delegatorum, cùm ipſi de hac libertate non cognoverint (ſed tantùm ab Epiſcopo conceſſa, quæ non valuit, *Gl. hic V. Cùm ipſi.*) pronuntiavit etiam, Monaſterium non teneri ad jus profeſſionis (id eſt, ad jura obedientiæ, & fidelitatis, *Gl. hic V. eod.*) quod eſt contrarium libertati, non derogando Judicibus delegatis, quibus privilegia libertatis non fuerunt præſentata: in cæteris verò articulis (nempe quoad expenſas, & reſtitutionem bis millium datorum Marabatinorum ab Epiſcopo, & quoad reſtitutionem ipſarum Eccleſiarum) ſententiam à prædictis Judicibus latam pro Eccleſia Colubricenſi, idem Papa confirmavit. Ex quo patet, quòd ſententia pro parte tenet, & pro parte revocatur, *Gl. fin. hic.*

LXVI. Pro intellectu hujus c. notandum primò. Eccleſia poteſt uti duplici privilegio exemptionis, ut in propoſito, privilegio conceſſo ab Epiſcopo, & privilegio libertatis ſibi indulto à Sede Apoſtolica, & ſi ſuccumbat ex uno: poteſt nihilominus ex alio ſe defendere, & obtinere, uti ſumitur ex hoc c. quia impetrando ſecundum privilegium exemptionis, etiam ab alio Superiore, non videtur impetrans renunciare priori privilegio ſuper eadem re obtento, ſed poteſt utroque ſe defendere, nullus enim prohibetur pluribus defenſionibus uti, *Reg. jur. 20. in 6. Gl. hic in Summa, & Abbas n. 17.*

Notandum ſecundò. Inſtantia judicii non perit, lapſu triennii de Jure Canonico, ut patet ex hoc c. quia etiam poſt triennium, auditus fuit Epiſcopus à Monaſterio repetens expenſas ſibi per quadriennium factas, *Abb. hic n. 3.*

Notandum tertiò. Epiſcopus non poteſt, ſine conſenſu Capituli, unam Eccleſiam eximere à juriſdictione ſua, imò nec cum conſenſu illius, totaliter ſive omnimodè eximere, quia ſi unam poſſet, etiam alias poſſet, adeóque omnes, & ſic totam curam, ſive officium ſuum paſtorale abdicare, quod non poteſt: quamvis in multis poſſit eximere Eccleſias ſibi ſubjectas, quibuſdam tamen ſibi reſervatis, ut notant DD. in *c. Cùm venerabili, 7. de Religioſ. domib.* & ſic intelligi debet iſte textus, *Abb. hic n. 4.*

Notandum quartò. Quamvis exemptus non teneatur promittere obedientiam, & fidelitatem Epiſcopo Diœceſano, ſive Ordinario loci: non tamen poteſt, vi exemptionis, ſine licentia ejuſdem, ædificare Eccleſiam in loco non exempto, ſed Eccleſia ædificata cedit juri Epiſcopi Diœceſani, unà cum dote ſua, non ut ipſe lucretur fructus, ſeu reditus illius, ſed quia ad ipſum pertinet collatio, & alia jura Epiſcopalia, ac de illa diſponere poteſt, ſicut de alijs Eccleſijs ſuæ Diœceſis, & ideo in hoc c. Eccleſiæ, quas propriâ auctoritate fundaverat Monaſterium, fuerunt adjudicatæ Epiſcopo loci, *Abb. hic n. 9. & 16.*

SECTIO III.

DE ALIIS PRIVILEGIIS SPECIALIBUS, de quibus agitur in hoc Titulo.

§. I.

De privilegio immunitatis à ſolvendis decimis, etiam novalium.

LXVII. Quæritur primò. An per privilegium conceſſum alicui Eccleſiæ de non ſolvendis decimis Epiſcopalibus, non ſolùm præteritæ, ſed etiam futuræ decimæ remiſſæ eſſe cenſeantur? Reſp. de hoc agitur in *c. Quia circa. 22. h. t.* Ubi Archiepiſcopus Londinenſis quæſivit à Papa Innocentio III. utrùm privilegium à ſuo Anteceſſore conceſſum Monaſterio omnium Sanctorum, de retinendis decimis Epiſcopalibus, extendi poſſit non ſolùm ad poſſeſſiones, ſeu bona jam acquiſita tempore privilegij (de quo non erat dubium) ſed etiam ad poſtea acquirenda? Reſpondet Papa, ſi remiſſio illarum decimarum facta fuit, ſecundùm Canonicas Sanctiones (nempe cum conſenſu Capituli, *c. Sine exceptione, 52. cauſ. 12. q. 2. c. Cùm nos. 3. de his, quæ à Præl. ſine conſenſu Capituli &c.* & ex cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, vel pietatis, & ne talis remiſſio cedat in grave damnum Eccleſiæ Cathedralis, alioquin revocari poſſet, *c. Apoſtolicæ. 9. de donationib. Gl. hic V. Secundùm Canonicas Sanctiones, & Hoſtienſ.*) Anteceſſor illius, indefinitè remittendo decimas Epiſcopales Monaſterio, cùm nihil exceperit, & potuerit excepiſſe, intellexiſſe videtur, non ſolùm de decimis poſſeſſionum, ſed bonorum illius temporis, ſed etiam futuri, quia in

» beneficijs pleniſſima interpretatio adhiberi de-
» bet, & una, eadémque res, diverſo jure, çenſeri
» non debet.

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, ſi Epiſcopus ſimpliciter, ac indefinitè remittat decimas Epiſcopales, id eſt, Quartam Canonicam, quæ ad onera Epiſcopatûs ſuſtinenda Jure communi ſolvenda eſt Epiſcopo, ex omnibus decimis pertinentibus ad Eccleſias inferiores, *c. Vobis.* 23. *c. Conceſſo.* 26. *cauſ.* 121. *q.* 2. *c. De quarta.* 4. *de præſcript,* *c. Conquerente.* 16. *de Offic. Ordin.* non ſolùm præſentes, & præteritas, ſed etiam futuras remittere cenſetur, & extenditur conceſſio immunitatis etiam ad prædia poſtea acquiſita, modò remiſſio canonicè, cum requiſitis ſolemnitatibus, facta ſit. Ratio eſt, quia diſpoſitio indefinita æquipollet univerſali, *c.* 1. *diſ.* 19. *l. Si ſervitus.* 23. *ff. de ſervit. urb. præd. Gl. hîc V. Indefinitè,* & quando verba generaliter, & indefinitè proferuntur ab eo, qui aliquid excipere potuit, & non excepit, cenſetur omnia comprehendere voluiſſe, quæ in lata, & propria verborum ſignificatione continentur, modò materia ſubjecta id patiatur. Cùm ergo Epiſcopus ſimpliciter, & indefinitè remittens decimas, potuiſſet, ſi voluiſſet, illas reſtringere ad decimas præſentes, quas nunc poſſident Monachi: aut præteritas, quas ex bonis antiquis percipiunt, cùm nullas exceperit, omnes etiam ex bonis acquirendis percipiendas remiſiſſe videtur, *Barb. in Collect. hîc n.* 4. 5. & 6.

LXIX. Notandum ſecundò. Quando dicitur, quòd privilegium conceſſum contra Jus ſit strictè interpretandum, & reſtringendum, quia omnis receſſus à Jure communi eſt odioſus, *c.* 1. & 2. *De filijs presb. in* 6. id debet intelligi, niſi privilegium tantùm præjudicet concedenti, tunc enim potiùs cenſetur eſſe beneficium Principis, quod largiſſimè interpretandum eſt, ut hîc, & in *c. Olim.* 16. *de V. S.* quàm strictè dictum privilegium. Secus eſt, ſi tale privilegium concedatur à Papa, tunc enim reſtringendum eſt, quia præjudicat juri Ordinarij, *Abb. hîc n.* 3. & 4. *Covarr. libr.* 1. *var. reſol. c.* 13. *in fine.* Ubi tamen ulteriùs diſtinguendum eſt, vel enim diſpoſitio generalis, aut indefinita, concernit rem, quæ grave præjudicium infert, & non debet extendi ad futura; ſic enim ſi quis leget aurum ſuum, cenſetur tantùm legare voluiſſe aurum, quod ipſius erat, tempore conditi teſtamenti, quia pronomen *meum*, vel *ſuum*, tempus præſens oſtendit, non futurum, *l. Si ita.* 7. *ff. de auro legato:* & publicatis bonis alicujus, cenſentur publicata bona præſentia tantùm, non futura, *l. Si mandavero.* 22. §. *Is, cujus. ff. mandati:* & reſcriptum non extenditur ad futuras lites, *c. fin. de reſcript.* & Literæ beneficiales non extenduntur ad futura, ſive ad beneficia poſtea acquiſita, *Clem. ult. de reſcript.* Aliud eſt, ubi de modico ſolùm præjudicio alterius agitur, tunc enim extenditur ad futura: ut ſi quis obliget bona ſua, videtur obligare non ſolùm præſentia, ſed etiam futura, *l. fin. C. quæ res pign. oblig. poſ.* quia agitur de modico præjudicio, *Abb. hîc n.* 5. ubi à primo membro excipit, ſi diſpoſitio fiat per verba generalia, & indefinita in privilegio, quod etſi graviter præjudicet concedenti tantùm, extenditur tamen etiam ad futura, quia in beneficijs debet fieri largiſſima interpretatio: Ut in propoſito, etſi remiſſio decimarum, abſolutè conſiderata, cenſeri poſſit onetoſa Eccleſiæ, & in grave ejus præjudicium cedere, non tamen, ſi facta ſit cum requiſitis Juris ſolemnitatibus; ſicut alienatio rerum Eccleſiaſticarum abſolutè conſiderata, cenſetur cedere in gravamen Eccleſiæ, non item ſi fiat intervenientibus debitis Juris ſolemnitatibus, *c.* 1. *de his, quæ fiunt à Præl.* & *c. Barb. hîc n.* 3. Idque vel inde confirmatur, quia verba generalia, ac indefinita, ſi materia ex ſe non repugnet, nec verborum propria ſignificatio, ſunt apta non ſolùm præſentia, ſed etiam futura comprehendere: at ſi decimæ remittantur per verba generalia, & indefinita, ſine ulla demonſtratione adjecta, quæ præſens tempus oſtendat, ut eſt pronomen *meum*, *ſuum*, vel aliud quid ſimile, non repugnat materia ſubjecta, ob præjudicium Eccleſiæ, vel Succeſſoris, dummodo remiſſio fiat, cum requiſitis Juris ſolemnitatibus, ergo in tali remiſſione futuræ etiam decimæ comprehenduntur, juxta deciſionem *cit. c. Quia circa. Barb. ibid. n.* 8.

LXX. Quæritur ſecundò. An privilegium de non ſolvendis decimis Novalium comprehendat etiam illas decimas, quæ, tempore impetrati privilegij, ab alijs jam erant poſſeſſæ, ac perceptæ? *Reſp.* negativè, prout ſtatuitur in *c. Dudum.* 31. *h. t.* Nam cùm inter duos Conventus, unum Virorum, alterum Monialium, ſuper decimis Novalium quæſtio verteretur, quia Moniales ipſis Monachis ex quibuſdam Novalibus decimas ſolvere denegabant, occaſione cujuſdam privilegij, quod ab ipſis Monialibus, lite pendente, impetratum fuit, de non ſolvendis decimis Novalium, licèt ipſi Monachi in pacifica poſſeſſione percipiendi hujuſmodi decimas hucuſque fuiſſent. Gregorius IX. ſuper hoc à Judicibus delegatis conſultus, de conſilio Fratrum ſuorum Cardinalium, decrevit, juri Prioris, & Conventûs, ſuper decimis Novalium, in quarum poſſeſſione erant, tempore, quo indulgentia, ſive privilegium Apoſtolicum ab altera parte Monialium de non ſolvendis decimis Novalium impetratum fuit, non debere per illud, ſi non faciant de lite mota mentionem, ullum præjudicium generari. Ratio eſt, tum quia privilegium hoc per ſubreptionem tacitæ veritatis, nempe litis pendentis, fuit impetratum, quâ expreſſâ illud conceſſum non fuiſſet, & ſic fuit Reſcriptum, in quo continebatur hoc privilegium ſubreptitium, & invalidum, & conſequenter etiam ipſum privilegium: tum etiam quia de poſſeſſione decimarum, in qua erant Monachi, nulla facta eſt mentio: neque Papa, concedendo indulgentiam, vel privilegium, intendit jus alterius lædere, vel ei derogare, niſi id exprimat, *Gl. hîc V. In quarum,* & *V. Non facientes,* & *Hoſtienſ. V. Poſſeſſione.*

LXXI. Notandum primò, Privilegium Apoſtolicum, per quod aliqui eximuntur à ſolvendis decimis Novalium, non extenditur ad decimas, tempore privilegij impetrati, poſſeſſas ab alijs tanquam jure ſuo ſibi debitas, niſi de poſſeſſione alterius in ipſo privilegio facta ſit mentio. Ex quo per contrarium ſenſum colligitur, ſi in hujuſmodi privilegio facta eſſet mentio de poſſeſſione alterius: vel ſi Monachi illi nondum fuiſſent in poſſeſſione illarum decima-

rum

rum Novalium, privilegium valuiſſet, *Gl. hic V. In quarum erant.*

Notandum ſecundò, quando dicitur, quòd privilegium, in quo non fit mentio de poſſeſſione alterius, non noceat poſſeſſori, id intelligi debet, quando impetratur de decimis Novalium non ſolvendis: ſecus eſt, ſi privilegium impetratum ſit ſimpliciter, ne quis decimas ſolvat, tunc enim valet, etiamſi mentio non fiat, quòd alius ſit in quaſi poſſeſſione juris percipiendi illas. Ratio diverſitatis eſt, quia decimæ poſſidentur ab aliquo, unde cùm Pontifex ſimpliciter concedit privilegium, ne decimæ ſolvantur, eo ipſo, vult derogare poſſeſſoribus, quia tacitè facit mentionem de poſſeſſione. Aliud verò eſt, quoad decimas Novalium, quia privilegium poteſt intelligi de fundis, qui nondum redacti ſunt ad culturam, & ſic poterat eſſe, ut nullus poſſideret decimas illorum, ac proinde ſine gravi præjudicio aliorum, poteſt concedi tale privilegium, *Arg. c. Cum olim 12. h. t.* ubi valet privilegium conceſſum Monaſterio, non factâ mentione de Epiſcopo, qui erat in poſſeſſione. At verò in caſu hujus cap. fundi illi erant redacti ad culturam, & ex illis Monachi percipiebant decimas, ante impetrationem privilegij, ideóque hoc in grave præjudicium illorum cedebat, quod non eſt præſumendum Papam intendiſſe, *Abb. hic n. 1.* Idémque eſt dicendum, ſi fundi, tempore impetrati privilegij, eſſent redacti ad culturam, etſi nondum ex illis ſolutæ fuerint decimæ, & ſicnemo eſſet in quaſi poſſeſſione juris decimandi: nam ſatis eſt, quòd illæ decimæ jam ſint debitæ, ex fundis ad culturam redactis: cùm ergo privilegium præjudicans juri alterius ſit ſtrictè intelligendum, & ſine præjudicio alterius, quoad ſalvâ verborum proprietate fieri poteſt, c. *Quia intentionis 29. h. t.* privilegium autem de non ſolvendis decimis Novalium poſſit intelligi de terris, ſeu fundis nondum ad culturam redactis, in quibus nullum, vel modicum præjudicium, & damnum infertur alteri: ideo non debet intelligi tale privilegium de terris jam cultis, tempore impetrati privilegij, quia inferretur grave præjudicium tertio, cui jam jus acquiſitum eſt in illis fundis ad decimas, *Abb. hic n. 4. Azor p. 1. Inſtit. libr. 7. c. 26. q. 6.*

Notandum tertiò, per privilegium ſimpliciter conceſſum de non ſolvendis decimis prædialibus eximuntur, non ſolùm ij, quibus datur, à ſolvendis decimis ex illis prædijs, quæ tempore impetrati privilegij poſſidebant, ſed etiam à decimis, & prædijs, quæ poſtea acquiſiverunt, quia tale privilegium non ſolùm eſt perſonale, quo perſonæ eximuntur à decimis ſolvendis, ſed etiam reale, quo genera tim qualibet prædia, & bona eximuntur, & liberantur à decimis ſolvendis: ubi autem verba privilegij non diſtinguunt, nec nos diſtinguere debemus, juxta vulgatum dictum, *Azor c. l. §. Deinde*, & poſt illum *Barboſ. hic num. 3.*

LXXII. Quæritur tertiò, an privilegium de non ſolvendis decimis Novalium perpetuò duret? Reſp. Affirmativè, prout conſtat ex *c. Conſultationi 33. & ult. h. t.* ubi Papa Gregorius IX. ita reſeribit: „Terra, de qua non extat memoria, quòd aliquando culta fuerit, redacta per Religioſos viros de novo ad culturam, perpetuo debet, quoad immunitatem, de non ſolvendis decimis Novalium, jure cenſeri: cùm aliàs contingere poſſet, indulgentiam de Novalibus, plus eis diſpendij, quàm utilitatis afferre. „

LXXIII. Pro explicatione notandum primò, ſecundùm Leges Civiles, Novale dicitur terra præciſa, ſive proſciſſa, quæ anno ceſſavit, ſive fructus non tulit, quia non fuit culta, *l. Silva 30. §. Novalis, ff. de V. S.* vel etiam novale dicitur ſilva, quæ arboribus extirpatis, ad culturam redigitur, *l. ult. in fine, ff. de termino moto.* At verò ſecundùm Jus Canonicum, per Novale intelligitur ager de novo ad cultum redactus (vulgò ein Neubruch) de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuiſſet, *c. Quid per Novale 21. de V. S.* Quæ autem requirantur, ut privilegium percipiendi decimas Novalium locum habeat, dictum eſt ſuprà *libr. 3. Tit. 30. ſec. 5. §. 1. n. 98.* ubi etiam dictum, ſi Eccleſia nomine decimarum priùs magnos proventus annuos percepiſſet, v. g. ex ſilva inculta, ut quia arboribus inciſis, eæ ſunt venditæ, tum privilegium de non ſolvendis decimis ceſſaret, quia cederet in præjudicium grave Eccleſiæ Parochialis, *cit. c. Quid per Novale, & ibid. Abb. n. 1.* ubi *Gl. V. Magnos*, ait, à contrario ſenſu inferri, ſi nullos, aut nonniſi modicos fructus Eccleſia Parochialis ex Novali perciperet, nihil exigere poſſet ex illo Novali, nomine decimarum, etiam poſt longiſſimum temtempus, niſi curſu temporis inciperet Eccleſia graviter lædi, tunc enim ceſſaret privilegium.

Notandum ſecundò, quod ſemel eſt novale, ſemper eſt, & cenſeri debet novale, quantum ad hoc, ut decimæ non ſolvantur ex tali terra novali, adeo ut etiam poſt XL. annos, & longiſſimum tempus, quod aliàs ad Canonicam præſcriptionem ſufficit, terra novalis maneat novalis, & immunis à ſolvendis decimis, nec ob lapſum temporis cenſeri debeat redire ad Jus commune, ſicut aliæ terræ, ut decimæ poſtea ſolvantur, quia res ſemel privilegiata ſemper eſt privilegiata, privilegia enim ſunt perpetua, *c. 1. & 2. cauſ. 25. q. 2.* niſi perdantur, quia illi, quibus data ſunt, illis non utuntur, vel abutuntur, vel quia ab illo, qui dedit, revocantur, maximè ex cauſa, *Gl. hic V. Perpetuò, junct. Gl. margin.* vel ob aliam cauſam, de quo infrà. Tum quia alioquin contingere poſſet, ut habentes tale privilegium de non ſolvendis decimis ex novalibus, plus inde diſpendij, & damni conſequerentur, quàm utilitatis, ob magnas expenſas, quas facerent in reducendo terram, ſeu fundum inutilem, & infrugiferum ad culturam: indulgentia autem, ſive privilegium non debet afferre diſpendium, ſed potiùs compendium, ut hîc habetur in fine, & notat *Gl. fin. hic*, quæ tamen eſt ratio ſolùm impulſiva, non finalis, *Abb. hîc in fine.* Porro plura de privilegijs immunitatis à ſolvendis decimis ex prædijs antiquis, & novalibus dicta ſunt ſuprà *libr. 3. ſec. 3. §. 3. & 4. & totâ ſec. 5.*

§ II.

De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina officia, tempore Interdicti Generalis.

LXXIV. Quæritur primò, quomodo intelligendum ſit privilegium conceſſum quibusdam Regularibus

gularibus à Sede Apoſtolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Eccleſijs interdictis? Reſp. De hoc agitur in *c. Ut privilegia* 24. §. *Illud etiam, h. t.* ubi di-
» citur, quòd privilegium quibusdam Regularibus
» conceſſum eſt, ut ſiqui Fratrum ipſorum ab ais
» miſſi fuerint ad recipiendas collectas, aut eleemo-
» ſynas, ad aliquam Civitatem, Caſtellum, vel vicum
» advenerint, & fortè locus ille à Divinis fuerit in-
» terdictus, (etiam ab homine, *Hoſtienſ. hîc.*) in eo-
» rum adventu, ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ,
» ut excluſis, excommunicatis, & interdictis, divina
» ibi Officia celebrentur. Verba autem illa hujus
» privilegij, *Aperiantur Eccleſiæ*, ſic intelligenda ſunt,
» ut una tantùm Eccleſia ejusdem loci ſemel in an-
» no aperiatur prædictis Fratribus, quia licèt dictum
» ſit pluraliter, *ut aperiantur Eccleſiæ*: id tamen de u-
» na Eccleſia ſola aperienda in una Civitate, aut lo-
» co, & ſemel in anno, intelligendum eſt, ne ſi de o-
» mnibus, & ſingulis aperiendis intelligeretur, ni-
» ùm vilipenderetur ſententia interdicti. Qui verò
» contra iſtas Declarationes quicquam facere præ-
» ſumpſerint, graviter puniendi ſunt. Ratio eſt, quia quando ex generali intelligentia verborum ſequeretur abſurdum, illa non generaliter intelligenda ſunt, ſed reſtringenda, ut habeant ſanum intellectum, *Vivian. in Ration. hîc.* & pluralis locutio in ſingularem vertenda eſt, *Gl. fin. hîc.*

LXXV. Quæritur ſecundò, an etiam Epiſcopi poſſint tempore Interdicti generalis celebrare Divina? Reſp. Affirmativè, prout ſtatutum eſt in c. *Nonnullis* 25. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 58. Nam
» quod nonnullis Religioſis conceſſum eſt, ut cùm
» commune, ſeu generale Terræ Interdictum fuerit,
» poſſint quandoque (id eſt, non ſemper, quia ſi ex tali celebratione oriretur ſcandalum, non deberent ſemper celebrare, ſed ſolùm aliquando, *Gl. hîc. V.*
» *Quandoque in fine.*) januis clauſis, & non pulſatis
» campanis, divina Officia celebrare, excommuni-
» catis, & interdictis expulſis, hoc Concilium, in fa-
» vorem Pontificalis Officij, ad Epiſcopos extendit,
» niſi & hoc ipſum eis expreſsè fuerit inhibitum.
» Verùm hoc illis conceditur, qui cauſam aliquam
» interdicti non præſtiterint, nec dolum, vel frau-
» dem aliquam ingeſſerint, cùm tale compendium
» ad iniquum diſpendium trahi non debeat.

LXXVI. Notandum primò, licèt aliàs privilegium conceſſum Religioſis non debeat extendi ad Epiſcopos, quia privilegium non eſt extendendum ab una perſona ad aliam, *Abb. hîc not.* 1. tamen hoc privilegium celebrandi, tempore interdicti, ab ipſa Lege, ſeu Canone, ad Epiſcopos extenſum eſt: & tunc hujusmodi extenſio cenſetur facta, juxta modum, & cum ijsdem qualitatibus, quæ inerant primo, ac principali privilegio, ad quod refertur, *Barb. in Collect. hîc, n.* 2.

Notandum ſecundò, privilegium conceſſum aliquibus, ut tempore interdicti poſſint celebrare, vel intereſſe divinis, intelligi debet conceſſum illis tantùm, qui interdicto cauſam aliquam non dederunt, vel aliàs in eo culpabiles non fuerunt, ut quia propter delictum eorum non fuit latum interdictum, nec favorem, vel auxilium eis præſtiterunt, propter quos fuit latum, *Abb. hîc not.* 2. Ratio eſt, quia illi, propter quos latum eſt interdictum perſonale, etiam generale, vel locale, aut qui ei cauſam dederunt, cenſentur perſonaliter interdicti, *Arg. c. Si ſententia* 16. *de ſent. excomm. in* 6. At perſonaliter interdicti, etiam Jure communi, non poſſunt celebrare, aut intereſſe divinis, tempore interdicti, *c. ult. §. Adjicimus eod. in* 6. *Barb. hic n.* 6.

LXXVII. Quæritur tertiò, an privilegium tempore interdicti, clam celebrandi divina, extendatur etiam ad extraneos, vel ſaltem ad familiares privilegiati? Reſp. De hoc agitur in *c. Licèt* 11. *h. t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. ita reſcribit: Si ali- »
quibus conceſſum ſit (per ſpeciale privilegium, & »
ſic facit ad Titulum, *Gl. hîc.*) ut tempore interdicti, »
januis clauſis, excluſis excommunicatis, & inter- »
dictis, voce ſubmiſsâ, Divina celebrare poſſint: ad »
ea tamen aliquos, etiamſi aliunde advenerint, (ut »
tranſeuntes, & peregrini) recipere non debent, niſi »
habeant ſpeciale privilegium, quòd poſſint audire »
Divina in locis interdictis. Si verò privilegium, »
ut modo prædicto, tempore interdicti, celebrare »
quis valeat, vel audire Divina, conceſſum fuerit »
perſonæ ſingulari, ejus familiares, & domeſtici ad »
audiendum cum ea, vel celebrandum Officium »
Divinum in locis interdictis, licitè admittuntur. »
Secùs eſt de familiaribus alicujus Conventûs, ſeu »
Collegij, illi enim, niſi fuerint privilegiati, ad- »
mitti non debent. Prædictâ tamen conceſſione »
gaudere non debet is, cujus cauſâ, vel culpâ, dolo, »
vel fraude, ſententia interdicti prolata fuit, nec is, »
qui ad perpetrandum delictum, ob quod fuit la- »
tum interdictum, præbuit conſilium, auxilium, »
vel favorem.

LXXVIII. Notandum primò ex eo, quòd in hoc c. dicitur, excludendos eſſe excommunicatos, & interdictos, videtur à ſenſu contrario inferri poſſe, quòd nec excommunicati, nec interdicti, & aliunde advenientes admitti poſſint ad Divina audienda. Verùm argumentum à contrario ſenſu non habet locum in privilegijs, quia privilegium unius alteri prodeſſe non poteſt, & cùm locus interdictus ſit, cenſetur omnibus interdictum ibi audire Divina, niſi ſuper hoc ſint privilegiati, *Gl. hîc V. Excluſis, & Franc. n.* 3. *in Gl. V. eod.* Ratio eſt, quia per hoc privilegium diſſolvitur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ: quæ jubet interdicta ſervari, non obſtante contrariâ conſuetudine, ideóque etiam privilegium circa hoc datum ſtrictè eſt interpretandum, ut non extendatur ad extraneos non privilegiatos, *Jo. Monach. hîc n.* 1. *& Franc. n.* 1.

Sed contra obſtare videtur, quòd hoc privilegiũ ſit ſuperfluũ, & inutile, quia hodie, etiam ſine privilegio, licitũ eſt, tempore interdicti, januis clauſis, celebrare Divina Officia, ijsque intereſſe de Jure comuni, *c. ult. de ſent. excomm. in* 6. Sed ad hoc inprimis dici poteſt, quod hîc per privilegium conceſſum eſt, idem poſtea conceſsũ eſſe per Jus comune, & ideo fortè hîc generaliter dicitur, *licèt conceſſum exiſtat*, non explicando qualiter, num per privilegium, an per Jus commune, *Gl. hîc V. Excluſis.* Deinde dici poteſt, quòd etiam in ſpeciali caſu locum habere poſſit hoc privilegium, nempe ſi ponatur, quòd Papa, interdicendo locum aliquibus Clericis, vel Religioſis prohibuerit, in pœnam delicti per eos commiſſi, ne celebrent Divina,

etiam

etiam januis clauſis: ſed poſtea iſti Clerici, vel Religioſi impetrent privilegium à Sede Apoſtolica, ut tempore interdicti poſſint Divina celebrare, januis clauſis, tum vi hujus privilegij, non poterunt admittere extraneos non privilegiatos, *Gl. hîc V. Excluſis.*

Notandum ſecundò. Quando per privilegium conceſſum eſt perſonæ particulari, veluti Epiſcopo, Duci, Comiti, vel alij perſonæ ſingulari, tempore interdicti, celebrare Divina, vel ijs intereſſe, tum etiam familiares, ſeu domeſtici ad divina audienda admitti poſſunt: non autem familiares alicujus Conventûs, ſeu Collegij, ſi illi tale privilegium conceſſum fit. Ratio diverſitatis eſt, quia in primo caſu inutile eſſet privilegium tale, ſi particularis perſona, cui conceditur, familiares, qui eum comitari ſolent, ſecum ducere non poſſet: certè Nobiles non adirent Eccleſiam, ſi eos de more famuli non comitarentur: quæ ratio ceſſat in ſecundo caſu, nempe in Conventibus, Collegijs, vel alijs Univerſitatibus, quæ commodiùs, ſine familiaribus, Divina celebrare, vel ijs intereſſe poſſunt, *Gl. hîc V. Non debent.* generaliter autem receptum eſt, quòd privilegium alicui conceſſum etiam extendatur ad ejus familiares, & domeſticos, ſi aliàs inutile poſſet remanere, ſive iſti domeſtici ſint perpetui, ſive temporales, imò etiam mercenarij, *Franc. hic n. 2.*

LXXIX. Notandum tertiò. Licèt aliàs nomine familiarium, & domeſticorum intelligantur uxor, filij, nepotes, ſervi, & famuli domino ſubjecti, qui ratione poteſtatis patriæ, vel dominicæ cum eo degunt, ſecundùm *Gl.* communiter receptam *in c. Ex litteris. 24. V. De familia. de teſtibus.* In propoſito tamen caſu, omnes & illi ſoli dicuntur familiares, & domeſtici alicujus domini, qui eum de more comitari ſolent, nam finis extendendi hoc privilegium ad familiares, eſt, ne alioquin redderetur inutile illis; qui ſine comitatu non poſſunt honeſtè, ac decenter Eccleſiam adire, quæ ratio ſolùm locum habet in ijs, qui ſolent comitari dominum, adeóque illi ſoli hîc intelliguntur, *Navarr. in Man. Præl. c. 27. n. 181. Avila p. 5. de cenſur. diſ. 4. ſec. 2. dub. 7. concl. 1. & 2.* ubi *not. 1.* addit, quòd hîc etiam intelligutur illi famuli, qui non habitant in eadem domo cum domino, modò eum comitari ſoleant.

Notandum quartò. Familiares, ſeu domeſtici non poſſunt, tempore interdicti, aſſiſtere Divinis, niſi ſimul cum domino, eóque præſente: unde ſi dominus cum aliquibus familiaribus audivit Miſſam, non poſſunt reliqui familiares audire aliam Miſſam, domino abſente, *Franc. in tit. c. Licèt. 11. h. t. in 6. n. 2. not. 3. Avila cit. l. not. 4.* apud quem plura de hoc legi poſſunt.

Notandum ſextò. Etſi privilegium celebrandi, vel audiendi Divina, tempore interdicti, conceſſum Conventui, vel Collegio, non extendatur ad familiares ejuſdem; id tamen limitandum eſt, niſi ipſi familiares Conventûs eſſent perpetui, & Religioſi, vel etiam ipſi ſpecialiter, quoad hoc, eſſent privilegiati, *Franc. in cit. c. Licèt. n. 3. & 4.* vel denique in caſu neceſſitatis, ſi alij non ſint in Conventu, ut ſi unus tantùm ſit in Conventu, poteſt is aſſumere familiarem, qui ei celebranti miniſtret, vel ſi tres ſint, vel duo infirmi, poſſet tertius celebrare, aſſiſtente ſibi familiare, ne privilegium ſit inutile; *Gl. hîc V. Non debent.* quamvis *Archidiac. ibid. in addit.* contrarium teneat, eò quòd hoc privilegium conveniat Conventui, non ſingulis de Conventu, ideóque, vel ſolus celebret, vel abſtineat. Verùm hodie per privilegia SS. Pontificum poſſunt Religioſi Conventus, tempore interdicti, etiam familiares ſuos admittere ad Divina audienda, ut tradit *Rodriq. tom. 2. qq. Regul. q. 115. art. 1. Barb. hîc n. 7.*

Notandum ſeptimò. Privilegio conceſſo aliquibus, ut tempore interdicti poſſint celebrare, vel audire Divina, non gaudent, qui interdicto cauſam dederunt, vel conſilium, auxilium, aut favorem ad delictum, propter quod latum fuit interdictum, quia non debet quis juvari in eo, in quo delinquit, *Joan. Monach. hic in fine. & Franc. hic num. 3. not. ult.*

LXXX. Porro illud prædictis addendum, circa obſervationem interdicti, quòd quando ij, pro quibus interdictum generale in aliquo loco poſitum eſt, illud non ſervant, nec alij illud ſervare tenentur, prout ſumitur ex *c. Periſtis. 20. h. t.* ubi dicitur, quòd propter Hoſpitalarios, vel Templarios Civitas Tripolitana generali interdicto fuit ſuppoſita (nempe occaſione illorum, quia fortè gravati ſunt à domino loci, vel univerſitate, & oppreſſi, contra Eccleſiaſticam libertatem, *Hoſtienſ. hic in princ.*) qui tamen illud non ſervabant. Unde quæſivit Epiſcopus Tripolitanus, utrùm etiam ipſe, cum Capitulo ſuo, illud debeat obſervare? Reſpondet Papa Innocentius III. quòd illorum exceſſus illis non præbet licentiam delinquendi: ſed ſi prædicti Hoſpitalarij, vel Templarij fines privilegiorum ſuorum exceſſerint, temerè violando interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum, Epiſcopus, & Capitulum, in pœnam præſumptionis illorum, quamdiu ipſi non ſervaverint interdictum, de licentia Papæ, celebrent, ne videantur de aliorum fletu ridere. Ratio eſt, quia legem, quam quis ipſemet negligit ſervare, non debet alijs imponere, *c. Proillorum. 22. de præbend.* nec tenetur quis ſervare privilegium, quod non ſervat ille, cui conceſſum eſt, *c. In audientia. 25. de ſent. excomm.* & qui non ſervat privilegium alterius, nec ejus privilegium eſt ſervandum, *Arg. c. An ſit. 42. de appell. & c. Bonæ. 23. de Elect.* & quod quis ab alijs exigit, multò fortiùs à ſe ipſo exigere debet, *l. Si pupilli. 6. §. fin. ff. de negot. Gl. fin. hic, & Hoſtienſ.*

LXXXI. Notandum primò. Poteſt propter delictum plurium perſonarum particularium, qui facilè corrigi non poſſunt, tota Civitas interdicto ſobijci, ut patet ex hoc c. *Abb. hic n. 1. not. 2.*

Notandum ſecundò. Si ij, propter quorum delictum latum eſt interdictum locale generale, illud non obſervent, alij tamen tenentur illud obſervare, quia illorum exceſſus non præbet alijs licentiam excedendi, ſive delinquendi, de quo loquitur prior pars hujus cap. Si verò interdictum ſit promulgatum in favorem aliorum, tum ſi ipſi illud non ſervent, nec alij ſervare tenentur, de quo loquitur poſterior pars hujus cap. Nam quia Hoſpitalarij, vel Templarij non ſervabant interdictum latum in eorum favorem: ideo nec Epiſcopus, & Clericus loci illud ſervare tenebantur, ſed de li-

de licentia Papæ in Eccleſiis, etſi interdictis, celebrare poterant, *Abb. hic n. 1. & 2.* Requiritur tamen, ut major pars illorum, pro quibus interdictum latum eſt, illud violet, ſive non ſervet, animo perſeverandi in tali violatione, quod ex ipſorum actibus conijci poterit, *Abb. hic in fine, Barb. num. 4.*

§. III.

De privilegio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, tempore interdicti.

LXXXII. De hoc agitur in *c. Ut privilegia. 24. §. Sanè. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio
» Lateranenſi ſub Innocentio III. *c.* 57. in quo
» conceſſum eſt quibuſdam Regularibus (ſcilicet
» Templarijs, & Hoſpitalarijs) à Sede Apoſtoli-
» ca, ut his, qui fraternitatem eorum aſſumpſe-
» rint, ſi fortè Eccleſias, ad quas pertinent (nem-
» pe quorum parochiani ſunt, *Hoſtienſ. hic V. eod.*)
» à Divinis Officijs fuerint interdictæ, ipſoſque
» mori contigerit, ſepultura Eccleſiaſtica non ne-
» getur, niſi excommunicati, vel nominatim in-
» terdicti fuerint. Suos quoque Confratres, quos
» Eccleſiarum Prælati apud Eccleſias ſuas (ſcilicet
» ipſorum Prælatorum) non permiſerint ſepeli-
» ri, ipſi ad Eccleſias ſuas deferant tumulandos,
» niſi itidem excommnnicati, vel nominatim fue-
» rint interdicti. Hoc autem de illis Confratri-
» bus intelligendum eſt, qui vel adhuc morantur
» in ſeculo, & eorum Ordini ſunt oblati, mutato
» habitu ſeculari; (ita ut per habitum diſtinguan-
tur ab habitu ſecularium, licèt ex toto non geſtent
habitum illius Religionis, *Gl. hic V. mutato habitu,*
» *& Hoſtienſ.*) vel de his, qui omnia ſua bona
» eis dederunt inter vivos, retento ſibi, quamdiu
» vixerint, uſufructu: & iſti quidem ſepeliantur
» apud Eccleſias ipſorum Regularium, vel apud
» Eccleſias aliorum non interdictas, ſi ibi elege-
» rint ſepulturam: ſi enim de quibuslibet Con-
» fratribus, qui ipſorum Confraternitatem aſſu-
» munt, intelligeretur, pro duobus, aut tribus
» denarijs annuatim ſibi collectis, diſſolveretur
» Eccleſiaſtica diſciplina, & nimiùm vileſceret,
» & ipſi tamen certam obtinerent remiſſionem,
» ſive Indulgentiam à Sede Apoſtolica conceſ-
» ſam.

LXXXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Privilegium hoc ab iſtis Regularibus obtentum, ut qui eorum fraternitati fuerint adſcripti, poſſint, tempore interdicti, in Eccleſia ſepeliri, ita intelligendum eſt, ut ſi hujusmodi decedant, nullâ ſibi electâ ſepulturâ, vel electâ quidem, ſed in loco, in quo de Jure communi ſepeliri deberent, videlicet in parochijs ſuis, ad quas pertinent, vel potiùs in ijs Eccleſijs, in quibus Majores illorum ſepeliri conſueverunt, juxta *c. 1. de ſepultur. & c. Is, qui. 3. eod. in 6.* tum ſanè, vigore privilegij, ibi ſepeliri poſſunt, etiamſi Eccleſiæ illæ ſint interdictæ, dummodo non ſint excommunicati, vel nominatim interdicti. Si verò hujuſmodi oblati elegerint ſepulturam in loco non interdicto, tunc ibi ſepeliri debent; non verò in Eccleſia interdicta, quamvis aliàs Jure communi ibi ſepeliendi eſſent, *Abbas hîc num. 1. & num. 5. in fine.* Ratio eſt, quia cuique Jure communi conceſſum eſt, ut ſibi liberè poſſit eligere ſepulturam, ubi voluerit, relictâ antiquâ Majorum ſepulturâ, vel etiam in propria Parochia, ad quam pertinet: cùm ergo privilegiatus poſſit ſibi eligere ſepulturam in loco interdicto, multò magis poterit illam eligere in loco non interdicto, propter Divina Officia, quæ ibi ſine aliquo Juris impedimento celebrari poſſunt. *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 2. n. 7. in fine, Barboſ. in cit. c. Ut privilegia n. 3.*

Notandum ſecundò. Olim Jure communi non potuit quis ſepeliri in loco interdicto, ſive in aliqua Eccleſia interdicta, aut cœmeterio, ut patet ex hoc cap. ubi id per ſpeciale privilegium conceſſum eſt quibuſdam Regularibus, *Gl. hîc V. Non negetur, Covarr. cit. l. in fine.*

LXXXIV. Sed jam hîc quæritur, quæ requirantur, ut Confratres, ſeu Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio Eccleſiaſticæ ſepulturæ? R. requiritur, ut hujuſmodi Confratres, mutato habitu, ſe ipſos perpetuò tradiderint, & obtulerint Religioni, abſque profeſſione tamen per vota ſolemnia, nam tunc Converſi eſſent, ſive Fratres laici, nullo Eccleſiaſtico Ordine inſigniti, & veri Religioſi, non Oblati. Vel ut tales Oblati, abſque habitûs mutatione, ſe & omnia ſua bone Monaſterio obtulerint, & tradiderint, idque vel abſolutè, ſine ulla reſervatione, vel etiam reſervato ſibi uſufructu in bonis, ſicut patet ex *cit. c. Ut privilegia. h. t. Covarr. cit. l. §. c. num. 8. circa finem.* Non autem ſufficit etiam omnia ſua bona offerre, vel donare Religioni, niſi etiam ſe ipſos offerant; nam aliàs non poſſunt dici Confratres, ſi perſonæ non ſint oblatæ, & bona quidem ſunt acceſſoria perſonis, non autem he bonis, *Gl. hic V. Pro duobus, Abbas ibid. num. 3. in Gl. V. eod. in fine.* Non autem requiritur, ut Oblatus totaliter mutet habitum, ſive aſſumat habitum Religionis, cui ſe offert, ſed ſufficit, quòd ita mutetur habitus, ut licèt non ſit Monaſticus, ſive Religioſus, ſicut eſſe debet habitus Converſi; differat tamen ab habitu laicali, ſeu ſeculari, talis enim, latè loquendo, cenſetur eſſe Perſonæ Eccleſiaſtica, *Gl. hic V. Mutato habitu, Rodriq. qq. Regul. tom. 2. q. 124.* Neque verò ſufficit partem bonorum, quamvis majorem, offerre Religioni, ſive Monaſterio, quia indignum eſt, ut pro duobus, vel tribus denarijs annuis hujuſmodi exemptiones, & privilegia acquirantur, & ſic Eccleſiaſtica cenſura, & diſciplina diſſolvatur, & vileſcat, ut dicitur in *cit. c. Ut privilegia. Fagnan. hic num. 18. & 19.*

LXXXV. Illud hîc addendum, ut Oblati alicui Eccleſiæ conventuali, ſeu regulari, vel etiam ſeculari, ſint exempti à foro, ſive juriſdictione ſeculari, & à vectigalibus, tam quoad perſonas, quàm quoad bona, ita ut cenſeri debeant propriè perſonæ Eccleſiaſticæ, & plenè oblati, requiritur primò, ut offerant ſe Eccleſiæ, vel Monaſterio ſimpliciter, & in perpetuum, tam quoad perſonas ſuas, promittendo obedien-

obedientiam, quamvis non Monachalem per ſolemnem profeſſionem Religioſam, quàm quoad omnia bona ſua, renuntiando omni, quod proprium habent, *Clement. 1. de decimis in fine & ibi Gl. V. Se & ſua.* Secundò, ut tales oblati mutent habitum, portando non quidem habitum Monachalem, ſeu Religionis, ſed ſaltem Eccleſiaſticum diſtinctum ab habitu ſeculari, ut dictum ſuprà. Tertiò requiritur, ut hujuſmodi Oblati, qui ſe & ſua Religioni tradiderunt, ſeculum omnino relinquant, & ad Eccleſiam, aut Monaſterium ſe transferant, in eóque habitent, & inſerviant, alioquin non gaudent privilegio fori Eccleſiaſtici, *Rodriq. c. l. Fagn. in cit. c. Vt privilegia. n. 22. & 2. ſeqq.* Idque probatur ex *c. Quidam. 32.*
» *h. t.* Ubi habetur, quòd quidam privilegiati (ut
» Templarii, & Hoſpitalarii) receperunt quoſdam
» in ſuam fraternitatem, ſeu Congregationem, qui
» noluerunt Epiſcopo Diœceſano de juribus Epiſco-
» palibus reſpondere: (nempe citati comparere, &
in judicio ſe ſiſtere, vel Epiſcopalia jura ſolvere, *Ho-*
» *ſtienſ. hîc V. eod.*) Conſultus ſuper hoc Papa Hono-
» rius III. mandavit, ut quamdiu hujuſmodi Fra-
» tres in propriis ſuis domibus morati fuerint (ſupple,
» & in habitu ſeculari, *Innocent. hîc V. In domibus.*)
» compellantur ad dicta jura Epiſcopo Diœceſano
» integrè perſolvenda.

LXXXVI. Ex quo patet, quòd tales Confratres, ſeu Oblati, qui ſe ſuáque Religioni tradiderunt, non gaudent omnibus privilegiis Religionis, ac præſertim exemptionis à juriſdictione Epiſcopi Diœceſani, & à juribus Epiſcopalibus, & parochialibus ſolvendis, ſed illa integraliter eis ſolvere debent, ſi adhuc in domibus ſuis, adeóque in ſeculo manſerint, nec plenè fuerint in Monaſterium tranſlati, *Gl. in cit. c. pen. V. Moram. h. t. Abb. ibid. n. 1. & in cit. c. Vt privilegia. n. 3.* Ubi etiam ait, quòd eos percutientes non incidunt in excommunicationem, nec ſint plenè oblati, qui adhuc ſtant in ſeculo, ideóque non gaudent privilegio exemptionis, vel immunitatis: ſecùs eſt de iis oblatis, qui domo propriâ relictâ, plenè tranſlati ſunt in Monaſterium, ſeu Religionem, *Fagn. in cit. c. Vt privilegia. n. 25.* & alii apud ipſum.

Nec obſtat *cit. c. Vt privilegia. §. Sanè*, ubi deciditur, quòd ut Confratres, ſeu Oblati gaudeant privilegio Religionis, cui ſunt oblati, ſufficiat, quòd manentes in ſeculo, Ordini ſint oblati, mutato habitu ſeculari, vel quòd bona ſua donaverint, inter vivos, retento ſibi, quoad vixerint, bonorum uſufructu. Nam ibi ſolùm eſt ſermo de privilegio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quòd eo gaudeant tales Confratres, ſeu Oblati, tempore interdicti, de quo ſuprà: non autem de privilegio exemptionis à juriſdictione Ordinarii, ſeu Epiſcopi, vel immunitatis à juribus Epiſcopalibus, ut ſuprà dictum juxta *cit. c. pen. & c. 3. §. de Confratribus & c. Tuarum. 11. in fine h. t.* neque etiam gaudent privilegio exemptionis à foro ſeculari, & tributis, *Gloſſat. Abbat. in cit. c. pen. lit. A. & Barboſ. ibidem n. 3.*

Porro Concilium Tridentinum *Seſſ. 24. c. 11. de reform.* quoad Oblatos, ultra Jus commune, duo tantùm ſtatuit: primum eſt, ut non plenè oblati, qui non habent ſuprà dicta requiſita, non ſint exempti à juriſdictione Epiſcopi Diœceſani, ſed illi ſubditi, non obſtantibus privilegiis quibuſcunque, vel conſuetudine; niſi præter requiſita jure Communi ſuprà allata, ſint in actuali ſervitio Religionis, cui ſunt oblati. Alterum, ut plenè oblati etiam ipſi Ordinario ſint ſubjecti, ſi ultra alia actu non inſerviant alicui Religioni. *Fagn. in cit. c. Vt privilegia. n. 36. & 37.* Et decretum illud Concilii non habet locum in cauſis civilibus, ſed tantùm in criminalibus, & iis, quæ ibi ſunt expreſſa, juxta *Declarat. Cardinal. Concilii apud In. Gallemart. n. 1. Fagn. c. l. n. 34. h. t.*

§. IV.

De privilegio celebrandi in Altari viatico, ſeu portatili.

LXXXVII. Quæritur primò, quibusnam conceſſus ſit uſus Altaris viatici, ſeu portatilis? Reſp. inprimis Jure communi hoc privilegium conceſſum eſt Epiſcopis, ut conſtat ex *c. Quoniam. 12. & ult. h. t. in 6.* Ubi Epiſcopis, eiſque Superioribus concedi- »
tur, ut in Altari viatico celebrare poſſint in itine- »
re, ubique locorum, vel alios conſtituere, ut co- »
ram ipſis celebrent, ſi commodè ad Eccleſiam ac- »
cedere non poſſint ad celebrandam, vel audien- »
dam Miſſam, ita tamen ut interdictum non vio- »
lent (celebrando in loco interdicto, altâ voce, & admiſſis excommunicatis, vel interdictis, nam clam id licet, juxta *c. Quod juxta. 25. h. t. Gl. fin. hic.*) Ratio conceſſionis hujus privilegii indicatur in
princ. ejusdem c. quia Epiſcopi frequenter debent »
abeſſe à ſuis Eccleſiis, & Diœceſibus, diverſis ex »
cauſis, nec ſemper poſſunt commodè in Eccleſia »
celebrare, vel audire Miſſam, quam non decet eos »
ullâ die omittere, abſque rationabili cauſa. »

LXXXVIII. Ubi notandum primò, regulariter Miſſa celebranda eſt, & audienda in Eccleſia conſecrata, vel benedicta, *c. 1. c. Sicut. 11. c. Vnicuique. 33. diſ. 1. de conſecr.* in caſibus tamen jure expreſſis, etiam extra Eccleſiam, Miſſæ celebrari poſſunt, ſed non debent, ſine Altari viatico, ſeu portatili, juxta *cit. c. ult. Franc. ibid. n. 2. not. 2.*

Notandum ſecundò, qui habet privilegium celebrandi in quocunque loco, non poteſt celebrare, ita ut violet interdictum, quia privilegium generaliter loquens limitationem recipit à Jure communi circa illam materiam condito, *Franc. hîc num. 2. not. ult.*

Notandum tertiò, Altaris viatici privilegium, quod habent Epiſcopi, iiſque Superiores, non fuit ſublatum per decretum Concilii Tridentini *Seſſ. 22. de obſervandis, & evitandis in celebrat. Miſſ.* ut cenſuit S. Congregatio Concilii apud *Fagnan. in c. Quod nonnullis. 25. n. 6. h. t.* quia Concilium ibi non directè prohibuit celebrare Miſſas in altari portatili, ſed ſolùm, *ne patiantur Epiſcopi in privatis domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & Oratoria ad divinum tantùm cultum dedicata, SS. hoc Sacrificium à ſecularibus aut Regularibus quibuscunque peragi*, ſcilicet pro libitu, & ſine juſta cauſa: hâc autem interveniente, quòd Epiſcopus poſſit celebrare, vel aliis facultatem ſic celebrandi facere, juxta *c. Concedimus. 30. cit. diſ. 1. de conſecr.* tenent *Navarr. l. 5. conſil. 3. num. 2. h. t. Azor p. 1. libr. 10. c. 26. q. 4.* Poſſunt autem Epiſcopi, etiam extra caſum abſentiæ, ob cauſam ratio-

rationabilem, ut ob magnum incommodum, vel imminens periculum, imò etiam in aliena civitate, uti privilegio Altaris viatici, etiam contradicente Epiſcopo Diœceſano, vel Parocho loci, prout ſumitur ex *cit. c. ult. ibi: ubicunque, & Gl. ibid. V. Indulgemus*, ſcilicet in quocunque loco; ſive in ſua Diœceſi, ſive extra illam, & in toto orbe Chriſtiano, *Joann. Andr. ibid. V. Ubicunque. & Fagnan. in cit. c. Quod nonnullis. num. 8. & 9.* Ubi etiam ait, quòd S. Congregatio ſæpius reſpondit, Oratoria ad uſum Epiſcopi, etiam extra illius Diœceſim conſtructa non comprehendi in dicto decreto Tridentini de non celebrando in privatis Oratoriis. Itáque hoc privilegium competit Epiſcopis, eo modo, quo ante Concilium competebat, cùm per hoc non fuerit ſublatum, vel reſtrictum, ex ſententia *S. Congreg.*

Notandum quartò, privilegium celebrandi in Altari portatili Epiſcopis, iiſque Superioribus, nempe Patriarchis, Primatibus, & Archiepiſcopis conceſſum, competit etiam Cardinalibus non Epiſcopis: nam licèt Cardinalis Ordine ſit minor Epiſcopo, officio tamen, & dignitate eſt major, ideóque, ſecundùm latam ſignificationem, comprehenditur etiam in *cit. ult. h. t. in 6.* ſub nomine Superiorum: in privilegiis verò, & prærogativis major eſt habenda ratio dignitatis, quàm Ordinis, præſertim in hoc privilegio Altaris portatilis, quod competit Epiſcopo etiam electo, & confirmato, quamvis non conſecrato, *Fagnan. in cit. c. Quòd nonnullis. num. 11. & ſeqq.* Ubi fuſiùs hoc proſequitur, & declarat.

LXXXIX. Quæritur ſecundò, an etiam, præter Epiſcopos, iiſque Superiores, aliis hoc privilegium ſit conceſſum? Reſp. idem privilegium utendi Altari portatili conceſſum eſt Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus à Papa Honorio III. ut
» conſtat ex *c. In his. 30. h. t.* Nempe ut ubicunque
» locorum fuerint, in Altari viatico, ſeu portatili
» valeant celebrare, ſine præjudicio tamen juris pa-
» rochialis: quam indulgentiam, ſive privilegium
» quidam Prælati nimis ſtrictè interpretantes, dice-
» bant, quòd prædicti Fratres, ſine conſenſu Præ-
» latorum (ſcilicet locorum illorum, ſive ſint Epi-
» ſcopi, ſive Prælati minores, *Hoſtienſ. hic V. eod.*).
» hoc facere non poſſint, qui proinde non permitte-
» bant illos celebrare in tali Altari, idcirco manda-
» vit Papa cuidam Epiſcopo, ut interpretatione hu-
» juſmodi reprobatâ, datam licentiam celebrandi,
» prædictis Fratribus, auctoritate ſuâ, publicari cu-
» ret, dummodo abſtineant ab injuriis, ſeu viola-
» tionibus jurium parochialium, ita ut prædicti Fra-
» tres ex indulgentia, ſeu privilegio Papali videan-
» tur aliquam gratiam conſecuti. Rationem reddit
» Papa in *princ. cit. c.* Quia in his, quæ ad divinum
» cultum ſpectare cognoſcuntur, vel maximè, non
» maligna, ſed benigna potiùs interpretatio eſt fa-
» cienda.

XC. Pro explicatione hujus c. notandum primò, olim ſecundùm antiquos Canones, generaliter permiſſum fuit, ut ſi Eccleſiæ conſecratæ fuerint ab infidelibus, vel malis Chriſtianis combuſtæ, interim in Capellis, id eſt, Oratoriis non conſecratis, cum tabula conſecrata, Miſſæ celebrentur, donec conſecratæ Eccleſiæ valeant reſtaurari: in itinere verò poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio ſeu in tentoriis, ſi tabula Altaris conſecrata ibi affuerit, liceat Miſſas celebrare, prout habetur in *c. Concedimus. 30. diſ. 1. de conſecr.* quod eſt deſumptum ex Concilio Triburienſi. Item permiſſum fuit iis, qui valde remoti ſunt ab Eccleſia parochiali, ut audiant Miſſas in minoribus feſtis in Oratoriis ſuis, in præcipuis verò in ſuis parochialibus Eccleſiis, *c. Si quis etiam. 35. cit. diſ. 1.* quod eſt deſumptum ex Concilio Agathenſi: requirebatur tamen conſenſus Epiſcopi Diœceſani, ut conſtat ex *c. Miſſarum. 12. ead. diſ.* qui eſt etiam Concilii Triburienſis, ubi dicitur: *Miſſarum ſolemnia, non ubique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel ubi ipſe permiſerit, celebranda ſunt.* Idem colligitur ex *c. Clericos. 34. cit. diſ. 1.* Et ſic olim poterat quilibet Epiſcopus eòam aliis concedere hoc privilegium Altaris viatici, ſolus verò Papa toto in orbe, *Joann. Andr. in cit. c. In his. num. 5. & Abb. num. 2. Franc. in c. ult. num. 3. h. t. in 6.* Poſtea verò Honorius III. conceſſit idem privilegium Altaris viatici Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, ut ubique locorum in eo celebrare poſſint; ſed quia nonnulli aſſerebant privilegium hoc non habere locum, niſi accedat conſenſus Epiſcopi Diœceſani, ideo Papa in *cit. c. In his*, declaravit, prædictos Fratres uti poſſe dicto privilegio, etiam ſine permiſſione Epiſcopi; cùm enim ex Epiſcopi conſenſu cuique liceat celebrare in Altari viatico, abſque alio privilegio Papæ, & conceſſione Juris communis in *cit. c. Concedimus:* indultum ſive privilegium Honorii nihil illis contuliſſet, præter Jus commune, ſi neceſſaria fuiſſet licentia Epiſcopi, ſed eluſorium fuiſſet, quod eſſe non debet, *Gl. fin. in cit. c. In his. & Abb. ibid. in princ.*

XCI. Notandum ſecundò, privilegium conceſſum Prædicatoribus, & Minoribus celebrandi in Altari viatico noviſſimè revocatum fuit per Concilium Tridentinum *Seſſ. 22. in Decreto de obſervand. & evitand. in celebr. Miſſ.* ſuprà quoque allegato. Ubi præcipitur, ne Epiſcopi permittant Miſſas celebrari in privatis domibus, & extra Eccleſiam, vel Oratoria ad cultum divinum deſtinata; & conſequenter etiam ne permittant celebrare Miſſas in Altari portatili, ſine quo non licet celebrare, extra Eccleſias, & loca conſecrata: & in fine hujus decreti, additur clauſula generalis derogatoria: *Non obſtantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac conſuetudinibus quibuscunque. Navarr. in man. c. 25. num. 81. Azor libr. 10. c. 26. q. 7.* qui dicunt privilegium hoc eſſe abſolutè revocatum per *Concil. Trident. c. l.* niſi de novo concedatur, aut confirmetur. Alii verò cenſent, non eſſe abſolutè revocatum, ſed adhuc hodie hanc facultatem poſſe concedi ab Epiſcopis, ob urgentem neceſſitatem, vel juſtam cauſam, aliàs non, *Emman. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. q. 43. art. 5. Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 23. num. 8. & 9. & in c. ult. h. t. in 6. num. 6.* & alii apud eundem *c. l.* quia intentio Concilii fuit ſolùm tollere abuſus in celebratione Miſſarum, non autem caſus licitos.

XCII. Verùm in Brevi edito à Gregorio XIII. anno 1579. die 1. Octobris, in quo uſus Altaris viatici Societati priùs conceſſus à Paulo III. eidem quoad illius miſſiones reſtituitur, expreſsè dicitur, uſum

Altaris

Altaris viatici à Concilio Tridentino universè ſublatum eſſe. Nec obſtat; quòd hoc privilegium Corpori Juris ſit inſertum, ideóque non debeat cenſeri revocatum, niſi expreſsè ei fuerit derogatum. Nam primò, privilegia etiam in Corpore Juris contenta, non deſinunt eſſe privilegia, & ideo comprehenduntur in generali privilegiorum derogatione, *Fagn. in cit. c. In his. n. 9.* Deinde quamvis privilegium inſertum Corpori Juris faciat Jus commune inter nominatos tantùm, non inter alios non expreſſos, *Gl. in c. Quæ à Jure. 28. V. eod. de R. I. in 6. & in Clement. 2. V. de jure de ſepult.* tamen Juri communi non eſt opus expreſsè derogare, quia per Conſtitutionem poſteriorem tollitur prior contraria, licèt de hac nulla fiat in poſteriore mentio, *c. 1. de Conſtitut. in 6.* ergo ex eo, quòd privilegium in Corpore Juris contentum faciat Jus commune, potiùs ſequitur non eſſe opus eidem expreſsè derogare, quia quoad revocationem etiam judicari debet de privilegio contento in Jure, ſicut de ipſo Jure communi, *Felin. in c. 1. n. 11. limitat. 3. de Reſcript. Fagn. in cit. c. In his. n. 11. h. t.* Denique privilegiis in Corpore Juris contentis, juxta ſtylum Concilii Tridentini, non ſolet expreſsè, & ſpecificè derogari, ut pluribus exemplis oſtendit *Fagn. c. l. n. 12.* Ratio autem, cur Concilium Tridentinum Epiſcopis non abſtulerit privilegium Altaris viatici, non eſt, quia eſt inſertum Corpori Juris, *c. ult. h. t. in 6.* ſed quia non decet, & ſcandaloſum eſſet, ſi Epiſcopi, iiſque majores Prælati iter facientes in ſua Diœceſi, vel extra illam, quotidie non celebrarent, vel Miſſam audirent, quod ſæpe contingeret, ſi non haberent uſum Altaris portatilis, quæ ratio ceſſat in inferioribus Sacerdotibus, *Fagnan. in cit. c. In his. n. 10. & 11.*

Porro aliud privilegium utendi Altari portatili poſt Concilium Tridentinum, conceſſum fuit à Gregorio XIII. Societati in Bulla, quæ incipit, *Decet* anno 1575. die 3. Maij, ut in Oratoriis, & Capellis, quæ in Societatis Domibus, Collegiis vel Reſidentiis per Provinciales approbata fuerint, & ad divinum cultum duntaxat deputata; Miſſæ & alia Divina Officia, ſine alterius requiſitâ licentiâ, celebrari poſſint.

XCIII. Quæritur tertiò, an poſt Concilium Tridentinum, Epiſcopus poſſit in ſua Diœceſi, concedere facultatem, ut extra Eccleſiam, vel locum conſecratum, aut benedictum, vel ad cultum divinum duntaxat deſtinatum, poſſint Miſſæ celebrari in domibus privatis ſuper Altari portatili? Reſpondent hodie communiter DD. illam facultatem eſſe ablatam Epiſcopis per Concilium Trident. in Decreto ſupra allato, ſaltem ubi illud eſt receptum, *Navarr. in man. c. 25. n. 81. & libr. 1. conſil. conſil. 1. q. 37. de Conſtitut. Azor cit. libr. 10. c. 26. q. 3.* & fusè probat *Fagnan. in cit. c. In his. num. 16. & ſeqq. h. t.* idque juxta declarationem etiam S. Congreg. Concilii, quia Concilium primò prohibet, ne Epiſcopi permittant Miſſas celebrari à Sacerdotibus quibuscunque, ſive ſecularibus, ſive regularibus, in domibus privatis: deinde ne id fieri permittant in locis, quæ ſunt omnino extra Eccleſiam, & Oratoria ad divinum tantùm cultum deputata: ergo etiamſi Oratorium aliquod ſit ad cultum tantùm divinum deputatum, ſi tamen ſit in domo privata, non licet ibi celebrare, etiam cum licentia Epiſcopi, quia Concilium non tantùm prohibuit, ne Epiſcopi permittant, ut celebretur extra Eccleſiam, & Oratoria ad divinum cultum dedicata, ſed etiam ne in domibus privatis celebretur, quæ prohibitio omnino ſuperflua foret, ſi liceret in domibus privatis celebrare, etſi in loco ad divinum cultum deputato, ſatis enim fuiſſet ſimpliciter prohibere, ne celebretur extra Eccleſiam, & Oratoria ad divinum cultum deſtinata, nam per hoc ſatis clarè fuiſſet prohibitum in privatis domibus celebrare, in quibus non extant hujusmodi Oratoria. Unde S. Congregatio Concilii ſæpius cenſuit, teſte *Fagnan. in cit. c. In his. n. 17. & 18.* Oratoria intra domeſticos parietes, vel in privato ſolo conſtructa, aut privatis ædibus adjacentia, quamvis ſint dedicata ad divinum cultum, cenſeri tamen privata, nec poſſe Epiſcopum concedere, ut in eis Miſſa celebretur, niſi habeat oſtium verſus plateam aut viam publicam, & in ipſam nullus aditus, aut proſpectus ex privatis ædibus pateat. Itaque licentia, ut celebrari poſſit in privatis domibus, etiam in Oratorio ad divinum cultum deſtinato, petenda eſt à Sede Apoſtolica: quamvis in multis Provinciis Concilium Tridentinum ſecundùm hunc rigorem non ſit receptum. Ex quo infertur, quòd etiam in locis publicis, & Regularibus, v. g. intra clauſtrum Monaſterii alicujus, non poſſit poſt Concilium Trident. celebrari Miſſa ſuper Altari portatili, etiam cum conſenſu Epiſcopi: bene tamen ſuper Altari fixo in Oratorio ad divinum cultum dedicato, ex permiſſione Ordinarii, ita tamen ut locum illum priùs viſitaverit, & deſignaverit, *Fagn. c. l. n. 20. 22. & 23.*

XCIV. Porro valde probabile eſt, quòd etiam poſt Concilium Trident. in caſu neceſſitatis (vel magnæ utilitatis) etiam hodie poſſit, cum Epiſcopi conſenſu, ubi is commodè peti poteſt, vel etiam ſine eo, ſi commodè peti nequeat, ſacrificium Miſſæ celebrari in Altari portatili, etiam ſub dio, vel ſub tentoriis, *Navarr. cit. c. 25. n. 82. Azor cit. c. 26. q. 6. Gutier. libr. 1. Canon. qq. c. 30. num. 24. & 25.* Nec videtur quoad hoc derogatum eſſe per Concilium, quippe quod loquitur de communi, & ordinario modo celebrandi, non autem de caſu neceſſitatis, & ſolùm voluit abuſus tollere, qualis non eſt in locis non conſecratis Miſſam celebrare ſuper Altari portatili, propter neceſſitatem, vel aliam juſtam cauſam. Neque etiam Concilium voluiſſe videtur facultatem Epiſcopis diſpenſandi adimere, quam habent in hujusmodi caſibus, qui frequenter accidere poſſunt, in quibus moraliter neceſſaria eſt talis facultas diſpenſandi, maximè in Provinciis ab Urbe remotioribus, in quibus commodè ad Papam recurri non poteſt.

§ V.

De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.

XCV. De his agitur in *c. Cùm de diverſis. 2. h. t. in 6.* Ubi dicitur, Cùm ex diverſis mundi partibus multi confluant ad Sedem Apoſtolicam, quaſi ad Matrem, ideo Innocentius IV. ad commune, tam ipſorum, quàm aliorum omnium commodum & profectum, providit, ut de cætero ibidem regatur, & vigeat Studium Juris divini, & humani, videlicet Canonici, & Civilis. Unde ſtatuit, ut ſtu-

» dentes in Scholis apud Sedem eandem, talibus pri-
» vilegiis, libertatibus, & immunitatibus omnibus
» gaudeant, quibus gaudent ſtudentes in ſcholis, ubi
» generale regitur ac viget ſtudium, & integrè perci-
» piant ſuos proventus Eccleſiaſticos, ſicuti illi.

XCVI. Pro intellectu hujus c. notandum primò, Clerici beneficiati, qui exiſtunt in Studio generali, de licentia ſuorum Prælatorum, percipiunt fructus beneficii, ſive corpus præbendæ, *c. ult. de Magiſtris*, exceptis quotidianis diſtributionibus, quæ tantùm reſidentibus in Eccleſiis, & qui interſunt divinis officiis, dantur, *c. Licèt. 32. de præbend. Gl. hic V. Integrè.* Hoc igitur privilegium in iſto c. etiam conceditur ſtudentibus in Curia Romana, quæ tamen non accipitur pro Urbe Romana, niſi tamdiu, quamdiu ibi eſt Curia Papæ, nam regentes Studium generale ſequuntur Curiam, quâ recedente, ceſſat privilegium Studii generalis in Urbe Romana, *Gl. hîc in caſu, & V. Sedem eandem*: in quocunque loco autem eſt Papa, ibi eſt, & dicitur eſſe Curia, *Franc. hic num. 2. in fine.*

Notandum ſecundò, dupliciter exponunt DD, hæc verba, *ut vigeat ſtudium Juris divini, & humani, Canonici ſcilicet, & Civilis*: nam aliqui ita exponunt, Juris divini, id eſt, Canonici, & humani, id eſt, Civilis. Alii verò meliùs per ſtudium Juris Divini intelligunt ſtudium S. Scripturæ: per ſtudium verò Juris humani, id eſt, poſitivi, ſtudium utriûsque Juris, ſcilicet Canonici, & Civilis, *Gl. hic V. Videlicet.*

Notandum tertiò, privilegium conceſſum Civitati, & ejus ſtudio, intelligitur conceſſum tantùm loco ipſius Civitatis, & ejus ſuburbiis, non autem extra illa, adeo ut ſcholares ſtudentes in aliis locis, etiam vicinis, diſtantes per duas dietas legales, non gaudeant privilegio ſtudii, niſi causâ belli, vel peſtis, ſtudium ad alium locum transferatur, *Gl. hic V. Sedem eandem. & Franc. n. 3.*

XCVII. Sed contra prædictam Conſtitutionem decretalem opponi poteſt, quia mirabile, & valde inconveniens eſſe videtur, quòd Jus Canonicum permittit Studium generale Juris Civilis in Romana Curia, & Urbe, cùm tamen idem prohibeat omnibus, etiam laicis, publicè docere, vel audire Jus Civile Pariſiis, & in locis vicinis, ut conſtat ex *c. Super*
» *ſpecula. 28. h. t.* Ubi Papa Honorius III. diſtrictè
» prohibet, ne Pariſiis, vel in civitatibus, aliíſque
» locis vicinis, quisquam docere, vel audire Jus Ci-
» vile præſumat: qui verò contrà fecerit, non ſolùm
» à cauſarum patrociniis interim excludatur, ſed
» etiam per Epiſcopum loci (cujus foro ſubjectus eſt,
» ratione delicti, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) excommu-
» nicetur. Verùm ea prohibitio facta eſt, ob ſpeciales rationes, & cauſas, ut patet ex princ. ejusdem
» c. ubi dicitur: quamvis S. Eccleſia legum ſecula-
» rium famulatum non reſpuat (nam leges ancillantur SS. Canonibus, iisque ſubjiciuntur in iis, quæ animam concernunt, & quia recipiuntur in ſubſidium in foro Canonico, *c. 1. de novi oper. nunc. Abb.*
» *hic not. 1.*) quæ æquitatis & juſtitiæ veſtigia imi-
» tantur: quia tamen in Francia, & nonnullis aliis
» Provinciis, laici Rom. Imperatorum legibus non
» utuntur, & raro occurrunt tales cauſæ Eccleſiaſti-
» cæ, quæ non poſſint per Conſtitutiones Canoni-
» cas expediri, & ut pleniùs S. Paginæ, ſeu Scriptu-
ræ inſiſtatur, ideo prohibitum eſt, ne Jus Civile in »
illis locis doceatur, vel audiatur. »

XCVIII. Hinc colligitur primò, quòd Papa habet juriſdictionem in laicos, ut poſſit prohibere, ne doceatur, vel audiatur Jus Civile, idque in favorem S. Scientiæ, *Abb. hic not. 2.* Nam Romano Pontifici tanquam Vicario Chriſti, ab eodem plena poteſtas conceſſa eſt, non ſolùm in Clericos, & perſonas Eccleſiaſticas, ſed etiam in laicos, quoad ſpiritualia, imò & temporalia, quando exercitium talis poteſtatis neceſſarium eſt ad ſpirituale bonum ac ſalutem animarum: conſtat autem, quòd hæc prohibitio in *cit. c. Super ſpecula*, facta ſit ob ſpiritualem finem, nempe ut ſtudio S. Scripturæ pleniùs inſiſtatur, quod propter nimiam frequentiam eorum, qui ſtudebant Juri Civili, ferè omnino in iis locis negligebatur, *Barb. hîc n. 11.*

Colligitur ſecundò, quòd interdum, ratione vicinitatis, ſentiat quis commodum, vel incommodum, ut in propoſito, quòd etiam in locis vicinis Civitati Pariſienſi, non poſſit doceri, vel audiri Jus Civile, *Gl. fin. hic & Abb. n. 2.*

Colligitur tertiò, prima pœna in hoc c. lata in docentes, vel audientes Jus Civile, ut excludantur ab advocando, incurritur ipſo jure: non autem ſecunda pœna excommunicationis, ſed poſt præmiſſam monitionem, ideóque ante illam pœnitentiæ eſt locus, *Hoſtienſ. hîc in fine.*

§. VI.

Quæ ſint prærogativæ, ſeu Privilegia Principalium quatuor Sedium Patriarchalium?

XCIX. Reſp. tria ponuntur in *c. Antiqua. 23. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III. *c. 5. & 6.* Ubi »
Papa antiqua Patriarchalium Sedium privilegia »
renovans (prout etiam habetur ſtatutum in *c. pen.* »
diſ. 22.) Sanctâ Univerſali Synodo approbante, »
ſancivit, ut poſt Romanam Eccleſiam (quæ ſuper »
omnes alias obtinet ordinariæ poteſtatis Principatum, quippe Mater univerſorum Chriſti fidelium & Magiſtra) Conſtantinopolitana primum locum »
obtineat, (licèt olim Alexandrina fuerit prima, »
cit. c. pen. Gl. hîc V. Alexandrina, quæ privata fuit hoc jure ſuo, propter favorem Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, adeóque ſine culpa ſua, ſed non ſine cauſa, *Gl. cit. & Hoſtienſ.*) Alexandrina ſecundum, An- »
tiochena tertium, Jeroſolymitana quartum lo- »
cum obtineant: ſervatâ cuilibet propriâ dignita- »
te, (quia fortè una in uno, alia in alio magis privilegiata eſt, *Hoſtienſ. hîc V. Cuilibet.*) ita ut poſt- »
quam Antiſtites, ſive Prælati illorum à Roma- »
no Pontifice acceperint Pallium (quod eſt inſi- »
gne plenitudinis Officii Pontificalis) præſtito ſi- »
bi, ſcilicet Romano Pontifici, fidelitatis, & obe- »
dientiæ juramento, & ipſi poſtmodum Suffraga- »
neis ſuis Pallium largiantur: recipientes pro ſe »
Profeſſionem Canonicam (ſcilicet fidelitatem, »
& obedientiam juratam, ac reverentiam, *Gl. hic* »
V. Profeſſionem, & Hoſtienſ.) & pro Romana Ec- »
cleſia ſponſionem obedientiæ ab eisdem. Deinde »
conce-

» conceditur prædictis Patriarchis, ut ante ſe faciant
» ubiqua præferri Crucem, niſi in Urbe Romana, &
» ubicunque S. Pontifex præſens fuerit, vel etiam
» ejus Legatus utens Inſignijs Apoſtolicæ dignitatis.
» Denique in omnibus Provincijs eorundem juris-
» dictioni ſubjectis, ad eos, ſcilicet Patriarchas, cùm
» neceſſe fuerit, appellari poteſt: ſalvis appellatio-
» nibus ad Sedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus
» eſt humiliter deferendum.

C. Notandum primò, majoritas, ſeu prioritas loci denotat majoritatem dignitatis, ita ut qui alterum loco præcedit, ſit etiam eo major, & ſuperior dignitate, ut colligitur etiam ex *c. 1. & c. Statuimus 15. de majorit. & obed. Abb. hîc n. 2.*

Notandum ſecundò, Patriarchæ, & alij Prælati immediatè Papæ ſubjecti, tenentur ei præſtare juramentum fidelitatis, & obedientiæ, juxta formulam *c. Ego N. 4. de jurejur.* ſicut Epiſcopi Suffraganei ſuo Metropolitano. *c. Dilecti 13. de majorit. & obed.* & Archiepiſcopi ſuo Patriarchæ, *Gl. hîc V. Fidelitatis, & obedientiæ, & Abb. n. 6. verſ. in Gl. Barb. hîc n. 9.* non tamen Prælati inferiores exempti tenentur ad hoc juramentum præſtandum Epiſcopo Diœceſano, cùm illud ſit contrarium libertati, ſeu exemptioni, *c. Cùm olim 14. §. fin. h. t.* Neque etiam mediatè ſubjecti Papæ, qui immediatè ſubſunt alijs Prælatis inferioribus, præſtant juramentum fidelitatis, & obedientiæ Papæ, ſed ſuis immediatis Superioribus, niſi confirmationem, & conſecrationem accipiant à Papa, ut Epiſcopi etiam non exempti. Cardinales verò non Epiſcopi, etſi immediatè ſubſint Papæ, non tamen præſtant eidem juramentum obedientiæ, quia quamvis Papa ſit Caput univerſalis Eccleſiæ, & ſinguli fideles membra ejusdem generalia, eſt tamen ſpeciale Caput Cardinalium, & ipſi velut membra ejus ſpecialia, reſpectu aliorum faciunt unum corpus cum illo: unde licèt ipſi ſint ſubjecti, in ſpiritualibus, & obedire debeant; non tamen præſtare debent juramentum fidelitatis, & obedientiæ, quia cenſeretur illud Papa exigere à ſe ipſo, cùm inter præſtantem, & recipientem juramentum debeat eſſe diſtinctio etiam moralis. Unde Cardinales dicuntur mitti de latere Papæ, *c. pen. de offic. Legat.* Epiſcopi verò Cardinales juramentum præſtant Papæ, tanquam Epiſcopi, non tanquam Cardinales, *Abb. ibid. n. 6.* Ex quo ſequitur, quòd nec Canonici tenentur præſtare juramentum fidelitatis, & obedientiæ Epiſcopis ſuis, niſi ubi talis viget conſuetudo, *Hoſtienſ. c. l.*

CI. Notandum tertiò, prædicti IV. Patriarchæ poſſunt Pallium dare Archiepiſcopis ſuis Suffraganeis, & hoc eſt primum eorum privilegium. Nam etſi aliàs univerſaliter ſolus Romanus Pontifex dare poſſit Pallium, *c. Niſi 3. de auct. & uſu pall.* quia datur in ſignum plenitudinis poteſtatis Pontificalis, *cit. c. Antiqua 23. h. t. & c. Ad honorem 4. de auct. & uſu Pall.* quæ plenitudo poteſtatis ab alio non poteſt dari, niſi à Romano Pontifice, à quo tanquam à Capite derivatur in alios Prælatos tanquam membra omnis Eccleſiaſtica juriſdictio, *c. In novo 2. diſ. 21.* ideóque Pallium à B. Petri Corpore tantùm ſuſcipitur, *c. Significâſti 4. in fine de Elect.* Patriarchæ tamen Pallium Archiepiſcopis ſuis dare poſſunt, poteſtate ab ipſo Romano Pontifice ipſis conceſſâ; & conſequenter ipſi etiam Pallium ſuſcipiunt à Papa tanquam à Corpore B. Petri, *Hoſtienſ. in cit. c. Significâſti, V. Tantùm. Barboſ. hîc, n. 11. & 12.*

CII. Notandum quartò, ſecundum privilegium Patriarchalis dignitatis Jure commune Patriarchis conceſſum, eſt, ut poſſint facere, ſeu curare, ante ſe, deferri Crucem, non tantùm intra Provincias ſui Patriarchatûs, ſed etiam in locis exemptis; quemadmodum etiam id poſſunt Archiepiſcopi, non tantùm in omnibus locis ſuæ Provinciæ, ut infrà dicetur, ſed etiam extra illas ubique, præterquam in Urbe Romana, & ubicunque S. Pontifex præſens fuerit, vel ejus Legatus, ſcilicet de latere utens Inſignibus Apoſtolicæ dignitatis: vel niſi præſens eſſet Cardinalis, etſi non Legatus, vel Nuncius, *Quarant. in Summa Bullarij, V. Archiepiſcopi auctoritas, n. 28. in fine. Barb. hîc n. 18.* Inſignia autem Apoſtolici Legati de latere ſunt veſtis purpurea, ſeu rubra, equus albus phaleratus, frænum, & calcaria deaurata, *Hoſtienſ. hîc, V. Inſigniis, & Abb. n. 4. Barb. n. 19.* Ex quo colligitur, quòd minor non poteſt exercere juriſdictionem, præſente majore, *c. Denique 6. diſ. 21. l. ult. ff. de offic. Proconſ. Gl. hîc V. Niſi in Urbe.*

CIII. Notandum quintò, tertium privilegium Patriarcharum eſt, quòd ad illos, in omnibus cauſis ſuarum Provinciarum, poſſit provocari, ſeu appellari: nam Patriarchæ ſunt ordinarij Judices, ſeu Prælati Archiepiſcoporum, ſicut Archiepiſcopi Epiſcoporum. Quemadmodum ergo Archiepiſcopus juriſdictionem ordinariam habet in omnes Suffraganeos Epiſcopos ſuæ Provinciæ, *c. Paſtoralis 11. de Offic. ordin.* ita & Patriarcha habet in omnes Archiepiſcopos certarum Provinciarum, in quibus habet Jus Patriarchale. Non tamen regulariter habet juriſdictionem in ſubditos Archiepiſcoporum ſibi ſubditorum, ſicut nec Archiepiſcopus in ſubditos ſuorum Suffraganeorum, *cit. c. Paſtoralis. Abb. in cit. c. Antiqua, n. 3.* unde etiam ab Archiepiſcopis, ijsque inferioribus Prælatis appellari poteſt ad Patriarchas, & quidem immediatè, ſive omiſſis intermedijs Prælatis. Nam quamvis aliàs appellatio gradatim, nullo medio intermiſſo, fieri debeat, *l. Imperatores 21. in princ. ff. de appell.* nempe inter Eccleſiaſticos Judices ab Archidiaconis, & alijs inferioribus Prælatis ad Epiſcopum; ab hoc ad Archiepiſcopum, & ab iſto ad Patriarcham, & ſic ab inferiore ad immediatum Superiorem ſit appellandum, *c. Dilecti 66. de appell. c. Romana 3. §. Ab Archidiaconis eod. in 6.* Patriarchis tamen hoc privilegium Jure communi eſt conceſſum, ut ad illos, omiſſis omnibus intermedijs, appellari poſſit: alioquin nullum ſpeciale privilegium, quoad hoc, eis eſſet conceſſum, contra hoc *c. in princ.* ibi: *Privilegia renovantes*: ſi non poſſet immediatè appellari ad illos, cùm de Jure communi ab Archiepiſcopis appellari poſſit ad Primates, ſeu Patriarchas, *c. Si inter 3. cauſ. 6. q. 4.* Ut ergo privilegium aliquid conferat, & non ſit inutile, ita intelligendum eſt, quòd omiſſis medijs, ad Patriarchas appellari poſſit, *Gl. fin. hîc, & Abb. n. 7.* ubi tamen ait, quòd oppoſita ſententia ſit æquior, quia minùs Prælatorum immediatorum juriſdictioni præjudicat. Verùm prior opinio, quæ communior, & receptior eſt, procedit, ſaltem in quatuor principalibus Patriarchis, de quibus in *cit. c. Antiqua* agitur. Nec obſtat, quod in fine hujus c. dicitur: *Salvis appellationibus ad Sedem Apoſtolicam*

licam

licam interpoſitis: quia textus non loquitur taxativè, quaſi ſoli Papæ competat, quòd ad illum, omiſſo medio, appelletur, excluſis omnibus alijs, adeóque non negatur, quòd etiam Patriarchis ex ſpeciali conceſſione, & privilegio id competere poſſit, *Barb. hîc n.* 23.

§. VII.

De privilegiis Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, aliorúmque Prælatorum inferiorum.

CIV. Quæritur primò, quænam privilegia, Jure communi, conceſſa ſint Archiepiſcopis, & Epiſcopis? Reſpondetur, Clemens V. in Concilio Vienenſi, quod refertur in *Clement. Archiepiſcopo* 2. *h. t.* conceſſit, eodem S. Concilio approbante, inprimis Archiepiſcopis, ut ſi per quævis loca exempta ſuæ Provinciæ tranſeant, vel ad ea fortè declinent, Crucem, ante ſe portari, liberè faciant, & ut ipſi etiam populo ibi benedicere, Divina Officia, privatim, vel publicè, audire, & ea etiam in Pontificalibus celebrare (etiam cum Pallio, quod eſt Inſigne Pontificale Archiepiſcopi, diebus tamen permiſſis, *Gl. hîc V. eod.*) & facere in ſua præſentia celebrari poſſint, non obſtante quovis privilegio contrario.

Simili modo conceſſit Epiſcopis, ut in eiſdem locis ſuæ Diœceſis (ſcilicet exemptis, vel circa hoc privilegiatis) poſſint populo benedicere, audire Divina Officia, & ea etiam celebrare (in Pontificalibus, ut colligitur ex illis verbis, *ſimili modo*, *Gl. hîc. V. Celebrare.*) & in ſua præſentia facere celebrari: ſine Pontificalibus, *Gl. hîc V. eod.*) ita tamen ut prætextu hujuſmodi conceſſionis, in ipſis locis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, ijdem Archiepiſcopi, vel Epiſcopi nullam aliam juriſdictionem exerceant, nec perſonis exemptis, vel privilegiatis moleſtiam inferant, vel gravamen, nullúmque exemptioni, vel privilegijs eorundem, aliud præjudicium fiat, nec ipſis Archiepiſcopis, vel Epiſcopis aliud jus quomodolibet acquiratur.

CV. Notandum primò, duplicia ſunt Inſignia poteſtatis Pontificiæ, ut notat *Abb. in c. Antiqua* 23. *n.* 9. & 10, *h. t.* Quædam ſunt, quæ denotant ſuperioritatem quandam, ſive quæ admixtam habent poteſtatem juriſdictionis, vel officij, ut eſt ordinare, chriſmate inungere, & his ſimilia. Et hæc extra territorium, ſive extra Provinciam, vel Diœceſim propriam ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo exerceri non poſſunt, ſine licentia Diœceſani, ſive Ordinarij loci, ut colligitur ex *cit. Clement.* 2. ibi: *Suæ Provinciæ, & ſuæ Diœceſis*, *h. t.* & conſtat etiam ex c. 1. *Ut lite pendente &c.* ubi dicitur, quòd Archiepiſcopus non poteſt permittere deferri Crucem ante ſe, extra ſuam Provinciam, ſed tantùm intra illam, quia eſt Inſigne poteſtatis juriſdictionis, & videtur hoc tendere in præjudicium aliorum Prælatorum, nec in eodem loco debent eſſe plures Prælati, & Superiores, *c. Quoniam* 14. *de offic. Jud. ord.* Quædam verò ſunt Inſignia, ſeu Pontificalia, quæ ſolùm dignitatem denotant, ſine admixtione juriſdictionis; & illis poteſt Archiepiſcopus, vel Epiſcopus uti, etiam extra Provinciam, vel Diœceſim ſuam, cujuſmodi eſſe videtur celebrare Miſſam in Pontificalibus, vel etiam ſolemniter benedicere populo. Et hæc, ſpectato Jure communi, exerceri poſſunt ab Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, etiam in aliena Provincia, vel Diœceſi, & ſine licentia Ordinarij loci, niſi is id prohibeat, *Gl. hîc in cit. Clement.* 2. *V. Etiam celebrare*, & *ibid. Abb. n.* 4. *h. t.* Videri poſſunt, quæ de hoc dicta ſunt *lib.* 1. *Tit.* 31. *ſec.* 2. §. 1. *n.* 118.

CVI. Notandum ſecundò, Archiepiſcopus in locis, etiam exemptis ſuæ Provinciæ, & Epiſcopus in locis exemptis ſuæ Diœceſis poteſt Pontificaliter celebrare, etiam abſque licentia Prælati loci exempti, ex vi conceſſionis *cit. Clement.* 2. *h. t.* & dictum etiam ſupra *loc. cit.* Nec obſtat, quòd Concilium Trident. *Seſſ.* 6. *c. ult. de reform.* prohibet Epiſcopis Pontificalia exercere in alterius Diœceſi, ſine licentia Ordinarij loci: loca autem exempta cenſentur velut loca extra Diœceſim exiſtentia, iíſque æquiparantur; nam loca exempta etſi non dicantur eſſe de Diœceſi, dicuntur tamen eſſe in Diœceſi, *Arg. c. Cùm Epiſcopus* 7. *de offic. Ordin. in* 6. ideóque hujuſmodi loca exempta cenſentur eſſe extra Diœceſim, quoad juriſdictionem contentioſam, quam non poteſt Epiſcopus in locis exemptis ſuæ Diœceſis exercere, ſicut nec in locis extra Diœceſim ſitis, ac proinde non poteſt etiam exercere illa Pontificalia in locis exemptis, quæ habent admixtam juriſdictionem: & quoad hæc locus exemptus perinde habetur, ac ſi eſſet extra Diœceſim: non autem quoad Pontificalia, & Inſignia, quæ ſine juriſdictione propriè dicta exerceri poſſunt, ut eſt Miſſam celebrare etiam in Pontificalibus, & prædicare, quoad hæc enim locus exiſtens intra Diœceſim non æquiparatur loco extra Diœceſim, *Gl. in cit. Clement.* 2. *V. Celebrare.* Unde Concilium Trident. notanter dixit, *in alterius Diœceſi*, non autem *extra Diœceſim*, quia etſi fortè loca exempta dici poſſint eſſe exiſtentia extra Diœceſim, non tamen verè dicuntur eſſe in alterius Diœceſi: & ſic Epiſcopus exercens Pontificalia in locis exemptis, non poteſt dici illa exercere in Diœceſi alterius, adeóque non habet quoad illa locum prohibitio Concilij, *Fagn. in c. ult. de auctorit. & uſu Pallij, n.* 12. & 2. *ſeqq.*

CVII. Præterea huc pertinet, & revocari poteſt privilegium, ſive prærogativa illa Epiſcopalis dignitatis, quòd illa non debeat concedi, aut conferri, niſi Civitatibus inſignibus, & populoſis, prout habetur in *c. Epiſcopalia* 3. *h. t.* ubi Papa Leo I. ita reſcribit: Epiſcopalia gubernacula (id eſt dignitas Epiſcopalis ad populum regendum, *Hoſtienſ. hîc V. eod.*) nonniſi majoribus populis, & frequentioribus Civitatibus præſidere oportet: ne honor (id eſt, honorabilis dignitas, *Hoſtienſ. hîc.*) cui debent excellentiora (id eſt, graviora) committi, ſui numeroſitate vileſcat, dum nimiùm multiplicatur.

CVIII. Hinc colligitur primò, Epiſcopos non in Villis, Caſtellis, vel parvis Civitatibus, ſed ſolùm in majoribus, populoſis, & frequentioribus Civitatibus eſſe præficiendos, *Gl. hîc in caſu*, & habetur etiam in *c. Epiſcopi* 3. *diſ.* 80.

Colligitur ſecundò, ad eſſentiam Civitatis non requiri, ut habeat Epiſcopum, nam in *cit. c.* 1. dum dicitur, in majoribus, & frequentioribus Civitatibus conſtituendos eſſe Epiſcopos, ſupponitur in

parvis

parvis non eſſe ponendos: & cùm in *cit. c. Epiſcopi. diſ.* 80. modica, ſiva parva civitas appellatur Civitas, etſi cum addito *modica*, nihilominus aſt Civitas, quia magis, & minus non faciunt rem differre ſpecie, *Fagn. in cit. c. t. n. 8. h. t.* Ratio aſt, quia Princeps poteſt Civitatem conſtituere, *l. 1. C. de Metropolitan. lib.* 11. & tamen non poteſt facere Epiſcopum, *c.* 1. *& ſeqq. diſ.* 63. nec Sedem Epiſcopalem erigare, argo atiam hodia poteſt aſſe Civitas ſine Epiſcopo, ſicut & Epiſcopus ſina Civitate, *Fagn. cit. l.* n. 15. In Italia tamen receptum eſt, ut ea tantùm reputetur Civitas, quæ habet Epiſcopum: quamvis hoc in Provincijs ultramontanis, maximè in Germania non ſit receptum, ut notat etiam *Abb. hîc n.* 1.

CIX. Quæritur ſecundò. Qualia privilegia competant Abbatibus, ſeu Prælatis inferioribus Epiſcopis? Reſp. duo privilegia eis eſſe conceſſa, quæ Corpori Juris inſerta ſunt. Primum eſt, uſus Mitræ, quæ vulgò Infula vocatur, & aliorum Pontificalium, ut conſtat ex *c. Ut Apoſtolicæ. 6. h. t. in 6.* ubi Abbatibus, aliiſq; Prælatis, quibus non competit ex propria eorum dignitate (quia ſunt Prælati inferiores Epiſcopis, *Gl. hîc V. Non competit*) conceſſum aſt à Sede Apoſtolica, in Ecclaſiarum ſuarum gloriam, & honorem (idem eſt, ſi Prælato alicui inferiori perſonaliter, & in prærogativam ſuæ perſonæ, tale privilegium fuerit conceſſum, *Gl. hîc V. Eccleſiarum ſuarum*) ut Mitrâ, & alijs Pontificalibus uti poſſint. Quare ne inde oriantur ſcandala, & ne ipſi privilegiati fruſtrentur effectu ſuorum privilegiorum, & ut ex majore decore ornatuum, appareat majoritas dignitatum: Clemens Papa IV. cum conſilio Cardinalium, ſtatuit, ut Abbates, aliique, quibus Mitræ uſus ab eadem Sede eſt conceſſus, ſi exempti ſunt, in Concilijs Provincialibus, & Synodis Epiſcopalibus, quibus nonnulli eorum intereſſe tenentur (fortè propter Capellas non exemptas, vel populum non exemptum) Mitris tantùm Auriphrygiatis, ſed non aureas, vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus uti poſſint. Non exempti verò ſimplicibus (id eſt, quæ non tantùm laminas, aut gemmas non habeant, ſed nec auriphrygiatæ ſint) & albis, ac planis Mitris utantur. In alijs verò locis (extra Concilium Provinciale, vel Epiſcopalem Synodum, cùm celebrant in ſuis, vel alienis Eccleſijs) ſiva exemptis, ſiva non exemptis, liceat illis uti Mitris, prout Indulta, ſeu privilegia à Sede Apoſtolica eis conceſſa permittunt.

CX. Notandum primò. Uſus Mitræ, & Baculi, ſeu Pedi, & aliorum Pontificalium, non competit Abbatibus, & alijs Prælatis inferioribus de Jure communi, ratione ſuæ dignitatis, ſed ſolùm eis ex Privilegio Apoſtolico aſt conceſſus, ut hîc dicitur; & ſic tale privilegium ſolus Papa concedere poteſt, & nullus eo inferior, nec quidem Legatus de Latere, *Jo. Andr. hîc in princ. & Franc. n. 1. not. 1.*

Notandum ſecundò. Inſignia, ſive ornamenta Pontificalia ſunt quatuor, ſcilicet Mitra, quæ habet duo cornua, & duo Teſtamenta, Vetus ſcilicet, & Novum, adeóque ſcientiam utriuſque deſignat: Pedum, ſive Baculus paſtoralis, qui aſt auctoritatis, ſeu poteſtatis, & diſciplinæ ſignum. Annulus, qui datur Prælatis in ſignum matrimonij inter ipſos, & Eccleſiam initi: & Sandalia, id eſt, caligæ, & calcei, & caligæ quidem induuntur primùm uſque ad genua, calcei verò pedes tantùm contegunt, *Gl. hîc in princ. Tamburin. tom.* 1. *de Jure Abbatum diſ.* 20. *q.* 1. *n.* 3. *& ſeqq.* quibus addi debet Tunica Dalmatica, chirothecæ, & Crux pectoralis, de quibus videri poteſt *Tambur. cit. l. n.* 9. *& ſeqq.*

Notandum tertiò. Abbas, ſeu Prælatus exemptus in Proceſſionibus, & Seſſionibus, aliiſque Conventibus, præcedere debet, & præferri Prælato non exempto, quia exemptus majore ornatu honoratur, & ex majoritate ornatûs colligitur majoritas dignitatis, ut dicitur in *cit. c. Ut Apoſtolicæ, & ibid. Franc. not. 3. & ult.*

Notandum quartò. In quo loco Prælati privilegiati poſſint uti Pontificalibus, & an etiam extra ſuas Eccleſias, vel Monaſteria, in Eccleſijs alienis, ad quas invitantur, inſpici debet tenor privilegij, & ſervari, prout habetur in fine hujus c. quia privilegium eatenus extenditur, quatenus in eo reperitur expreſſum, & non ultra, *Gl. fin. hîc. & Francus n. 5. & 6.*

CXI. Secundum privilegium Abbatibus, aliiſque Prælatis inferioribus ab Apoſtolica Sede conceſſum, eſt ſolemnis, & publica benedictio populi, quæ ſit dicendo, *Sit nomen Domini benedictum &c.* quàm aliàs ſoli Epiſcopi Jure communi impertiri poſſunt, ut conſtat ex *c. Abbates. 3. h. t. in 6.* ubi Alexander IV. conceſſit, ut Abbates, & Prælati quidam, ex ſpeciali privilegio, ſolemnem benedictionem impertiri populo poſſint, ſed tantùm in Eccleſijs ſibi pleno jure (ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus, *Gl. hîc V. eod.*) ſubjectis, quando in eis Divina Officia celebrant, poſt Miſſarum ſolemnia, Matutinas, Laudes, ac Veſperas: alibi verò (ſcilicet extra Eccleſias ſibi pleno jure ſubjectas) publicè, nempe per vias, Civitates, caſtra, & villas, talem benedictionem impertiri populo non valent: niſi hoc expreſſè eis in Apoſtolico privilegio ſit conceſſum. Ratio aſt, quia cùm iſtud privilegium benedicendi populum ſolemniter, tendat in diminutionem poteſtatis Epiſcopalis, cui ſoli Jure communi id competit, ideo ſi talis facultas Prælato inferiori ſit conceſſa ſimpliciter, non addendo *in quocunque loco*, reſtringi debet, neque extendi extra Monaſterium, & loca ipſi pleno jure ſubjecta, in quibus ſcilicet quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habet: ac proinde ſi Abbas, ſeu Prælatus, etſi exemptus, daret benedictionem ſolemnem populo ſibi pleno jure non ſubjecto, ipſe delinqueret, & poſſet eum Epiſcopus punire, non obſtante privilegio exemptionis, quia privilegia tantum valent, quantum ſonant, & non plus, *Gl. hîc in notat, & ibid. Franc. n.* 2. Dixi ſolemnem, quia privatam, ſeu non ſolemnem benedictionem poſſunt dare etiam ſimplices Presbyteri, non tamen præſente Epiſcopo, *c. Ecce ego. 6. diſ. 95. Gl. hîc V. Solemnem, junctâ addit.* Dicuntur autem tunc Eccleſiæ pleno jure in ſpiritualibus, & temporalibus pertinere ad Monaſteria, quando in eis Presbyteros, & Clericos inſtituunt, & omnes obventiones percipiunt, præter ſtipendia Miniſtrorum, *Gl. hîc V. Pleno jure in addit. & Franc. n. 1. in Gl.* 2.

CXII. Additur in fine *cit. c. Abbates.* 3. quòd Abbatibus, & alijs Prælatis inferioribus non ſit licitum

licitum alijs, quàm Monaſteriorum ſuorum Converſis, & qui ad illa ſe contulerint (ut ibi converſantur, & fiant Monachi, *Gl. hic V. Convolaverint*) & in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent, primam Tonſuram conferre, non autem alijs extraneis, & non ſubditis, niſi eis id competat ex ſpeciali privilegio Apoſtolicæ Sedis: per quod illis conceſſum ſit, ut quoſcunque, etiam non ſubditos, ordinari ab eis volentes, poſſint ordinare, vel Clericalem Tonſuram eis conferre, *Gl. fin. hic.* Verùm de poteſtate conferendi primam Tonſuram, & quatuor Ordines Majores, quæ Abbatibus, præſertim Regularibus competit poſt Concilium Tridentinum, dictum eſt ſupra *libr. 1. tit. 11 ſec. 1. §. 6. n. 41. & ſeqq.*

SECTIO IV.

DE PRÆSCRIPTIONE, ET innovatione, uſu, & effectu privilegiorum.

§. I.

Quanto tempore præſcribatur adverſus privilegia?

CXIII. De hoc extant duo capitula in hoc Titulo, quæ licèt in ſpecie agant de privilegio non ſolvendi decimas, tamen idem in alijs etiam privilegijs Eccleſiæ conceſſis, quoad hoc obtinet, ut patet ex ſumma eorundem.

Itaque inprimis in *c. Si de terra. 6. h. t.* refertur, quòd Monachi S. Andreæ Ordinis Ciſtercienſis habebant privilegium non ſolvendi decimas ex terris, quas ſuis laboribus colebant, ſitis in Parochia Canonicorum de Plautin, quas tamen per XXX. annos perſolvebant dictis Canonicis, ſed deinceps ſolvere noluerunt. Quare Papa Alexander III. Monachis illis mandavit, ut ſi per XXX. annos decimas illas perſolverunt, inpoſterum etiam eas integrè perſolvant: nam licèt illis per privilegium Romanæ Eccleſiæ ſit indultum, ut ex laboribus ſuis nullas decimas perſolvere debeant, tamen de privilegio conceſſo tanto tempore detrahere, illúdque remittere (ipſo facto) voluerunt: cùm liberum ſit unicuique ſuo juri renunciare, unde non poſſunt ſe per privilegium, hac in parte, tueri.

CXIV. Hinc colligitur primò, quòd privilegium perditur, niſi quis eo utatur, ſicut etiam leges per deſuetudinem, ſive non uſum abrogantur, *l. De quibus. 31. ff. de legib.* multò magis ergo privilegium, quod faciliùs perditur, quàm Jus commune, quia facilè res revertitur ad ſuam primævam naturam, *l. Si unus. 27. §. Quod & in ſpecie. ff. de pact. Gl. hic V. Tanto tempore, junct. Gl. margin. lit. A.*

Colligitur ſecundò. Cuilibet liberum eſt renunciare juri ſuo, quod intelligendum eſt, modò renunciatio non cedat in præjudicium juris Superioris, vel alterius tertij. Unde exemptus non poteſt renunciare privilegio exemptionis, abſque licentia Papæ, *c. Cùm tempore. 5. de arbitris.* quia id cederet in præjudicium illius, cui proximè, & privativè, ſive excluſo Epiſcopo, eſt ſubjectus, *Abb. hic n. 5.*

CXV. Præterea in *c. Accedentibus. 15. h. t.* ſimilis caſus proponitur; nam Procurator Abbatis, & Conventûs cujuſdam, ex una parte, & Procurator Templariorum, ex altera, accedebant ad Papam, coram quo Procurator Monaſterij propoſuit, quòd cùm decimas terrarum cujuſdam loci diu quietè Monachi poſſederint, antequam ad Templariorum dominium perveniſſent: & poſtquam Templarij terras illas acquiſiverunt, decimas illarum per XL. annos, & ampliùs, pacificè perceperint, ſed modò de novo Templarij eas ipſis ſubtrahere non vereantur. His auditis, Papa Innocentius III. mandat Judicibus delegatis, ut ſi Abbas, & Monachi ſufficienter probaverint, quòd à Templarijs decimas ex prædictis terris per XL. annos continuè perceperint, ſine lite, compellant Templarios ad præſtationem earum, quia cùm tanto tempore contra privilegia ipſis conceſſa decimas ſolverint, eis tacitè renunciâſſe præſumuntur. Si verò in probatione defecerint, abſolvant Templarios ab eiſdem, & Monachis perpetuum ſilentium imponant.

CXVI. Pro intellectu hujus, & præcedentis c. notandum primò, contra privilegia Eccleſijs conceſſa non præſcribitur minore tempore, quàm XL. annorum, nam hodie contra alia bona, & jura Eccleſiarum nonniſi 40. annis præſcribitur, *Auth. Quas actiones. C. de SS. Eccleſ. c. De quarta, 4. c. Ad aures. 6. c. Illud. 8. de præſcript.* ideòque hodie idem dicendum eſt de præſcriptione contra privilegia Eccleſiæ, juxta *cit. c. Accedentibus. Gl. ibid. V. 40 annos, & Abb. n. 4.* quare per hoc cap. correctum eſt *cap. Si de terra. 6. eod.* nam quia tempore antiquo etiam contra alia bona Eccleſiarum ſpatio XXX. annorum præſcriptum fuit, *c. 1. & 2. c. Quicunque. 4. c. Placuit. 8. cauſ. 16. q. 3. c. Sanctorum. 3. de præſcript.* ideo etiam contra privilegia Eccleſiarum præſcriptio XXX. annorum olim currebat, & ſufficiebat: ſed quia illud poſtea fuit immutatum, ideo & iſtud: nec eſt vitanda jurium correctio, quando de illa conſtat, *Ioan. Andr. hic n. 6. & Abb. n. 4.* Non obſtat, quòd privilegia Eccleſiarum, & Monaſteriorum, cunctis temporibus, inviolata manere debent, & nullâ novitate mutari, *c. 1. & 2. cauſ. 25. q. 2.* Nam ibi ſermo eſt de ſtatutis generalibus, quibus Eccleſia regitur, juxta *Gl. in cit. c. 1. V. Temporibus.* vel de privilegijs, quæ pertinent ad immunitatem, & libertatem Eccleſiarum, quibus renunciari non poteſt, qualia ſunt privilegia fori, *c. Si diligenti. 12. de foro compet.* & privilegium Canonis, *c. Contingit. 36. de ſent. excom.* quæ in favorem totius Ordinis Clericalis ſunt conceſſa, ea enim inviolata ſemper manere debent: hîc autem ſermo eſt de particularibus, & ſingularibus privilegijs conceſſis, favore certorum locorum, vel ſingularium perſonarum, quibus expreſsè, vel tacitè renunciari poteſt, *Gl. hic V. Per 40. annos, junctâ Gl. margin. lit. A.*

Notandum ſecundò. Præſcriptio XL. annorum contra privilegia Eccleſiæ neceſſariò probanda eſt, prout ſumitur ex *cit. c. Accedentibus. h. t.* ubi ſilentium imponi Monachis actoribus præcipitur, niſi præſcriptionem 40. annorum probaverint, quia de-

ficiente

ficiente, & non probante actore, reus abſolvitur, *Gl. hîc in notat.* & *Abb. n. 3. not. 3.* Sed neque præſcriptio currere poteſt, niſi adſit continua, & pacifica, ac ſine lite poſſeſſio ejus, quod præſcribitur, ut patet ex hoc c. ibi: *Pacificè poſſediſſent*, & paulò pòſt, *per 40. annos continuè perceperint, ſine lite, Barboſ. hîc, n. 2.*

Notandum tertiò, quamvis unus actus contrarius privilegio, vel etiam plures, plerumque non ſufficiant ad amittenda privilegia negativa, v. g. non ſolvendi decimas, vel tributa, viâ renunciationis: ſi tamen exemptus, ſeu privilegiatus eos actus exerceat, ſine ulla proteſtatione, v. g. ſolvendo decimas, vel tributa, à quibus eſt immunis, tum conſtituitur is, cui fit ſolutio, in quaſi poſſeſſione exigendi, ac percipiendi tributa, vel decimas, tanquam debitas, ita ut accedente curſu temporis legitimi præſcriptionem perficere poſſit, adeóque viâ præſcriptionis, privilegium immunitatis à ſolvendis decimis, vel tributis amittatur, ut colligitur ex *cit. c. Si de terra*, & *c. Accedentibus 15. h. t.* & tradit *Laym. in c. Cùm acceſſiſſent 8. n. 11. §. Deinde de Conſtit.*

CXVII. Porro *Barb. in cit. c. Si de terra n. 5. & 7. h. t.* aliter declarat, & conciliat illud c. cum *c. Accedentibus 15. eod.* ubi ait, quòd privilegium dupliciter poteſt amitti, vel per viam tacitæ renunciationis, vel per viam præſcriptionis: de priore modo agitur in *c. Si de terra*, nempe de privilegio non ſolvendi decimas, per modum tacitæ renunciationis, quæ colligitur ex non uſu, ſive contrario uſu privilegiati ſolventis decimas; & ad hunc modum non requiri tempus ad præſcriptionem alioquin neceſſarium, adeóque nec XXX. nec XL. annos, tanquam neceſſarios, ut amittatur tale privilegium, & inducatur præſumptio tacitæ renunciationis, ad hoc enim ſufficit tempus longum X. annorum, ſaltem inter præſentes, non ſolùm erga privatos, ſed etiam erga Eccleſias, ut communiter tradunt DD. quare in dicto c. *Si de terra*, ſolùm refertur, quod in caſu contigit, & allegabatur, nempe ſi conſtet, vel probatum fuerit, Monachos illos ex terra intra Parochiam Canonicorum ſita, ad quos Jure communi aliàs pertinebant decimæ, per 30. annos decimas illas perſolviſſe, eas de cætero integrè perſolvant, quia cenſentur tacitè ſuo privilegio renunciâſſe, & ita illud amiſiſſe: ex quo non ſequitur, quòd ſi minore tempore, v. g. per X. annos tantùm ſolviſſent decimas, contrarium Pontifex reſpondiſſet, videlicet ipſos privilegium hoc per non uſum, ſeu contrarium uſum non amiſiſſe; quia ad præſumptionem tacitæ renunciationis inducendam ſufficit tempus longum, cùm enim per illam revertatur ad Jus commune, ideo etiam brevius tempus ſufficit. At verò in *c. Accedentibus 15. eod.* agitur de vera, & propria præſcriptione, ideóque 40. anni contra privilegium Eccleſiæ requiruntur: nam Pontifex ibi principaliter ſe fundat in eo, quòd Abbas, & Monaſterium per 40. annos decimas à Templarijs, contra eorum privilegium, quietè poſſederint, & continuè ex terris illis perceperint, adeóque illas præſcripſerint: quamvis ibidem in ratione adjuncta per accidens, & indirectè etiam mentio fiat tacitæ renunciationis factæ à privilegiaris: quæ expoſitio eſt probabilis.

CXVIII. Aliter conciliare conatur prædicta duo capitula *Caniſius tract. de decimis, c. 6. n. 13.* nempe quòd loquantur de diverſis caſibus: nam in *c. Si de terra*, agitur de præſcriptione Eccleſiæ Parochialis, ad quam aliàs de Jure communi decimæ pertinent, contra privilegium Monaſterij, quæ præſcriptio cùm ſit favorabilis, ideo minus tempus, nempe XXX. annorum ad illam requiritur. At in caſu *cap. Accedentibus*, Eccleſiæ non Parochiales, nempe Monachorum, & Templariorum, ad quas de Jure communi non ſpectabant decimæ, inter ſe contendebant, ideóque tunc ad præſcriptionem requirebantur XL. anni, quæ expoſitio etiam eſt probabilis.

§. II.

De innovatione privilegiorum.

CXIX. Quæritur primò, an innovatio privilegij ei novum jus tribuat, vel non? Reſp. De hac quæſtione inprimis agitur in *c. Ex parte 13. h. t.* Nam Epiſcopus Meldenſis impetravit quaſdam litteras contra Abbatiſſam, & Conventum Eccleſiæ Jotrenſis, ad quoſdam Judices delegatos, in quibus nulla facta eſt mentio de privilegijs dicti Monaſterij, per quæ declarabatur ipſum Monaſterium, & ejus Eccleſias, Clerum, & populum Jotrenſem, nullo mediante, ad Apoſtolicam Sedem ſpectare, quorum privilegiorum Epiſcopus non erat ignarus. Coram Illis Judicibus Epiſcopus petijt obedientiam ab Abbatiſſa, & Monialibus, & à Clero, & populo Jotrenſi omnimodam (ſpiritualem ſcilicet, non temporalem, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) ſubjectionem, (fundando intentionem ſuam in Jure communi, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) Sed cùm Judices Abbatiſſam, & Moniales valde gravarent, ad Sedem Apoſtolicam appellârunt. Verùm Judices appellationi non deferentes, nec ſexûs fragilitati compatientes, in Abbatiſſam excommunicationis, & in Clerum, ac populum Jotrenſem interdicti ſententias protulerunt. Poſt hæc, Nuncij Monaſterij prædicta, & alia coram Papa retulerunt, oſtendentes ei privilegium Apoſtolicum, per quod conſtabat Eccleſiam Jotrenſem, ad Eccleſiam Romanam ſpecialiter pertinere, illúdque innovari petentes. Papa prædictos Nuncios, propter appellationem interpoſitam, diutiùs detinuit, & tandem, cùm pro altera parte nullus compareret, qui illam defenderet, privilegium Sedis Apoſtolicæ Eccleſiæ Jotrenſi conceſſum innovavit, ita tamē, ut per talem iñovationem eidem Eccleſiæ non plus juris acquiratur, quàm per privilegia ſuorum Anteceſſorum obtinuit, cùm per hoc non novum jus ei concedatur, ſed antiquum conſervetur.

CXX. Idem habetur in *c. Quia intentionis 29. h. t.* Nam Papa Honorius III. innovaverat privilegium cujuſdam Monaſterij conſtituti in Diœceſi Bajocenſi; unde Epiſcopus loci dubitavit, an per talem innovationem ſit derogatum Juri Epiſcopali? Reſpondet Papa, cùm innovatio jus novum non conferat, nec tollat vetus, ideo eam eſſe, ac manere debere in eo ſtatu, in quo erat tempore impetratæ innovationis. Cæterùm per hoc non intendit Papa juri aliàs eidem Monaſterio competenti ullum præjudicium generari.

CXXI. Pro explicatione utriùſque hujus cap. notandum primò, ſicut confirmatio, ita etiam inno-

vatio alia dicitur in forma communi fieri, alia ex certa ſcientia, ut ex communi docet *Suar. libr. 8. de Legib. c. 20. n. 2.* Prior innovatio, ſicut & confirmatio, non tribuit novum jus, ſed ſolùm antiquum conſervat, adeóque nec privilegia revocata, aut quomodolibet amiſſa reſtituit, vel reſtaurat, juxta *cit. c. Ex parte, & c. Quia intentionis 29. h. t.* in quibus tamen ſermo eſt non de privilegio ſumpto pro ipſo ſpeciali jure, ſeu gratiâ per Principem conceſsâ, ſed de Authentico inſtrumento, in quo continetur, & conceditur ſpeciale jus, ſive gratia, quæ privilegium dicitur, quod renovatur, ne vetuſtate conſumptum pereat, & ut ex eo privilegij conceſſio probari poſſit: ſicut etiam interdum contractus ſumitur pro ipſo pacto, ſeu conventione: interdum verò pro inſtrumento Authentico ejuſdem. Et ſecundùm hanc acceptionem, clarum eſt, innovationem privilegij non conferre jus novum, ut patet ex *c. Dilecta 4. de confirm. utili.* ubi dicitur: Prædicta privilegia quaſi jam nimiâ vetuſtate conſumpta cùm fuerint, non in pergameno, ſed in papyro conſcripta, duximus innovanda. Quare talis innovatio inſtrumenti ipſum jus privilegij in eo contentum non confirmat, ſecundùm ſe, quia illi novum jus, aut valorem non addit, ſed dicitur conſervare privilegium, quia perdito, vel conſumpto inſtrumento, perditur jus, ſaltem quoad forum externum, ob defectum probationum, *Suar. cit. c. 20. n. 3. Barboſ. in cit. c. Quia intentionis, n. 2. & 3.*

Aliquando verò innovatur ipſum jus privilegij, & non tantùm inſtrumentum continens illud: ſicut etiam Papa, vel alius Princeps dicitur confirmare, non inſtrumenta, ſed gratias, ſeu privilegia in illis contenta. Et tunc rurſus vel innovantur in formâ communi tantùm: & non confertur jus novum privilegio; tum quia innovare, ex vi nominis, propriè non ſignificat novam conceſſionem privilegij invalidi, vel revocati, aut amiſſi, cùm qui petit renovationem, non ſupponat invaliditatem privilegij, ſed potiùs ſupponat valorem ejus: petit autem renovationem, ne vetuſtate pereat, *c. Longinquitate 64. cauſ. 12. q. 2. c. 1. junct. Gl. fin. de precariis.* Tum quia nova privilegia non ſolent concedi, ſine cauſæ cognitione: at innovatio in forma communi fit, ſine cauſæ cognitione, quia non fit ex certa ſcientia, ergo non tribuit jus novum, ſive valorem privilegio invalido, vel revocato, aut amiſſo; ſed ſolùm renovat, aut conſervat jus antiquum, ſive relinquit privilegium in eo ſtatu, & valore, in quo antea erat, *Suar. cit. c. 20. n. 4. & 5. Barboſ. in cit. c. Ex parte, n. 5.* Si verò innovatio privilegij, ex certa ſcientia fiat (ſcilicet cum perfecta notitia illius, & tenoris ejus, ac omnium circumſtantiarum) tum novum jus, ſeu valorem confert privilegio, ita ut ex invalido fiat validum, adeóque privilegium etiam amiſſum, vel revocatum in priſtinum ſtatum reſtituatur: quia talis innovatio, ſicut & confirmatio, habet vim novæ conceſſionis, cùm enim contineat favorem Principis, ex certa ſcientia, & conſequenter ex plenitudine poteſtatis, amplè interpretanda eſt, tam ex parte perſonæ, quàm ex parte modi, ut habeat vim novæ conceſſionis, ut eſt communis ſententia apud *Suar. cit. c. 20. n. 8. Barb. in cit. c. Ex parte, n. 2. & 3. h. t.*

Notandum ſecundò, ſicut innovatio ſimpliciter, & in forma communi facta, jus novum non confert: ita nec jus vetus tollit, neque etiam per talem innovationem, intendit Papa juri aliàs alteri competenti præjudicare, *cit. c. Quia intentionis, & ibi Gl. in notatis.* Plura de innovatione privilegiorum dicta ſunt *libr. 1. Decret. Tit. 30. §. 4. & ult.*

CXXII. Quæritur ſecundò, quomodo probanda ſint inſtrumenta privilegiorum perdita, ſi eorum innovatio petatur? Reſp. De hoc agitur in *c. Cùm olim 12. h. t.* ubi refertur, quòd Abbas Monaſterij Eugubinenſis olim privilegium Lucij Papæ (quod poſtea fuit amiſſum, ut infrà ſequitur) præſentavit Innocentio III. petens illud innovari: ſed Epiſcopus Eugubinus contradixit, aſſerens hoc in ſuum præjudicium redundare (quia dicebat Monaſterium ſibi ſubjectum eſſe) ideóque privilegium non fuit innovatum. Poſtmodùm Abbas iterum conſtitutus coram Papa, præſentibus Epiſcopi Procuratoribus, dixit, ſe prædictum privilegium Lucij amiſiſſe, ac petijt, ut faceret Papa recipi teſtes ſuper amiſſione ipſius privilegij, & ejus tenore. Papa commiſit hoc Cardinali XII. Apoſtolorum, qui fideliter in ſcriptis redegit depoſitiones decem teſtium juratorum, quibus publicatis, Procuratores Epiſcopi petierunt inducias ad producendos teſtes, per quos repellerent teſtes à parte adverſa productos. Papa illis eas conceſſit, ut apud Sedem Apoſtolicam probarent, quæ vellent: ubi etiam pars altera onus probationis ſubijt, ac teſtes ſuos produxit: (ut ſic utrinque ſervetur æqualitas, *Gl. hìc V. Onus.*) Cæterùm quoniam infra datum terminum, & receptum, in producendis teſtibus Procuratores Epiſcopi defecerunt (prout habetur in integra lectione hujus c.) Papa manifeſtè cognoſcens, tam per depoſitiones teſtium, quàm per aſſertionem quorundam Cardinalium, tenorem dicti privilegij talem fuiſſe, quòd Cœnobium illud, nullo mediante, ad Romanam Eccleſiam pertineret, & quòd non liceret alicui Epiſcopo contra Monaſterium illud, & ejus Capellas excommunicationem proferre, cùm ab omni alia poteſtate exemptum, ſoli Romanæ Eccleſiæ ſit ſubjectum; & quòd nulla in eo Diœceſani Epiſcopi mentio habeatur. Item quòd idem Abbas, tempore Papæ Cæleſtini, ad præſentiam ejus accedens, ipſe Papa, inſpectis privilegijs dicti Abbatis, eundem (licèt excommunicatus diceretur ab Epiſcopo Eugubino) tanquam non ligatum, ad oſculum pacis admiſit; quod non feciſſet, niſi ſciviſſet Monaſterium illud ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertinere. Quibus omnibus conſideratis, decrevit Papa Innocentius III. privilegium illud Lucij Papæ, quod ſine reprehenſione Bullæ, chartæ, vel litteræ apparebat, quando fuit ei oſtenſum, illius fuiſſe tenoris, cujus per depoſitiones teſtium, & aſſertiones Cardinalium dicitur eſſe.

CXXIII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, ſi quis petat innovari ſua privilegia, vel Inſtrumenta, poteſt pars adverſa, cujus intereſt, ſe opponere, & impedire innovationem, ſi probet de jure ſuo, *Abb. hìc n. 3. not. 1.* & alij DD. communiter. Ratio eſt, quia innovatio privilegij poteſt cedere in præjudicium partis adverſæ, vel quia privilegia per præſcriptionem longiſſimi, vel immemorialis

temporis

temporis ſunt revocata, vel per aliam legitimam exceptionem ſublata: adeóque renovatio hujusmodi poſſet generare materiam litigandi in futurum, ut colligitur etiam ex c. *Cùm dilecta 4. de confirm. utili, vel inutili, & ibi Abb. n. 5. & Alexander de Nevo n. 7.* Quare non debet fieri innovatio privilegiorum, niſi citatis illis, quorum intereſt: quòd ſi non conſtet de certa perſona, cujus intereſt, vel de loco, unde citari poſſit, ſufficit, & requiritur, ut fiat citatio per Edictum generale, ut quicunque putaverit, ſuâ intereſſe, compareat ad contradicendum, juxta *l. 1. §. Denunciare, ff. de ventre inſpiciendo. Abb. hic, n. 3. not. 1. & Barb. n. 2.*

Notandum ſecundò, ad innovationem privilegij, ſeu inſtrumenti perditi, in quo continetur privilegium, faciendam, tria neceſſariò probanda ſunt. Primò inſtrumentum eſſe amiſſum, alioquin fraudulenter poſſet allegari ejus amiſſio, ne deprehendatur falſitas. Secundò, tenor inſtrumenti, ſive quod in eo continebatur, probato etiam die, ac loco, in quo factum eſt inſtrumentum, aliiſque ſolemnitatibus ad illud neceſſarijs. Tertiò auctoritas inſtrumenti, quòd caruerit omni vitio, ob quod poſſet argui falſitatis, *Gl. hic V. Sine reprehenſione, Abb. n. 8.* Et tenor quidem inſtrumenti debet probari per teſtes, ſed amiſſio caſualis, & non voluntaria probari poteſt per proprium juramentum illius, qui perdidit, præmiſſâ aliquâ ſummariâ cognitione, eò quòd adſint conjecturæ aliquæ de perditione, *Gl. hic V. Sine reprehenſione, verſ. Dic, quòd per juramentum, Hoſtienſ. ibid. V. Amiſſione, & Abb. n. 10.* Sed quare debet probari tenor inſtrumenti, & quòd non fuerit vitioſum per teſtes, cùm in judicio parem vim probandi habeant inſtrumenta, & teſtes, *c. Cùm Joannes 10. de fide inſtrum, & l. In exercendis 15. C. eod.* Reſp. Id verum eſſe, ſi teſtes deponant de veritate rei, ut quòd præſentes fuerint geſtis contentis in inſtrumento: ſecùs ſi deponant ſolùm de tenore inſtrumenti, nam tunc teſtes non deponunt de veritate rei, ſed ſolùm de contentis in inſtrumento, quod allegabant, & fortè poterat eſſe falſum, *Abb. hic n. 8.*

CXXIV. Notandũ tertiò, non eſt neceſſariũ, ut ijdẽ teſtes, qui deponunt de amiſſione, deponant etiam de tenore inſtrumenti, vel quòd omni vitio careat: Sed ſatis eſt, ſi aliqui deponant de una qualitate, alij de alijs, ita ut ex omnium dictis ſimul junctis perficiatur probatio. Et licèt de omnibus ſubſtantialibus inſtrumenti teſtes debeant deponere, non tamen neceſſe eſt, ut omnia, & ſingula ejus verba, formaliter referant, modò quoad effectum, & finem ejus, quod privilegium conceſſit, conveniant, *Barboſ. hic n. 6.*

Notandum quartò, etiam Cardinales, vel alij in quacunque dignitate conſtituti, non ſunt idonei teſtes ad faciendam plenam probationem, ſine juramento, in præjudicium tertij: quamvis præſumptionem aliquam inducant eorum dicta, etiam ſine juramento, & coadjuvent teſtes productos, *Gl. hic V. Fratrum, & Abb. n. 5. & 6.* Nam quamvis Cardinales, Epiſcopi, & alij in Sacris conſtituti, releventur à jurando, tactis Evangelijs, & ſufficiat illis propoſitis, aut ſuper pectore jurare, *c. ult. de juram. calumn. Auth. Sed Judex C. de Epiſc. & Cleric.* non tamen reperiuntur excepti à regula illa generali, quòd ſine juramento teſtimonium ferre poſſint, *Barboſ. in cit. c. Cùm olim, n. 8.*

Notandum quintò, Papa in caſu hujus c. admittendo Abbatem ad oſculum pacis, ipſo facto, declaravit, non eſſe ligatum excommunicatione ab Epiſcopo latâ, cùm non eſſet ipſius Judex, à cujus juriſdictione per privilegium erat exemptus, *Gl. hic V. Non ligatum:* quod tamen procedit, quia id fecit ſcienter, & cauſâ cognitâ, tunc enim in dubio non præſumitur excommunicatus; ſecùs ſi id feciſſet, ſine cauſæ cognitione, aut ignoranter, *Hoſtienſ. hic V. Non ligatum, & Abbas n. 7.*

§. III.

De uſu, & effectu Privilegiorum.

CXXV. Quæritur primò, an quis obligatus ſit uti ſuo privilegio? Reſp. Nemo cogitur, vel obligatur uti ſuo privilegio, prout ſumitur ex *c. Si de terra 6. in fine, h. t.* ubi dicitur, *cùm liberum ſit unicuique ſuo juri renunciare*, quia quod alicui in favorem conceſſum eſt, non debet in ejus gravamen cedere, *reg. Jur. 61. in 6.* magnum autem gravamen foret, ſi cogeretur uti ſuo privilegio, niſi ſit privilegium non proprium, ſeu perſonale, ſed toti communitati conceſſum, illi enim cedere quis non poteſt, etſi velit, adeóque & illo uti debet, ne cedat: vel niſi aliunde per accidens ſuperveniat alia obligatio utendi privilegio. Ut ſi quis habeat privilegium audiendi Miſſam, tempore interdicti, tenetur illam audire die Feſto, ex præcepto Eccleſiæ, quia per privilegium fit licitum, quod antea non erat licitum, quâ mutatione factâ, præceptum Eccleſiæ obligat ad actum per privilegium conceſſum, *Suar. l. 8. de legib. c. 23. n. 7. & 8.*

CXXVI. Quæritur ſecundò, an ut privilegium ſortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Reſp. Privilegium non ſolet ordinariè ita concedi privilegiato, ut ſtatim conferat effectum, ſed tum demum poſtquam ad ejus notitiam pervenit, idque acceptavit, ſaltem per Procuratorem, vel epiſtolam, *Gl. in c. 1. V. Vim ſuam de conc. præb. in 6. Suar. cit. l. 8. c. 25. n. 25. Laym. l. 1. c. 23. n. 9. & alij.* Idque probatur primò ex *c. 1. §. Ex parte, cit. tit.* ubi dicitur: quòd privilegia vim ſuam habent mox, cùm ad illos, quibus conceduntur, perveniunt, adeóque à tempore ſcientiæ eorum, licèt id non habeatur in deciſione textûs, ſed in narratione. Secundò probatur ex *c. Si tibi 17 de præb. in 6.* ubi habetur, quòd beneficium collatum non acquiratur abſenti, donec ſciat, prout de eo generaliter id dicitur in *cit. c. 1. de conc. præb. in 6.* Tertiò probatur ratione, quia ad effectum privilegij non ſatis eſt, ex parte dantis, voluntas illud dandi, ſed etiam ex parte ejus, cui datur, voluntas acceptandi, cùm beneficium, quale eſt privilegium, invito non detur; ad voluntatem autem acceptandi neceſſaria eſt notitia, quia voluntas non fertur in incognitum, ergo privilegium non poteſt acquiri privilegiato, ſive illi prodeſſe, ante, priusquam ſciat id ſibi datum eſſe, illúdque acceptet. Confirmatur, quia privilegium, vel beneficium, cùm ſit ſpecies quædam donationis, non debet dari invito, ſed conſentienti, in quo differt à mandato, quod etiam nolentes obligat ad acceptan-

dum, *c. Paſtoralis 11. de Offic. Ordin. Laym. inc. Quoniam 14. de offic. Jud. deleg. n. 5.*

CXXVII. Limitatur antem primò, quòd privilegium non proſit privilegiato, antequam ei ionoreſcat, quando conceditur, motu proprio, vel ad inſtantiam alterius, quàm privilegiati. Aliud eſt, ſi quis per ſoum Procnratorem, vel nnncium petat privileginm, tunc enim valet, & effectum babet à tempore, quo concedens annuit, & voluntatem ſuam illnd dandi ſiguificavit Pcocuratori, vel nuncio, etiam adbnc ignorante eo, qui poſtulavit, quia per ſe, & ex natura rei, diſpenſatio, vel privilegium, poſt mutuum petentis, & concedentis conſenſum, vim ſuam, & effectum babet, *Silveſt. V. Privilegium, q. ult, Laym. c. l. n. 10.*

Limitatuc ſecundò, quòd requiratuc ſcientia privilegij, reſpecto perſonæ privilegiatæ, non verò reſpectu alterius, in cujus præjudicium cedit, prout ſumitur ex *cit. c. 1. de conceſ. præb. in 6. §. Præſertim*, ubi dicitur, ſi alicui à Papa privilegiom conceſſum ſit, nt non poſſit excommnnicaci, noo ligatnr ejus ſententiâ, etiamſi Epiſcopus ignoret privilegium. Ratio eſt, quia privilegium directè conceditur, ob favorem privilegiati, cni ſit dooatio, ideóque ſatis eſt, ſi ipſi intimetur, & ab ipſo acceptetur, *Sanch. libr. 3. de matrim. diſ. 36. n. 5.*

CXXVIII. Quæritur tertiò, an quis uti poſſit privilegio ſibi conceſſo, v. g. à ſno Epiſcopo Diœceſano, extra territorium, & ditionem concedeotis? Reſp. primò, ſi Epiſcopus det privilegium ſnbdito contra Jns communne, pro tota Diœceſi ſna, diſpenſando io lege communi, ob peculiarem aliqnam cauſam, v. g. nt in Quadrageſima liceat veſci ovis, & lacticinijs, tali privilegio non poteſt nti incola peregrè profectus in aliena Diœceſi, in qua lex communis Eccleſiaſtica obſervatuc, *Suar. cit. l. 8. c. 26. n. 14. Laym. cit. c. 23. n. 16.* Ratio eſt, quia tale privilegium cenſetor adhærere loco, pru qno conceditnr, nec extra illnm extenditur.

Reſp. ſecundò, poteſt quis, per ſe loqueudo, etiam extra territorinm concedentis, & nbiqoe locorum uti privilegio perſonali ſibi, ob ſpecialem, & perſonalem cauſam, ab Epiſcopo ſuo conceſſo, ſive tale privileginm ſit contra Jus commune, ut eſt privilegium cibos prohibitos comedendi, non jejunandi &c. ſive etiam ſit contca ſpecialem legem alicujus territocij, in quo qois pru tempore moratur. Prius de privilegio perſonali dato coutra Jus commune tradit *Suar. cit. c. 26. n. 10. Sanch. libr. 8. de matr. diſ. 31. n. 17. Azor p. 1. l. 5. c. 23. q. 6. Laym. c. l.* Ratio eſt, quia privilegium merè perſonale cohæret perſonæ, ideóqne eam comitatur, qnocunqne perrexerit. Idque confirmatur, quia iu Jure, ſive lege communi diſpeoſat Epiſcopus, nonniſi ex delegatione Papæ; at ſi Papa diſpeuſaret, valeret diſpenſatio, & privilegium contra Jus commnne conceſſum in omni loco, ergo etiam valet, ſi diſpenſet Epiſcopus vices Papæ gerens. Poſterius de privilegio dato coutra ſpecialem legem, ſeu ſtatutum alterius territorij, tradit *Azor c. l. & Laym. c. l.* Ut ſi v. g. Epiſcopus det ſubdito ſno privilegium legendi libros prubibitos, poterit is, vi hnjus privilegij, etiam illos legere, ſi exiſtat in alio territorio, aut Diœceſi, nbi talium librorum lectio ſpeciali lege eſt prohibita: ſicut habens licentiam confitendi videtur poſſe confiteri extra Diœceſim, & Parochiam eam concedentis. Ratio eſt, tum quia privileginm date eſt actus jurisdictionis, non coactivæ, ſed voluntariæ; quæ poteſt extendi, & exerceri, ac habere effectum extra territorium exercentis, præſertim ſi careat publicâ ſolemnitate: tum qoia peregrinus, qui ab Epiſcopo ſuo babet privileginm legendi librus prubibitos, non nbligatur lege communi Eccleſiaſticâ vetante lectionem talium librorum, cùm ab Epiſcopo ex delegatioue Papæ, ut ſnppouimus, cum ipſo ſit diſpenſatum: nec etiam obligatur ſpeciali, & propriâ lege, ſeu ſtatnto alterius Diœceſis, vetante legi tales libcos, cùm ipſius jurisdictioni non ſubjiciatur, qui in alieua Diœceſi exiſtit, *Laym. c. l.* contra *Suar.*

CXXIX. Quæritur quartò, an privilegiatus uti poſſit privilegio ſuo, contra paritec privilegiatum? Reſp. Duobus modis poſſunt duo dici pariter privilegiati, primò, quia æqualia privilegia habeot, ut Religio Minorum, & Prædicatorum. Et hæc æqualitas non obſtat, quominùs unus privilegiatus poſſit uti ſuo privilegio contra alium pariter privilegiatum, prout ſnmitur ex *l. ult. ff. Ex quibus cauſ. major. & ibi Gl. junctâ Gl. marg.* ubi abſens, Reipobl. causâ, ceſtitueodos dicitur contra alium paritec abſentem, Reipubl. causâ. Sic ſi duæ Eccleſiæ æquale privilegium habeant non ſolvendi decimas, nna etiam cootra alteram utetur boc privilegio, quia non tenetur ei ſolvere decimas, nec altera poterit illas ab ea exigere, quamvis jus habeat exigendi decimas ab alijs Eccleſijs non privilegiatis. Item ſi duo Nobiles æqualiter gaudeant privilegio, ne propter debita incarcerentuc, unna contra alium illo utetur, qnia quamvis unus alteci ſit debitor, non tamen bic poreſt incarcerari, nec is, qui eſt creditoc, poteſt juſtè id petere, ſed tenetur ſervare illæſum pcivilegium altecius. Sic etiam Clericus tenetuc ſervare privilegium Canonis, quoad Clericum pariter privilegiatum. Ratio eſt, qoia ſimilitudo privilegiocum babet ſe valde peraccidens, & nonniſi materialitec ad uſnm privilegij, qnia eſt qnidem contra perſonam habeotem ſimile privilegium, non tamen quatennsillo uti poteſt, & ideo unnm alterum uou impedit; vel conſideratnr bac in parte, quòd unos lædatur, altec verò acqnirat, & lucretnr, & ideo meritò ille prioc habetur potior, & ntitur ſuo privilegio contra alterum, *Suar. cit. l. 8. c. 23. n. 3. Zaſ. in Comment. h. t. n. 28.* Qnin imò etiam illi, quibus communicantur pcivilegia aliorum Ordinum ad inſtar, ac ſi illis ſpecialiter conceſſa fuiſſent, poſſnnt æqualiter uti omnibns privilegijs ſibi communicatis, etiam coutra illos, quibus illa priùs, & principalitec fuerunt conceſſa, & per qnornm communicationem ipſi gaudent prædictis privilegijs, quia illa communicatio eſt nova conceſſio ſimilium privilegiorum cum æqualitate, ac ſi ipſis ſpecialiter conceſſa fuiſſent: bæc autem æqualitas nou impedit uſum privilegij contra alium æqualem, nt dictum. Nec etiam obſtat, quòd alijs privilegia illa priùs conceſſa fuerunt, qnia per boc nullum ſpeciale jus acqniritur antiquioribus privilegiatis, ſed non minùs antiquiores debent ſervare privilegia juoioribus commnnicata, quàm hi illis, quia pec communicationem facta ſunt illorum propria, iodependeoter ab alijs, ſicque omnes in prædictis privilegijs adæquantur,

tur,

tur, *Emm. Rodriq. qq. Canon. tom. 1. q. 55. n. 21. Suar. cit. l. n. 4.*

CXXX. Secundò poſſunt duo eſſe pariter privilegiati, reſpectivè, ſive cum mutua oppoſitione, in ordine ad uſum ejuſdem privilegij, ita ut concurrant: & tunc unus privilegiatus non poteſt uti ſuo privilegio contra pariter privilegiatum, & conſequenter hic non tenetur ſervare alteri ſuum privilegium, quia tunc concurrunt duo privilegia, quorum unum alteri reſiſtit, ideóque uſus contra alium ceſſat, & ſequi non poteſt. V. g. ſi quis habeat privilegium cogendi debitorem ad ſolvendum, & debitor habeat privilegium, ut intra certũ tempus cogi non poſſit, non poterit creditor contra talem debitorem privilegio ſuo uti, *Suar. cit. l. n. 5.* Item Monaſterium, quod ingreditur gravatus, reſtituere hæreditatẽ, non relictis liberis, excludit quidem ſubſtitutũ, ſed non, ſi ſubſtituta ſit alia Eccleſia, contra quam non utitur ſuo privilegio, *Auth. de Sanctiſſ. Epiſcopis. §. Sed & hoc præſenti. coll. 9. Nov. 123.* Sic ſi filiusfam. mutuum accepit à Minore, non poteſt uti beneficio SCti. Macedoniani, quia magis habetur ratio ætatis, quàm SCti, *l. Verùm. 11. §. fin. ff. de Minorib.* Similiter mulier interveniens apud Minorem non utitur privilegio SCti Velleiani, ſi prior debitor, pro quo intervenit, non ſit ſolvendo, *l. Si apud Minorem. 12. ff eod. Covarr. in reg. Poſſeſſor. p. 2. §. 2. n. 4. Suar. cit. l. n. 5.*

Porro cùm dicitur privilegiatus non gaudet privilegio ſuo contra pariter privilegiatum, id eo ſenſu intelligendum eſt, quòd privilegium non habeat effectum contra aliud privilegium: ſicut privilegium, ut habet rationem legis, non obligat eum, qui per aliud privilegium prævalens à tali obligatione eſt exemptus, *Suar. cit. l. n. 6.*

SECTIO V.

DE VARIIS EXCESSIBUS, SIVE abuſibus privilegiatorum prohibitis Jure Canonico.

§. I.

Qui ſint exceſſus, ſive delicta privilegiatorum, & quomodo puniendi?

CXXXI. De his igitur inprimis in *c. Cùm & plantare. 3. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. ubi inprimis refertur, quòd Templarij, & Hoſpitalarij, aliique Religioſi in pluribus excedentes privilegia à Sede Apoſtolica ipſis conceſſa, multa facere præſumpſerunt, contra Epiſcopalem auctoritatem, cum ſcandalo, & gravi periculo animarum, ideóque Epiſcopi in Concilio Lateranenſi de illis graviter ſunt conqueſti. Quare Papa dicto Concilio inprimis præmittit, cùm & plantare Sacram Religionem, & plantatam omnibus modis fovere ipſe debeat, nunquam illud meliùs exequi poteſt, quàm ſi ea, quæ recta ſunt, nutrire, & quæ profectum virtutis impediunt, commiſſâ ſibi auctoritate corrigere curet. Deinde deſcendens ad particulares exceſſus prædictorum, & aliorum Religioſorum, primùm prohibet, ne Eccleſias, & decimas de manu laicorum, ſine conſenſu Epiſcoporum, recipiant, dimiſſis illis, quaſcunque, contra tenorem iſtum, aliquo tempore receperunt, *cit. c. 3. §. Eccleſias* (niſi legitimè præſcripſerint, vel ex poſt facto conſenſum Epiſcopi obtinuerint, *c. Cura. 11. de Iure Patron. Gl. hic V. Aliquo tempore, & Hoſtienſ. ibid.*) Poſtea idem Papa, & Concilium ſtatuit, ut prædicti Templarij, & Hoſpitalarij, & omnes alij Religioſi excommunicatos, & nominatim (proprio nomine, ſcilicet expreſſo, & alijs circumſtantijs indubitatis demonſtrato, *Gl. hic V. Nominatim.*) interdictos, juxta ſententias Epiſcoporum evitent, (eos non recipiendo ad Divina) *cit. c. 3. §. Excommunicatos quoque.* Item prædicti, aliique Religioſi in Eccleſijs ſuis, quæ pleno jure (id eſt, utroque jure, quoad ſpiritualia, & temporalia, *Gl. hic V. eod.*) ad eos non pertinent, cùm vacaverint, Presbyteros Epiſcopis præſentent inſtituendos, ut eis (ſcilicet Epiſcopis) de cura plebis reſpondeant. Ipſis verò (ſcilicet Religioſis) de rebus temporalibus rationem exhibeant, & inſtitutos, inconſultis Epiſcopis, non audeant removere, *cit. c. 3. §. In Eccleſiis verò.* Præterea ſi Templarij, vel Hoſpitalarij ad Eccleſiam interdictam venerint, nonniſi ſemel in anno, ad Eccleſiaſticum Officium admittantur, nec tunc ibi ſepeliantur corpora defunctorum, *cit. c. 3. §. Quòd ſi.* (niſi fuerint fratres eorũ, quia tunc poſſunt illi ſepeliri in Eccleſia interdicta, dummodo illi fratres non fuerint excommunicati, vel nominatim interdicti, *c. Ut privilegia. 24. h. t.* da quo ſuprà.) De confratribus verò prædictorum hoc ſtatuit Concilium, ut ſi non ſe prædictis Fratribus omnino tradiderint, ſed in proprietatibus ſuis remanſerint, ab Epiſcoporum ſuorum ſententia (ſcilicet excommunicationis, vel alterius cenſuræ Eccleſiaſticæ, in qua ipſi Religioſi privilegiati ſunt, *Hoſtienſ. hic*) & juriſdictione nullatenus eximantur; (quia per talem confraternitatem non fiunt Converſi illorum, nec Oblati, ſed aliquam remiſſionem conſequuntur, juxta *cit. c. Ut privilegia*) ſed poteſtatem ſuam in eos, ſicut in alios parochianos ſuos exerceant, cùm delinquunt, *cit. c. 3. §. De Confratribus.* Denique quod de prædictis Fratribus (ſcilicet Templarijs, vel Hoſpitalarijs) dictum eſt, idem præcepit Concilium de alijs quoque Religioſis obſervari (eadem enim eſt cauſa, & ratio, ideóque etiam idem jus ſtatuendum) qui Epiſcoporum jura ſibi uſurpare, & contra Canonicas eorum ſententias, & tenorem privilegiorum Papalium venire præſumpſerint (cùm enim ea non ſervent, non debent ſentire fructum illorum, ſed illis privari merentur, *Gl. fin. hic*) ſi enim contra ſtatutum hoc venerint, & Eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, interdicto ſubjaceant, & quod egerint, irritum ſit (ipſo jure, *Hoſtienſ. hic in fine cit. c. 3. §. ult.*

CXXXII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, ad ſolum Romanum Pontificem ſpectat novam Religionem erigere, prout habetur in *cit. c. 3. in princ.* ſaltem Jure novo, de quo pluribus actum eſt ſupra *libr. 3. Tit. 36. §. ult. q. 1.*

Notandum ſecundò. Religioſi etiam exempti non

non poſſunt Eccleſias, aut decimas recipere de manibus laicorum, ſine conſenſu Epiſcopi, prout ſtatuitur in *cit. c. 3. §. Eccleſias igitur. h. t. & in c. Cùm Apoſtolica. 7. de his, quæ fiunt à Præl. &c.* Ex quo per contrarium ſenſum colligitur, hoc licitum eſſe cum conſenſu Epiſcopi. Ubi tamen diſtinguendum eſt, nam vel hujuſmodi Eccleſiæ, aut decimæ ſunt violenter, & injuſtè, ſine aliquo titulo, à laicis occupatæ, & tunc tenentur illas laici dimittere, & reſtituere illi, ad quem de jure pertinent. Neque Religioſi poſſunt illas de manibus eorum recipere, quia laicis quantumcunque Religioſis, ſeu pijs diſponendi de rebus Eccleſiæ nulla eſt attributa poteſtas, *c. ult. de reb. Eccleſ. alien.* & pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui non poteſt de jure donare, *c. Quod autem. 5. de jure patron.* Idque procedit, etiamſi talis donatio facta ſit, cum conſenſu Epiſcoporum, quia conſenſus Epiſcopi nihil novi dare poteſt, ſed datum ab alio, qui dare poteſt, confirmat; juxta regulam traditam in *c. Inter dilectos. 6. §. Caeterùm.* ibi: *Cum eadem legitimè nequiviſſent pariter confirmari, & donari, de fide Inſtrum.* Vel hujuſmodi Eccleſiæ, aut decimæ detinentur à laicis injuſtè quidem, attamen ex titulo aliquo ab inferioribus Prælatis habito, ſaltem de facto: & tum Religioſi poſſunt illas accipere de manu laicorum, accedente Epiſcopi conſenſu, idque ex permiſſione Eccleſiæ, ſive ipſius Juris Canonici, *cit. c. Cùm Apoſtolica.* nam quando malè detenta à laicis alteri Eccleſiæ, vel loco Religioſo dantur, utilitati Eccleſiæ conſulitur, ejúſque conditio melior efficitur, dum ad uſus Eccleſiaſticos revocantur, *c. ult. cauſ. 16. q. 1. juncto c. 2. §. Sanè. de decimis in 6.* Vel denique hujuſmodi Eccleſiæ, aut decimæ detinentur à laico in proprietatem, ex conceſſione Pontificis, per quam reditus temporales Eccleſiæ, vel decimarum in perpetuum ſunt ſeparati ab Eccleſia, vel titulo ſpirituali beneficij, & laico applicati: & tunc etiam ſine auctoritate Epiſcopi, poſſunt transferri in Religioſos, quia per talem ſeparationẽ laicales fiunt. *Barb. in cit. c. 3. n. 11. h. t.*

CXXXIII. Notandum tertiò. Excommunicatus, vel interdictus in una Eccleſia, vel Diœceſi, cenſetur ubique excommunicatus, vel interdictus, ita ut vitari debeat tanquam excommunicatus, etiam à non ſubditis excommunicantis, & privilegiatis, ſeu exemptis, *cit. c. 3. §. Excommunicatos. Hoſtienſ. V. eod. & Abb. n. 1.* Idque etiam conſtat ex *c. Nulli. 8. de ſent. excom.* ubi dicitur, nulli ſe poſſunt privilegio Sedis Apoſtolicæ tueri, quominùs excommunicatos Sedis Apoſtolicæ vitare debeant.

Porro privilegium generale exemptionis à poteſtate Ordinariorum prodeſt quidem exemptis, ne ab Ordinarijs excommunicari poſſint, à quorum juriſdictione ſunt exempti: non tamen ex eo, quòd ſunt exempti, ſequitur non debere alios vitare, qui ab Ordinarijs ritè ſunt excommunicati, quia obligatio eos vitandi, non ex juriſdictione Ordinarij excommunicantis provenit, à quo ſunt exempti, ſed ex legis, ſive Juris communis diſpoſitione, à qua Religioſi non ſunt exempti. *Barb. in cit. c. 3. §. Excommunicatos. n. 14.*

Non obſtat, quòd ſententia Judicis neque extra territorium, neque non ſubditos ligare poteſt, *l. ult. ff. de juriſd. omn. Jud. c. 2. de Conſtitut. c. A nobis. 21.* ibi: *Nonniſi ſubditi obligantur. de ſent. excom.* Nam reſpondetur, quòd poſſit quidem Judex Eccleſiaſticus, ex vi ſuæ juriſdictionis, extra territorium ſuum prohibere ſubdito communionem fidelium: non tamen poteſt alienis ſubditis prohibere communionem cum ſuo ſubdito excommunicato: ſed hæc prohibitio excommunicatum ab uno Epiſcopo vitandi, etiam alibi, & extra ejus territorium, procedit, & ligat etiam alienos ſubditos, vel exemptos, ex diſpoſitione Juris communis Canonici, à cujus obſervatione non liberantur etiam ij, qui non ſunt Subditi Epiſcopo excommunicanti, vel ab ejus juriſdictionẽ exempti, ut ſuprà dictum. *Suar. diſ. 18. de cenſur. ſec. 8. n. 8. & 2. ſeqq. Barboſ. hic n. 22. & 23.*

Notandum quartò. Dictio illa *nominatim* appoſita fuit, non excommunicatis, ſed interdictis, quia ſecundùm antiquum Jus Canonicum, ante Concilium Conſtantienſe, omnes excommunicati, etiam occultè, vel per ſententiam generalem ſolùm, poſtquam ad fidelium notitiam id devenit, vitari debuerunt, ſaltem occultè, *c. Cùm non ab homine. 14. de ſent. excom. c. Illud. 5. de Cleric. excommun. miniſt.* Ratio eſt, quia excommunicatio trahit ſecum executionem, nec ut liget neceſſaria eſt denunciatio, *c. Paſtoralis. 53. §. Verùm. de appell.* ideóque ante Conſtitutionem Concilij Conſtant. *Ad evitanda,* quicunque ſcivit aliquem eſſe excommunicatum, ſive per generalem, ſive per ſpecialem ſententiam, eum debuit evitare. At verò interdicti perſonaliter non debent vitari, niſi ſpecialiter, & nominatim ſint interdicti: quòd ſi tantùm generaliter ſint interdicti, quia interdictus eſt populus alicujus Civitatis, tum ſolùm ſunt vitandi, quamdiu ſunt de eodem populo, ſive pars illius, non item ſi aliò migraverint, & culpabiles non ſint, tum enim deſinunt eſſe interdicti. *Barboſ. hic n. 25.*

CXXXIV. Notandum quintò. Templarij, vel Hoſpitalarij, & alij Religioſi in Eccleſijs, quæ ipſis non ſunt pleno jure ſubjectæ, habent ſolùm Jus præſentandi, & exigendi rationem generalem de adminiſtratione rerum temporalium; inſtitutio verò, vel deſtitutio Clericorum ad Epiſcopum ſpectat, *cit. c. 3. §. In Eccleſiis verò. h. t.* & ibi *Abb. n. 2. & 3.* Nec valet conſuetudo contraria, *c. 1. de Capell. Monach. in 6.* Si verò Eccleſiæ, pleno Jure, ſint ſubjectæ ipſis Religioſis, quoad ſpiritualia, & temporalia, tum vel populus etiam eſt illis plenè ſubjectus, ita ut quaſi Epiſcopalem juriſdictionem in eum exerceant: & tunc etiam habent liberam poteſtatem inſtituendi, & deſtituendi Clericos in illis Eccleſijs, ſine conſenſu Epiſcopi loci, ut colligitur argumento à contrario ſenſu ex *cit. §. In Eccleſiis,* & ibi *Gl. V. Pleno jure.* Vel etſi ipſæ Eccleſiæ ſint exemptæ, non tamen populus eſt exemptus à juriſdictione Epiſcopi Diœceſani: tunc Religioſi exempti habent quidem liberum jus conferendi, vel inſtituendi Rectorem in illis Eccleſijs, ſed debent inſtitutum præſentare Epiſcopo, ut ab eo curam populi recipiat: & de illa cura tenetur Rector reddere rationem Epiſcopo, & hic poterit eum viſitare in ijs, quæ ad curam populi pertinent. In alijs verò ſpiritualibus, & temporalibus, extra curam populi, talis Rector, aliíque Clerici ſunt ſubjecti Religioſis, & coram eis reſpondere debent, unde & hujuſmodi Religioſi auctoritatem præſtare poſſunt

ſunt

ſunt in alienationibus rerum Eccleſiaſticarum, *Abb. hic n. 6. Barb. in cit. §. In Eccleſiis, n. 30. & ſeqq.* quæ omnia patent ex alibi dictis. Porro habent Templarij, & alij Religioſi etiam hoc privilegium, ut in Eccleſia interdicta ſemel in anno admittantur ad divina officia, *cit. c. 3. §. Quòd ſi, & c. Ut privilegia 24. §. Illud, h. t.*

Notandum ſextò, Oblati quibusdam Religionibus non gaudent illorum privilegijs, niſi in totum ſint translati, ita ut ſe ſuáque Religioni tradiderint, alioquin remanent ſubjecti jurisdictioni Ordinariorum, *cit. c. 3. §. de Confratribus, & ibi G. V. Nullatenus,* & habetur etiam in *c. Ut privilegia 24. h. t.* de quo dictum ſuprà.

Notandum ſeptimò, Interdictum, cui ſupponuntur Eccleſiæ Religioſorum, qui contra præſentem Conſtitutionem venire præſumpſerint, *cit. c. 3. §. ult.* non incorritur, ipſo facto, ſed nonniſi per ſententiam Judicis, *Hoſtienſ. hic in fine,* & eſt communior ſententia apud *Abbatem hic in fine.*

§. II.

Quinam præterea alii ſint exceſſus, ſive abuſus privilegiatorum?

CXXXV. Reſp. Præter prædictos, plures adhuc alij referuntur in hoc Titulo. Velnti primò, ſi ſepeliant excommunicatos in cœmeterijs ſuis, quod prohibetur in *c. Ad hæc 5. h. c.* Nam Hoſpitalarij, (ut refertur in integra lectione, & in caſu) ſepeliebant nominatim excommunicatos in Cœmeterijs: unde mandavit Alexander III. Archiepiſcopo Cantuarienſi, ut quos in excommunicatione defunctos ſepelierint in cœmeterijs Eccleſiarum, eos extra cœmeteria ejiciant (dummodo poſſint oſſa eorum ab oſſibus aliorum fidelium diſcerni, aliàs non ſunt exhumandi, *c. Sacris 12. de ſepult.* & niſi fortè perierint abſolvi, & per eos non ſteterit, quo minùs fuerint abſoluti, *Gl. hîc V. Eijciant.*) Quòd ſi facere id noluerint, Archiepiſcopus exequatur illud (per ſe vel per alium, auctoritate ſuâ, ſaltem in ſua Diœceſi, *Hoſtienſ. hic V. Exequaris.*) quoad eos, quos in excommunicatione (ſine ſignis pœnitentiæ) defunctos eſſe conſtiterit. Ratio deciſionis eſt, quia quibus non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus, *cit. c. Sacris,* prout etiam habetur in integra lectione hujus c. his verbis: *Quoniam grave ſit eis in morte communicare, quos dum viverent, Eccleſia à ſuo ſinu pro ſuis exceſſibus ſegregavit.* Porro poteſt Epiſcopus in hoc caſu ſupplere defectum exemptorum, & extumulare excommunicatos ſepultos in Eccleſijs, vel cœmeterijs exemptorum, ſi id ipſi facere recuſent, idque in favorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, *Abb. hic n. 1. not. 2.*

CXXXVI. Secundò excedunt Religioſi ſua privilegia, & delinquunt, ſi in Oratorijs ſuis privatis campanas habeant, eaſque publicè pulſent, prout habetur in *c. Patentibus 10. h. t.* ubi Epiſcopus Abulenſis ex Cæleſtino III. quæſivit, utrùm liceat Templarijs, Hoſpitalarijs, & alijs, qui Oratoria in domibus ſuis habent, campanas in eis ponere, & publicè pulſare? Reſpondet Papa, quòd non liceat eis hoc agere. (nec etiam Miſſas ibi celebrare, ſaltem publicas, *c. 1. & c. Unicuique 33. & c. Si quis 35. diſ. 1. de conſecr. Gl. hic V. Non licet,* vel etiam privatas, ſine conſenſu Epiſcopi, *Barb. hic n. 6.*) Imò potiùs ab Epiſcopo per cenſuram Eccleſiaſticam coërcendi ſunt, appellatione remotâ (quia à correctione non appellatur, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) ut ita jure ſuo ſint contenti, nec aliorum juſtitiam impediant.

CXXXVII. Hinc colligitur primò, quòd habere campanam publicam, eamque pulſare publicè eſt ſignum loci publici, & ſacrati, ideóque in domibus, & Oratorijs privatis id nòn licet, etiam Religioſis exemptis, *Abb. hic n. 1.* Cui obſtare videtur textus in *c. Nimis 16. ſup. de exceſſib. Prœl.* ubi inter alia gravamina, quæ Prælati inferebant Religioſis, illud recenſetur, quòd non permittant eos habere campanam in Eccleſijs ſuis, vel Oratorijs ſuis, de quibus etiam ibi fit mentio. Triplex eſt reſponſio, prima eſt *Hoſtienſ. hic,* quòd liceat Religioſis habere unam campanam in Oratorijs, juxta *cit. c. Nimis,* quod in ſingulari de una campana loquitur, non verò plures, juxta hoc c. quod loquitur in plurali. Secunda expoſitio eſt Innocentij hîc, quòd Religioſi, ex ſpeciali privilegio, poſſint habere campanam unam, vel plures, juxta *cit. c. Nimis,* non autem Jure communi, de quo loquitur hoc c. Tertia eſt *Abbatis hîc, n. 2. & 5.* eaque videtur probabilior, quòd prius cap. loquatur de Eccleſijs, vel Oratorijs publicis, quæ ſunt in Monaſterijs Religioſorum: hoc verò cap. de Oratorijs exiſtentibus in eorum domibus privatis, in quibus non licet campanas ponere, & publicè pulſare ad convocandum populum: ſed privatam campanam habere, eamque privatim pulſare, non eſt prohibitum, ſed potiùs à ſenſu contrario id licitum eſſe colligitur ex hoc *c. Barb. hîc n. 6.*

Colligitur ſecundò, ſi delictum exempti extendat effectum ſuum, extra locum exemptum, licèt committatur in loco exempto, poteſt per Ordinarium loci coërceri, & puniri, ut in caſu hujus c. nam campanæ pulſantur, ut audiantur, & convocetur populus, & quamvis pulſetur in loco exempto, tamen ſonus earum extenditur ad locum non exemptum, & turbantur perſonæ, etiam non exemptæ: & ſic delictum, quoad effectum extenditur extra locum exemptum, ideóque exempti excedentes metas privilegiorum, ab Epiſcopo loci puniri poſſunt: ſicut projiciens lapidem in loco exempto, & percutiens exiſtentem in loco non exempto, poteſt puniri per Ordinarium loci propter delictum in effectu commiſſum, extra locum exemptum, *Gl. hîc V. Per te, & Abb. n. 4. & 5. Fagn. ibid. n. 4.* ubi tamen *n. 5.* id limitat, niſi privilegium exemptionis conceſſum ſit, etiam ratione rei ſitæ, vel contractûs initi, aut delicti commiſſi, extra locum exemptum: cujusmodi hodie eſt privilegium exemptionis conceſſum plerisque Religioſis: tunc enim etſi campanæ pulſarentur ab exemptis in loco non exempto, non poſſent hi ab Ordinario puniri, quia hujusmodi ſpeciales exemptiones non ſunt ſublatæ per *c. 1. h. t. in 6.* de quo dictum ſuprà *ſec. 2. §. 4. n. 52. h. t.*

Colligitur tertiò, Papa ſic concedere ſolet privilegium, ut non lædat, nec impediat juſtitiam aliorum, nec grave præjudicium ijs inferat, ut dicitur in fine hujus c. *Gl. fin. ibid.*

CXXXVIII. Tertiò plutes exceſſus, & delicta privilegiatorum, cnm eorum pœnis, recenſentur in *c. Tuarum* 11. *h. t.* ubi habetur: Quòd, cùm Fratres Hoſpitalis S. Joannis pro eleemoſynis colligendis, mittere debeant Clericos, & Fratres ex Ordine ſuo, Cruce ſignatos, ipſi mittuot Laicos, & illiteraros, qui in multis excedere præſumunt, & delinquunt. Et boc eſt primum eorum delictum. Item in quadam Eccleſia baptiſmali, eis, ſcilicet Hoſpitalarijs, ab Epiſcopo Lugdunenſi collata, (non pleno jure, *Gl. hic V. eod.*) quidam eorum Vicarium Sacerdotem percuſſit, ipſam Eccleſiam ſanguinis effuſione fœdando, ideóque Archiepiſcopus prohibuit ibidem celebrari divina officia, donec ea fuerit reconciliata. Sed ipſi, ſcilicet Hoſpitalarij Sacerdotes nihilominus in ea divina officia celebrârunt. Et boc eſt ſecundum delictum, ſive exceſſus eorum. Item alios quoſdam Presbyteros (extraneos, & oon Confratres, *Hoſtienſ. hic.*) ab Epiſcopis ſuſpenſos ab officio ijdem, quamvis Laici ſint, reſtituunt ad divina officia celebranda, quod eſt tertium eorum delictum. Prætetea quoſdam Laicos, qui cum uxoribus ſuis, in domibus proprijs, commorantur, eò quòd eis ex ſuis bonis annoatim aliquid ſolvuot, ita emancipare (id eſt, liberare, & eximere à poteſtate Epiſcoporum, *Gl. hic V. eod.*) conteoduor, ut alijs, ſecuodum conſuetudioem Terıæ, ſeu Regionis, ad ſibi objecta reſpondete non teneantur: & boc eſt quartum eorum delictum. Conſultus Papa Innocentius III. ab Arcbiepiſcopo Lugduneoſi reſpondit: quia privilegium meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate, ideo eidem maodat, ut ſi quis Clericos, aut Laicos à dictis Fratribus, pro colligendis eleemoſynis miſſos, invenerit Cruce falsò ſignatos, interdicat illis, qui eos miſerunt, officium exhortationis, id eſt, prædicationis, in tota Provincia ſua: & miſſos, ſi Laici fuerint, excommunicationis gladio percutiat: ſi Clerici, ab officio, & beneficio ſuſpendat, non obſtante aliquo privilegio, vel appellatione. Eos verò, qui in dicta Eccleſia lege Diœceſanâ ipſi Archiepiſcopo ſubjecta, pòſt interdictum Arebiepiſcopi, divina celebrârunt, eâdem pœnâ ſuſpenſionis (ſcilicet ab officio, & beneficio) plectat, & in eadem divina officia celabrari non permittat, donec fuerit reconciliata. Presbyteros etiam ab Epiſcopis ſuis ſuſpenſos, & per Fratres illos ad officia ſua temerè reſtitutos, in eandem ſententiam ſuſpenſionis reducat. Danique illos, quos propter præmiſſam cauſam, ad reſpondendum alijs, ſecundùm legem Terræ, oon teneri aſſerunt, compellat alijs reſpondere, ramotâ appellatione.

CXXXIX. Pro intellectu bujus c. notandum primò, qui mittuntur ab Hoſpitalarijs, alijsque hujusmodi Religioſis, ad colligendas eleemoſynas, debent eſſe litterati, & ex ipſis Fratribus, & Crucem non falsò, nec fictè, ſed verè geſtare in pectore, alioquin repellendi ſunt, & puniendi, tam ipſi, quàm eos mittentes, ab Epiſcopo, *Gl. hic in notatis, & Abbas not. 1. Fagnanus hic n. 2.*

Notandum ſecundò, celebrans in Eccleſia polluta non eſt ſuſpenſus, ipſo jure, ab officio, & beneficio, ſed ſuſpendendus; non tamen irregularis, *c. Is qui 18. de ſent. excomm. in 6. Abb. hic n. 5.* Aliud eſt, ſi quis celebret in Eccleſia interdicta, eſt enim ſuſpenſus ab officio, & beneficio, *c. ult. de exceſſib. Prælat. Fagn. hic n. 4.*

Notandum tertiò, non ſolùm Religioſi exempti, qui mittunt Cruce falsò, ſeu fictè ſignatos, ſed etiam Laici falsò portantes Crucem, vel Religionis habitum, poſſunt puniri per Epiſcopum loci, quia abutuntur Inſignibus Religionis, eique injuriam inferunt, ideóque ſubjiciuntur foro Eccleſiæ, ratione delicti, non obſtante ullo privilegio, *Abb. hic n. 1. not. 2.* Inſligitur autem in boc c. pœna ſuſpenſionis Clericis, ſed Laicis pœna excommunicationis, quia in eos non cadit ſuſpenſio, cùm incapaces ſint alicujus officij ſpiritualis, *Barb. hic n. 24.*

Notandum quartò, Presbyteri ab officio per Epiſcopum ſuum ſuſpenſi, ab alijs etiam exemptis ad divina officia reſtitui, ſeu à ſuſpenſione abſolvi non poſſunt, quia ab hac, alijsque cenſuris Eccleſiaſticis ab homine latis, non poteſt abſolvere, niſi is, qui eas tulit, vel legitimus ejus Superior, *c. Paſtoralis 11. §. Præterea de offic. Ordin. Abb. hic n. 3. not. 4.* Prætetquam quòd in caſu hujus cap. Laici non poterant Presbyteros ſuſpendere ab officio, neque etiam eoſdem ad divina reſtituere, cùm utrumque ſit actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, cujus Laici ſunt omnino incapaces, ut colligitur ex *cit. c. Tuarum.* ibi: *Cùm ſint Laici, h. t. Barboſ. hic n. 13.*

Notandum quintò, ſi conſtet de animo deferentis habitum Religioſum, quòd non id facit cum intentione profitendi, tum geſtatio habitûs, quantumvis per longum tempus, non inducit profeſſionem, nec Religioſum facit, *Gl. hic V. Signatos, & Abb. n. 6.* Porro quomodo propter abuſum amittantur privilegia, infrà dicetur.

CXL. Quartò alius exceſſus, ſive delictum privilegiatorum, ſeu exemptorum eſt, ſi Eccleſias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, ſine licentia Ordinarij loci, vel in exemptis, ſine licentia Papæ, quod prohibetur in *c. Auctoritate 4. h. t. in 6.* ubi Alexander IV. auctoritate Apoſtolicâ, de Cardinalium conſilio, ſtatuit, ne exempti Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis, ſine Diœceſanorum locorum licentia, conſtruere præſumant: nec in ſic conſtructis celebrent, vel divina faciant celebrari, neque etiam tempore interdicti, niſi in caſibus in jure expreſſis. Quòd ſi talia facere præſumpſerint, à locorum Ordinarijs compeſcantur, revocatis ſententijs, quas Conſervatores exemptorum, propter hanc cauſam protulerint. Item prohibet idem Papa, ne in locis etiam exemptis, prædicta exempti facere audeant ſine licentia, vel privilegio Sedis Apoſtolicæ. Additur in fine, & probibetur in eodem c. ne ijdem exempti cauſas, ſeu lites proprias ſuorum hominum liberorum (ſecùs eſt de ſervis, *Gl. hic V. eod.*) ut actores, vel defenſores aſſumant: etiamſi tales liberi homines ipſis ſint cenſuales, id eſt, cenſum annuum præſtent, cùm id nequaquam ſit eisdem licitum.

CXLI. Notandum primò, non licet exemptis ædificare Eccleſias in Diœceſi Epiſcopi, ſine ejus licentia, alioquin Eccleſiæ ſic exſtructæ cederent Epiſcopo Diœceſano, ejúſque juriſdictioni

subjico-

Digitized by Google

ſubijcerentur, non ut in ſuos uſus habeat, ſed ut eas regat, & adminiſtret, ſicut alias Eccleſias ſuæ Diœceſis, & fructus in Eccleſiarum ſic exſtructarum utilitatem covertat, *Lapus hîc num. 1. Franc. num. 2. Cochier. de juriſdict. Ordin. in exemptot p. 1. q. 36. num. 1.* Ratio eſt, quia in generali probibitione, ne aliquid fiat, ſine licentia Superioris, comprehenduntur etiam exempti, nec cenſentur excluſi, prætextu exemptionis: generaliter autem prohibitum eſt, ne quis ædificet novam Eccleſiam, Capellam, vel Oratorium, ſine Epiſcopi Diœceſani licentia, *c. Nemo. 9. diſ. 1. de conſecr. Franc. hîc §. Inhibemus. not. 1. Vivian. in Ration. hic.* Sed neque exempti poſſunt ædificare Capellas, & Oratoria in locis exemptis, ſine licentia Papæ, quia ſicus Epiſcopus eſt Diœceſanus in loco non exempto: ſic & Papa eſt Diœceſanus in loco exempto, & Judex ordinarius exemptorum, *Gl. hic V. Auctoritate. & V. Sedis Apoſtolicæ.* ubi tamen putat, quòd hoc caſu ſufficeret licentia Legati de Latere, quia & ipſe dicitur eſſe Judex ordinarius exemptorum, *Franc. hîc. §. Inhibemus. n. 21. Gl. not. 2.*

Notandum ſecundò. Exempti, ſi ædificent Eccleſias, in loco non exempto, ſine conſenſu Diœceſanorum, vel in illis ſic conſtructis celebrent, vel tempore interdicti, poſſunt puniri à locorum Ordinarijs, quia in his caſibus, ratione delicti commiſſi in loco non exempto, ſine conſenſu Diœceſanorum, Epiſcopis ſunt ſubjecti, ex auctoritate hujus Conſtitutionis, *Gl. hic V. Compeſcantur. & Jo. Monach. V. eod.* & exempti quoque tenentur obſervare interdictum generale, etiam ab Ordinario latum, *Barb. hic n. 2.*

CXLII. Notandum tertiò. Conſervatores privilegiorum, hoc caſu, non poſſunt exercere juriſdictionem ſuam, cùm ad hunc caſum ipſa privilegia exemptorum non extendantur, *c. 1. h. t. in 6.* nec ſe intromittere poſſunt, niſi in manifeſtis injuriis, *c. 1. & ult. de offic. Iud. delegat. in 6. Gl. hic V. Revocamus. & Io. Monach.*

Notandum quartò. Non ſolùm non exempti, ſed etiam exempti non poſſunt comparere in judicio, agendo, vel defendendo pro ſuis ſubditis liberis hominibus, in cauſis eorum proprijs: dicuntur autem cauſæ propriæ, quando commodum, & incommodum, ſeu damnum ad aliquos ſuo nomine pertinet, *l. 5. ff. Quando appellandum ſit. Gl. hic V. Proprias. & Franc. cit. §. Inhibemus. not. 3.* Ratio eſt, quia ſi iſti exempti hujuſmodi cauſas, in quibus non habent intereſſe proprium, nec ſunt illorum hominum procuratores, in ſe ſuſciperent, ut actores, vel Rei, redderent duriorem cauſam adverſariorum hominum illorum, quod non licet, quia non debet alicujus cauſa deterior fieri ex alieno facto, *l. 1. ff. de alien. judic. mut. cauſ. facta. Gl. fin. hic, & Vivian. in Ration.*

Notandum quintò. Homines cenſuales, ſive certum cenſum dominis directis ſolventes, non ſunt propterea ſervi eorum, nec ſerviliter ipſis ſubjecti, *Gl. fin. hic in fine, & Franc. cit. §. Inhibemus. num. 2. not. ult.*

CXLIII. Quintò denique alius privilegiatorum, ſeu exemptorum exceſſus, ſeu delictum eſt, ſi ſive Regulares, ſive ſeculares ſcientes celebrent, vel celebrari faciant Divina, in locis interdictis, niſi ſecundùm permiſſionem Juris, vel excommunicatos, aut interdictos publicè ad Divina Officia, Sacramenta, vel ſepulturam admittant, prout id probibetur in *c. Epiſcoporum. 8. h. t. in 6.* Ubi Bonifacius VIII. Epiſcoporum, & Prælatorum aliorum frequentatis querelis excitatus, ſtatuit, ne aliqui ſeculares, aut Regulares, quantumvis exemptionis privilegijs Sedis Apoſtolicæ communiti, cujuſcunque Ordinis, Religionis, Statûs, vel conditionis exiſtant, ſcienter celebrent, vel faciant celebrari Divina, in Civitatibus, Caſtris, Villis (niſi quatenus à Jure conceditur, ſcilicet ſubmiſsâ voce, & januis clauſis, *c. ult. de ſent. excomm. in 6.*) ſeu alijs locis interdictis, ab Ordinarijs, vel delegatis Judicibus, vel à Jure: aut excommunicatos publicè, vel interdictos, ad Divina Officia, ſeu Eccleſiaſtica Sacramenta, vel ſepulturam Eccleſiaſticam admittant. Qui verò contrà facere præſumpſerint, præter alias pœnas à Jure ſtatutas, ingreſſus Eccleſiæ eis interdicatur, donec competenter ſatisfecerint, ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt.

CXLIV. Notandum primò. Hæc Conſtitutio Decretalis, ejúſque pœna, ut ijs, qui ſcienter celebrant, vel faciunt celebrari in locis interdictis, vel qui publicè excommunicatos, vel interdictos admittunt ad Divina Officia, Sacramenta, vel ſepulturam, interdicatur ingreſſus Eccleſiæ, ſecundùm communiorem DD. ſententiam, ſolùm procedit in exemptis à juriſdictione ordinaria Epiſcopi, in quorum odium id eſt ſtatutum, ut patet ex intentione, & occaſione illius Conſtitutionis: nam Epiſcoporum querelæ non erant de ſibi ſubjectis, quos ipſi poterant coërcere, & punire, ſed de exemptis, in quos non babebant poteſtatem, & ideo contra illos ſpecialiter illa pœna interdicti ingreſsûs Eccleſiæ eſt lata: & propter ſpecialem etiam rationem, quia multò majore ſunt pœnâ digni, quibus cùm plurimum bonoris per juſſiones Principis eſt delatum, inveniuntur in crimine, *l. Presbyteri. 8. C. de Epiſc. & Cleric. c. Quia. 3. §. Presbyteri. cauſ. 5. q. 6.* ideóque non eſt extendenda ad omnes alios etiam non exemptos: multò minùs ergo non exempti celebrantes coram publicè excommunicatis, vel interdictis, ſi poſtea celebrent in illa Eccleſia, fiunt irregulares, quia *c. Is, cui. 20. de ſent. excomm. in 6.* loquitur de eo, qui cùm ipſe interdictus ſit, celebrat: non verò de celebrante coram interdictis, vel excommunicatis, ſi ipſe interdictus non ſit; neque verò talis irregularitas jure reperitur expreſſa, *Navarr. in man. c. 25. num. 94 & c. 27. num. 157. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 6. n. 9. circa finem, Suar. diſ. 34. de cenſur. ſec. 4. num. ult.* Contrarium tamen tenet *Gl. in cit. c. Epiſcoporum. V. Ingreſſum. h. t.* ſcilicet hanc pœnam babere locum etiam in non exemptis. ut videtur colligi ex illis verbis hujus c. *Quantumcunque exemptionis Sedis Apoſtolicæ privilegiis ſint communiti*: quæ verba non ſunt reſtrictiva ad exemptos, ſed potiùs ampliſtiva, ita ut etiam exempti, nedum non exempti hâc Conſtitutione ligentur, *Barboſ. hic n. 3.* ubi ait, hanc ſententiam in

rigore juris eſſe longè veriorem, quamvis contraria, ac prior ſit benignior, & ob auctoritatem tot DD. practicè tuta.

Notandum ſecundò. Faciens celebrari Divina in loco prohibito, eâdem pœnâ punitur, quâ ipſe celebrans, & appellatione Divinorum Officiorum, & Sacramentorum non venit Eccleſiaſtica ſepultura, cùm hîc iſta ponatur, ut diverſa, *Gl. hîc in notatis, Franc. hîc n. 1. & 2.*

§. III.

De aliis quibuſdam ſpecialibus exceſſibus, & culpis Religioſorum prohibitis Jure Canonico, eorúmque pœnis.

CXLV. De his agitur in *Clement. Religioſi 1. h. t.* „ Ubi Clemens V. in Concilio Viennenſi ſtatuit, ut „ Religioſi, qui Clericis, aut laicis Sacramentum ex- „ tremæ Unctionis, vel Euchariſtiæ miniſtrare, vel „ Matrimonia ſolemnizare, id eſt, ſolemniter be- „ nedicere, ſine ſpeciali licentia Presbyteri paro- „ chialis ſuper his obtentâ, vel excommunicatos à „ Canone (exceptis caſibus à Jure expreſſis, vel per „ privilegia Sedis Apoſtolicæ conceſſis) vel à ſenteo- „ rijs per ſtatuta Provincialia, aut Synodalia pro- „ mulgatis abſolvere à pœna, & culpa præſumpſe- „ rint, excommunicationis ſententiam, ipſo facto, „ incurrant, per Sedem Apoſtolicam duntaxat ab- „ ſolvendi: (niſi in mortis articulo, *Gl. hîc V. eod.*) „ quos etiam locorum Ordinarij, poſtquam de hoc „ eis conſtiterit, excomunicatos publicè faciant de- „ nunciari, donec de abſolutione illorum eis facta „ fuerit fides, nullo Religioſis eiſdem ſuffragante, „ quoad hoc, exemptionis, vel alio privilegio.

CXLVI. Pro explicatione notandum primò, hæc Conſtitutio, cum ſuis pœnis, non habet locum in Clericis ſecularibus, qui etſi Sacramenta extremæ Unctionis, vel Euchariſtiæ adminiſtrent Clericis, vel laicis, vel eorum matrimonia ſolemniter benedicant, ſine licentia proprij Diœceſani, vel Parochi, non incurrunt, ipſo facto, excommunicationem, ſicut Religioſi, ſive ſint exempti, ſive non, incurrunt. *Azor p. 1. libr. 12. c. 13. q. 5.* adeóque in diſpoſitione pœnali ſub appellatione Religioſorum non comprehenduntur Clerici ſeculares, licèt eadem diſpoſitionis ratio in utriſque militare videatur, *Abb. in cit. Clement. 1. not. 1. & 2.* Habet autem hæc Conſtitutio locum in Religioſo translato ad Eccleſiam ſecularem: & ratio eſſe poteſt, quia communiùs, & frequentiùs ſolent in bis Religioſi delinquere, & ambire, ac concupiſcere aliena magis reprobatur in Religioſo, *Gl. in Clement. 1. V. Religioſi. de decim. & Abb. ibid. n. 1.*

Notandum ſecundò. Religioſi prohibentur Euchariſtiam miniſtrare, non tantùm ſanis, & bene valentibus, ſed etiam quando conferunt, ut Viaticum, moribundis, ſecluſo ſpeciali privilegio, *Navarr. in Man. c. 21. n. 52. Azor. cit. c. 13. q. 5. §. Sed ambiguæ. Barboſ. in cit. Clement. 1. n. 4. h. t.* quia prohibetur hîc generatim Religioſis, ne præſumant miniſtrare Euchariſtiam.

Notandum tertiò. Pœna hæc excommunicationis, ipſo jure, lata in Sacerdotes Regulares ſolemniter benedicentes matrimonium, ſine licentia proprij Parochi, non eſt correcta, nec ſublata per pœnam ſuſpenſionis, quæ in eoſdem, ipſo jure, ſtatuta eſt in Concilio Tridentino *Seſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* ſed utraque adhuc locum habet, ut docet *Navarr. libr. 1. tit. 2. conſil. 10. n. 1. & ſeqq. in addit. 2. Sanch. l. 3. de matrim. diſ. 48. Barb. in cit. Clement. 1. n. 7. h. t.* quia leges poſteriores non tollunt priores, niſi eas expreſsè revocent, vel illis ſint contrariæ: ſed lo citato decreto Concilij Trident. nec expreſsè, nec tacitè tollitur pœna ſtatuta in *Clem. 1. h. t.* quæ contra ſolos Religioſos illam decrevit. Nec obſtat, quòd juxta receptam doctrinam, nova pœna mitior lege novâ ſtatutâ, corrigat rigidiorem pœnam antiquæ legis: quia id verum eſt in pœnis à Judice infligendis, non autem in iis, quæ ipſo jure incurruntur, ut ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio illa Concilij Tridentiol. *Navarr. cit. l. n. 5.*

CXLVII. Notandum quartò. Parochiano aſſerenti ſe habere licentiam proprij Parochi ad recipienda Sacramenta ab alieno Sacerdote, fides haberi poteſt à Religioſo, vel alio Clerico, quia non debet præſumi eſſe immemor ſuæ ſalutis, *c. pen. cauſ. 1. q. 7.* quod quidem procedit in Sacramento Pœnitentiæ, in quo creditur, dicenti ſe eſſe abſolutum: vel etiam in Sacramento Euchariſtiæ, aut extremæ Unctionis, quia hæc Sacramenta percipiuntur tantùm, pro animæ remedio, & ut ſaluti ſpirituali conſulatur, & pertinent ad forum internum conſcientiæ. Non autem in Sacramento Ordinis, quod confertur, non tantùm propter ſe, ſed etiam propter alios, *Gl. hîc V. Non habita, & Abb. n. 5.* Idémque dicendum in Sacramento matrimonij, quod etiam pertinet ad forum externum, & externam gubernationem Eccleſiæ, ſicut Ordo, ideóque dicenti habere ſe licentiam, ut Ordines recipiat ab alieno Epiſcopo, vel ut alienus Sacerdos aſſiſtat, vel benedicat nuptias ſuas, non eſt credendum, niſi eſſet perſona valde fide digna, *Sanch. libr. 3. de matrim. diſ. 37. n. 2. & 3.*

Notandum quintò, Parochus, etiam non Sacerdos, poteſt dare licentiam Parochiano, ut ab alieno Presbytero Sacramenta recipiat, licèt ipſe non poſſit illa miniſtrare, quia primum eſt actus Ordinis, quem ipſe non habet; ſecundum juriſdictionis, quam habet, *Gl. hîc V. Presbyteri, Abb. n. 8.* ſit autem in hoc textu mentio de Presbytero Parochiali, quia ut plurimùm Parochi ſolent eſſe Presbyteri, *Sanch. libr. 3. de matrim. diſ. 20. n. 3.* Quin imò etiam Epiſcopus, vel ejus Vicarius Generalis poteſt dare Religioſo licentiam adminiſtrandi Sacramenta Euchariſtiæ, & extremæ unctionis, & ſolemniter benedicendi nuptias ſubditorum, in ſua Diœceſi, ſaltem poſt factum, *Gl. hîc V. Presbyteri, & Abb. n. 10. Sanchez libr. 3. de matrim. c. 29. n. 15. Barboſ. hîc n. 14.*

Notandum ſextò, ad hoc, ut Religioſus poſſit conferre Sacramenta, de quibus in hac *Clement.* ſit mentio, Parochiano, requiritur, ut expreſſa, ſeu ſpecialis licentia à Presbytero proprio obtenta ſit, tam de Sacramentis conferendis, quàm de Religioſo conferente, & Parochianis, qui Sacramenta illa ſunt percepturi. Veruntamen poſt factum non videtur incurri pœna hujus *Clement.* ſi ſit facta ſpecialis men-

tio de

tio de Sacramentis, etſi non exprimatur nomen Parochiani, cùm data fuit licentia conferendi Religioſo, vel nomen Religioſi, cùm licentia data fuit Parochiano, *Gl. hic V. Speciali, & Abb. n.* 12.

CXLVIII. Notandum ſeptimò, præter licentiam Parochi, hæc tria Sacramenta conferendi alienis ſubditis, neceſſaria eſt Religioſo, etiam licentia ſui proprij Prælati, *Arg. c.* 2. *de teſtam. in* 6. ut licitè conferat, quamvis non incurrat pœnam excommunicationis, etiamſi eam non habuerit, quia illa eſt ſolùm impoſita, ob defectum licentiæ proprij Presbyteri, pœna autem non debet extendi ultra caſum expreſſum, *Abb. hîc n.* 14.

Notandum octavò, Religioſus adminiſtrans Sacramentum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ alieno ſubdito, ſine licentia proprij Parochi, non incurrit pœnam excommunicationis hîc decretam, quia illa ſolùm impoſita eſt adminiſtrantibus tria Sacramenta Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonij, ideóque ad alia Sacramenta, quoad pœnam, non eſt extendenda; etſi major videatur eſſe ratio prohibitionis in Sacramento Pœnitentiæ, vel Baptiſmi, quàm in alijs expreſſis, *Gl. hic V. Speciali, in fine, & Abb. n.* 17. ubi tamen *n.* 18. ait, quòd major ratio prohibendi fuerit in iſtis tribus Sacramentis, quia fortè Religioſi magis, & frequentiùs in his tribus excedebant, quàm in alijs, & ideo fuit ſeveriùs, quoad iſta, prohibendum.

Porro hæc pœna excommunicationis non incurritur à Religioſo, ſi per ignorantiam, vel ratihabitionem ea Sacramenta conferat, quia in Clementina dicitur, ne præſumat miniſtrare: neque etiam ſi miniſtret Religioſus ea Sacramenta alteri Religioſo exempto, ut colligitur ex illis verbis, ne miniſtrent *Clericis, vel Laicis*, nimirum Parocho ſubjectis, *Azor cit, c.* 13. *q.* 5. §. *Annotandum.*

CXLIX. Notandum nonò, quamvis Religioſus abſolvens alterius ſubditum ab excommunicatione, à Canone quocunque, etiam à quo Epiſcopus, vel Sacerdos alius poſſet abſolvere, latâ, incidat in excommunicationem: non tamen incidit in excommunicationem, ſi abſolvat ab excommunicatione latâ ab homine, quia caſus iſte non eſt in hac Clementina expreſſus, ideóque locus non eſt huic pœnæ, *Gl. hic V. à Canone, & Abb. n.* 19. præterquam in caſibus jure expreſſis (habent enim multi Religioſi privilegium à Sede Apoſtolica abſolvendi à diverſis caſibus, *Gl. hic V. Conceſſis.*) Eandem pœnam autem excommunicationis incurrunt etiam Religioſi illi, qui abſolvunt quenquam à ſententijs per ſtatuta Provincialia, vel Synodalia promulgatis, ut habetur *in cit. Clementina* 1. *in princ.*

Notandum decimò, appellatione ſententiæ hîc venit omnis ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ad quam neceſſaria eſt abſolutio, *Gl. hic V. Sententiis, & Abb. n.* 20. Religioſus autem abſolvens à ſententia Canonis, vel ſtatuti, incurrit excommunicationem, etiamſi abſolvat Religioſum, vel conſocium, quia textus nihil excipit, & ſub verbis generalibus comprehenduntur Religioſi, etiam in materia pœnali, *Gl. hic V. Quenquam, & Abb. n.* 21.

Notandum ultimò, Ordinarius loci poteſt curare Religioſum quemcunque, etiam exemptum publicè denunciari excommunicatum, poſtquam ipſi conſtiterit, eum incidiſſe in excommunicationem; ideóque etiam poterit eundem citare, in ordine ad faciendam denunciationem, quia conceſſo conſequente, videtur etiam conceſſum antecedens, ſine quo conſequens obtineri non poteſt, *Abb. hîc n.* 22. nullo Religioſis ſuffragante privilegio, quin pœnam incurrant, & denunciari poſſint, quamvis privilegia ipſis conceſſa non amittant, *Gl. hic V. Suffragante.*

CL. Præterea in *cit. Clement.* 1. §. *Quibus etiam*, Religioſis ſub præcepto obedientiæ, & comminatione maledictionis æternæ, inhibetur, ne Prælatis Eccleſiarum detrahant in ſermonibus ſuis: nec Laicos ab Eccleſiarum ſuarum acceſſu, vel frequentiâ retrahant: nec Indulgentias indiſcretas (ſcilicet non conceſſas, *Gl. hîc V. eod.* ſive falſas, & ſuppoſititias) promulgent: nec quando interſunt teſtamentis conficiendis, teſtatores à debitis reſtitutionibus, aut legatis Matricibus Eccleſijs, (id eſt, Cathedralibus, vel alijs, *Gl. hic V. eod.*) faciendis retrahant: nec legata, vel debita, vel ablata incerta ſibi, aut alijs ſingularibus ſui Ordinis Fratribus, vel Conventibus, in aliorum præjudicium (ſcilicet eorum, quibus debentur, vel quibus legare volebant, vel etiam Epiſcoporum, quibus competit diſpoſitio de malè obtentis incertis, *Gl. hîc V. In aliorum*) fieri, ſeu erogari procurent. Nec quenquam à caſibus Sedi Apoſtolicæ, aut locorum Ordinarijs reſervatis abſolvere (à peccato, vel culpa, *Gl. hîc V. eod.*) præſumant. Nec etiam perſonas Eccleſiaſticas, præſertim coram Judicibus delegatis à Papa, ſuam contra eos juſtitiam proſequentes, indebitè vexare, aut ad loca plura, præſertim multùm remota, conveniandi causâ, trahere præſumant. Si qui verò contra prædicta, vel aliquid ex ijs, attentare præſumpſerint, per duos menſes ſubjaceant illis pœnis, quæ ſecundùm eorum regulam, vel ſtatuta, pro gravibus criminibus, ſeu culpis, conſueverunt imponi: ſuper quibus non poſſit, abſque manifeſta neceſſitate (ſcilicet infirmitate, ſenectute, vel his ſimilibus, *Gl. hîc V. eod.*) cum eis diſpenſari. Cæterùm ſi Prælati eorum de his, quæ ad eos, occaſione prædictorum exceſſuum, quoquomodo pervenerunt, Eccleſijs, vel perſonis Eccleſiaſticis (laicis ergo non providetur, *Gl. hic V. eod.*) damnificatis, vel læſis, infra menſem plenè non ſatisfecerint, poſtquam ſuper hoc fuerint requiſiti (ab his, quorum intereſt) ſententiam ſuſpenſionis (ab officio, *Gl. hic V. eod.*) eo ipſo incurrant, donec debitè ſatisfaciant, non obſtantibus ſtatutis, & privilegijs quibuſcunque, & ſub quocunque tenore conceſſis.

CLI. Pro explicatione notandum primò, Peccant Prædicatores Religioſi graviter, & puniri debent, qui in ſuis Concionibus Prælatis Eccleſiaſticis detrahunt, quod intelligendum eſt, ſi nominatim eos perſtringant, vel per talem circumlocutionem, quæ vicem habeat proprij nominis, ſeu proprium Prælati nomen exprimat; aliàs verò benè licet in genere tangere vitia Prælatorum, juxta illud Chriſti, *Matth.* 23. *ſuper Cathedram Moyſi &c. Gl. hic V. Detrahunt. & Abb. n.* 23. Porro Concionatores, ſi Prælatis detraxerint in ſermonibus ſuis, per duos menſes ſubire debent illas pœnas, quæ ſecundùm regulam, vel ſtatuta, propter gravia delicta, vel culpas, eis imponi

conſueverunt, *cit. Clement.* 1, §. *Quibus. Barb. ibid. num.* 18.

Notandum ſecundò, Religioſi, etiam exempti non poſſunt, ſina anctoritate, & licentia Superioris, abſolvere à caſibus teſervatis Papæ, val atiam Epiſcopo, ut declaravit S. Congregat. Concil. apud *Barb. in Collect. hîc,* §. *Quibus n.* 19. *& alij.*

Notandum tettiò, quamvis Raligioſi habeant Conſarvstores, quibns datur poteſtas trahendi aliquos nltra duas dietas, cum clauſula, non obſtantibus, &c. non tamen poſſunt eos convenire, trahendo ad plura loca, præſertim multùm remota, *Gl. hîc V. Remota, & Abb. n.* 29.

Notandnm quartò, Prælati Raligionum, ſi non ſtisfaciant, intra menſem, partibus læſis, quia ad ipſos aliquid pervanit, occaſiona exceſſuum commiſſorum à ſnis Raligioſis, ſnſpanſionem incurrunt, *cit. Clem.* 1. §. *Quibus etiam*: ad quam incurrendam plura requiruntur, ut tradit *Suar. diſ.* 31. *de cenſ. ſec.* 6. *n.* 21. Primò, quòd Prælati iſti aliquid acceperint, videlicet, ſiva pro Monaſterio ſuo, ſive pro perſonis privatis. Secundò, ut id quod accipitur, illis detur, occaſiona axceſſuum, qui ibi prohibiti ſunt Raligioſis. Tartiò, ut hujusmodi Prælati, ad quos hæc bona pervenatunt, ſint reqniſiti ab ijs, in quornm præjudicium ea ad Prælatos ſic pervenerunt. Quartò, ut poſt hanc requiſitionem, per manſem ſint in mora ſatisfaciendi, quo elapſo, incurrunt ſuſpenſionam, donec debitè ſatisfaciant. Quæ ſuſpenſio eſt ab officio, juxta *Gl. hîc V. Suſpenſionis*; imò ab omni adminiſtrationa, cùm ſit abſolutè, & ſimpliciter lata, *Suar. c. l.* Fertur autem ſolùm in Prælatos, qni prædicto modo dalinquunt, non verò in ipſos ſingulares Religioſos, qui excaſſus illos commiſerunt, in quos ibi non ſuſpenſio, ſed excommunicatio lata aſt, *Suar. c. l.* & alij apud *Barboſ. in cit. Clem.* 1. §. *Quibus etiam, h. t.*

CLII. Deniqua in *cit. Clem.* 1. §. *fin.* additur moderatio, nempe nt Religioſis illis, quibus eſt ab Apoſtolica Sede concaſſum, ut familiaribus ſuis domeſticis, aut panperibus in Hoſpitalibus ſuis degentibus, Eccleſiaſtica Sacramenta poſſint miniſtrare, nullum, ob prædicta, præjudicium ganeretur: quia Raligioſi, quoad duos iſtoa caſus, ſnnt privilegiati, prout ſumitur ex *Clement.* 2. *in fine, de Relig. domib. Gl. fin. hîc.* poteſt autem hujusmodi generale privilegium pro toto orbe concedere ſolus Paps: ſpeciala verò, pro ſua Diœceſi, etiam Epiſcopus ex canſa, juxta *c. Conſtitutus* 6. *de Religioſ. domib. Gl. hîc V. Apoſtolica, & Abb. n.* 32.

§. IV.

De pœna abutentium ſuis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.

CLIII. Quæritur primò, quæ ſit pœna abutentium ſnis privilegiis, ſive excedentium fines eorum? Reſp. Propter abuſum poſſnnt revocari privilegia, & privilegium meratur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate, *c. Ut privilegia* 24. *in princ. & c. Tuarum* 11. §. *Verùm, h. t. & c. Privilegium* 63. *cauſ.* 11. *q.* 3. *& c. Ubi* 7. *diſ.* 74. de quo plura infrà.

CLIV. Quæritur ſacundò, an, & qnomodo puniendi ſint, qui aliena privilegia violant? Reſp. De hoc agitur inprimis in *c. Quantò ampliùs* 26. *h. t.* ubi Abbas, & Conventus Ordinia Cluniacenſia conqueſti ſunt Papæ Honorio III. quòd quidam Archiapiſcopi, & Epiſcopi, in quorum Diœceſi commorantur, & Officiales eorum, cùm in eos, & ſui Ordinis Monachos non poſſint ſententias excommunicationis, & intardicti proferre, eò quòd ſuper hoc Apoſtolicæ Sedis privilegijs ſint muniti: ideo in eos, qui molunt in molendinis eorum, vel coqnunt panes in furnis ipſorum, & qui vendendo, vel emendo, aut aliàs eis communicant, dicti Archiapiſcopi, & Epiſcopi excommnnicationis, & interdicti ſentencias proferunt: & ſic non vim, & potaſtatem Apoſtolicorum privilegiorum, ſed ſola verba ſervantes, Monachos dicti Ordinis qnodammodo, ſau indirectè excommnnicant, dum ais alios communicara non ſinunt: adeòque quantum ad hoc judicio Judæorum judicantur, modo infrà explicando. Et qni communicant illis, majorem excommnnicationem incurrunt, quam etiam axcommunicatis communicando fuerint incurſuri. Quare mandat Papa univerſis, & ſingulis ex prædictis Archiepiſcopis, & Epiſcopis, nt ſantentias hujusmodi in fraudem privilegiorum Sedis Apoſtolicæ de cætero non farant, quia ſi ſuper hoc querels denuo ad ipſum pervanerit, promnlgatores talium ſententiarum ſevarè caſtigabit.

CLV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, privilegia non ſunt violanda, non tantùm directè, non ſervando tenorem verborum, ſed nec indirectè. Sic qui per privilegium non poſſunt directè axcommunicari ab Ordinarijs locorum; non poſſunt etiam indirectè excommunicari, ſubtrahendo alios ab aorum communiona, quia excommunicatio nihil allud aſt, quàm à communi participationa, & fraterna ſociatata ſeparatio, *c. Engeltrudam* 12. *cauſ.* 3. *q.* 4. *Gl. hîc in Summa, cap. & V. Quodammodo. Hoſtienſ. ibid. & Abb. n.* 3. *not.* 3. Ratio aſt, quia talis excommunicatio fiaret in fraudem privilegij, ſi enim Epiſcopi non poſſunt ſic privilegiatos excommunicare, nihil debent facere, per quod ad idem devaniunt, quod enim unâ viâ prohibetur alicni, ad id aliâ viâ admitti non debet, *c. Tua* 5. *de Procurat. Gl. hîc V. In Fraudem.*

Notandum ſecundò, qui ſervat ſola verba legis, vel privilegij, quæ eſt lex quædam privata, & venit contra mentem illius, is facit contra ipſam Legem, vel privilegium, *l. Non dubium* 5. *C. de Legib. Reg. juris ult. in* 6. *Abb. hîc n.* 2. ubi tamen *n.* 4. id limitat, dummodo conſtet da mante Legis, vel Privilegij, alioquin verò ſi non conſtet de mente illius, in dubio veniens contra verba, cenſetur venire contra legem, vel privileginm.

Notandum tertiò, Monachi, dum eis alij communicare prohibentur, quodammodo axcommunicantur, & judicio Judæorum judicantur, nt dicitur in *cit. c. Quanto, h. t.* quia cùm Ecclaſia non poſſit directè excommunicare Judæos, *quid enim*

ad nos

ad nos de his, qui foris ſunt, 1. *ad Cor.* 5. 1. *Multi* 18. *cauſ.* 12. *q.* 1. *c. Gaudemus* 8. *de divort.* iden quandoque excommunicantur Chriſtiani eis communicantes: ita iſti Archiepiſcopi, & Epiſcopi, cùm non poſſent excommunicare Monachos illos propter privilegium, excommunicabant communicantes cum eis, *Gl. hic V. judicio Judæorum, & Hoſtienſ.* Unde evenit, ut qui communicabant cum illis, majorem excommunicationem incurrerent, quàm qui excommunicatis participant, qui enim communicat excommunicatis, eſt excommunicatus, ſed minore excommunicatione tantùm, *c. Cum excommunicato* 18. *cauſ.* 11. *q.* 3. *c.* 2. *de except.* ſed iſti, qui participabant iſtis Monachis in prædictis, majorem excommunicationem incurrebant, quàm aliàs participando excommunicatis, *Gl. hic V. Majorem.*

Notandum quartò, excommunicatio lata ab Epiſcopis in caſu hujus c. in ſuos ſubditos, qui molunt in molendinis, vel panes coquunt in furnis Monachorum Cluniacenſium habentium privilegium, ut ab Epiſcopis excommunicari, vel interdici non poſſint, eſt irrita, quia talis prohibitio fieri non poteſt etiam ſubditis, ſi tendat in præjudicium, ſive damnum ſic privilegiatorum, *Arg. c. ult. de immun. Eccl. in* 6. & ſumitur ex hoc c. Nam conſiderato effectu, principaliter concernit ipſos exemptos, licèt verba ad ſubditos referantur, *Fagn. hic n.* 4. & 5.

CLVI. Præterea privilegijs ſuis, ſive ipſi conceſſis privandus eſt, qui alienis derogat, prout ſtatuitur in c. *Dilecti* 4. *h. t.* Nam Fratres Hoſpitalis Hieroſolymitani conqueſti ſunt Papæ Alexandro III. quòd Archiepiſcopi, & Epiſcopi de malefactoribus ſuis juſtitiam facere nolunt, ipſorum privilegia recipere contemnentes. Unde Papa reſcribit Prælatis prædictis, ut pro certo ſciant, quòd ipſe privilegia ipſis conceſſa adimat, cùm ipſi Authenticis ſcriptis Romanæ Eccleſiæ (in quibus privilegia continentur) non timeant obviare. Ratio eſt, quia non ſunt ei ſua jura ſervanda, qui non metuit aliena violare, *c. Sic decet* 62. *cauſ.* 25. *q.* 2. & quod quisque juris in alium ſtatuit, eodem uti debet, *c. Cùm omnes* 6. *de Conſtit.* & Eccleſiaſticus Ordo confunditur, ſi cuilibet jus ſuum non ſervetur, *c. Pervenit* 39. *cauſ.* 11. *q.* 1. Inſpicienda igitur ſunt privilegia, & quæ in ijs continentur, obſervanda, *c. Porro* 7. *h. t.* alinquin ea contemnentes puniendi ſunt, *Gl. fin. hic, & Hoſtienſ.* Nam Prælati, qui juſtitiam adminiſtrare nolunt privilegiatis, puniri debent, & viciſſim privari ſuis privilegijs, ut in eo, in quo deliquerunt, puniantur, *Abb. hic n.* 1. & *Barb. n.* 2. ubi *n.* 3. addit, per hoc non excludi alias pœnas jure præſcriptas contra Judices negligentes in adminiſtratione juſtitiæ, vel qui per dolum, aut imperitiam, malè judicant, quarum præcipua eſt, quòd litem faciant ſuam, *l. Filiusfam.* 15. *ff. de Judic.* & parti injuſtè condemnatæ teneantur in ſolidum reſarcire damnum litis illatum, *cit. l. Filiusfam.* & *l.* 2. *C. de pœna Judic. qui malè judic.*

CLVII. Cæterùm quod dictum eſt, privilegia non eſſe violanda, & violatores eorum puniendos eſſe, id limitari debet primò, niſi Clerici quidam ſine habitu, & tonſurâ incedentes, ſicut Laici, converſentur, & in delictis fuerint deprehenſi, tales enim non obſtante privilegio fori Eccleſiaſtici, etiam à Judice ſeculari puniri poſſunt, ſine metu incurrendi pœnam excommunicationis, prout ſumitur ex *c. Ex parte*, 27. *h. t.* Nam quidam Litterati in territorio juriſdictioni Reginæ Angliæ ſubjecti degebant, quos nec habitus, nec tonſura Clericos oſtendit: quivè cùm in aliquibus foris factis (id eſt, maleficijs, ſive delictis, *Gl. hic V. eod. & Hoſtienſ.*) deprehenderentur, ut juriſdictionem Reginæ eluderent, & pœnam debitam pro delictis evaderent, aſſumpſerunt, vel reaſſumpſerunt habitum Clericalem abjectum, & tonſuram, licèt antea pro Laicis ab omnibus haberentur. Regina id ſignificavit Papæ Honorio III. qui ei reſpondit, quòd etſi juriſdictionem ſuam in hujusmodi delinquentes exercuerit, qui ſine tonſura, & habitu in delicto fuerunt deprehenſi, id æquanimiter tolerabit, & ſuſtinebit, cùm malitijs hominum non ſit indulgendum: nec tonſurâ, vel habitu ſic reaſſumpto, ipſorum malitia foveri debeat. Ex quo patet, quòd Judex ſecularis licitè capere, & punire poſſit Clericum in delicto deprehenſum, ſine habitu, & tonſura Clericali, nec tenetur eum dimittere, etſi reaſſumpſerit habitum, & tonſuram, *Abb. hic n.* 3. quod tamen limitendum eſt, juxta deciſionem *cap. Si Judex* 12. *de ſent. excommun. in* 6. de quo ibi.

CLVIII. Verùm deciſioni hujus c. adverſari videtur, quòd ad hoc, ut Clerici non deferentes habitum, & tonſuram, priventur privilegio Clericali, ſeu fori Eccleſiaſtici, præcedere debeat trina monitio, neque ſufficit, quòd ſine habitu, & tonſurâ, in crimine deprehendantur, *c. Ad audientiam* 25. & *c. Contingit* 45. *de ſent. excomm.* & *c. ult. de vita, & beneſt. Cleric.* Unde varij ſunt intellectus, & expoſitiones, *cit. c. Ex parte, h. t.* Nam primò aliqui intelligunt, non de omnibus Clericis, ſed ſolùm de Clericis conjugatis, qui non gaudent privilegio Clericali, niſi habitum, & tonſuram deferant; *c. unic. de Cleric. conjug. in* 6. quia hoc c. eſt pars c. *Ex parte* 9. *de Cleric. conjug.* Verùm non apparet ex hoc c. quòd Clerici, de quibus in eo eſt ſermo, fuerint conjugati, nec Papa omiſiſſet mentionem hujus qualitatis facere, ſi ab eo penderet verus illius intellectus, *Barboſa in Collect. hic, n.* 5.

Secundò, alij intelligunt hoc c. de ſolis Clericis in Minoribus Ordinibus, qui non gaudent privilegio Clericali, ſi incedant ſine habitu, & tonſura: etſi eo non priventur Clerici in Sacris conſtituti, niſi poſtquam ter ſunt moniti, juxta Canones ſuprà allegatos. Verùm privilegium fori generaliter, & æqualiter convenit Clericis in Minoribus, & Majoribus conſtitutis, juxta *c.* 2. ibi: *Aut Clericum ullum, de foro comp.* ideòque non eſt reſtringendum ad ſolos Clericos Minores incedentes, ſine habitu, & tonſura: præſertim quia ex textu hujus c. non conſtat ibi agi de ſolis Clericis in Minoribus: neq; etiã quòd agatur de Clerico, qui immiſcet ſe enormibus criminibus, de quo in *c. Perpendimus* 23. *de ſent. excomm. Barb. hic n.* 5. *in fine.* Tertiò *Gl. hic V. Deprehẽſi, & Abb.*

& Abb. n. 4. explicant hoc c. loqui de iſs, qui tanquam laici in omnibus, & ab omnibus habebantur, & malitioſè aſſomebant habitum Clericalem, & tonſuram, ut evaderent judicium ſeculare: vel ſi aliquando fuerant Clerici, de eo tamen non conſtabar, & ſic ipſo facto renunciabant privilegio Clericali; & licèt allegarent ſe eſſe Clericos, non tamen id probabant, ac proinde nulla poterat eſſe admonitio. Hæc expoſitio prioribus eſt probabilior: non tamen videtur plenè ſatisfacere, tum quia ſi non probabant ſe eſſe Clericos, nulla jam aderat ratio dubitandi, an gauderent privilegio Clericali: tum quia in textu videtur ſupponi, probatum fuiſſe illos eſſe Clericos, ut colligitur ex illis verbis: *licèt antea pro laicis ab omnibus haberentur*, ergo poſtea conſtabat illos eſſe Clericos, qui antea laici communiter exiſtimabantur, *Barboſ. hîc n.* 4.

CLIX. Itaquè idem *Barb. hîc n.* 6. rejectis alijs explicationibus, ait, in hoc c. agi de illis Clericis, qui frequenter, & ferè ſemper, ſine habitu Clericali, & tonſura incedunt, & ideo à laicis diſtingui non poſſunt, ſed deprehenſi in crimine ſe Clericos eſſe dicunt, ut ſubterfugiant juriſdictionem ſecularem, & debitã pro delictis punitionem evadant: de his enim deciditur in hoc c. quòd privilegio Clericali non gaudeant, ſed à Judice ſeculari puniri poſſint, citra metũ incurrendæ excommunicationis, etiamſi poſtea habitum, & tonſuram reaſſumant, & priùs moniti non fuerint, quia cùm à laicis non potuerint diſcerni, nulla monitio præcedere potuit, & dolus, ac fraus hujuſmodi eis patrocinari non debet, ne videantur de ſua malitia commodum reportare, *c. Intelleximus. 7. de Iudic.* Porro hodie poſt Concil. Trident. *Seſſ.* 21. *c. 6. de reform.* S. Congregatio cenſuit apud *Io. GalLemart. in Declarat. ibid. n.* 4. quòd ſi Clericus in Minoribus conſtitutus, non Beneficiatus, non incedat in habitu, & tonſura, non gaudet privilegio fori, licèt non ſit monitus, propter dictionem *niſi* poſitam in *cit. c.* 6. quæ excipit, *Barb. hîc n. 6. in fine.*

CLX. Limitatur ſecundò. Laici violenti invaſores Eccleſiarum, vel rerum Eccleſiaſticarum, aut eis præjudicium inferentes, poſſunt puniri ab Eccleſia, ſeu Eccleſiaſticis Judicibus, non obſtante privilegio fori, quo reus puniendus eſt in foro ſuo, & laicus coram Judice ſuo ſeculari, prout ſumitur ex *c. Sicut.*
» 2. *h. t.* ubi Gregorius I. ita reſcribit: Sicut ipſe Pa-
» pa non vult in judicijs turbare privilegia laicorũ:
» ita ſi laici præjudicent, ſeu in præjudicium Eccle-
» ſiarum, vel rerum Eccleſiaſticarum aliquid atten-
» tent, vult eis auctoritate Apoſtolicâ (ſuum jus de-
» fendendo) moderatè reſiſtere: nam violentos lai-
» cos (id eſt, Eccleſijs, vel eorum rebus violentiam,
» aut præjudicium inferentes, *Hoſtienſ. hîc*) coërce-
» re, non eſt contra legem agere, ſed legi ferre ſub-
» ſidium.

CLXI. Ubi notandum primò. Turbans res, vel jura Eccleſiæ, vel eis vim, aut præjudicium inferens, etiamſi laicus ſit, poteſt coërceri, & puniri per Eccleſiam, ſeu Judicem Eccleſiaſticum, *Gl. hîc V. Coërcere. & Abb.* Ratio eſt, quia ſeculares, qui violenter invadunt res immobiles, vel mobiles Eccleſiæ, vel qui juribus illius præjudicium afferunt, crimen ſacrilegij committunt, ideóq; conveniri poſſunt, non tantùm coram Judice ſeculari, ſed etiam coram Judice Eccleſiaſtico, *c. Cùm ſit.* 8. *de foro comp.* Idque in favorem Eccleſiæ eſt introductum, eſt enim crimen mixti fori, ita ut inter utrumque Judicem præventioni ſit locus, *Barb. hîc n.* 2. de quo pluribus actum *libr. 2. Decret. tit. 2. ſec. 4. §. 3.*

Notandum ſecundò. Dupliciter poteſt intelligi hoc c. 1. quòd loquatur de privilegio fori, per quod reus laicus conveniendus eſt in foro ſeculari, *Abb. hîc.* 2. quòd loquatur de alijs privilegijs laicis conceſſis, nempe quòd debeant conveniri coram certo Judice, & non coram alijs, quia quòd actor debeat ſequi forum Rei, eúmque convenire coram ſuo tantùm Judice, eſt potiùs Jus commune, quàm privilegium, *Alexand. de Nevo apud Abb. hîc in additione.*

§. V.

Proponuntur breves ſummæ Conſtitutionum Extravagantium huius Tituli.

CLXII. In *Extravag. un.* Ioannis XXII. quæ incipit, *Ad noſtri*, revocantur, & irritantur omnia privilegia aliquibus Nobilibus, & Communitatibus Campaniæ, Maritimæque Eccleſiaſticæ, à Sede Apoſtolica, ut ipſi aſſerebant, ſibi conceſſa, receptandi bannitos impunè, idque ob graviſſima mala, quæ inde ſequebantur.

CLXIII. In *Extravag.* 1. *Inter communes.* quæ eſt Benedicti XI. & incipit, *Inter cunctas.* conceſſa ſunt Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus plura privilegia circa prædicationes, auditiones Confeſſionum, & ſepulturas. Et primò quidem, ut poſ- »
ſint prædicare in ſuis Eccleſiis, & in publicis pla- »
teis, licentiâ Diœceſanorum, aliorúmq; Prælato- »
rum non petitâ, ſine qua tamen id facere non poſ- »
ſunt, illâ horâ, quâ Epiſcopus concionatur, vel co- »
ram ſe prædicari facit: aut quando urgente causâ, »
ad ſe generaliter Clerum convocat. Nec etiam au- »
deant prædicare in Eccleſiis parochialibus, invitis »
eorum Rectoribus, niſi juſſi ab horum Superiori- »
bus. Poſſunt tamen prædicti Fratres in prædica- »
tione concurrere cum Diœceſanis in Capitulis ge- »
neralibus, illis diebus tantùm, quibus ſermones »
ad Clerum fieri ſolent, & ſolemniter prædicari. Et »
in funeribus Monachorum, vel eorundem Fratrum »
Feſtis peculiaribus. Porro hodie circa Prædicato- »
res regulares obſervanda ſunt, quæ ſtatuit Concilium Trident. *Seſſ.* 5. *c.* 2. *Seſſ.* 11. *c.* 2. *& Seſſ.* 24. *c.* 4. *de reform.* de quo alibi dictum. Deinde in eadem *Extravag.* 1. ſtatuitur, quòd electi à ſuis Superioribus »
ad audiendas Confeſſiones liberè audire poſſint »
volentes eis peccata ſua confiteri, abſque licentia »
Diœceſanorum, & aliorum Prælatorum Inferio- »
rum exemptorũ, & non exemptorum, quibus vo- »
lentes confiteri ſubſunt. Religioſos autem, qui ſe- »
cundùm ſtatuta ſuorum Ordinum proprijs Præla- »
tis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur »
alijs, prohibentur; abſolvere non debent. Item »
prohibentur abſolvere excommunicatos, irregu- »
lares propter delictum, & criminoſos, quorum »
crimina egent publicâ pœnitentiâ, & quoſcunq; »
à caſibus Epiſcopo, vel Sedi Apoſtolicæ reſervatis. »
Denique in dicta *Extravag.* 1. §. *Porro.* conceditur »
prædi- »

Digitized by Google

» dictis Religioſis, ut poſſint ſepelire mortuos, qui
» apud ipſos ſepulturam elegerint, & proceſſionali-
» ter cum Cruce alienas Parochias ingredi, & cor-
» pora defunctorum aſſumere, & ad ſuas Eccleſias
» deferre tumulanda, ac liberi ſint etiam ex ſibi re-
» lictis ſolvere Canonicam portionem parochialem,
» & quartam Epiſcopalem: de funeralibus autem
» medietatem, vel ſi dividi commodè non poſſint,
» ejus æſtimationem Eccleſiæ parochiali ſolvant.
Per quam Conſtitutionem revocatũ fuit, quod priùs ſtatutum fuit à Bonifacio VIII. in *Extravag. 2. §. Verùm de ſepultur.* Præterea non licet Regularibus hodie, etiam prætextu alicujus conſuetudinis, Parochias cum Cruce proceſſionaliter, aut aliàs ad deferenda defunctorum funera intrare, vel illa levare, & offerre, niſi exſpectato, & vocato proprio Parocho, eóque præſente, præterquam ſi requiſitus venire recuſet, ex declaratione *S. Congreg. ſuper negotiis Epiſc. & Regul. apud Barboſ. in cit. Extrav. 1. h. t. n. 4.*

CLXIV. In *Extravag. 2.* quæ incipit, *Meruit.*
» *eod. tit.* Clemens V. declaravit, quòd per *Extravag.*
» *1.* quæ incipit *Unam ſanctam. de majorit. & obed.*
» *inter communes* (in qua dicitur, quod omnes
» Chriſti fideles de neceſſitate ſalutis ſubſunt Ro-
» mano Pontifici) Rex Franciæ, & incolæ illius Re-
» gni Eccleſiæ Romanæ, non ampliùs ſint ſubjecti,
» quàm priùs erant, de quo videri poteſt *Azor p. 2. Inſtit. libr. 11. c. 5. q. 6.*

CLXV. In *Extravag. Divina. 3. h. t.* Papa Euge-
» nius IV. prohibuit, ut Ordinarij locorum, eorúm-
» que Comiſſarij, & delegati, & cæteri omnes, quâ-
» cunque poteſtate, & auctoritate præditi, & cujuſ-
» cunque dignitatis fuerint, non præſumant contra
» Officiales, pro tempore in obſequijs Papæ, & Se-
» dis Apoſtolicæ exiſtentes, nec contra quoſcunque
» alios, pro ſuis, vel ſuorum cauſis, ſeu negotijs pro-
» ſequendis ad Sedem prædictam venientes, ac in ea
» (dum durat proſecutio hujuſmodi cauſarum)
» morantes, vel ab ea recedentes, procedere, aut in
» eos excommunicationis, ſuſpenſionis, vel inter-
» dicti ſententias ferre, vel privatos officijs, aut be-
» neficiis declarare, vel illa alijs conferre, vel in hoc
» ſe intromittere: alioquin omnes hujuſmodi ſen-
» tentiæ latæ, vel ferendæ, & omnia contra hanc
» prohibitionem, ſcienter, vel ignoranter attentata,
» ſint irrita, & tam dantes, quàm recipientes, ſint
» ipſo facto excommunicati, ſuſpenſi (ab officio, &
» beneficio) & interdicti: non obſtantibus quibuſ-
» cunq; Concilijs, etiam Generalibus, Conſtitutio-
» nibus, & Apoſtolicis privilegijs. Porro Concilium Trident. *Seſſ. 24. c. 11. in fine. de reform.* declara-
» vit, quòd privilegia, quæ vigore hujus Eugenianæ
» Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinaliũ, re-
» ſidentibus in Curia Romana competere ſolent, ea
» in ijs, qui Eccleſiaſtica beneficia obtinent, ratione
» prædictorum beneficiorum, minimè intelligan-
» tur, ſed Ordinarij juriſdictioni ſubjecti perma-
» neant, non obſtantibus quibuſcunque inhibitio-
» nibus, *Barb. hic n. 2.*

CLXVI. Denique in *Extravag Exhibita. 4. h. t.*
» ſtatuit Joannes XXII. quòd Hoſpitalarij S. Joannis
» Hieroſolymitani, qui ex privilegio, conſuetudine,
» vel ſtatuto, recipiunt fructus annales beneficiorũ
» vacantium, ſive primi, ſive ſecundi anni, vel etiam
» plurium annorum, debeant habere etiam præben-
» dam, ſive portionem illam fructuum, quam habe-
» rent beneficia obtinentes, ſi in Eccleſia reſiderent,
» vel quam haberent, ſi aliàs ex cauſa rationabili, ab
» hujuſmodi reſidentia legitimè abſentes excuſa-
» rentur: quia cùm dicta pars, ſeu portio Capitulo
non accreſcat, illis accreſcere debet, *Vivian. in Ration. Iur. Pontif. & Barboſ. in Collect. hic.*

Tomus V.

SECTIO VI.

DE AMISSIONE, ET REVOcatione Privilegiorum.

§. I.

An, & quomodo privilegium finiatur per lapſum temporis, & ceſſationem cauſæ?

CLXVII. Assertio 1. Elapſo tempore, ad quod privilegium eſt conceſſum, & reſtrictum, finitur privilegium, *Arg. c. De cauſis. 4. de Offic. Iud. deleg.* quod non habet locum in privilegio perpetuo, ſed temporali, quod ad definitum, & certum tempus conceſſum eſt, ideóque eo elapſo finitur, & ceſſat, *Suar. libr. 8. de legib. c. 29. n. 4.* Ad hunc modum etiam reducitur amiſſio privilegij ſub conditione conceſſi, nam ceſſante conditione, ceſſat etiam privilegium, quia tale privilegium virtualiter in ſe continet tempus, non quidem certum, & determinatum, ſed indeterminatum, ut tamdiu duret, quamdiu ipſa conditio duraverit, Ideóque ſublatâ conditione, etiam perditur privilegium, quia finitũ eſt tempus, pro quo fuit conceſſum, *Suar. cit. l. n. 5.* apud quẽ plura de hoc videri poſſunt.

CLXVIII. Assertio 2. Si ceſſat cauſa finalis privilegij, non impulſiva, quę ſecundariò ſolùm movet, ſed principalis, ſine qua Princeps privilegium nullo modo cõceſſiſſet, & à qua valor privilegij pendet in fieri, & conſervari, & quæ reddit privilegium juſtum, & honeſtum, ut ſine illa tale non eſſet: tunc ceſſat etiam, & amittitur privilegium, quia ceſſante cauſâ, ceſſat effectus, *c. Ceſſante. 60. de appell. Abb. in c. Suggeſtum. 9. n. 5. de decim. Suar. cit. libr. 8. c. 30. n. 1.* & alij apud ipſum.

CLXIX. Limitatur autem primò, ut habeat ſolùm locum in privilegio, quod derogat Juri communi, vel alterius tertij, ad cujus etiam conſervationem requiritur cauſa: ſecùs eſt de privilegio, quod continet meram gratiam, ſeu beneficium Principis, nam ad hoc ritè, & licitè concedendum, vel non requiritur cauſa, ut aliqui cenſent; vel ſi requiratur, ut honeſtè, & prudenter concedatur; ea tamen non requiritur ad conſervationem privilegij, nam poſtquã tale privilegium, quod eſt merũ beneficiũ, ex juſta cauſa conceſſum fuit à Principe, illud permanet, etiamſi cauſa, ob quam conceſſum fuit, ceſſaverit, quia decet beneficium Principis eſſe manſurum, juxta *Reg. jur. 16. in 6.* præſertim beneficium merè favorabile, quod abſolutè, & ſine conditione eſt conceſſum, ſicut eleemoſyna data pauperi manet firma, etiamſi is pauper eſſe deſinat, *Suar. cit. l. n. 2.*

Limitatur ſecundò, quòd privilegium etiam dero-

gans Juri communi, vel alterius tertij, non ceſſet, ceſſante causâ finali, & principali, ſi datum ſit, ſive per modum unius actionis, ſive per modum poteſtatis ad unum tantùm actum, v.g. ad diſpenſandum in matrimonio, legitimandum, nobilitandū: nam ſi jam habuit effectum conſumatum, etiamſi ratio poſtea ceſſet, non ceſſat privilegium, quod jam tranſijt, & non ampliùs exiſtit, ideóque non poteſt deſinere, ceſſante causâ, *Suar. cit. c. 30. n. 3.* Idque confirmatur ex eo, quia tale privilegium habet rationem cujuſdam diſpenſationis, quæ poſtquam habuit effectum conſummatum, non retractatur, etiamſi cauſa ceſſet, ut patet in diſpenſatione voti, quod non denuo obligat, etſi cauſa muteitur, quia factum legitimè non retractatur, quamvis poſtea deveniat ad ſtatum, in quo inchoari non potuiſſet, *Reg. jur. 73. in 6. Suar. cit. l. n. 4.* Itaq; ſolùm amittitur privilegium, ceſſante ejus cauſâ finali, quod habet tractum ſucceſſivum, quia datur per modum poteſtatis ad ſucceſſivè operandum, v.g. ad abſolvendum à caſibus reſervatis, vel ad omittendum, ut ad non ſolvendum decimas, vel tributa. Ut verò causâ ceſſante, ceſſet etiam, & perdatur tale privilegium, neceſſarium eſt, ut cauſa finalis ceſſet, non tantùm, quoad actus præteritos, ſed etiam futuros, *Suar. cit. l. n. 4. in fine.*

Limitatur tertiò, ut privilegium habens tractum ſucceſſivum, etiam quoad actus futuros, perdatur, neceſſarium eſt, ut cauſa ejus finalis, ac principalis non tantùm ceſſet negativè, ſed etiam contrariè. Tunc autem dicitur cauſa privilegij ceſſare negativè, quando ratio, quæ Principem movit ad concedendū privilegium, non ſubſiſtit; uſus tamen ejuſdem non eſt injuſtus, nec illicitus. Ut ſi v. g. Monaſterio ſit conceſſum privilegium non ſolvendi decimas, propter ejus inopiam, quod tamen poſtea dives factum eſt, nec ampliùs indiget, ſed abundantes reditus habet: hoc caſu, licèt cauſa, propter quam privilegium illud eſt conceſſum, ceſſaverit: non tamen ceſſat, vel amittitur privilegium, quia hoc non eſt factum iniquum, nec ejus uſus injuſtus, aut pernicioſus, nec illicitus, ut ſupponitur; ideóque non eſt, cur privilegium cenſeatur amiſſum, vel ſublatum. quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Sic etiam privilegium ſimul retinendi plura beneficia, eò quòd neutrum ſufficiens erat ad congruam ſuſtentationem, non ideo amittitur, etiamſi unius reditus poſtea augeantur, ita ut per ſe ſolum ſufficiat ad ſuſtentationem neceſſariam, *Suar. cit. diſ. c. 30. num. 6. & 9.* Contrariè verò tunc dicitur ceſſare cauſa finalis privilegij, quando uſus ejus, propter mutationem materiæ, & circumſtantiarum, factus eſt iniquus, vel injuſtus, ita ut verè incipiat in grave detrimentum aliorum, vel Communitatis cedere, ut colligitur ex *cit. c. Suggeſtum. 9. de decimis. & c. pen. de Cleric. non reſid.* ubi habetur, quòd privilegium habentes non reſidendi per fructuum ſubtractionem compelli poſſunt ad reſidendum, ſi Eccleſia Miniſtrorum defectum patiatur: vel etiam, ſi uſus privilegij vergere incipiat in majus detrimentum ipſius privilegiati, quod enim in gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum, juxta *Reg. jur. 61. in 6.* his enim caſibus, ceſſat cauſa privilegij contrariè, *Suar. cit. l. n. 6. Laym. libr. 1. Theol. mor. tract. 4. c. 23. num. 19.* Ratio eſt, quia privilegium conceſſum de re illicita eſt nullum, ergo etiam, ſi uſus ejus factus eſt illicitus, ipſum eſt nullum, cùm eadem ſit ratio in conſervatione, quæ eſt in inceptione ſeu primâ conceſſione, quia nunquam poteſt dari facultas ad faciendum illicitum.

§. II.

An privilegium finiatur per mortem eius, cui conceſſum eſt, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati?

CLXX. Assertio 1. Privilegium perſonale, ſive perſonæ conceſſum, unâ cum ipſa finitur, & extinguitur, ac proinde ad hæredes, vel ſucceſſores ejus non tranſit, quia perſonæ cohæret, eámque ſequitur, *c. Privilegium. 7. de R. J. in 6. & l. In omnibus. 68. & l. Privilegia. 196. ff. eod.* Tale privilegium perſonale, quod cum perſona extinguitur, nec ad hæredes extraneos tranſit, eſt privilegium competentiæ, quod datur patri, patrono, marito, ſocio omnium bonorum, militi, donatori, ut ſolùm condemnari poſſint in id, quod commodè facere poſſunt, habitâ ratione, ne egeant, *l. Sunt qui. 16. & 2. ſeqq. ff. de re jud. l. Maritum. 12. & l. ſeq. ff. Soluto matrim.* Privilegium verò reale, quod videlicet ratione dignitatis, vel intuitu loci, alicui datum eſt, cum perſona non deſinit, quia rei, non perſonæ cohæret, ſive rem, non perſonam ſequitur, & conſequenter etiam ad ſucceſſores, vel eos, ad quos res ipſa devenerit, tranſmittitur. Unde etiam fit, ut ſi alicui privilegium ſit conceſſum, ratione dignitatis, vel officij, quo fungitur, eo depoſito, ſi ad aliam dignitatem, vel officium ſit promotus, eo privilegio deinceps uti non poſſit, *Azor p. 1. Inſtitut. libr. 5. c. 22. q. 6.* Porro privilegium alicui datum, nomine, & intuitu dignitatis, tranſit ad ſucceſſorem in dignitate, tanquam qui æquali jure fungitur; non autem ad adminiſtratorem tranſit, qui pro tempore Eccleſiæ vacantis conſtituitur, *Laym. in c. Quoniam. 14. de Offic. Jud. deleg.* tranſit autem ad ſucceſſorem in dignitate tale privilegium, tametſi res integra, ſeu nondum cœpta, quia ſive res integra ſit, ſive cœpta, eadem ratio militat, quòd dignitas, & quæ ratione dignitatis competunt, ob mutationem perſonæ, non mutantur, ſed manent, *c. Si gratiosè. 5. de reſcript. in 6.* ſicut de delegatione intuitu dignitatis docent *Abb. in cit. c. Quoniam. num. 3. Sanch. l. 8. de matrim. diſ. 27. n. 7.* Idémque ob eandem rationem dicendum de privilegio intuitu dignitatis.

CLXXI. Assertio 2. Privilegium abſolutè, & ſine limitatione conceſſum, & ſemel legitimè acquiſitum non amittitur per obitum concedentis, quia regula generalis eſt, quòd gratia ſemel ritè obtenta non ceſſet, vel finiatur per mortem concedentis. juxta *c. Si ſuper. 9. de Offic. Jud. deleg. in 6. & c. Si cui. 36. de præbend. in 6.* At privilegium eſt quædam gratia, quia continet favorem ejus, cui datur, & eſt quædam liberalis donatio, quæ ſemel facta non exſpi-

exſpirat per mortem donantis, ergo nec privilegium, *Suar. libr. 8. de legib. c. 31. n. 1.* & alii apud ipſum. Idque procedit primò, non ſolùm in privilegio merè favorabili, ſed etiam in odioſo, per quod derogatur Juri communi, vel præjudicatur juri alterius privati, quia jura abſolutè loquuntur de gratia, non diſtinguendo, utrùm alteri præjudicet, nec nè, & privilegium etiam odioſum, quod derogat Juri communi, vel alterius, abſolutè eſt vera gratia ejus, cui eſt conceſſum, *Suar. c. l. n. 2.* Idque extenditur ſecundò, ut non tantùm ſi res non ſit integra, ſed etiam ſi adhuc ſit integra, id eſt, etiamſi privilegiatus nondum cœperit uti privilegio, hoc non exſpirat per mortem concedentis, quia in citatis juribus, quæ loquuntur de gratia, non additur talis limitatio, ergo nec à nobis, addi debet, prælertim cùm gratiæ potiùs ſint amplianda, quàm reſtringendæ, *Suar. c. l. num. 5.* Aliud eſt in reſcriptis juſtitiæ, ſive ad lites, in quibus delegatur juriſdictio contentioſa fori externi, quæ exſpirat per mortem delegantis, ſi res adhuc ſit integra, *c. Relatum. 19. & c. Gratum. 20. & c. Licèt. 30. de offic. Iud. deleg.* ideóque quod de illis ſpecialiter ad fundandam juriſdictionem ſtatutum eſt, non debet extendi ad gratias, & privilegia, quæ favorem, ſeu gratiam continent, *Suar. c. l.* Porro quod dictum eſt, privilegium, vel aliam gratiam non extingui morte concedentis, id limitandum eſt, & intelligendum de gratia jam facta, non autem de facienda per executores; hæc enim per mortem concedentis, re adhuc integrâ, exſpirat, ut docet *Gl. fin.* communiter recepta in *cit. c. Si cui de præbend. in 6.* Dicitur autem gratia facta, quando gratia directè conceſſa eſt à Superiore alicui in proprium ipſius favorem, quamvis mera executio ab alia adhuc perſona dependeat, *Suar. cit. c. 31. n. 18. & 19.* Gratia verò facienda dicitur, cùm nihil directè à Superiore datum, vel conceſſum eſt ei, in cujus favorem gratia tendit; ſed delegato v. g. Epiſcopo, vel Confeſſario directè mandatum eſt, ut talem gratiam illi conferat, v. g. ut cum ipſo, cauſâ cognitâ, diſpenſet, *Suar. c. l. & Laym. cit. c. 22. n. 18.* de quo plura dicta ſunt *libr. 1. Decret. tit. 29. ſec. 7. §. 5.*

CLXXII. Cæterùm ratione formæ verborum, quâ conceſſum eſt privilegium, illud interdum extinguitur per mortem concedentis, ut ſi Princeps concedat privilegium uſque ad beneplacitum noſtrum, tunc enim cum mortuo privilegium exſpitat, *arg. l. Locatio. 4. ff. Locati*, quia per talia verba limitatur privilegium ad vitam concedentis, quippe quæ ſignificant perſeverentiam ejuſdam voluntatis, quæ cum vita finitur, & conſequenter etiam privilegium. Aliud eſt, ſi Princeps conceſſit privilegium dicendo, *donec revocavero*, tunc enim ſi in vita non revocavit, manet privilegium, *Suar. libr. 8. de legib. c. 32. n. 2. & ſeqq.* de quo actum *libr. 1. tit. 3. ſec. 6. §. 5.* cui hîc addendum, quod uſu nunc obſervatur, ut privilegia à Principe conceſſa, etiam ad beneplacitum ſuum, morte concedentis, non extinguantur, quia quod expreſsè non mutatur, cur ſtare prohibeatur? *Gail. libr. 2. obſ. 60. n. 16.* cujus rei non aliam rationem reddi poſſe, ait *Laym. in c. Si gratioſè. 5. in fine de reſcript. in 6.* quàm quòd verba hæc, *concedimus ad beneplacitum noſtrum*, benignè explicari poſſint, ita ut Princeps ſolùm intendat cavere & admonere, privilegium non tranſire in contractum, ſeu pactum, & per talem conceſſionem, nullam ſibi, vel ſucceſſoribus ſuis imponi obligationem, ſed liberè revocari poſſe. Et quamvis talis conditio, ſuâpte naturâ, privilegiis & gratiis inſit, expreſſa tamen cautio obeſſe non poteſt, ſed potiùs quandoque prodeſſe, ad omnem dubitationem tollendam, juxta illud vulgatum, *quòd abundans cautela non nocet, l. Non ſolent. 95. ff. de R. I.*

CLXXIII. Assertio 3. Si privilegium alicui perſonæ particulari in ejus ſolius favorem conceſſum ſit, illud per liberam, & expreſſam ejuſdem renunciationem amittitur, quia liberum eſt unicuique ſuo juri renunciare, *c. Si de terra. 6 in fine h. t. l. Si quis 29. C. de pact.* Idque procedit, ſaltem poſtquam ea renunciatio à concedente privilegium fuit acceptata, nam ante hujus acceptationem, poterit privilegiatus, mutatâ voluntate, non obſtante renunciatione, uti privilegio, *arg. c. Licèt. 7. de procurat. in 6.* Ubi mandatum procuratorium abſolutè datum non poteſt cenſeri revocatum ex eo, quòd is, ad quem dirigebatur, noluit acceptare mandatum, ignaro mandante, ſed poſtea, mutatâ voluntate, acceptavit: dummodo ille, qui conſtituit procuratorem, in eadem perſtiterit voluntate, quod in dubio præſumitur. Ratio eſt, quia jus privilegii pendet à voluntate concedentis, & acceptatione ejus, cui conceditur, ergo quamdiu voluntas concedentis manet, & renunciationem privilegiati nondum acceptavit, poteſt is, cui conceditur privilegium, non obſtante priore recuſatione, illud acceptare. Idque confirmatur, quia ſicut ad privilegii acquiſitionem exigitur voluntas concedentis, & ejus cui conceditur; ita ſimiliter ad ejus amiſſionem utraque requiritur, quia omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *reg. 1. infrà de R. I. Sanch. libr. 8. de matrim. diſ. 32. n. 2.* ſicutantem ad acquiſitionem privilegii requiritur conceſſio per ſignum externum expreſſa, ex parte Superioris, vel Principis dantis privilegium; & acceptatio ex parte ejus, cui conceditur: ita etiam ad amiſſionem privilegii requiritur renunciatio, & acceptatio ejus, cujus intereſt, neque ſufficit ſola interior voluntas, ſeu propoſitum, quæ ſi non exeat in actum externum, nihil operatur, *Suar. cit. libr. 8. c. 33. n. 15. & ſeqq. Zœſ. in Comment. h. t. n. 34.*

CLXXIV. Porro ſi privilegium principaliter conceſſum ſit in favorem alicujus Communitatis, dignitatis vel loci, v. g. Civitatis, Eccleſiæ, vel Monaſterii, non poſſunt perſonæ particulares, cum ejuſdem præjudicio, illi renunciare, ne juramento quidem. Unde Clerici nec privilegio fori, juxta *c. Si diligenti. 12. de foro compet.* nec privilegio Canonis, juxta *c. Contingit. 36. de ſent. excomm.* renunciare poſſunt, quia hæc privilegia conceſſa ſunt in favorem totius Ordinis, ſeu ſtatûs Clericalis. Item nec Religioſi renunciare poſſunt privilegiis ſuæ Religioni conceſſis, ut privilegio exemptionis, ſine conſenſu Papæ, qui eos ab aliorum Ordinariorum juriſdictione exemit, & ſuæ gubernationi ac protectioni immediatè ſubjecit, ſicut colligitur ex *c. Cùm tempore. 5. de arbitr. & ibi Abb. n. 2. Suar. cit. c. 33. n. 2.* Neque etiam Prælatus, & Conventus alicujus Monaſterii renunciare poteſt privilegio immunitatis à decimis, *Suar. tom. 1. de Relig. libr. 1. c. 20. n. 2.* Et generatim loquen-

loquendo, non poteſt Prælatus, & Capitulum, ſeu Conventus renunciare juri acquiſito per privilegium, ſtatutum vel conſuetudinem, ſi tale jus Eccleſiæ ſit utile, & honorificum, ita ut vel unus ſolus aliis de Capitulo contradicere poſſit, & renunciationem impedire, *Innoc. in c. Accedentibus. 15. h. t. & Gloſſat. Abbat. Alex. de Nevo ibid. in additionib.* Quare Prælatus, cum Capitulo, ſolùm renunciare poteſt privilegiis, & aliis juribus, quæ Eccleſiæ non ſunt utilia, vel ſaltem indifferentia, juxta c. *Cùm acceſſiſſent. 8 de Conſtitut. c. Pro illorum. 22. de præb. Laym. cit. c. 22. n. 20.* Quòd ſi privilegium noxium fuerit, per ſe ceſſat, ita ut obſervari non debeat, juxta *reg. juris 61. in 6. quod ob gratiam alicujus conceſſum eſt, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.* Poteſt tamen tota aliqua Communitas v. g. Civitas vel Ordo Religioſus, communi conſenſu, privilegio etiam utili renunciare, quia & hîc regula locum habet, quòd favori ſuo ii, quibus competit, renunciare poſſunt, *arg. cit. c. Pro illorum de præb. Laym. in cit. c. Cùm acceſſiſſent. n. 22. de conſtitut.*

§. III.

An, & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, ſive per non uſum, vel per contrarium uſum, vel abuſum?

CLXXV. Assertio 1. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum gravamine, & onere aliorum, ut eſt privilegium imponendi tributum, vel exigendi decimas, extraordinario modo, viſitandi Monaſteria exempta &c. amittuntur, per non uſum privativum, hoc eſt, voluntarium, & liberum, oblatâ ſcilicet occaſione utendi privilegio: partim per viam præſcriptionis, videlicet tempore decennii inter præſentes, XX. annorum inter abſentes: jure ordinario, vel extraordinario ac ſpeciali jure, tempore XXX. vel XL. annorum: partim per viam tacitæ renunciationis, ex juris diſpoſitione, ad quam minus tempus ſufficit, quia nolle uti jure ſibi competente, quando quis poteſt, eſt tacita ejus renunciatio, *Azor p. 1. libr. 5. c. 22. q. 8. Suar. cit. libr. 8. c. 34. n. 5. & 6. & n. 16. Gail libr. 1. c. 60. n. 2. Laym. libr. 1. tr. 4. c. 23. n. 21.* Idque ſumitur ex *l. 1. junct. Gl. V. Tempore. ff. de nundinis.* Ratio eſt, quia etiam aliæ obligationes ac ſervitutes, tam reales, quàm perſonales ita amittuntur, ut ſi quis v. g. jus habeat eundi, vel currum agendi per alienum fundum, & longo tempore, etiam occaſione oblatâ, eo jure nunquam utatur. Vel ſi dominus jus habeat exigendi obſequia à vaſallo, & longo tempore, etiam cùm poſſet, & occaſio ſe offerret, illa non exigat, amittit tandem jus illud per non uſum privativum. Aliud verò obtinet, ſi quis etiam longiſſimo tempore, non ſit uſus privilegio ſibi competente, vel quia non ſe obtulit ulla occaſio utendi, vel quia eâ oblatâ, non potuit uti, ſive propter abſentiam aut ignorantiam inculpabilem, ſive ob infirmitatem, ſive quia per violentiam ab ejus uſu impeditus fuit, per talem enim non uſum merè negativum, non amittitur privilegium affirmativum. Sic ſi quis habeat ex privilegio Principis poteſtatem, ſeu Jus gladii, tale privilegium non amittit, etiamſi longiſſimo tempore nullus reus capitali ſupplicio ſit affectus, quia nulla occaſio puniendi malefactores ſe obtulit. Item ſi longiſſimo tempore dominus à Vaſallo ſuo nulla ſervitia exegit, eò quòd iis non indigebat, non perdit jus ac privilegium illa exigendi. Similiter etſi nullus longiſſimo tempore in Univerſitate aliqua ad Gradus Academicos ſit promotus, quia nullus, qui promoveri vellet, vel dignè poſſet, adfuit, non amittitur jus, ſeu privilegium conferendi Gradus Doctoratûs, vel Magiſterii, *Azor c. l. Gail c. l. n. 4. 5. & 6.* Ratio eſt, tum quia talis non uſus non opponitur privilegio, adeóque illud tollere non poteſt, cùm enim talis non uſus non ſit voluntarius, non poteſt eſſe indicium voluntariæ renunciationis ſui juris, nec moralem effectum inducere, *Suar. cit. c. 34. n. 5.* Tum quia tali caſu nulla culpa, vel negligentia imputari poteſt non utenti privilegio, ergo eo non privari debet, etiamſi illo ultra hominum memoriam, vel mille annos non eſſet uſus, ubi enim non eſt culpa, nec pœna ibi locum habere debet, *Gail c. l. num. 2. & 3.* Idque confirmatur ex *l. Unus. 34. §. fin. & l. ſeq. ff. de ſervitut. prædior. ruſtic.* Ubi dicitur, quòd ſervitus hauriendi aquam, ex fundo alterius, non amittatur, ſi fons exaruit, ita ut ſervitute uti non potuerit.

CLXXVI. Assertio 2. Privilegia affirmativa, quæ conſiſtunt in mera facultate aliquid agendi, & non cedunt in aliorum gravamen, ſed abſolutæ, ſeu meræ gratiæ ſunt; cujuſmodi eſt privilegium dicendi Miſſam, ante auroram, comedendi carnes in Quadrageſima, abſolvendi à caſibus reſervatis, diſpenſandi in irregularitate &c. per merum non uſum etiam longiſſimi temporis non amittuntur. *Gl. in c. Ut privilegia. 24. V. Semel in anno. h. t. Suar. cit. c. 34. n. 17. Laym. cit. c. 23. n. 22.* Probatur, quia non amittuntur per viam præſcriptionis, nemo enim contra hujuſmodi privilegia non oneroſa præſcribere poteſt, quæ alios non reſpiciunt, privando eos commodo, vel novum onus eis imponendo: neque etiam per viam tacitæ renunciationis, cùm quilibet pro libitu uti poſſit privilegio ſuo, vel non uti, & ſolus non uſus non ſit ſufficiens ſignum voluntatis renunciandi privilegio: neque etiam certum tempus jure ſit definitum in hujuſmodi privilegiis abſolutis, contra quæ ab aliis non præſcribitur, intra quod per non uſum amittantur, quia Canones definientes certum tempus, non loquuntur de amiſſione privilegii per non uſum, ſed per contrarium uſum, ut ex infrà dicendis patebit. *Suar. cit. c. 34. n. 21.*

CLXXVII. Excipitur privilegium nundinarum, quod per non uſum, ſpatio decennii, amittitur, *l. 1. ff. De nundinis*, vel quia inter oneroſa privilegia numeratur, juxta *Gl. pen. in cit. c. Ut privilegia.* Vel quia id ſpeciale eſt in illo privilegio, quod tali conditione à Principe conceſſum videtur, ut per non uſum intra decennium amittatur; quæ lex cùm ſit odioſa, extra caſum ibi expreſſum, ad alios non eſt extendenda, *Suar. c. l. n. 18. & ſeq. Laym. cit. c. 23. n. 22.* Nam aliàs generalis doctrina eſt, quòd per actus negativos liberæ voluntatis, ſive per non uſum

facul-

facultatis ortæ ex privilegio, vel etiam ex ſtatuto aut conſuetudine, non amittatur facultas agendi, niſi apertè conſtet, ideo habentes facultatem, oblatâ occaſione, eâ non uti, quia à privilegio aut conſuetudine recedere, ſeu juri ſuo renunciare volunt, *Laym. in c. ult. num. 5. de conſuet. in 6.* Deinde privilegium faciendi aliquid per non uſum non amittitur, ſi facultas faciendi conferatur in arbitrium privilegiati, quia contra talem facultatem non præſcribitur. Ut ſi Imperator Nobili privilegium conceſſit ædificandi molendinum, pro ſuo arbitrio, etſi plurimis annis non ædificârit, non amittit eam facultatem, *Gail cit. obſ. 60. n. 9. Laym. c. l.*

CLXXVIII. Assertio 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo conſiſtunt, & aliis oneroſa ſunt, ſive gravamen inferunt, ut eſt privilegium immunitatis à ſolvendis decimis, vel tributis, vel exemptionis à juriſdictione Ordinarii, amittuntur per actum directè contrarium privilegio, v. g. ſolvendo decimas, vel tributa, ſiſtendo ſe Tribunali Ordinarii, ut ex communi docet *Suar. cit. libr. 8. c. 34. num. 20. & c. 35. n. 1. & 2.* Id autem duobus modis fieri poteſt, primò per modum præſcriptionis, ſi nimirum poſt actum contrarium, ſine proteſtatione, factum, decurrit legitimum tempus ad præſcriptionem ſufficiens, & neceſſarium. Secundò per tacitam renunciationem, qui enim ſciens, & volens, & non coactus, actum contrarium privilegio exercet, præſumitur in foro externo, juri ac privilegio ſuo renunciare, ut ſi exemptus ſponte compareat coram Tribunali Judicis Ordinarii, *Suar. cit. c. 35. n. 7. & Laym. cit. c. 43. n. 23.*

CLXXIX. Porro ad hanc tacitam renunciationem inducendam per uſum, ſeu actum contrarium privilegio, requiritur primò, ut actus ſit factus ab ipſomet privilegiato, nam ſi ab alio, pro quo non eſt datum privilegium, fieret, non poſſet dici privilegio contrarius, nec illud tolleret, *Suar. cit. c. 35. n. 3.* Secundò requiritur, ut actus contrarius privilegio voluntariè exerceatur, animo illi ſimpliciter renunciandi: & hinc ſi quis neſciat ſe contra privilegium operari, vel expreſsè proteſtetur, quòd per tale factum non intendat renunciare privilegio, vel ei præjudicare, non cenſetur illi renunciare, nec amittit privilegium, *l. 1. C. De his, qui ſponte munera publica obeunt libr. 10. Abb. in c. Cùm acceſſiſſent. 8. num. 7. & Felin. ibid. num. 30. limit. 5. de Conſtitut. Laym. ibid. num. 11.*

CLXXX. Tertiò requiritur, ut actus, qui exercetur contra privilegium, ſit directè contrarius toti privilegio, quoad totam facultatem, ſeu ſubſtantiam privilegii, ſive quoad uſum ejus, non ſolùm præſentem, ſed etiam futuro tempore, *Abb. c. l. n. 8. & Felin. n. 29.* Nam quædam privilegia habent tractum ſucceſſivum, & actum iterabilem, cujuſmodi eſt privilegium immunitatis à ſolvendis tributis, vel decimis, vel exemptionis à juriſdictione Ordinarii: & ideo ſi quis unum, vel plures actus contra tale privilegium, exerceat, ſolvendo v. g. tributa, vel decimas, non poteſt inde abſolutè colligi, quòd ſimpliciter renunciaverit privilegio, ſed tantùm quoad eum actum, vel actus, quos exercuit, quia cùm renunciatio ſit ſtricti juris, non debet ulteriùs extendi, *arg. l. Emptor. 47. §. Lucius, ff. de pact.* ideóque tali caſu per actum unum, vel plures contrarios privilegio non cenſetur amiſſum totum privilegium, etiam quoad actus futuros; niſi aliæ circumſtantiæ, vel conjecturæ concurrant, ex quibus appareat, quòd renunciare voluerit ſimpliciter, & abſolutè toti privilegio, etiam in futurum: vel niſi legitima præſcriptio contra privilegiatum acceſſerit. v. g. is, qui vi privilegii, immunis eſt à ſolvendis tributis, vel decimis, licèt ſemel, vel ſæpius illa ſolverit, ſi non continuavit per legitimum tempus neceſſarium ad præſcriptionem, quod in Eccleſiaſticis juribus eſt XL. annorum, jure novo, præjudicat quidem ſibi in ſolutis, non tamen in ſolvendis in futurum. Ratio eſt, quia per ſolam contraventionem, ſeu actionem contrariam privilegio non cenſetur quis illi renunciare, niſi in eo, in quo operatur contra privilegium: ſed per unum, vel alterum uſum, ſeu actum contrarium non operatur contra totum privilegium in ſe, & totam facultatem ſuam, etiam futuris temporibus, ſed tantùm hîc, & nunc, & quoad eum actum, vel actus, qui exerciti ſunt, ergo non debet ultra illos renunciatio extendi, etiam ad alios actus futuros, *Suar. cit. c. 35. n. 10. Laym. in cit. c. Cùm acceſſiſſent. n. 11. de Conſtitut.* Ubi rectè addit, quamvis unus, vel plures etiam actus plerumque non ſufficiant ad amittenda hujuſmodi privilegia, quæ tractum ſucceſſivum, & actum iterabilem habent, per viam tacitæ renunciationis: ſi tamen exerceantur à privilegiato, ſine ulla proteſtatione, ſolvendo v. g. decimas, vel tributa, conſtituitur per hoc alter, cui fit ſolutio, in poſſeſſione juris decimandi, vel collectas exigendi: ita ut per lapſum temporis legitimi præſcriptionem, cum bona fide, perficere poſſit, & conſequenter viâ præſcriptionis, privilegium amitti poſſit, juxta *c. Si de terra, 6. & c. Accedentibus. 15. h. t.*

Confirmatur hæc doctrina ex *l. 2. C. de privil. veteran. & l. Voluntariæ. 12. C. De excuſ. tut.* ubi Salycetus in ſumma ait: *per unum actum contrarium non perdit quis privilegium in aliis, habens effectum reiterabilem, & ſucceſſivum: & l. 1. & 2. C. De his, qui ſponte munera publica ſuſceperunt.* Ex quibus juribus conſtat, quòd ſi quis habeat privilegium generale, ne ſubire cogatur munera publica, & ſponte unum ſuſcipiat, non præjudicat ſibi, quominùs alia munera, vel etiam illud ipſum, quod priùs acceptavit, ſi denuo ad illud eligatur, vi privilegii, recuſare poſſit, de quo plura videri poſſunt apud *Gail cit. obſ. 60. n. 11. & 12. & Laym. c. l.*

CLXXXI. Quartò, ut amittatur privilegium per uſum, ſeu actum contrarium, unum vel plures requiritur, ut qui operantur contra privilegium, ei renunciare poſſint, etiam expreſsè, & illud tollere, & abolere, ut ex communi docet *Abb. in cit. c. Cùm acceſſiſſent. n. 8. & Felin. ibid. n. 28. de conſtit.* quos ſequitur *Laym. n. 12. ibidem. Suar. cit. c. 35. n. 5. & 8.* Ratio eſt, quia qui non poteſt per expreſſam renunciationem tollere privilegium, is neque per tacitam poteſt, exercendo actus contrarios ipſi privilegio, ſiquidem expreſſi, & taciti eadem eſt vis: imò plus & efficacius eſt, aliquid per expreſſam renunciationem, ſive verbis tollere, quàm per tacitam, ſive facto. Ubi tamen diſtinguendum eſt, utrùm privilegium ſit conceſſum perſonæ particulari; an verò principaliter Communitati, dignitati aut loco, v. g.

Eccleſiæ vel Civitati: nam priore caſu, ſicut expreſſè, ita etiam tacitè, ſive ipſo facto contrario, à privato renunciari poteſt privilegio ſibi conceſſo: poſteriore verò caſu, privatæ ſeu ſingulares perſonæ, imò etiam ii, qui adminiſtrationem aliquam gerunt, v. g. Epiſcopus, cum Capitulo Cathedrali, Generales Ordinis, cum Congregatione Generali, non poſſunt expreſſè renunciare privilegio conceſſo Eccleſiæ, vel Religioni, & conſequenter nec tacitè, ſive per contraventionem, & factum contrarium, niſi legitima præſcriptio acceſſerit, *Abb. in cit. c. Cùm acceſſiſſent. n. 8. & Felin. n. 29. limitat. 3. de Conſtitut. & Laym. n. 12. Gail cit. obſ. 60. n. 13. & 14.*

CLXXXII. Cæterùm prædicta procedunt in privilegiis, quæ tractum ſucceſſivum, actúmque iterabilem habent, nam ſi alicui conceſſum ſit privilegium non habens tractum ſucceſſivum, aut effectum reiterabilem, ſed quod uno actu perficitur, & impletur, illud conſequenter etiam, per unicum actum contrarium voluntariè exercitum, viâ tacitæ renunciationis tollitur, & amittitur, quia in tali caſu renunciatio, quoad unum actum, eſt renunciatio ſimpliciter, & abſolutè, cùm totum privilegium in uno actu conſiſtat. Cujuſmodi privilegium conceſſum fuit Eccleſiæ, ſeu Capitulo Tullenſi in *cit. c. Cùm acceſſiſſent. de Conſtitut.* nempe ut poſſit dignitatem Primiceriatûs extinguere, juxta Statutum à Capitulo factum, & à Papa confirmatum, quæ conceſſio, ſive indultum extinctionis unico actu completa, & conſummata fuit. Quòd ſi poſtea Canonici huic extinctioni contraveniſſent, & illam dignitatem, quæ, ſuapte naturâ, ſtabilis eſt, & perpetua, denuo erexiſſent, eligendo Primicerium, tum indulto, ſeu privilegio Pontificis, per unum actum contrarium, penitus renunciâſſent, *Suar. cit. c. 35. n. 17. Laym. in cit. c. Cùm acceſſiſſent. n. 11. in fine de Conſtitut.*

CLXXXIII. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudicant, v. g. non jejunandi in Quadrageſima, non recitandi Horas Canonicas, per actum contrarium, unum vel plures, non tolluntur, ſeu amittuntur, quia poteſt velle jejunare, vel orare, non quaſi obligatus ex lege, à qua per privilegium eſt exemptus, nec animo renunciandi privilegio, ſed ex devotione tantùm, vel ob alios fines, adeóque ſine præjudicio privilegii, cui talis actus non eſt contrarius, ſaltem formaliter, adeóque illud tollere non poteſt, *Suar. cit. c. 35. n. 3. & 4. & 22.*

CLXXXIV. Assertio 4. Quod denique attinet ad amiſſionem privilegii per abuſum, ſciendum eſt, aliud eſſe privilegium amitti propter delictum, ob quod in pœnam privatur quis privilegio; aliud propter abuſum, qui propriè ſignificat defectum commiſſum in ipſomet uſu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, *Suar. cit. libr. 8. c. 36. n. 2.* Poteſt autem hujuſmodi abuſus, ſive culpa in uſu ipſius privilegii, tripliciter committi. Primò, per exceſſum, ſi quis utatur privilegio ultra ejus limites, ſive ultra facultatem conceſſam, alio tempore, vel loco, vel circa materiam aut perſonam non conceſſam. Secundò, ſumendo ex illo occaſionem delinquendi, ut ſi exemptus alteri inferat injuriam, ſpe impunitatis ex privilegio concepta. Tertio, directè repugnando fini, ob quem privilegium conceſſum eſt. Ut ſi Beneficiatus habens privilegium non reſidendi in Eccleſia, propter ſtudium litterarum, neglecto ſtudio, aliis inutilibus actionibus occupetur, quod repugnat fini privilegii, quia fructus in abſentia poteſt percipere, ratione ſtudii, ceſſante autem causâ finali, ceſſat effectus, *Suar. cit. c. 36. n. 3.* Porro privilegium, propter abuſum interdum omnino, ſive totaliter amittitur, juxta c. *Privilegium. 63. cauſ. 11. q. 3.* Scilicet quoad jus utendi privilegio, etiam in futurum: aliquando verò amittitur tantùm, quoad actum præſentem, qui fit cum abuſu privilegii, pro una vice v. g. jure eligendi, non quoad alios actus futuros. *Suar. c. l. n. 5. & 6.*

CLXXXV. Illud adhuc addendum, quòd interdum amittitur privilegium, vel potiùs conſequitur ejus amiſſio, ex natura rei, cùm ratio, & fundamentum privilegii per abuſum tollitur, ut in caſo ſuprà allato, ſi ſervitium Eccleſiæ Beneficiato commutatum ſit in ſtudium litterarum, & ipſe nullo modo ſtudeat. Interdum verò, & plerumque amittitur privilegium ſolùm ex Juris Conſtitutione: idque regulariter non ipſo facto, niſi aliud exprimatur in reſcripto privilegii, ſed ſolùm per Judicis ſententiam: quo ſenſu dicitur in c. *Ubi. 7. diſ. 78. privilegium meretur amittere, qui conceſſâ ſibi abutitur poteſtate, Suar. c. l. n. 7. & 8. Laym. cit. c. 23. n. 24.*

§ IV.

An privilegium ſemel conceſſum poſſit revocari à concedente, vel ab aliquo alio?

CLXXXVI. Assertio 1. Privilegium conceſſum non ſubdito, & ab eo acceptatum, non poteſt revocari à concedente, vel ejus ſucceſſore, *Abb. in c. Novit. 13. n. 23. & Felin. ibid. n. 8. de judiciis, Sanch. l. 8. de matrim. diſ. 33. n. 5. Suar. lib. 8. de legib. c. 37. n. 2.* & alii communiter apud ipſum. Talia ſunt privilegia, quæ Imperatores, & alii Principes Eccleſiæ conceſſerunt, *Laym. cit. c. 23. n. 25.* Ratio eſt, quia tale privilegium, poſtquam acceptatum eſt, tranſit in pactum, ſeu contractum, quo propriè dictum jus acquiritur privilegiato, quod non ſubdito auferri non poteſt. Excipi debet, niſi privilegium poſtea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, ita ut ſi à principio illud damnum accidiſſet, privilegium cenſeretur injuſtum, & iniquum, tunc enim ſucceſſor poterit illud revocare, vel etiam ipſe Princeps concedens non ſervare, quia conditio illa ſive exceptio, ex natura rei, intelligitur incluſa in prima conceſſione privilegii, neque à principio fuit in illa comprehenſa, ſed præter intentionem concedentis evenit, *Felin. c. l. Suar. cit. c. 37. n. 3.*

CLXXXVII. Assertio 2. Privilegium omnino gratis à Principe conceſſum ſubdito, per quod facultas, ſeu licentia datur aliquid agendi, præter, vel contra Jus commune, poteſt revocari à concedente, vel ejus ſucceſſore, validè quidem, etiam abſque causâ, quamvis non licitè ac decenter, ſine honeſta causâ, *Sanch. c. l. Suar. c. l. n. 10.* Ratio eſt, quia jus, quod conceditur per tale privilegium, non tranſit in dominium ſubditi, cui conceditur, & ita ſemper pendet à mera voluntate Principis, ideóque ab illo revocari poteſt, validè quidem etiam ſine cauſa, quamvis non

licitè

licitè, ac detenter, adeóque non ſine culpa, ſaltem veniali, quia decet beneficium à Principe conceſſum manſurum, *Suar. c. l.* Si verò privilegium etiam ſubdito conceſſum ſit per pactum, ſeu contractum oneroſum, ut ſi Princeps, pretio accepto, privilegium concedat, vel in præmium, & remunerationem meritorum, ſive obſequiorum præſtitorum, vel etiam per contractum lucrativum, v. g. per abſolutam donationem, cum tranſlatione dominij alicujus rei, vel juris, ut cùm datur, vel conceditur alicui caſtrum, vel jus vectigalis, aut alterius tributi: tale privilegium à concedente, vel ejus ſucceſſore revocari non poteſt, nec auferri etiam ſubdito, niſi ex gravi cauſa pertinente ad bonum publicum, & cum compenſatione aliqua juris ablati, quatenus Princeps concedens commodè poteſt: ſaltem ſi privilegium ſit conceſſum per contractum oneroſum, *Sanch. cit. diſ. 33. n. 3. Suar. cit. c. 37. n. 5. & ſeqq.* Ratio eſt, quia etiam Princeps tenetur pacta cum ſubditis facta ſervare, præſertim oneroſa, quæ obligatio oritur ex naturali juſtitia, quæ etiam Principem obligat: & licèt poſſit, ob publicam neceſſitatem, vel aliam cauſam urgentem, reſcindere contractum cum ſubdito initum: non tamen poteſt juſtè illum omnino privare re ſuâ, ſine ulla compenſatione, cùm Princeps non ſit abſolutus dominus rerum ſubditi, & hic non teneatur gratis remittere jus ſuum, ſi commodè ei compenſatio fieri poſſit.

Ratio autem, cur etiam privilegium remuneratorium revocari non poteſt, eſt, quia quod in remunerationem datur præteriti laboris, vel obſequij, non cenſetur gratis dari; idque certum eſt, ſi remuneratio ſit debita ex juſtitia. Si verò ſolùm ex gratitudine, tum privilegium datum ex ſola gratitudine, non eſt quidem tam irrevocabile, ſicut ex juſtitia datum, quia fortius eſt vinculum juſtitiæ; eſt tamen etiam privilegium remuneratorium irrevocabile, quia ratio gratitudinis id poſtulat, niſi remuneratio ſit exceſſiva, *Suar. c. l. n. 6.* Denique quòd etiam privilegium datum ſubdito per contractum lucrativum, ſive donationem, ſine juſta cauſa revocari non poſſit, inde probatur, quia non poteſt Princeps, ſine legitima cauſa, auferre rem ſuam ſubdito, cujus dominium habet, vel jus in eam rem ipſi eſt acquiſitum, quia etiam Princeps non poteſt, ſine injuſtitia, rationabiliter invito domino, auferre rem ſuam, niſi ex gravi, & publica cauſa. At ſi ſubdito per donationem conceſſum ſit privilegium, res, ſive jus per illud conceſſum tranſit in dominium ſubditi, poſt ejus acceptationem, cùm donatio ſit contractus, per quem transfertur dominium in donatarium, aliàs non eſſet donatio, ſed commodatum, vel conceſſio precaria: ergo etiam tale privilegium non poteſt revocari à domino, vel ejus ſucceſſore, nec auferri ſubdito, ſine legitima cauſa, *Suar. c. l. n. 7.* Et hinc etiam juriſdictio à Principe per privilegium ſubdito gratis concedi, ſive donari poteſt, v. g. in feudum, nec ab eo revocari, quamvis ſupremam juriſdictionem Princeps abſolutè donare non poſſit, nec ſe omnino illâ abdicare, reſpectu ſubditi, delegare tamen poteſt, quæ delegatio ſemper revocari poteſt, *Suar. c. l. n. 8.* contra *Sanch. c. l. n. 6.*

Probabile autem eſt, ſi privilegium per contractum lucrativum, & gratuitum à Principe ſubdito conceſſum, ex legitima cauſa revocetur, non eſſe neceſſarium, ut ab eo compenſatio aliqua fiat ſubdito, quia in privilegio conceſſo per contractum oneroſum obligatur Princeps, ſi illud revocet, ad compenſationem faciendam, propter rem acceptam à ſubdito, ob conceſſionem privilegij, quæ ratio ceſſat in privilegio conceſſo per contractum gratuitum, in quo nulla intervenit commutatio rei ad rem, ſed liberalis ſolùm donatio, adeóque nulla eſt compenſatio neceſſaria, *Suar. c. l. n. 9.*

CLXXXVIII. Cæterùm quod dictum eſt, privilegium merè gratis, & liberaliter, nullo interveniente pacto, vel contractu, à Superiore conceſſum ſubdito, revocari poſſe à concedente, id extendi debet primò, ut non ſolùm procedat in concedente habente ſupremam poteſtatem, ſive nullum Superiorem recognoſcente, v. g. Papa, Imperator, vel Rex: ſed etiam in inferioribus, qui Superiorem recognoſcunt, quia eandem habet poteſtatem inferior circa privilegia à ſe conceſſa, quam habet ſuperior circa ſua, ſervatâ proportione: nam ſicut privilegium datum à Principe ſupremo pendet ab ejus poteſtate, & voluntate: ita & datum ab inferiore habente poteſtatem dandi privilegia, pendet ab ejus voluntate, & poteſtate, ergo ſicut ille poteſt revocare, ita & iſte. Niſi tamen privilegium inferioris ſit confirmatum à Superiore, tunc enim non poteſt revocari ab inferiore, ſine conſenſu Superioris, quia ratione confirmationis factum eſt quaſi confirmantis, & ab ejus voluntate pendet, *Suar. c. l. n. 12. & 13.* dummodo ex confirmatione probabiliter colligatur, quòd Superioris mens fuerit, privilegium ad ſuam poteſtatem revocandi, non autem ſimpliciter tantùm, & ad melius eſſe id approbandi, *Laym. cit. c. 23. n. 25.*

Secundò, non tantùm ipſe concedens, ſed etiam ſucceſſor ejus revocare poteſt privilegium conceſſum ab anteceſſore, quia ſuccedit in æquali poteſtate, & moraliter cenſetur una eadémque perſona cum illo, neque anteceſſor poteſt ligare manus ſucceſſori, *Suar. c. l. n. 11.*

Tertiò, privilegium conceſſum ab inferiore, poteſt etiam revocari à Superiore illius, & quidem ex juſta cauſa, validè, & licitè, quia ſuperior poteſt legem tollere inferioris, habet enim majorem, & altiorem poteſtatem, cui inferior eſt ſubordinatus. Non tamen, ſine juſta cauſa, licitè revocat ſuperior non ſupremus privilegium ab inferiore conceſſum per ſe, & regulariter, quia id cedit in injuriam inferioris Prælati, & in detrimentum ſubditorum: imò revocatio privilegij à Prælato inferiore facta, ſine juſta cauſa, invalida eſt, quia talis ſuperior non ſupremus, non poteſt, ſine juſta cauſa, & pro ſuo arbitrio, privare inferiorem ſuâ juriſdictione, & poteſtate, ad quam ſpectat etiam conceſſio privilegiorum; quamvis ſi revocatio fiat, etiam ſine juſta cauſa, à Principe Supremo, v. g. à Papa, valida erit, quia ab illo pendet omnis juriſdictio inferiorum, *Suar. cit. c. 37. n. 17. & ult.*

§. V. Qui-

§. V.

Quibus modis privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim ſuam, & effectum habeat?

CLXXXIX. Assertio 1. Duobus modis revocatur privilegium, expreſsè, vel tacitè. Expreſſa revocatio fit, non ſolùm verbis expreſſis, ſed etiam in ſpecie, & in particulari, vel per clauſulam generalem, ſcilicet, *non obſtantibus quibuscunque privilegiis*, quæ regulariter ſufficit, quia ſub genere comprehenduntur ſpecies.

Excipitur primò, niſi privilegia ſint in Corpore Juris contenta, quibus non derogatur per clauſulam generalem derogatoriam privilegiorum in poſteriore privilegio poſitam, quia cenſentur leges publicæ, niſi addatur etiam clauſula derogatoria Legum, ſeu Canonum, ut notat *Gloß.* communiter recepta in *Auth. Qua in Provincia, C. Ubi de crimin. agi oport. V. Illic omni privilegio, Suar. cit. libr.* 8. *c.* 38. *n.* 1. Nam cùm correctio Juris vitanda ſit, & non facilè præſumenda, ideo per jus ſpeciale poſterius non tollitur prius ſpeciale, ſi ob ſpecialem aliquam rationem exceptum videatur.

Secundò excipiuntur privilegia, quæ etſi in Corpore Juris non ſint contenta, eo tamen tenore expreſſa ſunt, ut revocari non poſſint, niſi de ijs expreſſa, & ſpecialis mentio fiat, de verbo ad verbum, vel alio ſimili modo: ſufficit tamen ſi dicatur, *non obſtante tali, vel tali clauſulâ*, vel etiam in genere, *non obſtantibus privilegiis ſub quacunque verborum forma conceſſis*, ut in *Clement.* 1. *in fine de ſepult. Suar. c. l. n.* 2.

Tertiò excipiuntur privilegia per modum contractûs conceſſa, v. g. in remunerationem meritorum, quæ non revocantur per clauſulam generalem revocatoriam, etiam expreſſam, niſi ſaltem in genere revocentur privilegia, *etiamſi per modum contractûs fuerint conceſſa*, quia talia privilegia ordinariè revocari non poſſunt, niſi ex cauſa gravi ad bonum publicum pertinente: & quia talis revocatio cedit in præjudicium tertij, auferendo ei jus acquiſitum, non præſumitur voluntas revocandi, niſi exprimatur, *Sanch. cit. diſ.* 33. *n.* 8. *Suar. c. l. n.* 3. Quin imò neque prædicta clauſula ſufficit, ſi privilegia data ſint non ſubditis, v. g. Clericis, poſtquam ea acceptata ſunt, & jus eſt acquiſitum, quia Princeps nec ex plenitudine poteſtatis, ex qua provenit illa clauſula, derogare poteſt juribus non ſubditorum, *Laym. in c. Cùm ordinem* 6. *n.* 7. *de reſcript.*

CXC. Tacita revocatio privilegij fit per actum Principis directè contrarium privilegio, qui non poteſt ſubſiſtere, vel non habere effectum intentum, vel ſaltem non adæquatum, ſine derogatione privilegij priùs conceſſi, dummodo poſſit præſumi, eum ſcire, vel recordari privilegij antea conceſſi, quia ſi adſit, vel præſumi poſſit ignorantia privilegij, non poteſt Princeps habere virtualem voluntatem illud revocandi; etſi exerceat actum repugnantem privilegio, quia ignorantia cauſat non voluntarium, cùm nihil ſit volitum, niſi præcognitum, *Suar. c. l. n.* 4. & 5. Quòd ſi conſtet, Principem non ignoraſſe privilegium priùs conceſſum: tum ſi actus contrarius privilegio ſit abſolutè incompatibilis cum toto privilegio, cenſebitur totum revocatum: ſi verò ex parte tantùm illi deroget, cenſeri debet ex parte tantùm ei derogatum. Ut ſi Princeps ſemel præcipiat exigi tributum à privilegiato, non cenſetur abſolutè velle revocare privilegium, ſed tantùm pro illa vice, *Suar. c. l. n.* 5.

CXCI. Porro circa hanc tacitam revocationem privilegiorum traduntur communiter ſeqq. regulæ. Prima eſt, per legem univerſalem, quæ non expreſsè abrogat privilegia, cenſentur tacitè revocata privilegia in Corpore Juris contenta, non autem derogatur privilegijs, quæ Corpori Juris non ſunt inſerta, niſi eorum ſpecialis mentio fiat. Ratio primæ partis eſt, nam privilegia, quæ in Jure communi continentur, pertinent ad univerſales leges, & conſequenter non præſumitur, Legislatorem illa ignorare, ideóque per legem poſteriorem univerſalem contrariam revocatur prior lex continens privilegium Juris communis, etiamſi id in poſteriore lege non exprimatur. Ratio ſecundæ partis eſt, quia privilegium non inſertum Juri communi, continet jus privatum, vel potiùs particulare factum: Legislator verò non præſumitur ſcire jura privata, aut facta particularia, *c.* 1. *de Conſtit. in* 6. ubi dicitur: Conſtitutionem Romani Pontificis derogare priori, cui contraria eſt, quamvis de ipſa mentio non fiat: non verò derogare ſpecialibus legibus, & conſuetudinibus. Et ratio redditur, quia Papa cenſetur omnia jura in ſcrinio pectoris ſui habere, jura autem ſpecialia probabiliter ignorare poteſt, *Suar. cit. l.* 8. *c.* 39. *n.* 2. *Laym. cit. c.* 23. *n.* 27.

CXCII. Secunda regula eſt, per particulare mandatum, ſeu reſcriptum Principis contrarium privilegio priùs conceſſo, non cenſetur hoc tacitè revocatum, niſi in illo addatur expreſſa clauſula derogatoria privilegij, prout ſumitur ex c. *Cùm Ordinem* 6. *de reſcript.* ubi Ciſtertienſibus Monachis jus, ſeu privilegium conceſſum eſt, ut nullo reſcripto Papali teneantur, niſi in eo ſpecialis mentio Ordinis fiat, *Gl.* communiter recepta in c. 1. *eod. Suar. c. l. n.* 3. Ratio eſt, quia non præſumitur Princeps habere ſcientiam privilegij: ſi enim ferendo legem publicam, & univerſalem, non præſumitur ſcire privilegia particularia, multò minùs præſumitur ſcire, concedendo particulare reſcriptum, quia majore cum deliberatione, & maturitate publica lex conditur, quàm privatum reſcriptum concedatur, *Gl. in c.* 1. *V. Noſcatur de Conſtit. in* 6. *Suar. c. l.* Confirmatur, quia per reſcriptum emanans contra Jus commune, huic non derogatur, imò nec valet, niſi de illo in reſcripto mentio fiat, *l. pen. C. de precib. Imper. offerend. & c. Reſcripta.* 25. *cauſ.* 25. *q.* 2. ergo multò minùs valet reſcriptum particulare conceſſum contra privilegium, non facta de hoc mentione, ac proinde non poteſt per illud privilegium tacitè revocari. Verùm de hoc plura dicta ſunt *libr.* 1. *Tit.* 3.

CXCIII. Tertia regula, privilegium priùs conceſſum non tollitur, nec tacitè revocatur per privilegium poſterius, quod contrarium eſt priori, niſi illius prioris ſpecialis mentio fiat, juxta *c. Veniens* 19. *& ibi Gl. V. Nullum de præſcript.* & tradit

Gl. fin.

Gl. fin. communiter recepta in *c. 1. de præſcript. Suar. cit. l. num. 5.* Ratio eſt, quia cùm privilegium ſit jus privatum, & particulare, ideo præſumitur Princeps ſecundum privilegium conceſſiſſe ex ignorantia primi, ſi de illo nullam mentionem fecit, juxta *c. 1. de Conſtit. in 6. & c. Ex parte, 12. de offic. deleg.* imò poſterius privilegium, in quo nulla facta eſt mentio prioris, ſubreptitiè impetratum cenſetur, tacitâ veritate, quæ exprimi debuiſſet, ac proinde non valet.

CXCIV. Ubi tamen ulteriùs eſt diſtinguendum cum Abbate in *c. 1. n. 14. de reſcript.* Nam quando duo privilegia ſunt ſibi contraria, vel utrumque eſt generale, vel utrumque ſpeciale: vel vice versâ, prius generale, & poſterius ſpeciale. Primo caſu, quando utrumque privilegium eſt generale, tunc vel utrumque eſt inſertum Corpori Juris: & per poſterius abrogatur, vel omnino revocatur prius, etiamſi de illo mentionem non faciat, quia privilegium contentum in Corpore Juris eſt Jus commune, & ideo præſumitur Princeps illud non ignorare, ſed ſcire, *c. 1. de Conſtit. in 6.* ſicut ergo Jus commune abrogatur per ſubſequens privilegium ei contrarium, cùm hæc ſit ratio privilegij propriè, ac ſtrictè dicti, quòd ſit gratia, ſeu indulgentia à Principe, ſeu Magiſtratu conceſſa, adverſus Jus commune, & ordinarium: ita & privilegium inſertum Corpori Juris revocatur per privilegium poſterius contrarium ſimiliter Juri inſertum: vel prius prvilegium generale non eſt contentum in Jure communi, poſterius generale eſt ei inſertum: & non cenſebitur revocatum prius, quod eſt extra Jus, quia præſumitur Princeps prius ignorare, ſi non ſit Juri communi inſertum, *Azor p. 1. libr. 5. c. 22. q. 13. Suar. cit. c. 39. num. 5.*

Secundo caſu, quando utrumque privilegium eſt ſpeciale, tum prius valet, nec revocatur per poſterius ſpeciale ei contrarium, ſi in eo non fiat mentio de priore, quia Princeps cenſetur ignorare ea, quæ non in Jure, ſed in facto conſiſtunt; ac proinde non voluiſſe revocare prius, quod ignorabat: ſi verò in poſteriore privilegio fiat mentio prioris, tum valet poſterius, per quod prius revocatum eſt, *Azor cit. l. q. 12. & Suar. cit. l. n. 6.*

CXCV. In tertio caſu, ſi priùs privilegium ſit ſpeciale, & poſterius generale, valet prius, non poſterius, quia generi per ſpeciem derogatur, ſive ea præcedat, ſive ſequatur, *Reg. juris 34. in 6. & Reg. 90. ff. eod. Azor cit. q. 13. Suar. cit. c. 39. num. 6.* Denique in quarto caſu, ſi prius privilegium ſit generale, poſterius verò ſpeciale, in quo nulla tamen facta eſt mentio prioris, tum licèt per hoc non tollatur, aut revocetur prius generale omnino, & in totum: probabilius tamen eſt per privilegium ſpeciale priori ex parte derogati, juxta *cit. Reg. juris*, quòd generi per ſpeciem derogatur, non ſolùm, ſi ſpecies præcedat, ſed etiam ſi ſequatur, *Silveſt. V. Privilegium. n. 10. q. 10. dicto 6. Azor cit. l. q. 12. Suar. cit. c. 39. n. 7. Laym. cit. c. 23. n. 27. limit. 2.* Idque expreſsè probari videtur ex *c. Dudum. 14. §. Nos igitur. & c. Quamvis. 38. de præbend. in 6.* In quibus habetur, ſi Papa alicui generalem facultatem dedit beneficia in aliqua Eccleſia conferendi, ſuo nomine, & poſtea ſpeciale beneficium proximè vacaturum in eadem Eccleſia alicui certæ perſonæ conferri mandavit, poſterius reſcriptum ſpeciale valet, & executioni mandandum eſt; non obſtante priori generali, nam per ſpeciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante ſpecie nulla fiat mentio, ut dicitur in *cit. c. Dudum. §. Nos igitur.* & primæ generali gratiæ alicui factæ derogat poſterior ſpecialis, licèt de illa non fecerit mentionem, *cit. c. Quamvis.* Ratio eſt, quia Princeps, concedendo alicui generalem gratiam, non cenſetur ſibi velle adimere omnem poteſtatem concedendi, occurrente caſu, aliquam gratiam ſpecialem alteri, non obſtante illâ generali gratiâ priùs conceſsâ, adeóque ſibi jus reſervavit illi derogandi per gratiam ſpecialem, *Suar. cit. l. num. 7.*

Excipi debet, niſi per prius privilegium generale alicui conceſſum ipſi jus in re ſit acquiſitum in omni ſpecie ſub genere contenta. Ut ſi Papa alicui conceſſit omnes decimas alicujus Parochiæ, quas ipſe jam percepit, tunc enim non eſt cenſendum Principem illud notabiliter imminnere velle, vel ei derogare, cum præjudicio alterius in jure jam acquiſito, ſed potiùs, quòd poſterius ſpeciale privilegium derogatorium prioris, ex hujus ignorantia proceſſerit, eò quòd Princeps non poſſit recordari omnium privilegiorum, quæ conceſſit, propter eorum multitudinem, *Arg. c. Ex tua. 9. de filiis Presbyter. Abb. in c. 1. n. 10. de reſcript. Suar. cit. l. n. 8. Laym. cit. l. & in cit. c. 5. n. 8. de reſcript.*

CXCVI. Quarta regula eſt, per latam ſententiam à Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, prout ſumitur ex *c. Suborta. 21. de ſent. & re judic.* ubi habetur, ſi Princeps (qui privilegium, ſuo arbitratu, revocare, ſeu auferre poteſt) ſententiam ferat contra privilegium in judicio exhibitum, cenſetur illud reprobare, ſive tanquam ſubreptitium, vel aliàs infirmum habere, & declarare: non autem revocare, ſive auferre privilegium prius validum, & poſſeſſum: nam tunc non directè tollitur privilegium per ſententiam Judicis, privando reum privilegio, ob culpam aliquam, hoc enim eſſet non tacitè, ſed per ſe expreſsè, & directè revocare, ſeu tollere privilegium validum in pœnam: ſed tollitur ſolùm privilegium indirectè per ſententiam, quâ condemnatur reus, non obſtante privilegio, eò quòd tale privilegium illegitimè obtentum, vel per non uſum, aut contrarium uſum; vel ob aliam cauſam amiſſum ſit, adeóque talis ſententia ſupponit nullitatem, vel defectum in privilegio: neque hoc excuſat reum, & conſequenter per illam non revocatur privilegium tacitè, ſed reprobatur, *Suar. cit. c. 39. n. 4.*

CXCVII. Assertio 2. Si privilegia, vel indulgentiæ per communem, & publicam legem revocentur, non eſt neceſſarium, ut ea revocatio ſingulis privilegiatis intimetur, vel innoteſcat, ſed ſatis eſt, ſi promulgatio legis illius revocatoriæ privilegiorum facta ſit in Curia Principis; vel loco ad hoc conſtituto, quâ factâ, non quidem ſtatim à die promulgationis; ſed poſt tempus neceſſarium ad illius obligationem, quod eſt regulariter duorum menſium, vel juxta ſtylum Curiæ Romanæ, poſt tempus, ut commodè in publicam notitiam privilegiatorum devenire poſſit, ea effectum ſortitur, ita ut etſi aliqui in particulari adhuc invincibiliter igno-

rent revocationem privilegiorum, tamen illa non ampliùs proſint, ner Ijs validè nti poſſint, *Suar. l. 8. de legib. c. 40. n. 1. & ſeqq.* & alij apud *Laym. cit. c. 23. n. ult.* Ratio eſt, tum quia Jura nihil ſpeciale diſpo-nunt circa legem revocantem privilegium, quàm concedentem. At privilegium conceſſum per legem, poſt ſuffir ientem promulgationem, & evulgationem legis, ſtatim habet ſuum effectum, non obſtante ignorantiâ, quia non pendet ab actuali notitia privilegiati, ergo idem dicendum eſt de lege revocante, quia etiam ejus effectus non pendet à notitia privilegiati, ſed poſtquam lex publicè promulgata, & ex ſe omnibus ſuffir ientet eſt propoſita, actu revocatum eſt privilegium, & ceſſat ejus uſus; ſicut idem etiam eſt in lege irritante, cujus effectus non impeditur, ob ignorantiam legis. Tum quia in legibus communibus attenditur ad id, quod per ſe, & communiter fieri ſolet, non autem ad ea, quæ rarò, & per-accidens ſiunt, qualis eſt in præſenti, ignorantia legis revocatoriæ, *Suar. cit. l. n. 4.* Quòd ſi verò revocatio privilegij ab homine, ſeu privatim facta ſit, ea non babet effectum, priuſquam ea privilegiato ſpecialiter intimetur, vel ad ejus notitiam perveniat, quia tunc non poteſt alio modo convenienter privilegiatus devenire in notitiam revocationis, niſi ut ipſi intimetur per nuncium, ſive epiſtolam, *Sanch. libr. 3. de matrim. diſ. 30. n. ult. & Laym. cit. l.* quamvis *Suar. cit. l. n. 7.* putet, ſuffir ere, ſi revocationis notitia, etiam caſu ſolùm, ad notitiam privilegiati perveniat, quia faciliùs res deſtruitur, quàm acquiritur, & ad valorem revocationis per ſe non requiritur conſenſus, & acceptatio privilegiati, ſicut ad acquiſitionem privilegij, ſed hoc revorari poteſt, ſolâ voluntate concedentis, etiam invito eo, cui conceſſum eſt, exceptis caſibus, de quibus ſuprà.

§. VI.

An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipſum privilegium?

CXCVIII. Reſpondetur, ſicut privilegium perſonale extinguitur cum perſona, ita etiam privilegium reale, ſeu locale extinguitur, re extinctâ, aut loco deſtructo, cui inhæret, ut poſt *Innoc. in c. 2. de novi oper. nunciat.* docet *Gl.* communiter recepta in *Reg. Privilegium. 7. V. Perſonale circa medium. de R. I. in 6.* ubi tamen cum eadem *Gl.* diſtinguendum eſt. Vel enim res, aut locus, videlicet Eccleſia, Monaſterium, Civitas, aut alius locus ſacer, aut profanus, deſtruitur, Superioris auctoritate, ſublatâ omni ſpe reſtitutionis, aut reparationis: & tunc extinguuntur etiam, & perduntur omnia privilegia ei cohærentia, tanquam ſublato fundamento in perpetuum, cui cohærent, nec ampliùs dici poſſunt illius Eccleſiæ Clerici, aut illius oppidi Cives, vel municipes, ut colligitur ex *c. Placuit. 26. diſ. 1. de conſecr. & c. Et hoc diximus. 9. cauſ. 16. q. 7.* Vel res, aut locus eſt deſtructus ab hoſtibus, aut ab eo occupatus, aut caſu dirutus, vel combuſtus, cum ſpe refectionis, ſeu reædificationis: & tunc omnia privilegia retinet, ut colligitur ex *c. Paſtoralis. 42. cauſ. 7. q. 1. & c. Quæ ſemel. 4. cauſ. 19. q. 3.* Idémque eſt, ſi Superioris auctoritate, Eccleſia, vel Civitas transferatur ad alium locum, vel alteri uniatur, non enim amittuntur ejus privilegia, ſed unâ cum Eccleſia, vel Civitate, transferuntur, quando non ſunt conceſſa, ratione ſitûs, ſed directè ipſi Eccleſiæ, vel Civitati, ejúſque nomine, ut colligitur ex *c. Et temporis. 48. & c. ſeq. cauſ. 16. q. 1. & c. 2. de Religioſ. domib. Gl. in cit. Reg. 7. in 6. V. Privilegium perſonale. Azor cit. c. 22. q. 11. Suar. libr. 8. de legib. c. 5. n. 4. 5. 6. & 8.* Ratio eſt, quia hæc privilegia ſunt perpetua, & realia, & tamdiu durant, quamdiu durat eorum fundamentum, quo omnino deſtructo, ſine ſpe reparationis (quod nunquam fit, niſi auctoritate illius, qui poteſtatem habet deſtruendi) etiam illa ceſſant, vel extinguuntur, quia deſtructo principali, deſtruuntur acceſſoria, & ſublato fundamento, cadit ædificium. Si verò res, vel locus ſit deſtructus per vim hoſtium, vel caſu, v. g. Eccleſia, vel Civitas, cum ſpe reſtaurationis, tum ipſum ſolum immobile manet, in quo tanquam fundamento, & radice, conſervari poſſunt privilegia, quoad jus, & proprietatem, & poſtea, reſtitutâ re in priſtinum ſtatum, ſi Eccleſia, vel Civitas reſtauretur, etiam ipſa privilegia, quoad uſum, & exercitium reſurgunt, & reviviſcunt, *Suar. cit. c. 5. n. 7.*

CXCIX. Addit *Suar. cit. l. n. 6.* ſi locus per vim hoſtium, vel caſu diruatur, cum ſpe reparationis, tum vel privilegia loci ſunt conceſſa ipſi ſolo, ſeu pavimento, eíque adhærent, ut eſt conſecratio, & benedictio, quæ ſolo adhærent, *l. Æde ſacrâ. 73. ff. de contrah. empt.* ac proinde privilegia, quæ inde ſequuntur, ut quòd locus ille non poſſit vendi, nec converti in uſus profanos &c. ſemper manent, quia eorum fundamentum non eſt deſtructum. Vel privilegia loci directè reſpiciunt ipſum ædificium, ut Templum, vel Monaſterium: & tum rurſus, vel privilegium eſt tale, ut uſus ejus præcisè requirat illum locum v. g. ut intra Templum fiat: & hoc caſu, etſi privilegium illud non omnino extinguatur, ſuſpenditur tamen ejus uſus, pro illo tempore, donec locus iterum exſtruatur, quo exſtructo, privilegium quoque reviviſcit, ut colligitur ex *l. Cùm loca. 36. ff. de Religioſ. & ſumptib. fun.* Ut v. g. Indulgentia Templo conceſſa, vel immunitas, ſi principaliter cenſeatur eſſe conceſſa, ratione ædificij, non areæ. Vel privilegium eſt tale, ut etiam extra illum locum, v. g. Templum, alibi exerceri poſſit: & tum non ſuſpenditur privilegium, pro illo etiam tempore, quia manet in perſonis, quæ uti poſſunt tali privilegio, etiam in alio loco. Sic Epiſcopus, vel Canonicus loci occupati ab hoſtibus, vel hæreticis, retinet denominationem ab illo, etiam extra illum exiſtens, & fruitur privilegijs ipſi conceſſis, ratione Epiſcopatûs, vel Canonicatûs talis loci.

TITV-

TITVLVS XXXIV.

DE PURGATIONE CANONICA.

Hactenus actum eſt de variis delictis, tam Prælatorum, quàm Subditorum, quia tamen interdum crimina plenè probari non poſſunt, ideo infamati de delictis, de quibus conveniri non poſſunt, compellendi ſunt ad ſe purgandum, de quo agitur hoc Titulo.

§. I.

Quid ſit purgatio in genere, & quotuplex, & à quo indicenda ſit purgatio Canonica, & quibus indici poßit ac debeat?

I.

ASSERTIO 1. Purgatio, proot hîc accipitur, eſt oſtenſio innocentiæ de objecto crimine, ſcilicet per juramentum, vel alio debito modo, de quo infrà, *Hoſtienſ. hîc in ſumma n. 1. Silveſt. V. Purgatio in princ.* & alii DD. commuoiter. Ea duplex eſt, alia vulgaris, quæ à Jure reprobatur, de qua *Tit. ſeq.* alia Canonica ſic dicta, quia à Jure Canooico eſt adinventa, & approbata, *cauſ. 2. q. 5.* ferè totâ, de qua ſpecialiter agitur hoc *Tit. Hoſtienſ. in ſumma hîc num. 2. Silveſt. V. Purgatio. num. 1. q. 1.*

II. ASSERTIO 2. Purgatio Canonica indicenda eſt à Judice competente, quia à non Judice indicta non valet, nec juvat, ſed perinde eſt, ac ſi nulla facta fuiſſet, *arg. c. Licèt. 5. de Offic. Legat. Gl. fin. in c. pen. junctâ Gl. margin. lit. C. & ibid. Hoſtienſ. in fine*, & colligitur ex *eod. c. in fine.* Porro Epiſcopus non ſolùm Clericum, ſed etiam laicum ſubditum publicè infamatum de aliquo crimine compellere poteſt ad ſe purgandum, ut conſtat ex *c. Nos inter. 6. h. t.*
» Nam aliquis parochianus Epiſcopi (hoc eſt, ſubditus ipſius Diœceſanus, qui parochianus Epiſcopi dicitur, quia Epiſcopus concurrit cum quolibet Curato in adminiſtrandis Sacramentis omnibus Diœceſanis, *c. 2. de pœn. & remiſſ. in 6. Abb. hîc num. 1.*)
» infamatus eſt de aliquo crimine, unde quæſitum
» fuit, utrùm Epiſcopus ipſum poſſit cogere ad pur-
» gationem præſtandam? Reſpondet Papa Alexan-
» der III. quòd ſi de aliquo crimine publicâ infamiâ
» ſit notatus, accuſatore, & teſtibus deficientibus,
» Epiſcopus ipſum ad purgationem compellere pot-
» eſt: niſi ad Superiorem Judicem appellaverit, &
» tum ejus judicio, ad quem examen hujus cauſæ per
» appellationem tranſtulit, parere debet.

III. Notandum primò, poſtquam aliquis infamatus eſt publicè, apud bonos, & graves viros, compellendus eſt ad ſe purgandum, *c. Si mala. 16. cauſ. 2. q. 5. Gloſſ. hîc V. Deficientibus, & Hoſtienſ.* de quo infrà.

Notandum ſecundò, Epiſcopus poteſt indicere purgationem etiam laico ſubdito ſuo Diœceſano, in criminibus ſpectantibus ad cognitionem Eccleſiæ, ut eſt crimen hæreſis, & adulterii, & alia ſimilia, quæ ſunt vel merè Eccleſiaſtica, vel ſaltem mixti fori, de quibus in *c. Cùm ſit. 8. de foro compet.* Vel etiam in aliis, ubi temporalem juriſdictionem habet Epiſcopus, *Gl. hîc V. Deficientibus, & Innocent. ibid.* Ubi hanc rationem reddit, quia purgatio nunquam indicitur, niſi in defectum probationum, ſi ergo ad Epiſcopum non ſpectet cognitio delicti contra laicum, coram eo non fient probationes, & conſequenter neque per ipſum indicetur purgatio de crimine ad ejus cognitionem non ſpectante. Contrarium tenent alii, quòd de quolibet crimine purgationem Epiſcopus poſſit indicere, quia textus hîc generaliter, & indiſtinctè loquitur de aliquo crimine, & Epiſcopus debet inquirere in Diœceſi in crimina ſubditorum, etiam laicorum, eáque punire, *c. 1. de Offic. Iud. Ord.* ergo etiam poteſt, deficiente probatione, purgationem indicere. Verùm meliùs diſtinguitur cùm *Hoſtienſ. & Abbate hîc n. 2.* Vel Epiſcopus vult indicere purgationem laico infamato ad pœnam temporalem in foro judiciali imponendam; & non poteſt, niſi in criminibus Eccleſiaſticis, ſive ad forum Eccleſiæ pertinentibus: vel vult indicere purgationem ad pœnitentiam imponendam in foro animæ: & tum poteſt infamato laico indicere purgationem, quia quemlibet notorium criminoſum poteſt cogere ad ſubeundam pœnitentiam, ne in peccato perſiſtat, *c. 1. de ſponſal. c. Novit. 13. de Iudiciis.*

Notandum tertiò, is, cui ab Epiſcopo indicta eſt purgatio criminis, de quo eſt publicè infamatus, poteſt appellare ad Superiorem, ſi juſtam cauſam appellandi habeat, ut quia dicit ſe non eſſe infamatum, vel quia Epiſcopus non vult admittere teſtes, inter quos converſatus eſt, ſed extraneos, & ignotos, vel inimicos ſuos, vel quia excedit modum in purgatione, vel alio modo eum gravat, licèt aliàs non admittatur appellatio à correctione, *Gl. fin. hîc, Hoſtienſ. V. Appellandum, & Abb. in fine.*

IV. ASSERTIO 3. Non tantùm Clericis ſecularibus, ſed etiam regularibus utriúsque ſexûs, indicenda eſt purgatio Canonica, ſi publicè infamati fuerint de crimine, vel graviter ſuſpecti, & teſtes vel aliæ probationes deficiant, prout conſtat ex *c. Moniales. 3. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Meldenſi c. 70. Ubi ſtatuitur, ut ſi Moniales libi- »
dinibus inſervire accuſentur (vel etiam denun- »
cientur, vel aliàs fuerint infamatæ, *Gl. hîc in caſu & Hoſtienſ. V. Accuſentur.*) & manifeſtè detegi non »
valuerint (quia deeſt accuſator, vel quia crimen »
probari non poteſt per teſtes, vel etiam per inſpe-

ctionem corporis, juxta *c. Nec aliqua. 4. cauſ. 27. q. 1. Gl. hic V. Non valuerint*, ſi enim poſſent convinci de delicto, non eſſet locus purgationi, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) ſuæ opinionis malam famam erga regulam (id eſt, ſecundùm tenorem regulæ, ſive id, quod continetur in regula ſui Ordinis, vel ſecundùm regulam, ſcilicet Canonum, *Gl. fin. hic & Abb. in fine.*) Canonicè purgare cogantur. Nam Regulares, non ſolùm ſecundùm regulam propriam Ordinis, ſed etiam ſecundùm SS. Canones judicantur, *c. fin. de ſtatu Monach. Abb. hic.*

V. Præterea in ſpecie, publicè infamatus de defectu Natalium, non debet promoveri ad Ordines, niſi priùs Canonicè ſe purget, prout habetur in c. *Accedens. 14. h. t.* Nam cùm quidam Diaconus vellet in Presbyterum promoveri, æmuli quidam ipſius dixerunt, illum eſſe filium Sacerdotis, ideóque Epiſcopus Diœceſanus ipſum noluit promovere, nec etiam permiſit ipſum ab alio promoveri. Diaconus accedens ad Papam Innocentium III. id ipſi expoſuit, qui mandavit Epiſcopo, ut ſi de hoc publicè eſt infamatus, & de ipſa infamia legitimè conſtare non poſſit, purgationem à dicto Diacono recipiat, eâque receptâ, ipſum promoveat ad Officium Sacerdotis, quia etſi non ſit nota delicti (proprii ſcilicet, quia non eſt culpa ejus, qui gignitur, ſed illius qui generat, *c. Naſci. 5. diſ. 56. Gl. fin. hic*) eſt tamen nota defectûs impedientis, ne ad Sacros Ordines promoveri poſſit: niſi infamia illa fuerit porgata, qoia ipsâ durante, promoveri non debet, *Hoſtienſ. hic V. Promovere.*

VI. Notandum primò, purgatio Canonica indici poteſt, non tantùm ſuper crimine, ſed etiam ſuper aliquo defectu, ſeu inhabilitate, & impedimento ad Ordines ſuſcipiendos, ut ſi quis publicè ſit infamatus, quòd non ſit legitimè natus, *Gl. hic V. Purgatione, & Abb. n. 1.*

Notandum ſecundò, quamvis ob infamiam ab æmulis ortam non ſit alicui indicenda purgatio, ut patet ex c. *Cùm in juventute. 12. h. t.* de quo infrà, ſi nimirum conſtet, illam eſſe ortam tantùm ab æmolis, vel inimicis: ſecùs tamen eſt, ſi de eo non conſtet, ſed ab æmulis tantùm, vel uno ex illis id aſſeratur, & aliquis non tantùm apud æmulos, ſed etiam apud alios viros bonos, & graves communiter, & publicè ſit infamatus, ut in caſu hujus c. tunc enim purgatio ei poteſt ac debet indici, *Hoſtienſ. hic V. Publicè. & Abb. n. 2.*

Notandum tertiò, etſi hæc propoſitio negativa, quòd quis non ſit filius Sacerdotis, ſive non ſit illegitimè natus, directè per teſtes probari non poſſit, hic tamen fuit id probandum per juramentum purgandi, & per teſtes deponentes de credulitate. Quare vel Diaconus iſte vult probare per teſtes, vel per publicam notitiam, & famam, quòd ſit filius legitimus, v. g. Titii & uxoris ipſius, quam pro legitima tenebat, ut vult *Gl. hic V. Purgatione*, & tunc non poteſt locum habere purgatio. Si verò per veram probationem, eo modo, quo filiatio probari poteſt, conſtet, quòd ſit legitimus filius, ceſſat purgatio. Idémque eſt, ſi vellet probare per teſtes, quòd communiter ſit habitus, & reputatus pro legitimo filio Titii, tunc enim non eſt neceſſe, ut aliter ſe purget, cùm per teſtes de veritate conſtet, neque de tali purgatione loquitur hoc cap. Vel vult per proprium juramentum probare, ſeu jurare, ſe eſſe filium legitimum Titii, & uxoris ipſius; & non debet admitti, quia ſubiret periculum perjurii, cùm illi de matrimonio legitimo inter parentes inito conſtare non poſſit: vel vult jurare ſe eſſe communiter habitum, & reputatum pro filio ipſorum, quia ante mortem parentum jam pervenerat ad annos diſcretionis, & ita credit ſe eſſe filium eorum; & talis purgatio recipitur, & compurgatores præſtabunt juramentum credulitatis, quòd credant ipſum verum juraſſe. Nam quamvis aliàs regulariter is, qui ſe purgat, debeat jurare de veritate, non de credulitate, ut infrà dicetur: tamen id ſolùm habet locum, quando quæritur de facto proprio, de quo quisque certus eſſe poteſt ac debet: in hoc verò caſu, purgans jurat de facto alieno: & ita ſufficit, quòd juret de credulitate, cùm vera ſcientia de tali facto haberi non poſſit, ac proinde neceſſariò ſubveniendum eſt purgando, & recedendum à forma jurandi communi, ſeu aliàs conſuetâ, *Hoſtienſ. hic V. Recepta, Io. Andr. & Abb. n. 3. 4. & 5. & ipſius Gloſſator Alexander de Nevo lit. E.*

§. II.

Quando ſive in quibus caſibus indicenda ſit purgatio Canonica, vel non?

VII. Assertio 1. Ea indici debet, quando quis eſt publicè infamatus de crimine, apud bonos, & graves viros, *c. pen §. fin. h. t.* Unde ille non eſt cenſendus infamatus eſſe, quem dicta paueorum infamant, ſi ejus opinio apud bonos, & graves viros læſa non exiſtat, *c. Inquiſitionis. 21. §. ult. in fine de accuſat.* Requiritur autem, ut infamia non ſit orta à malevolis, aut inimicis eam procurantibus, alioquin purgatio Canonica indici non poteſt ſic infamato, *Hoſtienſ. in ſumma num. 3. h. t. Silveſt. V. Purgatio. num. 2. Bernard. Diaz in pract. Canon. c. 151. num. 7.* niſi tamen ex infamia orta etiam à malevolis publicum ſcandalum generaretur in populo, tunc enim ſi illud ſedari, ſeu tolli poteſt per purgationem, ea indicenda eſt, quia propter ſcandalum vitandum receditur à Jure poſitivo, *c. 2. de novi oper. nunciat. c. Teneamur. 6. de præbend. c. 2. de præſcript. Abb. in c. Qualiter. 24. n. 29. de accuſat. Hoſtienſ. in ſumma c. l. Diaz c. l. n. 8.*

VIII. Assertio 2. Purgatio Canonica indici non poteſt, etiam infamato de crimine, ſi is convinci poſſit, & per idoneos accuſatores, vel teſtes, vel per alias legitimas probationes crimen plenè probari queat, *c. Si quis. 2. c. Quotiès. 5. c. Nos inter. 6.* ibi: *accuſatore, & teſtibus deficientibus, & c. Ex tuarum. 8. h. t. Hoſtienſ. c. l. Silveſt. c. l. q. 2.* eſt enim hæc purgatio in ſubſidium aliarum probationum inducta.

IX. Assertio 3. Indici non debet alicui purgatio Canonica, niſi adſint veriſimiles ſuſpiciones, vel præſumptiones criminis, prout ſumitur ex *c. Si quis. 4. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio

lio Meldenſi c. 68. Ubi ſtatuitur: ſi quis de gradu Eccleſiaſtico (majore, vel minore, in quo eſt conſtitutus, *Hoſtienſ. hic V. Eccleſiaſtico.*) ſe conſenſorem, vel interventorem, ſeu mediatorem eſſe (*Gl. hic V. Conſenſorem & Hoſtienſ.* qui enim conſentit, poſitivè cooperando in crimen, quandoque punitur ut faciens) manifeſtè prodiderit, (id eſt, in judicio, timore probationis, confeſſus fuerit, nam ſi ſponte confeſſus fuerit, mitiùs cum eo ageretur, *Gl. hic V. Prodiderit*, vel in publico ad infamiam, *Innoc. hic*) à proprio gradu repellatur, id eſt, degradetur, ſeu deponatur. Quòd ſi veriſimilibus ſuſpicionibus de tali crimine fuerit propulſatus (id eſt, infamatus, *Hoſtienſ. hic*, alius ſcilicet Clericus, qui non eſt tale crimen confeſſus, *Innoc. hic*) Canonicè ſe expurget.

Ex quo patet, quòd ob veriſimilem ſuſpicionem criminis, poteſt indici purgatio Canonica, debet tamen ea eſſe non levis, ſed vehemens ſuſpicio, juxta c. *Inter.* 10. §. *Attendentes. h. t.* Ubi dicitur, quòd propter tria poteſt indici purgatio, videlicet, *propter infamiam vulgatam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem:* ita tamen ut non ſit violenta, nec ſufficiens ad ſententiam condemnatoriam ferendam, *Gl. fin. hic.* Quando verò quia vehementer eſſet ſuſpectus ſoli Epiſcopo, vel alteri Superiori ſuo, poterit indici purgatio, juxta c. *Omnibus.* 19. *cauſ. 2. q. 5. Silveſt. V. Purgatio. n. 2. dicto 3.* Si verò aliis eſſet ſuſpectus, tum ſi eſt ſuſpicio probabilis, & tanta, ut inducat ſcandalum publicum in populo, indicenda erit Canonica purgatio, juxta *c. Tua.* 8. *de cohab. Cleric. & mulier.* ſecùs ſi non inducat ſcandalum, *Abb. in c. Qualiter. 24. n. 30. de accuſat, Diaz cit. 7. 151. n. 9.* Ratio diverſitatis inter ſuſpicionem Superioris, ſeu Judicis, & aliorum eſt, quia non ita facilè præſumitur contra Judicem, ſicut contra alios, *c. Ad audientiam. 13. de præſcript. & c. In Noſtra. 4. de procurat. Abb. c. l. n. 31.*

X. Et hinc ulteriùs infertur, ſi infamia alicujus non ſit orta ex probabilibus ſuſpicionibus aut conjecturis, non eſt ei neceſſariò indicenda purgatio Canonica, quamvis poſſit indici, ad inſtantiam ac petitionem purgandi, prout ſumitur ex *c. Cùm in juventute. 12. h. t.* Nam Epiſcopus Quinqueecleſienſis dicebatur habere nimiam familiaritatem, & immoderatam cum quadam nepte ſua, ideóque Rex Hungariæ ſæpe ſcripſerat Papæ Innocentio III. ut eum ab Epiſcopatu removeret. Quare Papa juſſit ſuper hoc cautè inquiri à Coëpiſcopis Hungariæ, qui laudabile teſtimonium de ipſo perhibuerunt. Ad majorem tamen cautelam Papa mandavit eidem Epiſcopo, ut ab illius (ſcilicet neptis ſuæ, cum qua dicebatur turpiter converſari) familiaritate ceſſaret, ita ut ſiniſtra ſuſpicio de ipſo haberi non poſſit. Sed quidam Inimicus ipſius Epiſcopi, reſcriptum Papalium Litterarum ſurripiens, illud apud Regem, & Regni Magnates nequiter publicavit, ut Epiſcopus magis infamaretur. Verùm Papa licèt ab æmulis ſæpe ſollicitatus eis fidem habere noluit, ſciens quòd dictum unius facilè ſequitur multitudo. Poſtea verò cùm dictus Epiſcopus ad Eccleſiam Metropolitanam Strigonienſem fuiſſet poſtulatus, quidam, qui ejus poſtulationi adverſabantur, cœperunt ipſum iterum infamare. Unde Procurator à dicto Epiſcopo ad Curiam Romanam miſſus, cœpit inſtanter poſtulare à Papa, ut purgationem Canonicam eidem Epiſcopo faceret indici, ad ſuam innocentiam demonſtrandam: ſed Papa poſtulationem illam minùs providam reputans, nolebat petitioni illius annuere. Cùm autem inſtaret Procurator, Papa mandavit, non juris neceſſitate, ſed petentis importunitate inductus, purgationem eidem Epiſcopo indici, cum duobus Abbatibus: quamvis proteſtatus fuerit, quòd ex alia cauſa talis petitio tunc improvidè fiebat, quia Suffraganei Strigonienſis Eccleſiæ vix eo tempore dictum Epiſcopum purgarent, quippe qui ei in facto poſtulationis contradicebant: neque etiam Suffraganei Colocenſis Eccleſiæ, cùm inter ipſum, & Colocenſem Archiepiſcopum quæſtio de Metropolitana Eccleſia tunc verteretur: unde cùm non ſint alii Epiſcopi Suffraganei in Hungaria, meritò videbatur, quòd dictus Epiſcopus per Epiſcopos Regni in illo articulo ſe purgare non poſſet.

XI. Ubi notandum primò, ſi certò conſtet infamiam, ex probabilibus ſuſpicionibus, ſeu conjecturis non proceſſiſſe, vel ab æmulis, vel ex alia injuſta cauſa eſſe ortam, v. g. ex Litteris Monitoriis Papæ, ut in caſu hujus c. non eſt de illa curandum, neque ideo indicenda purgatio Canonica, etiam ad inſtantiam aliorum, neque debet Judex ex tali infamia procedere contra infamatum, ſed habet tunc locum illud, vanæ voces populi non ſunt audiendæ, *Innoc. hic & Abb. n. 1. not. 1.* niſi ob importunitatem petentis indicatur purgatio, *Hoſtienſ. hic V. Æmulorum.*

Notandum ſecundò, ſive in caſu hujus c. Procurator habuerit à domino mandatum ſpeciale petendi, ut ipſi indicatur purgatio, ſive ſolùm generale; ſive quia Epiſcopus hoc ratum habuit, ſive non: nullâ tamen neceſſitate Juris tenebatur Papa hanc poſtulationem admittere, tum quia erat improvida, & injuſta petitio, & ideo potuit illam repellere: tum quia Papa nullâ Juris diſpoſitione aſtringitur: tum denique, quia indictio purgationis, & ejus modus, non pendet ex voluntate partis eam petentis, ſed ex arbitrio Judicis, & diſpoſitione Juris, *Hoſtienſ. hic V. Non juris neceſſitate, & Abb. in Gl. V. Poſtulare.*

Notandum tertiò, numerus compurgatorum eſt arbitrarius, ſive relictus arbitrio Judicis, ſecundùm qualitatem perſonæ, criminis, & infamiæ, nam hîc fuerunt deputati duo Abbates, alibi plures, *Abb. hic in notatis.* Et licèt aliàs purgari quis debeat per aliquos ſui Ordinis, ut Epiſcopus per alios Coëpiſcopos: ſi tamen illi ſunt inimici, vel æmuli purgandi, poteſt purgatio fieri per alios inferiores, ut in hoc c. purgatio Epiſcopi per Abbates, *Gl. fin. hic*, de quo plura infrà.

XII. Assertio 4. Non poteſt, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen eſt notorium, ita ut celari non poſſit, prout habetur in c. *Cùm dilectis. 15. h. t.* Ubi talis caſus proponitur: Inter H. Presbyterum, ex una parte, & O. Clericum ex altera parte, ſuper quibuſdam Eccleſiis quæſtio vertebatur, quæ ab utraque parte delata fuit ad Sedem Apoſtolicam, ubi G. Procurator ipſius O.

propoſuit, quòd cùm dictus Presbyter eſſet publicè infamatus, ſuper crimine inceſtûs, Epiſcopus Conſtantienſis ejus Ordinarius (tunc electus tantùm) ei purgationem indixit: qui cùm ſe purgare non poſſet, Eccleſiis ſuis fuit ab ipſo Epiſcopo per ſententiam deſtitutus: ſed ipſe Presbyter nihilominus eas per violentiam detinebat. Poſtea cùm idem Presbyter cujuſdam conſanguinei ſui uxorem publicè detineret, quidam Clerici Conſtantienſis Diœceſis, contra ipſum ſuper hoc litteras impetrârunt, in quibus continebatur, ut ſi dictus Presbyter, coram ipſis, ſuper crimine adulterii, & inceſtûs ſe purgare non poſſet, ipſum pœnâ debitâ caſtigarent (ut ſcilicet officiis, & benaficiis ſuis privaretur, *Gl. hîc V. Pœna.*) & cùm eis conſtitiſſet, quòd idem Presbyter, ob id, quòd in purgatione defecerat, ab Epiſcopo fuerat condemnatus (pendente jam judicio coram delegatis, & ideo non tenuit condemnatio, *Hoſtienſ. hîc V. Condemnatus.*) ipſum tanquam contumacem (ut ipſis videbatur, quia Epiſcopi ſententiæ non parebat, *Hoſtienſ. hîc*) prædictis Eccleſiis per ſententiam privaverunt: maximè cùm de crimine adulterii, & inceſtûs eiſdem tanquam notorium conſtaret, ideòque mandârunt Abbati S. Galli, ad quem beneficiorum collatio in illis Eccleſiis pertinebat, ut Eccleſias illas, & beneficia aliis conferret, qui contulit illa dicto O. Clerico, & prtebat ſuper illis prædicto Presbytero ſilentium imponi, & ipſi tradi poſſeſſionem illorum beneficiorum. (quia fortè beneficia, & Eccleſiæ illæ una ab alia pendebat, *Hoſtienſ. hîc V. Eas.*) Es adverſo dictus Presbyter reſpondit, quòd proceſſus prædictorum Judicum meritò debeat retractari, cùm lite non conteſtatâ, contra ipſum procedere præſumpſerint, addens, quod purgationem ſibi ab electo Epiſcopo Conſtantienſi indictam curaverit exhibere. His & aliis diligenter auditis, & intellectis, licèt litteræ delegatorum Judicum Papæ oſtenſæ non fuerint, vel tranſcriptum earum: quia tamen es tenore relationis ipſorum Judicum, quam prædictus Procurator Papæ exhibuit, evidenter conſtitit, Judices illos, prætermiſſo Juris Ordine, proceſſiſſe: ideo Papa Innocentius III. proceſſum illorum, & conceſſionem Eccleſiarum à prædicto Abbate factam, auctoritate Apoſtolica retractavit, (id eſt, irrita promulgavit, *Hoſtienſ. hîc V. eod.*) præcipuè quia relatio Judicum repugnantia, & adverſa continebat: dicebatur enim, quòd crimen ejuſdem Presbyteri adeò publicum, & notorium erat, ut nullus locus inficiationi penitus eſſet, quippe cujus univerſæ viciniæ populus teſtis erat: & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium aſſignârunt, intra quem ab infamia prædictorum criminum ſe purgaret, ſi poſſet. Nam ſi crimen erat notorium, non erat illi purgatio indicenda, ſed in eum ſententia condemnatoria proferenda: ſi verò nullus apparuit legitimus accuſator, & ipſe Presbyter ſuper prædictis criminibus, vel altero illorum apud bonos viros, & graves infamatus fuerit, purgatio Canonica eidem eſt indicenda, non obſtante, quòd coram prædicto Epiſcopo electo, ſe dicitur purgâſſe, quia pendente judicio, coram Judicibus delegatis, non debuit Ordinarius purgationem indicere infamato.

XIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, ſi infamatus de crimine in purgatione deficiat, deponi debet, ſeu privari omni officio, & beneficio, prout colligitur ex hoc c. & habetur etiam in c. *Cùm P. 7. §. fin. & c. Inter. 10. in fine h. t.* de quo infrà: & licèt *Gl. hîc V. Deſtitutus*, dicat, quòd in caſu iſto non debuit privari beneficiis, ſed ſuſpendi tantùm ab officio, juxta *cit. c. Inter in princ.* tamen ibi non eſt ſermo de deficiente in purgatione, ſed de infamato, quomodo contra illum procedendum ſit, à principio, priuſquam ſe purgaverit, *Abbas hîc num. 7.*

Notandum ſecundò, proceſſus Judicum delegatorum in caſu hujus c. fuit irritus declaratus, ob prætermiſſum Juris ordinem, quia nimirũ lis non fuerat conteſtata, quæ litis conteſtatio fieri debet, ſi inquiſitio fiat, ad petitionem alterius principaliter eam promoventis, quia tunc ille eſt loco accuſatoris, *Abb. hîc n. 3.* Vel quia Presbyter non fuit citatus, nec legitimè convictus, & tamen condemnatus, & Eccleſiis, ſeu beneficiis privatus, ſed Judices judicârunt notorium, quod non erat, ut patet ex ſequentibus, quamvis per partem adverſam contrarium fuerat allegatum, *Hoſtienſ. hîc V. Iuris Ordine.*

Notandum tertiò, poteſt crimen adulterii, inceſtûs aut fornicationis adeo eſſe notorium, ut negari non poſſit, & ſine alia inquiſitione, Judex poſſit procedere ad impoſitionem pœnæ, ob notorietatem facti, ut ſi de eo fama communis ſit in populo, & omnes in tota vicinia id dicant: idque quia mulierem alienam, vel conſanguineam in domo retinet, & adhibet ſociam tori, & menſæ, vel quia ex ea ſuſcepit filium &c. *Abb. hîc n. 4.* Et in tali delicto notorio etiam laici poſſunt eſſe teſtes contra Clericos, unde in hoc c. dicitur, quòd populus totius viciniæ teſtis erat, *Abb. hîc n. 5.*

XIV. Notandum quartò, quando crimen, de quo aliquis eſt publicè infamatus, eſt notorium, non eſt ei indicenda purgatio Canonica, quia tum non eſt opus probatione, c. *Manifeſta. 15. cauſ. 2. q. 1. c. Evidentia. 9. de accuſat.* nec purgatio requiritur, quia hæc non habet locum, niſi cùm factum eſt dubium, & accuſatores, ac teſtes deficiunt, c. *De manifeſta. 17. c. pen. & ult. cit. cauſ. & q.* citatio tamen etiam in notoriis facienda eſt, c. *De illicita. 6. cauſ. 24. q. 3. cit. c. De manifeſta*, niſi conſtet citatum nullam habere poſſe defenſionem, vel excuſationem, *Barb. hîc in collect. num. 5.* item ſententia proferenda eſt contra infamatum, ut dicitur in hoc c. Interdum tamen etiam in notoriis recipiuntur probationes ex abundanti, & ad majorem cautelam, c. *Bona. 23. §. Licèt autem de Elect. c. Pudenda. 33. in fine cauſ. 24. q. 1. l. Cauſam. 10. in princ. ff. de manumiſſ.* cùm nihil ſit ita indubitatum, quod non recipiat quandoque ſolicitam dubitationem, *Auth. de Tabellariis, circa medium collat. 4. Gl. hîc V. Non erat.* Quare quando Judex fert ſententiam, tanquam ſuper re certa, & manifeſta, & ſimul tanquam ſuper re dubia, ea non valet, quia continet repugnantia, non autem ex ſuperabundanti recipere probationem, *Gl. Abbatis Alexand. de Nevo hîc lit. E.* unde quidquid occaſione talia ſententiæ factum eſt, irritatur, *Gl. hîc V. Repugnantia.*

Notan-

Notandum quintò, Judex Ordinarius non poteſt, pendente cauſâ coram Judicibus delegatis, infamato indicere purgationem, ob defectum jurisdictionis, quoad illam cauſam: ſed purgatio tanquam à non ſuo Judice indicta non valet, *Gl. fin. hîc.* quia Papa, vel alius Princeps, committendo cauſam aliquam, videtur Ordinarijs Judicibus inferioribus tacitè adimere jurisdictionem, quoad illam cauſam, adeò ut non valeat proceſſus coram inferiori Judice inſtitutus, *Abb. hîc n. 7.*

§. III.

Quæ ſit forma purgationis, ſive quomodo ea fieri debeat?

XV. Assertio 1. Si quis accuſatus, denunciatus, vel infamatus ſit de crimine, idque legitimè, & plenè probari non poſſit, aut vehementer de eo ſit ſuſpectus: tum ſi crimen neget, debet, præſtito juramento purgationis, ſe defendere, & innocentiam ſuam oſtendere, ſecundùm formam, & modum præſcriptum, in c. *Quoties 5. h. t.* Nam cùm Epiſcopus Tridentinus accuſatus fuiſſet, quòd per Simoniam Eccleſiam S. Petri contuliſſet Presbytero P. pro quatuor modijs frumenti, ſed accuſatores (id eſt, delatores, vel denunciatores, nam ſi fuiſſent veri accuſatores, debuiſſent, ſi non probarent, puniri pœnâ Talionis, denunciantes verò pœnâ extraordinariâ, *c. 2. de calumniator. Gl. hîc V. Accuſatores, & Hoſtienſ.*) hoc, ſecundùm formam Canonicam, probare non potuerunt (quia fortè teſtes producti, propter ætatem, vel crimen, ſeu infamiam, vel aliam juſtam cauſam, ſecundùm Canones, repelli poterant à teſtimonio, vel non ſufficienter probabant id, ad quod producebantur, ſive ſufficientem cauſam teſtimonij non reddebant, *Innoc. hîc V. Formam Canonicam.*) Unde quæſitū fuit ex Papa Innocentio III. quid eſſet agendum? Reſpondet Papa, quòd tertiâ manu ſui Ordinis (ſcilicet Epiſcoporum, *Gl. hîc V. eod.* ubi ait, ex hoc patet, quòd Epiſcopatus ſit Ordo) & quartâ Abbatum, & Religioſorum (id eſt, bonæ opinionis, & honeſtorum, *Hoſtienſ. hîc V. eod.*) de illa Simonia purgare ſe debeat. Tenor autem hujus purgationis talis eſſe debet: Epiſcopus jurabit primùm ſuper Sancta DEI Evangelia, quòd pro Eccleſia S. Petri danda Presbytero P. nec ipſe per ſe, nec per ſubmiſſam aliam perſonam, nec aliquis pro eo, ſe ſciente, pretium recepit. Deinde Compurgatores jurabunt, quòd ipſi credunt, eum verum juraſſe.

XVI. Ubi quædam ſunt notanda, primò etſi accuſator, vel denunciator deficiat in probatione, ſi tamen accuſatus, vel denunciatus maneat diffamatus, vel vehementer ſuſpectus, debet ſe purgare, *Gl. hîc in notatis, & Innocent. in fine.* Secundò, numerus compurgatorum eſt arbitrarius, nam hîc non requiruntur XII. compurgatores, ſicut in c. 5. *h. t. Abb. hîc not. 1.* qui tamen debent eſſe bonæ opinionis, ita ut non ſit veriſimile, eos velle pejerare, *Gl. hîc in notat. & V. Religioſorum*, de quo infrà. Tertiò, quamvis aliàs regulariter non debeat Epiſcopus, jurare tactis, ſed ſolùm propoſitis coram ipſo SS. Evangelijs, *Auth. Sed Judex, C. de Epiſc. & Cleric.* hîc autem eſt caſus ſpecialis, in quo jurare debet, tangendo Evangelia, *Hoſtienſ. hîc V. Evangelia, & Abb. not. 2.* Quartò qui ſe purgat, jurare debet, ſe crimen ipſi imputatum non feciſſe, nec per ſe, nec per alium, non enim licet alicui per alium, quod per ſe ipſum ei non licet, *c. pen. cauſ. 1. q. 7. & l. 1. in princ. ff. de adminiſt. rerum ad Civit. pertin.* & qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur, *Gl. hîc V. Submiſſam, & Hoſtienſ.* unde etiam ſe purgans jurare debet, quòd crimen, de quo eſt ſuſpectus, non mandaverit, nec conſuluerit, nec ei favorem, nec auctoritatem, vel auxilium dederit, *Arg. c. Si quis 8. diſ. 50,* nec ſuo nomine factum ratum habuerit, *Arg. c. Cùm ad Sedem 15. de reſtit. ſpoliat. Silveſt. V. Purgatio, n. 6.* Quintò, Is, qui ſe purgat ab infamia, debet ſuper Evangelio jurare de veritate: illi verò, qui eum purgant, non debent jurare de veritate, quia non poſſunt, ſine periculo perjurij, jurare, de facto alieno: & ſic eſt caſus, in quo teſtes admittuntur jurantes de credulitate, quòd credant eum verum dicere, vel jurare, *Gl. fin. hîc, & Abb. n. 2. not. 3.*

XVII. Assertio 2. Non ſufficit Prælato alicui de criminibus infamato, cùm ſe purgat, jurare, quòd ſit immunis ab illis criminibus, ſed jurare debet, quòd poſt promotionem ſuam ad Prælaturam, illa crimina non commiſerit, prout ſtatuitur in *c. Accepimus 16. & ult. h. t.* Nam cùm Archiepiſcopus Biſuntinus infamatus eſſet de Simonia, venditione juſtitiæ, & incontinentia, Papa Innocentius III. mandavit quibusdam, ut ſuper quibusdam criminibus ſe coram ipſis purgaret, qui accepto hoc mandato, ipſum citârunt, ut ſe coram ipſis præſentem ſiſteret. Archiepiſcopus comparens ad diem præfixum, purgationem Judicibus à Papa delegatis ſub hâc forma obtulit: videlicet ſe eſſe immunem ab illis criminibus, ſuper quibus ſe purgare debebat. Sed Judices talem purgationem admittere nolebant, idque ſignificabant Papæ. Ipſe verò Archiepiſcopus ad Sedem Apoſtolicam accedens, propoſuit, quòd Judices volebant, ut juraret, ſe nunquam à nativitate ſua in peccatum carnis lapſum fuiſſe, ideóque petebat, ut ſaltem, quoad purgationem incontinentiæ, rigor ille mitigaretur. Sed Papa non credidit ſub hujusmodi forma exactum fuiſſe ab eo juramentum (nam etſi tali modo ſe purgare deberet Epiſcopus, ſufficeret, quòd poſt baptiſmum vitium incontinentiæ non commiſerit, *c. ult. diſ. 25. Gl. hîc V. à nativitate, & Hoſtienſ.*) ſed potiùs præſumendum eſſe, quòd Archiepiſcopus, ob aliam cauſam, ſe ſub illa forma purgare volebat, quòd ſcilicet immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, quia ab illis tanquam dimiſſis per pœnitentiam eſſet immunis. Sed hoc jurare temerarium erat, cùm S. Job dicat *c. 9. Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorat anima mea.* Quare Papa præſcriptam formam, ſecundùm quam idem Archiepiſcopus ad purgandum ſe obtulit, quippe indiſcretam, & temerariam, ac ineptam reprobavit, mandans eidem, ut ſi voluerit, & potuerit ſe purgare in ſano intellectu, ſecundùm hanc formam, ſe purget, ſcilicet jurando ſe graviora illa crimina, Simoniam, venditionem juſtitiæ, & incontinentiam, de quibus infamatus extitit, non commiſiſſe, poſtquam ad Archiepiſco-

» epiſcopalem dignitatem eſt aſſumptus, & Com- » purgatores ſic jurent, quòd credunt, illum verum » juraſſe: quo facto, illum Judices dimittant in pa- » ce, alioquin ipſum ab Eccleſia Biſuntina removere » re debent.

XVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, infamatus de delicto non cogitur ſe per juramentum purgare, à tempore nativitatis ſuæ, ſed ſolùm de criminibus, de quibus infamatus extitit, & non de alijs occultis; & quidem ſi Prælatus ſit, ſolùm de delictis, quæ commiſit poſt promotionem ad Prælaturam, purgare ſe debet, quia cùm tempore ſuæ promotionis non fuerit infamatus de delictis priùs commiſſis, aliàs non debuiſſet promoveri, c. *Tantis* 3. *diſ.* 81. c. *Omnipotens* 4. *de accuſat.* de illis non compellitur ſe purgare: & cùm illi, qui Prælatos promovent, approbaverint mores illorum, non poſſunt poſtea eos reprobare, *Gl. hic V. de quibus, & V. Poſtquam, & Abb. n.* 3.

Notandum ſecundò, etiam poſt pœnitentiam actam de delicto, non poteſt quis verè, & certè aſſerere, ſe eſſe immunem à crimine, adeóque nec ita jurare, tum quia fortè non rectè egit pœnitentiam: tum quia etiam poſt actam pœnitentiam, adhuc de facto remanet publica infamia, quæ per pœnitentiam non tollitur, c. *Euphemium* 7. §. *Hinc colligitur, cauſ.* 2. *q.* 3. ad quam tollendam neceſſaria eſt purgatio, ſecundùm formam in hoc c. traditam, *Gl. hic V. Commiſiſſe, & Abb. n.* 2. *not.* 3.

Notandum tertiò, incontinentia, ſeu fornicatio ſimplex, numeratur hîc inter graviora crimina, propter frequentiam delicti, vel quia faciliùs per illam anima ſeparatur à Deo: vel quia in Epiſcopo eſt grave peccatum, & adulterium ſpirituale, cùm habeat in ſponſam Eccleſiam ſuam, & propter Ordinem Sacerdotalem, & Epiſcopalem, quem habet, *Hoſtienſ. hic V. Incontinentiam, & Abb. n.* 4.

XIX. Cæterùm quod dictum eſt, ei, qui eſt infamatus de crimine, vel vehementer ſuſpectus, deferendum eſſe juramentum purgationis, ut innocentiam ſuam oſtendat, jurando ſe crimen tale non commiſiſſe, id limitari debet primò, dummodo ſit perſona nobilis, vel honeſta: ſecùs ſi ſit perſona vilis, vel infamis, nam talis juramento ſe purgare non debet, prout habetur in c. *Nobilis* 2. *h. t.* ubi Concilium Tri- » burienſe decrevit, ut ſi nobilis homo, vel ingenuus (id eſt, liber natus, etſi aliàs nobilis non ſit, *Gl. hic V. Ingenuus.* quia aliàs ita ſe purgaret nobilis, ſicut igno- » bilis) in Synodo accuſatus (& infamatus fuerit, *Gl.* » *hic V. Expurget.*) crimen negaverit (nec convinci potuerit, alioquin non indiceretur purgatio, *c.* 3. *h. t.* » *Hoſtienſ. hic V. Negaverit.*) ſi fidelem (id eſt, ſide dignum, veracem, juſtum, bonæ famæ, qui non facilè » pejeraret, *Gl. hic V. Fidelem, & Hoſtienſ.*) eum eſſe » ſciverit (ſcilicet ipſa Synodus, vel ei præſidens, vel alius Judex extra Synodum, *Gl. hic V. Sciverit.* vel crediderit, quod tamen ſemper credere debet, niſi » contrarium probetur, *Gl. hic V. Sciverit.*) cum XII. » Ingenuis ſe expurget, (pluribus, vel paucioribus, ſicuti Judici viſum fuerit, quis numerus Compurgatorum eſt arbitrarius, *Gl. hic V. Duodecim, & Hoſti-* » *enſ.*) Si autem antea deprehenſus fuerit in furto, aut » perjurio, aut falſo teſtimonio, non admittatur ad » jusjurandum: ſed ei, ſicut qui ingenuus non eſt, purgatio indicatur. Ratio eſt, quia furti damnatus, eſt infamis, *l. Athletas* 4. §. *fin. ff. de his, qui not. infam.* ideóque non admittitur ad juramentum, *Gl. hic V. In furto, & Hoſtienſ.* ſicut nec perjurus, c. *Parvuli* 14. *cauſ.* 22. *q.* 5. c. *Quicunque* 18. *cauſ.* 6. *q.* 1. quia præſumitur contra ipſum, quòd iterum pejeraturus ſit: nec qui falſum teſtimonium tulit, quia & hic perjurus eſt, *Gl. hic V. Perjurio, & Hoſtienſ.*

XX. Ubi notandum primò, ſi infamatus de crimine ſit perſona nobilis, aut honeſta, tunc debet illi indici purgatio Canonica per juramentum: ſi verò ſit ſervus, vel alia perſona vilis conditionis, vel quæ eſt ſuſpecta de perjurio, non debet illi deferri juramentum purgationis, ſed aliter ſe purgare debet, ad arbitrium Judicis, *Gl. fin. hic, & Abb. in fine.* Quidam verò putant, quòd talis ſubjici debet torturæ, & purgare ſe per tormenta, præcedentibus indicijs, quia aliàs à quæſtionibus, ſive tormentis non eſt incipiendum, c. *Cùm in contemplatione* 6. *infrà de R. J. Hoſtienſ. hic V. Expurgabit. Gloſſat. Abbat. in cit. c.* 1. *lit. B. Innocent.* verò *hic in fine* ait, quòd ſervi, vel aliæ perſonæ viles, ſecundùm hoc c. debeant ſe purgare vulgari purgatione, de qua *Tit. ſeq.* in quo olim in prima compilatione hoc c. poſitum erat: ſed hodie eſt cum ſimilibus abrogatum, c. *Mennam* 7. c. *Conſuluiſti* 20. & c. *Monomachiam* 22. *cauſ.* 2. *q.* 5. Verùm cùm nunc iſtud c. 1. in hoc Titulo ſit poſitum, adeóque in eo non agatur de vulgari purgatione, non eſt ratio, cur dicatur correctum, *Gloſſat. Abbat. in cit. c.* 1. *lit. B.*

Notandum ſecundò, infamatus, infamiâ facti, admittitur ad ſe purgandum cum juramento, ut colligitur ex hoc c. quia non indicitur purgatio, niſi infamato, ſi ergo creditur juramento ſe purgantis, quando eſt ſide dignus, ſequitur, quod infamia facti non tollat ſidem teſtis; quod intelligendum eſt, quoad commodum proprium, quamvis non debeat admitti ad jurandum, in præjudicium alterius, ſive inter alios litigantes, *c. Licèt* 9. *de probat.* At verò infamis infamiâ Juris non poteſt ſe purgare per juramentum, & repellitur non ſolùm à juramento, in præjudicium alterius, c. *Teſtimonium* 54. *de teſtib.* ſed etiam in ſuum commodum judicialiter præſtando, *Abb. in cit. c.* 1. *n.* 4. *h. t. & Gloſſator ejus Alex. de Nevo lit. G.*

XXI. Limitatur ſecundò, quod ſuprà dictum eſt de indicenda purgatione, cum juramento, infamato de crimine, ut ſolùm procedat, quando crimen, de quo eſt infamatus, tantùm ſemiplenè probatum eſt, ita tamen ut contra reum vehemens, ac fortis ſit ſuſpicio, ſeu præſumptio, neu contra ipſum adſint indicia criminis, quæ ſufficiunt ad torturam: ſecùs eſt, ſi crimen plenè probatum ſit, tunc enim reus condemnari debet, *c. pen. h. t.* vel ſi nihil omnino contra ipſum probatum ſit, tunc enim ſine juramenti delatione abſolvi debet, *l. Qui accuſare* 4. *C. de edend. l. Actor.* 23. *C. de probat. Clarus* §. *fin. q.* 63. *n.* 4.

§. IV. *Quo-*

§. IV.

Quomodo procedendum ſit contra infamatum de crimine, negligentem famam ſuam, ſive ſe purgare ab infamia?

XXII. De boc agitur inprimis in *c. Si quis. 2. h. t.* ubi Concilium Agathenſe ſtatuit, ut ſi quis Presbyter negligens vitæ ſuæ, id eſt, famæ ſuæ, pravis exempiis, mala de ſe ſuſpicari permiſerit, (id eſt, talia fecerit, ob quæ aliqui meritò de ipſo malè ſuſpicari poſſunt, *Hoſtienſ. hic V. Permiſerit*) & populus ab Epiſcopo juramento (juxta *c. Epiſcopus. 7. cauſ. 35. q. 6. & c. Præterea. 7. de teſtib. cog.*) cum banno Chriſtianitatis, aſtrictus, id eſt, ſub pœna fidei ſuæ, qua Chriſto obſtrictus eſt (*Gl. hic V. eod. & Hoſtienſ. & Abb. hic n. 3.*) infamiam ejus patefecerit, certique accuſatores criminis defuerint (nam ſi apparerent, audirentur, & probationes reciperentur, nec indiceretur purgatio, *Hoſtienſ. hic V. Defuerint*) is admoneatur primò ſeorſim ab Epiſcopo; deinde ſi noo ſe correxerit, coram duobus, vel tribus teſtibus, & ſi adhuc ſe noo emendaverit, (id eſt, non vitaverit ea, unde infamia oritur, vel ſi noo emendaverit negligentiam, ſe in bonis operibus exercendo, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) Epiſcopus eum publicè (id eſt, coram omoibus) admoneat. Si verò nec ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur, uſque ad condignam ſatisfactionem, (id eſt, quouſque ſe purgaverit, ad arbitrium Judicis, *Hoſt. hic V. eod.*) na populus in eo ſcandalum patiatur.

XXIII. Ubi ootandum primò. Inquiſitio ab Epiſcopo debet contra infamatum fieri priùs ſuper infamiâ, quàm ſuper veritata criminis, *c. Qualiter. 24. & c. Cùm oporteat. 19. de accuſat. Abb. hic n. 1. not. 1.* Secundò, ſi accuſator adſit, non debet infamato indici purgatio, quippe quæ ſubſidiaria aſt, ſi nimirum crimen aliter probari nou poſſit, prout ſumitur ex hoc *c. Abb. hic not. 2.* Tertiò, infamatus debet ſuſpendi ab officio, donec ſe legitimè purgaverit, *Abb. hic n. 2.* de quo tamen plura infrà.

XXIV. Præterea quòd ſuſpendi poſſit infamatus de crimine, ooo ſolùm ab officio, ſed etiam à beneficio, donec ſe purgaverit, decernitur in *c. Inter ſolicitudines. 10. h. t.* Ubi talis caſus proponitur, ut tradit *Gl In caſu.* Cùm Decanus Senonenſis graviter infamatus eſſet de hæreſi, eò quòd cum hæreticis nimiam familiaritatem habuerit in quadam villa, Archiepiſcopus Senonenſis ipſum ab officio, & beneficio ſuſpendit: & quamvis nullus accuſator compareret, tamen ex officio ſuo, deferente famâ publicâ, voluit de hoc inquirere veritatem, & receptis ſuper hoc teſtibus contra Decanum, ipſum poſtea, cum atteſtationibus, miſit ad Papam Innocentium III. qui cognito negotio, & viſis atteſtationibus, ipſi Archiepiſcopo in hæc verba reſcripſit: Quamvis Conſtitutio Eccleſiaſtica (quæ ſtatuit, ut infamati, deficiente accuſatore, præmiſsâ admonitione, ſi ſe non corrigant, ab officio ſuſpendantur, *c. 2. h. t, & c. Presbyter. 13. cauſ. 2. q. 5.*) jubeat tales ab officio tantùm, uſque ad purgationem Canonicam eſſe ſuſpendendos: quia tamen ipſum etiam à beneficio, propter immanitatem criminis, (ſcilicet hæreſeos) ſuſpendit, non vult Papa id improbare, ſicut nec illud, quòd Archiepiſcopus teſtes ex officio ſuo, famâ publicâ deferente, contra ipſum Decanum recepit, licèt nullus legitimus accuſator appareret. Conſiderans verò Papa vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem, ex teſtium dictis, contra ipſum, obortam eſſe, cùm propter quodlibet eorum purgatio ei eſſet indicenda, ſervare volens juſtitiam, & temperare rigorem, purgationem decimæquartæ manûs ſui Ordinis eidem indixit, remittendo eum ad Archiepiſcopum, ut ibi purgetur, ubi publicè eſt infamatus; mandans Archiepiſcopo, ut adjunctis ſibi duobus Epiſcopis, purgationem ei indictam recipiat: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem comprobandam acceſſerint, ſint Catholici, & vitâ probati, & qui converſationem, ac vitam ipſius Decani præſentem, & præteritam noverint. Purgatione verò receptâ, beneficium ei reſtituant: ſed ai in pœnam illius familiaritatis, quam habuit cum hæreticis, (ex qua orta fuit infamia illa contra ipſum, nam contra aliquem, vel pro aliquo præſumitur ex ſocietate bona, vel mala cum alijs, *Gl. hic V. Familiaritatis. & Hoſtienſ.*) ab officio maneat ſuſpenſus, donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen ut familiaritatem hæreticorum publicè abjuret. Inſuper dicto Decano præcipiat, ut in prædicta villa, & alijs vicinis locis, fidem Catholicam prædicet, & hæreticam pravitatem deteſtetur: ſicque deinceps vitam ſuam inſtituat, bonis operibus vacando, ut infamia convertatur in bonam famam, & omne ſcandalum tollatur. Quòd ſi fortè in purgatione defecerit, ab officio, & beneficio deponatur, & in arctum Monaſterium ad agendam pœnitentiam detrudatur.

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Infamatus de crimine non debet regulariter ſuſpendi à beneficio, priuſquam deficiat in Canonica purgatione, niſi propter enormitatem criminis, vel grave ſcandalum imminens, tunc enim poteſt ſuſpendi etiam à beneficio, donec ſe legitimè purgaverit, *Gl. in c. Presbyter. 13. V. Suſpendatur. 1. cauſ. 2. q. 5. Abb. hic n. 2. not. 2.*

Notandum ſecundò. Quando proceditur per modum inquiſitionis, & crimen non eſt plenè probatum, non debet reus ſimpliciter abſolvi, ſed poteſt compelli ad purgandum ſe, ſi remaneat publica infamia, vel grave ſcandalum, etiam ſine infamia, ut differat à primo; vel vehemens ſuſpicio: nam ob hæc tria poteſt indici purgatio Canonica, ita ut quodlibet eorum per ſe ſolum ſufficiat ad illam indicendam, prout dicitur in hoc *c. Hoſtienſ. hic V. Quæ & Abb. n. 2. in notat.*

Notandum tertiò. Quod ad ordinem, ſeu modũ procedendi contra infamatum, antequam ſuſpendatur ab officio, vel purgatio ei indicatur, attinet, diſtinguendum eſt: vel enim eſt infamatus de delicto ſucceſſivo, ſeu permanente, quia v. g. detinet mulierẽ ſuſpectam in domo, vel verſatur in loco minùs honeſto: & tum neceſſariò præcedere debent admonitiones præſcriptæ in *c. 2. h. t.* quia poteſt ſe emendare, abſtinendo ab actibus ſuſpectis: vel delictũ eſt momentaneum, ſeu tranſiens, quia infamatus eſt de homicidio

micidio commiſſo, vel furto, vel ſimonia: & tunc nõ eſt neceſſariũ, ut præcedant admonitiones, quia fruſtra illæ fierent, cùm non poſſit ſe corrigere, quoad delictum jam præteritum, & peractum, ideóq; tunc nõ requiruntur illæ admonitiones, nec debet fieri ſuſpenſio ab officio, ſed Judex ſtatim infamato indicere poteſt purgationem, quam ſi præſtat, abſolvi debet: ſi verò in illa deficiat, condemnari debet, & puniri, tanquam convictus. Niſi tamen delictum ſit enorme, vel grave ſcandalũ in populo immineat, tunc enim priùs poteſt eum ſuſpendere ab officio, donec ſe purgaverit, juxta *cit. c. 2.* imò etiã à beneficio, juxta *cit. c. Inter. h. t.* & ſi præſtet purgationem, tolletur ſuſpenſio, & abſolvetur, *c. Ex tuarũ. 8. h. t.* aliàs verò condemnabitur, ut dictũ, *Abb. in cit. c. 2. n. 4. & in c. Inter. 10. n. 4. h. t.* Sed contra eſt, quia juxta *cit. c. Inter.* infamatus etiam poſt præſtitã purgationẽ, manet ſuſpenſus ab officio, donec ſcandalum ceſſet, ergo per purgationẽ non tollitur ſuſpenſio ab officio. Reſpondent communiter DD quòd illud ſpeciale ſit in crimine hæreſis, vel alio gravi, & enormi crimine, aliàs verò regulariter tollatur per purgationẽ ſuſpenſio quoad officium. Verùm *Abb. in cit. c. Inter. n. 3.* ait, quòd in caſu illius cap. non ſit ſublata ſuſpenſio ab officio per purgationem, id factum eſt, non præciſè propter enormitatem delicti, ſed quia purgatus dedit cauſam infamiæ, & ſcandali, contrahendo nimiam familiaritatem cum hæreticis, ac proinde id non eſſe ſpecialem exceptionẽ, ſed univerſim loquendo, quandocunq; infamatus, malè vivendo, per actus illicitos, & à Jure reprobatos dedit cauſam infamiæ, & publici ſcandali, licèt præſtet purgationem, debeat tamen manere ſuſpenſus ab officio, ut ſic præcedentes actus illius illiciti puniantur.

XXVI. Notandum quartò. Quamvis numerus compurgatorum ſit arbitrarius, tamen in caſu *cit. c. Inter.* is exceditur propter immanitatem criminis, *Gl. hic V. Quartæ decimæ.* nam aliàs ſecundùm Canones ordinariè pauciores adhibentur, de quo infrà. Hîc tamen requiſiti fuerunt XIV. compurgatores, & tamen dicit Papa, quòd rigorem Juris in hoc temperaverit, quia cùm propter tres cauſas ſimul concurrentes in hoc c. potuiſſet indici purgatio, ita ut deberent eſſe compurgatores XXI. pro ſingulis cauſis ſcilicet VII. tantùm XIV. fuerunt requiſiti, ut notat *Hoſtienſ. hic V. Rigorem.* Regulariter tamen major numerus compurgatorum adhibendus eſt in perſonis majoribus, ſeu dignioribus purgandis, quàm in minoribus, quia illi propter potentiam & quia pluribus ſunt noti, facilius poſſunt reperire compurgatores, quàm Inferiores, ſeu minores, *Abb. hic n. 4. in fine.*

Notandum quintò. Etſi is, qui deficit in purgatione, debeat puniri ut convictus, adeóq; qui deficit in purgatione criminis hæreſeos, depoſitus ab officio, & beneficio tradendus eſſet Curiæ ſeculari, *c. Ad abolendã. 9. §. 1. de hæret.* tamen hîc ſolùm jubetur detrudi in arctum Monaſterium, quia non verè, & directè, ſed ſolùm præſumptivè probatus fuit eſſe hæreticus, quia habuit familiaritatem cum hæreticis, prout tradit *Gl. fin. hic.* Addit *Hoſtienſ. hic V. In arctum Monaſterium. & Abb. n. 5.* quòd talis in arctum Monaſterium ſit detrudendus, ſi pœnitere voluerit, ut colligitur ex illis verbis, *ad agendam pœnitentiam.* nam ſi verè convictus de hæreſi, vel confeſſus poteſt redire ad fidem, & evitare pœnam mortis, ita ut detrudatur in perpetuum carcerem, *c. pen. §. fin. de hæret.* cui æquiparatur detruſio in Monaſterium: quantò magis, qui ſolùm interpretativè, ſeu præſumptivè eſt convictus: alioquin verò ſi pœnitere nolit, & ſit incorrigibilis, tradendus eſt poteſtati ſæculari, quia de quacunque pœna agatur, deficiens in purgatione debet puniri, ut convictus, ut infrà dicetur.

§. V.

De Compurgatorum qualitate, juramento, & numero.

XXVII. Quæritur primò. Quales eſſe debeant compurgatores, ſive teſtes eorum, qui ſe purgant ab infamia criminis? Reſp. primò, purgatores debent eſſe honeſtæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, & mores purgandi, ut conſtat ex *c. Cùm P. 7. h. t.* Ubi habetur, quòd Petrus Marconella infamatus erat de ſimonia, ideóque ipſi indicta fuit purgatio Canonica: quærebatur ergo, quales teſtes habere debeat ad compurgandum ipſum. Reſpondet Papa Alexander III. quòd compurgatores illi talis honeſtatis, & opinionis eſſe debeant, ut veriſimile ſit, eos nolle amore, vel odio, vel ſpe obtinendæ pecuniæ pejerare. Ut autem idonei ſint, neceſſe eſt, ut ejus, quem purgare debent, vitam, & converſationem, ac mores cognoſcant. Additur deinde, quòd qui deficit in purgatione, omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico ſit privandus, de quo infrà. Denique in fine dicitur, quòd qui recipiunt purgationem, eis, qui purgandis in ſua purgatione aſſiſtere nolunt, nullam malevolentiam, vel indignationem oſtendere debeat, nec eos impedire, nec quantum in ſe eſt, permittere debent ab alijs eos impediri.

XXVIII. Notandum primò. Etſi aliàs teſtes, qui deponunt ſuper contractibus, inſtrumentis, & alijs, non debeant neceſſariò cognoſcere vitam, & mores eorum, contra quos, vel pro quibus deponunt, niſi deponant de qualitate aliqua inhærente ipſis perſonis, de quo in c. *Cauſam. 37. de teſtib.* tamen compurgatores debent cognitam habere vitam, & mores ejus, quem purgare volunt, quia debent deponere de credulitate ſuper vita, & moribus purgandi, adeóq; non poſſunt teſtificari de eo, niſi habeant notam vitam, & mores ejus, *Abb. hic n. 2.* quin imò compurgatores debent habere notam vitam, & mores purgandi, non tantùm tempore præſenti, ſed etiam præterito, *cit. c. Inter. §. Attendentes.* ibi: *qui converſationem, & vitam ipſius, non tam moderno tempore noverint, quàm tranſacto, h. t.* quamvis *Hoſtienſ. ibid. V. Suſpenſum dicat*, quòd illud ibi ſpeciale ſit, propter enormitatem criminis hæreſeos: alioquin verò regulariter ſufficiat, ut compurgatores notitiam purgandi habeant, de præſenti, etſi non de præterito. Sed rectiùs *Abb. hic in fine.* diſtinguit, vel enim crimen, de quo purgandus eſt infamatus, jam pridem fuit perpetratum, & tum non ſufficit compurgatores habere notitiam ipſius, præſenti tempore, ſed etiam requiritur, ut noſcant, qualis fuerit vita ipſius, & mores, tempore præterito, quia purgandus potuit ſe corrigere, & nunc vivere honeſte. Vel delictum eſt commiſſum, moderno tempore, & ſufficit, quòd habeant notitiam purgandi, tempore præſenti.

Notan-

Notandum ſecundò. Quamvis aliàs de Jure communi compurgatores debeant eſſe ejuſdem Ordinis cum purgando, ut ſi hic Epiſcopus ſit, Compurgatores etiam ſint Epiſcopi, ſeu Ordinis Epiſcopalis: ſi Presbyter, Presbyteri, ſeu Ordinis ſacerdotalis &c. Si tamen illi, qui ſunt ejuſdem Ordinis, fuerint inimici purgandi, admittuntur alij etiam inferioris Ordinis ad compurgandum, ut in *cit. c. Cùm in Juventute. 12. h. t.* Abbates ad compurgandum Epiſcopum: & ſi Clerici deſint, etiam honeſti laici, vel fœminæ, ſi deſint viri idonei ad compurgandum, *Gl. in c. Clerici. 32. V. Aliqui. diſ. 81. & in c. In decima. 24. V. Duarum. cauſ. 18. q. 2. & Gl. fin. in cit. c. Cùm in Juventute. 12. h. t. Hoſtienſ. in Summa n. 5. h. t.* Quòd ſi purgandus ſit advena, ſeu extraneus, & nullos poſſit habere notos in loco, ubi purgare ſe debet, adeóq; nullos compurgatores etiam laicos, tum deficiente probatione criminis, credendum eſt ſoli juramento purgandi, *Gl. fin. in c. Cùm P. 10. de accuſat. Abb. in cit. c. Inter. in fine h. t.*

XXIX. Reſpondetur ſecundò. Compurgatores purgandi debent eſſe non tantùm perſonæ honeſtæ, ſed etiam vicinæ, ut traditur in *c. Cùm dilectus. 11. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. mandat, ut ta-
» les ad purgationem admittantur perſonæ, quæ vi-
» cinæ ſint, & honeſtæ. Ratio eſt, quia vicinæ præſumuntur meliùs ſcire, & nôſſe conditionem, & qualitatem, adeóque & vitam, & mores vicinorum, *Gl. hìc V. Vicinæ. & Abb. not. 1.* ubi addit, ſi tamen non poſſent haberi compurgatores vicini, quia ſunt exoſi purgando, vel inimici, poſſunt aſſumi alij, ut ſuprà dictum.

XXX. Quæritur ſecundò, quomodo jurare debeant compurgatores? Reſp. debent jurare de credulitate, non de veritate, prout in *c. De teſtibus. 13.*
» *h. t.* ſtatuitur. Ubi Innocentius III. ita reſcribit:
» Illi, qui ad purgandam alicujus infamiam indu-
» cuntur, id ſolùm tenentur juramento firmare,
» quòd veritatem credant eum dicere, qui purga-
» tur. Idem habetur in *c. Quoties. 5. in fine, & c. ult. in fine. h. t.* Ratio eſt, quia aliàs ſubirent periculum perjurij, ſi de facto alterius præcisè jurarent, *G. hìc V. Credunt.* Sic juratur etiam de credulitate in juramento calumniæ, *l. 2. in fine. C. de Iurejur. propter calumn.* dando, & quando fertur teſtimonium de auditu, *l. Si arbiter. 28. ff. de probation.*

XXXI. Quæritur tertiò. Quænam conditiones in ſpecie requirantur in compurgatoribus, ut admitti debeant ad compurgandum, nec repelli poſſint? Reſp. quatuor requiri. Primò, ut jurent, ſecundùm conſcientiam, & opinionem ſuam, quòd credunt eum, quem purgant, verum jurâſſe. Secundò, ut ſint tolerati ab Eccleſia. Tertiò, ut ſint bonæ famæ. Quartò, ut non ſint in judicio propter crimen condemnati, prout ſumitur ex *c. Con-*
» *ſtitutus. 9. h. t.* Ubi cùm quidam Diaconus infa-
» matus eſſet de aliquo crimine, Epiſcopus indixit
» ei purgationem, qui obtulit purgatores, ſive com-
» purgatores, quos Epiſcopus ita diligenter, & ſtri-
» ctè examinavit, ac ſi Ordinationem facturus eſſet,
» eóſque recipere noluit. Quare prædictus Diaco-
» nus ad Papam Lucium III. rem detulit, qui mira-
» tus eſt, quòd Epiſcopus ille purgationem obla-
» tam recipere noluit, niſi priùs commendâſſet no-
mina ſingulorum, id eſt, examinâſſet, cujus no- »
minis, & famæ eſſent, & cujus nationis, ſive ubi »
nati ſint: cùm in purgationibus faciendis ſatis ſit, »
ſi purgatores præſtent juramentum, ſecundùm »
propriam conſcientiam, & opinionem, quòd pur- »
gandus à crimine ſit immunis (id eſt, quòd crimen, »
de quo fuit infamatus, non commiſit, ſicut ipſi cre-
dunt, aliàs hæc forma reprobari videtur *in c. ult. h. t.*
& temerè jurarent, *Gl. hìc V. Immunis*) & quòd bo- »
num juramentum præſtitit, ſive verè juravit (ſci- »
licet purgatus, ſicut ipſi credunt, *Gl. hìc V. Iuramentum*) »
Item ſi purgatores ab Eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ, in ſuis Ordinibus miniſtrantes, nec in judicio ob crimen ſint condemnati, tunc enim abſque ulteriore inquiſitione alicujus, ſunt admittendi. Addi poteſt quinta conditio, ut habeant notam vitam, & converſationem ejus, quem purgare volunt, *c. Cùm P. 7. h. t.* de quo ſuprà, *Hoſtienſ. hìc V. Toleretur. & Abb. not. 1.*

XXXII. Notandum primò. Si Compurgatores in judicio condemnati ſint de crimine, repellendi ſunt, tanquam criminoſi à teſtimonio, *c. Teſtimonium. 54. de teſtib.* quia per ſententiam condemnatoriam crimen factum eſt notorium, *c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Gl. fin. in cit. c. Conſtitutus. h. t.* Quin etiam ſi per modum exceptionis crimen objectum ſit compurgatoribus, & probatum, repelli poſſunt, ſi ex eo infamati fuerint, & gravata ſit eorum opinio, non ratione condemnationis, quæ non eſt facta, ſed ratione infamiæ, quæ ex repulſione ſecuta eſt, debent enim Compurgatores eſſe bonæ famæ, & opinionis. *cit. c. Conſtitutus. junctâ Gl. fin.* & ibi *Abb.*

Notandum ſecundò. Compurgatores non ſunt ita ſtrictè examinandi, ſicut alij teſtes, vel etiam ſicut ordinandi, prout conſtat ex *cit. c. Conſtitutus. Gl. ibid. in notat.* Eſt & aliud diſcrimen inter Compurgatores, & alios teſtes, quòd illi ſunt teſtes voluntarij, nec poſſunt compelli ad purgandum aliquem, ſicut alij teſtes ad ferendum teſtimonium, ut patet ex *Titulo de teſtibus cogend. 21. l. 2. Decret.* Ratio diverſitatis eſt, quia Compurgatores jurati deponunt, ſecundùm conſcientiam, & opinionem ſuam, ideóque poſſunt timere, ne perjurium incurrant: alij verò teſtes deponunt de his, quæ ſunt acta, ipſis præſentibus, & videntibus, vel audientibus, *Abb. in cit. c. Cùm Dilectus. in fine h. t.*

XXXIII. Quæritur quartò. Quot ſint adhibendi Compurgatores? Reſp. olim ſecundùm antiquos Canones, Epiſcopus ſe purgabat, adhibitis XII. Epiſcopis, *c. Omnibus. 19. in fine. cauſ. 2. q. 5.* Sacerdos, adhibitis V. vel VII. Sacerdotibus, ad arbitrium Epiſcopi: Diaconus denique coram tribus alijs Diaconis, *cit. c. Omnibus. c. Si legitimi. 12. & c. ſeq. cit. cauſ. & q.* Et quidem ſi quis publicè infamatus fuit apud populum, coram illo ſe purgare debet: ſi verò apud Clerum ſolùm infamatus fuit, coram Clericis tantùm ſe purgabit, & utroque caſu coram Judice, *c. Illud. 5. diſ. 23. c. 1. cauſ. 15. q. 5. Silveſt. V. Purgatio. q. 4. Hoſtienſ. in Summa n. 4. h. t.* Hodie verò Compurgatores adhibēdi ſunt, plures, vel pauciores, ſecundùm arbitrium Judicis, ſpectatâ qualitate perſonæ, gravitate criminis, & infamiæ, *c. Presbyter. 13. & cit. c. Omnibus. cauſ. 2. q. 5. Abb. in c. Inter. 12. n. 4.* Unde in *c. Inter. 10. h. t.* indicta fuit purgatio De-

cano alicui, adhibitis XIV. ſoi Ordiuis, & in *c. Cùm iu Juventute.* 12. *h. t.* cuidam Epiſcopo, cum duobus tantùm Abbatibus, & iu *c. Cùm P.* 10. *de accuſat.* cuidam Sacerdoti, cum tribus tantùm Sacerdotibos, ut proiude numerur computgatorum hodie ſit arbitrarius. *Silveſt. cit. l. q.* 5. *Hoſtienſ. cit. l. n.* 4. Quòd ſi in indicenda purgatione compurgatoribus, vel aliàs modus purgaudi nimis excederetur, poſſet appellari, qnia in his, quæ arbitrio prudeutis viri commiſſa ſunt, appellari poteſt, ſi uon arbitretur, ut vir bonus, *c.* 1. *de dilation. l. Siqua pœna.* 244. *ff. de V.S. Abb. in cit. c. Inter,* 10. *n.* 5. *h. t.*

§. VI.

De effectu purgationis Canonicæ, & pœna deficientis in illa.

XXXIV. Quætitur primò. Quis ſit effectus purgatiouis Canonicæ? Reſp. effectus is eſt, ut purgatione legitimè, & ritè peractâ, abſolvendus ſit à ſuſpeuſione, ſi præceſſit, & ab iofamia crimiuis is, cui purgatio eſt indicta, *c. Habet.* 6. *cauſ.* 2. *q.* 5. *Silveſt. V. Purgatio. q.* 7. Purgatio verò illegitimè facta uon reuet, & couſequenter nec abſolutio, ſecundùm illam facta, prout ſumitur ex *c. Ex tuarum.* 8. *h. t.* Nam » quidam Presbyter infamatus de homicidio, ab E» piſcopo ſuo eſt ſuſpenſus ab officio ſuo Sacerdota» li: ſed dictus Presbyter litteras quaſdam exhibuit » Anteceſſoris Epiſcopi, in quibus cootinebatur, » quòd judicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam » purgâſſet, & Epiſcopus ipſum abſolviſſet: re de» latâ ad Papam Lucium III. is reſpoudit: quia pe» regrina (id eſt, extranea, & reprobata, vel vulgaria, & popolaria: quamvis aliàs judicium peregrinum accipiatur pro judicio nou ſui Judicis, ſed extrauei, ſive alieni, *c. Peregrina.* 12. *cauſ.* 3. *q.* 6. *Gl. hic V. Pe» regrina. & Hoſtienſ.*) judicia ſunt iuhibita, *c. Me» nam.* 7. *in fine. cauſ.* 2. *q.* 5. *& tot. tit. ſeq.* purgatio, » quam præſtitit, non ſufficit: idcóq; mandat idem » Papa, ut ſi idonei accuſatores non apparuerint, » cum ſeptima, aut quinta manu ſui Ordinis, ſicut » Epiſcopus expedire coguoverit, per purgationem » Canouicam iunoceutiam ſuam oſtendat: quâ præ» ſtitâ, ſuſpenſionem, ſine difficultate, relaxet, & » eum boni teſtimonij annuncians, ab infamia ho» micidij, uou obſtante ullius contradictione, vel » appellatione, abſolvat.

XXXV. Notandum primò, Quamvis aliàs infamatus de crimiue, uou debeat ſtatim à principio ſuſpendi ab officio, quia lite pendente, non debet quis turbari, vel privari poſſeſſione ſuâ: ſi tameu infamia tauta ſit, ut generet ſcandalum iu populo: vel ſi crimen, de quo aliquis eſt iofamatus, ſit valde grave, ſeu enorme, poteſt ſtatim à principio ſuſpendi ab officio, imò & beneficio, donec ſe purgaverit, *c. Inter.* 10. *h. t.* de quo ſuprà; nou enim debet interim adminiſtrare Divina, ne ſcandalum generetur in populo, *Gl. hic V. Suſpendiſſes, & Abb. n.* 1. *&* 3.

Notaudum ſecuudò. Semel abſolutus ab infamia criminis per purgationem Canonicam, uon tenetur ampliùs ſe purgare, ut colligitur ex hoc c. à contrario ſenſu: quod ita intelligendum eſt, ſi Judex vellet jam purgato purgationem iterum indicere, vi infamiæ, & indiciorum præcedeutium: ſecùs ſi infamia de novo oriatur; tum enim debet jam purgatus à priore infamia, etiam à uova, ſive deuuo orta purgari, *Abb. hic n.* 2. Tollitur autem infamia facti in crimine ſucceſſivo, ſeu permanente per emendatiouem vitæ, ſive contraria bona opera, *Abb. hic n.* 4.

Notandum tertiò. Iufamatus de crimiue, purgatione Canonicâ ritè præſtitâ, debet, ſine mora, & dilatione, abſolvi à crimine, & declarari iunocens; & iu priſtinum ſtatum reſtitui, & ſic tollitur infamia, ſive effectus infamiæ facti, *Abb. hic n.* 2. *not.* 3. *& Barb. n.* 2. Quamvis aliàs infamiam facti omnino removere, ſolius DEI ſit, ut ait *Gl. hic V. Abſolvat.* quia licèt Princeps poſſit iufamiam juris delinquenti reſtituere, ſive propter delictum contractam tollere: non tamen poteſt removere iufamiam facti, quia Princeps, etiam Supremus, non poteſt tollere opiuiouem hominum de bonitate, vel malitia alicujus, ut bonum judicent eum, quem credunt eſſe malum, ſed hæc infamia nonniſi à ſolo DEO aboleri poteſt, *Barb. hic n.* 4.

Notandum quartò. Purgatio Jure reprobata, & prohibita non facit fidem, uullúmqoe effectum habet, ſed perinde eſt, ac ſi facta non eſſet; ſicut ſententia, quæ uulla eſt, non liberat aliquem, quia nunquam trauſit in rem judicatam, *Gl. hic V. Non putantes. Barboſ. hic n.* 3. de quo plura *Tit. ſeq.*

XXXVI. Quætitur ſecundò. An abſolutus à crimiue per Judicem, quia ſe ritè, & Canonicè purgavit, poſſit poſtea accuſari de eodem crimiue? Reſp. diſtinguendo, vel poſt purgationem ritè factam, nova infamia ejuſdem criminis, eſt exorta; & tunc purgatus poteſt iterum accuſari, & indici ei purgatio, probatione deficiente. Vel non eſt exorta nova iufamia; & tunc ſi præceſſit accuſatio, ſed deficientibus teſtibus, ſeu probatione, ratione iufamiæ præcedentis, ei fuit indicta purgatio: tum regulariter nou poteſt purgatus iterum accuſari de eodem crimiue, ue de delicto ejuſdem hominis ſæpius quæratur, *l. Licèt.* 6. *in fine. ff. Nautæ, Caupones &c.* Si verò non præceſſit accuſatio, tum vel terminus fuit aſſignatus, intra quem omnes, qui volunt accuſare, poſſint, cum clauſola, quòd non audientur poſtea: & non debet admitti accuſatio, ſi nullus accuſator intra terminum illum comparuit, *Arg. c. ult. Qui matrim. accuſ. poſſ.* Si verò uon fuit aſſignatus terminus accuſare volentibus, ſed purgatio, & abſolutio eſt facta, abſeute accuſatore, nou tamen per contumaciam: tuuc non obſtaute purgatione, & abſolutione debet admitti accuſatio, modò accuſator in ſe velit ſuſcipere ouus probandi, qnia fuit facta illa abſolutio per probationes non integras, ſeu plenas; nam teſtes jurârunt de credulitate tantùm: non obſtante autem abſolutiooe criminis, quæ fuit facta, ſecundùm probatioues nou plenas, poteſt accuſatio fieri ex plenis probationibus de novo repertis, *l. Admonendi.* 31. *ff. de Iurejur. Abb. in cit. c. Ex tuarum, n. ult. h. t.* Verùm *Hoſtienſ. in Summa h. t. n.* 6. *in fine,* ait, ſive terminus aſſignatus fuerit ad accuſandum, ſive non: & ſive accuſator præceſſerit, ſive nou, poſt purgationem præſtitam, uou poteſt quis accuſari, ratione infamiæ prætetitæ, ſive præcedentis juramentum purgationis, quia jusjurandum majorem auctoritatem habet, quàm ſententia judicialis, *l.* 2. *ff. de Iure-*

de Jurejur. & per juſjurandum idem quis conſequitur, quod per ſententiam, *l. Sed ſi 11. ff. eod.* Excipitur tamen, niſi accuſans ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur, *l. Si is cui 7. §. Iisdem ff. de accuſat.* vel niſi probet primum accuſatorem prævaricatum fuiſſe, *l. 3. §. 1. ff. de prævarication.* vel niſi probare velit, quòd purgans pejeravit, cùm enim juramentum purgationis ſit judiciale, contra illud probatio admittitur, *l. Admonendi 31. ff. de jurejur.* plura de hoc videri poſſunt apud *Hoſtienſ. c. l.*

XXXVII. Quæritur tertiò, quæ ſit pœna deficientis in purgatione Canonica? Reſp. Qui deficit in purgatione Canonica habetur pro convicto, & eâdem pœnâ punitur, ac ſi de crimine convictus eſſet, quæ eſt pœna depoſitionis, ſive ut omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico privetur, *c. Cùm P. 7. §. Deficientem, h. t. & ibi Gl. V. Privare.* conſiderato tamen modo agendi, juxta *Gl. margin. ibid. lit. A.* Idque ſumitur etiam ex *c. De hoc 11. de Simon.* ſaltem cùm proceditur per modum accuſationis; imò etiam ſi procedatur per modum inquiſitionis, ut tradit *Gl. ibid. V. Deponendi*, ſi mereatur id criminis gravitas; quia eſt crimen exceptum, ut Simonia, & hæreſis, *c. Inter 10. h. t. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 7.* quòd ſi præceſſit inquiſitio, vel denunciatio, pœna non ordinaria, ſed arbitraria deficienti in purgatione eſt imponenda, *Hoſtienſ. c. l. n. 7.* Ratio autem, cur deficiens in purgatione puniatur, ut convictus, ea communiter redditur, quia præſumptio probabilis orta ex infamia tranſit in violentam, cùm reus deficit in ſe purgando, quæ ſufficit ad condemnationem, *c. 2. de præſumpt. l. Indicia 19. C. de rei vindic. Abb. in c. Cùm acceſſiſſent a 3. n. ... ut cujus.* & alij communiter: quæ ratio tanquam minùs bona non placet *Diaz in pract. Canon. c. 152. n. 3.* quia violenta præſumptio non ſufficit ad imponendam pœnam ordinariam delicti, ſed id ſtatutum eſſe ait Jure Canonico, ut Clerici non minùs ſtuderent vitare infamiam, & vehementem ſuſpicionem criminis, quàm culpam, ſive ipſum crimen, ne periculoſo eorum exemplo inficiatur populus Chriſtianus. Neque verò id eſſe nimis rigidum, quòd Clericus deficiens in purgatione habeatur pro convicto, & æquali pœnâ puniatur, cùm pœna ordinaria à Canone lata in convictum per legitimam probationem, non ſit pœna mortis, vel mutilationis.

Ex quo ulteriùs infert dictus *Diaz c. l. n. 4.* Clericum, propter defectum purgationis, degradatum, & traditum Curiæ ſæculari, non poſſe à Judice ſæculari puniri, pœnâ ordinariâ criminis, quâ Laicus convictus de illo delicto puniretur; cùm non verè, ſed interpretativè ſolùm de crimine ſit convictus, pro quo Jure Civili, non imponitur pœna ordinaria, niſi claris probationibus, vel propriâ confeſſione reus ſit convictus: excepto crimine hæreſis, in quo non licet Judici ſæculari examinare proceſſum inquiſitorum, cùm ſit crimen merè Eccleſiaſticum, *c. Ut inquiſitionis 18. §. Prohibemus de hæret. in 6.*

XXXVIII. Porrò alij adhuc duo caſus ſunt, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, primò, ſi infamatus non poteſt habere Compurgatores, quia teſtes non fidunt ei, vel nolunt pro ipſo facere juramentum credulitatis, quòd credunt ipſum verum jurare, propter ipſius malam famam, *Abb. in c. Inter 10. h. t. Diaz cit. c. 152. n. 1.* Excipit tamen *Abb. c. l.* niſi eſſet extraneus, qui notos in loco, ubi purgare ſe debet, non habet, & ideo Compurgatores habere non poteſt, tunc enim ſtandum eſt ſoli juramento ipſius, ut ſuprà dictum. Secundò, ſi abſens de crimine infamatus, vel vehementer ſuſpectus, & citatus Edicto peremptorio ad ſe purgandum, intra terminum præfixum purgationem non præſtet, habetur pro convicto, uti ſumitur ex *c. Decernimus 10. cauſ. 3. q. 9. Abb. in c. Cùm P. 7. n. 4. h. t. Diaz c. l. n. 2.*

XXXIX. Poſtremò illud hîc notandum, quòd hodie ab Eccleſiaſticis Judicibus tarò Clericis indicatur purgatio Canonica ab infamijs, & vehementibus ſuſpicionibus criminum, id adſcribendum eſt vel eorum tepiditati, & negligentiæ; vel quia difficulter, modernis temporibus, idonei Compurgatores inveniuntur, quia viri probi, cùm videant corruptionem morum hujus temporis, & ſtatûs Clericalis deformationem, niſi bene notam habeant vitam Clerici purgandi, onus Compurgatorum ſubire nolunt, ut notat *Diaz cit. c. 152. n. 5.*

TITULUS XXXV.

DE PURGATIONE VULGARI.

I.

Quæritur primò, quid ſit purgatio vulgaris, & cur ſit prohibita? Reſp. Eſt ea, quam vulgus invenit, vel uſu induxit, quæ à SS. Canonibus eſt reprobata, & prohibita, tum quia inventa fuit, diabolo fabricante, ſive ejus inſtinctu, *c. Mennam 7. §. fin. cauſ. 2. q. 5.* tum quia per eam DEUS tentari videtur, *c. Monomachiam 22. in fine eâd. cauſ. & q.* contra illud *Deuteron. 6. Non tentabis Dominum DEUM tuum*: tum quia per eam ſæpe is, qui in nulla culpa eſt, & innocens, punitur, ut conſtat ex *c. 2. h. t. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 1. & 2.*

II. Quæritur ſecundò, quænam purgationes vulgares in ſpecie Jure Canonico ſint prohibitæ? Reſp. Prohibetur inprimis purgatio facta per Monomachiam, vel duellum, *c. Monomachiam 22. cauſ. 2. q. 5. & c. Cura 1. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet, utrùm ſuper poſſeſſionibus, ſeu bonis Eccleſiarum (ſi fortè de ijs ſit contentio) poſſint fieri duella? Reſpondet Papa, quòd nec in eo, nec in alijs etiam hoc debeat tolerari: adeóque hîc univerſim prohibetur talis purgatio, ut nullo caſu debeat tolerari, idque ob rationes ſuprà allatas. Nec obſtat, quòd David cum Goliath pugnavit, *1. Reg. 17.* quia id inſtinctu Spiritûs S. factum fuit, *Gl. hîc V. Aliquatenus tolerare.* Verùm de hoc plura ſunt dicta ſuprà *Tit. 14. §. 1. hoc libr.*

III. Secundò interdicta eſt etiam purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, ſeu calidæ, *c. Mennam 7. §. ult. c. Conſuluiſti 20.* ubi talis

purgatio vocatur ſuperſtitioſa adinventio, *cauſ. 2, q.*
» *5. & c. Dilecti 3. & ult. h. t.* ubi habetur, quòd Li-
» vonienſes de novo ad fidem converſi, graviter
» conqueſti ſunt apud Sedem Apoſtolicam, quòd
» Fratres Templarij, & alij, qui temporalem in eos
» poteſtatem habent, ſi quandoque de aliquo cri-
» mine infamantur, compellant eos ſubire judicium
» ferri candentis, & ſi aliqua exinde ſequatur adu-
» ſtio, pœnam civilem, ſeu legalem eis infligunt.
» Cùm igitur hujusmodi judicium penitus ſit inter-
» dictum, quippe in quo DEUS tentari videtur. Id-
» eo Papa Honorius III. mandavit cuidam Judici,
» ut prædictos Fratres, & alios per cenſuram Eccle-
» ſiaſticam, appellatione remotâ, compellat, ut ab
» hujusmodi recèns converſorum gravamine omni-
» no deſiſtant. Ratio autem cur hujusmodi purgatio vulgaris reprobetur, eſt, quia ferrum ignitum debet naturaliter lædere, ſive adurere tangentes illud, unde per hoc id intenditur, ut per miraculum DEUS impediat, ne qui illud tangit, aduratur, quod eſt tentare DEUM, *Abb. hîc in fine.*

IV. Tertiò inhibita eſt etiam purgatio per aquam frigidam, *c. Ex tuarum 8. Tit. præced.* vel panis, aut caſei, *Gl. margin. ibid. lit. B.* Et non tantùm prædicta, ſed etiam alia hujusmodi purgationum genera, velut fallacia, incerta, & ſuperſtitioſa ſunt prohibita, ut tradit *Gratianus in cit. c. Conſuluiſti, §. Hoc autem, cauſ. 2. q. 5.* cujusmodi eſt fluxus ſanguinis ex cadavere occiſi, præſente occiſore: item probatio ſagarum per aquam, in quam conjectæ mulieres ſuſpectæ magiæ, ſi ſubmerguntur, innocentes: ſi verò ſupernatent, nocentes habentur, *Zœſ. in Comment. in Decret. h. t. n. 2. & 3.* Idémque eſt de alijs ſimilibus actibus, & ſignis, in quibus miraculoſa divinæ virtutis oſtenſio exſpectatur, vel ad occultæ veritatis probationem poſtulatur: nam in iſtis tentatur DEUS, ſaltem implicitè, & interpretativè, ideóque mala ſunt, & prohibita, etiam ſeclusâ prohibitione Juris humani, ut docet *Suar. tom. 1. libr. 1. de irreligioſit. c. 3. n. 8.*

V. Porro de illo purgandi modo, qui olim frequenter fuit uſitatus, per celebrationem Miſſæ, & ſumptionem SS. Eucharistiæ, dubitatur, an ſit licitus, nec nè? Nam Concilium Wormatienſe relatum in *c. Sæpe 23. cauſ. 2. q. 5.* ſtatuit, ut ſi fiant furta in Monaſterijs, & qui hæc committunt, ignorentur: Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab alio, ejus juſſu, quâ finitâ, omnes Fratres communicent, dicentes: *Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie*; & in *c. ult. cit. cauſ. & q.* jubetur, Epiſcopus, vel Presbyter, cui maleficium, ſeu crimen imputatum fuit, per Miſſæ celebrationem ſe innocentem oſtendere. *S. Thom.* apud *Suar. c. l.* cenſet, talem purgationem eſſe per ſe malam, & illicitam, & conſequenter Concilium illud Provinciale erráſſe, & illa Decreta per nova Jura ſeu Canones eſſe revocata, prout etiam tradit *Gl. ibid. V. Sæpe.* Verùm probabilius eſt, illam eſſe per ſe licitam, nullibi enim reperitur in Jure Canonico, illam eſſe ſpecialiter prohibitam: neque etiam videtur eſſe intrinſecè tentationem DEI, cùm non fiat ad oſtendendam divinam virtutem per miraculum, ſed ſolùm quaſi in teſtimonium, & probationem innocentiæ ſuæ: quamvis talis modus purgandi ſit periculoſus, & cedere poſſit in irreverentiam Sacramenti Eucharistiæ, ut ab indignis ſumatur, ideóque meritò in deſuetudinem abijt, *Suar. c. l. n. 10.*

Sed objicitur hîc primò, in Vet. Teſtamento *Numer. 5.* ſimile genus purgationis præceptum fuit à DEO per aquas amariſſimas, ad probandum, utrùm mulier adulterium commiſerit, quod Caput inſertum eſt Decreto Gratiani *c. 21. cauſ. 2. q. 5.* Secundò, DEUS ſæpe hujusmodi purgationem criminum per miracula confirmavit, ut plura recenſet Delrius, & unum illuſtre ex illo refert *Barboſ. in c. 3. h. t. n. 4.* ergo non eſt per ſe mala. Ad primum reſpondetur, etſi Alenſis dicat, illam purgationem tantùm fuiſſe permiſſam à DEO, non verò Lege præceptam: verius tamen eſt fuiſſe miraculoſam probationem, quâ DEUS voluit, ac præcepit uti populum ſuum, ideóque tunc licita fuit. Idémque dicendum, quando DEUS miraculis confirmavit hujusmodi purgationem, tum enim illa facta eſt, vel ex ſpeciali inſpiratione divina: vel ſi aliqui ex ignorantia invincibili, vel etiam craſſa, à DEO poſtulárunt miraculoſam oſtenſionem veritatis, bonâ tamen intentione, DEUS in favorem innocentiæ, annuit petitioni ipſorum, *Suar. c. l. n. 10.*

VI. Quæritur tertiò, an ſententia lata ex purgatione vulgari, & Jure reprobata, à qua non fuit appellatum, poſſit retractari? Reſp. Affirmativè, prout ſumitur ex *c. Significantibus 2. h. t.* Nam cùm »
quidã Vitum Laicum, & fratres ejus, ſuper crimi- »
ne furti accuſáſſet, eum eo coacti ſunt inire duel- »
lum, in quo peccatis alijs (ab hoc furto, quod non »
commiſerant) præpedientibus, ceciderunt: pro- »
pter quod per Conſules Civitatis Spoletanæ pro- »
prijs bonis ſunt ſpoliati (id eſt privari per ſenten- »
tiam tanquam convicti de furto, *Hoſtienſ. hîc V. eod.*)
ſed poſtea furtum illud apud alios eſt inventum »
(hoc eſt, repertum, quòd alij, & non ipſi hoc factum
commiſerint, *Hoſtienſ. hîc V. Apud alios.*) & reve- »
latum (diſponente domino) quòd ipſi fuerint in- »
nocentes. Re delatâ ad Papam Innocentium III. »
ille mandavit ipſis Conſulibus, ut univerſa ablata »
reſtituant. »

VII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, duella inita ad probandam alicujus innocentiam, quòd furtum, vel aliud delictum non commiſerit, ſunt illicita, & à Jure reprobata, quia in illis non detegitur veritas, ſed ſæpe, ceſſante divinâ diſpoſitione, & ex DEI permiſſione, prævalet fortior, vel dexterior, *Abb. hîc n. 2.* & patet ex ſuprà dictis.

Notandum ſecundò, etſi aliàs regulariter ſententia, à qua non fuit appellatum, poſtquam elapſis X. diebus, tranſijt in rem judicatam, non retractetur, quamvis veritas aliter ſe habeat, & ex ipſa ſententia jus inter litigantes jam factum eſt, *c. Cùm inter 13. de ſent. & re judic.* Neque etiam propter nova inſtrumenta poſtea reperta, ſententia lata retractatur, *c. Inter 20. eod.* & propter errorem poſtea detectum, ſententia non retractatur, *l. Cùm putarem 36. ff. famil. herciſc.* Nihilominus tamen ſententia lata in *c. 2. h. t.* retractanda fuit, tum quia lata fuit ex probationibus fallacibus, & reprobatis, cùm probatio per duellum ſit fallax, & à Jure reprobata: ſententia verò lata per falſas probationes, repertâ contrariâ veritate retractari debet, *c. Cùm venerabilis 6. §. Intelleximus de*

ſtcept. & *tot. tit. C. Si ex falſis Inſtrum.* & *c. Hoſtienſ. hic V. Reſtituant.* Tum quia duellum iſtud fuit per Judicem indictum, ſecundùm ſtatutum, vel conſuetudinem loci, ut patet ex *cit. a. 2.* ibi: *Coacti*, adeóque ſententia iſta fuit lata ex probatione non integrâ, ſeu non plenâ: ſicut ergo ſententia lata ex delatione juramenti parti factâ par Judicem, compertâ veritate, poteſt retractari, *l. Admonendi* 31. *ff. de jurejur.* ita etiam iſta ſententia, compertâ veritata, retractari debuit, *Abb. hic n. 4. in 2.* intellectu, quam ait eſſa optimum. Tum quia hæc ſantentia nulla fuit, quia lata contra Ordinam judiciarium, *l. Prolatam 4. C. de ſent.* & *interloc. omn. Jud. Abb. hic n. 4. in 3. Intellectu.* Tum quia iſta ſententia fuit injuſta, & de ejus injuſtitia conſtabat, poſt manifeſtatam varitatem, adaóque fuit ipſo jure nulla, *c. Inter cæteras 9. de ſent.* & *re judic.* nam ſantentia injuſta tanat, quia præſumitur juſta, quæ præſumptio ceſſat, ſi notoriè conſtat eſſe injuſtam, *c. Veritate 4. de ſ. 8. Abb. hic n. 4. in fine.*

T I T V L V S XXXVI.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

Actum eſt in ſuperioribus Titulis de varijs exceſſibus, & criminibus, ſed quia ex his frequenter injuriæ, & damna proveniunt, ideo hic Titulus ſubjungitur, qui extat etiam in Sexto.

§. I.

De Injuriis.

I.

Quæritur primò, quid ſit injuria, & quot modis inferatur? Reſp. Injuria generaliter, & latè accepta dicitur omna id, quod non jure fit: ſpecialitar autem injuria dicitur contumelia alicui dicta, vel facta, *princ. Inſtit. de Injuriis* & *l. 1. in princ. ff. eod.* & ſic in hoc Titulo accipitur, *Gl. ibid. V. Contumelia, Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 1.* ſive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem, *Silveſt. in Summa V. Injuria n. 1.* Committitur autem, ſeu infertur injuria tribus modis, re, verbis, & ſcripto: re, cùm manus alicui infertur: verbis, cùm convitium fit: litteris, ſive par libellum famoſum, vel carmen, vel hiſtoriam, ad infamiam alicujus pertinentem, *Hoſtienſ. c. l. n. 3. Silveſt. c. l. n. 2.* Addunt communiter quartum modum inferendi injuriam, videlicet geſtu, ut oſtendendo alicui medium digitum, vel ſi cornua affigat in portâ domûs alicujus; & alia hujusmodi, *Silveſt. c. l. n. 2.*

II. Porro injuria, ſina dolo, & animo injuriandi, non committitur, *l. Si non convitij 5. C. h. t.* ex eo enim injuria æſtimatur, cùm injuria ex affectu facientis conſiſtat, ideóque nemo facere potaſt injuriam, niſi qui ſcit ſe injuriam facere, etiamſi naſciat, cui faciat, *l. 3. §. 2.* & *3. ff. h. t.* Animus autem injuriandi præſumitur, ſi verba, aut facta, ſuâpte naturâ, ſint injurioſa; unde injuriam proferens, probare debet, animum convitiandi abfuiſſe, quia contra eum ſtat præſumptio Juris, *cit. l. Si non convitij,* & *ibi Gl. V. Probare potes,* ubi addit, idem eſſe, ſi quis dicat, ſe per jocum dixiſſe, *Clarus §. Injuria, n. 12.* Si verò verba non ſint injurioſa, actoris aſt probara animum injuriandi, aliàs abſolvatur reus, *Arg. l. Qui in alterius 42. in fine, ff. de R. I.* quæ probatio fiet per conjecturas, *Zaſ. in ff. h. t. n. 4.*

III. Quæritur ſecundò, an ſi quis dicat verbum injurioſum alteri, v. g. *Tu mentiris*, additâ proteſtatione, *ſalvo tuo honore, & reverentiâ*, excuſetur, quominùs teneatur actione injuriarum? Reſp. Negativè, quia talis proteſtatio, ſive honoris præfatio eſt facto contraria, ideóque non relavat proteſtantem, *Clarus §. Injuria, n. 13. Covarr. l. 1. var. reſol. c. 11. n. 1. Gail. libr. 2. pract. obſer. obſ. 101. n. 1. 2.* & *3. Farinac. part. 3. q. 150. n. 311.* & *313.* & alij communiter. Idque ſive proteſtatio præcedat injuriam, ſive ſubſequatur: niſi ex conjecturis appareret, injuriam non fuiſſa illatam, animo injuriandi, tunc enim talis proteſtatio excuſaret, *Clarus c. l. Farinac. c. l. n. 314.* ubi addit, quòd tunc atiam ſine proteſtatione injurians non tanetur.

IV. Quæritur tertiò, an is, qui alicui per convitium verum crimen objacit, teneatur actione injuriarum? Reſpondent communiter DD. cum diſtinctione, vel interaſt Raipubl. ut delictum, quòd per convitium alicui objicitur, ſciatur, & detegatur, ut puniatur nocens: & tunc non tanetur actione injuriarum, ſi probet illud, aliàs ſecùs: ut ſi alicui verè objiciatur, quòd ſit fur, ut puniatur, val laproſus, vel ſpurius, ut contagioſus ab hominum conſortio removeatur, val ut inhabilis, & infamis ad dignitatem non promoveatur. Idque probatur ex *l. 18. ff. h. t. in princ.* ubi dicitur: *Eum, qui nocentem infamavit, non* eſſa bonum, & æquum, ob eam rem infamari, peccata enim nocentium nota eſſe, & oportere, & expedire. Vel non intereſt Raipubl. ſcire crimen per convitium objectum; & tum non excuſatur injurians, ob varitatam convitij, *Clarus §. Injuria, n. 17. Covarr. libr. 1. reſol. c. 11. num. 6. Gail libr. 2, obſ. 99. n. 1.* & *ſeqq. Mynſing. cent. 4. obſ. 4. Fachin. l. 9. contr. c. 10.* Ratio eſt, quia in actione injuriarum, non tam veritas convitij, quàm animus, ſeu voluntas injuriandi conſideratur: non enim debat quis detegere alterius infamiam, ſina cauſa, quia defectus noſtros manifeſtari, inhumanum eſt, & injurioſum, ideóqua quando ſine cauſa convitium dicitur, veritas convitij non excuſat, ſive convitium ex culpa provanerit, ſive non, quia in actione injuriarum animus conſiderari debet, cùm ſit ſubſtantiale requiſitum ad injuriam. Idque procedit, ſive in judicio, ſive extra judicium accidat, *Mynſing. c. l. n. 2.*

V. Limitat verò illud *Covarr. c. l.* quando pravâ

pravâ intentione, & animo injuriandi, hujuſmodi convitium profertur, tum enim non excuſat, quia etſi bonum ſit, & Reipubl. utile, crimina nocentium manifeſtari: tamen pravus animus revelantis rem efficit iniquam. Verùm hoc locum non habet in foro externo, in quo is, qui etſi animo injuriandi, & pravâ intentione injuriam intulit, & convitium dixit, non tenetur actione injuriarum, nec puniri poteſt, quia crimina proferri in lucem, publicè intereſt: ſed quoad forum internum, ſine dubio peccat, qui pravam intentionem habuit, & animum injuriandi, *Fachin. c. l.* Illud addit *Clarus c. l.* quòd prædicta diſtinctio, an interſit Reipubl. revelari crimen, nec nè, non procedat de Jure Canonico, quia eo jure, qui alteri injuriam facit, licèt vera ſit, non excuſatur, cùm priùs debeat præcedere charitativa admonitio, vel correctio. Denique ſi ex conjecturis appareat, quòd verum crimen, & Reipubl. pernicioſum objectum fuerit, ſine ulla cauſa, vel utilitate rei, quæ tractatur in judicio, vel extra illud; tunc ex injurioſo animo proceſſiſſe cenſeri debet, adeòque extra culpam non erit: alioquin præſumendum erit, id non animo injuriandi, ſed ex juſta cauſa contigiſſe, ideòque convitians non tenebitur actione injuriarum, *Mynſing. c. l.*

VI. Quæritur quartò, an provocatus licitè poſſit retorquere injuriam ſibi illatam? Reſp. Qui dicto, vel facto injurioſo provocatus, calore iracundiæ, aliquid injurioſum dixit, injuriam illatam retorquendo, ſi id fiat incontinenti, & modus adhibeatur, non tenetur actione injuriarum, nec eſt puniendus. Ut ſi alicui crimen, vel aliquod convitium objiciatur, v. g. quòd ſit fur, vel vir mendax, poterit incontinenti, & impunè hanc injuriam retorquere in injuriantem, dicendo, *tu mentiris*, quia non injuriandi animo, ſed ſui honoris defendendi cauſâ, cenſetur talia verba protuliſſe, ideòque meritò injuriarum conveniri non poteſt. Et ſicut permiſſum eſt, vim vi repellere incontinenti, *l. 3. ff. de juſtit. & jure*: ita & injuriam retorquere in injuriantem, quia honor, & fama hominis præponenda eſt omni pecuniæ, *l. Si in duabus* 104. *ff. de R. J.* & gravior eſt amiſſione oculorum, *l. Infamia* 8. *C. de Decurion. libr.* 10. Imò honor, ſeu fama, & vita pari paſſu procedunt, & non minore curâ, ac ſtudio, quàm vita ſervanda eſt. *Gail libr. 2. obſ.* 100. *n.* 1. *& ſeqq.* ubi id limitat *n.* 9. Si provocatus retorqueat injuriam, animo ſe defendendi, & purgandi ab injuria illata: ſecùs eſt, ſi convitium à provocato objectum provocanti non ſpectet ad ejus innocentiam defendendam, ſed aliud factum concernat, tunc enim utrique actio injuriarum competit: quamvis provocatus mitiùs ſit puniendus, quia difficile eſt, juſtum animi dolorem compeſcere. Denique pœnitentia, poſt delictum commiſſum, facta, non excuſat à pœna, quia per illam in foro externo injuria illata non purgatur, vel tollitur, *Clarus cit. §. Injuria, n.* 16. *Zaſius ff. h. t. n.* 11.

VII. Quæritur quintò, qualis actio oriatur ex injuria, & quæ ſit ejus pœna? Reſpondetur, ex injuria duplex oritur actio, civilis, & criminalis. Civiliter agitur ad æſtimationem injuriæ, quando actor petit pœnam ſibi adjudicari, ut ſcilicet Judex tanti eum condemnet, quanti injuriam paſſus eam æſtimaverit, v. g. maluiſſe ſe 10. aureos amittere, quàm tali injuriâ affici; quam tamen æſtimationem injuriæ Judex deinde moderabitur, prout ei viſum fuerit, delato juramento injuriam paſſo, cui permiſſum eſt jurare, usque ad ſummam taxatam, vel minorem; non autem ultra illam, *Clarus §. Injuria, n.* 6. *& ibi Gl. V. Pœna Inſtitut. h. t. & Mynſing. ibid.* Criminaliter verò agitur, quando injuriam paſſus petit; ut pœna extraordinaria, ex officio Judicis, ſeo irrogetur, ſcilicet, vel corporalis, vel pecuniaria fiſco applicanda, non actori, *cit. §. in Summa & ibi Gl. V. Extraordinaria Inſtit. h. t. & Mynſing. ibid.* unâ autem harum actionum intentatâ, non poteſt recurri ad alteram, cùm utraque tendat ad vindictam, & non rem perſequatur, ſed pœnam contineat, *Mynſing. c. l.* Et hæc extraordinaria pœna arbitrio Judicis relinquitur, inſpectâ facti, & perſonarum, aliarúmque circumſtantiarum qualitate, *Clarus §. Injuria, n.* 7. *Mynſing. c. l.* Hodie verò in omnibus ferè Judicijs uſu receptum eſt, ut is, qui injuriam paſſus eſt, agat ad reclamationem, ſive revocationem injurioſorum verborum, quæ formula agendi etiam à Carolo V. in nova Imperialis Cameræ Ordinatione comprobata eſt, teſte *Mynſing. c. l. n.* 5.

VIII. Quæritur ſextò, an quis poſſit agere pro injuria alteri illata? Reſp. Affirmativè, quia ratione affectûs, aut conjunctionis injuria uni facta, cenſetur etiam alteri illata, ideòque is injuriarum agere poteſt, etiam nomine proprio, *Hoſtienſ. in Summa n. 5, h. t. Farinac. in praxi crimin. p. 3. q.* 105. *n.* 553. Sic pater agere poteſt, nomine proprio, ob injuriam filio factam, quia illa cenſetur facta patri, in cujus eſt poteſtate, *l. 1. §. Item autem, ff. h. t. §. Patitur Inſtit. eod.* Secundò, dominus poteſt agere, ob injuriam factam ſervo, *cit. l. 1. §. Item autem. Farinac. c. l. n.* 265. *& ſeq.* Tertiò, maritus agere poteſt, nomine proprio, contra injuriantem ob injuriam illatam uxori, quia ipſi cenſetur facta, *cit. l. 1. §. eod. & l. 2. C. eod. Farinac. c. l. n.* 269. *& ſeq.* Sed non vice verſâ, injuria facta marito, dicitur facta uxori, ideòque ob illam uxor agere non poteſt, *§. Patitur Inſtit. h. t. & l. 2. ff. eod.* ubi ratio redditur, quia defendi uxores à viris, non tamen viros ab uxoribus æquum eſt, *Farinac. c. l. n.* 274. niſi injuria eſſet communis, concernens etiam honorem uxoris, ut ſi quis dicatur eſſe maritus meretricis, tunc enim uxor agere poteſt, nomine proprio, ob injuriam ſibi illatam, *Farinac. c. l. n.* 275. Quartò, Epiſcopus agere poteſt, ob injuriam illatam Eccleſiæ ſuæ, vel Clerico ſibi ſubjecto; & Abbas ſeu Prælatus Regularis, ob injuriam factam Monaſterio, vel Monacho, aut Religioſo, *Farinac. c. l. n.* 291. *& n.* 293. *& n.* 295. apud quem plura de hoc legi poſſunt.

IX. Quæritur ſeptimò, quomodo tollatur actio injuriarum? Reſp. Tollitur inprimis, per lapſum anni, actio injuriarum criminalis, nam civilis eſt perpetua, *Clarus §. Injuria, n.* 9. quam dicit eſſe communem opinionem. Secundò per remiſſionem, vel expreſſam, vel tacitam per ſigna, aut conjecturas, *Clarus c. l. n.* 10. *&* 11. Expreſſè remittitur per pactum, aut transactionem. Tacitè, per diſſimulationem, aut per familiarem converſationem cum eo, à quo quis injuriam accepit, *Farinac. c. l. n.* 312. *& ſeqq.* Deniq; condemnatus

Digitized by Google

[...]tractione injuriarum fit iufamis, ſaltem ſi injuria illata ſit valde gravis, & atrux, *Clarus cit. l. n.* 8.

§. II.

De damno dato.

Altera pats bujus Rubricæ eſt de damno dato, ſcilicet per injntiam, ubi tamen injutia nou acripitur pro routumelia, ſed pto eo, quod non jure, ſed contra jus ſactum, ſive pto damno rulpâ dain, etiam ab eo, qui nnrere noluit, *l. Sed etſi.* 5. §. 1. *ff. Ad leg. Aquil.* adeóque etſi animus iujuriandi, & noceudi deſuerit, *Zaſ. ff. eod. n.* 5.

X. De hoc damno dato agitut lnprimis in *c. Si culpa.* 9. *& ult. h. t.* ubi dicitur: ſi quis, rulpâ ſuâ, „ alicui damnum dedit, vel injutiam irtogavit: vel „ alijs irrogantibus opem tulit: aut hæc impetitiâ, „ aut negligentiâ ipſius eveuetunt, is jute ſuper his „ ſatisfacere tenetur. Ner ignorantia ipſum excu- „ ſat, ſiquidem ſcire debuit, ex ſacto ſuo injutiam „ (ſeu damuum) poſſe veriſimiliter routingete, vel „ jacturam. Item ſi animalia Titij v. g. nocuetunt „ alirui, nibilnmiuus tamen Tirius ad ſatisfactio- „ nem tenetur, niſi ea damuum paſſis dando, velit „ liberare ſe ipſum, quod tameu ad ſe liberandum „ non ſuffirit, ſi animalia erant ſeinria, & ſeta, vel „ quæ norere ronſueverunt, & diligentia debita à „ Titio non fuit adhibita, *cit. c. ult.* §. *Quòd ſi.* Sa- „ nè licèt qui ocraſionem damni dat, damuum de- „ diſſe videatur: ſerus tamen eſt direudum de illo, „ qui non omiſit adhibere omnem diligeutiam, „ quam debebat, ne contiugetet, §. *fin. ibid.*

XI. Pro explicatioue hujus r. untandum primò. Is, qui damnum, etiam ex culpa leviſſima, alicui intulit, quam ſcilicet diligentiſſimus homo præcavere potuiſſet, tenetur ad ſatisfactionem, & cnmpenſationem illius damni illati, ptnut colligitur ex hoc c. quod indiſtinctè, & indeſiuitè loquitut de rulpa, ſeu negligentia, adeóque etiam genetaliter, & indiſtinctè debet iutelligi de qualibet culpa etiam leviſſima, juxta *l. In lege.* 44. *ff. ad leg. Aquil.* Idque procedit in foro exterun, Civili, & Canonico, *Abb. hic n.* 1. *not.* 1. ubi addit, id etiam in ſoro animæ, ſive conſcientiæ locum habere. Verùm quòd ſecluſo pacto, vel routractu, nemu teneatur ad reſtitutionem damui, quantumvis gravis, ex culpa levi, vel leviſſima, præter intentionem illati, ſaltem in foro conſcientiæ, & ante ſententiam Judiris, ſed ſolùm ex culpa lata, dncent *Leſſ. l.* 2. *c.* 7. *dub.* 6. *num.* 24. *Tanner. tom.* 3. *diſ.* 4. *q.* 6. *dub.* 2. *n.* 40. ubi ait, id eſſe probabile, & practicè tutum. Ratio eſt, quia ſecluſo peculiari pacto, uullus tenetur majote diligeutiâ cavere damuum alterius, quàm ſuleant ordinariè homines ejuſdem conditiunis in ſimili materia, cùm nemu debeat eſſe ptudentior, aut circumſpectior in negotijs, quàm alij bumines ſimilis conditinnis, ergo damuum eveniens ex omiſſione bujuſmodi diligentiæ majoris, ad quam non renetur, non debet ipſi imputari, modò adhibeat diligentiam communem, ad quam tenetur, adeóque non tenetur ex culpa levi, aut leviſſima, ſed ſulùm ex lata, *Tanner. cit. l. n.* 44.

Potro *cit. c. ult. h. t.* & alij Canones, & leges, quæ in rontrarium eſſe videntut, vel loquuntur ſolùm de rulpa latà verâ, aut ſaltem præſumptâ iu foro extetno, quæ præſumptio non babet locum in foro conſcientiæ, in quu veritas ſtat contra præſumptionem: vel ſunt pœnales, adeóque non obligant in conſrientia, ante ſententiam Judicis, *Leſſ. cit. l. n.* 29. *&* 30. *Tanner. cit. l. n.* 46.

Notandum ſecundò. Nun ſulùm, qui damnum dedit, ſed etiam, qui opem tulit, vel auxilium, tenetut ad ſatisfactionem damni dati, ut ſi unus bominem tenuit, & altet occidit, quia cauſam mortis dedit, *Gl. hic V. Tuliſti.*

Notandum tertiò. Non ſolùm, ſi ex culpa, ſeu negligentia, ſed etiam ſi ex impetitia alicujus damnũ ortum ſit, tenetur ad æſtimarionem, & reparationem damni, *cit. c. ult.* quia & imperitia culpæ imputatut, §. *Imperitia. Inſtit. de lege Aquil. Gl. hic V. Imperitia.* ut ſi Medicus, vel Advoratus, vel alius Attifex, juxta prærepta artis ſuæ, debitam diligeutiam operi nnn adhibuit, & idritco damnum datum ſit, *Abb. hîc num.* 3.

XII. Notandum quartò. Si animal paupetiem, id eſt, damuum dedetit, contta dnminum ejus agitur, ita tamen ut liberum ei ſit, vel præſtate æſtimationem damni, vel animal noxæ dedere, hoc eſt, vivum tradere damnum paſſo: niſi dominus fuetit in culpa, quia animal naturâ ſuâ ſerox, ut eſt urſus, vel leo, tenuit in publiro, vel non bène cuſtodivit, ne lædetet; vel ſi animal aliàs naturâ uon ferox, ut bos, equus, ſed bos ſolitus fuetit rotnibus petere, vel equus calcitrare, & damnum intulerit, tunc dnminus ejus, nou liberatut, daudo animal, ſed iu ſnlidum tenetur ad omue damnum reſarcieudum, *cit. c. ult.* §. *Quòd ſi.* & ibi *Abb. n.* 3. *not.* 4.

Idem babetut in *c. Si bos.* 3. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Libro *Exodi c.* 21. *v.* 29. nbi diciiur: Si bos „ cotnupeta ſuetit ab heti, & nudius tertius, & do- „ minus illum nou cuſtodivit (ſupple, & alter „ iſtorum occiderit, *Gl. hîc V. Non cuſtodivit*) red- „ det bovem pru bove, & radaver integrum arri- „ piet. Id verò intelligendum eſt, ſi bos ille, qni damnum dedit, aggreſſus eſt alium bovem, & ocridit: ſecùs eſt, ſi dubium ſit, quis bus primò ſit aggreſſus, *Gl. fin. hîc.*

Notandum quintò. Qui cauſam damui dat, ſrilicet propinquam, damnum dediſſe videtut, ſi nempe potuit impedire damuum, & non impedivit, *Abb. hic n.* 4. *not. ult.*

XIII. Similiter in *c. Si quis.* 2. *h. t.* qund eſt deſumptum ex eodem Libro, diciiur: Si quis ef- „ fuderit riſtetnam, & non roöpetuerit eam, ceri- „ deritque bos, vel aſinus alterius in eam: dominus „ ciſternæ dabit pretium animalis; quod autẽ mor- „ tuum eſt, illius etit. Ratio eſt, quia qui dat cauſam damni, damuum dediſſe cenſetut, & qui non prævidet, quod prævidere potuit, ac debuit, eſt in culpa, *l. Qui occidit.* 30. §. *In hac. ff. ad Leg. Aquil.* Idémque dicendum, ſi ſervus, vel etiam liber homo in ſoveam incidiſſet. *Abb. hic n.* 1.

XIV. Præterea in *c. Si læſerit.* 4. *h. t.* diritur: ſi jumentum alirujns læſit alterius agtum, vel vi- „ neam, quia jumenti dominus dimiſit illud, ut „ aliena depaſcat, is damni æſtimationem reddet, „ prout etiam habetur in Libro *Exodi c.* 22. *v.* 5. Niſi tamen

tamen dando animal, dominus velit ſe liberare à
præſtanda æſtimationa, *Gl. hic V. Æſtimationem.*

XV. Item in c. *Si egreſſus. 5. h. t.* quod etiam
eſt deſumptum ex Libro *Exodi c. 22. v. 6.* dicitur,
» ſi quis incendit agrum ſuum, & ignis egreſſus
» combuſſit acervos frugum, ſeu ſegetes ſtantes in
» agris alienis, reddet damnum, quia ignem ſuccen-
» dit. Nempe ſi fuit in culpa, dum appoſuit ignem,
nec adhibuit debitam diligentiam, aliàs non tene-
tur, *Gl. hic V. Reddet.*

XVI. Denique in *c. Si quis. 6. h. t.* quod eſt de-
» ſumptum ex Pœnitentiali Romano, dicitur: ſi quis
» voluntariè incendit domum, vel aream alicujus,
» omnia ablata, & incenſa reſtituat, & tres annos
» pœniteat. Aliud eſt, ſi contra voluntatem incen-
derit, modò etiam non omiſerit debitam diligen-
tiam, *Gl. hic V. Voluntariè.* Jura verò Civili, ablata
ex incendio reſtituera quis debet in quadrupium in-
fra annum; poſt annum in ſimplum, *l. 1. in princ. ff.
de Incendio.*

XVII. Prædictis addendum primò, non tantùm
damnum alicui illatum, ſed etiam lucrum inde ceſ-
ſans, ſive intereſſe damnum paſſo reſtituendum eſt.
» Unde ſi quis in rixa percuſſerit proximum ſuum,
» lapide vel pugno, & illa mortuus non fuerit, ſed
» jacuerit in lecto, is, qui percuſſit, tenetur vulne-
» rato reſtituere operas ejus amiſſas, & impenſas in
» Medicos, ſeu Chirurgos factas, prout ſtatuitur in
c. Si rixati. 1. h. t. quod eſt deſumptum ex Libro *Exo-
di. c. 21. v. 17. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 119. num.
110. Sayr. in Clavi Regia. l. 10. c. 1. n. 20.* Hinc ſe-
quitur, quòd vulnerans, ſeu lædens tenetur ad reſti-
tutionem damnorum, & intereſſe, item expenſarum
in curationem, & æſtimationis operarum, quibus
læſus privatus fuit propter læſionem, quia omnium
horum damnorum, vel lucrorum ceſſantium cauſa
eſt. Nihil tamen reſtituendum eſt, rationa defor-
mitatis relictæ in corpore, quia liberum corpus æ-
ſtimationem non recipit, *l. 3. ff. Si quadr. paup. fec.
dic. Gl. hic V. Operas.*

XVIII. Addendum ſecundò. Si Princeps, ſeu
Magiſtratus ſecularis Clericum tanquam bannitum
mittat in exilium, is per Judicem Eccleſiaſticum con-
demnari debet, ſecundùm æſtimationem injuriæ, in
expenſis, & damnis, quia violat immunitatem Ec-
cleſiaſticam, prout ſtatuitur in *c. Olim, 7. h. t.* ubi ta-
» lis caſus proponitur: Magiſtratus, ſeu Civitas Flo-
» rentina poſuit in banno Epiſcopum Feſulanum,
» eique damnum, & injurias plurimas irrogavit,
» eámque cauſam Honorius III. commiſit Epiſcopo
» Mutinenſi, ut Florentinos compelleret per cen-
» ſuram Eccleſiaſticâ ad ſatisfaciendum de damnis,
» & injuriis Epiſcopo Feſulano, ejúſque Eccleſijs il-
» latis. Epiſcopus Mutinenſis, tanquam delegatus,
» vocatis partibus, cœpit in cauſa procedere, & te-
» ſtes recepit lite non conteſtatâ. Ra poſtea delatâ
» ad Papam, ipſe examinato proceſſu, illum revo-
» cavit, quia lis non fuit conteſtata. Sed quia Com-
» munitas Florentinorum Epiſcopum Feſulanum
» banniverat contra DEUM, & Eccleſiaſticam li-
» bertatem, ideo Papa condemnavit eandem Com-
» munitatem prædicto Epiſcopo Faventino, propter
» injuriam banni, & propter expenſas, & alia damna
» ac injurias inde ſubſecutas, in mille libras uſua-
lis monetæ, præmiſſâ, juramento præſtito, taxa- »
tione. »

XIX. Notandum primò. Judex Eccleſiaſti-
cus, præſertim S. Pontifex, & Epiſcopus loci habet
juriſdictionem in Principes, & Reſpubl. ſæculares,
qui indebitè ſibi uſurpant juriſdictionem in Cleri-
cos, & irrogant ipſis injurias, quia committunt ſa-
crilegium, & violant libertatem Eccleſiaſticam, *Abb.
hic n. 1. not. 1.* ideóque bannum dictum à Florentina
Republ. in caſu hujus c. nullum fuit, *Gl hic V. Ban-
niverat.*

Notandum ſecundò. Poteſt Clericus agere ad æ-
ſtimationem injuriæ ſibi illatæ, & petere, ut pœna
pecuniaria ſibi applicetur, ultra damna, & intereſſe,
Abb. hic n. 3. Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 105. n. 36.
Unde licèt injuriam paſſus remittere teneatur odiũ,
& rancorem animi, non autem ſatisfactionem pro
injuria illata, & damno inde ſecuto, *Silveſt. V. Inju-
riam. 7. Barb. hic n. 2.*

Notandum tertiò. Condemnatio in expenſas, &
ad damna compenſanda, facienda eſt, præmiſſâ taxa-
tione. Nam primò debet pars injuriata æſtimare in-
juriam, ad certam quantitatem; deinde Judex taxat
quantitatem æſtimatam, & poſtea defert juramen-
tum parti, ut juret uſque ad quantitatem taxatam, ac
denique Judex condemnat injuriantem ad id, quod
æſtimatum, ſive taxatum fuit, de expenſis, & damnis
in judicio petitis, *Gl. hic in notatis. & V. Taxatione.
Gail libr. 2. obſ. 102. n. 10. Farinac. in praxi crimin.
p. 3. q. 105. n. 49.*

XX. Addendum tertiò, & ult. Statutum etiam
juratum editum de non repetendis damnis acceptis,
non extenditur ad expenſas litis, quæ nihilominus,
non obſtante tali juramento, repeti poſſunt, & ſolvi
debent, prout habetur in *c. In noſtra. 8. t.* Nam »
cùm olim Cives Brixienſes multas inter ſe diſcor- »
dias haberant, quarum occaſione, multa ſibi invi- »
cem damna illata paſſi ſunt, ideo commune ſtatu- »
tum fecerunt, de non petendo, vel recipiando in »
poſterum reſtaurationes damnorum à Commu- »
nitate, illúdque approbârunt, & juramento etiam »
firmârunt. Sed præter damna, durante hac diſcor- »
diâ, multas expenſas fecerunt, quas petebant ſibi »
à Communitate reſtitui. Unde dubitatum fuit, »
an non obſtante juramento præſtito de damnis »
non repetendis, poſſint expenſas repetere? Con- »
ſultus ſuper hoc Papa Gregorius IX. reſpondit: »
Cùm aliud ſit reſtauratio damnorum, & aliud ſa- »
tisfactio expenſarum, ideo juramentum præſti- »
tum ſuper articulo damnorum non debet intelli- »
gi, ut comprehendat expenſas: & mandat Papa, »
ut non obſtante prædicto juramento, Epiſcopus »
auctoritate Apoſtolicâ, provideat, ut ob bonum »
pacis, & concordiæ, dicta Communitas Brixienſia »
contribuat ad ſatisfactionem expenſarũ, juxta ar- »
bitriũ Epiſcopi delegati, ſicut ipſe viderit expedire. »

Ubi notandum. Statutum alteri præjudicans eſt
ſtrictè intelligendum, etiamſi ei ſit appoſitum ju-
ramentum: unde appellatione damnorum non com-
prehenduntur expenſæ, licèt latè loquendo, expen-
ſæ inutiliter factæ ſint damnum; non autem ſtrictè,
quia damnum in ſtricta ſignificationa eſt dimi-
nutio proprij patrimonij, ſeu bonorum ad aliquem
ſpectantium per alium facta, *l. 3. ff. De damno in-
fect.*

ſcil. expenſæ verò fiunt propriâ voluntate illas facientis, etſi fortè coactâ. *Abb. hic n.* 3. Hinc etiam colligitur, quòd caſus omiſſus à ſtatuto, vel conſuetudine, pro omiſſo habetur, *Barb. hic n.* 2.

§. III.

De Repreſaliis, ſive pignorationibus.

De his agitur in *c. Etſi unico. h. t. in 6.* de quibus etiam hoc loco agemus.

XXI. Quæritur primò, quid ſint repreſaliæ, & an ſint licitæ? Reſp. Repreſaliæ, latinè pignorationes, vocantur Litteræ, in quibus Princeps, vel Reſpublica ſubditis aut militibus ſuis injuſtum damnum paſſis dat poteſtatem invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compenſationem damnorum illatorum, *Silveſt. V. Repreſaliæ. n.* 1. *Laym. libr.* 2. *Theol. mor. tr.* 3. *c.* 12. *n.* 13. §. *Atque huc.* v. g. ſi Galli agant prædas in vicinam terram Hiſpanorum, & prædas reſtituere nolint, cùm poſſent, tum Hiſpani poſſunt ſpoliare viciſſim Mercatores Gallos, aus agricolas, quantumvis innocentes, *Victoria* apud *Laym. c. l.*

Ut autem repreſaliæ ſint licitæ, plures conditiones requiruntur, ut notat *Silveſt. c. l. q.* 5. Veluti primò, auctoritas talis Principis, qui bellum indicere poteſt, *Covarr. reg. peccatum p.* 2. §. 9. *n.* 5. §. *Hinc denique*, quia ſunt quædam ſpecies belli, & bellum ſaltem particulare. Secundò, juſta cauſa concedendi, talis ſcilicet, ob quam juſtum bellum indici poteſt: qualis eſt, ſi Reſpublica, contra quam indicuntur repreſaliæ, neglexerit vindicare, quod à ſuis, ſive ſubditis illius improbè factum fuit; vel reddere, quod per injurias ablatum eſt, *c. Dominus.* 2. *cauſ.* 23. *q.* 2. *Covarr. c. l.* Tertiò, requiritur intentio recta ejus, cui conceduntur repreſaliæ. Quartò, ut illatum damnum non excedant, & intereſſe datum. Quintò, ut non fiant in perſonis, quia iniquum eſt alium pro alio, ſive pro culpa alterius prægravari, *cit. c. unic. in princ. h. t.* ſcilicet in perſonis innocentibus, quæ nullam culpam damni contraxerunt: bene tamen poſſunt repreſaliæ fieri in rebus, ita ut ſicut in bello juſto, ita etiam in iſtis pignorationibus, ſeu repreſaliis publicâ auctoritate, ex juſta cauſa, indictis, non liceat quidem principali intentione innocentes occidere, vel lædere: bene tamen eorum bona occupare, & diripere, & conſequenter ex accidenti permiſſum eſt etiam innocentes occidere, & lædere, qui ſe & ſua defendunt, v. g. in Civitate aliquâ, quæ aliter capi non poteſt, quia aliter pignorationes, ſeu repreſaliæ legitimè indictæ exerceri non poſſunt, *Covarr. c. l.* §. *Hinc ni fallor.* Sextò requiritur, ut Reſpublica, vel Princeps, adverſus quem repreſaliæ ſunt indictæ, priùs admonitus, compenſationem facere, vel impetrare neglexerit. Ex quo patet, quòd in juſtis repreſaliis unus non gravatur pro alio, ſed Princeps, vel Reipublica punitur in ſuis ſubditis, *Silveſt. c. l. q.* 1.

XXII. Quæritur ſecundò, contra quos repreſaliæ concedi non poſſint? Reſp. non poſſe indici, vel concedi contra perſonas Eccleſiaſticas, vel bona earum, nec conceſſæ extendi ad illas, prout habetur in *c. Etſi unic. h. t. in 6.* Ubi Papa Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunenſi ita reſcribit: Etſi pignorationes, quæ vulgò repreſaliæ nominantur, in quibus unus pro alio gravatur, tanquam legibus ac juri, & æquitati naturali contrariæ, & Jure Civili etiam ſint prohibitæ; ſpecialiùs tamen, & diſtrictiùs prohibentur concedi contra perſonas Eccleſiaſticas, vel bona ipſarum, ita ut nec prætextu cujusvis conſuetudinis (quæ potiùs abuſus foret, quia contra libertatem Eccleſiaſticam) conceſſæ, ad illas non extendantur. Qui verò contra fecerit, pignorationes, ſeu repreſalias adverſus eaſdem perſonas concedendo, vel ad eas extendendo, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant; ſi verò Univerſitates, Eccleſiaſtico Interdicto ſubjaceant: niſi intra menſem hujusmodi conceſſionem, vel extenſionem revocaverint.

XXIII. Notandum primò, etſi generaliter loquendo, repreſaliæ ſunt illicitæ, & contra naturalem æquitatem, ut dicitur hîc in princ. quia non eſt æquum, ob culpam alterius, & crimen, innocenti infligi pœnam: in certis tamen caſibus, & certis conditionibus concurrentibus, contra certas perſonas, & Univerſitates, quæ requiſitæ juſtitiam non miniſtrant, & iis faventes, ſunt licitæ: *Anchar. hic not.* 2. *& Franc. not.* 1. contra ſingulares autem perſonas, quæ non deliquerunt, nunquam ſunt licitæ, *Ancharan. hîc not.* 2. *& Franc. not.* 1.

Notandum ſecundò, repreſaliæ ſimpliciter, & generaliter conceſſæ in aliqua Provincia non extenduntur ad Clericos. *Franc. hic n.* 7. nec ad propria eorum bona, *cit. c. un.* quippe quæ gaudent eodem privilegio, quo ipſæ perſonæ; nam cùm repreſaliæ ſint odioſæ, non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ, *Franc. hîc not.* 3. & cùm expreſſa, & ſpecialis conceſſio non valeret, ideo generalis non comprehendit, quæ in ſpecie prohibentur, *Anchar. hîc not.* 3. ſed neque extenduntur ad ſcholares, juxta *Auth. Habita. C. Ne filius pro patre*, quæ licèt loquatur de ſtudentibus in Jure Civili, tamen eadem eſt ratio in ſtudentibus in aliis facultatibus, maximè in Jure Canonico. *Gl. hic poſt caſum in notatis.* Plura de hoc *Silveſt. c. l. num.* 8.

TITVLVS XXXVII.

DE POENIS.

Dictum eſt ſupra de variis delictis, & criminibus, propter quæ pœnæ imponuntur, delicta enim punienda ſunt, nec debent remanere impunita: unde meritò ſubiicitur Titulus iſte de pœnis, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Ioan. XXII. & Communibus.

§. I.

De pœnis in genere.

I.

Quæritur primò, quid ſit pœna, & quotuplex? Reſp. primò, pœna rectè definitur à Cniacio in *Paratit. ff. de pœnis*: eſt delictorum, ſive criminum coërcitio, ſeu vindicta inducta ad diſciplinæ publicæ emendationem. Pœna autem nunquam infertur, ſine culpa, quamvis aliquando inferatur, ſine culpa puniti, ſed non ſine cauſa, juxta *reg. Iuris 23. in 6. ſine culpa* (niſi ſubſit cauſa) *non eſt aliquis puniendus*, *Silveſt. V. Pœna. n. 1.* quia aliquando ob publicam utilitatem, punitur quis, ſine propria culpa: ſicin crimine læſæ Majeſtatis, filii etiam innocentes, propter delictum patris, puniuntur, in quibus paterni, hoc eſt, hæreditarii criminis exempla metuuntur, *l. Quisquis. 5. §. 1. C. Ad leg. Iul. Majeſt.* & in deteſtationem tanti criminis, adeóque non ſine juſta cauſa, Dynus in *cit. reg. Iuris.*

II. Reſp. ſecundò, pœnæ, pro varietate delictorum, ſunt diverſæ, quædam enim ſunt capitales, aliæ non capitales: Capitalis eſt, per quam infertur mors naturalis, vel civilis per mediam, vel maximam capitis diminutionem, adimendo libertatem, vel jus Civitatis. Pœna non capitalis alia eſt corporalis, ſive corporis afflictiva; alia pecuniaria. Item alia civilis, quæ applicanda eſt parti læſæ, cujusmodi ſunt pœnæ delictis privatis impoſitæ: alia criminalis, quæ ad vindictam publicam ſpectat. Ruſum pœna alia eſt ordinaria, ſive legalis, quam lex aut Princeps præſcripſit, aut conſuetudo induxit: alia extraordinaria, ſive arbitraria, quæ nullâ lege aut ſtatuto eſt definita, ſed extra ordinem à Judice imponitur, juxta arbitrium ejusdem, pro varia delictorum qualitate. Alia denique poſitiva, alia privativa dignitatis v. g. Plura de his videri poſſunt apud *Hoſtienſ. in ſumma n. 2. & ſeqq. Silveſt. V. Pœna, n. 2. Zæſ. in Comment. ff. h. t. n. 1. & ſeqq. & in Comment. in Decret. h. t. n. 1. & ſeqq.* aliæ ſunt pœnæ ſpirituales, ſeu Canonicæ, de quibus infrà.

III. Quæritur ſecundò, an Judex teneatur imponere pœnam reo ordinariam, ſive lege præſcriptam, & an illam augere poſſit, vel minuere? Reſp. Judex tenetur reo ſufficienter convicto de crimine, infligere pœnam ordinariam lege præſcriptam, *Suar. l. 5. de legib. c. 11. num. 2.* cum *S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 84.* Idque ſumitur ex *c. In iſtis. 3. diſ. 4.* Ubi dicitur, non licet Judici de legibus judicare, ſed ſecundùm ipſas. Ratio eſt, quia vel lex pœnalis imponit pœnam *ipſo facto*: & tunc tenetur Judex, ſecundùm veritatem, ſententiam proferre, pœnamque exequi. Vel lex imponit pœnam ferendam per ſententiam Judicis condemnatoriam, & tunc poſt condemnationem tenetur Judex illam ex officio exequi, *Suar. c. l. n. 2. & 3.*

Atque hinc infertur, quòd Judex inferior non poteſt pœnam lege præſcriptam excedere, quia plus à reo exigeret, quàm is de jure debeat, adeóque ſi major pœna ab ipſo exigatur, injuria reo infertur. Sed neque Judex inferior pœnam lege ſtatutam relaxare, vel minuere poteſt, ſi cedat in utilitatem aliorum, ut eſt pœna pecuniaria applicanda parti læſæ, cui jus eſt per legem datum, quod non poteſt Judex ipſi auferre, vel diminuere: neque etiam ſi ſit pœna continens meram vindictam, remitti poteſt à Judice, quia id foret contra bonum commune Reipubl. cujus intereſt, ne delicta maneant impunita, vel minùs punita, *Suar. c. l. n. 6. & 7.* poteſt tamen etiam Judex inferior minuere pœnam legalem, ob circumſtantias, ratione ætatis, quæ non eſt ſufficiens ad tolerandam pœnam; ob pueritiam, vel ſenectutem, vel ob paupertatem, ſi ſit pœna pecuniaria, *Suar. c. l. num. 8. & 9.* At verò ſupremus Princeps, vel Rex, licitè poteſt pœnam reo omnino remittere, diſpenſando in lege, quam etiam ex cauſa leviore remittere poteſt, quæ in inferiore Judice non ſufficeret: quamvis etiam ipſi Principi cavendum ſit, ne jus publicum, vel privatum alicujus lædat, *Suarez c. l.*

IV. Cæterùm hìc in genere de pœnis dici poteſt, quòd delinquens toties puniendus ſit, quoties reiterat delictum, prout dicitur in *c. Ea quæ. 1. h. t.* quod vulgò tribuitur Concilio Toletano, ſed ex quo ſit deſumptum, nondum repertum eſt, ut notat *Gl. margin. hic*, in quo dicitur: „Ea, quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti ſententiâ condemnentur, hoc eſt, quoties Clericus deliquerit (nam de eo ibi ſermo eſt,) toties puniri debet *Gl. ibid. V. Condemnentur*: quia quoties iteratur idem crimen, non incontinenti, ſed ex intervallo, novum, & diſtinctum eſt delictum, adeóque iterum etiam puniri debet, *Covarr. libr. 2. var. reſol. c. 10. n. 8. §. Quòd verò.*

§. II.

De variis pœnis in ſpecie, de quibus agitur in hoc Titulo, & inprimis de pœna pecuniaria.

V. De hac agitur primò in c. *Presbyteri.* 2. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Triburienſi, ubi dicitur: ſi quis interfecit Presbyterum, fiat compoſitio cum Epiſcopo, ad cujus Diœceſim pertinet, cui pœna pecuniaria pro dimidia parte eſt ſolvenda, ita ut illam in utilitatem Eccleſiæ, cui occiſus præfuit, diſtribuat: Altera verò pars dimidia in eleemoſynam in pauperes erogetur, pro anima ejusdem, quia nullus ejus hæres proximior videtur, quàm qui ipſum domino ſociavit. Quod ita explicat *Covarruv. l. 2. reſol. c. 9. num.* 10. quando pœna pecuniaria à jure, vel ſtatuto eſt determinata, ut in caſu hujus c. ob injuriam Clerico irrogatam, dimidia ejus pars danda eſt Eccleſiæ, cujus ipſe injuriam paſſus Rector exſtitit, quia nullus proximior eſt Clerici interfecti hæres, quàm Eccleſia, quæ eum Domino ſociavit (baptizando, & ordinando, *Gl. fin. hic*) Altera verò pars dimidia pœnæ pecuniariæ, pro anima Presbyteri interfecti, in pauperes diſtribuenda eſt, quia negari non poteſt, quin ex injuſta cæde Presbyteri, ſive Rectoris, ipſa Eccleſia, & ipſe Rector, ſeu Clericus lædatur, & offendatur, & ideo utrique ſatisfaciendum eſt, *Covarr. c. l.*

VI. Secundò Archidiaconi, & alii Prælati, qui in criminibus diſpenſare nequeunt, aut pœnas commutare, non poſſunt, propter crimina, pecuniam exigere, neque etiam correctionis causâ, pœnam pecuniariam imponere, ſi alia à Jure ſtatuta ſit, prout ſumitur ex c. *Licèt.* 3. *h. t. & ibi Gloſſ. V. Pœnam.* Nam cùm Papa Alexander III. intellexiſſet, quòd Archidiaconi Conventrenſis Epiſcopatûs, propter corrigenda, & punienda crimina, à Clericis, & laicis pœnam pecuniariam exigant: & pro annua exactione quandoque Rectores Eccleſiarum ſuſpendant, Eccleſias interdicant, & à Vicariis denarios, ſeu mulctam pecuniariam exigant, ut eos in Eccleſiis cantare permittant, & alia agant contra Canonum Statuta. Ideo mandavit Archiepiſcopo Cantuarienſi, ut prædictis hæc ſtrictè interdicat: ſi autem contravenire præſumpſerint, eos, ceſſante appellatione, per Eccleſiaſticam cenſuram compellat.

VII. Notandum primò, etſi videatur prohiberi in hoc c. ne Judex Eccleſiaſticus, propter crimina, pœnam pecuniariam exigat, vel imponat, ut notat *Gl. hic V. Pœnam*; poteſt tamen Epiſcopus de crimine cognoſcere, & in illo diſpenſare, & correctionis causâ, pœnâ pecuniariâ Clericos punire; potiſſimùm quando ea magis timeretur; etſi pecuniam illam non in proprios uſus, ſeu utilitatem convertat, ſed in pios uſus, vel in pauperes erogare curet, quia tunc præſumitur correctio ac punitio, non ex cupiditate avaritiæ, ſed ex Zelo charitatis procedere, *Bernard. Diaz. in pract. canon. c.* 145. *num.* 2. *Covarr. libr.* 2. *reſol. c. 9. num.* 8. & 9. Ubi in fine addit, quòd Epiſcopus, ſi eſſet inops, vel indigeret, poſſet pœnâ pecuniariâ, ſive per Statutum, ſive etiam per ſententiam ſancitâ, delinquentes punire, eámque in proprios uſus expendere. Extra hunc verò caſum Concilium Tridentinum *Seſſ. 25. c. 3. de reform.* præcipit, ut ab Epiſcopis mulctæ pecuniariæ, eo ipſo, quòd taxatæ fuerint, piis locis ibi exiſtentibus aſſignentur.

Notandum ſecundò, ſi Jus ſtatuat pœnam pecuniariam infligendam, pro certis criminibus, tum quicunque poteſt de illis criminibus cognoſcere, poteſt illam infligere. Si verò ſtatuat ſolam pœnam ſpiritualem, vel corporalem pro crimine aliquo, Judex non debet, nec poteſt illam in aliam commutare, niſi qui in illo crimine poteſt diſpenſare: quamvis ſecundùm *Abbat. hic*, & alios, quilibet Judex, qui poteſt de cauſa cognoſcere, poſſit pœnam à Jure ſtatutam in pecuniariam commutare, dummodo id faciat in ſententiæ prolatione, & causâ cognitâ, *Fagnan. in cit. c. Licèt. num.* 13. Si denique de pœna criminis nihil definitum ſit in Jure, utrùm pecuniaria, vel alia ſit imponenda, tum Judicis arbitrio relinquitur, quam imponat, *Gloſſ. hic V. Pœnam.* Ubi in fine addit, quòd in caſu hujus c. Archidiaconi illi non debebant exigere, vel infligere pœnam pecuniariam, ſed ſpiritualem imponere, quia non poterant in illis criminibus diſpenſare, nec pœnas commutare. Porro Epiſcopus, vel alius Judex Eccleſiaſticus poteſt in cauſis ſpiritualibus, vel mixti fori, laicis, etiam ſibi non ſubditis in temporalibus, pœnas pecuniarias imponere, ſaltem poſt Concilium Trident. *Seſſ. 25. c. 3. de reform. Fagn. c. l. n.* 21. *& ſeqq.*

VIII. Tertiò ad pœnam pecuniariam pertinet, quòd victus victori condemnetur in expenſas, quando ſententia profertur pro parte præſente, in cauſis pecuniariis, non autem quando fertur pro parte abſente, prout ſumitur ex *c. Calumniam. 4. h. t.* Ubi habetur, quòd qui calumnioſè, & temerè litigant, condemnandi ſunt in expenſas, & de calumnia puniendi, ſecundùm leges Civiles. Quare cùm hoc conſonum ſit Sacris Inſtitutis, ſeu Canonibus, iiſque non contradicat, præcipit Alexander III. in Concilio Turonenſi, ut de cætero in pecuniariis cauſis, victus victori in expenſas condemnetur, niſi ſententia pro abſente feratur.

IX. Pro intellectu hujus c. notandum primò, extat Regula utriúſque Juris, victum eſſe victori condemnandum in expenſas, *cit. c. Calumniam. h. t. & l. Properandum.* 13. *§. Sive autem alterutra. C. De Iudic.* Idque procedit, non ſolùm ſi quis per calumniam aut dolum litiget, ſed etiam ſi abſque dolo, temerè tamen, & inconſultò, ac nullo adhibito conſilio, litigaverit, *l. Eum quem. 79. ff. De Iudic. Abb. hic num.* 1. *not.* 1. *Covarruv. pract. qq. c. 27. num.* 1. Secundò, etiam extenditur, etiamſi victus ab initio litis juramentum calumniæ præſtiterit, quia hoc juramentum, etiamſi videatur excuſare à calumnia, non tamen à temeritate, *Abb. hic num. 4. Covarruv. cit. c. 27. Verſ. ſecundò.* Tertiò, condemnationem in expenſas etiam locum habere in cauſis criminalibus,

libus tradit *Covarruv. c. l. num.* 2. & plures alii. Sed contrarium probabilius tenet *Fachin. libr.* 1. *Controv.* 42. Idque probat ex *cit. c. Calumniam. h. t.* ibi: *præcipimus, ut de cætero in cauſis pecuniariis, victus victori in expenſas condemnetur*: ex quibus verbis patet, quòd condemnatio in expenſas locum habeat tantùm in cauſis pecuniariis, alioquin ſi etiam in cauſis criminalibus locum haberet, Pontifex generaliter præcepiſſet, victum victori in expenſas condemnandum eſſe, & id non limitâſſet ad cauſas pecuniarias, ubi etiam ad argumenta contrariæ ſententiæ reſpondet.

Notandum ſecundò, qui juſtam cauſam litigandi habuit, non debet condemnari in expenſas litis, *l. Qui ſolidum.* 78. §. *Etiam. ff. De legat.* quamvis in dubio præſumptio ſit contra victum, quòd juſtam cauſam litigandi non habuerit, adeóque hoc ipſo, quòd ſuccumbit, præſumitur calumnioſè, vel temerariè litigâſſe, & condemnari debet in expenſas, *Gloſſ. hic V. Victori, & Abb. num.* 1. *Covarruv. c. l. num.* 3. Verùm is, qui habuit juſtam cauſam litigandi, non tantùm in prima inſtantia, ſed etiam in cauſa appellationis, in expenſas condemnari non debet, quamvis minor cauſa excuſet à condemnatione in expenſas in prima inſtantia, quàm in ſecunda, ſive appellationis, ſicut & minor cauſa excuſat reum, quàm actorem, *Covarr. c. l. n.* 3.

X. Notandum tertiò, Judex tenetur victum in expenſas condemnare, victori ſi is id petierit, aliàs non: *Covarr. c. l. n.* 5. *Barb. in Collect. hîc n.* 3. Ubi tamen id limitat primò, niſi actor in libello petierit ſibi jus, & juſtitiam miniſtrari, tunc enim vi hujus clauſulæ, poteſt Judex, etiam victore non petente, victum condemnare in expenſas, quia tacitè ſunt petitæ. Secundò, fiſcus victus non condemnatur in expenſas. Tertiò, ob juſtam cauſam litigandi, poteſt victus excuſari à pœna expenſarum: quæ autem ſit juſta cauſa litigandi, relinquitur Judicis arbitrio: qualem cenſetur habuiſſe, qui pro ſe habet opinionem alicujus gravis Doctoris, *Barb. hîc num.* 4. & 5. Quartò, victus non condemnatur in expenſas, ſi pars adverſa, ſive victor ſolùm ex ſemiplena probatione, & ob delatum juramentum ſuppletorium, cauſam obtinuit: niſi is, cui juramentum delatum eſt, plus quàm ſemiplenè probaverit, ſed pars adverſa nihil, *Barb. c. l. n.* 9.

Notandum quartò, expenſæ, in quas victus condemnari debet victori, taxandæ ſunt à Judice, ſecundùm qualitatem litigantium, & poſt taxationem, victor juramentum præſtare debet, ſe verè tantum expendiſſe, quantum Judex definivit, *arg. c. Olim.* 7. *de Injur.* Nam cùm hoc juramentum ſit de veritate, non de affectione, debet taxationem Judicis præcedere juramentum expendentis, *Covarr. c. l. num.* 6.

§. III.

De pœna conventionali, ſive quæ pacto aut contractui eſt appoſita?

XI. De hac agitur inprimis in *c. Conſtitutus.* 7. *h. t.* Ubi talis caſus proponitur: Epiſcopus Lavitanus conceſſit Monaſterio Cryptæ ferratæ omnes Eccleſias in ſua Diœceſi ſitas, & ad Monaſterium illud pertinentes, & quidquid juris in illis habebat, in emphyteuſin, ſub annua penſione ſolvenda: appoſitâ in inſtrumento contractûs certâ pœnâ, quam pars contractum non ſervans ſolveret obſervanti. Sed poſtea ex utriuſque partis propria confeſſione conſtitit, quòd Monaſterium ſubtraxit Epiſcopo penſionem annuam ipſi ſolvendam: & Epiſcopus exegit à Monaſterio procurationem: & ſic utraque pars non ſervavit contractum, ſed pœnam incurrit, ideóque Papa utramque partem à pœna illa declaravit abſolutam. Hoc c. eſt pars *c. Venerabilis.* 6. *de Religioſ. domib.*

XII. Hinc colligitur, quòd etiam de Jure Canonico licitè apponi poteſt pœna contractui, & exigi, quæ tamen ſi utraque pars non ſervet contractum, in effectu tollitur, & pœna cum pœna compenſatur, *Abb. hic n.* 2. & 3.

Porro videtur, quòd in caſu hujus c. Epiſcopus non inciderit in pœnam, nam cùm altera pars, ſcilicet Monaſterium, non ſolverit penſionem, licitè potuit Epiſcopus petere procurationem, quia fides non eſt ſervanda frangenti fidem, *c. Pervenit.* 3. *de Jurejur.* Verùm hîc propter par delictum neuter incidit in pœnam, *l. Cùm par.* 154. *ff. de R. J.* & in delictis mutua fit compenſatio, *c. pen. de adult. & l. Si ambo.* 10. *ff. De compenſat.* & conſequenter etiam pœna cum pœna compenſatur, *Gloſſ. hic V. Utramque, Hoſtienſ. hic V. eod.* Ubi ait, quòd nec Epiſcopus debebat exigere procurationem, etſi Monaſterium ceſſâſſet ſolvere penſionem, & ſic utraque pars deliquit, & in culpa fuit, ideóque neutra pars tenebatur, ſive ad contractum, ſive ad pœnam, ſed mutua compenſatio facta fuit.

XIII. Præterea ſi obligatus ſolvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut ſi non ſolverit, tempore deſignato, teneatur ad certam pœnam: ſi ſolvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam ſolvere, ſed ſolùm pro parte debiti, quæ non eſt in termino conſtituto ſoluta, prout ſumitur ex *c. Suam.* 9. *h. t.* Nam cùm Rectores, & Clerici Eccleſiæ S. Fortunati Epiſcopo Spoletano in XL. libris, per quoddam arbitrium, condemnati eſſent, pœnâ XXX. librarum appoſitâ, niſi eas ſolverent in termino conſtituto, & nonniſi XXXIII. libras in dicto termino perſolviſſent: Epiſcopus, occaſione ſeptem reſiduarum librarum, Litteras Apoſtolicas, tacitâ veritate, impetravit, ut in triginta libris, nomine pœnæ, quia non ſolverunt totam ſummam in termino conſtituto, ſibi ſolvendis condemnarentur. Re ad Papam delatâ, is mandat dicto Epiſcopo, ut VII. librarum ſolutione contentus, ſuper pœnâ XXX. librarum dictos Rectores de cætero non moleſtet, cùm non deceat ipſum inhoneſtis quæſtibus, cum aliena jactura, ditari.

XIV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, de Jure Canonico pœna conventionalis appoſita pacto dandi certam quantitatem, intra certum terminum, ſi conditio non ſit impleta, non tota pœna committitur, ſeu incurritur, ſed pro illa parte tantùm, quæ reſpondet quantitati debiti non ſolutæ, *Abb. hîc n.* 6.

hîc n. 6. ubi id probat, quia eadem debet eſſe ratio de parte, quæ eſt de toto, quoad totum, *l. quæ de tota 76. ff. de rei vindic.* ſicut ergo de Jure Canonico poteſt peti pœna tota, ſi non adimpleatur contractus: ita ſimiliter ratione partis non ſolutæ, poteſt exigi pœna pro rata.

Notandum ſecundò, etſi de Jure Civili, & ſecundùm Juris rigorem, qui certam pecuniæ quantitatem, ad certum tempus, ſub pœna dare promiſit, etiamſi partem ſolvat, debet totam pœnam pendere, propter ſortem non ſolutam integrè, *l. Stipulationum 5. §. Si ſortem, & l. In executione 85. §. Item ſi ita ff. de V. O. l. Heredes 25. §. In illa ff. famil. hercin.* At verò de Jure Canonico, & ſecundùm æquitatem Canonicam, pœna non committitur, niſi pro parte debiti non ſoluta tantùm, *Gutier. l. 2. Can. qq. c. 20. n. ult.* ubi ait, hunc eſſe communem intellectum hujus c. Idque ſatis colligitur ex deciſione Pontificis in *cit. c. Suam.* ubi quia ante terminum ſolutioni præfixum XXXIII. libræ ex debito principali XL. librarum jam ſolutæ fuerunt, & ſolùm reſtabant ſeptem ſolvendæ: ideo mandavit Pontifex, ut Rectores, & Clerici Eccleſiæ S. Fortunati ſupra ſeptem libras adhuc debitas, nihil ampliùs, nomine pœnæ, exigerent, quia contra omnem æquitatem fuiſſet, exigere integram pœnam XXX. librarum appoſitam, propter ſeptem libras reſiduas debiti principalis nondum ſolutas, ideóque pœnam illam, tanquam immoderatam, & exceſſivam, reprobavit, cùm non deceat illus Clericos, cum alterius jactura ditari. Itaque meritò cenſendum eſt, Pontificem aliud ſtatuiſſe in hoc caſu de Jure Canonico, quàm quod de Jure Civili eſt ſtatutum, idque propter æquitatem, quæ eſt præferenda Juris rigori.

§. IV.

De pœna depoſitionis, & degradationis.

XV. De priore pœna depoſitionis agitur inprimis in *c. Quòd in dubiis 5. h. t.* Nam conſultus Papa Innocentius III. de pœna Clerici cauſam, vel operam dantis bello, reſpondet, Sacerdotes, ſeu Clerici, qui gubernant naves, (vel exercitum) ad pugnam, & qui perſonaliter confligunt, & qui alios invitant ad pugnandum, graviter peccant, & de rigore Canonico ſunt deponendi, ſcilicet ab officio, & beneficio. Id verò intelligi debet, ſi hæc fiant in bello injuſto, nam ſi bellum ſit juſtum, licitum eſt Clericis, non tantùm intereſſe in ipſo conflictu, ſed etiam alios invitare, ſeu hortari ad pugnandum, dummodo ipſi perſonaliter non pugnent: niſi ipſi Invaderentur, tunc enim licitè pugnant, & ſe defendere poſſunt, etiam occidendo invaſores, ſi aliter mortem evadere non poſſint, *Gl. hîc V. Incitant, & Abb. c. 1.* de quo dictum ſuprà *Tit. 12.*

XVI. Præterea Clerici, ob magnum crimen ab ijs commiſſum, deponi debent, & in Monaſterium detrudi ad agendam pœnitentiam, prout ſtatuitur in *c. Tuæ 6. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet, qualiter Clerici in latrocinijs, vel alijs magnis ſceleribus deprehenſi (& convicti, niſi delictum ſit notorium per evidentiam facti, *Gl. hîc V. Deprehenſi.*) puniri debeant, reſpondet Papa Innocentius III. quòd ab Ordinibus degradati, detrudi debeant in arcta Monaſteria, ad pœnitentiam agendam. Eſt autem hîc ſermo de degradatione, non actuali, ſed verbali, quæ non privat omni privilegio Clericali, nec privilegio fori, ut notat *Abb. hîc n. 2. Bern. Diaz in pract. Canon. c. 94. circa fin.* Hæc tamen pœna depoſitionis non eſt imponenda, propter ſimplicia furta, ſed propter latrocinia, quæ fiunt de die, & quandoque cum violentia, *Abb. hîc n. 1. not. 2.* vel alia gravamina. Quod verò ad pœnam detruſionis in arctum Monaſterium attinet, ea hodie rarò eſt in uſu, & poteſt commutari in aliam pœnam, *Abb. hîc n. 7.* Quòd ſi verò Clerici in hujuſmodi gravibus ſceleribus ſint incorrigibiles, actu, ſeu realiter degradati, tradi ſolent ſeculari poteſtati, ut ultimo ſupplicio afficiantur. *Vivian. in Ration. hîc.*

XVII. De poſteriore pœna degradationis agitur in *c. Degradatio 2. h. t. in 6.* in quo deſcribitur modus degradandi Clericos: Nam quæſitum fuit ex Bonifacio VIII. qualiter fieri debeat degradatio? Reſpondet Papa, quòd verbalis degradatio, ſeu depoſitio ab Ordinibus, vel gradibus Eccleſiaſticis, eſt à proprio Epiſcopo facienda, aſſiſtente ſibi in degradatione Clericorum in ſacris Ordinibus conſtitutorum, certo Epiſcoporum numero à SS. Canonibus definito. In degradatione verò eorum, qui minoribus duntaxat Ordinibus ſunt initiati, ſufficit proprij Epiſcopi ſententia, ſine aliorum Epiſcoporũ præſentia, *cit. c. 2. in princ. h. t. in 6.* requiritur tamen præſentia Capituli Cathedralis, ſecundùm *Gl. hîc V. Præſentia*, licèt ſufficiat, ſi de conſenſu Capituli, adſint duo, vel tres Canonici, qui Capitulum repræſentent, *Silveſt. hîc c. l.* Actualis verò, ſive ſolemnis degradatio Clerici fiet, ſicut cùm exauctoratur is, qui profanam, & armatam militiam deſeruit, cui militaria detrahuntur inſignia, ſicque privatur privilegio militari, *cit. c. 2. §. Actualis verò.* Sic igitur Clericus degradandus indutus ſacris veſtibus, in manibus tenens librum, vas, vel aliud inſtrumentum, aut ornamentum ad ſuum Ordinem ſpectans, ac ſi in officio ſuo miniſtrare deberet, adducitur ad Epiſcopum præſentem, & auferuntur illi omnia tradita in Ordinatione, incipiendo gradatim usque ad primam veſtem datam in collatione primæ Tonſuræ. Deinde tondetur, vel raditur, ne Clericatûs veſtigium in eodem remaneat: poteſtque Epiſcopus ad terrorem uti verbis oppoſitis illis, quæ in Ordinatione prolata ſunt: v. g. auferimus tibi veſtem Sacerdotalem, & honore Sacerdotali te privamus, & ſic de alijs. Deniq; ablatis omnibus inſignibus Clericalibus, ultimò adjicit Epiſcopus hæc, & ſimilia verba: Auctoritate DEI omnipotentis Patris, Filij, & Spiritûs S. ac noſtrâ, auferimus tibi habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali, *cit. c. 2. §. Clericus igitur uſque ad finem.*

XVIII. Notandum primò, ad verbalem degradationem requiritur, ut proprius Epiſcopus, aſſiſtentibus ſibi alijs ſex Epiſcopis, in condemnatione Presbyteri, tribus autem in degradatione Diaconi, vel Subdiaconi, ſententiam depoſitionis in criminoſum pronunciet, *c. Felix 4. & c. 9. cauſ. 15. q. 7.* ubi

etiam

etiam dicitur, quòd depoſitio, ſeu degradatio Epiſcopi à Metropolitano fieri debeat, coram alijs XII. Epiſcopis: qui Epiſcopi non ſunt veri Aſſeſſores, ſed aſſiſtunt ut Judices, quia de juſtitia cauſæ cognoſcere poſſunt, *Franc. in cit. c. 2. h. t. in 6. n. 2. Laym. c. l. n. 4.* Ad degradationem verò verbalem Clerici in Minoribus Ordinibus conſtituti, non requiritur præſentia aliorum Epiſcoporum, ſed ſufficit ſola auctoritas proprij Epiſcopi, præſentibus quibusdam è Clero, qui Capitulum repræſentent, niſi aliud conſuetudine ſit receptum, *Gl. hic V. Præſentia. Franc. hic n. 4.* Factâ autem hâc verbali degradatione per ſententiam, Epiſcopus procedit ad actualem, ſeu realem degradationem, quæ eſt executio prioris degradationis verbalis, & ſine alijs Epiſcopis, fieri poteſt, etiam in degradatione Clerici in ſacris Ordinibus conſtituti, *Silveſt. V. Degradatio, n. 1. in fine. Franc. hic §. Actualis, n. 3. Laym. c. l. n. 4.*

Porro Concilium Tridentinum *Seſſ. 13. c. 4. de reform.* decrevit, ut contra Clericum in Sacris, etiam Presbyteratûs Ordinibus conſtitutum, non ſolùm ad condemnationem illius, ac verbalem depoſitionem, ſine Epiſcoporum præſentia, in numero, qui à SS. Canonibus requiritur: ſed etiam ad actualem, & ſolemnem degradationem, absque illis, procedere liceat. Adhibitis tamen, & aſſiſtentibus totidem Abbatibus, uſum Mitræ, & Baculi habentibus, ſi in Civitate, aut Diœceſi commodè haberi poſſint: alioqnin adhibeantur aliæ Perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ, quæ ætate ſint graves, & Juris ſcientiâ commendabiles.

XIX. Notandum ſecundò, plures ſunt differentiæ inter degradationem verbalem, quæ fit per ſimplicem ſententiam, quâ Clericus criminoſus ab Ordinibus Clericalibus, ſeu potiùs ab Ordinum miniſterio, aut executione depoſitus declaratur; & magis propriè depoſitio appellatur, quàm degradatio: & inter degradationem actualem, per quam veſtibus & Inſignibus Clericalibus actu, & ſolemni verborum formulâ privatur; nam per priorem non amittitur fori, & Canonis privilegium, ſicut per poſteriorem, *Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 110. & alij apud ipſum. Deinde degradatio verbalis per ſententiam ab Epiſcopo etiam nondum conſecrato fieri poteſt per ſe, vel per alium, modò ſit confirmatus, ideóque & Vicario Generali committi poteſt, quia ad eam non requiritur poteſtas Ordinis, ſed ſolius juriſdictionis: degradatio verò actualis, & ſolemnis à ſolo Epiſcopo conſecrato exerceri poteſt, quia eſt actus Ordini Epiſcopali, ex Eccleſiæ inſtitutione, annexus: quamvis poſſet etiam delegari alteri Epiſcopo conſecrato, non item non Epiſcopo, juxta alibi dicta, *Laym. c. l. n. 5. Barboſ. c. l. n.* 24. Item ſi in Jure, vel Conſtitutione aliqua reperiatur impoſita pœna degradationis, id intelligi debet de verbali degradatione, quippe leviori, non de actuali, quæ eſt graviſſima pœna, ideóque infligi non debet, niſi in caſibus Jure expreſſis, *Barb. cit. alleg.* 110. *n.* 9.

Notandum tertiò, crimina, propter quæ infligitur verbalis degradatio, ſunt adulterium, concubinatus perſeverans, poſt monitionem, Simonia notoria, ſtuprum, inceſtus, furtum, perjurium, homicidium, & alia crimina gravia, quæ irregularitatem inducunt, *Barb. c. l. n.* 10. At verò crimina, ob quæ Clericus actu degradandus eſt, & tradendus Curiæ ſeculari, ſunt graviſſima, quorum tria Jure expreſſa ſunt. Veluti primò crimen hæreſis manifeſtum. Secundò, crimen falſi commiſſi in Litteris Apoſtolicis. Tertiò, crimen conſpirationis in proprium Epiſcopum, ſaltem ſi incorrigibilitas acceſſerit, *Laym. c. l. n. 6. Barb. c. l. n.* 11. quibus addi poſſunt plura alia crimina, videlicet Sodomia frequentata, crimen abortûs animati, ſolicitantes mulieres in Confeſſione, non ordinati celebrantes, vel Confeſſionem Sacramentalem audientes, ac denique ob aliud crimen valde enorme, & Reipubl. pernicioſum, ut homicidium qualificatum, vel ſi Clericus fuerit incorrigibilis, & ruerit in profundum malorum, *Clarus l. 5. §. fin. q. 36. Laym. c. l. & Barb. n. 13. & ſeqq. & in Collect. hic n. 6.*

Notandum quartò, actualiter degradatus per ſolum Papam reſtitui poteſt; verbaliter autem depoſitus etiam per Epiſcopum, ſed non per alium inferiorem, *Silveſt. V. Degradatio in fine, Barb. cit. alleg.* 110. *n. ult.* Porro Sacerdos degradatus, etiam actualiter, conficit Sacramentum Eucbariſtiæ, ſi debitâ materiâ, & formâ utatur, ac intentione: quòd ſi reſtitueretur per Papam, non deberet de novo ordinari, licèt Inſignia ei ablata reſtitui deberent, quia character impreſſus à Deo in anima manet, etiam poſt mortem, nec per hominem auferri poteſt, *Franc. in cit. c. 2. §. ult. n. 4. h. t. in 6.* plura de degradatione hæreticorum dicta ſunt ſuprà *Tit. 7. ſec. 3. §. 8.*

§. V.

De pœna Carceris.

XX. De hac agitur in c. *Quamvis. 3. h. t. in 6.* Ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: quamvis carcer ad reorum cuſtodiam, non ad pœnam ſpecialiter ſit deputatus: poteſt tamen Epiſcopus, vel alius Judex Eccleſiaſticus, Clericos ſibi ſubjectos de criminibus confeſſos, vel convictos, in perpetuum, vel ad tempus, prout viderit expedire, carceri mancipare ad pœnitentiam peragendam, providè penſatis delictis, & perſonis, aliiſque circumſtantiis.

XXI. Ubi notandum, licèt carcer de Jure Civili regulariter ſit introductus ad cuſtodiam reorum, pendente accuſatione, *l. ult. C. De Cuſtodia reorum,* ubi de his, quos tenet carcer incluſos, ſancitur, ut convictos velox pœna ſubducat, id eſt, citò condemnentur, & puniantur: aut liberandos cuſtodia diuturna non maceret, id eſt, citò abſolvantur, & liberentur, ſi innoxii reperiantur. Veruntamen de Jure Canonico carcer eſt inſtitutus etiam ad pœnam, *Gl. hic in caſu, not.* 1. non tantùm ad certum tempus v.g. ad VII. annos, ſed etiam in perpetuum, ut liquet ex hoc c. Ratio eſt, quia cùm SS. Canones non infligant pœnam mortis, *c. In Archiepiſcopatu. 4. de raptor.* ideo ne crimina impunita maneant, neceſſarium fuit, pro gravioribus criminibus pœnam perpetui carceris ſtatuere, *Gl. hic in caſu,* quam Eccleſiaſtici Judices, non ſolùm contra Clericos imponere poſſunt ſed etiam contra laicos, præſertim in cauſa hæreſis, *c. Excommunicamus. 15. §. Siqui de hæret. Sayr. in Clavi regia lib. 12. c. 18. n. 6.* de quo plura dicta ſunt ſuprà *Tit. 7. ſec. 3. §. 9.*

XXII. Porro incarceratio, ſeu pœna car-

ceris

ceris per ſe non infamat, ut colligitur ex *c. Super his.*
» *8. h. t. junctâ Gl. fin.* Nam cùm quidam Clericus
» coram Papa in teſtimonio ferendo vacillâſſet, &
» variâſſet in dicto ſuo, juſſit Papa per delegatum
» ſuum, illum capi ac detineri in carcere; unde quæ-
» ſitum fuit, an iſte Clericus infamiam incurrerit, &
» reſpondet Papa, quòd non.

Ratio eſt, quia iſte teſtis vacillans aut varians, in ferendo teſtimonio, non fuit detruſus in carcerem, tanquam reus criminis falſi; tunc enim potuiſſet ipſi infligi pœna ordinaria hujus criminis, ex lege Cornelia de falſis, & infamiam incurriſſet: ſed fuit conjectus in carcerem, propter delictum variationis in ſua depoſitione, per quam aures Judicis aliquomodo offenderat, ſed non poterat ob illam convinci de crimine falſi, quia variatio iſta poterat variè explicari, & benigniùs: ideóque Clericus iſte nullam infamiam incurrit, quam carcer per ſe ſolus non inducit, *Abb. n. 2. & 4.*

§ VI.

De pœnis occidentium, vel percutientium proprium Epiſcopum, vel occidentium Rectorem Eccleſiæ. Item de pœna litigantis, iniuriam inferentis Iudici.

XXIII. Quæritur primò, qualiter puniendi ſunt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Epiſcopum, vel Rectorem aut alium Clericum alicujus Eccleſiæ? Reſpondetur, de hoc agitur inprimis in *c. Ad*
» *aures. 10. h. t.* Nam cùm quidam Cives Vicentini
» Epiſcopum ſuum interfeciſſent, illi feudis, & be-
» neficiis, quæ ab Eccleſia Vicentina obtinebant,
» per ſententiam privati fuerunt. Unde quæſivit
» Epiſcopus, utrùm ipſis, vel eorum hæredibus ab-
» lata ſint reſtituenda? Reſpondet Papa, nec ipſis,
» nec eorum hæredibus prædicta feuda eſſe reſti-
» tuenda, vel de novo alia beneficia eſſe conferen-
» da, ſed potiùs majore animadverſione eſſe ple-
» ctendos.

XXIV. Ubi notandum primò, nomine beneficiorum hîc intelliguntur feuda, & alia, quæ temporalem utilitatem afferunt, eáque prohibentur reſtitui, non tantùm occiſoribus, ſed etiam hæredibus eorum in pœnam, licèt aliàs ex nova conceſſione illa acquirere potuiſſent, *Abb. hic n. 3.*

Notandum ſecundò, quia ſacrilegium eſt crimen Eccleſiaſticum, poteſt Judex Eccleſiaſticus, ob illud, etiam laicis imponere pœnam temporalem, privando illos feudis, vel aliis bonis temporalibus, quæ obtinuerunt ab Eccleſia, cujus Prælatum occiderunt, *Abb. hic n. 1. Barb. hic n. 2.*

XXV. Porò novo Jure in *Clement. Si quis. 1.*
» *h. t.* auctæ ſunt pœnæ, ita ut qui injurioſè occidit,
» vel percuſſit Epiſcopum, vel cepit, aut bannivit, vel
» hæc fieri mandavit, aut ab aliis facta rata habuit,
» vel qui ad id conſilium dederit, vel favorem, vel
» ſcienter defenderit, excommunicationem incur-
» rat reſervatam S. Pontifici. Ubi etiam aliæ enu-
» merantur pœnæ. Terra item, & Civitas in hoc
» delinquens Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto, do-
nec ſatisfecerit. Ita Poteſtas, Curiales & Officia- »
les ſimiliter ſunt excommunicati. Denique in fine »
additur, quòd qui ex his abſoluti fuerint in mortis »
articulo, ſi convaleſcant iterum, in ſententiam ex- »
communicationis, ipſo facto, reincidunt, niſi »
mandato Papæ paruerint. Explicatio hujus *Cle-* »
ment. videri poteſt apud *Abbatem ibid. & Barb. in Collect. & Suar. diſ. 37. ſec. 1. n. 19. & ſeq.*

XXVI. Similiter in *c. In quibusdam. 12. h. t.*
quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Latera-
nenſi ſub Innocentio III. prohibetur, ne Eccleſia- »
rum Patroni, Advocati, & Vicedomini, qui, cùm »
vacantibus Eccleſiis de Paſtoribus idoneis provi- »
deri debet, non ſolùm difficultates ingerunt, & »
malitias: ſed etiam de poſſeſſionibus, aliiſque »
bonis Eccleſiaſticis, pro ſua voluntate, diſpone- »
re præſumunt, imò etiam ipſos Prælatos occidere »
non formidant: de cætero plus ſibi uſurpent, »
quàm Jure reperiatur permiſſum: & ſi ſecus fece- »
rint, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur. »
Ne quod ad defenſionem eſt inventum, in depreſ- »
ſionis diſpendium, ſive gravamen retorqueatur. »
Statuit præterea Concilium, ut ſi prædicti Recto- »
rem, vel alium Clericum ipſius Eccleſiæ, per ſe, »
vel per alios occidere, vel mutilare præſumpſerint, »
Patroni Jus patronatûs, Advocati advocatiam, feu- »
datarii feudum, Vicedomini Vicedominatum, & »
Beneficiati Beneficium amittant, quod ab Eccle- »
ſia illa tenebant: & non ſolùm nihil de præmiſſis »
perveniat ad hæredes, ſed etiam nullus ex poſte- »
ris, uſque ad quartam generationem, admittatur »
ad Collegium talium Clericorum: neque in do- »
mibus Regularium alicujus Prælationis aſſequan- »
tur honorem, niſi cum eis fuerit diſpenſatum. »

XXVII. Notandum primò, Patroni, & Advocati Eccleſiarum, non poſſunt plus juris ſibi vendicare in Eccleſiis, quàm Jure reperiatur ipſis conceſſum, adeóque ſi aliquod jus prætendunt in Eccleſia, debent probare illud ſibi eſſe debitum, *Abb. hic not. 1.*

Notandum ſecundò, Patroni, Advocati vel ſimiles perſonæ habentes jus aliquod in Eccleſia, ſi occidant, vel mutilent, per ſe, vel per alium, Rectorem, vel alium Clericum alicujus Eccleſiæ, privantur omnibus juribus, & beneficiis, quæ in illa Eccleſia obtinent, *Gloſſ. hic in caſu*, & in notatis, *Abb. In princ.* & licèt in hoc c. ſermo ſit de beneficio temporali, & profano, ut feudo, vel alio ſimili, loquitur tamen etiam de beneficio Eccleſiaſtico, quòd occidens Prælatum, vel Clericum Beneficiatum ſit privatus beneficio, quod obtinet in ea Eccleſia, ut poſt *Tolet.* docet *Garc. Tract. de benef. p. 11. c. 10. n. 57. & 58.* & quidem ipſo jure, ſeu facto: quamvis *Azor p. 2. libr. 7. c. 18. q. 1. §. Deinde quæres*, putat, quòd verbum *amittant* ibi poſitum contineat pœnam privationis, non ipſo jure latam, ſed per ſententiam Judicis ferendam. Verùm non dicitur ibi ſimpliciter *amittant*, ſed *prorſus amittant*, quæ dictio *prorſus* importat idem, quod ipſo jure, ſeu ipſo facto, *Abb. hic num. 7. Garc. c. l. Barb. hic in Collect. n. 3.* & alii communiter.

Notandum tertiò, qui occidunt, vel mutilant Prælatum, vel alium Clericum alicujus Eccleſiæ, per ſe, vel per alios, non ſolùm ipſi, ſed etiam hæredes,

ſen poſteri eorum, uſque ad quartam generationem perdunt, quicquid habent ab Eccleſia, nec admittuntur ad ſtatum Clericalem; & ſic puniuntur filii, & poſteri propter delictum parentum, ſicut in crimine læſæ Majeſtatis, *Gl. hic V. Hæredes*, ubi nomine hæredum intelligit deſcendentes ab iſtis malefactoribus per lineam rectam, uſque ad quartam generationem, *Abb. hic n. 2. Barb. hic in Collect. n. 5.* utrùm autem deſcendentes per lineam fœmininam, mox dicetur.

Notandum quartò, cum prædictis, qui non poſſunt admitti ad ſtatum Clericalem, nec præfici in Ordinibus Regularium, poteſt diſpenſare Epiſcopus, quia diſpenſatio hic non fuit ſpecialiter reſervata Papæ, *Gl. fin. hic & Barb. n. 4.*

XXVIII. Porro quod dictum eſt, pœnam impoſitam alicui, & filiis, ſeu poſteris ejus uſque ad quartam generationem, juxta *cit. c. In quibuſdam*, id intelligi debet de linea maſculina tantùm, nec extendi ad poſteros lineæ fœmininæ, prout ſtatuitur in c.
» *Vbicunque. 4. h. t. in 6.* Ubi Bonifacius VIII. ita
» reſcribit: Si alicui, & ejus filiis, ſeu poſteris uſ-
» que ad certam generationem, pœna imponatur ab
» homine, vel à Jure, pœna ipſa tantùm eos afficit,
» qui per lineam non fœmininam, ſed maſculinam
» deſcendunt: niſi aliud in Jure, vel ſententiâ Judi-
» cis ſit expreſſum.

XXIX. Notandum primò, pœna imponi poteſt, non ſolùm delinquenti, ſed etiam filiis, & poſteris ejus, imò & collateralibus, ſive Jure, ſive etiam ab homine, id eſt, à Principe Superiorem non recognoſcente, ex plenitudine poteſtatis, nam ab inferiore non poſſet imponi, cùm unus pro alio nequeat puniri, & pœnæ ſuos debeant tenere auctores, niſi in caſibus Jure expreſſis, *Franc. hic n. 1.*

Notandum ſecundò, appellatione filiorum, & poſterorum comprehenduntur tantùm regulariter in materia pœnali, deſcendentes per lineam maſculinam, non autem per fœmininam, & multò minùs collaterales, quia in pœnis ſtrictior interpretatio eſt facienda, idque ſive mentio fiat de filiis, ſeu poſteris uſque ad certum gradum, ſeu generationem, ut in hoc c. ſive non, quia in dubio poteſt cenſeri, quòd intelligatur uſque ad quartum gradum, *Franc. hic n. 2.*

Notandum tertiò, ſi pœna impoſita ſit à Jure, vel ab homine alicui, & filiis, ſeu poſteris ejus, tunc etiam comprehenduntur deſcendentes per lineam fœmininam, quando apparet ex diſpoſitione ipſius Juris, vel hominis hoc eſſe expreſſum, *Franc. hic n. 3.* Exempla habentur in *c. un. §. Contra natos de ſchiſmat. in 6.* Ubi pœna poſteris impoſita afficit etiam deſcendentes per lineam maſculinam, & fœmininam, quia id Jure ita expreſſum eſt: & in *c. Statutum. 15. de hæret. in 6.* propter crimen hæreſis puniuntur deſcendentes ex linea paterna uſque ad primum, & ſecundum gradum, nempe filii, & nepotes; ex materna verò uſque ad primum gradum, ſcilicet filiæ tantùm: *Barboſ. hic n. 6.* Idque apertè colligitur ex hoc c. in fine, quòd nomine filiorum, & poſterorum etiam veniant deſcendentes per lineam fœmininam, quando id in jure expreſſum eſt, vel in Conſtitutione, quia tunc tenor illius eſt ſervandus, *Gl. hic in notat.*

XXX. Quæritur ſecundò, quomodo puniendus ſit litigans injuriam inferens Judici? Reſp. de hoc egitur in *c. Dilectus. 11. h. t.* Ubi Innocentius III. ita
reſcribit: Si quis temerè proruperit adverſus aſſer- »
tionem Judicis (per contumeliam, v. g. dicendo, »
quòd mentiatur, vel nihil ſciat, *Gl. marg. hic lit. A.*)
coram quo litigat, cùm de improbitate litigatoris »
conſtiterit, juxta Superioris arbitrium, dignâ anim- »
adverſione puniri poterit, ne Judicialis auctoritas »
vilipendatur. »

Ubi notandum, vel injuria illata Judici eſt notoria, & tunc poteſt ipſe Judex punire eum, qui injuriam intulit, quia in notoriis non ſubeſt ulla ſuſpicio, neque ferenda eſt ſententia cum ſolennitate, quod procedit, ſi pœna in Jure ſit expreſſa; ſecus ſi Judex poſſit illam imponere, pro ſuo arbitrio, tunc enim arbitrando poſſet excedere modum, *Abb. hic n. 3.* Vel injuria non eſt notoria, & tunc ſi principaliter concernat perſonam ipſius Judicis, non poteſt ipſemet punire, eſſet enim Judex in facto proprio, *c. Inter querelas. 27. cauſ. 23. q. 4.* Vel contingit principaliter dignitatem Judicis; & tunc poteſt quidem ipſe punire, ſed poterit recuſari tanquam ſuſpectus, quia injuria ſaltē conſequenter tangit etiam perſonam ipſius. Quòd ſi verò ſit Judex delegatus, tunc poteſt procedere contra eum, ſi per injuriam illatam impediat juriſdictionem ipſius, alioquin verò, ſi non impediatur, debet puniri injurians per Superiorem ejuſdem, ut indicatur in hoc c. ibi: *juxta Superioris arbitrium, arg. Auth. de teſtibus. §. Si verò ignoti, coll. 7. Abb. hic cit. n. 3.*

§. VII.

De pœna perſiſtentis pertinaciter in excommunicatione, ultra annum, & pœnis inſectantium, percutientium, capientium, vel occidentium S. R. Eccleſiæ Cardinales.

XXXI. De priore pœna agitur in *c. Gravem. 13. & ult. h. t.* Ubi talis caſus proponitur: Comes Re- »
giſtrenſis multas injurias, & gravamina intulerat »
Capitulo Laudunenſi, propter quæ per Judices à »
Sede Apoſtolica delegatos excommunicatus fuit, & »
per duos annos, & ampliùs in excommunicatione »
perſiſtens, pertinaciter renuit juri parere, conte- »
mnendo claves Eccleſiæ. (datas à Petro, *Gl. hic V.* »
Claves) Re delatâ ad Papam Honorium III. is, quia »
hujuſmodi pertinacia non caret ſuſpicione hæreti- »
cæ pravitatis: volens tamen parcere Nobilitati di- »
cti Comitis (quoad pœnas) mandavit quibuſdam »
à ſe delegatis, ut ſi Comes ille commonitus, non pa- »
ruerit plenè juri, ipſi Eccleſias, in quibus jus habet, »
ab ejus obligatione abſolvant, & ſubditos ipſius à »
fidelitatis juramento (quamdiu in excommunica- »
tione perſtiterit) denuncient abſolutos. »

XXXII. Notandum primò, laicus poteſt, ob injurias illatas Clericis, excommunicari, quod intelligendum eſt, ſi commonitus ſuper injuriis nolit ſatisfacere, nec Juri parere, nam propter ſolum delictum non poteſt quis excommunicari, niſi accedat contumacia, *c. Sacro. 48. de ſent. excomm. Abb. hic n. 2.*

Notandum ſecundò, qui per annum in excommunicatione perſiſtit, fit ſuſpectus de hæreſi, *c. Excommunicamus. 13. §. Qui autem de hæret.* de quo dictum ſuprà *Tit. 7. ſec. 2. §. 4.* quia cenſetur contemnere

potesta-

poteſtatem Eccleſiæ, cujus excommunicationem non curat, *Abb. hic n. 3.* Nec refert, quòd in hoc c. ſit ſermo de eo, qui per duos annos, & ampliùs in excommunicatione perſtirit, quia narratur ſolùm, quod in facto contigit, & textus non ſe fundat ſuper illo, ſed ſuper diuturnitate temporis ultra annum, adeóque poſt annum ſit ſuſpectus, *Abb. hic & Barboſ. num. 3.*

Notandum tertiò, Nobiles leviùs puniuntur, propter delictum, quàm ignobiles, ut patet ex hoc c. in quo Papa potuiſſet ſeveriùs punire illum Comitem, indicta illi purgatione de hæreſi, & eâ non præſtitâ, eum excommunicando, ſed mitiùs cum illo actum, quia ſi nimis ſeverè procedatur à Judice Eccleſiaſtico contra potentes, & Nobiles, ſæpe inde proveniunt gravia ſcandala, & ſchiſmata, quæ cavenda ſunt, *Abb. hic n. 4.*

Notandum quartò, propter contemptum excommunicationis, poteſt Eccleſia punire laicum perſeverantem in excommunicatione, privando eum juribus, quæ obtinet ab Eccleſia, v. g. jure Patronatûs, & remittendo interim debita pecuniaria, quæ ipſi excommunicato debentur, & declarando vaſallos ac ſubditos illius eſſe ipſo jure, ſeu facto, ſine alia ſententia, abſolutos ab obedientia, & obſequiis talis domini, quamdiu in excommunicatione perſtiterit, *Gl. fin. hic & Abb. n. 5. & 6.*

XXXIII. Quod verò attinet ad pœnas perſequentium, ſeu offendentium Cardinales, de iis agitur in *c. Felicis. 5. & ult. h. t. in 6.* In quo ſtatuitur primò, qui Cardinalem S. R. E. hoſtiliter fuit inſecutus, vel percuſſit, aut cepit, ſeu incarceravit, vel ſocius fuit facientis, vel idem fieri mandavit, vel ratum habuit: aut conſilium, auxilium, vel favorem dedit: vel poſtea receptavit, aut ſcienter defendit, tanquam reus læſæ Majeſtatis, perpetuò ſit infamis, diffidatus, & bannitus: non poſſit teſtamentum facere, nec ſuccedere ex teſtamento, vel ab inteſtato alicui: cuncta ejus ædificia debent dari in ruinam, ſeu deſtrui, nullo tempore reparanda: nullus ei reddere debita, vel reſpondere in judicio teneatur. Ejus bona applicentur fiſco, ut ex illis nihil transmittat ad poſteros, ſeu hæredes. (Cùm aliàs regulariter bona damnatorum tranſeant ad hæredes, & non ad fiſcum, *Auth. Bona, C. De bonis damnat*) Si quæ feuda, officium, vel beneficium, ſpirituale, vel temporale ab Eccleſiis quibusdam obtineat, ſit iis ipſo jure privatus, eáque ita liberè ad Eccleſiam revertuntur, ut Eccleſiarum Rectores de iis, pro ſua voluntate, diſponere poſſint. Secundò ejus filii, vel nepotes per lineam (etiam fœmininam, *Gl. Magna hîc V. Suadebunt.*) deſcendentes quovis beneficio, etiamſi Pontificalem dignitatem adepti ſint, ipſo jure ſint eis privati. Nullus præterea filiorum, vel nepotum ex virili ſexu deſcendentium promoveatur ad dignitatem, vel honorem Eccleſiaſticum aut mundanum, vel ad regimen alicujus loci: ſit illis quodlibet officium, ſeu miniſterium publicum interdictum, & ad teſtimonium in judiciis ferendum reddantur inhabiles: non promoveantur ad Ordines, nec ad officium, vel beneficium Eccleſiaſticum, nec ad actus legitimos eis pateat aditus, omni ſpe diſpenſationis ſuper prædictis ademptâ, *cit. c. ult. §. Quòd ſi quis.* Tertiò, non ſolùm autem offendentes Cardinalem, puniuntur prædictis pœnis, ſed etiam incurrunt, ipſo facto, ſententiam excommunicationis, à qua non poſſunt abſolvi, niſi à Romano Pontifice, excepto articulo mortis. Et ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis, pulſatis campanis, & accenſis candelis, ut excommunicati, publicè denuntientur, *cit. c. ult. § Præſenti.*

Quartò cùm fuerint abſolvendi, cavere idoneè debent, quòd æquo animo ſuſtinebunt pœnam ſibi imponendam: ubi etiam additur, quam pœnitentiam facere debeant, cùm abſolvuntur: obtenta autem abſolutione, indulgetur eis, ut poſtmodum acquiſita repetere poſſint, *cit. c. ult. §. Cùm autem.* Quintò ſi quis verò nudo conſilio aut favore ſimplici fuerit in præmiſſis culpabilis, eum Judex, pro qualitate culpæ, caſtigare poterit, *cit. c. ult. §. Illud autem.* Sextò permittit Papa, ut prædictæ pœnæ extendantur etiam ad collaterales, fratres videlicet, nepotes, & pronepotes talium, *cit. c. §. Cæterùm.* Septimò ſimiliter offendentibus familiares Papæ, vel Cardinalium, imponi poterit pœna, pro qualitate culpæ, *§. Præmiſſis etiam.* Octavò, occidentes verò Cardinales, vel dantes cauſam mortis, ultra prædictas pœnas, acriùs adhuc puniri debent, *§. Si quis verò.* Denique in *§. fin.* additur, nihilominus Poteſtates, ſeu Magiſtratus ſæculares per pœnas legales contra tales procedere debere, & hanc Conſtitutionem facere obſervari: alioquin Princeps, vel Poteſtas, vel Magiſtratus, & Officiales eorum, intra menſem, poſtquam res ad notitiam eorum pervenit, eo ipſo, excommunicationem incurrant. Civitas verò, quæ tales delinquentes non puniverit, ſit interdicta, & eo ipſo, Pontificali, ſeu Epiſcopali dignitate privata.

Porro etſi regulariter pro uno delicto non poſſint imponi plures pœnæ, id tamen fallit, ſi crimen ſit valde enorme, *Franc. in cit. c. ult. §. Per hoc. n. 4. h. t.* Ubi plures limitationes adfert, & pluribus explicat hoc c. *Barboſ. in Collect. hic.*

§. VIII.

Vtrùm Metropolitanus poſſit punire injurias ſibi, vel ſuis illatas à ſubditis Epiſcoporum Comprovincialium?

XXXIV. De hac re agitur in *c. Romana. 1. h. t. in 6.* In quo Papa Innocentius IV. reſcribit Archiepiſcopo Rhemenſi, ut cùm viſitat Provinciam ſuam, ſi ſibi, ſuæque familiæ, aut aliis, etſi de familia ſua non ſint, injuria inferatur à ſubditis ſuorum Suffraganeorum, vel etiam ſi extra viſitationem, ſuos mittat nuncios ad convocandum Concilium Provinciale, vel aliàs juriſdictionem exerceat in provincia, eos propter injuriam illatam, dummodo notoria ſit, poſſit propria auctoritate punire, ſi hac occaſione impediatur ejus juriſdictio, niſi ex Eccleſiæ Rhemenſis conſuetudine plus poteſtatis ei competat. Prætorea eidem Archiepiſcopo, aliis-

aliiſque Metropolitanis in ſuis Provinciis, dum juriſdictionem ſic exercent, puniendi manifeſtas, ſeu notorias offenſas, eiſdem, vel ſuis illatas, ex ſpeciali conceſſione Apoſtolicâ (etiamſi per hujuſmodi injurias illatas juriſdictio ejus non impediatur,) liberam habeant facultatem.

XXXV. Notandum primò, quando crimina ſunt notoria, poteſt Archiepiſcopus, ſive Metropolitanus punire ſubditos Suffraganeorum in tota Provincia, *c. 1. §. Notoria de cenſib. in 6.* Idque procedit, etiamſi Archiepiſcopus non viſitet, ſi tamen Epiſcopus ſit negligens, *Quarant. in ſumma Bullar. n. 24.* Dicuntur autem hic crimina notoria, quæ ita manifeſta ſunt, & patentia, ut nullâ probabili tergiverſatione celari poſſint, & in quibus nullâ probatione aut cauſæ cognitione eſt opus, *c. Manifeſta. 15. cauſ. 2. q. 1. c. Evidentia. 9. de accuſat. Barb. in Collect. hic num. 2.*

Notandum ſecundò, nemo poteſt eſſe Judex in propria cauſa, nec ſibi, vel ſuis jus dicere debet, *l. Unic. C. Ne quis in ſua cauſa &c.* adeòque ſi injuria illata Prælato ipſius perſonam tantùm contingat, non poteſt aliquem, propter injuriam illatam, punire: ſi verò tangat Eccleſiam ſuam, poteſt punire injuriantes, tametſi indirectè, & per quandam conſequentiam id cedat in commodum ipſius, *Gloſſ. hic V. Punire, Barb. in Collect. hic n. 4.* Non tamen poteſt Prælatus remittere injuriam Eccleſiæ ſuæ factam, ſicut filiusfam. etſi poteſt remittere injuriam ſibi factam, in quantum ipſum tangit; non tamen in quantum tangit patrem, *l. 1. § Uſque adeo. ff. De Injuriis. Gl. hic V. Punire, Barb. hic n. 5.*

§. IX.

Proponuntur ſumma reliquorum Capitulorum, quæ in Clementinis, & Utriſque Extravagantibus continentur.

XXXVI. In *Clement. Multorum 2. h. t.* (nam de pœna contenta in *Clement. 1. h. t.* jam actum ſuprà *§. 6. n. 25. eod.*) ſtatuitur: Qui detinent, vel procurant capi perſonas Eccleſiaſticas, ut renuncient ſuis beneficiis, velut citati ab homine, vel à jure, non vadant ad Sedem Apoſtolicam: præter pœnam excommunicationis, quam per Canones antiquos incurrunt, (*cap. Si quis. 29. cauſ. 17. q. 4. c. Nuper. 29. de ſent. excomm.*) ſi Prælati ſint, à perceptione fructuum Eccleſiarum ſuarum per triennium ſunt ſuſpenſi: inferiores verò beneficiis obtentis ſunt privati. Eandem pœnam incurrunt, qui citati non veniunt ad Sedem Apoſtolicam, & procurant ſe capi à Poteſtate ſeculari: (ſecus ſi per Poteſtatem Eccleſiaſticam, *Gloſſ. hic V. Seculari.*) Reſignationes autem beneficiorum modo prædicto extortæ, licèt à Prælatis ipſorum reſignantium ſint receptæ, aut ratificatæ, ſunt omnino nullæ ac irritæ (ita ut non valeant, etiam quoad renunciantem, *Gl. hic V. Nullus.*) quas quidem pœnas, Ordinarii locorum quamprimùm aliquem incurriſſe ſciverint, ſtatim illum publicare debent, ut pœnæ executioni mandentur, prout ad eos pertinerit. Pro explicatione hujus *Clement. 2. Præter Gl. & Barb. in Collect. hic* videri poteſt *Abbas in Clement. & Suar. diſ. 31. de cenſur. ſec. 5. n. 17. & ſeqq. uſque ad n. 22.*

XXXVII. Præterea in *Clement. Cupientes: 3. h. t.* Religioſi Mendicantes, qui domos ad inhabitandum, vel loca quæcunque de novo recipiunt, vel recepta mutant, vel eas transferunt in alios, cujuſvis alienationis titulo, contra prohibitionem *c. un. de exceſſib. Prel. in 6.* ultra pœnas ibi expreſſas, ſententiam, excommunicationis, ipſo facto, incurrunt. Similiter Religioſi (etiam non mendicantes) qui in ſuis ſermonibus, vel alibi, præſumunt aliqua proferre, ut audientes retrahant à ſolvendis decimis Eccleſiis debitis, ſunt, ipſo facto, excommunicati. Item ſi requiſiti in certis Dominicis, & feſtis diebus in textu expreſſis, quando prædicant, & in Confeſſionibus audiendis populum non inſtruunt, nec ſcrupulum conſcientiæ iis injiciunt, ut non omittant ſolvere decimas, graviter debent argui à ſuis Superioribus, quibus etiam in Virtute Sanctæ obedientiæ præcipitur, ut ſtatuta pœnalia faciant contra hujuſmodi transgreſſores, ita ut pœna eorum aliis ſit in exemplum, Conſtitutione Papæ Gregorii X. in *c. 1. de decim. in 6.* nihilominus in ſuo valore permanente. Item Religioſi, qui ſcienter omittunt conſcientiam facere de ſolvendis decimis, ſunt ſuſpenſi, ipſo facto, ab officio prædicandi: donec, ſi commodè dicendi facultatem habuerint, conſcientiam faciant pœnitentibus: & ſi prædictâ negligentiâ non purgatâ, prædicare præſumpſerint, ipſo facto, ſunt excommunicati. Ad Religioſos autem Monaſteriorum, & Rectores Eccleſiarum decimas percipientium, hæc Conſtitutio non extenditur. Denique in *§. ult. cit. Clement. Cupientes*, pœna excommunicationis fertur in Religioſos, & Clericos ſeculares violatores Conſtitutionis Bonifacii VIII. in *c. 1. de ſepult. in 6.* qua præcipitur, ne aliquos ad vovendum, jurandum, aut fide interpoſitâ, promittendum inducant, ut ſepulturam apud ipſorum Eccleſias eligant, vel electam non mutent, alioquin ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, reſervatæ Sedi Apoſtolicæ; præterquam in mortis articulo, non obſtantibus quibuscunque privilegiis, & ſtatutis; pœnâ tamen contentâ in *cit. c. 1.* in ſuo robore duraturâ, de quo dictum ſuprà *libr. 3. Tit. 28. §. 2. n. 26. & 2 ſeqq.* Hujus Clementinæ meminit *Azor p. 1. libr. 12. c. 13. § 17.* & quoad pœnam excommunicationis *Suar. diſ. 23. de cenſur. ſec. 5. n. 33.* & aliquot *ſeqq.* qui videri poteſt.

XXXVIII. Porro in *Extravag. Dierum un. Joann. XXII. h. t.* Narrantur inprimis facinora nonnullorum hominum degentium in Marchia (quæ eſt Provincia Romanæ Eccleſiæ ſubjecta, ut habetur in textu, etiam in temporalibus) qui ſuos Rectores, & Officiales occidere ſoliti erant, & poſtea enumerantur XVII. modi offenſarum, & totidem pœnæ, quas incurrunt, non ſolùm hactenus ſic offendentes, ſed etiam qui de cætero talia facere præſumunt: & additur, eorum filios quoque, propter patrum iniquitatem; à quibuscunque honoribus, & beneficiis, tanquam indignos repellendos eſſe, *Vivian. in Ration. h. t.* concordat *c. ult. h. t.*

alt. h. t. in 6. & Clement. 1. eod. legatur ipſe textus, *junct. Gloſſ.*

XXXIX. Denique in *Extravag. Divinis unic. h. t.* Inter Communes, Hugo Geraldi Epiſcopus Caturcenſis, propter varios exceſſus, ſeu crimina ab ipſo perpetrata, varias pœnas incurrit, quia Sedi Apoſtolicæ, ſuis ſubditis, & ſibi ipſi fuit injurioſus, cujus delicta in ſpecie recenſentur in textu, propter quæ etiam perpetuæ depoſitionis ſententiam meruit, & omni Pontificali, Sacerdotali, & quolibet alio officio privatus fuit, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Ex quo patet, propter quæ crimina Prælatus poſſit deponi. Unde hoc c. rectiùs ſub Tit. de Exceſſibus Prælatorum poſitum fuiſſet, niſi antiqui Libri illud ſub hoc Titulo de pœnis collocâſſent, ut notatur in ſumma hîc.

TITVLVS XXXVIII.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

Actum eſt Tit. præcedente de pœnis, quæ imponuntur in foro externo, ſeu Iudiciali, nunc ſubiicitur hic Titulus de pœnis, quæ imponuntur in foro interno, ſeu Pœnitentiali: ſed quia huiusmodi pœnæ, ſeu pœnitentiæ quandoque relaxantur per Remiſſiones, ſeu Indulgentias, ideo de his etiam agitur hoc Titulo, qui extat quoque in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Communibus.

SECTIO I.

DE POENITENTIIS.

§ I.

De Pœnitentia in genere.

I.

QUæritur primò, quid ſit pœnitentia, & quot modis accipiatur? Reſp. pœnitentia deſcribitur per effectum, in c. 1. *diſ. 3.* Ubi dicitur, Pœnitentia eſt præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Accipitur autem pœnitentia tripliciter, ut notat *Silveſt. in Summa V. Pœnitentia. n. 1.* Primò, prout eſt Virtus ſpecialis, & definitur communiter ex *S. Thom. 3. p. q. 85. art. 2. & 3.* deteſtatio ſeu dolor animi de peccato, quatenus eſt offenſa, ſeu injuria Dei, intentione eam compenſandi, ſeu pro ea ſatisfaciendi, de qua plura videri poſſunt apud *Tann. Tom. 4. diſ. 6. q. 2. dub. 1. Laym. libr. 5. Theol. mor. tr. 6. c. 1.* & alios Theologos. Secundò, accipitur Pœnitentia, prout eſt Sacramentum novæ legis à Chriſto inſtitutum *Joan. 20.* & continet tres partes, ſeu actus, ſcilicet Contritionem, Confeſſionem, & ſatisfactionem. Tertiò, ſumitur pœnitentia pro ſatisfactione, quæ duplex eſt, publica, & privata, ut ex infrà dicendis patebit. Huc pertinent Canones pœnitentiales in fine Decreti juſſu Gregorii XIII. editi, & ſunt quædam regulæ directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas, quæ tamen, cùm nimis rigidæ viderentur, hodie non ſunt ampliùs in uſu: ſed per deſuetudinem ſunt abolitæ, in quarum locum ſucceſſerunt Remiſſiones, ſive Indulgentiæ, de quibus infrà.

II. Quæritur ſecundò, quotuplex ſit pœnitentia ſumpta tertio modo, pro ſatisfactione? Reſp. Alia eſt publica, alia privata. Publica eſt illa, quæ imponitur, & peragitur pro manifeſtis peccatis, juxta *c. Manifeſta. 1. h. t.* Ubi dicitur: Manifeſta peccata non ſunt occultâ correctione purganda: nam qui publicè peccant, etiam publicè puniendi ſunt, ut tollatur ſcandalum, & alii territi arceantur à ſimilibus, *c. pen. junct. Gl. V. Veteri. diſ. 45. Gl. hîc V. Occulta, & Abb. not. 1. Conſentit Concil. Trid. Seſſ. 24. c. 8. de reform. in princ.* Pœnitentia verò privata, ſeu occulta eſt, quæ imponitur peccatis ſecretis, ſeu arcanis, in actu Sacramentalis Confeſſionis; & privatim etiam peragitur, *Silveſt. c. l. q. 1.* occulta enim peccata non ſunt publicè punienda, *c. Si peccaverit. 19. cauſ. 2. q. 1.* Porrò in fine hujus c. non eſt ſermo de purgatione innocentiæ, de qua agitur in *Tit. de purgat. Canon.* ſed de purgatione culpæ per condignam ſatisfactionem, *Abb. hîc.*

III. Præterea pœnitentia publica, alia eſt ſolemnis, alia non ſolemnis. Prior eſt illa, quæ præſcribitur in Concilio Agathenſi relato in *c. In capite. 64. diſ. 50.* quæ olim injuncta fuit in initio Quadrageſimæ, ſervatis certis ſolemnitatibus, ſeu ritibus ibì expreſſis, & finiebatur in Cœna Domini. Et hanc ſolemnem pœnitentiam ſolus Epiſcopus imponere poteſt, vel Sacerdos, illius mandato, & nonniſi pro peccato valde enormi, & toti Communitati, ſeu Reipubl. ſcandaloſo, & pernicioſo: nec imponi debet, niſi ſemel, quia non iteratur, *c. 2. diſ. 3. de pœnit. Hoſtienſ. in ſumma h. t. n. 55. §. His prælibatis. Silveſt. V. Pœnitentia. q. 1. & 2.* Effectus autem ſolemnis pœnitentiæ eſt, quia tales pœnitentes facit infames, non ratione pœnitentiæ, ſed ratione criminis promulgati, ſaltem ſi per ſententiam Judicis ſit impoſita; ideòque nec ad Ordines promoveri, nec in ſuſceptis miniſtrare poſſunt, *c. Illud. 66. diſ. 50. Silveſt V. Pœnitentia. q. 3.* Publica verò, ſed non ſolemnis pœnitentia dicitur illa, quæ fit publicè, & in facie Eccleſiæ, non tamen cum prædictis ſolemnitatibus jure præſcriptis, veluti cùm injungitur alicui peregrinatio per

mundum, cum pera, & baculo benedictis, quam non tantùm Epiſcopus, ſed etiam quilibet Sacerdos injungere poteſt, & multò magis Pœnitentiarius generalis Epiſcopi, quia non reperitur prohibitum, *Hoſtienſ. c. l.* propter grave, & publicum crimen, ſed non ſcandaloſum, *Silveſt. c. l. q.* 2. Veruntamen Clericis, non ſolùm ſolemnis, ſed nec publica pœnitentia eſt injungenda, niſi ſint depoſiti, *Gl. in cit. c. t. V. Occulta. h. t. Hoſtienſ. c. l. & Silveſt.* de quo plura infrà.

IV. Cæterùm illud hîc controvertitur, an Confeſſarii, pro peccatis publicis auditis in Confeſſione Sacramentali, poſſint imponere pœnitentias publicas? Negat *Navarr. in c.* 2. *diſ.* 6. *de pœnit. n.* 87. *& ſeq. & in man. Præl.* c. 8. *n.* 10. quia Confeſſarii imponendo publicam pœnitentiam, tali facto ſignificant, pœnitentem gravia peccata ſibi confeſſum fuiſſe, & ſic indirectè revelarent confeſſionem. Ex quo ſequitur, quòd *cit. c.* 1. *h. t.* loquitur, non de Sacramentali pœnitentia, ſed de ea, quæ in foro externo imponitur. Sicut & Concilium Trident. *cit. c.* 8. Limitat tamen id *Navarr. cit. diſ. n.* 93. *& cit. c.* 8. *n.* 10. niſi pœnitens expreſsè, vel tacitè conſentiat, ut confeſſio publicetur, & conſequenter etiam peccatum à ſe commiſſum revelari permittat: idque ob eam cauſam, ut Deo & populo, quos ſcandalizaverat, ſatisfiat.

Quare verus intellectus *cit. c.* 1. *h. t.* eſt, manifeſta peccata, non occultâ, ſed manifeſtâ correctione purganda eſſe, in foro ſcilicet exteriore; imò etiam in interiore, ſi pœnitens, vel ſponte petat, vel ſuſcipiat pœnitentiam illam publicam, *Navarr. cit. diſ.* 6. *num.* 10. *Covarruv. libr.* 2. *var. reſol. c.* 10. *num.* 3. Ubi tamen monet, non facilè ad talem publicam pœnitentiam veniendum eſſe, ſed cum matura deliberatione, quia ſcilicet peccatum hujusmodi eſt; ut & peccantis correctio, & aliorum ædificatio publicam pœnitentiam requirat.

§. II.

De pœnitentia occidentis Presbyterum.

V. De hac agitur in *c. Presbyterum.* 2. *h. t.*
» quod eſt deſumptum ex Concilio Maguntinenſi,
» ubi ſtatuitur, ut ſi quis Presbyterum occiderit,
» ei ſecundùm Canones (pœnitentiales) XII. an-
» norum pœnitentia imponatur. Quòd ſi de hoc
» convictus fuerit (ſcilicet in judicio, *Hoſtienſ. hîc*
» *V. Convictus,*) uſque ad ultimum vitæ ſuæ tempus
» cingulo militiæ careat, & absque omni ſpe conju-
» gii maneat.

Ex quo colligitur, quòd triplici pœnâ plectatur occiſor Sacerdotis. Prima eſt, ut pœnitentiam agat XII. annis, v. g. jejunando, certis diebus in hebdomada, vel peregrinando, aut aliud opus pœnitentiæ exercendo, arbitrio prudentis Confeſſarii. Et quamvis aliàs regulariter, propter mortale crimen, pœnitentia ſeptem annorum injungatur ſecundùm antiquos Canones, *c. Admonere.* 8. *c. Hoc ipſum.* 11. *cauſ.* 33. *q.* 2. quandoque tamen major imponitur, ſcilicet XII. annorum, propter enormitatem criminis, *Gl. hîc V. XII. annorum.* Secunda pœna eſt, ut privetur in perpetuum cingulo militari, & deponatur à dignitate ſua, nec inter milites numeretur, tanquam exauctoratus, *Hoſtienſ. hîc V. Cingulo, & Abb.* Ex quo infert, Judicem Eccleſiaſticum poſſe privare laicum militia temporali a idémque dicendum de Doctoratu, vel quolibet alio negotio ſeculari, ut ab eo abſtineat, *Abb. hîc.* Tertia pœna eſt, ut privetur facultate contrahendi matrimonium, ita ut vitam ducat ſolitariam, & decedat ſine ſobole, *Abb. hîc*; per quam pœnam impeditur quidem matrimonium contrahendum, ſed non dirimitur contractum, ſecundùm *Gl. hîc V. Absque ſpe conjugii.* Porro præter has pœnas, non prohibetur Judex ſecularis, quominus poſſit procedere contra laicum occiſorem Sacerdotis, judicialiter in foro contentioſo, imò etiam Judex Eccleſiaſticus ei in ſuo foro graviores pœnas imponere poteſt, *Abb. hîc.*

§. III.

Proponuntur, & explicantur alia quædam Capitula in hoc Titulo contenta, in quibus agitur de imponenda pœnitentia.

VI. Inprimis in *c. Significavit.* 3. habetur, ſi quis excedat modum in ſe defendendo, vel etiam libertatem Eccleſiæ, ei indicendam eſſe pœnitentiam arbitrariam, conſideratis circumſtantiis, ut conſtat ex ſumma ejusdem c. Nam cùm quidam Nobilis »
opponeret ſe Friderico Imperatori, negando ca- »
ſtrum quoddam, quod ſibi tradi petiit Imperator, »
inde contigit, ut plus quàm duo millia domorum »
deſtructa, & multi homines occiſi fuerint, & alia »
multa mala commiſſa. Quare dictus Nobilis ſigni- »
ficavit hoc Papæ Alexandro III. petens reconcilia- »
ri Deo, qui mandavit Archiepiſcopo Mediolanen- »
ſi, ut ſecundùm quod ipſi viſum fuerit, pœniten- »
tiam ipſi imponat, conſiderando, quòd pro ſua li- »
bertate, & Eccleſia defendenda hoc fecit. »

Notandum primò, quòd pœnitentiæ ſint arbitrariæ, ita ut prudentia Confeſſarii arbitrio relinquantur, qui eas augere poteſt, vel minuere, conſideratis circumſtantiis, *Gl. hîc V. Viſum fuerit, & Abb. num.* 4. *Barb. n.* 2. Secundò, Confeſſarius talem debet injungere pœnitentiam, qualem prudenter putat confitentem poſſe peragere, *Abb. hîc n.* 2. In caſu verò hujus c. Nobili illi impoſita fuit pœnitentia, quia in defendendo libertatem Eccleſiaſticam modum exceſſit, *Gl. hîc V. Devotione.*

VII. Secundò in *c. Quæſitum.* 7. *h. t.* Cùm Sa- »
cerdotes Græci, qui utuntur legitimo matrimonio »
(contracto in ſtatu laicali, vel dum erant in Ordini- »
bus minoribus) in lecto filios ſuos oppreſſiſſent, »
quæſitum fuit, utrùm publica pœnitentia eis ſit im- »
ponenda, ſi eam ſibi poſtulent imponi pro hoc de- »
licto? Reſpondet Papa Alex. III. ſi ipſis procuran- »
tibus, vel ſtudioſè negligentibus, filii ſint oppreſſi, »
ab officio Altaris debent perpetuò abſtinere: & »
gravior eis, quam laicis pœnitentia eſt imponenda, »
non tamen publica, niſi delictum hoc in publi- »
cum veniat. Si verò ex incuria ipſorum filii inve- »
niantur

niantur mortui in cunis, & illud ſit occultum, pœnitentia eis imponenda eſt, pro arbitrio Pœnitentiarij, & in terrorem aliorum à celebratione Miſſarum ad tempus abſtineant.

VIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quando quæritur, an Sacerdoti, ſeu Clerico, vel etiam laico pœnitentia publica imponenda ſit pro delicto oppreſſionis filiorum, de quo in hoc c. vel alio delicto, tum diſtinguendum eſt; nam vel delictum eſt grave, & ſcandalizans totam aliquam Civitatem, aut Communitatem; & imponitur pœnitentia publica, & ſolemnis, c. *In capite.* 64. *diſ.* 50. *c. ult. cauſ.* 26. *q.* 6. Vel eſt grave crimen, non tamen generans ſcandalum: & tunc rurſum, vel eſt occultum: & nec imponitur pœnitentia ſolemnis, nec publica, *cit. c. In capite.* ſive delinquens ſit Clericus, ſive laicus. Vel eſt publicum, & tunc ſi ſit adeo grave, & ſcandaloſum, ut commoveat totam Civitatem, vel Communitatem, imponitur pœnitentia ſolemnis: ſi verò ſit quidem ſcandaloſum, non tamen ita ut ſcandalum generet in tota Civitate, vel Communitate: & imponitur pœnitentia publica, ſed non ſolemnis ad ſedandum ſcandalum, *Abb. in cit. c. Quæſitum. n.* 1. *h. t. & Fagn. ibid. n.* 3. 4. *&* 5. Idque confirmatur etiam ex Concilio Tridentino *c.* 8. *ſeſſ.* 24. ubi dicitur, quòd ob crimen commiſſum ab aliquo publicè, & in multorum conſpectu, unde aliquos ſcandalo offenſos fuiſſe conſtat, ei condignam pœnitentiam, pro modo culpæ, publicè injungi oportet.

Notandum ſecundò. Negligentia craſſa, ſeu affectata æquiparatur ſcientiæ, ac dolo, ut in caſu hujus c. opprimentes filios in lecto ex ſtudioſa, ſeu affectata negligentia, quæ ex lata culpa procedit, æquiparatur dolo, quoad irregularitatem incurrendam, ita ut perpetuò teneantur abſtinere ab Altaris Miniſterio, quamvis crimen ſit occultum: non autem ſufficit lata culpa ad infligendam pœnam ordinariam homicidij, ad quam requiritur dolus, *Abbas hic n.* 2. Si verò culpa ſit leviſſima, non contrahitur irregularitas, ut patet ex hoc c. in fine, ubi iſti Sacerdotes Græci, ex quorum incuria, & ſine tactu proprio, ſeu aliâ procuratione, filij eorum reperiuntur mortui in cunis, à celebratione Miſſarum abſtinere debent, ad tempus, non in perpetuum, quia non reputantur homicidæ: ſicut illi, quorum latâ culpâ filij proprij, non in cunis, ſed in lectis reperiuntur oppreſſi, *Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n.* 3. *Fagn. n.* 9.

Notandum tertiò. Sacerdos, vel alius Clericus poteſt agere publicam, vel ſolemnem pœnitentiam, ſi ſine ſpe reſtitutionis ſit depoſitus, *c.* 2. *diſ.* 6. *de pœnit.* & ibi *Gl. V. Peregrinando.* Si verò ſit depoſitus, cum ſpe reſtitutionis, nec ſolemniter, nec publicè pœnitere poteſt, *c. Confirmandum.* 65. *diſt.* 50. *c. Presbyter.* 12. *diſ.* 81. *Gl. hic V. Niſi in publicum.* ubi in fine ait, Sacerdotem poſſe agere pœnitentiam etiam ſolemnem, ſi ſine ſpe reſtitutionis, pro crimine oppreſſionis filiorum, ſit privatus, ſeu depoſitus, ergo multò magis publicam, ſi crimen venit in publicum.

IX. Tertiò, pœnitentia moderanda eſt, ſecundùm arbitrium prudentis, & diſcreti Sacerdotis, ſeu Confeſſarij, prout ſumitur ex c. *Deus.* 8. *h. t.* ubi Papa Innocentius III. reſcribit, pœnitentiam, non tam ſecundùm quantitatem exceſsûs, ſeu delicti, quàm pœnitentis contritionem eſſe moderandam, penſatâ qualitate perſonarum, ſuper fornicatione, adulterio, homicidio, & alijs criminibus: conſideratis omnibus circumſtantijs, & præcipuè novitate Eccleſiæ Livonienſis recenter ad fidem converſæ, competens pœnitentia delinquentibus eſt imponenda, prout eorum ſaluti viſum fuerit expedire. Hortatur etiam idem Pontifex Epiſcopum Livonienſem, & qui cum ipſo ſunt, ut eos inſtruat in fide, & Confeſſionis forma, & Orationem Dominicam, ac Symbolum Apoſtolicum edoceat: & ut S. Eucharistiam baptizatis, in certis feſtivitatibus, & mortis articulo tribuat.

Hinc colligitur, quòd in injungenda pœnitentia attendi debet quantitas, ſeu gravitas exceſsûs, ſive delicti, contritio pœnitentis, & qualitas perſonæ, *Gl. hic in notat.* & ſecundùm illas pœnitentia augeri, vel minui poteſt.

X. Quartò huc pertinet, quod dicitur in *c. Licet.* 6. *h. t.* Si illi, qui per aliquot dies, ex injuncta ſibi pœnitentia, in pane, & aqua jejunare tenentur, & panem, quo veſcantur, non habeant: leguminibus, aut piſcibus, vel alijs cibis reficiantur, ſi neceſſitas id expoſcat: ita tamen ut his non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem utantur. Ratio per ſe patet, quia neceſſitas non habet legem, ideòque ſemper intelligitur excepta, *Gl. hic V. Leguminibus.* Idémque dicendum de jejunio, ad quod aliquis obligatur ex voto, *Abb. hic n.* 2.

§. IV.

De præcepto Sacramentaliter confitendi, ſaltem ſemel in anno, & S. Eucharistiam recipiendi in Paſchate.

XI. De hoc agitur in c. *Omnis.* 12. *h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 21. ubi ſtatuitur: Ut omnis utriûsque ſexûs fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata ſolus, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam, proprijs viribus, ſtudeat adimplere: ſuſcipiens reverenter, ad minùs in Paſcha, Eucharistiæ Sacramentum; niſi fortè de proprij Sacerdotis conſilio ab hujuſmodi perceptione, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſticâ careat ſepulturâ. Unde frequenter hoc ſalutare Statutum in Eccleſijs publicetur, ne quiſquam ſe excuſet ob ignorantiam. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit, juſtâ de cauſâ, ſua confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ille ipſum abſolvere non poſſit, vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, ut more periti Medici, ſuperfundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati, & diligenter inquirat circumſtantias peccatoris, & peccati, quibus prudenter conſideratis, intelligat, quale conſilium ei debeat præbere, & remedium

„ dlum adhibere, diverſis experimentis utendo, ut
„ ſanet ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo,
„ vel ſignu, aut alio quovis mudo prodat peccato-
„ rem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud,
„ abſque ulla expreſſione perſonæ, cantè exquirat:
„ qui enim peccatum in pœnitentiali judicio ſibi
„ detectum revelare præſumpſerit, non ſolùm à Sa-
„ cerdotali officio deponatur: ſed etiam ad agen-
„ dam perpetuam pœnitentiam in arctum Mona-
„ ſterium detrudatur. Conſentit Trident, Conci-
lium *Seſſ.* 14. *c.* 5. *&* *can.* 8. *de Sacram. pœnit.*

XII. Pro explicatione hujus famoſi, & celeberrimi cap. notandum primò. Ad Sacramentalem Confeſſionem requiritur, ut confitens ſit fidelis, Id eſt, baptizatus, alioquin enim non eſt capax Sacramenti Pœnitentiæ, cùm Baptiſmus ſit janua, & fundamentum omnium Sacramentorum, c. *Præter.* 6. §. *Verùm quis.* 32. *c. ult. de Presbyt. non baptizat.* Deinde requiritur, ut ad annos diſcretionis pervenerit, id eſt, ut ſit doli capax, ſive rationis compos, ſciens diſcernere inter bonum, & malum, quia tunc peccare poteſt, *Gl. hic V. Diſcretionis. & Barboſ. n.* 3. quod ut plurimùm contingit circa ſeptimum ætatis annum, vel poſt ſeptennium infra pueritiam, *Abb. hic n.* 9. *Silveſt. V. Confeſſio. q.* 5.

Notandum ſecundò. Debet quis omnia ſua peccata confiteri, ſcilicet mortalia, quia confeſſio debet eſſe integra: non autem tenetur confiteri venialia, ea enim alijs remedijs deleri poſſunt, *Gl. hic V. Omnia ſua peccata.*

Notandum tertiò. Confeſſio peccatorum fieri debet proprio Sacerdoti, non alieno, niſi de licentia proprij Sacerdotis petitâ, & obtentâ, ut habetur in hoc c. Dicitur autem proprius Sacerdos inprimis, cui cura parochialis Eccleſiæ eſt commiſſa, ſive ſit Rector, ſive Vicarius, *Fagn. hic n.* 55. Item Epiſcopus Diœceſanus, qui eſt ordinarius Paſtor Diœceſis; imò etiam Papa, qui eſt generalis Paſtor totius orbis Chriſtiani, vel Legatus Papæ. Sicut ergo poteſt quis confiteri Parocho ſuo, vel cum ejus licentia, alteri Sacerdoti: ita etiam poteſt quis confiteri Epiſcopo ſuo, vel ab eo delegato, ut dictum ſuprà *Libr.* 1. *Decret. Tit.* 31. *ſec.* 5. §. 3. *n.* 148. Porro ſi Paſtor immediatus, ſine juſta cauſa, neget licentiam Parochiano ſuo adeundi alium Sacerdotem, poteſt is adire alium, *Arg. c. Licèt.* 18. *de regularib.* Vel rectiùs, ſi non poſſit habere Confeſſarium regularem privilegiatum, adeat Superiorem Parochi, qui ipſum compellat ad dandam licentiam, vel ipſe illam dabit, *Gl. hic V. Obtineat.*

XIII. Notandum quartò. Hæc Confeſſio ſemel in anno fieri debet, quocunque anni tempore. Unde ſi quis confeſſus eſt intra annum, non tenetur poſtea in Quadrageſima confiteri, cùm adimpleverit præceptum annuæ confeſſionis, per ſe loquendo; quamvis per accidens ex alio titulo poteſt fieri, ut teneatur denuo confiteri in Paſchate, quia poſt confeſſionem peccavit mortaliter, & ſuſcepturus eſt Eucharistiam, vel ob ſuperimminentem mortis articulum. Computatur autem hic annus à Paſchate uſque ad Paſcha, *Barb. hic n.* 5. *&* 6. Pœnitens autem injunctam ſibi pœnitentiam adimplere debet, ut dicitur in hoc c. adeóque etiam eam acceptare, ſi ſit favorabilis, & non nimis dura, *Barboſ. in c.* 3. *n.* 3. *h. t.* de quo videri poſſunt Theologi.

Notandum quintò. S. Eucharistia non eſt ſumenda à laicis ſæpius per annum ex neceſſitate præcepti, ſed ut minimùm ſemel in Paſchate; etſi olim ter in anno laici communicare tenebantur, videlicet in Paſchate, Pentecoſte, & Natali Domini, *c. Etſi.* 16. *diſ.* 2. *de conſecr.* Declaravit autem Eugenius IV. fideles ſatisfacere huic præcepto Eccleſiæ, ſi in Hebdomada ſancta, vel intra Octavam Paſchæ uſque ad Dominicam in Albis Eucharistiam ſuſcipiunt, *Barb. hic n.* 10. quamvis ex juſta cauſa hoc tempus communicandi ab Epiſcopo, vel Parocho prorogari poſſit, *Fagn. hic n.* 46. & alij. Pueris autem S. Communio dari poteſt, ante ætatem perfectam, ſeu pubertatem, uempe cùm ſunt X. vel XI. annorum, ſi in illis ſigna diſcretionis, & devotionis appareant, in qua re ſtandum eſt arbitrio prudentis viri, *Silveſt. V. Eucharistia, c.* 3. *n.* 7.

Notandum ſextò. Non tantùm peccata, ſed etiam eorum circumſtantiæ ſunt inquirendæ, & aperiendæ in Confeſſione, ex Decreto Concilij Trident. *Seſſ.* 14. *de Sacram. pœnit. c.* 5. §. *Colligitur præterea.* eæ ſcilicet, quæ mutant ſpeciem peccati; quæ verò ſolùm aggravant notabiliter ſpeciem, non ſunt neceſſariò exprimendæ, quia Concilium Trident. *cit. l.* aſſerit, illas circumſtantias eſſe explicandas, quæ mutant ſpeciem, adeóque ſupponit, & tacitè indicat, circumſtantias, quæ non mutant ſpeciem, ſed tantùm aggravant, non eſſe neceſſariò explicandas, & multò minùs, quæ notabiliter minuunt peccatum, & potiùs ad excuſantem pœnitentem adjuvant. *Barb. in c. Deus.* 8. *h. t. n.* 2. *Fagnan. hic n.* 48. & alij apud ipſum. Sed hoc magis ad Theologos pertinet, qui videri poſſunt.

Porro pœna non communicantium in Paſchate, ſine juſta cauſa, eſt, ut ab ingreſſu Eccleſiæ arceantur, & Eccleſiaſticâ ſepulturâ priventur. Imò omittentes annuam Confeſſionem, & ſacram Communionem ſunt ſuſpecti de hæreſi, *Barb. hic n.* 11.

Notandum ſeptimò. Pœna Sacerdotis revelantis confeſſionem, ſeu violantis ſigillum Confeſſionis, eſt depoſitio ab omni Officio Sacerdotali, & detruſio in Monaſterium ad agendam ibi perpetuam pœnitentiam, prout dicitur in fine hujus cap.

XIV. Sed jam hic quæritur, utrùm Confeſſarius in *cit. c. Omnis.* ſub prædicta pœna prohibeatur, non tantùm revelare peccatorem, ſed etiam peccatum ſibi in Confeſſione detectum? Affirmat *Abb. hic n.* 7. Idque probari videtur expreſsè ex *cit. c. Omnis.* ubi non ſolùm prohibetur, ne Sacerdos, verbo aut ſigno, vel alio quovis modo, prodat peccatorem: ſed etiam additur, quòd ſi peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, ſit plectendus pœnis ibi præſcriptis. Verùm oppoſitum tenet *Navarr. in c.* 2. *diſ.* 6. *de pœnit. n* 75. *&* 78. & docent communiter Theologi. Ratio eſt, quia cauſa finalis, cur prohibitum ſit revelare peccatum in confeſſione detectum, eſt, ne prodatur peccator, & ſic fideles à Confeſſione Sacramentali deterreantur, ut conſtat ex *cit. c. Omnis.* §. *Caveat.* ſed per revelationem peccati tantùm non proditur, nec cognoſcitur ipſe peccator, ſed peccatum tantùm, ſi hoc ita cautè ſit revelatum, ut non poſſit in notitiam pecca-

peccatoris devenisti, ergo ceſſat prohibitio revelationis peccati, ut ſi quis dicat, tale vel tale peccatum mortale audivi in Confeſſione, imò etiam viri graves talia dicere ſolent, teſte *Navarr. cit. l.* Idque confirmatur, quia peccata ipſa, ſine expreſſione perſonæ, non cadunt ſub ſigillum Confeſſionis, quia ſicut ipſa Confeſſio Sacramentalis eſt præcepta Jure Divino: ſic & præceptũ illa non revelandi obligat ex Jure Divino, ita ut nemo, præter pœnitentem, in illo diſpenſare poſſit, ut docent cõmuniter Theologi, & Canoniſtæ: at ſi peccata ipſa caderent ſub ſigillum Confeſſionis, non potuiſſet Concilium Generale in *cit. c. Omnis.* ſtatuere, ut liceret Sacerdoti, ſi prudentiori conſilio indiguerit, revelare peccatum auditum in confeſſione. ſi revelatio peccati, non ſecùs, ac peccatoris, caderet ſub hoc ſigillum, ut bene oſtendit *Fagn. in c. Officij. 9. n. 32. h. t.* Itaque dicendum eſt, in *cit. c. Omnis.* prohiberi peccati auditi in confeſſione revelationem per relationem, ſive in ordine ad confitentem, quando ſcilicet ita revelatur peccatum, ut exinde ipſe quoque, qui peccavit, cognoſcatur, *Navarr. cit. l. n. 39.*

Nec refert, quòd in *cit. c. Omnis.* permittatur revelatio peccati, in caſu ſpeciali tantùm, videlicet cùm Sacerdos indiget prudentiori conſilio, ac proinde extra illum caſum, prohibita eſt revelatio peccati in alijs caſibus ſimilibus non expreſſis, ſaltem Jure Eccleſiaſtico, propter periculum, ne revelato peccato, reveletur etiam pœnitens, ut docet *Fagn. in cit. c. Officij n. 33. & ſeqq. h. t.* Nam per hoc non videtur Concilium in *cit. c. Omnis*, excludere alios caſus ſimiles: cùm exceptio in uno caſu, non firmet regulam in contrarium in ſimilibus caſibus, etiamſi alibi non reperiantur ſpecificè excepti, *c. Dilecta. 4. de confirm. util.* & fatetur ipſe *Fagn. cit. l. n. 42.* idcóque etiam *ibid. n. 38.* ait, revelantem peccatum ſibi in judicio pœnitentiali detectum, ſine ulla expreſſione perſonæ, non incurrere pœnam depoſitionis ab Ordine Sacerdotali, ac perpetuæ detruſionis in ſtrictum Monaſterium, generaliter, & indiſtinctè, ſed id Judicis arbitrio relinquendum eſſe, utrùm hujuſmodi pœna ſit imponenda, aut moderanda.

XV. Cæterùm huc pertinet, quod ſtatutum eſt in *c. Cùm infirmitas. 13. h. t.* quod eſt deſumptum ex eodem Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. c. 22. Ubi præcipitur Medicis Corporum, ut ad infirmos in lecto jacentes vocati, ipſos, ante omnia moneant, & inducant, ut Medicos animarum advocent (iiſque confiteantur) cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat; ceſſante autem cauſâ, ceſſet effectus. Quòd ſi Medicus quiſpiam hanc Conſtitutionem, poſt publicationem illius, tranſgreſſus fuerit: tamdiu ab Eccleſiæ ingreſſo arceatur, donec ſatisfecerit competenter. Prohibetur præterea ſub interminatione excommunicationis, ne quis Medicorum pro corporali ſalute ſuadeat ægroto, quod in periculum animæ convertatur, v. g. ut abortum procuret, vel pollutionem, cùm anima multò ſit pretioſior corpore, & ideo potiùs conſulendum animæ, quàm corpori. *Gl. fin. hic.*

XVI. Hoc Decretum innovavit Pius V. anno 1566. in quodam motu proprio, qui incipit, *Supra gregem Dominicum*, quam refert *Quaranta in Summa Bullarij V. Medicus*: ubi addit præceptum, ne Medici ultra tertium diem ægros viſitent: niſi Confeſſarius, ex juſta cauſa, longius tempus concedendum infirmo judicet: ac niſi ipſis Medicis per fidem Confeſſarij in ſcriptis factam conſtiterit, infirmum peccata ſua confeſſum fuiſſe. Præcipit inſuper idem Papa Univerſitatibus, & Collegijs, ut cùm licentiam medendi alicui conceſſerint, aut ad Doctoris Gradum eum promoverint, exigant ab eo juramentum hæc ſervandi; alioquin perpetuam infamiam incurrant, & è Medicorum Collegio eijciantur, & gradu Doctoratûs priventur, additâ pœnâ arbitrariâ, arbitrio Judicis, imponendâ. Verùm hæc Bulla Pij V. in Provincijs noſtris, vel nunquam uſu recepta eſt, vel jam per deſuetudinem abolita.

XVII. Ubi præterea circa Conſtitutionem Concilij Lateranenſis in *cit. c. Cùm infirmitas.* notandum primò, eam non habere locum, quando manifeſtum eſt, morbum non eſſe periculoſum, & lethiferum, ſed ſolùm quando eſt dubium, ut docet *Navarr. in Man. Prael. c. 25. n. 61.* quia durum videtur, ſecluſo hoc periculo, Medicos adſtringere ad hanc monitionem. Quamvis alij citatum Decretum intelligendum eſſe cenſeant, non de ſolo morbo periculoſo, ſed de quovis gravi morbo, qui ex ſe lecto aliquem affigit, non ex ſolo podagræ impedimento, & videtur colligi ex *cit. c. Cùm infirmitas.* ubi dicitur: Inter alia huic Edicto cauſam dedit, quòd quidam in lecto jacentes, cùm eis à Medicis ſuadetur, ut de animarum ſalute diſponant, incidunt in deſperationem, unde faciliùs mortis periculum incurrunt: quæ ratio locum habet in omnibus morbis etiam non periculoſis, *Silveſt. V. Medicus. q. 3. dicto 3. Sanch. l. 3. mor. c. 16. n. 7.* quæ ſententia literæ textûs magis conformis videtur, ſed prior in praxi recepta eſt.

Notandum ſecundò. Hæc monitio fieri debet, vel per ipſum Medicum, antequam medicinas applicet, vel per alium v. g. Parochum, aut qui infirmi curam gerit, & ita Conſtitutio illa eſt recepta, & obſervata, teſte *Navarr. cit. l. & Sanch. n. 8.* & quamvis ipſe infirmus confiteri nolit, non ideo debet Medicus illum deſerere, ſecundùm *cit. c. Cùm infirmitas. Navarr. cit. l.* Imò etiam ſecundùm Bullam Pij V. non eſt deſerendus æger confiteri nolens, ſi exinde conſtitueretur in probabili mortis articulo, quia videtur contra ordinem charitatis, non ſubvenire ægro in ea neceſſitate corporis, & animæ, qui fortè deſperans obibit, vel ſi Medicus eum non deſerat, fortè reconvaleſcet, vel reſipiſcet, poſitâ obſtinatione, *Sanch. cit. l. n. 10.* apud quem plura de hoc videri poſſunt.

§ V.

An Confeſſio illius, qui dicit, ſe non poſſe abſtinere à peccato, ſit admittenda?

XVIII. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, quòd non eſt reijcienda confeſſio eorum, qui volentes confiteri dicunt, ſe non poſſe abſtinere à peccato, ſed debet recipi, & ipſis dari providum conſilium, prout ſumitur ex *c. Quòd quidam. 5. h. t.* & traditur in *Summa ibid.* ubi ſuper hoc conſultus Pontifex reſpondit, quòd eorum confeſſio recipi debeat, & eis

„ eis de criminibus (vltendis) conſilium dati : quia „ licèt non ſit vera hujuſmodi pœnitantia (id eſt, „ fructuoſa ad promarandam vitam æternam, *Gl. hic* „ *V. Non ſit vera*) amittanda tamen eſt eorum con- „ feſſio, & crebris, ac ſalutatibus monitis pœniten- „ tis ais indicanda.

XIX. Notandum primò. Qui non habent verum dolorem da peccatis, neque firmum propoſitum ſe emandandi, ac vitandi peccata, illi veram pœnitentism non sgunt, quippa quæ ad ſubſtantiam veræ pœnitentiæ requituntur; & talibus etiam abſolutio Sacramentalis impendi non poteſt, ideòqua nec talis confeſſio, nec ſatisfactio valet, ſed talis pœnitens iterum poſtea conſiteri, & ſatisfacere debet, *Abb. hic n. 1. not. 2. & 3.* Prodeſt tamen talis confeſſio, ſicut & alia opara bona facta, extra charitatem & ſtatum gratiæ, ad obtinendum à DEO ſpeciala auxilium gratiæ, ut citiùs peccator convertatur, & ad impetrendam ramiſſionem pœnæ temporalis, val alis bona temporalia, ut docet *Covarr. in c. Alma Mater in prima part. releſt. §. 4. n. 11. & 14.*

Notandum ſacundò. Non aſt tamen neceſſarium ad varam pœnitantiem credera ſe nunquam denuo lethaliter peccaturum, ſed ſufficit deteſtari omne peccatum mortala, & habere propoſitum non ampliùs peccandi mortaliter in futurum, etſi hujuſmodi credulitatam non habeat, *Barb. in Collect. hic n. 3.* ax *Suar*,

§. VI.

De Confeſſione mulieris, qua partum alienum ſibi ſuppoſuit, vel proprium ex adulterio ſuſcepit.

„ **XX. De hac agitur in c. *Officij. 9. h. t.* Nam** „ **muliat quædam prolam non habens, ex metu, ne** „ **bona mariti ad alios devolverentur, in foro pœni-** „ **tentiali confeſſa fuit, quòd ſuccum herbarum po-** „ **tans, ut ventar intumeſceret, & gravidam ſe fin-** „ **gens, partum alienum ſibi ſuppoſuerit, ſad nunc,** „ **ob timorem mariti, facinus hoc ipſi detegere non** „ **audet, qui eam prolem credebat indubitatè eſſe** „ ſuam. Unda quæſitum fuit, utrùm ai, duranta „ hac frande, pœnitencia ſit injungenda? Reſpon- „ det Pontifex Innocentius III. quòd fient mulieri, „ quæ ignoranta marito, ex adultario prolem ſuſce- „ pit, quamvis id viro timeat aperire, non eſt pœni- „ tantia danegandа: ita nac iſti dabet pœnitantia de- „ negari, maximè ſi ad alianos timeat bona hæradi- „ taria viri devolvi, ſed competans ſatisfactio per „ diſcretum Sacerdotem ai injungi dabet.

XXI. Pro explicationa hujus c. notandum primò, cùm quæritur, quid facere debeat mulier conjugata, quæ alianum partum ſuppoſuit, val prolam ax adultario ſuſcapit, its ut hæredes legitimi mariti privantur hæreditata, vel parta illius, propter filium alianum ſuppoſitum, vel ſpurium, qui creditur aſſa legitimus filius, vel hæres: tum diſtinguendum aſt; ut docet *Innocentius hic V. Satisfactio. & Hoſtienſ. V. eod. Fagn. n. 4. & ſeqq.* & alij communiter. Vel mulier habet, unde ſatisfiat his, ad quos bona mariti pervenirent, ſi partus ſuppoſitus non fuiſſet, vel edulterium non pattatum; & debet tantundem reſtituera ex bonis proprijs: vel ignorat, qui ſint illi, & debet tantundem pauperibus erogare. Si verò mulier non habet, unde ſatisfaciet, tunc vel poteſt probata partum eſſa ſuppoſitum, vel filium ax adulterio ſuppoſitum; & ſic revalando fraudem, facere, ne ſuccadentes marito ab intaſtato, val ex teſtamento incurrant damnum, quòd aliàs exinda incurrerent, val non poteſt id probare. Priora caſu, vel poteſt ſina gravi periculo revelare crimen, & dabet illud detegara, & probare: vel non potaſt revelare, ſina gravi periculo, quia veriſimiliter inde orirentur gravia ſcandala, & damna corporis, vel animæ; & non dabet revalara, ſed tacere, quia ex duobus malis minus eſt aligendum; majur autem eſt periculum, ſeu damnum vitæ, ſive corporis, vel animæ, quàm rerum temporalium, ſeu bonorum fortunæ, Quia imò etiam non tenetur muliar crimen ſuum prodera, cum gravi detrimanto ſui honoris, ac famæ, quia nemo tenetur raſtituere bona ordinis inferioris, cum jactura bonorum altioris ordinis, ſaltem communiter; bona autam famæ altioris ſunt ordinis, quàm rei familiaris, quia melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ, *Proverb. 22. Navarr. in Man. c. 16. n. 44. & 45.* Poſteriore verò caſu, mulier non tanatur partum ſuppoſitum, vel filium ſpurium revelare, ſi non habeat probationes paratas, ſed potiùs ſilare debet, *Innocent. hic & Hoſtienſ. V. Satisfactio.* Nec obſtat, quòd utiliùs ſcandalum naſci permittitur, quàm varitas ralinquatur, *c. 3. infrà de R. I.* quia in hac taciturnitata non perit veritas juſtitiæ; nam talis muliar eſt tantùm accuſatrix, vel denunciatrix criminis, non autem Judex, vel teſtis eſſe poteſt, ad quos pertinat dicere varitatem, ita ut propter nullum ſcandalum dimittent, quin juſtè judicent, & veritatem dicant, *Innocent. hic in fine.*

Notandum ſecundò. Mulier, quæ alienum partum ſuppoſuit, val filium ex adulterio ſuſcepit, ordinariè non obligatur manifeſtare delictum ſuum occultum, ad avertendum damnum mariti, & legitimorum liberorum; nam talis obligatio aſt nimis difficilis, & valde noxia, quia adultera incurreret grava odium apud maritum ſuum, & infamaret, non tantùm ſe ipſam, ſed etiam edulterum, & ipſam prolam, quæ publicè habetur legitima. Neque verò filius, qui hactenus fuit in poſſaſſiona legitimæ nativitatis, tenetur muliari aſſerenti, ipſum fuiſſa ſuppoſitum, val ax adulterio conceptum, fidem habere, niſi id probet, ut quia tempore conceptionis vir abfuit, quia in dubio ſemper præſumitur pro matrimonio. *Gl. in cit. c. Officij. V. Deneganda. h. t. Leſſ. l. 2. de juſt. c. 20. dub. 7. n. 51, Laym. libr. 3. tr. 3. p. 3. c. 14. n. 1. q. 1. & ſeqq.*

XXII. Notandum tertiò. Mulier, quæ ax adulterio concepit, debet curare, quantum ſine diſpendio famæ, val periculo vitæ illius fieri poteſt, ne legitimi hæredas damnum patiantur. Unda ſi habeat bona propria, tenetur ea relinquere legitimis filijs in compenſationem damni: vel ſi quid ex labore lucretur, val ſolitos ſumptus minuere: vel danique, ſi his modis damnum compenſare nequeat, filio ſuppoſito, ent adultero ſuadera, ut renuncians hæreditati Statum Eccleſiaſticum, vel Religioſum ſuſcipiat,

piat *Leſſ. c. l, n, 47. Laym. c. l.* Ubi tamen addit, in praxi tarò talem obligationem imponendam eſſe filio ſuppoſito, vel ſpurio, ſi delictum mulieris ſit occultum, & ſufficientibus indiciis probari non poſſit, quia nemo unius tantùm, etſi fide digni, & minimè ſuſpecti teſtimonio, etiam jurato, in ſui præjudicium credere obligatur. Quòd ſi denique mulier talis integrè ſatisfacere non poſſit damno illato, doleat de peccato, & confiteatur, cum propoſito ſatisfaciendi, cùm primùm poterit, & abſolvi debet, impoſitâ ei competente ſatisfactione, ſeu pœnitentiâ, *cit. c. Officii. in fine h. t. Hoſtienſ. hîc V. Tenetur, Navarr. cit. c. 16. n. 47. Fagn. c. l. n. 17.*

Notandum quartò, ſi ex eo, quòd filius ſuppoſitus, vel ſpurius, pro legitimo habetur, ſecutura ſunt majora, vel æqualia damna aliis, quàm ſit damnum infamiæ, quod adulteræ ex manifeſtatione defectûs natalium, & filio provenit; mulier tenebitur ad revelandum illum tum demum, ſi jam ante læſa fuit ejus fama, & publicè ſuſpecta, quòd filius ex adulterio ſit genitus: alioquin verò ordinariè non debet mater obligari ad revelandum delictum, cum tanto famæ ſuæ detrimento, & aliis incommodis, *Laym. c. l. n. 1. §. Quod verò.* Excipi debet, niſi in raro caſu, filius ſpurius ſuccederet in Regno, vel Ducatu hæreticus, vel perverſis moribus, cum gravi damno Reipubl. tunc enim adultera teneretur manifeſtare rem, cum damno ſuæ famæ, vel etiam vitæ periculo, ſi ſpes ſit hoc pacto filium ſpurium à ſucceſſione excludendum, *Molin. tract. 3. de juſt. diſ. 101. Leſſ. c. l. n. 54. Laym. c. l. n. 1. in fine.*

XXIII. Cæterùm prædictis de confeſſione addendum, quòd Abbatiſſa Confeſſiones Monialium audire non poteſt, prout habetur in c. *Nova. 10. h. t.*
» Ubi refertur, quòd Abbatiſſæ quædam Moniales
» ſuas benedicebant, & Confeſſiones earum audie-
» bant, & Evangelium legere ac prædicare publicè
» præſumebant: hæc nova, & inaudita pervenerunt
» ad notitiam Papæ Innocentii III. qui reſcripſit, &
» mandavit, cùm hoc ſit abſonum, & abſurdum, ne
» de cætero id fiat, quia licèt Beatiſſima Virgo Ma-
» ria dignior, & excellentior fuerit omnibus Apoſto-
» lis, non tamen illi, ſed iſtis Dominus claves Regni
» Cæleſtia commiſit. Ratio per ſe patet, quia licèt Abbatiſſa habere poſſit aliquam juriſdictionem ſpiritualem fori externi, ut dictum ſuprà *libr. 1. tit. 31. ſec. 4. §. 3.* non tamen poteſt habere juriſdictionem fori pœnitentialis, quæ procedit ex poteſtate Clavium & Ordinum, quorum mulier omnino eſt incapax, ita ut ordinari non poſſit, nec characterem Ordinis recipere, ex communi omnium DD. ſententia. *Abb. hîc n. 1. not. 1.* & dictum ſuprà *libr. 1. tit. 11. ſec. 1. §. 2. n. 6.* Sed neque prædicare poteſt Abbatiſſa publicè, vel docere Moniales, quamvis in ſecreto eas monere, & ad virtutem adhortari poſſit, *Abb. hîc not. 2.* Neque ſolemniter eas benedicere.

* *
*

§. VII.

An pœnitentia, & quanam alia, tempore Generalis Interdicti, ſint conceſſa, vel non, & an damnatis ad mortem pœnitentia ſit concedenda?

XXIV. De priore quæſtione agitur in *c. Quòd in te. 11. h. t.* Ubi dicitur, quando Terra interdi- »
cto ſupponitur, pœnitentia morientibus non ne- »
gatur, neque Viaticum (hoc eſt, Sacramentum »
Euchariſtiæ, quatenus Viaticum morientium) de- »
cedentibus denegatur. Secundò, licèt per Gene- »
rale interdictum denegetur omnibus, tam Unctio »
(ſcilicet Extrema) quàm Eccleſiaſtica ſepultura: »
tamen ex gratia conceditur, ut Clerici decedentes, »
ſi Interdictum ſervaverunt, in cœmeterio Eccle- »
ſiæ, ſine campanarum pulſu, & ſolemnitatibus, in »
ſilentio tumulentur. Tertiò, tempore Interdicti, »
Clerici in Conventualibus Eccleſiis, bini & bini, vel »
ſimul tres, poſſunt dicere Horas Canonicas, januis »
clauſis, & excommunicatis ac interdictis excluſis, »
ſine cantu, & voce ita demiſſa, ut exteriùs audiri »
non poſſint: quia & Regularibus ſimile privilegi- »
um à Sede Apoſtolica eſt conceſſum. Denique in »
fine additur, quòd etiam recipientibus ſignum »
Crucis pœnitentia, cùm poſtulaverint, non eſt de- »
neganda, quæ aliis etiam peregrinis poteſt ex gra- »
tia concedi. »

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quamvis Sacramentum pœnitentiæ, tempore interdicti, concedatur tantùm infirmis, & morientibus, juxta hoc c. tamen jure noviure in *c. fin. de ſent. excomm. in 6.* conceditur etiam ſanis, & bene valentibus, qui non ſunt excommunicati, nec interdicti, nec cauſam interdicti ſuâ culpâ dederunt, nec conſilium, vel auxilium, *Abb. hîc num. 2. Navarr. in manu. Præl. c. 27. n. 178.* & alii apud *Barb. in Collect. hic n. 2.* de quo plura infrà *eod. tit.*

Notandum ſecundò, Sacramentum Euchariſtiæ, quatenus eſt Viaticum morientium, tempore interdicti, conferri poteſt, ut conſtat ex hoc c. ubi dicitur, *ubicunque in jure pœnitentia morientibus non negatur, Viaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, quòd nec ipſum decedentibus denegetur.* Cùm ergo tempore interdicti, jure antiquo, & novo, pœnitentia non ſit deneganda morientibus, etiam Viaticum non eſt denegandum, *Suar. tom. 1. diſ. 31. de cenſ. ſec. 1. n. 21.* Porro cùm Euchariſtia in hoc c. ſolùm reperiatur conceſſa, ut conferatur, per modum Viatici, morientibus, nec Jure novo in *c. ult. de ſent. excomm. in 6.* circa hoc Sacramentum, ut tale, aliquid immutatum ſit, ſequitur, quòd ſi Euchariſtia, non ut Viaticum, ſed extra mortis periculum, conſideretur, ſanis miniſtrari non poſſit. Non obſtat, quòd juxta *cit. c. Quòd in te*, tempore interdicti, morientibus conceditur miniſtrari Sacramentum pœnitentiæ. Cùm ergo in *cit. c. ult. de ſent. excomm. in 6.* non ſolùm morientibus, ſed etiam ſanis pœnitentia concedatur, videtur ſequi, quòd etiam Euchariſtia ſanis denegari non debeat, tempore interdicti. Sed

reſpondetur, quòd in hoc c. non abſolutè conceditur Sacramentum Euchariſtiæ illis, quibus conceditur Sacramentum pœnitentiæ, ſed ſolùm quando confertur Euchariſtia morientibus, per modum Viatici, quia in illo articulo mortis illa duo Sacramenta habent neceſſariam quandam conjunctionem, non aliàs, *Suar. cit. diſ. 33. ſec. 1. num. 31. Barb. hîc n. 4. & 5.*

Notandum tertiò, Sacramentum Extremæ Unctionis nulli laico, vel etiam Clerico, poteſt miniſtrari, tempore interdicti, niſi infirmus nullum aliud recipere valeat, *Barb. in Collect. hîc n. 8. & 9.*

Notandum quartò, Eccleſiaſtica ſepultura, tempore interdicti, ſive localis, ſive perſonalis, prohibetur, etiam infantibus uſu rationis carentibus, *Barb. hîc n. 10.* Clerici tamen, etiam primæ tonſuræ, dummodo gaudeant privilegiis Clericalibus, in Cœmeterio poſſunt ſepeliri, tempore interdicti, *Barb. hîc n. 12.* ſed plura de his infrà ſuo loco.

XXVI. Ad alteram quæſtionem reſpondetur, quòd Sacramentum pœnitentiæ damnatis ad mortem, ſi id petant, concedi debet, non obſtante contrariâ conſuetudine, prout ſtatuitur in *Clement. Cùm ſecundùm. 1. h. t.* Nam in Concilio Viennenſi ſub Cle-
» mente V. fuit propoſitum, quòd licèt ſecundùm
» Canonica ſtatuta, (*c. pen. cauſ. 1. q. ult. & c. 2. de*
» *furtis*) ultimo ſupplicio afficiendis non debeat, ſi
» petant, pœnitentiæ Sacramentum negari; plures
» tamen Judices temporales hoc denegabant, alle-
» gantes conſuetudinem, quam Concilium damna-
» vit, quæ potiùs abuſus dici debet, & hortatur o-
» mnes Judices, ut ab hujuſmodi abuſu deſiſtant,
» ſimúlque omnibus locorum Ordinariis injungit,
» ut cùm primùm commodè poterunt, diligenter
» eos moneant, & ſi neceſſe fuerit (quia monitioni
» non parent) per Cenſuram Eccleſiaſticam com-
» pellant.

Porro non tantùm Sacramentum pœnitentiæ, ſed etiam Euchariſtiæ, ſive Viaticum non debet negari condemnatis ad mortem, juxta *c. Quod inse. 11. in princ. h. t. & c. pen. cauſ. 13. q. 2.* non tamen conceditur eis Sacramentum Extremæ Unctionis, quia non laborant corporis infirmitate, ob quam in mortis periculo ſunt conſtituti, *Covarr. libr. 2. var. reſol. c. 1. num. 11. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 99. num. 3.* Eccleſiaſticâ verò ſepulturâ non ſunt privandi damnati ad mortem, *cit. c. Quæſitum. 30. cauſ. 13. q. 2.* ita tamen, ut non niſi habitâ licentiâ Judicis, vel Principis, eorum cadavera ſepeliri ſoleant, *l. 1. & 2. ff. De cadaverib. damnat. Abb. in cit. Clement. 1. num. 2. Covarr. c. l. & Clarus, §. fin. q. 100. num. 1.*

§. VIII.

De Quæſtoribus Eleemoſynarum.

XXVII. De his agitur inprimis in *c. Cùm ex eo 14. h. t. in princ.* quod eſt deſumptum etiam ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. *c. 62.*
» Ubi prohibetur, ne Quæſtores eleemoſynarum
» admittantur, niſi Litteras Apoſtolicas, vel Epi-
» ſcopi Diœceſani, veras exhibeant, & ne præter
id, quod in ipſis Litteris continetur, prædicare per- »
mittantur, quarum forma exprimitur in ipſo textu »
hujus c. & additur, ut eam formam conceſſionis, »
quâ Sedes Apoſtolica communiter utitur, Epiſco- »
pi imitentur. Præcipitur deinde §. *Qui autem,* »
h. t. hujuſmodi Quæſtoribus, qui ad eleemoſy- »
nas quærendas deſtinantur, ut modeſti ſint, & di- »
ſcreti, nec in tabernis, vel aliis locis incongruis ho- »
ſpitentur, nec inutiles faciant expenſas, & ne ge- »
ſtent habitum falſæ Religionis. Reliqua, quæ »
de Indulgentiis traduntur in hoc c. proponentur
infrà.

XXVIII. Præterea in *c. Romana. 1. h. t. in 6.*
quod eſt deſumptum ex Concilio Lugdunenſi, re- »
ſcribit Papa Innocentius IV. quòd Archiepiſcopus »
non debet Quæſtoribus, v. g. pro fabrica Eccleſiæ »
Metropolitanæ; dare poteſtatem citandi ſubditos »
Suffraganeorum ſuorum, (quos iidem Quæſtores »
ſibi reſiſtere, aut nolle parere dicunt) ut coram »
ipſis compareant: quamvis poſſint eoſdem Suffra- »
ganeos, & alios fideles charitativè monere. Ad- »
ditur in fine, quòd Archiepiſcopus in conceden- »
dis Indulgentiis non debet excedere ſtatutum Con- »
cilii Generalis in *cit. c. Cùm ex eo, h. t. de quo infrà.* »
Ratio prioris partis hujus c. eſt, quia citatio eſt actus juriſdictionis; Quæſtores autem nullam habent juriſdictionem, ſed tantùm deputati ſunt ad colligendas eleemoſynas, pro aliquo loco pio, ideóque non citare poſſunt ſubditos Suffraganeorum, ſed ſolùm charitativè eos monere, *Vivian. hîc in Ration.* Hinc colligitur, quòd Archiepiſcopus, vel ejus Officialis poteſt per totam Provinciam mittere Quæſtores ad colligendas eleemoſynas pro fabrica Eccleſiæ Metropolitanæ, *Quarant. in ſumma Bullar. V. Archiepiſcopi auctoritas. n. 26.*

XXIX. Denique in *Clement. Abuſionibus, 2. h. t.* repetit idem Concilium Generale, Quæſtores eleemoſynarum non eſſe admittendos, niſi Litteras Apoſtolicas, vel Epiſcopi Diœceſani exhibuerint, nec permittuntur ipſi populo prædicare, nec aliud exponere, quàm quod in iiſdem litteris continebitur. Addit Concilium, Litteras Apoſtolicas per Diœceſanos Epiſcopos, antequam admittantur Quæſtores, diligenter examinari debere. Enumerat deinde octo exceſſus Quæſtorum in textu expreſſos, quos fieri de cætero prohibet, & omnia contraria privilegia quomodocunque conceſſa revocat, *cit. Clement. 2. §. Ad hæc.* Ac denique Quæſtores in prædictis delinquentes per Epiſcopos locorum puniri præcipit, non obſtantibus quibuſcunque privilegiis exemptionis, *§. fin. ibid.*

Ubi notandum, quòd utraque hæc Conſtitutio ſolùm locum habet in illis Quæſtoribus, qui nomine alicujus Hoſpitalis, vel pii loci, adeóque nomine alieno eleemoſynas quærunt: ſecus verò, ſi proprio nomine pro ſe ipſis eleemoſynas quærunt, quia nullis indigent Litteris Papalibus, vel Epiſcopalibus, *Fagn. in cit. c. Cùm ex eo. n. 5.*

XXX. Porro Concilium Tridentinum *Seſſ. 5. c. 2. de reform.* in fine inprimis prohibuit, ut Quæſtores eleemoſynarii nullo modo, nec per ſe, nec per alium prædicare præſumant, & contra facientes ab Epiſcopis, & Ordinariis locorum, opportunis remediis omnino arceantur, non obſtantibus privile-

giis

giis quibuscunque. Sed quia neque hujusmodi remedia profuerunt, ideo eadem Synodus *Seſſ.* 21. c. 9. *de reform.* ſtatuit, ut poſthac in quibuscunque Chriſtianæ Religionis locis, eorum nomen, & uſus penitus aboleatur, nec ad hujusmodi officium exercendum ullatenus admittantur, non obſtantibus privilegiis, Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, aliisque piis locis, & quibusvis, cujuscunque gradûs, & dignitatis, perſonis, conceſſis, aut conſuetudinibus etiam immemorialibus.

XXXI. Circa quod Decretum Concilii notandum primò, ſub eo non comprehendi fratres Ordinum Mendicantium, qui non prohibentur eleemoſynas quærere per ſe ipſos, ſed non per alios poſſunt, quàm ſui Ordinis Fratres, in Diœceſibus, ubi habent Conventus: ſi tamen extra loca, ubi Monaſteria habent, quærere voluerit eleemoſynas, tenentur ſuorum Superiorum licentiam Ordinario loci oſtendere, aliàs ab ipſo prohiberi poſſunt, *Barboſ. de offic. Epiſc. alleg.* 109. *num.* 8.

Notandum ſecundò, poteſt Epiſcopus dare licentiam petendi eleemoſynas, pro uſu alicujus pii loci, vel operis, ſub forma præſcribi ſolita à Sede Apoſtolica Epiſcopo Ordinario, quæ habetur in *Declarat. Concil. Trident. cit. c.* 9. *n.* 2. apud *Io. Gallemart.*

§. IX.

Quinam habeant facultatem, ſeu privilegium eligendi ſibi Confeſſarium?

XXXII. De hoc agitur in c. *Ne pro dilatione.* 16. *& ult. h. t.* Ubi Gregorius IX. ita reſcribit: » Ne propter dilationem pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Epiſcopis, & omnibus Superioribus, nec non minoribus, ſeu inferioribus Prælatis exemptis, ut etiam, ſine Superioris ſui licentia, providum ac diſcretum Confeſſarium ſibi poſſint eligere.

XXXIII. Ubi notandum primò, de Jure Communi nullus Epiſcopus, vel alius Prælatus etiam ſuperior Epiſcopo, poteſt ſibi eligere Confeſſarium, quia nemo poteſt abſolvi, vel ligari, niſi à ſuo Judice, aut Prælato proprio, qui in illum ordinariam juriſdictionem habet, c. *Omnis.* 12. *h. t. Silveſt. V. Confeſſor.* 1. *n.* 1. *dicto* 3. Unde Epiſcopus de Jure Communi debet confiteri Archiepiſcopo, & hic Patriarchæ ſuo, & iſte Papæ, vel de licentia illius alteri, *Hoſtienſ. in ſumma h. t. n.* 18. 19. *&* 20. *Abb. hic num.* 2. Idque probatur ex hoc c. *ult.* verbo *permittimus*, per quod indicatur, ante hanc permiſſionem, non potuiſſe Epiſcopos iisque ſuperiores ſubjicere ſe alicui Confeſſario, ſine Superioris ſui licentia. Verùm per privilegium Papæ conceſſum in *cit. c. ult. h. t.* Epiſcopi etiam non exempti, poſſunt ſibi Confeſſarium eligere, ſine licentia ſui Archiepiſcopi, *Hoſtienſ. hic V. Epiſcopi*, §. *Sed nunquid. & Abb. n.* 3. *Verſ. Sed quæro. Io. Andr. V. eod.* Idque colligitur ex hoc c. in illis verbis, *præter ſui Superioris licentiam*, quæ verba ſi intelligerentur de exemptis tantùm, non dictum fuiſſet, *præter ſui Superioris licentiam*, ſed *præter licentiam Sedis Apoſtolicæ*: Igitur Papa hic dixit, *præter ſui Superioris &c.* ut quoad exemptos includeret ſe, quoad non exemptos, alios Superiores, *Hoſt. in ſumm. h. t. n.* 18. §. *Breviter dicas.* Unde quando poſtea ſubjungitur, *nec non minoribus Prælatis exemptis*, verbum *exemptionis* tantùm ad proximè præcedentia, videlicet ad Prælatos minores, ſeu inferiores, non ad Epiſcopos, & alios Superiores referri debet, quia cùm hic agatur de beneficio, ſeu privilegio Principis, ſive Papæ, verba latiſſimè interpretari oportet, *Abb. hic num.* 3. §. *Sed quæro.* Nomine autem Epiſcoporum hic intelliguntur, ſive ſint Epiſcopi conſecrati, ſive non, ſed tantùm confirmati: Imò etſi Epiſcopatum non habeant, ut Epiſcopi Titulares, vel qui renunciârunt Epiſcopatui, *Barb. in Collect. hic n.* 1. *&* 2.

Notandum ſecundò, præter Epiſcopos, etiam alii Prælati Superiores, ut Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, poſſunt ſibi eligere Confeſſarium, *cit. c. ult.* ibi: *& aliis Superioribus*, ſicut etiam S. R. E. Cardinales, quibus communicatur privilegium conceſſum Epiſcopis, & Prælatis exemptis, ſaltem ſi ſint Epiſcopi, vel Legati de latere, de quo, videri poteſt *Azor p.* 2. *libr.* 4. *c.* 3. *q.* 16. & quid poſt *Concil. Trid. Seſſ.* 23. *c.* 15. *Fagn. hic n.* 31. *& ſeqq.*

XXXIV. Notandum tertiò, nomine Prælatorum minorum intelliguntur hic Prælati inferiores Epiſcopo, qui, ut gaudeant privilegio eligendi ſibi Confeſſarium, duo requiruntur. Primò, ut præſint aliis, cum ſpirituali juriſdictione fori contentioſi, ſeu externi, adeòque ut ſint Abbates, Præpoſiti, vel Priores. Secundò, ut ſint exempti, id eſt, Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecti, ut tenet *Hoſtienſ. hic V. Minoribus, & Abb. n.* 2. quamvis *Silveſt. c. l. q.* 8. & alii dicant, quòd etiam alii Prælati inferiores Regulares, & locales exempti, ſeu non ſubjecti Epiſcopo poſſint eligere ſibi Confeſſarium, licèt alios habeant ſuper ſe Superiores, v. g. Abbatem, vel Præpoſitum, Generalem aut Provincialem. Idque valde probabile eſt, quia cùm hæc Conſtitutio contineat gratiam, ſeu privilegium favorabile, & nulli noxium, latè eſt interpretanda, & ſuprà etiam dictum, *Silveſt. c. l. Tambur. tom.* 2. *de Iure Abbat. diſ.* 6. *q.* 10. *n.* 3. Ubi tamen *n.* 7. id limitat, dummodo ipſi Abbates inferiores, & locales, ſecundùm privilegia, vel Conſtitutiones Religionis à Sede Apoſtolica approbatas, non habuerint Confeſſarium deſignatum à Prælatis Superioribus.

Hinc infertur primò, quòd de Jure communi non poſſunt ſibi Confeſſarium eligere ſubditi ſeculares, vel Regulares Collegii exempti, quia non ſunt Prælati. Secundò, nec Abbatiſſæ etiam exemptæ, quia non habent poteſtatem juriſdictionis in foro pœnitentiali. Tertiò, nec is, qui præeſt exemptis, ſed non eſt Prælatus, ut Prior clauſtralis, non Conventualis. Quartò, nec hi, qui ſunt in dignitate conſtituti, ſed non ſunt Prælati, etſi ſint exempti, ut Archidiaconi, qui non habent curam animarum, ſive juriſdictionem in foro pœnitentiali, *Silveſt. V. Confeſſor.* 1. *n.* 8. §. *Ex his autem.*

XXXV. Præterea in c. *Si Epiſcopus.* 2. *h. t. in* 6. declarat Papa Bonifacius VIII. quòd ſi Epiſcopus » ſuo ſubdito conceſſit, ut ſibi idoneum Confeſſarium poſſit eligere, ille, quem is elegit, nullam penitus habet poteſtatem in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialiter ſunt reſervati: cùm in generali conceſſione non veniant illa, quæ non eſſet quis veri-

» veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. (*reg. jur.* 81. *in*
» 6.) Nullâ poteſt quoque conſuetudine introduci,
» ut aliquis, præter ſui Superioris licentiam, Confeſ-
» ſarium ſibi eligere valeat, qui poſſit eum ſolvere,
» vel ligare. Ratio prioris partis eſt expreſſa in textu, Quinam autem caſus Epiſcopis Jure Communi reſervati ſint in foro pœnitentiali, refert *Gl. hic V. Reſervantur*, & *Hoſtienſ. in ſumm.* §. *Cùm confitendum ſit, n.* 4. *vol.* 2. §. *Primus eſt.* Ratio poſterioris partis eſt, quia talis conſuetudo eſſet onerofa Eccleſiis, & per illam violaretur Eccleſiaſtica diſciplina, ideo non valet. Id verò ſpeciale eſt in *cit.* c. 2. *h. t. in* 6, quòd ſubditus, fatendo ſe ſubditum, non poſſit præſcribere contra obedientiam Superioris, vel Paſtoris ſui, *c. Cùm non liceat.* 12. *de præſcript.* & notat *Gl. hic V. Conſuetudine*, quia tali caſu adeſt mala fides, vel ſaltem error, ſeu ignorantia notiſſimi juris, cum quo non poteſt præſcribi: conſequenter neque parochianus, ſeu Diœceſanus, absque conſenſu Ordinarii Judicis, & Paſtoris ſui, quamdiu eum pro tali agnoſcit, poteſt ſe ſubjicere jurisdictioni alterius non Paſtoris ſui, *Navarr. in c. Placuit.* 3. *diſ.* 6. *de pœnit. n.* 112. *Laym. libr.* 5. *tr.* 7. *c.* 4. *n.* 4.

XXXVI. Ubi præterea notandum primò, Epiſcopus cuilibet Diœceſano ſibi ſubdito poteſt dare licentiam eligendi ſibi Confeſſarium, quem voluerit, dummodo ſit idoneus, & qui poſſit abſolvere, vel ligare, adeóque habeat curam animarum, & ſit Sacerdos curatus, *Franc. hic n.* 1. 2. & 4. Imò hodie ſecundùm Concilium Trident. *Seſſ.* 23. *c.* 15. requiritur etiam, ut ſit approbatus ad confeſſiones audiendas à ſuo Ordinario, *Fagn. in cit. c. ult. n.* 11. & *ſeqq.* Verùm Epiſcopus, concedendo alicui facultatem eligendi Confeſſarium idoneum, qui poſſit ipſum abſolvere à quibuscunque peccatis, non cenſetur dediſſe poteſtatem eum abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis, *cit. c.* 2. *in princ. h. t. in* 6.

Notandum ſecundò, licèt aliàs in foro contentioſo, ſeu externo, & judiciali poſſit quis prorogare jurisdictionem in Judicem non ſuum, etiam ſine conſenſu proprii Judicis: ſecus eſt, in foro pœnitentiali, in quo non poteſt fieri prorogatio, niſi in eum, qui habet jurisdictionem in habitu, & actu, adeóque executionem Ordinis, & cum licentia proprii Sacerdotis, *c. Omnis.* 12. *h. t. Francus hic n.* 2.

Notandum tertiò, non poteſt ſubditus, ſeu parochianus, vi conſuetudinis, acquirere poteſtatem eligendi ſibi Confeſſarium, ſine licentia Superioris ſui, nec quidem per conſuetudinem longiſſimi temporis, vel etiam immemorialis, *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. neque etiam præſcribere tale jus: & in hoc potentius eſt privilegium, quàm conſuetudo, licèt aliàs æquiparentur. Poteſt tamen Prælatus, vel alius in dignitate conſtitutus, v. g. Archidiaconus, præſcribere, ſeu per conſuetudinem legitimè præſcriptam acquirere curam animarum in parochianos alterius, & ſic fieri proprius Sacerdos, & audire Confeſſiones eorum, *Abb. in cit. c. ult. n.* 4. & 5. & *in c. Conquerente.* 16. *num.* 5. *de foro compet. Franc. in cit. c.* 2. *num.* 3. *h. t. in* 6. *Silveſt. V. Confeſſor.* 1. *num.* 8. *in fine.* Unde cùm in *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. dicitur, per nullam conſuetudinem introduci poſſe, ut quis ſine licentia proprii Parochi, vel Paſtoris, alium Confeſſarium ſibi eligat, ſubintelligendum eſt, niſi Sacerdos per diuturnam conſuetudinem acquirat jurisdictionem abſolvendi ſubditos, ſeu Parochianos alterius, *Navarr. c. l. n.* 43. & *Laym.*

SECTIO II.

DE REMISSIONIBVS, SEV Indulgentiis, quæ eſt altera pars Rubricæ huius Tituli.

§. I.

Quid ſit Indulgentia, & quotuplex?

XXXVII. Assertio I. Indulgentia rectè definitur ex Clemente VI. *Extravagant.* 2. *h. t. Inter communes.* Eſt remiſſio pœnæ temporalis debitæ Deo, propter peccata actualia, commiſſa poſt baptiſmum, & remiſſa quoad culpam, extra Sacramentum facta per applicationem ſatisfactionis Chriſti, & Sanctorum, Lælius Zecchius in *Tract. de Indulgentiis c.* 1. *n.* 7. *Laym. l.* 3. *Theol. mor. Tract.* 7. *c.* 1. *num.* 1. & alii. Dicitur primò remiſſio, quæ eſſe poteſt, vel culpæ, vel pœnæ; Indulgentia verò non eſt remiſſio culpæ, ſed pœnæ tantùm, quia remiſſio culpæ, præſertim mortalis, haberi poteſt per Sacramentum pœnitentiæ in re, vel voto ſuſceptum, ſicut & remiſſio pœnæ æternæ, ut decrevit Concilium Trident. *Seſſ.* 6. *c.* 14. & *Seſſ.* 7. *can.* 4. *de Sacrament. in genere.* Sed per Indulgentiam remittitur pœna temporalis: nam dimiſſâ culpâ, & pœnâ æternâ, adhuc ſæpe remanere pœnam temporalem exolvendam in hac vita, conſtat ex S. Scripturâ, exemplo Adæ *Geneſ.* 2. & 3. Moyſis & Aaron, propter peccatum diffidentiæ, etſi dimiſſum, *Deuter.* 32. & *David* 2. *Reg. c.* 24. Dicitur ſecundò peccatis actualibus debita, poſt baptiſmum commiſſis, quia peccata ante baptiſmum commiſſa, quoad culpam, & pœnam æternam ac temporalem, remittuntur per baptiſmum, in quo pleniſſima fit communicatio Paſſionis Chriſti. Dicitur tertiò, remiſſio extra Sacramentum facta, ut ſic Indulgentia differat à pœnitentia, & ſatisfactione, quæ in Sacramento pœnitentiæ injungitur. Dicitur quartò, per applicationem ſatisfactionis Chriſti ac Sanctorum, quia etſi Chriſtus, qui eſt Caput Eccleſiæ, & univerſalis mundi redemptor, infinitè ſatisfecit Deo Patri, pro peccatis omnium hominum mortalibus, & venialibus, nobísque meruit gratiam, & gloriam, ad *Epheſ.* 2. & 3. debent tamen hæc infinita merita, & ſatisfactiones Chriſti nobis applicari, vel per uſum Sacramentorum, præſertim Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quoad remiſſionem culpæ ac pœnæ æternæ; imò etiam alicujus pœnæ temporalis: vel extra Sacramentum, per Indulgentias, per quas nobis merita, & ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum applicantur, in ordine ad remittendas pœnas temporales adhuc remanentes poſt culpas remiſſas, juxta illud Chriſti *Matth.* 16. *Tu es Petrus, & tibi dabo Claves regni cœlorum, quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum, & in cœlis:* per quæ verba data eſt Petro, tanquam Vicario Chriſti, & ejus Succeſſoribus poteſtas ſolvandi omnia vincula,

cula, quę impediunt ab ingreſſu cœliſtale autem vinculum eſt etiam pœna temporalis ſæpe renatos, poſt remiſſionem culpæ, ergo illud quoque vinculum remitti poteſt, quæ remiſſio Indulgentia appellatur, *Laym. cit. l. Zecchius cit. l. n.* 4.

XXXVIII. Ubi prætereà notandum primò. Juſti in hac vita, dum opera ſatisfactoria exercent, per ea non tantùm pro ſuis, ſed etiam pro alterius juſti peccatis DEO ſatisfacere poſſunt, ob unionem charitatis: ideo ſi illis non indigent ad proprias pœnas redimendas, vel ea alijs non applicent, illæ veniunt in theſaurum Eccleſiæ, qui conſtituitur ex meritis, & ſatisfactionibus, tam Chriſti, quàm Sanctorum, ex quibus depromuntur, & conceduntur Indulgentiæ, per quas ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum alijs fidelibus applicantur, ad relaxandas pœnas temporales pro peccatis eorum adhuc debitas. Et quamvis ſatisfactiones Sanctorum per Indulgentias in populum diſtributas minuantur, imò & exhauriri poſſint, abſolutè loquendo: quia tamen merita, & ſatisfactiones Chriſti ſunt infinitæ, ideo hic theſaurus nunquam exhauritur, nec exhauriri poteſt, ut habetur in *Extravag. Unigenitus.* 2. poſt *princ. h. t. Inter Communes.* ubi etiam dicitur, Chriſtum hunc theſaurum per B. Petrum Cœli Clavigerum, ejúſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios commiſiſſe fidelibus diſpenſandum, ex proprijs, & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm ſpecialiter, verè pœnitentibus, & confeſſis miſericorditer applicendũ, *Laym. cit. l. n. 2. Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 8. dub. 4. n.* 72.

Notandum ſecundò. Per ſatisfactiones abundantes Sanctorum, ſive vivorum, ſive mortuorum, fit remiſſio pœnæ temporalis, tanquam per cauſam particularem, & proximam: et verò per ſatisfactiones Chriſti, tanquam per cauſam univerſalem, & principalem, *Laym cit. l. n.* 3.

XXXIX. Assertio 2. Indulgentia primò dividitur, ex parte effectûs, in totalem, ſeu plenariam, per quam ſimpliciter tota pœna in purgatorio pro peccatis luenda remittitur: & in partialem, ſeu non plenam, per quam tantùm pars aliqua pœnæ ejuſmodi temporalis remittitur: qualis eſt Indulgentia partis tertiæ peccatorum, vel Indulgentia unius, vel plurium annorum: de qua fit mentio in *cit. Extravag.* 2. ibi: *Nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis &c. h. t.* Secundò ex parte eorum, pro quibus Indulgentiæ conceduntur, aliæ dantur pro vivis, & per modum abſolutionis; aliæ pro defunctis, & per modum ſuffragij, ſeu ſolutionis, hoc eſt, Papa non dat animabus defunctorum Indulgentiam per modum Juriſdictionis, eas abſolvendo à pœnis, quia nullam juriſdictionem, adeóque nec abſolvendi poteſtatem in defunctos habet, cùm jam ad alienum forum pertineant: ſed ſolùm per modum Suffragij, tum quia mediante Suffragio alterius vivi, Indulgentiæ ijſdem applicantur, & proſunt: tum quia non immediatè ab ipſomet Indulgentias concedente, velut Judice, ac Miniſtro DEI, eis pœna remittitur, ſed ſolùm DEO exhibetur, & offertur pro eis ſatisfactio, & quaſi pretij ſolutio, adjunctis precibus, ut illam miſericorditer acceptet, & pœnam temporalem animabus remittat, *Laym. cit. tr. 7. c. 7. n. 3. Tanner. cit. dub. 4. n. 90. & 91.* Nullæ autem Indulgentiæ, quas Papa conceſſit fidelibus vivis, poſſunt applicari defunctis, niſi conceſſæ ſint etiam pro defunctis, *Laym. cit. l. n.* 2. Tertiò, Indulgentia dividitur in perſonalem, & localem, et realem. Prior dicitur, quæ per ſe, ac directè perſonis conceditur, ſine determinatione ad certum locum, vel rem materialem. Realis verò, quæ certæ rei materiali eſt affixa, vel loco ſacro, *Laym. l. 5. tr. 7. c. 3. n. 2. in ſecunda diviſione.* Quartò dividitur Indulgentia in perpetuam, quæ ſemper durat, niſi revocetur: ac in temporalem, quæ ad certum tempus datur, eóque elapſo, finitur, *Laym. cit. l. n. 3. in fine.*

§. II.

Quinam poſſint concedere Indulgentias?

XL. Assertio 1. Summus Pontifex poteſtate à Chriſto acceptâ poteſt Indulgentias, tum totales, ſive plenarias; tum partiales, ſive non plenarias, ex juſta cauſa omnibus fidelibus concedere, prout reſpondit Clemens VI. in *Extravag. 2. h. t. Inter communes.* Siquidem ſolus Papa poteſt Indulgentias totales, ſeu plenarias concedere: Epiſcopi poſſunt Jure communi Canonico, ſolùm Indulgentias limitatas, ſeu partiales, & non plenarias concedere, quia concedere Indulgentias non eſt actus Ordinis, ſed juriſdictionis voluntariæ, ut colligitur ex *c. Quod autem. 4. h. t.* ubi dicitur: quòd conceſſio Indulgentiarum ſit actus abſolvendi, & judicialis, ideóque competit Epiſcopo, jure ordinario, ita ut Epiſcopus electus, & confirmatus, etſi conſecratus non ſit, Indulgentias conferre poſſit, *Azor p. 1. l. 3. c. 55. q. 8. in fine, Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg. 88. n. 4. & 5.* Hinc Epiſcopus, ex delegatione Papæ, poteſt concedere Indulgentias etiam plenarias, & ipſe Epiſcopus poteſt hanc facultatem delegare ſuo Vicario Generali, vel etiam alteri Clerico, non autem laico, cùm ſit poteſtas ſpiritualis, *Azor cit. c. 55. q. 5. Barboſ. cit. alleg. 88. n. 9. & 2. ſeqq.*

XLI. Assertio 2. Epiſcopi poſſunt concedere Indulgentias in ſuis Diœceſibus, ſed limitatè tantùm, ita ut in Dedicationibus Eccleſiarum ſolùm poſſint concedere Indulgentias unius anni; in anniverſario verò dedicationis Eccleſiæ XL. dies, prout habetur in *c. Cùm ex eo, 14. §. Ad hæc. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Alexandro III. ubi decernitur, ut cùm dedicatur Eccleſia Baſilicæ, non extendatur Indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive à pluribus Epiſcopis dedicetur: In anniverſario verò dedicationis tempore, XL. dies de injunctis pœnitentijs indulta remiſſio non excedat. Hic quoque dierum numerus in litteris Indulgentiarum eſt moderandus, quæ in alijs quibuslibet caſibus ab Epiſcopo aliquoties conceduntur, cùm Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet poteſtatis, in talibus moderamen conſueverit obſervare, prout habetur in fine dicti c. Idque ſtatutum eſt, ne dum exceſſivè, & indiſcretè indulgentiæ à Prælatis Eccleſiarum conceduntur, Claves Eccleſiæ contemnantur, & pœnitentialis ſatisfactio enervetur, prout dicitur in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc, in princ.*

XLII. Ubi

XLII. Ubi notandum primò. Quamvis in hoc c. in genere fiat mentio de Prælatis, non tamen ſub iis comprehenduntur Prælati Epiſcopis inferiores, hi enim poteſtatem concedendi Indulgentias non habent Jure communi, cujuſmodi ſunt Abbates, Priores, aut Præpoſiti &c. niſi ex ſpeciali privilegio, conſuetudine, vel præſcriptione talis poteſtas competat, cùm Jure communi nunquam ſit eis conceſſa, *c. Accedentibus. 12.* ibi: *Concedendo etiam Indulgentiarum litteras &c. de exceſſib. Prel. Abb. in cit. c. Cùm ex eo. n. 5. h. t. Azor cit. c. 55. q. 3. Barb. cit. alleg. 88. n. 17. & 18.* Unde nec Prælatus Religionis, ut Generalis, aut Provincialis, quamvis habeat quaſi Epiſcopalem juriſdictionem in Regulares ſibi ſubditos, indulgentias dare poteſt, Jure communi, & ſecluſo privilegio Papæ: nec Capitulum Cathedrale, Sede vacante, quia non ſuccedit Epiſcopo in poteſtate juriſdictionis extraordinariæ, ſaltem in iis, quæ ſunt reſervata Epiſcopali dignitati, *Barb. cit. l. n. 21.* de quo dictum *l. 1. tit. 33. n. 49.* Nec denique etiam Parochus, eſt enim Epiſcopo inferior, *Barb. cit. l. n. 19. & 20.*

Notandum ſecundò. Hanc poteſtatem concedendi indulgentias ſic reſtrictam habent Epiſcopi immediatè acceptam à Sede Apoſtolica, & Jure communi Canonico, & Ordinario, non verò Divino, quia licèt Epiſcopalis dignitas, quoad poteſtatem Ordinis, & paſtorale munus in genere ſit Juris Divini, & ex Chriſti inſtitutione: quoad poteſtatem tamen juriſdictionis in particulari, eſt ex ordinatione Eccleſiæ. Idque conſtituatur ex *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc. h. t.* quia aliàs ſi poteſtas concedendi Indulgentias omnibus Epiſcopis competeret, ex Jure Divino, non potuiſſet ea à Concilio Lateranenſi in *cit. c.* ita reſtringi. *Laym. l. 5. tr. 7. c. 4. Aſſ. 2. n. 2. Barb. hic n. 7.*

Notandum tertiò. Si plures Epiſcopi conveniant ad dedicationem alicujus Eccleſiæ, non poſſunt, niſi unius anni Indulgentiam ſimul concedere, ſicut expreſsè habetur in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc,* ibi: *Sive ab uno ſolo, ſive à pluribus Epiſcopis ſimul dedicetur:* poſſunt tamen plures Epiſcopi, quorum ſinguli juriſdictionem habent, v. g. Epiſcopus Diœceſanus loci, & Archiepiſcopus, ſive Metropolitanus, plures indulgentias, aut quadragenas, ſimul, vel ſucceſſivè, eidem Eccleſiæ concedere, *Laym. cit. c. 4. n. 2. §. Licèt. 2.* Eſt autem quadragena relaxatio tantæ pœnæ, quanta reſpondet ſeptem annorum pœnitentiæ.

XLIII. Notandum quartò. Si Epiſcopus ultra limites ſuæ poteſtatis indulgentiam concedit, v. g. ultra annum, tum ipſo jure nulla eſt conceſſio, quoad exceſſum, *c. 1. in fine. h. t. in 6.* Idem ſtatuitur etiam in *c. Indulgentiæ. 3. & ult. eod. in 6.* ubi dicitur: „Indulgentiæ, quæ ab uno, vel pluribus Epiſcopis, in Eccleſiarum dedicationibus, vel aliis quibuſcunq; caſibus (ad pia opera, nempe ad ædificationem, vel reparationem Eccleſiæ: ædificationem, vel refectionem pontium, vel viarum: vel ſuſtentationem Hoſpitaliorum, vel ſimilia, *Gl. hic V. Caſibus*) conceduntur, vires non obtinent, ſi Statutum exceſſerint Cōcilii Generalis in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc.* Nihilominus tamen valet talis conceſſio quoad eam partem, quæ numerum præſcriptum non excedit, quia utile per inutile vitiari non debet, quando pars utilis ſeparari poteſt ab inutili, ut in propoſito, numerus dierum. Accedit, quòd conceſſio indulgentiarum ſit quædam liberalis donatio, quæ tenet pro parte, uſque ad legitimum modum; ſive quatenus id, quod donatur, quantitatem, quam lex permittit, attingit, *Gl. in cit. c. ult. V. Non obtinent. h. t. in 6. Azor cit. c. 55. q. 6.* & alii communiter.

Notandum quintò. Quando datur facultas in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc.* concedendi indulgentias in dedicatione Eccleſiæ, non additur particula illa, *de injunctis pœnitentiis*, ſicut addi ſolet in indulgentia XL. dierum, adeòque prior facultas videtur amplior, *Barb. in Collect. in cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc. n. 5.* ubi etiam addit, quòd licèt Epiſcopi non poſſint concedere Indulgentias, ultra taxatum numerum: poſſunt tamen in minore ſumma, quia ſub majore ſumma continetur minor, non vice versâ.

Notandum 6. Indulgentia de injunctis pœnitentiis hic illa dicitur, quæ prodeſt ad delendas pœnitentias reſpondentes pœnitentiis injunctis à Confeſſario, per quas illæ pœnæ remittuntur, *Barb. hic num. 12.*

XLIV. Assertio 3. Epiſcopi ſuis tantùm ſubditis indulgentias concedere poſſunt, non alienis, & extraneis, prout ſumitur ex *c. Quod autem. 4. h. t.* ubi quæſitum fuit ex Alexandro III. utrùm „remiſſiones, ſeu indulgentiæ, quæ dantur in dedicationibus Eccleſiarum, vel conferentibus ad ædificationem pontium (tanquam ad actum pium, vel ad alios actus pios, *Abb. hic n. 2.*) aliis proſint, quàm his, qui ſubſunt illis, qui has remiſſiones faciunt? Reſpondet Papa, quòd cùm nullus valeat à non ſuo Judice ligari, vel abſolvi, prædictas remiſſiones, ſeu Indulgentias illis tantùm prodeſſe, quibus ut proſint, proprii Judices (id eſt, Epiſcopi, *Gl. hic V. Judices*) ſpecialiter indulſerint.

Ubi notandum primò. Indulgentiæ conceſſæ ab alienis Epiſcopis poſſunt prodeſſe etiam non ſubditis, ſi proprii Epiſcopi illis ſpecialiter concesserint, ut eas lucrari poſſint, *Abb. hic n. 7. Barb. cit. alleg. 88. num. 25.*

Notandum ſecundò. Epiſcopi poſſunt indulgentias concedere vivis tantùm, non autem defunctis, quia in hoc c. ſolùm conceditur Epiſcopis quaſdam indulgentias dare ſubditis ſuis degentibus in hac vita, non igitur hæc facultas extendi debet ad defunctos, *Laym. cit. l. n. 2. in fine, Barb. cit. l. n. 24.*

XLV. Assertio 4. Etiam Archiepiſcopus per totam Provinciam ſuam liberè poteſt generales litteras remiſſionis, ſive Indulgentiæ concedere, ita tamen ut Statutum Generalis Concilii (Lateranenſis in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc*) non excedat, prout ſumitur ex *c. Noſtro. 15. h. t.* Nam quamvis Metropolitanus non habeat contentioſam juriſdictionem in ſubditos Suffraganeorum, quia tamen Indulgentias concedere eſt actus voluntariæ juriſdictionis, poteſt illas concedere per totam Provinciam ſuam, *Abbas hic n. 3.* idque etiamſi actu non viſitet Provinciam, dummodo prædictum Statutum Concilii non excedat, *Barb. cit. l. n. 15. & ſeq.*

Porro Cardinales, & Legati Apoſtolici, ſi Epiſcopi non ſint, licèt in aliis quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habeant, tamen Jure communi, & ordinario Indulgentias concedere non poſſunt, niſi ex ſpeciali, vel generali commiſſione Papæ, *Laym. cit. l. num. 3.*

XLVI. Sed

XLVI. Sed jam ulteriùs quæri poteſt, utrùm Prælati inferiores Epiſcopo per diuturnam conſuetudinem legitimè præſcriptam acquirere poſſint facultatem dandi Indulgentias? Negat *Suar.* & alij apud *Laym. cit. c. 4. n. 3.* Vel enim Pontifex ſcit ejuſmodi conſuetudinem, & tolerat; & tunc cenſetur eam tacitè approbare, adeóque non vi conſuetudinis, ſed ex tacito conſenſu ipſius Papæ, acquiritur illa poteſtas ſpiritualis: ſi verò Papa neſcit, non poteſt actu habere voluntatem concedendi eam poteſtatem. Contraria tamen, & affirmativa ſententia non eſt improbabilis, quia ex communi ſententia, poteſtas diſpenſandi in votis, & juramentis per conſuetudinem ab inferioribus Prælatis acquiri poteſt, per quam etiam animæ ſolvuntur in foro DEI. Nec obſtat, quòd Papa neſciat in ſpecie, ſeu particulari, talem conſuetudinem, quia ſufficit, quòd id vult, & conſentit, vi generalis legis, per quam approbat conſuetudines bonâ fide præſcriptas, *Laym. cit. l. n. 4.* adeóque etiam talem conſuetudinem, per quam acquiritur ejuſmodi facultas dandi Indulgentias.

XLVII. Poſtremò prædictis addendum primò, quòd etiam exempti lucrari poſſint indulgentias Epiſcopales, quia exemptio, quæ eſt in eorum favorem conceſſa, non debet in eorum læſionem converti, *Barb. in cit. alleg. n. 27.* Secundò, Indulgentias alijs conceſſas ab Epiſcopo, poteſt etiam ipſe lucrari, quia non ideo directè utitur juriſdictione in ſeipsũ, nec debet eſſe deterioris conditionis, quàm alij, *Azor cit. l. 3. c. 55. q. ult. Barb. n. ult.* Cæterùm qualis cauſa, & quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias, videri poteſt apud Theologos, præſertim verò apud R. P. Georgium Gobat, qui præter multa alia utiliſſima opera edita, ſcripſit etiam eruditiſſimum Tractatum de indulgentijs, ſicut & alium de Jubileo, ubi totam hanc materiam præ alijs exactiſſimè, & pleniſſimè exponit.

§. III.

De Anno Jubileo.

XLVIII. De hoc agitur inprimis in *Extravag. Antiquorum. 1. h. t. Inter communes.* in qua Bonifacius VIII. centeſimo quoquo anno, qui Jubileus dicitur, viſitantibus Baſilicas, ſive Eccleſias SS. Apoſtolorum Petri & Pauli pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam (id eſt, pœnarum pro peccatis debitarum, *Gl. hic V. Peccatorum*) concedit: & ſtatuit, ut qui volunt hujuſmodi Indulgentiæ participes fieri, ſi fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, vel interpolatis, & ſaltem ſemel in die: ſi verò peregrini fuerint, aut forenſes (id eſt, qui veniunt aliunde, etſi peregrinationis cauſâ, volunt tamen lucrari Jubileum, *Gl. hic V. Forenſes*) ſimili modo diebus XV. ad eaſdem Baſilicas accedant. Qui verò ampliùs, & devotiùs illas Baſilicas frequentaverit, plus merebitur, & Indulgentias efficaciùs conſequetur. Porro morem hunc centeſimo quoquo anno hoc ſanctum Jubileum celebrandi Romæ, & ampliſſimas Indulgentias concedendi, Bonifacium VIII. non primò inſtituiſſe, ſed potiùs innovâſſe, apparet ex *princ. hujus Extravag.* ut notant DD. hic.

XLIX. Poſtea verò Clemens VI. in *Extravag. Unigenitus. 2. h. t.* Annum Jubileum, ſive plenariam remiſſionem, ſeu Indulgentiam, quæ olim conceſſa fuit quolibet centeſimo anno, revocavit ad annum quinquageſimum, idque partim ob Myſterium hujus numeri, quo in Veteri Lege remiſſio peccatorum figurabatur, vel aliàs etiam dabatur: partim ob brevitatem vitæ humanæ, quia pauci ad annum centeſimum pertingebant: ita tamen ut præter duas prædictas, etiam Baſilica S. Joannis Lateranenſis viſitaretur, eo modo, quo in *Extravag. 1.* præſcriptũ. Ubi etiam adijcitur, quòd illi, qui causâ lucrandi Jubileum, petunt Romam, vel aliquas ex conditionibus præſcriptis implere incipiunt, ſed infirmitate, vel morte præventi, iter vel conditiones perficere non poſſunt, nihilominus Jubileum lucrantur.

Porro Gregorius XI. tribus Eccleſijs, quæ viſitari debent, tempore Jubilei, adjunxit quartam, videlicet Eccleſiam S. Mariæ Majoris, ut ex *Navarro* notat *Barb. in cit. Extravag. 2. n. 5. h. t.*

L. Denique Paulus II. & poſt illum Sixtus IV. in *Extravag. Quemadmodum. 4. h. t.* Annum Jubileum reduxit ad brevius tempus, videlicet ut XXV. quoquo anno celebraretur, atque ut in eodem anno Jubileo ſuſpendantur omnes aliæ indulgentiæ plenariæ, extra Urbem, per totum orbem, idque ut fideles tantò avidiùs Romam traherentur ad lucrandam Indulgentiam Jubilei, ita ut durante hoc anno, omnes omnino Indulgentiæ plenariæ quibuſcunque Eccleſijs, Congregationibus, & perſonis Eccleſiaſticis, ac ſecularibus à Sede Apoſtolica conceſſæ nullum effectum habeant, nec quidem in mortis articulo, niſi ſpecialiter à Papa concedantur, *Laym. l. 5. tr. 7. c. 8. n. 2. & 3.* ubi tamen addit, quòd indulgentiæ pro defunctis à Sede Apoſtolica, per modum Suffragij, conceſſæ nulla omnino in anno Jubilei ſuſpenſio fieri ſolet. Poſt annum verò Jubilei elapſum, indulgentiæ, abſque nova conceſſione, vim ſuam recuperant, *Laym. cit. l. Barb. in cit. Extravag. 4. in fine. h. t.* & omnes fatentur.

Notandum primò. Unâ cum Indulgentijs plenarijs in anno Jubilei, ſolent etiam ſuſpendi aliæ facultates quædam, ſive indulta, ut abſolvendi à peccatis, commutandi vota, aut ſuper eis diſpenſandi &c. ut colligitur ex *cit. Extravag. Quemadmodum.* ſed ea tantùm, quæ propter dictas Indulgentias lucrandas, ſive in ordine ad eas à Sede Apoſtolica ſunt conceſſa, ſicut ſignificavit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit *Quinam Sancti*, & notat *Laym. cit. c. 8. Francus diſt. 6. q. 8. dub. 4. n. 112.*

Notandum ſecundò. Solent etiam interdum aliæ pleniſſimæ indulgentiæ, inſtar Jubilei, concedi à Sede Apoſtolica pro toto orbe, cum alijs gratijs, & facultatibus annexis, plerumque ad duas hebdomadas, ſeu XV. dies, poſt promulgationem in quolibet loco factam, tum aliàs, tum præſertim poſt annum Jubileum Romæ peractum, de quo Jubileo plura videri poſſunt apud *Laym. cit. c. 8. n. 6. & ſeqq.*

LI. Poſtremò reſtant adhuc duæ Conſtitutiones Extravagantes in hoc Titulo *Inter Communes*, quarum brevem Summam hic ponemus. In *Extravag. Etſi Dominici. 3. h. t.* enumerantur plures caſus, qui reſervantur Sedi Apoſtolicæ, à quibus nullus

 abſol-

abſolvere poteſt, per indulta, ſeu conceſſiones generales, ſine ſpeciali ejuſdem licentia, & multos ex illis caſibus, & plures alios reſervat ſibi Papa ſingulis annis in Bulla Cœnæ Domini contentos. De reſervatione caſuum Papæ reſervatorum fusè agit *Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 50.

LII. Præterea in *Extravag. Etſi Dominici.* 5. *& ult. h. t.* Sixtus IV. revocat multas Indulgentias, quas ipſe conceſſerat, & facultates abſolvendi à Caſibus in Bulla Cœnæ Domini contentis, item commutandi quinque vota Papæ reſervata, videlicet Religionis, perpetuæ Caſtitatis, peregrinationis ultramarinæ in Terram ſanctam, & viſitationis Liminum Apoſtolorum Petri & Pauli, & peregrinationis ad D. Jacobum Compoſtellanum: à quibus ſi quis abſolvere, vel ea vota commutare præſumpſerit, incurrit excommunicationem S. Pontifici reſervatam, præter mortis articulum, & talis abſolutio, & commutatio nullius eſt valoris, ſeu firmitatis.

T I T V L V S   X X X I X.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

Actum eſt in ſuperioribus Titulis de pœnis, quæ tum in foro contentioſo, tum pœnitentiali, imponuntur: ſed quia Excommunicatio eſt pœna delicti, cùm fertur à Jure; pœna verò contumaciæ, cùm fertur ab homine: ideo ſubjicitur hic Titulus, ut notat Abbas Panormitanus in Rubricam hîc, qui in antiquis inſcribitur tantùm de ſententia Excommunicationis, quippe quæ eſt præcipua ſpecies ex cenſuris Eccleſiaſticis, de qua etiam potiſſimùm hoc loco agitur. Veruntamen in Novis Decretalibus additur, *Suſpenſionis, ac Interdicti*, quia de his, quoque tractatur in hoc Titulo, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joan. XXII. & Communibus.

SECTIO I.

DE PRIMA CENSURA ECcleſiaſtica, nempe Excommunicatione.

§. I.

Quid, & quotuplex ſit Cenſura?

I.

Assertio I. Cenſura in genere eſt pœna quædam ſpiritualis, ac medicinalis, privans uſu aliquorum bonorum ſpiritualium per Eccleſiaſticam poteſtatem inflicta delinquenti, donec à contumacia recedat. Ita ferè *Suar. diſ. 1. de cenſur. ſec. 1. n.* 5. & alij DD. communiter. Ubi pœna Eccleſiaſtica ſeu ſpiritualis ponitur, loco generis, & hæc verba *uſu bonorũ ſpiritualiũ*, ad differentiam aliarum pœnarum Eccleſiaſticarum, quia licèt Eccleſia directè verſetur circa ſpiritualia, indirectè tamen etiam verſatur circa temporalia, in ordine ad ſpiritualia, ac proinde cenſura primariò privat ſpiritualibus actionibus; ſecundariò verò, ac indirectè etiam uſu corporalium, ſeu externarum actionum, ut communicatione humanâ, *Avila tr. de cenſur. p. 1. dub. 4. not.* 2. Bona autem ſpiritualia, quædam ſunt propria, & permanentia, quibus nemo invitus ſpoliari poteſt, ut gratia habitualis, virtutes infuſæ, earúmque bonæ operationes: quædam verò ſunt communia, quibus homo in pœnam privari poteſt, quoad uſum activum, & paſſivum, ut eſt adminiſtratio, & receptio Sacramentorum, participatio publicorum Suffragiorum Eccleſiæ, *Suar. cit. l. n.* 6.

Ubi notandũ. Cenſura eſt pœna, & ſimul medicina, *c.* 1. *in princ. h. t. in* 6. quare per cenſuram non ceſſat ipſa ſpiritualis poteſtas, ſeu habilitas ad ſpiritualia bona, ſicut per irregularitatem, depoſitionem, vel degradationem, quæ privat habitu, ſeu poteſtate utendi ijs bonis, ideóque ſuâpte naturâ, ſunt perpetuæ, nec ſtatim auferuntur, etſi delinquens ſit emendatus. Cenſuræ verò impediunt tantùm uſum bonorum temporalium, & ab ijs faciliùs conceditur abſolutio, poſt emendationem. Deinde irregularitas propriè non eſt pœna, ſed inhabilitas quædam potiùs ad ſacrum Altaris Miniſterium, ſive impedimentum Ordinis accipiendi, vel exercendi, & ea etiam, quæ in pœnam delicti imponitur, primariò non imponitur per modum pœnæ, ſaltem medicinalis, ſed impedimenti.

II. Porro generaliter loquendo, eſſe in Eccleſia poteſtatem infligendi cenſuras, probatur ex *Matth. c.* 16. *Quodcunque ligaveris, erit ligatum, & in cœlis*, & *c.* 18. *Quæcunque alligaveritis &c.* ubi Chriſtus contulit poteſtatem ligandi, & ſolvendi; quæ verba, cùm ſint generalia, ad omnes Cenſuras ſunt extendenda, *Avila cit. p. 1. dub. 2. concl. 3. Suar. cit. diſ. 1. ſec. 2. n.* 3. Ratio eſt, quia quælibet Reſpubl. habere debet poteſtatem puniendi, & coërcendi ſubditos rebelles, & contumaces, privando eos proprijs rebus, vel juribus illius Reipublicæ; hoc autem

Eccle-

Eccleſia facit per cenſuras: & quia hæc poteſtas non eſt limitata ad certas pœnas, vel modum pœnarum, cùm verba Chriſti generalia ſint, ideo reſtringi non debet, *Suar. cit. ſec. 2. n. 15. Avila cit. dub. 2. concl. 2.*

III. Assertio 2. Tres tantùm ſunt Cenſuræ propriè dictæ, ſcilicet Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum, ut ex communi ferè DD. ſententia tradit *Navarr. in Man. Prel. c. 27. n. 1. Suar. cit. diſ. 1. ſec. 3. n. 1. & 4. Avila p. 1. de cenſur. dub. 5.* quia ubicunque in Jure fit mentio Cenſuræ Eccleſiaſticæ, tantùm tres illæ ſpecies numerantur, ut patet ex c. 1. *§. Statutum. 13. c. Is, cui. 20 de ſent. excomm. in 6.* ac præcipuè ex c. *Quærenti. 20. de V. S.* ubi conſultus Innocentius III. quid per Cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi, quando ponitur in Litteris Pontificijs? Reſpondet, quòd per eam non ſolùm Interdicti, ſed etiam Suſpenſionis, & Excommunicationis ſententia valet intelligi: niſi Judex diſcretus, indagatis rerum, & perſonarum circumſtantijs, ſ rat, quam magis viderit expedire. Unde conceſsâ alicui poteſtate abſolvendi à Cenſuris, ea non poteſt extendi ad irregularitatem, ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, quippe quæ non per abſolutionem, ſed diſpenſationem tolli debet, niſi id exprimatur.

Similiter qui violat Cenſuram, miniſtrando Sacramenta, vel celebrando, incurrit irregularitatem, cùm tamen irregularis celebrans, vel miniſtrans Sacramenta novam irregularitatem non incurrat: neque etiam qui celebrat, quando eſt ceſſatio à Divinis indicta, fit irregularis, ergo irregularitas, & ceſſatio à Divinis non ſunt Cenſuræ, *Navarr cit. c. 27 n. 188. & n. 194 Avila cit. l. §. Dices.* Sed neque depoſitio, & degradatio ſunt Cenſuræ, ſed pœnæ quædam contra incorrigibiles latæ, quos Eccleſiaſticæ Cenſuræ non correxerunt, *Avila cit. l.* Item ceſſatio à Divinis non eſt Cenſura Eccleſiaſtica, quia non eſt prohibitio Divinorum Officiorum, ſed deſiſtentia, & omiſſio Divinorum Officiorum, *Navarr cit. c. 27 n 164. Avila cit. dub. 5. in fine*, quæ ex infrà dicendis meliùs intelligentur.

§. II.

Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio, & quâ formâ fieri debeat?

IV. Assertio 1. Excommunicatio in genere eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam Chriſtianus à Communione Eccleſiæ, ſeu reliquorum fidelium ſeparatur, ut communiter definitur apud *Covarr. in c. Alma p. 1. n. 1.* & alios. Eſt autem triplex fidelium communicatio: purè interna, purè externa, & media, ſive mixta, *Covarr cit. l n. 2. Suar diſ. 8 de cenſur. ſec. 1. n. 6. Laym l. 1. tract. 5. p. 2. c. 1. n. 2.* & alios. Prima communicatio merè interna conſiſtit in fide, gratia, & charitate, per quam fideles inter ſe, & cum Chriſto velut Capite ſuo myſticè copulantur, de qua meminit Apoſtolus ad *Rom 12. 1. ad Cor. 12. ad Epheſ. 4.* Ratione cujus unionis unus fidelis alteri per meritum de congruo poteſt impetrare à DEO ſpecialia beneficia, & alteri proprias ſatisfactiones applicare, juxta illud Pſalmi 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Purè externa communicatio, ſive ſocietas politica conſiſtit in fidelium convictu, colloquio, & commercijs. Media, ſive mixta, hoc eſt, partim interior, partim exterior communicatio conſiſtit in uſu Sacramentorum, tum activè, tum paſſivè, ſive liberâ eorum collatione, & ſuſceptione: deinde in participatione communium Eccleſiæ Suffragiorum, & orationum, quæ in Sacrificio Miſſæ, aliiſque publicis officijs, ipſius Eccleſiæ nomine, ac inſtituto funduntur: ac denique in participatione ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, quæ ex communi Eccleſiæ theſauro per Indulgentias fidelibus juſtis applicantur. In horum ergo communium bonorum, vel omnium, vel ſaltem aliquorum ſeparatione conſiſtit Excommunicatio, ut infrà declarabitur.

V. Ubi notandum primò. Eccleſia non vult, nec poteſt privare excommunicatos bonorum ſpiritualium communicatione merè internâ, ſcilicet fructu orationum, & ſatisfactionum, quas fideles, proprio nomine, & privatâ intentione ſibi, vel alijs applicare poſſunt quia hujuſmodi bona, vel opera pia cujuſque operantis propria ſunt, ideóque ab ipſius libera applicatione, non autem ab Eccleſiæ voluntate, ac diſpenſatione pendent. Unde licèt Sacerdos non poſſit offerre Sacrificium Miſſæ, vel recitare Officium Eccleſiaſticum pro excommunicatis non toleratis, quatenus id publicum eſt, & ipſe publicus Miniſter Eccleſiæ; poteſt tamen tanquam perſona privata, & intentione privatâ offerre Sacrificium Miſſæ, & orare in Memento pro iiſdem, vel Horas Canonicas recitare, quatenus illa actio ſacrificandi, vel orandi eſt opus proprium operantis, & eâ ratione ſatisfactorium pro altero, vel etiam ex congruo impetratorium, *Navarr. in Man. c. 27. n. 36. in reſponſ. ad 5. Laym. cit. l. n. 4. Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 10 dub. 2. num. 16.*

Notandum ſecundò. Sed neque Eccleſia poteſt, neque vult per ſe privare membra ſua gratiâ ſanctificante, & virtutibus ſpiritualibus, quæ nemini invito auferri poſſunt. Supponit quidem aliquando excommunicatio carentiam gratiæ, ratione culpæ, propter quam fertur, ipſa tamen illam non aufert: neque etiam impedit, quominùs redire poſſit ad gratiam per contritionem, priuſquà ab excommunicatione abſolvatur, *Suar. cit. ſec. 1 n. 7. Laym. cit. c. 1 n. 3.*

VI. Porro Excommunicatio fundamentum habet in S. Scriptura, *Matth. 18. Si Eccleſiam non audierit* (id eſt, obediens ei non fuerit) *ſit tibi, ſicut Ethnicus, & publicanus*, tanquam non ſit intra gremium Eccleſiæ, ſive in numero fidelium, & in facto Apoſtoli *1. ad Corinth. 5. & 1. ad Timoth. 1.* ait, quoſdam ſe Sathanæ tradidiſſe, quando eos excommunicavit, ſive à conſortio fidelium ſeparavit, ſeu ejecit. Unde in *c. Omnis. 32. cauſ. 11. q. 3.* dicitur: Omnis Chriſtianus, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ traditur, quia extra Eccleſiam diabulus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus.

VII. Assertio 2. Excommunicatio variè dividitur. Primò quidem in majorem, & minorem, ut patet ex *c. Si quem, 59. h. t.* ubi Gregorius IX. ita reſcribit: Si quem, ſub hac forma, illum excommunico, vel ſimili (v. g. niſi hoc feceris, noveris te eſſe excommunicatum, *Gl. hic V. Simili.*) à Judico

dice ſuo excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantùm minori (quæ à perceptione Sacramentorum) ſed etiam majori excommunicatione (quæ à communione fidelium ſeparat) eſſe ligatū. Major igitur Excommunicatio eſt, quæ à communione fidelium abſolutè, & ſimpliciter ſeparat, ſive quæ privat omnibus prædictis bonis communibus, nimirum Sacramentis Eccleſiæ, tam quoad adminiſtrationem, quàm ſuſceptionem, publicis Suffragijs, & convictu, ſeu ſocietate civili, prout definitur ex *Sayro* apud *Laym. cit. c. 1. n. 5.* Minor verò excommunicatio eſt, quæ ſolùm ſeparat à communione fidelium ſecundum quid, quia nimirum tantùm privat paſſivâ perceptione Sacramentorum, *cit. c. pen h. t.* Dicitur autem minor, non propter parvitatem objecti, eſt enim ex ſe res gravis privari perceptione Sacramentorum; ſed per comparationem ad majorem, cujus eſt pars: & quia incurri etiam poteſt, propter peccatum veniale, *Avila p. 2. de cenſur. c. 1. diſ. 1. dub unic.* quamvis olim nomine excommunicationis abſolutè ſumptæ, etiam minor intelligeretur, ut conſtat ex Concilio Carthaginenſ. IV. & refertur in *c. Sacerdote. 63. diſ. 1. de conſecr. & ex c. Nemo. 22. cauſ. 11. q. 3.* & in *c. ult. cauſ 3. q 4.* ubi excommunicatio abſolutè ſumpta accipitur pro minore, & anathema pro excommunicatione majore, juxta *Gl ibid. V. Anathemate. Avila cit. l. Laym. cit c 1. in fine.*

VIII. Notandum hìc præterea primò. Per excommunicationem ſolitariè ſumptam, ſive abſolutè poſitam intelligitur minor, ſicut expreſsè habetur in *cit. c. pen. h. t.* quæ ſimpliciter excommunicatio dicitur, niſi ex adjunctis aliud intelligi debeat, nimirum per eam ſolùm prohiberi perceptionem paſſivam Sacramentorum, vel S. Euchariſtiæ, *Covarr. in cit. c. Alma p. 1. § 8. n. 5.* Nec obſtat, quòd in pœnis benignior interpretatio eſt facienda, *Reg. Juris. 49. n. 60.* ergo in dubio, nomine Excommunicationis non major, ſed minor eſt intelligenda. Nam regula illa habet locum, niſi Jus, vel conſuetudo contrarium declaraverit, ut in propoſito, *Abb. in cit. c. pen. in fine, h. t.* ubi etiam ait, regulam illam procedere in pœnis corporalibus, & pecuniarijs, non in medicinalibus, qualis eſt excommunicatio, *Covarr. cit. l. Avila cit. diſ. 2. dub unic.*

Notandum ſecundò. Major Excommunicatio eſt pœna graviſſima, quâ nulla major eſt in Eccleſia, teſte S. Auguſt. relato in *c. Corripiantur. 17. cauſ. 24. q. 3.* ideòque ad eam deveniri non debet, niſi poſtquam omnia alia media, & monitiones, ac leviores pœnæ, ac cenſuræ fruſtra ſunt adhibita, juxta Concil. Trident. *Seſſ. 25. c. 3 de reform.* & modò etiam aliqua ſpes ſit Rei emendandi, vel ſaltem promovendi bonum publicum, qui finis eſſe debet hujus pœnæ medicinalis, alioquin ab ea abſtinendum erit, *Laym. cit. c. 1. n 6.*

Notandum tertiò. Anathema eſſentialiter non differt ab excommunicatione majore, ſed ſolùm quoad accidentales ſolemnitates, quia fit cum publica denunciatione, & condemnatione, adhibitis ceremonijs, quibus culpa exaggeretur, & terror, ac ignominia incutiatur, ut habetur in *c. Debent. 106. cauſ. 11. q. 3 Covarr. cit. l n 6. Laym. cit. c. 1. n. 7.*

IX. Secundò dividitur Excommunicatio (idem eſt de alijs Cenſuris) in eam, quæ fertur à Jure: & eam, quæ fertur ab homine, ſeu Judice. Excommunicatio lata à Jure dicitur, quando quidpiam per legem perpetuam, Conſtitutionem, ſeu Statutum ſub pœna excommunicationis prohibetur, vel præcipitur. Excommunicatio ab homine lata eſt, quæ per Judicis ſententiam infligitur. Inter has autem hoc eſt diſcrimen, quòd ſententia excommunicationis à Jure lata perpetuò duret, etiam poſt mortem ferentis, ſicut & ipſa lex, quamdiu contrariâ lege, vel conſuetudine non revocatur: Excommunicatio verò ab homine lata extinguitur, morte, aut depoſitione ferentis, ita ut eo mortuo, non poſſit deinceps incurri; quamvis qui eam, vivente latore, incurrit, eâ ligatus maneat, donec abſolvatur. Unde ſi quis à Judice excommunicatus ſit, ſub conditione, *ſi intra menſem non reſtituerit*, & Judex ante menſem elapſum moriatur, non incurrit excommunicationē. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 2. n. 8. Tanner. tomo 4. diſ. 6 q. 10 dub. 2. n. 18.*

Tertiò dividitur excommunicatio in eam, quæ ipſo facto incurritur, ſive criminis admiſſione, ſine ſententia Judicis; & vocatur excommunicatio latæ ſententiæ: ut ſi dicatur, *qui hoc fecerit, ſit excommunicatus*, aut ipſo facto excommunicetur, aut ſubjaceat excommunicationi &c. Et eam, quæ non ipſo facto incurritur, ante ſententiam Judicis, ſed per hunc infligi debet, & dicitur ferendæ ſententiæ, ut ſi dicatur abſolutè, *qui hac fecerit, excommunicetur*, vel *excommunicabitur*: vel *prohibemus ſub pœna excommunicationis &c. Laym. cit. l. n. 3. Tann cit. l. n. 20.* & alij.

Quartò, Excommunicatio alia eſt juſta, alia injuſta: juſta eſt, quæ infertur à legitimo Judica, propter peccatum contumaciæ, & ſervato Juris ordine. Injuſta eſt, cui aliquid horum deficit. Injuſta rurſus duplex eſt, quædam valida, quædam invalida, ac nulla: valida, quamvis injuſta, excommunicatio eſt, cui tantùm deeſt circumſtantia debiti finis, vel quædam ſolemnitas accidentalis ad ſubſtantiam excommunicationis non pertinens, de qua infrà. Invalida verò nullum effectum habet, nec obligat, niſi aliquando ratione ſcandali, ut quæ fertur à non habente poteſtatem, vel contra alicujus privilegium, vel poſt legitimam appellationem, vel quando continet errorem intolerabilem, ut ex infrà dicendis patebit, *Tanner. cit. l. n. 21. Avila tr. de cenſur. p. 2. c. 6. diſ. 1. dub. 1.*

Quintò, alia eſt excommunicatio generalis, quæ fertur in communi, contra omnes, qui commiſerunt vel committunt tale delictum: alia particularis, quæ fertur contra perſonas particulares, expreſſis eorum nominibus, v. g. Petrum. *Avila cit. diſ 2. dub. 2.*

X. Assertio 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, ſed ſatis eſt, ut ſit talis, per quam de præſenti excommunicare volentis mens congruè exprimitur, ut ex communi docet *Tanner. cit. diſ. 6. q 10. dub. 3. n. 52.* Ratio eſt, quia nulla certa verborum forma Jure communi præſcripta eſt. Nihil ergo refert, ſive dicatur, *Excommunico te*, ſive *privo, ſegrego, aut ſeparo te à communione fidelium*; debet tamen ſententia excommunicationis, externis ſignis, nimirum voce, vel ſcripto eſſe ſufficienter expreſſa, nam mente ſolùm concepta non valet, *Tann. l. c.*

XI. Porro modus, ac forma procedendi ad ſententiam excommunicationis Jure communi Cano-

nico

hico habetnt præſcripta in *c. Cùm Medicinalis. 1. h. t. in 6.* qund eſt deſumptum ex Concilin Lugdnnenſi, in qun Innocentius IV. inprimie monet, ut cùm excommnnicatio ſit medicinalis, non mortalis, (hoc eſt, introducta ſit ed medelam, non ad mottem excommuniceti, nempe nt corrigatur, non nt in peccato, aut contumaciâ perſiſtat, & interear) ut Judex Eccleſiaſticus ceutè provideet, & in ea ferenda oſtendat, ſe proſeqni correctionem, & medelem. Quere quiſquis excnmmunicat (vel ſuſpendit, vel interdicit, *Gl. hic V. eod.*) excommunicationem in ſcriptis proferre dabet, & ceuſem exprimere, propter quam eſt excommunicetus. Exemplnm verò bujuſmodi ſcripturæ, intra menſem tredat excommnnicato, ſi fuerit tequiſitus, ſuper qua tequiſitione fieri debet inſtrumentum publicum, ſeu Sigillo Anthentico munitnm. Si quie autem Judicnm bene Conſtitntionem temererè violaverit, per nnum menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, & Divinis Officijs ſit ſuſpenſus; Superior verò, ad quem recnrritur, excommunicationem ipſam relaxet, ſine difficulrete (id eſt, ſine exactione ceutionis) & latorem in expenſas cnndemnet, & eliàs puniat. Et hæc eadem in ſententije ſuſpenſionis, & interdicti obſerventur. Caveant autem Prælati, & alij Judices, ne hanc ſuſpenſionem incurrant, alioquin ſi ſic ſuſpenſi Divina Officie celebrent, ut priùs, irregularitatem non effugient, in que non poteſt diſpenſeri, niſi per S. Pontificem.

XII. Pro explicatione bujus c. notendum primò, ſententia excommnnicatinnis majoris lata per hominem, ſeu Judicem debet fieri in ſcriptis. Non tamen ſcripture reqniritur ad ſubſtantiam excommunicationis, quamvis ea in ſcriptis fieri debeat ex præſcripto Canonis, in quo differt à ſententia definitiva lata in judicio, quæ ſine ſcriptura non velet. Deinde in ſententia excommunicationis Judex Eccleſiaſticus debet exprimere ceuſem, propter quem aliquem excommunicevit, v. g. quia peremptoriè citatus, coram nnbis rennit comparere, quod non tequiritur in ſententie definitive, etſi exprimi convenienter poſſit, *Gl. hic in notatis.*

Notendum ſecundò. Hæc Conſtitutin bebet locum in qualibet excommunicatione bominis, cùm poſſit eſſe juſta, & injuſta; non autem bebet locum in excommunicatione Canonis, ſive à Jure lata, quæ ſemper eſt juſta, *Francus hîc §. Quiſquis. not. 1.*

Notandum tertiò. Licèt regulariter ſententia Judicis lata, non ſerveto Juris Ordine, ſit nulla, *l. Prolatam. 4. C. De ſententijs*; ſententie tamen excommunicationis late, nnn ſervatâ formâ à Jure traditâ, tenet, & ideo debet relexeri eb excommunicatore, & ipſe lator excommunicationis, ſi procedat contra formam Juris, debet condemnari ed expenſas, & ed omne intereſſe, & eliàs etiem puniri, pœnâ erbitrariâ à Superiore ſuo, *cit. c. 1. Franc. ibid. n. 2.*

Norandnm quartò. Copia excommnnicationis debet dari petenti, ſi ab excommunicato fuerit petita, modò Excommunicatnr, debito loco, & tempore, ſit requiſitns: & tunc conſultum eſt, nt petat excommunicatus confici publicum inſtrumentum, per quod poſſit probere reqniſitionem, ſi excommunicator negaret, requiſitum ſe fuiſſe, *cit. c. 1.* & ibi *Gl. V. Requiritur.*

Notandum quintò. Jura, quæ loqnuntur de modo, & forma proferendi excommunicationem, habent etiam locum in ſuſpenſione, & interdicto, qnia iſtæ cenſuræ æquiparantur, *cit. c. 1. §. Et hæc eadem.* & ibi *Gl. V. Obſervari. h. t. in 6. Franc. hic. §. Superior. n. 3. not. ult.*

Notandnm ſextò. Irregularitas contrahitur, non ſolùm ex celebratione Miſſæ, ſed etiam ex celebratione aliorum Officiorum Divinornm, ut colligitur ex *cit. c. 1. §. fin.* in qua ſolus Papa diſpenſare poteſt, *Franc. ibid. n. 1. & 2.*

§. III.

De effectibus Excommunicationis, ſive maioris, ſive minoris.

XIII. Q. 1. Qui ſint effectus excommnnicetionis majoris? Reſp. primus effectns eſt privatio uſûs activi Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licitè poſſit edminiſtrare, vel conferre, per ſe loquendo, nllum Sectementum, ut colligitur ex *c. ult. de Clerico excommunicato.* Ratio eſt, quia Eccleſia jure poteſt prohibere indignis, & excnmmunicatis adminiſtrationem Sacrementnrum, quæ ei à Chriſto eſt commiſſa, cùm ſit Miniſterinm publicum, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 5. Avila p. 2. c. 6. diſ. 3. dub. 3.* Excipitur tamen, quòd Miniſter excommunicatus toleratus licitè conferre poteſt Sacrementa, quoties vel grevis neceſſitas, vel notabilis proximi utilitas id exigit, quia plerumque præcepta Eccleſiæ non obligant, cnm grevi incommodo. Quare Miniſter excommunicetus, etiam nnn toleratus, non tantùm in articulo mortis, Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ſi alins non adſit, licitè poteſt adminiſtrare, ſed etiem in eadem extrema neceſſitete, aliquando S. Eucheriſtiam, vel Extremam Unctionem licitè confert, ut ſi moribundus aliud Sacramentum ſuſcipere nequeet, *Navarr. in Man. c. 22. n. 4. Suar. diſ. 11. de cenſur. ſec. 1. n. 17. Laym. cit. c. 2. n. 5.*

XIV. Ubi præterea notandum, Sacramenta adminiſtreta eb excommnnicero, ſive toletato, ſive nnn toletato, etiam extra caſum neceſſitetis, vel mortis periculum, ſunt valida, qnia ad illorum ſubſtentiem, & valnrem plus nnn requiritur, quàm propria meterie, forma, & intentio Miniſtri, ſecundùm Chriſti inſtitutionem, quæ Eccleſie mutare nnn poteſt, & ſi adſint, ut hîc ſupponitur, ſemper ſunt valida. Excipitur Secramentum Pœnitentiæ, quod edminiſtratum, extre mortis articulum, ab excommunicato non tolerero, invalidum eſt, quia ad hoc Sacramentum validè edminiſtrendum non ſufficit poteſtas Ordinis, ſed requiritur etiam juriſdictio, quæ ab Eccleſia edimitur per cenſuram excommunicato non tolereto, niſi publicus error facti, cum titulo præſumpto, intetveniet, dum excommnnicatus habetur pro legitimo Sacerdote, *Navarr. cit. c. 27. n. 36. in fine, Suar. cit. diſ. 11. ſec. 2. num. 12. Laym. cit. c. 2. num. 5. §. Veruntamen.* Hinc verò tradunt DD. citt. & alij communiter, generelem Regulam, quotieſcunque excommunicatus non toleratus, ſeu vitandus exercet actum pendentem à poteſtate juriſdictionis, is invalidus eſt, cujuſmodi eſt, ſi Epiſcopus excommunicetus epprobet Confeſſarios, det Litteras dimiſſorias: vel ſi Epiſcopus,

aut Parochus alicui deleget facultatem Confeſſiones audiendi: vel quodvis Sacramentum adminiſtrandi, quia hæc poſſunt fieri ab Epiſcopo confirmato, nondum conſecrato: imò etiam ab Epiſcopo, vel Parocho nondum Sacerdote: ideóque non ſunt actus Ordinis, ſed juriſdictionis. Quòd ſi verò actus exercitus ab excommunicato non tolerato, non requirat poteſtatem juriſdictionis, ſed ſolam poteſtatem Ordinis, quæ non aufertur per Cenſuram Eccleſiaſticam, validus eſt, ut ſi talis excommunicatus adminiſtret Sacramenta, vel exerceat Sacramentalia, ut ſunt variæ benedictiones, & conſecrationes ab Eccleſia introductæ, ad quarum valorem non requiritur, ut Miniſter ſit toleratus, ſed ſolùm ut licitè miniſtrentur: quamvis id Eccleſia etiam poſſet requirere, ut validè miniſtrentur, *Laym. cit. l.*

XV. Secundus effectus excommunicationis eſt privatio uſûs paſſivi, ſive ſuſceptionis Sacramentorum, quæ in eo conſiſtit, ut nullus excommunicatus poſſit licitè, & abſque gravi peccato, ullum Sacramentum percipere, *c. Cum illorum. 32. h. t.* quia facit contra prohibitionem Eccleſiæ in re gravi. Excuſatur tamen à peccato excommunicatus ſuſcipiens Sacramenta ex inadvertentia, ſeu ignorantia invincibili juris, aut facti, neſciens ſe eſſe excommunicatum, vel ob gravem neceſſitatem, v. g. ad vitandum periculum mortis, mutilationis, infamiæ, ſcandali, jacturæ bonorum, quia lex humana, & Cenſura Eccleſiaſtica non obligat, cum tanto rigore, & incommodo, *Avila cit. diſ. 3. dub 4. concl. 1. Laym. cit. c. 2. n. 5.* Quòd ſi excommunicatus, etſi malâ fide, & illicitè Sacramenta ſuſcipiat, validè tamen ea ſuſcipit, quia Sacramentorum vis, & valor per Eccleſiaſticam Legem impediri non poteſt, cùm pendeat ex Chriſti inſtitutione. Excipitur verò Sacramentum pœnitentiæ; nam ſi quis, malâ fide, ſciens, ſe eſſe excommunicatum, & ſine ulla neceſſitate, priùs Sacramentaliter à peccatis ſe abſolvi petat, quàm ab excommunicatione, invalida erit abſolutio, ſaltem indirectè, ob defectum debitæ diſpoſitionis in pœnitente. Secus eſt, ſi excommunicatus, bonâ fide, in caſu neceſſitatis, vel probabilis ignorantiæ, quia inculpabiliter ignorat, ſe eſſe excommunicatum, vel ſaltem eſſe peccatum mortale ſuſcipere Sacramentum in excommunicatione, peccatorum confeſſionem inſtituat, tunc enim verè, & validè abſolvetur à peccatis, licèt adhuc maneat in excommunicatione, vel quia ea reſervata eſt Superiori, vel quia Confeſſarius habens poteſtatem abſolvandi à tali excommunicatione, per ignorantiam, vel oblivionem priùs à peccatis abſolvit, quàm à cenſura, *Laym. cit. l. Avila cit. diſ 3. dub. 4.*

XVI. Tertius effectus excommunicationis eſt, privatio communium Eccleſiæ Suffragiorum, ita ut excommunicatus, quamvis toleratus, omni Sacrificiorum, precum, Indulgentiarum fructu, qui ex communi Eccleſiæ theſauro fidelibus applicatur, privetur prout ſumitur ex *c. A nobis. 28. & c. Sacris. 48 h t.* Ratio eſt, quia horum ſpiritualium bonorum diſpenſatio ad Eccleſiam pertinet, quæ ea indignis, & contumacibus denegare poteſt, ob majus bonum, tum publicum, tum ipſorum excommunicatorum, ut reſipiſcant, *Laym. cit. c. 2. n. 2.* Imò probabilius eſt, excommunicatum, licèt reſipiſcat à culpa, & contumacia, & per contritionem, vel confeſſionem juſtificatus fuerit: quamdiu tamen abſolutionem ab excommunicatione non accepit, communium Eccleſiæ Suffragiorum, & ſatisfactionum non fieri participem, ut docet *Suar. diſ. 9. de cenſur. ſec. 3. n. 2. Laym. cit. c. 2. n. 4. Tanner. cit. diſ. 6. q. 8. dub. 2. n. 30.* Idque probatur ex *cit. c. A nobis. 28. & c. Sacris. 48.* ubi habetur, quòd excommunicatus, licèt emendatus ſit, priuſquam tamen abſolvatur, verè cenſurâ ligatus maneat, neque liceat pro eo Suffragia offerre. Ratio eſt, quia cenſura excommunicationis non eſt colpa, ſed pœna, quæ ablatâ etiam culpâ, permanet, donec per legitimam auctoritatem Judicis remittatur: Cenſura autem, quamdiu manet, ſemper habet ſuum effectum, neque per ſolam interiorem pœnitentiam tollitur, alioqui abſolutione opus non eſſet, *Laym. cit. l.*

XVII. Quartus effectus eſt, quòd excommunicato prohibitum eſt Divinis Officijs intereſſe, ut colligitur ex *c. Significavit. 18. c. Nuper 29. c. Reſponſo. 43. h. t. c. ult. eod. in 6.* Nomine autem Divinorum Officiorum, intelliguntur hîc ſacræ functiones, quæ ab Eccleſia publicè, & ſolemniter fiunt, cujuſmodi eſt inprimis Sacrificium Miſſæ, cui excommunicatus intereſſe prohibetur, & coram illo Miſſa celebrari non poteſt, *Laym. cit. c. 2 n. 6.* de quo plura infrà. Inter Divina Officia numerantur etiam publicæ preces Horarum Canonicarum, & omnis publica Oratio, quæ ex Chriſti, vel Eccleſiæ inſtitutione ſolemniter fit à Miniſtris ad id ordinatis. Quamvis privatim orare, vel Concionem audire in Eccleſia, dum in ea nullum officium celebratur, Excommunicatis non ſit prohibitum, ut colligitur ex *cit. c. Reſponſo.* vel Horas Canonicas recitare, ab his enim privatim recitandis, per cenſuram non liberantur, ſed ſine *Dominus vobiſcum*, *Laym. cit. l. Tann. n 29.*

XVIII. Quintus effectus excommunicationis eſt, quòd excommunicatus privetur omni uſu, & exercitio juriſdictionis ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſticæ, ut patet ex *c. Audivimus. 4. cauſ. 24. q. 1.* ubi dicitur, quòd excommunicatus excommunicare non poſſit, *c. Si is, cui. 10. de Offic. deleg. in 6.* Ubi habetur, quòd ſi delegatus Papæ, qui alicui cauſam ſubdelegavit, poſtea excommunicatus fuit, non ad ipſum, quippe juriſdictione privatum, appellandum eſſe, ſed ad primum delegatum. Et in *c. 1. de Offic. Vicar. in 6* dicitur, quòd ſubſtitutus ab Officiali Epiſcopi, eo excommunicato, non poſſit juriſdictionem exercere, quippe quam ab ipſo Officiali acceperat. Quare electio ad beneficium ab excommunicato facta eſt irrita, ſicut & præſentatio, *Laym. cit. c. 2. n. 13.* Id verò intelligi debet de excommunicatis non toleratis, ſeu vitandis, nam acta excommunicati tolerati ſunt valida, quamdiu per oppoſitam exceptionem non repelluntur. Quare talis excommunicatos, & excommunicare poteſt, & juriſdictionem delegare, item conferre beneficium Eccleſiaſticum, eligere, præſentare, &c. validè poteſt, niſi per oppoſitam exceptionem repellatur, *Laym. cit. l. n. 13.* & alij apud ipſum. Verùm de his dictum eſt ſuis locis proprijs.

XIX. Sextus effectus excommunicationis majoris, eſt privatio omnis communicationis forenſis, ita ut excommunicatus non poſſit eſſe Judex, Tabellio, Advocatus, Procurator, Actor, aut teſtis, etiam in cau-

Digitized by Google

in cauſis Civilibus, prout de Judice ſtatuitur in *c. Ad probandum. 24. de ſent. & re judic.* & de alijs *in c. Decernimus. 8. h. t. in 6.* Ubi Papa Alexander IV. decernit, ut Judices ſæculares, per cenſuram Eccleſiaſticam, ab Eccleſiaſticis Judicibus, præmiſsâ canonicâ monitione, ab agendo (& reconveniendo, quia ſicut excommunicatus non poteſt agere, ita nec reconvenire, *Gl. hîc V. Agendo*) patrocinando (quod intelligendum, non ſolùm in Advocato, ſed etiam in Procuratore, *Gl. hîc V. Patrocinando*) & teſtificando, in ſuis Eccleſijs, & judicijs repellantur,

XX. Ubi notandum primò, Exceptio excommunicationis poteſt opponi, non tantùm in foro Eccleſiaſtico, ſed etiam in foro ſæculari, per quam repellatur excommunicatus laicus ab actibus judicialibus ipſi prohibitis, & ad hoc cogi poteſt Judex ſæcularis per cenſuram Eccleſiaſticam: quod procedit, tam de Jure Canonico, quàm Civili; imò ipſe Judex ſæcularis tenetur ex officio repellere ab agendo excommunicatū notoriè, etiam nemine opponente, *c. Exceptionē. 12. de Except. Franc. hîc. n. 1. not. 2.* imò etiam partibus invitis, & reclamantibus, *Barb. in Collect. hîc n. 4.*

Notandum ſecundò. Jus Canonicum, diſponens circa ordinationem judicij, ſervari debet etiam in foro ſæculari, quando ob non obſervationem nutritur peccatum, ut in propoſito, ubi agitur de participatione cum excommunicato, quæ eſt prohibita, ac illicita: aliàs ſecùs eſſet, *Franc. hîc n. 2. not. 3.* ubi addit, quòd Eccleſiaſticus Judex poteſt, ac debet compellere Judicem ſæcularem, ut ſervet Jus Canonicum, ſi diſponat contra laicos in materia peccati.

Notandum tertiò. Nullus excommunicatus poteſt eſſe Judex, Tabellio, Advocatus, ſeu Procurator, Actor, aut teſtis, etſi ſit toleratus, aut occultus, ſemper enim, quantum in ſe eſt, debet vitare communionem aliorum, cùm per Concilium Conſtantienſe excommunicato tolerato nullus ſit factus favor. Si verò excommunicatus in judicio compareat, ut Actor (idémque eſt de Advocato, & teſte) & neq; reus contra illum excipiat, neque Judex illum ex officio repellat (quod facere in tolerato poteſt, ſi excommunicatio publicè nota ſit: in non tolerato, ſeu vitando debet, ut patet ex *c. 1. de except. in 6.*) valida erunt omnia acta talis excommunicati, quantumvis vitandi, ut colligitur ex *cit. c. 1. de except. in 6.* Acta verò Judicis non tolerati, non ſolùm Eccleſiaſtici, ſed etiam ſæcularis, ſunt invalida, cùm juriſdictione privatus ſit, etſi ab officio remotus non ſit, ut de Eccleſiaſtico apertè traditur in *c. Ad probandū. 24. de ſent. & re jud. & c. ult. de Exceſſ. Prael.* De Judice ſæculari verò colligitur ex *c. Nos ſanctorū 4. cauſ. 15. q. 6.* & eſt ferè communis DD. ſent. apud *Laym. cit. c. 2. n. 14. 5. Alia verò.*

Prætetea acta publica Tabellionis excommunicati, non tolerati, in foro externo ſunt ipſo jure irrita, ut docent communiter Canoniſtæ: quod tunc ſaltem verū eſt, ſi non ſolùm præſentia Notarij, ſed etiam authenticū ejus inſtrumentū requiratur ad valorem alicujus teſtamenti, vel contractûs, quia inſtrumentum confectū ab excommunicato vitando non cenſetur authenticū, cùm is ipſo jure, & ex officio Judicis à publicis actibus repellatur. *Laymic. l. n. 15.* & alij apud ipſū.

XXI. Septimus effectus eſt, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum alijs fidelibus, ſicut colligitur ex *cit. c. 2. de except. c. Nuper 29. 1. Si aliquando 41. & c. pen. h. t.* Circa quem effectum notandum primò. Nomine fidelium, hoc loco, comprehendi omnes baptizatos, etiam excommunicatos, ipſóſque hæreticos, quia & hi ſubditi ſunt Eccleſiæ, ideóque neque cum his excommunicatus communicare poteſt, quamvis poſſit cum infidelibus non baptizatis, ut ex communi tradunt *Suar. diſ. 15. ſec. 1. n. 11. Laym. cit. c. 2. n. 16.* idq; ſuadetur ex *c. pen. h. t.* ubi ſolùm dicitur, Excommunicatum privari communione fidelium, non ergo infidelium. Ratio eſt, quia Eccleſia per ſe intendit excommunicatum abſcindere, & ſeparare ab Eccleſia, tanquam putridum membrum, ut vel ipſe emendetur, vel ne alijs noceat, quòd verò cum iis, qui foris ſunt, communicet, non nocet, *Suar. c. l.*

Notandum ſecundò. Nomine civilis communicationis, comprehenditur quævis humana ſocietas, eáque tam activa, quàm paſſiva, ſive reciproca, ita ut nō tantùm excommunicatos obligetur alios fideles evitare, ſed etiam ab alijs vitari debeat, ut colligitur ex *c. Illud. 5. § Illud autē. de Clerico excom.* & activa quidē hæc communicatio per ſe omnibus, hodiéque: paſſiva verò, poſt Conſtantienſe Concil. prohibetur ſolis excommunicatis nō toleratis, juxta *Extrav. Ad evitanda.*

Notandum tertiò. Communicatio cum excommunicato non tolerato, ſeu vitando prohibita tam in ſpiritualibus, quàm in civilibus, cōtinetur hoc verſu:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Per *Os* prohibentur omnis generis ſalutationes, ſive coram per oſcula, nutus, colloquia, amplexus: ſive per litteras, aut nuntium, quod fundatur in illis verbis: *2. Jo. 1. Neque ei Ave dixeritis*; ita ut nec licitum ſit, honoris causâ, excommunicato aſſurgere, vel caput detegere, *Suar, diſ. 15. de cenſur. ſec. 1. n. 2. Laym. cit. c. 2. n. 16.* & patet ex juribus citt. apud *Suar. cit. l. n. 1.* Per *orare* intelligitur omnis communicatio in Orationibus, & publicis officijs Eccleſiæ, in quibus non licet participare cum excommunicato, orando cum illo, aut audiendo Sacrum, *Tann. cit. diſ. 6. q. 10. dub. 2. n. 31.* de quo ſuprà, *Vale*, comprehendit omnis generis valedictiones, imò & honorificas ſalutationes, fas tamen eſt reſalutsre, eò quòd hæc ſit quædam debiti ſolutio, *Suar. cit. l. n. 3. Communio* prohibet omnem ſocietatem, videlicet contrahere, vel aliud negotiū gerere, ita ut neq; cum illo ambulate, laborare, aut quodvis opus facere liceat, *Suar. cit. l. n. 5*, Denique per *menſam* prohibetur convictus, & cohabitatio in eadem menſa, lecto, cubiculo, quæ quidem non de communicatione merè materiali accipienda ſunt, quæ non eſt prohibita cum excommunicatis, ſed in æſtimatione morali, ſi unus cū altero converſetur; ſecùs, ſi caſu, & præter intentionem, in eandem domum, cubiculum, menſam, vel etiam lectū incidunt, *Suar. cit. l. n. 6.* Porro quænā cauſæ excuſent, ut licita ſit communicatio cum excommunicato, infrà dicetur.

XXII. Octavus effectus eſt, quòd excommunicatus ſit inhabilis ad quodvis Eccleſiaſticū Officium obtinendū, ita ut electio illius, vel confirmatio, item præſentatio, & inſtitutio ſit ipſo jure irrita, ut colligitur ex *c. Poſtulaſtis 7. & c. ult. de Cleric. excom.* de quo dictū ſuprà *eod. tit. §. 5.* ubi ex inſtituto de hoc agitur.

Nonus effectus excommunicationis eſt, quòd per eam privetur excommunicatus Eccleſiaſticâ ſepulturâ, ita ut neque in loco ſacro, aut benedicto, & deſtinato ad ſepulturam fidelium, licitè poſſit ſepeliri, neque à Clero ſolemniter ad ſepulturam deduci, neque exequialia ſacra pro eo fieri, quia quibus non communica-

mus vivis, neq; mortuis comunicare poſſumus. *c. Sacris. 12. de ſepult.* de quo dictum ſuprà *Libr. 3. Tit. 28. n. 66. & plurib. ſeqq.* Id verò poſt Concil. Conſtant. intelligi debet de ſolis excomunicatis non toleratis, ſeu vitandis juxta Conſtitut. *Extravag. Ad evitanda.*

XXIII. Q. 2. Quis ſit effectus minoris excomunicationis? R. effectus proximus, per ſe, ac directus eſt unicus, nempe quia directè ſolùm privat participatione, ſive ſuſceptione Sacramentorum, ut patet ex *cap. 2. de except. & in c. ult. de Cleric. excom. & c. pen. h. t.* ac proinde ſi ita excomunicatus Sacramenta ſuſcipiat ſine juſta neceſſitate, peccat mortaliter, quia materia hujus prohibitionis eſt gravis: imò Sacramentum Pœnitentiæ nec validè ſuſcipit, ob defectum contritionis, licèt ob id nullam irregularitatẽ incurrat, *cit. c. ult. de Cleric. excom. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 4. Tann. cit. diſ. 6. q. 10. dub. 2. n. 24.* de quo dictũ ſuprà *cit. tit.* §. 7.

Alius effectus minoris excomunicationis eſt, qui indirectè eam conſequitur, quòd eâ ligatus ad beneficiũ Eccleſiaſticũ eligi non poſſit, ejúſq; electio, non quidem, ipſo facto, irrita, ſed irritanda eſt, ſaltem ſi ſcienter electus, ſive ſe eligi paſſus eſt, *cit. c. ult.* quia beneficium Eccleſiaſticum remotè eſt inſtitutum ad ſuſcipiendos Ordines, vel Miſſam celebrandã, adeóq; etiam aliquo modo, & ſaltem remotè, ad ſuſcipienda Sacramenta, quorum tamen ſuſceptio minore excommunicatione ligato eſt prohibita. Idémq; eſt de præſentatione, & collatione beneficij, ita ut ſit peccatum mortale minore excommunicatione ligatum eligere, vel præſentare ad beneficium, cùm ſit materia gravis, *Laym cit. c. 3. n. 5.*

SECTIO II.

DE CAUSIS EXCOMMUNICATIONIS.

§. I.

Quinam poßint excommunicare, vel excommunicari?

XXIV. Assertio 1. Omnes, & ſoli illi habent poteſtatem excomunicandi (idémq; eſt de alijs cenſuris) Iure comuni, & ordinario, qui juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro externo habẽt, prout ſumitur ex *c. Cùm ab Eccleſiarum. 5. de Offic. Jud. Ordin.* videlicet Papa, & Generale Concilium in Eccleſiam univerſam: Epiſcopi omnes electi, & confirmati, etiamſi non ſint conſecrati, & Concilia Provincialia in ſuas Diœceſes, Capitulum Cathedrale, Sede vacante. Archiepiſcopi verò non poſſunt excomunicare ſubditos Suffraganeorum, niſi in cauſa appellationis, & tempore viſitationis. Item hanc poteſtatem habent Generales, & Provinciales in Religionibus exemptis, imò etiam Abbates, Prælati, ac Rectores ſinguli in Religioſos ſibi ſubjectos, *Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 10. dub. 3. n. 40.* & dictum ſuprà *libr. 1. tit. 31. ſec. 4. §. 1. & 2.* Deniq; ex conſuetudine poſſunt etiam excomunicare ſubditos ſuos Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani, de quo tamen cujusque Eccleſiæ conſuetudo eſt conſulenda, *Tann. cit. l. n. 42.* Non autem Parochi, ut dictũ alibi ſuo loco. Verùm ex commiſſione excomunicare poſſunt Legati, & Nuntij Apoſtolici, & quibus ea poteſtas committitur, *Tanner. cit. l. n. 41.*

XXV. Assertio 2. Excomunicare non poſſunt primò laici, ſive poteſtate ordinariâ, ſive delegatâ, *c. 2. de Judic.* niſi ex plenitudine poteſtatis Papalis. Secundò, nec Clerici conjugati, dum in conjugio vivunt, nec fœminæ, etiam Abbatiſſæ, aut Moniales, *c. Nova. 10. de pœnit. & remiſſ.* & expreſſiùs habetur in *c. Dilecta. 12. de majorit. & obed.* ubi dicitur: quòd Abbatiſſa Moniales, & Clericos juriſdictioni ſuæ ſubjectos excommunicare non poſſit, ſed Prælatus Ordinis, vel Epiſcopus. Eſt autem probabilius, quòd mulier Jure Divino non ſit incapax poteſtatis excomunicandi, vel alias cenſuras ferendi, adeòque ex commiſſione S. Pontificis poſſe excomunicare, quia licèt mulier Jure Divino ſit incapax Clavium Ordinis; non eſt tamen incapax Clavium juriſdictionis ſpiritualis, ſaltem ex commiſſione Papæ, & quoad exercitium. Sed Jure humano, ſive Eccleſiaſtico, in quo Papa diſpenſare poteſt, ſicut & merè laicus, hoc jure, capax eſt ſpiritualis juriſdictionis exercendæ, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. & 4.* ubi tamen addit, quòd ea poteſtas excommunicandi, nunquam à Chriſto, vel Eccleſia commiſſa fuerit ulli mulieri, cùm id neq; expediens, neque decens ſit; idque ſolùm probari ex *cit. c. Nova*, non autem id Juri Divino abſolutè repugnare.

XXVI. Assertio 3. Excomunicari poſſunt omnes & ſoli homines viventes, baptizati, rationis, & doli capaces, qui in Eccleſia Superiorẽ habent, ut ex communi docet *S. Thom. p. 3. in ſupplem. q. 22. art. 3. & 4.* Et inprimis quidem ſoli viventes, ſeu viatores in terra degentes excommunicari poſſunt, quia mortui, cùm non ſubſint ampliùs juriſdictioni Eccleſiæ, propriè & licitè ab ea ligari, & ſolvi non poſſunt, ut colligitur ex illis verbis Chriſti, *Matth. 16. Quodcunque ligaveris ſuper terram: ſuper terram*, inquit, non *ſub terra*, *Gratian. in c. Quod autem. in princ. cauſ. 24. q. 2.* Quare mortui non niſi impropriè, & indirectè dicuntur excomunicari, vel quia prohibetur vivis, ne cum ijs communicent, eos in loco ſacro ſepeliendo, vel pro ijs publica ſuffragia, & ſacrificia offerant; vel quia tunc publicè declaratur, illos, dum adhuc viverent, cenſuram excomunicationis incurriſſe, & in illa mortuos fuiſſe, v. g. in hæreſi, *Laym. cit. p. 1. c. 4. n. 2. in fine.* Secundò non poſſunt excomunicari non baptizati, ut Turcæ, aliique infideles, quia non ſunt ſubjecti juriſdictioni ſpirituali Eccleſiæ: ſecùs eſt de hæreticis, & Apoſtatis, qui ſemper manent ſubjecti Eccleſiæ, *Laym. cit. l. n. 1. Tann. cit. dub. 3. n. 43.* Tertiò non poſſunt excomunicari carentes ratione, ut infans, furioſus, quia hujuſmodi perſonæ nequeunt præceptis, ac legibus obligari, nec poſſunt eſſe contumaces contra Eccleſiam. *Laym. c. l. n. 3.* Quartò nemo poteſt excomunicare ſeipſum, nec Superiorem, in quem imperium, ſeu juriſdictionem non habet, aut alium ſibi non ſubditũ, ut Epiſcopus Religioſum exemptum, *Laym. & Tann. c. l.* Et hinc Papa à nemine poteſt excomunicari: ſi autem incidat in hæreſim manifeſtam, hoc ipſo, deſinit eſſe Papa, & incidit in excommunicationem juris latam in hæreticos, *Tanner. cit. l.*

XXVII. Quartò non poteſt excomunicari tota, ſimul & collectivè Civitas, Collegium, aut Capitulũ, vel alia Univerſitas, ne fortè innocentes, ſimul cum nocentibus, tam gravi pœnâ involvantur, *juxta c. 1. cauſ. 24. q. 3.* quamvis ſinguli, adeóq; omnes diſtributivè, qui ſunt de Comunitate, excomunicari poſſint, juxta *c. Romana. 5. §. ult. h. t. in 6.* ubi prohibetur, ne in Univerſitatem, aut Collegium ſententia excommunicationis proferatur, ut animarum periculum vitetur, quod exinde ſequi poſſet, cum nonnunquam contingeret, innoxios hujuſmodi ſententiâ irreti-

» irretiri : ſed in illos duntaxat de Collegio, vel Uni-
» verſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, promulgetur. Unde ſi exploratum ſit, omnes, & ſingulas perſonas alicujus Collegii aut Univerſitatis eſſe reas aut participes alicujus delicti, & in eo contumaciter perſiſtere, omnes ſive totum Collegium aut Univerſitas excommunicari poterit, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 1. n. 6. Tann. cit. dub. 3. n. 43.* & alii communiter.

XXVIII. Sed jam hîc quæritur, an Excommunicatio, vel alia Cenſura lata per ſententiam generalem, ab Epiſcopo, vel alio Prælato Papâ inferiore, liget, non tantùm ſubditos, ſed etiam extraneos, ſeu peregrinos? Reſp. Excommunicatio generaliter lata, v.g. *ſi quis furtum commiſerit, ſit excommunicatus*, ligat ſolùm ſubditos excommunicantis, non autem peregrinos, ſeu extraneos, niſi major auctoritas, ſeu poteſtas ei delegata fuerit, pront ſumitur ex c. *A nobis. 21. h. t.*
» Nam cùm quæſitum fuiſſet ex Clemente III. utrùm
» ſi Epiſcopus protulit ſententiam excommunicatio-
» nis ſub hac forma: *Quisquis furtum fecerit, excom-*
» *municatus ſit:* hæc generalis ſententia ad ipſius Ex-
» communicatoris ſubditos referatur tantùm: an verò
» ad omnes etiam non ſubditos juriſdictioni ipſius?
» Reſpondet Pontifex, quòd hæc ſententia nonniſi
» ſubditos obliget: niſi fortè delegans (videlicet Pa-
» pa) majorem, & largiorem auctoritatem, ſeu po-
» teſtatem contulerit Epiſcopo excommunicatori.
Ratio deciſionis hujus c. eſt, quia Epiſcopus, extra Diœceſim ſuam, nullam habet juriſdictionem, unde ſententia excommunicationis ab illo generaliter lata non extenditur ultra terminos ſuæ juriſdictionis, nam extra territorium jus dicenti impunè non paretur, *l. ult. ff. de juriſd.* Unde neque extenditur talis excommunicatio ad ſubditos, extra Diœceſim ſuam, furtum committentes, *Gl. hic V. Nonniſi ſubditum, junct. Gl. marg. lit. B.*

XXIX. Ubi præterea notandum primò, extraneus, ſeu peregrinus non ligatur excommunicatione, vel aliâ cenſurâ, ſive per ſententiam generalem, ſive per ſtatutum lata ſit ab Epiſcopo loci, ſupponit enim inferente poteſtatem juriſdictionis, hæc autem extendit ſe tantùm ad ſubditos, ut hîc dicitur: atqui non minùs ſtatutum, quàm ſententia generalis ſupponit poteſtatem juriſdictionis in ferente, à qua proficiſcitur, ergo tantùm extenditur ad ſubditos; non item ad extraneos, ſive non ſubditos. Neque dicas, extraneos delinquentes contra ſtatutũ proprium alicujus Diœceſis, fieri ſubditos, ratione delicti, ideóque excommunicationem, vel aliam cenſuram ibi latam incurrere poſſe. Nam reſpondetur, quamvis is, qui v.g. furtum commiſit, in aliena Diœceſi, ſub excommunicatione prohibitum, peccet contra Jus commune, & naturæ: non tamen peccat contra illam legem, ut eſt particularis, & propria illius loci, ideóque non poteſt dici contumax contra tale ſtatutum particulare, cenſuram in ſe continens, cùm non ſit ſubjectus tali legi, & poteſtati talis legiſlatoris: priùs enim debet aliquis eſſe ſubjectus alicui ſtatuenti aliquid, quàm ut obligetur ſtatuto illius, & contra illud peccet. Quia tamen talis peregrinus, ſeu extraneus, furando in illo loco, deliquit contra Jus commune, & naturæ, & ſic ſubditus factus eſt Epiſcopi loci, ratione delicti, juxta c. *ult. de foro compet.* ideo poteſt, quamdiu in illius Diœceſi exiſtit, legitimè citari ab Epiſcopo loci, ubi deliquit, & compelli ad ſatisfaciendum parti læſæ, & ſi contumax ſit, etiam excommunicari, *Laym. cit. c. 4. n. 5, Barb. in cit. c. A nobis. n. 4.* & alii apud ipſum.

Notandum ſecundò, ratio vera, cur Epiſcopus, aut alius Ordinarius loci ſententiam excommunicationis, vel alterius cenſuræ, extra ſuum territorium aut Diœceſim ferre non poſſit, etiam in proprios ſubditos, quamvis hi aliàs ipſius juriſdictioni ſubjecti maneant, ea ſola eſt, ne alienum territorium invadere, & violare videatur, quia cenſuræ judicialem cauſæ cognitionem poſtulant. Unde non prohibetur Epiſcopus ſuis ſubditis, etiam in alieno territorio, aliquid præcipere ſub pœna excommunicationis, ipſo facto, & ſine alia ſententia incurrendæ: vel etiam particularem ſententiam in eos ferendo, ob delictum notorium, quod nullam probationem, vel cauſæ cognitionem requirit: vel ſi Epiſcopus alterius Diœceſis facultatem det in ea proceſſum judiciarium inſtituendi, *Laym. c. l. n. ult.*

§. II.

Ob quam cauſam Excommunicatio, vel alia Cenſura ferri poſſit?

XXX. Assertio 1. Ob ſolum peccatum mortale infligi poteſt excommunicatio major, vel alia cenſura Eccleſiaſtica, pront ſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ. 25. c. 3. de reform.* Idque quoad excommunicationem eſt communis ferè DD. ſententia. Ratio eſt, quia pœna ut ſit juſta, debet commenſurari culpæ, ſive eam non excedere, *c. Ne filius. 5. de pœnit. in 6.* Excommunicatio autem major eſt graviſſima pœna, ergo gravem, ſeu mortalem culpam requirit: quamvis etiam aliæ cenſuræ, quia magnis commodis ſpiritualibus privant, ſint graves pœnæ, ideóque gravem culpam ſupponunt, *Suar. diſ. 4. de cenſur. ſec. 4. n. 2. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 1. Avila tr. de cenſur. p. 2. c. 5. diſ. 1. dub. 2. concl. 1. & 2.* Porro non ob quodvis peccatum mortale ferri poteſt excommunicatio, ſed requiritur, ut ſimul ſit peccatum inobedientiæ, ſive contumaciæ, ut colligitur ex c. *Quisquis. 19. cauſ. 2. q. 6.* Non quidé neceſſariò ſpecialis inobedientiæ, quod cum formali contemptu præcepti ſit conjunctũ, alioquin qui opus ſub excommunicatione prohibitum exercet, duplex peccatum committeret: ſed ſufficit inobedientia generalis, & contemptus interpretativus, quo reus ſciens & prudens transgrediatur præceptum Eccleſiæ, & ſic aliquo modo ſpernat ejus præceptum, vel admonitionem juxta illud *Matt. 18. Si Eccleſiam non audierit &c.* id eſt, ei non obedierit, ut colligitur ex c. *Ex parte. 23. de V. S.* ubi dicitur, cauſam ferendæ excommunicationis, vel interdicti eſſe contumaciam, *Laym. cit. c. 5. n. 4. in fine, Avila c. l. n. 6.* Neque tamen neceſſarium eſt, ut ea contumacia ex contemptu procedat, poteſt enim quis legitimè monitus v.g. de concubina dimittenda, excommunicari, etiamſi non ex contemptu præcepti, ſed potiùs libidinis causâ ſcortum non dimittat, & non pateat, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 3. § Eſt tamen, Tann. cit. dub. 3. n. 44.* Nec denique etiam neceſſarium eſt, ut peccatum illud, propter quod incurritur excommunicatio, ſemper ſit ex natura ſua mortale, etiam ſeclusâ ſpeciali prohibitione legis, vel Judicis excommunicantis, ut patet in excommunicatione contra ingredientes Monaſteria Monialium: ſed quia nemo

excommunicationem incurrit, ſive à Jure, ſive ab homine generaliter latam, niſi ſcienter transgrediendo legem, vel Judicis præceptum, mortaliter peccaverit, *Covarr. c. l. n. 1. Tann. c. l. n. 44.*

XXXI. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia cenſura Eccleſiaſtica non poteſt ferri ob peccatum merè internum, aut omnino occultum, quod nullo modo in actum externum prodiit, ſed ſolùm mente cogitatum fuit, quia Eccleſia non judicat de occultis, *c. Sicut, 33. in fin. de ſimon.* niſi indirectè, quatenus actus internus conjunctus eſt cum externo, *Suar. diſ. 4. de cenſur. ſec. 2. n. 1.* Poteſt tamen excomunicatio incurri, propter actum externum occultum per-accidens, quia clam, & ſine teſte factus eſt, ita ut probari non poſſit, ut docet *Suar. diſ. 31. de cenſ. ſec. 1. n. 68.* Non quidem per ſententiam hominis, ſeu Judicis, quæ requirit ſufficientes probationes, ſed per ipſam legem, quia hæc occulta non ſunt extra forum Eccleſiæ, quin pœna excommunicationis incurri poſſit, ad quod ſufficit teſtimonium conſcientiæ ipſius delinquentis. Et quòd incurri poſſit excomunicatio propter actus externos, per-accidens ſolùm occultos, ait *Tanner. c. l.* eſſe extra controverſiam.

XXXII. Assertio 3. Excomunicatio, vel alia cenſura propriè dicta nunquam infligi debet, ob peccatum merè præteritum, ut ob Sacrum neglectum, die feſto, vel non ſervatum jejunium; ſed neceſſe præterea eſt, ut reus, poſt monitionem aut præceptum, etiamnũ peccet, aut peccare præſumat, quia aliàs contumax dici non poſſet, *Laym. cit. c. 5. n. 3.* & alii communiter. Idq; patet ex *cit. c. Ex parte de V. S. §. Ad intelligendum.* Ubi duæ tantùm cauſæ excommunicationis, vel interdicti afferuntur, vel quia citatus ſtare noluit juri, ſive ceſſare à peccato: vel quia juſſus noluit ſatisfacere pro peccato commiſſo. Confirmatur ex *c. 1. h. t. in 6.* Ubi habetur, quòd excomunicatio non ſit pura pœna, ſive vindicta, ſed ſimul medicina, adeóq; fertur ad emendandum, & avertendum hominem à peccato in futurum. Et hoc procedit, ſi cenſura feratur à Jure, vel per ſententiam generalem, ipſo facto, incurrenda, ſine alia Judicis condemnatione: ea non poteſt pro culpis merè præteritis aut emendatis ferri, ſed in hunc modum ferri debet: *Qui tale crimen commiſerit, vel qui pro tali crimine commiſſo, intra menſem non ſatisfecerit, ſit excommunicatus, Laym. c. l.*

XXXIII. Assertio 4. Ad incurrendam excomunicationem, vel aliam cenſuram non ſufficit quivis actus externus, ſed requiritur actus conſummatus, ſive peccatum in ſuo genere completum, ita ut effectus lege, & præcepto prohibitus reipsâ conſequatur, v. g. ſi excommunicetur homicida, non incurrit cenſuram, qui ſolùm percuſſit, vel vulneravit; ſi vulnerans, non incurrit, qui percuſſit, ſine vulnere: ſi percutiens Clericum, non incurrit, qui conatus fuit percutere, ſed erravit, vel impeditus fuit: quia qui non eſt perfecta, & effectiva cauſa illius actûs, propter quẽ decreta eſt excomunicatio, non incurrit ipſam, ut ex communi docet *Tann. cit. q. 10. dub. 3. n. 55. reg. 5.* Unde excomunicationem latam, propter factum aliquod, ordinariè non incurrunt conſentientes, conſulentes, vel etiã mandantes, ſicut nec faventes, vel auxiliantes ſaltem priusquam crimen reipsâ ſit perpetratum, quia materia odioſa aut pœnalis reſtringenda eſt ad proprium verborũ ſenſum, qui non eſt niſi de actu conſummato, præterquam ſi in Jure, vel conſuetudine aliud exprimatur, vel ex verbis legis aliud colligatur, nempe quòd excomunicentur Cooperatores, etiamſi factum principale non ſequatur, *Tann. c. l. n. 57. reg. 7.*

§. III.

An excommunicationem neceſſariò debeat præcedere admonitio Canonica, & quomodo aliàs ferri debeat excommunicatio?

XXXIV. Assertio 1. Nulla excomunicatio ab homine, ſeu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præſens, in quo reus contumaciter perſiſtit, infligi debet, niſi aliqua præceſſerit admonitio, ut colligitur ex *Epiſt. ad Titum c. 3. Hæreticum hominem, poſt unam aut alteram correctionem, de vita*, & traditur apertè in *c. Sacro. 48. h. t. in princ.* Ubi prohibetur, ne quis in aliquem ſententiam excomunicationis promulgare præſumat, niſi competente admonitione (*c. Contingit. 45. h. t. Gl. hîc V. Competente.*) præmiſsâ, & præſentibus perſonis idoneis, per quas poſſit probari monitio, ſi neceſſe fuerit: quòd ſi contrà præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit excomunicationis ſententia, ingreſſus Eccleſiæ eſt ipſi per menſem interdictus, aliâ etiam pœnâ mulctandus, ſi ita viſum fuerit expedire. Ratio eſt, quia excomunicatio, vel alia cenſura non fertur, niſi in contumaces contra Eccleſiam, tales autem non ſunt, niſi qui præmiſſa admonitione, & comminatione cenſuræ recuſant obedire, *Laym. cit. c. 5. n. 4.*

XXXV. Ubi notandum primò, ſicut in aliis ſententiis requiritur, ut præcedat citatio ad audiendam ſententiam, *c. Conſuluit. 24. de offic. Jud. deleg. & l. De unoquoque. 47. ff. de re judic.* ita & in ſententia excommunicationis requiritur, ut præcedat admonitio, ut reus ſe corrigat, *Abb. in cit. c. Sacro. not. 1. n. 2.*

Notandum ſecundò, excomunicatio lata ab homine, ſeu Judice pro culpis præteritis, non debet ferri, niſi præcedentibus tribus monitionibus, cum ſuis intervallis, *cit. c. Sacro in princ. & in c. Romana. 5. § Sed nec eod. in 6.* de aliis verò cenſuris habetur in *c. Reprehenſibilis. 26. de appell. Suar. diſ. 3. de cenſ. ſec. 8. n. 2. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 4.* Monitiones autem debent eſſe tres, & continere ſaltem duorum, vel trium dierum intervallum, juxta Judicis arbitrium, vel unicã monitionem, quæ tres complectatur, iiſq; æquivaleat *Gl. in cit. c. Sacro. V. Competenti, Covarr. cit. §. 9. n. 5.* & patet etiã ex *c. Statutum. 3. & c. Conſtitutionẽ. 9. h. t. in 6.*

Porro hæ tres monitiones, etſi requirantur ex juris præcepto, ut juſtè feratur excommunicatio, non tamen requiruntur ad valorem, quia etiam ſine illis tenet. Ut colligitur ex *cit. c. Sacro*, ubi excommunicatio lata, ſine præmiſſa trina admonitione, dicitur injuſta, non tamen nulla, *Suar. diſ. 3. de cenſ. ſec. 12. n. 1. c. Romana. 5. §. Sed una.* Ubi tales ſententiæ injuſtæ dicuntur, non tamen nullæ, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 5. & 7.* At verò una ſaltem monitio ad valorem excommunicationis requiritur, quia omnis cenſura neceſſariò requirit contumaciam, quæ non poteſt aliter apparere, quàm ſi reus monitus ab Eccleſia eam non audiat, *Suar. c. l. n. 3. Barb. in Collect. in cit. c. Sacro. n. 5.* Sunt tamen plures caſus, in quibus excommunicari quis poteſt, abſque præmiſſa monitione, quos recenſet *Barb. in cit. c. Sacro. n. 6.*

Notan-

Notandum tertiò, hujuſmodi monitio Canonica, debet fieri, quoad poteſt, perſonaliter ipſi reo, niſi is malitioſè latitet: tunc enim ſatis eſt, ſi citatio, cum comminatione, fiat ad ejus domum, vel ad Eccleſiæ valuas, vel ad alium locum publicum, unde facilè poteſt ad illius notitiam deferri. Si autem per contumaciam non compareat, etiam abſens excommunicari poteſt, *Covarr. cit. §. 9. n. 4. Suar. cit. diſ. 3. ſec. 11. n. 4. & Laym. cit. c. 5. n. 4. in fine.*

Notandum quartò, Judex ſi præſumat ſententiam excommunicationis in aliquem promulgare, abſque competenti admonitione præmiſſa, incurrit interdictum, quo per unum menſem arcetur ab ingreſſu Eccleſiæ, & aliter inſuper puniri poteſt; *cit. c. Sacro poſt princ.* niſi Judex ſit Epiſcopus, juxta *c. Periculoſo. 4. h. t. in 6. de quo infrà.* Is autem, cui interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, non perdit poteſtatem exercendi juriſdictionem, *arg. c. ult. de Cler. excommun. Abb. hîc n. 10.* Hæc autem pœna ingreſſus ipſo jure infligitur & menſe elapſo ipſo jure relaxatur, *Hoſtienſ. hîc V. Per menſem.*

XXXVI. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem, vel aliam cenſuram latam non ab homine, ſed à Jure, ſeu Canone, pro culpa futura, ipſo facto, incurrendam, v. g. *Quicunque hoc fecerit, ipſo facto excommunicatus, ſuſpenſus &c. eſto,* non eſt neceſſaria ulla alia admonitio, ut conſtat ex *cit. c. Reprehenſibilis, junct. Gl. V. Ipſo ſuo genere,* id eſt, ipſo facto, *de appell. Suar. diſ. 3. de cenſur. ſec. 8. n. 3. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 5. Laym. cit. c. 5. n. 5.* Ratio eſt, quia ipſa lex, vel præceptum Judicis generale, vel ſpeciale continuò admonet, ut meritò cenſeatur inobediens, & contumax, qui parere renuit: & ſanè ſi præter legem, vel præceptum, alia monitio requireretur, non poſſet unquã cenſura, excomunicatis, vel alia ipſo facto, incurri, quia ſi poſt legem violatam, vel tranſgreſſionem præcepti, reus reſipiſceret, jam non eſſet contumax, nec poſſet cenſurâ puniri, & ſic non ipſo jure, ſeu facto illam contraheret. Imò neque monitio requiritur, ut declaretur, cenſura antea incurſa, ſeu ipſo facto contracta, ſi crimen, cui annexa eſt cenſura, clarè conſtet eſſe commiſſum: alioquin ſi crimen non ſit ita notorium, reus, antequam declaretur, & denuntietur excommunicatus, vel ſuſpenſus, citari & audiri debet, ut poſſit allegare, ſi quid habeat, ſine qua citatione prævia, declaratio foret nulla, quia contra inauditam partem nihil poteſt in judicio definiri, *c. 1. de cauſ. poſſ. & prop. Suar. cit. diſ. 3. ſec. 10. num. 15. Laym. c. l.* [illegible]

XXXVII. Assertio 3. Si à Jure decreta ſit excommunicatio, ſeu alia cenſura, non latæ, ſed ferendæ ſententiæ, ſive per Judicem infligenda, v. g. *Qui tale crimen commiſerit, excommunicetur,* non debet ea reo infligi, etiam convicto aut manifeſto, niſi præcedente monitione, & quidem per ſe loquendo, trinâ, *Suar. cit. diſ. 3. ſec. 10. n. 20. Laym. c. l. n. 5. §. Dubium verò,* contra *Abbat. & Sanch.* Idémque colligitur ex *cit. c. Reprehenſibilis, de appell.* ubi dicitur: *Nec Prælati* (niſi canonicâ commonitione præmiſſâ) *ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubjectos: niſi fortè talis ſit culpa, quæ ipſo ſuo genere,* (id eſt, ipſo facto, *Gl. ibid.*) *ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententiam inducat.* Itaque cùm ad omnem cenſuram canonica monitio præmittenda ſit, exceptâ illâ, quæ ipſo facto incurritur, ſequitur, quòd in illa, quæ non eſt latæ, ſed ferendæ ſententiæ, monitio Canonica requiratur, quia exceptio firmat regulam in aliis non exceptis. Ratio eſt, quia aliàs infligeretur ſæpe cenſura, ob crimen merè præteritum aut emendatum, ut ſi reus, poſt crimen commiſſum, paratus ſit ab eo deſiſtere, & Eccleſiæ ſatisfacere, tunc enim excommunicari non poteſt, ſed potiùs abſolvendus foret, ſi antea cenſuram incurriſſet, *c. Qua fronte. 25. de appell.* Deinde contumacia delinquentis debet eſſe, reſpectu ejus, à quo cenſurâ infligitur, hæc autem in propoſito, actu non infertur à Jure, ſed ab homine, ergo contra hunc debet eſſe gravis contumacia, ac proinde non ſufficit Legis, ſed requiritur etiam, ut aliqua hominis monitio præcedat, ſaltem ordinariè, & niſi aliud cauſæ gravitas, ſeu neceſſitas poſtulet. *Laym. cit. c. 5. n. 6.* Quin imò etiam in notoriis ſententia excommunicationis non eſt ferenda, niſi præmiſſâ monitione, ut appareat, an delinquens ſit verè contumax, licèt crimen ſit manifeſtum, *Covarr. cit. §. 9. n. 6.*

XXXVIII. Porro in *cit. c. Sacro. §. Caveat. h. t.* præcipitur, ut etſi legitima admonitio præceſſerit, Prælatus caveat, ne aliquem abſque manifeſta, & rationabili causâ, (coram ipſo probatâ, *Gl. hîc*) excommunicet: quòd ſi fortè taliter proceſſerit, (nempe ſine manifeſta, & rationabili cauſa excommunicando aliquem) & humiliter requiſitus non curaverit, abſque gravamine, revocare proceſſum, gravatus apud Superiorem querelam de injuſta excommunicatione deponat: & Superior, ſi non eſt periculum in mora, illum remittat, cum ſuo mandato, ad excommunicatorem, intra certum terminum competentem, ab illa abſolvendum; alioquin ipſe Superior excommunicatum abſolvat per ſe, vel per alium, ſufficienti cautione ab illo receptâ. Quòd ſi verò de injuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato, & nihilominus aliàs, Superioris arbitrio, puniatur, pro qualitate culpæ, quia non eſt levis culpa tantam infligere pœnam injuſtè (quâ nulla major eſt in Eccleſiâ, *c. Corripiantur. 17. cauſ. 24. q. 3. Gl. hîc V. Tantam*) inſonti: niſi forſan erraverit ex cauſa probabili (credens excommunicatum eſſe contumacem, cùm non eſſet, *Gl. hîc V. Ex cauſa*) maximè ſi ſit bonæ opinionis, *cit. c. Sacro. §. Cúmque adverſus.*

Verùm ſi contra excommunicationis ſententiam nihil rationabiliter à conquerente fuerit probatum, & ipſe ſimili modo ad intereſſe, vel aliàs ſecundùm Superioris arbitrium, condemnetur, niſi probabilis error ipſum excuſet: & ſuper eo, propter quod juſtè fuit excommunicatus, cautione receptâ, ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam ſententiam excommunicationis reducatur, donec condignè ſatisfecerit. *cit. c. Sacro. §. Verùm.*

Denique ſi Judex, ſeu excommunicator, ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit ſententiam revocare, & ille, pro quo lata fuit, ne abſque ſatisfactione illam revocet, appellet, non eſt audiendus, nec tali appellationi deferendum: niſi talis ſit error, de quo meritò poſſit dubitari; & tunc receptâ ſufficienti cautione, quòd coram Judice appella-

» tionis, vel ejus delegato, juri parebit, excommuni-
» catum abſolvat: & ſic pœnam præſcriptam evita-
» bit: caveat tamen, ne malitioſè mentiatur in præ-
» judicium alterius, ſi pœnam Canonicam voluerit
» effugere, *cit. c. Sacro. §. fin.*

XXXIX. Notandum primò, tria requiri, ut excommunicatio juſtè feratur. Primò, ut præcedat monitio, quæ tamen fieri poteſt, ſine ſcripture. Secundò, ut feratur ex cauſa rationabili. Tertiò, ut ex manifeſta: ſi ergo feratur ex cauſa ſoli Prælato nota, injuſta eſt excommunicatio, & excommunicator condemnatur ad intereſſe, & damna excommunicato, *Gl. in cit. c. Sacro in notat. Abb. not. 3. n. 4.*

Notandum ſecundò, ſicut Judex poteſt revocare ſententiam interlocutoriam à ſe malè latam; ita etiam excommunicator poteſt revocare excommunicationem à ſe injuſtè latam, non obſtante contradictione partis adverſæ, ideóque quoad hoc, excommunicatio magis accedit ad naturam ſententiæ interlocutoriæ, quàm definitivæ, hanc enim Judex revocare non poteſt, *Abb. hìc not. 4. n. 5.*

Notandum tertiò, non ſolùm per viam appellationis, ſed etiam per modum ſimplicis querelæ, poteſt quis cauſam injuſtæ excommunicationis deferre ad Superiorem, *Abb. hìc n. 6.* Et debet excommunicator revocare injuſtam excommunicationem, ſine gravamine, quia nullas expenſas debet excommunicatus injuſtè ferre, nec aliud onus ipſi imponi, *Gl. hìc V. Abſque gravamine.*

Notandum quartò, Excommunicatus debet remitti ad excommunicatorem, ſi dubitetur, juſtenè ſit excommunicatus, an injuſtè; ſi autem conſtet de injuſtitia, ipſe Superior illum abſolvere debet, per ſe, vel per alium, *Abb. hìc n. 11.* de quo infrà.

Notandum quintò, propter appellationem non debet quis manere excommunicatus, ſed Judex, à quo appellatur, eâ non obſtante, illum abſolvet, propter periculum moræ, ne in excommunicatione decedat, & cauſam ad Superiorem, ad quem fuit appellatum, tranſmittat, cautione receptâ, quòd juri parebit coram illo, *Gloſſ. hìc in notat. & V. Abſolvat.*

§. IV.

Quibus caſibus cenſura excommunicationis, vel alia ſit injuſta, & quibus etiam invalida?

XL. Assertio 1. Cenſura excommunicationis, vel alia interdum eſt ſolùm illicita, & injuſta, quia injuſtè fertur, ſed ita lata valida eſt, & obligat, ut ſi Judex excommunicationem, vel aliam cenſuram ferat, ex odio, vel aliâ ſiniſtrâ intentione, vel ſi non ſervetur forma, ſeu ordo judicii accidentalis, ſive ſolemnitas quædam extrinſeca ad ſubſtantiam cenſuræ non pertinens, qualis eſt trina admonitio prævia, ſcriptura, vel expreſſio cauſæ &c. de quibus ſuprà, *Avila tr. de cenſur. p. 2. c. 6. diſ. 1. dub. 2. concl. 1. Laym. libr. 1. tr. 5. p. 1. c. 6. n. 1.*

Excommunicatio verò, vel alia cenſura, non tantùm injuſta, ſed etiam invalida, ita ut nullum poſſit producere effectum, oritur ex triplici capite, primò, ob defectum juriſdictionis in ferente, ſi is vel ſimpliciter careat juriſdictione, vel habeat impeditam per cenſuram excommunicationis, ſuſpenſionis &c. vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, quæ ante ſententiam definitivam à Judice latam interpoſita fuit, *c. 1. c. Præterea. 40. de appell. c. Solet. 2. h. t. in 6.* Secus eſt, ſi appellatio fiat, poſt latam ſententiam cenſuræ in aliquem, cujus effectus per appellationem ſequentem non ſuſpenditur, *c. Is cui, 20. h. t. in 6. Laym. c. l. n. 2.* Secundò, redditur cenſura excommunicationis, vel alia nulla, & invalida, ob defectum ſubſtantialis Ordinis judicii, ut ſi nulla omnino, ne unica quidem præmittatur admonitio, ſi omittatur citatio rei, iſque ad ſui defenſionem non admittatur: ſi legitima probatio cauſæ, ob quam cenſura fertur, deſit, *Suar. diſ. 4. de cenſur. ſec. 7. n. 2.* Tertiò, ob defectum juſtæ cauſæ, ſi nimirum ob nullam, vel levem, & non commenſuratam culpam, excommunicatio, vel alia cenſura feratur.

Porro tripliciter poteſt juſtitia cauſæ deficere, ut notat *Laym. cit. c. 6. n. 2.* Primò, ſi crimen quidem, propter quod fertur cenſura, à parte rei commiſſum ſit, ſed de eo reus nec legitimè convictus, nec confeſſus ſit, adeóque cauſa ſubſiſtit ſecundùm ſe, ſed non in ordine ad judicium publicum: tunc enim ſententia cenſuræ lata nulla eſt, etiamſi crimen occultum Judici privatim ſit cognitum, quia is velut perſona publica, ſecundùm publicam, non privatam notitiam judicare debet. Secundò, ſi à parte rei nullum crimen ſit commiſſum, adſit tamen legitima probatio, & non quidem vera, ſed præſumpta cauſa ferendi cenſuram, adeóque reus reipsâ ſit innocens, qui tamen juridicè probatus ſit nocens, de quo mox plura. Tertiò, ſi nec reipsâ, nec ſecundùm allegata, & probata, & præſumptionem fori externi, cauſa ſeu crimen ſubſit, ut ſi ab Epiſcopo excommunicentur, qui tempore Paſchali confitentur, extra Parochias, Religioſis privilegiatis: & cenſura ita lata abſque dubio invalida eſt, quia continet errorem intolerabilem, ut dicitur in *c. Venerabilibus. 7. §. Poteſt, h. t. in 6.*

XLI. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia cenſura, juſta quidem ſecundùm allegata, & probata, ſed à parte rei injuſta, valida eſt, & obligat in foro externo, ideóque etiam in eodem foro abſolutio ab ea procuranda eſt: non tamen eſt valida, neque obligat in foro interno conſcientiæ, ac proinde per talem cenſuram innocens, qui ſecundùm legitimas probationes, in judicio publico habetur nocens, reipsâ & in foro conſcientiæ non privatur communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & orationibus, neque jure agendi, & exercendi ea, quæ per cenſuram prohibentur, ſive occultè, ſive coram iis, qui vel nôrunt ejus innocentiam, vel ignorant cenſuræ ſententiam: neque divina officia occultè celebrando peccat, neque ideo cenſuras ullas aut pœnas incurrit. Debet tamen talis, in facie Eccleſiæ, ſaltem coram iis, qui ſententiam latam eſſe nôrunt, vel innocentiam ejus ignorant, ſe gerere ut excommunicatum, vel ſuſpenſum: adeóque abſtinere ab omnibus, quæ per hujusmodi cenſuram prohibentur, donec vel ab ea abſolutus ſit, vel innocentia ipſius, & error cenſuræ publicè innoteſcat: quo ſenſu interpretandum eſt

eſt illud D. Gregorii, *ſententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt*, ut refertur in *c. 1. cauſ. 11. q. 3. Navarr. in man. Præl. c. 27. num. 3. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 7. n. 5. Suar. diſ. 4. ſec. 7. n. 11. & ſeqq. Laym. cit. c. 6. num. 5. Tanner. cit. diſ. 6. q. 8. dub. 2. n. 22.* & alii. Ratio eſt, quia talis, coram Deo, non eſt ligatus cenſurâ, cùm, ut dicitur in c. 1. *in princ. de ſent. & re judic. in 6.* æterni Regis tribunal illum reum non habeat, quem injuſtè Judex (humanus) condemnat, adeóque Deus nudam veritatem, non falſas præſumptiones fori externi attendit: ergo neque Eccleſia poteſt, aut vult ligare, & ita graviter punire verè innocentem, cùm poteſtatem ligandi per cenſuras non acceperit contra innocentes, ſed per ſe tantùm contra inobedientes, & contumaces. Et cùm talis ſententia cenſuræ reipsâ, & ſecundùm conſcientiam condemnati, ſit injuſta, & repugnet juſtitiæ: licèt in foro externo juſta cenſeatur, non poteſt obligare reipsâ, & in foro conſcientiæ, ſed ſolùm obligat, & in ordine ad forum publicum ſervanda eſt, quatenus neceſſarium eſt ad vitandum ſcandalum, & apparentem contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & poteſtatis publicæ, ne illi reſiſtere videatur, qui ſecundùm externas probationes legitimè condemnatus eſt: nam cùm Judex ex officio teneatur ferre ſententiam, ſecundùm publica allegata, & probata, non obſtante privatâ notitiâ de innocentia Rei, debet etiam Reus juſtæ ſententiæ ac præcepto Judicis parere, quatenus præcisè neceſſarium eſt ad publicam Judicis auctoritatem tuendam. Si verò publicè oſtendatur, & innoteſcat, ſententiam excommunicationis, vel alterius cenſuræ, eſſe invalidam, tunc nec publicè illa ſervanda erit, quamvis quidam ſuâ malitiâ adhuc ſcandalizentur, *Tanner. cit. q. dub. 3. n. 58.*

Hinc infertur, quòd licèt talis reipsâ innocens, ſed publicè excommunicatus, vel ſuſpenſus, Miſſam celebret, vel alias actiones per cenſuram vetitas exerceat, reipſa & in foro conſcientiæ non fiat irregularis, aut inhabilis ad Eccleſiaſtica beneficia, neque invalida foret collatio beneficii in eo ſtatu ipſi facta: nihilominus tamen ſi in judicio hac de re accuſetur, & convincatur, tanquam irregularis à Judice condemnari poteſt, & ſi monitus deſiſtere nolit, de novo verè poterit excommunicari, propter contumaciam, & in foro externo collatio beneficii reſcindi, & irritari poterit, quia in hoc foro legitimè excommunicatus, vel aliâ cenſurâ ligatus cenſetur, ut tradunt *DD. citt.*

Porro è contrario, quando excommunicatio, vel alia cenſura in foro interno conſcientiæ eſt valida, ſed in foro externo incognita, & occulta, non tenetur eâ ligatus ſe ipſum prodere, tenetur tamen ſe gerere ut excommunicatum, vel cenſurâ ligatum, quantum ſine gravi ſua infamia, & ſcandalo aliorum poteſt, *Tanner. c. l. n. 59.* Si denique dubium ſit, an quis incurrit excommunicationem, vel aliam cenſuram, conſultiſſimum eſt petere abſolutionem, ſub conditione, & interim ſe gerere ut cenſurâ ligatum, quantum ſine ſcandalo, & infamiâ fieri poteſt. Imò neceſſariò abſtinere quis debet ab actionibus per cenſuram prohibitis, ſi inde ſequatur ſcandalum, uti communiter ſequitur, ſi communis ſit rumor aut perſuaſio in populo, cenſuram eſſe contractam. Aliàs ſecluſo ſcandalo, ſi dubium ſit de jure, an tale peccatum ſit prohibitum ſub pœna excommunicationis, nec in foro externo, nec interno contrahitur excommunicatio, quia odia reſtringenda ſunt, & favores ampliandi, adeóque nulla pœna incurritur, niſi in caſibus Jure expreſſis. Si autem ſit dubium facti, tunc in neutro foro ſe quis gerere debet, ut excommunicatum, vel irregularem, niſi in caſibus jure expreſſis, quia favorabiliores Rei habentur, quàm actores, *l. 168. ff. de R. I. Tanner. c. l. n. 60. & 61.*

§. V.

An, & qualis ignorantia, & quis metus excuſet ab excommunicatione, vel aliâ cenſurâ?

XLII. Assertio I. Ignorantia facti, quæ reſpectu legis Eccleſiaſticæ præcipientis, vel prohibentis aliquid, ſub excommunicatione, vel aliâ cenſurâ excuſat à culpa (utique lethali, cùm cenſura non feratur, niſi ob talem) excuſat etiam à quavis cenſura, v. g. qui percutit Clericum, quem putat eſſe laicum, adeóque invincibiliter ignorat eſſe Clericum, excuſatur ab excommunicatione, ratione probabilis ignorantiæ facti, *Sanch. l. 9. de matrim. diſ. 32. n. 23. Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 1. n. 51.* Idque expreſsè habetur in *c. Si verò. 4. h. t.* Ubi dicitur: » ſi quis manus violentas in Clericum nutrientem comam (quod non licet Clericis, *c. Clericus. 5. de vita & honeſt. Cleric.*) injecerit, non erit excommunicatus, dummodo ipſum Clericum eſſe ignoraverit. Vel ſi hoc dubium fuerit, & propriâ manu juraverit, quòd eum Clericum eſſe ignoraverit. Si autem juramentum præſtare noluerit, ab eo, ſicut ab excommunicato, convenit abſtinere, donec de mandato Pontificis fuerit abſolutus, quia conſtat eum violentas manus in Clericum injeciſſe. » Ratio eſt, quia ſicut talis ignorantia excuſat à culpa, ita etiam à pœna, ſive temporali, ſive ſpirituali impoſita pro culpa, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. n. 15. Verſic. Undecimò.*

Id verò procedit, ſive ex ignorantia percutiens Clericum dederit operam rei alioquin licitæ, ſive etiam illicitæ. Ut ſi quis volens injuſtè percutere Titium laicum, per errorem percutiat Cajum Clericum, non incurrit excommunicationem, quia licèt talis percuſſio ſit peccatum injuſtitiæ, non eſt tamen peccatum ſacrilegii, cui annexa eſt excommunicatio, ac proinde talis non peccat contra legem Eccleſiæ prohibentem percuſſionem Clerici: deinde percutiens Clericum, quem neſcit eſſe Clericum, dat operam illicitæ rei, & tamen excommunicationem non incurrit, *cit. c. Si verò. h. t. Suar. c. l. & Sanch. num. 54.*

XLIII. Hinc colligitur primò, etiam ignorantia facti concomitans excuſat à cenſura, ut ſi quis Clericum cædens, ignoret quidem Clericum eſſe, paratus tamen ſit eundem cædere, etiamſi ſciret eſſe Clericum, quem laicum eſſe putat, *Sanch. c. l. n. 26. Suar. cit. ſec. 1. n. 52.* Ratio eſt, quia cenſura Eccleſiaſtica non contrahitur, ob internum pravum affectum operantis, habitualem, vel actualem, quia non

eſt cauſa operis externi, ſeu percuſſionis, Eccleſia etiim non punit actus mere internos, ſed ob externi operis pravitatem, hæc autem tollitnr per ignorantiam, quæ tollit voluntarium, & per conſequens rationem peccati; quamvis enim deſiderium illud percutiendi ſit peccatum, quia tamen actualis percuſſio Clerici, quem percutiens neſcit eſſe Clericum, non procedit ab interno illo deſiderio, ſed ab intentione percutiendi laicum, ideo illa percuſſio non habet malitiam prohibitam ſub cenſura, ac proinde ob eam non poteſt contrahi excommunicatio.

Colligitur ſecundò, excommunicatio incurritur ab eo, qui volens percutere Petrum Clericum, percuſſit Paulum ſimiliter Clericum, credens illum eſſe Petrum, tum quia tunc adeſt, & intentio, & opus externum cedens in injuriam ſtatûs Clericalis, propter cujus reverentiam impoſita fuit excommunicatio: tum quia in hoc caſu percutiens non excuſatur ob ignorantiam, cùm habeat intentionem percutiendi Clericum, & reipsâ percutiat hunc Clericum, licèt putet eſſe alium Clericum; vel ſi volens verberare Titium Clericum, præter intentionem, percutiat alium Clericum aſtantem, *Laym. cit. c. 5. n. 8. Sanch. cit. diſ. 32. n. 27.* Secus eſt, ſi volens percutere Titium laicum, percuſſit Cajum Clericum, tunc enim excommunicationem non incurrit, cùm non habuerit intentionem percutiendi Clericum: ſicut neque excommunicatus eſt, qui volens verberare Clericum, percuſſit laicum, quem putabat eſſe Clericum illum, quem verberare volebat, quia pravus affectus non punitur his pœnis, non ſubſecuto opere externo, *Sanch. c. l. n. 58.*

Colligitur tertiò, percutiens Clericum, quem putat eſſe laicum, quia non geſtat habitum Clericalem, non incurrit excommunicationem, niſi verberans ſciat illum eſſe Clericum, *Menoch. l. 6. de præſumpt. præſumpt. 76. num. 12.* & alii apud *Barboſ. hic num. 5.*

Colligitur quartò ex *cit. c. Si verò. h. t.* quòd juramento ejus, qui ignoravit, ſtetur, ad probandam ignorantiam, quia in iis, quæ pendent à conſcientia alicujus, ſtatur ejuſdem juramento, quando aliter veritas haberi non poteſt, quia ea, quæ latent in animo, per teſtes probari non poſſunt, *Sanch. cit. diſ. 32. num. 5.* & alii apud *Barboſ. in Collect. in cit. c. Si verò, num. ult.* Ubi addit, quòd admittatur tamen probatio in contrarium.

XLIV. Assertio 2. Ignorantia inculpabilis, ſeu probabilis Juris Eccleſiaſtici, ſive communis, ſive particularis prohibentis aliquid, ſub comminatione excommunicationis, excuſat ab illa incurrenda, etiamſi quis ſciat id prohibitum eſſe lege naturali aut divinâ. V. g. Si Titius ſcienter rem ſacram furetur, ignorans tamen, ſine culpa, jus & legem, ſive Canonem Eccleſiæ prohibentis furtum rei ſacræ, non videtur incurrere excommunicationem, *Azor p. 1. Inſtit. libr. 1. c. 15. q. 3.* ubi ait, hanc ſententiam eſſe æquiorem, & mitiorem, *Suar. diſ. 4. de cenſur. ſec. 8. n. 20. Sanch. l. 9. diſ. 32. num. 9.* & alii apud ipſos. Ratio eſt, quia ad incurrendam excommunicationem requiritur, ut quis peccet contra jus ac præceptum Eccleſiaſticum, & ut ſit inobediens Eccleſiæ, ſive contumax contra illam; ſed qui invincibiliter ignorat præceptum Eccleſiæ, non poteſt contra illud peccare, nec eſt illi inobediens: nam fundamentum, & adæquata cauſa excommunicationis eſt contumacia, reſpectu Eccleſiæ, quâ ceſſante, ceſſat etiam ipſa excommunicatio aut cenſura: juxta illud Chriſti *Matth. 18. Si Eccleſiam non audierit &c.*

Ubi notandum, quando lex Eccleſiaſtica prohibet, ſub cenſura, actionem alioquin intrinſecè malam, ut furtum rei ſacræ, ſub comminatione pœnæ, non tantùm imponit pœnam, ſed etiam novam prohibitionem talis furti adjungit: & licèt ignorantia invincibilis talis præcepti Eccleſiaſtici non excuſet culpam, ut contrariam Juri Divino, vel naturali, excuſat tamen illam, ut contrariam legi, ſeu præcepto Eccleſiaſtico, *Suar. cit. ſec. 8. n. 22.* Aliud eſt in aliis præceptis, & pœnis, quæ ſpecialem hujuſmodi contumaciam aut contemptum non poſtulant, & ideo ignorantia etiam probabilis in his nec à culpa, nec à pœna excuſat, ſi ſint contra Jus etiam naturale, vel Divinum, *Azor cit. c. 15. q. 3. §. Ad ea verò.* Nec obſtat, quòd ignorantia facti, non juris excuſat, juxta *Reg. 13. in 6.* Nam illa regula procedit, ſecundùm præſumptionem fori externi, in quo præſumitur ignorantiam juris eſſe craſſam.

XLV. Assertio 3. Ignorantia invincibilis, non ſolùm Juris Eccleſiaſtici præcipientis, vel prohibentis aliquid ſub reatu cenſuræ, ſed etiam ſola ignorantia ipſius pœnæ, ſive cenſuræ excuſat ab incurrenda cenſura. V. g. etiamſi quis ſciat opus aliquod prohibitum eſſe, etiam lege Eccleſiaſticâ, ſi tamen ignoret annexam illi eſſe cenſuram, eam non incurrit, *Sanch. cit. diſ. 32. n. 13. Suar. cit. diſ. 4. ſec. 9. n. 19. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 8.* & alii, & dictum ſuprà *l. 1. Tit. 2. n. 51. & ſeq.* Idque probatur ex *c. 2. de Conſtit. in 6.* Ubi generatim deciditur: Ut animarum pericula evitentur, ſententiis (id eſt, cenſuris) per Statuta Ordinariorum prolatis non ligari ignorantes. Quæ deciſio cùm ſit favorabilis, ut animarum pericula evitentur, retentâ verborum proprietate, extenditur, non tantùm ad ignorantiam legis, ut eſt præceptiva, ſeu prohibitiva, ſed etiam ut eſt inflictiva pœnæ, ita ut etiamſi quis ſciat legem, ſi tamen ignoret adjunctam cenſuram, eâ non ligetur. Idque procedit, ſive ea cenſura ſit impoſita ab Epiſcopis, ſive ab ipſo S. Pontifice, quia ratio *cit. c. 2.* etiam locum habet in Statutis Pontificiis, quæ faciliùs ignorantur, quàm Statuta Epiſcopalia, ideòque majus eſſet periculum animarum, ſi illis ligarentur ignorantes: neque verò ibi novum Jus conditum eſt, ſed declaratum, quid cenſuræ ex ſua natura requirant. Atque hæc ſententia magis certa eſt in excommunicatione, ut ait *Suar. c. l. n. 19.*

XLVI. Assertio 4. Non ſolùm invincibilis, ſed etiam vincibilis, ſive mortaliter culpabilis ignorantia, ſive facti, ſive juris imponentis cenſuras, dummodo non ſit craſſa aut ſupina, excuſat ab excommunicatione, imò ab omni cenſura lata per Epiſcopos, vel etiam S. Pontificem, *Sanch. l. 9. de matr. diſ. 32. n. 32. Laym. l. 1. Tract. 5. p. 1. c. 5. n. 7.* Probatur ex *cit. c. 2. de Conſtit. in 6.* Ubi univerſaliter deciditur, ſententiis per Statuta quorumcunque Ordinariorum latis, non ligari ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina. Ubi nomine ſententiæ non ſola excommunicatio, ſed omnes pœnæ ſpirituales intelliguntur, etiam à S. Pontifice

tiſicc decretæ, qui nomine Ordinarii etiam comprehendi poteſt, tanquam Ordinarius Ordinariorum, vel ſi non comprebendatur ſub eo nomine, ſaltem ſenteutiæ ipſius comprehenduntur, propter rationem expreſſam in *cit. c. 2. Vt periculis animarum obvietur,* quæ ſimiliter in illis locum habet. Ratio eſt, quia licèt ignorantia mortaliter vincibilis, ſeu culpabilis reſpectu Legis, in quantum præceptiva eſt, non excuſet à peccato mortali, ſeu actus ex tali ignorantia commiſſus contra legem Eccleſiaſticam, ſit verè peccatum mortale, ſi materia ad hoc ſit ſufficiens: eadem tamen ignorantia legis, quâ pœnalis, & inflictiva cenſuræ eſt, excuſat ab eadem incurrenda, quia ad hanc requiritur perfecta contumacia, & virtualis quidam contemptus pœnæ. Qui enim quantumvis culpabiliter ignorat legis pœnam, ſeu cenſuram, non poteſt cenſeri contumax, vel Clavium contemptor, non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit, *l. Si ignorans. 50. ff. Locati*, ſaltem quando ignorantia non eſt craſſa.

Porro ignorantia craſſa, ſeu ſupina cenſetur, quando quis ortâ cogitatione, aut ſuſpicione impoſitæ cenſuræ, nullâ vel penè nullâ diligentiâ in veritate indaganda adhibitâ, opus prohibitum facit, non ſine virtuali contumacia, & interpretativo contemptu: nam ignorantia mortaliter vincibilis eſt, quando quis ignorat id, quod ſcire deberet, & adhibitâ morali, & communi diligentiâ ſcire poſſet: craſſa verò, ſeu ſupina, quam quis facilè, & ſine negotio, poſſet deponere, nec ullam, quantumvis parvam diligentiam, curat adhibere, adeóque ea ex ſumma negligentia cognoſcendi oritur, *Sanch. cit. diſ. 32. n. 32. & ſeq. Laym. cit. c. 5. n. 8.* Nullo verò modo excuſat à cenſura ignorantia ejus affectata, ſeu directè volita, quæ ſcilicet per ſe eligitur ad liberiùs delinquendum, adeóque non minuit voluntarium exceſſum, ſed potiùs auget, cùm directam malitiam, & formalem dolum in ſe includat, & in jure æquivaleat ſcientiæ, juxta *Gl. in c. 2. V. Affectata de temp. Ordin. Sanch. cit. diſ. 32. n. 40.* Quare ſi cenſura lata ſit contra eos, qui ſcienter, conſultò, vel auſu temerario aliquid fecerint, vel facere præſumpſerint, etiam illi, qui cum affectata ignorantia peccaverunt, illam cenſuram incurrunt, *Laym. c. l. n. 8. in fine.*

XLVII. Assertio 5. Quando metus gravis, ut eſt metus mortis, infamiæ, mutilationis &c. excuſat à peccato contra præceptum Eccleſiæ, ſive facit, ut operans ex gravi metu non cenſeatur peccâſſe contra legem Eccleſiaſticam, etiamſi peccet contra legem Divinam aut naturalem, tum excuſat etiam à cenſura incurrenda, *Suar. diſ. 4. de cenſur. ſec. 3. n. 12. Laym. cit. c. 5. n. 9.* Ratio eſt, tum quia cenſura ſupponit culpam, eáque nunqnam incurritur, niſi ob peccatum, quo præceptum Eccleſiæ contumaciter violatur: qui autem ex gravi metu peccat, non cenſetur ex contumacia, & contemptu Eccleſiaſticæ poteſtatis delinquere, ſed potiùs ex infirmitate naturæ: tum quia Leges Eccleſiaſticæ non obligant, cum tanto rigore. Exempli gr. ſi mulier metu mortis inducta fornicetur in loco ſacro, peccat quidem contra caſtitatem, adeóque contra legem naturæ, & Dei, ſed non contra prohibitionem Eccleſiæ, quæ non obligat ad evitandam irreverentiam loci ſacri, cum tanto periculo proprio. Unde ſi lata ſit excommunicatio in fornicantes in loco ſacro, eam ex gravi metu ibi fornicata non incurrit.

Interdum verò etiam metus gravis non excuſat à culpa, neque à cenſura, ut ſi metus gravis incutiatur in contemptum præcepti Eccleſiaſtici, aut ipſius cenſuræ, etiamſi opus aliquod tantùm præcepto Eccleſiaſtico ſub cenſura ſit prohibitum, ut ſi Sacerdos excommunicatus, & vitandus, per gravem metum adactus Confeſſiones audiat, & abſolvat, nam tunc actio per cenſuram prohibita ſit intrinſecè mala, quia invalidè adminiſtrare Sacramentum eſt contra reverentiam Sacramenti, & intrinſecè malum, & tunc eam ob gravem metum exercens, delinquit etiam contra legem Eccleſiaſticam, & pœnam ejus, ſive cenſuram incurrit, de quo dictum *l. 1. tit. 40. n. 3. & 4. Laym. c. l. n. ult.* Unde cùm dicitur in *c. Sacris. 5. de iis, quæ vi met. cauſ. fiunt*, metum non excuſare à cenſura, quia non excuſat à culpa: id non ita intelligendum eſt, quòd nunquam excuſet, ſed quia non ſemper excuſat, nempe tunc, quando non excuſat à peccato contra præceptum Eccleſiæ, *Laym. c. l.*

SECTIO III.
DE EXCOMMVNICATIONE in ſpecie, & inprimis de illa, quæ jure decreta eſt, ob percuſſionem Clerici.

§. I.

Quænam Iure Canonico ſtatuta ſunt circa percuſſionem Clericorum?

XLVIII. Inprimis in Concilio Lateranenſi *c. 15.* ſtatuta eſt ab Innocentio II. excommunicatio in percutientes Clericos, prout refertur in *c. Si quis ſuadente. 29 cauſ. 17. q. 4.* his verbis: Si quis ſuadente Diabolo, in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat: & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.

XLIX. Pro explicatione hujus Conſtitutionis notandum primò, ſub vocula *ſi quis* omnes generatim perſonæ comprehenduntur, quæ ſunt capaces excommunicationis, cujuscunque ſtatûs, & conditionis ſint, dummodo habeant judicium rationis, ad peccandum mortaliter, & ſint baptizati, ſive ſint viri, ſive fœminæ, laici vel Eccleſiaſtici, *Suar. diſ. 22. de cenſur. ſec. 1. n. 5. Avila tr. de cenſur. p. 2. c. 5. diſ. 3. dub. 10. concl. 1.* Secundò nomine Clerici intelligitur non ſolùm initiatus Sacris Ordinibus, ſed etiam ſolùm habens primam Tonſuram, *c. Cùm contingat. 11. & ibi Gl. V. Ordo de ætat. & qualit.* dummodo Clericalem habitum, & Tonſuram geſtet, quamvis ſit conjugatus, ſed cum unica virgine, *c. un. de Cleric. conjug in 6.* gaudet enim privilegio hujus Canonis, *Suar. c. l. n. 6. Avila c. l. num. 11. concl. 1. & 2.* de quo plura dicta ſunt alibi. Tertiò nomine Monachi comprehenduntur omnes Religioſi utriuſque ſexûs, qui ſcilicet tria vota Religionis, ſive ſolemnia per profeſſionem, ſive ſimplicia tantùm, ut in Societate Jeſu, ediderunt: quin etiam Converſi, & Converſæ, etiamſi propriam pro-

profeſſionem non emittant, ut conſtat ex *c. Non eſt. 5. h. t.* ubi dicitur: Non eſt dubinm, quòd hi, qui in Clericos, vel Canonicos, aut cujuslibet Religionis Converſos, violentas manus injiciunt, ex Conſtitutione Coocilij (Lateranenſis, *in cit. c. Si quis ſuadente*) ſententiam excommunicationis incurrunt, nec niſi à Romano Pontifice abſolvi poſſunt. Ubi *Gl. V. Converſos.* per eoidem intelligit, qui ſe, ac ſua tradiderunt Divino obſequio, ſive in Eccleſia ſæcnlari, ſive regulari, ideóque cenſentur Eccleſiaſticæ perſonæ, & ex toto tranſlati ſunt in forum Eccleſiæ, & gaudent immunitate Eccleſiaſticâ, & conſequenter etiam privilegio hujus Canonis, ut eos percutientes incidant in excommunicationem.

L. Porro nomine Clericorum hîc comprehenduntur etiam Novitij, licèt nondum ſint Religioſi, ſed in via ad illam profitendam, prout habetur in *c. Religioſo. 2 t. §. Quamvis. h. t. in 6.* ubi dicitur: Quamvis is, qui Religionem ingreditur, Religioſus cenſeri cum effectu non poſſit (id eſt, iocommutabiliter, quia poteſt Religionem adhuc deſerere, *Franc. hic n. 1.*) donec ſit tacitè, vel expreſsè profeſſus: ſi quis tamen violentas manus in eum injiciat, ſententiam excommunicationis latæ incurrit. Gaudet igitur Novitius privilegio Canonis, *Si quis ſuadente*, ſicut etiam privilegio fori Eccleſiaſtici, ut non poſſit coram Judice ſæculari conveniri, ſed coram Eccleſiaſtico debeat, quia eſt perſona Eccleſiaſtica, *Franc. hic num. 3.* de quo plura alibi.

Quartò requiritur, ut percuſſio fiat, ſuadente diabolo, hoc eſt, illicitè & injuſtè, *Molin. tr. 3. de juſt. diſ. 51. n. 6.* per quæ verba ſignificatur, ad incurrendam cenſuram hujus Canonis requiri gravem injuriam, ita ut non tantùm interoum propoſitom, ſive intentio lædendi in corpore, vel honore, ſit peccatum grave, & mortale, ſed etiam externa violentia, ſeu iojuria illata ſit gravis, alioquin excommunicatio non incurritur, quia verba legis pœnalis intelligenda ſunt cum effectu: ſicut è cootrario, etſi exterior læſio ſit gravis, ſi tamen interior intentio à gravi peccato excuſari poſſit, non incurritur excommunicatio, quia per Eccleſiaſticam cenſuram punitur externum opus gravis violentiæ illatæ Clerico, quod grave & peccatum mortale eſſe non poteſt, niſi procedat ab interna intentione graviter injuſta, cùm actus externus ſumat malitiam ſuam ab interno, *Laym. libr. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 5.*

LI. Quintò per hæc verba, *Manus violentas injecerit*, intelligitur quævis actio externa, & corporalis injuſta, ſeu injurioſa, ſive manibus, ſive alijs membris facta, circa perſonam Clerici, vel res ei adhærentes, ut ſi Clericus, vel Regularis occidatur, mutiletur, vulneretur, manu, enſe, fuſte &c. ſi eripiatur el aliquid de manibus per vim, aut injuriam, v. g. libet, vel de corpore, ut pileus, aut veſtis. Secùs eſt, ſi quis ſine vi per fraudem abſcinderet Clerico marſupium, vel ſi auferret veſtes in lecto jacentis, tunc enim excommunicatus non eſſet, *Laym. cit. l.* Item eandem excommunicationem incurrit, ſi quis Clericum conſpergat aquâ, luto, lapillis: ſi violenter apprehendat frænum equi, cui Clericus inſidet: ſi perſequatur Clericum, ita ut in fluvium, vel foſſam incidat &c. *Avila cit. c. 5. diſ. 2. dub. 12. Laym. cit. l.* Item ſi quis Clericum violenter detineat in cuſtodia, vel vinculis, etiam ſine læſione alia, prout ſumitur ex *c. Nuper. 29. in princ. h. t.* Ubi cùm quæſitum fuiſſet ex Innocentio III. quid de illis laicis ſit faciendum, qui Clericos detinent in cuſtodia, ſeu carcere, publico vel privato, ſine læſione tamen corporis, vel etiam detrudunt in vincula. Reſpondet Papa, quòd non credat laicos illos pœnam excommunicationis evadere, quamvis alia læſio corporalis non ſit ſubſecuta, citra quam violentia ſæpiùs circa Clericos perpetretur. Neque refert, ſive Clericus compedibus vinctus, ſive intra parietes invitus detineatur, etſi vinculis non ligatus, *Gl. hîc V. Corporalis læſio:* & ſive in carcere publico, ſive in loco privato, ut in domo propria, vel aliena, ex qua exire non poſſit, includatur, excommunicationem enim incurrit, *Barb. in Collect. hîc n. 2.*

LII. Hinc infertur primò. Excommunicationem Canonis incurrere etiam eum, qui manus violentas in Clericum etiam volentem, & conſentientem injecit, prout ſumitur ex *c. Contingit. 36. h. t.* Ubi refertur, quòd conſuetudo erat in Archiepiſcopatu Brachatenſi, ut ſi quis laicus aliquem offendat, corpus ſuum ſponte ſupponeret XXX. vel pluribus, aut paucioribus percuſſionibus fuſtium, quam conſuetudinem etiam Clerici obſervabant. Unde quæſivit Archiepiſcopus, an hujuſmodi percuſſores Clericorum in excommunicationem inciderent. Reſpondet Innocentius III. quòd hujuſmodi manûs injectio, etſi non violenta (vel potiùs coacta) injurioſa tamen eſſe videtur, cùm ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis, fuerit promulgatus, ideóque mandat Papa, ut illud de cætero prohibeat attentari. Ac proinde, quòd tales percuſſores excommunicationem incurrant. Si quis autem Clericus, poſt hujuſmodi prohibitionem, ſponte ſe ſubjecerit talibus percuſſionibus, excommunicetur, ita tamen ut Clericus competenter ſatisfaciat injuriam paſſo, ſine injuria Ordinis Clericalis. Ratio deciſionis eſt expreſſa in textu, quia privilegio Canonis non poteſt Clericus renuntiare, cùm non tam in favorem Clerici, quàm in favorem totius Ordinis Clericalis ſit conceſſum, *Arg. c. Si diligenti. 12. de foro compet.* Nec obſtat, quòd volenti, & conſentienti non ſit injuria. Nam hoc procedit, quando quis volens conſentit in ijs, in quibus poteſt conſentire, cùm privilegium de non percutiendo Clerico ſub pœna excommunicationis datum ſit toti Ordini & Statui Clericali, non ſingulis principaliter, cui non poteſt cedere perſona privata, & ſatis eſt injuriam inferri Statui Clericali, ut hujuſmodi excommunicatio incurratur, *Gl. fin. hîc. & Abb. n. 6. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 51. n. 3. & Suar. diſ. 22. de cenſur. ſec. 1. num. 58.* Porro Clericus in percuſſionem ſui conſentiens, non eſt ipſo facto, ſeu jure excommunicatus, ſed excommunicandus per ſententiam, ut clarè patet ex *cit. c. Contingit.* ibi: *excommunicetur*, ergo ſupponitur non eſſe ipſo jure excommunicatum, *Suar. cit. l. n. 57.* Quin imò eandem excommunicationem incurrit etiam Clericus, ſi ſe ipſum ex ira, vel tædio vitæ graviter percutiat,

vel

Digitized by Google

vel vulneret, *Molin. cit. diſ. n. 4. Suar. cit. l. n. 59.* & alij communiter, quamvis aliqui oppoſitum teneant apud *Barb. in Collect. hic n. 7.* non ſine gravi ratione, quia ad excommunicationem hanc Canonis incurrendam requiritur diſtinctio perſonarum inter ipſum percuſſum, & percutientem, ſecundùm generalem regulam in omnibus actionibus moralibus traditam, in *c. ult. de Inſtitution.*

LIII. Infertur ſecnndò. Quamvis aliàs excommunicatio lata contra facientes, ordinariè non ſit extendenda ad mandantes, & conſentientes, aut cooperantes, niſi id in Canone, aut lege exprimatur, ut ex communiore ſententia docet *Clarus l. 5. ſent. §. fin. q. 89. n. 2. Molin tr. 3. diſ. 52. n. 1. Sanch. l. 3. de matr. diſ. 49. n. 2. & Avila de cenſ. p. 2. c. 5. dub. 2. concl. 3.* & alij. Veruntamen excommunicatio lata in c. *Si quis ſuadente*, in percutientes Clericos, non ſolùm criminis executorem, ſed etiam mandantem, conſulentem, conſentientem, imò etiam non impedientem, cùm poſſet ac deberet, comprehendit, ita ut hi omnes, ſecuto effectu, excommunicationem incurrant, ut de mandante habetur in *c. Mulieres. 6. § Illi verò. h. t.* ubi dicitur: Illi verò, qui non per ſe ipſos, ſed eorum auctoritate, vel mandato, alij violentas manus injiciunt in Clericos, ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi (ut ſcilicet abſolvantur ab excommunicatione) cùm is verè committat, cujus auctoritate, vel mandato delictum commiſſum probatur. Itáque mandans, vel conſulens percuti Clericum excommunicatus eſt, perinde ac ſi eum proprijs manibus percuſſiſſet, ſi ſequatur percuſſio, *Molin. cit. diſ. 52. n. 2. Suar. cit. diſ. 22. ſ. 1. n. 55.* & alij.

Infertur tertiò. Si is, qui mandavit percuſſionem Clerici, mandatum poſtea revocavit, ſed notitia revocationis ad mandatarium non pervenit, & poſtea ſecutus eſt effectus mandati, mandans, non obſtante revocatione, quæ effectum non habuit, excommunicationem incurrit, quia mandans adhuc eſt vera cauſa moralis percuſſionis. Aliud eſt, ſi non ſolùm mandatum revocatum eſt, ſed etiam revocatio illius mandatario intimata fuit, tunc enim mandans non ampliùs tenetur, nec excommunicationem incurrit, etiamſi Clericus poſtea percutiatur, aut vulneretur, *Gl. hic V. Auctoritate. verſic. Sed pone. Molin. cit. l. n. 3.* & alij apud *Barb. hic n. 5.* Quòd ſi is, cui mandatum eſt, ut percuteret Clericum, poſt mortem mandantis primùm mandatum exequatur, mandans non incurrit excommunicationem, cùm mandatum morte mandatoris ſolvatur, *l. Inter. 16. in princ. ff. Mandati.* & per mortem cenſeatur tacitè revocatum, *Gl. in cit. §. Illi verò. V. Auctoritate, vel mandato, Azor p. 2. l. 5. c. 26. q. 2. §. Sed dubia quæſtionis. Barb. hic n. 6.*

LIV. Porro quod dictum eſt de mandante percuſſionem Clerici, ipſum incurrere excommunicationem, id extenditur etiam ad ratihabentem percuſſionem ſuo nomine factam, prout ſtatuitur in c. *Cùm quis. 23. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Cùm quis, abſque tuo mandato, manus violentas injicit in Clericum, tuo nomine, ſi poſtea tu id ratum habeas, excommunicationem latam à Canone (*Si quis ſuadente*) indubitanter incurris (ex ratihabitione prædicta) cùm ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari (juxta *Reg. juris. 10. in 6.*) Si verò injectio manuum, ſive percuſſio, tuo nomine, non ſit facta (ut quia inimicus inimicum ſuum percuſſit, de quo tu gaudes in corde, vel etiam illum poſtea receptas, *Gl. hic V. Non ſit facta*) tu non ideo excommunicationem incurris, cùm quis ratum habere nequeat, quod ſuo nomine non eſt geſtum, juxta *Reg. juris. 9. in 6.*

LV. Ubi notandum primò. Si quis ratum habeat; quod ſuo nomine geſtum eſt, id eſt, contemplatione ipſius, ratihabitio retrotrahitur, ac proinde obligatur, ac ſi ipſe mandâſſet, quæ regula locum habet, non ſolùm in contractibus, ſed etiam in delictis. Prioris exemplum eſt, ſi quis emit rem, ſine mandato Titij, ſed nomine ipſius, & per traditionem recepit, ac Titius poſtea ratam habeat emptionem, perinde acquiritur ipſi dominium, & poſſeſſio rei per ratihabitionem, ſicut acquireretur per procuratorem Titij mandatum habentem, quia ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato. Exemplum in delictis, quæ poſſunt per alium committi, habetur in hoc c. In his autem, quæ non poſſunt per alium fieri, ut adulterium, & ſimilia, quæ perſonæ cohærent, ratihabitio nihil operatur. *Dyn. in cit. Reg. 10. in 6.*

Notandum ſecundò. Si quis verbo, vel ſigno ratificat, ſeu approbat delictum, ſuo nomine, factum, ut in propoſito, percuſſionem Clerici, punitur eâdem pœnâ, quâ ipſe delinquens, adeóq; incurrit excommunicationem, quia ratihabitio in criminibus æquiparatur mandato: talis enim eſt cauſa moralis percuſſionis: ſecùs eſt, ſi delictum, vel percuſſio non ſit facta, nomine ipſius ratificantis, tunc enim etſi ratam habeat percuſſionem, ea moraliter illi non imputatur, neque excommunicationem incurrit, *Suar. cit. diſ. 22. ſec. 1. n. 55.*

Notandum tertiò. Quamvis in Civilibus ratificatio retrotrahatur ad tempus celebrati actûs, *cit. Reg. 10. in 6.* Secùs tamen eſt in criminalibus, in quibus ratificans obligatur à die ratificationis, non à die commiſſi delicti; Jura enim in delictis non dicunt, ratificationem retrotrahi ad tempus mandati, ſed tantùm dicunt, æquiparari mandato, ideóque ratificans eſt excommunicatus à tempore ratihabitionis, & non à tempore injectionis manuum, *Gl. in cit. c. Cùm quis. verſ. Sed quid in primo caſu. Jo. Monach. ibid. & Franc. n. 5. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 135. n. 74.*

Notandum quartò. Qui ſolo corde ratam habet percuſſionem Clerici, peccat quidem, & eſt reus coram Deo, ſed non quoad Eccleſiam, quæ de occultis non judicat, *Sanch. l. 2. Mor. c. 8. n. 1. Barboſ. hic n. 7.*

Notandum quintò. Ex eo, quòd approbans delictum recipit, & occultat delinquentem, qui ejus nomine delictum commiſit, colligitur ratificatio delicti: ſecùs ſi delictum non ſit commiſſum, nomine receptantis, vel occultantis, *Farinac. cit. q. 135. n. 48. & ſeq. Barboſ. hic n. 5. & 8.*

LVI. Denique non tantùm conſentientes, aut conſulentes, aut auxilium dantes, ſeu cooperantes ad percuſſionem Clerici, ſed etiam permittentes, ſeu non impedientes, cùm poſſent, eâdem pœnâ excommunicationis ſunt puniendi, prout ſumitur ex c. *Quanto. 47. h. t.* Nam quidã dicebant, quòd illi ſoli

ſint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Rectores Eccleſiarum, vel alios Clericos. Sed Papa reſpondet, quòd auctoritas Catholica, ſive poteſtas Eccleſiaſtica, non ſolùm punit Auctores bujuſmodi violentæ percuſſionis, ſed omnes facientes, & conſentientes, ſeu cooperantes (*Gl. hic V. eod.*) pari pœnâ puniendos condemnat, interpretans eos favere delinquentibus, qui manifeſto facinori deſinunt, cùm poſſint, obviare, hoc eſt, impedire, ſeu prohibere. Quod intelligendum eſt, ſi ex officio, & juſtitia teneantur impedire percuſſionem Clerici, & non faciunt, incurrunt excommunicationem, *Molin. tr. de juſt. diſ. 33. n. 6. Avila p. 2. c. 5. diſ. 3. dub. 8. concl. 2. Laym. cit. c. 5. n. 6.* quamvis aliqui non improbabiliter dicant, quòd incidant in excommunicationem, etiam quando ex ſola charitate impedire tenentur percuſſionem, modò ſine gravi ſuo periculo, & incommodo poſſint, *Suar. cit. diſ. 22. ſ. 1. n. 56. Barboſ. in cit. c. Quantæ. n. 2.* quia tunc graviter peccant, non ſubveniendo proximo, & moraliter conſentiunt.

Additur ult. in *cit. c. Si quis ſuadente*, ut *nullus Epiſcoporum ipſum abſolvere præſumat, niſi mortis urgente periculo*, de quo agemus §. ſeq.

§. II.

Quis poßit abſolvere ab excommunicatione Canonis, ob percußionem Clerici, vel Monachi?

LVII. Præmittendum, quòd duplex eſt percuſſio Clerici, una modica, ſeu levis, altera gravis, ſeu enormis: levis cenſetur ordinariè, quæ fit palmâ, pede, lapide, vel baculo, & ab enormi diſcerni debet, non ex ſola percuſſione, ſive læſione, ſed etiam ex circumſtantia perſonarum, percutientis, & percuſſi, loci, temporis, vel ſecuti ſcandali &c. judicio viri prudentis. Gravis, ſeu enormis percuſſio cenſetur, quæ notabilem corporis maculam affert, vel per quam laceratur caro, vel membrum mutilatur, vel dentes evelluntur, vel multi capilli extrahuntur, vel copioſus, ſeu immodicus ſanguis effunditur &c. quibus addi debet percuſſio mediocris, & quaſi media inter enormem, & levem, *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 57. n. 3. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 9. & 10.*

LVIII. Assertio 1. Ab excommunicatione Canonis contracta, ob percuſſionem Clerici, modicam, ſeu levem, poteſt abſolvere Epiſcopus, ut conſtat ex *c. Pervenit. 17. h. t.* Ubi Clemens III. poteſtatem abſolvendi eos, qui Clericis, non enormem, ſed levem, & modicam injuriam irrogârunt, Epiſcopi arbitrio committit. Nempe ut videat, an levis ſit injuria, vel non; & ſi levis fuerit, abſolvat, alioquin ad Papam eoſdem remittat, *Gl. hic in caſu.* Idque Jure communi juxta communiorem ſententiam, contra quoſdam, qui putant, hoc reſponſo Pontificis, non jus commune, ſed ſpeciale privilegium conceſſum eſſe, *Abb. hic in Gl. fin. & Laym. cit. l. n. 10.* Ubi tamen diſtinguendum eſt inter injuriam levem, mediocrem, & enormem, nam ab excommunicatione contracta, ob levem injuriam, quilibet Epiſcopus abſolvere poteſt, jure ſuo, & auctoritate hujus Conſtitutionis, non autem Prælatus inferior, quia ea dirigitur ad Epiſcopum, ut patet ex illis verbis, *Fraternitati tuæ:* excommunicatos verò, ob injuriam mediocrem, non poteſt Epiſcopus abſolvere, niſi privilegiatus, juxta c. *Si verò. 3. h. t. & c. Quoniam. 9. de vita, & honeſt. Cleric.* Ob injuriam verò enormem, non poteſt abſolvere regulariter Epiſcopus, niſi in neceſſitate, vel ex ſpeciali conceſſione, *Abb. hic n. 2.* poteſt autem Epiſcopus etiam laicos leviter injuriantes Clericos abſolvere, quia textus hìc loquitur indiſtinctè, *Abb. hic in fine.*

Porro non tantùm Epiſcopus, ſed etiam Prælatus inferior habens juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, poteſt abſolvere ab excommunicatione, ob levem percuſſionem, *Abb. in c. 2. n. 3. h. t.* quia hujuſmodi Prælatis competunt ea omnia, quæ ad Epiſcopalem juriſdictionem pertinent, non autem ea, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis; abſolutio autem ab excommunicatione Canonis eſt actus juriſdictionis Epiſcopalis, adeóque etiam illis competit, ſi abſolutio in Canone non ſit reſervata, *Fagn. in cit. c. Pervenit. n. 33.* Nec obſtat, quòd iſtud c. loquatur de Epiſcopis, & Diœceſanis, quia in his, quæ ſunt juriſdictionis, comprehenduntur etiam illi Prælati, qui juriſdictionem Epiſcopalem habent, excluſis Epiſcopis, juxta *Gl. in Clem. 1. V. Diœceſanis. de foro compet.* Unde etiam Vicario Epiſcopi, & Vicario Capituli, Sede vacante, competit facultas abſolvendi ab excommunicatione Canonis, ſi percuſſio ſit levis, *Fagn. hic n. 36.*

LIX. Assertio 2. Si Oſtiarius Poteſtatis alicujus, prætextu officij ſui, Clericum malitioſè percuſſerit, vel læſerit, ita ut excommunicationem incurriſſe cenſeatur, poteſt ab Epiſcopo abſolvi, niſi fortè eundem Clericum graviter vulneraverit: at verò ſi Officialis (id eſt, Judex, vel Apparitor alicujus Poteſtatis ſæcularis, manum injiciendo) Clericum percuſſerit, non poteſt, ſine mandato Romani Pontificis, abſolvi, quia nulli laico tanta ſuper Clericum datur auctoritas: niſi fortè turbam arcendo, non ex deliberatione, ſed caſu fortuito Clericum læderet: prout ſtatuitur in c. *Si verò. 3. in princ. h. t.* Ratio prioris partis eſt, quia delictum alicujus commiſſum, exercendo officium, alleviatur quidem, ſed quia ad iracundiam provocatus modum exceſſit, non ſine culpa, excommunicationem incurrit, à qua tamen abſolvere eum poteſt Epiſcopus, *Abb. hic n. 2.* Ratio ſecundæ partis eſt, quia laicus deliberatè manum injiciens in Clericum, non levem injuriam ei infert, imò etiam uſurpat ſibi juriſdictionem in ipſum, quod repugnat libertati Eccleſiaſticæ, ideóque nullo modo poteſt ab Epiſcopo abſolvi, *Abb. hic n. 3.*

LX. Assertio 3. Si Monachi, vel Canonici Regulares, quocunque modo (dum tamen non enormiter) ſe invicem in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Sedem Apoſtolicam mittendi, ſed per Abbatem ſuum abſolvendi: & ſi Abbatis diſcretio ad delinquentis correctionem non ſufficiat, Epiſcopus Diœceſanus eſt adhibendus, prout ſtatuitur in c. *Monachi. 2. h. t.* Idque ſancitum eſt, ne illis detur occaſio evagandi, extra Clauſtrum, ut poſſint à ſuo Prælato abſolvi, ne debeant adire extraneum: alioquin verò abſolutio à ſententia excommu-

communicationis conceditur duntaxat Epiſcopis, eiſque eſt reſervata, præſertim ſi Abbas proprius non ſit ſufficiens, *Abb. hic n.* 3. Poteſt autem Abbas, Præpoſitus, Prior, vel alius Superior Conventualis, Regulares Subditos ſe invicem percutientes, non tantùm per ſe ipſum, ſed etiam per alium abſolvere, *Barboſ. hic n.* 2. Videri poſſunt, quæ de his tradit *Eman. Rodriq. tom.* 1. *qq. Regul. q.* 20. *art.* 12. ubi ait, quòd etſi Regulares ſe invicem percuſſerint, extra clauſtrum, abſolvi poſſint à ſuo Prælato ex privilegio. Porro caſus percuſſionis enormis ſemper intelligitur exceptus in hac materia, quantumvis verba ſint generalia, *Gl. hic V. Quocunque modo. & Abbas n.* 5.

LXI. Præterea in c. *Cum illorum.* 32. *h. t.* Papa Innocentius III. reſcribit: quòd abſolutio illorum, qui violentas manus injiciunt in Clericos, Sedi Apoſtolicæ reſervetur, exceptis quibuſdam caſibus (de quibus infrà) nonnulli tamen tali excommunicatione ligati ſententiam Eccleſiaſticam negligentes, Ordines Eccleſiaſticos ſuſcipiunt, unde quæſitum fuit, quid de his fieri debeat? Reſpondet Papa, diſtinguendo, quòd tales vel ſciunt ſe eſſe excommunicatos, vel non recordantur facti, propter quod in excommunicationem inciderunt: vel ſciunt quidem factum, ſed Juris ignari, neſciunt ſe ex eo obligari. In primo caſu, ſi fuerint ſæculares Clerici, ſunt à ſuſceptis Ordinibus in perpetuum deponendi. In alijs duobus caſibus, nec Epiſcopi, nec Archiepiſcopi, abſque ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ, diſpenſare poſſunt, cùm ab excommunicatione eos abſolvere nequeant, quia majora illis ſunt prohibita, quibus minora ſunt vetita. Poterunt tamen iſta Romano Pontifici intimari, ut ab eo ſecundùm rigorem, vel æquitatem, prout ei viſum fuerit, procedatur. Si verò prædicti, qui ſciunt excommunicatione ſe ligatos, Clauſtrales fuerint, & Ordines ſuſceperint, ſtatuit Alexander III. (in c. 2. *h. t.*) ut Monachi, & Canonici Regulares, quocunque modo ſe in Clauſtro percuſſerint, per ſuum Abbatem abſolvantur. Idem etiam ſtatuit (quæ tamen Conſtitutio hodie non habetur, *Gl. hic V. Alibi.*) quòd de ſæculo fugientes, qui habitum Religionis in Monaſterio ſuſceperunt, & poſtea confitentur, ſe ob violentam manuum injectionem in Clericos, excommunicatos eſſe (ante ingreſſum Religionis) ſine licentia Romani Pontificis, eos Abbas abſolvere non poteſt: etſi ſic delinquentes puniri poſſint. Verùm Innocentius III. in hoc *c.* in favoré Religionis, ut occaſio evagandi ſubtrahatur, concedit Prælatis eorum, ut tales abſolvere poſſint, niſi exceſſus eorum fuerit enormis, ut ſi ad mutilationem membri, vel effuſionem ſanguinis proceſſerint (abundantem, *Gl. hic V. Effuſionem.*) & ante in Epiſcopum, vel Abbatem violentas manus injecerint, cùm tales exceſſus, ſine ſcandalo, nequeant tolerari. Si verò Clauſtralis aliquis in Religioſam perſonam alterius Clauſtri, ſeu Monaſterij, violentas manus injecerit, per Abbatem proprium (percutientis) & ejus, qui injuriam paſſus eſt (ſcilicet percuſſi) abſolvi debet. Si autem hujuſmodi Clauſtralis ſæcularem Clericum percuſſerit, non niſi à Papa poterit abſolvi. Quòd ſi verò hujuſmodi Regulares ſic excommunicati ad Ordines promoti fuerint, eóſque ſcienter in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſuſceperint, ab executione ſuſcepti Ordinis, & Officij maneant ſuſpenſi: cùm reliquis verò, qui non habent memoriam facti, vel Juris peritiam, Abbates ipſorum, penſatâ Monaſteriorum utilitate, poſt injunctam, & peractam pœnitentiam, poterunt diſpenſare, niſi factum grave fuerit, & notabile, aut is, qui fecit, adultus fuerit, & diſcretus, de quo ignorantia, vel oblivio non poſſit præſumi. Denique in fine præcipit Papa Abbatibus, ut formam iſtam diligenter obſervent, ne privilegium mereatur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate.

LXII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Excommunicatus, ob violentam manuum injectionem in Clericum, regulariter non poteſt abſolvi, niſi à Sede Apoſtolica, quia Papa ſibi abſolutionem reſervavit, ut patet ex hoc c. *in princ.* exceptis certis caſibus, de quibus infrà.

Notandum ſecundò. Clericus ſæcularis ſuſcipiens Ordines, dum exiſtit in excommunicatione, deponi debet ab illo Ordine, quem recepit, nec poteſt cum eo alius, præter Papam, diſpenſare, idque locum habet, non tantùm in excommunicatis, quorum abſolutio eſt reſervata S. Pontifici, ut in caſu hujus c. ſed etiam in alijs excommunicatis, quos Epiſcopi poſſunt abſolvere: non tamen poſſunt cum ſic ordinatis diſpenſare, quia ſunt facti irregulares, ideóque ſolus Papa cum illis diſpenſare poteſt, ut colligitur ex *c.* 1. *&* 3. *de eo, qui furtivè Ordin. &c. Abb. hic n.* 1. *not.* 2. & alij communiter.

Notandum tertiò. Poteſtas diſpenſandi major eſt, quàm poteſtas abſolvendi ab excommunicatione, unde non valet argumentum à minore ad majus affirmativè: poteſt quis abſolvere, ergo & diſpenſare; è converſo verò procedit argumentum à minore ad majus negativè, qui non poteſt, quod minus eſt, nec id, quod majus eſt, poteſt, v. g. qui non poteſt abſolvere, nec diſpenſare poteſt, nam majora intelliguntur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora, ut dicitur in hoc *c. Abb. hic n.* 2. *not* 3.

LXIII. Notandum quartò. Si Regularis percutiat alium Regularem alteri Prælato ſubjectum, tum is abſolvi poteſt à proprio ſuo Prælato, ſi percuſſio non fuit enormis; ita tamen ut Prælatus percuſſi præſens ſit, & injuriam remittat, ac definiat, qualis pœna, & ſatisfactio percutienti ſit imponenda: & poteſt Prælatus offenſi committere vices ſuas Prælato manus violentas injicientis, poteſtatem abſolvendi, ut ſine ipſo eum abſolvat, juxta ſuum arbitrium, & diſcretionem, *cit. c. Cùm illorum. §. Si verò Clauſtralis,* & ibi *Abb. n.* 13. *Molin. tr.* 3. *de juſtit. diſ.* 60. *n.* 5. *Laym. cit. c.* 5. *n.* 10.

Notandum quintò. Abbas, ſeu Prælatus Regularis poteſt ſubditos ſuos Regulares ab excommunicatione, ob violentam manuum injectionem, inflictâ abſolvere, modò non ſit enormis percuſſio, ſive in excommunicationem inciderint, poſt ingreſſum Religionis, ſive ante. Et quoad hoc *cit. cap.* 2. *h. t.* in quo Abbati, ſeu Prælato ſolùm conceſſa fuit poteſtas abſolvendi ſuos Monachos, vel Subditos Regulares ab excommunicatione, poſt ingreſſum Religionis incurſâ, extenditur in *cit. c. Cùm illorum §. Nos igitur,* etiam ad illos, qui inciderunt in excommunicatio-

cationem, ante ingreſſum Religionis, ut notat *Gl. hic V. Talibus. h. t.* ita ut poſſint poſtea Novitii, vel Religioſi facti abſolvi à Prælato ſuo. Veruntamen diſpoſitio hujus cap. ſolùm locum habet, in excommunicatione, ob violentam manuum injectionem; in aliis autem excommunicationibus Abbas, ſeu Prælatus non poteſt abſolvere excommunicatos, ante ingreſſum Religionis, ſed ſolùm poſt ingreſſum, juxta *cit. c. 2. h. t.* ut notat *Fagn. in cit. c. Cùm illorum. n. 12. & 53. h. t.*

LXIV. Notandum ſextò, ſi Monachus ſeu Regularis aliquis Clericum ſæcularem percuſſit, non niſi per Sedem Apoſtolicam, ut ſcandalum evitetur, abſolvi poteſt, *cit. c. Cum illorum. §. Quòd ſi Clericum:* hoc verò non univerſim intelligendum eſt de omni percuſſione, prout poſtea declaratum fuit in *c. Religioſo. 25. in princ. h. t. in 6.* Ubi Papa Bonifacius VIII. » ita reſcribit: Religioſus, qui manus violentas in Clericum ſæcularem injecit, ne hoc prætextu habeat occaſionem evagandi, poterit ab Epiſcopo in eo caſu (videlicet ſi percuſſio ſit levis, *Gl. hic V. Eo caſu.*) abſolvi, quo ſæcularis Clericus, (vel etiam Laicus, *Gl. hic V. Sæculari Clerico.*) poſſet, ſi alium Clericum percuſſiſſet, *Suar. diſ. 21. de cenſur. ſec. 6 n. 74.* Ratio dubitandi fuit, quia quamvis Monachus Religioſus percuſſerit Clericum ſæcularem, non niſi per Sedem Apoſtolicam abſolvi poteſt, propter ſcandalum vitandum, *cit. c. Cùm illorum*, & dictum paulò antè, quod datur, cùm Monachus Clericum percutit, digniores enim cenſentur Clerici, quàm Monachi, *c. Legi. 36. cauſ. 16. q. 1.* Verùm ille textus intelligi debet ſecundùm declarationem *cit. c. Religioſo*, quia Monachorum, vel Regularium non debet eſſe quoad hoc deterior conditio, quàm Clericorum ſæcularium, *c. Sunt nonnulli. 25. in fine cit. cauſ. 16. q. 1. Gl. hic V. Exhiberi.* Unde ſi Monachus, vel Monaſterium ſit inops, vel ſi Religioſus detentus in infirmitate, vel ex alia legitima cauſa ſit impeditus, ut non poſſit ire Romam, poteſt eum abſolvere Epiſcopus ab excommunicatione Canonis, & aliis caſibus reſervatis Sedi Apoſtolicæ, *Gl. hic in caſu & V. Eo caſu.*

LXV. Notandum ſeptimò, quamvis Jure communi Prælati Religioſorum non poſſint abſolvere ſuos ſubditos ab excommunicatione, ob percuſſionem gravem, vel enormem, ut patet ex dictis: hodie tamen multi, & ferè omnes Religioſi habent privilegium, ut poſſint abſolvi à ſuis Prælatis, etiamſi gravis, & enormis fuerit manuum injectio, teſte *Molin. cit. diſ. 60. n. 6. Laym. cit. c. 5. n. ult.*

Notandum octavò, percuſſio enormis, ſive facta, cum exceſſu, dicitur primò, vel reſpectu facti, ſi membrum parvum, vel magnum mutiletur: vel quando ſanguis effuſus fuit ex membro, cum abundantia, de quo facilè ſanguis exire non ſolet. *Gl. in cit. c. Cùm illorum. V. Effuſionem ſanguinis. h. t.* vel ſi oculus effodiatur &c. Secundò, reſpectu qualitatis perſonæ, ut ſi in Epiſcopum, vel Abbatem violentæ manus ſint injectæ, *cit. c. Cùm illorum. §. Nos igitur. & ibi Gl. V. In Epiſcopum, vel Abbatem ſuum*, & univerſim quando ſubditus in ſuum Superiorem, vel filius in patrem, vel diſcipulus in Magiſtrum manus injicit *Gl. hîc V. Abbatem.* Tertiò ratione ſcandali imminentis, cum quo nihil fieri debet. Quartò reſpectu loci injuria dicitur atrox, ut ſi in foro publico, vel in conſpectu Judicis facta ſit, vel in Eccleſia aut cœmeterio &c. *Fagn. in cit. c. Cùm illorum. n. 16 & ſeqq.*

LXVI. Cæterùm quod ſtatutum fuit in *c. 2. & c. Cum illorum. 32. h. t.* » de Monachis, & Canonicis Regularibus, ut quocunque modo ſe percuſſerint, non ſint ad Apoſtolicam Sedem mittendi, niſi exceſſus eorum fuerit enormis: id extenditur in *c. Canonica. 50. h. t.* ad Fratres, ſive Commendatarios Hoſpitalis S. Joannis Jeroſolymitani, ut (ob injectionem manuum in Clericum, ſeu Confratrem) ab eorum Priore, qui Presbyter eſſe debet, abſolvi poſſint: niſi majoris ſit providentia requirenda (propter enormitatem exceſſûs, vel propter majorem perſonam, ſive dignitatem perſonæ, cui manus injectæ ſunt, *Gl. hîc V. Niſi majoris.* Porro illud hîc notandum, quoad forum judiciale externum, abſolutionem dare poteſt ille Clericus, qui juriſdictionem habet ordinariam, vel delegatam, etiamſi Presbyter non ſit, quia poteſtas excommunicandi ad ſolam juriſdictionem pertinet, non ad poteſtatem Ordinis, & competit Clericis etiam Sacris Ordinibus non inſignitis. Neque verò in hoc c. exigebatur, Priorem illum eſſe Presbyterum, quòd is Ordo ſit neceſſarius ad abſolvendum ab excommunicatione, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. n. 10.*

§. III.

De nonnullis caſibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.

LXVII. Plures ſunt hujuſmodi Caſus expreſſi in hoc titulo. Veluti primò, » qui Clericum ſibi vim inferentem, vi repellit incontinenti, non eſt ideò mittendus ad Sedem Apoſtolicam, quia vim vi repellere, omnes leges, & jura permittunt, *c. Si verò. 3. §. Si verò Clericum. h. t.* ac proinde non eſt excommunicatus, cùm licitum ſit ſe defendere, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, *Gl. hîc V. Non vi.* Unde ſi fœmina Clericum, qui ipſo facto pudicitiam illius tentat, percutiat, non eſt excommunicata. Aliud eſt ſi ſolis verbis eam ſollicitat, tunc enim ſufficit verbis eum repellere, niſi valde moleſtus ſit, ut aliter ſe ab eo liberare non poſſit. *Suar. diſ. 22. de cenſ. c. 1. n. 33.* Item ſi mulier percutiat Clericum auferentem res injuſtè occupatas, ut eas defendat, *Avila p. 2. c. 5 diſ. 33. dub. 12.*

LXVIII. Similiter in *c. Ex tenore. 10. h. t.* enumerantur quatuor Caſus, in quibus excommunicatio ob Clerici percuſſionem non incurritur. » Ubi inprimis mandatur, ut quando aliquis abſolvitur ab excommunicatione, ob percuſſionem Clerici, abſolvens ab eo recipiat juramentum, quòd parebit ſuo mandato: deinde auctoritate Papæ ipſum abſolvat ab excommunicatione, & præcipiat, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel Converſum Religionis violentas manus injiciat: niſi ſe defendendo, aut de mandato ſuorũ Prælatorum: vel niſi ſit ejus Prælatus aut Magiſter, vel niſi ſit cum ipſo Socius in eadem Eccleſia, qui ideò excipitur, quia propter aſſiduam converſationem facilè ſit,

ut ſe

ut ſe ipſos invicem percutiant, quia communio eſt mater diſcordiæ, *Gl. fin. hic & Abb. n. 3.*

LXIX. Secundò ſi quis in Clericum turpiter inventum cum uxore ſua, matre, ſorore, vel propria filia violentas manus injecerit, non debet compelli adire Sedem Apoſtolicam (quia non eſt excommunicatus) ſi verò invenit eum in ſtupro, vel adulterio, quod committit cum alia conſanguinea non ita propinquè ipſi conjuncta, & violentas manus injecerit, non erit ab excommunicatione immunis, prout ſtatuitur in *cit. c. Si verò. 3. § Nec ille. h. t.*

LXX. Notandum primò, qui percutit, vulnerat, vel occidit Clericum, quem invenit turpiter agentem cum matre, filia, ſorore vel uxore, non eſt ideò excommunicatus, modò percutiat incontinenti, & non ex intervallo. *Suar. cit. diſ. 22. ſec. 1. n. 34. & 35. Laym. l. 1. tr. 5. n. 8. §. Quanæ.* & alii. Et quamvis in hoc §. non expreſsè dicatur talem Clerici percuſſorem non incurrere excommunicationem, ſed non eſſe compellendum venire ad Sedem Apoſtolicam, ex quo ſolùm ſequi videtur, hanc cenſuram non eſſe reſervatam Papæ: Auctores tamen communiter intelligunt, perſonas ibi expreſſas excipi, ne excommunicationem incurrant, ut colligitur ex §. proximè præcedente, ubi ſecundùm commnunem interpretationem ſenſus eſt, eum, qui vim vi repellit, non incurrere excommunicationem, licèt ibi eodem modo dicatur, non debere talem ad Sedem Apoſtolicam mitti. Ratio eſt, quia quamvis in his caſibus percutiens, vel occidens, privatâ auctoritate, graviter peccet, non tamen incurrit excommunicationem, quia Eccleſia non cenſet, ejusmodi excommunicationem eſſe factam ſuadente diabolo, ſed vehementi paſſione, cùm difficillimum ſit temperare in hoc caſu juſtum dolorem, *Suar. c. l.*

Notandum ſecundò. Clericus inventus turpiter hic dicitur, qui quemlibet turpem actum exercet cum dictis perſonis, etiam oſculo, vel amplexu tantùm, vel ſi Clericus ſolus inveniatur cum ſola, in loco ſuſpecto, adjunctis aliis circumſtantiis, quæ ſuſpicionem movent, *Suar. c. l. n. 33.* Quod aliqui extendunt etiam, ſi maritus ex induſtria ſe abſcondat domi ſuæ, ut Clericum adulterum in flagranti deprehendat. *Navarr. l. 5. Conſil. 41. h. t. Molin. tr. 3. diſ. 55. n. 6. in fine.*

Notandum tertiò, nomine uxoris hîc intelligitur etiam ſponſa de præſenti, cum qua contractum eſt matrimonium, etſi nondum ſit conſummatum, non item ſponſa de futuro, quia non eſt uxor. Nomine autem matris, & filiæ non intelligitur avia aut neptis, quia verba legis propriè ſunt intelligenda reſtringentis privilegia Clericorum: neque conſanguineæ collaterales, exceptâ ſorore: nam qui violentas manus injiciunt in Clericos turpiter inventos cum remotioribus conſanguineis, non excuſantur ab excommunicatione Canonis, quia in his non eſt tam juſta cauſa doloris. *Molin. cit. diſ. 55. n. 5. Suar. cit. ſec. 1. n. 36.*

LXXI. Tertiò, excommunicationem Canonis non incurrunt, qui percutiunt Clericum, vel perſonam Eccleſiaſticam diſciplinæ, ſeu correctionis causâ, ut Prælatus ſubditum ſuum regularem, Magiſter ſeu præceptor diſcipulum Clericum, pater filium. Et inprimis de Prælato Eccleſiaſtico id habetur in *c. Ex tenore. 10. ibi: niſi ſuper eum Prælationis miniſterium habeat. h. t.* ubi *Gl.* ait: idem eſt, ſi quis habeat officium in Eccleſia, ratione cujus poteſt corrigere inferiores Clericos, vel Monaſterium. Et poſſe Prælatum Eccleſiaſticum, ſeu Superiorem percutere Clericum ſibi ſubditum per ſe, vel per alium Clericum, non autem per laicum, juſtæ correctionis causâ, neque ideò excommunicationem incurrere, ſtatutum etiam habetur in *c. Univerſitatis 24. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet ex Clemente III. utrùm laicus incidat in excommunicationem, qui juſſu Abbatis, in cujus ſervitio commoratur, in Clericum, Monachum, vel Converſum temerarias manus injicere præſumit, maxi nè ſi juſta cauſa non ſubſit, propter quam debeat verberari? Reſpondet Papa, quòd niſi Abbas Regularis diſciplinæ causâ hoc faciat, in propria perſona, vel ſi neceſſitas urgeat, per Clericum, vel Monachum, id fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quàm qui verberat, etiamſi cauſa ſubeſſet, excommunicationem non evadunt, donec ad Sedem Apoſtolicam veniant. Ratio autem cur Superior Eccleſiaſticus percutere poſſit Clericum ſibi ſubditum, per ſe vel per alium Clericum, eſt, quia ille habet jus caſtigandi ſuum ſubditum, idque ſæpe neceſſarium eſt, ad diſciplinam conſervandam, ideòque propter talem percuſſionem non poteſt cenſura incurri. Requiritur autem ut talis correctio, ſeu verberatio debito modo fiat, ſcilicet ex juſta cauſa, & cum debita moderatione: alioquin ſi fiat cum notabili exceſſu, non evitabitur excommunicatio: quia tunc illa non eſſet Eccleſiaſtica diſciplina, ſed violenta manuum injectio, *Suar. cit. ſec. 5. n. 4.*

Porro licèt hoc c. loquatur de ſolis Prælatis Regularibus, communiter tamen DD. illud extendunt ad omnes Prælatos Eccleſiaſticos, etiam ſeculares, quo ad hoc, quòd non poſſint ſuos Clericos verberare per laicos, niſi ſit alicubi conſuetudo, ut in Gallia, tunc enim verberantes non incidunt in excommunicationem. Sed de hoc plura ſunt dicta ſuprà *Tit. 25. n. 1.*

LXXII. Præterea etiam Magiſter, ſeu Præceptor Clericos, diſciplinæ causâ, verberare poteſt, ſeu caſtigare, etiam in majoribus Ordinibus conſtitutos, ut habetur in *cit. c. Ex tenore. 10. in fine, ibi: niſi ſuper eum Magiſterium habeat,* & eſt ibi ſermo de Subdiacono, in quem manus violentæ injectæ erant, ut patet ex *princ.* illius c. Idem etiam quòd Magiſtri percutientes Scholares ſuos, correctionis causâ, non fiunt excommunicati, habetur expreſſum in *c. Cum in voluntate. 54. §. Siqui verò. h. t.* Ubi plures hujusmodi caſus excepti ponuntur. Et inprimis, quòd Clerici, qui ratione officii, quod in Eccleſia obtinent, & alii Clerici Seniores, zelo devotionis, poſſunt percutere pueros, vel adoleſcentes in minoribus Ordinibus conſtitutos, turbantes Divinum Officium. Item ſi Prælati, vel Magiſtri Subditos, & Scholares, correctionis causâ, leviter percuſſerint, ſententiam excommunicationis non incurrunt, Idémque dicendum de his, qui aliquos de familia ſua, vel propinquos ſuos inferiorum graduum, id eſt, in minoribus Ordinibus conſtitutos, ſimili modo corrigunt, ut eos cohibeant à vitiis, & ſcientiâ bonisque moribus informent. In his omnibus caſibus, prædicti excommunicationis ſententiam non incurrunt. Requiritur autem, ut percuſſio, correctionis causâ facta ſit, ut dicitur in hoc c. id eſt, habitâ ratione culpæ, & perſonæ, tum percutientis, tum ejus, qui percutitur, *Suar. cit. ſec. 1. n. 49.*

LXXIII. Similiter in c. *Super eo.* 1. *h. t.* reſcribit Alexander III. quòd ſi Clerrci infra puberes annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerint (ex ira, & indignatione, ut patet ex ſeqq.) non ſunt ad Sedem Apoſtolicam mittendi (pro abſolutione) quia ætas eos excuſat. Nec Clerici (ſubintellige, ſunt excommunicati) ſi ſint plenæ ætatis, & non ex odio, vel invidia, vel indignatione, ſed ex levitate, aut joco, ſe invicem percuſſerint. Nec Magiſter, ſi Clericum ſcholarem, intuitu diſciplinæ, vel correctionis, percuſſerit: quia non poteſt in ipſis violenta injectio manuum notari, ideóque non incidunt in excommunicationem Canonis, *Gl. fin. hic.* Si verò ex odio Clerici ſæculares, vel ſcholares ſeſe percuſſerint, tunc ad Sedem Apoſtolicam ire debent pro ſua abſolutione.

LXXIV. Ubi notandum primò. Pueri impuberes Clerici, ſi ſint doli capaces, ſive plenum uſum rationis habeant, non excuſantur ab excommunicatione Canonis, ſi ſe invicem percuſſerint, ſed ad hoc ſolum, quòd non ſint mittendi ad Sedem Apoſtolicam pro abſolutione, ſed ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, *cit. c.* 1. *junct. Gl. V. Excuſat.* Aliud eſt de pueris, qui doli capaces non ſunt, hoc eſt, nondum habent uſum rationis ſufficientem ad peccatum mortale committendum, tales enim ob percuſſionem non incurrunt excommunicationem, & nullâ omnino abſolutione indigent, nam excommunicatio non incurritur, niſi ob peccatum mortale, *c. Nemo.* 41. & ibi *Gl. in caſu cauſ.* 11. *q.* 3. *Suar. diſ.* 5. *de cenſ. ſ.* 1. *n.* 19. & alij apud *Barboſ. in cit. c.* 1, *n.* 6. *h. t.*

Notandum ſecundò. Percutiens Clericum per jocum, aut ludendo inter ſe, non autem ex odio, aut deliberata indignatione, excommunicationem non incurrit, *cit. c.* 1. quia talis percuſſio non eſt injurioſa, nec ſacrilega, adeóque nec violenta manuum injectio, *Suar. cit. ſec.* 1. *n.* 52.

Notandum tertiò. Percutiens Clericum excommunicatum non evadit excommunicationem, ob violentam manuum injectionem, ut in præſenti, primò percutiens jam erat excommunicatus, & tamen repercutiens eſt etiam excommunicatus, *Barb. in cit. c.* 1. *n.* 2. *h. t.*

LXXV. Denique ad patrem quod attinet, probabilius eſt patrem caſtigantem filium in Sacris conſtitutum excommunicationem Canonis non effugere, ut docet *Gl. fin. in cit. c. Cum voluntate. h.* 1. *& ibid. Abb. in fine. Molin tr.* 3. *diſ.* 56. *n.* 6. *& Laym. cit. c.* 5. *n.* 9. & alij, quia licèt ſacer Ordo non omnino eximat à patria poteſtate, etſi Epiſcopalis, vel Cardinalitia dignitas eximat: liberat tamen quoad effectum caſtigationis, quia indecens videtur, Clericum in Sacris, ſeu Majoribus Ordinibus conſtitutum à patre laico verberari, ac proinde non eſt præſumendum, Jura, & SS. Canones id impunè permittere voluiſſe. Contrariam tamen ſententiam tenet *Silveſt. V. Excommunicatio.* 6. *caſu* 8. *Avila p.* 2. *c.* 5. *diſ.* 3. *dub.* 13 *caſu* 1. *Suar. cit. diſ.* 22. *ſ.* 1. *n.* 49. quorum ratio eſt, quia pater non minorem, ſed potiùs majorem poteſtatem habet in filium, quàm Magiſter in diſcipulum, ergo ſi Canones abſolutè, & ſine reſtrictione dent facultatem Magiſtro verberandi diſcipulum, correctionis causâ, ſine excommunicatione, adeóque etiam in Sacris conſtitutum, multò magis id permiſſum erit patri erga filium. Verùm cùm percuſſio Clerici prohibita ſit in favorem Eccleſiaſtici Ordinis, non debet reſtringi, niſi in caſibus jure expreſſis: nullibi autem in Jure Canonico reperitur expreſſum de patre, quòd quoſcunq; Clericos filios, etiam in Majoribus Ordinibus conſtitutos, verberare poſſit, caſtigationis causâ, ſine nota excommunicationis; bene tamen quòd Paterfamilias, caſtigationis causâ, poſſit percutere Clericos adoleſcentes, qui ſunt de familia ejus, vel propinqui, in Minoribus Ordinibus conſtitutos, *cit. c. Cum voluntate* §. *Si quis verò. h. t.* Ideo autem abſolutè permittitur Magiſter percutere diſcipulum Clericum, correctionis causâ, quia fieri poteſt, & ſæpe fit, ut Magiſter ſit in majore Ordine conſtitutus, quàm ejus diſcipulus: ſi verò Magiſter foret laicus, vel in Minoribus Ordinibus conſtitutus, non eſſet ipſi quoq; verberare Clericum jure conceſſum, ſi is in Majoribus Ordinibus eſſet conſtitutus, *Laym. cit. c.* 5. *n.* 9. Plures caſus, in quibus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem, videri poſſunt apud *Avilam cit. dub.* 13.

§. IV.

In quibus caſibus Epiſcopus Diœceſanus poßit abſolvere ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici?

LXXVI. Plures ſunt hujuſmodi caſus expreſſi in Jure Canonico. Et inprimis quidem in *c. Si quis ſuadente.* 29. *cauſ.* 17. *q.* 4. ponitur unus caſus, in quo percuſſor Clerici abſolvi poteſt ab Epiſcopo, nempe urgente mortis periculo: quamvis hæc exceptio non ſit ſpecialis, ſed generalis in omnibus caſibus reſervatis, quia in articulo mortis nullus caſus eſt reſervatus, juxta *Concil. Trid. ſ.* 14. *c.* 7. Et licèt in *cit. Can.* fiat mentio de ſolis Epiſcopis, certum tamen eſt, quòd etiam quilibet ſimplex Sacerdos poſſit in eo articulo abſolvere à tali peccato, & multò magis à cenſura, ſi Epiſcopus adiri non poſſit, *Suar. cit. diſ.* 22. *ſ.* 1. *n.* 61.

LXXVII. Secundò in *c. Ea noſcitur.* 13. *h. t.* reſcribit Clemens III. quòd mulieres, ſenes, infirmi, & membris deſtituti, ſeu mutilati propter violentam manuum injectionem in perſonam Eccleſiaſticam excommunicari, licèt ad Sedem Apoſtolicam non veniant, poſſint ab Epiſcopis fidelium communioni reſtitui, factâ priùs ſatisfactione, juxta ſuam facultatem ijs, quibus conſtiterit injurias eſſe irrogatas. Alij verò, ſive pauperes, ſive divites, Sedi Apoſtolicæ, vel Legato ejus, pro abſolutione ſe debent præſentare. Si verò infirmi, timore mortis, à Prælato ſuo fuerint abſoluti ab excommunicatione, jurare debent, quòd cùm convaluerint, adibunt Papam, vel ejus Legatum, mandatum Apoſtolicum ſuper his recepturi.

LXXVIII. Pro explicatione notandum primò, quatuor hîc ponuntur ſpecies perſonarum, quæ non tenentur adire Papam, ſi ob percuſſionem Clerici ſint excommunicati, ſed poſſunt ab Epiſcopo abſolvi. Primò, Mulieres, & habetur etiam

in c.

in c. *Mulieres. 6. in princ. h. t.* Idqua indiſtinctè, etſi mulier ſit juvenis, & ſive ſit panper, ſive dives; & hoc ſtatutum aſt propter fragilitatem ſexûs, quia longinqua peregrinatio muliatum aſt periculoſa. *Abb. hic not.* 1. Item ſenes, valetudinarij, ſeu infirmi, ſiva laborantes morbo diuturoo, & membrorum uſu impediti, ut claudi, cæci &c. *Abb. hic n. 2. not. 2.* quia omnes iſti cenſeotur inepti, & moraliter imporentes anndi Romam, & idan ao onere libarantur, præſtitâ tamen ſatisfactione, juxta faculrates ipſorum, quod ſempar ſubintelligendum eſt, ut ſatisfaciat quis, quantũ poteſt, *Gl. hic V. Juxta facultates. Suar. cit. diſ. 22. ſ. 1. n. 63.* Alij verò, ſive paupetas ſint, ita taman ut ſaltẽ mendicando poſſint ire ad Papam: ſiva divites, debeot ſe Sedi Apoſtolicæ præſentare, vel Legato ejos, ut habetur hic §. *Alios autem.*

Notandum ſecundò. Illi, qui tampore infirmitatis, timore mortis ſunt ab excommunicationa abſoluti ab Epiſcopo, ſi coovaluerint, debent adire S. Pontificem, vel ejus Legatum, & mandatum Apoſtolicum recipere, *Gl. hic V. Valetudinarij.* alioqnin ipſo facto reincidunt in eandem excommunicationem, *Abb. hic n. 2. not. 3.*

LXXIX. Tertiò in c. *Mulieres. 6. in princ. h. t.*
» babetur, quòd mulieres, val aliæ perſonæ, quæ
» ſui juris non ſunt (ut ſunt ſervi, ſeu mancipia, vel
» ſimiles, *Gl. hic V. Sui juris.*) ab Epiſcopo Diœce-
» ſano abſolvi poſſunt, ſi mauus violentas in Cle-
» ticum injecerint. Si varò perſonæ ſint magnæ
» potantiæ, vel ita delicatæ, ut nequeant ſubire
» laboram veniendi ad Sedem Apoſtolicam, tunc
» ſtatus parſonæ, & negotij tractatus, ſiva varitas
» facti priùs intimanda eſt S. Pontifici, & ſacundùm
» ejus conſilium erit procedendum. Ubi notandum, quòd mulieres, & ſenes ob injectionem manuum, ab Epiſcopo Diœceſano ſint abſolvendi, *Gl. hic in notatis.* An autem tales delicatæ perſooæ ſubire poſſint laborem veniendi Romam, id reinitteodum eſt ad arbitrium Epiſcopi, qui ſi judicat, eas non poſſa venire Romam, illas poterit abſolvere ab excommunicatione, propter periculum in mora, receptâ ab ais ſufficienta cautiona, quòd ſtabuat judicio, vel mandato Papæ. Si verò periculum non adſit, conſulatur Papa, antequam abſolvâtur, *Gl. hic V. Laborem veniendi.* Porro quæ hic habentur in §. *Illi verò. in fine*, explicata ſunt ſupra *n.* 58.

LXXX. Quartò plures caſus, io quibus axcommunicati, propter violentam manuum injectionem, Romanum Pontificem adira non debant, ſed ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, teferuntur etiam in c.
» *Quamvis. 58. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita re-
» ſcribit: Si aliqnis incidens in axcommuoicatio-
» nem latæ ſeotentiæ, propter violentam manuum
» Injectionem, ſatisfaciat, juxta proprias facultates,
» injuriam paſſo: non taman poteſt aliter, quàm per
» Sedem Apoſtolicam, val ajus Legatum abſolutio-
» nam obtinere: niſi in quibuſdam caſibus hic ex-
» preſſis, videlicet imminente mortis articulo, in-
» firmitate, inimicitiâ, vel inopiâ, puerili, vel ſenili
» ætate, fragilitate ſaxûs muliebris, val aliâ corpo-
» ris impoteotiâ, ſive alio Canonico impedimento,
» per quod retrahatur, quominùs Romanum Pon-
» tificem adire poſſit, vel Juris beoeficio à labore hu-
» juſmodi axcuſetur. Cæterùm quibuſdam ex præ-
» dictis, nempe qui temporali impedimanto labo-
» rant, exceptis pueris, ſub juramento præſtito, ſe-
» cundùm Eccleſiæ formam, injungendum eſt, ut
» impedimento ceſſante, ad Apoſtolicam Sedem ac-
» cedant, & mandatum ipſius humiliter ſuſcipiant.

LXXXI. Notandum primò. Legatus Papæ poteſt abſolvare ab excommunicationa Canonis, *Si quis ſuadente*, ſive injuria ſit lavis, ſive gravis, ſeu enormis, quia hic non diſtinguitur, *Abb. hic not.* 1.

Notandum ſecundò. Excommunicatus propter aliam cauſam, quàm injectionem violentam manuum in Clericum, non poteſt abſolvi ab Epiſcopo, val alio Papâ infatiore, quia id ſolùm ſpecialiter conceſſum aſt pro excommunicatione Canonis, ob percuſſionem Clerici, præter articulum mortis, in quo abſolvi poteſt excommunicatus ex quacunque cauſa, *Abb. hic n. 3.* & ajus *Gloſſ. in addit. lit. A.*

Notandum tertiò. Additur in cit. c. *Quamvis.* alia excuſatio, ibi: *niſi Juris beneficio à labore hujuſmodi excuſetur*, quia ſcilicet quædam perſooæ, ſine ſpeciali impedimento eundi Romam, in jure excuſantur, ut ſi percuſſio ex modo, quo ſit, excuſabilis ſit, ut percuſſio facta ab impubara; vel quia prætextu exercendi officium ſuum percutit quis Clericũ; tunc enim ab Epiſcopo abſolvi poteſt. *Suar. cit. l. n.* 69.

LXXXII. Quintò ſimilis priori Conſtitutio habetur in c. *Quòd de his. 26. h. t.* ubi etiam dicitur,
quòd is, qui incidit In Canonem latæ ſeotentiæ, »
ob percuſſionem Clarici, non poſſit abſolvi, quàm »
per Papam, vel ejus Legatum, niſi in mortis arti- »
culo, vel paupertate, infirmitata, vel ſenectute »
tantâ gravatus ſit, ut ad Romanam Eccleſiam ve- »
nira non poſſit, val alio impedimento Canoni- »
co retardetur. Verùm exigendum eſt ab illis ju- »
ramantum, ut reſumptis viribus, & datâ oppor- »
tunitata (ſive impedimanto ceſſante) Eccleſiam »
Romanam in propria perſona viſiteut. »

Sed prædicto utriq; cap. in quibus dicitur, quòd ob inopiam, vel paupertatem excuſatur is, qui Clericum percuſſit, ut non teneatur Ira Romam, pro abſolutione, ſed ab Epiſcopo abſolvi poſſit, obſtare videtur, c. *Ea noſcitur. 13. h. t.* ubi præter perſonas ibi exceptas, dicitur: Alios autem ſive pauperes, ſive »
divitas Sadi Apoſtolicæ, val Legaro ejus, ut bena- »
ficium abſolutionis obtineant, neceſſe eſt præ- »
ſentari. Verùm ibi ſarmo aſt de illis paupatibus, »
qui ſoliti ſunt mandicare, & aliàs ſani ſunt, adeòque Romam ire mendicando poſſunt, hi anim propter inopiam non excuſantur. At verò ſi quis ita panper ſit, ut non mendicando, ſed manibus ſuis laborando, vivat: & iter agendo non poſſit laborare, is non cogitur mendicare, ſiva mendicando vivere, ſed excuſatur ob paupertatem, de quibus agitur in ſuprà citt. 2. capp. *Suar. cit. diſ. 22. ſec. 1. n.* 65.

LXXXIII. Sextò, cum prædictis juribus, ſau Canonibus concordat textus in c. *De cætero. 11. h. t.*
nbi dicitur: Si quis, ob violentam manuum inje- »
ctionem in Claricũ, eſt excomunicatus, & habeat »
inimicitias capitales, vel alias juſtas cauſas, pro- »
pter quas ad Apoſtolicam Sadem, ſine periculo, »
ire non poſſit, tum licet Epiſcopo Diœceſano, ce- »
pto juramento, ſecundùm moram Eccleſiæ, »
ipſum abſolvera, ita taman ut ſimul aidem ſub »
obligatione juramenti injungatur, ut quàm pri- »
mùm »

„ mùm poterit, Romanum Pontificem adeat, Man-
„ datum Apoſtolicum recepturus.

Porro inter cauſas excuſantes numeratur univerſim quodvis impedimentum ſuperveniens, ob quod prudentis arbitrio, is, qui manus violentas injecit in Clericum, commodè accedere non poteſt ad Sedem Apoſtolicam, ut ſi ob bellum impediatur tranſitus Romam: vel ſi is, qui percuſſit, habeat curam animarum, quas non poſſet, ſine notabili earum detrimento, relinquere, neque idoneum Vicarium ſibi poſſet ſubſtituere. Item ob corporale impedimentum Infirmitatis, vel imbecillitatis virium, aut ſexûs, paupertatis, aut alia hujuſmodi impedimenta, de quibus ſuprà. Vel ex quacunque alia cauſa rationabili, ut eſt ſubvenire parenti graviter indigenti, alere uxores, vel filios, exercere munus publicum, ad quod ex officio tenetur &c. In his, & alijs caſibus poteſt percuſſor Clerici abſolvi ab Epiſcopo, etiamſi injuria ei illata enormis fuerit, *Molin. tr. 3. de juſtit. n. 6. Suar.* cit. *diſ. 2c. ſ. 1. n. 66. & 68.*

LXXXIV. Septimò in *c. De Monialibus. 33. h. t.*
„ dicitur: Si Moniales ſeipſas invicem percuſſerint,
„ vel Converſos, vel Converſas ſuas, vel etiam Cle-
„ ricos, ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi Monaſteria
„ exiſtunt, abſolvi poſſunt. Nam Claves Eccleſiæ
non ſunt commiſſæ ſexui fœmineo, ideo Abbatiſſa Moniales ſuas abſolvere non poteſt, nec à peccatis, nec à cenſuris, *Gl. hic V. Per Epiſcopum.*

LXXXV. Ubi notandum primò. Epiſcopus abſolvit Moniales in hoc caſu, non auctoritate Papæ, tanquam ejus delegatus, tam exemptas, quàm non exemptas, ut aſſerit *Gl. hic V. Per Epiſcopum.* ſed Jure ſuo proprio, tanquam Ordinarius, ſeu Diœceſanus loci, ſicut alias mulieres, juxta *c. Mulieres. 6. h. t.* quia verba illa, *auctoritate noſtrâ*, quæ in antique lectione inſerta erant, ſunt poſtea omiſſa. *Hoſtienſ. hic V. Per Epiſcopum. & Io. Andr.* Quòd ſi una Monialis percutiat Monachum, vel Monialem alterius Monaſterij, & Diœceſis, tunc uterque Epiſcopus conveniat, vel alter vices ſuas alteri deleget, ut tradit *Gl. hic in fine*, & dictum ſuprà *n. 63.*

Notandum ſecundò. Epiſcopus poteſt abſolvere Moniales, etiam propter enormem percuſſionem alterius Monialis, vel Monachi, aut Clerici, quia Papa hîc illam non reſervet, idq; ne detur illis occaſio exeundi è Monaſterio pro abſolutione, & ſe immiſcendi inverecundè virorum cœtibus. *Abb. hic n. 4. not. 3.*

LXXXVI. Octavò, alius caſus, in quo Epiſcopus poteſt abſolvere ab excommunicatione contracta, ob percuſſionem Clerici, proponitur in *c. Re-*
„ *latum. 37. h. t.* ubi habetur, quòd ſervi (ſeu man-
„ cipia) propter violentam manuum injectionem
„ in Clericos, incidunt in excommunicationem latæ
„ ſententiæ: & quamvis domini eorũ allegent, quòd
„ carere ſuis mancipijs nolint: nihilominus com-
„ pellendi ſunt venire ad Sedem Apoſtolicam abſol-
„ vendi: cùm ſit plus DEO, quàm homini deferen-
„ dum: niſi tales ſervi hoc faciant in fraudem Domi-
„ norum, ut ſubtrahant ſe obſequio illorũ, aut ipſi
„ Domini propter hoc, ſine culpa ſua, grave damnũ
„ incurrant: tunc enim in hoc utroque caſu, poterit
„ eos Epiſcopus Diœceſanus ex indulgentia, & di-
„ ſpenſatione Papæ, abſolvere, cùm ab Apoſtolica
„ Sede ſint nimis remoti: & in compenſationem la-
„ boris, alia eis eſt ſatisfactio injungenda: dummodo
„ tamen exceſſus non ſit tam enormis, aut gravis, ut
„ propter vitandum ſcandalum, & tollendum pra-
„ vum exemplum, hujuſmodi ſervi ad Sedem Apo-
„ ſtolicam venire debeant. Ratio utriûſque exce-
ptionis eſt, quia fraus & dolus nemini patrocinari debent, & nemo ſine culpa eſt privandus ſuo jure, *Vivian. in Ration. hic.*

LXXXVII. Nonò denique, ſi pueri impuberes. „
ſive infra XIV. annos cõſtituti violenter manus in „
Clericos inijciant, ſive ante, ſive poſt pubertatem, „
poſtulent ſe abſolvi, poteſt Epiſcopus Diœceſanus „
eos abſolvere, cùm propter defectum ætatis, in quo „
exceſſus fuit commiſſus, rigor manſuetudine ſit „
temperandus, prout deciditur in *c. Pueris. 60. &* „
ult. h. t. dummodo ſint doli capaces, aliàs injuriam inferre non poſſunt.

Hinc colligitur primò. Beneficium conceſſum, ratione minoris ætatis, ſive impuberi, non extinguitur, licèt minor pervenerit ad majorem ætatem, ſive pubertatem, ut in propoſito, pueri impuberes, qui ob percuſſionem Clerici ſunt excommunicati, poſſunt abſolvi ab Epiſcopo, etſi ante abſolutionem ſint puberes facti, *Abb. hic n. 1.*

Colligitur ſecundò. Ratione minoris ætatis, aliquando rigor juris mitigatur, ita ut ætati parcatur, & ob delictum minor pœna imponatur, *Gl. hic in notatis. & V. Ætatis.*

§. V.

Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula hujus Tituli, in quibus agitur de excommunicatione, ob percuſſionem Clerici, vel Monachi.

LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in *c. Porro.*
7. h. t. ubi dicitur: Si aliqui (laici, vel Clerici ſæcu- „
lares, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) in fratres ſuos, id eſt, pro- „
ximos, Clericos tamen, violentas manus injiciant, „
& pœnitentiâ ducti, non convicti, ſed privatim, ſeu „
occultè veniam petant ab Epiſcopo loci (quia for- „
tè occulte fuit offenſa) monendi ſunt, ut congruè „
ſatisfaciant ijs, quos læſerunt, & pro abſolutione „
obtinenda Papæ ſe ſiſtere debent, cùm ab Epiſco- „
po, vel alio, ſine ſpeciali mandato Papæ, abſolvi „
non poſſint. „

Hinc colligitur primò. Quòd non valet pœnitentia, ſine debita ſatisfactione, *Gl. fin. hic.* ac proinde non poteſt quis in foro animæ abſolvi ab excommunicatione, niſi ſatisfaciat læſo, alioquin reincidit in eandem excommunicationem, *Abb. hic n. 3.*

Colligitur ſecundò. Excomunicatus propter violentam manuum injectionem in Clericum, licèt occultus ſit, abſolvi poteſt à ſolo Papa, ut conſtat ex hoc c. Idq; procedit, ſpectato Jure comuni. Veruntamen hodie poſt *Concil. Trident. ſ. 24. de reform. c. 6.* poſſunt Epiſcopi quoſcunque ſibi ſubditos abſolvere ab excommunicatione, etiam propter percuſſionem Clerici, modò delictum ſit occultum: nec ſit ad forum contentioſum deductum: nec tenetur talis excommunicatus ab Epiſcopo abſolutus, vi hujus Decreti Tridentini, poſtea adire Papam, vel Legatum ejus, ut ex Bonacina docet *Barboſ. in Collect. hic n. 3.*

LXXXIX.

Digitized by Google

LXXXIX. Secundò in *c. Parochianos. 9. h. t.* dicitur: Quòd qui violentas manus injiciunt in Monachos, vel Converſos eorum, remotâ appellatione, tanquam excommunicati publicè ſunt denunciandi, & evitandi, ſecundùm generale Decretum (*c. Si quis ſuadente. 29. cauſ. 17. q. 4.*) donec læſis congruè ſatisfaciant, & cum Litteris Ordinarii adeant Sedem Apoſtolicam. Hinc colligitur, quòd à ſententia excommunicationis, ob percuſſionem Clerici, appellari non poſſit, quando conſtat notoriè, talem incidiſſe in excommunicationem, nec per appellationem impeditur, quominùs percutiens ſit denunciandus, & vitandus: ſecus eſt, ſi notoriè non conſtet, ſed dubium ſit, an percuſſerit, necnè, vel an non ex cauſa excuſante, tum enim appellationi eſt deferendum, *Abb. hic n. 2.*

XC. Tertiò in *c. Cùm non ab homine. 14. h. t.* reſcribit Clemens III. quòd qui eſt excommunicatus propter ſacrilegam manuum injectionem in Clericum, licèt denunciatus non ſit, ab aliis ſit vitandus, niſi ſit occultus, tunc enim privatim ſolùm, ſive à ſciente illum eſſe excommunicatum, vitari debet, quamdiu ab Eccleſia toleratur. Item qui occidunt illos Clericos aut Presbyteros, qui contempto Clericali habitu, enormitatibus ſe immiſcent, in odium hujusmodi Clericalis exceſsûs, & in terrorem, & correctionem ſimilium, excommunicationis ſententiam non incurrunt. Eſt tamen eis aſperior pœnitentia imponenda, quàm ſi in laicos talia commiſiſſent.

XCI. Ubi notandum primò, excommunicatus ob violentam, & ſacrilegam injectionem manuum in Clericos, ſtatim vitandus eſt, quàm primùm conſtat, eum eſſe excommunicatum, tametſi nondum ſit denunciatus, occultus quidem occultè, publicus verò publicè, quia per denunciationem excommunicati ipſe non excommunicatur, ſed ſolùm excommunicatus declaratur, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 2. num. 2. in fine, Gl. hic V. Denunciatus.* de quo infrà.

Notandum ſecundò, percutiens Clericum, qui dimiſſo habitu, & tonſurâ Clericali, immiſcet ſe enormitatibus, non eſt excommunicatus, quia talis Clericus amittit privilegium Canonis, *ſi quis ſuadente,* ipſo facto, etiam ſine alia admonitione. Unde talis percutiens non eſt excommunicatus, etiamſi ſciat ipſum eſſe Clericum, quia hoc ſtatutum eſt in odium iſtorum Clericorum, *Abb. hic num. 6.* Dicitur autem Clericus ſe immiſcere enormitatibus, quando init prælia, facit ſeditionem, & aggreſſiones in populo, & alia hujusmodi, *Barb. in Collect. hic n. 3.*

XCII. Quartò ſimiliter in *c. Perpendimus. 23. h. t.* habetur, quòd cùm quidam Sacerdos, qui ſe falsò, nominavit filium Regis, arreptis armis, ſeditionem feciſſet, à quodam Comite juſſus eſt fuſtigari, qui poſtea ex ejusdem mandato, fuit ſuſpenſus in patibulo. Conſultus ſuper hoc Papa reſpondit: ſi dictus Sacerdos tali modo exceſſit, & non propulſando injuriam (nam vim vi repellere licet) ſed aliis inferendo, fuit occiſus, non debent occiſores illius propterea ad obtinendam abſolutionem cogi adire Sedem Apoſtolicam, quia non ſunt excommunicati. Ordinarius tamen iuci competentem pœnitentiam eis injungat, ſecundùm merita perſonarum.

XCIII. Circa hanc Decretalem notandum primò, Conſtitutio *Can. Si quis ſuadente. 29. cauſ. 17. q. 4.* continet duas partes, prima eſt, quòd injiciens violentas manus in Clericum eſt excommunicatus: ſecunda, quòd pro abſolutione obtinenda tenetur adire Sedem Apoſtolicam, quamvis multi caſus ſint excepti, in quibus percuſſores Clericorum ſunt excommunicati, & tamen non ſunt mittendi ad Curiam Romanam pro abſolutione, ut ex ſuprà dictis patet. Unde quando in *cit. c. Perpendimus.* dicitur, occiſores illius Sacerdotis, qui dimiſſo habitu Clericali, ſe immiſcuit enormitatibus, non eſſe cogendos ire Romam, probabiliter intellectus eſt, & expoſitio, quòd hæc Decretalis loquitur de privilegio Clericali Canonis, quod amiſit Sacerdos ille, ideóque illius occiſores non tenentur ire Romam, pro abſolutione obtinenda, quia non erant excommunicati, & ita tenent omnes, teſte *Claro l. 5. ſent. §. fin. q. 77. num. 6.* Non autem talis Clericus perdit privilegium fori, ita ut non poſſit puniri per Judicem ſæcularem, niſi trina monitio Judicis Eccleſiaſtici præcedat. Nam privilegium fori non ita facilè perditur, quia eſt indultum à Jure Divino, *c. Si Imperator. 11. diſ. 96.* Unde Conſtitutiones eximentes Clericos à ſæculari poteſtate, non continent Jus Novum, ſed ſunt declaratoriæ Juris Divini: privilegium verò Canonis faciliùs perditur, quia eſt inductum Jure Eccleſiaſtico, nempe ex Decreto Concilii Lateranenſis relato in *cit. c. Si quis ſuadente. Martha de juriſdict. p. 4. caſu 135. n. 2. & 3.* & alii apud *Barb. in cit. c. Perpendimus. num. 2. & 3.* Nec obſtat *c. Cùm non ab homine. 14. §. In articulo. h. t.* quia loquitur expreſsè de privilegio Canonis, nec debet extendi ad privilegium fori, quod difficiliùs perditur, ut dictum eſt, *Fagn. in cit. c. Perpendimus. n. 8. & 9.*

Verùm plures DD. intelligunt hoc c. etiam de privilegio fori, ita ut Clericus, etiam in Sacris conſtitutus, qui dimiſſo habitu Clericali, enormia delicta committit, amittat privilegium fori, etiam nullâ præcedente monitione, & poſſit à Judice ſæculari puniri, & ita in praxi, & ſecundùm approbatam conſuetudinem obſervari, teſtatur *Clarus § fin. q. 36. n. 23.* quod alii limitant, ſaltem ſi in enormitatibus diu perſeveret. Rectè tamen hîc notat *Fagnan. c. l. n. 11.* non obſtare contrariam conſuetudinem, quæ viget in aliquibus Tribunalibus ſæcularibus, quia de privilegio Clericali fori, ſecundùm Canones, eſt judicandum; non autem ſtandum ſtatutis, vel conſuetudinibus laicorum, ſolus enim Papa generalia Clericorum privilegia poteſt interpretari, vel extendere, cùm ergo non reperiantur limitata in hoc ſpeciali caſu, niſi quoad privilegium Canonis, in aliis ſtandum eſt exemptioni à poteſtate ſæculari.

XCIV. Notandum ſecundò, *in fine cit. c. Perpendimus*, præcipitur imponi pœnitentia percutientibus, vel etiam occidentibus Sacerdotem, qui dimiſſo Clericali habitu, ſe immiſcuit enormitatibus, quia non perdidit privilegium fori, ſed ſolùm Canonis, ideóque in rei veritate peccârunt, quia occiderunt Sacerdotem, in quem, quippe laici, poteſtatem non habuerunt, alioquin ſi amiſiſſet etiam privilegium fori, licitè potuiſſet à Judice ſæculari, nempe à

Comite illo, de quo ibi fit mentio, puniri: non tamen fuerunt excommunicati, quia privilegium Canonis Sacerdos ille amiſerat: ſicut qui laicum percutit, in quem nullam poteſtatem habet, peccat quidem, ſed non eſt excommunicatus; neque licet percutere Clericum, & multò minùs occidere, etſi ipſe perdiderit, propter delictum ſuum, privilegium Canonis, *Abb. hic in fine.* Porro major pœnitentia imponi debet percutientibus, vel occidentibus Clericum, qui perdidit, ob delictum ſuum, privilegium Canonis, quàm ſi percuſſiſſent laicum, ut habetur in *c. Cùm non ab homine. 14. h. t. Gl. fin. in cit. c. Perpendimus.*

XCV. Quintò denique in *c. Ad Eminentiam. 20. h. t.* quæſitum fuit ex Papa, utrùm qui ob injectionem manuum in Clericos, vel alias Religioſas perſonas, excommunicationem incurrerunt, & à Legatis Cardinalibus, qui à latere Romani Pontificis miſſi dicuntur, ab illa abſolvuntur, cenſeri debeant abſoluti eſſe, etſi illi Legati nullum ſuper hoc expreſſum mandatum oſtendant? Reſpondet Papa, quòd ipſi haberi debeant abſoluti, quos conſtiterit à talibus abſolutionem obtinuiſſe. Idque extenditur, etiamſi atrox injuria ſit illata Clericis, vel Religioſis; vel læſio enormis, qualis eſt: quæ fit cum cæde Clerici, vel effuſione ſanguinis ejusdem in loco publico, & per quam læditur Abbas, vel Epiſcopus, ut docet *Azor p. 2. l. 5. c. 32. q. 6.* Quin etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reſervatis poteſt talis Legatus abſolvere, niſi fuerit excommunicatio ita Papæ reſervata, ut à nullo alio, quàm ab ipſo, poſſit abſolvi, *Azor c. l.*

§. VI.

De aliis excommunicationibus ſpecialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.

XCVI. De his agitur in pluribus, & diverſis Capitulis *h. t.* Et inprimis quidem Clerici, qui ſcienter participant in divinis cum excommunicatis à Papa, ſunt excommunicati, prout decernitur in *c. Significavit. 18. h. t.* Ubi dicitur: Clericos, qui ſcienter, & ſponte participant excommunicatis à Papa, admittendo eos ad Divina officia, eâdem excommunicationis ſententiâ (videlicet majore, *Gl. fin. hic*) involvi, & pro abſolutione mittendos eſſe ad Papam, cum Litteris Ordinarii. Hinc colligitur, quod quinque requirantur ad incurrendam hanc excommunicationem. Primò, ut excommunicatus, cui communicatur, fuerit nominatim à Papa excommunicatus. Secundò, ut communicans ſit Clericus. Tertiò, ut communicans cum excommunicato ſciat illum eſſe excommunicatum à Papa. Quartò, ut ſponte communicet, non vi vel metu coactus. Quintò, ut in Divinis participet intra, vel extra Eccleſiam, ſimul cum illo orando, vel alio modo, *Abb. hic n. 3. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 3. n. 4. Clarus §. fin. q. 77. n. 18. Suar. diſ. 22. de cenſur. ſec. 2. n. 22.*

XCVII. Altera excommunicatio, ſive reſervatio excommunicationis habetur in *c. Tua nos. 19. h. t.* Ubi dicitur: Quòd non ſolùm qui in Clericos temerarias manus injiciunt, ſed etiam incendiarii, poſtquam per ſententiam Eccleſiæ publicati fuerint excommunicati, pro abſolutione ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi.

XCVIII. Notandum primò, hoc c. dupliciter poteſt intelligi, vel de ſolis Incendiariis Eccleſiarum, & aliorum locorum Religioſorum, quòd ſunt excommunicati per Eccleſiæ ſententiam, id eſt, quia ſunt per Eccleſiam excommunicati. Sed contra hanc expoſitionem eſt, quia in hoc c. non eſt ſermo de ſententia excommunicationis, ſed de ſententia promulgationis, id eſt, denunciationis, quæ ſupponit excommunicationem jam eſſe latam: dicitur enim expreſſè, *per ſententiam Eccleſiæ*, quæ eſt actus hominis, non legis, adeóque quòd per ſententiam Judicis ſit lata, non ipſo jure, ut notat *Suar. diſ. 22. de cenſ. ſec. 2. n. 15.* Altera verò & melior expoſitio eſt, quam præfert *Suar. c. l. n. 17.* Quòd Incendiarii, qui jam ſunt, vel poſtquam fuerant per hominis, ſeu Judicis ſententiam excommunicati, & publicati, non poſſint abſolvi, niſi à Papa. Unde etiam in *c. Peſſimam. 32. cauſ. 23. q. 8.* præcipitur, ut Incendiarius excommunicetur, & Eccleſiaſticâ careat ſepulturâ, ergo non eſt ipſo jure excommunicatus. Verùm licèt ex Jure Canonico non poſſit ſufficienter probari, Incendiarios etiam Eccleſiarum, & aliorum locorum Religioſorum, eſſe ipſo jure excommunicatos: conſuetudine tamen receptum eſſe, ut Incendiarii, ipſo facto, cenſeantur eſſe excommunicatione ligati, ita ut, ſi denunciati fuerint per Eccleſiæ ſententiam, à nullo, præterquam Romano Pontifice, abſolvi poſſint, juxta *cit. c. Tua nos*, docet *Azor p. 1. l. 9. c. 27. q. 11.* Ubi addit, quòd Pontifex in *cit. c.* ut certum reliquit, eos eſſe excommunicatione aſtrictos, & id ſtatuit tanquam novum jus. Itáque poſtquam Incendiarii primò ſunt excommunicati ab Epiſcopis, & poſtea publicati, & denunciati, reſervat ſibi Papa abſolutionem eorum ad terrorem aliorum, aliàs Ordinarii poſſunt abſolvere omnes Incendiarios, *Gl. fin. hic.*

Notandum ſecundò, ut hujus excommunicationis abſolutio ſit reſervata Papæ, requirunt communiter DD. ut Incendiarius, non ſolùm ſit excommunicatus, ſed etiam ut ſit publicè denunciatus, & quidem non tantùm generaliter, ſed ſpecialiter, & nominatim, ſive expreſſo nomine. Verùm *Suar. c. l. n. 18.* probabiliter putat, non requiri, ut denuncietur in particulari, ſeu proprio nomine, quia in *cit. c. Tua nos*, eſt ſermo non de perſonis in particulari, ſeu ſub propriis nominibus, ſed de Incendiariis in communi, adeóque ſufficit, ut Incendiarii publicentur per ſententiam generaliter promulgatam: nam Pontifex reſervat hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab incendiis, ergo reſervat etiam, quando fertur ſententia generaliter in omnes, qui committunt tale crimen.

XCIX. Tertia excommunicatio ſimilis priori reperitur in *c. Conqueſti. 22. h. t.* Ubi Papa Clemens III. mandat, quoſdam Sacrilegos, qui Eccleſias quaſdam Reginenſis Epiſcopatûs violenter effregerunt, & eaſdem ſpoliârunt, excommunicatos denunciari, & ſicut excommunicatos arctiùs evitari, donec injuriam paſſis congruè ſatisfaciant, & damna reſarciant, & cum litteris (ſuorum Prælatorum) rei veritatem continentibus, Apoſtolico

ſe con-

ſe conſpectul præſentent, ſcilicet pro abſolutione obtinenda.

C. Circa hanc Conſtitutionem notandum primò, qui Eccleſias vi effringunt, & eaſdem ſpoliant, ſunt ipſo jure excommunicati, prout explicat hoc c. *Gl. hîc V. Excommunicatos nuncietis, & Abb. n. 2.* & alij DD. communiter: non eſt autem in hoc c. ſermo de omni ſacrilegio, ſive furto ſacrilego Eccleſiæ, quia non omnis fur rerum Eccleſiaſticarum eſt ipſo jure, ſeu facto excommunicatus, ut colligitur ex *c. ult. de furtis. & c. Conqueſtus. 16. de foro compet.* Sed ſolùm de violenta effractione Eccleſiæ, & ejus ſpoliatione, ut bene explicat *Suar. diſ. 22. de cenſ. ſec. 2. n. 6.* Ubi per effractionem intelligitur quævis violenta apertio Eccleſiæ, ſive rumpatur murus, ſive ſeræ effringantur: per ſpoliationem verò quælibet rapina, vel furtum grave in illa quantitate, quæ ſufficit ad peccandum mortaliter in materia ſacrilegij, neque enim requiritur, ut Eccleſia ſpolietur omnibus bonis, quæ in ea ſunt, *Suar. cit. l. n. 11.*

Porro cùm non inveniatur prius aliquod Jus, ſive Canon, in quo excommunicatio, ipſo Jure, lata ſit in effractores, & ſpoliatores Eccleſiarum, dicendum eſt illam latam eſſe à Papa virtualiter & implicitè in hoc ipſo c. *Conqueſti.* illis verbis: *Mandamus, ut ſi ita eſt, memoratos ſacrilegos excommunicatos nuncietis*, ita ut ſenſus ſit, quia ex nunc illos excommunico: ſicut patet ex illis ſimilibus formulis ferendi cenſuram: v. g. *Qui hoc fecerit, noverit ſe eſſe excommunicatum.* Ubi neceſſariò ſubintelligi debet, quia per hanc legem excommunicatur. Ita cùm hîc dicit Papa, excommunicatos nuncietis, præcipit aliquid, quod excommunicationem latam ſupponit, non poteſt autem ſupponi, niſi ab ipſo jure ſit lata, adeóque vi hujus c. cùm aliud jus non reperiatur, *Suar. cit. l. num. 10.*

Notandum ſecundò. Ad fractionem hoc loco requiritur, ut fiat per vim, quam ipſum verbum *fractionis* denotat, unde ſi quis aperiat jannas Eccleſiæ per artem, v.g. clavi adulterâ, non incurret excommunicationem, *Suar. cit. l. n. 12.* Sola verò effractio, quæ fit ad ingrediendam Eccleſiam, non ſufficit ad hanc excommunicationem, ſed inſuper requiritur ſpoliatio, quo nomine hîc intelligitur, non tantùm ut res notabilis Eccleſiæ auferatur per furtum, ſed etiam quævis alia actio, per quam notabile damnum, vel injuria Eccleſiæ infertur, in rebus ad illam pertinentibus, etiamſi non auferantur, ut ſi quis imagines templi deſtruat, quia ſpoliat illis Eccleſiam, *Suar. cit. l. n. 12.* Ex quo infert, ſi Judex reum ad Templum fugientem inde vi extrahat, eſt quidem effractor, non tamen ſpoliator, quia nullum damnum infert Eccleſiæ in bonis illius.

CI. Notandum tertiò. Nomine Eccleſiarum veniunt hîc etiam Monaſteria, Hoſpitalia, & alia loca pia, imò etiam Sacriſtia, ſi conjuncta ſit Eccleſiæ: non autem privata Oratoria, non conſecrata, vel benedicta, quæ in communibus domibus eſſe ſolent, *Suar. cit. l. n. 13.*

Notandum quartò. Ad hoc, ut excommunicatio lata in hoc c. ſit reſervata Papæ, ſive lata ſit à Jure, ſive ab homine tantùm, requiritur, ut ſit denunciata, ut colligitur ex illis verbis, *excommunicatos denuncietis, donec Apoſtolico conſpectui ſe præſentent*, ergo ante denunciationem non eſt reſervata, & colligitur etiam ex verbis ſequentibus, *Et evitari eos faciatis, ſicut excommunicatos, donec ſe præſentent.* Ubi primò præcipitur, ut denuncientur, & poſtea ut excommunicati vitentur, donec Papæ præſententur, & abſolvantur, ergo ante denunciationem non eſt reſervata hujus excommunicationis abſolutio, quæ interpretatio cùm ſit benignior, eſt præferenda in materia odioſa, & pœnali, *Suar. cit. l. n. 14.*

CII. Quarta excommunicatio habetur in c. *Quicunque. 11. h. t. in 6.* Ubi Gregorius X. in Concilio generali Lugdunenſi ſtatuit, ut omnes, qui ideo quòd in Reges, Principes, Barones, Nobiles, aut quoſvis alios (etiam Clericos, *Gl. hîc V. Miniſtros*) ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, vel capiendi, vel gravandi in perſonis, aut bonis ſuis, vel ſuorum (conſanguineorum, aut familiarium, *Gl. hîc V. Suorum*) eos, qui tales ſententias protulerunt, vel quorum occaſione, ſive ad quorum inſtantiam, dictæ ſententiæ ſunt prolatæ, aut qui eaſdem ſententias obſervant, vel ſic excommunicatis communicare nolunt, illi omnes ſententiam excommunicationis eo ipſo incurrunt: niſi licentiam datam, re integrâ, revocaverint; vel ſi re non integrâ, quia occaſione talis licentiæ, ad captionem bonorum eſt proceſſum, niſi intra octo dies reſtituant, vel ſatisfaciant: eâdem quoque ſententiâ excommunicationis (ſcilicet majoris) ſunt ligati, qui auſi ſunt uti prædictâ licentiâ: vel qui ſine licentia, proprio ſuo motu, aliquid prædictorum committunt. Illi verò, qui in hac excommunicatione perſeveraverint per duos menſes, ex tunc non poſſunt ab ea abſolvi, niſi per Sedem Apoſtolicam.

CIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, duæ vel tres ſunt actiones, ob quas iſta excommunicatio fertur. Prima eſt, dare licentiam alijs, ut inferant hujuſmodi gravamen, vel injuriam, quæ licentia non ſufficit ad incurrendam excommunicationem, niſi effectus, ad quem illa datur, fuerit ſubſecutus. Ubi tamen duplex additur limitatio. Prior eſt, ſi licentia fuerit revocata, re integrâ, id eſt, antequam talis licentia aliquem effectum habuit: nam ſi dans licentiam, eam poſtea revocat, ſed is, cui data eſt, nihilominus illâ utatur, tunc dans licentiam non incurrit excommunicationem, quia alter illâ utitur ex ſua malitia, & non ex licentia dantis, quippe qui eam revocavit. Poſterior verò limitatio eſt, quòd etiamſi licentia data revocata non fuerit, ſed effectum habuit, non tamen incurratur excommunicatio, niſi poſt octo dies, intra quos non eſt ſatisfactio, vel reſtitutio facta: nam tunc primùm incurritur excommunicatio, *Suar. cit. diſ. 22. de cenſur. ſec. 3. num. 20.*

Unde quando in priori limitatione hujus cap. dicitur, quòd non incurritur iſta excommunicatio, ſi re integrâ, licentia revocetur, certum eſt, eam non incurri, quamdiu res eſt integra, ſive nullus effectus eſt ſecutus ex tali licentia: quando verò in poſteriore limitatione dicitur, quòd licèt res non ſit integra, quia occaſione illius licentiæ proceſſum eſt ad capienda bona, infra octo dies, poteſt fieri ſatisfactio, vel reſtitutio: tunc vel executio licentiæ facta eſt

ſolùm circa bona externa, & dans licentiam non eſt excommunicatus, niſi poſt octo dies non reſtituerit, vel ſatisfecerit: vel facta eſt circa perſonam, & ſtatim, citra moram octo dierum, dans licentiam incurrit excommunicationem: & ſic intelligi debet *Gl. in cit. c. Quicunque. V. Et integrâ*, in quo non conceditur dilatio octo dierum in injuriis perſonalibus, quia hæ graviores ſunt, & difficilius remedium requirunt, & ſatisfactionem, quàm reales, *Suar. cit. ſec. 3. de cenſ. num. 3.*

Notandum ſecundò. Non tantùm qui licentiam dat, ſed etiam qui illâ utitur, hanc excommunicationem incurrit, modò conſumata ſit actio, ſcilicet occidendo, capiendo, vel aliud gravamen inferendo talibus perſonis, vel bonis ſuis, vel ſuorum, ut habetur in hoc *c. §. Eadem.* & ſic mandans, & mandatarius eâdem pœnâ puniuntur, *Gl. hic V. Uti. Suar. cit. l. n. 4.*

CIV. Notandum tertiò. Etiam extenditur iſta excommunicatio ad omnes illos, qui talia delicta patrârunt, propriâ auctoritate, ſine licentiâ Superioris, ut dicitur hîc, quia talis non tantùm ſibi ipſi dat licentiam, ſed etiam delictum per ſe exequitur, *Suar. cit. l. n. 5.*

Notandum quartò. Ad gravamen, propter quod incurritur excommunicatio hæc, requiritur, ut ſit illatum per actionem injurioſam, & quæ ſit contra juſtitiam, ut patet ex illis verbis, *Occidendo, capiendo, & niſi reſtituerit, & ſatisfecerit.* Et ſive talia gravamina inferantur contra Judicem, qui ſententiam tulit: ſive contra eum, qui dedit occaſionem ferendi cenſuram, petendo, vel denunciando: ſive contra illum, qui talem ſententiam obſervat: vel qui non vult communicare cum tali excommunicato: nam hæc omnia exprimuntur in hoc c. Denique extenditur hujuſmodi actio, non ſolùm circa prædictas perſonas, ſed etiam circa bona ipſarum, vel ſuorum, *Suar. cit. l. n. 7.*

Notandum quintò. Hæc excommunicatio eſt reſervata Papæ, non ſtatim cùm incurritur, ſed ſi eâ ligati, per ſpatium duorum menſium, in ea perſeveraverint, ut habetur in fine hujus c. Unde infra duos menſes poteſt abſolvere ab ea omnis, qui habet juriſdictionem ordinariam, vel delegatam, quia tunc reſervata non eſt, *Suar. cit. l. n. 8.*

CV. Quinta excommunicatio extat in *c. Eos, qui. 22. h. t. in 6.* Ubi decernitur, Eos, qui à ſententia Canonis, vel hominis ſunt abſoluti, propter mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum, ab eo, à quo aliàs non poterant: ſi deinde ceſſante periculo, aut impedimento, ſe non præſentent, cùm poſſunt commodè, illi, à quo aliàs de jure erant abſolvendi, reincidunt in priſtinam cenſuram, vel excommunicationem. Similiter illi, qui abſoluti à Sede Apoſtolica, vel ejus Legato, cum conditione, ſeu præcepto, ut ſe præſentent Superiori immediato, ſive Ordinario ſuo, vel alteri, ad ſuſcipiendam pœnitentiam ab eiſdem, & injuriam paſſis competenter ſatisfaciendum, ſi hæc, cùm primùm commodè poſſunt, non curaverint adimplere, in eandem ſententiam reincidunt.

CVI. Notandum primò. Duæ ſunt partes hujus Decretalis. In Priore agitur de excommunicatione, vel cenſura lata à Jure, vel à perſona, quando quis propter neceſſitatem, vel urgens impedimentum abſolutus eſt ab alio, quàm ab eo, à quo aliàs de jure fuiſſet abſolvendus, cum onere poſtea comparendi coram iſto, tunc enim ſi ſe non præſentet, cùm primùm poteſt, ſimiliter in cenſuram, ſeu excommunicationem incidit, non quidem in eandem numero, ſed in aliam ſimilem, ob novam inobedientiam, quæ ſimiliter eſt reſervata, ac prior erat, eique ſuccedit, *Suar. diſ. 22. de cenſ. ſ. 3. n. 9. Sanch. l. 2. Mor. c. 13. n. 28.*

Notandum ſecundò. In poſteriore parte hujus c. agitur de eo, qui abſolutus eſt ab excommunicatione reſervata Papæ, vel ejus Legato, cum obligatione comparendi coram Ordinario, vel alio delegato, ad ſuſcipiendam pœnitentiam, & ſatisfactionem parti læſæ præſtandam, alioquin enim ſi abſolutus, eam conditionem non impleverit, in eandem ſententiam, ipſo facto, reincidit, ſicut in priore caſu dictum, *Suar. cit. l. n. 10.* ubi addit, quòd talis poteſt comparere coram Ordinario, non tantùm perſonaliter, ſeu per ſe ipſum, ſed etiam per procuratorem, niſi aliud in mandato ſit expreſſum.

§. VII.

De Excommunicatione, quæ infertur coniugi, nolenti reddere debitum ob allegatum impedimentum dirimens matrimonii cum altero coniuge.

CVII. De hac agitur in *c. Inquiſitioni. 44. h. t.* ubi Papa Innocentius III. reſpondet, diſtinguendum eſſe, utrùm alter conjugum certò ſciat impedimentum conjugij, ob quod ſine peccato mortali non poſſit carnaliter commiſceri, quamvis illud in foro externo probare nequeat: vel non ſciat certò, ſed credit tantùm. In priore caſu, ſi cogatur conjux ab Eccleſiaſtico Judice ad reddendum debitum ei, quem ſcit non eſſe ſuum conjugem, debet potiùs ſententiam excommunicationis humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccare mortaliter. In poſteriore verò caſu, rurſum diſtingui debet: vel enim habet hujuſmodi conſcientiam ex credulitate levi, & temeraria: & tum eâ rejectâ, ſeu depoſitâ, cum conſilio ſui Paſtoris, non ſolùm licitè poteſt reddere, ſed etiam exigere debitum conjugale. Vel habet conſcientiam hujus impedimenti, ex cauſa probabili, & diſcreta, etſi non evidenti, & manifeſta: & tunc reddere poteſt debitum, ſed non exigere, ne vel contra legem conjugij, vel contra judicium conſcientiæ peccet.

CVIII. Notandum primò. Condemnatus per Judicis ſententiam, ut debitum conjugale reddat fœminæ, quam certò ſcit non eſſe ſuam uxorem, ob impedimentum dirimens, non ſolùm non tenetur, ſed nec licitè poteſt obedire ſententiæ Judicis, & ita potiùs propriam conſcientiam ſequi debet, & non Judicis auctoritatem, *Covarr. in Epitome lib. 4. Decret. p. 2. §. 2. n. 7. Sanch. l. 2. de matr. diſ. 39. n. 5.* Ratio eſt, quia accedere ad fœminam, quam quis ſcit non eſſe ſuam legitimam uxorem, eſt fornicari, adeóque intrinſecè malum, & nunquam licitum. Idque procedit, ſive quis impedimenti, v. g. conſanguinitatis, conſcius

conſcius cogatur reddere debitum in gradu Divinâ, aut naturali lege prohibito; ſive ſolùm Jure Eccleſiaſtico, quia in hoc c. indiſtinctè dicitur, quòd nullo modo, qui impedimenti certi eſt conſcius, poſſit reddere debitum, *Sanch. cit. l. n. 6. & 8.*

Notandum ſecundò. Talis conjux, ſciens matrimonium eſſe invalidum, ob impedimentũ dirimens, non poteſt reddere debitum conjugi ignoranti, etiamſi ab Eccleſia ad id compellatur per excommunicationem: vel etiam vitæ periculum ſubire debeat, aut alia graviſſima incommoda ſequantur. Neq; ubſtat excommunicatio, quâ compellitur ab Eccleſia reddere debitum, nam juxta veriorem ſententiam, talis excommunicatio non ligat coram Deo, quia eſt injuſta. nititur enim falsá præſumptione: tum quia non incurritur excommunicatio, niſi propter contumaciam, ſeu inobedientiam, quæ eſt culpa lethalis, qualis nulla adeſt in hoc caſu, *Sanch. c. l. n. 9.* Quamvis talis in foro externo ſe gerere debeat pro excomunicato, ob vitandũ ſcandalum, ut dictũ, *l. 2. tit. 13. n. 63.*

Notandum tertiò. Conjux dubitans de valore matrimonij, non poteſt petere debitũ, ante diligentiam adhibitam aſſequendi veritatem: tenetur tamen reddere conjugi non dubitanti, *Sanch. l. 2. de matr. diſ. 41. n. 46. & ſeq.* Ratio prioris partis eſt, quia ex petitione debiti imminet periculum fornicationis, ſi non ſit verus conjux: ex non petitione nullum, cùm liberum ſit non petere. Ratio autem, cur reddere teneatur, eſt, quia quando bonâ fide matrimoniũ eſt contractum, non debet alter conjux privari jure ſuo, ob dubiũ alterius conjugis, ſed in dubio melior eſt conditio poſſidentis, *Azor p. 1. l. 2. c. 18. q. 5.* Si verò poſt adhibitam debitam diligentiam inquirendi veritatẽ, de illa non conſtet, non ſolùm conjux dubitans reddere, ſed etiam petere poteſt debitum, ut patet ex hoc c. quia præmiſsâ ſufficienti diligentiâ, conjux habet invincibilem ignorantiam, ob quã excuſatur à culpa petendo: invincibilis enim ignorantia eſt, quæ adhibitâ ſufficienti diligentiâ vinci non poteſt, licèt veritas non innoteſcat, *Sanch. c. l.* Quòd ſi verò dubium de valore matrimonij inter conjuges oriatur ex levi credulitate, ut quia impedimentum audivit ab hominibus levibus, & paucis, *Gl. hîc V. Levi.* poteſt, depoſito dubio, cum conſilio ſui Parochi, aut etiam alterius viri docti, debitum petere, & reddere, ut habetur in hoc c. *Sanch. cit. diſ. 41. n. 42.* Si denique conjux practicè dubitet de valore matrimonij, non ſolùm non petere, ſed nec reddere poteſt, quamdiu manet illud dubium, *Sanch. cit. l. n. 42.*

§. VIII.

De Excommunicatione lata contra violatores libertatis Eccleſiaſticæ.

CIX. De hac agitur inprimis in *c. Noverit. 49. h. t.* in quo Papa Honorius III. primò excommunicat omnes hæreticos utriuſque ſexûs, quocunq; nomine cenſeantur, fautores, receptatores, ac defenſores eorum. Nec non illos, qui de cætero ſervari fecerint Statuta edita contra Eccleſiaſticam libertatem: niſi ea deleri fecerint, infra duos menſes, de Capitularibus ſuis (id eſt, libris, in quibus Statuta ſua cõſcribunt, *Gl. hîc V. eod.*) poſt publicationem hujuſmodi ſententiæ. Item excommunicantur ſtatutarij, & ſcriptores ipſorum Statutorũ, nec non Poteſtates, Conſules, Rectores, & Conſiliarij locorum, ubi de cætero hujuſmodi Statuta, & conſuetudines editæ fuerint, vel ſervatæ, atque etiam illi, qui ſecundùm ea præſumpſerint judicare, vel in publicam formam ſcribere judicata. Incurritur autem iſta excommunicatio, ipſo jure, poſt duos menſes à tempore publicationis numerandos, *Gl. hîc V. Eccleſiæ libertatem. & V. Infra duos menſes.* Porro illa Statuta, & conſuetudines dicuntur eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, quæ veniunt contra privilegium conceſſum Eccleſiæ univerſali à Deo, vel à Papa, aut Imperatore, *Abb. hîc n. 2.* ubi addit, quòd etiam illud Statutum ſit contra Eccleſiaſticam libertatem, per quod redduntur Clerici timidiores, & laici audaciores ad nocendum Clericis, quale eſt Statutum diſponens, ut laici interficientes Clericum, mitiùs puniantur, quàm occidentes laicum.

CX. Præterea in *c. Gravem. 53. h. t.* dicitur, quòd cives quidam Piſani fecerunt duo Statuta contra Eccleſiaſticam libertatem, & in præjudicium Sedis Apoſtolicæ, quòd ſi vel Clericus, vel laicus contra quemcunque laicum Piſanæ ditionis, impetraverit Litteras Apoſtolicas ad Judicem Eccleſiaſticum, in mille ſolidis condemnetur, niſi illis Litteris renunciaverit, nec reditus bonorum ſuorum eidem reddantur, nec agri eorũ excolantur, ſed banno Poteſtatis ſubijciantur. Item ſtatuerunt, ut Clerici, ſuis ſumptibus, caſtrũ quoddam cuſtodiri faciant: alioqui Poteſtas contra eos procedere teneatur: & ſic volebant Clericos ſubijcere ſervituti, & publicis functionibus, à quibus omnino ſunt immunes, *Gl. hîc V. Sumptibus.* Ideo mandat Papa Honorius III. Epiſcopo Senenſi, ut in Conſiliarios, & Officiales illius Civitatis ſententiam excomunicationis promulget, niſi Statuta illa deleverint, & idoneè caverint, quòd de cætero ſimilia non attentabunt. Additur in fine, cùm ijdem ſtatutarij multa de bonis Eccleſiaſticis tenere dicantur in feudum, ipſi denuncientur, feudis illis eſſe privati. Ex quo patet, quòd excommunicatus à Jure poteſt iterum excommunicari à Judice, ad majorem terrorem, *Gl. hîc V. Promulgare. in fine. & Abb. n. 4. & 5.*

Porro de excommunicatione lata in violantes interdictum, infrà agetur: de alijs verò ſpecialibus excommunicationibus jure expreſſis, in ſuis proprijs locis, ac Titulis actum fuit.

SECTIO IV.

DE EXCOMMUNICATIS VITANDIS, vel non vitandis, & prohibita, vel conceſſa communicatione cum illis.

§. I.

Quinam excommunicati ſint vitandi, vel non vitandi?

CXI. Aſſertio I. Spectato Jure Canonico antiquo omnes excomunicati majore excommunicatione

tione ſunt vitandi, in Divinis, & humanis, ſeu profanis, occulti quidem privatim, manifeſti autem publicè, prout conſtat ex c. *Cùm non ab homine.* 14. *in princ. h. t.* ubi id ſtatuitur de eo, qui violentas manus in Clericum injecit, & dictum ſuprà *num.* 90. *& ſeq.* Sed idem eſt de excommunicatis publicè, vel occul-
» tè. Idque extenditur, ita ut nullus etiam per pri-
» vilegium Sedis Apoſtolicæ ſe tueri poſſit, quomi-
» nùs excommunicatos vitare debeat: ſicut etiam
» qui violentas manus injiciunt in Clericos, ut ex-
» communicati ſunt vitandi, prout ſtatuitur in c.
Nulli. 8. *h. t.*

Conſentit c. *Cùm & plantare.* 3. §. *Excommuni-*
» *catos. de privilegijs.* ubi dicitur, quòd Religioſi,
» etiam exempti, non poſſunt admittere ad Divina
» excommunicatos, adeóque privilegium exem-
» ptionis non excuſat illos, quominùs excommu-
» nicatos vitare debeant.

CXII. Ubi notandum, quòd ex hoc c. quidam probare volunt, præceptum de vitandis excommunicatis eſſe Juris Divini, juxta illud *Matth. c.* 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus &c.* Quare cùm Pontifex in Lege Divina diſpenſare nequeat, rectè infertur, nullum privilegium Papæ poſſe ſuffragari, quominùs quis excommunicatos vitare teneatur, ex Præcepto Divino, ſaltem in Divinis, juxta c. *Nemo.* 31. *cauſ.* 11. *q.* 3. ubi dicitur: *Nemo contemnat vincula Eccleſiaſtica, non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nulli hanc poteſtatem dedit.* Verùm licèt poteſtas excommunicandi ſit Juris Divini, juxta illud Chriſti, *Quodcunque ligaveris ſuper terram &c. Matth.* 16. *& cit. c. Nemo.* Quoad modum tamen, ſeu formam, & effectum privandi hos vel illos, hâc vel illâ communione, poteſtas excommunicandi ex Apoſtolica traditione ortum habet, juxta c. *Sicut Apoſtoli.* 16. *cauſ.* 11. *q.* 3. adeóq; ad legem Canonicam, ſeu Eccleſiaſticam pertinet, ut patet ex *cit. c. Nemo.* Ubi cenſuræ vincula Eccleſiaſtica appellantur. Deinde manifeſtum eſt, quòd per Eccleſiaſticam legem, in varijs caſibus, relaxatum ſit præceptum hoc de vitandis excommunicatis, c. *Quoniam multos* 103. *cauſ.* 11. *q.* 3. & alijs locis, & quidem etiam in Divinis, ut ex infrà dicendis patebit. Sed neque dici poteſt, S. Pontificem habere quidem poteſtatem dandi aliquibus privilegium, ut non teneantur evitare excommunicatos: ſed eos, qui hujuſmodi privilegium habent, non poſſe ſe eo tueri in genere, ob defectū juſtæ cauſæ: nam & hoc gratis dicitur, quia ſi v. g. Religioſis datum ſit tale privilegium, juſta & ſufficiens cauſa erit favor ipſius Religionis. Quòd ſi Papa concederet tale privilegium, ſine juſta cauſa, conceſſio eſſet valida, cùm adſit poteſtas concedendi, & ſolùm eſſet illicita, ob defectum juſtæ cauſæ, ut communiter docent Theologi, *Barb. hic n.* 5. Neque contrarium probatur ex *cit. c. Nulli. h. t.* quia in eo ſolùm dicitur, quòd Religioſis, aliiſq; privilegium exemptionis generale habentibus proſit ad hoc, ut non poſſint excommunicari ab Ordinarijs, ſeu Epiſcopis: non tamen ſequitur inde, quòd non teneantur vitare eos, qui ab Ordinarijs ſunt excommunicati, quia ad hoc non tendit privilegium generale exemptionis, ſed ſolùm eximit habentes tale privilegium à juriſdictione Ordinarij, ſeu Epiſcopi, ut etiam docet *Covarr. in c. Alma p.* 1. §. 1. *n.* 2. Idque confirmatur ex eo, quia obligatio vitandi excommunicatos non provenit ex juriſdictione Ordinarij excommunicantis, à quo ſunt exempti, ſed ex diſpoſitione legis prohibentis communicationem cum excommunicatis, à qua lege Religioſi, vel exempti à juriſdictione Epiſcopi non ſunt exempti, *Barb. hic n.* 6. & dictum ſuprà *Tit.* 33. *ſec.* 5. §. 1. *n.* 133. *not.* 3.

CXIII. Assertio 2. Poſt Concilium Conſtantienſe tantùm vitari debent duo genera excommunicatorum, ſcilicet qui non tantùm publicè excommunicati, ſed etiam denunciati ſunt, juxta Decretum Concilij Conſtantienſis in *Extrav. Ad evitanda.* & refertur apud *Navarr. in Man. c.* 27. *n.* 35 *& Gutier. l.* 1. *Canonic. quæſt. c.* 1. *n.* 1. quæ etſi in Tomis Conciliorū non extet, confirmata tamen fuit à Leone X. in Concilio Lateranenſi, cujus Summa hæc eſt. Ad evitan- »
da animarū pericula, ſtatuit S. Synodus, ut nemo »
deinceps teneatur aliquē, ratione alicujus ſenten- »
tiæ, vel cenſuræ Eccleſiaſticæ à Jure, vel ab homine »
generaliter promulgatæ, vitare in Sacramentorum »
adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſ- »
cunq; rebus Divinis, vel externis: niſi talis ſenten- »
tia, ſeu cenſura contra certam perſonā, Eccleſiam, »
vel Collegium, vel Cōmunitatem (ſubintelligen- »
do quoad interdictum, quia Univerſitas excommu-
nicari non poteſt) à Judice ſpecialiter publicata, »
vel denunciata fuerit: vel niſi quis ob ſacrilegam »
manuum injectionem in Clericum, excommuni- »
cationem latam à Canone, ita notoriè incurrerit, »
ut factum ejus nullâ poſſit tergiverſatione celari; »
nam ab ejuſmodi etiam non denunciati communi- »
one abſtineri debet. Additur verò in fine: per »
hæc autem non intendimus ipſos excommunica- »
tos, ſuſpenſos, vel interdictos in aliquo ſublevare, »
vel quomodolibet eis ſuffragari. »

Porro Concilium Baſilienſe poſtea habitum anno 1435. prædictum Decretum Conſtantienſe in eo correxit, quòd teneamur vitare omnes notoriè excommunicatos ex quacunque cauſa, etiamſi non ſint publicè, & nominatim denunciati, nec notorij percuſſores Clericorum. Et hanc ſententiam tenet *Silveſt. V. Excommunicatio.* 5. *n.* 9. *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 2. *n.* 7. & alij. Sed alij ferè communiter cenſent, adhuc hodie ſtandum eſſe Decreto Concilij Conſtantienſis, *Navarr. cit. l. Suar. diſ.* 9. *de cenſur. ſ.* 2. *n.* 5. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 1. *Avila p.* 2. *de cenſ. diſ.* 2. *dub.* 2. Idque probatur, tum quia Concilium Baſilienſe fuit à Papa Eugenio IV. revocatum, neque authoritate Apoſtolica confirmatum, exceptis paucis quibuſdam Decretis à Nicolao V. receptis, inter quæ non eſt Decretum de vitandis excommunicatis. Tum quia jam communis uſus, & conſuetudo (quæ eſt optima legum interpres) præſertim in iſtis partibus Septentrionalibus, Conſtitutionem Concilij Conſtantienſis approbavit, nempe ut hæretici, aliiq; excommunicati non vitentur, niſi fuerint nominatim denunciati, vel notorij percuſſores Clericorū. Unde in Germania Catholici poſſunt, tutâ cōſcientiâ, cōmunicare cum ijs, qui ſunt notoriè excōmunicati, ut hæretici, ſed non nominatim ac publicè denunciati, *Avila c. l.*

CXIV. Eſt autem pro declaratione dictæ Conſtitutionis Conſtantienſis Concilij, notandū primò, ille dicitur nominatim excommunicatus, qui expreſſo proprio nomine, vel alio æquivalente ſigno particu-

lati,

lari, eſt excommunicatus, quod ſufficienter declaret perſonam. Non autem ſufficit, ut ſit aliquis nominatim excommunicatus, ut evitari debeat: ſed inſuper requiritur, ut à Judice, ſive Superiore ſuo ſit publicè denunciatus, ut excommunicatus, ita ut cenſura per ſententiam expreſſam, & ſpecialem contra illum in particulari publicata, ſeu juxta morem Regionis juridicè promulgata ſit v.g. per Edictum in loco publico affixum, vel voce præconis publicata ſit, ut colligitur ex verbis Extravagantis, *Covarr. c. l. Laym. c. l. n. 7. Verſic. Quartò, Avila diſ. 2. dub. 3.* Ex quo colligitur primò, cui tradita eſt in ſcripto ſententia excommunicationis, ut eam denunciet, non tenetur reum vitare, ante denunciationem factam. Secundò appellans à denunciatione excommunicationis, ut ea non denuncietur, pendente appellatione, non eſt vitandus, quia licèt per appellationem à ſententia excommunicationis non ſuſpendatur ipſa excommunicatio abſolutè lata, ſuſpenditur tamen effectus denunciationis, ut interim vitandus non ſit, *Avila c. l. concl. 2. Laym. c. l.*

Notandum ſecundò, ut Clerici percuſſor dicatur notorius, & ante denunciationem vitandus, non ſufficit, poſt Concilium Conſtantienſe, notorium juris, ut de eo conſtet per confeſſionem partis in judicio, vel per ſententiam Judicis, ſed notorium facti requiritur, hoc eſt, talis evidentia, ut factum nullâ tergiverſatione celari poſſit: qualis evidentia facti cenſetur, ſi percuſſio fiat coram tot oculatis teſtibus, ut vel toti Communitati (quæ ſaltem decem perſonas continet) vel majori ejus parti, ſaltem coram ſex, in parva familia, in qua ultra decem perſonas non ſunt, nota ſit, *Avila cit. diſ. 2. dub. 4.* qui tamen *Suar. diſ. 9. ſec. 2. n. 11.* putat, id eſſe relinquendum arbitrio boni viri, ſecundùm particulares circumſtantias. Quare etiamſi Petrus Clericum percutiat, tribus aut quatuor perſonis aſtantibus, ut ſufficienter in judicio factum probari poſſit, non ideo cenſetur notorium evidentiâ facti, ac proinde ne privatim quidem ab illis tribus, vel quatuor præſentibus Petrus vitari debet, quia licèt factum illis ſit notorium, non tamen eſt abſolutè notorium, ſive publicum exiſtit, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit, de quo notorio Conſtitutio *Ad evitanda* loquitur, *Navarr. in man. c. 25. n. 73. Laym. cit. c. 4. n. 2.* licèt non improbabiliter teneat contrarium *Suar. c. l. num. 12.* ita ut ſi non obſtante illâ notitiâ, crimen adhuc ſit occultum, occultè tantùm vitandus ſit ab iis, qui illud viderunt; publicè autem, ſi delictum ſit publicum.

Præterea non cenſetur notoria percuſſio Clerici, ſi de ea publicè ſit infamatus, abſque facti evidentia, quia tunc factum ſit potiùs famoſum, quàm evidenter notorium. Quòd ſi omnino quidem conſtet de evidentia facti, ſive per proprium viſum, ſive per confeſſionem Rei, vel per teſtimonium plurium, aut per publicam, & conſtantem famam, quòd percuſſio notoriè facta ſit: adſit tamen dubium Juris, quia v. g. percuſſor probabili ratione ſe tueri poteſt, allegando vim vi repulſam eſſe, vel ex vehementi iræ paſſione ſe percuſſiſſe, vel conditionem Clerici ignorâſſe, quia ſine habitu Clericali inceſſit, necdum percuſſor cenſebitur notorius hìc vitari juſſus, quia adhuc aliquo juris ſuffragio excuſari poteſt, ut habetur in *cit. Extravag. Laym. cit. c. 4. n. 2. §. Hoc addo.*

CXV. Assertio 3. Reliqui excommunicati tolerati, qui ſcilicet neque publicè denunciati, neque notorii percuſſores Clericorum ſunt, non ſunt vitandi, ac proinde cum his fideles, tam in ſacris, quàm profanis actionibus communicare poſſunt, per ſe loquendo, ac ſi excommunicati non eſſent: etſi ad id non obligentur, ſed ſine injuria abſtinere poſſint, privatim & publicè, modò excommunicatio eorum publicè ſit nota, vel ſufficienter probari poſſit, *Laym. cit. c. 4. n. 4.* & alii communiter. Idque patet ex *cit. Extravag. Ad evitanda*, in qua abſolutè communicatio cum excommunicatis toleratis conceditur, nec ad hoc gravis cauſa requiritur, cùm ob hanc etiam cum non toleratis communicare liceat, ut infrà dicetur: aliàs hoc pacto Concilium Conſtantienſe nullum privilegium erga excommunicatos toleratos conceſſiſſet, ſed potiùs præbuiſſet occaſionem anxietatis timoratis conſcientiis dubitantibus, an fortè ſufficiens cauſa hìc, & nunc cum iis communicandi ſubeſſet, quam tamen anxietatem præcipuè tollere Concilium intendit per ſuum Decretum. Quòd autem ad hanc communicationem non teneantur reliqui fideles, patet, quia illis Concilium voluit facere gratiam, quod autem in alicujus gratiam conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum, *reg. 61. in 6.* & nemo invitus beneficio uti cogitur, *arg. reg. 69. in ff.*

Hinc infertur, licitum eſſe Judici, aut parti litiganti repellere actorem, teſtem vel Advocatum in judicio excommunicatum, etiam toleratum, ſive non vitandum, cùm nullus favor aut gratia facta ſit per dictam Extravag. ipſis excommunicatis. Excipi debet, niſi ratione conſuetudinis, vel ob pacta conventa aliud obtineat, ſic enim in Imperio Lutherani non poſſunt repelli à publicis judiciis, contractibus, officiis, & dignitatibus Civilibus, *Laym, cit. c. 4. n. 4.*

Porro etſi excommunicati tolerati, ſeu non vitandi peccent, ſi ſe ultro ingerant in communionem fidelium, ſacram, vel civilem, ſeu politicam, cùm ipſis per Concilium Conſtantienſe nulla gratia directè ſit facta: ſi tamen ab illis fidelibus, ad ſecum communicandum inducantur, licitè cum illis communicant, quia aliàs gratia illa, ſeu licentia aliis fidelibus facta cum excommunicatis toleratis communicandi, ipſis inutilis foret, vel noxia: imò aliquando obligantur communicare, ut ſi parochiani petant à parocho excommunicato, ſed tolerato ſibi conferri Sacramenta, vel à Judice excommunicato adminiſtrari juſtitiam, *Suar. diſ. 11. de cenſ. ſec. 4. n. 3. & ſeqq. Laym. cit. c. 4. n. 6. & 7.* apud quos plura de his videri poſſunt.

§. II.

Quæ perſonæ, & ob quas cauſas excuſentur, ut licitè communicare poſſint cum excommunicato non tolerato, ſeu vitando.

CXVI. Cauſæ hujuſmodi juſtæ, ſive caſus jure expreſſi, in quibus licitum eſt communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, ſive vitandis, com-

comprehenduntur hoc verſu, quem refert *Gl. in c. Cùm deſideres. 15. V. Excommunicationis. h. t. Utile, lex, humilis, Res ignorata, neceſſe.* Quæ particulæ ſigillatim hoc loco ſunt explicandæ.

Et prima quidem cauſa excuſans eſt utile, ſive utilitas, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, ob notabilem, vel propriam, vel etiam ipſius excommunicati utilitatem, ſive ſpiritualem, ſive temporalem. Ut de ſpirituali uti-
» litate conſtat ex *c. Reſponſo. 43. in princ. h. t.* Ubi
» cùm quæſitum fuiſſet ex Papa Innocentio III. u-
» trùm excommunicatis, & interdictis, ſemel in
» hebdomada, vel menſe, in Eccleſia aliqua prædi-
» care verbum Dei, & eos ad correctionem induce-
» re liceat? Reſpondet Papa, quòd ſine ſcrupulo
» conſcientiæ, id facere poſſit, cùm viderit expedi-
» re: dummodo nullum eis Divinum officium cele-
» bretur, contra formam interdicti.

CXVII. Idem de excommunicatis clariùs habetur in *c. Cùm in voluntate. 54. in princ.* Ubi dici-
» tur: Cùm voluntate ac propoſito maleficia diſtin-
» guantur, ſententiam excommunicationis (mino-
» rem) non incurrit, qui excommunicato in his, quæ
» ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animæ per-
» tinent, in locutione participat, licèt etiam alia ver-
» ba incidenter interponat, ut apud eum magis pro-
» ficiat. Præterea Prædicatores, qui penes excom-
» municatos, vel detentores alienarum rerum præ-
» dicant, vel Confeſſiones eorum audiunt, licitè
» poſſunt eleemoſynas ab illis recipere, cùm ipſi qua-
» ſi gerant cauſas ipſorum, ad quos res ipſæ perti-
» nent: præſertim ſi ipſæ aliàs non valeant ſe in illo
» loco ſuſtentare, *cit. c. Cum in voluntate. §. Prædicatores. h. t.*

Hinc infertur primò, quòd quis poteſt prædicare coram excommunicato non tolerato, vel audire Concionem ſimul cum illo, quia Concio ordinatur ad ſalutem animæ, & ut excommunicatus reſipiſcat, *Avila p. 2. c. 6. diſ. 11. dub. 3. concl. 6.* non tamen eſt permittendum, ut excommunicatus non toleratus publicè concionetur, quia eſt gravis Eccleſiaſtica communicatio, abſque valde gravi neceſſitate, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 16.* Secundò licitum eſt ab excommunicato, etiam vitando, petere conſilium, vel ſubſidium, ſive ſpirituale, ſive etiam corporale, ſi quis eo indigeat, *Laym. c. l.* Tertiò viciſſim etiam excommunicatus non toleratus poteſt ſimile ſubſidium petere, ſi eo indigeat, *Suar. diſ. 15. de cenſ. ſec. 3. n. 9. & 2. ſeqq.*

CXVIII. Porro quòd licitum ſit communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, quoties opera excommunicati eſt neceſſaria ad nos, vel res noſtras tuendas, ſumitur etiam ex *c. Si verò. 34.*
» *h. t.* Ubi habetur, cùm quidam Cruce ſignati con-
» venientes cum Venetis Naucleris, ut eos veherent
» in Terram Saracenorum, pro certa mercede, ma-
» jore parte receptâ nauli, fuerunt excommunicati.
» Unde Cruciferi dubitabant, an poſſint in navibus
» illorum transvehi, cùm ſint excommunicati. Re-
» ſpondet Papa Innocentius III. ſi Veneti noluerint
» abſolvi ab excommunicatione, nec ſatisfacere pro
» mercede recepta, ſe permittere, ut Cruciferi navi-
» gio Venetorum vecti tranſeant in Terram Sarace-
» norum, ſicut cum illis convenerunt, communi-
cantes illis, cum dolore cordis, & ſpe veniæ, quia »
cùm jam majorem partem nauli receperint, nec »
eam reſtituere velint, neque ad hoc compelli poſ- »
ſint: Veneti lucrum ex ſua malitia reportarent, & »
Cruce ſignati damnum: cùm tamen ad hoc debi- »
tum exolvendum hi ſint obligati, & ab excom- »
municatis peti poſſit, & recipi, quod debetur. Eſt »
autem cautum in Jure, quòd ſi quis tranſeat per »
Terram hæreticorum, aut aliorum excommunica- »
torum, neceſſaria emere ac recipere poſſit ab eiſ- »
dem. Item ſi Paterfam. domûs ſit excommuni- »
catus, ejus familia excuſatur à participatione il- »
lius: licèt ergo Dux Venetorum, tanquam Domi- »
nus navium, ſit excommunicatus, non tamen »
ejus excommunicatio Cruce ſignatos contingit, »
tanquam familiam ipſius Domini, dum in navi- »
bus ejus fuerint, & excuſabiles erunt apud Deum, »
ſi in illis communicaverint ipſis Venetis, in qui- »
bus eorum communionem evitare non poſſunt. »

CXIX. Hinc colligitur primò, excommunicatio ſuperveniens non impedit, quin cum tali excommunicato ſit licitum communicare in contractu cum eo inito, ſi is aliter expediri non poſſit, ut patet ex hoc c. *Abb. ibid. n. 1.* Secundò poteſt licitè ab excommunicato exigi, & recipi debitum, abſque eo, quòd incurrat minorem excommunicationem, quia excommunicatio non debet illi afferre commodum, *Abb. hic n. 2.* Colligitur tertiò, qui exiſtit in loco alicui ſubjecto, latè loquendo, poteſt dici de ejus familia, *Abb. hic n. 6.* Colligitur quartò, contractus Societatis per ſupervenientem excommunicationem non diſſolvitur, nam poteſt ſocius non excommunicatus, in iis, quæ ad ſocietatem pertinent, communicare ſocio excommunicato, etiam non tolerato, *Abb. hic num. 10.* & alii apud *Barb. in Collect. hic num. ult.*

CXX. Secunda cauſa excuſans eſt Lex, ſcilicet matrimonialis, ut omnes DD. intelligunt, nam inprimis uxor poteſt licitè communicare cum marito excommunicato, etiam non tolerato, reddendo ei debitum, & petendo, quin etiam in omnibus aliis, quæ ad matrimonium ſpectant, ut in gubernatione domûs, in menſa, in familiari colloquio &c. ut conſtat ex *c. Quoniam multos. 102. cauſ. 11. q. 3.* Ubi abſolutè, & ſine limitatione, permittitur uxori, ut communicare poſſit cum viro excommunicato, cùm ergo ſit favor, non debet reſtringi, *Silveſt. in ſumma V. Excommunicatio. 5. n. 4. Avila p. 2. c. 6. diſ. 11. dub. 5. Sanch. l. 9. de matr. diſ. 14. n. 4. & 5.* Ubi plures caſus recenſet, in quibus uxor poteſt communicare cum viro excommunicato. Non tantùm autem permiſſum eſt uxori communicare cum marito excommunicato: ſed etiam vice verſâ, marito communicare cum uxore excommunicata, juxta probabiliorem ſententiam, in omnibus, in quibus id licet uxori cum viro excommunicato, & quamvis in *cit. c. Quoniam multos*, ſolùm id expreſsè dicatur de uxore, idem tamen dicendum de marito; quia in correlativis (cujusmodi eſt maritus, & uxor) ſtatutum de uno cenſetur etiam ſtatutum de altero, quando utriûsque eſt eadem ratio, ſicut hic eſt idem periculum animæ in viro, ſi cogeretur abſtinere à communicatione cum uxore excommunicata, quod in uxore, reſpectu viri excommunicati: & quamvis vir teneatur uxo-

uxorem corripere, quamprimùm commodè poteſt, cùm ſit caput uxoris, etiam denegando ipſi ſocietatem, ſi ita expedire ad correctionem judicaverit, & curare, ut reſipiſcat: non tamen tento ſuo incommodo, ut omnino abſtineat ab ejus communicatione, cùm alia media non deſint ad uxoris correctionem: peccabit tamen ut ſummum id negligendo, contra naturalem legem charitatis, non autem contra legem Eccleſiaſticam de vitandis excommunicatis, adeòque non incurret minorem excommunicationem, propter communicationem conjugum inter ſe, à qua lex matrimonii eum excuſat, *Avila c. l. dub.* 1. *Sanch. c. l. n.* 16. *Laym. cit.* c. 2. n. 16. Non fit autem mentio in *cit. c. Quoniam multos*, de marito, ſed solùm de uxore, quia frequentiùs accidit, ut viri excommunicentur, quàm fœminæ: non tamen ideo cenſeri debet eſſe excluſus caſus minùs frequens, *Sanch. c. l.* Denique nomine conjugis, quoad hoc privilegium, comprehenduntur etiam ſponſi, & ſponſæ de præſenti: non autem de futuro, quia hoc eſt privilegium favorabile conceſſum ad vitanda animarum pericula, *Sanch. c. l. n.* 8.

CXXI. Tertia cauſa excuſans eſt, Humile, id eſt, humilitas ſubjectionis, nam qui alicui ſubjecti ſunt, poſſunt eidem excommunicato denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per cenſuram auferri non debet, ut conſtet ex *cit.* c. *Quoniam multos. cauſ.* 11. *q.* 3. & c. *Si verò.* 34. *h. t.* Ubi tamen diſtinguendum eſt; nam qui ante excommunicationem, alicui obligati ſunt ad obſequium familiare præſtandum, etiam tenentur eidem excommunicato non tolerato communicare: alii verò non tenentur, niſi urgente neceſſitate, prout ſumitur ex c. *Inter alia.* 31. *h. t.* Ubi orta quæſtione ex reſponſione Gregorii Papæ in c. *Quoniam multos.* 102. *cauſ.* 11. *q.* 3. dum alii concederent, quòd excommunicato communicare tenentur perſonæ ibi nominatæ, præſertim quæ priùs ad communionem ipſius tenebantur: alii verò eſſeterent, eos communicare licitè poſſe, ſi velint, non tamen ad hoc ex neceſſitate teneri. Reſcribit Pontifex Innocentius III. Quòd perſonæ ibi expreſſæ, quæ illis, in quos lata fuit ſententia excommunicationis, ante prolationem ejuſdem, ad obſequium familiare præſtandum tenebantur, etiam poſt excommunicationem ad illud ſint obligatæ, cùm debitum illud adhuc duret, ex beneficio Canonis (in *cit. c. Quoniam.*) & à priore obligatione non ſint ſolutæ, & per conſequens ad communionem tenentur, ſine qua obſequium illud exhibere nequeunt. Illud autem non ad omnes perſonas in *cit.* Canone expreſſas, eſt referendum; nam viatores, peregrini, & mercatores à communione talium perſonarum abſtinere debent, niſi neceſſitas urgeat, ut colligitur ex *fine cit.* Canonis. Sed ad illas tantùm perſonas referri debet, quæ ipſis excommunicatis arctiùs ſunt obſtrictæ, (ejuſmodi ſunt filii, ſervi & ancillæ, mercenarii, & alii, de quibus infrà) ita tamen, ut hi etiam non participent cum excommunicatis in illis, propter quæ ſunt excommunicati, aliàs eâdem ſententiâ excommunicationis tenerentur. *Gl. fin. hic.*

CXXII. Hinc colligitur primò, quòd liberi, ſeu filii communicare poſſunt parentibus excommunicatis etiam non toleratis, ſive ſint in poteſtate patria, ſive emancipati, ſi à patre neceſſaria recipiant: ſive ſint liberi naturales, & illegitimi habitantes cum Patre: ſive filii adoptivi, modò ſub cura parentum ſint, quia in *cit. c. Quoniam multos*, ſimpliciter excipiuntur filii, & favores ſunt ampliandi. *Suar. diſ.* 15. *ſec.* 5. *n.* 3. & *ſeqq.* Secundò etiam ſervi, famuli & ancillæ, ac villici communicare poſſunt cum Dominis excommunicatis, *cit. c. Quoniam*, Ubi abſolutè hujuſmodi perſonis permittitur communicatio, *Suar. c. l. n.* 9. & 10. Tertiò Clerici ſæculares cum Epiſcopis ſuis excommunicatis non toleratis, communicare poſſunt, ſi ſint de familia Epiſcopi, & deputati ad ejus ſervitium: tunc enim poſſunt communicare cum illis in rebus familiaribus, & domeſticis, non autem in Epiſcopalibus: alii verò Clerici, qui non ſunt de familia Epiſcopi; etſi illi alioquin ſint ſubjecti, non poſſunt communicare cum illo excommunicato: niſi in neceſſariis, & quæ ſunt permiſſa jure communi. *Silveſt. V. Excommunicatio. n.* 4. *in* 3. *excuſat. Suar. cit. diſ.* 15. *ſec.* 7. *n.* 1. *Avila cit.* c. 6. *diſ.* 11. *dub.* 8. Quartò Religioſi cum Prælato excommunicato cohabitare poſſunt, & communicare quoad familiarem converſationem, ſicut cum aliis Religioſis; non verò poſſunt communicare cum Prælato excommunicato, ut Prælatus eſt; cùm enim is per excommunicationem ſit privatus omni juriſdictione ſpirituali, officium ſuum erga ſubditos exercere non poteſt. Neque ullum privilegium habent Regulares, vi cujus poſſint communicare cum Prælatis ſuis excommunicatis, liberè in omnibus: ſed ſolùm in iis, quæ moraliter, juxta communem uſum, inter cohabitantes vitari non poſſunt, *Suar. cit. ſec.* 7. *num.* 6.

CXXIII. Extenditur autem primò, hæc facultas communicandi cum prædictis perſonis, ut etiam ſit reciprocè intelligenda, ita ut viciſſim pater cum filiis excommunicatis, dominus cum ſervis, Prælatus cum Religioſis ſubditis excommunicatis communicare poſſit, modo ſuprà dicto. Nam Jus concedens hoc inferioribus, reſpectu Superiorum, idem videtur conceſſiſſe Superioribus, reſpectu inferiorum, cùm ſit eadem ratio, & idem periculum, ad quod vitandum conceſſum eſt hoc privilegium, *Avila c. l. dub.* 7. *Laym. c. l.*

Extenditur ſecundò, ut etiam communicatio in divinis, quam perſonæ ſubjectæ alioquin præſtare ſolent, ob cenſuram excommunicationis non ſit prohibita, quia Canones generaliter id concedunt, ideòque etiam generaliter ſunt intelligendi, & ſæpe eſt eadem ratio in divinis, quæ in humanis, *Avila cit. dub.* 6. §. *Utrùm verò.* Unde famuli, item uxor, & liberi poſſunt comitari dominū, maritū, vel patrē excommunicatum, etiam non toleratū, ad audiendā Miſſam, & Sacellanus non prohibetur cum Epiſcopo Horas Canonicas recitare, *Laym. c. l. n.* 16. §. *Tertiò excuſat.* Liberi cum Patre, & famuli cum domino excommunicato, etiam non tolerato, communicare poſſunt, non ſolùm, ſi ante excommunicationem, ſed etiam ſi poſt illam, contraxerint cum eo, operam ſuam ipſi locando: idque ſive per ignorantiam, adeòque etiam bonâ fide, ſive etiam ſcienter, & malè fide, atque illicitè famuli operam ſuam locaverint domino excommunicato, ita ut poſſint in famulatu perſeverare, & promiſſa ob-

ſequis præſtare, quia in *cit* c. *Quoniam multos*, abſolutè & ſioe diſtinctione, hujusmodi perſonis ſubjectis, & obligatis communicatio conceditur: ergo oeq; nos diſtinguere debemus, ut docent nonnulli apud *Suar. diſ.* 15. *de cenſ. ſec.* 5. *n.* 12. Verùm plures alii probabiliùs docent, *cit.* c. *Quoniam multos.* intelligendum eſſe de illis famulis, qui ante excommunicationem contraxerunt cum domino excommunicato, & operam ſuam locârunt: quoad illos verò, qui poſt excommunicationem contraxerunt, diſtingueodum eſt, nam ſi per ignorantiam, adeóque bonâ fide, id fecerunt, & poſtea id ſciunt, poſſunt in famulatu perſiſtere, & cum domino communicare, perinde ac ſi excommunicatio poſtea ſuperveniſſet: ſecus, ſi ſcienter, & malâ fide contraxerunt, ſeu operam ſuam locârunt, tunc enim à contractu reſilire debent, ſi ſine gravi ſuo incommodo poſſint; idque colligitur ex *cit. c. Inter alia.* §. *Vt igitur.* Ubi tanquam neceſſaria conditio ad licitam communicationem videtur requiri, ut ante excommunicationem domini famuli fuerint obligati ſervituti alterius, ut dicit *Silveſt. V. Excommunicatio.* 5. *n.* 4. *in excuſatione* 3. *Suar. cit. ſec.* 5. *num.* 13. *Avila p.* 2. *diſ.* 11. *dub.* 6. *Laym. l.* 1. *c.* 2. §. *Deinde diſtinguendum eſt.* Poſſunt autem famuli, & aliæ ſimiles perſonæ obligatæ dominis, communicare cum Domino excommunicato, non tantùm in iis, quæ ad divinum Officium pertinent, ſed etiam in aliis omnibus, perinde ac ſi dominus excommunicatus non eſſet, *Avila c. l.*

CXXIV. Porro prædicta facultas communicandi cum excommunicatis limitatur, ut non habeat locum, ſi communicatio fiat in crimine, ob quod parens, dominus, Prælatus vel Epiſcopus excommunicatus fuit, ut patet ex *cit. c. Inter alia in fine.* Quare ſi quis excommunicatus fuit, propter matrimonium contractum cum probabili impedimento dirimente, ſi alter conjux debitum reddat, durante dubio de valore matrimonii, excommunicationem incurrit, quia communicat in ſcelere, ob quod alter conjux excommunicatus fuit, *Laym. cit. c.* 2. §. *Secundò excuſat, in fine.*

CXXV. Quarta cauſa excuſans eſt, res ignorata, ſeu ignorantia, ut conſtat ex *c. Quoniam multos: ibi: Qui ignorantes excommunicatis communicant. cauſ.* 11. *q.* 3. ſive ſit ignorantia facti, ut ſi quis ignoret aliquem eſſe excommunicatum; ſive juris, quia ignorat excommunicatum eſſe vitandum, dummodo ignorantia non ſit craſſa aut affectata, quia tunc ferè nulla adeſt propria contumacia ex parte communicantium cum excommunicato, *Suar. cit. diſ.* 15. *de cenſ. ſec.* 3. *n.* 2. & 3. Excuſat autem hæc ignorantia, non ſolùm quando communicatur cum excommunicato in humanis, ſeu politicis: ſed etiam divinis, *Avila cit. c.* 6. *diſ.* 11. *dub.* 12. Similiter qui ſolùm dubitat, an quis ſit excommunicatus, vel denunciatus, non tenetur, nec poteſt illum vitare, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, *Suar. c. l. n.* 4. Sed neque in dubio is, quem conſtat excommunicationem incurriſſe, præſumi debet liberatus eſſe, ad hoc ut cum eo communicare liceat, præſertim in rebus ſacris, quia regula generalis eſt, eum, qui ſemel excommunicatus, & denunciatus eſt, ſemper vitari debere, donec de abſolutione conſtet certò, vel ſaltem probabiliter, *Suar. cit. ſec.* 3. *n.* 7.

CXXVI. Quinta cauſa excuſans, eſt neceſſitas, ſeu vera indigentia, ſive ea ad animam, ſive ad corpus, ſive ad famam, ſive ad alia temporalia bona alicujus pertineat; & ſive ſit neceſſitas ſpiritualis, aut temporalis ipſius excommunicati, ſive ipſius communicantis, licitum enim eſt ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, ſeu vitando, prout ſumitur ex *cit. c. Quoniam multos*, *Suar. cit. ſec.* 5. *n.* 8. & alii communiter. Unde Viatores licitè poſſunt ab excommunicatis petere, & emere neceſſaria ad victum, & veſtitum; pauperes petere eleemoſynam; dubius conſilium ſpirituale, aut temporale; ægri medicinam, ſaltem ſi alii fideles deſint, à quibus eadem commodè peti poſſent. Idem licitè poſſunt præſtare fideles ipſis excommunicatis vitandis, ſi pari neceſſitate premantur. Unde poteſt quis dare ſtipem pauperi excommunicato, etiam extra neceſſitatem extremam, quando eleemoſyna non obligat ſub præcepto, ſed ſolùm eſt conſilii, *Avila c. l. dub.* 13. Item licitum eſt communicare cum excommunicato non tolerato, etiam in divinis, ob neceſſitatem provenientem ex violentia, vel gravi metu, modò non incotiatur in contemptum Religionis, ut ſi quis detineatur violenter, ut audiat Miſſam, ſimul cum non tolerato, *Avila c. l. dub.* 13. *concl.* 5.

§. III.

De communicante cum excommunicato in crimine, eiúsque pœna, & abſolutione.

CXXVII. De hac agitur inprimis in *c. Nuper.* 29. §. *In Secunda verò quæſtione. h. t.* Ubi cùm quæſitum fuiſſet, à quo abſolvi poſſunt ab excommunicatione ii, qui nominatim excommunicatis ſcienter communicant in crimine? Reſpondet Papa Innocentius III. diſtinguendum eſſe, utrùm is, qui nominatim excommunicatis ſcienter communicat, in crimine communicet crimino ſo, ei impendendo conſilium, auxilium aut favorem: an verò aliàs in oratione, aut oſculo, vel orando, aut etiam comedendo cum ſic excommunicatis. In primo caſu, cùm talis communicet in crimine, & participet crimino ſo, & ſic ratione criminis videatur delinquere in illum, qui ipſum damnavit, ſive excommunicavit, ab eodem, vel ejus Superiore abſolvi debet ab excommunicatione, cùm facientes, & conſentientes pari pœnâ conſtringantur. In ſecundo verò caſu abſolvi poteſt à proprio Epiſcopo, vel etiam à ſimplici Sacerdote: quamvis enim tunc communicans excommunicato ſit ligatus ſententiâ Canonis, ſeu Juris, & non Judicis: quia tamen Conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non reſervavit, eo ipſo videtur conceſſiſſe facultatem aliis relaxandi. Additur in §. *Is autem*, quòd ille, qui priore modo, ſcilicet qui in crimine participat crimino ſo, præſtito priùs juramento, debeat abſolvi: qui verò ſecundo modo participat, ſine juratoria cautione, abſolvi poteſt. Denique in fine dicitur, ſi ob aliquam cauſam juſtam difficile ſit, ut abſolvendus accedat ad ipſum excommunicatorem: concedit Papa, ut præſtitâ cautione, ſecun-

dùm

» dùm formam Eccleſiæ, quòd parebit mandato » ejus, qui ipſum excommunicavit, abſolvatur à » ſuo Epiſcopo, vel proprio Sacerdote, ſeu Parocho.

CXXVIII. Pro declaratione hujus c. notandum primò, communicans ſcienter cum excommunicato majore excommunicatione in crimine, ut Jura ajunt, criminoſo, ob quod excommunicatio lata fuit, peccat mortaliter, & ſimiliter majorem excommunicationem incurrit, ut conſtat ex *cit. c. Nuper.* Ut ſi Titius v. g. excommunicatus fuit, & denunciatus, ob detentionem rei alienæ, & Cajus poſtea eum inducat conſilio, vel ope, ut Titius juſſus reſtituere, non reſtituat, tum Cajus communicat cum Titio in crimine criminoſo, & ſimiliter majorem excommunicationem incurrit, *Silveſt. V. Excommunicatio. 8. n. 10. Avila p. 2. c. 6. diſ. 10. dub. 1. in concl. 3. Laym. l. 1. tract. 5. p. 2. c. 3. n* 1. & alii apud *Barb. in Collect. in cit. c. Nuper. n.* 3. Ubi *n. 5.* addit, ut participans in crimine criminoſo cum excommunicato, prædictam excommunicationem incurrat, requiri primò, ut quis communicet in crimine, poſtquam criminoſus, cum quo communicat, excommunicationem incurrit. Secundò, ut participet in eodem crimine, propter quod alter principalis criminoſus fuit excommunicatus. Tertiò ut communicans ſciat illum, cum quo participat, excommunicatum fuiſſe propter tale crimen, ut patet ex *cit. c. Nuper. §. In ſecunda. ibi: Scienter in crimine communicat criminoſo.* Quartò, ut ille, cum quo participat, poſt Concilium Conſtantienſe ſit excommunicatus, non toleratus, ſeu vitandus, imò & nominatim denunciatus, nam poſt dictum Concilium, permiſſum eſt communicare cum excommunicatis toleratis, vel non denunciatis. Quintò ut communicatio, ſive cooperatio non ſit levis momenti, ſed gravis, quia ad incurrendam majorem excommunicationem requiritur materia ſufficiens ad peccatum mortale.

Notandum ſecundò, communicans criminoſo in crimine, videlicet præſtando illi conſilium, vel auxilium, vel favorem, incurrit eandem pœnam, quam ipſe principalis, quia faciens, & conſentiens pari pœnâ conſtringuntur, ut habetur in hoc c.

Notandum tertiò, inter communicantem in crimine, & extra crimen, hæc eſt differentia, quòd ille incidit in excommunicationem majorem, à qua abſolvi non poteſt, niſi ab eo, qui illum excommunicavit, vel ejus Superiore, præſtito juramento de parendo ejus mandato: qui verò communicat, extra crimen, ligatur tantùm minore excommunicatione, & abſolvi poteſt etiam à ſimplici Sacerdote, ſine juratoria cautione, ut habetur in fine hujus c. Quale verò peccatum ſit communicare cum excommunicatis, ſive in crimine, ſive extra crimen, tradunt Caſiſtæ.

Notandum quartò, poteſt inferior Prælatus abſolvere ab omni excommunicatione lata à Canone, quoties Conditor abſolutionem ſibi non reſervavit, ut hîc dicitur: idque locum habet, non tantùm in Canone Papæ, ſed etiam in ſtatuto cujuslibet Epiſcopi, vel alterius Prælati Eccleſiaſtici, ita ut excommunicatus per illius ſtatutum, abſolvi poſſit à proprio Sacerdote, ſi Epiſcopus, vel Prælatus abſolutionem ſibi non reſervavit, *Fagn. in cit. c. Nuper. n. 16. h. t.*

CXXIX. Præterea quòd communicantes cum criminoſis in eodem crimine incidunt in eandẽ ſententiam excommunicationis criminoſorum, ſtatutum etiam habetur in *c. Si concubinæ. 55. h. t.* Ubi dicitur, ſi publicæ concubinæ Clericorum excommunicatæ fuerunt, quia noluerunt à Clericis Concubinariis recedere, non eſt dubium, eoſdem Concubinarios majoris quoque excommunicationis ſententiâ involvi, ſi poſt latam ſententiam, iſti Clerici iterum cum dictis mulieribus carnaliter commiſceantur, quia in eodem crimine participant cum criminoſis. »

Ubi notandum primò, Clericus cognoſcens carnaliter mulierem excommunicatam, propter concubinatum ſuum, dicitur in crimine cum illa communicare, ac proinde majore excommunicatione ligatur, ut colligitur ex hoc c. *Barb. hîc n.* 2.

Notandum ſecundò, ad talem excommunicationem majorem incurrendam, requiritur primò, ut quis participet in eodem crimine, propter quod alter fuit excommunicatus, & poſt excommunicationem latam. Secus eſt, ſi communicatio fiat in alio crimine, cujus causâ excommunicatio non fuit lata, vel in aliis, quàm in crimine, ut in locutione, vel oratione &c. juxta *cit. c. Nuper*, tunc enim talis participatio non eſt ſufficiens, ut communicans incidat in excommunicationem majorem, ſed minorem tantùm, *Gl. hîc V. In eodem crimine, Abb. hîc n. 2. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 3. n. 5.* Requiritur ſecundò, ut participet poſt denunciationem nominatim factam ejus, qui illam incurrit. Tertiò, ut ſcienter communicet, ſive ut ſciat eſſe denunciationem factam, *Barb. hîc n. 3. in fine.*

Porro de alia excommunicatione majore, quam incurrunt Clerici, qui ſcienter participant, & ſponte cum excommunicatis à Papa, dictum eſt ſuprà in *c. Significavit. 10. h. t. n. 96.*

§. IV.

Quænam præterea ſtatuta ſunt Iure Canonico circa communicationem cum excommunicatis?

CXXX. De hac agitur præterea in quibusdam aliis Capitulis hujus Tituli, quæ hoc loco explicabimus. Velùti primò in *c. Cùm deſideres. 15. h. t.* Ubi inprimis quæſitum fuit ex Papa Clemente III. » utrùm tali excommunicato, qui juravit ſe velle ſtare » mandato Eccleſiæ, ideòque Epiſcopus eum communioni » fidelium reſtituit, ante abſolutionem ab » excommunicatione, ſit etiam ab aliis eidem communicandum, » & an etiam Epiſcopus id facere debuerit? » Reſpondet Papa, cùm juratoria cautio, » quam præſtant excommunicati, potiùs ex conſuetudine » Eccleſiæ ſit introducta, ad cautelam, quàm » ex rigore Canonum; nec propter juramentum debeat » quis cenſeri eſſe abſolutus, niſi abſolutio ſit » ſecuta, ideo neque ad communionem aliorum debet » admitti: cùm conſtet ipſum excommunicatum » fuiſſe, & verum ſit abſolutum non eſſe: nec » Epiſcopi, nec alii debent eidem communicare, ni» ſi ſecundùm formam Eccleſiæ, poſt juramentum »

» præſtitum, fuerit abſolutus, quia qui excommu-
» nicatu ſcienter communicat, pœuam excommu-
» nicationis incurrit. Secundò quæſitum fuit, an
» ſi publica fama ſit, aliquem eſſe excommunicatum,
» qui verberavit Clericum, debeat evitari? Reſpon-
» det Papa, quòd uec Epiſcopus, nec alii debeant
» ipſi communicare, niſi ſe de hoc, ad arbitrium
» Epiſcopi purgaverit, vel ſaltem ad cautelam fue-
» rit abſolutus. Tertiò quæſitum fuit, ſi quis ver-
» beravit Clericum, ſed mediante Epiſcopo, com-
» poſitionem fecit cum percuſſo, an ſit illi commu-
» nicandum ab aliis? Reſpondet Papa, quòd licèt
» ille ſatisfecerit Clerico verberato, non tamen per
» hoc ſatisfecit Eccleſiæ, quam offendit, & ideo, ni-
» ſi ſecundùm formam Eccleſiæ ſatisfecerit, non eſt
» ei communicandum.

CXXXI. Notandum primò, etiam Epiſcopi aliique Prælati, Papâ inferiores, tenentur vitare excommunicatos, ſicut alii, prout ſumitur ex hoc c. adeo ut Epiſcopus non poſſit licitè, ſaltem ſine cauſa, communicare cum excommunicato à ſe ipſo aliàs minorem excommunicationem incurrit, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 2. n. 2.* Nam cùm Epiſcopus debeat alios prohibere, ne communicent cum excommunicatis, multò magis ipſe hoc facere non debet, *Gl. hîc V. Communicare.*

Notandum ſecundò, excommunicatus etſi reſipiſcat, non ideo reſtituitur communioni fidelium, nec participationi communium Eccleſiæ ſuffragiorum, & precum, niſi priùs fuerit abſolutus, quamvis juraverit, ſe Eccleſiæ pariturum, & parti læſæ ſatisfacturum, *Suar. l. 9. de cenſur. ſec. 3. num.* x. quia per emendationem excommunicati non tollitur excommunicatio, ſine abſolutione, etiamſi pars, ob cujus læſionem fuit excommunicatus, omnem injuriam remiſerit, & integrè ipſi ſatisfecerit, *Barboſ. hic num. 3.*

Notandum tertiò, ſi fama publica ſit, aliquem excommunicatum eſſe, is interim vitandus eſt, nec cum ipſo communicandum, donec ſe expurgaverit, prout ſumitur ex hoc c. Ubi abſolutè ſtatuitur, excommunicatum vitandum eſſe, propter ſolam famam publicam, donec ſe ipſum purgaverit, *Gl. hîc V. Si publica fama.* Quòd ſi verò purgatio ei indicta ſit, ſed eam ſubire noluerit, vel in ea deficiat, tunc præſumptione urgenti convincitur eſſe excommunicatus, *Covarr. in cit. c. Alma. p. 1. §. 2. n. 4.*

Notandum quartò, Excommunicatus, propter injuriam illatam Clerico, offendit, non ſolùm ipſum Clericum, quoad ſuam perſonam, ſed etiam Eccleſiam, ſive totum Ordinem Clericalem, & utrique tenetur ſatisfacere, aliàs abſolvi non debet: poſteriorem enim injuriam Clericus offenſus remittere non poteſt, *Gl. hic in notat. & V. Quam offendit.*

Notandum quintò, excommunicatus abſolvi debet, ſecundùm formam Eccleſiæ, videlicet ut juret, quòd parebit mandato Eccleſiæ, aliàs non debet abſolvi, ſine cauſa: ſi tamen omittatur juramentum, tenet abſolutio, quia hoc non eſt de ſubſtantia abſolutionis, ſed recipitur potiùs ad cautelam, ne alii de cætero talia præſumant: & aliqui excommunicati abſolvuntur, ſine juramento, quod non fieret, ſi hoc pertineret ad ſubſtantiam abſolutionis, *Gloſſ. fin. hic.*

CXXXII. Similiter in c. *Quòd in dubiis. 30.*
h. t. reſcribit Papa Innocentius III. quòd excom- »
municato communicari non debet, donec per Ec- »
cleſiam fuerit abſolutus, etſi priùs juraverit, ſe ſta- »
turum mandatis Eccleſiæ, alioquin poſt juramen- »
tum abſolutio non eſſet neceſſaria. Secundò nul- »
lus tenetur ſcienter communicare nominatim ex- »
communicatis, exceptis quibuſdam perſonis, quæ »
per Capitulum Gregorii Papæ (VII. *junct. Gl. marg.* »
hic & habetur in c. *Quoniam multos. 103. cauſ. 11. q. 3.*
de quibus ſuprà) ſpecialiter excuſantur. Tertiò, »
illi verò, qui ex præſumptione, ſive ſcienter parti- »
cipant nominatim excommunicatis (præter perſo- »
nas in dicto Canone expreſſas) excommunicandi »
ſunt, ſi admoniti ab eorum participatione non de- »
ſiſtant. Secus verò eſt de iis, qui ſcienter com- »
municant ei, qui cum participibus ſuis (ſcilicet in »
crimine, *Gl. hic V. eod.*) per ſententiam ſunt ex- »
communicati: tunc enim & ipſi ſententiam ex- »
communicationis incurrunt, ſcilicet eandem, »
quam & principales, adeòque majorem, *Gloſſ.* »
fin. hic.

CXXXIII. Notandum primò; non eſt licitum communicare cum excommunicato, quamvis is pœniteat, & paratus ſit ſatisfacere parti læſæ, ac juràrit parere mandatis Eccleſiæ, niſi etiam actu fuerit abſolutus ab excommunicatione. ut conſtat ex hoc c. *in princ.* & docet *Abb. ibidem num.* 2. quia licèt tunc ceſſet contumacia, propter quam excommunicatio fuit inflicta, neceſſarium tamen eſt, ut ſequatur actualis abſolutio, ante quam cum eo communicari non poteſt, *Barb. hic n. 2.*

Notandum ſecundò, communicans cum excommunicato, ſi monitus non deſiſtat, eſt excommunicandus per ſententiam, ut hîc dicitur §. *Illi autem.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, nam quandoque communicat quis cum excommunicato ſimpliciter, & tunc incurrit excommunicationem minorem, & venialem tantùm culpam committit: quandoque communicat quis ſcienter excommunicato à Papa cum participibus ſuis, ſive quando Papa aliquem excommunicat, & omnes participantes cum eo; & tunc ſic communicans peccat mortaliter, & conſequenter majorem excommunicationem incurrit, de qua eſt ſermo *in fine hic Verſic. Secus autem*, *Abb. ibid. num. 3. & Barb. num. 4. & 5.* Et quidem talis eſt excommunicatus ipſo jure, ut notat *Gloſſ. hic in caſu in fine.*

CXXXIV. Præterea Innocentius IV. in Concilio Lugdunenſi, quod refertur in *c. Statuimus.*
3. *h. t. in 6.* ſtatuit, ut nullus Judex (Eccleſiaſticus) »
participantes cum excommunicatis (majore ex- »
communicatione) ab eo (ſecus ſi ab alio, *Gl. hic* »
V. Ab eo.) in locutione, & aliis (videlicet oſculo, »
ſalutatione, menſa, choro, & ſimilibus. *Gl. hic V.* »
Aliis.) quibus participans ligatur minore excom- »
municatione, præſumat excommunicare majore »
excommunicatione, ante monitionem Canoni- »
cam: Judicis Conſtitutionibus contra illos (*c. Nu-* »
per. 29. & c. Si concubinæ. 55. h. t.) legitimè pro- »
mulgatis, qui in crimine præſumunt participare da- »
mnatis. Quòd ſi participans ex locutione, & a- »
liis, quibus participans incurrit minorem excom- »
municationem, magis indureſcat: poterit Judex, »
poſt

» poſt admonitionem Canonicam, hujusmodi par-
» ticipantes (ſcilicet in locutione, & ſimilibus) con-
» ſimili cenſurâ) id eſt, majore excommunicatione)
» damnare: excommunicatio verò aliter prolata
» non tenet, & proferentes pœnâ legitimâ punien-
» di ſunt.

CXXXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non poteſt Epiſcopus concubinarium v. g. vel alium criminoſum excommunicare, niſi monitione Canonicâ præmiſsâ: & tenentur alii fideles talem excommunicatum vitare in locutione, & aliis actibus ſimilibus, ut agnoſcat ſuum reatum, & redeat ad gremium, & obedientiam Eccleſiæ. Quòd ſi Epiſcopus vult excommunicare majore excommunicatione illos, qui ab eo excommunicatum non vitant, ſed participant cum illo, debet ſimiliter illos priùs monere trinâ Canonicâ monitione, aut unâ peremptoriâ, cum intervallo dierum, aliàs excommunicatio non tenet, *Gl. hic in caſu & V. Monitionem.* Idque ſtatutum eſt ad refrenandos Judices, qui ſæpe indiſcretè, & injuſtè excommunicabant participantes cum excommunicatis, licèt de participatione non plenè conſtaret: ideóque ad validitatem talis excommunicationis requiſita fuit prævia admonitio, ita ut ſit nulla ipſo jure, licèt admonitio aliàs regulariter ſolùm ſit de juſtitia excommunicationis, non autem de ſubſtantia, *Gl. hîc V. Ab eo in notatis.*

Notandum ſecundò, quod dictum eſt, Judicem non poſſe excommunicare participantes cum excommunicato, non præmiſsâ Canonica admonitione, id fallit in iis, qui participant cum excommunicato in crimine damnato, propter quod fuit excommunicatus. Tales enim ſunt excommunicati, ipſo jure, & Judex etiam poteſt illos excommunicare, ſine præcedente Canonica monitione: cùm iſtud hîc non prohibeatur: & ſic hujusmodi participantes incurrunt duplicem excommunicationem majorem, ſcilicet juris, & hominis, *Gl. hîc in caſu, Verſic. Sed utrùm, & Franc. hîc n. 2. not. 2. & 3.*

Notandum tertiò, diſpoſitio hujus c. habet locum, quoad participantes cum excommunicatis ab ipſis Epiſcopis excommunicatoribus. Unde ſi Epiſcopus, ſine prævia monitione, excommunicaret participantes cum excommunicatis non à ſe, ſed ab alio, v. g. Archidiacono, vel Archipresbytero, tunc non haberet locum hæc prohibitio, quæ requirit ſolùm factum excommunicantis, & teneret excommunicatio, quia monitio regulariter non pertinet ad ſubſtantiam excommunicationis, ſed ſolùm ad illius juſtitiam, ut ſuprà dictum. Ratio eſt, quia Judices ſunt magis propenſi ad excommunicandum, quando eorum auctoritas contemnitur, quàm quando aliorum, *Gl. hîc V. Ab eo, & Franc. n. 3. not. 1.*

CXXXVI. Notandum quartò, unus caſus, inter cæteros, in quo communicans cum excommunicato, poteſt excommunicari majori excommunicatione, eſt, ſi ob participationem cum aliis fidelibus, in excommunicatione magis indureſcat, ſive pertinaciter perſiſtat, ut habetur in *cit. c. Statuimus. §. Quòd ſi, Gl. ibid. V. Indureſcat*, ubi rationem dat, quia quando excommunicatus videt ſe admitti ad omnes actus cum aliis fidelibus, non curat excommunicationem, quia hæc tunc non eſt illi gravis, ideo contemnit auctoritatem, & Claves Eccleſiæ: at verò cùm videt ſe vitari ab aliis, depoſitâ contumaciâ, ſeu inobedientiâ, revertitur ad gremium Eccleſiæ.

Notandum quintò, quamvis participans cum excommunicato incurrat minorem excommunicationem: non tamen poteſt excommunicari majore excommunicatione, niſi priùs fuerit monitus, ut deſiſtat ab ipſa participatione, ſed poſt factam monitionem, poterit excommunicari, ut habetur in *cit. c. Statuimus. §. Quòd ſi.* Unde ſequitur, quòd communicans cum excommunicato majore excommunicatione, peccat mortaliter, quia major excommunicatio non poteſt infligi, niſi propter peccatum mortale: & hoc procedit, quando quis eſt publicatus, & denunciatus, nam ante denunciationem non peccat mortaliter, ſed ſolùm venialiter, niſi hoc faceret in contemptum auctoritatis Eccleſiaſticæ, vel Superioris, *Gl. hîc V. Ab eo in notatis, Franc. ibid. n. 3. not. 4.*

Notandum ſextò, ſi Judex intendat excommunicare generaliter omnes participantes cum excommunicato, debet præcedere monitio generalis, v. g. monemus omnes Chriſti fideles, ne præſumant communicare cum tali excommunicato, edendo, loquendo &c. ſub pœna excommunicationis. Si verò intendat excommunicare particulariter, & in ſpecie, v. g. Petrum, debet jubere, ut moneatur Petrus, & ſi monitus non deſiſtat, ut excommunicetur, *Gl. hîc V. Ab eo in notatis, Franc. n. 2. not. 3.*

Notandum ſeptimò, faciens actum contra legem puniri debet, etſi actus per eum geſtus non teneat, ut in propoſito excommunicatio lata in participantes cum excommunicato, ſine prævia admonitione, non tenet, & tamen qui admonitione non præmiſsâ excommunicant ſubditos, puniendi ſunt, *c. Sacro. 48. h. t. Gl. hîc V. Ab eo in notatis in fine, & V. Pœnam, & Francus n. 4.*

CXXXVII. Porro Conſtitutio *cit. c. 3. h. t. in 6.* videlicet quòd dicta Conſtitutio Papæ Innocentii IV. quæ prohibet participantes cum excommunicatis, e a participatione, quæ minorem excommunicationem inducit, non præmiſsâ Canonicâ monitione, ligari majore excommunicatione, ita ut ſententia excommunicationis aliter promulgata non teneat, innovatur & declaratur in *c. Conſtitutionem. 9. h. t. in 6.*
Quòd illa monitio dicitur Canonica in »
illo caſu, ſi aliis ritè ſervatis, (de quibus in *c. Sacro.* »
48. h. t.) ii, qui monentur, exprimuntur nomina- »
tim. Statuit quoque, ut monitiones (quæ ſecun- »
dùm Jura præmitti debent, ut Canonicè promul- »
getur ſententia excommunicationis) obſerventur, »
& fiant, vel tres, vel una (peremptoria) pro omni- »
bus, quæ tamen habeant aliquorum dierum inter- »
valla competentia, niſi neceſſitas facti aliud poſtulet.

CXXXVIII. Ubi notandum primò, monitio Canonica hîc dicitur illa, quâ participantes cum excommunicatis monentur, ut deſiſtant à participatione nominatim, id eſt, expreſſis propriis nominibus eorum, qui monentur, vel ſaltem ut ex aliis indubitatis circumſtantiis, res vel perſona deſignetur, quæ ſint loco nominis proprii, ut ſi Judex dicat, *moneo filium Petri*, ſi hic unicum filium habeat, *Gl. hîc V. Nominatim.* Eſt verò hoc ſpeciale in iſto caſu, ſcilicet quando Judex propter participationem vult excommunicare participantes excommunicatione majore: quòd novo Jure hujus c. non poſſit ferri excommunicatio in gene-

genere in patticipantes, ſed debeant nominatim, & ſpecialiter moneri, v. g. *Monemus tales, ut à participatiane deſiſtant*, & ſic ſublarum eſt, quod dicitur in c. *In dubiis. 30. h. t. in fine.* quamvis aliàs extra hunc caſum, monitio generalis fieri poſſit, etiamſi nomina monitorum non exprimantur, *Gl. hic* in caſu, & *V. Nominatim. Franc. n. 2. & 3.*

Notandum ſecundò. Ad monitionem Canonicam requiritur præterea, ut tres monitiones præcedant excommunicationem, eæque non continuè, ſed per intervalla, ita ut inter quamlibet monitionem duo dies intercedant, quia textus hic loquitur in plurali: vel ut fiat una monitio peremptoria pro omnibus, quæ tamen habeat competentia intervalla dierum, ut habetur in hoc *c. §. Statuimus.* V. g. *Monemus omnes, & ſingulos, ut deſiſtant à participatione infra ſex dies*, quorum duos pro primo, alios duos pro ſecundo, & reliquos duos, pro tertio die, & peremptorio termino aſſignamus, *Gl. hîc* in caſu, & *V. Una pro omnibus.* Et locum habent etiam in alijs excommunicationibus, quæ proferuntur contra alios, quàm participantes cum excommunicatis, *Franc. hîc §. Statuimus. n. 1. not. 1.* poteſt tamen excommunicator ex cauſa moderari, & abbreviare illud tempus, pro perſonarum, & negotij qualitate, *Gl. hîc in caſu, & V. Competentia. Franc. n. ult.* Unde hîc in fine excipitur neceſſitas, ut quia partes ad arma, vel rixam ſunt paratæ, nec curant monitiones Epiſcopi, & quia quandoque res celeritatem deſiderat, nec moram patitur, *Gl. fin. hîc. Franc. n. 2. in fine.*

CXXXIX. Porro quæ ſtatuta ſunt in duabus prædictis Conſtitutionibus Innocentij IV. & Gregorij X. relatis in *c. 3. & 9. h. t. in 6.* etiam locum habent in cenſuris ſuſpenſionis, & interdicti, ut conſtat ex *c. Statutum. 53. h. t. in 6.* Ubi Papa Bonifa-
» cius VIII. præcipit, ut in ſententijs ſuſpenſionis,
» & interdicti, quæ pro participatione (cum excom-
» municatis majore excommunicatione) plerumq;
» ab Ordinarijs, & delegatis Judicibus promulgan-
» tur, inviolabiliter obſerventur: & decernitur, eaſ-
» dem ſententias non tenere, ſi aliter (ſcilicet non
» præmiſsâ Canonicâ monitione, & niſi fuerint no-
» minatim moniti) promulgatæ fuerint.

Ubi notandum primò. Jura, quæ loquuntur de modo proferendi ſententiam excommunicationis, non habent locum in ſententijs ſuſpenſionis, & interdicti, niſi ſit hoc in ſpecie expreſſum, ut colligitur ex hoc c. *Francus hîc not. 1.* Secundò, diſpoſitio hujus c. non habet locum in alijs ſententijs judicialibus, quæ non ſunt cenſuræ Eccleſiaſticæ, ſi proferantur contra participantes cum excommunicatis, quia contra illas datur remedium appellationis, per quod ſuſpenduntur, quod non datur in ſententijs cenſurarum, de quo infrà. *Franc. not. 2.* Tertiò, Judex delegatus non ſolùm poteſt excommunicare, monitione præmiſsâ, participantes cum excommunicatis ab eo, ſed etiam ſuſpendere, vel interdicere, etiamſi hoc in reſcripto delegationis non ſit ſpecialiter commiſſum, quia id conceditur in hoc c. *Franc. hîc not. ult.* Plura de monitione Canonica, quæ præcedere debet excommunicationem, dicta ſunt ſuprà in c. *Sacro. 48. ſec. 2. §. 3. n. 34.* & pluribus ſeqq. *h. t.*

CXL. Cæterùm reſtat hoc loco una adhuc quæſtio circa communicationem cum excommunicatis, nempe an qui communicavit cum excommunicato, poſſit illi excommunicationem objicere, vel eum denunciare? De hac quæſtione agitur in *c. In præſentia. 46. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Ca- »
nonici contra Decanum ſuum, per modum »
denunciationis objiciebant excommunicationem. »
Sed ipſe excipiendo contra eos, propoſuit illos »
non eſſe audiendos, cùm ſuper hoc ipſe non fuerit »
admonitus, nec ab eis impetitus, nec ipſum evita- »
verint: ſed Epiſcopus in menſa, & Canonici in Di- »
vinis ei communicaverint. Ex quo patet, quòd qui »
non præmonuit excommunicatum, & cum eo participavit, non debet admitti ad denunciandum ipſum, quia debuiſſet eum vitare, ideòque non poteſt eum reprobare, & mores ipſius, quos priùs approbavit, *Gl. hîc in notat.* De quo videri poſſunt, quæ dicta ſunt *libr. 2. Decret. tit. 25. n. 15. & 2. ſeqq.*

SECTIO V.

DE ABSOLUTIONE AB EXcommunicatione, & punitione Clericorum criminoſorum, citra metum, ſeu periculum excommunicationis.

§. I.

Quinam poſsint abſolvere ab excommunicatione maiore, vel minore?

CXLI. Assertio 1. Ab excommunicatione lata à Jure, ſed non expreſsè reſervatâ, abſolvere poteſt, non tantùm Epiſcopus, vel alius juriſdictionem Epiſcopalem obtinens, ſed etiam proprius Parochus, ſeu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, ut colligitur ex *c. Nuper. 29.* ibi: *A ſuo Epiſcopo, vel à proprio Sacerdote poteris abſolutionis beneficium obtinere. h. t.* Ubi licèt ſolùm expreſsè agatur de excommunicatione contracta propter communicationem cum excommunicato: ratio tamen Pontificis ibi adjuncta omnibus cenſuris non reſervatis accommodari poteſt, & ad illas extendi, nempe quia Conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non reſervavit, eo ipſo conceſſiſſe videtur alijs facultatem relaxandi, *Suar. diſ. 7. de cenſ. ſec. 3. n. 2. & 50. Avila p. 2. de cenſ. c. 7. dub. 4.* & alij.

Ad Parochos verò quod attinet, cùm ipſi in foro externo nullam juriſdictionem ordinariam obtineant, nullam etiam habent poteſtatem ordinariam Jure Communi abſolvendi ab excommunicatione, ratione officij ſui, ſicut nec excommunicare poſſunt: qui autem ligare non poteſt, neque ſolvere poteſt. Habent tamen Parochi poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione majore & minore, ex commiſſione Juris quaſi delegatam, ut conſtat factum eſſe in *cit. c. Nuper. Suar. cit. diſ. 7. ſ. 3. num. 29.* vel ex commiſſione Papæ, quatenus talis poteſtas ſæpe neceſſaria eſt, ad conferendam Sacramentalem abſolutionem à peccatis. Unde non poteſt Parochus facultatem abſolvendi ab excommunicatione delegare alteri, v. g. Co-

v. g. Cooperatori ſuo, propriè, et directè, ſed ſolùm indirectè, quatenus delegat ipſi poteſtatem audiendi Confeſſiones, & conſequenter committit etiam ipſi poteſtatem abſolvendi ab excommunicationibus non reſervatis, *Laym. l. 5. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 1.* Porro extra Sacramentum Pœnitentiæ, quivis habens juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro externo, ſive ex officio, ſive ex commiſſione, abſolvere poteſt ab excommunicatione majore, vel minore, etiamſi Sacerdos non ſit, *Avila cit. c. 7. dub. 2.*

CXLII. Assertio 2. Ab excommunicatione Juris, ſive Canonis reſervata poteſt abſolvere Auctor, ſive ille, qui eam reſervavit, vel ejus Superior, vel is, cui Auctor abſolutionem commiſit, non alius inferior, regulariter loquendo. Et ratio eſt, quia ejus eſt abſolvere, cujus eſt ligare, *Suar. cit. diſ. 7. ſec. 5. n. 1. Avila cit. l. dub. 5. Laym. cit. l. dicto 2.* Unde ſi abſolutio ſit reſervata Papæ, ipſe ſolus, vel cui ipſe commiſit, poteſt abſolvere: ſi ſit reſervata Epiſcopo, ipſe vel ejus Superior, vel Vicarius ejuſdem poterit abſolvere, vel etiam Capitulum, Sede vacante, *Avila cit. l.*

Excipitur autem, quòd in articulo mortis quivis Sacerdos etiam excommunicatus, & non toleratus, abſolvere poteſt ab omnibus cenſuris, ſive à Jure, ſive ab homine latis, ſi non poſſit habere alium, qui de jure abſolvere poterat, quomodo intelligendum Concilium Tridentinum *Seſſ. 14. c. 7.* Porro abſolutio ab excommunicatione, aliiſq; cenſuris constituti in articulo mortis non eſt neceſſariò dependens ab abſolutione Sacramentali à peccatis, ſed poteſt impendi, etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ: quamvis enim aliqui DD. apud *Suar. cit. diſ. 7. ſec. 6. n. 4.* putent, quòd in defectum Sacerdotis, quivis alius Clericus inferior, imò & laicus poſſit in articulo mortis conſtitutum abſolvere ab excommunicatione, aliiſve cenſuris: probabilius tamen eſt, quòd non poſſit, quia neque ex jure aliquo, neque ex conſuetudine Eccleſiaſtica oſtendi poteſt, Eccleſiam aliquando hanc poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione in articulo mortis Clerico non Sacerdoti, vel fideli laico conceſſiſſe, etſi poſſet, *Suar. cit. ſ. 6. n. 9. Laym. cit. c. 6. n. 2.*

CXLIII. Assertio 3. Ab excommunicatione lata ab homine, ſive Judice generaliter, v. g. qui tale crimen commiſerit, ſit excommunicatus, poteſt abſolvere, non ſolùm, qui eam tulit, vel ejus Superior, ſed etiam Inferior, ſcilicet Parochus, ſeu ſimplex Sacerdos, ſicut is, qui poteſt abſolvere ab excommunicatione juris non reſervata, cui ferè in omnibus aſſimilatur, *Avila p. 2. c. 7. diſ. 1. dub. 8.* At verò ab excommunicatione lata ab homine in ſpecie, & nominatim, v. g. contra Petrum, Jure communi, tantùm abſolvere poteſt, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Succeſſor, vel delegatus, regulariter loquendo, *Avila cit. l. dub. 9.* ubi plures caſus exceptos refert.

CXLIV. Assertio 4. Ab excommunicatione minore à Jure lata, licèt ſit contracta propter peccatum veniale, abſolvere poteſt Sacerdos, qui eſt proprius ipſius excommunicati, & eum abſolvere poteſt à peccatis, *Silveſt. V. Abſolutio. 1. n. 5. Covarr. in c. Alma p. 1, §. 10. n. 6.* & alij communiter. Idque probatur ex c. *Nuper. 29. h. t.* ubi interrogatus Pontifex, quis poſſit abſolvere eum, qui ſcienter communicavit cum nominatim excommunicato? Reſpondet, quòd ab Epiſcopo, vel Parocho, ſeu proprio ſuo Sacerdote abſolvi poſſit. Non autem poteſt abſolvere alius Sacerdos, qui non eſt proprius, niſi ex commiſſione hujus, ab excommunicatione etiam minore, quia quamvis quilibet Sacerdos, etiam ſimplex, & curam animarum non habens poſſit ſubditum alienum abſolvere à peccatis venialibus, ex Jure Divino & humano: non tamen poteſt abſolvere ab excommunicatione majore, vel etiam minore, quia ad abſolvendum à peccatis venialibus non requiritur juriſdictio fori externi, quæ tamen requiritur ad abſolvendum ab excommunicatione majore, vel minore, quam cùm non habeat alienus Sacerdos in excommunicatum non ſubditum, non poteſt illum ab excommunicatione etiam minore abſolvere, *Covarr. cit. l.* Multum autem differt abſolutio Sacramentalis à peccatis venialibus, ab abſolutione, ab excommunicatione minore, quæ non eſt Sacramentalis, per quam tollitur vinculum diſtinctum à peccatorum venialium culpa & nexu: ſicut etiam abſolutio à peccatis mortalibus differt ab abſolutione, ab excommunicatione majore, quæ exigit juriſdictionem fori externi, ſeu judicialis; illa verò ſolùm fori interni, ſive pœnitentialis, ut jam dictum, *Covarr. cit. l.*

CXLV. Sed hìc jam quæritur, an ligatus excommunicatione minore, poſſit abſolvere alium ſimiliter excommunicatum? Reſpondetur affirmativè, ut conſtat ex c. *Duobus. 56. h. t.* ubi dicitur: ſi » duobus ſit collata poteſtas, ut à minore excomu- » nicatione, ſi in ipſam inciderint, ſe invicem ab- » ſolvant, utroque ligato vinculo hujuſmodi ex- » comunicationis, poteſtas illa abſolvendi non ex- » ſpirat, adeóq; unus poteſt alterum abſolvere. Ra- » tionem dat *Gl. fin. hic.* quia excommunicatio minor privat ſolùm uſu, ſeu perceptione paſſivâ Sacramentorum, ut non poſſit illa ſuſcipere: non verò privat collatione, ſeu adminiſtratione Sacramentorum, ſicut major excommunicatio. Verùm quia abſolutio à minore excommunicatione non eſt Sacramentalis, & in hoc c. videatur aliquid ſpeciale concedi excommunicationi minori, quod non competit majori excommunicationi: ideo dicendum eſt, quòd Sacerdos ligatus excommunicatione majore habeat poteſtatem abſolvendi ab illa ſolùm in habitu, ſeu potentiâ remotâ, non autem in actu, quia eſt privatus omni uſu, ſeu exercitio juriſdictionis, adeóque etiam poteſtate abſolvendi ab excommunicatione. At verò ligatus minore excommunicatione habet poteſtatem abſolvendi, non ſolùm in habitu, ſed etiam actu, neque enim abſolvendo, recipit Sacramentum aliquod, cujus perceptione eſt privatus, ſed exercet actum juriſdictionis, quâ non eſt privatus per excommunicationem minorem, *c. fin. de Cleric. excomm. miniſt. Hoſtienſ. hic & Abb. in fine.*

§. II.

An ab excommunicatione lata ab Epiſcopo Suffraganeo in ſuos ſubditos poſſit Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus abſolvere, ſive ante appellationem, ſive poſt illam, & qualiter Metropolitanus in huiuſmodi abſolutione ab excommunicatione debeat procedere?

CXLVI. De hac re agitur inprimis in c. *Per tuas.40.h.t.* Nam cùm Epiſcopus Altiſſiodorenſis excommunicâſſet ſuum Archipresbyterum, is acceſſit ad Archiepiſcopum Senonenſem, eiq; oblatâ cautione ſtandi juri, petijt ſe abſolvi. Archiepiſcopus volens Epiſcopo deferre, ſæpe ipſum monuit, ut eum abſolveret, quod cùm Epiſcopus facere nollet, Archiepiſcopus dictum Archipresbyterum ab excommunicatione abſolvit. Re hac delatâ ad Papam Innocentium III. is reſpondit, quòd quidam dicebant, quando quæſtio non defertur ad Archiepiſcopum per appellationem, ipſe non poteſt de illa cauſa cognoſcere, nec excommunicatus appellare poteſt, quippe ab Eccleſia ſeparatus: & ſive appellaverit, ſive non, Metropolitanus non poteſt, nec debet eum abſolvere. Verùm Innocentius III. ex quadam Decretali Epiſtola à Papa Alexandro edita oſtendit, quòd ſi ante appellationem, Epiſcopus aliquem excommunicavit, Metropolitanus, ante litis ingreſſum, recepto juramento, quòd ſtabit mandatis Eccleſiæ, ipſum debet abſolvere, niſi exiſtimaverit, id deferendum eſſe Epiſcopo Diœceſano, & ipſum ad eum remittere abſolvendum. Sed nec excommunicati audiendi ſunt (ſi agant, etſi conveniri poſſint, *Gl. hîc V. Audiendi*) niſi priùs fuerint abſoluti, nec ſunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. Præterea in contrarium pro Epiſcopo allegat Papa Concilium Sardicenſe, in quo dicitur, ut is, qui ab Epiſcopo eſt excommunicatus, vicinos Epiſcopos interpellet, & cauſa ejus audiatur: Epiſcopus autem, qui juſtè, vel injuſtè excommunicavit, patienter ferat, ut negotium diſcutiatur, donec ipſius ſententia approbetur, vel corrigatur, & ante cognitionem cauſæ, nullus eum communioni reſtituat. His præmiſſis, Innocentius Papa ait, diſtinguendum eſſe, utrùm quis alleget ſe, poſt appellationem legitimam, excommunicatum fuiſſe, vel intolerabilem errorem in ſententia fuiſſe expreſſum: & in his caſibus ad probationem eorum debet admitti, etiamſi abſolutionem non petat; ſed in alijs debet evitari: quamvis Sedes Apoſtolica tales abſolvere ſoleat ad cautelam; ſed in alijs non debet audiri, niſi fuerit abſolutus, ne ſententiam excommunicationis contemnere videatur, per quod ampliùs ligatur. Si verò excommunicatus humiliter petierit, Metropolitanus debet illum abſolvere, & cauſam cognoſcere, receptâ cautione de parendo ejus mandato, niſi judicaverit, id eſſe deferendum Suffraganeo. Quòd ſi fortè Epiſcopus, propter manifeſtum delictum ſubditum ſuum excommunicavit, non debet Metropolitanus ipſum abſolvere, niſi Epiſcopus eum malitiosè abſolvere nolit.

CXLVII. Pro declaratione hujus c. notandum primò, duæ regulæ deſumuntur ex hoc c. ut notat *Abb. hîc n. 3.* Prima eſt, qui dicit excommunicationem eſſe nullam, audiri debet, licèt non petat abſolutionem purè, vel ad cautelam, ut patet ex hoc c. ibi: *Ad probationem eorum, etiamſi abſolutionem non petat, debet admitti.* Ratio hujus regulæ eſt, quia ſi probetur, excommunicationem fuiſſe nullam, non eſt neceſſaria abſolutio, adeóq; illam fruſtra peteret excommunicatus. In duobus autem præcipuè caſibus hîc expreſſis ſententia excommunicationis dicitur, & cenſetur eſſe nulla, videlicet quia lata fuit, poſt legitimam appellationem interpoſitam, vel quia in forma excommunicationis intolerabilis error fuit expreſſus, §. *Nos igitur hîc.* & quidem error Juris juxta *Gl. hîc V. Intolerabilem.* ut ſi excommunicator præcipiat aliquid impoſſibile, vel turpe, vel ſi quis excommunicetur, quia non furatur, aut aliud peccatum non committit, talis enim excommunicatio eſt nulla, nec ullam obligationem inducit, *Gl. hîc V. eod.* Non ſolùm autem in iſtis duobus caſibus auditur volens probare ſententiam excommunicationis eſſe nullam, etſi non petatur abſolutio: ſed etiam in omnibus alijs caſibus, in quibus allegatur nullitas, iſti enim duo caſus, exempli tantùm causâ, hîc ſunt poſiti, & ideo non reſtringunt Regulam, nec ejus rationem, *Abb. hîc n. 3.*

CXLVIII. Secunda regula eſt, qui dicit ſententiam excommunicationis eſſe injuſtam, non auditur, ſi velit probare illam eſſe injuſtam, niſi priùs petat abſolutionem, *cit. c. Per tuas.* §. *Verùm in alijs* (hoc eſt, cùm non proponitur excommunicationem eſſe nullam, ſed injuſtam) *ſi gratiam abſolutionis non imploret, non debet audiri.* Ratio eſt, quia excommunicatio etiam injuſta ligat, quoad Eccleſiam militantem, & in foro externo, *c. 1. c. Si Epiſcopus. 4. cauſ. 11. q. 3. c. A nobis, 28. h. t.* cùm enim in omnem eventum neceſſaria ſit abſolutio, ne fruſtra exſpectetur eventus cauſæ, cujus nullos eſſet effectus, meliùs ante omnia debet peti abſolutio, *Abb. cit. l.* Quin imò excommunicatus, ſi non petat abſolutionem, tametſi dicat eam eſſe injuſtam, videtur contemnere ſententiam, & Claves Eccleſiæ: & ob hujuſmodi contemptum magis ligatur, ut hîc dicitur in textu, & *Gl. V. Verùm in alijs.* adeo ut tunc incipiat ligari etiam quoad DEUM, *Abb. hîc n. 4.* Confirmantur dicta ex *c. Cùm contingit. 36. de offic. deleg.* ubi habetur, quòd qui dicit ſententiam excommunicationis eſſe nullam, admittitur ad probationem, antequam abſolvatur: ſed qui dicit, illam injuſtam non admittitur ante abſolutionem, de quo dictum etiam ſuprà *libr. 1. tit. 29. ſec. 5. §. 4. n. 122. & ſeq.*

CXLIX. Notandum tertiò, Archiepiſcopus poteſt abſolvere excommunicatum à ſuo Suffraganeo, etiamſi ante appellationem fuerit excommunicatus, *Gl. fin. hîc*, nec tenetur illum remittere ad Epiſcopum excommunicatorem, niſi velit hoc ipſi deferre. Quòd ſi tamen excommunicatio ſit evidenter juſta, quia excommunicatus fuit propter manifeſtum

ſtum delictum, non debet Metropolitanus ipſum abſolvere, ſed remittere tenetur ad Suffraganeum, qui eum excommunicavit, niſi hic requiſitus malitioſè deneget abſolutionem, ut habetur hic in fine, *Abb. n.* 5.

CL. Sed contra prædicta videntur obſtare plura jura, quæ dicunt, excommunicatum poſſe appellare, & abſolutionem proſequi, quamvis abſolutionem non petat, c. *Cùm inter.* 5. c. *Significaverunt.* 11. *& c. ult. de Except.* quia appellatio eſt ſpecies defenſionis, quæ excommunicato non denegatur, c. *Intelleximus.* 7. *de Judic.* ſive igitur ſententia excommunicationis ſit nulla, ſive injuſta, in utroque caſu, excommunicatus audiri debet in ſuis defenſionibus. Pro reſponſione ſic eſt diſtinguendum cum *Abbate hic n.* 7. Vel appellat quis ab excommunicatione, quam dicit eſſe injuſtam, ita ut lis ſit ſuper juſtitia, vel injuſtitia ipſius excommunicationis: & tunc habet locum Conſtitutio hujus cap. quia cùm fateatur ſe ligatum excommunicatione, licèt injuſtè, debet, ante omnia, præſtitâ cautione, petere abſolutionem, nullus enim eſt effectus hujus dilationis, ſive enim probetur excommunicationem eſſe injuſtam, ſive non, in omni eventu peti debet abſolutio, c. *Cùm contingat.* 36. *de offic. deleg.* Vel excommunicatus appellat ſuper alio articulo, & Adverſarius excipit contra illum, quòd ſit excommunicatus: & tunc non eſt neceſſarium, ut appellans petat abſolutionem, quia non fatetur ſe eſſe excommunicatum: ſed objicienti ſibi excommunicationem, poterit replicare, non eſſe nunc de hoc diſputandum, cùm conveniatur tanquam reus: de quæſtione verò illa, an excommunicatio ſit injuſta, vel nulla, nunc non agitur, nec ea impugnatur, ſed in aliud tempus differri poteſt: & in hoc caſu loquuntur jura contraria.

CLI. Secunda differentia, inter nullitatem, & injuſtitiam excommunicationis, eſt, quando appellans dicit excommunicationem eſſe injuſtam: nam hoc caſu, non ſuſpenditur quidem effectus excommunicationis, quia ea executionem ſecum trahit; juriſdictio tamen, ſeu poteſtas cognoſcendi ſuper injuſtitia excommunicationis devolvitur ad ſuperiorem Judicem, ad quem appellatum eſt; & ſic appellatio habat effectum devolutivum, ſed non ſuſpenſivum, ut colligitur ex hoc c. *Per tuas.* 40. *in princ.* ibi: *excommunicatus vocem non habeat appellandi:* at verò quando appellans dicit, ſententiam excommunicationis eſſe nullam, tùm non ſolùm juriſdictio, quoad cauſam principalem cognoſcendam, devolvitur ad ſuperiorem Judicem appellationis, ſed etiam effectus ſententiæ excommunicationis ſuſpenditur. Et ſic ſi excommunicatio ſit, & probetur nulla, appellatio utrumque effectum operatur, devolutivum, & ſuſpenſivum, *Hoſtienſ. hic V. Vocem.* & alij apud *Fagnan. hic n.* 19. *& 2. ſeqq.*

CLII. Tertia differentia inter injuſtam, & nullam excommunicationem, à qua appellatur, traditur in c. *Solet.* 2. *h. t. in 6.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lugdunenſi. Ubi inprimis quæſitum fuit ex Papa Innocentio IV. An cùm aliquis excommunicatus fuit, ſi aſſerat excommunicationem in ſe latam nullam eſſe, & petat per Superiorem (excommunicatoris) abſolvi ad cautelam, ſine contradictione (ipſius excommunicatoris, vel Adverſarij, & qui iſtum excommunicari procuravit) debeat abſolvi? Reſpondet Papa, ut petenti (humiliter) abſolutionem, ea non negetur, quamvis excommunicator, vel Adverſarius ſe opponat, niſi hic dicat, eum excommunicatum fuiſſe, propter manifeſtam (ſeu notoriam) offenſam. In quo caſu, concedatur ei, qui dicit ipſum excommunicatum fuiſſe, ob manifeſtam offenſam, terminus octo dierum, intra quos, ſi probaverit, quod opponit (nempe quòd excommunicatus fuerit, ob manifeſtam offenſam) non abſolvatur (etiam ad cautelam) niſi præmiſsâ ſatisfactione, & competente cautione de parendo Juri, ſi offenſa dubia proponatur. Præterea quæſitum fuit, an is, qui ante abſolutionem hujuſmodi (ſcilicet ad cautelam) ſe offert in judicio probaturum, quòd poſt legitimam appellationem, excommunicatus fuerit, vel quòd intolerabilis error in ſententia excommunicationis ſit patenter expreſſus, excepto illo probationis articulo (nempe de præcedente legitima appellatione) in cæteris ſit evitandus (tanquam excommunicatus?) Reſpondet Papa, & ſtatuit, ut is, qui ad probandum admittitur (ſcilicet quid ſententia excommunicationis fuerit nulla, quia lata poſt legitimam appellationem, vel quia continet intolerabilem errorem) pendente illo articulo probationis, in cæteris, quæ ut actor in judicio attentaverit (ſecùs eſt, ſi ut reus, *Gl. hic V. Ut actor*) interim evitetur: ſed in alijs actibus extrajudicialibus, ut in officijs publicis, poſtulationibus, electionibus, & alijs actibus legitimis (vel etiam in Divinis, *Gl. hic V. In officiis*) admittatur.

CLIII. Notandum primò. Qui appellat ab excommunicatione, quia dicit illam eſſe injuſtam, abſolvendus eſt purè, & ſimpliciter, quia excommunicatio etſi injuſta ligat, quoad Eccleſiam, ut dictum ſuprà. Ideo abſolutio ſimpliciter, & neceſſariò requiritur. At verò qui dicit excommunicationem contra ſe latam eſſe nullam, & intendit id probare, audiendus eſt, *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 12. *num.* 7. Quamvis abſolutionem non petat purè, vel ad cautelam, ut etiam ſupradictum. Ad cautelam tamen poteſt abſolvi, quia etiam eos, qui dicunt, ſententiam excommunicationis eſſe nullam, Sedes Apoſtolica conſuevit abſolvere ad cautelam, ut dicitur in *cit.* c. *Per tuas.* 40. §. *Nos igitur. h. t.* & ibi *Gl. V. Ad cautelam.* Idque non obſtante contradictione excommunicatoris, vel Adverſarij, niſi ab eis diceretur, & infra octo dies probaretur, excommunicatus eſſe, ob manifeſtam offenſam, juxta *cit. c.* 2. *eodem in 6. Fagnanus in cit. c. Per tuas. num.* 17. *&* 18. & alij apud ipſum.

Notandum ſecundò. Qui dicit, excommunicationem in ſe latam eſſe nullam, poteſt petere abſolutionem ad cautelam, quia non fatetur, ſe eſſe excommunicatum, adeóque non eſt ſibi ipſi contrarius: ſecùs eſt de illo, qui petit abſolvi ſe ab excommunicatione directè, ſimpliciter & purè, quia tunc fatetur ſe eſſe excommunicatum, *Gl. in cit. c.* 2. *not.* 1.

Notandum tertiò. Sententia excommunicationis lata in aliquem, poſt appellationem legitimam, & interpoſitam ex cauſa rationabili, & vera, eſt nulla, & hic eſt unus caſus hîc expreſſus, in quo excommuni-

municatio eſt nulla: alter eſt, quando illa continet errorem intolerabilem, ut ſi excommunicator dicat, Monuimus Titium, ut Cajum occidat, ſed ipſe obedire noluit, *Gl. in cit. c. 2. in Notatis. h. t. in 6.* de quo ſuprà.

Notandum quartò. Offenſa manifeſta illa dicitur, quæ eſt notoria, nempe de qua conſtat per confeſſionem propriam, vel legitimam probationem, vel per evidentiam rei, quæ nullâ tergiverſatione celari poſſit, *Gl. in cit. c. 2. V. Manifeſta. & Barb. ibid. num.* 10.

Notandum quintò. Qui dicit, excommunicationem eſſe nullam, ſi petat admitti ad probandam cauſam nullitatis, dum pendet probatio nullitatis, vitari debet in judicijs, non autem extra judicium, ut habetur in fine hujus c. Unde talis admitti debet v. g. ad electionem Prælati, & diſcuſſione factâ ſuper appellatione, ſi poſtea apparebit, priùs legitimè appellatum fuiſſe, patebit quoq; tunc ipſum bene admiſſum, vel ipſum rectè excommunicatum fuiſſe, & ſic non valere vocem ipſius, *Gl. fin. hic.* Cur autem quoad hoc, aliud ſit ſtatutum in judicio, aliud verò extra judicium, plures rationes aſſignat, *Gl. hic V. Extra judicium.*

§. III.

Quænam præterea ſtatuta ſunt circa poteſtatem, quam habet Archiepiſcopus abſolvendi excommunicatos à Suffraganeis, vel ſubditis eorum, & de poteſtate, quam habet, vel non habet cognoſcendi ſuper iuſtitia, vel iniuſtitia excommunicationis.

CLIV. De hac re agitur in c. *Venerabilibus*, 7. *h. t. in 6.* Ubi inprimis in princ. ſtatuit Papa Innocentius IV. quòd Archiepiſcopus, vel ejus Officialis non poteſt abſolvere excommunicatos ab Archidiaconis, vel alijs ſubditis Suffraganeorum ipſius Archiepiſcopi, quia non eſt Judex excommunicantium, nec excommunicatorum: excommunicatos autem ab ipſis Suffraganeis, vel Officialibus eorum poteſt Archiepiſcopus abſolvere, ſi ab ipſis fuerit ad Archiepiſcopum appellatum. Si verò non fuit appellatum ad Metropolitanum, non poteſt hic cognoſcere ſuper juſtitia, vel injuſtitia excommunicationis, niſi quando ſubditus Suffraganei fuit excommunicatus ab eo, & conqueritur, ſe injuſtè excommunicatum fuiſſe apud Metropolitanum, ut hic illum puniat, (juxta c. *Sacro*. 48. *h. t.*) vel quando ſubditus Suffraganei fuit excommunicatus, non ad inſtantiam partis, ſed ex officio Judicis: neque poteſt Archiepiſcopus adiri à ſubditis Suffraganeorum per viam querelæ, ſed bene per viam appellationis, *Gl. hic in caſu.*

Ubi notandum primò. Ut quis poſſit abſolvere excommunicatum ab alio, requiritur, quòd ſit Judex excommunicati. Secundò, licèt per appellationem ab excommunicatione lata, ante illam, ſuſpendatur ipſa excommunicatio, devolvitur tamen poteſtas abſolvendi ab ea ad Superiorem, ad quem eſt appellatum. Tertiò, Archiepiſcopus adiri non poteſt à ſubditis Suffraganeorum per viam ſimplicis querelæ, etſi poſſit per viam appellationis adiri, *Franc. hic in princ. not. 1. 2. & 3. Barb. in Collect. hic num.* 3.

CLV. Præterea Archiepiſcopus, vel ejus Officialis excommunicatos à ſuo Suffraganeo debet abſolvere, antequam incipiat cauſam audire in caſibus, in quibus ei competit juriſdictio, ut ſi quis poſt definitivam ſententiam fuit excommunicatus, & appellat: exceptis caſibus, in quibus jura prohibent poſt ſententiam appellare (de quibus in c. *Romana*. 5. §. *Cùm autem. h. t. in* 6.) Similiter ſi Suffraganeus, extra judicium, excommunicet aliquem, ob ſuam offenſam, vel pro defenſione juris ſui, & ſuper hoc querelam ille proponat, eſt is priùs, ſecundùm formam Eccleſiæ, abſolvendus, niſi Suffraganeus ſe offerat probaturum, quòd eum ob manifeſtam offenſam excommunicavit. Sic etiam ſi quis fuit excommunicatus, ob præſumptam contumaciam, quia citatus non comparuit in termino ſibi præfixo, tunc ſi ſic ligatus petat ab Archiepiſcopo abſolvi, & ab Adverſario opponatur, quòd non ſit abſolvendus, nec admitti debeat ad judicium, niſi priùs expenſas ſolvat, præſtitâ cautione, de ſiſtendo ſe judicio: ipſe autem excommunicatus reſpondeat, quòd verè contumax reputari non debet, quia fuit in itinere captus, vel aliàs legitimè impeditus, tunc priùs eſt abſolvendus, juxta formam Eccleſiæ. Secùs autem eſt, ſi ſe contumacem confiteatur, vel aliàs de contumacia conſtet, tunc abſolvi non debet, niſi præſtitâ ſatisfactione expenſarum, & cautione, dummodo contumacia ſit manifeſta, & offenſa non præſumpta, aut dubia. Idémque obſervandum in alijs ſimilibus caſibus, ut ſi quis ad certum locum citetur, & ille excipiat, locum illum non eſſe tutum, idéoque non comparet, ſed Judex illum excommunicat, ſi excommunicatus deinde appellet, abſolvi debet, ita ſtatuitur in *cit. c. Venerabilibus. §. Porro. h. t. in* 6.

Notandum primò. In caſibus, in quibus juriſdictio devolvitur ad Archiepiſcopum, ſeu Metropolitanum, hic abſolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, antequam de cauſa incipiat cognoſcere, niſi dicatur excommunicatus, ob manifeſtam offenſam, vel contumaciam, tunc enim non abſolvitur, niſi factâ ſatisfactione de expenſis, & cautione de ſtando in judicio, *Gl. hic §. Porro. Ancharan. ibid. not. 5. & Franc. in princ. not.* 8. Secundò per appellationem interpoſitam in caſibus, in quibus ea à jure eſt prohibita, non devolvitur cauſa ad Superiorem, *Franc. hic not.* 2. Tertiò, qui excommunicatus fuit, quia citatus legitimo impedimento detentus non comparuit, excommunicationem quidem incurrit, eâque ligatur, eſt tamen protinus abſolvendus, *Franc. hic not.* 7.

CLVI. Sed ſi quis ex cauſa legitima, ſeu probabili appellet, v. g. quia locus non eſt tutus, & poſt appellationem, excommunicetur, Superior,

ad quem

ad quem fuit appellatum, non ſtatim declarare debet excommunicationis ſententiam eſſe nullam, ſed poteſt eam ad tempus, ſecundùm formam Eccleſiæ, relaxare, *cit. c. Venerabilibus. §. Sed ſi.* Quòd ſi certò conſtet, excommunicationem fuiſſe juſtam, ut cùm propter manifeſtum delictum in aliquem eſt promulgata, Judex Superior remittat excommunicatum ad excommunicatorem, nec debet eum abſolvere, niſi periculum ſit in mora, vel niſi excommunicator requiſitus malitiosè deneget ipſi abſolutionem. Verùm ſi conſtet, hujusmodi ſententiam eſſe injuſtam, non eſt excommunicatus remittendus ad ſuum excommunicatorem, ſed mox abſolvi debet. Sin autem dubitetur, utrùm juſta, vel injuſta ſit excommunicatio, poteſt Superior eum abſolvere, niſi velit hoc deferre excommunicatori, quod honeſtius, & magis conveniens eſt. Quando verò Superiori competit de excommunicatione cognoſcere, ſi abſolvit, abſolutio tenet, licèt ſit injuſta, quia etſi contra jus litigatoris, non tamen contra jus Conſtitutionis abſolvit, ut ſtatuitur in *cit. c. 7. §. Sed ſi & § Sanè.*

Notandum primò, excommunicatio lata poſt appellationem interpoſitam, ex cauſa probabili, eſt nulla, ita tamen ut non illicò talis ſententia excommunicationis debeat pronuntiari nulla, ſed fieri poſſit relaxatio ad cautelam, *Barb. in cit. c. 7. §. Sed ſi & §. Sanè. n. 13.* Secundò abſolutio ab excommunicatione obtenta ab eo, qui poteſtatem habet abſolvendi, eſt valida, etiamſi injuſta ſit, & illicitè lata, *Barb. c. l. n. 14.*

CLVII. Statuitur quoque in *cit. c. 7. §. Denique uſque ad finem*, quòd Archiepiſcopus, in caſibus, in quibus poteſt excommunicare ſubditos Suffraganei, ab eis poſſit exigere mulctas pecuniarias, ſecundùm conſuetudinem Regionis. Item quando excommunicatus aſſerit, in ſententia excommunicationis patenter intolerabilem errorem expreſſum eſſe, id eſt, ſub præcepto, vel mandato aliquid in ea apertè contineri, quod communiter, vel in ſuo genere eſt peccatum, ut quia fecit aliquid, quod in ſe bonum eſt, vel quia fecit id, quod illicitum eſt &c. & Suffraganeus aſſerat, ſe ex rationabili cauſa hoc illi prohibuiſſe, vel injunxiſſe, tunc Archiepiſcopus poteſt eum abſolvere ad cautelam. Similiter ſi quis dicat, ſe excommunicatum fuiſſe, ante definitivam ſententiam, in judicio, vel extra, poſt legitimam appellationem, poteſt Archiepiſcopus, poſtquam de hoc ſibi conſtiterit, eum juxta formam Eccleſiæ abſolvere ad cautelam, etiam antequam incipiat cognoſcere de veritate cauſæ appellationis.

Notandum primò. Prælati Eccleſiaſtici poſſunt imponere, & exigere mulctas pecuniarias, ſecundùm conſuetudinem Regionis. *Franc. hîc in §. Denique.* Secundò ut ſententia excommunicationis dicatur lata per errorem intolerabilem, requiritur, ut error ipſe ſit intolerabilis, & ut ſit in ipſa ſententia expreſſus, adeóque non tantùm notorius, *Franc. hîc §. Poteſt. not. 1.* Tertiò ſi in ſententia excommunicationis lata ſit expreſſa cauſa, quòd ſit quia excommunicatus, quia fecit bonum, vel quia non fecit malum, tunc ipſa ſententia eſt nulla, alioquin verò ſi non ſit expreſſa cauſa, ſententia tenet, licèt ſit injuſta, *Franc. hîc not. 3.* Quartò ſententia excommunicationis lata, poſt legitimam appellationem, eſt nulla, etiamſi extra judicium ſit interpoſita, *Franc. hîc §. Similiter. not. 5.* Plura de his videri poſſunt apud *Ancharan. & Franc. hîc*, & alios Canoniſtas.

CLVIII. Porro huc quoque pertinet, quod ſtatuitur in *c. Romana. 5. h. t. in 6.* Ubi inprimis Papa Innocentius IV. præcipit, ut Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus, vel ejus Officialis ſententias interdicti, ſuſpenſionis, vel excommunicationis latas à ſubditis ſuorum ſuffraganeorum, v. g. ab Archidiaconis, vel eorum Officialibus non relaxent, niſi contraria conſuetudo hoc habeat. Secundò ſententiæ excommunicationis ab Archiepiſcopo ejúsque Officialibus generaliter promulgatæ ſubjectos ejusdem Archiepiſcopi juriſdictioni tantùm ligant. Tertiò prohibet, ne Archiepiſcopus, vel ejus Officialis ſententias excommunicationum, propter culpas, & offenſas præteritas, vel præſentes nec in genere (v. g. excommunico omnes, qui ſacrilegium commiſerunt) nec in ſpecie (v. g. excommunico Petrum, quia furtum fecit,) promulgent, monitione competente non præmiſsâ: alioquin ab eis latæ ſententiæ ſunt injuſtæ. Quartò caveant, ne tales ſententias excommunicationis, ſive generaliter, ſive ſpecialiter in aliquos, ob futuras culpas, vel jam commiſſas (proferre præſumant, ſcilicet ſi tale quid fecerint, vel niſi intra tale tempus ſatisfecerint: præterquam ſi mora, culpa, ſeu offenſa, vel alia juſta cauſa ſubſit, *cit. c. Romana. §. Caveant.* Quintò denique prohibet, ne in Univerſitates, vel Collegium ſententia excommunicationis proferatur, idque ne innocentes hujusmodi ſententiis ligentur, ſed illi ſolùm, qui culpabiles extiterunt.

CLIX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non ſolùm Prælati inferiores Epiſcopis poſſunt proferre ſententiam excommunicationis, vel interdicti, ſed etiam Officiales eorum, quos ipſi conſtituere poſſunt, ut patet ex hoc c. *Franc. hîc not. 1. & 2.* Archiepiſcopus verò, & ejus Officialis non poſſunt abſolvere ſubditos Suffraganeorum à ſententia excommunicationis lata in eos per inferiores Prælatos ordinariam juriſdictionem ab Epiſcopis habentibus, quia non eſt Judex excommunicatorum, neque excommunicantium; poteſt tamen conſuetudine induci, ut ſubditi Suffraganeorum pro abſolutione poſſint adire Metropolitanum, omiſſo Epiſcopo, *Gl. hîc in caſu, & in notatis, & Franc. in princ. not. 4.*

Notandum ſecundò, ſententia excommunicationis, vel alterius cenſuræ lata ab Archiepiſcopo ligat tantùm ſibi ſubjectos; ſcilicet immediatè, adeóque ejus Diœceſanos, non autem Provinciales; quare appellatione ſubditorum Archiepiſcopi, ſeu Metropolitani non veniunt omnes, qui ſunt in Provincia, ſed illi ſolùm, qui exiſtunt in Diœceſi propria Archiepiſcopi, *Franc. hîc n. 5.* Unde ſi Archiepiſcopus ferat ſententiam excommunicationis generaliter in omnes violantes ſtatutum à ſe conditum, ea non ligat niſi eos, qui ſunt de propria, & particulari ſua Diœceſi, nec ſe extendit ad omnes, qui ſunt de Provincia, quia Archiepiſcopus non poteſt facere ſtatuta, quæ obligant ſubditos totius Provinciæ, & Diœceſium ſuo-

um ſuorum Suffraganeorum, ſine conſenſu eorundem, *Gl. hic in caſu.*

Notandum tertiò, non poteſt Epiſcopus, vel alius Judex Eccleſiaſticus excommunicare aliquem propter delictum commiſſum de præterito, vel de præſenti, niſi præmiſsâ admonitione, ſpeciali vel generali, prout ſpecialis, vel generalis fertur ſententia: *cit. c. Romana. §. Sed nec, & ibi, Gl. in caſu.*

CLX. Notandum quartò, non debet quis excommunicari, propter culpas futuras, niſi ex cauſa rationabili, *cit. c. Romana. §. Caveant. h. t. in 6.* cui adverſatur textus in *c. A nobis. 21. in princ. extra eod.* Ubi dicitur, poſſe excommunicationem ferri hoc modo: *quisquis furtum feceris, ſis excommunicatus*, ipſo facto ſcilicet. Ad hoc reſpondet *Gl.* communiter recepta *hic V. futuris*, diſtinguendum eſſe inter ſententiam hominis, ſeu Judicis, & ſententiam Canonis, vel ſtatuti: nam ab homine non poteſt generaliter ferri ſententia excommunicationis, ob futuras culpas: bene autem à Canone, vel ſtatuto, & ſic intelligendum eſſe *cit. c. A nobis*: rationem differentiæ dant nonnulli apud *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. n. 1.* quia ſententia hominis, ſeu Judicis potiſſimum verſatur circa præſentia tantùm, ſed ſententia legis, ſeu Canonis reſpicit frequentiſſimè futura. Præterea ex *cit. §. Caveant*, expreſsè colligitur, non poſſe etiam, ob culpas præteritas ſententiam excommunicationis ferri ſub ea conditione, *ſi intra certum tempus quis non ſatisfecerit*, niſi mora in præſtanda ſatisfactione, vel culpa, ſeu offenſa præceſſit: vel alia rationabilis cauſa ſubſit. Unde ſequitur, neceſſarium fore, ut mora iſta, vel culpa præcedat monitionem competentem, trinam ſcilicet, *Covarr. c. l. n. 4.* Neque obſtat *c. Præterea. 40. de appellat.* Ubi dicitur, poſſe quem excommunicari ſub conditione, ſi intra XX. dies Titio v. g. non ſatisfecerit, aut ſummam ei debitam non ſolverit. Sed reſponderi poteſt, in caſu illius c. præmiſsâ trina monitione Canonicâ, moram præceſſiſſe in non ſatisfaciendo, & ſententiam excommunicationis ſub illa conditione latam ſuſpenſam fuiſſe per appellationem, ut ibidem dicitur, de quo actum *l. 2. Tit. 28. n. 231.* ac proinde ſimiles ſunt reſponſiones utriſque *cit. c. Romana. §. Caveant. h. t. in 6. & cit. c. Præterea. de appellat. Covarr. c. l. n 4.* Itàque duæ in *cit. §. Caveant.* traduntur regulæ, Prima eſt, non eſſe ferendam excommunicationem pro futuris culpis, niſi vel culpa, vel offenſa præceſſerit, tunc enim non tantùm ob præteritam culpam aut offenſam, ſed etiam ob futuras culpas excommunicatio ferri poteſt, *Gl. hic V. Culpa, & V. Offenſa.* Poſterior regula eſt, quòd excommunicatio non ſit ferenda ſub ea conditione, ſi intra X. dies non ſatisfecerit, niſi mora in ſatisfaciendo præceſſerit. Utriſque verò regulæ ea generalis exceptio eſt addenda, niſi alia rationabilis cauſa ſubſit: & ita intelligendam eſſe deciſionem *cit. §. Caveant*, cenſet *Covarr. cit. §. 10. num. 5. in fine.* Porro quæ habentur in *§. ult.* hujus c. tradita ſunt ſuprà *num. 27.*

§ IV.

Quâ forma, ſeu modo fieri debeat abſolutio ab excommunicatione?

CLXI. Assertio 1. Ad eſſentiam abſolutionis nulla requiruntur verba determinata: conſueta tamen forma eſt, *Abſolvo te à vinculo excommunicationis, propter hanc, vel illam cauſam, ſeu crimen, & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & fidelium communioni, in nomine Patris &c.* cujus formæ mentio fit in *c. A nobis. 28. h. t. Avila. p. 2. c. 7. diſ. 3. dub. 1. & 2. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.*

CLXII. Assertio 2. Ante abſolutionem ab excommunicatione, duplex cautio eſt exigenda, & præſtanda à Reo. Prima fit per juramentum de parendo mandatis Eccleſiæ, vel ipſius abſolventis, id eſt, de non committendo impoſterum hujusmodi delicto, *c. Ex tenore. 10. & c. ſeq. h. t.* quod tamen non exigitur in abſolutione ab omnibus criminibus, ſed ſolùm in enormibus, aut valde pernicioſis, ut in falſariis, incendiariis, & aliis ſimilibus, quia ex jure nil aliud colligi poteſt, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 17. & 20. Avila cit. diſ. 3. dub. 2. Laym. c. l. num. 8.* & alii DD. communiter. De hac cautione fit etiam mentio in *c. Ad hæc. 12. h. t.* Ubi dicitur: quòd quando quis »
excommunicatus fuit à delegato Papæ, & impe- »
trat Litteras ab eodem ad alium delegatum, qui »
eum abſolvat, tum ei cautionem præſtare debet de »
parendo mandatis Eccleſiæ, quia Romana Eccle- »
ſia abſolutionem ſententiæ Judicum delegatorum »
non conſuevit aliis delegare, niſi in litteris com- »
miſſionis expreſsè contineatur, ſufficientem cau- »
tionem præſtandam eſſe ab ijs, qui abſolvi debent, »
quòd judicio Eccleſiæ obedire debeant. »

Sed an non in caſu hujus c. delegatus, qui excommunicavit, potuiſſet à ſe excommunicatum abſolvere, absque alio mandato? *Reſp.* potuiſſet utique, ſed id non factum, vel quia primus delegatus mortuus fuit, vel revocatus: vel quia excommunicavit, poſt ſententiam definitivam, vel terminum elapſum, & ideo ad alium recurrere oportebat, qui abſolveret, *Abb. hic n. 3.*

CLXIII. Altera cautio eſt de ſatisfaciendo parti læſæ, nullus enim neque in foro interno, neque externo, abſolvendus eſt ab excommunicatione, niſi priùs parti læſæ, actu vel realiter ſit ſatisfactum, vel cum ea transactum. Quòd ſi hoc ſtatim facere non poſſit, tunc cautionem ſufficientem præſtare debet, ſcilicet pignoratitiam, vel fidejuſſoriam: quòd ſi neque hanc dare poſſit, ſufficit juratoria, quia nemo ad impoſſibile obligari poteſt, *Sanch. c. l. num. 23. Avila cit. diſ. dub. 5. concl. 1. Laym. c. l. n. 8.* & alii communiter. Nomine partis autem hîc intelligitur illa, cui facta eſt injuria per illud delictum, per quod incurſa eſt excommunicatio, ſive ſit perſona publica, ſive privata, *Avila c. l. dub. 7.*

Prædictis duo ſunt addenda. Primum, ſi quis poſt præſtitam cautionem per juramentum de ſatisfaciendo parti læſæ, poſtea ſatisfacere negligat, non ideo in priorem excommunicationem reincidit, quia id jure expreſſum non eſt, quamvis ab homine, ſeu

Judice

Judice iterum excommunicari poſſit, *c. Ad reprimendum. 8. de Offic. Ordin.* & dictum *libr. 1. tit. 31. n. 32. & ſeq. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. num. 6. Verſic. Quòd ſi quis.* Alterum eſt, ſi quis habens ordinariam poteſtatem abſolvendi, vel etiam delegatam aliquem abſolvat ab excommunicatione, ante præſtitam ſatisfactionem parti læſæ, vel etiam ante præſtitum juramentum de parendo mandatis Eccleſiæ, illicita eſt, valida tamen abſolutio, quia non pertinet ad illius ſubſtantiam, juxta *c. Venerabilibus. 6. §. Sanè in fine h. t. in 6. Avila c. l. dub. 2. Laym. c. l. num. 8. §. Duo inſuper.*

CLXIV. Assertio 3. Ad abſolutionem ab excommunicatione aliaque cenſurâ, non requiritur, ut is, qui abſolvitur, actu ſit præſens, ſed etiam is abſens abſolvi poteſt per Procuratorem, vel litteras, vel nuntium, aut etiam per ſola verba, vel factum aliquod, quo exprimatur intentio abſolvendi etiam abſente eo, qui abſolvitur, *Sanch. c. l. 2. mor. c. 11. n. 14. Avila p. 2. c. 7. diſ. 2. dub. 1. Laym. cit. c. 6. n. 9.* Unde poteſt Epiſcopus aliquem abſentem abſolvere ab excommunicatione reſervata, eâque ſublatâ, quilibet Confeſſarius à peccato, propter quod fuit excommunicatus. Ratio eſt, quia excommunicatio eſt pœna Eccleſiaſtica, ſicut ergo poteſt quis excommunicari abſens, eâque ligari, ita multò magis poteſt ab illa liberari abſens, & ignorans, ſolâ voluntate abſolventis, dummodo humano modo ſit expreſſa. Idque conſtat ex uſu Eccleſiæ, *Suar. diſ. 3. de cenſ. ſec. 7. n. 4.* Similiter abſolvi poteſt ab excommunicatione, etiam ignorans, & conſequenter non conſentiens, imò etiam invitus, quia cenſura non eſt culpa, ſed pœna, quæ ſicut in invitum fertur, ita etiam invito eo, qui abſolvitur, tolli poteſt. Excipi debet, niſi is, qui abſolvi renuit, in crimine v. g. hæreſis contumaciter perſiſtat, cui excommunicatio ipſo jure eſt continuè annexa, talis enim à ſolo Canonis auctore, vel ab eo, qui poteſtatem habet in Canone diſpenſandi, abſolvi poteſt, de quo videri poteſt *Suar. cit. diſ. 7. de cenſ. c. 7. n. 5. & 8. Laym. cit. c. 6. n. 9. dicto 6.*

CLXV. Assertio 4. Abſolutio ab excommunicatione, aliavè cenſurâ per vim, & metum obtenta, etſi ſpectato Jure naturali, valida ſit, jure tamen poſitivo Eccleſiaſtico eſt nulla, *c. un. de iis. quæ vi met. cauſ. fiunt in 6. Suar. cit. diſ. 7. ſec. 6. n. 13. & Laym. c. l. Avila. cit. c. 7. diſ. 2. dub. 5.* de quo plura dicta ſunt *l. 1. Tit. 40. n. 30. & 2. ſeqq.*

CLXVI. Assertio 5. Abſolutio ab excommunicatione data ſub conditione de præſenti, vel de præterito, eſt valida, & licita, ſic enim Confeſſarii dicunt in communi forma: *Te abſolvo, in quantum poſſum, & indiges, Avila cit. c. 7. diſ. 3. dub. 15. in 1. concl.* Verùm abſolutio ab excommunicatione ſub conditione pendente in futurum, v. g. *abſolvo te, ſi ſatisfeceris*, eſt quidem valida, ſed effectus illius ſuſpenditur uſque ad tempus impletæ conditionis: ita ut talis abſolutio non ſit à principio omnino nulla, nec ſtatim efficax, ſed effectum ſuum ſortiatur, poſt impletam conditionem, *Avila c. l. in concl. 2.* Non obſtat primò, quòd abſolutio Sacramentalis non poteſt ſuſpendi, ſive ſub conditione de futuro dari, quia non poteſt ejus effectus, ſi in ſubjecto non ſit impedimentum, ſuſpendi per conditionem adjunctam, ex intentione Miniſtri, cùm inde non pendeat, ſed ex inſtitutione Chriſti: at verò abſolutio ab excommunicatione, vel aliâ cenſurâ eſt ſententia quædam humano, ſeu Eccleſiaſtico jure introducta, ſicut ipſa cenſura: & ideo ejus effectus per ſe pendet ex voluntate ipſius abſolventis, qui proinde poteſt, adjectâ conditione, effectum illius ſuſpendere, ita ut ſequatur, poſitâ conditione, ut eruditè docet *Suar. diſ. 7. de cenſ. ſec. 8. n. 8.* Neque etiam obſtat regula juris, *Actus legitimi 77. in ff.* quia ibi non ponitur regula generalis, nullum actum legitimum recipere diem, vel conditionem, ſive poſſe fieri ſub conditione, alioquin nec cenſura, nec diſpenſatio, nec præceptum poſſet fieri ſub conditione, quia omnes hi actus ſunt legitimi, quippe qui fiunt ſecundùm legem, ſeu inſtitutionem legalem, quod eſt falſum. Itáque regula illa generalis reſtringi debet, & ita intelligi, juxta *Gl. ibid. V. Actus legitimi*, quòd illi actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, vitientur per adjectionem temporis, vel conditionis: inter quos actus non eſt abſolutio, ſicut nec excommunicatio. Et ita quoque explicari debet ſimilis regula 50. *in 6.* conformiter eidem regulæ Juris Civilis, nempe actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem &c. quaſi dicat, aliqui actus ſunt, qui recipiunt, & aliqui, qui non, ut explicat, *Gl. ibid. V. Actus legitimi, Suar. c. l. n. 9.*

An autem abſolutio ab excommunicatione ſub conditione de futuro ſit illicita, non conveniunt DD. Plures ajunt eſſe illicitam, quia abſolutio non debet eſſe in ſuſpenſo. Alii verò cenſent, hunc modum abſolvendi eſſe licitum, quia nullâ ratione probatur eſſe illicitus: quod vel ex eo probatur, quia excommunicatio poteſt ferri, validè & licitè, ſub conditione, v. g. ſi non ſatisfeceris, ergo etiam abſolutio, ſub conditione, v. g. ſi ſatisfeceris, quia ea favorabilior eſt, *Avila c. l. dub. 15. Suar. cit. ſec. 8. n. 10.* qui tamen ibidem *n. 11.* addit, hunc modum abſolvendi, etſi per ſe non ſit malus, nec Jure prohibitus, regulariter tamen loquendo eſſe illicitum, præſertim quia non eſt uſu Eccleſiæ receptum, abſolvere ab excommunicatione ſub conditione, ſicut eſt uſitatum ferre excommunicationem ſub conditione.

CLXVII. Præter dictos, ſunt adhuc alii duo modi abſolvendi ab excommunicatione, vel alia cenſura, ſcilicet ad cautelam, & reincidentiam. Prior datur, ſi adſit ſuſpicio, vel dubium, an aliquis cenſuram incurrerit: tunc enim abſolvi ſolet ſub conditione, v. g. *abſolvo te à cenſura excommunicationis, ſi eam incurriſti, ob tale crimen.* Item hujuſmodi abſolutio præmitti ſolet, ante abſolutionem Sacramenti Pœnitentiæ, ad vitandam irreverentiam, ſi fortè pœnitens in occulta cenſura eſſet: vel ante alium aliquem actum, cujus valor per cenſuram impediri poſſet, ſi adeſſet, ut ante electionem, vel collationem alicujus beneficii Eccleſiaſtici, aut privilegii ad vitandam ejus invaliditatem: aut ante collationem Ordinum ad vitandam irregularitatem Ordinati, *Suar. diſ. 7. de cenſ. ſec. 8. n. 12. & 13. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 7. n. ult.*

CLXVIII. Exemplum abſolutionis ad cautelam proponitur in *c. Venerabili, 52. h. t.* Nam cùm Archiepiſcopus Turonenſis ſententiam ſuſpenſionis tuliſſet in Epiſcopum Cenomanenſem, re delatâ ad Papam, is ſententiam illam relaxavit ad cau-

» telam, præſtito juramento ab ipſo Epiſcopo, quòd
» parebit Mandatis Archiepiſcopi, ſi conſtiterit,
» ipſum in eo, propter quod fuit ſuſpenſus, culpabi-
» lem extitiſſe.

Ubi notandum primò, quando dubitatur de valore ſenteotiæ, poteſt quis abſolvi ad cantelam, præſtito juramento de patendo mandatis Eccleſiæ, quod juramentum præſtari debet non tantùm, cùm quis abſolvitur ab excommunicatione, ſed etiam à ſuſpenſione, ut patet ex hoc c. *Gl. hic V. Ad cautelam, & Abb. in fine*, ubi *Gloſſator Abbat.* addit, id verum eſſe in ſuſpenſiona hominis, ſeu Judicis, noo autem in ſuſpenſione Juris.

Notandum ſecundò, ſempet juramentum exigendum eſt in abſolutione, quando non conſtar excommunicationem, vel ſuſpeoſionem aſſe injuſtam. *Gl. fin. hic.*

CLXIX. Præterea quòd excommunicati, vel ſuſpenſi abſolvi non debent, oiſi pciùs præſtito ju-
» ramento, ſtatuitur in c. *Super eo.* 51. *h. t.* Ubi ha-
» betur, quòd Monachi Græci, & Eremitæ, proptec
» inobedientiam fuerunt ſuſpenſi, & excommuni-
» cati, qui tamen ad mandarum Eccleſiæ ooluerunc
» redire ad eandem, niſi pec manualem promiſſio-
» nem, & ſine juramento. Conſultus Papa reſpoo-
» dit, ſi non poſſint induci ad præſtaodum juramen-
» tum, juxta formam Eccleſiæ (in *c. Ex tenore.* 10.
» *h. t.*) poterunt, hac vice, ſimplici promiſſione ma-
» nuali recipi, ſine juramenro, quia interdum, con-
» ſideratis locorum, & temporum qualitatibus, ſeu
» circumſtantiis, ſeveritati aliquid eſt detrahen-
» dum.

Hine colligitur primò, quòd juramentum de patendo mandatis Eccleſiæ non ſit de ſubſtantia abſolutionis, ſed ea etiam, ſine illo ſit valida, quia introductum fuit potiùs ad cautelam, ut de cætero non committantur talia, *Gl. hic V. Juramentum, & V. Cum promiſſione.*

Colligitur ſecundò, interdum ratione loci, & temporis, ad vitandum publicum ſcandalum, aliquid de rigore remittendum eſt, *Gl. fin. hic*, multa enim interdum fiunt, ratione vitandi ſcandali, quæ aliàs non fierent, *Abb. hic in fine*, & in additione.

CLXX. Alter modus abſolvendi, ſive abſolutio, eáque propriè dicta datur ad reincidentiam, veluti ſi quis propter mortis periculum, vel aliud impedimentum legitimum, abſolutus fuit ab eo, à quo aliàs non poterat, à quacunque excommunicatione, ſive Papæ, ſive alii inferiori reſervata, cum eo onere, ſeu conditione, ut ceſſante eo impedimento, vel periculo, ſe præſantet Superiori, qui extra eum caſum, illum poterat abſolvere, is enim, ſi ceſſante periculo, vel impedimento, ſe non præſentet, cùm commodè poteſt, reincidit in eandem ſententiam excommunicationis. Idémque dicendum eſt, ſi quis abſolutus fuit à Papa, qui eum remiſit ad Diœceſanum, vel ad alium, ſi enim non ſe præſentet, intra tempus præfixum, vel cùm commodè poteſt, reincidit in priorem ſententiam, prout cooſtat ex *c. Eos qui.* 22. *h. t. in 6.*
» Ubi decernitur, eos qui à ſeotentia Canonis (hu-
» juſmodi caſus XXXII. in quibus eſt quis excommunicatus à Canone, enumerat *Gl. hic V. Canonis.*)
» vel hominis, ſeu Judicis, ab alio abſolvuntur,
» quia ad illum, à quo aliàs de Jure abſolvendi eſ-
ſent, propter imminentis mortis articulum, vel a- »
liud legitimum impedimentum, accedere nequeunt: ſi poſtea ceſſante illo periculo, vel impedimento, ſe illi, à quo abſolvi debeant, non præſentent, ut mandatum ipſius ſuper illis, propter quæ excommunicati fuerunt, humiliter recipiant, & ſatisfaciant, in eandem ſententiam, ipſo jure recidere, oe ſic cenſuram Eccleſiaſticam impunè contemnant. Idem ſtatuitur de his, qui à Sede Apoſtolica, vel Legatis ejus, à quibusvis cenſuris abſolvuntur, cum mandato, ut Ordinariis, vel aliis ſe præſentent, & paſſis injuriam competenter ſatisfaciant, niſi hæc, cùm primùm commodè poterunt, adimpleant. »

CLXXI. Pro declaratione hujus c. notandum primò, poteſt quis abſolvi ab alio, qui aliàs de jure abſolvere non poteſt, propter legitimum impedimentum à quacunque ceoſura Juris, vel hominis, ut pater ex hoc c.

Notandum ſecundò, hoc tempus commodum ſe præſentandi, ne in cenſuram incidatur, eſt, dum ceſſat impedimeotum aliquo modico tempore, arbitrio prudentis, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 25.* & debet hoc onus præſentandi ſe Superiori, ſub juramento imponi, quia quamvis in *cit c. Eos qui*, de hoc juramento non fiat mentio, fit tamen in *c. Ea noſcitur. 13. & in c. Quamvis. 58. extra eod. Sanch. c. l. n. 26.*

Notandum tertiò, hæc præſentatio non fit, ut excommunicatus iterum ab excommunicatione abſolvatur, cùm jam plenè ab illa ſit abſolutus, ſed ut Superior medicinam adhibear, & ſatisfactionem imponat, ſi ita judicaverit, *Sanch. c. l. n. 27.*

Notandum quartò, non eſt hoc onus ſe præſentandi imponendum ei, qui habet impedimentum perpetuum, cujus ceſſatio nunquam exſpectari poteſt, ut conſtat ex *cit. c. Quamvis. h. t.* Ubi dicitur, hoc onus imponendum eſſe eis, qui temporali impedimento laboraot, *Sanch. c. l. n. 30.*

Notandum quintò, obligatus ad ſe præſentandum, ceſſante impedimanto, tenetur per ſe ac perſonaliter ſe ſiſtere, adeóque non ſatisfacit, ſi per procuratorem compareat: quamvis probabile ſit, quòd ſi juſta cauſa ſubſit, ſufficiat, ſi per procuratorem ſe ſiſtat, *Sanch. c. l. n. 33.*

Notandum ſextò, excommunicatus, & abſolutus debet ſatisfacere, juxta proprias facultates, ut in *c. Ea noſcitur. 13. h. t.* & non juxta facultates Eccleſiæ, quas ad uſum habet, *Gl. marg hic & Franc. n. 3. not 4.*

Notandum ſeptimò, is, qui ceſſante impedimento, oon ſe præſentat Superiori, reincidit in eandem ſententiam excommunicationis, ut dicitur in fine hujus c. non quidem in eandem numero cenſuram, quia prior illa eſt per veram abſolutionem omnino ſublata, ſed per aliam ſimilem, & æquipollentem, ita ut moraliter eadem cenſura cenſeatur, & quia ſimiliter eſt reſervata, ac prior erat. *Sanch. c. l. n. 28.* Unde novum etiam peccatum contumaciæ requiritur, & nova ſententia cenſuræ lata à Judice, vel lege, ſub conditione, niſi abſolutus præſtiterit id, ad quod jure obligatur; & quamvis id ipſum intermiſerit, vel diſtulerit, ſed ſine culpa ſua, reipſa non reincidat in excommunicationem, *Laym. in cit. c. 7. num. 8. in fine.* Plura de hoc videri poſſunt apud *Sanch. cit. c. 13. n. 24. & ſeqq.*

§. V. *Virùm*

§. V.

Utrùm is, qui duabus, vel pluribus excommunicationibus eſt ligatus, ſi ab una abſolvatur, cenſeatur etiam abſolutus ab aliis?

CLXXII. Assertio 1. Ligatus duabus, vel pluribus excommunicationibus, vel unâ tantùm, ſed ex pluribus cauſis, ſi in petitione abſolutionis unam tantùm excommunicationem, vel cauſam expreſſit, non cenſetur abſolutus quoad alteram, vel alias, quas ſuppreſſit, ſed remanet excommunicatus, prout ſumitur ex c. *Cùm pro cauſa. 27. h. t.* Nam ortâ controverſiâ inter duos Archidiaconos, ratione cujuſdam excommunicationis, utriuſq; Procuratores ad Sedem Apoſtolicam accedentes, Procurator Archidiaconi G. allegavit, quòd Archidiaconus F. violentas manus injecit in Succentorem, & verberando eum traxit per clauſtrum: ideóque Archiepiſcopus Lugdunenſis, ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ, eum excommunicavit, & publicè denunciari curavit. Conſultus ſuper hac re Papa Innocentius III. mandavit, ut ſi conſtiterit, dictum F. Archidiaconum, ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe (ſcilicet ob percuſſionem Clerici, & violatam immunitatem Eccleſiæ) & alteram tantùm in litteris, quas impetravit ſuper abſolutione ſua, expreſſiſſe, non debet haberi abſolutus, ſed tanquam excommunicatus, monitione præmiſſâ, cogatur ſatisfacere Eccleſiæ, ob alteram cauſam non expreſſam: quia per ſubreptionem abſolutio eſt obtenta, *Gl. hîc V. Tanquam excommunicatus.*

CLXXIII. Notandum primò. Excommunicatus (vel etiam ſuſpenſus, aut interdictus) poteſt iterum, ac ſæpius excommunicari, vel alijs cenſuris ligari, non ſolùm diverſæ rationis, ſed etiam ejuſdem propter diverſas cauſas. Sic qui propter unam inobedientiam eſt excommunicatus, poterit iterum excommunicari, ſi in alia re ſit inobediens, & contumax, *Suar. diſ. 5. de cenſ. ſ. 2. n. 5.*

Notandum ſecundò. Poteſt quis abſolvi ab una excommunicatione, ita ut non abſolvatur ab altera, vel alijs, quibus eſt, & manet ligatus, quia excommunicationes non ſunt inſeparabiliter connexæ, quoad remiſſionem, ſicut peccata mortalia, quorum unum non poteſt remitti, ſine alijs. Veruntamen qui abſolvitur ab una excommunicatione, & non ab alijs, non reſtituitur participationi Sacramentorum, nec Suffragijs Eccleſiæ, nec communioni fidelium, donec ab omnibus abſolvatur, quia abſolutio ab una tantùm excommunicatione non poteſt habere effectum, cùm maneat excommunicatus, *Avila c. 7. diſ. 2. dub. 3.* videri poſſunt, quæ de hoc dicta ſunt *l. 1. tit. 31. n. 77.*

CLXXIV. Assertio 2. Excommunicatus à pluribus Prælatis, quibus eſt ſubjectus, propter plures exceſſus, ſeu delicta, non poteſt ab uno tantùm abſolvi, ſed ab alijs etiam Prælatis abſolvi debet, niſi uni Prælato reliqui poteſtatem abſolvendi demandârint, prout ſumitur ex c. *Officij. 42. h. t.* Nam cùm aliquis, propter plures exceſſus, ſeu delicta, à pluribus, & diverſis Prælatis, qui jus in ipſum habebant, excommunicatus fuiſſet, ille uni tantùm Prælato, ob unum delictum, voluit ſatisfacere. Unde quæſitum fuit, utrùm ab eo ſit abſolvendus, cui voluit ſatisfacere: & cùm ob aliud delictum non ſatisfecerit alij Prælato, an abſolutus valeat denunciari? Reſpondet Papa Innocentius III. quòd ſupprimenti veritatem abſolutio ſubreptitia non prodeſt, & cùm Prælatus intellexerit veritatem, non debet illi abſolutionem exhibere, id eſt, ut explicat *Gl. fin. & Hoſtienſ. hîc*, non debet ei exhibere cum effectu, ut eum denunciet abſolutum, donec ab alio etiam delicto fuerit abſolutus: vel donec caveat, ſe procuraturum, ut ab alio etiam delicto abſolvatur, ſed ſimpliciter ipſum abſolvere non debet.

CLXXV. Notandum primò. Si idem Prælatus excommunicavit ſibi ſubjectum ſæpius, propter diverſas cauſas, tunc ipſe ſolus poteſt, unicâ abſolutione, relaxare omnes excommunicationes: ſi verò plures, & diverſi Prælati excommunicârunt eundem, unica abſolutio fieri poteſt, ſi omnes ſimul conveniant, & abſolvant, nam unus Prælatus non poteſt abſolvere ab excommunicatione lata per alium, *c. Paſtoralis. 11. §. Præterea. de Offic. Jud. Ordin.* Secundò, ut unus alteri committat vices ſuas, quod fiet magis congruenter. Tertiò, ut quilibet ſeparatim abſolvat ab excommunicatione à ſe inflicta, *Gl. hîc V. Excommunicationis vinculo, & Abb. n. 5.*

§. VI.

De abſolutione excommunicati decedentis in excommunicatione.

CLXXVI. De hac agitur inprimis in *c. A nobis. 28. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet, utrùm ſi quis excommunicatus manifeſta ſigna pœnitentiæ dedit, nec per eum ſtetit, quominùs reconciliaretur Eccleſiæ unitati, ſine abſolutione, morte præventus deceſſit, pro abſoluto ab Eccleſia ſit habendus, & an pro tali eleemoſyna ſit recipienda, & à fidelibus orandum. Reſpondet Papa Innocentius III. quòd judicium DEI veritati, quæ non fallit, nec fallitur, ſemper innititur: judicium autem Eccleſiæ aliquando opinionem ſequitur: unde contingit eam fallere, & falli, & ut qui ligatus eſt apud DEUM, ſit ſolutus apud Eccleſiam: quod in ſuſcitatione Lazari eſt manifeſtum, quem priùs Chriſtus ſuſcitavit, & poſtea Apoſtolis præcepit ſolvere (*Joan. c. 11.*) Quare quamvis ſe quis juramento præſtito aſtrinxerit, quòd parere velit mandato Eccleſiæ, & quamvis pœnitentiæ ſigna præceſſerint, ſi tamen morte præventus abſolvi non potuit, & ſi apud DEUM abſolutus credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus. Veruntamen poteſt, ac debet ei ab Eccleſia ſubveniri, ut ſi de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, ei etiam defuncto abſolutio impendatur. Nec obſtat, quod dicitur, Eccleſiam habere poteſtatem ligandi, & ſolvendi homines ſuper terram (*c. Quodcunque. 6.*

cauſ. 24.

» *cauſ. 24. q. 1.*) tanquam non poſſit ſolvere, & li-
» gare ſub terra ſepultos: nec illud obſtat, *cui non*
» *communicamus vivo, nec mortuo communicare de-*
» *bemus*: cùm etſi communicatum non fuerit,
» communicandum tamen illi fuiſſet, quem non
» contemptus Religionis, ſed neceſſitas impedivit:
» & in certis caſibus legatur, Eccleſiam ligâſſe mor-
» tuos, & ſolviſſe. Unde ſtatuit Papa, ut illius mor-
» tui abſolutio à Sede Apoſtolica petatur, qui dum
» viveret, ab eadem fuerat abſolvendus: abſolutio-
» nem verò aliorum, ex præmiſſa cauſa, illis indul-
» get Papa (id eſt, indultum eſſe declarat, *Gl. hic V.*
» *Cæteris*) à quibus, dum viverent, fuerunt abſol-
» vendi. Forma autem abſolutionis ſervetur, ut fiat
» cum Pſalmo Pœnitentiali, & Oratione Domini-
» ca, & alijs conſuetis. Additur in fine, ut hæredes
» quoque defuncti compellantur ad ſatisfaciendum
» pro ipſo, & quidem per cenſuram Eccleſiaſticam,
» monitione præmiſsâ, ſi noluerint.

CLXXVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Eccleſia quandoque errat, excommunicando, ſive ligando non ligandum, vel abſolvendum: idque inde provenit, quia Eccleſia non poteſt judicare de occultis, c. *Ut noſtrum. unic.* ubi Innocentius III. ait: *quoniam etſi locum DEI teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus divinare. Ut benefic. Eccleſ. ſine dimin. &c.* Idque procedit, non tantùm loquendo de Eccleſia particulari, ſed etiam de univerſali, nam & univerſale Concilium, per quod repræſentatur tota Eccleſia, poſſet errare, excommunicando fortè Prælatum, qui non erat excommunicandus, quia cauſa latet: nam Eccleſia quandoque ſequitur opinionem, ut hîc dicitur, quæ falſa eſſe poteſt, & veritas quandoque latet Eccleſiam, *Abb. hic n. 2. not. 2.* quamvis ſi de errore conſtiterit, revocetur quod factum eſt, *Gl. hîc V. Opinionem.* Unde cùm dicitur, Eccleſiam errare non poſſe, id præcipuè intelligendum in fide, ſeu articulis fidei, juxta illud Chriſti, Luc. 22. *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.* At verò in particularibus quæſtionibus facti dijudicandis, ut in propoſito, an hic vel ille, ob tale crimen juſtè ſit excommunicatus, Eccleſiam, ejúſque Caput S. Pontificem errare poſſe, docet *Tanner. tom. 3. diſ. 1. q. 4. dub. 6. n. 140.* & alij Theologi communiter.

Notandum ſecundò. Poteſt aliquis per excommunicationem eſſe ligatus, quoad Eccleſiam, ſed ſolutus, quoad DEUM, ut ſi excommunicatio Clave errante, ſive injuſtè lata ſit: & è converſo apud Deum eſſe ligatus, ſed apud Eccleſiam ſolutus, ut habetur in hoc c. ut ſi quis abſolutus ſit ab excommunicatione per Eccleſiam, ſed maneat ligatus quoad DEUM propter delictum, ob quod fuit excommunicatus.

Notandum tertiò. Abſolutio publicè excommunicati fieri debet cum Pſalmo pœnitentiali *Miſerere mei DEUS*, & Oratione Dominica, *Abb. hic*, quamvis aliqui putent, quemlibet ex ſeptem Pſalmis Pœnitentialibus ſufficere, *Barboſ. in Collect. hic num. 6.*

Notandum quartò. Hæredes defuncti in hoc c. *§. ult.* per cenſuram Eccleſiaſticam compelluntur ſatisfacere pro anima ipſius, etſi nihil ad eos ex delicto pervenerit, quia cùm iſte pœnituerit, & contritus vitâ deceſſerit, quantum in ſe fuit, ſatisfecit, & per eum non ſtetit, quominùs ſatisfaceret, ideóque hæredes ipſius, ad quos bona pervenerunt, tenentur pro ipſo reipſa ſatisfacere, *Gl. fin. hic.* Quamvis aliàs de Jure etiam Civili, ex delicto defuncti non teneantur hæredes, niſi quatenus ex delicto ad eos pervenit, vel niſi lis cum defuncto conteſtata fuerit, *l. unic. C. Ex delicto defuncti. Abb. hîc n. 5. not. ult.*

CLXXVIII. Porro ex eo, quod in hoc c. dicitur: *in certis caſibus à Canonibus annotatis, ligâſſe legitur Eccleſia mortuos, & ſolviſſe*, oritur non levis quæſtio, utrùm Papa, ſeu Eccleſia mortuos poſſit excommunicare, vel ab excommunicatione abſolvere? Ad quod reſpondetur, verius eſt, non poſſe excommunicare poſt mortem, ut docet *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 11. n. 8. Suar. diſ. 5. de cenſ. ſec. 1. n. 3. Azor p. 2. Inſtit. l. 5. c. 26. q. 2.* & eſt communior ſententia Theologorum, & Canoniſtarum. Ratio eſt, tum quia Eccleſia non habet juriſdictionem in defunctos, juxta illud, Matth. 18. *Quodcunque ligaveris, vel ſolveris ſuper terram, erit ligatum & ſolutum in cælis*, ergo poteſtas hæc non ſe extendit ad mortuos. Tum quia crimina morte extinguuntur, *c. Quorundam. 14.* & ibi *Gl. V. Non poteſt. diſ. 23. l. 1. & 2. C. Si reus, vel accuſat. mort. fuer.* Porro ratio à Papa allata in hoc cap. quòd Eccleſia legatur ligâſſe mortuos, & ſolviſſe, enervata eſt quidem, ſed ibi tantùm factum narratur, non autem deciditur quæſtio illa, nec ratio illa approbatur, quod etiam in alijs ſubinde fit locis, ut Jus non diſpoſitivè, ſed narrativè ſolùm loquatur in textu, quod bene notandum.

Non obſtat, quòd Eccleſia poteſt publicū peccatorem mortuū privare ſepulturâ, & Suffragijs fideliū, ſicut reipſa factū eſſe refert D. Gregorius cū aliquo Religioſo, propter inventā apud eum pecuniā poſt mortem ejus. Nam tunc non ligatur mortuus directè, & in ſe ipſo; ſed indirectè tantùm, præcipiendo vivis fidelibus, ne illum ſepeliant, vel pro eo orent: & illa pœna non habet propriam rationem cenſuræ, quia non eſt medicinalis, nec ad correctionem, ſed tantùm ad aliorum fidelium terrorem ordinatur. Sic hæretici, & alij ſimiles, ipſo jure, ſunt excommunicati, & ideo ſi poſt mortem de eorum delicto conſtet, meritò anathematizantur, juxta *c. Si quis. 5. de hæret.* & Suffragijs fidelium, ac Eccleſiaſticâ ſepulturâ privantur; tunc autem non fertur cenſura excommunicationis in mortuum, ſed fertur ſolùm declaratoria ſententia, per quam promulgatur cenſura excommunicationis, quæ jam ipſo jure lata fuerat in Reum, dum adhuc viveret, & præcipitur executioni mandari cenſura in vita contracta, ut bene explicat *Suar. cit. ſ. 1. n. 6. & ſeqq.* quæ quidem declaratio eſt neceſſaria, quoad Eccleſiam militantem, ſive quoad nos, non autem quoad triumphantem, ſive quoad DEUM, ut fatetur Papa in *cit. c. A nobis. Covarr. cit. l.* Similiter quod attinet ad abſolutionem ab excommunicatione, cùm dicitur in *cit. c. A nobis*, quòd ſi quis in excommunicatione deceſſit, quamvis ſigna contritionis, & pœnitentiæ ediderit, non poteſt in loco ſacro ſepeliri, nec Suffragia communia Eccleſiæ pro illo offerri, niſi priùs fuerit abſolutus, id intelligendum eſt, non quòd directè poſſit poſt mortem abſolvi ab excommunicatione, ſicut nec excommunicati

Digitized by Google

cari poteſt, quia ſolvere, vel ligare eſt actus juriſdictionis. quam Eccleſia in mortuus nou habet: ſed indirectè, quatenus Eccleſia ſepulturam in loco ſacro concedit in excommunicatione mortuo, & ut vivi fideles poſſint preces, & Suffragia pro illo offerre, & communicare cum mortuo. Et ita declarat, ipſum excommunicatum eſſe abſolutum ab excommunicatione in vita contracta, ſiquidem evidentia ſigna Pœnitentiæ dedit, *Covarr. cit. l. & Azor cit. c. 26. q. 3.* Sufficit autem iſta ſigna per unum teſtem probari, *Gabriel l. 1. concl. cõmun. Tit. de teſtib. concl. 1. n 17.*

» CLXXIX. Huc quoque pertinet, quod ſta-
» tutum eſt in *c. Sacris. 38. h. t.* Licèt quis voluntariè
» cõmunicaverit cum illis, qui cum omnibus ſuis
» fautoribus, & participibus excommunicati fue-
» runt, poſtea in ſe converſus, de mandato Eccleſiæ,
» eoſdem excommunicatos, quos foverat, impu-
» gnaverit, non tamen habendus eſt pro abſoluto,
» niſi priùs fuerit abſolutus: nec ſi in bello occum-
» bat, ſunt oblationes pro illo recipiendæ, nec pro
» eo eſt orandum, niſi de ipſius viventis pœnitentia
» per evidentia ſigna conſtiterit: & juxta formam
» Juris traditam in Conſtitutione (quæ habetur in
» *c. A nobis. 28. h. t.* de qua ſuprà) defuncto etiam
» abſolutio impendatur. Tunc enim Eccleſia pro illo oblationes, & orationes recipiet, ſicut pro alijs fidelibus defunctis, *Gl. fin. hîc.*

Hinc colligitur, quòd abſolutio neceſſariò requiratur ad tollendam excommunicationem, quamvis excommunicatus pœnitentiam agat, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. n. 5.* Idque procedit, tametſi excommunicatus pœnitens erroris, ex mandato Eccleſiæ, pugnaverit contra alios excommunicatos, & in tali bello deceſſerit, non habetur pro abſoluto, niſi abſolutio fuerit ſubſecuta, *Gl. hic in notat. Barb. hîc in Collect. n. 2.*

§. VII.

Quando excommunicatus habendus ſit pro abſoluto ab excommunicatione, vel non?

CLXXX. De hoc agitur inprimis in *c. Sicut.*
» *39. h. t.* ubi proponitur, quòd aliqui excommuni-
» cati à ſuo Epiſcopo accedunt interdum Curiam
» Romanam, ſed redeuntes dicunt ſe eſſe abſolutos,
» non oſtenſis litteris ſuæ abſolutionis. Unde quæ-
» ritur, an debeant haberi pro abſolutis? Reſpon-
» det Papa, niſi excommunicati ab Epiſcopo adfe-
» rant litteras abſolutionis ab ipſo Papa, vel dele-
» gato ipſius, vel alio modo de ipſorum abſolutio-
» ne legitimè conſtiterit, ipſos pro excommunica-
» tis, ut priùs, habendos, & vitandos eſſe.

Ubi notandum primò. Semel excommunicatus præſumitur ſemper excommunicatus, niſi probet ſe abſolutum, *Abb. hic not. 1.* & ideo etiam ſemper debet vitari, donec de abſolutione conſtet, ſaltem ſi fuit ſimpliciter excommunicatus, & non ſolùm ſub conditione, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 2. n. 6. Barb. hic n. 4. 5. & 6.*

Notandum ſecundò. Abſoluto ab excommunicatione non eſt eredendum, niſi id probet, ut patet ex hoc c. & quidem probari debet abſolutio per teſtes, vel alio legitimo modo, *Abb. hic n. 2. not. 2.* & ideo non ſufficit probare ſe eſſe abſolutum ab excommunicatione per ſchedulam Confeſſarij, ſed probari debet per duos teſtes, qui aſſerant excommunicatum abſolutum eſſe, & ſatisfeciſſe parti læſæ, *Barb. hic n. 3.* Id verò procedit in foro contentioſo, & judiciali, nam in foro conſcientiæ, & pœnitentiæ creditur ſoli confitenti, quia in eo non agitur, niſi de præjudicio proprio, & non aliorum, *Gl. hic V. Litteras. junct. Gl. margin. lit. B. Abb. hic n. 4.*

CLXXXI. Secundò, ſi Papa excommunicatum à ſe poſtea litteris ſuis ſalutat (vel Apoſtolicam benedictionem ei impertitur) non ideo cenſendus eſt eum abſolvere ab excommunicatione, prout ſtatuitur in *c. Si aliquando. 41. h. t.* Ubi Papa Inno- »
centius III. reſcribit: Si fortè contingat, ut Papa »
ad aliquos Auctoritate Apoſtolicâ excommuni- »
catos, poſtea litteras ſuas mittat, in quibus eos ſa- »
lutat, non propterea cenſendum eſt, ſententiam »
excommunicationis eſſe relaxatam: cùm per igno- »
rantiam, vel per negligentiam, vel nimiam occu- »
pationem, vel etiam per ſubreptionem (videlicet »
hoc tacito, quòd eſſet excommunicatione ligatus) »
contingat hujuſmodi litteras impetrari. »

Hinc colligitur, quòd prohibita eſt communicatio cum excommunicatis, non tantùm verbo, ſed etiam per epiſtolam, aut nuncium, *Covarr. in c. Alma. §. 2. n. 1.* quia excommunicati non ſunt ſalutandi, ne per ſalutationem videatur aliquis illis conſentire, & ut faciliùs reſipiſcant, cùm viderint ſe contemni, & aliorum hominum communione privari, *Gl. hic V. Salutationis. in fine.* Etſi verò Papa communicando cum excommunicato, non incidat in excommunicationem, quia legibus humanis eſt ſolutus, *Gl. hic V. Salutationis. in fine.* malè tamen ageret ſic communicando, & ideo Papa, quando Legati Principum excommunicati petunt ab eo audientiam, curat eos priùs abſolvi, ita tamen, ut finitâ audientiâ, reincidant in priorem excommunicationem, ut notat *Abb. hic n. 5.*

CLXXXII. Porro ſi S. Pontifex, non tantùm per ignorantiam, ſubreptionem, negligentiam, aut nimiam occupationem: ſed etiam, ſi ſcienter »
participet excommunicato, verbo, vel oſculo, vel »
alio quovis modo (ut in convivio, oratione, vel »
itinerando &c. *Gl. hic V. Quovis modo*) ipſum per »
hoc abſolvere nullâ ratione cenſetur, niſi ſe velle »
per hoc ipſum pro abſoluto haberi exprimat, pro- »
ut ſtatuitur in *Clement. Si ſummus. 4. & ult. h. t.* Sicut autem Papa, communicando cum excommunicato, ipſum non abſolvit, niſi id exprimat: ita nec aliquem evitando, ipſum excommunicat: unde non incidit in minorem excommunicationem, ſi quis communicat cum illo, quem Papa vitat, *Gl. hîc V. Si Summus. & Abb. n. 1.* Additur in *cit. Clem. ult. §. Similiter. h. t.* Si Papa quoque aliquem, ex certa ſci- »
entia, ſub titulo cujuſvis dignitatis (Eccleſiaſti- »
cæ, vel ſæcularis, *Gl. hic V. eod.*) verbo, conſtitu- »
tione, aut litteris nominet, honoret, vel quovis »
alio modo tractet, non cenſetur per hoc ipſum in »
illa dignitate conſtituere, ſeu approbare, aut quid- »
quam novi juris ei tribuere, niſi hoc exprimat ſe »
velle. V. g. ſi aliquis ſine Cannnico Titulo obti- »
nuerit Epiſcopatum, vel aliam dignitatem, & Papa in datis ad ipſum litteris, appellat eum Epiſcopum

illius loci, per hoc non conſtituit illum Epiſcopum, ſeu novum jus ei concedit, *Gl. hic in caſu.*

§. VIII.

An, & quando Clerici criminoſi poſſunt incarcerari, vel etiam à laicis capi, abſque metu incurrendæ excommunicationis?

CLXXXIII. De hac quæſtione agitur in *c. Ut famæ. 35. h. t.* ubi dicitur, quòd Epiſcopus Londonenſis conſuluit Papam Innocentium III. utrùm Clerici graviter delinquentes, qui non poſſunt tutò in Monaſterijs detineri, ad agendam pœnitentiam: ſed captatâ opportunitate, inde aufugiunt, & prioribus ſceleribus ſe immiſcent, poſſint ab Epiſcopo, vel alijs Prælatis ſuis arctæ cuſtodiæ deputari? Reſpondet Papa, quòd cùm Prælati exceſſus, ſeu delicta Clericorum ſubditorum corrigere teneantur, & publicæ utilitatis interſit, ne crimina maneant impunita, & illi Clerici fiant deteriores, poſſunt illos, poſtquam fuerint de crimine condemnati, ſub arcta cuſtodia detinere (ſine pœna excommunicationis, *Gl. hîc V. Mancipari.*) Deinde addit idem Papa, quòd etiam laici, citra periculum excommunicationis ab eis incurrendæ, poſſint Clericos in magnis ſceleribus deprehenſos capere, & ad judicium trahere, etiam, ſi opus ſit, violenter: dummodo id faciant ex mandato Prælatorum Eccleſiaſticorum, quorum juriſdictioni illi Clerici ſunt ſubjecti, & quorum eſt corrigere: quia tunc non ipſi, ſed illi, quorum auctoritate hoc faciunt, facere videntur. (quod enim per alium quis facit, per ſe ipſum facere intelligitur, *Gl. pen. hîc*) ita tamen ut non ampliùs laicorum violentia ſe extendat, quàm exigat defenſio, ſeu rebellio Clericorum.

Notandum primò. Clericus probabiliter ſuſpectus de fuga poteſt conjici in arctum carcerem, licèt aliàs ſolùm detrudendus eſſet in Monaſterium, ad agendam ibi pœnitentiam, *Abb. hîc n. 2.*

Notandum ſecundò. Judex ſæcularis poteſt per Miniſtros laicos capere Clericum deprehenſum in flagranti crimine, non ut eum puniat, ſed ut tradatur ſuo Judici Eccleſiaſtico, *Clarus in pract. crim. §. fin. q. 28. n. 6.* Similiter poſſunt etiam alij laici capere Clericum, ex mandato Eccleſiaſtici Prælati, quia is facere intelligitur, cujus auctoritate fit, *Gl. hîc in notæ.* Requiritur autem mandatum ſpeciale, & non ſufficit generale, *Gl. hîc V. De mandato.* & debet hoc fieri, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & caveri, ne excedatur modus, *Gl. fin. hîc.*

CLXXXIV. Aliud exemplum, in quo aliquis ſimiliter declaratur non incurriſſe excommunicationem, habetur in *c. Veniens. 16. h. t.* Nam cùm quædam Monialis ingrediens Eccleſiam cœpiſſet ludere cum alio Clerico, dum Sacerdos Divina Officia celebraret, adeóque ipſum turbaret, & impediret in ſacro Miniſterio, manibus appoſitis, voluit illam educere, cùm autem egredi nollet, vi trahendo illam, coëgit egredi. Propter quod factum Epiſcopus Sacerdotem illum, tanquam excommunicatum, vitavit, & juſſit ab alijs vitari. Re delatâ ad Papam, is mandavit, ut ſi res ita ſe habeat, deinceps illum non evitet, cùm non fuerit propterea excommunicatus. Ratio eſt, quia Sacerdos hic præſumitur, non animo injuriandi, ſed bono zelo manus illi mulieri injeciſſe, & illam ex Eccleſia expuliſſe, ut patet ex illis verbis: *ut liberiùs poſſet circa celebrationem Divinorum vacare, Gl. hîc V. Celebrationem.* Hinc patet, quòd Sacerdos, vel quilibet alius, ratione officij, quod in Eccleſia obtinet, poteſt turbantem Divina Officia repellere, citra periculum incurrendæ excommunicationis, quia non incidit in *Can. Si quis ſuadente. Gl. cit. loc.*

§. IX.

An ſint excommunicati, qui violentas manus iniiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, depoſito habitu Clericali?

CLXXXV. Reſpondetur negativè, dummodo tertiò fuerint moniti, prout ſtatuitur in *c. In audientia. 25. h. t.* Ubi cùm quæſitum fuiſſet, utrùm qui in Clericum, relicto habitu Clericali, arma militaria geſtantem temerarias manus injecit, ſit ipſo jure excommunicatus? Reſpondet Papa, quòd tales Clerici, ſi à Prælatis ſuis tertiò moniti, deponere noluerint arma militaria, non debent gaudere privilegio Claricorum (ſcilicet *Can. Si quis ſuadente*) quia fruſtra implorat auxilium legis, qui in ipſam committit, & lex civilis præbet efficax argumentum, quo cavetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuit, non poſſe injuriarum agere, ſi in veſte meretricia fuit deprehenſa, *l. Item apud Labeonem. 15. §. Si quis Virgines. ff. de Injuriis.*

Hinc colligitur primò, quòd Clericus in Minoribus conſtitutus, ſi dimiſſo habitu Clericali, arma ferat, & poſt trinam monitionem non reſipiſcat, omne privilegium Clericale Canonis, & fori amittat, ita ut poteſtati ſæculari ſit tradendus, *Abb. hîc n. 4.* Veruntamen hodie ſi Clerici in Minoribus conſtituti, neque beneficia habentes incedant, ſine habitu, & tonſura, poſſunt puniri per Judices ſæculares, etiamſi à ſuo Prælato moniti non fuerint, ut teſtatur *Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 36. n. 19.* ubi *n. 23.* addit, quòd Clericus, etiam Sacerdos, qui dimiſſo habitu Clericali, & Tonſurâ, immiſcet ſe enormitatibus, amittat privilegium fori, ita ut poſſit à Judice ſæculari puniri, etiamſi non fuerit ter monitus à Prælato ſuo, de quo in *c. Perpendimus. 23. h. t.*

Colligitur ſecundò, quòd leges civiles in ſubſidium Canonum adduci, & allegari poſſint, *Abb. hîc n. 6.* Ut in hoc c. ſicut Matrona aliàs honeſta, ſi deprehendatur in veſte inhoneſta, non poteſt actionem injuriarum intentare, ſi de adulterio, vel fornicatione fuerit diffamata: ita nec Clericus, qui contra prohibitionem Canonum, incedit in habitu militari, non poteſt ſubſidium Canonum implorare, quia præſumitur quis talis, qualis eſt habitus, quem portat, *Abb. hîc n. 3.*

CLXXXVI. Præterea idem quoque ſtatuitur, quod in priore cap. in *c. Contingit. 45. h. t.* Nam cùm

in Flan-

in Flandria qoidam Clerici nec in Tonſura, & habitu, nec in negotiis ſe Clericos eſſe oſtenderent, & ſolùm ut ſubterfugerent publica judicia, & pœnam, ſe ut Clericos exhiberent, verbotenus allegantes fori privilegium, qui factis negarunt ſtatum Clericalem (& ſic ipſo facto renunciarent privilegio Clericali, *Gloſſ. hic V. Factis.*) Ideo mandat Pontifex Innocentius III. Epiſcopo Diœceſano, ut ſi tales tertiò commoniti non ſe emendent, privilegium Clericale fori amittant: quod non ſolùm in favorem, & tutelam Clericorum, ſed etiam in odium laicorum, ad eorum violentiam coërcendam, eſt conceſſum; (cùm laici oppidò Clericis ſint infeſti, *Gl. fin. hic*) quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, & fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem.

Ubi notandum primò, ex tribus potiſſimùm poteſt diſcerni Clericus à laico, ex Tonſura, forma veſtimentorum, ſeu habitu, & qualitate negotiorum, quia negotia ſæcularia tractare non debent, *Abb. hîc n. 2.* de quibus dictum in *Tit. 1. huic Libro.*

Notandum ſecundò, non ſufficit ad amittendum privilegium Clericale fori una admonitio pro omnibus, cùm Jus requirat trinam: eáque non poteſt fieri per Judicem ſæcularem, ſed debet fieri per Ordinarium loci, ſeu Diœceſanum, *Abb. hic num. 4. & 5.*

SECTIO VI.

ALIÆ NONNULLÆ QUÆſtiones circa excommunicationem, aliáſve Cenſuras proponuntur, & exponuntur.

§. I.

Quomodo Prælatus Eccleſiaſticus ſe defendere poſſit etiam ſpirituali gladio, ſcilicet Eccleſiaſticâ cenſurâ, contra poteſtatem temporalem, ſeu ſæcularem?

CLXXXVII. De hoc agitur in *c. Dilecto. 6. h. t. in 6.* Ubi habetur, quòd Ballivus, ſeu Dominus quidam temporalis, Decanum Aurelianenſem, (qui ex conſuetudine, vel privilegio habebat poteſtatem ordinariam, vel ſaltem poteſtatem inferendi cenſuras, *Gl. hîc V. Decano.*) bonis ſuis temporalibus (mobilibus) injuſtè ſpoliare, vel ea violenter occupare (immobilia ſcilicet, *Gl. hîc V. Occupare.*) præſumpſit. Sed quia dictus Decanus adverſus potentiam hujus Domini ſæcularis non erat ſufficiens ſe temporalibus armis defendere, potuit recurrere ad arma ſpiritualia (excommunicationem ſcilicet, & interdictum) quæ ſunt arma Eccleſiæ propria, & totam terram ipſius Eccleſiaſtico interdicto ſubjecit, cùm omnes leges, & Jura vim vi repellere, & cunctis ſe defendere permittant. Præterea quia cuilibet permittitur defendere proximum, cùm infertur ipſi injuria, imò ad hoc tenetur, aliàs ſi negligeret defendere proximum, particeps fieret culpæ injuriantis, multò magis licitum eſt alicui ſe ipſum defendere, cùm injuria ipſi in perſona ſua, vel bonis ſuis infertur: (quia ordinata charitas à ſe incipit, *Gl. hîc V. Sibi met.*) Et ſic uterque gladius, temporalis & ſpiritualis, ſe invicem adjuvare debent.

Pro declaratione hujus cap. notandum primò, Prælatus Eccleſiaſticus poteſt gladio ſpirituali ſe defendere contra Poteſtates, & Dominos temporales, ſeu ſæculares: ideo ſi alicui Epiſcopo, vel alii Prælato Eccleſiaſtico injuria infecatur ab aliquo ſæculari, poteſt Epiſcopus talem excommunicare, vel terram ipſius ſubjicere interdicto Eccleſiaſtico, ut patet ex hoc c. *Gl. ibid. in notatis.*

Notandum ſecundò, poteſt Epiſcopus, vel alius Prælatus ſimili poteſtate præditus, uti gladio ſpirituali, ſcilicet excommunicatione, & interdicto, non ſolùm quando gladio temporali, ſive armis ſe tueri non poteſt, ſed etiam aliàs quandocunque vult; unde quod hîc dicitur, eum, qui armis temporalibus ſe defendere nequit, poſſe recurrere ad gladium ſpiritualem, id intelligendum eſt *maximè*, quia etiam poteſt priùs uti gladio ſpirituali, & poſtea recurrere ad temporalem, ut notat *Franc. hîc n. 2. & Hoſtienſ.*

Notandum tertiò, Epiſcopus poteſt uti gladio ſpirituali cenſuræ Eccleſiaſticæ, non ſolùm pro defenſione bonorum, & jurium Eccleſiæ, ſed etiam ad defenſionem bonorum, & jurium patrimonialium ipſius Prælati, *Barb. hîc in Collect. n. 3.* quia defendere quis poteſt bona propria, etiam occidendo eorum invaſorem, ſi aliter ea defendere nequeat, de quo dictum ſuprà *Tit. 12.*

Notandum quartò, Prælatus Eccleſiaſticus non ſolùm poteſt defendere gladio ſpirituali, ſive per cenſuram Eccleſiaſticam, bona & Jura Eccleſiæ ſuæ, & bona patrimoniaila, ſed multò magis propriam perſonam ſuam ab injuria, & violentia ſæcularium, ut conſtat ex hoc c. *Barb. hîc n. 5.* Ubi etiam additur, quòd quilibet poteſt ac tenetur proximum ab offenſa, & injuria defendere, *Barb. hîc n. 9.*

Notandum quintò, poteſt Prælatus Eccleſiaſticos uti gladio ſpirituali, ſcilicet excommunicatione, etiam non præmiſſa monitione, *Franc. hîc n. 2. not. 3.* quando ea infligitur pro defenſione proprii juris, aut contra occupantem res Eccleſiæ, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 6.*

Notandum ſextò, vim vi repellere licet, tam ſecundùm Leges Civiles, quàm Canones, cùm defenſio ſit juris naturalis, & non ſolùm laicis, ſed etiam Clericis, quibus etiam licet ſe defendere temporali gladio, & armis contra injuriam illatam, etiam in rebus, *Franc. hîc n. 1.*

Notandum ſeptimò, gladius temporalis, & ſpiritualis ſe invicem adjuvare debent, unde Judex Eccleſiaſticus invocare poteſt auxilium gladii temporalis Judicis ſæcularis, & hic auxilium gladii ſpiritualis, Judicis Eccleſiaſtici, & una poteſtas aliam adjuvare debet, *Franc. num. 5. not. ult.*

§. II.

Si malefactor captus à Iudice laico dicat ſe eſſe Clericum, ad quem Iudicem ſpectat de hac re cognoſcere, ſecularem, an Eccleſiaſticum?

CLXXXVIII. De hac quæſtione agitur in c. *Si Iudex.* 12. *h. t. in* 6. quam *Gloſſ. hic in princ.* dicit eſſe valde utilem, & ſæpiſſimè in praxi occurrere. Ad
» hanc quæſtionem ita reſpondet Bonifacius VIII.
» ſi Judex laicus malefactoré captum (quia ſuſpectus,
» & diffamatus fuit de aliquo crimine) in cuſtodia
» detineat, & is ſe Clericum eſſe dicat, & ideo remitti
» petat ad Judicem Eccleſiaſticũ: vel Judex Eccleſia-
» ſticus tanquam ſuum Clericũ repetat: Judex verò
» ſæcularis neget illum eſſe Clericum, ideóq; remit-
» tendum non eſſe: hoc caſu, ad Judicem Eccleſiaſti-
» cum cognitio hujus cauſæ pertinet (id eſt, an ille
» ſit Clericus) quia eſt de re Eccleſiaſtica, & ſpiritua-
» li (de qua nec principaliter, nec incidenter poteſt
» cognoſcere Judex ſæcularis, *Gl. hic V. Spirituali.*)
» vocato tamen Judice ſæculari, vel alio, cujus in-
» tereſt (nempe Adverſario, qui eum fecit capi, &
» detineri, *Gl. hic V. Intereſt.*) Quòd ſi notorium ſit,
» quòd idem malefactor ſit Clericus, & talis, qui
» hujuſmodi privilegio gaudere debeat: (quia non
eſt Clericus conjugatus, vel bigamus, vel degrada-
tus &c. talis enim non eſſet remittendus ad Judicem
Eccleſiaſticum, quia privilegio Clericali non gau-
» det, *Gl. hic V. Debeat.*) & tunc ſtatim absque alia
» cognitione remittendus eſt ad Judicem Eccleſiaſti-
» cum, (quia tunc non eſt neceſſaria cognitio) Vel
» eſt fama publica, quòd ille ſit Clericus, aut ipſe
» communiter pro Clerico habebatur: & tunc ſta-
» tim etiam ante cognitionem, an ille ſit Clericus,
» debet reddi Curiæ Eccleſiaſticæ. Similiter debet
» ſtatim remitti ad Judicem Eccleſiaſticum ſi reus,
» ante capturam, ſe non gerebat ut laicum publicè,
» ſed deprehenſus fuit in habitu Clericali, Tonſu-
» ram & veſtes deferens Clericales, quia talis Cleri-
» cus reputari debet, donec de contrario conſtet,
(Et ſi poſtea appareat, quòd ſit laicus, Judex Eccle-
ſiaſticus ipſum remittet ad Judicem ſæcularem, *Gl.*
» *hic in caſu.*) Sicut qui eſt in poſſeſſione ingenuita-
» tis, ſi dicatur ab alio libertinus, probare id debet
» non ipſe, ſed Adverſarius, qui id aſſerit (juxta *l.*
Ea quæ. 21. *C. De liberali cauſ. l. Liberis.* 7. *§. fin. &*
l. Cui neceſſitas. 39. *ff. eod. & l. Circa.* 14. *ff. de proba-*
» *tion.*) isque ſtatus alicujus videtur, in quo ipſe de-
» prehenditur, donec contrarium doceatur. Si au-
» tem reus, antequam caperetur, publicè ſe pro lai-
» co gerebat, ac pro tali communiter habebatur,
» tunc quamvis tempore capturæ fuerit repertus in
» habitu Clericali, non eſt reſtituendus, ſed rema-
» nebit ſub cuſtodia Judicis ſæcularis, donec probet
» ſe Clericum eſſe, quia ei incumbit onus proban-
» di, propter præſumptionem, quæ ſtat contra ipſum,
» & orta eſt ex præcedente publica delatione habi-
» tûs laicalis. Interim tamen dum pendet probatio
» Tituli Clericalis, (quæ fieri debet coram Judice
Eccleſiaſtico, *Gl. hic V. Feceris.*) contra illum non »
procedatur à Judice ſæculari. »

CLXXXIX. Notandum primò, quando reus eſt captus per Judicem ſæcularem, & controvertitur, an ſit Clericus habens Tonſuram primam, vel minores Ordines, vel etiam an in habitu Clericali, & Tonſura inceſſerit, hujus rei cognitio, & probatio debet fieri coram Judice Eccleſiaſtico, & non coram ſæculari, adeóque pertinet ad juriſdictionem Eccleſiaſticam, ut deciditur in hoc c. *Covarr. pract. qq. c.* 33. *n.* 2. *Clarus §. fin. q.* 36. *n.* 21. & alii DD. communiter. Quamvis in pluribus Regnis contrarium obſervari referant plures apud *Barb. hic n.* 3. eò quòd hujuſmodi quæſtio in facto conſiſtat; poſſe autem Judicem ſæcularem de quæſtionibus facti circa Eccleſiaſtica, & ſpiritualia negotia cognoſcere. Sed rectiùs id negatur, ſine ſpeciali privilegio Papæ, vel immemoriali conſuetudine, *Barb. c. l.*

Notandum ſecundò, non ſolùm ipſe Clericus poteſt excipere ſe eſſe Clericum, & petere ut remittatur ad Judicem Eccleſiaſticum, ſed etiam ipſe Judex Eccleſiaſticus ex officio ſuo poteſt repetere Clericum captum per Judicem ſæcularem, *Franc. hic n.* 2. Sic & Civitas poteſt repetere civem ſuum, & petere, ut ei adminiſtretur juſtitia, *l.* 1. *§.* 1. *ff. de Rei vindic.*

Notandum tertiò, poteſt tamen Judex ſæcularis capere Clericum in crimine repertum, per ſe, vel per Miniſtros ſuos, qui ſe pro laico publicè gerit, absque metu excommunicationis, nempe ſi reus fugitivus ſit, vel ſaltem ſuſpectus de fuga, non quidem animo retinendi illum aut puniendi, ſed tradendi eum proprio Epiſcopo ſuo, aliàs enim excommunicationem incurreret, *Gl. hic in caſu, & Franc. n.* 1.

Notandum quartò, ſi notoriè conſtet captum à Judice ſæculari eſſe Clericum, ut quia eſt in officio Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel actu eſt Beneficiatus, tum ſtatim remitti debet ad Judicem Eccleſiaſticum, *Gl. hic V. Notorium*, quia quando opponitur exceptio notoria, Judex ſtatim debet illam admittere, absque alia judiciali cognitione, *Franc. hic §. Etſi notorium. n.* 1.

CXC. Notandum quintò, pendente quæſtione iſta, an quis ſit Clericus, vel laicus, non debet is remanere ſub cuſtodia Judicis ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici, ſi ante capturam publicè reputabatur Clericus e ſi verò ante comprehenſionem publicè ſe gerebat pro laico, non debet remitti ad Judicem Eccleſiaſticum, donec conſtet, an ſit Clericus, *Gl. magna hic in notat.* Sed neque Judex ſæcularis, pendente iſto judicio, an reus ſit Clericus, vel non, debet illum è cuſtodia dimittere, quia lite pendente, nihil eſt innovandum, *Franc. hic §. Non ſic. not.* 4.

Notandum ſextò, in dubio præſumitur quis eſſe talis, & ita judicari debet, qualis in exteriore habitu apparet, & reperitur, unde dicenti contrarium incumbit onus probandi, quia per talem habitum conſtituitur quis in quaſi poſſeſſione talis ſtatûs, & ideo relevatur ab onere probandi, & hoc transfertur in adverſarium, *Franc. hic §. Idem eſſe, not.* 3.

Notandum ſeptimò, qui defert ſignum alicujus officii, præſumitur eſſe in illo officio, cujus ſignum portat, ex ſtigmate enim, ſive ſignis impreſſis quis recognoſcitur, ut dicitur *hic §. Ex ſtigmate, Franc. §. Idem eſſe. n.* 4.

Notan-

Notandum ultimò, etſi captus per Judicem ſecularem, ante capturam, publicè gerebat ſe pro laico, tamen quæſtio iſta, an ſit Clericus, vel non, eſt præjudicialis, & ideo cognitio cauſæ principalis interim quaſi dormit & quieſcit, quia quando litigatur ſuper aliquo articulo incidente, Judex debet ſuperſedere in negotio, ſeu cauſa principali. nec poteſt in illa procedere, ut habetur in hoc c. *in fine*, *Gl. magn. hic in notat. Franc. hic in* §, *Non ſic*, *n.* 3, *not. ult.*

§. III.

Vtrùm excommunicatio poſt appellationem lata, ſed quæ per negligentiam deſerta fuit, convaleſcat, vel non: & an talis excommunicatus nihilominus ſit denuntiandus, & vitandus?

CXCI. De hac quæſtione agitur in c. *Licèt*. 14.
» *h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit:
» licèt ſententia excommunicationis poſt legitimam
» appellationem lata, per negligentiam appellantis
» illam non proſequentis non ratificetur, nec conva-
» leſcat: Excommunicatus tamen nominatim, ſpe-
» cialiter, & expreſſè, ſi appellationem eandem, in-
» fra tempus ad ipſam proſequendam ab homine, vel
» à jure ſtatutum, non fuerit, ut debuit, proſecutus,
» eo elapſo, publicè denunciari, & tam in actibus ju-
» dicialibus, quàm extrajudicialibus evitari debet,
» atque à legitimis actibus amoveri, donec docue-
» rit, quòd poſt legitimam appellationem excom-
» municatus, & ipſa excommunicatio nulla fuerit.

CXCII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, ſi excommunicatus, poſt legitimam appellationem, id eſt, ex juſta, & vera cauſa interpoſitam, eam debito tempore, per negligentiam non proſequatur, non ideo ratificantur, ſeu validantur attentata ab excommunicatore poſt appellationem, *Franc. hic n.* 1. & ratio eſt, quia per appellationem legitimam eximitur appellans à jurisdictione Judicis, ejúsque jurisdictio ſuſpenditur: ideóque tam excommunicatio, quàm alii actus geſti ab eo poſt appellationem valere non poſſunt, & per conſequens neque ex poſt facto convaleſcere, quod enim nullum eſt ipſo jure, non poteſt tractu temporis convaleſcere, nec ratificari, juxta *Reg. Iur.* 18. *in* 6. *Barb. hic n.* 3. Et quamvis in hoc c. ſolùm fiat mentio de excommunicatione, idem tamen eſt de ſententia ſuſpenſionis, & interdicti, cùm ſit eadem ratio, *arg. c. Statutum.* 13. *h. t. in* 6. imò etiam in qualibet alia ſententia, quæ ipſo jure nulla eſt, ita ut non eſſet neceſſe appellare, quia ſi tunc condemnatus appellaret, & appellationem non proſequeretur, non idcirco convaleſceret ſententia, ob dictam rationem, *Gl. hic V. Excommunicationis.*

Notandum ſecundò, quoad deſertionem appellationis paria ſunt non proſequi appellationem, intra terminum juris, vel hominis, de quo in *c. Perſonas.* 4. *& c. ſeq. de appell. Franc. hic num.* 2. Quamvis autem appellans, poſt deſertam appellationem, ſine juſto impedimento non poſſit proſequi ipſam appellationem: poteſt tamen proſequi nullitatem excommunicationis, & dicere, illam eſſe nullam, non ſolùm quia lata eſt poſt appellationem, ſed etiam ex alia cauſa coram quocunque Judice competente, *Clement. ſicut*, 3. *de appellat. Franc. hic n.* 3.

Notandum tertiò, qui poterat proſequi ſuam appellationem, & id negligit, meritò punitur, nempe ut publicè denuncietur excommunicatus, & evitari debeat in judicio, & extra judicium, ut habetur in fine hujus c. ipſe tamen non tenetur interim ſe gerere pro excommunicato, ſi in veritate non eſt excommunicatus, quia ſententia excommunicationis fuit nulla, & quæ interim fecit, ſunt valida, ut ſi eligat aliquem ad beneficium, quamvis id pendeat ex futuro eventu, ſi probata fuerit nulla excommunicatio, *Franc. hic num.* 2. *not.* 3. Neque verò ſequitur, iſte fuit excommunicatus declaratus, & publicè denunciatus, ergo eſt excommunicatus, quia fortè revera non eſt excommunicatus, *Gl. hic V. Nunciari.*

§. IV.

An Prælatus Eccleſiaſticus poſſit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, ſine pœna excommunicationis?

CXCIII. De hac quæſtione agitur in c. *Si Clericos.* 15. *h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Si Epiſcopus, vel alius Prælatus Clericos »
ſuæ jurisdictioni ſubjectos propter commiſſa cri- »
mina (licèt nondum conſtet illos eſſe incorrigibi- »
les) mandat per laicos capi, & in carcere includi, »
ne fugiant: nec ipſe eſt excommunicatus, nec lai- »
ci capientes excommunicationem incurrunt: quia »
nulla hîc intervenit temeritas, nec injuria, niſi ex »
propoſito excedant: ut ſi capientes Clericum, & »
ducentes in cuſtodiam non reſiſtentem, calce, pugno, »
vel alio modo percuterent, tunc enim excederent, &
excommunicati forent, ut notat *Gl. hic V. Excedatur.*
Similiter ſi Clerici cautionem fidejuſſoriam dede- »
rint Epiſcopo, ſive Prælato ſuo, de parendo juri, »
non debent in carcere detineri: niſi criminis enor- »
mitas, vel alia cauſa rationabilis ſuaſerit eos deti- »
nendos. »

CXCIV. Ubi notandum primò, cùm textus hic in *princ.* loquatur in genere de Clericis, locum habet, ſive ſint Clerici in Sacris conſtituti, ſive non: quamvis in modo capiendi, & detinendi inter eos ſit ſervandum diſcrimen, juxta *c. Cùm beatus.* 8. *diſ.* 45. *Gl. hic in princ. & Franc. not.* 1.

Notandum ſecundò, Clerici propter commiſſa delicta poſſunt capi, & detineri in vinculis per Judices laicos, ex mandato Epiſcopi, vel alterius Judicis Eccleſiaſtici, nec ideo laici illi incurrunt excommunicationem, quia illud non faciunt injurioſè aut temerariè, *Gl. hic in caſu in notat. Franc. num.* 2. Hinc colligitur per ſenſum contrarium, quòd Clericus propter debitum civile non poteſt capi, & incarcerari, quia hîc id ſolùm permittitur propter commiſſa delicta, *Franc. hic num.* 3. Ubi tamen id limitat, niſi tale debitum civile deſcendat ex crimine, quia tunc propter illud capi, & detineri in vinculis poſſet.

Notandum tertiò, quando Clericus etiam de jure propter crimen poteſt capi, & incarcerari, ſi det fidejuſſorem de parendo juri, non debet ulteriùs detineri, ſed liber dimitti: niſi crimen eſſet adeo grave, ut timeretur, ne relictis fidejuſſoribus, aufugiat, vel ex alia rationabili cauſa. Multò magis verò relaxari debet carcer, ſi Clericus daret pignora, quæ major eſt cautio, quàm per fidejuſſores, *Gl. hîc V. Fidejuſſoriam.*

CXCV. Poſtremò hoc loco addendum, quod circa ſuſpenſionem, & interdictum Epiſcoporum habetur in c. *Quia periculoſum. 4. h. t. in 6.* Ubi Papa
„ Bonifacius VIII. ſtatuit, ut Epiſcopi, & alii Præla-
„ ti Superiores (Archiepiſcopi, Patriarchæ, & Pri-
„ mates) nullius Conſtitutionis, ſententiæ, vel man-
„ dati occaſione, ſententiam ſuſpenſionis, & inter-
„ dicti, ipſo jure, incurrant, niſi in illis de Epiſcopis
„ expreſſa mentio fiat. Ubi etiam ratio redditur in
„ *princ.* quia periculoſum eſt, ut Epiſcopi, eorumque
„ Superiores, propter Pontificalis officii executio-
„ nem, quod frequenter incumbit, in aliquo caſu
„ ſententiam ſuſpenſionis, vel interdicti, ipſo facto,
„ incurrant. Nempe quia Officium Epiſcoporum, & iis Superiorum eſt communius, & generalius, & ideo multi gravarentur, ſi eorum Officium per ſuſpenſionem, vel interdictum impediri contingeret. Et hinc Papa, non tam Epiſcopis, quàm eorum ſubditis per hanc Conſtitutionem providere voluit *Gl. hîc V. Quia periculoſum.* Verùm hæc non eſt cauſa principalis, & adæquata, quæ potiùs eſt ipſa dignitas Epiſcopalis, ut colligitur ex c. *Si compromiſſarius. 37. §. Hujuſmodi de Elect. in 6.* Ubi abſolutè dicitur, quòd Epiſcopus nullam ſententiam Suſpenſionis incurrat, niſi de ipſo expreſſa mentio habeatur.

CXCVI. Notandum hîc præterea primò, quamvis Conſtitutio pœnalis generaliter, & indirectè loquens, includat etiam Epiſcopos, ita ut in pœnam hujuſmodi Conſtitutionis incidant, ut tradit *Gl. in c. Sciant. 12. V. Cuncti, & in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suſpenſos. de Elect. in 6.* Id tamen fallit in pœna ſuſpenſionis, & interdicti, in qua nunquam includuntur Epiſcopi, niſi de illis expreſſa mentio fiat, ut dicitur hîc in fine. Ac proinde non ſufficerent verba generalia, vel univerſalia, ut ſi dicatur, *omnis, quilibet, vel quiſcunque*, quia ubi expreſſa mentio requiritur, non ſufficiunt verba generalia, *Franc. hîc n. 1.* Privilegium autem hoc competit Epiſcopo electo, & confirmato, licèt nondum conſecrato, quia Epiſcopali dignitate jam eſt præditus, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 2. n. 2.*

Notandum ſecundò, appellatione Epiſcoporum, etiam in materia pœnali, comprehenduntur iis Superiores, ut Archiepiſcopi, & Patriarchæ, imò & Cardinales, in illis, quæ concernunt Officium Pontificale, quia non datur Ordo Superior Epiſcopali, unde ſe etiam Papa vocat Epiſcopum, *Gl. hîc V. De Epiſcopis, Franc. n. 2.*

Notandum tertiò, Conſtitutio hæc habet locum, non ſolùm in pœna ſuſpenſionis ab officio, ſed etiam à beneficio, *Gl. hîc V. Officii*, & in c. *Si compromiſſarius. 37. §. Hujuſmodi. V. De Iure de Elect. in 6.* quia ſpiritualia, ſine temporalibus diu eſſe non poſſunt, adeòque Epiſcopus hujuſmodi pœnam ſuſpenſionis à beneficio non incurret, ſi Conſtitutio, ſententia, vel mandatum illam conſtituat, *Azor p. 2. l. 5. c. 32. q. 8. §. Quæres.*

Notandum quartò, privilegium conceſſum in hoc c. Epiſcopis, & iis Superioribus, ut ſint liberi à pœna ſuſpenſionis, & interdicti, non habent Epiſcopi quoad pœnam excommunicationis, quia noluit Papa eos potiri hoc privilegio, ut eſſent quoque liberi à ſententia excommunicationis, ipſo jure, lata. Unde ipſi etiam comprehenduntur in c. *Si quis ſuadente, cauſ. 17. q. 4. & c. 1. de homicid. in 6. Gl. hîc V. Suſpenſionis, & Azor cit. c. 32. q. 8.*

SECTIO VII.

DE SECUNDA CENSURA ECcleſiaſtica, nempe Suſpenſione.

§ I.

Quid & quotuplex ſit Suſpenſio Eccleſiaſtica?

CXCVII. ASSERTIO I. Suſpenſio propriè dicta eſt cenſura, per quam perſona Eccleſiaſtica privatur uſu, ſeu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Eccleſiaſtici, quod illi competit, ratione alicujus poteſtatis Eccleſiaſticæ, prout communiter definitur à Theologis, & Canoniſtis. Ubi cenſura ponitur loco generis, per quam differt ſuſpenſio à pœna exilii, carceris, vel privationis beneficii, quæ pœnæ non ſunt cenſuræ, *Avila p. 3. de cenſ. diſ. 1. dub. 2.* Dicitur ſecundò, *per quam perſona Eccleſiaſtica*, quia laici non ſunt capaces ſuſpenſionis propriè dictæ, ſed ſoli Clerici, nam ſuſpenſio verſatur circa Eccleſiaſticas functiones, quas exerceri prohibet. Dicitur tertiò, *privatur uſu, vel exercitio*, quia per ſuſpenſionem non aufertur ipſum officium; ſeu poteſtas Ordinis, vel jus Beneficii Eccleſiaſtici, ſed ſuſpenditur tantùm, ſeu impeditur ejus uſus, ſive exercitium, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 1.* Diſtinguitur autem ſuſpenſio ab excommunicatione majore, tum quia hæc privat communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & communicatione fidelium in Divinis, & humanis, & aliis multis, quibus non privat ſuſpenſio. Tum quia excommunicatio, etſi privet receptione, vel etiam adminiſtratione Sacramentorum, non tamen privat, in quantum talis adminiſtratio, eſt exercitium Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſicut privat ſuſpenſio, ſed quatenus eſt quædam communicatio cum fidelibus, *Avila c. l. §. Ex dictis ſequitur.* à minore verò excommunicatione diſtinguitur ſuſpenſio, quia illa privat ſolùm paſſiva ſuſceptione Sacramentorum: ſuſpenſio verò privat non paſſivâ, ſed activa collatione Sacramentorum, nec reſtringitur ad Sacramenta, ſed etiam ad alias actiones, ſeu functiones ſe extendit, quas prohibet exerceri, *Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 10. dub. 7. n. 129.*

Differt ſecundò, ſuſpenſio ab Interdicto, tum quia ſuſpenſio non poteſt incurri, niſi ob propriam culpam, interdictum verò poteſt, ſine propria culpa, incurri: tum quia interdictum prohibet adminiſtrationem aliquorum Sacramentorum, & celebrationem Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſticâ privat ſepulturâ; non item ſuſpenſio, ut ex infra dicendis patebit, *Avila c. l.*

Differt

Differt tertiò. Suſpenſio à degradatione, & depoſitione, quia hæ privant univerſaliter, & in perpetuum ipſo officio, & beneficio Eccleſiaſtico, ſine ſpe reſtitutionis, non autem ſuſpenſio.

CXCVIII. Assertio 2. Suſpenſio dividitur primò, in totalem & partialem. Totalis rurſum duplex eſt, vel ſimpliciter totalis, quæ eſt ſimul ab officio, & beneficio, eáque ferri poteſt duobus modis. Primò expreſsè, tam ab officio, quàm beneficio, cujus exemplum habetur in c. *Tuarum.* 11. *de privileg.* & *Clement.* 1. *de Decimis.* Secundò ita ut abſolutè, & ſine addito feratur ſuſpenſio, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi poſſit, tunc enim non eſt ratio, cur magis intelligatur de ſuſpenſione ab officio, quàm à beneficio, nam propoſitio indefinita æquivalet univerſali. Exemplum eſt in *Extravag. Divina.* 4. *de privileg. Inter communes.* & *Clem.* 1. *eod.* Vel eſt ſuſpenſio totalis ſecundùm quid, nimirum ab officio, vel beneficio tantùm. Suſpenſio totalis ab officio dicitur, per quam aliquis ab omni officio ſpirituali, tum Ordinis, tum juriſdictionis, & Eccleſiaſticæ adminiſtrationis prohibetur. Totalis verò ſuſpenſio à beneficio eſt, per quam aliquis ab omni beneficio Eccleſiaſtico, quoad ejus adminiſtrationem, & fructuum perceptionem ſuſpenditur.

CXCIX. Partialis ſuſpenſio fit, vel à certo tantùm officio, aut parte ejus, v. g. ab Ordine tantùm, per quam prohibetur omne exercitium Ordinis, vel à certo Ordine, per quam prohibentur omnes functiones illius Ordinis, v. g. Sacerdotalis: vel à certa functione, ſive actu Ordinis, v. g. ab audiendis Confeſſionibus, vel celebratione Miſſæ. Vel à juriſdictione tantùm, ita ut nullos actus juriſdictionis ſuſpenſus poſſit exercere: aut à certo tantùm actu juriſdictionis, vel quaſi juriſdictionis, v. g. à collatione beneficij, vel voce Suffragij in electione. Vel denique fit ſuſpenſio, non ab omni ſimpliciter beneficio, ſed certo tantùm, aut parte beneficij, v. g. à dimidia parte fructuum, aut diſtributionibus quotidianis. Aliqui faciunt trimembrem diviſionem, in ſuſpenſionem ab Ordine, & à juriſdictione, & à beneficio, quia ſuſpenſio ab Ordine, & à juriſdictione ſpectat ad ſuſpenſionẽ à beneficio, *Tann. cit. dub.* 7. *n.* 132.

Præterea quælibet ex prædictis ſuſpenſionibus, vel fertur à jure, vel ab homine: item vel eſt temporalis, quæ ad certum tempus v. g. triennium durat, & elapſo termino, ceſſat: vel eſt perpetua, ſive quæ nullum certum terminum præfixum habet, & non tollitur, niſi per abſolutionem, *Tanner. cit. l.* Plura de hoc videri poſſunt apud *Suar. diſ.* 25. *de cenſ. ſ.* 2.

CC. Ex dictis infertur primò, quando ſuſpenditur quis determinatè ab officio, ſive à jure, ſive ab homine, non cenſetur eo ipſo etiam ſuſpendi à beneficio, niſi id exprimatur, ut docet *Suar. diſ.* 26. *de cenſ. ſ.* 3. *n.* 4. *Sanch. l.* 3. *de matr. diſ.* 51. *n.* 12. & eſt communior ſententia DD. Probatur, quia in Jure interdum exprimitur ſuſpenſio ab officio, & beneficio, c. *Tam litteris.* 33. *in fine.* ibi: *ab officio, & beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos, de teſtib. c. Tuarum.* 11. ibi: *ab officio, beneficióque ſuſpendas, de privileg.* & c. 1. *de ſecund. nupt.* ibi: *ab officio, beneficióque ſuſpenſum.* quandoque verò ponitur ſuſpenſio ab officio, ut in c. *Quia in omnibus.* 3. *in fine. de uſuris. c. ult.* §. *fin. de Clandeſt. deſponſ.* & quandoque ſimpliciter à beneficio, c. *Cùm in cunctis.* 7. §. *fin. de Elect.* Ex quo patet, quòd ſuſpenſio ab officio, & à beneficio ſunt diverſæ ſpecies ſuſpenſionum, ita ut una non contineatur ſub altera, niſi utraque exprimatur: cùm ergo ſint diverſæ pœnæ, & una poſſit executioni mandari ſine altera, ſequitur, quòd ſuſpenſus ab officio, non eſt cenſendus ſuſpenſus à beneficio, dum id non exprimitur, quia in pœnis, quippe odioſis, non eſt facienda extenſio ab una ad alteram non expreſſam: Idque confirmatur ex c. *Inter.* 10. *de purg. Can.* ubi habetur, quòd ſuſpenſio ab officio per ſe non ſit conjuncta cum ſuſpenſione à beneficio. Nec obſtat, quòd beneficium datur propter officium, ergo is, cui interdictum eſt officium, eo ipſo etiam eſt ſuſpenſus à beneficio. Sed neg. conſ. nam licèt beneficia curata ſint propter officium præſtandum: acquiſito tamen titulo beneficij, illud non amittitur, eò quòd officium præſtari nequeat pro tempore à ſuſpenſo: ſicut neque poteſt ab eo, qui ad tempus ægrotat, & tamen interim beneficium retinet, & fructus illius percipit, *Tanner. cit. l. n.* 136. Deinde ſuſpenſo ab officio adhuc relinquitur beneficium, & fructus percipit, propter officium, quia tenetur recitare Horas Canonicas, & ſic ſatisfacit officio, quatenus ei conceſſum eſt: alia verò Miniſteria Eccleſiaſtica per ſubſtitutum, ſeu Vicarium præſtare poteſt. Item poteſt ſuſpenſus ab officio, adhuc in temporalibus licitè adminiſtrare beneficium, quia hoc datur, non tantùm, ut Clericus adminiſtret in ſpiritualibus, quod prohibitum eſt ſuſpenſo ab officio, ſed etiam in temporalibus, quod licitè adhuc poteſt, *Sanch. cit. l.* Veruntamen illicitè confertur novum beneficium abſolutè, & totaliter ſuſpenſo ab officio, ut patet ex c. *Cùm dilectus.* 8. *de conſuetud.* quamvis collatio ei facta non ſit ipſo jure irrita, ſed irritanda, *c. ult. de Cleric. excomm.* quia ex illo textu plus non colligitur, *Suar. cit. diſ.* 26. *de cenſ. ſ.* 3. *n.* 7. & 8. *Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *in fine.* ubi ait, quòd hæc ſententia ſaltem in foro conſcientiæ locum habere poſſit. Similiter ſi Clericus ob grave delictum ſit perpetuò ſuſpenſus ab officio, ipſo titulo beneficij eſt privandus, *Sanch. cit. diſ.* 51. *n.* 13. *Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *concl.* 1.

CCI. Infertur ſecundò. Sed & vice versâ, ſuſpenſus à beneficio, non ideo cenſetur ſuſpenſus ab officio. Quare talis ſuſpenſus impeditur, ne percipere poſſit ullos fructus, & reditus temporales beneficij ſui, *Suar. diſ.* 27. *de cenſ. ſ.* 1. *n.* 29. imò etiam arcetur ab omni adminiſtratione beneficij, quæ ad fructuum perceptionem ordinatur, quia cui aliquid prohibitum eſt, etiam ea ſunt prohibita, quæ ad illud ordinantur, *Suar. cit. l. num.* 31. & ideo œconomus conſtitui debet, qui fructus colligat: ſi verò ſic ſuſpenſus adminiſtrationi beneficij ſibi prohibitæ ſe ingerat, ipſo jure, eo privatur, c. *Cupientes.* 16. §. *Cæterum, de Elect. Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *coroll.* 2. non poteſt autem ſuſpenſus à beneficio percipere fructus illius, etiamſi indigeat, & aliunde habere alimenta non poſſit, ſi ſit ſuſpenſus propter contumaciam, quia ſuâ culpâ patitur eam neceſſitatem, quâ facilè liberari poterit à contumacia conſiſtendo, *Suar. cit. diſ.* 27. *ſ.* 2. *n.* 5. Quamvis aliqui exiſtiment, ſuſpenſum à beneficio poſſe, ſi egeat, percipere fructus beneficij ſui, maximè quotidianas diſtributiones, ſi Divinis Officijs interfuit, dummodo per ipſum

non

non ſtet, quin à cenſura liberetur, *Laym. cit. l. n.* 4. ubi ex *Petro Navarr.* addit, quòd ſuſpenſus à beneficio, vel etiam excommunicatus, lucretur omnes fructus, ſi officium præſtet, niſi ſint fructus valde copioſi.

Porro ſuſpenſus à beneficio ſimpliciter non eſt ita prohibitus à novo beneficio acquirendo, ut collatio ei facta ipſo jure ſit irrita, quamvis à Judice, ſive Superiore ſit irritanda, ut colligitur ex *c. ult. de Cleric. Excomm. Suar. cit. diſ.* 27. *ſ.* 1. *n.* 26. Ratio eſt, quia electio, vel collatio propriè non numerantur inter fructus beneficij, quorum perceptio prohibita eſt ſic ſuſpenſo, ſed potiùs ſunt actus officij, & quaſi juriſdictionis ſibi ratione beneficij competentis, quàm fructus beneficij. Unde Auctor Canonis, cùm vult ſuſpendere aliquem, non tantùm à beneficio, ſed etiam à jure eligendi, vel conferendi illud, id ipſum exprimit, *Laym. cit. l.* §. *Illud. n.* 4. Imò univerſim loquendo, ſuſpenſus à beneficio ſimpliciter poteſt exercere omnes actus juriſdictionis, ſibi ratione officij, ſive muneris Clericalis competentis, & omnem adminiſtrationem habet: quin etiam adhuc tenetur ſuum officium præſtare, & omnia in ſpiritualibus, & temporalibus exercere, ſeu adminiſtrare, perinde ac ſi fructus beneficij perciperet, quia ſuſpenſio debet ei eſſe pœna, non liberatio obligationis, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. Cum Vintonienſis.* 25. *V. Admiſerunt. de Elect.*

CCII. Infertur tertiò. Suſpenſus ab Ordine, ſine alia limitatione, non eſt ſuſpenſus à juriſdictione, ac proinde exercere poteſt omnes actus juriſdictionis, qui actualem uſum Ordinis non requirunt, v. g. Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine tantùm poteſt delegare alteri poteſtatem abſolvendi, quamvis ipſe audire Confeſſiones, & à peccatis abſolvere non poſſit, *Suar. diſ.* 26. *de cenſ. ſ.* 4. *n.* 2. & 3. *Laym. cit. c.* 1. *n.* 5. *corol.* 3. quia ſuſpenſus ab Ordine in genere, & indefinitè eſt ab omnibus ſuſpenſus: non autem à juriſdictione, à qua ſuſpenſio ab Ordine abſtrahit, nam Ordo eſt quid diſtinctum à juriſdictione, neque neceſſariò illi annexus, *Avila p.* 3. *diſ.* 2. *dub.* 1. *concl.* 3.

Infertur quartò. Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine Epiſcopali tantùm, vel à Pontificalibus non poteſt exercere actus Ordinis, qui Epiſcopi ſunt proprij, quales ſunt Ordines conferre, confirmare, Eccleſias, Altaria, & Virgines conſecrare &c. poteſt tamen exercere actus, qui jure ordinario Sacerdoti competere, vel ſine Pontificalibus peragi poſſunt, ut celebrare Miſſam ſine Pontificalibus, audire Confeſſiones &c.

CCIII. Infertur quintò. Suſpenſus ab Ordine ſuperiore, non ideo ſuſpenſus eſt ab inferiore, ſic enim ſuſpenſus ab Officio Sacerdotali, non prohibetur ſolemniter canere Epiſtolam, vel Evangelium, nam qui prohibet majus, non cenſetur prohibere minus, *Suar. cit. diſ.* 26. *ſ.* 4. *n.* 9. Contrà verò ſuſpenſus ab Ordine inferiore, cenſetur etiam ſuſpenſus à ſuperiore, ut multi docent apud *Suar. cit. loc. n.* 10. quia cui non licet, quod minus eſt, non debet ei licere, quod majus eſt, *Arg. l. Relegatorum.* 7. §. *ult. ff. de Interdict.* Verùm idem *Suar. cit. l. n.* 14. & alij id reſtringunt ad actus inter ſe connexos, ſi nimirum in actu Ordinis ſuperioris includatur actus inferioris, à quo aliquis eſt ſuſpenſus: ſic enim Sacerdos ſuſpenſus ab Ordine Diaconi, cenſetur etiam, hoc ipſo, ſuſpenſus à celebranda Miſſa, quæ non ſit, ſine Evangelio, quia cùm quid viâ unâ prohibetur alicui, non debet ad id aliâ viâ admitti, *Reg. jur.* 84. *in* 6. poteſt tamen ita ſuſpenſus Sacerdos exercere alia munia Sacerdotalia, ut Confeſſiones audire, baptizare ſolemniter &c. ſine nota irregularitatis: quamvis non ſine indecentia aliqua, cùm minùs decens ſit, ut qui non poteſt exercere actus Ordinis inferioris, exerceat actus Ordinis ſuperioris. Similiter ſuſpenſus à collatione Ordinis inferioris, licitè cōfert Superiorē, quia majorum Ordinum collatio non eſt neceſſariò connexa cum collatione minorū, cùm poſſint in aliqua Eccleſia conferri Ordines majores iis, qui jam habent minores: & poteſt Superior, ſi ita velit, prohibere alicui id, quod minus eſt, non prohibendo id, quod majus eſt, præſertim ſi in exercitio minoris, & non majoris delictum ſit commiſſum, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit. Sic etiam Epiſcopus ſuſpenſus à collatione Confirmationis, licitè confert Ordines, quamvis hoc majus ſit, ſed non connexum, *Laym. tit. c.* 1. *n.* 6. *coroll.* 6.

CCIV. Infertur 6. Suſpenſus à juriſdictione ſimpliciter non prohibetur exercere omnes actus Ordinis, qui juriſdictionem non requirunt, quia ſuſpenſio à juriſdictione non includit ſuſpenſionem ab Ordine, nec hæc illam: nam ſicut juriſdictio non ſupponit neceſſariò Ordinem, ita etiam Ordo non ſemper ſupponit juriſdictionem ad ſuos actus exercendos. Unde ſuſpenſus à juriſdictione poteſt facere Sacrum, & alia Sacramenta adminiſtrare, non autem abſolvere Sacramentaliter à peccatis, quia ad ſubſtantiam hujus abſolutionis requiritur juriſdictio, ita ut ſine illa nec valida ſit à ſuſpenſo facta, quia deeſt neceſſaria poteſtas ad ejus valorem. Quòd ſi juriſdictio ſolùm requiratur ad licitè exercendum aliquem actum Ordinis, ſuſpenſus à juriſdictione validè quidem, ſed non licitè, ſic ſuſpenſus eum exercebit. Ut ſi Parochus ita ſuſpenſus, velut Paſtor ordinarius, diſpenſet Sacramenta ovibus ſuis, *Suar. cit. diſ.* 26. *ſ.* 4. *n.* 16. Si denique aliquis ſit ſuſpenſus à juriſdictione, quoad certum actum, v. g. collationem beneficiorum, tum ab eo ſolùm actu ſuſpenſus eſſe intelligitur, *Suar. cit. l. n.* 17.

§. II.

Quis poſſit cenſuram ſuſpenſionis ferre, & in quos, & ob quam cauſam, & quis ab illa abſolvere?

CCV. Assertio 1. Omnis & ſolus ille, qui poteſt excommunicare, poteſt etiam ſuſpendere, ut ex communi docet *Suar. diſ.* 28. *de cenſ. ſ.* 1. *num.* 2. Ratio eſt, quia una & eadem eſt poteſtas juriſdictionis ad ferendas cenſuras, quia omnes ad eundem finem ordinantur, ſcilicet ad coërcendam contumaciam, & inobedientiam rebellium. Neque verò requiritur, ut præcedat monitio ad ferendam ſuſpenſionem, ob peccatum præteritum, vel futurum, niſi ab ho-

ab homine, ſeu Judice ob contumaciam ſit ferenda, *Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 10. dub. 7. n. 140.*

CCVI. Assertio 2. Omnes & ſoli Clerici, præter Papam, poſſunt cenſurâ ſuſpenſioois ligari, *Suar. cit. diſ. 28. ſ. 2. n. 1.* & alij. Ratio eſt, quia eſt quædam privatio uſûs Eccleſiaſticæ poteſtatis, cujus ſoli Clerici ſunt capaces. Probabile tamen eſt, etiam Abbatiſſam poſſe ſuſpenſionem incurrere, quia eſt perſona Eccleſiaſtica capax ſpiritualis officij, & cujuſdam juriſdictionia ſpiritualia, ſaltem ex commiſſione, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 2. n. 2. Tanner. cit. l.* Epiſcopi tamen ex privilegio non incurrunt ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiam generalem à jure latam, niſi eorum expreſſa fiat mentio, *c. Quia periculoſum. 42. h. t. in 6.* de quo dictum ſuprà *n. 195. & ſeq. h. t.* Porro non tantùm ſingulares perſonæ, ſed tota Communitas, ſeu Collegium Clericorum ſuſpenſione, vel interdicto ligari poteſt, idque vel collectivè, ut ipſum v. g. totum Corpus Capituli ſuſpendatur: vel diſtributivè ſinguli è corpore, dummodo noxij ſint, ſuſpendantur, *Suar. cit. diſ. 28. ſ. 3. n. 1.* qui duo modi interdum concurrunt, ut patet ex *c. Quia ſæpe. 4. de Elect. in 6.* ubi tum totum Capituli Corpus, tum ſinguli Capitulares, qui bona Prælati defuncti occupârunt, vel diripuerunt, ab officijs, & beneficijs ſunt ſuſpenſi, *Suar. cit. l. n. 6. Laym. cit. l. num. 3.*

CCVII. Assertio 3. Suſpenſio propriè dicta, prout eſt cenſura, quæ infligitur propter contumaciam, vel ſaltem, pœna Eccleſiaſtica, non incurritur, niſi ob propriam culpam, eámque mortalem, prout communiter imponi ſolet, etiam ab homine, quia cùm pœna debeat eſſe commenſurata culpæ, ſuſpenſiones autem ab officio, beneficio, ordine &c. ſunt graves pœnæ, ideo communiter requirunt culpam gravem, ſeu mortalem. Quòd ſi levis ſit ſuſpenſio, v. g. ab uno actu electionis, Miſſâ celebrandâ, uno die, vel ad breve tempus, poteſt etiam alicui imponi propter levem, ſeu venialem culpam, *Suar. cit. diſ. 28. ſ. 4. n. 3. Laym. cit. l. c. 3. n. 1. & 2.*

CCVIII. Assertio 4. Suſpenſio tribus modis tolli poteſt. Primò, ſi ſuſpenſio impoſita fuit, ob delictum præteritum, ad certum tempus v. g. ad triennium, vel ſub conditione, v. g. donec ſatisfecerit, elapſo eo tempore, vel impletâ conditione, per ſe ipſam ceſſat, ſine alia abſolutione, ſive ſit impoſita à Jure, ſive etiam ab homine, in quo differt ſuſpenſio ab excommunicatione, *Suar. diſ. 29. de cenſ. ſec. 1. Avila p. 3. diſ. 6. dub. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 4. n. 1. Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

Secundò, ſuſpenſio, quæ propriè dicta cenſura eſt, & inflicta eſt propter contumaciam, tollitur per abſolutionem, ſi ſuſpenſus à contumacia, ſeu inobedientia receſſerit, *Suar. cit. diſ. 29. ſ. 2. n. 1. Laym. cit. l. n. 2.* atque à tali ſuſpenſione juris poteſt abſolvere Epiſcopus, vel alius quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtioens, ſi Sedi Apoſtolicæ non ſit ſpecialiter reſervata, *Arg. c. Nuper. 29. h. t. & c. Ex litteris. 11. de conſtit. Suar. cit. diſ. 29. ſ. 2. n. 6. Avila cit. l. dub. 1. concl. 3. Laym. cit. l. n. 2.* Porro Parochi, aliique Confeſſarij expoſiti non poſſunt jure ordinario abſolvere à talibus ſuſpenſionibus etiam Jure communi non reſervatis, ſive ſint impoſitæ à jure, ſive ab homine, niſi talis poteſtas abſolvendi eis competat ex ſpeciali privilegio, vel niſi ex delegatione ejus, ad quem talis abſolutio jure ordinario ſpectat, *Avila cit. l. concl. 2. Laym. cit. l.*

Tertiò tollitur ſuſpenſio per relaxationem, ſeu diſpenſationem, quæ impoſita fuit ob delictum merè præteritum, tanquam pura pœna: idque dupliciter fieri poteſt, vel ad certum tempus, v. g. qui hoc fecerit, per triennium ſit ſuſpenſus ab officio, & beneficio: & tunc pœna non poteſt relaxari, ante illum terminum elapſum, niſi per diſpenſationem factam ab Auctore Canonis, vel ejus Succeſſore, aut delegato, quia inferior v. g. Epiſcopus, ſicut non poteſt diſpenſare in lege Superioris, ita nec pœnam ei annexam relaxare poteſt, *Gl.* recepta *in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suſpenſos. de Elect. in 6.* Vel ſecundò ſuſpenſio fertur, ut pœna in perpetuum, ſine ſpe relaxationis: & tunc inferior v. g. Epiſcopus non poteſt diſpenſare in tali ſuſpenſione Canonis, niſi ei ſit ſpecialiter conceſſum, quia auctor Canonis cenſetur ſibi diſpenſationem in tali irremiſſibili ſuſpenſione reſervâſſe, *Laym. cit. c. 4. n. 3.* ubi *n. 4.* notat, quòd tales ſuſpenſiones, quæ etiam ut puræ pœnæ feruntur, propter delictum in perpetuum, aut ad tempus ſæpe ſine diſcrimine non per diſpenſationem, ſed per abſolutionem tolli dicantur, apud quem plura de hac re videri poſſunt.

Porro Jure novo Concilij Tridentini *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* poſſunt Epiſcopi abſolvere ſubditos ab omni ſuſpenſione, etiam reſervatâ Papæ, dummodo proveniat ex delicto occulto, nec deducto ad forum contentioſum, *Avila p. 3. diſ. 6. dub. 1. concl. 7.* Illud hîc addendum, quòd ſuſpenſus poteſt abſolvi ab omni excommunicatione etiam majore, & ab omnibus peccatis, & Eucharistiam, aliáve Sacramenta recipere, etiam durante ſuſpenſione, & poſtea primùm à ſuſpenſione abſolvi, ut ex communi docet *Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

§. III.

Aliæ nonnullæ quæſtiones circa ſuſpenſionem proponuntur, & reſolvuntur.

CCIX. Quæritur primò. Quis ſit effectus ſuſpenſionis? *Reſp.* effectus principalis eſt, quòd ſi ſuſpenſus aliquem actum, à quo eſt ſuſpenſus, exerceat, graviter peccat, ſi materia gravis ſit, ac prætereà ſi durante ſuſpenſione actus Ordinis exerceat, ipſo facto, contrahit irregularitatem, ut patet ex *c. 1. h. t. in 6. & c. 1. de ſent. & re jud. in 6. & c. Si quis. 6. cauſ. 1. q. 3. Suar. diſ. 26. ſec. 2. n. 3. Tanner. cit. dub. 7. num. 136.*

CCX. Quæritur ſecundò. An acta à ſuſpenſo ſint valida? *Reſp.* actus Ordinis ſunt validi (exceptâ abſolutione Sacramentali, quæ juriſdictionem requirit) quia horum actuum valorem Eccleſia impedire non poteſt, ſi debito modo conferantur. At verò actus, qui juriſdictionem requirunt, per ſe ſunt invalidi, quia ſuſpenſus eſt actuali juriſdictione privatus: idque Jure Canonico non minùs, imò expreſſiùs, quàm de excommunicatione eſt ſtatutum. Quòd ſi tamen ſuſpenſus ſit occultus, & ab Eccleſia communitar

muniter toleretur in publico officio, acta ejus valent, quia Eccleſia ſupplet defectum, propter commune bonum, *Suar. diſ. 26. de cenſ. ſ. 2. n. 2.* ubi addit, ſi ſuſpenſus non ſit ſpecialiter denunciatus, quamvis quoad ſe ſit prohibitus, ne officium ſuum exerceat, peccat quidem, ſi id ex ſe, & ſponte facit: quoad alios tamen non eſt privatus juriſdictione, ſicut idem de excommunicatione docetur, *Suar. cit. l. Tanner. cit. dub. 7. n. 138.*

CCXI. Quæritur tertiò. An etiam alij prohibeantur cum ſuſpenſis ab officio communicare, ſaltem in illis caſibus, à quibus ſunt ſuſpenſi? Reſp. ſuſpenſio per ſe non privat communicatione cum alijs, ſicut excommunicatio privat, ac proinde ſuſpenſus etiam nominatim denunciatus, quantum eſt ex vi cenſuræ, & præcepti Eccleſiaſtici, à nemine eſt vitandus, quia nullum hujus rei præceptum, & nullum jus, in quo hic effectus ſuſpenſioni tribuatur, extat: dummodo tamen nemo ad actum ipſi prohibitum ſic ſuſpenſum inducat, neque in eo ipſi cooperetur, hoc enim peccatum foret contra Jus Divinum, & naturale, ac intrinſecè malum, *Suar. diſ. 27. ſ. 3. n. 7. Tann. cit. l. n. 139.* Sed neque propter talem communicationem cum ſuſpenſo ulla cenſura, vel pœna impoſita eſt ei, qui ſic cum eo communicat, ideóque nec minor excommunicatio propterea incurritur, ſicut in communicatione cum excommunicato, in quo etiam differt ſuſpenſio ab excommunicatione, *Suar. cit. l. n. 8. Tanner. cit. l.*

CCXII. Quæritur quartò. Quid Jure Canonico ſtatutum ſit circa ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ? Reſp. de hoc agitur in c. *Is, cui, 20. h. t. in 6.*
„ ubi ſic decernitur: Is, cui ingreſſus Eccleſiæ eſt in-
„ terdictus (ab homine, vel à jure, *Gl. hic V. eod.*)
„ adeóque qui eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ,
„ cùm ſibi per conſequens in ipſa Eccleſia Divino-
„ rum celebratio cenſeatur interdicta, efficitur irre-
„ gularis, ſi agens in ſuo officio, & priùs ſe in ea Ec-
„ cleſia in Divinis Officijs ingerat, & ſi talis hac ſu-
„ ſpenſione, ſeu interdicto durante, moriatur, in Ec-
„ cleſia, vel cœmeterio ſepeliri non debet, niſi priùs
„ pœnituerit. Porro ſicut excommunicatio, ita &
„ lata ab officio, vel ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenſio,
„ vel ipſius effectus, per ſequentem appellationem
„ non ſuſpenditur.

CCXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, qui ſuſpenſus eſt, ſive cui interdictus eſt ingreſſus Eccleſiæ, ille privatus eſt omni participatione Divinorum in Eccleſia, ita ut nec celebrare in ea poſſit, nec conferre aut recipere Sacramenta, nec Miſſam, aut aliud Divinum Officium audire, nec Miniſterium aliquod ſacrum exercere, *Suar. diſ. 35. ſ. 4. n. 5.* quamvis extra Eccleſiam illa omnia exercere poſſit, ut ſub dio, vel tentorio, vel in Oratorio privato, *Gl. hic V. In ea.* Nomine autem Eccleſiæ intelligitur hic quodlibet Templum auctoritate Epiſcopi publicè deputatum ad Divina Officia celebranda, & audienda, ſive illud ſit conſecratum, aut benedictum, vel non, *Suar. cit. l. n. 6.* Poteſt tamen ſic ſuſpenſus in Eccleſia recipere Sacramenta, orare, & recitare Horas, tempore, quo non celebrantur Divina in Eccleſia, imò & tempore, quo celebrantur, tranſire licet per Eccleſiam, *Avila p. 3. diſ. 2. dub. 1. concl. 13.*

Notandum ſecundò. Hæc ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ non eſt propriè dicta cenſura ſuſpenſionis, quia hæc non privat celebratione, & participatione Sacramentorum, nec ſepulturâ, ſed potiùs eſt interdictum, non locale, ſed perſonale, neque totale, ſed partiale, quod privat ſolùm celebratione, & participatione Divinorum in Eccleſia, *Suar. cit. l. n. 4. Avila cit. l.*

Notandum tertiò. Suſpenſus, ſive interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ non poteſt in Eccleſia, vel Cœmeterio Eccleſiaſtico ſepeliri, niſi ſigna pœnitentiæ ediderit, tunc enim ſepeliri poteſt in loco ſacro, ſed priùs abſolvi debet, ut colligitur ex hoc c. *Suar. diſ. 38. de cenſ. ſ. 1. n. 20. & 21.* ubi ait, quòd ſenſus hujus cap. ſit, quando aliquis ſuſpenſus, ſeu potiùs interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, ſigna pœnitentiæ exhibuit, poſſit in Eccleſia ſepeliri, non quòd ipſo facto per pœnitentiam tollatur ipſa ſuſpenſio, vel interdictum, abſque alia relaxatione, ſed quia debet priùs abſolvi ab interdicto, cujus relaxatio à quolibet Sacerdote fieri poteſt: & poſtea eo relaxato, non debet Eccleſiaſticâ ſepulturâ privari, & hanc eſſe legitimam interpretationem hujus c. ait *Suar. cit. l. & Franc. hic §. Talis. n. 3.* ubi ait, tutius eſſe, ut fiat relaxatio, quæ etiam poſt mortem fieri poteſt, ſi ſigna contritionis interdictus dedit.

Notandum quartò. Sicut excommunicatio, ita etiam ſuſpenſio ab officio, vel ingreſſu Eccleſiæ, vel etiam interdictum per ſequentem appellationem non ſuſpenditur. Ratio eſt, quia cùm hujuſmodi ſententiæ trahant ſecum executionem, non ſuſpenduntur per appellationem, *Franc. hic §. ult. n. 1.* ubi id limitat *n. 2.* quando tales ſententiæ purè proferuntur; ſecùs ſi in diem, vel ſub conditione, quia tunc per appellationem interpoſitam, ante diem, vel conditionis eventum ſuſpenderentur, ubi alias duas limitationes addit.

CCXIV. Illud denique prædictis de ſuſpenſionibus eſt addendum, quòd ſuſpenſus ab Officio, Ordine, vel juriſdictione in uno loco, ubique eſt ſuſpenſus, ita ut nullibi poſſit exercere actus illius poteſtatis, à qua eſt ſuſpenſus, donec abſolvatur, quia cenſura immediatè afficit perſonam, ideóque eam comitatur, etiam extra territorium ferentis, niſi ex circumſtantijs, vel aliunde contrarium conſtet: Idémque eſt de alijs cenſuris, *Laym. cit. p. 3. c. 1. n. 7.* Porro de ſuſpenſionibus particularibus pluribus actum eſt proprijs ſuis locis.

SECTIO VIII.

DE TERTIA CENSURA ECcleſiaſtica, nempe Interdicto.

§. I.

Quid, & quotuplex ſit Interdictum?

CCXV. Assertio 1. Interdictum eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Ita communiter DD. apud *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 1.* & ſumitur

ex c.

c. *Non eſt.* 11. *ibi: Nulla Divina Officia de ſponſal. & matr.* & c. *Quod in te.* 11. *ibi: tam unctio, quàm Eccleſiaſtica ſepultura, de pœnit. & remiſſ.* Addunt nonnulli hæc verba, *quatenus hæc omnia ad divinum cultum ſpectant*, ſive quatenus ſunt rerum ſpiritualium quædam participatio: per quæ Interdictum diſtinguitur à ſuſpenſione, & excommunicatione, quia licèt omnes cenſuræ ſpiritualibus quibusdam bonis privent, non tamen privant iiſdem, ſub eadem ratione formali: nam excommunicatio privat Sacramentis, & Divinis officiis, non quatenus ſunt res ſacræ, ſed quatenus habent rationem communicationis cum aliis fidelibus: ſuſpenſio privat ſpiritualibus bonis, quatenus proveniunt ex poteſtate aliqua Eccleſiaſtica, ſeu miniſterio ac officio, & quidem uſu activo, & tantùm Clericos. At verò interdictum formaliter privat ſolùm uſu ſacrarum rerum independenter à communicatione cum aliis fidelibus: excommunicatio autem privat uſu rerum ſacrarum, non quatenus eſt uſus rerum ſacrarum, ſed quatenus eſt communicatio cum aliis fidelibus, & privat non ſolùm communicatione in Divinis, ſed etiam in humanis, in quo etiam differt excommunicatio ab interdicto, *Suar. diſ.* 32. *de cenſ. ſec.* 1. *n.* 4.

CCXVI. Assertio 2. Interdictum dividitur primò, in locale, & perſonale. Locale eſt, quo immediatè locus ipſe interdicitur, ne Divina celebrentur, vel audiantur: & aliæ functiones prohibitæ fiant in tali loco, ſive ab indigenis, ſive alienigenis. Perſonale interdictum eſt, quo immediatè interdicuntur ipſæ perſonæ, non locus, & tunc illæ perſonæ nec hîc, nec alibi poſſunt exercere functiones ſacras per Interdictum prohibitas. Addunt aliqui tertium interdictum, locale & perſonale ſimul, quod à nonnullis mixtum appellatur, quo immediatè, & locus, & perſonæ, ſecundùm ſe, interdicuntur, v. g. Civitas, & ejus Incolæ. Secundò, Interdictum tam locale, quàm perſonale ſubdividitur in generale, & ſpeciale, ſeu particulare: generale eſt, quo interdicitur locus generalis, id eſt, plura loca complectens, ut Regnum, Provincia, Civitas, Pagus, Caſtrum, Villa, juxta *c. Cùm in partibus.* 17. *de V. S.* Ubi Innocentius III. vocat Interdictum generale, non ſolùm quando interdicitur Regnum, vel Provincia, ſed etiam quando Civitas, Villa vel Caſtrum: & quodcunque aliud interdictum intelligitur eſſe ſpeciale. Interdictum locale particulare eſt, cùm interdicitur locus particularis, unus vel plures, v. g. Eccleſia Parochialis, vel plures Eccleſiæ particulares, tunc enim virtute ſunt plura interdicta ſpecialia, cùm non interdicatur unus locus communis. Porrò interdictum loci generale, & particulare in eo etiam inter ſe differunt, quia ſi Civitas v. g. ſit interdicta, neque intra, neque extra Eccleſias Civitatis, Divina officia celebrare licet: ſecus eſt, ſi interdicto particulari, tunc enim licitum eſt extra hæc Templa v. g. in privatis Oratoriis Divina officia celebrare, *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *c.* 1. *n.* 2.

CCXVII. Tertiò Interdictum perſonale ſimiliter dividitur in generale, & particulare. Generale eſt, quo interdicitur aliqua Communitas, prout eſt unum corpus politicum, v. g. populus unius Provinciæ, Civitatis vel Pagi; item Univerſitas, Collegium, Capitulum, cujusmodi interdictum obligat omnia & ſingula membra, ſeu partes communitatis, quamdiu manent membra Communitatis interdictæ, & quidem etiam innocentes, niſi ſpecialiter exprimantur. Neque tamen innocentes per interdictum propriè puniuntur, quia per ſe, & propriè illâ non ligantur, ſed ſolùm per-accidens, quia ſunt in loco, vel pars Communitatis interdictæ, unde conſequenter damnum ſentiunt, quatenus id neceſſarium eſt ad nocentes puniendos, & corrigendos, & honorem Eccleſiæ defendendum: ac proinde hæc ſubtractio reſpectu innocentium, qui culpâ ſuâ interdicto cauſam non dederunt, non habet rationem pœnæ propriè dictæ, ſed neceſſariæ defenſionis: quòd ſi ex tali loco diſcedant, ceſſat omne eorum impedimentum, *Laym. c. l. n.* 3. Interdictum verò perſonale particulare eſt, cùm perſona particularis interdicitur, una vel plures, ut ſunt plures, & particulares perſonæ: & non per modum unius Communitatis, ut ſi v. g. omnes & ſinguli interdicuntur, qui Epiſcopum, vel Conſulem occiderunt, vel aliud facinus patrarunt, tametſi ignoti ſint: nam hujusmodi interdictum afficit ſingulas perſonas immediatè, ratione ſui, & non tantùm ratione loci, vel Communitatis, cujus ſunt pars, ideóque reſpectu illarum ubique vim ſuam obtinet: & in hoc caſu ſunt quaſi plura particularia interdicta unâ generali ſententiâ comprehenſa, *Laym. cit. c.* 5. *n.* 2. *in fine.*

CCXVIII. Quartò dividitur interdictum Eccleſiaſticum in totale, & partiale. Totale eſt, quod omnes effectus interdicti habet, quando ſcilicet interdictum in locum, & perſonam abſolutè fertur, & ſine ulla determinatione. Particulare eſt, quod non omnes effectus habet: in quo differunt ſuſpenſio, & interdictum ab excommunicatione propriè dicta, quia hujus effectus omnes connexi ſunt, & ab ea ſeparari non poſſunt, non item in ſuſpenſione, & interdicto, *Laym. c. l. Tann. cit. diſ.* 6. *q.* 10. *dub.* 8. *n.* 149. Talis ſpecies partialis interdicti eſt interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, de quo dictum ſuprà.

§. II.

Quænam ſub Interdicto generaliter promulgato comprehenduntur, vel non?

CCXIX. De hac quæſtione agitur inprimis in c. *Si ſententia.* 16. *h. t. in* 6. ubi *in princ.* ſtatuitur:
ſi ſententia interdicti in Clerum alicujus Eccleſiæ »
proferatur, non intelligitur interdictus populus, »
nec è converſo interdicto populo, Clerus, niſi aliud »
in ea ſententia ſit expreſſum. Unde ſive Clero, ſi- »
ve populo interdicto, alter (Clerus vel populus) »
poteſt licitè intereſſe Divinis. Quòd ſi Civitas pro- »
pter delictum Domini, vel Rectoris ejusdem ſit »
interdicta, Cives, ſi non ſunt culpabiles, nec in »
pœnam Domini, vel Rectoris interdicti, poſſunt »
licitè extra civitatem intereſſe Divinis. At verò in- »
terdicto populo, ſingulares perſonæ ex eo, quas »
interdictas eſſe conſtat, non debent alicubi (etiam »
in loco non interdicto) audire Divina, nec Eccle- »
ſiaſtica recipere Sacramenta, exceptis caſibus Jure »
expreſſis. Ubi etiam ratio redditur, ne ſententia »
interdicti careat effectu, cùm auditio Divinorum, »

» & receptio Sacramentorum populo, & univerſis
» non competat.

CCXX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quamvis Jure communi non poſſit ferri excommunicatio in Univerſitatem, ſeu collegium, ut ſuprà dictum, poteſt tamen ferri interdictum, in quo differt à ſententia excommunicationis, *Gloſſ. hic in notatis.*

Notandum ſecundò, interdicto Clero alicujus Eccleſiæ, non cenſetur interdictus populus loci illius: nec vice verſa, interdicto populo, interdictus Clerus, quia appellatione populi non comprehenduntur Clerici, ſunt enim duo genera hominum diverſæ profeſſionis, Clerici & laici, c. *Duo ſunt. 7. cauſ. 12. q. 1. Gl. hic in notat.* Ratio eſt, quia in materia pœnali mitior interpretatio eſt facienda, cùm ergo ſæpius populus ita accipiatur, ut à Clero diſtinguatur, non debet nomine populi intelligi Clerus, ſi aliud non exprimatur, *Laym. cit. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 4. n. 3.*

Porro ſive Clerus interdicatur, ſive populus, non comprehenduntur Religioſi utriùſque ſexûs, ut ex probabiliore ſententia docet *Silveſt. V. Interdictum. 2. n. 17. Laym. cit. c. 4. n. 3.* quin etſi nomine Cleri in materia favorabili contineantur Religioſi utriùſque ſexûs, etiam Novitii, non tamen in materia odioſa: ſicut etiam ſi interdicuntur Religioſi, non comprehenduntur Clerici ſæculares. Neque obſtat *cit. c. Si ſententia.* Ubi tota Communitas Civitatis in duas partes diſtinguitur, ſcilicet in populum, & Clerum, ergo ſub altera earum comprehenduntur Religioſi, non ſub populo: alioqui in interdicto populi continerentur etiam Religioſi, quod dici non poteſt: ergo cùm ibi dicitur, Interdicto Clero, non interdici populum, non comprehenduntur Religioſi ſub populo, ſed ſub Clero. Verùm dicendum eſt, quòd vox *Clerus* ſæpe accipitur pro ſolo Clero ſæculari: interdum tamen pro toto cœtu Eccleſiaſtico ſæculari, & Regulari, id quod ex materia interdicti, causâ ferendi, & aliis circumſtantiis colligi poterit, *Suar. diſ. 32. de cenſ. ſec. 2. n. 17. Laym. c. l.*

CCXXI. Notandum tertiò, Civitas tota poteſt interdici, non ſolùm propter delictum Domini illius, qui eſt perpetuus ac proprietarius, ſed etiam propter delictum Rectoris, ſive Adminiſtratoris temporalis, ut patet ex hoc c. *Franc. hic n. 1.* Cùm verò propter delictum Domini, vel Rectoris, Civitas eſt interdicta, ſed cives non ſunt culpabiles, nec interdicti, poſſunt cives, ſeu habitatores civitatis, extra illam licitè intereſſe Divinis, niſi & ipſi propter Dominum, vel Rectorem puniendum fuerint interdicti, *cit. c. Si ſententia. §. Cæterùm.* Itáque vel interdicta eſt ſola civitas, non autem cives, & hi poſſunt, extra civitatem, licitè audire Divina. Vel interdicuntur civitas, & cives ſimul, ſive propter delictum Domini, ſive ob delictum ipſius populi: & hoc caſu, non poſſunt Cives audire Divina extra civitatem. Vel interdicti ſunt Cives tantùm, & idem ſimiliter dicendum, *Gl. hic V. Interdicti.* Unde infert, quòd pœnâ ſpirituali, ſcilicet interdicti, bene poteſt unus puniri, propter delictum alterius, adeóque interdictum etiam ligare poteſt innocentes.

CCXXII. Notandum quartò, cùm populus Civitatis, vel terræ alicujus eſt interdictus, non ſolùm tota univerſitas, ſed etiam ſingulares perſonæ, ſive ſinguli de populo ſunt interdicti, nec poſſunt audire Divina, nec Eccleſiaſtica Sacramenta recipere, præterquam in caſibus Jure expreſſis, de quibus infrà, prout habetur in *cit. c. Si ſententia. §. Cùm verò. h. t.* quia aliàs violaretur nervus diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & interdictum effectum non haberet; nam Univerſitas, cum ſit res inanimata, & perſona ficta, non poteſt audire Divina, nec Sacramenta percipere, ſed ſolùm ſinguli, qui ſunt de Univerſitate, ſeu de populo, *Gl. hic V. Careat & V. Non competant.*

Notandum quintò, interdicto Clero alicujus Eccleſiæ, non eo ipſo intelligitur ipſa Eccleſia interdicta, unde alii Clerici celebrare, & audire poſſunt Divina in illa Eccleſia, *Gl. hic V. In Clerum, Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 1. n. 7.*

CCXXIII. Notandum ſextò, qui dat cauſam interdicto locali, perſonale interdictum incurrit, & ideo non ſolùm in ea Civitate, vel loco, Divina audire non poteſt, ſed neque alibi; quia tunc populus cauſam delicto non dedit, ſed ſolus Dominus, & ideo ille ſolus, ex vi cenſuræ perſonaliter interdicitur, *Suar. diſ. 37. ſec. 1. n. 15.* & alii apud *Barboſ. in cit. c. Si ſententia in 6. n. 3.*

CCXXIV. Præterea in *c. Si Civitas. 17. h. t. in 6.* ſtatuitur: Et ſi Civitas, Caſtrum aut Villa Ec- »
cleſiaſtico interdicto ſubjiciantur, ſuburbia illo- »
rum, & continentia ædificia, eo ipſo intelliguntur »
interdicta: ideo autem hîc latior fit interpretatio, »
ne ſententia interdicti vilipendatur, quod fieret, ſi »
licitè poſſent in ſuburbiis, vel continentibus ædifi- »
ciis Divina officia celebrari, ut priùs. Similiter »
ſi Eccleſia ſit interdicto ſuppoſita, nec in Capella »
ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Eccleſiæ »
contiguo, ſepeliri quis poterit: ſecus eſt, ſi ei non »
ſit contiguum. »

CCXXV. Notandum primò, interdicta civitate (idem eſt de caſtro, & villa) cenſentur etiam interdicta ſuburbia, & continentia ædificia, quia licèt in propria ſignificatione Civitas, caſtrum vel villa, includant tantùm, quæ intra muros, vel ambitum eorum continentur: debent tamen verba ultra propriam ſignificationem extendi: quando aliàs ſententia interdicti contemneretur, ſi talis interpretatio, & extenſio non fieret, ut in propoſito, Cives ſeu habitatores Civitatis interdictæ facilè poſſent adire ſuburbia ad ibi audienda Divina, *Gl. hic in caſu.* Porro ſuburbia hîc dicuntur domus, extra & prope civitatem, poſitæ, in quibus ſunt domus ei contiguæ: ædificia verò continentia dicuntur domus ſeparatæ, & non contiguæ, *Franc. hîc in fine.*

Notandum ſecundò, ſimiliter interdictâ Eccleſiâ, intelliguntur etiam interdictæ Capellæ, & Cœmeteria contigua Eccleſiæ, ita ut in Capellis ejus non poſſint celebrari Divina, nec in cœmeterio defuncti ſepeliri. Contigua autem dicuntur, quorum extrema ſe invicem contingunt, *Gl. hic V. Contiguis.* ſive quando inter parietem Eccleſiæ, & ipſam Capellam, vel cœmeterium, nihil aliud interponitur, *Barb. in Collect. hic n. 5.* Contrà verò, interdicto cœmeterio, non dicitur interdicta Eccleſia, etiamſi ei contigua ſit, ut habetur *in fine hîc.* Idémque eſt de pollutione, *Gl. fin. hic,* & dictum ſuprà *libr. 3. Tit. 40. n. 33.*

§. III.

Quænam obſervanda ſint circa adminiſtrationem, & ſuſceptionem Sacramentorum, quæ tempore interdicti eſt prohibita?

CCXXVI. De his agitur in c. *Alma Mater. 24. & ult. h. t. in 6.* Ubi inprimis dicitur, quòd olim ſtatutum fuerit, ut in Terris, ſeu locis Interdicto Eecleſiaſtico ſuppoſitis (exeeptis certis Sacramentis) nulla celebrarentur Divina Officia, vel Eecleſiaſtica Sacramenta miniſtrarentur. Quia verò hinc multa animarum pericula inſurrexerunt, & Eecleſiis debita obſequia, ſine earum culpâ, ſubtrahebantur: ideo Papa Bonifacius VIII. deliberatione habitâ cum Fratribus ſuis Cardinalibus, ſtatuit, & conceſſit, ut tempore interdicti, ſive ab homine, ſive à Jure lati, omnes tam infirmi, & moribundi, quàm ſani, & valentes ad Sacramentum pœnitentiæ admittantur, quippe quæ propter provitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, maximè eſt neceſſaria: dummodo non ſint excommunicati, hi enim non ſunt admittendi, præterquam in mortis articulo: nec etiam admittuntur illi, propter quorum dolum, culpam vel fraudem lata eſt ſententia interdicti: vel qui ad perpetrandum delictum, prupter quod ipſum interdictum eſt latum, auxilium, conſilium vel favorem præbuerunt: niſi pro ipſo delicto priùs ſatisfaciant, ſi poſſunt, vel de ſatisfaciendo idoneam cautionem dent, (per pignora, vel fidejuſſores, *Gl. hic V. Idoneam.*) vel ſi ſatisfacere nequeant, jurent, quòd ſatisfacient, quando potuerint, & pro poſſe laborabunt, dando auxilium, & conſilium, ut, qui debent, ſatisfaciant, alioqui ad pœnitentiam non ſunt admittendi. Non tamen ideo relaxatur ipſum Interdictum, quoad ipſos delinquentes, nec quoad alios, qui non deliquerunt, & exiſtunt in loco interdicti, ſed tantùm eis, qui deliquerunt, ſalutaris pœnitentia eſt injungenda.

Præterea ſtatuitur in §. *Adjicimus hic*, ut tempote Interdicti, ſingulis diebus, Miſſæ, & alia Divina Officia celebrentur, ſicut priùs: ſubmiſſâ tamen voce, januis clauſis, excluſis excommunicatis ac interdictis, & non pulſatis campanis, ita ut Canonici, & alii Clerici, qui Horis Canonicis non interſunt, amittant quotidianas diſtributiones, ſicut illas perderent, quando non eſt ioterdictum, ſi Divinis officiis non intereſſent.

Porro in Feſtivitatibus Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes, ac Aſſumptiunis B. Mariæ Virginis, campanæ pulſentur, & januis apertis, altâ voce ſolemniter celebrentur Divina officia, excluſis excommunicatis, ſed Amiſſis interdictis, quibus ob reverentiam dictarum ſolemnitatum, memoratis diebus, permittitur participatio Divinorum, ita tamen ut illi, prupter quorum delictum interdictum hujusmodi eſt latum, Altari nullatenus appropinquent. Additur in fine, ut cætera, quæ circa obſervantiam interdictorum ſtatuta ſunt, in ſuo robore maneant, non obſtantibus quibusvis privilegiis, Eccleſiis, vel Religionibus, vel perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus aut Regularibus, exemptis, & non exemptis, ſub quavis forma verborum conceſſis. Sed hæc poſterior pars hujus c. inſtà explicabitur.

CCXXVII. Pro declaratione hujus cap. quatenus in eo agitur de adminiſtratione, & receptione Saeramentorum notsndum primò, tempore interdicti, tam collatio, quàm ſuſceptio Sacramentorum eſt prohibita, præterquam in caſibus Jure exceptis, ut conſtat ex hoc c. Excipitur primò, Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis, quæ tempure generalis interdicti conferri poſſunt, ut conſtat ex c. *Quoniam. 19. h. t. in 6.* Ubi dicitur: Quoniam Baptiſmus, & Confirmatio licitè conferuntur, tempore Interdicti, pueris & adultis, propter periculum moræ, ideo etiam Chriſma licitè confici poteſt in die cœnæ Domini, etſi terra ſit interdicta. Quia permiſſo uſu rei, tempore prohibito, intelligitur etiam permiſſa confectio illius rei, *Gl. hic in caſu in notat.* adeóque cùm conceſſum ſit conſetre Baptiſmum, & Confirmationem, tempore interdicti, conſequenter etiam eſt conceſſum conficere Chriſma in die Cœnæ Domini, in quo vetere chriſmate concremato, novum confici debet: nam in Baptiſmo Sacerdos ungit Chriſmate baptizatum in vertice, in Confirmatione verò in fronte Epiſcopus, *Gl. hic V. Baptiſmo, & Gloſſ. fin.*

CCXXVIII. Notsndum hìc primò, quòd licitum ſit parvulis miniſtrare Baptiſmum, tempore interdicti, habetur in *c. Non eſt. 11. de ſponſalib.* de utriſque verò pueris, & adultis, in *cit.* c. *Quoniam*, idque propter moræ periculum, quia quamvis adultus poſſit per Baptiſmum flaminis ſalvari, ſcilicet per contritionem, & amorem Dei ſuper omnia, non tamen voluit Eccleſia ejus ſalutem in eo diſcrimine conſtituere, ut neceſſariò perfecta contritio ſit habeuda. Neque etiam voluit uberiori gratia hujus Sacramenti, quoad gratiæ augmentum, & plenam omnis culpæ, & pœnæ remiſſionem, quempiam privare, *Suar. diſ. 32. de cenſ. ſec. 1. n. 2.*

Notandum ſecundò, debet autem Baptiſmus miniſtrari, tempore interdicti, cum ſolita ſolemnitate Catechiſmi, Exorciſmi, & Unctionis oleo, & Chriſmate, nam eo ipſo quòd permittitur conferri Baptiſmus, debet adminiſtrari modo à jure præſcripto, *Suar.* c. *l. Avila c. l. concl. 2.*

Notandum tertiò, licitum eſt etiam conficere Chriſma in die Cœnæ Domini, *cit. c. Quoniam*, ſed cum moderatione *c. Alma mater ult. h. t. in 6.* ſcilicet januis clauſis, non pulſatis campanis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, *Covarr. in cit. c. Alma Mater. p. 2. §. 2. n. 7. Avila c. l. dub. 4. concl. 4.*

CCXXIX. Porro quud tempore generalis interdicti Eccleſiaſtici poſſit conferri Baptiſmus, & Confirmatio, habetur quoque ſtatutum in c. *Reſponſo. 43. h. t.* Ubi inprimis quæſitum fuit ex Papa Innocentio III. an licitum ſit coram excommunicatis, & interdictis prædicare Verbum Dei, & eoſdem ad correctionem inducere, convocando populum, ſemel in hebdomada, vel menſe, in aliqua Eccleſia? Reſpondet Papa, id abſque ſcrupulo conſcientiæ fieri poſſe, ſi ita expedire videbitur, dummodo contra formam interdicti, nullum Di-

Digitized by Google

» vioum Officium coram eis celebretur. Præterea » quæſitum fuit, an ſi Civitas aliqua ſit interdicto » ſuppoſita, ideòque ſint ibi (præter Baptiſma pue- » rorum, & pœnitentias morientium) omnia Ec- » cleſiaſtica Sacramenta interdicta, licitum ſit Bapti- » zatos pueros io froote confignare? Reſponder » Papa, quòd ſicut baptizati poſſunt pueri, ita » etiam confirmari, ſive ſacro Chriſmate io fronti- » bus inungi.

CCXXX. Notandum primò, prædicate Verbum Dei licitum eſt, tempore cujuſcunque interdicti, quia prædicare nooeſt actus Sacri Ordinis, & conſequenter etiam licitum eſt, abſque peccato, ingredi Eccleſiam excommunicatis, ad audiendam ſacram Concionem, & multò magis interdictis, quibus non eſt prohibitum Eccleſiam ingredi, niſi ad celebranda, & audienda Officia Divina, ſed Concio ſacra non eſt propriè Divinum Officium. E contrario verò non licet excommunicato vitando, ſine peccato, aliis concionari, quia ipſi permittitur audire Sacram Coocionem, ut inducatur ad ſe corrigendum, quæ ratio ceſſat in concionante aliis, quia is non ſuam, ſed aliorum ſalutem, per ſe loquendo quærit, quo caſu, oon poteſt communicare cum aliis, niſi in gravi, vel extrema neceſſitate, *Suar. diſ.* 12. *de cenſ. ſec.* 2. *n.* 3. *& 4.*

Notandum ſecundò, tempore ioterdicti licitum eſt, non tantùm adminiſtrare Sacramentum Baptiſmi tam parvulis, juxta hoc c. quàm adultis, juxta *cit. c. Quoniam*, ut jam dictum, ſed etiam Sacramentum Confirmationis ſimiliter parvulis, juxta hunc textum, & adultis, juxta *cit. c. Quoniam*, tempore interdicti dari poteſt, tam in Eccleſia ſpecialiter interdicta, quàm etiam tempore interdicti generalis loci, quia duo hæc Sacramenta, Baptiſmus, & Confirmatio, quoad hoc oegotiom, in Jure adæquantur, & pari jure cenſentur, ut patet ex Canooibus ſupra *citt.* quamvis enim hoc Sacramentum Confirmationis non ſit oeceſſarium ad ſalutem, regulariter loquendo, eſt tamen velut complementum quoddam Baptiſmi, & Status Chriſtiani hominis, *Suar. c. l. n.* 7. quia per illud baptizati pleni Chriſtiani fiunt, ut dicit Urbanus Papa in *c.* 1. *diſ.* 5. *de conſecrat.* quia per illud Baptiſmalis gratia roboratur, & homo Chriſtianus confirmatur ad bene operandum, & fidem Chriſtianam conſtanter confitendum, ut docet *Suar.* & alii apud *Barb. in cit. c. Reſponſo. n.* 7. Atque hinc hoc Sacramentum, etſi in loco interdicto conferatur, cum omni ſua ſolemnitate dari poteſt ac debet, quia io Jure ſimpliciter conceditur, ut conferatur, *Suar. cit. diſ.* 33. *ſec.* 1. *n.* 8. poſſunt autem Clerici, & Laici adminiſtrationi Sacramentorum Baptiſmi, & Confirmationis intereſſe, *Laym. cit. c.* 2. *n.* 1.

CCXXXI. Excipitur ſecundò, Sacramentum Pœnitentiæ, ſeu abſolutionis Sacramentalis, quod omnibus adminiſtrari poteſt, tempore interdicti, & ſuſcipere poſſunt, non ſolùm infirmi, ſed etiam ſani, *cit. c. Alma Mater.* idque propter neceſſitatem hujus Sacramenti, quæ conjuncta eſt eum periculis, & facilitare hominum ad peccandum, propter quam hæc facultas, non obſtante interdicto, eſt conceſſa, *Suar. cit. diſ.* 33. *ſec.* 1. *n.* 13. additis duabus limitationibus. Veluti primò, quòd non conceditur Sacramentum pœnitentiæ excommunicatis, de quibus nihil Jus oovum mutavit, præterquam in articulo mortis. Secundò nec iis, qui dolo, vel culpâ ſuâ, cauſam dederunt interdicto, vel conſilium præbuerunt ad præſtandum delictum, propter quod interdictum eſt impoſitum: ſic enim non conceditur hoc Sacramentum, niſi priùs ſatisfaciant, ob delictum, vel cautionem idoneam præſtiterint de ſatisfaciendo, pignoratitiam, vel fidejuſſoriam: vel ſaltem juratoriam, ſi aliam non poſſint, *cit. c. Alma mater*, de quo plura videri poſſunt apud *Suar. cit. ſec.* 1. *n.* 15. *& ſeqq.*

CCXXXII. Excipitur tertiò, Sacramentum Euchariſtiæ, ſive Communionis, quod de Jure antiquo, *c. Quod in te.* 11. *de pœnit. & remiſſ.* & Jure novo, per modum Viatici miniſtrari poteſt, tempore interdicti, quia in *cit. c. Alma mater*, nulla eſt facta motatio, quoad Sacramentum Euchariſtiæ, in quantum Sacramentum eſt, *Avila p.* 5. *diſ.* 4. *ſec.* 1. *dub.* 5. *concl.* 1. idque propter Canonicam regulam traditam à *Gl. in c. Alma mater. V. Admittuntur: Quibus morientibus pœnitentiæ Sacramentum non negatur, neque Viaticum negari debet.*

Ubi notandum primò, per morientes hic intelliguntur, non ſolùm illi, qui ſunt in articulo, ſeu proximo periculo mortis, ſed etiam qui ſunt in probabili, ſive ex infirmitate, ſive ex alia cauſa extrinſeca, *Covarr. in c. Alma mater. p.* 2. *§* 3. *n.* 1. *Avila c. l. concl.* 2. Unde ſequitur primò, poſſe miniſtrari S. Euchariſtiam tempore Interdicti damnatis ad mortem, & ſi ſani ſint. Secundò, mulieri propinquæ partui, ſi ſpectatis circumſtantiis, ſit in probabili periculo mortis, ut quia eſt primus partus, vel quia experta eſt, ſe aliàs difficulter parere. Tertiò ei, qui incboat periculoſam navigationem, vel prælium ingreditur, *Covarr. c. l. num.* 2. *&* 3. *Avila c. l.* §. *Ex dictis ſequitur.*

Notandum ſecundò, extra periculum mortis, prohibitum eſt, tempore Interdicti miniſtrare Sacram Communionem Clericis, qui volunt, extra Sacrificium Miſſæ, communicare, more laicorum: imò etiam aliis fidelibus, exceptis iis, qui ſpeciale privilegium habent, quale nunc communiter babent Religioſi, & Moniales, *Covarr. c. l. n.* 1. *Suar. cit. diſ.* 33. *ſec.* 1. *n.* 33. Nam in omni interdicto prohibitus eſt uſus activus, & paſſivus Sacramentorum, niſi in caſibus jure exceptis: uſus verò Euchariſtiæ non eſt exceptus extra Sacrificium Miſſæ, niſi quando datur per modum Viatici, ergo extra illum caſum, uſus Euchariſtiæ manet ſub generali prohibitione Juris: neque verò ſub Pœnitentia abſolutè ſumpta comprehenditur, & conceditur Euchariſtia aut ejus uſus in *c. Quod in te.* 11. *de pœnit. & remiſſ.* ſed ſolùm ibi ſub pœnitentia morientium comprehenditur Viaticum, quod neceſſariam conjunctionem habet in articulo, vel periculo mortis cum pœnitentia: & ideo ex eo, quòd in *cit. c. Alma mater*, pœnitentia conceditur, tempore Interdicti, non ſolùm morientibus, ſed etiam ſanis, non poteſt id extendi ad uſum Euchariſtiæ, etiam extra mortis periculum, *Suar. c. l. num.* 31. Deinde ſecundùm Jus antiquum Euchariſtiæ uſus ſolùm concedebatur morientibus, per modum Viatici; in *c.* verò *alma mater*, ſolùm conceditur, ut poſſint Sacerdotes celebrare miſſam, tempore interdicti, ergo Communio more laicorum, intra Miſſam, manet jure no-

re novo prohibita, ſicut priùs ex Jure antiquo erat, *Avila c. l. concl. 3.*

Notandum tertiò, in illis caſibus, in quibus eſt licitum miniſtrare Sacramentum Euchariſtiæ, tempore interdicti, poteſt illud etiam licitè, cum lumine, campanula, & comitatu fidelium, ſolemniter deportari ad ægros, *Suar. cit. ſ. 1. n. 25. Avila cit. l. concl. 4.*

CCXXXIII. Notandum quartò. Non tantùm adminiſtratio, ſed etiam perceptio Sacramentorum prædictorum conceditur ab Eccleſia in omni interdicto generali, & probabiliter etiam in locali, ſpeciali, ſeu particulari, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater. §. Nec tunc.* ex illis verbis: *Ubi civitas, vel locus alius, ſeu Univerſitas interdicta exiſtunt.* Verùm illi, qui perſonaliter, & ſpecialiter ſunt interdicti, ſive directè, ſive virtualiter, quia interdicto loci, ſeu Communitatis, ſuâ culpâ, cauſam dederunt, non debent ad ſuſcipienda Sacramenta Confirmationis, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admitti ante ſatisfactionem Eccleſiæ præſtitam, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater. c. Epiſcoporum. 8. de privileg. in 6.* Neque etiam Miniſtri Eccleſiæ ſpecialiter interdicti poſſunt ullum Sacramentum adminiſtrare, extra caſum neceſſitatis, niſi priùs ab interdicto abſolvantur, quia ſicut celebratio Divinorum Officiorum, ita etiam adminiſtratio Sacramentorum eſt prohibita interdictis, cùm etiam ſit quædam Sacri Officij participatio, præter caſus jure expreſſos, *c. Si ſententia. 16. in fine. h. t. in 6.* iſte autem caſus nullibi repetitur exceptus, nec poteſt rationabiliter excipi, ut poſt *Suar.* docet *Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 2. num. 1. §. Eſt autem.*

CCXXXIV. Cæterùm quod attinet ad tria reliqua Sacramenta, inprimis Sacramentum Extremæ Unctionis tempore Interdicti nec adminiſtrari, nec recipi poteſt, *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiſſ.* ubi dicitur: *licèt per generale interdictum omnibus denegetur, tam Unctio* (ſcilicet extrema) *quàm Eccleſiaſtica ſepultura:* ita ut nec laici, nec Clerici, vel Religioſi, etſi generatim ſolùm ſint interdicti, hoc Sacramentum adminiſtrare, vel recipere poſſint, niſi ſpeciale privilegium habeant, ut ex communi ſententia docet *Suar. diſ. 33. de cenſur. ſ. 1. n. 38. & ſeqq.* Eſt autem in hoc differentia inter hoc Sacramentum, & Euchariſtiam, quòd illud non poteſt dari, durante interdicto, etiam quando mors inſtat ex gravi morbo, quia pro illo articulo eſt ſolùm inſtitutum, & non eſt ita neceſſarium, ſicut Euchariſtia, quæ poteſt dari in periculo mortis, tempore interdicti, *Suar. c. l.* Unde etiam Extrema Unctio dari non poteſt infirmo, etiamſi cauſam interdicti non dederit, *Suar. c. l. n. 43.* Excipit *Laym. cit. l.* quòd probabiliter in caſu neceſſitatis, ſi aliud Sacramentum infirmus recipere non poſſet, licitè ei dari queat Extrema Unctio, quia tunc eſſet ad ſalutem neceſſaria, adeóque ſub præcepto.

CCXXXV. Præterea certum eſt, Sacramentum Ordinis, tempore interdicti, conferri non poſſe, quia generaliter prohibitum eſt hoc tempore percipere Sacramenta, niſi in caſibus jure expreſſis, juxta *cit. c. Si ſententia. h. t. in 6.* At ſacra Ordinatio nuſpiam excipitur, adeóque ſimpliciter, & univerſim, cenſeri debet eſſe prohibita. Sed neque in ſolemnioribus Feſtivitatibus, neque januis clauſis, & excluſis excommunicatis, ac interdictis, poſſunt, tempore interdicti, conferri Ordines, quia prohibitio eſt generalis, & abſoluta, neque Sacri, ſive Majores, neq; Minores, *Covar. in c. Alma Mater. §. 3. n. 4.* Quinimo neque durante interdicto, ij, qui jam Ordinem aliquem inferiorem habent, poſſunt ad ſuperiorem promoveri, ex veriore & communiore ſententia apud *Suar. cit. ſ. 1. n. 45.* quia talis exceptio in nullo Jure fundatur. Probabile tamen eſt, in magna neceſſitate, ſi quando eſſet penuria Miniſtrorum pro miniſtrandis Sacramentis, poſſe Ordines conferri, tempore Interdicti, præſertim ijs, qui jam antè inter Clericos ſunt aſcripti, *Laym. cit. l. Avila p. 5. diſ. 4. ſ. 1. dub. 4.* quia Jus concedit, tempore Interdicti, Officia Divina celebrare, & certa Sacramenta conferre, ergo etiam ordinationem Miniſtrorum, qui ad hoc fuerint neceſſarij.

CCXXXVI. Denique Matrimonium non ſolùm validè, ſed etiam licitè contrahitur in omni interdicto locali, imò & ſpeciali perſonarum, quæ eſt communis, & vera ſententia, quam tenent *Covarr. in c. Alma mater. p. 2. §. 2. n. 7. Silveſt. V. Interdictum. 5. n. 9. Avila p. 5. diſ. 4. ſ. 5. dub. 6. Sanch. l. 7. de matr. diſ. 8. n. 1. Tanner. cit. q. 10. dub. 8. n. 150. Laym. c. l. n. 1. §. De matrimonio.* Probatur, quia per Interdictum, ſive locale, ſive perſonale, prohibentur ſolùm quædam ex illis Sacramentis, quæ ſunt purè Sacramenta, & omnino ſpiritualia, & ad actus Ordinis pertinent. At matrimonium eſt contractus quidam naturalis, cui Chriſtus per accidens adjecit rationem Sacramenti: & Eccleſia per Interdictum prohibet participationem eorum Sacramentorum, quæ Chriſtus per Miniſtros ordinatos diſpenſanda reliquit: matrimonium autem non per tales Miniſtros, ſed per ipſos contrahentes diſpenſatur, qui ſunt Miniſtri hujus Sacramenti, & non Parochus, ſeu Sacerdos aſſiſtens, tanquam teſtis, ideóque matrimonium non debuit excipi à generali prohibitione Sacramentorum tempore interdicti, cùm in hoc non comprehendatur. Neq; verò etiam interdictum privat commercio humano, & contractibus, ſicut excommunicatio. Idque confirmatur, quia cùm matrimonium ſit contractus humano generi valde neceſſarius, non potuiſſet convenienter ejus uſus alicui Communitati prohiberi, *Laym. cit. l.* Verùm benedictio nuptialis non poteſt dari ſponſis, tempore interdicti, quia pertinet ad Officium Divinum, & eſt actus Ordinis, cùm ſolus Sacerdos id poſſit, *Sanch. cit. l. n. 10.* ubi tamen *n. 11.* addit, quòd hodie benedictiones nuptiales dari poſſint, etiam tempore interdicti, cum moderatione, *c. Alma matr.* nempe ſubmiſsâ voce, januis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, de quo plura infrà.

§. IV. Qua

§. IV.

Quæ obſervanda ſint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita eſt, tempore Interdicti, vel conceſſa?

CCXXXVII. Reſp. de his agitur, inprimis in » *c. Permittimus. 57. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. permittit Eccleſiarum Miniſtris, ut ſemel in hebdomada, tempore Interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſsâ, januis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, Miſſarum ſolemnia celebrare poſſint, causâ conficiendi Corpus Chriſti, quod morientibus in pœnitentia non negatur.

» Poſtea verò Jure novo ſtatutum fuit in *c. Alma mater. ult. §. Adijcimus. eod. in 6.* ut ſingulis diebus Miſſæ celebrentur in Eccleſijs, & Monaſterijs, & alia Divina Officia dicantur, ſicut priùs: ſubmiſsâ tamen voce, januis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, & campanis etiam non pulſatis.

CCXXXVIII. Pro explicatione utriuſque hujus cap. notandum primò, quando in *c. Alma. §. Adijcimus.* conceditur, ut ſingulis diebus, tempore interdicti, liceat celebrare cum moderamine ibi appoſito, id procedit ſolùm, quando locus generaliter eſt interdictus. Si verò Eccleſia ſit non tantùm in loco interdicto, ſed etiam ipſa ſpecialiter interdicta, non eſt conceſſum, ſingulis diebus, celebrare, & Divina Officia, modo ibi præſcripto, peragere, ut notat *Gl. ibidem. V. Eccleſiis. & Covarr. in cit. c. Alma. §. 4. n. 5.* & alij apud *Laym. cit. c. 2. n. 2. §. Porro hæc.* At verò diſpoſitio *cit. c. Permittimus. h. t.* habet locum etiam in Eccleſia ſpecialiter interdicta, nempe licitum eſſe ſingulis hebdomadis, tempore interdicti, Miſſarum ſolemnia celebrare, causâ conficiendi, ſeu renovandi Corpus Chriſti pro infirmis, quamvis id neceſſitas non exigat, nam ſi id neceſſitas exigat, non ſemel tantùm, ſed ſæpius in hebdomada hoc permiſſum eſt, *Navarr. in Man. n. 173.* & alij apud *Barb. in cit. c. Pervenimus.* & ſic falſum eſt, quod ait *Gl. ibid.* dictum *c. Permittimus.* ad nihilum hodie ſervire.

Notandum ſecundò. Nomine Eccleſiarum hîc intelliguntur omnia loca ſacra, etiam Hoſpitalia, & privata Oratoria, quæ ab Epiſcopo ad Sacrificium Miſſæ, vel alia Officia Divina ſunt deputata, quia in materia favorabili lata interpretatio facienda eſt. Et ex mente S. Pontificis, tempore generalis interdicti, Miſſæ, & alia Divina Officia celebranda ſunt, ſicut ante interdictum, ſervatis tamen conditionibus à Jure præſcriptis, *Suar. cit. diſ. 34. ſ. 1. n. 9. Laym. cit. c. 2. n. 2. §. Nomen Eccleſiæ.* Non tantùm autem Miſſas, & alia Divina Officia Clerici in ſuis Eccleſiis celebrare poſſunt, ut priùs, ſed etiam debent, ſi Beneficiati ſint, alioquin privantur diſtributionibus quotidianis, *cit. c. Alma. §. Adijcimus.*

Notandum tertiò. Nomine Divinorum Officiorum comprehenduntur inprimis celebratio Miſſæ, & omnis ſolemnis, ac publica oratio ab Eccleſia inſtituta, qualis eſt Officium Horarum Canonicarum, quod nomine Eccleſiæ à Miniſtris, ſeu Clericis cantatur, vel recitatur: hoc enim tempore generalis interdicti publicè recitari non poteſt in loco interdicto, quamvis Clerici in interdicto locali, vel perſonali poſſunt privatim Horas Canonicas in Eccleſia, ſaltem bini vel terni ſimul recitare, juxta *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiſſ.* de quo ſuprà. Vel etiam extra Eccleſiam id licitè facere poſſunt, dummodo caveant, ne à prohibitis audiantur, *Suar. cit. diſ. 34. ſ. 3. n. 10. & ſeq. Laym. cit. l. n. 2. Avila p. 5. diſ. 4. ſ. 2. dub. 1.*

Præterea omnes ſacræ benedictiones ab Eccleſia inſtitutæ, quæ nomine, & auctoritate Eccleſiæ à Sacerdotibus, vel Eccleſiæ Miniſtris fiunt, ſub generali appellatione Divinorum Officiorum comprehenduntur, quæ per Interdictum prohibita ſunt, cujuſmodi ſunt omnia Sacramentalia, ut benedictio Epiſcopi, Abbatis, ſolemnis aſperſio aquæ luſtralis &c. non item privata benedictio menſæ, perſonæ, itineris &c. *Suar. cit. l. n. 9. Laym. cit. l.*

CCXXXIX. Notandum quartò. Nomen Clericorum, quibus relaxatio interdicti facta eſt in *cit. c. Alma,* latè quoque accipi debet, ut comprehendantur omnes perſonæ Eccleſiaſticæ, tum incolæ, tum extranei, ſive ſæculares, ſive Religioſi utriûſque ſexûs, eorúmque Novitij: item Clerici primâ Tonſurâ initiati, modò beneficium habeant, vel ex mandato Epiſcopi alicui Eccleſiæ inſerviant, vel ſtudijs dent operam, animo majores Ordines ſuſcipiendi, juxta Concil. Trident. *Seſſ. 23. c. 6. de reform.* imò etiam Clerici conjugati cum unica Virgine: ſi & ipſi ex mandato Epiſcopi alicui Eccleſiæ inſerviunt: hi enim omnes poſſunt tempore Interdicti, celebrare Officia Divina, ſicut priùs, ſive ante Interdictum ſolebant, vel etiam debebant, juxta *cit. c. Alma. §. Adijcitur præterea. Covarr. in cit. c. Alma. §. 4. n. 4. Laym. cit. l.* dummodo non ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel perſonaliter interdicti, ut poſtea dicetur.

Notandum quintò. Laici non habentes privilegium, non poſſunt, nec debent admitti ad Miſſas, & alia Divina Officia, tempore interdicti, etſi ſervetur moderatio præſcripta in *cit. c. Alma. § Adijcitur.* quia illis nihil eſt conceſſum, unde nec domeſtici Clericorum admitti poſſunt. Idque procedit, etſi tales Laici non ſint perſonaliter interdicti: neque poteſt à contrario ſenſu argui ex *cit. c. Alma.* ibi: *interdictis excluſis,* ergo non interdictis præſentibus, poſſunt celebrari, & audiri Miſſæ, & alia Divina: ſed hoc dici non poteſt, quia interdicto loco, omnibus interdictum intelligitur, ibi audire Divina, etiamſi incolæ loci non ſint interdicti, niſi ſuper hoc privilegium habeant, ut colligitur ex *c. Licèt. 11. de privil. in 6. Gl. in cit. c. Alma. V. Interdictis. Covarr. ibid. §. 4. n. 4. Suar. cit. diſ. 34. ſ. 1. num. 22. & 27.* & eſt ſententia communiter recepta.

Notandum ſextò. Ut Miſſæ, aliáque Officia Divina tempore interdicti, licitè celebrari poſſint, plures præterea conditiones requiruntur, prout conſtat ex *cit. c. Permittimus. 57. h. t. & c. Alma. ult. §. Adijcimus. eod. in 6.* Prima eſt, *Submiſsâ voce,* per quam excluditur, ne Miſſa, aliáq; Divina Officia ſolemni-

tec

ter contentur, ſed voce ita demiſsâ, ut ſaltem ab iis, qui ſunt extra Eccleſiam audiri, non poſſint, *Suar. diſ. 34. de cenſur. ſ. 1. n. 12.* Secunda, *januis clauſis*, idque ne orationes, aliáque Divina Officia à perſonis prohibitis, quæ ſunt extra Eccleſiam, audiri, & videri poſſint, *Suar. cit. l. n. 13.* Tertia conditio eſt, ut campanæ non pulſentur, vel aliud ſignũ publicũ non detur, per quod ſolet populus ad publica Officia Divina convocari: licitum tamen eſt per campanam convocare populum, v. g. ad concionem, vel per eam ſignum dare ad ſalutationem Angelicam, *Suar. cit. l. n. 17.* Quarta, ut excludantur non ſolùm excommunicati (qui etiam quovis alio tempore à Divinis Officijs excluduntur) ſed etiam perſonaliter interdicti, ſub quibus comprehenduntur etiam illi, qui interdicto generali cauſam dederunt, *Suar. cit. l. n. 28.*

CCXL. Notandum ſeptimò. Præterea in *cit. c. Alma. §. In feſtivitatibus. h. t. in 6.* conceditur, ut in quatuor præcipuis anni feſtivitatibus, videlicet Nativitatis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Virginis, licitum ſit Sacrificium Miſſæ, & alia Officia Divina, cum omni ſolemnitate, & ſine ulla alia limitatione celebrare, etiam interdictis admiſſis, niſi ut ij, qui in ſpeciali interdicto ſunt, vel propriâ culpâ generali interdicto cauſam dederunt, ad Altare non appropinquent, videlicet ut non admittantur ad oblationem faciendam, vel S. Eucharistiam ſumendam: Et licèt ibi dicatur, excommunicatos prorſus excludendos eſſe, ea tamen exceptio non eſt ſtatuta, ex vi interdicti, ſed ex vi ipſius excommunicationis, *Suar. cit. diſ. 34. ſ. 1. n. 37.* Non autem in prædictis quatuor feſtivitatibus omnino tollitur Interdictum, ſed ſuſpenditur, quoad omnes Miſſas, & omnia Divina Officia illorum Feſtorum, quia ibi dicitur: *Miſſæ celebrentur, & alia Divina Officia, ſicut prius, propter reverentiam dictarum ſolemnitatum, Navarr. in Man. c. 27. n. 185. Suar. cit. l.* quæ ſuſpenſio interdicti poſtea per Martinum V. & Eugenium IV. extenſa fuit ad Feſtum Corporis Chriſti, cum tota Octava, *Suar. cit. l. n. 41.* & alij apud ipſum.

Computari autem debent dictæ Feſtivitates, ſecundùm morem Eccleſiaſticum, à primis Veſperis uſque ad ſecundas, unâ cum Completorio, *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. l. n. 39.* quamvis *Avila p. 5. diſ. 4. ſ. 2.* exiſtimet, quod quoad ſuſpenſionem interdicti, Feſtum Nativitatis, Paſchæ, & Pentecoſtes, non unum, ſed plures dies feſtos comprehendant, ſcilicet quatuor, aut tres: & feſtivitatem Paſchæ, & Pentecoſtes inchoari à Miſſa Vigiliæ, quæ per anticipationem in Sabbatho cantatur, à qua hæ feſtivitates inchoantur.

Porro omnes alij laici (præter ſpecialiter interdictos, & qui cauſam dederunt interdicto generali) licitè poſſunt intereſſe Divinis in prædictis Feſtivitatibus, & conſequenter etiam Eucharistiam ſumere, quia quamvis id in *cit. c. Alma. §. In Feſtivitatibus.* non exprimatur, implicitè tamen conceditur, ut colligitur ex illis verbis, *participationem permittimus Divinorum*, quia quando alicui Sacrificio aſſiſtere, vel inſervire abſolutè permittitur, etiam de eo participare, ſeu communicare permiſſum eſſe cenſeri debet; cùm S. Communio ſit præcipua pars, ſeu participatio Sacrificij. Quare illa verba dicti *c. Alma. §. In feſtivitatibus: ſit tamen quòd illi, propter quorum exceſſum hujuſmodi interdictum eſt prolatum, Altari nullatenus appropinquent:* non tantùm intelligi poſſunt de Oblationibus fidelium, ad quas faciendas ad Altare acceditur: ſed etiam de S. Communione, propter quam maximè ad Altare accedi ſolet, *Arg. c. Quia. 3. de uſur.* quamvis ergo ſpecialiter interdicti, vel qui cauſam interdicto dederunt, ad Eucharistiæ Communionem non ſint admittendi, alij tamen vel non interdicti, vel qui cauſam non dederunt, non prohibentur ad illam accedere, ſicut neque ad aliud Miniſterium, cujus ſunt capaces, *Suar. diſ. 33. de cenſur. ſ. 1. n. 36.* ubi ait, hac in re ſervandam eſſe in praxi Eccleſiæ conſuetudinem, *Laym. cit. c. 2. n. 3: §. Quarta exceptio.* Ubi addit, quòd non poſſint alia Sacramenta in prædictis Feſtivitatibus miniſtrari, videlicet Extremæ Unctionis, & Ordinationis, extra caſum neceſſitatis.

Prædictis addendum primò. Infantes, qui uſum rationis non habent, vel amentes non arcentur, tempore interdicti ab Officijs Divinis, cùm moraliter non ſint præſentes, nec capaces cenſuræ. Secundò. Si Sacerdos celebraturus Miſſam non poſſit habere Miniſtrum Clericum, poteſt adhibere laicum ſpecialiter non interdictum. Tertiò. Si quis ex privilegio poſſit audire Divina v. g. Nobilis, tunc admittuntur cum eo Officiales, vel famuli illius, qui illum comitari ſolent, *c. pen. de privil. in 6. Laym. cit. l. §. Sequuntur nunc.* & alij.

§ V.

De privatione ſepulturæ Eccleſiaſticæ tempore Interdicti.

CCXLI. Assertio I. In generali Interdicto locali prohibentur ſepeliri fideles in ſacro loco, *c. Quod in te. 11. §. Licèt autem. de pœnit. & remiſſ.* Clerici tamen, ſive Eccleſiaſticæ perſonæ, quæ non ſunt interdictæ, ſi ſervârunt interdictum, ſive illud illicitâ Divini Officij celebratione non violârunt, poſſunt in Cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri, cum ſilentio tamen ſine pulſatione campanarum, & abſque omni ſolemnitate, *cit. c. Quod in te.* ubi licèt dicatur in Cœmeterio, nihilominus tamen licitum eſt, illos etiam in Eccleſia ſepeliri, quamvis ea ſit ſpecialiter interdicta, *Avila p. 5. diſ. 4. ſ. 3. dub. 2. concl. 3. Suar. diſ. 35. ſ. 1. n. 7.* imò etiam Jure novo in ſuprà dictis quatuor feſtivitatibus, etiam ſolemniter cum pulſu campanarum, & cantu Clerici ſepeliri poſſunt, juxta *c. Alma. ult. h. t. in 6. Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 2. num. 3.*

Ubi tamen præterea notandum primò, In interdicto locali licitè poſſunt omnes tam laici, quàm Clerici, qui ſpecialiter interdicti non ſunt, neque culpâ ſuâ interdicto cauſam dederunt, in quocunque loco ſacro non interdicto ſepeliri, licèt ſint Parochiani Eccleſiæ parochialis ſpecialiter interdictæ, *Suar. cit. l. num. 3. Avila cit. l. dub. 1. concl. 2. Laym. cit. l.* non tamen Clerici debent ſepeliri in loco ſpecialiter Interdicto, ſi ad aliam Eccleſiam, vel

locum non interdictum commodè deferri poſſint, *Laym. cit. l.* Ratio eſt, quia in locali interdicto, perſonæ, ſecundùm ſe, & abſolutè non ſunt interdictæ, ſed ſolùm reſpectu loci interdicti: ſi ergo ipſæ perſonæ non ſint interdictæ, neque etiam ipſa Eccleſia, tunc nullum eſt impedimentum Eccleſiaſticæ ſepulturæ, nec ex parte perſonæ, neque ex parte loci. Similiter laici in interdicto locali bene poſſunt ſepeliri in loco interdicto non ſacro, quia talis ſepultura non eſt Eccleſiaſtica, cujuſmodi tantùm prohibetur per Interdictum, *Avila cit. l. dub. 2. concl. 2.*

Notandum ſecundò. Quorum corpora tempore Interdicti localis ſepulta ſunt in loco non ſacro, ea, ceſſante interdicto, exhumanda, & ad locum ſacrum deferenda ſunt. Sed vice verſâ, corpora defunctorum, qui non erant perſonaliter interdicti, & denunciati, nec cauſam culpabilem interdicto dederunt, ſi illegitimè ſepulta ſint in loco interdicto, non debent exhumari, ut ſepeliantur in loco profano, quia id nullibi ſtatutum reperitur, *Navarr. in Man. c. 27. n. 176. Avila cit. l. dub. 2. concl. 2. Laym. cit. l.*

Notandum tertiò. Tempore generalis interdicti localis, etiam corpora defunctorum infantium, & amentium non poſſunt ſepeliri in loco ſacro interdicto, quia illa æquè, ac corpora adultorum capacia ſunt privationis Eccleſiaſticæ ſepulturæ, *Laym. cit. l.*

CCXLII. Assertio 2. Perſonaliter interdicti, ſive Clerici, ſive laici, ſi denunciati non ſint, nec finaliter impœnitentes, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri, quia *quibus vivis communicamus, etiam mortuis communicare poſſumus. c. Sanè. 3. cauſ. 24. q. 2.* Sed perſonaliter interdicti nondum denunciati, non ſunt neceſſariò repellendi ab Officijs Divinis, quæ celebrantur in loco non interdicto poſt Concilium Conſtantienſe, ergo neque mortui excludi debent à tali loco ſacro. In interdicto verò perſonali generali ſufficit denunciatam eſſe nominatim, & in particulari totam Communitatem, quæ interdictum contraxit, ad hoc ut ſinguli, qui ſunt illius pars, & membra, vitandi ſint in Officijs Divinis, & ſepulturâ, quia moraliter impoſſibile eſt, omnes, & ſingulos ut interdictos promulgari, *Suar. diſ. 37. de cenſ. ſ. 2. n. 3. Laym. cit. l. n. 3.*

Hinc infertur primò, quòd poſt Bullam Martini V. *Ad evitandum.* nullum interdictum loci obliget, & ſervari debeat, niſi nominatim ſit denunciatum: ſicut nec Interdictum perſonæ, ita ut prohibeamur communicare cum interdicto, eúmque teneamur vitare, & excludere à Divinis, & non ſepelire, niſi nominatim ſit denunciatus, ut interdictus, ſicut ex communi, & certa ſententia docet *Navarr. in Man. c. 27. num. 187. & Tanner. cit. diſ. 6. q. 10. dub. 8. n. 159.*

Infertur ſecundò. Tres ſunt effectus Interdicti totalis. Primus eſt, quòd uſus activus, & paſſivus Sacramentorum ſit prohibitus ſaltem aliquorum. Secundus eſt, quòd etiam prohibitum ſit celebrare, & audire Officia Divina. Tertius eſt prohibitio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ut patet ex dictis.

§. VI.

De violatione Interdicti, & pœnis Iure decretis in violantes.

CCXLIII. Quæritur primò. Quibus modis violetur Interdictum locale, vel perſonale? Reſp. Interdictum locale violant Clerici primò, ſi perſonaliter, ac ſpecialiter interdicti præſumant exercere actum proprium ſui Ordinis, & tunc fiunt irregulares. Secundò, ſi tales Interdicti Officijs Divinis interſint, vel percipiant Sacramenta ſibi prohibita. Tertiò, ſi permittunt aliquem perſonaliter interdictum, poſtquam promulgatum eſt interdictum, intereſſe Divinis, vel celebrare Divina, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 3. num. 1.* Interdictum verò locale violant Clerici, & Religioſi primò, ſi celebrent Divina Officia, non obſervatâ moderatione, *c. Alma. ult. h. t. in 6.* Secundò, ſi ij, quibus regimen Eccleſiæ eſt permiſſum, permittunt alios Divina Officia celebrare in loco Interdicto, ſine prædicta moderatione, ut colligitur ex *c. Non eſt vobis. 11.* ubi dicitur: *Nulla Divina Officia celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari, de ſponſal. Laym. cit. l.*

CCXLIV. Quæritur ſecundò. Quam pœnâ incurrant laici, ſeu ſæculares Domini, qui violant interdictum, vel alios cogunt violare? Reſp. de his agitur in *Clement. Gravis. 2. h. t.* ubi ſtatuitur, ut Nobiles, & Domini temporales quicunque, qui in Terris eorum Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis, in Capellis, vel etiam in Inſignibus Eccleſiis Collegiatis publicè, & ſolemniter faciunt celebrari, aut compellunt ad illa celebranda. Vel qui ſive pulſu campanarum, ſive etiam voce Præconis, interdictos ad Officia Divina convocant: vel qui ne publicè excommunicati, aut interdicti ex Eccleſia, in qua Miſſæ celebrantur, moniti ut exeant, eos exire prohibent: vel denique & illi, qui cùm excommunicati ſint nominatim, moniti non exeunt ex Eccleſia, ipſo facto, excommunicationem incurrunt, à qua per Sedem Apoſtolicam tantùm abſolvi poſſunt.

CCXLV. Ubi notandum, quòd in hoc c. quatuor violationes interdicti puniuntur, ut notat *Suar. diſ. 22. de cenſ. ſ. 4. num. 18. & ſeqq.* Prima eſt in loco interdicto quemquam, quomodolibet cogare celebrare Divina Officia: Secunda, evocare aliquos, præſertim excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia audienda, ſcilicet nunc hos, nunc illos ad Divina Officia vocando ſecretè per nuntium, nunc compellendo, nunc campanis, aut voce præconis vocando: & quidem non ſolùm excommunicatos, vel interdictos, ſed etiam alios quoſcunque vocare ad audienda Divina in Eccleſia interdicta, eſt prohibitum, cùm textus abſolutè

abſolutè loquatur, quamvis prius ſit gravius delictũ. Tertia eſt, prohibere, ne publicè excommunicati, vel interdicti, ex Eccleſiis, in quibus Miſſæ celebrantur, etiam à celebrantibus admoniti, non exeant: ubi non eſt ſermo de Officiis Divinis in communi, ſed tantùm de Miſſis, & ideo non eſt ultrà extendenda, *Suar. c. l. n. 29.* Ubi etiam ſolùm ſermo eſt de locis interdictis, & conſequenter de Eccleſiis in eis exiſtentibus, ac etiam interdictis. Sub Eccleſiis autem non comprehenduntur Oratoria privata, præſertim cùm ſit materia odioſa, *Suar. c. l. num. 30.* Quarta violatio interdicti hîc prohibita eſt, ſi publicè excommunicatus, vel interdictus, ſive à Jure, ſive ab homine, exiſtens in Eccleſia interdicta, dum Miſſæ celebrantur, nominatim monitus exire nolit, is enim novam cenſuram excommunicationis incurrit Papæ reſervatam, *Suar. c. l. num. 33.* Ubi addit, hoc Jure novo limitandum eſſe ad excommunicatum, vel interdictum nominatim, & denunciatum, vel manifeſtum percuſſorem Clerici: & in omnibus his violationibus ſubintelligi debet verbum *præſumpſerit.* Porro ſi excommunicatus ingrediatur Eccleſiam, Sacrificium Miſſæ non poteſt, eo præſente, fieri, ſi id contingat ante inchoatum Canonem, ut ex Navarro notat *Barb. hic in Collect. n. 3.*

CCXLVI. Quæritur tertiò, quam pœnam incurrunt Religioſi violantes interdictum? Reſp. de his agitur in *Clement. Ex frequentibus. 1. h. t.* Ubi ſtatuitur, ut Religioſi quicunque (mendicantes, vel non, *Gl. hic V. Religioſi.*) etiam exempti, interdictum, per Sedem Apoſtolicam, vel Ordinarium loci poſitum, quod ſciunt, Cathedralem, vel Matricem Eccleſiam (ideſt, majorem, & baptiſmalem, quæ dicitur matrix, quia regenerat per baptiſmum, *Gl. hic V. Matricem.*) obſervare, inviolabiliter obſervent: cum moderatione tamen Decretalis *Alma*: alioquin non ſervantes, ipſo facto, ſint excommunicati, non obſtantibus quibuscunque appellationibus, aut aliis objectionibus (quibus allegarent, ſententiam eſſe nullam, *Gl. hic V. Quibuscunque.*

Idem ſervandum eſt in Interdictis, & Ceſſationibus generalibus à Divinis, auctoritate Conciliorum Provincialium indictis. Item in ceſſationibus generalibus à Divinis Civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas Conventus, vel Capitula ex conſuetudine, vel aliâ viâ ponunt, *tit. Clement. 1. §. Quod etiam.* de quo infrà. Additur in fine, hanc ſanctionem extendi etiam ad pendentia, non obſtantibus privilegiis, Conventionibus, ſtatutis, & conſuetudinibus quibusvis in contrarium.

CCXLVII. Notandum hîc primò, Religioſi, etiam exempti obligantur ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ſervare interdictum (vel ceſſationem à Divinis) quod ſciverint, vel viderint obſervari ab Eccleſia Cathedrali, vel Matrice loci, in quo habitant, quamvis interdictum ſit nullum, ut quia latum poſt legitimam appellationem, vel ex alia cauſa, *cit. Clem. 1.* Sed Clerici ſæculares non tenentur illud ſervare, ſi conſtet eſſe nullum, *Gl. hic V. Religioſi. & Avila p. 5. diſ. 5. dub. 3.* Quòd ſi in oppido non ſit Eccleſia Cathedralis, vel Matrix, ſeu baptiſmalis, ſed multæ Eccleſiæ Parochiales diviſæ, tunc debent interdictum, vel ceſſationem à Divinis ſervare omnes illi Parochiani, *Azor p. 1. l. 12. c. 13. Verſ. Decimo octavò* non tamen incurrunt excommunicationem hujus Clement. ſi illud non ſervent, ut poſt *Navarr. & Silveſt.* docet *Avila c. l. concluſ. 3.* Conſtitutio autem *cit. Clem.* habet ſolùm locum in Interdicto generali, non ſpeciali, *Azor c. l.*

Notandum ſecundò, præterea in Concilio Trident. *Seſſ. 25. c. 12. de Regul.* ſtatuitur, ut cenſuræ, & interdicta, non tantùm quæ à Sede Apoſtolica emanant, ſed etiam ab Ordinariis locorum promulgata ſunt, mandante Epiſcopo, à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, & ſerventur, *Azor c. l.*

CCXLVIII. Porro in *Clement. Ex eo. 3. h. t.* præterea ſtatuitur, ut ſi Fratres Minores, tempore interdicti, ad Divina Officia recipiant, in ſuis Eccleſiis, Fratres, & Sorores Ordinis Tertii, quem S. Franciſcus inſtituit, qui Continentes, ſeu de pœnitentia vocantur, eo ipſo, ſententiam excommunicationis incurrant, à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem, vel præmiſſâ ſatisfactione, per locorum Ordinarios, auctoritate Apoſtolica, (delegatâ) nequeunt abſolvi. Plures alias pœnas, quæ ob violationem Interdicti, ipſo jure incurruntur, adfert *Laym. cit. c. 3. n. 3,* de quibus alibi actum ſuis locis.

An autem celebrans in Eccleſia polluta, vel interdicta, fiat irregularis, dubitatur? Reſp. Is, qui in Eccleſia ſanguinis, aut ſeminis (humani) effuſione pollutâ: vel qui præſentibus majore excommunicatione ligatis, ſcienter celebrare præſumit, etſi temerariè agat, Irregularitatem tamen non incurrit, quia id in Jure non eſt expreſſum, prout ſtatuitur in *c. Is qui. 18. h. t. in 6.* Unde colligitur, quòd irregularitas non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis, *Barb. hic in Collect. n. 4.* Is verò, qui ſcienter celebrat in loco interdicto ſuppoſito, irregularitatem contrahit, niſi in hoc privilegiatus ſit, vel à Jure hoc eidem conceſſum: à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem abſolvi nequit, & efficitur ineligibilis activè, & paſſivè, ita ut nec eligere cum aliis, nec eligi poſſit, ut decernitur in *cit. c. Is qui. §. Is verò.*

Ubi notandum primò, quamvis ſcienter celebrans in Eccleſiâ pollutâ, & non reconciliatâ, vel coram excommunicato, irregularis non fiat: quia tamen tali Sacerdoti interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, ut colligi videtur ex *c. Epiſcoporum. 8. de privileg. in 6.* ideo ſi talis Sacerdos celebret Miſſam in Eccleſia, fit irregularis, juxta *c. Is cui. 20. h. t. in 6. Gloſſ. in cit. c. Is qui. V. Nodatis, Azor p. 1. l. 10. c. 26. q. ult.*

Notandum ſecundò, celebrans ſcienter in loco interdicto, in caſibus Jure non permiſſis, fit irregularis: ſecus ergo ſi ignoranter, niſi fuerit ignorantia culpabilis, quæ non excuſat, *Gl. hîc in §. Is verò. V. Scienter*: ſecus eſt, ſi quis celebret in loco interdicto, vel Divinis interſit, ex privilegio, ſive conceſſione Juris, tunc enim irregularis non efficitur, *Franc. cit. c. Is qui. §. Is verò. n. 1.*

Notandum tertiò, Clericus, qui perſonale, vel locale interdictum violat, exercendo actum Sacri Ordi-

Ordinis, vel celebrando Officia Divina, fit etiam inelıgıbilis, ita ot nec elıgere, nec eligi poſſit, *cit. c. Is qui. §. Is verò*, imò nec poſtulari poteſt, *c. 1. de poſtul. Prælat. Gloſſ. hic V. Ineligibilis.* Solus eutem Papa poteſt diſpenſare, vel abſolvere ab irregularitate cootracta ax celebratione Divinorum, *Franc. hic num. 2.*

§. VII.

De cauſis interdicti, & relaxatione eiusdem.

CCXLIX. Quæritur primò, quis poſſit interdictum ferre? Reſp. interdictum ferri poteſt à Jure, vel eb homine. Illi eutem ferre poſſunt interdictum perſonale, vel locale in perſooas, vel locum jurisdictioni ſuæ ſobjectum, qui ordinario Jure poſſunt excommunicare, vel ſuſpeodere, ut colligitur ex c. *Cùm Eccleſiarum. 3. de Offic. Jud. Ordin.* Ubi qooad hoc excommonicatio, & interdictum æquiparantur, *Suar. diſ. 36. de cenſur. ſec. 1. num. 2.* Ubi etiam notat, non eſſe in uſu, neque expedire, ot Prælati Regulares locale interdictum ferant, niſi in aliqno oppido habeant Eccleſiaſticam jurisdictionem fori cooientioſi, & quaſi Epiſcopalem, quia jurisdictio horum Prælatorum megis eſt in perſonas, quàm in territoria, ſeu loca.

An autem Capitulum Eccleſiæ Cathedralis, Sede noo vacante, poſſit ferre Interdictum, dictum eſt ſuprà *Libr. 3. Tit. XI. §. 3.*

CCL. Quæritur ſecundò, ob quam cauſam ferri poſſit, interdictum? Reſp. Interdictum ferri poteſt in quamlibet Communitatem, ſed non niſi propter delictum, ſaltem alienum, vel ipſius Communitatis, vel Principis, aut Gubernetoris, qui in eo loco ſæcularem, ſeu temporalem jurisdictionem eut adminiſtretionem habent, ut colligitur ex c. *Non eſt. 11. de ſponſal.* Ubi propter peccatum Regis, totum Regnum ejus interdicto ſopponitur, & in c. *Si ſententia. 16. h. t. in 6.* Ubi dicitur, propter peccatum Domini, vel Rectoris interdici poſſe Civitatem, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 1. n. 4. Suar. diſ. 36. ſec. 3. n. 6.* Quin imò etiam propter delictum ejus, qui ſpiritualem tantùm, ſeu Eccleſiaſticam jurisdictionem in loco obtinet, ut Epiſcopus, ferri poſſe interdlctum in Civitatem colligi videtur ex c. *Sanè. 11. de Offic. Deleg.* Ubi dicitur, quòd Judex delegatus Papæ, ſi ei Epiſcopus obedire nolit, poſſit terram ejus jurisdictioni ſubjectam interdlcto ſupponere, *Covarr. c. l. Suar. c. l. n. 7.* Sed de hoc dictum eſt ſuprà *l. 1. Decret. Tit. 29. ſec. 4. §. 1. n. 73.*

CCLI. Porro Interdictum generale locale, non poteſt juſtè ferri, niſi ob graviſſimam cauſam generalem, quæ ex peccato publico à Capite, vel pluribus, & præcipuis ejus membris contumeciter admiſſo procedat, ideòque requirit graviorem cauſam, quàm excommunicatio, qoia eſt pœne, quæ redundat in totem Communitatem, quam privat cultu quodammodo Divino publico, & extendit ſe etiam ad innocentes, qui nullam cauſam dederunt interdicto, nam & illi Divinis in loco interdicto intereſſe non poſſunt, *Suar. c. l. n. 6.* in quo etiam differt interdictum ab excommunicatione, & ſuſpeoſione. Interdictum verò perſonale ſpeciale non poteſt in aliquem ferri, niſi ob propriam ejus culpam, eámque gravem, ſi ſimpliciter, & abſolotè feratur, quia privat hominem magnis bonis ſpiritualibus, *Suar. cit. ſec. 3. n. 2. & 3.*

Sed quomodo pœna interdicti, præſertim generalis, eſt juſta, cùm non ſolùm in eos, qui deliquerunt, ſed etiam io innocentes redondet? Reſp. ex hoc ſolùm ſequi, quòd ioterdictum locale, vel perſonale generale non poſſit juſtè ferri, ut pura pœna, ſeu viodicta delicti commiſſi; poteſt tamen juſtè ferri, ut recedatur à contumacia, qoia tunc eſt efficax remedium ad coërcendum inobedientes Eccleſiæ, & ad defendendam Eccleſiæ auctoritatem ac poteſtatem. Nec obſtat, quòd gravamen hujus cenſuræ interdum tangat etiam innocentes, qoi non deliquerunt. Tum qui ſatis eſt, quòd ſint partes, ſeu membra illius Communitatis, cui aliqno modo attribuitur delictum, ob quod fertur interdictum: tum quia cùm Eccleſia ferre ſoleat hanc cenſuram ad tutandam ſuam auctoritatem, & dignitatem, mirum non eſt, quòd interdum permittat aliqoa incommoda, & gravamina inferri privatis, etiam innocentibus, propter prædictum bonum commune, quod majus eſt, ideòque præferendum privatis iocommodis, *Suar. cit. diſ. 36. ſec. 3. n. 11. & 13.*

CCLII. Quæritur tertiò, à quo, & quomodo interdictum tolli poſſit, ſeu relaxari? Reſp. primò, interdictum latum ad certum tempus, vel ſub conditione, elapſo tempore, vel impleta conditione, per ſe ceſſat, ita tamen ut ante ejus impletionem, Epiſcopus diſpenſare noo poſſit, niſi interdictum proveniat ex delicto occulto non deducto ad forom contentioſum, *Laym. l. 1. Tract. 5. p. 4. c. 5. num. 1.* Secundò, interdictum generale, locale vel perſonale, jure communi non reſervatum poteſt tolli per Epiſcopum, vel alium habentem quaſi Epiſcopalem jurisdictiooem in Communitatem interdictam, ut colligitur ex c. *Nuper. 19. h. t. Laym. c. l.* Tertiò Regulares per ſua privilegia communiter non habent poteſtatem abſolvendi fideles, niſi io foro conſcientiæ tantùm, & ideo tollere non poſſunt interdictom locale aut perſonale Communitatis, quia locus, & Commonitas foro pœnitentiæ noo ſubjiciuntur, ut per ſe patet, *Laym. c. l. num. 2.* Quartò per privilegium, quo conceditur poteſtas abſolvendi ab omnibus cenſoris Juris, poteſt tolli omne interdictum perſonale ec ſpeciale, *Laym. c. l.* Quintò probabilius eſt, quòd eb interdicto perſonali particulari non reſervato, quilibet Confeſſarius expoſitus, poſt præſtitam ſatisfactionem, vel ſatisfaciendi cautionem, abſolvere poſſit, quia per tale ioterdictum prohibetur quis à perceptione Sacramentorum, c. *Quod in te. 11. de pœnit. & remiſſ.* & patet ex ſupra dictis: ſicut ergo qoilibet Confeſſarius expoſitus, ante abſolutionem à peccatis, poteſt relaxare excommunicationem non reſervatam; ita etiam interdictum perſonale particulare, ſine reſervatione latum, *Laym. c. l. num. 3.* Sextò, qui poteſt interdictum omnioo tollere, poteſt etiam ad tempus ſuſpeodere, *Laym. c. l.* Septimò deſtructâ Eccleſiâ, non tollitur interdictum

ctum locale, ſed adhæret ſolo, adeóque in eo loco Divina Officia celebrari non poſſunt: diſſoluta autem, ſeu pereunte Communitate, perſonale interdictum omnino exſpirat, *Laym. c. l. n. 4.*

CCLIII. Poſtremò quæritur, utrùm Interdictum Eccleſiaſticum poſſit relaxari ad cautelam, ſicut excommunicatio? Reſp. Interdictum generale locale non poteſt relaxari ad cautelam, prout declaravit Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunenſi relato in c. *Præſenti. 10. h. t. in 6.* Ubi dicitur: relaxationem ad cautelam, quoad ſententias interdicti in Civitates, Caſtra vel alia quælibet loca generaliter promulgatas, nullatenus locum habere.

Ubi notandum primò, quamvis aliàs excommunicatio, & interdictum regulariter pari paſſu ambulent, & æquiparentur: hoc tamen non procedit in relaxatione cenſuræ ad cautelam, nam ab excommunicatione poteſt quis abſolvi ad cautelam, non autem ab interdicto locali generali, ſed differri debet relaxatio ad finem cauſæ, *Gl. hic in caſu*, ita ut relaxatio ſit invalida, ut patet ex fine hujus c. ibi: *locum aliquatenus non habere*, & notat *Gl. fin. hic Covarr, in c. Alma. p. 2 §. 2. n. 5.* Ratio autem diverſitatis inter excommunicationem, & interdictum locale, quoad hoc, eſt, ſecundùm *Gl. hic V. Declaramus*, quia in excommunicatione eſt majus periculum communionis, ideo ad aliorum cautelam fit abſolutio, & per excommunicationem omnino ſeparatur quis à Chriſti Corpore, & abſcinditur ac privatur quis uſu omnium Sacramentorum, & communibus fidelium ſuffragiis, & ideo feſtinatur, ut Chriſto reconcilietur per abſolutionem. In interdicto verò non eſt tantum periculum, & quædam Sacramenta conferuntur, ac Divina Officia interdum celebrantur, & ideo differtur abſolutio uſque ad finem cauſæ.

Notandum ſecundò, in interdicto perſonali, ſalte in ſpeciali fieri poteſt relaxatio ad cautelam, quia homini ſpecialiter interdicto negantur omnia Sacramenta, ſicut excommunicato, & ideo etiam poteſt abſolvi à tali interdicto ad cautelam, ut colligitur ex hoc c. à contrario ſenſu, quod ſolùm loquitur de interdicto generali, locali, ergo aliud eſt in interdicto perſonali, ſaltem ſpeciali, *Silveſt. V. Interdictum. 3. n. 14. Avila p. 3. diſ. 6. dub. 5.*

§. VIII.

Proponuntur Conſtitutiones Extravagantes huius Tituli.

CCLIV. In *Extravag. Cùm ad Sacro ſancta unic. Ioan. XXII. h. t.* taxantur gratiæ, ſive litteræ beneficiales impetratæ à Sede Apoſtolica ſuper dignitatibus, Perſonatibus, & aliis beneficiis, cum cura, & ſine cura, cum clauſulis conſuetis, vel non conſuetis. Taxantur autem decem groſſis Turonenſibus, & non ultra. Item quot litteras, & quot dictiones linea continere debeat, declaratur. Pro litteris autem datis in forma pauperum ſolvuntur tantùm octo groſſi Turonenſes, idque ut deferatur paupertati. Quòd ſi Curia Romana exiſtat ultra montes, pro taxa ſolvuntur Groſſi Turonenſes: ſi citra montes, ſive Romæ, ſolvuntur Groſſi Romani. Omnes autem, & ſinguli Scriptores, & Abbreviatores, ſi ultra taxam accipiant, prima vice, ſunt eo ipſo ſuſpenſi ab officio per ſex menſes; & ſi ſecundò deliquerint, ſunt privati in perpetuum: Abbreviatores verò inſuper pœnam excommunicationis incurrunt. Videri poteſt *Vivian. in Ration. hic & Barb. in Collect. n. 1.*

CCLV. In *Extravag. Excommunicamus. 1. Inter communes h. t.* Excommunicantur, & anathematizantur Clerici, Religioſi, & laici, etiamſi ſint familiares Curiæ, vel alii quicunque, qui pactum faciunt, vel aliquid magnum aut parvum promittunt, vel promiſſionem recipiunt; vel qui ex pacto, vel promiſſione occulta aut manifeſta, ſub generalibus verbis, non plenè expreſſis, vel ſub ſpecialibus, & apertè expreſſis verbis, quidquam dederint aut acceperint, magnum vel parvum: vel promiſſionem de quacunque re aut utilitate conſequenda fecerint, vel receperint, ad juſtitiam, ſive gratiam aliquam, pro ſe, vel pro alio; in cauſis, vel judiciis, ſeu aliàs per Litteras Apoſtolicas, aut quibuscunque modis apud Sedem Apoſtolicam obtinendum. Et hæc ſententia ad promittentes, & acceptantes, dantes & recipientes extenditur. Item illi, qui aliquem ſciverint in prædictis culpabilem, & intra triduum non revelant Papæ, vel alicui, per quem fideliter ad Papam referatur, ſimiliter excommunicationem incurrunt, à qua nullus, præter Papam, eos abſolvere poteſt, abſque ſpeciali ejuſdem mandato, vel niſi in articulo mortis, quando Papa adiri non poteſt, neque etiam abſolvi poteſt, niſi prius quantum dedit, vel recepit, integrè pauperibus erogetur: juſtitia verò ac gratia ſic obtenta, nullius eſt momenti, & omni caret effectu, & firmitate. Additur in fine, quòd etiam qui ſcienter juſtitiâ, vel gratiâ utuntur, ſimiliter excommunicationem incurrunt reſervatam Papæ.

Hæc Conſtitutio Bonifacii VIII. innovata fuit, & aucta per Gregorium XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ab ipſo*: Anno 1574. nonis Novembr. in quam *Extravag. Et Bullam Navarr.* doctiſſimum Commentarium edidit, qui inſcribitur De datis, & promiſſis pro juſtitia, vel gratia obtinendis.

CCLVI. Pro quarum explicatione notandum primò, pœnam hanc excommunicationis majoris incurrunt omnes, ſive Clerici, ſive Religioſi, ſive etiam laici, mares & fœminæ, dignitate prædití, vel non: imò etiam Epiſcopi, quia & ipſi ſunt veri Clerici, nam quamvis ſub Canone generaliter imponente ſuſpenſionem, vel interdictum non comprehendantur Epiſcopi, niſi exprimantur, *c. Quia periculoſum. 4. h. t. in 6* includuntur tamen quoad excommunicationem, & alias pœnas, ſub Canone generaliter eas infligente, *Gloſſ. ibid. V. Suſpenſionis*; *Navarr. in cit. Comment. num. 11. not. 6.* Ubi etiam latè diſputat, an ſub ea *Extravag.* includantur Cardinales.

Notandum ſecundo, ſub hoc textu ibi: *undecunque*, includuntur non ſolùm orti in Urbe, & oriundi ex ea, ſed etiam in ea habitantes, vel in reliqua Italia, vel in aliis Regnis, *Navarr. c. l. not. 7. n. 12.*

quia de natura hujus dictionis eſt, ut nullus excludatur locus, c. *Vndecunque*. 3. *diſ*. 56. *Farinac. in praxi crimin. p*. 3. *q*. 111. *n*. 322.

Notandum tertiò, ut habeat locum pœna excommunicationis, de qua in hac *Extravag*. 1. requiritur aliquod pactum, unde ſi unus ſolùm mente diceret, ſe daturum tantum, & alter ſe recepturum tantum pœna non contraheretur, quia pœnam cogitationis nullus mereri debet, *Navarr. c. l. not*. 11. *n*. 23. *in fin. Farin. cit. q*. 111. *n*. 353.

Notandum quartò, prædictæ pœnæ excommunicationis locum habeat, quamvis id, quod datur, ſit parvum, ubi tamen non ſufficit dare quamcunque rem parvam, ſed requiritur, ut tanta ſit, quæ probabiliter apta ſit ad dimovendum recipientem à recto, alioquin nec dantes, nec accipientes prædictam pœnam incurrent, *Navarr. c. not*. 10. *num*. 20. *Farinac. c. l. n*. 313.

CCLVII. Notandum quintò, incurritur etiam dicta pœna propter ſolam promiſſionem dandi, etiamſi nihil detur aut recipiatur, *Navarr. c. l. not*. 8. *num*. 13. *Verſic. Tertio. Farinac. c. l. n*. 313. Id tamen limitatur primò, quòd non propter omnem promiſſionem incurratur excommunicatio, ſed tantùm ob illam, quæ prohibita eſt, & quæ Jure naturali, Divino, & humano, ante hujus Conſtitutionis promulgationem, erat peccatum mortale: ſecus ſi talis promiſſio non erat prohibita, & quatenus prohibita, promittens non peccabat mortaliter, *Navarr. c. l. not*. 11. *n*. 21. *& ſeqq. Farinac. c. l. n*. 314. Secundò, ut non procedat reſpectu ejus, cui promiſſio facta eſt, niſi ab eo fuerit acceptata, ut colligi videtur ex textu ibi: *promiſſionem receperint, Farin. c. l. n*. 315.

Notandum ſextò, dicta pœna excommunicationis incurritur, ſive promiſſio, vel datio ſit occulta, ſive etiam manifeſta, ut habetur in *cit. Extravag*. 1. imò etiamſi promiſſio fuerit generalis, ut ſi quis dixit, non intendo vobis eſſe ingratus, *Farinac. c. l. num*. 325. Ubi *num*. 326. id limitat, ut ſuprà.

Notandum ſeptimò, eadem pœna incurritur, non ſolùm, ſi detur, vel promittatur pecunia, ſed etiam ſi alia res, ſeu utilitas. Ubi appellatione rei continentur jura corporalia, & incorporalia, imò quævis utilitas, ſeu commodum neceſſarium, vel delectabile, *Navarr. c. l. not*. 12. *n*. 28. Ubi ait, id locum habere, non tantùm in promiſſione dandi, ſed etiam faciendi, *Farin. n*. 327.

CCLVIII. Notandum octavò, incurritur etiam hæc pœna, quando quid datur, vel promittitur pro conſequenda juſtitia, animo obtinendæ victoriæ in lite, *Farinac. c. l. n*. 318. ſive quis det, ſive promittat pro ſe, ſive pro alio tertio, ut eſt procurator, ſive mediator, *Navarr. c. l. not*. 10. *n*. 30. *Farinac. c. l. n*. 318. Item ſi quid datur, vel promittatur aut recipiatur pro conſequenda gratia, non ſolùm in ſcriptis, ſeu per literas Apoſtolicas, ſed etiam aliàs quomodocunque, *Navarr. c. l. not*. 17. *num*. 29. *Farin. c. l. n*. 330.

Notandum nonò, requiritur etiam ad incurrendas pœnas hujus Extravag. ut detur, vel promittatur aliquid pro obtinenda juſtitia, vel gratia apud Sedem Apoſtolicam, ſecus ſi ab alio Principe, vel Magiſtratu aut perſona, *Navarr. c. l. not*. 58. *num*. 29. Verùm Clemens VIII. in Bulla de bono Regimine publicatâ 15. Auguſti Anno 1598. extendit *cit*. Conſtitutionem Gregorii XIII. quoad hoc, etiam ad data, vel promiſſa, & recepta, nedum apud Sedem Apoſtolicam, ſed etiam in quocunque Tribunali aut judicio ſæculari, & tam in Curia Romana, quàm etiam in quacunque Civitate. Provincia aut loco Status Eccleſiaſtici, ut refert *Barb. hic n*. 17.

Notandum decimò, requiritur etiam ad incurrendas dictas pœnas, ut aliquid detur, vel promittatur, pro juſtitia, vel gratia obtinenda, non autem pro jam obtenta, *Navarr. c. l. not*. 19. *n*. 29. *Farinac. c. l. n*. 342. Ubi etiam declarat, quando quis dicatur obtinere juſtitiam, vel gratiam apud Sedem Apoſtolicam. Item qui ſciunt aliquos eſſe culpabiles in dando, vel recipiendo aliquid pro juſtitia, vel gratia obtinenda à Sede Apoſtolica, & non revelant, intra tres dies, incurrunt pœnas hujus *Extravag. Navarr. c. l. not*. 22. *num*. 37. *Farinac. c. l. num*. 331. *&* 334. Illis verò, qui conſcii hujus criminis, illud revelaverint, & complices, impunitas conceditur, juxta *Conſtit. Gregorii XIII. Farinac. c. l. n*. 334. Neque etiam pro juſtitia, vel gratia obtinenda licitum eſt dare, vel recipere munera, *Farin. c. l. n*. 336. ubi *n. ſeq*. excipit Xenia, ſeu eſculenta, & poculenta, quæ ex conſuetudine dari ſolent.

Præterea excommunicati ob datum, vel receptum pro obtinenda juſtitia, vel gratia, apud Sedem Apoſtolicam, non poſſunt abſolvi, niſi à Papa, vel ab alio ſpeciale mandatum ad hoc habente, præterquam in mortis articulo, *cit. Extravag*. 1. *Farinac. c. l. n*. 294. neque etiam ſic excommunicatus poteſt abſolvi, niſi priùs, quantum dedit, vel accepit, pauperibus eroget, *cit. Extravag*. 1. neque ab hac obligatione liberatur per remiſſionem partis, quæ dedit, quamvis impotentia reſtituendi excuſet, *Navarr. c. l. not*. 23. *n*. 38. Inſuper juſtitia, ſeu gratia ſic obtenta eſt ipſo jure nulla, *cit. Extravag*. 1. *Navarr. c. l. not*. 24. *n*. 38. *Farinac. c. l. n*. 338. Denique prædictam excommunicationis pœnam incurrunt etiam illi, qui ſcienter utuntur juſtitiâ, ſeu gratiâ ſic propter aliquod datum, vel receptum obtentâ, *cit. Extrav*. 1. §. *fin. Navarr. c. l. not*. 25. *n*. 38. *Farinac. c. l num*. 312. Additur in Conſtitutione Gregorii XIII. alia pœna privationis, ſcilicet omnium beneficiorum, & officiorum, quæ ipſo jure imponitur dantibus, & recipientibus aliquid pro juſtitia, vel gratia obtinenda apud Sedem Apoſtolicam, *Navarr. c. l. not*. 31. *n*. 44. plura de his videri poſſunt apud *AA. citt*.

CCLIX. In *Extravag Pravidè*. 2. *h. t*. Inter communes ſtatuitur, ut nulla Provincia. Civi- »
tas, Caſtrum, Villa, territorium, vel quivis alius »
locus, auctoritate Ordinariâ, vel delegatâ, inter- »
dicto Eccleſiaſtico ſupponatur, ob pecuniarium »
debitum, vel pro cujusvis monetæ, ſeu pecuniæ »
quantitate, quacunque occaſione, vel cauſa, ſeu »
quovis quæſito colore: ideo maximè, quia ipſorum Domini, Rectores, ſeu Officiales, aut incolæ, »
ſeu habitatores &c. ſtatutis terminis, vel ſtatuendis, hujusmodi debitum hactenus non ſolverunt, »
nec in poſterum perſolvent. Ipſe enim Papa ex »

nunc

» nuoc decernit irritum, & inane, ſi quid hactenus
» ſecus ſit attentatum, vel contigerit attentari, il-
» lúdque omnino revocat, noo obſtantibus qui-
» buſconq; contractibus, obligationibus, pactis &c.
» ac proceſſibus, & ſeotentijs Judicum, juramento,
» vel pœnæ appoſitiooe, aut alio quovis modo fir-
» matis, niſi tale interdictum latum fuerit, vel de-
» ioceps feratur ex ſpeciali licentia Sedis Apoſtoli-
» cæ, & per patentes Litteras ejuſdem expreſsâ.

Hinc patet, quòd propter debitum pecuniarium ſolvendum taie ioterdictum ferri noo poteſt, quando Epiſcopos, vel Princeps eſt cootumax in non ſolvendo, nec ordinariâ, nec delegatâ poteſtate, niſi de ſpeciali, & expreſſa liceotia S. Poutificis: hujus autem auctoritate ferri poteſt, quia talis contumacia poteſt eſſe grave delictum talis Priocipis: aliàs verò latom irritum eſt, *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 1, n. 5. Suar. diſ. 36. de cenſur. ſ. 3. n. 8.*

Porro plures DD. cenſent, diſpoſitionem hujus Conſtitutionis Extravag. habere locum in ioterdicto locali generali, & de eo loqui tantùm, ideóque interdictum locale particulare, ſeu ſpeciale ferri poſſe in Eccleſia particulari, propter debitum pecuniarium, etiam ſine ſpeciali, & expreſſa licentia Papæ, ut docet *Navarr. in Man. c. 27. n. 168. Suar. cit. diſ. 36. ſ. 3. n. 8.* Alij tameo teneor contrarium, quòd etiam in interdicto locali ſpeciali non poſſit decerni interdictum Eccleſiaſticom, ob debitum pecuniarium, *Covarr. cit. l. n. 5. Avila p. 5. diſ. 3. dub. 3.* qui id extendit etiam ad interdictum geoerale. Verùm hac in re ſtandum eſt conſuetodioe cujúſque loci, eáque ſervanda, ut addit *Avila cit. l.* Illud hic addendom, quòd ſententiæ interdicti frequentiùs ferantur, ſine colpa moltorum, ſed oon ſioe cauſa, ut habetur in *cit. Extrav. Providè. in princ.*

CCLX. In *Extrav. Ad certitudinem. 3. h. t. In-*
» *ter Communes*, Clemens V. Andronicum Palæolo-
» gum, qui Imperatorem Græcorum ſe nominavit,
» & hæreſis ipſorum fautor extitit, excommoica-
» tum denunciat, omoéſque, qui cum ipſo, quam-
» diu talis manet, ſocietatem cootrahout, declarat
» eſſe, ipſo facto, excommuoicatos, & eorum Ter-
» ras Interdicto Eccleſiaſtico ſupponendas eſſe, ac
» privandos bonis, quæ ab Eccleſia tenent. Et o-
» mnes, qui ipſi in his, propter quæ excommonica-
» tus eſt, auxilium, conſilium, vel favorem, publi-
» cum, vel privatum præſtant, excommunicatio-
» nem, ipſo facto, incurruot, & talis ſocieras, ſeu
» coofœderatio nulla, ſeu irrita eſſe decernitur, *Vi-
vian. in Ration. hic & Barb. in Collectan.*

CCLXI. Denique in *Extravag. Quia nonnul-*
» *lis. 4. & ult. h. t. Inter Communes*, idem Clemens V.
» excommunicat omnes illos, qui dixerint, Papam
» ritè electum, priuſquam coronetur, non debere
» ſe iotromittere in proviſionibus, reſervationi-
» bus, diſpenſationibus, & alijs gratijs faciendis,
» nec ſe in litteris Epiſcopum ſimpliciter, ſed ele-
» ctum Epiſcopum ſcribere, nec etiam uti debere
» Bullâ, in qua nomen ipſius exprimatur. Et uni-
» verſim omues, qui occaſione hujus erroris, auſi
» fuerint impugnare aliquas Litteras Apoſtolicas
» ſuper oegotijs qoibuſcunqoe confectas, qoæ ante
» coronationem Pontificis emanârunt, etiam ex-
» communicantur. Ratio hujus Conſtitutionis
eſt, quia S. Pontifex in eo differt ab alijs Epiſcopis, quòd hi non per electiouem, vel præſentatiooem, ſed per confirmationem, vel ioſtitutionem Papæ fiunt Epiſcopi. At verò S. Pontifex fit Epiſcopus ab ipſomet Chriſto, à quo immediatè ſupremam juriſdictionem io univerſam Eccleſiam accipit, ſtatim poſtquam à Cardioalibus eſt electus: & ideo non eſt tantùm Epiſcopus electus, ſed ſimpliciter jam conſtitutus Epiſcopus, & Paſtor ſupremus Catholicæ Eccleſiæ, ut traditur in c. *In nomine. 1. diſ. 23.* & ex tunc poteſt omnes actus juriſdictionis validè & licitè exercere, etiam aote coronationem, qoæ ſolùm fieri videtur, & pertinet ad quandam ſolemoitatem, & quaſi publicationem acceptæ dignitatis, ac poteſtatis, *Suar. diſ. 23. de cenſur. ſ. 6. n. 1. & 2.*

§. IX. & ultimus.

De Ceſſatione à Divinis, quid & quotuplex ſit, & quomodo ab Interdicto differat?

Quia hæc valde affinis eſt, ac ſimilis interdicto locali, de qua etiam in Jure Canonico in diverſis locis agitur, ideo de illa pauca addemus.

CCLXII. Reſp. Ceſſatio à Divinis, quæ & ſuſpenſio Organorum (ſcilicet Laudis Divinæ) dicitur, eſt Eccleſiaſtica prohibitio, ob qoam Clerici ceſſare debeut in certo loco à Divinorum Officiorum celebratiooe, & Sacrameotorum adminiſtratiooe, niſi quatenus eam neceſſitas poſtulat, *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. & Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 6. n. 1.* eáque duplex eſt, generalis reſpectu totius Civitatis, vel particularis, ut in una Eccleſia, *Silveſt. V. Ceſſatio. n. 1.* Differt autem ceſſatio ab interdicto locali. Primò, quia ceſſatio hæc non eſt cenſura, imò nec propriè dicta pœna directè ob delictum inflicta, ſed ſimplex prohibitio, facta in ſignum graviſſimi doloris, quem Eccleſia concipit, ob enormem injoriam ſibi, aut honori Divioo illatam, eóque ſigno ſe juſtè defendit adverſus lædentem, ut colligitor ex *Clem. 1. h. t. & c. Quamvis. 8. de Offic. ordin. in 6. Laym. cit. c. 6. n. 1.* Secundò, ceſſatio à Divinis nollam uoquam perſonam ſecundùm ſe, & ſpecialiter afficit, ſicut interdictum ſolet, ſaltem aliquam, qoæ culpâ ſuâ cauſam illi præbuit, *Suar. diſ. 39. ſ. 2. n. 13. Laym. cit. l.* Tertiò, Clericus violans ceſſatiooem à Divinis, licèt graviter peccet, ooo tamen iocurrit irregularitatem, quam incurrit, ſi violet interdictum per exercitium ſui Ordinis, ſed Miniſtri Eccleſiæ ſimpliciter prohibentor ceſſare, ſeu abſtioere à Divinis in tali loco, *Suar. cit. l. & Laym.*

Quartò, privilegia conceſſa circa Interdictum, ut v.g. Clerici quotidie poſſint celebrare Divina Officia, cum limitatione *c. Alma. h. t. in 6.* non exteoduntur ad ceſſationem à Divinis, ut ex communiore ſententia docet *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. Avila p. 6. diſ. 1. dub. 3. Suar. diſ. 39. de cenſ. ſ. 2. n. 11.* quia à diverſis ad diverſa oon fit illatio, & in *c. Quod in te, 11. de pœnit.* talis facultas peculiariter conceditur,

tur, tempore interdicti, ideóque non debet extendi ad ceſſationem à Divinis. Nihilominus contraria ſententia eſt etiam valde probabilis, quia ceſſatio eſt tantùm ab Officijs publicis, quam tenet *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 4. n. 7. Suar. cit. diſ. 39. ſ. 2. n. 14. Laym. cit. l.* Similiter quamvis inſpecto Juris rigore, neque in quatuor præcipuis anni feſtivitatibus licitum ſit celebrare Divina Officia, tempore ceſſationis, quia illa exceptio ſolùm facta eſt de interdicto: tamen ex æquitate, & benignâ DD. interpretatione, Divina Officia ſolemniter celebrari poſſunt, tempore ceſſationis, in prædictis feſtivitatibus, quia ob reverentiam earum, talis facultas abſolutè conceſſa videtur, *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 2. n. 12. Laym. cit. l. Sanch. l. 7. de matr. diſ. 8. n. 18.* Et hinc etiam quamvis ſpectato Juris rigore, tempore ceſſationis, non videatur ita amplè eſſe conceſſa, ſicut tempore Interdicti, ut colligitur ex *c. Non eſt. 11. de ſponſal.* ubi tantùm tempore ceſſationis conceditur miniſtrari Baptiſmus parvulorum, & pœnitentia morientium, adjuncto etiam Viatico: ſecundùm æquitatem tamen probabiliter dici poteſt, etiam tempore ceſſationis, poſſe miniſtrari illa Sacramenta, quæ tempore generalis interdicti, ijs, qui ſpecialiter interdicti non ſunt, miniſtrari poſſunt, de quo ſuprà dictum, *Covarr. cit. l. Suar. cit. l. n. 18. Laym. cit. l. n. 2. & 3.*

Quintò, ſepultura in loco ſacro, tempore ceſſationis puræ, ſive ſeparatæ ab interdicto, omnibus, non ſolùm Clericis eſt conceſſa, modò fiat, ſine officio funebri, quia in *cit. c.* non eſt, ſolùm prohibetur, ut tempore ceſſationis nulla Officia Divina celebrentur, quo nomine comprehenduntur Sacramenta, ut ex adjunctis verbis colligitur, non autem ſepultura in loco ſacro, quia hæc Officium propriè dici non ſolet: ab interdicto autem ad ceſſationem à Divinis, cùm ſint diverſa, etiam ob paritatem rationis, non eſt facienda extenſio, præſertim in materia odioſa, *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 2. num. 31. Laym. cit. l. num. 4.*

CCLXIII. Porro qui interdictum imponere, is etiam ceſſationem à Divinis poteſt indicere, veluti Epiſcopus, vel qui ſimilem Epiſcopali juriſdictionem in foro externo obtinet, *Covarr. in §. Alma. p. 2. §. 2. n. 6. Suar. cit. l. ſ. 3. n. 2.* & interdum indicitur hæc ceſſatio, præcedente interdicto, interdū verò ſine illo. *Laym. cit. l.* Violantes autem ceſſationē generalem à Divinis, ſimiliter ipſo facto, ſunt excommunicati, juxta *Clement. 1. §. In ceſſationibus verò generalibus. h. t.* ubi etiam dicitur, quòd non ſolùm Concilium Provinciale, ſed etiam aliud Capitulum, vel Collegium ex conſuetudine poſſit ceſſationem imponere, *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 3. n. 3.* Ad cauſam indicendi illam quod attinet, debet eſſe delictum graviſſimum, & publicum, adverſus commune bonum Eccleſiæ, quod cum contumacia perſeveret, *Laym. cit. l.* Denique forma, & conditiones, quæ obſervandæ ſunt in indicenda ceſſatione à Divinis præſcribuntur in *c. Si Canonici. 2. & c. Quamvis. 8. de Offic. Ordin. in 6.* de quibus actum ſuprà *l. 1. tit. 31. ſ. 3. §. 12.* de quibus etiam fusè agit *Suar. cit. l. ſ. 3. num. 5. & ſeqq.* apud quem plura alia de hac ceſſatione, & alios DD. legi poſſunt.

Superſunt duo adhuc Tituli generales, videlicet de *Verborum Significatione, & de Regulis Iuris*, qui ad univerſum Jus ſpectant, & ad imitationem Juris Civilis in fine Librorum Decretalium ſunt appoſiti, quos proinde ſeorſim trademus, &
exponemus.

INDEX

INDEX GENERALIS
SYNOPTICUS, ET METHODICUS
RERUM, ET QUÆSTIONUM, QUÆ IN TITULIS LIBRI V. DECRETALIUM CONTINENTUR.

TITVLVS I.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUIſitionibus, & Denunciationibus.

TRibus modis cauſæ, & actiones criminales in Judicium deducuntur, & inſtituuntur: Per Accuſationem, vel Inquiſitionem, vel Denunciationem: quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci poſſint, quando ſcilicet Judex procedit ex Officio ſuo, vel ad inſtantiam alterius, accuſantis ſcilicet, vel denunciantis.

SECTIO I. *De Accuſationibus.*

§. I. *Quid ſit Accuſatio, & quæ ſit forma, ſive quæ conditiones ad illam requirantur?*

ASSERTIO I. Accuſatio eſt alicujus criminis apud Judicem competentem ad vindictam publicam legitimè facta delatio. Eáque duplex eſt, una publica, quæ tendit ad vindictam publicam criminis: altera privata, quæ fit ob privatam injuriam, & ad pœnam applicandam parti læſæ, *num.* 1. Aſſ. 2. Jure comuni ad formam accuſationis requiritur 1. ut libellus accuſatorius offeratur in ſcriptis, quamvis ex conſuetudine accuſatio poſſit fieri verbaliter, modò Notarius eam ſtatim in ſcriptum redigat. 2. Ut exprimatur annus & dies, quo porrigitur libellus, 3. Nomen accuſatoris, & accuſati. 4. Species delicti. 5. Locus & tempus, in quo commiſſum eſt delictum. 6. Requiritur inſcriptio accuſantis ad pœnam talionis, quamvis iſta inſcriptio hodie non ſit ampliùs in uſu, ſed loco ſolemnis accuſationis, ſucceſſit ſimplex querela, *n.* 2.

§. II. *Quinam ad accuſandum admittantur, & qui ab eo repellantur?*

Generaliter omnibus eſt permiſſum accuſare, qui ſpecialiter non ſunt prohibiti, ſi crimen ſit publicum; ſi verò ſit privatum, is ſolùm poteſt accuſare, cujus intereſt, ſiva qui injuriam, ſeu damnum paſſus eſt, *n.* 3. Porro plures ab accuſando repelluntur, veluti 1. Clerici criminaliter accuſare laicos prohibentur, *n.* 4. 2. Laici Clericos, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequantur, & in exceptis criminibus enormibus, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis &c. *num. eodem.* 3. Aliqui repelluntur ab accuſando propter defectum ætatis, ut pupilli, niſi ſuam, vel parentum injuriam proſequantur: poteſt etiam impubes major infante accuſare, cum Tutoris auctoritate; pubes verò, ſed minor 20. annis ſolus, ſine auctoritate Curatoris, non admittitur, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur; cum auctoritate tamen Curatoris minores accuſare poſſunt, dummodo 14. ætatis annum exceſſerint, *cit. n.* 4. 4. Repelluntur ab accuſando mulieres propter verecundiam, & fragilitatem ſexûs, niſi ſuam, ſuorúmque injuriam proſequantur; poſſunt tamen accuſare in criminibus exceptis, *n.* 5. Repelluntur 5. infames, & criminoſi, utroque jure, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequantur, vel niſi agatur de crimine læſæ Majeſtatis. Et infames quidem infamiâ Juris, utroque Jure, ab accuſando repelluntur; infames verò infamiâ facti etiam de Jure Canonico accuſare non poſſunt, *n. eod.* 6. Ligatus majore excommunicatione accuſare non poteſt, etiamſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur, *num. eod.* 7. Neque liberi, nec liberti accuſare poſſunt parentes, & patronos, niſi in crimine læſæ Majeſtatis; Nec vaſalli, & ſervi dominum. 8. Nec Pagani & Judæi Chriſtianos, nec hæretici Catholicos, etiam in criminibus exceptis. 9. Nec pauperes, niſi conſter eſſe honeſtæ vitæ. 10. Non poteſt accuſatus criminaliter reaccuſare accuſatorem ſuum in pari, vel minore crimine, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur: de majore autem crimine poteſt accuſatus reaccuſare alium, ſaltem extraneum, *num.* 6.

§. III. *Quâ ratione repellatur quis ab accuſando ob inimicitiam?*

Alia cauſa, ob quam repellitur quis ab accuſando, eſt inimicitia accuſatoris cum accuſato, eáque gravis & capitalis, juxta arbitrium Judicis. Extenditur 1. quòd non ſolùm inimici accuſati, ſed etiam eis cohabitantes repellantur ab accuſatione: multò magis ergo repelluntur ab accuſando ipſi inimici accuſati, *n.* 7. Extenditur 2. nec is, qui tulit teſtimonium contra aliquem in cauſa criminali, poteſt poſtea accuſare in eadem cauſa, *n.* 8. Extenditur 3. Inimicus non ſolùm repellitur ab accuſatione, ſed etiam ab exceptione voluntaria, ſeu ſponte oppoſita, *num.* 9.

§. IV. *An Monachi, ſeu Religioſi poſſint criminaliter accuſare Prælatum ſuum?*

Monachi, ſeu Religioſi non ſunt ab accuſatione Prælati ſui repellendi, non obſtante reverentiâ, obedientiâ, & ſubjectione, quam ipſi debent, niſi aliqua rationabilis cauſa id impediat (quia v. g. ſunt excommunicati, vel inimici) licèt alios accuſare non poſſint, *n.* 10. Et ad hoc neceſſariæ expenſæ ad litem eis miniſtrari debent, *n.* 11. Excipi debet, niſi Monachus proprium peculium habeat, & quando aliàs non debeant illi miniſtrari expenſæ, vel debeant, *n.* 12. Accuſatio Prælati debet fieri coram illis, quorum intereſt, ut reus vel condemnetur, vel abſolvatur, *n.* 13. Non tantùm Monachi, ſed etiam Converſi laici debent admitti ad accuſandum Prælatum; & non ſolùm ob delictum dolo commiſſum, ſed etiam ob culpam, ſeu negligentiam poteſt accuſari Prælatus, *n.* 14.

§. V. *An Judex ex officio repellere poſſit accuſatorem inhabilem, etiamſi pars nihil contra illum excipiat?*

Si quis legitimè accuſare non poſſit, repelli debet, ſi Reus excipiat contra illum, vel etiam eo nihil opponente, à Judice ex officio, *n.* 15. Nullus Epiſcopus poteſt familiares ſuos ipſum accuſare volentes per exceptiooem crimiois repellere, qoos, antequam ſe ab eis accoſandum cognoſceret, à ſua familiaritate noo ſeparavit, *n.* 16. idqoe declaratur, *n.* 17.

§. VI. *An quis obligetur ad accuſandum, & utrùm Accuſator deſiſtere poſſit ab accuſatione inchoata?*

Si crimen vergat io damoum ſpirituale, vel temporale Reipoblicæ, etſi plerumque ſufficiat illod denunciare jotidicè, vel canonicè: loterdum tamen contiogere poteſt, ut teneatur quis etiam ad accuſandum, ſi damoum publicum aliâ ratione impediri oon poſſit, *n.* 18. Quamvis accoſator, ante litem inchoatam, in cauſa criminali deſiſtere poſſit ab accuſatione, poſt litem verò conteſtatam non poteſt, *n.* 19. Quando accoſator non poteſt probare crimen, noo taotùm poteſt, ſed etiam debet deſiſtere ab accuſando, *n.* 20. Deſiſtens ab accoſatione, poſt litem inchoatam, noo poteſt de illo crimine deooo accuſare. Imò ſi quis coram Judice dicat, ſe accuſaturum aliquem, etſi deinde poſſit impunè ante ioſcriptiooem deſiſtere, ei tamen ſilenium imponi debet, ut non poſſit ampliùs de tali crimioe accoſare, *n.* 21. idque declaratur, *n.* 22.

§. VII. *De perſonis, quæ criminaliter accuſari poſſunt, vel non poſſunt.*

Generaliter loquendo, omnes delinqoentes de quibuſcunque delictis accuſari poſſunt, præter abſentes, qui de Jore commoni de capitali crimine accuſari onn poſſunt. Item nec Papa, Imperator, vel Rex, nolli Soperiori ſubjecti, *n.* 23.

Qoæt. I. Ao accuſatos de uno crimine poſſit de eodem deouo accuſari? Reſp. De his criminibus, de quibus eſt abſolutus deoun accuſarus, non poteſt iterum accuſari, *n.* 24. Quando abſolotos ab uno delicto poſſit denuo de endem accuſari, *n.* 25. *& duobus ſeqq.* Quæt. 2. An accuſatus de uno crimine poſſit ſimul, & eodem tempore accoſati de alio? Reſp. affirmativè, *n.* 28. Quæt. 3. An Uoivetſitas, ſeu Collegiom poſſit accuſati? Reſp. poteſt, modò tota Commuoitas deliquerit, *n.* 29.

§. VIII. *An in cauſis, & judicijs criminalibus Procurator admitti poſſit, ac debeat?*

Assertio I. In cauſis criminalibos nec ad ageodom, ſeu accuſandum, oec ad defeodendum admittitur Procuratot. Item qui ſemel eſt coofeſſus, ſe calumninsè aliqoem accuſâſſe, onn debet admitti denon ad accuſandum eondem, ſi virtute juramenti ipſi fuit injunctum, ut non accoſaret, *n.* 30. In locom pœnæ talionis, qoæ hodie abrogata eſt, ſocceſſit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis inſligenda eſt accoſatori, ſi io probatiooe crimiois defecerit, *n.* 31. In cauſis criminalibus, in quibos Reó pœna capitalis, vel alia corporalis impooitur, regulariter non admittitur Procoratot, *cit. n.* 3 s. Admittitor tamen ad excuſandum, vel allegandom cauſas abſentiæ domioi, & ad opponendas exceptiooes dilatorias, quæ ante litem cooteſtatam oppooi ſolent, *n.* 32. Aſſert. 2. Io Judicijs, & caoſis criminalibus, in quibus noo infligitur pœoa capitalis, vel corporalis, ſed pecuniaria, aot civilis, Procorator interveoire poteſt, *n.* 33. & in pluribos alijs caſibos io ſpecie, quæ ponuntur, *cit. num.* 33. *&* 34. An io caſibus, in quibos Procurator interveoire poteſt, ſi admittatur, parte oibil contra illom opponeote, proceſſos Judicis teoeat, necnè, *cit. n.* 34. *in fine.*

§. IX. *De modo procedendi obſervando in Judicio criminali accuſatorio.*

Quær. I. Quomodo procedendom ſit, qoaodo accuſator, & reus accuſatus ſunt præſentes io Judicio? *n.* 35. Quær. 2. Quomodo procedendom ſit in cauſis criminalibos contra reos cootumaciter abſentes? & qoomodo de Jure Canooico? *n.* 36.

§. X. *De effectibus accuſationis, & pœnis Reo, vel etiam Accuſatori imponendis.*

Si Presbyter, cui Eccleſia eſt commendata, ebrioſus per totam noctem in taberna verſetur, & maoè non præmiſsâ dormitiooe, Miſſam celebret, & de hoc eſt convictus, vel coofeſſus, Eccleſiâ privari debet. Si verò Eccleſia Canooicè ei fuit collata in titulom, & poſtea noo fuit convictus de aliquo crimine, ob quod jure eâ eſt ſpoliandus; vel ſi fuit ſpoliatus poſt appellationem, in pacificam ejus poſſeſſiooem reſtitui debet, *n.* 37. *&* 38. Alia pœna, ſeo pœnitentia decreta eſt in accuſaotem aliquem calumninsè, ſi occidatur inooceos, ot lo pane, & aqua per 40. dies pœniteotiam agat, & per ſeptem ſeqoentes annos pœniteat. Si verò innocens eſt motilatus, & non occiſus, per tres Quadrageſimas pœnitere debet, *n.* 39. *&* 40. Alius effectus accuſationis criminalis eſt, quòd accoſatus, vel denuociatus de crimine aliquo, pendente accuſatione, vel deoonciatione, ad honores & dignitates promoveri non poteſt, *n.* 41. Idque extenditur 1. Ut habeat locum onn taotùm in dignitatibus Eccleſiaſticis, ſed etiam in ſæcularibus, *n.* 42. Extenditur 2. Si accuſatus, denunciatos, vel inquiſitus ſit promotus ad honorem aut dignitatem, pendente judicio criminali, ooo tenet promotio, etiamſi poſtea per ſententiam inoocens ſit pronunciatus, ſed oova requiritur promotio, *cit. n.* 42. Extenditur tertiò. Accuſatus, lite peodente, oon poteſt promoveri ad hoootes, etiamſi infamia non præceſſerit, *n. eod.* Limitatur 1. Accuſatione pendente, noo poteſt accoſator promoveri ad honores, dummodo accuſatio teneat, & facta ſit à legitimo accuſatore, *n.* 43. 2. Dommodo crimen, de quo aliquis accuſatur, vel deounciatur, ſit grave, *n. eod.* 3. Niſi accuſetur, vel denoocietur iotegrum Collegium, *n. eod.* 4. Niſi accoſatio de crimioe etiam famoſo fiat ſolùm ad ioterеſſe propriom proſequendum, *cit. n.* 43.

§. XI. *Qualiter accuſatore non probante, vel non comparente, Reo infamato de crimine indicenda ſit purgatio Canonica?*

Agenti interdicto poſſeſſorio adipiſcendæ poſſeſſionis in beoeficialibus non obſtat exceptio criminis, niſi de eo poblicè ſit infamatus: & infamato, accoſatore non probante, indicitur purgatio, in qua ſi defecerit, punitur ut convictus, *n.* 44. *&* 45. Infamia objecti criminis, qoos habeat effectus? *cit. n.* 45.

§. XII. *Quibus modis tollatur, & extinguatur accuſatio criminalis?*

Ea tollitur, ac finitur 1. per præſcriptionem, poſt elapſum

Digitized by Google

elapſum tempus 40. annorum à die commiſſi criminis. Quædam verò breviore tempore tolluntur, *n.* 46. 2. Extinguitur accuſatio criminalis per mortem accuſatoris, ante latam ſententiam, *n. eod.* 3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, & conſequenter etiam ipſa accuſatio, ubi tamen diſtinguendum eſt inter pœnam corporalem, & pecuniariam, *cit. n.* 46.

SECT. II. *De Inquiſitionibus.*

§. I. *De Inquiſitione in genere, & poteſtate inquirendi.*

Quær. 1. Quid & quotuplex ſit Inquiſitio? Reſp. eſt alicujus criminis manifeſti ex bono, & æquo à Judice competente legitimè (id eſt, juridicè, & canonicè) facta inveſtigatio, quæ ſcilicet facta eſt, ſecundùm jura, & Canones, *n.* 47. Reſp. 2. triplex eſt Inquiſitio, ſimpliciter generalis, ſive generaliſſima, quæ fit ex mero officio Judicis, cùm neque perſonâ, neque crimine expreſſo generatim inquiritur, an non committantur crimina in aliqua Civitate, vel loco? Altera eſt Inquiſitio generalis, ſive potiùs mixta, id eſt, partim generalis, quoad delicta, ut cùm conſtat, Titium eſſe occiſum, ſed inquiritur, quisnam illum occiderit: vel è converſo, partim generalis quoad delicta: partim ſpecialis, quoad perſonas, ut cùm inquiritur, an Titius flagitia quædam commiſerit? Tertia eſt Inquiſitio ſimpliciter ſpecialis, quando de certo ac determinato delicto contra certam perſonam inquiritur ad puniendum delictum, v. g. an Titius homicidium commiſerit? eáque fit tribus modis, *n.* 48. Quær. 2. Quis poſſit, & contra quos juridicè inquirere, & in quibus delictis? Reſp. 1. Quilibet Judex, ſive ſæcularis, ſive Eccleſiaſticus, modò competens ſit, alioquin Inquiſitio invalida eſt. Ex quo ſequitur 1. quòd inquiſitio facta à Judice ſæculari contra perſonas Eccleſiaſticas ſit nulla. 2. Illi ſoli Judices criminaliter inquirere poſſunt, qui habent merum imperium, ſeu jus gladii, niſi ſit cauſa criminalis incidens, *n.* 49. Reſp. 2. Reus, contra quem inquiritur, debet eſſe ſubjectus juriſdictioni inquirentis, quoad articulum, de quo inquiritur. Reſp. 3. De Jure Civili non poteſt regulariter Judex ex officio inquirere ſuper delictis, nemine accuſante, vel querelam proponente. Sed de Jure Canonico ſuper omnibus delictis à Judice ex officio procedi poteſt, ſi præcedat infamia, vel accuſatio, vel denunciatio publica. Ex recepta verò generali conſuetudine, etiam de jure Civili, & in foro ſæculari permiſſum eſt in omnibus delictis procedere ex officio per inquiſitionem, *cit. n.* 49.

§. II. *An ad Inquiſitionem omnino generalem, vel mixtam, requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel perſonæ?*

ASSERTIO I. Ad faciendam inquiſitionem generaliſſimam, quæ fit ad plura delicta in genere inveſtiganda, non requiritur, ut præcedat infamia perſonæ, vel indicium commiſſi criminis: ſed Judex ex ſuo officio poteſt, imò tenetur illam inſtituere, *n.* 50. Idque declaratur, *n.* 51. Metropolitani debent ſingulis annis, celebrare Concilium Provinciale cum ſuis Suffraganeis, in quibus de corrigendis exceſſibus, & reformandis moribus, præſertim in Clero tractent, & ea deferant ad Concilium Provinciale ſequens, *n.* 52. Declaratur, *n.* 53. Aſſ. 2. In mixta inquiſitione, id eſt, partim generali, partim ſpeciali, quando crimen eſt publicum, v. g. homicidium, ſed auctor ignoratur, tum licet Judici non ſpecialiter contra certam perſonam, ſed generaliter inquirere, quis illud commiſerit, etiam nullâ præcedente famâ de perſona aliqua particulari, *n.* 54.

§. III. *An & quâ ratione ad inquiſitionem generalem contra perſonam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali inquiſitione ſit procedendum?*

Quando fama, & clamor non à malevolis, & maledicis, ſed à providis, & honeſtis, non ſemel, ſed ſæpe pervenit ad aures Superioris contra aliquem ſubditum, vel Prælatum: tunc Superior quaſi denunciante famâ, vel deferente clamore, ex officio ſuo inquirere debet veritatem coram Senioribus Eccleſiæ. Et hoc diligentiùs eſt ſervandum in Prælatis judicandis, quia ipſi non poſſunt omnibus placere, cùm ex officio increpent, ſuſpendant, ligent, & ſic incurrunt odium, & inſidias multorum. *c. Qualiter.* 24. *h. t. n.* 55. *& pluribus ſeqq.* Ubi hæc fuſiùs declarantur.

§. IV. *In quibus caſibus non requiritur neceſſariò ad ſpecialem inquiſitionem contra perſonam particularem de aliquo crimine, ut præcedat illius infamia?*

Plures ſunt hujuſmodi caſus, veluti 1. ſi extent legitima, & ſufficientia indicia contra inquiſitum, licèt is infamatus non ſit de crimine, *n.* 61. 2. Si Judex inquirat ad denunciationem publici Officialis, *n. eod.* 3. Inquiſitio facta, ſine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, *n.* 62. Idque declaratur, *n.* 63. 4. Quando inquiſitio non fit ad effectum puniendi crimina, ſed corrigendi ob ſalutem animæ, ut quando inquiritur de vita, & moribus eligendi in Epiſcopum, vel promovendi ad Ordines; tunc de delictis ſecretis inquiri poteſt ſummariè, de quibus non præceſſit infamia, *n.* 64. 5. In crimine læſæ Majeſtatis, hæreſis & Apoſtaſiæ, & aliis delictis enormibus. 6. Quando Judex inquirit ſpecialiter contra aliquem ſuper crimine, de quo priùs generaliter inquiſivit, quis ſit auctor illius, *cit. n.* 64. Additur alius caſus. *n. eod.*

§. V. *Quænam præterea Iure Canonico ſtatuta ſunt circa modum procedendi per inquiſitionem ſpecialem?*

Inprimis Inquiſitores generales, ſi non ſervarunt debitum inquiſitionis modum, prudenter, & cautè ſe debent corrigere, ne auctoritas illorum vileſcat. *n.* 65. Et quæ ſit forma juramenti, quam Inquiſitores ab inquiſitis exigunt. *n. eod.* declaratur. *n.* 66. *&* 67. 2. Qui jurat reſpondere tantùm ad interrogata, & confitetur aliquod crimen, auditur volens ſe excuſare, interpretando confeſſionem, non tamen eam perimendo: & ſi ſufficienter probat illas exceptiones, liberabitur, dummodo poſſit probare, quòd ſub hac forma juraverit, per ſcriptum, vel teſtes. Si verò juravit dicere plenam, & meram veritatem, ſed non poteſt probare illas excuſationes, eſt puniendus. *n.* 68. declaratur. *n.* 69. 3. Non eſt procedendum ad inquiſitionem contra aliquem, niſi priùs conſtet de infamia illius; & tunc non inimici, vel perjuri, ſed idonei viri ad proſequendam inquiſitionem, & ad teſtimonium ferendum ſunt admittendi. *n.* 70. Idque declaratur. *n.* 71. 4 Si facto proceſſu, conſtat de crimine, v. g. Abbatis, iſque deponatur, non ſervato juris ordine, licèt verè eſſet deponendus; injuſtè tamen eſt depoſitus, ob non ſervatum

vatum Ordinem judiciarium, & ſic reſtituendus foret: quòd ſi interim alius ſubſtituatur, ille injuſtè eſt ſubſtitutus, cùm primus ſit injuſtè privatus. *n.* 72. Declaratur, *n.* 73.

§. VI. *Quæſtiones nonnullæ circa modum procedendi per inquiſitionem à Concilio Lateranenſi præſcriptum occurrentes proponuntur, & reſolvuntur.*

Quæritur 1. An in quavis inquiſitione ſervari debeat forma, ſeu modus præſcriptus in Concilio Lateranenſi? De hac re agitur. *n.* 74. Quær. 2. Cùm in inquiſitione ſpeciali ſuper certo crimine, & contra certam perſonam procedi poſſit, vel ex mero Officio Judicis, vel ad partis petitionem ac denunciationem, quomodo iſti duo modi differunt. Reſp. de hoc agitur. *n.* 75. Quær. 3. Quomodo judicium inquiſitionis differat ab aliis judiciis, ſcilicet accuſationis, & denunciationis? Reſp. ſex differentiæ referuntur. *n.* 76. Aliæ differentiæ ponuntur. *num.* 77. Quær. 4. Quænam ſpecialia ſint obſervanda in inquiſitione contra Regulares? Reſp. tria, quæ adferuntur, *num.* 78.

§. VII. *Qualiter puniendum ſit crimen per modum inquiſitionis probatum?*

Si crimen per modum inquiſitionis probatum impediat etiam, poſt peractam pœnitentiam, Ordinis executionem, vel beneficii retentionem, punitur quis, ſicut in judicio accuſationis, aliàs pœnâ arbitrariâ, *n.* 79. declaratur. *n.* 80. Præterea quando non præceſſit infamia, aut clamoſa inſinuatio contra aliquem, tunc non debent recipi depoſitiones contra eum, etiamſi plures juramento affirment, illum deliquiſſe, eis videntibus, nec etiam aliquâ pœnâ puniri debet, ad petitionem eorum, qui in occulto porrigunt libellum infamationis continentem crimina, *n.* 81. declaratur. *num.* 82. Denique non punitur quis de crimine, de quo non conſtat, niſi per famam, vel teſtium credulitatem, neque debet quis apud Judicem infamatus reputari, propter dicta paucorum, *n.* 83. declaratur. *num.* 84. Poſtquam aliquis eſt confeſſus certa crimina coram Judice inquirente, non poteſt ſe excuſare, dicendo, quòd non fuit diffamatus de illis, vel quod Judex non tradidit capitula, ſuper quibus erat inquirendus, ſed condemnandus eſt, *num.* 85.

SECTIO III. *De denunciationibus.*

§. I. *Quid & quotuplex ſit denunciatio, & in quibus caſibus poſſit Iudex procedere per denunciationem judicialem?*

ASSERTIO I. Denunciatio in genere eſt alicujus criminis delatio, ſeu manifeſtatio Superiori legitimè facta. Eáque triplex eſt, Evangelica ſeu charitativa, Judicialis, & Canonica. Denunciatio Evangelica eſt, quæ tendit ad pœnitentiam, & correctionem ipſius peccatoris, in qua hic ordo ſervandus eſt: delinquens primùm privatim monendus eſt iterum ac tertiò: deinde adhibito uno, vel altero teſtium, & denique ſi pergat eſſe contumax, denunciandus eſt Eccleſiæ, *Matth.* c. 18. & habet locum hæc denunciatio in quovis peccatore occulto, modò probari poſſit, & quilibet poteſt denunciare charitativè, cujus finis eſt, ut peccator pœniteat, & corrigatur, *n.* 86. Judicialis denunciatio, alia eſt publica, in qua Judex ex officio ſuo procedit, per denunciationem ſuorum Officialium, ad publicam vindictam criminis. Alia eſt privata, quæ ratione proprii intereſſe, ſeu commodi inſtituitur. Alia eſt Canonica ſic dicta, quia à SS. Canonibus eſt introducta, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. g. ne indignus ordinetur, vel eligatur, eáque vel generalis eſt, vel ſpecialis, quibus additur quarta ſpecies, ſcilicet denunciatio regularis, *n.* 87. Theologi communiter dividunt denunciationem in duas tantùm ſpecies, charitativam, & pœnitentialem, ſeu judicialem: charitativa eſt, in qua crimen defertur ad Prælatum, tanquam patrem, ut in ſecreto corrigat. Judicialis eſt, quâ crimen defertur ad illum, tanquam perſonam publicam, ſive Judicem, & quomodo differant hæ denunciationes. Eſt autem duplex denunciatio judicialis, una publica, ſeu criminalis, quæ ad publicam vindictam, ſeu pœnam tendit, ob bonum publicum: altera privata, ſeu civilis, quæ privatum intereſſe, ſeu ſatisfactionem intendit, *num.* 88. Aſſ. 2. In foro ſeculari quilibet Judex ex officio procedere poteſt judicialiter, ad denunciationem ſuorum Officialium, vel etiam ad denunciationem cujuslibet alterius privati, & quando privatâ, & ſpeciali denunciatione? *n.* 89. Aſſ. 3. De Jure Canonico licèt Judex Eccleſiaſticus propter peccatum admittere poſſit denunciationem Evangelicam, ſeu charitativam, non tamen judicialem, niſi in certis caſibus, enumeratis, *n.* 90.

§. II. *Vtrùm ante denunciationem judicialem, ſemper præcedere debeat ſecreta monitio, & an etiam aliæ Iuris ſolemnitates in ea ſervandæ ſint, & quinam ab hac denunciatione repellantur?*

ASSERTIO I. Si fiat denunciatio judicialis in foro ſæculari, ſive generalis, & publica, ſive ſpecialis, & privata, non debet illam præcedere ulla admonitio. At verò in foro Eccleſiaſtico, ſeu Canonico requiritur, ſaltem ſi ſit ſpecialis, ut admonitio præcedat, eáque trina, vel ſaltem bina, nimirum ſemel privatim, & ſecretò, & ſecundò coram uno, vel duobus teſtibus, *n.* 91. Unde volens denunciare Epiſcopum ſuum, priùs ipſum charitativè admonere debet, alioquin non admittitur ejus denunciatio, *num.* 91. Et quid Jure novo Concilii Trident, *Seſſ.* 13. *c.* 6. *de reform.* quoad hoc circa Epiſcopos, eorúmque cauſam ſtatutum ſit, habetur, *n.* 92. Aſſ. 2. Denunciator non tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis ſubeundam; quando enim in modum denunciationis opponitur, non eſt inſcriptio neceſſaria, ſed is defert in ſcriptis ad Judicem denunciationem, vel ipſemet narrat eam Notario, quia ipſo dictante redigit illam in ſcripta. At verò aliæ ſolemnitates ſolent obſervari, quæ requiruntur in libello accuſatorio, ut nimirum exprimatur crimen, malefactor, ſive reus, locus & tempus commiſſi criminis, *c. Super his.* 16. *h. t. n.* 93. Aſſ. 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conſpiravit in denunciandum, vel priùs illum non admonuit de crimine, denunciare non poteſt. Item Epiſcopus non præſumat gravare Clericos, qui legitimè appellârunt ad Sedem Apoſtolicam ſuper illo delicto, donec cauſa fuerit terminata, *n.* 94. Declaratur, *n.* 95.

§. III. *An*

Digitized by Google

§. III. *An pendente inquiſitione, ad denunciationem contra Superiorem, ſeu Prælatum à ſubditis factam, Superior procedere poſſit in cauſa illa contra ſubditos?*

Sententiæ excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdicti latæ, poſt denunciationem per Abbatem denunciatum pro ipſo in Monachos denunciantes, vel adhærentes eiſdem, relaxari, & ſpoliati, pendente lite, ab Abbate reſtitui, & Judices, ſine ſtrepitu Judicii, inquirere debent in perſonas, & obſervantias regulares, & corrigere ac reformare, tum Caput, tum membra, & relaxare juramenta de tacenda veritate: ſed lite pendente, Monachi non eximuntur ab Abbatis obedientia, ita tamen ut lis non impediatur, & manifeſtentur Abbati denunciato dicta teſtium, *n.* 96. Declaratur, *n.* 97. *&* 98. Præterea ſi Prælatus denunciatur ſuſpectus de dilapidatione bonorum Eccleſiæ, commiſſio facienda eſt ſuper veritate inquirenda, & pendente negotio, ei interdici debet poteſtas quocunque modo alienandi bona Eccleſiæ, *n.* 99. Declaratur, *n.* 100.

§. IV. *Quomodo procedendum ſit, quando crimen opponitur per modum exceptionis, & quomodo ſuper crimine notorio?*

Assertio I. Denunciator criminis non ſe inſcribit ad eandem pœnam, ſi non probaverit, quia denunciatio non ſit ad pœnam, ſicut accuſatio. Si verò excipiendo objiciatur crimen, diſtinguendum eſt, quare opponatur, & quando; ſi enim objiciatur, ut ab accuſatione, vel teſtimonio aliquis repellatur, non eſt neceſſaria inſcriptio: ſed cùm excipitur, ut quis ab officio, vel beneficio excludatur, ſi ante confirmationem objicitur, non cogitur ſe inſcribere. Si verò poſt confirmationem opponitur, quia etiam ab obtinendo repellit, & privat obtento, ſecundùm arbitrium Judicis, eſt puniendus, ſi defecerit in probatione: quando verò agitur de crimine per modum exceptionis, poteſt intervenire Procurator, *n.* 101. Declaratur. *n.* 102. *& ſeq.* Aſſ. 2. In notoriis criminibus, quando & crimen eſt notorium, & malefactor, non eſt neceſſarium, ut ſervetur ordo juris, neque accuſator requiritur, *n.* 104. Alius modus procedendi criminaliter eſt, ſi reus in flagranti delicto ſit deprehenſus, *n.* 105.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 5.
c. 2. *n.* 91. *& ſeq.*
c. 3. *n.* 13.
c. 4. *n.* 41.
c. 5. *n.* 16.
c. 6. *n.* 24. *& tribus ſeqq.*
c. 7. *n.* 7.
c. 8. *n.* 39. *& ſeq.*
c. 9. *n.* 104.
c. 10. *n.* 8.
c. 11. *n.* 10. *& duobus ſeqq.*
c. 12. *n.* 37. *& ſeq.*
c. 13. *n.* 9.
c. 14. *n.* 21. *& ſeq.*
c. 15. *num.* 30. *& duobus ſeqq.*
c. 16. *in princ. num.* 93. §. *Cùm autem. n.* 101. *& duobus ſeqq.*
c. 17. *num.* 65. *& duobus ſeqq.*
c. 18. *n.* 68. *& ſeq.*
c. 19. *n.* 70. *& ſeq.*
c. 20. *n.* 94. *& ſeq.*
c. 21. *in princ. num.* 79. *& ſeq.* §. *Tertiæ. n.* 81. *& ſeq. &* §. *Quæſiviſti. n.* 83. *& ſeq.*
c. 22. *n.* 72. *& ſeq.*
c. 23. *n.* 44. *& ſeq.*
c. 24. *n.* 55. *& pluribus ſeqq.*
c. 25. *n.* 52. *& ſeq.*
c. 26. *n.* 96. *& ſeq.*
c. 27. *& ult. num.* 99. *& ſeq.*

In Sexto.

c. 1. *n.* 85.
c. 2. *num.* 62. *& duobus ſeqq.*

TITULUS II.

DE CALUMNIATORIBUS.

§. I. *Quis dicatur Calumniator, & quid ſit calumniari, & quali pœnâ ſit afficiendus?*

Assertio I. Accuſatores, & denunciatores tribus modis delinquunt: vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiverſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere in judicio. Eſt autem calumnia duplex, vera, ſi quis falſum crimen ſcienter alicui objiciat, vel præſumpta, ſi quis crimen objectum non probat, *n.* 1. Prævaricari eſt, vera crimina abſcondere. Tergiverſari eſt omnino ab accuſatione deſiſtere, *n.* 1. Aſſ. 2. Calumniator, qui ſcienter alium accuſavit, punitur, pœnâ arbitrariâ, quamvis olim pœnâ talionis, *n.* 2. Subdiaconus, qui per calumniam accuſat Diaconum, privandus eſt officio Subdiaconatûs, & verberandus, ac in exilium mittendus, quia quando non poteſt imponi pœna ordinaria, debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. Verùm pœna publicæ verberationis in Clericis hodie non uſurpatur, *n.* 3. *&* 4.

§. II. *An, & ob quas cauſas, excuſetur Calumniator à calumnia, ejúsque pœná, & an etiam denunciator puniatur tanquam calumniator, ſi in probatione criminis deficiat?*

Assert. I. Etiam in cauſis criminalibus accuſator excuſatur à calumnia, ſi errore probabili ductus accuſavit, etſi in probatione criminis defecit, *n.* 5. Quænam in ſpecie ſint hujuſmodi cauſæ excuſantes, *n. eod.* Quæ tamen ſolùm excuſant in dubio, *n. eod.* Aſſ. 2. Denunciatores publici non tenentur probare crimina, quæ denunciant, privati verò tenentur, *num.* 6. Qui denunciat crimen, ſi in probatione deficiat, etiam de Jure Canonico puniendus eſt pœnâ extraordinariâ, & ad arbitrium Judicis, *num.* 7. *&* 8.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 3. *& ſeq.*
c. 2. *n.* 7. *& ſeq.*

TITULUS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQUID PRO ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.

Sectio I. *De Simonia in genere, ejúſque diviſione.*

§. I. *Quid ſit Simonia?*

Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Declaratur, *n.* 1. *&* 2. Simonia eſt ſpecies quædam ſacrilegii adversùs virtutem Religionis, & alias etiam ſpeciales deformitates in ſe continet, & eſt ex genere ſuo peccatum mortale, nec poteſt ob parvitatem materiæ fieri veniale, *n.* 3. Eſt etiam interdum contra juſtitiam, *n.* 4.

§. II. *Quotuplex ſit Simonia?*

Simonia alia eſt, quæ Jure naturali ac Divino eſt prohibita, eíque repugnat: alia, quæ ſolùm Jure humano, & Eccleſiaſtico, *n.* 5. Simonia ſolo Jure Eccleſiaſtico prohibita, non eſt verè ac propriè dicta

 Simo-

Simoniæ: eſt tamen peccatum, non ſolùm contra obedientiam, ſed etiam contra virtutem Religionis, & ſpecies quædam Sacrilegii ex genere ſuo mortalis, & iiſdem pœnis punitur, quibus aliæ Simoniæ, quæ ſunt contra Jus Divinum, *n. 6.* Dividitur etiam Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis dicitur, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo ſigno externo apparet eſſe Simoniacum, ut ſi quis rem ſpiritualem alicui conferat, animo obligandi illum ad reddendam rem temporalem, *n. 7.* Simonia conventionalis eſt, quæ verbis, & ſignis exteriùs conſummatur per mutuum pactum expreſſum, vel tacitum, ſed quæ nondum eſt executioni mandata, ex neutra parte, *n. 8.* Simonia realis eſt, quæ ex utraque parte ipsâ rei traditione eſt completa, quia ex una parte data eſt res ſpiritualis, ex altera parte pretium, vel pars illius, *n. 9.*

SECTIO II. *De materia Simoniæ, ſive rebus, in quibus committi poteſt hoc crimen contra Jus Divinum, vel humanum, ſeu Eccleſiaſticum.*

§. I. *De Simonia, quæ committitur circa res merè ac intrinſecè ſpirituales, & inprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.*

ASSERTIO I. Simonia propriè dicta contra Jus Divinum committitur, ſi quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias ſpirituales, ut gratiam ſanctificantem, vel gratis datas, quod dupliciter fieri poteſt, *n. 10.* Aſſ. 2. In ſpecie Simonia contra Jus Divinum eſt dare, vel accipere pretium pro 7. Sacramentis Eccleſiæ, vel pro Sacrificio Miſſæ, *num. 11.* Quâ ratione vendere Euchariſtiam ſit peccatum Simoniæ, *n. 12.* Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum eſt, vendi non poteſt, abſque Simonia: ſecus eſt, ſi conſideretur, quatenus naturalis, & civilis contractus eſt, *n. eod.* Sacramenta vendi poſſunt, abſque Simonia, quoad materiam remotam, ut panis, vinum, oleum &c. ſi ſcandalum abſit, & nulla lex Eccleſiaſtica id prohibeat, *n. eod.* Licitum eſt in extremâ, vel etiam gravi neceſſitate dare pretium pro Sacramentis, ſi quis non velit illa adminiſtrare gratis, v. g. pro Baptiſmo, vel etiam Sacramento pœnitentiæ in articulo mortis, *n. 13.* Aſſ. 3. Etiam Sacramentalia ſunt propria materia Simoniæ contra Jus Divinum, ut ſunt benedictio nuptialis, aquæ, olei, conſecratio calicis &c. *n. 14.*

§. II. *De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorúmque collationes, & præſentationes ad Ordines.*

ASSERTIO I. Simonia eſt contra jus naturale, vendere, vel emere omnes functiones, ſeu actus, qui ex poteſtate Ordinis procedunt, etiam Ordinum Minorum, *n. 15.* Aſſ. 2 Neque Epiſcopi, nec eorum Miniſtri poſſunt pro conferendis Ordinibus, vel Litteris ſuper iis conficiendis, quippiam temporale accipere, & multò minùs exigere, neque ii, qui ordinantur, dare, *n. 16.* Quinam hîc intelligantur nomine Miniſtrorum, *n. 17.* Non poteſt pro collatione etiam primæ Tonſuræ aliquid temporale accipi, vel dari, abſque Simonia, *n. eod.* Epiſcopus non tantùm pro collatione Ordinis, ſed etiam pro litteris dimiſſoriis, vel teſtimonialibus aliquid temporale licitè accipere non poteſt, *n. eod.* Quid de hoc hodie ſtatutum ſit in Decreto Concilii Tridentini *Seſſ. 21. c. 1. de reform. n. 18.* Item quæ pœnæ decretæ fuerint Jure antiquo in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, *n. 19.* Et quæ ſtatuta ſunt de collatione Ordinum, etiam locum habent in collatione beneficiorum, quòd etiam nihil temporale liceat accipere *ut. n. 19.* Aſſ. 3. Non ſolùm Simonia committitur, ſi detur pecunia, vel aliud pretio æſtimabile conferenti Ordinem; ſed etiam ſi dentur præſentanti ad Ordines: *num. 20.* Quæcunque pecunia etiam in modica quantitate ſufficit ad Simoniam, ſi pro re ſpirituali promittatur, aut detur, *num. 21.* Aſſ. 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipſum præſentet Epiſcopo ordinandum ad titulum beneficii illius, cum pacto, ſe non petiturum aliam portionem ex eo beneficio, *n. 22.* cum talibus diſpenſare poteſt ſolus Papa, vel etiam ſecundùm alios, Epiſcopus, *n. 23.* Non debet quis recipere Ordinem ab eo, quem credit eſſe Simoniacum, quamvis miniſtrare poſſit in iis Ordinibus, quos priùs ab eo recepit, *num. 24.* Simoniacus non poteſt conferre Ordinis executionem alteri, cùm ipſe ſit ſuſpenſus ab Ordine: quòd ſi Ordinem ignoranter recipit à tali Simoniaco, ſuſtinetur, ut in Ordine ſuſcepto miniſtret, *n. 25.* Cur is, qui recipit Ordinem ab Ordinante Simoniaco, permittatur miniſtrare in Ordine ſuſcepto, ſed non poſſit promoveri ad altiores Ordines, *n. eod.*

§. III. *De Simonia, quæ committitur circa Divina Officia, ac Officium prædicationis, & an Eccleſia emi, vel redimi poſſit?*

ASSERT. I. Officia Divina, ſive orationes publicæ Eccleſiæ, quæ fiunt in publicis Proceſſionibus, & Litaniis, & in Choro, ſunt propria materia Simoniæ, ita ut illa emere, vel vendere ſit Simonia contra Jus Divinum. Idémque eſt de privatis orationibus, ſi pro pretio vendantur: ſecus ſi pro iis pecunia detur per modum eleemoſynæ, vel ſtipendii ad ſuſtentationem neceſſarii, *n. 26.* Aſſ. 2. Pro officio prædicationis aliquid temporale accipere tanquam pretium actûs, eſt Simonia contra Jus naturale ac Divinum, ſecùs eſt, ſi accipiatur, vel detur in neceſſariam ſuſtentationem, *n. 27.* Aſſ. 3. Sicut Eccleſia emi non poteſt abſque Simonia, ita nec redimi, ſeu redimendo emi, *n. 28.* Et declaratur, *n. 29.* Pecuniam dare, vel accipere, non ſolùm pro functionibus ſpiritualibus, v. g. adminiſtratione Sacramentorum, celebratione Miſſæ &c. ſed etiam pro æſtimatione laboris corporalis, qui hujusmodi ſacris, & ſpiritualibus actionibus per ſe, & intrinſecè ac neceſſariò eſt conjunctus, eſt Simonia contra Jus Divinum, & naturale. Aliud eſt de labore, qui non per ſe, & intrinſecè, ſed per accidens ſolùm, & extrinſecè eſt annexus actioni ſpirituali, & ab ea ſeparabilis, v. g. pro labore itineris, vel Cantûs in Miſſa: nam pro hoc dare, vel accipere pecuniam non eſt Simonia, *n. 30.*

§. IV. *De aliis variis actibus, & rebus ſpiritualibus, vel his annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam ſpecialiter prohibitum eſt Jure Canonico.*

Inprimis Simonia eſt petere pecuniam pro ingreſſu Religionis, vel vendere Prioratum aut Capellam Monachorum aut Clericorum: vel pro regimine ipſorum committendo, & tam dans, quàm recipiens, & conſentiens eſt Simoniacus, *n. 31.* Item pro ſepultura,

tura, Chriſmatis, & Olei benedictione pretium non poteſt exigi, abſque Simonia, nec excuſat conſuetudo contraria, *n.* 32. Secundò Simoniacum eſt exigere pretium pro Prælatis, vel aliis perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sede Eccleſiaſtica, vel Sacerdotibus inſtituendis in Eccleſiis, aut pro ſepeliendis mortuis, benedicendis nuptiis, vel pro conferendis Sacramentis, aut collatis, *n.* 33. Tertiò pro Eccleſiarum conſecratione nihil eſt exigendum, præter procurationem, *n.* 34. Quartò prohibitum eſt, ne pro Chriſmate aut oleo conſecrato ab Eccleſiis pecunia exigatur, ſive ea Cathedratica, ſive Paſchalis præſtatio, ſive Epiſcopalis conſuetudo vocetur, *n.* 35. Non tantùm autem prohibetur pecunia exigi pro Chriſmate, ſeu Sacramento Confirmationis, ſed etiam pro ipſo balſamo, & oleo conſecrato, *n.* 36. Similiter Simonia eſt accipere, vel exigere pecuniam pro Chriſmate, licèt anticipetur ſolutio, & mutetur illius nomen, vocando eam Paſchalem, & non Chriſmalem, non obſtante contrariâ conſuetudine, *n.* 37. Item pro inveſtitura Eccleſiarum non debet pecunia, vel aliud quid temporale exigi, vel accipi, & Archiepiſcopus talem pravam conſuetudinem tollere debet, *n.* 38. Quintò pro officio, ſeu miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, vel pro Vicariis aſſignandis, vel pro Chriſmate pecunia exigi non poteſt, *n.* 39. Sextò Capellanus, ſeu Parochus pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum, nihil poteſt accipere, & acceptum reſtituere debet, *c. Suam.* 29. *h. t.* Idque declaratur, *n.* 40. Septimò, denique Simoniacum eſt pro conſecrationibus Epiſcoporum, & benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum aliquid temporale, ante vel ex poſt facto dare, vel accipere, non obſtante contrariâ conſuetudine, *c. Sicut.* 39. *h. t. n.* 41.

§. V. *An exigere aliquid temporale pro re ſpirituali, ratione conſuetudinis, excuſari poſſit à vitio Simoniæ?*

De hac quæſtione agitur in *c. Ad Apoſtolicam.* 42. *h. t.* Ubi decernitur Eccleſiaſtica Sacramenta eſſe liberè conferenda, & pravas exactiones, ut pro exequiis, & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, non eſſe faciendas. Epiſcopi debent laicos cogere ad laudabilem conſuetudinem erga S. Eccleſiam piâ fidelium devotione introductam ſervandam, *n.* 42. An, & quâ ratione populus cogi poſſit, ſaltem Officio Judicis, ad ſervandam honeſtam ac piam conſuetudinem, ut aliquid detur pro ſepulturis, exequiis mortuorum, & ſimilibus, *n.* 43. Per diuturnam conſuetudinem dandi aliquid Clericis pro ſpiritualibus miniſteriis, ad quæ ex officio ſunt obligati, acquiritur Eccleſiis, vel ipſis Clericis jus ad ſimiles oblationes faciendas, per modum cujusdam præſcriptionis, & conſequenter Parochiani manent obligati ad illas præſtandas, non ex voto populi, ſeu voluntate obligandi ſe ad illas, ſed ex vi Juris acquiſiti Eccleſiæ, ad quod non eſt neceſſarius conſenſus Parochianorum, idque declaratur, *n.* 44. Ad inducendam hujusmodi conſuetudinem, & obligationem ſufficit tempus X. annorum, etiam Jure Canonico, & eſt obſervanda, etiamſi Clerici ſint divites: & quæ recipi poſſunt ex laudabili conſuetudine pro adminiſtrandis ſpiritualibus, peti non poſſunt, antequam adminiſtrentur, *n.* 45.

Sectio III. *De Simonia, quæ committitur in actibus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & in ingreſſu, ſive admiſſione ad Religionem?*

§. I. *An actus pertinentes ad juriſdictionem ſpiritualem fori interni, vel externi ſint materia Simoniæ?*

Assertio I. Simonia eſt dare, vel accipere pretium, vel aliud quid temporale, pro omni actu juriſdictionis fori interni conſcientiæ, ſeu pertinentis ad curam animarum, ut pro Confeſſione audienda, vel abſolutione conferenda, vel pro levi imponenda pœnitentia, vel illa augenda, *n.* 46. Secundò committitur Simonia, ſi delegetur poteſtas abſolvendi, ut ſi Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice ſuâ audiat Confeſſiones ſuorum ſubditorum. Tertiò, ſi pro pretio committatur poteſtas abſolvendi à cenſuris. Quartò, ſi pro conceſſione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia &c. *n.* 47. Aſſ. 2. Simonia eſt contra Jus naturale ac divinum vendere, & emere actus, quibus juriſdictio ſpiritualis fori externi ordinaria, vel delegata confertur, *n.* 48. Aſſ. 3. Simonia eſt pro omni actu juriſdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro diſpenſatione in voto, juramento, & impedimento matrimonii, irregularitate, vel lege aut præcepto Eccleſiaſtico. Eſt tamen licitum in hujusmodi diſpenſationibus aliquid exigere, non ut pretium diſpenſationis, ſed per modum mulctæ, per quam compenſatur receſſus à lege communi ad cauſam piam applicandæ, quod maximè locum habet in diſpenſationibus votorum: vel in pœnam alicujus prioris delicti: vel etiam per modum ſtipendii, ſeu ſubſidii ſuſtentationis. Idque magis fieri poteſt ac ſolet in diſpenſationibus, quàm in aliis gratiis, quia diſpenſationes ſunt odioſæ, quippe derogantes Juri communi: & decet, ut eæ oneroſæ reddantur, ne ſi facilè impetrari poſſint, & abſque ſumptibus, eæ importunè petantur, *n.* 49. Aſſ. 4. Simonia quoque committitur, ſi pretium detur, vel accipiatur pro actibus Eccleſiaſticæ juriſdictionis contentioſæ, cujusmodi ſunt omnes actus Judicii Eccleſiaſtici uſque ad prolationem ſententiæ. Talis autem eſt etiam ligare cenſurâ, vel ab ea abſolvere, ſi pretio id fiat: ſpeciatim pretium exigere, vel accipere pro abſolutione ab excommunicatione, *n.* 50. Non autem committitur Simonia, ſi pecunia detur ad redimendam vexationem, ut quis abſolutionem ab excommunicatione, vel aliis cenſuris obtineat, *n.* 51. Aſſ. 5. Simonia quoque committitur, & quidem contra Jus Divinum, ſi quid temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, voluntariæ, vel contentioſæ, qui proximè verſantur circa materiam temporalem, & politicam, ut ſi Judex Eccleſiaſticus cognoſcat cauſas civiles, ſeu ſæculares inter Clericos de bonis temporalibus ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis: quò etiam pertinet legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia, *num.* 52. Aliud eſt de actibus, qui procedunt à propria juriſdictione temporali, qualem habent plerique Epiſcopi in Germania: nam pro illis exigere, & accipere pretium non eſt Simonia, *cit. num.* 52.

§. II. *An*

§. II. *An ſit Simonia pretium, vel aliud temporale quid dare, vel accipere pro omiſſione actûs Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel alterius actûs ſpiritualis?*

Assertio I. Non eſt Simonia, dare alicui pecuniam, ut abſtineat ab actu ſpirituali, quem aliàs injuſtè, ſacrilegè, vel ſimoniacè facturus eſſet, *n.* 53. Aſſert. 2. Tunc Simonia committitur propter omiſſionem ſpiritualis juriſdictionis, quando negatio alicujus actûs ſpiritualis procedit à poteſtate Eccleſiaſtica, ita ut actum aliquem exercere ſis moraliter hominem auctoritativè ligare, vel detinere: & talis omiſſio cenſetur moraliter provenire à dicta juriſdictione. Ut ſi quis poſt auditam alicujus Confeſſionem, deneget ipſi abſolutionem, propter datam à tertio pecuniam, *n.* 54. Nomine autem actûs comprehendirur hîc etiam carentia, ſive negatio actûs, & omiſſio rei debitæ æquiparatur commiſſioni, quod non fit ſine actu aliquo poſitivo, quo Judex Eccleſiaſticus declarat ſe nolle hunc abſolvere, *n.* 55. Aſſ. 3. Si omiſſio actûs ſpiritualis non ſit omiſſio ſpiritualis juriſdictionis, ſed alterius actûs ſpiritualis, quamvis aliàs ex officio debiti, ſed nullum effectum moraliter poſt ſe relinquens, tunc non eſt Simonia pro tali omiſſione aliquid dare, vel accipere, niſi intuitu alicujus ſpiritualis boni vendatur, vel majore pretio æſtimetur. Ut ſi Sacerdos pecuniam accipiat, ut Miſſam non dicat, ad quam ex officio tenetur, vel ut ſubditi Confeſſionem non audiat, *n.* 56. Porro prohibitum eſt Presbyteris, ne aliquid temporale accipiant propter celandum peccatorem publicum Epiſcopo, vel Miniſtris ejus, tanquam contrarium bonis moribus, & officio Clericorum; non autem tanquã Religioni contrarium, & ut ſimoniacum, quia ad eſſentiam Simoniæ requiritur, ut ab una parte pretium, ſive aliquid temporale detur, vel promittatur, & ab altera aliquid ſpirituale detur, vel accipiatur: at verò ſi quis pretium recipiat, ut non denunciet publicum peccatorem Epiſcopo, vel ut non corrigat, nihil ſpirituale dat, ſed tantùm omittit facere, quod deberet, quia ad Presbyterum, ſeu Parochum pertinet delicta ſubditorum corrigere, vel ad Epiſcopum corrigenda deferre; non autem Simoniam committit, ut patet ex *c. Nemo.* 14. *h. t.* in priore ejus parte, ubi nulla de Simonia fit mentio. Si verò Parochus aliquid temporale accipiat, ut peccatum alterius celet, vel non denunciet Epiſcopo, vel Prælatus ut ſubditum non corrigat: ut ſi Parochus pecuniam accipiat, ne denunciet Parochianum non ſuſcipientem Eucharistiam in Paſchate, Simoniam committit, de quo agitur in poſteriore parte dicti cap. *Nemo*, *n.* 57.

§. III. *Utrùm dare, vel accipere aliquid temporale pro ingreſſu, ſive admiſſione in Religionem ſit Simonia?*

Assertio I. Dare, vel accipere aliquid tanquam pretium pro ingreſſu Religionis, ſecundùm ſe, & ex vi Juris Divini ſimoniacum eſt, ſive aliquid temporale accipiatur pro ipſa profeſſione, ſive ſolùm pro ingreſſu ad probationem, & ſuſcipiendum habitum Religionis, *n.* 58. Aſſert. 2. Pro ſuſtentatione perſonæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis aliquid temporale exigere, vel accipere, non eſt ex natura rei ſimoniacum, nec illicitum, ſi Monaſterium ſit inops, & Regula Ordinis id permittat. Si verò Monaſterium ſit dives, videtur eſſe Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, quamvis contraria conſuetudo non debeat tanquam ſimoniaca reprobari, *n.* 59. Licitum eſt autem non tantùm ſpontè oblatum pro neceſſaria ſuſtentatione ingredientis Religionem accipere, ſed etiam de eo paciſci, ſi Monaſterium ſit inops, *n.* 60. Prohibetur autem, ne Prælati Ordinum, vel Capitula, ſeu Conventus, aut ſingulares perſonæ, ſive mares, ſive mulieres, à volentibus ingredi Religionem, ſive antè, ſive pòſt, directè, vel indirectè, paſtus, jocalia, pecunias, vel alias res ad uſum Eccleſiaſticum, vel pium deputatas petere præſumant, *Extravag.* 1. *in princ. h. t. Inter Communes. h. t.* Excipitur, niſi ipſæ perſonæ ingredientes purè, ſpontè ac liberè, & omni pacto ceſſante, aliquid dederint, vel obtulerint: ubi tamen non prohibetur titulo ſuſtentationis, etiam interveniente pactione, aliquid exigere, vel accipere, ſi vera adſit paupertas, & indigentia, ex parte Monaſterij, *cit. n.* 60. Idque confirmatur etiam ex Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *c.* 16. *de Regular.* Prohibetur etiam, ne viciſſim perſona ingrediens aliquid accipiat à Religione, ſeu Monaſterio, ut ingrediatur, *n.* 61.

§. IV. *De alijs modis, quibus committitur Simonia in ingreſſu Religionis, ejúſque pœnis.*

Inprimis ſi Abbas & Conventus pro pecunia recipiunt Monachum, ex pacto, ab officio & beneficio ſunt ſuſpendendi, & pecunia reſtituenda eſt danti, & ita ingreſſus cum habitu ad aliud Monaſteriũ tranſire debet, *n.* 62. Idque declaratur, *n.* 63. Secundò, ſi Monachi ſcienter per Simoniam ſunt ingreſſi Monaſterium, debent illud dimittere, & adire ſolitudinem, vel alia Monaſteria ſtrictiora, ad agendam ibi pœnitentiam. Si verò ipſis ignorantibus data fuit pecunia, cogendi ſunt renunciare eidem loco: & poſtea reducendi ſunt ad eundem locum, ſi ibi abſque ſcandalo manere poſſint, vel collocandi ſunt in alio ejuſdem Ordinis loco, in quo ſerviant DEO, *c. De Regularibus.* 25. *h. t. n.* 64. declaratur, *n.* 65. Tertiò, quando contra plures ſimoniacè per pretium in Monaſterijs receptos, accuſatio fuerit Canonicè inſtituta, probato juridicè crimine, tam dantes, quàm accipientes, canonicâ pœnâ mulctantur. Si verò per ſolam inquiſitionem de crimine conſtiterit, ad arctiora Monaſteria, ad agendam pœnitentiam mitti debent: ſed Superioribus & Officialibus, qui ſimoniacè illos receperunt, competens pœnitentia eſt imponenda, & dum illam faciunt, ſuſpendi debent ab executione Ordinum, *c. Dilectus.* 30. *h. t. n.* 66. declaratur, *n.* 67. Quartò, ſi Moniales, vel Monachi per pretium in Monaſterijs ſint recepti, prætextu paupertatis, tam recepti, quàm recipientes è Monaſterio ſunt eijciendi, & in arctius Monaſterium ad perpetuam pœnitentiam, ſine ſpe reſtitutionis, agendam, detrudendi. Quòd ſi fortè alibi commodè collocari non poſſint, diſpenſativè de novo in ijſdem Monaſterijs recipiantur, Diœceſani verò per ſuas Diœceſes, ſingulis annis hoc publicari faciant, *c. Quoniam.* 40. *h. t. n.* 68. declaratur, *n.* 69. Quintò, qui dant, vel accipiunt aliquid, ob ingreſſum Religionis, ſi ſint perſonæ ſingulares, excommunicationi: ſi verò Capitulum, vel Conventus fuerit, ſuſpenſioni eſt ipſo facto ſubjectus, à qua abſolvi nequeant, niſi à Papa, alijs juris pœnis in ſuo robore permanen-

manentibus, *Extravag. 1. Inter Communes.* §. *Nos igitur. n.* 70. Si aliquid merè ſponte detur, & accipiatur in ingreſſu Religionis, ſine pacto, nulla incurritur cenſura: neque ſi quid detur, vel accipiatur in ſuſtentationem ejus, qui ingreditur, quia Monaſterium non habet ſufficientes reditus ad illum alendum, etſi pactum intercedat, eſt Simonia ſaltem Juris Divini, quamvis ſit Simonia contra Jus Eccleſiaſticum, *n.* 71. Poteſt tamen Simonia committi, ſi quis pretio recipiatur ad habitum Religionis, ſed pœnæ Juris non incurruntur, niſi profeſſio fuerit ſecuta, *cit. n.* 71. Neque prædictæ cenſuræ excommunicationis, & ſuſpenſionis habent locum in dote, quæ datur Monaſterijs fœminarum, ſed in Religionibus virorum raró Simonia committitur, *cit. n.* 71. *in fine.*

SECTIO IV. *De Simonia, quæ committitur in Beneficiis Eccleſiaſticis, & circa Officia Eccleſiæ temporalia.*

§. I. *Utrùm Simonia, quæ committitur in venditione Beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſit contra Jus Divinum: an verò ſolùm contra Jus poſitivum, ſeu Eccleſiaſticum?*

Quatuor regulæ traduntur circa venditionem rerum, quæ ſunt annexæ rebus ſpiritualibus, antecedenter, concomitanter, vel conſequenter, *n.* 72. Beneficium quoad ipſum jus exercendi Miniſteria ſpiritualia, ſeu Officia Eccleſiaſtica Jure Divino vendi non poteſt, *n.* 73. Sed neque beneficium, quatenus eſt jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos, qui titulo ſpirituali ſunt annexi, ſine vitio Simoniæ vendi poteſt, *n. eod.* An accipere pecuniam pro collatione Beneficij, quatenus præcisè eſt jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen ſpirituali juri, ſive titulo beneficij, qui conſiſtit in officio, ſeu poteſtate exercendi ſpiritualem aliquam functionem, ſit Simonia prohibita Jure Divino, an verò ſolùm Jure Eccleſiaſtico? Triplex eſt ſententia. Prima affirmat eſſe contra Jus Divinum. Secunda, eſſe tantùm Simoniam contra Jus Eccleſiaſticum: Tertia vendere beneficium curatum, eſſe Simoniam contra Jus Divinum, non verò ſimplex, *n.* 74. Sed verius eſt, eſſe Simoniam contra Jus Divinum, & naturale, idque probatur, *n.* 75. Item prohibitum eſt vendere Prioratus & Capellas Monachorum aut Clericorum, & ne pro Prælatis inſtituendis pretium exigatur, & tam dans, quàm accipiens eſt Simoniacus, *c. Non ſatis.* 8. *h. t.* Et damnatur conſuetudo hujuſmodi in *c. Cùm in Eccleſiæ.* 9. *eod. n.* 76. ubi etiam ratio redditur. Solvuntur duæ objectiones, *n.* 77. Excipi debet, niſi jus percipiendi Eccleſiaſticos reditus temporales auctoritate Summi Pontificis ſeparatum fuerit à ſpirituali titulo beneficij, ſive jure officij ſpiritualis; tunc enim extinguitur titulus ſpiritualis officij, & vendi poteſt beneficium, quia nihil ſpirituale venditur, ſed merè temporale, *n.* 78.

§. II. *Quibus modis committitur Simonia in collatione beneficiorum, & electione ad Prælaturas, & alia beneficia Eccleſiaſtica?*

ASSERTIO I. Committitur Simonia primò, ſi collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipſa collatione beneficij. Secundò, ſi aliquid temporale exigatur pro inductione, ſeu immiſſione in poſſeſſionem beneficij collati: multò magis prohibitum eſt tanquam ſimoniacum, aliquid exigere pro ipſa inſtitutione Rectoris, vel alterius Clerici in beneficio, vel pro conſenſu præſtando in ejus inſtitutionem, & ſi quid acceptum eſt, in duplum reſtitui debet, *c. Audivimus.* 41. *h. t. num.* 79. declaratur, *num.* 80. Præterea in *c. Ne DEI.* 43. *h. t.* ſpecialiter præcipitur ab Abbatibus Ciſtercienſibus, ut ſolemniter non inſtallentur, ſed ſatis eſt, ut profiteantur ſub forma profitendi conſueta, *num.* 81. Tertiò committitur Simonia, ſi homagium præſtetur pro beneficio obtinendo, *c. Ex diligenti.* 17. *h. t. n.* 82. declaratur, *n.* 83. Cur homagium non poſſit præſtari pro ſpiritualibus, poſſit autem juramentum fidelitatis, *n. eod.* Quando homagium præſtitum pro beneficio Eccleſiaſtico non egeat abſolutione, *n.* 84. Quartò committitur Simonia, ſi pro temporali obſequio promittatur beneficium Eccleſiaſticum, *c. Cùm eſſent.* 12. *h. t. n.* 85. An poſſit quis ſervire Epiſcopo, ſpe conſequendi ab ipſo beneficium, abſque Simonia, & an etiam, ſi Epiſcopus promittat alicui certum ſtipendium ſolùm ad tempus, donec beneficium ipſi contulerit, ſit Simonia? *n.* 86. Aſſert. 2. Similiter committitur Simonia in electionibus ad Prælaturas, vel alia beneficia Eccleſiaſtica in caſibus expreſſis? *n.* 87.

§. III. *Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?*

Simonia eſt alicui Eccleſiæ dare, vel offerre bona ſua, cum pacto, vel conditione ut recipiatur in Canonicum, & illa bona habeat pro præbenda: ſecùs eſt, ſi ſimpliciter roget, ut admittatur in Canonicum, *c. Tua nos.* 34. *h. t. n.* 88. Quòd ſi quis bona principaliter dat Eccleſiæ, eo animo, ut Canonicus fiat, aliàs non daturus, ſine omni tamen pacto: & viciſſim Canonici eum hâc intentione admittant, ſine ullo pacto, committitur Simonia mentalis, quæ non obligat ad reſtitutionem, *n.* 89. Recepto in Canonicum aſſignari debet præbenda, & reditus Canonicatûs, non obſtante conſuetudine de parando priùs prandio, *c. Iacobus.* 44. *h. t. n.* 90. Quæ requirantur, ut licitè poſſit aliquid temporale etiam modicum, v. g. prandium à Canonicis pro illorum receptione exigi & recipi, *n.* 91. Si tamen ſpontè, ac liberaliter aliquid temporale detur, ſine pacto, non poteſt damnari talis conſuetudo, *n. eod.*

§. IV. *An electio, præſentatio, confirmatio, collatio, vel alia proviſio beneficij ſimoniaca ſit ipſo jure irrita?*

ASSERTIO I. Electio, vel collatio beneficij per Simoniam facta non eſt irrita jure naturæ, ſed valida, *n.* 92. Aſſert. 2. Electio, collatio, præſentatio, confirmatio, vel quævis alia proviſio, ſeu promotio ad dignitatem, Officium Eccleſiaſticum, aut quodvis beneficium ſimoniacè facta, ſive Simonia commiſſa ſit ab ipſo electo, aut proviſo, ſive ab alio, ipſo ſciente, & non contradicente, jure Eccleſiaſtico eſt irrita, *n.* 93. Quare ſi quis electioni contradicat, & amici electi, eo conſcio, & volente, pecuniam dederint contradicenti, & ſic ceſſante contradictione, is eligitur, ac adminiſtrat, Simoniam committit, & tenetur ſtatim adminiſtrationem relinquere, *c.*

Matthæus. 23. *h. t. cit. n.* 93. idque declaratur, *n.* 94. Aſſert. 3. Electio, collatio, vel quævis alia proviſio beneficij ſimoniaca irrita eſt, quamvis ignorante electo, vel proviſo, facta ſit, c. *Inſinuatione.* 26. *h. t.* Nam ſi quis Canonicatui renunciet, eò quòd per Simoniam ad illum ignoranter aſſumptus fuit, & poſtea de novo ex compaſſione ad eundem eligatur, obtinebit ultimnm locum in Choro, & ipſe nihil poterit prætendere, vel ſibi vendicare, ratione primæ electionis, *n.* 95, declaratur, *n.* 96. Qui conſecutus eſt beneficium per Simoniam ab alio commiſſam, ipſo ignorante, non poteſt illud, bonâ conſcientiâ, retinere, ſed debet illnd reſignare, *cit. n.* 96. Præterea electio, vel collatio ſimouiaca eſt ipſo jnre irrita, etiamſi facta ſit, electo, vel inſtituto inculpabiliter ignorante, c. *Nobis.* 27. *h. t.* nbi dicitur, quòd electio ſimoniaca alicujus ab alijs, ipſo inſcio, facta ſit reprobanda, niſi conſtet, qnòd ille malitiosè commiſerit Simoniam in fraudem eligendi: ubi etiam additnr, qnòd cum tali ſimoniacè electo Epiſcopus diſpenſare non poteſt, *n.* 97. quomodo intelligendum ſit, electionem ſimoniacam eſſe penitus reprobandam, *n.* 98. Denique electio, vel proviſio ſimoniacè facta, etiain ignorante electo, vel proviſo, eſt irrita, *Extravag.* 2. §. *Per electiones. h. t. Inter Communes, n.* 99. Idque extenditnr primò, quòd talis electio, vel promotio ad Eccleſiaſticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, ſit irrita, ut ad idem officium obtinendum, dnrante illâ vacatione, ſit inhabilis. Secundò, quòd ſit nnlla, ſive Simonia fuerit manifeſta, ſive occulta, *cit. Extrav.* 2. *in princ.* Tertiò, etiamſi pecunia promittatur, vel detur, ſive omnibus electoribus, vel collatoribns, ſive etiam uni tantùm, cæteris ignorantibus, *cit. c. Nobis.* 27. *h. t. n.* 100. Quartò, electio, vel collatio beneficij ſimoniacè facta eſt irrita ipſo jnre, ſive Simonia fuerit, realis, ſive conventionalis tantùm, *cit. num.* 100. Quamvis contrarinm, qnòd, ut collatio beneficij ipſo jure ſit nulla, neceſſariò reqniratur, & traditio beneficij, & datio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro ſpiritnali, ſit probabile, & in praxi tutum, *cit. n.* 100. Quintò, acquiſitio beneficij eſt ipſo jure irrita, ſive commiſſa ſit Simonia contra Jus Divinnm, ſive contra Eccleſiaſticum tantùm, etſi oppoſitum etiam ſit probabile, *cit. n.* 100. Sextò, irritantur etiam omnia beneficia Eccleſiaſtica majora, & minora, ſeu ſimplicia per Simoniam acquiſita, *n.* 101.

§. V. *Quando electio, vel collatio beneficij ſimoniacè facta, ignorante electo, vel proviſo ipſo jure ſit irrita?*

Electio, vel collatio beneficij ſimoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviſo, ipſo jure eſt irrita, exceptis duobus caſibus. Prima exceptio eſt, ſi inſcio electo, vel proviſo, ab alio promiſſa eſt, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, nt ejus electio, vel collatio ei facta caſſaretur, c. *Nobis.* 27. *h. t.* Altera exceptio eſt, ſi electus, vel proviſus contradicat promiſſioni ſimoniacæ ab alijs factæ; tunc enim valida eſt electio, vel collatio, etſi pecunia promiſſa, vel etiam data ſit, c. *Sicut.* 33. *h. t.* ubi habetur, quòd omnes etiam parvuli, qui neſcientes per pecuniam aliorum ſnnt adepti Eccleſias, illas tenentur dimittere, niſi prohibeant, ne detur pecunia, & in eadem voluntate perſeverent, nec deinde conſentiant, ſolvendo promiſſam pecuniam, vel reddendo ſolutam, ideóqne nihil debet ipſi electo, & confirmato ad cnlpam, & ad pœnam impntari, cùm aliud ſit præbere conſenſum, & alind expreſsè prohibere. Qui verò dederunt, vel receperunt pecunias, Canonicè puniendi ſunt, ſi eorum exceſſus eſt manifeſtus, quia alieqnin Eccleſia non judicat de occultis, *num.* 102. declaratur, *n.* 103. Spectato Jure communi valida eſt electio S. Pontificis etiam ſimoniacè facta, *num.* 104.

§. VI. *An, & quatenus licitum ſit dare, vel accipere pretium ad redimendam vexationem in beneficijs, vel non ſit licitum?*

Tres hac de re traduntur regulæ, ſeu concluſiones. Prima eſt, poſt jus acquiſitum in beneficio per electionem, collationem, vel proviſionem, non eſt Simonia pecnniâ, vel aliâ re pretio æſtimabili redimere vexationem, qnæ ad jus in beneficio acquiſitum injuſtè infertur, *n.* 105. c. *Dilectus.* 28. *h. t.* nbl habetur, quòd ſi quis det Prælato, ſeu Superiori pecuniam, ne ipſum de facto moleſtet ln jure ſuo, & is contra pactnm illnm moleſtet, debeat reſtituere pecuniam, *n.* 106. Reſpondetur ad duas objectiones, *n.* 107. Tres ſunt conditiones, quæ requiruntnr, nt redemptio vexationis illatæ in beneficio acquiſito ſit licita, expreſſæ, *n.* 108. Secunda regula eſt, pro jure nondum acquiſito, ſed primùm acquirendo, non licet, abſqne Simonia, oblatâ pecuniâ, redimere vexationem, etiam injuſtam ab eo, qui non tantùm obeſſe, ſed etiam prodeſſe poteſt, id eſt, ad qnem ſpectat poteſtas dandi illud ſpirituale, qnod acquirendum eſt, *n.* 109, nbi id declaratur. Tertia regula eſt, non eſt Simonia, vexationem injuſtam pecuniâ redimere, etiam antequam jus acqniſitum eſt in beneficio, ſi is, cui datum eſt pretium, obeſſe tantùm poſſit, ſed non prodeſſe, ſeu nihil conferre poſſit ad beneficium obtinendum, *n.* 110. ubi id exemplo declaratur. Dubium eſt, an ſi quis poſt confirmationem, vel collationem factam, adeóqne poſt acquiſitum plenum jus in beneficio, quoad proprietatem, injnſtè impediatur ab acquirenda poſſeſſione, poſſit redimere pecuniâ hujuſmodi vexationem, etiam ab eo, qui poteſt prodeſſe, ſive in poſſeſſionem immittere? probabilins affirmatur, *n.* 111. Idque procedit in proviſionibus beneficiornm, non autem in alijs actibus non beneficialibus, ſeu merè ſpiritnalibus, ut in Sacramentis, vel in abſolutlone à cenſuris, in quibus non eſt prohibitum vexationem pecuniâ redimere, *cit. n.* 111. *in fine.*

§. VII. *De Simonia confidentiali, ſive quæ committitur in reſignationibus, & proviſionibus beneficiorum, ſpe, & confidentiâ factis.*

Qnæritnr primò. Quæ ſit, & dicatur Simonia confidentialis? Reſp. eſt certa ſpecies Simoniæ ab alijs diſtincta, & à Jure poſitivo damnata, & prohibita, quæ tnm committitur, cùm quis alicui procurat beneficium conferendo, vel aliter providendo, cum pacto, nt illud idem beneficium, poſt tempus elapſum, alteri conferat, vel reſignet, *n.* 112. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficijs, curatis, vel ſimplicibus, ſecuiaribus, vel Regularibus, item in renunciationibus, & alijs quibuſcunque proviſionibus beneficiorum, non autem in penſionibus, nec in permutationibus beneficiorum, ut probabilius

eſt, ſed

eſt, ſed communis ſolùm Simonia, *num.* 113. Quale pretium in hac Simonia intervenire poteſt, *num. eod.* Quær. 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Reſp. tribus, per acceſſum, regreſſum, vel ingreſſum, *n.* 114. ubi id declaratur. Quær. 3. Quæ pœnæ decretæ ſint in Simoniacos confidentiales? Quatuor enumerantur, *num.* 115. An ad has pœnae incurrendas neceſſarium ſit, ut Simonia confidentialis ſit opere ex utraque parte completa, *cit. num.* 115. *in fine.*

§. VIII. *De Simonia, quæ committitur in penſionibus ſolvendis ex bonis Eccleſiaſticis.*

Quær. 1. An ſit Simonia emere, vel redimere penſionem Eccleſiaſticam, hoc eſt, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Reſp. penſiones merè temporales, quæ etiam laicis pro miniſterio temporali, vel ob aliam juſtam cauſam ſolvuntur ex Eccleſiaſticis reditibus, ſine titulo ſpirituali, abſque Simonia vendi poſſunt, & redimi, *n.* 116. Reſp. 2. penſiones ſpirituales, quæ dantur in titulum beneficii, ſive ad juvandum Parochum in officio ſuo, ſive ad ſerviendum in Choro, vel Officiis Divinis, vel quæ loco beneficii ad ſpirituale Miniſterium exercendum dantur, v.g. Coadjutori, vel Vicario Epiſcopi, vel Concionatori, ſunt propria materia Simoniæ, quia ſunt propriè dicta beneficia fundata in ſpirituali titulo, eóque perpetuo, nec poſſunt pretio vendi, vel redimi, abſque Simonia, *n.* 117. Reſp. 3. penſiones mixtæ, quæ dantur Clericis, ratione Clericalis ſtatûs, non tamen ob ſpirituale miniſterium, ſed ob aliam cauſam, v. g. Parocho ſeni, vel pauperi Clerico ad ejus ſuſtentationem, vel ob reſignationem beneficii in favorem alterius factam, etſi ex natura rei, & Jure communi antiquo licitè vendi poſſint, & emi, ſine Simonia: non tamen juxta Stylum Curiæ Romanæ, quæ hujusmodi venditiones tanquam ſimoniacas damnat, *n.* 118. Quæt. 2. Utrùm ſine Simonia penſio impoſita beneficio, anticipatâ ſolutione redimi poſſit? Reſp. ſi ea pacto imponatur v. g. Vicario perpetuo obligatio penſionem illam annuam pecuniâ redimendi, Simonia committitur: ſecùs ſi Vicarius liberè ac ſpontè redimat penſionem, ita ut vi pacti optio ei detur penſionem illam, vel ſingulis annis ſolvendi, vel ſtatim redimendi; tunc enim nulla Simonia committitur, *n.* 119.

§. IX. *De Simonia, quæ committitur circa Officia Eccleſiæ temporalia.*

Quæt. 1. An officia Eccleſiæ temporalia, ut officium Procuratoris, vel Advocati, pro pecunia vendere ſit Simoniacum? Reſp. Non eſt contra Jus naturale ac Divinum, ſicut nec Officium Sacriſtæ aut Cuſtodis, *n.* 120. Eſt tamen venditio horum officiorum tanquam ſimoniaca prohibita Jure Canonico, juxta *c. Conſulere.* 38. *h. t.* Ubi generaliter prohibetur, ne adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum per pecuniam obtineatur, & vendi prohibentur multa Officia Eccleſiaſtica etiam temporalia: dummodo ſoleant exerceri per Clericos, non per laicos, *n.* 121. Quær. 2. An etiam ſit Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, vendere functiones hujusmodi officiorum temporalium? Reſp. Negativè, cùm ſint merè corporales, *n.* 122.

Sectio V. *De pretio Simoniaco, ejúsque diviſione.*

§. I. *An pretium Simoniacum neceſſariè debeat eſſe temporale quid, non ſpirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, reſpectu rei ſpiritualis, quæ viciſſim datur?*

Assertio I. Pretium Simoniæ, ſpectato Jure naturali ac Divino, neceſſariò debet eſſe aliquid temporale, nec ſufficit ſpirituale, *n.* 123. Unde permutare rem ſpiritualem cum altera merè ſpirituali, ut SS. Reliquias cum aliis Reliquiis, jus Patronatûs cum alio ſimili jure, non eſt Simonia, ſpectato jure Divino; ſicut etiam permutare ſpirituale pro alia re ſpirituali non eſt Simonia, nec prohibitum, extra materiam beneficiorum, *n.* 124. Aſſ. 2. Quando res temporalis, & pretio æſtimabilis gratis datur ei, qui ſpirituale donum, vel officium præſtat, non poteſt habere locum Simonia, ſaltem ſpectato jure naturali ac Divino, *num.* 125. Aſſ. 3. Non eſt Simonia pro ſpiritualibus miniſteriis dare, vel accipere temporalia, etiam ex obligatione, ſi non ut pretium, ſeu in commutationem rei, ſed per modum ſtipendii, ac neceſſariæ ſuſtentationis dentur, vel accipiantur, *n.* 126. Sed neque exigere, vel accipere ſtipendium ſuſtentationis, interveniente pacto, eſt Simonia, quia ex juſtitia debetur miniſtrantibus ſpiritualia, *n.* 127. Poſſunt etiam Sacerdotes, & Clerici miniſtrantes ſpiritualia exigere ſtipendium ſuſtentationis, etiamſi divites ſint, & non egeant, vel bona patrimonialia habeant, *n.* 128. Aſſ. 4. Non eſt Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, ſub onere, & conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis, ſeu compenſationis, v. g. ſi Chriſtianus donet infideli aliquid ſub conditione, ſi Baptiſmum ſuſcipiat, vel ſi puella viro hæretico promittat matrimonium, ſi Catholicus fiat, *n.* 129. Aſſ. 5. Non eſt Simonia officium ſpirituale præſtare, etiam principaliter propter rem temporalem, ſi intentio illa non deducatur in pactum, ideóque res illa temporalis non ut pretium accipiatur. Unde Canonicus, qui principaliter accedit ad Divina Officia propter diſtributiones quotidianas, non committit Simoniam, *n.* 130.

§. II. *Quænam circumſtantiæ ſint conſiderandæ, ut cognoſcatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniacè dati, pro re ſpirituali, vel non habeat?*

Ut cognoſcatur, an in donis, vel acceptis à conferente aliquid ſpirituale, ſit commiſſa Simonia, tria ſunt conſideranda. Primò, qualitas perſonæ dantis, & accipientis. Secundò, quantitas muneris, an ſit magni, vel modici pretii. Tertiò, tempus donationis, an inſtante neceſſitate, vel alio tempore opportuno donatum ſit. Licèt autem electus Ordinatori, vel Conſecratori ſuo quædam, quæ ſunt modici pretii, & quæ recipientis animum non multùm inclinarent, vel moverent, donaverit, non cenſetur Simonia committi, *c. Etſi quæſtiones.* 18. *h. t. n.* 131. Explicatur, & declaratur, *n.* 132. *& duobus ſeqq.*

§. III. *Quotuplex ſit pretium Simoniacum?*

Pretium Simoniæ in Jure Canonico munus appellari ſolet, idque dividitur in munus à manu, ab obſequio, & à lingua. Nomine autem muneris hîc non intelligitur donum liberale, & gratuitum, ſed gravamen, ſeu potiùs onus debitum ex juſtitiâ, quod ex vi oneroſæ, & reciprocæ conventionis exigi, & præ-

ſtari ſnlet, *n.* 135. Quær, 1. Quid intelligatur per munus à manu? Reſp. primò, Pecuuia pnpriè eſt pretium Simoniæ, ſive nnmerata, ſive ſolùm promiſſa. Secundò, omnis alia res materialis, & pretio æſtimabilis, ſive res mnbiles, ſive immobiles. Tertiò, remiſſio debiti pro re ſpirituali obtinenda, vel promiſſio remiſſionis. Quartò, motui datin, cum pacto, ut viciſſim beneficium conferatur. Quintò, dilatio ſolutionis, vel ejusdem anticipatin ex pactn facta prn beneficio, vel alia re ſpirituali, *n.* 136. Quær. 2. Quid intelligatur per munus ab nbſequin? Reſp. ſub hnc comprehenduntur qnæcunque nbſequia ſeu ſervitia temporalia, cum pacto cnnferendi viciſſim beneficinm Eccleſiaſticum, vel aliam rem ſpiritualem, *n.* 137. Qnær. 3. Qnid per munus à lingua intelligatur? Reſp. ſub bnc munere cnmprehenduntur laudes, commendationes, & preces, quæ pro aliqtio interponnntur, & quidem ex vi pacti, nt res ſpiritualis, v. g. beneficinm viciſſim detur, *num.* 138. Hinc infertur primò, nnn eſſe Simoniam dare alicui beoeficium, intuitu ſolius conſanguinitatis, ſine pacto, *n.* 139. Secundò, non eſt Simnnia dare beneficium prnpter preces armatas, ſive gravem metum incuſſum, ſi uullum intervenìat pactum, *num.* 14n. Tertiò, nnn eſt Simonia; ſi Collator beneficium debitori conferat metu amittendi debitum, ſive ut debitnm ab ipſn cnnſequi poſſit, ſi nullum pactum interveniat, *n.* 141.

Sectio VI. *De Iudicio, ſive proceſſu judicario in crimine Simoniæ.*

§. I. *Quis ſit Iudex competens in crimine Simoniæ, & quis accuſare poſſit de hoc crimine, & qui accuſari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?*

Assertio I. Hoc crimen eſt merè Eccleſiaſticum, ideòque ſnlus Eccleſiaſticus Judex de eo cognoſcere poteſt, etiamſi, qui crimen hoc commiſit, ſit Laicus, *n.* 142. Aſſ. 2. Quilibet Cathnlicus accuſare poteſt de crimine Simoniæ, c. *Si dominus.* 3. *h. t.* etiam ſervus, meretrix, & quilibet criminoſus, c. *Tanta.* 7. *h. t. n.* 143. Aſſ. 3. Accuſari poſſunt de crimine Simooiæ, tam dans, quàm accipiens pecuniam, vel aliam rem temporalem prn ſpirituali, *num.* 144. Accuſatus Simnniæ, pendente accuſatinne, prohibetur celebrare Miſſarum ſolemnia, c. *Accuſatum.* 4. *h. t. n.* 144. Idem dicitur in c. *Quoties.* 5. *h. t. n.* 145. Aſſ. 4. Simnnia probatur iisdem modis, quibus alia crimina, videlicet per Simoniaci cnnfeſſionem, per teſtes, & inſtrumenta Authentica: imò etiam per ſigna, conjecturas, & præſumptiones, c. *Sicut.* 6. *h. t.* Quæ tamen violentam præſumptionem faciunt, & reum de ipſo crimine convincunt, *n.* 146.

§. II. *An, & quando criminoſi admittantur ad teſtimonium ferendum in crimine Simoniæ?*

In omnibus delictis, exceptis notoriis, tribus modis procedi poteſt: per accuſationem, quam debet præcedere legitima inſcriptio: per denunciationem, quam debet præcedere charitativa correctio: & per inquiſitionem, quam debet præcedere clamoſa inſinuatio per publicam famam. Neque eſſe debet idem Judex, & accuſatnr, ſed fama eſt loco accuſantis, & Judex inqnirere debet diligenter, nec facilè credere, vel punire: & ſi qnid prnbatur, ſecundùm Jura, punire poteſt, dictando ſententiam, ſecundùm formam Judicii. Qnòd ſi Abbas eſt ſuſpectus de dilapidatinne, eſt ſuſpendendus ab adminiſtratione Abbatiæ. Si per viam inquiſitionis probatur Simonia de Abbate, Abbas poteſt contra teſtes excipere, quòd ſint inimici, & conſpiratnres, alias verò exceptinnes criminum opponere nnn poteſt, c. *Licèt Heli.* 31. *h. t. num.* 147. Deducuntur circa prædicta quædam corollaria, *num.* 148. Qnod autem dictum eſt, contra Simoniacos admitti teſtes criminoſos, magis declaratur in c. *Per tuas.* 32. *h. t.* Ubi dicitur, diſtinguendum eſſe primò, circa modum agendi, utrùm agatur de crimine Simoniæ civiliter: an verò accuſetur criminaliter: & ſi civiliter, utrùm ſecundùm juris rignrem, an ſecundùm æquitatem? Secundò, circa perſnnæ qualitatem, contra quam agitur, utrùm ſit ſæcularis, an regularis: & an idem ille ſit bonæ famæ, an verò graviter infamatus, & valde ſuſpectus, & an poſſit facilè puniri, & condemnari, ſine ſcandalo? Tertiò, diſtinguendum eſt circa perſonas teſtium, utrùm ſint honeſti, an criminnſi, & an iſti ſint emendati de crimine, an non? Rurſus an hujusmodi teſtes ex Zelo juſtitiæ, an verò ex odio depoſuiſſe credantur, qui non debent admitti. Quartò diſtinguendnm eſt circa crimina, quæ teſtibus objiciuntur, utrùm ſint eadem, vel minora, an verò paria, vel majnra? Quintò, utrùm ſola dicta teſtium producantur, an verò adſint etiam alia adminicula, ſive indicia. Tandem concludit Papa, tales criminoſos contra talem regularem inferinris gradûs admittendos eſſe, nnn ſecnndùm rigorem Juris, ſed ſecundùm æquitatem. Et tales Prælatos regulares ex levioribus cauſis ab adminiſtratione amoveri poſſe, *n.* 149. Declaratur præterea, quandn teſtes criminnſi admittantur in crimine Simoniæ, ſive agatur civiliter, ſive criminaliter, & quando non admittantur, *n.* 150. Non poteſt in crimine Simoniæ appellari à ſententia, ſed denegatur appellatio, idque ob magnitudinem delicti, *n.* 151. *in fine.*

Sectio VII. *De pœnis Simoniæ, ac diſpenſatione in illa.*

§. I. *An pœnæ Iure decretæ incurrantur propter quamlibet Simoniam, & in quacunque materia?*

Assert. I. Prnpter Simoniam mentalem, ſi ea purè interna ſit, ita ut in nullum actum externum prndeat, nulla pœna juris incurritur: imò nec ab Eccleſia puniri poteſt. Quòd ſi Simonia in actum externum prodeat, ſed ſine nmni pacto, etſi Eccleſia eam poſſit punire, de facto tamen nulla à jure eſt impoſita pœna, *n.* 152. Aſſ. 2. Ob Simoniam purè conventionalem, quæ neutrâ ex parte completa eſt, & nondum tradita eſt res ſpiritualis, nulla pœna Juris poſitivi incurritur, exceptâ Simnniâ confidentiali. An autem ſi conventio ſimoniaca ſit completa, ex parte vendentis, quia ipſe tradidit rem ſpiritualem, v. g. Ordines: non verò ex parte ementis, quia pretium nnn eſt ſnlutum, incurrantur pœnæ ipſo jure, dubium eſt. Utrumque eſt probabile, & poſterius benignius, & Stylo Curiæ Rnmanæ cnnformius, *n.* 153. Aſſ. 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurrnntur pœnæ, ipſo facto, præter illam, quæ committitur in ingreſſu Religionis, Ordine & beneficio, *n.* 154. Ubi id amplius declaratur. Aſſert. 4. Pœnæ decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ eſt ... ſolùm

ſolùm prohibita Jure Eccleſiaſtico, cujusmodi eſt illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & ſimilibus, *n.* 155.

§. II. *An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis, propter Simoniam commiſſam in Ordine, vel Beneficio?*

Assertio I. Per Simoniam realem, & completam in Ordine incurritur excommunicatio Papæ reſervata, ipſo facto, tam ab Ordinante, quàm ab Ordinato, *Extravag.* 2. §. *Statuentes. h. t. Inter communes* *n.* 156. Nomine autem Ordinum hîc veniunt Ordines, tam minores, quàm Sacri, imò etiam prima Tonſura: ſed & Simonia commiſſa in Litteris dimiſſoriis cenſetur commiſſa in Ordine, *cit. n.* 156. Aſſ. 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in Beneficiis incurritur excommunicatio Papæ reſervata, ſi quis pro collatione, vel alia promotione ad beneficium pecuniam dedit, vel accepit, *cit. Extravag.* 2. §. *Statuentes*, ubi tamen nomine beneficii intelligi debent ſolùm beneficia propriè dicta. Extenditur autem hæc excommunicatio ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, ſive manifeſtos, ſive occultos, *cit. Extravag.* 2. *n.* 157.

§. III. *An, & qualis ſuſpenſio contrahatur per Simoniam commiſſam in Ordine, vel Beneficio?*

Assertio I. Jure communi Decretalium conferens Ordines per Simoniam completam, recepto pretio, vel aliâ re æquivalenti, ipſo facto eſt ſuſpenſus à collatione omnium Ordinum, ſaltem per triennium, *c. Si quis.* 45. *h. t.* Ubi dicitur, quòd ſi ordinans, vel præſentans aliquem ad Ordinem, recipiat promiſſionem, vel juramentum ab eo, quòd non inquietabit eum ſuper beneficio, aut alimentis, tunc Ordinans à collatione: præſentator verò ab executione Ordinum per triennium eſt ſuſpenſus: ordinatus verò ab Ordine ſic ſuſcepto, donec à Papa obtinuerit diſpenſationem, n. 158. Declaratur, *n.* 159. *& ſeq.* Aſſ. 2. Is, qui ſimoniacè Ordinem ſuſcepit, ſed ſine culpa ſua, quia alius, ipſo ignorante, pecuniam dedit Epiſcopo, ut ipſum ordinaret, non eſt ipſo jure ſuſpenſus ab Ordinibus antè ritè ſuſceptis, imò nec ab Ordine ſic ſuſcepto, *c. De ſimoniacè.* 23. *h. t.* Ubi dicitur, quòd Epiſcopus poteſt diſpenſare cum ſimoniacè ordinatis, ipſis ignorantibus, ut in ſuis Ordinibus remaneant, adeóque nec ab ipſis ſunt ſuſpenſi, quia non ſunt Simoniaci, *n.* 161. Reſpondetur ad duas objectiones, *n.* 162. Aſſ. 3. Qui ordinatur ab Epiſcopo Simoniaco, ſed non recipit Ordines ſimoniacè, quia Epiſcopus nullam in illa ordinatione Simoniam committit: tunc ſi ſcivit ante Ordinationem Epiſcopum eſſe Simoniacum, incurrit ſuſpenſionem ab Ordine ſic ſuſcepto. Secus ſi bonâ fide à tali Epiſcopo ſit Ordinatus, ignorans illum eſſe Simoniacum, *num.* 163. Aſſ. 4. Propter Simoniam commiſſam in beneficio nulla incurritur ſuſpenſio, neque à conferente ſimoniacè beneficium, neque à recipiente, quod intelligendum eſt de ſuſpenſione propriè dicta, prout eſt cenſura diſtincta ab excommunicatione, *n.* 164.

§. IV. *An præter prædictas cenſuras, ſint aliæ pœnæ Canonicæ Jure decretæ in Simoniacos?*

Assertio I. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico ſtatutæ in Simoniacos. Et inprimis perpetuò ſunt deponendi ab Altaris Miniſterio, ſive ab Officio, & conſequenter etiam à beneficio, *c.* 2. *de Confeſſ.* Eadémque pœna depoſitionis contra Simoniacum decernitur in c. *De hoc.* 11. *h. t.* Ubi ſtatuitur, quando Simonia eſt manifeſta, ſeu notoria, aut ſimoniaci confeſſi in Judicio, vel legitimè convicti ſunt, perpetuò ab Altaris miniſterio deponi debent. Si verò publicâ infamiâ tantùm laborent, eis Canonica purgatio indici debet, in qua ſi deficiunt, ut Rei puniendi ſunt, & quæ receperunt, integrè Eccleſiæ reſtituere debent, *n.* 165. Præterea pœna depoſitionis contra ſimoniacè obtinentem beneficium ſtatuitur etiam in *c. Inſinuatum.* 13. *h. t.* Ubi dicitur, Simoniacum notorium in beneficio, qui ſe purgare non poteſt, ab illa deponendum eſſe, *n.* 166. *& ſeq.* Item alia depoſitionis pœna imponitur in *c. Qui alium.* 2. *h. t.* Ubi decernitur, qui alium ab Eccleſia ejicit per pecuniam, eámque poſtea ſibi retinet, eſt ab ea deponendus quæ tamen pœna depoſitionis non incurritur ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis imponenda eſt, n. 168. Aſſ. 2. Alia pœna eſt, quòd Simoniacus in Ordine, vel beneficio privetur non ſolùm beneficio ſimoniacè acquiſito, ſed etiam aliis beneficiis legitimè obtentis, non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis condemnatoriam, *n.* 169. Aſſ. 3. Simoniacus quoque eſt inhabilis ad beneficium ſimoniacè obtentum retinendum: quoad alia verò beneficia obtinenda non eſt ipſo jure inhabilis, *num.* 170.

§. V. *Quis poſſit diſpenſare, ſive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?*

In Simonia prohibita Jure naturali, & Divino non poteſt diſpenſari quoad culpam: in Simonia verò prohibita ſolùm Jure Eccleſiaſtico, ſolus Papa diſpenſare poteſt: quamvis Pontifex etiam in illa non ſoleat diſpenſare, quia id non eſt neceſſarium, neque expedit, ut res Eccleſiæ fiant venales, n. 171. Quod verò attinet ad diſpenſationem in pœna Simoniæ, quæ ſolùm habet locum in Simonia commiſſa in Ordine, Beneficio, & ingreſſu Religionis, inprimis, ab excommunicatione, quoad perſonas ſingulares, dantes, vel accipientes pecunias, ſolus Papa abſolvere poteſt, cui ea eſt reſervata in *Extravag.* 1. *&* 2. *h. t. Inter communes.* Ex poteſtate tamen delegata etiam alii abſolvere poſſunt habentes privilegium abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis. Similiter in ſuſpenſione, quæ incurritur propter Simoniam commiſſam in Ordine, diſpenſare poteſt ſolus Papa, *c. pen. h. t.* Ordinans verò ſimoniacè ſuſpenſus eſt à collatione Ordinum, in qua pœna etiam diſpenſare non poteſt, niſi Papa, *cit. c. pen. n.* 172. Secundò quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium ſimoniacè obtentum, ſi beneficium recipiens Simoniam commiſſam eſſe ſcivit, ſolus Papa diſpenſare poteſt: ſi quis verò per ignorantiam beneficium ſimoniacè collatum accepit; tunc vel eſt beneficium majus aut curatum, & non poteſt Epiſcopus cum illo diſpenſare: vel eſt ſimplex, & poteſt. Extra caſus verò expreſſos in *c. pen. de Elect.* ſolus Papa in inhabilitate ad idem Officium obtinendum diſpenſare poteſt, quod etiam ignoranter obtentum fuit, *num.* 173. Tertiò quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, ſi Simoniacus voluntariè, & ſponte renunciat beneficio per Simoniam obtento, ante ſententiam Judicis, poteſt Epiſcopus cum illo diſpenſare ad alia

bene-

beneficia obtinenda; non autem poteſt, ſi ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur, & ideo beneficio priùs obtento privatur, *n.* 174. Porro quod dictum eſt, non poſſe Epiſcopum diſpenſare quoad pœnas, ſeu cenſuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & ſuſpenſionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, juxta facultatem Epiſcopis conceſſam in Concilio Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* diſpenſandi in caſibus occultis, & non deductis ad forum contentioſum. *cit. n.* 174.

SECT. VIII. *De obligatione reſtituendi, quæ per Simoniam ſunt accepta.*

§. I. *An, & cui pretium ſimoniacè acceptum ſit reſtituendum?*

ASSERTIO I. Qui accepit pretium pro re ſpirituali, non ſolùm ſimoniacè, ſed etiam injuſtè, quia ſcilicet in re ſpirituali ſimoniacè venditâ nullum temporale jus, vel commodum habet, is jure naturali ac Divino pretium acceptum reſtituere debet, non ratione Simoniæ formaliter, & præcisè, ſed ratione injuſtitiæ. Ut ſi quis pecuniam pro Sacrificio Miſſæ, vel Sacramenti adminiſtratione accepit, tanquam pretium rei ſpiritualis, ſive in compenſationem ejusdem, is tenetur reſtituere pretium acceptum, *n.* 175. Deducuntur tria corollaria, *n.* 176. Aſſ. 2. Qui accipit pretium pro re ſpirituali ſimoniacè, ſed non injuſtè, quia in ea aliquod temporale jus, ſeu commodum habet, quod annexum eſt illi rei ſpirituali, non tenetur jure naturali reſtituere pretium, niſi à Jure poſitivo, vel ab Eccleſiaſtico Judice reſtitutio in pœnam imponatur, ut ſi quis Canonicatum venderet, *num.* 177. Deducuntur quædam corollaria, *num.* 178. Aſſ. 3. Per ſe, & ex vi legis naturalis ac Divinæ pretium ſimoniacè, & injuſtè acceptum, ante Judicis ſententiam condemnatoriam, reſtitui debet ei, qui dedit, non aliis, *n.* 179. Solvuntur objectiones, *n.* 180.

§. II. *An pretium ſimoniacè acquiſitum contra prohibitionem Juris Eccleſiaſtici, reſtitui debeat in foro conſcientiæ, etiam ante ſententiam, & condemnationem Judicis, & cui?*

ASSERT. I. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficii reſtitui debet in foro conſcientiæ, ante omnem Judicis ſententiam, c. *De hoc.* 11. *in fine h. t. n.* 181. Hoc autem caſu, reſtitutio pretii ſimoniacè accepti, non danti, ſed illi Eccleſiæ, in qua eſt beneficium, & in cujus injuriam Simonia commiſſa eſt, reſtituenda eſt, *cit. c. De hoc.* quamvis etiam probabile ſit, pretium ſimoniacè acceptum pro datione beneficii, ante ſententiam Judicis, reſtituendam eſſe ei, qui dedit: poſt ſententiam verò Eccleſiæ, cui Judex illud adjudicaverit, *n.* 181. Aſſ. 2. In Simonia commiſſa in ingreſſu Religionis, pretium jure poſitivo non debet reſtitui in conſcientia, & ante ſententiam Judicis, ſi admiſſus in Monaſterium in eo permaneat, *n.* 183. Aſſ. 3. Pretium ſimoniacè acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, ſi notabiliter excedat, quod pro ſuſtentatione exigi poterat, eſt reſtituendum, ſed vi Juris Divini potiùs, quàm Eccleſiaſtici; hoc enim Jure nihil diſpoſitum reperitur, quod reſtituendum ſit, ipſo facto, ante ſententiam Judicis, *num.* 184.

§. III. *An viciſſim res ſpiritualis, quæ pro pretio ſimoniacè data fuit, etiam debeat reſtitui danti?*

Si pretium datum pro re ſpirituali, ſimoniacè acceptum ſit, ſed non injuſtè; tunc ſicut pretium non debet reſtitui, ante Judicis condemnationem: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Eccleſiæ, vel penſio Clericalis, quæ in titulum non eſt data. Si verò pretium ſimoniacè, & injuſtè acceptum ſit pro ſpirituali functione tranſeunte, v. g. Sacrâ ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti: tunc pretium quidem reſtituendum eſt, ipſa tamen res, quippe tranſiens, non poteſt reſtitui, & ipſa collatio Sacramenti, vel conſecratio, etiamſi ſimoniacè pro pretio facta ſit, eſt valida. Quòd ſi verò res ſacræ permanentes, non ſolùm ſimoniacè, ſed etiam injuſtè ſint venditæ, & datæ ſint pro pretio, v. g. ſacra vaſa, Reliquiæ &c. ita ut in æſtimationem veneris etiam ipſa ſpiritualitas: tunc pretium quidem reſtitui debet, quoad exceſſum reſpondentem ſpiritualitati, ipſæ verò res ſacræ, neque Divino, aut naturali jure, neque etiam Eccleſiaſtico, ante ſententiam Judicis, reſtitui debent. Excipiuntur beneficia Eccleſiaſtica acquiſita per Simoniam realem, ea enim reſtitui debent, unà cum fructibus perceptis, etiam ante ſententiam Judicis: eadémque ratio eſt de Officiis Eccleſiaſticis, *num.* 185. Ubi tamen quoad reſtitutionem rerum ſpiritualium diſtinguendum eſt, an in rebus ſacris permanentibus id quod ſpirituale eſt, ſe habeat tanquam principale, ut in *SS.* Reliquiis; tunc enim ſi vendantur ratione ſpiritualitatis, contractus eſt irritus; ideóque reſtituto pretio, etiam Reliquiæ ſunt reſtituendæ: ſecùs eſt de iis rebus ſacris, in quibus id quod ſpirituale eſt, eſt ſolùm velut acceſſorium, ut in ſacris vaſis, & veſtibus, quæ ſi cariùs vendantur propter ſpiritualem conſecrationem, vel benedictionem, contractus eſt validus, ideóque retineri poſſunt, *n.* 186.

§. IV. *An Simonia mentalis obliget ad reſtitutionem?*

Tres ſunt ſententiæ. Prima abſolutè negat, mentalem Simoniacum teneri reſtituere, idque ſatis probari videtur ex *c. ult. h. t.* Ubi Papa mandat alicui, ut diſpenſet cum Monachis, qui per Simoniam, dato aliquo pretio, ſunt recepti in Monaſterium. Deinde qui ſine præcedente pacto, & ſine aliquo dato, vel recepto, ſed ſolo affectu animi acquirunt ſpiritualia, & temporalia, non tenentur ea propter Simoniam reſignare, ſed ſatis eſt, ſi eos pœniteat, & ſatisfaciant Creatori, *n.* 186. *& ſeq.* Altera ſententia eſt, Simoniam mentalem prohibitam Jure Divino obligare ad reſtitutionem, non autem prohibitam ſolo Jure Eccleſiaſtico. Tertia, & probabilior ſententia ait, eſſe diſtinguendum, an pretium ſimoniacè acceptum ſit, ſine injuſtitia annexa; an verò cum injuſtitia: priore caſu, non obligat Simonia mentalis, nec ex vi juris naturalis, neque etiam ex vi juris Eccleſiaſtici, quomodo intelligendum eſt *cit. c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commiſſa in ingreſſu Religionis, qui non habet neceſſariò injuſtitiam annexam. Idémque eſt in omni alia Simonia mentali, in qua pecunia non injuſtè accipitur. Poſteriore

Digitized by Google

ſtictiore verò caſu, ſi Simoniæ, etſi mentali tantùm, ſit anoexa injnſtitia, cum opere ſecuto, quia externum actum adjunctum habet, orietur obligatio reſtituendi ex jure naturali, *cit. n.*190. ubi id magis declaratur.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 16. *&* 19.
c. 2. *n.* 168.
c. 3. *n.* 143.
c. 4. *n.* 144.
c. 5. *n.* 145.
c. 6. *n.* 146.
c. 7. *n.* 143.
c. 8. *num.* 91. *& ſeq. & n.* 76.
c. 9. *n.* 33. *&* 76.
c. 10. *n.* 34.
c. 11. *n.* 165. *& n.* 181. *& ſeq.*
c. 12. *n.* 85. *& ſeq.*
c. 13 *n.* 166.
c. 14. §. *Nec quemquam. n.* 46. *& in princ. n.* 57.
c. 15. *n.* 28.
c. 16. *n.* 35.
c. 17. *n.* 82. *& ſeq.*
c. 18. *n.* 131. *&* 133. *& ſeq.*
c. 19. *n.* 62. *& ſeq.*
c. 20. *n.* 20. *& ſeq.*
c. 21. *n.* 39.
c. 22. *n.* 161.
c. 23. *n.* 93. *& ſeq.*
c. 24. *n.* 50.
c. 25. *n.* 64. *& ſeq.*
c. 26. *n.* 95. *& ſeq.*
c. 27. *n.* 97. 98. *&* 100.
c. 28. *n.* 106.
c. 29. *n.* 40.
c. 30. *n.* 66. *& ſeq.*
c. 31. *n.* 147. 149. 150. *& ſeq.*
c. 32. *n.* 149. *& duobus ſeqq.*
c. 33. *n.* 102. *& ſeq.*
c. 34. *n.* 88.
c. 35. *n.* 24.
c. 36. *n.* 37. *& ſeq.*
c. 37. *n.* 22.
c. 38. *n.* 48. *&* 121.
c. 39. *n.* 41.
c. 40. *n.* 68. *& ſeq.*
c. 41. *n.* 79. *& ſeq.*
c. 43. *n.* 81.
c. 44. *n.* 90. *& ſeq.*
c. 45. *n.* 158. *& duobus ſeqq.*
c. 46. *& ult. n.* 187. 189. *&* 190.

IN EXTRAVAGANTIBUS Commonibus.

Extrav. 1. *in princ. n.* 60. *&* §. *Nos enim, n.* 70. *& ſeq.*
Extravag. 2. *in princ.* §. *Statuentes præterea, &* §. *ſeq. & fin, n.* 145. §. *Per electiones, n.* 99. *& duobus ſeqq.*

TITULUS IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.

§. Unic. *An, & ſub qua pœna prohibitum ſit Prælatis vices ſuas, id eſt, juriſdictionem ſuam ſub annuo cenſu, ſive reditu concedere, & an etiam proventus Eccleſiarum ſub annuo cenſu locari poßint?*

Ad priorem quæſtionem reſpondetur, qui pecuniam dant, ut Epiſcopalem, ſeu ſpiritualem juriſdictiooem exerceaot, privantor officio ſuo, & Epiſcopi, qui vendiderunt, amittunt poteſtatem conferendi tale officium, *c. Præterea.* 1. *h, t, n.* 1. Etſi verò Epiſcopus, vel alius ſimilis Prælatus ſit ſimoniacus, ſi alicui, pretio recepto, vices ſoas, id eſt, juriſdictionem Eccleſiaſticam committat: non tamen Vicarius, vel alius ab Epiſcopo conſtitutus, ut vice ipſius juriſdictionem exerceat, ſi pro illo officio pecuniam accipiat, Simoniam committit, *n.* 2. Similiter Epiſcopi, & Archidiaconi, qui ad agendas vices ſuas, & cauſas Eccleſiaſticas terminandas, annuum cenſum ſolvunt, removendi ſunt à Clero, & Epiſcopus, qui hoc ſuſtinuerit, & permittit, judicia Eccleſiaſtica pervertit, Canonicè puniatur, id eſt, pœnâ depoſitionis, *c. Quoniam.* 2. *h. t. n.* 3. Item Eccleſiæ regimen non debet Sacerdotibus committi ſub annuo cenſu, *c. Quoniam.* 3. *h. t. n.* 4. De poſteriore quæſtione agitur *in c. Querelam.* 4. *& ult. h. t.* ubi ſtatuitur, quòd fructus, & obventiones Eccleſiæ poſſunt locari ad certum tempus, v.g. ad ſeptennium pro certo annuo cenſu: & ſi conventum fuerit, intra illud tempus non auferri, ſtandum eſt promiſſis, nec poteſt auferri, *n.* 5. Utrùm hodie prohibeantur, non ſolùm res, & bona Eccleſiæ, ſed etiam fructus, ſeu reditus Eccleſiæ, ſeu beneficij locari ultra triennium, *num.* 6. An fructus, ſeu proventus Eccleſiarum provenientes ex juriſdictione Eccleſiaſtica poſſint vendi, vel ipſa etiam Epiſcopalis, vel ſpiritualis, *num.* 7. *&* 8. Nullo modo eſt Simonia, quòd Pontifex exigat, ut ſolvantur Annatæ, hoc eſt, integri fructus primi anni, qui ex Epiſcopatibus, Prælaturis, aliiſque beneficijs vacantibus exiguntur, quia id non eſt contra Ius Divinum, neque Eccleſiaſticum, ſed ex juſtè, ac rationabiliter exiguntur, *n.* 9. *&* 10.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 1.
c. 2. *n.* 3.
c. 3. *n.* 4.
c. 4. *& ult. num.* 5. *&* 8.

TITULUS V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID exigatur pro licentia docendi.

§. I. *An, & quinam Magiſtri conſtituendi ſint ad docendum in Eccleſiis Cathedralibus, & an licitum ſit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?*

Eccleſia Cathedralis debet providere de Magiſtro, qui Clericos ejuſdem Eccleſiæ, & alios pauperes ſcholares gratìs doceat, eíque competens beneficium coofetatur. Item nullus pro licentia docendi pretium exigat, oec ſub prætextu alicujus conſuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui ſit idoneus, petitâ licentiâ, docere prohibeat, vel impediat: qui autem contra hoc facere præſumpſerit, beneficio ſuo privari debet, *c.* 1. *h. t. n.* 1. *&* 2. Præterea pretium exactum pro licentia docendi eſt reſtituendum, & promiſſum remittendum. Item ſi is, qui tenetur, non inſtituit in locis debitis Magiſtros, Epiſcopus præficere debet viros idoneos ad inſtructionem aliorum, appellatione poſtpoſitâ, *c. Prohibens.* 2. *h. t. n.* 3. Similiter ne quis pro licentia docendi exigat pecuniam, prohibetur ſub pœna excommunicationis, & privationis officij, & dignitatis, etiamſi hoc habeat conſuetudo, *c. Quanto.* 3. *h. t. n.* 4. An Doctoratus ſit dignitas, *n. eod.* Non ſolùm in Eccleſia Cathedrali, ſed etiam in qualibet alia Conventuali habente ſufficientes facultates, conſtituatur à Prælato, cum Capitulo, vel majore & ſaniore ejus parte, Magiſter idoneus, qui gratìs Clericos Eccleſiæ in Grammatica, & alios juxta poſſe inſtituat. In Metropolitana verò Eccleſia conſtituendus eſt Theologus, qui Sacerdotes, & alios in S. Pagina doceat, & in his præſertim inſtruat, quæ ad curam animarum pertinent. Cuilibet autem Magiſtrorum aſſignari debent à Capitulo proventus unius præbendæ, & pro Theologo tantundem, dum legit: non tamen

tamen propterea Magiſter electus efficitur Canonicus. Quòd ſi fortè Eccleſia Metropolitana duobus nimis gcavetur, Epiſcopus de Grammatico in alia Eccleſia ſuæ Civitatis, vel Diœceſis, faciat provideri, c. *Quia nonnullis*. 4. *h. t. n.* 5. quid non tantùm Jure antiquo, ſed etiam Jure novo Concilij Tridentini *Seſſ.* 5. *c.* 1. & *Seſſ.* 23. *c.* 18. *de reform.* circa lectionem S. Scripturæ, & Grammaticæ ſtatutum ſit, & antiquis Canonibus adjectum, *n.* 6. & 7.

§. II. *Quale privilegium Iure Canonico conceſſum ſit Theologiam, ſeu SS. Scripturam publicè docentibus, vel illi ſtudentibus?*

Prælati Eccleſiarum, & Capitula mittere debent ad ſtudium Theologiæ aliquos dociles, ſeu habiles ad diſcendum, qui deinde poſſint in Eccleſia DEI alios erudire, quibus ſubminiſtrent neceſſaria, ſi proprij proventus Eccleſiaſtici non ſufficiant. Et ſtudentes in Theologia per quinque annos percipere debent fructus integros beneficiorum, ſicut etiam Doctores Theologi dum docent, non obſtante contrariâ conſuetudine, vel ſtatuto, *c. Super ſpecula.* 5. & *ult. h. t.* Et hæc Conſtitutio confirmata fuit à Concilio Trident. *Seſſ.* 5. *c.* 1. *de reform. n.* 8. Non tantùm docentes Theologiam, vel in ea ſtudentes, ſed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus in abſentia: & quidem docentes, quamdiu publicè docuerint: Studentes verò in prædictis Facultatibus per quinquennium excuſantur à reſidentia, & integrè fructus beneficiorum ſuorum percipiunt in abſentia: exceptis diſtributionibus quotidianis, *n.* 9. Ad hoc autem non requiritur alia licentia, ſed ſufficit generalis auctoritate hujus Conſtitutionis facta: debent autem, qui volunt hoc privilegio gaudere, ſtudere Theologiæ, vel Juri Canonico in Studio generali, ſive celebri Univerſitate, *n.* 10. In Studijs Romanæ Curiæ, & alijs quibuſdam debent conſtitui Magiſtri Catholici, qui Inſtruant in Lingua Hæbraica, Arabica, & Chaldæa, *Clem.* 1. *h. t. cit. n.* 10.

§. III. *An accipere pecuniam pro doctrina Theologica, ſit ſimoniacum?*

Non eſt Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam, Scholaſticam vel Moralem, ſeu Caſus conſcientiæ, neq; etiam poſitivam, ſeu S. Scripturam juſtum ſtipendium accipere, *n.* 11. Et hinc neque vendere licentiam docendi Theologiam eſt Simonia, ſpectato Jure naturali ac Divino: quamvis Jure Eccleſiaſtico hoc ſit prohibitum, non tanquam ſimoniacum, ſed ut illicitum, & injuſtum, ſi Doctores, ſeu Magiſtri, qui habent juſtum ſtipendium pro ſuo officio, exigant pecuniam ab alijs, qui volunt in eadem Eccleſia docere, c. *Quanto.* 3. *h. t.* vel ſi Prælati Eccleſiaſtici, quibus competit poteſtas, unà cum beneficio Eccleſiaſtico, concedendi etiam licentiam docendi, pro tali conceſſione pretium aliquod exigunt, quod eſt prohibitum, *in c.* 1. & 2. *h. t.* Secundò, ſi officium, ſeu obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum, ſit annexa alicui beneficio Eccleſiaſtico, non eſt Simonia contra Jus Divinum, & naturale, ſi talis Magiſter ultra ſtipendium, quod accipit ab Eccleſia, pecuniam exigat à diſcipulis, neque etiam Jure Eccleſiaſtico, id eſt prohibitum, *cit. n.* 10. Tertiò, non eſt ſimoniacum, nec illicitum dare conſilium pro ſtipendio, ac pretio, etiamſi à Theologo detur ad dirigendam conſcientiam, *n.* 13. Quartò, neque eſt ſimoniacum, ſed licitum, accipere pecuniam pro Gradu Licentiæ, & Doctoratûs, in quacunque Facultate, etiam Theologica, *n. eod.* Extat etiam in *Clement.* 2. *h. t.* Conſtitutio de recipiendo juramento à Doctorandis, quòd in promotione non expendent ultra Summam 3000. argenteorum Turonenſium, quæ tamen in pluribus Academijs abolita eſt, vel uſu non recepta, *n.* 14.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c.* 5. & *ult. n.* 8. & *duobus ſeqq.*
c. 1. *n.* 1.	IN CLEMENTINIS.
c. 2. *n.* 3.	*Clement.* 1. *n.* 10.
c. 3. *n.* 4.	*Clement.* 2. & *ult. n.* 14.
c. 4. *n.* 5. & *duobus ſeqq.*	

TITULUS VI.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS, ET eorum ſervis.

§. I. *Quæ, & in quibus caſibus Chriſtianis interdicta ſit communicatio cum Iudæis?*

Agitur hîc de communicatione fidelium cum Infidelibus in rebus politicis, & quæ ad humanum commercium ſpectant. Et inprimis prohibetur omnibus Chriſtianis aſſidua converſatio, & communicatio cum Judæis, ne hi ob illam ad ſuam ſuperſtitionem eos trahant. In ſpecie verò plures ſunt caſus, in quibus interdicitur Chriſtianis communicatio cum Judæis. Veluti primò, ne Chriſtiani ſimul habitent cum Judæis. Et hinc quamvis Chriſtianus poſſit habere ſervum Judæum, non tamen eum habere familiarem, & domeſticum, licèt Chriſtianus poſſit habere Saracenos, & alios infideles, tanquam ſervos, intra eandem domum, *cit. n.* 2. Secundò, non licet Chriſtianis Judæos ut Medicos acceſſere ad eos ſanandos, nec medicinas ab eis paratas accipere, excepto caſu neceſſitatis, quamvis emere ab eis poſſint, *n.* 2. Tertiò, non licet cum Judæis balneum intrare, & in eo ſe lavare, niſi neceſſitas exigat, *cit. n.* 2. Quartò, prohibentur etiam Chriſtiani veſci Azymis Judæorum, etiam ſeorſim ab eis, *c. Nullus.* 13. *cauſ.* 28. *q.* 1. *n.* 3. Quintò, interdictum eſt Chriſtianis Judæos invitare, & viciſſim accedere ad eorum convivia, *c. Omnes.* 14. *c.* 28. *q.* 1. licèt colloquium cum eis ſit permiſſum, *cit. n.* 3. Non tantùm autem cum Judæis, ſed etiam cum Saracenis, aut infidelibus prohibitum eſt Chriſtianis convivia celebrare, exceptis ijs, qui miſſi ſunt ad eorum converſionem, *c. Quàm ſit.* 10. *in princ. h. t.* ubi in fine additur, quòd quicunque Religioſi, vel Clerici, qui exeunt ad prædicandum Evangelium infidelibus, poſſunt ijs adhærere, *n.* 4. Item prohibitum eſt Chriſtianis non ſolùm adire eorum convivia, ſed etiam eorum nuptias, nec dies feſtos, ludos aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare, *n.* 5. Sextò, prohibitum eſt Chriſtianis ſervire, ſeu famulari Judæis, *c. Ad hæc.* 8. *h. t.* ſive intra domum, ſive extra illam: non eſt tamen prohibitum locare ſuas operas Judæis, dummodo hi non ſint aſſiduè illis præſentes, *n.* 6. Septimò, non eſt licitum Chriſtianis, nutrire filios Judæorum, *cit. c. Ad hæc. h. t.* nec intra, nec extra domum, *n.* 7. Hinc infertur pri-

tur primò, licitum eſſe Chriſtianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inite: prohibitum tamen eſt Chriſtianis aliqnid illis legare, vel teſtamento telinquere. Infertur ſecundò, comminnicetio, quæ in prædictis caſibus interdicta eſt cum Judæis, non debet interdicta cenſeri etiam cum alijs infidelibus. Tertiò, peccetum mortale eſt communicare cum Judæis in caſibus jure prohibitis, in quibos quaſi contiuoe, & nimia familiaritas cum Jodæis contrahitut, ut eſt babitare cum illis, vel famnlati illis in quibuſvis miniſterijs, *n.* 8.

§. II. *Quænam Iudæis Chriſtianorum Principum poteſtati, & imperio ſubjectis jure tum Canonico, tum Civili ſunt interdicta?*

Inprimis prohibitum eſt Judæis, ne aliqno officio publico fungantur inter Chriſtieuos, *c. Cum ſit.* 16. *h. t.* qni autem illis publicum officium commiſerit, præmiſsâ moniiione, à Concilio Provinciali compeſcatur, & cum Judæo præpoſito Chriſtiani nullum commercium babeant, donec officium acceptum dimiſerit, & reſtitnerit, quicquid occaſione talis officij à Chriſtianis acquiſivit, convertendum in uſus pauperum, arbitrio Epiſcopi: Idémque ſtatuitur de paganis, aliiſqoe infidelibus, *n.* 9. deducuntur quædã corollaria, *n.* 10. Similiter quòd Judæi, & pagani nõ poſſunt publica officia inter Chtiſtianos gerere ſtatuitur in *c. Ex ſpeciali.* 18. *h. t.* obi dicitur, Reges inducendos eſſe, ut in officijs publicis non præficiant Judæos Chriſtieois: & ſi fortè jam vendiderunt ſuos reditus Judæis, vel Saracenis, deputare debent Chriſtianum non ſuſpectum de gravamine inferendo Clericis, vel Eccleſiaſticis, per quem Judæi, & Saraceoi, ſine injuria Chriſtienorum conſequantur jura regalie, id eſt, reditus per Regem venditos, *n.* 51. & 52.

Secundò prohibitum eſt Judæis novas Synagogas, ſive Eccleſias erigere, *c. Iudæi.* 3. *h. t.* quamvis antiqnas ruinoſes reperere eis ſit permiſſum, *c. Conſuluit.* 7. *h. t. n.* 13. & 14. tolerat tamen Eccleſie ritus & obſervetiones Judæorum, *cit. n.* 14. Tertiò, prohibentur Judæi hebere non ſolùm nutrices, & obſtetrices, ſed etiam elios famuloa Chriſtianos: ſi ſecùs faciaot, interdici debet Chriſtienis ſub pœna excommunicetionis, ne audeant habere aliqnod commercium cum illis, *c. Etſi.* 13. *h. t. num.* 15. & 16. Quartò, noo ſolùm prohibitum eſt Judæis babere femulos, ſed etiem ſervos, ſeu mencipia Chriſtiane *c. Iudæi.* 5. *h. t. num.* 17. Similiter ſtatutum eſt, ut nullum Chriſtianum mencipium Judæo ſerviat i poteſt tamen qnilibet Chriſtianus, datis XII. ſolidis, raptivum, ſive ſervum Chtiſtianum à Judæo redimere, ſive ad libertatem, ſive ad ſervitinm, *c.* 1. *h. t. n.* 18. Item Judæo oon licet emere, vel io ſuo ſervitio teuerè hominem baptizatum, vel beptizsti volentem. Quòd ſi Judæus, causê commercij emit hominem non converſum ad fidem, & emptua baptizstur, vel vult fieri Chriſtienus, datis illi XII. ſolidis, ſervos liberetnr à ſervitio. Si verò Judæns intra tres menſes non exponit venelem talem hominem, vel ſi emit enodem ad ſibi ſerviendum, tunc nec poteſt Judæus illum ampliùs vendere, nec alius Chriſtienus eum emere, ſed ſine pretio ſit liber, *c.* 19. & *ult. h. t. n.* 19. & 20. Porro etſi Judæi non poſſint habere mencipium Chriſtianum, poſſunt tamen habere Chriſtianum colonum adſcriptitium, vel originarium, *c.* 2. *h. t.* ubi additur, ſi Judæus aliò eos transferet, vel ed aliud obſeqninm detineer, amittit jus coloniæ, & dominij, *n.* 21. Quintò, interdictum eſt Judæis, ne oſtie, vel feneſtras in die Veneris ſancti eperient, ſed clauſa teneant totâ die, *c. Quia ſuper.* 4. *h. t. num.* 22. Item prohibetur, ne io hebdomada ſancta in publicum prodeant, & ne Chriſium blaſphemare præſumenr, *c. In nonnullis.* 15. §. *In diebus. h. t. n.* 23. Sextò præcipitur, ut Judæi & Sareceni habitu diſtioguentur à Chriſtianis, *cit. c. In nonnullis. in princ. n.* 24.

§. III. *Quænam Iure communi Iudæis jura ſunt con- conceſſa, ſeu permiſſa, & quæ contra illos fieri ſunt prohibita?*

Judæi non ſnnt inviti baptizandi, nec ad hoc cogendi, ſi quis entem Judæus ed fidem Chriſtianem confugerit, poſtquam de voluntate ejus conſtiterit, abſque impedimento, Chriſtianus efficietur: onllus antem compelli debet ad fidem, qnia fidem Chtiſti habere non creditur, qni invitua Baptiſmnm ſuſcipere cogitur. Nullus quoque Chriſtianus Judæum aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias ſoas ei auferre præſumet: nullus etiam bonas eorum conſuetudines murere, & coacta ſetvitie ab eis exigere debet, niſi quæ conſueverunt facere. Item nemo Judæorum cœmeterium deſtrnere, aut ſepulta corpora effodere eudeet. Si quis antem ſeiens contra hoc decretum fecerit, excommnnicandus eſt, niſi ſetisfecerit, vel officio, ent dignitate ſuâ privandus, *c. Sicut.* 9. *h. t. n.* 25. & *ſeq.* Judæi qni convertuotur ad fidem, non ſnot ſpoliandi ſuis bonis, & Principes, ac Poteſtates ſæculares facient illis integrè reſtitui omnia ſus bone juſtè acqniſita, *c. Iudæi.* 5. §. *Si qui. h. t. n.* 27. Item Judæi converſi ad fidem retinent jus ſoeceſſionis erga pareotes, & alios agnatos, *n. eod.* Denique Judæi converſi ad fidem oon debent moleſtari in ſuis bonis, *Extravag.* 2. *Inter Communes. n.* 28.

§. IV. *Quomodo, & à quo Iudæi delinquentes poſſint, ac debeant puniri?*

Si Judæus Clericum aliquem percuſſit, Dominus, cnjns temporali juriſdictioni eſt ſubjectus, ipſum pecunieriâ pœoâ puniat, vel aliâ temporali, prout ipſi viſum fuetit, & faciat læſo condignè ſatisfieri: quòd ſi Dominus Judæi id facere oeglexit, Epiſcopus loci per Cenſurem Eccleſiaſticam interdicat Chriſtianis, ne cum Judæo habeant commercium, dooec ſatisfaciat, *c. Poſtulaſti.* 14. *h. t. n.* 29. Hinc colligitur, quòd Iudæi de jute communi non ſunt temporaliter ſubjecti Eccleſiæ, ſed juriſdictioni temporali Chriſtianorum Principum, & Magiſtratuum, in quorum territorio exiſtunt. Secundò, Judæus percutiena Clericum non incnttit excommunicetionem, quia ſpirituali jutiſdictioni Eccleſiæ Iudæi non ſunt ſubjecti, *num.* 30. Quamvis Principes Chriſtiani non poſſint Iudæos ex ſuo territorio eijcere pro libitu, ex juſtis tamen cenſis poſſunt, *num.* 31.

§. V. *Quænam interdicta ſint Chriſtianis Iure Canonico circa Saracenos, ſeu Paganos, aliòſque infideles?*

Chriſtiani Saracenis arma, ferrum, & ligamina galearum deferentes, dum ad impngnandos Chriſtianos ea ſubminiſtrant, & qui in pireticis Saracenorum

norum navibus regimen, & curam gubernationis exercent, excommunicationi ſubjacent, & fiunt ſervi capientium, & per Principes Chriſtianos Civitatum privatione mulctantur, & in Eccleſijs maritimis ſolemnis excommunicatio crebrò in eos proferenda eſt, *c. Ita quorundam. 6. h. t. n.* 32. Idem repetitur in *c. Ad liberandum*, 17. *h. t.* ubi additur, ut qui Saracenis aliquod impendunt conſilium, vel auxilium, in diſpendium Terræ Sanctæ, ultra prædictas pœnas, gremium Eccleſiæ non aperiatur, niſi totum, quod ex commercio tam damnato lucrati ſunt, & tantundem de ſuo, in ſubſidium Terræ ſanctæ tranſmiſerint: & ſi non ſunt ſolvendo, ita puniantur, ut alij terreantur, *n.* 33. Nomine autem armorum intelliguntur hic, omnia militaris artis inſtrumenta, tum ea, quæ ſunt ad defendendum, ut ſcuta, galeæ &c. tum etiam, quæ ad offendendum, & pugnandum ſunt idonea. Nomine ferri intelliguntur, quæ ex ferro fabricata ſunt, vel ex aliis metallis, ut chalybs, plumbum &c. ligamina galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves apta, *n.* 34. Prætetea tranſeuntes ad Terras Saracenorum debent jurare coram Epiſcopo, quòd in mercibus ſuis nihil deferant ad Saracenos, quod poſſit ipſis commodum & ſubſidium adferre, *c. Significavit.* 11. *h. t. n* 35. Illi quoque, qui poſt treugam factam inter Chriſtianos, & Saracenos, ad hos portant merces prohibitas, non evadunt cenſuram excommunicationis, ſicut nec illi, qui per alios merces prohibitas illuc tranſmittunt, *c. Significavit.* §. *Illi quoque. h. t.* Denique ſi eas deferant tempore treugæ etiam ſunt excommunicati, *tit. cit. c. Significavit.* §. *ult. cit. n.* 35. Excomunicati quoque ſunt, qui tempore belli cum Saracenis per ſe, vel per alios eis dant ſubſidia, vel conſilia, *c. Quod olim*, 12. *h.* t. *n.* 36. Item Chriſtiani arma portantes ad Saracenos, vel infideles, Chriſtianos impugnantes, ipſo facto ſunt excommunicati, & capientium ſervi, infames & inteſtabiles fiunt, tam activè, quàm paſſivè, ac eorum bona confiſcantur, *Extravag.* 1. *Inter Communes, n.* 37. Similiter in *Extravag. Copioſus, unic. Ioann. XXII. h. t.* prohibetur, ne quis arma, victualia, & alia quæcunque Alexandriam deferri prohibita, intra triennium ad Saracenos in Regnum Granatæ deferre præſumat, ſub pœnis ibi expreſſis, *n.* 38. Denique in *Clement. Cedit. unic. h.* t. præcipitur, ut Principes Chriſtiani cohibeant Saracenos ſibi ſubjectos à publica invocatione Machometi, & à peregrinatione, quam facere ſolant ad ejus ſepulchrum, *num.* 39.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 18.
c. 2. *n.* 21.
c. 3. *n.* 13.
c. 4. *n.* 22.
c. 5. *in princ. num.* 17. *&* §. *Siqui. n.* 27.
c. 6. *n.* 32.
c. 7. *n.* 13. *& ſeq.*
c. 8. *n.* 6. *& ſeq.*
c. 9. *n.* 25. *& ſeq.*
c. 10. *in princ. n.* 4. *& in fine n. eod.*
c. 11. *n.* 35.
c. 12. *n.* 36.
c. 13. *n.* 15.
c. 14. *n.* 29. *& ſeq.*
c. 15. *n.* 23. *& ſeq.*
c. 16. *n.* 9. *&* 10.
c. 17. *n.* 33.
c. 18. *n.* 11.
c. 19. *& ult. n.* 19.

In Clementinis.

Clement. unic, n. 39.

In Extravagant.

Extrav. unic, Ioan. XXII. num. 38.
Extrav. 1. *Inter Communes. n.* 37.
Extrav. 2. *& ult. n.* 28.

TITULUS VII.
DE HÆRETICIS.

Sectio I. *De crimine hæreſis, & hæreticis in genere.*

§. I. *Quid ſit hæreſis, & quis dicatur hæreticus?*

Hæreſis eſt error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam ſuſcepit, ſeu profeſſus eſt, *n.* 1. explicatur iſta definitio, *n.* 2, *&* 3.

§. II. *De quibuſdam, de quibus dubitari poteſt, an ſint propriè dicti hæretici, necnè?*

Quær. I. An qui voluntariè, & deliberatè dubitat in fide, ſive circa aliquam veritatem fidei, ſit hæreticus, vel infidelis? Reſp. qui dubitat poſitivè de aliquo articulo fidei, id eſt, poſitivè, ac pertinaciter judicat, & affirmat eſſe dubium, vel incertum, is verè eſt hæreticus, aut infidelis: Aliud eſt, ſi quis negativè tantùm dubitet, quia ſuſpendit omne judicium, ita ut neque aſſentiatur, neque etiam diſſentiat, *n.* 4. Quare cùm in c. 1. *h.* t. dicitur, dubius in fide infidelis eſt, id intelligendum eſt de eo, qui non merè negativè, ſed poſitivè dubitat, *n.* 5. Quær. 2. An catechumenus nondum baptizatus deficiens à fide, quam recepit, ſit hæreticus? Reſp. non eſſe propriè dictum hæreticum, ſaltem in foro externo, ſed infidelem, quia fidem ſolemniter in Baptiſmo non eſt profeſſus, *n.* 6. Quær. 3. An ſit hæreticus, qui mortis metu perculſus negat fidem, v. g. ſe eſſe Catholicum, abſque ullo tamen interiore aſſenſu? Reſp. talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, non tamen eſſe verè, ac propriè hæreticum, *n.* 7. Qui alios, cùm poteſt, ab errore (fidei) non revocat, ſe ipſum errare demonſtrat, *c.* 2. *h.* t. *n.* 8. Hæreticus, vel ſchiſmaticus, ſi non reſipiſcat, æternùm damnabitur, nec ad ſalutem ei proderunt, Baptiſmus, eleemoſyna, aut mori pro Chriſto, *c.* 3. *h. t. n.* 9. Chriſtus ſicut eſt verus DEUS, ita verus eſt homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, & oppoſitum eſt hæreticum, & ſub excommunicatione prohibitum aſſerere, *c.* 7. *h. t. n.* 10.

Sectio II, *De pœnis hæreticorum, & inprimis de excommunicatione eorum.*

§. I. *De prima pœna Jure Canonico decreta in hæreticos, ſcilicet excommunicatione, & conditionibus requiſitis ad illam incurrendam.*

Assertio I. Prima pœna hæreticorum eſt excommunicatio major latæ ſententiæ, quæ ipſo jure, ſeu facto ab ipſis incurritur, *c. Ad abolendam.* 9. *in princ. h. t.* ubi excommunicantur omnes, qui de Sacramentis Eccleſiæ aliter ſentiunt, quàm S. Eccleſia Romana docet, *n.* 11. *&* 12. Item excommunicantur omnes hæretici, quocunque nomine appellentur, in *c. Excommunicamus*, 13. *in princ. h. t. n.* 13. Similiter in c. *Sicut*, 8. *in princ.* excommunicantur omnes hæretici, eorúmque receptores, & fautores, & qui tenent eos in domo, vel Terra, vel negotiationem cum eis exercent, *n.* 14. Hæretici non ſunt excommunicati Jure Divino, ſed ſolo Eccleſiaſtico, antiquiſſimo tamen, *n.* 15. Aſſert. 2. Ad incurren-

dam

by Google

dam excommunicationem ob hæreſim latam quatuor conditiones requiruntur. Primò, ut quis ſit hæreticus verus, & formalis, non tantùm materialis, qui non pertinaciter contra fidem aliquid aſſerit, *n.* 16. Secundò requiritur, ut quis hæreſim internam, ſive mentalem verbis, aut alijs ſignis externis manifeſtet, *n.* 17. Tertiò, ut actus externus, per quem hæreſis interna manifeſtatur, ſit ex ſe mortaliter malus; & non tantùm prout ſubſtat actui interno, & ab illo procedit, *n.* 18. Quartò, ut hæreſis interna exteriùs manifeſtetur, animo eam profitendi, *n.* 19. Prætetea excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes, qui hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, ſine auctoritate Papæ, ſcienter legunt, aut retinent, & eos imprimentes: nam quando auctor damnatur, libri quoque ejus, ac opera etiam aliàs bona damnata cenſentur, *c. Fraternitati.* 4. *h. t. n.* 20. quæ requirantur ad prædictam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrendam, *n. eod.* Alia etiam excommunicatio lata eſt in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum, quæ tamen non eſt reſervata Papæ, *n.* 21.

§. II. *Quæ communicatio Catholicis cum hæreticis ſit prohibita, vel permiſſa, & an, ac quando ſint vitandi tanquam excommunicati?*

Quær. I. An Jure Divino hæretici ſint vitandi in rebus Divinis? Reſp. eſſe vitandos in tribus caſibus expreſſis, *n.* 22. Quær. 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus ſint vitandi à Catholicis Jure Canonico? Reſp. ſoli illi ſunt vitandi, qui nominatim ſunt denunciati, non ſolùm hæretici, ſed etiam excommunicati, aut notorij percuſſores Clericorum, juxta Conſtitutionem Conſtantienſem *Ad evitanda* Martini V. *num.* 23. Hinc infertur primò, licitum eſſe Catholicis, præſertim in locis, ubi permixti ſunt cum hæreticis, civilia commercia cum eis inire. Secundò, ſimul cum eis orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis audire, & funus ad ſepeliendum comitari. Tertiò, Templa hæreticorum adire, & in eis preces fundere, ritu Catholico, modò abſit ſcandalum, & periculum propriæ perverſionis, *n.* 24. Eſt autem illicitum Catholicis à Parochis & Epiſcopis hæreticis Sacramenta recipere, ſive Baptiſmi, extra caſum neceſſitatis, ſive Eucharìſtiæ, ſive pœnitentiæ, ſive alia, ſi ritu hæretico miniſtrentur, *num.* 25. Item illicitum eſt Catholicis contrahere matrimonium cum hæreticis, quamvis ſit validum, excuſari tamen poſſunt à peccato, ratione conſuetudinis, dummodo pericula, & incommoda abſint, quæ inde ſequi ſolent, *cit. n.* 25. Licitum eſt etiam Catholico in prædictis locis, filium hæretici è Baptiſmo ſuſcipere, ſi ritu Catholico miniſtratur. Item poſſunt filij hæreticorum admitti ad Scholas Catholicorum, *num.* 26.

§. III. *An liceat diſputare de fide cum hæreticis, vel alijs, & quando, ac quomodo, & an etiam licitum ſit laicis prædicare?*

Assertio I. Laicis interdictum eſt de fide Catholica diſputare, ſub pœna excommunicationis, c. 2. §. *Inhibemus. h. t. in* 6. *n.* 27. Idque extenditur primò, ut laici etiam docti de fide diſputare non poſſint. Secundò, quòd etiam Clericis Regularibus non ſit licitum diſputare de fide cum hæreticis. Tertiò, neque doctis Clericis coram ſimplicioribus, *cit. num.* 27. Limitatur autem primò, quod licitum ſit diſputare cum hæreticis de fide etiam publicè ad defenſionem fidei. Secundò, non eſt prohibitum de controverſijs fidei diſputare doctis Theologis inter ſeipſos, vel coram firmis in fide, etiam exercitij gratiâ. Tertiò, etiam laicus diſputare poteſt cum hæretico, in caſu magnæ neceſſitatis, vel utilitatis. Laici præſertim docti in locis, ubi Catholici cũ hæreticis ſunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurrunt, etſi cum hæreticis diſputent de fide. Excommunicatio autem decreta in laicos diſputantes de fide, non incurritur ipſo facto, ſed per ſententiam Judicis, *n.* 28. Aſſert. 2. Laicis etiam prædicare eſt interdictum, & Sacerdotes reprehendere, c. *Cùm ex injuncto.* 12. *h. t. n.* 29. Idem prohibetur laicis in c. *Sicut,* 14. *h. t. n.* 30. Et univerſim excommunicantur omnes, qui prohibiti, & non miſſi à Sede Apoſtolica, vel Epiſcopo Catholico prædicationis officium uſurpare, præſumpſerint, c. *Excommunicamus.* 13. §. *Quia verò. h. t. n.* 31.

§. IV. *An aliquando excommunicati propter ſuſpicionem de hæreſi, tanquam hæretici condemnari poſſint?*

Si ſuſpectus de hæreſi ſe debitè non purgat, excommunicari debet, & ſi per annum in excommunicatione exiſtat, ut hæreticus condemnandus eſt, c. *Excommunicamus.* 13. §. *Qui autem. h. t. n.* 32. Idem ſtatuitur in c. *Ad abolendam.* 9. §. *Quia verò. eod.* Eſt autem ſic ſuſpectus de hæreſi, ſi per annum in excommunicatione perſiſtat, ipſo jure, abſque alia ſententia Judicis, habendus ut hæreticus, *cit. n.* 32. Similiter ſi ſuſpectus de hæreſi vocatus ab Inquiſitoribus, ut de fide reſpondeat, & ob id, quòd fuit contumax in parendo, vel ſe abſentando, fuit excommunicatus, ſi per annum in ea perſtiterit, ex tunc condemnatur tanquam hæreticus, c. *Cùm contumacia* 7. *h. t. in* 6. *num.* 33. Quæ requirantur, ut ſuſpectus de fide condemnari poſſit tanquam hæreticus, *n.* 34. An excommunicatus propter ſuſpicionem de hæreſi, perſiſtens in excommunicatione, etiam poſt annum poſſit allegare, & probare ſuam innocentiam, *cit. n.* 34. Per quos gradus deveniatur ad condemnationem ſuſpecti de hæreſi, *n.* 35. Si ſuſpectus de hæreſi, poſt annum elapſum, ſe ſiſtat in judicio, & non ſolùm purget ſupicionem criminis, ſed etiam contumaciam, omnem pœnam effugiet, *cit. num.* 35. Qui propter aliud crimen, præter hæreſim v. g. perjurium fuit excommunicatus, & in excommunicatione per annum permanſit, habetur pro confeſſo, & convicto de illo crimine, *cit. n.* 35. Excommunicatus ob aliam cauſam, quæ ad fidem non pertinet, ſi per annum in excommunicatione contumaciter perſiſtat, non quidem poteſt haberi pro confeſſo, & convicto hæretico, eſt tamen ſuſpectus de hæreſi, *n.* 36. perſeverans in excommunicatione, etiam lata ob cauſam civilem, poſt annum habetur pro ſuſpecto de hæreſi. Item excommunicatus ob quamcunque cauſam criminalem, vel civilem, & in excommunicatione perſiſtens ultra annum, dignitatibus, & beneficijs privandus eſt. *cit. n.* 36.

§. V. *De abſolutione ab hæreſi, & excommunicatione ei annexa.*

Non ſolùm excommunicatio, ſed etiam ipſum crimen, ſeu peccatum hæreſis eſt per ſe, & immediatè

diatè reſervatum S. Pontifici, ita ut nullus à culpa abſolvi poſſit, niſi priùs à cenſura ei annexa abſolvatur, *num.* 37. Quær. 1. An Epiſcopi poſſint abſolvere ab hæreſi, & excommunicatione ei annexa? Reſp. In Concilio Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* conceſſa fuit Epiſcopis facultas abſolvendi à crimine hæreſis occulto, in foro conſcientiæ, per ſe ipſos tantùm, non eorum Vicarios, *n.* 38. Et quibus præterea hæc poteſtas competat, *n. eod.* Hæc poteſtas abſolvendi ab hæreſi non conceditur Epiſcopis, niſi in ordine ad eos, qui ipſis ſunt ſubjecti, ratione domicilii, & quoad peregrinos ac vagabundos, *n.* 39. Probabilius eſt hanc abſolutionem impendi poſſe etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *cit. n.* 39. Hæc poteſtas abſolvendi ab hæreſi reſtringitur ad Diœceſim Epiſcopi abſolventis, ita ut non poſſit abſolvere ab hæreſi, niſi in propria ſua Diœceſi exiſtat, *cit. n.* 39. Reſtringitur etiam ad hæreſim, aliáque delicta occulta Papæ reſervata, ubi per delictum occultum intelligitur, quod non eſt publicum, ſeu notorium, etſi per teſtes probari poſſit, *cit. n.* 39. Limitatur etiam iſta poteſtas abſolvendi, ut delictum non ſit deductum ad forum contentioſum, per citationem, vel etiam per litis conteſtationem, ante quam non dicitur judicium propriè cœptum, nec lis mota, *n.* 40. Facultas abſolvendi ab hæreſi occulta eſt inſuper reſtricta ad perſonam Epiſcopi, ita ut per ſe ipſum tantùm poſſit abſolvere, non autem per ſuum Vicarium, *cit. num.* 40. Quær. 2. An prædicta facultas conceſſa Epiſcopis ſit revocata per Bullam Cœnæ Domini, quoad abſolutionem ab hæreſi, & aliis caſibus ejuſdem Bullæ? Plures negant eſſe revocatam, alii verò affirmant, *n.* 41. Sed quicquid ſit de hoc, priorem ſententiam negativam in praxi tutiùs amplecti poſſunt Epiſcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, præſertim Epiſcopi Germaniæ, qui poſſunt per ſe, & delegatos ſuos abſolvere, non ſolùm ab hæreſi occulta, ſed etiam notoria, & publica. Poſſunt verò in foro externo Epiſcopi, præſertim Germaniæ, ubi non ſunt alii Inquiſitores hæreticæ pravitatis, de jure communi abſolvere hæreticos, dummodo non ſint Hæreſiarchæ, ab excommunicatione Papæ reſervata. Illud certum eſt, Epiſcopos non poſſe abſolvere relapſos in in hæreſim, etiam in foro conſcientiæ, *n.* 42. Quær. 3. An vi privilegii Sedis Apoſtolicæ, Religioſi poſſint abſolvere ab hæreſi in foro conſcientiæ? Reſp. affirmativè, *n.* 43. Quær. 4. An ſub facultate generali abſolvendi à caſibus reſervatis conceſsâ per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas abſolvendi ab omnibus caſibus contentis in Bulla Cœnæ, vel ſub facultate abſolvendi à reſervatis in eadem Bulla facultas abſolvendi ab hæreſi? Reſp. Negativè, niſi ſpecialiter exprimatur, *n.* 44. Hæreticus abſolutus in foro conſcientiæ, aut pœnitentiali, vel alio Confeſſario ſpeciale, ad hoc privilegium habente, ſi poſtea accuſetur de hæreſi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, *cit. n.* 44.

SECTIO III. *De aliis pœnis hæreticorum.*

§. I. *De pœna irregularitatis, ſeu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Eccleſiaſtica, quam contrahunt hæretici.*

Quær. 1. An hæretici etiam converſi ad fidem Catholicam ſint irregulares? Reſp. 1. Si ſint hæretici notorii, ſeu publici, certum eſt eos, etiam poſt abſolutionem ab hæreſi, & pœnitentiam actam, Sacros Ordines ſuſcipere non poſſe, *c.* 1. & *c. Salubrrimum.* 21. *cauſ.* 1. *q.* 7. c. 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. Ubi dicitur, hæreticos non poſſe admitti ad beneficium Eccleſiaſticum, vel officium publicum, quale eſt etiam Ordo, *n.* 45. Reſp. 2. Probabilius eſt, hæreticum occultum non eſſe irregularem, adeóque poſt abſolutionem ab hæreſi, in foro conſcientiæ ad Ordines Sacros promoveri poſſe. Eſt autem hic ſermo, de hæreſi occulta, quæ in externum actum prodiit, non tamen eſt publicè nota, ſeu manifeſta, *n.* 46. Quis poſſit diſpenſare in irregularitate ob hæreſim contracta, *n.* 47. Quær. 2. An Epiſcopus, vel Sacerdos, ſi hæreticus fiat, privetur poteſtate Ordinis? Reſp. Retinere illam: quare hæreticus ritè ordinatus validè adhuc conſecrat in Miſſa, baptizat, confirmat, Ordines confert; non tamen tunc validè conferre poteſt Sacramentum pœnitentiæ, quia juriſdictione caret, quæ requiritur ad poteſtatem abſolvendi, *n.* 48. Quær. 3. An, & quâ ratione hæretici ſint inhabiles ad beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica? Reſp. hæretici inhabiles ſunt ad acquirenda beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica, imò etiam credentes, receptatores, & fautores eorum, & filii uſque ad ſecundam generationem, c. 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. quin etiam ſunt privandi beneficiis obtentis, & officiis publicis ac honoribus quibuſcunque, *c. Ut commiſſi.* 12. §. *Privandi. h. t. in* 6. *n.* 49. Idque extenditur, quòd hæretici non tantùm ſunt privandi per ſententiam, ſed ipſo jure ſint privati omnibus beneficiis Eccleſiaſticis ante hæreſim obtentis, & inhabiles ad alia obtinenda, niſi hæreticus continuò pœnituerit, & ad fidem redierit, *n.* 50. Quin etiam quicunque Eccleſiaſtici, qui ad preces hæreticorum quæcunque beneficia Eccleſiaſtica adepti ſunt, iis ſunt privati, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, ſi ſcienter ea receperunt, c. 5. §. *Ad hæc. h. t. in* 6. *num.* 51. idque declaratur *cit. n.* 51.

§. II. *De pœna infamiæ, & privationis ſepulturæ, quam incurrunt hæretici.*

Quær. 1. An hæretici ſint infames? Reſp. Eſſe ipſo jure infames, ante omnem ſententiam Judicis, ut colligitur ex *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Ubi id de fautoribus hæreticorum habetur, & ex c. *Statutum.* 15. *eod. in* 6. *n.* 52. Quær. 2. An, & qualiter hæretici priventur ſepulturâ Eccleſiaſticâ? Reſp. Si quis in peccato hæreſis deceſſerit, oblatio pro eo non fiat, & inter Chriſtianos ſepeliri non debet, *c. Sicut.* 8. §. *Si autem, h. t. n.* 53. Scienter ſepeliens hæreticos, vel credentes, receptatores, defenſores aut fautores eorum, excommunicationem incurrit, donec idoneè ſatisfecerit, nec abſolvi debet, niſi propriis manibus eorum corpora extumulet; locus verò ille debet perpetuò carere ſepulturâ, c. 2. *in princ. h. t. in* 6. *num.* 54. Declaratur, *num.* 55.

§. III. *De pœna confiſcationis bonorum quæ infligitur hæreticis.*

Quær. 1. An, & qualiter propter crimen hæreſis bona hæreticorum confiſcentur? Reſp. Bona hæreticorum in Terris Eccleſiæ temporaliter ſubjectis, confiſcantur, & applicantur fiſco Eccleſiæ: in Terris Principum ſæcularium, eorum fiſco. Quòd ſi id negligant,

ligant, per Cenſuram Eccleſiaſticam compellantur, nec alia bona ampliùs reverruntur ad prædictos hæreticos, niſi ipſi ad fidem redierint, & hæreſim abnegaverint; tunc enim ex miſericordia poterit hoc iis condonari: nam cùm ſecundùm Leges Civiles filii reorum læſæ Majeſtatis amittant hæreditatem, vitâ ſolùm iis reſervatâ; multò magis filii hæreticorum, qui Rei ſunt læſæ Majeſtatis Divinæ, ſpoliandi ſunt bonis temporalibus, quia gravius eſt æternam ac Divinam, quàm temporalem lædere Majeſtatem: præſertim quia in multis caſibus filii pro parentibus temporaliter puniuntur, c. *Vergentis.* 10. *h. t. n.* 56. Propter paterni criminis immanitatem, quandoque puniri poſſunt filii temporaliter, regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris maximè in ſpiritualibus: bona hæreticorum confiſcantur, ita ut nec Catholicis hæreticorum filiis aliquid relinquendum ſit, *n.* 57. Præterea in *c. Excommunicamus.* 13. §. *Damnati. h. t.* ſtatuitur, quòd bona damnatorum de hæreſi, ſi ſint Laici, confiſcantur; ſi Clerici, applicantur Eccleſiis, à quibus ſtipendia acceperunt, *n.* 58. Denique bona hæreticorum ſunt ipſo jure confiſcata, ſed occupatio bonorum non debet fieri ante ſententiam promulgatam ab Epiſcopo, vel ab alia perſona Eccleſiaſtica habente ad id poteſtatem: ſi enim qui contrahit inceſtuoſas nuptias; vel raptores, contradicentibus parentibus, vel qui illicitas merces transvehunt, privantur iisdem rebus, ipſo jure; multò magis bona hæreticorum ipſo jure ſunt confiſcata, *c. Cùm ſecundùm.* 19. *h. t. in* 6. *num.* 59. *&* 60. Bona autem hæreticorum confiſcantur, etiamſi primùm poſt mortem de hæreſi fuerint convicti, & condemnati, *c. Accuſatus.* 8. §. *In eo verò caſu. h. t. in* 6. *cit. num.* 60. Quær. 2. An hæreticus, cujus bona, ob crimen hæreſis, ipſo jure, ſunt confiſcata, à die commiſſi criminis, ipſo facto, etiam amittat dominium, & adminiſtrationem omnium bonorum, eáque ad fiſcum tranſeant? Reſp. Probabilius eſt, non amitti ipſo facto, ante ſententiam declaratoriam criminis, *n.* 61. Ponuntur duæ exceptiones, *n. eod.* Hinc infertur, quòd hæretici, aliique, quorum bona ſunt confiſcata, non tenentur, ante Judicis ſententiam, ſaltem declaratoriam, in foro conſcientiæ tradere bona ſua, *num.* 62. Porro ſub abſoluta bonorum confiſcatione propter hæreſim, ipſo jure, factâ comprehenduntur omnia bona, mobilia & immobilia hæretici, imò etiam jura, & actiones, *cit. num.* 62. *in fine.*

§. IV. *An dotes uxorum confiſcentur, propter hæreſim maritorum?*

Reſp. Dotes uxorum Catholicarum non confiſcantur propter hæreſim maritorum, ſi, quando contraxerunt matrimonium, neſciebant, illos eſſe hæreticos, *n.* 63. Non ſolùm autem dos, ſed etiam bona paraphernalia, & quæcunque alia bona propria uxoris non confiſcantur, propter hæreſim mariti, *n.* 64. Nec uſusfructus dotis, qui percipitur ex aliis bonis uxoris. Et non tantùm in donatione inter vivos, ſed etiam mortis causâ factâ inter conjuges, non habet locum confiſcatio bonorum, *cit. n.* 64. Excipitur, niſi uxores ſcienter nubant viris hæreticis; tunc enim privantur dote non ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis. *n.* 65. Neque verò hæc pœna amiſſionis dotis eſt extendenda ad alia bona non dotalia, *n.* 66. Neque vice verſâ, vir Catholicus ſcienter contrahens matrimonium cum hæretica, incurrit ſimilem pœnam amiſſionis bonorum, *n.* 67.

§. V. *Cui applicari debeant bona, tum Clericorum, tum laicorum, confiſcata propter hæreſim?*

Assertio I. Bona Clericorum propria, & patrimonialia, propter hæreſim eorum confiſcantur, eáque applicanda ſunt fiſco Eccleſiæ, & Epiſcopi in pios uſus diſtribuenda, ſi ipſe Clericus non habeat ſtipendium ab alia Eccleſia, idque ſpectato Jure communi, & ſeclusâ conſuetudine; idémque eſt de bonis Clericorum quaſi patrimonialibus, *num.* 68. Aſſ. 2. Bona Clericorum acquiſita, ratione beneficii Eccleſiaſtici, non tranſeunt ad fiſcum Epiſcopi, ſed applicari debent Eccleſiæ, cui inſervierunt, *c. Excommunicamus.* 13. §. *Damnamus. h. t. n.* 69. Aſſ. 3. Bona Eccleſiæ, ut domus, prædia, ac ſimilia, ex quibus Clerici reditus beneficii percipiunt, non confiſcantur, ob hæreſim Clericorum, qui illa poſſident, & Judex illa confiſcans, ipſo jure, excommunicationem incurrit, *Clem.* 2. *h. t.* Ubi præcipitur, ut deputati ab Inquiſitore, vel Epiſcopo aut Capitulo, Sede vacante, ab aliquo, prætextu Officii Inquiſitionis, non extorqueant pecuniam, nec attentent fiſco applicare bona Eccleſiæ, ob delictum Clericorum, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, à qua non abſolvantur, niſi plenè ſatisfecerint dominis. Notarii verò, Officiales, & ſocii, qui hoc ſciverint, illos in ſecreto reprehendant, & corrigant, & ſi probare poſſint, denuncient Superioribus, qui tales ab Officiis amoveant, *n.* 70. Explicatur, & declaratur, *num.* 71. Aſſ. 4. De jure communi Canonico, bona laicorum hæreticorum confiſcata in Terris Eccleſiæ, applicantur fiſco Eccleſiæ, in Terris verò Imperii fiſco ſæculari, *c. Vergentis.* 10. *h. t. n.* 72. *& ſeq.* Hodie verò circa applicationem bonorum confiſcatorum ob hæreſim ſervari debent conſuetudines locorum, modò rationabiles ſint, *n.* 73 *in fine.*

§. VI. *De inhabilitate ad teſtandum, & hæreditariam ſucceſſionem, quam incurrunt hæretici.*

Quær. 1. An hæreticus poſſit teſtamentum facere? Reſp. Negativè, *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Idque extenditur primò, ut ſit ipſo jure nullum, etiam ante ſententiam criminis declaratoriam, quamvis etiam probabile ſit, quòd non ſit ipſo jure nullum, ita tamen ut per ſubſequentem ſententiam revocari poſſit. Secundò, neque ad pias cauſas poſſunt teſtari hæretici, neque teſtamentum ab ipſis factum reconvaleſcit poſt pœnitentiam, *n.* 74. Quær. 2. An hæreticus ſit capax ſucceſſionis hæreditariæ? Reſp. Hæreticus privatur ſucceſſione hæreditatis, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Eſt etiam incapax legati ex teſtamento ipſi relicti, *n.* 75. An hæreticus ita privetur hæreditate ſibi delatâ, ut ſtatim poſt crimen commiſſum, ſit incapax ad ſuccedendum, *cit. n.* 75. Quando hæreticus ſit incapax hæreditatis aut legati, ita ut ea confiſcentur, vel capax, *cit. num.* 75. *in fine.* Quær. 3. An, & ſub qua pœna prohibitum ſit hæreticos inſtituere hæredes in teſtamento? Reſp. Id eſſe prohibitum ſub pœna excommunicationis Epiſcopis, *c. Si quis.* 5. *h. t. n.* 76. Similiter Epiſcopi, & Clerici inſtituentes hæreticos in teſtamento, excommunicari debent, *c. In eos.* 6. *h. t.* Niſi inſtituens

ſtituens hæreticos probabiliter ignorârit eos eſſe hæreticos, *n.* 77. Hinc ſequitur, quòd quis etiam poſt mortem poſſit excommunicari, *n.* 78. Ubi id declaratur, quomodo ſit intelligendum. An Epiſcopus, vel Clericus poſſit inſtituere hæredem Catholicum, *n. eod. in fine.*

§. VII. *De quibuſdam juribus temporalibus, quibus privantur hæretici.*

Assertio I. Hæretici amittunt patriam poteſtatem in filios, ita ut ſtatim, ante omnem ſententiam declaratoriam Judicis, filii fiant ſui juris, absque alia emancipatione, *c.* 2. *§. fin. h. t. in* 6. *n.* 79. Hæc autem pœna non extenditur ad receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, *n. eod.* Aſſ. 2. Hæretici privantur etiam poteſtate dominii in ſervos, vaſallos, & jure, quod habent in alios perſonaliter ſibi obligatos, *c. ult. h. t. num.* 80. Hinc infertur primò, ſervos effici liberos ab obſequio domini, non quidem ſtatim ipſo jure, ſed poſt ſententiam declaratoriam criminis; & quidem ſervi Chriſtiani, & Catholici omnino fiunt liberi: ſervi verò infideles, & hæretici tranſeunt in dominium fiſci, *n.* 81. Infertur ſecundò, omnes debitores hæretici, eique obligati, à quocunque debito, & obligatione liberantur, & quidem ipſo jure ante ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, modò hæreſis ſit manifeſta, *n.* 82. Quamvis etiam valde probabile ſit, quòd debitores, ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, poſſint ac teneantur ipſis hæreticis ſolvere debita, *n. eod.* Secundò omnes debitores hæretici ſunt liberati ab omni debito, ſeu obligatione etiam pœnali, & jurata. Tertiò, licèt hæreticus reſipiſcat, non tamen obligationes, & debita jam extincta recipit, *num. eod.* Infertur tertiò, quòd hæreticis non ſit ſervanda fides, ſi à privatis perſonis ſit data, ſecus ſi à Principe, *num.* 83. Prædictæ pœnæ privationis patriæ poteſtatis, & aliorum temporalium jurium non habent locum in Lutheranis Auguſtanæ confeſſionis in Germania, *num. eod.*

§. VIII. *De pœna degradationis infligenda hæreticis.*

Quid ſit degradatio, & quotuplex, *num.* 84. Quær. 1. An, & quando Clericus ob hæreſim ſit degradandus? Reſp. Clericus manifeſtè deprehenſus in hæreſi, niſi ſtatim ſuum errorem publicè abjuraverit, & congruam ſatisfactionem præſtiterit, degradari debet, id eſt, omni Officio, & beneficio ſpoliari, & tradi poteſtati ſæculari puniendus, *c. Ad abolendam.* 9. *§. Præſenti. h. t. n.* 85. Explicatur, & declaratur, *num.* 86. Quær. 2. Quâ formâ, & à quo ſit Clericus hæreticus degradandus, antequam tradatur Curiæ ſæculari? Reſp. Quando Clericus in Sacris conſtitutus, propter crimen hæreſis eſt tradendus brachio ſeculari, vel ad perpetuum carcerem condemnandus, ſufficit ſolus ejus Epiſcopus ad eum degradandum, convocatis Abbatibus, & aliis Prælatis, & Religioſis ac Litteratis ſuæ Diœceſis, ſi ita expedire judicaverit, *c.* 1. *h. t. in* 6. *num.* 87. Clericus in Sacris conſtitutus in hæreſim lapſus priùs eſt degradandus, *num.* 88. Et quamvis tales Clerici de Jure communi debeant actualiter degradari, ex conſuetudine tamen tantùm degradantur verbaliter, *n.* 89. Quinam debeant convocari ad hujusmodi degradationes, *n. eod.*

§. IX. *Quæ pœnæ corporales infligi debeant, aut poſſint hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi poſſit?*

Assertio I. Pœna, quæ hæreticis pœnitentibus imponi poteſt, eſt carcer perpetuus, *c. Excommunicamus.* 15. *§. Si quis. h. t.* Quinam hæretici pœnitentes damnari poſſint ad perpetuos carceres, *n.* 91. Poſſunt Inquiſitores fidei cum Epiſcopis pœnam carceris perpetui mitigare ex juſta cauſa, vel mutare, *c. Ut commiſſi.* 12. *§. Et illorum. h. t. in* 6. *cit. num.* 91. Neque debet carcer ita arctus eſſe, ut per illum vita incarcerati notabiliter abbrevietur, *n. eod.* Hæretici impœnitentes, & perſiſtentes in pertinacia, pœnâ mortis afficiuntur, *n.* 92. Aſſ. 2. Inquiſitores poſſunt laicis, & Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio inquiſitionis, *n.* 93.

§. X. *De relapſis in hæreſim, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapſi cenſeantur, & quibus ac quot modis dicantur relapſi? Reſp. Relapſi in hæreſim, vel ſunt verè ac propriè relapſi, vel fictè ſolùm, ſeu ex juris præſumptione. Priores ſunt, qui confeſſi, aut plenè convicti de hæreſi in judicio, illam abjurârunt, & poſtea in eam reinciderunt. At verò fictè relapſus dicitur primò, qui accuſatus eſt de hæreſi, vel ſuſpectus, abjuravit in judicio hæreſim, ſed poſtea iterum in eam labitur, & tanquam relapſus puniri debet. Quòd ſi verò levis, & modica tantùm ſit de aliquo ſuſpicio, non cenſetur relapſus, ſed lapſus, graviùs eſt puniendus, non tamen tanquam relapſus, *c. Accuſatus.* 8. *in princ. h. t. in* 6. *n.* 94. Secundò, ſi quis primò non ſimpliciter aut generaliter, ſed unam tantùm hæreſis ſpeciem incurrit, & deinde ſimpliciter ac generaliter abjurat hæreſim: ſed poſtea in aliam ſpeciem hæreſis, vel ſectam incidit, vel in alio articulo aut Sacramento errat, cenſetur juris præſumptione, ut relapſus in hæreſim, *cit. c. Accuſatus. §. Eum verò. h. t. in* 6. *n.* 95. Tertiò, ille quoque, de cujus lapſu in hæreſim, ante vel poſt abjurationem conſtat, ſi poſtea hæreticos recipiat, deducat, viſitet, vel ſibi aſſociet, vel munera eis donet aut mittat, vel favorem impendat, qui excuſari non poſſit, etiam ſine approbatione, meritò judicatur ut relapſus, quia id fit ex conſequentia approbati erroris, *cit. c. Accuſatus. §. Ille quoque. num.* 96. Quær. 2. Quæ ſit pœna jure decreta in hæreticos relapſos? Reſp. Illi, qui poſt abjurationem hæreſis, vel poſtquam ſe purgaverint in examine proprii Epiſcopi, deprehenduntur inciſſe in abjuratam hæreſim, ſæculari judicio, ſine ulla penitus audientia, relinqui debent, *c. Ad abolendam.* 9. *§. Illos quoque. h. t. n.* 97. Similiter qui abjurârunt errorem, vel ſe purgaverunt in examinatione proprii Antiſtitis, & reincidunt in abjuratam hæreſim, ſine audientia, ſeculari judicio relinqui debent, etiamſi convertantur: quia tamen Eccleſia non claudit ſuum gremium redeunti, non debent illi petita Sacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ denegari, *c. Super eo.* 4 *h. t. in* 6. *n.* 98.

Sectio IV. *De filiis hæreticorum, & de credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorundem, ac pœnis.*

§. I. *Quas pœnas incurrant filii hæreticorum?*

Prima pœna eſt, quòd filii etiam Catholici, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, *c. Vergentis.*

Digitized by Google

gentis. 10. *h. t. & c. pen. eod. in* 6. quamvis poſſint ſuccedere ab inteſtato, vel ex teſtamento aſcendentibus, ut avo, proavo &c. & conſanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, *n.* 99. Extenditur primò, quòd filij legitimi, & illegitimi, ac naturales priventur paternâ hæreditate. Secundò, filiæ dote ſolvendè ex bonis patris hæretici. Tertiò, filij privantur etiam hæreditate propter hæreſim matris. Quartò, etiam nepotes, & elij deſcendentes per lineam paternam, & maternam privantur hæreditate paternâ, & maternâ, *n.* 100. Limitatur primò, filij hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paternâ, *c. Statutum.* 15. §. *Hoc ſanè, h. t. in* 6. neq; ſi eorum pater ſolùm fuit ſuſpectus de hæreſi, non autem confeſſus, aut convictus. Neque pater punitur propter hæreſim filij, *cit. n.* 100. Secunda pœna in filios hæreticorum, imò & fautorum, defenſorum &c. decreta eſt, quòd ſint irregulares, ita ut ad SS. Ordines promoveri non poſſint filij & nepotes eorum per lineam paternam, ſoli verò filij per lineam maternam, c. 2. §. *Hæretici juncto. c. Statutum.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 101. Tertia pœna eſt, quòd hæretici fautores, & defenſores eorum ſunt privandi, & privati declarandi dignitatibus, & beneficijs Eccleſiaſticis, de conſilio Diœceſanorum, vel eis abſentibus, Vicariorum ſuorum, & officijs publicis, & honoribus quibuſcunque, niſi conſtaret, quòd Diœceſani ſcienter hujuſmodi perſonis eadem beneficia contuliſſent; tunc enim non ſunt requirendi, ſed potiùs à ſuo Judice, ſcilicet Metropolitano puniendi, *c. Ut commiſſi.* 12. §. *Privandi. h. t. in* 6. *n.* 102. Cur non poſſint Clerici privari beneficijs, non requiſito conſilio Diœceſanorum, vel Vicariorum eorundem ipſis Epiſcopis abſentibus, *n.* 103. Præterea filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defenſorum, & fautorum, per lineam paternam, uſque ad ſecundum gradum, per maternam verò uſque ad primum, non poſſunt obtinere beneficia, & officia Eccleſiaſtica, & ſi ſecùs actum fuerit, eſt irritum & inane, c. *Statutum.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 104. Id verò intelligendum eſt de filijs hæreticorum, credentium, & aliorum hujuſmodi, quos conſtat in hæreſi mortuos eſſe; ſecùs quando conſtat eos fuiſſe emendatos, & reconciliatos Eccleſiæ, & ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam pro culpa egiſſe, vel ad eam recipiendam paratos fuiſſe, *cit. c. Statutum.* §. *Hoc Sanè, eod. in* 6. *n.* 105. Aliud eſt de filijs hæreticorum relapſorum, etſi pœnitentes, & converſi deceſſerint: nam quamvis hi ad Eccleſiæ Sacramenta recipiantur, eorum tamen filij adhuc remanent privati beneficijs, & inhabiles ad alia obtinenda, *cit. num.* 105. Item filij hæreticorum non ſunt ipſo jure privati, nec per ſententiam privandi beneficijs jam obtentis, ante lapſum parentum eorum in hæreſim, ſed ſolis poſtea obtentis, *c.* 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. niſi filij hæreticorum ſcienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, *cit. c.* 2. §. *Ad hæc. eod. in* 6. *n.* 106. Addunt aliqui aliam pœnam, quam incurrunt filij hæreticorum, & fautorum eorundem, videlicet infamiam. Sed contrarium eſt probabilius, quia nullo jure ea Statuta reperitur in filios hæreticorum, *n.* 107.

§. II. *Quinam intelligantur per credentes, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, & quæ ſint pœnæ eorum?*

Assertio I. Credentes hæreticis dicuntur primò, ij, qui bonam exiſtimationem de hæretico habent, & familiaritatem ei exhibent, quamvis erroribus hæreticorum non aſſentiantur. Secundò, magis propriè, qui eorum erroribus credunt, non quidem explicitè, aſſentiendo in particulari erroribus propoſitis ab hæreticis, nam hi potiùs ſunt hæretici, ſed implicitè ſolùm, & in communi, qui nihil quidem ſpecialiter, & in particulari credunt contra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, ſe credere, quod hæretici credunt, *n.* 108. Etiam illi, qui in infirmitate ab hæreticis per manûs impoſitionem conſolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hæreticis, cenſendi ſunt, *c. Filij.* 3. *h. t. in* 6. *n.* 109. declaratur, *n.* 110. Credentes hæreticis cenſentur etiam illi in foro externo, qui aliquoties hæreticorum conciones audiunt, quamvis hoc non procedat in locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti vivunt, *n.* 111. Aſſert. 2. Receptores hæreticorum appellantur illi, qui recipiunt hæreticos, ne in manus Judicum veniant, idque ſive ſæpius, ſive ſemel tantùm: etiamſi quis recipiat conſanguineum ſuum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat; vel etiam parentes, ſi recipiant filios hæreticos, vel hi illos, vel conjux conjugem, *n.* 112. Aſſert. 3. Defenſores hæreticorum dicuntur, ſi quis errores hæreticorum defendat, vel ſi defendat perſonam propter hæreſim, ne in manus Judicis deveniat, ſive defendat in judicio, ſive extra illud, *n.* 113. Aſſ. 4. Fautores hæreticorum cenſentur, qui quovis modo hæreticis auxilium præſtant, vel favent in ſua hæreſi, poſitivè, ſive commiſſione: vel negativè, ſive omiſſione, *n.* 114. Aſſ. 5. Credentes, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicatione, & alijs pœnis ſubjiciuntur expreſſis in *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t. n.* 115. Præterea in *eod. cap.* §. *Sanè.* præcipitur, ut nemo eis adminiſtret Sacramenta. nec eos Chriſtianæ tradat ſepulturæ, nec accipiat eleemoſynas, aut oblationes eorum, alioquin privetur ſuo officio, ad quod non erit reſtituendus, ſine ſpeciali indulto Sedis Apoſtolicæ: & ſi ſint Regulares, non ſerventur eorum privilegia in illa Diœceſi, *cit. num.* 115. quando non incurrantur hæ pœnæ, *num.* 116. Advocati, & Notarij, qui hæreticis, & eorum fautoribus auxilium, vel conſilium, favorem, aut patrocinium præſtant, vel ſi Inſtrumenta publica pro ipſis facere præſumpſerint, ſunt ſuſpenſi ab officio, & perpetuò infames, *c. Si Adverſus.* 11. *h. t. num.* 117. *& ſeq.*

§. III. *De pœnis eorum, qui ſunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.*

Rectores, & Conſules Civitatum, & aliorum locorum commoniti ab Epiſcopo jurare debent corporaliter promittendo, quòd requiſiti fideliter adjuvabunt Eccleſiam contra hæreticos, & complices: quòd ſi hoc obſervare noluerint, honoribus, quos habent, privandi ſunt, nec ad alios aſſumendi, & excommunicari, et eorum Terræ interdici debent. Item Civitas, quæ contra commonitionem Epiſcopi negligit punire hæreticos, communione aliarum Civitatum privari debet, ac Epiſcopali dignitate ſpoliari. Si qui verò ſunt exempti ab Epiſcopo, & ſoli Papæ ſubjecti, in his tamen, quæ ſunt ſtatuta contra hæreti-

hæreticos, debent Epiſcopis tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ obedire, non obſtantibus privilegijs, *c. Ad abolendam. 9. §. Statuimus. h. t. n. 119.* Præterea Magiſtratus ſæculares perpetui, vel temporales jurare debent, quòd omnes hæreticos ab Eccleſia damnatos pro viribus expellere ſtudebnnt. Si verò Dominus temporalis monitus Terram ſuam ab hæreticis purgare neglexerit, excommunicetur, & ſi perſtiterit in excommnnicatione per annum denunciandus eſt Papæ, qui vaſallos ejus à juramento abſolvat, & Terram ipſius Catholicis occupandam exponat, *cit.* c. *Excommunicamus. 13. §. Moneantur autem. h. t.* nbi etiam in fine additur, quòd qui contra hæreticos Crucem aſſumpſerint ad eos exterminandos, gaudeant privilegijs conceſſis proficiſcentibus in ſubſidium Terræ ſanctæ, *§. Catholici. eod. c. n. 120.* Inſnper qnilibet Archiepiſcopus, vel Epiſcopus per ſe, vel per alias perſonas idoneas, ſaltem ſemel in anno viſitare debet Diœceſin, in qua fama eſt habitare hæreticos, vel aliquos improbos viros, qui etiam, ſi hoc expedite videbitur, viciniam compellant jurare, ut ſi quos hæreticos ſciverint, vel occulta conventicula celebrantes, eos Epiſcopo indicent, qui niſi ſe purgaverint ab objecto reatu, vel ſi poſt purgationem relabantur in priſtinam perfidiam, Canonicè puniantur: ſi verò obſtinatè renuerint jurare, ut hæretici condemnentur, *cit. c. Excommunicamus. §. Adjicimus, h. t. n. 121.* Denique Epiſcopus negligens in hæreſi exterminanda, à dignitate Epiſcopali eſt removendus, & alius idoneus ſubſtituendus, *cit. c. Excommunicamus. §. ult. cit. n. 121.* Poſtremò præcipitur in *c. Ut Officium. 11. §. Statuimus* prope finem, *h. t. in 6.* Ut Rectores ſeculares requiſiti à Diœceſanis, vel Vicarijs eorum, aut ab Inquiſitoribus jurent obſervare, & facere obſervari à ſuis ſubditis, toto tempore regiminis, Conſtitutiones editas contra hæreticos, & fautores eorum, aliàs ſint infames, & officio ſui regiminis priventur, nec ad alia admittantur, *num. 122.*

Sectio V. *De Judicibus, & proceſſu judiciario obſervando in crimine hæreſis.*

§. I. *Quinam ſint competentes Iudices Ordinarij in crimine hæreſis, & an etiam Iudices ſæculares poſſint de illo cognoſcere, vel ſe immiſcere?*

Assertio I. S. Pontifex eſt ſupremus Judex in crimine hæreſis, qui ſolus poteſt judicare, an aliquod dogma ſit hæreſis, vel non. Secundò, Legatus Papæ à Latere de jure communi eſt quidem Judex competens, ſed de conſuetudine non ſolet ſe ingerere, ſine ſpeciali commiſſione Papæ, *n. 123.* Tertiò, Epiſcopus eſt ordinarius Judex omnium hæreticorum ſuæ Diœceſis, ſive illi Clerici ſint, ſive laici, & quidem quoad exemptos à juriſdictione Epiſcopi ipſe poteſt cognoſcere de crimine hæreſis, non ut Judex ordinarius, ſed ut delegatus Papæ, c. *Ad abolendam. 9. §. fin. h. t. n. 124.* Vicarius Generalis Epiſcopi non eſt Judex competens in crimine hæreſis, ſine ſpeciali commiſſione Epiſcopi, *cit. n. 124.* Quartò, Capitulum, Sede vacante, poteſt cognoſcere de crimine hæreſis, ſed non niſi per Vicarium ſpecialiter ad id deputatum, *Clement. 1. §. Propter quod. h. t. num. 125.* Aſſ. 2. Principes ſæculares, eorúmque Judices nullo modo cognoſcere poſſunt de crimine hæreſis, etiam contra laicos, quia eſt Eccleſiaſticum, c. *Ut inquiſitionis. 18. h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut Domini temporales non reſiſtant Epiſcopis & Inquiſitoribus, ſed omnino pareant, & de hoc crimine non cognoſcant, aliàs puniendi ſunt, *n. 126.* Debent Judices ſeculares ſine dilatione exequi ſententiam Judicis Eccleſiaſtici in hæreticos, eóſque punire, *num. 127.* Non poteſt à ſententia iſta contra hæreticos appellari, *cit.* c. *Inquiſitionis. §. Utque. de hæreſi. h. t. in 6.* ubi eis interdicitur appellatio, quamvis à ſententia interlocutoria, ante ſententiam definitivam, poſſit appellari, *cit. n. 127.* Judex ſecularis nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere de crimine hæreſis, *cit. n. 117.* prohibetur etiam omnibus, ne judicium, proceſſum, vel ſententiam Diœceſanorum, vel Inquiſitorum, directè vel indirectè impedire præſumant, alioquin excommunicationem incurrunt, *cit. c. Ut Inquiſitionis. §. Prohibemus. cit. n. 127.* Officiales alicujus Regni, Provinciæ, vel loci, etſi ſint excommunicati, & de facto tantùm, non de jure habeant juriſdictionem: poſſunt tamen, & debent requiſiti ab Ordinarijs Inquiſitoribus, vel eorum delegatis contra hæreticos, vel eorum fautores, & defenſores exercere Juſtitiam, & ſuum officium, ſi ſine periculo moræ ad Superiores legitimos recurri non poſſit, c. *Præſidentes. 6. h. t. in 6. n. 128.* Principes, & Magiſtratus ſeculares non poſſunt Statuta condere, eáque non valent, per quæ directè vel indirectè impeditur, vel retardatur officium inquiſitionis contra hæreticos, c. *Statutum. 9. h. t. in 6. n. 129.*

§. II. *De Inquiſitoribus fidei, & eorum Officio, ac poteſtate.*

Præter ordinarios Judices in crimine hæreſis, ſunt & alij, quibus à Sede Apoſtolica Officium inquirendi, & in hæreticos animadvertendi eſt commiſſum, qui Inquiſitores fidei, ſeu Sedis Apoſtolicæ appellantur, qui cognoſcere poſſunt, non tantùm de hæreſi, ſed etiam de articulis ab ea dependentibus, *n. 130.* Quær. 1. An inquiſitorum juriſdictio ſit ordinaria, an delegata? Reſp. eſſe Judices non ordinarios, ſed delegatos, *c. Ne aliqui. 10. h. t. in 6.* & quidem delegatos ad univerſitatem cauſarum, *n. 131.* Qu. 2. Qualis ætas requiratur in Inquiſitore? Reſp. requiritur, ut annum ætatis XL. attigerit, *Clem. 2. h. t.* ſi Inquiſitor ab alio, quàm à Papa ſit deputatus, *n. 132.* Qu. 3. Contra quos & quomodo Inquiſitores procedere poſſint? Reſp. quando plures ſunt Inquiſitores, vel ſinguli ſeorſim, vel conjuncti ſimul poſſunt inquirere, & procedere contra hæreticos, eorúmque credentes, fautores, & defenſores, c. *Ut Officium. 11. in princ. h. t. in 6.* niſi Papa ſpecialiter alicui ex pluribus Inquiſitoribus delegâſſet cauſam fidei; tunc enim reliqui non poſſunt de illa cognoſcere, *n. 133.* Item ſi quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus redire voluerit ad Eccleſiæ unitatem, Inquiſitores ei abſolutionem impendant, & hominum metu Divino poſtpoſito procedant, & ſolerter provideant, ne abjuratâ hæreſi, redeuntes ad unitatem fidei fingant ſe redire, & ſic decipiant ipſos Inquiſitores, *cit. c. Ut Officium.* & ibi *Gl. in caſu.* Præterea Inquiſitores habent liberam facultatem, Prædicatores quæſtuarios, monitione præmiſſâ, per cenſuram Eccleſiaſticam, & appellatione remotâ, compeſcendi & inhibendi à prædicationis officio, *cit. c. Ut Officium. §. Compeſcendi. h. t. in 6.* quæ omnia exequenda Inquiſitor

ſitor poteſt invocare auxilium brachii ſæcularis, contra impedientes officium inquiſitionis, non obſtantibus privilegiis quibuscunque, *c. Vt Officium. §. Denique. h. t. in 6. cit. n. 133.* Quær. 4. Contra quos Inquiſitores in cauſa hæreſis non poſſunt procedere? Reſp. Inquiſitores deputati à Sede Apoſtolica, & aliis quibuslibet, non poſſunt inquirere de hæreſi, vel procedere contra Epiſcopos, niſi in Litteris commiſſionis id exprimatur. Si tamen Inquiſitores ſciverint, Epiſcopos, vel iis Superiores commiſiſſe crimen hæreſis, aut eſſe diffamatos, aut ſuſpectos de hoc, tenentur eos denunciare Sedi Apoſtolicæ, *c. Inquiſitores. 16. h. t. in 6. n. 134.* Declaratur, *n. 135.* Secundò, Inquiſitores Sancti Officii, & Ordinarii, ſeu Diœceſani, ſeu quicunque alii Judices, ordinarii, vel delegati contra Officiales, ſeu Nuncios Sedis Apoſtolicæ non procedant, nec promulgent cenſuram aliquam, ſine ſpeciali licentia Papæ, alioquin ſi quid fuerit attentatum, id eſt irritum. Debent tamen ſi Nuncii aut Officiales Papæ aliquid indebitè attentent, Ordinarii, & Inquiſitores Papam informare, ut ſuper eo de remedio opportuno provideat, *Extravag. 3. & ult. h. t. Inter communes, n. 136.* Tertiò, nec Epiſcopus, ſeu Ordinarius, nec alius Inquiſitor poteſt procedere contra Inquiſitores hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos, *cit. n. 136.* Inquiſitores fidei poſſunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui ſpontè facti ſunt Chriſtiani, licèt in infantia fuerint baptizati, vel metu mortis, non tamen abſolutè coacti, ſi poſtea à fide iterum deficiant, tanquam hæretici ſunt puniendi, ſi fuerint de hoc confeſſi aut convicti, *c. Contra. 13. h. t. in 6. n. 137.* Idque declaratur, *n. 138.*

§. III. *An Inquiſitores fidei poſſint cognoſcere de cauſis, ſive criminalibus, ſive civilibus, præter cauſas hæreſis, & quæ hæreſim concernunt?*

Reſp. Regulariter non poſſunt, & in ſpecie non debent ſe intromittere, nec punire exercentes divinationes, & ſortilegia, niſi manifeſtè hæreſim ſapiant, ſed eos ſuis Judicibus puniendos relinquant, *n. 139.* Præterea Inquiſitores ſe non poſſunt intromittere in cauſis uſurarum etiam contra illos, quibus injunxerunt reſtitutionem uſurarum, & illi obligârunt ſe, & ſua bona, *c. Accuſatus. 8. §. De quæſtionibus. h. t. in 6. n. 140.* Poſſunt tamen Inquiſitores compellere hæredes fautorum hæreticorum, qui tamen hæretici non erant, ad implendam pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: ſecus ſi mortui ſint ante impletam pœnitentiam; tunc enim hæres debet cogi ad implendam talem pœnitentiam, *cit. c. Accuſatus. §. Si verò:* poſt mortem verò hæretici, declarari poteſt eum fuiſſe hæreticum, & confiſcari bona, *cit. c. §. In eo verò caſu. h. t. n. 140. & 141.* Denique Clerici, qui negotium inquiſitionis reperti fuerint impedire, per Inquiſitores debitâ pœnâ caſtigandi ſunt, Religioſi verò graviùs ſunt puniendi, *cit. c. Accuſatus. §. fin. h. t. in 6. n. 142.*

§. IV. *Ad quænam præterea extendatur poteſtas Inquiſitorum fidei?*

Præterea Inquiſitoribus, & eorum ſingulis facultas conceſſa eſt committendi citationes, & denunciationes ſententiarum, quas ferunt contra hæreticos, credentes, receptatores, defenſores ac fautores eorum, *c. Vt commiſſi. 12. in princ. h. t. in 6. n. 143.* Poſſunt etiam Inquiſitores, ob legitimam cauſam Vicarios Generales conſtituere, *cit. c. Vt commiſſi, num. 143.* Item data eſt eis poteſtas advocandi peritos, Clerum & populum, ut eis aſſiſtant, & conſilium dent, Conceſſa quoque eis eſt poteſtas procedendi contra illos, qui de ſua in aliam Provinciam ſe tranſtulerunt. Inſuper poteſtas faciendi, ut eis aſſignentur libri, in quibus continentur proceſſus contra hæreticos facti: mitigandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui obedientes ſuis mandatis ſunt in carcere, vel muro concluſi; quod tamen faciendum eſt ſimul cum Prælatis, quorum jurisdictioni ſubſunt. Denique conceſſa eſt etiam Inquiſitoribus plena facultas privandi, vel privatos declarandi hæreticos, eorúmque fautores, filios ac nepotes omnibus dignitatibus, & beneficiis ac officiis publicis; de conſilio tamen Diœceſanorum, vel Vicariorum eorundem, *cit. c. Vt commiſſi. §. ult. n. 144.* de quibus ſuprà.

§. V. *An, & quando Epiſcopi Diœceſani, & Inquiſitores, ſimul procedere in crimine hæreſis poſſint, vel debeant, aut hi, ſine Epiſcopis, & de aliis quibusdam, quæ prohibita ſunt Inquiſitoribus.*

De priore quæſtione agitur in *c. Per hoc. 17. h. t. in 6.* quando Papa generaliter delegat alicui negotium inquiſitionis hæreticæ pravitatis in Diœceſi aliqua non derogat Ordinario, ſeu Epiſcopo loci, quin poſſit procedere in eodem negotio, auctoritate ordinariâ, vel delegatâ, ſi eam habeat. Item Epiſcopus, & inquiſitor poſſunt procedere communiter, vel diviſim: & ſi diviſim procedunt, tenentur communicare invicem proceſſus: & niſi in tali caſu alter alteri judicaverit deferendum, debent ſimul proferre ſententiam, & ſi non conveniant, mittatur negotium ſufficienter inſtructum ad Sedem Apoſtolicam. Et Epiſcopi, ſive ordinariâ, ſive delegatâ poteſtate procedant, ſervare debent in procedendo modum Inquiſitoribus præſcriptum, *n. 145.* Deducuntur quædam corollaria, *n. 146.* Quod dictum eſt in *c. Per hoc. 17. h. t. in 6.* declaratur in *Extravag. 1. eod.* ſcilicet, quòd tunc Epiſcopi, & Inquiſitores teneantur ſibi invicem communicare proceſſus, quando procedunt ſejunctim, & non quando Epiſcopi tantùm, vel Inquiſitores tantùm procedunt: & proceſſus ſunt communicandi in fine, quando nihil reſtat, niſi promulgare ſententiam: ſecus autem eſt, quando alter commodè procedere non poteſt, niſi viſis actis alterius, quia tunc ſemel tantùm in toto negotio procedi debet, ne detur locus favendi. Additur *ibid. §. Verùm,* quòd Epiſcopus procedens propter expenſas factas non poteſt petere partem proventuum deputatorum Officio inquiſitionis ex bonis hæreticorum, ſed Inquiſitores illam reddant Cameræ Apoſtolicæ, vel cui Papa eam reddi juſſerit, *n. 147.* Præterea in *Clem. 1. §. Propter quod. h. t.* decernitur, quòd negotium Inquiſitionis tam per Diœceſanum, quàm per Inquiſitores, ſine omni carnali amore, odio, vel timore exerceri debet: item quæ præterea Diœceſanus, & Inquiſitores circa negotium inquiſitionis facere poſſint, vel non poſſint, & quid obſervandū circa muros, vel carceres hæreticorum, Cuſtodes, & Cuſtodum Miniſtros, *cit. Clem. 1. §. Sanè, n. 148. in fine.* Quid decernatur in *§. Porro. ibid. n. 149.* & quid in *§. Verùm. cit. n. 149.* Explicantur, & declarantur, quæ traduntur in *cit. Clem. 1. n. 150. & ſeq.* Quænam præterea præcipian-

cipiantur, & prohibeantur Epiſcopis, & Inquiſitoribus quoad Officium Inquiſitionis in *Clem.* 2. Item Notariis, Officialibus, & ſociis *ibid. n.* 152. An Officium Inquiſitionis hæreticæ pravitatis exſpiret morte Papæ concedentis? Reſp. Non exſpirare etiam re adhuc integrâ, id eſt, nec quoad negotia nondum cœpta, vel orta, *c. Ne aliqui.* 10. *h. t. in* 6. *n.* 153. Idque procedit non tantùm in Inquiſitoribus immediatè deputatis à Papa, ſed etiam in deputatis à Cardinalibus, Epiſcopis, Generalibus, & Provincialibus Ordinum, *n. eod.*

§. VI. *Quomodo probetur crimen hæreſis, & per quales teſtes?*

Hæreſis iiſdem modis probatur, quibus alia crimina, & probari etiam poteſt per teſtes ſaltem duos, qui ſufficiunt ad condemnandum reum, dummodo ſint omni exceptione majores, *n.* 154. Quær. 1. Qui poſſint eſſe teſtes in cauſa fidei contra hæreticos? Reſp. Admittuntur teſtes aliàs jure inhabiles ad teſtimonium ferendum, in deteſtationem hujus criminis. Unde etiam excommunicati, participes, & ſocii criminis, aut aliàs criminoſi, & infames admittuntur ad teſtificandum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores, ſi ex numero, & qualitate perſonarum, & aliis circumſtantiis præſumuntur non dicere falſa, *c. In fidei.* 5. *h. t. n.* 155. Et quidem non ſolùm in defectu aliarum probationum, ſed etiam ſi non deſit illarum copia, quando proceditur per viam inquiſitionis, ſecus quando per viam accuſationis, vel exceptionis. Tertiò, ſi producantur contra hæreticum, non autem ſi pro defenſione hæretici. Quartò, non poteſt contra tales excipi, quòd non ſint idonei. Quintò, non ſunt teſtes integri, ideòque non ſufficiunt ad condemnandum reum, niſi plures fuerint, quàm duo, *n.* 156. Quær. 2. Quinam præterea teſtes inhabiles admittantur in crimine hæreſis? Reſp. Perjuri quoque teſtes eſſe poſſunt in cauſa hæreſis, ſi velint corrigere ſuum perjurium, deponendo contra ſe, vel alios ſuos complices, dummodo ex manifeſtis indiciis conſtet, talem non ex levitate animi, odio, vel corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei ſuum dictum corrigere, *c. Accuſatus.* 8. § *Licèt. h. t. in* 6. *n.* 157. Notandum hîc primò, quando teſtis, qui depoſuit in crimine hæreſis, eſt perjurus, ſtatur ſecundo ejus dicto, non primo. Secundò, in cauſa fidei etiam hæreticus admittitur ad teſtificandum contra fidelem, ſeu Chriſtianum. Tertiò, in hoc crimine etiam admittuntur ad probationem domeſtici, & familiares, item conſanguinei, & affines. Quartò, etiam mulieres, & minores 25. annis, modò ſint pubertati proximi: item laici contra hæreticum Clericum, ac denique etiam teſtes de auditu, non autem inimicus capitalis contra inimicum, *n.* 158. Quær. 3. Quâ ratione examinandi, & recipiendi ſint teſtes in cauſa hæreſis? Reſp. In examinatione teſtium adhibendæ ſunt duæ perſonæ religioſæ, & diſcretæ, in quarum præſentia per Notarium, aut per duos viros idoneos fideliter depoſitiones teſtium ſcribantur, *c. Vt Officium.* 11. §. *Verùm. h. t. in* 6. *n.* 159. Non tamen illæ perſonæ neceſſariò debent eſſe Ordinis religioſi, *n. eod.* Ad conſcribendas depoſitiones teſtium tenentur omnes, & ſinguli Religioſi, ſi ab iis, quibus Officium inquiſitionis eſt commiſſum, fuerint requiſiti, & dum eſſent in ſæculo, Officium Tabellionis exercuerunt: conceditur etiam Religioſis quibuslibet, & Clericis ſæcularibus, qui in ſæculo Tabellionis Officium exercuerunt, facultas Officium hoc liberè exercendi, *cit. c. Vt Officium*, §. *Ad conſcribendas. h. t. in* 6. *n.* 160.

§. VII. *Quomodo procedendum ſit in cauſa hæreſis, ſive quis Ordo judiciarius ſit ſervandus?*

In negotio Inquiſitionis hæreticæ pravitatis procedi poteſt ſimpliciter, & de plano, abſque Advocatorum, & Judiciorum ſtrepitu ac figura, *c. ult. h. t. in* 6. *n.* 161. Item dicta teſtium, & accuſatorum non publicantur, ſi ex publicatione timeatur grave periculum, *cit. c. ult.* §. *Iubemus, h. t. in* 6. *n.* 162. Item permittitur, ut Epiſcopus, vel Inquiſitores ſecretum poſſint indicere illis, quibus proceſſum hujusmodi explicabunt, & ſi opus fuerit, ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ſi violent ſecretum: ſic tamen ut Inquiſitores Epiſcopum, vel hic illos eâ de cauſa non excommunicet, ſed in virtute S. obedientiæ teneantur ad ſecretum, *cit. c. ult.* §. *Et ut eorundem. n.* 163. Item præcipitur Epiſcopis, & Inquiſitoribus, ut, ubi eſt ſecuritas, non dicant eſſe periculum, & ſic nomina ſupprimant: nec ubi eſt periculum, dicant eſſe ſecuritatem, & ſic nomina vulgentur, *cit. c. ult.* §. *Cæterùm. h. t. in* 6. *n.* 164. Denique in Clement. *Ad noſtrum.* 3. *h. t.* damnatur ſecta Beguardorum, & Beguinarum, & eorum errores, & in *Extravag.* 2. *Inter Communes. h. t.* damnantur tres errores Jo. de Poliaco ibidem expreſſi, *n.* 165.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 5. & 6.
c. 2. *n.* 8.
c. 3. *n.* 9.
c. 4. *n.* 10.
c. 5. *n.* 76. & 78.
c. 6. *n.* 77.
c. 7. *n.* 10.
c. 8. *in princ. n.* 14. §. *Si autem. n.* 53.
c. 9. *in princ. n.* 11. §. *Qui verò. n.* 32. §. *Præſenti. n.* 85. & *ſeq* § *Illos quoque. num.* 97. §. *Statuimus*, & §. *fin. n.* 119. & 124.
c. 10. *num.* 56. & *ſeq.* & *num.* 72.
c. 11. *n.* 117. & *ſeq.*
c. 12. *n.* 29.
c. 13. *in princ. n.* 13. §. *Quia verò. num.* 31. §. *Qui autem. n.* 32. §. *Credentes. n.* 52. & 115. & *ſeq.* §. *Damnati. n.* 58. §. *Damnamus. n.* 69. §. *Moneantur autem*, & §. *Catholici verò, n.* 120. §. *Adjicimus*, & §. *ult. n.* 121.
c. 14. *n.* 30.
c. 15. *in princ. n.* 85. §. *Si qui. n.* 90.
c. 16. & *ult. num.* 80. & *duobus ſeqq.*

IN SEXTO.

c. 1. *n.* 87. & 89.
c. 2. *in princ. n.* 54. §. *Inhibemus. n.* 27. & *ſeq.* §. *Hæretici. n.* 49. §. *Ad hæc. num.* 51. & §. *fin. n.* 79.
c. 3. *n.* 109.
c. 4. *n.* 98.
c. 5. *n.* 155. & *ſeq.*
c. 6. *n.* 128.
c. 7. *n.* 33. & *duobus ſeqq.*
c. 8. *in princ. n.* 94. §. *In figuratione caſûs. n.* 60. §. *Eum verò. n.* 95. §. *Ille quoque. n.* 96 § *Sanè. n.* 139. §. *De quæſtionibus. n.* 140. §. *Si verò. n.* 140. §. *In eo verò. n.* 141. § *Sacerdotes. n.* 142. §. *Licèt verò. n.* 157.
c. 9. *n.* 129.
c. 10. *n.* 153.
c. 11. *in princ. n.* 133. §. *Si verò*, §. *Compeſcendi*, §. *Denique, cit. n.* 133. & §. *Verum. n.* 159. §. *Ad conſcribendas. num.* 160. & §. *Statuimus prope finem. n.* 121.

c. 12. *in*

c. 12. *in princ. n.* 143. & *eod c. poſt princ. n.* 144. §. *Privandi. num.* 49. 102. & *ſeq.* §. *Et illorum, num.* 91. §. *ult. n.* 144.
c. 13. *n.* 137.
c. 14. *n.* 63. 65. & 66.
c. 15. *in princ. n.* 104. §. *Hoc ſanè. n.* 105.
c. 16. *n.* 134.
c. 17. *n.* 145. & *ſeq.*
c. 18. *n.* 126. & *ſeq.*
c. 19. *num.* 59. & *duobus ſeqq.*
c. 20. & *ult. in princ. num.* 161. §. *Iubemus. num.* 162. §. *Et ut eorundem. n.* 163. §. *Cæterùm*, & §. *fin. n.* 164.

In Clamantinis.

Clem. 1. *poſt princ. n.* 148. §. *Propter quod, eod. n.* & 150. §. *Verùm. num.* 148. 149. & 151. §. *Sanè. n.* 148. §. *Porro, n.* 149. & §. *fin. n. eod.*
Clem. 2. *poſt princ. n.* 70. & *ſeq.* & *n.* 152.
Clem. 3. & *ult. n.* 165.

In Extravagantibus Communibus.

Extrav. 1. *n.* 147.
Extrav. 2. *n.* 165.
Extrav. 3. & *ult. n.* 136.

TITVLVS VIII.

DE SCHISMATICIS, ET ORDINATIS AB EIS.

§. I. *Quid ſit Schiſma, & quomodo ab hæreſi differat, & quæ ſint pœnæ Jure decretæ in Schiſmaticos?*

Assertio I. Schiſma eſt ſciſſura, ſive disjunctio, per quam quis ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparat, in quantum ea eſt quoddam Corpus Myſticum ex univerſis fidelibus velut membris, & Romano Pontifice, tanquam Capite conſtans, *num.* 1. Aſſert. 2, Schiſma differt ab hæreſi in eo, quia hæreſis per ſe, ac directè opponitur fidei, ejus doctrinam negando; ſchiſma verò charitati repugnat, Eccleſiæ unitatem, quæ in charitate conſiſtit, ſcindendo. Secundò differunt, quia omnis hæreticus eſt etiam ſchiſmaticus, ſed non vice verſâ. Tertiò, quia ſchiſma eſt via ad hæreſim, *num.* 2. Duobus modis ſchiſma fieri poteſt, & tripliciter poteſt quis non parere velle S. Pontifici, *n.* 3, An is, qui ſe ab alio Epiſcopo, quàm Urbis Romæ ſeparat, ſit ſchiſmaticus, *n. eod.* Aſſ. 3. Prima pœna ſchiſmaticorum eſt excommunicatio, quam non incurrunt, niſi propriè dicti ſchiſmatici, qui generaliter ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa eſt, & Chriſti Vicarius, *n.* 4. Receptatores verò, fautores, vel defenſores ſchiſmaticorum, hanc excommunicationem non incurrunt, *cit. n.* 4. De Jure communi antiquo; ſchiſmatici, ſine hæreſi, non ſunt excommunicati ipſo jure, neque abſolutè, & univerſim, *n. eod.* Secunda pœna ſchiſmaticorum eſt inhabilitas ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas, *n.* 5. Tertia pœna eſt, quòd ſchiſmatici privandi ſunt omnibus beneficijs, officijs, honoribus, dignitatibus, & Prælaturis perpetuò, cunctis eorum bonis, & juribus confiſcatis, *c. Ad ſuccidendos. unic. h. t. in* 6. ubi id ſtatutum fuit de duobus Cardinalibus ſchiſmaticis, *n.* 6. quæ tamen Conſtitutio poſtea revocata fuit à Benedicto XI. in *Extravag. Dudum. unic. h. t. Inter Communes, n.* 7. Nulla Jure Canonico ſtatuta eſt pœna privationis beneficiorum, ante ſchiſma, obtentorum, quæ ipſo jure incurratur. Neque irregularitatem aliquam incurrunt ſchiſmatici, *n.* 8.

§. II. *An Ordinationes, aliique actus, ſeu geſta per ſchiſmaticos ſint valida, & quam pœnam Juris incurrant, qui à ſchiſmaticis Ordines receperunt?*

Assertio I. Ordinationes factæ à ſchiſmaticis, & ab ordinatis ab eis ſunt irritæ, & qui acceperunt dignitates Eccleſiaſticas, vel beneficia ab eiſdem, careant impetratis. Alienationes quoque factæ de rebus Eccleſiæ per ſchiſmaticos, vel laicos non valent, & res ſine omni onere ad Eccleſias revertuntur: & qui præſumit facere contra prædicta, eſt excommunicatus, & qui ſpontè jurant de tenendo ſchiſmate, à SS. Ordinibus, & dignitatibus ſunt ſuſpenſi, *c.* 1. *h. t. n.* 9. Epiſcopus ſchiſmaticus verè, & validè Euchariſtiam conſecrat, Confirmationis Sacramentum confert, & Ordinis, dummodo in forma Eccleſiæ illa conferat. Item validè conſecrat Templa, Altaria, & vaſa ſacra. At verò poteſtatem juriſdictionis ſpiritualis, nec validè, nec licitè exercere poſſunt ſchiſmatici, adeóque nec à peccatis abſolvere, vel excommunicare, leges ferre, vel beneficia conferre &c. quod tamen talis Prælatus acquiſivit Eccleſiæ, id tenet, *n.* 10. Aſſert. 2. Ordinatus ab Epiſcopo ſchiſmatico, ſtatim repellendus eſt ab officio, niſi legitimè probet ſecum eſſe diſpenſatum ab habente auctoritatem, *c.* 2. *h. t. n.* 11. Cum tali verò ordinato ſolus Papa diſpenſare poteſt, *n. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 9.
c. 2. & *ult. num.* 11.

In Sexto.

c. unic. n. 6.

In Extravagantibus Communibus.

Extravag. unic. n. 8.

TITVLVS IX.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

§. I. *De Apoſtaſia in genere, & in ſpecie de Apoſtaſia à fide, ejúſque pœnis.*

Quær. I. Quid ſit Apoſtaſia in genere, & quot ſint ejus ſpecies? Reſp. Apoſtaſia in genere eſt quædam defectio, ſeu receſſus à DEO, & Apoſtata eſt Chriſtianus, qui receſſit temerariè à DEO: unde tres ſunt ſpecies Apoſtaſiæ. Prima perfidiæ, per quam à fide receditur. Secunda inobedientiæ, cùm quis juſtis præceptis Prælatorum obedire recuſat. Tertia eſt Apoſtaſia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine ſacro, vel à Religione, quam quis profeſſus eſt, *n.* 1. Qu. 2. Quis ſit, & dicatur apoſtata à fide, & quæ ejus pœnæ? Reſp. primò, Apoſtata à fide ille dicitur, qui in totum à fide Chriſti recedit, ſive totaliter eam deſerit, ut ſi Chriſtianus fiat Judæus, aut Turca, *n.* 2. Apoſtaſia à fide eſt ſpecies infidelitatis, ſed non eſſentialiter diſtincta ab hæreſi. Item omnis apoſtata à fide reipſa eſt etiam hæreticus, ſed non vice verſâ, omnis hæreticus eſt apoſtata propriè. Nam apoſtaſia vel ſpectatur, quatenus eſt totalis receſſus à vera fide; & tunc apoſtata propriè dicitur, qui Chriſtum, & Chriſtianam fidem penitus abnegat: hæreticus verò, qui non omnino, ſed ſolùm quoad unum, vel aliquos articulos à fide recedit. Vel apoſtaſia conſideratur, non quatenus eſt re-

ceſſus à fide Catholica, ſed tranſitus ad falſam aliquam ſectam; & ut ſic eſt infidelitas ejus ſpeciei, ad quam ſit tranſitus, ut Judaiſmus, Paganiſmus, vel Atheiſmus, *cit. n.* 2. Reſp. ſecundò. Apoſtatæ à fide iiſdem pœnis puniuntur, quibus hæretici, *n. eod.* Qui Baptiſmum ſpontè receperunt, compellendi ſunt, ut prioris ſectæ ritus dimittant, & Chriſtianam fidem de novo ſuſceptam obſervent, c. *Quidam.* 4. *h. t. n.* 3.

§. II. *De Apoſtatis ab Ordine Clericali, & à Religione, & pœnis eorum.*

Quær. I. Quis dicatur apoſtata ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? Reſp. 1a. qui à Statu Clericali, ſuſcepto Ordine ſacro, ſeu majore, cui votum caſtitatis eſt annexum, ad ſtatum conjugalem, vel laicalem converſationem, dimiſſo habitu Clericali, ſine diſpenſatione tranſit, Apoſtata ab Ordine dicitur. Item ſi Clericus in Minoribus conſtitutus, & beneficium habens Eccleſiaſticum, eo retento, ad nuptias tranſeat, vel ad ſtatum laicorum, propriâ auctoritate, dimiſſo habitu Clericali, apoſtata cenſetur: ſecùs eſt, ſi talis beneficium non habeat, *n.* 4. Reſp. ſecundò, pœnæ apoſtatæ ab Ordine Clericali ſunt primò, excommunicatio non lata, ſed ferenda. Secundò, pœna infamiæ, quam ipſo facto incurrit. Tertiò, ſi Clericus Apoſtata, dimiſſo habitu Clericali, & tonſurâ, monitus habitum non reaſſumpſerit, perdit privilegium Ordinis Clericalis, ita ut percutiens illum non incidat in excommunicationem, c. *Præterea,* 1. *h. t.* ubi habetur, quòd tales Clerici, ſi in criminibus deprehenſi teneantur, per cenſuram Eccleſiaſticam, ſive excommunicationem percutientis non liberentur: quamvis alij hoc intelligant de Clerico in Sacris conſtituto, quòd ſi monitus in Apoſtaſia perſiſtat, omni privilegio Clericali, etiam fori, ſit privandus, *n.* 5. Si non conſtet de Apoſtaſia ab Ordine, & Statu Clericali: Clerici tamen graviter infamati ſint de Apoſtaſia, quia habitum dimiſerunt, tum non ſunt tolerandi in habitu ſæculari, ſed per cenſuram cogendi ad ſe, deficiente probatione, canonicè purgandum, *c. Tuæ.* 3. *h. t. n.* 6. Item Clerici apoſtatæ, qui dimiſſo habitu, detinentur in carcere, & nec minis, nec blanditijs adduci poſſunt, ut habitum reaſſumant, poſſunt ſub gravi cuſtodia aſſervari, ita ut miſeram vitam ducant, donec reſipiſcant, *c. A nobis.* 5. *h. t. n.* 7. deducuntur quædam corollaria, *n. eod.* Qu. 2. Quis ſit, & dicatur Apoſtata à Religione, ſeu Statu Religioſo, & quas pœnas incurrat? Reſp. primò, Apoſtata à Religione eſt, qui, ſine licentia Superioris ſui, ab Ordine Religioſo, quem profeſſus eſt, receſſit cum propoſito nunquam redeundi. Unde duo ad Apoſtaſiam requiruntur, ut ſine licentia Prælati ſui diſceſſerit ab Ordine Religioſo: deinde ut ad alium Ordinem Religioſum non tranſierit, *n.* 8. Reſp. ſecundò, prima pœna Apoſtatarum à Religioſo Ordine eſt, quòd ipſo jure excommunicationem incurrant. Sed probabilius eſt, ſolùm excommunicatos eſſe illos, qui temerè habitum ſuæ Religionis dimittunt, etiam abſque animo apoſtatandi, ſeu Religionem omnino dimittendi, *n.* 9. Secunda pœna eſt, quòd Monachus in Apoſtaſia ordinatus non poſſit miniſtrare in illo Ordine ſuſcepto, etſi deinde Abbati ſuo fuerit reconciliatus, & pœnitentiam egerit, ſine diſpenſatione S. Pontificis, *c. ult. h. t. n.* 10. quam tamen ſuſpenſionem non incurrit, qui durante apoſtaſiâ, minores Ordines ſuſcepit, *n. eod.* Addunt aliqui tertiam pœnam apoſtatarum à Religione, quòd etiam poſtquam emendati ad priſtinam Religionem redierint, non poſſint eligi in Prælatos Religionis deſertæ. Sed probabilius eſt, hanc pœnam ab illis non incurri, cùm nullum Jus extet eos inhabiles reddens ad Prælaturas, *n.* 11.

§. III. *De reiterantibus Baptiſmum, eorúmque pœnis.*

Baptiſmus ſemel legitimè collatus reiterari non debet, cùm indelebilem Characterem imprimat, *num.* 12. Quær. 1. Quæ ſit pœna reiterantium Baptiſmum? Reſp. primò, qui alterum ſciens, vel per craſſam ignorantiam, iterum baptizat, abſolutè irregularis ſit, ita ut ad Ordines, ſaltem ſuperiores, promoveri non poſſit. Idque indubitatum eſt, ſi delictum ejus ſit publicum, c. 2. *h. t.* ubi id ſtatuitur de miniſtrante rebaptizanti, ergo multò magis id locum habet in ipſo rebaptizante, *n.* 13. Reſp. ſecundò, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, qui miniſtrant Sacerdoti rebaptizanti, non incurrunt irregularitatem, ſi peccatum eorum eſt occultum: fiunt tamen irregulares, ita ut ad Ordines ſuperiores aſcendere non poſſint, ſi factum eorum eſt publicum, niſi Religioſi facti, cum ijs diſpenſetur, *c. 2. h. t. n.* 14. & 15. Reſp. tertiò, qui ſcienter ſe abſolutè, & ſine conditione rebaptizari ſinunt, ſimpliciter fiunt irregulares, ita ut ad Eccleſiaſticos Ordines nullo modo promoveri poſſint, in qua irregularitate ſolus S. Pontifex diſpenſare poteſt, *n.* 16. Qu. 2. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel bis illam ſcienter ſuſcepit, fiat irregularis? Reſp. negativè, quia id Jure Canonico non eſt expreſſum, *n.* 17. Poſtremò qui ſcienter Baptiſmum reiterant, illi etiam, ſi Clerici ſint, deponendi ſunt, Laici verò excommunicandi, nec ordinari poſſunt, *cit. num.* 17. *in fine.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 5.	c. 4. *n.* 3.
c. 2. *n.* 14.	c. 5. *n.* 7.
c. 3. *n.* 6.	c. 6. & *ult. n.* 10.

TITULUS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCciderunt.

Quær. I. Quid ſit parricidium, & quibus modis committatur? Reſp. parricidium propriè committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem etiam naturalem tantùm & illegitimum: poſtea verò & nomen, & pœna parricidij extenſa eſt ad parentes, qui filios occiderunt. Imò etiam parricidium committitur, ejúſque pœna incurritur, ſi filij occidunt avum, vel aviam, vel alios aſcendentes, vel è contra, ſi parentes occidant nepotes ex filio, aut filia, omnéſque alios deſcendentes. Secundò, ſi ſocer, vel ſocrus occidant generum, aut nurum, vel vice verſâ. Tertiò, ſi frater occidat fratrem, vel ſororem. Quartò, ſi alij conſanguinei collaterales occidant conſanguineum infra quartum gradum. Quintò, ſi

Digitized by Google

tò, ſi maritus uxorem, & vice verſâ. Sextò, is, cujus mandato parricidium commiſſum eſt, vel conſilio, vel auxilio. Septimò, qui occidit Patronum, vel emit venenum, ut illud filius patri det, *n.* 1. Qu. 2. quæ ſit pœna parricidij Jure civili? *n.* 2. & quæ Jure Canonico, *n.* 3. Mulier quæ ſponte filium, licèt ex iracundia, occidit, inducenda eſt ad agendam perpetuam pœnitentiam in Monaſterio. Quòd ſi non poſſit ad hoc induci, & timeatur de ejus incontinentia, ei danda eſt licentia nubendi, ne inhoneſtè vivat, *c.* 1. *h.t, n.* 4. De Jure Canonico nulla ſtatuta eſt pœna in parricidas in foro externo, ideo Judex Eccleſiaſticus parricidam temporali ſuæ juriſdictioni ſubjectum remittit ad Judicem ſæcularem, ſecundùm Leges civiles puniendum. Si verò ſit Clericus, deponi debet, ac degradari, ac poſtea tradi Curiæ ſæculari, *num.* 5. Mulier occidens filium ſuum, non debet ideò à viro ſeparari, non obſtante juramento mariti, quòd ſe ab uxore ſeparare velit, ſed alia pœnitentia ipſi imponitur, *c.* 2. *h.t. n.* 6. & 7. Quando infantes reperiuntur mortui in lecto, & neſcitur, an à patre, vel matre ſint oppreſſi, agere debent aliquam pœnitentiam; ſi verò ſint certi, ſe eos oppreſſiſſe, ſcire debent, ſe graviter deliquiſſe, & pœnitentiam agere tenentur per tres annos, quorum unus, ſecundùm aliquos, eſt, ut jejunent in pana & aqua, *c.* 3. & *ult. h. t. num.* 8.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.	c. 2. n. 6.
c. 1. n. 4.	c. 3. & *ult.* n. 8.

TITULUS XI.

DE INFANTIBUS, ET LANGUIDIS expoſitis.

§. Unic. *Quæ ſit pœna parentum, qui filios exponunt ab alijs nutriendos, vel languidos, ſive infirmos ab alijs curandos?*

Infans expoſitus à patre, ipſo ſciente, & ratum habente, hoc ipſo liberatur à patria poteſtate, ſicut & libertus, vel ſervus expoſitus à Patrono, vel Domino, fit ingenuus, aut liber. Idem dicendum, ſi ijdem infirmi expoſiti ſint, vel alimenta ipſis denegata fuerint. Illi verò, qui hos ſuſcipiunt curandos, vel alendos, non acquirunt jus in eorum perſonas, *c. unic. h. t. n.* 1. Nomine infantis hîc intelligitur, qui eſt infra ſeptennium. Peccant autem parentes graviter, exponendo filios, ſi eos commodè alere poſſint, *n.* 2. An & quando ſi infans à patre expoſitus, ab alio alatur, & educetur, alimenta ab eo repeti poſſint, vel non poſſint, *cit. n.* 2. Quòd pater filijs alimenta denegans amittat patriam poteſtatem, id intelligendum eſt ſolùm quoad filios languidos, ſeu infirmos, cujuſcunque ætatis ſint, & per languidos intelliguntur, qui perpetuo morbo, eóque incurabili laborant, *n.* 3. Prædicta autem Conſtitutio habet ſolùm locum in filijs legitimis. Infantibus verò expoſitis, quorum parentes ignorantur, alimenta præſtari debent ab Eccleſia, vel ejus Rectore, *cit. num.* 3.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. *unic.* n. 1.

TITULUS XII.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, vel caſuali.

Sectio I. *De homicidio in genere, & in ſpecie de homicidio voluntario injuſto.*

§. I. *Quid ſit homicidium in communi, & quomodo dividatur?*

Assertio I. Homicidium eſt occiſio hominis ab homine facta, vel clariùs, quælibet exanimatio hominis, ſeu humani corporis violenter ab homine facta, quâ anima à corpore ſeparatur, *n.* 1. Aſſ. 2. Homicidium (ſcilicet corporale) aliud eſt voluntarium, aliud involuntarium, ſeu caſuale. Voluntarium, vel eſt licitum, vel illicitum: hoc rurſum vel eſt directè voluntarium, ſive per ſe intentum: vel eſt ſaltem indirectè voluntarium, in cauſa, adeo propinqua, ut moraliter certò homicidium ſit ſecuturum, etſi in ſe formaliter, & explicitè non intendatur. Homicidium voluntarium, ſed licitum, ac juſtum, eſt vel neceſſarium, ac defenſivum, vel eſt punitivum, quod publicâ auctoritate Magiſtratûs fit ad punienda delicta. Homicidium verò caſuale eſt, quod caſu præter intentionem, cauſam dantis, fit. Idque vel nullo modo eſt voluntarium, nec indirectè, ſed merè caſualiter, ſeu caſu fortuito fit; vel nonniſi in cauſa, & indirectè, ac per-accidens eſt intentum, *n.* 2. Item homicidium aliud eſt ſimplex, aliud qualificatum, ut ſi quis occidat patrem, vel Sacerdotem, vel in Eccleſia aliquem &c. *n.* 3. Non poteſt quis vi juramenti obligari ad patrandum homicidium injuſtum, & illicitum, *c. Cum juramento.* 4. *h. t. num.* 4.

§. II. *Quæ requirantur ad homicidium injuſtum directè voluntarium, ejúſque pœnam incurrendam, & quæ pœnæ Iure ſint decretæ in homicidas?*

Assertio I. Requiritur primò, ut ſit commiſſum per directam, & expreſſam, ac ſpontaneam voluntatem occidendi, per quam ſcilicet vel mors ipſa in ſe fuerit intenta, vel ſaltem in ſua cauſa proxima, ſive actione tali, ex qua certò, & inevitabiliter mors ſequi ſoleat: deinde requiritur, ut effectus, ſive mors reipsâ actu ſequatur, præterquam in caſibus jure expreſſis, *n.* 5. Aſſ. 2. De Jure Civili pœna homicidij injuſti olim fuit deportatio, & bonorum confiſcatio, ſed hodie eſt pœna mortis, ſi per dolum cædes facta ſit. At verò de Jure Canonico, ſi laicus committat voluntariè & injuſtè homicidium, excommunicandus eſt, *n.* 6. Si verò Clericus patret homicidium, deponendus eſt ab Ordine, & beneficio, non autem communione privandus: & inſuper etiam eſt detrudendus in arctum Monaſterium ad peragendam pœnitentiam: vel loco ejus in carcerem perpetuum, vel temporalem, pro qualitate delicti, ſaltem ſi non eſſet pœnitens, ſed de fuga ſuſpectus, *n.* 7. Verùm quod dicitur in *c.* 1. *h.t. n.* 8. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab Altari meo avellatur, ut moriatur*, id eſt, deponatur, rectiùs intelligitur de eo, qui per induſtriam, id eſt, ex propoſito, & per inſidias, id eſt, proditoriè, in Eccleſia, vel extra illam, Clericum vel laicum, & ſive ipſe occidens ſit Clericus, vel laicus, quòd talis, inquam, non gaudeat immunitate Eccleſiaſticâ, quominùs violenter à ſuo Judice extrahi poſſit ab Eccleſia, *n.* 9.

ſia, *n. 9.* Secunda pœna homicidij voluntarij, & injuſti eſt, quòd Clericus, qui animo deliberato aliquem occidit, privatur omnibus beneficijs Eccleſiaſticis obtentis, non ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis, *n. 10.* Tertia pœna eſt, quòd homicida voluntarius, & injuſtus privetur ſucceſſione hæreditariâ ejus, quem occidit. Quarta denique, Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiam irregularis, ſeu inhabilis ad Ordines ſuſcipiendos, & in ijs miniſtrandum, *cit. n. 10.* Quænam in pœnis, & pœnitentijs imponendis à Judice ſint conſideranda, juxta *c. Sicut dignum. 6. h. t. n. 11.*

§. III. *Quinam tum in genere, tum in ſpecie, propter homicidium voluntarium, & injuſtum irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Iure decretas in homicidas?*

Generatim loquendo, qui aliquem voluntariè, & injuſtè per ſe ipſum occidit, fit irregularis; idémque dicendum de eo, qui dat cauſam propinquam efficacem mortis, etſi ea poſt longum tempus ſequatur. Et hinc Clericus, qui cauſam dat homicidio, ad Sacerdotium non eſt promovendus, *c. De cætero. 11. h. t.* idémque eſt de laico, *n. 12.* Quær. primò. An qui procurat abortum fœminæ prægnantis ſit homicida, & fiat irregularis? Reſp. affirmativè, ſi fœtus erat animatus, aliàs ſecus, *c. Sicut. 20. h. t. n. 13.* Si quis abortire facit mulierem gravidam, antequam fœtus animâ rationali eſt informatus, non fit irregularis, *n. 14.* qui viro, vel mulieri aliquid fecit, per ſortilegium, vel incantationem, vel ad potandum dedit, ut non poſſit generare, aut concipere, vel naſci proles, ut homicida tenetur, *c. Si aliquis. 5. h. t.* non punitur autem pœnâ ordinariâ mortis, ſed aliâ mitiore, dummodo fœtus nondum animâ rationali fuerit informatus, *n. 15.* Qui alium lethaliter percuſſit, licèt poſtea ab alijs omnino fuerit peremptus, irregularis cenſetur. Idémque eſt, ſi non conſtet, ſed dubium ſit, an ex ictu priùs percutientis: an verò ex poſteriore percuſſione obierit: quin imò etſi non conſtet, an quis percuſſerit lethaliter, ſi tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum percuſſione obijt, etiam primus percuſſor irregularis cenſebitur, propter voluntatem occidendi, effectu reipsâ ſecuto, *c. Significâſti. 18. h. t. n. 16. & 17.* Qui poſteriùs percuſſit ab alio lethaliter vulneratum, fit irregularis, quia etiam ipſe occidit, accelerando mortem ipſius. An quando quis primò graviter eſt percuſſus, ſed non mortuus, deinde verò ab alio eſt percuſſus lethaliter, & mortuus, uterque ſit puniendus pœnâ ordinariâ homicidij, *n. 18.* Qu. 2. An ſi volens ex propoſito occidere Titium, per ignorantiam, & errorem occidat Cajum, ſit puniendus ut homicida, pœnâ ordinariâ? Reſp. affirmativè, quamvis aliqui putent, talem non eſſe puniendum pœnâ mortis, ſed arbitrariâ, *n. 19.*

§. IV. *An mandans aliquem occidi, fiat irregularis, aliáſque pœnas injuſti homicidij incurrat?*

Qui mandat alium occidi, fit irregularis, ſi mors ſequatur, & pœnâ ordinariâ homicidij puniri poteſt, *n. 20.* Extenditur primò, Mandans aliquem verberari, etſi expreſsè prohibeat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis fit, ſi mandatarius fines mandati excedens eum mutilet, vel occidat, *c. Is, qui. 3. & ult. h. t. in 6.* dummodo percuſſio ſit illicita, ſecùs ſi licita, *n. 21.* Secundò, Mandans occidi, vel verberari aliquem, fit irregularis, etſi non expreſſum, ſed tacitum ſolùm mandatum dedoſit ad occidendum, vel mutilandum, *n. 22.* Tertiò, Mandans alium occidi, fit etiam irregularis, ſi tunc ipſe mandatarius occidatur, vel mutiletur, *cit. n. 22.* Limitatur autem tradita doctrina primò, ſi homicidium non ſit ſecutum, licèt à mandatario fuerit attentatum, non enim mandans incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam ordinariam. Secundò, ſi mandatarius, etiam ſine alicujus mandato, erat occiſurus, non fit irregularis, quod verum eſt, niſi ob mandatum ei datum, mandatarius citiùs occidit, quia tunc eſt cauſa propinqua accelerationis: ſecùs, ſi non citiùs occidit, tunc enim non fit irregularis ipſe mandans. Tertiò, niſi mandans aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit intimata mandatario, tunc enim non fit irregularis ipſe mandans, ſi poſt hujuſmodi revocationem, commiſſum ſit homicidium à mandatario, *n. 23.* Aſſ. 2. pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium quandoque incurruntur, etiamſi mors ſeu cædes non ſit ſecuta: nam qui per aſſaſſinos aliquem Chriſtianum interfici facit, vel mandat, licèt mors non ſequatur: vel ſi eos receperit, defenderit, vel occultaverit, ipſo facto incurrit excommunicationem, & depoſitionem à dignitate, honore, & Ordine, officio, & beneficio, ita ut alijs conferri poſſint ab eo, ad quem ſpectat collatio, & eſt etiam talis cum ſuis temporalibus bonis perpetuò diffidatus à populo Chriſtiano, ſeu bannitus, & poſtquam probabilibus argumentis conſtiterit, aliquem tam execrabile ſcelus commiſiſſe, nulla alia excommunicationis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis contra eum ſententia requiritur, *c. 1. h. t. in 6. n. 24.* quinam hîc intelligantur per Aſſaſſinos, *n. 25.* Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. c. 1.* latæ ſunt, non in ipſos mandatorios, ſive homicidas, ſed ſolùm in mandantes, qui operâ Aſſaſſinorum infidelium Chriſtianum aliquem occidi juſſerint. Si infidelis per alios quoſcunque pecuniâ conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *cit. num. 25.* Probabilius eſt, Clericos committentes hoc crimen Aſſaſſinij non amittere, ipſo jure, omne privilegium Clericale ante actualem degradationem, per quam Curiæ ſæculari traduntur, *n. 26.* Qui mandat, operâ infidelium aſſaſſinorum, occidi fidelem, eſt perpetuò diffidatus à populo Chriſtiano, ita ut poſſit à quolibet privato impunè occidi, & bona illius à fiſco occupari poterunt, *cit. n. 26.*

§. V. *An ſicut mandans, ita etiam conſentiens in homicidium injuſtum, vel illud approbans incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidij?*

Assertio I. Si quis purè, & ſine ulla cooperatione, conſentiat in homicidium, quod nullo modo fit nomine ipſius conſentientis, is non fit irregularis, nec aliam pœnam incurrit, etiamſi conſenſum verbis exprimat, *n. 27.* Aſſ. 2. Qui homicidium ab alio patratum, etſi ſuo nomine ſit factum, poſtea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec conſilium, nec favorem, nec auxilium præſtitit, non incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam ſtatutam in homicidas, *n. 28.* Neque is fit irregularis, qui poſt commiſſum homicidium ab alio, etiam ſuo nomine,

ad quod

ad quod tamen non eſt cooperatus, recipiat, occultet, vel defendat homicidam, vel quid ei donet propter cædem factam. Idémque dicendum de alijs criminibus, etſi atrocioribus, propter ſolam ratihabitionem, nullum puniendum eſſe pœnâ ordinariâ ipſius delicti, ſed ſolùm extraordinariâ, *n.* 29.

§. VI. *An conſulens homicidium injuſtum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Juris?*

Assertio I. Qui conſilium dedit ad homicidium, vel mutilationem, fit irregularis, aliáſque pœnas Juris incurrit, ſi illud reipsâ ſequatur, ex vi illius conſilij, quia is, cui conſilium eſt datum, alioquin non erat occiſurus, *n.* 30. Aſſert. 2. Quamvis is, cui datum eſt conſilium, eſſet aliàs occiſurus hominem, ſi tamen quis conſulendo auxit voluntatem illius, ut tantò promptiùs, vel citiùs, vel crudeliùs aliquem occideret, fit irregularis, *c. Sicut.* 6. §. *Qui verò. h. t. n.* 31. Aſſert. 3. Si conſulens homicidium, ante ejus executionem, conſilium revocat, non ideò ſtatim liber eſt ab irregularitate, ſed debet conari contrarium perſuadere ei, cui conſilium dedit, ne illud exequatur: qui verò conſulit minus malum, v. g. mutilationem ei, qui volt occidere, non fit irregularis, ſi non poſſit aliâ viâ eum à cæde avertere, *n.* 32.

§. VII. *An qui cooperatur ad homicidium, præſtando opem, vel auxilium, ſit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidij incurrat?*

Assertio I. Qui auxilium præſtando, eſt cauſa propinqua commiſſi homicidij, ita ut conſilio non præſtito, illud non fuiſſet patratum, is irregularitatem incurrit, *n.* 33. Aſſ. 2. Si auxilium ferens ſit cauſa proxima & immediata, ſaltem partialis, homicidij commiſſi, ita ut abſque eo auxilio, mors non fuiſſet ſecuta, is pœnâ ordinariâ homicidij eſt puniendus: alioquin verò ſi fuit cauſa ſolùm remota, pœnâ extraordinariâ, & mitiore, *n.* 34. Unde inprimis, qui ſe ſociat homicidæ, animo occidendi, licèt non apponat manum, ſi tamen v. g. ex captione alicujus ſecuta eſt mors, tenetur pari ferè pœnâ, quâ homicida, *c. Sicut.* 6. §. *Illi autem. h. t. cit. n.* 34. Secundò, qui ſociat ſe homicidæ, animo tantùm prohibendi, ne is impediatur ab homicidio, tenetur paulò minore pœnâ, *cit. c. Sicut.* §. *Illi etiam. num.* 35. Tertiò, qui cuſtodiunt ſarcinas occidentium, ſcientes eos eſſe Sicarios, non ſunt immunes à pœnis homicidij, *cit. c. Sicut.* §. *Hi quoque. n.* 36. Quartò, qui occupat bona occiſi, à pœna quidem mortis eſt immunis, ſed illa, quæ occupavit, tenetur integrè reſtituere, nec ſufficit, quòd illa eroget pauperibus, ſi potuit reſtituere eis, quorum conſtat fuiſſe, & ipſi occupanti moderata pœnitentia eſt imponenda, *cit. c. Sicut.* §. *Eos inſuper. n.* 37. Quintò, qui participant cum occiſoribus excommunicatis, diverſimodè ſunt puniendi, magis, vel minùs, conſideratâ temporis morâ, & utrùm timore, vel affectione communicaverint, ſcienter, vel ignoranter, *cit. c. Sicut.* §. *Illis præterea, num.* 38. Denique Clerici, qui armati morti interfuerunt, vel qui conſilium dederunt, ut occiſus caperetur, ab Altaris miniſterio perpetuò ſunt deponendi, & in Monaſterium, vel carcerem detrudendi, ſaltem ad quinquennium: & in Eccleſijs nullo unquam tempore Lectiones legant, vel Reſponſoria in Choro ſeparatim cantent, ſed in pſalmis apud DEUM veniam impetrare ſatagant, *cit. c. Sicut.* §. *Clericos. h. t. n.* 39. An quando plures ſimul opem ferendo, concurrunt ad occidendum aliquem, qui poſtea moritur, omnes cenſendi ſint irregulares, & teneantur pœnâ homicidij, *n.* 40. idque declaratur magis, *n.* 41.

§. *VIII. An non impediens homicidium, tùm poſſit, ac debeat, fiat irregularis?*

Assert. I. Qui non impedit homicidium, ſi ad id teneatur ſolùm ex charitate, non fit irregularis, etiamſi omittat impedire, ex odio interno, & deſiderio mortis proximi, *n.* 42. Aſſ. 2. Qui tenetur ex juſtitia impedire homicidium, ſi poſſit impedire, ſine gravi ſuo damno, & non impediat, fit irregularis, ut ſi pater non impediat homicidium filij, vel dominus ſervi, vel Judex ſubditi, & è contrario, *n.* 43. deducuntur quædam corollaria, *n.* 44.

Sectio II. *De homicidio caſuali, & omnino involuntario?*

§. I. *An ex homicidio caſuali, quod ex opere licito ſecutum eſt, contrahatur irregularitas?*

Agitur hîc non de homicidio, quod nullo modo eſt voluntarium, ut ſi fiat ab amente, ſed de eo, quod eſt indirectè voluntarium, & per accidens intentum, non in ſe, ſed in cauſa, adeóque mixtum ex voluntario, & caſuali, & culpabile, ut ſi quis percutiat fœminam gravidam, ſine animo cauſandi abortum, ſi ille ſequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directè voluntarium, ſed indirectè, ſive in cauſa, ſcilicet percuſſione. Deinde ex duplici cauſa poteſt alicui homicidium caſuale imputari ad culpam: vel quia non adhibuit ſufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etſi dederit operam rei licitæ: vel quia dabat operam rei illicitæ, *n.* 45. Aſſert. 1. Qui dat operam rei licitæ, ſi debitam diligentiam adhibuit ad vitandum periculum mortis, etiamſi ex tali opere homicidium poſtea ſequatur, non fit irregularis, nec aliam pœnam homicidij incurrit, *n.* 46. Et hinc Clericus ſedens in equo, ſi equus, ſine culpa ſeſſoris, fracto freno, currat, & puerum in via exiſtentem conculcet, & interficiat, non fit irregularis, ſed celebrare poteſt, quia non dedit operam rei illicitæ, & nec actu, nec voluntate commiſit homicidium, *c. Dilectus.* 13. *h. t. n.* 47. deducuntur quædam corollaria, *n. eod.* Secundò, Clericus, qui cùm fœnum de curru deponeret, factâ priùs diligente circumſpectione, perticam projecit in terram, casúque puerum oppreſſit, non fit ideò irregularis, niſi contra eum grave ſcandalum oriatur, vel tantâ laboret infamiâ, ut ſit ei indicenda Canonica purgatio, *c. Ex litteris.* 14. *h. t. num.* 48. Tertiò, Monachus, qui dedit operam rei licitæ, v. g. deponendo campanam de campanili, & ipſo movente lignum decidit, & puerum quendam obtrivit, & occidit, non ideò eſt irregularis, ſi lignum decidit in loco, per quem aliquem tranſire non credebat, vel ibidem exiſtere, vel illuc venire, ſed ad altiores Ordines promoveri poteſt, *c. Ex litteris.* 15. *h. t. n.* 49. Quartò, ſi Clericus incedat in equo feroci, & propter ferociam equi aliquis occidatur, ſeſſor non incurrit irregularitatem, ſi ignoravit vitium equi, debet tamen illi ad cautelam pœnitentia competens injungi, quâ peractâ, poteſt miniſtrare in Ordinibus ſuſceptis, & promoveri ad altiores, *c. Significâſti.* 16. *h. t. n.* 50. Quintò, ſi Clericus, ludendo luſu innoxio,

noxio, aliquem proijciat in terram, & cultellus, quē ad latus geſtabat, caſu excidens illom feriat, & is moriator, talis, ſi fuerit ludus licitus, & per ſe ionoxius, non fit irregularis, ſed ad ſactos Ordines promoveri poteſt, *c. Lator. 9. h. t. n.* 51. Sextò, irregularitatem oon incurrit ille Clericus, qui ludendo lapidem in alium projecit, animo eum deterrendi: bic verò fugiendo eum lapidem, caſu in aliom lapidem impegit, & io capite fuit vuloeratus, ſed poſtea medici imperitiâ, vel incuriâ mortuus fuit, *c. Exhibita.* 22. *h. t. n.* 52. Septimò, Sacerdos, vel alius Clericos, dando operam rei licitæ, v. g. pulſando campanam ad convocandum popnlum ad Divioa, ſi caſu fortnito, & ſine ſna colpa, aliqnis occidatur, v. g. quia tintinabolum decidit, & aliquem occidit, non fit irregularis, *c. Ioannes.* 32. *h. t. n.* 53. Octavò, non fit irregularis Presbyter, ſi dum dabat operam rei licitæ, adhibitâ diligeotiâ, quam debuit, & moncodo tempeſtivè, & aliâ voce circomſtantes de periculo, quod ipſis imminebat, aliquis occidatur, c. 25. *& ult. h. t. n.* 54. Aſſ. 2. Qui dat operam rei, ſeo actui ſecundùm ſe liciro, & booâ intentlone facto, ſi tamen intervenit culpa, ſeo negligeotia vitandi periculom mortis, irregularitatem incurrit. Unde ſi Presbyter in correctione pueri modum excedens, eum percutiat in capite, v. g. ira ut poſt paucos dies moriatur, ſi talis mortuus fuerit ex ipſa percuſſione, vel in infirmitatem incidat, ex qua deinde obijt, talis Presbyter ab Officio Sacerdotali deponeodns eſt, & ab Altaris miniſterio perpetuò removeodus, *c. Presbyterum.* 7. *h. t. n.* 55. Præterea ſi Clericus v. g. Diaconus ludat, ludo aliqno ſecularinm, & caſo aliquis occidatut, non poteſt ordinari, ſine diſpeoſatione Papæ, nec miniſtrare io Diaconatu, poteſt tamen cum eo diſpenſari, ut miniſtret in Subdiacooatu, *c. Continebatur.* 8. *h. t. n.* 56. declarantur priùs dicta, *n.* 57. obi etiam additur, quòd ſolus Papa cum homicida etiam caſuali, diſpenſat in ſacris Ordinibus, ſi colpa præceſſit homicidium.

§. II. *An in dubio commiſſi homicidij, quis cenſendus ſit irregularis, vel non?*

Si Presbyter, vel alius Clericus volens corrigere famulum ſoum, & verberans cingulo, quo erar cinctus, & caſu ex vagina elapſus cultellus eum aliquantulum vulneravit: poſtea verò cùm illo vulneratus convaluiſſet à voloere, graviore ioſirmitate vexatus mortous eſt: tunc ſi conſtet, qoòd ex alia infirmitate ſit mortuus, qoàm ex voloere, poteſt Presbyter ille celebrare: ſi verò dobium ſit, an ex vulnere deceſſerit, noo debet in ſacris Ordinibus mioiſtrare, qoia in dubijs via tutior eſt eligenda, ſed ſalotarem pœnitentiam agere debet: poteſt tamen ei concedi, ut in minoribus Ordinibus miniſtret, c. *Ad audientiam.* 12. *h. t. n.* 58. Hinc patet, quòd in dubio commiſſi homicidij, adeóq; in dubio facti, quando certum eſt irregularitatem in aliquo caſu eſſe jure decretam, ſed dubiom eſt, an quis homicidiom verè commiſerit, in utroque foro, non ſolùm interno, ſed etiam exteroo, cenſendus eſt eſſe irregularis, *n.* 59. Si verò dubitetur, an in hoc vel illo caſu irregularitas in jore ſit ſtatuta; adeóque in dubio juris, in neutro foro quis cenſendus eſt irregolaris, *cit. num.* 59. Porro regula tradita, quòd in dubio facti tutior pars ſit eligeoda, adeóque cenſendus quis ſit irregularis, ſolùm ſpecialiter locum habet in irregularitate homicidij: non autem in alijs irregularitatibus, in quibus oec in dubio juris, nec facti, neceſſariò ſeqoi oportet partem totiorem, oec cenſendom eſt quempiam eſſe irregularem, *n.* 60. imò qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti, non eſt ceoſeodus irregularis, quia hoc de mutilatione non eſt expreſſum, *n. eod.* Ex dictis deducuntur quædam corollaria, *n.* 61.

§. III. *Qualis culpa, ſive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio caſuali facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?*

In hac re certum eſt, latam culpam, ſeu craſſam negligentiam ſufficere ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio caſuali. An verò levis quoque culpa ſufficiat, aliqoi affirmant, alij negant, ſed requiri latam ajunt, quaodo quis dedit operam rei per ſe licitæ, ſed debitam non adhibuit diligentiam ad vitandam mortem, *n.* 62. In foro verò conſcientiæ, non incurritur hæc irregularitas, ob ſolam culpam juridicam, ſed neceſſe eſt, ot interveniat vera culpa Theologica, adeóque verum peccatum, ſaltem veniale: imò ut probabilius eſt, requiritur, ut ex culpa mortali plenè deliberatè fiat tale homicidium caſuale, ut incurratur irregularitas, *num.* 63.

§. IV. *An, & in quibus caſibus is, qui dat operam rei illicitæ, ſeu prohibitæ, ex qua reipſa ſequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit ad illud vitandum, vel non fiat?*

Tres ſont ſententiæ. Prima univerſaliter tenet, hunc eſſe irregularem. Secunda ſententia oppoſita dicit, quòd dans operam rei illicitæ, nunquam fic irregularis, ſi adhibuit debitam diligentiam ad vitandum homicidium. Tertia ſententia eſt media, & probabilior, *n.* 64. Aſſert. 1. Vel dat quis operam rei licitæ, qoæ tamen ooo inducit propinquom periculū homicidij, vel mortis, & talis oon fit irregularis, ſi debitam diligeotiam adhibuit ad vitandū homicidiū etiamſi mors poſtea ſequator. Vel dat quis operā rei illicitæ, quæ ſuâpte naturâ, apta eſt ad inferendam mortem, ideóqoe ſpecialiter prohibita eſt, propter periculum homicidij, & tonc fit irregolaris, etiamſi debitam diligentiam adhibuerit ad illud vitandom, *n.* 65. Reſpoodetur ad fuodamenta primæ ſententiæ, & ad fundamentum ſecuodæ, *n.* 66. Aſſ. 2. Plures ſunt caſos particulares, in quibus, ob homicidium ex opere illicito, & periculoſo ſecutum, etiamſi adhibita ſit debita diligentia, iocurritur irregularitas, qualis eſt, & qoidem præcipuus, ſi Monachus, vel etiam Clericus ſæcularis in Sacris conſtitutus peritus chirorgiæ, eam exerceat, adhibitâ omni diligeotiâ, & causâ pietatis, ſi tamen mors ſequator, fit irregularis, quia deliquit uſurpando officium ab eo alienom, & quod ipſius ſtatui non conveniebat: poteſt tamen cum tali, poſt peractam pœnitentiam, diſpeoſari, ot celebret. Quòd ſi non erac peritus chirurgiæ, vel oon cum diligentia, neq; cauſâ pietatis, officium chirurgi exercuit, interdicenda eſt ei Sacerdotalis Ordiois executio, *c. Tua nos.* 19. *in princ. h. t. n.* 67. Cur in caſo hujus cap. incurratur irregularitas, *n.* 68. Excipitur caſus neceſſitatis,

ſi alius

ſi alius Chirurgus nun adſit, qui poſſit, & velit curare, tunc enim non fit irregularis, etiamſi mora ſequatur, *cit. n. 68.* Quòd ſi Chirurgus, vel Medicus ſit laicus, etſi ipſi ob cauſam aliquam extrinſecam prohibitum ſit exercere illum actum, non tamen fit irregularis, ſi debitam diligentiam adhibuit, etſi mors ſequatur: ſi verò per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors eveniat, id eis imputari debet, *n. 69.*

§. V. *De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.*

Quær. I. An homicidium factum in furore, vel infantia, aut in ſomno inducat irregularitatem? Reſp. ſi furioſus, infans, vel dormiens hominem occidat, vel mutilet, non efficitur irregularis, ita ut neque quoad Ordines ſuſceptos, nec quoad ſuſcipiendos ſint irregulares, *Clem. unic. h. t. n. 70.* Excipitur furioſus, ſi dilucida intervalla habeat, & dum ſanæ mentis eſt, hominem occidat, *num. 71.* Sed etſi puer infra tempus infantiæ, & ante ſeptennium completum, plenum uſum rationis habeat, & hominem occidat, probabilius eſt, non fieri irregularem: quin imò neque fit irregularis, ſi major ſit ſeptennio, necdum tamen uſum rationis habeat, *n. 72.* Si dormiens occidat hominem, non fit irregularis, niſi homicidium ſit prævisum in vigilia, quia vigilans advertit, quòd in ſomno ſoleat ſurgere, & arma capere, *n. 73.* Qu. 2. An etiam ebrius non fiat irregularis? Reſp. non fieri de Jure Canonico, quamvis in foro civili ebrietas non excuſet ab omni pœna, *n. 74.* Homicida non cenſetur, & conſequenter nec irregularis, ille, cujus occaſione, eo tamen prohibente, & cauſam non dante, ab ejus amicis, famulis, vel conſanguineis homicidium committitur, *c. Petrus. 17. h. t. n. 75.* Quando talis irregularis fiat, vel non fiat? *n. 76.*

SECTIO III. *De homicidio neceſſario, ſive ob defenſionem facto, & irregularitate ex eo contracta.*

§. I. *An qui ob defenſionem ſuæ propriæ perſonæ, ac vitæ, alium occidit, vel ob defenſionem proprij honoris, ac famæ, fiat irregularis?*

ASSERTIO I. Qui occidit, vel mutilat alium, ob neceſſariam corporis ſui, aut vitæ defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, ſecus ſi in modo defenſionis culpabiliter excedat, *n. 77.* Proponuntur plures caſus in ſpecie, in quibus, qui alium occidit neceſſariæ defenſionis cauſâ, non fit irregularis, de quibus tamen dubitari poterat, *n. 78.* Aſſert. 2. Qui occidit, vel mutilat injuſtum invaſorem, ob defenſionem proprij honoris, aut famæ, fit irregularis, ut colligi videtur ex *cit. Clem. un. h. t.* Quamvis oppoſitũ ſit etiam valde probabile, ſi quis in tali caſu fugere non poſſit, ſine gravi ignominia, & jactura honoris ſui, imò hæc ſententia vix differt à priore, cum adjuncta exceptione, *n. 79. & 80.* Non tantùm autem non contrahitur irregularitas ex homicidio facto ob neceſſariam ſui ipſius defenſionem, ſed neque ex homicidio facto, ob licitam neceſſariam defenſionem alterius hominis innocentis, *n. 81.*

§. II. *An is, qui ob defenſionem bonorum temporalium, quæ poſſidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis?*

Communior ſententia DD. tenet, non eſſe licitum, hominem occidere, ob defenſionem propriarum rerum temporalium, niſi neceſſaria defenſio propriæ vitæ accedat, *n. 82.* ut colligi videtur primò, ex *c. Interfeciſti. 2. h. t.* ubi dicitur, occidenti latronem, ſeu furem, quem capere poterat ſine occiſione, imponendam eſſe pœnitentiam per XL. dies. Si verò ſe, ſuáque aliter liberare non potuit, niſi hominem occideret, tum ſi ſine odio occidit, non imponitur ei pœnitentia, ſed ſi vult, bonum erit, ſi jejunet, vel eleemoſynam faciat. Si autem Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur, debet tamen, quamdiu vivit, pœnitentiam agere, *n. 83.* Secundò in *c. Si perfodiens. 3. h. t.* dicitur, quòd occidenti furem nocturnum non eſt imputandum homicidium, ſecus ſi diurnum occidat, quia de die poterat cognoſcere, quòd ad furandum, non ad occidendum veniſſet. Unde etiam in Legibus Civilibus impunè occiditur fur nocturnus, non autem diurnus, niſi armis ſe defendat, *n. 84.* Tertiò in *c. Suſcepimus. 10. h. t.* habetur, quòd non ſit licitum, ſaltem Clerico, vel Religioſo, occidere latronem, ſeu furem, propter res temporales conſervandas, tametſi eæ aliter conſervari non poſſint, ſed potiùs oporteat rerum temporalium, quippe vilium & tranſitoriarum, jacturam ſuſtinere, alioquin tales fiunt irregulares, idque etiam eſt contra manſuetudinem Eccleſiaſticam, *n. 85.* Contraria tamen ſententia, quòd licitum ſit furem occidere, etiam propter defenſionem bonorum temporalium, ſi ea aliter ſervari non poſſint, & gravis ſit jactura, eſt etiam probabilis, & practicè tuta, *num. 86.* & reſpondetur ad textus ſuprà allatos, qui contrarij videntur, *n. 87. & tribus ſeqq.* Reſpondetur ad rationem deſumptam ex lege charitatis, quâ tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus proprijs, *n. 90.* Non ſolùm autem laici, ſed etiam Clerici licitè & impunè vitam, & bona temporalia ad vitam neceſſaria defendere poſſunt contra injuſtos invaſores, etiam vi, & armis, dummodo ſint res magni momenti, & non exigui valoris, *n. 91.*

§. III. *Quæ requirantur ad licitam defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur exceſſus, ſine hoc moderamine?*

ASSERTIO I. Ad licitam defenſionem neceſſarium eſt, ut fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam, *c. Significâſti. 18. h. t.* Et quidem imprimis requiritur, ut qui occidit, ſit injuſtè invaſus ab alio, alioquin non eſſet defenſio, ſed aggreſſio. Secundò requiritur, ut defenſio non poſſit fieri cum minore læſione proximi, ſive ut invaſus non majore vi repellat injuriam, quàm ſit opus, unde ſi ſufficiat membro mutilare aggreſſorem, non licet eum occidere; in qua re etiam ſpectanda eſt qualitas perſonarum, invadentis, & invaſi. Tertiò requiritur, ut defenſio fiat, ſine gravi culpa, ratione cujus tranſiret in aggreſſionem, ut ſi quis fugientem invaſorem inſequatur, vel jam deſiſtentem à pugna ad illam inciter, vel in rixa cadentem in terram occidat. Denique generatim loquendo, ille dicitur occidere injuſtum invaſorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui nec fugâ, nec clamore, nec alio modo ſe poteſt defendere, niſi aggreſſorem occidat, vel mutilet idq; in particulari Judicis arbitrio determinandum eſt, *n. 92.* Aſſert. 2. Qui ob ſui defenſionem occidit,

cidit, vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ rutelæ, irregularitatem incurrit: quamvis talis exceſſus non puniatur pœnâ ordinariâ homicidij, ſed aliâ mitiore, arbitrio Judicis, *n.* 93.

SECTIO IV. *De homicidio publicâ auctoritate facto à Judice, & ejus Miniſtris, & irregularitate ex eo contractâ.*

§. I. *Utrùm omnes, qui juſtè, ac licitè cooperantur ad prolationem ſententiæ ſanguinis, ſive mortis, aut mutilationis, vel ad executionem ejuſdem, ſint irregulares?*

Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione vel homicidio incurrendam neceſſariò requiritur delictum vel culpa, ſed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio juſto, ob defectum perfectæ lenitatis, & manſuetudinis Christi. Deinde ad hanc irregularitatem incurrendam non requiritur, ut quis propriâ manu occiderit aliquem, etſi juſtè, ſed ſufficit, quòd habuerit voluntatem occidendi, ſive quòd cauſam propinquam homicidio dederit, dummodo mors ſecuta fuerit, vel effectus, *n.* 94. Aſſert. 1. Judex inprimis, ſive Clericus, ſive laicus, ſi ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, effectu ſecuto, fit irregularis, *n.* 95. Non ſolùm omnis Judex Papâ inferior, ſed etiam Aſſeſſores, Conſultores, exhortatores, & omnes alij, qui cum Judice ad ſententiam ferendam concurrunt, fiunt irregulares, etiam Notarius dictans vel ſcribens ſententiam ſanguinis, vel qui illam publicat: item qui torquet reum, & magis executor ſententiæ, ſcilicet Carnifex, aliique miniſtri juſtitiæ, hi omnnes, morte ſecutâ, fiunt irregulares. Quòd ſi Judex non ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, ſed ſolùm ut reus flagellis cædatur, vel aliter verberetur, citra abſciſſionem alicujus membri, non fit irregularis, quia effuſio ſanguinis per ſe ſola non ſufficit ad irregularitatem incurrendam; quamvis etiam ſine illa incurratur, ut ſi quis ſtranguletur, vel ſuffocetur: nomine autem ſententiæ hîc comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicis, ut ſi mandet, ut reo alimenta denegentur. Requiritur etiam, ut ſententia ſit executioni mandata: unde ſi reo ad mortem jam condemnato, vita condonetur, Judex non contrahit irregularitatem, *n.* 96. Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus, cui juriſdictio temporalis competit, poteſt, abſque periculo incurrendæ irregularitatis, delegare alteri juriſdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoſcendas omnes cauſas ſanguinis: vel in particulari ad cognoſcendum ſpeciale factum homicidij, modò non determinatè committat illam ad inferendam alicui mortem vel mutilationem. Item poteſt Princeps vel Dominus temporalis, ſive Clericus, ſive laicus, condere leges, vel Statuta, in quibus pœna mortis, vel mutilationis imponitur propter crimina, citra metum irregularitatis, *n.* 97. deducuntur hinc quædam corollaria particularia, *n.* 98. Aſſert. 2. Inquiſitores hæreticæ pravitatis, vel alij Judices Eccleſiaſtici tradentes Clericos de crimine convictos Curiæ ſeculari, qui poſtea mortis ſupplicio, vel pœnâ mutilationis afficiuntur, ſive Clerici, ſive laici ſint, non fiunt irregulares, *n.* 99. Debet tamen in hoc caſu ad evitandam irregularitatem Eccleſiaſticus Judex pro reo, qui traditur Poteſtati ſeculari, efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum ſententia circa eum moderetur, *n.* 100.

§. II. *An accuſator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem, ratione homicidij, publicâ auctoritate facti?*

ASSERTIO I. Si Clericus, vel etiam laicus aliquem criminaliter accuſat, directè agendo ad publicam vindictam, ſeu pœnam, tunc ſecutâ morte, vel mutilatione Rei accuſati, ipſe fit irregularis, etiamſi proteſtetur, ſe petere, ut puniatur, ſed citra mortem, & membri mutilationem, *n.* 101. Aſſert. 2. Si Clericus, ob injuriam ipſi illatam à laico, coram Judice ſeculari de crimine ipſum accuſat, non tamen criminaliter ad pœnam publicam, ſed civiliter, petendo damni illati compenſationem, etiamſi poſtea Judex illi infligat pœnam mortis, vel mutilationis, non ideo fit irregularis, dummodo proteſtetur, ſe non petere vindictam criminis. Quare ſi Clericus civiliter agat contra laicum, ob res ſibi ablatas, coram ſuo Judice, & hic illum puniat duriùs, v. g. pœnâ mortis, vel mutilationis, non ideo Clericus fit irregularis, c. *Poſtulâſti.* 21. *h. t. num.* 102. Item poſſunt Prælati, & Clerici, citra pœnam irregularitatis, de ſuis malefactoribus conqueri coram Judice ſeculari, etiam de criminibus, quibus jure debita eſt pœna ſanguinis, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere vindictam ſanguinis, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 103. Idque declaratur, & explicatur, *n.* 104. *& duobus ſeqq.* Similiter ille, qui Judici ſeculari ſigna dedit, ex quibus fur cognoſcitur, non fit irregularis, licèt fur poſtmodum à Judice occidatur, *c. Tua nos.* 19. §. *Ad ultimum. h. t. n.* 107. Etiam laici, ſi de crimine digno morte accuſent aliquem, ſine prævia proteſtatione, incurrunt irregularitatem, *n.* 108. Si quis apud Judicem ſecularem denunciet, vel accuſet aliquem de injuria, vel damno, non ſibi, ſed alteri illato, fit irregularis, ſi à Judice poſtea pœna mortis Reo infligatur, quamvis proteſtetur, ſe criminalem pœnam non intendere, *n.* 109. In quibus caſibus non ſit neceſſaria proteſtatio, nec accuſans fiat irregularis, etſi Reus condemnetur ad mortem, vel mutiletur? *n.* 110.

§. III. *Quænam perſonæ, præter Judicem, & accuſatorem, fiant irregulares, ratione homicidij, vel mutilationis?*

Quæritur I. An teſtis in cauſa ſanguinis fiat irregularis? Reſp. Si quis ſive Clericus, ſive laicus in cauſa criminali, in qua agitur de inferenda pœna mortis, vel mutilationis, teſtimonium ferat, etiamſi proteſtetur, ſe non ad condemnandum reum dare teſtimonium, fit irregularis, ſi mors, vel mutilatio inde poſtea fuerit ſecuta, *num.* 111. Id verò procedit ſolùm, ſi quis ferat teſtimonium in cauſa, in qua directè agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis; ſecùs ſi agatur de crimine civiliter ad intereſſe alicujus, tunc enim teſtis non fit irregularis. Item ſi Clericus ferat teſtimonium pro accuſatore contra Reum, fit irregularis: non autem ſi deponat in favorem Rei ad probandam ejus innocentiam, tunc enim teſtis nullam incurrit pœnam, *n. eod.* Qu. 2. An Advocatus in cauſa ſanguinis fiat irregularis? Reſp. Si patrocinium præſtat accuſatori contra Reum

reum, & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis Advocatus, etiamſi proteſtatus fuerit. Secundò, ſi Advocatus ſtet pro reo, eum defendendo, & reus nihilominus condemnetur ad mortem, vel mutilationem, Advocatus non fit irregularis. Tertiò, ſi Actor injuſtè accuſavit, ideóque reus abſolvatur, accuſator verò pœnâ talionis puniatur tanquam calumniator. Advocatus ipſius fit irregularis: Advocatus verò Rei nun fit irregularis, ſi tantùm reum defendit, *n.* 112. Quær. 3. An qui in loco ſupplicii aſſiſtunt execurioni ſupplicii capitalis, fiant irregulares? Reſp. Si aſſiſtunt tantùm ſpectandi causâ, ſine ulla cooperatione, non fiunt irregulares, etiam Clerici, *n.* 113.

§. IV. *De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.*

Quær. 1. An omnes, qui militant in bello injuſto, fiant irregulares? Reſp. Qui in bello injuſto, pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, fiunt irregulares, ſive Laici ſint, ſive Clerici, etſi ipſi propriis manibus neminem occidant, vel mutilent, ſi vel unus homo in illo bello occiſus, vel mutilatus fuerit. Excipiuntur illi, qui in bello injuſto aſſiſtunt ſolùm ad pacem componendam, vel ad juvandum milites in ſpiritualibus, *n.* 114. Quær. 2. An qui militant, & pugnant in bello juſto, fiant irregulares? Reſp. 1. Si Laici, vel etiam Clerici in bello juſto defenſivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propriâ manu, ob neceſſariam defenſionem propriæ vitæ, vel perſonæ, non fiunt irregulares. Similiter in bello neceſſario ad defenſionem Eccleſiæ, vel patriæ occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, ſive laici ſint, ſive Clerici, ſaltem in caſu inevitabilis neceſſitatis, quia per ſolos laicos Eccleſia, vel patria defendi non poteſt: aliàs verò irregulares fierent Clerici, juxta *c. Petitio.* 24. *h. t.* Ubi habetur, quòd Clericus pugnando contra hoſtes fidei Catholicæ, ſi dubitet, an aliquem interfecerit, debet ut irregularis à miniſterio Altaris abſtinere, *n.* 115. *& ſeq.* Reſp. 2. Omnes, qui in bello juſto, ſed offenſivo per ſe, ſive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares: ſecus eſt, ſi propriis manibus non occidant, vel mutilent, etſi alii id faciant, *n.* 117. Deducuntur quædam corollaria, *num.* 118.

Sectio V. *De mutilatione, & diſpenſatione in prædictis duabus irregularitatibus.*

§. I. *Quid ſit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur?*

Assertio I. Mutilatio propriè dicta eſt alicujus membri abſciſſio. Ac proinde ad mutilationem non ſufficit vulneratio, vel ſanguinis effuſio, etſi copioſa, nec ſi pars aliqua carnis abſcindatur, quia caro non eſt membrum propriè, *n.* 119. Nomine autem membri propriè intelligitur, vel pars principalis corporis, quæ proprium, & diſtinctum Officium habet ab aliis, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum: vel ut alii volunt, mutilatio appellatur, ſaltem in ordine ad incurrendam irregularitatem, ſi membrum principale v.g. manus, vel pes notabiliter deformetur, vel diminuatur, etſi non totum abſcindatur, v.g. ſi tres majores digiti manûs, vel cartilago auris, vel naſi abſcindatur, vel notabile impedimentum afferatur ad actiones videndi, audiendi, ambulandi &c. *n.* 120. Aſſ. 2. Ex mutilatione membrorum incurritur irregularitas, ſicut ex homicidio, ſive quis per ſe, ſive per alium, ſive mandato, conſilio, vel alio modo cooperando, mutilaverit aliquem, & ſive illicitè, ſeu licitè, *n.* 121.

§. II. *An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abſcindit, vel ſe ipſum mutilat, fiat irregularis?*

Assertio I. Qui membrum debilitat, id eſt, cædendo vel vulnerando aridum, & inutile reddit ad operandum, citra abſciſſionem tamen, nun fit irregularis, *n.* 122. Aſſ. 2. Si quis membrum, non ſolùm reddat aridum, & inutile ad operationem, ſed etiam mortuum, ita ut non ampliùs ſit vivum, is fit irregularis, etſi illud non abſciderit à reliquo corpore. Similiter ſi quis membrum debilitatum, & inutile reddat ad operationem ſuam, quod adhuc tamen vivum manet, illúdque abſcindat, is quoque fit irregularis, quia verè mutilat corpus humanum, abſcindendo vivum ejus membrum. Si quis verò aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non poſſit, non eſt irregularis, quia nullam partem corporis abſcindit, *n.* 123. Aſſ. 3. Quando quis mutilando alium fit irregularis, fit etiam eodem modo mutilando ſe ipſum. Poteſt tamen quis interdum facere alterum irregularem vulnerando, licèt ipſe non fiat irregularis, *n.* 124.

§. III. *De diſpenſatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.*

Quær. 1. An & quis poſſit diſpenſare in homicidio injuſto, & directè voluntario? Reſp. Solus Papa poteſt diſpenſare in homicidio injuſto, & directè voluntario, ſive publico, ſive occulto, quoad Ordines ſuſcipiendos, vel eos exercendos, quamvis nonniſi rarò, & difficulter diſpenſet. Epiſcopus verò etiam ante Concilium Trident. non potuit diſpenſare in homicidio directè voluntario, ſive publico, ſive privato, quoad SS. Ordines ſuſcipiendos, vel exercendos, ſicut neque hodie poteſt, niſi in occulto homicidio in caſu urgentis neceſſitatis, ad vitandam infamiam, ſcandalum, vel aliud grave periculum, *num.* 125. Quær. 2. An Epiſcopus poſſit diſpenſare in mutilatione voluntaria, & illicita, ſed occulta? Reſp. Probabile eſt poſſe, *n.* 126. Quær. 3. An Epiſcopus poſſit diſpenſare eum homicida occulto, qui non ex propoſito, & directè intendit hominem occidere, ſed ſolùm indirectè, & in cauſa, ut ſi quis in rixa ſubitò orta occidit auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Reſp. Poſſe diſpenſare, *n.* 127. Quær. 4. An Epiſcopus poſſit diſpenſare in irregularitate proveniente ex homicidio juſto? Reſp. 1. Epiſcopus poteſt diſpenſare in homicidio occulto facto defenſionis causâ, ſed cum exceſſu inculpatæ tutelæ, *n.* 128. Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt diſpenſare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum Judice, accuſatore, teſte in cauſa ſanguinis &c. *n.* 129. Quær. 5. Quam poteſtatem diſpenſandi habeant ii, quibus privilegium datum eſt diſpenſandi in omni irregularitate, exceptâ bigamiâ, & homicidio voluntario? Reſp. Poſſe diſpenſare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirectè voluntario, & in eo, quod eſt factum ob defectum perfectæ lenitatis, vel ob defenſionem, *n.* 130.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 8. & 9.
c. 2. *n.* 83.
c. 3. *n.* 84.
c. 4. *n.* 4.
c. 5. *n.* 15.
c. 6. *in princ. n.* 11. §. *Qui verò, n.* 31. §. *Illi autem. n.* 34. §. *Illi etiam. n.* 35. §. *Hi quoque. n.* 36. §. *Eos inſuper. n.* 37. §. *Illis præterea. num.* 38. §. *Clericos autem, ult. num.* 39.
c. 7. *n.* 55.
c. 8. *n.* 56. & *ſeq.*
c. 9. *n.* 51.
c. 10. *n.* 85.
c. 11. *n.* 12.
c. 12. *n.* 58. & *ſeq.*
c. 13. *n.* 47.
c. 14. *n.* 48.
c. 15. *n.* 49.
c. 16. *n.* 50.
c. 17. *n.* 75. & *ſeq.*
c. 18. *n.* 16. & *ſeq.*
c. 19. *in princ. n.* 67. & *ſeq.* §. *Ad ultimum. n.* 107.
c. 20. *n.* 13. & 14.
c. 21. *n.* 102.
c. 22. *n.* 52.
c. 23. *n.* 53.
c. 24. *n.* 115. & *duobus ſeqq.*
c. 25. & *ult. n.* 54.

IN SEXTO.

c. 1. *num.* 24. & *duobus ſeqq.*
c. 2. *num.* 103. & *duobus ſeqq.*
c. 3. & *ult. n.* 21. & *ſeq.*

IN CLEMENTINIS.

Clement. unic. num. 70. & *duobus ſeqq.* & *in fine. num.* 77.

TITVLVS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

Prohibentur fieri torneamenta ad oſtentationem virium, & audaciæ, unde mortis, & animarum pericula ſæpe proveniunt, & ſi quis in his mortuus fuerit, Eccleſiaſticâ ſepulturâ carere debet, quamvis ei petenti pœnitentia non ſit deneganda, *c.* 1. *h. t. n.* 1. Sunt tamen licita, ſi cum tali moderamine fiant, ut ceſſet periculum mortis, etſi rarò, & peraccidens ſequatur mors, vel grave vulnus infligatur, *n.* 2. Conſtitutio autem Clementis V. in qua torneamenta prohibentur, revocata fuit in *Extravag. unic. Ioann. XXII. h. t. n.* 2. Qui ad locum torneamentis deſtinatum accedit, non animo pugnandi, ſed ex alia cauſa, v. g. exigendi debita, ſi caſu ibi decedat, non privatur ſepulturâ Eccleſiaſticâ, *c.* 2. *n.* 3. *h. t.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.	IN EXTRAVAGANT. Ioann. XXII.
c. 1. *n.* 1.	*Extrav. unic. n.* 2.
c. 2. *n.* 3.	

TITVLVS XIV.

DE CLERICIS PUGNANTIBUS in duello.

§. I. *Quid ſit duellum, & quando ſit prohibitum, vel licitum, & de pœnis Iure ſtatutis in eos, qui ineunt illicitum duellum.*

ASSERTIO I. Duellum eſt ſingularis pugna duorum inter ſe ex condicto ſuſcepta, & eſt illicitum ac prohibitum Jure naturali ac Divino, Civili & Canonico. Et in ſpecie illicitum eſt offerre, vel acceptare duellum ad probationem veritatis, & criminis purgationem. Secundò, ad corporis vires oſtentandas. Tertiò, ad dirimendam litem civilem. Quartò, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam. Quintò, ad animos ſpectantium oblectandos, *n.* 1. Aſſ. 2. Plures ſunt caſus, in quibus licitum eſt privatum duellum acceptare, qui ponuntur, *n.* 2. Quænam pœnæ ſint à Concilio Tridentino ſtatutæ in eos, qui ineunt illicitum duellum, *n.* 3. Quæ pœnæ poſtea extenſæ ſunt à Gregorio XIII. etiam ad duella privata, ſine patrinis, & ſolemnitatibus, & à Clemente VIII. etiam ad fautores, *cit. n.* 3.

§. II. *Quæ pœnæ Jure Canonico ſtatutæ ſint in Clericos pugnantes in duello?*

ASSERTIO I. Clericus, qui ſpontè alicui duellum obtulit, vel oblatum acceptavit, eſt deponendus: poteſt tamen Epiſcopus cum eo diſpenſare, ſi non ſit ſecuta mors, vel mutilatio, *n.* 4. Per depoſitionem hîc intelligitur non propriè dicta depoſitio, ſed ſuſpenſio ab Officio, & beneficio, non ipſo jure, ſed per ſententiam Judicis, quam pœnam incurrit Clericus, ſive ipſe alium ad illud provocaverit, ſive fuerit provocatus, modò actu ad realem pugnam ſit proceſſum, & ſponte pugnet, & non ob neceſſitatem, quam evitare non potuit, *n.* 5. Aſſ. 2. Clericus irregularis efficitur, non ſolùm ſi ipſe per ſe occidit aliquem in duello, ſed etiam ſi pugil ab eo conſtitutus adverſarium occidit; homicidium enim committitur, non ſolùm facto, ſed etiam præcepto, conſilio, vel defenſione; poteſt tamen Epiſcopus cum tali diſpenſare, *c.* 2. *h. t. n.* 6. Conſuetudo illa, per quam admittitur purgatio per duellum, ita ut ex eventu illius appareat de innocentia Rei accuſati, vel convincatur de crimine, de quo eſt accuſatus, eſt Jure prohibita tanquam prava, & reprobata, *n.* 7. Clericus verò Jure novo Concilii Tridentini ipſo jure, ſeu facto excommunicatus eſt, *n. eod.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 4. & *ſeq.*
c. 2. *n.* 6. & *ſeq.*

TITVLVS XV.

DE SAGITTARIIS.

Excommunicandi ſunt, qui exercuerunt mortiferam artem (quippe quæ cædibus cauſam dare ſolet) baliſtarum, ſeu Sagittariorum, contra Chriſtianos, & Catholicos, eáque prohibetur exerceri in bello injuſto, non autem in juſto, *c. unic. h. t.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. unic.

TITVLVS XVI.

DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

SECTIO I. *De crimine adulterii, ejúsque pœnis.*

§. I. *Quid ſit adulterium, & quibus modis committatur?*

ASSERTIO I. Adulterium eſt alieni tori violatio, & in ſe continet duplicem malitiam, nempe luxuriæ, & injuſtitiæ, quia eſt coitus cum fœmina, quæ eſt uxor alterius, *n.* 1. Aſſ. 2. Vel ſi vir conjugatus cognoſcat carnaliter mulierem ſolutam, & eſt adulte-

ulterium ſimplex, ex parte viri tantùm: vel ſi vir ſolutus cognoſcat fœminam conjugatam, & eſt adulterium ſimplex ex parte fœminæ tantùm, vel ſi vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & eſt adulterium duplex, ex parte utriuſque, *num.* 2. De Jure Canonico ſi vir conjugatus concumbat cum alia etiam ſoluta, adulterium verè committitur, licèt aliud ſit de Jure Civili, quia pœnæ adulterii tunc non incurruntur, *cit. n.* 2. Item committitur adulterium, ſi conjugatus cum ſponſa aliena per verba de præſenti ducta carnalem copulam habeat, quæ à viro ſuo nondum fuit cognita: non autem committitur adulterium cum alterius ſponſa de futuro, *n.* 3.

§. II. *De accuſatione criminis adulterii.*

Quær. 1. Quinam admittantur ad accuſationem adulterii? Reſp. Inprimis, & ante omnes alios, maritus etiam ante patrem adulteræ etiamſi pater prævenerit modò maritus non fuerit negligens in accuſanda adultera, *n.* 4. Poſt maritũ ceſſantem aut nolentem agere, admittitur ad accuſandum adulteriũ pater mulieris; poſt hunc verò reliqui cognati: & ceſſantibus propinquis, etiã extranei admittuntur ad accuſandum: quin imò quilibet de populo, ad accuſationem adulterii admittitur, modò mas ſit, & major 25. annis, *n.* 5. Etſi maritus accuſare poſſit uxorem, non tamen uxor maritum de adulterio criminaliter ad legalem pœnam infligendam, de Jure Civili, ſive maritus accedat ad ſolutam, ſive conjugatam, *n.* 6. Sed de Jure Canonico etiam uxor criminaliter accuſare poteſt virum ſuum de adulterio, *n.* 7. Quær. 2. Intra quod tempus accuſatio adulterii ſit inſtituenda? Reſp. Maritus jure ſpeciali mariti accuſare poteſt uxorem adulterii intra 60 dies utiles à tempore ſoluti matrimonii per divortium: poſt 60 dies verò, admittuntur etiam extranei, *n.* 8. Quær. 3. Quinam accuſari poſſint de adulterio? Reſp. Accuſari poſſunt tam adulter, quàm adultera, modò per dolum, ſive ſcienter adulterium commiſſum ſit, *n.* 9. Etiamſi muliar conjugata ſit publica meretrix, *cit. n.* 9. Quær. 4. Coram quo Judice inſtituenda ſit accuſatio adulterii? Reſp. Si agatur criminaliter ad pœnam ſanguinis, aut mortis, ſolus Judex ſecularis poteſt cognoſcere: quoad alias verò pœnas eſt crimen mixti fori, ita ut Judex Eccleſiaſticus, & ſecularis poſſit eas infligere, & ſit inter eos præventioni locus. Si verò de adulterio agatur civiliter ad divortium tori, ſolus Judex Eccleſiaſticus poteſt de illo cognoſcere, *n.* 10. Quòd ſi vir contra uxorem adulteram inſtituat actionem criminalem ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, ſecundùm Jus Canonicum, non poteſt poſtea, etiam eo judicio finito, agere de adulterio civiliter ad divortium, & amiſſionem dotis: aut vice verſâ, finito judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accuſare, *n.* 11.

§. III. *Quomodo probandum ſit adulterium?*

Adulterium non poteſt directè probari per teſtes, vel inſtrumenta, ſed ſolis præſumptionibus, & indiciis ac conjecturis. Unde in c. 4. *h. t.* dicitur, maritis etiam ex ſuſpicione uxores accuſare permiſſum eſt, & additur, & ipſi plus cæteris de adulterio accuſare poſſunt, & defendere, *n.* 12. Porro non ſufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque ſuſpicio probabilis, ſed requiritur violenta, quæ ſufficit ad condemnandum: quales præſumptiones violentæ plures enumerantur hîc, *n.* 13. & 14.

§. IV. *An maritus teneatur uxorem adulteram non reſipiſcentem dimittere, nec eam ſibi reconciliare, niſi poſt peractam pœnitentiam, & emendationem?*

Reſponſio eſt affirmativa; nam ſi vir ſciat, uxorem ſuam deliquiſſe, nec egiſſe pœnitentiam, ſed permanere in adulterio, & cum ea vixerit, reus erit & particeps peccati illius. Si verò mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reverti, debet (id eſt, poteſt) ſed non ſæpe, recipere peccatricem, *c. Si vir.* 3. *h. t. n.* 15. Unde oriatur hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram perſiſtentem in publico adulterio, *n.* 16. Hâc obligatione dimittendi virum adulterum incorrigibilem non viciſſim tenetur uxor, *n. eod.* Si vir ignoret uxorem ſuam adulterium commiſiſſe, non ſit particeps adulterii, etiamſi eam retineat. Si verò uxor ſæpius delinquat, adulterando cum alio, ſemper poteſt maritus ei dimittere injuriam, ſi vult, & poſt pœnitentiam eam recipere, non tamen ad id cogitur, *n.* 17.

§. V. *Quæ ſint pœnæ adulterii, tam criminales, quàm Civiles?*

Quæ ſint pœnæ criminales adulterii ſecundùm Jus Civile, *n.* 18. Et quæ ſecundùm Jus Canonicum, *n.* 19. Si verò Clericus ſe adulterium commiſiſſe in Judicio confeſſus ſit, vel de eo convictus, deponi debet ab Officio, & Clericatûs Ordine, & communione fidelium ei conceſſâ, in Monaſterio ad agendam ibi pœnitentiam toto vitæ ſuæ tempore collocati, *cit. n.* 19. Si verò tantùm de adulterio fuerit ſuſpectus, & infamatus, tunc purgatio ſolùm ei eſt indicenda, quam ſi præſtiterit, abſolvitur: deficiens verò ſuſpendi debet ab Officio, ut conſtat ex *c. Significâſti.* 5. *h. t.* Ubi habetur, quòd ſi mulier publicè fateatur, ſe intra Eccleſiam cum Sacerdote peccâſſe, eſt ei imponenda condigna pœnitentia. Sin autem Sacerdos neget crimen, debet ei ab Epiſcopo Canonica purgatio coram quinque Presbyteris indici, & ſi ſe purgare poteſt, permittatur miniſtrare in Officio ſuo; ſi non poteſt, ab eo ſuſpendatur, *n.* 20. Explicatur, *n.* 21. Jure Civili ac Cæſareo licet quidem patri adulterum cum filia ſua in adulterio deprehenſam impunè occidere, non tamen marito licet uxorem cum adultero deprehenſam occidere. Sed de Jure Canonico, & in foro conſcientiæ nequaquam licitum eſt, ſive patri, ſive marito adulteros quoscunque in delicto cum filia, vel uxore deprehenſos privatâ auctoritate, occidere, *n.* 22. Quæ ſint pœnæ civiles adulterii? *n.* 23.

§. VI. *An, & quando adulterium unius conjugis compenſetur cum adulterio alterius?*

Quær. 1. An mutua conjugum adulteria compenſentur invicem, quoad pœnas civiles? Reſp. Compenſari, non ſolùm quoad divortium, ſed etiam quoad amiſſionem dotis, & bonorum uxoris adulteræ, & donationis propter nuptias, ita ut neque vir adulter lucretur dotem, aut alia bona adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias ſibi factam à viro, ſed mutua fiat delictorum compenſatio, *n.* 24. Et hinc ſi uxor ſeparata à viro petat ſibi reſtitui virum, vir eſt cogendus recipere mulierem, ſed ſi conſtet per evidentiam rei, vel legitimam confeſ-

ſionem mulieris, ſponte eam fuiſſe adulteratam, non eſt cogendus vis illam recipere, niſi per legitimos teſtes, qui non poſſunt à viro reprobari, conſtet, etiam virum adulterium commiſiſſe, tunc enim vir cogetur recipere uxorem, & maritali affectione tractare, quia cùm jus matrimonii ab utroque conjuge ſit læſum, paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur, c. *Intelleximus. 6. h. t. n. 25.* Declarantur, quæ dicta ſunt, *n. 26.* Similiter qui conjugi in adulterio deprehenſæ debitum conjugale negat, ſi deinde ipſe manifeſtè adulteretur cum alia, debet uxorem affectu maritali tractare, quia paria crimina mutuâ compenſatione delentur, c. *Tua. 7. & ult. h. t. n. 27.* Sed dubium eſt, an ſi poſt latam divortii ſententiam conjux innocens adulterium committat, poſſit conjux dimiſſus, non obſtante ſententiâ divortii, petere, ut admittatur ad conſortium conjugis dimiſſi, adeóque etiam repetere dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium priùs amiſſam? Affirmativa ſententia probatur, n. 28. Sed negativa ſententia, nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui poſt ſententiam divortii adulteratus eſt, vel dotem aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compenſari, eſt etiam valdè probabilis, quæ probatur, *n. 29.* Illud in hac re certum eſt, quòd ſi poſt ſententiam divortii propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Eccleſiaſticus ex Officio ſuo reſtaurare matrimonium debet, & eos inter ſe conciliare, ut iterum cohabitent, quia compenſantur inter ſe adulteria, ut fornicationis periculo conſulatur, *cit. num. 29.* Eſt autem compenſationi unius adulterii cum altero locus, primò, etiamſi non eodem tempore, ſed unus conjugum priùs, alter poſteriùs in adulterium lapſus ſit. Secundò, etiamſi unus unicum tantùm adulterium commiſerit, alter verò plura, *n. 30.* Tertiò, etiam datur compenſatio adulterii inter conjuges cum ſodomia, vel beſtialitate commiſſa ab altero conjuge, *n. 31.* Quando non admittatur compenſatio adulterii cum adulterio inter conjuges, *n. 32.* Quær. 2. An adulteria conjugum compenſentur quoad pœnam criminalem, ſeu legalem, & publicam? Reſp. Non compenſari, neque in foro conſcientiæ, *n. 33.*

§. VII. *De aliis cauſis excuſantibus ab adulterio.*

Præter mutuam compenſationem delictorum, ſunt & aliæ cauſæ, ob quas ceſſant pœnæ adulterii privatæ, ſeu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, quæ enumerantur, *n. 34.* Denique non excuſatur à pœna adulterii conjux, qui propter neceſſitatem extremam famis, vel paupertatem adulterium commiſit, n. 35.

SECTIO II. *De Stupro, ejúsque pœnis.*

§. I. *Quid ſit ſtuprum strictè, & ſpecificè ſumptum, & quotuplex, ſive quot modis committatur?*

ASSERTIO I. Stuprum propriè ac ſtrictè dictum eſt illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, ſive illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, *n. 36.* Aſſ. 2. Stuprum propriè acceptum, aliud eſt violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis: aliud eſt non violentum, quod volenti, & conſentienti infertur, idque vel plenè liberè, vel quia per dolum inducta, aut metum compulſa conſentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem aut metum injuſtè incuſſum continet malitiam ſpecie diſtinctam à ſimplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem vel metum: non autem ſtuprum illatum, ſine violentia, fraude, vel metu, adeóque plenè voluntarium ac ſpontaneum, *num. 37.*

§. II. *Quæ ſint pœnæ ſtupri decretæ tum Iure Civili, tum Canonico?*

Quæ ſit pœna Juris Civilis decreta in eum, qui ſine vi ſtupravit virginem, vel etiam viduam honeſtè viventem? *num. 38.* De Jure Canonico ſtuprator tenetur virginem ſtupratam dotare, vel in uxorem ducere, & ſi pater virginis nolit eam dare, dabit ei pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt, c. *1. h. t. n. 39.* Præterea qui virginem decipiens ſtupravit, debet eam in uxorem ducere: ſi autem nolit, dotabit illam, & corporaliter caſtigatus, & excommunicatus, ideſt, privatus Sacramentorum communione, ſeu perceptione in Monaſterium detrudatur, in quo agat pœnitentiam, nec inde egrediatur, ſine licentia ſui Superioris, *c. 2. h. t. n. 40.* declaratur *n. 41. & 42.* Si ſtuprator virginis ſit Clericus, ab Officio eſt deponendus: ſed hodie eſt pœna arbitraria: ſi verò vi corrumpat virginem, ultra depoſitionem, in arctum Monaſterium, vel carcerem eſt detrudendus, *n. 43.*

§. III. *Ad quid præterea ſtuprator virginis in variis caſibus obligetur, ob ſtuprum illatum, vel non?*

ASSERTIO I. Qui virginem per vim, fraudem, vel metum injuſtè incuſſum violavit, tenetur illam, vel ducere in uxorem, ſi & ipſa velit, vel omnia damna inde illi illata reſarcire, *n. 44.* Aſſ. 2. Si is, qui per vim, vel aliàs injuſtè puellam violavit, offerat ſe ad ſatisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem: fœmina verò illam ſatisfactionem acceptare nolit, ſed petat, ut illam ducat in uxorem, injuſtus ſtuprator non tenetur determinatè ad illam ducendam, ſaltem antè condemnationem Judicis, *n. 45.* Aſſ. 3. Si puella vi, vel per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamſi ipſe matrimonium offerat in ſatisfactionem, ſed poteſt petere augmentum dotis, ut poſſit alteri æquè bene nubere, *n. 46.* Aſſ. 4. Si virgo vi, vel fraude violata fuit, ſed poſtea æquè commodum matrimonium iniit, ac ſi corrupta non fuiſſet, nec ob eam cauſam aliud detrimentum paſſa eſt, quia ſtuprum occultum manſit, etiam viro, cui nupſit, non tenetur deflorator virginis ad ullam ſatisfactionem ei faciendam, *num. 47.* Aſſ. 5. Si quis per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgò habebatur virgo, tenetur illi ſatisfacere, arbitrio viri prudentis, ſi inde infamia ſit ſecuta. Item etſi virgo liberè conſenſit in ſtuprum, ſine vi, fraude, vel metu: ſi tamen ſtuprator flagitium detexit, eamque infamavit, tenetur ad reparandum ejus honorem, n. 48. Aſſ. 6. Si virgo liberè, ſine vi, fraude, vel metu injuſtè incuſſo, conſenſit in ſtuprum, ſe ſponte ad id offerendo, non tenetur deflorator illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præſtare, *n. 49.* Aſſ. 7. Sed neque ſtuprator tenetur ducere puellam ſtupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamſi illam ſuaſionibus, blanditiis,

ditiis, vel precibus etiam importunis, vel muneribus induxerit ad conſenſum in ſtuprum, ſine alia tamen vi, fraude, vel minis. Aliud eſt, ſi precibus Principis, Domini, vel Superioris puella inducta fuiſſet ad conſenſum, *num.* 50. Contraria tamen ſententia eſt etiam probabilis, & miſeris puellis favorabilis, *n. eod.* Aſſ. 8. Etſi virgo ſub patria poteſtate ſit conſtituta, & liberè conſentiat in ſtuprum, non tamen ſtuprator tenetur ideo reſtituere aliquid parentibus illius; quamvis parens eâ de causâ augeat dotem, ut poſſit filiam in æquè bono matrimonio collocare, *n.* 51. Aſſ. 9. Poteſt fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem in ſtuprum conſenſit, etſi in patris poteſtate adhuc ſit conſtituta, remittere obligationem ſatisfaciendi ſtupratori, ita ut ad nihil etiam patri ſolvendum teneatur, ſaltem in conſcientia, & ante condemnationem Judicis, *n.* 52. Aſſ. 10. Si conſtet virginem voluntariè eſſe defloratam à Clerico, is in utroque foro, conſcientiæ, & externo, liber eſt à præſtatione dotis, *num.* 53.

§ IV. *Ad quid obligetur, qui ſtupravit virginem, ſub ſpe ac promiſſione matrimonii?*

Assertio I. Qui defloravit virginem, verè & ſincerè ei promittendo matrimonium, ſi conſenſerit in copulam, tenetur ſtare promiſſis, & ducere defloratam, ſive fuerit virgo, ſive boneſta vidua, *n.* 54. Etſi verò is, qui virginem, vel viduam corrupit, ſub promiſſione matrimonii, fuerit priùs ſimplici voto Religionis, vel caſtitatis obſtrictus, adhuc tenetur eam ducere, & multò magis, ſi votum Religionis, vel caſtitatis ſit emiſſum poſt promiſſum matrimonium, ſub conditione ſecutæ copulæ, *n. eod.* Excipitur, ſi fœmina ſcivit, defloratorem eſſe voto caſtitatis, vel Religionis obſtrictum, *n.* 55. Aſſ. 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, ſi in ſtuprum conſenſerit, ſed fictè, debet illam ducere in uxorem, ſi ipſa velit, nec ſufficit, ſi pecuniâ vellet ſatisfacere pro damno per ſtuprum illato, *num.* 56. Quibus caſibus etiam is, qui fictè promiſit virgini matrimonium, ſi in ſtuprum conſenſerit, non tenetur eam ducere in uxorem? *n.* 57. *& 2. ſeqq.*

§. V. *An ſtuprum ſit crimen mixti fori, & quomodo ſit probandum?*

Assertio I. Si ſtuprum commiſſum ſit à Clerico, de eo cognoſcit Judex Eccleſiaſticus: ſi verò à laico, Judex ſecularis, *n.* 60. Aſſ. 2. Virgo ſtuprata in foro externo præſumitur fuiſſe virgo, quæ tum communiter habita fuit pro virgine, ideóque ſi ſtuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuiſſe virginem, cùm carnaliter eam cognovit, id probare debet. Item in foro externo virgo deflorata ſemper præſumitur ſeducta, ſive occaſionibus, aut importunis precibus inducta ad ſtuprum, niſi contrarium à ſtupratore probetur, *n.* 61. Et hinc ſi mulier ſtuprata aſſerat, ſe fuiſſe virginem tempore ſtupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non ſtupratori, id neganti, niſi probet, *n.* 62. Aliud eſt, ſi mulier aſſerat, ſe eſſe corruptam, vel imprægnantam à Titio, is verò id neget, tunc enim non eſt ſtandum ejus aſſertioni etiam juratæ, ſi alias probationes non afferat, *n.* 63. Poteſt autem ſtuprum, ſicut & ſimplex fornicatio, iiſdem fermè modis probari, quibus adulterium, *cit. num.* 63. *in fine.*

Sectio III. *De aliis delictis carnis, eorùmque pœnis.*

§. I. *De crimine inceſtûs, & ſacrilegii.*

Quær. 1. Quid ſit inceſtus, & quot modis committatur? Reſp. Inceſtus eſt concubitus cum perſona conſanguinea, vel affine in gradu prohibito, & committitur inter perſonas, quæ Jure Divino, vel humano prohibentur inter ſe matrimonium contrahere: Jure Divino inter aſcendentes, & deſcendentes per lineam rectam, patrem & filiam &c. Jure humano inter cognatos, & affines in linea collaterali, uſque ad quartum gradum incluſivè, excepto primò gradu, inter fratrem, & ſororem, *n.* 64. Quær. 2. Quæ ſit pœna inceſtûs de Jure Civili, ac de Jure Canonico? Reſp. primò, pœnæ Juris Civilis enumerantur, *n.* 65. Sunt tamen plures caſus, in quibus illæ pœnæ non incurruntur, *n. eod.* De Jure Canonico, ſi Clericus inceſtum committat, perpetuò eſt deponendus ab Ordine ac Officio, & beneficio: ſi verò Laicus ſcienter crimen inceſtûs commiſit, excommunicari poteſt: & ſi inceſtus ſub ſpecie, & colore matrimonii ſit commiſſus, ut ſi qui ſcienter contrahant matrimonium in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis Jure Canonico prohibitis, excommunicationem ipſo jure incurrunt, *n.* 66. Ad inceſtum revocatur ſtuprum ſive fornicatio commiſſa inter eos, qui ſolâ cognatione legali, ſeu civili per arrogationem, ſeu adoptionem ſunt conjuncti, qui tamen propriè non eſt inceſtus, & punitur pœnâ ſolùm arbitrariâ, *num.* 67. Ad inceſtum revocatur etiam ſtuprum, vel fornicatio commiſſa inter conjunctos cognatione ſpirituali, ratione Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis, qui tamen non eſt propriè dictus inceſtus, & punitur ſolùm pœnâ arbitrariâ; Sacerdos verò, qui carnaliter cognovit filiam ſpiritualem è baptiſmo ſuſceptam, vel quam tenuit in Confirmatione, vel illius matrem, eſt ſuſpendendus ab Officio, *cit. n.* 67. Quær. 3. Quid ſit, & quomodo committatur crimen ſacrilegii? Reſp. Sacrilegium eſt ſacrilegus concubitus, ſive illicita fornicatio cum perſona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis: etſi fornicatio Clerici regularis, vel etiam ſecularis in Sacris conſtituti cum ſoluta ſit ſacrilegium, in foro tamen externo non cenſetur, nec punitur ut ſacrilegium, ſed ut ſimplex fornicatio tantùm. Si verò committatur ſacrilegium cum Moniali, ſi Laicus eſt, excommunicatur: ſi Clericus, non ſolùm beneficiis privatur, ſed etiam deponitur ab Ordine, & in Monaſterium perpetuò detruditur: Monialis verò in ſtrictius Monaſterium Virginum detruditur, *n.* 68.

§. II. *De Crimine ſodomiæ, & pœnis illius.*

Sodomia eſt nefandum crimen contra naturam, per quod maſculus cum maſculo coit, vel etiam fœmina cum fœmina: eſt autem crimen mixti fori, de quo etiam Judex Eccleſiaſticus cognoſcere poteſt. Poteſt hoc crimen committi etiam à maſculo cum fœmina cognoſcente illam in vaſe præpoſtero: probabilius tamen eſt, non eſſe puniendum pœnâ ordinariâ, quia non eſt ſodomia ſtrictè ſumpta, *num.* 69. Quæ ſint pœnæ propriè dictæ ſodomiæ de Jure Civili, *num.* 70. Et quæ Jure Canonico? *n.* 71. Hodie omnes Clerici ſeculares, & regulares ſodomitæ degradandi ſunt, & Poteſtati ſeculari tradendi, *n.* 72. Et quæ requirantur ad hanc pœnam degradationis incur-

incurrendam, *n. eod.* Huc quoque ſpectat crimen beſtialitatis, quando quis carnaliter commiſcetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, *n. 73.*

§. III. *De ſimplici fornicatione, & concubinatu, & utriúsque pœnis.*

Quær. I. Quid, & quotuplex ſit fornicatio, & quo jure ſit prohibita, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. primò, fornicatio, vel accipitur latè, & generaliter pro quovis illicito concubitu, extra matrimonium: vel ſpecialiter, & ſtrictè pro concubitu ſoluti cum ſoluta, eáque dicitur ſimplex fornicatio: ſoluti autem hîc dicuntur, qui liberi ſunt ab omni vinculo, ſcilicet conjugij, conſanguinitatis, vel affinitatis, Sacri Ordinis, Religionis, aut voti, adeóque inter quos matrimonium licitè contrahi poteſt. Eſt autem fornicatio etiam ſimplex graviter prohibita, non ſolùm Jure Canonico: ſed etiam Jure Divino poſitivo, & naturali: quamvis Jure Civili non ſit prohibita, nec ulla pœna ei impoſita, *n. 74.* Reſp. ſecundò, pœna ſimplicis fornicationis à laico commiſſæ de Jure Canonico eſt arbitraria: Clericus verò in Sacris conſtitutus, vel puniendus eſt, arbitrio Judicis, vel potiùs pœnâ ſuſpenſionis ab officio, vel etiam perpetuâ depoſitione ab officio, & beneficio, ſi ſit Clericus valde ſcandaloſus, vel incorrigibilis, *n. 75.* Qu. 2. quid ſit concubinatus, & qui ſint concubinarij? Reſp. de Jure Canonico concubinarius propriè dicitur, qui ſolutam, & corruptam mulierem, nullóque ſibi ſpiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam, in aliena domo, cum qua conſuevit carnaliter commiſceri: éſtque Iure Divino, & Canonico prohibitus, & abrogatus, *n. 76.* Qu. 3. quæ pœnæ Iure Canonico ſint ſtatutæ in concubinarios, ſive Clericos, ſive laicos, ſecundùm antiquos Canones, *n. 77.* De pœnia verò Clericorum concubinariorum ſecundùm poſterius Ius Decretalium, & Concil. Trident. alibi actum eſt. Quid ſtatutum ſit à Concilio Trident. circa concubinarios laicos? *num. 78.* Si Chriſtianus carnaliter cognoſcat fœminam ſolutam Iudæam, vel vice versâ Iudæus Chriſtianam, non eſt peccatum ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione: eſt tamen gravius delictum propter injuriam, quæ infertur Chriſtianæ Religioni, ideóque etiam graviùs punitur, non tamen pœnâ mortis, *n. 79.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 39. *& duobus ſeqq.*	c. 4. n. 12.
c. 2. n. 40. *& ſeqq.*	c. 5. n. 20. *& ſeq.*
c. 3. n. 15. *& duobus ſeqq.*	c. 6. n. 25. *& ſeq.*
	c. 7. *& ult.* n. 27.

TITULUS XVII.
DE RAPTORIBUS, ET INCENDIARIIS, & violatoribus Eccleſiarum.

SECTIO I. *De raptu, & raptoribus, tum perſonarum, ſeu corporum, tum aliarum rerum, ſeu bonorum.*

§. I. *De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, earúmque pœnis.*

Quær. I. Quid ſit raptus mulierum, & quomodo à ſtupro diſtinguatur? Reſp. raptus propriè committitur, quando virgo, vel etiam alia mulier ingenua, ſeu libera, & honeſta, libidinis causâ per vim abducitur, ſive illatam mulieri abductæ, ſive ejus parentibus, vel alijs, in quorum poteſtate, vel cura eſt conſtituta: vel etiam ſi quis rapiat fœminam, animo contrahendi cum illa matrimonium, *n. 1.* In quibus raptus à ſtupro propriè, & ſtrictè dicto differat? *num. eod.* Qu. 2. Quæ pœnæ Jure Civili ſtatutæ ſint in raptores virginum, & aliarum mulierum? Reſp. ex referuntur, *n. 2.* Qu. 3. Quæ pœnæ Jure Canonico decretæ ſint in raptores mulierum, ex enumerantur? *n. 3.*

§. II. *Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœna Iure Communi Civili, vel Canonico in eos ſtatutas?*

Quatuor requiruntur conditiones. Prima eſt, ut raptus fiat, cum violentia illata, vel ipſi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum eſt poteſtate, aut cura. Hinc infertur primò, non committi raptum, ſi puella ſui juris, & ſub nullius poteſtate conſtituta, ſine vi, & volens abducatur. Secundò verè committi raptum, ſi fœmina tantùm diſſentiat, nolitque educi è domo parentum, etſi parentes ejus conſentiant. Tertiò, ſi puella ab initio conſenſit in ſui raptum, ſeu abductionem, ſed poſtea invita carnaliter ſit cognita, non committitur raptus, ſed eſt ſtuprum violentum. Si verò fœmina ab initio invita abducta eſt, ſed poſtea liberè conſenſit in copulam, cenſendus eſt raptus, quia initium ſpectandum eſt, in quo violentia adfuit, *n. 4.* Quartò, ſi fœmina ſui juris ſolis precibus importunis, aut metu reverentiali, ſine omni dolo, ac fraude abducta ſit, non cenſetur raptus, qui pœnâ ordinariâ puniri poſſit: ſecùs eſt, ſi fraudibus circumventa abducatur. Quintò, ſi puella ſub parentum poteſtate conſtituta ex eorum domo, ipſis invitis, abducatur, etſi ipſa conſentiat, verè committitur raptus, quia gravis injuria infertur parentibus, quamvis hoc caſu non ſit infligenda pœna ordinaria raptûs, ſed alia mitior. Sed etſi puella conſentiens abducta ſit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia ſine conſenſu eorum eſt abducta. Idémque eſt, ſi ſine conſenſu, & voluntate Tutorum ſit abducta, *n. 5.* Quod autem dictum eſt, eſſe raptum, ſi puella volens abducatur è domo parentum, ipſis invitis, vel etiam ignorantibus, quamvis mitiùs puniatur, id limitari debet, niſi tractatus de matrimonio ineundo præceſſerit, *n. 6.* Nam ſi vir volens contrahere matrimoniũ cum puella, ipſam rapiat, eâ conſentiente, ſed invitis parentibus, & poſtea matrimonium cum illa contrahat, illud tenet, & ſi fuerit conſummatum, non poteſt illa profeſſionem emittere in Religione, ſine conſenſu viri; poteſt autem conſtare matrimonium contractum fuiſſe, per probationes viri, vel confeſſionem mulieris, *c. pen. h. t. cit. n. 6.* Ut raptus mulieris, invitis parentibus factus, non ſit obnoxius pœnis, duo requiruntur, nempe ut puella in abductionem ſui conſenſerit, & ut ſponſalia ſaltem de futuro præceſſerint, quamvis non requiratur, ut matrimonium ſit actu ſecutum, *n. 7.* Cur de Jure Canonico non cenſeatur committi raptus, nec puniatur, ſi puella volens abducta ſit, etſi reclamantibus parentibus? *cit. n. 7.* Uxor Religionem profeſſa ſine viri licentia, ei ipſam repetenti reſtituenda eſt, ſi in judicio fateatur, ante ingreſſum in Religionem contractum

tractum fuiſſe matrimonium, *cit. c. pen. h. t. n.* 8. Si quis puellam, cum qua contraxit matrimonium per verba de præſenti, per vim rapiat ad conſummandum cum ea matrimonium, ante duos menſes jure ſibi conceſſos ad deliberandum de ingreſſu Religionis, verè raptor eſt, & ut talis punitur, *cit. num.* 8. Secunda conditio requiſita ad incurrendas pœnas raptûs eſt, ut fiat causâ libidinis exercendæ, alioquin ſi ex quacunque alia cauſa fiat, non eſt raptus, qui propriè eſt ſpecies luxuriæ. Imò etiam ſolus conatus ad rapiendum puniri debet, etſi effectus ſecutus non ſit, quia rapiens non potuit perficere, non autem pœnâ ordinariâ, ſed arbitrariâ, *n.* 9. Tertia conditio eſt, ut mulier traducatur de loco ad locum, & ideo ſi quis per vim extorqueat copulam à virgine, vidua, vel conjugata, non traducendo illam ab uno loco ad alium, non poteſt puniri pœnâ raptûs, ſed ſtupri violenti, vel adulterij, quia non eſt raptus, ſed ſtuprum. Debet autem fœmina deduci de una domo in aliam, ſeu loco in alium, animo illam abducendi à loco, in quo habitabat, *n.* 10. Hæc autem violenta abductio de loco ad locum, non requiritur in foro conſcientiæ, ſed ſufficit, ſi ei vis inferatur ad extorquendam copulam, *n. eod.* Quarta conditio eſt, ut mulier rapta ſit honeſtæ vitæ: nam qui rapit publicam meretricem, non incurrit pœnas raptûs ordinarias, & in foro conſcientiæ, etiamſi publica meretrix violenter abducatur. Quando ſi fœmina etiam meretrix violenter abducatur, cenſeatur eſſe raptus, & non ſimplex fornicatio, *n.* 11. An vice versâ etiam fœmina rapiens virum, vel aliam fœminam, libidinis causâ, incurrat pœnas raptûs? Reſp. probabilius eſt, non incurrere, quamvis coram DEO, & in foro conſcientiæ uterque raptus contineat malitiam ſpecie diſtinctam à ſimplici fornicatione, *n.* 12. Et habent pœnæ raptûs locum, non ſolùm in viris rapientibus fœminas, ſed etiam mares & pueros, libidinis causâ. Item in eo, qui virginem impuberem, & necdum viripotentem per vim rapuit, & corrupit, *n.* 13.

§. iii. *De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.*

Quær. I. An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum ſit ipſo jure irritum, vel ſaltem prohibitum, & illicitum? Reſp. de Jure Civili eſt etiam invalidum. At de Jure antiquo Decretalium rapta cum raptore poteſt licitè, & validè inire matrimonium, etiamſi priùs diſſenſerit, ſi poſtea liberè conſenſerit, dummodo ſint perſonæ legitimæ, ſive aliàs habiles ad matrimonium inter ſe contrahendum, *c. ult. h. t. n.* 14. etiamſi rapta non ſit adhuc conſtituta, extra poteſtatem raptoris, *n.* 15. etſi raptus alienæ ſponſæ Jure antiquo Canonico non ſit impedimentum dirimens matrimonium; impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire poſſit matrimonium, ſicut nec ſponſa rapta. Id verò intelligendum eſt ſolùm, ſi quis alienam ſponſam de præſenti rapiat, ſive illa ſit virgo, ſive corrupta: & ſive matrimonium fuerit conſummatum, ſive ratum tantùm: non autem ſi rapiatur ſponſa de futuro, *n.* 16. Qu. 2. An rapta nubens raptori amittat bona raptoris, quæ aliàs ipſi raptæ, ſecundùm LL. Civiles acquiruntur? Reſp. probabilius eſt, mulierem bona raptoris, ob matrimonium cum eo initum, ſecundùm Jus Canonicum, non amittere, ſed lucrari, *n.* 17.

§. IV. *Quid Iure novo Concilij Tridentini ſtatutum ſit circa matrimonium inter raptorem & raptam, & quæ pœnæ ob illum raptum ſint decretæ?*

De hoc extat Decretum Concilij Tridentini, quod refertur, *n.* 18. Matrimonium contractum inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc ſub poteſtate raptoris manet, nec ab illo ſeparata eſt, & in libero, ac tuto loco conſtituta, eſt omnino irritum, *n.* 19. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & conſilium, auxilium, vel favorem eis præbentes, eſt latæ ſententiæ, non tamen ejus abſolutio eſt reſervata Papæ: reliquæ verò pœnæ à Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, niſi poſt ſententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, item pœna depoſitionis à ſtatu Clericali, & pœna dotationis raptæ, *n.* 20. Raptor incurrit etiam irregularitatem, ante ſententiam Judicis, *n.* 21. Is, qui rapuit per vim fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium, ſed ſolius libidinis causâ, vel ex alia, non incidit in pœnas raptûs à Concilio ſtatutas, *n.* 22. Hinc colligitur primò, nomine raptoris hic non tantùm is, qui per ſeipſum rapit, ſed etiam cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem raptus ſit, comprehenditur, ita ut matrimonium à tali initum ſit invalidum; non autem in pœnas ordinarias raptûs incidit, qui fœminam rapit, ut alius cum ea matrimonium ineat, *n.* 23. Secundò, ſub nomine raptûs comprehenditur hic raptus cujuſcunque fœminæ, ſive virgo ſit, ſive corrupta, ſive etiam meretrix, & inhoneſta, modò rapiat causâ ineundi cum illa matrimonium. Tertiò, incurruntur pœnæ raptûs, ſive ſecuta ſit copula cum rapta, ſive non. Quartò, ſi mulier violenter ſit rapta, etſi non ſit perducta ad locum deſtinatum, *n.* 24. In quibus caſibus non habeant locum dictæ pœnæ Concilij Trident. *num.* 25. *& tribus ſeqq.* Sicut autem matrimonium, ita & ſponſalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in poteſtate raptoris manet, validè contrahi non poſſunt. Denique accuſatio criminis raptûs non finitur quinquennio, ſicut adulterium, vel alia delicta enormia, *n.* 29.

§. V. *De rapina, & raptoribus rerum, ſeu bonorum, eorumque pœnis Iure Civili ſtatutis.*

Quær. I. Quid ſit rapina, & quis dicatur raptor? Reſp. rapina propriè ſumpta, prout eſt crimen vicinum furto, eſt injuſta rei alienæ mobilis, vel ſe moventis per vim ablatio, & quomodo raptor à prædone, ſive publico latrone differat, *n.* 30. Item quomodo rapina differat à furto, *n.* 31. Quær. 2. Quæ pœnæ ſtatutæ ſint Jure Civili in raptores rerum, ſeu bonorum, eæ enumerantur, *n.* 32.

§. VI. *Quomodo puniantur raptores bonorum, ſecundùm Ius Canonicum?*

Inprimis rapientes, vel deprædantes in aliena Diœceſi ſunt excommunicandi ab Epiſcopis, ſeu Prælatis illius loci, nec exire poſſunt è Parochia, ubi rapinas exercuerunt, donec plenè ſatisfaciant, & ſignificandum eſt proprio Epiſcopo, eos excommunicatos eſſe, ne illos recipiat, donec reſtituant rapta in loco, ubi rapuerunt, *c.* 1. *h. t. n.* 33. Ratione delicti commiſſi in alieno territorio, ſubjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, etiam quoad pœnas ſpirituales,

quibus ligatur anima, ita ut ab ipſo excommunicari poſſit: idque procedit in foro externo, non autem in foro interno pœnitentiæ, in quo reus abſolvi debet à proprio Parocho, *n.* 34. Præterea pœnitentia non eſt concedenda ei, qui violenter rapuit, vel deprehenditur manifeſtè Eccleſiam violâſſe, niſi priùs ablata reſtituat, ſi poteſt: & ſi non poteſt, niſi plenam ſecuritatem emendandi, ſeu ſatisfaciendi præſtiterit: tunc enim poteſt admitti ad pœnitentiam, & ſi moriatur, concedi ei ſepultura, aliàs ſecus. Quòd ſi Presbyteri, vel Clerici præſumpſerint prædictis concedere pœnitentiam, ſive in vita, ſive in morte, vel intereſſe eorum ſepulturæ, vel acceptare eorum eleemoſynas, vel participare de rapinis eorum, deponendi ſunt ab officio, & beneficio, quamvis contritis non ſit denegandum Viaticum, *c.* 2. *h. t. n.* 35. Declaratur, *n.* 36. Hoc ſpecialiter ſtatutum eſt in odium rapinæ, ut quamvis eum, qui rapuit, in mortis articulo pœniteat, ſi tamen non ſatisfaciat, etſi non poſſit, adhuc puniatur, *n.* 37. Clerici raptores, vel participantes in rapina, vel ſi contra ipſis prohibita fecerint, deponi debent ab Ordine, & privari etiam beneficio, *cit. n.* 37. Denique præſumentes rapere, vel ſpoliare rebus, Chriſtianos navigantes excommunicari debent. Illi etiam, qui naufragos ſpoliant bonis ſuis, niſi ablata reſtituerint, ipſo jure, ſeu facto ſunt excommunicati, *c.* 3. *h. t. n.* 38. *&* 39. Ab hac excommunicatione poteſt Epiſcopus abſolvere, *cit. n.* 39. Præterea in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur omnes piratæ maritimi, & præcipuè diſcurrentes per mare Eccleſiæ Romanæ, & eorum fautores, receptatores, & defenſores, *n.* 40. Quinam præterea prædictam excomunicationem incurrant, vel non, *cit. n.* 40. Alia excommunicatio habetur in eadem Bulla Cœnæ Domini, de qua *n.* 41. quinam hanc poſteriorem excommunicationem non incurrant, *n.* 42.

§. VII. *De poteſtate, quam habent Prælati Eccleſiaſtici judicandi de raptu, & alijs criminibus, eáque puniendi.*

Epiſcopi, aliíque Prælati Eccleſiaſtici poſſunt ex delegatione Principis, qui Superiorem in temporalibus non habet, de raptu, & alijs criminibus judicare, eóſque punire in pecunia, & etiam flagellis afficere, ita tamẽ ut in vindictam ſanguinis non tranſeant. Quòd ſi verò crimen tam grave ſit, ut mereatur pœnam mortis, vel mutilationis, relinqui debet puniendum Regi, aut alij Principi ſupremo, *c.* 4. *h. t. n.* 43. Prælati Eccleſiaſtici, & alij Clerici poſſunt in cauſis laicorum etiam criminalibus, in quibus pœna ſanguinis non infligitur, eſſe Iudices delegati, *n.* 44. Poteſt Iudex Eccleſiaſticus ob delicta infligere pœnam etiam corporalem, nempe carceris, flagellorum, verberum, imò & pœnam ſanguinis, modò non ſit crudelis, & gravis, vel ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis. Poteſt quoque Iudex etiam delegatus, pœnam capitalem commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem, aut corporalem, *n.* 45. An Epiſcopi poſſint punire laicos in eorum Diœceſi exiſtentes propter crimen, etiam jure proprio, & ex vi ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſticæ juriſdictionis ſuæ, & non tantùm vi delegatæ à Principe, *n.* 46. Quando cauſa delegata, civilis, vel criminalis, non poteſt expediri à Iudice delegato, ea remittenda eſt ad delegantem, *cit. n.* 46.

Sectio II. *De Incendiarijs, & violatoribus Eccleſiarum, quæ eſt altera pars Rubricæ hujus Tituli.*

§. I. *De Incendiarijs, eorúmque pœnis.*

Quæſt. I. Quis ſit, & dicatur incendiarius? Reſp. Is, qui ſcienter, & ſtudio, ſive dolo domum, vel prædium, ſive ruſticum, ſive urbanum, vel aliam rem alienam incendit, vel ad hoc mandatum, auxilium, vel conſilium dedit, *n.* 47. Qu. 2. Quâ pœnâ ſit afficiendus incendiarius, ſecundùm LL. Civiles? Reſp. De his agitur, *n.* 48. Et quæ ſint pœnæ Incendiariorũ de Iure Canonico? Reſp. omnes Incendiarij Eccleſiarum, vel locorum Religioſorum, ſeu piorum, imò & cœmeteriorum, & locorum, quæ contigua ſunt intra 30. paſſus, ſunt ipſo jure excommunicati. Incendiarij verò aliorum ædificiorum profanorum, & mandantes, auxilium, vel conſilium dantes ſunt excommunicandi, & tenentur ad omne damnum reſarciendum, *n.* 49. Clericis Incendiarijs nulla pœna eſt ſtatuta Iure Canonico, ideóque arbitrio Iudicis ſunt puniendi, *n.* 50. Alia Canonica pœna imponitur Incendiarijs, nempe privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi Incendiarius in morte pœnitens, & abſolutus obeat, tunc enim in loco ſacro ſepeliri poteſt; & hæredes ejus debent pro damnis illatis plenè ſatisfacere ex bonis relictis, *c.* 5. *h. t. n.* 51. declaratur *n.* 52. An, & quâ ratione hæredes debitoris teneantur exonerare conſcientiam defuncti, & ſolvere debita, ut hic liberetur à pœnis purgatorij, *n.* 53.

§. II. *De violatoribus Eccleſiarum, & eorum pœnis.*

Quinam ſint, & dicantur violatores Eccleſiarum, & quâ pœnâ ſint afficiendi? Reſp. Violatores hîc propriè dicuntur, qui Eccleſias, vel alia loca religioſa, & pia violenter effringunt, & ſpoliant, in quos decreta eſt pœna excommunicationis, quam ipſo jure incurrunt. Alij verò ſacrilegi violatores Eccleſiarum, citra effractionem, ut ſi quis furetur calicem ex Eccleſia, ſine violenta confractione, non incurrunt ipſo facto excommunicationem, ſed ſunt excommunicandi per ſententiam, *n.* 54. Non tantùm autem violenti raptores rerum, ſed etiam Eccleſiarum violatores, ſi manifeſtè fuerint deprehenſi, non debent admitti ad pœnitentiam, niſi priùs damna reſarciant, vel de ijs reparandis caveant, *c.* 2. *h. t. n.* 55.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.	*c.* 4. *n.* 43. *& tribus ſeqq.*
c. 1. *n.* 33. *& ſeq.*	*c.* 5. *n.* 55. *& duobus ſeqq.*
c. 2. *n.* 35. *& duobus ſeqq.*	*c.* 6. *n.* 6. *&* 7.
& n. 55.	*c.* 7. *& ult. num.* 14. 15.
c. 3. *n.* 38. *& ſeq.*	*&* 17.

TITULUS XVIII.

DE FURTIS.

§. I. *Quid ſit furtum, & quotuplex?*

Assertio I. *Furtum eſt contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſvè.* Clariùs verò, & breviùs definitur furtum: *eſt occulta acceptio rei alienæ, invito domino*, *n.* 1. declaratur utraq; hæc definitio, *n.* 2. *& quatuor ſeqq.*

Aſſ. 2.

Aſſ. 2. Furtum ſimplex aliud eſt manifeſtum, aliud non manifeſtum, & quid ſit utrumque, exponitur, *num.* 7.

§. II. *Quibus modis, & à quibus committatur furtum, vel non?*

Generatim loquendo, non ſolùm is, qui rem alienam aufert, ſibi acquirendi causâ, ſed etiam qui contra voluntatem domini, contrectat, vel eâ utitur, furtum committere cenſetur, ut ſi creditor re ſibi pignoratâ, vel is, apud quem res depoſita eſt, eâ utatur, modò depoſitum ſignatum ſit, ſi ſit depoſitum quantitatis, non certæ ſpeciei, & eo utatur depoſitarius, invito domino, *n.* 8. Secundò, ſi commodatarius re commodatâ ad alium uſum, vel modum, quàm commodata fuit, utatur, invito domino, furti tenetur. Tertiò, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi causâ ſuſtulit, ſeu animo ſibi retinendi, furti tenetur, ſive ſciverit, cujos ſit, ſive ignoraverit, *cit. n.* 8. Quartò, tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo ſecuto, vel dans conſilium ad furtum faciendum, vel aliàs miniſterium ad illud, aut auxilium præſtat, modò furtum reipsâ ſit ſecutum, & qui furem, vel res furtivas ſcienter recepiant, eáſque occultant, *n.* 9. Quintò, filiusfam. ſi res paternas ſurripiat, verè etiam furtum committit, & ſervus auferens res domini, & ſocius ſi re communi utatur, invito ſocio, *n. eod.* Sextò, aliquando tamen etiam rei, ſuæ furtum quis committit, *n.* 10. Septimò, qui beneficium Eccleſiaſticum, ſine legitima inſtitutione, occupat, vel beneficia, quæ vacant ipſo jure per adeptionem aliorum, quaſi furtum committit, *cit. n.* 10. Præterea non ſolùm fur, ſed etiam furti conſcius, qui furem non indicat, reus eſt furti, ſi non indicet furem propter lucrum, quod ab eo conſequitur, *c.* 4. *h. t. n.* 11. *&* 12. Denique etiam ille furti reus eſt, qui ob neceſſitatem famis, vel paupertatis alienam rem aufert: quod intelligendum eſt de neceſſitate modica, ſive non gravi: nam qui propter neceſſitatem hujusmodi furatus fuerit cibaria, veſtem vel pecus, pœniteat hebdomades tres, & ſi reddiderit, non cogatur jejunare: quæ tamen pœnitentia ei remittitur, ſi ſtatim reſtituat, quod accepit, *c.* 3. *h. t. n.* 13. Si quis in extrema neceſſitate conſtitutus, ob periculum mortis, vel gravis infirmitatis res alienas ſibi neceſſarias accipiat, maximè cibaria, non peccat, ſed excuſatur ab omni culpa, & pœna. Idémque dicendum de valde gravi neceſſitate, etſi extrema non ſit, *n.* 14. An qui in extrema neceſſitate conſtitutus abſtulit rem alienam, poſtea locupletior factus teneatur ad ejus reſtitutionem? Probabilius eſt, quòd ſi extremè egens rem alienam ablatam conſumpſit, non teneri poſtea reſtituere, etſi poſſet, *num.* 15. *&* 16. Quin imò etiam in valde gravi neceſſitate conſtitutus, ſi auferat res alienas, non tenetur illas reſtituere, etſi poſtea ditior factus ſit, *n.* 17.

§. III. *De pœnis furti Iure Civili ſtatutis.*

Quæſt. 1. Quænam ſint pœnæ Civiles furti Jure communi Cæſareo ſtatutæ? Reſp. Pœna pecuniaria furti manifeſti eſt, ut præter rem furto ablatam, ſolvatur quadruplum: furti verò non manifeſti duplum, *n.* 18. Cui competat actio pœnalis furti, & quænam aliæ actiones rei perſecutoriæ dentur contra furem, vel poſſeſſorem rei furto ablatæ? *cit. n.* 18. Quæſt. 2. Quænam ſint pœnæ criminales furti ſimplicis? Reſp. Jure Civili pro furto nec pœna mortis, nec mutilationis imponi poteſt, ſed arbitraria: hodie tamen pœna capitalis ex conſuetudine imponitur propter furtum, ſi ſit magnum, vel ſæpius iteratum. Ex Conſtitutione verò Imperatoris Friderici, ſi quis quinque ſolidos, aut plus valens fuerit furatus, hoc eſt, XII. groſſos, vel unum aureum, ſuſpendatur laqueo; ſin minus, ſcopis, & forcipe excorietur. Denique Carolus V. ſtatuit, ut fures, qui ſemel deprehenſi fuerint in furto, præſertim non manifeſto, & quod quinque florenos non excedit, levius; qui bis aut ter, ſeveriùs, ultimóque ſupplicio puniantur, & ut plurimùm laqueo ſuſpendantur, *num.* 19. Defenditur juſtitia Conſtitutionis Carolinæ, quòd fures in furca ſuſpendere ſit licitum, *num.* 20. An propter unicum etiam furtum, ſi qualitate, & quantitate magnum ſit, poſſit inferri pœna mortis? *n.* 21. Ad imponendam pœnam mortis, ſaltem ex generali conſuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiſerit, *n.* 22. Requiritur autem, ut tria illa furta, non continuato actu, ſed diverſis vicibus ſint commiſſa, *n.* 23. Non eſt ſufficiens indicium ad condemnandum aliquem de furto, quòd res furtiva apud ipſum ſit reperta: fieri enim poteſt, ut quis bonâ fide rem furtivam emerit, vel alio titulo acquiſiverit, *n.* 24. Non valet ſtatutum, vel conſuetudo, ut res furtivæ fiſco adjudicentur, ſed dominis, quibus ſunt ablatæ, reſtituendæ ſunt, *cit. n.* 24.

§. IV. *Quomodo puniantur furta Iure Canonico?*

Prima pœna Clerici furtum committentis eſt, ut ab Ordine, & Officio Clericali deponatur, & ſi contumax ſit, & incorrigibilis, excommunicetur, ac tandem ſeculari Poteſtati tradatur, *n.* 25. Altera pœna eſt, quòd Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur, *n.* 26. Unde fur manifeſtus aut convictus in judicio de furto, non poteſt, ſine diſpenſatione, ad Ordines promoveri. At verò fur occultus, etiam ſacrilegus, poſt reſtitutionem, & pœnitentiam peractam, ad SS. Ordines promoveri poteſt, dummodo aliàs ſit idoneus, *c. ult. h. t. num.* 27. Quæ requirantur, ut poſſit fur promoveri ad Ordines, *n.* 28. Surripiens rem aliquam ex Eccleſia non eſt ipſo jure, ſeu facto excommunicatus, *cit. n.* 28. Quæ pœna imponatur furibus, ſecundùm antiquos Canones pœnitentiales, *n.* 29. Fures & latrones, ſi in peccato occidantur, non eſt pro eis orandum; ſed ſi in morte pœnituerint, non eſt eis neganda Communio, *c.* 2. *h. t. n.* 30. Quomodo intelligendum ſit, quod dicitur in *c.* 2. *h. t.* ut fures confiteantur Presbytero, vel Diacono, *cit. n.* 30.

§. V. *De aliis diverſis furtorum generibus, eorúmque pœnis.*

Quæſt. 1. Quid ſit ſacrilegium, & quæ pœnæ ſint ſtatutæ in fures ſacrilegos? Reſp. 1. Sacrilegium eſt furtum rei ſacræ, idque tripliciter committitur: vel auferendo rem ſacram de loco ſacro, vel ſacram de non ſacro, vel non ſacram de ſacro, *n.* 31. Reſp. 2. Jure Civili pœna furti ſacrilegi eſt extraordinaria, & arbitraria, ita ut juxta furti, rei & perſonarum qualitatem, etiam ad mortem extendi poſſit, *n.* 32. Similiter Jure Canonico diverſæ pœnæ ſunt impoſitæ furibus, & prædonibus ſacrilegis, quæ enumerantur, *cit. n.* 32. item in *Extravag. unic. h. t. Inter commu-*

nes ſpecialis excommunicatio lata eſt in eos, qui furail ſunt theſaurum alicujus Eccleſiæ, *n.* 33. Crimen ſacrilegii, adeóque etiam crimen furti ſacrilegi eſt crimen mixti fori, ita ut illud Judex ſecularis, & Eccleſiaſticus punire poſſit, *n.* 34. Quær. 2. Quid ſit piagium, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. Piagium eſt quaſi furtum, ſi quis furetur, vel abducat hominem liberum invitum, & eum vendat tanquam ſervum, vel ſi quis eum emat, *n.* 35. Quæ ſit pœna piagii, traditur, *n.* 36. Jure Divino Legis Veteris, qui ſciens liberum hominem vendit, morte punitur, *c.* 1. *h. t.* Ubi per mortem de Jure Canonico intelligitur non mors naturalis, ſed excommunicatio, vel etiam depoſitio ab Ordine, & Officio, *n.* 37. Non ſolùm autem qui ſciens vendit hominem liberum, ſed etiam qui emit, crimen plagii committit, & pœnâ mortis afficiendus eſt de Jure Civili, *n.* 38. Quær. 3. Quale crimen ſit peculatus, & quæ pœna illius? Reſp. Eſt furtum pecuniæ publicæ, vel rerum ad ærarium Reipubl. vel fiſcum Principis pertinentium, *n.* 39. Sub hoc crimine continetur etiam furtum pecuniæ ſacræ, & religioſæ, *num. eod.* Pœna hujus criminis hodie eſt arbitraria, *cit. num.* 39. Hoc crimen de Jure Canonico etiam committunt Clerici, qui loca Eccleſiaſtica ſibi appropriant, vel alienant, *cit. num.* 39. Quær. 4. Quale crimen ſit abigeatus, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. Hoc crimine tenentur, qui pecora ex paſcuis, & gregibus abducunt, & deprædantur, & quæ ſit ejus pœna, *n.* 40. Et quæ pœna imponi poſſit de Jure Canonico, *n. eod.* Poſtremò inter graviora furta numeratur furtum commiſſum in incendio, vel naufragio, & quomodo puniatur, *n.* 41.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.	c. 5. *& ult. num.* 27. *& ſeq.*
c. 1. *n.* 37.	IN EXTRAVAGANT. Communibus.
c. 2. *n.* 30.	*Extravag. unic. n.* 33.
c. 3. *n.* 13. *& ſeq.*	
c. 4. *n.* 11. *& ſeq.*	

TITVLVS XIX.

DE USURIS.

SECTIO I. *De Vſuris in genere.*

Unde dicta ſit uſura, *n.* 1.

§. I. *Quid ſit uſura, & quotuplex?*

ASSERTIO I. Uſura accipitur, vel pro conventione, ſeu contractu uſurario, vel pro lucro, quod ex contractu uſurario acquiritur. Primo modo ſumpta, eſt actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale ultra ſortem, ex vi mutui principaliter. Secundo modo ſumpta eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens tanquam debitum, hoc eſt, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur ſupra id, quod mutuo datum eſt, *n.* 2. Uſura poteſt committi, vel per ſolum actum internum, cùm quis mutuo dat Titio centum, cum intentione ac ſpe recipiendi ab eo quinque ultra ſortem, quæ eſt uſura mentalis: vel per actum externum, cum quis mutuat alicui mille, cum expreſſo pacto reddendi ultra ſortem, 50. Nomine lucri autem hîc intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis ac pretio æſtimabilis, *num.* 3. Unde colligitur, quando in pluribus caſibus particularibus committitur uſura, vel non? *num. eod.* Uſura propriè habet tantùm locum in mutuo, & non requiritur mutuum formale, & expreſſum, ſed ſufficit etiam virtuale, & implicitum, ex quo lucrum ultra ſortem provenit, *n.* 4. Aſſ. 2. Uſura dividitur primò, in mentalem, & realem. Mentalis eſt, quando quis mutuat eo animo, ut acquirat lucrum ex mutuo, ſed nullo interveniente pacto expreſſo, vel tacito de lucro. Uſura realis eſt, quando quis mutuat, cum pacto expreſſo, vel tacito accipiendi ultra ſortem lucrum ex mutuo, *num.* 5. Secundò, dividitur in expreſſam, ſeu formalem, & virtualem, ſeu palliatam. Illa eſt, quando expreſsè exigitur pretium pro mutuo. Virtualis eſt, cùm res venditur cariùs, vel viliùs, ob dilatam, vel anticipatam ſolutionem. Tertiò, uſuræ aliæ ſunt compenſatoriæ, aliæ punitoriæ, aliæ lucratoriæ, *cit. n.* 5.

§. II. *Quo jure uſuræ ſint prohibitæ?*

Uſuræ lucratoriæ, & propriè dictæ, ſive expreſſæ, ſive implicitæ, ſunt prohibitæ Jure poſitivo Divino, & Eccleſiaſtico, imò & naturali, *num.* 6. Idem etiam probatur ratione, *n.* 7. & 8. Solvuntur objectiones, & rationes, per quas probari videtur uſuras eſſe licitas, *n.* 9. & 4. *ſeqq.*

§. III. *An uſuræ licitè poſſint exigi, & accipi, ob favorem cauſæ piæ, vel aliud opus bonum, ſaltem diſpenſativè?*

Non debet quis crimine uſurarum involvi, ut redimat vitam captivorum, quia uſura in utroque Teſtamento eſt prohibita, nec poteſt in ea dari diſpenſatio, & ſi prohibitum eſt mentiri pro ſalvanda vita alterius, multò magis uſuram accipere, c. 4. *h. t. num.* 14. & 15. Etſi mutuare pecuniam ſub uſuris, ſemper ſit peccatum, & illicitum, etiam ſub prætextu boni operis, & inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris, eſt tamen licitum petere mutuum, & accipere ſub uſuris ab eo, qui ſine illis dare non vult, *cit. n.* 15. Non poteſt Imperator, vel alius Princeps ſupremus permittendo uſuras, facere licitas, ut ſine peccato exigi, vel accipi poſſint, ſed ſolùm permittere non puniendo. Imò nec S. Pontifex poteſt diſpenſando licitas facere uſuras, *n.* 16. Hinc graviter etiam peccant Principes Chriſtiani, & Poteſtates publicæ, ſi ſubditos ſuos cogant ad ſolvendas uſuras Judæis, quamvis poſſint permittere, ut uſuræ exerceantur à Judæis ad cavenda majora mala, & ſcandala, *n.* 17.

§. IV. *Utrùm dominium uſurarum transferatur in uſurarium?*

Quær. 1. An uſurarius acquirat dominium rerum, quas ſub uſuris accepit? Reſp. Si mutuatarius ſolvat uſuras, ita tamen ut nolit earum dominium transferre in uſurarium, tunc iſte non acquirit dominium earum. Quòd ſi pecunia, frumentum, vel vinum mutuò datum ſit ſub uſuris, & uſurarius illud permiſcuit cum ſuo frumento, vel vino juſtè acquiſitis, acquirit dominium eorum, *n.* 18. Eſt autem duplex ſententia. Prima ait, non acquiri uſurario dominium uſurarum, ſive ſint res uſu conſumptibiles, ſive non: & ſive ſint res mobiles, ſive immobiles, *n.* 19. Secunda ſententia affirmat, uſurarium acquirere dominium rerum per uſuram acquiſitarum, ſed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus ſit reſtituere,

quie-

quicquid accepit injuſtè, *n.* 20. Quær. 2. An uſurarius acquirat dominium earum rerum, quæ ex pecunia, vel alia re uſuraria acquiſivit? Reſp. primò, ſi res uſuraria ſit pecunia, tunc res, quas illâ pecuniâ comparavit, ſibi acquirit, *n.* 21. Reſp. ſecundò, ſi res uſuraria ſit fructifera, tunc uſurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, ſecundùm primam ſententiam: acquirit tamen juxta ſecundam ſententiam, *n.* 22. Reſp. tertiò, ſi uſurarius res per uſuram acquiſitas vendat, licèt non transferat rerum dominium, ſecundùm primam ſententiam, acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei uſurariæ non eſt uſurarium, modò emptor bonâ fide res illas emerit, *num.* 23. Solvuntur objectiones, *cit. num.* 23.

SECTIO II. *De pactis tum illicitis, & uſurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt: tum licitis, quæ apponi poſſunt, absque uſura.*

§. I. *De pactis, ob quæ contractui mutui adjecta is efficitur uſurarius.*

Regula generalis eſt, quòd per omne pactum, per quod, præter ſortem, imponitur mutuo aliud onus, ſive nova obligatio ex juſtitia, redditur contractus mutui uſurarius, *n.* 24. Quær. 1. An uſurarium ſit pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. annum, aliquid ultra ſortem accipere, & de eo paciſci? Reſp. Affirmativè *num.* 25. Quær. 2. An uſurarium ſit, ſi quis alterum ex pacto mutui obliget, ut is viciſſim ei mutuet? Reſp. Affirmativè *n.* 26. Ubi plures ſimiles caſus particulares reſolvuntur. Quær. 3. An uſurarium, ſit mutuare cum pacto, ut mutuatarius ipſi mutuanti, vel alteri Officium publicum, vel beneficium conferat, vel impetret. Reſp. Eſſe pactum uſurarium, ſi ex obligatione juſtitiæ promittatur Officium publicum mutuanti, *n.* 27. Similiter uſurarium eſt, ſi quis mutuet cum pacto, ut conferatur ſibi, vel impetretur beneficium Eccleſiaſticum, *n.* 28. Quær. 4. An illicitum ſit mutuare cum pacto, ut mutuatarius remittat injuriam ipſi à mutuante illatam? Reſp. Tale pactum eſſe uſurarium, ſi exigatur, ut ratione mutui ex juſtitia remittatur injuria mutuatario illata, ſive in bonis fortunæ, ſive in honore, fama vel corpore, *num.* 29. Quær. 5. An ſit uſura mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus ſit ad fidejubendum pro mutuante? Reſp. Eſſe, ſi obligatio fidejubendi petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, *n.* 30.

§. II. *An mutuans aliquid ultra ſortem, ſeu rem mutuò datam exigere, vel accipere poſſit, ratione damni emergentis?*

Duplex eſt intereſſe, unum damni emergentis, alterum lucri ceſſantis: quodnam dicatur intereſſe damni emergentis, & quod lucri ceſſantis, *num.* 31. Aſſ. 1. Mutuans poteſt licitè, & ſine uſura aliquid exigere, vel accipere, ratione damni emergentis, *n.* 32. Aſſ. 2. Si mutuatarius fuit in mora ſolvendi, & inde damnum paſſus eſt mutuator, tenetur mutuatarius ad compenſationem illius damni, etiamſi hoc in pactum non ſit deductum, *n.* 33. Quæ requirantur, ut mutuans poſſit aliquid exigere, vel accipere ultra ſortem, ratione damni emergentis, *n.* 34. Si mutuator damnum non deduxit in pactum, non tenetur mutuatarius quidquam pro eo ſolvere, ſi non fuit in mora ſolvendi, *n.* 35. Qui mutuum ſub uſuris accepit, poteſt poſtea alteri licitè partem pecuniæ, vel etiam totam ſub uſuris mutuare, ut ſe indemnem ſervet, *n. eod.*

§. III. *An, & quomodo in mutuo aliquid licitè, & ſine uſura exigi, vel accipi poſſit ultra ſortem, ratione lucri ceſſantis?*

ASSERTIO I. Si quis per vim metum, vel dolum injuſtè cogatur ad mutuandum, ideóque lucrum ei ceſſet, tum mutuans poteſt petere, ut illud ſibi compenſetur, etiamſi hoc in pactum non ſit deductum, *n.* 36. Aſſ. 2. Sed etſi quis ſponte mutuum dedit ad certum tempus, & mutuans ex eo, quòd in mora ſolvendi fuit debitor, lucrum amiſit, debet id mutuanti reſarciri, *n.* 37. Aſſ. 3. Licitum eſt etiam ab initio paciſci cum mutuatario, ut ultra ſortem aliquid ſolvat, ratione lucri ceſſantis, quantum vir prudens æſtimabit, *n.* 38. Plures conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro ceſſante, à mutuatario, ſit licitum, & non uſurarium, prima ponitur, *n.* 39. ſecunda, *n.* 40. *& ſeq.* tertia, *n.* 42.

§. IV. *An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licitè poſſit aliquid ultra ſortem exigi?*

Duo ſunt caſus, in quibus ratione periculi, aliquid ultra ſortem in mutuo exigi poteſt, vel quia res ipſa mutuata ſubjacet periculis: vel quia periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, *n.* 43. Aſſ. 1. Si mutuans aliquid ultra ſortem exigat propter periculum, circa rem mutuatam, quod in ſe ſuſcipit, & verè ſubeſt, idque in pactum deducat, id non eſt uſurarium, ſed licitum, *n.* 44. Aſſ. 2. Probabilius eſt, ſi mutuum ſit periculoſum, propter conditionem mutuatarii, poſſe pro periculo ſortis aliquid ultra illam per pactum aſſecurationis exigi, ſine uſura, modò non exigatur tanquam conditio, ſine qua mutuator non vult mutuare, ſed mutuatarius ſponte tale pactum ineat, *n.* 45. *&* 46. Qui naviganti, vel eunti ad nuptias certam mutuat pecuniæ quantitatem, eò quòd ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius cenſendus eſt. c. *ult. in princ. h. t. n.* 47. Variæ ſunt expoſitiones hujus textûs, *cit. n.* 47. Proponuntur duæ expoſitiones probabiliores, *num.* 48. Ut licitus ſit contractus aſſecurationis, requiritur, ut periculum ſortis in pactum expreſſè, vel tacitè deducatur, *num.* 49. Licita eſt olla fortunæ, *num.* 50.

§. V. *An in mutuo licitum ſit pactum, ut mutuatarius, ſi tempore ſtatuto non ſolverit mutuum, teneatur certam pœnam ſolvere ultra ſortem?*

Triplex eſt pœna, legalis, quæ lege, vel ſtatuto; judicialis, quæ per Judicem; conventionalis, quæ pacto, ſive mutuâ conventione imponitur, *n.* 51. Eſt autem licitum etiam in mutuo talem pœnam imponere, *cit. n.* 51. Quæ requirantur ut hujusmodi pœna licitè apponatur in mutuo, *n.* 52. Pœna conventionalis adjecta mutuo debet ſolvi, etiam ante ſententiam judicis, in quo diſtinguitur à pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante ſententiam Judicis, *cit. num.* 52. Alius titulus accipiendi aliquid ultra ſortem, eſt contractus cambii, qui adjicitur mutuo, *n.* 53.

§. VI. *An pactum adjectum mutuo, ut res mutuata reſtituatur in eadem menſura, & bonitate, etiamſi pretium ejus creverit, ſit uſurarium?*

In hac re certum eſt primò, ſi tempore mutui

Digitized by Google

dati æquè dubium ſit, an tempore ſolutionis pretium tritici, v. g. vel vini, creſcet, vel decreſcet, licitè poteſt exigi, ut totidem menſuræ tritici, vel vini ejuſdem bonitatis reddantur, etſi poſtea pretium utriûſque creverit, *n.* 54. Secundò, ſi mutuans triticum, vel vinum ſervaturus ſit in illud tempus, quo ejus valor creſcet, tum licitum eſt pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem menſura, ac bonitate, quâ datum eſt, *n. eod.* Tertiò, ſi certò, vel ſaltem probabiliter prævideatur triticum poſtea minus valiturum, tum mutuans licitè, & ſine uſura poteſt paciſci, ut plures ſcaphæ tritici, vel urnæ vini ſibi reddantur, quæ adæquent præſentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, ſive illud vendirurus fuiſſet, vel conſumpturus, ſive ſervaturus in tempus, quo decreſcet pretium, *n.* 55. Quartò, illicitum eſt pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quàm pretium tritici creverit, *n.* 56. Non eſt uſura vetus triticum mutuare cum pacto, ut poſtea reddatur novum, ſi vetus tunc tantum valeat, quantum poſtea valebit novum, vel ſperatur valiturum; aliud eſt, ſi triticum vetus minus valeat, quàm poſtea valiturum ſit novum, & mutuatarius vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novũ, *cit. n.* 56. Qu. 1. An quando probabiliter prævideretur tritici pretium poſtea augendum, licitum ſit illud mutuare eo pacto, ut poſtea aucto pretio, in eadem menſura, & bonitate reddatur? Reſp. ſi certum ſit, vel ſaltem probabile, triticum v. g. pluris valiturum, tempore ſolutionis, quàm modò valeat, non poteſt mutuans exigere, ut poſtea reddatur in eadem menſura, etſi terminus ſolutionis ſit præfixus: ſed tantùm, ut reddatur in eadem menſura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, *n.* 57. Qu. 2. Si in contractu mutui nihil ſit conventum de reddenda eadem menſura, vel potiùs valore rei mutuatæ, ad quid reſtituendum obligatus ſit mutuatarius? Reſp. cum diſtinctione tradita, *n.* 58.

SECTIO III. *De uſuris, quæ committuntur in venditione, & emptione, & an contractus cenſualis ſit uſurarius?*

§. I. *An ſit uſura, rem pluris juſto pretio vendere, ob dilatam pretij ſolutionem: & viciſſim rem minoris emere, quàm valet, quia præſenti pecuniâ emitur?*

ASSERTIO I. Rem pluris vendere, quàm valeat, eò quòd differatur ſolutio pretij, eſt uſura ex natura rei, & in foro conſcientiæ, niſi dubium ſit, an tempore ſolutionis res plus, vel minus valitura ſit: quamvis in foro externo ſic vendens tanquam uſurarius conveniri, & condemnari non poſſit, *num.* 59. Nam vendens rem plus, quàm valeat, dilatâ ſolutione, peccat contra juſtitiam, niſi dubium ſit, an merces venditæ plus, vel minus valituræ ſint tempore ſolutionis, & venditor non erat venditurus, tempore, quo vendidit, *c. In civitate.* 6. *h. t. num.* 60. Præterea uſurarius mentalis, qui ſine pacto, eo animo mutuat, ut plus aliquid ultra ſortem accipiat, aliàs non mutuaturus, in conſcientia tenetur reſtituere, ſi ex eo aliquid ſit conſecutus, *c. Conſuluit.* 10. *h. t. n.* 61. Unde rem cariùs, ob dilatam ſolutionem pretij, vendens, etiam in foro conſcientiæ, excuſatur ab uſura, ſi tempore traditionis dubium erat, an res pluris, vel minoris valitura eſſet, tempore ſolutionis. Item qui dat v. g. decem aureos, ut alio tempore ſibi reddantur decem menſuræ tritici, vini, vel olei, quæ ſi tempore contractûs plus valeant, attamen dubium ſit, an tempore ſolutionis plus, vel minus ſint valituræ, non eſt cenſendus uſurarius, *c. ult. §. Ille quoque. h. t. n.* 62. Præterea ut ſit licita venditio rei majore pretio, quàm in præſenti valet, ob dilatam ſolutionem pretij, requiritur, ut venditor non eſſet aliàs tempore contractûs venditurus frumentum, vel aliam rem, ſed ſervaturus, uſque ad tempus ſolutionis, *c. ult. §. fin. h. t. n.* 63. Prædictæ venditiones ſunt periculoſæ, excuſantur tamen ab uſura interdum, ratione damni, quod aliàs paſſurus eſſet, qui cariùs vendit, vel lucri, quod amiſſurus eſſet, *cit. n.* 63. Aſſert. 2. Sicut venditor, ita & emptor, qui rem minoris emit, quàm nunc valeat, eò quòd præſenti pecuniâ emat à venditore, cenſetur uſurarius, *n.* 64.

§. II. *De venditione, & emptione cenſuum, ſive redituum annuorum in genere.*

Quær. I. Quid ſit cenſus? Reſp. Cenſus hoc loco accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, ſeu penſionem ex re, vel perſona alterius, & venditio, ac emptio hujuſmodi juris vocatur contractus cenſualis, *num.* 65. Qu. 2. Quotuplex ſit cenſus? Reſp, cenſus, ratione modi dividitur in reſervativum, & conſignativum, & quis ſit reſervativus, quis conſignativus, *n.* 66. Cenſus conſignativus dividitur primò in cenſum realem, & perſonalem, & quis ſit realis, quis perſonalis, quis mixtus, *cit. n.* 66. Secundò, dividitur cenſus conſignativus, ratione temporis, quo penſio ſolvi debet, in perpetuum, & temporalem. Tertiò, ex parte rei in cenſum fructuarium, & pecuniarium. Quartò, ratione pacti in cenſum irredimibilem, vel redimibilem, *cit. n.* 66. Jam ergo graviſſima quæſtio eſt, an emptio, & venditio cenſuum, ſeu redituum annuorum ſit uſuraria, an verò licita, & juſta, *cit. n.* 66.

§. III. *An licitus ſit cenſus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, tam redimibilis, quàm irredimibilis; an verò ſit uſurarius, & illicitus?*

ASSERTIO I. Contractus cenſualis, ſeu cenſus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem, & venditionem conſtitutus, non eſt uſurarius, ſed licitus, ac juſtus, modò pretium ſit juſtum, quale eſt, quod vel lege taxatum eſt, vel conſuetudine approbatum, *n.* 67. Idque probatur, *n.* 68. Aſſert. 2. Contractus cenſualis, ſive emptio, & venditio cenſûs realis, perpetui, & irredimibilis, juſta, & licita eſt jure naturæ, ſive ſit cenſus fructuarius, ſive pecuniarius, *n.* 69. Aſſ. 3. Emptio, & venditio cenſûs realis temporalis, ſive ad incertum tempus, v. g. ad vitam ementis, ſive ad certum tempus, v. g. decem annos, eſt licitus, ac juſtus, *n.* 70. Aſſert. 4. Emptio, & venditio cenſûs realis redimibilis ex parte venditoris, eſt licita: quin imò probabiliter licitus eſt cenſus realis utrinque redimibilis, adeóque etiam ad arbitrium emptoris, *n.* 71. Quædam circa cenſum utrinque redimibilem notanda, *n.* 72. Aſſ. 5. Contractus cenſualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto aſſecurationis in perpetuum, non eſt iniquus, ſed probabiliter defenditur, ac toleratur, *num.* 73.

§. IV. An

§. IV. *An licitus, & juſtus ſit cenſus perſonalis perpetuus, tam irredimibilis, quàm redimibilis, ex parte ſolius venditoris?*

Sermo eſt hîc de cenſu perſonali, vi cujus venditor, ſive emptor cenſûs ſolùm acquirit Jus percipiendi annuam penſionem: venditor verò cenſûs ſolùm contrahit obligationem perſonalem illam penſionem ſolvendi, *n.* 74. Iam ergo emptionem cenſûs merè perſonalis, ſecundùm ſe, & ex natura rei, licitam eſſe & juſtam, ſeclusâ legis humanæ prohibitione, affirmant plures DD. quæ probatur *cit. num.* 74. Contraria tamen ſententia, quæ negat, cenſum merè perſonalem eſſe licitum, & juſtum, ſi pretium non adæquet cumulum penſionum ſolvendarum, tenent alij non minùs probabiliter. In praxi tamen etiam prima ſententia damnari non poteſt, quippe quæ obſervatur in multis Provincijs, etiam in Germania, *n.* 75.

§. V. *Solvuntur argumenta, quæ contra juſtitiam contractûs cenſualis obijci poſſunt.*

Reſ. ad primam, & ſecundam objectionem, *n.* 76. Reſp. ad tertiam, & quartam objectionem, *num.* 77.

§. VI. *De conditionibus ad contractum cenſualem requiſitis.*

Quær. I. Quæ conditiones requirantur jure naturæ, ut contractus cenſualis ſit licitus, & juſtus? Reſp. quatuor. Primò, ut conſtituatur in re frugifera, ex qua penſio debita ſolvi poſſit. Non ſolùm autem in re immobili, ſed etiam in rebus mobilibus, etiam in pecunia, imò & perſona, cenſus conſtitui poteſt, *n.* 78. Secundò requiritur, ut juſto pretio cenſus ematur, quale eſt, quod vel lege, vel conſuetudine, vel judicio prudentum virorum taxatū fuit, *n.* 79. Tertia conditio eſt, ſi res cenſui ſubjecta pereat, vel non ad tempus, ſed in perpetuum infructuoſa reddita ſit, ſive tota, ſive ex parte, citra culpam tamen ſolventis cenſum: tum res perit, & infructuoſa fit damno percipientis cenſum, ſecluſo ſpeciali pacto aſſecurationis, *n.* 80. Quartò, ut res cenſui ſubjecta, inſcio emptore cenſûs, non alienetur, nec transferatur in alium, à quo penſio annua difficulter obtineri poſſit, *n.* 81. Qu. 2. Quæ conditiones requirantur ad juſtitiam contractûs cenſualis Jure poſitivo Eccleſiaſtico? Reſp. hæ enumerantur, *n.* 82. quamvis non omnes ſint neceſſariæ, *n.* 83. ad quos contractus prædictæ conditiones extendantur, vel non extendantur, *n.* 84.

SECTIO IV. *De Uſuris, quæ committuntur circa pignora, & hypothecas.*

§. I. *An ſit uſura, ſi creditor fructus pignoris, ſeu rei oppignoratæ, non computet in ſortem?*

Reſp. fructus ex re pignori pro mutuo obligata percepti debent à creditore in pactum ſortis debitæ computari, alioquin uſura eſt. Unde ſi quis alicujus poſſeſſiones accepit in pignus, debet, ſi ſortem ſuam ex fructibus pignoris jam recepit, deductis expenſis, rem oppignoratam reſtituere debitori. Sin autem minus percepit ex fructibus pignoris, ita ut non æquipatentur ſorti, eo recepto, debet res oppignorata domino reſtitui. Quòd ſi Clericus ſit, qui crimen uſuræ commiſit, debet ab officio, & beneficio ſuſpendi, ſeu potiùs deponi, *c.* 1. *h. t. n.* 85. Similiter Laici, qui recipiunt ex fructibus pignoris ſortem principalem, deductis expenſis, ad reſtituenda pignora ſuis dominis per cenſuram Eccleſiaſticam ſunt compellendi, *c.* 2. *h. t. n.* 86. Ubi etiam ratio redditur. Prædicta declarantur, & explicantur, *num.* 87. Fructus rei oppignoratæ non tantùm percepti, ſed etiam qui percipi potuerunt, ſed non ſunt percepti, computari debent in ſortem principalis debiti, *n.* 88. Fructus reſtituendi, vel in ſortem principalem à creditore ſunt computandi, deductis priùs expenſis, *n. eod.*

§. II. *Ex quibus cauſis creditor non tenetur fructus rei oppignoratæ in ſortem computare ad vitandam uſuram?*

Tres ſunt Tituli, ſeu cauſæ, ob quas licitè, & citra uſuram fructus rei oppignoratæ à creditore percipi poſſunt, non computando eos in ſortem. Prima eſt, ſi beneficium Eccleſiaſticum ſuerit, quod redimendum hoc modo de manu laici videatur, *cit. c.* 1. *h. t. n.* 89. Secundus titulus, ſeu cauſa eſt, ſi creditori detur res in pignus, ſeu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantùm utile, ut ſi vaſallus domino directo det feudum in pignus pro debito, tunc fructus percepti ex re oppignorata non ſunt computandi in ſortē, *c.* 8. *h. t. n.* 90. Idemq; locum habet in re emphyteutica, quam emphyteuta in pignus dat domino proprietatis, *cit. n.* 90. Ut autem dominus directus poſſit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur, quæ referuntur, *n.* 91. *& duobus ſeqq.* Tertius titulus, ſive cauſa, ob quam fructus pignoris non computantur in ſortem, eſt, ſi maritus pro dote uxoris ſibi promiſsâ, loco pignoris accipiat prædium, vel aliam rem, ut ex ea fructus interim percipiat, ſine imminutione dotis, non cogitur eos in ſortem computare, *c. Salubriter.* 16. *h. t. num.* 94. Quæ ſit vera ratio, ob quam fructus percepti ex pignore poſſint, ſine uſurâ, à marito retineri, ſine obligatione computandi eos in ſortem, & diminutione ſortis, in quo varias rationes aſſignant DD. *n.* 95. Quæ ſit verior & probabilior ratio, *n.* 96. deducuntur quædam corollaria, *n.* 97.

§. III. *An contractus, ſeu pactum Antichriſeos ſit illicitum, & uſurarium, & an etiam montes pietatis uſuram contineant?*

Pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor fructus pignoris, ſalvâ ſorte, lucretur, donec debitum ſolutum fuerit, illicitum eſt, & uſurarium, ideóque damnatum Jure Canonico, *n.* 98. Quis dicatur mons pietatis, & quæ conditiones ad illum requirantur, *n.* 99. Sunt autem hujuſmodi montes liciti, & immunes ab omni uſura, ſi ſerventur conditiones præſcriptæ, *n.* 100.

SECTIO V. *De obligatione reſtituendi uſuras.*

§. I. *An, & quibus teneantur uſurarij reſtituere uſuras?*

Uſurarij, qui ſunt ſolvendo, cogendi ſunt per pœnas Concilij Lateranenſis uſuras reſtituere ijs, à quibus acceperunt, vel eorum hæredibus, & in eorum defectum, pauperibus. Quòd ſi habeant bona ex uſuris comparata, ea debent vendi, & pretium reſtitui ijs, à quibus uſuræ ſunt extortæ, *c. Cùm tu,* 5. *h. t. n.* 101. Uſuræ primò debent reſtitui illis, à quibus ſunt extortæ: & ſi hi non extent, vel inveniri non poſſint, reſtitui debent eorum hæredibus; & ſi etiam illi

illi non extent, erogari debent pauperibus, vel Eccleſijs, aut alijs locis pijs, *n.* 102. In foro pœnitentiæ reſtitutio uſurarum fieri poteſt pauperibus ab ipſo uſurario: at in foro externo, uſurarius damnatus ad reſtitutionem, earum reſtitutio fieri debet judicio Epiſcopi, *n.* 103. An ſi poſtquam facta eſt reſtitutio uſurarum pauperibus, compareat is, à quo extortæ ſunt uſuræ, nihilominus obligatus ſit uſurarius ad reſtitutionem, *n. eod.* Si uſurarius, vel ejus hæres non habeat, unde reſtituere poſſit, excuſatur à reſtitutione ob inopiam, *n.* 104. An uſurarius habeat beneficium ceſſionis bonorum, ſicut alij debitores, *cit. n.* 104. An bona uſurarij etiam ex pecunia uſuraria acquiſita, ipſo jure, ſint tacitè hypothecata, ſive realiter obligata mutuatario pro ſolvendis uſuris, *n.* 105. Non ſolùm injuſtè acquiſita ex uſura, ſed etiam ex alijs contractibus injuſtis, ſi reſtitui non poſſunt dominis, vel eorum hæredibus, debent dari pauperibus, *n.* 106.

§. II. *An omnes uſurarij reſtituere teneantur uſuras, etiam hæredes eorum?*

Assertio I. Omnes recipientes uſuras obligantur ad reſtitutionem earum, & pœnis ad id cogendi ſunt, ſive laici ſint, ſive Clerici. Quin etiam ſeculares Principes debent Judæos, qui ipſis ſubſunt, cogere ad remittendas uſuras Chriſtianis; & hi ſub pœna excomunicationis tenentur abſtinere à commercijs, & communione Judæorum, niſi hi uſuras remittant, c. *Poſt miſerabilem.* 12. *h. t. n.* 107. Similiter Judæi compellendi ſunt ad reſtituendas uſuras extortas à Chriſtianis, aliàs hi per cenſuram Eccleſiaſticam cogantur ab eorum communione abſtinere, donec competenter ſatisfecerint, appellatione remotâ, c. *Quanto.* 18. *h. t. n.* 108. ubi etiam præcipitur, ut Judæi ſolvant decimas, vel oblationes ex domibus, & alijs bonis eorum, quæ priùs erant Chriſtianorum. Non ſolùm autem ad reſtituendas uſuras magnas, & graves, ſed etiam ad parvas, & moderatas compellendi ſunt Judæi, *cit. n.* 108. Aſſert. 2. Etiam hæredes uſurariorum, ſive filij ſint, ſive extranei, ijſdem pœnis cogendi ſunt ad reſtituendas uſuras, quibus cogerentur defuncti uſurarij, ſi adhuc viverent, c. *Tua.* 9. *h. t. n.* 109. Non tantùm in debito ex uſuris, ſed etiam in omni alio debito defuncti, & ex damno alteri injuſtè illato obligantur hæredes defuncti uſurarij ad ſatisfaciendum, *n.* 110. Bona uſurariorum non ſunt tacitè hypothecata pro uſuris reſtituendis, *cit. n.* 110. Quando plures ſunt hæredes uſurarij, non obligantur ſinguli ſolvere uſuras in ſolidum, ſed ſinguli ſolùm juxta portiones ſuas, quas ex hæreditate acceperunt, *n.* 111. Ponuntur duæ exceptiones, *n.* 112. An etiam legatarij in defectum hæredum, teneantur uſuras ſolvere, vel non? *num.* 113.

§. III. *Quinam, & quo pacto cooperantes ad uſuras exigendas, vel ſolvendas, teneantur ad reſtitutionem?*

Regula generalis eſt, omnes, qui ſe tenent ex parte uſurarij mutuantis, & ſunt cauſa efficax, cur mutuum non detur gratis, & ſine uſuris, peccant, & obligantur ad reſtitutionem, ſaltem in defectum uſurarij: illi verò, qui ſe tenent ex parte mutuatarij ſolventis uſuras, non obligantur ad reſtitutionem, niſi quando & eo modo, quo ipſe mutuatarius aliquando peccat, ratione ſcandali, *n.* 114. Quinam in ſpecie teneantur in defectum uſurarij ad reſtituendas uſuras, vel non teneantur, *n.* 115. *& duobus ſeqq.*

§. IV. *De quibuſdam exceptionibus, quas Uſurarij opponere poſſunt, vel ſolent contra petentes reſtitutionem uſurarum.*

Quæſt. I. An uſuræ injuſtè acceptæ reſtituendæ ſint ab uſurario, ſi hic excipiat, quòd ſibi ſponte, & ſine fraude ſint remiſſæ à mutuatario? Reſp. validam eſſe talem remiſſionem, adeóque nulla eſt obligatio reſtituendi uſuras, *n.* 118. Qu. 2. An contra debitorem petentem reſtitutionem uſurarum excipi poſſit, quòd juramento promiſerit, ſe ſoluturum uſuras, vel ſolutas non repetiturum? Reſp. non obſtante tali juramento, poteſt compelli uſurarius, ut vel remittat juramentum, ſi nondum ſolutæ ſint uſuræ, vel ut ſolutas reſtituat, *c. Tuæ.* 13. *h. t. n.* 119. ídque declaratur, *n.* 120. Qu. 3. An is, à quo repetuntur uſuræ, poſſit objicere, ipſum quoque à ſe, vel ab alijs uſuras accepiſſe, eáſque non reſtituiſſe? Reſp. uſurarius repetens uſuras, quas ab eo alius extorſit, non auditur, ſi priùs ipſe non reſtituat eas, quas ab alijs accepit, quia fruſtra invocat legis auxilium, qui peccat in legem, c. *Quia fruſtra.* 14. *h. t. n.* 121. idq; declaratur, *n.* 122. *& tribus ſeqq.* Qui uſuras à ſe, vel ſuo patre extortas petit ſibi reſtitui, non auditur, ſi ipſe non reſtituat, quas ipſe, vel pater ſuus extorſit, ſi & ipſe ſit hæres, c. *Michael.* 17. *h. t. n.* 125. ídque declaratur, *n.* 126. Qu. 4. An conventus ſuper uſuris reſtituendis poſſit appellare, ne cogatur illas reſtituere? Reſp. ſi manifeſtus uſurarius appellet ad effugiendam reſtitutionem uſurarum, non eſt audiendus, c. *Quàm pernicioſum.* 11. *h. t. n.* 127.

§. V. *Aliæ duæ quæſtiones circa reſtitutionem uſurarum proponuntur, & reſolvuntur.*

Quæſt. I. Quænam in particulari reſtitui debeant ab uſurario? Reſp. hæc enumerantur in ſpecie, *n.* 128. Qu. 2. An, & quæ ab uſurario accepta, titulo gratuito, vel oneroſo, reſtitui debeant? Reſp. primò, ſi uſurarius non ſit ſolvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, debent reſtitui creditoribus, *n.* 129. Secundò, ſi quis rem titulo, ſive lucrativo, ſive oneroſo acquiſivit ab uſurario, quamdiu extat in ſpecie, reſtitui debet, ad quemcunque poſſeſſorem devenerit, *n.* 130. Tertiò, ſi uſurarius res, quarum dominium habet, alienavit, ita tamen ut non ſit factus impotentior ad reſtituendas uſuras, non debent illæ ab accipiente reſtitui, *n.* 131. Quartò, ſi accipiens quocunque titulo res ab uſurario, probabiliter ignoravit, ipſum per talem alienationem fieri impotentem ad reſtituendas uſuras, non tenetur illas reſtituere, *n.* 132.

§. VI. *De uſura mentali, & obligatione reſtituendi ei annexa.*

Quæſt. I. Quæ intentio lucri accipiendi ultra ſortem ex mutuo conſtituat uſuram mentalem, cum obligatione reſtituendi? Reſp. primò, non eſt uſurarium intendere ex mutuo etiam principaliter, lucrum aliquod, quod ex gratitudine, ac liberalitate mutuatarij provenit, *n.* 133. Reſp. ſecundò, non licet etiam ſine pacto externo, intendere lucrum ſupra ſortem, quod detur tanquam pretium, & ex obligatione juſtitiæ in recompenſationem mutui, ſed per talem intentionem mutuans fit uſurarius mentalis

talis

talis, etſi minùs principaliter id intendat, *num.* 134. Qu. 2. An uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem? Reſp. quatuor modis poteſt mutuatur aliquid accipere ſupra ſortem à mutuatario. Primò, ſi mutuatarius ex gratitudine, & mera liberalitate, aliquid ultra ſortem det, & mutuans id accipiat, ut gratis, ac liberaliter datum, & tunc nulla committitur uſura, nec ulla obligatio reſtituendi oritur. Secundus modus eſt, ſi mutuator intendat aliquid accipere, tanquam pretium mutui, & mutuatarius etiam det, tanquam debitum, ratione mutui: & tunc ex parte mutuantis intervenit uſura, & is tenetur ad reſtitutionem, *n.* 135. Quare uſurarius mentalis ille eſt, qui ſine pacto, ſed eo animo mutuat, ut ultra ſortem aliquid recipiat, aliàs non mutuaturus: & hic in conſcientia tenetur reſtituere, ſi quid accepit. Idémque eſt de non dante parabolam juramenti, niſi aliquid inde recipiat, & de vendente rem plus, quàm valet, ob dilatam in longum tempus pretij ſolutionem, *c. Conſuluit.* 10. *h. t. n.* 136. Idque declaratur, *n.* 137. Tertius modus mutuandi eſt, ſi mutuatarius det lucrum ultra ſortem, ut pretium ex mutuo debitum, ſed mutuans bonâ fide illud accepit, ut datum gratis, ac merè liberaliter: & quomodo tunc reſtitutio facienda ſit, vel non? *n.* 138. Quartus modus mutuandi eſt, ſi vice versâ mutuatarius aliquid ſupra ſortem det gratis, & liberaliter, ſed mutuator id ignorans accipiat intentione uſurariâ, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, ſine pacto tamen, de quo *n.* 139. Reſpondetur ad objectiones, *num.* 140.

SECTIO VI. *De Judice criminis uſuræ, & probatione ejuſdem, ac pœnis uſurariorum.*

§. I. *Quis ſit Judex competens in crimine uſuræ, & quomodo probetur quis eſſe uſurarius manifeſtus?*

Circa priorem quæſtionem tres ſunt ſententiæ, *n.* 141. Verior eſt autem ſententia, quòd uſura ſit crimen mixti fori, ita ut non ſolùm in quæſtione facti, ſed etiam juris, de hoc crimine cognoſcere poſſit Judex Eccleſiaſticus, & ſecularis inter laicos ſibi ſubditos, *n.* 142. Quinam dicuntur manifeſti uſurarij, *n.* 143. Quibus modis probari quis poſſit eſſe uſurarius manifeſtus? Primò, per evidentiam facti, Secundò, per confeſſionem propriam in Judicio. Tertiò, per idoneos teſtes. Quartò, per famam, & communem opinionem, *num.* 144. Quintò, per conjecturas, & indicia aperta, & evidentia. Unde Ordinarius loci poteſt procedere contra uſurarios manifeſtus ex alijs argumentis, & indicijs evidentibus, eóſque punire, ſi nullus alius adeſt accuſator, *c. Cùm in Diœceſi.* 15. *h. t. n.* 145. declaratur *n.* 146. Probari etiam quia poteſt uſurarius manifeſtus ex libris Rationum. Unde fœneratores, quando agitur de cauſa uſuraria, per cenſuram Eccleſiaſticam cogi poſſunt libros Rationum producere, *Clem. unic. §. Cæterùm. h. t. n.* 147.

§. II. *De pœnis Jure ſtatutis in uſurarios manifeſtos.*

Prima pœna eſt, quòd manifeſti uſurarij ipſo jure ſunt infames, *n.* 148. Secunda pœna eſt, ut ſi ſit Clericus, & monitus non deſiſtat, ab officio, & beneficio ſit ſuſpendendus, *c. Præterea.* 7. *h. t. n.* 149. Declaratur, *n.* 150. Tertia pœna eſt uſurarij manifeſti, ſi laici ſint, excommunicari debent, donec debitè ſatisfaciant, *cit. c. Præterea.* 7. *h. t. n.* 151. Quarta pœna eſt, quòd uſurarij manifeſti non admittuntur ad Communionem Altaris, id eſt, ad perceptionem Euchariſtiæ, *c.* 3. *h. t. n.* 152. Quinta pœna eſt, ne oblationes uſurariorum recipiantur ab Eccleſia, *cit. c.* 3. *h. t. n.* 153. Sexta pœna eſt, ut ſi uſurarij in eo peccato deceſſerint, Chriſtianâ careant ſepulturâ, *cit. c.* 3. *h. t. n.* 154. Uſurarius non eſt ſepeliendus in loco ſacro, etſi hæres velit reſtituere uſuras acceptas, vel de ijs reſtituendis cavere, *n.* 155. Licèt uſurarij manifeſti mandêt in ultima voluntate, ut uſuræ ab eis acceptæ reſtituantur, non tamen conceditur eis ſepultura Eccleſiaſtica, donec ſatisfactum fuerit, vel niſi dent cautionem de reſtitutione facienda: qui autem tales in Eccleſia ſepelire præſumunt, pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis incurrunt, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 156. declaratur *n.* 157. Septima pœna eſt, ut nullus interſit teſtamentis manifeſtorum uſurariorum. Item ut nullus eos ad confeſſionem admittat, nec abſolvat, niſi de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo caverint, *cit. c.* 2. *§. Nullus. h. t. in* 6. *n.* 159. Octava pœna eſt, teſtamentum quoque manifeſtorum uſurariorum non valet, niſi factâ ſatisfactione, vel præſtitâ de ea cautione, *cit. c.* 2. *§. fin. h. t. in* 6. *n.* 160.

§. III. *Proponuntur plures quæſtiones circa Teſtamenta facta ab uſurarijs manifeſtis, & reſolvuntur.*

Quær. I. An non tantùm teſtamentum ſolemne, ſed etiam aliæ ultimæ voluntates uſurariorum manifeſtorum ſint irritæ, ut Codicillus, vel legatum, vel donatio causâ mortis, ſi non reſtituerint uſuras, vel de ijs reſtituendis, non idoneè caverint? Reſp. affirmativè, *n.* 161. Qu. 2. An ſi manifeſtus uſurarius, poſt conditum teſtamentum, iterum occultè exerceat uſuras, teſtamentum ejus valeat? Reſp. aliqui negant valere, alij verò affirmant, ſi pœnitentia, & cautio ficta non fuit, ſed ſincerè, & animo reſtituendi præſtita fuit cautio, *n.* 162. Qu. 3. An ſi uſurarius, poſt teſtamentum conditum, ante mortem uſuras reſtituat, vel cautionem de ijs reſtituendis præſtet, teſtamentum convaleſcat? Reſp. affirmativè, *n.* 163. Nec obſtant Regulæ Juris, quæ enumerantur, *n.* 164. Qu. 4. An ſi quis ante, vel poſt conditum teſtamentum, uſuras exercuit, ſed poſtea deſinat eas exercere, non tamen reſtituat, nec cautionem præſtitit de reſtituendo, ante mortem, teſtamentum ejus ſit invalidum? Reſp. affirmativè, *n.* 165. Qu. 5. An teſtamentum uſurarij ſit validum, qui primùm poſt mortem probatur publicè exercuiſſe uſuras? Reſp. probabile eſt eſſe validum, *n.* 166. Qu. 6. An teſtamenta Judæorum, qui ſunt notorij uſurarij, ſint nulla? Reſp. probabilius eſt, eſſe invalida, ſi ſine cautione præſtita de reſtituendis uſuris, ſint condita, *n.* 167.

§. IV. *De alijs quibuſdam pœnis uſurariorum, iiſque faventium.*

Præcipitur omnibus dominis Terrarum, & Univerſitatibus, ne permittant alienigenas in Terris ſuis conducere domos ad exercendas uſuras, vel conductas habere, & ne quis eis ad hoc domos locet. Qui contrà fecerint, ſi ſint Eccleſiaſtici majores, ut Epiſcopi, ſuſpenſionis: ſi verò ſint minores perſonæ ſingulares, excommunicationis, ſi Collegium, vel Uni-

Univerſitas, Interdicti ſententiam, ipſo facto, incurrant: & ſi per menſem in ea perſtiterint, ipſorum Terræ ſunt interdictæ, dum ibi ijdem uſurarij habitant. Si verò ſint laici, compellantur per Cenſuram Ecclesiaſticam ab Ordinario ab hujuſmodi exceſſu ceſſare, c. 1. *h. t. in* 6. *n.* 168. declaratur, *n.* 169. Præterea Officiales Communitatum facientes, aut dictantes, vel ſcribentes Statuta ſuper uſuris ſolvendis, non repetendis, vel non reſtituendis, vel judicantes ſecundùm illa: vel non delentes illa, ſi poſſunt intra tres menſes, de libris Communitatum, vel illa ſervantes ſunt excommunicati, *Clem. Ex gravi. unic. h. t. in princ. n.* 170. Quinam hanc pœnam excommunicationis non incurrant, *n.* 171. Uſurarij, præter prædictas pœnas, etiam alijs pœnis arbitrarijs, & extraordinarijs puniri poſſunt à Judice Eccleſiaſtico & ſeculari, *n.* 172. Denique ſi mutuo, vel alteri contractui per ſe licito adjectum ſit pactum uſurarium, non totus contractus vitiatur, ſed ſolum pactum, & pro non adjecto habetur, *n. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 85. 86. 87. *&* 89.
c. 2. *n.* 86. *& ſeq.*
c. 3. *n.* 152. *& duobus ſeqq.*
c. 4. *n.* 14. *& duobus ſeqq.*
c. 5. *n.* 101. *& pluribus ſeqq.*
c. 6. *n.* 60. *& duobus ſeqq.*
c. 7. *n.* 149. *& duobus ſeqq.*
c. 8. *n.* 90.
c. 9. *n.* 109. *& duobus ſeqq.*
c. 10. *n.* 61. 136. *&* 137.
c. 11. *n.* 127.
c. 12. *n.* 107.
c. 13. *n.* 119. *& ſeq.*
c. 14. *num.* 121. *& tribus ſeqq.*
c. 15. *n.* 145. *& ſeq.*
c. 16. *num.* 94. *& tribus ſeqq.*
c. 17. *n.* 125.
c. 18. *n.* 108.
c. 19. *& ult. in princ. n.* 47. *& ſeq. §. Ille quoque. n.* 62. *& §. fin. n.* 63.

IN SSXTO.

c. 1. *n.* 168. *& ſeq.*
c. 2. *& ult. in princ. n.* 156. *& duobus ſeqq. §. Nullus. n.* 159. *& §. fin. n.* 160. *& ſeq.*

IN CLAMANTINIS.

Clement. unic. in princ. n. 170. *§. Cæterùm. n.* 147. *& §. fin. n.* 6.

TITULUS XX.

DE CRIMINE FALSI.

§. I. *De crimine falſi in genere.*

Quæt. I. Quid ſit falſum, & quot modis committatur? Reſp. falſum, ſeu falſitas in genere eſt veritatis immutatio. Ad crimen autem falſi tria requiruntur. Primò, ut pervertatur veritas. Secundò, ut id fiat dolo malo. Tertiò, ut fiat cum damno alterius. Committitur autem falſitas principaliter quatuor modis, dicto ſeu verbo, ſcripto ſeu ſcriptura, re ſeu facto, uſu vel abuſu, *n.* 1. Qu. 2. Quæ ſit pœna falſi? Reſp. hodie eſt arbitraria; & crimen falſi committens in Judicio perdit cauſam, *n.* 2.

§. II. *De crimine falſi, quod committitur circa teſtes.*

Quæt. I. Quando crimen falſi committitur circa teſtes? Reſp. teſtis, qui falſum teſtimonium ſciens, & dolo malo dicit, crimen falſi committit. Eſt autem hoc crimen falſi teſtimonij deteſtabile, quia teſtis falſus tribus perſonis eſt obnoxius, DEO, Judici, & innocenti, c. 1, *h. t.* ubi additur, quòd non ſolùm teſtis falſus eſt, qui mendacium dicit, ſed etiam, qui veritatem occultat, *n.* 3. Quando in ſpecie teſtis falſus teneatur de falſo, *n.* 4. Qu. 2. Quæ ſit pœna teſtis falſum deponentis in Judicio de Jure Canonico, *n.* 5. Quando hæc pœna ordinaria teſtis falſi non habeat locum, *n.* 6. An Clericus, qui dixit falſum teſtimonium coram Judice ſeculari, poſſit ab eo puniri, *n.* 7. An etiam pœnâ falſi ſit plectendus, qui pro teſtimonio dicendo contra aliquem pecuniam accepit, etſi verum dixit: & quando Judex, vel Advocatus ut falſarius puniri poſſit, *n.* 8.

§. III. *Quibus modis falſantur Reſcripta, ſeu Litteræ Apoſtolicæ?*

Novem modi, ex quibus cognoſci poteſt falſitas in Litteris Papalibus, recenſentur in c. *Licèt.* 5. *h. t. n.* 9. Exiſtens in Curia non debet Litteras Apoſtolicas recipere, niſi de manu Papæ, vel ejus Officialium ad id deputatorum, niſi ſint perſonæ tantæ auctoritatis, ut deceat, nuncium ad Cancellarium Papæ, vel ad Papam mittere, qui illas recipiat. Qui contrà fecerit, ſi eſt laicus, eſt excommunicandus: ſi Clericus, eſt ſuſpendendus ab officio, & beneficio, c. *Dura.* 4. *h. t. num.* 10. *&* 11. Item habens Litteras falſas Apoſtolicas, ſi eas intra XX. dies non reſignet, vel deſtruat, eſt excommunicatus, & à ſolo Papa abſolvi poteſt, *cit. c. Dura. §. Adijcientes. h. t. n.* 12. *& ſeq.* Alios caſus falſandi Litteras Apoſtolicas eſt, ſi in illis Papa Epiſcopum vocet dilectum filium, & non fratrem, vel quando uni ſcribit in plurali numero: falſitas autem Litterarum cognoſcitur in Bulla, filo, charta, & ſtylo, c. *Quàm gravi.* 6. *h. t. n.* 14. *&* 15.

§. IV. *An Litteræ Papales, ob raſuram modicam in eis factam, poſſint argui falſitatis?*

ASSERTIO I. Si raſura etiam modica in Reſcriptis Apoſtolicis, facta ſit in loco ſuſpecto, tales Litteræ redduntur falſæ, *n.* 16. Aſſert. 2. Si raſura ſit modica, ſeu parvarum litterarum, in Litteris Papalibus facta in loco non ſuſpecto, ea non reddit falſas tales Litteras. Si adverſa pars obligavit ſe, ſub periculo cauſæ, probare tales Litteras eſſe falſas, & tantùm oſtendit hanc raſuram, nil probat, & cauſam perdit, cui liberè renunciavit, *c. ult. h. t. n.* 17. Ubi tres caſus ſunt diſtinguendi, *n.* 18. quæ tamen procedunt, ſi Litteræ Apoſtolicæ redditæ ſint apertæ, ſecus ſi clauſæ, *n.* 19. Sententia lata, auctoritate falſarum Litterarum Apoſtolicarum, non eſt executioni mandanda. Et quando Ordinarius loci videt Reſcriptum Papæ eſſe arguendum falſitatis, non debet ei adhibere fidem, nec obſervare, quod per illud mandatur, ſed detineri debet, qui Reſcriptum præſentavit, *c.* 2. *h. t. n.* 20. *&* 21.

§. V. *De pœnis Jure ſtatutis in falſantes Litteras, aut Bullas Apoſtolicas.*

Quæt. I. Quas pœnas incurrant falſantes Litteras Papales, vel qui ijſdem utuntur? Reſp. qui per ſe, vel per alios Litteras Apoſtolicas falſant, ſunt excommunicati, & fautores eorum; & ſi ſunt Clerici, officijs & beneficijs ſunt perpetuò privati, & degradandi, ac tradendi Curiæ ſeculari, per quam puniuntur ut laici falſarij. Qui verò falſis Litteris utitor, ſi Clericus eſt, officio & beneficio eſt privandus: ſi laicus, excommunicatus eſt, donec ſatisfaciat. Idémque eſt de ijs, qui falſas Litteras impetrant, c. *Ad falſariorum.* 7. *h. t. n.* 22. declaratur, & explicatur, *n.* 23. *&*

Digitized by Google

num. 23. *& 6. ſeqq.* Quær. 2. Quæ pœna ſtatuta ſit in falſarios Litterarum Apoſtolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Reſp. Pœna excommunicationis, *num.* 30. Quænam notanda ſunt circa hanc excommunicationem, *n.* 31. *& 2. ſeqq.*

§. VI. *An in dubio præſumendum ſit, falſitatem eſſe commiſſam in Litteris impetratis à Sede Apoſtolica?*

Reſp. Si quis impetravit Litteras Apoſtolicas habentes formam de ſimplici juſtitia, & in illis falſitas deprehendatur, non debet præſumi, quòd illas falſaverit, nec ideo puniri, quòd cognitâ falſitate iis uti deſtiterit, c. *Accedens.* 8. *h. t. num.* 34. declaratur *num.* 35.

§. VII. *De falſitatibus, quæ committuntur in aliis inſtrumentis, ſeu Litteris, & de pœnis falſantium ſigillum Principis.*

Plures modi recenſentur, quibus committitur crimen falſi circa inſtrumenta, ſeu Litteras, ſive publicas, ſive privatas, *n.* 36. *&* 37. Pœna autem Clerici falſantis ſigillum Principis eſt, ut degradetur, & imprimatur character, ſeu ſignum, quo ab aliis diſcernatur: & in exilium, extra Provinciam, mittatur, *c.* 3. *h. t. n.* 38. declaratur *n.* 39.

§. VIII. *De falſatione monetæ, & aliis modis, quibus crimen falſi in aliis rebus committitur.*

Quær. 1. Quomodo, ſive quibus modis falſetur moneta? Reſp. Falſam monetam cudere dicitur ille, qui privatâ auctoritate, ſine conceſſione Imperatoris, ſeu ſupremi Principis, monetam cudit, etſi aliàs probam, vel ſi adulterini nummi cudantur, *n.* 40. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure ſint ſtatutæ in falſarios monetæ? Reſp. Cudens falſam monetam igne comburendus eſt, & omnia ejus bona fiſco addicuntur. Secundò, quæ ſit pœna ejus, qui radit monetam, vel tingit. Tertiò, qui propriâ auctoritate cudit monetam, etſi juſti ponderis, & materiæ, eâdem pœnâ plectendus eſt, quâ adulterinam monetam cudens. Quartò, qui monetam falſam ſciens expendit, incidit in pœnam ordinariam falſi, *n.* 41. Qui monetam in Regno Franciæ, & locis vicinis falſificant in ære, vel pondere, vel figura, vel falſas monetas ſcienter introducunt, ſententiam excommunicationis Papæ reſervatam incurrunt, *Extravag. unic. Ioann. XXII. h. t. n.* 42. Quæ ſint pœnæ Alchimiſtarum, qui faciunt, vel fieri procurant fictum aurum, vel argentum, *Extravag. unic. h. t. Inter Communes n.* 43. Ad quam reſtitutionem teneantur, qui falſam monetam cudunt, *n.* 44. Quibus modis committitur crimen falſi in aliis rebus, *n.* 45.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 3.
c. 2. *n.* 20.
c. 3. *n.* 38. *& ſeq.*
c. 4. *in princ. num.* 10. §. *Adjicientes. nn.* 12. *&* 13.
c. 5. *n.* 9.
c. 6. *n.* 14. *& ſeq.*
c. 7. *n.* 12.
c. 8. *n.* 34.
c. 9. *& ult. num.* 17. *& ſeq.*

IN EXTRAVAGANT. Joann. XXII.

Extrav. unic. n. 42.
In Extrav. Communibus.
Extrav. unic. n. 43.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS.

§. I. *An & quibus caſibus ſint licita ſortilegia, vel illicita?*

Quæ ſint, & dicantur propriè ſortilegia, ſeu ſortes. Eæ ſunt triplices, divinatoriæ, conſultoriæ, ac divinatoriæ, *n.* 1. Quær. 1. An liceat uti ſortilegiis, ſeu ſortibus divinatoriis? Reſp. Illas eſſe ſuperſtitioſas, & illicitas, ideóque prohibitas Jure Canonico ſub gravibus pœnis. Unde in c. 1. *h. t.* prohibentur ſortilegia pro furtis inveniendis, vel divinationibus faciendis, ſub pœnitentia 40. dierum, *n.* 2. *& ſeq.* Quær. 2. An licitum ſit uti ſortibus conſultoriis? Reſp. Eas eſſe quandoque licitas, *n.* 4. Quær. 3. An ſit licitum uti ſortibus diviſoriis? Reſp. Per ſe, & ſuâpte naturâ, non ſunt illicitæ, ſed licitæ, ſi ob neceſſitatem, vel utilitatem, aut juſtam cauſam fiant, *n.* 5. In quibus caſibus in ſpecie ſortes hujuſmodi ſunt licitæ, & approbatæ, *cit. num.* 5. *&* 6. Per accidens tamen, & ob extrinſecas circumſtantias adjunctas aliquando ſunt illicitæ, & in quibus caſibus in ſpecie, *num.* 7.

§. II. *An ſit licitus uſus ſortium ad Prælaturas, & alia beneficia Eccleſiaſtica?*

Reſp. negativè. Unde in c. 3. *h. t.* prohibetur, ne Epiſcopus per ſortes eligatur, *num.* 8. *&* 9. Non poteſt etiam alterutrius electio per ſortes dirimi, ſi duo pari ſuffragiorum numero ad beneficium aliquod ſint electi, *n.* 10. Sortes diviſoriæ non ſunt prohibitæ in electionibus ad dignitates, & Officia ſecularia, & temporalia, *n.* 11. Sed neque in electionibus Eccleſiaſticis eſt prohibitum ſortibus diviſoriis uti jure naturali, ſed ſolo Jure Eccleſiaſtico, *n.* 12. Imò etiam electio ad officia, & beneficia non eſt irrita ipſo jure, etſi poſſit irritari, *cit. num.* 12. *&* 13. An licitum ſit uti ſortibus diviſoriis ad decidendas lites, non ſolùm inter laicos, ſed etiam Clericos, *num.* 14.

§. III. *De pœnis ſortilegorum, & de Iudice competente criminis ſortilegii.*

Quær. 1. Quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili ſtatutæ ſint in exercentes ſortilegia, & divinationes? Reſp. primò, ſi quis Sacerdos, vel alius Clericus per inſpectionem aſtrolabii furta requirit, etſi bono zelo, & ex ſimplicitate, ſuſpendi debet ad tempus à Divinis, & ab Altaris miniſterio, *c.* 2. *h. t. n.* 15. *&* 16. Quæ ſit pœna ſortilegii, *n.* 17. *&* 18. Quær. 2. Quis ſit Judex competens hujus criminis? Reſp. Judex Eccleſiaſticus, videlicet Epiſcopus, non tantùm quoad perſonas Eccleſiaſticas, ſed etiam laicos: non eſt tamen crimen merè Eccleſiaſticum, ſed mixti fori, adeóque de eo cognoſcere poteſt etiam Judex ſecularis inter laicos, *n.* 19.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 2.
c. 2. *n.* 55.
c. 3. *& ult. n.* 8. *& pluribus ſeqq.*

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

Quær. 1. Quid ſit colluſio, & in quibus caſibus com-

committatur? Reſp. Colluſio eſt inter actorem, & reum occulta, & fraudulenta conventio, per quam aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, *n.* 1. Quær. 2. Quid faciendum ſit Judici, ſi actor, vel accuſator, & reus in judicio inter ſe colludant? Reſp. Si accuſator deſiſtat ab accuſatione, poteſt Judex, imò debet ex Officio inquirere, an per colluſionem deſtiterit, nec nè, c. 1. *h. t. n.* 2. Secundò, crimina ſemel audita non debent manere indiſcuſſa, etiamſi accuſatus cum accuſatore in gratiam redierit, & à Judice puniri poſſunt, c. 2. *n.* 3. *h. t.* Tertiò, ſi reus abſolutus ſit per colluſionem à criminibus, de quibus fuit accuſatus, poteſt, ſi de hoc conſtiterit, de novo inquiri, & is accuſari, c. 4. *h. t. n.* 4. *& ſeq.* Quær. 3. Quæ ſit pœna Clericorum colludentium in cauſa beneficiali? Reſp. Clerici, qui colluſionem faciunt in cauſa beneficiali, ut ſi Beneficiarius patiatur ſe moleſtari ab alio, & poſtea quaſi tranſegerit, actor cedat liti, & reus det illi penſionem cum futura ſucceſſione, beneficiis privari debent, *n.* 6. *&* 7.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 2.	c. 3. *n.* 6. *& ſeq.*
c. 2. *n.* 3.	c. 4. *& ult. n.* 4.

TITVLVS XXIII.
DE DELICTIS PUERORUM.

Quær. 1. An, & quomodo puniantur delicta puerorum? Reſp. Infantes, qui necdum ſeptimum ætatis annum exceſſerunt, excuſantur à delictis, eorúmque pœnis, *n.* 1. Pueri verò, ſive impuberes doli capaces puniuntur quidem ob delicta, ut furta, mendacia &c. ſed mitiùs, c. 1. *h. t. n.* 2. *& ſeq.* Imò etiam puberes, ſed minores XXV. annis mitiùs puniuntur, etiam in delictis gravibus, quàm pœnâ ordinariâ, *n.* 4. Quær. 2. An pater teneatur ex delicto filii impuberis? Reſp. Pueri non debent ita ſeverè puniri, ſicut illi, qui ſunt majoris ætatis, ſive puberes, nec ob delictum filii impuberis pater debet puniri in pecunia, non obſtante conſuetudine loci, c. 2. *h. t. n.* 5. *&* 6. An per ſtatutum, vel conſuetudinem imponi poſſit ob homicidium, vel ſimilia delicta tantùm pœna pecuniaria, *n.* 7.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 2. *&* 3.	c. 2. *n.* 5. *&* 7.

TITVVLVS XXIV.
DE CLERICO VENATORE.

Quær. 1. An, & ſub quibus pœnis venatio, ſeu captio ferarum Clericis ſit prohibita? Reſp. Ea eſt prohibita perſonis Eccleſiaſticis ſub pœna ſuſpenſionis à communione, c. 1. *&* 2. *h. t. n.* 1. *&* 2. Non eſt autem prohibita Clericis venatio, ſi moderata ſit, & non nimis frequens, etiam cum laqueis, & retibus, ſi fiat causâ neceſſitatis, vel utilitatis, vel ſanitatis, & corporalis exercitii, vel etiam honeſtæ recreationis causâ, *num.* 3. *&* 4. Quær. 2. An etiam piſcatio ſit prohibita Clericis? Reſp. Eam eſſe permiſſam Clericis, *n.* 5.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 1. *&* 3.	c. 2. *n.* 2.

TITVLVS XXV.
DE CLERICO PERCUSSORE.

Quær. 1. An liceat Prælatis Eccleſiaſticis percutere Clericos ſubditos? Reſp. Epiſcopus Clericos delinquentes conſtitutos in minoribus Ordinibus etiam pro levibus culpis, in Majoribus verò nonniſi in gravioribus criminibus, verberibus punire poteſt, non quidem manibus propriis, ſed per alium Clericum. Prælati verò inferiores Epiſcopo etiam pro levibus culpis poſſunt verberare ſuos ſubditos regulares, per ſe vel per alium Clericum, *n.* 1. Quær. 2. Quæ ſit pœna Clerici alium etiam laicum illicitè percutientis? Reſp. Clericus maxime in Sacris, ſi eſt percuſſor, & monitus non deſiſtat, eſt deponendus, c. 1, *h. t. num.* 2. Præterea prohibetur Epiſcopis, ne enormiter alios cædi faciant, alioquin duobus menſibus à celebratione Miſſarum ſuſpenduntur, c. 2. *h. t. num.* 3. *&* 4. Quær. 3. An puniendus ſit Clericus ſtans in pugna, ſeu conflictu, ex parte ſe defendentium, ſi ipſe non percuſſit, vel læſit? Reſp. Si in tali conflictu ab aliis aliqui ſunt interfecti, tunc talis Clericus per biennium ſuſpenditur à celebratione Miſſarum, c. 3. *h. t. n.* 5. Reſpondetur ad objectionem, *num.* 6. Clericus præſens in conflictu juſto, in quo aliqui ſunt occiſi, ſed ſine ejus facto, vel conſilio, poteſt ulteriùs ordinari, ſed in Subdiaconum tantùm, c. 4. *& ult. h. t. n.* 7. *&* 8.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 2.	c. 3. *n.* 5. *&* 6.
c. 2. *n.* 3.	c. 4. *& ult. n.* 7. *&* 8.

TITVLVS XXVI.
DE MALEDICIS.

§. I, *De maledicis, & maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quid ſit maledictum, ſive maledictio? Reſp. Hîc accipitur maledictio pro convitio, quando affirmatur de aliquo malum aliquod, v. g. quòd ſit fur, *n.* 1. Quær. 2. Quæ ſit pœna maledicentis Papæ? Reſp. Maledicens Papæ ſic eſt puniendus, ne deinceps contra Romanam Eccleſiam loquatur, & ut alii deterreantur, c. 1. *h. t. n.* 2. *&* 3. An à maledicente injuria ſibi illata ſit remittenda? *n.* 4. Clericus maledicens Papæ Judicis arbitrio eſt puniendus, *n.* 5. Prælatus Papâ inferior, ſi injuria ipſi illata contingat Eccleſiam ſuam, poteſt injuriantem punire, & excommunicare, *cit. n.* 5. Quær. 3. quâ pœnâ afficiendus ſit maledicens Imperatori, vel alii Principi ſupremo? Reſp. Puniendum eſſe pro arbitrio ipſius Principis & quidem graviter, *n.* 6.

* *
*

§. II. *De*

§. II. *De maledictione, ſeu blaſphemia in Deum, & Sanctos, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quid ſit blaſphemia? Reſp. Eſt negare aliquid Deo, quod ei convenit, vel aliquid de Deo aſſerere quod ei non convenit, *num.* 7. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure Canonico ſint ſtatutæ in blaſphemantes Deum, & Sanctos? Reſp. Olim in Veteri Lege erat pœna mortis. Nunc Jure Canonico Clerici ob hoc crimen deponendi ſunt ab Ordine, & Officio Clericali; laici verò excommunicandi, *num.* 8. Quæ pœna ſit noviore Jure Canonico ſtatuta in blaſphemantes Deum, vel aliquem Sanctum, decernitur in *c.* 2. *h. t. cit. n.* 8. declaratur *n.* 9. 10. & 11. Aliæ præterea pœnæ ſtatutæ ſunt, tum in Clericos, tum in laicos blaſphemantes in Concilio Lateranenſi *Seſſ.* 9. ſub Leone X. *n.* 11. Quær. 3. Quæ ſit pœna blaſphemiæ de Jure Civili? Reſp. Eſt pœna mortis, ſi quis ex conſuetudine blaſphemet, & in hoc ſit incorrigibilis, *n.* 12. Blaſphemus etiam à teſtimonio ferendo repellitur, *n.* 13. Quær. 4. Quis ſit Judex competens in hoc crimine? Reſp. Eſt crimen mixti fori, adeóque punire poteſt Judex Eccleſiaſticus etiam laicum, & ſecularis, *n.* 14.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS. *c.* 1. *n.* 2. & *tribus ſeqq.* *c.* 2. & *ult. num.* 8. & *tribus ſeqq.*

TITVLVS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, depoſito, vel interdicto miniſtrante.

§. I. *Quæ ſit pœna Clerici depoſiti miniſtrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel Officii ſibi prohibiti: & quæ ſit pœna Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti celebrantis Divina Officia?*

ASSERTIO I. Clericus depoſitus, ſive perpetuò remotus ab Ordinibus, & gradibus Eccleſiaſticis propter crimen, ſi celebret, vel actum Ordinis aut Officii, à quo eſt depoſitus, exerceat, excommunicari debet, *c.* 1. *h. t. n.* 1. & 2. Similiter Presbyter, vel alius Clericus degradatus, vel ab Officio depoſitus, ſi per contemptum præſumat miniſtrare in actu ſibi probibito, & monitus ab Epiſcopo non deſiſtat, excommunicari debet, & qui cum eo communicaverit, eſt excommunicatus. Quòd ſi adhuc perſiſtat in eodem, per Poteſtatem ſecularem, ad requiſitionem Eccleſiæ, exilio damnetur, *c.* 2. *h. t. num.* 3. Aſſ. 2. Clerici excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti celebrantes Divina Officia, ſi moniti non deſiſtant, ſunt perpetuò deponendi, *c.* 3. *h. t. n.* 4. & 5. Quando multi excommunicati, interdicti, vel ſuſpenſi præſumunt celebrare Divina Officia, ſi non excedunt numerum XL. omnes ab Officio Sacerdotali deponuntur in perpetuum. Si verò excedant, & ſit multitudo magna: tunc deponuntur in perpetuum tantùm hi, qui magis dederunt cauſam delicti: alii verò ad tempus, ſed omnibus injungitur pœnitentia, arbitrio Epiſcopi, *c.* 4. *h. t. n.* 6. & 7. Alia pœna decreta eſt in excommunicatos præſumentes celebrare Divina Officia, quòd privandi ſunt omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, *c.* 6. *h. t. n.* 8. & 9. Præſumentes celebrare Divina Officia in loco interdicto, ſi ſunt Clerici, privandi ſunt beneficiis Eccleſiaſticis; ſi verò Monachi aut Moniales, in arctiora Monaſteria ad agendam pœnitentiam ſunt detrudendi, *c. Poſtulâſtis.* 7. §. *Quæſiviſtis. h. t. n.* 10.

§. II. *An qui dubitat ſe eſſe excommunicatum, qui per ſolam famam audivit, ſententiam excommunicationis contra ſe latam eſſe, ſi poſtea celebret Officia Divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes Officia Divina decretas?*

Reſp. Affirmativè, ſpectato Juris rigore, quamvis ex miſericordia Papa cum illo diſpenſare poſſit, *c. Illud.* 5. *h. t. n.* 11. declaratur *n.* 12. & 13.

§. III. *An excommunicatis poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui beneficia iisdem conferunt?*

Clericis excommunicatis beneficia Eccleſiaſtica conferri non poſſunt, nec illi valent ea licitè retinere, niſi cum eis fuerit ex miſericordia diſpenſatum, quia illa non fuerunt canonicè conſecuti, *c. Poſtulâſtis.* 7. *in princ. h. t.* & collatio facta eſt ipſo jure nulla, *n.* 14. Extenditur autem primò, quòd excommunicatis non poſſunt conferri beneficia, ſive excommunicatio ſit lata à Jure, ſive ab homine, publicè, vel occultè, *n.* 15. Secundò, collatio beneficii eſt nulla, etiamſi excommunicatio injuſta fuerit, modò validè ſit lata, *n.* 16. Tertiò, etſi collatio beneficii ſit facta motu proprio, *n. eod.* Quartò, quòd nec in foro conſcientiæ licitè retineri poſſit beneficium excommunicato collatum, *n.* 17. Quintò, quòd collatio ſit nulla, ſive ſit beneficium curatum, ſive ſimplex, ex minoribus, vel majoribus. Idémque eſt de Officiis Eccleſiaſticis collatis excommunicato, etiam ad tempus ſolùm, *n.* 18. Sextò, neque penſio Eccleſiaſtica ſpiritualis excommunicato aſſignari poteſt, *n.* 19. Septimò, etiam electio, poſtulatio, confirmatio, præſentatio aut nominatio ad beneficium excommunicati eſt irrita, *n.* 20. Limitatur autem primò, quòd excommunicatis conferri poſſunt beneficia, ſi excommunicatio fuit invalida. Secundò, ſi collatio beneficii abſenti facta ſit, ante excommunicationem, iſque poſtea excommunicatus eam acceptet, valida eſt acceptatio, *n.* 21. Tertiò, quando quis excommunicatur, poſt collationem beneficii factam, etſi ea nondum ſit executioni data, valida eſt collatio, *cit. n.* 21. Quartò, poſſeſſor beneficii triennalis, etſi collatio ei facta ſit tempore, quo erat excommunicatus, non poteſt ampliùs moleſtari, *n.* 22. Quintò, ſi quis excommunicatus eſt poſt appellationem, & eâ pendente, conferatur ei beneficium, valida eſt collatio, *n. eod.* Sextò, valida eſt proviſio de beneficio alicui facta à Papa, vel ejus Legato, cum clauſula abſolutionis à cenſuris ad effectum gratiæ factæ, *n. eod.* Septimò, ſi excommunicatus beneficii ſibi ante excommunicationem collati poſſeſſionem apprehendat, valet illius adeptio, *cit. num.* 22. Pœna verò imponenda ſcienter conferentibus beneficia excommunicatis eſt ſuſpenſio à collatione beneficiorum, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, *c. Poſtulâſtis.* 7. §. *Illi verò. h. t. n.* 23. & 24. Sed iis, qui recipiunt beneficium in excommunicatione, nulla alia pœna reperitur jure impoſita, niſi quòd collatio ſit nulla, *n.* 25.

§. IV. *Proponuntur, & reſolvuntur aliæ nonnullæ quæſtiones circa collationem beneficiorum excommunicatis factam.*

Quær. 1. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, poſſit diſpenſari, & à quo? Reſp. Poſſe diſpenſari, & quidem ab Epiſcopo, qui illud contulit, *cit. c. Poſtulâſtis, num.* 26. & 2. *ſeqq.* Quær. 2. An collatio beneficii facta ei, qui prius fuit excommunicatus, ſed poſtea tempore collationis abſolutus, valeat? Reſp. affirmativè, juxta *c. Propoſuit.* 8. *h. t. num.* 29. Unde ſemel publicè excommunicatus ſemper præſumitur excommunicatus, niſi probetur abſolutus, *num.* 30. Collatio beneficii facta excommunicato abſoluto vi Bullæ Cruciatæ, vel Jubilei, vel privilegii Apoſtolici, in foro conſcientiæ tantùm, eſt ipſo jure invalida quoad effectus, & pœnas fori externi, *n.* 31.

§. V. *An, & quando Clericus excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, exercens actum Ordinis ſibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?*

Assertio I. Si exiſtens in majore excommunicatione, ſcienter exerceat actum proprium, ſaltem Ordinis majoris ex Officio, fit irregularis, *n.* 32. Secundò, ſi ſuſpenſus exerceat ſolemniter actum proprium Ordinis majoris, à quo eſt ſuſpenſus, fit irregularis, *num.* 33. Tertiò, ſi perſonaliter interdictus exerceat actum Sacri Ordinis, à quo eſt interdictus, ſive prohibitus, fit irregularis, *n.* 34. Aſſ. 2. Ut excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus incurrat irregularitatem propter exercitium Ordinis ipſi prohibiti, duo requiruntur. Primò, ut exerceat actum proprium Ordinis ſacri, ſive majoris, à quo eſt ſuſpenſus, vel prohibitus. Secundò, ut actum Ordinis majoris proprium ſolemniter exerceat, ita ut ſecundùm jus aut conſuetudinem Eccleſiæ non poſſit talis actus exerceri, niſi ab habentibus talem Ordinem, *num.* 35. & 36. Ubi id declaratur. Non fit irregularis, ſi cenſurâ ligatus exerceat actum aliquem juriſdictionis ſpiritualis fori externi, *cit. n.* 36.

§. VI. *An ſi Clericus cenſurâ ligatus exerceat actus minorum Ordinum, irregularitatem incurrat: & quando talis Clericus irregularis non fiat, etiamſi actum proprium Ordinis exerceat?*

Circa priorem quæſtionem duplex eſt ſententia. Prima eſt, Clericos minorum Ordinum cenſurâ ligatos, miniſtrando in aliquo ex iiſdem Ordinibus, fieri irregulares, *n.* 37. Altera ſententia negat eos fieri irregulares, *n.* 38. Verius eſt, ſi Clerici minores excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti, ſolemniter & ex proprio Officio, tanquam miniſtri ad id deputati, Eccleſiaſtica ſua miniſteria peragant, fieri irregulares, quamvis ſecundùm præſentem Eccleſiæ uſum, rarò incurratur hæc irregularitas, quia nunc à laicis ſolent exerceri miniſteria Clericorum in minoribus, *n.* 39. Circa poſteriorem quæſtionem reſpondetur, Clericus excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, etſi actum proprium Ordinis exerceat, non fit irregularis, ſi ex invincibili ignorantia id faciat; ſecus ſi ex ignorantia craſſa, & culpabili, *c. Apoſtolicæ,* 9. *h. t. n.* 40. & 41. Secundò, ſi cenſurâ ligatus exerceat actum proprium Ordinis ſibi prohibiti, ob vitandum grave ſcandalum, vel infamiam, non fit irregularis: item ſi Sacerdos cenſurâ ligatus in articulo mortis conſtitutum abſolvat, ob defectum alterius Confeſſarii, *n.* 42. Tertiò, ſi cenſurâ ligatus, poſt appellationem à ſententia cenſuræ contra ſe lata, ante abſolutionem à cenſura, exerceat actum proprium Ordinis, non fit irregularis, *n.* 43. Quartò, ſi quis cenſurâ ligatus ſit per cenſuram invalidè latam, non fit irregularis, exercendo actum proprium Ordinis, *num.* 44.

§. VII. *An etiam ligatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Miſſam, vel alios actus Ordinis exercendo?*

Excommunicatus minore excommunicatione, ſi celebret, peccat, ſed non fit irregularis, & poteſt eligere ad beneficia Eccleſiaſtica, & exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis. Quòd ſi fuit ſcienter electus, ejus electio eſt irritanda, *c. ult. in princ. h. t. n.* 45. & 46. Quær. 1. An electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Eccleſiaſticum ſit ipſo jure nulla? Reſp. Non eſſe nullam, etſi ſcienter facta ſit, ſed irritandam per ſententiam Judicis, *n.* 47. & 48. Quær. 2. An ſi exiſtens in minore excommunicatione ad beneficium eligatur ignoranter, electio debeat irritari? Reſp. Probabilius eſt, non eſſe irritandam, *num.* 49. Quando actus ab ignorante geſtus ſit invalidus, vel irritandus aut validus? *n.* 50. Quær. 3. An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione eſt ligatus, ad beneficia Eccleſiaſtica ſimplicia ſit irritanda? Affirmant plures, ſed contrarium eſt etiam probabile, *n.* 51.

§. VIII. *An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel adminiſtrando Sacramenta?*

Reſp. Etſi ligatus minore excommunicatione peccet conferendo Sacramenta, ea tamen ab ipſo collata effectum habent, ſive gratiam conferunt, quia eſt ſolùm remotus à perceptione Sacramentorum, non autem à collatione eorum: dummodo non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & contra prohibitionem Eccleſiæ, communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit, quo caſu majore excommunicatione eſt feriendus, nempe per ſententiam, ſi commonitus non deſtiterit à communicatione cum excommunicatis, *cit. c. ult.* §. *Peccat autem. h. t. n.* 52. & 53. Sed quomodo peccat ligatus minore excommunicatione, ſi Sacramenta conferat? Reſp. Non peccare graviter, ſi talis excommunicatus Sacramenta ſolùm conferat, ſed non recipiat: peccat tamen leviter, quia non caret aliquâ culpâ, & indecentiâ, quòd in excommunicatione, etſi minore conſtitutus Sacramentum miniſtret, *n.* 54.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 1. & 2.
c. 2. *n.* 3.
c. 3. *n.* 4. & 5.
c. 4. *n.* 6. & 7.
c. 5. *num.* 11. & *duobus ſeqq.*
c. 6. *n.* 8. & 9.
c. 7. *in princ. num.* 14. §. *Quæſiviſtis. num.* 10. & §. *Illi verò. num.* 23. & *ſeq.*
c. 8. *n.* 29. & 30.
c. 9. *n.* 41.
c. 10. & *ult. in princ. n.* 45. & *duobus ſeqq.* §. *Peccat autem. num.* 52. & 54. & *eod.* §. *in fine num.* 53.

TITU-

TITVLVS XXVIII.
DE CLERICO NON ORDI-nato miniſtrante.

Quær. 1. An irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui miniſtrat in Ordine, quem non habet? Reſp. Si Clericus miniſtraverit in Ordine, quem nou habet, deponendus eſt, & abjiciendus ab Eccleſia, nec ampliùs ordinandus, *c. 1. h. t. num. 1.* Item ſi Diaconus Miſſam celebret, noo poteſt promoveri ad Sacerdotium, ac debet ſuſpendi à Diaconatu, quamvis cum eo in beneficio ad tempus diſpeoſari poſſit, *c. 2. h. t. n. 2.* Qui mioiſtrat in Ordine ſuperiore, quem non babet, v. g. Diaconus in Officio Sacerdotis, abjiciendus eſt ex Eccleſia, adeóque excommunicandus, & fit irregularis, ut non poſſit unqoam ad altiores Ordines promoveri, *num. 3.* Sed quæritur hîc primò, ao ſi laicus exerceat actus Ordinis alicujus, fiat irregularis? Affirmant communiter DD. ſed probabile quoque eſt, non fieri, quia qoi mioiſtrat in Ordine, quem non babet, eſt deponendus, depoſitio autem eſt propria Clericorum, & in laicis locum noo habet, *num. 4.* Quær. 2. Quæ requirantur ad incurrnedam irregularitatem ab eo, qui miniſtravit in Ordine, quem noo reeepit? Reſp. Plura requiri, qoæ enumerantur, *n. 5. & 4. ſeqq.* Quær. 3. Quis in hac irregularitate poſſit diſpeoſare? Reſp. Solus Papa poteſt, ut talis ad ſuperiores Ordines aſcendat, at verò ut poſſit exercere Ordinem jam ſoſceptum, etiam Epiſcopus poteſt diſpenſare: *num. 10.* Quomodo puniendus ſit, ſi non Sacerdos Miſſam celebret, vel Confeſſionem Sacramentalem audiat, ex Conſtitutione Clementis VIII. *n. 11.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 1. 3. 4. & 5. *c. 2. n. 2. & 3.*

TITVLVS XXIX.
DE CLERICO PER SALTUM promoto.

Quis dicatur per ſaltum promotus, *n. 1.* Quær. 1. Aoordinatus per ſaltum, ut ſi quis ſuſcipiat Ordinem Diaconatûs, ante Subdiaconatum, fiat irregularis, ita ut non poſſit uti Ordine ſoſcepto, nec Ordinem prætermiſſum ſuſcipere, niſi cum eo diſpenſetur? Reſp. Talis nooeſt quidem irregularis, ſi non miniſtravit in Ordine per ſaltum recepto, eſt tamen ipſo jure ſuſpenſus ab executione Ordinis ſic ſuſcepti, donec Ordo inferior omiſſus ſuppleatur. Unde qui ignoranter ex Subdiacono factus eſt Presbyter, omiſſo Diacooatu, poſt peractam pœniteotiam, in Diaconum ordinari debet, qoia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur: poteſt tameo poſtea cum illo quoad Sacerdotium diſpeoſari, *c. unic. h. t. n. 2. & 3.* Si per ſaltum promotus ante abſolutionem ſuſpenſionis, miniſtrat in Ordioe ſic ſuſcepto, vel etiam in Ordine prætermiſſo, fit irregularis, & poteſt Epiſcopus cum eo diſpeoſare, *n. 4.* Ordinatus per ſaltum eſt ſuſpenſus tantùm ab eo Ordine, quem per ſaltum ſuſcepit, & ſi in eo miniſtravit, fit irregularis, *n. 5.* An & quateous Epiſcopus cum ordinatis per ſaltum diſpenſare poſſit, *cit. num. 5. & 6.* Quænam præterea ootanda ſunt circa ordinatos per ſaltum, *n. 7. & 8.* Ad SS. Ordines ſuſcipiendos non requiritur de neceſſitate Sacramenti uſus rationis, ſive anni diſcretioois, *n. 9.* Quær. 2. An qui Ordinem recipit, ante ſuſceptum Sacramentum Confirmationis, fiat irregularis? Reſp. negativè, *n. 10.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. unic. n. 2. & duobus ſeqq.

TITVLVS XXX.
DE EO, QUI FURTIVE ORdinem ſuſcepit.

Quis dicatur furtivè Ordines ſuſcipere? *num. 1.* Quær. 1. Quæ ſit pœoa furtivè ſuſcipientis Ordines? Reſp. Qui furtivè ſuſcepit Ordinem, ſi contra hoc facientes lata erat excommunicatio, oon poteſt in ſic ſoſcepto miniſtrare, nec ad ſuperiorem Ordinem aſcendere, ſine diſpeoſatione Papæ: ſed ſi excommunicatio lata noo erat, Epiſcopus poterit diſpeoſare, *c. 1. h. t. n. 2.* declaratur *num. 3. & 2. ſeqq.* Quær. 2. Quæ ſit pœna ejus, qui ſimul, & eodem die plures Ordines recipit? Reſp. primò, qui furtivè, ſive ignorante Epiſcopo ordinaote, eodem die recipit IV. minores Ordines, & Subdiaconatum, poteſt Epiſcopus permittere, ut in minoribus Ordinibus miniſtret. Quòd ſi Religionem iogreſſus eſt, poteſt Abbas illius diſpenſare cum illo quoad exercitium Ordinis Subdiaconatûs, *c. 2. h. t, n. 6. & ſeq.* Reſp. ſecundò, ſi quis duos Ordines Sacros eodem die ſuſcipiat, poſt præceptum Epiſcopi id ſub excommunicatiooe prohibentis, ſuſpeoſionem incurrit, ut in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare noo poſſit, niſi cum eo diſpenſetur, *c. 3. h. t. n. 8. & 9.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.	*c. 2. n. 6. & ſeq.*
c. 1. n. 2. & tribus ſeqq.	*c. 3. & ult. n. 8. & 9.*

TITVLVS XXXI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, & Subditorum.

§. I. *Qualiter poſſint ac ſoleant Prælati Eccleſiaſtici excedere, ſeu delinquere in ſubditos Clericos?*

ASSERTIO I. Delinquont inprimis Epiſcopi, aliiſque Prælati, ſi Clericos ſubditos talliis, vel exactiooibus indebitis gravant, & niſi ad voluntatem ſuam pecuniam ſolvant, Divinum Officium interdicunt, vel injuſtè, & illicitè cenſoras io eos ferunt, vel aliàs viliter, & iohoneſtè eos tractant, ut ipſos laicis deſpicabiles reddant: ideóque mandatur in *c. 1. h. t.* ut Epiſcopi Presbyteros, & alios Clericos quaſi filios, & fratres benignâ, & fraternâ charitate foveant, & tractent, *n. 1. & 2.* Aſſ. 2. Delinquunt etiam Epiſcopi, ſi ſine legitima cauſa Eccleſiam alteri ſubjectam, ab ejus ſobjectione, & obſequio libereot, *c. 2. h. t. n. 3. & 4.* Aſſ. 3. Delinqount etiam Epiſcopi, aliiſque Prælati, ſi Eccleſias, vel beneficia, quarum ordina-

ordinatio, vel collatio ad eos ſpectat, ſibi retineant, vel ſibi ipſis conferant, *c. 3. h. t. n. 5. & 6.* Aſſert. 4. Epiſcopi, aliíque Prælati delinquunt quoque, ſi Eccleſias, vel beneficia conferant indignis: & qui confert beneficium ſecundo, ante ceſſationem primæ collationis, privari debet pro ea vice poteſtate conferendi, *c. Inter. 11. h. t. n. 7. 8. & 9.* Aſſert. 5. Delinquunt Epiſcopi, aliíque Prælati, ſi impediant privilegia ſubditorum; ideóque hi non tenentur parere Superiori exigenti, vel præcipienti aliquid contra tenorem ſuorum privilegiorum, *c. Sane. 5. h. t. n. 10. & 11.* Unde ſententia excommunicationis lata ab Epiſcopo contra ſubditum non parentem in ijs, quæ contra privilegium ſibi conceſſum exigebantur ab illo, non tenet, *c. Cùm ad quorundam. 7. h. t. num. 12.* Aſſert. 6. Graviter etiam delinquit Epiſcopus, qui directè, vel indirectè cauſam præſtat homicidio, eo enim commiſſo, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali & Sacerdotali, & ab Epiſcopatûs adminiſtratione amoveri, *c. Ex litteris. 10. h. t. n. 13.* declaratur, *n. 14. & ſeq.* Aſſert. 7. Aliud delictum Prælatorum eſt, ſi Sacerdotes ſibi ſubjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confeſſione Sacramentali, *c. Dilectus. 13. h. t. n. 16.* declaratur, *n. 17.*

§. II. *De quibuſdam ſpecialibus delictis Prælatorum Epiſcopis inferiorum.*

Quær. I. An Prælatis Epiſcopo inferioribus prohibitū ſit unire Eccleſias ſibi ſubjectas, ſine conſenſu Epiſcoporum? Reſp. affirmativè, nec quidem interveniente conſenſu Metropolitani, *c. Sicut. 8. h. t. n. 18.* declaratur, *n. 19.* Qu. 2. Quinam actus ad Epiſcopalem juriſdictionem ſpectantes prohibeantur exerceri à Prælatis inferioribus? Reſp. ad dignitatem Epiſcopalem ſpectat cognoſcere de cauſa matrimoniali, injungere publicas pœnitentias, concedere Indulgentias, & ſimilia; unde inferior Prælatus his ſe intromittere non poteſt, niſi ex ſpeciali jure, aut conceſſione ei id competat, *c. Accedentibus. 12. h. t. n. 20.* declaratur, *n. 21. & ſeq.* Ex conſuetudine etiam legitimè præſcripta poſſunt Prælati inferiores Epiſcopo acquirere facultatem concedendi Indulgentias, *n. 23.*

§. III. *De gravaminibus, quæ Prælati, aliíque Clerici interdum inferre ſolent Religioſis.*

Præcipitur Epiſcopis, aliiſque Prælatis, & Rectoribus Eccleſiarum, ne gravamina inferant Religioſis, quorum 15. enumerantur in *c. Nimis. 16. h. t. n. 24.* Et præter illa prohibentur etiam alia XII. gravamina inferri FF. Prædicatoribus, & Minoribus, *c. Nimis. 17. h. t. n. 25. & 26.* Denique alia XXX. gravamina, quæ Epiſcopi Religioſis inferebant, enumerantur in *Clem. unic. h. t.* & prohibetur, ne eis inferant, ſed ut Religioſos cum charitate foveant, & eorum privilegia ſervari faciant, *n. 27.*

§. IV. *De exceſſibus, ſeu delictis ſubditorum in Prælatos, ſeu Superiores ſuos.*

Assertio I. Delinquunt inprimis ſubditi in Prælatos ſuos, ſi violent interdicta ab ijs lata, etiam Epiſcopi, non ſervando interdictum latum à Papa, *c. Tanta. 18. & ult. h. t. n. 28.* declaratur, *n. 29. & 30.* Aſſert. 2. Delinquunt etiam ſubditi Clerici, qui Epiſcopum, ſeu Prælatum ſuum negant eſſe Dominum ſuum: vel ad ſecularem Judicem in cauſa ſpirituali ipſum trahunt, vel conſilium præbent Adverſarijs ejuſdem contra ipſum, deponi enim debent, & privari beneficijs, & alijs idoneis conferri, *c. Gravem. 15. h. t. n. 31.* declaratur, *n. 32.* Aſſert. 3. Delinquunt quoque ſubditi Clerici privati, & ſeculares, qui non faciunt Collegium, ſi ſine conſenſu Superioris ſui, commune ſigillum habeant, eóque utantur, *c. Dilecta. 14. h. t. n. 33.* declaratur, *n. 34.* Aſſert. 4. Delinquunt etiam Vicarij Eccleſiarum, qui perſonatum ſibi uſurpant, contra fidem & juramentum præſtitum, ſi enim de hoc confeſſi, vel convicti fuerint, ad executionem ſui officij admitti non debent, *c. Illud. 6. h. t. n. 35.* Præterea prohibentur adhuc alia duo delicta Clericorum, ſub gravibus pœnis. Veluti primò, ne de gravibus criminibus publicè glorientur, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio & beneficio, ſi ſcandalum ſit ſecutum, *c. Quàm ſit. 9. h. t. num. 36. & 37.* Alterum delictum eſt Sodomia, nam Sodomitæ, ſi Clerici ſint, debent deponi ab Ordine Clericali, & in Monaſterium detrudi ad agendam pœnitentiam: ſi laici, excommunicandi ſunt, *c. Clerici. 4. h. t. n. 38.*

§. V. *De prohibitione facta Religioſis mendicantibus, ut non poſſint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.*

Religioſi mendicantes non poſſunt recipere de novo domos, vel loca quæcunque, aut recepta mutare, vel alienare in alios, ſine ſpeciali licentia Papæ. Non tamen prohibitum eſt, ut qui de licentia ſuorum Superiorum voluerint agere vitam Eremiticam, ſeu ſolitariam, non poſſint eligere, ſeu acquirere, ac mutare domos in locis ſolitarijs, ubi non habitant ſeculares, *c. unic. h. t. in 6. n. 39. & 40.* Hodie poſt Concil. Trident. non poſſunt Religioſi nova loca erigere, ſine Epiſcopi, in cujus Diœceſi erigenda ſunt, licentiâ priùs obtentâ, *n. 41.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.	*c. 12. n. 20. & duobus ſeqq.*
c. 1. n. 1. & 2.	*c. 13. n. 16. & ſeq.*
c. 2. n. 3.	*c. 14. n. 33. & ſeq.*
c. 3. n. 5.	*c. 15. n. 31. & ſeq.*
c. 4. n. 38.	*c. 16. n. 24.*
c. 5. n. 10.	*c. 17. n. 25. & ſeq.*
c. 6. n. 35.	*c. 18. & ult. num. 28. & duobus ſeqq.*
c. 7. n. 12.	
c. 8. n. 18. & ſeq.	In Sexto.
c. 9. n. 36. & ſeq.	*c. unic. n. 39. & ſeq.*
c. 10. n. 13. & duobus ſeqq.	In Clementinis.
c. 11. n. 7. & duobus ſeqq.	*Clement. unic. n. 27.*

TITULUS XXXII. DE NOVI OPERIS NUNciatione.

§. I. *De novi operis nunciatione, ejúſque materia, forma, & alijs cauſis, ac circumſtantiis.*

Quær. I. Quid ſit novi operis nunciatio? Reſp. eſt novi operis, ſive ædificij per ſolemnem Edicti denunciationem prohibitio, *n. 1.* Qu. 2. In quibus rebus, ſive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Reſp. in rebus Soli, ſeu immobilibus, ſive in ijs operibus, quæ ſolo conjuncta, aut conjungenda ſunt, & in eo fiunt, *n. 2.* Hæc nunciatio novi operis habet etiam locum in ædificatione novæ Eccleſiæ,

nam

nam Eccleſia ædificata in præjudicium alterius Eccleſiæ, poſt denunciationem novi operis, debet demoliri, ac deſtrui, c. 1. *h. t. n.* 3. *&* 4. Qu. 3. Cui jus nunciandi novum opus competat? *n.* 5. Qu. 4. Ubi & cui fieri poſſit nunciatio novi operis, *num.* 6. Qu 5. Quibus modis, & quando fieri poſſit nunciatio novi operis? *n.* 7.

§. II. *Quis ſit effectus nunciationis novi operis?*

Effectus primarius eſt, ut quicquid ædificatum eſt, poſt nunciationem factam totum demoliri debeat, expenſis ipſius ædificantis, etſi ædificatum fuit abſente domino, c. 2. *h. t. n.* 8. *& tribus ſeqq.* Debet autem denunciatus, poſt novi operis denunciationem, ab ædificando ceſſare, & opus cœptum deſtruere, ſive jure ſit facta denunciatio, quia is nullum jus ædificandi habet: ſive injuſtè, quia jus habet ad ita ædificandum, *n.* 12. Ob vitandum ſcandalum non ſunt omittenda, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt, nec facienda, quæ ſine peccato mortali committi non poſſunt, c. 2. §. *Super eo. h. t n.* 13. *&* 14.

§. III. *Quibus caſibus, & modis ceſſet nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?*

Ceſſat primò, ſi nuncians remiſit nunciationem factam ædificanti novum opus, *n.* 15. Secundò ceſſat, ſi nuncians cautionem recepit à denunciato de opere demoliendo, ſi conſtiterit ipſum jus ædificandi non habuiſſe, *n.* 16. Nam in optione nunciantis eſt, an intra tres menſes de præjudicio ſuo velit oſtendere, ut interim ceſſetur ab opere: an verò receptâ cautione de opere demoliendo, ſtatim ædificare permittat, c. 3. *h. t. n.* 17. *& ſeq.* Similiter ſi is, qui denunciat, vult probare ſuum jus, is qui ædificat, etiamſi offerat cautionem de deſtruendo opere, expectare debet per tres menſes, & interim ceſſare ab ædificio, c. 4. *& ult. h. t. n.* 19. *& duobus ſeqq.* Quibus præterea modis ceſſet nunciatio novi operis, *n.* 22. *& duobus ſeqq.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 3. *& ſeq.*	*per eo. num.* 13. *& ſeq.*
c. 2. *in princ. n.* 8. *& tribus ſeqq. & num.* 15. §. *Su-*	*c.* 3. *n.* 17. *& ſeq.*
	c. 4. *& ult. n.* 19.

TITVLVS XXXIII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS Privilegiatorum.

SECTIO I. *De privilegijs in communi.*

§. I. *Quid ſit privilegium, & an ad illius ſubſtantiam requiratur ſcriptura, & quomodo à diſpenſatione differat?*

Privilegium accipitur vel pro inſtrumento, vel magis propriè pro ipſo beneficio, ſeu gratia, quæ alicui à Principe conceditur, & in ipſo inſtrumento continetur, *n.* 1. Aſſert. 1. Privilegium latè acceptum eſt lex privata ſpeciale beneficium, vel favorem concedens. Strictè verò ſumptum eſt alicujus rei, ſive juris ſpecialis, contra jus commune, ex Principis benevolentia conceſſio, *n.* 2. Interdum tamen à Principe conceduntur, quæ etiam à Jure communi conceſſa ſunt, ad majorem confirmationem, & ſecuritatem, *n.* 3. Aſſert. 2. Ad ſubſtantiam privilegij non requiritur, ut ſit ſcriptum, *n.* 4. Aſſert. 3. Diſpenſatio à privilegio in communi differt tanquam ſpecies à genere, à privilegio autem contra Jus non differt diſpenſatio, ſi ea concedatur ad operandum ordinariè, & ſtabiliter contra aliquod Jus commune: ſi verò concedatur diſpenſatio ſolùm ad unum aliquem, vel alterum actum contra legem, & jus commune, v. g. ut uno vel altero die liceat carnibus veſci die prohibito, tum non eſt privilegium propriè dictum, per quod jus permanens conceditur, *n.* 5.

§. II. *Quotuplex ſit privilegium, ſive quomodo dividatur, & quis poſſit concedere privilegium, & quibus concedi poſſit?*

ASSERTIO I. Privilegium inprimis aliud eſt perſonale, quod immediatè & directè ipſi perſonæ conceditur, eámque ſequitur, & cum ea extinguitur. Aliud eſt reale, quod proximè & immediatè conceditur alicui rei, loco vel muneri, ac dignitati, eíque cohæret ac durat, quamdiu res durat, *n.* 6. Unde in dubio cognoſci poſſit, an ſit privilegium perſonale, an reale? *n.* 7. Rurſum privilegium aliud eſt perpetuum, quod perpetuò durat, quamdiu revocatum non fuerit: aliud temporale, quod ad certum tempus, vel ſub certa conditione conceditur, quâ impletâ, finitur, *n.* 8. Aſſert. 2. Privilegium concedere poteſt omnis & ſolus ille, qui poteſt legem condere, qui verò non poteſt, nec privilegium dare poteſt, *n.* 9. Aſſert. 3. Privilegium non ſolùm ſubditis, ſed etiam alijs non ſubditis, ſive extraneis concedi poteſt, *n.* 10. An per conſuetudinem acquiri poſſit privilegium? Reſp. conſuetudo habet vim privilegij, ita ut derogare poſſit juri communi, ſicut privilegium, *n.* 11. An requiratur juſta cauſa ad conceſſionem privilegij? Reſp. ut ſit licita, neceſſaria eſt juſta cauſa, non autem ut ſit valida, *n.* 12.

§. III. *De interpretatione privilegiorum.*

Quær. I. Qualis interpretatio fieri debeat in privilegijs, ſtricta, an lata? Reſp. primò, privilegia, quæ meræ gratiæ ſunt, nec cedunt in præjudicium alterius, latè interpretari oportet, *n.* 13. Reſp. ſecundò, privilegia, quæ derogant juri communi, regulariter ſtrictæ interpretationis eſſe debent, & reſtringi, *n.* 14. Excipi debet, niſi privilegium derogans juri communi cedat in favorem Religionis, vel cauſæ piæ, vel boni publici. Secundò, niſi privilegium ſit in Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile eſt. Tertiò, ſi privilegium ſit conceſſum, motu proprio Principis, etſi deroget Juri communi, *cit. n.* 14. Reſp. tertiò, ſi privilegium cedat in præjudicium tertij, ejúſque juri jam acquiſito deroget, ſtrictè illud interpretari oportet, *n.* 15. Qu. 2. Quæ ſint circa ſtrictam vel latam interpretationem privilegiorum obſervanda? In hac te notandæ ſunt ſeqq. regulæ. Prima eſt, ſi verba privilegij ſint ambigua, vel obſcura, ejus eſt interpretari illa, cujus eſt concedere privilegium. Unde privilegiorum tenor attendi debet, nec de ijs judicandum, niſi illorum tenore inſpecto, & ſecundùm eorum tenorem, ab omnibus ſubditis ſunt ſervanda, *c. Porro.* 7. *h. t. n.* 16. *&* 17. Secunda regula eſt, quòd privilegium non ſit ita ſtrictè interpretandum, ut reddatur inutile, & inefficax, quamvis aliàs videatur grave, & odioſum, niſi etiam ſit injuſtum, *n.* 18. Tertia regula eſt, privilegium non eſt reſtringendum ultra proprietatem verborum,

borum, ſed hæc in propria ſignificatione accipienda ſunt: niſi privileginm juri alieno deroget, *n.* 19.

§. IV. *De extenſione privilegiorum.*

Quær. I. An privilegium uni conceſſum poſſit extendi ad alium? Reſp. privilegium nunquam eſt extendendum ab una perſona, cui conceſſum eſt, ad aliam non expreſſam, nec ab uno caſu vel actu ad alium, *c. Sanè. 9. h. t. n.* 20. Idque extenditur primò, quòd etiam privilegium perſonale mariti non competit uxori regulariter, *n.* 21. Secundò, nec privilegium perſonale conceſſum patri regulariter tranſit ad filios, niſi quod datur patri ratione nobilitatis, *n.* 22. Tertiò, nomine filiorum in privilegijs perſonalibus non comprahenduntur nepotes, *n.* 23. Nec ſocius privilegiati gaudet privilegio ſocij, *num. eod.* Qu. 2. An privilegium propter ſimilitudinem rationis, ſit extendendum ad alias perſonas, loca, vel actus? Reſp. negativè, *n.* 24. *&* 25. Qu. 3. An quando privilegium conceſſum ad inſtar alterius, vel uni conceſſum alteri communicatur, ſi illud reſtringatur, vel revocetur, cenſeatur etiam reſtrictum, vel revocatum privilegium, quod eſt ad inſtar conceſſum, *n.* 26.

SECTIO II. *De privilegijs in ſpecie, & inprimis de privilegio exemptionis à jurisdictione Ordinarij.*

§. I. *An ex ſolutione annui censûs facta Papæ privilegium exemptionis ab Ordinario probetur, & quibus modis, vel verbis?*

ASSERTIO I. Ex ſolutione censûs facta Sedi Apoſtolicæ non probatur exemptio à juriſdictione Epiſcoporum: niſi appareat, quòd in ſignum immediatæ ſubjectionis, ac perceptæ libertatis ſit ſolutus Sedi Apoſtolicæ, *c. Recepimus. 8. h. t. n.* 27. Similiter exempti à juriſdictione Epiſcopi non intelliguntur, qui ſub protectione Papæ cum rebus ſuis recipiuntur, *c. Ex parte. 18. h. t. n.* 28. declaratur, *n.* 29. *&* 30. Aſſert. 2. Privilegium exemptionis à juriſdictione Ordinariorum non probatur, quando privilegium, ſententia, aut ſcriptura non fiunt principaliter ſuper exemptione, ſeu libertate, ſed incidenter propter aliud narratur aliquam Eccleſiam, vel perſonam eſſe B. Petri, vel ad Eccleſiam Romanam pertinere. At verò probatur exemptio à poteſtate Ordinariorum, ſi in privilegio contineatur, quòd Eccleſia exiſtat juris B. Petri, vel ſit libera, vel potiatur libertate Eccleſiæ Romanæ, aut quòd ejus ſpeciali prærogativâ gaudeat, *c. Si Papa. 10. h. t. in 6. n.* 31. *& duobus ſeqq.*

§. II. *An per privilegium conceſſum alicui Monaſterio, ut fructus Eccleſiæ ſibi ſubjectæ in ſuos uſus poſſit convertere, Eccleſia illa cenſeatur eximi à juriſdictione Ordinarij?*

Reſp. negativè. Unde Religioſi, quibus conceſſum eſt à Papa tale privilegium convertendi in proprios uſus Eccleſias ſibi ſubjectas, non poſſunt propriâ auctoritate, poſſeſſionem illarum recipere, ſed à Diœceſano loci debent introduci, niſi in privilegio aliud exprimatur, *c. Paſtoralis. 19. h. t. num.* 34. *& duobus ſeqq.*

§. III. *Proponuntur aliæ quædam quæſtiones circa privilegia exemptionis à juriſdictione Ordinarij.*

Exemptiones aliæ ſunt reales, aliæ perſonales, & quæ ſit inter illas differentia? *n.* 37. Qu. 1. An exemptus reſpectu certi loci, ſeu rei, ſit etiam exemptus reſpectu alterius rei, vel loci? Reſp. negativè, Unde exemptus reſpectu Capellæ, v. g. Regiæ, non eſt exemptus reſpectu Parochiæ, quam ab Ordinario habet, & ſic ſi deliquit in Parochia, poteſt puniri ab Ordinario, *c. Cùm Capella. 16. h. t. n.* 38. *& duobus ſeqq.* Qu. 2. An per exemptionem conceſſam Monaſterio, cenſeantur etiam exemptæ Capellæ ipſi ſubjectæ, vel exempto Capite etiam membra illius? Reſp. negativè, & ſic Abbas, cujus Monaſterium eſt exemptū, ratione Capellarum non exemptarum, debet ſubeſſe Epiſcopo, exhibendo illi reverentiam, & venire ad Synodum Diœceſanam. Item ex eo, quòd aliquis Abbas locum habet in Synodo Diœceſana, tenetur ad illam accedere, & illius Statuta ſervare, *c. Ex ore. 17. h. t. n.* 41. *&* 42. Per exemptionem conceſſam Monaſterio non cenſentur exemptæ Capellæ ei ſubjectæ, ſi tantùm quoad temporalia, vel ſpiritualia ſint ſubjectæ: ſecùs eſt, ſi tale privilegium ſit conceſſum Monaſterio, ejúſque Capellis &c. quæ utroque jure ad illud ſpectant, tunc enim etiam ipſæ Capellæ ſunt exemptæ, *c. Quoniam. 21. h. t. n.* 43. *& ſeq.* Qu. 3. An exemptâ Eccleſiâ à juriſdictione Epiſcopi, cenſeantur etiam exempti Clerici, ſive miniſtri Eccleſiæ, & vice verſâ? Reſp. quando eximitur Eccleſia, intelliguntur etiam exempti ejus Canonici, & Clerici, item Monachi, Converſi, & perpetuò Oblati, ſed non ejus Eccleſiæ Parochus quoad pertinentia ad Parochiam, nec Parochiani: quando verò eximuntur Canonici Eccleſiæ, non eſt exempta Eccleſia, nec alij Clerici illius. Si autem eximantur Clerici, intelliguntur etiam exempti, tam Canonici, quàm alij Clerici, ſed non Eccleſia, niſi aliud in privilegio exemptionis exprimatur, *c. Per exemptionem, 9. h. t. in 6. n.* 45. *& duobus ſeqq.*

§. IV. *An, & quando exempti à juriſdictione Epiſcopi poſſint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obſtante privilegio exemptionis?*

Si Clericus exemptus, extra locum exemptum, delinquat, vel contrahat, aut alibi res ſita ſit, poteſt coram locorum Ordinarijs conveniri, ratione delicti, contractûs, aut rei ſitæ in loco non exempto, non autem ratione domicilij, *c. 1. h. t. in 6. n.* 49. declaratur, *n.* 50. *& duobus ſeqq.* Reſpondetur ad objectiones, *n.* 53. *&* 54. Alia declaratio, *cit. c. 1. h. t. in 6.* ponitur, *n.* 55. Monachi, ſeu Religioſi habentes privilegium, ut non poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſi habitent in Prioratibus ſubjectis Ordinario locorum, ut ibi regant, vel reſideant, poſſunt excomunicari, ſuſpendi, vel interdici ab Ordinarijs, dum ibi morantur, *cit. c. 1. §. In eos. h. t. in 6. n.* 56. *&* 57. Prædictum autem privilegium non extenditur ad ſententias, aut cenſuras Ordinariorum, & ſic Ordinarius poteſt illos excommunicare, ſuſpendere, & interdicere: niſi tale privilegium ſit conceſſum Regibus, Reginis, vel ipſorum filijs, aut non ſingularibus perſonis, ſed religioſo loco, vel Ordini, *c. Ne aliqui. 5. h. t. in 6. num.* 58. *&* 59.

§. V. *An in allegantes privilegium exemptionis à juriſdictione Ordinarij poſſit Ordinarius juriſdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit?*

Qui aſſerunt ſe exemptos per privilegium Sedis Apoſtolicæ, requiſiti ab Ordinario loci, in loco congruo, & ſecuro, vel alijs prudentibus viris ſine ſuſpicione ab eo deputatis oſtendere debent integrè privilegia

vilegia

Digitized by Google

legia legenda intra terminum competentem ab ipſo Ordinario, vel ejus delegato moderandum, nec non de articulis, de quibus eſt controverſia, tranſcriptum tradere tenentur. Si autem ii, qui aſſerunt ſe exemptos, ſolùm præſcriptionem Canonicam cenſuerint opponendam, ipſi Ordinario, vel ejus delegato viro prudenti, & non inſpecto de tali præſcriptione fidem facere debent, & interim Epiſcopus ſuâ in eos poteſt uti juriſdictione, donec plenè probetur præſcriptio Canonica. Si verò talea privilegio, & præſcriptione ſimul ſe aſſerunt eſſe munitos, & exhibent privilegium, quod tamen non plenè probat exemptionem, ſed cauſam præſcribendi, tunc coram prudentibus perſonis, tenentur probare præſcriptionem 40. annorum, & quòd non fuerit violenta, clandeſtina, vel precariò conceſſa, & interim Epiſcopus juriſdictionem in eos exercere non poteſt, *c. Cùm perſonæ. 7. h. t. in 6. n. 60.* idque declaratur, & explicatur *n. 61. & 3. ſeqq.*

§. VI. *An Eccleſia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Epiſcopi, & Papæ, utroque uti poſſit?*

Eccleſia, quæ ſe defendit duobus privilegiis, v. g. Epiſcopi, & Papæ, ſi ſuccumbat, poteſt ſe defendere ex altero. Item exemptus non tenetur promittere obedientiam Diœceſano, vi tamen exemptionis, non poteſt, ſine licentia Diœceſani Eccleſiam conſtruere in loco non exempto, & ſi de facto in eo conſtruit, ea cedit juri Epiſcopi, *c. Cùm olim. 14. h. t. n. 65. & ſeq.*

Sectio III. *De aliis privilegiis ſpecialibus, de quibus agitur in hoc Titulo.*

§. I. *De privilegiis immunitatis à ſolvendis decimis, etiam Novalium.*

Quær. 1. An per privilegium alicui Eccleſiæ conceſſum de non ſolvendis decimis Epiſcopalibus, non ſolùm præteritæ, ſed etiam futuræ decimæ remiſſæ eſſe cenſeantur? Reſp. Epiſcopus remittens alicui Eccleſiæ decimas Epiſcopales indefinitè, remiſiſſe cenſetur, non tantùm decimas bonorum præteriti, & præſentis temporis, ſed etiam futuri, quia in beneficiis pleniſſima interpretatio fieri debet, *c. Quia circa. 22. h. t. num. 67. & 2. ſeqq.* Quær. 2. An privilegium de non ſolvendis decimis novalium comprehendat etiam illas decimas, quæ tempore impetrati privilegii ab aliis jam erant poſſeſſæ ac perceptæ? Reſp. Privilegium Apoſtolicum de non ſolvendis decimis novalium, non extenditur ad decimas, tempore impetrati privilegii poſſeſſas ab aliis tanquam ſibi debitas, niſi de poſſeſſione alterius in ipſo privilegio facta ſit mentio, *c. Dudum. 31. h. t. n. 70. & ſeq.* Quær. 3. An privilegium de non ſolvendis decimis novalium perpetuò duret? Reſp. Terra, de qua non extat memoria, quòd fuerit culta, ſi per Religioſos redigatur ad culturam, perpetuò erit immunis à ſolvendis decimis, *c. ult. h. t. n. 72. & 73.*

§. II. *De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina Officia, tempore interdicti generalis.*

Quær. 1. Quomodo intelligendum ſit privilegium conceſſum quibuſdam Regularibus à Sede Apoſtolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Eccleſiis interdictis? Reſp. Privilegium conceſſum quibuſdam Regularibus, ut ſi qui ex Fratribus miſſi fuerint ad aliquem locum ad recipiendas eleemoſynas, iſque interdictus fuerit, ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut ibi Divina Officia celebrentur, quod intelligendum eſt, ut una tantùm Eccleſia ſemel in anno aperiatur, *c. Ut privilegia. 24. §. Illud etiam. h. t. n. 74.* Quær. 2. An etiam Epiſcopi poſſint tempore interdicti generalis celebrare Divina? Reſp. Privilegium conceſſum Regularibus, etiam Epiſcopis conceditur, ut tempore interdicti Divina celebrare poſſint, januis clauſis, ſubmiſſâ voce, non pulſatis campanis, expulſis excommunicatis, & interdictis, dummodo non dederint cauſam interdicto, nec dolus intervenerit, & modò non ſemper, ſed quandoque celebrent, *c. Quod nonnullis. 25. h. t. num. 75. & ſeq.* Quær. 3. An privilegium tempore interdicti clam celebrandi Divina, extendatur etiam ad extraneos, vel ſaltem ad familiares privilegiati? Reſp. Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare poſſint Divina, non poſſunt admittere extraneos non privilegiatos. Si verò privilegium hoc ſingulari perſonæ fuerit conceſſum, poteſt familiares ſuos domeſticos admittere, dummodo non ſint familiares alicujus Conventûs, vel Collegii, ſi non ſint privilegiati. Prædicto autem privilegio non gaudet is, cujus cauſâ, culpâ vel dolo ſententia interdicti eſt lata, vel qui conſilium, auxilium, vel favorem dedit delicto, ob quod interdictum eſt poſitum, *c. Licèt. 11. h. t. in 6. n. 77. & 2. ſeqq.* Quando illi, propter quorum delictum poſitum fuit interdictum generale, illud non ſervant, alii nihilominus illud ſervare tenentur. Si verò ii, in quorum favorem poſitum fuit interdictum non ſervent, nec alii tenentur, *c. Petiſtis. 20. h. t. n. 80. & ſeq.*

§. III. *De privilegio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, tempore interdicti.*

Privilegium conceſſum Religioſis, ut poſſint ſepelire ſuos confratres, tempore interdicti, intelligitur de his, qui licèt maneant in ſeculo, tamen obtulerant ſe Religioni, mutato habitu, vel de illis, qui omnia bona ſua dederunt Religioni irrevocabiliter, reſervato ſibi uſufructu, niſi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint, *c. Ut privilegia. 24. §. Sanè. h. t. n. 82. & 83.* Quæ requirantur, ut Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, *n. 84.* Quæ requirantur, ut hujuſmodi Oblati ſint exempti à foro ſeculari, & à vectigalibus, *n. 85.* An Oblati gaudeant omnibus privilegiis ſuæ Religionis, præſertim exemptionis à juriſdictione Epiſcopi, *n. 86.* Et quid quoad Oblatos ſtatuerit Concilium Trident. *n. eod.*

§. IV. *De privilegio celebrandi in Altari Viatico, ſeu portatili.*

Quær. 1. Quibus conceſſus ſit uſus Altaris portatilis? Reſp. Epiſcopi, aliique Superiores poſſunt ubique uti Altari portatili, & in eo celebrare, vel ſibi celebrari facere quotidie, ita tamen ut ſervent interdictum, *c. ult. h. t. in 6. n. 87. & ſeq.* Altaris viatici privilegium conceſſum Epiſcopis non eſt ſublatum per Concilium Trident. *cit. n. 88.* Idque competit etiam Cardinalibus non Epiſcopis, *num. eod.* Quær. 2. Quibus præterea hoc privilegium ſit conceſſum? Reſp. FF. Prædicatoribus, & Minoribus, etiam ſine conſenſu Epiſcopi, abſque præjudicio tamen juris Parochialis, *c. In his. 30. h. t. n. 89.* Hoc privilegium conceſſum Prædicatoribus, & Minoribus revocatum fuit per Concilium Trident. ſed re-

ſtitutum eſt denuo Societati à Gregorio XIII. *n.* 91. & 92. Quær. 3. An poſt Concilium Trident. poſſit Epiſcopus concedere facultatem celebrandi Miſſas in domibus privatis ſuper Altari portatili? Negant communiter DD. ſed oppoſitum eſt valde probabile, quòd etiam hodie poſſit, ob neceſſariam, vel aliam juſtam cauſam, *n.* 93. & 94.

§. V. *De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.*

Ut in Curia Romana vigeat Studium Juris Canonici, & Civilis, conceſſum fuit, uti ibi Studentes gaudeant privilegiis locorum, in quibus eſt ſtudium generale, & recipiant integros proventus ſuos Eccleſiaſticos, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 95. & 96. Porro prohibitum eſt ſub pœna excommunicationis, docere, vel audire Jus Civile Pariſiis, & in locis vicinis, quia ibi non ſunt in uſu LL. Imperatorum, *c. Super ſpecula.* 28. *h. t. n.* 97. & 98.

§. IV. *Quæ ſint prærogativæ, ſeu privilegia principalium IV. Sedium Patriarchalium.*

Tria habent privilegia: videlicet quòd poſtquam à Romano Pontifice acceperint Pallium, præſtito ipſi fidelitatis, & obedientiæ juramento, ipſi poſſunt Suffraganeis ſuis Pallium dare. Deinde ut ante ſe ubique faciant præferri Crucem, niſi in Urbe Romana, & ubi Papa eſt, vel ejus Legatus. Denique in omnibus Provinciis ipſis ſubjectis poteſt ad ipſos appellari, ſalvâ appellatione ad Papam, *c. Antiqua.* 23. *h. t. num.* 99. declaratur *num.* 100. & 3. *ſeqq.*

§. VII. *De privilegiis Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, aliorúmque Prælatorum inferiorum.*

Quær. 1. Quæ privilegia Jure communi conceſſa ſint Archiepiſcopis, & Epiſcopis? Reſp. Poſſunt per quævis loca exempta tranſeuntes facere ante ſe portari Crucem, populo benedicere, Divina Officia privatim, vel publicè audire, & ea celebrare, vel in ſua Provincia facere celebrari, ſine Pontificalibus. Similiter Epiſcopi in locis ſuæ Diœceſis exemptis poſſunt populo benedicere, audire Divina Officia, & ea celebrare, vel coram eis facere celebrari: dummodo tamen exemptis, vel privilegiatis in aliis nullum ab ipſis fiat præjudicium, *Clem.* 2. *h. t. n.* 104. & 2. *ſeqq.* Item Epiſcopalis dignitas, ſeu Sedes non debet concedi, niſi in Civitatibus numeroſis, & inſignibus, *c.* 1. *h. t. n.* 107. & *ſeq.* Quær. 2. Qualia privilegia competant Abbatibus, ſeu Prælatis inferioribus Epiſcopis? Reſp. Duo, primum eſt uſus Mitræ, ſi ſint exempti in Provincialibus Conciliis, & Epiſcopalibus Synodis, non tamen geſtare poſſunt Mitras habentes laminas aureas: ſi verò non ſint exempti, uti debent Mitris ſimplicibus, albis, & planis. Sed in aliis locis, ſive exemptis, ſive non exemptis uti poſſunt Mitris, ut indulta Papæ eis permittunt, *c. Ut Apoſtolicæ.* 6. *h. t. in* 6. *n.* 109. & *ſeq.* Secundum privilegium eſt ſolemnis, & publica benedictio populi in Eccleſiis ſibi pleno jure ſubjectis, quando in eis Divina Officia celebrant, nec poſſunt alibi publicè per vias, & plateas, talem benedictionem impertiri niſi hoc eis expreſsè ſit conceſſum, *c. Abbates.* 3. *h. t. n.* 111. Nec licitum eſt eis primam tonſuram conferre, niſi Converſis in ſuo Monaſterio, & in quos habent Epiſcopalem juriſdictionem, *cit. c.* 3. *in fine, n.* 112.

Sectio IV. *De præſcriptione, & innovatione, uſu & effectu privilegiorum.*

§. I. *Quanto tempore præſcribatur adversùs privilegia?*

Contra privilegium Eccleſiæ præſcribitur ſpatio XXX. annorum, quia videtur tanto tempore renunciare juri ſuo, *c. Si de terra.* 6. *h. t. num.* 113. & *ſeq.* Imò hodie contra privilegia Eccleſiæ non præſcribitur, niſi ſpatio XL. annorum, *c. Accedentibus.* 15. *h. t.* & ſic per hoc c. correctum eſt præcedens, *n.* 115. & *ſeq.* Quomodo præterea conciliari poſſint prædicta duo capp. *n.* 117. & 118.

§. II. *De innovatione privilegiorum.*

Quær. 1. An innovatio privilegii ei novum jus tribuat, vel non? Reſp. Quando innovatur privilegium, non tribuitur novum jus, ſed ſolum jus antiquum conſervatur, *c. Ex parte.* 13. *h. t. n.* 119. Idémque habetur in *c. Quia.* 29. *h. t. num.* 120. Idque declaratur *n.* 121. Quær. 2. Quomodo probanda ſint inſtrumenta perdita, ſi eorum innovatio petatur? Reſp. Inſtrumenti perditi tenor, & in eo contenta probari poſſunt per teſtes, qui deponant de tenore, & quòd erat, ſine vitio, *c. Cùm olim.* 12. *h. t. num.* 122. Declaratur *num.* 123. Et ad innovationem inſtrumenti perditi tria probanda ſunt, *cit. num.* 123. An teſtes, qui deponunt de amiſſione inſtrumenti, etiam deponere debeant de illius tenore, *num.* 124.

§. III. *De uſu & effectu privilegiorum.*

Quær. 1. An quis obligatus ſit uti ſuo privilegio? Reſp. negativè, *n.* 125. Quær. 2. An ut privilegium ſortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Reſp. Privilegium non habet effectum, niſi poſtquam pervenit ad notitiam privilegiati, & is id acceptavit, *num.* 126. Ponuntur duæ limitationes, *num.* 127. Quær. 3. An quis uti poſſit privilegio ſibi conceſſo, extra territorium concedentis, v. g. Epiſcopi? Reſp. Poteſt quis, per ſe loquendo, uti privilegio perſonali, etiam extra territorium concedentis, ob ſpecialem, & perſonalem cauſam conceſſo ab Epiſcopo ſuo, ſive ſit contra jus commune, ſive etiam contra Statutum loci, in quo quis pro tempore moratur, *num.* 128. Quær. 4. An privilegiatus uti poſſit privilegio ſuo contra pariter privilegiatum? Reſp. Sub diſtinctione data *num.* 129. & 130.

Sectio V. *De Variis exceſſibus privilegiatorum prohibitis Iure Canonico.*

§. I. *Qui ſint exceſſus, ſive delicta privilegiatorum, & quomodo puniendi?*

Religioſi etiam exempti non debent excedere privilegia illis conceſſa contra Epiſcopalem auctoritatem, cum ſcandalo, & gravi periculo animarum, *c.* 3. *in princ. h. t.* nec debent Eccleſias, & decimas de manu laicorum recipere, ſine conſenſu Epiſcopi, *cit. c.* 3. §. *Eccleſias.* nec debent excommunicatos, & nominatim interdictos admittere ad Divina, *cit. c.* 3. §. *Excommunicatos.* Item in Eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, cùm vacant, Presbyteros Epiſcopis præſentent ab eis inſtituendos, ut eis de cura ſpirituali plebis reſpondeant, ipſi verò Presbyteri Religioſis rationem reddant de temporalibus, ſed inconſulto Epiſcopo eos non removeant, *cit. c.* 3. §.

In Ec-

Digitized by Google

in Eccleſiis. Templarii, vel Hoſpitalarii, ſi ad Eccleſiam interdictam venerint, ſemel tantùm in anno admitti debent ad Divina Officia, nec tunc ibi ſepelienda ſunt corpora defunctorũ, *cit. c. 3. §. Quòd ſi.* Confratres verò Religioſorum, qui non omnino ſe eis tradiderunt, ſed proprietates ſuas retinent, Epiſcopo ſunt ſubjecti, ut ceteri laici, *cit. c. 3. §. De Confratribus.* Denique idem de aliis quoque Religioſis obſervandum eſt, *cit. c. 3. §. ult. n. 131.* Declarantur dicta, *n. 132. & 2. ſeqq.*

§. II. *Quinam prӕterea alii ſint exceſſus, ſive abuſus privilegiatorum?*

Plures adhuc alii ſunt abuſus privilegiatorum. Veluti primò, ſi ſepeliant excommunicatos in cœmeteriis, & ſi ſepelierint, debent eos ejicere, quod ſi non fecerint, Epiſcopus id exequetur, *c. Ad hæc. 5. h. t. n. 135.* Secundò, excedunt ſeu delinquunt Religioſi, ſi in Oratoriis ſuis privatis campanas habeant, eáſque publicè pulſent, *c. Parentibus. 10. h. t. num. 136. & ſeq.* Tertiò, plures exceſſus, ſeu delicta Hoſpitalariorum recenſentur in *c. Tuarum. 11. h. t. n. 138. & ſeq.* Quartò, alius exceſſus, ſive delictum privilegiatorum, ſeu exemptorum eſt, ſi Eccleſias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, ſine licentia Ordinarii, vel in exemptis, ſine licentia Papæ, *c. Authoritate. 4. h. t. in 6. n. 140. & 2. ſeqq.* Quintò, aliud delictum exemptorum eſt, ſi ſive regulares, ſive ſeculares ſcienter celebrent, vel celebrari faciant Divina in loco interdicto ab Ordinario, vel ejus delegato, vel à jure, niſi in caſibus à Jure conceſſis: & qui publicè excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia, Eccleſiaſtica Sacramenta, vel ſepulturam admittere præſumunt, quibus interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, *c. Epiſcoporum. 8. h. t. in 6. num. 143. & ſeq.*

§. III. *De aliis quibuſdam ſpecialibus exceſſibus, & culpis Religioſorum prohibitis Iure Canonico, eorúmque pœnis.*

Religioſi, qui ſine ſpeciali licentia Parochi, Clericis aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Euchariſtiæ miniſtrare, vel matrimonium ſolemniter benedicere: vel excommunicatos à Canone: vel à ſententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis abſolvere præſumpſerint, exceptis caſibus in jure expreſſis, vel per privilegia Papæ conceſſis, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrunt, abſolvendi ſolùm à Papa: quos etiam locorum Ordinarii excommunicatos faciant publicè denunciari, donec de abſolutione ipſorum eis facta fuerit fides, non obſtante quovis privilegio, *Clem. 1. h. t. num. 145. & 4. ſeqq.* Item præcipitur Religioſis à ſeptem aliis culpis ſub certis pœnis abſtinere, quæ ponuntur in *cit. Clement. 1. §. Quibus etiam. num. 150. & 2. ſeqq.*

§. IV. *De pœna abutentium ſuis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.*

Quær. 1. Quæ ſit pœna abutentium ſuis privilegiis? Reſp. Propter abuſum poſſunt revocari privilegia, & privilegium meretur amittere, qui permiſſâ ſibi abutitur poteſtate, *num. 153.* Quær. 2. An, & quomodo puniendi ſint, qui aliena privilegia violant? Reſp. Inprimis privilegia alicujus v. g. Religionis non ſunt violanda; etiam indirectè, *c. Quanto ampliùs. 26. h. t. n. 154. & ſeq.* Prӕtereà privilegiis ſuis eſt privandus, qui alienis derogat, *c. Dilecti. 4. h. t. num. 156.* Clerici incedentes ut laici, ſine tonſura, & habitu, & in maleficiis deprehenſi, etſi reaſſumant tonſuram, & habitum, non gaudent privilegio Clericali, ſed à Judice laico puniri poſſunt, ſine pœna excommunicationis, *c. Ex parte. 27. h. t. n. 157.* Quando, & quinam Clerici non deferentes habitum, & tonſuram priventur privilegio Clericali, ſeu fori Eccleſiaſtici, *n. 158. & ſeq.* Laici violenti invaſores Eccleſiarum, aut rerum Eccleſiaſticarum, aut eis præjudicium inferentes poſſunt puniri ab Eccleſia, ſeu Judicibus Eccleſiaſticis, nec dum Eccleſia tales laicos coërcet, agit contra legem, ſed legi fert ſubſidium, *c. 2. h. t. n. 160. & ſeq.*

§. V. *Proponuntur breves Summæ Extravagantium hujus Tituli.*

Quæ privilegia revocentur in *Extravag. unic. Ioann. XXII. h. t. n. 162.* Item quæ privilegia revocentur conceſſa Prædicatoribus, & Minoribus, circa prædicationes, auditiones Confeſſionum, & ſepulturas in *Extravag. 1. Inter Communes. h. t. n. 163.* Item quæ in *Extravag. 2. eod. num. 164.* Et quæ privilegia in *Extravag. 3. n. 165.* Et quæ in *Extravag. 4. eod. n. 166.*

SECTIO VI. *De amiſſione, & revocatione privilegiorum.*

§. I. *An, & quomodo privilegium finiatur per lapſum temporis, & ceſſationem cauſæ?*

ASSERTIO I. Elapſo tempore, ad quod privilegium eſt conceſſum, & reſtrictum, finitur privilegium. Ceſſat etiam ſi ſub conditione ſit conceſſum, eâ impletâ, *n. 167.* Aſſ. 2. Ceſſante principali cauſâ finali privilegii, ipſum etiam ceſſat, *num. 168.* Quibus caſibus non ceſſet privilegium, etiamſi cauſa ceſſet, *n. 169.*

§. II. *An privilegium finiatur per mortem ejus, cui conceſſum eſt, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati?*

ASSERTIO I. Privilegium perſonale, ſive perſonæ conceſſum, unâ cum ipſa, extinguitur: privilegium verò reale, quod ratione dignitatis, vel loci alicui datum eſt, cum perſona non deſinit, *n. 170.* Aſſ. 2. Privilegium abſolutè, & ſine limitatione conceſſum, & ſemel legitimè acquiſitum non amittitur per obitum concedentis, ſive privilegium ſit favorabile, ſive odioſum, & ſive res non ſit integra, ſive adhuc integra. Aliud eſt in Reſcriptis juſtitiæ, ſive ad lites: modò ſit gratia jam facta, non facienda, hæc enim morte concedentis extinguitur, *n. 171.* Quando privilegium, ratione formæ verborum per mortem concedentis extinguitur, ut ſi concedatur ad beneplacitum Principis, *num. 172.* Aſſ. 3. Si privilegium alicui perſonæ particulari in ejus ſolius favorem ſit conceſſum, illud per liberam, & expreſſam ejuſdem renunciationem amittitur, *n. 173.* Quòd ſi privilegium principaliter conceſſum ſit in favorem alicujus Communitatis, vel loci, v. g. Civitatis, Eccleſiæ, vel Monaſterii, non poſſunt perſonæ particulares, cum ejuſdem præjudicio, illi renunciare, *n. 174.*

* * *

§. III. *An, & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, ſive per non uſum, vel abuſum?*

Assertio I. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum onere aliorum, amittuntur per non uſum privativum, hoc eſt, voluntarium, & liberum, ſi oblatâ occaſione utendi privilegio, eo non utantur, *num.* 175. Aſſ. 2. Privilegia affirmativa, quæ conſiſtunt in mera voluntate aliquid agendi, ſine gravamine aliorum, & ſunt meræ gratiæ, per merum non uſum etiam longiſſimi temporis non amittuntur, *n.* 176. Excipitur privilegium nundinarum, quod per non uſum ſpatio decennii amittitur, *n.* 177. Aſſ. 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo conſiſtunt, & aliis oneroſa ſunt, ut eſt privilegium non ſolvendi decimas, vel tributa, amittuntur, per actum directè contrarium privilegio v.g. ſolvendo decimas vel tributa. *n.* 178. Quænam requirantur ad tacitam renunciationem inducendam per non uſum, ſeu actum contrarium privilegio, *n.* 179. *&* 2. *ſeqq.* Quòd ſi alicui conceſſum ſit privilegium, quod uno actu perficitur, & impletur, illud per unicum actum contrarium voluntarium, per tacitam renunciationem tollitur, *n.* 182. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudicant, v. g. non recitandi horas canonicas, per unum, vel plures actus contrarios non amittuntur, *n.* 183. Quibus modis amittatur privilegium per abuſum, *n.* 184. *& ſeq.*

§. IV. *An privilegium ſemel conceſſum poſsit revocari à concedente, vel aliquo alio?*

Assertio I. Privilegium conceſſum non ſubdito, & ab eo acceptatum non poteſt revocari à concedente, vel ejus Succeſſore, niſi privilegium poſtea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, *n.* 186. Aſſ. 2. Privilegium gratis à Principe conceſſum ſubdito, per quod datur licentia aliquid agendi contra, vel præter Jus commune, poteſt revocari à concedente, vel ejus ſucceſſore validè, etiam abſque cauſa juſta, ſed non licitè; ſecus eſt, ſi privilegium etiam ſubdito conceſſum ſit, per pactum, ſeu contractum oneroſum, vel in remunerationem meritorum, vel etiam per abſolutam donationem ſine legitima cauſa, *n.* 187. Non tantùm Princeps Supremus, ſed etiam inferior habens poteſtatem conferendi privilegium poteſt revocare privilegium merè gratis, & liberaliter conceſſum, ex legitima cauſa, *num.* 188. Et non tantùm ipſe concedens, ſed etiam ejus ſucceſſor poteſt revocare privilegium ab anteceſſore conceſſum; ſicut etiam conceſſum ab inferiore poteſt revocari à Superiore illius, *cit. n.* 188.

§. V. *Quibus modis Privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim ſuam, & effectum habeat?*

Assertio I. Duobus modis revocatur privilegium expreſsè, vel tacitè. Expreſſa revocatio fit verbis expreſſis, vel in ſpecie, & particulari, vel per clauſulam generalem, *non obſtantibus quibuscumque privilegiis*, & quibus privilegiis non derogetur per clauſulam generalem, *n.* 189. Tacita revocatio privilegii fit per actum Principis directè contrarium privilegio, *n.* 198. Circa tacitam revocationem privilegiorum traduntur plures Regulæ. Prima eſt per legem generalem, quæ non expreſsè abrogat privilegia, cenſentur tacitè revocata privilegia in Corpore Juris contenta; non autem ea, quæ Corpori Juris non ſunt inſerta, niſi eorum ſpecialis mentio fiat, *n.* 191. Secunda eſt, per particulare Reſcriptum Principis contrarium privilegio priùs conceſſo, non cenſetur hoc tacitè revocatum, niſi in eo addatur expreſſa clauſula derogatoria privilegii, *n.* 192. Tertia, privilegium priùs conceſſum non tollitur, nec tacitè revocatur per privilegium poſterius contrarium priori, niſi illius prioris ſpecialis fiat mentio, *n.* 193. Ubi tamen diſtinguendi ſunt plures caſus, *n.* 194. *&* 195. Quarta regula eſt, per latam ſententiam à Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, *num.* 196. Aſſ. 2. Si privilegia per publicam legem revocentur, non eſt neceſſarium, ut revocatio ſingulis privilegiatis intimetur, ſed ſatis eſt, ſi promulgatio illius legis revocatoriæ privilegiorum facta ſit in Curia Principis, vel loco ad hoc conſtituto, *n.* 197.

§. VI. *An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipſum privilegium?*

Reſp. Sicut privilegium perſonale extinguitur cum perſona, ita etiam privilegium reale, ſeu locale extinguitur, re extinctâ, aut loco deſtructo, cui inhæret, *n.* 198. Ubi id declaratur, & *n.* 199.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. n. 107. *& ſeq.*
c. 2. n. 160. *& ſeq.*
c. 3. n. 131. *& tribus ſeqq.*
c. 4. n. 156.
c. 5. n. 135.
c. 6. *num.* 113. 116. 117. *&* 118.
c. 7. n. 16. *& ſeq.*
c. 8 n. 27. *&* 30.
c. 9. n. 20.
c. 10. n. 136. *& ſeq.*
c. 11. n. 138. *& ſeq.*
c. 12. n. 122.
c. 13. n. 119. *&* 121.
c. 14. n. 65. *&* 66.
c. 15. *num.* 115. *& tribus ſeqq.*
c. 16. n. 38. *& ſeq.*
c. 17. n. 41. *& ſeq.*
c. 18. n. 28. *&* 30.
c. 19. *num.* 34. *& duobus ſeqq.*
c. 20. n. 80. *&* 81.
c. 21. n. 43.
c. 22. n. 67. *&* 69.
c. 23. n. 99 101. *&* 103.
c. 24. §. *Sanè*, n. 82. 84. *&* 86. §. *Illud etiam.* n. 74.
c. 25. n. 75.
c. 26. n. 154. *& ſeq.*
c. 27. n. 157. *& duobus ſeqq.*
c. 28. n. 97. *& ſeq.*
c. 29. n. 120. *& ſeq.*
c. 30. n. 89. *&* 90.
c. 31. n. 70.
c. 32. n. 85. *& ſeq.*
c. 33. *& ult. num.* 71. *& ſeq.*

In Sexto.

c. *in princ.* n. 49. 50. 52. *& tribus ſeqq.* §. *In eos.* n. 56.
c. 2. n. 95. *&* 96.
c. 3. n. 111. *& ſeq.*
c. 4 n. 140.
c. 5. n. 58.
c. 6. n. 109. *& ſeq.*
c. 7. n. 60. *&* 4. *ſeqq.*
c. 8. n. 143. *& ſeq.*
c. 9. n. 45. 46. *&* 48.
c. 10. n. 31. *&* 32.
c. 11. n. 77. *&* 78.
c. 12. *& ult. num.* 87. *& ſeq.*

In Clementinis.

Clement. 1. *in princ.* n. 145. *&* 4. *ſeqq.* §. *Quibus etiam.* n. 150. *& ſeq. &* § *fin* n. 152. *Clem.* 2. *& ult. num.* 104. *& duobus ſeqq.*

In Extravagant. Joann. XXII.

Extravag. unic. n. 162.

In Extravagant. Communibus.

Extrav. 1. n. 163.
Extrav. 2. n. 164.
Extrav. 3. n. 165.
Extrav. 4. *& ult.* n. 166.

TITV-

TITVLVS XXXIV.
DE PURGATIONE CANONICA.

§. I. *Quid ſit purgatio in genere, & quotuplex, & à quo indicenda ſit purgatio Canonica, & quibus indici poſſit, ac debeat?*

Assertio I. Purgatio, prout hic accipitur, eſt oſtenſio innocentiæ de objecto crimine: eáque duplex eſt, vulgaris, quæ à Jure reprobatur, & Canonica, quæ à Jure eſt inventa, & approbata, *n.* 1. Aſſ. 2. Purgatio Canonica indicenda eſt à Judice competente, videlicet Epiſcopo, *n.* 2. Poteſt autem Epiſcopus Diœceſanum ſuum infamatum de crimine compellere ad ſe purgandum, niſi ab eo legitimè appellaverit, *c. Nos inter.* 6. *h. t. cit. n.* 2. & 3. Aſſert. 3. Non tantùm Clericis ſecularibus, ſed etiam regularibus utriúſque ſexûs indicenda eſt purgatio Canonica, ſi publicè infamati fuerint de crimine, vel graviter ſuſpecti, & teſtes, vel aliæ probationes deficiant, *c.* 3. *h. t. n.* 4. Prætetea publicè infamatus de defectu natalium non debet promoveri ad Ordines, niſi priùs canonicè ſe purget, *c. Accedens.* 14. *h. t. n.* 5. & 6.

§. II. *Quando ſive in quibus caſibus indicenda ſit purgatio Canonica, vel non?*

Assertio I. Ea indici debet, ſi nullus appareat legitimus accuſator, & aliquis ſit publicè infamatus de crimine apud bonos, & graves viros, *c. pen. §. fin. h. t. n.* 7. Aſſert. 2. Non poteſt indici purgatio Canonica etiam infamato de crimine, ſi is convinci poſſit, & per idoneos accuſatores, vel teſtes, vel per alias legitimas probationes crimen publicè probari poſſit, *n.* 8. Aſſert. 3. Non debet alicui indici purgatio Canonica, niſi adſint veriſimiles ſuſpiciones, vel præſumptiones criminis, modò non ſit levis ſuſpicio, ſed vehemens, *num.* 9. Unde ſi Clericus eſt convictus, vel manifeſtè confeſſus ſe commiſiſſe crimen, repellitur à proprio gradu: ſi verò id manifeſtè non probetur, ſed eſt veriſimilis ſuſpicio, ſe canonicè purgare debet, *c. Si quis.* 4. *h. t. cit. n.* 9. Si infamia alicujus non ſit orta ex probabilibus ſuſpicionibus, non eſt ei neceſſariò indicenda purgatio Canonica, quamvis poſſit indici ad petitionem purgandi, *c. Cùm in juventute.* 12. *h. t. n.* 10. & 11. Non poteſt, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen eſt notorium, ut celari non poſſit, ſed fieri condemnatio, *c. Cùm dilectis.* 15. *h. t. n.* 12, & declaratur, *n.* 13. & 14.

§. III. *Quæ ſit forma purgationis, ſive quomodo ea fieri debeat?*

Assertio I. Si quis accuſatus, denunciatus, vel infamatus ſit de crimine, idque plenè probari poſſit, aut vehementer de eo ſit ſuſpectus, tum ſi crimen negat, debet, præſtito juramento purgationis, ſe defendere, & innocentiam ſuam oſtendere, ſecundùm formam, & modum præſcriptum in *c. Quoties.* 5. *h. t. n.* 15. & declaratur, *n.* 16. Aſſert. 2. Non ſufficit, ſi Prælatus aliquis infamatus ſit de criminibus, jurare, cùm ſe purgat, quòd ſit immunis ab illis criminibus, ſed jurare debet, quòd poſt promotionem ſuam ad Prælaturam, non commiſerit illa crimina, *c.* 16. & *ult. h. t. n.* 17. declaratur, *n.* 18. Etſi infamato de crimine, vel vehementer ſuſpecto, deferendum ſit juramentum purgationis, ut innocentiam ſuam oſtendat, jurando ſe crimen tale non commiſiſſe, id tamen limitari debet, dummodo ſit perſona nobilis, vel honeſta, nam ſi ſit perſona vilis, vel infamis, non debet ei deferri juramentum purgationis, *c.* 1. *h. t. n.* 19. & 20. Deinde indicenda eſt purgatio, cum juramento, infamato de crimine, ſi crimen tantùm ſemiplenè probatum eſt, ita tamen ut contra reum vehemens ſit ſuſpicio criminis, *n.* 21.

§. IV. *Quomodo procedendum ſit contra infamatum de crimine, negligentem famam ſuam, ſive ſe purgare ab infamia?*

Si Presbyter infamatus de crimine, poſt trinam monitionem, ſe non corrigat, ab officio ſuſpendi debet, quouſque ſe purgaverit, *c.* 2. *h. t. n.* 22. & *ſeq.* Prætetea poteſt ſuſpendi infamatus de crimine, non ſolùm ab officio, ſed etiam à beneficio, donec ſe purgaverit: idque augetur propter enormitatem criminis, v. g. hæreſis: & augetur etiam ob hoc numerus compurgatorum. Interdum verò ex cauſa poſt purgationem præſtitam ſuſpenditur quis ad tempus, & deficiens à purgatione ponitur ut convictus, *c. Inter.* 10. *h. t. n.* 24. declaratur, *n.* 25. & *ſeq.*

§. V. *De Compurgatorum qualitate, juramento, ac numero.*

Quær. I. Quales debeant eſſe Compurgatores, ſive teſtes eorum, qui ſe purgant ab infamia criminis? Reſp. primò, purgatores debent eſſe honeſtæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, ac mores purgandi: & qui recipiunt purgationem, eis qui purgandis aſſiſtere nolunt, nullam indignationem oſtendere debent, nec eos impedire, nec permittere impediri compurgatores, *c. Cùm P.* 7. *h. t. n.* 27. & *ſeq.* Reſp. ſecundò. Compurgatores debent eſſe perſonæ, non tantùm honeſtæ, ſed etiam vicinæ, quibus nota ſit vita, & mores purgandi, *n.* 29. Qu. 2. Quomodo jurate debeant compurgatores? Reſp. debent jurare de credulitate, non de veritate, *c. De teſtibus.* 13. *h. t. n.* 30. Qu. 3. Quæ conditiones in ſpecie requirantur in Compurgatoribus? Reſp. quatuor requiri, quæ enumerantur in *c. Conſtitutus.* 9. *h. t. num.* 31. & *ſeq.* Qu. 4. Quot ſint adhibendi compurgatores? Reſp. Olim Epiſcopus ſe purgabat adhibitis XII. Epiſcopis; Sacerdos 5. vel 7. Sacerdotibus: Diaconus tribus Diaconis. Hodie adhibendi ſunt plures, vel pauciores, ſecundùm arbitrium Judicis, *n.* 33.

§. VI. *De effectu purgationis Canonicæ, & pœnâ deficientis in illa?*

Quær. I. Quis ſit effectus purgationis Canonicæ? Reſp. effectus eſt, ut purgatione legitimè peractâ, abſolvendus ſit à ſuſpenſione, ſi præceſſit, & ab infamia criminis is, cui purgatio eſt indicta: purgatio verò illegitimè facta non tenet, nec abſolutio ſecundùm illam facta, *c. Ex tuarum.* 8. *h. t. n.* 34. & 35. Qu. 2. An abſolutus à crimine, quia ſe canonicè purgavit, poſſit poſtea accuſari de eodem crimine? Reſp. cum diſtinctione data, *n.* 36. Qu. 3. Quæ ſit pœna deficientis in purgatione Canonica? Reſp. ut habeatur pro convicto, & eâdem pœnâ puniatur, ac ſi de crimine eſſet convictus, quæ eſt pœna depoſitionis, ſive ut privetur omni officio, & beneficio, *n.* 37. Sunt & alii duo caſus, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, *n.* 38. Hodie ab Eccleſiaſticis Judicibus rarò Clericis indicitur purgatio canonica, & cur? *n.* 39.

SERIES

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 19. & 20.	c. 10. *num.* 24. & *duobus ſeqq.*
c. 2. n. 22. & *ſeq.*	c. 11. n. 29.
c. 3. n. 4.	c. 12. n. 10. & *ſeq.*
c. 4. n. 9.	c. 13. n. 30.
c. 5. n. 15.	c. 14. n. 5. & 6.
c. 6. n. 2.	c. 15. *num.* 12. & *duobus ſeqq.*
c. 7. n. 27.	c. 16. & *ult.* n. 17. & *ſeq.*
c. 8. n. 34. & *ſeq.*	
c. 9. n. 31. & *ſeq.*	

TITULUS XXXV.
DE PURGATIONE VULGARI.

Quæſt. I. Quid ſit purgatio vulgaris, & cur ſit prohibita? Reſp. eſt ea, quæ vulgus induxit, & à SS. Canonibus eſt reprobata, *n.* 1. Qu. 2. Quæ purgationes vulgares in ſpecie ſint prohibitæ? Reſp. prohibetur inprimis purgatio facta per monomachiam, ſive duellum, *c.* 1. *h. t. n.* 2. Secundò, prohibita eſt purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, ſeu calidæ, *c.* 3. & *ult. h. t. n.* 3. Tertiò, inhibita eſt etiam purgatio per aquam frigidam, & alia hujuſmodi purgationum genera, *n.* 4. An ſit licitus purgandi modus olim frequens per celebrationem Miſſæ, & ſumptionem SS. Eucharistiæ, *n.* 5. Qu. 3. An ſententia lata ex purgatione vulgari, & jure reprobata, à qua non fuit appellatum, poſſit retractari? Reſp. poſſe, *c.* 2. *h. t. n.* 6. & *ſeq.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	c. 2. n. 6. & 7.
c. 1. n. 2.	c. 3. & *ult.* n. 3.

TITULUS XXXVI.
DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

§. I. *De Injuriis.*

Quæſt. I. Quid ſit injuria, & quot modis inferatur? Reſp. Injuria ſpecialiter dicitur contumelia alicui dicta, vel facta, ſive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem; & tribus modis committitur; re, cùm manus alicui infertur; verbis, cùm ei convitium fit: litteris, cùm per libellum famoſum injuria infertur, *n.* 1. Non committitur injuria, ſine dolo & animo injuriandi, *n.* 2. Qu. 2. An ſi quis dicat verbum injurioſum alteri, cum proteſtatione, *ſalvo tuo honore*, excuſetur ab injuria? Reſp. negativè, quia eſt proteſtatio facto contraria, *n.* 3. Qu. 3. An is, qui alicui per convitium verum crimen objecit, inferat injuriam? Reſp. ſi interſit Reipubl. ut convitium objectum ſciatur, & puniatur injurians, non tenetur actione injuriarum, ſi illud probet, aliàs ſecus, *num.* 4. Niſi animo injuriandi hujuſmodi convitium proferatur, tum enim non excuſat, *n.* 5. Qu. 4. An provocatus licitè poſſit retorquere injuriam ſibi illatam? Reſp. id eſſe licitum, ſi id fiat incontinenti, & debito modo, *n.* 6. Qu. 5. Qualis actio oriatur ex injuria, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. duplex oritur actio, civilis, ad æſtimationem injuriæ, & criminalis, ad pœnam extraordinariam corporalem, vel pecuniariam, *n.* 7. Qu. 6. An quis poſſit agere pro injuria alteri illata. Reſp. affirmativè, *n.* 8. Qu. 7. Quomodo tollatur actio injuriarum? Reſp. per lapſum anni tollitur actio injuriarum criminalis, nam civilis eſt perpetua. Secundò tollitur per remiſſionem injuriæ, vel expreſſam, quæ fit per pactum, vel per tacitam, quæ fit per ſigna, aut diſſimulationem, *n.* 9.

§. II. *De damno dato.*

Si quis culpâ ſuâ, alicui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, vel alijs irrogantibus opem tulit, per imperitiam, vel negligentiam, is ſatisfacere tenetur, nec ignorantia ipſum excuſat. Item ſi animalia alicujus nocuerunt alteri, is ad ſatisfactionem tenetur, niſi ea damnum paſſis dare velit. Qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur, niſi omnem diligentiam, quam debebat, adhibuerit, *c. ult. h. t. n.* 10. qui damnum etiam ex culpa leviſſima dedit, tenetur ad ſatisfactionem damni illati, *n.* 11. Si animal damnum dedit, dominus ejus vel præſtare debet æſtimationem damni, vel animal tradere damnum paſſo, *n.* 12. Si bos cornupeta, & non cuſtoditus, alium bovem interfecit, dominus illius tenetur reddere bovem, & mortuum recipiet, *c.* 3. *h. t. cit. n.* 12. Item ſi quis fodit ciſternam, & non cooperuit eam, cecideritque bos vel aſinus in illam, dominus ciſternæ tenetur reddere pretium animalis, quod autem mortuum eſt, illius erit, *c.* 2. *h. t. n.* 13. Qui dimittit ſuum jumentum, & illud depaſcit alienam vineam, vel agrum, dominus æſtimationem damni ſolvere tenetur, *c. Si læſerit.* 4. *h. t. n.* 14. Si quis campum ſuum incendit, & ignis egreſſus combuſſit alienas ſegetes, tenetur damnum ſolvere, ſi in culpa fuit, *c. Si egreſſus.* 5. *h. t. n.* 15. Si quis voluntariè incendit domum alicujus, totum damnum reſtituere debet, & per tres annos pœnitere, *c. Si quis.* 6. *h. t. n.* 16. Non tantùm damnum alicui illatum, ſed etiam lucrum inde ceſſans damnū paſſo reſtituendum eſt. Unde ſi quis in rixa alium percuſſit, iſque non fuit mortuus, ſed in lecto jacet, operas, & expenſas ſolvare debet, *c.* 1. *h. t. n.* 17. Si Princeps, ſeu Magiſtratus ſecularis Clericum tanquam bannitum mittat in exilium, is per Judicem Eccleſiaſticum condemnandus eſt, ſecundùm æſtimationem injuriæ, in expenſas & damna, quia violat immunitatem Eccleſiaſticam, *c. Olim.* 7. *h. t. n.* 18. & *ſeq.* Statutum etiam juratum editum de non repetendis damnis acceptis non extenditur ad expenſas factas, quæ nihilominus, non obſtante tali juramento, repeti poſſunt, & ſolvi debent, *c. In noſtra.* 8. *h. t. n.* 20.

§. III. *De repreſalijs, ſive pignorationibus.*

Quæſt. I. Quid ſint repreſaliæ, & an ſint licitæ? Reſp. repreſaliæ, ſive pignorationes, ſunt litteræ, in quibus Princeps, vel Reſpubl. ſubditis ſuis injuſtum damnum paſſis dat poteſtatem invadendi Terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum etiam innocentium, in compenſationem damnorum illatorum, *n.* 21. Quæ ut ſint licitæ, plures cōditiones requiruntur, quæ enumerantur, *n. eod.* Qu. 2. Contra quos repreſaliæ concedi non poſſint? Reſp. non poſſe contra perſonas Eccleſiaſticas, vel bona earum, nec conceſſæ extendi ad illas, non obſtante contrariâ conſuetudine, & qui eas concedunt, vel extendunt contra perſonas prædictas, ſi intra menſem non revocant, & ſunt ſingulares perſonæ,

ſunt

ſunt excommunicatæ: ſi Univerſitates, ſunt interdictæ, *c. unic. h. t. in* 6. *n.* 22. & 23.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 17.	*c.* 7. *n.* 18. *& ſeq.*
c. 2. *n.* 13.	*c.* 8. *n.* 20.
c. 3. *n.* 12.	*c.* 9. *& ult. n.* 10. *& duobus ſeqq.*
c. 4. *n.* 14.	
c. 5. *n.* 15.	IN SEXTO.
c. 6. *n.* 16.	*c. unic. n.* 22. *& ſeq.*

TITVLVS XXXVII. DE POENIS.

§. I. *De pœnis in genere.*

Quær. I. Quid ſit pœna, & quotuplex? Reſp. pœna eſt delictorum coërcitio, ſeu vindicta, *num.* 1. Sunt autem pœnæ quædam capitales, quædam non capitales: & hæ quædam corporales, quædam pecuniariæ: aliæ civiles, quæ parti læſæ applicantur, aliæ criminales, quæ ad publicam vindictam tendunt. Item alia pæna eſt ordinaria, alia extraordinaria, *n.* 2. Quær. 2. An Judex teneatur imponere pœnam ordinariam, ſive lege præſcriptam, & an illam augere poſſit, vel minuere? Reſp. tenetur ordinariam reo convicto de crimine infligere, nec poteſt Judex inferior pœnam lege præſcriptam excedere, neque ſtatutam remittere, vel minuere: quamvis id poſſit Princeps ſupremus, *n.* 3. Delinquens toties puniendus eſt, quoties reiterat delictum, *c.* 1. *h. t. n.* 4.

§. II. *De variis pœnis in ſpecie, & inprimis de pœna pecuniaria.*

Interficiens Presbyterum puniendus eſt, & ſi pœna ſit pecuniaria, pars dimidia ſolvenda eſt Eccleſiæ, cui præfuit: altera pars dimidia diſtribui debet in pauperes pro anima mortui, *c.* 2. *h. t. n.* 5. Secundò, Archidiaconi, & alij Prælati, qui in criminibus diſpenſare nequeunt, aut pœnas commutare, non poſſunt propter crimina pecuniam exigere, neque pœnam pecuniariam imponere, etiam correctionis causâ, ſi alia à jure ſtatuta ſit, *c. Licèt.* 3. *h. t. n.* 6. *&* 7. Tertiò, victus victori condemnandus eſt in expenſas, quando ſententia profertur pro parte præſente, in cauſis pecuniarijs: non autem quando fertur pro parte abſente, *c. Calumniam.* 4. *h. t. n.* 8. *&* 9. Qui juſtam cauſam habuit, non debet condemnari in expenſas litis, *cit. n.* 9. Judex tenetur victum in expenſas condemnare victori, ſi is id petijt, aliàs non, *num.* 10.

§. III. *De pœna conventionali, ſive quæ pacto, aut contractui eſt appoſita.*

Si uterque contrahentium agat contra contractum, uterque poteſt exigere pœnam ad invicem promiſſam ex conventione, quæ tamen, ſi utraque pars non ſervet contractum, in effectu tollitur, & pœna cū pœna compenſatur, *c. Conſtitutus,* 7. *h. t. n.* 11. Si obligatus ſolvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut ſi non ſolverit tempore conſtituto, teneatur ad certam pœnam, ſi ſolvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam ſolvere, ſed ſolùm pro parte debiti, quæ in termino deſignato non eſt ſoluta, *c. Suam.* 9. *h. t. n.* 13. *&* 14. idque ex æquitate canonica, cùm aliud ſit de jure civili, *n. eod.*

§. IV. *De pœna depoſitionis, & degradationis.*

Clerici, qui operam dant bello (injuſto) gubernando naves ad pugnam, & qui perſonaliter confligunt, vel alios incitant ad pugnandum, graviter peccant, ac deponendi ſunt ab officio & beneficio, *c. Quod in dubijs.* 5. *h. t. n.* 15. Præterea Clerici in magnis ſceleribus deprehenſi debent deponi, & in Monaſterium detrudi ad agendam pœnitentiam, *c. Tuæ.* 6. *h. t. n.* 16. Deſcribitur modus degradandi Clericos, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 17. & 18. Quæ ſint differentiæ inter depoſitionem, ſeu degradationem verbalem, quæ ſit per ſimplicem ſententiam, quâ Clericus criminoſus ab Ordinum miniſterio, ſeu executione depoſitus declaratur: & inter degradationem actualem, per quam veſtibus, & Inſignibus Clericalibus actu, & ſolemni verborum formulâ privatur, *n.* 19. Crimina, ob quæ Clericus actu degradandus eſt, & tradendus Curiæ ſeculari, tria ſunt Jure expreſſa, crimen hæreſis, crimen falſi commiſſum in Litteris Apoſtolicis, & crimen conſpirationis in proprium Epiſcopum, ſaltem ſi incorrigibilitas acceſſerit, *cit. n.* 19.

§. V. *De pœna carceris.*

Licèt carcer ſpecialiter ſit inventus ad cuſtodiam, poſſunt tamen confeſſi, vel convicti de criminibus plecti pœnâ carceris in perpetuum, vel ad tempus, ad arbitrium, conſideratis delictis, perſonis, & circumſtantijs, *c. Quamvis.* 3. *h. t. in* 6. *n.* 20. *&* 21. Quòd ſi teſtis variet, & vacillet etiam coram Papa, ideóque incarceretur, non ſit infamis, *c. Super his.* 8. *h. t. num.* 22.

§. VI. *De pœnis occidentium, vel percutientium proprium Epiſcopum, vel occidentium Rectorem Eccleſiæ, aut Beneficij. Item de pœna litigantis injuriam inferentis Judici.*

Quær. I. Qualiter puniendi ſunt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Epiſcopum, vel Rectorem, aut alium Clericū alicujus Eccleſiæ? Reſp. occidentes Epiſcopum, ſeu Prælatum ſuum, privantur beneficijs & feudis, quæ habent ab illa Eccleſia, & nec ipſi nec eorum hæredes poſſunt habere illa beneficia, ſeu feuda, vel alia quælibet de novo, *c. Ad aures.* 10. *h. t. n.* 23. *& ſeq.* Percutiens, capiens, aut banniens Epiſcopum, vel hoc mandans, aut ratificans, vel ſi ſocius in his fuerit, conſilium dederit, aut favorem, vel ſcienter defenderit, incurrit excommunicationem Papæ reſervatam. Item Civitas in hoc delinquens, & Officiales ejus varijs pœnis puniuntur, *Clem.* 1. *h. t. n.* 25. Similiter Patroni, Advocati, vel Vicedomini non debent ſibi in Eccleſijs, vel earum poſſeſſionibus, & bonis plus vendicare, quàm Jura permittunt, & ſi ſecus faciant, per Cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur. Item ſi per ſe, vel per alios præſumpſerint occidere Rectorem, vel aliquem Clericum ipſius Eccleſiæ, amittant Jus Patronatûs, advocatiam, feudum, & Vicedominatum, beneficium, & de his nihil perveniat ad hæredes, & poſteri eorum uſque ad quartam generationem non admittantur in Collegio Clericorum, nec in Domibus Regularium, aſſequantur honorem alicujus prælationis, niſi cum eis fuerit diſpenſatum, *c. In quibuſdam.* 12. *h. t. n.* 26. *&* 27. Porro pœna alicui impoſita ab homine, vel à jure, & ejus filijs, ac poſteris, uſque ad quartam generationem, non extenditur ad deſcendentes ex linea fœminina, ſed tantùm ex maſculina, niſi aliud in

jure, vel ſententia ſit expreſſum. c. *Ubicunque*. 4. *h. t. in* 6. *n.* 28. & 29. Qu. 2. Quomodo puniendus ſit litigans injuriam inferens Judici? Reſp. litigator, qui temerè prorupit contra aſſertionem Judicis, dicendo v. g. quòd mentiatur, ſi conſtiterit de improbitate litigatoris, arbitrio Superioris puniendus eſt, c. *Dilectus*. 11. *h. t. n.* 30.

§. VII. *De pœna perſiſtentis in excommunicatione ultra annum, & pœnis inſectantium, percutientium, vel occidentium S. R. Eccleſiæ Cardinales.*

Qui ultra annum pertinaciter in excommunicatione perſiſtit, ei ſubditi fidelitatem non debent: & ſi per duos annos, vel ampliùs in ea perſiſtat, abſolvuntur Eccleſiæ à jure illi debito, & ſubditi à juramento fidelitatis domino debitæ denunciandi ſunt abſoluti, quamdiu in excommunicatione perſtiterit, c. *Gravem*, 13. & *ult. h. t. n.* 31. & 32. Quomodo puniendi ſunt perſequentes, ſeu offendentes S. R. Eccleſiæ Cardinales, c. *ult. h. t. in* 6. *n.* 33.

§. VIII. *Utrùm Metropolitanus poſſit punire injurias ſibi, vel ſuis illatas à ſubditis Epiſcoporum Comprovincialium?*

Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus, dum viſitat Provinciam, vel ſuos ad viſitandum mittit, vel Concilium Provinciale convocat, vel aliàs juriſdictionem exercet in Provincia, ſi ſibi, ſuæque familiæ, aut alijs, etſi de familia ſua non ſint, injuria inferatur à ſubditis Suffraganeorum propter injuriam notoriam, & manifeſtam ſibi, vel ſuis illatam punire poteſt, etiamſi per has injurias non impediatur ſua juriſdictio, c. 1. *h. t. in* 6. *n.* 34. Quando crimina ſunt notoria, poteſt Archiepiſcopus punire ſubditos Suffraganeorum in tota Provincia, *n.* 35.

§. IX. *Proponuntur Summæ reliquorum Capitulorum, quæ in Clementinis, & utriſque Extravagantibus continentur.*

Quæ pœnæ ſint ſtatutæ in *Clement.* 2. *h. t. n.* 36. Et quæ pœnæ in *Clement.* 3. *h. t. n.* 37. Item quæ pœnæ in *Extravag. unic. Joann. XXII. n.* 38. Denique quæ pœnæ in *Extravag. unic. Inter communes. n.* 39.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	c. 2. n. 17.
c. 1. n. 4.	c. 3. n. 20. & 21.
c. 2. n. 5.	c. 4. n. 28.
c. 3. n. 6. & 7.	c. 5. & *ult. n.* 33.
c. 4. n. 8. & 9.	IN CLEMENTINIS.
c. 5. n. 15.	*Clem.* 1. *n.* 25.
c. 6. n. 16.	*Clem.* 2. *n.* 36.
c. 7. n. 11.	*Clem.* 3. & *ult. n.* 37.
c. 8. n. 22.	IN EXTRAVAGANTIBUS Joann. XXII.
c. 9. n. 13.	*Extrav. unic. n.* 38.
c. 10. n. 23.	IN EXTRAVAGANTIBUS Communibus.
c. 11. n. 30.	*Extrav. unic. n.* 39.
c. 12. n. 26. & *ſeq.*	
c. 13. & *ult. n.* 31. & *ſeq.*	
IN SEXTO.	
c. 1. n. 34.	

TITULUS XXXVIII.
DE POENITENTIIS, ET Remiſſionibus.

SECTIO I. *De Pœnitentiis.*

§. I. *De pœnitentia in genere.*

Quær. I. Quid ſit pœnitentia, & quot modis accipiatur? Reſp. pœnitentia eſt præterita plangere, & plangenda iterum non committere: eáque tripliciter accipitur, vel prout eſt virtus ſpecialis pœnitentiæ: vel ſecundò prout eſt Sacramentum novæ legis à Chriſto inſtitutum, & continens tres partes, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem. Vel tertiò pro ſatisfactione etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *n.* 1. Qu. 2. Quotuplex ſit pœnitentia ſumpta pro ſatisfactione? Reſp. duplex, alia publica, quæ imponitur, & peragitur pro manifeſtis peccatis; nam pro manifeſtis peccatis publica pœnitentia imponenda eſt, c. 1. *h. t.* Alia eſt privata, quæ imponitur peccatis ſecretis, & privatim peragitur, *n.* 2. Rurſum pœnitentia publica, alia eſt ſolemnis, quæ imponitur nonniſi ob peccatum valde enorme, & toti Reipubl. ſcandaloſum & pernicioſum; alia publica, ſed non ſolemnis, quæ fit publicè, & in facie Eccleſiæ, propter grave & publicum crimen, ſed non ſcandaloſum, *n.* 3. An Confeſſarij pro publicis peccatis auditis in confeſſione poſſint imponere pœnitentias publicas? *n.* 4.

§. II. *De pœnitentia occidentis Presbyterum.*

Qui Presbyterum occidit, ei imponitur pœnitentia XII. annorum, & ſi eſt convictus, & miles, per totum vitæ ſuæ tempus privari debet cingulo militari, & manere abſque ſpe conjugij, *c.* 2. *h. t. num.* 5.

§. III. *Proponuntur alia quædam Capitula, in quibus agitur de imponenda pœnitentia.*

Inprimis ſi quis excedat modũ in ſe defendendo, vel etiam libertatem Eccleſiæ violet, ei indicenda eſt pœnitentia arbitraria, conſideratis circumſtantijs, c. 3. *h. t. num.* 6. Secundò, Sacerdotibus græcis habentibus uxores, ſi ipſorum filij reperiantur in lectis mortui, ipſis procurantibus, vel negligentibus, imponitur pœnitentia, ut in perpetuum abſtineant ab Altari, & gravior pœnitentia illis, quàm laicis imponitur, non tamen publica, ſi delictum non fuit publicum. Si verò ex incuria eorum filij reperiuntur mortui in cunis, & hoc eſt occultum, ad arbitrium Pœnitentiarij imponitur eis pœnitentia, & in terrorem aliorum debent à celebratione Miſſarum ad tempus abſtinere, *c. Quæſitum*. 7. *h. t. n.* 7. declaratur *n.* 8. Tertiò, pœnitentia moderanda eſt, ſecundùm arbitrium prudentis & diſcreti Confeſſarij, non ſolùm ſecundùm qualitatem exceſſûs pœnitentis, ſed etiam contritionem, & alias circumſtantias, præſertim ſi perſona ſit recenter converſa, *c. Deus*. 8. *h. t. n.* 9. Quartò, qui jejunare debet ex pœnitentia illi injuncta in pane & aqua, poteſt deficiente pane, alijs cibis veſci, non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem, *c. Licèt*, 6. *h. t. n.* 10.

§. IV. *De præcepto ſacramentaliter confitendi, ſaltem ſemel in anno, & S. Euchariſtiam recipiendi in Paſchate.*

Omnis fidelis utriúſque ſexûs, cùm pervenit ad annos diſcretionis, ſaltem ſemel in anno confiteri debet ſua peccata proprio Sacerdoti, aut de ejus licentia alteri, & Sacramentum Euchariſtiæ ad minus in Paſchate recipere: alioquin vivens arceatur ab ingreſſu Eccleſiæ, & mortuus careat Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Item Sacerdos revelans peccatum in Con-

feſſio-

Digitized by Google

feſſionc auditum, deponendus eſt ab Officio Sacerdotali, & in arctum Monaſterium detrudeodus ad agendam perpetnam pœnitentiam, *c. Omnis.* 12. *h. t. n.* 11. Declaratur *n.* 12. *&* 13. Utrùm prohibitum ſit, non tantùm revelare peccatorem, ſed etiam peccatum ſibi in Confeſſione detectum, *n.* 14. Item præcipitur Medicis vocatis ad infirmos, ut ante omnia inducant infirmum ad confeſſionem, alioquin ab ingreſſu Eccleſiæ arceantur, donec competenter ſatisfecerint, *c. Cùm infirmitas.* 13. *h. t. num.* 15. *&* 2. *ſeqq.*

§. V. *An Confeſſio illius, qui dicit, ſe non poſſe abſtinere à peccato, ſit admittenda?*

Non eſt verè pœnitens, qui peccandi propoſitum non deponit: admittitur tamen ejus confeſſio, ut ad pœnitentiam ſalutaribus monitis inducatur, *c. Quod quidam.* 5. *h. t. n.* 18. *& ſeq.*

§. VI. *De Confeſſione mulieris, quæ partum alienum ſibi ſuppoſuit, vel proprium ex adulterio ſuſcepit.*

Sicut non eſt deneganda pœnitentia mulieri, quæ ex adulterio concepit, & gennit prolem, ignorante marito, quia ex timore non vult hoc marito aperire: ſic etiam non eſt deneganda pœnitentia mulieri, quæ inſcio viro ſuppoſuit partum adulterum, ne hæreditas mariti tranſeat ad alios, præſertim extraneos, *c. Officii.* 9. *h. t. n.* 20. Declaratur *n.* 21. *& ſeq.* Abbatiſſa non poteſt Mooialesſuas benedicere, nec Confeſſiones earum andire, nec publicè prædicare, *c. Nova.* 10. *h. t. n.* 23.

§. VII. *An pœnitentia, & quænam alia, tempore generalis Interdicti, ſint conceſſa, vel non: & an damnatis ad mortem pœnitentia ſit concedenda?*

Tempore Interdicti conceditur pœnitentia, & Viaticum morientibus: & Clerici, qui ſervârunt interdictum generale, poſſunt cum ſilentio, id eſt, ſine ſolemnitatibus, & campanis, in cœmeterio ſepeliri. Item in Eccleſiis Conventualibus poſſunt bini aut terni Horas Canonicas ſimul recitare, ſine cantu, januis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, & ita ſubmiſsè, ut exteriùs non audiantur. Denique Cruce ſignatis, & peregrinis pœnitentia concedi poteſt, *c. Quod in te.* 11. *h. t. n.* 24. *&* 25. Sed & damnatis ad mortem Sacramentum pœnitentiæ, ſi id petant, concedi debet, non obſtante contrariâ conſuetudine, *Clem.* 1. *h. t.* Imò etiam Sacramentum Euchariſtiæ, ſive Viaticum, *n.* 26.

§. VIII. *De quæſtoribus eleemoſynarum.*

Quæſtores eleemoſynarum, ſive Apoſtolicis, vel Diœceſanorum Litteris admitti non debent, nec populo proponant ultra id, quod in ipſis Litteris continetur, & debent eſſe modeſti, nec in tabernis, vel aliis locis incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant expenſas, *c. Cùm ex eo.* 14. *h. t. num.* 27. Non debet etiam quæſtoribus v. g. pro fabrica Eccleſiæ dari facultas citandi alios, ſed ſolùm charitativè eos monere poſſunt, *c.* 1. *h. t. in* 6. *n.* 28. Et Archiepiſcopi in concedendis Indulgentiis non excedant Statutum Concilii Generalis in *c. Cùm ex eo.* 14. *h. t. n. eod.* Denique Quæſtores non eſſe admittendos, ſine Litteris Apoſtolicis, vel Diœceſanorum, repetitur in *Clement.* 2. *h. t.* Et per Diœceſanos Litteras Apoſtolicas examinari debere, & ipſos quæſtores, eorùmque exceſſus per Epiſcopos puniri debere, non obſtantibus privilegiis, *num.* 29. Quid Jure novo Concilii Tridentini ſtatutum ſit circa quæſtores eleemoſynarios, *num.* 30. *&* 31.

§. IX. *Quinam habeant privilegium eligendi ſibi Confeſſarium?*

Epiſcopi, iisque ſuperiores, & Prælati inferiores exempti poſſunt ſibi eligere Confeſſarium, etiam ſine licentia ſui Superioris, *c. ult. h. t. n.* 32. *&* 2. *ſeqq.* Quando Epiſcopus concedit ſuo ſubdito, ut ſibi poſſit eligere idoneum Confeſſarium, electus non poteſt abſolvere à caſibus reſervatis Epiſcopo: nullâ quoque poteſt conſuetudine induci, ut quis, ſine licentia Superioris ſui, poſſit ſibi eligere Confeſſarium, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 35 *& ſeq.*

Sectio II. *De Remiſsionibus, ſeu Indulgentiis.*

§. I. *Quid ſit Indulgentia, & quotuplex?*

Assertio I. Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporalis debitæ Deo, propter peccata actualia commiſſa poſt Baptiſmum, & remiſſa quoad culpam, extra Sacramentum, facta per applicationem ſatisfactionis Chriſti, & Sanctorum, *Extravag.* 2. *h. t. n.* 37. *&* 38. Aſſ. 2. Indulgentia alia eſt plenaria, per quam tota pœna in purgatorio pro peccatis luenda remittitur; alia partialis, ſeu non plena, per quam pars tantùm aliqua pœnæ temporalis remittitur, *num.* 39. Rurſum Indulgentiæ aliæ dantur pro vivis, aliæ pro defunctis, *cit. n.* 39.

§. II. *Quinam poſſint concedere Indulgentias?*

Assertio I. S. Pontifex poteſt Indulgentias plenarias, & non plenarias, omnibus fidelibus concedere, *cit. Extravag.* 2. *n.* 40. Aſſ. 2. Epiſcopi poſſunt concedere Indulgentias in ſuis Diœceſibus, ſed limitatè tantùm, ita ut in Dedicatione Baſilicæ ultra annum, & in anniverſario Dedicationis, & in Litteris Indulgentiarum ab Epiſcopo conceſſis remiſſio ultra XL. dies excedere non debeat, *c. Cùm ex eo.* 14. *§. Ad hæc. h. t. num.* 41. *& ſeq.* Quòd ſi Indulgentiæ conceſſæ ab Epiſcopis excedant annum, vel XL. dies, eæ non valent, *c.* 3. *& ult. h. t. in* 6. *n.* 43. Aſſ. 3. Epiſcopi ſuis tantùm ſubditis Indulgentias concedere poſſunt, non alienis, & extraneis, *c. Quod autem.* 4. *h. t.* Et pro vivis tantùm, non autem pro defunctis, *n.* 44. Aſſ. 4. Archiepiſcopus viſitans Provinciam poteſt etiam Indulgentias concedere, ſed non ultra ſtatutum *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc. h. t. num.* 45. Utrùm Prælati inferiores Epiſcopo, vi conſuetudinis legitimè præſcriptæ, poſſint Indulgentias concedere, *n.* 46. Etiam exempti poſſunt lucrari Indulgentias Epiſcopales, *n.* 47.

§. III. *De anno Jubilæo.*

Inprimis centeſimo quoque anno conceſſa fuit pleniſſima peccatorum venia viſitantibus Baſilicas SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, *Extravag. Comm.* 1. *h. t. n.* 48. Poſtea verò quinquageſimo quoque anno, *Extravag.* 2. *eod. n.* 49. Denique annus Jubilæus ad brevius tempus redactus fuit, ut videlicet XXV. quoque anno celebraretur, *Extravag. Quemadmodum.* 4. *h. t. n.* 50. Præterea in *Extravag. Etſi.* 3. *h. t.* plures caſus enumerantur, à quibus nullus poteſt abſolvere, ſine ſpeciali licentia Sedis Apoſtolicæ, *n.* 51. Item in *Extrav. Etſi.* 5. *& ult. h. t.* revocantur multæ Indulgentiæ, & facultates abſolvendi à caſibus in Bulla

Bulla Cœnæ contentis, item commutandi quinque vota Papæ reſervata, n. 52.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 2. & 4.
c. 2. n. 5.
c. 3. n. 6.
c. 4. n. 44.
c. 5. n. 18.
c. 6. n. 10.
c. 7. n. 7. & *ſeq.*
c. 8. n. 9.
c. 9. n. 20. & 22.
c. 10. n. 23.
c. 11. *num.* 24. & *duobus ſeqq.*
c. 12. n. 11. & *ſeq.*
c. 13. n. 15. & 17.
c. 14. *in princ.* n. 27. §. *Qui autem. num. eod.* §. *Ad hæc.* n. 41. 42. 43. & 45.
c. 15. n. 45.
c. 16. & *ult. num.* 32. & *ſeq.*

IN SEXTO.

c. 1. n. 28.
c. 2. n. 35. & *ſeq.*
c. 3. & *ult. n.* 43.

IN CLEMENTINIS.

Clement. 1. n. 26.
Clement. 2. n. 29.

IN EXTRAVAGANT. Communibus.

Extravag. 1. *num.* 48. & *ſeq.*
Extravag. 2. *poſt princ.* n. 38 39. 40. & 49.
Extravag. 3. n. 51.
Extravag. 4. n. 50.
Extravag. 5. & *ult. num.* 52.

TITVLVS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNIcationis, ſuſpenſionis, & interdicti.

SECTIO I. *De prima cenſura Eccleſiaſtica, nempe excommunicatione.*

§. I. *Quid, & quotuplex ſit Cenſura?*

ASSERTIO I. Cenſura in genere eſt pœna quædam ſpiritualis ac medicinalis, privans uſu aliquorum bonorum ſpiritualium per Eccleſiaſticam Poteſtatem inflicta delinquenti, donec à contumacia recedat, n. 1. & 2. Aſſ. 2. Tres tantùm ſunt cenſuræ propriè dictæ, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, n. 3.

§. II. *Quid, & quotuplex ſit excommunicatio, & quâ forma fieri debeat?*

ASSERTIO I. Excommunicatio in genere eſt cenſura Eccleſiaſtica, per quam Chriſtianus à communione Eccleſiæ, ſeu aliorum fidelium ſeparatur. Eſt autem triplex fidelium communicatio, purè interna, purè externa, & media, ſeu mixta, n. 4. Ubi id declaratur, & n. 5. & 6. Aſſ. 2. Excommunicatio primò dividitur in majorem, & minorem, *c. Si quem.* 59. *h. t.* & quæ ſit major, quæ minor excommunicatio, *n.* 7. & 8. Dividitur ſecundò, excommunicatio in eam, quæ fertur à jure, & eam, quæ fertur ab homine, ſeu Judice, n. 9. Tertiò, in eam, quæ ipſo facto incurritur, & eam, quæ per ſententiam Judicis infertur. Quartò, alia eſt excommunicatio juſta, alia injuſta. Quintò, alia generalis, quæ fertur in communi, alia particularis, quæ fertur in particulares perſonas, *cit.* n. 9. Aſſ. 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, ſed ſatis eſt, ut congruè exprimatur mens excommunicare volentis, *num.* 10. Modus autem ac forma excommunicandi præſcribitur in *c.* 1. *h. t. in* 6. *num.* 11. & *ſeq.*

§. III. *De effectibus excommunicationis, ſive majoris, ſive minoris,*

Quær. 1. Qui ſint effectus excommunicationis majoris? Reſp. Primus effectus eſt privatio adminiſtrationis, ſeu collationis Sacramentorum, n. 13. Sacramenta tamen adminiſtrata ab excommunicato valida ſunt, n. 14. Secundus effectus eſt privatio perceptionis Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licitè poſſit ullum Sacramentum percipere, *num.* 15. Tertius eſt, privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum, *n.* 16. Quartus eſt, quòd non poſſit intereſſe Divinis Officiis, quæ ab Eccleſia publicè, & ſolemniter fiunt, n. 17. Quintus eſt, quòd excommunicatus privatur omni uſu, & exercitio juriſdictionis Eccleſiaſticæ, *n.* 18. Sextus eſt privatio omnis communicationis forenſis, ita ut excommunicatus non poſſit eſſe Judex, actor aut teſtis in judicio, etiam in cauſis civilibus, c. *Decernimus.* 8. *h. t. in* 6. n. 19. & 20. Septimus eſt, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum aliis fidelibus, c. *Nuper.* 29. & c. 41. & c. *pen. h. t.* n. 21. Octavus inhabilitas ad quodvis Officium Eccleſiaſticum obtinendum, n. 22. Nonus privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, *n. eod.* Quær. 2. Quis ſit effectus minoris excommunicationis? Reſp. Effectus primarius eſt, quòd privet perceptione Sacramentorum, alius eſt, quod ſic excommunicatus ad beneficium Eccleſiaſticum aſſumi non poſſit, n. 23.

SECTIO II. *De cauſis excommunicationis.*

§. I. *Quinam poſſint excommunicare, vel excommunicari?*

ASSERTIO I. Omnes & ſoli illi habent poteſtatem excommunicandi (idémque eſt de aliis cenſuris) Jure communi, & ordinario, qui juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro externo habent, n. 24. Aſſ. 2. Excommunicare non poſſunt laici, nec Clerici conjugati, nec feminæ etiam Abbatiſſæ, aut Moniales, n. 25. Aſſ. 3. Excommunicari poſſunt omnes, & ſoli homines viventes, baptizati, rationis & doli capaces. Unde non poſſunt excommunicari nonbaptizati, ut infideles, nec carentes ratione, nec non ſubditi, n. 26. Neque Univerſitas, *c. Romana.* 5. §. *ult. h. t. in* 6. n. 27. Excommunicatio generaliter lata ligat ſolùm ſubditos excommunicantis, non autem peregrinos, ſeu extraneos, c. *A nobis.* 21. *h. t.* n. 28. & *ſeq.*

§. II. *Ob quam cauſam excommunicatio, vel alia cenſura ferri poſſit?*

ASSERTIO I. Ob ſolum peccatum mortale infligi poteſt excommunicatio, vel alia cenſura, requiritur tamen, ut ſimul ſit peccatum contumaciæ, n. 30. Aſſ. 2. Excommunicatio non poteſt ferri ob peccatum merè internum, aut omnino occultum, n. 31. Aſſ. 3. Excommunicatio nunquam infligi debet ob peccatum merè præteritum, *num.* 32. Aſſ. 4. Ad incurrendam excommunicationem requiritur actus externus, ſive peccatum in ſuo genere completum, ita ut effectus ſit ſecutus, n. 33.

§. III. *An excommunicationem neceſſariò præcedere debeat admonitio Canonica, & quomodo aliàs ferri debeat excommunicatio?*

ASSERTIO I. Nulla excommunicatio ab homine, ſeu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præſens, in quo reus contumaciter perſiſtit, infligi debet, niſi præceſſerit aliqua monitio, *c. Sacro.* 48. *h. t.*

Digitized by Google

48. *h. t.* n. 34. & 35. Aſſ. 2. Ad incurrendam excommunicationem latam à jure, ſeu Canone pro culpa futura ipſo facto incurrendam non eſt neceſſaria alia admonitio, n. 36. Aſſ. 3. Si à jure decreta ſit excommunicatio ferendæ ſententiæ; ſive per Judicem, ea reo infligi non debet etiam convicto aut manifeſto, niſi præcedente monitione, n. 37. Etſi legitima admonitio præceſſerit, Prælatus non debet aliquem, absque manifeſta, & rationabili cauſa excommunicare: quòd ſi excommunicavit, ſine manifeſta, & rationabili cauſa, & requiſitus non curavit proceſſum, absque gravamine, revocare, poteſt gravatus conqueri apud Superiorem, qui ſi non eſt periculum in mora, illum remittere debet, cum ſuo mandato ad excommunicatorem ab eo abſolvendum, intra certum terminum, alioquin per ſe, vel per alium abſolvat, receptâ ſufficiente cautione. Si verò de injuſta excommunicatione conſtet, debet excommunicator condemnari ad intereſſe excommunicato, & arbitrio Superioris puniri pro qualitate culpæ, niſi erraverit ex cauſa probabili. Quòd ſi conquerens nihil rationabile probet contra ſententiam excommunicationis, debet & ipſe condemnari ad intereſſe, niſi probabilis error ipſum excuſet, & ſuper eo, propter quod fuit excommunicatus, ſatisfacere compellatur, vel reducatur in priſtinam excommunicationem, donec ſatisfecerit. Denique ſi excommunicator paratus ſit revocare ſententiam, & excommunicatus appellet, non eſt audiendus, niſi talis ſit error, de quo meritò poteſt dubitari: & tunc eum abſolvat, receptâ cautione coram Judice, quòd juri parebit, & ſic pœnam præſcriptam evitabit, caveat tamen, ne malitiosè mentiatur in præjudicium alterius, *cit. c. Sacro.* n. 38. Declaratur n. 39.

§. IV. *Quibus caſibus cenſura excommunicationis, vel alia ſit injuſta, & quibus etiam invalida?*

Assertio I. Cenſura excommunicationis, vel alia interdum ſolùm eſt illicita, & injuſta, ſed valida tamen, & quæ obligat, vel non tantùm injuſta eſt, ſed etiam invalida, eáque ex triplici capite: vel ob defectum juriſdictionis in ferente illam, vel ob defectum ſubſtantialis ordinis judicii, vel ob defectum juſtæ cauſæ, *num.* 40. Aſſ. 2. Excommunicatio, vel alia cenſura, juſta quidem ſecundùm allegata, & probata, ſed à parte rei injuſta, valida eſt, & obligat in foro externo: non tamen eſt valida, nec obligat in foro interno conſcientiæ, n. 41.

§. V. *An, & qualis ignorantia, & quis metus excuſet ab excommunicatione, vel alia cenſura?*

Assertio I. Ignorantia facti, quæ excuſat à culpa, excuſat etiā à quavis cenſura. Unde ſi ignorans percutiat Clericum, quem probabiliter ignorat eſſe Clericum, non eſt excommunicatus: & ſi eſt dubium an ignoraverit, jurare debet, ſe ignorâſſe, & ſi jurare recuſet, habetur pro excommunicato, *c. Si verò.* 4. *h. t. n.* 42. An ignorantia facti concomitans excuſet à cenſura, n. 43. Item an excommunicationem incurrat is, qui volens percutere Petrum Clericum, percutit Paulum Clericum, vel volens percutere Titium laicum, percutit Cajum Clericum, vel ſi quis percutiat Clericum, quem putat eſſe laicum, *cit.* n. 43. Aſſ. 2. Ignorantia inculpabilis Juris Eccleſiaſtici, ſive communis, ſive particularis, quæ prohibet aliquid ſub excommunicatione, excuſat ab illa incurrenda, etiamſi quis ſciat, id prohibitum eſſe lege naturali ac Divinâ, n. 44. Aſſ. 3. Ignorantia invincibilis, non ſolùm Juris Eccleſiaſtici præcipientis, vel prohibentis aliquid ſub excommunicatione, vel alia cenſura, ſed etiam ſola ignorantia ipſius pœnæ, ſive cenſuræ, excuſat ab ipſa cenſura, *n.* 45. Non ſolùm ignorantia inculpabilis, ſed etiam culpabilis, ſive facti, ſive juris imponentis cenſuras, excuſat ab excommunicatione, vel alia cenſura, dummodo non ſit craſſa, aut ſupina, *n.* 46. Aſſ. 5. Quando metus gravis excuſat à peccato contra præceptum Eccleſiæ, tum excuſat etiam ab excommunicatione, vel alia cenſura incurrenda, n. 47.

Sectio III. *De excommunicatione in ſpecie, & inprimis de illa, quæ Iure decreta eſt ob percuſſionem Clerici.*

§. I. *Quænam Iure Canonico ſtatuta ſunt circa percuſſionem Clericorum.*

Generatim ſtatuta eſt excommunicatio in percutientes Clericos, *c. Si quis ſuadente.* 29. *cauſ.* 17. *q.* 4. n. 48. Idque declaratur *num.* 49. Nomine autem Clericorum comprehenduntur etiam novitii, *c. Religioſo.* 21. §. *Quamvis. h. t. in* 6. n. 50. Secundò, qui detinet Clericum in cuſtodia, ſeu carcere, etiam ſine alia læſione, excommunicatus eſt, *c. Nuper.* 29. *in princ. h. t. n.* 51. Tertiò, excommunicationem incurrit etiam is, qui manus violentas injicit in Clericum etiam conſentientem, licèt hoc faciat in compenſationem præcedentis injuriæ, *c. Contingit.* 36. *h. t. num.* 52. Quartò, excommunicationem latam in percutientes Clericos incurrit etiam mandans, conſulens, conſentiens, ſi ſequatur percuſſio, *c. Mulieres.* 6. §. *Illi verò. h. t. n.* 53. Quintò, ſi mandans percuſſionem revocavit mandatum, ſed notitia revocationis non pervenit ad mandatarium, ſed is nihilominus percuſſit Clericum, excommunicatus eſt mandans, *cit.* n. 53. Sextò, etiam is, qui ratam habet percuſſionem Clerici ſuo nomine factam, excommunicationem incurrit, *c. Cùm quis.* 23. *h. t. in* 6. n. 54. & *ſeq.* Denique excommunicati etiam ſunt, qui permittunt percuti Clericum, & non impediunt, cùm poſſent ac deberent, *c. Quantæ*, 47. *h. t. n.* 56.

§. II. *Quis poſſit abſolvere ab excommunicatione Canonis, ob percuſſionem Clerici, vel Monachi?*

Duplex eſt percuſſio Clerici, una modica, ſeu levis, altera gravis, ſeu enormis, *n.* 57. Aſſ. 1. Ab excommunicatione Canonis, ob percuſſionem Clerici modicam, ſeu levem, poteſt abſolvere Epiſcopus, *c. Pervenit.* 17. *h. t.* Imò etiam Prælatus inferior habens juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, *cit.* n. 58. Aſſ. 2. Si Oſtiarius alicujus ſecularis Poteſtatis, prætextu Officii, Clericum percuſſerit, non graviter, ab Epiſcopo abſolvi poteſt, ſi fortè arcendo turbam, Clericum non ex deliberatione, ſed caſû fortuito læſerit. Si verò Officialis deliberatè alicui Clerico manus injecerit, per Papam abſolvi debet, *c. Si verò.* 3. *in princ. h. t.* n. 59. Aſſ. 3. Si Monachi, vel Canonici Regulares ſe invicem in clauſtro percuſſerint, non graviter, abſolvendi ſunt per Abbatem ſuum: ſi verò hujus diſcretio deficiat, recurrendum eſt ad Epiſcopum, ut ipſos corrigat, & abſolvat, *c.* 2. *h. t. n.* 60. Abſolutio illorum, qui violentas manus injiciunt in

Clericos, eſt reſervata Sedi Apoſtolicæ, exceptis quibuſdam caſibus. Quòd ſi excommunicatus, ob percuſſionem Clerici, non ignarus excommunicationis fecit ſe ordinari, ſi eſt Clericus ſecularis, in perpetuũ deponendus eſt ab Ordinibus: ſi regularis, ſuſpenſus eſt ab executione Ordinis ſuſcepti. Qui verò ex ignorantia juris, vel facti, ſic excommunicatus recipit Ordines, ſi eſt Clericus ſecularis, ſolus Papa cum eo diſpenſat; ſi Regularis, diſpenſat Abbas, modò ignorantia ſit probabilis, & factum non ſit grave, *c. Cùm illorum.* 32. *h. t. num.* 61. *&* 62. Si Monachus, ſeu Religioſus percuſſit Clericum ſecularem, nonniſi à Papa abſolvi poteſt: poterit tamen tunc Religioſus etiam ab Epiſcopo abſolvi, ſi percuſſio ſit levis, in eo caſu, in quo Epiſcopus abſolvere poſſet Clericum ſecularem, qui alium Clericum percuſſiſſet, *c. Religioſo.* 21. *in princ. h. t. in* 6. *n.* 64. Hodie tamen habent multi Religioſi privilegium Apoſtolicum, ut poſſint à Prælatis ſuis abſolvi, etiam ob gravem percuſſionem, n. 65. Similiter FF. Hoſpitalis Hieroſolymitani, ſi ſe invicem percuſſerint, & exceſſus non ſit enormis, ex privilegio Apoſtolico abſolvi poſſunt per eorum Priorem, *c. Canonica.* 50. *h. t. num.* 66.

§. III. *De nonnullis caſibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.*

Plures ſunt hujuſmodi caſus. Veluti primò, ſi quis repellat vi Clericum ſibi vim inferentem, *c.* 3. §. *Si verò. h. t. n.* 67. Alij caſus, in quibus excommunicatio non incurritur, ob percuſſionem Clerici, habentur in *c. Ex tenore.* 10. *h. t.* nempe ſi quis percutiat Clericum defenſionis causâ, vel ex mandato Prælati, vel percutiens ſit ejus Prælatus, aut Magiſter, vel ſocius in eadem Eccleſia, n. 68. Secundò, qui Clerico cum uxore ſua turpiter invento, vel cum matre, ſorore, aut propriâ filiâ, violentas manus injicit, vel etiam eum interficit, non eſt excommunicatus: ſecus ſi inveniat cum alia conſanguinea ſua non ita propinqua, *cit. c.* 3. §. *Nec ille. h. t. n.* 69. *&* 70. Tertiò, excommunicationem Canonis non incurrunt, qui percutiunt Clericum diſciplinæ, ſeu correctionis causâ, ut Prælatus Eccleſiaſticus ſubditũ ſuum regularem, Magiſter diſcipulum, pater filium; & de Prælato percutiente Clericum ſubditum regularem habetur in *c. Univerſitatis.* 24. *h. t.* ita tamen ut non per iraicum, ſed Clericum percutiat: idque extenditur ad omnes Prælatos etiam ſeculares, quòd Clericos ſeculares eis ſubditos, nonniſi per Clericos verberare poſſint, n. 71. Præterea Magiſter, ſeu Præceptor diſciplinæ causâ verberare poteſt Clericos etiam in majoribus Ordinibus conſtitutos, abſque incurſu excommunicationis, & multò magis in minoribus conſtitutos, *c. Ex tenore.* 10. *h. t. c. Cùm in voluntate.* 54. §. *Si qui verò. h. t. n.* 72. Clerici impuberes plenum uſum rationis habentes ſe invicem percutientes incurrunt quidem excommunicationem, ſed abſolvi poſſunt ab Epiſcopo. Clerici puberes, ſi ex levitate ſolùm, & joco ſe invicem percutiant, non ſunt excommunicati: ſecus ſi ex odio, & indignatione, *c.* 1. *h. t. n.* 73. *&* 74. At verò percutiens Clericum excommunicatum violentas manus ei injiciendo, non evadit excommunicationem, *cit.* n. 74. Denique pater caſtigans filium in Sacris conſtitutum excommunicationem Canonis non effugit, quamvis aliqui contrarium teneant, *num.* 75.

§. IV. *In quibus caſibus Epiſcopus Diœceſanus poſſit abſolvere ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici?*

Plures ſunt hujuſmodi caſus. Veluti primò, urgente mortis periculo: quamvis tunc quilibet ſimplex Sacerdos abſolvere poſſit, *c. Si quis ſuadente. cauſ.* 17. *q.* 4. n. 76. Secundò, percuſſores Clericorum, ſi ſint mulieres, ſenes, infirmi, vel membris mutilati, poſſunt ob violentam manuum injectionem in Clericum ab Epiſcopo abſolvi, factâ priùs ſatisfactione offenſis: alij verò pauperes, vel divites debent abſolvi à Papa, vel ejus Legato, *c. Ea noſcitur.* 13. *h. t. n.* 77. *&* 78. Tertiò, mulieres, vel aliæ perſonæ, quæ non ſunt ſui juris, ut ſervi ob violentam injectionẽ manuum ab Epiſcopo abſolvi poſſunt: & quid ſtatuatur de illis perſonis, quæ ſunt magnæ potentiæ, & ita delicatæ, ut non poſſint ſe ſiſtere Papæ pro abſolutione, habetur in *c. Mulieres.* 6. *in princ. h. t. n.* 79. Quartò, qui percuſſit graviter Clericum, eique ſatisfecit pro injuria illata, non ideo poteſt abſolvi ab Epiſcopo, niſi in certis caſibus expreſſis in *c. Quamvis.* 58. *h. t. n.* 80. *&* 81. Quintò, excommunicatus ob percuſſionem, ſi non poteſt ire Romam, ob paupertatem, gravem infirmitatem, vel ſenectutem, abſolvi poteſt ab Ordinario, ſed jurare debet, quòd reſumptis viribus, & datâ opportunitate, Romam ire velit, *c. Quod de his.* 26. *h. t. n.* 82. Sextò, excommunicatus, ob percuſſionem Clerici, ſi propter capitales inimicitias, vel aliud legitimum impedimentum, pro abſolutione non poteſt venire Romam, poteſt abſolvi ab Epiſcopo, cum juramento ſe ſiſtendi Papæ, ſublato impedimento, *c. De cætero.* 11. *h. t. n.* 83. Septimò, Moniales, ſi ſeipſas invicem, vel converſos aut converſas ſuas, vel Clericum ſecularem percuſſerint, abſolvi debent ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi eſt ſitum Monaſterium, *c. De Monialibus.* 33. *h. t. n.* 84. *&* 85. Octavò, ſervus excommunicatus, ob percuſſionem Clerici, tenetur pro abſolutione adire Papam, ſed ſi inde Dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel ſervus id fecit in ejus fraudem, poteſt abſolvi ab Epiſcopo, ſi percuſſio non fuit enormis, *c. Relatum.* 37. *h. t. n.* 86. Nonò, denique, ſi pueri ob percuſſionem Clerici, etiam poſt pubertatem poſtulent abſolvi, poteſt eos Epiſcopus abſolvere, *c.* 60. *& ult. h. t. n.* 87.

§. V. *Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula hujus Tituli, in quibus agitur de excommunicatione ob percuſſionem Clerici, vel Monachi.*

Inprimis percutiens Clericum, licèt ſit occultus, & non convictus, debet ſatisfacere, & ire Romam, quia ſolus Papa poteſt illum abſolvere, *c. Porro.* 7. *h. t. n.* 88. Secundò, percutiens Monachum, vel Converſum, eſt excommunicatus, & denunciari debet ut vitandus, nec poteſt abſolvi, niſi ſatisfaciat læſis, & adeat Papam, *c. Parochianos.* 9. *h. t. num.* 89. Tertiò, percuſſor Clericorum manifeſtus, licèt non ſit denunciatus, vitari tamen debet: occultus verò à

ſciente

ſciente tantùm, & in ſecreto. Item qui occidit Clericum, qui contempto habitu Clericali, enormitatibus ſe immiſcet, non eſt excommunicatus, aſperiùs tamen puniendus eſt, quàm qui laicum occidit, c. *Cùm non ab homine.* 24. *h.* c. n. 90. *& ſeq.* Quartò, Sacerdos, qui dimiſſo habitu, & tonſurâ Clericali, enormitatibus ſe immiſcuit, ſi verberetur, & occidatur, occidens non tenetur ire Romam pro abſolutione: Ordinarius tamen poteſt pœnam competentem illi imponere, quia non propulſando, ſed inferendo injuriam, fuit occiſus, & ſic amiſit privilegium Canonis, non autem fori, c. *Perpendimus.* 23. *h. t.* n. 92. *& duobus ſeqq.* Quin Legatus à Latere poteſt abſolvere ab excomunicatione contracta ob percuſſionem Clerici, etiamſi id non habeat expreſſum in mandato, c. *Ad eminentiam.* 20. *h.* t. n. 95.

§. VI. *De alijs excommunicationibus ſpecialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.*

Inprimis Clerici, qui ſcienter & ſponte participant cum excommunicatis à Papa, admittendo eos ad Divina Officia, ſunt etiam excommunicatione majore excommunicati, & pro abſolutione mittendi ſunt Romam cum Litteris Ordinarij. c. *Significavit.* 18. *h. t.* n. 96. Secundò, excommunicati, & publicati nonniſi à Papa abſolvi poſſunt, c. *Tua nos.* 19. *h. t.* n. 97. *& ſeq.* Tertiò, effringentes Eccleſias, & ſpoliantes ſunt excommunicati, & denunciandi, donec congruè ſatisfaciant, & reſarciant damna, & cum Litteris Ordinarij mittendi ſunt ad Papam pro abſolutione, c. *Conqueſti.* 22. *h.* t. n. 99. *& duobus ſeqq.* Quartò, excommunicantur omnes, qui dant licentiam moleſtandi, vel gravandi in perſonis, vel bonis illorum, qui excommunicaverunt, vel interdixerunt, vel quorum occaſione hæ ſententiæ ſunt prolatæ, vel qui obſervant illas ſententias, vel eos, qui cum prædictis nolunt communicare, niſi re integrâ licentiam revocaverint, vel re non integrâ, ſi occaſione licentiæ ſit proceſſum ad capienda bona, niſi infra octo dies reſtituant, vel ſatisfaciant. Item excommunicati ſunt, qui auſi ſunt uti dictâ licentiâ, vel qui motu proprio, ſine licentia aliquid prohibitum ex prædictis committunt. Ille verò, qui in hac excommunicatione permanſerit per duos menſes, non poterit poſtea abſolvi, niſi per Papam, c. *Quicunque.* 11. *h. t. in* 6. n. 102. *& duobus ſeqq.* Quintò, abſolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, à quo aliàs non poterat, ſi deinde ceſſante periculo, vel impedimento, ſe non præſentet, cùm commodè poteſt, ei, à quo aliàs erat abſolvendus, reincidit in eandem excommunicationem, vel cenſuram. Similiter is, qui abſolutus fuit à Papa, vel ejus Legato, ut ſe ſiſtat Superiori immediato, ad ſatisfaciendum injuriam paſſis, ſi hoc non faciat, reincidit in eandem cenſuram, c. *Eos.* 22. *h. t. in* 6. *num.* 105. *& ſeq.*

§. VII. *De excommunicatione, quæ infertur conjugi nolenti reddere debitum, ob allegatum impedimentum dirimens matrimonium cum altero conjuge.*

Si conjux certò ſciat impedimentum matrimonij, quamvis illud probare non poſſit, non debet reddere debitum, ſed potiùs excommunicationem pati, quàm peccare mortaliter per copulam. Si autem credat adeſſe impedimentum ex cauſa probabili, & diſcreta, poteſt reddere, ſed non petere. Si denique credit ex levi, & temeraria cauſa, tunc depoſitâ conſcientiâ, ad conſilium ſui Paſtoris, poteſt debitum reddere, & petere, c. *Inquiſitioni.* 44. *h. t. num.* 107. *& ſeq.*

§. VIII. *De excommunicatione lata contra violatores libertatis Eccleſiaſticæ.*

Omnes hæretici utriùſque ſexûs, & fautores, ac defenſores eorum excommunicantur, & quicunque violatores Eccleſiaſticæ libertatis, & qui faciunt ſervari Statuta edita, & conſuetudines introductas contra libertatem Eccleſiaſticam, c. *Noverit.* 49. *h. t. n.* 109. Item Conſiliarij, & Officiales locorum, in quibus ſunt Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam, ſunt excommunicandi, niſi illa deleverint, & Statutarij, ſi habeant feuda Eccleſiaſtica, illis privari debent, c. *Gravem.* 53. *h. t.* n. 10.

Sectio IV. *De excommunicatis vitandis, & non vitandis, & prohibita, vel conceſſa communicatione cum illis.*

§. I. *Quinam excommunicati ſint vitandi, vel non?*

Assertio I. Jure communi Canonico omnes ligati majore excommunicatione ſunt vitandi in Divinis, & humanis, occulti privatim, manifeſti publicè. Idque extenditur, ut nullus privilegio Sedis Apoſtolicæ ſe tueri poſſit, quominùs etiam ipſi vitare debeant excommunicatos, c. *Nulli.* 8. *h.* t. n. 111. An præceptum de vitandis excommunicatis ſit Juris Divini, n. 112. Aſſert. 2. Poſt Concilium Conſtantienſe tantùm vitari debent duo genera excommunicatorum, videlicet qui non tantùm publicè ſunt excommunicati, ſed etiam nominatim denunciati, vel notorij Clericorum percuſſores, *num.* 113. Quinam ſint tales? n. 114. Aſſert. 3. Reliqui verò excommunicati tolerati non ſunt vitandi, *num.* 115.

§. II. *Quæ perſonæ, & ob quas cauſas excuſentur, ut licitè communicare poſſint cum excommunicato vitando?*

Prima cauſa excuſans, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, ſeu vitando, eſt propria notabilis utilitas, vel etiam ipſios excommunicati ſpiritualis, vel temporalis, c. *Reſponſo.* 43. *in princ. h. t. num.* 116. Unde licitum eſt communicare cum excommunicatis in iis, quæ ad eorum correctionem, abſolutionem, & ſalutem animæ pertinent, c. *Cùm in voluntate.* 54. *in princ. h.* t. *num.* 117. Item Prædicatores, præſertim, qui aliàs ſe ſuſtentare non poſſunt, qui apud excommunicatos prædicant, vel Confeſſiones audiunt, poſſunt licitè eleemoſynam ab eis exigere, *cit.* c. *Cùm in voluntate.* §. *Prædicatores. h. t. cit. num.* 117. Et generatim loquendo, licitum eſt cum excommunicato, etiam non tolerato, communicare,

quoties

quoties ejus opera ad nos, vel res noſtras tuendas eſt neceſſaria, c. *Si verò.* 54. *h. t. num.* 118. Et hinc etiam licitè poteſt ab excommunicato exigi, & recipi debitum, *num.* 119. Secunda cauſa excuſans eſt lex matrimonii, nam uxor licitè poteſt communicare cum marito excommunicato, reddendo ei debitum, & petendo, & in omnibus aliis ad matrimonium ſpectantibus, *num.* 120. Tertia cauſa excuſans eſt ſubjectio, nam qui alicui ſunt ſubjecti, poſſunt eidem excommunicato etiam denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per cenſuram auferri non debet. Ubi tamen diſtinguendum eſt, nam qui ante excommunicationem alicui ſunt obligati ad familiare obſequium præſtandum, tenentur etiam excommunicato non tolerato communicare: alii verò non tenentur, niſi urgente neceſſitate, c. *Inter alia.* 31. *h. t, num.* 121. Quinam in ſpecie communicare poſſunt cum excommunicatis etiam non toleratis, *num.* 122. *& ſeq.* Facultas communicandi cum excommunicatis non habet locum, ſi communicatio fiat in crimine, ob quod pater, Dominus, Prælatus, vel Epiſcopus excommunicatus fuit, *num.* 124. Quarta cauſa excuſans eſt ignorantia, ut ſi quis ignoret, aliquem eſſe excommunicatum, poteſt cum illo communicare, ſive ſit ignorantia juris, ſive facti, dummodo non ſit ignorantia craſſa, & affectata, *num.* 125. Quinta cauſa excuſans eſt neceſſitas, ſive ea ſit corporalis, ſive ſpiritualis ipſius excommunicantis, vel excommunicati, licitum enim eſt ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, *num.* 126.

§. III. *De communicante cum excommunicato in crimine, ejuſque pœna, & abſolutione.*

Qui nominatim excommunicato ſcienter communicat in crimine, propter quod lata eſt excommunicatio, v. g. dans ei auxilium, vel favorem, incurrit ſimiliter excommunicationem majorem, & abſolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Si verò communicat non in crimine, ſed aliàs, v. g. in orando, vel comedendo, tunc poteſt abſolvi à proprio Sacerdote, c. *Nuper.* 29. §. *In ſecunda, & §. Is autem. h. t.* Quòd ſi abſolvendus difficulter aut juſtâ causâ impeditus non poteſt accedere ad Excommunicatorem pro abſolutione, à ſuo Epiſcopo, vel ſimplici Sacerdote abſolvendus eſt, præſtitâ cautione, quòd parebit mandatis excommunicatoris, *cit. c. Nuper. in fine, num.* 117. Quæ requirantur, ut participans in crimine cum excommunicato excommunicationem incurrat, *n.* 128. Et quæ ſit differentia inter communicantem in crimine, & extra crimen, *num. eod.* Si concubinæ Clericorum ſint excommunicatæ, quia noluerunt recedere à Clericis concubinariis, tunc hi quoque ſunt excommunicati, quia participant criminoſis in crimine, c. *Si concubinæ.* 55. *h. t. num.* 129.

§. IV. *Quænam præterea ſtatuta ſunt Iure Canonico circa communicationem cum excommunicatis.*

Nullus poteſt communicare cum excommunicato, antequam is abſolvatur, licèt juraverit parere mandatis Eccleſiæ, vel compoſitionem fecerit cum offenſo. Item quando quis eſt infamatus de excommunicatione, non eſt ei communicandum, niſi priùs ſe purget, vel ad cautelam abſolvatur, c. *Cùm deſideres.* 15. *h. t. n.* 130. *& ſeq.* Quamvis excommunicatus juraverit de ſtando mandatis Eccleſiæ, adhuc tamen eſt excommunicatus, nec ei communicandum, donec abſolvatur. Nullus autem tenetur communicare cum nominatim excommunicato, præter perſonas ſpecialiter exceptas in c. *Quoniam multos.* 103. *cauſ.* 11. *q.* 3. Qui verò ſcienter communicant cum nominatim excommunicatis, ſi admoniti non deſiſtant, ſunt excommunicandi: ſi verò ſcienter communicant cum eo, qui per ſententiam eſt excommunicatus, & ipſi cum participibus ſuis in crimine ſunt excommunicati majore excommunicatione, c. *Quod in dubiis.* 30. *h. t. n.* 132. *& ſeq.* Præterea non poteſt Judex excommunicare majore excommunicatione participantes cum excommunicatis ab eo, niſi præmiſsâ canonicâ monitione, ſalvis tamen Conſtitutionibus contra eos latis, qui præſumunt participare in crimine: aliter verò excommunicatio lata in participantes non tenet, & proferentes legitimè ſunt puniendi, c. *Statuimus.* 3. *h. t. in* 6. *n.* 134. *& ſeq.* Quando communicans cum excommunicato poteſt excommunicari majore excommunicatione, *n.* 136. Excommunicatio lata in participantes cum excommunicato non valet, niſi etiam nominatim exprimantur hi, qui monentur. Judices verò quando faciunt Canonicas monitiones, obſervare debent competentia intervalla dierum, niſi neceſſitas facti aliter ſuadeat illa eſſe moderanda, c. *Conſtitutionem.* 9. *h. t. in* 6. *n.* 137. *& ſeq.* Similiter cenſura ſuſpenſionis, vel interdicti lata in participantes non tenet, niſi præmiſsâ Canonicâ monitione, c. *Statutum.* 18. *h. t. in* 6. *n.* 139. Qui communicavit cum excommunicato in menſa, vel in Divinis, non poteſt ei excommunicationem objicere, vel eum denunciare, quem non præmonuit, c. *In præſentia.* 46. *h. t. n.* 140.

SECTIO V. *De abſolutione ab excommunicatione, & punitione Clericorum criminoſorum, citra metum, ſeu periculum excommunicationis.*

§. I. *Quinam poſſint abſolvere ab excommunicatione majore, vel minore?*

ASSERTIO I. Ab excommunicatione lata à jure, ſed non expreſsè reſervatâ Papæ, non tantùm Epiſcopus, vel alius Epiſcopalem juriſdictionem habens, ſed etiam proprius Parochus, ſeu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, abſolvere poteſt, *n.* 141. Parochi verò nullam habent Jure communi poteſtatem ordinariam abſolvendi ab excommunicatione, ſicut nec excommunicare poſſunt: habent tamen poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione majore, & minore ex commiſſione juris quaſi delegatam in c. *Nuper.* 29. *h. t.* vel ex commiſſione Papæ, quatenus ea ſæpe neceſſaria eſt ad Sacramentalem abſolutionem à peccatis, *cit. n.* 141. Aſſ. 2. Ab excommunicatione juris, ſive Canonis reſervata abſolvere poteſt regu-

regulariter auctor, ſive is, qui eam reſervavit, vel ejus Superior, vel is, cui auctor abſolutionem commiſit, non alius inferior, n. 142. Aſſ. 3. Ab excommunicatione lata ab homine, ſeu Judice generaliter, v.g. qui tale crimen commiſit, ſit excommunicatus, poteſt abſolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel etiam inferior, nempe Parochus, ſeu ſimplex Sacerdos. At verò ab excommunicatione lata ab homine in ſpecie, contra certam perſonam, regulariter abſolvere poteſt, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Succeſſor, vel delegatus, n. 143. Aſſ. 4. Ab excommunicatione minore à jure lata abſolvere poteſt proprius Sacerdos ipſius excommunicati, n. 144. Si duo habentes poteſtatem abſolvendi à minore excommunicatione, ſimul ligati, poſſunt ſe invicem abſolvere ab hujusmodi excommunicatione, c. *Duobus.* §6. *h.* t. n. 145.

§. II. *An ab excommunicatione lata ab Epiſcopo Suffraganeo in ſuos ſubditos poſſit Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus abſolvere, ſive ante appellationem, ſive poſt illam, & qualiter Metropolitanus in hujusmodi abſolutione ab excommunicatione debeat procedere?*

Si excommunicatus ab Epiſcopo appellat ad Metropolitanum, & vult probare excommunicationem eſſe nullam, quia poſt legitimam appellationem lata fuit, vel continebat errorem intolerabilem, admitti debet ad horum probationem, licèt abſolutionem non petat: in aliis tamen vitandus eſt, donec de illis conſtiterit: quamvis Sedes Apoſtolica conſueverit tales ad cautelam abſolvere. In aliis verò appellans non eſt audiendus, niſi petat abſolvi, & tunc Metropolitanus debet illum abſolvere: niſi velit ſuo Suffraganeo id deferre, qui debet excommunicatum ad illum remittere, & ſi is nolit illum abſolvere, ſecundùm formam juris, ipſe Metropolitanus tenetur eum abſolvere, receptâ cautione, quòd parebit ſuo mandato; deinde auditâ causâ, eam definiat ſecundùm Jus. Verùm ſi Epiſcopus ſuum ſubditum excommunicaret propter manifeſtum delictum, Metropolitanus non debet illum abſolvere, niſi Suffraganeus requiſitus malitiosè recuſet illum abſolvere, c. *Per tuas.* 40. *h.* t. *num.* 146. Hinc duæ regulæ deſumuntur ex hoc cap. Prima eſt, qui dicit excommunicationem eſſe nullam, audiri debet, etſi abſolutionem non petat, *num.* 147. Altera regula eſt, qui dicit ſententiam excommunicationis eſſe injuſtam, non eſt audiendus, etſi velit probare illam eſſe injuſtam, niſi priùs petat abſolutionem, *num.* 148. Metropolitanus poteſt abſolvere excommunicatum à ſuo Suffraganeo, etſi ante appellationem fuerit excommunicatus, nec tenetur illum remittere ad Epiſcopum, qui eum excommunicavit, niſi velit hoc ipſi deferre: ſecus eſt, ſi excommunicatus ſit propter manifeſtum delictum, *num.* 149. Quæ ſit differentia inter excommunicationem nullam, & injuſtam, *num.* 150. & *ſeq.* Excommunicatus, qui petit abſolvi ad cautelam, dicens excommunicationem in ſe latam fuiſſe nullam, abſolvi debet, licèt excommunicator, vel adverſarius ſe opponat, niſi dicatur, & probetur intra octo dies, quòd ſit excommunicatus, propter manifeſtam offenſam, alioquin non abſolvatur, etiam ad cautelam, niſi præmiſſâ ſatisfactione, & competente cautione de parendo juri, ſi offenſa eſt dubia. Excommunicatus verò, qui probare vult, ſe poſt appellationem legitimam fuiſſe excommunicatum, vel ſententiam excommunicationis continere intolerabilem errorem, pendente probatione, in judicio eſt vitandus: extra judicium verò non, c. *Solet.* 2. *h.* t. in 6. *num.* 152. & *ſeq.*

§. III. *Quænam prætereà ſtatuta ſunt circa poteſtatem, quam habet Archiepiſcopus abſolvendi excommunicatos à Suffraganeis, vel ſubditis eorum, & de poteſtate, quam habet, vel non habet cognoſcendi ſuper juſtitia, vel injuſtitia excommunicationis.*

Archiepiſcopus non poteſt abſolvere excommunicatos à ſubditis Suffraganeorum: poteſt tamen abſolvere excommunicatos ab ipſis Suffraganeis, vel Officialibus eorum, ſi ad Metropolitanum fuerit appellatum, c. *Venerabilibus.* 7. *in princ.* h. t. in 6. *num.* 154. Prætereà Archiepiſcopus, vel ejus Officialis excommunicatos à ſuis Suffraganeis debet abſolvere, antequam incipiat cauſam audire in caſibus, in quibus ei competit juriſdictio, ut ſi quis poſt definitivam ſententiam fuit excommunicatus, exceptis caſibus, in quibus prohibetur Jura appellare: niſi dicatur excommunicatus propter manifeſtam offenſam, & contumaciam, cit. c. 2. §. *Porro*, ubi ponuntur exempla contumaciæ præſumptæ, & manifeſtæ, *num.* 155. Item excommunicatio lata, poſt appellationem interpoſitam, ex cauſa probabili, eſt nulla, non tamen ſtatim pronuntiatur nulla, ſed fieri poteſt relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat Superior, ad quem appellatum fuit, de veritate cauſæ cognoſcere, cit. c. 7. §. *Sed ſi.* h. t. in 6. Item quando conſtat, excommunicationem fuiſſe injuſtam, Judex ſuperior remittat excommunicatum ad excommunicantem, nec abſolvat, niſi periculum ſit in mora, vel niſi excommunicans requiſitus malitiosè deneget abſolutionem: ſi verò conſtet, eſſe injuſtam, non remittat, ſed abſolvat: ſi res ſit dubia, Superior poteſt eum abſolvere, niſi velit deferre excommunicatori, quod eſt magis conveniens, & honeſtius. Quando Archiepiſcopus de excommunicatione cognoſcere poteſt, abſolutio tenet, licèt ſit injuſta, cit. c. 1. §. *Sed ſi*, & §. *Sanè*, *num.* 156. Poſtremò in caſibus, in quibus Archiepiſcopus poteſt excommunicare ſubditos Suffraganei, poteſt ab eis exigere mulctas pecuniarias, ſi conſuetudo id habeat, cit. c. 7. §. *Denique uſque ad finem*, *num.* 157. Prætereà Archiepiſcopus, vel ejus Officialis ſententias Cenſurarum latas ab Archidiaconis, vel aliis Officialibus Suffraganeorum non relaxet, niſi hoc habeat conſuetudo. Item ſententia excommunicationis Archiepiſcopi ligat tantùm ſubditos Archiepiſcopi, & non Suffraganeorum. Prætereà ſententia excommunicationis lata, ſive in genere, ſive in ſpecie, ob culpas præteritas, vel præſentes, non præmiſſâ monitio-

nitione, eſt injuſta. Sed neque ob futuras culpas, vel jam commiſſas, ſententias excommunicationis ferre debet Archiepiſcopus, niſi mora, culpa, vel alia juſta cauſa ſubſit, *c. Romana.* 5. *in princ. & §. Caveant. h. t. in 6.* Denique in Univerſitatem, vel Collegium excommunicatio ferri non debet, *§. fin. eod. num.* 158. *& duobus ſeqq.*

§. IV. *Quâ formâ, ſeu modo ferri debeat abſolutio ab excommunicatione?*

Assertio I. Ad eſſentiam abſolutionis ab excommunicatione nulla certa verba requiruntur, conſueta tamen forma eſt, *abſolvo te à vinculo excommunicationis propter hanc, vel illam cauſam &c. num.* 161. Aſſertio 2. Ante abſolutionem ab excommunicatione duplex cautio eſt præſtanda. Prima per juramentum de parendo mandatis Eccleſiæ, de qua fit mentio in *c. Ad hæc.* 12. *h. t.* Ubi habetur, quòd cùm Papa delegat abſolutionem excommunicati, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Eccleſiæ, *num.* 162. Altera cautio eſt de ſatisfaciendo parti læſæ, *num.* 163. Aſſertio 3. Ad abſolutionem ab excommunicatione non requiritur, ut is, qui abſolvitur, ſit præſens, ſed etiam abſens abſolvi poteſt, *num.* 164. Aſſertio 4. Abſolutio ab excommunicatione, aliavè cenſura per vim, & metum obtenta, etſi jure naturali eſt valida, jure tamen Eccleſiaſtico eſt irrita, *num.* 165. Aſſertio 5. Abſolutio ab excommunicatione data, ſub conditione de præſenti, vel de præterito eſt valida, & licita: *num.* 166. An abſolutio ab excommunicatione ſub conditione de futuro ſit illicita? *num. eod.* Sunt & alii duo modi abſolvendi ab excommunicatione, vel alia cenſura, ſcilicet ad cautelam, & reincidentiam, *num.* 167. Prior fit, quando dubitatur de valore ſententiæ, ſeu cenſuræ, præſtito juramento, quòd parebit mandatis Eccleſiæ, quando conſtabit de culpa, ob quam lata eſt ſententia cenſuræ, *c. Venerabili.* 52. *h. t. num.* 168. Aliquando tamen poterit fieri abſolutio per manualem, ſeu ſimplicem promiſſionem, ſi ſine ſcandalo per juramentum haberi non poſſit, *c. Super eo.* 51. *h. t. num.* 169. Abſolutio ad reincidentiam fit, quando quis, ob mortis periculum, vel aliud impedimentum, abſolvitur ab eo, à quo aliàs non poterat; tunc enim ſi ceſſante impedimento, non ſe præſentet, cùm commodè poteſt, ei, à quo aliàs abſolvendus eſt, reincidit in eandem excommunicationem, vel aliam cenſuram. Idémque eſt in abſoluto, qui ſe debet alicujus conſpectui præſentare, *c. Eos.* 22. *h. t. in 6. n.* 170. *& ſeq.*

§. V. *Utrùm is, qui duabus excommunicationibus, vel pluribus eſt ligatus, ſi ab una abſolvatur, cenſeatur etiam abſolutus ab aliis?*

Assertio I. Ligatus pluribus excommunicationibus, v. g. quia violavit Eccleſiam, & quia percuſſit Clericum, ſi obtineat abſolutionem, unâ tantùm cauſâ expreſſâ, remanet excommunicatus, ob alteram cauſam non expreſſam, & tenetur pro illa ſatisfacere, *c. Cùm pro cauſa.* 27. *h. t. num.* 172. *& ſeq.* Aſſertio 2. Excommunicatus à pluribus Prælatis, quibus eſt ſubjectus, propter plura delicta, non poteſt ab uno tantùm abſolvi, ſed ab aliis etiam Prælatis abſolvi debet, niſi uni Prælato reliqui abſolvendi poteſtatem demandârint, *c. Officii.* 41. *h. t. n.* 174. *& ſeq.*

§. VI. *De abſolutione excommunicati, qui deceſſit in excommunicatione.*

Excommunicato mortuo in excommunicatione, quamvis pœnitens deceſſerit, non eſt communicandum ante abſolutionem, nec pro eo orandum, licèt ſit abſolutus quoad Deum, ſed ſi conſtet Eccleſiæ, quòd contritus obierit, abſolvetur etiam poſt mortem ab eo, à quo vivus fuerat abſolvendus, ſervatâ formâ abſolutionis præſcriptâ, *c. A nobis.* 28. *h. t. num.* 176. *& ſeq.* An Papa, vel Eccleſia poſſit excommunicare, vel ab excommunicatione abſolvere mortuos, *num.* 178. Excommunicatus, quia communicavit cum excommunicato, licèt poſtea eum impugnet, non ideo pro abſoluto eſt habendus, niſi priùs abſolvatur, *c. Sacris.* 38. *h. t. n.* 179.

§. VII. *Quando excommunicatus à Papa habendus ſit pro abſoluto ab excommunicatione, vel non?*

Excommunicatus ſemper habetur pro excommunicato, & vitandus eſt, donec conſtiterit de ejus abſolutione per Litteras Papæ, vel ejus delegati, vel alio modo, *c. Sicut.* 39. *h. t. num.* 180. Si Papa à ſe excommunicatum poſtea in ſuis Litteris ſalutet, non propter hoc eum abſolvit, *c. Si aliquando.* 41. *h. t. num.* 181. Item ſi Papa etiam ſcienter cum excommunicato participat quocunque modo, per hoc non cenſetur illum abſolvere, niſi ſe hoc velle exprimat: ſicut neque ſi Papa aliquem ſcienter nominat ſub titulo alicujus dignitatis, non præſumitur per talem nominationem eum conſtituere, vel approbare in tali dignitate, *Clem.* 4. *& ult. h. t. n.* 182.

§. VIII. *An, & quando Clerici criminoſi poſſint incarcerari, vel etiam à laicis capi, abſque metu incurrendæ excommunicationis?*

Prælati poſſunt ac debent Clericos graviter delinquentes corrigere, & incarcerare. Item laici citra metum excommunicationis, poſſunt ex mandato Judicis Eccleſiaſtici capere Clericos delinquentes, & ad Judicium trahere, *c. Ut famæ.* 35. *h. t. num.* 183. Præterea ſi Sacerdos vi ejiciat regularem ex Eccleſia, turbantem Divina Officia, non eſt excommunicatus, *c. Veniens.* 16. *h. t. num.* 184.

§. IX. *An ſint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, depoſito habitu Clericali?*

Reſp. Non eſſe excommunicatos, ſi tales Clerici tertiò moniti arma non deponunt, & habitum non reaſſumant, *c. In audientia.* 25. *h. t. num.* 185.

Simi-

Similiter Clerici, qui non geſtant tonſuram, & habitum Clericalem, & tractant negotia ſecularia, perdunt privilegia fori, & Canonis, poſt trinam monitionem, c. *Contingit.* 45. *h. t.* n. 186.

SECTIO VI. *Aliæ nonnullæ quæſtiones circa excommunicationem, aliaſvè cenſuras proponuntur, & exponuntur.*

§. I. *An Prælatus Eccleſiaſticus ſe defendere poſſit etiam ſpirituali gladio, ſcilicet per Eccleſiaſticam Cenſuram contra Poteſtatem ſecularem?*

Prælatus Eccleſiaſticus poteſt contra Poteſtates, & Dominos temporales injuriam ipſi inferentes ſe defendere armis ſpiritualibus, videlicet excommunicatione, vel interdicto, c. *Dilecto.* 6. *h. t. in* 6. n. 187.

§. II. *Si malefactor captus à Iudice laico dicat, ſe eſſe Clericum, ad quem Iudicem ſpectat de hoc cognoſcere, ſecularem, an Eccleſiaſticum?*

Si Judex laicus captum detineat malefactorem, qui dicit ſe eſſe Clericum, ideòque petit remitti ad Judicem Eccleſiaſticum: vel ſi Judex Eccleſiaſticus illum repetat, & laicus neget illum eſſe Clericum, cognitio hujus rei, an ille ſit Clericus, ad Judicem Eccleſiaſticum ſpectat, vocato tamen Judice ſeculari. Quòd ſi notorium ſit, vel publica fama, quòd ille ſit Clericus, vel ſi pro Clerico communiter habeatur, tunc ſtatim etiam ante cognitionem, an ſit Clericus, debet remitti ad Judicem Eccleſiaſticum, ſicut etiam ſi priùs ſe gerebat pro Clerico, & modò deprehenſus fuit in habitu Clericali. Si verò antè, quàm caperetur, publicè pro laico ſe gerebat, & pro tali communiter habebatur, non ſit remiſſio ad Judicem Eccleſiaſticum, donec fuerit probatum eſſe Clericum, non tamen contra eum Judex ſecularis interim procedet, c. *Si Judex,* 12. *h. t. in* 6. *num.* 188. & 2. *ſeqq.*

§. III. *Utrùm excommunicatio lata poſt appellationem, ſed quæ per negligentiam deſerta fuit, convaleſcat, & an talis excommunicatus nihilominus ſit denunciandus, & vitandus?*

Si excommunicatus poſt legitimam appellationem, per negligentiam, non fuit eandem proſecutus, poſt tempus elapſum, non ideo convaleſcit excommunicatio lata, ſed elapſo tempore publicè denunciandus eſt, & vitandus in judicio, & extra illud, & removendus ab actibus legitimis, donec probet, quòd fuit excommunicatus poſt appellationem, vel quòd aliàs ipſa excommunicatio nulla fuit, c. *Licèt.* 14. *h. t. in* 6. *num.* 191. & *ſeq.*

§. IV. *An Prælatus Eccleſiaſticus poſſit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, ſine pœna excommunicationis?*

Si Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus mandet capi Clericos ſibi ſubjectos propter delicta commiſſa, & conjici in carcerem, ac ibi cuſtodiri, etſi id fiat per laicos, nec ipſe, nec capientes ſunt excommunicati, niſi ex propoſito excedant. Quòd ſi Clerici per fidejuſſores caveant Epiſcopo de parendo juri, non debent in carcere detineri, niſi enorme ſit crimen, vel alia cauſa rationabilis ſuadeat, illos eſſe detinendos, c. *Si Clericos.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 193. & *ſeq.* Denique Epiſcopi nullam ſententiam interdicti, vel ſuſpenſionis incurrunt, niſi in ipſa ſententia ſint expreſſi, c. *Quia periculoſum.* 4. *h. t. in* 6. *n.* 195. & *ſeq.*

SECTIO VII. *De ſecunda Cenſura Eccleſiaſtica, nempe ſuſpenſione.*

§. I. *Quid, & quotuplex ſit ſuſpenſio Eccleſiaſtica?*

ASSERTIO I. Suſpenſio propriè dicta eſt Cenſura, per quam perſona Eccleſiaſtica privatur uſu, ſeu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Eccleſiaſtici, quod illi ratione alicujus poteſtatis Eccleſiaſticæ competit, *num.* 197. Quomodo differat ab excommunicatione majore, & interdicto? *num. eod.* Aſſertio 2. Suſpenſio dividitur primò, in totalem, & partialem. Totalis rurſum, vel eſt ſimpliciter totalis, quæ eſt ſimul ab officio, & beneficio, vel totalis ſecundùm quid nempe ab officio, vel beneficio tantùm, *num.* 198. Partialis ſuſpenſio eſt, quæ eſt à certo tantùm officio, aut parte ejus. Item ſuſpenſio fertur à jure, vel ab homine, & eſt vel temporalis, vel perpetua, *num.* 199. Præterea quando quis ſuſpenditur determinatè ab officio, non cenſetur reipsâ etiam ſuſpenſus à beneficio, niſi id exprimatur, *num.* 200. Et vice versâ, ſuſpenſus à beneficio non ideo etiam cenſetur ſuſpenſus ab officio, *num.* 201. Secundò, ſuſpenſus ab Ordine, ſine limitatione, non eſt ſuſpenſus à juriſdictione. Tertiò, Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine Epiſcopali tantùm non eſt ſuſpenſus ab Ordine Sacerdotali, *num.* 202. Quartò, ſuſpenſus ab Ordine ſuperiore non eſt ſuſpenſus ab inferiore, *num.* 203. Denique ſuſpenſus à juriſdictione ſimpliciter non prohibetur exercere actus Ordinis, qui juriſdictionem non requirunt, *n.* 204.

§. II. *Quis poſſit cenſuram ſuſpenſionis ferre, & in quos, & ob quam cauſam, & quis ab illa abſolvere?*

ASSERTIO I. Omnis & ſolus ille, qui poteſt excommunicare, poteſt etiam ſuſpendere, *num.* 205. Aſſertio 2. Omnes & ſoli Clerici, præter Papam, poſſunt cenſurâ ſuſpenſionis ligari, *num.* 206. Aſſertio 3. Suſpenſio propriè dicta, prout eſt cenſura, quæ infligitur propter contumaciam, vel ſaltem ut pœna Eccleſiaſtica, non incurritur, niſi ob propriam culpam, eámque mortalem, *n.* 207. Quibus modis ſuſpenſio tollatur? *n.* 208.

§. III. *Aliæ nonnullæ quæſtiones circa ſuſpenſionem proponuntur, & reſolvuntur.*

Quær. 1. Quis ſit effectus ſuſpenſionis? Reſp. Si ſuſpenſus exercet actum, à quo eſt ſuſpenſus, graviter peccat, ſi materia ſit gravis, & ſi durante ſuſpenſione, actus Ordinis exercerat, ſit irregularis, *num.* 209. Quær. 2. An acta à ſuſpenſo ſint valida?

valida ? Reſp. Actus Ordinis ſunt validi, exceptâ abſolutione Sacramentali: at verò actus, qui juriſdictionem requirunt, per ſe ſunt invalidi, quia ſuſpenſio privat actuali juriſdictione, *num.* 210. Quær. 3. An ſuſpenſio priver communicatione cum aliis? Reſp. Per ſe non privare, *num.* 211. Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi in ea Divina celebret, fit irregularis, & ſi moriatur impœnitens in ſuſpenſione illa, privatur Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Item ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, vel ab officio per appellationem ſequentem non ſuſpenditur, c. *Is cui.* 20. *h. t. in 6. num.* 212. *& ſeq.* Suſpenſus ab officio, Ordine, vel juriſdictione in uno loco, ubique eſt ſuſpenſus ab illis, donec abſolvatur, *num.* 214.

SECTIO VIII. *De tertia cenſura Eccleſiaſtica, nempe Interdicto.*

§. I. *Quid & quotuplex ſit Interdictum?*

ASSERTIO I. Interdictum eſt cenſura Eccleſiaſtica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſtica ſepultura, & in quo differat à ſuſpenſione, & excommunicatione? *num.* 215. Aſſertio 2. Interdictum dividitur primò, in locale, & perſonale. Prius eſt, quo immediatè locus interdicitur: perſonale, quo immediatè ipſæ perſonæ interdicuntur, non locus. Secundò, interdictum tam locale, quàm perſonale ſubdividitur in generale, & ſpeciale, ſeu particulare, *num.* 216. Tertiò, interdictum perſonale ſimiliter dividitur in generale, & particulare. Generale eſt, quo interdicitur aliqua Communitas, Civitas, vel pagus: item Collegium, vel Capitulum. Interdictum perſonale partiale eſt, cùm perſona particularis interdicitur, *num.* 217. Quartò, dividitur interdictum Eccleſiaſticum in totale, & partiale. Totale eſt, quod omnes effectus interdicti habet: partiale, quod non omnes effectus habet, *num.* 218.

§. II. *Quænam ſub Interdicto generaliter promulgato comprehenduntur, vel non?*

Interdicto Clero, non eſt interdictus populus, nec è converſo. Interdictâ Civitate, propter delictum Domini, vel Rectoris Civitatis, Cives non ſunt interdicti: ideòque poſſunt extra Civitatem intereſſe Divinis. At interdicto populo, ſingulares perſonæ de populo ſunt interdictæ, nec poſſunt audire Divina, vel ſuſcipere Sacramenta, niſi in caſibus à Jure conceſſis, c. *Si ſententia.* 16. *h. t. in* 6. *num.* 219. *&* 3. *ſeqq.* Qui dat cauſam interdicto locali, perſonale interdictum incurrit, ita ut non ſolùm in eo loco Divina audire non poſſit, ſed nec alibi, *num.* 223. Interdictâ Civitate, cenſentur etiam ſuburbia, & continentia ædificia interdicta; & interdictâ Eccleſiâ, ſunt interdictæ Capellæ, & cœmeteria contigua, ut in iis mortui ſepeliri non poſſint; ſecus eſt, ſi non ſunt contigua, c. *Si Civitas.* 17. *h. t. in* 6. n. 224. *& ſeq.*

* *
*

§. III. *Quænam obſervanda ſunt circa adminiſtrationem, & ſuſceptionem Sacramentorum, quæ tempore Interdicti eſt prohibita?*

Tempore interdicti, ſive ab homine, ſive à Jure lati, omnes tam infirmi, quàm ſani, admittuntur ad Sacramentum Pœnitentiæ, dummodo non ſint excommunicati, hi enim non admittuntur, niſi in mortis articulo: vel niſi cauſam dederint interdicto, nam & hi non admittuntur, niſi ſatisfaciant, ſi poſſunt, vel dent idoneam cautionem de ſatisfaciendo, prout poſſunt. Item tempore interdicti, in Eccleſiis, & Monaſteriis, ſingulis diebus Miſſæ, & alia Divina Officia celebrari poſſunt, ut priùs, ſubmiſsâ voce, januis clauſis, excluſis excommunicatis, & interdictis, & non pulſatis campanis. Item quater in anno, videlicet in feſtis Nativitatis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. V. pulſatis campanis, & januis apertis, ſolemniter celebrentur Divina Officia, excluſis excommunicatis, ſed admiſſis Interdictis, ita tamen ut hi, propter quorum delictum latum eſt interdictum, non appropinquent Altari; in ceteris verò ſervandum eſt interdictum, non obſtantibus quibuſcunque privilegiis, c. *Alma.* 24. *& ult. h. t. in 6 num* 226. Excipitur primò, Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis, quæ tempore interdicti licitè conferuntur, ideòque etiam Chriſma in Cœna Domini licitè confici poteſt, c. *Quoniam.* 19. *h. t,* in 6. *num.* 227. *& ſeq.* & in c. *Reſponſo.* 43. *h. t. num.* 229. *&* 2. *ſeqq.* Item licitum eſt prædicare Verbum Dei, tempore cujuſcunque interdicti, *eit. num.* 230. Excipitur ſecundò, Sacramentum Pœnitentiæ, quod omnibus adminiſtrari poteſt tempore interdicti, & ſuſcipere non tantùm infirmi, ſed etiam ſani poſſunt, exceptis excommunicatis, & iis, qui culpâ ſuâ cauſam dederunt interdicto, niſi priùs ſatisfaciant, *num.* 231. Excipitur tertiò, Sacramentum Euchariſtiæ, quod per modum Viatici, tempore interdicti, miniſtrari poteſt, *num.* 232. Non tantùm adminiſtratio, ſed etiam perceptio prædictorum Sacramentorum, conceditur ab Eccleſia in omni interdicto generali, *num.* 233. Sacramentum extremæ Unctionis, tempore interdicti, nec adminiſtrari, nec recipi poteſt, *num.* 234. Neque etiam Sacramentum Ordinis, *num.* 235. Denique matrimonium non ſolùm validè, ſed etiam licitè, tempore interdicti, contrahitur, non autem benedictio nuptialis, n. 236.

§. IV. *Quæ obſervanda ſint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita eſt tempore interdicti, vel conceſſa?*

Permiſſum eſt, tempore interdicti, ſemel ſingulis hebdomadis Miſſas celebrare, causâ conficiendi Corpus Chriſti, ſubmiſsâ voce, januis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, c. *Permittimus.* 57. *h. t.* poſtea verò Jure novo ſtatutum fuit in c. *ult.* §. *Adjicimus. h. t. in* 6. ut ſingulis diebus

diebus id liceret, modo prædicto, n. 237. Idque declaratur, n. 238. & 2. ſeqq.

§. V. *De privatione ſepulturæ Eccleſiaſticæ, tempore interdicti.*

Assertio I. In generali interdicto locali prohibentur ſepeliri fideles in ſacro loco: Clerici tamen, ac perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ non ſunt interdictæ, ſi ſervârunt interdictum, poſſunt in cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri, absque omni ſolemnitate: imò etiam in Eccleſia interdicta, *num.* 241. Aſſertio 2. Perſonaliter interdicti, ſive Clerici, ſive Laici, ſi non ſint denunciati, nec impœnitentes deceſſerint, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri, n. 242.

§. VI. *De violatione Interdicti, & pœnis Iure decretis in violantes.*

Quær. 1. Quibus modis violetur interdictum locale, vel perſonale? *num.* 243. Quær. 2. Quam pœnam incurrant laici, qui violant interdictum, vel alios cogunt violare? Reſp. Domini temporales, qui cogunt alios celebrare Divina Officia in locis interdictis, vel per præcones faciunt tunc ad illa audienda populum convocari: vel prohibent, ne publicè excommunicati, vel interdicti, per illos, qui Miſſas celebrant, moniti, ut ex Eccleſiis exeant, & ipſi, qui non exeunt, nominatim excommunicationem incurrunt reſervatam Sedi Apoſtolicæ, *Clement.* 2. *h. t.* n. 244. & *ſeq.* Quær. 3. Quam pœnam incurrunt Religioſi violantes interdictum? Reſp. Religioſi quicunque, etiam exempti, violantes interdictum poſitum per Sedem Apoſtolicam, vel Ordinarium loci, quod ſciunt ſervari à Cathedrali, vel Parochiali Eccleſia: vel generalem ceſſationem à Divinis factam per Provinciale Concilium, vel per eum, qui hoc poſſit, ipſo jure ſunt excommunicati, non obſtantibus privilegiis, & conventionibus quibuscunque, *Clement.* 2. *h. t. num.* 246. & *ſeq.* Item FF. Minores ſi tempore interdicti admittunt in ſuis Eccleſiis ad Divina FF. & ſorores tertii Ordinis S. Franciſci, excommunicationis ſententiam incurrunt, à qua abſolvi non poſſunt, niſi per Papam, vel locorum Ordinarios, ſatisfactione præmiſsâ, *Clement.* 3. *h. t. num.* 248. Præterea celebrans ſcienter in Eccleſia ſanguinis, vel ſeminis effuſione polluta, vel præſentibus excommunicatis, licèt temerariè agat, non tamen fit irregularis, *c. Is qui.* 18. *h. t. in* 6. Celebrans verò in loco interdicto, in caſibus non permiſſis, fit irregularis, & eligi non poteſt, *cit. c. Is qui.* §. *Is verò. h. t. in* 6. *cit. n.* 248.

§. VII. *De cauſis Interdicti, & relaxatione ejuſdem.*

Quær. 1. Quis poſſit Interdictum ferre? Reſp. Interdictum ferri poteſt, vel à Jure, vel ab homine. Illi verò interdictum ferre poſſunt perſonale, vel locale in perſonas, vel locum juriſdictioni ſuæ ſubjectum, qui Ordinario jure poſſunt excommunicare, vel ſuſpendere, *num.* 249. Quær. 2. Ob quam cauſam ferri poſſit interdictum? Reſp. Interdictum ferri poteſt in quamlibet Communitatem, ſed nonniſi propter delictum, vel ipſius Communitatis, vel Principis, aut Gubernatoris loci, quin etiam Epiſcopi loci, qui ſpiritualem tantùm ibi juriſdictionem habet, *num.* 250. Interdictum autem generale locale non poteſt juſtè ferri, niſi ob graviſſimam cauſam generalem, nempe ob peccatum commiſſum à Capite Civitatis, ſeu loci, vel pluribus, & principalibus ejus membris, *num.* 251. Quær. 3. A quo, & quomodo interdictum tolli poſſit, ſeu relaxari? *num.* 252. Denique Interdictum generale poſitum in Civitate, vel alio loco, non poteſt relaxari ad cautelam, *c. Præſenti.* 10. *h. t. in* 6. *n.* 253.

§. VIII. *Proponuntur Conſtitutiones Extravagantes hujus Tituli.*

Quæ in hoc §. continentur, habentur *num.* 254. & pluribus *ſeqq.* uſque ad *num.* 261. incluſivè.

§. IX. & ultimus. *De ceſſatione à Divinis, quid & quotuplex ſit, & quomodo ab Interdicto differat?*

Ceſſatio à Divinis eſt Eccleſiaſtica prohibitio, ob quam Clerici ceſſare debent, in certo loco, à Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum adminiſtratione, niſi quatenus eam neceſſitas poſtulat. Eáque duplex eſt, generalis, reſpectu totius Civitatis, vel particularis in una Eccleſia. Et quomodo differat hæc ceſſatio ab Interdicto locali? *num.* 262. Poſtremò qui interdictum imponere, is etiam ceſſationem à Divinis indicere poteſt, veluti Epiſcopus, vel qui quaſi Epiſcopalem juriſdictionem in foro externo obtinet. Violantes ceſſationem à Divinis, ipſo facto, ſunt excommunicati, n. 263.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 73. & *ſeq.*
c. 2. *n.* 60. & 66.
c. 3. *in princ. num.* 59. §. *Si verò. n.* 67. & 70. & §. *Nec ille. num.* 69. & 70.
c. 4. *n.* 42. & *ſeq.*
c. 5. *n.* 49.
c. 6. *in princ. num.* 79. & §. *Illi verò. num.* 53.
c. 7. *n.* 88.
c. 8. *n.* 112. & *ſeq.*
c. 9. *n.* 89.
c. 10. *n.* 68.
c. 11. *n.* 83.
c. 12. *n.* 162.
c. 13. *num.* 77. & *ſeq.* & *n.* 82.
c. 14. *n.* 90. & *ſeq.*
c. 15. *n.* 130. & *ſeq.*
c. 16. *n.* 184.
c. 17. *n.* 58.
c. 18. *n.* 96.
c. 19. *n.* 97. & *ſeq.*
c. 20. *n.* 95.
c. 21. *n.* 28. & *ſeq.*
c. 22. *num.* 99. & *duobus ſeqq.*
c. 23. *num.* 92. & *duobus ſeqq.*
c. 24. *n.* 71.
c. 25. *n.* 185.
c. 26. *n.* 82.
c. 27. *n.* 172.
c. 28. *num.* 176. & *duobus ſeqq.*
c. 29. *in princ. num.* 51. §. *In ſecunda*, & §. *Is autem. num.* 117. & *ſeq.*
c. 30. *n.* 132. & *ſeq.*
c. 31. *n.* 121. & *ſeq.*
c. 32. *n.* 61. & *quinque ſeqq.*
c. 33. *n.* 84. & *ſeq.*

c. 34. n. 118. & *ſeq.*
c. 35. n. 183.
c. 36. n. 52.
c. 37. n. 86.
c. 38. n. 179.
c. 39. n. 180.
c. 40. num. 146. & *quinque ſeqq.*
c. 41. n. 181.
c. 42. n. 174.
c. 43. in princ. n. 116. & §. *Praterea.* n. 229. & *ſeq.*
c. 44. n. 107. & *ſeq.*
c. 45. n. 186.
c. 46. n. 140.
c. 47. n. 56.
c. 48. in princ. num. 34. & *ſeq.* §. *Caveat.* §. *Cúmque adversùs.* §. *Verùm* & §. *fin.* num. 38.
c. 49. n. 109.
c. 50. n. 66.
c. 51. n. 169.
c. 52. n. 168.
c. 53. n. 110.
c. 54. in princ. §. *Prædicatores.* n. 117. & §. *Si qui verò.* n. 72.
c. 55. n. 129.
c. 56. n. 145.
c. 57. n. 237. & *ſeq.*
c. 58. n. 80. & *ſeq.*
c. 59. n. 7. & 8.
c. 60. & *ult.* n. 87.

IN SEXTO.

c. 1. n. 11. & *ſeq.*
c. 2. n. 152. & *ſeq.*
c. 3. num. 134. & *duobus ſeqq.*
c. 4. n. 195. & *ſeq.*
c. 5. n. 158. & *duobus ſeqq.* & §. *ult.* n. 27.
c. 6. n. 187.
c. 7. in princ. num. 154. §. *Porro.* num. 155. §. *Sed ſi,* & §. *Sanè.* num. 156. §. *Denique.* num. 157.
c. 8. n. 19.
c. 9. n. 137. & *ſeq.*
c. 10. n. 253.
c. 11. num. 102. & *duobus ſeqq.*
c. 12. n. 188. & *ſeq.*
c. 13. n. 139.
c. 14. n. 191. & *ſeq.*
c. 15. n. 193. & *ſeq.*
c. 16. num. 219. & *tribus ſeqq.*
c. 17. n. 214. & *ſeq.*
c. 18. n. 248.
c. 19. n. 227. & *ſeq.*
c. 20. n. 212. & *ſeq.*
c. 21. in princ. num. 64. §. *Quamvis.* n. 50. & *ſeq.*
c. 22. n. 105. & *ſeq.* & n. 170. & *ſeq.*
c. 23. n. 54. & *ſeq.*
c. 24. & *ult.* num. 226. & *ſeq.* & n. 237. & *tribus ſeqq.*

IN CLEMENTINIS.

Clemens. 1. num. 246. & *ſeq.*
Clemens. 2. num. 244. & *ſeq.*
Clemens. 3. n. 248.
Clemens. 4. & *ult.* in princ. & §. *Similiter.* num. 182.

IN EXTRAVAGANT. Joann. XXII.

Extravagant. unic. num. 254.

IN EXTRAVAGANT. Communibus.

Extravag. 1. n. 255.
Extravag. 2. n. 259.
Extravag. 3. n. 260.
Extravag. 4. & *ult.* num. 261.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS IN V. LIBRUM DECRETALIUM.

Primus numerus ſignificat Titulum, ſequentes numerum marginalem eiuſdem Tituli indicant.

A.

ABBAS an poſſit facere uniones beneficiorum, & cauſas matrimoniales cognoſcere? *tit.* XXXI. *n.* 18. 20. 21. Abbatum privilegia. XXXIII. *n.* 109. Eorum Inſignia, & ornamenta. *n.* 110. Abbas exemptus dignior eſt non exempto. *ibid. not.* 3.

Abbatiſſa poteſt habere juriſdictionem in Clericos. *tit.* XXXI. *n.* 34. Ei non eſt facienda Confeſſio. XXXVIII. *n.* 23. Non poteſt excommunicare. XXXIX. *n.* 25.

Abigeatus eſt furtum pecoris ex paſcuis. *tit.* XVIII. *n.* 40. Ejus pœna, tam Jure Civili, quàm Canonico. *ibid.*

Abortum procurans fœtus animati eſt irregularis. *tit.* XII. *n.* 13. *& ſeq.* Non autem ſterilitatem procurans. *n.* 15.

Abſens reus criminalis quomodo tractandus ſit? *tit.* I. *n.* 36.

Abſolutio ab hæreſi. *tit.* VII. *n.* 37.

Abſolutionis ab excommunicatione forma. *tit.* XXXIX. *num.* 161. *&* 177. Ante eam duplex cautio, nempe juramentum de parendo. 162. & de ſatisfaciendo parti læſæ. 163. Abſolvi poteſt abſens, & invitus. 164. Abſolutio ab excommunicatione vi extorta. 165. Conditionata. 166. Ad cautelam. 167. *&* 168. Ad reincidentiam. 170. Cum onere ſe præſentandi. 171.

Abſolutus ab una excommunicatione non hoc ipſo abſolvitur ab alia. 172. *&* 173. Excommunicatus à pluribus, à quo abſolvatur? 174. Ab eodem ſæpius. 175. Abſolvendus quomodo ſit mortuus? 176. Abſolutus apud DEUM, an ligari poſſit apud homines? *ibid. &* 177. Abſolutio eſſe facta quomodo probatur? 180. *& ſeqq.*

Abſolvendi poteſtas à cenſuris non extenditur ad irregularitatem. *tit.* XXXIX. *n.* 3. & 11. *not.* 6.

Accuſatio. tit. I. Quid ſit accuſatio tam publica, quàm privata? *num.* 1. Requiſita ad eam. *num.* 2. Accuſatio criminalis quando extinguatur? *tit.* I. *n.* 46.

Accuſare qui poſſint? *tit.* I. *n.* 3. An Clerici laicos criminaliter? An laici Clericos? An pupillus? *n.* 4. An mulier? An infamis? *n.* 5. An excommunicatus? An liberi parentes? An Pagani, & hæretici? An Pauper? An ipſe accuſatus? *n.* 6. An inimicus? *n.* 7. *&* 9. An teſtis? *n.* 8. An Monachi Prælatum? *n.* 10. *& ſeq.* Accuſare quis teneatur? *n.* 18.

Accuſari qui poſſint, & qui non? *tit.* I. *n.* 23. An abſolutus iterum poſſit accuſari? *n.* 24. *& ſeqq.* An poſt remiſſam culpam in Confeſſione, vel à læſo? *n.* 17. *limit.* 9. An Communitas? *n.* 29.

Accuſator quando deſiſtere poſſit ab accuſatione? *tit.* I. *n.* 19. quando debeat deſiſtere? *n.* 20. An requiratur accuſator in notorijs? *n.* 104. Accuſator deficiens in probatione, quando evadat notam calumniæ? *tit.* II. *n.* 5. Accuſator quis ſit adulterij? *tit.* XVI. *n.* 4.

Actione criminali finitâ, an adhuc agi poſſit civiliter in adulterio? *tit.* XVI. *num.* 11. Actio injuriarum qualis? *tit.* XXXVI. *n.* 7. An detur pro injuria alteri illata? *n.* 8. quomodo tollatur? *n.* 9. hac actione condemnatus ſit infamis. *ibid.* Actio injuriarum civilis competit Clerico contra laicum, & quando condemnetur ad expenſas? *num.* 19.

Actus legitimi, qui non accipiant conditionem? *tit.* XXXIX. *num.* 166.

Admixtione quomodo acquiratur dominium etiam in uſura? *tit.* XIX. *n.* 19. *& ſeqq.*

Adulterium quid ſit? *tit.* XVI. *n.* 1. Quotuplex, & quod Jure Civili? *n.* 2. An cum ſponſa de futuro? *n.* 3. An ſit crimen publicum? *n.* 5. An committatur ſine dolo? *n.* 9. An ſit quaſi Sacrilegium, & ejus Judex an ſit Eccleſiaſticus? *n.* 10. An probetur præſumptionibus? *n.* 12. & quibus? *n.* 13. *& ſeq.*

Adulterium accuſat maritus? *n.* 4. Pater adulteræ, & qui alij? *n.* 5. An uxor maritum? *n.* 6. 7. *&* 9. Intra quot dies hæc accuſatio inſtituenda? *n.* 8. Criminaliter accuſans adulterium an adhuc poſſit agere civiliter? *n.* 11. Adulteria mutua an compenſentur? *tit.* XVI. *n.* 24. 25. 27. *&* 30. An etiam poſt pœnam? *n.* 26. *not.* 4. An etiam ſi alterius adulterium ſequatur poſt divortium? *n.* 28. *& ſeq.* Quid ſi poſt reconciliationem? *n.* 30. §. *Extenditur ſecundò.* Quid ſi alter commiſit Sodomiam? *n.* 31. Quid ſi mollitiem? *ibid. in fine.* Quid ſi Adulterium alterius non ſit liquidum? *n.* 32. Quid ſi metu commiſſum? *n.* 35. Adulterij pœnæ. An mors? *tit.* XVI. *n.* 18. Quid Jure Canonico? *n.* 19. *&* 20. An divortium innocentis, amiſſio dotis, & donationis propter nuptias? 23. Quando ceſſent hæ pœnæ? 34. *&* 35.

Adulteram non correctam an maritus teneatur dimittere? *tit.* XVI. *n.* 15. *& ſeq.* An liceat patri, vel marito adulteram filiam, vel uxorem occidere? *n.* 22.

Advocatus in cauſa ſanguinis an fiat irregularis? *tit.* XII. *n.* 112. An poſſit præſtare operam hæreticis? *tit.* VII. *num.* 118.

Ægri monendi à Medico de confeſſione facienda, *tit.* XXXVIII. *n.* 15. *& ſeq.*

Alchimiſtæ auri confectionem promittentes an tolerandi? *tit.* XX. *n.* 43.

Alea Clericis prohibita, & aleator indignus eſt beneficio. *tit.* XXXI. *n.* 8.

Alienatio rei Eccleſiaſticæ ſine conſenſu Capituli. *tit.* III. *n.* 29.

Altare viaticum. *tit.* XXXIII. *n.* 87. *& ſeqq.* An Epiſcopo ſublatum à Trident. 88. *not.* 3. datum Religioſis. 89. *& ſeq.* An revocatum. 91. 92. *&* 93.

Animam rationalem eſſe formam corporis, eſt de fide. *tit.* VII. *n.* 5.

Animal ſi pauperiem fecit? *tit.* XXXVI. *n.* 12.

Annatas exigere an careat vitio Simoniæ? *tit.* IV. *n.* 9. *& ſeq.*

Annexa ſpiritualibus quotuplicia? *tit.* III. *n.* 72.

Antichreſis an uſuraria? *tit.* XIX. *n.* 98.

Appellatio an locum habeat in judicio Simoniæ? *tit.* III. *n.* 152. *in fine.* An liceat hæreticis? *tit.* VII. *n.* 127. An à ſententia reſtituendi uſuras? XIX. *n.* 127. Raptoribus negatur. XVII. *n.* 2.

Appellare quomodo poſſit Clerici percuſſor? *tit.* XXXIX. *num.* 89.

Appellatio ſequens non ſuſpendit excommunicationem, aut ſuſpenſionem. *tit.* XXXIX. *n.* 212.

Apoſtaſia quid ſit in genere, & quotuplex? *tit.* IX. *n.* 1. Quis ſit, & dicatur Apoſtata à fide, & quæ ejus pœnæ? *tit.* IX. *n.* 2. Quis ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? *n.* 4. Quis à Religioſo ſtatu, & quas pœnas incurrat? *n.* 8. 9. *&* 10.

Archiepiſcopus quando abſolvere poſſit excommunicatum à Suffraganeo? *tit.* XXXIX. *n.* 145. *& ſeq.* An remittet ad excommunicantem? *n.* 149. Quid de excommunicato ab Archidiacono? *n.* 154. *& ſeqq.*

Aſſaſſini etiam quid? *tit.* XII. *n.* 24. Clerici hujus criminis rei, an ſint ipſo facto degradati? *n.* 26. An ad ejus probationem ſufficiant argumenta tantùm probabilia? *n.* 26. *not.* 6.

Aureus an in Jure intelligatur Ducatus? *tit.* III. *n.* 19.

B.

BAPTISMUM iterantes, ſive rebaptizantes voluntariè, & abſolutè fiunt irregulares. *tit.* IX. *n.* 13. Non ſi conditionatè

tionatè. *ibid.* Etiam qui miniſtrant rebaptizantibus, fiunt irregulares. Item qui ſcienter & abſolutè ſe baptizari ſinunt. *n.* 14. Clerici reiterantes deponuntur, excommunicantur &c. *n.* 17. Baptizatus quomodo cogatur vivere Chriſtianè? *n.* 3.

Bellum quatenus Clericis liceat? *tit.* XXXVII. *n.* 15. An faciat irregularem? XII. *n.* 114.

Beneficium continet officium, & præbendam. III. *n.* 73. Beneficij incapaces ſunt hæretici. VII. *n.* 49. Alienum beneficium accipiens an furtum faciat? XVIII. *n.* 10. Invalidè confertur excommunicato. *tit.* XXVII. *n.* 18. & *tit.* XXXIX. *n.* 23. Hinc retineri non poteſt etiam poſt abſolutionem. XXVII. *n.* 14. Niſi diſpenſetur. *n.* 26. Quid ſi in foro conſcientiæ antea ſit abſolutus? 31. Quid poſt triennalem poſſeſſionem, & cum clauſula abſolutionis? 22. Conferens excommunicato ſuſpenditur à collatione. 23. Illicitè confertur totaliter ſuſpenſo ab officio. *tit.* XXXIX. *n.* 200.

Beneficiati ſtudentes quando recipiant reditus? *tit* XXXIII. *num.* 96.

Benedictionem ſolemnem dare, qui poſſint, & qui privatam? XXXIII. *n.* 111.

Beſtialitas quid? XVI. *n.* 71.

Bigamia irregularitatem incurrit maritus cognoſcens uxorem poſt adulterium etiam incognitum. XVI. *n.* 17.

Blaſphemia quid? XXVI. *n.* 7. Ejus pœna. *n.* 8. *& ſeqq.* Quid ſi ex calore iracundiæ fiat? *n.* 11. Pœna Juris Civilis. *n.* 12. An blaſphemi poſſint eſſe teſtes? *n.* 13. Eſt hoc crimen mixti fori. *n.* 14.

Bona ſpiritualia propria, & communia. XXXIX. *n.* 1. *&* 4.

Brachium ſeculare quando invocetur? XXVII. *n.* 3. præſertim contra hæreticus? VII. *n.* 127. *& ſeq.*

Bulla Cœnæ Domini de falſarijs. XX. *n.* 30. *& ſeqq.*

C.

CALUMNIATORES qui ſint? *tit.* II. *n.* 1. quomodo puniantur? *num.* 2. & 3. Calumniæ pœnas effugit, qui ex probabili cauſa accuſat. *num.* 5. uti & denunciator. *n.* 6. 7. *&* 8.

Campanam habere eſt ſignum loci publici. XXXIII. *n.* 137.

Canonicatus an compatibilis cum Parochia? XXXIII. *n.* 39. *not.* 2.

Canonicam portionem non ſolvunt Mendicantes in ſepulturis. XXXIII. *n.* 163.

Cantor, ſive Præcentor & Succentor quis? XXXI. *n.* 8.

Capitalis pœna quæ? XXXVII. *n.* 2.

Capituli conſenſus quando requiratur? XXXI. *n.* 2.

Carceris pœna. *V. Pœna Carceris.* Carcer hæreticorum. Cuſtos qualis debeat eſſe? VII. *n.* 148. *§. ſecundo.* Carcer Apoſtatarum à Clericatu. VIII. *n.* 7. Carcerari quando poſſint Clerici, etiam à laicis, ſine periculo cenſuræ? XXXIX. *n.* 183. 189. *not.* 3. & *n.* 193. *& ſeq.*

Cardinalis an Epiſcopo major? XXXIII. *n.* 88. An præſtet juramentum fidelitatis? *n.* 100. Cardinalem perſequentis pœna. XXXVII. *n.* 33.

Caſus reſervati in Bulla Cœnæ, an etiam comprehendant hæreſim? VII. *n.* 44. Caſus & vota reſervata in Extravag. *Etſi Dominici.* XXXVIII. *n.* 51. *& ſeq.*

Caſus fortuiti non poſſunt prævideri. XII. *n.* 34.

Caſus quid ſit. XI. *n.* 2.

Catechumenus an poſſit dici hæreticus? VII. *n.* 6.

Cauſam damni dans damnum dedit. XXXVI. *n.* 12. *& ſeq.*

Cautio qualis requiratur ab uſurario? XIX.

Celebrantis non jejuni pœna. I. *n.* 37.

Cenſura quid? XXXIX. *n.* 1. Ejus differentia ab Irregularitate. *ibid.* Poteſtas ferendi eas. *n.* 2. Quot ſint Cenſuræ? *n.* 3. Modus eas ferendi. *n.* 12.

Cenſus quid ſit? XIX. *n.* 65. Quotuplex? 66. An cenſùs emptio ſit uſuraria? 67. *& ſeq.* Cenſus perpetuus? 69. temporalis? 70. redimibilis? 71. *& ſeq.* cum pacto aſſecurationis? 73. perſonalis? 74. *& ſeq.* Conditiones requiſitæ ad hanc emptionem. 78. quale pretium? 79. re cenſui ſubjectâ pereunte, an pereat cenſus? 80. leges poſitivæ circa hanc emptionem. 82. Bulla Pij V. 83. An uſu recepta? 84.

Cenſus Pontifici ſolutus ab aliqua Eccleſia an probet exemptionem? *XXXIII.* *n.* 27. Sub cenſu annuo ne locent Prælati Eccleſias, aut vices ſuas. IV.

Ceſſatio à Divinis an ſit cenſura? *XXXIX.* *n.* 3. Quid ſit, & quomodo differat ab interdicto? 262.

Chirurgia qualis Clericis prohibita? XII. *n.* 67. *& ſeqq.* Prohibetur, ne quis dicat, quòd Chriſtus quâ homo non ſit aliquid. VII. *n.* 10.

Circumſtantia in pœnis attendendæ. XII. *n.* 11. Quæ confitendæ? *XXXVIII.* *n.* 13.

Ciſternam non operiens punitur. *XXXVI.* *n.* 13.

Citatio ad declarandum excommunicatum quando requiratur? *XXXIX.* *n.* 36.

Civitas poteſt eſſe ſine Epiſcopo. *XXXIII.* *n.* 108.

Clavis Petri quid? *XXXI.* *n.* 29.

Clauſula generalis non comprehendit majores perſonas, quàm ſint expreſſæ. *XXXI.* *n.* 21. *not.* 4.

Clericus ſeditioſus ſuſpenditur. XII. *n.* 114. An poſſit propriâ manu pugnare? 116. Duellans quomodo puniatur. XIV. *n.* 4. 5. & 6. Quomodo Clericus adulter. XVI. *n.* 19. *&* 20. Stuprator. 43. Inceſtuoſus. 67. Sodomita. 70. *& ſeqq.* Fornicator. 75. Concubinarius. 77. Clericus incendiarius. 50. Raptor mulierum. *n.* 3. An fiat irregularis? 21. An facto ipſo? *n.* 20. *§. Similiter.* Rapinam exercens. 37. *not.* 4. An poſſit eſſe Judex delegatus in criminalibus? 43. *& ſeq.* Clericus fur rei gravis deponitur, incorrigibilis excomunicatur, ſeculari Poteſtati traditur. XVIII. *n.* 25. An fiat infamis, & irregularis? 26. *& ſeq.* Clericus criminoſus an debeat agere publicã pœnitentiam? *XXVI.* *n.* 9. *not.* 3. Item *XXXVIII.* *n.* 3. Quid ſi infantem opprimat in lecto? 7. *&* 8. An in Clerico per ſaltum promoto valeat ſuperior Ordo, omiſſo inferiore? *XXIX.* *n.* 1. An ſuſpendatur ab Ordine ſic ſuſcepto? *n.* 2. Non ſit irregularis, niſi in eo miniſtret. 3. 4. & 5. Clericus non portans habitum an amittat fori privilegium? *XXXIII.* *n.* 157. *& ſeqq.* Clericus injuſtus bellator deponitur. *XXXVII.* *n.* 15. Quando in Monaſterium detrudatur? 16. Clericis quid liceat tempore interdicti? *XXXVIII.* *n.* 24. Clericus dimiſſo habitu ſe miſcens enormibus an amittat privilegium Canonis? *XXXIX.* *n.* 93. An etiam fori? *ibid.* *& num.* 94. Clerici non veniunt nomine populi in odioſis, *n.* 220. An aliquis ſit Clericus, judicat Eccleſiaſticus? 188. *& ſeqq.* An Clericatus eximat à patria poteſtate? *n.* 75.

Clerici aut Monachi percuſſor excommunicatur. *XXXIX.* *num.* 48. *& ſeq.* An etiam Novitij? 50. Etiam volentis percuti. 52. Etiam ſui ipſius. *ibid.* Etiam mandans, conſulens. 53. Ratificans. 54. *& ſeq.* Non impediens. 56. Quid ſi Oſtiarius, aut apparitor percutiat Clericum? 59. Quid ſi tantùm vim vi repellat? 67. An percutiens diſciplinæ causâ? 71. *& ſeq.* Si turpiter inventum percutiat. 20. *&* 69. vel enormibus ſe miſcentem? 90. *&* 92. Si Prælatus ſubditum Clericum? 71. Si puer Clericum percutiat? 87. Si pueri Clerici ſe invicem? 74. Adulter Clericus à marito percuſſus? XVI. *n.* 22.

Clerici percuſſio enormis, levis, mediocris. *XXXIX.* *n.* 57. Quænam harum Papæ reſervatur? 58. *& ſeqq.* item *n.* 80. Quis abſolvit à percuſſione? An Legatus Apoſtolicus? 81. *&* 25. An Epiſcopus? 87. Quid ſi percutiens ſit Monialis? 84. *& ſeq.* Alia mulier, vel aliquis ſenex, infirmus? 77. *& ſeqq* Quid ſi potens, delicatus? 79. Impeditus Romam ire? 83. An pauper? 77. *&* 82. An ſervus? 86. In mortis articulo abſolutus? 76. An convaleſcens, ſi ſe ſiſtat Pontifici? 78. 82. 83. *&* 105. An ſi ſit occultus? 88. Quis ſit notorius percuſſor Clerici? 114. Hic vitandus eſt. 89. etiamſi non ſit denunciatus. 90. 91. *&* 113.

Collegio peccante, qui puniri debeant? III. *n.* 67. *not.* 3. Collegium an poſſint erigere privati? *XXXI.* *n.* 33.

Colluſio detegenda. Quid ſit illa? XXII. *n.* 1. Quid ſi per eam accuſator deſiſtat. 2. *&* 3. Si reus ſic abſolvatur, poteritnè de novo accuſari? *num.* 4. Colluſio in Beneficijs. *n.* 6.

à Commendata Eccleſia detruſus, an cenſeatur ſpoliatus? I. *num.* 37.

Commu-

Communicatio fidelium alia eſt interna, alia externa, alia mixta. XXXIX. n. 4. *V. Excommunicatio.*

Communionis Paſchalis omiſſæ pœna. XXXVIII. n. 11. Olim ter in anno. 13.

Compenſator tacitus non eſt fur. XVIII. n. 12. not. 2.

Compurgatorum in purgatione Canonica numerus. XXXIV. n. 11. not. 3. Quando plures adhibendi ſint? 26. Quales debeant eſſe? 27. An ejuſdem Ordinis cum purgando? 28. Hi jurant de credulitate. 30.

Concionem audire licet cum excommunicato non tolerato. XXXIX. n. 157.

Concubinatus quid ſit? XVI. num. 76. Quæ ejus pœna? 77. Etiam laici concubinarij. 79.

Condemnatio in expenſas in actione injuriarum. XXXVI. num. 19.

Confeſſarii prudentia requiritur. XXXVIII. n. 11. Hunc eligendi quis jus habeat? 32. & 33. An etiam minores Prælati? 34. An Abbates? *ibid.* An ſic electus etiam à reſervatis abſolvat? 35. An Epiſcopus dare poſſit hoc jus? 36. An per præſcriptionem acquiratur? *ibid.*

Confeſſio Sacramentalis an Diacono, an laico fieri poſſit? XVIII. n. 3. not. 2. An Abbatiſſæ, ſeu Moniali? XXXVIII. num. 23. Quos confitentes audire poſſint Mendicantes? XXXIII. n. 163. Confeſſio negantis ſe abſtinere poſſe à peccatis non audienda. XXXVIII. n. 18. Requirit enim dolorem, & propoſitum. 19. Annua præcipitur, neglecta punitur. n. 11. & 13. Quis obligetur? 12. Quo tempore ei præcepto fiat ſatis? 13.

Confeſſus in judicio punitur etiam ſine præcedente infamia. I. num. 85.

Confirmationis Sacramento omiſſo accipiens Ordines non fit irregularis. XXIX. n. 10. Licitè confertur tempore interdicti. XXXIX. n. 227. Confirmatur aliquando tractu temporis, quod initio non valuit. XIX. n. 164.

Confiſcatio bonorũ quando incurratur ob hæreſim? VII. n. 56. 58. & 60. An confiſcetur etiam dos uxoris Catholicæ? 63. Cui applicanda bona confiſcata? 68.

Conſervatores privilegiatorum quando ſe poſſint intromittere? XXXIII. n. 142. Quò trahere reum? 152. not. 3.

Conſuetudo an excuſet Simoniam? III. n. 42. An ſpectetur ejus initium? 43. An per liberos actus introducatur? 44. & *ſeq.* An illa Germaniæ recipiendi prandium vel pecuniam in receptione Canonicorum ſit Simoniaca? n. 91. not. 2. An conſuetudine acquiratur privilegium? XXXIII. n. 11. An per eam præſcribatur poteſtas dandi Indulgentias, & diſpenſandi? XXXVIII. n. 46.

Contemptus an requiratur ad cauſam excommunicationis? XXXIX. n. 30.

Contrario à ſenſu an valeat argumentum in cauſa pœnali? XII. n. 66.

Corrigendi ſubditos quatuor modi. I. n. 60. not. 14.

De credulitate quando juretur? I. n. 30.

Criminalis cauſæ differentia à Civili. I. n. 35.

Crucem ante ſe portandi privilegium. XXXIII. num. 103. & 104.

Culpa qualis requiratur ad damnum datum? XXXVI. n. 11.

Curia Romana ubi ſit? XXXIII. n. 96.

Cuſtodia Beneficij vacantis ſpectat ad collatorem. XXXI. n. 6. not. 2.

D.

DAMNATIS ad mortem Pœnitentiæ Sacramentum, & Viaticum concedendum, non Extrema Unctio. An etiam ſepultura? XXXVIII. n. 26.

Damnum datum quid? XXXVI. n. 10. & 20. Ex quali culpa? An ex ſola imperitia? 11. An ex animali pauperiem faciente? 12. & 14. Damni cauſam dans. n. 14. 15. & 16. An præſtet lucrum ceſſans? 17. Expenſæ litis an veniant nomine damni dati? 20.

Dans pretium pro re ſacra æquè eſt Simoniacus, quàm recipiens, ſecus ſit in uſura. III. n. 32.

Decimarum negatarum vexatio an redimi poſſit? III. n. 111. Decimas non ſolvunt Religioſi de hortis ſuis. XXXI. n. 25. §. *Decimò ab iiſdem.* Harum ſolutionem impedientes Religioſi puniuntur. XXXVII. n. 32.

Debitum conjugale an poſſit reddere ſciens, vel dubius de impedimento, ſi jubeatur ſub excommunicatione? XXXIX. n. 107. & *ſeq.*

Degradatio Clerici hæretici. VII. n. 84. & 85. Quâ formâ fiat? 87. & *ſeq.* Degradatio verbalis & realis. XXXVII. n. 16. Ejus forma. 17. & 18. Diſcrimen utriuſque, & ob quæ crimina fiat? 19. Degradati Sacerdotis conſecratio valet. 19.

Denunciatio quid ſit? Et quæ Evangelica? I. n. 86. Quæ Judicialis? Et quæ Canonica? 87. Quando Judex Eccleſiaſticus poſſit admittere denunciationem? 90. An præcedere debeat admonitio? 91. Denunciator ſe non inſcribit. 93. Neque tenetur de calumnia. II. n. 6. 7. & 8.

Denunciare quis nequeat? I. 94. An denunciatio poſſit fieri per alium? 95. Si Superior à ſubditis denuncietur, non poteſt, lite pendente, procedere contra denunciantes. 96. & *ſeqq.* Denuncianti Monacho expenſæ à Monaſterio ſuppeditantur *ibid.* Denunciari Epiſcopo poſſunt etiam exempti, ſi in manifeſtam excommunicationem inciderint. XXXIII. num. 149.

Depoſitionis pœna. XXXVII. n. 15. 16. & 39. Eam meretur Simoniacus. III. n. 165. & *ſeq.* Item Epiſcopus factus irregularis. XXXI. n. 15. *colleg.* 6.

Diaconus cantans Evangelium in Cenſura ſine ſtola non fit irregularis. XXVII. n. 36.

Diffidatus qui ſit? XII. n. 26. not. 5.

Dilapidationis quando arguitur Abbas quid juris? I. n. 99. Hoc judicium quomodo inſtituatur? III. n. 147. & 148.

Dimiſſoriales Litteræ an pro pretio dandæ? III. n. 16. not. 3. & num. 18.

Diſpenſatio an differat à privilegio? XXXIII. n. 5. Diſpenſat Papa in irregularitate Novitij. XII. n. 125. Quis in mutilatione? 126. Quando Epiſcopus? 127. & *ſeq.* Item XIV. n. 7. Quando privilegiati? XII. n. 130. Diſpenſari quomodo poſſit in Simonia? III. n. 171. & *ſeq.*

Diſputare de Fide quando licitum? VII. n. 27. & *ſeqq.*

Divortium poſt adulterium nocentis, licitum eſt innocenti. XVI. n. 23.

Docentes vel diſcentes Theologiam, vel Jus Canonicum an gaudeant privilegio percipiendi fructus Beneficiorum in abſentia? V. n. 9.

Docendi licentia non poteſt emi. V. n. 1. Non tamen foret ſimoniaca emptio. 12.

Doctoratus an ſit dignitas? V. n. 4. An poſſit dari pro pretio? 13. Quanti ſumptus poſſint fieri pro illo? 14. Doctorem ſe fingens eſt falſarius. XX. n. 45.

Dos uxoris Catholicæ non confiſcatur marito hæretico. VII. n. 63. An alia uxoris bona? 64. Quid ſi ſcienter nubat hæretico? 65. & *ſeqq.* Quid ſi vir Catholicus ducat hæreticam? n. 67. Dos amittitur per adulterium. XVI. n. 23.

Dotare debet raptor raptam poſt ſententiam Judicis. XVII.

Duellum prohibitum. XXXV. n. 2. Item XIV. n. 1. Quando liceat? n. 2. Ejus pœna? n. 3. Maximè Clerici duellantis. 4.

E.

ECCLESIA an poſſit pœnam mortis infligere? VII. n. 92. An laicis prohibere luſum periculoſum? XIII. n. 2. not. 3. Errare quando poſſit? XXXIX. n. 177. An ſolvere & ligare mortuos? 178. Eccleſiarum violatores qui & quieſ-frangentes Eccleſiam? XVII. n. 34. An eorum ſepulturæ intereſſe poſſint Clerici? 35. Eccleſiaſtici non ſubjacent repreſalijs. XXXVI. n. 22.

Electio per ſortes reprobatur. XXI. n. 10. An valeat electio ad beneficium ejus, qui eſt in minore excommunicatione. XXVII. n. 46. & *ſeq.*

Eleemoſyna non debet accipi à raptore & violatore Eccleſiarũ. XVII. 37. not. 3. Eleemoſynarũ quæſtores. XXXVIII. 27. *V. Quæſtores.* An à publico raptore accipienda ſit. XVII. 37.

Empta res quando ſuccedat loco pecuniæ? XIX. n. 23.

Epiſcopatus in quibus locis poſſit erigi? XXXIII. n. 107.

Epiſcopus non poteſt repellere ſuos familiares à ſui accuſatione. I. n. 16. Epiſcopi denunciati cauſa ubi ſit tractanda? num. 92. Ejus juriſdictio non poteſt ſub cenſu locari. IV. num. 1. Epiſcopus an abſolvat ab hæreſi? VII. num. 38. & *ſeqq.* An revocata ſit conceſſio abſolvendi ab hæreſi occulta Epiſcopo per Bullam Cœnæ? 41. & *ſeq.* An etiam

atiam relapſos ubſolvat? *ibid.* Habet juriſdictionam cumulativè cum Inquiſitoribus. *n.* 146. *collig.* 2. Punit adulterium. XVI. *n.* 26. Epiſcopus ſo comprehendatur in pœnalibus? XX. *n.* 29. *in fine.* An verberare poſſit Clericos? XXV. *n.* 1. Si cauſam præſtet homicidio, ſit irregularis. XXXI. *n.* 13. Quando juret tactis Evangelijs? XXXIV. *n.* 16. An poſſit concedere Oratoriū privatum? XXXIII. *n.* 93. An Miſſam ſub Dio? 94. Quid poſſit extra territoriom? 105. Quid in loco exempto? *n.* 106. An eximere Eccleſias? 66. *not.* 3. An celebrare tempore interdicti? 75. An abſolvat Clerici percuſſorem? XXXIX. *n.* 77. An incurrat ſuſpenſionem & interdictum latum à jure, ſi non exprimatur? *n.* 195. An a communicationem? 196. *not.* 4. item *n.* 206. & 256.

Epiſcopi occiſor quomodo puniatur? XXXVII. *n.* 21. & 28. Quomodo banniens? XXXVI. *n.* 18. Epiſcopi poteſtas in particulari an ſit juris humani? XXXVIII. *n.* 42. *not.* 2. Quot requirantur in degradatione? XXXVII. *n.* 18. Sufficiúntne ſolùm Confirmati? 19.

Eremitica vita permittitur. XXXI. *n.* 39.

Eucharistia damnatis ad mortem non neganda. XVIII. *n.* 30. *not.* 11. Quâ ætate pueris danda? XXXVIII. *n.* 13. An tempore interdicti? *n.* 25.

Exceptio an firmet regulam in contrarium? XXXVIII. *n.* 14.

Exceſſus privilegiatorum. *tit.* XXXIII.

Exceſſus Prælatorum in ſubditos, & contra. *tit.* XXXI.

Excommunicatio quid ſit, & quibus bonis ſpoliet? XXXIX. *n.* 4. & *ſeq.* Ejus fundamentū. 6. Major & minor. 7. Abſolutè accipitur pro majore. 7. & 8. An differat major ab anathemate? *ibid.* Alia à Jure, alia ab homine, latæ & ferendæ ſententiæ, juſta, & injuſta, generalis & particularis. *n.* 9. Quâ formâ verborum fiat? 10. Modus circa eam procedendi. 11. An requiratur ſcriptura, & expreſſio cauſæ? 12. Injuſtè excommunicans damnatur in expenſas. *ibid. not.* 3. Quis ordo ſervandus in ferenda excommunicatione? XXXI. *n.* 2. *not.* 3.

Excommunicationis majoris effectus ſunt, ut non licitè adminiſtret Sacramenta. XXXIX. *n.* 13. Juriſdictionis actus, ut Sacramentū Pœnitentiæ ne quidem validè. 14. An Sacramenta validè accipiat? 15. Non participat Suffragia etiam communia. 16. Non poteſt intereſſe Divinis, poteſt tamen concioni. *n.* 17. Non liberatur à Breviario privatim dicēdo. 18. An privetur omni cōmunicatione forenſi? 19. Etiam fori ſecularis? 20. An etiam civili cōmunicatione? 21. An capax officij Eccleſiaſtici, & ſepulturæ? *est. n.* 21. In loco ſacro ſepulti exhumentur. XXXIII. *n.* 135. Excōmunicatus eſt etiam ſuſpenſus. III. *n.* 164. Non eſt capax Beneficij accipiendi. XXVII. *n.* 14. & 15. Etiamſi conferatur motu proprio. 16. An penſionis? 19.

Excommunicationis minoris effectus. XXXIX. *n.* 23. An fiat irregularis, qui miniſtrat in minore excommunicatione? XXVII. *n.* 45. An electio hujus ſit irrita? 50. & 51. An faciat adminiſtrationem Sacramentorum illicitam? *n.* 52. & 54. Inſordeſcens in excommunicatione quomodo puniatur? XXXVII. *n.* 31. & *ſeq.*

Excommunicare quis poſſit? XXXIX. *n.* 24. An Archiepiſcopus ſubditos Suffraganeorum? *ibid.* Non Parochi, non laici, non fœminæ. 25. An Epiſcopus extra Diœceſin exiſtens? 29. *not.* 2. An Epiſcopus exemptos ſaltem indirectè? XXXIII. *n.* 155. *not.* 3.

Excommunicari qui poſſint? XXXIX. *n.* 26. An etiam mortui? An aliquis à ſe ipſo? An Papa? *ibid.* An Univerſitas, ſive Collegium? 27. An non ſubditi, aut hi extra territorium? 28. & *ſeq.*

Excommunicationis cauſa eſt ſolum peccatum contumaciæ. XXXIX. *n.* 30. Et quidem externum. 31. Non merè præteritum. 32. Et quidem actus conſommatus. 33. Sine cauſa excōmunicatus debet abſolvi, & excōmunicans punitur. *n.* 38. Triu requiſita ad juſtam excommunicationem. 39. Injuſta quando ſit valida? 40. An liget? 148. An ſit juſta, ſi feratur poſt appellationē, vel contineat intolerabilem errorem? 147. 156. & *ſeq.* An lata ob culpam futuram? *n.* 160. Nulla eſt excōmunicatio, quā fert Prælatus contra ſubditos nolētes gravari cōtra ſua privilegia. XXXI. 12.

Excommunicationis non incurrendæ excuſationes. XXXIX. *n.* 42. Quænam ignorantia juris, vel facti, vincibilis, vel invincibilis excommunicationis excuſet, vel non? *n.* 42. & *pluribus ſeqq.* An metus gravis? 47.

Excommunicati qui vitari debeant? XXXIX. *n.* 111. An Jure Divino vitandi. 112. An adhuc poſt Conciliū Conſtantienſe & Baſileenſe? 113. An pendente lite? 114. An adhuc poſt cautionē, vel ſatisfactionē præſtitā læſo? 130. & *ſeqq.* Quis nominatim dicatur excōmunicatus? 114. Qui nō vitādi? 115

Excuſationes à vitatione. Utile 116. & *ſeqq.* Lex. 120. Humile. 121. & *ſeq.* Res ignorata. 123. Neceſſe. 126. Etiam Epiſcopus debet vitare excōmunicatum. 131. Toleratū an poſſim vitare, & repellere? 135. Per publicam famam pro non tolerato habitus an ſit vitandus? 130. & *ſeq.* Illicitè cōmunicans cum vitando quomodo peccet? & an excōmunicetur? *n.* 96. & 128. A quo & quomodo abſolvatur? 127. An communicans poſſit objicere excommunicationem? 140. Cōmunicans cum excōmunicato etiam quandoq; excommunicatur. XXVII. *n.* 3. Vitare tenentur exempti excōmunicatos ab Ordinario. XXXIII. *n.* 133. Excōmunicatum poteſt alius excommunicatus repellere, ne agat contra ipſum. I. *n.* 17. Excōmunicatus toleratus non differt à non tolerato quoad ſuum favorem. XXVII. *n.* 15. & 34.

Excommunicatum quis abſolvit, an Parochus? XXXIX. *n.* 141. Quis à reſervata? 142. Quis à lata per hominem generaliter & ſpecialiter? 143. Quis à minore? 144. An excommunicatus alium excommunicatum? 145. An Archiepiſcopus excommunicatum à Suffraganeo? 146. & *ſeqq.*

Excommunicatis reſervata eſt Clerici participantis cum excōmunicato à Papa. XXXIX. *n.* 96. Incendiarij & effractoria Eccleſiarum. 99. & 100. Quid nomine Eccleſiæ hîc veniat? 101. Ejus qui dedit licentiam injuriandi eos, qui ad aliorum cenſuram juverunt. 102. & *ſeqq.* Ejus qui ſe non præſentat Papæ, vel ſuo Superiori, qui eum hoc onere abſolutus eſt. 105. & 106. Excomunicatio conjugis nolentis reddere debitum ob impedimentū matrimonij non probatum. 107. & 108. Contra violatores Eccleſiaſticæ libertatis. 109. & 110. Nulla excommunicatio reſervata eſt, niſi exprimatur. 128. *not.* 4. Excommunicatio retinentis falſum ſcriptum Apoſtolicum ab Epiſcopo lata eſt reſervata. XX. *n.* 13. Item excommunicati ſunt hæretici. VII. *n.* 12. & *ſeqq.* Qui eos ſepeliunt. 54.

Excommunicatus à Jure poteſt iterum excommunicari. XXXIX. *n.* 110. Item VII. *n.* 14. *not.* 3.

Excommunicationes variæ. Andronici Palæologi. XXXIX. *n.* 260. Poſt appellationem lata. 191. & *ſeq.* In excedentes taxam Reſcriptorum beneficialium Apoſtolicorū. 254. Qui aliquid dant, promittūt, vel accipiunt pro Apoſtolica gratia, vel Juſtitia. 255. Sive in Litteris, ſive aliter. 258. Etiam apud alium Principem. *ibid. not.* 9. Excōmunicatio raptoris fœminæ non reſervata. XVII. *n.* 20. Uſurariorum. XIX. 149. & 151.

Exemptio ab Ordinario quomodo probetur? XXXIII. *n.* 27. & *ſeqq.* Quibus clauſulis ſignificetur? 31. An cenſus longo tempore ſolutus Epiſcopo probet ſubjectionem? 33. Quid ſit exemptio realis, quid perſonalis? 37. Exempto capite v. g. Monaſterio, an etiam membra ſive Capellæ eximantur? 41. & *ſeqq.* Exemptâ Eccleſiâ, an etiam Miniſtri eximantur? 45. An & Parochiani? 46.

Exempti ſubijciuntur Ordinario ratione delicti, contractus & rei ſitæ. XXXIII. *n.* 49. Niſi perſonæ ſint ſimpliciter exemptæ. 50. Exemptio Regolarium. 52. Quid hæc operetur circa excōmunicationem? XXXIX. *n.* 112. Privilegium habentes cenſuris ligati non poſſunt, in cæteris verò ſubijciuntur Ordinario. XXXIII. 56. Exempti jure communi non tenentur probare exemptionem. 63. In exemptione dubia. 60. Attendenda poſſeſſio. 61.

Exemptus ſubeſt Epiſcopo in cauſa hæreſis. VII. *n.* 124.

Exemptio indefinita & Canonica à Decimis complectitur etiam futuras, & futura bona. XXXIII. *num.* 67. & *ſeq.* Exemptio à Novalium decimis. 70. 71. & 72.

Exercere an unio actu verificetur? XX. *n.* 25.

Exhibere libros Rationum tenentur Uſurarij? XIX. *n.* 147.

Expenſæ litis debentur etiam remiſſo damno dato. XXXVI. *n.* 20. Victus quando ad has condemnetur? XXXVII. *n.* 9. Quomodo taxandæ? 10. (*n.* 24. & 25.

Extrema Unctio tempore Interdicti an ſit danda? XXXVIII.

F.

FALSI CRIMEN quid ſit? XX. *n.* 1. Ipſius pœna. 11. Teſtes falſi. 3. 4. Horum pœna. 5. 6. Judex falſus. 8. Falſitas in Reſcriptis

ſcriptis quot modis fiat? 9. & 10. Quomodo deprehendatur? 14. Quæ raſura ſcriptum faciat ſuſpectum? 16. & ſeqq. Quid in Litteris clauſis? 19. Falſæ litteræ an dent juriſdictionem? 20. & 21.
Falſariorum pœna XX. n. 22. & ſeq. Præſertim falſaris litteris Cæſareis, Nuncij Apoſtolici, Epiſcopi, & Pœnitentiariæ. 24. Falſarij occulti. 29. Falſantes & falſas litteras impetrantes, & falſis utentes differunt. 27. & 28.
Falſitas quando præſumatur? XX. 34. Falſitas in inſtrumentis. 36. In aperiendis litteris aliorum. 37. In Sigillo alieno. 38. In moneta. 40. In ponderibus, in partu ſuppoſititio. 45.
Falſarius an ſit, qui falſas litteras profert. XXXI. n. 9.
Fama, clamor, & rumor quomodo differant? L. n. 57. Fama an probationem faciat? 58. Eſt loco accuſatoris. 59. & 76. An probetur à duobus? 84. not. 2.
Fama & vita quomodo poſſint cum pecunia commutari? III. n. 4. An probet uſurarium fama? XIX. n. 145. & ſeq.
Familiares quomodo gaudeant privilegio Domini? XXXIII. n. 78. not. 2. Qui dicantur familiares? 79.
Fautores hæreticorum qui ſint? VII. n. 114. Quomodo puniantur? 99. & ſeqq.
Feudi Dominus poteſt feudi fructus percipere, ſi à vaſallo id ipſi in pignus detur. XIX. num. 90. & ſeqq. Feuda, quæ habentur ab Eccleſia, amittuntur, ſi vaſallus occidat Epiſcopum. XXXVII. n. 24.
Fictè vendens rem ſpiritualem pro pretio, an ſit ſimoniacus? III. n. 9.
Fides an ſervanda hæreticis? VII. n. 83. An ſaltem toleratis in Imperio? ibid. §. Caterùm. Fidei profeſſio an neceſſaria in abſolutione ab hæreſi? 16. De fide diſputare, quibus liceat? n. 27.
Filii hæreticorum pro patribus puniuntur. VII. n. 56. & 63. item XXXVII. n. 27. & 38. Amittunt hæreditatem. VII. n. 99. Fiunt irregulares. 101. & ſeqq. An idem patiantur filij ante hæreſim nati? 106.
Fœmina rapiens virum, an committat raptum? XVII. n. 12. & 25.
Fornicatio ſimplex quid? XVI. n. 74. Ejus pœna? 70. Fornicatio cum Judæa. 80. Grave delictum eſt in Epiſcopo, vel Sacerdote. XXXVIII. n. 18.
Fundi pro dote pignori dati fructus non tenetur in ſortem computare maritus. XIX. n. 94. & 95.
Furtum quid, & quotuplex? XVIII. n. 1. Quid ſit contrectare? 2. An furtum fiat vidente Domino? 3. Requiritur voluntas lucrandi. 4. An furtum rei ſuæ committi poſſit? 5. & 10. An Domino volente? 6. Furtum manifeſtum. 7. Varij modi furandi. 8. Qui præterea furti teneantur? 9. & ſeqq. Tacens ad furtū an fur ſit? 12. Furti manifeſtandi an Epiſcopus monitorias publicare poſſit? ibid. not. 2.
Furtum in Eccleſia factum an trahat excommunicationem? XVIII. n. 28. In incendio, vel naufragio punitur pœnâ arbitrariâ. 41.
Furti actio an detur pro re minima? XVIII. n. 13. An fiat furtum in extrema neceſſitate, vel gravi? 14. Cui hæc actio, & contra quos competat? 18. Furti pœna civilis. ibid. Criminalis an pœna mortis? 19. & ſeqq. Pœna ejuſdem Canonica. 25. Fur ſit infamis. 26. Septem annorum pœnitentia. 29. Fures & alij facinoroſi in ipſo facinore occiſi non merentur preces Eccleſiæ. XVIII. n. 30.
Fur ſacrilegus quis? XVIII. n. 31. Ejus pœna extraordinaria. 32. Excommunicatio. 33. Eſt crimen mixti fori. 34. Furtum hominis liberi eſt plagium. 35.
Furtiva res an fiſco addici poſſint? XVIII. n. 24. not. 5.
Furtivè ordinatus quis? XXX. n. 1. Quæ ejus pœna? 2. & ſeq. Quid ſit contra prohibitionem Epiſcopi ſub pœna excommunicationis? 4. Quæ ſit pœna ejus, qui ſuſcipit plures Ordines eodem die? 6.

G.

GRAMMATICÆ Magiſter conſtituendus in Eccleſijs. V. n. 2. & 6. An hic gratis debet docere, & quos? ibid. not. 2.
Gratuitum donum an cauſet Simoniam? III. n. 125.

H.

HÆRES tenetur omni debito defuncti. XIX. n. 110. An debeat uſuras ultra vires hæreditatis? ibid. not. 4. An ſinguli hæredes in ſolidum? n. 111. & 112.
Hæredes tenentur etiam delicto defuncti. XVII. n. 52. not. 3. Et quidem in furto, licèt nihil ad ipſos pervenerit. XVIII. n. 18. §. Præter.
Hæreſis quid ſit? VII. n. 1. & 12. Requirit pertinaciam. 2. Dubitans de fide an ſit hæreticus? 4. & 5. An Catechumenus errans ſit hæreticus? 6. An metu negans fidē? 7. An ſalvari poſſit hæreticus? 9. An peccet non cōvertens hæreticū? 8.
Hæreſeos pœna. L. n. 26. not. 5. & VII. n. 11. Trahit excommunicationem. 13. & ſeqq. Jure humano inductam. 15. & ſeq. Merè interna an puniatur? 17. Quando ſit externa. 18. 19. & 46. An faciat irregularem? 45. & 46. Quis diſpenſet in ea? 47. An poteſtatem Ordinis auferat? 48. An juriſdictionem? ibid. An inhabilem reddat ad beneficia? 49. An facto ipſo privet? 50. An hæreticorum preces ad beneficia valeant? 51. & 106. Pœnæ corporales. Perpetuus carcer. 90. & 91. Pertinaces igne plectuntur. 92. Subinde pecuniâ. 93. Item hæreſis facit infames. 52. Privat ſepulturâ. 53. Bona fiſco addicit. 56. & ſeqq. An confiſcatio ipſo facto incurratur? 59. & 60. An ipſe hæreticus teneatur ſua fiſco tradere? 62. Cui cedant bona confiſcata? 68. & 72. Hæreſis facit inteſtabiles. 74. Prohibet hæreditatem, aut legatum accipere. 76. & ſeq. Perdit patriam poteſtatē. 79. Dominiū in ſervos & ſubditos. 8. An alia debita? 82. An degradandus hæreticus? 84. & ſeq.
Hæreſis eſt caſus reſervatus. VII. n. 37. Si tamen ſciat cenſuram. ibid. Et quidem immediatè reſervatus, & non tantùm ratione excommunicationis. ibid. Quis abſolvat? 38. & 39. An Prælati Regulares? 38. An Religioſi privilegiati? 43. Etiam poſt Bullam Cœnæ? 41. An Parochi in Germania? 16. Hæreſeos ſuſpectus debet ſe purgare? XXXIV. n. 24. An excommunicandus talis ſuſpectus. VII. n. 32. & ſeqq. Quando dicatur hæreſis occulta? 19. not. 4. & n. 4.
Hæreſim ejurare debet ab ea converſus? VII. n. 86. not. 3.
Hæreſeos quis ſit Judex, an Legatus Pontificis? VII. n. 123. An Epiſcopus? 124. An Vicarius Epiſcopi? ibid. §. Porro. An Capitulum Sede vacante? 125. An Princeps ſecularis? 126. & 127. An Inquiſitores? 130. Quomodo probetur per teſtes? 154. An admittantur aliàs inhabiles? 155. & 156. An perjurus? 157. An corrigens ſuum dictum? 158. An de plano poſſit procedi? 161. An accuſatorum, & teſtium nomina publicentur? 163. & ſeq.
Hæretici an vitandi Jure Divino? VII. n. 22. An Canonico? 23. An declaratus ut hæreticus? 23. & ſeqq. An liceat eorum conciones audire, ſuos comitari? 24. Ab ijs Sacramenta accipere. 25. Filios è Baptiſmo ſuſcipere. 26. Cum illis diſputare. 27. & 28.
Hæreticorum filij an puniantur? VII. n. 99. & 100. An & ubi filij ſint irregulares? 101. Privantur beneficijs. 102. Etiam propter hæreſim matris? 104. Quid ſi parentes redeant ad fidem? 105. Quid ſi beneficia ante parentum lapſum ſint obtenta? 106. An filij fiant infames? 107. Hæreticorum fautores qui? VII. n. 114. Quomodo puniantur? 99. & ſeqq. Qui credentes? 108. Receptores? n. 112. Defenſores? 113. Omnes hi excommunicantur. 115. & 116.
Homagium, ſive Hominium quomodo differat à fidelitate? III. n. 82. Homagium exigere pro beneficio Eccleſiaſtico an ſit Simonia? ibid.
Homicidium voluntarium quid? XII. n. 1. Homicidiū ſpirituale. 2. Homicidiū quotuplex? 2. & 3. Quid voluntarium? 5. Ejus pœna. 6. & 7. Homicida Clericus deponendus. 8. Proditorius non gaudet aſylo. 9. Privatur omni beneficio. 10. Item hæreditate occiſi. ibid. Fit irregularis. 12. Item qui dat cauſam abortûs. 13. Ejus pœna non debet ſolùm eſſe pecuniaria. XXIII. n. 7.
Homicida dubius an ſit irregularis, ſi certus ſit de vulnere inflicto? XII. n. 16. & ſeqq. Si vulneratum ab alio plenè conficiat. 18. Occidens hunc putans alium. 19. Mandans injuſtè verberare, ſi fiat homicidium. 22. Mandans aſſaſſinium ſit irregularis etiam effectu ſecuto. 24. Conſilium homicidij an facit irregularem? 30. Quid ſi revocatum ſit conſilium? 32. Quid de cooperante? 33. Quid ſi multi vulnerant? 40. Quid de non impediente? 42. Qui prohibet volentem aliquem defendere? 44.
Homicidium caſuale culpabile. XII. n. 45. An faciat irregularem, ſi fiat cum ſufficiente cautela in negotio licito? 46. & ſeqq. Si abſit cautela. 55. & ſeqq. In dubio juris vel facti. num. 59. & 60. Qualis culpa requiratur? 62. & ſeq.

62. & *ſeq.* Dans operam rei illicitæ homicida quando fiat irregularis? 64. & *ſeqq.*

Homicidium involuntarium à furioſo, dormiente, infante, non facit irregularem. XII. *n.* 70. & *ſeqq.* Neq; à plenè ebrio. 74. Neque ille fit irregularis, cujus vindicandi gratiâ, alter occiditur, neque ille, qui cauſam rixæ dedit, ſi tamen prohibuit, ne ille alter occideretur. 75. & 76. Neq; ille, qui neceſſarium homicidium commiſit ad defenſionem ſui. 77. An etiam ad honoris defenſionem? 78. & *ſeq.* An etiam ad alterius hominis? 81. An bonorum temporalium? 82. & *ſeqq.* Præſertim magni momenti. 91. Quid ſi excedatur moderamen? 92. & *ſeq.*

Homicidio facto in bello injuſto, an omnes bellatores incurrant irregularitatem? XII. *n.* 114. Quid in bello juſto? 115. Præſertim offenſivo. 117.

Homicidio publicâ auctoritate facto fit irregularis Judex. XII. *n.* 94. & 95. Aſſeſſores. 96. An etiam conſtituens Judicem? 97. An mitigans genus mortis? 97. *not.* 4. An condens legem mortis? *ibid.* Qui non incurrant hanc irregularitatem? 98. An Clericus tradens Poteſtati ſeculari? 99. An accuſator Rei? 101. Si cum proteſtatione? 103. & *ſeqq.* Quid ſi agatur de cavendo in futurum? 109. Quando non ſit opus proteſtatione? 110. Teſtis an fiat irregularis? *n.* 111. Advocatus? 112. An ſpectatores? 113.

Honor & fama pari paſſu cum vita procedunt. XXXVI. *n.* 6.

I.

IACTANTIA criminis punita. XXXI. *n.* 36. & *ſeq.*

Idolothytis an liceat veſci. VI. *n.* 3.

Ieiunare obligati in pane & aqua, ſi panem non habent, alijs cibis veſci poſſunt. XXXVIII. *n.* 10.

Ignorantia quando non excuſet? XX. *n.* 23. *in fin.* Excuſat ab irregularitate. XXVII. *n.* 4. & 41. Actum non facit validum. 50.

Ignorantia facti excuſat ab excommunicatione. XXXIX. *n.* 42. Etiam tantùm concomitans. 43. Item probabilis ignorantia Juris. 44. Etiam ſolius cenſuræ. 45. Etiam vincibilis, modò non craſſa. *cit. n.* 45. Ignorantia craſſa quæ? & quæ affectata? 46.

Immunitas Eccleſiaſtica violata punitur. XXXVI. *n.* 18. Violatores excommunicantur. XXXIX. *n.* 109.

Imperitia parit actionem damni dati. XXXVI. *n.* 11.

Incendiarius quis? XVII. *n.* 47. Pœna ejus civilis mors. *n.* 48. Canonica excommunicatio. 49. Item XXXVI. *n.* 16. An ſit reſervata excommunicatio? XXXIX. *n.* 97. Caret ſepulturâ. XVII. *n.* 51. Hæres ejus tenetur ad damna. 53.

Incendium præſumitur culpâ inhabitantium ortum. XVII. *n.* 49. *in fin.*

Inceſtus quid? XVI. *n.* 64. Pœna Juris Civilis? 65. Canonica? 66. Inceſtus cum cognata legali? 67. & ſpirituali, fornicatio ſacrilega. 68.

Indulgentia quid ſit? XXXVIII. *n.* 37. Unde orta? An etiam ex meritis Sanctorum? 38. Theſaurus Indulgentiarum an exhauriri poſſit? *ibid.* Quotuplex? 39. Per modum Suffragij applicantur animabus. *ibid.*

Indulgentias quis concedat? An Epiſcopus nondum conſecratus? XXXVIII. *n.* 40. An plenarias? 41. & 42. Quibus? 40. An etiam exemptis? 47. Non ſint immoderatæ? 41. An etiã Prælati inferiores? 42. An Capitulum Sede vacante? *ibid.* *Vide tit.* XXXI *n.* 20. & 22. *not.* 3. An hæc poteſtas etiam habeatur ex conſuetudine? 23. Cujus ſit Juris? XXXVIII. *n.* 42. *not.* 2. Excedens poteſtatem dantis valet uſque ad partem conceſſam. 43. *not.* 5. & 6. Quibus Indulgentias poſſint dare Archiepiſcopi, Cardinales, Legati Apoſtolici? 45. An hæc poteſtas præſcribi poſſit? 46.

Indulgentiam dans poteſt ipſe lucrari. XXXVIII. *n.* 47. Cauſa Indulgentiarum remiſſivè. *ibid.* Indulgentiæ revocatæ. 52. Indulgentiæ inſtar Jubilei. 50. *not.* 2.

Infamia præcedit Inquiſitionem. I. 50. & *ſeqq.* & 82. Quando non debet præcedere? 61. & 75.

Infamia eſt pœna Uſurariorum. XIX. *n.* 148.

Infamis in foro ſeculari, an etiam ſit talis in foro Canonico? XVIII. *n.* 26.

Infantum oppreſſio in lecto. X. *n.* 8. Item XXXVIII. *n.* 7. & 8. Infantes & languidi expoſiti, & pœna exponentium. XI. *n.* 1. A quo alendi? *n.* 3.

Ingreſſus Eccleſiæ, cui interdicitur, non amittit juriſdictionem. XXXIX. *n.* 35. *not.* 4.

Inimici non admittendi ad teſtimonium. I. *n.* 71. & 82. *not.* 3.

Injuria, & damnum datum. XXXVI. *n.* 1. An ſine dolo fiat injuria? *n.* 2. 4. & 5. Injuriandi animus præſumitur, ſi verba de ſe ſint injurioſa. *n.* 2. Neque excuſat proteſtatio contraria facto. 3. An ſit injuria verum crimen objicere? *n.* 4. Injuriam retorquere quando liceat? *n.* 6. Injuriarum actio qualis? *n.* 7. *Vide Actio Injuriarum.*

Innovatio privilegiorum. XXXIII. *n.* 119. & *ſeq.*

Inquiſitio quid ſit? I. *n.* 47. Quotuplex? 48. Cui competat? 49. An prærequiratur infamia? 50. & 56. Non facilè ſuſcipienda contra Prælatos. 60. Inquiſitus ſit præſens. 60. *not.* 13. Alia requiſita ad inquiſitionem. 65. & *ſeqq.* Quomodo illa non obligent? 74. & *ſeqq.* Inquiſitio quomodo differat ab accuſatione, & denunciatione? 76. Inquiſitio contra regulares. 78. Inquiſiti pœna an moderatior debeat eſſe, quàm accuſati? 79. & *ſeqq.*

Inquiſitio priùs debet fieri de infamia, deinde de ipſo crimine. XXXIV. *n.* 23.

Inquiſitionis fidei officium non debet impediri per laicos. VII. *n.* 129. Hujus munus ubi ſuppleat Epiſcopus? 130. An Inquiſitorum poteſtas ſit ordinaria? 131. Cujus ætatis debeant eſſe? 132. Contra quos non poſſint procedere? 134. An contra Epiſcopum? 135. An contra Officialem Pontificium? 136. An contra alios Inquiſitores? *ibid.* §. *Tertiò.* An contra Judæos? 137. & *ſeq.* An etiam contra alios criminoſos? 139. An de uſura? 140. An vices ſuas alijs committere? 143. Quomodo cum vel ſine Epiſcopis? 145. Quid ſi diſcordent? 146.

Inquiſitoris officium an exſpiret morte Pontificis? VII. *n.* 151. Non applicet bona Eccleſiarum fiſco, neque extorqueat pecuniam. 152. Item *n.* 70. & 71. Poteſt habere armatos. *ibid. not.* 6.

Inſtallatio quid? III. *n.* 81.

Interdictum quid? XXXIX. *n.* 215. Locale & perſonale? 216. Generale & ſpeciale. *ibid.* & *n.* 217. Totale & partiale. 218. Clerici & populi. 219. Univerſitatis. 220. Interdicto populo, non interdicuntur Clerici & Religioſi. 220. §. *Porro.* Interdictum ex culpa ſolius Domini, vel Rectoris. 221.

Interdicti tempore quæ liceant? XXXIX. *n.* 226. An Baptiſmus & Confirmatio? 227. & *ſeqq.* An prædicare Verbum DEI? 230. An Sacramentum Pœnitentiæ? 231. An Viaticum? 232. An Extrema Unctio? 234. De his tribus vide etiam *tit.* XXXVIII. *n.* 24. An Ordines dare? XXXIX. *n.* 232. An Matrimonium benedicere? 236. An Miſſa hebdomadaria, aut quotidiana? 226. Et quomodo hæc Miſſa liceat? 237. & *ſeqq.* Quibus feſtis? 240. An Horæ Canonicæ? 227. *not.* 2. An benedictiones ſacræ? *ibid.* §. *Prætereà omnes.* An uſus campanarum? 239. *not.* 6. Interdicti effectus. 242.

Interdictum quis ferre poſſit? XXXIX. *n.* 249. Ob quam cauſam? 250. & *ſeq.* Quomodo violetur? 243. Quæ pœna violationis? 244. Si Religioſi violent? 246. & *ſeq.* Si Fratres Minores? 248. Quis fiat irregularis ex hac violatione? 248.

Interdictum locale non feratur ob debitum pecuniarium. XXXIX. *n.* 259. Hoc adhæret ſolo. 252. Huic dans cauſam incurrit perſonale. 223. Interdictâ Civitate, vel Eccleſiâ, quæ cenſentur comprehendi? 224.

Interdictus perſonaliter, ſed non denunciatus an ſepeliendus? XXXIX. *n.* 242. Interdicto quomodo ſubjaceant innocentes? 217. 222. & 251. Quomodo tollitur? 252.

Interdici poteſt ſingularis perſona. XXXI. *n.* 27. Interdictum non aufert juriſdictionem Eccleſiaſticam, niſi violetur. *n.* 29. Violatio ejus trahit irregularitatem. *n.* 30.

Interdictum, ſi non ſervant, pro quibus poſitum eſt, nec alij ſervare tenentur. XXXIII. *n.* 80. Exempti non ſervantes interdictum excedunt privilegia ſua. 143. Privilegiũ celebrandi Divina tempore Interdicti. *n.* 74. 75. & 77.

Ioannis de Polsaco tres errores circa Confeſſiones Religioſis privilegiatis factas. VII. *n.* 165. §. *Præterea.*

Iracundia quando excuſet? XXVI. *n.* 81.

Irregularitas an incurratur per hæreſim? VII. *n.* 45. & 46.

Irregularis fit homicida voluntarius. XII. *num.* 12. Etiamſi dubium ſit facti. *num.* 16. & 58. Etiamſi tantùm manda-

mandaverit. 20. Non autem ſi tantùm conſenſerit ſine ulla cooperatione, vel tantùm ratificaverit. 27. & 28. Qui dat conſilium. 30. Quid de cooperante? 33. *V. Homicidium.* Irregularitas ex mutilatione. XII. n. 119. & *ſeqq.* Irregularis an fiat defenſivè ſe habens? XXV. n. 5. & 6. An qui infantem in lecto opprimit? XXXVIII. *num.* 8.

Irregularis eſt, qui celebrat in loco Interdicto. XXVII. n. 10. In excommunicatione majore. 14. & 32. Item in ſuſpenſione propter delictum. 33. Item in interdicto perſonali. 34. Si in tali cenſura exerceat actum Ordini ſacro proprium. 35. Non tamen juriſdictionis. 36. Quid ſi actum minoris Ordinis? 37. & *ſeq.* Quid ſi ex gravi cauſa Ordinem exerceat? XXVII. n. 42. Quid ſi celebret coram excommunicatis, vel interdictis? XXXIII. *num.* 144. Qui miniſtrat in Ordine, quem non habet. XXVIII. *toto.*

Irregularitatem ſolus Papa diſpenſat. XXVII. n. 41. & 44. Irregularitas differt à cenſura. XXXIX. n. 1. & 3. Incurritur ex violatione cenſuræ. n. 11.

Iubileum eſt annus centeſimus. XXXVIII. n. 48. Deinde annus quinquageſimus, cujus Indulgentias lucratur, qui incipiens complere requiſita moritur. 49. Annus vigeſimus quintus. 50. Eo anno ſuſpenduntur Indulgentiæ plenariæ pro vivis etiam in mortis articulo. *ibid.* An etiam ſuſpendantur aliæ facultates? *ibid. not.* 2.

Iudæi qui ſint? VI. Qualis communicatio cum illis prohibeatur? n. 2. An liceat ab ijs medicinas accipere? 2. An veſci eorum azymis? 3. An intereſſe convivijs? *ibid.* §. *Quinto.* An nuptijs, feſtis, Synagogis? 5. An eis famulari 16. & 15. An eorum filios nutrire? 7. An contractus cum illis inire? 8. & 30. *collig.* 2. An Teſtamento ipſis aliquid relinquere? n. 8.

Iudæi an poſſint publico officio fungi? VI. n. 9. An juriſdictionem in eos exercere? 10. & 51. An novas Synagogas erigere? 53. An veteres reſtaurare? 14. An Chriſtiani ad has poſſint operas ſuas locare? *ibid. not.* 4. Cur eorum ritus tolerentur? *ibid. not.* 3. Deteſtanda faciunt cum nutricibus Evchariſtiam ſumentibus. 15. An poſſint habere mancipia Chriſtiana? 17. & 18. An colonum adſcriptitium? 21. An tempore Paſſionis feneſtras aperire? 22. Vel prodire in publicum? 23. An habitu diſtingui à Chriſtianis? 24. Ad Baptiſmum non cogendi. 25. Non occidendi. Suis ritibus relinquendi. *ibid.* Eorum ſepulchra non turbanda, neque ipſis invitis infantes eorum baptizandi. 26. Converſi non ſtatim baptizandi. *ibid.* Converſi non ſpoliandi. 27. Ne quidem injuſtè acquiſitis, ſi læſi ab ipſis non compareant. 28. Immobilia bona an habere poſſint? 27. A quo puniendi? 29. An à Judice Eccleſiaſtico? 30. An extirpandi? *num.* 31.

Iudæi à quo compellendi ſint, ut uſuras reſtituant? XIX. n. 107. & 108. Eorum teſtamenta an valida? n. 167. An licitè tolerentur? 17.

Iudex an ex officio poſſit repellere accuſatorem inhabilem? L. n. 15. Quis Judex in cauſa hæreſis? VII. n. 123. In adulterio? XVI. n. 10. Judex Eccleſiaſticus qualem pœnam corporalem infligere poſſit? XVII. à *num.* 43. An poſſit punire infideles contra legem naturæ delinquentes? 46. An & qualem pœnam pecuniariam etiam laicis imponere? XXXVII. n. 6. & 7. An punire illum, qui ipſum Judicem injuriâ afficit in lite? n. 30. An debeat imponere pœnam ordinariam? n. 3. Judex ſecularis negans juſtitiam poteſt compelli per Judicem Eccleſiaſticum. XXVI. n. 10. *not.* 7. & n. 14. Judex Eccleſiaſticus procedit contra laicos violantes Immunitatem Eccleſiaſticam. XXXVI. n. 19. Judex delegatus poteſt procedere contra reum, ſi per injuriam impediat ipſum à juriſdictione. XXXVII. n. 3. Judex debet judicare ſecundùm leges, non ipſas leges. *ibid.*

Iudicis excommunicati non tolerati acta ſunt invalida. XXXIX. n. 20. *not.* 3. Judex ſententiam interlocutoriam revocare poteſt, non definitivam. n. 39. *not.* 2.

Iurare quid debeat, qui abſolvitur ab excommunicatione? XXXIX. n. 13 1. Maximè percuſſor Clerici? n. 6. 8. & 77.

Iuramentum purgatorium. XVII. n. 63. §. *Quare ſi.* Juramentum ceſſat ceſſante ejus cauſâ. XXXII. n. 10. Juramentum fidelitatis & obedientiæ, quis cui præſtet? XXXIII. n. 100.

Iuramento Rei ſtatur in re pendente à ſola ipſius conſcientia, ſi veritas aliunde haberi non poteſt. XXXIX. *num.* 43. *in fine.*

Iuramentum proprium ſufficienter probat, quando agitur de animo ſive conſcientia ipſius jurantis. II. n. 8. *not.* 2.

Iuriſdictio temporalis an locari poſſit? IV. n. 1. Maximè ſi procedat ab Eccleſia? 3. Spiritualem non licet locare. *ibidem.* Licet tamen eam exercere ſub ſtipendio, uti facit Vicarius. n. 2. Juriſdictionis actus an validè fiat ab excommunicato? XXXIX. n. 14. & 18.

Ius Canonicum audiens gaudet abſens ſuâ præbendâ. V. n. 9. Hoc Jus quandoque etiam diſponit de judicio ſeculari. XXXIX. n. 20. *not.* 2. Jus Civile prohibitum Pariſijs. XXXIII. n. 97. Hoc ſequendum, ubi nihil ſtatutum in Canonibus. XXXII. n. 4. Juris ordine non ſervato acta nihil valent. L. n. 72. & *ſeq.* Jus Patronatûs poteſt retinari pro fundatione beneficij. III. n. 89. *not.* 2.

L.

LAICI non diſputent de fide. VII. n. 27. Non prædicent. 29. & *ſeqq.* Laicus miniſtrans in Ordine, quem non habet, an fiat irregularis? XXVIII. n. 4. Laici Eccleſiæ nocentes quando poſſint puniri ab Eccleſia? XXXIII. *num.* 160. & 161.

Languidi expoſiti qui dicantur? XI. n. 3.

Legatus à Latere an ſit Judex in cauſa hæreſeos? VII. n. 121. An poſſit eximere à juriſdictione Ordinarij? XXXIII. n. 55. *not.* 2. Ejus Inſignia. n. 101. & *ſeq.* Abſolvit à quacunque percuſſione Clerici. XXXIX. n. 81. & 85. Legati Principum excommunicati abſolvuntur ante audientiam Pontificis, ad reincidentiam. 181. *in fin.*

Legatarii an etiam ſolvant uſuras teſtatoris? XIX. n. 113.

Leges ſubinde narrativè, & non diſpoſitivè aliquid dicunt. XXXIX. n. 178.

Lenitatis defectus in homicidio. XII. n. 94. An Epiſcopus in eo diſpenſet? n. 129.

Libri hæreticorum ſub excommunicatione prohibiti ne legantur, imprimantur, aut retineantur. VII. n. 20. An Index librorum prohibitorũ in Decreto Concilij Trid. ſeſſ. 25. ſit receptus in Germania? 21.

Lingua Hebræa, Arabica, & Chaldea ubi docenda? V. n. 10. §. *Caterùm.*

Lis non conteſtata, facit proceſſum nullum. XXXVI. n. 18. & XXXIV. n. 11. & 13. *not.* 2.

Litigantes temerè in expenſas condemnantur. XXXVII. n. 8. & 10. Litigans injuriâ afficiens Judicem quomodo puniatur? 30.

Litteras alienas aperire, quando ſit crimen falſi? XX. n. 27.

Locare fructus Eccleſiarum olim abſolutè licebat. IV. n. 5. Nunc ad triennium. 6. Niſi proveniant ex juriſdictione Eccleſiaſtica. 7. Sed ex ipſis bonis. 8. Locare pecuniam ad oſtentationem non parit uſuram. XIX. n. 4.

Locus deſtructus publicâ auctoritate Superioris, perdit privilegia. XXXII. n. 11.

Lucrum ceſſans præſtat, qui damnum dedit. XXXVI. n. 17.

M.

MAGISTRI conſtituantur in Eccleſia. V. n. 1. ſcilicet Cathedrali, vel Collegiata, datâ unâ Præbendâ. 2. 5. & 8.

Maledict. Quid & quotuplex, ſit maledictio? XXVI. n. 1. Maledicens Papæ. 2. & 5. Vel alteri Prælato. *ibid.* Maledici pœna. 6.

Mancipia Chriſtiana Judæi an emere, vel habere poſſint? VI. n. 17. & *ſeqq.*

Mariti privilegiũ an ad uxorẽ extendatur? XXXIII. n. 1. & 2.

Materiæ parvitas an detur in Simonia? III. n. 3. 21. & 134.

Matrimonium an emi poſſit? III. n. 12. *not.* 2. An licitum ſit Catholici cum hæretica? VII. n. 25. Non valet inter raptorem & raptam. XVII. n. 2. 14. & 18. Quid ſi ſolius libidinis cauſâ rapta ſit? 22. Quid ſi rapta ſit meretrix? 24. An ſponſalia valeant cum rapta? 29. Matrimoniales cauſæ ſpectant ad Epiſcopum. XXXI. n. 20. & 21. §. *Excipiuntur tamen.*

Medicus curam ægri non ſuſcipiat, niſi is moneatur de Confeſſione. XXXVIII. n. 15. & ſeq. Niſi morbus eſſet non periculoſus. n. 17. Non ſuadeat media illicita. n. 15.

Membrum quid ſit? XII. n. 119.

Mendicantes Religioſi jure communi ſunt exempti, ideo non tenentur exemptionem probare. XXXIII. n. 63. §. *Excipi debent*. Qui Mendicantes domos de novo recipiunt, vel retrahunt à dandis decimis, excommunicantur. XXXVII. n. 37. vel inducunt, ut ſepultura apud ſe eligatur. *ibid.*

Mentio generalis non ſufficit, ubi requiritur expreſſa. VII. *num.* 135.

Meretrix an admittatur ad accuſandum? III. n. 143.

Metus gravis excuſat ab excommunicatione. XXXIX. n. 47. Niſi incutiatur in contemptum ipſius præcepti Eccleſiaſtici. *ibid.* §. *Interdum verò.*

Miniſtrans Clericus in cenſura. *tit.* XXVII. Depoſitus miniſtrans excommunicatur. 1. & 2. uti & degradatus actualiter. 3. In vera cenſura miniſtrans deponitur. 4. & 5. Excommunicati, ſi miniſtrent, privantur omnibus beneficijs. n. 8. Quid ſi in cenſura dubia miniſtret celebrando? 11. & 13. Quando fiat irregularis miniſtrans in Cenſura? 14. & 32. & ſeqq. Quando non fiat? n. 40. & ſeqq. In minore excommunicatione miniſtrans non fit irregularis. 45.

Miniſtrans Clericus non ordinatus, fit irregularis ad illum Ordinem, in quo miniſtrat. XXVIII. n. 1. & 5. & aliter punitur. n. 2. Excommunicatur. 3. An idem dicendum de laico miniſtrante? 4. An de miniſtrante in Ordine minore? 19. Miſſam celebrans ſine Ordine Sacerdotali? n. 11. Miſſa ubi dicenda? XXXIII. *num.* 88. 89. & 90.

Miſſio requiritur ad prædicandum. VII. n. 29. & 31.

Mitra, & Pedi uſus qualis competat Abbatibus? XXXIII. n. 109. Unde & ubi conceſſus? n. 110.

Moderamen inculpatæ tutelæ excedens punitur. XXXVIII, *num.* 6.

Monachi ſe invicem percutientes, an incurrant excommunicationem reſervatam? XXXIX. n. 60. 61. & ſeqq.

Moneta falſificatio. XX. n. 40. Ejus pœna. 41. 42. & 43. Expendens falſam monetam. 44.

Monialium Simonia punita. III. n. 68. & 69. Inceſtuoſi Monialis. XVI. n. 68.

Monitione Canonicâ quando ſit opus? XXXIX. n. 135. & ſeqq. Qualis requiratur, quando aliquis eſt excommunicandus ob participationem cum excommunicato? n. 138. Vel ideo interdicendus, aut ſuſpendendus. 139. Cùm infertur ob peccatum præteritum. 158. & ſeq. Monitio requiſita ad amittendam privilegium Clericale. 185. & ſeq. Monitio debet etiam præcedere excommunicationem ab homine. n. 34. Debet eſſe trina. 35. Non requiruntur omnes tres ad valorem. *ibid. not.* 2. An debeat fieri perſonaliter ipſi reo? *ibid. not.* 3. Ad excommunicationem latæ ſententiæ à Jure non requiritur. 36. Sed ferendæ. 37. Pœna omittentis monitionem. n. 34. & 35. *not.* 4.

Monitio Canonica etiam in Simonia habet locum. III. n. 148. *not.* 2. Quandoque etiam ante purgationem. XXXIV. n. 25. *not.* 3. Ante ſuſpenſionem. XXXIX. n. 205. Ante pœnam Clerici venatoris. XXIV. n. 4. Ante excommunicationem. XVII. n. 34.

Mons pietatis quid? & an licitus? XIX. n. 99. & 100.

Mortuus à quolibet Sacerdote poteſt abſolvi à ſuſpenſione ab ingreſſu Eccleſiæ. XXXIX. n. 213. Mortis in articulo quilibet Sacerdos abſolvit. XVII. n. 52. Mortis pœne à Jure Canonico impoſita intelligitur excommunicatio. XII. n. 6. & 8.

Metus proprius latè interpretandus. XXXIII. n. 14.

Mulier deficiens in accuſando an teneatur de calumnia? II. n. 5. Leviùs punitur, quàm vir. XII. n. 11.

Mulctando minùs punitur. XXVII. n. 7.

Mutilatio quid? XII. n. 159. Facit irregularem. n. 121. An etiam debilitatio? 122. An qui membrum debilitatum abſcindit, ſit mutilator? 123. Mutilans ſe ipſum? 124.

Mutuo an adjici poſſit pactum, ut in eadem menſura ſolvatur, etiam aucto pretio. n. 54. & ſeqq. Mutuator an ratione damni emergentis poſſit ultra ſortem accipere? tis. XIX. n. 31. 32. & ſeqq. Item ratione lucri ceſſantis? 36. & ſeq. An ratione eſſecurationis? 44. 47. & ſeq. An ratione periculi non recipiendi ſortem? 45. An ratione pœnæ adjectæ? 51.

N.

NATALIUM defectûs infamia poteſt Canonicè purgari. XXXIV. *num.* 5.

Naufragantium bona malè fiſco adjudicantur. XVII. n. 39. *not.* 2. Quid de his Bulla Cœnæ 140. & ſeqq.

Neceſſitate extremâ aliquid accipientis non eſt furtum. XVIII. n. 13. & 14. An etiam in gravi? *ibid.* An ceſſante neceſſitate ſit obligatio reſtituendi? 15. 16. & 17.

Negligentia in coërcendis hæreticis quomodo puniatur? VII. n. 119. Diligentia in ijs indagandis, quæ adhibenda? n. 121. Negligentia craſſa æquiparatur dolo. XXXVIII. *num.* 8.

Nobilitas patris, quæ tranſeat in filios? XXXIII. n. 22. Nobiles leviùs puniuntur, quàm ignobiles. XXXVII. n. 31.

Notoria crimina non egent accuſatore. I. n. 104. Notorium facti quid? XXXIX. n. 114. *not.* 2.

Novale quid? XXXIII. n. 72. & ſeq. Quamdiu maneat Novale? 73. *not.* 2. Novalium decimarum exemptio non extenditur ad illas, quæ tempore impetrati privilegij ab elijs poſſidentur, niſi fiat mentio. XXXIII. n. 70. & ſeq.

Noxa dare animal quid ſit? XXXVI. n. 12. & 14.

Nunciatio novi operis quid ſit? XXXII. n. 1. Habet locum contra novam Eccleſiam. 3. Cui competat hoc jus? 5. Quomodo fiat? 7. Ejus effectus? 8. Quid ſi nuncietur injuſtè? 12. Quando vim emittit? 15. An per idoneam cautionem? 20. An ſi periculum ſit in mora? 23. An per notorium jus ædificandi ceſſet? 24.

O.

OBLATI qui ſint? XXXIII. n. 84. 85. 86. & 134. *not.* 4.

Occidi poteſt raptor. XVII. n. 2.

Obſordeſcens in excommunicatione redditur de excommunicatione ſuſpectus. VII. n. 36.

Officia temporalia quæ ſimoniacè emantur? III. n. 5.

Officia Divina quæ ſint, quibus intereſſe non poſſit excommunicatus? XXXIX. n. 16.

Olla fortuna an ſit licita? XIX. n. 50.

Omiſſio ordinationis pro pretio eſt Simonia. III. *num.* 1. An etiam omiſſio alterius actûs ſpiritualis? 53. 54. 55. 56. & 87.

Orationem Dominicam & Symbolum docendi baptizati. XXXVIII. n. 9.

Ordines ſacri Simonia. III. n. 15. Ordines accipiens an Ordinatori aliquid donare poſſit? 131. Ordines collati ab Epiſcopo ſchiſmatico valent. VIII. n. 9. Non tamen quoad executionem, & poteſt ſic ordinatus repelli ab officio. n. 11. Ordo dubiè collatus debet iterum conferri. XXIX. n. 7. Ordo Presbyteratûs non prærequirit alios quoad valorem. 8. Sed Epiſcopatus Presbyteratum. *ibid.* Ordines ſuſcipiens in excommunicatione ob percuſſionem Clerici quomodo puniendus? XXXIX. n. 61. & 62.

P.

PAGANI. V. Saraceni.

Palefredus quid ſit? III. n. 81.

Papa quid poſſit in hæreticos? VII. n. 120. Quos titulos det diverſis, ad quos ſcribit? XX. n. 15. Non neceſſariò utitur conſilio Cardinalium. XXXI. n. 89. *not.* 1. Quomodo habeat juriſdictionem in laicos? XXXIII. n. 98. & 168. Papatus an ſit beneficium? XXVI. n. 3. Ejus ſimoniaca electio an ſit irrita? III. n. 104. Exercet juriſdictionem ante ſuam coronationem. XXXIX. n. 261.

Paraphernalia bona an amittat adultera? XVI. n. 23. §. *Addunt.*

Parochus non poteſt excommunicare. XXXIX. n. 24.

Parricidium quid ſit? X. n. 1. Pœna ejus civilis. 2. Canonica. 3. Parricida Clericus traditur brachio ſeculari. 5.

Participans cum excommunicato, in crimine non criminoſo,

an & quando poſſit majore excommunicatione percelli? XXXIX. n. 134. & ſeq. In crimine criminoſo excommunicatur. 121. in fin. & 124.
Parte argumentum, ſive à parte ad totum valet etiam in odioſis. XII. n. 182.
Partum alienum, vel adulterum ſupponens mulier ad quid teneatur? XXXVIII. n. 20. 21. & ſeq.
Paſchale tempus quamdiu duret? XXXVIII. n. 15.
Pater non poteſt filium ſuum ſcribere hæredem in teſtamento alterius. XX. n. 36.
Pater an propter delictum filij conveniendus? XXIII. n. 5. Pater percutiens filium Clericum in majoribus conſtitutum an excommunicetur? XXXIX. n. 75.
Patriam poteſtatem an amittant hæretici? VII. n. 79.
Patriarchalium Sedium prærogativæ. XXXIII. n. 99. & 100.
Patroni Eccleſiæ pœna, qui Prælatos occidit, aut plus juris affectat. XXXVII. n. 26. & ſeq.
Peculatus eſt furtum pecuniæ publicæ, vel ſacræ. XVIII. n. 39. Pœna hujus criminis de utroque Jure. *ibid.*
Penſionum Simonia. III. n. 116.
Penſio ab Epiſcopis poteſt imponi beneficiis. XXII. n. 7.
Percuſſor Clerici ſi ſit Judæus, quomodo puniendus? VI. n. 29. Non incurrit excommunicationem. n. 30. *collig.* a. Neque qui ex bono zelo percutit. XXXIX. n. 184. Neque qui Clericum in armis laico modo veſtitum percutit poſt trinam monitionem. 185. & 186. Clerici in Minoribus non indigent monitione, neque in Majoribus, ſi ſe enormibus miſceant. *ibid.* Quis Clericos, & per quem Epiſcopus verberare poſſit? XXV. n. 1. An Abbas Monachum? *ibid.* An Clericus laicum? 2. Quid ſi tantùm defenſivè ſe habeat? 5. Ex percuſſione mortem eſſe ſecutam, unde colligatur? n. 4.
Peregrini generaliter excommunicari non poſſunt. XXXIX. n. 28. Ne quidem per Statutum. 29. Quomodo fiant ſubditi ratione delicti? *ibid.*
Periurus emendatus an poſſit eſſe teſtis? III. n. 151. *not.* 6.
Pignorationes. V. *Repreſalia.*
Pignoris fructus recipere an ſit uſura? XIX. n. 85. & 86. An hi fructus debeant in ſortem computari etiam non percepti? n. 88. Quando non teneatur creditor in ſortem computare? 89. An etiam Dominus directus accipiens feudum in pignus à vaſallo? 90. An maritus rem dotalem? 94.
Pirata excommunicantur. XVII. n. 40. & ſeq.
Piſcatio Clericis non prohibita. XXIV. n. 5.
Plagium eſt furtum hominis liberi. XVIII. n. 35.
Plagiarii pœna an mors ſit? 36. Etiam Jure Divino? 37. Plagium eſt fori mixti crimen. *ibid.* Plagiarius eſt emens hominem liberum. 38.
Pleno jure ſi ſubjecta ſit Eccleſia Monaſterio, quid poſſint Religioſi circa Rectorem? XXXIII. n. 134. Quid ſit pleno jure ſpectare ad aliquem? n. 111.
Pœna quid? XXXVII. n. 1. Non infertur ſine culpa, aut ſaltem cauſa. *ibid.* Quotuplex? 2. Quid ſit capitalis, quid civilis. Ordinaria, extraordinaria? ibid. Ordinariam an Judex teneatur imponere? 3. An infligenda, quoties iteratur delictum? 4.
Pœnarum genera. Pecuniaria an uſurpanda à Judice Eccleſiaſtico? XXXVII. Cui applicanda mulcta ob occiſum Presbyterum impoſita? 5. & 7. Uſurpatur in temerè litigantes. 8. 9. & 10. Pœna depoſitionis in Clericum injuſtè bellantem. 15. Pœna degradationis. 17. & 18. Ob quæ crimina infligatur? 19. A quo tollatur? *ibid.*
Pœna Carceris utitur Eccleſia in Clericos. XXXVII. n. 20. & laicos. *num.* 21. Hæc pœna non infamat. 22. Pœnâ ignis quales incendiarij afficiantur? XVII. n. 48. Submerſionis olim mulierum furacium. XVIII. n. 21. Non gladius. 22.
Pœna quando benigniùs interpretanda? XXXIX. n. 8.
Pœna patri impoſita quomodo in filios cadat? XXXVII. n. 27. & ſeqq.
Pœna diverſorum criminum. Hæreſeos. VII. n. 11. Schiſmaticorum eſt excommunicatio. VIII. n. 4. Qui etiam inhabilitantur ad beneficia. 5. & 6. Adulterij. XVI. n. 18. Stupri. XVI. n. 38. Sodomiæ. n. 70. Fornicationis. 75. Rapinæ bonorum. XVII. n. 32. & ſeq. Raptûs fœminarum. XVII. n. 2. & 3. Fractæ ſigilli confeſſionis. XXXVIII. n. 11. & 13. Sortilegorum. XXI. 15. Simoniacorum. III. n. 152. & ſeqq. Furum. XVIII. n. 19. Abigeatûs. XVIII. n. 40. Apoſtaſiæ. IX. n. 5. Blaſphemiæ. XXVI. n. 8. Calumniæ. II. n. 3. Celebrantis non jejuni. I. *num.* 37. Omiſſæ Communionis Paſchalis. XXXVIII. n. 11. Concubinatûs. XVI. n. 77. Duelli. XXXV. n. 1. Criminis falſi. XX. n. 5. & 6. Hæreſis. VII. n. 11. Homicidij. XII. n. 6. & 7. Inceſtûs. XVI. n. 65. Infantes exponentium. XI. n. 1. Violantis interdictum. XXXIX. n. 244. Maledict. XXVI. n. 6. Parricidij. X. n. 2. Peculatûs. XVIII. n. 39. Plagiarij. XVIII. 36. Falſi teſtis. XX. 5. Venatoris Clerici. XXIV. n. 2. & 4. Vis ſive violentiæ pœna. XVII. 32. Uſurarij. XIX. 2 n. 148. Exemptorum qui abutuntur ſuis privilegijs. XXXIII n. 153. Qui aliena privilegia violant. 156. Litigantis, qui Judicem injuriâ afficit. XXXVII. n. 30. Inſordeſcentis in excommunicatione. n. 31. Perſequentis Cardinalem. 33. Habitantium in Marchia, ibíque ſuos Officiales offendentium. 38. Detinentium perſonas Eccleſiaſticas, ut renuncient beneficijs &c. 36. Occidentes Epiſcopum proprium, aut Rectorem Eccleſiæ. 23. & ſeq. Patroni Eccleſiæ plus juris affectantis. 27. Non ſervantis modum in excommunicatione. XXXIX. n. 11.
Pœna mitior nova an tollat graviorem antiquam? XXXIII. n. 146. Pœna fori interni non relevat pœnam fori externi. VI I. n. 44.
Pœna conventionalis utriuque appoſita. XXXVII. n. 11. Licita eſt, & compenſatur utrinque incurſa. 12. Debito adjecta non incurritur tota, parte ſolutâ. 13. & 14.
Pœnitentia & Remiſſiones. XXXVIII. Eſt Pœnitentia virtus, Sacramentum, & ſatisfactio. n. 1. Pœnitentiales Canones in fine Decreti quid ſint? *ibid.*
Pœnitentia prout eſt ſatisfactio, eſt publica, & privata. n. 2. Publica ſolemnis, & non ſolemnis. 3. Publica in Confeſſione an imponi poſſit? 4. Pœnitentiæ Sacramentales ſunt arbitrariæ. 6. & 7. Penſatis circumſtantijs. 9. An acceptari debeant à pœnitente? 13. Pœnitentiæ Sacramentum an conferatur tempore Interdicti. 25. An damnatis ad mortem concedendum? 26. An illud validè conferat excommunicatus? XXXIX. n. 14. Aut recipiat? 15.
Prabenda una in Eccleſia Cathedrali danda Magiſtro. V. n. 2.
Præceptum facit rem præceptam eſſe materiam virtutis, ſub cujus motivo præcipitur. III. n. 6.
Prædicare quibus liceat? VII. n. 29. & ſeqq. An Mendicantibus? XXXIII. n. 183.
Prædicatorum & Minorum privilegia. *ibidem.*
Prælatus debet rationem reddere. I. *num.* 57. Non facilè in ipſum inquirendum. 60. Vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu non locet. IV. Prælatus quando egeat conſenſu Capituli? XXXI. n. 2. Beneficia ſuæ collationis ſibi non poteſt retinere. 5. & 6. Neque indignis conferre. 7. Non faciat ſecundam collationem, niſi primâ caſſatâ. 9. Non agat contra privilegia ſubditorum. 10. Viſitans non excedat in evectionibus. 12. Jura inferiorum Prælatorum non diminuat. 4. *not.* 2. Non compellat violare ſecretum confeſſionis. 16. Prælatus inferior Epiſcopo an poſſit unire Eccleſias? 18. & ſeq. An cauſas matrimoniales cognoſcere, Indulgentias dare, Pœnitentias publicas imponere? 20. & 22. Prælatus ſæcularis quid poſſit in Religioſos? 24. & ſeqq. Quomodo poſſit imponere mulctam pecuniariam? XXXIX. n. 157. Quomodo ſe defendere gladio ſpirituali? 187.
Præſcribi poſſunt ab inferiore, quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopalis, non quæ Ordinis. XXXI. n. 21.
Præſumptio præſumptioni ſuperveniens facit violentam. VII. *num.* 55.
Prævaricari quid ſit? II. n. 1.
Prævenire an liceat aggreſſorum? XII. n. 92.
Presbyterum occidens punitur, ne ducat uxorem. XXXVIII. n. 5. Item pœnâ pecuniariâ. XXXVII. n. 5.
Pretium ſimoniacum quale? III. n. 123.
Principaliter vel ſecundariò aliquid vendi, unde colligatur? III. n. 29.
Privilegium quid ſit? XXXIII. n. 2. An requiratur, ut ſit ſcriptum? 3. An differat à diſpenſatione? 5. Quotuplex? 6. Quando perſonale, & reale? 7. Perpetuum & temporale.

porale. 8. Quis det privilegium ? 9. Quibus ? 10. An per conſuetudinem acquiratur ? 11. Quid ſi detur ſine cauſa ? 12. An latè interpretandum ? 13. *& ſeqq.* Interpretandum eſt, ut maneat utile. 18. Privilegium probari debet. 17. *not.* 2. Nec ultra fines extendi. *ibid. not.* 4. Neque ultra proprietatem verborum. 19. Neque ab una perſona ad aliam. 20. *& ſeqq.* Contra dantem eſt latè interpretandum. 69. Privilegium ad inſtar. 26.

Privilegii acceptatio quando requiratur ? XXXIII. *n.* 126. *& ſeq.* An valeat contra pariter privilegiatum ? 129. Privilegiorum mutua oppoſitio. 130. Conceſſum ab Epiſcopo, an extra dantis Diœceſin effectū habeat ? 128. An privilegium magis favorabile ſit, quàm præſcriptio ? 64. Idem à duobus impetrari poteſt. 65. *&* 66. Eo nemo uti tenetur. 12. Niſi ſit datum Communitati, aut aliunde obliget. *ibid.* Privilegij innovatio non parit novum jus. 119. *& ſeqq.* Niſi innovetur ex certa ſcientia. 121.

Privilegia amittuntur præſcriptione. XXXIII. *n.* 133. *& ſeq.* Requiritur tamen. 40. annorum. 114. An per renunciationem ? 117. *&* 173. *&* 174. Tacitâ revocatione. 190. Regulæ tacitæ revocationis. 191. *& ſeqq.* Item lapſu temporis. 167. An ceſſante cauſâ ? 168. *&* 169. An morte privilegiati ? 170. An per obitum concedentis ? 171. *& ſeq.* An per non uſum ? 175. *& ſeq.* An per actum contrarium ? 178. *& ſeqq.* An per abuſum ? 184. An revocatione concedentis ? 186. *& ſeqq.* Quæ non amittantur generali revocatione ? 189. An re pereunte, pereat reale privilegium ? 198.

Privilegia particularia Prædicatorum, & Fratrum Minorum prædicandi, abſolvendi, & ſepeliendi. XXXI. *n.* 25. & XXXIII. *n.* 163. Quatuor Patriarchalium Sedium. 99. Altaris viatici. 87. Studentium in Univerſitatibus. 95. Celebrandi Divina tempore Interdicti. 74. Et ſepulturæ Eccleſiaſticæ. *ibid.* Archiepiſcoporum & Epiſcoporum. 104. Abbatum. 109. Mitræ & Baculi. 110. Benedictionis ſolemnis. *n.* 111. Tonſuræ dandæ. 112.

Privilegiatorum exceſſus. XXXIII. *n.* 131. Recipere decimas à laicis injuſtè retentas. 134. Sepelire excommunicatos. 135. Habere Campanas in privatis Oratorijs. 136. Habitum Religioſum fingere, in templo polluto celebrare, à ſuſpenſione abſolvere. 138. *& ſeq.* Ædificare templa ſine debita licentia. 140. *& ſeq.* Non ſervare interdicta. 143. Extremam Unctionem, vel Viaticum dare. Matrimonium ſolemnizare. 145. Quid de Baptiſmo & Pœnitentia ? 148. Epiſcopis detrahere, Laicos à Parochija avocare. Promulgare falſas Indulgentias. Retrahere, ne legetur aliquid Parochijs. A caſibus reſervatis abſolvere. 150. *& ſeqq.* Privilegiata ſit res, cùm tranſit ad privilegiatum. *n.* 17.

Proceſſus contra crimina triplex. Accuſatio. Inquiſitio. Denunciatio. III. *n.* 147.

Proceſſionum exemptio. XXXI. 25. §. *Quinto Prælati.*

Procurator an admittatur ad excipiendum contra electum ? I. *n.* 103. An in accuſatione criminali ? I. *n.* 30. *& ſeqq.*

Procuratio an accipi poſſit in conſecratione Eccleſiarum ? III. *num.* 34.

Profeſſionem non vitiat Simonia. III. *n.* 63. *not.* 2.

Proprius Sacerdos quis ſit ? XXXVIII. *n.* 12.

Prorſus, importat ipſo jure. XXXVII. *n.* 27.

Proteſtatio facto contraria non excuſat injuriam. XXXVI. *num.* 3.

Pubertati proximus quis ſit ? XXIII. *n.* 3.

Puerorum delicta. XXIII. Infantes non puniuntur. *num.* 1. Pueri mitiùs, quam adulti. 2. Non accenſantur de adulterio. 3. Neque minores. 4.

Purgatio Canonica quid ſit ? XXXIV. *n.* 1. A Judice indicenda. 2. A tali indictione poteſt appellari. 3. Indici poteſt laicis. *cit. n.* 3. Clericis, & Religioſis. 4. Defectus natalium objectus poteſt purgari. 5. Quo caſu indicenda ſit purgatio ? 7. *& ſeqq.* An ad inſtantiam ipſius purgandi ? 10. Compurgatores qui, quot, & quales ? 11. *not.* 3. *&* 16. *&* 18. Item *Tit.* I. *n.* 8. An in notorijs purgatio locum habeat ? XXXIV. *n.* 12. & 14. An pendente lite, penes Superiorem ? 11. *&* 14. *not.* 5. Forma purgationis. 15. Super quo juret purgandus, & compurgatores ? *n.* 16. & 17. An vilis perſona admittenda ? 19. *&* 20. Qualiter infamatus ? 20. *not.* 2. Quot olim compurgatores ? 33. Nunc rara eſt iſta purgatio, & cur ? 39. Infamatis de Simonia indicitur. III. *n.* 165. In dubio homicidio. XII. *n.* 48. Subinde etiam alijs accuſatis. I. *n.* 44. 70. *&* 83. Purgationis effectus eſt, ut abſolvatur reus, ſi legitimè facta eſt. XXXIV. *n.* 34. & innocens declarari debeat, atque in priſtinum reſtitui. 35. Si deficiat, habetur pro convicto. 37. Quando cenſeatur deficere ? 38. An purgatus iterum accuſari, & purgari poſſit ? 36.

Purgatio vulgaris quid ſit ? XXXV. *n.* 1. Quare reprobata ? *ibid.* Tales purgationes quæ ? 2. An Monomachia ? *ibidem.* An ferrum candens ? 3. & XXXI. *n.* 14. *colliq.* 2. An aqua frigida ? XXXV. 4. & *Tit.* XXXIV. *n.* 34. An fluxus ſanguinis ex occiſo ? XXXV. *n.* 4. An per ſacram Communionem ? 5. Sententia juxta hanc purgationem lata non tranſit in rem judicatam. 6.

Purgatorii pœna debitoris an duret, donec hæredes ſatisfaciant ? XVII. *n.* 13.

Q.

QVADRAGENA quid ſit ? XXXVIII. *n.* 42. *not.* 3.

Quæſtores eleemoſynarum qui ſint ? *n.* 27. Talium quæſtorum pro fabrica Metropolitana litteræ examinentur. 29. Non prædicent. 30. Mendicantes Regulares quomodo quærant eleemoſynas ? 31.

Quæſtuarii prædicatores coërcendi. VII. *n.* 132. §. *Præterea.*

Quinquennium à beneficio abeſſe poteſt, qui Theologiam audit. V. *n.* 8. Etiam Jus Canonicum. 9. Docens verò ultrà, ſine termino. *ibid. not.* 2. Debet tamen id fieri in Univerſitate. 10. *not.* 4.

R.

RAPINA bonorum non ſit ſine vi. XVII. *n.* 30. Differt à furto. 31. Pœna civilis quadrupli reſtitutio. 32. Canonica, excommunicatio. 33. Publicus raptor an ante reſtitutionem admittendus ad pœnitentiam ? 35. *&* 36. An ab eo eleemoſyna acceptanda ? 37. Qui rapiunt res navigantium, aut naufragantium Chriſtianorum quomodo excommunicentur ? 38. *& ſeqq.*

Raptus mulierum quid ſit ? XVII. *n.* 1. An fieri poſſit volente raptâ ? *ibid.* *& n.* 5. Ejus pœna civilis. 2. Canonica. 3. Raptor Monialium amittit bona. *ibid.* §. *tertio.* *& n.* 4. Qualis violentia requiratur ? 5. An ſit raptus, ſi tractatus matrimonialis præceſſit, & rapta eſt volens ? 6. Quid ſi ſponſa de futuro rapiatur ? 7. Item ſponſa de præſenti ? 8. Raptus non eſt, niſi fiat cauſâ libidinis. 9. Et niſi traducatur rapta de loco in locum. 10. Scorti abductio an ſit raptus ? *n.* 11. Quid ſi fœmina rapiat virum ? 12. Quid ſi vis maſculam, vel impuberem ? 13. Quid ſi ſponſam alterius ? 16. Raptûs actio non finitur quinquennio. 29. Rapta nubens raptori, an amittat bona illius ? XVII. *n.* 17. Non nubit validè, niſi reſtituta libertati. 18. Raptus ſolius libidinis, non matrimonij causâ, an præſtet impedimentum ? 22. Quid ſi Petrus proprio motu rapiat Bertham, ut nubat Paulo ? 23. Quando hæ pœnæ non incurrantur ? 25. *& ſeq.*

Ratificatio percuſſionis Clerici, an trahat excommunicationem ? XXXIX. *n.* 54. *&* 55.

Reconciliatio Eccleſiæ ob adulterium in ea commiſſum quando ſit neceſſaria ? XVI. *n.* 2.

Regulares Mendicantes quomodo poſſint nova loca acquirere, & vetera mutare ? XXXI. *n.* 39. Citra privilegium. 40. Cum licentia Epiſcopi. 41. Regularium exemptio ? XXXIII. *n.* 52. *& ſeqq.*

Relapſi in hæreſim qui ? VII. *n.* 94. *& ſeqq.* Traduntur brachio ſæculari. *n.* 97. Etiamſi pœniteant. 98. *&* 105. §. *Aliud.*

Religioſi graviùs puniendi, quàm alij. VII. *n.* 142. Poſſunt eſſe tabelliones in cauſa hæreſis. 160. In quibus non debeant moleſtari à Prælatis ſæcularibus ? XXXI. *n.* 24. Excommunicantur, qui Extremam Unctionem, vel Viaticum miniſtrant, vel matrimonia benedicunt. XXXIII. *n.* 145. Religioſi in odioſis non veniunt nomine populi, & Cleri. XXXIX. *n.* 220. §. *Porro.* Sed in favorabilibus veniunt nomine Cleri. 239.

Remiſſio.

Remiſſiones. XXXVIII. *V. Pœnitentia.*

Remiſſio injuriarum. XXXVI. n. 9.

Repreſſalia quando juſtæ? XXXVI. n. 21. Contra quos poſſint indici? 22. & 23. An ſint contra æquitatem? 23. An extendantur ad ſcholares? 23.

Reſcriptum à quo poſſit apud Sedem Apoſtolicam accipi? XX. n. 10. & 11. Retinens reſcriptum Apoſtolicum falſum debet excommunicari. XIII. n. 22. & 27. Clerici deponuntur, & brachio ſæculari traduntur. 22. & n. 25. & ſeqq.

Reſtitutionis obligatio an ex Simonia naſcatur? III. 175. & ſeqq. Quando & cui hic reſtituendũ? 179. An etiam in Simonia Eccleſiaſtica? 180. An res ſpiritualis reſtituenda? 185. Quidſi Simonia ſit tantùm mentalis? 187. & ſeqq. Reſtitutio uſurarum cui fieri debeat? XIX. n. 101. & quomodo debeantur? 102. An ceſſio bonorum hic excuſet? 104. Reſtitutio acquiſitorum ex delicto an pauperibus reſtituenda? XIX. num. 106. Reſtitutio ex damno dato. XXXVI. à n. 12.

Reverſio injuriæ. XXXVI. n. 6. Revocationem injuriæ petit actor. n. 7.

Reus criminalis an ad honores, & dignitates pendente accuſatione promoveri poſſit? I. 41. & ſeq. An poſſeſſionem adipiſci? 45. Reus toties puniendus, quoties iterat delictum. XXXVII. n. 4.

Rigor ſubinde temperandus. XXXIX. n. 169.

S.

SACERDOTIBVS non detrahendum. VI I. n. 29. Sacerdos alienus, ſine licentia proprij, an abſolvat? XXXVIII. n. 11. & 12.

Sacramenta an adminiſtret excommunicatus? XXXIX. n. 13.

Sacrificium Miſſæ an applicetur excomunicatis? XXXIX. n. 5.

Sacrilegium eſt crimen Eccleſiaſticum. XXXVII. n. 24.

Sagittariorum ars qualis prohibita? *Tit.* XV.

Saraceni qui ſint? VI. Servum ſaracenum licet habere domi ſuæ? 2. An eorum convivia vitanda? 4. An templa ingredienda? 5. An poſſint officio publico fungi? 9. & ſeqq. An debeant habitu diſtingui? 24. An arma ad eos deferri poſſint? 32. & 33. Quæ alia prohibeantur circa illos? n. 34. & ſeqq. Quis illos accedere poſſit? 35.

Scandali vitandi causâ quæ poſſint fieri? XXXII. n. 13.

Schiſmatici quales ſint? VIII. n. 1. Quomodo differant ab hæreticis? 2. & 3. Eorum pœna eſt excommunicatio. 4. Inhabilitas ad beneficia. 5. Privantur jam habitis. 6. A Schiſmaticis dati Ordines valent, ſed ordinatus eſt ſuſpenſus. 9. & 10. Habent poteſtatem Ordinis, non tamen juriſdictionis. 10. An ſalvari poſſint? VII. n. 9.

Scriniarii vocantur tabelliones. VII. n. 117.

Scriptura Profeſſor in quibus Eccleſijs ſit conſtituendus? V. n. 7. not. 6.

Scrupulus deponendus. III. n. 24. Contra conſcientiam erroneam an agi poſſit? 25. not. 3.

Sententiam ſuam corrigere quis poſſit? I. n. 66. Cùm tranſit in rem judicatam non retractatur. XXXV. n. 7. not. 2.

Sepultura Judæorum non effringenda. VI. n. 25. An negetur hæreticis? VII. 53. & ſeqq. Sepultura hæreticorum an comitanda? 24. Negatur occiſis in torneamentis. XIII. n. 1. & 5. Et Duellantibus. XIV. n. 3. An etiam raptori? XVII. n. 36. Quid ſi voluit, ſed non potuit ſatisfacere ante mortem? 37. Omittenti confeſſionem annuam? XXXVIII. n. 13. §. *Porro.* An etiam ſupplicio extremo affectis? 26. An eam poſſint eligere Religioſi? XXXI. n. 24. Quid de ſepultura Eccleſiaſtica tempore interdicti? XXXIII. n. 82. An ea tunc Clericis concedenda? XXXIX. n. 241. An laicis in interdicto ſolùm locali? *ibid.* An exhumandi, qui tunc in loco ſive ſacro, ſive profano ſunt humati? 241. not. 2. Quid tempore ceſſationis à ſacris? 262. Sepulturam quibus concedere poſſint Mendicantes? 163. An inducere alios ad vovendum, ut apud eos ſepulturam eligant? XXXVII. n. 37. Quibus excommunicatis negetur? XXXIX. §. *Nonus.*

Sigillum falſificans. XX. n. 38. & ſeq. Quis habere poſſit ſigillum? XXXI. n. 33. & 34. not. 4. Sigilli Confeſſionis violatio? XXXI. num. 16. Ejus fracti pœna? XXXVIII. n. 12. & 13. in fin. Ad quid obliget? n. 13.

Simonia quid ſit, & an ſit hæreſis? III. n. 2. Quale ſpirituale hîc intelligatur? 2. Quale pretium? *ibid.* Eſt ſpecies ſacrilegij, ejus malitia non habet parvitatem materiæ. 5. An Eccleſiaſtica Simonia ſit propriè dicta? 6. Quid mentalis? 7. Hujus diſcrimen ab uſura mentali. 19. & 139. Quid conventionalis? 9. Quid realis? *ibid.* An pariat obligationem reſtituendi? 8. & 175. cum ſeqq.

Simonia materia quæ ſit? An gratiæ ſpirituales? 10. An Sacramenta? n. 11. An in ſpecie Eucharistia, & matrimonium, an ipſa materia Sacramentorum? 12. An vexatio in his redimi poſſit? 13. & 51. An Sacramentalia? 14. An ipſa Eccleſia? 28. 29. & 72.

Simonia circa Sacramentum Ordinis. III. An functiones Ordinum vendi poſſint? 15. An ipſa collatio Ordinum à miniſtris? 16. An acceſſoria ad ordinationem? 17. An prima tonſura? *ibid. not.* 2. An Dimiſſoriales? *ibid. not.* 3. An gratis offerri aliquid poſſit? 18. & ſeq. item 19. An præſentatio ad Ordines? 21. An debitum alimenti poſſit remitti pro hac præſentatione? 22. & ſeq.

Simonia in collatione beneficij. III. n. 2. §. *Dicitur* 4. & n. 19. 41. & 72. An officium beneficij vendi poſſit? 73. An præbenda? *ibid.* & n. 74. 75. & ſeq. Quid ſi præbenda ſit ſeparata à ſpirituali titulo? 78. An inſtitutio, vel immiſſio in poſſeſſionem vendi poſſit? 79. 80. & ſeq. Si pro beneficio homagium exigatur, an ſit Simonia? 82. & 83. An ſi detur beneficium pro temporali obſequio? 85. Si loco ſtipendij? 86. Si pretium detur pro electione ad beneficium, confirmatione, præſentatione? 87. An proviſio ſimoniaca in beneficio ſit irrita? 92. & ſeqq. Etiam in electo neſciente Simoniam? 97. & ſeq. item 102. Quid ſi hæc Simonia ſit tantùm conventionalis? n. 100. not. 4. Quid de electione ſimoniaca ſummi Pontificis? 104. An ſit Simonia beneficialis ex pacto relinquere Canonicatum ei, qui eum fundavit? 88. & 89. An cum pacto prandij, ut habet conſuetudo Germaniæ? 91. Quid ſi tantùm vexæ redimendæ causâ in beneficijs aliquid detur? 105. 106. & ſeqq. Quid ſi injuſtè vexans tantùm obeſſe poſſit? 110. Quid ſi tantùm vexet, ne beneficij poſſeſſionem acquiras? n. 111.

Simonia confidentialis an locum habeat in commutationibus beneficiorum, & in penſionibus? III. num. 112. & 113. Quibus modis committatur? 104. An detur Simonia in penſionibus? 116. Maximè ſpiritualibus? 117. Quid de mixtis? 118.

Simonia in Officijs Divinis. III. 26. & 32. An ſtipendium poſſit accipi? *ibid.* An pro prædicatione? 27. An pro labore functionibus intrinſeco? pro capellania Monachorum? 30. Pro inſtallatione? 33. Pro conſecratione Eccleſiarum? 34. Pro inveſtitura? 38. Pro exequijs, & nuptijs? 40. & 42. Pro benedictione Abbatum? 41. An aliquâ conſuetudine excuſetur Simonia? 42. An dans magis excuſetur, quàm accipiens, uti in uſura? 32. An detur Simonia in venditione officiorum temporalium Eccleſiæ? 120. & ſeqq. An ſi Theologia doceatur pro pretio? V. n. 11. An ſi conſilium Theologicum detur? 13. An Licentia, aut Doctoratus Theologicus? *ibid.*

Simonia in juriſdictione Eccleſiaſtica fori Interni. III. n. 46. In committenda juriſdictione abſolvendi. 47. Pro indulgentijs, & licentijs. *ibid.* In juriſdictione externa. 48. Pro diſpenſationibus. 49. Pro juriſdictione contentioſa. 50. Pro abſolutione ab excommunicatione. *ibid.* Pro ſententia. 52.

Simonia dandi aliquid pro ingreſſu Religionis. III. n. 31. & 58. 79. & ſeq. An pro ſuſtentatione in Religione? 59. & 71. Quid ſi ſponte detur? 60. 66. & 71. Quid ſi perſona ingrediens aliquid accipiat pro ingreſſu? 61. Pœna hujus Simoniæ quoad ingreſſum. 62. 64. 66. & 71. Simonia tamen non vitiat profeſſionem. 63. 65. & ſeqq. Si quid datum, vel acceptum ſit pro hoc ingreſſu, an pariat onus reſtituendi? 181.

Simonia pretium an debeat eſſe temporale? III. n. 123. Etiam in Simonia Eccleſiaſtica? 124. An temporale gratis datum aliquando faciat Simoniam? 125. An ſtipendium? 126. & ſeqq. An dare rem temporalem ſub conditione operis ſpiritualis in utilitatem operantis, v. g. dare aureum, ſi communicet? 129. Unde colligatur rem temporalem datam fuiſſe ut pretium rei ſpiritualis? 131. & ſeqq. Pretium Simoniæ quotuplex? n. 135. A manu. 136. Ab obſe-

Ab obſequio. 137. A lingua. 138. Ob conſanguinitatem dare beneficium non eſt Simonia. 139. Neque propter preces armatas. 140.

Simoniæ pœnæ. Confidentialis variæ. III. *n.* 152. Simoniæ realis in Ordine comiſſæ pœna eſt excomunicatio. 156. In beneficio eadem excomunicatio. 157. Ordinans præſentans ad Ordines ſuſpenditur. 158. *& ſeq.* Similiter & ordinatus. 160. Quid ſi Simonia contingit inſcio ordinato? 161. An ſuſpenditur Simoniacus in beneficio? 164. Simoniaca collatio eſt invalida. *ibid.* Pœna depoſitionis in Simoniacos, aliæque. 165. *& ſeqq.* An pœnæ Simoniæ etiam incurrantur per ſolam mentalem? 152. An per conventionalem? 153. An per omnem realem ipſo facto incurrantur? 154. An per Eccleſiaſticam Simoniam? 155. Quis abſolvat à pœnis Simoniæ? 172. Ab inhabilitate ad idem beneficium? 173. Ad aliud beneficium? 174. A ſimoniaco Epiſcopo an Ordines poſſint accipi? *num.* 24. & 25.

Simonia eſt maximum ſcelus. III. *n.* 148. *& ſeqq.* An in ea diſpenſari poſſit? 170. Ejus judicium eſt ſolius fori Eccleſiaſtici. 142. Quis accuſare poſſit Simoniacū? 143. Quomodo probetur hoc crimen? 146. Qui teſtes eſſe poſſint? 149. *& ſeqq.* Qualis exceptio hic admittatur? 148. An requiratur monitio canonica? *ibid. collig.* 2. An comparetur hæreſi, & crimini læſæ Majeſtatis? *ibid. collig.* 5. Simoniæ accuſatus an poſſit celebrare? 144.

Socio criminis non nocet confeſſio alterius socij. XVI. *n.* 14. 20. & 21.

Sodomia quid ſit? Cujus fori? XVI. *n.* 69. Pœna civilis? 70. Canonica? 71. Degradatio Sodomitæ? 72. Eſt crimen mixti fori. XVII. *n.* 44. *not.* c. *in fin.* Excommunicatio, & aliæ pœnæ. XXXI. *n.* 38.

Sortilegia quomodo licita? XXI. *n.* 1. Quid divinatoriæ ſortes? 2. Quid conſultoriæ? 4. Diviſoriæ? 5. In electionibus Prælatorum an licitæ? 8. *& ſeqq.* Sortilegorum pœna? 15. *& ſeqq.* Quis Judex? *n.* 19.

Sponſalia priora non ſolvuntur per poſteriora, etiam cum copula. XVI. *n.* 54. §. *Aliud.* Sponſalia ficta. 56. *& ſeqq.* Præmiſſis ſponſalibus de futuro non eſt raptus, ſi fœmina invitis parentibus abducatur. XVII. *n.* 7. & 18. Sponſæ nomine in odioſis venit ſponſa de præſenti. XVII. *n.* 16.

Statuta facientes contra libertatem Eccleſiaſticam excomunicantur, & quæ ſint talia Statuta? XXXIX. *n.* 109. & 110. Statutum tertio præjudicans etiam juratum eſt ſtrictè interpretandum. XXXVI. *n.* 20.

Sterilitatis poculo conceptum impediens an ſit irregularis? XII. *n.* 13.

Stipendium ob Officia Divina an poſſit accipi? III. *n.* 26. & 40. aliáque ſpiritualia. 126. 127. *& ſeq.*

Stuprum quid ſit? XVI. *n.* 36. Quid violentum? 37. Voluntarium an differat à fornicatione? *ibid.* Ejus pœna? 38. & *ſeqq.* Quid ſi ſtuprator ſit Clericus? 43. Violentus tenetur ad omnia damna. 44. An teneatur ducere, ſi velit ſtuprata? 45. An dotare, ſi nolit nubere? 46. Quid ſi dotare non poſſit? 47. Quid ſi nullum damnum ſecutum? 47. *& ſeqq.* Quid ſi conſentiat virgo? 49. & 51. Quid ſi ex metu reverentiali? 50. Quid ſi remittat obligationem? 52. Quid ſi ſub ſpe matrimonij? 54. Quid ſi ſtuprator habeat votum caſtitatis? *ibid.* Quid ſi ſponſam priorem habuit? *ibid.* Quid ſi ſtuprata ſit conſanguinea? 55. Si fictè promiſit ſtuprator? 56. Si vir notabiliter excedat conditionem mulieris? 57. Si fictio aliunde appareat? 58. Si ſtuprata poſtea fornicetur? 59. Quid de vidua ſub ficta promiſſione cognita? *ibid.* Stuprata in dubio præſumitur fuiſſe virgo. 61. & ſeducta. Stuprum cujus ſit fori? 60. An probetur per ſolam aſſertionem mulieris? 63. An juramentum purgatorium hic habeat locum? *ibid.* §. *Quare ſi.*

Subdelegatus non poteſt ſubdelegare. VII. *n.* 43.

Subditorum contra Prælatos exceſſus. XXXI. *n.* 28. *& ſeqq.*

Supremus Princeps poteſt vindicare proprias injurias. XXVI. *n.* 3. An etiam inferior? 5. Quâ pœnâ? 6.

Suſpendium eſt pœna furum. XVIII. *n.* 19. *in fin.* An juſtè? 20. An pro unico furto? 21. An pro tribus? 22.

Suſpenſio quid ſit? XXXIX. *n.* 197. Quotuplex? 198. *& ſeqq.* Suſpenſus ab officio an etiam ſuſpenſus à beneficio? 200. Quid de ſuſpenſo à ſolo beneficio? 201. Suſpenſus ab Ordine? 202. & 203. A juriſdictione? 204. Ab ingreſſu Eccleſiæ? 212. *& ſeqq.*

Suſpenſionem quis ferre poſſit? XXXIX. *n.* 205. Quis poſſit ſuſpendi? 206. An Epiſcopus & Communitas? *ibid.* An requirat culpam propriam & mortalem? 207. Suſpenſio ipſo facto incurritur à ſimoniacè ordinante. III. *n.* 158. *& ſeqq.* An etiam à Simoniaco in beneficio? 164.

Suſpenſio quomodo, & à quo tollatur? XXXIX. *n.* 208. An violata irregularitatē trahat? 209. An actum faciat nullum tam Ordinis, quàm juriſdictionis? 210. An liget etiam extra territorium ſuſpendentis? 214.

Suſpendi quando poſſit infamatus? XXXIV. *n.* 25. An ſuſpenſio tollatur per purgationem? *ibid. not.* 3.

T.

TALIONIS pœna in arbitrariam mutata eſt. I. *n.* 31. & 38.

Talliis injuſtis Prælati Clericos non graveat. XXXI. *n.* 1. & 2.

Taxatio an licita ſit in dandis temporalibus pro ſpirituali? III. 67. *not.* 2.

Templariorum varia delicta & abuſus privilegiorū. XXXIII. *n.* 138. An recipiant fructus annales beneficiorum vacantium? 166.

Tergiverſari in cauſa quid ſit? II. *n.* 1.

Teſtamentum non facit hæreticus. VII. *n.* 74. Nec capere poteſt hæreditatem, aut legatum. 75. Teſtamentum uſurarij manifeſti non valet. XIX. *n.* 160. Idem de alijs ultimis voluntatibus. 161. *& ſeqq.* An convaleſcat per reſtitutionem? 163. *& ſeqq.* Quid ſi ante uſuras teſtamentum fecit? 165. Quid ſi poſt mortem manifeſtatur uſura? 166. Quid de Judæorum teſtamentis? 167.

Teſtium qualitas conſideranda. III. 147. & 149. Teſtes in hæreſi poſſunt eſſe aliàs inhabiles. VII. *n.* 159. Teſtis in cauſa ſanguinis an fiat irregularis? XII. *n.* 111. Blaſphemus an poſſit eſſe teſtis? XXVI. *n.* 13. Teſti unico etiam matri adulteræ filius non tenetur credere in ſuum præjudicium. XXXVIII. *n.* 22.

Teſtis quando falſum committat? XX. *n.* 34. Ejus pœna? 5. Falſum teſtem Clericum an Judex ſæcularis puniat? 7. Quid ſi teſtis pecuniam accepit pro vero dicendo? 8.

Theologus pro doctrina ſua pretium accipit ſine Simonia. V. *n.* 11. In Metropolitana Eccleſia conſtituendus ad docendum. *n.* 5. & 7. Danda ipſi præbenda. 6. An ſiat Canonicus, an diſtributiones capiat? 7. *not.* 7. Theologiam docentis vel audientis privilegium. 8. 9. & 10.

Thomæ Cantuarienſis cædes, & cædis pœna. XII. *n.* 34. *& ſeqq.*

Tonſuræ dandæ privilegium. XXXIII. *n.* 112.

Torneamenta prohibentur. XIII. *n.* 1. & 2.

Tranſactio an in beneficijs licita? XXII. *n.* 7.

Treuga quid? VI. *n.* 35. §. 2. *in eod.*

Turpitudine interveniente ex parte dantis non datur repetitio rei turpiter datæ. III. *n.* 106.

Tutela inculpata quando liceat? XII. à *n.* 82. Quid ſi excedatur? 93.

Tutior pars an ſemper eligenda? XII. *n.* 60.

V.

VACILLATIO in teſtando meretur pœnam carceris. XXXVII. *n.* 22.

Venator Clericus. XXIV. Sub qua pœna venatio Clericis ſit probibita? *n.* 1. & 4. Qualis? 2. An liceat Religioſis? 3. Monitio pœnā præcedat. 4. Piſcatio non eſt prohibita. 5.

Verbera infligere poteſt Prælatus Clericis. II. *n.* 4.

Vexatio in rebus ſacris pretio redimi poteſt. III. *n.* 13. An etiam in beneficijs poſſit talis vexa redimi? 105. An in alijs ſpiritualibus? *n.* 101. §. *Procurator.*

Viaticum an detur damnatis ad mortem? XXXVIII. *n.* 16.

Vicarius poteſt accipere ſtipendium pro executione alienæ juriſdictionis. IV. *n.* 2.

Vindicta an licita? XXVI. *n.* 3. & 4.

Viro plus creditur, quàm mulieri. XVI. *n.* 63.

Virgo in dubio præſumitur talis. XVI. *n.* 61.

Vis, ſive violentiæ publicæ, & privatæ pœna. XVII. *n.* 32.

Vim vi repellere cuilibet licet. XXXIX. *num.* 187. item XXXVI. *n.* 6.

Viſitantes Prælati non excedant in evectionibus. XXXI. *n.* 12.

Voto

Unio Eccleſiarum an fieri poſſit à Prælato inferiore? XXXI. n. 18. Unio Epiſcopatuum authoritate Epiſcopi 19. Unio unius Eccleſiæ ad alteram intelligitur ſalvo Jure Rectoris, hinc effectum non habet ante mortem ejus. XXXIII. n. 35.

Univerſitas ſive Communitas excommunicari non poteſt. XXXIX n. 27.

Vota reſervata. XXXVIII. n. 52.

Uſura quid ſit? XIX. n. 2. item n. 25. Non eſt uſura pro obligatione mutuandi, accipere obligationem viciſſim mutuandi. n. 26. not. 2. & 3. Uſura mentalis, & realis. 3. Uſura implicita. n. 4. Uſuræ quo jure prohibitæ? 6. Cur contra legem naturæ? 7. Quomodo Judæis permiſſæ? 9. An Jure civili permittantur? 10. In favorem piæ cauſæ non poſſunt permitti. 14. An liceat accipere ſub uſura? 15. Et quo ſenſu? 16. *Vide Mutuum. Emptio. Pignus.*

Uſura dominium an acquirat Uſurarius? XIX. n. 18. & 19. An rei emptæ per uſuras? 21. An fructuum rei uſurariæ? n. 22. An uſurarius, ſi res per uſuram acquiſitas vendat, acquirat dominium pretij? n. 23.

Uſura palliata an ſit, rem pluris vendere ob ſolutionem dilatam? XIX. n. 59. & *ſeqq.* item n. 136. & 143. Item minoris ob anticipatam? 64.

Uſuras acceptas an debeat reſtituere uſurarius? XIX. n. 101. Cui? n. 102. & 3. An ab hac obligatione liberetur uſurarius ceſſione bonorum? 104. An etiam hæredes uſurarij debeant reſtituere? 109. An etiam Judæi? 107. Uſura in ſpecie extans debet reſtitui. 112. An cooperantes teneantur reſtituere? 114. & 116. An Judex compellens ſolvere uſuras? 115. Quid reſtituendum? 128. & 129. An iſta obligatio reſtituendi remitti poſſit? 118. Quid ſi mutuatarius juravit ſe non repetiturum? 119. & 120. Quid ſi juravit ſe non denunciaturum? *ibid. not.* 2.

Uſura mentalis quid ſit? XIX. 132. §. 6. An hæc inducat obligationem reſtituendi? 133. 135. & *ſeqq.* An ſit uſura ſperare lucrum gratuitum? *ibid.* An ſperare lucrum ex debito? *num.* 134. Quid ſi mutuans bonâ fide accepit ut gratuitum, mutuatarius autem dedit ut debitum? 138. Et è contrario? 139.

Uſurarii criminis quis Judex ſit? XIX. n. 141. Eſt mixti fori. 142. Quomodo procedatur? *ibid.* §. *Cæterùm.* Uſurarius quis ſit manifeſtus? 143. & *ſeqq.*

Uſurariorum pœna eſt infamia. XIX. n. 148. Item ſuſpenſio, & excommunicatio. 149. & *ſeqq.* Remotio ab Altari. 152. Rejiciuntur eorum oblationes. 153. Negatur ſepultura. 154. & *ſeq.* Quam cautionem uſurarij dare debeant, ut ſepeliantur? 156. & *ſeq.* Teſtamentis eorum nemo interſit. 159. Nec valet teſtamentum. 160. Quâ ratione ad Confeſſionem admittendi? 159. Ædes ipſis non locandæ. 168. Puniendi Magiſtratus, qui eos juvant. 170. Quid de Judæis uſurarijs? 171. Puniuntur uſurarij etiam pœnâ arbitrariâ & pecuniariâ. 172.

Uxor an agere poſſit ob injuriam marito illatam? XXXVII. num. 8.

EMENDANDA.

Erratum.	*Pagina.*	*Columna.*	*linea.*	*legendum.*
ſuæ ſententiæ	2.	1.	14.	ſeu ſententiam
remorare	7.	2.	6.	remanere
non admittitur	10.	1.	24.	admittitur
L.	20.	1.	17.	C.
vel officio	27.	2.	17. à fin.	vel beneficio
10.	40.	1.	13. à fin.	20.
V. Quamvis	41.	1.	29. à fin.	Quamvis
omiſſum	41.	2.	2. à fin.	*Suar.*
ſine	55.	2.	13. à fin.	ſive
confirmetur,	59.	2.	20. à fin.	confirmator
quando	60.	1.	30.	quare
vel	67.	2.	33.	nec
requiritur	70.	1.	15.	acquiritur
c. ult. c.	77.	2.	18.	l. ult. C.
famam	78.	1.	23.	formam
:cuſarent	78.	1.	26. à fin.	acceſſerunt
alebat	83.	2.	25. à fin.	volebat
dhuc	96.	1.	26.	ad hunc
operari	102.	1.	31.	operi
ſuo	108.	1.	27.	hoc
ſi	126.	1.	22.	ac ſi
poſſit	133.	2.	9.	poteſt
ſive hæretici	155.	2.	16. à fin.	ſine hæreſi
injuſtitiam	166.	1.	22.	induſtriam
corporali	229.	2.	9.	pecuniaria
vel ut	251.	2.	27.	item ut
venditor verò, ſive emptor censûs	277.	1.	4.	venditor verò censûs, vel debitor
eorúmque	328. §. 2.			ejúſque
conceſſum	382.	1.	14.	conceſſam
ſibi	389.	2.	4.	litis
Clericus	393.	2.	1. à fin.	Clerus
majores	402.	1.	23.	minores.
primum	412.	2.	45.	hoc
ſecundum	412.	2.	46.	prius
formidát; da	449.	2.	12.	formidant; neq; de
&	522.	2.	26.	ut.

Ad maiorem DEI Gloriam.

ANT
A 346534

Digitized by Google

Digitized by Google

poſale. 8. Quis det privilegium 19. Quibus? 10. An per conſuetudinem acquiratur? 11. Quid ſi detur ſine cauſa? 12. An latè interpretandum? 13. & *ſeqq.* Interpretandum eſt, ut maneat utile. 18. Privilegium probari debet. 17. *not.* 2. Nec ultra fines extendi. *ibid. not.* 4. Neque ultra proprietatem verborum. 19. Neque ab una perſona ad aliam. 20. & *ſeqq.* Contra dantem eſt latè interpretandum. 49. Privilegium ad inſtar. 26.

Privilegii acceptatio quando requiratur? XXXIII. n. 126. & *ſeq.* An valeat contra pariter privilegiatum? 129. Privilegiorum mutua oppoſitio. 130. Conceſſum ab Epiſcopo, an extra dantis Diœceſin effectū habeat? 128. An privilegium magis favorabile ſit, quàm præſcriptio? 64. Idem à duobus impetrari poteſt. 65. & 66. Eo nemo uti tenetur. 22. Niſi ſit datum Communitati, aut aliunde obliget. *ibid.* Privilegij innovatio non parit novum jus. 119. & *ſeqq.* Niſi innovetur ex certa ſcientia. 121.

Privilegia amittuntur præſcriptione. XXXIII. n. 113. & *ſeq.* Requiritur tamen. 40. annorum. 114. An per renunciationem? 117. & 173. & 174. Tacitâ revocatione. 190. Regulæ tacitæ revocationis. 191. & *ſeqq.* Item lapſu temporis. 167. An ceſſante causâ? 168. & 169. An morte privilegiati? 170. An per obitum concedentis? 171. & *ſeq.* An per non uſum? 175. & *ſeq.* An per actum contrarium? 178. & *ſeqq.* An per abuſum? 184. An revocatione concedentis? 186. & *ſeqq.* Quæ non amittantur generali revocatione? 189. An re pereunte, pereat reale privilegium? 198.

Privilegia particularia Prædicatorum, & Fratrum Minorum prædicandi, abſolvendi, & ſepeliendi XXXI. n. 25. & XXXIII. n. 163. Quatuor Patriarchalium Sedium. 99. Altaris viatici. 87. Studentium in Univerſitatibus. 95. Celebrandi Divina tempore Interdicti. 74. Et ſepulturæ Eccleſiaſticæ. *ibid.* Archiepiſcoporum & Epiſcoporum. 104. Abbatum. 109. Mitræ & Baculi. 110. Benedictionis ſolemnis. n. 111. Tonſuræ dandæ. 112.

Privilegiatorum exceſſus. XXXIII. n. 132. Recipere decimas à laicis injuſtè retentas. 134. Sepelire excommunicatos. 135. Habere Campanas in privatis Oratorijs. 136. Habitum Religioſum fingere, in templo polluto celebrare, à ſuſpenſione abſolvere. 138. & *ſeq.* Ædificare templa ſine debita licentia. 140. & *ſeq.* Non ſervare interdicta. 143. Extremam Unctionem, vel Viaticum dare. Matrimonium ſolemnizare. 145. Quid de Baptiſmo & Pœnitentia? 148. Epiſcopis detrahere, Laicos à Parochijs avocare. Promulgare falſas Indulgentias. Retrahere, ne legetur aliquid Parochijs. A caſibus reſervatis abſolvere. 150. & *ſeqq.* Privilegiata fit res, cùm tranſit ad privilegiatum. n. 17.

Proceſſus contra crimina triplex. Accuſatio. Inquiſitio. Denunciatio. III. n. 147.

Proceſſionum exemptio. XXXI. 25. §. *Quinto Prælati.*

Procurator an admittatur ad excipiendum contra electum? I. n. 103. An in accuſatione criminali? I. n. 30. & *ſeqq.*

Procuratio an accipi poſſit in conſecratione Eccleſiarum? III. *num.* 34.

Profeſſionem non vitiat Simonia. III. n. 63. *not.* 2.

Proprius Sacerdos quis ſit? XXXVIII. n. 12.

Prorſus, importat ipſo jure. XXXVII. n. 27.

Proteſtatio facto contraria non excuſat injuriam. XXXVI. *num.* 3.

Pubertati proximus quis ſit? XXIII. n. 3.

Puerorum delicta. XXIII. Infantes non puniuntur. *num.* 1. Pueri mitiùs, quàm adulti. 2. Non accuſantur de adulterio. 3. Neque minores. 4.

Purgatio Canonica quid ſit? XXXIV. n. 1. A Judice indicenda. 2. A tali indictione poteſt appellari. 3. Indici poteſt laicis. *cit.* n. 3. Clericis, & Religioſis. 4. Defectus natalium objectus poteſt purgari. 5. Quo caſu indicenda ſit purgatio? 7. & *ſeqq.* An ad inſtantiam ipſius purgandi? 10. Compurgatores qui, quot, & quales? 11. *not.* 3. & 16. & 18. Item *Tit.* I. n. 8. An in notorijs purgatio locum habeat? XXXIV. n. 12. & 14. An pendente lite, penes Superiorem? 11. & 14. *not.* 5. Forma purgationis. 15. Super quo juret purgandus, & compurgatores? n. 16. & 17. An vilis perſona admittenda? 19. & 20. Qualiter infamatus? 20. *not.* 2. Quot olim compurgatores? 33. Nunc rara eſt iſta purgatio, & cur? 39. Infamatis de Simonia indicitur. III. n. 165. In dubio homicidio. XII. n. 48. Subinde etiam alijs accuſatis. I. n. 44. 70. & 81. Purgationis effectus eſt, ut abſolvatur reus, ſi legitimè facta eſt. XXXIV. n. 34. & innocens declarari debeat, atque in priſtinum reſtitui. 35. Si deficiat, habetur pro convicto. 37. Quando cenſeatur deficere? 38. An purgatus iterum accuſari, & purgari poſſit? 36.

Purgatio vulgaris quid ſit? XXXV. n. 1. Quare reprobata? *ibid.* Tales purgationes quæ? 2. An Monomachia? *ibidem.* An ferrum-candens? 3. & XXXI. n. 14. *colleg.* 2. An aqua frigida? XXXV. 4. & *Tit.* XXXIV. n. 34. An fluxus ſanguinis ex occiſo? XXXV. n. 4. An per ſacram Communionem? 5. Sententia juxta hanc purgationem lata non tranſit in rem judicatam. 6.

Purgatoris pœna debitoris an duret, donec hæredes ſatisfaciant? XVII. n. 53.

Q.

QVADRAGENA quid ſit? XXXVIII. n. 42. *not.* 3.

Quæſtores eleemoſynarum qui ſint? n. 27. Talium quæſtorum pro fabrica Metropolitana litteræ examinentur. 29. Non prædicent. 30. Mendicantes Regulares quomodo quærant eleemoſynas? 31.

Quæſtuarii prædicatores coërcendi. VII. n. 133. §. *Præterea.*

Quinquennium à beneficio abeſſe poteſt, qui Theologiam audit. V. n. 8. Etiam Jus Canonicum. 9. Docens verò ultrà, ſine termino. *ibid. not.* 2. Debet tamen id fieri in Univerſitate. 10. *not.* 4.

R.

RAPINA bonorum non fit ſine vi. XVII. n. 30. Differt à furto. 31. Pœna civilis quadrupli reſtitutio. 32. Canonica, excommunicatio. 33. Publicus raptor an ante reſtitutionem admittendus ad pœnitentiam? 35. & 36. An ab eo eleemoſyna acceptanda? 37. Qui rapiunt res navigantium, aut naufragantium Chriſtianorum quomodo excommunicentur? 38. & *ſeqq.*

Raptus mulierum quid ſit? XVII. n. 1. An fieri poſſit volente raptâ? *ibid.* & n. 5. Ejus pœna civilis. 2. Canonica. 3. Raptor Monialium amittit bona. *ibid.* §. *tertio.* & n. 4. Qualis violentia requiratur? 5. An ſit raptus, ſi tractatus matrimonialis præceſſit, & rapta eſt volens? 6. Quid ſi ſponſa de futuro rapiatur? 7. Item ſponſa de præſenti? 8. Raptus non eſt, niſi fiat causâ libidinis. 9. Et niſi traducatur rapta de loco in locum. 10. Scorti abductio an ſit raptus? n. 11. Quid ſi fœmina rapiat virum? 12. Quid ſi vir maſculum, vel impuberem? 13. Quid ſi ſponſam alterius? 16. Raptûs actio non finitur quinquennio. 29. Rapta nubens raptori, an amittat bona illius? XVII. n. 17. Non nubit validè, niſi reſtituta libertati. 18. Raptus ſolius libidinis, non matrimonij causâ, an præſtet impedimentum? 22. Quid ſi Petrus proprio motu rapiat Bertham, ut nubat Paulo? 23. Quando hæ pœnæ non incurrantur? 25. & *ſeq.*

Ratificatio percuſſionis Clerici, an trahat excommunicationem? XXXIX. n. 54. & 55.

Reconciliatio Eccleſiæ ob adulterium in ea commiſſum quando ſit neceſſaria? XVI. n. 2.

Regulares Mendicantes quomodo poſſint nova loca acquirere, & vetera mutare? XXXI. n. 39. Citra privilegium. 40. Cum licentia Epiſcopi. 41. Regularium exemptio? XXXIII. n. 52. & *ſeqq.*

Relapſi in hæreſim qui? VII. n. 94. & *ſeqq.* Traduntur brachio ſæculari. n. 97. Etiamſi pœniteant. 98. & 105. §. *Aliud.*

Religioſi graviùs puniendi, quàm alij. VII. n. 842. Poſſunt eſſe tabelliones in cauſa hæreſis. 160. In quibus non debeant moleſtari à Prælatis ſæcularibus? XXXI. n. 24. Excommunicantur, qui Extremam Unctionem, vel Viaticum miniſtrant, vel matrimonia benedicunt. XXXIII. n. 145. Religioſi in odioſis non veniunt nomine populi, & Cleri. XXXIX. n. 220. §. *Porro.* Sed in favorabilibus veniunt nomine Cleri. 219.

Remiſſiones. XXXVIII. *V. Pœnitentia.*

Remiſſio injuriarum. XXXVI. n. 9.

Repreſſalia quando juſtæ? XXXVI. n. 21. Contra quos poſſint indici? 22. & 23. An ſint contra æquitatem? 23. An extendantur ad ſcholares? 23.

Reſcriptum à quo poſſit apud Sedem Apoſtolicam accipi? XX. n. 10. & 11. Retinens reſcriptum Apoſtolicum falſum debet excommunicari. XIII. n. 22. & 27. Clerici deponuntur, & brachio ſæculari traduntur. 22. & n. 25. & ſeqq.

Reſtitutionis obligatio an ex Simonia naſcatur? III. 175. & ſeqq. Quando & cui hic reſtituendū? 179. An etiam in Simonia Eccleſiaſtica? 180. An res ſpiritualis reſtituenda? 185. Quid ſi Simonia ſit tantùm mentalis? 187. & ſeqq. Reſtitutio uſurarum cui fieri debeat? XIX. n. 101. & quomodo debeantur? 102. An ceſſio bonorum hic excuſet? 104. Reſtitutio acquiſitorum ex delicto an pauperibus reſtituenda? XIX. num. 106. Reſtitutio ex damno dato. XXXVI. à n. 12.

Retorſio injuriæ. XXXVI. n. 6. Revocationem injuriæ petit actos. n. 7.

Reus criminalis an ad honores, & dignitates pendente accuſatione promoveri poſſit? I. 41. & ſeq. An poſſeſſionem adipiſci? 45. Reus toties puniendus, quoties iterat delictum. XXXVII. n. 4.

Rigor ſubinde temperandus. XXXIX. n. 169.

S.

SACERDOTIBUS non detrahendum. VII. n. 29. Sacerdos alienus, ſine licentia proprij, an abſolvat? XXXVIII. n. 11. & 12.

Sacramenta an adminiſtret excommunicatus? XXXIX. n. 13.

Sacrificium Miſſæ an applicetur excommunicatis? XXXIX. n. 5.

Sacrilegium eſt crimen Eccleſiaſticum. XXXVII. n. 24.

Sagittariorum ars qualis prohibita? *Tit.* XV.

Saraceni qui ſint? VI. Servum ſaracenum licet habere domi ſuæ? 1. An eorum convivia vitanda? 4. An templa ingredienda? 5. An poſſint officio publico fungi? 9. & ſeqq. An debeant habitu diſtingui? 24. An arma ad eos deferri poſſint? 32. & 33. Quæ alia prohibeantur circa illos? n. 34. & ſeqq. Quis illos accedere poſſit? 35.

Scandali vitandi causâ quæ poſſint fieri? XXXII. n. 13.

Schiſmatici quales ſint? VIII. n. 1. Quomodo differant ab hæreticis? 2. & 3. Eorum pœna eſt excommunicatio. 4. Inhabilitas ad beneficia. 5. Privantur jam habitis. 6. A Schiſmaticis dati Ordines valent, ſed ordinatus eſt ſuſpenſus. 9. & 11. Habent poteſtatem Ordinis, non tamen juriſdictionis. 10. An ſalvari poſſint? VII. n. 9.

Scriniarii vocantur tabelliones. VII. n. 117.

Scriptura Profeſſor in quibus Eccleſijs ſit conſtituendus? V. n. 7. not. 6.

Scrupulus deponendus. III. n. 24. Contra conſcientiam erroneam an agi poſſit? 25. not. 3.

Sententiam ſuam corrigere quis poſſit? I. n. 66. Cùm tranſit in rem judicatam non retractatur. XXXV. n. 7. not. 2.

Sepultura Judæorum non effringenda. VI. n. 25. An negetur hæreticis? VII. 53. & ſeqq. Sepultura hæreticorum an comitanda? 24. Negatur occiſis in torneamentis. XIII. n. 1. & 3. Et Duellantibus. XIV. n. 3. An etiam raptori? XVII. n. 36. Quid ſi voluit, ſed non potuit ſatisfacere ante mortem? 37. Omittenti confeſſionem annuam? XXXVIII. n. 13. §. *Porro.* An etiam ſupplicio extremo affectis? 26. An eam poſſint eligere Religioſi? XXXI. n. 24. Quid de ſepultura Eccleſiaſtica tempore interdicti? XXXIII. n. 82. An ea tunc Clericis concedenda? XXXIX. n. 241. An laicis in interdicto ſolùm locali? *ibid.* An exhumandi, qui tunc in loco ſive ſacro, ſive profano ſunt humati? 241. not. 2. Quid tempore ceſſationis à ſacris? 262. Sepulturam quibus concedere poſſint Mendicantes? 263. An inducere alios ad vovendum, ut apud eos ſepulturam eligant? XXXVII. n. 37. Quibus excommunicatis negetur? XXXIX. §. *Nonus.*

Sigillum falſificans. XX. n. 38. & ſeq. Quis habere poſſit ſigillum? XXXI. n. 33. & 34. not. 4. Sigilli Confeſſionis violatio? XXXI. num. 16. Ejus fracti pœna? XXXVIII. n. 11. & 13. in fin. Ad quid obliget? n. 13.

Simonia quid ſit, & an ſit hæreſis? III. n. 1. Quale ſpirituale hic intelligatur? 2. Quale pretium? *ibid.* Eſt ſpecies ſacrilegij, ejus malitia non habet parvitatem materiæ. 5. An Eccleſiaſtica Simonia ſit propriè dicta? 6. Quid mentalis? 7. Hujus diſcrimen ab uſura mentali. 12. & 139. Quid conventionalis? 9. Quid realis? *ibid.* An pariat obligationem reſtituendi? 8. & 175. cum ſeqq.

Simoniæ materia, quæ ſit? An gratiæ ſpirituales? 10. An Sacramenta? n. 11. An in ſpecie Euchariſtia, & matrimonium, an ipſa materia Sacramentorum? 12. An vexatio in his redimi poſſit? 13. & 15. An Sacramentalia? 14. An ipſa Eccleſia? 28. 29. & 72.

Simonia circa Sacramentum Ordinis. III. An functiones Ordinum vendi poſſint? 15. An ipſa collatio Ordinum à miniſtris? 16. An acceſſoria ad ordinationem? 17. An prima tonſura? *ibid. not.* 2. An Dimiſſoriales? *ibid. not.* 3. An gratis offerri aliquid poſſit? 18. & ſeq. item 39. An præſentatio ad Ordines? 21. An debitum alimenti poſſit remitti pro hac præſentatione? 22. & ſeq.

Simonia in collatione beneficij. III. n. 2. 5. *Dicitur* 4. & n. 19. 41. & 72. An officium beneficij vendi poſſit? 73. An præbenda? *ibid.* & n. 74. 75. & ſeq. Quid ſi præbenda ſit ſeparata à ſpirituali titulo? 78. An inſtitutio, vel immiſſio in poſſeſſionem vendi poſſit? 79. 80. & ſeq. Si pro beneficio homagium exigatur, an ſit Simonia? 82. & 83. An ſi detur beneficium pro temporali obſequio? 85. Si loco ſtipendij? 86. Si pretium detur pro electione ad beneficium, confirmatione, præſentatione? 87. An proviſio ſimoniaca in beneficio ſit irrita? 92. & ſeqq. Etiam in electo neſciente Simoniam? 97. & ſeq. item 102. Quid ſi hæc Simonia ſit tantùm conventionalis? n. 100. not. 4. Quid de electione ſimoniaca ſummi Pontificis? 104. An ſit Simonia beneficialis ex pacto relinquere Canonicatum ei, qui eum fundavit? 88. & 89. An cum pacto prandij, ut habet conſuetudo Germaniæ? 91. Quid ſi tantùm vexæ redimendæ causâ in beneficijs aliquid detur? 105. 106. & ſeqq. Quid ſi injuſtè vexans tantùm obeſſe poſſit? 110. Quid ſi tantùm vexet, ne beneficij poſſeſſionem acquirat? n. 111.

Simonia confidentialis an locum habeat in commutationibus beneficiorum, & in penſionibus? III. num. 112. & 113. Quibus modis committatur? 104. An detur Simonia in penſionibus? 116. Maximè ſpiritualibus? 117. Quid de mixtis? 118.

Simonia in Officijs Divinis. III. 26. & 39. An ſtipendium poſſit accipi? *ibid.* An pro prædicatione? 27. An pro labore functionibus intrinſeco? pro capellania Monachorum? 30. Pro inſtallatione? 33. Pro conſecratione Eccleſiarum? 34. Pro inveſtitura? 38. Pro exequijs, & nuptijs? 40. & 42. Pro benedictione Abbatum? 41. An aliquâ conſuetudine excuſatur Simonia? 42. An dans magis excuſetur, quàm accipiens, uti in uſura? 32. An detur Simonia in venditione officiorum temporalium Eccleſiæ? 120. & ſeqq. An ſi Theologia doceatur pro pretio? V. n. 12. An ſi conſilium Theologicum detur? 13. An Licentia, aut Doctoratus Theologicus? *ibid.*

Simonia in juriſdictione Eccleſiaſtica fori interni. III. n. 46. In committenda juriſdictione abſolvendi. 47. Pro indulgentijs, & licentijs. *ibid.* In juriſdictione externa. 48. Pro diſpenſationibus. 49. Pro juriſdictione contentioſa. 50. Pro abſolutione ab excommunicatione. *ibid.* Pro ſententia. 52.

Simonia dandi aliquid pro ingreſſu Religionis. III. n. 31. & 58. 70. & ſeq. An pro ſuſtentatione in Religione? 59. & 71. Quid ſi ſponte detur? 60. 66. & 71. Quid ſi perſona ingrediens aliquid accipiat pro ingreſſu? 61. Pœna hujus Simoniæ quoad ingreſſum. 62. 64. 66. & 71. Simonia tamen non vitiat profeſſionem, 63. 65. & ſeqq. Si quid datum, vel acceptum ſit pro hoc ingreſſu, an pariat onus reſtituendi? 183.

Simonia pretium an debeat eſſe temporale? III. n. 123. Etiam in Simonia Eccleſiaſtica? 124. An temporale gratis datum aliquando faciat Simoniam? 125. An ſtipendium? 126. & ſeqq. An dare rem temporalem ſub conditione operis ſpiritualis in utilitatem operantis, v. g. dare aurum, ſi communices? 129. Unde colligatur rem temporalem datam fuiſſe ut pretium rei ſpiritualis? 131. & ſeqq. Pretium Simoniæ quotuplex? n. 135. A manu. 136.

Ab obſe-

Ab obſequio. 137. A lingua. 138. Ob conſanguinitatem date beneficium non eſt Simonia. 139. Neque propter preces armatas. 140.

Simoniæ pœnæ. Confidentialis variæ. III. n. 152. Simoniæ realis in Ordine commiſſæ pœna eſt excommunicatio. 156. In beneficio eadem excommunicatio. 157. Ordinans præſentans ad Ordines ſuſpenditur. 158. & *ſeq.* Similiter & ordinatus. 160. Quid ſi Simonia contingit inſcio ordinato? 161. An ſuſpenditur Simoniacus in beneficio? 164. Simoniaca collatio eſt invalida. *ibid.* Pœna depoſitionis in Simoniacos, aliæque. 165. & *ſeqq.* An pœnæ Simoniæ etiam incurrantur per ſolam mentalem? 152. An per conventionalem? 153. An per omnem realem ipſo facto incurrantur? 154. An per Eccleſiaſticam Simoniam? 155. Quis abſolvat à pœnis Simoniæ? 172. Ab inhabilitate ad idem beneficium? 173. Ad aliud beneficium? 174. A ſimoniaco Epiſcopo an Ordines poſſint accipi? *num.* 24. & 25.

Simonia eſt maximum ſcelus. III. n. 148. & *ſeqq.* An in ea diſpenſari poſſit? 171. Ejus judicium eſt ſolius fori Eccleſiaſtici. 142. Quis accuſare poſſit Simoniacũ? 143. Quomodo probetur hoc crimen? 146. Qui teſtes eſſe poſſint? 149. & *ſeqq.* Qualis exceptio hîc admittatur? 148. An requiratur monitio canonica? *ibid. collig.* 2. An comparetur hæreſi, & crimini læſæ Majeſtatis? *ibid. collig.* 5. Simoniæ accuſatus an poſſit celebrare? 144.

Socio criminis non nocet confeſſio alterius ſocij. XVI. n. 14. 20. & 21.

Sodomia quid ſit? Cujus fori? XVI. n. 69. Pœna civilis? 70. Canonica? 71. Degradatio Sodomitæ? 72. Eſt crimen mixti fori. XVII. n. 44. *not.* 1. *in fin.* Excommunicatio, & aliæ pœnæ. XXXI. n. 38.

Sortilegia quomodo licita? XXI. n. 1. Quid divinatoriæ ſortes? 2. Quid conſultoriæ? 4. Diviſoriæ? 5. In electionibus Prælatorum an licitæ? 8. & *ſeqq.* Sortilegorum pœna? 15. & *ſeqq.* Quis Judex? n. 19.

Sponſalia priora non ſolvuntur per poſteriora, etiam cum copula. XVI. n. 54. §. *Aliud.* Sponſalia ficta. 56. & *ſeqq.* Præmiſſis ſponſalibus de futuro non eſt raptus, ſi fœmina invitis parentibus abducatur. XVII. n. 7. & 28. Sponſæ nomine in odioſis venit ſponſa de præſenti. XVII. n. 16.

Statuta facientes contra libertatem Eccleſiaſticam excommunicantur, & quæ ſint talia Statuta? XXXIX. n. 109. & 110. Statutum tertio præjudicans etiam juratum eſt ſtrictè interpretandum. XXXVI. n. 20.

Sterilitatis poculo conceptum impediens an ſit irregularis? XII. n. 13.

Stipendium ob Officia Divina an poſſit accipi? III. n. 26. & 40. aliáque ſpiritualia. 126. 127. & *ſeq.*

Stuprum quid ſit? XVI. n. 36. Quid violentum? 37. Voluntarium an differat à fornicatione? *ibid.* Ejus pœna? 38. & 2. *ſeqq.* Quid ſi ſtuprator ſit Clericus? 43. Violentus tenetur ad omnia damna. 44. An teneatur ducere, ſi velit ſtuprata? 45. An dotare, ſi nolit nubere? 46. Quid ſi dotare non poſſit? 47. Quid ſi nullum damnum ſecutum? 47. & *ſeqq.* Quid ſi conſentiat virgo? 49. & 51. Quid ſi ex metu reverentiali? 50. Quid ſi remittat obligationem? 52. Quid ſi ſub ſpe matrimonij? 54. Quid ſi ſtuprator habeat votum caſtitatis? *ibid.* Quid ſi ſponſam priorem habuit? *ibid.* Quid ſi ſtuprata ſit conſanguinea? 55. Si fictè promiſit ſtuprator? 56. Si vir notabiliter excedat conditionem mulieris? 57. Si fictio aliunde apparet? 58. Si ſtuprata poſtea fornicetur? 59. Quid de vidua ſub ficta promiſſione cognita? *ibid.* Stuprata in dubio præſumitur fuiſſe virgo. 61. & ſeducta. Stuprum cujus ſit fori? 60. An probetur per ſolam aſſertionem mulieris? 63. An juramentum purgatorium hîc habeat locum? *ibid.* §. *Quare ſi.*

Subdelegatus non poteſt ſubdelegare. VII. n. 43.

Subditorum contra Prælatos exceſſus. XXXI. n. 28. & *ſeqq.*

Supremus Princeps poteſt vindicare proprias injurias. XXVI. n. 3. An etiam Inferior? 5. Quâ pœnâ? 6.

Suſpendium eſt pœna furum. XVIII. n. 19. *in fin.* An juſtè? 20. An pro unico furto? 21. An pro tribus? 22.

Suſpenſio quid ſit? XXXIX. n. 197. Quotuplex? 198. & *ſeqq.* Suſpenſus ab officio an etiam ſuſpenſus à beneficio? 200. Quid de ſuſpenſo à ſolo beneficio? 201. Suſpenſus ab Ordine? 202. & 203. A juriſdictione? 204. Ab ingreſſu Eccleſiæ? 212. & *ſeqq.*

Suſpenſionem quis ferre poſſit? XXXIX. n. 205. Quis poſſit ſuſpendi? 206. An Epiſcopus & Communitas? *ibid.* An requirat culpam propriam & mortalem? 207. Suſpenſio ipſo facto incurritur à ſimoniacè ordinante. III. n. 158. & *ſeqq.* An etiam à Simoniaco in beneficio? 164.

Suſpenſio quomodo, & à quo tollatur? XXXIX. n. 208. An violata irregularitatẽ trahat? 209. An actum faciat nullum tam Ordinis, quàm juriſdictionis? 210. An liget etiam extra territorium ſuſpendentis? 214.

Suſpendi quando poſſit infamatus? XXXIV. n. 25. An ſuſpenſio tollatur per purgationem? *ibid. not.* 3.

T.

TALIONIS pœna in arbitrariam mutata eſt. I. n. 31. & 38.

Talliis injuſtis Prælati Clericos non graveot. XXXI. n. 1. & 2.

Taxatio an licita ſit in dandis temporalibus pro ſpirituali? III. 67. *not.* 2.

Templariorum varia delicta & abuſus privilegiorũ. XXXIII. n. 138. An recipiant fructus annales beneficiorum vacantium? 166.

Tergiverſari in cauſa quid ſit? II. n. 1.

Teſtamentum non facit hæreticus. VII. n. 74. Nec capere poteſt hæreditatem, aut legatum. 75. Teſtamentum uſurarij manifeſti non valet. XIX. n. 160. Idem de alijs ultimis voluntatibus. 161. & *ſeqq.* An convaleſcat per reſtitutionem? 163. & *ſeqq.* Quid ſi ante uſuras teſtamentum fecit? 165. Quid ſi poſt mortem manifeſtatur uſura? 166. Quid de Judæorum teſtamentis? 167.

Teſtium qualitas conſideranda. III. 147. & 149. Teſtes in hæreſi poſſunt eſſe aliàs inhabiles. VII. n. 159. Teſtis in cauſa ſanguinis an fiat irregularis? XII. n. 111. Blaſphemus an poſſit eſſe teſtis? XXVI. n. 13. Teſti unico etiam matri adulteræ filius non tenetur credere in ſuum præjudicium. XXXVIII. n. 22.

Teſtis quando falſum committat? XX. n. 34. Ejus pœna? 5. Falſum teſtem Clericum an Judex ſæcularis puniat? 7. Quid ſi teſtis pecuniam accepit pro vero dicendo? 8.

Theologus pro doctrina ſua pretium accipit ſine Simonia. V. n. 11. In Metropolitana Eccleſia conſtituendus ad docendum. n. 5. & 7. Danda ipſi præbenda. 6. An fiat Canonicus, an diſtributiones capiat? 7. *not.* 7. Theologiam docentis vel audientis privilegium. 8. 9. & 10.

Thomæ Cantuarienſis cædes, & cædis pœna. XII. n. 34. & *ſeqq.*

Tonſuræ dandæ privilegium. XXXIII. n. 112.

Torneamenta prohibentur. XIII. n. 1. & 2.

Tranſactio an in beneficijs licita? XXII. n. 7.

Treuga quid? VI. n. 35. §. 2. *in eod.*

Turpitudine interveniente ex parte dantis non datur repetitio rei turpiter datæ. III. n. 106.

Tutela inculpata quando liceat? XII. à n. 82. Quid ſi excedatur? 93.

Tutior pars an ſemper eligenda? XII. n. 60.

V.

VACILLATIO in teſtando meretur pœnam carceris. XXXVII. n. 22.

Venator Clericus. XXIV. Sub qua pœna venatio Clericis ſit probibita? n. 1. & 4. Qualis? 2. An liceat Religioſis? 3. Monitio pœnã præcedat. 4. Piſcatio non eſt prohibita. 5.

Verbera infligere poteſt Prælatus Clericis. II. n. 4.

Vexatio in rebus ſacris pretio redimi poteſt. III. n. 13. An etiam in beneficijs poſſit talis vexa redimi? 105. An in alijs ſpiritualibus? n. 112. §. *Prædictis.*

Viaticum an detur damnatis ad mortem? XXXVIII. n. 26.

Vicarius poteſt accipere ſtipendium pro executione alienæ juriſdictionis. IV. n. 2.

Vindicta an licita? XXVI. n. 3. & 4.

Viro plus creditur, quàm mulieri. XVI. n. 63.

Virgo in dubio præſumitur talis. XVI. n. 62.

Vis, ſive violentiæ publicæ, & privatæ pœna. XVII. n. 32.

Vim vi repellere cuilibet licet. XXXIX. *num.* 187. item XXXVI. n. 6.

Viſitantes Prælati non excedant in evectionibus. XXXI. n. 12.

Vaio

Vnio Eccleſiarum an fieri poſſit à Prælato inferiore? XXXI. *n.* 18. Unio Epiſcopatuum authoritate Epiſcopi 19. Unio unius Eccleſiæ ad alteram intelligitur ſalvo Jure Rectoris, hinc effectum non habet ante mortem ejus. XXXIII. *n.* 35.

Vniverſitas ſive Communitas excommunicari non poteſt. XXXIX *n.* 17.

Vota reſervata. XXXVIII. *n.* 52.

Vſura quid ſit? XIX. *n.* 2. item n. 25. Non eſt uſura pro obligatione mutuandi, accipere obligationem viciſſim mutuandi. n. 26. *not.* 2. *&* 3. Uſura mentalis, & realis. 3. Uſura implicita. *n.* 4. Uſuræ quo jure prohibitæ? 6. Cur contra legem naturæ? 7. Quomodo Judæis permiſſæ? 9. An Jure civili permittantur? 10. In favorem piæ cauſæ non poſſunt permitti. 14. An liceat accipere ſub uſuris? 15. Et quo ſenſu? 16. *Vide Mutuum. Emptio. Pignus.*

Vſura dominium an acquirat Uſurarius? XIX. *n.* 18. *&* 19. An rei emptæ per uſuras? 21. An fructuum rei uſurariæ? *n.* 22. An uſurarius, ſi res per uſuram acquiſitas vendat, acquirat dominium pretij? *n.* 23.

Vſura palliata an ſit, rem pluris vendere ob ſolutionem dilatam? XIX. *n.* 59. *& ſeqq.* item *n.* 136. *&* 145. Item minoris ob anticipatam? 64.

Vſuras acceptas an debeat reſtituere uſurarius? XIX. *n.* 101. Cui? n. 102. *&* 5. An ab hac obligatione liberetur uſurarius ceſſione bonorum? 104. An etiam hæredes uſurarij debeant reſtituere? 109. An etiam Judæi? 107. Uſura in ſpecie extans debet reſtitui. 112. An cooperantes teneantur reſtituere? 114. *&* 116. An Judex compellere ſolvere uſuras? 115. Quid reſtituendum? 128 *&* 129. An iſta obligatio reſtituendi remitti poſſit? 118. Quid ſi mutuatarius juravit ſe non repetiturum? 119. *&* 120. Quid ſi juravit ſe non denunciaturum? *ibid. not.* 2.

Vſura mentalis quid ſit? XIX. 132. §. 6. An hæc inducat obligationem reſtituendi? 133. 135. *& ſeqq.* An ſit uſura ſperare lucrum gratuitum? *ibid.* An ſperare lucrum ex debito? *num.* 134. Quid ſi mutuans bonâ fide accepit ut gratuitum, mutuatarius autem dedit ut debitum? 138. Et è contrario? 139.

Vſurarii criminis quis Judex ſit? XIX. n. 141. Eſt mixti fori. 142. Quomodo procedatur? *ibid* §. *Cæterùm.* Uſurarius quis ſit manifeſtus? 143. *& ſeqq.*

Vſurariorum pœna eſt infamia. XIX. n. 148. Item ſuſpenſio, & excommunicatio. 149. *& ſeqq.* Remotio ab Altari. 152. Rejiciuntur eorum oblationes. 153. Negatur ſepultura. 154. *& ſeq.* Quam cautionem uſurarij dare debeant, ut ſepeliantur? 156. *& ſeq.* Teſtamentis eorum nemo interſit. 159. Nec valet teſtamentum. 160. Quâ ratione ad Confeſſionem admittendi? 159. Ædes ipſis non locandæ. 168. Puniendi Magiſtratus, qui eos juvant. 170. Quid de Judæis uſurarijs? 171. Puniuntur uſurarij etiam pœnâ arbitrariâ & pecuniariâ. 172.

Vxor an agere poſſit ob injuriam marito illatam? XXXVII. *num.* 8.

E M E N D A N D A.

Erratum.	*Pagina.*	*Columna.*	*linea.*	*legendum.*
ſuæ ſententiæ	2.	1.	14.	ſeu ſententiam
remorare	7.	2.	6.	remanere
non admittitur	10.	1.	24.	admittitur
L.	20.	2.	17.	C.
vel officio	27.	2.	17. à fin.	vel beneficio
10.	40.	2.	13. à fin.	20.
V. Quamvis	41.	2.	29. à fin.	Quamvis
omiſſum	41.	2.	2. à fin.	*Suar.*
ſine	55.	2.	15. à fin.	ſive
confirmetur,	59.	2.	20. à fin.	confirmator
quando	60.	1.	30.	quare
val	67.	2.	33.	nec
requiſitur	70.	1.	15.	acquiritur
e. ult. c.	77.	2.	18.	l. ult. C.
famam	78.	1.	23.	formam
:cuſarent	78.	2.	26. à fin.	acceſſerunt
·alabat	83.	2.	25. à fin.	valebat
dhue	96.	1.	26.	ad hue
·perati	102.	1.	31.	operi

Erratum.	*Pagina.*	*Columna.*	*linea.*	*legendum.*
ſuo	108.	1.	27.	hoc
ſi	126.	1.	22.	ac ſi
poſſit	155.	2.	9.	poteſt
ſive hæretici	155.	2.	16. à fin.	ſine hæreſi
injuſtitiam	166.	1.	22.	induſtriam
corporali	229.	2.	9.	pecuniaria
vel ut	251.	2.	27.	item ut
venditor ve-ró, ſive em-ptor cenſûs	277.	1.	4.	venditor ve-rò cenſûs, vel debitor
eorúmque	328. §. 2.			ejúſque
conceſſum	389.	1.	14.	conceſſam
ſibi	589.	2.	4.	litis
Clericus	395.	2.	1. à fin.	Clerus
majores	402.	1.	25.	minores.
primam	412.	2.	45.	hoc
ſecundum	412.	2.	46.	prius
formidûnt;de	449.	2.	18.	formidant;neq; de
&	522.	1.	26.	ut.

Ad maiorem DEI Gloriam.

Ab obſequio. 137. A lingua. 138. Ob conſanguinitatem dare beneficium non eſt Simonia. 139. Neque propter preces armatas. 140.

Simoniæ pœnæ. Confidentialis variæ. III. n. 152. Simoniæ realis in Ordine comiſſæ pœna eſt excomunicatio. 156. In beneficio eadem excomunicatio. 157. Ordinans præſentans ad Ordines ſuſpenditur. 158. *& ſeq.* Similiter & ordinatus. 160. Quid ſi Simonia contingit inſcio ordinato? 161. An ſuſpenditur Simoniacus in beneficio? 164. Simoniaca collatio eſt invalida. *ibid.* Pœna depoſitionis in Simoniacos, aliæque. 165. *& ſeqq.* An pœnæ Simoniæ etiam incurrantur per ſolam mentalem? 152. An per conventionalem? 153. An per omnem realem ipſo facto incurrantur? 154. An per Eccleſiaſticam Simoniam? 155. Quis abſolvat à pœnis Simoniæ? 172. Ab inhabilitate ad idem beneficium? 173 Ad aliud beneficium? 174. A ſimoniaco Epiſcopo an Ordines poſſint accipi? *num.* 24. *&* 25.

Simonia eſt maximum ſcelus. III. n. 148. *& ſeqq.* An in ea diſpenſari poſſit? 171. Ejus judicium eſt ſolius fori Eccleſiaſtici. 142. Quis accuſare poſſit Simoniacū? 143. Quomodo probetur hoc crimen? 146. Qui teſtes eſſe poſſint? 149. *& ſeqq.* Qualis exceptio hìc admittatur? 148. An requiratur monitio canonica? *ibid. colliq.* 2. An comparetur hæreſi, & criminis læſæ Majeſtatis? *ibid. colliq.* 5. Simoniæ accuſatus an poſſit celebrare? 144.

Socio criminis non nocet confeſſio alterius ſocij. XVI. *n.* 14. 20. *&* 21.

Sodomia quid ſit? Cujus fori? XVI. *n.* 69. Pœna civilis? 70. Canonica? 71. Degradatio Sodomitæ? 72. Eſt crimen mixti fori. XVII. *n.* 44. *not.* 1. *in fin.* Excommunicatio, & aliæ pœnæ. XXXI. *n.* 38.

Sortilegia quomodo licita? XXI. *n.* 1. Quid divinatoriæ ſortes? 2. Quid conſultoriæ? 4. Diviſoriæ? 5. In electionibus Prælatorum an licitæ? 8. *& ſeqq.* Sortilegorum pœna? 15. *& ſeqq.* Quis Judex? *n.* 19.

Sponſalia priora non ſolvuntur per poſteriora, etiam cum copula. XVI. *n.* 54. §. *Aliud.* Sponſalia ficta. 56. *& ſeqq.* Præmiſſis ſponſalibus de futuro non eſt raptus, ſi fœmina invitis parentibus abducatur. XVII. n. 7. *&* 28. Sponſæ nomine in odioſis venit ſponſa de præſenti. XVII. *n.* 16.

Statuta facientes contra libertatem Eccleſiaſticam excomunicantur, & quæ ſint talia Statuta? XXXIX. n. 109. *&* 110. Statutum tertio præjudicans etiam juratum eſt ſtrictè interpretandum. XXXVI. *n.* 20.

Sterilitatis poculo conceptum impediens an ſit irregularis? XII. *n.* 13.

Stipendium ob Officia Divina an poſſit accipi? III. *n.* 26. *&* 40. aliáque ſpiritualia. 126. 127. *& ſeq.*

Stuprum quid ſit? XVI. *n.* 36. Quid violentum? 37. Voluntarium an differat à fornicatione? *ibid.* Ejus pœna? 38. *&* 2. *ſeqq.* Quid ſi ſtuprator ſit Clericus? 43. Violentus tenetur ad omnia damna. 44. An teneatur ducere, ſi velit ſtuprata? 45. An dotare, ſi nolit nubere? 46. Quid ſi dotare non poſſit? 47. Quid ſi nullum damnum ſecutum? 47. *& ſeqq.* Quid ſi conſentiat virgo? 49. *&* 51. Quid ſi ex metu reverentiali? 50. Quid ſi remittat obligationem? 52. Quid ſi ſub ſpe matrimonij? 54. Quid ſi ſtuprator habeat votum caſtitatis? *ibid.* Quid ſi ſponſam priorem habuit? *ibid.* Quid ſi ſtuprata ſit conſanguinea? 55. Si fictè promiſit ſtuprator? 56. Si vir notabiliter excedat conditionem mulieris? 57. Si fictio aliunde apparet? 58. Si ſtuprata poſtea fornicetur? 59. Quid de vidua ſub ficta promiſſione cognita? *ibid.* Stuprata in dubio præſumitur fuiſſe virgo. 61. & ſeducta. Stuprum cujus ſit fori? 60. An probetur per ſolam aſſertionem mulieris? 63. An juramentum purgatorium hìc habeat locum? *ibid.* §. *Quare ſi.*

Subdelegatus non poteſt ſubdelegare. VII. n. 43.

Subditorum contra Prælatos exceſſus. XXXI. *n.* 28. *& ſeqq.*

Supremus Princeps poteſt vindicare proprias injurias. XXVI. *n.* 3. An etiam inferior? 5. Quâ pœnâ? 6.

Suſpendium eſt pœna furum. XVIII. *n.* 19. *in fin.* An juſtè? 20. An pro unico furto? 21. An pro tribus? 22.

Suſpenſio quid ſit? XXXIX. n. 197. Quotuplex? 198. *& ſeqq.* Suſpenſus ab officio an etiam ſuſpenſus à beneficio? 200. Quid de ſuſpenſo à ſolo beneficio? 201. Suſpenſus ab Ordine? 202. *&* 203. A juriſdictione? 204. Ab ingreſſu Eccleſiæ? 212. *& ſeqq.*

Suſpenſionem quis ferre poſſit? XXXIX. *n.* 205. Quis poſſit ſuſpendi? 206. An Epiſcopus & Communitas *ibid.* An requirat culpam propriam & mortalem? 207. Suſpenſio ipſo facto incurritur à ſimoniacè ordinante. III. *n.* 158. *& ſeqq.* An etiam à Simoniaco in beneficio? 164.

Suſpenſio quomodo, & à quo tollatur? XXXIX. *n.* 208. An violata irregularitatē trahat? 209. An actum faciat nullum tam Ordinis, quàm juriſdictionis? 210. An liget etiam extra territorium ſuſpendentis? 214.

Suſpenſi quando poſſit infamatus? XXXIV. *n.* 25. An ſuſpenſio tollatur per purgationem? *ibid. not.* 3.

T.

TALIONIS pœna in arbitrariam mutata eſt. I. *n.* 31. *&* 38.

Talliis injuſtis Prælati Clericos non gravant. XXXI. *n.* 1. *&* 2.

Taxatio an licita ſit in dandis temporalibus pro ſpirituali? III. 67. *not.* 2.

Templariorum varia delicta & abuſus privilegiorū. XXXIII. *n.* 138. An recipiant fructus annales beneficiorum vacantium? 166.

Tergiverſari in cauſa quid ſit? II. n. 1.

Teſtamentum non facit hæreticus. VII. *n.* 74. Nec capere poteſt hæreditatem, aut legatum. 75. Teſtamentum uſurarij manifeſti non valet. XIX. n. 160. Idem de alijs ultimis voluntatibus. 161. *& ſeqq.* An convaleſcat per reſtitutionem? 163. *& ſeqq.* Quid ſi ante uſuras teſtamentum fecit? 165. Quid ſi poſt mortem manifeſtatur uſura? 166. Quid de Judæorum teſtamentis? 167.

Teſtium qualitas conſideranda. III. 147. *&* 149. Teſtes in hæreſi poſſunt eſſe aliàs inhabiles. VII. *n.* 139. Teſtis in cauſa ſanguinis an fiat irregularis? XII. *n.* 111. Blaſphemus an poſſit eſſe teſtis? XXVI. *n.* 13. Teſti unico etiam matri adulteræ filius non tenetur credere in ſuum præjudicium. XXXVIII. *n.* 22.

Teſtis quando falſum committat? XX. *n.* 14. Ejus pœna? 5. Falſum teſtem Clericum an Judex ſæcularis puniat? 7. Quid ſi teſtis pecuniam accepit pro vero dicendo? 8.

Theologus pro doctrina ſua pretium accipit ſine Simonia. V. *n.* 11. In Metropolitana Eccleſia conſtituendus ad docendum. *n.* 5. *&* 7. Danda ipſi præbenda. 6. An fiat Canonicus, an diſtributiones capiat? 7. *not.* 7. Theologiam docentis vel audientis privilegium. 8. 9. *&* 10.

Thomæ Cantuarienſis cædes, & cædis pœna. XII. *n.* 34. *& ſeqq.*

Tonſuræ dandæ privilegium. XXXIII. *n.* 112.

Torneamenta prohibentur. XIII. *n.* 1. *&* 2.

Tranſactio an in beneficijs licita? XXII. *n.* 7.

Treuga quid? VI. *n.* 35. §. 2. *in eod.*

Turpitudine interveniente ex parte dantis non datur repetitio rei turpiter datæ. III. *n.* 106.

Tutela inculpata quando liceat? XII. *à n.* 82. Quid ſi excedatur? 93.

Tutior pars an ſemper eligenda? XII. *n.* 60.

V.

VACILLATIO in teſtando meretur pœnam carceris. XXXVII. n. 22.

Venator Clericus. XXIV. Sub qua pœna venatio Clericis ſit prohibita? *n.* 1. *&* 4. Qualis? 2. An liceat Religioſis? 3. Monitio pœnā præcedat. 4. Piſcatio non eſt prohibita. 5.

Verbera infligere poteſt Prælatus Clericis. II. n. 4.

Vexatio in rebus ſacris pretio redimi poteſt. III. *n.* 13. An etiam in beneficijs poſſit talis vexa redimi? 103. An in alijs ſpiritualibus? *n.* 111. §. *Prædictu.*

Viaticum an detur damnatis ad mortem? XXXVIII. *n.* 26.

Vicarius poteſt accipere ſtipendium pro executione alienæ juriſdictionis. IV. n. 2.

Vindicta an licita? XXVI. *n.* 3. *&* 4.

Viro plus creditur, quàm mulieri. XVI. *n.* 63.

Virgo in dubio præſumitur talis. XVI. *n.* 61.

Vis, ſive violentiæ publicæ, & privatæ pœna. XVII. *n.* 32.

Vim vi repellere cuilibet licet. XXXIX. *num.* 187. item XXXVI. *n.* 6.

Viſitantes Prælati non excedant in evectionibus. XXXI. *n.* 12.

Vnio

Unio Eccleſiarum an fieri poſſit à Prælato inferiore? XXXI. n. 18. Unio Epiſcopatuum authoritate Epiſcopi 19. Unio unius Eccleſiæ ad alteram intelligitur ſalvo Jure Rectoris, hinc effectum non habet ante mortem ejus. XXXIII. n. 35.

Univerſitas ſive Communitas excommunicari non poteſt. XXXIX n. 27.

Vota reſervata. XXXVIII. n. 52.

Uſura quid ſit? XIX. n. 2. item n. 25. Non eſt uſura pro obligatione mutuandi, accipere obligationem viciſſim mutuandi. n. 26. not. 2. & 3. Uſura mentalis, & realis. 3. Uſura implicita. n. 4. Uſuræ quo jure prohibitæ? 6. Cur contra legem naturæ? 7. Quomodo Judæis permiſſæ? 9. An Jure civili permittantur? 10. In favorem piæ cauſæ non poſſunt permitti. 14. An liceat accipere ſub uſuris? 15. Et quo ſenſu? 16. *Vide Mutuum. Emptio. Pignus.*

Uſura dominium an acquirat Uſurarius? XIX. n. 18. & 19. An rei emptæ per uſuras? 21. An fructuum rei uſurariæ? n. 22. An uſurarius, ſi res per uſuram acquiſitas vendat, acquirat dominium pretij? n. 23.

Uſura palliata an ſit, rem pluris vendere ob ſolutionem dilatam? XIX. n. 59. & ſeqq. item n. 136. & 143. Item minoris ob anticipatam? 64.

Uſuras acceptas an debeat reſtituere uſurarius? XIX. n. 101. Cui? n. 102. & 3. An ab hac obligatione liberetur uſurarius ceſſione bonorum? 104. An etiam hæredes uſurarij debeant reſtituere? 109. An etiam Judæi? 107. Uſura in ſpecie extans debet reſtitui. 112. An cooperantes teneantur reſtituere? 114. & 116. An Judex compellens ſolvere uſuras? 115. Quid reſtituendum? 128 & 129. An iſta obligatio reſtituendi remitti poſſit? 118. Quid ſi mutuatarius juravit ſe non repetiturum? 119. & 120. Quid ſi juravit ſe non denunciaturum? *ibid. not.* 2.

Uſura mentalis quid ſit? XIX. 132. §. 6. An hæc inducat obligationem reſtituendi? 133. 135. & ſeqq. An ſit uſura ſperare lucrum gratuitum? *ibid.* An ſperare lucrum ex debito? *num.* 134. Quid ſi mutuans bonâ fide accepit ut gratuitum, mutuatarius autem dedit ut debitum? 138. Et è contrario? 139.

Uſurarii criminis quis Judex ſit? XIX. n. 141. Eſt mixti fori. 142. Quomodo procedatur? *ibid* §. *Cæterùm*. Uſurarius quis ſit manifeſtus? 143. & ſeqq.

Uſurariorum pœna eſt infamia. XIX n. 148. Item ſuſpenſio, & excommunicatio. 149. & ſeqq. Remotio ab Altari. 152. Rejiciuntur eorum oblationes. 153. Negatur ſepultura. 154. & ſeq. Quam cautionem uſurarij dare debeant, ut ſepeliantur? 156. & ſeq. Teſtamentis eorum nemo interſit. 159. Nec valet teſtamentum. 160. Quâ ratione ad Confeſſionem admittendi? 159. Ædes ipſis non locandæ. 168. Puniendi Magiſtratus, qui eos juvant. 170. Quid de Judæis uſurarijs? 171. Puniuntur uſurarij etiam pœnâ arbitrariâ & pecuniariâ. 172.

Uxor an agere poſſit ob injuriam marito illatam? XXXVII. num. 8.

EMENDANDA.

Erratum.	*Pagina.*	*Columna.*	*linea.*	*legendum.*	*Erratum.*	*Pagina.*	*Columna.*	*linea.*	*legendum.*
ſuæ ſententiæ	2.	1.	14.	ſeu ſententiam	ſuo	108.	1.	27.	hoc
remorare	7.	2.	6.	remanere	ſi	126.	2.	22.	ac ſi
non admittitur	10.	1.	24.	admittitur	poſſit	133.	2.	9.	poteſt
L.	20.	1.	17.	C.	ſive hæretici	155.	2.	16. à fin.	ſive hæreſi
vel officio	27.	2.	17. à fin.	vel beneficio	injuſtitiam	166.	1.	22.	induſtriam
10.	40.	2.	13. à fin.	20.	corporali	229.	2.	9.	pecuniaria
V. Quamvis	41.	1.	29. à fin.	Quamvis	vel ut	251.	2.	27.	item ut
omiſſum	41.	2.	2. à fin.	*Suar.*	venditor ve-	277.	1.	4.	venditor ve-
ſine	55.	2.	13. à fin.	ſive	rò, ſive em-				rò cenſûs, vel
confirmetur,	59.	2.	20. à fin.	confirmatur	ptor cenſûs				debitor
quando	60.	1.	30.	quare	coríumque	328. §. 2.			ejúſque
vel	67.	2.	33.	nec	conceſſum	389.	1.	14.	conceſſam
acquiritur	70.	1.	15.	acquiritur	ſibi	389.	2.	4.	illis
c. ult. c.	77.	2.	18.	l. ult. C.	Clericus	393.	2.	1. à fin.	Clerus
famam	78.	2.	23.	formam	majores	402.	1.	23.	minores.
accuſarent	78.	1.	26. à fin.	acceſſerunt	primum	412.	2.	45.	hoc
valebat	83.	2.	25. à fin.	volebat	ſecundum	412.	2.	46.	prius
adhuc	96.	1.	26.	ad hoc	formidini de	449.	2.	18.	formidine, neq; de
operari	102.	1.	31.	operi	&	522.	1.	26.	ut.

Ad maiorem DEI Gloriam.

Digitized by Google